BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLVIII
D
52
NAPOLI

XLVIII
D
52

SANCTORVM PRISCORVM PATRVM VITÆ NVMERO CENTVM SEXAGINTATRES, PER GRAVISSIMOS ET PROBATISSIMOS AVCTORES CONSCRIPTAE.

LIPOMANVS

ET NVPER PER R.P.D. ALOYSIVM LIPOMANVM *Epiſcopum Veronenſem in unum uolumen redactæ, cum Scholijs eiuſdem omnium præſentium hæreticorum blaſphemias & delyramenta profligantibus.*

L EGE PIE LECTOR, QVIA *Lectionis tam fructuoſæ nunquam te pœnitebit.*

& non reſpexit

Beatus uir, cuius eſt Dominus ſpes eius:

in uanitates, & inſanias falſas.

VENETIIS,
AD SIGNVM SPEI.
M. D. L I.

S^ti Martini

NAPOLI
B. N. R. NAPOLI

AMPLISSIMO IN CHRISTO PATRI, AC D. DOMINO Ioanni Bernardo de Luco Epiſcopo Calaguritano, Aloyſius Lipomanus Epiſcopus Veronenſis peccator æternam felicitatem. D.

TRIGINTA Et eo amplius anni ſunt Reuerendiſsime Præſul, quod Lutherana hæreſis omnium forte quæ hucusq; uiguerunt ſæuiſsima, catholicam deuaſtat Eccleſiam. Quo primum exiguis ſuis latebris contenta, uix pedem in publicum proferre audebat. At nunc peccatis noſtris ita exigentibus, adeo impudens effecta eſt, ut totum fere Chriſtianum orbem (Hiſpania ueſtra duntaxat excepta) peregrauerit. Quod ego dei benignitati in primis ſacræ deinde inquiſitionis præfectorum, diligentiæ & ſedulitati aſcribo. Atq; utinam ſanctus magiſtratus ille apud nos ita in uſu foret, ſicut apud ueſtrates eſt, profecto rebus catholicæ fidei longe melius conſultum arbitrarer. Et quamuis (ut dixi) propter peccata credam permitti a deo peſtem hanc tam lõge lateq; uagari, ut quaſi illud Eſaiæ uere proferre poßimus, omne caput languidum, & oẽ cor mœrens, non tamen adeo dereliquiſſe uidetur deus Eccleſiam ſuam, quin etiam hoc infelici tempore multos ſpiritus Beſeleel ſapientis artificis ſermonum ac dogmatum in ea excitauerit, qui nouos hos ſeductores cum doctis prædicationibus, tum ſcriptis egregijs, ueluti fulminibus de cœlo mißis ſubuerterint, proſtrauerint, conculcauerint. Quod ni factum fuiſſet, actum profecto de nobis, ac de tota dei Eccleſia propemodum conclamatum extitiſſet, quam licet fluctuare deus quandoq; ſinat mergi tamen nunquã permittit. Horum igitur ſtudioſo labore & cõtinuis uigilijs illud effectũ eſt, ut qui prius in fide ſtabiles et ope efficaces erãt, in ſancto propoſito perſiſterẽt, & qui nutantes ac dubij, in partem eccleſiæ protinus concederent. Verũ ex his qui in apoſtatarũ ſortem declinauerant, paucos admodũ qui abiuratis erroribus ad Eccleſiæ gremium reuerſi ſint adhuc inuenimus. Quod certe ualde dolendum eſt, diabolica fraude adeo deceptas eſſe animas, ut ſurſum oculos attollere, & errores quibus captiuæ detinentur, minime deprehendere poßint. Propterea ego in Germania iam annum cũ dimidio agẽs, & legationis Apoſtolicæ munere licet admodũ indignus fungens, cũ uiderem etiam poſt admirabilem illam & cœleſtem Imperatoris Caroli. V. ſemper Auguſti contra prophanos ſacri Imperij hoſtes uictoriã, poſt ſeueriſsima quoq; Maieſtatis eius edicta ne de cætero mẽdacijs et blaſphemijs huiuſmodi daretur opera, ſubuerſores iſtos maiori quam antea rabie impias ſuas aſſertiones mordicus ſuſtinere ac defendere, & adhuc pro ipſis ad ſanguinẽ uſq; decertare, cogitaui mecum ipſe ſæpius ſi quid nouæ alicuius medelæ letali huic morbo afferri poſſet, quo aut ſanitatis aliquid mentibus licet inſaniſsimis adhiberetur, uel ſaltem eius in offenſus progreſſus impediretur in poſterum. Non quidem ut noua aliqua conſcriberemus, iam enim mũdus plenus eſt ijs, qui cõtra hos ſcripti ſunt libris, ut nihil in hoc genere ſuperſit amplius quod ſcribatur, quodue a præcedentibus patribus intactũ ſit dimiſſum. Et cogitatio quidem mea fuit huiuſmodi. Quoniã rectæ quidem fidei prædicatio non ſolis uerbis, ſed multo magis operibus aſtruitur, ita enim cenſuerunt ſancti patres qui fuerunt ante nos, & dominus idemq; ſaluator noſter minimũ eum in regno cœlorum futurum aſſeruit, qui ſolueret unum de mandatis minimis, & doceret ſic homines, econtra uero, magnũ, qui faceret & doceret. Et merito quidem, quia iuxta ſanctiſsimi Pontificis ſententiam, cuius uita deſpicitur, reſtat ut etiam prædicatio contemnatur. Cũ ergo peſtilentiſsima hæreſis ſatis ſcripturarũ & ſan-

ctorum patrum teſtimonijs iam proſtrata & conculcata reperiatur. Operepreciũ me ſa-
cturũ ſum arbitratus, ſi ſanctorũ uirorũ egregie factis & exemplis quod illi forſan parcius
fecerunt quod reliquũ in ea miſerrimi adhuc ſpiritus ſupereſſe & palpitare uidetur, nunc pe-
nitus extinguerem & ſuffocarem, ac ueluti letifera plantaria, ita radicitus de agro Eccleſiæ
extirparem, ut nullatenus repullulare ualerent. Decreui itaq;, ſanctorũ patrum antiquorum
uitas, qui a primordijs naſcentis Eccleſiæ uſq; ad D. Bernardi Abbatis tẽpora, quem inter
antiquos & recẽtiores patres, medium ad præſens ponimus floruerunt, ab eruditis quidem
& approbatis uiris conſcriptas, in unũ uolumen redigere, in quibus improborum iſtorum
blaſphemiæ omnes & delyramenta ita iugulata & confoſſa reperiuntur, ut niſi quis ultro
proteruire, & tenebras in meridie palpare, ac prudens (ut dicunt) & ſciens in inferni pro-
fundum præcipitari uoluerit, his ulterius decipi et implicari nequeat. Et ne forte curſim le-
gens, quod ad perditionẽ impij dogmatis faceret, non tam facile aduerteret, gloſſulas, id eſt,
ſcholia quædam parua in ipſis pagnarum marginibus apponere cogitauimus, ut eum, &
de his quæ legeret commonefaceremus, & de pluribus quæ ipſe per ſe abſque admonitore
adinuenire poſſet, cautũ redderemus. Cui enim dubium unquam fieri poterit, quod ſi ea ue-
ra Chriſti fides eſſet quam nouelli iſti præcones, poſt mille quingentos et uiginti annos, an-
nunciant, illa proculdubio & non alia, & a ſanctis Apoſtolis qui primitias ſpiritus habue-
runt, & ab his qui primitiuæ illi Eccleſiæ uirtutum omniũ parenti ſucceſſerunt, nec non a
deo dilectis martyribus, inclytisq; eius confeſſoribus qui ſucceſſiue ad hæc uſq; tempora ui-
xiſſe reperiuntur, & prædicata, & omni ſtudio fideliũ auribus & cordibus ingeſta fuiſſet.
Sed cũ ſine ea, eiusq; doctrina mundus uſq; in hanc diem Chriſtianus fuerit, & econtra no-
ſtra hæc fides, ac quam profitemur hodie doctrina, in tota dei Eccleſia per uniuerſum Chri-
ſtianum orbem ab omnibus ſanctis, per omnes ætates, gradus & ordines, cũ miraculorum
exhibitione, tum ſanguinis effuſione exculta, & concelebrata fuerit, neceſſario conſequitur
hos tanquã antichriſtos & nouorum dogmatũ aſſertores expellendos prorſus & abijcien-
dos eſſe, & illud nobis tenendũ euangelium, ac in eo moriendũ, in quo maiores noſtri ſalui
facti ſunt, in quo parentes noſtri baptizati, & in quo nos pueri nati ſumus. Sed forte ad
primæ huius uocis occurſum hærebis, cũ me ſanctorũ uitas edere uelle audieris, et ſuperua-
caneo deſudare labore dices cũ pleriq; excellenti ingenio etiam noſtro tempore præditi fue-
rint, qui eas conſcripſerint, uel ab alijs conſcriptas euulgauerint. Nonne & librũ Vitas pa-
trum, itemq; aliũ Catalogum ſanctorũ dictum, Nonne & Ekij doctiſſimi uiri Homilias, &
Georgij Vicelij recentiſſimum Hagiologium, aliaq; huius generis plurima oppones, ut in
hoc palæſtræ genere nihil fere amplius deſiderari poſſe uideatur? Cum ergo quæ dici poſſe
uidebantur iam anticipata ſint, & ſuperflua ſcribere omnino uanũ, de ijſdem uero moleſtũ,
nunquid ridiculũ non etiam fuerit? Nõ abnuo. Et horũ quidem omniũ indefeſſum ſtudiũ, &
pientiſſimũ in ſanctos dei zelum ſummopere cõmendo. De libro Vitas patrũ aliquid dicerẽ,
niſi in cap. ſancta Romana. XV. diſt. quid de eo Eccleſiæ cenſeat auctoritas ſatis expreſſum
uideretur. Sed aliud eſt concionibus in Eccleſia ad populũ fidelem loqui, uel ad catholicos
uiros ſcripta dirigere, quod fecerũt illi, aliud cũ hæreticis pugnare cominus, eosq; hoc ſcri-
ptorũ genere conuincere, quod nos modo facere intẽdimus. Sicut et alia pacis ſunt, alia belli
tempora, itemq; arma alia, ueſtis & equus iter facienti homini, atq; alia militi eunti in præ-
lium neceſſaria. Vnde illud mihi argumentũ uelut intactũ adhuc ſupereſſe, locumq; dari etiã
poſt oẽs ſcribendi uiſum eſt. Id tantũ de eo quẽ modo edimus libro dixiſſe ſufficiat, nil in eo

quod

quod ex apocryphis ſcriptoribus deſumptum ſit, appoſitum fuiſſe, quod neſcio an alij omnes de quibus ſupra meminimus, ita ad plenū undequaq; obſeruauerint, nil etiam quod non ſtatim in exemplari unde deſumptū ſit facile inueniri poßit, ne quis ex capite noſtro aliqua ſuffarcinaſſe, & huc ingeßiſſe comminiſci ualeat. Nam qui has quas nunc euulgamus uitas conſcripſerunt (uel ipſis hæreticis inuitis contra quos præcipue eduntur teſtibus) ſcriptores ſunt illuſtres omnibus probati, et fide longe dignißimi. Cæterum apocrypha omnia (ut diximus) hoc eſt eorū uitas quarum ſcriptores penitus ignorantur, aut ſi ſciuntur, pertenuis in ecclesia æſtimationis & auctoritis ſunt, diligēter canimus, neq; enim ad dogmatū ueritatem aſtruendā, qualē nunc cōtra neotericos hæreticos aſtruere ſatagimus faciunt, qui ſtatim ſi iſta ingeßiſſemus, caput contorquerent, nares contraherent, Cachinnos ore profunderent, & dicerent, fides horum ſit penes autores ipſos, Nos minime iſta conuincunt, eadem quippe facilitate refelluntur, qua & adducuntur. Legendus itaq; primum liber iſte, & cum in eo aliquid inueneris, quod apud alios non repereris, laborem noſtrum antiquorum eſſe reprehenſionem non exiſtimabis, ſed uel egregium Chriſtianæ pietatis zelatorem comprobabis, aut ut minimum des, non otioſum compilatorem cenſebis.

Si autem in ſanctorū uitis, non omniū per extenſum ortum, progreſſum, & finē hic deſcriptū repereris, ſed aliquorū integras, aliorū dimidiatus, nonnullorū uero inchoatas, quorundam etiā quæ unum uel duo ad ſummū patrata miracula contineant, legeris, non me illico mendacē & infidelem promißi exhibitorē proclamabis. Nam cū uitas ſanctorū me editurū profiteor, tam plene quam abuſiue uitæ uocabulū intelligo. Nonne & ſapientes bifariam nuncupari nouimus, tam hos qui ſunt plenæ perfectæq; uirtutis, quā illos qui incipiunt, & in profectu poſiti ſunt? De perfectis ait ſcriptura, Mittā in uos ſapientes. De incipientibus autem, Argue ſapientē & diliget te. Qui enim plenæ cōſummatæq; uirtutis eſt ut plurimū correptione nō indiget. Quod de ſapiētia diximus, de cæteris quoq; uirtutibus intelligendū, quod ſcilicet fortis & prudēs, pius, caſtus, iuſtus et tēperans, interdū ſecundū perfectā et exatā rationē, interdū aūt nominetenus, uel paulo qd amplius duntaxat accipiatur. Iuxta hunc ſenſum & nos impreſentiarum ſanctorū uitas appellamus, ut in aliquibus, Puta Benedicti, Nicolai, Antonij plene, imo pleniſſime, in aliqbus uero, ut Iacobi maioris, Apollonij, Herculani & ſimiliū ſemi plene et abuſiue intelligatur. At dices, Cur nō potius huius et illius miraculū aut ſignū, quam uitā nuncupaſti? Vitā ideo appellaui, quia ex hoc uno uel duobus uirtutis eius actibus qui deſcribuntur (ut diuus Gregorius in uita Stephani Abbatis Reatini ait) ualent multa eius bona penſari, & qualis in uno duntaxat facto extitiſſe cōperitur, talis in toto uitæ curſu fuiſſe haud dubie præſumēdus ſit. Vt illo in loco nil aliud appellatione uitæ ueniat, quā ſignū aliqd excellēs, per quod tota ſancti uita, qualis fuerit indicetur. Non turberis igitur ſi non omniū, qui in catalogo deſcribuntur integras uitas habueris, ſed ſicut dicit Apoſtolus, fiat æqualitas, ut aliquorū uita longior, aliorū breuitatem ſuppleat, et quorundā parcitas, aliorū laciniosſam abundantiā minuat, ac quod ſcriptū eſt, uerū eſſe comprobetur, qui multū habuit, nō abundauit, & qui modicū, nō minorauit. Ita.n. & lectoris labor, ſimul & faſtidiū tolletur, & ſcriptoris promißio mendax aut ſubdola nequaquā inuenietur. Verumenimuero cū uiri excellētes quā plurimi, quibus librū hunc offerremus occurrerēt, tu unus nobis imprimis obuius fuiſti Antiſtes ampliſſime, cui multis nominibus deuinctus eſſem. Siue.n. Chriſtianā illam tuā pietatē & charitatē qua inter oēs emines, ſiue ſanctū zelum, quo cōtinue exæſtuas ut dei eccleſia in priſtinā effigiē reſtituta; ſancta et ſine

macula rurſus reſulgeat, ſiue demō angelicos mores tuos intuor, quibus in terris degens, in cœlo iam cōuerſaris, omnia hæc, inquā, faciūt, ut inſolubilibus animæ uinculis tibi aſtrictus tenear. Sed illud me impulit præ omnibus, quod te ſanctorū uitis mirum in modū affectū uideam, egregiāq; nauare operā, ut quo plures inuenire poßis, plurimas tibi cōpares. Nam (ut magnus inquit Baſilius) qui ſanctorū uitis diligenter ſtudet, optime ſuæ prouidet. Quēadmodū enim pictores cū imaginem ex imagine pingunt, exemplar itidem reſpectantes, lineamēta eius transferre conantur magno ſtudio ad ſuū opificiū, ita qui ſe ſe meditatur omnibus uirtutū numeris abſolutū reddere, ueluti ſimulachra quædā ſpirantia & actuoſa, ſanctorū uitas reſpicit, probaq; opera illorū ſua imitando facit. Ex illis enim, & qua uia gradiendū poſt dominū ſit, ſimul & qūo ſceleratorū hominū flagitia, nec non hæreticorū omnium impia dogmata fugienda ſint optime perdiſcitur. Accipe ergo hilari facie pater optime, quod ex intimi tibi cordis penetralibus offertur, pariterq; cū Moyſe ad Deū puras manus eleua, ut & noſtra uictoria, tuarū orationū fructus ſit, et ne ego, qui gregis Chriſti uirtutes pando, machinæ ſeu folli fabri ferrarij, quæ repletur et euacuatur, nec aliquid in ſe cōtinet uenti, ſimilis factus, ab omnibus his longe abſim, aut ad inſtar lapidū uiarum redigar, qui prætereuntibus iter oſtēdunt, ipſi tamen ſemper immobiles permanent, neu miſeris illis Hieroſolymitis aſſocier, qui locū nati ſaluatoris (ſanctā uidelicet Bethlehem) magis oſtenderunt adoraturis, ipſi uero in ſua infidelitate rigidi perſtiterunt. Sed magis ut ipſe, qui egregia ſanctorū facinora in ſtadiū quo alios ad uiriliter decertandū excitē adduco, primus ſim qui eorū et exēpla fideliter imiter, et fidē ardēter ſubſequar. Sed iā ad ſanctorū uitas accedo, cū prius diligentē lectorē de aliqbus neceſſarijs præmonuero. Vale Præſul dignißime, noſtri ſeculi Antiſtitū ſplendißimū iubar. Datæ Salzburgh Cal. April. anni dñi. M. D. L.

BENIGNE LECTOR VT VIDEAS EX QVAM limpidis fontibus hæc hauſta ſint, & eis fide indubiam prorſus adhibeas, en tibi ſubijcimus ſcriptores Vitarum ſanctorum, quæ in his quatuor libris continentur.

1 Ioſephus Hebræus.
2 Euſebius Epiſcopus Cæſarienſis.
3 Cyprianus Carthagnenſis Epiſcopus.
4 Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus.
5 Baſilius Cæſareæ Cappadociæ epiſcopus.
6 Gregorius Naziāzenus dictus Theolog.
7 Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis.
8 Hieronymus presbyter Stridonenſis.
9 Ruffinus presbyter Aquileienſis.
10 Auguſtinus Hypponenſis Epiſcopus.
11 Presbyteri & Diacones Achaiæ.
12 Gregorius presbyter Græcus.
13 Maximus Epiſcopus Taurinenſis.
14 Caßiodorus Senator.
15 Gregorius Magnus Papa.
16 Theodoretus Cyrenſis Epiſcopus.
17 Victor Vitenſis Epiſcopus.
18 Ioannes Chryſoſtomus Conſtantinopolitanus Epiſcopus.
19 Beda Venerabilis presbyter.
20 Seuerus Sulpitius Monachus.
21 Ioannes Damaſcenus Monachus.
22 Bernardus Abbas Clareualenſis.
23 Leonardus Iuſtinianus Senator ex Simeone Metaphraſte.
24 Origenes presbyter Alexandrinus.
25 Paulinus Nolanus Epiſcopus.
26 Symeon Metaphraſtes Græcus.
27 Poßidonius Calamenſis Epiſcopus.
28 Egeſippus.

A. EPICOPVS VE-
RONENSIS SYNCE-
RO LECTORI.

QVOD Te etiam atque etiam admoneam quiſquis es qui adhæc legenda acceſſeris, illud primum eſt, ut ſententiæ illius prophetæ Hieremiæ ſemper memor ſis, quæ ait, Hæc dicit dominus, State ſuper uias, & uidete, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit uia bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium. Standum etenim eſt ſuper ſanctis prophetis & Apoſtolis, ut uenire poßimus ad eum qui dicit, Ego ſum uia. Et interrogandum de ſemitis antiquis, quæ multorum ſanctorum ſunt tritæ ueſtigijs, quæ ſit uia bona in Euangelio, & ambulandum in ea, quæ cum inuenta fuerit, præbet refrigerium, ſiue purificationem animabus credentium. Nam ex ſanctorum duntaxat exemplis diſcere poſſimus quæ ſit uia bona, quæ reperta ducat in refrigerium. Per hæc itaque iugiter nobis incedendum, & ab eis, ne tranſuerſum quidem unguem, ad dexteram aut ad ſiniſtram deflectendum. Sunt enim quorum dextera eſt dextera iniquitatis. Phariſæus ille Euangelicus non erat ſicut cæteri hominum, ſed ipſe ſibi teſtimonium perhibuit, non tamen uerum. Propterea prudenter admodum docet nos. Haymo Halberſtatenſis Epiſcopus, ut quotiens nouum aliquod in Eccleſia oritur (qualia fere ſunt omnia, quæ noſtro hoc miſerrimo tempore exorta ſunt) ne decipiamur, & omni uento falſæ doctrinæ circunferamur, quemadmodum multis proh dolor accidiſſe comperimus, ſemper ad autoritatem ſcripturarum recurrere debeamus, propter illud quod ſcriptum eſt, omnia cum conſilio fac, & ea reſpondeamus, quæ patres noſtros reſpondiſſe uel tenuiſſe cognouerimus, & iuxta uocem Salomonis, non tranſgrediamur terminos quos poſuerunt patres noſtri. Quicquid igitur horum dictis uel factis non cohæret, illico ut ſuſpectum abijcito, ab eo longe te facito, & uelut peſtem quandam uelociter fugito, eſt enim ut filij prophetarum dixerunt ad Heliſæum, Mors in olla, mors in olla. Hoc faciens Beatus eris, & bene tibi erit.

Secundum illud, ne mireris ſi quod uno uolumine forſan comprehendere potuiſſem, id librorum ordine ſeparauerim. Sed quia plures erant uitæ quæ digerebantur, & modum prolixitatis uoluminis unius excedebant longitudine ſui, in quatuor diuidendas uolumina duximus. Vt & librorum inter ſe menſura ſeruaretur, & diuiſus redigentis & legentis labor reſpiraret in partibus. Operæ precium autem uiſum fuit librum primum qui naſcentis eccleſiæ prima fundamenta deſcribit, uſque ad Niceni Concilij patres extendere, quod ſane tempus propter eorum inſignes uirtutes & Synceram inuiolatamque fidem, conueniens nobis exiſtimatus eſt ætatis illius fuiſſe terminus. Secundum autem in quo partim multorum martyrum agones & trophæa continentur, partim omnium uirtutum inſignibus ornatorum eccleſiæ præſulum egregia facinora, qui ſub hæreticis aut infidelibus regibus Synceram deo exhibuerunt ſeruitutem deſcribuntur, in beati Ambroſij Mediolanenſis epiſcopi qui occidentalis eccleſiæ ſpeculum fuit uitam terminare. Tertium uero qui ab Indorum fide per ſanctos Barlaam & Ioſaphat longe lateque dilatata feliciter incipit, & poſtquam per Romanos Imperatores eccleſiæ pax reddita fuit, præclariſsimorum uirorum geſta recenſet, Vandalicæ quoque perſequutionis tribulationes complectitur, uſque ad

D. Auguſtini uitam excurrere. Quartum demum eorum ſanctorum geſta complecti, quorum uitam beatus Gregorius Romanus Pontifex *& beatus* Bernardus Clareuallenſis *Abbas, Monachorum decus eximium, conſcripſere, qui etiam uitarum ſanctorum ultimus liber eſt. Quamuis autem hæc librorum partitio non ſit adeo iuxta exactam temporum rationem digeſta in præſenti negocio nec neceſſariam nec admodum utilem, obſeruata tamen eſt a nobis ut in plurimum.*

Cum autem in annotationibus noſtris quandoque repereris, ita tenere hæreticos noſtri temporis, hoc dicere noſtri ſeculi ſubuerſores, Facere illud contra eos qui nunc docere oppoſitum non uerentur, & ſimilia huiuſcemodi, ne ſcandalizeris ſi forte quod ibi dicitur, apud Lutherum *uel* Melanctonem *non inueneris, nam ſi id non dixerint illi, dixerunt tamen alij, Puta* Bucerus, *uel* Oecolampadius, *aut* Brentius, *ſiue alius quiſpiam illius farinæ homo (ſi hominum tamen et non belluarum potius appellatione nuncupandos cenſeas), qui a ſancta matre eccleſia deſciſcentes impia quotidie dogmata, & eum ſanctorum doctrinis pugnantia effutire non erubeſcunt. Nam tot tantaq; ſunt hodie euiſmodi monſtra in Chriſti ouile graſſantia, ut iam uniuerſum pene orbem ſuis neſandiſſimis ſcriptis repleuerint. Quod igitur unus aut alter non protulit, alius Piſoniano uitio cum loqui neſciat, tacere non potuit, & fortaſſe qui non eiuſdem, ſed contrariæ ſectæ fuit, nam cum proprium hoc habeat ſancta eccleſia, ut una ſit & indiuiſa, ſibiq; in omnibus membris conſona, illud peculiare econtra eſt hæreſeon, ut in uarias factiones miſere diuidantur, & contraria ad inuicem dogmata & profiteantur, & defendant. Sicut noſtro tempore uidemus hoc* Lutheranos, *illos* Anabaptiſtas, *alios* Oecolampadianos *dici, plurimaq; alia horum* Portentorum *nomina, a quorum uerſutijs & laqueis longe te faciat miſericordia ſua deus, & fidelem quemlibet pretioſo ſanguine unigeniti filij ſui redemptum.*

Ne autem in inueniendo locum aliquem hic adductum, in prototypo laborem patiare, præſertim in his quæ de Eccleſiaſtica *uel* Tripartita Hiſtoria *congeſta ſunt ſcito nos ſemper illius libri numerum & caput unde primum illa deſumpta fuerint annotaſſe, tacuiſſe deinde quæ ſucceſſerunt capita, uſque ad libri alterius principium, ne ſæpius hoc & illud caput adducere in maximum legentis faſtidium cogeremur. Vbi ergo ſancti alicuius uita in manus inciderit quæ ex illis hiſtorijs fuerit deſumpta, donec nomen libri Hiſtoriæ tibi uarietur, quare quod uolueris, uel in capite ibi proximo aut paulo poſt, ſiue tantiſper proſequere inueſtigando, donec quod quæris ſeſe tibi offerat. Satis enim tibi fuerit, quod librum annotatum non præteribis, & in aliquo eius capite omnino reperies quod ſtudueris inuenire. Hæc pauca ſunt quæ te tunc admonendum duximus.* Bene uale.

VITÆ SANCTORVM PROVT MELIVS potuit ſecundum ordinem temporum, in quibus uixerunt digeſtæ. Liber primus.

1 Vita dñi noſtri Ieſu Chriſti ſaluatoris noſtri, per Ioſephũ D.Baſilium, & D.Bernardum ſcripta.

2 Vita ſanctiſsimæ dei Genitricis Virginis Mariæ, per D.Ambroſium, & D.Bernardum ſcripta.

3 Vita ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, per D.Hieronymum, Euſebium Cæſarienſem, & Maximũ epiſcopum Taurinenſem ſcripta.

4 Vita ſancti Ioannis Apoſtoli & euãgeliſtæ, per D.Hieronymum, Euſebium, & Bedam ſcripta.

5 Vita.ſ.Iacobi maioris Apſi, p Euſebiũ Cæſarienſem ſcripta.

6 Vita ſancti Iacobi minoris Apſi primi epĩ Hieroſolymitani, p Euſebium Cæſarienſem ſcripta.

7 Vita ſancti Andreæ Apoſtoli, p presbyteros, & Diacones Achaię ſcripta.

8 Vita.ſ.Stephani protomartyris, per D.Auguſtinum, & Maximum epm Taurinenſem ſcripta.

9 Vita D.Marci Euangeliſtæ, per Euſebium Cęſarienſem, & D. Hieronymum ſcripta.

10 Vita ſancti Lucæ Euangeliſtæ, per D.Hieronymum ſcripta.

11 Vita.ſ.Symeonis Cleopæ filij ſecũdi Hieroſolymitani Epiſcopi, p Euſebium Cæſarienſem ſcripta.

12 Vita ſancti Ignatij martyris per Euſebium, Caſsiodorũ ſenatorem, & D.Hieronymum ſcripta.

13 Vita Iuſtini philoſophi & martyris, per Euſebium Cæſarienſem Epiſcopum ſcripta.

14 Vita.ſ.Polycarpi Epĩ et martyris, p Euſebiũ Epm Cæſarienſem ſcripta.

15 Vita ſanctæ Theclæ uirginis et martyris, necnon puellæ Antiochenæ & militis cuiuſdam martyrum, per D. Ambroſium ſcripta.

16 Vita ſanctorum Ptolemei & Lucij martyrum, per Euſebium Cæſarienſem ſcripta.

17 Vita ſanctorum martyrum Vetij, pagati & aliorum, per Euſebium Epiſcopum ſcripta.

18 Vita Potamienæ uirginis & martyris, per Euſebiũ Cęſarienſem ſcripta.

19 Vita Pantęni doctoris Alexandrini, per Euſebium Cæſarienſem, & D. Hieronymum ſcripta.

20 Vita Apollonij martyris, per Euſebium Cęſarienſem ſcripta.

21 Vita Narciſsi Hieroſolymorum Epiſcopi, per Euſebium Cęſarienſem ſcripta.

22 Vita Metrani cointę & aliorum ſanctorum, per Euſebium Cęſarienſem ſcripta.

23 Vita ſanctorum ſeptẽ Machabęorum, per D.Gregorium Nazianzenum, & Ioannem Chryſoſtomum ſcripta.

24 Vita ſanctorum Quadraginta martyrum, per D.Baſiliũ Epm ſcripta.

25 Vita ſancti Cypriani Epiſcopi & martyris, per D.Gregoriũ Nazianzenum ſcripta.

26 Vita ſancti Laurentij martyris, per D.Auguſtinum & Maximum Epiſcopos ſcripta.

27 Vita ſancti Vincentij martyris p D. Auguſtinum Epiſcopum ſcripta.

28 Vita Pauli primi Eremitæ, p D.Hieronymum ſcripta.

29 Vita ſanctorum martyrum Geruaſij & Prothaſij, per D. Ambroſium Epiſcopum ſcripta.

30 Vita ſanctorum Vitalis & Agricolæ martyrum, per D. Ambroſium Epiſcopum ſcripta.

31 Vita ſancti Mamantis martyris, per D.Baſiliũ epiſcopum ſcripta.

32 Vita ſancti Gordij martyris, per D.

Baſilium Epiſcopum ſcripta.
33 Vita ſanctæ Iulittæ martyris, per D. Baſilium epiſcopum ſcripta.
34 Vita ſancti Barlaã martyris, per D. Baſilium epiſcopum ſcripta.
35 Vita ſancti Babylæ epiſcopi & martyris, per D. Ioãnem Chryſoſtomũ ſcripta.
36 Vita Petri, Dorothei et aliorum martyrum, per Euſebium epiſcopũ Cæſarienſem ſcripta.
37 Vita Dionyſij epiſcopi Alexandrini & aliorum ſanctorũ martyrum, per Euſebium Cæſarienſem ſcripta.
38 Vita Gregorij epĩ Neocæſarienſis, p D. Baſilium, necnon Euſebium epm Cæſarienſem ſcripta.
39 Vita Phileæ epĩ, Philoromi et aliorũ, per Euſebium epiſcopum ſcripta.
40 Vita Dorotheæ, Sophroniæ & aliorum, per Euſebium epm ſcripta.
41 Vita Syluani Tyriorũ, & Petri Alexandrini epiſcoporum, per Euſebiũ Cæſarienſem ſcripta.
42 Vita epĩ ſimplicis, Paphnucij & ſpiridiõis, per Ruffinum Aquileienſem presbyterum, & Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
43 Vita Helenæ Conſtantini Imperatoris matris, per Ruffinũ presbyterum & D. Ambroſium epm ſcripta.
44 Vita Frumentij & edeſij, per Ruffinum presbyterum ſcripta.
45 Vita Mulieris captiuę per quam Iberorum Gens Chriſti fidem ſuſcepit, per Ruffinum presbyterum ſcripta.
46 Vita ſancti Antonij Abbatis p D. Athanaſium epiſcopum Alexandrinum ſcripta.
47 Vita Antonij, Pauli, & Amos, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
48 Vita Alexandri Conſtantinopolitani epiſcopi, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
49 Vita Euſtathij magni Antiochię epiſcopi, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
50 Vita Symeonis Archiepĩ Seleuciæ, per Caſsiodorũ ſenatorem ſcripta.
51 Vita Beati Nicolai epĩ, per Leonardum Iuſtinianum ſcripta.

Liber ſecundus.

52 Vita ſanctæ Agnetis uirginis & martyris, per D. Ambroſium, & Maximum Epiſcopos ſcripta.
53 Vita ſanctorũ martyrũ Canti, Cantiani, & Cantianillæ, per D. Ambroſium Epiſcopum ſcripta.
54 Vita ſancti Hilationis Abbatis, per D. Hieronymum ſcripta.
55 Vita Malchi monachi, per D. Hieronymum ſcripta.
56 Vita Vrſacij uiri ſancti, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
57 Vita Iacobi Epiſcopi Niſibenſis, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
58 Vita ſancti Euſebij Epiſcopi Vercellenſis, per D. Maximum epiſcopum Taurinenſem ſcripta.
59 Vita ſanctorum Euſebij, Nectarij & Zenonis martyrum, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
60 Vita Marci Epiſcopi Arethuſini, p Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
61 Vita Macedonij, Theudoli & aliorũ, per Caſsiodorũ ſenatorẽ ſcripta.
62 Vita ſanctorum Baſilij & Eupſichij martyrum, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
63 Vita ſanctorum Cyrilli & Æmiliani martyrum, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
64 Vita Eleuſij & Titi epiſcoporum, per Caſsiodorũ ſenatorem ſcripta.
65 Vita Publiæ Ioãnis Antiocheni presbyteri matris, per Theodoretum Epiſcopum Cyrenſem ſcripta.
66 Vita ſanctorum Iuuentini & Maximi martyrum, per D. Chryſoſtomũ ſcripta.
67 Vita Præſidis Betoenſis & Iuliani ſabæ, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
68 Vita ſancti Acholij Epiſcopi Theſalonicenſis, per D. Ambroſium Epiſcopum ſcripta.

69 Vita Beati Philogonij Epiſcopi, per D. Ioãnem Chriſoſtomum ſcripta.
70 Vita Macarij, Iſidori, & aliorũ beati Antonij diſcipulorũ, per Euſebiũ Cæſarienſem epiſcopum ſcripta,
71 Vita D. Athanaſij Epiſcopi, per D. Gregorium Nazianzenum, Ruffinũ presbyterum, & Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
72 Vita Letoij, Amphilochij, & Flauiani Epiſcoporum, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
73 Vita ſancti Martini Epiſcopi Turonenſis, per Seuerum Sulpitiũ, & D. Bernardum ſcripta.
74 Vita Satyri fratris D. Ambroſij Mediolanenſis Epi per eundem ſcripta.
75 Vita Euſebij Samoſateni & Barſæ Ediſſeni Epiſcoporum, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
76 Vita Octoginta legatorum Orthodoxorum, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
77 Vita mulieris Orthodoxæ Eulogij & Protogenis confeſſorum, per Caſſiodorum ſcripta.
78 Vita duorum Macariorum, Iſidori & aliorum Monachorum et cętera, per Caſsiodorum ſenatorẽ ſcripta.
79 Vita Aphraatis, Iuliani & aliorum monachorum, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
80 Vita Cæſarij fratris D. Gregorij Nazianzeni, per ipſum ſcripta.
81 Vita Gorgoniæ ſororis D. Gregorij Nazianzeni, per ipſum ſcripta.
82 Vita Gregorij epi patris D. Gregorij Nazianzeni, per eundem ſcripta.
83 Vita ſancti Baſilij Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopi, per Gregorium Nazianzenum Epiſcopum, & Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
84 Vita D. Gregorij Naziãzeni Theologi, per Gregorium presbyterum, & Ruffinum Aquileienſem ſcripta.
85 Vita Marcelli Apamienſis epiſcopi, per Caſsiodorũ ſenatorem ſcripta.
86 Vita Donati Beroenſis, Theotimi Tomitani, & Epiphanij Cypri Epõrũ, p Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
87 Vita D. Meletij primum Sebaſteni, poſtea Antiocheni Epiſcopi, p Euſebium Cæſarienſem, Theodoretum Cyri Epiſcopum, ac Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
88 Vita D. Ambroſij Epiſcopi Mediolanenſis, per Ruffinum presbyterũ Aquileienſem, et Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.

Liber tertius.

89 Vita Barlaam & Ioſaphat confeſſorum, & aliorum ſanctorum monachorum agones et martyria, p Ioannem Damaſcænum ſcripta.
90 Vita Papiniani, Mãſueti, Quoduultdeus Epiſcoporum, Sebaſtiani comitis, & aliorũ martyrũ, per D. uictorem Epiſcopum Vitenſem ſcripta.
91 Vita Deogratias Carthaginẽſis Epiſcopi, Martiniani, Saturiani, Maximæ & aliorũ confeſſorũ, per D. Victorem Epiſcopũ Vitenſem ſcripta.
92 Vita Eugenij & Cypriani Epõrum, Læti martyris, & aliorum ſanctorũ, per D. Victorem Epiſcopum Vitenſem ſcripta.
93 Vita Hortulani & Florentiani Epõrum, Dionyſię, Maiorici, & aliorum ſanctorum, per D. Victorem Epiſcopum Vitenſem ſcripta.
94 Vita ſanctorũ ſeptẽ martyrũ apud Carthaginẽ ſub Hunerico rege paſſorũ, per D. Victorẽ Epm ſcripta.
95 Vita Nepotiani presbyteri, per D. Hieronymũ ſcripta.
96 Vita Nebridij iuuenis nobiliſsimi, per D. Hieronymũ ſcripta.
97 Vita Aſellæ uirginis, per D. Hieronymũ ſcripta.
98 Vita Leæ Abbatiſſæ, per D. Hieronymum ſcripta.
99 Vita Marcellæ uiduæ, per D. Hieronymum ſcripta.
100 Vita Bleſillæ uiduæ adoleſcentis Romanæ, p D. Hieronymũ ſcripta.
101 Vita Paulinę pãmachij uxoris, per

D.Hieronymum ſcripta.
102 Vita Paulæ uiduæ Romanæ nobiliſsimę per D.Hieronymum ſcripta.
103 Vita Lucinij betici,per D. Hieronymum ſcripta.
104 Vita Fabiolæ nobiliſsimæ matronæ Romanæ,ꝑ D.Hierony.ſcripta.
105 Vita Bonoſi Eremitæ, per D.Hieronymum ſcripta.
106 Vita D. Ioannis Chryſoſtomi Cōſtantinopolitani, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
107 Vita Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani, per caſsiodorū ſenatorem ſcripta.
108 Vita Eunomij Epiſcopi Theodoſiani,per caſsiodorū ſenatorem ſcripta
109 Vita Abdæ Epiſcopi apud Perſas, Hormiſdæ & aliorum ſanctorū, per caſsiodorum ſenatorem ſcripta.
110 Vita Maruthæ Epiſcopi Meſopotameni,ꝑ caſsiodorū ſenatorē ſcripta.
111 Vita Acacij Epi,et Theodoſij iunioris,per caſsiodorū ſenatorē ſcripta.
112 Vita Siſinnij Epiſcopi Conſtantinopolitani,per Caſsiodorū ſenatorem ſcripta.
113 Vita Procli Epiſcopi Conſtantinopolitani, per Caſsiodorum ſenatorē ſcripta.
114 Vita D.Auguſtini Epiſcopi Hipponenſis per Poſsidonium Epiſcopum Calamenſem ſcripta.

Liber Quartus.

115 Vita Honorati Abbatis & Liberti ni monachi, per D. Gregorium Papam ſcripta.
116 Vita Equitij Abbatis, per D. Gregorium Papam ſcripta.
117 Vita Conſtantij Manſionarij eccleſiæ ſancti Stephani,per D.Gregoriū Papam ſcripta.
118 Vita Nonnoſi præpoſiti, & Anaſtaſij Abbatis,per D.Gregorium papā ſcripta.
119 Vita Bonifacij Epiſcopi Ferentini, per D.Gregorium papam ſcripta.
120 Vita Fortunati Epiſcopi Tudertini,per D.Gregoriū papam ſcripta.
121 Vita Seueri presbyteri prouinciæ Valeriæ, per D.Gregorium papam ſcripta.
122 Vita ſancti Benedicti Abbatis per D.Gregorium papam ſcripta.
123 Vita ſancti Paulini Nolani Epiſcopi,per D.Gregoriū papam ſcripta.
124 Vita Sabini camiſinæ ciuitatis epi, per D.Gregoriū papam ſcripta.
125 Vita Andreæ Epiſcopi Fundanę eccleſię,per D.Gregoriū papā ſcripta.
126 Vita Cerbonij Populonij Epi, ꝑ D. Gregorium papam ſcripta.
127 Vita ſancti Herculani Epi Peruſini & martyris, per D. Gregorium papam ſcripta.
128 Vita Iſaac ſerui dei, per D.Gregorium papam ſcripta.
129 Vita Buthicij & Florentij ſeruorū dei,per D.Gregoriū papam ſcripta.
130 Vita Marcij Monachi de Monte Marſico,per D.Gregorium papam ſcripta.
131 Vita Monachi ex monte Argentario, per D.Gregoriū papam ſcripta.
132 Vita alterius monachi Benedicti, ꝑ D.Gregorium papam ſcripta.
133 Vita presbyteri Prouinciæ ualerię, per D.Gregorium papam ſcripta.
134 Vita Abbatis Præneſtini montis eiuſq; presbyteri, necnon aliorum, per D.Gregorium papam ſcripta.
135 Vita Menæ Monachi, & martyrū Quadraginta Ruſticorū,et aliorum per D.Gregorium papam ſcripta.
136 Vita Ermigildi filij Regis Viſigothorum, per D.Gregorium papam ſcripta.
137 Vita Africanorum Epōrū, quorum linguæ a Vandalis abſciſſæ ſunt,per D.Gregorium papam ſcripta.
138 Vita Eleutherij ſerui dei, ꝑ D.Gregorium papam ſcripta.
139 Vita Amantij presbyteri, ꝑ D.Gregorium papam ſcripta.
140 Vita ſanctuli presbyteri, ꝑ D.Gregorium papam ſcripta.

141 Vita ſpei Abbatis, per D. Gregoriū papam ſcripta.
142 Vita urſini presbyteri, per D. Gregorium papam ſcripta.
143 Vita Probi Reatini epiſcopi, per D. Gregorium papam ſcripta.
144 Vita Gallæ Patritiæ, per D. Gregorium papam ſcripta.
145 Vita Muſæ puellę, per D. Gregoriū papam ſcripta.
146 Vita Stephani uiri dei, per D. Gregorium papam ſcripta.
147 Vita duorum Monachorū Valeriæ Prouinciæ, p D. Grego. papā ſcripta.
148 Vita Gerontij & Melliti monachorum, per D. Gregorium papā ſcripta
149 Vita Antonij, Meruli, & Ioānis monachorum, per D. Gregoriū papam ſcripta.
150 Vita Caſsij Narnienſis Epiſcopi, per D. Gregorium papam ſcripta.
151 Vita Romulę uirginis, per D. Gregorium papam ſcripta.
152 Vita Victorini alias Æmiliani monachi, per D. Gregoriū papam ſcripta.
153 Vita Theophanij comitis, p D. Gregorium papam ſcripta.
154 Vita ſeruuli Paralytici, per D. Gregorium papam ſcripta.
155 Vita ſanctæ Felicitatis martyris, per D Gregorium papam ſcripta.
156 Vita Tarſillæ & Æmilianæ, per D. Gregorium papam ſcripta.
157 Vita ſancti Malachiæ Epiſcopi, per D. Bernardum Abbatem ſcripta.
158 Vita Humberti monachi, per D. Bernardum abbatem ſcripta.
159 Vita Gerardi monachi, per D. Bernardum abbatem ſcripta.

Hucuſq; pie lector proceſſeramus, cū ſanctorum uitas deſcriptas computantes ad Centeſimum quinquageſimum nonū numerum aſcēdere comperimus. Et quia Nonus numerus in ſcripturis ſanctis pœnarum & dolorū eſt, & ſemper ſequitur iuſtitiam, unde & Ezechiel in anno Nono ruinam Ciuitatis Hieruſalem à Babylonijs inferendam contemplatur, decreuimus in hoc numero non conſiſtere: unde & ſequentes quatuor uitas ſuperaddidimus, quę in totū Centum ſexagintatrium ſummum conſtituunt. Vt ex quinquageſimo ter ducto, qui non ſolum ex ueteri ſcriptura, ſed & ex Euangelio, ubi Dominus dicit: Duo debitores erant fęneratori cuidam, unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta, Non habentibus autem illis unde redderent, donauit utriſq; ad remiſsionem omnium pertinet peccatorum, tanquam ex bene iacto fundamento; & ex denario, qui propter Decalogum & ipſe perfectus eſt numerus, uelu ti ex parietibus; necnon ex ternario, qui propter beatiſsimæ, indiuiduæq; Trinitatis myſterium ſanctiſsimus eſt, ceu ex culmine & tecto, totius huius noſtri uoluminis integra fabrica conſiſtat.

160 Vita ſanctiſsimi Ioſeph Confeſſoris patris putatiui Domini noſtri Ieſu Chriſti p diuerſos authores ſcripta.
161 Vita Nemeſiani, Felicis, Lucij, & aliorum Epiſcoporum &c. per S. Cyprianum Epiſcopum Carthaginenſem, & martyrem ſcripta.
162 Vita Moyſi & Maximi presbyterorum & aliorum Confeſſorum per ſ. Cyprianum Epiſcopum Carthaginenſem ſcripta.
163 Vita Celerini, & Aurelij Confeſſorum per ſ. Cyprianum epiſcopū Carthaginenſem ſcripta.

S. Andree folio. 23
Apolonij 48
Antonij abbatis 114
Antonij, Pauli &c. 131
Alexandri 134
Agnetis 151
Acholij 174
Athanaſij 181
Aphraatis 235
Ambroſij 286
Afellæ 374
Attici 402
Abdæ 403
Acatij 405
Auguſtini 409
Andreæ Epiſcopi 441
Abbatis prænestini 448
Africanorum 451
Amantij 452
Antonij, meruli &c. 458
Barlaam 82
Babylæ 84
Baſilij & Eupſichij 168
Baſilij epiſcopi 154
Barlaam & Ioſaphat 297
Bleſillæ 378
Bonoſij 395
Bonifacij 424
Benedicti 428
Cipriani 62
Canti, Cantiani &c. 155
Cirilli &c 168
Ceſarij 235
Conſtantij 413
Cerbonij 442
Caſſij 459
Celerini 493
Dioniſij epiſcopi 100
Dorotheæ 106
Duorum monachorum 457
Donati 282
Deo gratias 355
Euſtatij epiſcopi 135
Euſebij epiſcopi 165
Euſebij, Nectarij 167
Eleuſij 168
Euſebij Samoſateni &c. 230
Eugenij 317
Eunobij 403
Equitij 421
Euthicij 444
Ermigildi 450
Eleutherij 451
Frumentij 112
Fabiole 392
Fortunati 426
Fœlicitatis 464
Geruaſij 74
Gordij 78
Gregorij epiſcopi 101
Gorgoniæ 241
Grego. epiſcopi pater. Greg. nazanzeni. 245
Grego. nazan. 271
Galle 456
Gerontij 458
Gerardi 486
Helene 111
Hilarionis 155
Hortulani 362
Honorati abbatis 419
Herculani 442
Humberti 484
IESV Chriſti 1
Ioannis apoſtoli 14
Iacobi maioris 22
Iacobi minoris 22
Ignatij 35
Iuſtini 36
Iulite 81
Iac. epiſcopi niſibenſis 165
Iuuentini 171
Ioan. Chriſoſtomi 395
Iſaac ſerui dei 443
Ioſeph 489
Lucæ 32
Laurentij 66
Leotij 204
Lee 375
Lucinij 392
Marci euangeliſte 30
Metrani 49 Mamantis 76
Mulieris captiue 113
Malchii monachi 161
Marci epiſcopi 167
Macedonij 167
Macarij Iſidori 179
Macarij alter 232
Martini epiſcopi 205
Mulieris ortodoxæ 231
Marcelli epiſcopi 281
Meletij 282
Marcelle uidue 375
Maruthe 404
Marcij monachi 445
Monachi ex monte 446
alter. Monachi 447
Mene monachi 448
Muſæ puelle 406
Malachie epiſcopi 467
Moyſi & Maximi 492
Narciſſi 48
Nicolai epiſcopi 139
Nepotiani 368
Nebridii 373
Nõnoſii 491
Nemeſiani 423
Octoginta legatorum 231
Petri & Pauli 10
Pauli 11
Policarpi 38
Ptolemei &c. 42
Potamiane 47
Panteni 48
Pauli primi eremitę 71
Petri, dorothei &c. 97
Phileæ epiſcopi 103
Publiæ &c. 170
Preſidis Beroenſis 173
Philogonij epiſcopi 176
Papiniani 353
Pauline 372
Paulæ uiduæ 382
Procli epiſcopi 407
Paulini nolani 440
Presbyteri pro. ual. 447
Probi reatini 455
Romule uirginis 461
Stefani 25
Simeonis filij Cleophe 34
Sanctorũ ſeptem macha. 51
Sanctorum quadraginta 59
Siluanii 107
Simplicis, paphnucij. 109
Simeonis archiepiſcopi 136
Satiris 223
Sanctorum ſeptem mar. 367
Siſinij epiſcopi 407
Seueri presbi. 428
Sabini 441
Sanctuli 452
Spei 455
Stefani uiri dei 457
Seruuli 463
Teclæ 40
Theaſanij 462
Tarſille 46
Virginis mariæ
Vetij
Vincentis mar.
Vitalis & Agricole
Viſini 455
Valerie 457
Victorini 46
Viſacij 164

CATALOGVS EARVM RERVM QVÆ IN SEQVENTIBVS SANCTORVM VITIS CONTRA

Hæreticos noſtri temporis pro catholicorum dogmatum ueritate aſtruuntur, & ueluti robuſtiſsimis propugnaculis, fulciuntur.

SEPTEM ECCLESIAE SACRAMENTA.

1 De ſeptem eccleſiæ ſacramentis non eſt aliud conſtituendum, & docendum, q̃ ritus uniuerſalis Eccleſiæ habeat.
In uita. S. Malachiæ epi. Fol. 467. ſc. 5. 13.

BAPTISMVS.

1 Baptizandi antiquitus per multos dies ante ieiunijs, & orationibus pparabanf.
In uita Barlaam & Ioſaphat. 297. ſco. 33
2 Paruulis adhiberi baptiſmum in ſalutem. Et pueros eſſe baptizandos, baptiſmúq; paruulorum non ſolum tempore Nicolai Papæ primi: ut quidam fingunt, ſed etiam ab initio naſcentis eccleſiæ fuiſſe.
In uita Muſæ Puellę 456. ſco. 1
3 Rite baptizatum non debere iterum baptizari.
In uita D. Athanaſii epiſcopi. 181. ſco 8
4 Ritus, qui ex conſuetudine eccleſiæ in baptiſmo adhiberi ſolent, obſeruãdos eſſe.
In uita D. Athanaſii Epiſcopi. 181. ſco. 9

CONFIRMATIO.

1 Confirmationem eſſe eccleſię ſacramentum, & in uſu antiquis patribus fuiſſe, ſanctumq; & uenerabile exiſtere.
In uita. S. Malachię epiſcopi. 467. ſco. 4. 6

EVCHARISTIA.

1 In Euchariſtia ritę conſecrata uerũ Chriſti corpus & ſanguinem contineri.
In uita. S. Andreę apoſtoli 23. ſco. 1
In uita B. Philogõij epi. 176. ſc. 12. 20. 22. 23
In uita. S. Martini epiſcopi 205. ſco. 36
In uita Satyri fratris D. Ambro. 223. ſc. 4 5
In uita D. Ambroſii epiſcopi 286. ſco. 3
In uita Barlaã & Ioſaphat cõf. 297. ſc. 22. 34
In uita. S. Benedicti abbatis 428. ſco. 17
In uita Caſsii Narnienſis epi 459. ſco. 12
In uita. S. Malachię epiſcopi 467. ſco. 7. 32. 2
2 Ad dignam ſumptionem ſanctiſsimę Euchariſtię non ſufficere ſolam fidem, ſed opus eſſe etiam munda conſcientia.
In uita. S. Stephani protomarty. 25. ſco. 9
In uita D. Philogonii epiſcopi. 176. ſc. 13. 14. 18. 19. 21.
In uita. S. Malachiæ epiſcopi 467. ſco. 35
3 Communionem ſub utraq; ſpecie non eſſe neceſſariam ut aiunt hæretici.
In uita Caſsii epi Narnienſis 459. ſco. 12
4 Euchariſtiam adorandam eſſe
In uita Barlaam & Ioſaphat 297. ſco. 35

POENITENTIA.

1 Confeſsio ſacerdotalis antiquis patribus fuit in uſu.
In uita Eugenii & Cypriani epiſcoporum 357. ſco. 1
In uita. ſ. Malachiæ epiſcopi 467. ſco. 4. 30
In uita D. Ambroſii epiſcopi 286. ſco. 22
2 Operis ſatisfactio requiritur ad ſalutẽ peccatoris, nec prodeſt ſola Chriſti paſsio, aut credere culpam ſibi remitti.
In uita ſcõrũ apſtorũ Petri & Pau. 10. ſc. 14
In uita B. Philogonii epiſcopi. 176. ſc. 16. 17
In uita. ſ. Martini epiſcopi 205. ſco. 18
In uita Gorgonię ſororis Naziazeni. 241. ſcolio. 5
In uita D. Ambroſii epiſcopi. 286. ſc. 6. 7. 23
In uita Barlaam & Ioſaphat confeſſorum. 297. ſco. 14. 15. 51. 59.
In uita Paulę uiduę 382. ſco. 7.
In uita Fabiolæ nobiliſsimę Matronę Romanę. 392 ſco 3. 4.
In uita Eleutherii ſerui dei 451. ſc. 3
In uita Caſsii Narnienſis epi 459. ſco. 14
In uita Victorini Monachi 462. ſco. 1. 2. 3
In uita. ſ. Malachię epiſcopi 467. ſco. 30
3 Veram pœnitentiam non eſſe duntaxat nouam uitam, ſed cum ea dolorem de peccatis commiſsis, & firmum propoſitum de non committendis in futurum.
In uita Barlaam & Ioſaphat confeſſorum 297. ſco. 14. 15. 59.
In uita Fabiolę nobiliſsimę matronę Romanæ. 392. ſco. 3
In uita Eleutherii ſerui dei 451. ſco. 3
In uita Victorini monachi 462. ſco. 2

EXTREMA VNCTIO.

1 Extremam unctionem eſſe Eccleſiæ ſacramentũ, per eam conferri gratiam, ac remitti peccata.
In uita ſcti Malachiæ epſ.ſo.467.ſc.29.42.

ORDO SACER.

1 In ordine Eccl'iaſtico diuerſos eẽ gradus.
In uita Symeonis archiepiſcopi Seleuciæ, & aliorum. 136.ſcholio.3
In uita D Athanaſij epiſcopi. 181.ſcho.20.
In uita.ſ.Martini Epiſcopi. 205.ſcho.1.37.
In uita.ſ.Baſilij Epiſcopi. 254.ſcho.3.
In uita Nepotiani pſbyteri. 368.ſcho.6.11.
In uita Celerini,& Aurelij cõſ. 493.ſch.3.5
2 Epiſcopalis dignitas ſup oẽs grad' eccliẽ.
In uita D.Marci Euangeliſtæ. 30.ſcho.12.
3 Epiſcopos & ſacerdotes eſſe Regibus & principibus ſuperiores, & in his quæ ad ſalutem ſpectant animarũ magis eis diuina autoritate collatam eſſe eorũ, quæ in terra fiũt, curã, q̃ ſecularibus principib'.
In uita.ſ.Babylæ Epi,& marty. 84.ſc.2.15.
In uita.ſ. Antonij Abbatis. 114.ſcho.23
In uita.ſ.Martini Epiſcopi. 205.ſcho 10
In uita Grego.patris Nazian. 245.ſch.10.
In uita ſ.Malachiæ Epiſcopi. 467.ſch 15
4 Non omnes fideles ex æquo eſſe ſacerdotes, ut quidem nunc mentiuntur.
In uita D.Ambroſij Epiſcopi. 286.ſch.1.8
In uita Caſſij Narnienſis Epiſ. 459 ſch.3.
5 Antiquus Eccleſiæ in ordinandis Clericis mos fuit, ut ſuper eorũ moribus & meritis populus prius ferret teſtimonium.
In uita Celerini & Aurelij cõſ. 493.ſcho.4
6 Nullum ſacro ordine & ſuperiorum poteſtate carentem prædicare poſſe.
In uita Equitij Abbatis. 421.ſcho.4.

MATRIMONIVM.

1 Facto diuortio ex cauſa fornicationis, nõ licere utriq; aut alteri coniugum noua inire matrimonia, diem alter uiuat.
In uita Fabiolæ nobiliſſimæ matronæ Romanæ. 392.ſcholio.1.2
2 Epiſcopos,& ſacerdotes nõ debere eẽ cõiugatos, nec fœminarũ habere cõſortia.
In uita.ſ Ioan Apoſtoli & euang.14 ſc.10.
In uita.ſ.Iacobi minoris Apoſtoli. 22.ſc.2
In uita D.Lucæ Euangeliſtæ. 32.ſcho.1
In uita Metrani, Cointæ,& aliorũ.ſ.49.ſc.1
In uita Gregorij Epi Neocæſa. 101.ſcho.6
In uita Phileæ epi, Philoro.& alio.103.ſc.2
in uita.ſ.Nicolai Epiſcopi. 139.ſcho.4
in uita B.Philogonij Epiſcopi. 176.ſcho.6
in uita.ſ.Martini Epiſcopi. 205.ſcho.16
in uita D.Greg.Nazian.Theo. 271.ſc.4.11
in uita Nepotiani presbyteri. 368.ſcho.7
in uita Marcellæ uiduæ. 375.ſcho.6
in uita Siſinnij epi conſtant. 407.ſcho.2
in uita Andreæ epi Fundane ec.441.ſc 1.2
in uita Aphricanorum epoṛũ. 451.ſcho.1
in uita Vrſini presbyteri. 455.ſcho.1
in uita.ſ.Malachiæ epiſcopi. 467.ſcho.16
in uita D.Auguſtini epiſcopi. 409.ſcho.8

FIDES ET OPERA.

1 Non ſufficere ſolam fidem ad ſalutẽ, ſed etiam bona opera requiri.
in uita D.Noſtri ieſu Chriſti. 1.ſcholio.2
in uita ſctõrũ Apſo.Petri & Pauli. 10.ſc.13
in uita.ſ.ioannis apoſt.& euange.14.ſch.6
in uita ſctõrũ ſeptẽ Machabeo. 51.ſcho.6
in uita ſ.Cypriani epi & marty. 62.ſcho.4
in uita.ſ.Laurentij martyris 66.ſcho.2.3
in uita.ſ.Mamantis martyris. 76.ſcho.5
in uita Alexandri conſtant.epi. 134.ſch.1
in uita B.Philogonij epi 176.ſcho.3.4.15.
in uita D.Greg.Nazianzeni th.271.ſc.10.13
in uita Barlaam & Ioſaphat cõfeſſorum. 297.ſcholio. 6.8.9.10.11.13.28.39.46
in uita Paule Viduæ. 382.ſcho 10.15
in uita Equitij Abbatis. 421.ſcho.5
in uita Nonoſi Præpoſiti,& Anaſtaſij Abbatis. 423.ſcholio.1
in uita Eleutherii ſerui Dei. 451.ſcho.3
in uita ſpei Abbatis. 455.ſcho.1
in uita Caſſii Narnienſis epi. 459.ſch.1.13
in uita ſeruuli paralytici. 463 ſcho.3
in uita Nemeſiani, Felicis, Lucii & aliorum. 491.ſcho.4
in uita Moyſi,& Maximi presby. 492.ſc.1
in uita D.Auguſtini epiſcopi. 409.ſcho.2
2 Fides, qua quis firmiter credit,& certo ſtatuit ſibi remiſſa eſſe peccata, uel regnum cœlorũ conſequuturum ad quam moderni heretici fingũt omnes chriſtianos teneri improbatur, eſto quod firma & certa ſpe expectare debeamus,& hic per ſacramentum Baptiſmi, & pœnitentiæ, peccatorum remiſſionem, & in futuro ſeculo uitam æternam.
in uita ſancti Euſebii epi Vercellẽ. 165.ſc.8
in uita Barlaã & ioſaphat cõſ.297.ſc.14.43
in uita Antonii, Meruli,& Ioannis Monachorum. 458.ſcho.1
in uita Victo.

In uita Victorini monachi. 462.ſcho.4
In uita Tarſillæ,& Aemilianæ 465.ſc.9
3 Ea fides tenẽda, quæ à ſeculo prædicatur, & quam ſancti pcedentes profeſsi ſunt, oẽſq; in toto mundo conſtitutæ ſeruant eccleſiæ,& non quæ à paucis, & ne unã quidem ſyllabã de diuinis dogmatibus corrumpi patiendum eſt.
In uita D.Athanaſij epiſcopi 181.ſc.29
In uita D.Baſilij epiſcopi 254.ſcho.14
In uita Barlaã & Ioſaphat cõſ. 297.ſc.30.37
4 Veſtem nuptialem, quam non habuit ex pulſus à conuiuio,non eſſe fidem ſolã.
In uita Barlaã & Ioſaphat confeſ. 297.ſc.12

M E R I T V M

1 Sanctos & oẽs fideles,qui Dei mandata ri te ſeruauerint, meritũ habere apud deũ omnipotentem, & reddi illis tanquam iuſtam mercedem uitam æternam.
In uita.s.Apſorũ Petri & Pa. 10.ſ.6.8.10 13
In uita.s.Quadraginta martyrum 59.ſc.2
In uita.s. Laurentij martyris 66.ſch.5
In uita.s.Vitalis & Agricolæ mar. 75.ſc.1
In uita ſanctæ Iullitæ mar. 81.ſch.2
In uita Phileæ epiſcopi,Philoromi,& aliorum. 103.ſcho.3
In uita.s. Antonij abbatis. 114.ſc.15.27
In uita s.Nicolai Epiſcopi 139.ſch.10
In uita D.Philogonij epiſcopi. 176.ſc.4.23
In uita Cæſarij fratris Naziãzeni 235.ſc.4
In uita D.Gregorij Naziã.Theo. 271.ſc.14
In uita Barlaam & Ioſaphat confeſſorum 297.ſcho.2.32.71.73
In uita Bonoſi Eremitæ. 395.ſcho.2
In uita Nonnoſi præpoſiti,& Anaſtaſij ab batis 423 ſcho.1
In uita Seueri presbyteri 428 ſcho.2
In uita.s. Benedicti abbatis. 428.ſch.18
In uita Iſaac ſerui Dei 443.ſcho.1
In uita Ermigildi filij regis Vuiſegothorũ 450.ſcho.3.
In uita Gallæ patritiæ 456.ſcho.1
In uita Caſſij Narnienſis epĩ 459.ſc.9
In uita ſeruuli paralytici. 463.ſcho.1
In uita.s.Malachiæ epiſcopi 467.ſc.36
In uita Gerardi Monachi 486.ſch.4
In uita Nemeſiani,Felicis,Lucij, & aliorũ 491.ſcho.1.2
In uita D.Ambroſij epĩ 286.ſch.12.14.15

M I S S A

1 Miſſæ uocabulum non eſſe nouitium inuentum,ut mentiuntur hæretici.
In uita D.Athanaſij epiſcopi 181.ſcho.32
In uita Barlaã & Ioſaphat confeſ.297.ſc.38
In uita Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani 402.ſcho.2
In uita Casſij Narniẽſis epĩ 459.ſch.11
In uita.s.Malachiæ epĩ 467.ſch.40
2 Miſſam eſſe ſacrificium.
In uita.s. Andreæ apoſtoli 23.ſcho.1
In uita.s.Martini epiſcopi 205.ſc 13.27
In uita Barlaã & Ioſaphat cõſ. 297.ſc.22.72
In uita Casſij Narniẽſis epĩ. 459 ſc.2.4.6.8
In uita.s.Malachiæ epiſcopi 467.ſch.45
In uita Nemeſiani,Felicis,Lucij, & aliorũ. 491.ſcho.3
In uita Celerini & Aurelij confeſſorum. 493.ſcholio.1
In uita D.Ambroſij epiſcopi 286.ſcho.9
In uita D.Auguſtini epiſcopi.409.ſcho.12
3 Miſſam prodeſſe animabus defunctorum
in uita.s.Benedicti abbatis 428.ſch.14
In uita.s.Malachiæ epiſcopi. 467.ſc.7.45
In uita D.Anguſtini epĩ 409.ſcho.12

M I S S A

4 Miſſam ualere ad remiſsionẽ peccatorũ.
In uita Casſij Narniẽſis epĩ 459.ſch 5
5 Miſſas priuatas antiquo tpe fuiſſe in uſu.
In uita D.Ambroſij epĩ 286.ſcho.9

ECCLESIA CATHOLICA

1 Eccleſiæ propriũ eſt, unã & integrã eſſe, Iudæorum & Hæreticorũ in partes ſcindi.
In uita.s.Mamantis marty. 76.ſch.4
2 Eccleſiã poſſe facere cõſtitutiões obligatorias in cõſciẽtia ẽt extra caſum ſcãdali
In uita.s.Malachiæ epĩ 467.ſcho.25
3 Regula Eccleſiaſtica eſt, nõ oportere pter Roma.Põtificis ſniam Cõcilia celebrari.
In uita D.athanaſij epiſcopi 181.ſc.15
4 Concilij generalis autoritas.
In uita D.Ioannis Chryſoſtomi.395.ſcho.7
5 Quæ in uno Concilio ſtatuta ſunt,nõ debere in alio mutari,aut retractari.
In uita D.athanaſij epiſcopi 181.ſc.16
6 Eſto qs rectã fidẽ i Deũ hẽat, ſi tñ i ei' Eccleſiã nõ teneat, pro infideli habebitur.
In uita Satyri fratris D.ambroſij 223 ſc.7

EXCOMMVNICATIO

1 Fuiſſe antiquis patribus excõicationes in uſu,& hi,quibus infligebantur,ſummo-

pere illas timebant.
In uita D. Ambroſij epiſcopi. 286.ſcho.4
In uita D. Ioannis Chryſoſtomi. 395.ſc.13.
In uita.s. Benedicti Abbatis. 428.ſch.14.
2 Excommunicatos non debere participare Eccleſiaſtica ſepultura.
In uita.s. Benedicti abbatis. 428.ſch.14.

PAPATVS.

1 Romana Eccleſia propter ſedem Petri iuriſdictionem habere ſuper omnes Eccleſias mũdi. Et quod dicitur de Romana Eccleſia intelligit de ſummo Pontifice.
In uita D. Ioannis Euãgeliſtæ. 14.ſch.9.
In uita D. Athanaſij Epi. 181.ſc.15.23.
In uita Satyri fratris D. Ambroſij. 223.ſc.6.
In uita Eugenij & Cypriani epõrũ. 357.ſc.2
In uita Procli epi cõſtãtinopo. 407.ſc.1.3
In uita s. Malachiæ Epiſcopi. 467.ſc.13.20.
2 Romã eẽ tutiſsimũ Xpianę cõionis portũ.
In uita Marcellæ uiduæ. 375.ſcho.4.
3 Petrũ Rõę fuiſſe, & ibi martyrio coronatũ
In uita.s. Apſtorũ Petri & Pauli. 10.ſ.1.4.9.11
In uita D. Marci Euangeliſtæ. 30.ſch.12.
In uita Abbatis Pręneſtini mõtis. 448.ſc.2
4 Liberium Ro. Pont. uirum fuiſſe ſanctiſsimum, & Chriſtianiſsimum.
In uita D. Athanaſij Epi. 181.ſch.24.

SACRA SCRIPTVRA

1 In differẽdis, uel adducẽdis ſacris ſcripturis nõ eẽ recedẽdũ ab uſu ſanctorũ antiquorũ patrũ, & fugiẽdas eẽ uocũ nouitates.
In uita Epiſcopi ſimplicis, Paphnutij, & ſpiridionis. 109.ſcho.1.
2 Diuinorũ librorũ intelligentiã non ex propria temeritate & p̃ſumptione hauriẽdã eſſe, ſed ex maiorũ ſcriptis, & auctoritate qui intelligendi regulam ex Apoſtolica ſucceſsione ſuſceperunt.
In uita Macarij, Iſidori, & aliorũ 179.ſch.2
In uita Paulæ Viduæ 381.ſcho.11
In uita.s. Malachiæ Epi 467.ſcho.1
In uita.s. ſeptẽ Machabæorum 51.ſch.12
3 Qui opere implet mãdata Dei, meret ſanctarum ſcripturarum intelligentiam.
In uita Marcellæ uiduæ 375.ſcho.1
In uita Spei Abbatis 455.ſcho.1
4 Secundam Epiſtolam Petri illius eſſe.
In uita.s. Apoſtolorũ Petri & Pau. 10.ſc.2.
5 Epiſtolam ad Hebræos eſſe Apoſtoli Pauli, & ab Eccleſię uniuerſali fuiſſe pro tali receptam.
In uita.s. Apoſtolorũ Petri & Pauli. 10.ſc.3
6 Epiſtolã ſecũdam & tertiam Ioannis apoſtoli illius eſſe.
In uita.s. Ioãnis apoſtoli, & Euẽge. 14.ſc.1
7 Epiſtolam Iacobi Apoſtoli illius eſſe.
In uita.s. Iacobi minoris apoſtoli 22.ſc.3
8 Apocalypſim Ioannis apoſtoli illius eſſe.
In uita Iuſtini philoſophi, & mar. 36.ſch.1.
9 Liber Machabæorum commendatur.
In uita.s. ſeptem Machabæorum 51.ſc.3.
10 Studium liberalium diſciplinarũ non eſſe Chriſtianis inutile aut a ſcholis explodẽdum ſicut garriunt hæretici.
In uita D. Lucæ Euangeliſtæ 32.ſc.2
In uita.s. Baſilij epiſcopi 254.ſch.1
In uita D. Gregorij Nazianzeni 271.ſc.4
In uita D. Auguſtini epi 409.ſch.2

TRADITIONES PATRVM

1 Eccleſiæ fidem & inſtituta a ſanctis Apoſtolis tradita fuiſſe.
In uita D. Ioannis euangeliſtæ 14.ſch.11
In uita D. Marci euangeliſtæ 30.ſch.3.12
In uita Pãtęni doctoris Alexãdrini. 48.ſc.1
In uita duorũ Macariorũ, Iſidori &c 132.ſ.7
2 Seruatas fuiſſe iã ab initio eccleſię apoſtolicas traditiones ſine ſcripto.
In uita.s. Ignatij martyris 35.ſcho.1
3 Patrũ antiquorũ traditiones ſeruãdas eſſe.
In uita.s. Antonij abbatis 114.ſch.29
In uita.s. Malachiæ epiſcopi 467.ſch.3.15
In uita.s. Ambroſij epiſcopi 286.ſcho.9

CEREMONIAE

1 Ceremonias eccleſiæ obſeruandas eſſe.
In uita Pauli eremitæ. 71.ſch.3.
In uita D. Athanaſij epiſcopi. 181 ſcho.9
In uita Nepotiani presbyteri 368.ſch 9.
2 Oratio, & uigiliæ, & q̃uo res ſunt deo placentes, ac hominibus utiles, non ſuperfluæ, & ſine fructu, necnon ualentes oĩa impetrare à Deo.
In uita D. noſtri Ieſu Chriſti 1.ſch 1
In uita.s. Iacobi minoris apoſtoli 22.ſc.2
In uita.s. Stephani protomartyris. 25.ſch.3
In uita D. Marci euangeliſtæ 30.ſc.12
In uita.s. Polycarpi epiſcopi, & martyris. 38. ſcholio.2.3.
In uita.s. Cypriani epi & mar. 62.ſcho.8
In uita.s. Gordij martyris 78.ſcho.5
In uita Dionyſij epiſcopi alexandrini, & aliorum 100.ſcho.2
In uita Greg. epi Neocęſarięſis. 101.ſc.1.4.8

In uita mulieris captiuæ. 113.ſcolio.4
In uita S. Antonij Abbatis.114.ſcolio.3.6.
9.11 14.21.27.
In uita Alexandri Conſtantinopolitani
Epiſcopi. 134 ſcolio.2
In uita S. Nicolai epi.139.ſc.2.3.5.8.13.22.23
In uita S. Agnetis Virg. & marty. 151 ſco.2
In uita ſanctorum Iuuentini, & Maximi
martyrum. 171 ſcolio.1
In uita D. Athanaſij epiſcopi. 181.ſcolio.2
In uita ſancti Martini epiſcopi.205.ſcolio.
12.15.25.29.30.
In uita mulieris orthodoxæ. Eulogij.&c.
231.ſcolio3
In uita duorũ Macarior. Iſidori &c.232.ſ.1
In uita Gorgoniæ ſororis Naziãzeni.241.
ſcolio.3.5
In uita Gregorij prīs Naziãze.245.ſc.2.7.9
In uita S. Baſilij epiſcopi. 254.ſco.7
In uita D. Gregorij Nazianzeni Theologi. 271.ſcolio.7
In uita Donati, Theotimi, & Epiphanij
epiſcoporum. 282.ſcolio.1
In uita D. Ambroſij epiſc.286.ſc.2.10.13.20
In uita Barlaam & Ioſaphat confeſſorum.
287.ſcolio.40.41.45.47.49.
In uita Aſellæ Virginis. 374.ſcolio.5
In uita Maruthæ epi meſopota. 404.ſc.1
In uita Acacij epiſcopi & Theodoſij iunioris. 405.ſcolio.1
In uita Equitij Abbatis. 421.ſco.1
In uita Nonoſi præpoſiti,& Anaſtaſij Abbatis. 423.ſcolio.1.2
In uita Bonifacij epiſcopi Ferẽtini.424.ſc.1
In uita Fortunati epi tudertini. 426.ſco.2
In uita ſeueri presbyteri. 428.ſco.1
In uita S. Bñdicti ab.428.ſc.1.8.10.21.25.27
In uita Iſaac ſerui dei. 443.ſco.2
In uita Eleutherij ſerui dei. 451.ſcolie.1
In uita Amantij presbyteri. 452.ſcolio.1
In uita Caſij Narnieſis epi. 459.ſcolio.13
In uita Tarſillæ & Aemiliæ. 465.ſc.1.2.6.7
In uita ſancti Malachiæ epiſcopi.467.ſcolio.12.17.19.31.33
In uita Celerini,& Aurelij cōf. 493.ſco.8
In uita D. Auguſtini epiſcopi. 409.ſco.2
3 Horæ Canonicæ, nocturnæ, & diurnæ.
In uita S. Nicolai epiſcopi. 139 ſco.14.
In uita Euleſij & Titi eporum. 168.ſco.4
In uita Barlaã & Ioſaphat.cōf. 297.ſc.64
In uita pſbyteri Prouincie ualeriç.447.ſc.1
In uita S. Malachiæ epiſcopi. 467.ſc.3.9
In uita Humberti monachi. 484.ſco.3
4 Humi cubitationes antiqt ſctis in uſu fuiſſe, & ualere ad obtinendũ aliqd à Deo.
In uita D. Marci Euangeliſte. 30.ſco.12
In uita ſancti Cypriani epiſcopi & martyris. 62.ſco.7.8
In uita S. Antonij abbatis. 114.ſco.4
In uita S. Nicolai epiſcopi. 139.ſco.18
In uita S. Hilarionis abbatis. 155.ſco.7
In uita Greg. patris Nazianzeni. 245.ſco.9
In uita S. Baſilij epiſcopi. 254.ſcolio.7
5 Cantus in Eccleſia antiquitus fuit in uſu pſalmodia, & hymnorum recitatio.
In uita D. Marci Euangeliſtæ. 30 ſco.7.12
In uita D. Ambroſij epiſcopi. 286.ſco.10
In uita S. Symeonis Cleopæ filij. 34.ſco.1
In uita S. Ignatij martyris. 35.ſco.3
In uita Phileæ epi, Philoro, & alio.103.ſc.1
In uita S. Nicolai epiſcopi. 139 ſcolio.19
In uita D. Athanaſij epi. 181.ſco.2.17.27.28
In uita S. Martini Epiſcopi. 205 ſcolio.11.
In uita Gorgõiæ ſororis Naziã. 241.ſc.4.5
In uita Grægorii patris Nazian. 245.ſco.2
In uita S. Baſilij epiſcopi. 254.ſco.6
In uita Aſellæ Virginis. 374. ſcolio.5
In uita D. Ioannis Chryſoſto. 395.ſco.4.11
In uita Acacij epi, & Theodo. iun.405.ſc.6
In uita Spei Abbatis. 455.ſcolio.2
In uita duorum monachorum Valeriæ
Prouinciæ. 457.ſcolio.2
In uita Antonij, Meruli, & Ioannis Monachorum. 458.ſcolio.2
In uita Romulæ Virginis. 461.ſco.3
In uita S. Malachiæ epiſcopi. 467.ſco.3
In uita Humberti monachi. 484.ſco.3
6 Orare cum genuflexione, & capitis detectione, ſiue totius corporis proſtratione, necnon cum lachrymis.
In uita S. Apſorũ Petri & Pauli. 10.ſco.14
In uita S. Iacobi mino. apoſtoli. 22.ſco.2
In uita S. Stephani. 25.ſcolio.1.7
In uita Pauli primi Eremitæ. 71.ſco.3
In uita Grego. epi Neocæſarieſis.101.ſco.1
In uita Helenæ Conſtantini mris. 111.ſc.1
In uita S. Antonij abbatis.114.ſco.17.18.25
In uita S Martini Epiſcopi. 205.ſco.14 24
In uita Gorgoniç ſororis Naziã.241.ſc.3.5
In uita Barlaã et Ioſaphat cōf.297.ſc.49.65
In uita Aſellæ Virginis. 374.ſcolio.7
In uita S. Benedicti abbatis. 428.ſcolio.2
7 Litaniarum in Eccleſia antiquus uſus, ſimiliter & Antiphonarum decantatio.
In uita Greg. epi Neocæſarieſis. 101.ſco.2
In uita S. Ignatij epi & marty. 35.ſco.2
In uita D. Ambroſij epiſcopi. 186.ſco.10.
8 Orare cum manuum extenſione, & oculorum ad cœlum eleuatione.
In uita Pauli primi Eremitæ. 71.ſcolio.3

In uita S. Antonii Abbatis 114.ſco.18
In uita S. Nicolai epiſcopi 139.ſcolio.9
In uita S. Hilarionis abbatis 155.ſco.13
In uita S. Benedicti abbatis 428.ſco.22
In uita D. Ambroſij epiſcopi 286.ſco.24

9 Orare ante cibum Chriſtianus mos.
In uita S. Antonii abbatis 114.ſco.21

10 Benedictiones rerum, & conſecrationes licitas eſſe, & antiquis patribus in uſu fuiſſe, ſimiliter & dedicationes eccleſiarum, & cemiteriorum benedictiones.
In uita D. Luce Euangeliſtæ 32.ſco.6
In uita Narciſci Hieroſolymorū epi 48.ſc.1
In uita S. Hilarionis abbatis 155.ſc.12.13
In uita D. Athanaſij epiſcopi 181.ſc.11.14
In uita S. Martini epi 205.ſco.6.21.22.23
In uita Barlaā & Ioſaphat cōf 297.ſc.53
In uita Eugenij, & Cypriani epo. 357.ſc.3.5
In uita Fortunati epi Tudertini 426.ſc.1.3
In uita Menæ Monachi 448.ſco.2.3
In uita ſanctuli presbyteri 452.ſco.1
In uita ſancti Malachiæ epiſcopi 467 ſcolio.22.23.25.27.28 39.

11 Signare ſe, uel alias creaturas ſigno crucis, & fidem habere ad Dominū, murus eſt inexpugnabilis, quo etiam demones effugantur, & magna miracula patrant.
In uita S. Antonii abbatis 114.ſco.7.12
In uita S. Hilarionis abbatis 155.ſco.6
In uita Barlaā et Ioſaphat cōf 297.ſc.50.67
In uita Equitij abbatis 421.ſcolio.3
In uita S. Benedicti abbatis 428.ſcolio.7

12 Accendere in die luminaria, & habere etiam in nocte in Eccleſijs, & ante ſanctorum tumulos, antiquus mos fuit.
In uita S. Nicolai epiſcopi 139.ſco.28
In uita Barlaā & Ioſaphat cōf. 297.ſco.77
In uita D. Ioannis Chryſoſtomi 395.ſc.8.12
In uita Conſtantij Manſionarij 423.ſco.1
In uita Abbatis Præneſtini mōtis 448.ſc.3
In uita Menæ Monachi 448.ſco.2.3

13 Epiſcopos electos, & ſacerdotes ſacro oleo ſolere inūgi ātiquus mos ē in eccl'ia.
In uita S. Nicolai epiſcopi 139.ſco 15

14 Epiſcopos & p̄ſbros ſolere alijs b̄ndicere.
In uita S. Antonij abbatis 114.ſco.23

15 In Eccleſia congregari ſeorſum uiros, & ſeorſum fœminas.
In uita D. Marci Euangeliſtæ 30.ſco.12

16 Palliū antiq̄s Archiep̄is p̄ ſedē Ap̄licā ſolere cōcedi, et fuiſſe i magna ueneratiōe.
In uita S. Malachiæ epiſcopi 467.ſc.20.38.

HABITVS.

1 Veſtitus ſimplicitas, utilitas, & aſperitas antiquis ſanctis fuit in uſu.
In uita S. Iacobi minoris apoſtoli 22.ſco.2
In uita Mulieris captiuæ 113.ſco 1
In uita S. Antonii abbatis 114.ſco.14.33
In uita S. Nicolai epiſcopi 139.ſco.5.16
In uita S. Martini epiſcopi 205.ſc.15 24.30
In uita Gorgoniæ ſororis Naziā. 241.ſco.5
In uita S. Baſilij epiſcopi 254.ſco.7
In uita Nepotiani presbyteri 368.ſco.3
In uita Aſellæ Virginis 374.ſcolio.3.4

IEIVNIA.

1 Ieiunium non eſſe humanā traditionē, nō rē ſuperſtitioſam, nō inutilē ad p̄merēdū aliq̄d à Deo, ut dic̄t q̄dā hoc tempore.
In uita ſancti Ioannis Apoſtoli & Euangeliſtæ. 14.ſcolio.5 12
In uita Sanctorum Geruaſij & Prothaſii martyrum 74 ſcolio.2
In uita mulieris captiuæ 113.ſco.2
In uita S. Antonij abbatis 114.ſco.9

2 Ieiunia ualere ad refrenādā carnis laſciuiā.
In uita S. Malchi monachi 162.ſco.1

3 Ieiunia faciūt ad ipetrandā ueniā pctorū.
In uita ſancti Ioannis Apoſtoli & Euangeliſtæ. 14.ſco.4
In uita S. Cypriani epi & mar. 62.ſcolio.7
In uita Barlaā & Ioſaphat cōf. 297.ſco.51

4 Ieiunia ad libitū cū abſtinentia & ciborū delectu antiquis ſanctis frequentiſſima.
In uita ſſ.tiſſimæ dei Genitricis 5.ſco.1
In uita D. Ioannis Euangeliſtæ 14 ſco.7
In uita S. Iacobi minoris apoſtoli 22.ſco.1
In uita D. Marci Euangeliſtæ 30.ſco.9.12
In uita S. Vetij Pagati & aliorum 43.ſco.13
In uita Pauli primi Eremitæ. 71.ſco.2
In uita S. Gordij martyris 78.ſco.5
In uita epi ſimplicis, Paph. & ſpiri. 109.ſc.2
In uita S. Antonij abb. 114.ſco.5.6.11.14.16
In uita S. Nicolai epiſcopi 139.ſco.2.5.13.17
In uita D. Athanaſij epiſcopi 181.ſco.2
In uita S. Martini epi 205.ſco.2.12.15.29
In uita Gorgoniæ ſororis Naziā. 241.ſc.3.5
In uita Grego. patris Nazianzeni 245.ſc.2
In uita S. Baſilii epiſcopi 254.ſco.7.9
In uita D. Greg. Naziāzeni theo. 271 ſco.3
In uita D. Ambroſij Epiſcopi 286 ſc.2.20
In uita D. Auguſtini epi 409.ſco.2

5 Ieiunium Quadrageſimæ ſemper fuit in maxima obſeruantia.
In uita dn̄i noſtri I E S V Chriſti 1.ſco.1
In uita S. Quadraginta marty. 59.ſco.3
In uita S. Geruaſij & Protha.m. 74.ſco.1
In uita epi Simplicis, Paphnu. & ſp. 109.ſc.2

In uita Aſellę uirginis 374.ſco.6
6 Ieiunium ſacratiſsimi ſabbati paſchalis.
In uita Eleutherii ſerui Dei 451.ſco.2
7 Ieiunium quartę & ſextę ferię.
In uita.S.Nicolai Epiſcopi 139.ſco.1
In uita Agacii Epiſcopi & Thodoſii iunioris 405.ſco.4
8 Maior hebdomada tota antiquitus ieiunabatur, & appellabatur ſeptimana ieiuniorum
In uita Procli Epi Cōſtātinopol. 407.ſc.2
9 Ieiunium in ſeptimana poſt Pentecoſtem ex apoſtolica eſſe traditione.
In uita D.Athanaſii Epiſcopi 181.ſc.21

FESTI DIES.

1 Non omnes dies ęquales eſſe, ſed alium alio celebriorem, & ſanctiorem eſſe.
In uita D.Philogonii epiſcopi 176.ſc.10
In uita Gregorii patris Naziēzeni 245.ſc.4
In uita.S.Benedicti Abbatis 428.ſc.5
2 Vltra diem dominicum antiqui patres etiam alia feſta celebrabant.
In uita ſanctorum Petri, Dorothei, & aliorum martyrum 97.ſco.1
3 Paſchę antiquiſsima ſolennitas, & maximę uirtutis.
In uita Pauli primi eremitę 71.ſco.6
In uita ſanctorum Petri, Dorothei, & aliorum martyrum 97.ſco.4
In uita Symeonis archiepiſcopi Seleuciæ & aliorum 136.ſco.2
In uita Philogonij epiſcopo 176.ſco.9
In uita D.Athanaſii epiſcopi 181.ſc.19.26
In uita Gregorii pr̄is Naziāzeni 245 4 5 6
In uita Deogratias epi, & aliorum 355.ſc.4
In uita D.Ioannis Chryſoſtomi 395.ſc.10
In uita.S.Benedicti abbatis 428.ſc.4
In uita Ermigildi filii Regis Vuiſegothorum 450.ſco.1
4 Natalis domini
In uita.S.Stephani protomarty. 25 ſco.5
In uita B.Philogonii Epiſcopi 176.ſc.9.11
In uita D.Ambroſii Epiſcopi 286.ſc.5
In uita D.Ioannis Chriſoſtomi. 395.ſco.9
In uita Tarſillæ & Aemilianę 465.ſco.3
5 Pentecoſte ſolennitas.
In uita Pauli primi eremitæ 71.ſco.6
In uita D.Philogonii Epiſcopi 176 ſco.9
In uita D.Athanaſii epiſcopi 181.ſco.20
6 Epiphania.
In uita B.Philogonii Epiſcopi 176.ſc.9
In uita S Baſilii Epiſcopi 254.ſco.5
In uita Eugenii & Cypria.epor̄u.357.ſc.4
In uita Tarſillæ & Aemilianę 465.ſco.3
7 Aſcenſio domini
In uita B.Philogonii Epiſcopi 176.ſco.9
In uita Siſinnii epi Cōſtātinop. 407.ſco.1
8 Paſsionis dominicę ſolēnitas aliquot diebus celebrabatur.
In uita D.Marci Euangeliſtę 30.ſco.12
In uita Symeonis Archiepiſcopi Seleucię & aliorum 136.ſco.2
In uita Abdę Epi apud Perſas 403.ſc.1
In uita Procli Epi Cōſtantino. 407.ſco.2
9 Feſtum Apoſtolorum Petri & Pauli.
In uita eorundem 10.ſco.5
In uita Caſsii Narnienſis Epi 459.ſco.7
10 Feſtum.S.Stephani protomartyris.
In uita eiuſdem 25.ſco.6.
11 Dies ſolennis ſancti Lucę Euangeliſtę.
In uita.S.Malachię Epiſcopi 467.ſco.40
12 Feſtum ſancti Laurentii martyris.
In uita eiuſdem. 66.ſco 4.7.8
13 Feſtum ſanctorum ſeptem Machabeor̄u.
In uita eorundem 51.ſco.1.2.7
14 Feſtum ſancti Mamantis martyris.
In uita eiuſdem 76.ſco.1.3
15 Feſtum ſancti Gordii martyris.
In uita eiuſdem 78 ſco.3
19 Feſtum ſanctę Iulittę martyris.
In uita eiuſdem 81.ſco.1
17 Feſtum ſanctę Agnetis uirginis & marty.
In uita eiuſdem 151.ſco.1
18 Feſtum beati Philogonii Epiſcopi. Item ſancti Cypriani epiſcopi & martyris.
In uita eiuſdem B.Philogonij epi.176.ſc.1
In uita.S.Cypriani epi, & mar.62.ſco 11.12
19 Feſtum.S. Petri Epi Alexandrini & marty.
In uita D.Athanaſii Epiſcopi 181.ſc.7
20 Celebritas omnium ſanctorum.
In uita.S.Malachię Epiſcopi 467.ſco.43
21 Dies ſolennis omnium defunctorum.
In uita.S.Malachię Epiſcopi 467.ſco.37
22 Feſti dies ſanctorum martyrum triumphantibus canticis efficiebantur clariores.
In uita Aphraatis, Iuliani, & aliorum monachorum. 235.ſcolio 2
23 Vigilię ſanctorum antiquitus obſeruabantur, & hymni in nocte ob celebritatem ſequentem canebantur.
In uita D.Ioannis Euangeliſtę 14.ſco.19
In uita D.Athanaſii epiſcopi 181.ſc.18
In uita Eugenii & Cypriani Epiſcoporum.357.ſco.4
In uita Eleutherii ſerui Dei 451.ſco.2
In uita Caſsii Narnienſis Epi 459.ſc.10
In uita Humberti monachi 484.ſc.3

SANCTI.

1 Sanctos poſt mortē recipi in cœlo, uidere Deum, & orare pro nobis, ac exhibere nobis beneficia.
In uita. S. Apl'orū Petri & Pauli. 10.ſco.7
In uita Potamienæ uirginis & m̄. 47.ſco.1
In uita. S. Quadraginta martyrū. 59.ſco.7
In uita. S. Laurentij martyris. 66.ſcolio.1.7
In uita. S. Vincentii martyris. 61.ſcolio.2
In uita S. Mamantis martyris. 76.ſcolio.1
In uita S, Gordij martyris. 78 ſcolio.6
In uita S. Antonii abbatis. 114.ſco.20
In uita S. Nicolai epiſcopi. 139 ſcolio.25
In uita S. Acholii epiſcopi. 174.ſcolio.1.3
In uita B. Philogonii epiſcopi. 176.ſco.2
In uita S. Martini epiſcopi. 205.ſco.35.
In uita Cæſarii fratris Naziāzeni.235.ſc.3.5
In uita Gorgoniæ ſororis Nazian.241.ſc.11
In uita Crego. patris Nazianzeni. 245.ſc.1
In uita S. Baſilii epiſcopi. 254.ſco.2.11
In uita D. Gregorii Nazian. theo.271.ſco.9
In uita Barlaā & Ioſaphat cōſ.297.ſc.75.79
In uita Deogratias epī & aliorū. 355.ſco.1
In uita Hortulani & Florentiani epiſcoporum. 362.ſco.2.
In uita ſanctorū ſeptem martyrum apud Carthaginen. 367.ſcolio.1
In uita Nepotiani presbyteri. 368 ſco.2
In uita Bleſillæ uiduæ. 378.ſc.2.4.6.10.11
In uita Paulæ Viduæ. 382.ſcolio.15
In uita S. Bn̄dicti Abbatis. 428.ſc.26.28.31
In uita S. ſeptē Machabæorum. 51.ſco.13.
In uita Euticii & Florētii ſer. dei 444 ſc.1.2.
In uita Abbatis p̄neſtini mōtis. 448.ſco.3
In uita duorum monachorū Valerie Prouincie. 457.ſcolio.4
In uita Romulæ Virginis. 461.ſco.3
In uita Humberbi monachi. 484.ſco.1.4
2 Sanctos inuocandos, & antiquos patres eos inuocaſſe. Nec ob eorū inuocationē obtenebrari Dei neceſſariā inuocationē.
In uita S. Stephani protomarty. 25.ſco.4
In uita S. Quadraginta marty. 59.ſc.6.7
In uita S. Cypriani epī & mar. 62.ſco.6.11
In uita S. Mamantis marty. 76.ſco.1
In uita S. Agnetis uirg. & mar.151.ſco.5.10
In uita Grego. patris Nazian. 245.ſco.12
In uita S. Baſilii epiſcopi. 254 ſco.13.
In uita D. Greg. Nazianzeni the. 271.ſco.9
In uita Hortulani, & Florētiāi epō.362.ſc.2
In uita Paulæ uiduæ. 382.ſcolio.4
In uita D. Ioannis Chryſoſtomi.395.ſco.12
In uita Equitii Abbatis. 421.ſcolio.8
In uita S. Benedicti Abbatis. 428.ſco.33
In uita Sanctuli presbyteri. 452.ſcolio.3
3 Sanctos ſcire quæ circa nos aguntur.
In uita Potamienæ uirg. & mar. 47.ſco.1
In uita S. Quadraginta marty. 59.ſcolio 7
In uita S. Cypriani epī, & mar.62.ſcolio.11
In uita S Laurentii martyris. 66.ſco.6
In uita S. Iulittæ martyris. 81.ſco.5
In uita B. Philogonii Epiſcopi. 176.ſco.5
In uita Gorgoniæ ſororis Nazian.241.ſc.12
In uita Greg. patris Nazianzeni. 245.ſco.1
In uita D. Baſilii epiſcopi. 254.ſcolio 12
In uita Hortulāi, & Florētiani epō.362.ſc.2
In uita Abbatis Preneſtini mōtis.448.ſc.3
In uita Vrſini presbyteri. 455.ſco.2
In uita Gallæ Patritiæ. 456.ſcolio.2
In uita Gerardi monachi. 486.ſco.2
4 Sāctos magnā habere ptāatē poſt mortē.
In uita D. Lucæ Euangeliſtæ. 32.ſco.8
In uita S. Septem Machabeorū.51.ſco.9 10
In uita S. Quadraginta marty. 59.ſc.4.5.7
In uita S. Cypriani epī & marty.62.ſc.10.11
In uita S. Laurentii martyris. 66.ſco.6
In uita S. Mamantis martyris. 76.ſco.1.6
In uita S. Iulittæ martyris. 81.ſcolio.4.5
In uita ſancte Babyle epiſcopi, & martyris. 84.ſcolio.4.6.7.8.9.10 11.16
In uita S. Antonii Abbatis. 114.ſco.32
In uita ſanctorū Iauentini & Maximi martyrum. 171.ſco.4
In uita B. Philogonii epiſcopi. 176.ſco.5
In uita Greg. patris Nazianzeni. 245.ſc.12
In uita S. Baſilii Epiſcopi. 254.ſco.13
In uita Paulæ uiduæ. 382.ſcolio.4
In uita D. Ioannis Chryſoſto. 395.ſco.12
In uita. S. Bn̄dicti Abbatis. 428.ſc.11.32.33
In uita p̄ſbi Prouinciæ Valeriæ. 447.ſco.2
In uita Abbatis Preneſtini mōtis.448.ſc.4
5 Sanctos non recte dici emortuos, ſed dormientes.
In uita S. Stephani protomarty. 25.ſc.2.10
In uita Potamienæ uirg. & mart.47.ſco.1
In uita S. Barlaam martyris. 82.ſcolio.1
In uita S Babylæ epī & mar. 84.ſco 10.13
In uita S. Acholii epiſcopi. 74.ſco.2
In uita D. Athanaſii Epiſcopi. 181.ſco.2
In uita S. Martini epiſcopi. 205.ſco.20.
In uita Gorgoniæ ſororis Nazianzeni. 241. ſcolio.8.10
In uita Nepotiani presbyteri. 368.ſco.1
In uita Bleſillæ Vidue. 388 ſco.4.9
In uita Paulæ Vidue. 283.ſcolio.1
In uita Lucinii Betici. 391.ſco.1
In uita S. Malachiæ epiſco. 467.ſco 10.44
In uita Gerardi monachi. 486.ſcolio.3
In uita D. Ambroſii epiſcopi. 286.ſco.28

Sanctorum reliquias uenerandas eſſe, & ſanctas dici, necnon eorum res exteras.
In uita D. Lucæ Euangeliſtæ 32.ſco.7.9.
In uita S. Andreæ Apoſtoli 23.ſco.2
In uita S. Stephani ꝓtomartyris 25.ſco.10
In uita Sancti Polycarpi Epiſcopi & martyris 38 ſco.5
In uita S. Septem Machabeorũ 51.ſco.5.11
In uita S. Vincentij martyris 61.ſco.3
In uita S. Geruaſij, & Prothaſij. 74.ſco.7.
In uita S. Vitalis & Agricolæ mar. 75.ſco.2
In uita S. Iulittæ martyris 81.ſco.3
In uita S. Babylæ Ep̃i & marty. 84.ſco.5.9.
In uita Dionyſij Epiſcopi Alexandrini, & aliorum. 100.ſco.4.
In uita Helenæ Conſtantini mar. 111.ſco.3
In uita S. Nicolai Epiſcopi 139.ſco.26
In uita S. Iuuẽtini & Maximi ma. 171.ſco.4
In uita Macarij, Iſidori, & aliorũ. 179.ſco.1
In uita D. Athanaſij Epiſcopi 181.ſco.27
In uita S. Martini Epiſcopi 205.ſco.31
In uita Satyri fratris D. Ambroſij 223.ſco.3
In uita Euſebij Samoſateni, & Barſæ Epiſcopi 230.ſco.1.
In uita S. Baſilij Epiſcopi 254.ſco.10
In uita Donati, Theotiani, & Epiphanii Epiſcoporum 282 ſco.2.3
In uita Barlaam, & Ioſaphat confeſſorum 297. ſco.16.42 44 77.
In uita Hortulani, & Florentiani Epiſcoporum 362.ſco.1.
In uita Paulinæ Pãmachii uxoris 372.ſco.2
In uita D. Ioannis Chryſoſtomi 395.ſco.12
In uita Acacii Epiſcopi, & Theodoſii iunioris 405.ſco.5.
In uita S. Herculani Epiſcopi 442 ſco.2
In uita D. Ambroſii ep̃i 286.ſco.17 18.26.29
In uita Abbatis Pręneſtini mõtis 448 ſco.3
In uita Ermigildi filii regis Viſigothorum 450.ſco.2
7 Peregrinandũ ad eos, & ad loca ſancta. Et Patribus has peregrinatiões fuiſſe in uſu.
In uita S. Stephani ꝓtomartyris 25.ſco.10
In uita S. Polycarpi ep̃i & martyris 38.ſco.9
In uita Narciſsi hieroſolimorũ ep̃i 48.ſco.2
In uita S. Nicolai Epiſcopi 139.ſco.7.11.27
In uita S. Agnetis uirg. & mar. 151 ſco 5.6
In uita S. Iuuẽtini, & Maximi mar. 171.ſco.4
In uita Paulæ uiduæ 382.ſco.4
In uita S. Malachiæ Epiſcopi 467.ſco.21
8 Confugientes ad eorum pignora & ſepulchra adiuuari, apud quæ etiam nos erat pernoctare.
In uita D. Lucæ Euangeliſtæ 32.ſco.8
In uita S. Stephani ꝓtomartyris 25.ſco.10
In uita S. Quadraginta marty. 59.ſco.4.5
In uita S Cypriani Ep̃i & mart. 62.ſco.7.
In uita S. Mamantis martyris 76 ſcõ.1.2
In uita S. Gordij martyris 78.ſco.2
In uita Sanctæ Iulittæ martyris 81.ſco 4.
In uita S. Nicolai Epiſcopi 139.ſco.27
In uita S. Agnetis uirg. & mar. 151.ſco.4.5.6
In uita S. Hilarionis Abbatis 155.ſco.19
In uita S. Iuuẽtini & Maximi mar. 171.ſco.4
In uita Gregorij P̃ris Nazianzeni 245.ſco.12
In uita Satyri fratris D. Ambroſij 223.ſco.2
In uita Barlaam & Ioſaphat confeſſorum 297 ſco.78
In uita Hortulani, & Florentini Epiſcoporum 362.ſco.1
In uita Paulæ uiduæ 382 ſco 4
In uita Equitij Abbatis 421.ſco.8
In uita S. Benedicti Abbatis 428.ſco.33
In uita Abbatis Pręneſtini mõtis 448.ſco.3
In uita duorum monachorũ Valerię Prouinciæ 457.ſco.1
In uita Sancti Ambroſij Ep̃i 286.ſco.11.30
9 Non inferri Domino I E S V Chriſto iniuriã, ſi ad ſanctos quis prius cõfugiat.
In uita D. Lucæ Euangeliſtæ 32.ſco.8.
In uita S. Stephani ꝓtomartyris 25 ſco.10
In uita S. Cypriani ep̃i & mar 62 ſco.6 11
In uita D. Athanaſij Epiſcopi 181.ſco.6.
In uita S. Baſilij Epiſcopi 254.ſco.13
In uita Sanctuli presbyteri 452.ſco 3
10 Sanctos poſſe dici interceſſores & mediatores ad Deum citra Redemptoris noſtri contumeliam.
In uita ſanctuli presbyteri 452.ſco.3
In uita Theophanij Comitis 462.ſco.2.
11 Sanctos qui honorant, honorare Deum & Dominum I E S V M Chriſtum.
In uita S. Apl̃orũ Petri & Pauli 10.ſco.5.6.
In uita S. Quadraginta martyrũ 59.ſco.1
In uita S. Cypriani ep̃i & martyris 62.ſco.1
In uita S Gordij martyris 78 ſco.2
12 Sãcti orãtes pro nobis exaudiunt a deo.
In uita S. Stephani ꝓtomartyris 25.ſco.4
In uita Potamienæ uirg. & marty. 47.ſco.1
In uita Sanctorum Geruaſii & Prothaſii martyrum 74.ſco.7
In uita S. Babylæ Ep̃i & mart. 84.ſco.14
In uita Sanctorum Iuuentini & Maximi martyrum 171.ſco.4
In uita S. Acholii Epiſcopi 174.ſco.4
In uita S. Martini Epiſcopi 205.ſco.38
In uita Bleſillæ Viduæ 378.ſco.10
13 Solum Deum colimus & adoramus, ſanctos autem ut ueros Dei ſeruos & amicos ueneramur, & diligimus.

In uita.s.Polycarpi epi & mar. fo.38 ſc.5.
In uita s.ſeptem Machabeorũ. fo.51.ſc.5.
In uita.s.Mamantis martyris. fo.76 ſc.2.
In uita.s.Petri, Dorothei, & aliorum mar. folio.97. ſcholio.5.
14 Antiquus eccleſiæ mos fuit in die paſſionis ſanctorum martyrum ſolennes conuentus apud illos agere, & in eorum ſolennitatibus gaudere.
In uita.s Polycarpi epi & mar. fol.38 ſc.5.
In uita.s.ſeptem Machabeorum.fo.51.ſc 2
In uita.s.Cypriani epi & mar.fol.62.ſch.2.
In uita.s.Vincentij martyris. fo.61 ſc.2.
In uita.s.Gordij martyris. fo.78 ſc.1.
In uita.s.Barlaam martyris. fol.82.ſc.1.
15 Non eſſe attendendum cinerem ſanctorum corporum, nec fauillam reliquiarum carnis, oſſaue tempore conſumpta, ſed diuinam uirtutem & ſpiritusſancti gratiã in eis radiantem & coruſcantem.
In uita D.Ioãnis Euãgeliſtæ. fol.14.ſc.18.
In uita S.ſeptẽ Machabeorũ.fo.51.ſ.8.9.11.
In uita.s.Quadragita martyrũ. fo.59.ſc.6.
In uita.s.Geruaſij & Prothaſij martyrum. folio.74.ſcholio.5.
In uita.s.Hilarionis Abbatis. fo.155.ſc.18.
In uita.ſ.Euſebij, Nectarij, & Zenonis martyrum. fol 167.ſch.1.
In uita Gregorij patris Nazianzeni. folio 245.ſcholio.12.
In uita Barlaã & Ioſaphat cõf.fo.297.ſc.76
In uita.s.Ambroſij Epiſcopi fo 286.ſc.16.
16 Ex ſanctorum memoria, & oſsium illorũ tactu ſanctificationem acquiri.
In uita D Lucæ euangeliſtæ. fo.32.ſc.12.
In uita.s.Cypriani epi & mar fo.62.ſc.3.9.
In uita ſanctæ Iulitæ martyris. fo.81 ſc.4.
In uita.s.Antonij Abbatis. fol.114.ſc.1.
In uita Barlaã & Ioſaphat cõf.fo.297.ſ.44.
17 Sanctis non eſſe detrahendum.
In uita D.Ambroſij Epi. fol.286.ſc.31.

IMAGINES

1 Imaginũ uſũ i Eccl'ia licitũ eẽ, & antiquũ.
In uita D.Lucæ euangeliſtæ. fo 32.ſc.4.
In uita.s. Geruaſij & Prothaſij martyrũ. folio.74 ſcholio.3.
In uita Dionyſij epiſcopi Alexandrini & aliorum. fol.100 ſ.2 3.
In uita Præſidis beroẽſis & Iuliani Sabæ. folio.173.ſcholio.1.
2 Imagines uenerandas eſſe recurrendo mẽte ad prototypum, ideſt imaginatum.
In uita Barlaam & Ioſaphat confeſſorum. folio.297.ſcholio.36.52.56.
3 Genuflectere ante imagines orando eos, quos repreſentant, opus eſſe bonũ ac piũ.
In uita Helenæ Cõſtãtini matris. ſ.111.ſc.5
In uita Barlaã & Ioſaphat cõf. fo.297.ſ.55.
4 Crucis ſignaculum miræ eſſe uirtutis.
In uita D.Ioannis euangeliſtæ.fo.14.ſcholio.13 14.15.16.

PVRGATORIVM

1 Eſſe locũ Purgatoriũ, in quo poſt mortẽ animæ luant pœnas peccatorum.
In uita Humberti monachi. fo.484.ſch.5.
In uita Fabiolæ nobiliſsimæ Romanæ. folio 392.ſcho.5.
In uita duorum Monachorum Valeriæ. folio.457.ſcholio.3.
2 Opera noſtra & oratiões proſunt animabus defunctorum.
In uita Fabiolæ nobiliſsimæ Ro.ſ.392.ſc.5
In uita Satyri fratris D.Ambroſij.ſ.223.ſc.1
In uita Barlaã & Ioſaphat cõf. fo.297.ſc.61
In uita Paulinę Pãmachij uxoris.fo.371.ſ.2
In uita Attici epiſcopi Conſtantinopolitani. folio.402 ſch.1.
In uita.s.Benedicti Abbatis. fo.428.ſc.14.
In uita.s.Malachiæ epi. fo.467.ſcho.7.41.

VOTA

1 Vota antiquis patribus fuiſſe i uſu, & poſt emiſsionem ab illis fuiſſe impleta.
In uita Gregorij patris Nazianzeni. folio 245.ſcho.3.8.
In uita D.Gregorij Nazianzeni Theologi. folio.271.ſcho.1.2.12.
In uita D.Auguſtini epi. fo.409.ſcho.3.
2 Votum Virginitatis eſſe licitã, & Deo maxime gratum, ac perſolui poſſe. Et quæ olim eam nouerant, ſpeciali habitu impoſito, Deo conſecrabantur.
In uita ſanctiſsimæ Dei Genitricis. folio.5. ſcholio.4 5.
In uita D.Marci euangeliſtæ. fo.30.ſch.11.
In uita ſanctæ Theclæ uirginis & martyris. folio 40. ſcholio.2.
In uita Dorotheæ, Sophronię, & aliorum. fol.106.ſcho.1.2.
In uita Helenæ Conſtantini matris.111.ſ.4
In uita Publiæ Ioannis presbyteri Antiocheni matris. fol 170.ſcho.1.
In uita.s.Martini epiſcopi. 205.ſcho.8 9.
In uita Paulæ Viduæ. 382.ſcho.12.

CELIBATVS.

1 Virginitatem ſeruare non eſſe impoſsibile & hoc inſtitutum ex Dei genitrice proceſsiſſe.
In uita ſanctiſsimæ dei genitricis 5.ſco.2
In uita D.Marci Euangeliſtæ 30.ſc.10
In uita.S.Antonii abbatis 114.ſco.10
In uita.ſ.Agnetis uirginis & mar. 151.ſc.7.8
In uita duorum Macariorum Iſidori &c. 232.ſco.2

2 Virginitatis commẽdatio. Et ſtatum eius ualde eſſe Deo charum.
In uita ſctiſsimæ Dei genitricis 5.ſc.3
In uita D.Ioannis Euangeliſtæ 14.ſc.8
In uita.S. Stephani prothomart.25 ſco.8.
In uita D.Marci Euangeliſtæ 30.ſc.9
In uita ſanctæ Teclæ uirg.& mart.40. ſc.1
In uita.S.Cypriani epi & marty. 62.ſco.8
In uita ſanctę Agnetis uirg.& mar.151.ſc 9
In uita Malchi monachi. 162.ſco.7
In uita.S Euſebi epi Vercellenſis 165.ſc.2
In uita duorum Macariorum Iſidori &c. 232.ſco.2
In uita Grego.pr̃is Nazianzeni 245.ſco.2
In uita D.Baſilii epiſcopi 254.ſco.8
In uita ſanctiſsimi Ioſeph 489.ſc.1

3 Virginitas nobilior,& ſublimior uiduitate & coniugio.
In uita ſanctiſsime dei genitricis 5.ſco.6
In uita ſancti Antonii abbatis 114.ſc.28
In uita Antonii,Pauli,& Amos 131.ſco.6
In uita.S Agnetis uirg.& marty. 151.ſco.8
In uita.S.Martini epiſcopi 205.ſc.17
In uita Gorgo.ſororis Nazianzeni 241.ſc.1
In uita Nemeſiani,Felicis,Lucii, & aliorum 491.ſc.5

4 Virginitas habitum ſuum & cultũ habet.
In uita Aſellæ uirginis 374.ſc.8

5 Peccatum eſſe maximũ Deo ſacratas uirgines nuptiali thoro uiolare,ſimiliter & profeſſos monachos.
In uita D.Athanaſii epiſcopi 181.ſc.30
In uita.S.Martini epiſcopi 205.ſco.19
In uita Barlaã & Ioſaphat cõfeſſ.297.ſc.48
In uita Deogratias epi & aliorũ 355.ſc.2 3
In uita Iſaac ſerui Dei 443.ſco.1
In uita Menæ monachi 448.ſc.1
In uita Tarſillæ & Aemilianæ 465.ſc.4.8

TEMPLORVM CVLTVS.

1 Templorum cultus & oblationes fideliũ in eis ab antiquo in uſu fuiſſe.
In uita D.Lucę Euangeliſtæ 32.ſc.7.10
In uita Gorgonię ſororis Naziã. 241.ſco.2
In uita Barlaã & Ioſaphat conf.297.ſco.54
In uita Nepotiani presbyteri 368.ſc.9.10
In uita.S.Malachiæ epiſcopi 467.ſco.24
In uita.S.Ambroſii epiſcopi 286.ſc.21
In uita D.Auguſtini epiſcopi 409.ſc.6.7

2 Tẽpla magnifica, & monaſteria antiqui Principes, epiſcopi, ac populi in honorẽ dei ædificabant, & illud primũ erat chriſtianæ fidei iudicium.
In uita D.Lucæ Euangeliſtæ 32.ſco.5
In uita Helenæ Conſtantini mr̃is 111.ſc.2
In uita Frumenti & Edeſii 112.ſc.1
In uita mulieris captiuæ 113.ſco.3
In uita Symeonis archiepiſcopi Seleuciæ & aliorum 136.ſc.1
In uita.S.Nicolai epiſcopi 139.ſc.6.12.21.26
In uita Eleuſij & Titi Eporum 168.ſc.1
In uita.S.Martini epiſcopi 205.ſco.4
In ui.mul.Orthodoxę Eulogij &c.231.ſc.1
In uita Gregorii pr̃is Nazianzeni 245 ſc 11
In uita Barlaã & Ioſa. Cõf.297.ſc.52.57.58.
In ui.Maruię epi Meſoporameni 404.ſc.2
In uita.S. Malachiæ epiſcopi 467.ſc.14

3 Cãdelabra,cruces, Thuribula, & alia oĩa ſacra uaſa, qb⁹ i eccleſiis deo decẽter deſeruitur,et placere,& grata eſſe:& qui his abuſi ſunt,punitos grauiter fuiſſe.
In uita.S.Babylæ epi & marty. 84.ſco.12
In uita.S.Nicolai epiſcopi 139 ſc.20 24
In uita Eleuſii & Titi eporum 168.ſco.7
In uita D.Athanaſii epiſcopi 181 ſc.12
In uita Deogratias epi & aliorum 355.ſc.4
In uita Nepotiani presbyteri 368.ſc.9
In uita D.Ioannis Chryſoſtomi 395.ſc.5
In ui.Acacij epi & Theod.Iunio.405.ſc.2.3
In uita.S.Malachię epiſcopi 467.ſc.34

4 Eccleſiã nõ tm̃ pro auditione uerbi dei,& ſacrorũ pceptione, ſed ẽt pro loco orõnis fuiſſe inſtitutũ, & ad adorandũ deũ.
In uita D.Marci Euangeliſtę 30.ſc.6
In ui.S.Petri Doro.& aliorũ mart.97.ſc.2.3
In ui.Dorothęę,Sophro. & aliorũ 106.ſc.3
In uita Iacobi epiſcopi Niſibenſis 165.ſc.1
In ui.mulie.Orthodo.Eulogii &c.231.ſc 2
In uita Gorgo.ſororis Naziãzeni.241.ſc.6
In uita D. Ambroſii epiſcopi 286.ſc.2
In ui.Barlaã & Ioſaphat Confeſſ. 297.ſc.52
In uita Marcellę uiduę 375.ſc.3
In ui.Acacii epi & Theod. Iunio. 405.ſc.7
In uita Bonifacii epi Ferentini 424.ſc.1
In uita Mona.ex mõte argẽtario. 446.ſc.2
In uita.S.Malachiæ Epiſcopi 467.ſco.18

5 In nomine ſanctorum antiquitus ædificabantur eccleſiæ.

In uita D. Ioannis Euangeliſtæ. 14. ſco. 17
In uita D. Lucæ Euangeliſtæ. 32 ſco. 11
In uita. S. Geruaſii & Prothaſii 74 ſco. 4
In uita mulieris Orthodoxæ Eulogii &c. 231. ſco. 1
In uita Marcellæ uiduæ 375. ſc. 3
In uita D. Ioannis Chryſoſtomi 395. ſc. 6
In uita Sanctuli presbyteri 452 ſc. 2
6 Seuera Deus iudicia exercuit contra uiolatores eccleſiaſticorum priuilegiorum.
In uita D. Ioannis Chryſoſtomi 395. ſco. 3
In uita D. Ambroſii epiſcopi 286. ſco. 19

MORS ET MORTVI.

1 Chriſtiani quomodo moriantur.
In uita. S. Benedicti abbatis 428 ſco. 30
In uita ſeruuli paralytici 463. ſc. 2
In uita Tarſillæ & Aemilianæ 465. ſco. 6
In uita D. Ambroſii Epiſcopi 286. ſc. 25
In uita D. Auguſtini Epiſcopi 409. ſco. 11
2 Conſuetudo lauandi corpora defunctorum ſtatim poſt mortem antiqua eſt.
In uita Monachi ex mõte argẽ. 446. ſco. 1
In uita Theophanii Comitis 462. ſco 1
In uita Tarſillæ & Aemilianæ 465. ſco. 2

SEPVLTVRA.

1 Sepelire mortuos pietatis opus eſſe, & deo placere.
In uita. S. Andreæ apoſtoli 33. ſco. 2
In uita. S. Vincentii martyris 61. ſco. 3
In uita Pauli primi eremitæ 71. ſco. 4
In uita Eleuſii & Titi ẽporum 168. ſc. 5
In uita ſanctorum Iuuentini, & Maximi martyrum 171. ſco. 3
In uita Ceibonii Populonii ẽpi 442. ſc. 2
In uita. S. Herculani epiſcopi 442. ſco. 1
In uita. S. Malachiæ epiſcopi 467. ſc. 2
2 Sepulturã curandã eſſe, & nõ negligendã.
In uita. S. Polycarpi ẽpi & mar. 28. ſco 4
In. S. Vetii, Pagati & aliorum 43. ſc. 2
In uita ſcõrum ſeptẽ Machabeorũ. 51. ſc. 4
In uita. S. Vincentii martyris 61. ſc. 1. 3
In uita Pauli primi eremitæ 71. ſc. 43
In uita. S. Babylæ Ẽpi & marty. 84. ſco.
In uita ſanctorum Petri, Dorothei, & aliorum martyrum 97. ſc. 6
In uita. S. Antonii abbatis 114. ſco. 30
In uita. S. Nicolai epiſcopi 139. ſco. 26
In ui. S. Iuuẽtini & Maximi mart. 171. ſco. 3
In uita D. Athanaſii epiſcopi 181. ſco. 22
In uita Fabiolæ nobiliſſimæ matronę Romanæ 392. ſco. 6
In uita D. Ioannis Chryſoſtomi 395. ſc. 2
In uita. S. Benedicti abbatis 428 ſco. 16
In uita. S. Herculani epiſcopi 442. ſc. 2
In uita Abba. Præneſtini montis 448. ſc. 1
In uita. S. Malachiæ epiſcopi 467. ſc. 2
3 Chriſtiana traditio eſt, hymnos & pſalmos in defunctorum fideliũ ſepultura decantare, & tumulos ſuper eorum corpora componere.
In uita Pauli primi eremitæ 71. ſc. 3. 4
In uita. S. Martini epiſcopi 205. ſc. 33
In uita Cæſarii fratris Nazianzeni 235. ſc. 9
In uita Gorgoniæ ſororis Naziã. 241. ſco. 9
In uita. S. Baſilii Epiſcopi 254. ſco. 10
In uita D. Meletii Epiſcopi. 282. ſco. 2
In uita Barlaã & Ioſaphat Conf. 367. ſc. 74
In uita ſanctorum ſeptem martyrũ apud Carthaginem 376. ſc. 2
In uita Paulæ uiduæ 382. ſco. 13
In uita Fabiolæ nobiliſſimæ matronę Romanæ 392. ſco. 6
In uita Ermigildi filii Regis Vuiſegothorum 450. ſc. 1
in uita Gerardi monachi 486. ſco. 1
In uita D. Auguſtini epiſcopi 409. ſc. 12
4 De more catholicæ eccleſiæ eſſe chriſtianorum corpora cum ſacerdotibus tumulari, necnon cum lampadibus & cereis, atq; apud ſanctorum oratoria.
In uita. S. Agnetis uirg. & marty. 151. ſco. 3
In uita. S. ſeptẽ mar. apd' Carthag. 367. ſc. 2
In uita Paulæ uiduæ 382. ſco. 13
In uita Equitii abbatis 421. ſco. 7
In uita Ermigildi filii Regis Vuiſegothorum 450. ſco. 2
5 Exequias etiam ſolennes antiquæ eccleſiæ fuiſſe in uſu.
In uita D. Athanaſii Epiſcopi 181. ſc. 31
In uita. S. Martini Epiſcopi 205. ſc. 32. 34
In uita duorum Macariorum Iſidori &c. 232. ſco. 3. 8.
In uita Gorgo. ſororis Naziazeni 241. ſc. 7
In uita. S. Baſilii Epiſcopi 254. ſc. 10
In uita D. Gregorii Naziãze. Theo. 271. ſc. 8
In uita D. Meletii Epiſcopi 282. ſc. 1. 2
In uita Barlaam & Ioſaphat cõf. ſc. 297. 60
In uita Deogratias Ẽpi & aliorũ 355 ſco. 5
In uita Bleſillæ Viduæ 378 ſco. 1. 5. 7
In uita Paulæ Viduæ 382. ſco. 14
In uita Fabiolę nobiliſsimæ matronæ Romanæ 392. ſco. 6
In uita D. Ioannis Chryſoſtomi 395. ſco. 2
In uita Procli Ẽpi Conſtantin. 407. ſco. 4
In uita D. Ambroſii Epiſcopi 286. ſco. 27
In uita Romulæ Virginis 461. ſco. 3

In uita S.Malachiæ Epiſcopi 467.ſco.45
In uita Geraldi Monachi 486.ſco.1

6 Anniuerſaria mortuorum, Quadrigenaria, Tricenaria, & Septenaria antiquis fuiſſe in uſu.
In uita Cęſarii fratris Naziāzeni 235 ſco.2.
In uita Barlaā & Ioſaphat cōf.297.ſc.62 63
In uita Paulæ uiduæ 382.ſco.14
In uita Celerini & Aurelii conf. 493 ſco.2.

7 Intereſſe aliquid in uno loco magis quam in alio ſepeliri.
In uita Cerbonii Populonii epi 442.ſco.1

1 Monachiſmum nō eſſe nouitium ſed antiquiſsimum inſtitutum.
In uita D.Marci Euangeliſtæ 30.ſco.4.8
In uita Pauli primi Eremitæ 71.ſco.1
In uita S.Antonii Abbatis 114.ſco.13.19.
In uita Antonij,Pauli,& Amos 131.ſco.4
In uita S.Martini Epiſcopi 205.ſco.3.
In uita D.Gregorij Nazianzeni Theologi 271. ſcolio.6.
In uita Barlaam & Ioſaphat confeſſorum 297. ſco.17.23.26.69 70
In uita Nepotiani presbyteri. 368.ſco.8.
In uita Marcellæ Viduæ 375.ſco.5.
In uita Paulæ Viduæ 71.ſco.9
In uita S.Benedicti Abbatis. 428.ſco.13.

2 Religionē ꝓfiteri laudabile,& deo gratū.
In uita S.Teclę uirg. & marty. 40.ſco.2
In uita Antonii,Pauli,& Amos 131.ſco.1.2
In uita S.Hilarionis Abbatis 155.ſco.10.
In uita S.Euſebii Epī Vercellēſis 169.ſco.2
In uita D.Athanaſii Epiſcopi 181 ſco.4.
In uita Barlaā, & Ioſaphat conf. 297.ſco.1
In uita Marcellæ Viduæ 375.ſco.5.

3 Per Monachatū quis ſe conſecrat Deo, & eius aſſumptio cuncta dimittit peccata.
In uita S.Antonij Abbatis 114.ſco.22
In uita Victorini Monachi 462.ſco.1

4 Monachatus, & Virginitas ſtatus magis propinqui: & uia compendioſa & facilis, per quam in hoc corpore quis Angelicam ducere poteſt conuerſationem.
In uita S.Antonii Abbatis 114.ſco 9.
In uita Barlaā & Ioſaphat conf.297.ſco.7.

5 Licet Monachatu noſtro tēpore quidam ſint abuſi, nō ob id tamen ille contemnendus, aut de terra tollendus.
In uita S.Baſilii Epiſcopi 254.ſco.1.6.

6 Non debere monachum a religione deficere,& inſtitutum ſuum deſerere.
In uita S.Antonii Abbatis 114.ſco.8
In uita Malchi monachi 162.ſco 3
In uita S.Benedicti Abbatis 428.ſco.6.20

7 Monachorum commendatio a ſanctis.
In uita Paulæ Viduæ 382.ſco.5
In uita Acacii Epiſcopi & Theodoſii iunioris 405.ſco.4.
In uita S.Malachiæ Epiſcopi 467.ſco.8

8 Antiqui monachi ueram beatitudinem in cultura Dei, & legum eius obſeruatione conſtituebant:& eorum propoſitū erat, modis oībus ſeipſos mundo crucifigere ac uitiorum concupiſcētias radicitus de animo euellere.
In uita Antonii,Pauli, & Amos 131.ſc.2.5
In uita D.Philogonii Epiſcopi 176.ſco.7
In uita Barlaam, & Ioſaphat monachorum 297.ſco.18.21

9 Etiam antiqui monachi habuerunt regulas,& conſtitutiones.
In uita S.Benedicti Abbatis 428.ſco.3.29
In uita D.Auguſtini Epiſcopi 409.ſco.4

10 Pſalmodiæ uſus, hymnorum, & cantus antiquis monachis frequētiſsimus tam in die quam in nocte.
In uita Gregorii Epiſcopi Neocæſarienſis 101 ſcolio.1
In uita S.Hilarionis Abbatis 155.ſco.11
In uita Malchi monachi 162.ſco. 4
In uita S.Martini Epiſcopi 205.ſco.11
In uita duorum Macariorum Iſidori, &c. 232. ſcolio.6
In uita Barlaam & Ioſaphat confeſſorum 297. ſcolio.25

11 Monachi ſeruabant obedientiam,perpetuum celibatum, abſtinentiam cum ciborum delectu,longa ieiunia, humi cubitationes, & uarias corporis afflictiones.
In uita Antonij,Pauli,& Amos 131.ſco.3
In uita S.Hilarionis Abbatis 155.ſco.2.5.8
In uita Malchi monachi 162.ſco.5.
In uita D.Athanaſii Epiſcopi 181 ſco.5
In uita S.Martini Epiſcopi 205 ſco.2
In uita Barlaam & Ioſaphat confeſſorum 297. ſco 4.19.20.24.31.
In uita Nepotiani presbyteri. 368.ſco.6
In uita Aſellæ Virginis 374.ſco.2
In uita Leæ Abbatiſſæ 375.ſco.2
In uita D.Auguſtini Epiſcopi 409.ſco.5

12 Vtebantur monachi antiquitus ueſtimentorum utilitate, & aſperitate: nam uilitas ueſtis ſignum eſt mundi cōtemptus. Et qui monachus fiebat, nouum induebat habitum. Et de cuculla.
In uita Antonij,Pauli,& Amos 131.ſco.4
In uita S.Hilarionis Abb.155.ſco.1.4.7.16.17
In uita S.Martini Epiſcopi 205.ſco.7
In uita Barlaā & Ioſaphat c.297.ſc.5.27.34

In uita Nepotiani presbyteri 368.ſco.5
In uita Leæ Abbatiſſæ 375.ſco.1.2
In uita Bleſillæ uiduæ 378.ſco.3
In uita Paulinæ Pāmachij uxoris 372.ſco.1
In uita Bonoſi Eremitæ 395.ſco.1
In uita Equitij Abbatis 421.ſco.6
In uita S.Benedicti Abbatis 428.ſco.2
In uita Romulæ Virginis 461.ſco.1
In uita Tarſillæ & Aemilianæ 465.ſco.5
13 Vtebant etiā frequētibus orōnibus, uigilijs, ſilentio, ſeceſsione, & cella perpetua
In uita Antonij, Pauli, & Amos 131.ſco.3
In uita S.Hilarionis Abbatis 155.ſco.2 9.15
In uita Malchi monachi 162.ſco.3.4
In uita S.Martini Epiſcopi 205.ſco.5
In uita Aphraatis, Iuliani, & aliorum monacorum 235.ſco.1
In uita Barlaā & Ioſa.cōſ. 297. ſc.4 20.69
In uita Aſellæ Virginis 374.ſco.2
In uita Leæ Abbatiſſæ 375.ſco.1
In uita S.Benedicti Abbatis 428.ſco.19.24
In uita Iſaac ſerui Dei. 443.ſco.3
In uita Romulæ Virginis 461 ſco.2
14 Paupertatē Euāgelicā eſſe rerū actualē deſertionē, & hāc antiqui monach ita pſitebant, ut nihil in priuato hērent proprij.
In uita D.Lucę Euangeliſtę 32.ſco.3
In uita D.Marci Euangeliſtæ 30.ſco.5
In uita S. Geruaſij & Prothaſii m̄.74.ſco.6
In uita S. Antonii Abbatis 114.ſco.2
In uita Antonii, Pauli, & Amos 131.ſco.3
In uita S.Hilarionis Abbatis 155.ſco.3
In uita Malchi monachi 162.ſco.2.6
In uita D.Auguſtini Epi 409.ſco.4.5
In uita Barlaā & Ioſa.cōſ. 297.ſco.3.20.29
In uita Nepotiani presbyteri 368 ſco 4
In uita Nebridii iuuenis nobiliſsimi.373.ſ.3
In uita Paulę uiduæ 382 ſco 3
15 Paupertatem Euangelicā habere mandatum Dei uolentibus eſſe perfectis.
In uita Nebridii iuuenis nobiliſsimi 373 ſ.2
16 Etiam ante pubertatis annos antiquitus reperiuntur quidam religioni adacti.
In uita Aſellæ Virginis 374.ſcho.1
In uita.s.Benedicti Abbatis. 428.ſc.9.15.23
In uita Humberti monachi 484 ſc.2
17 Etiam tempore Hieronymi fuiſſe monaſteria Virginum.
In uita Leæ Abbatiſſæ 375.ſco 1
In uita Equitii Abbatis 421 ſco 2
In uita D.Auguſtini Epi 409.ſco.13

HAERETICI

1 Dogmata quæ nō conſonāt Eccleſiaſticæ fidei, nec ſctōrū Apl̄orū, aut eorū ſucceſſorum doctrinis, Hæretica ſunt.
In uita S.Polycarpi Epi & mar. 38.ſco.6.
2 Hęreſeū cauſa ſunt mali mores, nugę, cupiditas noua dicendi uel audiendi.
In uita D.Athanaſii Epi 181.ſco.3
3 Hęreticorū eſſe infirmū argumētū, aliquid non eſſe credendū, nec tenendum, quia non inuenitur in ſacris ſcripturis.
In uita D.Athanaſii Epiſcopi 181.ſco.13.
4 Non eſſe cum Hęreticis cōmunicandum.
In uita S.Polycarpi Epi & mar. 38 ſco.1
In uita s.Antonii Abbatis 114.ſc.24.29.30.
In uita s.Martini Epiſcopi 205.ſco.28
5 Hæreticorum eſt fallere & inſidiari.
In uita Alexandri Cōſtantin.Epi.134.ſco.3
In uita Euſtathii Magni Anthiochiæ Epiſcopi 135.ſco.1
6 Hæretici ſimiles ſunt gentilibus, Eccleſias uaſtando, aras ſacras euertendo, & prophanādo, oblationem, & thymiama auferendo, nullum diuinæ rei locū dimittendo, Clericos & Virgines male tractando, Monachos etiam ſimiliter.
In uita s.Gordii martyris 98.ſco.4.
In uita s.Babylæ epi & martyris 84.ſco.1
In uita s.Antonii Abbatis 114 ſco 26
In uita Eleuſii & Titi epo͞r 168 ſco.1.2.3.6
In uita s.Iuuētini & Maximi m̄. 171.ſco.2
In uita D.Auguſtini Epi 409 ſco.9.10
In uita D.Athanaſii Epi 181.ſco.25.26
In uita duorū Macariorū Iſido.&c.232.ſ.4
In uita s.Baſilii Epiſcopi 254 ſco.4
In uita Papiniani, Manſueti, Quoduultdeus Epiſcoporum 353.ſco.1
In uita Deogratias epi & aliorū 355 ſco.6
In uita Nepotiani presbyteri 368.ſco.15
In uita Bleſillæ Viduæ 378 ſco.8
In uita Abdæ Epi apud Perſas 401.ſco.1
In uita s.Malachiæ Epi 467.ſco.11
7 Hæretici noſtri ſimiles Arrianis, qui defunctorum Chriſtianorum corpora ſine ſolennitate hymnorum cum ſiletio ad ſepulturam perduci mandabant.
In uita Papiniani, Manſueti, Quoduult: Deus Epiſcoporum 353 ſco.2
8 Hęretici hortātur uirgines ut nubāt, cū ſancti econtrario, ut ſeruent caſtitatem.
In uita Malchi monachi 162.ſco.8
9 Proprium hęreticorū eſt, aperire ſepulchra ſanctorū, oſſa eorū igni tradere, & puluerem diſpergere, ſicut & gentiles faciunt.
In uita s. Cyrilli & Aemiliani m̄. 168 ſco.1
In uita Nepotiani presbyteri 368.ſco.12
10 Epiſcopi Hæreticorum quales ſint.
In uita duorū Macariorū, Iſid.&c.232.ſc.5

FINIS.

FRAGMENTVM VITÆ DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI FILII DEI SALVATO*ris noſtri ex diuerſis auctoribus collectum.*

Ex Ioſepho Antiquitatum libr. 18. cap. 6

FVIT IISDEM temporibus Ieſus ſapiens uir, ſi tamẽ uirum eum nominare fas eſt. Erat enim mirabilium operum effector, doctorq́ hominum eorum, qui libenter, quæ uera ſunt, audiunt. Et multos quidem Iudæorum, multos etiam ex gentilibus ſibi adiunxit. Chriſtus hic erat. Hunc accuſatione primorum noſtræ gentis uirorum cum Pilatus in crucem agendũ eſſe decreuiſſet, non deſeruerunt hi, qui à ab initio eum dilexerant. Apparuit enim eis tertio die iterum uiuus, ſecundum quod diuinitus inſpirati prophetæ uel hæc, uel alia de eo innumera miracula futura eſſe prædixerant. Sed & in hodiernum diem chriſtianorum, qui ab ipſo nuncupati ſunt, & nomen perſeuerat, & genus.

Ex D. Baſilio in libro de conſtitutionibus monachorum ca. 5 Tom. 2.

Conuerſationem ſuam, quã in carne Saluator noſter habuit, omnibus pie uiuere uolentibus uirtutis typũ & imaginem propoſuit: ut in illos characteres reſpicientes, cõſimilem ſuæ uitę formam imprimant, nuſquam archetypum imitationis uariatione peruertentes. Quod. n. uitam ſuam ſeruator imaginem optimæ conuerſationis omnibus ſibi fidem habere uolentibus propoſuerit, audi ipſum conſpicue hoc docentem: Si quis, inquit, mihi miniſtrat, me ſequatur. Non autem carnalem ſignificat imitationem, quæ omnibus eſt impoſsibilis, cum ipſe iam iuxta corpus in cœlis eſſe cognoſcatur; ſed exactam conuerſationis ipſius, quatenus illa exprimi poterit, diligentiam.

Quomodo igitur Seruator noſter uixit, & quomodo conuerſatus eſt? Peccatum non fecit. Quomodo enim iuſtitia per peccatum ſuperari potuiſſet? Quomodo mendacium ueritati præualuiſſet? Quomodo potentia per infirmitatem expugnata eſſet? Aut quo pacto qđ nõ eſt, eum qui eſt deuiciſſet? Deus enim ſemper eſt, & eſſentiæ finẽ non habet, terminum non admittit: peccatum uero nunquam eſt, neq; in propria ſubſiſtentia deprehenditur, ſed magis in ipſis eſt, à quibus fit, quam in male factis, & eſſentiam ſuam in defectu boni habens, inſtar ſpiritalium tenebrarum, per iniquitates exprimitur, perq́; iuſtitiæ lucẽ iterum diſſoluitur (lux enim in tenebris lucet) & unà cum turpibus factis terminatur. Ceſſantibus enim male factis, ſimul & eſſentia peccati ceſſat. Quæretur enim peccatum illius, inquit, nec inuenietur: Licet reconditum ſit peccatorum gratia ſupplicium ijs, qui peccant, & irrefragabilis ſuper iniquitatibus ſit deputata pœna. Peccatum igitur nõ fecit, nec eſt inuentus dolus in ore eius: Sed lenitatis, patientiæ, bonitatis, manſuetudinis, benignitatis, placiditatis, humilitatis, prudentiæ, et omnis in uniuerſum uirtutis quamplurima exhibuit, exempla, quæ in Euangelijs clare ſunt expoſita.

Lenitatis quidem, & patientiæ, ferendo Iudęorum inſidias, quibus perpetuo priorem malitiam, ſequentibus maligni ſtudij hyperbolis, ſuperabant. Quos qdem placidè reprehendebat, ut, à malitia deſiſterent: ulciſci uero, uindictamq́; de illis uel modice ſumere nõ ſuſtinebat; ſed cum inhumanitate ipſorum, beneficijs certabat, & malitiæ intenſionẽ

per bonorum ſubminiſtrationem uincere ſatagebat, & tandem crucē pro crucifixoribus ſuis ſubibat.

Manſuetudinis uero, & placiditatis in eo, ꝙ quoſuis admittebat cum benignitate ſibi congrua, & colloquendi copiam & fiduciam exhibebat, non ſolum honeſtis, ſed & ĳs hominibus, quibus res turpiſsimę grato & conſueto uſu fuerant. Ita ad illum accedebant meretrices & publicani, non ut libidinis aut auaritiæ morbum augerent, ſed ut animę morbum propulſarent: nec tantum abſterrebantur conſcientia malitiæ, quantum confidebant ſpe medicinæ. Inueniebant enim experientiam ſpe maiorem.

Benignitatis autem, & commiſerationis quanta ſunt exempla? Interdum in ſolitudine egeſtate preſſos menſa ſpontanea, & abunde copioſa, ac duplici nōie benigna, excepit, cum propter neceſſariorum abundantiam, tum propter inſolentem, & admirabilem ſuppeditationem & ſufficientiam. Interdum deiectos commiſeratus eſt, quod eſſent afflicti & proiecti, ſicut oues non habentes paſtorem, & corporales infirmitates, membrorumq́; corruptiones, ac mutilationes, pariter & animæ ægritudines, ac peccatorum inſolubiles nodos, & obligationes uiolentorum pactorum, quas cum diabolo patre peccati fecimus, curauit ac diſſoluit.

Humilitatis uero qualia nobis pręſcripſit exempla in eo, quod non ſolum carne circundari, ſed & humilium iuxta ſeculi formam parentum filius partim fieri, partim ęſtimari uoluit? fieri quod matrem, ęſtimari quod eum, qui pater dicebatur, attinet.

Prudentiæ autem, quod aliquādo ſaducęos arguit, reſurrectionem per commentū ſeptem fratrum ſub una uxore mortuorum irridere conantes: aliquando uero diſcipulos phariſæorum cum Herodianis pudefecit; qui cum ancipitem quæſtionem obĳcerent, an liceret cenſum dare Cęſari, uel non, reſponſionem ambidextram tulerunt, quę utrinque illorum amentiam uellicaret, non dare ſed reddere iubens. Reddite enim, inquit, quę Cæſaris ſunt Cæſari, quoniam numiſma Cæſaris erat, cuius imaginem & inſcriptionem ferebat. Et hæc quidem ſunt præcipua uirtutum ac factorum Chriſti exempla, quorum adhuc infinitus eſt numerus.

Corporis uero qualia ſunt & quot, quorū gratia potiſsimum iſtud Chriſti hypodigma adductum eſt? Primęua quidem ętate parentibus ſubditus quemuis corporalem laborem manſuete & intemperanter cū illis tulit. Cum enim hoīes eſſent iuſti qdem ac pĳ, pauperes tamen, & rerum neceſſariarum haud quaꝗ abundantes, cuius rei teſtimoniū dat præſepe, quod mederi iam debebat faſtui nobilium partuum, ueriſimile eſt aſsiduo corporalium laborum exercitio uictum ſibi neceſſarium unà comparaſſe. Ieſus autem iſtis, ut ſcriptura inquit, ſubditus, obedientiam ſuam omnino ēt hic pręſtitit, ut ſimul cū illis laboraret.

Succeſſu uero temporis, cum herilia ac diuina beneficia patefacienda, apoſtoli deligendi, regnumq́; cœlorum prædicandum eſſet, non in angulo aliquo iacens, & corporis uiribus deſtitutus aliorum miniſterio opus habuit, ſed nunc quidem aſsidue, idq́; pedes iter fecit, diſcipulisq́; ſimul miniſtrauit, ut ipſe dicebat: Ego autem ſum in medio ue-

ſtri tanquã qui miniſtrat. Et:Sicut filius hominis non uenit, ut ſibi miniſtretur,ſed ut ipſe miniſtret:nunc uero diſcipulorum pedes lauit. Rurſus prolixo tempore doctrinæ munus exercuit, locum loco mutans impigre,id'que noſtræ ſalutis gratia, ſemel tantum ac breui momento iumenti opera uſus legitur,non ut corpus refocillaret,ſed ut hoc opere prophetiam confirmaret.

Quid autem apoſtoli? Dominum non ſunt imitati? Nõ in continuis laboribus fuerunt? Conſidera Paulum ſine intermiſsione operatum, continua peregrinatione ac nauigatione occupatum,periclitatũ,tempeſtate iactatum,pulſum,flagris cæſum,lapidatum, ad uniuerſas tentationes per animi alacritatem ac corporis uigorem infractũ. Et hæc quidem liberatoris noſtri conuerſatio, & canon uiuendi eorum, qui pie uitam inſtituunt.

Verum in omnibus mirabilibus, quæ egiſti, mirabilior paſsio tua, dñe Ieſu,quæ paſsiones omnium noſtrum propulſauit,propitiata eſt omnibus iniquitatibus noſtris, & nulli unquã peſti noſtræ inuenitur inefficax. Quid enim tam ad mortem, quod non tua morte ſaluetur? In hac igitur paſsione,fratres,tria ſpecialiter cõuenit intueri,opus,modum,cauſam. Nam in opere quidem patientia, in modo humilitas, in cauſa charitas commendatur. *Ex D. Bernardo in ſermone Fer. iiij maioris hebdomadæ.*

Patientia autem ſingularis, quod uidelicet cũ ſupra dorſum eius fabricarent peccatores, cum ſic extenderetur in ligno ut dinumerarentur omnia oſſa eius, cum fortiſſimũ illud propugnaculũ, qđ cuſtodit Iſrael,undiq; foraretur,cũ foderent manus & pedes,ſicut agnus ad occiſionem ductus ſit,et tanq̃ ouis corã tondente ſe nõ aperuit os ſuũ; nõ aduerſus patrem murmurans,à quo miſſus fuerat;non aduerſus humanum genus,pro quo quę non rapuit exoluebat; non deniq; uel contra populũ ipſum peculiarem ſibi, à quo pro tantis beneficijs tanta mala recipiebat. Plectuntur alij pro peccatis ſuis, & humiliter ſuſtinẽt, hoc ipſum tamen eis ad patientiam reputatur. Flagellantur alij,non tã purgandi,quàm probandi, coronandiq;: & maior in eis patiẽtia comprobatur, & commendatur. Quomodo non maxima cenſeatur in Chriſto,qui in funiculo hęreditatis ſuę ab his,quibus ſpecialiter aduenerat ſaluator,crudeliſsima morte mulctabatur ſicut fur,nullũ omnino peccatum nec actu proprio, nec contractu, ſed nec in quo creſcere poſſet,habens? Nimirum in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis,non umbraticè ſed corporaliter; in quo deus eſt mundum reconcilians ſibi,non figuratiue,ſed ſubſtantialiter; qui deniq; plenus eſt gratię & ueritatis,non cooperatiuè, ſed perſonaliter. Vt faciat opus ſuum alienũ eſt opus eius ab eo (Eſaias loquitur) quia & opus ſuum fuit,quod dedit ei pater ut faceret, & alienum ab eo,ut talis talia ſuſtineret. Ita ergo habes in opere patientiam.

Nam modum ipſum ſi diligenter attendas, non modo mitem, ſed & humilem corde cognoſces. Nempe in humilitate iudiciũ eius ſublatum eſt,cũ nec ad tantas blaſphemias,nec ad falſiſsima,q̃ ſibi obijciebantur,crimina reſponderet. Vidimus,inquit,eũ: & non erat ei aſpectus;non ſpecioſum forma præ filijs hominum, ſed opprobriũ hominum, & tanq̃ leproſum,nouiſsimum uirorum; planè uirum dolorum,

à deo percuſſum et humiliatum, ita ut nulla eſſet ei ſpecies neq; decor, ô nouiſsimum & altiſsimum, ô humilem & ſublimem, ô opprobriũ hominum & gloriam angelorum. Nemo illo ſublimior, nemo humilior. Denicq; ſputis illitus eſt, opprobrijs ſaturatus eſt, morte turpiſsima condemnatus eſt, cum ſceleratis deputatus eſt. Nihil ne merebitur uel iſta humilitas, quę hunc habet modum, imo quę tam eſt ultra modum? Sicut eſt patientia ſingularis, ſic & humilitas admirabilis, utraque ſine exemplo.

Vtranq; tñ magnifice cauſa ipſa commendat; nimirum charitas eſt. Propter nimiã qdẽ charitatẽ ſuã, qua dilexit nos deus, ut ſeruũ redimeret, nec pater filio, nec ſibi filius ipſe pepercit. Vere nimiam, qa & menſuram excedit, modũ ſuperat, planè ſupereminens uniuerſis. Maiorẽ, inqt, charitatem nemo habet, q̃ ut aĩam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Tu maiorem habuiſti, dñe, ponens eam etiã pro inimicis. Cum.n. adhuc inimici eſſemus, per mortem tuam & tibi recõciliati ſumus, & patri. Quęnam alia uidebit̃ eſſe, uel fuiſſe, uel fore huic ſimilis charitatis? Vix pro iuxto quis morit̃; tu pro impijs paſſus es, moriens pp delicta noſtra, qui ueniſti iuſtificare gratis peccatores, ſeruos facere frẽs, captiuos cohæredes, exules reges. Nec ſane aliud aliquid patientiam hanc & humilitatem æque illuſtrat, q̃ q; tradidit in mortem animam ſuam, & peccata multorũ tulit, etiam pro tranſgreſſoribus rogans ut non perirent. Fidelis ſermo, et omni acceptione dignus. Quia.n. uoluit oblatus eſt. Non modo uoluit, & oblatus eſt, ſed qa uoluit. Solus nimirum poteſtatem habuit ponendi animam ſuam; nemo eam abſtulit ab eo ultro. Cum accepiſſet acetum dixit: Conſumatum eſt. Nihil reſtat adimplendũ, iam non eſt quod expectem. Et inclinato capite factus obediens uſq; ad mortem, tradidit ſpiritum. Quis tam facile qñ uult dormit? Magna quidem infirmitas mori, ſed planè ſic mori, uirtus immenſa. Nempe quod infirmum eſt dei, fortius eſt hominibus. Poteſt humana ueſania ſibijpſi in mortem ſceleratas inijcere manus, ſed non hoc eſt ponere animam ſuam: urgere eam magis, & uiolenter abrumpere, quam ad nutum ponere eſt. Tibi, impie Iuda, miſera plane facultas fuit, non ponendi animam, ſed pendendi: nec tradẽte te, ſed trahente laqueo, nequiſsimus ille ſpiritus ruus exiuit, non emiſſus à te, ſed amiſſus. Solus in mortem tradidit animam ſuam, q ſolus uirtute propria regreſſus eſt ad uitam. Solus poteſtatem habuit ponendi, q ſolus facultatem æque habuit liberam reſumendi, imperium habens uitæ & mortis. Digna ergo charitas tam inæſtimabilis, humilitas tam admirabilis, patientia tam inſuperabilis.

Digna planè tam ſancta, tam immaculata hoſtia, tã acceptabilis: dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere fortitudinem, facere ad qđ uenit, tollere peccata mundi. Ego autem dico peccatum triplex, quod inualuit ſuper terram. Putatis quod dicere uelim cõcupiſcentiam carnis, & concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam uitæ? Funiculus triplex eſt, qui difficile rumpitur: propterea multi trahunt, imo trahuntur hoc funiculo uanitatis: ſed prior ille ternarius non immerito præualet in electis. Quomodo enim non illius patientiæ recordatio omnẽ arceat uoluptatem? Quomodo non illius humilitatis conſideratio ſu-

perbiam uitæ prorſus extundat? Nam charitas illa plane digna, cuius meditatio ſic mentem occupet, ſic totam ſibi uendicet animam, ut omnino uitium curioſitatis exufflet. Fortis igitur contra hæc paſsio ſaluatoris; ſed aliud ego triplex æque peccatū, quemadmodū uirtus crucis expugnat, dicere cogitaui, & id fortè utilius audiatur.

Primum quidem originale, ſecūdum perſonale dixerim, tertium ſingulare. Et originale quidem maximū illud delictum uocatur, quod à primo Adam contrahimus, in quo peccauimus omnes, pro quo mori mur uniuerſi. Maximum plane, quod ſic totum, non modo genus humanum, ſed & quemlibet ipſius generis occupat; ut nō ſit qui euadat, non ſit uſq; ad unum. A' primo homine uſq; ad nouiſsimum protendi tur, & in ſingulis quoq; à planta pedis uſq; ad uerticem diffundit hoc uenenum. Sed & aliter nihilominus in uniuerſam dilatatur ętatem ab ea ſcilicet die, qua ſua quenq; concipit, uſque ad eam, qua communis eum recipit mater. Alioquin unde graue iugum ſuper omnes & totos filios Adam, idq; à die exitus de uentre matris eorū uſq; in diem ſepul turæ in matrem omnium? In ſordibus generamur, in tenebris confouemur, in doloribus parturimur. Ante exitū miſeras oneramus matres; in exitu more uipereo laceramus, mirum quod non ipſi pariter laceramur. Primam uocem plorationis edimus, meritò quidem, utpote uallem plorationis ingreſsi: ut nobis illud ſancti Iob ex omni parte poſsit aptari: Homo natus de muliere, breui uiuens tempore, repletur multis miſerijs. Quam uerum uerbum hoc ſit, non nos uerba docuere, ſed uer bera. Homo, inquit, natus de muliere: nihil abiectius. Et ne forte ex ipſa ſibi uoluptate corporeorum ſenſuum, quam de ſenſibilibus hauriat, blādiatur; in ipſo ſtatim introitu de exitu quoq; terribiliter admonet, cum dicitur: Breui uiuens tempore. At ne ſpaciolum illud, quod inter ingreſſum & egreſſum relinquitur, ſibi liberum putet; repletur, ait, mul tis miſerijs. Multis, & multiplicibus, inquam, miſerijs corporis, miſerijs cordis, miſerijs cum dormit, miſerijs cum uigilat, miſerijs quaquauerſum ſe uertat. Nimirum ipſe quoq; natus ex uirgine, imo factus ex muliere, ſed benedicta in mulieribus, qui loquitur ad matrem: Mulier ecce filius tuus: etiam breui uiuens tempore ſuper terram, & nihilominus multis eſt repletus miſerijs in illa breuitate, appetitus inſidijs, interrogatus contumelijs, pulſatus iniurijs, uexatus ſupplicijs, conuicijs laceſsitus. Tu ne hanc ſufficere dubites oblationem, quæ reatum omnem primæ præuaricationis abſoluat? Imo uerò non ſicut delictū, ita & donum. Nam peccatum ex uno in condemnationem; gratia au tem ex multis delictis in iuſtificationem.

Et graue quidem omnino delictum illud originale, quod non ſolū perſonam infecit, ſed & naturam. Perſonale tamen cuiq; grauius eſt, cū iam laxatis habenis exhibemus undiq; membra noſtra arma iniqtatis peccato, non modo iam alieno, ſed & proprio crimine cōpediti.

Singulare uero eſt grauiſsimum, quod commiſſum eſt in dominū maieſtatis, cum uiri impij uirum iuſtum iniuſtè occiderunt, & ſacrilegas manus in ipſum dei filium iniecerunt crudeliſsimi homicidæ, imo (ſi fas eſt dicere) etiam deicidæ. Quid duo præcedentia ad tertiū? Ad hoc expalluit, & expauit tota machina mundialis, et pœnę in antiquū

chaos ſunt omnia reuoluta. Ponamus aliquem de regni principibus terram regiam populaſſe in uaſtitate hoſtili; ponamus aliū, cum eſſet de conuiuio & conſilio regis, unicū eius filiū proditorijs manibus ſuffocaſſe: Nunquid non primus reſpectu ſecundi innocens uidebitur & immunis? Sic eſt omne peccatum, quantum ad hoc peccatum: & tamen hoc peccatū in ſe pertulit, qui ſeipſum fecit peccatum, ut de peccato damnaret peccatum. Per hoc enim omne peccatū tam originale, quàm perſonale deletum eſt, & ipſum quoque ſingulare eliminatū eſt per ſeipſum. Argumentum mihi eſt à maximo, quod duo minora ſunt exploſa. Et ecce argumentū, Peccatum multorū tulit, & pro tranſgreſſoribus rogauit, ut non perirent: Pater, ignoſce illis quia neſciunt quid faciunt. Volat irreuocabile uerbum tuum, domine, nec reuertetur ad te uacuum ſed faciet, ad quod miſiſti. Vide nunc opera domini, quę poſuit prodigia ſuper terram. Flagellis cæſus eſt, ſpinis coronatus, clauis confoſſus, affixus patibulo, opprobrijs ſaturatus; omnium tamen dolorum immemor, Ignoſce, ait, illis. Hinc multæ miſeriæ corporis, hinc multæ miſericordiæ cordis, hinc dolores, hinc miſerationes, hinc oleum exultationis, hinc ſanguinis guttæ decurrentis in terram. Miſericordiæ domini multæ; ſed & miſeriæ domini multę. Vincent'ne miſeriæ miſericordias, an miſericordiæ miſerias ſuperabunt? Vincant miſericordię tuæ antiquæ, domine; uincat ſapientia malitiam. Magna enim illorum iniquitas; ſed nunquid non maior pietas tua, domine? Multum per omnem modum. Nunquid redditur pro bono malum, ait; quia foderunt foueam animæ meæ? Plane foderunt impatientiæ foueam, occaſiones plurimas indignationis, & per maximas miniſtrātes. Sed quid horū fouea ad abyſſum manſuetudinis tuæ? Retribuentes mala pro bonis foueam foderunt; ſed charitas non irritatur, non præcipitatur, nunquam excidit, non in foueam ruit, & pro retributis malis cumulat bona.

Abſit ut muſcæ morituræ extermineut ſuauitatem unguenti, quod de tuo corpore fluit; quia apud ſinum tuum miſericordia, & copioſa apud eū redemptio. Muſcę morituræ miſeriæ ſunt; muſcæ morituræ blaſphemiæ ſunt, muſcę moriturę inſultationes ſunt, quas tibi reddit generatio praua & exaſperans. Tu autem quid? In ipſa eleuatione manuum tuarum, cum iam ſacrificium matutinum in holocauſtū ueſpertinū tranſiret, in ipſa, inquam uirtute incenſi, quod cœlos aſcendebat, terram operiebat, inferos reſpergebat, exaudiendus pro reuerentia tua clamas: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt, ò quam multus es ad ignoſcendum; ò quam magna multitudo dulcedinis tuę, domine, ò quam longè cogitationes tuæ à cogitationibus noſtris, ò quā firmata eſt etiā ſuper impios miſericordia tua. Mira res. Ille clamat, ignoſce; Iudæi, crucifige. Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleū; & iſti ſunt iacula, ò charitas patiens, ſed & cōpatiens. Charitas patiens eſt: ſufficit. Charitas benigna eſt: cumulus eſt. Noli uinci à malo: charitas abundans: ſed uince in bono malum. ſuperabundans eſt. Non enim ſola patientia, ſed & benignitas dei ad pœnitentiam Iudæos adduxit: quia benigna charitas etiam quos tolerat amat, & amat tam ardenter. Patiens charitas diſſimulat, expectat, ſuſtinet deliquentem; ſed

benigna trahit, adducit, conuerti facit ab errore uiæ ſuę, deniq; coope rit multitudinem peccatorum. ô Iudęi, lapides eſtis, ſed lapidē percutitis molliorem, de quo reſonat tinnitus pietatis, & ebulit oleū charitatis. Quō potabis, domine, deſiderantes te torrente uoluptatis tuę, qui ſic perfundis crucifigentes te oleo miſericordię tuę? Patet igitur quia hæc paſsio potentiſsima eſt ad exhaurienda omnium genera peccatorum.

Sed quis ſcit ſi data eſt mihi? Mihi data eſt, quia alteri dari non potuit. Nunquid angelo? Sed ille non eguit. Nunqd diabolo? Sed ille non reſurgit. Denique non in ſimilitudinem angelorum; abſit autem ut in ſimilitudinem dęmonum: ſed in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo, exinaniuit ſemetipſum formā ſerui accipiens. Filius erat, & factus eſt tanq; ſeruus. Non ſolum formam ſerui accepit ut ſubeſſet, ſed etiam mali ſerui ut uapularet, & ſerui peccati, ut pœnam ſolueret, cum culpam non haberet. In ſimilitudinem, inquit hominum, non hominis; quia primus homo nec in carne peccati, nec in ſimilitudine carnis peccati creatus eſt. Chriſtus enim uniuerſali hominum miſeria preſsius & profundius ſe immerſit, ne ſubtilis ille diaboli oculus magnum hoc pietatis deprehenderet ſacramentum. Ideo habitu, & omni habitu inuentus eſt ut homo; nec in eo, quantum ad naturæ debitum, ſignum aliquod ſingularitatis apparuit. Quia enim ita inuentus eſt, ideo crucifixus. Paucis autem reuelauit ſeipſum, ut eſſent qui crederent; reliquis autem abſconditus eſt: quia ſi cognouiſſent, nunq; dominum gloriæ crucifixiſſent. Ad hoc etiam illi ſingulari peccato ignorantiam copulauit, ut ſub aliqua iuſtitiæ umbra ignorātibus poſſet ignoſci.

Duo autem in hæreditatem nobis reliquerat ille uetuſtus Adā, qui fugit à facie dei, laborem uidelicet & dolorem, laborem in actione, dolorem in paſsione. Non hoc ipſe audierat in paradiſo, quem acceperat ut operaretur & cuſtodiret illum: operaretur delectabiliter, cuſtodiret fideliter, & ſibi & poſteris ſuis. Chriſtus dominus laborem & dolorem conſiderauit, ut traderet eos in manus ſuas, imo ſe magis in manus eorum infixus in limo profundi: & intrauerunt aquę iſtę uſq; ad animam eius. Vide (ad patrē inquit) humilitatem meam & laborē meum, quia pauper ego ſum, & in laboribus à iuuentute mea. Laborauit ſuſtinens, manus eius in laboribus ſeruierunt.

De dolore uide quid dixerit: ô uos omnes, qui tranſitis per uiam, attendite & uidete, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus. Vere lāguores noſtros ipſe tulit, & infirmitates noſtras ipſe portauit; uir dolorum pauper & dolens, tentatus per omnia abſq; peccato. Et in uita paſsiuam habuit actionem, & in morte paſsionem actiuam ſuſtinuit, dum ſalutem operaretur in medio terrę. Proinde memor ero, quandiu fuero, laborum illorum, quos pertulit in prædicando, fatigationū in diſcurrendo, tentationum in ieiunando, uigiliarum in orando, lachrymarū in compatiendo. Recordabor etiam dolorum eius, conuiciorum, ſputorum, colaphorum, ſubſannationum, exprobrationū, clauorum, horumq; ſimilium, quę per eū & ſuper eū abundantius tranſierunt. Facit ergo mihi fortitudo, facit ſimilitudo; ſed ſi acceſſerit, etiam imitatio, ut ſequar ueſtigia eius. Alioquin etiā exquiretur à me ſanguis iuſtus, qui effuſus

1 *Ecce quomodo dominus & ſaluator noſter ieiunauit, uigilauit, orauit, lachrymatus eſt, exemplum, præbens tibi, ut hæc omnia facias.*

Quæ tamen hæretici noſtri abhorrēt. Quin imo non facienda prædicant quoniam dominus noſter abunde pro nobis hæc omnia fecerit. In quo ergo tibi præbuit exemplū ut ſequaris ueſtigia eius? In nullo profecto, ſi hoc modo omnia cauillaris.

eſt ſuper terram; nec immunis ero ab illo tam ſingulari ſcelere Iudæorum, quód uidelicet tantę charitati ingratus fuerim, quód ſpiritui gratiæ contumeliam fecerim, quód ſanguinē teſtamenti pollutum duxerim, quód conculcauerim filium dei.

Sunt pleriq;ue, qui laborem & dolorem patiuntur; ſed neceſsitas in cauſa eſt, non uoluntas; & hi non ſunt conformes imaginis fili dei. Sūt qui ex uoluntate ſuſtinent; ſed non eſt eis ſors, neque pars in ſermone iſto. Vigilat tota nocte luxurioſus non ſolū patienter, ſed & libenter, ut ſuam expleat uoluptatem: uigilat raptor ueſtitus ferro ut diripiat prædam: uigilat fur ut domū perfodiat alienam. Sed hi omnes & horum ſimiles longé ſunt á labore & dolore, quem conſiderat dominus. Homines autem bonæ uoluntatis, qui Chriſtiana uoluntate diuitias paupertate cōmutarunt, uel etiam non habitas, tanquā habitas contempſerunt, relinquentes omnia propter ipſum, ſicut & ipſe reliquit omnia propter ipſos, ſequuntur eū quocunq; ierit. Huiuſmodi autem imitatio ualidiſsimum argumentum mihi eſt, quód paſsio ſaluatoris, & ſimilitudo humanitatis in meam tranſeunt utilitatem. Hic.n. ſapor, hic fructus laboris eſt & doloris.

2

Nota hæretice, nō prodeſſe tibi Chriſti paſſionem, niſi imitatus eum fueris in uita tua, & ſequaris eius ueſtigia. Qui enim mihi miniſtrat (ait ipſe) me ſequatur. Et apoſtolus Petrus, Chriſtus paſſus eſt pro nobis &c.

Vide ergo quám magnificauerit facere tecum illa maieſtas. De omnibus, quæ in cœlo & ſub cœlo ſunt, dixit, & facta ſunt. Et quid facilius dictu? Sed nunquid ſolo uerbo factum eſt, cum te, quem fecerat, refecit? Triginta & tribus annis ſuper terram uiſus, & cum hominibus conuerſatus, etiam habuit in factis calumniatores, in dictis inſultatores, non habens ubi caput ſuum reclinaret. Quare hoc? Quia uerbum á ſua ſubtilitate deſcenderat, & groſsius acceperat indumentū. Nam caro factum fuerat, & ideo groſsiori & moroſiori opere utebatur. Sicut autem cogitatio ueſtit ſibi uocem corpoream abſque ſui diminutione uel ante uocem, uel poſt uocem; ſic filius dei aſſumpſit carnem non cōmixtionem paſſus, neque diminutionem, nec ante carnem, nec poſt carnē. Apud patrem inuiſibilis, ſed hic manus noſtræ tractauerunt de uerbo uitæ, & quod erat ab initio uidimus oculis noſtris. Hoc autem uerbum, quia carnē puriſsimam & animam ſanctiſſimam unierat ſibi, libere moderabatur actiones corporis ſui, tū quia ſapientia & iuſtitia erat, tum quia nullam habebat prorſus legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ. Meum uerbum nec ſapientia, nec iuſtitia eſt, ſed tamen utriuſque capax, & poſſunt ei hæc abeſſe & adeſſe, abeſſe autem facilius. Familiare enim magis iam nobis eſt carnis noſtræ ſeruire uitijs, quam actiones & paſsiones eius ordinare pro eo, quód omnis ætas ab adoleſcentia prona eſt in malum, inter flagella quoque & gladios, etiam ſub diſcrimine mortis ad ſuas ambiens uoluptates. Fœlix cuius cogitatio, hoc eſt uerbū noſtrum, omnes actiones ſuas ad iuſtitiam dirigit, ut & intentio ſana ſit, & operatio recta. Fœlix qui paſsiones corporis ſui propter iuſtitiam ordinat, ut quicquid patitur, propter dei filium patiatur, quatenus & á corde tollatur murmuratio, & in ore uertatur gratiarum actio, & uox laudis.

Qui ſic extulit ſe, iſte tollit grabatū, & uadit in domū ſuam. Grabatum noſtrum corpus eſt, in quo prius languidi iacebamus, feruientes

deſiderijs & concupiſcentijs noſtris. Nunc portamus illud, cum ſpiritui obedire cogimus, & mortuũ noſtrum portamus, quia corpus mortuum eſt propter peccatum. Ambulamus tamen, non currimus, quia corpus, quod corrumpitur, aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Ambulamus etiam in domum noſtrum. In quam domum? In matrem omnium, quia ſepulchra eorũ domus illorum in æternum: Vel potius in domum noſtram, quam habemus ex Deo non manufactam, æternam in cœlis. Qui ſub hoc onere ambulamus, poſito eo, quid putatis, quo curremus? Quò uolabimus? Planè ſuper pennas uentorum.

Amplexatus eſt nos dominus Ieſus per laborem & dolorẽ noſtrũ. Amplectamur eum nos quoq; uicarijs quibuſdam amplexibus propter iuſtitiam, & iuſtitiam ſuam, actiones ad iuſtitiam dirigendo, paſſiones propter iuſtitiam ſuſtinendo. Dicamus quoq; cũ ſpõſa: Tenui eum, nec dimittam. Dicamus etiam cũ patriarcha: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. Quid enim iam ſupereſt niſi benedictio? Quid poſt amplexum niſi oſculum reſtat? Si ſic adhærerem Deo, quomodo non iam clamare liberet: Oſculetur me oſculo oris ſui? Ciba nos interim, domine, lachrymarum pane, & potum da nobis in lachrymis in menſura, donec perducas nos ad menſuram bonam, & confertam, & coagitatam; quam dabis in ſinus noſtros, qui es in ſinu patris ſuper omnia benedictus Deus in ſecula. Amen.

FRAGMENTVM VITÆ SANCTISSIMÆ VIRGINIS MARIAE, DEI ET DOMINI *noſtri Ieſu Chriſti genitricis, ex D. Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo excerptum.* 2

Ex libro Secundo de Virginibus.

SIt uobis, ô ſanctæ Virgines, tanquam in imagine deſcripta uirginitas, uitaq; beatæ Mariæ; de qua uelut ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis, & forma uirtutis. Hinc ſumatis licet exempla uiuendi: ubi tanq̃ in exẽplari magiſteria expreſſa probitatis, quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, oſtendunt.

Primus diſcendi ardor, nobilitas eſt magiſtri. Quid nobilius Dei matre? Quid ſplendidius ea, quã ſplendor elegit? Quid caſtius ea, quæ corpus ſine corporis contagione generauit? Nam de cæteris eius uirtutibus quid loquar? Virgo erat non ſolũ corpore, ſed etiam mente; quę nullo doli ambitu ſincerum adulteraret affectum. Corde humilis, uerbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior; nõ in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens. Intenta operi, uerecunda ſermone; arbitrum mentis ſolita nõ hominẽ, ſed Deum quęrere. Non lędere reos, bene uelle omnibus, aſſurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem ſequi, amare uirtutem. Quando iſta uultu læſit parentes? Quando diſſenſit propinquis? Quando faſtidiuit humilem? Quando deriſit debilem? Quando uitauit inopem? eos ſolos ſolita cœtus uirorũ inuiſere, quos miſericordia nõ erubeſceret, neq; præteriret uerecundia. Nihil toruum in oculis;

nihil in uerbis procax;nihil in actu inuerecundum:Nõ geſtus fractior; non inceſſus ſolutior;non uox petulantior; ut ipſa corporis ſpecies ſimulacrũ fuerit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipſo ueſtibulo debet agnoſci,ac primo prætendat ingreſſu nihil intus lateтe tenebrarum;ut mens noſtra nullis repagulis corporalibus impedita,tanquam lucernæ lux intus poſita foris luceat.

Si ieiunium non eſſet res Deo accepta, ut quidam garriunt, ſanctiſſima dei genitrix non congeminaſſet ieiunio dies.

1 Quid ego exequar ciborum parſimoniam, officiorum redundantiam,alterum ultra naturam ſuperfuiſſe; alterum pene ipſi naturæ defuiſſe? Illic nulla intermiſſa tempora; hic congeminatos ieiunio dies? Et ſi quando reficiendi ſucceſſiſſet uoluntas,cibus plerũq; obuius, qui mortem arceret, non delicias miniſtraret. Dormire non prius cupiditas,q̃ neceſſitas fuit:Et tamen cũ quieſceret corpus,uigilaret animus; qui frequenter in ſomnis aut lecta repetit,aut ſomno interrupta continuat,aut diſpoſita gerit,aut gerenda pronũciat. Prodire domo neſcia, niſi cum ad eccleſiam conueniret,& hoc ipſum cũ parentibus,aut propinquis. Domeſtico operoſa ſecreto, forenſi ſtipata comitatu,nullo meliore tamen ſui cuſtode q̃ ſeipſa;quę inceſſu,affectuq; uenerabilis, non tam ueſtigium pedis tolleret,q̃ gradum uirtutis attolleret. Et tamen alios habeat uirgo membrorum cuſtodes ſuorum, morum autẽ ſuorum ſe habeat ipſa cuſtodem. Plures erunt,de quibus diſcat,ſi ipſa ſe doceat,quæ uirtutes magiſtras habet; quia quicquid egerit,diſciplina eſt. Sic Maria intendebat omnibus,quaſi à pluribus moneretur:ſic implebat omnia uirtutis officia,ut nõ tam diſceret,q̃ doceret. Talem hanc Euangeliſta monſtrauit,talem Angelus reppent,talem Spiritus ſanctus elegit.

Quid enim in ſingulis morer,ut eam parentes dilexerint; extranei prædicauerint, quæ digna fuit, ex qua filius Dei naſceretur? Hæc ad ipſos ingreſſus Angeli inuenta domi in penetralibus ſine comite,ne qs intentionem abrumperet,ne quis obſtreperet. Neq; enim comites fœminas deſiderabat,quæ bonas comites cogitationes habebat. Quin etiam tum ſibi minus ſola uidebatur, cũ ſola eſſet. Nam quemadmodum ſola,cui tot libri adeſſent, tot archangeli,tot prophetæ? Deniq; & Gabriel eam ubi reuiſere ſolebat inuenit: & Angelum Maria,quaſi uiri ſpecie mota trepida, quaſi non incognitum audito nomine, recognouit. Ita peregrinata eſt in uiro,quæ non eſt peregrinata in Angelo; ut agnoſcas aures religioſas,oculos uerecundos. Deniq; ſalutata obmutuit;& appellata reſpondit:ſed quæ primo titubauerat aſpectu,poſtea promiſit obſequium.

Quam uero religioſa in propinquas fuerit,ſcriptura diuina ſignificat. Nam & humilior facta eſt,ubi ſe à Deo cognouit electam; & ſtatim ad cognatam ſuam in montana proceſſit,nõ utiq; ut exemplo crederet,quæ iam crediderat oraculo. Beata enim,inquit,quæ crediſti. Et tribus cum ea menſibus manſit. Tanti autem interuallo temporis non fides quæritur,ſed pietas exhibetur. Et hoc poſteaq̃ in utero parentis exiliens puer matrem Domini ſalutauit,prius compos deuotionis q̃ naturę. Inde tot ſequentibus ſignis,cũ ſterilis pareret, uirgo conciperet,loqueretur mutus,adoraret magus,expectaret Symeon,ſydera nunciarent:Maria mobilis ad introitum,immobilis ad miraculum:

Conſeruabat,inquit,hæc omnia in corde ſuo. Quamuis mater Domi
ni,diſcere tamen præcepta Domini deſiderabat; & quæ Deum genue
rat,Deum tamen ſcire cupiebat.

Quid quod annis quoq; omnibus ibat in Hieruſalem ſolenni die 2
Paſchæ,& ibat cum Ioſeph? Vbiq; in Virgine comes ſingularum uir-
tutum eſt pudor. Hic indiuiduus debet eſſe uirginitati,ſine quo nō po-
teſt eſſe uirginitas. Nec ad templum igitur Maria ſine pudoris ſui cu-
ſtode proceſſit. Hæc eſt imago uirginitatis. Talis enim fuit Maria,ut
eius unius uita omnium diſciplina ſit. Si igitur autor nō diſplicet,opus
probemus,ut quæcūq; ſibi eius exoptat præmium,imitetur exēplum.
Quantæ in una uirgine ſpecies uirtutum emicant? Secretum uerecun-
diæ,uexillum fidei,deuotionis obſequium: Virgo intra domum,comes
ad miniſterium,mater ad templum. O quantis illa uirginibus occur-
ret; quantas complexa ad Dominum trahet,dicens: Hæc thorum filij 3
mei;hæc thalamos nuptiales immaculato ſeruauit pudore. Quemad-
modum eas ipſe Dominus cōmendabit Patri. Nimirū illud repetens
ſuum;Pater ſancte,iſtæ ſunt,quas ſeruaui tibi;in quibus filius hominis
caput reclinans quieuit:peto ut ubi ego ſum, & ipſæ ſint mecum. Sed
non ſolum ſibi debent prodeſſe,quæ non ſolæ uixerunt ſibi: Hæc paren
tes redimat,hæc fratres. Pater iuſte mundus me non cognouit;iſtæ au-
tem me cognouerunt; & mundum cognoſcere noluerunt.

Vide Virginitatē ſeruare non eſſe impoſſibile, ut peſſime doceat quidam & quecunq; beatiſſimæ Virginis Mariæ ſequuta fuerit exēplum, eiuſdem etiam conſequetur præmium.

Ecce quantæ Virginitatis laudes, ſed illa in primis, quod ſolæ Virgines dominū cognouerint Saluatorē, mundo reliquo eum ignorante, cum quo procul dubio ueniunt & maritatæ.

Quæ pompa illa; quanta Angelorum læticia plaudentium, quod
habitare mereatur uirgo in cœlo,quæ cœleſtem uitam uixit in ſeculo?
Tunc etiam Maria tympanum ſumens, choros uirginales excitabit,
cantantes Domino, quod per mare ſeculi ſine ſecularibus fluctibus 4
tranſierunt. Tunc unaquæq; exultabit,dicens: Introibo ad altare Dei
mei, ad Deum,qui lætificat iuuentutem meam: Immolo Deo ſacrifi-
cium laudis,& reddo altiſſimo uota mea. Neq; enim dubitauerim uo
bis patere altaria;quarum mentes altaria Dei confidenter dixerim:in
quibus quotidie pro redemptione corporis Chriſtus īmolatur. Nam
ſi corpus uirginis Dei templum eſt;animus quid eſt;qui tanquā mem
brorum cineribus excitatis,ſacerdotis æterni redopertus manu,uapo
rem diuini ignis exhalat? Beatæ uirgines,quæ tam immortali ſpiratis
gratia,ut horti floribus,ut templa religione,ut altaria ſacerdote. Ergo
ſancta Maria diſciplinam uitæ informet.

Sanctæ Virgines gloriantur reddere ſe altiſſimo uota Virginitatis ſuæ, & tu hæretice audes dicere uotum caſtitatis eſſe illicitum & præſumptuoſum?

ALIVD VITÆ EIVS FRAGMENTVM EX D. BERNARDO ABBATE CLAreuallenſe excerptum.

Habetur in ſermonibus eiuſdem, ſermone,qui incipit, Signū magnum.

SIgnum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta ſo-
le,& luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona
ſtellarum duodecim. Quidni coronent ſidera,quam
ſol iuſtitiæ Chriſtus ueſtit? Quis illas æſtimet gem-
mas? Quis ſtellas nominet,quibus Mariæ regium
diadema compactum eſt? Supra hominem eſt coro
næ huius rationem exponere, indicare compoſitionem. Nos tamen
pro modulo noſtræ exiguitatis,abſtinentes à periculoſo ſcrutinio ſe-

cretorum, non incongruè forſitam duodecim ſtellas iſtas, duodecim prærogatiuas gratiarum intelligere uideamur, quibus Maria ſingulariter adornatur.

Siquidem inuenire eſt in Maria prærogatiuas cœli, prærogatiuas carnis, prærogatiuas cordis: Et ſi fuerit ternarius iſte per quaternariū multiplicatus, habemus forte ſtellas duodecim, quibus Reginæ noſtrę diadema præfulgeat uniuerſis. Mihi ſanè ſingularis rutilat fulgor, primo quidem in Mariæ generatione; ſecundo in Angelica uiſitatione; tertio in Spiritus ſuperuentione; quarto in filij Dei inenarrabili conceptione. Sic & in his quoq; Sidereum planè irradiat decus, q uirginitatis primiceria, q ſine corruptione fœcunda, q ſine grauamine grauida, q ſine dolore puerpera. Nihilominus etiam ſpiritali quodam ſplendore in Maria corruſcant, manſuetudo pudoris, deuotio humilitatis, magnanimitas credulitatis, martyrium cordis. Veſtræ quidem ſedulitatis erit, ſingula quæq; diligentius intueri. Nos interim ſatisfeciſſe uidebimur, ſi breuiter ea potuerimus demonſtrare.

Quod ergo Sidereum micat in generatione Mariæ? Planè q ex regibus orta, q ex ſemine Abrahæ, q generoſa ex ſtirpe Dauid. Si id parum uidetur, adde q generationi illi ob ſingulare priuilegium ſanctitatis, diuinitus noſcitur eſſe conceſſa; q longè ante eiſdem patribus cœlitus repromiſſa; q myſticis præfigurata miraculis; q oraculis prænunciata ꝓpheticis. Hanc ſacerdotalis uirga, dum ſine radice floruit; hanc Gedeonis uellus, dum in medio ſiccę areę maduit; hanc in Ezechielis uiſione Orientalis porta; quæ nulli unq̄ patuit, præſignabat; hanc denique præ cæteris Eſaias nunc uirgam de radice Ieſſe orituram promittebat, nunc euidentius uirginem parituram. Meritò ſignum hoc magnum in cœlo apparuiſſe ſcribitur, quod tanto ante de cœlo noſcitur fuiſſe promiſſum. Dominus ait: Ipſe dabit uobis ſignum: Ecce uirgo concipiet. Magnum profectò ſignum dedit, quia & magnus ipſe qui dedit. Huius ergo prærogatiuæ fulgor, quorum non uehementer reuerberat aciem oculorum?

Iam in eo quod tam reuerenter, atq; officioſiſſime ab Archangelo ſalutata eſt, ut iam in regali ſolio ſupra omnes cœleſtium ordines regionū exaltatam cernere uideretur; & paulominus adoraturus fœminā, qui ſolebat ab hominib⁹ hactenus æquanimiter adorari, excellentiſſimū nobis uirginis noſtrę meritū, & ſingularis gratia cōmendatur.

Nihilominus fulget etiam nouus ille conceptionis modus, ut nō in iniquitate, quemadmodum cæteræ omnes, ſed ſuperueniente ſpiritu ſancto, ſola & de ſola ſanctificatione Maria conciperet. Nam quod uerum Deum, & Dei filium genuit; ut idem ipſe Dei atq; hominis filius, unus omnino Deus, & homo prodiret ex Maria, abyſſus eſt luminis. Nec facile dixerim, quod uel Angelicus oculus ad huius fulgoris uehementium non caliget.

5 *Sancta dei Genitrix uouit Virginitatem. Non ergo fuit temeraria, nō præſumptuoſa, ut impij ſuggillant Virgines eā imitantes.*

De cætero ſanè & uirginitatem carnis, & propoſitum uirginitatis, & ipſius quoq; propoſiti nouitas euidenter illuſtrat, q uidelicet in libertate ſpiritus, legis Moſaicæ decreta tranſcendens, illibatam Deo corporis ſimul, & ſpiritus ſanctimoniam uouit. Probat enim propoſiti inuiolabile fundamentum, q tam conſtanter promittenti filium Angelo

gelo

gelo reſpondit, Quomodo fiet iſtud, quoniam uirum non cognoſco? 6
Forte enim propterea primo turbata eſt in ſermone eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio; quæ benedictã ſeſe audiſſet in mulieribus, quæ nimirum benedici in uirginibus ſemper optabat. Et ex tunc quidem cogitabat, qualis eſſet iſta benedictio, quod iam uideretur eſſe ſuſpecta. Vbi uero in promiſſione filij manifeſtum uirginitatis periculum uidebatur, non potuit ultra diſſimulare, quin diceret: Quomodo fiet iſtud, quoniam uirum non cognoſco? Meritò proinde & illam meruit benedictionem, & hanc non amiſit, ut longe glorioſior fiat & uirginitas ex fœcunditate, & ex uirginitate fœcunditas; ac mutuis ſeſe radijs illuſtrare hęc duo ſidera uideantur. Magnum eſt uirginem eſſe, ſed uirginem matrem eſſe, longè amplius per omnem modum.

Non in mulieribus, ſed in uirginibus benedici beata Maria optabat. Præſtat ergo Virginitas coniugio.

Iure etiam illud moleſtiſſimum tædium, quo reliquæ omnes grauidæ mulieres laborare noſcuntur, ſola non ſenſit, quę ſine ſola libidinoſa uoluptate concepit. Vnde & in ipſo ſub conceptionis initio, quãdo potiſſimum cæteræ mulieres miſerabilius affliguntur, Maria tota alacritate montana conſcendit, ut Elizabeth miniſtraret. Sed & aſcendit Bethleem, imminente iam partu, portans precioſiſſimum illud depoſitum, portans onus leue, portans, à quo portabatur.

Sic & in partu quàm lucidum eſt, quod noua exultatione nouã edidit prolem, ſola inter mulieres à cõmuni maledicto, & dolore parturientium aliena? Si rerũ precia de raritate penſamus, nihil his poteſt rarius inueniri. Siquidem in omnibus iſtis nec primam ſimilem uiſa eſt, nec habere ſequentem. E quibus nos, ſi ea fideliter intuemur, ſine dubio admirationem concipimus; ſed uenerationem, ſed deuotionem, ſed conſolationem. Cæterum quæ reſtant adhuc, & imitationem requirunt. Non eſt nobis ante ortum tam multipharie, multiſq; modis promitti diuinitus, cœlitus prænunciari: Sed nec ab Archangelo Gabriele tam nouę ſalutationis obſequijs honorari. Minus autem cætera duo cõmunicat nobis, planè ſecretum ſuũ ſibi. Sola enim eſt, de qua dicitur: Quod in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt. Sola, cui dicitur: quod ex te naſcetur ſanctum, uocabitur filius Dei. Offerantur Regi uirgines, ſed poſt eam: Nam primatum ſola uendicat ſibi. Multo magis autem ſola ſine corruptione cõcepit; ſine grauamine tulit, ſine dolore filium parturijt. Itaq; nihil horũ à nobis exigitur; ſed exigitur planè non nihil. Nunquid enim ſi defuerit nobis etiam manſuetudo pudoris, ſi humilitas cordis, ſi magnanimitas fidei, ſi compaſſio mentis, negligentiam noſtrã munerum ſingularitas excuſabit? Gratiſſima ſanè gemma in diademate, micans in capite ſtella, rubor in facie hominis uerecũdi. An uero quis putat, quod hac caruerit gratia, quæ gratia plena fuit?

Pudibunda fuit Maria; Ex Euangelio id probamus. Vbi enim aliquando loquax, ubi præſumptuoſa fuiſſe uidetur? Foris ſtabat quærens loqui filio, nec materna auctoritate, aut ſermonem interrupit, aut habitationẽ irruit, in qua filius loquebatur. In omni deniq; textu quatuor Euangeliorũ, ſi bene meminimus, non niſi quater Maria loquens auditur. Primo quidem ad Angelum, ſed cum iam ſemel, atq; iterum allocutus eam fuiſſet: Secũdo ad Elizabeth, quando uox ſalutationis eius Ioannem ſalutare fecit in utero, & ea magnificante Mariam, ipſa

magis Dominum magnificare curauit: Tertio ad filium,cũ iam eſſet annorum duodecim, ꝙ ipſa, & pater eius dolentes quæſiſſent eum: Quarto in nuptijs ad filiũ,& miniſtros.Et is q̃dẽ ſermo certiſſimus index ingenitæ manſuetudinis, & uirginalis uerecundiæ fuit. Aliorum quippe uerecundiam ſuam reputans,ſuſtinere non potuit; non potuit uini diſſimulare defectum.Vbi ſanè increpata eſt à filio (tanq̃ mitis,& humilis corde) nec illi reſpondit; nec tamen deſperauit,miniſtros admonens facere,quod diceret eis. Nunquid non ab initio ueniſſe paſtores, & primam omnium Mariam inueniſſe leguntur? Inuenerunt, ait Euangeliſta,Mariam,& Ioſeph,& infantem poſitum in præſepio.Sic & Magi quoq;,ſi recolis,non ſine Maria matre eius puerum inuenerunt.Et inducens in templum Domini templi Dominum, multa quidem à Symeone audiuit tam de Deo;q̃ de ſeipſa,ad loquendum tarda,uelox ad audiendum. Et quidem Maria cõſeruabat omnia uerba hæc conferens in corde ſuo. Sed in his omnibus neq; de ipſo incarnationis dominicæ ſacramento quodcunq; uerbum feciſſe reperies. Væ nobis,qui ſpiritum habemus in naribus: Væ qui totum proferimus ſpiritum, qui, iuxta illud Comici, pleni rimarum effluimus undiq;. Toties deniq; Maria filium audiuit non modo turbis loquentem in parabolis,ſed & diſcipulis ſeorſum Regni Dei myſteria reuelantem: uidit miracula facientem:uidit deinde in Cruce pendentem:uidit expirantem;uidit reſurgentem:uidit & aſcendentẽ. Sed in his omnibus quoties uerecundiſſimæ Virginis,quoties pudiciſſimę turturis uox memoratur audita? Deniq; legis in actibus Apoſtolorũ,ꝙ redeuntes à monte Oliueti unanimiter perſeuerabant in oratione. Qui? ſi forte Maria affuit,nominetur prima,quæ ſuper omnes eſt,tam filij prærogatiua,q̃ ſuę priuilegio ſanctitatis.Petrus,& Andreas,ait,Iacobus,& Ioannes, & cæteri,qui ſequuntur,hi omnes perſeuerabant unanimiter cum mulieribus,& Maria matre Ieſu. Itane & mulierum ſeſe ultimam exhibebat,ut nouiſſima omnium poneretur? Verè carnales adhuc diſcipuli, quibus necdum ſpiritus erat datus;quia Ieſus necdum fuerat glorificatus. Quomodo facta eſt inter illos contentio de primatu, cum Maria quantò maior erat,humiliaret ſe,non modo de omnibus, ſed & præ omnibus? Meritò facta eſt nouiſſima prima,quę cum prima eſſet omnium,ſeſe nouiſſimã faciebat. Meritò facta eſt omnium Domina,quæ ſe omnium exhibebat ancillam. Meritò deniq; ſuper Angelos exaltata eſt,quæ & infra uiduas,& pœnitẽtes,infra eam, de qua eiecta fuerant ſeptem dæmonia,ineffabili ſeſe mãſuetudine inclinabat. Obſecro uos filioli,æmulamini hanc uirtutem,ſi Mariam diligitis,ſi contenditis ei placere;æmulamini modeſtiam eius, nihil enim tam idoneũ homini, nihil tam congruũ Chriſtiano,maximeq; monachũ nihil adeò decet.

Et quidem manifeſta ſatis in uirgine, ex hac ipſa manſuetudine uirtus humilitatis elucet. Nimirum collactaneæ ſunt humilitas,& manſuetudo,in eo confœderatæ germanius,qui dicebat,Diſcite à me,quia mitis ſum,& humilis corde. Sicut enim mater præſumptionis elatio, ſic manſuetudo uera non niſi ex uera humilitate procedit. Nec in ſola tantum Mariæ taciturnitate cõmendatur humilitas,ſed euidentius reſonat in ſermone. Audierat, quod ex te naſcetur ſanctum, uocabitur

filius Dei; & nihil aliud quàm Ancillam eius ſe eſſe reſpondit. Inde uentum eſt ad Elizabeth, & continuò uirginis gloria ſingularis, eidem per ſpiritum reuelatur. Deniqꝫ & mirabatur perſonam uenientis dicens: Vnde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? Cōmendabat & uocem ſalutantis, adijciens: Vt facta eſt uox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo, & beatificabat fidem credentis: Beata, inquiens, quæ credidiſti, quoniam perficientur in te, quæ dicta ſunt tibi à domino. Magna quidem pręconia; ſed & deuota humilitas nihil ſibi paſſa retinere; in eum magis uniuerſa refudit, cuius in ſe beneficia laudabantur. Tu, inquit, magnificas matrem Domini; ſed magnificat anima mea Dominum. In uoce mea filium perhibes exultaſſe in gaudio; ſed exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo: Et ipſe quoqꝫ tanquam amicus ſponſi gaudet ad uocem ſponſi. Beatam eſſe dicis, quæ credidiſſet; ſed credulitas, & beatitudinis cauſa reſpectus eſt ſupernæ pietatis; ut ex hoc magis beatam me dicant omnes generationes; quia ancillam humilem, & exiguam reſpexit Deus.

Veruntamen nunquid putamus fratres, Elizabeth ſanctam in eo, quòd per ſpiritum utiqꝫ loquebatur erraſſe? Abſit. Beata planè, quam reſpexit Deus, & beata, quæ credidit. Hic enim magnus diuinæ reſpectionis extitit fructus. Ineffabili ſiquidem artificio ſpiritus, ſuperueniens tantæ humilitati magnanimitas tanta in ſecretario uirginei cordis acceſſit; ut (quemadmodum de integritate, & fœcunditate prædiximus) hæ quoque nihilominus ſunt ſtellæ ex reſpectu mutuo clariores; quòd uidelicet nec humilitas tanta minuit magnanimitatem, nec magnanimitas tanta humilitatem: ſed cum in ſua ęſtimatione tam humilis eſſet, nihilominus & in promiſſionis credulitate magnanimis; ut quæ nihil aliud, quàm exiguam ſeſe reputabat ancillam, ad incomprehenſibile hoc myſterium, & admirabile cōmercium, ad inſcrutabile ſacramentum nullatenus dubitaret electam; & ueram Dei, & hominis genetricem crederet mox futuram. Agit hoc nimirum in cordibus electorum gratiæ prærogatiua diuinæ, ut eos nec humilitas puſillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes, magis autem cooperentur ſibi, ut non ſolum nulla ex magnanimitate ſubintret elatio; hinc hoc maxime prouehatur humilitas, ut inueniantur eò amplius timorati, & largitori munerum non ingrati: ac uiciſſim ex occaſione humilitatis puſillanimitas nulla ſurrepat; ſed quominus de ſua quiſque uel minimis præſumere conſueuit, eò amplius etiam in magnis quibuſqꝫ de diuina uirtute confidat.

Martyrium ſanè Virginis (quam nimirum inter ſtellas diadematis eius, ſi meminiſtis, duodecimam nominauimus) tam in Symeonis prophetia, quàm in ipſa Dominicæ paſſionis hiſtoria cōmendatur. Poſitus eſt hic (ait ſanctus ſenex de paruulo Ieſu) in ſignum cui contradicetur: & tuam ipſius animam (ad Mariam autem dicebat) pertranſibit gladius. Verè tuam, ò beata mater, animam gladius pertranſiuit. Alioquin non niſi eam pertranſiens carnem filij tui penetraret. Et quidem poſteaquam emiſit ſpiritum tuus ille Ieſus (omnium quidem, ſed ſpecialiter tuus) ipſius planè non attigit animam crudelis

lancea, quæ ipſius (nec mortuo parcens, cui nocere non poſſet) aperuit latus, ſed tuam undiq; animam pertranſiuit. Ipſius nimirum anima iam ibi non erat, ſed tua planè inde nequibat auelli. Tuam ergo pertranſiuit animam uis doloris, ut pluſquam martyrem non immerito prædicemus, in qua nimirum corporeæ ſenſum paſſionis exceſſerit compaſſionis affectus. An non tibi pluſquam gladius fuit ſermo ille (reuera pertranſiens animam, & pertingens uſque ad diuiſionem animæ, & ſpiritus) mulier ecce filius tuus? o cōmutationem. Ioannes tibi pro Ieſu traditur, ſeruus pro domino, diſcipulus pro magiſtro, filius Zebedæi pro filio Dei, homo purus pro Deo uero. Quomodo nō tuam affectuoſiſſimam animam pertranſiret hæc auditio, quando & noſtra, licet ſaxea, licet ferrea pectora ſola recordatio ſcindit? Non miremini fratres, quod Maria martyr in anima fuiſſe dicatur. Miretur qui non meminerit ſe audiſſe Paulum inter maxima gentium crimina memorantem quòd ſine affectione fuiſſent. Longè id fuit à Mariæ uiſceribus: longè ſit à ſeruulis eius. Sed forte quis dicat: Nunquid non eum præſcierat moriturum? Et indubitanter. Nunquid non ſpectabat continuè reſurrecturum? Et fidenter. Super hæc doluit crucifixum? Et uehementer. Alioquin quis nam tu, frater, aut unde tibi hæc ſapientia, ut mireris plus Mariam compatientem, quàm Mariæ filium patientem? Ille etiam mori corpore potuit, iſta commori corde non potuit? Fecit illud charitas, qua maiorem nemo habuit: fecit & hoc charitas, cui poſt illam ſimilis altera non fuit.

TERTIVM EIVSDEM SANCTISSIMÆ DEI GENITRICIS VITAE FRAGMENTVM
ex Ioanne Damaſceno Monacho.

Habetur in libro. 4. eiuſdem de Orthodoxa Fide cap. 15.

De ſancta & ſuperlaudabili ſemper Virgine & Deipara Maria in prætactis mediocriter tractauimus, & quod maxime opportunum uiſum eſt repræſentauimus, quod proprie & uere Deipara & eſt, & nominatur: nunc reliqua cōpleamus. Ipſa enim ante ſecula præcognitiuo Dei cōſilio prædiffinita eſt, & diuerſis ſimilitudinibus & oraculis prophetarum per ſpiritum ſanctum figurata: & prædicata, in prædiffinito tempore ex Dauidica radice pullulauit, propter factas ad ipſum repromiſſiones. Iurauit enim (inquit) Dominus Dauid ueritatem, & non fruſtrabitur eum, de fructu uentris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et rurſus: ſemel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar, ſemen eius in æternū manebit; & thronus eius ut ſol in conſpectu meo, & ut luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis. Et Eſaias: Egredietur uirga de radice Ieſſe, & flos ex radice eius aſcendet.

Enimuero quòd Ioſeph ex Dauidica tribu deſcenderit, Matthæus, & Lucas ſacratiſſimi Euangeliſtæ dilucide monſtrarunt. Sed Matthæus quidem ex Dauid per Salomonem deduxit Ioſeph: Lucas autem per Nathan. Sanctę uero uirginis generationem ambo ſiluerunt. Decet autem ſcire, non fuiſſe morem Hebræis, neq; diuinæ ſcripturæ, genealogias

genealogias texere mulierum. Nam lex fuit tribum nō deſponſare ex alia tribu. Atqui Ioſeph ex Dauidica deſcēdit tribu, & iuſtus erat. Hoc enim de ipſo diuinum teſtatur Euangelium. Non igitur præter legem ſanctam uirginem ad deſponſationem duxiſſet, niſi ex eius ſceptro deſcendiſſet. Cum igitur oſtenderit Euangeliſta deſcenſum Ioſeph, ſatiſfactum eſſe putandum eſt. Præterea id nequaꝗ latere par eſt, ꝙ lex erat, uiro moriente ſine prole, fratrem eius defuncti coniugem ſibi nuptijs copulare, & ſuſcitare ſemen fratri. Quod igitur partu edebatur, ſecundum naturam ſecundi, ideſt illius qui genuit, erat: ſecundum uero legem, eius, qui obierat diem.

Ex ſerie igitur Nathan filij Dauid Leui genuit Melchi, & Panthera. Panther genuit Barpanthera, ſic ab eo denominatum. Hic Barpāther genuit Ioachim. Ioachim uero genuit ſanctam Deiparam. Ex ſerie Salomonis filij Dauid Matthan duxit uxorē, ex qua genuit Iacob. Mortuo autem Matthan, Melchi, qui erat ex tribu Nathan filius Leui, frater uero Pantheris, nupſit uxori Matthan, matri quidem Iacob, & genuit ex ea Heli. Erant igitur fratres uterini Iacob & Heli, Iacob quidē ex tribu Salomonis, Heli uero ex tribu Nathan. Defuncto autem Heli ex tribu Nathan ſine liberis, accepit Iacob frater eius ex tribu Salomonis uxorem eius, & ſuſcitauit ſemen fratri ſuo, & genuit Ioſeph. Ioſeph igitur natura quidem eſt filius Iacob ex deſcenſu à Salomone: ſecundum uero legem, filius Heli ex Nathan.

Ioachim ergo uenerandam, & dignam laude Annam in matrimonium duxit. Sed quemadmodum uetus Anna ſterilis facta, per uotū & repromiſſionē habuit Samuelem; hunc in modum & hæc per ſupplicationem & repromiſſionem à Deo Deiparam profert, ut & in hoc nulla illuſtrium & glorioſarum poſterior habeatur. Parit ergo gratia (Anna enim hoc interpreratur) Dominā: quod profecto indicat Mariæ nomen. Nam reuera Domina facta eſt omnium creaturarum cum Conditoris omnium effecta eſt mater. Editur partu in domo ouilis Ioachim, & adducitur in templum. Deinde in domo Domini plantata, & impinguata ſpiritu, ueluti oliua fructifera, omnis uirtutis habitaculum facta eſt, ab omni ſeculari uita, & carnali concupiſcentia procul mentem ſequeſtrans, & ſic uirginem animam cum corpore conſeruans, ut decebat eā, quæ in ſinu Deum ſuſceptura eſſet. Sanctus enim exiſtens in ſanctis requieſcit. Sic igitur ſanctificationē omnē exercet, & tēplum ſanctū & admirabile altiſſimi Dei digne demonſtratur.

Quia ergo obſeruabat Virgines noſtræ ſalutis inimicus propter Eſaiæ prædictionem, dicentis: Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel, quod eſt interpretatum nobiſcū Deus; ut deciperet eum, qui ſemper in ſapientia gloriatur, ipſe qui deprehendit ſapientes in aſtutia eorum, in deſponſationē puella Ioſeph à ſacerdotibus traditur, ut nouus liber literas ſcienti. Nam deſponſatio cuſtodia Virginis erat, & uirgines obſeruantis depulſio. Quando autem uenit plenitudo tēporis miſſus eſt Angelus Domini ad ipſam, annuncians Domini conceptionem. Et ſic concepit filium Dei, conſubſtantialem patris uirtutem, non ex uoluntate carnis, neqꝫ ex uoluntate uiri, ideſt ex congreſſu & ſemine, ſed ex patris bona uoluntate, &

cooperatione ſpiritus ſancti ſuppeditauit creatori creari, & plaſmatori plaſmari, & filio Dei & Deo incarnari, & humanari ex puris & illibatis carnibus eius & ſanguinibus, primæ matris abſoluens debitum. Nam quemadmodum illa ſine cōmixtione ex Adam plaſmata eſt, ſic iſta nouum Adam lege partus in utero tulit, quem peperit ſuper natiuitatis naturam. Natus eſt enim ex muliere ſine patre, & ex patre ſine matre. Et quoniam ex muliere, lege partus: quoniam ſine patre, ſuper naturam eſt natiuitatis. Et quoniam conſueto in tempore (nam nouē menſes complens, & decimum attingens naſcitur) id fit lege partus. Quod autem ſine dolore, ſupra legē partus eſt. Cuius enim uoluptas non præceſſit, neq; pariendi dolor ſubſequutus eſt, ſecundum prophetam, dicentem: Priuſquam dolorem partus ſenſerit, peperit. Et rurſus: Priuſquā adueniret tēpus dolorū partus, effudit, & peperit maſculū.

Natus eſt igitur ex ea filius Dei, & Deus incarnatus; non deifer homo, ſed Deus incarnatus; non ut propheta actione unctus, ſed totius ungentis præſentia: Vt homo quidē fiat, quod ungit, & Deus quod ungitur, non tranſmutatione naturæ, ſed unione ſecundū hypoſtaſin. Idem enim erat ungens, & qui ungebatur; ut Deus ungens ſeipſum ut hominem. Quomodo igitur non eſt Deipara, quæ Deum incarnatū ex ſe genuit? Sic proprie & uere Dei genitrix, & domina, quæ omniū creaturarum dominatrix, ancilla & mater omnium conditoris effecta. Quemadmodum uero qui conceptus eſt Virginem concipientem ſeruauit; ſic & natus ipſius uirginitatem ſeruauit illæſam. Solum tranſiuit per eam, & clauſam ſeruauit ipſam. Per auditum quidem conceptio, ſed natiuitas per conſuetum parientium egreſſum; tametſi nonnulli fabulantur per latus diuinæ matris ipſum editū fuiſſe. Nō enim impoſſibile illi erat per clauſam portā tranſire, & illius nō lædere ſignacula.

Manet igitur & poſt partum uirgo, & ſemper uirgo. Nullo modo enim uſq; ad mortem uiri admiſit contactum; etſi ſcriptum eſt: Et non cognouit eam, donec peperit filium ſuū primogenitum. Sciendū autē eſt, ꝙ primogenitus eſt, qui primus genitus eſt, etſi etiam unigenitus fuerit. Hoc enim primogenitū primū natum eſſe oſtendit, nō omnino autē cōmanifeſtat & aliorum generationē. Hoc autem uocabulum, donec, determinari temporis præfinitionem ſignificat, non autē nunciat quod poſtea. Dicit enim Dominus: Ecce ego uobiſcū ſum uſq; ad conſummationē ſeculi. Non quod poſt ſeculi conſummationē ſeparandus ſit. Nā ait diuinus Apoſtolus: Et ſic ſemper cū Chriſto erimus, poſt cōmunem reſurrectionē intelligens. Qūo enim quę genuit deum, & ex conſequentium experientia miraculum agnouit, uiri conſortium admiſit? Abſit hoc. Nō modeſtę cogitationis eſt talia cogitare, ne dicā agere. Sed ipſa beata, & ſuper naturā donorum digna effecta, dolores partus, quos effugit pariens, illos tēpore paſſionis ſuſtinuit, ex materna cōpaſſione uiſcerū lacerū reparturiens. Et quę Deum per natiuitatem agnouit, illum ut maleficū interfectum uidens, tanq; gladio, cogitationibus decerpitur. Et hoc eſt: Tuam ipſam animā pertranſibit gladius, quemadmodum illi prædixerat Dei expectator Symeon Dominum geſtans in ulnis. Sed cōmutat triſtitiam gaudium reſurrectionis, Dominum carne mortuum rediuiuum prædicans.

VITA SANCTORVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI, PER EGESIPPVM SCRIPTA. 3

Cartusię Neapolis ad usū D. Andreę 1568

Habetūr lib. 3. einſdem de excidio Hieroſolymitano cap. 2.

ERant Neronis tēporis Romæ Petrus & Paulus doctores Chriſtianorū, ſublimes operibus, clari magiſterio, qui uirtute ſuorum operum Imperatorem aduerſum fecerant; captum magi Simonis dilinimētis, qui ſibi animum eius conciliauerat. Cui adiumentū uictoriæ, ſubiectiones gentium, uitæ longęuitatē, ſalutis cuſtodiam feralibus artibus pollicebatur, atq; ille credebat, quiꝑ rerum neſciret examinare. Deniq; ſummum apud deum tenebat amicitiæ locum: quandoquidem etiam præſulem ſuę ſalutis, uitęq; cuſtodem arbitrabatur. Sed ubi Petrus eius uanitates & flagitia detexit, & ſpecies illum rerum mentiri, non ſolidum aliquid aut uerū efficere demonſtrauit, ludibrio habitus, & digno eſt conſumptus mœrore. Et quanuis in alijs terrarū partibus Petri eſſet expertus potentiam, tamē præueniens Romā, auſus eſt iactare quod, mortuos reſuſcitaret.

1 *Tu qui negas Petrū apoſtolum Romæ fuiſſe quid dicere potes contra tantum & tā uetuſtum auctorem qui tempore Aniceti fuit, imo Apoſtolicorū uicinus temporum, ut ait D. Hieronymus. Aut igitur ignorans es ſi hæc non legiſti, aut ſi legiſti, improbus.*

Defunctus erat id temporis Romæ adoleſcens nobilis, propinquus Cæſaris, cū uniuerſorum dolore, Admonuere pleriq; experiendū uerū poſſe reſuſcitari. Celeberrimus in his operibus habebatur Petrus: Sed apud gentiles nulla facti huiuſmodi deferebatur fides. Dolor exigit remedium, perrectum eſt ad Petrum. Fuere qui etiam Simonē accerſendum putarent: uterq; affuerunt. Ait Petrus Simoni: qui ſe de ſua iactaret potentia, priores ſeſe partes dare: ut ſi poſſet, mortuū reſuſcitaret. Si ille uon reſuſcitaret, ſe non defuturū ut Chriſtus opem ferret defuncto, quo poſſet reſurgere. Simon qui putaret apud urbem gentilium plurimū ſuas ualituras artes, conditionē propoſuit, ut ſi ipſe reſuſcitaſſet mortuū, Petrus occideretur, qui magnā potentiam (ſic enim appellabatur) laceſſendo iniurias irrogauiſſet: ſin uero præualuiſſet Petrus in Simonem, pari genere uindicaretur. Acquieuit Petrus, adorſus eſt Simon: Acceſſit ad lectulum defuncti, incantare atq; īmurmurare dira carmina, ut cœpit, uiſus eſt caput agitare qui mortuus erat. Clamor ingens gentilium quod iam uiueret, quod loqueretur cū Simone. Ira & indignatio in Petrum, quod auſus eſſet conferre ſeſe tantę poteſtati. Sanctus Apoſtolus popoſcit ſilentium & dixit, Si uiuit defunctus, loquatur: ſi reſuſcitatus eſt, ſurgat, ambulet, fabuletur. Phātaſma illud eſſe non ueritatem, quod uideatur caput mouiſſe. Deniq; ſeparetur, inquit, Simon a lectulo, & tunc ne id quidē oſtentui futurū. Abducitur Simon a lectulo, manet ſine ſpecie motus alicuius qui mortuus erat. Aſtitit Petrus longius, in intra ſe pauliſper orationi intentus cū magna uoce ait: Adoleſcens ſurge, ſanet te dominus Ieſus. Et ſtatim ſurrexit adoleſcens, & locutus eſt, ambulauit, & cibum ſumpſit, & dedit eum Petrus matri ſuæ. Qui cū rogaretur ut ab eo non diſcederet, ait: Non derelinquetur ab eo qui eum fecit reſurgere, cuius nos ſerui ſumus. Secura eſto mater de filio, non uerearis, habet cuſtodem ſuū. Et cū populus in Simonē inſurgeret, ut lapidaretur, ait Petrus: Satis eſt ad pęnam eius, quod cognoſcit ſuas artes nihil ualere: uiuat, & Chriſti regnum creſcere uideat, uel inuitus.

Torquebatur magus Apoſtoli gloria. Collegit ſeſe,atq; omnē excitans carminū ſuorū potentiam,congregat populum, oſtenſumq; ſe dicit a Galilæis,relicturū ſe urbem quā tueri ſoleret. Diem ſtatuit,pollicetur uolatū,quo ſupernis ſedibus inueheretur: Cui quando uellet, cœlum pateret. Conſcendit ſtatuto die montē Capitolinū,ac ſe de rupe deijciens uolare cœpit. Mirari potius & uenerari: pleriq; dicentes Dei eſſe potentiam non hominis, qui cū corpore uolitaret, nihil tale feciſſe Chriſtū. Tunc Petrus in medio ſtans ait: Ieſu domine,oſtende ei uanas artes ſuas eſſe,ne hac ſpecie populus iſte, qui crediturus eſt decipiatur. Decidat domine,ſic tamen,ut nihil ſe potuiſſe uiuens recognoſcat. Et ſtatim in uocem Petri implicatis remigijs alarum, quas ſumpſerat,corruit,nec examinatus eſt, ſed fracto debilitatoq; crure, Ariciam conceſſit,atq; ibi mortuus eſt.

Quo comperto deceptum ſe Nero & deſtitutum, dolens tanti caſum amici,ſublatumq; ſibi uirum ut idem & neceſſarium Reipublicę, indignatus,quęrere cœpit cauſas quibus Petrū occideret. Et iam tēpus aderat,quo Sancti uocarentur Apoſtoli Petrus & Paulus. Deniq; dato ut cōprehenderetur præcepto, rogabatur Petrus ut ſeſe alio cōferret. Reſiſtebat ille dicens,nequaquā ſe facturū,ut tanq̄ motu mortis territus cederet,bonū eſſe pro Chriſto pati,qui pro omnibus ſe morti obtuliſſet: non mortē illam,ſed īmortalitatem futurā, tanquā indignum ut ipſe fugeret paſſionē ſui corporis, qui multos doctrina ſua cōpulerit ſe hoſtias pro Chriſto offerre,deberi ſibi ſecundū domini uocem,ut & ipſe in paſſione ſua Chriſto gloriam atq; honorē daret. Hęc & alia Petrus obtexere, ſed plebs lachrymis quærens ne ſe relinqueret,& fluctuantē inter procellas gentilium deſtitueret: uictus fletibus Petrus,ceſſit: Promiſit ſe urbem egreſſurū. Proxima nocte ſalutatis fratribus,& celebrata oratione,proficiſci ſolus cępit. Vbi uentum eſt ad portam,uidet ſibi Chriſtū occurrere,& adorans eum dixit: Domine quo uadis? Dicit ei Chriſtus: Iterum uenio crucifigi. Intellexit Petrus de ſua dictum paſſione,quod in ea Chriſtus paſſurus uideretur,qui patitur in ſingulis,non utiq; corporis dolore,ſed quadā miſericordię cōpaſſione,aut gloriæ celebritate. Et conuerſus in urbē redijt,captuſq; a perſecutoribus cruci adiudicatus, popoſcit ut inuerſis ueſtigijs cruci affigeretur,quod indignus eſſet qui ſimili modo crucifigeretur, ut paſſus eſt Dei filius. Quo īpetrato,uel quia ita debebatur,ut Chriſtus prædixerat,uel quia perſecutor non inuitus indulget pœnarum incrementa,& ipſe Paulus,alter cruce,alter gladio necatus eſt.

In huius rei memoriam extat adhuc hodie Romæ extra portam Appiam erectū ſacellum, quod uulgo appellatur Domine quo uadis.

Habetur in lib. eiuſdē de uiris illuſtrib'.

ITEM VITA D. PETRI APOSTOLORVM PRINCIPIS PER D. HIERONYMVM SCRIPTA.

I

Vbi ſunt pſeudoprophetæ noſtri tēporis, qui negant Petrum aliquādo Romæ fuiſſe? Cum id nō ex hoc loco tantum,uerū ex

Simon Petrus filius Ioannis,prouincię Galileæ,Vico, Bethſaida,frater Andreę Apoſtoli,& princeps apoſtolorum, poſt epiſcopatum Antiochenſis eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum qui de circunciſione crediderant,in Ponto,Galatia,Cappadocia, Aſia,& Bithinia,ſecundo Claudij anno,ad expugnādum

dum Simonem Magũ Romã pergit,ibiq; uigintiquinq; annis cathedram ſacerdotalem tenuit, uſq; ad ultimũ annum Neronis,ideſt,decimumquartum. A quo & affixus cruci,martyrio coronatus eſt,capite ad terram uerſo,& in ſublime pedibus eleuatis: aſſerens ſe indignum ut ſic crucifigeretur ut dominus ſuus.

Egeſippo quoq;, Tertulliano et Ambroſio ac cæteris antiquiſſimis & probatiſſimis patribus aſſeratur.

Scripſit duas epiſtolas,quæ catholicæ nominantur,quarũ ſecunda a pleriſq; eius eſſe negatur,propter ſtili cum priore diſſonantiam. Sed & euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit,huius dicitur. Libri autem eius,e quibus unus Actorum eius inſcribitur,alius Euangelij,tertius prædicationis, quartus Apocalypſis,quintus Iudicij,inter apocryphas ſcripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano,iuxta uiam triumphalem,totius urbis ueneratione celebratur.

2 Si ſecunda Petri epiſtola a pleriſq; eius eſſe negatur, tu cũ eccleſia tene illius eſſe, quod & D. Hierony. tenet in epiſtola ad Paulinũ, et D. Augu. in lib. de fide et oper.

VITA SANCTI PAVLI APOSTOLI PER D. HIERONYMVM SCRIPTA.

Habetur in lib. eiuſdẽ de uiris illuſtrib'.

PAulus apoſtolus qui ante Saulus,extra numerũ duodecim apoſtolorum, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Giſcalis fuit,quo a Romanis capto,cũ parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ cõmigrauit, a quibus ob ſtudia legis miſſus Hieroſolymã, a Gamaliele uiro doctiſſimo,cuius Lucas meminit,eruditus eſt. Cum autem interfuiſſet neci martyris Stephani,& acceptis a pontifice templi epiſtolis, ad perſequendos eos, qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret,reuelatione cõpulſus ad fidem, quæ in actibus apoſtolorum ſcribitur,in Vas electionis de perſecutore trãslatus eſt. Cumq; primũ ad prædicationem eius Sergius Paulus proconſul Cypri credidiſſet,ab eo quod eum Chriſti fidei ſubegerat,ſortitus eſt nomen Paulus: & iuncto ſibi Barnaba,multis urbibus peragratis,reuerſenſq; Hieroſolymã,a Petro Iacoboq; & Ioanne gentium apoſtolus ordinatus.

Et quia in Actibus apoſtolorum pleniſſime de eius conuerſatione ſcriptum eſt,hoc tantum dicam,quod poſt paſſionẽ domini uigeſimo quinto anno,ideſt ſecundo Neronis,eo tẽpore quo Feſtus procurator Iudææ ſucceſſit Felici,Romam uinctus mittitur,& biennium in libera manens cuſtodia aduerſus Iudæos de aduentu Chriſti quotidie diſputauit. Sciendum autẽ in prima ſatisfactione, necdum Neronis imperio roborato,nec in tanta erumpente ſcelera,quanta de eo narrant hiſtoriæ,Paulum a Nerone dimiſſum ut euangelium Chriſti in occidentis quoq; partibus prædicaret:ſicut ipſe ſcribit in ſecunda epiſtola ad Timotheum,eo tẽpore quo & paſſus eſt, de uinculis dictans epiſtolam: In prima mea ſatisfactione nemo mihi affuit,ſed omnes me dereliquerunt:non eis imputetur. Dominus autẽ mihi affuit,& cõfortauit me,ut per me prædicatio cõpleretur,& audirent omnes gentes: & liberatus ſum de ore leonis. Manifeſtiſſime leonẽ propter crudelitatem Neronẽ ſignificans. Et in ſequentibus,liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim: Liberauit me dominus ab omni opere malo,& ſaluauit me in regnum ſuũ cœleſte,quod ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epiſtola præmiſerat: Ego enim iam imolor,

3. & tempus reſolutionis meæ inſtat.

Si hac te Hieronymi uerba ſuper epiſtola ad Hebræos perturbant, confirment quæ poſtea in. 2. capite ad Titum ſcribit, nempe hanc Epiſtolam iam inter Eccleſiaſti. eſſe receptam, & in. 1. ad Galathas, ubi eã Pauli libere nominat. Sed apertius in prologo ſuper epiſto. ad Titum aſſerit hanc epiſtolã ab Hereticis propterea eſſe reiectã, q̃d in ea omne dogmata manifeſte deſtruere tur.

Hic ergo quartodecimo Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romę pro Chriſto capite truncatus, ſepultuſq; eſt in uia Oſtienſi, anno poſt paſſionẽ domini trigeſimo ſeptimo. Scripſit autẽ nouem ad ſeptẽ eccleſias epiſtolas: ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galathas unã, ad Epheſios unã, ad Philippenſes unã, ad Coloſſenſes unã, ad Theſſalonicenſes duas: præterea ad diſcipulos ſuos, Timotheo duas, Tito unã, Philemoni unã. Epiſtola autẽ quæ fertur ad Hebræos non eius creditur, propter ſtyli ſermoniſq; diſtantiam: ſed uel Barnabæ, iuxta Tertullianum: uel Lucæ euangeliſtæ iuxta quoſdã: uel Clementis Romanæ poſtea Eccleſiæ epiſcopi, quẽ aiunt ipſi adiunctum ſententias Pauli proprio ordinaſſe & ornaſſe ſermone. Vel certe quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter inuidiam ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputauerat. Scripſerat ut Hebręus Hebræis Hebraice, id eſt ſuo eloquio diſertiſſime, ut ea quę eloquenter ſcripta fuerant in Hebręo, eloquentius uerterentur in Græcũ: & hanc cauſam eſſe, quod a cæteris Pauli epiſtolis, diſcrepare uideatur. Legunt quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.

Ex hiſtoria Eccleſiaſtica lib. 2. cap. 25.

Igitur Nero, ut apertũ ſe hoſtem diuinitatis pietatiſq; profeſſus eſt, ipſorum prius apoſtolorum, quippe qui duces & ſigniferi erant in populo Dei, expetit neces. Et Paulum quidem capite in ipſa urbe Roma, Petrum uero crucis patibulo condemnat.

Horum teſtimonium quęrere extrinſecus ſuperfluum puto, cũ rem geſtam inſignia uſq; in hodiernũ, & ſplendidiſſima eorũ monumenta teſtentur. Veruntamen ſcribit de his etiam Caius quidã ſcriptor antiquus, qui cũ Zephirino epiſcopo Romano aduerſum Proculum quẽdam Cataphrygam diſputans, hæc de apoſtolorũ cõmemorat locis.

Ego, inquit, habeo trophæa apoſtolorum, quæ oſtendam. Si enim procedas uia regali, q̃ ad Vaticanũ ducit, aut uia Oſtienſi, inuenies tro phęa defixa, qb[9] ex utraq; parte ſtatutis Romana cõmuniter eccleſia.

Quod autẽ eodem tẽpore ambo paſſi ſint, Corinthiorũ epiſcopus Dionyſius, eum in urbe poſitus eſſet, & de ſcripturis diſputaret, hoc di

4. cit: Sed & uos habentes cõmonitionem a Petro & Paulo, plantationẽ

Heus tu qui impudẽter garris Petrũ nunquã Romæ fuiſſe.

Romanæ & Corinthyorũ eccleſiæ coniunxiſtis. Ambo etenim ſimul aduentantes, & in noſtra Corinthiorũ eccleſia docuerunt, & per omnem Italiam, atq; in hac urbe ſimul docentes, etiam martyrio pariter uno eodemq; tempore coronati ſunt. Hæc autẽ retulimus, ut hiſtoria quæ in opinione omnium eſt, confirmatior habeatur.

Eſt ſermo primus eiuſdẽ in Natali apoſtolorum eorundẽ.

ITEM VTRIVSQVE APOSTOLI VITA. PER D. MAXIMVM EPISCOPVM.

Taurinenſem ſcripta.

5

Honorãtes annuis ſolennitatibus glorioſiſſimos Chriſtianæ fidei principes, ipſum dominum debita religione ueneramur.

GLorioſiſſimos Chriſtianæ fidei principes annuis ſolennitatibus honorantes, Fratres chariſſimi, ipſum dominum, ac Deum noſtrum, qui huius author eſt fidei, debita religione ueneramur. Apoſtoli nanq; latino ſermone dicuntur miſſi. Qui ergo honorant miſſos, manifeſtum eſt honorare eos mittentẽ, quoniam

dignitas,quæ defertur miniſtris,illi ſine dubio,cuius miniſtri ſunt,exhi 6
betur;ut ait ipſe ſaluator ad diſcipulos ſuos: Qui uos audit,me audit;
& qui uos recipit,me recipit. Vere beata Apoſtolorum merita,in qui
bus ſe Chriſtus & recipi prædicat,& audiri. Beati nihilominus & illi;
quorum deuotio delata Apoſtolis recurrit in Chriſtum.

Tenentes itaq; fratres tantę huius promiſſionis fidem,de ſupplicijs
patrum noſtrorũ pro Chriſti confeſſione ſuſceptis,fidelibus gaudijs
exultemus: quoniam qui de martyrum morte lætatur,martyres non
dubitat cũ Chriſto regnare poſt mortẽ. Nos uero eccleſiarũ omnium
reuerentiſſimos patres,Petrũ dico,& Paulum pijſſimis ſtudijs hono-
remus:quibus Chriſti pręſtante gratia,factus eſt hodie de morte nata
lis; quibus finis uitæ uiuendi initium dedit; quibus (ut ait Apoſtolus
Paulus) uiuere Chriſtus erat,& mori lucrum. Erat utiq; Chriſtus eis 7
uiuere,quibus uita non erat ſine Chriſto. Erat eis Chriſtus uiuere,quia
totum proficiebat Chriſti eccleſijs,quod uiuebant. Erat eis & mori lu
crum,qui tali morte uitam ſibi mercabantur æternam. Erat eis mori
lucrum,quorum corruptioni incorruptio ſuccedebat,& damna præ-
ſentium temporum,lucra perpetua ſequebantur.

Sed iam neceſſarium,chariſſimi,reor,ut proprias eorum,ſpecialeſq;
uirtutes, prout ariditas linguę noſtræ,ingenijq; tenuitas patitur,imo
ut miſericors Deus annuerit,proloquamur. Hic itaq; ille eſt Petrus,
qui confitendo Chriſtum dominũ uiui Dei eſſe filium,ualidiſſima inui
ctaq; nobis credendi fundamenta conſtituit. Nam percontanti Dño,
Quis eſſe ab hominibus diceretur,reſpõdit: Tu es Chriſtus filius Dei
uiui;ideſt,Tu Dñe de carne uirginis factus es Chriſtus,qui Dei uiui es
filius ſempiternus:Tu Dñe hominibus natus es homo,qui incogitabi
li maieſtate Deus es apud Deum: Tu es Chriſtus,qui pro redẽptione
noſtra ad paſſionẽ ueniens,impaſſibilis permanes apud patrem. Quis
igitur unquã in tantũ hoc incõprehenſæ Deitatis archanum humani
ſenſus attollere potuiſſet obtutum, niſi ab ore Petri ſalutaris huius fi-
dei ueritas radiaſſet? Quis meritorũ eius gloriam quãuis magno æqui
parare poſſet eloquio,à quo nobis adorandę diuinitatis fides & cępit,
& permanet? Quid tanto glorioſius uiro,qui fidem ſecreti inſcrutabi-
lis loquendo ædidit,uiuendo docuit,patiendo firmauit? Vt autẽ con-
feſſionis huius quanta eſſet magnitudo ſaluator oſtenderet,ait ei:Bea-
tus es Simon Bar Iona,quia caro,& ſanguis non reuelauit tibi,ſed pa-
ter meus,qui eſt in cœlis;& tibi dabo claues regni cœlorũ. Quis ergo
Chriſtum per carnẽ,& in carne natum omnipotentis patris eſſe filium
ſentire potuiſſet,niſi propitius hoc ipſe Pater per Petrum nobis reue-
laſſet è cœlo? Hæc illi confeſſio dedit,ut ante claues regni cœlorũ acci-
peret,q̃ cœli ianuas introiret.

Sed ne qua uos,fratres,de creditis Petro clauibus Regni,more no-
ſtrarũ clauium cogitatio terrena permoueat. Claues enim cęli lingua
eſt Petri,quia ſingulorũ merita cenſendo Apoſtolus unicuiq; regnum 8
cœlorũ aut claudit,aut aperit. Nõ eſt ergo clauis iſta mortalis artificis
aptata manu,ſed data à Chriſto poteſtas eſt iudicãdi. Deniq; ait eis:
Quorũ remiſeritis peccata,remiſſa erunt,& quorũ detinueritis deten
ta erunt. Hic eſt Petrus,quẽ Xpi eſſe cõfidentiſſimũ ſubiecta ueſtigijs

Nota hæretice quod honorare ſanctos, eſt honorare Chriſtum, quod tu peccatorũ te nebris inuolutus non fueris intelligere. Ideoq; tot & tãta cõtra ſanctorũ honores & uenerationẽ oblo queris. Nota & beata Apoſtolorũ merita.

Qui lætatur de martyrum morte, non dubitat eos regnare cũ Chriſto. Infer ergo, quod hæretici nolentes Apoſtolorũ et aliorum ſanctorum feſta celebrari,populoſq; in illis ſpiritualiter gaudere & exultare,nõ credunt eos eſſe in cœlo.

Vnicuique Apoſtolus Petrus ſecundum merita claudit aut aperit regnũ cœlorum.

eius maria probauerunt. Nam à domino ſuo nouos ſibi dari in fluctibus greſſus, ut fidelis popoſcit, & ut dilectus emeruit. Qui ob hoc ſolum trepidaſſe uiſus eſt, ut fragilitas humana cognoſceret, quãta eſſet inter dominum, ſeruumq; diſtãtia, dum aggrauata peccatis caro mergitur, & immaculati neſcit planta deſidere: ſimiliter & illud, ne dum ſuper aquas ambulans Petrus pede intrepido perueniſſet ad Chriſtum, domini forte ſui uirtutibus æquaretur. Sed quid illum tantopere dicimus trepidaſſe, cum parua trepidatio ſua maiorem profecit ad fidẽ? Vt enim credidit Petrus imperio domini ſui poſſe ſe à fluctibus ſuſtentari, ita nihilominus dum mergitur, credidit ipſius domini ſui ſe uirtute ſaluandũ. Vere beati Petri & dum trepidat mirabilis fides, quam nec perurgentis periculi potuit turbare formido. Clamando enim, dum mergitur: Domine libera me, de ſe diffiſus eſt, non de Domino dubitauit. Ne quis ergo timorem hunc glorioſiſsimi Petri ducat in uitiũ, quoniam timor iſte quamuis primam eius turbauerit fidem, cõfidentiam tamen in eo reparatæ credulitatis ornauit.

Hic eſt Petrus, cui Chriſtus dominus communionem ſui nominis libenter indulſit: Vt enim (ſicut apoſtolus Paulus edocuit) petra erat Chriſtus, ita per Chriſtum Petrus factus eſt petra, dicente ei domino: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Nã ſicut in deſerto dominico ſitienti populo aqua fluxit è petra, ita uniuerſo mundo perfidiæ ariditate laſſato de ore Petri fons ſalutiferæ confeſſionis emerſit. Hic eſt Petrus, cui Chriſtus aſcenſurus ad patrem paſcendas ouiculas ſuas, agnoſcq; cõmendat, ut quos ille pietatis miſeratione redemerat, hic fidei ſuę uirtute ſeruaret. Et recte ſané ei arbiter occultorum dei filius paſcendas oues ſuas, tuendasq; cõmiſit, cui nouerat in nutriendo grege dominico nec ſtudium deeſſe, nec fidem.

Hic eſt Petrus, qui dũ ad crucem tanq; Crucifixi diſcipulus duceretur, uerſo ſe poſcens corpore crucifigi, paſsionẽ non tenuit, ſed æqualitatem crucis dominicæ declinauit, ut oſtenderet uniuerſis admirandæ ſe humilitatis uirtutẽ, nouiq; myſterij diſciplinã, & inter tormenta ſeruaſſe. Quã ſecurus, chariſsimi, perrexit Petrus ad crucem, qui repulſo timore mortis, moriendi ordinem tam acerba in paſsione quæſiuit.

Quid etiam de glorioſsimo referam Paulo, in quo dñs fidem nominis ſui, dum ipſam fidem perſequeretur, elegit? Qui dũ uelut acerrimus perſecutor chriſtianam uaſtat eccleſiam, inimico adhuc eius in pectore amicũ ſibi cor Chriſtus inuenit. Dumq; temporalia capit ad ſupplicia Chriſtianos, ipſe perpetuam captus ad gratiam factus eſt ſubito paſtor ex lupo, ex prędone cuſtos, ex hoſte defenſor. Vnde patuit nec Paulum malignę mentis propoſito plebem dominicam perſecutum, nec Chriſtum latuiſſe, quem eligeret in Paulo.

Hic eſt Paulus, qui Chriſti uocibus inclamatus è cœlo, oculis in ſe Iudaicæ infidelitatis obtuſis, uidendi aciem non perdidit, ſed mutauit. Amiſit oculos, & recepit; ut uno eodemq; tempore, & in perſequentẽ cęcitatis uindicta procederet, & uocantis dei gratia illuminaret electum. Ait illi nanq; de cœlo dñs: Saule, Saule, quid me perſequeris? Ideſt, Cur me perſequeris Saule; quæ mea odiũ erga me tuum excitauit iniquitas? Nunquid quia illuminaui cæcos, quia ſanaui ęgrotos,

quia fugaui dæmones, quia eſurientes populos quinq; panibus paui, an quia de tumulis mortuos ſuſcitaui, an forte magis, quia fidelibus meis regnum cœleſte promiſi? Sed ſi præſtare me poſſe dubitas, quæ promitto, aſpice ſi tñ potes, unde te, uel qualis appello. Sed quare me perſequeris, Saule? Aut quid me perſequendo proficies? Nunquid aduerſus regnantē in cœlo ullum tua perſecutio habebit effectũ? Nunquid nocere mihi quicq̃ poteris, quem non potes intueri? Ego enim ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris, qui terras cœlo, crucem'q; regno, mortē perpetuitatem mutaui. De quibus omnibus non te debere cunctari, & ereptus tibi nunc, & poſt paululum redditus ſuadebit aſpectus. At beatiſsimus Paulus repentina quidē cæcitate coercitus, intellecta tñ maieſtate loquentis è cœlo, continuo fidelis effectus, & à perſecutione deſtitit, & nouos intuendi Chriſtum oculos acquiſiuit.

Hic eſt Paulus, qui pro ſuarũ remuneratione uirtutum ultra humana merita tertiũ raptus ad cœlum, cœleſtia ſecreta cognouit, ut eccleſiarum futurus doctor, inter angelos diſceret, quod inter homines prædicaret. Aut quis ei impune ultra non credat, q̃ de ſacramentis dominicis non ſolũ audita loquitur, ſed & uiſa teſtatur? Quanta hoc, fratres, dei noſtri actũ eſt gratia, ut qui de cœleſtibus in apoſtolatum uocatus eſt, apoſtolatus eius conſecraretur in cœlo?

Et poſt omnia hic eſt Paulus, q̃ ceruices ſuas, quas aduerſum Chriſti nomen ſuperbus erexerat, perfidorũ cædendas gladio humillimus pro Chriſti honore ſummiſit, nec piguit eũ pro illo mori, quem ſæpe probauerat uiuere, & regnare poſt mortem. Atq; ita factũ eſt ut glorioſsimum Paulũ, qui in diuerſis gentibus pro fide Chriſti multo certamine dimicando innumera bella pergerat, uelut uictorem mundi Roma ſuſciperet ad triumphum.

Hi ergo ſunt beatiſsimi Petrus & Paulus, qui ſacramentum cœleſtis regni uno ſpiritu prædicantes, ſub unius paſsione diei doctrinam ſuam pio ſanguine & morte fortiſsima conſecrarunt, qui etiam tanq̃ eccleſiarum omnium principes facti diſpenſatione cœleſti Romam petentes, ſacratiſsima ſua corpora in illius urbis arce reconderent, quæ totius orbis obtinuerat principatum: quatenus potentiam uirtutis ſuæ Chriſtus oſtendens, ubi mundus caput habebat imperij, ibi regni ſui principes collocaret.

9 *Adhuc bone uir qui dicis Petrum nunquã fuiſſe Romæ, & ex hoc loco diſce conuinci impudentiſsimũ mendacium tuum.*

Cum omnes beatiſsimi apoſtoli parem gratiam apud dominũ ſanctitatis obtineant, neſcio quo tamen pacto Petrus & Paulus uidentũ præ cæteris peculiari quadã in ſaluatore fidei uirtute præcellere. Quod quidem ex ipſius dñi iudicio poſſumus approbare. Nam Petro ſicut bono diſpenſatori clauem regni cœleſtis dedit. Paulo tanq̃ idoneo doctori magiſteriũ eccleſiaſticæ inſtitutionis iniunxit; ſcilicet ut quos iſte erudierit ad ſalutē, ille ſuſcipiat ad quietem, ut quorũ corda Paulus patefecerit doctrina uerborum, eorum animabus Petrus aperiat regna cœlorũ. Clauem enim quodammodo à Chriſto ſcientiæ & Paulus accepit. Clauis enim dicenda eſt, qua ad fidem peccatorũ dura corda reſerantur, mentiũ ſecreta pandantur, & quicquid intrinſecus clauſum tenetur, in palam rationabili manifeſtatione producitur. Clauis inq̃, quæ & conſcientiam ad confeſsionem peccati aperit, & gratiam

Eſt ſermo quintus eiuſdem in Natali eorundem.

ad æternitatem myſterij ſalutaris includit. Ambo igitur claues à domino perceperunt, ſcientiæ iſte, ille potentiæ. Diuitias immortalitatis ille diſpenſat, ſcientiæ theſauros iſte largitur. Sunt enim ſcientiæ theſauri, ſicut ſcriptum eſt: In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi.

Petrus & Paulus æquales meritis & paſſione.

10 Ergo beati Petrus & Paulus eminent inter uniuerſos apoſtolos, & peculiari quadam prærogatiua præcellunt. Verum inter ipſos quis cui præponatur incertum eſt. Puto enim illos ęquales eſſe meritis, quia ęquales ſunt paſsione; & ſimili eos fidei deuotione uixiſſe, quos ſimul uidemus ad martyrij gloriam perueniſſe. Non enim ſine cauſa factũ putemus, quod una die, uno in loco, unius tyranni tolerauere ſenten-

Ambo apoſtoli Romæ paſsi ſunt.

11 tiam. Vna die paſsi ſunt, ut ad Chriſtum pariter peruenirent; uno in loco, ne alteri Roma deeſſet; ſub uno perſecutore, ut æqualis crudelitas utrunque conſtringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, perſecutor decretus eſt pro uirtute. Et in quo tandem loco martyriũ pertulerunt? In urbe Roma, quę principatum & caput obtinet nationũ, ſcilicet ut ubi caput ſuperſtitionis erat, illic caput quieſceret ſanctitatis: & ubi gentilium principes habitabant, illic eccleſiarum principes morerentur.

Vide totiens replicari apoſtolorum merita, contra eos qui dicunt Sanctos non habere merita.

12 Cuius autẽ meriti ſint beatiſsimi Petrus & Paulus, hinc poſſumus intelligere, quod cum dñs orientis regionem propria illuſtrauerit paſſione, occidentis plagam, ne quid minus eſſet, uice ſui apoſtolorum ſanguine illuminare dignatus eſt. Et licet illius paſsio nobis ſufficiat ad ſalutem, tamen etiam horum martyrium nobis contulit ad exemplum. Hodierna igitur die beati apoſtoli ſanguinem profuderunt: ſed uidea-

Ecce hæretice quomodo & ſi paſsio Saluatoris ſufficiat nobis ad ſalutẽ, uult tamen deus etiam noſtras paſsiones & afflictiones tum in aliorum exemplum, tum etiã in eccleſiæ meritum, ut Paulus de ſuis paſſionibus teſtatur ad Coloſſenſes. 1.

13 mus cauſam, quare iſta perpeſsi ſunt; ſcilicet quod inter cætera mirabilia etiam magum illum Simonẽ orationibus ſuis de aeris uacuo præcipiti ruina proſtrauerunt. Cum enim idem Simon ſe Chriſtũ diceret, & tanquam filium ad patrem aſſereret uolando ſe poſſe conſcendere, atque elatus ſubito magicis artibus uolare cœpiſſet, tunc Petrus fixis genibus precatus eſt dñm, & precatione ſancta uicit magicam leuitatem. Prior enim aſcendit ad dñm oratio, quàm uolatus; & ante peruenit iuſta petitio, quam iniqua pręſumptio. Ante Petrus in terris poſitus obtinuit, quod petebat, quam Simon perueniret in cœleſtibus, quò tendebat. Tunc igitur Petrus uelut uinctũ illum de ſublimi aere depoſuit, & quodam præcipitio in ſaxo elidens eius crura confregit: & hoc in opprobrio facti illius, ut qui pauloante uolare tentauerat, ſubito ambulare non poſſet, & qui pennas aſſumpſerat, plantas amitteret. Sed ne forte hoc mirũ uideatur, quod magus iſte præſente apoſtolo per aerem

Petrus fixis genibus, precatus eſt, & quod orauit obtinuit.

14 aliquandiu uolitauerit, hoc patientia Petri fecit. Permiſit enim illũ ſublimius aſcendere, ut altius caderet; uoluit eũ in excelſum leuari ad conſpectum omnium, ut ruentem illum de excelſo oculi omnium peruiderent. Hæc igitur iniquitatis eſt elatio, ut in altum ſe ferat, in ſublime ſe erigat; ſed ſancta oratio omnem humiliat ſuperbiam, uniuerſam deijcit uanitatem.

VITA SANCTI IOANNIS APOSTOLI ET EVANGELIſTÆ

liſtæ ex diuerſis autoribus collecta.

IOANNES Apoſtolus quem Ieſus amauit plurimum filius Zebedæi, frater Iacobi apoſtoli, quem Herodes poſt paſsionem Domini decollauerat, nouiſsimus omnium ſcripſit euangelium, regatus ab Aſiæ epiſcopis, aduerſus cerinthum, aliosq; hæreticos, & maxime tunc ebionitarum dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam non fuiſſe. Vnde & compulſus eſt diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam cauſam huius ſcripturæ ferunt: quod cũ legiſſet Matthęi, Marci & Lucæ uolumina, probauerit quidẽ textum hiſtorię, & uera eos dixiſſe firmauerit: ſed unius tantum anni, in quo & paſſus eſt, poſt carcerem Ioannis hiſtoriam texuiſſe. Prętermiſſo itaq; anno, cuius acta a tribus expoſita fuerant, ſuperioris temporis antequam Ioannes clauderetur in carcerem, geſta narrauit, ſicut manifeſtũ eſſe poterit his qui diligenter quatuor Euangeliorum uolumina legerint. Quæ res etiam διαφωνίαν quę uidetur Ioannis eſſe cum cæteris, tollit. Scripſit autem & unam epiſtolam, cuius exordium eſt: Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de uerbo uitæ: quæ ab uniuerſis eccleſiaſticis & eruditis uiris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum principium eſt: ſenior electæ dominæ & natis eius: & ſequentis: ſenior caio chariſsimo, quem ego diligo in ueritate: Ioannis presbyteri aſſeruntur, cuius & hodie alterum ſepulchrum apud Epheſum oſtenditur: & nonnulli putant duas memorias eiuſdem Ioannis euangeliſtæ eſſe: ſuper qua re cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, diſſeremus. Quartodecimo igitur anno, ſecundam poſt Neronem perſecutionem mouente Domitiano, in Patimon inſulã relegatus, ſcripſit Apocalypſim, quã interpretatur Iuſtinus martyr & Hirenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem a ſenatu reſciſsis, ſub Nerua principe redit Epheſum: ibiq; uſque ad Traianum principem perſeuerans, totas Aſiæ fundauit rexitq; eccleſias: & confectus ſenio, ſexageſimooctauo poſt paſsionem domini anno mortuus, iuxta tandem urbem ſepultus eſt.

Ex libro D. Hieronymi de uiris illuſtrib. 1

Quæ hic refert Hieronymi de ſecunda & tertia Ioannis epiſtola, non ſecundum ſuam opinionem refert, ſed aliorum quorundam, ut iſdemmet in libro de uiris illuſtribus in uita Papiæ teſtatur. Nam ipſe eas quoque Ioannis apoſtoli eſſe tenet. Vide in epiſtola eius ad Paulinum incipiente Frater Ambroſius, ubi hæc uerba ponit, Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas apoſtoli, ſeptem epiſtolas ediderunt, tam myſticas, quam ſuccinctas &c. Quod nõ eſſet uerum, ſi ſecunda illa & tertia Ioannis non eſſent. Sed et a tota eccleſia pro epiſtolis Io. apoſtoli receptæ ſunt, ut patet ex multis Concilijs et dictis ſanctorum. Verũ uide eundem D. Hieronymi aperte hoc dicentem in epiſtola ad Euagrium.

Nos uirtutes non ſexu ſed animo iudicamus: contemptæq; nobilitatis ac diuitiarum maiorem gloriam ducimus. Vnde & Ieſus Ioannẽ Euangeliſtam amabat plurimum: qui propter generis nobilitatẽ erat notus pontifici, & Iudæorum inſidias non timebat: intantum ut Petrũ introduceret in atrium, & ſtaret ſolus apoſtolorum ante crucem: matremq; Saluatoris in ſua reciperet, ut hęreditatem uirginis domini, uirginem matrem filius uirgo ſuſciperet.

Ex epiſtola eiuſdem ad principiam uirginem in Epitaphio Marcellæ To. primo folio. 40.

Ioannes unus ex diſcipulis, domini qui minimus traditur fuiſſe inter apoſtolos: & quem fides Chriſti uirginem repperetat, uirgo permanſit, & ideo plus amatur a domino, & recumbit ſuper pectus Ieſu. Et quod Petrus, qui uxorem habuerat, interrogare non audet, illum ro-

Ex libro eiuſdem primo contra Iouinianũ To. 2. folio. 12.

gat ut interroget. Et poſt reſurrectionem, nunciante Maria Madgale-
næ quod dñs reſurrexiſſet, uterq; cucurrit ad ſepulchrum, ſed ille præ-
uenit. Cumq; eſſent in naui, & piſcarentur in lacu Genezareth, Ieſus
ſtabat in littore, nec ſciebant apoſtoli quem uiderent: ſolus uirgo uirgi
2 nem agnoſcit, & dicit Petro: Dominus eſt. Rurſum poſt auditam ſen
tentiam, quod ab alio cingendus eſſet Petrus: & ducẽdus quo nollet:
& crucis fuiſſet illi paſsio prophetata, & ille diceret: Domine, quid
iſte: nolens deſerere Ioannem, cum quo ſemper fuerat copulatus, dicit
ei dominus: ſi eum ſic uolo eſſe, quid ad te? Vnde & ſermo exiuit inter
fratres, illum diſcipulum non moriturum. Ex quo oſtenditur uirginita
tem non mori: nec ſordes nuptiarum ablui crucem martyrij, ſed mane
re cum Chriſto, & dormitionem eius tranſitum eſſe, non mortem. Si
autem obnixe contenderit Ioannem uirginem non fuiſſe, & nos amo
ris præcipui cauſam uirginitatẽ diximus, exponat ille: ſi uirgo non fuit,
cur cæteris apoſtolis plus amatus ſit? Et paulopoſt.

Vide præſtantiam uirginitatis ſupra Coniugium, quam multi carnales hodie nõ poſſunt intelligere.

Ibidem.

Sed dicis, ſuper Petrum fundatur eccleſia, cur non Ioannes electus
eſt uirgo? Reſpondeo. Ætati delatum eſt, quia Petrus ſenior erat: ne ad
huc adoleſcens ac pene puer, progreſſæ ætatis hominibus præferretur:
& magiſter bonus, qui occaſionem iurgij debuerat auferre diſcipulis,
& qui dixerat eis: Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis, Et
Qui uoluerit inter uos maior eſſe, minimus omnium ſit: in adoleſcen-
tem quem dilexerat, cauſam præbere uideretur inuidiæ. Vt autem ſcia
mus Ioannem tunc fuiſſe puerum, manifeſtiſsimę docent eccleſiaſticę
hiſtoriæ, quod uſque ad Traiani uixerit imperium, id eſt, poſt paſsio-
nem dñi ſexageſimo octauo anno dormierit: quod & nos in libro de
illuſtribus uiris breuiter perſtrinximus. Petrus apoſtolus eſt, & Ioan-
nes apoſtolus: maritus, & uirgo. Sed Petrus apoſtolus tantum: Ioan-
nes & apoſtolus & euangeliſta, & propheta apoſtolus, quia ſcripſit
ad eccleſias ut magiſter: euangeliſta, quia librum euangelij condidit:
quod excepto Matthæo, alij ex duodecim apoſtoli non fecerunt. Pro
pheta, uidit enim in Pathmos inſula, in qua fuerat a Domitiano prin-
cipe ob domini martyrium relegatus, Apocalypſim infinita futurorum
myſteria continentem. Refert autem Tertullianus, quod a Nerone
miſſus in feruentis olei dolium, purior & uegetior exiuerit, quã intra-
uerit. Sed & ipſum eius euangelium multũ diſtat a cæteris. Matthæus
quaſi de homine incipit ſcribere: liber generationis Ieſu Chriſti filij Da
uid, filij Abraham: Lucas a ſacerdotio Zacharię: Marcus a prophetia
Malachiæ prophetæ & Eſaiæ. Primus habet faciẽ hominis, propter
genealogiam, ſecundus faciem uituli, propter ſacerdotium: tertius fa-
ciem leonis, propter uocem clamantis in deſerto: Parate uiam domi-
ni, rectas facite ſemitas eius. Ioannes uero noſter, quaſi aquila ad ſu-
perna uolat, & ad ipſum patrem peruenit, dicens: In principio erat uer
bum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbũ. Hoc erat in prin-
cipio apud deum &c. Expoſuit uirginitas, quod nuptiæ ſcire non pote
rant: & ut breui ſermone multa comprehendam, doceamq; cuius pri-
uilegij ſit Ioannes, imo in Ioanne uirginitas: a domino uirgine, mater
uirgo, uirgini diſcipulo commendatur.

Ex lib. 1. commenta

Beatus autem Ioannes cum Epheſi moraretur uſq; ad ultimam ſe-
nectutem,

nectutem, & uix inter diſcipulorum manus ad eccleſiam deferretur, nec poſſet in plura uocem uerba contexere: nihil aliud per ſingulas ſolebat proferre collectas, niſi hoc, Filioli diligite alterutrum. Tandem diſcipuli & fratres qui aderant, tædio affecti, ꝙ eadem ſemper audirent, dixerunt: Magiſter, quare ſemper hoc loqueris? Qui reſpondit dignam Ioanne ſententiam: Quia præceptum domini eſt, & ſi ſolum fiat, ſufficit.

...riorum eius in epiſtolam ad Gala. cap. 6.

Cum uero apud Antiochiam poſt Euodium Ignatius, Hieroſolymis quoqꝫ Symeon ſecundus poſt Iacobum fratrem domini ijſdem temporibus gubernant eccleſiam, ſuperſtes adhuc apud Aſiam demorabatur ipſe ille, quem amabat dominus Ieſus, apoſtolus ſimul atque euangeliſta Ioannes, eccleſiarum quę inibi erant gubernacula regens, poſt Domitiani (ut diximus) obitum regreſſus ex inſula. Quod quia ita ſe habeat, duobus fidelibus teſtibus approbabo. Irenæus & clemens Alexandrinus huic ueritati aſtipulantur. in ſecundo aduerſus hæreſes libro, Irenæus hoc modo ſcribens. Et omnes, inquit, presbyteri teſtes ſunt, qui in Aſia Ioannem diſcipulum domini uiderunt, & ſciunt hac tradidiſſe Ioannem, qui & permanſit apud eos uſqꝫ ad tempora Traiani. Item in tertio eiuſdem operis libro, idem ſcriptor de eiſdem ita teſtatur. Eccleſia, inquit, quæ eſt apud Epheſum, a Paulo quidem fundata eſt, a Ioanne uero ędificata, qui permanſit in ea uſque ad tempora Traiani. Habes hunc teſtem fidelem de apoſtoli tēporibus conteſtantem. Accipe quid etiam clemēs (cuius pariter promiſsimus teſtimonium) dicat, hiſtoriam quandam per neceſſariam ſimul texēs, quam nos quoqꝫ ſi inſeramus, utilem fore legentibus credimus. Scribit ergo hæc: Audi, inquit, fabulam & non fabulam, ſed rem geſtam de Ioanne apoſtolo, & memorijs omnium traditam.

Ex Euſebio cæſarien. libr. 3. Hiſtoriæ Eccle. cap. 23.

3

Nota hunc loquendi modum. Fabulam & non fabulam Vult enim te docere quod ſit uera hiſtoria. Quo modo ergo fabula eſt, & non fabula? Fabula quidem eſt, quia hiſtoria continens ueritatem, pro ut ipſemet immediate præmittit, a fando dicta, quo loquendi modo utitur etiam Hiero. in epiſtola ad philemonem. Non fabula autem, quia non eſt res mendacio conficta, quod præcipue ſignificat hæc uox fabula. Vel dici poteſt ideo fabulam appellatam quod eam talem uulgus eſſe putant, quā tamen hic pater rem geſtam & ueram eſſe aſſerit.

Cum poſt tyranni obitum de Pathmos inſula Epheſum rediret, rogabatur etiam uicinas luſtrare prouincias, quo uel eccleſias fundaret, in quibus non erant locis: Vel in quibus erant, ſacerdotibus ac miniſtris inſtrueret, ſecundum quod ei de unoquoqꝫ ſpiritus ſanctus indicaſſet. Cum igitur ueniſſet ad quandam urbem haud longe poſitam, omnibus eccleſiaſticis ſolenniter adimpletis, uidit iuuenem quēdam ualidum corpore, & uultu elegantem, ſed & animis acrem nimis, reſpiciensqꝫ ad epiſcopum qui nuper fuerat ordinatus, hunc, inquit, tibi ſummo ſtudio commendo ſub teſtimonio Chriſti & totius eccleſiæ. Tum ille ſuſcipiens, omnem ſe adhibiturum, ſicut præcipiebat, diligētiam pollicetur. Sed iterum atqꝫ iterum eadem ſæpius repetens, iuuenem commendabat attentius, & poſt hæc Epheſum redijt. Tum uero presbyter in domum ſuam adoleſcentem ſuſcepit commendatum, & cum omni diligentia enutrit, amplectitur, fouet, ad ultimum etiā baptiſmi gratiam tradit.

Poſt hæc iam uelut confidens gratiæ, qua fuerat commonitus, paulo indulgentius iuuenem habere cœpit, ſed ille ubi ætate immatura, libertate potitus eſt, cōtinuo per æquęuos, quibus luxus & deſidia cordi eſt, amare uitia, & corruptæ uitæ incedere tramitem perdocetur. Et primo quidem conuiuiorꝫ illecebris decipitur, inde nocturnis eum furtis ſocium ſibi participemqꝫ conſciſcunt, poſt hæc etiam ad maiora fla

gitia pertrahunt:cum interea ſenſim iuuenis formabatur, & inſtrueba tur ad ſcelera. Et quia eſſet acer ingenio, ſicut equus infrenis & ualidus, diris morſibus obfirmatis, recti itineris lineam derelinqens, recto re contempto, rapido curſu totus fertur in præceps, ita ſuccedentibus ſibi malis, ut deſperationem ſibi quoq; a deo præſti.æ ſalutis acceperit. Dedignatur iam de paruis ſcelenbus cogitare, grandia quæq; molitur, & ex integro perditioni ſe rradens, nullo inferior eſſe in flagitijs patitur. Deniq; illos ipſos, qui prius magiſtri criminum fuerant, diſcipulos facit, & latronum ex his turmam, quibus ipſe dux & princeps uiolentus præeſſet, inſtituit, & cum his omni crudelitate graſſatur.

Verum tempore elapſo(cũ rei ita popoſciſſet utilitas) inuitatur iterum ad illam urbem Ioannes, & cum cætera(quorum gratia uenerat) ordinaſſet, age, inquit, o epiſcope, depoſitũ repræſenta, quod tibi ego plane & Chriſtus commendauimus, eccleſia teſte quam, regis. At ille obſtupuit, primo pecuniam putans a ſe repoſci, quam non acceperat. Sed rurſum conſiderabat nec poſſe fallere Ioannem, nec quod non dedit, quærere. Hærebat ergo ſtupens. Quem Ioannes hærentem uidẽs, iuuenem illum, inquit, repeto abs te, & animam fratris. Tum grauiter ſuſpirans ſenior, & in lachrymas reſolutus, ille, ait, mortuus eſt. Quomodo, inquit, uel quali morte? Deo, ait, mortuus eſt, quia peſsimus & flagitioſus euaſit, ad ultimum etiam latrocinium adgreſſus eſt. Deniq; nunc montem quendam cum multa latronum manu occupauit. Quibus auditis apoſtolus ueſtem continuo, qua erat indutus, ſcidit, & cum ingenti gemitu feriens caput ſuum, bonum te, inquir, cuſtodem fratris animæ dereliqui. Sed iam nunc mihi equus pateтur, & dux itineris. Et confeſtim ab ipſa eccleſia aſcendens, concitus properabat. Cũq; perueniſſet ad locum, attinetur ab his latronibus, qui cuſtodias obſeruabant. At ille neque effugere, neq; prorſus declinare uſquam nitens, ingenti tantum uoce proclamabat, quia ad hoc ipſum ueni, adducite mihi principem ueſtrum. Qui cum ueniret armatus, eminus agnito Ioãne apoſtolo, pudore actus, in fugam uertitur. Ille equo poſt eum admiſſo, confeſtim inſequitur fugirantem, etiam ætatis oblitus, ſimul & clamans: Quid fugis o fili patrem tuum? Quid fugis inermem ſenem? Miſer hæ re, noli timere, habes adhuc ſpem uitæ. Ego Chriſto rationem reddam pro te. Certe & mortem libenter pro te excipiam, ſicut & dominus excepit pro nobis, & pro tua anima dabo animam meam. Sta tantum, & crede mihi, quia Chriſtus me miſit. At ille audiens, reſtitit, ac uultum demiſit in terram, poſt hoc arma proiecit, tum deinde tremefactus flebat amariſsime, & accedentis ad ſe ſenis genibus prouoluitur, gemitibus & ululatibus quibus poterat ſatisfaciens, & uberrimis lachrymarum ſuarũ fontibus iterum baptizabatur, occultans ſolam dexteram ſuam apoſtolus uero iuſiurandi ſacramento ſe ei a ſaluatore impetratũrum ueniam pollicens, ſimulq; genibus eius prouolutus, atq; ipſam dexteram, ex cuius cædis conſcientia torquebatur, tanquam iam per pœnitentiam purgatam deoſculans, ad eccleſiam reuocat, & indeſinenter pro eo orationes profundens, & cum ipſo pariter ducens crebra ieiunia, indulgentiam a deo, quam ei pollicitus fuerat, expetebat. Sed & uarijs ſermonum conſolationibus, uelut

4
Vides hic quod crebra ieiunia faciunt ad expetendam ueniam ingentium peccatorum. Quid ad hoc dicis hæretice?

quibuſdam præcantationibus efferos & exterritos eius animos mitigabat. Nec prius abſtitit, quam eum in omnibus emendatum etiã eccleſiæ præficeret: præbens per hoc magna exempla ueræ pœnitentiæ, & documentum ingens nouæ regenerationis, atq; inſignia quædam & trophæa uiſibilis in eo reſurrectionis oſtendens. Hæc a clemente dicta, non ſolum ad ſcientiam rerum, ſed & ad utilitatem legentiũ profutura, hunc in noſtris quoque libris teneant locum.

Age iam etiam huius apoſtoli quæ ſint ſcripta, quę in autoritate habeantur, cum his pariter explicemus. Eſt igitur primo euangelium nominis ipſius, quod in omni orbe perſonuit. Quod autem poſt cætera tria euangelia quarto a ueteribus ſtatutum eſt loco, hæc erit ratio. Venerabiles & uere deo digni apoſtoli Chriſti, cũ eſſent in omnibus puritate uitæ & animi uirtutibus clari, non magnipendebant ſermonis ornatum: quippe in quibus anima erat diuinis ornata uirtutibus, ſimul & ſignorum gratia quæ eis a domino noſtro Ieſu Chriſto cõceſſa fuerat: qua confidentes, non in ſuaſorijs humanæ ſapientię uerbis ſummã prædicationis dominicæ collocabant, ſed in oſtenſione ſpiritus & in uirtute, per quam mirabilibus conſummatis, & uerborum ſuorum fide facta, uniuerſo orbi regni cœlorum ſcientiam tradiderunt, paruiducentes plures libros condere, quod huiuſcemodi prædicationis aſſertio, non argumento humani ſermonis, ſed ad ſtipulatione diuinæ uirtutis indigeat. Deniq; Paulus, qui inter omnes apoſtolos eruditior etiam in uerbis uidetur, & in ſenſibus præpotens, non amplius quam paruum epiſtolarum ſuarum corpus reliquit, qui utiq; immenſa contineret intra ſe atq; innumera ſacramenta, utpote qui etiam uſque ad tertiũ cœlum raptus quæ gererentur inſpexerat, & in ipſum quoq; deo dignum paradiſum abductus, audierat ibi ineffabilia uerba, & doctrinam (quę cunq; illa mihi eſt) ſiue corporeus, ſiue incorporeus, illius interim ſcholæ diſcipulus effectus, exceperat. Sed & reliqui domini ac Saluatoris noſtri diſcipuli, non ſolum ex illis duodecim, ſed & ſi qui extra hunc numerum de ſchola tamen domini & ſaluatoris noſtri, ſermonem aliquem, diuinitus inſpirati, memoriæ reliquerunt, breuem hunc, & ſuccintum per omnia eſſe uoluerunt.

Igitur ex ipſis diſcipulis domini, Matthæus tantummodo & Ioannes ad ſcribendum appuliſſe animum traduntur, neceſsitate quadam in hoc ipſum prouocati. Matthæus enim primo Hebræis prædicauerat. Verum cum pararet tranſire ad gentes, patria lingua ſcripturam compoſuit, & ea quæ prędicauerat comprehendens, dereliquit his ad memoriã a quibus proficiſcebatur, ut gentibus prædicaret. Poſt hunc Lucæ & Marci ſcriptura euangelica ſecundum eas cauſas, quas ſuperius diximus, æditur. Ioannem uero tradunt uſque ad ultimum penè uitæ ſuæ tempus, abſq; ullius ſcripturæ indicijs euangelium prædicaſſe. Sed cum horum trium euangeliorum, etiam ad ipſum notitia perueniſſet, probaſſe quidem dicitur fidem & ueritatem dictorũ, deeſſe tamen uidit aliqua, & ea maxime, quæ primo prædicationis ſuæ tẽpore dominus geſſerat. Certum enim eſt, quod in ſuperioribus tribus euangelijs hæc uidentur ſola contineri, quæ in eo geſta ſunt anno, quo Ioannes Baptiſta uel incluſus eſt in carcerem, uel punitus. Denique ſi

obſerues, ſtatim in initijs narrationis poſteaquã refert Matthæus de quadraginta dierum ieiunio, & de tentatione eius, continuo ſubijcit, dicens: Audiens autem quia Ioannes traditus eſt, diſceſsit de Iudæa, & uenit in Galilæam. Sed & Marcus ſimiliter, poſteaquam (inquit) traditus eſt Ioannes, uenit Ieſus in Galilæam. Lucas uero etiam priuſquam incipiat aliquid de actibus referre Ieſu, dicit: Quia adiecit Herodes ſuper omnia mala quæ geſſerat, & concluſit Ioannem in carcerẽ. Quia (inquam) ab his hæc uidebantur omiſſa, rogatus dicitur Ioannes apoſtolus, ut ea quæ prætererant priores ante traditionẽ Ioannis, Saluatoris geſta conſcriberet. Et ideo dicit in euangelio ſuo: Hoc fecit initium ſignorum Ieſus. Et iterum in alio loco indicat, dicens: Nondum enim Ioannes erat miſſus in carcerem. Ex quibus conſtat quod ea quę antequam Ioannes traderetur, a Ieſu fuerant geſta deſcribit. Et ideo ſi quis hoc diligentius conſideret, euidenter inueniret, non ſibi euãgelia diſſonare, ſed alterius temporis geſta eſſe quæ ſcribit Ioannes, alterius uerò quæ cæteri. Vnde quia natiuitatem ſecundum carnem ſaluatoris, uel Matthæus, uel Lucas deſcripſerant, reticuit hoc Ioannes, et a theologia atq; ab ipſa eius diuinitate ſumit exordium. Quæ pars ſine dubio ipſi uelut eximio per ſpiritum ſanctum reſeruata eſt. Hæc etiam de Ioannis euangelio dicta ſint.

Ex uenerabili Beda in Homilia euangelij, dixit Ieſus Petro ſequere me.

Notum eſſe noui ueſtræ fraternitati qui ſit ille diſcipulus quem diligebat Ieſus, Ioannes uidelicet ipſe, qui hoc ſcripſit euangelium, atque ideo ſuam perſonam maluit indicijs rerum accidentium, ꝙ proprio deſignare uocabulo. Diligebat enim eum Ieſus, non exceptis cæteris ſingulariter ſolum, ſed præ cæteris quos diligebat, familiarius unum quem ſpecialis prærogatiua caſtitatis ampliori dilectione fecerat dignum. Omnes quippe ſe diligere probat, quibus ante paſsionem loquitur, ſicut dilexit me pater, & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Sed hunc præ omnibus diligit, qui uirgo electus ab ipſo, uirgo in æuum permanſit. Tradunt nanq; hiſtoriæ, ꝙ cum de nuptijs uolentẽ nubere uocauerit, & propterea quem a carnali uoluptate retraxerat, potiore ſui amoris dulcedine donauit. Deniq; moriturus in cruce matrem ſuam ei commendauit, ut uirginem uirgo ſeruaret, & ipſo poſt mortem ac reſurrectionem cælos aſcendente, non deeſſet eius genetrici filius, cuius caſta uita caſtis eius tueretur obſequijs.

Ponit & aliud ſuæ perſonæ beatus Ioannes indicium, ſubiungens. Qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine quis eſt qui tradet te? Hoc quomodo geſtum ſit, ſuperiora huius euangelij loca plenius oſtendunt, quia uidelicet in cœna quam ultimam ante paſſionem cum diſcipulis ſaluator habuit, in qua eorum pedes lauit, eiſq; corporis ac ſanguinis ſui tradidit myſteria celebranda, diſcipulus ille quem diligebat, ſuper pectus eius recubuerit, & cum dixiſſet eis, Amẽ amen dico uobis, quia unus ex uobis me tradet reſpondit ille diſcipulus, innuente Petro, ut interrogaret, & diceret ei, domine quis eſt? ait dominus, Ille eſt, cui intinctum panem porrexero. Quod autem diſcipulus ille ſupra pectus magiſtri recubuit, non præſentis ſolummodo dilectionis, ſed futuri erat ſignum myſterij. Figurabatur etenim iã tunc, euangelium, quod idem diſcipulus erat ſcripturus, huberius atq; altius

tius cæteris ſacræ ſcripturæ paginis arcana diuinæ maieſtatis eſſe comprehenſurum. Quia enim in pectore Ieſu ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, merito ſupra pectus eius recubat, quem maiore cæteris ſapientiæ & ſcientiæ ſingularis munere donat. Cæteros quippe euangeliſtas nouimus plura de miraculis Saluatoris noſtri, pauciora de diuinitate loquutos: Ioannes autem perpauca ſcribens de humanis actibus, potius ſe exponendis diuinæ naturæ indidit arcanis, patenter inſinuans, quanta de pectore Ieſu fluenta doctrinæ cœleſtis (quæ nobis eructaret) hauſerit. Et paulopoſt.

Et non dixit ei Ieſus, quia nō moritur, Sed ſic uolo eum manere donec ueniam, quid ad te? Non ergo putandum, quia diſcipulus ille non ſit mortuus in carne, quia nec dominus hoc de illo futurum prædixit. Et pſalmiſta ait, quis eſt homo qui uiuit, & non uidebit mortem? Sed potius ita intelligendum, ꝙ cæteris Chriſti diſcipulis per paſsionem conſummatis, ipſe in pace eccleſiæ aduentum ſuæ uocationis expectauerit. Et hoc eſt qđ dominus ait, ſic eum uolo manere donec ueniam, non quia & ipſe multos ante labores pro domino preſſuraſq; malorum non tolerauerit, ſed quia ultimum in pace ſenium finierit, utpote in eccleſijs Chriſti per Aſiā, quam regebat, iam longe lateq; fundatis. Nam & in Actibus apoſtolorum cum cæteris apoſtolis flagellatus inuenitur, quando ibant gaudentes a conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Et a Domitiano Cæſare in feruentis olei dolium miſſus in eccleſiaſtica narratur hiſtoria, ex quo tamen diuina ſe protegente gratia, tam intactus exierat, quam fuerat a corruptione concupiſcentiæ carnalis extraneus. Nec multo poſt ab eodem principe propter inſuperabilem euangelizandi conſtantiam, in Pathmos inſulam exilio relegatur, ubi humano licet deſtitutus ſolatio, diuinæ tamen uiſionis & allocutionis meruit crebra conſolatione releuari. Denique ibidem Apocalypſim quam ei dominus de ſtatu eccleſiæ præſenti uel futuro reuelauit, ſua manu conſcripſit. Vnde conſtat promiſsionem ſic manēdi donec ueniret dominus, non eo pertinere, qđ ſine labore certaminis uicturus eſſet in mundo, ſed illo potius, ꝙ ſine dolore paſsionis tranſiturus eſſet e mundo.

Sicut enim in patrum literis inuenimus, cum longo confectus ſenio, ſciret imminere ſibi diem receſſus ſui, conuocatis diſcipulis ſuis, poſt monita exhortationum, ac miſſarum celebrationem, ultimum eis ualefecit. Deinde deſcendens in defoſſum ſepulturæ ſuæ locum facta oratione appoſitus ad patres ſuos, tam liber a dolore mortis, q̄ a corruptione carnis inuenitur alienus. Atque ita completa eſt ueridica Saluatoris ſententia, quia ſic eum uoluerit manere donec ipſe ueniret. Et in continentibus ſubditur.

Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hęc, & ſcimus quia uerum eſt teſtimonium eius. Iam manifeſte beatus Ioannes ſuam perſonam deſignat ex officio, quam deſignare uitat ex uocabulo. Non autem prætereunter intuendum quod dicitur, qui teſtimonium perhibet de his & ſcripſit hæc. Perhibuit quippe teſtimonium uerbo dei prædicando, perhibuit ſcribendo, perhibuit denuo eadem quæ ſcripſerat docendo, perhibuit etiam nunc euangelium quod ſcripſit, eccleſijs legendum pandendo.

Siquidem a tempore dominicæ paſsionis, reſurrectionis, & aſcenſionis in cœlum, uſque ad ultima Domitiani principis tempora, per annos circiter. lxv. abſque ullo ſcribendi adminiculo uerbum dei prædicabat. At ubi a Domitiano, qui ſecundus poſt Neronem Chriſtianorum perſecutor extitit, in exilium miſſus eſt, irrumpentes in eccleſiam hæretici quaſi in deſtituta paſtore ouilia lupi, Marcion & Cherinthus, & Hebion, cæterique antichriſti, qui Chriſtum ante Mariam negabant, ſimplicitatem fidei euangelicæ peruerſa maculauere doctrina. Sed dum ipſe poſt occiſionem Domitiani, permittente pio principe Nerua rediret Epheſum, cõpulſus eſt ab omnibus pene tunc Aſiæ epiſcopis, & multarum eccleſiarum legationibus, de coæterna patri diuinitate Chriſti altius facere ſermonem, eo quod in trium euangeliſtarum ſcriptis, uidelicet Matthæi, Marci, & Lucæ de eius humanitate, ac de his quæ per hominem geſsit, ſufficiens ſibi uiderentur habere teſtimonium. Quod ille non ſe aliter eſſe facturum reſpondit, niſi in dicto ieiunio omnes in commune dominũ precarentur, ut illo digna ſcribere poſſet. Et hoc ita patrato inſtructus reuelatione, ac ſpiritus ſancti gratia inebriatus, omnes hæreticorum tenebras poteſtate facta, ſubito ueritatis Luce diſpulit, In principio (inquiens) erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Similemque initijs totum ſermonis ſui curſum faciens, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſicut uerum hominem, uere ex homine temporaliter factum, ita etiam uerum deum, uere ex deo patre æternaliter natum, & cum ſpiritu ſancto ſemper aſsiſtentem, clariſsima aſſertione perdocuit, immo omnia diuinæ ueritatis & ueræ diuinitatis, quantum alteri mortalium nulli licuit, arcana reſerauit. Et hoc uirgini priuilegium recte ſeruabatur, ut in ſcrutanda uerbi incorruptibilis ſacramenta, ipſe incorrupto non ſolum corde, ſed & corpore prodiret. De cuius dictorum ueritate quam ſit nemini ambigendum, ipſe quoque curauit oſtendere, qui cum dixiſſet: Hic eſt diſcipulus qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc, continuo ſubiecit & ait: Et ſcimus quia uerum eſt teſtimonium eius. Quia ergo & nos cum cæteris fidelibus ſcimus quia uerum eſt teſtimonium eius, curemus per omnia recta fide intelligendo, recta operatione exercendo quæ docuit, ad dona ſempiterna quæ promiſit, peruenire per dominum noſtrum Ieſu Chriſtum, qui uiuit & regnat cum deo, &c.

5 *Et hoc in loco generale indixit ieiunium Ioannes apoſtolus pro impetrãda a deo gratia digne ſcribendi euangelium.* *Nõ ergo humana traditio ieiunium, non res ſuperſtitioſa, non inutiles ad promerendum aliquid a deo, ut ſomniant modo aliqui male ſentientes.*

6 *Recta fide intelligẽdo, & recta operatione exercendo quæ docuit Ioannes, perueniemus ad dona ſempiterna quæ promiſit. Non ergo ſufficit tantum ea credere, ut docent Antichriſti noſtri.*

Habetur in œcumenio poſt expoſitionem libri Apocalypſis.

ITEM VITA ADHVC ALIA BEATI IOANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTE per Simeonem Metaphraſtem ſcripta.

QVAM parum abſit homo ab angelis, quodque ipſi poſsibile ſit una cum illis uerſari, uiciniusque aſsiſtere, imo etiam deum imitari poſsit, quodque multo maius eſt, filius illius iuxta gratiam effici, oſtẽdit præ omnibus magnus hic euangeliſta, & apoſtolus, matre quidem Virgine ditatus, dignus autem habitus, qui Chriſti frater uocaretur, ipſique factus ſocius & particeps arcanorum. Verum ipſamet diuina oracula uoce maxima prædicant dei in ſeipſo magnalia. Attamen id manifeſtius ſermo nobis explicabit.

Hic enim uerbi uox, filius tonitrui,uniuerſum prædicatione comprehendens orbem;& quod omnium maius eſt, ſolumq; in ſe ſufficiens,dilectus ab ipſo Chriſto meo,patriam quidem non habuit ciuitatem aliquã, ſed ex uili quodam pago,& abiecta regione natus eſt. Confirmant hũc ſermonem ſcribæ dicentes:Prophetam ex Galilæa non ſurrexiſſe: Confirmat & ille uerè Iſraelita contendens, nullum bonum eſſe poſſe à Nazareth.Ex hac igitur hic, & ex tali tãtus ſacerdos, ueluti ramus quidam productus;patre quoq; conformiter ad patriam abiectus, & obſcurus, nempe piſcatore,ac paupere. Et hic quidem puerilem iam ætatem egreſſus erat:porrò pater filium ad idem opificium aſſumit,piſcatoriæ artis hęredem ipſum efficiens. Artis itaq; ſocius erat filius patri, & familiaris ac domeſtica erat utriq; paupertas. Quid enim pauperius, & abiectius dicere quiſpiam poterit, quàm ſint piſcatores? quorum hic unus erat præco ueritatis,ac præceptor. Quodq; maius eſt ad abiectionis demonſtrationem,non in mari piſcabatur,ſed in breui quodam lacu una cum patre, & fratre Iacobo uerſabatur,rupta ſarciens retia(quod & ipſum extremę paupertatis erat)ac manuum artificio conſolans neceſſariorum indigentiam.Itaq; græcanicæ diſciplinę ne in modico quidem particeps erat.Cuius rei teſtis eſt diuus Lucas,qui ipſum idiotam uocat, & alienum à literis.Vnum hoc ſolum habebat inſigne,quo agnoſceretur, & bonũ hoc uinculum à patribus trahebat,nempe pietatem.

Vbi autem umbraticæ nebulæ eleuatæ ſunt,& ea,quæ figurarũ erant, tranſire in ueritatem cœperunt:& tu domine, qui ſingulatim finxiſti corda noſtra,non diſperſiſti teſtamentum tuum, quod nobiſcum pactum erat, ſed uidens uidiſti afflictionem Iſrael: & non exutus diuinitate propter nos factus es id quod nos, ſine peccato; & throno patris non relicto, uirginem inhabitaſti propter me, ut ego cœlos inhabitarem, & ex ueteri caſu reuocatus, & liber à peccato ac primam adoptionem ſuſcipiens:oportuit ſanè eſſe & diſcipulos, qui myſterio diſpenſationis miniſtrarent. Tunc quidem uocatur Andreas & Petrus:aduocatur autem & hic,qui circa piſces, & retia, ac lacus uerſabatur; & iuſſus uerbi uoce ut hominum piſcator cõſtitueretur,protinus patre,ſcaphaq; relictis, ei qui ſe uocabat adiungitur; & terreno homine exuitur propter cœleſtem,ac piſcationem animarum tranſmutatus addiſcit, & præceptoris ueſtigia ſecutus inimicos diligit,perſequentes benedicit.

Vtq; uno uerbo abſoluam,in huius lege exacte inſtruitur, talemq; nactus præceptorem ſimilem demonſtrat diſciplinam;& aſcẽſiones in corde diſponens,diſcipulus familiariſsimus, ac præco maximè theologus efficitur: omnes ſenſus moderatur, familiaris omnino uirginitati efficitur, 7
tali utendo alimenti ratione, ut ſumma parſimonia uiuere duntaxat poſſet,ſacrumq; corpus ut ſubſiſteret conſeruare. Hinc etiam uirginitatis appellatione ditatur,& amicus eius,qui imperium tenet, efficitur,magis autem & ipſum habet in ſeipſo loquentem:& rurſum ab eo audit, quæ ille à patre audierat:cumq; in montem aſcenderet,ipſe una conſcendit,ac dignus habetur uiſione admiranda,& maiori quam dici poſsit, ipſam uerbi diuinitatem denudatam intuitus,& cœleſtem audiuit uocem,qua dilectum filium declarat pater, ac ueteri teſtamento præponit euangelium.

Parſimonia ſauet uirginitati.

8 *Ioannes uirginitatis appellatione ditatur, & amicus dei efficitur.*

Decens ac honorifica cœna ſubſequitur, & ne tunc quidem Ioannes

relinquitur. Deinde cum Petro opus eſſet diſcere quiſnam is eſſet, qui hor
rendam illam proditionem parturiret, nec ipſe auderet interrogare, quã-
9 quam primas teneret in choro diſcipulorum, Ioanni hoc committit. No-
uerat enim id quod Chriſtus erat apud ipſum, hoc Ioannem eſſe apud
Chriſtum; & quod ipſe quidem diligeret, ille autem dilectus eſſet. Et ui-
de quanta accedat ipſi libertas loquendi. Neq; enim uulgari modo inter
rogat, neq; primum excuſans quod metu accederet, ſed ſciens quanto ip
ſum amore proſequeretur, ſedenti adhæret præceptori, & in huius pectus
recumbens, ait: Domine quis eſt qui tradit te? Ille autem libenti etiam ani
mo accipit quod ille fecerat, et quaſi opportune fuerit libere locutus, gra
tum habet. Ex eo enim, quòd protinus quæſtionem ſoluat, ac pæne deſi-
gnet proditorem, ſignificat ſe non ægre ferre eam libertatem. Itaq; hinc
etiam manifeſtum eſt quòd cathedram, quam proximè Chriſtum cũ fra
tre petiuit, non gloriæ, ſed Chriſti amore petiuerit, & quod nollet hic a-
lium eſſe ſibi dilecto uiciniorem.

Petrus primas tenebat in choro apoſtolorum.

Condemnatur Ieſus, & adeſt Ioannes, ac ad atrium Pontificis, cũ no-
tus eſſet Pontifici, una congreditur, loquiturq; oſtiariæ, & Petrum pro fo
ribus ſtantem introducit. Imminet tempus ſalutaris paſsionis, & uerbũ
permanet ut procedat ad patrem, ac Ioannes cum matre adſtat cruci,
materq; audit a filio ac ſuo conditore; Ecce filius tuus dilectus: et rurſum
10 hic; Ecce mater tua. Ab hoc igitur tempore uirgo hic mente & corpore,
matrem ac uirginem ſibi uendicat: nec multo poſt Chriſtum qui reſurre-
xerat, uidet, uidensq; agnoſcit, & cum Petro ad ſepulchrũ uenit, ac prior
præcurrit, & poſtq; ſepulchralia uidit, ſpiritus inflationem ſuſcipit, eiuſq;
donis ditatur, ac diuinis manibus conſecratur uniuerſi orbis apoſtolus.

Ioannes uirgo mente & corpore.

Quoniam autem præceptorem audiuerat alias quoq; oues habere,
quæ licet ex hoc non eſſent ouili, oportet tamen & illas congregare, &
ab eodem regi paſtore, fieriq; unum ouile, & eas recte ac libere ipſum ſe-
qui, neque aliena fiſtula rapi, & diſpergi, ac corrumpi: Hæc quantum æ-
quum eſt anxiè curat, & in iter ad hoc mittitur, ut diſperſas oues in unum
congregaret, & eam quæ erraſſet, fiſtula ueritatis reuocaret, ac ſub uno
uero paſtore ouile repararet; ſi quis duram ac repugnantem haberet ani
mam, hoc eodem igne ſucculentam redditurus ac teneram. Vnde relicta
Paleſtina, in Aſiam proficiſcitur. Cumq; ea, quæ ipſam concernebant, re-
cte diſpoſuiſſet, Ioniam occupat, ac Epheſum aggreditur, ubi plures ac
crudeliores feræ erant, & talia, quæ periculo quouis longe periculoſiora
eſſent. Et primum quidem templum Amazonum ipſis idolis conſecratũ
una prece ſubuertit, ac ueluti plateæ lutum diruit. Deinde ſacrificorum,
qui a ſacrificiorum appellatione cognomen ſortiti ſunt, hos quidem ſer-
monibus, illos autem ſignis, rationibus, ac neceſsitatibus transfert ab er
rore; & huiuſmodi exuberantibus modis efficit ut tranſmutentur ad di-
ſcendam pietatem, & ipſi etiam alijs conſtituantur deinceps ueritatis du
ces, ac præceptores. Ac ita partim quidem alios obiurgando, partim ue-
ro quæ conueniunt etiam admonendo, omnibusq́; omnia factus, in ſor-
tem eorum, qui ſalui fiunt omnes pellicit; ut hinc factum cognoſceretur,
quod à Paulo dictum eſt: Vbi abundauit iniquitas, ibi ſuperabundauit
& gratia.

Verum maligno illi non dabatur inter hæc requies. Certe oculis inui-
dis

dis intuitus pietatem adeo ſuccreſcere, cognita huius rei cauſa, omnem aduerſus illud mouet lapidem. Quid ergo ſumit conſilij? Domitianum Veſpaſiani filium ingreſſus, qui poſt Titum obtinuit imperium, cum illo aduerſus pietatem decernit. Ante omnia autem Ioannem, qui robur uniuerſorum erat, tollere conatur; ſtatimq; ipſum ab Aſia ducit ad Europã, & in exilium relegat, quemadmodum inſequens ſermo manifeſtare poterit. Vbi enim in conſpectum Imperatoris ueniſſet, & quis, & unde ortus eſſet, quamq; profiteretur religionem, & quemnam diceret eſſe uenturum, interrogatus eſſet; Ioannem quidem ſe uocatum eſſe, & à Iudæorum genere prodijſſe, ac ſodalitij Chriſtianorum eſſe reſpondet, ſe autem annunciare hunc eſſe uenturum, cuius thronus ueluti luna præparatus, ac perfectus eſſet in ſeculum. Vbi autem dixiſſet Imperator: Et quibus modis hæc confirmare poteris? Neq; enim hæc ſufficientia ſunt ad faciendam fidem eorum, de quibus non eſt in promptu demonſtratio. Morbi protinus (ò ineffabilē domine tuam potentiam) & dæmoniorum legiones pelluntur; reuiuiſcunt autem mortui iuſſum ſequendo uelocius quàm uiuentes. Quibus ò Rex (aiunt Ioannem dixiſſe) ne dubites, ab his, quæ apparent, coniecturam faciens eorum, quæ manifeſta non ſunt. Porrò quæ de Saturno, & Ioue, cæteriſq; dijs ueſtris feruntur, niſi ſufficientes eſſent, qui ante nos demonſtraſſent, utiq; & ego facile oſtẽderem nihil eſſe, ſed plena potius ingenti uituperio, riſuq;, ac dementia. Verũ enimuero deceptionis ſalſugine abiecta, ſatiare potius fonte potabili, ac dulciſsimo.

Hunc autem ſtupore ſimul & ira correptum aiunt, hinc quidẽ ob portenta ab ipſo peracta, illinc uerò ob id quod deos ſuos calumniaretur. Itaq; ad ſermonis ſplendorem non acceſsit ob tenebrarum, quæ in eius corde erant, craſsitiem. Quod autem hunc non occiderit, dictus ad Petrum ſermo prohibuit, puta: ſi eum uelim manere donec ueniam, quid ad te? Sed uirum perpetuo exilio condemnauit in unam ſporadum inſulam relegans (Patmos huic nomen erat) cum olim apud Romanos æquaretur morti exilium. Ductus eſt igitur ad exilij terminum magnus apoſtolus, & inſulam apprehendit. Non longo poſtmodum tempore inſulares ſeruatorem ac patronum ducunt tonitrui filium, & ad æquitatem tranſeunt, ſeſeq; ad pietatem componunt. Itaq; cum hic eſſet apoſtolus, & admirandus Dionyſius fermè iam nonaginta eſſet annorũ, ex Athenis ſcribit ei in hunc modum: Tuam ſaluato ſacram animam, dilecte, & erit mihi id peculiarius præ multis. Salue igitur uere Chriſto dilecte. Conſequenter autem etiam hæc addit: Quid admirandum ſi Chriſtus uerum loquatur? & iniqui diſcipulos è ciuitatibus expellant? ipſi ſibiipſis condigna diſtribuentes, & execrandi à ſanctis ſe ſegregantes, ac ſeparantes? Deinde etiam ad ipſum finem Epiſtolæ hæc de futuris ſubſcribit: Omnino enim fide dignus ſum, inquit, ut qui à Deo didicerim, quæ decreta ſunt, ut tibi contingant, & dico etiam quod liberandus ſis è cuſtodia, qua in Patmo ſeruaris, & in Aſiaticam terram reuerſurus, ibiq; facturus boni dei imita- 11
tiones, & his, qui te ſequentur, traditiones. Sed hæc quidem poſtmodum ſuo tempore contigerunt, ac terminum accepit uaticinium (quemadmodum in ſequentibus ſermo manifeſtare poterit) cum iam Dionyſius ſub Domitiano pro Chriſto uitam martyrio finiſſet.

Ecce traditiones Ioãnis apoſtoli.

Quæ ſunt autem facta poſt hæc? Domitiano ex hominibus ſublato,

Nenia in Imperio ſuccedit, & condemnatis in exilium tanquam benignus & humanus donat reuocationem. Nec multo poſt tempore Traianus ſceptra Romana ſuſcipit, & conſecutiue humanum confirmat edictum, reuocans eos, qui in exilio erant. Venerunt ergo & in Patmon Imperatoris edicta, uenit & ad Ioannem reuocatio. Et ille quidem decreuit nauigare in Epheſum: porrò qui in inſula erant dicebant, ne ſe desereret, ſed apud ipſos permaneret non aliter quàm qui ferre non poſſunt ut à pio patre derelinquantur. Hinc autem lamenta, luctus, ac lachrymæ. Quis, inquiunt, nobis tuum explebit ordinem? Cui uero tali patri ac paſtori ſubiecti eſſe poterimus? Quid deſiderij, quid flammæ ex ipſo procedentis, ſolatium efficiemus? Quum autem perſuadere non poſſent, dum ſupplicarent ut uirum apud ſe retinerent, ſecundæ fuit ſupplicationis initium, & ſecundas rurſum faciunt petitiones, ne totum ſeipſum auferret, neque uniuerſa triſtitiæ mole eos oſtenderet; ſed uel pro re umbram, ſuos, inquam, ſermones pro ſe apud ipſos relinqueret, ac myſterium, quod apud nos factum eſt, uniuerſæ diſpenſationis Chriſti deſcriberet. Cedit igitur illorum petitioni, imò cedit potius paternis uiſceribus, quibus hic erga ipſos utebatur, præſertim cum ſuperna prouidentia ita diſpoſuiſſet multorum ſalutem ac

12 Euangelij prædicationem. Et primum quidem ipſe ieiunium ſibi imperat, ieiunus ipſe ac propemodum corpore exhauſtus, alijsque hoc ipſum conſtituit, ac abſtinentiam à malis, & hos quidem in tali quiete relinquit.

Ioannes antequam Euangelium ſcriberet, generale indixit ieiunium, ut gratiã digne ſcribendi adeo obtineret.

Cæterum unum quendam è ſeptem ſe ſequi iubet (Prochorus hic erat) ut ipſe quidem ea, quę à deo eſſent, iſte autem quæ ab ipſo notaret. Porrò ipſe montis uerticem capeſsit, & more Samuelis quidem rectus erigitur, ſicut Moyſes autem manibus eleuatis effiguratur, & mentem à ſenſibus abſtractam totam refert in id, quod exoptat. Quid ergo hinc ſecutum eſt? Horrenda tonitrua, & terrores, ac fulgura continuè uehementi fragore eliſa, & repente effulgentia: quorum ſi quis imagines ac figuras dixerit ea, quæ multo antea ſub Moyſe contigerant, quando deo aderat, & ab eo tabulas accipiebat, nequaquam à ueritate aberrauerit. At Prochorus interim pronus quidem, & uelut exanimis non ferebat inter huiuſcemodi uerſari ſpectacula, ipſe uero ſtat imperterritus, cum charitas procul abieciſſet timorem. Ad extremum tonitru in uocem exprimitur, ac dilucide reſonat: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deũ, & deus erat uerbum. Prochorus, qui diuina inſtitutione proximus erat, lumen quidem uidebat, quanquam ſubtremulus, porrò neminem audiebat, quia neque hi, qui cum Paulo & Moyſe quondam erant, eos audierunt, qui illos in ſacris inſtituebant. Lingua tonitrui theologus eſt. Et ſacrarũ rerum diſcipulus, repreſſo paululum timore, ſubtremula manu quæ inde ſumpta ſunt exarat, donec perfectum eſt euangeliũ. Denique cedunt pauperes, ac terrenis reuelantur cœleſtia.

Tandem etiam à monte deſcendit Ioannes, nouam legem ſibi creditam habens, quemadmodum olim tabulas Moyſes dei inſpector, illamque ferens dat his, qui petiuerant. Ita ergo ubi nouam legem, quam acceperat, illis tradidiſſet, ipſe ui ſanè, & inuitis quidem inſularibus, nauigabat tamen Epheſum uerſus. Porro illi, ueluti qui ocuolrum cæcitate longo tẽpore detinentur, ſi quando poſsint morbum repellere, longe iucundius ſolem intuentur, ita & Epheſij recipientes Chriſti dilectum, quodam ẽt

modo deſidetabilius ꝙ prius afficiuntur. Quid autem ille? Quanquàm uehementer fuiſſet frequenter fatigatus, non dat oculis ſomnum, nec palpebris dotmitationem, nec requiem temporibus, ſed populum quidem exhortatur, aduerſus autem incredulos zelum oſtendit. Errore ſupplantatos reducit ad ueritatem, feras arcet, quæ poſt ſuum diſceſſum impudenter in ouile ſe ingeſſerant, ac gregem reuocat. Ita diſpoſitis his, quæ circa Epheſum erant, ad propinquas geutes diſcedit, hic quidem Epiſcopos conſtituturus, illic uerò integras quoq; docturus Eccleſias ſpũ obſignari.

Verum me huc ſermonis progreſſum factum illud animæ generoſę ac humanæ occupat, quod etiam altius repetens (ueluti narrat clemens ille Alexandrinæ Eccleſiæ presbyter, uir & in alijs admirandus, & eloquentia ſane laudabilis, in ſermone: Quis diues ſaluus fiat) retexam. Quum.n. perueniſſet Ioannes poſt teditum ex Patmo ad quandam uicinarum ciuitatum, cuius etiam appellationem nonnulli dicunt, & fratres, qui in hac erant, opportunè recreaſſet, quendam ibi adoleſcentem repperit magnitudine mediocrem, aſpectu ciuilem: cumq; perſpicaci ſpiritus efficacia generoſitatem animæ illius, ac morum liberalitatem obſeruaſſet, benedictiones dat adoleſcenti, & ſufficienter ipſum inungit, ac excitat. Quoniã autem iam diſceſſurus erat, & alio acceſſurus, ut & terram prædicatione, & mare, ac inſulas accederet, ciuitatis Epiſcopo adoleſcentem in Eccleſia coram Chriſto teſte commendat, ubi multa de illius diſciplina, & educatione præcepiſſet. Ille uero prõpto ſuſcepit animo, pollicitus multa quoq; ſe adiecturum in cura circa adoleſcentem. Deinde ille quidem Epheſum diſcedit, hic autem aſſumptum in domum adoleſcentem alebat, inſtruebat, curam eius habebat, tandem etiam baptizauit. Portò ubi domini ſignaculum, nempe firmum munimentũ ipſi addidiſſet, deinceps cuſtodia liberum eſſe dimiſit.

Ad hunc autem, qui ante tempus remiſsionem acceperat, ſubeunt nõnulli coætanei, effrenes ac indiſciplinati in cupiditatibus. Et primum quidem adoleſcentem ad uitia perſuaſibilem, pretioſis conuiuijs ac menſis ſibi conciliant. Quę autem hinc ſequuta ſunt? Facilis enim ac procliuis eſt uia, quæ ducit ad uitia, & eum, qui primum eius attigit gradũ, facile admodum eſt per omnem æqualitatem detrahi protinus uſq; ad extremũ. Hac uia dum etiam nocte ad furta accederent, adoleſcentem una protrahunt. Ille uerò iam amore latrocinijs ſuccenſus, & ſpe diuitiarum cupiditatem exacuens, nihil iam meditabatur, quod eſſet exiguum propter naturæ ac indolis generoſitatem. Deniq; etiam latronum ſodalitatem his, qui ſecum erant, demonſtrauit, atq; hic lattonum princeps, primusq; raptor erat uehementiſsimus.

Poſt hæc uero ubi Ioannes rurſum ad eam ciuitatem remeaſſet, cæteris, propter quæ eò uenerat, diſpoſitis, ut æquum erat; age ſanè, inquit, ad Epiſcopum, depoſitum nobis redde, quod ego & Chriſtus loco teſtis in Eccleſia apud te depoſuimus. At ille cum exiſtimaret pecunias eſſe, quæ repeterentur, primum quidem obſtupuit, cum ſibi non eſſet cõſcius ſe id, quod repetebatur accepiſſe, & neq; credere poſſet fieri repetitionem ob ea, quæ non haberet, neq; Ioanni non credere. Vbi autem dixiſſet; Adoleſcentem repeto, & fratris animam, intimius ſuſpirans ſenex ardentiori ſpiritu, ac ſublachrymatione miſeriam indicans: Ille, inquit, mortuus eſt.

Porrò interrogatus quãdo, & quomodo, qua'ue morte: Deo, inquit, mortuus eſt, cum latrocinium exercere elegerit, & montem loco eccleſię inhabitare, perditorum conuerſationem amplexus potius quam noſtram erga ipſum ſolicitudinem ac curam. At ille ob hoc dolore uehementi oppreſſus, Re uera, inqt, egregium te cuſtodem animæ fratris reliqui: uerum equus iam adſit, ac uiæ ductor mihi detur. Statimq; cõſcenſo equo totas laxabat habenas, minorem eſſe exiſtimans equi uelocitatem pro ſua feſtinatione. Iamq; monte apprehenſo, à latronũ cuſtodia, nihil deprecãs, neque fugiens capit. Et in hoc, inquit, ueni; itaq; ad principẽ ueſtrũ me ducite. Porrò ubi ille hunc eſſe ipſum Ioannẽ cognouit, certe pudore ſuffuſus fugit. At hic obliuioni tradita ſenectute, ac motione, quæ mundum conſequi ſolet, perſequitur. Deinde magna quadã grauiq; uoce clamãs. Quid, inquit, fili fugis me patrem tuum? meam reuerere caniciem, ac floris ætatis tuæ miſerere; adhuc tibi ſpes uitę relinquitur; ego pro te rationem reddam: Cõſiſte in loco fili; Chriſtus me miſit ad te.

Hæc cũ audiſſet adoleſcens, primũ quidem conſtitit terrę pauimentũ intentis oculis intuens, prę pudore oculos non potens ſurſum erigere. Deinde proiectis in terram armis, miſerabili quodam modo cũ magno dolore eiulatur, ac uenientem amplexatur ſenem, propter gemitus quidem efficiens ne fletibus dignus eſſet: pp lachrymas uero ne uel lamẽtis, ſolã occultat dexterã; uerebat.n. & hanc ipſi porrigere, quã tot ſcelenbus ac latrocinijs fœdauerat. Porrò ille ueluti pater uehementi amore uiſceribus ſauciatus, ſpondet ueniã, miſericordem pollicet iudicẽ, & apprehenſa dextera, deoſculat, & ad eccleſiam reducit adoleſcentẽ. Deinde abundanti utens oratione pſeuerat ieiunijs annitens, & adoleſcentis animã uarijs ſermonũ cantilenis uelut unguentis quibuſdã deliniens, non prius abſceſſit, quã hũc priori ſanitate donaret, magnũ quoddã uitę relinquens exemplũ ad pniam. Et hoc quidem tale eſt, & adeo dignum quod non occultetur.

Porrò illud longe maius eſt, lõgeq; magis admirandũ, & ex eadẽ benigna illa aĩa cõpaſsionẽ ſimul & potentiã oñdens. Fr.n. quidã fidelis eo tpe, q prius uitę neceſſariæ ſufficiẽter habuerat, nec aliqua pſſus fuerat indigentia, ad extremã inopiã poſtmodũ recidiſſe, ut & debitorũ multitudine circũuallaret, et innumeris fœneratoribus ſuſpectus eſſet, ac uelut fera q̃dam à tergo ſagaciter inueſtigaret ab illis & inquireret, ac in ipſarũ rerũ neceſſariarũ inopiã uagaret. At.n. cum pudore, quem ob fœneratorũ exactiones miſere ſuſtinebat, iã ẽt neceſsitatẽ ex indigentia nõ ferens homo, ad mortẽ decreuit cõfugere, idq; conabat ut hæc quantocyus ad ſe ueniret, ſi forte hinc & egeſtatẽ, & debitorũ multitudinẽ diſſolueret. Verum qm̃ hæc ultro non ueniebat, cõpendioſam uiã ad hanc inuenit, & quẽ tũc peritiſsimũ eſſe ſciebat cõficiendis uenenis ac pſtigiatorẽ, cultu Hebræũ, hũc acceſsit, eiq; reuelat qd in aĩo hẽt, ac orat eũ ut q poſsit ſibi auxilio eſſe in eo, qđ mente conceperat, & ſuę mortis fieri particeps. Atq; hic cõfeſtim prõptus ĩuenit miniſter, ac uenenũ illi tradit, uitęq; ſubuerſionẽ cõſulit. Porrò miſer ille, accepto ueneno, domũ redit. Cũ uarijs aũt luctans cogitationibus, curiſq; duplicibus anxius, & nũc qdẽ pſentibus delectationibus huiuſq; uitę cõcupiſcentia allectus, nũc uero fœneratorũ multitudinẽ, aliaſq; ex indigẽtia pcedẽtes moleſtias cõſiderãs, medius ſtabat inter extremã cõſilij inopiã. Siqdem cũ ad dulcẽ hanc lucem reſpiciebat,

uenenum reſpuebat;quando uerò ad circunſtantem undiq; egeſtatē,animoq; inſidentem anxietatem, auſum ſumebat aduerſus mortem : uictus tamen eſt à neceſſitate; & ut hinc liberaretur à moleſtijs, elegit ab ipſa uita liberari. Deniq; infuſo ueneno, ſumptoq; extremis digitis cratere, quandoquidem animus ad id nō accedebat,ſed timidè admodum ſe ha- 13
bebat, intuſq; ſibi cor continue palpitabat. Tandem Crucis ſignaculo *Crucis ſignaculum*
Chriſtianis conſueto uenenum conſignat, ſtatimq; ubi clauſis oculis bi- *Chriſtianis cōſuetum*
biſſet (ò magnam,ac admirandam Chriſte tuam potentiam) illęſus per- *ueneno uim abſtulit.*
manſit,cruce ueneno ſuam tollente uim.

Cum autem ſimili rurſum neceſſitate opprimeretur, & ab ipſis creditoribus obſideretur,animamq; haberet priori oppreſſam inopia, & quæ omnimodo quæreret è pręſentibus liberationem,labefactabatur tamen ad ſumendum alterum uenenum,& ad mortem accedere recuſabat.Verum cū è præſentibus non liberaretur difficultatibus,grauius eſſe malum iudicans iterata etiam morte,accedit ad ueneficum,rurſumq; ab illo poſcit aliud pharmacum,ut malum malo mederetur,cū id quod prius acceperat,nihil ad id,quod neceſſe erat,tuliſſet auxilij,utpote ſua natura illud uincente. Nam id impedimento fuiſſe ueneni efficaciæ demens dicebat, non intelligens crucē fuiſſe,quæ hic mortem abſtuliſſet,quæ etiam antea ſerpentem longe hoc ueneno potentiorem ſuſtulerat. Itaq; præſtigiator ille ac ueneficus,& ipſe pharmaci debilitatem damnans,aliud ipſi porrigit,quod priore multo efficacius erat.Cumq; rurſum domum ueniſſet,ac illud bibiturus eſſet,cū priori timore & agonia,duplicibuſq; illis anxie- 14
tatibus luctabatur,& ſudore undiq; circunfluebat,ac tremebat. Deinde *Rurſus crucis ſigna-*
ubi rurſum conſueto crucis ſignaculo calicem conſignaſſet,ac bibiſſet,ite *culum in calice factū,*
rū illæſus permanſit;ipſeq; obſtupuit,ſanè cum cauſam coniectare non *eum qui uenenū bi-*
poſſet, ac mirum in modum deſperationis ſtimulis iactabatur, nondum *berat præſeruauit.*
enim intelligere poterat ꝙ Crucis efficacia eſſet, quæ ueneni uires extingueret. Cumq; homo animi anguſtiæ ac calamitatum pelago immerſus, nec uel paululum ad ſaniorem mentem redire, nec ea quæ (ut aiunt) ante pedes erant,cognoſcere poſſet,hinc iterato abit ad Hebręum,& eadem, quæ prius,exponit.

Cum autē & ille conſternatus eſſet,longoq; tempore ſuper ea re conſilio deſtitueretur, deinde etiam cauſam aliquam deprehendere cuperet, propter quā in ueneno falſus eſſet (ipſe enim ueneficus erat , & huiuſmodi rerum artifex) quo pacto & in quem modum,ubi domum redijſſet,uenenum acciperet,minutatim per ſingula interrogabat.Hic autem,Nihil, inquit aliud ago domum ueniens,q̄ ꝙ infuſo crateri ueneno,deinde paululum etiam labefactatus,& anxietate in corde concuſſus,crucis ſigno,
ut quod à Chriſtianis ex conſuetudine fieri ſolet, propter timorem cali- 15
ce obſignato,oculis clauſis illud bibo. Vbi primum Crucis nomen hic au *Mira ſigni Crucis*
diſſet Hebræus,intellexit ſtatim quod erat, nempe crucem eſſe,quæ uim *uirtus.*
tolleret ueneni.Porrò ne res nudæ ſolum hæreret ſuſpicioni,quandā etiam requirit fidem:cuidam illius cani tradito ueneno,hunc protinus interimit.

Hebræus autem nullas amplius requirens demonſtrationes, abiurata patria ſecta ad ueritatem accedit. Idq; primum tollit errorem,& uenenū ei,qui alio modo uſus fuerat,uere mortiferum oſtenſum eſt prioris ueneficij, ipſius ſignum mutationis idoneum. Accedit ad Chriſti diſcipulum

ducem errantium. Tubæ uariarum ſpiritus linguarum mentis cõceptum indicat, arguit inſipientiam. Publicat prauũ illud myſterium, manifeſtat prioris erroris inſenſibilitatem. Porrò ille & accedentem ſuſcipit, & laudat reſipiſcentiam, ipſumq́ adhortationibus munit, ac conſilijs. Deinde & baptiſmate regenerat, & uniuerſorum domino conciliat. Verum neq́ cõmunis ſalutis diſpenſator eum, qui Hebręo fuerat occaſio mutationis, ita male habentem neglexit; ſed cauſa cognita, quæ ipſum ad id periculi duxerat, & propter quã ultro propria quoq; uita miſere priuandus erat, & paternis ipſum refouet colloquijs, & illius animam, quæ iam conciderat, erigit, ac triſtitiam & deſperationem abijcit.

Deinde opere etiam affert conſolationem, quandoquidem & hoc poterat efficere. Quoniam enim & debitorum repetitione, & rerum neceſſariarum inopia oppreſſum illum uidit, & ob id ipſam uitã miſere abijcientem, quid facit? Atq; hinc mihi conſiderate quibus donis ille dotatus fuerat. Quod enim antea Petrus cũ ipſo templum ingreſſurus ad horam precationis nonam, qua (ut inquit Lucas) uſus eſt in claudo, qui ad ſpecioſam templi portam ſedebat, ac eleemoſynam petebat dicens, Argentum & aurũ non eſt mihi, quod autem habeo hoc tibi do, ſimul & pedes ipſi ſanos reddens: hoc ſanè & iſte hic facit. Sciens enim nihil ſibi argenti eſſe uel auri, ut hinc illius indigentiæ neceſſitatem conſolari poſſet, herbę, quę in proximo erat quantum ambabus manibus cõprehendere poſſet, iuſſit homini accipere. Ille uero cum ignoraret quęnam eſſet cauſa, & quidnam
16 hac re ſibi uellet Apoſtolus, ac herbam quantum totis manibus aſſequebatur cõprehendiſſet, ipſe facta duntaxat oratione, ac ſigno crucis, ipſam reſtituit, & protinus correptam herbam aurum eſſe oſtendit, aurumq́ puriſſimum; atq; hunc confeſtim tollere iuſſit, ſimulq; & conſilij inopiam ac deſperationem ex pręſenti egeſtate contractam diſſoluere, & debita reddere, ac reſiduę uitæ occaſionibus prouidere, Deoq́ gratiarum actiones reddere. Quid igitur fieri poſſet, quod huic æquaretur miraculo? Siquidem in templi introitu forſan & hic quodammodo fuerat Petro auxilio, & abundantiorem ambo ſpiritus gratiam poſtulauerant. Hic autem ſolam Ioannis uim ac fortitudinem eſt intueri, quantaq; erga Deum ſpiritus familiaritate ditatus ſit.

Oratione & Crucis ſigno herbam Apoſtolus in purum, aurum conuertit.

Sed hęc quidem exhibebat dum adhuc in terra conuerſaretur, errores abigens, & pietatis prædicationem diſſeminans, ac reuocans ueritatem. Poſtq́ autem omnes, quod ſuarum erat partium, Deo adduxerat, cęlum quidem efficiens proſcenium, terræ autẽ orbem theatrũ, ac Angelos ſpectatores, qui ſtupefacti erant ad decorẽ uirtutis illius ac prudentiam (Deſiderabilia nanq; ſuper aurũ & lapidem pretioſum multum, ac dulciora ſuper mel & fauum erant doctrinæ ipſius diuina eloquia) ciuitatẽ egreſ-
17 ſus eſt, diſcipulis pręcipiens ut ligonem ac ſarculum ſecum conferrent, ac protinus in montẽ quendam aſcendens, ubi nunc huius tẽplum extructũ eſt eximiæ cũ pulchritudinis, tum magnitudinis, ſtanſq́ in ipſo; Hic, inqt, filij mihi fodite. Deinde ubi ſe totum conſignaſſet, ac dixiſſet: Et tu mecũ eſto domine Ieſu Chriſte; aſtantibuſq; ſubiunxiſſet: Pax uobis fratres; in foueam demiſit pallium, & ipſe quoq; in eam deſcendit, ac corpore mediam obtinuit Aſiam, ubi olim qui è Græcanico cœtu erant philoſophabantur. Porrò diſcipuli comas euellebant, genaſq́ percutiebant, ac orba

Templum in honorẽ D. Ioannis ubi iacere uoluit, eximiæ pulchritudinis et magnitudinis extructum.

tionem miſerabiliter deplorabant,paſtorē,gubernatorē,ſeruatorem,deniq; eum,qui omnibus omnia erat inclamabant. Deinde etiam ciuitatem accedentes his,qui in ciuitate erant,manifeſtant id quod factum erat. Interim autem die illuceſcente concurrunt ad monumentū diſcere cupientes num pręceptor adhuc ſuperuiueret,& ouile acceſſerunt. Porrò paſtor nuſquā comparebat,ſolæ iacebant crepidæ,is autē,qui has abiecerat, diſparuerat. Diſcurrunt huc & illuc,quemadmodū hi qui cū Eliſæo erant, ſcrutantur, inueſtigant, uerum incaſſus efficitur ipſis labor. Deinde uix tandem illius uocis recordati:ſi eum uolo manere,donec ueniam quid ad te?ad mentem alacriorē redeunt. Et ille quidē Enoch,& Eliæ Thesbitæ coniungitur: hi autem à lamentis diſcedentes Deum uniuerſorum laudabant,qui ſuum dilectum adeò magnificauerat. 18

Hoc itaq; die,quo hæc cōtigerunt,ſplendidus huic Theologo celebratur Epheſi conuentus ex omni genere ac uniuerſa ętate,qui aſtrorū ſplendorem imitetur. Præterea in hoc ſacro loco,ad quem hic cū pallio declinauit,minutus quidam puluis manat,ac exoritur cuius accedenti medelam ab omni morbo ſuppeditans. Cum igitur in nocturnis laudibus feſti ipſius,ab his qui in eo miniſtrant, tradatur cœtibus ad hoc congregatis, non facile exhauritur,ſed quo amplius hauriunt,tanto magis manat,uelut perpetuus quidam theſaurus,qui ſimul & participantes reddit ditiores,ac ſeipſo abundantior ſemper efficitur, gratia ac benignitate domini noſtri Ieſu Chriſti;cū quo patri ſimul ac ſpiritui ſancto gloria,imperium, honor,& adoratio,nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorū. Amen. 19

Minutus puluis ex loco Apoſtoli ubi corpus eius iacuit manat pro uarijs morborum generibus de pellendis. Quod ſignum eſt habitantis in eo gratiæ ſpiritusſancti.

Nocturnæ laudes Epheſi in feſto Ioannis Apoſtoli celebrantur.

VITA D. IACOBI APOSTOLI FRATRIS IOANNIS EVANGELISTAE PER EVSEbium *Cæſarienſem ſcripta.*

Habetur lib. 2. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ca. 9.

TEmpore Claudij Imperatoris quando fames erat,miſit (inquit Lucas in actis Apoſtolorum) Herodes rex manus ſuas affligere aliquos de eccleſia,& interfecit Iacobum fratrem Ioannis gladio.

De hoc autē Iacobo Clemens Alexandrinus etiam hiſtoriam quandam dignā memoria,in ſeptimo Diſpoſitionum ſuarum libro, ſcribit, perlatam ad ſe uſq; ex traditione maiorū: Quoniam quidem,inquit,& is,qui obtulerat eum iudici ad martyrium, Iacobum ſcilicet,motus etiam ipſe confeſſus eſt ſe eſſe Chriſtianū. Ducti ſunt,inquit,ambo pariter ad ſupplicium,& cum ducerentur, in uia rogauit Iacobum dare ſibi remiſſionē. At ille parumper deliberans: Pax tibi, inquit,& oſculatus eſt eum. Et ita ambo ſimul capite plexi ſunt.

VITA D. IACOBI APOSTOLI COGNOMENTO IVSTI, PRIMI HIEROSOLYMORVM *Epiſcopi, per Euſebium Cæſarienſem ſcripta.*

Ex lib. 2. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 23.

IVdęi poſteaquā Paulus ad Cęſarem, quē appellauerat, a Feſto tranſmiſſus eſt,& fruſtratas inſidias quas ei tetenderant,uident,in Iacobum fratrem domini immanitatem nequitiæ ſuę uertunt,cui epiſcopalis in Hieroſolymis delata ab apoſtolis fuerat ſedes. Quemq; hoc modo adorti ſunt. Productum in medium,abnegare cum ſi

dem Chriſti coram omni populo expetunt. At ille cõtra omnium opinionem, uoce ſatis libera, & multo maiora quã uellent, corã uniuerſo populo cũ omni fiducia profitetur, filium eſſe Dei ſaluatorem & dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum. Tum illi non ferentes tam graue & tam liberum teſtimonium uiri, pro eo maxime quod iuſtiſſimus apud omnes habebatur ob religioſę & continentiſſimę uitæ meritũ, in necem eius uertuntur, fauente ſibi occaſione temporis ex morte rectoris. Contigit enim Feſtum peridem tẽpus obire apud Iudæam, & ſine rectore ac principe eſſe prouinciam. Nam mortis Iacobi modus iam quidem & in ſuperioribus a nobis, Clementis ſermonibus indicatus eſt, cũ de pinna templi eum præcipitatum, & fullonis percuſſum ueſte deſcribit.

Exploratius tamẽ de eo Egeſippus, qui poſt ipſas ſtatim primas Apoſtolorum ſucceſſiones fuit, in quinto Cõmentariorum ſuorũ libro, his uerbis refert, Suſcepit, inquit, eccleſiam cum Apoſtolis frater domini Iacobus, qui ab omnibus cognominatus eſt Iuſtus, ab ipſis domini tẽporibus perdurans, uſq; ad nos. Et multi quidem Iacobi uocati ſunt, ſed hic ex utero matris ſuæ ſanctus fuit. Vinum & ſiceram non bibit, ſed neq; animal manducauit: ferrum in caput eius non aſcendit, oleo non eſt perunctus, balneis non eſt uſus. Huic ſoli licebat introire in ſancta ſanctorum. Neq; enim Laneo utebatur indumento, ſed tantũ Sindone. Solus ingrediebatur templum, & iacebat ſuper genua ſua, orans pro populi indulgẽtia, ita ut orando callos faceret in genibus ad modum cameli, ſemper genua flectendo, nec unquã ab oratione ceſſando. Itaq; pro incredibili cõtinentia & ſumma iuſtitia appellatus eſt Iuſtus, & Oblias, quod eſt interpretatũ, munimentum populi, & iuſtitia, ſicut & prophetæ indicarunt de eo. Quidam ergo de ſeptem hæreſibus quæ erant in populo (de quibus ſuperius ſcripſimus) interrogabant eum, quod eſſet oſtium Ieſu. At ille dicebat, hunc eſſe ſaluatorẽ. Ex quibus aliquanti crediderunt, quia Ieſus eſt Chriſtus. Illæ autem hæreſes (quas ſupradiximus) non crediderunt, neq; ſurrexiſſe eum, neq; uenturũ ut retribuat unicuiq; ſecundum opera ſua. Qui uero crediderunt, per Iacobum crediderunt. In quibus cũ multi etiam ex principibus credidiſſent, perturbatio erat Iudęorum & Scribarũ & Phariſæorum, dicentium: Nihil iam ſupereſt, quin omnis populus credat in Ieſum, quod ipſe ſit Chriſtus. Conuenientes igitur ad Iacobũ, dicebãt ei: Oramus te, ut reuoces populum, qui ecce errat in Ieſu, putans quod ipſe ſit Chriſtus. Deprecamur ergo te, ut ſuadeas omnibus cõuenientibus in die Paſchę de Ieſu. Tibi enim omnes obtẽperamus, & de te tam nos, quã populus teſtimonium ferimus, quia iuſtus es, & perſonã nullius accipis. Tu ergo ſuade populo de Ieſu ne erret, quia omnes tibi obedimus. Aſcende itaq; in excelſum locũ pinnæ templi, ut in edito poſitus appareas omnibus, & uerba tua audiantur a cunctis, quia in diebus paſchæ conuenit non ſolum Iudæorũ, ſed & Gentilium multitudo. Statuerunt igitur ſupradicti Scribæ & Phariſæi Iacobum ſupra pinnam templi, & uoce magna clamantes ad eum dicunt: Virorum iuſtiſſime, cui omnes nos obtẽperare debemus, quoniam populus errat poſt Ieſum qui crucifixus eſt, enuncia nobis quod ſit oſtium Ieſu. Tunc Iacobus ingenti uoce ad eos reſpondit: Quid me interrogatis de filio hominis? Et ecce ipſe ſedet in cęlo a dextris ſummę uirtutis, & ipſe uenturus eſt in nubibus cœli.

1 *Vide Iacobi Apoſtoli abſtinentiam, et ciborum delectum, cõtra noſtros hæreticos.*

2 *Habes in Apoſtolo ueſtimenti ſimplicitatẽ. Orationis aſſiduitatẽ Genuflexionẽ in precatione. Continentiã in corpe. Quid ad hæc dicis Eccleſiæ turbator, et omnium bonarum inſtitutionum euerſor?*

Cumq;

Cumq; hac reſponſione & teſtimonio Iacobi multis ſatisfactū eſſet, & libenter audiſſent quæ Iacobus conteſtatus eſt, cęperunt glorificare deum, & dicere: Oſanna filio Dauid. Tunc rurſum ipſi Scribæ & Phariſęi cęperunt ad inuicem dicere: Male fecimus tale teſtimonium præſtare de Ieſu. Sed aſcendamus & præcipitemus hunc deorſum, ut cæteri terreantur, & non credant ei. Simul & uoce magna exclamauerunt dicētes: Oo, & iuſtus errauit. Et compleuerunt ſcripturam, quæ in Eſaia ſcripta eſt, dicentem: Auferamus Iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, propterea fructū operum ſuorum manducabunt. Aſcenderunt ergo, & præcipitauerunt eum, & dicebant ad inuicem: Lapidemus Iacobum Iuſtum. Et cęperunt eum urgere lapidibus. Qui deiectus, non ſolum mori non potuit, ſed conuerſus, & ſuper genua ſua recumbens, dicebat: Rogo domine deus pater, remitte eis peccatū, non enim ſciunt quid faciunt. Cūq; eum talia orātem deſuper lapidibus perurgerent, unus de ſacerdotib⁹ de filijs Rechab filij Rechabin, de qbus proteſtaē Hieremias ꝓpheta, exclamauit, dicēs: Parcite q̄ſo. Quid facitis? Pro uobis orat iuſtus hic quē lapidatis. Et unus ex ipſis fullonis arrepto fuſte, ī quo res exprimere ſolent, cerebro eius illiſit, & tali martyrio cōſummatus eſt, ac ſepultus in eodē loco ꝓpe tēplum.

Hic eſt qui extitit ueritatis teſtis Iudęis & Gentibus, q̄a Ieſus eſt Chriſtus. Et non multo poſt oppugnatio conſequuta eſt Veſpaſiani. Hæc latius quidem, ſed cōſonantes Clementi etiam Egeſippus retulit, quod ita mirus quidē, & apud omnes homines opinatiſſimus in obſeruatione totius iuſtitiæ Iacobus habebatur, ut & Iudæorum prudentes quiq; crederent hanc eſſe cauſam ſtatim conſequutę oppugnationis Hieroſolymorum, quod in illum rurſus ſceleratas iniecerint manus. Et Ioſeph ita ſibi uideri euidenter indicat per hæc uerba: Quæ omnia, inquit, acciderunt Iudæis, pro uindicta Iacobi Iuſti, qui erat frater Ieſu, qui dicitur Chriſtus, quem iuſtiſſimum & pijſſimum omnium confeſſione uirum Iudæi interfecerunt. Idemq; etiam mortem eius in uigeſimo antiquitatū libro, his uerbis deſignat. Mittit autem Cæſar Albinum Iudęæ præfectum, Feſti morte comperta. Ananias autem iunior (quem pontificatum ſuſcepiſſe ſupra diximus) proteruus admodum, & inſolens moribus, hęreſim defendebat Sadducęorum qui in iudicijs crudeliores Iudæis cæteris uidētur, ſicut iam ſupradiximus. Hic inſolentiæ ſuę tempus datum credens ex morte Feſti, confeſſum iudicum conuocat, & introducit in medium fratrem Ieſu qui dicitur Chriſtus, Iacobum nomine, & alios quāplurimos, quos uelut cōtra legem gerere incuſans, tradidit lapidandos. Quod facinus, ſi quis ex ciuibus modeſtior fuit, & ęqui ac legis obſeruantior, grauiſſime tulit. Qui etiam occulte legationem ad Cæſarē mittunt, orantes eum ſcribere Ananiæ, ne hęc agat: quia nec prius huiuſcemodi facinora recte cōmiſerit. Quidam autem ex ipſis etiam Albino occurrunt, de Alexandria ad ipſos iter agenti atq; edocent, quod non licuerit Ananiæ ſe inconſulto confeſſum iudicum conuocare. At ille cōmotus ex his quæ dicta ſunt, eum indignatione ſcribit ad Ananiam, cōminatus ablaturum ſe ab eo iudicandi poteſtatem, qua non recte utebatur, quia & Agrippa rex eum tribus ſolis menſibus functum hoc honore, priuauerit, & Ieſum Dammei filium in locum eius ſubrogauerit. Hactenus etiam de Iacobo, cuius illa habetur epiſtola, quæ prima ſcribitur inter eas quæ Catholicæ appellantur.

3 *Aſſerit Iacobi eſſe epiſtolam quæ inter catholicas prima appellatur. Quod nota cōtra noſtri temporis hæreticos.*

VITA SANCTI ANDREÆ APOSTOLI PER PRESBYTEROS, ET DIACONES 7 Eccleſiarum Achaiæ ſcripta.

PAſſionem ſancti Apoſtoli Andreę, quam oculis noſtris uidimus, omnes presbyteri, & diacones eccleſiarum Achaiæ ſcribimus uniuerſis eccleſijs, quæ ſunt in Oriente, & Occidente, & Meridiano, & Septentrione, in Chriſti nomine conſtitutis; Pax uobis, & uniuerſis, qui credunt unum Deum in Trinitate perfectum, uerum Patrem ingenitum, uerum filium unigenitum, uerum ſpiritum ſanctum procedentem ex patre, in filio permanentem, ut oſtendatur unus ſpiritus eſſe in Patre, & filio, & hoc eſſe unigenitum filium, quod eſt & ille, qui genuit. Hanc fidē didicimus à ſancto Andrea Apoſtolo domini noſtri Ieſu Chriſti; cuius paſſionē, quā corā poſiti uidimus, prout poſſumus, explicamus.

Proconſul itaq; Ægeas Patras ciuitatem ingreſſus, cœpit compellere credentes Chriſto ad ſacrificia Idolorū. Cui occurrens ſanctus Andreas dixit: Oportebat ut tu, qui iudex eſſe hominū comprobaris, iudicem tuū, qui eſt in cœlo, cognoſceres, & agnitum coleres, & colendo eum, qui uerus Deus eſt, ab his, qui ueri dij non ſunt, animum reuocares. Cui Ægeas dixit: Tu es Andreas, qui deſtruis templa Deorum, & ſuades hominibus ſuperſtitioſam illam ſectam, quā nuper detectam Romani Principes exterminari iuſſerunt? Andreas dixit: Romani principes nondum cognouerunt hoc, quod pro ſalute hominum ueniens Dei filius docuerit iſta Idola nō ſolum Deos non eſſe, ſed eſſe dæmonia peſſima, & inimica humano generi, quæ hoc docent homines, unde offendatur Deus, ut dum offenſus fuerit, auertatur, & non exaudiat; & cum auerſus fuerit, & non exaudierit, habeantur à diabolo ipſi captiui, & tam diu eos deludat, quouſq; diu de corpore exeant rei, & nudi, nihil ſecum præter peccata portantes.

Ægeas dixit: Iſta ſuperſtitioſa, & uana uerba Ieſus ueſter dum prædicaret, Iudæi illum crucis patibulo affixerunt. Andreas reſpondit. O' ſi uelles ſcire myſterium Crucis, quanta rationabili charitate author humani generis pro reſtauratione noſtra hoc crucis patibulum nō inuitus, ſed ſponte ſuſcepit. Ægeas dixit: Cum traditus aſſeratur à ſuo diſcipulo, & à Iudęis tentus, & Præſidi adductus, & ad petitionem Iudæorū à militibus Præſidis crucifixus, quomodo tu dicis eum ſpōtaneum Crucis ſubiſſe patibulum? Andreas reſpondit: Ideo ego dico ſpontaneum, quoniam ſimul cum ipſo fui, cū à ſuo diſcipulo traderetur; & anteq; traderetur, dixit nobis, quod tradendus eſſet, & crucifigendus pro ſalute hominū; & die tertia reſurrecturum ſe eſſe prædixit. Cui cū frater meus Petrus diceret: Propitius eſto tibi domine, non fiat iſtud; Indignatus ſic ait Petro: Vade retro Satana, quia non ſapis ea, quæ ſunt Dei. Et ut plenius nos inſtrueret, quō ſponte paſſionem ſuſciperet, dicebat nobis: Poteſtatem habeo ponendi animā meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Ad ultimum dum cœnaret nobiſcum, & diceret; Vnus ueſtrū me traditurus eſt, & ad iſtam uocem omnes contriſtaremur; ne ſuſpenſos cogitatio trucidaret, ait: Cui dedero panis fragmentum de manu mea, ipſe eſt. Et cum dediſſet uni ex condiſcipulis noſtris, & futura quaſi iam pręterita narraret, docuit ſe uo-

luntate fuiſſe traditum,cum nec traditorem fugiendo deſeruit,& in loco, quo illum ſciebat uenturum eſſe, permanſit.

Ægeas dixit:Miror te prudentẽ uirum iſtum uelle ſectari,quẽ quoquo pacto,aut ſponte, aut inuitum, cruci tamen confiteris affixum. Andreas reſpondit:Hoc eſt,quod me & iam dixiſſe iam retines, Magnum eſt myſterium Crucis:Quod ſi forte uolueris audire,retexam.Ægeas dixit:Myſterium nõ poteſt dici,ſed ſupplicium. Andreas dixit:Ipſum ſupplicium, myſterium reſtaurationis humanæ, ſi patienter audias, comprobabis. Ægeas dixit:Ego quidem patienter te audiam;ſed tu ſi me obtemperanter non audieris,ipſum Crucis myſterium in te ipſo excipies.Andreas reſpondit:Ego ſi Crucis patibulum expaueſcerem,Crucis gloriam non prędicarem. Ægeas dixit: Inſanus ſermo tuus prædicat gloriam ſupplicij, qui per audaciam pœnam non times mortis. Andreas reſpondit:Nõ per audaciam,ſed per fidem pœnam non timeo mortis. Mors enim iuſtorũ precioſa eſt;mors uero peccatorum peſſima.Et ideo audire te uolo crucis myſterium,ut agnitum forſitan credas, & credens ad reſtauratione tuæ animæ quoq; pertingas.Ægeas dixit:Reſtauratur hoc,quod perijſſe docetur. Nunquid anima mea perijt, ut ad eius me reſtaurationem uenire per fidem,neſcio quam,tu aſſeras?

Andreas reſpondit:Hoc eſt,quod te diſcere deſiderabam,ut dum perditas animas hominum docuero,iſtam reſtaurationem earum per crucis myſterium pandam.Primus enim homo per lignũ præuaricationis mortem induxit,& neceſſarium hoc erat generi humano,ut per lignũ paſſionis mors,quæ ingreſſa fuerat,pelleretur.Et quomodo de ĩmaculata terra factus fuerat homo primus,qui per lignum pręuaricationis mundo mortem intulerat,neceſſarium fuit,ut de immaculata Virgine natus Chriſtus perfectus homo,qui eſt Dei filius, qui primum hominem fecerat,uitam æternam,quã perdiderant omnes,repararet,ac de ligno crucis lignũ concupiſcentiæ excluderet,panderet in cruce immaculatas manus pro manibus incontinenter extenſis,pro ſuaui cibo arboris uetitę eſcam fellis acciperet, & in ſe ſuſcipiens mortalitatem noſtram, ſuam nobis immortalitatem offerret.

Ægeas dixit:Iſta uerba illis narrare debes,qui tibi credunt,mihi autem niſi hoc conſentias,ut ſacrificium dijs omnipotentibus offeras,in ipſa cruce,quam laudas,te fuſtigatũ affigi præcipiam. Andreas reſpondit:Omnipotenti Deo,qui unus,& uerus eſt,ego omni die ſacrifico,non thuris fumum,nec taurorum mugientium carnes,nec hircorũ ſanguinem;ſed ĩmaculatum agnum quotidie in altari crucis ſacrifico; cuius carnes, poſteaq̃ omnis populus credentium mãducauerit,& eius ſanguinẽ biberit,agnus, qui ſacrificatus eſt,integer perſeuerat,& uiuus:& cũ uere ſacrificatus ſit, & uere carnes eius manducatę ſint à populo,& uerè ſanguis eius ſit hauſtus, tamen (ut dixi) integer permanet, & ĩmaculatus,& uiuus. Ægeas dixit:Quomodo poteſt hoc fieri? Andreas reſpondit: Si uis diſcere,quomodo hoc poteſt fieri, aſſume formam diſcipuli,ut poſſis doceri, quod quæris. Ægeas dixit: Ego à te tormentis exigam huius rei notitiam. Andreas dixit: Miror te hominem prudentem tam ſtulte locutum.Ergo tu tormentis putas me diuina tibi pandere ſacrificia? Audiſti myſteriũ Crucis, audiſti myſterium ſacrificij. Si crediderjs Chriſtum filium Dei, qui

1 *Quid hic dicis hæretice? Negare ne ulterius audeas in Eucharistia eſſe uerum corpus et ſanguinẽ Xp̃i? Miſſam ne dici ſacrificium? Nonne hæc apoſtoli uerba omnes tuas blaſphemias confundunt & conculcant?*

crucifixus eſt à Iudæis, uerũ Deum eſſe, pandam tibi quo ordine occiſus uiuat agans, qui cũ ſacrificatus fuerit, & comeſtus, integer tamen, & ima culatus in ſuo regro permanet. Ægeas dixit: Cum ſit occiſus, & ab omni populo (ut aſſeris) deuoratus, quõ integer perſeuerat, & uiuus? Andreas reſpondit: ſi credideris ex toto corde tuo, diſcere poteris; ſi nõ credideris, penitus nunq̃ tu ad indaginem huius ueritatis attinges.

Tunc iratus Ægeas iuſſit eum in carcerẽ retrudi. Vbi cũ eſſet clauſus, uenit ad eũ multitudo penè totius Prouinciæ, ita ut Ægeam uellent occidere, & Andream Apoſtolum fractis ianuis carceris liberare. Quos ſanctus Andreas his uerbis admonuit: Nolite quietem domini noſtri Ieſu Chriſti in ſeditionem diabolicã excitare. Nam traditus Dominus omnẽ patientiam præbuit, non contendit, neq; clamauit, nec in plateis aliquis eum clamantem audiuit. Habete ergo ſilentium, quietẽ, & pacem; & non ſolum meum martyrium nolite impedire, uerumetiam nos ipſos, quaſi athletas Domini; præparate, ut uincatis minas intrepido animo, plagas autẽ per tolerantiam corporis ſuperetis. Si enim terror timendus eſt, ille eſt utiq; timendus, qui finem non habet. Nam humanus timor fumo ſimilis eſt, & ſubito cũ excitatus fuerit, euaneſcit. Et ſi dolores timẽdi ſunt, illi ſunt formidandi, qui ſic incipiunt, ut nunq̃ finiantur. Iſti enim dolores aut leues ſunt, & tolerantur, aut graues ſunt, & cito animã eijciunt. Illi autem dolores æterni ſunt, ubi eſt quotidianus fletus, & mugitus, & luctus, & ſine fine cruciatus, ad quem Proconſul Ægeas ire non timet. Eſtote ergo magis parati ad hoc, ut per tribulationes temporales ad æterna gaudia pertingatis: ubi ſemper lætemini, ſemper floreatis, ſemperq; cum Chriſto regnetis.

Hæc, & his ſimilia ſancto Andrea Apoſtolo per totam noctem populum admonente, dum lux diei in matutino prorumperet, miſit Ægeas, & adduxit ad ſe ſanctum Andream, ac ſedens pro tribunali dixit: Exiſtima ui te nocturna cogitatione reuocare animum tuũ à ſtultitia, & à Chriſti tui laude ceſſare, ut poſſes nobiſcum non amittere gaudia uitæ. Stultũ eſt enim ultro uelle ad paſſionem Crucis ire, & ignibus, ac flammis teipſum peſſimis deſtinare. Andreas reſpondit: Gaudia tecũ habere potero, ſi credens Chriſto dimittas culturas Idolorũ. Chriſtus enim me miſit ad iſtã Prouinciam, in qua non paruũ populum ei acquiſiui. Ægeas dixit: Ideo te ſacrificare cõpello, ut iſti, qui per te decepti ſunt populi, relinquant uanitatem tuę doctrinæ, & ipſi dijs offerant grata libamina. Nulla enim remãſit in Achaia ciuitas, in qua templa deorum derelicta non ſint, & deſerta. Nunc ergo per te reſtauretur cultura deorum, ut & dij, qui contra te irati ſunt, placari poſſint, & in noſtra poſſis amicitia permanere. Sin aliàs, diuerſa pro defenſione deorũ patieris ſupplicia, & poſt omnia crucis, quã laudaſti, patibulo ſuſpenſus deficies. Andreas reſpondit: Audi fili mortis, & ſtipula æternis parata incendijs, audi me ſeruũ domini, & Apoſtolum Ieſu Chriſti. Nunc uſq; mitius tecum egi cenſura fidei, ut rationis capax, & ueritatis defenſor effectus, idola uana contemneres, & Deum, qui in cœlis eſt, adorares. Sed quia in impudentia tua perdurans, me putas minas tuas poſſe formidare, quicquid tibi uidetur in ſupplicijs maius excogita. Tanto enim meo regi ero acceptior, quanto pro eius nomine fuero permanens in tormentis confeſſor.

Tunc

Tunc Ægeas iuſſit eum flagellis cædi extenſum. Qui cũ ſeptem ternio nes tranſiſſet, eleuatus eſt, atq; adductus ante eum. Cui Ægeas dixit: Audi me Andrea, & ab effuſione ſanguinis conſilium reuoca. Quod ſi non feceris, crucis te faciam interire patibulo. Andreas dixit: Ego crucis Chriſti ſeruus ſum, & crucis trophęum optare potius debeo, quàm timere. Tibi autem cruciatus æternus qui debetur, poteris euadere, ſi poſtquã probaueris perſeuerantiam meam, uel ſic credideris Chriſto. Ego enim de tuo interitu timeo; nõ de mea paſſione conturbor. Paſſio enim mea aut unius diei ſpatium occupat, aut duorũ, ut multum: Tuus autẽ cruciatus nec per milia annorũ poteſt peruenire ad finẽ. Vnde deſine iam miſerias tuas augumentare, & ignem ipſe tu tibi æternum accendere noli. Tunc indignatus Ægeas, cruci eum affigi præcepit, mandans hoc quæſtionarijs, ut ligatis pedibus, & manibus, quaſi in eculeo tenderetur, ne clauis affixus cito deficeret, ſed cruciaretur potius longo cruciatu. Cumq; eum carnifices ducerent, ut crucifigeretur, concurſus factus eſt populorum, clamantium, ac dicentium: Iuſtus homo, & amicus Dei quid fecit, ut ducatur ad crucem? Andreas uero rogabat populum, ut non impedirent paſſionẽ eius. Gaudens enim, & exultans ibat, & à doctrina non ceſſans.

Cumq; perueniſſet ad locum, ubi crux parata erat, uidens eam à lõge, exclamauit uoce magna, dicens: Salue Crux, quæ in corpore Chriſti dedicata es, & ex membrorũ eius margaritis ornata. Antequàm te aſcenderet dominus timorem terrenũ habuiſti, modo uero amorẽ cœleſtem obtinens pro uoto ſuſciperis. Sciris enim à credentibus quanta intra te gaudia habeas, quanta munera præparata. Securus ergo, & gaudens uenio ad te, ita, ut & tu exultans ſuſcipias me diſcipulum eius, qui pependit in te, qa amator tuus ſemper fui, & deſideraui amplecti te. O bona Crux, quæ decorem, & pulchritudinẽ de membris domini ſuſcepiſti, diu deſiderata, ſolicite amata, ſine intermiſſione quæſita, & aliquando iam concupiſcenti animo præparata, accipe me ab hominibus, & redde me magiſtro meo, ut per te me recipiat, qui per te redemit me. Et hæc dicens expoliauit ſe, & ueſtimenta ſua tradidit carnificibus. Qui accedentes leuauerunt eum in crucẽ, & extendentes funibus totũ corpus eius (ſicut eis iuſſum fuerat) ſuſpenderunt. Aſtantes uero erant turbæ ad uiginti milia hominum, inter quos erat frater Ægeæ, nomine Stratocles, qui ſimul clamabat cum populo, iniuſto iudicio ſanctum uirum hoc pati. Sanctus uero Andreas confortabat mentes credentium Chriſto, & hortabatur ad tolerantiam temporalem, docens nihil eſſe dignum paſſione ad æternam remunerationis compenſationem.

Interea uadit omnis populus cũ clamore ad domũ Ægeæ; & omnes pariter clamantes dicebant: Virum ſanctum, pudicũ, ornatũ moribus, bonum doctorẽ, pium, modeſtum, rationabilem non hoc debere pati, ſed debere deponi de cruce, quia iam ſecunda die in cruce poſitus, ueritatẽ prædicare non ceſſat. Tunc Ægeas paueſcens populum, & promittens ſe eũ deponere, ſimul cœpit ire. Quem uidens ſanctus Andreas, dixit: Quid tu ad nos, Ægea, ueniſti? Si uis credere Chriſto, ſicut promiſi, aperietur tibi uia indulgentiæ. Si autem ueniſti ad hoc tantũ, ut me ſoluas, ego penitus hinc de iſta cruce uiuens in corpore deponi non potero. Iam enim regem meum uideo, iam adoro, iam cõſpectui eius conſiſto. Sed de tuis miſerijs

doleo;quia paratus te expectat æternus interitus. Curre pro te miſer,dũ adhuc potes,ne tunc incipias uelle,cũ non poteris. Mittentes autem manus ad crucem carnifices,non poterant penitus contingere eum. Et ſubinde alij & alij ingerentes ſe, ut ſoluerent eum, & nullus poterat pertingere ad eum. Stupebant enim brachia eorum, quicunq; ſe extendiſſent ad ſoluendum eum.

Tunc uoce magna ſanctus Andreas dixit: Ne permittas domine Ieſu Chriſte,me famulum tuũ,qui propter nomen tuũ pendeo in cruce, ſolui; nec permittas eum,qui iam per crucẽ tuam cognouit magnitudinẽ tuam, ab Ægea,homine corruptili,humiliari,ſed ſuſcipe me tu, magiſter meus Chriſte,quẽ dilexi,quẽ cognoui,quẽ confiteor, quẽ cernere deſidero, in quo ſum quod ſum. Suſcipe domine Ieſu Chriſte ſpiritum meum in pace, quia iam tẽpus eſt, ut ueniam, deſiderans te uidere. Suſcipe me domine Ieſu Chriſte magiſter bone,& iube me de iſta cruce nõ deponi,niſi prius ſpiritum meum ſuſceperis. Et cũ hæc dixiſſet,uidentibus cunctis,ſplendor nimius,ſicut fulgur de cœlo ueniens,ita circundedit eum, ut penitus præ ipſo ſplendore oculi eũ humani non poſſent aſpicere. Cumq; permãſiſſet ſplendor ferè dimidiæ horæ ſpacio,abſcedente lumine,emiſit ſpiritum,ſimul cum ipſo lumine pergens ad Dominum,cui eſt honor,& gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

2 Quædam uero fœmina,nomine Maximilla,ſenatrix in ſpecu poſita,diligens pudicitiam,& ſanctitatẽ,ſtatim ut cognouit Apoſtolũ perrexiſſe ad dominũ,acceſſit ad crucẽ,& ſuorũ ſolatio cũ omni reuerentia depoſuit corpus,& condiuit aromatibus,& in loco quo ſe cõſtituerat ſepeliendam,illic eũ ſepeliuit. Ægeas uero iratus contra populũ,diſponebat conteſtationẽ publicã facere,& ad Cęſarẽ accuſationẽ contra Maximillam, & populũ deſtinare. Sed dũ ordinat in cõſpectu officij ſui,à diabolo arreptus eſt;& in medio foro ciuitatis uolutatus,expirauit. Nunciatũ eſt fratri eius,cui nomẽ erat Stratocles,& miſit ſeruos ſuos, dixitq; eis,ut inter Biothanatos ſepelirent eum. Ipſe autẽ de facultatibus eius nihil quæſiuit dicens: Non mihi permittat dominus meus Ieſus Chriſtus,cui credidi,ut ego de bonis fratris mei aliquid contingã,ne polluat me crimen eius,quia Apoſtolum Domini auſus fuit pro amore pecuniæ occidere.

Cura per Maximillã in ſepeliendo Apoſtoli corpore exhibita, nos docet, & ſanctorum reliquias uenerabiles haberi, & ſepelire mortuos pietatis opus eſſe, ac deo placere.

Hæc autẽ geſta ſunt apud Achaiam prouinciam ciuitate Patras,pridie Calend. Decẽb. ubi & iam præſtantur glorioſa eius beneficia uſq; in pręſentem diem. Tantus autẽ timor inuaſit omnes,ut nullus remaneret,qui nõ crederet Saluatori noſtro Deo; qui uult omnes ſaluos fieri,& ad agnitionem ueritatis uenire. Ipſi gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

VITA SANCTI STEPHANI PROTOMARTYRIS, PER D. AVGVSTINUM Epiſcopum Hipponenſem ſcripta.

Eſt ſermo eius primus inter ſermones de Tempore.

FRATRES Chariſsimi celebrauimus heſterna die natalem,quo rex martyrum natus eſt in mundo,hodie celebramus natalem,quo primicerius martyrum migrauit ex mũdo. Oportebat enim ut primum immortalis pro mortalibus ſuſciperet carnem, & ſic mortalis pro immortali contemneret mortem. Et ideo natus eſt domi-

nus ut moreretur pro ſeruo, ne ſeruus timeret mori pro domino. Natus eſt Chriſtus in terris, ut Stephanus naſceretur in cœlis. Ingreſſus eſt dominus mundum, ut Stephanus ingrederetur in cœlum. Altus ad humilia deſcendit, & humilis ad alta aſcendit. Filius dei factus eſt hominis filius, ut filios hominum faceret filios dei. Fecit Chriſtus mirabilia, fecit & Stephanus. Sed Chriſtus fecit ſine Stephano: Nunquid Stephanus potuit facere ſine Chriſto? Viuebat Stephanus de Chriſto, ſicut ſarmentum de uite. Miraris fructum de ſarmento pendentem, uide ſarmentum in uitæ manentem.

Eia ſancte Stephane, dic aliquid Iudæis, ut incipias lapidari, & poſsis coronari. Iaculare uerba, & excipe ſaxa. Dic aliquid de incircunſiſis cordibus, & morieris lapidibus. Dic aliquid de eo cuius nomen nolunt audire, Erubeſcant, & ſæuiant, muta efficiantur labia doloſa. Dic eis, ubi uides uiuum, quem irriſerunt, crucifixum. Dic eis ubi eũ uides, & hic non uiuis, ſed cum illo melius uiuis. Dic eis, quia nihil eſt, quod fecerunt; uiuit, quẽ occiderunt. Dic eis, quia uides ad dexteram patris ſtantem, quem irriſerunt in cruce pendentem. Et ille, inquit, Ecce uideo cœlos apertos, & filium hominis ſtantem ad dexterã dei. At illi clamantes continuerunt aures ſuas. Aures clauſerunt, & ad lapides cucurrerunt, impetumq́; fecerũt omnes in eum, & lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Adhæſit anima mea poſt te, quia lapidatur caro mea pro te. Accipe ſpiritũ meum, & redde mihi promiſſum tuum.

Orauit Chriſtus pro ſuis crucifixoribus, orauit & Stephanus pro ſuis lapidatoribus. Dominus Ieſus Chriſtus orauit affixus ligno: Stephanus genuflexo. Qui ſtando ſuum ſpiritũ commendauit domino, pro illorum delicto fixo genu orauit. Orabat dominũ pro inimicis, ut amicus, dicens, certe ego patior, ego lapidor, in me ſæuiunt, & in me fremunt, ſed ne ſtatuas illis hoc peccatum, quia ut hoc dicam tibi, a te primo audiui. Ego ſeruus tuus patior; Sed multum intereſt inter me, & te. Tu dominus, ego ſeruus. Tu uerbum, ego auditor uerbi. Tu magiſter, ego diſcipulus. Tu creator, ego creatus. Tu deus, ego homo. Multum intereſt inter peccatũ iſtorum, qui lapidant me, & illorum, qui crucifixerunt te. Quando ergo dixiſti, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt: pro magno peccato petiſti, et me pro minimo petere docuiſti. Domine, inquit, ne ſtatuas illis hoc peccatum; tanquam diceret, Ego patior in carne, iſti non pereant in mente. Illi lapides mittebant, & ſanctus Stephanus orationes fundebat.

1 *Pro lapidatoribus ſuis fixo in terrã genu orauit beatus Stephanus.*

Magna pietas fratres, magna clementia; Prorſus qualia in menſa domini ſui comedit, talia & ipſe in ſuo conuiuio præparauit. Scriptum eſt in lege, Ad magnam menſam ſediſti, ſcito quoniam talia te oportet preparare. Talia ergo in oratione exhibuit, qualia in ſui domini menſa comedit. Dominus Chriſtus dixit, Pater ignoſce illis, quia neſciunt qd faciunt: ſanctus Stephanus dixit, Ne ſtatuas illis hoc peccatum: & hoc dicto obdormiuit in dño. O ſomnum pacis: Quid illo ſomno tranquillius? Quid illo ſomno quietius? Qualis ibat ad amicos, qui ſic diligebat inimicos?

2 *Tu qui appellas ſanctos emortuos, uide quod obdormire eos ſcriptura dicit.*

Nam ut nouerit ſanctitas ueſtra, quantum ualuerit oratio ſancti Stephani martyris, recurrite nobiſcum ad illũ adoleſcentem perſecutorem, nomine Saulum, ſicut ex libro, dum legeretur, audiuimus: Qui cum Stephanus lapidaretur, & ab ipſo omnium lapidantium ueſtimenta ſeruarẽ

tur,ut tanquam in manibus omnium ipſe lapidari uideretur. hic cum iret in uia, ſubito circumfulſit eũ lumen de cœlo, & audiuit uocem dicentem ſibi; Saule, Saule quid me perſequeris? Durum eſt, tibi contra ſtimulum calcitrare. Et ille; Et tu quis es domine? Et dominus ad eum; Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris: Quid mihi, & tibi? Quare te erigis

3 Vbi ſunt qui orationes ſuperfluas & inutiles aſſerere audent? An ſuperflua & inutilis Stephani oratio, quæ ſi non fuiſſet, Paulum eccleſia non haberet?

contra me ad tanta mala, quæ commiſiſti in me? Olim quidẽ debui perdere te, ſed Stephanus meus orauit pro te. Saule Saule quid me perſequeris? Sed quia inſanis contra nomen meum, ego te faciam ſeruũ meum. O Saule lupe rapax, comediſti, expecta paululum, et digeres. Dicam plane, eliſus eſt filius perditionis. Nam ſi ſanctus Stephanus ſic non oraſſet, eccleſia Paulum non haberet. Sed ideo erectus eſt Paulus, quia in terra inclinatus exauditus eſt Stephanus. Ergo quod fecit Saulus, patitur Paulus. Quod fecit perſecutor, patitur prædicator. Quod fecit lupus, patitur agnus: quia ſic eſt in tali homine uindicandum, ut diſcat pati, quod faciebat. Sentiat & ipſe, quod alijs inferebat. Dicitur Ananiæ a domino Ieſu

4 Quid hic dicis Hæretice? Commendemus nos (ait Auguſtinus) orationibus Stephani, quia multo magis nunc exauditur pro bene oratorib. ſuis.

Chriſto, Vade ad eum, & ſigna eum ſigno meo. Multa enim patietur pro nomine meo. Abijt Ananias, Baptizauit Saulum, & fecit ex lupo agnũ. Cœpimus habere nos prædicatorẽ, quem ſanctus Stephanus habuit lapidatorem. Sic ergo exauditus eſt ſanctus Stephanus, ut eius orationibus deleretur peccatum, quod commiſerat Saulus. Cõmendemus ergo nos orationibus eius. Multo magis enim nunc exauditur pro bene oratoribus ſuis a regnante domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor, & gloria in ſecula ſeculorum: Amen.

Eſt ſermo eius ſecundus ubi ſupra.

5 Feſtiuiſsimus dies Natalis domini.

6 Dies ſancti Stephani, beati martyris corona illuſtratur.

Poſt extremum feſtiuiſsimũ diem, quo ſalutaris noſtri Chriſti nobis natiuitas illuxit, & iam hodiernus dies beati martyris Stephani corona illuſtratur. Martyris illius merita nulla pars orbis ignorat: paſſus enim eſt ipſo principio eccleſiæ, id eſt, in ipſa urbe Hieroſolyma. Ibi.n.diaconus miniſtrauit, & in ipſo iuuentutis flore decorem ætatis ſuæ ſanguine purpurauit. Paſsio eius inſignis eſt, multumq; mirabilis. Hanc modo de libro Actuum apoſtolorum cum legeretur audiuimus non ſolum, ſed etiam oculis ſpectauimus. Chriſtus ergo caput martyrum prior paſſus eſt pro nobis, relinquẽs uobis exemplum, ut ſequamini ueſtigia eius. Cuius paſsionis ueſtigia prior ſequutus beatus Stephanus, confitendo Chriſtum, lapidatus à Iudæis coronam meruit, tanquam ſuo ſibi nomine poſtam. Stephanus enim Græce, latine corona appellatur. Iam corona nomen habebat, & ideo palmam martyrij ſuo nomine præferebat. Qui cũ lapidaretur, non ſolum non expectabat de perſecutoribus reportare uindictam, ſed eis potius de deo ueniam poſtulabat. Meminerat enim dixiſſe dominum, Mihi uindictam, & ego retribuam dicit dominus. Et iterũ. Ne dixeris ulciſcar me de inimicis meis, ſed expecta dominum, ut tibi auxilium ſit. Expectare nos iubet dominus deus, ut in die futuræ retributionis cum ſanctis martyribus uindicemur. Beati enim, qui expectant dominum, quoniam ipſi hæreditate poſſidebunt terram: illam ſcilicet terram, quæ iuſtis eſt præparata.

Tu autem o Chriſtiane qui quæris uindicari de aduerſario tuo, qui tibi forſitan iniuriam fecit, æſtuas, furis, anhelas, feſtinas uindicari, attende Chriſtum medicum ægritudinis tuæ, attende redemptorẽ animæ tuæ. Propter te pependit in ligno, & nondum eſt uindicatus, & tu uis uindicari, & nõ

uis

uis tantum,& talem magiſtrũ imitari? Ideo pati uoluit,ut tibi patientiæ ſuæ demonſtraret exemplum. Vide pendentẽ,& tibi languenti de ſuo ſanguine medicamentum conficientem. Vide pendentem, & tibi de ligno tanquam de tribunali præcipientem. Audi precantem. Pater,inquit,ignoſce illis,quia neſciunt quid faciunt.

Sed potuit hoc Chriſtus,dicis mihi,ego non poſſum. Ego enim homo ſum,ille deus homo. Deus ergo ut quid homo, ſi non corrigitur homo? Sed hæc tibi loquor ô homo. Multum eſt a te imitari dominum tuum. Attende Stephanum conſeruum tuum. Certe Stephanus homo erat,an deus? Plane homo erat;hoc erat,quod tu. Sed quod fecit,non fecit niſi donante illo,quem rogas & tu. Vide tamen quid fecit. Loquebatur Iudæis, ſæuiebat,& diligebat. Vtrunque debeo demonſtrare,& ſæuientem,& diligentem. Audi ſæuientem,duræ ceruices. Verba ſunt ſancti Stephani,quando loquebatur Iudæis, Duræ ceruices,& nõ circuncisi corde,& auribus; uos ſemper reſtitiſtis ſpiritui ſancto. Quem prophetarũ non occiderunt patres ueſtri? Audiſti ſæuientem,audi & diligentem. Irati illi facti,& grauius inardeſcentes,& mala pro bonis reddentes ad lapides cucurrerunt, & dei famulum lapidare cœperunt. Hic probemus ſancti Stephani patientiam,& dilectionem. Hic uictorem diaboli,triumphatoremque cernamus. Audiuimus ſæuientem aduerſus tacentes,uideamus ſi diligat ſæuientes. Sæuiebat aduerſus tacentes,uideamus ſi diligat lapidantes. Ecce Stephanus lapidatur, ſic conſtitutus quaſi ante oculos noſtros. Ecce membrũ Chriſti,ecce athleta Chriſti. Inſpice illum,qui pependit in ligno. Crucifigebatur ille,iſte lapidabatur. Ille dixit: Pater ignoſce illis,quia neſciunt quid faciunt. Iſte quid dicit? Audiamus illum,ſi forte uel ipſum imitari ua- 7
lemus. Primo beatus Stephanus ſtans orauit pro ſe,& ait, Domine Ieſu, *Stephanus pro ſe orauit ſtans,*
accipe ſpiritum meum. Deinde genuflexit,& flexo genu ait,Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum: & hoc dicto,obdormiuit. Fœlix ſomnus,& *Pro aduerſarijs flexo genu.*
requies uera. Ecce quid eſt requieſcere,pro inimicis orare.

Sed paululum quæſo te,ſancte Stephane,expone nobis hoc neſcio quid, quare pro te ſtans oraſti,& pro inimicis genuflexiſti? Reſponderet fortaſſe,quod intelligimus. Pro me ſtans oraui,quia pro me, qui recte deo ſeruiui,orando,& impetrando non laboraui,quia qui pro iuſto orat,non laborat,ideo pro ſe ſtans orauit. Ventum eſt,ut oraret pro Iudæis,pro interfectoribus Chriſti,pro interfectoribus ſanctorum,pro lapidatoribus ſuis;attendit tam multam,& magnã eſſe impietatem ipſorum,quod difficile donari poſſet,genu flexit,& ait,Domine ne ſtatuas illis hoc peccatũ.

Ergo chariſſimi ſi non poteſtis imitari dominum,imitamini conſeruũ, imitamini ſanctum Stephanum,imitamini omnes martyres ſanctos. Homines erant,conſerui tui erant, Sicut tu nati erant; ſicut tu nati,ſed a Chriſto ſunt coronati.

Omni ergo Eccleſiæ beatus Stephanus datus eſt ad profectũ. Adhuc *Ex ſermone quinto*
laicus diaconij meruit electionem,& leuita martyrij obtinuit principatũ. *ubi ſupra.*
In plebe adhuc poſitus erat,ſed iam uirtutibus eminebat. Humilis erat, ſed celſus fide. Diſcipulus erat ordine,ſed factus eſt magiſter exẽplo. Quo ſequebatur deuotione fidei,præceſſit uelocitate martyrij. Scriptũ eſt enim de eo in Actibus Apoſtolorũ,quod ad miniſterium uiduarũ ſit ab Apoſtolis deputatus. In hac etiam re, quod præpoſitus eſt fœminis, teſtimo-

Caſtitas ſyncera Stephani cõmendatur.

nium meruit ſynceriſſimæ caſtitatis. Beatus ergo erit, fratres chariſſimi, qui hunc ſectatus, qui hunc imitatus fuerit: & pudicitiæ palmã, & martyrij conſequitur coronam.

Sermo ſancti Maximi Epiſcopi Taurinenſis.

Lectio Actuum Apoſtolorum, quæ nobis hodie lecta eſt, dilectiſſimi fratres, quũ plurimum habeat in ipſa ſpecie admirationis, non minus tamen continet in myſterio dignitatis. Ecce (inquit) beatus Stephanus dicit: Video cœlos apertos, & filium hominis ſtantẽ a dextris uirtutis dei.

Conſiderate attentius, fratres dilectiſſimi, quũ beatus martyr dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum ad dexterã dei patris ſtare uidiſſet, cur ſe filium hominis uidere teſtatus eſt, & non potius filium dei, quũ utiq; plus honoris domino delaturus uideretur, ſi ſe dei potius, quàm hominis filium uidere dixiſſet. Sed certa ratio poſtulabat, ut hoc ita & oſtenderetur in cœlo, & prædicaretur in mundo. Omne enim Iudæorũ ſcandalum in hoc erat, cur dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſecundum carnẽ eſt filius hominis, eſſe etiam dei filius diceretur. Ideo ergo pulchre ſcriptura diuina filium hominis ad dexteram dei patris ſtare memorauit, ut ad confundendam Iudęorum incredulitatem illi martyri oſtenderetur in cœlo, qui a perfidis negabatur in mundo. Et illi teſtimonium cœleſtis ueritas daret, cui fidem terrena impietas derogarat.

Vnde licet, iuxta Pſalmum qui lectus eſt, Precioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius ſit; ſi quid tamen diſtare inter martyres poteſt, præcipuus uidetur eſſe, qui primus eſt. Nam quũ ſanctus Stephanus ab Apoſtolis diaconus ordinatus ſit, Apoſtolos ipſos beata, ac triumphali morte pręceſſit, ac ſic qui erat inferior ordine, prior factus eſt paſſione; & qui erat diſcipulus gradu, magiſter cœpit eſſe martyrio, complens illud, quod beatus propheta in Pſalmo dixit: Quid retribuã domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Retribuere enim primus uoluit Stephanus martyr domino, quod cũ omni humano genere accepit a domino. Mortẽ enim, quam Saluator dignatus eſt pro omnibus pati, hanc ille primus reddidit Saluatori.

Poſt hęc ſubiecit ſcriptura ſacra, & ait: Poſitis genibus clamauit dicẽs: Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum. Videte dilectiſſimi fratres affectũ beati uiri; Videte magnam & admirabilem charitatem. In perſecutione poſitus erat, & pro perſequutoribus ſupplicabat, atq; in illa lapidum ruina, quando alius obliuiſci poterat etiam chariſſimos ſuos, ille domino cõmendabat inimicos. Quid enim dicebat, cũ lapidaretur? Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum. Plus itaq; tunc illorum dolebat peccata, quàm ſua uulnera; plus illorum impietatem, quàm ſuam mortem: Et recte plus. In illorũ quippe iniquitate erant multa, quæ plangi, in illius autẽ morte non erat, quod debuiſſet doleri. Illorum impietatẽ mors ſequebatur æterna, huius autem mortẽ uita perpetua. Imitemur ergo in aliquo dilectiſſimi fratres tanti magiſtri fidem, tam præclari martyris charitatem. Diligamus nos hoc animo in eccleſia fratres noſtros, quo ille tunc dilexit inimicos ſuos. Sed quod peius eſt, aliquotiens non ſolum inimicos nõ diligimus, ſed nec amicis quidem fidem integram cuſtodimus.

Sed dicit aliquis: Non poſſum diligere inimicum meum, quẽ quotidie uelut hoſtem patior crudeliſſimum. O quicunq; ille es, attendis quid tibi fecerit homo, & non conſideras quid tu feceris deo. Quũ enim tu multũ

grauiora in deum peccata cõmiſeris,quare nõ dimittis homini parum,ut tibi deus dignetur dimittere multum? Recole quid tibi in euangelio ueritas ipſa promiſerit,& quã tibi quodãmodo cautionem fecerit,uel quale tecum pactum inierit. Si enim (inquit) dimiſeritis hominibus peccata eorum,dimittet & uobis pater ueſter cœleſtis peccata ueſtra. Si autem nõ dimiſeritis,nec pater ueſter dimittet debita ueſtra. Videtis fratres quia cũ dei gratia in poteſtate noſtra poſitum eſt, qualiter a domino iudicemur. Si (inquit) dimiſeritis,dimittetur uobis.

Iam ſæpe dixi fratres,& frequentius dicere debeo,nemo ſe circumueniat,nemo ſe ſeducat; qui uel unum hominem in hoc mundo odio habet, quicquid deo in operibus bonis obtulerit,totum perdit,quia non mentitur Paulus apoſtolus dicens: Si dedero omnes facultates meas in cibos pauperum,& ſi tradidero corpus meum,ut ardeam,charitatem autẽ non habuero,nihil mihi prodeſt.Quam rem etiam beatus Ioannes confirmat dicens:Omnis,qui non diligit fratrem ſuũ,manet in morte. Et iterũ. Qui fratrem ſuũ odit,homicida eſt. Hoc loco fratrem omnẽ hominem oportet intelligi,omnes enim in Chriſto fratres ſumus. Nemo itaq; ſine charitate de uirginitate pręſumat,nemo de eleemoſynis,nemo de orationibus confidat;quia quamdiu inimicitiam in corde tenuerit,neq; iſtis,neq; alijs quibuslibet bonis operibus placare ſibi dominum poterit. Sed ſi uuli ſibi habere propitium deum,nõ dedignetur audire conſilium bonum. Audiat non me,ſed ipſum dominum ſuũ. Si (inquit) offers munus tuum ad altare,& ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te,relinque ibi munus tuũ ante altare,& uade,prius recõciliare fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuũ. At nos pugnas habentes intrinſecus, & dolos in corde uerſantes, quaſi qui bonam conſcientiam habeamus, præſumimus accedere ad altare,non timentes quod ſcriptũ eſt:Qui mãducat,& bibit indigne,iudicium ſibi manducat,& bibit.

9 *Hoc eſt contra hereticos noſtros qui dicunt ſufficere ſolam fidẽ, quicquid ſit de conſcientia, uolenti digne ſumere corpus domini.*

Sed dicit aliquis:Grandis labor eſt inimicos diligere, pro perſequutoribus ſupplicare. Nec uos negamus fratres. Non paruus quidẽ labor eſt in hoc ſeculo,ſed grande erit præmium in futuro. Per amorem enim hominis inimici efficeris amicus dei,immo non ſolum amicus, ſed etiam filius,ſicut ipſe dominus dicit:Diligite inimicos ueſtros,benefacite his,qui uos oderunt,ut ſitis filij patris ueſtri, qui in cœlis eſt. Si te aliquis homo diues in hoc ſeculo uellet adoptiuũ filiũ facere,quomodo ſeruires,quas indignitates etiam ſeruorum eius, quæ ſeruitia duriſſima, & aliquotiens etiam turpiſſima ſuſtineres, ut ad caducã, & fragilem hæreditatem illius peruenires? Quod ergo alius ſuſtinet propter ſubſtantiam terrenam, tu ſuſtine propter uitam æternam. Conuincimur enim certiſſima ratione, quia propter deum poſſumus quidẽ,ſed nolumus iniurias ſuſtinere.

Deniq; ſi nobis aliqua potens perſona iniuriam faciat, ſi nobis etiam in facie maledicat,nec reſpondere aliquid aſperum,non dicam uicẽ reddere audemus. Quare?Hæ ab illa perſona potente adhuc maiora,q̃ pertulimus,patiamur. Quod à nobis extorquet hominis timor, debuerat a nobis exigere Chriſti amor. Si ergo potens perſona ſæuit contra nos,tacemus,& nihil dicere auſi ſumus. Si uero aut æqualis, aut forte inferior, uel leuem nobis contumeliam fecerit,quaſi fera beſtia ſine ulla patientia, ac ſine aliqua dei contemplatione conſurgimus,& aut in pręſenti noſtrã

iniuriam uindicamus, aut certe ad maiorem uicem reddendam noſtrum animum pręparamus. Quid eſt hoc, quod quando potens perſona nobis iniuriam intulit patienter accipimus; quãdo inferior nimio furore ſuccendimur? quod ibi timuimus hominẽ, hic deum timere nolumus.

Vnde ergo nos, fratres, quantũ poſſumus cũ dei adiutorio cor noſtrũ ad patientiam pręparemus, & in omnibus malis hominibus medicorum uicem agere ſtudeamus, & non ipſos homines, ſed illorũ malitiam odio habeamus. Pro bonis oremus ut ſemper ad meliora cõſcendant: pro malis, ut cito ad emendationem uitæ per pœnitentiæ lamenta confugiant. Quam rem orantibus nobis ipſe præſtare dignetur, qui cũ patre, & ſpiritu ſancto uiuit, & regnat Deus in ſecula ſeculorum. Amen.

Ex lib. 22. de Ciuitate Dei, cap. 8.

RELATIO DIVI AVGVSTINI DE MIRACVLIS SANCTI STEPHANI.

10 *Huc adeſte quotquot ſanctorũ aduerſarios agitis, Qui dicitis sãctos eſſe mortuos, & nõ poſſe opem ferre, eorum reliquias non uenerãdas, ad eorum memorias nõ peregrinandũ, ſepulchra non inuiſenda, peccare qui omiſſo Xpo ad eos cõfugiunt, non inuocandos, quoniam iniuria infertur domino noſtro, & orationes ad eos factas eſſe ſuperſtitioſas & idololatricas, cũ mille alijs huiuſmodi inſanijs. Legite miſeri q̃ hic ſequuntur ex Auguſt. deſumpta, & uidebitis quoniã omnia ueſtra ſupradicta mera ſunt mendacia, impoſturæ & falſitates, cũ miraculis euidẽtibus deus mundo oſtẽdere uoluerit ſancta Eccleſiæ dogma ueſtris figmentis contrariũ, uerum eſſe, & a cunctis fidelibus amplectendum.*

Ad aquas Tibilitanas Epiſcopo afferente Proiecto reliquias martyris glorioſiſſimi Stephani, ad eius memoriam ueniebat magnæ multitudinis concurſus, & occurſus, ibi cæca mulier, ut ad Epiſcopum portantẽ pignora ſacra, duceretur, orauit, flores, quos ferebat, dedit, recepit, oculis admouit, protinus uidit. Stupentibus cũctis, qui aderant, præibat exultans, uiam carpens, & uiæ ducem ulterius non requirens. Memorari memoriam martyris, quæ poſita eſt in caſtello Synicenſi, quod Hipponenſi Coloniæ uicinũ eſt, eiuſdem loci Lucillus epiſcopus, populo præcedente, atq; ſequẽte portabat; fiſtula, cuius moleſtia iam diu laborauerat, & familiariſſimi ſui medici, qui eam ſecaret, operiebat manus, illius piæ ſarcinæ uectatione repente ſanata eſt: nam deinceps eam in ſuo corpore non inuenit.

Eucharius presbyter ex Hiſpania, Calamæ habitans, uetere morbo calculi laborabat, per memoriam ſupradicti martyris, quã Poſſidius illo aduexit Epiſcopus, ſaluus eſt factus. Idem ipſe poſtea morbo alio præualeſcente mortuus ſic iacebat, ut ei iam pollices ligarentur, opitulatione memorati martyres, cũ de memoria eius reportata fuiſſet, & ſuper iacentis corpus miſſa ipſius presbyteri tunica ſuſcitatus eſt. Fuit ibi uir in ordine ſuo primarius nomine Martialis, æuo iam grauis, & multum abhorrens a religione Chriſtiana. Habebat ſane fidelem filiam, & generum eodem anno baptizatum. Qui cũ eum ægrotantẽ multis, & magnis precibus, & lachrymis rogarent, ut fieret Chriſtianus, prorſus abnuit, eoſq; a ſe turbida indignatione ſubmouit. Viſum eſt genero eius, ut iret ad memoriam ſancti Stephani, & illic pro eo quantum poſſet, oraret, ut deus illi daret mentem bonã, qua credere non differret in Chriſtũ. Fecit hoc ingenti gemitu, & fletu, & ſynceriter ardente pietatis affectu. Deinde abſcedens de altari aliquid florum, quod occurrit, tulit, eiq; cum iam nox eſſet, ad caput poſuit. Tunc dormitum eſt, & ecce ante diluculum clamat, ut ad Epiſcopum curreretur, qui mecum forte tunc erat apud Hipponẽ. Cum ergo eum audiſſet abſentẽ, uenire presbyteros poſtulauit. Venerunt, & ſtatim credere ſe dixit. Admirantibus atq; gaudẽtibus omnibus baptizatus eſt. Hoc quãdiu uixit in ore habebat, Chriſte accipe ſpiritum meum; cũ hæc

uerba beatiſſimi Stephani quando lapidatus eſt a Iudęis ultima fuiſſe ne ſciret, Quæ huic quoq; ultima fuerunt: nam non multo poſt etiam ipſe defunctus eſt.

Sanati ſunt illic per eundem martyrē etiam tres podagrici, duo ciues, peregrinus unus, ſed ciues omnimodo; peregrinus autem per reuelationem quid adhiberet, quando doleret, audiuit, & cum hoc feciſſet, dolor continuo conquieuit.

Audurus eſt nomen fundi, ubi eccleſia eſt, & in ea memoria martyris Stephani. Puerū quendam paruulum, cū in area luderet, exorbitantes boues, qui uehiculum trahebant, rota obtriuerunt, & confeſtim palpitauit expirans. Hunc mater arreptum ad eandem memoriam poſuit, & non ſolum reuixit, uerum etiam illæſus apparuit.

Sanctimonialis quædam in uicina poſſeſſione, quæ Caſpaliana dicitur, cū ęgritudine laboraret, ac deſperaretur, ad eandē memoriam tunica eius allata eſt. Quæ anteq; reuocaretur, illa defuncta eſt. Hac tamē tunica operuerunt cadauer eius parentes, & recepto ſpiritu ſalua facta eſt.

Apud Hipponem Baſſus quidam Syrus ad memoriam eiuſdē martyris orabat pro ægrotante, & periclitante filia, eoq; ſecū ueſtem eius attulerat; cum ecce pueri de domo occurrerunt, qui ei mortuam nunciarent. Sed cum, orante illo, ab amicis eius exciperentur, prohibuerunt eos illi dicere, ne per publicum plangeret. Qui cum domum rediſſet iam ſuorū eiulatibus perſonantem, & ueſtem filiæ, quam ferebat, ſuper eam proieciſſet, reddita eſt uitæ.

Rurſum ibidem apud nos Irenæi cuiuſdam collectarij filius ægritudine extinctus eſt. Cumq; corpus iaceret exanime, atq; a lugentibus, & lamētantibus exequiæ pararentur, amicorum eius quidam inter aliorum conſolantium uerba ſuggeſſit, ut eiuſdem martyris oleo corpus perungeretur. Factum eſt, & reuixit.

Itemq; apud nos uir tribunitius Eleuſinius ſuper memoriam martyris, quæ in ſuburbano eius eſt, ægritudine exanimatum poſuit infantulum filium ſuum, & poſt orationem, quam in multis tum lachrymis ibi fudit, uiuentem leuauit.

Vzali etiam, quæ Colonia Vticæ uicina eſt, multa pręclara per eundē martyrem facta cognouimus, cuius ibi memoria longe, priuſquam apud nos, ab Epiſcopo Euodio conſtituta eſt. Sed libellorū dandorum ibi conſuetudo non eſt, uel potius non fuit, nam fortaſſe nunc eſſe iam cœpit. Cū enim nuper illic eſſemus, Petroniam clariſſimam fœminā, quæ ibi mirabiliter ex magno, atq; diuturno, in quo medicorum adiutoria cuncta defecerant, languore ſanata eſt, hortati ſumus uolente ſupradicto loci Epiſcopo, ut libellum daret, qui recitaretur in populo, & obedientiſſime paruit. In quo poſuit etiam, quod hic reticere non poſſum: à quodā Iudæo dixit, ſibi fuiſſe perſuaſum, ut annulū capillatio uinculo insereret, quo ſub omni ueſte ad nuda corporis cingeretur, qui annulus haberet ſub gēma lapidē in renibus inuentum bouis. Hoc alligata quaſi remedio, ad ſancti martyris limina ueniebat. Sed profecta à Carthagine, cum in confinio fluminis Bagradę in ſua poſſeſſione māſiſſet, ſurgens ut iter perageret, ante pedes ſuos illum iacentē annulum uidit, & capillatiam zonam, qua fuerat alligatus, mirata tentauit. Quam cū omnino ſuis nodis firmiſſimis, ſicut fue-

rat, comperiſſet aſtrictam, crepuiſſe, atq; exiluiſſe annulum ſuſpicata eſt. Qui etiam ipſe, cũ integerrimus fuiſſet inuentus, futuræ ſalutis quodãmodo pignus de tanto miraculo ſe accepiſſe præſumpſit, atq; illud uinculum ſoluens, ſimul cũ eodem annulo proiecit in flumen. Non credent hoc, qui etiam dominũ Ieſum per integra uirginalia matris enixum, & ad diſcipulos oſtijs clauſis ingreſſum fuiſſe non credunt. Sed hoc certe quærant, & ſi uerum inuenerint, credant. Clariſſima fœmina eſt, nobiliter nata, nobiliter nupta, Carthagine habitat; ampla ciuitas, ampla perſona, rem quærentes latere non ſinunt.

Vnum eſt apud nos factum non maius, quã illa, quæ dixi, ſed tam clarũ, atq; illuſtre miraculum, ut nullum arbitrer eſſe Hipponenſium, qui hoc non uel uiderit, uel didicerit, nullũ qui obliuiſci ulla ratione potuerit. Decem quidam fratres fuerunt, quorum ſeptem ſunt mares, tres fœminę de Cæſarea Cappadociæ ſuorum ciuium non ignobiles, maledicto matris recenti patris eorum obitu deſtitutæ, quę iniuriam ſibi ab eis factam acerbiſſime tulit, tali pœna ſunt diuinitus coerciti, ut horribiliter quaterentur omnes tremore membrorũ. In qua fœdiſſima ſpecie oculos ſuorũ ciuium non ferentes quaquauerſum cuiq; ire uiſum eſt, toto pene uagabant orbe Romano. Ex his etiam ad nos uenerunt duo, frater, & ſoror, Paulus & Palladia, multis alijs locis miſeria diffamante iam cogniti. Venerunt autẽ ante Paſcha ferme dies quindecim, Eccleſiam quotidie, & in ea memoriam glorioſiſſimi Stephani frequentabant, orantes ut iam ſibi placaretur deus, & ſalutem priſtinã redderet. Venit Paſcha, atq; ipſo die dominico mane, cum iam frequens populus præſens eſſet, & loci ſancti cancellos, ubi martyrium erat, idem iuuenis orans teneret, repente proſtratus eſt, & dormienti ſimillimus iacuit, non tamen tremens, ſicut etiam per ſomnum ſolebat; Stupentibus qui aderant, atq; alijs pauentibus, alijs dolentibus, cũ eum quidam uellent erigere, nonnulli prohibuerunt, & potius exitum expectandum eſſe dixerunt. Et ecce ſurrexit, & non tremebat, quoniã ſanatus erat, & ſtabat incolumis intuens intuẽtes. Quis ergo ſe tenuit à laudibus dei? Clamantium, gratulantiumq; uocibus Eccleſia uſquequaq; completa eſt. Inde ad me curritur, ubi ſedebã iam proceſſurus, irruit alter quiſq; poſt alterum, omnis poſterior quaſi nouũ, quod alius prior dixerat nunciantes; meq; gaudente, & apud me deo gratias agente, ingreditur etiam ipſe cũ pluribus, inclinatur ad genua mea, erigitur ad oſculum meum. Procedimus ad populum, plena erat eccleſia, perſonabat uocibus gaudiorum, Deo gratias, Deo laudes, nemine tacente, hinc & inde clamantium. Salutaui populum, & rurſus eadẽ feruentiori uoce clamabant. Facto tandem ſilentio, ſcripturarũ diuinarũ ſunt lecta ſolennia. Vbi autẽ uentum eſt ad mei ſermonis locũ, dixi pauca pro tẽpore, & pro illius iocunditate lætitiæ. Nobiſcũ homo prandet, & diligenter nobis omnẽ ſuæ, fraternæq;, ac maternæ calamitatis indicauit hiſtoriam. Sequenti itaque die poſt ſermonẽ redditum, narrationis eius libellum in craſtinũ populo recitandum promiſi. Quod cum ex dominico paſchæ die tertio fieret, in gradibus exedrę, in qua de ſuperiore loquebar loco, feci ſtare ambos fratres. Cum eorum legeretur libellus, intuebatur populus uniuerſus, ſexus utriuſq;, unum ſtantem ſine deformi motu, alteram in membris omnibus contremenṫem, & qui ipſum non uiderant, quid in eo diuinę miſericordię

factum eſſet, in eius ſorore cernebant. Videbant enim quid in illo gratulandum, quid pro illa eſſet orandum. Inter hæc recitato eorum libello, de conſpectu populi eos abire præcepi, & de tota ipſa cauſa aliquanto diligentius cœperam diſputare: cũ ecce me diſputante, uoces aliæ de memoria martyris nouæ gratulationis audiuntur. Conuerſi ſunt eò, qui me audiebant, cœperuntq; concurrere. Illa enim ubi de gradibus deſcendit, in quibus ſteterat, ad ſanctum martyrẽ orare perrexerat. Quæ mox ut cancellos attigit, collapſa ſimiliter uelut in ſomnum ſana ſurrexit. Dum ergo requireremus quid factum fuerit, unde ille ſtrepitus lętus extiterit, ingreſſi ſunt cũ illa in baſilicam ubi eramus, adducentes eam ſanam de martyris loco. Tum uero tantus ab utroq; ſexu admirationis clamor exortus eſt, ut uox continuata cũ lachrymis non uideretur poſſe finiri. Perducta eſt ad eum locũ, ubi paulo ante ſteterat tremens, exultabant eam ſimilem fratri, cui dolueránt, remanſiſſe diſſimilem, & nondum fuſas preces ſuas pro illa, iam tamen præuiam uoluntatem tam cito exauditam eſſe cernebant. Exultabant in dei laudem uoces ſine uerbis tanto ſonitu, quantum noſtræ aures ferre uix poſſent. Quid erat in cordibus exultantium, niſi fides Chriſti, pro quo Stephani ſanguis effuſus eſt? Cui, niſi huic fidei atteſtantur iſta miracula, in qua prædicatur Chriſtus reſurrexiſſe in carne, & in cœlum aſcendiſſe cum carne? Quia & ipſi martyres huius fidei martyres, id eſt, huius fidei teſtes fuerunt.

VITA D. MARCI EVANGELISTÆ PER EVSEBIVM CAESARIENSEM EPISCOPVM SCRIPTA.

Ex lib. 2. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 13. & ſequentibus.

CVm Simon Magus, quem in Iudæa Petrus Apoſtolus de his, quæ gerebat, ſceleribus confutauerat, transmarinam aggreſſus fugam, urbem Romam ingreſſus fuiſſet, utens adminiculo aſſiſtentis ſibi, & adhærentis dæmoniacæ uirtutis, quam πάρεδρον uocant, breui tempore in tantum malorum uenit profectum, ut etiam ſimulacri à ciuibus Romanis tanquã Deus honore potiretur. Sed non in longũ permanet fraude quæſita diuinitas. Continuò nanq; in ipſis Claudij temporibus, clementia diuinæ prouidentiæ probatiſſimũ omnium Apoſtolorum & maximũ, fidei magnificentia & uirtutis merito primorũ Principem Petrũ, ad urbem Romã, uelut aduerſum humani generis cõmunem perniciem repugnaturũ deducit, ducem quendam, & magiſtrum militię ſuæ, ſcientẽ diuina prælia gerere, & uirtutũ caſtra ductare. Iſte adueniens ex Orientis partibus, ut cœleſtis quidam negociator, mercimonia diuini luminis, ſi quis ſit comparare paratus, aduexit, & ſalutaris prædicationis uerbo primus in urbe Roma Euangelij ſui clauibus ianuam regni cœleſtis aperuit.

1 Petrus a diuina Clementia Romã deducitur. Quid dicis os impudens, garriens Petrum nunquã Romæ fuiſſe?

2 Petrus primus Romæ Euangelicæ prædicationis uerbo ianuã regni cœleſtis aperuit.

Igitur cum Romanæ urbi clarum uerbi Dei lumen fuiſſet exortum, Simonis quidem tenebræ cũ ſuo autore reſtinctæ ſunt. Sermo autẽ ueritatis & lucis, qui per Petrum prædicabatur, uniuerſorum mentes placido illuſtrauit auditu, ita ut quotidie audientibus eum nulla unquã ſatietas fieret. Vnde neque auditio eis ſola ſuffecit, ſed Marcum diſcipulum eius omnibus precibus exorant, uti ea quæ ille uerbo prædicabat, ad perpe-

tuam eorum cõmonitionem habendam, ſcripturæ traderet, quò domi, foriſq́; in huiuſcemodi uerbi meditationibus permanerent. Nec prius ab obſecrando deſiſtunt, quàm quæ orauerant, impetrarent. Et hæc fuit cauſa ſcribendi, quod ſecundum Marcum dicitur, Euangelium. Petrus uerò, ut per ſpiritum ſanctum religioſo ſe ſpoliatum comperit furto, delectatus eſt, fidem eorum per hæc, deuotionemq́; conſiderans: Factumq́; confirmauit, & in perpetuũ legendam ſcripturã Eccleſijs tradidit. Clemens in ſexto Diſpoſitionum libro, hæc ita geſta eſſe deſcribit. Cuiq́; ſimile dat teſtimonium etiam Hierapolites Epiſcopus nomine Papias, qui & hoc dicit; quod Petrus in prima Epiſtola ſua, quã de urbe Roma ſcripſit, meminerit Marci; in qua tropice Romã Babylona nominarit, cũ dicit: Salutat uos ea, quæ in Babylone eſt electa Eccleſia, & Marcus filius meus.

3 *In ſcriptura Philonis omnia Eccleſiæ inſtituta cõplectuntur, q̃ & tunc tradita ſunt, & in hodiernum ſeruantur a nobis. Vides ne hic quod ea quæ ſeruãda ſuſcepit Eccleſia, ab Apoſtolis ſint tradita? Quod nota contra hæreticos.*

Hunc autem Marcum tradunt primum ad Ægyptum perrexiſſe, atq; inibi Euangelium, quod ipſe conſcripſerat prædicaſſe, & ipſum primum Eccleſiam apud Alexandriam conſtituiſſe. Tanta autẽ refertur multitudo credentium uirorum ac mulierum, primo ingreſſu, exemplo ſobrietatis eius, & continentiæ congregata, ut etiam conuerſatio eorum, qui per ipſum crediderant, & uita totius abſtinentiæ, ac frugi eorũ ſobriaq́; conuiuia, librorũ memoriæ mandarentur à uiro diſertiſſimo Philone, quẽ ſermo tenet tẽporibus Claudij Imp. Romã ueniſſe, & Petrum Apoſtolum uidiſſe, atq; eius adhæſiſſe colloquijs, uerbũ Dei prædicantis. Quod ualde eſt ueriſimile, quia & ſcripturam iſtam, quam diximus, poſterioribus ab eo tẽporibus conſtat eſſe cõpoſitam. In quã euidentiſſimè omnia Eccleſiæ inſtituta cõplectitur, quæ & tunc tradita ſunt, & in hodiernũ ſeruantur à nobis. Sed & abſtinentium uitas, eorum duntaxat, qui nunc in Eccleſijs uel monaſterijs degunt, deſcribit ad liquidum. Vnde planè manifeſtiſſimè proditur, non ſolũ ſciens quæ noſtra ſunt, ſed & amplectens: quippe qui diuinis laudibus extulit ſui temporis Apoſtolicos uiros, ex Hebræorum (quantum intelligi datur) præcipue genere credentes: Quoniam quidem conſtat, quod hi qui ſub Apoſtolis ex Iſraelitis credebant, Iudaicis adhuc inſtitutionibus, & legis obſeruationibus inhærebant.

4 *Tu qui detrahis Monachatui, & dicis eũ eſſe nouitium, & totum ex hominũ conſtitutiunculis conſtare, uide an ſubſtãtialia ipſius in primitiua Eccleſiã fuerint. Nã deſcribit hic Philo tam uitas eorũ qui in Eccleſiis, quã eorũ qui in Monaſterijs degebant tunc tẽporis, ut paulo ante dixit Euſebius.*

Hic igitur deſcribens hæc in libello, quẽ de uita Theoretica ſupplicũ adtitulauit nihil omnino de proprio uel extrinſecus addit, ſed primo omnium uiros ipſos cultores, & fœminas cũ ipſis, ait cultrices appellari. Cauſam uerò huius uocabuli, uel ex eo ductam, quod cõuenientium ad ſe animas, tanquã rudes & agreſtes excolerent, uel quod erga Dei cultũ pura, & integra conſcientia perdurarent. Quod nomen ſiue ipſe impoſuit primus illis, ex ipſorum actibus colligens: ſiue uerè in initijs ita appellabantur, qui ſecundum Euangelium uiuebant, anteq̃ Chriſtianorũ appellatio per omnẽ locum diffunderetur: nihil intereſt, dũmodo ex ipſis rebus nomen ad quos pertineat cõprobetur. Dicit ergo primo omnium, quod renuncient cunctis facultatibus ſuis, qui ſe ad huiuſcemodi philoſophiam dederint, & bonis ſuis, quibus intereſt, cedant. Tũ deinde, quod omnes etiam uitæ ſollicitudines procul abijciant, & extra urbem egreſſi, in hortulis, uel exiguis quibuſq; agellulis degant, refugientes imparis propoſiti conſortia, & uitæ diſſimilis contubernia, ſcientes hæc impedimento eſſe arduũ uolentibus iter uirtutis incedere. Tali quippe ordine calore fidei incitati hi, qui primitus credebant, uitã duxiſſe memorantur, ſicut euidenter

5 *Heus qui dicis paupertatẽ Euãgelicam non eſſe rerum et facultatum deſertionẽ, uide quõ ex hoc loco corruant omnes ſtrophæ tuæ. Sed quo nõ erumpat ſemel effrenata audacia.*

ter

ter in Actibus Apoſtolorum legimus ſcriptum, quia omnes, qui credebant ſub Apoſtolis, poſſeſſiones ſuas, & prædia uendentes, precia ponebant ante pedes Apoſtolorũ, & diuidebantur unicuiq; prout opus erat, ita ut non eſſet quiſquã in eis egens. Quia ergo & hic ſimilia ſcribit geri ab his, qui apud Alexandriam credebant, ſicut illi, qui in Hieroſolymis ante crediderant, certum eſt quod idem actus, eademq; inſtitutio, eandẽ ſine dubio & religionis fidem deſignet.

Deniq; libro ipſi (de quo ſupra diximus) tale initium dedit: In multis, inquit, eſt orbis terræ partibus hoc genus hominum. Oportebat nanq; perfecti huius boni participem fieri omnem Græciam, omnemq; Barbariam. In Ægypto tamen maior eſt copia per ſingula quæq; territoria, præcipuè autem circa Alexandriam. Nam optimus quiſq; ex omnibus locis, uelut ad uberis patriæ glebam feſtinus occurrit colonus. Regio quædam eſt philoſophiæ magis, quàm frugibus opportuna, ſupra lacum, cui Mariæ nomen eſt, ſita, colliculis quibuſdã molliter, & clementer erecta, ad munimentum ſimul atq; aeris temperiem cõmoda. Poſt hæc deſcriptis eorũ habitaculis, ut ſe habeat ſingulorum qualitas & ſitus, etiam de Eccleſijs, quæ apud eos ſunt, ita dicit: Eſt autem, inquit, in ſingulis locis conſecrata orationi domus, quæ appellatur σεμνεῖον, uel μοναστήριον. σεμνεῖον autẽ in noſtra lingua ſignificare poteſt honeſtorũ conuenticulum, in quo ſecedentes, inquit, honeſtæ & caſtæ uitæ myſteria celebrant, nihil illuc prorſus, quod ad cibum potumq; pertinet inferentes, uel ad reliqua humani corporis miniſteria, ſed legis tantum libros, & uolumina prophetarum, hymnos quoq; in Deum, cæteraq; his ſimilia, in quotum diſciplinis, atq; exercitijs inſtituti, ad perfectam, beatamq; uitam ſtudijs iugibus coaleſcunt. Et poſt aliquanta iterũ dicit: Ab ortu autẽ diei uſq; ad ueſperam omne eis ſpacium ſtudiorũ exercitijs ducitur, quibus ad diuinã philoſophiam per ſacras litteras imbuuntur, patrum leges in allegoricam intelligentiam deducentes. Quoniam quidem formas eſſe & imagines, ea, quę in legis littera ſcripta ſunt, opinantur, latentis intrinſecus profundi cuiuſdam, diuiniq; myſterij. Habent autem etiam diſputationes quaſdã, & interpretationes ueterum uirorũ, qui & autores ipſius αἱρέσεως extiterunt, quos eis allegoricæ, ac figuralis intelligentiæ normã, quàm plurimis ſcriptorum ſuorum conſtat tradidiſſe monimentis. Quorum illi uelut itineris ſui ducum, & autorum inſtituta pariter ſequuntur, & morem. Hæc autẽ dixiſſe hunc uirum certum eſt de Euangelicis, atq; Apoſtolicis libris, in quibus, quomodo lex, & prophetia ſpiritualiter intelligi debeat, edocetur. Poſt pauca rurſum etiam de eo quod pſalmos faciant nouos, ita ſcribit: Itaq; non ſolum ſubtilius intelligunt hymnos ueterum, ſed & ipſi faciunt nouos in Deum, omnibus eos & metris & ſonis, honeſta ſatis, & ſuaui compage modulantes. Multa quidem & alia in eodem libro enumerat, quæ à noſtris uel in Eccleſia, uel in monaſterijs exercentur.

6 *Et tu qui non uis Eccleſiam eſſe inſtitutã pro loco orationis, ſed tantum pro auditione uerbi dei, & ſacramentorum perceptione, cum dominus in hortis orauerit & in agris, uide hic quõ a principio in ſingulis locis, Eccleſiæ erant domus orationi conſecratæ.*

7 *Nota pro cantu Eccleſiaſtico cui tantũ detrahunt Eccleſiæ aduerſarij.*

8 *Si multa ex his in Monaſterijs exercentur, quo uultu audet quis dicere Monachatum noſtrum eſſe rem nouitiam?*

Sed properandum nobis eſt illa ex omnibus dicere, quæ Eccleſiaſticã proprie continent formam, ex quibus cuiuis manifeſtum eſſe debeat, ad Eccleſiam pertinere, quę ſcripta ſunt. Ait ergo. Continentiam uero uelut fundamentum quoddam primum in animo collocant, & ita demũ reliquas ſuper hanc pergunt ædificare uirtutes. Cibum potumq; nullus eorũ capit ante ſolis occaſum: uidelicet tempus lucis cũ philoſophiæ ſtudijs,

9 *Continentia habetur pro fundamento.*

Abſtinentia.

curam uero corporis cũ nocte ſociantes. Nonnulli autem etiam poſt triduum in cõmunionem ueniunt cibi, quos ſcilicet edacior ſtudiorũ fames perurget. Iam uero hi, qui in eruditionibus ſapientiæ, & in profundiore intelligentia ſacrorũ uoluminũ conuerſantur, tanquam copioſis dapibus inhiantes, expleri nequeunt, & contuendo acrius inflãmantur, ita ut nec quarto iam, nec quinto, ſed ſexto demũ die non tam deſideratum quàm neceſſarium corpori indulgeant cibum. Hæc Philonem de noſtrorũ inſtitutis referre, quis poteſt dubitare? Quod ſi cui uidetur adhuc ambiguũ, adhibebimus etiam alia eius dicta, quæ nulli omnino, niſi noſtris tantũmodo conuenire etiam infideliſſimus quiſq; fatebitur. Ait ergo: Cum uiris autẽ, quos dicimus, ſunt & fœminæ, in quibus plures iam grandęuæ ſunt uirgines, integritatem caſti corporis, non neceſſitate aliqua, ſed deuotione ſeruantes: Dum ſapientiæ ſtudijs ſemet geſtiunt nõ ſolum animo, ſed & corpore conſecrare, indignum ducentes, libidini mancipare uas ad capiendam ſapientiam præparatũ, & ædere partum eas, à quibus diuini uerbi concubitus ſacroſanctus, & imortalis expetitur; ex quo poſteritas relinquatur, nequaquã corruptelæ mortalitatis obnoxia. Quod ſi adhuc parum uidetur iſtud, audi quid poſt aliquanta ſcribat. Tractatus autẽ ſacrorum, inquit, uoluminũ huiuſmodi habent, ut magis allegoricis opinionibus utantur. Quoniam quidem omnis lex uiris iſtis uidetur animali eſſe ſimilis, quod corpus quidem habeat ipſam litteram, & ea, quæ ſecundũ litteram deſignantur: animã uerò occultum in littera, ſpiritalem, & inuiſibilem ſenſum; quem illi ab autoribus ſuis edocti, ſublimius & nobilius uelut inſpicientes per ſpeculum contẽplantur, ex ipſis etiam nominibus admirandas quaſdam ſpecies intelligentiæ proferentes. Quid autẽ addere his opus eſt, etiam de conuentibus eorũ quæ ſcribit; & ut ſeorſum quidem uiri, ſeorſum etiam in ijſdem locis fœminæ congregentur: & ut uigilias, ſicut apud nos fieri moris eſt, peragant, & maximè diebus illis, cum paſſionis dominicæ ſolennitas celebratur, cũ in ieiunijs pernoctare, & lectionibus ſanctis auditum præbere conſueuimus? Quæ omnia ſupradictus uir eo ordine, eademq; cõſequentia, qua apud nos geruntur, expreſſit. Et ut unus ex omnibus conſurgens in medio, pſalmum honeſtis modulis concinat, utq; præcinenti ei unum uerſiculum, omnis multitudo reſpõdeat: atq; in ipſis diebus in terra recumbentes (ſicut antiqui moris fuiſſe dicitur) uinum quidem nemo omnino, ut ipſe ait, ne guſtu quidẽ contingat, ſed nec quamlibet carnem: tantum autẽ aqua ſit eis poculum, & panis cũ ſale, uel hyſſopo cibus. Addit autem adhuc his, quomodo ſacerdotes, uel miniſtri exhibeant officia ſua, uel quæ ſit ſupra omnia epiſcopalis apicis ſedes. Quæ cuncta ſi quis plenius uult & exploratius diſcere, oſtendimus ex quo iſta fonte debeat haurire. In quibus ſupradictus uir eccleſiaſticæ inſtitutionis initia, & originem Apoſtolicæ, atq; etiam Euangelicæ traditionis intexuit.

10 *Ergo mulieres etiam grãdeuæ poſſunt eſſe uirgines, & ſeruare caſti corporis integritatem, quod noſtri hæretici ferè pro impoſſibili habent, & hoc facere fœminas abominantur.* Et nota totũ *hunc locum pro ſanctis monialibus uirginibus, quia miro modo aduerſariorum mendacia euertit.*

11 *Tu qui dicis inuenire te rẽ tẽporalem deo deuotam, non autem cœlibatum aut uirginitatem, nõ legiſti locum hunc, uel ſi legiſti, noluiſti aduertere.*

12 *Chriſtiane lector plura ex hoc loco contra Eccleſiæ hoſtes collige.*

Quod in Eccleſia ſeorſum congregabantur uiri, & ſeorſum fœminæ.

Quod antiquitus uigiliæ peragebãtur in Eccleſia.

Quod paſſionis dominicæ ſolennitas aliquot diebus celebrabatur.

Quod in ieiunijs & lectionibus ſanctis pnoctabatur.

Quod Pſalmi honeſtis modulis alternatim concinebantur.

Quod ipſis ſanctis diebus in terra recumbebatur.

Quod erant ciborum & potuum miri delectus.

Quod ſacerdotes & miniſtri exhibebant officia ſua.

Quod Epiſcopalis apicis ſedes erat ſuper omnia.

Et cuncta hæc dicuntur fuiſſe initia inſtitutionis Eccleſiaſticæ, & origo Apoſtolicæ atq; euangelicæ doctrinæ.

Amputaſſe autẽ ſibi poſt fidem pollicem Marcus dicitur, ut ſacerdotio reprobus haberetur. Sed tantũ conſentiens fidei prædeſtinata potuit electio, ut nec ſic in opere uerbi perderet, quod prius meruerat in genere. Nam Alexandriæ Epiſcopus fuit. *Ex Prologo Bibliorũ in euangeliũ Marci.*

Marcus diſcipulus, & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue ſcripſit Euangelium. Quod cum Petrus audiſſet, probauit, & Eccleſiæ legendum ſua authoritate ędidit, ſicut Clemens in ſexto ὑποτυπώσεων libro ſcribit. Et Papias Hierapolitanus Epiſcopus meminit huius Marci. Et Petrus in epiſtola prima, ſub nomine Babylonis figuraliter Romam ſignificans: ſalutat uos quę in Babylone electa, & Marcus filius meus. Aſſumpto itaq; Euãgelio, quod ipſe confecerat, perrexit Ægyptum, & primus Alexandriæ Chriſtũ annuncians, conſtituit Eccleſiam, tantę doctrinę, & uitę continentia, ut omnes ſectatores Chriſti ad exemplum ſui cogeret. Deniq; Philo diſertiſſimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primã eccleſiam adhuc Iudaizantẽ, quaſi in laudem gentis ſuæ librum ſuper eorum conuerſatione ſcripſit. Et quomodo Lucas narrat, Hieroſolymæ credentes omnia habuiſſe cõmunia: ſic ille quod Alexandriæ ſub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus eſt autẽ octauo Neronis anno, & ſepultus Alexandriæ, ſuccedente ſibi Aniano. *Ex libro D. Hierony. de Viris illuſtribus.*

VITA SANCTI LVCÆ EVANGELISTÆ PER D. HIERONYMVM SCRIPTA.

Habetur in lib. eiuſdẽ de uiris illuſtrib.

LVcas medicus Antiochẽſis, ut eius ſcripta iudicant, Gręci ſermonis non ignarus fuit, ſectator apoſtoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes. Scripſit Euangeliũ, de quo idem Paulus: Miſimus, inquit, cũ illo fratrem, cuius laus eſt in euangelio per omnes eccleſias. Et ad Coloſſenſes: Salutat uos Lucas medicus chariſſimus. Et ad Timotheum: Lucas eſt mecum ſolus. Aliud quoq; ædidit uolumẽ egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur: cuius hiſtoria uſq; ad biennium Romæ cõmorantis Pauli peruenit, id eſt, uſq; ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus, in eadem urbe librum eſſe compoſitum.

Igitur περιόδου Pauli, & Theclæ, & totã baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas ſcripturas computamus. Quale enim eſt, ut indiuiduus comes apoſtoli, inter cæteras eius res, hoc ſolum ignorauerit? Sed & Tertullianus uicinus eorum temporum, refert presbyterum quendã in Aſia σπουδαστὴν apoſtoli Pauli, conuictum apud Ioannem, quod author eſſet libri, & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id excidiſſe quidam ſuſpicantur, quotieſcunq; in epiſtolis ſuis Paulus dicit, iuxta euangelium meum, de Lucæ ſignificare uolumine: & Lucam non ſolum ab apoſtolo Paulo didiciſſe euangelium, qui cum domino in carne non fuerat, ſed & à cæteris apoſtolis, quod ipſe quoq; in principio ſui uoluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipſi uiderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Igitur euangelium ſicut audierat ſcripſit. Acta uero apoſtolorum ſicut uiderat, compoſuit.

1 Vixit octoginta & quatuor annos: uxorem non habens. Sepultus eſt Conſtantinopoli, ad quam urbem uiceſimo Conſtantij anno, oſſa eius cum reliquijs Andreæ apoſtoli tranſlata ſunt de Achaia.

Lucas uxorem non habuit.

Habetur in encomenio poſt expoſitionem Apocalypſis, & poſt beati Ioãnis Apoſtoli uitam.

ITEM VITA BEATI LVCÆ EVANGELISTÆ PER SIMEONEM METAPHRASTEN SCRIPTA. 10

Si iuſti memoriam cum encomijs celebrare diuinus quidam uir, ac ſapiens diuina lege ſtatuit, quantã ſane conuenit Apoſtolo Chriſti nos ſimul afferre laudem? Siquidem hunc iuſtitia mirum in modũ fecit & Apoſtolatu dignum, & ut Paulo dilectus uideretur. Verũ enimuero quoniam hic in Euangelio laudem adeptus eſt, relictis omnino encomiorum legibus, quæcunq; de eo narrare neceſſe eſt, p modum hiſtoriæ referemus.

2 Quis Antiochenam ignorat ciuitatem, quem ſitum, ac magnitudinẽ, quos'ue terminos habeat? & quęnam hæc ſit, & quantam occupet terrã, quoue irrigetur flumine? orontes hic eſt, ubi primũ homo Chriſtiani appellatione ditatus eſt, ex qua diuus Lucas ortus eſt, & naturam quidem ac indolem habens, ut quę generoſa eſſet ac pretioſa, ueluti ex hoc manifeſtum eſt, quod & uita apparuit ſtudioſiſſimus, & ſermonẽ tradidit uitę maxime conformem. Cum autẽ omni diſciplinę generi uacaſſet à puero, & Syriacam ac Hebraicam linguam exactiſſime edoctus eſt, & uelut arbor iuxta fontes floridus iam, & augmentatus, diuinarũ ſcripturarum ſtudio mirum in modum profecit.

Nota heretice qui liberales diſciplinas chriſtianis dicis eſſe inutiles, quod beatus Lucas omni diſciplinæ generi uacauit a puero, & ideo in ſcripturarum ſtudio mirum in modum profecit.

Adoleſcentiam itaq; attingens gymnaſia frequentabat, quæ tum in Græcia erant, tum in Ægypto, ac pulcherrimam apud Græcos eruditionem collegit, grammaticen quidem ac poeticen perfecte aſſequutus, ad Rhetorices uero, artiſq; bene dicendi cacumen pertingens, neq; in philoſophiæ dignitatibus alicui cedens, ſed logica quidem ad Ethicen, ethice uero ad practicen tanquam gradu utens, ita omnibus bonis incumbens, tandem pulcherrimã ſimul ac humaniſſimã medicinã aſſequitur, idq; in tantum ut ab hac ut plurimum deſignaretur, ac appellaretur. Poſtquam autem ingenij dexteritate, ac magnitudine omnẽ artem citius percurrit, q̃ uolucris aëra, ſatiſq; humanæ doctrinæ adeptus eſt, ad ſublimiorem, ac meliorem tranſit habitum. Quis autem fuit modus tranſitus?

Quomodo ergo audes eas a ſcholis explodere, ſi tantus Euangeliſta oẽs perdidicit?

Habebat quidem interim de mundi ſalute diſputationes ac congreſſus is, qui liber à peccato uenerat, ut peccatores uocaret ad pœnitentiã, idq; poſt luctam contra aduerſarium & trophea de illo relata, poſt auditum ſupernè patris teſtimonium, ac ſpiritus deſcenſum. Percurrebat autem fama uniuerſam Iudæam, ac Galilæam, & alicubi etiam extra terminos ea, quæ euangelicę prædicationis erant, ſequebantur. Tunc multi ſanè ad ueram hanc doctrinam cordis aures obturabant, ac mentis oculos claudebant, neq; uitæ ſuſcipere ſermonẽ, neq; ueram lucem intueri digni erant. Hi autem, in quibus ueritatis ueſtigium impreſſum erat, quiq; terræ bonę rationem ac proportionẽ habebant, totis (quod aiunt) oculis intuebantur, & arrectas adhibebant animæ aures ad auſcultationem, ac ueloci ſſime ad ueritatẽ transferebantur, nihilq;, quod facere decens erat, prætermittebant,

mittebant, ut ad id, quod honeſtum erat, accederent, & ad ipſam nudam animam tranſmitterent certam ueritatem.

Horum unus erat admirandus hic præco ueritatis, ac præceptor, qui ad piam prædicationem mentis oculo illuſtratus, deſpicit cognationem omnẽ, deſpicit & naturæ uiſcera, abijcit pecunias, poſſeſſiones, omnemq; ſubſtantiam, ita ut nemo adeò facile pedum puluerem, ac manuũ ſordes abijceret, ut ne uel hoc ipſo præ feſtinantia occupari certe potuerit, quo facultates indigentibus diſtribueret. Vtq; breuiter dicam, deſpectis cunctis inferioribus, ſuperna uelociter amplectitur, & ad Iudæam accedit, uaditq; ad eum, quẽ concupiſcebat, ac ſtatim ad conſpectum ac ſermones Ieſu, efficitur ſplendidum receptaculum ad pretioſum gratię unguentum. Neq; tamen illi frequentibus fuit opus ſermonibus ac miraculis ad illius cognitionem, ſed quanto doctrina ac prudentia, animiq; dexteritate in alijs præpollebat, tanto uelocius & ipſam pure ueritatem, & prædicatum ſermonem cognoſcit.

Tu qui negas paupertatem Euangelicam eſſe actualem rerum deſertionem, uide an ſanctus Euangeliſta mendacium tuũ hic communicat.

Ab hoc tẽpore efficitur legitimus ac uerus Chriſti diſcipulus. Cumq; frequenter præceptori adfuiſſet, & eius ſigna ac prodigia aſſectatus eſſet, ne in ſalutaribus quidem ipſius afflictionibus deeſt. Et quemadmodum omnibus adfuerat, ita ſanè & reſurrectionis conſpector fuit. Cum Cleopa enim ad agrum Emaus proficiſcenti adſtans poſt reſurrectionẽ Dominus (ò horrore plenum illum acceſſum) tarditatem ac cordis eorũ incredulitatem improperat, & ſcripturarum interpretationibus ſuã paſſionem, ac magnũ reſurrectionis myſterium confirmat. Veruntamẽ quæ fuit huius diuinæ collocutionis agricolatio? Ignis diuinus iam in horum animis relucet, iamq; die declinante manere ſecum Dominum quodam modo coegerunt. Porrò ipſe maiori Dei cognitione illos afflare uolens, non ſolum uulgari modo congreſſus eſt, uerumetiam ad menſam unà recumbit, paniſq; fractione exactius agnitus hic idem, qui triduo mortuus fuerat, tandem diſparuit, nullo eorum ſenſu id percipiente, effecta hoc modo in eis firmiori reſurrectione mortuorum.

Præterea à Saluatoris in cœlum aſſumptione, ac ſanctiſſimi ſpiritus inde deſcenſione, hic duodecim Apoſtolis aſſociatus, & eadẽ gratia ac poteſtate repletus, Gentium pręceptor deſignatur diuino modo docens diſpenſationis myſterium, & multos ad creatoris cognitionem ex errore manuducens ac baptiſmate conſecrans. Siquidem currebat diuinus hic Lucas prædicationem ubiq; diſſeminans, & ſermonũ ſagena plures ex profunda ignorantia ad Deum adducebat, afflictus pro Euangelio, cum ad peſſimos Græcos ad diſſeminandos ſermones accederet. Multa aſpera ſuſtinebat in terra, in mari, in ſingulis ciuitatibus. Deſertum dicebatur ei amicum ſolum, dummodo aliquos in eo inueniret, quos Deo adduceret, ac transferret ad pietatem.

Vbi autem & Paulus cœleſtia conſcendiſſet, ut intueretur ueritatẽ, & aperte eam prædicaret, ac abiectis erroris tenebris ueritati adhæſiſſet, & choro diſcipulorum annumeratus eſſet, Lucas ipſi ſocius itineris ubiq; conſtituitur, ac peregrinationis comes, certamina pro pietate exoptans, & ob id ſe huiuſmodi coniungens militi; & unà cum eo uſq; ad uincula afflictus quaſi maleficus, ſimulq; cognitionis radios ad fines terræ emittens, adeò ipſi conformis, ac domeſticus, & per omnia gratus effectus, ut

Paulus ſcribens fidelibus Lucam frequenter nominaret dilectum, qui à Hieroſolymis, & circumadiacentibus locis Illyricum uſq; unà cum ipſo impleuit Euangelium, & à Iudæa Romanuſq; unà cũ eo uinctus, eiſdem laboribus, eiſdem afflictionibus, eiſdem cõmunicauit naufragiis, uolens omnino particeps declarari etiam coronarum propter hos labores recipiendarum.

Ita ergo ubi uariis modis in talento prædicationis ſimul cum Paulo negociatus eſſet, atq; tot gentes adduxiſſet, ac irretiiſſet ad pietatem, totius diſpenſationis præceptoris & uere amator, & amatus diſcipulus, ſacræ ſcriptor hiſtoriæ, ſimul & Euangeliſta oſtenditur, ut qui & prius aſſequutus eſſet, & ab his, qui ab initio miniſtri fuerant, hæc cognouiſſet, aut etiam ſuperne in ſacris edoctus eſſet. Siquidem hic Euangeliſta myſterium retexuit Gabrielis paranymphi delatum ad Virginem, qui cõmunem mundo gratiam annunciauerat. Hic etiam Chriſti natiuitatem aperte exarauit, tanquam recens in præſepi iacentem manifeſtans, & faſcias, ac paſtores, gaudiiq; prçcones Angelos deſcribens. Hic ſententias, ac doctrinas omnem mentem excedentes ueri ſimul ac honeſti amore manifeſtauit, rerum ueritati ſermonum ingenuitatem cõmiſcens, ut & mentis ſimul ac linguæ uirtutem ob oculos poneret. In parabolis quoq; doctrinas ſalutares retexuit, in hoc etiam copioſior cæteris. Vtq; breuiter dicam, quemadmodum uerbi deſcenſum in terram dilucide cognoſcendũ dedit, ita & aſcenſum in cœlos, & reditum ad thronum paternum, ſicut quiſpiam è cœlo ueniens manifeſtauit.

4 Hoc autem inter cætera gratiſſimum eſt, quod ipſum quoq; typum aſſumptæ humanitatis Chriſti mei, ac ſignum eius, quç illum pepererat, & aſſumptam humanitatem dederat, primus hic cera ac lineamentis tingens, ut ad hæc uſq; tempora in imagine honorarentur, tradidit, tanquã non ſatis eſſe exiſtimans, niſi etiam per imaginem ac typum uerſaretur cum his, quos deſiderabat, quod feruentiſſimi amoris ſignum eſt. Neq; id ſolum, ſed & fidelibus omnibus, Chriſtiq; amatoribus hæc, quç maxima erant, gratioſe donauit.

Quid hic dices tu qui imaginibus aduerſaris, cũ ſanctus domini diſcipulus eius imaginẽ & beatæ illius genitricis delineauerit, & Chriſti fidelibus gratioſe donauerit?

At nõ in his ſolis Lucas gratiam ſpiritus, quæ in ſe erat coartauit, neq; ad ſolum Euangelium hic miniſtrantem habuit linguam, ſed poſt finem miraculorum Chriſti, etiam Apoſtolorum exponit actiones: Et primum Saluatoris diuinam in cœlum aſſumptionem, deinde ſuper ipſos in igneis linguis ſpiritus deſcenſum, dehinc ita Stephani lapidationem, Pauli conuerſionem, nempe per Chriſtum factam de cœlis uocationem, & tranſitum à litera ad ſpiritum, huius in ſingulis locis uincula, carceres, plagas, flagellationes, uarias gentium inſidias, quomodo à Hieroſolymis Romã peruenerit, labores in mari, afflictiones, pericula, calamitates, naufragia, quorum non ſpectator tantum, ſed & particeps fuerat. Atq; ob id diligens eſt horum enarrator.

Sed Paulo quidem Romæ relicto, rurſum hic ad orientem diſcedit, totamq; Libyam percurrens in Ægyptum peruenit. Et cum ſuperiorẽ Thebaida intra ſuam doctrinam recepiſſet, ac ad magiſtrum per Euãgelium adduxiſſet, inferiorem Thebaida ſeptem portarum ciuitatem accedit, in qua etiam pontifex ac paſtor à ſpiritu præponitur. Statuis, impuriſq; dçmonum delubris in terram deiectis (Id enim ſtudio ſibi erat, ut errorem

totis (quod aiunt) pedibus fugientem demonſtraret) ſacra templa contra ſoli Deo erigit, eiſq; qui in profundis ignorantiæ tenebris tenebantur, per Euangelium ad Dei cognitionem regeneratis, mites filios effici curat.

5 *Semper poſt receptã ab aliqua gẽte Chriſti fidem, deo templa erigebãt Apoſtoli eorumq; ſucceſſores.*

Huiuſmodi igitur fructibus magiſtro oblatis, impietate de medio ſublata, erectis templis, altaribus ſtabilitis ac conſecratis, & ſub credentibus, presbyteris ac diaconis inter hos creatis, rectæq; fidei præfinitione ipſis tradita; & nunc quidem à ueteris inſtrumenti ſcriptura adducens teſtimonia, nunc uerò ab eo, quod ipſe contexuerat, Euangelio interpretans ipſis ea, quæ de Chriſto erant, & oſtendens uetus inſtrumentum omnino conſonum eſſe nouo, unumq; & eundem eſſe Deum, qui & hoc & illud ſtatuerat, plenus iam dierum effectus redit in pace ad Deum pacis, puluere quidem pulueri relicto, anima uerò in manibus eius, qui dederat, cõmendata, illuc tranſiens, ubi regio eſt uiuentium, ubi ſonus feſta celebrantium, ubi inhabitatio eſt omnium lætantium. Huiuſmodi ſunt certaminum Apoſtoli pro pietate narrationes: hic fuit ipſi finis laborum pro Chriſto perpeſſorum, quorum etiam manipulos nunc metit in lætitia; ita ut poſſit & ipſe cum Paulo dicere: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, propter quæ repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.

6 *Vide altarium conſecrationem, quã modo derident ſubuerſores noſtri.*

Veruntamen his nunc conſequens eſſe opinor mentionem facere unde & quomodo, quibus'ue ſanè tẽporibus ſacræ huius reliquiæ ex Achaia, ueluti diuinus quidam theſaurus reportatę ſint, & claræ ac regię ciuitati redditæ. Tranſibat quondam à Sirmio ad Iſtrum Conſtantius Conſtantini magni filius, ſed fratrum tertius; atq; ad hanc Iſtri ripam non longo tempore caſtrametatus, audiuit Barbaros, qui ultra Iſtrum erant, conflicturos cum Romanorum principatu; & ipſe formidans ne quid mali in ſuo principatu facerent, confeſtim ad Thraciam ac Bizantium equitauit. Cumq; ad regionem Odriſiorum perueniſſet, ubi Adrianus Romanorum Imperator extructa ciuitate, ſui appellationem loco dedit, accedit ad eum quidam Epiſcopus, ueluti domum quoddam ipſi gratiſſimũ deferens, Andreæ ac Lucæ Chriſti diſcipulorum corpora indicans in Achaia eſſe ſepulta. Porro ille & nuncio gauiſus eſt, & Artemium, quo maxime utebatur, & quem ſciebat feruidum amatorem charitatis erga Chriſtum (Atteſtatur uiro diuinum huius amorem certamen ac periculum temporibus Iuliani propter Chriſtum ſuſceptum) Hunc ergo tanto feruore pro pietate ſpirantem amicum Artemium ad pretioſorũ corporum reductionem confeſtim emittit. Etenim erat hic Conſtantius & in cæteris moderatus, & moribus mitis ac modeſtus, & magno admodũ circa Eccleſiarum ædificationem amore occupatus. Vnde etiam ad patris ſui ciuitatem circa illius ſepulchrum, ueluti reddens patri honorem, templum ab ipſis fundamentis maximum ædificat: in quo etiam, ubi Artemius ſacrorum Apoſtolorum reliquias ex Achaia retuliſſet, in ipſo diuino altari ſacra menſa repoſuit; Andreæ quidem è ciuitate Patreorum, Lucæ autem ex Thebis Bœotiæ tranſlatis corporibus. Ac breui tempore intermedio etiam Timotheum, qui in choro diſcipulorum Chriſti uelut perſpicua quædam ſtella ſplenduerat, ex Epheſo refert Ioniæ, miniſtro quoq; rurſum ad hoc uſus Artemio. Sed habuit & ipſum ſacrę mẽſę

7 *Conſtantius Imperator tẽplum maximũ ab ipſis fundamentis Conſtantinopoli ædificat, & in altaris mẽſa pretioſorũ Andreæ, Lucæ et Timothei corporum reliquias repoſuit. Quid ad hæc dicent hæretici?*

8 *Vide pauper homo quod Anatolius nõ fecit iniuriam domino Ieſu Chriſto recurrendo prius ad Apoſtolũ*

ſuum. Quod ſi feciſſet, non fuiſſet ab eo ſanatus. Vide etiam quod cōfugientes ad ſanctorum ſepulchra, eorū meritis & orationibus adiuuantur, & quod multa poſſunt poſt mortem.

ambitus, ueluti reddentem debitum quoddam pietatis ſuis auxiliatoribus. Verum Timotheus quidem huiuſmodi habuit corporis reductionē. Porrò in diui Lucæ reductione tale editur miraculum ſermone, ac memoria dignum.

9 *Sacrarum reliquiarū repoſitio.*

10 *In hæreticorum noſtri temporis confutationem hæc ornamenta adhibuit Imperator ſacris Apoſtolorū corporibus.*

11 *Tēplum appellatur cōmuni Apoſtolorum nomine.*

Anatolius quidam Eunuchus unus eorum, qui tunc è regio erant cubiculo, miſero corporis morbo detentus erat. Vbi ergo maiorem nouit eſſe morbum, q̃ qui medicorum poſſet arte curari, probe ſciens ille, q quæ impoſſibilia ſunt apud homines, Deo poſſibilia ſunt, omnibus aliis relictis ad Lucam Chriſti diſcipulum confugit, & hoc auxiliatore utitur aduerſus morbū. Vbi enim urna, quæ pretioſum continebat ipſius corpus, ad ſacrum templum iam eſſet delata, quod à fundamentis Conſtantius erexerat, accedens hic dictus Anatolius, ſimulq; baiulans cū his, qui illā portabant, confeſtim deprimēte morbo abſoluitur; & uiuens ex mortuo tale adeptus beneficiū, tota ſua uita nō intermiſit gratias agere Apoſtolo ac Deo, qui per ipſum huiuſmodi edebat miracula. Ita igitur primum ex Thebis relatū diuiniſſimi Lucę corpus, honorifice admodū ac magnifice unà cū Andrea, ac Timotheo in tēplo reponitur, quod à Conſtantio ædificatum erat; cū circa ſacrarū reliquiarū repoſitionē fidei opera, ac feruidum Conſtantij deſiderium plurimū demonſtrata ſunt. Quanq; hic poſtea maligni laqueis aliquantulum captus (ò caſum miſerum, heu turbulentam ſubuerſionem) Arianorum dogma ebibit.

12 *Ex ſanctorum Apoſtolorum Andreæ & Lucæ corporibus ſanctificationem participant adeuntes, et ſpirituali implētur gaudio.*

Multis autem poſtmodum tēporibus, Iuſtinianus, aſſumptis Imperij ſceptris, multo adhuc amplificentius circa hæc ſacra Apoſtolorū corpora afficitur, & theca argentea hæc concludens, circa ipſum altare uehemēti Dei amore reponit, nempe pretioſa in pretioſo conditorio. Et quidem ſacri altaris menſam theca conſtituit: porrò cōmuni Apoſtolorum nomine templum appellatur. Ad quod ſanè omnes qui conueniunt fideles laudant hunc tanq; diſcipulum, celebrant ut Euangeliſtam, beatificant tanq; eum, qui in ſacris ſudoribus ac laboribus diuino Paulo ſemper fuit ſocius. Et inde ſanctificationem participantes ſpirituali implentur gaudio: idq; gratia, ac benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Ex lib. 3. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, cap. 11.

VITA SANCTI SIMEONIS CLEOPÆ FILII, SECVNDI HIEROSOLYMORVM EPISCOPI

per Euſebium Cæſarienſem Epiſcopum ſcripta. 22

POſt martyrium Iacobi, & continuo conſequutū ciuitatis excidium, traditur Apoſtolos, cęteroſq; domini diſcipulos, qui ad illud tempus reliqui erant, in unum è locis omnibus conueniſſe, ſimul cū his qui propinqui ſecundum carnē domini dicebantur (plurimi nanq; & ex his per illud tēpus ſupererant) & habuiſſe in cōmune conſilium, quem oporteret dignū ſucceſſione Iacobi iudicari, omneſq; uno conſilio atque uno conſenſu Symeonem Cleopę filium decreuiſſe (cuius mentio in euangelijs facta eſt) ut epiſcopatus ſedem ſuſciperet. Conſobrinus is ſecundum carnem Saluatoris fuiſſe dicebatur: quia Cleopam fratrem fuiſſe Ioſeph, Egeſippus conteſtatus eſt:

Poſt

Poſt Neronem autem Domitianumq́ſub Traiano per ſingulas ciuitates ex inſolentia populi perſecutionem in noſtros accepimus motã. Quo in tempore etiam Symeon de quo loquimur, Secũdus Hieroſolymis ordinatus Epiſcopus, per martyrium carnis uinculis reſolutus eſt. Horum adſtipulator ipſe ille eſt Egeſippus, quem in pluribus iam produximus teſtem. Is ergo refert, quod a quibuſdam hæreticis accuſatus ſit ſupradictus uir tanquã Chriſtianus, & multis ſupplicijs afflictus ꝑ multos dies, ita ut etiam iudex ipſe cum amicis ſuis de eius patientia miraretur, & ad ultimum iuberet ſimili eum, quã dominus pertulit, paſſione uitam finire. Sed & ipſa uerba, quibus hæc proteſtatur, audire gratius puto. *Ex cap.26.lib.3.eiuſdem Hiſtoriæ.*

Agit ergo cũ de hæreticis diceret: Ex his igitur ipſis accuſauerunt quidam Symeonem Cleopæ filium, tanquam qui eſſet ex genere Dauid, & Chriſtianus. Et ita martyr effectus eſt, cũ eſſet annorum centum uiginti, ſub Traiano Cæſare apud Atticum cõſularem. Addidit autẽ etiam hoc, quod accuſatores eius, cum in illis temporibus perquireretur, ſi qui ex genere Dauid, & ex regia tribu deſcenderent, comprehenſi ſint inter ipſos. Quod autem Symeon unus fuerit ex ipſis auditoribus domini, uel longæuitas eius indicio eſt, uel euangeliorum fides, ubi etiam mater eius Maria, Cleopæ uxor refertur. Sed & alios quoſdam idem ſcriptor refert, prędter eos de quibus ſupra diximus, nepotes Iudæ, unius ex fratribus domini, per idem tempus ſuperſtites inuentos, & Domitiani temporibus martyres factos, hoc modo ſcribens: Veniunt igitur hi, & præſunt omni Eccleſiæ, tanquã martyres & propinqui domini, & reddita pace eccleſiæ, permanſerunt uſq; ad tempora Traiani Cæſaris, uſq; quo conſobrinus domini Symeon, de quo ſupra diximus, filius Cleopæ, calumniam pateretur ab hæreticis Chriſtianus conſulari delatus. Cumq; multo tempore ſupplicijs fuiſſet affectus, martyrio conſummatus eſt, omnibus qui aderant, & ipſo iudice mirantibus, ut centum & uiginti annorum ſenex crucis ſupplicium pertuliſſet.

Poſt hæc idem ſcriptor addidit etiam hoc, quod uſq; ad illa tempora uirgo munda & immaculata permanſit eccleſia, corruptoribus ueritatis, & diuini uerbi temeratoribus, aut nuſquã omnino extantibus, aut etiam ſi qui forte fuerant, in occultis & abditis hiatibus terræ deliteſcentibus. Vt uero & Apoſtolorum chorus, & omnis illa ætas, quæ a domino ſuſceperat uiuæ uocis auditum de hac luce diſceſſit, tum uelut in uacuam domum, falſæ doctrinæ impius ſe error immerſit, & tanquã ubi nullus iam diuini cenſus defenſor exiſteret, nudato (ut aiunt) capite corripientes arma mendacij, oppugnare apoſtolicam ueritatem nituntur. Sed iſtud bellum intrinſecus gerebatur. Perſecutionum uero extrinſecus pondus urgebat eccleſiam, & tam immenſæ cateruæ martyrum quotidie iugulabantur, ut Plinius Secundus, qui tunc prouinciam adminiſtrabat, multitudine interemptorum permotus referret ad Imperatorem, quod innumera hominum millia quotidie obtruncarentur, in quibus nihil omnino ſceleris deprehenderetur admiſſum, aut aliquid contrarium Romanis legibus geſtum, niſi hoc ſolum, quod antelucanos hymnos Chriſto cuidam canerent deo. Adulteria uero, uel cætera huiuſcemodi crimina apud eos & illicita haberi, & penitus arceri: cætera uero ſecundum leges eos agere communes. Ad quæ tunc Traianus reſcripti ſui autoritate decernit, ut

Tu qui cantui Eccleſiaſtico & nocturnis uigilijs detrahis, uide quo ambo hæc a principio Eccleſiæ primitiuæ fuerunt.

Chriſtiani quidem non requirantur: ſi qui tamen inciderint, puniantur. Per quod ex parte aliqua perſecutionis ſedatũ putabatur incendium.

Ex lib. 3. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 29.

VITA SANCTI IGNATII MARTYRIS PER EVSEBIVM EPISCOPVM CAESARIENSEM SCRIPTA.

1
Quid dicent hic, qui omnes traditiones ad humanas conſtitutiones coarctant, nec aliquid ſeruari debere aſſiduis clamoribus perſtrepunt, quod nõ ſit in ſcriptura expreſſum? Habes hic Apoſtolorum traditiones, quibus ſanctus Martyr tenacius inhærere debere fideles edocet. Et ne cauilleris loqui de traditionib' in ſcriptura expreſſis, dicit ſe ne quid apud poſteros maneret incerti, eas ſcriptas reliquiſſe. Quibus uerbis conuinceris illas Apoſtolorum traditiões fuiſſe uſq; ad horam illam ſine ſcriptis. Adde quod de eiſdẽ traditionib' non ſcriptis Clemens Alexãdrinus librum exarauit, ut auctor eſt Hierony. libro de Viris illuſtribus.

Sed & in noſtra quoq; tempora famę celebritate uulgatus Ignatius apud Antiochiam poſt Petrum ſecunda ſucceſſione epiſcopatum ſortitus eſt. Quem ſermo tradidit, de Syriæ partibus ad urbem Romã tranſmiſſum, & pro martyrio Chriſti ad beſtias datum. Quiq; cũ per Aſiam ſub cuſtodia nauigaret, ſingulas quaſq; digrediens ciuitates, eccleſiæ populos Euangelicis cohortationibus edocebat in fide perſiſtere, & obſeruare ſe ab hæreticorum contagijs, qui tunc primum copioſius cœperant pullulare: & ut diligentius ac tenacius apoſtolorum traditionibus inhærerent, quas traditiones cautelæ gratia, & ne quid apud poſteros remaneret incerti, etiam ſcriptas ſe aſſerit reliquiſſe. Deniq; cũ Smyrnam ueniſſet, ubi Polycarpus erat, ſcribit inde unam epiſtolam ad Epheſios, eorumq; paſtorem, in qua meminit & Oneſimi; & aliam Magneſiæ ciuitati, quæ ſupra Mæandrum iacet, in qua & epiſcopi Dammei mentionem facit. Sed & eccleſiæ, quæ eſt Trallis ſcribit, cuius principem tunc eſſe Polybium deſignauit. In ea uero quam ad Romanam eccleſiam ſcribit, deprecatur eos, ne ſe tanquã ſupplicijs ſuis parcentes, uelint ſpe priuare martyrij, & his poſt aliquanta utitur uerbis: A Syria, inquit, Romam uſq; cũ beſtijs terra mariq; depugno, die ac nocte connexus & colligatus decem leopardis, militibus dico, ad cuſtodiam datis, qui ex beneficijs noſtris ſæuiores fiunt. Sed ego nequitijs eorũ magis erudior. Nec tamen in hoc iuſtificatus ſum. O ſalutares beſtias, quæ præparantur mihi. Quando uenient? quando emittentur? quãdo eis frui licebit carnibus meis? quas & ego opto acriores parari, & inuitabo ad deuorationem mei, & deprecabor, ne forte (ut in nonnullis fecerunt) timeant contingere corpus meũ. Quinimo & ſi contabuntur, ego uim faciam, ego me ingerã. Date quæſo ueniam, ego noui, quid expediat mihi. Nũc incipio eſſe diſcipulus Chriſti. Faceſſat inuidia uel humani affectus, uel nequitiæ ſpiritalis, ut Ieſum Chriſtum merear adipiſci. Ignes, cruces, beſtiæ, diſperſiones oſſium, diſcerptionesq; membrorum, ac totius corporis pœnę, & omnia in me unum ſupplicia diaboli arte quæſita cumulentur, dummodo Ieſum Chriſtũ merear adipiſci. Hæc & multa alia his ſimilia ad diuerſas eccleſias ſcribit.

2
Teſtimoniũ hoc ſumptum eſt ex Euangelio Nazaræorũ, quod a ſe tranſlatũ aſſerit D. Hiero. in libro de Viris illuſtribus. Et in Matth. cap. 11.

Sed & ad Polycarpum, uelut apoſtolicum uirum, datis literis, Antiochenam ei eccleſiam præcipue cõmendat. Ad Smyrnæos ſane ſcribens, utitur uerbis quibuſdam, unde aſſumptis neſcimus, quibus hæc de Saluatore proloquitur. Ego autem poſt reſurrectionẽ quoq; in carne eum ſcio fuiſſe, & credo. Nam & cũ ueniſſet ad Petrũ cæteroſq;, ait eis: Accedite & uidete, quia non ſum dæmonium incorporeum. Qui & contingentes eum, crediderunt.

Scit autem & Irenæus martyrium eius, & mentionem facit ſcriptorũ eius per hæc uerba: Sicut dixit (inquit) quidam ex noſtris, pro martyrio

Chriſti damnatus ad beſtias, Frumentum, inquit, ego ſum dei: beſtiarũ dentibus molar & ſubigar, ut panis mundus efficiar Chriſto. Sed & Polycarpus horum memoriam facit in epiſtola, quã ad Philippenſes ſcribit per hæc uerba: Deprecor, inquit, omnes uos, obedientię operam dare, & meditari patientiam, quã uidiſtis in Ignatio & Ruſo, & Zoſimo beatis uiris, præcipue autẽ in Paulo, & cæteris apoſtolis, qui fuerunt apud uos, Scientes quod hi omnes non in uacuũ, ſed per fidem & iuſtitiam cucurrerunt, uſquequo peruenirent ad locum ſibi a domino pręparatũ, quoniam quidem paſſionum eius participes extiterunt, nec dilexerunt præſens ſeculum, ſed eum ſolum, qui pro ipſis, & pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit. Et poſt pauca ſubiungit. Scripſiſtis mihi & uos, & Ignatius, ut ſi quis uadit ad partes Syriæ, deferat literas ad uos. Quod faciam, cũ tempus inuenero. Mittam uobis & Ignatĳ epiſtolas, & alias, ſi quæ ſunt, quę ad nos tranſmiſſę ſunt, ex quibus utilitatem maximam capiatis. Continent enim de fide & patientia inſtructionem perfectam ſecundum domini præceptum.

Ex lib. 10. Hiſtoriæ Tripartitæ, cap. 9.

3

Ab hoc autem Ignatio Antiochię Syrię tertio poſt Apoſtolum Petrũ Epiſcopo, qui etiam cũ ipſis uixerat Apoſtolis, ſumpſit initium, ut in eccleſia Antiphonæ decantentur. Vidit enim angelorum uiſionem, quomodo per Antiphonas ſanctæ Trinitati dicerent hymnos. Iſq; modum uiſionis Antiochenæ tradidiſſe probatur eccleſiæ: & ex hoc ad cunctas tranſiuit eccleſias.

Ecce decantatio Antiphonarum in eccleſia unde ortũ habuerit. I tu ergo nunc bonorũ omnium ſubuerſor, et ſi potes, eas de eccleſia, & cantũ tolle.

Cum igitur iam damnatus eſſet ad beſtias Ignatius, ardore patiendi, cum rugientes audiret leones, ait: Frumentum Chriſti ſum, dentibus beſtiarũ molar, ut panis mundus inueniar. Paſſus eſt anno undecimo Traiani. Reliquiæ corporis eius Antiochiæ iacent extra portam Daphniticam in cœmiterio.

Ex D. Hiero. in lib. de Viris illuſtribus.

VITA IVSTINI PHILOSOPHI ET MARTYRIS, PER EVSEBIVM EPISCOPVM CAESARIEN. SCRIPTA.

Habetur lib. 4. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ eiuſdem. cap. 7.

IVſtinus fideliſſimus noſtræ philoſophiæ ſectator, & in Græcorum diſciplinis eruditiſſimus, ſcribens ad Antoninum apologeticum pro noſtra religione librum, ita inter cætera ait: Non mihi uidetur abſurdum, meminiſſe in his etiam de Antinoo, quod nuper geſtum eſt, quem omnes timore principis, quaſi deum colere cœperunt: cum bene nouerint, quis, qualis'ue paulo ante fuerit, & unde duxerit genus. Idẽ quoq; ipſe etiam Iudaici belli, quod tunc gerebatur, memoriam faciens, talia quædam refert: Etenim in hoc, quod'nunc geritur, bello Iudaico, Barchochabas princeps Iudaicę factionis, Chriſtianos ſolos, niſi negarent Chriſtum, tanquam blaſphemos ad ſupplicia rapi iubebat. In quibus libris etiam de conuerſione ſua, quã habuit a gentili philoſophia ad ueræ religionis fidem, quod non abſq; probabili ratione, & examinato iudicio ad hæc conuerſus ſit, hoc modo ſcribit.

Nam & ego ipſe, inquit, ſectis Platonicis inſtitutus, audiens infamari Chriſtianos, & uidens eos impauidos ad ſuſcipiendã mortẽ, atq; omne ſupplicium tolerandum, conſiderabam quod impoſſibile eſſet, in malitia

eos,& in libidinẽ conuerſari. Quis enim aliquando uoluptuoſus & luxurijs deditus,& qui humanis carnibus ueſci delicias putet, mortẽ libenter amplectitur,quo ſcilicet ipſa confeſtim careat, pro qua infamari maluit, uoluptate? Quinimo uiuere perpetuo (ſi liceret) & latere iudicia, in hoc magis operam daret, nedum ſemetipſum ſtatutæ ac profeſſæ morti ſtuderet offerre. Sed & idem ipſe uir ſcribit Adrianum principem,ſuſceptis à Serenio Graniano clariſsimo uiro præſide literis, in quibus de Chriſtianis percontabatur, reſcripſiſſe, quod non eſſet iuſtum Chriſtianos nullius criminis reos, abſq; iudicio legibusq; puniri. Simul & exemplũ epiſtolæ ipſius ſubijcit continentis hunc modum.

Accepi literas ad me ſcriptas a deceſſore tuo Serenio Graniano clariſſimo uiro,& nõ placet mihi relationem ſilentio præterire,ne & innoxij perturbentur, & calumniatoribus latrocinandi tribuatur occaſio. Itaq; ſi euidenter prouinciales huic petitioni ſuæ adeſſe ualent aduerſum Chriſtianos,ut pro tribunali eos in aliquo arguant, hoc eis exequi non prohibeo. Precibus autẽ in hoc ſolis, & adclamationibus uti,eis nõ permitto. Etenim multo æquius eſt, ſi quis uolet accuſare,te cognoſcere de obiectis. Si quis igitur accuſat, & probat aduerſum leges quicquã agere memoratos homines, pro merito peccatorum etiam ſupplicia ſtatues. Illud mehercule magnopere curabis, ut ſi quis calũniæ gratia quenquã horũ poſtulauerit reum,in hunc pro ſui nequitia ſupplicijs ſæuioribus uindices.

Ibidem cap.9.

Verum Adrianus poſt hæc uiceſimo & primo ſui principatus anno diem obijt,& Antoninus cognomento Pius Romanũ ſuſcepit Imperiũ.

Ibidem cap.10.

Refert autem Egeſippus ſemetipſum Romam ueniſſe,& permanſiſſe inibi uſq; ad Eleutherum,qui poſt Anicetũ ſubrogatus eſt in epiſcopatũ. Quibus temporibus ſimul florebat Iuſtinus in habitu philoſophi diuinũ prædicans uerbum, & fidei noſtræ rationem tam ſcriptis uoluminibus, quã uiuæ uocis aſſertione defendens. Qui & aduerſum Marcionem ſcribens,cõmemorat de eo, quod adhuc ſupereſſet eo tempore,quo ſcribebat. Deniq; ita dicit: Marcio uero quidã Ponticus,qui hodieq; ſupereſt, docet homines alium credere eſſe deum maiorem cõditore deo. Hęc ille hominibus ingerens,& dæmonibus adiutoribus utens,multis blaſphemare perſuaſit,ut negarent creatorem omnium deum ipſum eſſe patrem Chriſti,ſed alium quendam, qui quaſi maior hoc eſſet. Et tamen omnes ſectatores eius Chriſtiani appellantur,ita nimirum ſicut omnes cõmuni uocabulo,cum diuerſæ ſint ſectæ, philoſophi nuncupantur. Sed & poſt pauca nihilominus dicit: Eſt autem & nobilis liber aduerſus omnes hęreſes compoſitus,quem ſi uultis decurrere,dabimus.

Cap.11.

Hic autẽ ipſe Iuſtinus ſcribit etiam contra paganos uolumen inſigne. Sed & alios libros pro noſtra religione,in quibus ad Antoninum principem,qui cognominatur Pius,ſermonem dirigit, ſcribens & ad ſenatum. In urbe etenim Roma maxime conſiſtebat. Denique in uno ex ijs libris, etiam de ſemetipſo uolens,qs,uel unde eſſet,oſtẽdere,hoc modo ſcribit:

Imperatori Aelio Adriano,Antonino Pio,Cæſari Auguſto,& ueriſſimo philoſopho,& Lucio philoſopho Cęſaris proprio filio,ac Pij adoptiuo,amatori ſapientiæ,& ſacro Senatui,atq; omni populo Romano,pro uiris ex omni genere hominũ congregatis,& iniuſto odio laborantibus, ac non digna patientibus,Iuſtinus Priſci filius Bacchiadis ex urbe Nea-

poli Paleſtinæ, unus pro omnibus hoc defero poſtulatum.

Sed interpellatus idem Imperator in Aſia ab his, qui uario iniuriarum genere affligebātur, tale reſcriptū ad uniuerſos Aſię populos ꝓmulgauit.

Imp. Cæſ. Marcus Aurelius Antoninus Aug. Armenicus, Pont. Max. *Ibidem cap. 12.* Trib. Pot. xv. Coſ. iij. Vniuerſis ſimul plebibus Aſiæ ſalutem. Ego quidē non ambigo, etiam dijs ipſis curæ eſſe, ne quis noxius lateat. Multo enim magis illis conuenit punire eos, qui ipſis immolare nolunt, quam uobis. Sed uos confirmatis eorum, quos perſequimini, ſententiam, quā de uobis habent, dicentes, uos impios & ſine deo eſſe. Vnde & optabilius habent animam ponere pro deo ſuo, & mortem libenter amplecti, quā uobis talibus adquieſcere, & in ueſtræ religionis iura concedere. De motibus autem terræ, qui uel facti ſunt, uel etiam nunc fiunt, abſurdum non erit mœrorem ueſtrum iuſta cōmonitione ſolari. Quoniamquidem cōperi, quod in huiuſcemodi rebus, ad illorū inuidiam cōmunes caſus transfertis. In quo illi quidem maiorem fiduciam accipiunt apud deum. Vos autē in omni tempore, quo de talibus ignoratis, cæteros quidem deos negligitis; cultum uero immortalis dei, quem Chriſtiani colunt, expellitis & deturbatis, uſq; ad mortem cultores illius obſeruantiæ perſequentes. Super quibus plurimi ex prouincijs iudices etiā uenerabili patri noſtro ſcripſerant. Quibus reſcriptum eſt ab eo, ut nihil omnino moleſtiæ huiuſcemodi hominibus generarent, niſi forte arguerentur aliquid aduerſum Romani regni ſtatum moliri. Sed & mihi ipſi de his quāplurimi retulerunt. Quibus ego paternā ſecutus ſententiam, pari moderatione reſcripſi. Quod ſi quis perſiſtit huiuſcemodi hominibus abſq; ullo crimine mouere negocia, ille quidem, qui delatus pro hoc nomine fuerit, abſoluatur, etiam ſi probetur id eſſe, quod ei obijcitur, Chriſtianus. Is autem, qui crimen obtendit, reus pœnę ipſius, quam obiecit, exiſtat.

Cum ſanctis igitur martyribus, qui eo tempore pro beatis confeſſionibus coronati ſunt, & uir mirabilis, Iuſtinus, cum ſecundo iam librum pro *Cap. 16.* religionis noſtræ defenſione conſcriptum, temporis illius Iudicibus obtuliſſet, remunerationem linguę fidelis & eruditę, martyrij munus accepit, quodam philoſopho, Creſcente nomine, cane tam profeſſione quā moribus, dolos uiro inſidiaſq; tendente. Quoniamquidem ſæpe cum eo diſputans, auditoribus medijs, non ſolum obtinuerat eum, uerum & uehementius ueritate ſibi ſuffragante confuderat: unde & uictoriæ ſuę palmā, martyrium percepit a domino.

Hoc autem ita futurum, etiam beatus ipſe, uerus philoſophus ueritatis in ea defenſione, quā ab eo conſcriptam ſupra diximus, aperte, ſicut erat futurum, prophetica mente prædixit, his uerbis: Nam & ego, inquit, ſpero me ab aliquo horum, quibus pro ueritate obſiſto, inſidias eſſe paſſurum: ſpero baculo aut claua feriendum: certe uel a Creſcente hoc, non philoſopho, ſed φιλοκόμπῳ, id eſt, non amatore ſapientiæ, ſed amatore iactantiæ. Neq; enim dignū eſt, philoſophum nominari eum, qui de his quæ neſcit, publice proteſtatur: & Chriſtianos ſine deo eſſe, & impios dicit, ad gratiam & libidinem eorum, quos in errore poſitos, ipſe maioribus laqueis erroris inuoluit. Si enim ignoratur ab eo Chriſti doctrina, & ea arguit, quæ ignorat, nequiſſimus eſt, & imperitis multo nequior: quia & imperiti uel idiotæ obſeruant, ne diſputare audeant de his, quæ

ignorant, & de illis teſtimonium perhibere, quæ neſciunt. Si uero legit, quæ apud nos ſcripta ſunt, & aut non intellexit eorum uirtutem, aut intellexit quidem, ſed diſſimulat, ne & ipſe ſuſpectus habeatur in talibus, multo nequior & deteſtabilior iudicandus eſt, qui imperiti uulgi captans fauorem, ueritatis ac pietatis, quã probat, hoſtis exiſtit & proditor. Nam & propoſuiſſe me ei ſciatis quædam, ex quorum reſponſionibus nihil ſcire conuictus eſt. Et intantum uera ſunt, quæ dico, ut putem uobis etiam quæſtionis habitæ inter nos diſputationes allatas, ex quibus apertiſſime dignoſcitur, quæ noſtra ſunt, penitus ignorare. Si uero necdum uenerunt hæc ad notitiam ueſtram, paratus ſum rurſum uobis audientibus diſputare. Hæc ſunt beati Iuſtini uerbæ, in quibus ſecundum ea, quæ prædixerat, per Creſcentis inſidias martyrio conſummatus eſt.

Ibidem cap. 16. Tatianus quoque uir erudītiſſimus, in prima ætate ſua cũ magna admiratione oratoriam docens, ex qua non parum gloriç quæſierat, poſtmodum ad noſtra ſe ſtudia conuertens, libros etiam ipſe aduerſus gentes dignos memoria dereliquit, in quibus Iuſtini meminit his uerbis: ſed admirabilis, inquit, uir Iuſtinus ſatis recte proſecutus eſt, ſimiles iſtos dicens eſſe latronibus. Et poſt aliquanta, cum de philoſophis quædam dixiſſet, addit etiam hæc: Creſcens denique ille, qui obſedit urbem magnã, in puerorum quidem ſtupris omnes præibat, in pecuniæ autem cupiditate nullo inferior erat. Mortem uero cum cæteris contemnendam ſuaderet, ipſe tam peſſimam de eo opinionem gerebat, ut Iuſtinum tanquam ultimo malo traderet morti, pro eo quod ueritatem prædicans, uoluptuoſos & deceptores philoſophos arguebat.

Cap. 18. Plurima autem nobis hic uir ſtudiorũ monimenta dereliquit, quibus eruditæ eius animæ, ac diuinis deditæ diſciplinis, indicia colligamus: in quibus emolument: plurimum inuenire poſſunt ĳ, qui amorem doctrinæ & ſcientiæ gerunt. Extat igitur eius liber hic (de quo ſuperius memorauimus) ad Antoninum qui dicebatur Pius, & filium eius, ac Senatum, pro noſtra religione conſcriptus. Sed & ſecundus nihilominus defenſionem noſtræ fidei continens, quem ſcribit ad ſucceſſorem ſupradicti principis Antoninum uerum, cuius tempora nunc cępimus explicare. Sed & alius liber eſt aduerſum Paganos, in quo de ſingulis, uel noſtris, uel Græcorũ philoſophis conferens, diſputationem latiſſimam conſcripſit. Ibi etiam de natura dæmonum diſſerit quædam, quæ his inſerere longum eſt. Sed & alius liber eſt aduerſum Paganos, qui ſuperſcribitur Confutatio. Eſt & alius eiuſdem de monarchia, quem non ſolum de noſtris libris, ſed & de Grçcorum uoluminibus texuit. Eſt & alius, qui ſuperſcribitur Pſaltes: Et alius uelut in ſubnotationum modo de anima, in quo diuerſas quçſtiones inſeruit, ex his, quæ apud Græcorum philoſophos agitantur, quibus contradicturum ſe repromittit, & ſuam de his ſententiam in illius reſponſionis uolumine prolaturum. Compoſuit etiam dialogum quaſi cum Iudæis, quem apud Epheſum cum Tryphone Hebræorum nobiliſſimo doctore habuit in quo exponit, quomodo ipſe per diuinam gratiam ad credulitatem ueræ fidei perductus ſit, cũ prius immenſum ſtudium erga philoſophorum geſſerit diſciplinas, perquirendæ ueritatis amore detentus. Simulque refert de Iudæis, quod aduerſum eccleſiam Chriſti, inſidĳs ſerabus agant. Et pro his inſimulat Tryphonem, dicens: Quia non ſolum

non pœnituiſtis pro his, quæ a uobis male geſta ſunt, ſed & uiros aptos ad hoc elegiſtis de Hieroſolymis,& miſiſtis per omnem terram,qui circumirent,& dicerent impiam hęreſim ſurrexiſſe Chriſtianorum,ſimul & criminoſa quædam diffamarent aduerſum nos,quo ſcilicet per hæc ignorantes quiq; deterriti,conſortia noſtra uitarent: in quo non ſolum nobis ipſis,ſed & alijs opprobria fingendo cauſa mortis extitiſtis.

Scribit autem,quod uſq; ad ſua tempora prophetiæ gratia in eccleſijs floruerit. Sed & Apocalypſim, Ioannis apoſtoli eſſe dicit. Propheticis etiam quibuſdam utitur teſtimonijs ad Tryphonem,conuincens eum de his,quod Iudæi abſciderint hæc de ſcripturis,& abſtulerint. Sed & multa eius alia apud quāplurimos fratrum feruntur,quæ ita probabilia ac digna a ueteribus iudicata ſunt, ut Irenæus ex ipſis inueniatur aſſumere,& in quarto aduerſum hæreſes libro,de his hoc modo ſcribere: Et bene,inquit, Iuſtinus in eo uolumine quod aduerſum Marcionem ſcribit,proſequutus eſt, dicens: Quia ipſi domino nunquā acquieſcerē, ſi alium deum diceret præter omnium creatorem. Et iterum in quinto eiuſdem operis libro dicit. Et optime,inquit,Iuſtinus affirmat,quia ante aduentū domini nunquam auſus eſt Satanas blaſphemare deum,quippe qui nondum agnouiſſet damnationem ſuam. Hæc autem nobis neceſſario de opuſculis Iuſtini dicta ſint,ad inquiſitionem librorum eius ſtudioſos quoſq; fideles prouocantibus.

I *Iuſtinus martyr Apocalypſim Io.m. Apoſtoli eſſe dicit.*

VITA SANCTI EPISCOPI ET MARTYRIS POLYCARPI PER EVSEBIVM CAESArienſem Epiſcopum ſcripta.

Habetur in. 4. lib. hiſtoria Eccleſiaſt. c. 15.

ANiceto Romanæ eccleſiæ præſidente,Polycarpum Romam ueniſſe,atq; habuiſſe ſermonem cum ipſo Aniceto de Paſchæ die Irenæus refert. Sed & alia quædam de eodem Polycarpo ſcribit,quæ mihi dignū uidetur corpori huic noſtræ narrationis inſerere.

Tertio igitur libro aduerſus hæreſes hęc de eo cōmemorat Irenæus: Polycarpus,inquit,qui non ſolum ab Apoſtolis eruditus eſt,neq; ſolum conuerſatus eſt cum his,qui dn̄m uiderant,ſed & ab ipſis Apoſtolis ordinatus eſt Smyrnæorū eccleſiæ Epiſcopus,quem nos quoque in prima ætate noſtra uidimus. Diu etenim permanſit in uita,& longęua ætate perdurans,nobilis uiuendo,ſed & moriendo nobilior extitit, quippe qui uitam martyrio conſummauit. Docebat autē ſemper ea,quæ ab Apoſtolis ipſis didicerat:& hæc eccleſiæ tradebat, quę ſola uera ducenda ſunt. Quorum teſtes ſunt omnes eccleſiæ, quæ in Aſia conſtitutæ ſunt,& hi qui per tēpus etiam nunc in Polycarpi ſucceſſione perdurant. Multo autem uerior & fide dignior hic autor eccleſiæ eſt,& ueritatis teſtis,quā Valentinus & Marcion,& cæteri peruerſę mentis homines. Qui etiam ſub Aniceto Romam perrexit,& multos ex ſupradictis hæreticis ad eccleſiam dei conuertit, hanc ſolam prædicans tenendam eſſe ueritatem,quā ipſe ſciret ſe ab Apoſtolis ſuſcepiſſe,quam & tradebat eccleſię. Et ſunt adhuc etiam nunc,qui audierunt ab ipſo, quod Ioannes Apoſtolus diſcipulus domini,apud Epheſum cum balneas lauandi gratia fuiſſet

1 ingreſſus,& uidiſſet ibi Cherinthum,exiluerit continuo,& diſceſſerit nō lotus,dicens.Fugiamus hinc,ne & balneæ ipſę corruant,in quibus Cherinthus lauatur,ueritatis inimicus. Idem etiam ipſe Polycarpus,Marcioni aliquando cū occurriſſet,dicenti ſibi: Agnoſce nos.Reſpondit:Agnoſco,agnoſco primogenitum Satanæ. Tanta tunc Apoſtoli atq; eorum diſcipuli in religione cautela utebantur, ut ne uerbi quidem cōmunionem cum aliquo eorum,qui a ueritate deuiauerant,habere paterentur. Sicut & Paulus dicit:Hæreticum hominē poſt unam & alteram correptionē, deuita,ſciens quia peruerſus eſt huiuſmodi,& peccat,cum ſit a ſemetipſo damnatus. Extat & epiſtola Polycarpi ad Philippenſes ſcripta, peruali-da,ex qua formam fidei eius ac prædicationis (ſi quis forte ſalutis ſuę ſollicitudinem gerit) capere poteſt. Hactenus Irenæus.

Nota tu qui continue conuerſaris cum hæreticis, & nihilominus dicis eſſe te bonū Chriſtianum. Hæc enim aduerſa ſibi eſſe uidentur, nec unquam fecerunt ſancti uiri.

Polycarpus uero in ipſa epiſtola quā ad Philippenſes ſcripſerat,utitur teſtimonijs de prima Petri epiſtola. Sed enim Antonino,qui pius cognominatus eſt,uiceſimo & ſecundo anno principatus exacto, Marcus Aurelius uerus,& Antoninus filius eius cū Lucio fratre ſuccedunt. Quo in tempore Polycarpus maximis perſecutionibus Aſiam quatientibus uitā martyrio finiuit. De quo plane neceſſarium duximus memoriæ tradere, maxime cum ſcripta extet epiſtola ex perſona eccleſiæ Smyrnæorum ad Ponti eccleſias data,quæ de martyrij eius beato fine deſignat.Cuius exēplum infra ſcriptum eſt.

Eccleſia dei,quæ eſt apud Smyrnam,eccleſiæ dei conſtitutæ apud Philomelium,& omnibus,quæ ubiq; ſunt,ſanctis eccleſijs catholicis,miſericordia,& pax,& charitas dei patris,& domini noſtri Ieſu Chriſti multiplicetur. Scripſimus uobis fratres de martyribus, & de beato Polycarpo,qui uelut ſignaculo quodam martyrij ſui, finem perſecutionibus poſuit.Et paulopoſt deſcribentes etiam cęterorum martyrum agones,talia quędam ſcribunt. Deterrere etenim uolentes inſpectantem populū,nunc flagris uſq; ad interiora uiſcerum martyres laniabant, ita ut abdita corporis,& quæ natura in arcanis locauerat,nudarentur.Nunc autem marinas cochleas,quos murices uocant,& acuta quæq; fragmēta in dorſum ſupinatis martyribus ſubſternebant,in quibus omne tormenti genus & pœnę ſpeciem conſumentes,ad ultimum deuorandos eos beſtijs exponebant.Sed in his pręcipue deſignatur uir fortiſſimus effloruiſſe Germanicus nomine,qui per gratiam diuinæ uirtutis metum corporeę fragilitatis excluſit.Volente nanq; proconſule perſuaſionibus aggredi uirū, & obijcere ei primæ ætatis florem,debere eum ſuimetipſius miſeratione capere: ille nihil moratus,ſponte dicitur præparatam ſibi beſtiam prouocaſſe,ue luti tardantes increpans pœnas,& iniquæ huius uitæ ultro uelocem expetiſſe diſceſſum. Verum cum ex huius tam inſigni morte ſtuporē cœpiſſet aſtantis populi multitudo, & totius Chriſtianorū gentis mirari uirtutē de contemnenda morte cœpiſſent,conclamant oēs: Tolle impios.Polycarpus requiratur. Sed cum ex adclamatione grauis perturbatio fieret, Corinthum quendam natione Phrygem nuper de ſuis regionibus aduen tantē, accidit primo quidē beſtias cæteraq; tormenta ſponte laceſſere, dehinc fractis animis cedere,ad ultimū etiā ſalutē ſegnitia perdere.Quæ res eum ad martyrium procacia potius & temeritate, quam deuotione proſiluiſſe declarat.Ipſe nāq; ſe iudicijs ingeſſerat. Victus itaq; exemplū

euidens omnibus dedit, cautius in rebus talibus & circunſpectius agendum: quia non temeritas, ſed fides & modeſtia coronatur. Sed de his quidem talia geſta ſunt.

Cap. 14.

Inſignis autem uir Polycarpus, primo quidem cum audiret uulgus in ſe adclamationibus excitatum, in nullo penitus motus eſt, ſed manſit impauidus. Tranquillus nanq; erat moribus, & ſerenus aſpectu. Qui cũ in eadem ciuitate uellet interritus permanere, adquieſcens tamẽ deprecantibus ſe familiaribus ſuis, ad agrum quendam ciuitati proximũ ſecedit, atq; ibi cum paucis die noctuq; nihil aliud ꝙ in orationibus permanet, pro pace eccleſiarum, quæ ubiq; ſunt, ſupplicans deo: quod ei facere in omni uita ſua moris perpetui fuit. Sed his in oratione poſitus, ante triduũ quã comprehenderetur, uiſionem uidet per noctem, ceruical capitis ſui flammis eſſe conſumptum. Cumq; euigilaſſet, poſt uiſum interpretatus eſt aſtantibus ſomnium ſuũ, dixitq; pro certo ſe ob Chriſtum per ignem uitæ exitum ſortiturum. Imminente igitur quæſtione, rurſus fratrum charitate compulſus, cõmigrauit in alium locum. Quo nõ multo poſt inquiſitores eius ingreſſi, correptis duobus pueris, & altero ex his uerberato, per indicium eius ad Polycarpum perueniunt, cum iam declinaret dies. Et ingreſſi ipſum quidem oſtendunt in ſuperioribus quieſcentem. Vnde cum poſſet facilis ei tranſitus eſſe ad alteram domum, noluit dicens: Voluntas domini fiat. Quinimo & cũ comperiſſet adeſſe comprehenſores ſuos, in occurſum eis progreſſus, læto admodum uultu ac placido cõpellare uiros cœpit cũ ingenti oris gratia, ita ut illi mirarentur & ſtuperent, quid tantum ſtudij fuerit, ut uir illius grauitatis & honeſtatis, in tam longęua ętate, & tanta uitę autoritate poſitus, perquiri & cõprehendi iuſſus ſit. Sed ille nihil moratus, continuo apponi menſam hoſtibus quaſi hoſpitibus iubet, atq; eis epulas largius miniſtrari, unius horæ ab eis ſpatio orationis gratia impetrato. Orabat igitur tanta dei gratia repletus, ut admirarentur omnes qui aderant, & ipſi qui ad cõprehendendum eum uenerant, pœniterent, quod tam honeſtum uirum ac deo dignũ, & ipſa ętate uenerabilem, rapere iuberentur ad pœnam. Et poſt aliquanta, eadẽ ſcriptura uerbis ipſis talia coniungit ex ordine. Poſtea uero quã finiuit orationem, memoriam faciens omnium quoſcunq; noſſe potuit maiorum minorumq;, nobilium & ignobilium, & totius catholicæ eccleſiæ, quæ per orbem terræ eſt, inſtante iam hora progreditur, & aſino ſedens ad ciuitatem ducebatur, cum eſſet dies magni Sabbati. Pergenti occurrit ei præfectus pacis Herodes nomine, & pater eius Nicetas, qui leuantes eũ ſecum in uehiculum, perſuadere ſedulo conabantur, dicentes: Quid enim mali eſt, dicere deum Cæſarem, & immolare, & de cætero uiuere ſecurũ? Hæc ille primo tacitus audiuit. Sed ubi perſiſtebant, ait ad eos: Quid multis opus eſt? facturus non ſum quod dicitis. At illi, poſteaꝙ nihil ſe profeciſſe ſenſerunt, indignatione cõmoti, cũ contumelia eum uehiculo deturbant, ita ut pedem læderet præceps actus. Sed quaſi nihil fuiſſet iniuriæ, tota alacritate contentus, pergebat ad ſtadiũ quo duci fuerat imperatus.

2 *Ergo uigiliæ cum nocturnis orationib' laudabiles, contra nouatores noſtros.*

3 *Heus tu qui tantopere aduerſaris orationibus, eas aſſerens ſuperfluas & fruſtratorias cum mille ſimilibus ineptijs, quid dicis ad orationes ſanctiſſimi uiri Polycarpi?*

Cum uero tumultus ingens in ſtadio ex ingreſſu eius fuiſſet exortus, uox de cœlo delapſa eſt: Fortis eſto o Polycarpe, & uiriliter age: Sed autorem quidem uocis uidere potuit nemo, auditus tamen ad plurimos uenit. Interea animatur ad furorem tumultus populi uidẽtis, ꝙ Polycarpus

introducitur. Cũq; Æminus a Proconſule interrogaretur, ſi ipſe eſſet Polycarpus, ſe eſſe confitetur: Ergo, inquit, habeto ætatis tuæ reuerentiam, & parce ultimę ſenectuti tuæ, Iura fortunã Cæſaris, gerens de prioribus pęnitudinem, & conclama etiam tu, Tolle ſacrilegos. Tum Polycarpus toruo uultu ad populum, qui in ſtadio reſidebat, aſpiciens, eleuata ad cęlum dextera, cũ gemitu proclamauit & dixit: Tolle ſacrilegos. Sed inſiſtente proconſule, & dicente, iura fortunam Cæſaris, & dic in Chriſtum conuitia, & dimitto te. Polycarpus ad hęc, octoginta, inquit, & ſex annis ſeruio ei, & nihil me lęſit unquam, quomodo poſſum maledicere & blaſphemare regẽ meum, qui ſalutẽ mihi dedit? Cumq; rurſum uehementius urgeretur, ut fortunã Cæſaris iuraret: Si hanc, inquit, iactantiam quæris, ut ego fortunam Cęſaris iurem, & quis ſim ignorare te ſimulas, cũ omni libertate audi a me, quia Chriſtianus ſum. Si uero etiam rationẽ uis Chriſtianæ religionis accipere, ſtatue diem & audi. Proconſul dixit: Suade hoc populo. Polycarpus ait: Tibi quidem reſpondi. Docemur enim principibus & poteſtatibus ĳs quæ a deo ſunt, honorẽ deferre, eum ſcilicet, qui religioni non ſit contrarius. Populo autem furenti ſatisfacere non eſt meum. Proconſul dixit: Beſtias habeo paratas, quibus obĳcieris niſi cito pœnitueris. At ille reſpondit: Adhibeantur: Nobis enim imobilis ſtat ſententia. Nec poſſumus de bono ad malum per pœnitudinẽ cõmutari. Melius autem erat, ſi hi mutarentur ad bona, qui perſeuerant in malis. Tunc Proconſul: igni te, inquit, faciam conſumi, ſi tibi beſtiæ contemnendę uidentur, nec propoſiti recipis pœnitudinem. At ille: ignem minaris, inquit, hunc qui ad momentũ incenditur, & paulo poſt extinguitur, quia ignoras futuri iudicĳ ignem æternum, qui ad perpetuas pęnas præparatus eſt impiorum. Sed quid moraris? Adhibe utrum uoles.

Hæc & multa alia his ſimilia dicens Polycarpus, confidentia ſimul & lætitia replebatur, ita ut alacritatẽ uultus eius, reſponſionumq; conſtantiam Proconſul maximo ſtupore miraretur. Miſſo igitur Curione ad populum, iubet uoce maxima proteſtari, Polycarpũ tertio confeſſum Chriſtianum ſe eſſe. Quo audito uniuerſa multitudo tam gentilium quam Iudæorum Smyrnenſium ciuitatis, cũ ingenti furore adclamabant: Hic eſt totius Aſię doctor & pater Chriſtianorũ, noſtrorum autẽ ſubuerſor deorum. Ipſe eſt, qui multos docet, ne imolent, neue adorent deos. Et poſt hæc uerba acclamabant Philippo munerario, ut leonem Polycarpo dimitteret. Qui reſpondit, non ſibi licere, quia iam æditionis ſuę munus expleſſet. Tunc illi omnes pariter conclamarunt, ut Polycarpus uiuus arderet. Oportebat enim uiſionem eius, quã de ardente ceruicali uidit, impleri. Quæ cũ dicto citius gererentur, ipſis populis ligna, uel de balneis, uel de publicis quibuſq; locis, & ſarmenta congregantibus, pręcipue Iudęis ardentius ad hæc ex more feruentibus, cũ omni uelocitate extructus eſt rogus. Tum depoſitis ſenior indumentis, ac zona reſoluta, calciamenta quoq; pedibus tentabat educere, quę nunquã niſi a religioſis quibuſq; fide & deuotione ſemetipſos inuicẽ præuenientibus, reſolui cõſueuerant. Ita nanq; in omni etiam reliqua uita ſua uenerabiliter ab omnibus colebatur. Vt ergo expedita ſunt, quæ ad ignẽ pertinebant, cũ eum uellent rogo impoſitum etiam clauis affigere, ait: Sinite me. Qui enim dedit mihi ignis ferre ſupplicium, dabit & ut ſine clauorum affixione flammas imo-

biliter perfectã. Tum illi omiſſis clauis, uinculis uſi ſunt ſolis. Quibus poſt tergum manibus reuinctis, uelut electus aries, & ex magno grege aſſumptus, acceptabile holocauſtum omnipotenti oblatus eſt deo, has preces etiam in ipſa paſſione profundens.

Deus dilecti & benedicti filij tui Ieſu Chriſti pater, per quem tui agnitionem ſuſcepimus: Deus angelorum, & uirtutum & uniuerſæ creaturæ, ac totius iuſtorum generis, qui omnes corã te uiuunt, benedico te, qui me in hanc diem atq; in hanc horam perducere dignatus es, ut particeps exiſterem martyrum, & calicis Chriſti tui, in reſurrectionẽ uitæ æternę animæ ac ſpiritus mei per incorruptionem ſpiritus ſancti, in quibus ſuſcipiar in conſpectu tuo hodie, tanquã ſacrificium pingue & acceptabile: ſicut præparaſti & præſignaſti, ita & feciſti. Verus es tu, & ſine mendacio deus, propterea & in omnibus laudo te, & benedico te, & glorifico te per æternum deum & pontificem Ieſum Chriſtum dilectum filium tuũ, per quem, & cum quo tibi cum ſpiritu ſancto gloria, & nunc, & in futura ſecula. Amen.

Et cum Amen inſonuiſſet, oratione completa ſubijciunt ignem homines ignis æterni ignari. Cumq; flamma ingens reluxiſſet, uidimus miracula omnes nos, quibus ea deus uidere conceſſit. Ex quibus & quamplurimi a domino ad hoc reſeruati ſunt, ut annunciarent cæteris quæ uiderunt. Flamma etenim in modum cameræ curuata ſpecie, quaſi uelum nauis uento ſinuante, ſupra corpus martyris ſtetit: quod corpus in medio poſitum non erat, ut caro, ardens, ſed tanquam ſi aurum & argentum in fornace candeſceret. Tunc præterea odorem naribus hauſimus, tanquã thuris incenſi, uel precioſiſſimi flagrantis unguenti. Ad ultimum uidentes ſcelerum miniſtri, igne corpus non poſſe conſumi, iuſſerunt propius accedere confectorem, & corpus, cui ignis ceſſerat, mucrone transfodere. Quo facto tam largus profuſus eſt ſanguis, ut reſtingueret rogum. Populus autem miraculi ſtupore diſceſſit attonitus, erga electos dei tam inſigni eius fauore perſpecto.

Hic ergo eſt admirabilis & electus temporibus noſtris magiſter apoſtolicus, & propheticus Smyrnæorum eccleſiæ ſacerdos, qui omne uerbum, quod loquutus eſt, & impletum eſt, & implebitur in futuro. Sed ille æmulus totius boni, & aduerſarius omnium iuſtorum, poſtquam uidit quod & pro martyrij gloria, & pro uitæ egregiæ uirtutibus coronatus eſt, & per mortem præmia imortalitatis indeptus, ſatiſagere cœpit, ut reliquias eius ad ſepulturam noſtris deſiderantibus nemo concederet. Inſtigabatur ergo Nicetas Herodis pater, frater autem Dalcæ, adire iudicem, & petere ab eo, ne humandum concederet corpus, ne forte, inquit, relinquentes illum qui crucifixus eſt Chriſtiani, hunc colere incipiant: Iudęis maxime iſta machinantibus, qui & noſtros intentis oculis obſeruabant, ne eum è flammis adhuc ardentibus raperent: ignorantes miſerrimi, quia neq; Chriſtum aliquando poſſumus derelinquere, qui mortem pro totius mundi ſalute ſuſtinuit, neq; alium quenquam colere; quoniam uerum deum, & qui ſolus colendus ſit, nouerimus: Martyres uero tanquã diſcipulos domini diligamus & ueneremur, quaſi integre fidem magiſtro ſeruantes & domino, quorum nos quoq; in fide & perſeuerantia charitatis optamus eſſe participes. Vbi autem uidit centurio tam obſtina-

4
Si ſepultura curanda non eſt, nec cadauer aliqua indiget ceremonia, ut ſomniãt nouatores iſti, ad quid diabolus tãtopere impediebat ut reliquias ſanctiſſimi martyris nemo ad ſepulturam concederet?

5
Hic habes quõ ſolum deum colimus et adoramus, martyres autem ut ueros dei ſeruos & amicos ueneramus & diligimus, quod quæ eorum oſſa uenerari, peregrinari ad eorum ſepulchra.

& ſolemnes conuentus in die paſſionis eorum apud illos agere, non ſit uanũ nec ſuperſtitioſum recens ne inuentũ, cuius contrarium aſſerunt moderni hæretici.

tam Iudæorum contentionem, poſitum in medio ipſum corpus excuſſit: & ita nos poſtmodum ambuſta oſſa precioſiſſimis gemmis chariora, & omni auro probabiliora per ignem facta collegimus, ac (ſicut conueniebat) ex more condidimus. Quo in loco etiam nunc, præſtante domino, ſolemnes agimus celebreſq; conuentus, maxime quidem in die paſſionis eius, ſed & cum eorum memorias, qui prius paſſi fuerant, celebramus, ut ſequentium animi ad præceſſorũ uiam exemplis inſignibus ſuſcitentur.

Hactenus de beato Polycarpo, cum quo etiam alij duodecim ex Philadelphia uenientes, apud Smyrnam martyrio conſummati ſunt.

Ex eiuſdem hiſtoriæ Eccleſiaſt. lib. 5. c. 19.

6

Lege lege o hæretice hæc Irenæi uerba & cõfundere. Miræ ſane res & ſtupenda, quõ ſanctus uir dei ſpiritu afflatus tam a longinquo noſtri tẽporis ſubuerſores alloquatur, & quaſi in eorũ auribꝰ uerba faciat.

Verum in his literis, quas ad Florinum ſcripſit Irenæus Lugdunenſis epiſcopus, facit Polycarpi mentionem, cum quo etiam ſe conuerſatum eſſe deſignat, per hæc uerba. Hæc, inquit dogmata Florine, quæ aſſeris, confidenter dico, quia non ſunt ſanæ ſententiæ. Hæc dogmata non ſunt conſona eccleſiaſticę fidei. Hæc dogmata, ne illi quidem qui de eccleſia pulſi ſunt hæretici, potuerunt aliquando cõmentari. Hæc dogmata impietatem docent. Hæc dogmata ſancti illi presbyteri, qui ante nos fuerunt, nunquã protulere, illi, qui & Apoſtolos uiderant, quos & tu noſti. Vidi enim te, dum adhuc puer eſſem in Aſia apud Polycarpum, tunc quidem præclare agentem, dum adhuc eſſes intra palatium, & ſtudentem placere Polycarpo. Multo enim magis mihi illius temporis rerum geſtarum inhæret memoria, quam præſentis: quia hæc quæ a pueris diſcimus, cum anima ipſa coaleſcunt, & adhærent ei. Vnde etiam locum ipſum tibi dicere poſſum, in quo ſedens diſputabat beatus Polycarpus, & inceſſum illius, & uultum, ac totius uitæ modum, & ipſius quoq; corporis habitum. Sed & diſputationes, quas habebat ad populum, & conuerſationẽ, quæ fuerat ei cum Ioanne: quomodo narrare ſolitus erat, uel cæterorum, qui ipſum dominum uiderant: & quomodo recordabatur omnia, ac recenſebat uerba quæ dicta a domino, ab illis audierat: & de uirtutibus eius ac doctrina. Et tamen omnia hæc cũ ſcripturis conſona proferebat: quæ tunc ego pro miſericordia dei, quã mihi donare dignatus eſt, attentius & ſtudioſius audiens deſcribebam, non in chartis, ſed in corde meo: quæq; per gratiam dei fideliter cuſtodio, & mecũ ipſe ſine intermiſſione quodãmodo rumino. Deum ergo teſtor, & in conſpectu ipſius tibi affirmo, quia ſi quid tale audiſſet beatus & apoſtolicus uir Polycarpus, exclamaſſet ſtatim, & aures ſuas obturaſſet, ac ſicut moris erat ei, dixiſſet: Deꝰ bone, in quæ tempora me reſeruaſti, ut hæc audiam? Nonne etiam ipſum continuo locum fugiſſet, in quo ſedens uel ſtans huiuſcemodi uerba audiſſet? Sed & ex epiſtolis eius, quas ſcripſit uel ad uicinas eccleſias, uel ad aliquos ex fratribus, cõmonens & confirmans eos, & cohortans ad fidem, poteſt ſententia eius euidenter agnoſci. Hæc Irenæus.

VITA SANCTÆ VIRGINIS, ET MARTYRIS THECLAE NECNON ANTIOCHENAE PVELLAE,

& militis cuiuſdam martyrum Chriſti, per D. Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem conſcripta. 25

[illegible] in libro .2. Virginibꝰ.

DIxeram uobis pridem, ſacrę Virgines, quod ſancta Maria diſciplinam uitæ ueſtrę informaret, addo nunc quod Thecla doceat immolari:

molari: Quæ copulam fugiens nuptialem,& ſponſi furore damnata,naturam etiam beſtiarũ uirginitatis ueneratione mutauit. Nanq; parata ad feras,cũ aſpectus quoq; declinaret uirorũ,ac uitalia ipſa ſæuo offerret leoni,fecit ut qui impudicos detulerant oculos, pudicos referrent. Cernere erat lingentem pedes beſtiam; cubitare humi; muto teſtificantem ſono, ꝙ ſacrum uirginis corpus uiolare non poſſet. Ergo adorabat prædam ſuam beſtia,& propriæ oblita naturæ,naturam induerat,quã homines amiſerant. Videres quadam naturæ transfuſione homines feritatem indutos ſæuitiam imperare beſtiæ: beſtiam exoſculantem pedes uirginis docere, quid homines facere deberent. Tantum habet uirginitas admirationis, ut eam etiam Leones mirentur. Non impaſtos cibus flexit; non citatos impetus rapuit; non ſtimulatos ira exaſperauit; nõ uſus decepit aſſuetos; non feros natura poſſedit. Docuerunt religionẽ,dum adorant martyrem: docuerunt etiam caſtitatem,dum uirgini nihil aliud,niſi plantas exoſculantur,demerſis in terram oculis,tanquã uerecundantibus,ne mares aliqui,uel beſtia uirginem nudam uideret.

1 *Leones uirginitatem admirantur,& homines perditi noſtri tẽporis derident & cõtemnunt.*

Dicet aliquis: Cur exẽplum attuliſti Mariæ; quaſi reperiri queat,quæ matrem Domini poſſit imitari? Cur etiam Theclæ,quã gentium doctor inſtituit? Da huiuſcemodi doctorem,ſi diſciplinam requiris huiuſmodi. Recens uobis exemplum profero, ut intelligatis Apoſtolum non unius eſſe doctorem,ſed omnium.

Antiochiæ nuper uirgo quædam fuit fugitans publici uiſus: Sed quo magis uirorum euitabat aſpectum,eo amplius incendebat. Pulchritudo enim audita,nec uiſa plus deſideratur,duobus ſtimulis, cupiditatũ amoris,& cognitionis; dum & nihil occurrit,quod minus placeat,& plus putatur eſſe quod placeat: quod nõ iudex oculus explorat,ſed animus amator exoptat. Itaq; ſancta uirgo,ne diutius alerentur potiendæ ſpe cupiditatis,integritatem pudoris profeſſa,ſic reſtinxit improborũ faces,ut non iam amaretur,ſed produceretur. Ecce perſecutio. Puella fugere neſcia, certe pauida,ne incideret in inſidiatores pudoris, animum ad uirtutẽ parauit,tam religioſa ut mortẽ non timeret, tam pudica ut expectaret. Venit coronæ dies: maxima omnium expectatio. Producitur puella,duplex profeſſa certamen,& caſtitatis,& religionis. Sed ubi uiderunt conſtantiam profeſſionis,metum pudoris,paratam ad cruciatus,erubeſcentẽ ad aſpectus,excogitare cœperunt,quemadmodum ſpecie caſtitatis religionem tollerent; ut cum id abſtuliſſent, quod erat amplius; etiam id eriperent,quod reliquerant. Aut ſacrificare uirginem, aut lupanari proſtitui iubent. Quomodo Deos ſuos colunt,qui ſic uindicant; aut quemadmodum ipſi uiuunt,qui ita iudicant?

2 *Duplex profeſſa certamen, & caſtitatis, & religionis. Ergo laudabilis hæc profeſſio, contra Nouatores noſtros.*

Hic puella non quod de religione ambigeret,ſed de pudore trepidaret,ipſa ſecum: Quid agimus hodie? Aut martyr,aut uirgo: altera nobis inuidetur corona. Sed nec uirginis nomen agnoſcitur,ubi uirginitatis author negatur. Nam quemadmodum uirgo, ſi meretricem colas; quemadmodum uirgo,ſi adulteros diligas; quemadmodum uirgo, ſi amorẽ petas? Tolerabilius eſt enim mentẽ uirginem,quã carnẽ habere. Vtrunq; bonum,ſi liceat; ſi non liceat, ſaltem non homini caſtæ, ſed Deo ſimus. Et Raab meretrix fuit,ſed poſtquã Deo credidit,ſalutem inuenit. Et Iudith ſe,ut adultero placeret,ornauit; quæ tamen,quia hoc religione,non amo-

re faciebat,nemo eam adulterã iudicabat. Bene ſucceſſit exẽplum. Nam ſi illa,quæ ſe cõmiſit religioni,& pudorem ſeruauit,& patriam: fortaſſis & nos ſeruando religionem ſeruabimus etiam caſtitatem. Quo'd ſi Iudith pudicitiam religioni præferre uoluiſſet,perdita patria, etiam pudicitiam perdidiſſet.

Itaq; talibus informata exemplis;ſimul animo tenens uerba Domini, quibus ait: Quicunq; perdiderit animã ſuam propter me, inueniet eam: Fleuit,& tacuit;ne eam uel loquentẽ adulter audiret: nec pudoris elegit iniuriam,ſed Chriſti recuſauit.Exiſtimate utrum potuerit adulterare corpus,quæ nec uocem adulterauit? Iamdudum uerecundatur oratio mea; & quaſi adire geſtorũ ſeriem criminoſam,atq; explanare formidat.Claudite aurem,uirgines Dei. Ducitur puella dei ad lupanar. Sed aperite aurem uirgines dei. Virgo proſtitui poteſt,adulterari non poteſt. Vbicunq; Dei uirgo eſt,Dei tẽplum eſt.Nec lupanaria infamant caſtitatem; ſed caſtitas etiam loci abolet infamiam. Ingens petulantium concurſus ad fornicem. Diſcite martyrum miracula,ſanctę uirgines,dediſcite locorũ uocabula.Clauditur intus columba;ſtrepunt accipitres foris;certant ſinguli qui prædam primus inuadat. At illa manibus ad cœlum leuatis, quaſi ad domum ueniſſet orationis, non ad libidinis diuerſorium: Chriſte, inquit,qui domuiſti Danieli uirgini feros leones,potes etiam domare hominum feras mentes.Chaldęis rorauit ignis:Iudæis ſe unda ſuſpendit miſericordia tua,nõ natura ſua.Suſanna ad ſupplicium genu fixit,& de adulteris triumphauit. Aruit dextera,quæ templi tui dona uiolabat:nunc templum ipſum attrectatur tuum. Ne patiaris inceſtum ſacrilegij, qui non paſſus es furtum. Benedicatur & nunc nomen tuum, ut quæ ad adulterium ueni,uirgo diſcedam.

Vix compleuerat precem:& ecce uir militis ſpecie terribilis irrupit:quẽadmodũ eum uirgo ut uidit,tremuit.Cui populus tremens ceſſit. Sed non illa immemor lectionis: Et Daniel,inquit,ſupplicium Suſannæ ſpectaturus aduenerat:& quã populus damnauit,unus abſoluit.Poteſt & in hoc lupi habitu ouis latere. Habet & Chriſtus milites ſuos,qui etiam legiones habet. Aut fortaſſe percuſſor intrauit: ne uereare anima, tales ſolent martyres facere. O' Virgo,fides tua te ſaluam fecit. Cui miles:Ne,quæſo, paueas ſoror;Frater huc ueni,ſaluare animã,nõ perdere: ſerua me,ut ipſa ſerueris.Quaſi adulter ingreſſus,ſi uis,martyr egrediar:Veſtimenta mutemus;conueniunt mihi tua,& mea tibi:ſed utraq; Chriſto. Tua ueſtis me uerum militem faciet;mea te uirginẽ. Bene tu ueſtieris:ego melius exuar, ut me perſecutor agnoſcat. Sume habitum qui abſcondat fœminã; trade qui conſecret martyrẽ. Induere chlamydem,quæ occultet mẽbra uirginis,ſeruet pudorẽ.Sume pilleum,qui tegat crines,abſcondat ora. Solent erubeſcere,qui lupanar intrauerint. Sanè cũ egreſſa fueris,ne reſpicias retro,memor uxoris Loth; quæ naturã ſuam,quia impudicos (licet caſtis oculis) reſpexit,amiſit. Nec uereare,ne quid pereat ſacrificio. Ego pro te hoſtiam Deo reddo: Tu pro me militem Chriſto habens bonã militiam caſtitatis,quæ ſtipendijs militat ſempiternis; loricam iuſtitiæ,quæ ſpiritali munimine corpus includat;ſcutum fidei,quo uulnus repellas;galeam ſalutis. Ibi enim eſt præſidium noſtræ ſalutis,ubi Chriſtus eſt: Quoniam mulieris caput uir;uirginis Chriſtus. Et intra hæc uerba chlamydẽ exuit,

ſuſpectus tamen adhuc habitus, & perſecutoris, & adulteri. Virgo ceruicem, chlamydem cœpit miles offerre.

Quæ pompa illa, quæ gratia, cum in lupanari de martyrio certarent? Addantur perſonæ, miles, & uirgo, hoc eſt diſſimiles inter ſe natura, ſed Dei miseratione conſimiles, ut compleatur oraculum; Tunc lupi, & agni ſimul paſcentur. Ecce agna, & lupus nō ſolum paſcuntur ſimul, ſed etiam immolantur. Quid plura? Mutato habitu euolat puella de laqueo, iam non ſuis alis, utpote quæ ſpiritalibus ferebatur: Et quod nulla unquā uiderunt ſecula, egreditur de lupanari uirgo, ſed Chriſti.

At illi qui uidebant oculis, & non uidebant, ceu raptores ad agnā, lupi fremere ad prædam. Vnus, qui erat imodicè diſtrictior introiuit. Sed ubi hauſit oculis rei textum: Quid hoc, inquit, eſt? Puella ingreſſa eſt, uir uidetur. Ecce, non fabuloſum illud, Cerua pro uirgine, ſed quod uerum eſt, miles ex uirgine. At etiam audierā, & non credideram, ꝙ aquas Chriſtus in uina conuertit: iam mutare cœpit & ſexus. Recedamus hinc, dum adhuc qui fuimus, ſumus. Nunquid & ipſe mutatus ſum, qui aliud cerno, quam credo? Ad lupanar ueni, cerno uadimonium, & tamē mutatus egrediar; pudicus exibo, qui adulter intraui. Indicio rei quia debebatur tanto corona uictori, damnatus eſt pro uirgine, qui pro uirgine comprehenſus eſt. Ita de lupanari non ſolum uirgo, ſed etiam martyres exierunt.

Fertur puella ad locum ſupplicij cucurriſſe: Certaſſe ambo de nece, cū illa diceret: Ego ſum iuſſus occidi, te abſoluit ſententia, quādo me tenuit. At illa clamare cœpit: Non ego te mortis uadem elegi, ſed prædem pudoris optaui. Si pudor quæritur, manet nexus; ſi ſanguis expoſcitur, fideiuſſorem non deſidero: Habeo unde diſſoluam in me lata eſt iſta ſententia, quæ pro me lata eſt. Certe ſi pecuniæ te fideiuſſorem dediſſem, & abſente me index tuū cenſum fœneratori adiudicaſſet, eadem me ſententia conuenires, meo patrimonio ſoluerē tuos nexus. Si recuſarē, quis me indignam morte cenſeret? Quanto maior eſt capitis uſus uſura? Moriar innocens, ne moriar nocens. Nihil hic medium eſt. Hodie aut rea ero tui ſanguinis, aut martyr mei. Si cito redij, quis me audet excludere? ſi moram feci, quis audet abſoluere? Plus legibus Deo rea, non ſolum fugę meæ, ſed etiam cædis alienæ. Sufficiunt mēbra morti, quæ non ſufficiebant iniurię. Eſt in uirgine uulneri locus, qui non erat contumeliæ. Ego opprobriū declinaui, non martyrium tibi ceſſi. Veſtem, non profeſſionē mutaui. Quod ſi mihi præripis mortē, non redemiſti me, ſed circūueniſti. Caue ne, quęſo, contendas: caue ne contradicere audiaris. Noli eripere beneficium, quod dediſti. Dum mihi hanc ſententiam negas, illam reſtituis ſuperiorē. Sententia enim ſententia ſuperiore mutatur. Si poſterior me non tenet, ſuperior tenet. Poſſumus uterq; ſatisfacere ſententiæ, ſi me prius patiaris occidi. In te non habent aliam, quā exerceant pœnam: in uirgine obnoxius pudor eſt. Itaq; glorioſior eris, ſi uidearis de adultera martyrē feciſſe, ꝙ̄ de martyre adulterā reddidiſſe. Quid expectatis? Duo contenderunt & ambo uicerunt. Nec diuiſa eſt corona, ſed addita. Ita ſancti martyres inuicem ſibi beneficia conferentes, altera principium martyrio dedit, alter dedit effectum.

Ac etiam philoſophorum gymnaſia Damonem & Pythiam Pytagoreos in cœlum ferunt. Quorum unus cū eſſet morti adiudicatus, cōmen-

dandorum ſuorũ tempus popoſcit. Tyrannus autẽ aſtutiſſimus, ꝙ reperiri eum non poſſe exiſtimaret, petiuit, ut ſponſorem daret, qui pro ſe feriretur, ſi ipſe faceret moram. Quid de duobus præclarius neſcio: utrunque præclarum. Alter mortis uadem inuenit, alter ſe obtulit. Itaque cum reus moram ſupplicio faceret, fideiuſſor uultu ſereno mortem non recuſauit. Cum duceretur, amicus reuerſus eſt, ceruicem ſubſtituit, colla ſubiecit. Tunc admiratus Tyrannus chariorem philoſophis amicitiam, ꝙ uitam fuiſſe, petiuit, ut ipſe ab his, quos damnauerat, in amicitiam reciperetur. Tantæ uirtutis eſt gratia, ut & Tyrannũ inclinaret. digna laude, ſed minor à noſtris. Nam illic ambo uiri; hic una uirgo; quæ primò etiam ſexum uinceret. Illi amici: iſti incogniti. Illi Tyranno uni ſe obtulerunt: iſti Tyrannis pluribus, hoc etiam crudelioribus, ꝙ ille pepercit, iſti occiderunt. Inter illos in uno obnoxia neceſſitas: in his amborum uoluntas libera. Hoc quoque iſti prudentiores, ꝙ illis ſtudij ſui finis amicitiæ gratia; iſtis corona martyrij. Illi enim certauerunt hominibus, iſti Deo.

Poſita eſt lib. 4. hiſtoria Eccleſiaſt. cap. 17.

VITA SANCTORVM PTOLEMÆI ET LVCII MARTYRVM AB EVSEBIO *Cæſarienſe Epiſcopo ſcripta.* 16

MVlier quędã coniuncta erat uiro turpi, quæ & ipſa prius turpiter uixerat. Hæc poſtquam Chriſti præcepta cognouit, pudica effecta, uiro quoque de pudicitia ſuadebat, ſuggerens ei ſcriptum eſſe in Chriſtianorum præceptis, æternas imminere pœnas his, qui pudicitiam in uita ſua iuſtitiamque contempſerint. Sed ille in eadem obſcœnitate perſiſtens, actibus iam ſuis alienam à ſe faciebat uxorẽ. Quippe cum nephas eſſe mulier exiſtimaret, in eius mariti contubernio permanere, qui naturæ lege contempta, nouas uias libidinis exquirebat. Statuit igitur iura repudiare coniugij. Sed propinquis interuenientibus, & de mariti emendatione pollicentibus, compulſa eſt, in eius rurſum conſortio reſidere.

Verum ille poſt hæc Alexandriam profectus, cum turpius agere, atque inceſtæ uitę maiora nunciaretur augmẽta quæſiſſe, mulier ne ultra in coniunctione eius manens, particeps inceſti hominis haberetur, libello ei repudij dato diſcedit. Tum ille egregius maritus, quem gaudere oportuerat, quod in tantũ uxoris ſuæ caſtitas profeciſſet, ut non ſolum nihil turpe committere, ſed ne mariti quidem patienter ferre turpitudinem poſſet, à quo emendationem refutante pro caſtimoniæ amore diſceſſerit: nouo criminis genere pro caſtitate accuſat uxorem: Chriſtiana, inquit, eſt. Et illa quidẽ libellum tibi obtulit imperatori, ut primo permitteretur ei rem familiarem ordinare: tum deinde reſponderet obiectis: quod & indulſit. Verum maritus cũ mulierem non poſſet arguere. in Ptolemæi cuiuſdam exitium, qui magiſter mulieris in Chriſtiana religione fuerat, tali arte conuerſus eſt.

Amicum habebat Centurionem quendam: huic perſuadet, ut percontaretur a Ptolemæo, ſi Chriſtianus eſſet. Hoc tantum Ptolemæus tanquam amator ueritatis, nequaquam gloriam ſuę profeſſionis occultans,

percontanti, Chriſtianum ſe eſſe confeſſus eſt. Hunc continuo Centurio in uincula coniecit, & multo tempore ſqualore carceris maceratum, ad ultimum Vrbicio Iudici obtulit. A quo ſimili modo hoc ſolum interrogatus eſt Ptolemæus, ſi Chriſtianus eſſet. Qui rurſum tanti boni ſibi conſcius, diuinam religionem præ ſe tulit, & de Chriſti magiſterio, ac totius boni inſtitutionibus publica confeſſione teſtatus eſt. Qui enim negat qđ eſt, ſine dubio culpabile iudicat eſſe quod negat. Continuo igitur poſt confeſſionem, ab Vrbicio, duci iubetur ad mortem.

Lucius autem quidam Chriſtianus uir, uidens tam temere datam ſententiam, ait ad Vrbicium: Quid quæſo cauſæ eſt, quod neq; adulterũ, neq; corruptorem, aut homicidam, uel latronem, raptoremq;, aut alterius cuiuslibet facinoris reum, ſed tantum pro nomine Chriſtiano, quod hoc ſe uocabulo confeſſus eſt nuncupari, ad mortem duci hominẽ præcepiſti? Non ſunt hæc digna pio Imperatore, nec ſapientiſſimo puero filio eius, neq; ſacro Senatu quæ agis ò Vrbici. At ille nihil aliud inquirens, ait ad Luciũ: Videris mihi & tu Chriſtianus eſſe. Cumq; Lucius reſpondiſſet, hoc plane ſum: etiam ipſum Vrbicius duci pariter iuſſit ad mortẽ. Ille: Gratias, inquit, ago, quod me nequiſſimis dominis abſolutum, ad bonum & optimũ patrem & regem omnium deũ remittis. Sed et tertius quidam pari modo libertate uſus, pari quoq; ſententia punitus eſt.

VITÆ ET AGONES SANCTORVM MARTYRVM VETII PAGATI, ZACHARIAE PRESBYTERI, *ſancti Diaconi, Maturi Neophyti, Attali ciuis Pergameni, Blandinæ ſeruæ, Photini epiſcopi Lugdunenſis, Alexandri medici, Pontici pueri, & Alcibiadis, per Euſebium Cæſarienſem Epiſcopum ſcripti.* L 7

Poſita hæc ſunt in. 5. lib. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ in proœmio eiuſdẽ

ALij ſcriptores hiſtoriarum, referant bella, trophæa, uictorias, magiſtratuum ducumq; fortia geſta concelebrent, morteſq; ciuium aut hoſtium narrent: patriam, coniuges, liberos, diuerſis cuncta cędibus confuſa deſcribant. Noſter hic ſermo, qui narrationem continet de his, quæ ad deũ pertinent rebus, abſurdum non erit, ſi bella deſcribat, quę caro pro animę ſalute perpeſſa eſt, & pugnas quas anima, ut cœleſtem patriam recuperaret, excepit: Si certamina eius referat, quæ pro fide ueritatis exegit, in quibus non aduerſum mortales milites, ſed aduerſum ſpiritales dæmones dimicauit: non pro libertate carnis, ſed pro ſpiritus libertate. Si, inquam, monimẽtis literarũ mandemus prælia, quæ non terrarum ſpacijs, nec prouinciarum poſſeſſionibus, ſed pro cœlorum regno, & paradiſi hæreditate peractæ ſunt: non regni mortalis imperium quæſitura, ſed ab immortali rege omnium deo triumphorum gloriam perceptura.

Galliarum nobiliſſimæ urbes Lugdunenſium ciuitas habebatur & Viennenſium, quas præcipiti lapſu præterfluit Rhodanus nobiliſſimus fluuiorum. In his quæ & quanta erga dei martyres geſta ſint, ſupra memoratis Antonini Veri temporibus, deſcripta per ordinem, ab eis ad eccleſias Aſiæ & Phrygiæ, fideli relatione tranſmiſſa ſunt. De quibus, ut

fides certior habeatur, ipſa ſcriptorũ exempla ſubijciam.

Serui Chriſti habitantes apud Viennam & Lugdunum Galliæ urbes, fratribus omnibus, qui per Aſiam & Phrygiam, eandẽ, quã nos redemptionis Chriſti fidem & ſpem gerunt, pax uobis, gratia & gloria à deo patre, & Chriſto Ieſu domino noſtro. Et cũ nonnulla uelut in præfatione proſecuti uiderentur, poſt aliquanta ita rerũ geſtarũ ordiuntur initium: Tribulationis, aiunt, noſtræ magnitudinem & Gentilium furorẽ, quem ſanctis martyribus intenderunt, ſicut eſt, enumerare, ne præſentes quidẽ ipſi ſufficimus, nedũ ſcriptura comprehendere. Omnibus etenim uiribus congreſſus eſt inimicus, tanquã qui iam per acerbitatẽ perſecutionis, aduentus ſui oſtentaret initia, & per hoc inſtrueret & informaret miniſtros ſuos aduerſum ſeruos dei, omne miniſterium ſceleris & crudelitatis exple re, ita ut primo nobis domorum prohiberetur habitatio: tum deinde uſus balnearum: poſt etiam proceſſus ad publicum; ad ultimũ, ne omnino in quolibet loco domi foriſq; publico priuatoq; uideremur. Sed aderat dei gratia, quæ fragiliores quidẽ quoſq; noſtrorum de manibus eorũ eripiebat. Producebat autẽ in medium uiros ſtabiliores columnis, qui poſſent per patientiam ſuam non ſolum ferre impetus quos excogitabat inimicus, ſed & ultro expetere, & ſponte ſe omnibus uel opprobriorũ, uel tormentorum cruciatibus obiectare, & laſſeſcentibus iam penè tortoribus, ipſi adhuc parum putare, pro eo quod moram ſibi hanc eſſe quodãmodo ad Chriſtum feſtinantibus crederent, rebus fere ipſis & patientiæ uir tute clamantes: quia non ſunt condignæ paſſiones huius tẽporis ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ferebant ergo fortiter adclamationes aduerſum ſe, & probra atq; iniurias populi: & contumelias eorũ, laudes ſuas eſſe ducebant. Sed & uerberari ſe ab eis, ac lapidari & concludi, patienter accipiebant: æquanimiter ſuſcipientes, quicquid illud furentis uul gi excogitauiſſet inſania. Deniq; quodã tempore aſtante Tribuno & primoribus ciuitatis, pro ſolis adclamationibus populi, correpti & in carce rem truſi ſunt fratres, uſq; ad præſentiam Præſidis: cuiq; aduenienti offeruntur. In quos ille tanta crudelitate uſus eſt, ut ſæuitiæ eius ſpecies ſingulas nemo poſſit exponere.

Vetius igitur Pagatus unus ex fratribus, qui & in deum perfectam charitatem, & in homines integrã cuſtodiret: cuius uita, cũ eſſet adoleſcens, ita examinata erat omnibus & probata, ut etiam grauiſſimis ſenibus præferretur. Incedebat enim in omnibus mandatis & iuſtificationibus domini ſine querela: ad obſequia quoq; ſeruorum dei promptiſſimus erat. Is, cũ zelo diuino & feruore ſpiritus plenus, tam crudelia ſeruis dei ſupplicia uideret inferri, & contra ius faſq; tot pœnas humanis uiſceribus excogitari, indignitatẽ rei ultra non ferens, popoſcit ſe audiri, pro ciuibus optimis, & quibus nihil impietatis cõmiſſum probari poterat, loquuturum. Erat enim & nobiliſſimus inter ſuos, & eruditiſſimus. Verum cũ defenſionem eius non reciperet obſtinatio iudicis, inquirit tantum ab eo, ſi & ipſe Chriſtianus eſſet. Vtq; Chriſtianũ ſe eſſe clariſſima & libera uoce teſtatus eſt: tanquã aduocatus (inquit) Chriſtianorũ, & ipſe uinctorũ numero ſocietur. Sed in hoc illi quidem quid dicerent ignorabant. Ille uero habens in ſe aduocatũ pro nobis Ieſum, hoc nomine meruit honorari ſancti presbyteri Zachariæ, qui erga ſanctos plenitudinem charitatis

oſtenderat,ſecutus exemplum. Qui & ipſe dum fratribus adeſt,& defenſionem libertatis,quæ in noſtra religione conſiſtit exequitur,dominicum ſecutus exemplum,animã ſuam pro ouibus ſuis poſuit, & pro amicis. Et ideo cum hoc pariter uelut diſcipuli fideles Chriſti,in regno uenturo ſequentur agnum quocunq; uadit.

His igitur optimis,& fideliſſimis ducibus uſus omnis reliquus ſanctorũ chorus,prompti & alacres animas ſuas pro fidei libertate ponebant. Aliqui autem impares & infirmiores inuenti,& ad illatæ perſequutionis euehendum pondus inualidi,decem ferme numero,lapſu ſuo luctum nobis & ingentem triſtitiam reliquerunt,& multorum animos,quos priorum fides ſuccẽderat,infregerunt. Vnde & omnes ualde perterriti ſumus, non propter tormenta,quæ crudelius uidebantur inferri,ſed pro exitu cõfeſſionis incerto:quia multo nos grauius lapſus noſtrorum, quã ea, quæ inferebantur tormenta,cruciabant. Comprehendebantur tamen quotidie,quos dignos dominus iudicabat in lapſorum numerũ ſubrogari, ita ut ex utraq; eccleſia omnes qui ſtudioſi & magni uidebantur,& quorũ labore & induſtria tegebantur eccleſiæ,uniuerſi pariter tenerentur. Accidit autem etiam ſeruos cõprehendi quorundam ex noſtris paganos:quoniam quidẽ publice iuſſum fuerat requiri omnes & teneri. Quiq; dæmonis inſtinctu,cum tormenta pertimeſcerent, quæ inferri ſanctis uidebant, monentibus ſe in hoc ipſum militibus, quibus ita fuerat præceptum, cõmenti ſunt aduerſum nos, uelut Thyeſteas cœnas, & inceſta Oedipia perpetrantes:& alia,quæ nec proloqui aut cogitare nobis fas eſt,& qualia ne credere quidem poſſumus aliquando apud homines geſta. Quæ cum de nobis diffamata fuiſſent in uulgus, horrori maximo & execrationi apud omnes homines eſſe cœpimus,etiam apud eos, qui prius aliquid moderationis erga nos ſeruandum eſſe cenſebant. Et omnes ſimul fremere aduerſum Chriſtianos, atque inſatiabili odio furere cœperunt. Tunc uidimus compleri illud, quod a domino dictum eſt: Quia ueniet tẽpus,in quo omnis,qui occiderit uos,putet ſe obſequium offerre deo.

Poſt hæc iam ſupra omne narrationis genus eſt,ſuppliciorum & cruciatuum modus,qui ſanctis martyribus inferebatur, perurgente Satana, quo ſcilicet etiam illorum confeſſione tale aliquid eliceretur a nobis eſſe cõmiſſum. In quo omnes pari atq; eodem furore perſiſtebant, uulgus, iudex,officium,milites,perurgentes præcipue Sanctum nomine,quendã diaconum Viennenſem:& Maturum neophytum quidem,ſed in fide & patientia robuſtiſſimum: ſed & Attalum Pergamenũ ciuẽ,qui columna & firmamentũ eccleſiæ noſtræ in omnibus fuit: & Blandinam fœminã, per quã Chriſtus oſtendit,quia ea,quæ apud homines deſpecta ſunt,& cõtẽptui habentur,in magna gloria apud deum ducuntur:& quia charitas eius,quæ fragilia ſunt per naturã, per gratiam facit eſſe firmiſſima. Cum enim omnes nos de ea trepidaremus,ſed & ipſa eius carnalis domina,quæ erat una ex numero martyrum, uereretur ne forte Blandina cederet in tormẽtis,& pro debilitate corporis,uix ad primæ confeſſionis tormenta ſufficeret,tanta tolerantiæ uirtute firmata eſt,ut reſoluerẽtur prius & conciderent carnificum manus,qui ſibi pro contentioſa iudicis animoſitate inuicẽ ſuccedebant. Deniq; a prima luce uſq; ad ueſperã tormenta ſemper innouantes,ad ultimũ uictos ſe confitentur,ſtupentes quomodo

in ea ſpiritus permaneret, cum nihil iam in illa ex corpore per ſupplicia reſediſſet. Sed illa uere beata, ut poſtmodũ nobis ipſa diſſeruit quondam, quoties uocem confeſſionis emiſit, et Chriſtiana ſum proclamauit, toties nouæ uires corpori reddebantur, & tanquam ablatis per confeſſionem doloribus, inſtaurabatur recentior ad agones. Eoq; magis, quod intellexerat quod uox pia ſenſum doloris extingueret, ſæpius & alacrius Chriſtiana ſum, & Nihil apud nos mali geritur, proclamabat.

Diaconus quoq; Sanctus nomine, etiam ipſe ſupra quam diu poteſt, & ſupra quam humanam fas eſt ferre naturam, acrius inſiſtentibus miniſtris dæmonum, quo aliquid ab eo elicere poſſent confeſſionis illicitæ, noua pœnarum genera pertulit, & quæ longe ſubſtantiam humanæ conditionis excederent. At ille uir deo plenus, intantum crudelitates eorum irriſit, & ferinam in quæſtione ſæuitiam, ut nunquam dignatus ſit, uel quis eſſet genere, ut de domo uel patria, nomen ſaltem ſuum eis fateri. Sed de his ſingulis interrogatus, nihil aliud in omnibus tormentis niſi Chriſtianum ſe eſſe reſpondit. Hoc mihi nomen, hoc genus, & patria eſt. Aliud, inquit, omnino nihil ſum quàm Chriſtianus. Vnde & eos incredibilis agitabat inſania, quod tantis pœnarum generibus conſumptis, extorquere ei ne profeſſionem quidem proprij uocabuli potuiſſent. Ad ultimum candentes laminas æris et ferri erga inguinis loca, & delicatiora quæq; membrorum inſtauratis ignibus adhibebant: ex quo carnes quidem eius aduſtæ igni defluebant: ipſe uero permanebat immobilis, inconcuſſus, intrepidus, cœleſtibus æternisq; fontibus qui procedunt de uentre Ieſu, humanas in ſe temperans flammas. Veruntamen membris omnibus martyr erat, & toto corpore unum uulnus horrebat. Perit in eo humanæ formæ agnitio, & non ſolum quis eſſet, ſed & quid eſſet, tormentorum crudelitas ne agnoſci poſſet, abſtulerat. Chriſtus tamen in eo ſolus per martyrij gloriam recognoſcebatur, qui per eius patientiam deſtruebat aduerſarias poteſtates, & ſuos milites per tolerantiæ roborabat exemplũ: oſtendens omnibus, quia nihil terribile eſt, ubi diligitur pater: nihil doloris eſt, Vbi fides Chriſti eſt. Sed artifices ſcelerum, nequaquam martyris erubuere uirtutem. Poſt paucos etenim dies, conſiderantes quod ſi tumentibus adhuc uulneribus, quæ indignarentur etiam ad molliſſimum manus tactum, tormenta rurſus inferrent, et denuo membra iam putrefacta uexarent, unum è duobus fore, aut in ſua eum impietatis iura ceſſurum: aut ſi in tormentis animã poſuiſſet, terrorem crudelitatis, & metum cæteris intentandum. Sed hoc longe contra quam impij cogitauerant, ceſſit. Nam quod uix credi ab infidelibus poteſt, reſtitutum eſt in primam ſpeciem corpus per ſecunda tormenta. Et officia membrorum, quæ abſtulerat prima crudelitas, ſecunda reparauit, ita ut iterata ſupplicia, non iam ei pœnam contulerint, ſed medelam. Sed & Blandina, quam paulo ante memorauimus, ſimili exemplo ad ſupplicia ſecunda reuocatur. Quę cum ſemiuiua penè, & in mortis quodam confinio poſita, iteratis fuiſſet
1 pulſata cruciatibus, uelut e ſomno quodam ſubitò euigilans, in memoriam futuræ beatitudinis uenit, & uoce conſtanti tanquam de excelſo & ædito concionaretur apud populum: Multum (inquit) erratis ò uiri, quod putatis infantum uiſceribus ueſci eós, qui ne mutorum quidem animalium carnibus utuntur. Et ſic in confeſſione perdurans, iterum

Ecce delectum ciborum et abſtinentiam etiam in ſanctis Martyribus.

numero martyrum ſociata retruditur.

Sed poſteaquam per beatorum martyrum patientiam tyrannica euanuere ſupplicia, alijs rurſus diabolus machinis oppugnare parat famulos dei, quo ſcilicet afflictione carceris, & pœnali ſqualore conſumpti, ac ſeptimo (ut dicunt) puncto in neruo pedes contra quàm credi fas eſt, diſtenti, in intimo tenebrarum loco, per omnia pœnarũ genera quæ furentium ſæuitia excogitare poterat, deperirent. Quamplurimi ergo hoc genere in ergaſtulis conſumuntur, domino ſuſcipiente eorũ huiuſcemodi exitium, quibus nec ibi defuit diuinæ maieſtatis auxilium. Aliquãti etenim ex his, qui ſęuiſſima tormenta pertulerant, nec humanę aliquid medelę permiſſi ſunt conſequi, mirum in modum uirtute domini conualeſcere, & ſubitam mentis alacritatem, ac deſperatum corporis robur recuperare cęperunt, ita ut cohortatione ſua cæteros ad patientiam confirmarent. Et impatientes erant pœnarum illi magis, qui nuper fuerant correpti, & quorum corpora nondum tormenta ſolidauerant: illi deniq; erant, qui fœtoris horrore, & concluſionis tenebris necabantur.

Verum beati Photini Lugdunenſis epiſcopi glorioſam martyrij confeſſionem, fas non eſt ſilentio præterire. Qui cũ nonagenario maior eſſet ætate, & corpore utpote illius æui inualidus, cætera pene iam mortuus, ſolo martyrij amore uiuebat. Ducitur ad tribunalia, imo potius defertur, ſenio & languore reſolutus. Cuius ad hoc ſolum anima ſeruabatur, ut Chriſtus per eam magnificentius in fragili corpore triumpharet. Statuitur interea ſenior pro tribunalibus, impiæ plebis. Vndiq; clamor attollitur, hunc ipſum eſſe inſonaret Chriſtianum. Dum uero a præſide interrogatur, quiſnam eſſet Chriſtianorũ deus, reſpondit: Si dignus fueris, ſcies. Hinc uero cunctos uelut rabies imenſi cuiuſdam furoris inuaſit, ita ut qui prope aſtabant pugnis, alij calcibus ſubigerent ſenem, nec grauitati, nec ætati aliquid reuerentiæ deferentes. Illi uero qui longius erant, quicquid furentibus teli ueniſſet in manus, eminus iaciebant: ita ut unuſquiſq; ſummi ſibi eſſe delicti duceret, niſi aliquid in ſenem ſceleris intuliſſet. In hoc etenim uindicandos deos ſuos eſſe credebant. Quem cũ ſeminecẽ proieciſſent in carcerem, incontaminatum paulopoſt ſpiritum reddidit.

Per idem tempus immenſa quędam dei diſpenſatio procuratur, & miſericordia ex inſperato Chriſti domini arte conquiritur. Quod nunquã fere prius a perſequutoribus geſtum meminimus: omnes hi, qui primo cõprehenſi negauerant fidem, correpti truduntur in carcerem: & quo infelicibus ne ſolamen quidem pœnalis præſtaretur exitij, non quaſi Chriſtiani iam, ſed tanquã homicidę & inceſti detinebantur, habentes miſeri duplicem pœnam. Quoniam quidem cæterorum ſupplicia mitigabat ſpes & corona martyrij: Chriſtiq; charitas, & ſancti ſpiritus gratia releuabat afflictos. Iſtos autem ipſis pœnalibus cathenis, & pondere carceris grauius conſcientia cruciabat, ita ut uultu ipſo & aſpectu diſcernerentur a cęteris: quod illi producebantur de ſupplicijs læti, & diuinum neſcio quid in ipſis uultibus præferentes, uincula ſua monilia precioſa ducebant, per ſqualorem carceris, Chriſti bonus odor effecti, ita ut uiderentur ſibi non in ergaſtulo, ſed in myrotheca concluſi: at illi alij triſtes, demerſi, ipſis quoq; conſpectibus horridi, & omni turpitudinis deformitate fœdiores. Sed & ipſis gentilibus in multo opprobrio expoſiti erant, tanquã dege-

neres & ignaui, qui fidem perdiderint, & crimen inuenerint, & qui Chriſtianorũ quidem nomine caruerint, homicidarum tamen pœnas non effugerint. Quæ cum ita geri uiderent cæteri, incredibiliter corroborati ſunt, ita ut cõprehenſi abſq; ulla animi nutatione, conſtanter ſe nihil aliud quã ſe Chriſtianos eſſe faterentur.

Et cum quædam in his locis fuiſſent longius proſequuti, poſt aliquãta iterum hæc ſubiungunt. Poſt hæc iam per diuerſas ſpecies martyrĳ eorũ, uelut coronam quandam uarĳs floribus compoſitam dominus Chriſtus intexens offerebat patri, ut ab eo uelut uictores magni agonis remunerationes æternorum ſumerent præmiorum. Nam Maturus, & Sanctus, & Blandina, & Attalus, munerum diebus, innumeris milibus gentium diuerſarum ad ſpectaculum congregatis, ſtatuuntur in medio arenæ. Et turſum Maturus cum Sancto, quaſi nihil prius geſtum fuiſſet, ad omnia tormentorum & uerberum genera renouantur, certantibus omnimodis aduerſarĳs, quatenus eorum patientiam frangerent, & ab ipſo, ut ita dicã, uertice coronas eorũ diriperent, inſanis populi uocibus inſtigati. Sed illis eo magis animos roborabat ſpes uicinę iam gloriæ, quam ſibi iam iamq; manu contingere, & contrectare dextris uidebantur. Dumq; & ſuppliciorum genera, & ſpectaculorum iam penè tempus fuiſſet abſumptũ, nec moueri ullatenus a ſententia ualuiſſent, cũ etiam ſellæ ferreæ ſuperpoſiti, cõſumptam uerberibus carnem, ignis ſubminiſtratus exureret, ad ultimũ infatigabiles martyrum ſpiritus ferro cæſis ceruicibus effugarunt. Blandina uero religata ad ſtipitem, atq; in crucis modum diſtenta, beſtĳs pabulum præparatur. Quæ tamen in ligno pendens, uultu interrito & ſatis læto, orationem fundebat ad deum, qua & ſibi conſtantiam, & cęteris agonis ſui conſortibus perſeuerantiam precaretur. Et facile uota ſperabat implenda, quæ proprĳs iuuabat exẽplis: Simul & illud edocens, quod paſſionum Chriſti conſortibus certum ſit, etiam gloriæ eius donanda eſſe cõſortia. Sed cum nulla ex beſtĳs corpus eius auderet attingere, depoſita de ligno rurſum reuocatur ad carcerem, alĳs adhuc agonibus præparanda, ut per multas uictorias caput quidem tortuoſi ſerpentis attereret, fratrum uero animos ad tolerantiam concitaret, per hoc quo ipſa in paruo & fragili corpore tot certaminibus permaneret inuicta, & per ſingulos agones diſcederet coronata.

Attalus quoq; populi uocibus poſtulatur. Erat enim ualde nobilis, & quod cunctis nobilius eſt, uir optimę conſcientiæ, & in fide Chriſti per omnia exercitia ſemper martyr. Cũq; circumactus fuiſſet in amphitheatro, titulo ſe pręcedente, in quo ſcriptum erat, Attalus Chriſtianus, fremere in eum uulgi inſanientis furor uehementiùs cœpit. Sed cum præſidi indicatum eſſet, eſſe eum Romanæ ciuitatis uirum, iubet eum cũ cæteris in carcerem recipi: ſimul & ad Cęſarem refert, eiuſq; ſententiam quid de eo iuberet, expectat. Verum inter moras poſiti in carcere, non infructuoſum ſibi tempus tranſire patiuntur, ſed uigore animi, & alacritate fidei ſuę, eos qui infirmiores uidebantur, animabant: & ipſi nondum martyres, cohortationibus ſuis plurimos martyres faciebant. Ex quo magnum gaudium matri naſcebatur eccleſiæ, uidenti ſuos filios, qui penè iam decidiſſe uidebantur in mortem, per hos reparari ad uitam: & monitis eorũ multi, qui iam negando uelut aborſum quoddam effecti fuerant, quaſi iterum par-

turiebantur, & Chriſtus in eis iterum reformabatur. Docebantur enim ab his, quia deus non uult mortē peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat. Igitur cum a Cæſare reſcriptum fuiſſet, ut perſiſtentes quidem punirentur, negantes autem dimitterentur: die quodam celeberrimo, in quo ex omnibus prouincijs coeuntes, nundinas apud nos agere ſolent, in ipſo frequentiſſimo conuentu tribunal aſcendens, præparari ſibi iudex Chriſtianos, & introduci ad ſuppliciorum pompā præbendam cunctis, qui aderant, iubet. Rurſum itaq; cruces, rurſum pœnæ, rurſum tormenta reparantur. Et ſi qui forte ciues Romani reperti ſunt, hos plecti capite decernit, cæteros uero beſtijs tradi. Ingens tamen ab omnibus gloria Chriſto conferebatur, pro his qui ante negauerant, & dimitti neq; negātes potuerant: nunc uero, cum negantibus uenia pręſtaretur, in confeſſione perſiſterent, & de perditionis grege reuocati, numero martyrum iungerentur. Igitur cum erga ſupradictos quæſtio haberetur, Alexander quidā genere Phrix, medicus diſciplina, uir religioſus & prudens, & uitæ ac morum probitate cunctis charus acceptuſq;, amore dei concitatus, cum aſſiſteret tribunali, nutibus hortabatur ad confeſſionem eos, in quos quæſtio agitabatur: ita ut omnibus, qui aſtabant, palam fieret, quid animo gereret. Cūq; id populi notauiſſent, indignantes maxime pro his, qui quod prius negauerant, rediuiua nunc confeſſione reuocabant, conclamauerunt aduerſum Alexādrum: hæc ipſo inſtigante cōmitti. Qui iuſſus a præſide in medium ſtatui, & quis eſſet interrogatus, Chriſtianum ſe eſſe libera profeſſione teſtatur: quem continuo præparandū beſtijs condemnauit. Et poſtera die ſimul cum Attalo producitur. Quem contra præceptum Cæſaris gratificari populis uolens, etiam ipſum beſtijs tradi iuſſit. Sed cum ferarū nulla, ſanctorum corpora contigiſſet, omnibus eos uerberum cæterarumq; pœnarum ſupplicijs cruciatos, ad ultimum in conſpectu populi in medio arenæ iugulari iubet, beato Alexandro in omnibus, quæ perpeſſus eſt pœnis, ne unum quidem penitus proferente ſermonem, ſed ab initio uſq; ad finem intra ſemetipſum ſemper cū deo loquente, & in laudibus eius ac precibus permanente. Attalus uero cum prunis ſubteriectis in ſella ferrea torreretur, cumq; nidor aduſtæ carnis ad nares & ora inſpectantis populi perferretur, uoce magna exclamat ad plebem: Ecce, hoc eſt homines comedere, quod uos facitis, quid a nobis uelut occultum inquiritis facinus, quod uos aperta luce committitis? Nos enim neque comedimus homines, neq; aliud quid mali agimus. Et cū interrogaretur, quod nomen habet deus? reſpondit: Qui plures ſunt, nominibus diſcernuntur: qui unus eſt, non indiget nomine.

Poſt has nouiſſimo iam nundinarum die. Blandina rurſus inducitur cum Pontico annorum fere quindecim puero, quiq; & in piorum cruciatibus iuſſi fuerant ſemper aſtare, quo magis cæterorum uidentes ſupplicia terrerentur. Statuuntur ergo in medium, & iubentur iurare per deos. Illi uero e contrario nullos eſſe aiebant iſtos, per quos iurare cogerētur. Cumq; alijs compluribus uerbis exprobrarent gentium deos, inſanire magis in eos cœpit populi multitudo, neq; teneram pueri ætatem, neq; ſexum fœminę miſerantes, ſed per omnia tormentorum genera quaſi quodam eos circulo peragentes, nihil deeſſe pœnis patiebantur, quod crudelitas inueniſſet. Tunc Ponticus maximū patientię robur materna cohor-

tatione ſuſcipiens,& perſeuerans in confeſſione fidei,impollutum ſpiritũ reddit. Beata uero Blandina ultima omnium uelut omnium nobilis mater,præmiſſas ad martyrij coronã filios,inſequi iam ſecura feſtinat,exultans & ouans, uelut ad thalamum ſponſi inuitata, & ad nuptiale conuiuium. Ex quo fiebat,ut in uerberibus tripudiaret,& craticulis exuſta gauderet, ac tam hilaris uideretur & læta, quaſi inter dapes regias accubaret. Poſt hoc ad beſtias traditur, ſed ab his intacta perdurat. Inde etiam aliud excogitatur crudelitatis genus, ut reti conſtricta obijceretur tauro ferociter inſtigato. A quo cum fuiſſet innumeris ictibus laceſſita, & toto arenæ ambitu iactata,nihil penitus læditur,ſed pmanet læto (ut ſemper) uultu,mente conſtanti,ſpe ipſa & animi præſumptione cum Chriſto colloquens. Ad ultimũ iugulari gladio iubetur,ſtupentibus etiã ipſis impijs, & dicentibus,quod nunquã fuerit fœmina,q̃ tanta & talia ferre potuerit.

Sed ne ſic quidem ſatietatem aliquam capere crudelitas quiuit. Anti, qui etenim ſerpentis uirulentia concitati, feri ac barbari mores manſueſcere neſciebant. Ex ipſa quippe ſanctorum patientia,ſæuior eis cõtentionis rabies accendebatur: & uelut pudore quodam fatigabantur, quod maior ineſſet cruciatis,quam cruciantibus uirtus. Et ex hoc ad nephanda odia iudex ſimul inſtigabatur & populus,ut ſcriptura impleretur,quæ dicit: Iniquus adhuc inique agat, & iniuſtus adhuc faciat iniuſte. Igitur, inaudito ſæuitiæ genere, eorum qui necabantur in carcere,corpora canibus iubebantur exponi,adhibita ſimul cuſtodia diu noctuq;,ne quis collectas reliquias,humanitatis intuitu traderet ſepulturæ. Sed ſi quid forte uel beſtijs,uel igni reliquum ex corporibus martyrum fuerat, ipſaq; cum truncis ſuis capita punitorum inſepulta per cuſtodiam militum ſeruabantur: & quærebatur,ſi quid ultra poſſet humana crudelitas, etiam in eos, qui iam uitæ huius limen exceſſerant. Exultabant tamen gentes magnificantes ſimulachra ſua, quorum uirtute datam in illos uindictam dicebant. Si quis uero inter ipſos Paulo mitior uel humanior uidebatur, ubi nunc eſt, aiebant, Deus eorum? Et quid profuit eis iſta religio, pro qua

2 etiam animas poſuerunt? Igitur apud illos erat uarium iſtud inſultationis genus. Apud nos uero ingens luctus habebatur,præcipue quod non poſſemus corpora humi tradere: quippe quibus nec noctis tempore aliqua ad hoc opportunitas præbebatur: neq; muneribus ſuadere cuſtodes, neque precibus,aut ullo alio genere copia erat. Ita attente & ſollicite curabant, ne daretur extremis oſſibus ſepultura. Poſt aliquot autem dies,cũ nullam ſepiliendi gratiam præſtitiſſent,incenſa oſſa martyrum, & in fauillam redacta,cũ reliquo terræ puluere in Rhodanũ fluuium diſperſere, ne uſquã reliquiæ eorum reſiderent: quaſi uero hoc agentes,deum uincerent,& (ſicut dicebant) ſpem eis per hoc reſurrectionis adimerent. Sperantes enim (aiebant) de ſepulchris quãdoq; ſe eſſe reſurrecturos, idcirco noua neſcio qua ſibi perſuadente ſuperſtitione læti ſe tormẽtis mortibuſq; ſubijciunt. Nunc uideamus ſi reſurgent,& ſi poteſt eis adeſſe deus eorum, & eripere eos de manibus noſtris.

Dum Chriſtiani tantopere ſunt ſoliciti de martyrum ſepultura, conſtat eã nequaquã eſſe negligendam.

Hæc ſunt, quæ illis temporibus geſta, ex epiſtola fratrum Lugdunenſium declarantur. Ex quibus quid etiam per cæteras prouincias geri potuerit,coniectura capiendum eſt. Referuntur adhuc in ipſa epiſtola quædam etiam de humanitate & manſuetudine beatorum martyrum,

quæ

quæ dignum puto ad hæc ſuis ſermonibus ſicut cætera, ſociari. Qui (ut aiunt) ad imitationem Chriſti, qui cum in forma dei eſſet, non rapinā arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, in tanta gloria poſiti, & ſemel atq; iterum ac frequentius martyres facti, poſt beſtias, poſt ignes & laminas, neq; ſe ipſi martyres dicebant, neq; alijs ita ſe appellantibus indulgebant, ſed ſi forte aliquis noſtrum, uel in epiſtola uel in ſermone eos martyres nominaſſet, increpabant acrius dicentes, quod hæc appellatio ſoli Chriſto debetur, qui ſolus fidelis ueritatis eſt martyr, & qui primogenitus eſt ex mortuis, & autor uitæ æternæ: uel certe illis ſolis aptum hoc eſſe uocabulum, qui poſt bonam confeſſionem de hac uita diſcedere, & pergere meruerunt ad deum. Nos autē (aiebant) humiles & egeni, optamus ut ipſa ſaltem in nobis confeſſio tuta permaneat. In quo etiam cæteros fratres cum lachrymis obſecrabant, ut pro eis dominum precarentur, quo perfectę confeſſionis ſignaculum martyrium mererentur accipere. Et tanta in eis humilitas erat, ut cum rebus ipſis eſſent iam martyres, nominis tamen iactantiam fugerent. Apud gentiles uero cum omni fiducia conſiſtebant, nobilitatem animæ per contemptum iniuriæ & ſuppliciorum demonſtrantes. Erant ergo inter fratres humiles, inter perſequutores elati: ſuis mites, aduerſarijs terribiles, Chriſto ſubiecti, diabolo erecti. Humiliabant ſe ſub potentiſſima manu dei, per quam nunc ſublimius exaltati ſunt: placabant omnes, accuſabant neminem: ſoluebant cunctos, ligabant nullum. Orabant etiam pro perſequutoribus ſuis, utentes ſermone ſancti Stephani primi martyris, dicentes: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Aduerſum quos eo uehementiora diabolus prælia concitabat, quod per nimiam charitatem, quam habebant in Chriſto Ieſu, etiam eos, qui lapſi fuerant, & quos iam ſe imanis illa beſtia abſorbuiſſe crediderat, rurſum uiuos de internis eius uiſceribus educebant: & uelut matres erga paruulos ſuos, ita erga eos totis profuſis miſerationum uiſceribus inhærebant, omnipotenti deo effundentes pro ipſis fontes & flumina lachrymarum: uitam petebant eis a deo, & tribuebatur eis, nec ſibi gratum iter ducebāt eundi ad dominum, uel lętam putabant martyrij fore coronam, ſi partem membrorum ſuorum de eccleſijs raptam, uelut ſpolia quædam detentari a diabolo permiſiſſent. Super omnia autem pacem & ipſi diligebant, & nobis ſeruare mandabant, nec aliam ſibi, niſi per pacem uiam ad martyrium conſtruebant, cauentes ne ullam poſt ſe diſſenſionem fratribus, nec eccleſiæ matri męſtitiam derelinquerent: Sed pacem ſemper habendam, pacem fratribus cuſtodiendam, & charitatem præcipue tenendam, quæ eſt unitatis & concordiæ uinculum, commonebant.

Hæc non inutiliter (ut opinor) a nobis ad ædificationē legentium memoriæ tradita ſunt, quæ ex tantorū uirorum autoritate deſcendunt, propter eos qui tumidi & inflati aduerſum fratres feruntur: & ſi qui forte titubauerint, miſerationum Chriſti uiſcera ab eis putant penitus excludenda. Refertur adhuc in eadem ſcriptura & alia narratio, quam cognitionis cauſa his inſerere dignum putaui. Alcibiades quidam erat in numero eorum, qui pro Chriſto uincti tenebantur. Hic uitam ſatis arduam & auſteram gerebat, nihil cibi uolens accipere, ſed tantum ſale & pane cum aqua utebatur. Cumq; hunc uitæ rigorem uellet etiam in carcere poſitus obtinere, Attalo poſt primam confeſſionem ſuam, quā in amphitheatro

3 *Non facit locus hic cōtra ciborum delectū, ſi recte intelligatur, nam in hac eadē hiſtoria ſupra uidiſti quod ſancti martyres tunc etiam abſtinebant ab eſu carniū. Verum quoniam Alcibiades cum cæteris ſanctis incluſus, exēplo erat cæteris Chriſtianis, & ſcādali formā ut hic dicitur prębuiſſet, ſi nō de omnibus cibis guſtaſſet, credidiſſent enim eū cauteriatā habere cōſcientiam, ac propterea abſtinere a cibis quos deus creauit, ut faciunt hæretici, ideo diuina reuelatiōe admonitus de cōmunibus cibis ſumpſit. Hoc idē facere docet Magnus Baſilius monachos ſuos qui alias erant abſtinētiſſimi, quoties in tale tēpus inciderent, in quo ſcādali occaſionē pbere poſſent. Vide eum in*

Regulis fuſius diſputatis interrogatione 18. Et hæc eſt doctrina Apoſtolica ad Ro. 14. & 1. cor. 8.

confeſſus eſt, reuelatur, quia non recte faceret Alcibiades, creaturis Dei & ipſum non uti, & aliјs formam ſcandali derelinquere. Quibus cognitis, Alcibiades cœpit omnia cum gratiarum actione percipere, quia quæ reuelabat illi ſpiritus ut doceret, & huic ut ſequeretur idem ſpiritus perſuadebat. Sed de his finis ſit.

VITA POTAMIENÆ VIRGINIS ET MARTYRIS, PER EVSEBIVM CAESAarienſem Epiſcopum ſcripta.

Habetur lib. 6. hiſtoriæ Eccleſiaſti. ca. 4.

EX Origenis ſchola & Potamiena fuit famoſiſſima fœminarum & martyrum, & ipſe eius carnifex Baſilides. Etenim in noſtram uſq; memoriam ab incolis loci perennis uirtutum Potamienæ fama celebratur, quod immenſos & innumeros agones primo pro uirginitate & pudicitia deſudauerit: deinde etiam pro martyrio exquiſita atq; inaudita tormenta pertulerit, atq; ad ultimum una cum uenerabili matre Marcella ignis ſupplicijs conſummata eſt.

Tradunt igitur Aquilam (hoc enim erat tyrannici iudicis nomen) poſteaquam crudelibus eam ſupplicijs lacerauerat, ad ultimum ad iniuriam & nobilitatis eius, & caſtitatis cõminatum eſſe Potamienæ, quod eam uel crudeliſſimis gladiatoribus, uel impudiciſſimis lenonibus traderet. At illam, cum ab ea quid mallet, uel quid eligeret quæreretur, protuliſſe aduerſum tyrannum uocem liberam, quæ, ob ſuperſtitionem Romani ritus ſacrilega uideretur, & ideo ſine mora in eam latam eſſe ſententiam. Cumq; Baſilides unus ex his, quibus implere ſpiculatoris officium mos eſt, ſuſceptam eam duceret ad ſupplicium, ac multitudo impudicorũ pariter & impiorum Potamienæ uerbis & iniurijs conaretur illudere, Baſilides abigere impudentius irruentes, ac deturbare cœpit humanitatis & miſerationis obtentu. At illa religioſum uiri uotum erga ſe & propoſitũ humanitatis amplexa; Certus eſto, inquit, quod cum abiero ad dominũ meum, ſine mora boni huius tibi remunerationem parabo. Poſt hæc autẽ uerba conſtanter ſuſcepit ſtatuta ſupplicia picis calidæ, paulatim per artus ac mẽbra diffuſæ, & hoc modo beata uirgo e terris migrauit ad cœlũ.

Habes hic plura contra impia nouorũ hereticorum dogmata. Primum, quod ſancti poſt mortem orant deum pro nobis. Secundũ, quod impetrant rogata, etiã coronas martyrij pro uiuentibus. Tertium, quod ſciunt q̃ circa nos geruntur. Quartum, quod poſt conſummationẽ ſeruant quæ ante promiſerant. Quintum, ſanctos p̃perã uocari mortuos homines, cũ maxime uiuant in Chriſto.

Non multis autem poſt diebus, Baſilides cum inter collegas ſuos ob cauſam quandam iuramentum poſceretur, ait, ſibi non licere omnino iurare, pro eo quod eſſet Chriſtianus, & hoc publice fatebatur. Ioco æſtimatus eſt primo dicere: tum deinde, cum conſtantius affirmaret, pertrahitur ad tribunal, ubi cum perſeueraſſet in confeſſione, uinculis traditur. Tum uero uiſitantibus eum noſtris, & cauſam ſubitę ac laudabilis huius permutationis inquirentibus, dixiſſe traditur, quod Potamiena poſt diẽ tertium martyrij ſui, noctu aſſiſtens coronã capiti ſuo impoſuerit, dicens, deprecatam ſe pro ipſo dominum, & impetraſſe, ut ſecundum quod ſcriptum eſt: Qui recipit martyrem, mercedem martyris conſequatur. Quibus auditis, confeſtim fratres ſignum ei dominicum tradunt, & die poſtera ob domini martyrium capite punitur.

Sed & alijs pluribus per illud tempus apud Alexandriam condiſcipulis ſuis, cum quibus uerbo dei in Origenis ſchola operam dederat Pota-

mena,ſimile munus traditur præſtitiſſe,aſſiſtens eis per uiſum,& coronas martyrij impetratas a domino deferens.

VITA PANTÆNI DOCTORIS ALEXANDRINI, PER EVSEBIVM CAESARienſem Epiſcopum ſcripta. 17

Habetur in lib.5.hiſtoria Eccleſiaſt. c.9.

Cum decem & nouem annis Antoninus in imperio perduraſſet,poſt exceſſum ſui, principatum Cõmodo dereliquit. Huius primo imperij anno Iulianus apud Alexandriam ſacerdotium ſuſcepit,Agrippino exactis duodecim annis in epiſcopatu defuncto. Cũ per idem tempus ſcholæ eccleſiaſticæ, & doctoris officio præeſſet uir in omni eruditione nobiliſſimus Pantænus. Ex quo apud eos conſuetudo antiquitus tradita,uſq; in hodiernum permanet,diuinarum ſcripturarum doctores inibi ſcholæ eccleſiaſticæ haberi,uiros duntaxat in ſcientia & in eruditione probatiſſimos.

Huius ergo officij uelut autor quidam & dux, uir (de quo ſupra diximus) ſatis illuſtris habebatur,quippe qui etiam in philoſophis prius, qui ſtoici appellantur,nobiliter floruiſſet. Cuius tantum ſtudij erga uerbum Dei,& tantum amoris fuiſſe traditur, ut etiam ad prædicandum Chriſti Euangelium omnibus gentibus quæ in orientis ultimis receſſibus reconduntur,fidei & deuotionis calore profectus ſit,& uſq; ad Indiam citeriorem,uerbum dei prædicando peruenerit.Erant enim adhuc in illis temporibus & Euangeliſtæ nonnulli,qui ad imitationem ſanctorum Apoſtolorum in diuerſis orbis partibus oberrantes, per gratiam dei & animi ſui uirtutem,uerbum Dei & fidem Chriſti ignorantibus quibusq; gentibus inferebant.In quibus præcipuus & illuſtris Pantænus habebatur.Quem ferunt cum ad Indos perueniſſet, reperiſſe quod Bartholomæus Apoſtolus apud eos fidei ſemina prima condiderit,& Matthæi Euangelium Hebræis ſcriptum literis dereliquerit: quod per idem tempus ſupradictus Pantænus inibi repertum detulerit.Sed & in multis præterea alijs doctrinæ eccleſiaſticæ ſtudijs apud Alexandriam, claram ſatis & nobilem uitam optimo & admirabili fine concluſit, tam uiua uoce diſcipulos inſtruens, quam librorum monimentis etiam poſteris theſauros ſcientiæ derelinquens.

In huius diuinarum eruditionum ſcholis quã maxime effloruit apud Alexandriam Clemens eodẽ uocabulo,quo & ille in urbe Roma Apoſtolorum & ſucceſſor & diſcipulus uocitatus. Deniq; ipſe hic Clemens in ſeptimo Diſpoſitionum libro,Pantæni tanquam magiſtri & præceptoris ſui mentionem facit. Sed & in primo libro στρωματῶν hunc eundem deſignat,in eo loco,ubi enumerat,quod plures Apoſtolicæ prædicationis repererit uiros,hæc dicens: Mihi quidem cõmentarij huius operis,nõ ad oſtentationem ſcribuntur, ſed ad cõmemorationem ſenectæ, & ad obliuionis remedium,quo ſcilicet in his ſit mihi adumbratio quædam rerum magnificarum diuinorumq; uerborum,quæ audire merui a uiris ſanctis & beatis,quorum ab alio apud Achaiam, ab alio apud Syriam,ab alio uero in Oriente,& maxime apud Palæſtinam inſtitutus ſum a quo-

1 dam ex Hebræorum origine ueniente. Ad ultimum autẽ in Ægypto magiſterio uſus ſum uiri uirtutis & ſcientiæ merito omnibus pręferendi:poſt quem uelut theſauro in abſconditis reperto, aliud quærere ultra ceſſaui. Et illi quidem diuinæ doctrinæ ueritatem mihi, quæ ſibi ab ipſis ſtatim primis autoribus Petro & Iacobo ac Ioanne & Paulo ſanctis Apoſtolis, tradita fuerat,tanquam patres filio cõmendarunt. Sed pauci patribus ſimiles filij. Tamen deo fauente per ipſos in nobis Apoſtolici germinis plantata ſunt ſemina.

Doctrinæ ueritatẽ ab ipſis ſtatim primis autoribus Petro, Iacobo, Ioanne & Paulo traditam,tanquã patres filio cõmendauerunt.

Ex lib. D. Hierony. de Viris illuſtribus,

Pantænus Stoicæ ſectę philoſophus,iuxta quandam ueterẽ in Alexandria conſuetudinem,ubi a Marco euangeliſta ſemper eccleſiaſtici fuere doctores,tantæ prudentię & eruditionis,tam in ſcripturis diuinis,quam in ſeculari literatura fuit,ut in Indiam quoq; rogatus ab illius gentis legatis,a Demetrio Alexandriæ epiſcopo mitteretur, ubi reperit Bartholomæum de duodecim apoſtolis,aduentum domini Ieſu, iuxta Matthæi euangelium prædicaſſe,quod Hebraicis literis ſcriptum, reuertens Alexandriam,ſecum retulit. Huius multi quidem in ſanctam ſcripturã extant commentarij, ſed magis uiua uoce eccleſijs profuit. Docuitq; ſub Seuero principe,& Antonino cognomento caracalla.

Ex lib.5.hiſtoriæ Eccleſiaſticæ,cap.10.

VITA APOLLONII MARTYRIS, PER EVSEBIVM CAESARIEN. EPISCOPVM SCRIPTA.

COmmodo Romani regni apicem gubernante, pax eccleſijs per omnem terram propagabatur, & ſermo domini ex omni genere hominum ad agnitionem & pietatem dei ſummi animas congregabat. Deniq; & in urbe Roma multos ex illis illuſtribus & prædiuitibus uiris, cum liberis & coniugibus ac propinquis,atq; omni pariter familia ſociauit ad fidem.

Sed hoc non æquis oculis ille antiquus humanę ſalutis hoſtis aſpexit. Continuo deniq; aggreditur uarijs noſtros machinis impugnare. Primo in urbe Roma Apollonium quendam, uirum in fide noſtra, & omnibus philoſophiæ eruditionibus illuſtrem,ad iudicium pertrahit,accuſatore ei ſuſcitato quodam infeliciſſimo & deſperatæ ſalutis homine. Qui, quoniam lex,quæ oblatos puniri iuſſerat Chriſtianos,in delatorem prius animaduertendum cenſebat, a Perennio iudice, ut eius crura cõminuerentur,ſententiam prius excepit. Tum deinde exhortatur beatus Apollonius martyr,ut defenſionem pro fide ſua, quam audiente Senatu atque omni populo,luculenter & ſplendide habuerat,æderet ſcriptam. Et poſt hæc ſecundum Senatuſconſultum capite plexus eſt. Ita namq; a prioribus lex iniquiſſime promulgata cenſebat.

Poſita eſt in lib.6.hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap.5.& 6.

VITA NARCISSI HIEROSOLYMORVM EPISCOPI, PER EVSEBIVM EPISCOpum *Cæſarienſem ſcripta.*

CVm decem & octo annis Seuerus tenuiſſet imperium,Antoninus ei filius ſuccedit. Quo in tempore cũ plurimi erant, qui in cõfeſſio-

nibus gloriam quæſierant, Dei tamen prouidentia fuerant reſeruati. In quibus Alexander confeſſionis titulo ſatis clarus, Hieroſolymorum eccleſiæ ſubrogatur epiſcopus, cum ſupereſſet adhuc Narciſſus, qui prius inibi functus eſt pontificatus officio.

Verum quoniam Narciſſi memoriam ſermo progrediens attulit, congruum mihi uidetur, aliquid de eius geſtis inſignibus memorare, de quo ab incolis quidem loci perplurima memoriæ traduntur. Nos uero unum opus eius memorabimus, ex quo cæteris, quæ de eo narrantur, merito fides poſſit adhiberi. Accidit aliquando in die ſolenni uigiliarum Paſchæ, oleum deeſſe luminaribus: Cumq; id per miniſtros innotuiſſet, mœror plebi maximus fuit. Sed Narciſſus fide fidens, miniſtris īperat haurire aquã, ſibiq; deferri. Cumq; detuliſſent, orauit & benedixit aquam, & infundi luminaribus præcepit. Tum repente miro & ſeculis inaudito genere uirtutis, natura aquæ in olei pinguedinem uerſa, ſplendorem luminũ etiam ſolito reddidit clariorem. Ad fidem autem rei a plurimis religioſorũ fratrum ex eodem deo quod uerſum de aqua fuerat, reſeruatũ eſt, ita ut ad nos uſq; miraculi huius indicium perueniret.

1 *Et benedixit aquã. Igitur benedictio creaturarum non eſt ſuperſtitioſa, nec nouũ inuentũ, ut garriunt hæretici. ecce accendebantur in eccleſiis luminaria contra inſanias nouorum hæreticorum.*

Et in hoc quidem fidei eius ac meriti habebatur exemplum animi uero uirtus quanta in eo fuerit, alio nihilominus uno ex eius geſtis opere declarabitur. Is nanq; cum inter cętera uirtutum ſuarum bona eſſet ualde cōſtantis animi, & iuſti rectiq; indeclinabiliter tenax, quidã homunculi nequã male ſibi conſcij, metuentes ne criminum ſuorum, ſi arguerentur, non poſſent effugere uindictam, præueniunt, & factionibus circumuenire parant eum, cuius iudicium uerebantur. Concinnant igitur aduerſum eum infame ſatis & noxium crimen: conueniunt auditores: teſtes ex ſemetipſis producunt, qui ſub ſacramento iuramenti, quæ obijciebantur confirmarent: quorum unus teſtis, ita non igni conſumeretur, uera ſe dicere teſtabatur: alius, ita ne regio morbo corrumperetur: tertius, ita ne luminibus orbaretur. Et quamuis ne iuramentis quidem iſtis quiſquam fidelium & deum timentium crederet, eo quod uita Narciſſi & inſtitutio ac pudicitia ab omnibus noſceretur, ipſe tamen eorum quæ mota ſunt, indignitatem ac moleſtiam non ferens, ſimul & ſecretam ac philoſophicam uitam ſemper habere deſiderans, ſubterfugit eccleſiæ multitudinem, & in deſertis locis atq; agellis ſecretioribus deliteſcit annis quamplurimis.

At non ille magnus diuinæ prouidentiæ oculus quieſcit in longum, ſed in impios ultionem per ea ipſa quę ſibi in periurijs ſtatuerant maledicta, molitur. Primus nanq; ille teſtis, parua ignis ſcintilla noctis tempore domo ſua ſuccenſa, cũ omni genere ſuo, omniq; familia, flammis ultricibus conflagrauit. Alius repente ab imis pedibus uſq; ad ſummum capitis uerticem morbo regio, quo fuerat imprecatus, repletur atq; conſumitur. Tertius autem priorum exitum uidens, & oculum diuinum nō ſe latuiſſe perſpiciens, prorumpit in medium, & audientibus cunctis ſera pœnitentia uniuerſum concinnati ſceleris ordinem pandit. Tantis autem lachrymis immanis cōmiſſi facinus deflet, & intantum die noctuq; perdurat in fletibus, uſquequo luminibus orbaretur. Hi igitur figmenti ſui huiuſcemodi pœnas dederunt.

Narciſſus uero cum ita deſertum petiſſet, ac locis ſemet ſecretioribus abdidiſſet, ut ubinam degeret, nullus agnoſceret, neceſſarium uiſum eſt

epiſcopis eccleſiarum uicinarum,ut alium pro ipſo ordinarent,cui nomẽ erat Diuus:cui,cum paruo tempore præfuiſſet eccleſiæ,ſuccedit Germanion,& Germanioni Gordius: cum ecce ſubito uelut rediuiuus, cœloq; redditus ex improuiſo apparuit Narciſſus,& rurſus a fratribus ad præſidendum rogatur eccleſiæ. Multo enim uehementius erga eum amor omnium fuerat incitatus,uel pro eo,ꝗ criminoſis innocens ceſſit,uel ꝗ ſecretam & philoſophicam uitam dilexit, & ꝗ in eo compleuit dominus dicens:mihi uindictam,ego retribuam,dicit dominus.

Verum cum ipſe iam ſenio feſſus,pontificatus miniſterio ſufficere non poſſet,Alexandrum (de quo ſuperius memorauimus) qui cum iam eſſet
2 epiſcopus alterius loci,diuina diſpenſatio in adiutorium Narciſſi ſenis eui dentiſſimis reuelationibus euocauit.Is nanq; Alexander ex gente Cappadocum,ubi erat præclare urbis epiſcopus, Hieroſolymam adorandi, & ſanctorum locorum uidendi gratia properauerat. Quẽ loci incolæ,mentes eorum inſtigante Deo,cum omni amore & officioſitate ſuſcipiunt,ac ui charitatis & dilectionis nexibus uinctum redire non ſinunt domum. Oſtendebatur enim euidenter a domino, non ſolum ipſi beato uiro Narciſſo,ſed & aliȷs plurimis per reuelationes in plebe,ut ipſum in loco ſancto epiſcopum detinerent.Præterea quod ſupra cætera omnia magis terrificum fuit,eo die quo ingreſſurus urbẽ Alexander nunciatus eſt,& multitudo fratrum plurima extra portas in occurſum eius egreſſa eſt,uox cęlitus manifeſtiſſime omnibus audientibus facta eſt,dicens: Suſcipite epiſcopum,qui uobis a deo deſtinatus eſt. Cumq; ex his omnibus euidenter apud cunctos fuiſſet dei diſpenſatio declarata,epiſcopi urbium uicinarũ compertis omnibus,quibus de eo res geri dei iudicio docebatur,reſidere inibi eum neceſſario compulerunt. Ipſe ergo Alexander in epiſtolis ſuis ad Antinoitas ſcriptis,quæ uſq; ad pręſens ſeruantur apud nos,meminit Narciſſi tanquam ſociȷ & conſortis in epiſcopatu, his ipſis uerbis de eo ſcribens: Salutat uos Narciſſus,qui ante me epiſcopatum huius eccleſiæ regere cœpit, quiq; mecum poſitus, orationibus ueſtris centum iam & ſędecim annos uitæ ſuæ gerit, qui & ipſe uos mecum pariter deprecatur eſſe concordes.

Dum ſanctus Epiſcopus Hieroſolymã properat, adorãdi et ſanctorum locorũ uidendi gratia,cõfunditur moderna hæreſis dãnans peregrinationes longas ad ſancta loca.

Ex eodem lib. ca.28.

Philippo autem ſeptem annis principatu adminiſtrato, Decius ſuccedit,Qui pro eo ꝗ infeſtus eſſet Philippo,perſecutionem eccleſiȷs ſuſcitat. In qua Fabianus in urbe Roma martyrio coronatus,ſedem ſui epiſcopatus Cornelio dereliquit. In Hieroſolymis uero Alexander epiſcopus rurſum pro confeſſione Chriſti iudici ſiſtitur,& uinculis carceris traditur. Quiq; cum longęuæ ætatis ueneranda canicie præfulgeret, poſteaquam frequenter paſſionibus ſuis & cruciatibus gloriſicauerat dominum,dum de uinculis ad tribunal,& a tribunalibus reuocatur ad uincula,inter ipſa, uiciſſim ſibi ſuccedentia tormenta defecit.

VITÆ ET AGONES METRANI, COINTHÆ,

Apolloniæ, Serapionis, & aliorum plurimorum ſanctorum uirginum & martyrum ſub Deciana perſecutione apud Alexandriam pro Chriſti nomine paſſorum, per Euſebium Epiſcopum Cæſarienſem ſcripti.

Ex lib.6.hiſtoriæ Eccleſiaſti.ca.29.& 30.

Dionyſius Alexandrinus Epiſcopus per Decianæ perſecutionis tẽpus,ſicut ex ipſius epiſtolis ueriſſime comperimus,in multis ſępe

confeſſionibus ſatis clarus efficitur,& pro paſſionum tormentorumq́ʒ di uerſitate magnificus. Deniqʒ refertur, inſectantibus ſe quibuſdam, reſpondiſſe: Quid inſectando laboratis? Caput meum, pro quo magnopere fatigamini, auulſum ceruicibus ſumite,& donum magnum ad tyrannum referte. Sed & idem ipſe ad Fabianum Antiochenum epiſcopum ſcribens, de his, qui ſub Decio apud Alexandriam agones martyriĵ deſudauerant, hoc modo refert.

Non ex pręcepto (inquit) Imperatoris apud nos perſequutio ſumpſit exordium, ſed anno integro principalia præuenit edicta miniſter dæmonum, qui dicebatur in ciuitate noſtra diuinus, ſuperſtitioſum contra nos exagitans uulgus. A quo multitudo ſuccenſa, nihil aliud quàm piorum ſanguinem ſitiebat.

Primo ergo religioſum quendam ſenem Metranum nomine corripientes, iubent impia uerba proferre. Quod ille facere, cum recuſaret, omne corpus eius membratim fuſtibus colliſerunt, uultumqʒ & oculos acutis calamis terebrantes, extra urbem cum cruciatibus eiecerunt, ibiqʒ quod in eo ſupererat ſpiritus, lapidibus eiecerunt.

Poſt hæc mulierem quandam nobilem Cointham nomine, ad idola perducentes adorare cogebant recuſantem, imo potius execrantem, uincula pedibus innectentes,& per plateas totius ciuitatis trahentes, fœdo horrendoq́ʒ ſuppliciĵ genere diſcerpunt. Dehinc omnes ſimul irruerunt per domos ſeruorũ dei, diripientes & euertentes, atqʒ hoſtili crudelitate cuncta fœdantes, ita ut precioſioribus quibuſqʒ direptis, ſi qua alia uiliora repererant, in unum congregata igni in plateis cremarent. Noſtri tamen direptionem hanc bonorum ſuorũ (ſicut Apoſtolus de illis dixit antiquis) cum gaudio ſuſceperunt.

Sed & admirandam uirginem longęuæ ętatis Apolloniam nomine cũ corripuiſſent, dentes primo ei omnes effoderunt, congeſtis deinde lignis extruxerunt rogum, cõminantes uiuam ſe eam incenſuros, niſi cum ipſis pariter impia uerba proferret. At illa ut rogum uidit eſſe ſuccenſum, paululum quid in ſemetipſa molitur, repente uero ſe è manibus proripuit impiorum, atqʒ in ignem, quem minabantur, ſponte proſiluit, ita ut perterrerentur etiam ipſi crudelitatis autores, quòd promptior inuenta eſt ad mortem fœmina, quàm perſecutor ad pœnam. Serapionem quoqʒ domi ſuæ repertum, crudeliſſimis æffecere ſuppliciĵs, ita ut omnes ei iuncturas membrorum prius ſoluentes, de ſuperioribus eum præcipitarent. Nullum noſtris iter erat per uiam, nullius plateę trãſitus indulgebatur, neqʒ die neqʒ noctu procedendi uſquam libera erat facultas. Vt enim quis noſtrorum apparuiſſet in publico, ſtatim clamor uulgi & ſeditio naſcebatur, ut uel pedibus traheretur, qui uiſus eſſet, uel igni ſuccenderetur. Verum cũ hæc mala per dies ſingulos augerentur, ſubito inter ipſos perſequutores rabies quædam belli ciuilis exarſit,& dum inter ſe ſeditionibus præliĵſqʒ decertant, interim nobis paululum licuit reſpirare.

Sed non in longum uenia fuit. Continuo nanqʒ crudeliſſima principũ mittuntur edicta, quibus tanta aduerſum nos ferebatur immanitas, ut ſecundum quòd prædictũ eſt a domino, ſi fieri poteſt, ſcandalizarentur etiam electi. Ex quo perterritis pene omnibus, quidã ex ipſis nobilibus ſe ſponte impiĵs actibus ingeſſerunt. Aliĵ conuenti tantummodo nonnulli a do-

meſticis proditi,ad ſacrificia execranda,& ad immundas hoſtias properabant. Aliqui ex his pallentes & trementes, ut magis immolari ipſi, quam immolare idolis uiderentur, ita ut etiam ab inſpectante uulgo irriderentur, eo quod & ad moriendum,& ad ſacrificandũ iuxta meticuloſi uiderentur. Alij ſanctam impudenter ad aras proſiliebant,ut & affirmare niterentur,ſe nunquam Chriſtianos fuiſſe. Hi erant de quibus prædixerat dominus: Quoniam pecunias habentes,difficile ſaluabuntur. Cæteri uero aut iſtos ſequebantur in præceps,aut certe uertebantur in fugam. Ex quibus nonnulli comprehenſi,& in carcerem miſſi,alij ad primam ſtatim iudicis faciem negauerunt fidem,aliquanti paululum ſupplicijs toleratis ad ultimum deciderunt. Hi uero qui beati effecti ſunt,tanquam columnę fortiſſimæ domini ipſius ſpiritu confirmati,pro fidei ſuę merito uirtute a domino percepta, admiranda deo & angelis martyrij ſui ſpectacula præbuerunt.

Quorum primus uenerabilis Iulianus podagra conſtrictus,ita ut neque incedere,neque ſtare poſſet, cum his qui eum in ſellula portabant offertur. Quorum unus quidem ſtatim negauit. Alius uero nomine Eunus,cum Iuliano ſene in domini Ieſu Chriſti confeſſione perdurat. Qui iubentur camelis impoſiti,per omnem circunduci ciuitatem,& flagris hinc inde uerberantibus,populo inſpectante laniari, uſquequo finem uitæ in ipſis uerberibus ponerent.

Sed uir quidam militaris, cum aſſiſteret, & quoſdam uolentes etiam mortuis illudere cadaueribus prohiberet,clamor repente aduerſum eum totius uulgi extollitur. Offertur iudici fortiſſimus miles iam domini, & nuſquam ſe inferior factus,in confeſſione perſiſtens, capite pro pietate damnatur. Alius quidam uir nominis ſui Macarius,gente Libycus,cum multis uerbis a Iudice ad negandum ſuaderetur,& eo maiore conſtantia fidem ſuam profiteretur,uiuus ad ultimũ iubetur exuri. Epimachus quoque atque Alexander,cum multo tempore & in uinculis,& in cruciatibus carceris torti,etiam frequenter diuerſis ſupplicijs confecti,perduraſſent in fide,ignibus ad poſtremum conſumi iubentur. Sed & mulieres cum ipſis quatuor. In quibus Ammonaria ſancta uirgo: aduerſum quã iudex ſumma contentione utebatur, & immenſis eam atque exquiſitis cruciatibus affligebat,eo maxime,quod eius ſententiam uincere cupiebat,quia laudabili uoce decreuerat,nihil ſe prorſus eorum, quæ ſibi contra fas imperabantur acturam: quæque Statuti ſui tenax,ad ultimum capite punitur. Secunda uero fuit uirgo,Mercuria nomine. Anus uenerabilis,& fœcundiſſima in filijs,ſed quos nõ prætulit Chriſto,Dionyſia,& alia Ammonaria. Quę dum nimia utuntur conſtantia apud iudicem,& ille uinci erubeſceret a fœminis,inauditis tormentorum generibus toleratis, finem omnium ferro cædente ſuſcipiunt.

Heron quoque,& Arſinus,& Iſidorus Ægyptij,cum puerulo annorum quindecim Dioſcoro,iudici offeruntur. Et primo omnium puerulũ Dioſcorum tanquam pro ætate facile flecti, ante uerbis poſt etiam uerberibus agit. Quem cum in nullo ſibi cedere uideret, ferocius eum cruciare contendit. Tum deinde cęteros uarijs tormentis dilanians,cum pari modo conſtantia fidei uideret armatos,tradi ignibus iubet. Dioſcorum uero puerum,quod ſibi conſtanter & ſapienter in omnibus reſpondiſſet,admiratus,

ratus differri præcepit, ſperans eum pro ætate pœnitudinem geſturum. Quod non tam tyranni miſeratione, quàm domini prouidentia ita geſtum eſt. Nunc enim nobiſcum eſt Dioſcorus, a deo nobis conceſſus ad conſolationem & firmamentum populi ſui. Nemeſius quoque etiam ipſe Ægyptius, primo per calumniam quaſi latro delatus eſt. Quo crimine abluto, poſt hæc quod Chriſtianus eſſet defertur. In hoc uero nulla a iudice moderatio reſeruatur, ſed geminatis ſupplicijs excruciatum, cum latronibus iuſſit incendi, ignorans quod crudelitate ſua optimo martyri Saluatoris ſimilitudinem detulit, qui pro ſalute humani generis una cum latronibus pertulit crucem.

Turma autem quædam in unum conuenerat militum, inter quos Ammon, & Zenon, & Ptolemæus, & ingenuus & grandæuus Theophilus. Qui tribunalibus aſtantes, cũ quidam Chriſtianus a iudice torqueretur, & iam pene ad negandum declinaret, dirumpebantur intra ſemetipſos, & uultu, oculis, ac nutibus, uelut erigere conabantur illum, qui in supplicijs poſitus trepidabat. Interdum etiam manus protendere, ac totius reliqui corporis motibus ac habitu diuerſe inclinati, tanquam ſubleuare lapſantis animos geſtiebant. Cõuerſi uero ad eos, omnes, & quid de ſemetipſis profiterentur, ex eorum motibus agnoſcẽtes, prius penè quàm in eos uulgus clamoribus inſiliret, ipſi in medium prorumpunt, ac ſeſe Chriſtianos eſſe teſtãtur. Tunc uero uerſa uice ex eorum confidentia perſecutoribus terror, noſtris conſtantia animi accreſcit: dum hi, qui per tormenta uinci putabantur, ſponte ſe cruciatibus offerunt, & ab his quod illi pro terroribus inferebant, uelut pro quadam ſpecie uoluptatis expetitur, deo ita triumphante per ſanctos ſuos.

Sed nec Scirionis opus memorabile, fas eſt ſilentio præterire. Is nanque 1 cum rem cuiuſdam potentis ſub mercede procuraret, iubetur ab eo idolis immolare. Recuſans, cogebatur iniurijs: perſiſtens, rurſum blanditijs mulcebatur. Cum uero utrunque contemneret, præacuta ſude ualidiſſime tranſuerberatus per media uiſcera, neci traditur. Quid uero memorem, quantæ multitudines in deſertis & in montibus oberrantes, fame, ſiti, frigore, languore, latronibus, beſtijſque conſumptæ ſint? qui omnes imitati electos dei prophetas, gloria martyrij coronati ſunt. Denique & uenerandus ſenex Chæremon (epiſcopus hic erat urbis Ægypti, quæ dicitur Nilopolis) cum ad Arabicum montem una cum grandæua coniuge diſceſſiſſet, nulli ultra apparuit. Et cum ad perquirendum eum plurimi fratrum frequentiſſime proceſſiſſent, perſcrutatis omnibus locis, nec ipſos ultra quiſquam, neque corpora eorum potuit inuenire. Hæc autem non fruſtra cõmemoraui frater Chariſſime, ſed ut ſcias quãta apud nos a ſanctis martyribus ad dei gloriam geſta ſint.

Et poſt pauca addit etiam hæc, dicens: Iſti igitur diuini martyres, qui cum Chriſto in cœleſtibus ſedent, & regni eius participes ſunt atque iudices, qui cũ ipſo de lapſis fratribus iudicant, iſti (inquam) ipſi ſuſceperunt lapſos, & pœnitentiam conuerſionemque eorum non reſpuerunt, ſcientes quod deus noſter, cuius ipſi erant martyres, non uult omnino mortẽ morientis, ſed conuerſionem eius & pœnitentiam quærit. Si ergo iſti receperunt quoſdam, & in eccleſia ſtatuerunt, in oratione quoque eis & in cibo cõmunicauerunt, quid nos facere uultis fratres? Quid nobis agendum putatis?

1 Quod hic Epĩs haberet coniugem grandæuam non te moueat, quia erat ſub Eccleſia Orientali, cui non fuit impoſitũ iugum continentiæ ab uxoribus, quæ ante ſacerdotium fuerant ductæ, ſed in uoluntate non in neceſſitate uniuſcuiuſque poſitum uellet ne abſtinere ab eis uel non. Vide Hiſto. Tripar. cap. 14. Vel in promotione ſua de cõſenſu uxoris promiſerat continentiã, alioqui nõ fuiſſet ordinatus Epĩs. Lege Synodũ Arelatẽſem. 4. ca. 2. et Tertiã can. 1.

Nonne ſequi nos eorum ſententias & iudicium conuenit, atque erga eos quos illi miſerati ſunt, non exiſtere crudeles & truces? Non puto quod expediat nobis ſententias eorum in irritum reuocare, miſerationes infringere, benefacta turbare, & recte religioſeq; inſtituta uiolare.

Hæc Dionyſius de lapſis faciens ſermonem. Quo tempore Nouatus Romanæ Eccleſiæ presbyter, elatione quadam tumidus, ſpem penitus eis ſalutis ademerat, etiam ſi digne pœnituiſſent. Ex quo & princeps hæreſeos extitit Nouatianorum, qui ab eccleſia ſeparati, ſuperbo nomine ſe metipſos καθαρούς id eſt, mundos appellarunt. Ob quam rem concilium ſacerdotale celeberrimum in urbe Roma cõgregatum eſt, epiſcoporum quidem ſexaginta numero, presbyterorum quoq; totidem, cũ diaconis plurimis. Præterea etiam per ſingulas quaſq; prouincias de hac re magna deliberatione habita, decretis ſignificatur, quid facto opus eſſet. Statuitur ergo, Nouatum quidem cum his, qui eum mentis elatione tumidum ſequerentur, quiq; ad inhumanam iſtam, & nihil fraternæ charitatis ſeruantem ſententiam declinarent, alienũ eſſe ab eccleſia: eos uero, qui lapſi in certamine fuerant fraterna miſeratione curandos, & fomentis pœnitentiæ medicandos.

Eſt oratio. 20. in ordine orationũ eiuſdem.

VITA SANCTORVM MACHABÆORVM, PER D. GREGORIVM NAZIANZENVM SCRIPTA. 23.

Feſtiuitas Machabæorum antiqua.

1 Quid autem Machabæi? Horum enim præſens eſt feſtiuitas, qui licet minus honorantur à pleriſq;, quod non Chriſti certarunt gratia; omnibus tamen ueneratione ſunt digni, quod ob leges paternas fortiter egerint. Cũ enim ante Chriſti paſſiones martyrium ſuſtinuere, quid facturi erant, ſi poſt Chriſtum perſecutionem pertuliſſent, ac illius pro nobis mortem imitati fuiſſent? Qui enim ſine hoc exemplo tanta eminuere uirtute, quomodo non generoſiores apparuiſſent, ſi cũ exemplo periclitati fuiſſent?

Proinde licet ſermo iſte myſticus ſit, & abſconditus, mihi tamen, ac omnibus Dei amatoribus admodum credibilis exiſtit, neminẽ, qui ante Chriſti aduentum martyrio deceſſit, id ſine Chriſti fide aſſecutum eſſe. Verbum enim, quod poſtea temporibus proprijs libere prædicatum eſt, ijs etiam, qui mente puri fuerunt, antea cognitum extitit; quemadmodũ ex multis liquet, qui ante illud honorati fuerunt. Non igitur deſpiciendi ſunt, quod tales ante crucem extiterint; ſed propter crucem laudandi, ac honore, qui ex ſermonibus prouenit digni: non ut ijs gloria inde augeatur, nã quo pacto eorum gloria creſcere poſſet, quorũ res geſtæ tam glorioſum quid habuerunt? ſed ut glorificentur laude digni, uirtutemq; æmulentur audientes, memoria, tanquam ſtimulo, ad ſimilia incitati.

Annuis feſtiuitatib' & panegyribus honorabantur ſeptem Machabæi.

Cæterum quales nam hi fuere? aut unde, quaue ſub initium inſtitutio-
2 ne, & diſciplina impulſi, ad tantum uirtutis, & gloriæ faſtigium ſunt progreſſi? ut annuis his feſtiuitatibus, ac panegyribus honorarentur. Nam quod maior quam rerum uiſibilium de eis opinio in omnium reſideat animis, id liber de ijs cõſcriptus diſcendi cupidis, & ſtudioſis oſtendit. Qui etiam docet rationem paſſionibus imperare, dominamq; eſſe, ſiue ad uirtutem

inclinet, ſeu malitiā. Sanè & alios liber ille marty res celebrat, inter quos 3
& horum meminit certaminum. Mihi uerò hoc tantum dixiſſe ſufficiat, *Laudat librum Machabæorum.*
Eleazarum primitias tuliſſe inter eos, qui hic ante Chriſtum ſunt paſſi, quemadmodum poſt Chriſtum Stephanus. Vir ſacerdos, & ſenex, canus capillis, canus & prudentia, prius quidē pro populo ſacrificabat, & orabat, nunc autem ſemetipſum hoſtiam obtulit Deo perfectiſſimam. Purgationem plebis uniuerſæ, dextrum certaminis prooemium, adhortatioq; loquens, & tacens. Adduxit autem & filios ſeptem, inſtitutionis ſuæ indicia, hoſtiam uiuentem, ſanctam, beneplacitam Deo, omni legali ſacrificio ſplendidiorem, & puriorem. Siquidem legitimum eſt, & iuſtiſſimum, ut filiorum præclarè geſta patri referantur accepta. Pueri autem illi generoſi, & magnanimi, generoſę matris germina generoſa, glorioſi ueritatis certatores, Antiochi temporibus excelſiores, Moſaicæ legis diſcipuli genùini, patriarum conſuetudinū obſeruatores diligentes. Numerus apud Hebræos laudabilis, & propter ſeptenariæ quietis myſterium uenerabilis, unum ſpirantes, ad unū reſpicientes, unicum uitę iter ſcientes, ut pro Deo mortem ſuſtinerent, non minus animis fratres quàm corporibus, inter ſe de morte æmulantes. Proh miraculum, tormenta tanquam theſauros præripientes, ſub magiſtra lege pericula pro alijs ſubeuntes, quæ nō magis ingruentia formidabant, quàm ceſſantia quærebant, unum hoc declinantes, ne tyrannus eos punire differret, ac quidam ex eis incoronati diſcederent, inuitiq; à fratribus ſepararentur, & mala uictoria ſuperarent, ac nequaquā in patiendi periculum inciderent. Mater ibi erat animoſa, & generoſa, puerorum ſimul, ac Dei amatrix, cuius materna uiſcera ultra naturę dilaniabantur rationem. Non quia eam filiorum miſeraretur cruciatus, ſed quod timore augeretur, ne paterentur. Neq; magis deſiderabat abeuntes, quam optabat ut reſidui alijs adijcerentur. Et horū quidem rationem habebat maiorem, quam eorum, qui iam deceſſerant. Nam horum certamen anceps erat, at illorum diſſolutio ſecura. Et hos quidem iam Deo conciliauerat, illos autem ut Deus acciperet, curabat.

O' Anima uirilis in corpore muliebri. O' ſpecimen admirandū, & magnanimum. O' ſacrificij illius Abrahamici, niſi forte maius quid audendū ſit. Ille enim promptè unum obtulit, licet unigenitum, & qui ex promiſſione erat, & ad quem promiſſio pertinebat; & quod maius erat, quod non generis ſolum, ſed & talium ſacrificiorum primitiæ, & radix conſtitueretur. At illa totum filiorum populum ſacrificauit Deo, tam matres, quam ſacerdotes, uictimis in iugulationem promptis exuperans. Holocauſtis rationalibus, ſacrificijs ſe urgentibus. Illa ubera oſtendebat, & filijs enutritionē in memoriam perducebat. Caniciem prętendebat, ſenectutemq; pro ſupplicatione ſubijciebat; non ut ſalutem quæreret, ſed ut paſſionem moueret, nec mortem, ſed dilationem periculum eſſe cenſebat. Nil eam flectebat, nihil emolliebat, nil audaciam eius minuebat. Non tormentorū inſtrumenta expoſita, non rotę expeditæ, non catapultæ, non ungularum acies ferrearum, non enſes, quorum acies iam ſubigebatur, nō lebetes feruentes, non ignis incenſus, non tyrannus minans, nō populus urgens, nō genus inſpiciens, non membra dilacerata, non carnes dilaniatæ, non ſanguinis riui fluentes, non iuuentus, quæ conſumebatur, nō mala præſentia, non quæ expectabantur; ſed & periculi prolongatio, quæ alijs in talibus

grauiſſima eſſe ſolet,illis erant leuiſſima; ſpectaculo enim oblectabātur, & paſſionibus ferè moram innectebant.Ita uaria tormenta illa,tanquam nullius eſſent momenti,contemnebant. Quin etiam perſecutoris ſermones multiformes, conuitiantes, cōminantes, blandientes deſpiciebant. Quid enim ille non tentabat,ut quod ſperabat aſſequi poſſet?

Inſuper & puerorum ad tyrannum reſponſiones tanta ſapientia,ac generoſitate erant refertæ,ut ſi cuncta aliorum bona in unum fuiſſent congeſta, parua tamen eſſent, ſi cum illorum fortitudine eſſent collata. Imo fortitudo eorum parua fuiſſet,ſi cum prudentia eorum in ſermonibus cōparata eſſet. Quin & ſolis illis contigit,ut ita paterentur,ac interim cōtra minas perſecutoris,& terrores imminentes adeò ſapienter reſponderent. Quibus tamen pueri generoſi,uel parens generoſior nequaquam uincebantur. Cum uerò ipſa omnibus ſuperſtes extitiſſet, ac animi dolorem cum amore temperaſſet, pulchram parentationem illis ſeipſam exhibuit. Eos enim ſubſecuta eſt,quos paulò ante præmiſerat: Et hoc quonam modo? Sponte ad periculum proceſſit. At cum quali oratione funebri? Pulchri ſanè puerorum ad Tyrannum ſermones exiſtunt,pulchrorumque pulcherrimi.Et cur non?Cum quibus ſe inſtruebant,& Tyrannum feriebant.At matris longè fuere pulchriores. Primo quidem conſolantes,poſtea uero funebres. Quinam igitur puerorum ſermones fuere? Bonum enim eſt, ut & uos illorum reminiſcamini,ut quemadmodum certaminis habetis exēplum,ita etiam ſermones de martyrÿ laude in talibus habeatis temporibus.Erant autem aliorum alÿ,& ſecundum quod unumquenque uel perſecutoris ſermones,aut periculorum ordo, aut animæ armabat alacritas, & ſi typo effingere licet,tales erant.

Nobis Antioche,ac circunſtantes omnes, unus Rex Deus eſt, à quo facti ſumus,& ad quem conuertimur;unuſque legislator Moſes,quē haud prodemus,ſeu offendemus.Non per pericula uiri,ob uirtutem exantlata, ac miracula multa, etiam ſi alius adhuc Antiochus nobis minaretur, te etiam truculentior.Vna autem nobis ſecuritas eſt mandati obſeruatio,& ut legem,qua muniti ſumus,haudquaquam præuaricemur.Vna gloria omnē aliam gloriam præ illa contemnere.Solæ nobis ſunt diuitiæ,quæ ſperantur.Nihil autem terribilius,quam à Deo aliquid timere. Cum his conſiderationibus ſumus inſtructi,ac ita armati.Cum tali tibi iuuentute eſt controuerſia. Dulcis equidem mundus hic eſt,dulce & ſolum patrium,necnon amici,& cognati,coætaneique,ac templum iſtud magnū,& nomine tam celebre,ac panegyres Patriæ,& myſteria,reliquaque cuncta, quibus nos ab alÿs differre uidemur: non tamen dulciora ſunt Deo,ac periculis,quæ propter honeſtatem ſuſtinentur. Nec tu hoc cēſeas:Alius nobis eſt mundus longè rebus uiſibilibus ſublimior,& ſtabilior. Patria alia Hieruſalem ſuperna,quam nullus Antiochus obſidebit. Et quia fortis eſt,& inexpugnabilis,nullam timet deſolationem. Cognati uerò nobis ſunt inſpiratio,& qui ſecundum uirtutem ſunt nati. Amici autem prophetæ, ac Patriarchæ, à quibus nobis & pietatis eſt typus. Coætanei uerò qui hodie nobiſcum periclitantur,& fortitudine ſunt contemporanei.Panegyres autem Angelorum tripudia,myſteriumque unum magnum,ac maximum,& à multis abſconditum Deus:ad quem & hæc reſpiciunt myſteria. Deſine igitur nobis parua,& indigna polliceri; non enim honorabimur inhone-

ſtis,neq; lucrabimur damnoſa, quoniam nõ tam infeliciter negociamur. Deſine etiam minari; aut contra minabimur: tuam impotentiam, & noſtra argue ſupplicia. Habemus & nos ignẽ,quo perſecutores puniamus. Exiſtimas tibi certamen eſſe cum gentibus,ac ciuitatibus? necnon regibus effœminatiſſimis? Ex quibus hi quidem uincent,illi autem fortaſſis ſuperabuntur. Verum nequaquã eis de talibus periculum imminet. Contra Dei legem aciem inſtruis,contra tabulas à Deo inſculptas, contra paternatione,& tempore honorata,contra ſeptem fratres unica anima colligatos,ſeptem te trophęis infamaturos. Quos uincere nequaquã magnum eſt,ab illis uerò ſuperari turpiſſimum. Illorum genus ſumus, & diſcipuli, quos igni columna,& nubis in uia deduxit: quibus mare diuiſum eſt,& fluuius ſubſtitit,& ſol ſtetit,& panis pluuia deſcendit: quorum manuum extenſiones orationis gratia factæ multa milia in fugam conuerterunt: à quibus feræ ſuperabantur;& quos ignis non tangebat;ac à quibus reges generoſitatem admirantes,abſtinebant. Dicemus & aliquid tibi cognitum. Eleazari myſtę ſumus,cuius fortitudo tibi eſt comperta. Prior pater certauit,nunc filij ſuccedunt. Prior abijt ſacerdos,nunc ſubſequentur ſacrificia. Multis nos terres,ſed multo plura ferre ſumus parati. Et quid ò ſuperbiſſime,minis tuis nobis facere poteris? num perſuadebis? At nihil fortius eſt ijs,qui omnia ferre ſunt parati. Cur moramini lictores? cur cũctamini? Cur mandatum tam egregium expectatis? Vbi enſes? ubi uincula? celeritatem exopto. Maior ignis accendatur,beſtiæ efferentur,tormẽta augeantur,omnia ſint regia,& ambitioſa. Ego primogenitus ſum: primum me ſacrifica. Ego nouiſſimus,ordo mutetur. Sed & è medijs quidã inter primos exiſtat,quo ęquis partibus inter nos honoremur,ſed parcis. Expectas uè fortuitum quid,aut contrarium? Sępe,ac iterum eundem repetemus ſermonem. Nequaquã immunda comedemus, nec offeremus. Tu prius noſtra uenerabetis, q̃ nos tua colemus. Summa ſermonis, aut crudeliora adhuc excogita tormenta,aut hæc à nobis contemni ſcias. Et hæc quidem ad Tyrannum.

At quibus inter ſe adhortabantur? qualiaq; de ſeipſis ſpectacula exhibebant? q̃ fuere pulchra? q̃ ſacra? omniq; uiſione,ac auditione,Dei cultoribus ſuauiora? Ego enim recordatione ſolum uoluptate impleor,ac cogitatione cum certantibus uerſor,enarrationeq; exornor. Amplectebantur ſe mutuo,& à collis pendebant. Panegyris erat,ac ſi certaminibus initiarentur. Eamus fratres ad pericula, clamabant, eamus, urgeamus nos dum excandeſcit Tyrannus. Nil nos emolliat,ut ſalute plectamur. Conuiuium nobis propoſitum eſt precioſiſſimũ; nequaquã illud negligamus. Pulchrum eſt fratres cohabitare,conuiuium celebrare, ac una conglobari. Pulchrius uerò pro uirtute periclitari. Quòd ſi poſſibile eſſet,corporibus etiam pro legibus certaſſemus patrijs; ſed & mors iſta inter laudabilia exiſtit. Verùm quia tempus hoc non admittit, corpora exhibeamus. Etenim ſi nunc haud morimur,num ideo nunquã occumbemus? num generationi debitum ſuũ non reddemus? Ex neceſſitate gloriam faciamus, diſſolutionem cauillemur,quod cõmune eſt, proprium faciamus, morte uitam comparemus. Nullus igitur è nobis animæ curam gerat,nec puſillanimis exiſtat. Tyrannus poſtquã in nos incidit,de aliorum tranſgreſſione deſperet, periculis ordinem ipſe ſtatuat, nos nihil in promptitudinis.

feruore diſſentiamus,primuſq; alijs uia exiſtat,nouiſſimus uerò certaminis ſignaculum.Hoc nobis cunctis pariter infixum ſit,quod cũ perpetua domus noſtræ laude coronabimur; Et quod perſecutor nullam è nobis partem accipere poterit; ut quemadmodũ de omnibus gloriatur,ita unica intumeſcat prauitate. Non minus tranſmigratione,ꝙ generatione,inter nos fratres appareamus,omneſq; tanquam unus periclitemur,& pro

4 omnibus ſinguli. Eleazare, ſuſcipe: mater ſubſequere: Hieruſalem mortuos tuos magnificè ſepelito. Si ſepultura carebimus,poſteris noſtra refecto;ſed & amatoribus tuis religioſum unius uteri ſepulchrũ oſtende.

Ecce magnificam ſepulturam.

Et illi quidem talia dicebant,& faciebant,& aptorum inſtar, dentes inter ſe acuentes,in ordine ætatis,& promptitudine qualitatis confortabantur,uoluptatiq;,ac miraculo erant contribulibus ſuis: terrori autem, & ſtupori perſecutoribus, qui cum totam gentem ſubegiſſent, adeò ſe-

5 ptem fratrum unanimitate ſunt ſuperati,ut nec ſpem meliorem haberent de alijs. At mater generoſa,cum illi uirtute tot eſſent, ac tales, animal inter legem,& magnanimitatem medium,eouſq; gaudio pariter,ac timore perfuſa erat,in medioq; duarum paſſionum campo conſtiterat, gaudij ob uirilitatem,& ea, quę uidebantur; Timoris uerò propter ea, quę imminebant,ac pœnarum immanitatem: & tanquam auis pullos,cũ ſerpens adrepit,aut aliud quid inſidiatur,circumuolabat,circumgemebat,ſupplicabat,ſimul certabat;& quid nõ faciebat,quod ad uictoriam conſequendam deſeruiret? ſanguinis guttas rapiebat,membrorum detruncationes colligebat,reliquias adorabat, cum uno loquebatur, & hunc offerebat, alium uero præparabat.Omnes autem ita alloquebatur; Euge filij,euge optimi mei, euge in corpore conſtituti, corpore ferè caſſi. Euge legis, ac caniciei meæ defenſores,necnon ciuitatis,quæ uos aluit,& ad tantam uirtutis gloriam prouexit. Adhuc parum,& uicimus. Fatigantur tortores. Hoc timeo ſolum;adhuc parum,& ego feliciſſima inter matres ero,uoſq; beatiſſimi inter filios. Sed matris deſiderio teneminí? At nequaꝙ uos derelinquam.Hoc uobis promitto,non enim ita natos odi.

Reliquias adorabat. Ergo non inconuenit ſanctorum martyrum adorare reliquias,ea ſcilicet adoratione ꝙ ueneratio dicitur,& magnis uiris debetur cuiuſmodi adorationẽ exhibuit Nathã propheta Regi David, non autem ea adoratione quæ ſoli deo conuenit,de qua ſcribitur, Dominum deum adorabis, & illi ſoli ſerues.

Poſtquam autem defunctos uidit,ac ſecuritatem ex complemento eſt aſſecuta,caput admodum læte cum magna ſuſtulit conſtantia,non ſecus ac ij, qui in Olympiacis uincunt;manibuſq; extenſis magna & ſplendida uoce: Tibi,inquit,ò pater ſancte gratias ago,tibi lex magiſtra,necnon pater noſter Eleazare, qui ante filios tuos decertaſti, ꝙ meorum in partu dolorũ fructum accepi,quodq; mater facta ſum omnibus matribus beatior. Nihil mundo reliqui; omnia Deo tradidi,theſaurum meum, ſpemq; meam ſenilem.Quàm magnificè ſum honorata,ꝙ abunde ſenectutis mercede perfruor,nutrimenti impenſam nobis filij remitto, cum ita nos pro uirtute decertaſſe uideo. Omnes coronatos conſpexi,tanꝙ benefactores intueor tortores;ſed & partem deeſt,quin me Tyranno ob ſeruatum ordinẽ gratias habere fateat, quòd me ultimata periculis reſeruauit,quod ſobolem meam decertantem uidi,& cum unoquoq; filio depugnaui. Ita enim ſecura cum ſacrificijs digrediar,non comas delacerabo,non ueſtem diſcindam , non carnem unguibus ſecabo , non luctum inſtaurabo, non præficas conuocabo,non in tenebris me occultabo , ut aer mecum fleat, non cõſolatores expectabo,nõ panem luctus apponam; talia enim ignobilium ſunt matrum,& quæ carnis tantum ſunt parentes,quarum filij ui-

tam ſine digna aliqua finiunt relatione. Mihi uerò nequaquã mortui eſtis ò filij chariſſimi, ſed copioſum fructum produxiſtis. Nõ me reliquiſtis, ſed præceſſiſtis. Non defloruiſtis, ſed ſolidati eſtis. Non fera nos rapuit; non unda abſorpſit; non latro iugulauit, non morbus diſſoluit, nõ bellum aſſumpſit, nõ aliud quid paruum, aut magnum, quod hominibus accidere poteſt. Flerem equidem, & ualde quidẽ, ſi tale quid uobis accidiſſet. Lachrymis tum oſtẽderem quòd filiorum amatrix eſſem, quemadmodum nunc lachrymas repello. Parua hæc adhuc exiſtunt. Verè uos deplorarẽ, ſi male ſaluati fuiſſetis, ſi à tormentis uicti eſſetis, ſi quis uos ſuperaſſet, quemadmodum nunc ſuperati ſunt perſecutores. Iam uerò ſuperſtitibus uobis laus, gaudium, gloria, tripudia, ac lætitia mihi accreſcit. Ego enim poſt uos immolabor. Cum Phinea collocabimur: cum Anna glorificabimur; prætereà quòd ille unus erat, nos uerò tot ſcorticidæ, non corporũ, ſed animarum fornicationem confodientes. Et hæc quidem unum à Deo datum, illumq; nuper genitum: ego autem uiros ſeptem, eoſq; uoluntarios ſacrificaui. Hieremias funebrem mihi ſuppleat ſermonem, non lugens, ſed mortem laudans beatam. ſuper niuẽ ſplendetis, ſuper lac coagulati eſtis, ſuper Saphirum compoſitio ueſtra, Deo, qui uos naſci fecit, ac mihi tribuit. Et quid amplius? Appone & me, ò Tyranne, filijs, ſi qua apud inimicos gratia eſt, quò certamen tibi ſit uenuſtius. Vtinam & per omnia tranſeam ſupplicia, ut cruorem meum ſanguini, & carnes meas ſeniles illorũ admiſceã carnibus. Amo propter filios tormenta. Quòd ſi hoc denegas, puluis ſaltem puluere iungatur, unumq; nos excipiat ſepulchrũ. Ne inuideas æqualis honoris mortem ijs, qui gloria ſunt æquales. Valete ò matres, ualete ò filij, ita enutrite eos, qui è uobis naſcuntur. Pulchrum uobis certandi exemplum præſtitimus.

Talia dicebat, ac ſeipſam filijs adiungebat. Sed quo nam modo? Ad rogum acceſſum, tanquam ſponſum adcurrit, huic enim adiudicata fuerat: nec ducentes expectauit, ne corpus ſanctum, & generoſum corpora tangerẽt polluta. Sic Eleazarus ſacerdotio eſt perfunctus e cœleſtibus initiatus, et initians. Ac Hieruſalem haud quaquam externo, ſed proprio emundauit ſanguine, diemq; noniſſimum, myſterium quoq; fecit nouiſſimum. Ita etiam filij iuuentute ſunt defuncti; non quod uoluptatibus ſeruirent, ſed quod paſſiones refrenarent, ac corpora ſanctificarent, ad uitamq; transferrent impaſſibilẽ. Sic mater fœcunditate ſua fructum accepit, ſic uiuentes adorauit, & cum decedentibus quieuit. Quoſq; mundo genuerat, illos obtulit Deo; ac dolores ſuos certaminibus annumerauit, partuſq; conſequentiam mortibus manifeſtam reddidit; à primo quidem filio uſq; ad nouiſſimum, ijs, quæ fuere certaminis. Et quemadmodum in aquarum inundatione contingit, ſic et uirtutem aliam ſuper aliam oſtendit, ad paſſionẽq; adeò promptior erat periculis corroborata prioribus, ut tyrãno gratum fuerit, quòd non plurimorum mater eſſet: immo confuſus, & uictus diſceſſit, ac primum tum didicit, quod non omnia armis ſubigi poſſent, cum pueros inermes adortus fuiſſet, qui ſola pietate armati eſſent, & qui omnia potius pati, quàm quæ ille iubebat facere parati erant.

Hoc ſeptem ſacrificio ſecurius, & magnificentius fuit, nequaquam enim neceſſitate eſt perſolutum, quemadmodum ibi promiſſionis feruore, ac uictoriæ factum eſt deſperatione. Verum oblatio iſta ſpontanea fuit, &

quæ ſolum mercedem haberet ſperanda. Sed nec Danielis certaminibus hoc fuit ignobilius. Qui cum in cibum datus eſſet leonibus, manuum extenſione feras deuicit. Immo nec in Aſſyria pueris poſterius, quos Angelus refrigerabat in igne, quoniam legem ſeruabant paternam, nec cibum tangere uolebant pollutum & prophanum. Quin nec certamen hoc gloria ſua miraculis illis, quę poſtea pro Chriſto ſunt exantlata, inferius fuit. Illi enim, quemadmodum in ſermonis dicebam principio, Chriſti ſequebantur ſanguinem, & Deus talium certaminum ductor erat, qui tãtum, ac tam admirandum pro nobis obtulit precium. His uerò haudquaquã multa, neq; talia uirtutis fuere exempla. Horum uirtutem uniuerſa admirata eſt Iudæa, & tanq; ipſa coronata eſſet, exultabat, ac geſtiebat. Certamen enim hoc maximum fuit ex ijs, quæ unq; in ciuitate illa fuere decertata. Neceſſe enim erat, ut in die illa lex uel ſolueretur, uel glorificaretur; Eratq; res tum quaſi ſub nouacula poſita; & ad uniuerſum Hebræorum gentem illorum pertinebant certamina. Sed & Antiochus ita ſtupore eſt percuſſus, ut minas uerteret in admirationem (nam hominum uirtutem & hoſtes quoq; admirari norunt) cum ira deferbuiſſet, et res per ſeipſam fuit expenſa; adeò ut infecto negocio abiret, multis patrem Seleucum ob honorem genti, necnon magnificentiam templo impenſam, laudãs, multis quoq; Simonem, qui eum adduxerat, inculpans.

6 Proinde hos nos, ò ſacerdotes, matres, & filij, imitemur. Sacerdotes quidem Eleazari honorem patris ſpiritalis, qui tam ſermone, q; opere quod optimum eſſet oſtendit. Mulieres uerò generoſæ matris illius gloriam, quo uerè filiorum amatrices eſſe uideantur, ac Chriſto fœturam ſuã offerant, nuptiaſq; per talia ſanctificent ſacrificia. Filij autem, ut ſanctos illos uenerentur, ac iuuentutem nequaq; in turpibus conſument affectibus, ſed in certaminibus contra paſſiones initis, & ut contra aſſiduũ Antiochum generoſe pugnent, qui contra membra cuncta decertat, illaq; multipliciter inſectatur. Cupio enim pugiles habere, qui omnis tẽporis, omnisq; ſint modi, uniuerſum hominum genus, ac ætatem omnem, quæ uel palàm oppugnatur, uel cui clanculum tenduntur inſidiæ, illamq; uete ribus adiuuare narrationibus, adiuuare & nouis, ac undiq; apiculæ inſtar, utiliſſima colligere, in aluearij unius fœturã, & ſuauitatem: quò tam per uetuſta q; noua in nobis glorificetur Deus, qui in filio, & ſpiritu glorificatur, qui ſuos cognoſcit, & à ſuis cognoſcitur, confeſſus, & confitens, glorificatus, & glorificans in ipſo Chriſto, cui ſit gloria in ſeculũ. Amen.

Tam ſermone quàm opere oſtendere conuenit quod eſt optimum.

ITEM ALIA VITA SANCTORVM SEPTEM MACHABOEORVM PER D. IOANNEM CHRYſoſtomum Epiſcopum Conſtantinopolitanum ſcripta. 24

Habetur Tomo primo operũ eius fol. 551

7 QVam ſpecioſa, & grata ciuitas nobis enituit, & totius anni diebus ſplendidior hodierna preſulget, non de uſitatis ſolis radijs illuminata pclarius, ſed de lumine martyrum, ſupra corus cum fulgoris micantem illuſtrata ſublimius. Multis etenim ſolibus illuſtriores ſunt martyres, & magnis luminaribus clariores. Propterea hodie ſi dici poteſt, cœlo ipſo ornatior terra lętatur. Sed in hac cõparatione

Laudat preclarã diẽ ſanctorũ Machabæorum, de eorum lumine coruſcantem.

non

non attendas cinerem ſanctorum corporum, nec fauillam reliquiarũ carnis, omniaq; oſſa conſumpta temporibus, ſed aperi oculos fidei, & uide eos diuina uirtute, & gratia ſpiritus ſancti amictos, & diuini luminis claritate radiantes. Hi ergo ipſi de ſuperno ſolis circulo in terram radij Chriſto emittente iaciuntur, & a corporibus eorum proſilientes coruſca luce fulgoris, ſicut ſpeciem eccleſiæ gaudentis illuſtrant, ita faciem diaboli inuidentis obcæcant. Nam ut audaces latronũ duces ſiue impij ſepulchrorum effoſſores, ſi forte dum prædas agunt, aut ſpolia capienda conquirunt, in arma uel ornamenta imperatoris incurrerint, quamlibet cupidi prædarum, tamen ita agnitis regis inſignibus deterrentur, ut fugiant, neq; cominus accedere, uel attingere audeant. Vnde ſibi non cõpendium procedere, ſed periculum prouident imminere, ſi quid inde audeant uſurpare: Ita profecto & dęmones, qui uere latronũ & principes, & magiſtri ſunt, ubi coronatorum martyrum corpora uiderint poſita, longe illico a conſpectu eorum pauidi fugiunt, & abſiliunt. Non enim ad naturam eorum intendunt, ſed in arcanam dignitatem, & gloriam Chriſti, qui in agone certantium induta corpora martyrum ſuorũ, ſicut arma portauit. Huiuſmodi enim armis non angelus, non archangelus, nõ ulla alia creaturę uirtus induta eſt, ſed ipſe dominus uirtutum, & angelorum, ſicut Paulus clamat, dicens: Si experimentum quæritis, præliantis in me Chriſti. Pretioſa enim ſunt corpora martyrum: quoniam plagas pro domino ſuſceperunt. Et quia ſtigmata propter Chriſtum membris ſuis impreſſa ferunt, & ſicut corona regalis undiq; decorata fulgores uarios emittit: ita & ſanctorum martyrum corpora, ſicut pretioſis lapidibus acceptis pro Chriſto uulneribus diſtincta, omni regum diademate pretioſiora & ſpectabilia redduntur. Et illi quidem ſecularium ſpectaculorum pręſides, ſiue arbitri, quos Græci agonothetas uocant, proponentes certamina, magnum muneris ambitum eſſe exiſtimant, quando iuuenes, & robuſtos luctatores in ſtadium introduxerint, unde prima oſtentatione miraculum ſpectatoribus præbeant ſtudio. Hoc uero ſpirituali in agone nõ ita eſt, ſed omnia e contrario. Agonem enim proponens Chriſtus, non talem, qualem illi terreni agonothetæ, ſed horribilem & plenum timoris. Nõ enim hominũ contra homines luctamen, ſed hominum aduerſus dæmones pugna eſt.

Tale ergo certamen nobis proponens Chriſtus, non iuuenes exercitatos ad luctamina athletas, ſed primęuos adoleſcentulos, & cum ipſis ſenem Eleazarum, ſimulq; mulierem anum matrem ſeptẽ adoleſcentium uult conſiderare. Quid hoc noui eſt? quid paras inutilem & adhuc tenerã in bellum, in harenam, uel prælium ducis ætatem? quis enim ante hanc diem uidit, uel audiuit mulierem in ultima ſenectute poſitam dimicaſſe, & terribilem mortis adijſſe cõflictum? Nemo huiuſmodi factum audiuit unquam. Sed ego, inquit, admirabile hoc, & nouũ, quod neq; auditu aliquando perceptum eſt, ipſis operibus demonſtrabo. Non enim talis agonotheta ego ſum, ut certaminis exitium in aliqua certantium uirtute conſtituam, ſed ipſe aſſiſto luctantibus, & auxilium præbeo, & manum præbeo athletis meis. Et quod ex proprij arbitrij libertate ſuſcipiunt, de bonę uoluntatis affectu, ut pro legibus meis, & nomine meo dimicent, id in uictoriam ipſis procedere, mei eſt auxilij.

Ergo cum uideris mulierem annis confectam, ſenio tremulam, baculo

8 *Hoc deberent in ſanctis martyribus contemplari moderni hæretici, quod ſi facerent, non effunderent ineptias quas ſolent.*

9 *Radij ex ſanctorum martyrum corporibus proſilientes, Eccleſiã gaudentẽ illuſtrant, & diabolũ inuidentem excæcant.*

10 *Vide mirum, Dæmones ſentiunt uirtutẽ ex ſanctorum corporibus prodeuntem, & pauidi ab eorum conſpectu fugiunt, et hæretici noſtri illam confiteri nolunt.*

11 *Quid quæſo excelſius, quid dignius dici poſſet pro ueneratione corporum martyrum, & ſanctarum reliquiarũ eorundẽ? Et unde ſit eis tanta dignitas.*

indigentem induci,& congreſſum prælio paſſionis diſſoluere crudelem tyranni furentis inſaniam, & de incorporibus uirtutibus triumphantem, & diabolo præualentem,& facile uires illius concidentem cũ poteſtate maiore,admirare diuini agonothetæ gratiam,obſtupeſce ad intuendam Chriſti uirtutem, cuius athletæ non corporis robore, ſed fidei uirtute luctantur.Infirma eorum natura,uel uetus eſt,ſed quæ eos unxit gratia,potens eſt.Reſoluta ſunt corpora ſenectute,ſed ſolidatæ ſunt mentes deſiderio pietatis. Non eſt ſenſibilis hæc pugna,neq; inſenſibile certamen. Noli ergo iſtos athletas extrinſecus conſiderare, ſed ingredere ſenſu rationabili ad interiorem eorum habitudinem:conſpice fidei eorum fortitudinem, ut intelligas, quoniam qui contra dæmones pugnat,non robore corporali,neq; ualida compage membrorum indiget,nec de ætate iuuenili fiduciam ſumit:ſed & ſi tener adhuc aduleſcentulus in flore primæuo agit, & ſi ſenex ad extremas ætatis ſuæ metas peruenerit,animam uero fortẽ habeat & corroboratam fidem,nihil de ætate,uel modica,uel extrema ab effectu certaminis impeditur. Et quid dico ſenem & iuuenem? quando etiam mulieres expeditæ ad hæc prælia cucurrerunt,& illuſtres coronas adeptę ſunt?Nam illi extranei nobis,id eſt,mundani agones,& ætatis,& formæ,& generis dignitatem requirunt.Vnde & ſeruis,& mulieribus,& ſenibus,& pueris ad eos aditus denegatur:iſthic uero apud nos omni perſonæ,omniq; ætati,& utriq; ſexui indiſcreta facultate ſtudium patet, & agonis adeundi cõmune ius,& una libertas eſt, ut prompta omnibus ſine inuidia bonitate,ineffabilem Saluatoris noſtri uirtutem cognoſcas,& Apoſtolicum ſermonem opere confirmari uideas: Quia uirtus in infirmitate perficitur.Quando enim pueri,& ſenes ſupra naturam ualent,& internis uiribus modos ætatis extendunt,euidenter operantis in ipſis gratia manifeſtatur.

Et ut plenius appareat, quia infirmitas athletarum noſtrorum, quæ in exteriori eſt,clariores faciat eſſe uictores,& ſenem, & pueros relinquentes,infirmiorem ipſis producamus in medium mulierem,illam anum,& ſeptem puerorum matrem. Nam labores partuum non uel modice huic certamini impedimento ſunt. Quid ergo eius prius aut potius mirabimur? quod ex natura infirmum,aut quod de ætate habuit prælijs inutile & immaturum,aut neceſſarię compaſſionis affectum?Mater enim erat, unde facile eam potuiſſet in tormentis uiſcerum ſuorum uincere materna pietas,niſi diuina pietatis altior uirtus uirili fide anile pectus armaret.Magna etenim hęc impedimenta ſunt ad eum curſum,cuius intentio ſumma indiget patientia.Ego uero & aliud his maius habeo dicere,quod & uirilem mulieris fortitudinem, & callidam diaboli uerſutiam conſideretis. Quid autem hoc eſt,diligenter inſpicere debetis.

Immundi dæmonis maligna calliditas,non primam eam traxit in agonem,ſed poſt filios eam duxit in prælium.Qua cauſa hoc?Ob hoc utiq;, ut præuenientibus in conſpectu eius ſeptem filiorum ſupplicijs,deijceret ſenſum eius,cum uirtutem mentis in matre fregiſſet,uaria crudelitate propoſitis ei ſpectaculis orbitatis ſuæ,cum iam eneruatam,& conſumptam maternis doloribus facile uinceret,& in ruinã mentis impelleret.Ne ergo hoc conſideres,q; illata ſibi tormenta tolerabant: ſed illud magis contẽplare, q; mater per ſingulos eorum duriores ſuſtinebat dolores. Et hoc

quod dicitur, bene norunt quæcunq; pariendi dolores expertæ ſunt mulieres, & matres factæ ſunt. Nam ſæpe & mater, ſi uideat filium ſuum febribus æſtuare, ita perturbatur, ut ardores illius in ſua cupiat membra transferri, & mutata in ſe ſi poſſit ægritudinis uice, transfundere in filium ſanitatem ſuam. Ita omnibus domeſticis malis eas, quę de filijs malis acciderint, erumnas grauiores exiſtimant, & intolerabiles fiunt, quę matris ſunt. Sicut ergo uera in cunctis matribus talis affectio, ita profecto manifeſtum eſt, quia mater illa grauius in ſupplicijs filiorum puniebatur, quàm ſi ipſa pateretur: & maior erat paſſio in uiſceribus matris, quàm in corporibus filiorum. Si ergo unius filij nunciata eſt ægritudo, auditu ſolo uiſcera materna turbantur, Hic autem non unum tantum filiorum chorum uno tempore pariter interfici uidens mater, nec abſens per auditum ſuſcipiens paſſiones eorum: ſed præſens oculis hauriens uulnera omnium, quos pepererat, quid non patiebatur? Quomodo nõ excidit mente, unumquenq; horum ſpectans horribilius, & diuerſis pœnarum ingenijs cruciari, & per inciſiones membrorum tam crudeli, quàm lenta morte conſumi? Quomodo tam ferali ſpectaculo non diſſilierunt uiſcera eius, & deſumpto corpore anima excuſſa eſt? Quomodo non & prima filij paſſione in ipſos ignes, quibus filius cremabatur, inſiluit, ut ſimile, uel deterius filiorum ſpectaculum compendio mortis euaderet? Nam & ſi ſapiens eſſet, ſed mater erat: & ſi amans deum, ſed carnem portabat: & ſi prompta eſſet fide, attamẽ fœmineum ſexum gerebat: & ſi zelo diuinæ pietatis prõpta ferueret, ſed & maternæ affectionis uinculo memor partuum tenebatur. Si enim nos, qui uiri ſumus, frequenter cum uidemus reum perſorum duci, refrenato ore in mortis damnationem, & eum trahente carnifice, de ſolo eius aſpectu frangimur, eum tamen ſufficientem habemus conſolationem ex ipſa conſcientiæ ſecuritate, qua ab illius pœna mortis diſcernimur: facile metiri poſſumus quid illa pertulerit, quę non reum aliquem & extraneum, & damnatione cõmerita duci uidebat, ſed ſeptem filios ſimul in una die, nõ iſta morte conſumi, ſed uarijs laniatos pœnis uidebat interfici. Si enim lapidea quidem fuiſſet, & ſi uiſcera adamante compacta geſſiſſet: ita forte potuiſſet inconcuſſa durare, & nihil eorum ſentire, quæ mulierem, & matrem perpeti, uiſa ipſa naturæ, pietatiſq; cogebat. Deniq; cogita, quomodo admiremur Patriarcham Abraham, quòd filium ſuum offerens deo, ipſe uinxit in apparatu hoſtiæ manus eius, pedeſq; conſtringens, & eum paterna manu immolandum altari impoſuit, & ſapienter conferens: tunc uidebis quanta mulieris huius uirtus extiterit.

O amariſſimũ illud, ſimul & dulciſſimũ matris ſpectaculum: ô amariſſimũ quidem propter naturã affectionis humanæ, & propter ipſorum faciem tormentorum: dulciſſimũ uero propter uirtutẽ fidei, qua delectabatur domeſticarũ ſpectaculo paſſionum: quo impiam ſacrilegi regis crudelitatem confeſſio glorioſa uincebat. Vnde fortiſſima illa mater nõ frangebatur ſpectaculo orbitatũ ſuarũ, ſed confortabatur: quia non profluentem eorum ſanguinẽ aſpiciebat, ſed magis ad coronas eorũ, quę texebantur in cœlis intenta gaudebat. Non uidebat ad receptaculum temporale cauari petram ſepeliendis, quia prouidebat æterna ædificari tabernacula coronandis. Non conſiderabat circunſtantes populos, quia uidebat adſtantes angelos. Oblita eſt dolores partuũ ſuorum, contempſit naturam

ſexus ſui, nec memor etiam ſenectutis, ipſam quoq; naturæ tyrannidem animo ſuperante calcauit: naturæ (inquam) tyrannidem, quæ & beſtiarũ feritatem ſubigere conſueuit. Sæpe enim difficiles capi beluæ, per amorẽ tamen ſuæ ſobolis capiuntur. Dum enim natorum ſuorũ dilectionẽ uitæ ſuę præferunt, ita affectu pietatis incautæ in manus incidunt uenatorum: qui prius catulos eorũ uenantur, ut per affectionis captiuitatẽ perueniant ad capturam parentũ. Nullum eſt animal, nec ita infirmũ, quod non pro filijs ſuis defenſandis robur aſſumat: neq; ita manſuetum, quod abreptis catulis non irritetur, & aduerſus rapientem quanta poteſt uirtute deſæuiat. Sed iſtam totam ipſam, & per homines rationabiles, & per animalia irrationabilia pari iure porrectam, atq; diffuſam naturæ tyrannidem fidei uirtute diſſoluit: & non ſolum non inſiluit capiti ſæuientis tyranni, neq; lacerauit faciem eius, ut beſtia uidens catulos ſuos diripi: ſed tantã magnanimitatem fidelis animi omnẽ philoſophiam ſupergreſſam monſtrauit, ut immolationem filiorum ſuorum præpararet hortatu ſuo, & ingereret perſecutori. Et cum adhuc priores punirentur, reſiduos ad æmulationem eorum exhortantibus uerbis in palæſtra paſſionis iungebat.

Audiant hæc uniuerſæ matres, & æmulentur uirilem mulieris huius fortitudinem, & ueram circa filios dilectionem, & ſecundum illam ſeptẽ martyrum matrem nutriant filios ſuos. Non enim educatio filiorum hæc naturæ eſt, ſed educatio matres facit: hæc enim uoluntatis eſt. Et ut diſcas, quia non pariendo tantum, ſed magis bene nutriendo fit mater, audi beatiſſimũ Paulum, quo modo honorificet & coronet uiduam: non propter partum, ſed propter educationem bonam filiorum, dicens enim: Vidua eligatur non minus annorum ſexaginta, teſtimonium habens in operibus bonis, ut horum bonorum laudem conſummaret, adiecit: Si filios enutriuit: non dixit, ſi peperit. Quid ergo æſtimabimus illam mulierem pertuliſſe, ſi tamen mulierem iſtam dici oporteat, cum uideret in filiorum membris uiſcera ſua cruciari, alterius auulſos a ſuis manibus digitos ſuper prunas ignium ſpargi, & unius caput clauis configi, alterius capiti cutem detrahi, & totum corpus extracta pelle nudari, & eum qui talia patiebatur ſtantem fortiter, inſuper & ipſi tyranno pœnas æternas uoce libera cõminantem? Quomodo mater hæc expectans eleuauit uultum ſuũ, & os aperuit, & linguam mouit in uerba, non in uerba materni doloris affectu mollia, ſed uerba uirtutis? Quomodo nõ receſſit a carne anima eius? Quomodo? ego dicam. Non enim in terrena præſentia intendebat, ſed in futura cœleſtia præparabatur, in his omnibus filiorum ſuorum prælijs & tormentis unum timebat, ne cuiquam Tyrannus parceret, & inuidia diaboli ſoluto certamine, triumphantium ſcinderetur chorus filiorũ eius, ne quis eorum ſine corona maneret. Et quoniam hoc timebat, minimum eorũ, qui iam ſolus agoni ſupererat, tantum quod non manibus apprehendens in ignem ipſa incenſum impulit: ueruntamen pro manibus cum uerbis exhortationis impulit, & armauit eum magna trepidatione pietatis, uoce patria obſecrans eam, ne callidi perſecutoris ſęuioribus crudelitate blanditijs emollitus, euelleretur a fratribus glorioſis, & concertantium imarceſſibilem coronam uictus amitteret. Nos citra dolorẽ alienas ærumnas audire non poſſumus, ſed illa proprias & domeſticas paſſiones citra dolorem intuebatur. Hæc non negligenter, neq; in ambuſtione audiamus,

ſed

ſed unuſquiſq; eorum qui audiunt,in filijs ſuis totam hanc rem ſibi depingat,in corde ſuo proponens uirtutem eorum,quę dicimus,de ſuis affectionibus metiatur: quãuis nec ita poſſit,quia naturales paſſiones ſermo non poteſt explicare,experimentis autem tantum percipi poteſt humanę affectionis expreſſio.

Quam bene igitur ad eam matrem congruit ſermo ille propheticus, ut poſt ſeptem filiorum coronas dicamus, Tu autem ſicut oliua fructifera in domo dei. Nam Olympiacis ſpectaculis,cum innumerabiles ſæpe conueniant luctatores,unum tantummodo manet corona uictorem: iſti uero de ſeptem fratribus ſeptem emicuerunt coronæ. Et quã mihi oſtendis regionem ita fertilem, quem nidum tam numeroſa prole fœtoſum? Nunquid ſimiles habuit parturitiones mater filiorum Zebedæi? Glorioſa quidem & ipſa Apoſtolorum mater,eſſe duorum tantum.Septem uero martyres neſcio unquam unum protuliſſe uterum, & ipſam eis matrẽ gloriæ ſociam in conſortio paſſionis appoſitam: & quidem nõ una: neq; ſimplici adiectione meritorum atq; uirtutum. Nam filij eius ſeptẽ martyres erant, tantum autẽ corpus matris appoſitum eſt. Corpus quidẽ erat unum,ſeptem uero martyrum legio implebatur in matre. In qua dilata eſt gloria paſſionis,& corona martyrij,in ea omnium uirtus & gloria cõfluebat: quia per unumquenq; filiorum ſuorũ paſſa eſt,& quoniam illos ipſos tales ipſa perfecit: hæc eccleſiam nobis integram martyrũ peperit, ſeptem filios enixa ſublimiter,quorum neminẽ peperit terræ, ſed omnes cœlo,magis autem regi cœlorum,cui omnes eos in uitã peperit æternã.

Ergo callidus omnis malitiæ machinator diabolus, ultimã eam duxit ad certamen,ea cauſa,quã ſupra expoſui, ut uirtute eius fracta, & in ſpectaculo filiorũ per tormenta morientium debilitata,facile poſtea debellaret afflictam. Si enim ſæpe ſanguinis humani fuſionem uidentes homines,conſueuerunt pauore percelli,& non modicę curationis eguerunt,ut & deficientem uitam reſumerent,& labantem animã reuocarent: tantos illa uidens ſanguinis riuos,non ex aliena,ſed de filiorum ſuorũ carne manantes,quod non ſuſtinuit,aut quã perturbationem mente ſuſcepit? Itaq; diabolus, ut ſupra dixi, propter quod eam poſt filios ſuos,quaſi perfractam orbitatibus, & facile uincendam in ultimũ certamen induxerat,id totum in contrarium ſibi cecidiſſe perſenſit,& muliere per hæc ipſa,quibus uincendam putauerat,uincente confuſus eſt. Maius enim cõfirmata mater exemplis filiorũ,aggreſſa eſt certamen. Quamobrẽ per orbitates ſuas non fracta eſt,ſed fortior facta eſt. Non enim iam reliquerat ſibi pro quibus angeretur,uel quibus timeret,ne forte infirmitate fraudarentur coronis,ſed omnes,ſicuti unum reponens promptuarium,ad ſupernos præmittens triumphos, & ad inconcuſſa perennis gloriæ regna, gaudebat, confidens de cætero,& ſecura cũ magnanimi uoluntate. Et ſicut coronæ quædam pretioſiſſimis lapidibus cõpoſitæ eminentem gemmã: ita carnẽ ſuam choro filiorũ coaptans,ad deſiderabilem Ieſum pullos ſuos,ut aquila ſubſequens euolauit,magnũ nobis relinquens ſolatium atq; conſilium, per id,quod in ſemetipſa opere paſſionis probauit. Quod filijs ualido ſermone perſuaſerat, ut corroborata anima, & ſublimi ſenſu inſtructa,audeat omnes ingredi paſſiones,& omnia ſiue tormentorum,ſiue diſcriminum uiſibilium dura contemnere. Quis enim uir,quæ mulier,quis ſenior,

aut quis iuuenis, de cætero ueniam poſſit accipere, aut excuſationẽ habere fragilitatis carnis, & timiditatis humanæ, ſi propter Chriſtum ſibi pericula uideat inferri: quando mulier ſenectute confecta, & tantorũ filiorum mater, & ante tempus gratiæ congreſſa, ſuſtinuit multis uirorũ per idem tẽpus metu mortis inclinatis in ſacrilegia perfidiæ, nec dum in domini Saluatoris aduentu extincto peccato, neq; morte deuicta, tantis animis & tanta uirtute, tantas propter deum pœnas ſuſtinuiſſe cernitur, & uiciſſe cognoſcitur, ut euangelicam perfectionem in temporibus legis impleuerit?

Vnde hæc ergo omnia cogitantes, & mulieres, & uiri, & iuuenes, & ſenes exẽplum agonis huius, tantorumq; in filijs, in matre luctaminũ, ſicut in tabula, ita in corde ueſtro deſcribite, aſſidua uobiſcum exercitatione meditamini. Contra omnẽ ſpiritualium inimicorũ armaturam illius patientiam proponamus ad inuictę uirtutis exẽplum, ut iſthic æmulantes fortitudinem ſanctorum illorum, ſimiliter illis eorum coronam poſſimus adipiſci. Quantam illi patientiam in periculis corporalibus oſtenderunt, tantam nos in paſſionibus irrationalibus continentiam demonſtremus: ideſt contra iram & auaritiam, uel inanis glorię concupiſcentiam diuino timore muniti, ſenſibus repugnantes, & cõſilia diaboli deſtruentes in nobis. Si enim cupiditatum ignes uicerimus, ſicut illi tyrannidis ignem uicerunt, poterimus iuxta ipſos & matrem eorum, pari gloria conſtituti ſimiles haberi. Potens autem eſt deus ut pręſtet nos omnes per eandem fidem ad parem gloriam peruenire: per charitatem & gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem, & cum quo eſt deo patri regnum, gloria, cum ſpiritu ſancto, & nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

Eſt Epiſtola eiuſdem ſine titulo. 98. in ordine Epiſtolarum.

ADHVC DE MACHABEIS EX D. BERNARDO ABBATE.

12

Vide quantopere timebant ſancti noua in Eccleſia introducere, & a priſcorum patrum ſententijs recedere. At nunc heretici quicquid ex ſuo capite excogitant, imo ſomniant, ſtatim ad plebeculas afferunt, & quaſi ſit Euangelium extollunt.

QVod per fratrem Heſcęlinum tua charitas à mea paruitate quæſiuit, inde iam ad me ſcripſerat Fulco ſparnacenſis abbas. Cui ego nil reſcripſi: uolẽs ſi quam forte ſuper hoc reperiſſem patrum ſententiam, ipſam potius ei tranſmittere, quam nouum uel noſtrum quippiam reſpondere: qua non facile occurrente, iam quod ſentio ego ſic interim utrique reſpondeo, ut quodcunque forte rationabilius quilibet ueſtrum ſuper eadem quęſtiuncula quando uel legerit uel audierit, uel certe ipſe ſenſerit, mihi uiciſſim impartiri non negligat.

Quęris itaque quid nam uiſum patribus fuerit, ut ſolis ex omnibus antiquis iuſtis ſingulari quodam priuilegio Machabęis annuam celebritatem pari cum noſtris martyribus ueneratione decernerent in eccleſia ſolenniter exhibendam. Si dixero dignos merito martyrum gloria iudicatos, quibus non impar fuit in martyrio uirtus, erit forſitan ſolutum, cur ipſos, ſed necdum plane cur ſolos, cum & alios nonnullos ex ueteribus pari conſtet zelo pietatis occubuiſſe, non tamen pari & tripudio recoli meruiſſe. Quod ſi illis non immerito huiuſcemodi negatur ſolennis celebritas, quia nimirum quod præbuit uirtus, præripuit tempus: cur non eadẽ fuit in Machabęis conſideratio? Siquidem & ipſi pro tempore non ad cœli

mox gaudia,ſed ad inferni tenebras deſcenderunt:ne tunc quippe apparente primogenito ex mortuis, qui aperiret credẽtibus regna cœlorum, agno uidelicet de tribu iuda,qui aperit,& nemo claudit: ad cuius introitum cum omni auctoritate ſupernis poteſtatibus diceretur: Tollite portas principes ueſtras,& eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ.Proinde ſi congruum uidetur cum gaudio recolere tranſitum,qui gaudij non fuit,caueatur & in iſtis. Aut ſi iſtos ob ſuæ uirtutis meritum feſtiuo proſequi fauore placet:cur non itidem deferetur & illis?

An dicendum eſt utroſque quidem in morte communem habuiſſe cũ martyribus pietatis cauſam, ſed non etiam utroſque pariter eãdem cum illis adeptos fuiſſe martyrij formam?Vniuerſis nempe tam ueteris quàm noui teſtamenti martyribus æque conuenit pro iuſtitia occubuiſſe:ſed intereſt ꝙ iſti paſſi ſunt, quia illam tenebant ,illi quia non tenentes reprehendebant.Iſti ꝙ eam non defererent:illi ꝙ deferentes perituros eſſe aſſererent , Et ut breuiter totum in quo differunt,proferamus, hos cultus,illos zelus iuſtitiam martyres fecit. Soli ex ueteribus Machabæi, quia non ſolum cauſam ſed & formã ut dixi noui martyrij tenuerunt, iure fortaſſe in eccleſia cum nouis eccleſiæ martyribus eandem conſuetæ celebritatis gloriam aſſecuti ſunt: Inſtar quippe martyrum noſtrorum libare & ipſi dijs alienis,patriamque deſerere legem, imo mandata dei transgredi cogebantur renuebant,& moriebantur.Non ſic Eſaias,non ſic Zacharias, non deniꝗ uel magnus ille Ioannes Baptiſta ita mortuus eſt: quorũ primus ſerra fertur ſciſſus fuiſſe, ſecundus inter templum & altare legitur occiſus, tertius in carcere decollatus. Si quæritur a quibus, ab iniuſtis & impijs. Si qua cauſa,pro iuſtitia & pietate. Si quomodo,non tam eas confitendo quam proponendo. Proponebant ueritatem odientibus eã: ueritas pariebat eis odium,& odiũ mortem. Licet iniuſti & impij,non tamen in illis pietatem perſequebãtur, q̃ ſe repellebant,nec tam in illorum iuſtitiam ferebantur , q̃ propriam tuebantur iniuſtitiam Aliud eſt. aliena inuadere : aliud defendere ſua. Non eſt idipſum nolle ſequi ueritatem,& perſequi,inuidere credentibus, & increpantibus indignari:obturare os confitentium,& redarguentium ſtimulos nõ ferre patienter.Deniꝗ miſit Herodes & tenuit Ioannem. Quamobrem?Quia Chriſtũ prædicabat?Quia uir bonus erat & iuſtus?Imo propter hoc reuerebatur magis illum,et audito eo multa faciebat.Sed quoniam arguebat Herodem Ioannes propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui : ideo uinctus, ideo & decollatus eſt: paſſus quidem & ipſe pro ueritate: ſed quam zelare uideretur,non negare cogeretur. Hinc eſt ꝙ hæc ipſa tanti martyris paſſio, multorum etiam longe minorum feſtiuitatibus minus feſtiue recolitur. Profecto ſi tali ratione & ordine paſſi fuiſſent Machabæi, ne ulla quidem fieret de eis mentio. Nunc autẽ quoniam ſimiles illos fecit martyribus chriſtianis non diſſimilis ueritatis cõfeſſio,merito eos ſimilis proſequitur & ueneratio.

Hæc moueat ſane, ꝙ quemadmodum martyres nominatim & ipſi ꝓ Chriſto minime paſſi ſunt, quia non intereſt ſiue ſub lege pro legalibus obſeruantijs,ſiue ſub gratia ꝓ mãdatis euangelicis quis patiatur.Vterꝗ enim æque pro ueritate,ac per hoc pro Chriſto, qui dixit: Ego ſum ueritas,pati cognoſcitur. Itaꝗ plus contulit Machabæis in hac parte marty-

rũ genus, quam uirtus: quando ne hos quidẽ ex patribus, quos pari conſtat uirtute illo in tempore pro iuſtitia decertaſſe, pari etiam honore concelebrat pręſens dumtaxat eccleſia. Puto quod arbitretur indignũ quantumlibet laudabili morti, quæ Chriſti mortem præcederet, diem feſtum impendere, præſertim cum ante illam ſalutiferam paſſionem, non feſtiua gaudia, ſed clauſtra tenebroſa quoſq; morientes exciperent. Sanè Machabeos ideo (ut dictum eſt) excipiendos iudicauit eccleſia: quoniam quod eis negabat tempus, contulit martyrũ genus. Nec ſolum ipſos, ſed & qui forte uitæ iam in carne manifeſtantæ mortem ſua morte præuenerunt, ſiue morientes in ipſa, ſicut Symeon & Ioannes Baptiſta: ſiue etiam pro ipſa, ſicut Innocentes: quos alia ratione licet ad inferos & ipſi deſcenderint, ritu nihilominus ſolenni ueneramur. Et Innocentes quidem, quoniam iniuſtum profecto fuit innocẽtiam pro iuſtitia morientem ulla uel præſenti gloria defraudari. Ioannes quoque ſciens ꝙ a diebus ſuis regnũ cœlorum uim patitur, unde & clamat: Agite pœnitentiam, appropinquabit regnum cœlorum: ſimulque uidens uitam ſe protinus ſecuturam, mortem lætus excepit. Quod utique ab ipſo domino moriturus ſciſcitari ſolicitus fuit, ac certificari meruit. Nam cum per diſcipulos eum interrogaſſet: Tu es, inquiens, qui uenturus es, an alium expectamus? poſt enarrata plura miracula audiuit: Et beatus qui non fuerit ſcandelizatus in me. In quo nimirum uerbo ſignificauit ſe dominus moriturũ: & tali morte quæ poſſet Iudæis eſſe ſcandalum; gentibus ſtultitia. Ad hanc uocem ſponſi gaudens amicus ſponſi alacri animo præceſſit: quo & illum in proximo eſſe uenturum, iam dubitare non potuit. Porrò qui lætus & tam lætus potuit mori, putauit & lætam ſibi memoriã promereri. Sed et ſenex ille tam plenus uirtutum ꝙ dierum: morte iam propinqua uitam baiulans in manibus aiebat. Nunc dimittis ſeruum tuum domine ſecundum uerbũ tuũ in pace, quia uiderunt oculi mei ſalutare tuum. Ac ſi diceret. Securus deſcendo in carcerem, qui tam præſto meam ſentio redemptionem. Et hic ergo, qui cum tam ſecura iocunditate, & iocunda ſecuritate moritur, merito in eccleſia celebrari cum gaudio memoratur. Cæterum illa, qua ratione mors feſtiua reputabitur, quam nulla gaudiorum feſtiuitas comitatur? Aut unde gaudium ſumeret moriturus, qui ſe & ad infernales deſcendere tenebras certus erat: nec certi quippiam ſecum ferebat, unde in proximo de ſui liberatore conſolaretur?

Inde eſt, ꝙ unus ſanctorum cum audiret: Diſpone domui tuę, quia morieris tu, & non uiues, conuertit ſe ad parietem, et fleuit fletu magno, atq; ita impetrauit exoſæ mortis aliquam dilationem. Hoc denique & miſerabiliter plangebat dicens: In dimidio dierum meorum uadam ad portas inferi. Et paulo poſt; Non uidebo, inquit, dominum deum in terra uiuentiũ:

13 Non aſpiciam hominem ultra, & habitatorem quietis. Hinc & alius quidam: Quis mihi hoc, ait, tribuat ut in inferno protegas me, & abſcondas me donec pertranſeat furor tuus: & conſtituas mihi tempus, in quo recorderis mei? Iſrael quoq; ad filios aiebat: Deducetis canos meos cum dolore ad inferos. Quid in his ſolennis lætitiæ, quid feſtiuæ celebritatis apparet? Noſtri autem martyres cupiunt diſſolui & eſſe cũ Chriſto, certi ubicunque eſt corpus, illo ſine mora congregatum iri & aquilas. Mox inquam, ibi exultant iuſti in conſpectu dei, & delectantur in lætitia. Ibi ibi beni-

Sancti noui teſtamenti ut ex hoc ſeculo migrauerint uident deum, & ſunt cũ Chriſto. Quod nota cõtra Hæreticos id negantes.

benigniſſime Ieſu; ibi ſtatim, ut de hoc ſeculo nequam ſanctus quiſq; eripitur, adimpletur lætitia cum uultu tuo. Vna ibi uox iubilo reſonat ſempiterno, uox una exultationis & ſalutis in tabernaculis iuſtorum. Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo uenantium: laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Nunquid hoc decantare libebat apud inferos ſedentibus in tenebris & umbra mortis: dum non erat qui redimeret, neq; qui ſaluum faceret, quando nec dum uiſitauerat nos oriens ex alto, primitiæ ſcilicet dormientium Chriſtus.

Merito igitur eccleſia, quæ gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus nouit, quos pares iudicat ex uirtute, diſcernit tamen ex tempore: nec pari putat proſequendum obſequio, & tranſitum ad uitam, & deſcenſum ad inferos. Itaq; martyrium facit cauſa, tempus genuſq; diſcernunt. Tempus quippe Machabæos a nouis martyribus diſiungit, coniungit antiquis, genus uero nouis aggregat, ſegregat a ueteribus. Et hæ quidem in eccleſia præmiſſis ex cauſis differentiæ obſeruantur. Cæterum apud deũ uniuerſo cœtui ſanctorum commune eſt, quod ſanctus ait propheta: Pretioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius. Vnde autem pretioſam dixerit, exponat nobis: Cum dederit, inquit, dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas domini filij merces fructus uentris. Nec putemus ſolos martyres eſſe dilectos, cum recolamus dictum de Lazaro: Lazarus amicus noſter dormit. Deniq; beati mortui, qui in domino moriũtur. Non ſoli qui pro domino, ſicut martyres, ſed & qui in domino moriuntur, ſicut confeſſores, profectò beati ſunt. Duæ proinde res mihi uidentur mortem facere pretioſam, uita, & cauſa: ſed amplius cauſa, quàm uita. Porrò illa erit pretioſiſſima, quam & cauſa commendat, & uita.

VITA SANCTORVM QVADRAGINTA MARTYRVM PER D. BASILIVM

Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopum ſcripta. 25 — *Tomo primo operum folio 128.*

Q Vis modus aut quę ſatietas martyrum memoriam proſequendi erit, illi præſertim, qui eorum amore ac charitate magnopere tenetur? Nam honor in bonos a conſeruis collatus, beneuolentiæ ſignificationẽ apud communem dominum habet. Palam eſt enim, quemadmodum is qui generoſos homines ac fortes cum honore exceperit, in ſimili, ſi forte contingat occaſione, imitari nõ dedignabitur: Venerare igitur legitime martyres, ut egregiæ tuæ uoluntatis te teſtem adducas, ac demum ſine perſequutione, ſine igne, ſine uerberibus ac plagis, eodem cum illis præmio dignus habearis. Nobis hodierna die non unum propoſitum eſt celebrare, neq; duos, neq; decem, ſed uiros quadraginta: qui unam in diuerſis corporibus animam retinentes, in una conſpiratione & concordia fidei, eandem erga res arduas conſtantiam, & pro ueritate ſtabile propoſitum oſtenderunt. Omnes inter ſe ſimiles, pares ſententia, pares certamine, Quamobrem & parem coronæ gloriam ſunt promeriti.

1 *Vide hæretice quantum honorẽ ampliſſimus hic pater ſanctis martyribus tribuat.*

Quæ digna laus, quæ ſermonis copia his poterit adhiberi? Non enim linguæ quadraginta ad proſequẽdam talium uirorũ uirtutem ſat fuerint.

2 *Pari certamine parẽ coronæ gloriam ſancti martyres ſunt pro meriti. Ecce ergo meritum in ſanctis.*

Nec ſolum multitudo tanta, phalanx militaris, cuneus inſuperabilis, atq; & in bellis inexpugnabilis, ac in laudibus inenarrabilis. Sed horum unus tantum, ſi legitime fuerit oratione commendandus, noſtram facile uim ingenij ſermonisq; facundiam ſuperabit. Igitur in medium eos per commemorationem adducentes, ad communem omnium hic aſtantium utilitatem cōſtituere, palamq; omnibus, quemadmodum in pictura, fortia illorum facta reddere conabimur. Nam magnifica in bellis geſta, & oratores ſæpe numero, & pictores pulcherrime demonſtrant. Hi oratinne illi tabulis deſcribentes atq; ornantes; amboq; plures ad fortitudinem imitandam inducentes. Quæ enim ſermo hiſtoriæ per inductionem præbet, eadem & pictura tacens per imitationem oſtendit. Sic & nos martyrū uirtutem commemorantes, uos aſtantes excitabimus, ac uobis ſub aſpectum ipſorum facta reducentes, eos qui ſunt animo aliquantulum generoſo, ac ipſis uoluntate propinquiores, facile ad imitandum accēdemus. Hæc eſt enim martyrum uera laus, alios ad eorum uirtutem æmulandam inuitare. Non enim encomiorum legibus, aut eorum, quæ in genere demonſtratiuo experiuntur, ſermones de ſanctis ullo modo ſeruiunt. Quoniam qui laudant cæteros, ex mundi huius rebus materiam uſurpare ſolent: quibus autem mundus crucifixus eſt, quomodo ex eo quicq;, quod ad laudem faciat, mutuari poterit? Non erat his ſanctis una patria, alius aliunde uenerat. Quid igitur ſine patria dicemus eos? aut orbis ciues? Sicut enim in Symbolorum collationibus, quæ oblata ſunt communia exiſtunt omnium conferentium: ſic & in his beatis cuiuslibet patria communis omnium erat: & omnes e diuerſis terrarum locis tanquam ex uno duxerant omnia cōmunia. Sed quid opus terreſtres memorare patrias, cum liceat quæ iam illis uera patria ſit noſſe? Patria igitur horum martyrum, dei ciuitas eſt, cuius autor atq; conditor ipſe deus. Hæc eſt ſuperna Hieruſalem, quæ libera eſt, quæ eſt mater Pauli, & omnium ei ſimilium. Genus autem humanum aliud alij, Genus uero ſpirituale, unum omnibus omnino. Communis nanq; eis pater deus, & fratres omnes, non ab uno & una deſcendentes, ſed ex adoptione ſpiritus in unam cōcordiam inter ſe per charitatem conuenientes. Chorus paratus: conuentus maximus eorum qui ab initio deum laudant: non ſigillatim congregati, ſed cumulatim diſpoſiti.

Quis autem diſpoſitionis modus? Hi magnitudine corporis, & ætatis flore, ac uirtute, cæteris omnibus præcellentes, ad militares ordines regendos promoti ſunt. In tantam quoq; Imperatoris dignationem uenerunt, ut ob bellorum experientiam, & animi fortitudinem primas apud eum obtinerent. Vbi uero iniquum præconium, edictumq; omnibus denuntiauit, ne quis Chriſtum profiteretur, propoſitaq; omnia pœnarum genera confitentibus: multa quoq; a iudicibus iniuſtis ira & feritas prodit: multæ tendebantur ubiq; inſidiæ, doli, delationes: ignis inſuper paratus, enſis in promptu, crux affixa, bothrus, rota, flagella. In tanta igitur fidelium turbatione, nonnulli fugiebant, alij ſuccumbebant, alij fluctuabant, quidam ante certamen ſolis minis abſterrebantur: alij ubi coram uidebant intentatos cruciatus, conſternabantur: alij certamen ineuntes, deinde uſq; ad finem laborum durare nequeuntes, pugnam ac periculum detrectabāt, & uelut in pelago naufragantes, quæ uirtute patientiæ parta multorum

annorum ſecum in naui uehebant,per impatientiam amiſerunt. Tunc igitur hi quadraginta inuicti & generoſi Chriſti milites,cum præfectus Imperatoris literas oſtendiſſet,& obedientiam requireret, libera uoce, audacter ac fortiter, nihil ex ĳs, quæ uiderant exemplis expaueſcendo, ſed minas omnes contemnendo, in medium procedentes, ſe ſe Chriſtianos eſſe faſſi ſunt. O beatas linguas, quæ ſacram illam uocem emiſerunt, quam aer quidem excipiens ſacer eſt factus, angeli audientes plauſerunt, diabolus uero cum dæmonibus magnam accepit plagam, dominus poſtremo in cœlo deſcripſit.

Igitur horum quilibet in medium procedens:En,ait,Chriſtianus ſum. Et uelut in ſtadĳs qui ad certamen prodeunt,dicunt ſua nomina,& in locum pugnæ deſcribuntur: ſic & hi tūc nobilitatis generiſq; ac dignitatis propriæ obliti,tantum ſeruatoris ſui profeſſi ſunt nomen,quod omnes ordine fecerunt.Ex quo facta eſt omnium una appellatio. Non enim talem ac talem,ſed chriſtianos omneis ſe clamantes. Hoc itaq; cernens præfectus,anxius ac dubius erat,an blādis uerbis uel potius minis eos ad obtēperandum deduceret.Primum quidem ipſos,ſi quomodo a pietate deſtinata poſſet auertere,dulci aggreditur ſermone:Nolite,inqt,iuuenes ætatem perdere ueſtram, neque intempeſtiuam mortem cum dulci hac & amœna uita commutare. Abſurdum nanq; eos, qui in bellis ſunt aſſueti fortia gerere facta,morte prauorum hominum perire.Poſt hęc pecuniam pollicebatur,honores ex Imperatore,dignitateſq; ac ordines militiæ primos offerebat. Cum his rebus nihil proficeret,aliud genus aliumq; modum tentauit:plagas,mortes,pœnas intolerabiles oſtēdit. Et hic quidem talia. Martyres uero qualia?

Quid,inquiunt, muneribus tuis nos demulcere ſtudes dei hoſtis,ut diſcedamus a deo uiuente,ac dæmonibus pernitioſis ſeruiamus? Putas ne tantum te daturum,quantum eripere contendis? Tua reſpuo dona,quæ nocumentum mihi conciliant, non accipio honorem unde mihi naſcetur ignominia. Pecuniam da quæ permaneat ac continuo duret, gloriā quæ ſemper floreat. Me Imperatori uis facere familiarem, ſed me a uero rege alienare quæris? Quid enim hæc minima,quæ tu uocas magna,ex mundo polliceris:cum mundus uniuerſus a nobis deſpiciatur? Non ſunt omnia,quæ uideri poſſunt,ſpei paria, quam continuo retinemus. Vides hoc cœlum,ut aſpectu pulchrum,ut magnum, & terram quanta eſt,quot ue in ipſa mirabilia? Nihil horum iuſtorum fœlicitati ac beatitudini æquipe rari poterit. Illa nanq; uelociter tranſeunt, hæc continuo durant. Vnam tantum iuſtitiæ palmam expecto, circa unam gloriam,quæ in regno eſt cœlorum,ſolicitor. Honoris ſuperni cupidus ſum,pœnas uarias gehennæ metuo. Illius ignis mihi formidoloſus. Nam ignem eum,quem uos nobis intentatis,conſeruus eſt. Nouit & ipſe uereri eos,qui idola contemnunt. Sagittas infantium ueſtras plagas exiſtimamus. Corpus enim cędis,qđ eo clariorem aſſequetur coronam,quo magis tibi reſiſtet. Si uero defecerit,eo citius a iudicibus uiolentis ſolutum abſcedet, qui quoniam corporum dominium accepiſtis,etiam animabus dominari contenditis:& niſi deo noſtro præferamini,non ſecus indignamini, ꝙ ſi ad extremum uſq; a nobis uituperemini, & hac ratione horrenda hæc ſupplicia intentatis, ut pietatem noſtram culpabilem reddatis. At nacti eſtis non meticulo-

ſos, necꝙ huius uitę cupidos, nec qui facile conſternantur. Pro charitate, procꝙ fide in deum, & in rota poni, & cruci affigi, & flammis uri, ac omnibus demum modis torqueri parati ſumus.

Vbi uero hæc audijt barbarus ille ac ſuperbia tumidus, audaciam ac loquendi libertatem minime ferens, furore percitus modũ conſiderare cœpit, quo mortem eis acerbiſſimam prolixamꝙ; pararet: inuenit tandẽ. Audite itaꝙ rem quam duram ſit cõmentus. Animaduerſo ille regionis naturã ſalebroſam & collibus præruptam eſſe, ac brumæ tẽpus inſtare: obſeruauit in qua maxime parte frigus uehemens, ac boreæ flatus horridior eſſet. Iuſſit omneis nudos ſub dio in media ciuitate congelandos mori. Noſtis autẽ fratres dilectiſſimi omneis, qui hyemis horrores eſtis experti, quod ſit genus hoc pœnę. Non enim noſſe licet, niſi ijs qui exemplis ſimilibus periculũ fecerunt. Corpus in primis frigore proſtratũ, primum in pallorem concreto ſanguine uertitur: deinde turbatur et fremit, dentes frendunt, uenæ contrahuntur, adeoꝙ & totũ corpus cõſtringitur. Dolor inſuper quidam acutus, & labor inenarrabilis per medullas penetrans, intolerabilem facit ſic frigore concretis dolorẽ. Deinde in acutũ tendit, ut ab igne, cũ ſumma cremantur. Ab extremis nanꝙ corporis partibus conſequens uapor, & ad interiora ac penitiora confugiens, quedã unde abſiſtit mortua reliquit: nonnulla uero ad quæ tendit, doloribus afficit morte paulatim procedente. Igitur ſancti dei ſub dio pernoctare in ſtagno quodam iuſſi ſunt, quod pro mœnibus ciuitatis erat: ac per brumam ita glacie concretum apparebat, ut equis peruium & accolarũ pedibus tritum eſſet. Aquæ uero ſolitum non retinerent curſum, earumꝙ natura mollior in lapidis duritiem concreſceret. Boreæ nanꝙ mordentis ſpiritus animantia omnia iuxta uerſantia interimebat.

Hic itaꝙ audito damnationis iuſſu, martyres, conſiderate quanta fuere conſtantia: qui loco cum ſumma lætitia conſpecto, ultimum nuditatis amictum alacriter reijcientes, per frigus ad mortẽ properarunt: non tanquam ad ſupplicium, ſed ad gloriofiſſima ſpolia rapienda, ſe inuicem hortando deſcendentes. Non enim, inquiunt, amictum exuimus, ſed ueterẽ hominem concupiſcentiæ deceptione corruptum deponimus. Gratias agimus tibi domine, quod cum iſto amictu ſimul & peccatum exuere licet: quoniam ob ſerpentem eum induimus, ob Chriſtũ uero exuimus. Relinquamus hunc amictũ propter paradiſum quam perdideramus. Quas domino, qui pro nobis eſt ſpoliatus, dignas gratias reddemus? Quid magnum ſeruo, ſi ea, quæ paſſus eſt dominus, ſubeat? Nos cauſæ ſumus ut illi ueſtis detraheretur, longe magis quam militum audacia, qui eam diripuere ac ſortiti ſunt. Durum profecto frigus, ſed dulcis paradiſus. Affligens glacies, ſed delectabilis requies. Breui tempore durantes, ſinus Abraham nos perpetuo fouebit. Vnam noctem cum æuo ſempiterno cõmutabimus. Incendatur frigore pes, ut cum angelis continuo ſaltet. Torpeſcat frigore manus, ut facultatem habeat in deum attollendi. Quot enim noſtri cõmilitones ceciderunt, fidem mortali regi ſeruãtes? Nos pro fide in deum uerũ ſeruanda hanc uitã nõ proijciemus? Quot itẽ malefici homines mortẽ tulerunt in ſcelere deprehenſi? Nos uero ꝓ iuſtitia mortẽ nõ ſubeamus? Ne obſecro cõmilitones emolliamur, neu terga diabolo dem⁹. Quando ſemel mori oportet, moriamur ut uiuamus. Fiat ſacrificium no-

ſtrum coram te domine: & uelut hoſtiæ uiuentes tibi placentes, noſmet hoc ſæuo gelu imolantes abſte recipiamur. Pulchrum quidē ſacrificium, pulchra oblatio, pulchrum holocauſtum: non quidem per ignem, ſed per frigus abſumptum. Hæc igitur & his ſimilia credibile eſt inter ſe dixiſſe, ac cōmunem laborem in domino ſolatos eſſe. Veluti quandam in bello cuſtodiam inſtruentes, eam noctem ſæuos cruciatus ſuſtinendo atq; algendo præterierunt, tantum ſpe certa gaudentes, & hoſtem continuo deridentes. Vnum erat omnium uotum: Quadraginta in ſtadium intrauimus, totidem domine coronas tribue. Non deſit numero, nec unus quidem. Precioſum eſt tempus, quod quadraginta dierum ieiunio ornaſti, per quod diuina lex in orbem tranſiuit. Quadraginta item dierū ieiunio Helias dominum exquirens uidere meruit. Et oratio quidem eorū talis.

Pretioſum eſt tēpus qđ quadraginta dierum ieiunio ornaſti domine.

Vnus ex eorum numero, inde per animi inconſtantiam ſubterfugiens, mærorem ſocijs maximū reliquit, nec propterea dominus eorū uota inania permiſit eſſe. Nam prope aderat quidam, cui eorum cuſtodia credita eſt in gymnaſio quodam e uicino, a frigore ſeruatus, & exitum rei expectans, paratusq;, martyres, ſi qui fugerent, ut eis clare pollicitus fuerat, in lauacro quodam aquæ calidæ quod iuxta ſitum erat, excipere ac ſeruare. Res a præfecto aſtute fuerat excogitata, talem uidelicet inuenire certaminis locū, in quo paratū damnati haberent refugium, ut omnem cępti propoſiti conſtantiam amitterent. Sed hoc martyrū patientiam clariorem reddidit. Non enim qui cogitur, eſt conſtans, ſed qui liber & in oblectationis copia dura pati poteſt, is demū conſtans ac patiens eſt. Cuſtos itaq; dum hos obſeruaret, quoſdam è cœlo deſcendentes angelos, ac coronas ſingulis martyribus uno excepto diſtribuentes aſpexit. Is autem quem indonatū illi reliquerunt, ac honoribus cœleſtibus indignum iudicauerunt, ea repertus eſt animi mollitie atq; inconſtantia, ut ſtatim laboris tolerantiam deſperans, ad hoſtes transfugeret, miſerabile prorſus ſpectaculū, miles transfuga, uir fortiſſimus captus, Chriſti ouis a lupo direpta: & quod miſerabilius, a uita perpetua cœleſtiq; excidens, neq; hac poſtremo diu gaudens. Nā ubi calidā attigit aquam corpore, quod glacie torpebat, diſſoluto ſtatim interijt. Cuſtos uero qui prodigium hoc uiderat, ubi illū fugientem conſpexit, relictis omnibus ſeſe in eius demiſit locum, ac unam cū ſanctis illis uocē emiſit: Chriſtianus & ego ſum. Itaq; cum eius ſubita mutatione ſtuporē illis incuteret: & numerū impleuit, & męſtos ob ſocium amiſſum ſanctos conſolatus eſt: eos imitando, qui in acie prima ubi forte aliquis ceciderit, ſtatim ordini alium reſtituunt ac ſurrogant, ne proximi incōmodum patiantur. Talem igitur ipſe ſe geſſit. Vidit miracula cœleſtia, agnouit ueritatem, ad dominum confugit, cum martyribus annumeratus eſt. Exemplum eſt apoſtolorū imitatus. Abijt Iudas, Mathias eſt ſurrogatus. Imitatus & Paulum, qui heri perſecutor, hodie factus eſt euangelizator. Superne & ipſe uocatus, non ab hominibus neq; per homines. Credidit in nōie domini Ieſu Chriſti. Baptiſmum ſuſcepit, non ab ullo, ſed a propria fide: non in aqua, ſed in proprio ſanguine. Cum uero primū illuxit, adhuc ſpirantes, igni traditi ſunt, ac cineres in fluuium proiecti, ut per omnem creaturam eorum tranſiret certamen. In terra primum exerciti, deinde in aere ſub dio durauere: poſtremo igne crematos aqua excepit. Horū eſt ergo uera uox illa, Tranſiuimus per ignem

& aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.

Hi ſunt, qui noſtram obtinentes regionem, quaſi quædam turres contra aduerſariorum incurſum refugium exhibēt. Nec uno in loco ſe ſe clauſerunt, ſed in multis locis hoſpicio recepti, multorũ patrias ornauerunt: nec tamen ſeparati, ſed inter ſe commixti: ſi in ſingulos ipſos diuiſeris, proprium numerum non excedunt: ſi uero in unum congregaueris, quadraginta nihilominus erũt, ac ita ut ignis natura permanent. Nam ille & ad progredientem tranſit, & totus eſt apud habentem: ſic hi quadraginta ſunt unum, & omnes apud ſingulos. Beneficium igitur hoc fratres dilectiſſimi, gratiam hanc minime deficientem, ex deo obtinemus: Paratum eſt hic Chriſtianis auxilium, Eccleſia uidelicet martyrum, exercitus triũphantium, chorus laudantium deum, ſæpe operam dediſtis, ſæpe laboraſtis, ut unum pro uobis orantem inueniretis: quadraginta ſunt hi, unam orationis emittentes uocem. Vbi enim ſunt duo uel tres in nomine domini cõgregati, ibi deus eſt. Vbi uero quadraginta fuerint, quis dubitet deũ eſſe præſentem? Qui aliqua præmitur anguſtia, ad hos cõfugiat: qui rurſus lætatur, hos oret. Hic ut a malis liberetur, ille ut duret in rebus lætis. Hic mulier orans pro filijs auditur: peregrinanti uiro reditum incolumẽ, ægrotanti uero ſalutem implorat, Cum his ergo martyribus noſtras effundamus preces. Adoleſcentes ſuos coæuos imitentur, patres talium eſſe filiorum parentes exoptent, matres exemplum matris optimæ ſpectent. Nam unius illorum mater alios iam pœne frigore comſumptos aſpiciẽs: ſuum uero filium, ob uires aliquantulum ualidiores, & aduerſus dura conſtantiam, adhuc uiuum & permittentibus lictoribus, uitæ conſulere ualentem: ipſum proprijs accepit manibus, ac currui in quo reliqui iacentes ad pyram ferebantur, appoſuit martyris uera mater. Non enim lachrymam indecoram effundere, aut aliquid humile loqui, uel indignũ agere uiſa eſt. Sed ò nate, inquit, perfice cum tuis cõtubernalibus iter beatum, ne a chorea deſeraris, ne'ue inferior alijs domino appareas. O' matrem fœlicem, ò bonæ radicis bonum germen. Oſtendit generoſa parens, quemadmodum pietatis inſtitutis eum magis q̃ lacte educauerat. Et hic quidem ſic nutritus, ſic elatus eſt a pia genitrice. Diabolus uero his uiſis, præuerecundia diſceſſit, Fruſtra nanq; omnem prope creaturam mouerat, & tamen omnia a uirtute martyrum ſuperata uidit. Nox horrida & uentoſa, tempus anni frigidiſſimum, corporea nuditas, patria borealis.

4 *Si ſancti martyres cõtra incurſum aduerſariorum refugium exhibent, ergo falſa eſt hæreticorũ aſſertio, illos nihil poſſe.*

5 *Paratum eſt in ſanctis martyribus auxilium. Poſſunt ergo auxiliari. Quid dicis hæretice?*

6 *Aperis'ne oculos miſer, an & ſciens & prudẽs adhuc uis manere in tenebris? Doceat hic te Baſilius ubi ſunt ſanctorum martyrum corpora, deum præſentẽ eſſe. Doceat te uel in anguſtia uel rebus lætis cõſtitutum ad ſanctos confugere. Doceat matres orare ꝓ filijs, uxores pro maritis peregrinãtibus & infirmis. Omnes denique cũ martyribus preces effundere.*

7 *Si cõmunes humani generis ſancti martyres ſunt cuſtodes, ſi curarum ſocij, uotorum ſuffragatores, legati apud deum potentiſſimi, conuincuntur hæretici, ſanctos plurimum poſſe poſt mortem, ſcire quæ circa nos ſunt, bonum eſſe eos inuocare, & hos pro nobis apud deum benigne intercedere.*

O' ſanctum chorum. ò ſacrum ordinem, ò cuneum inexpugnabilem, ò cõmunes generis humani cuſtodes, optimi curarum ſocij, precum ac uotorum inuicem ſuffragatores, legati apud deum potentiſſimi, aſtra mundi, flores eccleſiarum: uos non terra contexit, ſed cœlum excepit. Apertæ ſunt uobis paradiſi portæ, dignum profecto exercitibus angelorum, patriarchis, prophetis, & iuſtis omnibus ſpectaculum. Viri ætate florentes ac pares, uitam alacriter deſpiciẽtes, ſupra parentes ac filios deum amantes, in ipſo uitę flore exiſtentes, temporariam hanc uitam contempſerũt, ut in membris ſuis deum reciperent, mundo ſimul & angelis, & hominibus ſpectaculum facti, mœſtos erexerunt, dubios in fide confirmauerunt, pijs deſiderium auxere: unum omnino pro pietate omnes trophæum erigentes, una iuſtitiæ corona ornati fuere: In Chriſto Ieſu domino noſtro: Cui gloria & imperium nunc & in æterna ſecula. Amen.

VITA D. CYPRIANI EPISCOPI, ET MARTYRIS PER D. GREGORIUM NaZianZenum ſcripta. 25

Eſt oratio.19. in operum eius uolumine.

PArum defuit, quin Cyprianus nos effugiſſet (ò iacturam grauem idq; uos tolerare oportuiſſet, quibus uir hic prę cũctis alijs admodum mirabilis exiſtit, quem & annuis feſtiuitatibus honoratis, & diebus. Cyprianus, inquã, cuius etiam ab obliuioſis in alijs meminiſſe neceſſarium foret, ſi ſaltem optimorum prǽcipuè memoria eſt habenda, & quorum recordatio ſancta pariter eſt, & utilis. Verum cum uſura debitum reddemus, dummodo adeo abundantes uideamur, & non penitus indigi ſimus, & pauperes, tametſi ualde pauperes exiſtamus. Sed ſcio, quod nobis ob procraſtinationem, & inopiam parcetis. Cumq; uir ille in omnibus magnanimis fuerit, & philoſophus, uel ſolum ideo gratias agemus, quod haudquaquam nos effugerit: gratias autem agemus, quoniam id dignum eſt.

Exordiendum autem tanquam ad bonum ueſtrum reuertamur, ac pulchras Dei menſuras, qui omnia pondere, & menſura definit, et dirigit, ex quiete ad ſermonem, ex martyris amatore ad martyres ex remiſſione corporali ad cõuiuium ſpiritale. Proinde deſiderauimus uos, ò filij, à uobiſq; deſiderabamur, id enim credo. Videte patris beniuolentiam, quod mihi accidit dico, qđ uero uobis teſtor: tantiſperq; inter nos ſeiũcti fuimus, donec abſentia deſiderium cognoſceremus, & illius ſumeremus experimentum. Quemadmodum pictores ad tabulas, iterum ſumus regreſſi. Quàm magnum memoriæ incentiuum eſt conſuetudo, etiam per breuis ijs, qui moribus prǽditi ſunt gratioſis, ac Dei clementiam imitantur. Et cur cum Chriſti ſimus diſcipuli, qui ſe propter nos ad ſerui uſq; formam exinaniuit, ac cum peregrini rerum eſſemus cœleſtium, ad ſeipſum cõgregauit, inuicem amplecti haud deberemus, & fouere? Spirituſq; unitatem in uitæ cuſtodire uinculo? quæ legis, ac prophetarum caput exiſtit. Proinde unicum beneficentiæ, ac primum hoc eſt, ut ocyſſime in mutuos ruamus amplexus; nequaquam enim dilationem fert zelus; ne ijs, qui deſiderio laborant, tota uita dies eſt unicus. Secundum autem, quod & maximum eſt, ne poſt feſtum demum curramus, aut martyrum priuemur celebritate, necnon delitijs, & refrigerijs, quæ inde nobis proueniunt. Ego enim inter alia planè me ſegniorem eſſe fateor, & omne deſiderium depoſui, poſtquam me addixi Chriſto. Nec quicquam eorum me attollit, quæ alijs iucunda ſunt, & appetuntur. Non diuitiæ deorſum trahentes, & rotantes, non uoluptates uentris, ac ſacietas iniuriæ parens; non ueſtitus 1 mollis circumfluens, non gemmarum gratia ſplendens, non auditus præſtigians, non olfactus effœminans, nõ populi, & theatri plauſus inſanĩs, quos iampridem appetentibus reliquimus: non quæcunque guſtus noſtri primi, ob quem perijmus, ſunt fœtus: ſed & magnam eorum ignauiã eſſe ſcio, qui his ſe uincere, ac animæ generoſitatem uilibus his corrumpi ſinunt, rebuſq; fugitiuis non ſecus ac ſtabilibus adhibent mẽtem. At ego in re hac admodum inſatiabilis ſum, illamq; amplector, & affectum hũc meum magnifacio, ut martyrũ oblecter honoribus, ac certantium exul-

1 Gregorius uir ſapientiſſimus martyrum oblectatur honorib', at hæretici noſtri eorum gaudent ignominijs. Vide diſparitatem fidelis & infidelis hominis.

tem ſanguine. Aliorũ ſint certamina,& uictoriæ, mihi autem curæ ſunt co
2 rona: Adeò gloriã illã præripio, adeoq; recta facta mihi domeſtica facio.

Omnibus martyrib' peragendæ ſunt feſtiuitates. At noſtri ſeculi pſeudo ſapientes uellent eas omnino tollere.

Proinde omnibus martyribus feſtiuitates ſunt peragendę, omnibuſq; promptè, & lingua, & auditus, & intellectus aperiendus, tam illis, qui aliquid de iſtis dicunt, quam qui audiunt, omniaq; minora, quàm illorum pu- randa ſunt certamina. Ita enim res ſe habet, quod cum multa ſint, quę nos ad meliora producunt, ac multa, quæ ad uirtutẽ erudiunt, uerbum, lex, prophetæ, apoſtoli, Chriſti paſſiones ipſæ, martyris primi, qui in crucem aſcendit, ac me ſecũ deduxit, ut peccatum meum illic affligeret, de ſerpente triumpharet, lignum ſanctificaret uoluptatem ſuperaret, Adam rurſus ſaluaret, imaginem ruinam minantem reuocaret; inter tanta tamen, & talia, non minus nos martyres inſtruunt, cum holocauſta ſint rationalia, ſacrificia perfecta, oblationes acceptæ ueritatis præconia, mendacij infamatio, legis ſpiritaliter intellectæ adimpletio, erroris diſſolutio, malitiæ perſecutio, peccati ſubmerſio, mundi expurgatio. Tuum autem Cypriane nomen, & opera plus mihi, quàm martyrum aliorum ſunt uenerabilia. Siquidem nulla inuidia erga martyres inſtigat, mirabiliterq́ á uirtute tua ſuperor, ac memoria releuor, & tanquam numine afflatus, uoluptate corripior, ac modo quodã martyrij particeps fio, certaminiq; communico, & totus ad te tranſmigro. Forte propter ſermonum domeſticitatẽ, quibus tantum alios ſuperas, quantum ea, quæ naturæ ſunt rationalis bruta. Cooperatur autẽ, haud ſcio quopã modo, amor inter conuenientes, non minus in rebus alijs, quàm inter ſanguine iunctos, forte etiam propter mutationem ingentẽ, & admirandam, quę ſermone etiam, & exemplo melior exiſtit. Quoniam ſol diu nubibus obtectus lætius ſplendet. Sed & uer poſt hyemis triſtitiam eſt acceptius, iucundior, & tranquillitas blanda, ac mare quietum poſt ſeditiones uentorum, & perturbationem aquarũ littoribus alludens.

Hic Cyprianus, ó uiri, quo uos, qui noſtis, iucundiores reddamini ob memoriam, qui uero ignoratis id, quod pulcherrimũ eſt, ex noſtris diſcatis narrationibus, necnon cõmunem gloriam Chriſtianorũ. Hic, inquã, ingens olim Carthaginis nomen, nunc autẽ orbis uniuerſi, diuitijs clarus, potentia conſpicuus, genere cognitus (magnũ enim nobilitatis indicium, quod in Senatu clariſſimus erat, & præcipuus) flos iuuentutis, naturę ſtatua, eloquentiæ princeps, tam illius, quæ ad philoſophiam, quàm quæ ad aliam ſpectat doctrinam, idq; in quamcunq; uolueris partẽ, ita ut nõ minus in unoquoq; uarietas quàm ſubtilitas admirationi exiſteret; ſeu potius in ſingulis, doctrinæ uniuerſę excellentia ſumma: uel ut manifeſtius diſtinguam, alios quidẽ uarietate, nonnullos uerò ſublimitate, quoſdã etiam utroq;, omnes autẽ omnibus ſuperabat. Sermonũ equidẽ ſermones ſunt teſtes, quos multos ille, & præclaros nobis ſuppeditauit, poſtq; Dei clementia, qui omnia facit, & in melius diſponit ſtudia ad meliora tranſtulit, rationeq́; rationis defectum effugit.

Ad ea uero, quæ ſequuntur, haud ſcio quo pacto ſermone uti, aut qualis fieri debeam. Quomodo enim non longũ extenderẽ ſermonẽ, illumq; penitus intempeſtiuũ? Si omnia Cypriani geſta recenſere uellem. Quomodo autem non magnopere præſentes offenderẽ, ſi de his reticerẽ? Vt igitur per uiam mediam inter tẽpus, & audientium deſiderium incedam,

ita mihi faciendū eſſe uidetur,ut alia quidē ſcientibus relinquā,quo ignorantes doceant,ſi ſaltem ſunt quidā,ut utrinq; pariter,tam ij,qui geſta illius docent,quã qui diſcunt,emolumenti quid capiant. Quandoquidē uiri illius ſolum meminiſſe,ſanctificatio eſt,maximumq; ad uirtutis exhortationē incitamentū eſt ſermo. Breuiter igitur unius, aut alterius ex geſtis eius mentionē faciemus,præcipuè illarū,quæ nec data opera poſſibile eſſet,ut obmitterentur. Prioris itaq; uitæ eius meminero, & quæ ſalutis ei uia,ac quæ uocatio,mutatio præterea fuerit ad melius.

3 *Nota maximum uerbū,ſolum meminiſſe Cypriani ſanctificationē eſſe. Quid hic dicis hæretice?*

Cęterū admodū ingeneroſum foret,& puſillanimiū,ſi cenſeretur,quod pugil ob memoriam iniuria afficeretur rudiorē.Nam hoc pacto nec Paulus ille magnus nobis eſſet laudandus; & Matthæus publicanus inter peſſimos habendus eſſet; quemadmodum & Cyprianus ipſe. Hic enim priorū perſecutionū ſuarū meminit,Zeliq; immutationis,quo ex prioris uitæ cõparatione,magis benefactorē glorificaret. Ille autē in diſcipulorū numero publicani ſibi nomen impoſuit, tanquã aliquid, quod inter honoranda eſſet inſigne. Cyprianus uerò longo ſermone ſui ipſius malitiam infamia notauit,quo & Deo confeſſionē fructificaret, ac multis, qui ſe à prauitate conuertunt,uia ad ſpem fieret meliorem. Quæ igitur prauitas? Et conſiderate qualis,ac quã magna.

Dæmonū cultor erat,qui poſtea diſcipulus Chriſti;necnon perſecutor amarulentiſſimus,qui magnus ueritatis pugil euaſit: ſed & uerbo,& opere noſtrā perturbabat uiam, quoniam ambobus excellebat,qui & ambobus poſtea optimus fuit Chriſtianus. Quantū uerò malum fuit magia bis omnibus coniuncta? quæ inter reliqua eius opera notiſſima erat: nec non corporis inſatiabilitas,quæ & eos,qui inter alios ſapientes ſunt,inſanos reddere poteſt,ac deterius ſapere cogit,non ſecus ac pullus indomitus rationē eripiens. Cæterū ſermo nobis ad caput ipſum uenit,uerū non ideo quiſpiam ad priora Cypriani reſpiciens uoluptatibus capiatur; ſed poſterioribus potius continens eſſe diſcat.

4 *Verbo & opere fuit optimus chriſtianus, quia uerbo eſſe tantum, ut docent noſtri nouatores, non ſufficit.*

Virgo quædam erat nobilis,& decora,ob corporis elegantium amore,propter morum uerò præſtantiam æmulatione digna,Nam & forma erat conſpicua,animi autem uirtute longè præſtantior. Huius pulchritudo fama diuulgata iuuenem cõfeſtim amore fauciauit. Audite Virgines, & unà exultate; immo quæ ſub matrimonij iugo eſtis caſtæ,ac caſtitatis amatrices. Siquidē narratio hæc utriſq; ornamento erit. Virgo igitur illa adeò forma erat ſpecioſa,ut diuini Dauid carmen illi cõgrueret,dum ait, omnis gloria filiæ regis ab intra.Erat enim ſponſa Chriſti electa. Pulchritudo ſingularis,ſtatua animata , aſylum oblationis , tēplum inacceſſum, hortus concluſus,fons ſignatus;at aliquid illi à Salomone quoq; accinatur. Solo enim Chriſto erat reſeruata. Huius amore magnus captus eſt Cyprianus,unde,& quomodo,ignoro: nā illa penitus tutam ſe & decore obſeruabat. Tangunt enim oculorum faces intangibilia etiam. Inſtrumentum enim ſunt expeditiſſimum,& nulla ſatietate implendum. Ac nõ ſolum captus eſt,ſed & ſollicitauit.Proh ſtoliditatis,quod illam prædari ſperabat,ſeu potius imprudentię.Proinde,is qui tale quid audebat,& ad audendum perſuadebat, ille idem erat , qui ſub initium contra primam creaturam in paradiſum proſerpſit , & medius inter Angelos ſtetit , Iob exquirens tandemq; propter eandem audaciam à Domino deſtructus

5 *Vide quantis præconijs efferat hanc uirginem. Eſt ergo uirginitas res deo gratiſſima.*

eſt,& interfectus, quod eum tentare auderet,qui tentationi nequaquam ſubiacet. Siquidem Dei apparentia,ſecundus illi Adam uiſa eſt. Ac ideo illum eſt adortus. Ignorabat enim,cũ hominem aggrederetur,quod incideret in Deum. Quid mirũ igitur,ſi per Cyprianum, etiam animam ſanctã,& corpus non tangendũ tentaret? Ille igitur tentabat,ſed nullo utebatur internuncio. Non muliercula aliqua iampridem ad negocium tale apta,ſed dęmone quodam & corporis,& uoluptatem amatore. Quoniã uirtutes defectrices,& inuidę,admodum celeres ad miniſterium ſunt tale, ac multos ruinæ ſuæ ſocios quærunt. Erat autem conciliationis merces ſacrificia,libationes,& per ſanguinẽ,ac nidorem placatio. Talis enim merces debetur ĳs, qui talia largiuntur.

6 *Ecce hæretice quomodo ſancta uirgo recurrit ad deum, & facit ſponſum ſuum dominũ Ieſum Chriſtum protectorem ſuum. Et cum hoc recurrit ad ſanctiſſimã eius genitricem Mariam, rogans ut ſibi periclitanti opẽ ferret. Nec ob id minorem fecit Chriſto,aut minus deo confiſa eſt,nec blaſphemauit, nec idolatrauit, ut tu miſer garris. Vis uidere q̃ utrunq; gratum fuerit deo? Ecce recurſus iſtius effectum. Ipſa uirgo liberata eſt,& præter id Eccleſiæ columnam Cyprianum fecit.*

At illa poſtquã malum ſenſit,ac inſidias cognouit. Purę enim animę,ac Deo forma ſimiles,celeriores ſunt ad tentationẽ euitandũ, q̃ dæmon ad pſequendũ,licet ualde ſit uerſutus,conatuq; uerſipellis. Quid igitur facit? & q̃d cõtra prauitatis molitur opificẽ? oĩbus alĳs obmiſſis,ad Deũ cõfugit,ac ſponſum ſuũ contra cupidinem execrandã protectorẽ facit: qui & Suſannã liberauit,et Teclam ſaluauit;hanc quidẽ à ſenibus amarulentis, illã autem à Proco Tyranno,& patre magis etiã Tyranno. Et quiſnã ille erat? Chriſtus,qui & ſpiritus increpat,& eos,qui in ſubmerſionis periculo erant,ſubleuat,& pedeſter per mare ambulat, & dæmonum legiones in profundũ præcipitat, & liberat iuſtũ ex lacu leonibus pro cibo expoſitum,& manuũ extenſione feras ſuperantẽ liberat & prophetã profugũ à ceto deuoratũ,qui in uiſceribus etiã fidẽ ſeruabat: ſaluat etiam in flãma pueros Aſyrios,cũ rogũ Angelus refrigeraret, ac tribus ſe quartũ adiungeret. Hæc, & plura alia cũ cõmemoraſſet,Virginem Mariã rogauit,ut periclitanti uirgini opem ferret,ieiunĳq; & humi cubationis pharmacum obiecit,ac interim pulchritudinem tanquam inſidiatricem tabefecit; quò ſubtractione materiæ paſſionum flãmas conſumeret, ſimulq; Deum humilitate placauit. Siquidem ex cunctis rebus nulla magis, q̃ aduerſitate colitur,ac lachrymis clementiam retribuit.

Cæterũ noui, q̃ reliqua narrationis deſideratis, pro uirgine enim anxĳ eſtis, nec minus pro amatore, ne deſiderium amborũ in malum deſinat. Sed confidite: Cupido enim fidei hoſpes efficitur,ac uirginem ſibĳpſi deſponſat amator. À Chriſto deſponſatur,& cupidinũ flãma eſt extincta, ueritatis autẽ accenſa. Qualiter & quonammodo? At qui narratio mihi dehinc ſuauiſſima erit. Vincit uirgo,uincitur dæmon: tentator ad amatorem accedit,uictum ſe prędicat: contemnitur: contemptus indignatur,ac contemptorem ulciſcitur. Vltio autem quænam fuit? In cultorem ipſum immigrat,quo malum malo pelleretur,& rabie rabiei medicamen fieret. A uirgine enim repellitur,non ſecus ac machina, à muro firmo & generoſo,ob uerba,et orationes profugus,ac cum eo,qui illũ miſerat,luctã inĳt. Proh miraculi,rurſus ad mittentem reuertitur,& tanq̃ Saul alterũ ſuffocare nititur. Quid igitur amator inſipiens, & obſceſſus moderatus? mali ſolutionem quærit; inuenit. Omnis enim,qui angitur, ingenioſus exiſtit. Et quænam fuit ſolutio? Ad uirginis Deum confugit,quemadmodũ Saul ad citharam,& pulſationem Dauid,ad paſtorem illius accedit: purgatur quemadmodũ à cupiditate propter plagam,ira et à ſpiritu maligno propter fidem in Chriſtũ, transfertq; deſiderium. Diu tamen ei creditum nõ

7 *Quid hic dicis Gregorius? Ergo ſancti inuocati opem ferre poſſunt eos implorantibus? Et ieiunium & humi cubatio proſunt ad obtinendum aliquid a deo? Quæ igitur frõte poſſunt hæc ab hæreticis denegari?*

eſt,ſed repulſam tulit. Res enim incredibilis uidebatur,& admirãda, Cyprianũ aliquando Chriſtianis annumerari,etiam ſi omnes homines Chriſti ſequerentur fidem.

Immutatur igitur. Argumentũ uero conuerſionis manifeſtum,ꝙ publice libros propoſuit magicos,ac de malo theſauro,necnon infirmitate ſua triumphum agit,prædicat ſtultitiam,ſplendidam ex illis concitat flammam,igni longam deceptionẽ conſumendam exponit,quæ unicæ carnis flammæ nullam opẽ ferre potuerat. A dæmonibus deficit;Deo redditur domeſticus. O gratia quanta eſt:Deum malo amore,& ſpiritu inuenit. Ouis ſacra ſit caulæ ſacræ; &,ut ego à quodam audiui,miniſter etiã,multis rogatus ut in humilitate ob arrogantiam philoſopharetur priorẽ. Inde paſtor factus eſt,& ferè ex paſtoribus optimus,& probatiſſimus. Nõ enim Carthaginenſium eccleſiæ præſedit ſoli, ſeu Africæ,quæ ex illo,& per illum celebris in præſentẽ uſqꝫ diem eſt facta;ſed & Heſperiæ uniuerſæ,imo Orienti fere ipſi,ad finẽ uſqꝫ meridiei,& Septentrionis, quocũqꝫ ille admiratione ſua peruenit. Sic Cyprianus factus eſt noſter. Hæc ſignorum,& portentorũ Deus peregit. Hæc ille fecit,qui Ioſeph per fratrũ inſidias in Ægyptum perduxit,ac illum per mulierem probauit,& frumenti diſtributione glorificauit,ac in ſomnijs inſtruxit, quo illi in terra aliena fides adhiberetur, & à Pharaone honoraretur,paterqꝫ multorum fieret milium. Propter quos Ægyptus affligitur,mare ſcinditur,pane pluitur, ſol ſiſtitur,promiſſionis terra ſorte diuiditur. Nouit enim ſapientia diuina à longe etiam magnarum rerum iacere fundamenta, contrariaqꝫ contrarijs diſpenſare,quo plus miranda exiſtat.

Proinde ex Cypriani rebus pulcherrimis ad perfectæ laudis menſurã hæc ſufficerent. Nunc autẽ obmiſſa tot ſunt,& talia,ut ſi nihil ex prædictis ad laudem ſupereſſet, reliquis tamen omnes uincere poſſet. Nam ut media obmittam,ueluti pecuniarũ contemptũ,ſuperbiæ diſſolutionẽ,corporis caſtigationẽ,& puritatẽ priſtinis moribus contrariam,ueſtitus moderationẽ,ſublimitatẽ in colloquijs,pariter & humanitatẽ,ita ut ex æquo tenuitas abeſſet,& contumacia;humi cubationes,uigilias: Nam licet tardius hæc didiciſſet, longè tamen præuenientes ſuperauit: In ſermonibus diſceptationẽ,quibus uirtutes omnes docuit,& dogmatũ ignorantiam purgauit,ac hominũ uitas ornauit,& principalis,ac regiæ Trinitatis deitatem detruncatã, à quibuſdam uero coartatã,in priſtinã dignitatem reduxit,in pietatis terminis unitatis,& connumerationis permanens. Hæc igitur propter multitudinẽ contraham,ac per uitæ illius diſſolutionẽ orationem etiam diſſoluam. 8 *Vigiliæ & humi cubationes.*

Inſaniebat contra nos Decius,ac omnes pœnarũ formas excogitabat. Quædam igitur ex grauibus præſentia erant,alia uerò in futurũ expectabantur. Æquè autẽ decertabat,ut & Chriſtianos tolleret,& priores perſecutores ſæuitia ſuperaret:ſeu potius ut Chriſtianos omnes,aut Cyprianum ſolum tolleret,& coram tribunali ſiſteret. Quantũ enim pietate,& gloria uirum præcellere nouerat, tantũ etiam ſibi uictoriam ſplendidiorem,& clariorẽ fore putabat,ſi illum ſuperaſſet. Solũ enim hunc ex Chriſtianis ſupereſſe,quẽ ſi uiciſſet,eadem etiam opera eos philoſophia ipſa, ac ſermonibus,necnon lingua prius priuare poſſe. Inde ipſos, qui illis eſſent muniti,mutos,& ratione caſſos ſeducere pulcherrimum ſtratagema

fore cenſebat; Nequaꝗ̄ rectè, ſeu piè ita cogitans, ſed potius contra rationem omnē, necnon conſilia ſua, & conatus proprios. Quod quidē & res ipſa oſtendit. Poſtꝗ̄ enim Cyprianus aggreſſionē omnē, ac tentationem uiriliter, ac generoſe repuliſſet, nō ſecus ac petra marina incurſiones aquarum, tandem in exilium à Decio eſt pulſus.

Verum nequaꝗ̄ illi curæ erat generoſitas ſua, nec ideo oblectabatur quod eſſet ſaluatus, neqꝫ corporis ſecuritatem ignominiæ, aut animę periculum quieti præferebat: ſed potiſſima eius cura erat, ne deſpiceret illos, qui eo tēpore periclitabantur, cum nō eſſet, qui eos ad certamina inſtrueret, & hortaretur. Siquidē non paruas ſermo uires habet ad confirmandum animos eorum, qui iam in uirtutis ſtadio ueſtes deponunt. Ac ideo corpore quidem aberat, ſpiritu uerò aderat, certanteſqꝫ certando adiuuabat. Verū cum lingua opem ferre nequiret, ſcriptis tamen ſuccurrebat. Et quomodo? Aliptes factus eſt, licet exul eſſet, adhortationeſqꝫ cōſcripſit, & quæ pietati conuenirent, literis mādauit; ac ita ſolus ipſe plures ferè per epiſtolas martyres fecit, ꝗ̄ omnes alij, qui laborantibus aſſiſtebant. Perſuadebat enim non patriam, non genus, non opes, non potentiam, non aliud quid terrenum ueritati præferendum eſſe, necnon uirtutis præmijs, quæ recondita eſſent ijs, qui pro bono decertarent; illamqꝫ negociationē optimā eſſe, ut pauco ſanguine regnū emeretur cœlorū, ac gloria ſempiterna pro rebus acciperetur temporarijs. Vnicam enim patriam ſublimibus eſſe, Hieruſalem nempe, quæ mente percipitur, & non eas, quę paruis terminis circunſcribuntur, ac multos incolas permutant. Vnicū præterea generis eſſe ſplendorē, ut imago conſeruaretur, & primo exemplari aſſimilaretur, quantum illac pertingere conceditur ijs, qui carne ſunt ligati, & qui paruū boni defluxum ſuſcipere poſſunt. Sed & unicam eſſe potentiam contra malignam fortitudinē, & animæ in certaminibus pro pietate uim inexpugnabilem, & inuictam, quando malitia aduerſus uirtutem decertat, munduſqꝫ contra mundum ſolubilis nempe contra permanentem, & amarus agonothetes contra pugiles generoſos, necnon Belial cōtra Chriſtum inſtruitur. Propter hæc itaqꝫ gladium contemnendum eſſe perſuadebat, ignemqꝫ frigidum eſſe cenſendum, ac feras truculentiſſimas cicures eſſe putandum, famē uerò ſupernas exiſtimandas eſſe delitias, lachrymas autē domeſticorū, necnon luctus, & ululationes negligendas eſſe, tanꝗ̄ maligni illecebras, ac diuini itineris impedimenta. Hæc enim uirilium generoſorum, & prudentium intellectu animarum eſſe propria. Sed & exēplum propè erat, ille idem, qui hæc dicebat, ac ſcribebat, omniaqꝫ contemnebat, ut ſolum Chriſtum lucrari poſſet.

Cyprianus igitur cū ita ſentiret, talibuſqꝫ cogitationibus armatus eſſet, pugiles ꝗ̄plurimos ad certamina inſtruebat. At quā mercedem inde retulit? largiſſimam, & glorioſiſſimā. Martyr poſt omnes, quos præmiſerat, eſt factus, caputqꝫ illi enſe eſt detruncatum, ita ut multis experimentis hanc tandem apponeret cotonidē. Sic ad Chriſtum deducitur, ſic ad Chriſtum transfertur, qui autē impietate abundauerat, longè tamen pietate tam maior. Cyprianus magnus perſecutor, & coronæ ſuſceptor, nō minus mutatione, ꝗ̄ uirtute admirabilis. Siquidem non tam magnum eſt typum ſeruare boni, ꝗ̄ pietatem induere nouam. Hoc enim cōſuetudinis eſt, illud uerò cōſilij ſani: & huius quidem exempla ſunt multa, illius uero pauca.

pauca. Proinde in enarrandis illius miraculis parumper adhuc ſermoni indulgebimus, quo tanto gratificemur pugili. Tales igitur uiri fuere actiones, taliſq; certaminis modus.

Poſtq̃ uerò uitam finiuit, ſi ita loqui phas eſt; & nõ potius rem illam ad Deum profectionem, aut deſiderij impletionem, ſeu uinculorum diſſolutionem nominare oportet, miraculis etiam hic claruit, priori uita admodum dignis. Erat nomẽ Cypriani apud omnes celebre, & nõ ſolum apud Chriſtianos, ſed illos etiam, qui aduerſę partis erant. Probitas enim apud cũctos pariter uenerabilis exiſtit. Corpus uerò latebat, eratq; theſaurus ille apud mulierculam quandam pietate feruidam, idq; tempore longo; ſiue quia Deus deuotam illam honorare uoluerit, ac ideo illi martyrem conceſſerit; ſiue quia deſiderium noſtrum exercere deſtinauerit, num ęgrè 9
laturi eſſemus, ſi martyrum priuaremur reliquijs. Cum uerò martyrum Deus nequaq; ferret, ut omnium bonum unius ſolum priuatũ eſſet, neq; cõmune in illius gratiam damno afficere uellet, per reuelationem corpus publicauit, idq; fœminæ cuidam tali honore dignæ manifeſtauit, quo & mulieres ſanctificarentur: ac quemadmodũ Chriſtum antea pepererunt, diſcipuliſq; ex mortuis reſurrectionem annunciarunt, ita nunc quoq; una Cyprianum oſtendit, altera uero ob cõmunem utilitatem exhibuit. Hoc ex illius bonis ultimum fuit. Ita igitur ille in medium proceſſit, admodũ dignus ne ultra lateret. Quomodo autem corpus furto ſubtractum ſit, nequaq; explicare refert, quoniam ſermo noſter longè corporis honoribus melior eſt, & ſublimior. Et hæc apud uos dicta ſufficiant. Haud enim ſcio num plura reſtent dicenda. Nam ſi longum etiam ſermonem extenderemus, nequaq; tamen dignè illius uirtutes enumerare poſſemus, neq; ea quæ unuſquiſq; de uiro illo præſumit.

Vide quid dicat de corpore beati Cypriani, & quõ per reuelationem deus illud publicauerit, ne Eccleſia illius reliquijs priuaretur. Quod facit contra inhonorantes ſanctorum oſſa & reliquias.

Hæc igitur breuiter percurrimus, ut debitum illius honorem uel parumper delibaremus; reliqua uerò à nobis ipſis adijciantur, quò & uos 10
aliquid martyri offeratis, ueluti dæmonum purgationem, morborum diſſolutionem, futurorum cognitionem: omnia poteſt Cyprianus, & puluis cum fide, quemadmodũ norunt ij, qui ſunt experti, ac miraculum ad uos uſq; tranſmiſerunt, temporiq; tradiderunt futuro. Quin potius maiora his offeratis, & qualia eos decent, qui illum ritè uenerantur, corporis nempe exinanitionem, animę eleuationem, prauitatis declinationem, uirtutis incrementum: uirgines carnis contemptum, mulieres ornatum uirtutis magis, q̃ corporis. Iuuenes contra animi paſſiones uirilitatem, ſenes conſilia ſana, magiſtratus legum æquitatem. Qui in exercitu ſunt manſuetudinem, eloquentes quod rationi conuenit. Quin & ex noſtris, qui, dicam, ſacerdotes religionis cultum. Qui ex populo ſunt obedientiã, qui in luctu conſolationem, qui proſpere agunt timorem, diuites diſtributionem, pauperes gratiarum actionem. Omnes contra malignum, & amarulentũ perſecutorem aciem inſtruunt, ne apparens feriat, ne deliteſcens ſagittet, ne ſicut tenebræ impugnet, ne ſicut Angelus lucis illudat, & ad perditionis ſuffuretur barathrum. Graue eſt oculis capi, ac lingua uulnerari, necnon auditu ineſcari, iraq; feruidum ſuccendi, ac guſtu ſeduci, & tactu emolliri, armiſq; ſalutis pro mortis uti armis. Opus eſt ut ſidei muniamur ſcuto, & maligni inſidijs reſiſtamus, ut cum Chriſto uincamus, & unà cum martyribus decertemus, quò magnam illam uocem audia-

O mirabile ſanctiſſimi pariterq; doctiſſimi uiri dictũ, cuncta aduerſantium hæreticorum molimina deſtruens. Omnia poteſt Cyprianus, & puluis cũ fide. Confundere qui negas ſanctos aliquid poſſe, & eorũ oſſa cineres emortuos ignominioſe uocare non erubeſcis.

11 mus: Venite benedicti patris mei, hæredes eſtote regni uobis parati, ubi lætantium cunctorum eſt habitatio, necnon eorum, qui choream ſaltant indefinentem, ubi ſonus eſt feſtiuitatem peragentium, uoxque exultationis, ac deitatis illuſtratio perfectior, & purior, quàm ea, qua nunc in ænigmatis, & umbris fruimur. His ſi Cyprianus ueneratus fuerit, magis gaudebit, quàm omnibus rebus alijs. Hæc in uita adhuc præſens docebat; ac nunc abſens omnibus noſtra annunciat uoce. Quam nequaquam deſpicietis, ſi ſaltem tolerantia illius, necnon pro ueritate certamina, ac legatio hæc mea uobis curæ fuerint.

Heus tu qui negas antiquos patres ſanctos inuocaſſe, quid facit hic Gregorius? Et tu qui dicis eſſe idololatriam omiſſo Chriſto ad ſanctos recurrere, et auxilium ab eis quærere, nõne hoc totum facit hic ſanctiſſimus Theologus? Præterea ſi Cyprianus rogatur ut ab alto reſpiciat, gregem domini paſcat, & ad meliora diſponat, nõne cõuinceris ſanctos poſſe poſt mortẽ opẽ ferre implorantibus, et cognoſcere quæ circa nos ſunt?

Proinde hæ tibi diuinum, & ſanctum caput, à me ſint primitiæ, hic tibi ſermonum, & certaminum honor, non oleaſter Olympicus, non laurus ludicrum Delphicum, non pinus Iſthmica, non aprum Nemeum, quibus ephebi remunerabãtur infelices; ſed ſermo, qui admodum peculiaris eſt cultoribꝰ ſermonis. Quod ſi certaminibus, & ſermonibus tuis eſt dignus, hoc mihi ſermonis erit præmium. Tu ueró nos ab alto propitius reſpice, noſtrumque ſermonem, ac uitã dirige, & ſanctum ouile hoc paſce, aut una rege, ac reliqua, quantum poſſibile eſt, ad meliora diſpone, moleſtosque lupos ſyllabarum, & uerborum uenatores illos abige, ac ſanctæ Trinitatis, cui nunc aſtas, ſplendorem nobis perfectiorem, & clariorem gratificare; quam adoramus, quã glorificamus, de cuius nos republica ſumus adorantes patrem in filio, filium ueró in ſpiritu ſancto, cui & paulo poſt aſſiſtemus ſinceriores, & illæſi in ipſo Chriſto domino noſtro; Cui omnis gloria, honor, & Imperium in ſecula. Amen.

ITEM DE EODEM EX D. AVGVSTINO EPISCOPO.

Eſt ſermo eiuſdẽ in ordine. xij. inter eos, qui nuper impreſſi ſunt ex Cartuſia ad muros Pariſienſes.

12 SErmonem a nobis debitum auribus & cordibus ueſtris exigit tam grata & religioſa ſolennitas, qua paſſionem beati martyris celebramus: Triſtis proculdubio tunc eccleſia fuit, non damno cadentis, ſed deſiderio recedentis, ſemper cupiens uidere præſentem tam bonum rectorem atque doctorem. Sed quos afflixerat ſollicitudo certaminis, conſolata eſt corona uictoris. Et nunc non ſolum ſine ulla triſtitia, uerum etiam cum ingenti lætitia cuncta, quæ tunc geſta ſunt, legendo recolimus, dieque iſto gaudere nobis conceſſum eſt, nõ timere. Neque enim formidamus terribiliter uenientem, ſed expectamus hilariter redeuntem. Placet itaque uniuerſam illam fideliſſimi, & fortiſſimi, & glorioſiſſimi martyris paſſionem cum exultatione recordari præteritam, quam tunc fratres cum ſollicitudine ſuſtinuere futuram.

Grata et religioſa ſolennitas, qua paſſionem beati martyris celebramus.

Primo igitur quod pro fide confeſſionis Chriſti in exilium Curubin miſſus eſt, nõn ſancto Cypriano aliquid nocitum, ſed multum illi præſtitum ciuitati. Quo enim ipſe mitteretur, ubi ille non eſſet, propter cuius teſtimonium mittebatur? Chriſtus ergo, qui ait, Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi, in omni loco membrũ ſuum excipiebat, quodcunque furor inimici pellebat. O ſtulta infidelitas perſequentis, ſi quæris exilium, quo Chriſtianus iubeatur ire, prius ſi potes inueni, unde Chriſtus cogatur exire. De patria ſua in alienam te ar-

bitraris excludere hominem dei, in Chiſto nuſquam exulem, in carne ubique peregrinum.

Sed iam conſiderare & commemorare delectat poſt illud, quod Cyprianus non ſenſerat, ſed inimicus putabat exilium, quid ex ordine paſſionis ipſius conſecutum ſit. Cum enim Cyprianus ſanctus martyr electus a deo de ciuitate Curubitana, in quam exilio præcepto Aſpaſiј paterni proconſulis miſſus fuerat, regreſſus eſſet, in ortis ſuis manebat. Et inde quotidie ſperabat ueniri ad ſe, ſicut oſtenſum erat illi. Quid iam fremeret perſecutoris impetus aduerſus cor ſemper paratum, accedente etiam domini reuelatione firmatum? Quando enim deſereret patientem, quē non eſt paſſus præoccupari neſcientem? Iam ergo, quod ad eum paſſioni exhibendum duo miſſi ſunt, qui eum etiam ſecum in curriculum leuauerunt, in medioq́ꝫ poſuerūt, & hoc diuinę admonitionis fuit, ut gaudens recoleret ad eius ſe corpus pertinere, q inter iniquos deputatus eſt. Chriſtus nanqꝫ inter duos latrones ligno ſuſpēſus, ad exemplum patientiæ præbebatur. Cyprianus autem inter duos apparitores, ad paſſionem curru portatus Chriſti ueſtigia ſequebatur.

Quid illud, ꝙ quum in aliud diem dilatus apud cuſtodes eſſet, atqꝫ illuc ſe multitudo fratrum ac ſororum congregans, pro foribus pernoctaret cuſtodiri puellas pręcepit, quanta intentione conſiderandum? quanta laudē pędicandum? quanto præconio commendandum eſt? Vicina corporis morte non moriebatur in animo paſtoris uigilantia paſtoralis, & cura tuendi dominici gregis uſqꝫ ad extremum uitę huius diem mente ſobria tenebatur. Nec excutiebat ab animo diligentiam fideliſſimi diſpenſatoris manus tam proxima cruenti carnificis. Ita ſe martyrē cogitabat futurum, ut eſſe non obliuiſceretur epiſcopum, magis curans quam rationem paſtorum principi de cōmiſſis ſibi ouibus redderet, ꝗ quid infideli proconſuli de fide propria reſponderet. Amabat quippe eum, qui Petro dixerat, Amas me? Paſce oues meas. Et paſcebat oues eius, pro quibus ſanguinem fundere illum imitans præparabat. Cuſtodiri puellas præcepit ſciens non ſolum ſe habere ſimplicē dominum, ſed etiam uerſipellem aduerſarium. Itaqꝫ aduerſus leonem aperte frementem in confeſſione uirile pectus armabat, aduerſus lupum inſidiantem gregi ſexum fœmineum muniebat. Ita uere ſibi conſulit, qui deum iudicem cogitat, apud quem cauſam geſtæ huius uitę, atqꝫ ab illo ſibi muneris iniuncti quiſqꝫ dicturus eſt, Vbi omnis homo recipit ſicut teſtatur Apoſtolus, quę per corpus geſſit, ſiue in bonum, ſiue in malum ita ſibi conſulit, qui ex fide uiuens & ſatagens ne ab extremo præoccupetur die, extremum computat omnem diem, & ſic deo placitos mores perducit uſqꝫ ad extremum diem. Ita ſibi beatus Cyprianus Epiſcopus miſericordiſſimus, & martyr fideliſſimus conſulebat, non ſicut eum lingua ſubdola diaboli per os poſſeſſi a ſe impiј iudicis monere uidebatur dicens, Conſule tibi: quum enim eius immobilem mentem uideret quando ei dixit, Iuſſerunt te principes cæremoniari. Reſponditq́ꝫ ille: non facio, adiecit, & ait; Conſule tibi. Ipſa eſt lingua ſubdola diaboli: & ſi non huius, qui neſciebat quid loqueretur, illius tamen, qui per eum loquebatur, Loquebatur enim proconſul non tā ſecundum principes homines, quorum iuſſa ſibimet iniuncta iactabat, quam ſecundum principem poteſtatis aeris, de quo Apoſtolus dicit, Qui ope-

ratur in filiꝭ diffidentiæ,quem per huius quoq; linguam operari Cypria nus nouerat,quod ipſe non nouerat. Nouerat,inquam,Cyprianus quum a proconſule audiret , conſule tibi,quod caro & ſanguis diceret ſtolide, hoc diabolum dicere ſubdole:atq; intuebatur in uno opere duos, iſtum oculis,illum fide:nolebat eũ iſte mori,nolebat ille coronari, proinde circa iſtum placidus,circa illum cautus. Huic aperte reſpondebat,illum occulte uincebat; Fac (inquit) quod tibi præceptũ eſt.In re tam iuſta nulla eſt conſultatio. Dixerat quippe ille:conſule tibi. Ad hoc reſponſum eſt, in re tam iuſta nulla eſt conſultatio. Conſulit enim qui conſilium uel impettit uel quærit;ſed proconſul non a Cypriano conſilium accipere uolebat,ſed eum potius ut a ſe acciperet monebat: at ille,In re,inquit tam iuſta nulla eſt conſultatio. Non adhuc conſulo,quia non adhuc dubito,ab ſtulit enim mihi dubitationem ipſa iuſtitia. Iuſtus autem ut ſecurus moriatur in carne,certus uiuit in fide. Præceſſerant Cyprianum multi martyres, quos flagrantiſſimis exhortationibus ſuis ad uincendum diabolum accẽderat,& erat utiq; iuſtũ,ut quos ueridicus loquendo præmiſerat,patiendo intrepidus ſequeretur. Ergo in re tam iuſta nulla eſt conſultatio.

Quid ad hæc dicamus? Quid ad hæc exultemus,tanta cõceptione gaudiorum? In quid erumpat cor noſtrum,& os noſtrum niſi in ipſam uenerabilis martyris ultimam uocem? Quum enim Galerius Maximus decretum ex libello recitaſſet Tacitum Cyprianũ gladio animaduerti pla-

13 cet. Reſpondit ille, Deo gratias.

Feſtiuitas ſolenniſsimi diei ſancti Cypriani.

Habentes igitur de re tanta memoriam præſentis loci,feſtiuitatem ſolenniſſimi diei,propoſitionem ſaluberrimi exempli omnibus medullis noſtris dicamus & nos, Deo gratias.

Eſt ſermo. 1. D. Auguſtini in feſto eiuſdem.

VITA SANCTI LAVRENTII MARTYRIS, PER DIVERSOS AVCTORES SCRIPTA. 26

Beatiſſimi Laurentiꝭ martyris,cuius natalem hodie celebramus,paſſionem noſſe uos credo; & quanta in perſecutione pertulerit,dilectionẽ ueſtram ſcire poſſe non dubito. Tanta enim eius martyriꝭ gloria extitit,ut paſſione ſua mundum illuminauerit uniuerſum. Illuminauit mundum plane Laurentius eo lumine,quo ipſe accenſus eſt,& flammis,quas ipſe pertulit,omnium Chriſtianorũ corda calefecit. Quis nolit ad horam uri Laurentiꝭ igne,ut æternum gehennæ non patiatur incendium? Beati igitur Laurentiꝭ exẽplo prouocamur ad martyrium,& accendimur ad fidem,incaleſcimus ad deuotionem; & ſi in nobis perſecutoris flamma deeſt,fidei tamen flamma non deeſt. Non ardemus quidẽ corpore pro Chriſto,ſed ardemus affectu. Non ſubꝭcit mihi perſecutor ignẽ,ſed ſubꝭcit mihi deſiderium Saluatoris. Eſſe autẽ Saluatoris ignẽ legimus in Euangelio,dicente eodẽ domino: Neſcitis quia ueni ignem mittere in terrã,& quid uolo niſi ut accendatur? Quo igne ſuccenſi illi duo diſcipuli dixerunt: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis,dum loqueretur in uia,& aperiret nobis ſcripturas?

Hoc igitur igne beatus Laurentius accenſus flammarum non ſentit incendium; & dum Chriſti ardet deſiderio,perſecutoris pœnam nõ ſentit.

Inquantum enim in illo fidei ardor fuerit, intantum ſupplicij flamma frigeſcit. Corporali enim beatus Laurentius laborat incendio; ſed diuinus Saluatoris ardor materialem tyranni reſtinxit ardorē. Quamuis enim in fauilla membra ſoluantur, fidei tamen fortitudo non ſoluitur. Corporis quidem detrimentum ſuſtinet, ſed lucrum ſalutis acquirit. Non enim fratres beatus Laurentius breui uel ſimplici paſſione perimitur. Nā qui gladio percutitur, ſemel moritur, qui inflammarū camino mergitur, uno impetu liberatur: hic autem longa, & multiplici pœna cruciatur, ut mors ei adſit ad ſupplicium, & deſit ad finē. Dicitur enim ab illo ſæuiſſimo perſecutore hæc beato Laurentio cōſtituta pœna, ut ardentium expoſita maſſa carbonū, inſuper eum ferrea crate diſtentum lenta flamma cōſumeret, ut non tam inflammando cito interimeret hominem, q̄ diu exurendo torqueret: ita ut cum unum latus exuſtum perſecutor cerneret, aliud latus ignibus obijceret exurendum.

Legimus Ananiam, Azariam, & Miſaelem beatiſſimos pueros à rege in camino ignis incluſos, in pęnarū ſuarū deambulaſſe flammis, & igneos globos pedibus conculcaſſe. Vnde & beatus Laurentius non minori eſt gloria pręferendus. Siquidem illi in pœnarū ſuarū flammis ambulabant, hic & in ipſo ſupplicij ſui igne diſcumbit. Illi ueſtigijs pedum conculcarunt incendia; iſte laterum ſuorū diffuſione extinguit. Illi, inquam ſtantes in pęna eleuatis manibus orabant ad dominum; hic autem proſtratus in ſua pœna toto corpore dominum deprecatur. Iterū ergo beatus Laurentius in dorſum ſupinus uertitur, & renes eius ignibus exuruntur, ut impleretur Pſalmi prophetia, quæ dicit ex perſona Laurentij: Proba me domine, & tenta me, ure renes meos, & cor meum. Vre, inquit, renes meos, & cor meum: Duplici ſe poſtulat igne comburi. Nam ſi de ſolo mundi igne loqueretur, ſufficeret renes tantum exurendos incendijs obtuliſſe: Cor autem niſi flamma Chriſti non urit. Atq; ideo ad comprobandam deuotionem ſuam geminum ſibi ignem poſtulat, ut luctamine habito oſtendat in ſe plus poſſe amorem Chriſti, q̄ pœnam tyranni. Oremus igitur, fratres, beatum Laurentium, qui dum fide ſua perſecutoris flammas uicit, oſtendit nobis per ignem fidei gehennæ incendia ſuperari, & amore Chriſti diem iudicij non timeri.

1 *Vt pro nobis dignētur domino ſupplicare. Ergo ſancti martyres deum pro nobis orant. Quod eſt contra noſtri tēporis Nouatores.*

Nos uero, fratres dilectiſſimi, ſi ad conſortium ſanctorū martyrū peruenire uolumus, de imitatione martyrum cogitemus. Debent enim in nobis aliquid de ſuis uirtutibus recognoſcere, ut pro nobis dignentur domino ſupplicare. Si enim tormenta, quæ ſancti martyres pertulerunt, ſuſferre non poſſumus, uel contra malas concupiſcentias ipſis intercedentibus repugnemus. Et quia non deſunt quotidiana peccata, nō deſint etiam quotidiana remedia. Nemo ſe credat aliquam fœlicitatem aut aliquod uerum gaudium in hoc ſeculo poſſidere. Beatitudinem hic pręparare poteſt, poſſidere non poteſt. Duo ſibi tempora ordine ſuo ſuccedunt, tēpus flendi, & tempus ridendi. Nemo ſe circumueniat, fratres; non eſt in hoc mundo tempus ridendi. Scimus, fratres, quod omnis homo gaudere deſiderat: ſed non toti ibi quærunt gaudium, ubi oportet inquiri. Verū in hoc mundo gaudium nec fuit, nec eſt, nec eſſe poterit. Sic enim ipſe dominus in Euangelio ſuos diſcipulos admonet, dicens: In hoc mundo preſſuram habebitis. Et iterum: Mundus gaudebit, uos autem contriſtabimini; ſed

2 *Nota hæretice, quod oportet hic cum labore & dolore quod bonum eſt facere, ſi uis in futuro ſeculo bonorum fructus colligere. Non ergo ſufficit inanis illa fides tua.*

triſtitia ueſtra uertetur in gaudium. Ac ſic in hac uita cũ labore & dolorẽ, quod bonum eſt, auxiliante domino faciamus, ut in futuro ſeculo bonorũ fructus colligere cum gaudio & exultatione poſſimus.

Eſt ſermo.2.eiuſdem in eodem feſto.

Dicit dominus in Euangelio: Cui ſimile eſt regnum Dei? Et cui ſimile illud æſtimabo? Simile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuũ, & creuit, & facta eſt arbor, & uolucres cœli requieuerunt in ramis eius. Mouet fortaſſe ſenſus ueſtros, quare regnum Dei tam præclarum atq; magnificum grano ſinapis exiguo comparetur, & ſpei noſtræ in ſe tam grande ſolatium rei uiliſſimæ ſimile eſſe dicamus, præſertim cum alibi idem dominus diſcipulis ſuis dicat: Si habueritis fidem ſicut granũ ſinapis, dicetis huic monti: Tollere, & iactare in mare, & fiet. Igitur ſi fides tanta eſt, quæ poteſt ab ipſis ſedibus montium fundamenta transferre, neceſſario & granum ſinapis magnum eſt, ad cuius ſimilitudinem fidem habere compellimur. Magnum autem dixerimus, non ſpecie, ſed uirtute, & fidei non æqualitate oleris comparandum, ſed uigore acrimoniæ coæquandum. Nam ſi diligenter intendamus, inueniemus à domino recte hanc ſimilitudinem comparatam. Sicut enim granum ſinapis prima fronte ſpeciei ſuæ eſt paruum, uile, deſpectum, non ſaporem præſtans, nõ odorem circumferens, nõ indicans ſuauitatem: at ubi teri cœperit, ſtatim odorem ſuũ fundit, acrimoniam exhibet, cibum flammei ſaporis exhalat, & tanto caloris feruore ſuccenditur, ut mirum ſit in tam friuolis tantum ignem fuiſſe concluſum. Cuius etiam ſemen in cibum homines hyemis præcipue tempore magna pro ſuauitate percipiunt, quatenus repellant frigora, humores egerant, uiſcerum interna calefaciant. Sępe etiam ex hoc capiti adhibent medicinam, ut ſiquid inualidum, ſiquid ægrotum fuerit, ſinapis igne curetur.

3 Ita ergo & fides Chriſtiana prima fronte uidetur eſſe parua, uilis, & tenuis, non potentiam ſuam oſtendens, non ſuperbiam præferens, nõ gratiam ſubminiſtrans. At ubi diuerſis tentationibus teri cooperit, ſtatim uigorem ſuum prodit, acrimoniam indicat, calorem dominicæ credulitatis aſpirat, & tanto diuini ignis ardore iactatur, ut & ipſa ferueat, & participantes ſibi ardere compellat. Sicut in ſancto Euangelio duo ex diſcipulis dixerunt, dum cum ipſis poſt paſſionem ſuam dominus loqueretur: Nonne cor noſtrum erat ardens in nobis in uia, dum aperiret nobis ſcripturas dominus Ieſus? Ergo granum ſinapis membrorum uiſcera calefacit; fidei autem uigor cordium peccata comburit. Et illud quidem aſperum algorem frigoris remouet; hæc autem delictorum diabolicum frigus expellit. Sinapis, inquam, granum humores decoquit corporum, fides autem libidinum fluenta conſumit. Et per illud medicina capitis procuratur; per fidem autem ſpiritale caput noſtrum, quod eſt Chriſtus dominus, ſæpius refouetur. Sed & fidei, iuxta comparationem ſinapis, ſancto odore perfruimur, ſicut ait Apoſtolus beatus: Quoniam Chriſti bonus odor ſumus Deo.

Quæ hic dicuntur de fide, intellige de fœcunda & feraci quæ per dilectionẽ operatur, non autẽ de mania illa Lutheranorũ, quæ ſine operib⁹ mortua eſt.

Igitur ſanctum martyrem Laurentium grano ſinapis poſſumus comparare, qui diuerſis attritus paſſionibus, per totum orbem gratia meruit ſui fragrare martyrij. Qui ante conſtitutus in corpore erat humilis, ignotus, & uilis: poſteaquam uexatus, laceratus, exuſtus eſt, uniuerſis per totum mundum eccleſijs odorem ſuæ nobilitatis infudit. Recte igitur huic

comparatio copulatur. Siquidem granum ſinapis cum teritur accendi-
tur: Laurentius cum patitur inflammatur. Illud feruor attritionis ſuæ mo-
uet; hic ignem plurima uexatione ſuſpirat. Sinapis, inquam, in uaſculo ca
lido decoquitur; Laurentius in craticula flammarum igne terretur. Arde-
bat itaq; extrinſecus beatus Laurentius martyr tyranni ſæuientis incen-
dijs; ſed maior illũ intrinſecus Chriſti amoris flamma torrebat. Et quãuis
Rex improbus ligna ſubijceret, incendia maiora ſupponeret, tamen ſan-
ctus Laurentius has flammas fidei calore non ſentit: & dum Chriſti præ-
cepta cogitat, frigidum eſt illi omne quod patitur. Nec enim poteſt in ui
ſceribus ignium tormenta ſentire, qui ſenſibus paradiſi refrigeria poſſide
bat. Licet iaceat ante pedes tyranni exuſta caro, corpus exanime, nihil
tamen detrimenti patitur in terris, cuius animus demoratur in cœlis. Ex-
tenditur ergo ſuper flammarum ignitos globos, & uerſatur in latera: ſed
quantum plus pœnarum tormenta patitur, tanto amplius Chriſtum do-
minum pertimeſcit. Nouo admirationis genere alius illũ torquet, & alij
ſæuientis tormenta proficiunt. Deuotiorem Laurentium ſaluatori ſup-
plicia atrociora fecerunt.

Sanctum eſt, fratres, ac Deo placitum, ut natalem beati Laurentij prę-
cipua deuotione ueneremur, cuius radiantibus flammis uictrix in hunc
quoq; diem toto orbe Chriſti coruſcat Eccleſia. Qui cum in ſede glorio-
ſiſſimi patriarchę diaconatus fungeretur officio, puritate innocentis uitę, 4
fortiſſimæq; mortis triumpho, apoſtolico ſe conſortio copulauit. Nec
immerito eum apoſtolorum ſupparem prędicamus, cui & caſtitas animi
leuiticum miniſterium dedit, & plenitudo fidei martyrij contulit dignita-
tem. Quem uenerabilis Xiſtus Romanæ urbis antiſtes, cum impietatẽ
ſæuientis mundi per tormenta ſuperaret, & regnis eſſet cœleſtibus iam
uicinus, uideretq; eum paterna de morte triſtiſſimum, ita ſpiritu præſcien
tię compellaſſe narratur. Noli fili, mœſtus eſſe, poſt triduum me ſequeris.
Vnde apparet, chariſſimi, beatum Laurentium non de ſacerdotis ſui ui-
ctoria habuiſſe triſtitiam, ſed doluiſſe quia non etiam ipſe mundum cum 5
ſuo pariter ſacerdote uincebat. Noli (inquit) fili mœſtus eſſe, poſt triduũ
me ſequeris: hoc eſt, noli triſtis eſſe, uelut apud ſeculũ derelictus. Nã nec
te fides, uitaq; tua tali morte priuabit. Nulla te de meo tranſitu, quo ego
gaudeo, perturbet anxietas, quia mox & tu habiturus es de tua paſſione
lętitiam. Vere beati Laurentij gloria ſingularis, qui tantũ de Deo ſuo cõſe
cutus eſt gratię, ut ei martyr de martyrio prophetaret, quę pro ſuorũ prę-
rogatiua meritorũ ante uictoria lætificauit, quàm pugna terreret. Ergo ut cõ-
perit ore ſacerdotis & martyris ſe quoq; omnimodo aſſumendum, con-
gregatis inopum turbis eccleſiaſticũ cenſum religioſa liberalitate diuiſit.

Eſt ſermo. 1. D. Maximi Epiſcopi in feſto ſancti Laurentij.

Sanctum eſt & deo placitum, Natalem beati Laurentij præcipua deuotione uenerari.

Prærogatiua meritorum Laurentij. Ergo ſancti habent merita, & merita ſtant cũ gratia dei, ut hic aperte uides, contra prophanũ dogma hæreticorum noſtri temporis.

Quàm profundum ſpiritalis uiri, & quàm cœleſte conſilium, ut & egenis
conſuleret, & multitudine conſumente quæ dederat, inueniri non poſſit
quod raperet perſecutor: illam nimirum ſecutus ſentẽtiam: Diſperſit, de-
dit pauperibus, iuſtitia eius manet in æternum. Miſericordiæ fuit, q; ali-
moniam pauperibus dedit; iuſtitiæ autem q; ut uir prudentiſſimus procu
rauit, ne ſanctorum ſubſtantiam auaris manibus ſacrilegus occuparet. Iu-
ſtitia, inquit, eius manet in æternum. Quomodo non hæc ei in æternum
manebit iuſtitia quod & ſancto impleuit opere, & glorioſiſſimo mar-
tyrio conſecrauit?

Hoc itaq; dolore furor gentilis accenſus, craticulam continuo parat ignitam, ſuper quam cremandum Laurentium per membra diſcinderet, ut indignationis ſuæ flammas impijs ignibus uindicaret. Ardet profecto totis uiſceribus fortiſſimus martyr, et uritur; ſed regnum cœli, promiſſaq; Dei fideli mente pertractans, refrigerio conſcientiæ uictricis exultat. Nec pœnali flexus incendio eſt, cuius in pectore inſuperabili ſancti ſpiritus flamma feruebat. Aut nunquid cedere poterat momentaneæ corporis uſtioni, cuius fides æternum gehennæ extinguebat ardorem? Superatis itaq; flammarum miniſtris, omne mundanæ inſaniæ refrixit incendium, & ad hoc uſque diabolica profecit intentio, ut & uir fidelis ad Deum ſuum glorioſus aſcenderet, & crudelitas proſequentium cum ſuis ignibus confuſa torpeſceret.

Eſt ſermo ſecundus ubi ſupra.

Sicut patrum noſtrorum, fratres chariſſimi, non incerta relatione didicimus, cum uenerabilis Xiſtus Apoſtolicæ ſedis ſacerdotio fungeretur, & ſanctiſſimo Laurentij archidiaconi miniſterio Romana floreret eccleſia, inuidia ardente diaboli aduerſus nomen & fidem Chriſti, flãma duriſſimæ perſecutionis incanduit, atq; ut pernitioſius dominicum gregem feralis beſtiæ rabies inſatiata laniaret, nocendi artifex inimicus, peruigilis prius molitur cuſtodiam paſtoris eripere. Et ideo Xiſtum ante omnes ſummum Domini ſacerdotẽ furor gentilis aggreditur, ut eccleſiaſtica mẽbra tã ualido truncata capite, uelut munimine præſidij cœleſtis amoto, cruentus perſecutor inuaderet. Sed magnus ille Xiſtus, qui cõmiſſis ſibi à Deo ouibus affuerat paſtor in terris, aderat patronus è cœlo.

Deniq; ſanctum Laurentium, quaſi iam pontificis ſui ſolatio deſtitutum, ad ſubeunda ſupplicia manus pagana perquirit, quem mirabilis Xiſtus aduerſus omnia ſæuientis mundi mala uaticinio prophetici ſermo-

6 nis armauit. Nam cũ idem Laurentius paſſionem paternam ut pijſſimus

Beatus Xiſtus martyr aderat Laurẽtio patronus è cœlo.

filius inconſolabili mœrore defleret, Xiſtus, praeſcientia ſancti ſpiritus edocente, futura dinoſcens, ait illi; Depone omnem, fili, de mea morte triſtitiã. Nec enim diu mea te cõtriſtabit abſentia, poſt triduũ me ſequeris.

Quo reſponſo mens deuota percepto, indubitatam ſuſcipiens optimo ab antiſtite Chriſti martyre ueritatem, nihil magis præ omnibus curat, q̃ ut auaritia perſequentis, quod de morte ſanctorum contriſtabat eccleſiam, de prẹda eccleſię gaudium non haberet. Inuenit uir prudentiſſimus, unde acrius ſuum poſſit torquere tortorem. Omnem igitur eccleſiæ cenſum, cunctaq; ſacri uaſa miniſterij, ne ea ſacrilegus macularet aſpectus, conuocatis inopum turbis pia erogatione diſtribuit, ut futurus martyr in retributione cœleſti pariter & mercede ſui ſanguinis, & tantæ liberalitatis præmio ditaretur. Non dubitans & in ſemetipſo ſe fidem Chriſto ſuo, & eccleſiaſticas opes in pauperibus ſeruaturum. Propter quod protinus ad tribunal rapitur impiorum, uir ſimplicitate innocens, uirtute fortiſſimus, nihil ſane aliud deferens iudicanti, q̃ uiuæ mentis conſtantiam, & illæſæ conſcientiæ puritatem, deuotã Deo offerens animam, & caſtiſſimum tradens perſequenti corpus ad pœnam, illud Euangelicum ſeruans: Nolite timere eos, qui occidũt corpus, animã autẽ non poſſunt occidere.

Excogitatur itaq; in Laurentium ferale tormentum, ut qui metu mortis non mouebatur, acerbitate ſupplicij frangeretur: ſed quem ſuarũ confortabat multitudo uirtutum, nõ poterat uincere magnitudo pœnarum.

Paratur ergo craticula igne ſuccenſa, quæ triumphalis martyris & animum fatigaret,& corpus exureret. Sed ignara uerbi turba perſequentiũ, & diabolicis obcæcata tenebris non uidebat, quod aduſtio illa membrorum fidelis animi eſſet æterna purgatio,& corpus, quod corrumpentibus flammis præſens uita dereret,ad incorruptionem uiuendi damnata morte tranſiret.

Vere incomparabile ſalutaris fidei huius ſacramentũ,quo per tormenta beatitudo quæritur,& flammis refrigerium præparatur,ut ait patriarcha Dauid uerbis martyrum dicens: tranſiuimus per ignem & aquã, & induxiſti nos in refrigerium. Tranſibat per ignem & aquam beatus Laurentius, cum hinc eum mortifera mundi flãma torreret,hinc cœleſtis irrigui uitalis unda perſunderet. Tranſibat per ignem & aquam, cum uim furentis incendij,diuini fontis clementia temperaret. Ardebat ergo Laurentius,ſed uincebat ignis ille, de quo ait ſaluator: Ignem ueni mittere in terram; & q̃ uolo ut ardeat? ô nouum mirandumq; certamen unius eiuſdemque uiri; & flammis corpus urebatur, & ardentis fidei calore mens ignita feruebat; ſicut loquebantur adinuicem euangelici illi uiri dicentes: Nonne cor noſtrum erat ardens in nobis in uia? Vbi ergo cor ardet: flammam membra non ſentiunt; ubi Chriſti ignis operatur, diaboli neceſſe eſt uincatur incendium: & ubi Dei ſpiritus feruet, frigida fit flamma mortalium. 7

Et hinc eſt,Chariſſimi, quod triumphum beati Laurentij totus ubiq; mũdus conſona hodie deuotione concelebrat, hinc quod inſuperabilem fidem eius lætior Romę miratur,quia radijs æterni ſolis accenſus,ignem ſeculi patienter ſuſtinuit,& confidenter euaſit.

Triumphum Laurentij totus ubiq; mundus conſona hodie deuotione concelebrat.

Beatiſſimi Laurẽtij,fratres chariſſimi,annua,ſemperq; noua feſtiuitas eccleſiam Dei iugiter in gaudia lætitiæ ſpiritualis accendit, admonens uniuerſitatem credentium, ut ſicut ille perfectæ deuotionis ardore furentibus non ceſſit incendijs,ita nos diuerſarum tribulationum ignis,& malorum ſecularium flamma à Chriſto ſocietate non moueat;ut ait ille myſteriorum cœleſtium doctor, ac totius uirtutis exemplum glorioſiſſimus Paulus:Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti,tribulatio, an anguſtia,an perſecutio,an fames,an nuditas, an periculum,an gladius? Et uere nullis præſentium perſecutionum poteſt inclinari periculis, qui ſemel promiſſa omnipotentis Dei æterna largiſſimi Redemptoris præmia fide ſtabili,& inconcuſſa mente cõcepit. Neq; enim poteſt arduum illud præcelſumq; bonorum immortalium iter debilis animus & fides clauda conſcendere. Ideo & fortiſſimum martyrem incumbentium tormenta pœnarum, & ſæuiſſimi perſecutoris ſuperare flamma non potuit,quia longe ardentius ueritatis radijs mens eius accenſa feruebat. Vnde nec potuit de infatigabili eius pectore calorem diuinitus infuſum corpore:ut ille,& mortalium miniſtratus manibus ignis excludere.

Eſt ſermo.3.ibidẽ. 8

Annua ſemperq; noua beatiſſimi Laurẽtij feſtiuitas,Eccleſiã dei iugiter in gaudia lætitiæ ſpiritalis accendit. Celebrabatur *ergo etiam tunc D. Laurentij feſtum.*

De hoc ualidiſſimo Chriſti milite illud credendum eſt dictum, quod ante multa annorum milia prænuntiatum eſt per prophetam dicentem: Et ſi tranſeas per ignem,flãma te non comburet. Ecce enim beatus Laurentius tranſiuit per ignem, quo non aduſtus inhorruit, ſed illuminatus effulſit: tranſiuit per ignem momentaneum atq; terrenum,ſed flammam gehennæ perpetuo exurentis euaſit. Quid hoc beatius uiro, qui miſeran-

ergo miramur chariſſimi,ſi in illo Vincentius uicit, a quo uictus eſt mundus? In hoc,inquit,mundo preſſuram habebitis, ut ſi premit,non opprimat,ſi oppugnat,non expugnet.Duplicem mundus aciem producit contra milites Chriſti.Blanditur ut decipiat,terret ut frangat. Non nos teneat uoluntas propria,nō nos terreat crudelitas aliena,& uictus eſt mūdus.Ad utroſq; aditus occurrit Chriſtus,& non uincitur Chriſtianus.

Si conſideretur in iſta paſſione humana patientia, incipit eſſe incredibilis:ſi agnoſcatur diuina potentia,deſinit eſſe mirabilis.Tanta graſſabatur crudelitas in martyris corpore,et tanta tranquillitas proferebatur in uoce,tantaq; pœnarum aſperitas ſæuiebat in membris,ut miro modo putaremus Vincentio patiente alium loquentem non torqueri. Et uere fratres chariſſimi ita erat. Prorſus ita erat. Alius loquebatur. Promiſit enim & hoc teſtibus ſuis Chriſtus in euangelio,quos ad huiuſmodi certamina præparabat.Sic enim ait,Nolite præmeditari quomodo aut quid loquamini. Non enim uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtris qui loquitur in uobis,Caro ergo patiebatur,& ſpiritus loquebatur. Et loquente ſpiritu non ſolum conuincebatur impietas, ſed etiam confortabatur infirmitas. Clariorem nobis martyrem tot tormenta faciebant. Multiplici enim uulnerum uarietate confoſſus, non deſerebat pugnam, ſed acrius iterabat.

Putares quod cum duraret flamma,non ureret,& tanquam figuli fornax lutum molle ſuſcipiens, duram redderet teſtam. Poterat martyr noſter dicere Daciano,Iam non uret ignis tuus carnem meam,quia exaruit ſicut teſta uirtus mea,& quomodo ſcriptū eſt ueraciter,Vaſa figuli probat fornax & homines iuſtos tentatio tribulationis.Probatus atq; decoctus illo igne Vincentius,Dacianus uero arſit & crepuit.Si enim non ardebat,unde cremabat? Quid enim erant uerba iraſcentis, niſi fumus ardentis? Ergo martyri noſtro refrigerium in corde habenti,flammas extrinſecus admouebat,ſed ipſe facibus furoris accenſus, tāquam clibanus intus ardebat,& habitatorem ſuum diabolum concremabat. Per furioſas enim Daciani uoces, pertruces oculos, & minaces uultus, & totius corporis motus ille habitator eius interior mouebatur, & per hac ſigna 1
uiſibilia,tanquam per ſigna ſui uaſculi,quod impleuerat crepantis rimula prouidebatur.Non tātū martyrem cruciabant plurima tormenta,quantum illum uaſtabat inſania.

Sed iam fratres illa omnia tranſierunt,& ira Daciani,& pœna Vincentij.Nunc autem pœna Daciano, corona uero manet Vincentio. Deniq; his præmiſſis futuræ uidelicet retributionis finibus, etiam in hoc mundo martyrum gloriam demonſtremus. Quæ hodie regio, quæue prouincia ulla quouſq; uel Romanum Imperium, uel Chriſtianum nomen extenditur,natalem non gaudet celebrare Vincentij diaconi? Quis autē hodie uel nomen Daciani audiſſet,niſi Vincentij paſſionem legiſſet? Quod uero tanta cura ſeruauit dominus martyris corpus, quid aliud demonſtrauit,niſi gubernaſſe ſe uiuentem,quem non reliquit exanimem? Vicit ergo Dacianum uiuens Vincentius, uicit & mortuus. Viuens tormenta calcauit, mortuus maria trāſnatauit. Sed ipſe inter undas gubernauit cadauer extinctum,qui inter ungulas animum donauit inuictum.Non flexit flamma tortoris cor eius,non merſit aqua maris corpus eius. Sed in his & hu-

Si Chriſtianorū mortuorum corpora a ſuperſtitibus negligenda ſunt, & cadauera exanima nullis egēt ſepulturæ ceremonijs ut dementes quidā dixerunt,cur omnipotens deus tanta cura ſeruauit martyris corpus,ut uel inuito Daciano qui illud a feris deuorandū proijci mandauerat, conueniens poſtea traderetur ſepulturæ?

iuſmodi nihil eſt aliud, niſi precioſa in conſpectu domini ſemper mors
ſanctorum eius.

Habetũr eodem loco fol.247.ſermo.2.

Cunctorum licet dilectiſſimi glorioſas martyrũ paſſiones, quos diſtin
cta regionibus loca meruerunt, una fides faciat omnibus indiſcreto ho-
nore uenerabiles: propriam tamen ſibi in hoc uenerationis obſequio uen
dicanr dignitatem, qui Eccleſiam dei & documentis præ cæteris erexe-
runt, & patrocinijs adiuuerunt. Inter quos iuſte beatum leuitam Vincen
tium, cuius confeſſione & morte Chriſtum incredulis prædicatũ incun-
ctanter agnoſcimus, catholicis ſtudijs celebramus. Qui ut fidelium deuo
tionẽ deo ſtudioſius cõmendaret, altiori charitatis flamma ſcens affectu,
morti ſeſe tandem fideliter obtulit, quo uidelicet robur fidei in ſolidiſſi-
ma petra Chriſto fundatum, ſequacibus imitandum daretur: nec non &
ſemen Apoſtolicę prædicationis per eum pluribus diſſeminatum ope ſuę
2 interceſſionis tutum, ac perfectæ conſummationis fruge refertum, in cœle
ſtibus demum horreis conderetur. Nunc ergo amplius propria ueneren-
tur, quem etiam peregrina mirantur, quatenus eis ſe largiorem exhibeat
in beneficijs, quibus ſe amabiliorem cognoſcet in gaudijs, fiatq; in eius ſo
lennitate uberior lætitiæ ambitus, de quo fidei creuit effectus. Huius de-
niq; ſpiritus tanto uirtutũ munere claruit, ut ſacri miniſterij fultus officio,
qui filium dei dominũ noſtrum ſecuturus eſſet in paſſione, eiuſdem Chri-
ſti calicem credentibus prius miniſtraret in ſalutem. Cuius hauſtu fœlici
ter mente ebriatus, rabidi hoſtis atq; in Chriſtum ſæuientis inſaniam in-
territus adijt, modeſtus ſuſtinuit, ſecurus irriſit, ſciens paratus eſſe ut reſi-
ſteret, neſciens elatus eſſe quo uinceret: quia cuius amore ſpiritalibus ar-
mis præmunitus reſiſtebat, eius adiutorio quicquid pœnarum in illum ſe-
rientis ira excogitabat, inſuperabilis fortiter patiendo uincebat. Ideo non
hunc laminę ignitæ ſartaginis, non eculei, non ungulæ ferreæq; manus, nõ
uires pauendę ædentium, nec dolor ſciſſorum membrorum, non focii ſra
gor, & ſtrepentis in patientis uiſceribus ſalis iniectio, Daciani quiuerunt
aliquatenus ſubdere iuſſioni, ſed dum in tantum eius uęcordiæ tumor ex-
creſceret, ut tantis paſſionis ſubactũ doloribus aut uiciſſe aut interemiſſe
ſe lætabundus extolleret, ſuſcepta ſpe fruſtratus, unde uictor uiſus eſt ap-
parere, inde uictus cõpulſus eſt erubeſcere, quoniam quo dei martyr du-
riori urgebatur pœna, eo ampliori confeſſionis exultabat conſtantia.

Habes hic ſanctos exhibere beneficia, qđ negant noui hæretici: Habes & in eorũ ſolennitatibus gaudendum eſſe, nõ ergo hoc eſt ſuperſtitio.

Vnde ipſius paſſionis uel ultima præuidere, ſeu morari fratres euiden-
tius placet, quatenus animaduertat ſanctitas ueſtra, quo diabolus ſuum
perduxerit dolis miniſtrum, uel quomodo Chriſtus ſuum in finem uſque
quaq; ſeruauerit famulum. Ex quo illud ſane erat mirabile, quia quantum
iſte extrinſecus multiplici pœnarum genere contritus arctabatur, tantũ
intrinſecus exultante interiori homine dilatabatur: quantumq; ille exte-
rius iactantia temporalis potentiæ inflabatur, tantum interius deſpici ſe
perpendens interiori uexatus homine præfocabatur. Contemni igitur ſe
uidens ſæuiebat, nec in quem iam uindictam inferret inueniebat. Videbat
nanq; deſęuientium manus carnificum plus in eo inuenire uulneris quam
corporis, ſolumq; ingentem ſpiritum ei ſtultitiam exprobrare ſuã, quod
prouocabat ueritatis normam. Quapropter credens quod cauſam con-
fuſionis auerteret, ſi perſonam quæ ſe ſpreuerat abſentaret, minuſq; Da-
cianus erubeſceret, ſi Vincentium populus non uideret, iuſſit eum a publi-

co

ſto remoueri Sed nec ſic quidem caret ſupplicio. Contuſa quo iacebat te-ſta ſubſternitur, ut tis acuminis cōciſam molem ſuperiecti corporis plus diſcinderet, atq; reddita tormentis membra quæ ſecarent, obuia ſuſcipe-rent fragmenta. Fallitur tamen uincendi opinione cæca crudelitas, Nam diuina bonitas dilectum ſuū amplius in confeſſione comitata, infert no-uam tenebris lucem, & tabernaculum ſplendidum obſcurū reddit erga-ſtulum. Fouebat laceros artus medica dei manus, & uenuſtiori priſtinæ ſanitatis augumento, foſſi lateris damna ſupplebat.

Inſolita igitur huius luminis claritate perculſi, obſtupuere cuſtodes, q̄n & uocem angelis hymnū deo concinentibus, mens pallidi ianitoris expa uit. Currit exanimis miniſter ad præſidem, quē grauius relatio nunc q̄ quā ictus percuſſit gladij: & cum non poſſet ex magnitudine rei tacere quod uiderat, tremor iudicem occupat, dolor lacerat, furor inflammat: & ne in pœnis Vincentius uincens gloriam martyrij obtineret, Citius, inquit Da cianus, producatur e carcere, ne dum inſiſtimus rebellem punire, uidea-mur eum potius uictoria coronare. Profertur itaq; ex illo tetri carceris ba ratro, cœleſti quidē gratia pulchrior, & ſi adhuc eſſet paſſurus robuſtior. Sed ubi deſiderium ad regni uocationem tendentis nullo pœnarū uel mor tis genere frangendum intelligit, iubet inuida mens leuioris ſtrati fulcra ſubſtitui, ac blandiori eum requie cōfoueri, ſcilicet ut ſi amoto paululum carnifice animā quietus exalaret, diceretur non eſſe occiſus, ſed mortuus: quaſi non eum pœna peremerit, cum quo & pœna ſimul perierit.

Interea beatum Vincentium cœleſtis aula ſuſcepit, ac beatæ fœlicitatis munere donat. Ad cuius ingreſſum angelici lætantur ſpiritus, omneſq; ſi mul conciues gratulantur ſancti. Noſq; tibi gratias agimus domine Ieſu, quod anima tuo digna conſortio, quæ pertinax tulit ſupplicium, mendax fugit obſequium: & quę fuit contenta perſecutor quo fureret, ſit dedigna ta quod parceret. Cognito igitur ſancto eius abſceſſu, iudex inſanus, & quia Chriſtus uiciſſet in Vincentio neſcius Dacianus, illius ſibi promittit cadaueris expoſitione uindictam, cuius gemit ex uirtute uictoriam. Feris nanq; & canibus decepta furoris ſuperbia abſumendum proijci mandat lictoribus, ut tali paſtu eorum impleret uentrem, quorum ipſe gerebat mentē. Sed ut diuinis excreſcentibus beneficijs maioris uictoriæ Vincen-tio gratia conferatur, mittitur coruus auis inimica cadaueribus, expoſitas corporis dapes ſeruatura ieiuna.

Hinc fratres dilectiſſimi, hinc aduertite diſtincta meritorum obſequia. Helias quondam impias Achab uel Iezabelis manus caute declinans, in deſerto coruis miniſtrantibus paſcitur: aſſertor autem ueritatis Vincen-tius Daciani rabie peremptus, feris exponitur conſumendus, ſed coruo famulante ſeruatur illæſus. Obtinuit ergo Helias diuino nutu coruis præ-ſtantibus quo aleretur, pręſtitum eſt Vincentio obſequente quoq; coruo ne comederetur. Qui ut cœlitus ſe cuſtodem deſignatum oſtēderet, ad-uentātes reliquas aues eminus non ſegni impetu perturbabat, inter quas immanem quoq; lupum propius accedentem, ueluti qui commiſſum the ſaurum ſacrilega audacia attaminare præſumeret, pennis & alis diuerbe-rans procul abegit. Sed ille quod non tam ad inferendam ueniſſet iniuriā, quam ad augēdam miraculi pompam, quadam ſui habitudine ſtupidus indicabat. O impudens furor, & ſtulta uæſania, coruus obſequitur, lupus

Mira a deo cura exhibita ut ſancti martyris corpus intactũ ad ſepulchrum ſeruaretur, nobis indicat non negligendas Chriſti fidelium ſepulturas, et ſanctorũ reliquias eſſe uenerãdas, quicquid dicãt pſeudo noſtri prophetæ.

5 ueneratur, Dacianus perſequitur, nec erubeſcit uelle ſe adhuc ferox perde
re, quem manſuefacta beſtialis feritas ſatagebat protegere. Vnde ad oc-
culendam martyris laudem non iam ſecretum, ſed profundum elegit, cre
dens ſibi ad diliteſcendam eius gloriam non clauſtra fidem ſeruatura, ſed
maria, quaſi non idem clementi dominus eſſet, per quem dudum ei carce
ris abdita cœleſti fulgore radiata micuiſſent. Datur nautis mergendum
corpus in fluctibus, ut ad auxilium ſaltem æquora proficerent, cui ad uin
cendum Chriſti militem terra defeciſſet. Enauigatis itaq; magna ex par-
te freti gurgitibus, proiectum inter ſorbentes undas præpotens eſt dei
dextera conſecuta, & quæ ſpiritum intulerat in cœlum, corpus mox retu
lit ad ſepulchrum.

Sic prædicator ueritatis chariſſimi, nec tormentorum uincitur pœnis,
nec tenebroſi carceris ſuperatur anguſtijs. Non beſtijs dilaniatur, nõ pro
fundo cælatur, ſed littori redditur, præconio diffamatur, ut qui uere con-
feſſus fuerat nomen deitatis, ueritate ſibi adeſſe experiretur diuinæ ſuffra-
gia bonitatis. Cuius glorioſam uirtute uitam ita præcioſæ mortis gratia
decorauit, ut quod uiuendo docuit, moriendo cõſtanter aſtrueret: eratq;
conſequens quatenus ad eius uiſionem per mortem attingeret, quẽ pro-
babilis uitæ conuerſione ſemper atteſtatus fuiſſet, ſciens quod de con-
temptu præſentis uitæ gloria ſurgit beatitudinis æternæ, præſtante domi
no noſtro Ieſu Chriſto, qui uiuit & regnat &c.

Habetur To. 1. Epiſtolarũ eius fol. 81.

VITA PAVLI PRIMI EREMITÆ PER D. HIERONYMVM SCRIPTA. 28

INter multos ſępe dubitatum eſt, a quo potiſſimum mo
nachornm eremus habitari cœpta ſit. Quidam enim al
tius repetentes, a beato Helia & Ioanne ſumpſere prin-
cipium. Quorum & Helias plus nobis uidetur fuiſſe,
quam monachus: & Ioannes ante prophetare cœpiſſe,
1 quam natus eſt. Alij autem, in quã opinionem uulgus
omne conſentit, aſſerunt Antonium huius propoſiti fuiſſe caput, quod ex
parte uerum eſt. Non enim tam ipſe ante omnis fuit, quam ab eo omniũ
incitata ſunt ſtudia. Amathas uero & Macarius diſcipuli Antonij, quo-
rum ſuperior magiſtri corpus ſepeliuit, etiam nunc affirmant Paulũ quen
dam Thebæum principem iſtius rei fuiſſe: quod non tam nomine, quam
opinione nos quoq; comprobamus. Nonnulli & hæc & alia prout uo-
luntas tulit, iactitant: ſubterraneo ſpecu crinitum calcaneotenus homi-
nem fuiſſe, & multaquę perſequi ocioſum eſt, incredibilia fingentes. Quo
rum quia impudens mendaciũ fuit, ne refellenda quidẽ ſentẽtia uidetur.

Monachorum inſtitutum antiquiſſimum.

Igitur quia de Antonio tam græco quam Romano ſtilo diligenter tra
ditum eſt: pauca de Pauli principio & fine ſcribere diſpoſui: magis quia
res omiſſa fuit, quam fretus ingenio, Quomodo autem in media ętate ui-
xerit, & quas ſatanę pertulerit inſidias, nulli hominum cõpertũ habetur.

Sub Decio & Valeriano perſecutoribus, quo tempore Cornelius Ro-
mæ, Cyprianus Carthagine, felici cruore dãnati ſunt, multas apud Ægy
ptum & Thebaidam Eccleſias, tempeſtas ſæua populata eſt, Voti tunc
Chriſtianis erat, pro Chriſti nomine gladio percuti. Verum hoſtis calli-

dus tarda ad mortem ſupplicia conquirens: animas cupiebat iugulare, non corpora. Et ut ipſe qui ab ipſo paſſus eſt, Cyprianus ait: uolentibus mori, non permittebatur occidi. Cuius ut crudelitas notior fiat: duo memoriæ cauſa exempla ſubiecimus. Perſeuerantem igitur in fide martyrē, & inter eculeos laminaſq; uictorem, iuſſit melle perungi, & ſub ardentiſſimo ſole, ligatis manibus poſt tergum reſupinari, ſcilicet ut muſcarum aculeis æderet, qui ignitas ſartagines ante ſuperaſſet. Alium iuuenili ætate florentem, in amœniſſimos hortulos præcepit abduci. Ibiq; inter lilia candentia & rubentes roſas, cum leni iuxta murmure aquarum ſerperet riuus, & molli ſibilo arborum folia uētus perſtringeret, ſuper extructum plumis lectum reſupinari, & ne ſe inde poſſet excutere, blandis ſerico nexibus irretitum relinqui. Quo cum recedentibus cunctis, meretrix ſpecioſa ueniſſet, cœpit delicatis ſtringere colla complexibus. Et quod dictu quoq; ſcelus eſt, manibus attrectare uirilia: ut corpore in libidinem concitato, ſe uictrix impudica ſuperiaceret. Quid ageret miles Chriſti: et quo ſe uerteret, neſciebat. Quem tormenta nō uicerant, ſuperabat uoluptas. Tandem cœlitus inſpiratus: præciſam morſu linguam in oſculantis ſe faciem expuit, ac ſic libidinis ſenſum ſuccedens doloris magnitudo ſuperauit.

Per idem ergo tempus quo talia gerebantur apud inferiorem Thebaidam, cum ſorore iam uiro tradita poſt mortem amborum parentum in hæreditate locupleti, Paulus relictus eſt annorum circiter quindecim, literis tam Græcis quā Ægyptiacis apprime eruditus, manſueti animi, deum ualde amans. Et cum perſecutionis procella detonaret, in uillam remotiorem & ſecretiorem ſeceſſit. Verum quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames? Sororis maritus cœpit prodere uelle, quem cælare debuerat. Non illum uxoris lachrymæ, non communio ſanguinis, non ſpectans cuncta ex alto deus, ab ſcelere reuocauit. Ad hęc inſtabat crudelitas, quæ pietatē uidebatur imitari. Quod ubi prudentiſſimus adoleſcens intellexit, ad montium deſerta confugiens, dum perſecutionis finem præſtolaretur, neceſſitatem in uoluntatem uertit, ac paulatim progrediens, rurſuſq; ſubſiſtens, atq; hoc idem ſæpius faciens: tandem reperit ſaxeum montem: Ad cuius radicem haud procul erat grandis ſpelunca, quę lapide claudebatur. Quo remoto (ut eſt cupiditas hominum occulta cognoſcere) auidius explorans, animaduertit intus grande ueſtibulum, quod aperto deſuper cœlo, patulis diffuſa ramis uetus palma contexerat, fontē lucidiſſimum oſtendens: cuius riuum tantummodo foras erumpentem, ſtatim modico foramine, eadē quę genuerat aquas, terra ſorbebat. Erant præterea per exeſum montem haud pauca habitacula, in quibus ſcabræ iam incudes & mallei, quibus pecuniæ olim ſignatæ uiſebantur. Hunc locum Ægyptiorum literæ ferunt furtiuæ monetæ officinam fuiſſe, ea tempeſtate qua Cleopatrę iūctus eſt Antonius. Igitur adamato (quaſi quod a deo ſibi offerretur) habitaculo, omnem ibidem in orationibus & ſolitudine duxit ætatem, Cibum & ueſtimentum ei palma præbebat. Quod 2
ne cui impoſſibile uideatur, Ieſum teſtor & ſanctos angelos eius, in ea eremi parte, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, uidiſſe me monachos de quibus unus ꝑ triginta annos clauſus, hordeaceo pane & luculenta aqua uixit. Alter in ciſterna ueteri (quam gentili ſermone Syri cubam uocant

Vide hic miram Monachorum abſtinentiam & ciborum delectum.

quinque caryćis per ſingulos dies ſuſtentabatur. Hæc igitur incredibilia eſſe uidebuntur his,qui non crediderunt; quia omnia poſſibilia ſunt credentibus.

Sed ut ad id redeam unde digreſſus ſum,cum iam centum tredicim annos beatus Paulus uitam cœleſtem ageret in terris, & nonagenarius in alia ſolitudine Antonius moraretur (ut ipſe aſſerere ſolebat) hæc in mentem eius cogitatio incidit, nullum ultra ſe perfećtum monachum in eremo conſediſſe. At illi per nośtem quieſcenti reuelatum eſt eſſe alium ulterius multo ſe meliorem,ad quem uiſendum deberet proficiſci. Ilico erumpente luce, uenerabilis ſenex infirmos artus baculo regente ſuſtentans, cœpit ire uelle quo neſciebat. Et iam media dies coquente deſuper ſole feruebat, nec tamen a cœpto itinere abducebatur,dicens: Credo in deũ meum,quia quod mihi ſeruo ſuo promiſit,oſtendet. Nec plura his, conſpicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentauro uocabulum indidit. Quo uiſo ſalutaris impreſſione ſigni armat frontem. Et heus tu,inquit,quanam in parte hic ſeruus dei habitat? At ille barbarum neſcio quid infrendens,& frangens potius uerba,quã proloquens, inter horrentia ora ſenis blandum quęſiuit alloquium. Et dexteræ protenſione manus cupitum indicat iter,& ſic patentes campos uolucri tranſmittens fuga,ex oculis mirantis euanuit. Verum hęc utrum diabolus ad terrendum eũ ſimulauerit,an (ut ſolet) eremus monſtruoſorum animalium ferax,iſtam quoq; gignat beſtiam,incertum habemus.

Stupens itaq; Antonius, & de eo quod uiderat ſecum uoluens, ulterius progreditur. Nec mora,inter ſaxoſam conuallem haud grandem homunculum uidet, aduncis naribus, fronte cornibus aſperata,cuius extrema pars corporis in caprarum pedes deſinebat. Infraćtuſq; & hoc Antonius ſpećtaculo,ſcutum fidei & loricam ſpei,ut bonus præliator arripuit: nihilominus memoratum animal,palmarũ frućtus eidem ad uiaticũ quaſi pacis obſides afferebat. Quo cognito,gradum preſſit Antonius,& quis nam eſſet interrogans,hoc ab eo reſponſum accepit: Mortalis ego ſum, & unus ex accolis eremi: quos uario deluſa errore gentilitas, Faunos Satyroſq; & Incubos uocans colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur ut pro nobis cõmunem deum depreceris, quẽ pro ſalute mundi ueniſſe cognouimus,& in uniuerſam terrã exijt ſonus eius. Talia eo loquente,longęuus uiator ubertim faciem lachrymis rigabat: quas magnitudo lætitiæ,indices cordis effuderat. Gaudebat quippe de Chriſti Gloria,& de interitu Satanæ: Simulq; admirans,quod eius poſſet intelligere Sermonem,& baculo humum percutiens aiebat: Væ tibi Alexandria, quæ pro deo portenta ueneraris. Væ tibi ciuitas meretrix, in quã totius orbis dęmonia confluxere. Quid nunc dićtura es? Beſtiæ Chriſtũ loquuntur,& tu pro deo portenta ueneraris. Necdum uerba cõpleuerat,& quaſi pennigero uolatu petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquã ob incredulitatẽ ſcrupulum moueat,ſub rege Conſtantino uniuerſo mundo teſte defenditur. Nam Alexandriam iſtiuſmodi homo uiuus perdućtus,magnum populo ſpećtaculum præbuit,& poſtea cadauer exanime,ne calore æſtatis diſſiparetur,ſale infuſo Antiochiam ut ab imperatore uideretur allatũ eſt.

Sed ut propoſitum perſequar,Antonius cęptam regionem pergebat, ferarum tantum ueſtigia intuens,& eremi latam uaſtitatẽ. Quid ageret, quo

quo uerteret gradũ,neſciebat. Iam altera effluxerat dies. Reſtabat unũ, ut deſeri ſe a Chriſto non poſſe confideret. Pernox ſecundas in oratione exegit tenebras:& dubia adhuc luce,procul intuetur lupam ſitis ardoribus anhelantem,ad radicem montis irrepere. Quam ſequutus oculis,& iuxta ſpeluncam cum fera abijſſet accedens intro,cœpit aſpicere:nihil curioſitare proficiente,tenebris arcentibus uiſum. Verum (ut ſcriptura ait) perfecta dilectio foras mittit timorem: ſuſpenſo gradu,& anhelitu temperato,callidus explorator ingreſſus: ac paulatim progrediens,ſæpiuſq́ ſubſiſtens,ſonum aure captabat.Tandem per cœcę noctis horrorẽ procul lumen intuitus:dum auidius properat,offenſo in lapidem pede,ſtrepitum concitauit: poſt cuius ſonitum beatus Paulus oſtium quod patebat occludens,ſera obfirmauit. Tunc uero Antonius prę foribus corruens, uſq; ad ſextam,& eo amplius horã,aditum precabatur,dicens. Qui ſim, unde,cur uenerim noſti.Scio me non mereri conſpectum tuum: tamẽ niſi uidero,non recedam.Qui beſtias recipis,hominem cur repellis?Quæſiui, & inueni:pulſo ut aperiatur.Quod ſi non impetro,hic moriar ante poſtes tuos:certe ſepelies uel meum cadauer. Talia pſtabat memorans,fixuſq́ manebat.Ad quem reſponſum paucis ita reddidit hęros.Nemo ſic petit, ut minetur:nemo cum lachrymis iniuriam,uel calumniam facit. Et miraris ſi non recipiam,cũ moriturus adueneris? ſic arridens Paulus patefecit ingreſſum. Quo aperto,dum in mutuos miſcentur amplexus, proprijs ſe ſalutauere nominibus,gratiæ domino in cõmune referuntur.Et poſt ſanctum oſculum reſidens Paulus,cum Antonio ita exorſus eſt.

En quem tanto labore quæſiſti,putridis ſenectute membris operit inculta canicies. En uides hominem, puluerem mox futurum. Verum quia Charitas omnia ſuſtentat,narra mihi quæſo,quomodo ſe habeat humanum genus. An in antiquis urbibus noua tecta conſurgant:quo mundus regatur imperio:an ſuperſint aliqui,qui dæmonum errore rapiantur.Inter has ſermocinationes ſuſpiciunt alitem coruũ in ramo arboris conſediſſe, qui inde leniter ſubuolabat,& integrum panẽ ante ora mirantium depoſuit,poſt cuius abſceſſum: Eia,inquit Paulus,dominus nobis prandium miſit,uere pius,uere miſericors.Sexaginta iam anni ſunt quod accipio dimidij ſemper panis fragmentum: uerum ad aduentum tuũ,militibus ſuis duplicauit annonam. Igitur domino gratiarum actione celebrata,ſuper uitrei marginẽ fontis uterq; conſedit. Hic uero quis frangeret panẽ aborta contentio,pene diem duxit in ueſperum. Paulus more cogebat hoſpitij,Antonius iure refellebat ætatis.Tandem conſilium fuit,ut apprehenſo ẽ regione pane,dum ad ſe quiſq; nititur,pars cuiq; ſua remaneret in manibus.Dehinc paululum aquę in fonte prono ore libauerunt:& immolantes deo ſacrificium laudis,noctem tranſegere uigilijs.Cũq; iam eſſet terrę redditus dies,beatus Paulus ad Antonium ſic loquutus eſt. Olim te fratrem in iſtis regionibus habitare ſciebam: Olim te conſeruum meum mihi promiſerat deus. Sed quia iam dormitionis meæ tẽpus aduenit,& quod ſemper cupiebam diſſolui & eſſe cum Chriſto, peracto curſu ſupereſt mihi corona iuſtitiæ:tu miſſus es a domino,qui humo corpuſculum meũ tegas,imo terræ terram reddas.

His Antonius auditis,flens & gemens ne ſe desereret, atq; ut comitẽ talis itineris acciperet,precabatur.Et ille:Non debes,inquit,quærere quæ

tua ſunt, ſed quæ aliena. Expedit tibi ſarcina carnis abiecta, agnum ſequi. Sed & cæteris expedit fratribus, ut tuo adhuc inſtituantur exemplo. Quã obrem quæſo perge, niſi moleſtum eſt, & pallium quod tibi Athanaſius epiſcopus dedit, ad inuoluendum corpuſculum meum defer. Hoc autem beatus Paulus rogauit, non quod magnopere curaret utrum tectum putreſceret cadauer, an nudum (quippe qui tanto tẽporis ſpatio, contextis palmarum folijs ueſtiebatur) ſed ut a ſe recedenti mœror ſuę mortis leuaretur. Stupefactus ergo Antonius, quod de Athanaſio & pallio eius audierat, quaſi Chriſtũ in Paulo uidens, & in pectore eius deum uenerans, ultra reſpondere nihil auſus eſt: ſed cum ſilentio lachrymans, exoſculatis eius oculis manibuſq́, ad monaſterium quod poſtea a Saracenis occupatum eſt, regrediebatur. Neq; uero greſſus ſequebantur animũ. Sed quãuis corpus inane ieiunijs, ſeniles etiam animi fregerant, tamen animo uincebat ætatem. Tandem fatigatus & anhelus ad habitaculum ſuũ confecto itinere peruenit. Cui cum duo diſcipuli, qui ei longo iam tempore miniſtrare conſueuerant, occurriſſent dicentes: Vbi tam diu moratus es pater? Reſpondit: Væ mihi peccatori, qui falſum monachi nomen fero. Vidi Heliam, uidi Ioannem in deſerto, & uere uidi Paulum in paradiſo: Et ſic ore compreſſo, manu uerberans pectus, ex cellula pallium protulit. Rogantibuſq́ diſcipulis, ut plenius quidnam rei eſſet exponeret, ait: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Tunc egreſſus foras, & ne modicũ quidem, cibi ſumens, per uiam qua uenerat regreſſus eſt, illum ſitiens, illum uidere deſiderans, illum oculis ac mente contẽplans. Timebat enim quod euenit, ne ſe abſente, Chriſto debitum ſpiritum redderet.

Cumq; iam dies alia illuxiſſet, & trium horarum ſpatio uiam remeauiſſet, uidit inter angelorum choros, inter Prophetarum & Apoſtolorum populos, niueo candore Paulum fulgentem in ſublime conſcendere. Et ſtatim in faciem ſuam procidens, ſabulum capiti ſuperiaciebat, ploranſq; & eiulans, aiebat: Cur me Paule dimittis? Cur inſalutatus abis? Tam tar-

3 *Tu qui derides ceremonias Eccleſiæ et ritus orandi, uide hic etiam ſanctiſſimi uiri cadauer extẽſis manibus & complicatis genibus deum officioſo affectu deprecari. Vide etiam de Chriſtiana traditione eſſe hymnos et pſalmos in defunctorum ſepultura decantare.*

denotus, tam cito recedis? Referebat poſtea beatus Antonius tanta ſe uelocitate, quod reliquum erat uiæ cucurriſſe, ut inſtar auis peruolaſſet: nec immerito. Nam introgreſſus ſpeluncam, uidit genubus complicatis, erecta ceruice, extenſiſq; in altum manibus, corpus exanime. Ac primum & ipſe uiuere eum credens, pariter orabat. Poſtquã uero nulla (ut ſolebat) ſuſpiria precantis audiuit, inflebile oſculum ruens, intellexit quod etiam cadauer Sancti, deum (cui omnia uiuunt) officioſo geſtu precabatur. Igitur obuoluto & prolato foras corpore, hymnos quoque & pſalmos de Chriſtiana traditione decantans, contriſtabatur Antonius, quod ſarculum quo terram foderet non haberet: fluctuanſq; uario mentis æſtu, & ſecum multa reputans, dicebat: Si ad monaſterium reuertar, tridui iter eſt: ſi hic maneam, nihil ultra proficiam. Moriar ergo ut dignum eſt, iuxta bellatorem tuum Chriſte ruens, extremum halitum fundam.

Talia eo animo uoluente, ecce duo leones ex interioris eremi parte currentes, uolantibus per colla iubis, ferebantur: quibus aſpectis primo exhorruit. Rurſuſq; ad deum referens mentẽ, quaſi columbas uideret, manſit intrepidus. Et illi quidem directo curſu, ad cadauer beati ſenis ſubſtiterunt adulantibuſq; caudis circa eius pedes accubuere: fremitu ingenti rugientes: prorſus ut intelligeret eos plangere, quomodo poterãt. Deinde

haud procul cęperunt humum pedibus ſcalpere: arenamq́ꝫ certatim egerentes, unius hominis capacem locum foderunt. Ac ſtatim quaſi mercedem pro opere poſtulantes, cum motu aurium ceruice deiecta, ad Antonium perrexerunt, manus eius pedeſq́ꝫ lingentes. At ille animaduertit benidictionem eos a ſe precari. Nec mora, in laudationem Chriſti effuſus, quod muta quoq́ꝫ animalia deum eſſe ſentirent, ait: Domine, ſine cuius nutu nec folium arboris defluit, nec unus paſſerum ad terram cadit, da illis ſicut tu ſcis. Et manu annuens eis, ut abirent imperauit. Cumq́ꝫ illi receſſiſſent, ſancti corporis onere ſeniles curuauit humeros. Et depoſito eũ in foſſam, deſuper humum congregans, tumulum ex more compoſuit. Poſtquam autem alia dies illuxit, ne quid pius hæres ex inteſtati bonis non poſſideret, tunicam eius ſibi uendicauit, quam in ſportarum modum de palmæ folijs ipſe ſibi contexuerat. Ac ſic ad monaſterium reuerſus, diſcipulis cuncta ex ordine replicauit, diebuſq́ꝫ ſolennibus Paſchæ & Pentecoſtes ſemper Pauli tunica ueſtitus eſt.

4 *Si negligenda eſſet Chriſtianorum ſepultura, ut quidam inſe[l]ices noſtro tempore iactant, non deus tanto miraculo Pauli ſepulturã procuraſſet, nec de ea Antonius tã topere ſolicitus fuiſſet.*

5 *Nota tumulũ ex more cõpoſuit. Eſt ergo Eccleſiaſticus mos ſuper defunctorum corpora tumulos componere.*

Libet in fine opuſculi eos interrogare, qui ſua patrimonia ignorant, q domos marmoribus ueſtiunt, qui uno filo uillarum inſuunt prædia: huic ſeni nudo quid unquam defuit? Vos gẽma bibitis, ille naturæ concauis manibus ſatisfecit. Vos in tunicis aurum texitis, ille ne uiliſſimum quidem indumentum habuit mancipij ueſtri. Sed econtrario illi quidem paupercu lo paradiſus patet, uos auratos gehenna ſuſcipiet. Ille ueſtem Chriſti, nudus licet, tamen ſeruauit: Vos ueſtiti ſericis, indumentum Chriſti perdidiſtis. Paulus uiliſſimo puluere coopertus iacet reſurrecturus in gloriã: Vos operoſa ſaxi ſepulchra premunt cũ ueſtris opibus arſuros. Parcite quæſo uobis: parcite ſaltem diuitijs, quas amatis. Cur & ueſtros mortuos auratis obuoluitis ueſtibus? Cur ambitio inter luctus lachrymaſq́ꝫ nõ ceſſat? An cadauera diuitum niſi in ſerico putreſcere neſciunt?

6 *Dies ſolennes paſchæ & Pentecoſtes etiam Antonij tempore.*

Obſecro quicunq́ꝫ hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineris: cui ſi dominus optionem daret, multo magis eligeret tunicam Pauli cũ meritis eius, quam regum purpuram cum pœnis ſuis.

VITA SANCTORVM MARTYRVM GERVASII, ET PROTHASII, PER D. AMBROSIVM

Epiſcopum ſcripta.

AMbroſius ſeruus Chriſti fratribus, per omnem Italiam in domino æternã ſalutem. In diuinis uoluminibus reus ſcribitur, qui non ſtuduerit dare gratis, quod ipſe gratis accepit. Quicquid enim eccleſiæ domini profuturum erat, ſubtraxiſſe uidetur; cum noluerit tradere omnibus, quod ipſe non cęlandum acceperit. Vnde pſalmographus canit: Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo: Veritatem tuam, & ſalutare tuum dixi: non cęlaui miſericordiam tuam in concilio multorum. Et pro hoc opere quaſi uiciſſitudinem a deo poſtulans adiecit, Tu autem domine ne elonges miſericordiam tuam a me. Quaſi diceret deo: Sicut ego feci alios miſericordiam inuenire; ita ipſe nõ patiaris longe fieri miſericordias tuas a me.

Aperiamus ergo, cur iſta præmiſimus; & ueſtros animos qui pie de

domino ſentitis,& creditis,de inuentione ſanctorum corporum ad lætitiam inuitemus.

Vide ieiunium quadrageſimale.

1 In diebus itaq; tranſactę nuper quadrageſimę cum dominus donaſſet mihi,Vt ieiunantium me faceret eſſe participem;in oratione poſitum ita me ſomnus oppreſſit;ut nec uigilans aperte,nec dormiens integre,uiderem apertis oculis duos iuuenes ephebos ueſtibus cādidiſſimis,id eſt collobio,& pallio indutos, caligulis calciatos, manibus extenſis orantes. Nullam quidem grauedinem patiens:Loqui cum eis non poteram. Sed quia,ut dixi,pars in me ſomni incumbebat; qui me ad eorum interrogationem uerbum proferre non fineret. Plene autem mihi euigilanti uiſio eorum elapſa eſt.

Valet ieiunium ad impetrandū quod poſceris a deo.

2 Factum eſt proinde ut rogarem domini miſericordiam, ut ſi ludificatio dæmonū eſſet,abſcederet:Si uero eſſet ueritas plenius appareret. Ad impetrandum uero,quod poſcebam a domino,augmentaui ieiunium. Simili q; modo canente gallo orantes mecum iuuenes apparuerunt.

Cuius me uultum pictura docuerat. Ergo tēpore Ambroſii pingebantur Apoſtolorū imagines.

3 Tertia uero nocte,defecto ieiunijs corpore,non dormienti, ſed ſtupenti,cū quadam mihi tertia apparuerunt perſona,quæ ſimilis eſſe beato Paulo Apoſtolo uidebatur,cuius me uultum pictura docuerat,intantū ut ipſe mecū, illis tacētibus,Loqueretur dicens:Iſti ſunt,qui monita mea ſecuti,reſpuētes prædia & diuitias,ſecuti ſunt domini noſtri Ieſu Chriſti ueſtigia,nihil terrenū,nihil q; carnale concupiſcentes,in media hac Mediolanenſi urbe per decem annos in dei ſeruitio perdurantes ad hoc pertingere meruere, ut Chriſti martyres fierent Quorum corpora in eo loco inuenies,in quo

4 ſtas, & oras.

Et in nomine eorum eccleſiam fabricabis. Licet igitur Eccleſias in honorem dei fabricare ſub inuocatione ſanctorum. Cōtra nouos hæreticos.

Duodecim pedum altitudine terræ coopertam archam inuenies,quā archam ſuperius exaltabis, & in nomine eorum eccleſiam fabricabis. Cumq; eorum nomina requirerem,dixit mihi,Ad caput eorum libellum ſcriptum inuenies,in quo & ortus eorum,& finis ſcriptus eſt. Conuocans itaq; omnes per circuitum fratres, & Coepiſcopos urbium uicinarū, & referens uniuerſa,quæ uiderā ipſis coram poſitis, primus ego terræ foſſor acceſſi:cæteri uero epiſcopi proſecuti ſunt; & fodientes peruenimus ad

Si ſanctorum corpora non fuiſſent tēpla ſpiritus ſancti,q̄o in eorū effoſſis ſepulchris tātus odor flagraret?

5 archam,quam ſanctus promiſerat Paulus. Quam aperientes inuenimus quaſi in ipſa hora poſitos ſanctos,miro odore fragrantes. Ad quorū caput libellum inuenimus,in quo erant hæc per ordinem conſcripta.

Ego ſeruus Chriſti Philippus intra domum meam ſanctorum corpora cum filio meo rapui,& ſepeliui. Quorum mater Valeria,& pater Vitalis ſunt dicti; quos uno ortu geminos genuere; & unum Prothaſium,aliū

Ecce q̄uo ſancti Euangelicā paupertatem intellexerunt, realē ſcilicet & cū effectu bonorū omnium tēporalium abdicationē, nō animo duntaxat, ſicut perperam interpretantur hæretici noſtri.

6 Geruaſium uocauerunt. Cumq; ab inteſtato Geruaſius, & Prothaſius, hoc eſt patre ſancto Vitale martyre,& matre ſanctę memorię Valeria,defunctis utriſq;,patrimonio ſucceſſiſſent,domū propriam,in qua nati fuerant,& res uniuerſas parentum,& caſellulas uenundantes,& omne precium pauperibus erogauerunt,& familiolę ſuę,quam ingenuam fecerant. Poſt hæc autē Geruaſius,& Prothaſius in uno ſe cęnaculo concluſerunt, & per decem annos lectioni,& orationi adhęrentes,anno undecimo conuerſionis ſuæ,ad palmā martyrij,idola reſpuentes, ſub Aſtaſio principe in Mediolanenſi ciuitate die kalendarum Iuniarū feliciter peruenerunt.

Eodem tempore ſuperueniente comite Aſtaſio,qui proficiſcebatur ad bellum,quod a Marchomānis fuerat excitatum, occurrerunt ei cultores idolorum cū ſacerdotibus ſuis dicentes:Si uis lætus ad Auguſtos noſtros

reuerti,

reuerti,& Victor;Geruaſium,& Prothaſium dijs noſtris compelle ſacrificare. Vehementer enim dij noſtri de eorum contemptu cõmoti,reſponſa nobis dare contemnunt. Audiens hæc Aſtaſius comes,iuſſit eos teneri,& ad ſe perduci. Cumq́ perducti fuiſſent ad illum,ait comes Aſtaſius: Hortor uos,& moneo,ut a deorũ noſtrorum iniurijs cõmorantes ad imo landum eis deuoti ſtudeatis inſiſtere,ut expeditio mea unanimiter celebretur. Beatus Geruaſius dixit:Victoriam de cœlo debes ab omnipotenti deo requirere,non de ſimulachris mutis & uanis,quæ oculos habent ſine lumine,aures ſine auditu,nares ſine odoratu,os ſine ſermone,manus ſine tactu,pedes ſine greſſu,& uentrem abſq; interioribus probantur habere,& ſine flatu eſſe noſcuntur.

Tunc indignatus Aſtaſius comes iuſſit beatũ Geruaſium tandiu plumbatis tundi,q̃ diu exhalaret ſpiritum. Quo remoto iuſſit ſibi aſtare Prothaſius. Cui & dixit: Miſer uel ru uiuere ſtude,& noli biothanatus fieri, ſicut & frater tuus Geruaſius. Cui beatus Prothaſius reſpõdens ait:Quis eſt miſer, Ego, qui te non timeo; an tu, qui me timere probaris? Aſtaſius dixit: ego te,miſer homo,quomodo timeo? Beatus Prothaſius dixit,In hoc probaris timere me,& lædi,ſi non ſacrificauero dijs tuis. Si enim non timeres te lædi a me, ad ſacrificium idolorum non me compelleres. Ego autem te non timens,contemno minas tuas,& omnia idola tua ut ſtercora reputans,Deum ſolum,qui regnat in cœlis adoro.

Audiens hæc Aſtaſius comes iuſſit eum fuſtibus cędi,& dum diu torqueretur,iuſſit eum erigi,dixitq́ ei: Prothaſi,ut quid tam ſuperbus,& iã rebellis exiſtis? Vis perire,ſicut tuum probaſti perire germanum Geruaſium? Beatus Prothaſius reſpondit:Non tibi iraſcor Aſtaſi comes; nec ego,nec ipſa iuſtitia,quoniam cęcos tui cordis oculos attendo.Incredulitas enim, quæ in tuis ſenſibus regnat, non te permittit uidere, quæ dei ſunt.Nam & dominus meus Ieſus Chriſtus crucifigentibus ſe non maledixit,ſed potius ut eis indulgeretur orauit,addens & hoc,quia neſcirent quid facerent. Vnde & ego tui,comes Aſtaſi, miſereor, quia neſcis,quid facias; age ergo, quod cępiſti, Vt mihi poſſit occurrere cum meo fratre Geruaſio hodie benignitas Saluatoris noſtri.

Tunc comes Aſtaſius iuſſit eum capite cędi. Cumq́ decollatus eſſet beatus Prothaſius, Ego ſeruus Chriſti Philippus abſtuli cum filio meo furtim nocte ſancta corpora,& in domo mea,deo ſolo teſte,in iſta archa ſaxea ſepeliui, credens me orationibus eorum conſequi miſericordiam domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui cum patre,& ſpiritu ſancto uiuit, & regnat in ſecula ſeculorum.

7 *Vide corpora iuſtorũ defunctorum ſancta dici, & quod orationibus eorum uiuẽtes miſericordiam domini noſtri Ieſu Chriſti conſequuntur. Reſpõdeant ad hæc hæretici ſi poſſunt.*

Miraculum, quod Mediolani factum eſt, cum illic eſſemus, quando illuminatus eſt cęcus, ad multorum notitiam potuit peruenire, quia & grandis eſt ciuitas,& ibi erat tunc Imperator, & immenſo populo teſte res geſta eſt, concurrente ad corpora martyrum Protaſij & Geruaſij. Quæ cum laterent,& penitus neſcirentur, Epiſcopo Ambroſio per ſomnium reuelata, reperta ſunt, ubi cæcus ille depulſis ueteribus tenebris diem uidit.

Ex lib. 22. D. Aurelij Auguſt. de Ciuitate Dei, cap. 8.

Habetur in exhortatione eiuſdē ad Virgines.

VITA SANCTORVM MARTYRVM VITALIS, ET AGRICOLAE, PER D. AMBROSIVM

Epiſcopum Mediolanenſem ſcripta.

QVi ad conuiuium magnum inuitantur, apophoreta ſecū referre conſueuerunt. Ego ad Bononienſe inuitatus conuiuium, ubi ſancti martyris celebrata translatio eſt, apophoreta uobis plena ſanctitatis, & gratiæ reſeruaui. Apophoreta autem ſolent habere triumphos principū: & hæc apophoreta triumphalia ſunt. Chriſti enim noſtri principis triumphi ſunt martyrum palmæ. Nec uerò huc dirigebam iter, ſed quia petitus à uobis ſum, debui mecū deferre, quæ aliis parabantur, ne minor ad uos uenirem; ut quod in me minus eſt, ꝗ̃ præſumebatur, in martyre plus inueniretur.

Martyri nomen Agricola eſt, cui Vitalis ſeruus fuit ante, nunc cõſors, & collega martyrii. Præceſſit ſeruus, ut prouideret locum, ſecutus eſt dominus, ſecurus quod fide ſeruuli iam inueniret paratum. Non aliena laudamus. Paſſio enim ſerui, domini diſciplina eſt. Hic inſtituit, ille impleuit. Nihil illi decerpitur. Quomodo enim minui poteſt, quod Chriſtus donauit? Egregiè & ille, qui homini ſeruiuit, ſeruiendo didicit, quomodo Chriſto placeret. Hic tamen geminam laudem acquiſiuit: in illo magiſterii, in ſe martyrii. Certauerunt tamen inter ſe inuicem beneficiis, poſtquā æquales eſſe meruerunt. Hic illum ad martyrium præmiſit, iſte illum acceſſiuit. Nullum ergo ad cõmendationem hominis conditio affert impedimentum, nec dignitas proſapiæ meritum, ſed fides affert. Siue ſeruus, ſiue liber, omnes in Chriſto unum ſumus, & unuſquiſq; quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à domino. Nec ſeruitus derogat, nec libertas adiuuat. Vide ad eam rem ꝗ̃ nihil in cõditione momenti ſit. Seruus, inquit, uocatus es, non ſit tibi curæ. Qui enim uocatus eſt in domino ſeruus, libertus eſt domini. Similiter qui liber uocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. Vide, inquam, uim Apoſtoli. Plus putatur dediſſe ei, qui ſeruus, ꝗ̃ ei, qui liber uocatus eſt. Ex ſeruo enim libertus Chriſti fit, ex libero ſeruus. Sed nulli plus dedit; uerū utriq; æqualem menſuram diuiſit. Apud Chriſtum enim ſeruitus, & libertas æqua lance penduntur, nec ullo diſcerniculo bonæ ſeruitutis, & libertatis merita diuiduntur, quia nulla maior eſt dignitas, ꝗ̃ ſeruire Chriſto. Deniq; Paulus ſeruus Chriſti Ieſu. Hæc enim ſeruitus glorioſa eſt, in qua gloriatur Apoſtolus. An non ſumma gloria eſt, quando tali precio æſtimati ſumus, ut ſanguine domini redimeremur? Sed pergamus ad cætera.

Cumq; ſanctus Vitalis cogeretur à perſequentibus, ut Chriſtum negaret, & ille amplius profiteretur dominum Ieſum Chriſtum, omnia tormentorum genera in eum exercentes, ut non eſſet in corpore eius ſine uulnere locus, orationem fudit ad Dominum dicens: Domine Ieſu Chriſte Saluator meus, & Deus meus, iube ſuſcipi ſpiritum meum, quia iam deſidero ut accipiam coronam, quam Angelus tuus ſanctus mihi oſtendit. Et completa oratione emiſit ſpiritum. Sanctus uerò Agricola mitior habebatur motibus, ut ab ipſis etiam inimicis diligeretur. Ideoq; differebāt eius paſſionem. Sed hæc perſecutorum honorificentia, omni erat immanitate acerbior, quæ inuidebat martyrium. Deniq; ubi non acquieuit ſan-

ctus Agricola, crucifixus eſt, ut aduertamus illas blanditias eorum, non ſedulitatis fuiſſe, ſed fraudis. Supplicio ſerui dominum terrere uoluerunt. Vertit hoc Chriſtus in gratiam, ut martyrio ſerui dominus inuitaretur. Vtriꝗ nomen aptum martyrio, ut deſignati ad martyrium ipſis uocabulis uiderentur. 1 Ille Vitalis dictus eſt, quaſi qui contemptu iſtius uitæ, uerã illam uitam æternam ſibi haberet acquirere. Iſte Agricola, qui bonos fructus ſpiritalis gratiæ ſeminaret, & ſacri ſanguinis effuſione meritorũ ſuorum omnium, uirtutumꝗ rigaret plantaria.

Meritorum ſuorũ omnium. Habent ergo ſancti merita.

Sepulti autem erant Agricola, & Vitalis in Iudæorum ſolo inter ipſorum ſepulchra. Iudæi ambierunt cum ſeruulis ſepulturæ habere conſortium, quorum dominũ negauerunt. Sic & aliquando Balaam dixit: Moriatur anima mea pro animis iuſtorum, & tamen non cõmunicauit eorũ operibus, cum uiueret, quorum in animis cupiebat mori. Et iſti, quos uiuentes perſecuti ſunt, mortuos honorabant. Illic igitur martyris exuuias requirebamus, tanꝗ inter ſpinas roſam legentes, circunfundebamur Iudæis, cum ſacræ reliquię ueherentur. Aderat populus Eccleſiæ cũ plauſu, & lætitia. Dicebant Iudæi: Flores uiſi ſunt in terra, cum uiderent martyres. Dicebant Chriſtiani: Tempus inciſionis adeſt. Iam qui metit, mercedem accipit. Alij ſeminauerunt, & nos metimus martyrum fructus. Iterum audientes Iudęi uoces plaudentis Eccleſię dicebant inter ſe: Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Vnde bene lectum eſt: Dies diei eructat uerbum, & nox nocti indicat ſcientiam. Dies diei, Chriſtianus Chriſtiano. Nox nocti, Iudæus Iudæo. Indicabant ergo Iudæi, quod haberẽt ſcientiam martyrum, ſed non ſcientiam uerbi, Ideſt non ſecundum illam ſolius boni, & ſolius ueri ſcientiam. Ignorantes enim Dei iuſtitiam, & uolentes ſe iuſtificare, iuſtitiam Dei non receperunt. 2

Detuli ergo uobis munera, quæ meis legi manibus, ideſt crucis trophea, cuius gratiam in operibus agnoſcitis. Certe & ipſi dæmones confitentur. Condant alij aurum, atꝗ argentum, ac de latentibus eruant uenis. Legant precioſa monilium ſerta. Temporalis ille theſaurus eſt, & ſæpe habentibus pernicioſus. Nos legimus martyris clauos, & multos quidem: & plura fuerunt uulnera, ꝙ membra. Clamate martyrem, diceres ad populum Iudęorum, cum clauos eius colligeremus. Mitte manus tuas in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Collegimus ſanguinem triumphalem, & crucis lignum. Hæc ſanctæ uiduę negare non potuimus poſtulanti. Munera itaꝗ ſalutis accipite, quæ nunc ſub ſacris altaribus reconduntur.

Vide in quanto honore ſanctiſſimus pater habeat clauos & crucem martyris, ꝙ etiã ſalutis munera nuncupat, & ſub ſacris altaribus collocat. Quid dicis Eccleſiæ hoſtis? Fuit ne ſuperſtitioſus Ambroſius? Minime profecto, ſed pius & uerus dei cultor, & tu mendax potius & improbus.

Ea igitur uidua ſancta eſt Iuliana, quæ hoc domino templum parauit, atꝗ obtulit, quod hodie dedicamus, digna tali oblatione, quæ in ſobole ſua templa iam domino pudicitiæ, atꝗ integritatis ſacrauit. Dum Iulianã uolui dicere, Iudæam dixi. Non errauit lingua, ſed definiuit. Iudęa enim eſt anima, quæ Chriſtũ fatetur. Deniꝗ notus in Iudæa Deus. Ideſt, ubi agnoſcebatur deus non ubi negabatur. Eſt ergo in ſpiritu Iudęa, ubi maior portio intellectus, & ſyncerior, quia ſalus ex Iudæis eſt. Linguæ igitur error teſtimonium ſanctitatis inuenit. Honoremus ergo hanc uiduam, qa ſcriptum eſt: Viduas honora, quæ uerè uiduę ſunt. Licet uerboꝝ noſtroꝝ honorem non ambiat, ꝙ Apoſtoli mandatũ adæquauerit, habens in bonis operibus teſtimonium, quæ bene filios educauerit, melius inſtituerit.

VITA SANCTI MAMANTIS MARTYRIS, PER D. BASILIVM CAESAREAE CAPPADOCIAE Epiſcopum ſcripta.

Tomo operũm primo fol. 142. facie. 2.

NOn ignoro quanta ſit encomiorum publici conuentus magnitudo. At ut illam ſcio, ita & imbecillitatẽ meam ſentio. Cauſa nanq; ipſa exigit, ut dignum quid dicatur his qui conuenerunt, & quod ſpei reſpondeat, quã illi de nobis conceperunt, ipſi demum quoq; argumento quod tractandum eſt. Quoniam maxima ex parte martyrum hodie memoriam agimus, erecta eſt cuiuſq; mens, & paratus auditus, expectans ut dignum aliquid tanto martyre dicatur, quod & eccleſiam deſiderio circa illum permouet. Ita nanq; comparati ſunt ſynceri & candidi filij, ut magnifica de parentibus ſuis exigant encomia, nec facile ferant amplitudinem eorum quæ deprędicanda ſunt, per dicentis periclitari humilitatem. Quapropter quanto maior eſt animorum ad audiendũ auiditas, tanto maius imminet dicenti periculum. Quid igitur faciemus? Quomodo & deſiderijs ueſtris ſatisfaciemus, & ne ipſi impręſentiarum nihil utilitatis ad ea quæ tractanda iam ſunt adferẽtes, inutiles abeamus, cuiuſq; animũ adhortabimur, ut quæ in cognitione habet ad memoriam reuocans, ac mente renouans, ex ſe ipſo ſibi alimoniam paret, ut proprijs exhilaratus ſubſidijs domum reuertatur.

1 Vel ſolus hic locus omnium hæreticorũ mendacia cõtra ſanctos deſtruit. Habes .n. hic Sanctos apparere in ſomnis.

Cõſtitutos ad eorum ſepulchra, adiutores habere illos ad precandum.

Sanctos inuocari, & inuocatos opẽ ferre.

Aberrãtes ad uitam reducere.

Infirmis reſtituere ſanitatem.

Pueros mortuos reſuſcitare.

Vitæ terminos prorogare.

Spiritualium Chariſmatum diuitijs plenos eſſe.

Erubeſce igitur et cõfundere miſer, quicunq; ſanctorum gloriæ et poteſtati detrahere te poſſe putas.

Memores eſtote martyris quotquot illo per ſomnia potiti eſtis, quot quot in hoc loco conſtituti adiutorem ipſum ad precandum habuiſtis, quibuſcunq; ex nomine aduocatus ipſis adfuit operibus, quotquot aberrantes ad uiam reduxit, quoſcunq; ſanitati reſtituit, quibuſcunq; pueros iam mortuos ad uitam reductos reddidit, quotquot uitæ terminos prorogauit. Collectis in unum his omnibus ex cõmuni ſymbolo, martyri encomium conſtruite. Conferte inter uos mutuo, quæ quiſq; nouit, illa ſubminiſtret ignoranti, quę ignorat, illa accipiat ab eo qui nouit, atq; ita quaſi ad conuiuium quod quiſq; habet, conferentes, noſtræ ignoſcite imbecillitati. Iſta nanq; demum ſunt martyris encomia, ſpiritalium chariſmatum diuitiæ.

Non enim eſt, quod illum more ſecularium & externorum encomiorũ cohoneſtemus. Nõ eſt cur patres ac progenitores illuſtres proferamus. Nam turpe eſt aliunde ornare eum qui propria ipſe uirtute illuſtris eſt. Lege nanq; conſuetudinis talia inter encomia uſurpant. Alioqui ueritatis lege, quæ cuiq; ſint propria, ad ferenda encomia exiguntur. Neq; enim uelocem equum reddit, quod is, unde natus eſt, ad curſum aptus fuit, nec canis encomium eſt, ex uelociſſimis prognatum eſſe. Sed quemadmodũ & aliorum animantium uirtus in unoquoq; propria conſideratur, ita & propria uiri laus eſt, cuius ex rebus ab ipſo bene geſtis teſtimonium habet. Quid filio confert, de illuſtri natum eſſe parente? Ita hic martyr non accepit aliunde quem habet ſplendorem, ſed ipſe per uitæ conuerſationẽ gloriæ faculam accendit. A Mamante reliqui, non ab alijs Mamas gloriam habet. Hi pueri, qui pietatem ab illo ſunt edocti, per illum ſunt in honore. Nam ipſe ex ſe ipſo uirtutem quaſi ſcaturigine quadam producit. Non habet ut torrens, qui ex alieno confluxu glorioſus apparet, ſed

ſons eſt decorem ſuum ex proprijs uenis effundens. Celebremus uirum non alieno ſed proprio ornamento decoratum. 2

Vides eos qui equeſtri certamine uicerunt? Vides ſplendida illorum monumenta, quomodo lapides ſint neglecti? Ad martyris uero memoriam & tota regio mota eſt, & ad illius feſtũ diem urbs uniuerſa immutata geſtit. Neq; cognati diuitum ad maiorum ſuorum ſepulchra decliñant, ſed omnes ad pietatis locũ tendunt. Patrem hunc ueritatis ducem, & non eos qui corpori ſunt parentes, duces appellitant. Vides honorem conſtare ex uirtute, non ex diuitijs? Ita eccleſia in quibus eos qui præceſſerunt honorat, ad ea ipſa ſectanda admonet præſentes, ac ſi dicat, noli diuitias ſectari, noli deditus eſſe ſapientiæ huius mundi, quæ abolebitur: neque gloriæ, quæ caduca eſt ac fluxa. Hæc enim una cum ipſa uita intereunt. Sed pietatis eſto ſtudioſus operator. Illa te ad cœlũ uſq; extollet, illa & imortalem tibi memoriam, & perennem apud homines gloriam per hoc parabit, quod eos qui præceſſerunt honore afficit.

Ad Mamantis feſtũ Vrbs uniuerſa immuta eſt.

Sepulchrum martyris ad quod oẽs tendunt, pietatis locus ẽ.

Eccleſia martyres honorat, ut boni filij bonorum patrũ imitentur exempla.

Audiunt ne hæc noſtri temporis ſubuerſores Eccleſiæ?

Si quiſquam igitur paſtoris memor eſt, ne admiretur diuitias. Conuenimus enim, non ut diuitem laudemus, ne diuitem admiratus domum abeas, ſed ut paupertatem cum pietate coniunctam extollamus. Paſtorem eſſe, nihil habet magnificum, nihil quod ſapientiæ & induſtriæ referat exercitium. Caue ergo ad iracundiam motus probri gratria eum qui te læſit paſtorem uoces, nihil habentem, niſi quod ad uictum attinet quotidianum, peram et clauam remiſſe, tanquam diurna ſubſidia geſtantem, nullam craſtini curam habentem, beſtijs hoſtem, animalibus manſuetis compaſcuum, forum ac tribunalia fugientem, ſycophantarum ac mercaturæ ignorantem, diuitias neſcientem, proprium tectum non habentem, ſed ſub eo quod mundo commune eſt agentem, noctu ad cœlum ſuſpicientem, & per aſtra conditoris admirabilem potentiam conſiderantẽ. Ne pudeat nos ueritatis. Ne fabulatores illos extraneos imitemur, ne ueritatem uerborum ornatu obuelemus. Nuda eſt ueritas, abſq; patrocinio ipſa ſeipſam declarans. Humilitatem illius multo ſermone, imo magis encomio celebrabis. Paſtor ac pauper. Hæc ſunt homini chriſtiano ornamenta. Si doctrinæ pietatis duces inquiſieris, piſcatores inuenies ac publicanos. Si diſcipulos, coriarios, paupetes. Nuſquam ſplendor. Hæc 3
omnia cum ipſo mundo abolentur. Vide igitur cuius hominis diem feſtum agamus, cuius gratia alacres omnes ſimus, propter quem immutata ſit ratio uitæ noſtræ.

Cuius hominis diem feſtum agamus.

Quoniam uidelicet paſtoris admoniti ſumus. Ne contemnas uirum, ubi paſtorem audis. Qui deo primus placuit, Abel, paſtor fuit. Quis illũ imitatus eſt? Moſes magnus ille legiſlator, qui ut periculum declinaret quod a Pharaone imminebat aufugit, qui paſtorum deteſtatus fuit inſidias, ille (inquam) pecudes pauit in monte Choreb, & per paſturam ad colloquium dei peruenit. Angelum in rubo non iudicio diſceptans, ſed paſtorem agens, cœleſti colloquio dignatus uidit. Quis Moſen ſubſequutus eſt? Iacob patriarcha, qui pecudes paſcendo pro ueritate patientiam oſtendit, & in modica imagine uniuerſam uitam ſuam quaſi quodam caractere obſignauit. Cui conuerſationis huiuſmodi zelum poſt ſe reliquit? Dauidi. Dauid a pecudum paſtura peruenit ad regnum. Sorores quædam ſunt paſtura & regni adminiſtratio. Niſi quod illa irrationa-

llum,iſta uero rationalium animantium curam habet. Ita ſcilicet ad maiorem illa ſcientiam tranſitnm habet. Qua propter dominus utranque complexus,& paſtor eſt & rex,irrationales paſcens,maiori ratione prædítos ſub regni gubernationem includens. Vis diſcere quantæ dignitatis ſit paſtor? Dominus,inquit,paſcit me. Quomodo uero regiæ gubernationis ſoror eſt paſtura? Quis eſt iſte,inquit,rex gloriæ? Qui illic paſtor, hic rex dicitur.

Nec putes illum ab alijs quidem paſtorem uocari, ipſum uero id appellationis pudoris gratia non agnoſcere, quin ipſe degeneres paſtores cõpeſcens,in ſeipſum ueræ paſturæ teſtimonium transfert.Ego inquiens ſum paſtor ille bonus. Arcet degeneres, & ueritatem ſibi ipſi uendicat, Ego ſum paſtor ille bonus.Diſce quis ſit paſtor,& quis ſit bonus ille. Ipſe hoc interpretatur. Verus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. Mercenarius uero,& qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ,illi nihil eſt curæ quando lupum uenientem uidet. Hic quærit eccleſia,ſi dominus paſtor eſt,quis ſit mercenarius paſtor. Num diabolus? Et ſi diabolus mercenarius paſtor eſt, quis ſit lupus. At lupus diabolus eſt, beſtia immitis,rapax,inſidioſa,cõmunis omnium hoſtis. Habeat propriam appellationem mercenarius paſtor. Tunc quidem mercenarios paſtores dominus eos uocauit,qui tunc degenerauerant. Sunt uero & nunc, qui non ut proſint ouibus paſtores agunt, quibus proprie mercenariorum appellatio conuenit.Tunc principes ſacerdotum notabantur, & phariſæi,& omnis illa Iudaica ſecta. Illos dixit mercenarios eſſe paſtores,qui non ueritatis,ſed quæſtus ſui gratia paſcendi poteſtatem uſurparant, qui uano prætextu precationibus inſtabant, ut panem comederent uiduarũ & orphanorum. Mercenarij ſunt,qui proprium cõpendium curant. Qui pręſentia ſectantes,ad futura non adſpiciunt: mercenarij ſunt non paſtores.Et nunc mercenarij multi ſunt,qui pro miſera gloriola uitam ſuam impendunt ac produnt,qui iam quoque contra ſana domini uerba ſchiſma ſuſcitant.Cũ enim & tum eadem dominus dixiſſet,ſchiſma inter Iudæos oriebatur. Quidam dicebant, Dęmonium habet, quidam uero, dæmon oculos cæcos ut uideant illuminare non poteſt. Vides ueterem hunc eſſe

4 *Si Iudæorum eſt in partes ſcindi,eccleſiæ uero Chriſti integrã eſſe,conſiderent hæretici noſtri cuius partis ſint, qui in tot ſectas ſunt diuiſi.*

ſchiſmatis morbum? Mox enim uentilabrum adeſt.Paleas ſecernit a frumento,& quod leue eſt & inſtabile, ſeiungit ab eo quod alendi uim habet. Quod autem ſpiritali conueniens eſt alimoniæ,agricolis deputatur. Quapropter ſchiſma factum eſt,& alij iſto,alij alio modo pręſtantes fuerunt.Iudæorum eſt in partes ſcindi.Eccleſia uero dei,tunicam inconſutilem,deſuper contextam adepta, quæ a militibus ne ſcinderetur conſeruata eſt,Chriſtumq́; induta ueſtimentum illius ne ſcindat.

5 *O uere dignam tãto uiro doctrinã. Cognoſcitur deus ex eo q̃d audientes præcepta illius opere adimplemus. Et cognitio dei eſt obſeruantia mandatorum dei,nõ ina-*

Et cognoſco oues meas,& cognoſcunt me meę.Et hęc ad blaſphemię ſuę ſtructuram rapuit hæreticus. Ecce,inquit,dictum eſt,cognoſcunt me meæ,& cognoſco oues meas.Quid ergo uocat cognoſcere? An eſſentiam ſuam intelligere? An magnitudinem emetiri? An ea contra diuinitatẽ ſentire,quæ tu ore impudenti & temerario pronunciaſti? Vel non ex præcedentibus menſuram cognitionis huius intelligis, quid in deo cognoſcamus? Oues meæ,inquit,uocem meam audiunt. Ecce quomodo cognoſcatur deus. Ex eo quod præcepta illius audimus,ex eo quod illa audientes opere adimplemus. Hæc demum eſt cognitio dei,obſeruantiã uideli-

cet præceptorum dei,non inanis illa curioſitas,non eſſentiæ dei & ſupra
mundanorum inueſtigatio,non rerum inuiſibilium conſideratio. Cogno-
ſcunt me meæ,& cognoſco meas. Satis tibi ſit ſcire,paſtorem eſſe bonũ,
animam ſuam poſuiſſe pro ouibus. Terminus hic ſit diuinę cognitionis.
Quantus uero ſit deus,& quę illius menſura,& qualis eſſentia,talia ſuſci
tanti ſunt periculoſa,ei qui rogatur perplexa,& talium medicina eſt ſilen
tium. Oues meæ uocẽ meam audiunt. Audiunt inquit,non diſputant. Hoc
eſt,non ſunt inobedientes,non contendunt.

nis curioſitas inueſtigationis eſſentiæ eius & ſimilium diuinorum ſecretorum.

Quod etiam nota tu qui Chriſtum Chriſtum ſemper habes in ore,& nihil eorum quæ is pcipit facis.

Audiſti filium,at non ita generationis modos. Neq; igitur uel a me pe
tere,uel ipſi rationi ſubijcere de quibus nulla poteſt haberi ratiocinatio,
neq; per ſchiſma quod coniunctum eſt ſeparare uelis. Hac te ratione præ
occupans euangeliſta cõmuniuit ac cautum reddidit. Audiſti mane, &
continuo audis,In principio erat uerbum,ne filium humanam eſſe proge
niem putes,quæ ex non exiſtente prouenerit. Verbũ illum eſſe dixit,pro-
pter impaſſibilitatẽ erat,propterea quod tempori ſubiectus non eſt:prin-
cipium,ut natum patri coniungeret. Vides morigeram ouiculam,quomo
do audiat uocem domini? In principio,inquit,& erat,& uerbum. Ne di-
cas quomodo erat? Et,ſi erat, genitus non eſt, Et,ſi genitus eſt,non erat,
Ouicula nõ eſt iſta dicens. Pellis ouilla eſt,intus uero lupus latet. Qui hęc
dicit,pro inſidiatore habeatur. Oues meę uocem meam audiunt. Audiſti
filium? intellige ſimilitudinem quã habet ad patrem. Similitudinem dico
propter imbecillitatem ualentiorum corporum Et alioqui ueritas ita ha-
bet. Non enim uereor accedere ueritati. Non ſum ad ſycophantiam cõ-
modus. Verbo patris & filij identitatem ſeruo. Proprietatem in ſubſtan-
tia filij,formam intellige paternam, ut exacte imaginis rationem cuſto-
dias,ut competenter de deo ſentias. Ego in patre, inquit, & pater in me
eſt. Non confundit eſſentias,ſed uel ſimilitudinem identitatẽ exprimit.

At enim dilecte res iſta ſumme uidetur contraria, utpote quod ueſtra
audiendi obedientia imbecillitatem noſtram adegit in medium aliquid
adferre ac dicere,ut potentia dei in organi imbecillitate potiſſimum illu-
ſtraretur. Nam hac forſan ratione imbecillitas noſtra ſuperabundauit,ut
hoc amplius glorificetur qui quod infirmum eſt corroborat. Qui uero no
ſtram hanc panegyrim reduxit,& finem fecit anni præteriti uotis, ac ini-
tium dedit tempori iam imminenti. (Hæc nanq; dies pręteriti nobis tem
poris circulum terminat,& rurſus initium eſt iam aduenienti) qui & nos
huc congregauit,& futuri energiam largitur,in illo nos cuſtodiat indem-
nes,illæſos,& a lupi rapacitate ſecuros,& eccleſiam hanc immotam,ac 6
magnis martyrum turribus munitam conſeruet,& omnes furentium hę-
reticorum inſidias & incurſus in tranquilitate ac ſilentio auertat, nobis
uero donec ut diuina oracula diſcamus,& doceamus,ſubminiſtrata a ſpi
ritu ſancto gratia, cui cum patre & filio ſit gloria & imperium, nunc &
ſemper & in ſecula ſeculorum amen.

Martyres turres Eccleſiæ.

VITA SANCTI GORDII MARTYRIS MILITIS CAESARIENSIS, PER D. BASILIVM

Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopum ſcripta. 32

Tomo primo operum fol.116.

NAturæ lex eſt apibus innata fratres dilectiſſimi, ut niſi rex prius
agmen præcedat, ab aluearibus nuſquam diſcedant. Vos autem

dei populum,cum nunc primum ad martyres tanquã ad flores cœleſtes exeuntes,& huc frequentes conuenire uiderim, quo id duce feceritis ex-
1 quiro. Quis ingentem hunc æſtum excitauit? Quis hyemalem hanc triſtitiam in uernam ſerenitatem cõmutauit, ut populus ex ciuitatis ædificijs tanquam ex apum aluearibus hilaris egreſſus,ad ſuburbanum decus præclarumq́ martyris ſtadium conflueret? Quoniam igitur & nos,infirmitatis noſtræ oblitos celebritas martyris excitauit,age & ipſi quoq; quantum uoce contendere licet, ueluti bombantes apes uernantibus floribus circumfuſæ,præclara ipſius geſta perſonemus: rem quidẽ piam agentes, Simul & gratam ijs qui adſunt. In laude nanq; iuſti populus lætabitur.

Ecce quomodo etiam Baſilij tempore populi ad martyrum celebritates cõfluebant.

Salomonis lectio nobis nuper recitata, quid nam per latentẽ huiuſcemodi prouerbij ſenſum ſibi uelit,mecum ipſe cogitabam: an forte dicat, quod populus oratione magnifica, ac plane culta rhetoris cuiuſdam potentis quæ auditorum aures demulceat, oblectetur: præterea ſermonis ornatum, rerumq́ inuentionem, ac diſpoſitionem elegantem exoptet. Quod profecto mihi ueriſſimile non uidetur,cum ipſe nuſquam huiuſcemodi dicendi genere uſus fuiſſe inueniatur. Nam & ſanctorũ memorias, orationis & eloquentiæ fuco proſequi,non fas erat admonere,illi præſertim, cuius ſcripta ſermone ſimplici, nulloq́ ſtili apparatu conſpiciuntur. Quis ergo illorum uerborum ſenſus? Is uidelicet,quod populus ſpirituali lætitia gaudet, ſi eorum tantum admoneatur quæ iuſti patrarunt,atque inde ad æmulationem recte factorum,ab ijs,quæ audit accenditur. Illo-
2 rum enim qui in fide claruerunt hiſtoria ſimplex, uelut lucem quandam dei cultoribus ad uirtutis iter oſtendit. Quamobrem cum in ſacris uoluminibus Moſis uitam, morumq́ lenitatem noſtræ naturæ magnopere optatam narrante ſpiritu ſancto audimus, ſtatim æmulamur. Quod ſi reliquorum facta uirorum eloquentiæ floribus ornantur,ſanctis tantum adea quæ maxima geſſere demonſtranda,ſat fuerit oratio ſimplex. Itaq; dum uitam eorum qui in pietate conuerſati ſunt exponimus, dominum cum primis per ſeruos ſuos glorificamus, deinde & iuſtos ipſos teſtimonio eorum quæ ſcimus celebramus,& populum per auditum recte factorum exhilaramus. Ioſeph dum audimus aut legimus uitam,illius aſſequi caſtitatem magnopere cupimus. Si uero Samſonis narratur hiſtoria, ad illius imitandam fortitudinem accendimur.

Sicut cũ uitas ſanctorũ exponimus, deum in primis glorificam⁹, deinde iuſtos celebramus,ſic cum eorũ ſepulchra,memorias et pignora uiſitamus et ueneramur,ac eos in noſtrum auxilium inuocamus, o improbe heretice.

Sacra igitur ſchola,præcepta rhetorum aut inſtituta non ſequitur: nudam rerum expoſitionem pro encomijs habet, quam & ſanctis,ac nobis ſatis eſſe exiſtimant. Illis quidem ad uirtutis eorũ præconium:nobis uero ad imitationis gloriam atq; formam. Encomiorum nanq; lex eſt, patriæ dignitatem oſtendere,generis originem ex alto repetere, educationis incunabula diligentius referre. Noſtrum uero dogma hæc tanquam ſuperuacua dimittit:& quæ ſunt propria,ac uernacula ſectatur. Quidnam ego ſum melior,ſi mea ciuitas olim magna bella geſſit, aut de hoſtibus triumphauit? Si eadem optimo ſit in loco ſita, æſtate ac hyeme, cœlique temperie fruatur? Si fertilis eſt uiris gignendis, ſi ager paſcendo pecori ſufficiat? Si meliores nutriat equorũ greges quam uſquam reperiantur? Quid, inquam,iſta? An ad uirtutem cõmendatiores nos reddere poſſunt? Nos ipſi profecto decipimus,ſi in montis cacumine conſtituti,nubes nos tranſcendere,ac ſublime cœlum nobis cedere uidẽtes, hac de cauſa nobis ali-

quid

quid accedere exiſtimamus. Ineptum inſuper, ſi ſanctis, qui res orbis uniuerſas contempſerunt, his eſſe opus commendationibus putamus. Igitur noſtri tantum cauſa profectus, ſat fuerit illorum celebrare memoriam. Non enim noſtris indigent laudibus ornari, ſed nos ipſorum uitæ hiſtoria & commemoratione, imitationis gratia indigemus. Quemadmodũ enim ex igne naturaliter emicat ſplendor, ex unguento quoq; præſtanti diffunditur odor: Sic è ſanctorum commemoratione geſtorum, ad omnes prouenit utilitas.

Fuerit haud modici momenti eorum quæ olim geſta ſunt ueritatem exacte tenere. Nam obſcura quędam ſama, uiri huius præclara facta conſeruans, ad nos uſq; uenit. Quamobrem pictoribus recte comparabimur. Illi enim cum ex imaginibus imagines depingunt, uti par eſt, a prima forma plurimum recedunt. Nos item cum rerum geſtarum aſpectu caruerimus, ualde metuendum, ne dicendo rerum ueritatem atteramus. Verum quando eius hodie feſtum celebramus, qui in huiuſcemodi die certamen pro Chriſti nomine ſubijt, quantum ex eius hiſtoriæ notitia deprendere licebit, enarrabimus. 3 *Hodie Gordij feſtum celebramus.*

Fuit hic martyr beatiſſimus ciuis noſter Cæſarienſis: ex quo non mirum, ſi noſtra mentis affectus ad eum potiſſimum dirigitur, quod profecto ad uerum ac domeſticum nobis facit ornamentum. Nam ſicut arbores quæ bona ferunt poma, propriæ bonitatis laudem nutrienti tribuunt humo: Sic iſte ex noſtræ urbis prodiens utero, ad ſummumq; gloriæ culmen euectus, patriæ quæ eum produxit atq; aluit, honorem glorioſiſſimi martyrij tribuit. Iucunda nempe ſunt quidem & externa poma, modo ſapore delectent: ſed longe noſtro gratiora guſtui propria quam peregrina, præterquã quod & gloriam quandam nobis cõferre uidentur. Militiam exercuit, in qua locum admodum inſignem tenuit, ita ut centum milites eius imperio parerent: quodq; animi uirtute & corporis uiribus pręcelleret, cunctis inter ordines militibus præſtantior habebatur.

Ea ſane tempeſtate, cũ tyrannus impius qui tunc imperitabat, in Chriſtianum nomen uirus ſuæ feritatis effunderet, manumq; deo inimicã aduerſus eccleſiam exerceret, tota urbe pręconis tuba ſonabat, toto foro & per cõpita tyrannicum promulgabatur edictum, ne quis Chriſtum adoraret. Qui uero contra iuſſa faceret, morte plecteretur. Idola proponebãtur adoranda omnibus, lapideaq; ac lignea hominum ſimulacra pro uero numine colenda, & ſi qui recuſarent, extrema intentabantur. Confundebatur tota ciuitas, quæ rei nouitate attonita, tota tumultuabatur. Chriſtianorum domus ſingulæ uaſtabantur: Innocentium facultates diripiebantur. Fidelium & ingenuorum corpora, carnificum manibus diſcerpebantur. Matres familias per uicos trahebantur. Nulla iuuenum cõmiſeratio, nulla ſenum reuerentia erat. Inſontes noxijs ac maleficijs digna patiebantur. Complebantur ſupra modum carceres, domus inſignes & opulentæ uacuabantur. Pleni ſaltus, plena perfugis loca deſerta: ob unũ tantum crimen, quod Chriſtum colerent. Prodebat patrem filius. Pater filium accuſabat. Frater aduerſus fratrem inſaniebat. Seruus domino inſultabat. Adeo diabolicis artibus hominum animi affecti tenebantur, ut uelut in tenebris agentes ſeſe minime cognoſcerent. Præter hæc autem, domus orationis prophanorum manibus uaſtabantur, aræ ſanctiſſimę euer-

4 tebantur,nec erat oblatio ulla,nec thymiama. Diuinæ rei nullus iam locus erat amplius relictus. Cuncta mœror ingens ueluti diffuſa caligo occupabat. Sacerdotum collegia fugabantur. Sacer omnis conuentus cladem inſolitam expaueſcebat. Dęmones uero tripudiabant, & nidore ac ſanguine uictimarum infecta cuncta dabant.

Legant heretici noſtri quæ hic dicuntur, et cum ſimilia ab eis perpetrata ſint, nouerint ſe paganis infidelib' infideliores eſſe.

Hæc igitur exempla crudelia cum Centurio generoſus cōſpiceret, tantorum malorum exitum præueniens, abiecto militiæ baltheo, ſponte ſibi exilium delegit. Itaq; relictis honoribus, relictis omnis generis facultatibus, ſeruis, propinquis, amicis, uoluptatibus, & rebus alijs, quas cæteri maxime appetere, ac magno ſtudio parare ſolent, ad uaſta deſerta & hominibus inuia loca contendit: longe ſecum melius agi putans, ſi in ferarū receſſibus, quam inter idola uana cum hominibus habitaret: Heliæ prophetæ ſecutus exemplum qui cum Sidoniorum conſpiceret impietatem quotidie inualeſcentē, in montis Oreb ſpeluncam ſeceſſit, ac ſeſe ab omni humana conuerſatione, ut deum quæreret ac uideret, abdicauit. Vidit tandem quantum fas eſt homini mortali. Eodem modo noſter Gordius ſpretis omnibus, urbanos fugiens tumultus, fori clamorem, magiſtratuū ambitionē, tribunalium faſtum, obtrectatorę, ementes, uendentes, peierantes, mentientes, mimos, ſcurras, cætteroſq; huiuſcemodi generis homines, quibus magnæ urbes refertæ ſunt, multoſq; ſecum tanquam magnę naues alligatas puppibus cymbas per æquora trahunt. Inſuper uiſu auditu'q;, ac animo a uitijs purgato & libero, deum ipſum cōtemplando uidere meruit: tum magna diſcere myſteria, quæ non ab hominibus, nec per homines fuit edoctus, ſed magno uſus præceptore ſpiritu ueritatis.

5 Quamobrem ſecum meditans, quā ſit fallax & inanis uita humana, ac ſomnij phantaſmatis æquiparanda, in ſuperne illius uocationis amorem exarſit: ac ueluti fortis athleta ſeſe ieiunijs, uigilijs, orationibus, ſtudijs demum diuinæ eruditionis probe exercitatū, & ad certamen inſtructum animaduertens, hunc maxime diem obſeruauit, in quo frequens ciuitas uiſendo equeſtri ſpectaculo erat intenta: quod hoc in loco ea tempeſtate, in Martis, ſeu potius furentis bellorum dæmonis, honorem celebrabatur. Populus omnis ex edito ſpectabat, nec ullus deerat, nō Iudęus, non gentilis, non item Chriſtianorum multitudo, quæ negligenter uiuebat, & cum uanitatis concilio cōmixta ſedebat: nō declinans conuentus malignantium, ſed & ipſa tum equorum curſum & aurigarū agilitatem ſpectabat. Serui eo die ab opere liberi. Pueri e ſcholis ſpectatum currebant. Fęminæ proſtitutę ac ignobiles aderant. Plenum erat ſtadium, & omnis iam turba cōſederat, equeſtre certamen uidere intenta. Tunc magnanimus & fortis heros per montis cliuum in theatrum properans, non populum horruit, non quam hoſtibus ſe manibus traderet penſitauit, ſed corde intrepido & animo excelſo quaſi quædam continua ſaxa, aut arbores multas, eos qui circa ſtadium ſedebant pręter currens, in medio cōſtitit ſtadio, complens dictum illud, Iuſtus ut leo confidenter agit. Quid plura? adeo intrepido excelſoq; animo fuit, ut cum in eminentiore theatri parte ſtaret, ingenti uoce, quam qui audierunt extant adhuc aliqui, exclamauerit, & clare illud Apoſtoli ad Romanos dixerit: Ecce inuentus ſum ab ijs qui me non quærunt: his qui me nō interrogabant palam apparui. Quibus ſane uerbis ſe in eum ueniſſe locum ſignificauit minime coactum,

Veluti fortis athleta ieiunijs, uigilijs & orationibus exercitatus.

ſed ultro ſe ad certamẽ exhibuiſſe ſeruatoris exemplum ſecutum, qui cũ per atram noctem minime uideretur, ſe Iudæis manifeſtauit.

Omnium igitur oculos ſtatim in ſe conuertit. Erat enim aſpectu horridus, & quod montana diu incoluerat ſqualenti capillo, barba promiſſa, ueſte obſita, corpore toto aridus, pera præcinctus, baculo innixus. Quæ ſane omnia horrorem quendam uulgo aſpicienti incutiebant, ſimul & eũ illuſtrem magnopere reddebant. Vbi autem quis eſſet, cognitus fuit, gentilium ſimul & Chriſtianorum clamor eſt ortus: his quidem ob gaudium ſui cõmilitonis exultantibus, illis uero qui ueritati repugnant, iudicis animum ad eius cædem accendentibus, & iam ad mortẽ condemnantibus. Igitur clamor atq; tumultus omnia cõplebat. Equos, currus, aurigas, iam deſpiciebant. Fruſtra rotarum ſtridor aerem uerberabat, nullus aliud quã Gordium uidere malebat, nullus quam Gordium uerba ſonantem audire ſtudebat. Totum deniq; theatrum murmure more uenti per aera ſonaretis perſtrepebat, & equorũ curſum ſuperabat. Vbi uero per præconem ſilentium imperatum, conticuere buccinæ, ſopitæ fiſtulæ, uaria muſicorũ inſtrumenta ſiluerunt: Solus aſpiciebatur Gordius, ſolus audiebaẽ. Hinc ad præſidis tribunal qui tum in eodem loco ſedebat, certamenq; inſtituebat, confeſtim adductus, & ab eo quiſnam, aut cuius eſſet interrogatus, & patriam & generis & dignitatis locum quem tenuerat: præterea fugæ cauſam, ac reditus pariter enarrauit. Reuerſus ſum, inquit, palam oſtendens, quod tua edicta nihil omnino curo, ſed Ieſum Chriſtum ſpem meam, meumq; præſidium profiteor: cumq; acceperim te reliquos homines crudelitate ſuperare, hoc ſane tempus explendo meo uoto maxime idoneum ſumpſi.

His ſane uerbis uelut ignis ira præſidis accenſa, quicquid in eo furoris erat, in hunc ſubito conuertit. Præſto ſint, inquit, lictores, flagella, plumbatæ, corpus rotis ſcindatur, in equuleo ſuſpendatur, omne tormentorũ genus excogitetur: Feroces adſint feræ, igni tradatur, gladio feriatur, in altum deijciatur barathrum. Verum parua hæc omnia uiro execrando, digno qui non una tantum morte intereat. Quin, inquit, Gordius, damnũ profecto me facere uideor, ſi ſæpe uarijsq; modis extingui, uariaq; pro Chriſto pati ſupplicia nequeo. At ille his magis irritatus uerbis, magiſq; ſe lædi ac ſperni ob talem loquendi licentiam exiſtimans, naturali eius feritati uehementior acceſſit impetus: ac eo truculentior fiebat, quo ille conſtantior in contemnenda pœna uidebatur. Cum nulla tormentorum ratione, nullis armis a cœpto propoſito auerti poſſet, quin in cœlum oculos attollens, Sacra pſalmorum carmina decantabat: dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Et rurſus: Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et alia iſtis germana, quæ de ſacris promebat uoluminibus, ad animũ confirmandum, & in propoſito perſeuerandũ maxime facientia. Tantumq; abſuit, ut intentatas horreret pœnas, ut eas ultro in ſe prouocaret, ſupplicijq; moras uehementer increparet. Quid, inquit, tardatis? Quid ſtatis? Corripite corpus, membra fruſtatim cædantur: Deniq; quodcunq; de me ſupplicium uolueritis, ſumite. Nolite mihi beatam ſpem inuidere. Quanto enim mihi plus tormentorum acceſſerit, tanto plus referam præmiorum. Res enim in hac uita aduerſæ, nobis apud deum perpetuam pariunt uoluptatem. Si uulnera mille ac cicatrices pa-

timur, in reſurrectione ſplendido induemur amictu. Pro contumelia atque ignominia, palmas coronaſque aſſequemur. Pro uinculis & carcere, per ampla paradiſi ſpatia læti uagabimur. Pro accuſatione demum atque iniqua condemnatione, gloriam ex deo & angelis referemus. Minæ ueſtræ ſemina mihi ſunt diuina, unde immortalitatem perpetuaque gaudia metam.

Cum tandem uir beatus hac ſeueritate a fide obſtinata auerti non poſſet, alia tunc uia præſes eſt aggreſſus. Illecebris & omni lenitate contaminare conatus eſt, cum præſertim diabolus hac uti ſoleat arte, ut timidos metu perterreat, fortes leniat atque palpet. Quod imitatus præſes, ubi illũ rebus terribilibus non flexit, dolis ac placabilitate circũuenire quærebat: Quamobrem magna ſe daturum ſpondebat, quorum alia tunc haberet, alia Imperatorem daturum ei affirmabat, locum inter milites illuſtrem, facultates, opes, quicquid denique animus cuperet. At ille nec ſic quidem uictus, præſidis inſaniam ridebat, qui cõpenſare dignum aliquid ſupernis ſedibus exiſtimaret. Impius ille tunc laxatis iræ habenis furore percitus, enſem uagina diripit, lictorem coram aſtare iuſſit, & manu & lingua nefanda ad uiri damnationem ſe accinxit. Ad tribunal omnis theatri multitudo conuenit: reliquus uero populus, qui adhuc in urbe fuerat, prorumpens, ad hoc nouum properauit ſpectaculum, quod & angeli & homines uerebantur, dæmones uero perhorrebant. Quid plura? Concurrentibus eo cunctis, urbs pene uacua facta eſt, fluminis inſtar tota incolarum multitudine extra urbem ad locum martyrij confluente. Matres familias, nobiles, ignobiles properabant, domus ſine cuſtodibus relictæ, tabernæ negociatorum deſertæ, in foro uenalia diſiecta iacebant. Ex hoc tantum urbs tuta, quod omnibus extra mœnia egreſſis, nemo intus remanſerat, qui nefas aliquid perpetrare poſſet. Serui miniſterio neglecto, auidi ſpectandi erant. Qui etiam publico non fuerant adſueti, ad uirum hunc adcurrebãt. Virgines tunc primo extra domos prodeuntes, marium uultus conſpexere. Valetudinarij ac ſenes ipſi quoque extra muros cõtendebant. In tanto itaque ciuitatis cõcurſu, beatum Gordium alteram uitam iamiam per mortem corporis ſpectantem atque tenentem, neceſſariorum amicorumque turba circunſiſtebat, amplectabantur, oſcula dabant, demum flentes adhortabantur ne ſeſe in ardentes flammas conijceret, ne florem proderet iuuentutis, aut æthereas auras, ſoliſque dulce iubar relinqueret. Nonnulli quando a fide omnino auertere non poterant, aut fas putarent, quibuſdam eum uerisimilibus aggrediebantur rationibus, & Chriſtum tantum corde ſi cuperet retinere, ore autẽ negare ſuadebant. Nõ enim deum uerba, ſed loquentis animum inſpicere: Hoc ferme modo exaſperatum iudicis animum demulceri, & deum nihilominus propicium poſſe reddi aſſeuerabant.

At ille tanquam cautes immota maris exagitantibus fluctibus, nulla ui, nulloque uerborum impulſu quaſſatus, in obſtinato cœptoque propoſito inexorabilis permanſit. Vt enim ſapientis domum ſupra petram ædificatam, uis nulla uentorum, aut imber e cœlo uehemens, nec torrentis impetus quaſſare poteſt: ita demum nec preces ullæ, aut minæ conſtantiam eius in fidẽ Chriſti euertere potuerunt. Cumque mentis acie huc illuc circũcurſantem diabolum, & eius impulſu ac arte hinc lachrymas oriri, inde eum eloquentiæ ſuadendique copiam ſubminiſtrari animaduerteret, illud

domini

domini uerbum flentibus ait: Nolite flere ſuper me,ſed flete ſuper dei ini micos,qui in Chriſtianos continuo graſſantur. Ipſos, inquam,flete,qui ignem nobis parant,ſibi met gehennæ incendia,iramq; in die iræ theſaurizantes. Meum ſolicitare aut emollire animum deſinite. Ego enim pro nomine domini Ieſu Chriſti mille pericula, milleq; mortes ſi opus foret, adire ſum paratus. Alijs uero qui Chriſtum ore negare adhortabantur reſpondit: Lingua quidem quam Chriſti beneficio retineo, adduci non poſſum,ut ſuum neget autorem. Corde nanq; credimus ad iuſtitiam, ore uero confitemur ad ſalutē. Num militaris ordo,deſperatam habet ſalutem? Nullus ne centurio pius erit? Primi Centurionis exemplū ſuccurrat,qui cruci ſeruatoris aſſiſtens,eius diuinitatem per prodigia facta cognoſcens, non eſt ueritus adhuc Iudæis furentibus, in cęde nomen eius palam fateri. Quod enim animo ſenſit, id ore ſubito manifeſtauit: Vere dei filius erat iſte. Alius item centurio, Chriſtum adhuc in carne exiſtentem,deum & regem uirtutum eſſe nouit,qui poſſet ſolo uerbo opem ſuam per miniſtros ſpiritus egentibus adferre, cuius & fidem dominus uniuerſo Iſraeli prætulit. Cornelius item Centurio angelum domini uidere,& per Petrum ſaluus fieri meruit, cuius dominus preces ſimul & eleemoſynas reſpexit. Horum igitur Centurionum libenter diſcipulus & imitator eſſe cupio. Negem ego deum meum, in cuius cultu ſum educatus? Nonne cœlum,ſol,& aſtra omnia,lumen mihi clauderent ſuū? Credam profecto humum quam pedibus tero mihi ruituram. Nolite errare. Deus nequaquam irrideri poteſt,ex ore noſtro nos iudicat,ex noſtris,inquam, uerbis nos ſeruat & damnat. Nonne tremendam domini ſententiam audiuiſtis: Qui me negabit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui in cœlis eſt? Mihi conſulitis ut deum nolle diſſimulem? Quamobrem? ut uitam prorogem? mortem differam? dies adijciam? At ſupernæ uitæ longæuos perdā annos. An ut corporis cruciatus effugiam? At ſic non uidebo bona iuſtorum. Nam in perditum dedita opera, & fraude ac dolo, ſæuas tartari pœnas mercari, manifeſta inſania eſt. Vobis igitur conſulo,ſi male ſapitis,ſapientiam ac ueritatem diſcite. Si uero diſſimulatis, temporiq; obſequimini,uos hortor rogoq; relicto mendacio uera loquamini. Di ite quoniam dominus noſter Ieſus Chriſtus eſt in gloria dei patris. Nam hanc uocem emittet omnis lingua, quando in nomine Ieſu omne genu flectitur, cœleſtium, terreſtrium,& infernorum. Omnes profecto morti ſumus obnoxij,ſed non omnes inclytam martyrij mortem ſortiuntur. Non igitur naturalem uitæ curſum præſtolemur, mundana funera,ſupremas noſtrorū lachrymas deſpiciamus, cœleſtem gloriam uiolenta maturaq; morte præueniamus. Velociter ex hac uita, quæ potius eſt interitus longus dicenda, breui quidem labore ad ueram uitam commigremus. Quid miſeri ſupremum ætatis finem inutilem,ſterilem,infructuoſum,ſtultum,uanum, hominibus pariter & brutis cōmunem expectatis? Quicunq; enim nati ſunt, aut ſenio tabeſcunt, aut ægritudine corporis reſoluuntur, aut uiolento improuiſoq; caſu aliquo concidunt. Quando igitur omnino ſemel è uita migrandum eſt, martyrium pro Chriſti nomine,ut ſemper uiuatis,alacriter aſſumite: ac uitæ, quam omnino relinquere oportet,ne parcite: ſit pro neceſſitate uoluntas. Quanquam etiam ſi ſempiterna eſſent terrena iſta, nihilominus ſic quoq; pro

cœleſtibus commutanda eſſent. Verum quoniam fluxæ fragileſq; ſunt, & illorum comparatione magnopere indignæ, quis furor in his inuigilare, & illorum ſtudio ſpem illam beatam credentibus repoſitam negligere? Hæc ubi dixit Chriſti miles, crucis ſe ſigno cõmunit, & animi magna cõſtantia, uultu intrepido, colore nuſquam mutato, ad ſupplicium hilaris contendit: ubi tantam cordis præ ſe ferebat alacritatem, ut nõ lictorum, ſed angelorum manibus ſe committere uideretur, qui ſubito poſt interitum ſublimem eum in cœlum adferrent. Ad hæc tantus illius populi clamor ac tumultus eſt factus, ut uel tonãte cœlo nunq̃ ſimilis ſit auditus.

6 *Angeli Gordium ſubito poſt interitum ſublimem in cœlum afferrent.*

Hoc igitur huius præclari martyrŋ certamen fuit. Hoc hodierna dies ſpectaculum uidit, quod procul dubio tale eſt, ut nec temporis diuturnitas unquam abolere, nec longæ cõſuetudinis faſtidium tollere, nec aliud quidpiam, quamuis magnum exuperare ualeat. Nam quemadmodũ ſolem quanto magis aſpicimus, tanto magis eum admiramur, nec ullo modo aſſiduitate uileſcit: ſic & huius uiri ſanctiſſimi memoria, quo maiori eam temporis ſpatio retinemus, eo recentior in noſtris animis floret. In memoria enim æterna erit iuſtus. In terris quidem, dum terra durabit: In cœlis uero apud æquum & altiſſimum iudicem dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum: Cui honor & imperium in æterna ſecula. Amen.

Tomo operum primo fol. 93.

VITA SANCTÆ IVLITTÆ MARTYRIS,

PER D. BASILIVM MAGNVM CAESAREAE *Cappadociæ Epiſcopum ſcripta.*

1 *Magnus Baſilius indixit populo die͂ ſanctæ Iulittæ celebriter agendum.*

QVæ de beata Martyre prædicatio ſe offert uobis depromendam, huiuſce eſt cauſa congregationis. Hunc enim diem uobis indiximus celebriter agendum, quippe qui memoriam nouat magni illius certaminis, quod in muliebri quidem corpore generoſo alioqui animo & pluſquam uirili deſudatum, omni admiratione ſtuporeˈue perculit, cum illos qui & ipſi præſentes ſpectarunt decertantem, tum eos qui auditu percepturi ſunt in poſterum, referentibus his qui re ipſa tanti iſtius agonis periculum fecerunt.

Beatiſſima igitur mulier Iulitta, (ſi tamen decori ratio permittit eam uocari mulierem, quę heroica animi fortitudine ſupergreſſa eſt infirmam naturæ muliebris conditionem) cuius unius magnanimitate & conſtantia maximopere crediderim conſternatum eſſe & perculſum cõmunem humani generis aduerſariũ, nimirum indigniſſime ferentem a mulieribus ſibi præripi palmam uictorię, quippe qui conſuerit magnificas illas uoces expromere impotenti ſuperbia inſoleſcens, ſe ſcilicet concuſſurum uniuerſum terrarum orbem, & quaſi nidum, comprehenſurum, ac uelut oua derelicta è medio ſublaturum, urbeſq; adducturum in ſolitudinem, cũ iſte interim generoſæ huius mulieris uirtute tanto conſpicitur inferior, quam quo primum tempore ſolicitabatur, a Chriſto ut deficeret, adniſus eſt elidere argumentis & conuincere inconſtantiæ, quaſi quæ per naturæ infirmitatem minus poſſet continenter pietatem erga deum tueri ſeruare ue, hanc deniq; inuenit doctrice experientia conditione naturæ fortiorem, ut quę aduerſarŋ terriculamenta tanto eluſerit magis, riſuque proſequuta

eſt, quanto ille eam ſperabat ſe ijſdem perterræfacturum.

Formulam enim hæc, litem'ue iudiciariam intenderat unicuiſpiam ex primoribus ciuitatis, uiro qui fraude & uiolenta impreſſione undeuis extortas opes ſibi uni uendicarat, per rapinam & prædam confertim corraſerat diuitias. Hic terræ plurimũ circunciderat, neq; non agros, uillas, pecora ac famulos Iulittæ interceperat, deniq; eum omnem reliquam ſupellectilem apprime opulentã, & eam mulieri ademptam ad ſe tranſduxiſſet, forenſia iudicia celeri occupatione præuertit, ut corrumperet ſubornatis aliquot calumniatoribus, teſtibuſq; falſis, ſimul & cauſam cardinẽ reponens in illiberali & ſordida largitione, plane corruptela iudicũ. Dies ſtatus decidendę iſti cauſæ ut aduenit, en tibi præco ex nomine quemq; ciebat iam adornatis & aſſidentibus aduocatis. Cumq; hæc cœpiſſet inſtruere iudicem de impotenti tyrannide hominis, eſſetq; enarratura formulam modum'ue quo initio poſſederit primum, ſimul etiam edoctura diuturni temporis prolixitudine ſuã confirmari ditionem, ad hæc quum iam miſerũ in modũ deploraret uiolentã uiri & inexplebilẽ auaritiam in occupandis alienis, ille tum in aream fori progreſſus ait: Iſthęc actio eiuſmodi eſt, cui nulla quantiuis temporis præſcriptio ſuffragari debeat. Neque enim faſſit quid uis nobiſcum habere cõmune eos qui hactenus minime coluerunt deos Imperatorum, in prius Chriſti fidem eiurarint. Prætori in ſpeciem uidebatur is in medium proponere, quæ eſſent iuri conſentanea, quæ'ue maximopere conducerent. Iubetur mox afferri thus, prunas item, ſecundum hæc, percunctantur iudices eiurare ne uelit Chriſtũ, an ſecus? Eam quidem & legibus & legum ſuffragijs perfrui poſſe, abiuret modo Chriſtum. Quod ſi fixius adhæreſceret fidei, nullum iam ſibi relinqui uſum neq; fori, neq; legum, at ne reliquæ quidem Reipublicæ, quippe quæ iuxta ſanctionem legis per eius temporis Imperatores latæ, notam infamiæ incurriſſet. Illa quid ſecundũ hæc? Illici ne ſtudio capiebatur recuperandarum opum? Num quod ſibi nouerat uſui fore, neglectim tranſmiſit, obtinendæ controuerſiæ cauſa aduerſus ſibi iniurium? Periculo a iudicibus impendente conſternata animo eſt, & exterrita? Sane nihil minus. Quin ait, ipſa potius ualeat uita, ipſæ peſſum eant fortuitę facultates: at ne ipſum corpus mihi prius ſuperſit, quam in deum creatorem meum ulla impia uox mihi ex ore egeratur.

Eiuſmodi ſuis ſermonibus quo uidebat exaſperari prętorem infenſius, & acrioris iræ æſtu aduerſum ſe ſuccendi: hoc deo uberiores exoluebat gratias, quod dum ob corruptiuas facultates controuertit raptori, ac delitigat, uiſa ſit ſibiipſi ſancire bonorum cœleſtium poſſeſſionem: terram quidem perſpiciebat ſibi adimi, ut poſſideret paradiſum: addici infamiæ, digna ut haberetur corona gloriæ: corpus per contumeliam concidi flagris, uita quoq; hac temperaria ſpoliari, compos ut eſſet beatæ illius ſpei, ſanctorũ omnium choris allecta in cœleſtis regni gaudio. Denique dum interrogatur crebrius, nec aliam redderet uocem conteſtans ancillam ſe eſſe Chriſti, quin & eos execraretur, qui inuitarent & hortarentur ad abiurandam fidem: tum iudex ille iniquitatis non eam modo ampliſſimis illis opibus quæ præter iuſtitiam legumque ſanctiones illi ademptæ fuerant, priuauit, ſed & multam ei dixit, uita ut priuaretur ſuo quidem arbitratu, atrociter addicens eam igni. Hæc porro nullam ad rem earum quæ

interim dum uiuitur, oblectare nos aſſolent, uiſa eſt feſtine adeo excurrere, atq; ad deſtinatam ſibi flāmam concita perrexit, facie, habitu, ipſis quæ depromebat uerbis, alacritate inſuper effloreſcente, palam indicans quod in animo deliteſcebat, profuſiſſimū gaudium. Mulieres quotquot ſibi adſtabant proxime, obſecrabat, ne ad tolerandos pro tuenda chriſtiana religione labores, animos ſinerent remolleſcere: neu cauſſificarentur: aut prætexerent infirmam fœmineæ naturæ conditionem: eadem

2 Requiem, quæ eius meritis congruebat.

quippe maſſa qua & uiri & ipſæ conſtamus, dicebat. Ad imaginem dei perinde ac iſti, & nos conditę ſumus. Eſt ſane mulier ab opifice creata peræque ac uir capax uirtutis. Quid enim miri eſt? An non cōſanguineæ & ipſæ ſumus uiris per omnia? Non enim ad conſtituendam mulierem

3 Aſſeruauit rogus corpus Sanctæ honore præcipuo uenerabile, affinibus & cognatis incolume.

ſola eſt aſſumpta caro, ſed & os ex oſſibus: quo fit ut & ipſæ domino nihil minus ac uiri redhibere debeamus firmitatem fidei atq; conſtantiam, necnon in aduerſis patientiam.

His dictis, in lignorum ſtruem accenſam inſiluit, quæ perinde ac thalamus ſplendore coruſcus, corpus ſanctæ Iulittæ circumplexa, animam quidem in cœleſtem illam deſtinauit regionem, & quæ illius meritis con

4 Corpus Iulittæ loco affert uenerabilem ſanctimoniam, eo autem cōuenientes efficit ſanctiores. Quid dicis hic hæretice?

gruebat, requiem: corpus autem honore præcipuo uenerabile aſſeruauit affinibus & cognatis incolumæ, nec ulla ſui parte læſum, quod ſane in ornatiſſimo primarij templi urbis totius ueſtibulo conditum, loco quidem adſert uenerabilem ſanctimoniam, nec minus qui eo loci conueniunt, efficit ſanctiores. Terra porro iſtius beatæ aduentu aquam emiſit quæ ſuapte natura nulli nō noſtrum gratioſiſſima eſſe debeat, adeo ut martyr hęc

5 Tu qui dicis Sanctos nil poſſe poſt mortē, uide quam gratiam ſancta Martyr huic urbi beati Baſilij attulerit, quam utique ſecundum te nil ualens, neq; ſciens quæ circa nos agūtur, nunquam afferre potuiſſet. Sunt ergo tua mera impoſturæ & mendacia.

imaginem pientiſſimæ referat matris dum nutricis in morem totius incolas urbis alit ſuauiter, perinde ac lacte quopiam in communes uſus affatim ſcaturiente. Hanc ipſam in nos benigne contulit martyr gratiam, quā olim ſuis Ierichuntinis Eliſæus impartiuit, dum ſalſilaginem naturæ communis aquarum loci iſtius circunquaque finitimi benedictione permutauit in ſaporem, dulcem plane, delitioſum & perquam ſuauem.

Viri ne, quæſo, ſiueritis tuendæ religioni uos conſpici mulieribus inferiores mulieres ab hoc propoſito uobis exemplo ne deſciueritis, quin citra prætextum omnem cohæreſcite preſſius ſuſceptæ ſemel huic pietati, & reipſa facite periculum, hanc naturæ ueſtræ imminutionem nulli eſſe uobis impedimento, quo minus poſſitis conficere quiduis operis boni. De hac martyre plura dicere parantem reuocat, nec ſinit diuturniorem trahere moram ſermo, qui heri quidem mihi cœptus eſt, nec uſquequaq; abſolutus.

Tomo primo operum fol. 125.

VITA SANCTI BARLAAM MARTYRIS, PER D. BASILIVM CAESAREAE CAPPAdociæ Epiſcopum ſcripta.

PRimum quidem Sanctorum mors planctu ac lachrymis cohoneſtabatur. Vehementer mortuum Iacob defleuit Ioſeph. Et Moſis mortē Iudęi haud parum planxerunt. Samuelem quoque multis lachrymis ornarunt. Nunc uero morientibus Sanctis exultamus. Triſtium nanque poſt crucem domini immutata eſt natura. Iam

non

non amplius Sanctorum obitus lamentationibus proſequimur, ſed tripudiis diuinis circum ipſorum Sepulchra ueluti choreas ducimus. Somnus autem iuſtis eſt mors. Imo magis migratio ad uitam meliorem. Hinc eſt quod martyres exultant dum trucidantur. Nam deſiderium fœlicioris uita iugulationis dolorem extinguit, & emortuum reddit. Pericula non reſpicit martyr, coronas reſpicit, plagas non horret, ſed præmia numerat. Non uidet lictores inferne flagellantes, ſed angulos ſuperne lætis omnibus acclamantes imaginatur, non ſpectat ad temperantia pericula, ſed ad præmiorum æternitatem. Splendidum & a nobis iam arrhabonem aſſequitur, dum diuinis acclamationibus ipſi applauditur ab omnibus, & innumeros uinctos è Sepulchris conuertit & attrahit.

I

Tripudiis diuinis circum ſanctorum ſepulchra ueluti choreas ducimus.

Si iuſtis mors ſomnus eſt, non recte illi appellantur mortui à quibuſdam.

Hoc ipſum ſane hodie forti ac ſtrenuo Barlaam uſu uenit. Inſonuit enim bellica martyris tuba, & armatos pietatis milites, ut uidetis collegit. Athleta Chriſto adhærens prædicatus eſt, & ſtatim excitatum eſt eccleſiæ theatrum. Et quemadmodum fidelium dominus dixit, Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, uiuet, mortuus eſt fortis Barlaam, & applaudit illi panegyris. In Sepulchro conſumptus eſt, & ad conuiuium aduocat. Nunc tempus eſt ut exclametis. Vbi eſt Sapiens, ubi ſcriba? ubi diſceptator ſæculi huius? Agreſtis homo inſuperabilem nobis hodie pietatis exhibet doctrinam, quem Tyrannus rapuit quidem, ueluti facilem prædam ac uenationem nactus, poſtea uero inſuperabilem militem ſenſit, quem tanquam in ſana ac delira loquentem riſit, mox uero angelica uirtute ſtrenuum horruit. Mores enim hominis non fuerunt cum organo linguæ barbari, nec ratio cum Syllabis claudicare uiſa eſt. Sed erat alter Paulus cum Paulo dicens, etiam ſi Sermone ſum rudis, non tamen ſcientia. Torpebant iam flagellando lictores, martyr uero robuſtior inueniebatur. Lacerantium manus eneruabãtur, uerum mens lacerati haud quaquam flectebatur. Neruorum harmonias iam flagra remiſerant, ac fidei uigor uehemẽtius ſtringebatur. Perfoſſa latera abſumebantur, mentis uero philoſophia florebat. Maior carnis ipſius portio emortua erat, at ipſe martyr quaſi nondum inito certamine firmus erat. Nam quando pietatis amor animum hominis præoccupat, quodcunq; illi pugnarum genus ridiculum reddit, & quotquot illum deſideratæ rei gratia conuellunt, delectant magis quam conſternant. Teſtis mihi eſt affectus ille ac deſiderium Apoſtolorum, unde Iudæorum ipſis aliquando flagella iucunda reddita ſunt. Abibant enim, inquit, gaudẽtes a conſpectu concilii, quod digni habiti eſſent qui pro nomine Ieſu contumeliam paterentur.

Talis & nobis hodie laudatur miles, qui ſupplicia loco gaudii duxit. Flagellis ſe tanquam roſis impeti arbitratus, pietatis obfuſcationem nõ ſecus atq; iacula quædam declinauit. Iudiciarium furorem quaſi quandam fumi offuſionem reputauit. Efferas ſatellitum acies riſit, pericula calcauit, quaſi ſuper roſis tripudiaret. Plagis affectus lætatus eſt, ac ſi honore afficeretur. In ſuppliciis uehementioribus non ſecus exultauit, quam ſi præclara brabia acciperet. Nudatos gladios deſpuit, manus lictorum cera molliores ſenſit. Lignum tormento deputatum, ueluti ſalutiferum complexus ſalutauit. Carceris clauſura quaſi prato quodam uiridi oblectatus eſt, tormentorum adinuentionibus ueluti uariis floſculis iucundatus eſt. Dexteram habuit igne firmiorem, cuius illi machina poſtremo

ab hoſtibus applicabatur. Aræ nanq; pro more dæmoniaci libaminis, igne impoſito, martyrē adductum ſiſtentes, focoque incenſo dexteram ſupinam impendere iubentes, manu quaſi æreo altari abutebantur, thure illi ardenti malicioſæ impoſito. Sperabant enim ignis ui expugnatā manum neceſſario ac uelociter incenſum thus in aram excuſſuram, papæ, quam multiiuga ſunt impiorū præſtigia. Quoniam innumeris uulneribus, inquiunt, contentioſi pugilis mentē non fleximus, uel manum illius flamma incendamus. Quoniam uarijs machinis animū illius haud quaquam permouimus, dexteram igni admotam permoueamus. At ne hac quidē ſpe miſeri potiti ſunt. Nam flāma manū quidem ambedit, perdurauit uero illa cineris inſtar flāmam ferens. Tergum ſæuienti igni non dedit, quemadmodū fugitiui & imbelles ſolent, ſed immota perſtitit ſtrenue contra flāmam dimicans, & Propheticas martyri uoces proferendas adminiſtrans, ut diceret, Benedictus dominus deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellū. Ignis cum manu conſligebat, ſed ignis uincebatur. Luctabantur inter ſe flāma ac dextera martyris, ſed dexteræ noua quædam certaminum uictoria concedebat, dum flāma quidem per mediam manum exigebatur, ipſa uero manus adhuc ad luctam porrecta erat.

O manum ignē contentioſiorem, o manum ab igne flecti neſciam. Et o ignē a manu uinci doctum. Ferrū uidetur ignis tyrranide emolliri, æs cedit ignis potentiæ. Solet illo lapidū quoq; uinci duricies. Nunc uero martyris dexterā extenſam ignis ille comburens nō flexit cuius uigor omnia domat. Merito ſane martyr iſte ad dominū huius gratia clamaret: Tenuiſti manū dexterā meā, & in uoluntate tua deduxiſti me, et cum gloria ſuſcepiſti me. Quomodo te ô ſtrenue Chriſti miles appellabo? ſtatuā ne uocabo? Sed multū ita de tua tolerantia detriuero. Nā acceptā ſtatuam ignis emollit, dexterā uero tuā adigere non potuit ut uel uideretur aliquo uſque moueri. Si ferreū nominauero, & iſtam imaginem dexteritate tua inferiorem inuenio. Nam tu ſolus flāmæ perſuaſiſti, ne manū domaret, tu ſolus dexteram loco aræ habuiſti, tu ſolus ardenti dextera facies dæmonum percuſſiſti, & tunc quidē flāmante manu capita illorū liquefeciſti, nunc uero eadē incinerata exercitus illorū peſſundans excæcas.

Sed quid puerili balbutie uictorē extenuo? Quin magnificentioribus laudum ipſius linguis cedamus. Sonantiores doctorum tubas ad illius præconia aduocemus. Exurgite nunc ô præclari athleticorum geſtorum pictores. Mutilam ducis imaginem ueſtro illuſtrate artificio, & obſcurius a me depictum coronatum athletam, ueſtræ induſtriæ coloribus conſpicuum reddite. Abibo certaminum ac uictoriarum martyris a uobis poſita imagine uictus, gaudebo tali hodie per ueſtram dexteritatem uictoria ſuperatus. Video manus huius luctam cum igne exactius a uobis depictam, uideo alacriorem pugilem per ueſtram depictum imaginem: plorent dæmones & iam martyris in nobis perculſi uictorijs, ardens iterum illis ac uictrix manus oſtentetur, pingatur in tabula una, & certaminum agonotheta Chriſtus, cui ſit gloria in ſeculorum ſecula. Amen.

VITA SANCTI BABYLÆ EPISCOPI ET MARTYRIS, PER D. IOANNEM CHRYSOSTOMVM contra Gentiles ſcripta. 35

Habetur Tomo tertio operum eiuſdem fol. 624.

QVod uetera ea quæ nos auditu accepimus, non minore fide digna ſint, ꝙ quæ præſentia ſunt, & quæ ipſi uidemus, id certe omnes fatentur, niſi ſi qui forte ſtupidi, ac delirantes fuerint, uerũ ut uictoriam etiam uel ex ſuperioribus facultatibus reportemus, uolo & memoriæ noſtræ nouum quoddam, atque inopinatum facinus proferre. Enim uero ne tumultuemini, ſi miraculũ ætate noſtra factum dicturum me pollicitus, tamen a ueteri hiſtoria narrationis exordium contexere aggredior, neq; enim intra uetera illa tantũ ſubſiſtam, neq; quæ ego uetera ſum huc allaturus, ea a rerum nouarũ argumento diſcrepant, ſic enim utraq; inter ſeſe cohærent, ut non poſſis illorũ conſequentiam alteram ab altera ſeparare. Id quod auditis rebus probe iudicabitis.

1 *Si omnes hæretici iuxta Diuum Hiero. aduerſus Luciferianos, ſunt Gentiles, et cum hæretico ſicut cũ gentili loquendum, hanc Homiliã ita contra ſe Hæretici noſtri ſicut contra Gentiles ſcriptam fuiſſe arbitrari debent.*

Fuit Imperator quidam maiorũ noſtrorũ temporibus, qui qualis alioqui fuerit, dicere non habeo, uerum ubi ſcelus ab eodem magna audacia atq; improbitate factum audieritis, et reliquam morum illius crudelitatẽ perſpectam habebitis, quod nam ergo piaculum id fuit? Viſum fuerat genti cuidam cum hoc Imperatore bello decertanti bellũ tandem componere, ſic ut neque alteros affligerent, neque ipſi uiciſſim ab alteris poſt hac affligerentur, quin potius moleſtijs, periculis, omni denique timore defungerentur, ac partis contenti, nihil quicquam præterea requirerent, præſtare enim timore procul depulſo mediocribus frui, ꝙ plura appetentes ubiq; timere, trepidare, atq; adeo malis ultro citoque datis, & acceptis uitam tranſigere. Itaq; cum conſtitutũ illis eſſet, bello prorſus depoſito, quietam ac minime ſolicitam uitam uiuere, uiſum eſt cõmodum hoc firma aliqua pactione ac ſtabilibus terminis uinctum confirmare. Tum fœdere facto, dato, atque accepto iureiurando, & regi præterea ſuo ſuadere conantur, uti ſuo ille filio (puer autẽ is admodũ erat) pro certo pacis pignore depoſito præſtaret, tum ut qui prius hoſtes erant, bono in reliquum tẽpus animo eſſent, tum animi ac conſilij ſui teſtimonio prodito indicaret, ſe, quam pacẽ cum illis faceret, eam citra dolum omnẽ facere, qua oratione rex adductus filium dedidit, ut ipſe quidẽ opinabatur, amicis, ac ſocijs, ut uero rei exitus probauit, beluæ omnium beluarũ crudeliſſimæ. Amicitiæ enim ac fœderis lege regium illum puerulum cũ accepiſſet, ſtatim omnia ſimul conculcauit, ac ſubuertit, iuſiurandum, pacta, pudorem eum qui homini ab homine, religionẽ quæ deo debetur, miſericordiam quam a nobis ætas illa impetrare ſolet, ac neq; iuuentus feram illam flexit, neq; ſane, quæ huiuſmodi ſceleribus comes eſſe ſolet, ultio agreſte illud pectus terruit, neq; patris filium deponentis uerba eiuſdem animũ ſubiere, ea, inquam, quæ ille filium in manũ tradens fortaſſe mandarat, dum poſtulat uti illius curam quã diligentiſſime Imperator ſuſciperet, patrẽ etiam illũ filio ſuo appellans, dum obſecrat, ut quaſi ipſe genitor foret, ſic illum enutriret, atq; erudiret, perficeretq;, ut maiorũ ſuorũ nobilitate dignus ille olim euaderet, denique dum idem pater inter hæc uerba media filij dextram homicidæ dextræ inſertat, ac multis etiam cũ

lachrymis congreſſum ſoluit, horum omnium inquinatiſſimus ille nihil quicꝙ ſecum reputans, quin potius omnibus illis una ex animo excuſſis, cędem illā cędium omnium ſceleratiſſimā patrat.

Hoc enim flagitium filij etiam proprij cęde grauius eſt, cuius rei teſtimonium a uobis mutuabor, qui uticꝙ non ſic, opinor, indoluiſſetis (ſi modo ex animi mei affectibus & ueſtrorū item affectuū coniecturam facere oportet) ſi illum audiſſetis proprium filium occidiſſe, tum enim unà cum cōmunibus legibus & naturæ etiam leges ſubuerti uiſæ fuiſſent. Hic autem plurima ſimul concurrerunt, quæ numero ipſo naturæ neceſſitudine ualidiora eſſe poſſunt. Quoties enim mihi ante oculos obuerſatur adoleſcens ille prorſus innocens, idem a patre deditus, idem a maiorū ſuorū regia auulſus, idem domeſticas delicias, gloriam, honorē cum extorri uita, hoc nomine cōmutans, ut poſſet impurus Imperator pactis cū hoſte fœderibus fidere, idem poſtea ab illo miſerè confectus, & ſplendore domus paternæ per eadem fœdera priuatus, deniꝙ ab eodem iugulatus, nimirū ſecum pugnans me ſubit affectus, liquefacto ſimul, atꝙ exæſtuante intus animo, quorū affectuum alterū mœſtitia parit. Nam dum mecū reputo ſceleſtum illum armantē ſeſe, gladium intentantē, pueri collum apprehendentē, qua dextra depoſitum receperat, hac eadē gladium in illud impellentē, diſrumpor, atꝙ adeo ira ſuffocor. Rurſus dum intueor, iuuenem illū timentem, trementē, ploratus extremos plorantem, patrē inclamantem, hunc ipſum iſtarū rerū autorē fuiſſe teſtantē, cędem non ei, qui gladium in guttur mergeret, ſed ei, qui ſe genuiſſet, acceptam referentem, necꝙ fugam adornare, necꝙ ſibi auxilio eſſe ualentem, ſed quod unum ſupereſt, fruſtra de proprio parente expoſtulantē, deniꝙ plagam receptantem, palpitantem, calcibus pauimentū ferientem, terram ſanguineis riuis inquinantē, ipſa mihi intus uiſcera diſcerpuntur, ipſa mihi cogitatio obtenebratur, ac mihi ob oculos mæſtitiæ caligo quædā offunditur. At uero non perinde belluinū illud Imperatoris pectus affectum uideas, quin potius quaſi uel agnū, uel uitulum imolaturus, ſic ad ſceleſtā illam cędem animatus fertur.

Et puer quidē plaga accepta exanimis iacebat. At percuſſor admiſſo ſceleri patrocinabatur, poſteriori facinore prius illud obſcurare laborās. Exiſtimaturus es fortaſſe me de ſepultura loqui uelle, decꝙ Imperatoris impietate, qui a ſe occiſo ne tantillum quidē terræ impertiuerit. Ego uero aliud quoddā facinus eo, quod a me iam dictum eſt, longe atrocius indicaturus ſum. Nam manus illas impias tam innocenti ſanguine ubi conſpurcauit, atꝙ cōſcelerauit, nouamꝙ illam tragędiam peregit, quaſi nullo prorſus a ſe ſcelere facto, effrons, & ipſis etiam ſaxis durior, ad dei optimi maximi templum feſtinabundus accurrit. Miraturi fortaſſe ſunt nonnulli cur factum eſt, ut qui tam ſęuum patraſſet facinus, diuina ſtatim plaga percuſſus non fuerit, aut quo pacto prius ꝙ introiſſet, in illum deus nō continuo fulmen cęlitus contorſerit, ita ut eiuſdem os impudens cœleſti igni mox conflagraret. At ego, ſi quibus huiuſmodi cogitatio in animum deſcenderit, laudo quidē illos & admiror excandeſcentiæ iſtius cauſa, tamen huic meæ, de illis tum laudationi, tum admirationi, nonnihil certe adhuc deeſſe dico. Etenim iuſta quidē illos indignatio ſubit, tum ob peremptum iniuria puerū, tum ob diuinas leges tanta cū petulantia, atꝙ contu

melia uiolatas,ſed ĳdem tamen iræ impotentia exæſtuantes,rem ipſam totam non perpendunt. Iuſtitiæ enim lege hac,alia quædam lex longe ſublimior in cœlis lata eſt. Lex uero ea quæ tandē eſſe poteſt?Iis qui peccatum aliquod cōmiſere,pœnā non e ueſtigio deum irrogare,ſed tēpus delinquenti concedere,ac ueluti præſcriptū diem ſtatuere,intra quem,peccatum quū depoſuerit, pœnitentiæ beneficio par tandem ĳs euadat, qui nullum prorſus peccatū admiſerunt.Id quod & tunc deus in miſeri ac perditi illius cauſa declarauit,ſed nullus tamen propterea ſubſequebatur profectus,inemendatus enim perſiſtebat. At deus,quo eſt in humanū genus amore,hoc etiam cū prouidiſſet,ne ſic quidem illum deſpexit,neq; partes ipſe ſuas intermiſit, ſed & laborantē inuiſit, adhibitis etiam ĳs remedĳs,quæ ſalutē afferre poſſent,cæterū tantū abfuit,ut porrectum ille medicamentū admitteret,ut uel medicū ad ſe hoc nomine miſſum trucidauerit. Medicamentū porrò,ac medicinæ item ratio huiuſmodi erat.

Forte fortuna per quod tempus crudelis,ac miſeranda quā dixi fabula licentioſe ageretur,magnus quidam atq; admirabilis uir,(ſi modo uiri nomine deſignare illum fas eſt) noſtri huius gregis curam gerebat, Babylas huic nomen erat,is igitur,per eos dies Chriſti eccleſiam hanc a ſpiritus gratia ſibi concreditā quū haberet,Heliam atq; huius æmulum Ioannem,non dico præterĳt,ne inuidioſo admodū uerbo utar,ſed uſqueadeo eſt aſſequutus,ut ne rantillum quidem illorum generoſorum pectorum libertati conceſſerit. Neq; enim paucarū Ciuitatum tetrarcham,neq; gentis unius regem, ſed eum, qui imperio ſuo plurimam totius orbis partem contineret,ipſum,ipſum hunc (inquam) homicidam,de quo nobis eſt ſermo,eundem multarum gentium,multarum Ciuitatum,immenſi itē exercitus dominum,eundem quoquo te uertas, tum ab imperĳ amplitudine, tum a morum ferocitate terribilem, quaſi uile quoddam ac nullius pretĳ mancipium,ſic a dei templo exegit,tanta adeo cum conſtantia atq; animi pręſentia,cum quanta paſtor ſcabioſam,ac morbidam ouem ab ouili excludit,dum prohibet ne laborantis ouis morbus ad reliquū quoq; gregem contagione ſerpat. Et hæc quidem fecit Babylas, re ipſa ſeruatoris noſtri uerbum confirmans: Solum illum uidelicet ſeruum eſſe,qui peccatum facit,ut ſexcentas etiam coronas capite geſtet, ut omnibus, qui ſuper terram ſunt hominibus imperare uideatur, qui autem culpæ nullius ſibi conſcius eſt,ut in ſubditorum claſſe cenſeatur,hunc uel regibus omnibus regaliorem,præſtantioremq; eſſe. Ergo ipſum Imperatorem ſtatim is,qui illius imperio parebat,rexit, & ei,qui omnium dominator erat,ſubditus iura dedit,atq; adeo aduerſus eum damnationis calculum tulit.

Tu uero quiſquis es,qui hæc audis,noli quod dictum eſt leuiter tranſmittere. Nam auditus facti huius nuncius,extitiſſe ex ſubditis qui Imperatorem a templi ueſtibulo exegerit,per ſe abunde ſatis eſt,ad cōmouendos ac perterrefaciendos auditorum animos, qui ſi uis miraculum totū exactē pernoſcere,ne uerbum ipſum nudum ſpectes,ſed ponito tibi ante oculos,hinc ſatellites haſtatos,hinc milites ſcutatos, hinc tribunos, hinc exercitus duces, hinc permultos in aula regia educatos, hinc eos quibus Ciuitatum adminiſtratio credita eſſet,hinc præeuntium,hinc ſequentium faſtum,hinc aſſeclarum ſeipſos urgentium turbam,deniq; uniuerſum Imperatoris famulitium, ſecundum hæc ipſum Imperatorem in medio illo

comitatu multo cum faſtu ingredientẽ, eundemq́; ueſtium, purpuræ, lapillorum, hac illac conſperſorum, in dextra, in militaris ueſtis cõmiſſura, in capitis diademate refulgentium ſumptu ſibi placentem, ac ne hoc quidem loci cęptæ ſemel a te imaginis iſtius faciem finias, quin eandẽ proferas ad dei uſq; ſeruũ illum, beatum, inquam, Babylam, eiuſdemq́; humilem habitum, uulgarẽ ueſtem, animã contritam, ſenſum ab omni temeritate alienũ, atq; his demũ coloribus utrunq; cũ depinxeris, & alterũ alteri oppoſueris, tum certe facti huius miraculum belle perſpicies. Imo uero ne ſic quidem id exacte cõprehendes. Babylæ enim fiduciam nullius plane ſermo, nullius oculorũ acies repręſentare queat, ſed ſolum illius experimentum, atq; uſus, cuius generoſi animi pręſentiam ſolus is poſſit recte animo concipere, qui potuerit ad id fiduciæ faſtigium pertingere. Quomodo enim ſenex ille acceſſit? quomodo prætoriam cohortem diſſipauit? quomodo labia diduxit? quomodo uerba fecit? quomodo increpuit? quomodo dextram in pectus impactam firmauit? pectus inquã, ira turgens, ac cæde feruens, quomodo homicidam exegit? nihil illum eorũ, quę agerentur deterruit, nihil de ſententia deduxit.

Exclamare hic libet, o animũ imperterritũ, mentemq́; excelſam, o cęleſte pectus, & conſtantiam angelicã. Quaſi enim depictam in pariete uideret uniuerſam illam ſpeciem, ſic omnia intrepide generoſus ille uir peregit. Etenim illum ſacræ erudierant literæ, mundi huius res omnes non niſi umbrã eſſe, ac ſomnium, & ſiquid his uanius eſt. Propterea Babylam nihil ea omnia terruere, imò uero magis animauere, illorum enim quæ corã contuebantur aſpectus, eius cogitationẽ traducebat ad ſupremũ illum regem ſedentẽ ſuper Cherubin, abyſſos contuentẽ, ad thronũ illum glorioſum, & excelſum, ad exercitũ illum cęleſtem, ad angelorũ myriadas, ad chiliadas archangelorũ, ad ſuggeſtum terribile, ad tribunal incorruptũ, ad flumen ignis, ad iudicẽ ipſum. Propterea certe ſe ipſe totũ a terra in cęlum transferens, quaſi iudici ipſi adſiſteret, ipſumq; audiret iubentem ut ſceleſtum atq; inquinatũ illum a ſacroſancto grege expelleret, ſic eiecit, & a reliquo armento ſeparauit, nihil prorſus reſpiciens eorũ omnium quę uidebat, quęq; terrifica alijs uidentur, quin potius illo uiriliter, atq; admodum generoſe expellendo, diuinis legibus uim, ac tyrannidẽ patientibus opem tulit. Atqui quanta Babylas erga cæteros fiducia uſus ſit, hinc conſtare poteſt, quænam enim ex alijs metueret, qui aduerſus ipſummet Imperatorem tantam ſibi poteſtatem ſumeret?

Equidem uir ille qualis fuerit coniectura quodãmodo aſſequor, ſeu, ut uerius dicã, de eo ſic mihi ipſe perſuaſi, ut nihil quicquã, uel in gratiam uel in odium unquã, uel faceret, uel diceret, ſed generoſo ſemper ac forti animo contra timorẽ, contra item adulationẽ, quæ timore impotentior eſt, contra id genus alia (cuiuſmodi multa inter homines accidunt) ſeſe opponeret, nec unquã, ne tantillum quidem rectum adulteraret iudicium. Si enim amictus, dentium riſus, pedis ingreſſus, hominis naturam arguunt, multo quidẽ magis tot, ac tanta illius egregia facta omnibus nobis fidem facere poſſint, quantã ille reliqua uita uirtutẽ amplexatus fuerit.

Neq; enim nobis ille ob fiduciam modo, qua præditus erat, admirabilis eſſe debet, uerũ ob id quoq;, quod eam fiduciam ad hoc uſq; loci perduxerit, ſimul ob id, quod eam ulterius non promouerit. Talis eſt enim

Chriſti ſapientia,quę permittit ne quid minus,ne quid item plus iuſto de certes,ſed ut omnia intra modu m efficias,atqui Babylæ licebat ſi uoluiſſet,ulterius progredi,ei enim qui uitę curã ſemel abiecerat (prorſus enim non acceſſiſſet,niſi ſeipſe huiuſmodi cogitatione armauiſſet) omnia libere agere licebat,& Imperatorem conuicijs aſpergere & diadema capite detrahere,& pugnis os contundere,nã & dextrã in pectus iam impegerat,ſed tamen ab his omnibus abſtinuit,animã enim habebat ſale ſpiritua li conditam,quæ res præſtabat,ut nihil temere,nihil ſtulte,ſed omnia recto rationis iudicio ac ſtato ordine exequeretur,non quemadmodũ gen tilium ſapientes,qui nunquã intra modũ,ſed ubiq; (ut ita dicã) aut maiorem,aut minorẽ,quã decet orationis libertatẽ uſurpant,idq; ut nuſquam fortitudinis,ubiq; affectuũ ratione carentium opinionẽ ſibi concilient, in ijs quæ aſſequi non poſſent,metus atq; ignauiæ,in quibus exceſſiſſent,inſolentiæ ac uanitatis apud omnes conuicti. At non ſic Babylas noſter, qui quod ipſi in mentẽ uenerat,id non inconſulto aggreſſus eſt, ſed nihil non accurate perpendens,& animi ſui cogitationes diuinis legibus conformans,ita demum ad opus eas eduxit.Ea ptopter ſectionẽ ipſam neq; per ſumma tantũ inflixit,ut ne maior mẽbri affecti pars incurata relinqueretur,neq; altiorem q̃ deceret,ut ne ſuperuacanea plaga quod ſanũ eſſet, offenderet,ſed plaga prius ad morbũ attemperata, medicinã q̃ optimã adhibuit.Equidem hinc illum pronunciare auſim ira,puſillanimitate,arro gantia,ambitione,odio,timore,adulatione prorſus uacauiſſe,quod ſi & maius quiddam, atq; admirabilius fatendum eſt, non tam certe mitum mihi uidetur eundem aduerſus imperatoriam inſaniam tanta fiducia con ſtitiſſe,q̃ uidiſſe, atq; intellexiſſe, quatenus hoc ipſum facere oporteret, nec quicquam præterea uel feciſſe uel dixiſſe.

Et quidẽ quod poſtremũ hoc longe illo admirabilius ſit, multos utiq; inuenias illius cõpotes euaſiſſe,ab hoc tamen ſuperatos,uocis enim liber tatẽ utcunq; uſurpare poſſunt,& ex plebeis permulti,at illa eadẽ decenter uti tẽpore conſentaneo,congrua tum menſura,tum prudentia adhibita,magni admodum animi,& admirabilis fuerit. Quando & in beatum illum Dauid magna cũ licentia,ac contumelia inuectus eſt ſemei, quẽ & Sanguinarium uirũ appellauit, uerũ hanc ego nunquã dixerim fiduciam ac libertatẽ,ſed linguæ potius intemperantiam,mentis temeritatẽ, contu maciam,dementiam,atq; id genus quodlibet uitium. Conuenit enim arbitror,ut qui alios reprehenſurus eſt,is animũ ſuũ q̃ longiſſime ab omni temeritate,ac contumacia aſſetat,quanq; uſurpat agendi uehementiam, eam ex uerborũ atq; rerũ natura tantũ demonſtret. Etenim medici dum uel putrida mẽbra ſecare, uel intumeſcentia cõprimere opus eſt, non ira prius animũ ſuũ cõplentes,ita demũ ad curandũ accedunt,ſed tum maxime decenti in ſtatu animi cogitationẽ continere adlaborant,ut ne atti ipſi turbati animi motus officiat. Quod ſi corpus curaturo tanta animi ſedatione opus eſt,quo,obſecro, animarũ medicũ loco habebimus? quantã ab eo ſapientiam exigemus? Certe longe maiorẽ,atq; adeo tantã,quantam bonus ille martyr præſtitit. Nobis enim quoſdã quaſi terminos & regulas præſcribit,per quas uidelicet & in reliquis facta proportione no bis ipſi modum deſumamus, ſic miſerum illum a ſacroſanctis clauſtris ſummouit.

Ac factum quidẽ hoc uideri poteſt unum modo eſſe egregiæ uirtutis opus, ueruntamen ſiquis id perpendat, ac tanquã explicans undiq; diligenter ſpeculetur, inueniet & alterum, & tertium item emolumentũ inde ſimul enaſci, magnumq; inibi utilitatis theſaurũ recondi. Siquidem unus tantũ is fuit, quem a tẽplo expulit Babylas, at multi extitere, qui lucrum inde reportarunt. Quotquot enim erant, qui fidem ſuam Chriſto nondũ obſtrinxiſſent (de ĳs loquor) qui tyranni huius imperio parebant, id autem imperium bonã totius orbis partẽ occuparat, ĳ certe omnes obſtupuere, admirati ſunt, inde edocti quantã ſeruis ſuis libertatem Chriſtus impertierit, deriſerunt ſuam ipſorũ illiberalem, & abiectam ſeruitutẽ, perſpexerunt, quantũ inter ſe diſcrepent Chriſtianorũ nobilitas, & gentiliũ probrum. Qui enim apud illos templorũ adminiſtrationẽ ſuſcepere, ĳ reges ſuos colunt pluſq; dominos, pluſq; idola etiam ipſa quæ adorant, regumq; metu ſtatuis ipſis aſſident, ita ut maligni illi dęmones honorẽ omnem ſibi impenſum Imperatoribus ſolis acceptũ referant. Itaq; ubi contingit Imperatorem aliquẽ creari, qui cũ illorũ religione non conſentiat, mox ibidem ſiquis in idolorũ tẽpla fuerit ingreſſus, paſſim aranearũ telas parietibus circunfuſas uidebit, & tanto ſitu idoli ſtatuam obductam, ut neq; naſus, neq; oculus, neq; alia quæuis totius oris pars appareat. Ex altaribus autẽ, aliorũ reliquias ſolum ſupereſſe, maiore parte iam collapſa, alia interim tam alta undiq; herba circundari, ut qui altaria ea eſſe neſcit, ſterquilinĳ aceruũ aliquẽ eſſe putet. Cuius rei cauſa hæc eſt. Illis olim licebat quęcunq; uellent ſuffurari, & per ſtatuarũ cultũ uentri indulgere, nunc uero quamobrẽ ſeſe miſeri diſcruciauerint? accubantes enim ac ſe ipſi conficientes, ab illis tamen nullam prorſus expectant retributionẽ, ſunt enim ligna tantũ ac lapides, uerũ honore eo quẽ Imperatores ſtatuis ĳſdẽ exhibent, adducuntur illi ad huiuſmodi cultũ ſimulandum, qui certe tollitur, dum Imperatores ſapiunt, dei optimi maximi filium adorantes. At non ea eſt rerũ noſtrarũ conditio, ſed plane contraria. Quũ enim in Imperatorium thronũ conſcendit qui nobiſcũ in fide, ac diuinitatis opinione conſentit, hic ſegniores efficiuntur Chriſtianorũ res, tantum abeſt, ut illæ per humanos honores erectę, conſiſtant. Rurſus cũ impius aliquis Imperator regnat, qui nos undiq; urget, qui nos infinitis malis exercet, tum cædem pretium accipiunt, atq; inclareſcunt, tum præmiorũ ac triumphorũ, tempus, tum coronarũ, præconiorũ, ac uirtutis omnis oſtentandę facultas.

Quod ſiquis dixerit ſupereſſe etiam nunc Ciuitates, eandem quã olim ſuperſtitionẽ circa idolorũ inſaniam præ ſe ferentes, is primũ admodum paucas numerabit. Veruntamen ne hac quidem ratione officiet inſtituto a me ſermoni. Eadem enim ſuppoſitio adhuc manet, nã pro Imperatore, ciuitatis adminiſtratores habent parem ſecum idolis honorẽ deferentes. Atq; huius cultus cauſę hæ exiſtunt, crapulæ, cõmeſſationes tum diurnæ, tum nocturnæ, tybiæ, tympana, & quod liberũ eſt, turpia quidem cum omni oris impudentia proferre, turpiora autẽ factitare, liberũ item prę ingluuie diſrumpi, præ ebrietate debacchari, & in probroſiſſimã inſaniam dilabi. Id genus indecentes ſumptus continent adhuc, & fouent intercidentẽ illum errorẽ. Nam qui opulentiores inter illos ſunt, in ordinẽ paraſitorũ cogunt eos, qui ob ignauiam fame pereunt, quos ipſos tanquã canes ad menſas ſuas enutriunt, eorumq; impudentes uentres iniquarũ cęnarũ

reliquĳs

reliquijs differunt, ijſdem pro animi arbitrio abutentes. At nos, qui in uniuerſum mores ueſtros iniquos, ac prorſus ratione carentes abominamur, qui ob propriam ſegnitiem, atque ignauiam eſurire coguntur, eos non paſcimus, quin potius ſuadendo hortamur, ut & ſibi, & cęteris opera ſua uictum ſufficiant, qui uero mutilo ſunt corpore, ijs permittimus modo uictum neceſſarium ab ijs, quibus facultates ſuppetunt, mendicare. At cõmeſſationes, ebrietates, & reliqua omnis inſania, ac turpitudo a cœtu noſtro exacta, exploſaque eſt, pro quibus introducta ſunt quæcunque grauia, quæcunque caſta, quæcunque iuſta, quæcunque ſunt probata, ſiqua uirtus, ſi qua laus. Nam cætera illa quæ Græci iactabunde efferunt, philoſophis ſuis attribuentes, facile cõmoſtrarunt uanã gloriam, temeritatẽ, & puerilis cogitationis opera eſſe. Neque enim temere apud nos dolio quis accepto ſeipſe incluſit, neque uili, ac lacero panno obtectus, ſic per forũ ingreſſus eſt. Ea enim admirabilia quidẽ eſſe uidentur, laboreque multo, ac ſumma ærumna plena, ſed indigna tamen ſunt, quæ laudẽ mereantur. Eſt autẽ diaboli aſtutiæ, ſibi ſeruientes laboribus eiuſmodi addicere, unde qui decepti ab illo fuerint, tum diuellantur, tum ridiculi omnibus appareant. Labor enim is, ex quo nullum lucrũ manat, nullam prorſus laudẽ meretur. Etenim exiſtunt etiam hodie perditi quidam homines, nullis non flagitijs pleni, qui multo maiora iactitant, quã philoſophus ille. Alij enim acutos clauos comedunt, alij calceos mandunt, & deglutiunt, alij ad alia his longe flagitioſiora male conſulti ſe conferunt, opera porrò huiuſmodi multo ſunt admirabiliora, quã uel dolium illud, uel panni illi uiles, ac laceri, ſed ea tamen minime probamus, ſicuti neque illa, quinimo & iſtos, & omnes item qui ſimilibus præſtigijs mirabiles ſunt, æque ac philoſophum eundem damnantes deploramus.

Dices magnam uero philoſophus orationis libertatẽ apud regem prætulit. Videamus ergo quę ſit egregia illa libertas, num etiam ea dolij prę ſtigijs uanior ſit, quænam igitur illa? Proficiſcenti cum exercitu aduerſus Perſas Macedoni, eidemque philoſophum magna inſtantia hortanti, diceret, ſiqua re indigeret, nulla, ille inquit, niſi quod regem rogauit, ſibi a ſole ne obſtaret, acciderat enim tum iam ut philoſophus à ſolis radijs calefieret. Hic non uos ipſos pudore ſuffundetis? non oculos, frontemque contegetis? non hinc faceſcentes terra uos obruetis, ob ea ipſa uobis placentes, ob quæ pudore ſuffundi oportebat? quanto enim pręſtiterat ueſte aliqua ſumpta, eaque craſſiuſcula, ad opus aliquod ſe traducere, neque non a rege quidpiam, quod uſui foret, petere, quã lacero indutum pallio ſedentẽ ad ſolis radios calefieri, paruorũ lactentiumque puerorũ more, quos nutrices lotos, atque inunctos ibi collocant, ubi tum philoſophus idem ſedebat, infęlicis aniculæ gratiam flagitans? At admiranda fortaſſis ea eſt orationis libertas? imò uero & hac quoque nihil certe prodigioſius. Bonũ enim uirũ oportet publica utilitate, facta ſua omnia metiri, & aliorum uitam emendatiorem reddere. Poſtulare uero, ut ne ſibi a ſole obſtetur, quamnam id Ciuitatẽ, quamnã domũ, quemnã uirũ, quamnã mulierẽ conſeruauit.

Age uero num quoddã lucrũ uocis huius libertas peperit? nã lucrum a libera martyris noſtri uoce natum iam ipſi demoſtrauimus, idque ulterius progreſſi apertius detegemus. Tum enim Babylas iniuriuni Imperatorẽ, quatenus ſacerdoti fas eſt, puniuit, principũ altos ſpiritus cõpreſſit, diut-

nis legibus, dum uiolarentur, opem tulit, ſupplicium pro iniuſte occiſo exegit, ſuppliciorũ omnium grauiſſimũ, iis quidem certe qui mente ſana ſunt. Meminiſtis quidẽ omnino, cũ de cęde ipſa uerba facerẽ, quemadmodum ueſtrum qui audiebatis unuſquiſq; intra ſe afficeretur, atq; inflamaretur, percuſſoremq; ipſum in manũ capere deſideraret, neq; non precaretur alicunde apparere, qui cędem ulciſceretur, hoc ipſum igitur beatus ille præſtitit, pœnã enim ſumpſit, tum ſe dignã, tum idoneam, quæ illũ conuerteret, ſi modo ſtupidus admodũ non fuiſſet, nequaquã poſtulando ut ſibi ad ſolis radios caleſcenti abſcederet rex, neu a ſole obſtaret, quin potius impudenter in templi ſepta ingredientẽ, atq; omnia confundentem, quaſi canem quendam aut ſeruũ improbũ, a domini ſui aula excludendo. Vides nunc me non iactabunde, nõ temere paulo ante dixiſſe, philoſophorum ueſtrorũ miracula à Babyla puerilis ſenſus opera reddita fuiſſe?

At temperans, inquis, fuit, continentemq; uitam egit Sinopenſis ille, ut qui etiam legitimas nuptias non ſuſtinuerit? Sed adde obſecro, temperantiæ, ac continentiæ illius modum. Tu uero nequaquã addes, quin libentius tẽperantiæ laudes illi detraxeris, cũ temperantiæ eius modũ prodideris, adeo certe ille infamis, ac magno dedecore plenus. Percurrerem hoc loco & cæterorũ nugas, ſtultum, ac uanũ ſtudium, deniq; turpitudinem, ubi enim, quæſo, utile à feminis humani guſtu non tẽperare? Id quod faciebat Stagirites, quale cõmodum cũ matribus, ac ſororibus miſceri? quod quidẽ philoſophus Stoe præfectus lege ſanxit, percurrerem etiam academiæ principẽ, illiuſq; diſcipulum, item & eos de quibus maior eſt admiratio, his quos nominaui obſcęniores fuiſſe demonſtrarẽ, obſcęnũ quoq; puerorũ amorẽ ab illis in honeſtatis ac philoſophiæ parte annumeratum, omni retecta allegoria denudarem, niſi tum nobis ad alia properantibus oratio longior hac ratione fieret, tum omnium illorum riſus, uno a nobis detecto ſatis ſuperq; redargueretur, ubi enim eſt qui auſteriorem philoſophiæ partẽ ſequi uirtus eſt, quiq; cæteros & linguæ libertate, & uitæ continentia excelluit, adeo turpis, adeo ineptus, adeo ĩmoderatus fuiſſe demonſtratus eſt (nã & humanis ueſci carnibus indifferens eſſe dixit) quorſum attinet & de reliquis deinceps uerba facere, præſertim ubi qui ſtudiis, ac uitæ inſtituti excellentia cæteris illuſtrior fuit, omnibus tam ridiculus, tam puerilis, tam delirus apparuit? Itaq; eo noſtra redeat, unde aberrauit oratio.

Ergo Babylas ſic, ut dictum eſt, tum eos qui nondum Chriſti fidẽ receperant, cõpeſcuit, tum eos, qui iam receperant, religioſiores etiamnum reddidit, non priuatos homines modo, ſed & milites, & militũ duces, & præfectos, planũ faciens ipſum etiam regẽ, eũq;, qui ſummus fuerit apud Chriſtianos, nuda tantũmodo eſſe nomina, ac dum uel pœna irroganda, uel honos deferendus fuerit, quiſquis etiam diadema geſtet, hunc uel infimis quibuſq; adęquari. Ad hæc eorũ certe ora obturauit, qui impudentia quadã abutentes affirmare uellent, quã Chriſtiani libertatẽ apoſtolis tribuimus, eam non niſi fictam quandã a nobis iactantiam eſſe, re quidẽ cõmoſtrans olim etiam eiuſmodi uiros probabiliter extitiſſe, dum eorũ po-
2 teſtatẽ ſignorũ pręſtatio maiorẽ efficeret, exiſtit & hinc tertium quoddã rarae uirtutis facinus, atq; exẽplum. Futurorũ enim poſthac & ſacerdotũ & regũ animos, horũ quidem demiſit, illorũ autẽ extulit. Planum faciens,

Ubi ſunt qui omnem poteſtatem ab Epis

terræ,& eorũ quæ in terra fiunt curã,ac præfecturã uerius reſidere penes ſacerdotẽ,quã penes eum qui paludamento ornatus,ac purpura indutus eſt, nec non oportere de poteſtatis huius amplitudine ſacerdotem nihil detrahere,ſed hominẽ potius exuere,quã autoritatem huic principatui ſuperne a deo attributã deponere,proinde qui ſic e uita deceſſerit,uel mortuus nemini non prodeſſe poterit,at qui ordinis huiuſmodi deſertor fuerit,nõ ſolum nemini mortuus uſui eſt,ſed uiuentium quoq;,quibus præeſt, plurimos ſegniores,molliores q; reddit,exteris ipſe interim & uituperabilis & ridiculus. Idem etiam cũ e uiuis deceſſerit,multo cũ dedecore,ac mœrore ad Chriſti tribunal ſiſtetur,unde ipſum poſtea trahentes in fornacem ardentẽ abducent poteſtates eæ,quibus id negocij demandatum eſt, quamobrẽ ſapientis uerbũ nos monet, Ne perſonã adſumpſeris contra tuam ipſius animã. Quod ſi diſſimulare tutum non eſt, dum homini ab homine iniuria infertur, quo tandẽ ſupplicio dignus non erit,qui ſiluerit, ac neglexerit,intuitus diuinas leges iniuriam accipere?

& Sacerdotibus auferunt eamq; per adulationẽ Regibus,principibus & Magiſtratibus concedunt,in tantum ut Laicorũ etiã iudicio eos ſubijcere conentur? Vide quid dicat hic ſanctiſſimus pater de Eccleſiaſtica poteſtate, & quõ uerius apud Sacerdotes reſideat cura eorum q̃ in terra fiunt, quã penes ſeculares principes,& a deo ſuperne hanc eis collatam autoritatem.

Quinetiam & aliud item nõ minus ijs,quę dixi,bonũ nos Babylas docuit,q; uidelicet utrumquenq; oportet ſuo officio fungi,etiamſi inde nullum lucrum ad alios dimanet (neq; enim ipſi ad Imperatoris quidẽ emolumentũ,libertas profuit) nihilotamen ſecius ſuas omnes partes,atq; officium omnibus numeris impleuit,quũ interim qui morbo laborabat pro pria contumacia,atq; uecordia artificis peritiam offenderit,medicamento a uulnere magna cũ animi indignatione amoto,quaſi enim abunde ſatis ad impietatẽ non eſſet,homicidium patraſſe,& fronte perfricta in dei tẽplum inſilijſſe,ſic homicidio priori & alterũ adiecit homicidiũ,& quaſi ſimul ſtuderet poſterioribus ſceleribus priora uincere,nec tamen præcedentium indignitatẽ ſubſequentium excellentia obſcurare (ea eſt enim diaboli inſania, ut quæ contraria, ac ſibi inuicẽ pugnantia ſunt adſtruat, moliaturq́;) ſic utriq; homicidio eximium id largitus eſt,ut mutuã quandam interſe congruentiam haberent. Et erat profecto pueri cædes prior poſteriori miſerabilior,Babylæ autem cędes poſterior priori ſceleſtior. Anima enim quæ peccati guſtum ſemel ſecerit,tum quæ nullius doloris, aut pęnitentiæ ſtimulis tangitur,magnũ certe auctarium morbo adijcere ſolet. At quemadmodũ uſu uenit,ut ſcintilla ignis,ſi forte imenſam materiam corripuerit,ſtatim obuiam quanq; exurat,nec ante tamen ſubſiſtat, quã quod reliquũ eſt,id omne depaſcatur, quantoq; plura cõprehenderit flãma,tanto magis robur ad alia conſumenda concipiat, ſitq; tum ut cõprehenſorum a flãma lignorũ congeries lignis ijs,quæ mox flãma cõprehenſura eſt,quaſi inſidias ſtruat,flãma eadem ſeſe ſemper lignorũ cõprehenſorũ auxilio contra ea,quæ intacta adhuc manent,armante,ſic & peccati natura,ubi animi cogitationẽ aliquã adorta eſt,nec quiſquam eſt qui malũ reſtinguat,procedens ulterius grauior certe,ac magis indomita efficitur,propterea ſæpe fit, ut quæ poſteriora ſint peccata, prioribus grauiora ſint, anima ſemper poſteriorũ peccatorũ acceſſione ad maiorẽ contumaciam ac deſpicientiam ſeſe promouente, & per hæc ipſa ſuam quidẽ uim eneruante,peccati autẽ robur alente,qua utiq; ratione cõplures uideas in omne peccatorũ genus imprudentes prolapſos, quod flammã initio exorientẽ non reſtrinxerint, ſic & infęlix ille Imperator peccatis ſuis prioribus,poſteriora grauiora adiecit, ubi enim iuuenẽ illum ex-

tinxit,e ueſtigio ab illius cęde ad inferendã tēplo iniuriam irruit,rurſus ab hac iniuria,tanquã iter ſemel cęptum perſequens,ad contumaciam temeritatemq́ſuam,ſacerdotio contumelia afficiendo ſe accinxit,uinctumq́ ferro Babylam,atq; in carcerē coniectum,ita tum excruciabat ab eodē beneficij pęnas exigens,eumq́ ob quæ officia admirari potius,coronaq́ inſignire,ac pluſq̃ etiam parētes proprios uereri conueniebat, ob ea ipſa cogebat maleficorũ hominũ uincula, uinculorum calamitates, miſerias, ęrumnas ſuſtinere.Ita,quod modo dixi,peccatũ ubi initium cępit,neceſt, qui id ulterius progredi impediat,cohiberi poſtea,ac frenari haud facile poteſt,equorũ inſanientium ritu,qui cũ freno ab ore diſiecto, nec nõ ſeſſore ab armis excuſſo,atq; reſupinato, neutiquã tolerabiles occurrentibus euaſerint,nemine illos inhibente,ĩmoderato quodã impetu hac illac ſeipſi præcipites ferunt,quo fit,ut ſalutis noſtræ inimicus huiuſmodi animas ad inſaniam impellat,quo eas medicorũ præſentia atq; auxilio deſtitutas deprehendens concidat,& infinitis malis exerceat.Etenim qui corpore laborant,donec medicos ad ſe adire patiuntur,in magnã certe ſalutis ſpem ingrediuntur,ubi uero mente capti calcitrant, ac ſe morbo liberare uolentes mordent,tum deniq; morbo incurabili laborant,idq; non ob morbi ingenium,ſed quod ab ijs deſtituti ſunt, qui inſaniam illam ſanare poſſint.In quã inſaniam & tyrannus iſte ſeſe coniecit. Nam medicũ nactus,hunc,uulnus adhuc dum ſecaret,ſtatim expulit,& a domo quam potuit longiſſime exegit.

Hic poteras Herodis fabulam, non iam auribus tantũ haurire, ſed & corã maiori ſanè cũ petulantia,atq; ĩmodeſtia ſpectare,quoniam quidem & maiori certe cũ oſtentatione,atq; apparatu diabolus rurſus ipſam fabulam in uitæ huius theatrum agendã introduxit, pro tetrarcha regē ſubſtituens,pro una cauſa duplex argumentũ,idq; longe illo inquinatius prębens,ut non numero tantum,ſed & ipſa rerũ natura,hæcce tragœdia clarior multo,atq; illuſtrior euaſerit. Non enim hic, ſicut illic nuptijs iniuria afferebatur,neq; ex illegitimo coitu, ſed ex ſceleſtiori pueriles cædis inquinamento,ex tyrannide crudeliſſima,ex legis tranſgreſſione,nõ in uxorem,ſed in ipſam ſanctimoniam præſtita, hiſtoriæ huius telam diabolus contexuit.Coniectus ergo in carcerē Babylas,gaudebat quidē de uinculis,dolebat autē de eius exitio,a quo uinctus fuerat,neq; enim pater,neq; pędotriba,quũ ille ex filij,hic ex diſcipuli flagitio,aut calamitate celebriores fiunt,celebritatis huius uoluptatē, mœrore uacantē capiunt. Propterea & beatus Paulus Corinthios alloquens dicebat, Precamur autem,ut mali nihil cõmittatis,non quo nos probati uideamur, ſed ut uos bonum faciatis,nos autē tanquã reprobi ſimus. Eadē igitur ratione,& admirabili uiro Babylæ diſcipuli ſalus deſideratior erat, quã expectata ex carcere mercēs,cui quidē gratius certe accidere nihil potuiſſet, q̃ ſi per diſcipulũ reſipiſcentem huiuſmodi laudibus priuari ipſum contigiſſet,ſeu,ut uerius dicã,ſi diſcipulus prorſus in iſtam morũ peruerſitatē dilapſus non fuiſſet. Nolunt enim ſancti corollas ſibi alienis ex malis contexi, q; ſi ab alienis malis nolunt,multo minus ab ijs malis, quę ipſorũ domeſticis ac familiaribus obueniunt. Quo nomine & beatus Dauid uictoria parta,ac triumpho iam acto,lugebat,& lachrymabatur,quod ad calamitatem,quã ex filio receperat,& hæc item acceſſiſſet,qui exeuntibus ad conflictũ militibus

bus multa tyranni nomine mandabat, eoſq; qui ad illius cędem properabant, hac oratione cohibebat. Parcite puero Abſalon, quem ipſum & in prælio proſtratum lugebat, non ſine fletibus lachrymiſq; amaris inimicũ reuocans. Quod ſi naturalis pater tam propenſo eſt erga liberos ſuos affectu, certe multo magis id de ſpiritali patre fatendum eſt. Parentibus enim ſpiritalibus liberorum ſuorũ maior cura eſt, quàm naturalibus, Paulo ita atteſtante, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis offendiculum patitur, & ego non uror?

Sed hoc quidẽ æqualitatem nobis repreſentat, quanquam certe uix patres in hanc ipſam uocem erumpant. Veruntamen demus & illos huiuſque affectu accedere poſſe, nos enim ſpiritales patres maiora etiam præſtare oſtendemus. At hoc ipſum unde? Ab ijſdem iterũ uiſceribus, & a legislatoris Moſis uerbis. Ille uero quid dicit? Si remittis eis peccatũ, remitte, ſin minus, & meipſum ex libro quem ſcripſiſti, dele, nullus ſane eſt pater, cui alioqui bonis infinitis perfrui liberum ſit, qui tamen malit una cum liberis ſuis pęnis affligi. At Apoſtolus, ut qui in gratiæ ſtatu uerſatus fuerat, paterni huius affectus intentionem addidit, propter Chriſtũ. Non enim Moſis exemplo cum illis pęnas dare malebat, ſed ut alijs bene eſſet, ſibi ipſi excidium imprecabatur, quum diceret, Optarim anathema eſſe a Chriſto pro cognatis meis fratribus ſecundũ carnẽ, tanta certe miſericordia, atq; affectu olim ſanctorũ animi abundabant. Vnde & Babylæ noſtri uiſcera magis excruciabantur, quàm Imperatoris exitium magis ac magis inualeſcere intueretur. Neq; enim ſolũ templi cauſa ſtomachatus, ſed beniuolentia quadã erga Imperatorẽ adductus id fecit, quod illum feciſſe diximus. Etenim hic dum diuina ſacra, contumelia afficeret, illis quidem detrimenti nihil afferebat, quin potius ſemetipſum infinitis malis implicabat, quapropter pater filij amore tactus, illum intuitus illata ſacris contumelia furore percitum præcipitẽ ferri, imoderatum illum impetum cohibere conatus eſt, eundem a ſe obiurgatũ quaſi effrenem æquum retro inhibere properans.

At nõ ſuſtinuit infœlix ille, quin potius morſo freno prorſus obſiſtens, ſeque & furori, & inſaniæ, rationis gyro relicto, dedens, in extremi exitij uoraginem coniecit, Babylam e carcere eductum, iubens uinctum ad mortis ſupplicium abduci. Atq; hic quæ fierent ijs, quæ cernerentur, minime reſpondebant. Qui enim uinctus uidebatur, omnibus ſimul uinculis ſolutus erat, tam ferreis, quam alijs itẽ grauioribus (curas hic intelligo ac labores cæteraque mala omnia quæ nos hac in mortali uita circunſtſtunt) contra, qui ſolutus ferro, & adamante uidebatur, alijs quibuſdam compedibus longe grauioribus uinctus erat, peccatorũ ſcilicet catenis irretitus. Sanctus igitur Babylas morti ſe propinquum dum uideret, corpus ſuũ una cum ferreis illis catenis ſepeliendum mandauit, planum faciens, quæ ignominioſa uidentur, ea quoties propter Chriſtũ fiunt, honorifica eſſe, ac ſplendida, eumque qui ea patitur, non ſolum non diſſimulare, ſed inde ſibi placere oportere, hac quidẽ in parte beatũ Paulum imitatus, qui ſurſum ac deorſum ſtigmata, uincula, catenam uerſabat, ob eã ipſa gloriabundus, ac ſibi placens, quorum alios puderet. Quod autem alios puderet, id ille nobis ea defenſione declarauit, quã ad Agrippam uſus eſt. Nam Agrippæ dicenti, Parum abeſt Paule, quin me Chriſtianũ

Si Chriſtianorum ſepultura negligenda eſt, ut miſeri quidã uolunt, ad quid ſanctus Eps & martyr, de ſe ſepeliendo mandauit, atq; una cũ ferreis catenis quibus uinctus erat?

efficias;reſpondit Paulus. Vtinam uel paruo,uel multo tempore,non ſolum tu,ſed & qui hic circunſtant omnes Chriſtiani fierent, exceptis hiſce uinculis,quæ uincula non utiq; adieciſſet, niſi res ea ignominioſa uulgo uiſa fuiſſet. Sancti enim dominũ uerè quum amarent, afflictiones pro illo magna cum alacritate ſuſcipiebant, per quas etiam clariores euadebant,unde & hic idem ait, Gaudeo in afflictionibus meis. Lucas autem & de reliquo Apoſtolorum cætu eadẽ hæc teſtatur, Poſt multa, inquit, flagella recedebant gaudentes, quod digni habiti eſſent pro Chriſti nomine ignominia notari. Igitur ut ne quis gentilium exiſtimaret certamina,ac dedecora ui ac neceſſitate a noſtris ſuſtineri, ipſa certaminum Symbola iubet Babylas una cum cadauere ſuo inhumari, oſtendens ſibi illa pergrata, & peramica eſſe,pro ea quidem charitate,qua totus in Chriſtum appenſus erat. Et extant etiam nunc cum Babylæ cineribus compedes,eccleſiarum præfectos omnes cõmonefacientes,ut uinciri,ut iugulari,ut quiduis pati oporteat,certe omnia prompto atq; alacri animo,ac magna item cum uoluptate ſuſtinenda,ut concreditæ nobis libertatis ne leuiſſimam quidẽ partẽ prodamus, aut contaminemus. Et quidẽ beatus ille in eo ſplendore,atq; honore mortẽ cum uita cõmutauit.

Enim uero exiſtimaturus eſt fortaſſe quiſpiam hoc loci orationi nos noſtræ finem impoſituros, neq; enim uita hac finita laudatorũ operum, aut uirtutis oſtentandæ occaſiones ſuppetere,quemadmodũ neq; athletis poſt ipſum certaminũ tempus exactum, corollas contexi conuenire.

4 Veſũ ea quidẽ eſt gentilium non ab re opinio, quorum ſpes ultra hanc mortalẽ uitã haud quaquam prorogatur. At nos quibus uitæ huius exitus illuſtrioris uitæ alterius initium eſt, ab hac ſuſpicione, atq; opinione longè abſumus, quam ſanè opinionẽ rectam eſſe, apertius a nobis alibi cõmoſtrabitur. Interim & quæ uirtutis eximiæ opera poſt Babylæ generoſi martyris obitum obuenere, talia ſunt, quæ magnam orationi noſtræ fidem facere poſſint. Poſtea quã enim pro ueritate tuenda ad mortẽ uſq; decertauit, & ad proprij ſanguinis effuſionem uſq; contra peccatũ depugnans reſtitit,atq; ut ne ordinem eum quẽ a magno rege acceperat, deſereret, ipſam etiam animã deſeruit, nullo non generoſo atq; egregio bellatore illuſtrius occumbens, animam quidẽ ipſius cœlum habuit,corpus autem (quo tanq; miniſtro ad uirtutis opera præſtanda uſus fuerat) terra,ſic ut creatura ipſa athletam diuiſerit.

Tales ſunt & heretici, qui putant ſanctos nihil poſſe poſt mortem, & una cum præſenti uita omnem eorum uirtutẽ interire & occumbere.

Atqui poterat Babylas,uel exemplo Enoch transferri,uel Heliæ modo rapi, ut qui utriuſq; æmulator fuerat. At deus qua eſt in humanũ genus benignitate inter alias, quas infinitas nobis ſalutis noſtræ occaſiones dedit,& hanc quoq; uiam nobis a ſe munitam eſſe uoluit, idoneũ ad

5 uirtutẽ capeſſendam ſtimulũ, relictis ſcilicet interim apud nos ſanctorũ reliquijs. Nam poſt ſermonis facultatem, ipſa certe ſanctorũ ſepulchra proximum locum obtinent ad animas hominũ in ipſos ſanctos intuentium ad uirtutum earundem æmulationem excitandas. Ac ſicubi quis huiuſmodi conditorijs adſtat,ſuum ſtatim ſenſum ab hac, quam dico,ui correptum animaduertit, capſulæ enim aſpectus in animam inuadẽs ipſam percellit,& exuſcitat,ac perinde afficit,quaſi qui illic mortuus iacet, preces ſimul fundat,præſensq; adeſſe cernatur,deinde fit, ut qui ſe ſic affectũ ſentit,mira alacritate geſtiens,aliuſq; prorſus quodãmodo effectus,

Vide obſecro,quantũ uirtutis tribuat hic doctiſſimus pater ſanctorum ſepulchris & reliquijs, quæ uenerati noſtri tẽporis ſub uerſores dicunt uanum eſſe & ſuperſtitioſum.

ita ex eo loco decedat, quiſquis porro animũ aduertere uolet ad eos, qui mortuos luctu proſequuntur, probè inde edocebitur, imaginationem de mortuis conceptã ſolere ex ipſis locis in animos inſinuare, qui ubi mortuorũ ſepulchris aſtiterunt protinus quaſi ibidẽ ſepultos coram ſtantes contueantur, ſic eoſdẽ in ipſo ſtatim ueſtibulo inclamant, plerique autem intolerabili dolore uexati, reliquum uitæ tẽpus ad demortuorũ monumenta habitare ſibi in animũ induxerunt. Id quod nequaquam feciſſent, niſi a locorũ aſpectu conſolationẽ aliquam cœpiſſent. Et quid hic de locis, ac ſepulchris uerba facio? quum & ſæpe ueſtis ſola mortuorum uiſa, & uerbum unum in mentem influens animum noſtrũ excitet, & memoriam interlabentem refricet, quibus de cauſis ipſas nobis ſanctorum reliquias deus reliquit.

Porro autẽ quod hæc dicam non temerariæ cuiuſdam iactantiæ cauſa, ſed quod idipſum emolumenti noſtri gratia factũ fuerit, abunde orationi noſtræ fidem faciunt, tum quæ quotidiana a martyribus miracula æduntur, magna affatim ab illa hominũ multitudine affluente, tum illis, nihilo inferiora Babylæ præclara poſt ipſius obitũ uirtutis egregiæ ſpecimina. Vbi enim ita, ut mandauit ſepultus fuit, & tam longũ temporis interuallũ ab eius ſepultura interceſſit, ut non niſi oſſa, ac cinis in feretro ſuperarent, placuit Imperatori uni ex ĳs, qui poſtea imperarunt, deo ipſius animũ ad id impellente, capſulam in ſuburbium iſtud Daphnẽ abduci. Quum enim deus uidiſſet locũ illũ adoleſcentium intemperantia, quadam quaſi tyrannide obſeſſum, in periculũ uenire, ne prorſus ab ĳs deſereretur, qui grauiores eſſent, quique in honeſtate, ac modeſtia uitam degere in animo haberent, loci incõmodum, ac noxã miſeratus, miſit qui contumeliam uindicaret. Etenim ipſe Daphnes locus pulcher atque amænus, ut eſſet, deus fecit, ſimul aquarũ copia, ac pulchritudine, ſimul terræ ingenio, ſimul cœli atque aeris temperie, non quidẽ uti ſolum inde oblectamentũ ac leuamentũ captaremus, ſed uti his de rebus ſe optimũ opificẽ laudaremus. Salutis autẽ noſtrę hoſtis (cuius ea eſt natura, ut dei muneribus in opus contrarium ſemper abutatur) locũ eundẽ cum occupaſſet, qua corruptorũ iuuenũ turba, qua malorũ ſpirituũ habitaculis, affinxit prętereà & infamẽ quandã fabulam, per quam ſuburbĳ decor omnis ac gratia dęmoni accepta ferebatur. Fabula porro ſic habetur.

Si a ſanctis martyribus quotidie miracula æduntur, ergo falſum quod iactant aduerſarij noſtri, Sãctos nihil poſſe poſt mortem.

Daphnen aiunt adhuc puellam Ladonis fluuĳ filiam (antiquis enim mos is receptus fuerat, ut & fluuĳ gignerent, et quę a fluuĳs genita eſſent, in res poſtea ſenſu carentes mutarentur, & pleraque id genus prodigioſa effingerentur) Daphnen, inquam, puellã, forma admodũ pręſtantẽ fuiſſe uolunt, quã cum uidiſſet Apollo, illius ſtatim amore deflagrauit, hęc uero deũ curſu ſe capere capientẽ fugiens, in ſuburbium iſtud cũ perueniſſet ibidẽ ſubſtitit, mater porrò uim patienti filię opẽ ferre uolens, aperto gremio uirginẽ ſtatim accepit, ac pro puella eiuſdẽ nominis plantulã reddidit, hic perditus amator amoribus ſuis fraudatus arborẽ circumplexus, tum plantã, tum locũ ſibi uendicauit, propriumque fecit. In quo poſtea quum aſſiduus cõmoraretur, eum præ alĳs omnibus diligere, atque amare cœpit, poſtremo qui tum rex erat, Apollini templũ, & aram extrui iuſſit, quo poſſet dęmon ſuã inſaniam per eũ locũ conſolari. Et hęc quidẽ uetus fabula, at incõmodum a fabula exortũ non iam fabula fuit. Poſteaquã

enim iuuenes permulti impudici illuc accedentes, ſuburbŷ pulchritudinē contaminarunt, ibidē in comeſſationibus, atq; ebrietatibus uictitantes, uolens diabolus malū hoc magis, ac magis gliſcere, fabulā eam, quā recitaui, confinxit, dæmonē loci eius incolā eſſe diuulgans, ut eiuſmodi hiſtoria maius illis impudicitiæ, atq; impietatis incendium fieret.

7 Ad tanta porrò iſthæc mala tollenda, inuenit Imperator ſapientiſſimū id remediū. Sanctū Babylæ martyris corpus eū in locū ſi transferretur, exiſtimauit perinde fore, ac ſi medicus ad laborantes mitteretur. Sin iter id, quod ab urbe ad ſuburbiū ferret, autoritatis regiæ mandato impediret, atq; interdiceret, iudicauit mandatū id omnibus uulgo uiſum iri tyrannicū quoddā agreſte, ac crudele factū. Quod ſi mandato adderet, ut qui honeſti ac moderati eſſent, ŷs ſuburbŷ adeundi poteſtas fieret, qui uero incontinentes, atque intemperantes, ab eo arcerentur, mandatū perplexū, ac difficile fore cenſuit, utpote per quod præuidebat quotidianas cenſuras in diu dicanda uniuſcuiuſq; uita neceſſarias. Itaq; martyris præſentiam malorū horū omnium finē, ac remedium fore exiſtimauit, quem quidē idoneū intelligebat qui tum dæmonis potentiam antiquaret, tum iuuenū luxū emendaret, qua utiq; ſpe nequaquā falſus eſt. Nam ubi quis Daphnæ appropinquat, uiſo ſtatim martyris monumento, uel ab ipſo ſuburbŷ ueſtibulo, compeſcitur atq; emendatur, more adoleſcentis alicuius in conuiuio accumbentis, ac pædagogū aſtantē contuentis, eundēq; uultus ſignificatione iubentē, ut decenti ordine ſeruato bibat, edat, loquatur, rideat; cauens necubi modū ſupergreſſus, ſuā ipſe exiſtimationē dehoneſtet, porro ab eiuſdē monumenti aſpectu, tum ab ea, quā de beato martyre concepit, imaginatione factus ille religioſior, ad capſulā ipſam continuo accurrit, ad quam cumprimū peruenit, maiorē animo trepidationem recipit, mox abiecto omni contemptu tanq; uolatilis affectus, ita ab ea ſe loco domū recipit. Idem etiam eos qui ab urbe in ſuburbium aſcendunt de uia excipiens, huiuſmodi cum temperantia relegat ad Daphnes laxamentū, tantū non uocē illam inclamans. Exultate domino in tremore, & apoſtolicum illud adŷciens, ſiue comeditis, ſiue bibitis, ſiue aliud quoduis facitis, ad dei gloriā omnia facite, qui idē ſi incidat in nonnullos delitŷs delibutos ex ſuburbio ad urbem ſe recipientes (ſi quibus forte uſu uenerit, ut quadā quaſi animi ſocordia frenum abŷciant, atq; in crapulam, in abſurdas aliquas delitias præcipites ferantur) hos ebrios in ſuū diuerſorium excipiens, non permittit ebrietatis noxam geſtantes, domū abire, quinimmo timore incuſſo refrenans, ad eandem reducit ſobrietatē qua præditi erant, anteq; ebrietate madefierent. Etenim quaſi tenuis quædā aura eos, qui in martyris æde fuerint, undiq; circunſpirans afflat, non ea quidē ſenſibilis, nec quæ ad augendā corporis uim faciat, ſed quæ in ipſum tantū animū obrepat, eundemq; undiq; decenter compeſcens, ac terreſtrē omnē ſarcinam circuncidens reficiat, atq; ingraueſcentem iam & fractū agiliorē reddat. Et quidē Daphnes forma, ac pulchritudo ſegniores, ad ſe ipſa euocat, at martyr quodā quaſi in piſcatu confidens, & ſe introgreſſis inſidias parans, eos retinet, ac ueluti ad normam quandā prius compoſitos dimittit, & ita dimittit, ut amata in poſterum pudice, ac citra omnē incontinentiam ſint uſuri, dum enim ex hominibus alŷ ſocordia adducti, alŷ mundanis ſolicitudinibus impediti,

Quam mira de ſancti epi & martyris corpore refert Chryſoſtomus ¿ Erubeſcāt & confundantur oēs qui ſanctorū gloriam infringere aut tollere fruſtra conantur.

ſanctorũ martyrũ monumenta inuiſere negligunt, perfecit deus, ut hocce irretirentur modo, & talem ipſi fructũ curationis animæ caperent, ac perinde fit, ut ſiquis ægroto medicamenta ſalutifera admittere nolenti, medicamentũ dulci quodã condimento oblitum præparet. Qui igitur inibi tandem curantur, eo perueniunt, ut iam non delitiæ ſolum, ſed & uiſendi ſancti deſiderium ſuburbñ adeundi occaſionẽ multis afferat, ſiue ut uerius dicam, qui honeſtioris uitæ ſunt, hoc uno nomine illuc uentitant, qui infirmiores illis ſunt, utroq; nomine, qui uero infirmiſſimi, non alio, quam delitiarũ captandarũ nomine, poſteaq; autẽ illuc peruenerunt, eos aduocans ad ſeſe martyr ſuis ipſius epulis ſplendide exceptos, fortique armatura præmunitos, non patitur in malum aliquod prolabi. Et eſt perinde mirum eo in loco mollem aliquẽ, ac ſocordem reſipiſcere, & tanq; e media inſania ſanum caput attollere, ut ſiquis in medios ignes coniectus ab igni detrimenti nihil accipiat, circunuallata enim rationis arce ab iuuentute, ab effrenata audacia, a uino, a ſaturitate moleſtius etiam, quam a flãma ipſa, beati Babylæ ros inſpectantiũ animã ex obtutu ipſo influens, flãmam ipſam ſopit, incendium ſiſtit, ac magnam certe animi religionẽ inſtillat. Atque in eum, quem dixi modum. Babylas intemperantiæ tyrannidem ſubuertit.

At quo idem modo & dæmonis poteſtatem extinxit? Primum quidẽ tum dæmonis inibi habitantis obſidionem, tum fabulæ noxam ijs ipſis, quas dixi rebus inefficacem reddit, deinde & dæmonem ipſum exegit. Verum antequam ad exactionis modum ueniam, illud nos annotare põſtulo, Babylã non ſtatim ubi aduenit dæmonem eieciſſe, ſed manentem eum otioſum, inertem, agendiſq; rebus ineptum reddidiſſe. Illi enim os ita obſtruxit, ut uel lapidibus ipſis magis mutus redderetur. Et quidem manentem inibi dæmonem ſuperauiſſe, non minus fuit quam ſi eundem de loco exegiſſet, quum qui loci illius accolis omnibus fucum prius faceret, ne extincti quidem Babylæ cineres contueri ſuſtineret. Ea eſt enim ſanctorum poteſtas, ut illorum ſuperſtitum dæmones, ne umbras quidẽ, aut ueſtes ferre poſſint, uita autem ſanctorum & loculos quoq; reformident. Itaq; ſiquis quæ ab apoſtolis facta fuiſſe prædicantur, fidem non habet, his tandem memoriæ huius miracula intuitus ab impudentia ſua deſiſtat. Nam qui de omnibus olim gentilibus uictoriam reportabat, a martyre tanquam ab hero increpitus ſuppreſſa uoce latrare deſijt. At primum quidem uidebatur mutus eſſe, quod ſacrificiorum, & aliorum id genus cultuum particeps minime fieret. Dæmonem enim mores ñ ſunt, ut dum mortales nidore, fumo, ſanguine eos inuitant, & allectant, tanquam canes cruoris auidi, & heluones, ebibendi abſorbendique eius cauſa præſto adſint, rurſus dum nemo eſt, qui ea offerat, quaſi fame quadã pereant. Quibus certe ſacrificia dum fiunt, ac fœda dum celebrantur myſteria (quę ipſa nihil certe aliud ſunt, quã amores quidã obſcœni, q; puerorum contumelię, q; adulteria, q; domorũ ſubuerſiones, ut nihil hic agã de inhumanis cœdium generibus, deque nefarñs illorum cœnis) quibus, inquam, fœda dum celebrantur myſteria, ſtatim aduolant, & delectantur, etiam ſi malefici, etiam ſi præſtigiatores, etiam ſi peſtes hominũ ſint, qui myſteria eadẽ peragant. Imo uero, ut uerius dicam, non alios plane habent, quã quos depinxi, ſacroꝝ ſuoꝝ adminiſtros, qui enim temperans,

8 *Babylas dæmonis poteſtatẽ extinxit. Ergo ſancti poſt mortẽ dæmonibus ſunt fortiores.*

9 *Veſtes & loculi ſanctorũ dæmonibus formidabiles.*

modeſtus, caſtus eſt, is nec comeſſationem admittet, nec temulentiã, nec dictu fœdum aliquod uerbum ipſe proferet, nec alteri cuiquam id genus fœditatibus inſeruienti aures ſuas accõmodabit, quanquam oportebat, ſiquam illi humanæ uirtutis curam gererent, ſiquam fœlicitatis aſſeclarum ſuorũ rationem haberent, nihil potius requirere, quã uitam optimam, quã mores recte emendatos prætermiſſis illis indecoris dapibus, quibus tamen (quando nihil habent antiquius hominũ exitio) magnopere delectantur, iiſdem coli ſe profitentes, quibus, tum noſtra mortalium uita ſubuertitur, tum honeſtas omnis radicitus diuellitur.

Primum igitur uidebatur hic dæmon hac, quam dixi, ratione obmuteſcere. Poſt autem conuictus fuit uiolenta neceſſitate præpeditus id facere, metus enim, quo quaſi indito in os freno cogebatur, impedimento illi fuit, quo minus ſolita contra homines impoſtura abuteretur. Vnde hoc liquetẽ ſed ne tumultuemini, Id enim cõmoſtrabo, atq; ita cõmoſtrabo, ut ne illis quidẽ, quibus maximæ curæ ſemper fuit impudenter omnia aſſeuerare, in poſterum ea impudentia abuti liceat, quoties ſermo inciderit, uel de ueterum illorũ dæmonum, uel de iſtius dæmonis infirmitate. Neq; enim mihi coniecturis opus eſt, neq; id attinet planum facere probabilibus quibuſdam rationibus, ſed ipſum dæmonis hac de re teſtimonium adhibebimus. Ipſe enim lætalẽ uobis plagam inflixit, ueſtramq; omnem fiduciã ac libertatẽ concidit. At uos ne illi ſuccenſeatis, neq; enim prudens, ſed a maiore quadã poteſtate coactus, tyrannidẽ ipſe ſuã deleuit. Id uero qua tandem ratione factum eſtẽ

Mortuo eo Imperatore qui Babylæ corpus in ſuburbiũ tranſtulerat, huius fratrem ad imperij adminiſtrationẽ perduxit is idem, qui illũ Imperatorem fecerat, atq; hic ſine diademate imperium accipit, hactenus enim de mortui quoq; fratris poteſtas præſcripta erat. Idem hic Imperator quũ impoſtor, ac ſceleſtus eſſet, primum propter eum, a quo principatum acceperat, Chriſtianũ ſe eſſe ſimulauit, deinde eo uita defuncto, abiecta ſtatim perſona, fronte perfricta, quã antea ſuperſtitionẽ intus celauerat, hanc in mediũ productam nemini non manifeſtã fecit, diuulgato per uniuerſum terrarũ orbem mandato, ut idolorũ templa inſtaurarentur, aræ excitarentur, priſtini dæmonibus honores redderentur, magni item illis prouentus uarijs ex locis ſuppeterent. Quo ex mandato magi continuo, incantatores, augures, haruſpices, menargitæ, hoc eſt, menſtrui uiatores, ſeu dracones, denique omnifariæ impoſturæ artifices, undiq; ab uniuerſo orbe confluxerunt, hic cernere quidẽ licebat regiam ipſam infamibus, abiectis ac profugis hominibus refertam. Nã quotquot uſquam fame tabeſcentes, quotquot ob ueneficia ac maleficia conuicti, quotquot publicæ cuſtodiæ adiecti, atq; ad metalli opus detruſi, deniq; quotquot ſordidarũ artium artifices uix inde uictitare poſſent, quũ ſeipſi de repente ſacerdotes eſſe profiterentur, mirum eſt quanto in honore, quanto in pretio habiti omnes fuerint. Hic Imperator duces ipſos, ac militum præfectos contemnere, aſſis unius non æſtimare, contra mares meritorios, & meretricesẽ fornicibus ſuis excitatas una ſecum per totã urbẽ, per angiportus omnes circũducere, quũ interim regius quidẽ equus, omneſq; prætoriani pone multo interuallo ſequerentur, lenones autem, & meretriculæ ante ambulonum loco, & uniuerſus meritoriorũ adule-

ſcentũ chorus regẽ medium ſtipantes per forũ in ambularent, ſermones eos proferentes, atq; cachinnos attollentes, quos par erat eiuſcemodi farinæ homines attollere, quæ ipſa certe non neſcimus talia, tamque abſurda fuiſſe, ut poſteris fide maiora futura ſint, neq; enim priuatorum quiſquã eorum'ue qui humile pudendumq; uiuendi genus inſtituerint, uelit tam turpis, tamq; indecens publice uideri.

Sed ad eos ſane qui adhuc uita ſunt ſuperſtite, oratione nulla opus eſt, qui enim adfuere, & ea dũ fierent ſpectauere, hi & quæ hic a me dicuntur, nunc exaudiunt, propterea enim ſuperſtitibus etiã nunc teſtibus hæc ſcribo, ut nequis uetera recenſentem me, inter eos, qui rei ignari ſint, magna licentia mentiri exiſtimet. Ex ijs enim qui ea uiderunt, ſuperant adhuc & ſenes & iuuenes, quos omnes obſecro, & obteſtor, ſiquid a me hiſtoriæ adiectum fuerit, in mediũ prodeant, meq; redarguant, ſed ſcilicet tantum abeſt, ut me de meo adieciſſe quicquã ſint redarguturi, ut deprehenſuri etiã ſint, multa certe a me prætermiſſa, neq; enim fieri potuit, ut oratione turpitudinis illius immenſam magnitudinẽ repreſentarẽ, poſteris uero qui credituri iſtæc non ſunt, unum id dictum eſſe uelim, dæmonẽ ueſtrũ, quẽ Venerem appellatis; nequaquã pudere id genus adminiſtris uti. Itaq; mirũ nemini eſſe debet, ſi miſer ille, qui prorſus dæmonũ ludibrio ſeſe addixerat, ea minime diſſimularet, propter quæ dij ij, quos coleret, magnopere ſibi placent. Iam uero quis enumerauerit necromantias? quis puerorũ cædes? nã uictimæ illæ a quibus homines ante Chriſti aduentũ non abſtinebant, poſt eius apparitionem repreſſe, de integro renouabantur, non iam quidem in propatulo, nã tam etſi Imperator eſſet, ac licentioſe omnia ageret, tamen tanta erat rerũ earum impietas, ut ea imperatoriæ etiã licentiæ magnitudinem ſuperaret, uictimæ, inquã illæ deintegro tamen renouabantur.

Daphnen itaq; idẽ hic Imperator grauitatẽ ore præferens conſcendit, multis quidẽ cum donarijs, ac ſacrificijs, manante etiã ſanguinis torrente, quẽ mactatarum pecudũ cædes effecerat. Tum a dæmone magna inſtantia oraculum poſcit, poſtulans ſibi ille ijs de rebus reſponſum ut daret, quas animo agitabat. Ibi ſtrenuus ille ſcilicet, qui pelagiq; modum, & numerum qui nouit arenæ, qui mutum capit, & ſurdum, qui intelligit idẽ, ut de ſe ipſe profitetur, belle admodum cauit, ne in eum ſermonẽ deueniret, ut aperte teſtaretur, per ſanctũ Babylam, ac uicinorum uirtutem obſtructũ ſibi eſſe os, ac propterea loqui nequaquã poſſe, nimirum ueritus, ne cultoribus ſuis ridiculus fieret. Cæterum cũ idem adumbrare uellet uirtũ ſuarum a Babyla deuictarũ conditionem, eum taciturnitatis titulum aperuit, per quẽ ridiculus magis reddebatur, quã ſi prorſus tacuiſſet, tacens enim imbecillitatem tantũmodo ſuam detexiſſet, nunc uero imbecillitatem & turpitudinem & impudentiã declarauit, ſtudens ea adumbrare, quæ adumbrari minime queunt, quis enim color hic eſſe poteſt? Daphnes, inquit, locus cadaueribus ſcatet, id quod oraculum arcet. Et quanto præſtabat peſſime dæmun, martyris uirtutẽ non diſſimulare, quam titulum tam impudentem prætexere? & hæc quidẽ dæmon.

Imperator autẽ mente alienata cum eſſet, perinde ut in ſcena ludens, fabulamq; agens, e ueſtigio ad beatũ Babylam fertur, quanquã o nequam, ac nequiſſime, niſi uobis ipſi ultro mutuo uerba daretis, inq; aliorum exi-

tium colluderetis,quã eandem ob cauſam,tu quidem ſuppreſſis nominibus,atq; in genere de cadaueribus loqueris,tu uero quaſi certi alicuius cadaueris nomen exaudiſſes, aliĳs intactis, Babylæ unius cadauer mouendum tibi ſumis? Oportebat enim iuxta dæmonis ſententiam,conditoria ea omnia,quæ in Daphne eſſent,effodere, & terriculum a Deorũ aſpectu quã longiſſime abducere. At non de omnibus,inquis,mortuis uerba Dęmon fecit? Cur igitur,id non aperte profeſſus eſt? nempe tibi impoſturæ fabulam agenti ænigma iſtud reliquit. Equidẽ cadauera, inquit, tibi dico,ut ne palam fiat,me uictum eſſe, nam & alioqui reformido Babylam nominatim deſignare,at tu intelligito quod a me dictum eſt, atq; unum pro omnibus martyrem amoueto. Ille enim eſt,per quem muti efficimur. Tantæ certe dementiæ dęmon cultores ſuos a ſe damnatos eſſe uoluit,ut tam apertam impoſturã capere nequirent,nam ut mente alienata,atq; inſana omnes eſſent,tamen ne ſic quidẽ ignorare debebant, quod uictum ſeſe dæmon fateretur,tam ea res manifeſta,tam aperta futura erat. Nam ſi hominũ cadauera inquinatũ quiddam (quod tu eſſe uis) & execrabile ſunt,multo magis brutorũ cadauera, ac tanto certe magis,quanto brutorũ genus humano genere contemptibilius eſt. Multorũ uero canum, ſimiarũ,aſinorũ oſſa proxime tẽplum defoſſa ſunt,quæ potius mouenda fuerant,niſi forte cenſes homines ſimĳs eſſe uiliores.

Vbi nunc ſunt qui ſolem bellum dei opificium, & ad noſtrũ miniſteriũ creatũ contumelia afficiunt, & dæmoni aſtrum attribuunt; & hunc illũ eſſe affirmant? Sol enim,in tanta etiam cadauerum in terra iacentium copia,per uniuerſum orbem diffunditur,nec ullo loco, neq; radios,neq; radiorũ ſuorũ efficaciam propter ipſas locorũ inquinationes contrahit. At deus ueſter impuram hominũ uitam, impoſturas, cædes non modo non auerſatur,aut odit,ſed diligit,amplexatur,amat,corpora autẽ noſtra deuitat,quanquã peccati genus tale eſſe ſolet,ut uel apud ipſos autores in ſummã etiam reprehenſionem ueniat,corpus autẽ mortuũ, & quod minime mouetur,omni reprehenſione ac criminatione uacat. Sed ſcilicet iſtud eſt ueſtrorũ deorum inſtitutũ, ut abominentur quæ abominanda nequaquã ſunt, colant ĳdem & approbent quæ omni odio, & auerſatione digna ſunt. Et bonus quidẽ uir,quiſquis eſt, neq; a ſano aliquo conſilio uel dando,uel capiendo,neq; ab opere neceſſario faciundo per mortuũ corpus prohibebitur,imo ſi animo ſano eſt,uel ad ipſa ſepulchra inhabitãs, & tẽperantiam, & iuſtitiam, & omnẽ deniq; uirtutem præſtabit, præterea q; artifex ſuæ quiſq; artis opera abſq; ullo impedimento facturus eſt, ĳſq; qui ipſum rogauerint præbiturus,nõ ſolum cadaueribus propinquus aſſidens,ſed etiam ſi ipſa mortuorũ monumenta extruere opus ſit, & pictor, & latomus, & faber tam lignarius,quã ferrarius,deniq; omnes ſua ipſorũ opera conferunt, unus autẽ omnium Apollo per cadauera impediri ſe ait,quo minus futura proſpiciat. Atqui & apud nos magni, & admirabiles uiri extitere,qui res futuras quadringentis ac mille etiam ante annis quã euenirent,prædixerunt,quod dum facerent,nullam prorſus harum excuſationũ,uel quæſierunt,uel cauſati ſunt,neq; mortuorum ſepulchra perfringi,neq; eos qui intra ea iacerent abĳci,neq; nouũ & impudentem,effodiendorũ cadauerum modum excogitari iuſſerunt. Attamen ex eis nonnulli,in pĳs ac ſceleſtis gentibus uicini cũ habitarent uel in medĳs

ipſis barbaris, quorũ omnia conſpurcata, ac polluta erant, utrc futura ua ticinati ſunt, neq; illis ad uaticinationẽ, aliorum obfuit cõſpurcatio. Quid ita? quod quæ illi dicebant, ea re uera per diuinæ uirtutis opus dicebant. Dæmon autem cũ prorſus in eo diuina uis nulla eſſet, de futuris nihil habuit, quod Imperatori prædiceret. Cæterum ne hæreat, perplexuſq; eſſe uideatur, cogitur uerſiſimilia quędam, & ridicula ſimulare. Quamobrem enim, quæro ex te ſuperiore tẽpore nunquam tale quiddam elocutus eſt? quandoquidẽ tum uelamen hoc prætendere poterat, ſui cultum ab hominibus intermiſſum eſſe, hac autẽ idem excuſatione ſibi adempta ad cadauera confugit, anxius animi quorſum euaderet. Nam a decoro ipſe ſuo recedere nolebat. Verum ipſi uos illum coegiſtis, qui cultus excuſationẽ ei ademiſtis, neq; locum illi feciſtis ad ſacrificiorũ penuriam confugiendi.

Hæc igitur ubi audiuit fabulæ iſtius actor Imperator, iubet ſtatim capſulam deturbari, quo omnibus dæmonem uictum eſſe innoteſceret. Etenim ſi dixiſſet ille per ſanctum Babylam loqui impedior, ſed hunc tamẽ e loco ſuo moueatis, ne ue illius capſam ulterius conturbetis, nimirũ ea res dæmonis modo cultoribus innotuiſſet, illos enim puduiſſet factum id ad alios deferre. Nunc uero quaſi ipſius infirmitatẽ traducere adlaboraret Imperator, ſic nihil non fieri coegit, quo neuolenti quidẽ factũ adumbrare licebat. Neq; enim iam ſimulatio ſalua, & integra eſſe poteſt, propterea quod non alius mortuus, ſed ſolus Babylas illinc translatus eſt, nec ſolum qui urbẽ, & ſuburbium & agros item incolebant, ſed qui remotiſſime etiam habitabant in rem præſentẽ cum uenirent, capſulamq; non amplius illic eſſe uiderent, quæſita cauſa ſtatim edocebantur, dæmonẽ ab Imperatore rogatum uaticinari reſpondiſſe, id ſe præſtare non poſſe, niſi beato Babyla prius a ſe procul amoto. Quanquã o perridicule dæmon, licebat tibi ad alias confugere excuſationes cuiuſmodi multis identidem uteris, infinita ſemper rebus in dubijs artificioſe excogitans, alias Lydorum regi promittens magni Imperij perditionẽ Alym fluuium tranſgreſſo, hunc ipſum tamen regem poſtea ſuper accenſam pyram poſitum cõmonſtrans, alias in Salamine hac eadem arte uſus, quum tu perridiculam illam addidiſſes coniunctionẽ. Nam quod dixiſti, muliebria pignora perdes, ſimile fuit illi, quod Lydorũ regi dixeras, quod autẽ adiecisti, uſquã uel cerere ſparſa, cocunte uel uſquã, maiore id certe riſu dignũ fuit, ac prorſus ſimile ijs, quę a circulatoribus in triuijs uulgo iactantur. At tibi ne iſtud quidem facere placuit. Licebat & tibi ſermonem tuũ obſcuritate uelare (nam & hoc tibi artificium ſolemne eſſe ſolet) at enim inſtitiſſent omnes iterum, non intellectæ uocis ſolutionẽ quærentes? Tibi etiam licebat ad aſtra cõfugere, id enim tute perſæpe nullo rubore, nullo pudore facis, neq; enim tibi res eſt cũ uiris mente præditis, ſed cũ pecudibus, atq; adeo cũ longe craſſioribus, quę ſunt pecudes ipſæ, non erant utiq; qui tum te conſulebant Græcis ſapientiores ancipitia reſponſa tua audire ſolitis, ab errore tamen ſeſe non eximentibus. At mendacium intellexiſſent? Te igitur oportuit uni tuo ſacerdoti ueritatẽ aperire, qui cp uictus eſſes melius, quã tute multo adumbrare noſſet. Nunc uero quis te miſer adducit, ut te in tã manifeſtam impudentiam obtruderes? Sed tu fortaſſe peccaſti nihil. Imperator uero perperam fabulæ ſubſeruiuit. In genere enim cũ de cadaueribus audijſſet, ad Babylam ſolum adiens, te ille coarguit, & impoſturã

tuam denudauit. Sed ne ille quidem uolens id fecit, neq; enim unius, eiuſ-
demq́; erat tot, ac tanta tibi donaria honoris gratia offerre, & temet rur-
ſus infamare. Verum omnium ſimul oculis martyris uirtus tenebras offu
dit, neq; paſſa eſt illos ea intelligere quæ fierent, quę omnia fiebant quidē,
quaſi contra Chriſtianos, riſus autem non in eos qui ea paterentur, ſed in
eos qui ea facerent totus uertebatur, quod ipſum uſu uenire uidemus, quū
qui furore correpti ſunt, in ipſos etiam parietes calcitrantes, & fanda, ac
nefanda in pręſentes conuitia iactitantes, ſibi ipſi uidentur proximos bel
lè ulciſci, quū factis talibus non illos, ſed ſeipſi dedecorent. Id quod & tū
certe euenerat. Trahebatur enim capſula per totam uiam, reuertebatur
10 autem martyr athletæ alicuius exemplo, coronā alteram in ſuam urbem
ferens, in qua & priorem coronā reportarat. Quamobrē ſi quis eſt forte,
qui mortuorū reſurrectionē neget, quū uideat martyris noſtri facta illu-
ſtriora poſt obitum eſſe, in poſterū erubeſcat, qui martyr ſtrenui alicuius
bellatoris more trophæis trophea coniunxit, magnis maiora, & mirabi-
libus mirabiliora. Tum enim certamen illi cum Imperatore ſolo fuerat,
nunc cū Imperatore pariter ac dęmone. Tum Imperatorē a ſacro templi
ambitu exegerat, nunc ex omnibus Daphnes locis peſtilentiſſimū huma
ni generis hoſtem expulit, non manū admouens, quemadmodū & prius
fecerat, ſed uirtute inuiſibili inuiſibilem uirtutem debellans.

Quid dicis hæretice? ſunt ſancti homines emortui? Sunt nihil potentes poſt mortē? O impudentiam.

11 Ac uiuentis quidē liberā orationē non tulit homicida, mortui autē cine
res, neq; Imperator, neq; dęmon ſuſtinuit, quo dęmone autore Imperator
hæc agebat. Nam quod Babylas ambobus iſtis poſterioribus maiorem
incuſſerit timorem, quā antea incuſſiſſet priori illi Imperatori, inde certe
aperte liquet. Prior enim ille Babylam captū, eundemq́; in uincula conie
ctum interfecit, poſteriores autē iſti Babylam ſolum trāſtulere. Cur enim
capſulam in mari demergi, neq; dæmon iuſſit, neq; poſterior hic Impera-
tor uoluit? cur non attriuit, & excuſſit? cur non in uaſtam aliquā ſolitudi-
nem deferre eam mandauit? Nam ſi ea piaculum, & ſcelus fuiſſet, ſi eam
abominans, ac non potius reformidans illinc dimouiſſet, nō intra urbem
piaculum deducere, quin potius in montes quoſpiam, in ſaltus transferre
oportuit. Sed ſcilicet perdito huic Imperatori æque atq; Apollini Baby-
12 lę uirtus, & quā cum deo haberet, fiducia cognita erat, ob id formidabat,
ſi hoc feciſſet, ne fulmen diuinū, ne'ue aliquē alium morbū in ſe ipſe prouo
caret, multa enim habebat Chriſti uirtutis, tum in ĳs qui ante ſe regnaue-
rant, tum in ĳs, qui unà ſecum imperium adminiſtrabant, ſpectatæ argu-
menta. Nam ex ſuperioribus Imperatoribus ĳ qui ſimilia attēptauerant,
multis ĳſq; intolerabilibus calamitatibus acceptis fęda, ac mirabili mor
te interierant, ita ut cuiuſdā, dum adhuc uiueret, ſponte ex oculis pupillæ
exilierint. Maximinus hic fuit, alius autē furore, alius alia id genus calami
tate uexatus mortē cū uita cōmutarit. Cæterū ex ĳs qui tum cū ipſo erāt,
patruus, quū licentioſius inſaniam ſuam contra nos prodidiſſet, auſus im
puris manibus ſacra uaſa contingere, hoc etiam ſcelere nō contentus, ſed
contumelia ulterius progreſſus (uaſis enim ĳs inuerſis, & ſuper pauimen-
tum collocatis, atq; extenſis, ita ſuper ea deſedit) e ueſtigio illegitimę hu
iuſce ſeſſionis pœnas luit. Illius enim uerenda corrupta uermiculos gene-
rarunt, ita ut morbum diuinitus illatum conſtaret, ad quem curandū me-
dici aues pingues, eaſq; peregrinas interficiebant, quibus ad putrefacta

Mortui Sancti cineres nec Impator nec dæmon ſuſtinuit.

Si deus non grata haberet cādelabra, cruces, thuribula et alia huiuſmodi quibus eius cultui decenter in Eccleſĳs deſeruitur, ut calumniantur hæretici, nō tam ſeuera plaga ſceleſtum Imperatorem percuſſiſſet, qui impuris manib⁹ ſacra uaſa prius contingere, & poſtea ſuper eiſdem ſedere auſus eſt.

mēbra admotis uermiculos euocabant, illi uero loco quū non mouerentur, mordicus putridis partibus inhærebant, atq; illum ita demū multis diebus abſumptum perdiderunt. Alius porro regij ærarij præfectus, ante quā aulæ regiæ limen tranſcenderet, de repente medius crepuit, & ipſe id genus impietatis cuiuſdam pœnas luens, hæc ſanè, & his item plura, neq; enim omnia enumerare tēporis huius eſt, animo luſtrans impius Imperator, uerebatur temeritatē ſuam ulterius promouere. Me porrò hæc nō ex me enunciare ex eis conſtabit, quę ab illo poſtea ędita ſunt. Interim hiſtoriæ noſtræ tenorem perſequamur, quid exinde euenerit recenſentes, hoc enim demū mirum admodum eſt, non modo dei maximi uirtutem, ſed & inenarrabilem benignitatem patefaciens.

Babylas intra ſacrū templi ſeptum erat, intra quod & prius fuerat, antequā Daphnem translatus fuiſſet. At malignus dęmon ſtatim edoctus eſt, fruſtra ſibi fraudis ſuæ artificia conficta, ſeq; non iam certamen habere cū mortuo, ſed cū eo qui uiueret, qui efficax eſſet, quiq; non ſe modo, ſed omnes quoq; dęmones fortitudine ſuperaret. Is enim deum precatus ignem in templum ut cœlitus dimitteret, totū illius tectum exuſſit, ipſoq; idolo ad extremos uſq; pedes deleto, eodemq; in cinerem ac puluerē redacto, ab omnibus parietibus, qui ipſi integri adhuc ſtant, abſtinuit. Ac ſi quis nunc illo acceſſerit, nunquam utiq; dixerit factum id, ignis opus eſſe. Neq; enim incendium id, non ex cōpoſito factum, neq; ex materia inanimi natum, ſed tanquā manu quadā ignem circumagente, atq; indicante, a quibus abſtinere, quæ porrò abſumere oporteret, tanta certe concinnitate, tanto artificio ipſum tēplum detectum eſt, nec ad ſimile quidem ijs, quæ caſu, ac temere incendio conflagraſſe uidemus, uerū ijs quæ parietū ambitum integrū cū habent, tecto tamen carent. Cætera enim omnia, & columnæ item omnes, tam eæ quæ templi culmen, quā quæ ueſtibulum ſuſtinebant, adhuc extant, præter unam, quæ ad poſteriorē templi partem ſtabat, & hæc tamen non temere perfracta eſt, ſed ea de cauſa, quā poſtea dicturi ſumus.

13 Magnum dei iudiciū dæmones confitentur ſanctos eſſe uiuos, & heretici mortuos eſſe contendunt.

14 Quid dicis Chryſoſtome? Ergo ſancti deum precantur poſt mortem, & quod rogant obtinēt? At hoc aduerſarij Eccleſiæ modo conſtanter negant. Reſpondeant, ſi poſſunt.

Hoc incendium ubi accidit, ſtatim dæmonis ſacerdos in carcerē rapitur, incendij autorē indicare coactus, qui ubi non habuit quem accuſaret, intortis cubitis multis flagris uapulauit, in ſublime raptus, ac latera undiq; cęſus, quanquā ne ſic quidē ex eo quicquā didicere, reiq; huius euentus ſimilis erat illi, qui in Chriſti reſurrectione accidit, tum enim diſpoſiti fuere milites qui corpus Ieſu cuſtodirent, nequa poſſent eius diſcipuli furto illud auferre, cæterum is fuit rei ipſius euentus, ut nulla uel impudens ſpecies ijs relicta fuerit, qui reſurrectionis eius fidē eleuare, ac calumniari uellent. Atq; hic diſtrahebatur miſer ſacerdos, quo teſtificaretur factum id non diuina ira, ſed humano maleficio accidiſſe. Is tamen contortus, ac fęde laceratus, quum neminem haberet, quem proderet, ignem e cœlo delapſum teſtatus eſt, ut maleuolis, atq; impudentibus, nullus iam calumniæ locus relictus fuerit.

Sed quod nos paulo ante dicere uolentes in alium locum reiecimus, id ipſi hic tempeſtiue dicemus, quidnam uero id eſſe poteſt? Certe martyr noſter Babylas Imperatorem eouſq; terruit, ut furore illo ſuo ſuperſederet. Neq; enim ipſum quidem ſacerdotē, eumq; quem tanto antea honore proſequebatur, tot malis tecti exuſti cauſa affecit, & immanius, quā

fera crudelis dilaniauit (a cuius etiã uorandis carnibus fortaſſe non tem peraſſet, niſi res ea deteſtanda, omnibuſq; abominabilis uiſa fuiſſet) Babylam autẽ, per quẽ dæmon os ſuũ obſtruxerat, rurſus in Vrbem ea de cauſa tranſtulit, ut maior illi honos ab omnibus haberetur. Etenim idem Imperator ſi minus prius, hoc eſt, quo tẽpore uictum ſe eſſe dæmon faſſus eſt, at certe poſt ipſum incendium omnia ſubuertiſſet, ac perdidiſſet, capſulam exuſſiſſet, utrunq; item monumentũ, tum quod Daphne, tũ quod in urbe erat, niſi metus in eo, quã ira maior fuiſſet, ac niſi eius mœſtitię timor imperaſſet. Solenne enim permultis eſſe uidemus, quũ eos ira, ac dolor corripuerit, etiam ſi affectuũ eorũ autores nõ nanciſcantur, in obuios quoſq; ac ſuſpectos iram effundere. Non procul autẽ ab hac ſuſpicionę Babylas erat. Nam ſimul ut in urbẽ peruenit, ſtatim ignis in tẽplum inuaſit. Sed quod dixi affectus cũ affectu pugnabat, & iræ metus imperabat, mihi enim hic cogita, qualis eſſe poterat bonus ille Imperator in ſuburbium aſcendens, hinc martyris monumentũ ſtans intuitus, hinc tẽplum exuſtum, idolum deletũ, donaria abſumpta, & liberalitatis ſuæ, ac pompę ſatanicę memoriam omnẽ de medio ſublatam. Nam ut concedamus futurũ fuiſſe, ut illum hæc cernentẽ neq; ira, neq; męſtitia ſubire poſſet, ipſum certe dedecus ac riſum permultũ ferre minime potuiſſet, quin potius ſacras impuraſq́; manus in ſancti Babylæ ſacellum intendiſſet, niſi illum ea, quã antedixi, cauſa prohibuiſſet. Neq; enim parui momenti ea res eſſe uidebatur, per quã uidelicet præciſa ademptaq́; erat omnis gentilium fiducia, & libertas, lætitia omnis extincta, ac tanta męroris nebulą illorum animis offuſa, quanta certe offundi potuiſſet, ſi deorũ ſimul omnium templa diruta, diſturbataq́; fuiſſent.

Cæterum tẽpus iam appetere puto, ut oſtendamus tum cur iram ſuam non in Imperatorẽ, ſed in dæmonẽ conuertit, tum cur factum eſt, ut ignis totũ tẽplum non abſumpſerit, ſed tẽpli tecto ſtatim diſſipato correptum ſimulacrũ improbarit, atq; refutarit, neq; enim ea temere, neq; ſine cauſa contigerunt, ſed ab ea dei benignitate, qua errantes homines tueri ſolet, facta fuere, qui enim res omnes, etiam antequã naſcantur, nouit, is & hoc item una cũ alijs nouerat, futurũ, ut ſi fulmen contra Imperatorẽ contorſiſſet, qui præſentes rem ſpectaſſent, tẽporario quodã timore percellerentur, altero autẽ, & tertio uertente anno, rei eius memoria deperiret, multiq; miraculo fidem minime haberent, ſin autẽ tẽplum flamma correptũ fuiſſet, fore, ut ea res quouis buccinatore clarius nonijs modo, qui tum ſuperſtites erant, ſed & poſteris quoq; omnibus dei iram enunciaret, ut ijs quoq; qui impudentes eſſe, ac factum id occultare uellent, omnis calumniandi anſa eſſet præerepta, quiſquis enim in rem præſentẽ uenit, quaſi nuper contigerit incendium, ſic animo afficitur, idemq; horrore quodã perculſus, cœlum contuitus, ſtatim dei optimi maximi incendij eius autoris gloriam, ac uirtutẽ laudibus effert. Vt enim ſiquis primarij cuiuſdã latronis perfracta ſuperne ſpelunca, ac latibulo, uinctum illum extraxerit, tum eiuſdẽ ſupellectile omni ablata, locũ illum feris, ac monedulis receptaculum eſſe ſiuerit, poſtea quiſquis latibulum huiuſmodi fuerit ingreſſus, ſimul ut locorũ deuaſtationes, ac direptiones contẽplatus fuerit, ſtatim ſecum animo concipit, ac reputat, qualis fuerit, qui locũ illum prius inhabitaret, ita & hic uſu uenit. Procul enim columnas quis intuitus, poſtea, ubi

ubi acceſſit,ac templi limen ſupergreſſus eſt,effingit ſibi dæmonis abominationem,fraudem,inſidias,ac dei iram,atq; fortitudinem admiratus, ita demum de loco eo decedit, ſicq; prius domus erroris, & blaſphemiæ fuerat,nunc diuinæ gloriæ hymnis decantandæ argumentũ eſt, tam ingenioſus,tanq; induſtrius eſt deus noſter.

Atq; hæc quidẽ nec opinata non nunc primũ,ſed iam inde a ſuperioribus ſeculis magno illo miraculo ædere ſolet. Omnia porro recenſere,temporis huius non eſt, cõmemorabimus tamen factum quoddã huius perquã ſimile. Prælio olim in Paleſtina a Iudæis contra alienigenas quoſdã facto,uictoria potiti hoſtes,captam dei arcã,tanquã exuuias, & opimũ quoddã ſpolium ſuo cuidam idolo (huic nomen erat Dagon) donarĳ loco conſecrarunt,ea porro in idoli eius tẽplum perlata,ſtatim idoli ſtatua delapſa in caput iacebat. Vbi autẽ diuinæ uirtutis robur hac ruina illi minime agnoſcentes,idolum de integro excitatũ,in ſede ſua collocarunt,poſtridie ſub auroræ tẽpus eo quũ acceſſiſſent, uiderunt non iam collapſum idolum,ſed prorſus diffractũ. Huius enim manus ab humeris auulſæ unà cũ pedibus ad tẽpli limẽ exilierant,reliqua idoli parte, & ea quoq; diuulſa,alio diſperſa. Et Sodomorũ item tellus,ut parua magnis conferamus, hac ratione unà cũ ipſis incolis incendio aſſumpta, ſterilis facta eſt, ut nõ ſolum qui id tẽporis ſuperſtites eſſent,ſed & poſteri item omnes locorũ uaſtitate admoniti,continentiores uiuerent,ſi enim ad homines ſolos ſupplicium peruaſiſſet, futurũ erat, ut factum id poſtea ab alĳs minime crederetur,propterea locus ipſe plagam accepit,qui tempore prorogari poteſt,quiq; & ſequentia omnia ſecula admonet,lege cautum eſſe,ut qui ſimilia cõmiſerint peccata,ĳ ſimiles pœnas luant,etiamſi in præſentia id nõ fiat,id quod & in tẽpli huius incendio accidiſſe uidemus. Ecce enim iam uiceſimus ex eo annus agitur, nec tamen ædificĳ ab igne relicti pars ulla deleta eſt,ſed quæ partes flammas euaſerunt,eæ ſolidè ac firmiter ſtant, ſuntq; etiam nunc ſic ualidæ, ut uel ad centenos ducentenoſq;, & multo item plures annos durare poſſint. Id uero qui mirum uideri debet,ſi ex columnis nulla prorſus ab altera auulſa ad ſolum deciderit? Columnarum enim earũ,quæ ad poſteriorem templi partẽ erant,una tantũ tum perfracta,nec ea quidẽ corruit,ſed a ſua ſede mota,ad murũ dum caderet inclinata,ſic manſit. Cuius quidem columnæ partes ſunt duæ, quarũ altera a baſi ad ſectionẽ oblique muro incubuit, altera a ſectione eadem ad capitulum ſupina cõſtitit, & ea ab inferiori parte ſuffulta, quanquã autem & uenti uehementes loco illi ſæpe incubuere, & terræmotibus crebris tellus fuit concuſſa,ignis tamen reliquiæ inconcuſſæ manſerunt, quæ ipſæ firmiter ſtant,propemodum clamitantes,ſeſe ad poſteriorum emendationem aſſeruatas eſſe.

Et quidem q; templum ipſum totũ non conflagrarit, hanc dicere poſſis cauſam eſſe,quod autẽ Imperator fulmine percuſſus non fuerit, aliam ſi quæſieris,cauſam reperies, ex eodẽ bonitatis & benignitatis dei fonte manantẽ. Propterea enim deus ignẽ ab Imperatoris capite defendit,eundemq; in tẽpli tectum eiaculatus eſt, ut alieno ille malo edoctus,pœnam ſibi reſeruatã effugeret pœnitentia cõpunctus, & errore liberatus. Illi enim hoc neq; ſolum,neq; primũ uirtutis ſuæ ſignũ Chriſtus dedit, ſed & alia item multa hoc ipſo non inferiora, Nam & patruus eius, & quæſtor æra-

rius,ſic,ut dixi,uterq; uitam finientes,prętere a & fames in urbem ſtatim
unà cũ ipſo inuadens,& aquarũ penuria nunquã ante uiſa,q; ab eo ſacri-
ficia in ipſis fontibus facta fuiſſent,& multa prætere a alia,tum ea,quæ in
ipſius caſtris,tum ea quæ in urbibus euenerunt,huiuſmodi certe fuere,ut
uel ſaxeam animã flectere poſſent,non ob id quidẽ quod permulta eſſent,
neq; ob id quod omnia pariter ędẽrentur,ac deinceps & poſt ipſa ſtatim
ſcelera perpetrata,ut quondam Ægyptiorũ regis tẽpore,ſed quod quæ
ędebantur miracula per ſeſe talia erant,ut ad eorũ qui ea cernerent emen-
dationẽ aliud alio non egeret, uerũ illorũ unumquodq; hoc ipſum per ſe
præſtare poſſit. Nam ut cætera prætermittã,quẽ tandẽ,qui idem non ad
modum ſtupidus eſſet,non perterrefeciſſet æditum ad ueteris tẽpli Hie-
roſolymitani fundamenta miraculum? id porrò cuiuſmodi fuit?

Tyrannus cũ uideret per omnes Imperij ſui fines Chriſti fidem diffu-
ſam,eandemq; ad Perſas uſq;,alioſq; remotiores Barbaros,atq; adeo ul-
tra etiam illos peruaſiſſe,breuiter omnẽ eam,quã ſol radijs ſuis luſtrat,re-
gionẽ occupare,cruciabatur animo,atq; augebatur, apparabatq; ſeſe ad
gerendum contra Chriſtianorũ conuentus bellum,infęlix,ut qui ignora-
ret ſe contra ſtimulum calces. Ac quidem primũ Hieroſolymitanũ tem-
plum Chriſti uirtute ſolo æquatũ excitare conabatur, & Iudæorum res
quanquã Græcus homo procurabat,uirtutis Chriſti periculum inde face-
re uolens. Hic uocatis ad ſe Iudæis quibuſdã, ijſq; ſacrificare iuſſis (nam
& illorũ maiores dicebat hunc religionis ritum obſeruare ſolitos) ubi Iu-
dæi ijdem eò confugerunt,ut dicerent,fas ſibi nequaquã eſſe,id tẽplo col-
lapſo extra ueterẽ metropolim facere,iubet illos pecunia de regali theſau-
ro ſumpta,ſuppeditatiſq; ijs omnibus,quæ ad opus neceſſaria forent,abi-
re,tẽplum inſtaurare,& ad priſtinã ſacrorũ conſuetudinẽ redire. Tum illi
dementes planè,a matriſq; utero errantes, atq; ad canos uſq; eruditione
indigentes diſceſſerunt,Imperatoris mandato pariturì. At ſimul ut ædifi-
caturi foſſuiam humũ euacuare cęperunt,ſtatim e fundamentis ignis exi-
lijt,quo omnes pariter aſſumpti fuere. Quæ res Imperatori ut renunciata
fuit,neq; ulterius inſaniam ſuam promouere conatus eſt, metu enim deti-
nebatur,neq; tamen dęmonũ errore (quorũ tyrannide prorſus pręmeba-
tur) liberari uoluit. Ac tum quidem ſuperſedebat.

Cæterum nõ ita multo poſt tẽpore ad id genus leuitatis redijt,tẽplum
quidẽ non iam ædificare audens,aliunde autẽ paruulis pręlijs,ac uelitatio-
nibus nos petens,aperto enim marte nos adoriri tum differebat, primũ,
atq; præcipue,quod perſuaſus plane eſſet, fruſtra ſe id tentaturũ, deinde
quod nullam nobis anſam relinquere uolebat, per quã martyrij corona
redimiri poſſemus. Ferre enim haud quanquã poterat,idq; illi quauis ca-
lamitate indignius erat, ſiquis in medium productus pro ueritate uel ad
mortẽ uſq; tormenta ſuſtineret, uſq; adeo ex animo inimicitias ſe noſtras
ſuſcepiſſe declarabat, nouerat enim,nouerat (inquam) aperte, futurũ, ut
ſi id ipſe attẽptaſſet, omnes pro Chriſti nomine ſuas animas proderent.
Proinde uafer, & callidus cũ eſſet,quos intelligebat ob peccatũ aliquod
Chriſtianorũ conuentuũ principibus pœnas dediſſe, & a pręfectura quã
gererent amotos, eos omnes liberos eſſe ſiuit, hoc modo peſſimis qui-
buſq; licentiam largiens,eccleſiæ leges ſubuertens,deniq; omnes inter ſe
cõmittens,fore enim ſperabat,ut poſtea minori negocio debellarentur,

ſi prius bello inter ſe conflictati fuiſſent, quinetiam quendā, huic Stephano nomen erat, tum ob doctrinę peruerſitatē, tum ob uitæ improbitatem ab Eccleſiaſtico principatu amotum, iubet de integro magiſterij ſedem occupare, atque adeo Chriſtianum nomen tunc ut extingueretur, quo ad eius poterat, elaborabat, Galilæos pro Chriſtianis nos in edictis ſuis tum ipſe appellans, tum principes ut idem factitarent adhortans.

Intermedia autem ea ſigna, quæ per famem atq; ſiccitatem eueniſſe recenſui, a ſua ipſe impudentia, ac duritia minime deſiſtebat. Idem contra Perſas bellum ſuſcepturus, tanto cum faſtu cū deſcendiſſet, ut ſi omnem Barbarorum gentē deleturus eſſet, identidem nobis cōminabatur, quū diceret omnes ſe, poſt ſuum a Perſis reditum, funditus perditurum, hoc enim bellū ſibi eſſe Perſico grauius, atq; adeo oportere minore illo confecto, tum demū ad hoc quod maius foret deſcendere, & hæc quidē nobis nunciabant qui illi a conſilijs erant. Æſtuans porro ira aduerſum nos ad maiorem quotidie inſaniam ſublatus, in eadem nunquā ſententia perſiſtebat, ſed priore illo conſilio poſito, rurſus nobis perſequutionē minabatur. Cæterum cū illam deus inhibere, atq; intumeſcentē ſedere uellet, ædidit rurſus ſignum hoc in Daphne, igni in tēplum immiſſo, hic uero ne ſic quidē furore ſuo ſuperſedit, quin potius ſumma depopulandi noſtri cupiditate quum diſrumperetur, ne ac id quidē tempus, quod minitatus fuerat, ſibi temperauit, ſed Euphratem traiecturus, militum ſuorum animos probabat, ac paucos quoſdam adulatione quum corrupiſſet, quos ſuæ uoluntati repugnantes inuenit, nequaquam exautorauit, ueritus ſi eos a reliquorum cætu congregaſſet, ne copias ſuas contra Perſas debiliores redderet.

Quis nobis hic quę ſubſequuta ſunt enarrabit? quę quidem ijs multo terribiliora ſunt, quæ tum in eremo, tum in mari, tum in Ægypto acciderunt, quo tempore Pharao ille ſenſu carens plectebatur, & qui cum eo erant omnes ſubmergebantur. Quemadmodū enim tum, poſtea quam Ægyptius ob nullū calamitatis genus concedere, ac melior fieri uoluit, illum tandē deus una cū ſuo exercitu perdidit, ſic & nunc poſteaquam ad omnia dei miracula Imperator hic impudenter conſtitit, nihil fructus inde percipere uolens, animumq; inemendatum ad omnia afferens, hunc ipſum deus idem extremis malis inuoluit, ut quoniam aliorū calamitatibus edoctus ad frugem bonā redire non ſuſtinuit, eius ſupplicijs meliores alij euaderent. Qui enim plures militum myriadas ſecum duxerat, quam ullus unquam ante ipſum Imperator, quicque Perſidem omnem per incurſionem ac ſine puluere, quod aiunt, capturū ſe ſperauerat, huic ſic infeliciter ac miſerabiliter res ſucceſſit, ut fœminarū potius, ac puerulorum, quā uirorū exercitum illum ſecum habuiſſe dicas. Primū enim imprudentia ſua in tantā illos neceſſitatē adegit, ut equinis carnibus ueſcentur, ac partim fame, partim ſiti abſumpti perirent, quaſi enim in Perſarū gratiā copias ageret, neq; illos capere, quin potius ſuos illis prodere ſtuderet, ſic eos in locorum difficultates quaſdam concluſit, ac tantum non uinctos hoſti tradidit.

Enimuero calamitatum earū genus omne nullus poſſit, ne ex ijs quidem qui illas, uiderunt, expertiq; ſunt, recenſere, ita omnem modum exuperarunt. Sed ut ſummatim dicamus, illo turpiter ac miſerabiliter mor-

tuo (alĳ enim illũ uolunt a lixa quodam rerum indignitatem non ferente percuſſum interĳſſe, alĳ autẽ, ne uidiſſe quidẽ ſe, a quo interfectus ille ſit, ſed fuiſſe tantũmodo percuſſum dicũt; rogaſſeq; ut Ciliciam, inibi ſepeliendus, portaretur, ubi etiã nunc iacet) illo, inquã, tam turpiter mortuo, quũ uiderent milites in extremo ſeſe uitæ periculo conſtitutos, cũ hoſtibus pepigerunt, quibus cum iureiurando recepiſſent, abſceſſuros ſe a loco locorũ omnium tutiſſimo, eodemq; regionis noſtræ tanquam muro quodã inexpugnabili, Barbaros humanos erga ſe nacti, ita euaſerunt, atq; e multis pauci reuerterunt, & ipſi affectis admodũ corporibus, erubeſcentes ob fœdera cũ hoſtibus pacta, coacti uero illis per iuſiurandũ paternis bonis cedere. Hic uidere erat ſpectaculum qualibet captiuitate mirabilius, nã urbis illius ciues a quibus gratiam aliquam expectabant, quod ſuos omnes intus muri inſtar in portu collocarant, pro omnibus ſemper ad omnia pericula obiecti, ab ĳs hoſtilia omnia paſſi ſunt, proprĳs domibus, atq; agris relictis ſolum uertere coacti; & a maiorum ſuorum poſſeſſionibus auulſi, & quidẽ eam iniuriam a ſuis acceperunt, hunc nos fructum ab egregĳ iſtius Imperatoris operibus percepimus.

Hæc porro temere a nobis dicta non ſunt, ſed ut ſatisfactũ ĳs eſſet, qui quærerent, cur non antea deus de Imperatore pœnas ſumpſit. Illũ enim rabie percitum ſæpe numero reprimere uoluit, ne impetu ulterius procederet, & alienorũ malorũ exemplo emendare; uerum ubi reſtitit, extremis illum malis obiecit, iuſtam quidẽ peccatorũ eius retributionẽ in magnum illũ iudicĳ diem reĳciens, præſenti autẽ pœna ſuperiores excitans, et caſtigans. Talis eſt enim dei lenitas, ut qui eadem non recte utuntur, eos grauiore pœna afficiat, quæ quemadmodũ reſipiſcentibus utilis, ita & obſtinatis ac peruicacibus maioris ſupplicĳ occaſio eſſe ſolet.

Quod ſi dixeris, quid? nõne præuiderat deus fore ut tyrannus hic nunquã emendaretur? huic ita reſpondebimus, præuiderat quidẽ, ſed tamen ob id quod malitiam noſtrã proſpiciat, officium ille ſuum non intermittit, quin potius etiamſi eius non admittamus admonitionẽ, clementiam tamen in nos ſuam præſtat, qui ſi poſtea in grauiora etiam nos peccata impingimus, id certe non iam eo auctore euenit, qui non propterea lenis, longanimisq; eſt, ut pereamus, ſed ut ſeruemur potius, uerũ nobis autoribus fit, qui in illius imenſam tolerantiam iniurĳ ſumus. Sic autẽ & infinitam ſuã in nos benignitatẽ oſtendit, quoties enim recuſamus ab eius prolixa lenitate adiuuari, tum ille in aliorũ uſum eam uertit, nuſquã non clementiam erga nos ſuam ſimul & prouidentiam, ſolertiamq; prodens. Id quod tum præſtitum eſt.

Et tyrannus quidẽ in hunc, quem dixi, modum ẽ uiuis deceſſit. Rabiei autẽ eius, ac beati Babylæ uirtutis argumenta extant, & templũ & martyrĳ monumentũ, illud deſolatum, hoc eandẽ quam prius efficaciam retinens. Cuius capſula non ultra refertur, deo rem ſic diſpenſante, quo poſteris teſtatiora ſint præclara Babylæ eiuſdẽ facinora. Quiſquis enim eo aliunde accedit, martyrẽ requirens, hunc ubi ab eo loco abeſſe uidet, ſtatim cauſam ſciſcitatur, neq; prius de loco decedit, quã omnẽ eam hiſtoriam perductus fuerit, ſic & dum ad Daphnes locũ accedit, & rurſus ab eodẽ dum decedit, fructũ maximũ percipit. Ea eſt martyrũ uirtus & uiuentium & mortuorũ, & ad loca illa, uel illa adeuntium, & rurſus ab eiſ-

dem

dem alio migrantium. Etenim ab initio ad finē uſq; Babylæ noſtri præ-
clara facinora continua quaſi ſerie copulata fuere.

Rem, quæſo animo luſtra, dei leges ab iniuria uindicauit, pro occiſo 15
pęnas ſumpſit, qua ex re planũ fecit, quanto inter ſe interuallo ſacerdotiũ
& regnũ diſſideant, mundi faſtũ omnē diſſoluit, uitæ huius opinionem
conculcauit. Reges docuit nihil ultra modũ ipſis a deo datum poteſtatē
promouere, ſacerdotibus planũ fecit, ut principatui huic præeſſe opor-
teat. Atq; hæc quidē, & his item longe plura etiam num uiuens præſti-
tit. Vbi autē hinc emigrauit, dæmonis robur eneruauit, gentilium impo- 16
ſturam coarguit, uaticiniĵ deliramenta detexit, perſonā eius contriuit, ſi-
mulationem omnibus denudauit, ac patefecit, eum qui in ea dominari
uideretur obmuteſcere cogens, ac magna uehementia opprimens, hodie
quoq; templi parietes recti ſtant, omnibus quaſi prædicantes qua dęmo
nis impudentiam, riſum, imbecillitatē, qua martyris coronas, uictoriam,
uirtutē. Ea ſane eſt ſanctorũ fortitudo, tam inexpugnabilis, & terrifica,
tum regibus, tum dæmonibus, tum ipſi etiam dæmonũ principi.

Sacerdotes præſunt Regibus, non e conuerſo, ut ſuadere conantur moderni hæretici.

Vide quot & quantas præſtiterit uirtutes Babylas poſt mortem. Sileant igitur Sanctorũ aduerſarij.

VITÆ ET AGONES PETRI, DOROTHEI, GORGONII, ET ANTHIMI EPISCOPI, AC *aliorum plurimorum ſanctorum martyrum, Diocletiani et Maximiani tempore paſſorum, per Euſebium Epiſcopum Cæſarienſem Scripti.* 36

Habetur in libro. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. cap. 1.

APoſtolorum ſucceſſionibus expeditis, dignum credidi
etiam ea quæ noſtris temporibus geſta ſunt, poſtero-
rum memoriæ relinquere. Et hinc nobis ſermo ſumat
exordium.

Etenim ante noſtri temporis perſecutionem, quam
mirabiliter, quamq; magnifice per uniuerſum mundũ
ſermo Chriſti & pietatis doctrina profecerit, & in quantũ ſublimitatis
aſcenderit, enarrare, uires noſtras ſuperat. Noſci tamen & ex hoc poſſibi-
le eſt, quod aliquanti ex principibus Romanis, & facultatē regendi pro-
uincias, iuriſq; dicendi noſtris præbebant: & coniugibus & miniſtris,
atq; uniuerſæ domui ſuæ, non ſolum credere in dominũ Ieſum Chriſtum,
uerumetiam cum omni fiducia ac libertate in fide agere ſinebant: ita ut
illos ſibi fideles ac familiares ducerent, de quibus certi erant, quod pro
fide Chriſti nihil perfidum ſaperent. Sicut fuit opinariſſimus ille Doro-
theus in cubiculo regum, qui propter fidem domini fideliſſimus in omni
bus habebatur. Vnde & cunctis præferri honore meruit & amore. Cum
quo & Gorgonius, cæteriq; cum ipſis in domino fideles, uel qui intra
palatiũ in ſummis honoribus erant, uel qui ad prouincias gubernandas
præferri cæteris fidei contemplatione merebantur. Iam uero multitudi- 1
nes coeuntium intra eccleſias populorũ, & præcipue in diebus feſtis in-
numeras cateruas per loca ſingula confluentes, quis digne poterit expli-
care? Cũ ne ipſa quidē antiqua receptacula ſufficerent, ſed quotidie ora-
tionum domus dilatarentur, ita ut amplitudo earum concludere inſtar 2
urbium uideretur. Sic per tempus plurimũ eccleſiarũ ſtatus incrementis
proſperioribus augebatur, & gloria earũ terris excedens, & cuncta ſu-

In diebus feſtis dicit, non tantum ergo Dominicis.

Ergo Eccleſiæ ſunt pro orationibus.

peremineus,feſtinare uidebatur ad cœlum. Nulla enim occurrebat inuidia,nullus liuor nequiſſimi dæmonis obuiabat: quoniam quidē cœleſtis dextræ fulciebatur auxilio populus, etiam tum bene de Deo pro pietatis cultu,& iuſtitię obſeruatione promeritus.

Verum ubi ex multa libertate,multaq; indulgentia uitiati ſunt mores, & diſciplina corrupta eſt, dum alter alteri inuidemus,& alter alteri derogamus:dumq; nos inuicē mordemus & incuſamus,& aduerſum noſmetipſos inteſtina prœlia cōmouemus:dum uerborum iaculis proximorum corda terebramus,dum principes cum principibus, populi cum populis, ſeditiones & certamina concitamus: dum ſimulatio in uultu, dolus in corde, fallacia profertur in uerbis, & malorum per ſingula cumulus intumeſcit: diuina prouidentia iacturam diſciplinę populo ſuo illatam, ex plurima pace & nimia ſui lenitate proſpiciens, aggreditur primo ſenſim refrenare lapſantes, & integro adhuc eccleſię ſtatu, congregationibuſq; manentibus, indulget interim eos qui erant in militia tantū,Gentilium perſecutione pulſari.

Sed cum nullus ex hoc clementiæ eius intellectus populis redderetur, quin potius uelut ignorantes deū,abſq; diuina prouidentia res agi ducerent,& per hoc eo magis perſiſterent in malis ſuis, atque ipſi qui duces populi uidebantur & principes,diuini mandati imemores effecti, aduerſum ſe inuicem contentionibus, zelo, liuore, ſuperbia, inimicitijs atque odijs inflāmarentur, ita ut tyrannidē potius quam ſacerdotium tenere ſe crederent, Chriſtianæ humilitatis & ſynceritatis obliti, ſacra myſteria prophanis mentibus celebrarent, tunc demum ſecundū uocē Hieremiæ prophetæ: Obſcurauit dominus in ira filiæ Sion, & deiecit de cœlo gloriam Iſrael, nec rememoratus eſt ſcabellum pedum ſuorū in die iræ ſuæ. Et ſicut iterum dicit:Submerſit Deus omnē decorē Iſrael, & omnes macerias eius deſtruxit.Et rurſum ſicut dicit in Pſalmis: Deſtruxit teſtamentum ſerui ſui, polluit in terrā ſanctificationem eius,per eccleſiarum ſcilicet ſubuerſionem, & deſtruxit omnes macerias eius, poſuit munitiones eius timorē,diripuerunt populū eius omnes qui tranſierunt per uiam,pro quibus cunctis opprobrium facti ſumus uicinis noſtris: exaltauit enim dexteram inimicorū noſtrorū, & auertit adiutorium gladij ſui, & non adiuuit nos in bello,ſed & deſtruxit eum ab emundatione, & thronum eius eliſit in terram. Paucos fecit dies noſtros, & ſuper omnia effudit ſuper nos confuſionē. Summa nanq; malorū nobis affuit omnium, tunc, cū domus orationis & eccleſiæ dei uiui ad ſolum deductæ ſunt, atq; ab ipſis ſubuerſæ ſunt fundamentis, diuinę uero ſcripturę in medio plateaū igni cremarę ſunt.Pro nephas,ipſi hęc noſtris uidimus oculis:Sacerdotes domini & paſtores eccleſiarū publice denudatos, inuerecunde & inhoneſte huc atq; illuc ab impijs trahi, ita ut compleretur ille ſermo propheticus,qui ait: Effuſa eſt contumelia ſuper principes, & ſeduxit eos in inuio, & non in uia.

Summa malorū fuit, cū domus Orationis, Eccleſiæ dei uiui, ad ſolum deductæ ſunt. Vides toties dici Eccleſiam domū eſſe orationis? Hoc ſit ut confundantur hi qui dicunt Eccleſias nō eſſe factas ad orandū, ſed tantū ad audiendum in eis uerbum dei, & percipiendum sacramenta, & Eccleſias nil facere ad orationem.

Sed non eſt noſtrum deſcribere, quanta in ſacerdotes Dei iniuriarum genera conlata ſint. Sicut ne illud quidem noſtrū duximus, exponere ſigillatim, quanta prius inter noſtros rabies diſſenſiones exarſerit. Hoc ſolū hiſtoria tradere licuit, qd' iuſto Dei iudicio, & neceſſaria correptione diuinam ſenſimus manū. Neq; enim refert in medium proferre, pro

quibus uel turbo perſecutionis inuectus eſt,uel quos , quantosq́ infidelitatis procella ſubmerſit: ſed illa ſola cõmemorabo , quæ uel nos ipſos dicentes,uel alios ædificent audiẽtes. Propter quod hinc iã diuinos agones beatiſſimorũ martyrũ breuiter inquantũ poſſumus,explicabimus.

Nonusdecimus agebatur annus imperij Diocletiani,menſis Martius, 4
& dies ſolennis Paſchæ imminebat, cum edicta principis per omnẽ terrã *Dies ſolennis Paſchæ imminebat.*
proponebantur,ut cunctæ quæ uſquam ſunt eccleſiæ, ad ſolum uſq; deſtruerentur: Scripturæ ſacræ igni exurerentur: Si quis inter noſtros alicuius honoris prærogatiua muniretur,ſublata hac maneret infamis: Si quis ſeruorum permanſiſſet Chriſtianus, libertatem conſequi non poſſet. Hæc oĩa his quæ primo aduerſum nos lata ſunt,continebantur edictis.

Poſt non multum uero temporis adduntur & alia. Iubetur,ut omnes qui per loca ſingula eccleſijs præſunt, primo quidem conijciantur in uincula,tum deinde omnibus ſupplicijs ſimulacris immolare cogantur. Hic uero ingens ſpectaculum ſacerdotes dei effecti ſunt huic mundo & angelis,& hominibus,cum perſecutorum crudelitate ad ſupplicia raperentur, & agones mirandos omnibus deſudarent. Illos autem qui & multo plures fuerunt quos metus oppreſſit, & ante congreſſionẽ ſolus terror eliſit, præterire melius puto. Cæteri uero,quorum mens promptior,& fides ualidior fuit,tormenta patiebantur. Flagris alij diſcerpebantur, alij ungulis fodiebantur,alij ignitis laminis urebantur. Ex quibus nonnulli quidem fatigati cedebant,alij uſque ad finem patientiam obſeruabant. Ex ipſis autem perſecutoribus quidam tanquam miſeratione uſi, adhibebant nonnullos noſtrorũ ad inceſta ſacrificia: & quaſi ſacrificaſſent cõclamabant, cum non ſacrificaſſent. De alijs uero cũ ne appropiaſſent quidẽ immundis hoſtijs,acclamabant ipſi,quod iam immolaſſent, & abſcedebant,in eo tantum culpabiles,quod crimen ſibi obiectum,cum ſilentio paterentur. Alij ſemiuiui ſublati, tanquã mortui proijciebantur. Alij pedibus tracti,inter eos qui ſacrificaſſent deputabantur. Aliqui ſane exclamabant ingenti uoce, & teſtabantur ſe non ſacrificaſſe,ſed eſſe Chriſtianos, tali ſe gaudentes confeſſione decorari. Nonnulli etiam maiori fiducia , neque immolaſſe ſe, neque unquã immolaturos eſſe teſtabantur. Quibus tamẽ ab aſſiſtentibus militibus ora continuo atque oculi contundebantur ut tacerent,& uiolenter expellebantur tanquam ad quieuiſſent. Tanti erat impijs ſtudij,ut propoſitum ſuũ uiderentur impleſſe. Sed non aduerſum beatos martyres impune hoc facere licebat. Quorum patientiæ & magnanimitatis uirtutem,quamuis nullus digne proferat ſermo, tamen pro mediocritate uirium noſtratum quæ poſſumus enarrabimus.

Igitur primo omnium quoniam, ſicut diximus, ignis huius exordium inter ſolos militares parua ſcintilla conflauerat, cum diligerentur ſi qui eſſent inter milites Chriſtiani,ut aut immolandum ſibi ſcirent, aut militiã pariter uitamque ponendam, plurimi ex ipſis militiam pro fide Chriſti, pauci etiam animus poſuere. Cum uero inde flamma ſumens initiũ, tota per populos & ſacerdotes exaggeraſſet incendia, poſſibile non eſt numero cõprehendi, quanti quotidie pene per ſingulas quaſque urbes & prouincias martyres efficiebantur.

Etenim apud Nicomediã uir quidã de nobilibus honore & dignitate ſeculi illuſtris,ſimul ut uidit aduerſum cultores dei in foro crudelia edicta

pendere, calore nimio fidei ignitus, publice populo inſpectãte iniecta manu librum iniquæ legis detrahit, ac minutatim diſcerpit, Auguſto in eadẽ urbe ſimul cum Cæſare conſtituto. Ad quos cũ relatum eſſet religioſi & illuſtris uiri factũ, continuo omni in eũ crudelitatis genere deſæuientes, ne hoc quidem ſolum efficere quiuerunt, ut eum mœſtum aliquis uideret in pœnis, ſed læto atque hilari uultu, cũ iam uiſcera in ſupplicijs defeciſſent, ſpiritus tamen lætabatur in uultu. Ex quo tortores ſui grauius cruciabantur, quod omnia ſuppliciorum genera conſumebant in eum, quem ne triſtem quidem ex his reddere poterant.

Poſt hunc ad unũ ex Dorothei ſodalibus qui in cubiculo regis erant, quique ſemper in affectu habiti fuerant liberorũ, intentionis transfertur inſania. Etenim cum de immenſis ſupra memorati martyris ſupplicijs liberius cauſaretur, educi ipſe iubetur in medium, atque immolare cõpelli tur: abnuens imperatur appendi, & flagris toto corpore laniari, uidelicet ut doloris neceſſitate faceret, quod præcipiebatur inuitus. At ille cũ maneret immobilis, uiſceribus iam pelle nudatis, iubetur aceto ac ſale perfundi. Cumque etiã hoc tormenti genus conſtanter ac fortiter toleraſſet, craticula prunis ſubterſtrata poni iubetur in medio, ibique quod reliquum fuerat in uerberibus abſumpti corporis ſuperponi, & non ad ſubitum, ſed ſenſim paulatimque ſuccendi, quo ſcilicet pœna protelaretur in longũ. Cumque miniſtri ſcelerum hinc modo corpus, modo inde uerſantes, per membra ſingula pœnas inciperent, & ſupplicia renouarent, ſperãtes ab eo elicere ſe poſſe conſenſum: ille firmus in fide, & ouans in ſpe, conſumptis iam & igne reſolutis carnibus ſuis, ultimum ſpiritũ in fide lætus exhalat. Tali Petrus (hoc enim ei nomen eſt) martyrio decoratus, uere Petri extitit, & fidei hæres, & nominis. Huius inſtitutor in diſciplina, & magiſter in officijs quæ intra palatium exhibebantur Dorotheus erat, cubiculi regij præpoſitus, habens ſecũ officio, fide, & magnanimitate parem Gorgonium. Quorum inſtitutionibus optimis omnes pene cubiculi miniſtri in fide dei uigilanter & libere perſiſtebant.

Dorotheus igitur & Gorgonius, cum Petrũ tam crudelibus uiderent atque inmanibus ſupplicijs cruciari, conſtanter & libere: Cur, aiunt, Imperator punis in Petro mentis ſententiam, quæ in nobis omnibus uiget? Vt quid in illo crimen ducitur, quod a nobis omnibus confitetur? Hæc nobis fides, hic cultus & unanimis eademque ſententia. Quos ille cũ in medium nihilominus uenire iuſſiſſet, ſimilibus pene ut priores ſupplicijs affectos, ad ultimũ laqueo appenſos necari iuſſit. Tunc & Anthimus ipſius urbis epiſcopus, in domini Ieſu Chriſti confeſſione perdurans, martyrij gloriam capitis obtruncatione ſuſcepit. Hunc autem tanquam uere bonum paſtorem uiam martyrij præeuntem, uniuerſa pene gregis ſui multitudo proſequitur.

Accidit nanque apud Nicomediam in ipſis diebus partẽ aliquã palatij incendio conflagrare. Hoc Imperator a noſtris factũ falſa ſuſpicione præſumpſit, ex quo inæſtimabili furore ſuccenſus, iubet omnes noſtros aceruatim collectos, alios quidẽ gladio obtruncari, alios ignibus conflagrare. Sed in illis per diuinam gratiam maior fidei ignis ardebat. Denique cũ aſſiſtentes miniſtri interrogarẽt ſingulos, ſi qui forte ſacrificaturi uellent dimitti, tam uiri quã mulieres, ne interrogati quidem ſe patiebantur, ſed

ultro

ultro uel flammis irruere, uel cædentibus gladijs certatim obiectare ceruices. Cumq́ iam illis ipſis ſpectatoribus nimietas crudelitatis horreſceret, miniſtri ſcelerum partē populi nauiculis iniectam, in medium pelagi abducunt, ibiq́ in ſententia fidei perſiſtentes, præcipitabant in profundum. Intantum uero apud eos rabies crudelitatis exarſit, ut regios pueros martyres effectos, cū ſecundum humanitatis ordinē fuiſſent ſepulturę mandati, effoderent denuo, & corpora eorum proijcerent in mare, hoc dicentes. Ne forte dij efficiantur Chriſtianorum, & illi qui deos adorare nolunt, ſeruos noſtros incipiant adorare. Putāt enim quod diuinus apud nos honor martyribus deferatur.

Cum hæc apud Nicomediam gererentur, ubi cruentus & ferox autor ipſe crudelitatis piorum carnibus inhiabat, haud ſegnius etiam apud Melitenen prouinciam Syriamq́, omnes eccleſiarū principes carceribus retrudi, & in uincula conijci edictis principalibus urgebantur: Simulq́ cū his ex plebe uiri & mulieres nobileſq́, & ignobiles rapiebantur, & fiebat ubiq́ ſpectaculum miſerabile ac fœdum. Subito nanq́ inueniebatur in urbe ſilentium, in carceribus conſtipatio, in urbe per plateas homo nullus, in carceribus uacuus locus nullus, ut non tam rei ad ergaſtulum duci, quā ciuitas tota migraſſe uideretur ad carcerē. Catenę quæ homicidis, adulteris, ueneuarijs, & ſepulchrorū uiolatoribus fuerant fabricatę, nunc epiſcoporum & presbyterorū, diaconorumq́ & lectorum, atq; omnium religioſorum hominū colla conſtringunt, ita ut crimin oſis nec uincula ſuppereſſent, nec locus ergaſtuli reſideret. Verum cū perueniſſet ad principē æſtuare carceres, & per innocentium pœnas locū deeſſe criminoſis, noua rurſum decreta mittuntur, ut ex his qui concluſi erant, ſi quis uellet immolare, liber abſcederet: qui uero abnueret, diuerſis pœnarum generibus interiret.

5 *Sic putant & moderni hæretici, ſed decipiuntur. Nos enim nō adoramus martyres; nec angelos, aut aliā creaturam, ſed ſolum deum. Sanctos autem honoramus, & eorum reliquias ueneramur ut eū cuius ſunt martyres & ſerui adoremus. Vide D. Hiero. in Epiſtola ad Riparium aduerſus Vigilantium.*

Tum iam quantę per ſingulas prouincias multitudines martyrum, & præcipue in Aphricæ ac Mauritaniæ, Thebaidis quoq; atq; Ægypti regionibus extiterint, numero cōprehendere quis ualeat? Sed ne illorū quidem, quorū agones apud Palęſtinam, uel Tyrum, quæ eſt urbs maxima Phœnices, præſentes inſpeximus, ut dignū eſt, memorare ſufficimus. Tanta etenim ab eis uirtute perſeuerantiæ aduerſum illata ſupplicia pro pietate certatum eſt, ut niſi quis prius domino & Saluatori noſtro credat, dicenti: Quia ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationē ſeculi: & eius uirtutē martyribus ſciat eſſe præſentē, rebus geſtis derogет fidem. At nos (ut dixi) non audita, ſed oculis noſtris inſpecta narramus. Exquirebantur diuerſa tormentorū genera ſibi inuicem ſuccedentia. Flagris primum per omne corpus Dei martyres carpebantur: poſt hæc tradebantur ad beſtias: adhibebantur leones, urſi, pardi, atq; omne ferarum genus, apri quoq;, ſed & tauri, quibus ferro & igni feritas addebatur. Præparabantur hæc omnia aduerſus cultores dei, & omnis cōtra eos hominū beſtiarumq́, & elementorū crudelitas armabatur. Ad hæc dei cultores denūdati ſtatuuntur in medio arenæ loco: additur adhuc arte intra caueas beſtijs furor, & ita ſæuiores ſemetipſis effectæ proruunt clauſtris, replent ſubito ſtadium, circundant eccleſiam martyrum in medio ſitam: circumeunt ſæpius & obluſtrant: & diuinæ uirtutis adeſſe eis cuſtodiam ſentientes, procul ab eorū corporibus abſcedunt. Sed ilico ſu-

ror qui reprimebatur in beluis,tranſit in homines. Nemo præſentem dei uirtutem,nemo diuinum pijs adeſſe ſentit auxilium:ſed mittuntur quibus hoc artis eſt inſtigare beſtias aduerſum eos,quos diuina dextera defendebat. Verum illæ,ut oſtenderetur omnibus,non feritatē deeſſe beſtijs, ſed diuinam dei cultoribus adeſſe cuſtodiam,illos ipſos qui ad inſtigandum mittuntur,incredibili uelocitate diſcerpunt. Et cum iam nullus ex huiuſmodi artificibus auderet accedere, iubentur ipſi ſancti martyres cōmotis manibus,& uelut prouocantibus incitare aduerſum ſe beluas. Sed nec ſic quidem pati aliquid poterant. Verū & ſi forte aliqua fuiſſet ex beluis concitata,cū perueniſſet ad proximū,protinus in ſemetipſum conuerſa re pedabat. Tunc uero ſtupor ingens & pauor omnes qui in ſpectaculis cōſidebant,inuaſerat,uidentes homines nudos (in quibus plurimi primę ad huc ætatis) in medio tot ac tantarū poſitos ferarū, intrepidos omnes & impauidos,extenſis ad cœlum palmis,& oculis ac mente totos cū deo, non ſolum nihil curare terrena,uerū ne carnem quidem ſuam magni pendere,& ipſis iudicibus pauore trementibus,reos læto & hilari uultu in medio perſiſtere beſtiarum. Sed o duræ & impiæ mortalium mentes. Beſtiarum feritas dei uirtute manſueſcit, humana uero rabies nec ferarum miteſcit exemplis. Sed tentatur adhuc ab hominibus deus. Iubentur alij uere criminoſi beſtijs ſubrigi: qui tamen ilico ut apparuerunt,alius a leone, alius a pardo,ab urſis alius exeſus,aut a tauro in aera diſperſus eſt. Et ita omnes intra momentū tēporis pereunt. Sed ne ſic quidem incitatæ beſtię cultoribus dei aliquid moleſtiæ generabant,diuino ſpiritu eos,uelut muris ualidiſſimis ambiente. Verax nanque ille eſt qui dixerat: Vbi fuerint ex uobis duo uel tres,ibi ero in medio eorū. Cum ergo ne ſic quidem aliquid egiſſet humana ſæuitia,iubentur mutari feræ,& ablatis prioribus,alię rurſum dimitti. Quæ cū & ipſę ſimiliter ut priores nihil triſte dei cultoribus intuliſſent,amotis etiam his, ſæuiores feris martyribus homines mittunt, qui ſoli poſſint immanitate beluas,crudelitate feras,atrocitate beſtias ſuperare. Gladijs igitur peragunt,quod beſtijs nequiuerunt. Et ut in omnibus ſe oſtenderent beluis eſſe nequiores, prohibebant etiam cadauera mandari terræ,ſed iubebant fluctibus dari. Hęc apud Tyrum uenerandi martyres,qui ad illam urbem de Ægypti partibus uenerant,mirifica certamina deſudarunt.

6 *Vide quā crebro arguatur hæc immanitas, prohibere ne cadauera ſanctorū mandarentur terræ.*

In ſua uero prouincia apud Ægyptum innumerabiles alij non inferiori gloria, tam uiri quam fœminæ, ſed & pueri ac ſenes pro fide domini noſtri Ieſu Chriſti præſentem uitam paruipendentes, futuræ gloriæ beatitudinem quæſiuere. Quidam ex ipſis poſt uerbera, poſt uincula, poſt ungulas, poſt flagella, alioſque diuerſi generis horribiles cruciatus, flammis traditi ſunt, alij in mare præcipitati, nonnulli etiam capite cæſi, ita ut ſponte ceruices ſuas ſecuribus darent, nonnulli inedia conſumpti, alij patibulis affixi, in quibus quidā more peruerſo, capite deorſum preſſo, & pedibus in ſublime ſublatis.

VITÆ ET AGONES DIONYSII ALEXANDRINI EPISCOPI ET ALIORVM SANCTOrum martyrum ſub Valeriani perſecutione tolerati, per Euſebium Cæſarienſem Epiſcopum ſcripti.

Habetur in libro. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 9.

GAllus non integris duobus annis Imperio detento, rebus humanis exemptus eſt. Poſt quē Valerianus cum filio galieno ſuſcepit principatum. De quo Dionyſius Alexandrinus Epiſcopus ſcribens iterum ad Hermammonem hoc modo refert. Sed & Ioanni ſimiliter reuelatum eſt ut diceret: Et datum eſt, inquit, ei os loquens magna & blaſphemias, & data eſt ei poteſtas per menſes quadraginta & duos. Vtraq; autem complentur in Valeriano. Vere enim mirandum eſt, quomodo ſupra cæteros, qui ante ſe fuerunt, hic & humanus & benignus extitit erga famulos dei, ita ut in initijs multo tempore etiam illis benignior uideretur, qui nomine ſaltem Chriſtiani dicebantur. Intantum uenerabatur ſeruus domini, & omnis eius domus erat eccleſia dei. Deprauatus autem eſt, & a ueritate deiectus per quendam doctorem peſſimum magiſtrum & principem Ægyptiorum magorum, ut iuſtos & ſanctos uiros perſequi & interimi iuberet, tanquā qui aduerſarentur magicis artibus, quibus ſeipſe ſubdiderat. Erant enim re uera, & ſunt etiam nunc, qui poſſent uirtute meritorum ſuorum reſtinguere fallacias dæmonum. Nam ille ut impuros ritus & execranda myſteria, ac ſacra inceſta conficeret, pueros inueſtes iugulari iubebat, & orbari liberis patres, atq; in teneris uiſceribus humanas rimari per piaculum fibras, & uocem illic quærebat, ubi fugauerat uitam. Sed & multa alia huiuſmodi de Valeriani piaculis memorans, addit etiam hoc, quod ipſe a barbaris captus, & luminibus orbatus, filios ſceleris & impuritatis ſuæ reliquerit ſucceſſores.

Ipſe uero Dionyſius, quāta in eius perſecutione pertulerit, & quibus affectus ſit cruciatibus propter nomen dei, ſcribens ad quendam Germanum epiſcopum, qui quaſi obtrectator eius eſſe uidebatur, refert, ubi & acta confeſſionis ſuæ inſeruit, apud Æmilianum præſidem geſta. In quibus cum Dionyſius unum ſolum deum qui cœlum feciſſet & terram diceret adorandum, cæteros autem neq; eſſe deos, neq; adorari debere, in caſtrum quoddam deſerti, quod Ceſro appellatur, in exilium truditur, ob hoc precipue electum, quod loci incolæ gentiles erant, & idolorum ſuperſtitionibus ſatis dediti, quiq; exulem Dionyſium primo hoſtili animo, & ſatis auerſa mente ſuſcipiunt. Poſt uero cum paulatim per domini gratiam uerbū dei his ſeminare cœpiſſet, pars maxima trucis ac barbari populi, relictis idolis conuerſa eſt ad deum uerum, Chriſtoq; ſubiecta. Quo comperto, rurſus eum ad alium locum, uicinum quidē Alexandriæ, ſed incolis deſertū, ac pene habitatoribus uacuum tranſtulerunt. Sed & ibi cū pro urbis uicinitate noſtrorū populi cum frequentarent, & tanquam odore paſtoris recepto, grex lætior & conſtantior agonibus redderetur, rurſum miſſis cū Centurione militaribus uiris, ipſum Dionyſium, & cū eo Gaium, & Petrum catenis conſtrictos, & diuerſis cruciatibus afflictos, in deſertum quoddam Libyæ pertraxerunt, ibiq; eos in lo-

co ſqualidiſſimo, & omni uſu humanitatis carente, a Paratonio trium
dierum itinere in deſertum protento, nexos uinculis reliquerunt. Hæc in
diuerſis ſuis epiſtolis ſupradictus uir ſcripta dereliquit. In quibus memo-
rat etiam Maximū presbyterum, & Dioſcorū, Demetriumq; & Luciū,
nec non & Fauſtinum & Aquilam ſatis claros & inſignes titulo confeſ
ſionis effectos. Sed & ex diaconis quoſdā in inſula poſt pœnas confeſſio
nis eſſe defunctos, ſuperfuiſſe uero ex his Fauſtū & Euſebiū. Quibus etiā
refert tantū fiduciȩ & magnanimitatis per gratiā dei datum, ut cū ad eos
qui in carcere tenebantur fratres, nemo prorſus humanitatis & miniſte-
rij cauſa permitteretur accedere, iſti tamen indeſinenter & reuiſerent, &
neceſſaria miniſtrarent. Et cum per dies ſingulos prȩſidis furor creſceret,
iugulando alios, alios ſupplicijs ac diuerſis cruciatuum generibus affligē
do, ſqualore carceris, & catenarum ponderibus enecando, & ſuper om-
nia prȩcipiēdo ne quis ad eos prorſus accederet, ut & inedia quaſi aliud
tormenti genus adhiberetur, conceſſit tamen deus ſupradictis diaconis
gratiam, confeſſoribus ſuis prouidens, ut inuitis omnibus, iſtis tamen nō
negaretur ingreſſus. Sciendum tamen eſt, quod hic Euſebius, quem dia-
conum ſupradiximus, poſtmodum Epiſcopus apud Laodiciam Syriæ
ordinatus eſt. Maximus uero, quem presbyterum memorauimus, ipſi
Dionyſio apud Alexandriam ſucceſſit in epiſcopatu. Fauſtus autem, qui
cum ipſis tunc confeſſor enituit, uſq; ad perſecutionem quæ noſtris tem-
poribus facta eſt, grandæuus & plenus dierum perdurans, perfecto mar-
tyrio obtruncatione capitis conſummatus eſt. Hæc a Dionyſio certiſſi-
ma fide memorantur.

Igitur in Valeriani perſecutionibus apud Cæſaream Palȩſtinæ, multa
a diuerſis martyria conſummata ſunt. In quibus tres quidam admirandi
adoleſcentes, quorū unus Priſcus, alius Malchus, tertius Alexander uo-
cabatur, cum ſuburbanum agellum ſupradictæ urbis inhabitarent, diui-
no fidei calore ſuccenſi, cœperunt ſemetipſos ſegnitiæ atq; ignauiæ incu-
ſare, quod cum cœleſtes in urbe martyrij proponerentur coronæ, ipſi nec
deſiderarent, nec raperent. Cumq; dominus & Saluator regnū cœlorum
uiolenter diripi debere teſtatus ſit, ipſi inglorios & deſides animos hu-
mi gererent. His igitur ſemetipſos alloquijs incitantes, urbem petunt, &
adorto iudice truculento, cur tantū in ſanguinem piorum deſæuiret, in-
cuſant. Ille continuo nobiles animos, iuuenum, quam dignis remuneratur
affatibus: Deuorandi (inquit) beſtijs ſubrigantur, quibus non placet pio-
rum ſanguinem fundi. Sed & mulier quædam ſupradictorū iuuenum ſe-
cuta fertur audaciæ & magnanimitatis exēplum, ſimilemq; ſortitur exi-
tum pœnȩ. Quam tamen de Marcionis ſchola fuiſſe loquebantur.

Marinum quoq; uirū militarem Hyeroſolimorū ciuem, honore & di
uitijs clarum, cū in ſupradicta urbe inter collegas ſuos per ordinē gradus
ſui honor quidā contingeret militaris (ut fieri ſolet) inſequentem collegā
ſuū. Subit inuidia, & exclamat, non poſſe Marinum adipiſci ſuperiorem
gradum, eo quod eſſet Chriſtianus. Interrogatur a Iudice Marinus, ſi
ita res ſe haberet. Ille ita eſſe, & uere ſe eſſe Chriſtianum, clariſſima uoce
teſtatur. Tres ei deliberandi horæ decernuntur a iudice, ut eligat utrū
uelit immolare dijs & imperatori, an Chriſtianus interimi. Cumq; a tri-
bunalibus fuiſſet egreſſus, Theotecnus epiſcopus loci apprehenſa manu

eius perducit eum ad eccleſiam, ibiq; multis uerbis in fide confirmans, ad ultimum in interiora altaris perducit, gladiumq; ſuũ, quo præcinctus erat, oſtendens ei, & rurſum offerens Euangelium, quid e duobus mallet, interrogat. Marinus uero promptiſſima fide, cũ manum ad Euangelium tetendiſſet: Obtine (inquit Teotecnus) quod elegiſti o fili, & contemnens præſentem uitã, æternam ſperato, confidens perge, & ſuſcipe coronam, quã tibi dominus præparauit. Regreſſus continuo, ad tribunal euocatur per præconem. Aderat enim tẽpus ſtatutum. Ille uero nec moras patitur, nec expectat interrogantem, ſed continuo ſibi & deliberatum aſſerit, & ex paternis legibus confirmatũ, quod deo obtemperare oporteat magis quam hominibus. Quem iudex illico capite puniendum pro tali reſponſione pronunciat.

Sed inter eos cunctis clarior, & meritis fidei ſupra cęteros inſignis memoratur Aſterius, uir Romanæ urbis Senator, patricius, nobilitate, facultatibus, propinquitate etiã regia, & omni bonorũ fama ſatis clarus. Qui cũ ſupradicti martyris extremis intereſſet exequijs, & capite cæſum cadauer ſubiectis humeris, & ſubſtrata ueſte qua induebatur exciperet, honorem quẽ martyri detulit, continuo ipſe martyr aſſequitur. Sed & in multis alijs eum præclaris geſtis in fide Chriſti enituiſſe tradiderunt nobis hi, qui eum in corpore adhuc poſitum uiderunt. In quibus etiam tale aliquid per eum geſtũ memorabant. Apud Cæſaream Philippi, quã Paneæda Phœnices uocant, aiunt ſub radice montis qui appellatur Panius, ex quo fluuij Iordanis prima fluenta proſiliunt, morem fuiſſe gẽtilis erroris, certa ac ſolenni die immolari uictimã. Quæ uictima arte quadam dæmonis ſubito nuſquã cõparabat. Et erat hoc famoſiſſimi miraculi genus, quo perſuaderi adſtantibus uideretur in cœlum hoſtiam inuiſibiliter eſſe ſublatam. Accidit igitur dum hæc gererentur, adeſſe Aſterium: qui cũ uideret omnes miraculi huius ſtupore conſtringi, humanos miſeratus errores, cũ gemitu & ſuſpirio oculos ad cœlũ pariter tendit & palmas: Chriſtum, qui eſt ſuper omnia deus, tota fide profuſis lachrymis inuocat, ut præſtigias fallacis dæmonis arguat, miſeriſq; mortalibus erroris huius ſoluat arcanum. Hæc illo cum fletibus ſupplicante, ſubito uictima quæ inuiſibiliter credebatur aſſumpta, ſuperferri aquis uidetur, & conſpectibus omniũ redditur. Nec ultra in illis locis error huiuſmodi potuit reparari. Ita unius Chriſtiani prece, tantorum ſeculorũ deceptionis machina, cũ autoribus ſuis dæmonibus diſſoluta eſt.

1 *Vide quanta fuerit unius Chriſtiani orationis uis.*

Verum quia urbis huius fecimus mentionem, iuſtum uidetur commemorare etiã illud in ea, quod hiſtoria dignũ duximus. Mulierem quã ſanguinis profluuio laborantem, a Saluatore curatam euangelia tradiderũt, huius urbis ciuem conſtat fuiſſe, domuſq; eius in ea etiã nunc oſtenditur. Pro foribus uero domus ipſius, baſis quædam in loco editiore collocata monſtratur, in qua mulieris ipſius uelut genibus prouolutæ, palmaſq; ſuppliciter tendentis imago ære uidetur expreſſa. Adſtat uero alia ære nihilominus ſtatua, habitu uiri, ſtola compte circundati, & dexteram mulieri porrigentis. Huius ad pedem ſtatuæ, e baſi, herba quædam noua ſpecie naſcitur. Quæ cũ exorta fuerit, excreſcere uſq; ad ſtolę illius ærei indumenti fimbriam ſolet. Quã cum ſummo uertice creſcens herba contigerit, uires inde ad depellendos omnes morbos languoreſq; conquirit:

2 *Vel ſolus iſte locus omnes refellit hæreticorum nugas imaginum uſum deteſtantium. Nã ſi dominus abhorreret imagines non operaretur tantũ miraculum in herba ſummitatẽ huius ſtatuæ contingente.*

3 *Ex hoc habes non ſolum Domini Saluatoris ſed & ſanctorum eius licere nobis habere imagines, et earum uſum eſſe antiquiſsimum. Sileant ergo hæretici etiã ſuper hoc articulo.*

ita ut quæcunq; illa fuerit infirmitas corporis, hauſtu exiguo madefacti ſalutaris graminis depellatur, nihil omnino uiriũ gerens: ſi antequã æreæ fimbriæ ſummitatem creſcendo contigerit, decerpatur. Hanc ſtatuam ad ſimilitudinem uultus Ieſu formatam tradebant, quæ permanſit ad nõſtra uſq; tẽpora, ſicut ipſi oculis noſtris inſpeximus. Et nihil mirum, ſi hi qui ex gentilibus crediderant, pro beneficijs quæ a Saluatore fuerant cõſecuti, huiuſmodi uelut munus uidebantur offerre, cum uideamus etiam nunc apoſtolorũ Petri, & Pauli, & ipſius Saluatoris imagines deſignari, tabulaſq; depingi. Sed & antiquas ipſorũ imagines a quibuſdam conſeruatas nos uidimus, quod mihi uidetur ex gentili conſuetudine indifferenter obſeruatum, quod ita ſoleant honorare, quos honore dignos duxerint. Inſignia etenim ueterum reſeruari ad poſterorum memoriam, illorum honoris, horum uero amoris indicium eſt.

4 *Vides quomodo non ſolum Sanctorum reliquiæ ſed etiam res exteræ eorum in magna ueneratione ſunt habendæ ob memoriam ſantitatis illorũ.*

Deniq; & Iacobi cathedra, qui primus in terris epiſcopus ab ipſo Saluatore, & ab apoſtolis in Hieroſolymis eſt electus, quemq; fratrẽ domini uolumina diuina deſignant, uſq; in hodiernum inibi conſeruatur: atq; in ea ſedent omnes qui uſq; ad præſens tempus ſedis illius Sacerdotium ſortiuntur. Seruatur ergo cum ingenti ſtudio, uelut a maioribus tradita memoria Sanctitatis, & cũ magna ueneratione habetur uel uetuſtatis, uel primæ Sacerdotij ſanctificationis obtentu. Sed de his iſta ſufficiant.

Vbi ſupra capite. 25.

Ipſe autem Dionyſius apud Alexandriam quieuit in pace, duodecimo anno imperij Galieni, decem & ſeptem annis functus ſacerdotio.

Habetur in Tomo. 1. operũ in libro, de ſpiritu ſancto ad Amphilothium, capite. 29. fol. 212. fac. 2.

VITA GREGORII EPISCOPI NEOCÆSARIENSIS, PER D. BASILIVM EPISCOPVM SCRIPTA.

CÆterum Gregorium Magnum, & illius uoces quo loco ponam? An non cum Apoſtolis & Prophetis? uirum qui eodem ſpiritu quo illi uerſatus ſit, quiq; ſanctorum ueſtigijs per omnem uitam inhæſerit, quiq; euangelicæ conuerſationis uigorem quandiu uixit præſtiterit. Bquidem illud dixerim, profecto iniuria affecerimus ueritatẽ ſi non animam illam annumeremus ijs qui deo iuncti ſunt, qui uelut inſignis magnaq; lucerna in eccleſia dei reſplenduit, qui e ſpiritus ope terrorem habuit aduerſus dæmonum poteſtatem. Nam tantam acceperat gratiam ad obedientiam fidei inter gentes, ut aſſumptis non plus ſeptemdecim Chriſtianis, uniuerſum populum, & urbanum & ruſticanũ, per agnitionem adiunxerit deo. Ille & fluminum curſus in diuerſum uertit, præcipiens illis in magno nomine Chriſti, & paludem exſiccauit, belli cauſam præbentem fratribus auaris.

Cæterum prædictiones de futuris eiuſmodi ſunt, ut nihilo ſit inferior cæteris prophetis. Sed omnino perlongum fuerit uiri percenſere miracula, qui propter donorum excellentiam quæ in ipſo operabatur ſpiritus, in omni uirtute, ſignis ac prodigijs, ab ipſis etiam ueritatis hoſtibus alter Moſes appellatus fuit. Intantũ in illo in omnibus tum dictis tum tactis, eorum quæ per gratiam peragebantur, ueluti lumen refulſit, ſupercœleſtis uirtutis indicium, quæ ex occulto affectabatur illum. Cuius & in hodiernum quoq; diem magna eſt apud eius regionis homines admiratio,

recenſq́ ac ſemper uigens memoria ſic infixa eſt eccleſijs, ut nullo tẽpore obſoleſcat. Itaq; non factum aliquod, non dictum, non figuram ullam myſticam, ultra quam illis reliquit, eccleſiæ adiecerunt. Imo hic multa in his quæ apud illos aguntur, in ritibus uidentur imperfecta, propter inſtitutionis antiquitatem. Neq; enim ſuſtinebant qui in eccleſiæ adminiſtrationem ſucceſſerant, additamenta quæ poſt illum adinuenta ſint recipere. Idem igitur fuit glorificationis modus, quem inſtituit Gregorius, & is cui nunc contradicitur, ex illius inſtitutione eccleſiæ obſeruatus. Haud multum ſit negocij, ei qui ſe paulum excitarit, ſuper his certitudinem accipere.

Ex einſem Epiſt. 63. ad Clericos Eccleſiæ Neocæſarianæ. Tomo operum. 2. fol. 167. fac. 2.

Ad id uero quod propter pſalmodias accuſamur: quare potiſſimum ſimpliciores perterrefaciunt: qui nos traducunt: hoc habeo quod dicã: quod uidelicet qui iam obtinuerunt ritus, omnibus Eccleſijs dei concordes ſunt & conſoni. De nocte ſiquidem populus conſurgens antelucano tempore domum precationis petit, inq; labore & tribulatione ac lachrymis indeſinentibus facta ad deum confeſſione, tandem ſurgentes ad pſalmodiam inſtituuntur. Et nunc quidem in duas partes diuiſi alterni ſuccinentes pſallunt, atq; ex eo ſimul eloquiorum dei exercitationem ac meditationem corroborant: & cordibus ſuis attentionem, & reiectis uanis cogitationibus mentis ſoliditatem ſuppeditant: deinde uni ex ipſis hoc muneris dato ut quod canendum eſt prior ordiatur: reliqui ſuccinunt: atque ita pſalmodiæ uarietate precibuſq́ ſubinde interſertis noctem ſuperant. Illuceſcente iam die pariter omnes uelut ore uno ac corde uno confeſſionis pſalmum domino offerunt, ac ſuis quiſq; uerbis reſipiſcentiam profitentur. Horum gratia ſi nos fugitis: fugietis ſimul & Ægyptios: fugietis Libyam utranq;, Thebæos, Palæſtinos, Arabes, Phœnicas, Syros, & qui ad Euphratem habitant: & ut ſemel dicam, omnes, apud quos uigiliæ ac preces cõmuneſq́ pſalmodiæ in pretio ſunt.

1 *Tu qui detrahis pſalmodiæ monachorum, uigilijs ac precationibus tã nocturnis quã diurnis, uide quid cõtra te dicat hic Magnus Baſilius.*

Nota hoc hæretice.

Sed iſta dicitis tempore Gregorij magni non fuiſſe: uerum, neq; Litaniæ, quas uos iam in uſu habetis, illius tempore fuerunt. Quod nõ reprehendendi gratia dixerim. Optarim enim uos omnes in lachrymis & iugi pœnitentia uiuere, quandoquidem & nos nihil aliud facimus, quã quod pro peccatorum noſtrorum remiſſione ſupplicamus, dempto eo, quod non humanis uerbis, quemadmodum uos ſoletis: ſed oraculis ſpiritus deum noſtrum placamus.

2 *Litaniæ erant in uſu tempore Baſilij, ſi nõ Gregorij Neocæſa-rienſis. Et ſunt iam anni. 1170.*

Quod autem ea quæ facimus, ſub præclaro Gregorio in uſu non fuerint, quibus teſtimonijs euincere poteritis? Nihil eorum quæ ille in uſu habuit: ad hunc uſq; diem illibatum ſeruaſtis. Gregorius in oratione conſtitutus tecto capite nõ fuit. Quamobrem? Germanus erat diſcipulus Apoſtoli dicentis, omnis uir orans aut prophetans tecto capite, dehoneſtat caput ſuũ, & uir non debet uelare caput ſuũ, cum ſit imago & gloria dei. A iuramentis abſtinuit munda illa anima, ac digna ſpiritus ſancti cõmunione, cui propter mandatum domini dicentis, Ego uero dico uobis, ne iuretis omnino, ſatis erat etiam, & non. Non eſt auſus ille fratrem ſuũ uocare fatuum, cõminationem domini ueritus, tumor & ira, & amarulentia ex ore illius non proceſſerunt. Conuicium odio proſequutus eſt, ut quod in regnum cœlorum haud inducat. Inuidia & arrogantia a ſyncero illo animo procul abfuerunt. Altare non acceſſit niſi fratri reconciliatus:

3 *Vide ritũ orandi detecto capite, eſſe antiquiſſimum, & ex Apoſtolica inſtitutione.*

falſum ſermonem & artificioſum, & ad detractionem concinnatum ita abominatus eſt, ut qui ſciret mendacium ex diabolo prognatum eſſe, Dominumq́; omnes eos qui mendacium loquuntur, perditurum. Horum ſi nihil in uobis eſt: ſed mundi eſtis ab his omnibus, uere diſcipuli eſtis eius, qui præceptorum domini diſcipulus fuit. Si uero ſecus, uidete ne culicem excoletis, dum in pſalmodijs de ſonitu uocis diſceptantes, quæ maxima ſunt præceptorum dei diſſoluitis.

Ex libro. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Euſebij Cæſarienſis, cap. 23.

Digniſſimum puto & Gregorij Neocæſarienſis Epiſcopi tanti uiri geſta quæ ſub Orientali & Septentrionis axe cunctorum ſermone celebrãtur, ad memoriam poſteritatis inſerere.

Stagnum quoddam erat in Ponti regionibus ſitũ, piſcibus copioſum, ex quorum captura prædiuites reditus dominis prętabantur. Iſta poſſeſſio duobus fratribus ſorte hæreditatis obuenerat: ſed pecuniæ cupiditas (quæ pene omnium corda mortalium ſuperat) etiam fraternam neceſſitudinem uiolauit. Coibatur a fratribus tẽpore captionis, non tam ad capiendos piſces, quã ad homines decipiendos: cædes ac bella mouebantur, humanus ſanguis pro piſcibus fundebatur. Sed dei prouidentia, affuit aliquando auxilium aduentuſq; Gregorij. Vidit pręlia & mortes uirorũ, furẽteſq; germanos: quid cauſę exiſteret pro qua in exitium ſui ſuorumq; fratres accenderentur, inquirit: nullam, niſi capturam piſcium comperit. Tunc ille, cum pro honore aduentus ſui utręq; partes paululum ſiluiſſent: Nolite (inquit) o filioli, rationabiles animas pro mutis animantibus uiolare, fraternam pacem quæſtus cupiditate diſſoluere, dei leges & naturę pariter iura temerare: & una mecum ad orã ſtagni exitialis accedite. Ego iam uos per uirtutem domini omni certamine cruentæ contentionis abſoluam. Et cum hęc dixiſſet, in conſpectu omnium uirgam quã tenebat in manu, ad primas littoris undas defigit, & ipſe poſitis genibus palmas tendit ad cœlum, atq; his uerbis excelſo ſupplicat deo. Tu domine deus patrum noſtrorum, qui cum tibi primus homo Adam peccaſſet, & mandatum tuum præteriſſet, pœnam culpę illius moderatus, ad terram, male dictionis ſententiam detorſiſti, dicens: Maledicta terra in operibus tuis. Et nunc ergo miſeratus horum iuuenum fraternum ſanguinem, qui pericli tatur, præcipe ut maledictæ ſint aquæ iſtę in operibus eorum, pro quibus furore ſuccenſi, fraternæ pietatis obliti ſunt: ita ut nunquã in hoc loco uel piſcis appareat, uel aqua reſideat, ſed ſit campus aratri patiens, ac frugũ ferax, & cuſtos in æternum fraternæ concordiæ perſeueret. Simul ut ille finem orãdi fecit, ſtatim ſe unda ſubducens, & curſu ulociore refugiens, a conſpectu ſuperno iuſſa diſcedere, abyſſis ſuis redditur, & arentem campum germanis iam concordibus dereliquit. Sed & in hodiernum frugũ ferax eſſe dicitur ſolum, quod ante fuerat nauium ferax.

4

Quid tibi uidetur hæretica? Eſt ne ſuperflua & fruſtratoria oratio?

Memoratur etiam aliud illuſtrius ab eo & diuinius geſtum. In quodã loco ruris anguſti, quũ res poſceret eccleſiam conſtrui, rupes quædam uicini montis ex parte Orientis obiecta, ex alia uero præterfluens fluuius, ſpacium quantum eccleſię ſufficeret denegabat. Et cum alius omnino nõ eſſet locus, omneſq; mœſtitiam gererent, quod ſolum ad conſtruendam Eccleſiam non haberent, ille fide plenus, pernoctaſſe in oratione dicitur, & dominum Ieſum promiſſionis ſuæ admonuiſſe fideliter, qua dixit: Si habueritis fidem ſicut granũ ſinapis, dicetis monti huic, tolle te, & mitte

te

te in mare & fiet utiq;. Cumq; hęc plena fide atq; deuotione depoſceret, 5
ad lucem coeuntibus populis, inuenta eſt rupes importuna receſſiſſe tantum, quantum ſpacij ad condendam quærebatur eccleſiam. Traduntur eius & alia quamplurima. Sed ne in longum uideamur trahere ſermonẽ, intermiſſis cæteris, unum adhuc de eius geſtis adijciam.

Vide & hic mirũ de Oratione Gregorij.

Irer ei fuiſſe quondam per alpes dicitur hyemis tempore, & cũ peruenniſſet ad ſummum alpium iugum, niuibus repleta erant omnia, nullum uſquam diuerſorium, phanum ibi tantum Apollinis erat, cui ſuccedens, tranſacta nocte diſceſſit. Sacerdos uero erat quidam phani eius, cui conſulere ſimulacrum Apollinis mos erat, & reddere reſponſa poſcentibus, ex quo ei etiam alimoniæ quæſtus eſſe uidebatur. Igitur poſt digreſſum Gregorij, offerre conſulta, & reſponſa poſcere ſacerdos acceſſit ex more, nihil inde reſponſi ueniebat. Repetit uictimas, ſilentium permanet. Iterũ atq; iterum litat, ſurdis ingerit fabulam. Cumq; ſtupore noui ſilentij ęſtuaret ſacerdos, nocte ei aſſiſtens dæmonium, dicit in ſomnis: Quid me illic inuocas, quo iam uenire nõ poſſum? Percontanti cauſam, aduentu ſe Gregorij dicebat expulſum. Quid nunc remedij daretur cum perquireret, ait, non aliter ſibi licere ingredi locum illum, niſi Gregorius permiſiſſet. Quibus auditis ſacerdos occupat uiam, multa apud ſemetipſum uoluens, atq; animo recuſante pertractans, peruenit ad Gregorium: adottuſq; eum, rẽ pandit ex ordine humanitatis ſuę atq; hoſpitalitatis admonuit, querelam depulſi numinis promit, ademptam facultatem ſui quæſtus deplorat, ac reddi ſibi omnia in priſtinum ſtatum depoſcit. At ille nihil moratus, ſcribit epiſtolam in hæc uerba.

Gregorius Apollini. Permitto tibi redire ad locum tuũ, & agere quæ conſueuiſti Hanc epiſtolam ſacerdos accipit, & ad phanum defert, poſtaq; ea iuxta ſimulacrum, affuit dæmon, ac dedit reſponſa poſcenti. Tum ille in ſemetipſum conuerſus ait: Si Gregorius iuſſit, & deus iſte diſceſſit, nec potuit redire, niſi iuſſus, & rurſum iubẽte Gregorio reſtitutus eſt, quo modo non multo melior iſto Gregorius, cuius hic obtẽperat iuſſis? Clauſis igitur ianuis phani, deſcendit ad Gregorium, epiſtolam ſecum, quam acceperat referens, omnemq; apud eum rei geſtæ ordinem pandens: Simulq; ſe ad pedes eius proſternens, rogat ut illi ſe deo offerat, cuius uirtute dijs gentium Gregorius imperabat. Cumq; enixius & pertinacius 6
perſiſteret, catachumenus ab eo factus eſt. Et cum ſe uitæ caſtiſſimæ & abſtinentiſſimæ, derelictis omnibus, non ſolum erroribus dæmonum, ſed & ſeculi actibus, mancipaſſet, etiam baptiſma conſecutus eſt. Et intantũ uitæ merito ac fidei uirtute profecit, ut ipſe beato Gregorio in epiſcopatu ſucceſſor extiterit. Sed & ingenij ſui nobis in paruo maxima monimenta dereliquit. In Eccleſiaſten nanq; Metaphraſin idem Gregorius magnificentiſſime ſcripſit, & catholicæ fidei expoſitionem breuiter editam dereliquit, quam pro eruditione eccleſiarum ſociare his cõmodum duxi.

Nota commendari uitam caſtam & abſtinentem, contra nouorum hæreticorũ dogmata.

Gregorij martyris & Epiſcopi Neocæſareæ fides. Vnus deus pater uerbi uiuentis, ſapientiæ ſubſiſtentis, & uirtutis ſuæ, & figuræ, perfectus perfecti genitor, pater filij unigeniti. Vnus dominus, ſolus ex ſolo, figura & imago deitatis, uerbum perpetrans, ſapientia cõprehendens omnia, & uirtus qua tota creatura fieri potuit. Filius uerus ueri, & inuiſibilis ex inuiſibili, & incorruptibilis ex incorruptibili, & immortalis ex immorta-

li,& ſempiternus ex ſempiterno. Vnus ſpiritus ſanctus, ex deo ſubſtantiam habens,& qui per filium apparuit, imago filij perfecti, perfecta uiuentium cauſa,ſanctitas ſanctificationis præſtatrix,per quem deus ſuper omnia & in omnibus cognoſcitur,& filius per omnes. Trinitas perfecta, maieſtate, & ſempiternitate & regno minime diuiditur, neq; abalienatur. Igitur neq; factum quid aut ſeruiens in trinitate, neq; ſuperinductum, tanquam ante hac quidem non ſubſiſtens, poſtea uero ſuperingreſſum. Neq; itaq; defuit unquam filius patri, neq; filio ſpiritus ſanctus, ſed inuertibilis & immutabilis eadem trinitas ſemper. Sed de Gregorio ſatis dictum.

Habetur in libro. 8. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 9.

VITÆ ET AGONES PHILEÆ EPISCOPI, PHILOROMI, ADAVCTI, ET ALIORVM PLVRIMOrum ſanctorum martyrum ſub Diocletiano & Maximiano apud Aegyptum, Thebaida, Phrygiam, Alexandriam, Anthiochiam et Pontum paſſorum, per Euſebium Cæſarienſem ſcripti.

PEr illud temporis quo Maximianus infeliciter imperabat,apud Thebaida omnem narrationem ſuperat agitata crudelitas, pro ungulis teſtas fictilium uaſorũ adhibebant tortores,quibus omne corpus eo uſq; lacerabant, donec totam carnis traderent cutem. Mulieres quoq; nudas, ita ut ne pudenda quidẽ contegerentur, arte quadam compoſitis machinis uno pede in excelſum ſuſpenſas, & capite in terram demerſas, indigniſſimo ſpectaculo expoſitas, pendere per diem continuum ſinabant. Alias ſicubi uicinæ ſibi duæ arbores inueniebantur,ui quadam ab utraq; inflexis contra ſe inuicem ramis, eisq; ſingulis ſingulos pedes martyris obligantes, ſubito ramos quos ui inflexerant relaxabant. Qui cum ad ſitum ſuum naturali impetu referrentur, diſcerptis deſpicatisq; uiſceribus,auulſa ſecum membra rapiebant. Et hoc non paucis aliquibus diebus,aut paruo tempore,ſed per annos aliquot, quotidie, quando minimum decem, interdum autem & centum in una die uiri uel mulieres, ſed & paruuli ſupradictis pœnarum generibus trucidabantur.

Verum & nos ipſi per idem tempus, cum in Ægypti partibus iter age remus, oculis noſtris inſpeximus, ut ſedenti pro tribunalibus ſæuiſſimo Præſidi,offerrentur innumeri fidelium populi, quos ille ſingulos per ordinem confeſſos ſe Chriſtianos, capite plecti iubebat. Cumq; hi certatim ſe & ſponte gladio ſubijcerent, confeſſione præmiſſa, ille inhumanus & crudelis, nec multitudinis contemplatione, nec uirtutis eorum magna nimitate permotus, duci nihilominus omnes & cędi capite iubet. Egrediuntur cuncti pariter ad contiguum mœnibus campum, non carnificum nexibus tracti, ſed fidei uinculis conligati. Nemo defuit, cum nemo eos ſeruaret: ſponte omnes, imo & alter alterum præuenientes, ceruices cędentibus obiectabant: defecerunt carnificum manus, & ſuccedentes ſibi inuicem fatigati ſunt, hebetata eſt acies gladij. Videbam feſſos reſidere carnifices, uires reſumere, animos reparare, mutare gladios, diem quoq; ipſum non ſufficere ad pœnam. Nullus tamen ex omnibus, ne paruulus

quidem infans deterreri potuit a morte. Sed hoc ſolum ſinguli paueſcebant, ne forte dum properũ ſol uergens clauderet diem, ſeparatus a conſortio martyrũ remaneret. Sic confidentia fidei conſtanter & fortiter cũ lætitia & exultatione mortem pręſentem uelut æternæ uitæ principia rapiebant. Denicp dum priores quicp iugularentur, reliqui non deſidiæ aut torpori animos indulgebant, ſed pſallentes & hymnos deo canentes, locum quiſcp ſui martyrij expectabat, ut hæc agentes, etiam extremos ſpiritus in dei laudibus exhalarent.

1 *Pſallentes & hymnos deo canentes expectabãt ſancti ſui martyrij locum, ut tu hæretice diſcas pſalmodiæ & cantui Eccleſiaſtico nõ detrahere.*

O uere mirabilis, & omni ueneratione dignus grex ille beatorum, turma uirorũ fortium, corona ſplendoris gloriæ Chriſti. Hanc ſane coronam precioſior omnium lapis & gemma nobilior adornabat. Hanc turmam præibat ductor illuſtrior, hunc gregem paſtor nobilior decorabat, Phileas huic nomen eſt, qui erat Epſ urbis illius quæ appellatur Thmuis. Hic nobilitatem primi generis ſecundum animi uirtutem de cœleſtibus trahebat: de terrenis uero quantum ad ſeculum pertinet, primis in Romana republica fuerat honoribus functus, eruditione quocp liberalium literarũ, & omnibus quæ ad animi uirtutẽ pertinent exercitijs apprime eruditus, nouiſſimam hanc, quæ prior eſt omnium, ſecundũ deum philoſophiam ita ſuſcepit, ut omnes qui præceſſerant anteiret. Cumcp plurimos propinquos & conſanguineos nobiles uiros in eadem urbe haberet, frequenter ad Præſidem ducebatur, eiuſcp monitis adquieſcere, tot & tantis propinquis exorantibus, reſpectum habere uxoris, & contemplationem ſuadebatur ſuſcipere liberorum, necp in cœpta præſumptione perſiſtere. Ille uero uelut ſi ſaxo immobili unda allideretur, garrientium dicta reſpuere, animum ad cœlum tendere. Deum in oculis habere: parentes & propinquos, ſanctos martyres & Apoſtolos dicere.

2 *Vxorem & filios habebat hic Epſ, quia erat de Eccleſia Orientali, cui non fuit impoſitum onus abſtinendi ab uxoribus quæ ante ſacerdotiũ fuerant ductæ, ſed poſitum in cuiuslibet uoluntate uel abſtinere uel non. Lege acta Concilij Niceni.*

Aderat tunc quidam uir agens turmam militum Romanorum, Philoromus nomine. Qui cum uidiſſet Phileam circundatum lachrymis propinquorum, & Præſidis calliditate fatigari, nec tamen flecti aut infringi ullatenus poſſe, exclamabat: Quid inaniter & ſuperfluo conſtantiam uiri tentatis? Quid eum qui fidem deo ſeruat, infidelem uultis efficere? Quid eum cogitis negare deum, ut hominibus acquieſcat? Non uidetis quod aures eius uerba ueſtra non audiunt? quod oculi eius ueſtras lachrymas non uident? Quomodo poteſt terrenis lachrymis flecti, cuius oculi cœleſtem gloriam aſpiciunt & contuentur? Poſt hæc dicta cunctorum ira in Philoromum uerſa, unam eandemcp eum cum Philea ſubire ſententiam poſcunt. Quibus libenter annuens iudex, utruncp plecti capite iubet.

Verum quoniam Phileæ fecimus mentionem, & ingenij atcp eruditionis eius ſtudium prædicauimus, non uidetur abſurdum, ſi aliqua ex opuſculis eius, in quibus de martyrum paſſionibus memorat, hiſtoriæ huic quæ ad rẽ uidelicet pertinent, inferamus. Scribens igitur ad Thmuitas idem Phileas, poſt aliquanta hæc refert: Horum uero nobis bonorũ exempla præbuerunt beati martyres, qui una nobiſcum in agonibus perdurantes, ſecundum quod ex diuinis ſcripturis fuerant inſtituti, oculum mentis ſuæ in deo habentes defixum, mortem pro pietate abſcp trepidatione capiebant. Indeſinenter etenim conſiderabant dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, propter nos hominem factum, hoc nos docuiſſe,

ut uſq; ad mortem obluctemur aduerſum peccatum. Siquidem ipſe non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, & habitu repertus ut homo, humiliauit ſemetipſum uſq; ad mortem, mortem autem crucis. Cuius exẽplum ſecuti beati martyres, omnes cruciatus & pœnas ſuſceperunt, ne fidei ſuæ conſcientiam macularent, quoniam quidem perfecta in eis charitas foras eijciebat timorem. Quorum ſi uelim tolerantiæ enumerare uirtutes, & exponere robur conſtantiæ, nec mihi copia tanta ſermonis eſt, nec puto alijs niſi his ſolis, qui oculis ſuis intuebantur quæ geſta ſunt, uideri credibilia. Erant enim expoſiti omnibus uolentibus pro libidine inferre ſupplicia, & ſi quod aliquis per ocium excogitans nouum genus ſupplicij detuliſſet, licebat inferre. Verberabantur ergo alij fuſtibus, alij uirgis, flagris quoque alij, nonnulli loris deſtricti, uel funibus appenſi. Et erat ſtudium per ſingulos pene nouum genus inuenire ſupplicij. Poſt tergum alij uinctis manibus appendebantur, & trochleis diſtenti, membratim diuellebantur. Iam uero ungulis exarari, uetus & leue ducebatur. Quod & ſi forte hoc genus ſupplicij cuiquam fuiſſet adhibitum, non (ut latronibus & homicidis ſolet) tantum latera fodiebantur, ſed & uenter & fœmora ac tibiæ, & uſq; ad ungues ungula perueniebat. Sed ne facies quidem ac uultus & frons a tormentis remanebat immunis. Addebatur & hoc ſuper omnia, ut poſteaquam fuiſſent humana corpora abſq; omni humanitate laniata, expoſita in publico & nudata, non ſolum ueſte, ſed etiam cute, crudele cunctis prætereuntibus ſpectaculum fierent. Quoſdam columnis diſtrictos, & poſt tergum diſtortis brachijs uinctos, derelinquebant. Iam uero hi qui ante præſidem ſuſpendebantur, non id ſolum temporis, quo ab eo diſcutiebantur, ſed totum pene diem cũ alij actus agerentur, in eculeis exigebant, ſi forte aliquis ex his, iugis pœnæ continuatione a propoſiti firmitate decideret. Tanta uero in his crudelitas erat, & in tantum ab eis omnis penitus humanitatis ſenſus aufugerat, ut poſteaquam omne corpus uel tormentis, uel uerberibus fuiſſet aſſumptum, trahi nudum pedibus rurſum iuberetur ad carcerem, atq; ibi neruo pedibus concluſis, recentibus adhuc uulneribus reijcerentur in ſolum teſtarum fragmentis ſubterſtratum. Interea quamplurimi uſq; ad mortem conſtanter & fortiter perdurantes, inuentoribus ſcelerum immaniter intentatæ crudelitatis pudorem non minimum conferebant. Alij uero recepta corporis ſanitate ad reparandos denuo agones, diſpenſatores pœnarum ſponte prouocabant. Quos illi erubeſcentes rurſum ad tormenta reuocare, ipſa eorum audacia perterriti, capite eos cœdi iubebant. Iſtæ ſunt ueri in deo philoſophi beati martyris Phileæ uoces, quas in uinculis poſitus, & in carcerem retruſus, cõmiſſæ ſibi eccleſiæ ſcribebat, quibus una ſecũ ſocios eos martyrum & conſortes cœleſtium faceret coronarum.

Iam uero illud quod apud Phrygiam geſtum eſt, quis audeat prætèrire? in quo & cõmunia humanitatis, & propria Romani regni iura uiolata ſunt. Vbi urbem quandam Chriſtianorum ciuium, in qua & populus omnis, & honorati uiri, & curator ac magiſtratus, Chriſtianos ſe eſſe, nec acquieſcere ad ſacrificandum faterentur, circundari militibus iubent, cunctoſq; ſimul cum mulieribus uiros, cum paruulis ſenes, cum ciuibus ciuitatem, iniecto igne concremari, ita ut nullus penitus ex illa urbe, etiam

cum

cum optio uolentibus daretur, abſcederet. Et hoc in ciues perpetratum eſt, quod in hoſtes egiſſe, notam crudelitatis habuiſſet. Verũ beati huius numeroſiq; martyrũ pariter ab uniuerſa urbe ſuſcepti, autor & dux extitit uir pietate & religione, atq; omni benignitate clarus, Adauctus nomine, patria & genere Italus, honoribus palatij per gradus ſingulos uſq; ad officiorum magiſterium perfunctus: rationes quoq; per illud tempus ſummarum partium adminiſtrans, in ſupradicta urbe degebat. Cuius in confeſſione Chriſti conſtantiam omnis populus ſecutus, boni ducis exẽplo ſummarum uere partium per martyrium conſecutus eſt palmam. Sed unde ſufficimus propria uniuſcuiuſq; martyris per ſingulos enumerare ſupplicia? Quis enim poſſit uel illa repetere, quibus apud Arabiam Sancti martyres ſecuribus cæſi ſunt? Aut quomodo quis retexat, quæ in cappadocia geſta ſunt, ubi crura frangi Dei cultoribus iubebãtur? Quis Meſopotamiæ referat cruciatus, ubi Chriſtianos ſuini tergoris more ſingulis manibus pedibusq; ſuſpenſos, amariſſimo fumo ſubter ingeſto, indignis cruciatibus enecabant? Alios uero lento igne prope adhibito, tormentis longioribus abſumebant?

Illa autem quomodo replicem, quæ apud Alexandriam geſta, etiam ueterum Poetarum fabulas uincunt? ubi obtruncatis auribus, atq; inhoneſto uulnere naribus, manuum quoq; cæterorumq; membrorum ſummitatibus amputatis, truncũ abire ſinebant deriſum. Apud Antiochiam uero quomodo recordabor craticulas prunis impoſitas, quibus Chriſtiani ſuperimpoſiti torrebantur? Sed inter hæc nobilium duorum iuuenum factum memorabile ſilere æquum non puto. Qui cum cõprehenſi, ſimulacris immolare cogerentur, aiunt. Ducite nos ad aras. Et cum fuiſſent adducti, manus ſuas ardenti igni ſuperponentes, ſi ſubtraxerimus, inquiunt, ſacrificaſſe nos credite. Et quoaduſq; caro omnis in ignem deflueret, immobiliter perdurarunt. Aliũ cum ad ſacrificandum quęrerentur ſacrilegam pollutionem uitantes, uitam præcipitio finierunt, minore quidem tolerantiæ fiducia, ſed conſeruandæ fidei maiore cautela.

In quibus admirabilis quædam & ueneranda fœmina, pulchritudine pariter & pudicitia formoſa, genere nobilis, & copioſa facultatibus, cui erant duæ filię uirgines, honeſtæ ſatis, & ad maternæ pudicitiæ regulam nutritæ, ſpecie ſimul & moribus æmula ſibi probitate certantes, quas religioſa mater ſecundum præceptum diuinum in timore domini educauerat. Sed pro his quæ ſupra diximus, uel naturæ, uel inſtitutionum bonis, prauorum hominũ multa erga uirgines, earumq; matrem contentio exagitabatur, & Summo ſtudio ſummaq; ui perquirebantur. Cumq; declinandi turbinis gratia ſui abſentiam procuraſſent, agitur omni intentione, ut earum præſentia fieret: miſſi in hoc ipſum milites, repertas eas uenire Antiochiam cogunt. Sed cum perurgentibus militibus, uehiculo impoſitæ iter agerent, talibus religioſa & pudica mater ad filias utitur uerbis. Satis dulciſſimæ mihi filiæ, quomodo uos in diſciplina Dei educauerim. Scitis quod a paruulis Deus uobis pater, Deus nutritor, Deus inſtitutor extiterit, & quod pudicitię & caſtitatis bonum ita mecum pariter dilexiſtis, ut nec oculus quidem ueſter unquam (ſicut uobis conſcia ſum) laſciuiore fuerit maculatus aſpectu. Quid igitur nunc agimus? Videtis quod iſta omnis uis, aut a deo nos ſtudet, aut a pudicitia ſeparare. Proſtituen-

tur ergo publicis lupanaribus membra quæ aer pene ipſe publicus habuit incognita? Ne quæſo filię:quia nec tam parua nobis in deo fides eſt, ut mortem pertimeſcamus: nec tam deſpecta pudicitia,ut uiuere etiam cum turpitudine cupiamus. Quin potius ſi placet quod in omnibus tenetis, etiam in hoc ſequimini matris exemplum. Præueniamus impuras carnificum manus,& impudicorum præripiamus incurſus, mundumq; hunc qui nos ad impuram & impudicitiam compellet ac pertrahet uitã, pura & pudica morte damnemus. Cumq; talibus adhortationibus filias ad ſimile propoſitum uideret accenſas, ad fluuium quendã in itinere poſitum uenerunt,ubi cum ſe humanę neceſſitatis cauſa deſcendiſſe ſimulaſſent,& paululum cuſtodes cogente naturali reuerentia ſeceſſiſſent,ad ductis diligentius hinc inde ueſtibus, minacis ſe fluuij rapidis inicierunt fluentis.Sed & aliæ duæ uirgines per omnia inſignes ſorores, genere nobiles,uita mirabiles,primæ adhuc ætatis ſpecie pulchræ ſatis, ſed anima pulchriores, ornatæ moribus magisq; monilibus, ſtudijs apprime probabiles,non ferentes uiolari publicis edictis ac legibus caſtitatem, marinis ſe fluctibus demerſere.

Hæc apud Antiochiam.In regionibus uero Ponti crudeliora gerebantur. Arundines acutæ quibuſdam ſub unguibus digitorum infigebantur. Alijs plumbũ igni liquefactum,& dorſo defuſum uſq; ad loca pudenda, quibus naturalis egeſtio procurari ſolet, infundebatur. Fœminis quoq; nerua candentia et reuſta, ardentia abſq; ullo humanitatis miſerationisq; reſpectu ingerebantur per pudenda uiſcerum & naturalia ſecreta membrorum. Sed quid faciam,quod appellationes ipſæ mihi in admiſſis facinoribus deſunt, & geſtorum ſcelerum nec uocabula quibus enumerari queant, inueniri poſſunt? Suſtinebant tamen omnia fortiſſimi & pijſſimi martyres:cum optimi & præclari iudices in eo ſolo ſapientiam ſuã omnibus futuram in admiratione cenſerent, ſi aliquod nouæ crudelitatis ſupplicium,nouiq; generis inueniſſent. Sed cum aliquantum iam non ratione aut humanitate, crudelitatis tamen nimietate ſatiati, reſpicere ad immanitatem ſceleris ſui cœpiſſent, deſolatas urbes ciuibus, & optimis ciuibus,rura nudata cultoribus, orbatos filijs patres, & parentes liberis, ad clementiam ſe humanitatemq; conuertunt,edictumq; principale proponunt. Quoniam fas non eſſet tot ciues in quibus fidei ſuæ eſſet obſtinata perſuaſio,morti tradere, placere de reliquo, ut hoc genus hominum nequaquam quidem ſubiret interitum:omnes tamen qui hanc ſpeciem confeſſionis tenerent,dextris oculis ferro effoſſis, eiſdemq; cauterio aduſtis, ſiniſtro etiã poplite nihilominus cauterio debilitato,per ſingulas quasq; prouincias in æris ferriq; metalla, uel operis, uel pœnę gratia deportandos.Hæc fuit clementia Principalis, qua optimis ciuibus conſultum eſt.

3 Sed illi quidem ſuis (ut uidebatur) uel moribus,uel uitijs agebant.Iuſtis uero & ſanctis uiris coronæ uirtutis, & patientiæ parabantur, domino & Saluatore noſtro per hæc uel explorante fidem credẽtium ſibi, uel merita remunerante. Sed ſicut omnes per ſingulos enumerare non ſolum difficile, ſed & impoſſibile eſt, qui tunc in paſſionibus carnis ſuæ deo gloriam dederunt: ita omnes penitus omittere, & ne paucorum quidẽ nominatim facere mentionem, ſatis uidetur ingratum. Paucos ergo memorabimus,& maxime eccleſiarum principes, per loca ſua ſingulos mar

Ergo Sancti habent merita apud deum, & illa remunerantur ab eo?

tyrŋ gloria coronatos.

Primus nobis in memorijs piorum, fulgens in regno Chriſti martyr ſcribatur Anthimus, Nicomediæ epiſcopus, capite cęſus. Poſt hunc uita & ſtudijs ſemper martyr Lucianus presbyter Antiochenus, ſed tũc apud Nicomediam Chriſti regnum rebus geſtisq; prædicans. Apud Tyrum uero nobiliſſimus in martyribus, & a prima ætate in Chriſti inſtitutionibus enutritus Tyrannio, eiuſdem urbis epiſcopus, Zenobius a Sidone præsbyter, & Syluanus Emiſenorũ eccleſiæ epiſcopus, qui in ſua ciuitate beſtiarũ morſibus abſumptus, martyrũ ſociatus eſt choris. In Palęſtina uero primus Syluanus epiſcopus apud Gazam, cũ pleriſq; clericorũ: In metallo autẽ Fanenſi quadraginta ſimul capite cęſi: Peleus uero, & Nilus epiſcopi cũ plurimis clericis igni conſumpti. In eorũ numero habebatur etiam Cęſarienſis eccleſię flos nobiliſſimus, & fructus doni cœleſtis Pamphilus. Apud Alexandriam uero & per omnem Ægyptum, uel Thebaida primus uelut lucifer quidam inter aſtra conſurgens, Petrus eiuſdem urbis epiſcopus, doctrina, moribus, & uita præcipuus, & cũ eo præsbyter Fauſtus, & Dius, & Ammonius, nec merito, nec inſtitutionibus, nec martyrio diſpares, Phileas quoq; & Heſychius, & Pachonius, ac Theodorus, epiſcopi ex urbibus Ægypti, cæteriq; cũ ipſis innumerabiles, nobiliſſima pertulere martyria. Quorum per ſingula agones deſcribere, ne nos opus noſtrum iuſto longius dilatemus, ſuis ciuibus qui ad dicendum probe pollent, & præſentes tunc aderant derelinquo.

Interea perturbari ſtatum noſtrũ, & crudeli ubiq; animaduerſione uaſtari, æternũ peruigilẽq; illũ non latuit oculũ. Et quoniam dñs quidẽ tradiderat familiã ſuã caſtigari paucis, cruenti uero immanitatis miniſtri deſęuierunt in multis, adeſt continuo ultrix dei dextera, & illos qui primo dum pacẽ ſeruarent eccleſię, cũ omni proſperitate imperium gubernauerant, in tantã rerũ permutationẽ deducit, ut Auguſtus ipſe in id uanitatis atq; amentiæ perueniret, quo depoſitis cum collega pariter Auguſto regni inſignibus, priuati & plebei poſt imperium uiuerent. Ille uero qui ei ſecundus in honore, poſtmodũ etiam in primis ſucceſſor fuit, qui & incentor ac ſignifer noſtrę perſecutionis extiterat, tam multis uarijsq; morbis & corporis tabe, atq; inſania mentis afficeretur, ut poſt longos atq; inextricabiles languores, ſcelerum ſuorum furijs agitatus, ſponte uitam nephariam proderet.

VITA DOROTHEÆ VIRGINIS ALEXANDRINAE ET SOPHRONIAE ROMANAE MVLIERIS, *& plurium ſanctorum martyrum ſub Maximiano, Maximino & Maxentio paſſorum, per Euſebium Cæſarienſem Epiſcopum ſcripta.*

Habetur lib. 8. Eccleſiaſtica Hiſtoria capite. 27.

QVo tempore Romæ Maxentius Maximiani Herculei filius tyrannidẽ cœperat, In Orientis atq; Ægypti partibus Maximinus ſimili per omnia crudelitate & ueſania tyrannidem gerebat, ita ut alter alterum, utpote in tyrannide ſocius, etiam in ſceleribus uideretur imitari, & neſcires cui potiſſimum dare flagitiorum palmã de-

heres. Eo ſane Maximinus præire ſocium ſceleris uidebatur, quod etiam publicos honores & maximos magiſtris magorum & malarum artium doctoribus decernebat. Simulachrorum quoq; cultui ſatis ſuperſtitioſe deditus erat, ita ut ne ad paruū quidem motum ſine augurijs & diuinatio nibus ac Symbolis adquieſceret. Vnde & uehementior aduerſum nos & grauior prioribus perſecutor fuit. Vetera quoq; delubra & olim etiam a ſtudioſis cultoribus derelicta, renouari omnia iubet: ſacerdoteſq; his & pōtifices, per ſingulas prouincias, nobiles quoſq;, & alijs iam honoribus functos, miniſtris militaribus & ſalarijs additis decernit. Hæc mirū, qui & manifeſtos maleficos, uel rectores prouinciarum uel duces militum promoueret. Sed ob huiuſcemodi uanitatis miniſterium, q̃ plurimæ copiæ auri argentiq; quærebantur. Ex quo accidit, ut omnes ubiq; prouinciæ diuerſis modis & occaſionibus nudarentur: grauando cenſum, tributa multiplicando, locupletiores quoſq; exquiſitis aut etiam confictis iniurijs condemnando, alios uero etiam proſcribendo, omnes pariter bonis paternis auitiſq; familijs euoluebat. Vnde & mōtes auri (ut ita dixerim) congregatos familiaribus ſuis ac Satellitibus largiebatur. In conuiuijs uero tam profuſus erat, tamq; temulentus, ut inſanus, & mente captus uini furore putaretur, & ea ebrius fieri iuberet, quę die poſtera ſe iuſſiſſe neſciret. Delitijs, luxu, atq; omni diſſolutionum genere fluitans, turpiſſima ſuis militibus præbebat exempla. Deniq; quicquid laſciue, quicquid petulanter, quicquid luxurioſe geſtum a Rectoribus uel militum, uel prouinciarum fuiſſet, multum cedebat ob imperatoris exemplum. Cui inter cætera hoc etiam ſingulare ſtudium erat, ne ullam non dico urbem, ſed uel breue oppidum, abſq; adulterio nobilium matronarum quæ per loca fuiſſent repertæ, uel corruptione uirginum, prætermittret. Talis hic tantuſq; uir, qui pudicitiæ, honeſtatis, iuſtitiæ, ac totius æquitatis hoſtis publicus erat, quid ni etiam Chriſtianorum hoſtis & perſecutor exiſteret? Aduerſum quos tantum crudelitatis exercuit, ut præceſſores ſuos uincere feſtinaret in ſcelere: ignes, laminas, cruces, beſtias, maris profundum, obtruncationes mēbrorum, effoſſiones oculorum, & ſingulis membris ſpecialia inferre ſupplicia geſtiebat: quū tamen illi magis conſtantes & fortes inuenirentur in tolerando, quā iſte ingenioſus & callidus in exquirendo. Vincebatur etenim ſæpius non ſolum a uiris, ſed etiam a fœminis, quæ uerbo dei & fidei calore ſuccenſæ, ut fœminæ quidem comprehendebantur, ſed ut uiri fortes in certamine coronabantur: mortē quippe promptius ſubire, imo uero & ultro expetere, q̃ corporis maculam recipere malebant.

Verum cum duobus grauiſſimis dominis libidine & crudelitate præceps ageretur, fuit apud Alexandriam Dorothea quædā ſatis nobili orta familia, ingentibus diuitijs, & propinquis nobilibus pollens, ſed in ea ingenij atq; induſtriæ bonum, cæterarumq; honeſtarum artium ſtudia magis quā hæc, uigebant. Formæ uero & decoris gloria tanta ei fuit, ut mirū ac ſpeciale in ea dei figmentum crederetur. Sed illa quæ religione animi & honeſtate uitæ pulchrior quā uultu corporis eſſe ſtuderet, æquiſſimo mentis iudicio, quod pulchrum & decorum inter homines uidebatur, id potius deo conſecrare, quā uſui humano ſtatuit indulgere, ut uirgo deo ſacrata perſiſteret. At ille qui diuina atq; humana, libidine ſimul & crudelitate fœdaret, cognito ſolius formæ, non etiam ingenij ac propoſiti bono,

Dorothea conſecrauit deo corporis ſui pulchritudinem, & ſtatuit eſſe uirgo deo ſacrata.

ad contemerandam uirginem, ac polluendam eius caſtitatem animum intendit. Comperto uero quod Chriſtiana eſſet, quæ ſecundum ſua edicta pœnæ magis quã libidini ſubijcienda uideretur, in ambiguo poſitus æſtuare cœpit, & in quam ſe partem uerteret, ignorare. Sed ubi dubios animos libido, quæ ei latius dominabatur, obtinuit, & expectantem uirginem pro martyrio ad ſupplicium rapi, per occultos nuncios de ſtupro interpellauit. Illa æque nephas ſibi eſſe reſpondit, templum corporis ſui quod ſemel deo conſecrauerat, idolorum cultu ac libidinis contagione polluere. Proinde ſe quidem ad mortem paratam eſſe: a crudeli uero tyranno non decere blandum aliquid aut molle proferri, nec eſſe dignũ reſolui erga ſe truces animos, quos quotidie undatim Chriſtianorum profuſus cruor duraret. Ad quæ reſponſa cum ille libidine accenſus acrius incaleſceret, & niſi uerbis adquieuiſſet, ui agere decerneret: omnibus uirgo pudiciſſima facultatibus ſuis, domoq́; ac familia derelicta, noctu clam cum paucis fidiſſimis famulis, & cum amiciſſima ſibi comite caſtitate diſcedit, atq; illuſum tyrannum, uanum amentemq́; dereliquit. Sed & alias plurimas nobiles mulieres ſimul ac uirgines exemplo illius adortus, ſed exemplo nihilominus illius paratiores ad mortem, quã ad ſeruitutem libidinis nactus, crudelibus ſupplicijs affici iubet. Quæ multo promptius & lætius quam cæteri omnes mortem ſubibant, eo quod duplices ſibi coronas a domino præparandas, non ſolum pro pietate, uerumetiam pro caſtitate credebant.

2 *Nephas eſſe reſpondit, templum corporis ſui quod ſemel deo conſecrauerat, libidinis contagione polluere. At hoc paſſim facere docent hodie & compellunt religioſos et ſanctimoniales fœminas falſi doctores noſtri temporis.*

Sed in his relationibus poſitum, ſilere æquum non puto, etiam nobiliſſimę fœminę in urbe Roma mirabile factum Sophroniæ, cuius uir præfectus urbis Romæ ſub Maxentio tyranno degebat. Qui cũ de ſupradictę fœminæ pulchritudine cognouiſſet (ut ei mos erat) miſſis ſtuprorum miniſtris, deduci ad ſe fœminam iubet. Illa rem ad maritum detulit. Qui cũ cõperiſſet, multa ſecum uoluens, ad ultimum altius ingemiſcens: Et quid, inquit, faciemus, quibus aut hæc toleranda ſunt, aut anima ponenda? Tũ illa ut maritum uidit, metu mortis perterritũ prodidiſſe pudicitiam ſuam: Paululum, ait his qui miſſi fuerant, expectare, donec compoſita (ut decet) & adornata procedam. Dehinc ingreſſa cubiculum, cum prius defixis genibus oraſſet, tanquã pudicitiam ſuam deo imolatura, pectus ac uiſcera correpto mucrone tranſuerberat. Extremos huiuſmodi nuncios ad tyrannũ per adſiſtentes famulas mittens: Tales (ait) magis placeant Chriſtianæ fœminæ Tyranno.

Hoc modo in Oriente ſimul atq; in Occidente, uelut uno dęmonis ſpiritu armati, & paribus eiſdemq́; uitijs accenſi deſæuiebant tyranni, cum tamen per hæc Chriſtianorum uirtus animi, & conſtantia fidei probatior & magnificentior redderetur.

Sed cũ per decem continuos annos in Orientis partibus ſimilis etiam Maximiani principis erga Chriſtianos fuiſſet graſſata crudelitas, & innumera hominum milia deum uerum colentium neci dediſſet, cumq́; uires crudelitatis ac libidinis ſuæ indeſinenter ſuggereret temulentia, & neq; conſilium, neq; ſatietas finem ullum aut modum imponeret, adeſt cultoribus ſuis diuina prouidentia, & quos per ignem probauerat, educit rurſus ad refrigerium. Ipſum nanq; autorem ſceleris ultio diuina corripuit. Et ille qui lætis ac ſaginatis carnibus incedebat ſuperbus, inflatis ſubito

uiſceribus, ſuppuratiſq́ diſtenditur. In profundioribus dehinc pectoris partibus obortum uulnus, totos intrinſecus uiſcerum receſſus tabo ſerpente depaſcitur. Poſt etiam fiſtulis quibuſdam in ſuperficie purulentis meatibus adapertis, de interioribus putrefactis uulneris uænis ebullire undatim cœpit innumera uermium multitudo. Fœtor uero tam intolerabilis erat, ut nullus omnino ne mediocrum quidem propius poſſet accedere, quod carnes ſatis lætę, & in omni luxuria nutritæ, grauiorem ex corruptione nidorem putredinis exhalabant. Deniq; pleroſq; medicorum,

3 quod nec morbo aliquid mederi, nec uim ſœtoris tolerare poſſent, interfici iubet. In quibus cum quidam iugulandus potius quam medicaturus aſſiſteret, inſpiratus a deo: Cur (inquit) Imperator erras, & quod deus infert, ab hominibus putas poſſe reuocari? Nec humanus eſt iſte morbus, nec a medicis curatur. Sed recordare, quanta in ſeruos dei egeris, quamq; in religionem diuinam impius & prophanus extiteris, & intelliges unde tibi ſcint poſcenda remedia. Nam & ego quidem mori cum cæteris potero, tu tamen a medicis non curaberis.

Permittit Maximinus reædificari Chriſtianorum Eccleſias, ut ſolitis cultibus & obſecrationibus uacent. Ergo a tempore antiquo in Eccleſijs deus colebatur, & orationes ad eum fiebant, & non tantum ſunt extructæ ad auditionē uerbi dei & ſacramentorū exhibitionem, ut uolunt mo derni heretici.

Tunc primum ſe Maximianus hominem eſſe intellexit, & ſcelerū ſuorum immanitatem recordatus, primo omnium erraſſe ſe, & impie egiſſe profitetur, & uelut ſatiſfacere incipit deo. Tunc deinde conuocatis his qui in officio publico ſibi parebant, legem ſcribi, & confeſtim emitti iubet, qua non ſolum Chriſtianis deſinat perſecutio, & arceatur omnis iniuria, uerum & reædificari eorum permitterentur eccleſiæ, ut ſolitis cultibus & obſecrationibus uacantes, etiam pro ipſius ſalute excelſo ſupplicent Deo.

VITA ET MARTYRIVM SYLVANI TYRIORVM, ET PETRI ALEXANDRINI EPISCOPORVM, *nec non Luciani Antiocheni Presbyteri ſub Maximiano paſſorum, per Euſebium Epiſcopum Cæſarienſem ſcripta.* ✝ 1

Habetur lib. 9. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 1.

EDictis Maximiani ſuper ceſſatione perſequutionis Chriſtianorum per omnem locum Aſiæ Ponticiq́ propoſitis, uelut ex ingentibus tenebris ſubitum lumē refulſit. Sed Maximinus, qui in Orientis partibus Cæſaris tyrannidem potius quam locum tenebat, tanquam crudelitatis ſuę materiam ſibi ſubtrahi non ferens, cum ei diſpliceret edictum, nec tamen auderet obſiſtere, proponi publice legē, & omnibus in notitiam uenire non patitur, uerbo tamen iudicibus pręcepit, inducias Chriſtianis interim dare. Sed Sabinus, qui per illud tempus, præfecturæ culmen gerebat, omnium prouinciarum iudicibus ſcribens, & prælatam Imperatoris inferens legem, manifeſtum efficit cunctis id quod Maximinus obſcurarę tentauerat. Iudices uero per ſingulas ciuitates edicta mittentes, legemq; pręferentes, relaxari cunctos qui tenebantur in carcere, quiq; in metallis, aut quibuslibet uinculis aſſeruabantur, omnes abſcedere liberos iubent.

Quibus ita geſtis, uelut poſt nimiam tempeſtatem, ſi ſolis ſplendor cęlo redditus fuiſſet ac terris, duces populi noſtri per ſingulas quaſq; urbes frequentare conuentus, eccleſias inſtaurare, concilia agere, ſacerdotia re-

parare, ſingulas quaſq; eccleſias, ſi cui quid deeſſe uidebatur, inſtruere. Quæ cum ita gererentur, ſtupor ingens habebat infideles gentilium, de tanta tamq; ſubita conuerſione rerum, ita ut admiratione ipſa fateri cogerentur, magnum & ſolum deum uerum eſſe quem Chriſtiani colunt. Noſtrorum uero ſi qui in agonibus fideliter & uiriliter perdurauerant, cum omni fiducia & lætitia agebant. Si qui uero languidius, & ignauius egerant, cum omni humilitate & ſupplicatione medicinā poſcere ab his qui incolumes perſtiterant properabant, & per eos repropitiari ſibi omnipotentem deum ſupplicabant. Iam uero illi qui de metallis fuerant relaxati, uenientes per urbes ſingulas, magnanimi ſublimeſq; incedebant, & ineffabilem lætitiam atq; exultationem dei eccleſijs exhibebant, toto itinere per plateas quoq; ciuitatum & uicos cū pſalmis ac hymnis digredientes, ita ut ſtuperent & magnificarent deum hi qui eos pauloante uinctos & catenatos trahi in metalla uiderant, lætos uero nunc atq; exultantes cernebant ad propria remeare. Ex quo etiam ipſi qui prius infeſti nobis uidebantur & aduerſi, nunc ſubitę conuerſionis miraculo congratulabantur nobis, & cōmunem ſibi ducebant lætitiam noſtram. Verum cum hæc ita in agris & uicis & urbibus agerētur, & pro reddita ſibi pace Chriſtianorū populi modeſta exultatione gauderent, totius boni inimicus tyrannus ferre non potuit, quin inſita ſibi nequitię rabie gaudia iſta ſubrueret.

Etenim Maximinus, quem in Orientis atq; Ægypti partibus tyrannidem tenere ſupra diximus, ſex non amplius menſes paſſus eſt noſtros in pace perſiſtere, & protinus quicquid ad obturbandam eam nanciſci potuit molitur. Igitur primo prohibere noſtros per occaſiones quaſdā tentat, ne ad Cœmiteria conuenirent. Tum deinde nequiſſimos quoſdā Antiochenæ urbis uiros inſtigat legationē mittere aduerſum nos, depoſcentes ne in proprijs degere liceat Chriſtianis. Cuius legationis initium facit per Theotecnum quendam curatorem Antiochenæ urbis, praui ingenij hominem, peſſimiq; propoſiti. Sed & alios per ſingulas ciuitates ſimiliter deterrimos ciues ad ſimile facinus impellit, & ex omnibus prouincijs huiuſcemodi legationem dirigi componit. Multaq; alia aduerſum nos ſpeciali quodā odio & obſtinata contentione machinatur, donec omni modo mala quę iam quieuerant, renouaret. Mala mens, maluſq; animus, uelut ſitim quandam & famē ſe pati putabat, niſi laniari carnes ciuium, & ſanguinem eorum profundi uideret.

Interea reperiſſe ſe occaſionem maximam ratus eſt ex eo, quod apud Antiochiam ſimulachrum quoddam Iouis Amicalis nuper conſecratū, artibus quibuſdam magicis & impuris conſecrationibus ita compoſitū eſt, ut falleret oculos intuentium, & portenta quædam oſtentare uideretur, ac reſponſa proferre. Idq; omnibus & ipſis Imperatoribus pro certo confirmatur. Quod poſteaquā ab uniuerſis creditum eſt, aſſeueratur item deus ille dediſſe reſponſa, ne Chriſtiani in urbibus habitarent, neq; in uicinis urbi locis, ſed quanto fieri poteſt longius fugarentur. Quibus cognitis omnes qui ubiq; erant ſub tyranni regno per urbes ac prouincias ſingulas, ſcientes gratum hoc eſſe apud eum, ſimilem de Chriſtianis ſententiam ferunt. Et miſſis ad eum legatis, ea de Imperatore impetrant, quæ ut peterent ab ipſo fuerant inuitati.

Tum uero rurſus aduerſum nos perſecutionis rabies inſtauratur, &

Maximinus interim ſumma inſtantia per urbes ſingulas & prouinciasſa cerdotes ſimulachrorum ac Pontifices ſtatuit, multiſq; eos honoribus & muneribus præficit, & omnia prorſus diligenter agit, quatenus cunctos beneficijs ſuis præueniat, ut per hæc promptiores eos efficeret in odia & necem Chriſtianorum. Idq; eo magis obtinebat, quo gratiorem ſibi duceret eum quem erga noſtros ſæuiorem nequioremq; ſenſiſſet.

Et quãuis ei agere cuncta ex ſententia liceret, quippe qui iam ſibi etiam Auguſti inconceſſam præſumpſerat dignitatem, uideri tamen uult, quod aliquibus iuſtis hæc rationibus agat. Confinguntur acta quædam, uelut apud Pilatum de Saluatore noſtro habita, in quibus aduerſum Chriſtũ omnis blaſphemia conſcribitur. Quæ acta per omnes regni ſui prouincias prælato edicto mitti præcipit, & per urbes ſingulas, per uicos, per agros etiam proponi: præceptoribus quoq; puerorum tradi iuber, uti pro his quæ ad meditandum, uel ad ediſcendum dictare ſolent, hæc tradant pueris memoriæ cõmendanda. Cum uero hæc ita per omnem locum diligenti nequitia gererentur, Dux Damaſci cognita Imperatoris ſui erga Chriſtianos libidine, & ei placere in talibus ſtudens, indigniſſimas quaſdam mulierculas de triuio conquiſitas, Siſti ſibi facit, & agitari in his plurimam quæſtionem, per quam cogeret eas Actis profiteri, fuiſſe ſe quondam Chriſtianas, & ſcire quod inter ipſa myſteria eorum, ſpurca quædã & impura cõmitterentur. Aliaq; huiuſmodi flagitia, quæ nec audire quidem bonus quiſquam pateretur, mulierculas actis proſequi facit: eaq; conſcripta ad Imperatorem refert. At ille proponi ea nihilominus per ſingulas quaſq; urbes ac prouincias iubet, quamuis dux ille non in longum tali fraude gauiſus ſit. Breui nanq; quadam inſania deſperationis incenſus, in exitum uitæ ſuę proprias ſibi intulit manus.

Noſtrorum uero rurſum fuga, rurſum perſecutio, & ſupplicia renouantur. Iudices prouinciarum tanquam gratum aliquid ex hoc Imperatori exhibentes, in noſtros atrocius deſæuire. Igitur apud Tyrum Phęnices urbem tres quidam iuuenes correpti, cum ſe Chriſtianos eſſe cõfiterentur, beſtijs ſubriguntur: cũ quibus & Syluanus epiſcopus quadraginta annis functus ſacerdotio, uir manſuetudine animi, & ipſa iam ſenectute uenerabilis. Per idem tempus etiam Petrus, Alexandrinæ urbis epiſcopus, per omnia inſignis, & omnibus uirtutibus adornatus, in ſcripturis uero diuinis & in uerbo dei, priorum nullo inferior, prudentia quoq; ſingularis, & in omnibus perfectus, uere ſacerdos & hoſtia dei ſubito rapitur, & tanquam ex Maximini præcepto capite obtruncatur. Cũ quo ſimul & alij plures ex Ægypto epiſcopi trucidantur.

Lucianus quoq; uir, moribus, continentia, & eruditione præcipuus, Antiochenus presbyter, cum ad tribunal iudicis fuiſſet adductus: Cur (inquit ad eum Præſes) uir rationabilis & prudens ſequeris ſectam, cuius non potes reddere rationem? Aut ſi eſt aliqua, audiamus. Tum ille data ſibi facultate dicendi, huiuſcemodi orationem de fide noſtra habuiſſe dicitur. In occulto non eſt, quod nos Chriſtiani quem colimus, deus unus eſt, per Chriſtum nobis annuntiatus, & per ſpiritum ſanctum noſtris cordibus inſpiratus. Non enim ſicut uos putatis, humanæ alicuius perſuaſionis errore conſtringimur, nec indiſcuſſa (ut alij) parentum traditione decipimur. Autor nobis de deo, deus eſt. Neq; enim poſſet ſublimis illa maie-

ſtas ſenſibus humanæ mentis illabi, niſi uel ſpiritus ſui uirtute delata, uel uerbi ac ſapientiæ ſuę interpretationibus indicata. Fateor, errauimus etiam nos aliquando, & ſimulachra quæ ipſi finximus, deos cœli ac terræ putabamus autores: ſed arguebat eos fragilis ſubſtantiæ ſuę a nobis præſtita conſecratio. In quibus tantum uenerationis inerat, quantum decoris manus contuliſſet artificum. Verum omnipotens deus ille, quē non noſtris manibus fictum, ſed cuius nos decebat eſſe figmentum, errores miſeratus humanos, ſapientiam ſuam miſit in hunc mundum carne ueſtitā, quæ nos doceret deum, qui cœlum feciſſet & terram, non in manufactis, ſed in æternis atq; inuiſibilibus requirendum. Vitæ etiam nobis leges, ac diſciplinæ præcepta conſtituit, ſeruare parſimoniam, paupertate gaudere, manſuetudinē colere, ſtudere pati, puritatem cordis amplecti, patientiam cuſtodire. Sed & omnia hæc quæ nunc aduerſum nos geritis, uentura nobis eſſe prædixit: educendos nos ad reges, & ante tribunalia iudicū ſtatuendos, ac uelut uictimam iugulandos. Inde eſt deniq;, quod & ipſe qui erat immortalis, utpote uerbū & ſapientia dei, morti ſe præbuit, quo nobis in corpore poſitus, patientiæ præberet exemplum. Sed nec nos ſua morte decepit, quibus poſt tertium diem reſurrexit: non ut iſta quæ nunc falſo conſcribuntur continent Acta Pilati, ſed innocens, immaculatus, & purus ad hoc ſolum mortem ſuſcepit, ut eam uinceret reſurgendo. Quæ autem dico, non ſunt in obſcuro geſta loco, nec teſtibus indigent. Pars pene mundi iam maior huic ueritati adſtipulatur: urbes integræ: aut ſi in his aliquid ſuſpectum uidetur, conteſtatur de his etiam agreſtis manus ignara figmenti. Si minus adhuc creditur, adhibebo uobis etiam loci ipſius, in quo res geſta eſt, teſtimonium. Adſtipulatur his ipſe in Hieroſolymis locus, & Golgothana rupes ſub patibuli onere diſrupta. Antrum quoq; illud, quod auulſis inferni ianuis corpus denuo reddidit animatū, quo purius inde ferretur ad cęlum. Aut ſi adhuc uobis minus digna uidentur hæc, quæ in terris ſubſtantiam gerunt, accipite etiam a cœlo adſtipulatorem fidelem: Solem uobis ipſum horum produco teſtem: qui cū hæc fieri per impios uideret in terris, lumen ſuum meridie abſcondit in cœlo. Requirite in annalibus ueſtris, inuenietis temporibus Pilati, Chriſto patiente, fugato ſole interruptum tenebris diem. Quod ſi terræ, ſi cęlo, ſi ſanguini eorum, a quibus ueritatem per tormenta perquiritis, fidem non accōmodatis, quomodo meis uerbis allegationibuſq; credetis? Et cū pene iam his uerbis auditoribus ſuadere cępiſſet, arripi iubetur in carcerem, ibiq; quaſi abſq; tumultu populi necari.

Sed & per alia nihilominus loca, tanta in breui crudeliſſimus tyrānus aduerſum nos excitauit, ut longe ſæuiora prioribus & diriora pararentur; quando enim aduerſum nos legationes prouinciarum uel urbium, quando tot & tanta imperialia edicta uenerant, ita ut etiam ęreis tabulis incidi leges quæ aduerſum nos datæ fuerant, iuberentur? quando pueris ſcholaris meditatio de Pilato & Ieſu haberi contumelię noſtrę gratia iuſſa eſt, & confictis referta blaſphemijs, per totum diem decantari? In his uero legibus, quas aduerſum nos ære inciſas ſingulis quibuſq; ciuitatibus propoſuerat uelut in æternum manſuras, iactanter ſatis & ſuperbe deſcripſerat, quod ex quo Chriſtiani ſedibus ſuis urbibuſq; pelluntur, & aeris eſſet læta temperies, & terræ fœcunditas abundantior, ac ſegetum copia

uberior: & ideo ſatis recte conſuli ad deorum immortalium gratiam, quibus nullæ ita acceptabiles uictimæ litarentur, quam ut inuiſum his hominum genus ex omnibus locis in quibus eorum maieſtas colitur, pelleretur. Addit quoq; etiam illud: Vt quoniam tam piam, tamq; religioſam petitionem hanc ab Imperatore popoſciſſent, quicquid illud eſt (quãuis difficile uideatur) quod ſuis cõmodis æſtiment profuturum, pro hac gratia nihil ſit quod impetrare non poſſent: tantum ut hoc diligentius obſeruent, ne Chriſtianis qualitercunq; urbium concedatur ingreſſus.

Habetur libro. 10. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 3.

VITA EPISCOPI SIMPLICIS QVI PHILOSOPHVM AD CHRISTI FIDEM IN CONCILIO NIcæno conuertit, necnon Paphnutij Aegyptij, ac Spiridionis Cyprij Epiſcoporum, per Ruffinum presbyterum Aquileienſem ſcripta.

QVantam uirtutem habeat fidei ſimplicitas, etiam ex his quæ in Nicæno concilio geſta referuntur, agnoſcimus. Etenim cum pro ſtudio religioſi Imperatoris, ex omni terra ſacerdotes dei coiſſent, opinione commoti philoſophi quoq; & dialectici ualde nobiles & opinatiſſimi conuenerunt. In quibus quidam inſignis in arte Dialectica, per dies ſingulos, conflictus ſummi certaminis cum epiſcopis noſtris, uiris adæq; in dialectica non improbabiliter eruditis, mouebat: & fiebat ingens ſpectaculum, conuenientibus ad audiendum doctis & literatis uiris. Nec tamen ullo genere philoſophus cõcludi a quoquam poterat, aut conſtringi. Tanta enim dicendi arte obiectis quæſtionibus occurrebat, ut ubi maxime putaretur adſtrictus, uelut anguis lubricus laberetur. Sed ut oſtenderet deus, quia non in ſermone regnum dei, ſed in uirtute conſiſtit, quidam ex confeſſoribus ſimpliciſſimæ naturæ uir, & nihil aliud ſciens niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum, inter cæteros auditores epiſcopos aderat. Qui cum uidiſſet philoſophum inſultantem noſtris, & callida ſe diſputationis arte iactantẽ, poſcit ab omnibus locum, uelle ſe paucis cum philoſopho ſermocinari. Tum uero noſtri, qui ſimplicitatem uiri & imperitiam de ſermone duntaxat noſſent, pauere, & uelut pudorem quendam pati, ne forte apud callidos homines riſui efficeretur ſancta ſimplicitas. Perſtitit tamen ſenior, & hinc mouit ſermonis exordium. In nomine, inquit, Ieſu Chriſti philoſophe audi quæ uera ſunt. Deus unus eſt qui fecit cœlum & terram, quiq; homini quem de terræ limo formauerat, ſpiritum dedit: uniuerſa quæ uidentur & quæ non uidentur, uirtute uerbi ſui creauit, & ſpiritus ſui ſanctificatione firmauit. Hoc uerbum ac ſapientia, quem nos filium dicimus, humanos miſeratus errores, ex uirgine naſcitur, & per paſſionẽ mortis a perpetua nos morte liberauit, ac reſurrectione ſua æternam nobis contulit uitam. Quem & expectamus iudicem omnium quæ gerimus eſſe uenturum. Credis hoc ita eſſe philoſophe? At ille uelut ſi nunquam ullum ſermonem contradicendi didiciſſet, ita obſtupefactus uirtute dictorum, mutus ad omnia hoc ſolum potuit reſpondere, ita ſibi uideri, nec aliud uerum eſſe quam quod dixerat. Tum ſenior: ſi hæc, inquit, ita eſſe credis, ſurge & ſequere me ad Dominicum, & huius fidei ſignaculum ſuſcipe. Et philo-

ſophus conuerſus ad diſcipulos ſuos,uel ad eos qui audiendi gratia conuenerant: Audite,inquit,o eruditi uiri:Donec uerbis mecũ geſta res eſt, uerba uerbis oppoſui,& quæ dicebantur,dicendi arte ſubuerti ubi uero pro uerbis uirtus proceſſit ex ore dicentis,non potuerunt reſiſtere uerba uirtuti,nec homo aduerſari potuit deo. Et ideo ſiquis ueſtrum potuit in his quæ dicta ſunt ſentire quæ ſenſi, credat Chriſto, & ſequatur hunc ſenem, in quo locutus eſt deus. Ita philoſophus Chriſtianus effectus, tandem ſe gratulatus eſt uictum.

Fuit præterea in illo concilio & Paphnutius, homo dei, epiſcopus ex Ægypti partibus confeſſor,ex illis, quos Maximianus dexteris oculis effoſſis, & ſiniſtro poplite ſucciſo, per metalla damnauerat. Sed in hoc tanta uirtutum inerat gratia, ut ſigna per eum non minus quam dudum per Apoſtolos fierent. Nam & dæmones uerbo tantum fugabat, & ægros ſola oratione curabat: ſed & cæcis uiſum dicitur reddidiſſe,& paralíticos ad ſtabilitatem corporis reuocaſſe. Quem Conſtantinus in tanta ueneratione & affectu habuit,ut ſæpius eum intra palatium euocatum complecteretur, & illum oculum qui in confeſſione fidei fuerat euulſus, auidioribus oſculis demulceret.

Ex eorum numero (& ſi quid adhuc eminentius) fuiſſe dicitur, etiam Spiridion Cyprius epiſcopus,uir unus ex ordine prophetarum,quantum etiam nos eorum qui eum uiderant narratione comperimus. Hic paſtor ouium etiam in epiſcopatu poſitus permanſit. Quadam uero nocte cum ad caulas fures ueniſſent, & manus improbas quo aditum educendis ouibus facerent, extendiſſent, inuiſibilibus quibuſdam uinculis reſtricti,uſq; ad lucem uelut traditi tortoribus permanſerunt. Cum uero oues ducturus ad paſcua matutinus ſe ageret ſenior, uidet iuuenes abſq; humanis uinculis in caulis pendere diſtrictos. Cumq; cauſam noxæ comperiſſet, abſoluit ſermone,quos meritis uinxerat:& ne eis inanis nocturna cederet occupatio: Tollite, inquit, o iuuenes unum uobis arietem, ne ſine cauſa ueniſſe uideamini, quem melius prece quam furto quæſiſſe conuenerat.

Tradunt de hoc etiam illud factum mirabile: filiam habuit Irenem nomine, quæ ei cum bene miniſtraſſet, uirgo defuncta eſt. Poſt eius obitum uenit quidam dicens,ſe ei quoddam depoſitum commẽdaſſe. Rem geſtam ignorauerat pater.Perquiſitum in tota domo,nuſquam quod poſcebatur inuentum eſt.Perſiſtebat tamen ille qui cõmendauerat, & fletu ac lachrymis perurgebat:uitæ ſuæ quoq; illaturum ſe eſſe exitium, niſi commendata reciperet teſtabatur.Permotus lachrymis eius ſenex,ad ſepulchrum filiæ properat, atq; tam ex nomine clamitat. Tum illa de ſepulchro:Quid uis(ait)pater? commendatum,inquit, illius ubi poſuiſti? At illa locum deſignans,illic(ait)inuenies defoſſum.Regreſſus ad domũ, rem ſicut filia de ſepulchro reſponderat, repertam, tradidit repoſcenti. Sed & multa alia eius feruntur geſta mirabilia, quæ etiam nunc ore omnium celebrantur.Tales igitur in illis adhuc temporibus permulti uiri in eccleſijs domini refulgebant,ex quibus plurimi in illo cõcilio fuerunt.

Sozomenus. Sed non eſt incongruum de hoc eodem uiro etiam iſtud adijcere.Mos erat Spiridioni iſti ex fructibus qui naſcebãtur ei,alios quidem pauperibus erogare,alios autẽ gratis mutuari uolentibus. Sed neq; *Ex Hiſtoria Tripartita lib. 1. cap. 10.*

per ſe dabat, neq; per ſe recipiebat, ſed ſolum cubiculum demonſtrabat. inuitans petentes, ut quantum opus haberent tollerent, & denuo reuocarent quantum ſe nouerant abſtuliſſe. Quidam uero dum mutuum percepiſſet, reuerſus eſt poſt aliquantum quod tulerat redditurus. Quem dum ſecundum conſuetudinē iuſſiſſet reponere in cubiculo quod fuerat exinde mutuatus, ad iniuſtitiam ille conuerſus, & credens latere Spiridionē, non reddidit quod debebat, ſed auferens debitum, quaſi reddidiſſet abſceſſit. Quod tamen longo tempore non erat ignorandum. Poſt certum nanq; tempus uenit, rurſum petens ab eo mutuum. At ille miſit eum ad horreum, data poteſtate ut ipſe ſibi metiretur quantum opus haberet. Vacuum uero eundem locum inueniens, & hoc oculata fide cognoſcens Spiridioni nuntiauit. Ille reſpondit ei: Mirum eſt ó homo quod loqueris. Quomodo tibi ſoli uiſum eſt horreum neceſſarijs defeciſſe? ſed conſyderа potius apud temetipſum, ne forte mutuatus alia uice, quod debueras primitus non ſolueris, ſi enim hoc non eſt, indubitanter non priuaberis quibus eges, ſed rurſum accedens inuenies. Sic igitur ille captus, quod ei deliquerat indicauit.

Dignum eſt igitur huius ſacratiſſimi uiri mirari puritatem, & eccleſiaſtici ordinis ualde cuſtodiam. Dicitur itaq; quodam tempore pro aliqua utilitate in unum Cyprios epiſcopos conueniſſe, & inter eos fuiſſe hunc Spiridionem, & Triphyllium Ledrenſem epiſcopum, uirum eloquio & ſapientia, nec non Beryto legibus eruditum. Cum itaq; collecta celebraretur, iniunctum eſt Triphyllio ut faceret ſermonē in populo. Cumq; ille locus ueniſſet ad medium, Tolle lectum tuū & ambula, cubile dixit pro lecto mutans nomen. Spiridion autem indignatus in eum, & exiliens de cathedra ſacerdotali: Tu melior es, inquit, eo qui lectum dixit, quia eius uerbis uti confunderis? Hoc autem fecit populo conſpiciente, mediocritatem docens eum qui eloquij ſupercilio prætumebat. Erat enim idoneus ad pudorem incutiendum: quū eſſet uenerandus & operibus glorioſus, ſimulq; ſenex æuo atq; ſacerdotis officio.

Qualis autem circa peregrinorum ſuſceptiones fuerit, hinc apparet. Inſtante iam quadrageſima, quidam ex itinere uenit ad eum, quibus diebus conſueuerat cum ſuis continuare iniuria, & die certo comedere, medios ſine cibo conſiſtens. Videns itaq; peregrinum ualde defectum: Perge (inquit ſuæ filiæ) laua peregrini pedes, & cibos appone. Cumq; uirgo dixiſſet, nec panem eſſe nec ἄλφιτα (quarum rerum ſolebat nihil habere reconditum propter ieiunium) orans primū ueniamq; petens, filiæ iuſſit ut porcinas carnes quas domi ſalitas habebat, coqueret. Quibus coctis, ſedens cum peregrino poſitis carnibus comedebat, & rogabat ut una cū eo ederet peregrinus. Quo refutante, Chriſtianumq; ſe profitente: Propterea magis, inquit, refutare non debes. Omnia enim munda mundis, ſicut ſermo diuinus edocuit. Hæc quidem de Spiridione dicta ſufficiant.

1 *Notēt qui noſtro tempore nouas Scripturæ lectiones inducere tātopere curant, ut iam fere totam ſacram paginam ſuis adinuentionibus conſpurcauerint & inuerterint.*

2 *Quod Spiridion carnes porcinas in quadrageſima ederit, et alium ſecū comedere fecerit, nō te ſcandalizet, nec id tibi quoq; faciēdi exemplū præbeat. Vt enim ait ſanctus Epiphanius ad Io. Epm Hieroſolymitanum, nō quid fiat, ſed quō, et in quibus, & quare fiat conſiderandum eſt. Et ipſe ſiquidē clericū in aliena parochia deprehēſum, ac ignorantem, quinimo inuitum, & palam reclamantem, per uim diaconum et presbyterum ordinauit, & quia id ſola charitate compulſus fecerat, ſe excuſauit, & nō iuſte reprehendi dixit. Ita ſanctus hic pater, ſciens Apoſtoli præceptum Epm hoſpitalem eſſe debere, & uidens peregrinum ualde defectum, nec habere ſe domi quicquam obſonij quo eum reficeret, uehementi charitatis impulſu, quæ ſola legis eſt plenitudo, et rebus omnibus alijs præponitur, ad eſum carnium uel inuitus acceſsit, primum orans deum, ac ueniam petens, quaſi qui optime noſſet contra Eccleſiaſticam facere diſciplinam. Nam ſi culpa non fuiſſet tali tempore edere, cur ueniam ante a deo peteret? Admirare ergo hic facti rationem, hoc eſt excellentem erga proximum charitatem, factum autem ipſum dimitte.*

VITA HELENÆ CONSTANTINI IMPERATORIS MATRIS, QVOMODOQVE SANCTAM DOMINI *Crucem Hieroſolymis inuenerit, per Ruffinum Presbyterum Aquileienſem ſcripta.*

Habetur libro. 10. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 7.

PEr Nicæni Concilíj tempora Helena Conſtantini mater, fœmina incomparabilis fide & religione animi, ac magnificentia ſingulari, cuius iure Conſtantinus & eſſet filius & crederetur, diuinis admonita uiſionibus, Hieroſolymam petit, atq; ibi locum in quo ſacroſanctum corpus patibulo affixum pependerat, ab incolis perquirit. Qui idcirco ad inueniendum difficilis erat, quod ab antiquis perſecutoribus ſimulachrum in eo Veneris fuerat defixum, ut ſi quis Chriſtianorum in illo loco Chriſtum adorare uoluiſſet, Venerem uideretur adorare. Et ob hoc infrequens & pene obliuioni datus fuerat locus. Sed cũ (ut ſupra diximus) religioſa fœmina properaſſet ad locum cœleſti ſibi indicio deſignatum, cuncta ex eo prophana & polluta deturbans, in altum purgatis ruderibus, tres confuſo ordine reperit cruces. Sed obturbabat reperti muneris lętitiam uniuſcuiuſq; crucis indiſcreta proprietas. Aderat quidem & titulus ille, qui Græcis, & Latinis, atq; Hebraicis literis a Pilato fuerat conſcriptus: ſed nec ipſe ſatis euidenter dominici prodebat ſigna patibuli. Hic iam humanæ ambiguitatis incertum, diuinum flagitat teſtimonium. Accidit in eadem urbe primariam quandam loci illius fęminã graui ægritudine confectam, ſeminecem iacere. Macarius per idem tempus eccleſiæ illius epiſcopus erat. Is ubi cunctantem reginam, atq; omnes pariter qui aderant uidet: Adferte (inquit) huc totas quæ repertę ſunt cru-

1 ces, & quæ ſit quæ portauerit dominum, nunc nobis adaperiet deus. Et ingreſſus cum regina pariter & populis ad eam quę decumbebat, defixis genibus huiuſcemodi ad deum precem profudit.

Defixis genibus precem ad deum profudit.

Tu domine, qui per unigenitum filium tuum ſalutem generi humano per paſſionem crucis conferre dignatus es, & nunc in nouiſſimis temporibus adſpiraſti in corde ancillæ tuæ perquirere lignum beatum, in quo ſalus noſtra pependit, oſtende euidenter ex his tribus, quæ crux fuerit ad dominicã gloriam, uel quæ extiterit ad ſeruile ſupplicium, ut hæc mu- 2

lier quæ ſemiuiua decumbit, ſtatim ut eam lignum ſalutare contigerit, a mortis ianuis reuocetur ad uitam. Et cum hæc dixiſſet, adhibuit primo unam ex tribus, & nihil profecit. Adhibuit ſecundam, & ne ſic quidem aliquid actum eſt. Vt uero admouit tertiam, repẽte adapertis oculis mulier conſurrexit, & ſtabilitate uirium recepta, alacrior multo quam cum ſana fuerat, tota domo diſcurrere, & magnificare dei potentiam cœpit. Sic euidenti iudicio regina uoti compos effecta, templum mirificum in eo loco in quo crucem repererat, regia ambitione conſtruxit. Clauos

Quid dicis o ita ſpiritualis ſicut materialis têpli euerſor? Sancta fœmina Hieroſolymis templum mirificum in loco ubi crucem repererat, regia ambitione cõſtruxit.

3 quoq; quibus corpus dominicum fuerat affixum, portat ad filium. Ex quibus ille frenos compoſuit quibus uteretur ad bellum. Et ex alíjs galeam nihilominus belli uſibus aptam fertur armaſſe. Ligni uero ipſius ſalutaris partem detulit filio, partem uero thecis argenteis conditam dereliquit in loco: quæ etiã nũc ad memoriam ſollicita ueneratione ſeruatur.

Pars ligni Crucis in loco ad memoriam ſollicita ueneratione ſeruatur.

Reliquit etiam hoc iudicium religioſi animi regina uenerabilis: Virgi-

Vide humile ſanctæ Reginæ erga Virgines deo ſacratas obſequium. At noſtri hæretici cõpuliſſent omnes nubere, dicentes eas uirginitatem ſeruare non poſſe. O blaſphemiam impudentem.

nes quas ibi reperit Deo ſacratas, inuitaſſe ad prandium, & tanta eas deuotione curaſſe dicitur, ut indignum crederet, ſi famulorum uterentur officijs, ſed ipſa manibus ſuis, famulæ habitu ſuccincta, cibum apponeret, poculum porrigeret, aquam manibus infunderet, & regina orbis ac mater imperij, famularum Chriſti ſe famulam deputaret. Et hæc quidem Hieroſolymis geſta.

Interea Conſtantinus pietate fretus, ſarmatas, Gotthos, aliasq; barbaras nationes, niſi quæ uel amicitijs, uel deditione ſui pacem præuenerant, in ſolo proprio armis edomuit. Et quanto magis ſe religioſius ac humilius deo ſubiecerat, tanto amplius ei Deus uniuerſa ſubdebat. Ad Antonium quoq; primum eremi habitatorem, uelut ad unum ex prophetis literas ſuppliciter mittit, ut pro ſe ac liberis domino ſupplicaret. Ita non ſolum meritis ſuis, ac religione matris, ſed & interceſſione ſanctorum, cõmendabilem ſe deo fieri geſtiebat.

Sane quoniam tanti uiri Antonij fecimus mentionem, de uirtutibus eius atq; inſtitutis, & ſobrietate mentis, ut in ſolitudine uitam degens, uſus ſolummodo conſortio fuerit beſtiarum, & de dæmonibus crebros agens triumphos, placuerit deo ſupra cunctos mortales, utq; inſtitutionis ſuæ præclara uſq; in hodiernum monachis exempla reliquerit, uolentem me aliqua exponere ille libellus excluſit, qui ab Athanaſio ſcriptus etiam latino ſermone æditus eſt.

Habetur in oratione funebri eiuſdem de obitu Theodoſij Tomo. 3. fol. 60. fac. 2. littera D.

ADHVC EIVSDEM HELENÆ VITA, PER D. AMBROSIVM MEDIOLANENſem Epiſcopum ſcripta.

COnſtantino licet baptiſmatis gratia in ultimis conſtituto omnia peccata dimiſerit, tamen quod primus Imperatorum credidit, & poſt ſe hæreditatem fidei principibus dereliquit, magni meriti locum reperit, cuius temporibus completum eſt illud propheticum, In illo die erit quod ſuper frenum equi eſt, ſanctum domino omnipotenti. Quod illa ſanctæ memoriæ Helena mater eius infuſo ſibi ſanctoſpiritu reuelauit. Beatus Conſtantinus tali parente, quę imperanti filio diuini muneris quæſiuit auxilium, quo inter prælia quoq; tutus aſſiſteret, & periculum non timeret. Magna fœmina quæ multo amplius inuenit quo Imperatori conferret, q̃ quod ab Imperatore acciperet. Anxia mater pro filio, cui regnum orbis Romani ceſſerat, feſtinauit Hieroſolymam, & ſcrutata eſt locum dominicæ paſſionis.

Stabulariam hanc primo fuiſſe aſſerunt, ſed coniunctam Conſtantino ſeniori qui poſtea regnum adeptus eſt. Bona ſtabularia quæ tam diligenter præſepe domini requiſiuit. Bona ſtabularia quæ ſtabularium nõ ignorauit illum qui uulnera curauit a latronibus uulnerari. Bona ſtabularia, quæ maluit exiſtimari ſtercora, ut Chriſtum lucrifaceret. Ideo illam Chriſtus de ſtercore leuauit ad regnum, ſecundum quod ſcriptum eſt: Quia ſuſcitat de terra inopem, & de ſtercore erigit pauperem.

Venit ergo Helena, cępit reuiſere loca ſancta, infudit ei ſpiritus, ut lignũ crucis requireret, acceſſit ad Golgotham, & ait: Ecce locus pugnæ, ubi

eſt uictoria? Quæro uel uexillum ſalutis, & non inuenio. Ego inquit, in regnis, & crux domini in puluere? Ego in aulis, & in ruinis Chriſti triumphus? Ille adhuc latet, & latet palma uitæ æternæ? Quomodo me redemptam arbitror, ſi redemptio ipſa non cernitur? Video quid egeris diabole, ut gladius quo peremptus es, obſtrueretur. Sed Iſaac obſtructos ab alienigenis puteos eruderauit, nec latere aquam paſſus eſt. Tollatur igitur ruina, ut uita appareat. Promatur gladius quo ueri Goliæ caput eſt amputatum. Aperiatur humus, ut ſalus fulgeat. Quid egiſti diabole ut abſconderes lignum, niſi ut iterum uincereris? Vicit te Maria quę genuit triumphatorem, quæ ſine imminutione uirginitatis ædidit eum, qui cruci fixus uinceret te, & mortuus ſubiugaret. Vinceris & hodie, ut mulier tuas inſidias deprehendat. Illa quaſi ſancta dominum geſtauit, ego crucē eius inueſtigabo. Illa generatum decuit, ego reſuſcitatum. Illa fecit ut deus inter homines uideretur, ego ad remedium peccatorum diuinum de ruinis eleuabo uexillum.

Aperit itaq; humum, decutit puluerem, tria patibula confuſa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus abſconderat. Sed non potuit obliterari Chriſti triumphus. Incerto hæret ut mulier, ſed certam indaginē ſanctus ſpiritus inſpirat, eo quod duo latrones cum domino crucifixi fuerint. Quęrit ergo medium lignum, ſed poterat fieri, ut patibula inter ſe ruina confunderet, caſus mutaret & inuerteret. Redit ad euangelij lectionem, inuenit quia in medio patibulo pręlatus titulus erat, Ieſus Nazarenus rex Iudæorū. Hinc collecta eſt ſeries ueritatis, titulo crux patuit ſalutaris. Hoc eſt, quod petentibus Iudæis Pilatus reſpondit, Quod ſcripſi ſcripſi, id eſt, non ea ſcripſi quę uobis placerent, ſed quæ ætas futura cognoſceret, non uobis ſcripſi ſed poſteritati, propemodum dicens: Habeat Helena quæ legat, unde crucem domini recognoſcat.

5 Inuenit ergo titulum, regem adorauit, non lignum utiq;, quia hic gentilis eſt error & uanitas impiorum. Sed adorauit illum qui pependit in ligno ſcriptus in titulo. Illum qui ſicut Scarabæus clamauit ut perſecutoribus ſuis peccata donaret. Auida mulier feſtinabat tangere remedium immortalitatis, metuebat calcare ſacramentum ſalutis. Læto corde & trepidanti ueſtigio quid faceret neſciebat. Pertendit tamen ad cubile, ueritatis lignum refulſit, & gratia micuit, ut quia iam fœminam uiſitauerat Chriſtus in Maria Spiritus in Helena uiſitaret? docuit etiam quod mulier ignorabat, & deduxit in uiam, quam mortalis ſcire non poterat.

Hoc etiam modo fideles recte genuflectūt & procumbunt ante imagines Crucifixi, beatiſſimæ Virginis & ſanctorum, ad rogandum Chriſtū & ſanctos quos repreſentant, non adorantes lignum & lapides, ut calumniantur hæretici.

Quęſiuit clauos quibus crucifixus eſt dominus, & inuenit. De uno clauo frenos fieri præcepit, de altero diadema intexuit, unum ad decorem, alterum ad deuotionem uertit. Viſitata eſt Maria ut Euam liberaret, uiſitata eſt Helena, ut Imperatores redimerentur. Miſit itaq; filio ſuo Conſtantino diadema gemmis inſignitum, quas precioſior ferro innexas, crucis redemptionis diuinæ gemma connecteret. Miſit & frenum, utroque uſus eſt Conſtantinus, & fidem tranſmiſit ad poſteros reges. Principium itaq; credentium Imperatorum, ſanctum eſt quod ſuper frenum, ex illo fides, ut perſecutio ceſſaret, deuotio ſuccederet.

Sapienter Helena egit, quę crucem in capite regum leuauit & locauit, ut crux Chriſti in regibus adoretur. Non inſolentia iſta, ſed pietas eſt, cū defertur ſacræ redemptioni. Bonus itaq; clauus Romani Imperatoris,

qui totum regit orbem,ac ueſtit principum frontem, ut ſint prædicatores,qui perſecutores eſſe conſueuerunt.Recte in capite clauus,ut ubi ſenſus eſt,ibi præſidium. In uertice corona,in manibus habena. Corona de cruce,ut fides luceat,habena quoq; de cruce,ut poteſtas regat,ſitq; iuſta moderatio,non iniuſta præceptio. Habeant hoc etiam principes Chriſti ſibi liberalitate conceſſum,ut ad imitationem domini dicatur de Imperatore Romano,Poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo.

Ex illo gratulatur eccleſia, erubeſcit Iudæus: non ſolum erubeſcit, ſed etiam torquetur, quod ipſe ſibi autor confuſionis eſt. Dum inſultat Chriſto,confeſſus eſt eum regem, dum regem Iudæorum appellauit, ſacrilegium ſuum qui non credidit confitetur. Ecce inquiunt: Et crucifiximus Ieſum,ut Chriſtiani & poſt mortem reſurgant, & mortui regnent. Nos crucifiximus quem reges adorant, quem non adoramus, ipſi adorant. Ecce & clauus in honore eſt, & quem ad mortem impreſſimus, remedium ſalutis eſt,atq; inuiſibili quadam poteſtate dæmones torquet. Putabamus nos uiciſſe, ſed uictos fatemur. Iterum Chriſtus reſurrexit, & reſurrexiſſe eum principes agnouerunt. Iterum uiuit qui non uidetur. Nunc maior nobis contentio, nunc pugna nobis uehementior aduerſus eum cui regna famulantur, cui ſeruit poteſtas illum contempſimus, quomodo regibus reſiſtemus? Ferro pedum eius reges inclinantur. Reges adorant,& Fotiniani diuinitatẽ eius negant? Clauũ crucis eius diademati ſuo præferunt Imperatores,& Arriani poteſtati eius imminuunt.

Sed quæro quare ſanctum ſuper frenum,niſi ut Imperatorum inſolentiam refrenaret, comprimeret licentiam tyrannorum, qui quaſi equi in libidines adhinnerent, quod liceret illis adulteria impune committere? Quæ Neronum, quæ caligularum cæterorumq; probra comperimus, quibus nõ fuit ſanctum ſuper frenum? Quid ergo aliud egit Helenæ operatio, ut frena dirigeret,niſi ut omnibus Imperatoribus Sancto Spiritu dicere uideretur: Nolite fieri ſicut equus & mulus? Sed in freno & chamo maxillas eorum conſtringeret,qui ſe non agnoſcerent reges,ut regerent ſibi ſubditos? Prona enim poteſtas in uitium ferebatur, & more pecudũ uaga ſeſe libidine polluebant.Ignorabãt deum, reſtrinxit eos crux domini,& reuocauit a lapſu impietatis.Leuauit oculos eorum,ut Chriſtum in cœlo quærerent. Exuerunt ſe chamo perfidiæ, ſuſceperunt frena deuotionis ut fidei, ſecuti dicentem, Tollite iugum meum ſuper uos,Iugum enim meum ſuaue eſt,& onus meum leue eſt.Inde reliqui principes Chriſtiani,præter unum Iulianum, qui ſalutis ſuæ autorem reliquit,dum philoſophiæ ſe dedidit errori,inde Gratianus & Theodoſius. Non ergo mentita eſt prophetia dicens: Ambulabunt reges in lumine tuo, ambulabunt plane, ac maxime Gratianus & Theodoſius præ cæteris principes,non iam armis militum, ſed meritis ſuis tecti,non purpureum habitum, ſed amictum induti gloriæ.

Habetur libro. 10. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 9.

VITA FRVMENTII EPISCOPI ET ÆDESII PRESBYTERI, QVOMODOQVE INDORVM REGIO

chriſtianã fidem ſuſcepent, per Ruffinũ pſbyterũ Aquileienſem ſcripta.

IN ea diuiſione orbis terræ quæ ad prædicandum uerbum dei ſorte per Apoſtolos celebrata eſt, cum aliæ alijs prouinciæ obueniſſent,

Thomæ

Thomæ Pathia, & Matthæo Æthiopia, eiq; adhærens citerior India Bartholomæo dicitur ſorte decreta, Inter quam Parthiamq́ media, ſed longo interior tractu India ulterior iacet, multis uarijsq́ linguis & gentibus habitata, quam uelut longe remotam, nullus Apoſtolicæ prædicationis uomer impreſſerat, quæ tamen tẽporibus Conſtantini tali quadam ex cauſa ſemina fidei prima ſuſcepit.

Metrodorus quidam philoſophus, inſpiciendorum locorum, & orbis perſcrutandi gratia, ulteriorem dicitur Indiam penetraſſe. Cuius exemplo etiam inuitatus Meropius quidã Tyrius philoſophus, ſimili ex cauſa adire Indiam uoluit, habens ſecum duos puerulos, quos liberalibus literis utpote propinquos inſtituebat. Quorũ unus qui erat iunior Ædeſius, alter Frumentius uocabatur. Igitur peruiſis & in notitiam captis his quibus animus paſcebatur, cum philoſophus redire cœpiſſet, aquæ uel cęterorum neceſſariorum cauſa ad portum quendam nauis qua uehebatur, applicuit. Moris eſt inibi Barbarorum, ut ſi quando fœdus ſibi cũ Romanis turbatum uicinę nunciauerint gentes, omnes qui apud eos ex Romanis inuenti fuerint, iugulentur. Inuaditur nauis philoſophi: cuncti cum ipſo pariter perimuntur. Pueruli reperti ſub arbore meditantes, & lectiones ſuas parantes, Barbarorum miſeratione ſeruati, ducuntur ad regem. Horum ille alterum, id eſt, Ædeſium ſibi pincernam fecit. Frumentio uero, quem quaſi perſpicacem deprehenderat & prudentem, rationes ſuas ſcriniaq́ commiſit. Ex quo & in honore magno apud regem hãbiti, & in amore.

At uero moriens rex, uxorem cum paruulo filio regni dereliquit hæredem: adoleſcentibus autem quid uellent, agendi dedit liberam facultatem. Quos tamen regina ſuppliciter exorat, tanq̃ quæ nihil haberet in toto regno fidelius, ut ſecum uſquequo adoleſceret filius, regendi regni ſollecitudinem partirentur: & pręcipue Frumentium, cuius prudentia ad moderandum ſufficeret regnum. Nam alius fidem puram, & ſobriam mentem ſimpliciter exhibebat. Idq; dum agerent, & regni gubernacula Frumentius haberet in manibus, deo mentem eius & animos inſtigante, requirere ſollicitius cœpit, ſi qui inter negociatores Romanos Chriſtiani eſſent, & ipſis poteſtatem maximam dare, ac monere ut conuenticula per loca ſingula facerent, ad quæ Romano ritu orationis cauſa confluerent. Sed & ipſe multo magis eadem facere, & ita cęteros cohortari, fauore & beneficijs inuitare, prętare quicquid oportunum fuiſſet, loca ædificijs, aliaq́ neceſſaria prębere, & omnimodo geſtire, ut Chriſtianorum inibi ſemen exurgeret. Sed cũ regius puer adoleuiſſet, cui procurationem regni gerebant, expletis omnibus & ex fide traditis, multũ licet detinentibus & rogantibus ut manerent regina uel filio, ad orbem tamen noſtrum reuertuntur. Et Ædeſio feſtinante Tyrum, parentes propinquosq́ reuiſere, Frumentius Alexandriam pergit, dicens, æquum non eſſe, opus occultare Dominicum.

Igitur rem omnem ut geſta eſt exponit epiſcopo, ac monet ut prouideat uirum aliquem dignum, quem congregatis iam plurimis Chriſtianis, & eccleſiis conſtructis in barbarico ſolo, epiſcopum mittat. Tum uero Athanaſius (nam is nuper ſacerdotium ſuſceperat) attentius & propenſius Frumentij dicta geſtaq́ conſiderans, in concilio Sacerdotum ait: Et

P

1 quem alium inueniemus uirum talem, in quo ſit ſpiritus dei in ipſo ſicut in te, qui hæc ita poſſit implere. Et tradito ei ſacerdotio, redire eum cum domini gratia unde uenerat iubet. Quiq; cum epiſcopus perrexiſſet ad Indiam, tanta ei data eſſe a deo uirtutum gratia dicitur, ut ſigna per eum apoſtolica fierent, et infinitus numerus Barbaroꝝ conuerteretur ad fidē. Ex quo in Indię partibus & populi Chriſtianorum, & eccleſię factę ſunt, & ſacerdotium cœpit. Quę nos ita geſta, & non opinione uulgi, ſed ipſo Ædeſio Tyri presbytero poſtmodum facto, qui Frumentij comes prius fuerat, referente cognouimus.

Videant qui Eccleſiarum ædificationi tantopere aduerſantur, quod poſt primam fidei plantationē, Templorū conſtructiones locū habuerunt apud priſtinos patres.

VITA MVLIERIS CAPTIVÆ PER QVAM IBERORVM GENS CHRISTI FIDEM SVSCEPIT,

per Ruffinum presbyterum Aquileienſem ſcripta.

Habetur lib. 10. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 10.

TEmpore Conſtantini etiam Iberorum gens, quæ ſub axe Pontico iacet, uerbi dei fœdera, & fidem futuri ſuſceperat regni. Sed huius tanti boni præſtitit cauſam mulier quædam captiua, quæ apud eos reperta, cum fidelem & ſobriam ſatis ac pudicam duceret uitam, totiſq; diebus ac noctibus obſecrationes deo peruigiles exhiberet, in admiratione eſſe ipſa rei nouitas Barbaris cœpit, & quid hoc ſibi uelit, curioſius perquirebant. Illa ut res erat, ſimpliciter Chriſtū ſe deum hoc ritu colere fatebatur. Nihil ex hoc amplius Barbari pręter nouitatem nominis mirabantur. Verum (ut fieri ſolet) ipſa perſeuerantia curioſitatem quandam mulierculis inſerebat, ſi quid emolumenti ex tanta deuotione caperetur.

Moris apud eos eſſe dicitur, ut ſi paruulus ægrotet, circunferatur à matre per ſingulas domus, quo ſcilicet ſi quis experti aliquid remedij nouerit, conferat laboranti. Cumq; mulier quędā paruulum ſuum per omnes circumtuliſſet ex more, nec aliquid remedij cunctas domos luſtrando cępiſſet, uenit etiam ad captiuam, ut ſi quid ſciret, oſtenderet. Illa ſe huma
1 ni quidem remedij nihil ſcire teſtatur, deū tamen ſuum Chriſtum quem colebat, dare ei deſperatam ab hominibus poſſe ſalutē confirmat. Cumq; cilicio ſuo paruulum ſuperpoſuiſſet, atq; ipſa deſuper orationem fudiſſet ad dominum, ſanum matri reddidit infantem.

Vides Ciliciorū uſum apud antiquos Chriſtianos.

Sermo defertur ad plures, factiq; fama magnifici uſq; ad aures regięę perlabitur. Quæ dolore quodam grauiſſimo corporis afflicta, in deſperatione maxima erat. Rogat ad ſe captiuam deduci. Illa ire abnuit, ne pręſumere amplius aliquid ꝙ ſexus ſineret, uideretur. Ipſam ſe regina deferri ad captiuæ cellulam iubet. Quam ſimiliter ſupra cilicium ſuum poſitam, inuocato Chriſti nomine, continuo poſt precem, ſanam & alacrem fecit exurgere: Chriſtumq; eſſe deum dei ſummi filium, qui ſalutem hāc contulerit, docet, eumq; quem ſibi autorem ſuæ ſciret eſſe incolumitatis
2 & uitæ, commonet inuocandum. Ipſum nanq; eſſe, qui & regibus regna diſtribuat, & mortalibus uitam. At illa cum lętitia domum regreſſa, marito percontanti cauſam tam ſubitæ ſanitatis aperuit: quiq; cum pro ſalute coniugis lætus, mulieri munera deferri iuberet, illa: Horum, inquit, o rex nihil captiua dignatur: aurum deſpicit, argentum reſpuit, ieiunio

Ieiunio quaſi cibo paſcitur. Ergo laudabilis res ieiunium, & non ſuperſtitio.

quaſi cibo paſcitur: hoc ſolum ei muneris dabimus, ſi eum, qui me illa inuocante ſanauit, Chriſtum deum colamus.

Ad hoc tunc rex ſegnior fuit, & interim diſtulit, ſæpius licet ab uxore cõmonitus, donec accidit quadam die uenante eo in ſyluis cum comitibus ſuis, obſcurari denſiſſimis tenebris diem, & per terræ noctis horrorem luce ſubducta, cæcis iter greſſibus denegari. Alius alio diuerſi ex comitibus oberrant: ipſe ſolus denſiſſima obſcuritate circundatus, quid ageret, quo ſe uerteret neſciebat: cum repente anxios ſalutis deſperatione animos cogitatio talis aſcendit: Si uere Deus eſt Chriſtus ille, quem uxori ſuę captiua prędixerat, nunc ſe de his tenebris liberet, ut ipſum ex hoc omiſſis omnibus coleret. Ilico ut hæc nundum uerbo, ſed ſola mente deuouerat, redita mundo dies, regem ad urbem perducit incolumem. Quicq́; reginę rem protinus ut geſta eſt pandit. Euocari iam iamq́; captiuam, & colendi ritum ut ſibi tradat, expoſcit: neq; ſe ultra alium deum quam Chriſtum ueneraturum eſſe confirmat. Adeſt captiua, edocet Deum Chriſtum: ſupplicandi ritum uenerandiq́; modum, in quantum de his aperire fœminę phas erat, pandit. Fabricari tamen eccleſiam monet, formamq́; deſcribit.

Igitur rex totius gentis populo conuocato, rem ab initio, quę erga ſe ac reginam geſta fuerat, exponit, fidemq́; edocet, & nondum initiatus in ſacris, fit ſuę gentis apoſtolus. Credunt uiri per regem, fœminę per reginam: cunctisq́; idem uolentibus eccleſia extruitur inſtanter: & eleuato iam perniciter murorum ambitu, tempus erat quo columnę collocari deberent. Cumq́; erecta prima uel ſecunda, uentum fuiſſet ad tertiam, cõſumptis omnibus machinis, & boum hominumq́; uiribus, cũ media iam in obliquũ fuiſſet erecta, & pars reliqua nullis machinis erigeretur, repetitis ſecundo & tertio, ac ſępius uiribus, ne loco quidem moueri attritis omnibus potuit. Admiratio erat totius populi, regis animoſitas hebeſcebat: quid fieri deberet, omnes ſimul latebat. Sed cum interuentu noctis omnes abſceſſiſſent, cunctiq́; mortales & ipſa opera ceſſarent, captiua ſola in oratione pernoctans manſit intrinſecus: cum ecce matutinus & anxius cum ſuis omnibus ingrediens rex, uidet columnam, quam tot machinę ac tot populi mouere nequiuerant, erectam, & ſupra baſim ſuã librate ſuſpenſam, nec tamen ſuperpoſitam, ſed quantũ unius pedis ſpacio in aere pendentem. Tunc uero omnes populi contuentes & magnificantes deum, ueram eſſe regis fidem, & captiuę religionem præſentis miraculi teſtimonio perhibebant. Et ecce mirantibus adhuc & ſtupentibus cunctis, in oculis eorum ſenſim ſupra baſim ſuam, nullo contingente, columna depoſita, ſumma cũ libratione conſedit. Poſt hoc reliquus numerus columnarum tanta facilitate ſuſpenſus eſt, ut omnes quæ ſuper fuerant, ipſa die locarentur.

3 Vt confunderet dominus & obſtrueret ora eorum qui dicluti erant, crimen eos magnũ incurrere qui tantũ opũ inſumunt templis extruendis, ornandis ac locupletandis, uoluit in huius Eccleſiæ ædificatione tantum oſtendere miraculum.

4 In oratione ſola pernoctans. Habes hic Vigilias & Orationes, quæ duo ſanctis patribus fuerunt familiariſsima.

Poſtea uero quam eccleſia magnifice conſtructa eſt, & populi fidem Dei maiore ardore ſitiebant, captiuę monitis ad Imperatorem Conſtantinum totius gentis legatio mittitur: res geſta exponitur: ſacerdotes mittere oratur, qui cœptum erga ſe dei munus implerent. Quibus ille cum omni gaudio & honore tranſmiſſis, multo amplius ex hoc lętatus eſt, quam ſi incognitas Romano imperio gentes & regna ignota uinxiſſet.

Hæc nobis ita geſta, fideliſſimus uir Bacurius, gẽtis ipſius rex, & apud

P 2

uos domeſticorum Comes (cui ſumma erat cura & religionis & uerita tis) expoſuit, cum nobiſcum Palæſtini tunc limitis Dux, in Hieroſolymis ſatis unanimiter degeret.

SANCTI ATHANASII EPISCOPI IN VITAM SANCTI ANTONII MONACHI PRAEFATIO.

ATHanaſius Epiſcopus ad peregrinos fratres. Optimum, Fratres, iniſtis certamen, aut æquari Ægypti monachis, aut ſuperare nitentes uirtutis inſtantia. Etenim apud uos iam plurima ſunt monaſteria, monachorum quoque nomen eſt celebre, & hanc uoluntatem iuſte quiſque mirabitur, orantibuſque uobis optatum Deus tribuet effectum. Quoniam igitur exegiſtis a me ut uobis ſcriberem de conuerſatione beati Antonij uolentibus diſcere quemadmodum cœperit, quid'ue fuerit ante ſanctum propoſitum, qualem etiam habuerit terminũ uitæ, & ſi uera ſunt ea, quæ de ipſo fama diſperſit, ut ad eius æmulationem, atque exemplum uos inſtituere poſſitis, magna cum lætitia ſuſcepi ueſtræ charitatis imperium. Etenim mihi ingens lucrum eſt, atque utilitas hoc ipſum quod recor-
1 dor Antonij, & uos cum admiratione audientes ſcio eius propoſitum cu-
Perfecta eſt ad uirtutem uia ſcire Antoniũ quid fuerit.
pere ſectari perfecta eſt ſiquidem ad uirtutem uia Antonium ſcire quid fuerit. Ergo, ut breuiter dicam, ex omnibus, quæ de eo referentium ſermo iactauit, credite, & minima uos exiſtimate audiſſe de maximis, quia non ambigo nec eos omnia potuiſſe cognoſcere, cũ & ego rogatus a uobis, quantacunque per Epiſtolam ſignificauero, non æqualia ſim eius meritis narraturus. Sed & uos omnes hinc nauigantes ſtudioſe percontamini, quo ſingulis quæ norunt referentibus, congrua dignaque tanti nominis relatio complentur. Diſponebam itaque poſt lectionem litterarum ueſtrarũ aliquos ad me monachos inuitare, & maxime eos, qui crebro ad eum ire conſueuerant, ut plenius aliquid addiſcens, munera uobis maiora tranſmitterem. Sed quoniam & nauigationis tempora labebantur, & litterarum portitor uehementiſſime feſtinabat, ideo ea, quæ & ipſe noueiã (frequenter enim eum uiſitaui) & quæ ab eo didici, qui ad præbendã ei aquã non paululum temporis cum eo feci, dilectioni ueſtræ indicare properaui, utrobique curam ueritatis habens, ut neque plus aliquis audiens miraculorum congeſtionem nõ credat, nec rurſum meritis eius inferiora cognoſcens, non putet dignum eſſe miraculo pro tanto nominis uiro.

VITA SANCTI ANTONII ABBATIS AB ATHANASIO EPISCOPO ALEXANDRINO CONSCRIPTA.

2
Heus tu qui dicis de ſertionẽ facultatũ nõ habere mandatũ dei nec conſilium. Et paupertatem Euangelicam non eſſe deſertionem rerum, ſed non eſſe auarum, non con

ANtonius nobilibus religioſiſque parẽtibus natus, in Ægypto oriundus fuit, tanta ſuorum nutritus cura, ut nihil aliud præter parentes, domumque cognoſceret. Et cum iam puer eſſet, non ſe litteris erudiri, non ineptis infantium iungi paſſus eſt fabulis, ſed Dei deſiderio flagrãs, ſecundum quod ſcriptum eſt, innocenter habitabat domi. Ad Eccleſiam quoque cum parentibus ſæpe conueniens, nec infantum laſciuias, nec puerorum negligentiam ſectabatur; ſed tantum ea, quæ legebantur

gebantur auſcultans, utilitatem præceptorum uitæ inſtitutione ſeruabat: non ſuis, ut ſolet illa ætas, pro uarijs & delicatis cibis unquam tędio fuit; non eſcæ mollioris blandimenta ſectatus eſt, his ſolum, quæ dabantur, contentus, nihil amplius requiſiuit. Poſt mortem autem parentum annorum circiter decem & octo, ſeu uiginti, cũ ſorore admodum paruula derelictus, & domus, & ſororis honeſtam curã gerebat. Necdum uero ſex fluxerant menſes, quibus ad Eccleſiam (ut ſolebat) accurrens, recordabatur quomodo & Apoſtoli omnibus ſpretis ſecuti fuiſſent Saluatorẽ, & multi, ut legitur in actis Apoſtolorum, facultatibus ſuis uenditis, precia ad pedes eorum detuliſſent egentibus partienda; quæ'ue, aut quanta ſpes ijſdem repoſita eſſet in cœlis. Talia ſecum uoluens intrauit Eccleſiã, & accidit ut tunc legeretur Euangelium, in quo Dominus dicit ad diuitem, Si uis perfectus eſſe, uade, uende omnia tua, quæcunq; habes, & da pauperibus, & ueni ſequere me, & habebis theſaurum in cœlo. Quo audito, quaſi diuinitus huiuſmodi ante memoriam concepiſſet, & ueluti propter ſe hæc eſſet ſcriptura recitata, ad ſe dominicum traxit imperium; ſtatimq; regreſſus poſſeſſiones, quas habebat, uendidit. Erant autem ei trecentæ palmę uberes, & ualde optimę, quas uicinis largitus eſt, ne in aliquo aut ſibi, aut ſorori moleſtia gigneretur. Cætera uero, quæ in mobilibus poſſidebat, uniuerſa uendidit, & aggregato non exiguo precio, indigentibus dedit, paucis tamen ob ſororem reſeruatis, quę & ſexu, & ætate uidebatur infirmior. Rurſus autem Eccleſiam ingreſſus, cum audiſſet Dominum in Euangelio dicentem, Nolite cogitare de craſtino, reliquam quoq; portionem pauperibus deſtribuit, neq; ſe uerſari paſſus eſt domi; ſed ſorore fidelibus ac notis uirginibus cõmendata, ut earum nutriretur exemplo, ipſe iam omnibus ſeculi uinculis liber, aſperum atq; arduũ arripuit inſtitutum. Necdum autem tam crebra erant in Ægypto monaſteria, neq; omnino quiſquam auiam ſolitudinem nouerat, ſed quicunq; in Chriſti ſeruitute ſibimetipſi prodeſſe cupiebat, non longe a ſua uillula ſeparatus inſtituebatur. Erat igitur in agello uicino ſenex quidam uitam ſolitariam a prima ſectatus ætate: hunc Antonius cum uidiſſet, æmulatus eſt ad bonum. Et primo quidem incipiens etiam ipſe in locis paululum a uilla remotioribus manebat; exinde autem ſiquem in hoc ſtudio uigilantem compererat, procedens quærebat ut apis prudentiſſima, nec ad habitaculum ſuum ante remeabat, niſi eius, quem cupiebat, frueretur aſpectibus; & ſic, tanquã munere mellis accepto, abibat ad ſua. Tali ibidem inſtitutus exordio, cum per dies ſingulos ita animum roboraret, ut nec opum paternarum, nec ſuorum meminiſſet affinium, omne etiam deſiderium & ſolicitudinem erga id, quod cęperat, exerceret, operabatur manibus ſuis ſciens ſcriptum eſſe, Qui non operatur, non manducet; mercedẽ ſanè operis ſui, precio panis excepto, egentibus largiebatur. Orabat frequenter, quippe qui didicerat quod oporteret ſine intermiſſione dominũ orare. Auditioni etiam ſcripturarum ita ſtudium cõmodabat, ut nihil ex eius animo laberetur: ſed uniuerſa domini præcepta cuſtodiens, memoriam pro libris haberet. Sic ſuam uitam inſtituens, ab uniuerſis fratribus puro diligebatur affectu, & omnibus, ad quos ſtudio diſcendi pergebat, obediens proprias ſingulorum gratias hauriebatur. Huius cõtinentiam, iucunditatem illius ſectabatur, iſtius lenitatem, illius uigilantiam, alterius

fidere opibus. Vide *quid ſit dicere, ſi uis perfectus eſſe, uade, uende omnia ſua, & da pauperibus &c. quod hic Athanaſius Dominicum appellat imperium.* Et *quomodo hãc paupertatem* Euangelicam *intellexerint* Apoſtoli *& uiri apoſtolici, nec non deo plenus* Antonius, *an ſecundum tua ſomnia, uel iuxta communem totius* Eccle*ſiæ ſenſum.* Diſce *miſer, & corrigere aliquando. Quod autẽ hec deſertio habeat mãdatum* Maximũ. Vide *Iſychium ca. 23.* Leuitic. Mandatum *autem uel imperium ſanè intellige; uel ſuppoſito ſtatu profeſſionis, ad quem aliquis aſpiret. Vel mãdatum accipe pro conſilio, & frequens eſt apud* Patres. Vel *forte (quod magis ad rẽ uidetur) inſpirato a* Deo *ad eã uitã profitendã eſt mandatũ.* Vnde *beatus* Greg. *lib. 2.* Regeſt. Epiſ. C. *ad* Mauritium Imp. *ſcribens aſſerit, aliquos ſine* Monaſticæ *uitæ profeſſione ſaluos fieri nõ poſſe.*

3

Antonius *frequenter orabat.*

4 legendi æmulabatur induſtriam,iſtum ieiunantem, illum humi quieſcen
Vide quod etiam ante Antonium monachi ieiunabant, & humi quieſcebant.
tem mirabatur,alterius patientiam,alterius mãſuetudinem prædicabat:
omnium quoq; uicariam erga ſe retinens charitatem,atq; uniuerſis uirtu
tum partibus irrigatus,ad ſedem propriam regrediebatur.Ibi ſecum uni-
uerſa pertractans,omnium in ſe bona nitebatur exprimere.Neq; uero ad
uerſum coæuos aliquando mouebatur,ſed ea tantũmodo flamma egre
gio uiro creſcebat in pectore,ne ſecundus cuiquam in prędictis operibus
inueniretur.Et hoc ita faciebat,ut cum omnes gloria anteiret,omnibus ta
men charus eſſet.Nam & uicini & monachi,ad quos ſępe ueniebat,An-
tonium uidentes,deicolam nuncupabant, indultiſq; naturæ uocabulis,
quidam ut filium,alij ut patrem diligebant.

Dum hæc gereret Antonius,quibus omnium in ſe prouocaret affectũ,
inimicus nominis Chriſtiani diabolus impatienter ferens tantas in ado-
leſcente uirtutes,ueteranis eam aggreſſus eſt fraudibus.Et primo quidem
tentans ſi quomodo poſſet ab abrepto eum inſtituto detrahere,immitte-
bat ei memoriam poſſeſſionum,ſororis defenſionem,generis nobilitatẽ,
amorem rerum,fluxam ſeculi gloriam,eſcæ uariam delectationem,& re-
liqua uitæ remiſſioris blandimenta,poſtremo uirtutis arduum finem, &
maximum perueniendi laborem, necnon & corporis fragilitatem ſugge
rebat,& ætatis ſpacia prolixa,prorſus maximam ei cogitationum caligi
nem ſuſcitabat,uolens eum a recto propoſito reuocare.Poſtquã autem
diabolus orationibus eius ad deum per paſſionis fidem ſe intellexit elidi,
conſueta aduerſum omnes adoleſcentes arma arripiens, nocturnis eum
inquietabat illecebris.Et primum noctibus infeſta multitudine,& horri-
bili metu ſonitus eum exagitare conabatur.Per dies etiam tam apertis in
eum telis irruebat, ut nullus ambigeret quin Antonius contra diabolum
dimicaret; nã & ille cogitationes ſordidas conabatur inſerere, & hic eas
5 oratu ſummouebat aſſiduo. Ille titillabat ſenſus naturali carnis ardore;
Vigilijs & ieiunijs corpus omne uallabat.
hic fide,uigilijs,& ieiunijs corpus omne uallabat. Ille pernoctes in pul-
chræ mulieris uertebatur ornatum,nulla omittens figmenta laſciuiæ,hic
ultrices gehennæ flammas,& dolorem uermium recordans,ingeſtę ſibi
libidini opponebat. Ille lubricum adoleſcentiæ iter, & ad ruinam facile
proponebat;hic æterna futuri iudicij tormenta conſiderans,illæſam ani-
mę puritatem per tentamenta ſeruabat. Iſta autem omnia ad confuſio-
nem diaboli fiebant. Qui enim ſimilem ſe Deo fieri poſſe exiſtimabat,
nunc ab adoleſcenti,ut miſerrimus, deludebatur; & qui contra carnem
& ſanguinem ſæuiebat,ab homine,qui carnem portabat,eliſus eſt.Adiu
uabat enim ſeruum ſuum dominus, qui noſtri gratia carnem ſuſcipiens,
uictoriam corpori contra diabolum largitus eſt,ut ſingulis ita certanti-
bus apoſtolicum liceret proferre ſermonem, Non autem ego,ſed gratia
Dei,quę mecum eſt.Poſtremo cum nec hoc argumento deſtruere poſſet
Antonium draco deterrimus,& uideret ſe ſemper ab eius cogitatibus re
pelli ſecundum quod ſcriptum eſt,ſtridens dentibus,& ululans,qualis eſt
merito,talis apparebat & uultu,puer horridus,atq; niger,ad eius ſe ge-
nua prouoluens,humana uoce flebat dicens,Multos ſeduxi,plurimos de
cepi,nunc autẽ ut a cæteris ſanctis,ita & tuo ſum labore ſuperatus. Quẽ
cum interrogaret Antonius quiſnam eſſet, qui talia loqueretur, ait,Ego
ſum fornicationis amicus, ego multimoda aduerſum omnes adoleſcen-

tes turpitudinis arma ſuſcepi, hinc & ſpiritus fornicationis uocor. Quan
tos pudice uiuere diſponentes fefelli, quot tenuiter incipientes ad ſordes
priſtinas redire perſuaſi. Ego ſum, propter quem Propheta lapſos incre-
pat dicens, ſpiritu fornicationis ſeducti eſtis: & reuera per me illi fuerant
ſupplantati. Ego ſum qui te ipſum ſæpe tentaui, & ſemper repulſus ſum.
Cum hoc Chriſti miles audiſſet, gratias agens Deo, & largiore aduerſus
inimicum cõfortatus audacia, ait, Multum ergo deſpicabilis, multumq́;
contemptibilis es, nam & obſcuritas tua, & ætas infirmarum ſigna ſunt
rerum, Nulla mihi iam de te cura eſt, Dominus mihi adiutor eſt, & ego
exultabo ſuper inimicos meos. Et ſtatim ad uocem cantantis phãtaſma,
quod uidebatur, euanuit. Hæc autem Antonij contra diabolum fuit pri-
ma uictoria, imo uirtus in Antonio Saluatoris, qui peccatum in carne cõ-
demnauit, ut iuſtificatio legis in nobis compleretur, quia non ſecundum
carnem ambulamus, ſed ſecundum ſpiritum. Sed neq; Antonio ſecurita-
tem dedit hic unus triumphus, nec diabolo ſemel fractæ defecere uires.
Nam & iſte, ut leo rugiens, quærebat aditum, per quem poſſet irrumpe-
re; & ille ſcripturarum doctus eloquio, non ignorabat multas eſſe dęmo
num captiones. Propter quod ſolerti propoſitum labore ſeruabat, conſi-
derans quia poſſet Satanas in carnis colluctatione ſuperatus, nouarum
aduerſus ſe artium machinas acrius cõmouere. Idcirco magis ac magis
ſubiugabat corpus ſuũ, ne uictor aliorum in alijs uinceretur. Diſponens
igitur duriori ſe uitæ lege conſtringere, cum omnes infatigabilem adole-
ſcentis mirarentur inſtantiam, ſanctum toleranter ferebat laborem, & uo
luntarię ſeruitutis longum in Dei opere ſtudium conſuetudine in naturã 6
uertebat. Inediæ autem & uigiliarum intantum patiens erat, ut credulita
tem uiribus uinceret. Pernoctabat in oratione ſæpiſſime, edebat ſemel in
die poſt ſolis occaſum, nonnunquã biduo, triduoq́; ſic permanens, quar-
ta demum die reficiebatur. Sumebat uero panem & ſal, potumq́; aquæ
perparuum. De carnibus uero, & uino tacere melius puto, q̃ quicquam
dicere, quoniam nec apud plurimos quidem monachorũ iſtiuſmodi eſcę
in uſu haberentur. Quieti autem membra concedens, iunco cõtexto atq;
cilicio utebatur: nonnunquã etiam ſuper nudam humum iacebat unguen
ta penitus repudians. Dicebat enim minime poſſe utentium, & præcipue
iuuenum, corpora roborari, ſi olei eſſent lenitate mollita: oportere uero
aſperos carni labores imperare, ſecundum Apoſtoli præceptum dicẽtis,
Quãdo infirmior, tunc fortior ſum & potens. Aſſerebatq; ſenſum ſic ani-
mi poſſe reuiuiſcere, ſi corporis fuiſſet impetus fatigatus. Vnde nec tem-
porum longitudine laborũ merita penſabat, ſed amore, & famulatu ſpon
taneo ſemper tanquã in principijs cõſtitutus, ad profectum diuini metus
deſiderium concitabat; nouiſq́; cupiens augeri pręterita; ſupramemorati
doctoris ſermonum recordabatur, qui ait, Præterita obliuiſcens, & in fu-
turum conualeſcens. Meminerat quoq; Heliæ prophetę dicentis, Viuit do
minus, cui aſto hodie ante ipſum, & differebat cur hodie eſſet appoſitũ,
quia non computabat Helias pręteritum tempus; ſed tanquã quotidie in
certamine conſtitutus, talem ſe præbere cupiebat, qualem ſciebat dignũ
Dei eſſe conſpectibus, purum corde, & paratum obedire uoluntati eius.

Igitur ſanctus Antonius ſecum reputans oportere Dei famulum exin
ſtituto magni Heliæ exemplum capere, & ad illud ſpeculum uitã ſuam

Inediæ, uigiliæ & orationes Antonij.

Vide hic miram abſtinentiam Antonij, & ciborum delectũ, nec ſolũ eius, ſed aliorum quoq; monachorum, quæ noſtri heretici dicunt eſſe ſuperſtitioſa. Ergo ſuperſtitioſus fuit Antonius? Et nõ illi potius mendaces, & gulæ ac uẽtris ſerui.

debere componere, ad ſepulchra non longe a uilla conſtituta receſſit, uni de cognitis mandans, ut ſtatutis diebus ſibi alimenta deferret. Et cum in una memoria ſupradictus frater eum clauſiſſet, ſolus ibidē morabatur. Metuens ergo diabolus, ne acceſſu temporis eremum quoq; habitari faceret, ita eū aggregatis ſatellitibus ſuis uaria cęde lacerauit, ut doloris magnitudo, & motum auferret, & uocem. Nam & ipſe poſtea referebat uulnera fuiſſe tam grauia, ut uniuerſa hominum tormenta ſuperarent: ſed Dei prouidentia, quę nunq̃ in ſe ſperantibus deeſt, cōſeruauit eum. Alio die is, quē ſupradiximus, frater aduenit, cibos deferens aſſuetos, atq; eū iacentem in terra ſemimortuum, fractis foribus, inuenit. Quem impoſitū humeris ad uillulæ domicilium reportauit. Quo audito ingens uicinorum, atq; affinium multitudo concurrens triſti in medio poſiti funeri debitum reddebat officium. Et iam media noctis parte tranſgreſſa, & grauis peruigiles omnium oculos uicerat ſopor; Antonius, anima paululum redeūte, ſuſpirans eleuauit caput, cæteris uero alta quiete proſtratis, eū, a quo delatus fuerat uigilare conſpexit, eumq; nutu aduocans obſecrauit, ut nullo penitus excitato, ad priſtinam ſe referret habitaculum. Relatus ergo iuxta cōſuetudinem ſolus iterum permanebat, & ſtare quidem propter recentes plagas non poterat; orans uero proſtratus, poſt orationem clara uoce dicebat, Ecce ego hic ſum Antonius, non fugio ueſtra certamina, etiam ſi maiora faciatis, nullus me ſeparabit a charitate Chriſti. Pſallebatq; dicens, ſi conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Talia eo dicente, bonorum hoſtis diabolus admiratus quod poſt tot uerbera fuiſſet auſus reuerti, congregatis canibus ſuis, & proprio furore ſe lanians, Videtis, ait, quod nec ſpiritu fornicationis, nec corporis doloribus ſuperatus, inſuper audacter laceſſit nos. Omnia arma corripite, acrius nobis impugnandus eſt. Sentiat, ſentiat; debet ſcire quos pronocet. Dixit; & in adhortantis uocem audientium turba conſentit, quia innumeras diabolus habet artes nocendi. Sonitus igitur repentinus increpuit, ita ut loco funditus agitato, & parietibus patefactis, multifaria dęmonum exinde turba ſe effunderet: nam & beſtiarum, & ſerpentium formas induentes, omnem protinus locum repleuere phantaſijs leonum, taurorum, luporum, aſpidum, ſerpentium, ſcorpionum, necnon & pardorum, atq; urſorum. Et hæc ſingula ſecundum ſuam fremebant naturam. Rugiebat leo occidere uolens, taurus mugitu, & cornibus minabatur; ſerpens ſibilo perſonabat; luporum impetus inhiabat; pardus diſcolor a tergo authoris ſui calliditates uarias indicabat. Truces omnium uultus, & uocis horridæ dirus auditus. Antonius flagellatus, atq; confoſſus, ſentiebat quidem aſperiores corporis dolores, ſed imperterritus durabat mente peruigili. Et licet gemitum uulnera carnis exprimerent, ſenſu tamē idē permanens, quaſi de inimicis luderet, loquebatur. Si uirium aliquid haberetis, ſufficeret unus ad pręlium, ſed quoniam domino uos eneruante frangimini, multitudine tentatis inferre terrores, cum hoc ipſum infirmitatis indicium ſit q̃ irrationabiliū induitis formas beſtiarū. Rurſumq;

7 cōfidens aiebat, ſi quid ualetis, ſi uobis in me poteſtatem dominus dedit, ecce pręſto ſum deuorate conceſſum. Si uero non poteſtis, cur fruſtra nitimini? Signum enim crucis, & fides ad dominum inexpugnabilis nobis murus eſt. Multa contra ſanctum Antonium minantes fremebant denti-

Signum Crucis et fides ad dominum, murus inexpugnabilis.

bus ſuis,quod nullus eorum tentamēta ſequeretur effectus, ſed maxime è contrario gigneretur illæſio. Non oblitus Ieſus colluctationis ſerui ſui, eidem protector factus eſt. Deniq; cū eleuaret oculos, uidit deſuper culmen aperiri, & deductis tenebris radium ad ſe lucis influere. Poſt cuius ſplendoris aduentum, nec dæmonum aliquis aparúit, & corporis dolor extemplo deletus eſt. Ædificium quoq; quod pauloante diſſolutum fuerat, inſtauratum eſt. Ilico præſentiam domini intellexit Antonius, & ex intimo pectore trahens longa ſuſpiria ad uiſionem, quæ ei apparuerat, loquebatur dicens. Vbi eras, bone Ieſu? ubi eras? Quare non a principio affuiſti, ut ſanares uulnera mea? Et uox ad eum facta eſt dicens, Antoni, hic eram, ſed expectabam uidere certamen tuum. Nunc autē quia dimicando uiriliter non ceſſiſti, ſemper auxiliabor tibi, & faciam te in omni orbe nominati. His auditis exurgens intantum roboratus orabat, ut intelligeret ſe plus recepiſſe tunc uirium, q̄ ante perdiderat. Erat autem tunc Antonius annos natus trigintaquinq;. Exinde cum uoluntati promptæ merita religioſa ſuccreſcerent, uadens ad ſupradictum ſenem precabatur ut in deſerto pariter abirent. Cauſante illo ſenile æuum & rei nouitatem, ſolus contendit ad montem, & eremi adhuc monachis ignotæ uitæ, rupto metu, uiam conatus eſt pendere. Sed nec tunc ceſſauit infatigabilis aduerſarius; nam impedire eius propoſitum uolens, argenteum diſcum in itinere proiecit, quo uiſo Antonius callidi artificis agnouit aſtutiam, ſtansq; intrepidus, & diſcum toruis intuens oculis, doli authorē in phantaſmate obiurgabat argenti, talia ſecum reputans. Vnde hic in deſerto diſcus? auium hoc iter eſt, nulla ſunt ueſtigia cōmeantiū, lapſus de ſarcina, præ magnitudine latere non potuit, ſed & qui perdiderat reuerſus, ob ſolitudinem locorum inueniſſet profecto, quod ruerat. Hoc artificium, diabole, tuum eſt, non impedies uoluntatem meam, argentum tuum tecum ſit in perditionem. Hæc illo dicente diſcus, ut fumus a facie eius euanuit. Dehinc non ut ante in phantaſmate, ſed ingentem auri maſſam in itinere conſpexit. Verum hanc utrum diabolus ſimulauerit, an ad Antonium cō probandum, quia nec ueris opibus ineſcaretur, uirtus cœleſtis oſtenderit, ignoratur: hoc tamen agnouimus, quia quod uiſum eſt, aurum fuit. At ille magnitudinem admiratus radiantis metalli, rapido curſu, quaſi quoddam uitaret incendium, ad montē uſq; perrexit, ibiq; flumine tranſuadato, inuenit caſtellum deſertum plenum ob tempus, & ſolitudinem uenenatorum animalium, in quo ſe conſtituens nouus hoſpes habitauit. Statim ad eius aduentum ingens turba ſerpentium quaſi perſecutorem paſſa, profugit. At ille obſtructo lapidibus introitu, panes menſium ſex, ut Thebæis mos eſt, ſecum recondens, nam crebro per annum incorrupti durare ſolent, necnon & exiguū habens aquæ, ſolitarius perdurabat, nuſq; inde procedens, nunq; aliquem ſuſcipiens, in tantum ut cum bis in anno per tectum deſuper panes acciperet, nullum cum deferentibus haberet alloquium. Multis igitur uidendi eum deſiderio, & ſtudio requirendi ante hoſtium eius pernoctantibus, audiebantur ut uulgi uoces aduerſum Antonium, tumultusq; dicentium, Quid te noſtris ingeris habitaculis? quid tibi & deſerto? Abſcede a finibus alienis, non potes hic habitare, non noſtras inſidias ſuſtinere. Et primo quidem, qui foris erant, exiſtimabant aliquos homines ſcalis poſitis introiſſe, ibiq; cōtendere. Poſtq;

autem per cauernam introſpicientes nullum uiderunt: dæmones intellexerunt contra eum contendere, & nimio metu perterriti, Antonij auxiliũ flagitabant. At ille hoſtio propinquans, ad conſolandos fratres, ne timerent, atq; ut inde recederent precabatur: trepidantibusq; aſſerebat a dæmonibus incuti metum, ſignate nos inquiens, & abite ſecuri, ipſosq; ſemetipſos ſinite deludere. Itaq; illis reuertentibus hic remanebat illæſus, nec unq; in certamine laſſabatur. Accedentium autem augmentum profectuũ, uel debilitas repugnantium, maximum eius contentioni leuamen addiderant, tum eius animo conſtantiam ſuggerebant. Rurſusq; ad eremum uenientibus turbis, quidam mortuũ eum ſe exiſtimauerant reperturos, ille pſallebat intrinſecus, Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, & fugiant, qui oderunt eum, a facie eius: ſicut deficit fumus deficiant, ut liqueſcit cera a facie ignis, ita pereant peccatores a facie Dei. Et iterum, omnes gentes circundederunt me, & in nomine domini uindicaui in eis.

Sic Antonius annis uiginti ſolitarie tranſactis, atq; ab hominum ſegregatus conſpectibus perdurauit. Cum ergo multorũ, & propoſitum imitari cupientium, & notorum multitudo ad eum concurreret, necnon & patientiam infinita ſe caterua conglomeraret, tandem pene iam per uim foribus euulſis, quaſi ex aliquo cęleſti aditu conſecratus apparuit. Obſtupuerunt uniuerſi, & oris grãm, & corporis dignitatẽ, q nec per inquietẽ intumuerat, nec ieiunijs, dęmonũq; certamine faciẽ eius pallor obſederat; ſed econtrario quaſi nihil tẽporis egiſſet, antiquus membrorũ decor perſeuerauit. Porro quanta miracula, quæ in illo animi puritas fuit? Nunq; hilaritate nimia reſolutus in riſum eſt; nunq; recordatione peccati triſtitia ora contraxit non magnis ſtupentium ſe elatus eſt laudibus. Nihil in illo indecens ſolitudo; nihil aſperũ quotidiana cum hoſtibus bella contulerant, ſed temperata mens æquali ad cuncta ferebatur examine. Plurimos igitur ab imundis ſpiritibus, & infirmitatibus uarijs Dei gratia per Antonium liberauit. Sermo eius ſale conditus conſolabatur mæſtos, docebat inſcios, concordabat iratos, omnibus ſuadens nihil amori Chriſti anteponendum. Preponebatq; ante oculos bonorum magnitudinem futurorum, & Dei clementiam, & beneficia retexebat indulta, quod proprio filio ſuo non pepercerit Deus, ſed pro noſtra omnium ſalute eum tradiderit. Nec mora, plura audientium corda ad humanarum rerum contemptũ hæc eius ſuaſit oratio, & habitandæ eremi iſtud eius exordium fuit. Quid ſane & Arſenoitarum oppido geſtum ſit nõ tranſibo ſilentio. Nam cum fratres uellet inuiſere, & riuulum fluminis Nili, qui crocodilis, & multis eiuſdem fluminis beſtijs plenus erat, tranſuadare eſſet neceſſe, tam cum comitibus ſuis tranſiuit illeſus, q̃ inde redibat incolumis. Rurſusq; in priſtinis laboribus perſeuerãs, multos magiſterio ſuo fratres confirmauit, ita ut breui tempore plurima fierent monaſteria: nouos, antiquosq; monachos pro ætate, uel tempore, paterno moderabatur affectu. Quadam autem die cum ſanctus Antonius congregatis fratribus rogaretur ut eis inſtitutoria largiretur præcepta, cum prophetica fiducia exaltans uocem, aiebat, Ad omnem quidem mandatorum diſciplinam ſcripturas poſſe ſufficere; ſed & hoc optimum fore, ſi mutuis ſe inuicem Fratres ſermonibus cõſolarentur. Et nos ergo, inquit, ut patri referte, quę noſtis, & ego, quæ per longam ætatem conſecutus ſum quaſi filijs indi-

cabo. Hoc ſit autẽ primum cunctis in cõmune mandatũ, nullum in attre-
pti propoſiti uigore laſſeſcere, ſed quaſi incipientẽ augere ſemper debere
quod cęperit, præſertim cũ humanæ uitæ ſpacia æternitati cõparata bre-
uiſſima ſint hac parua. Ita exorſus paululum ſiluit, & admiratus nimium
Dei largitatem, rurſus adiecit dicẽs, In præſenti hac uita æqualia ſunt pro
rerum cõmutatione cõmertia, nec maiora recipit ab emente, qui uendit.
Promiſſio autem uitæ ſempiternæ uili precio comparatur, ſcriptum eſt
enim, dies uitæ noſtræ ſeptuaginta anni, ſi autem in potentatibus octo-
ginta anni, quicquid reliquum eſt, labor & dolor eſt. Quando ergo octo
ginta, aut centum, aut multos annos laborantes in Dei opere uixerimus,
non pari tempore regnaturi ſumus in futuro, ſed pro annis prædictis om
nium nobis ſeculorum regna tribuentur. Non terram hæreditabimus, ſed
cœlum, corpus quoq; corruptũ relinquentes idipſum cum incorruptio-
ne recipiemus. Ergo, filioli, non uos aut tædium defatiget, aut uanæ glo-
riæ delectet ambitio. Non ſunt enim condignæ paſſiones huius temporis
ad ſuperuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nemo, cum aſpe-
xerit mundũ, reliquiſſe ſe arbitretur ingentia, quia omnis terra ad infini-
tatem comparata cœlorũ breuis, ac parua eſt. Si ergo nec uniuerſo orbi
renunciantes, dignũ aliquid habitaculis poſſumus compenſare cœleſti-
bus, ſe unuſquiſq; conſideret, & ſtatim intelliget paruis theſauris & pa-
rietibus, uel modica auri portione contẽpta, nec gloriari ſe debere, quaſi
magna dimiſerit, nec rędere quaſi parua ſit recepturus. Vt enim conte-
mnit aliquis unam æream drachmam ad drachmas centum aureas con
quirendas, ita etiam qui totius orbis dominum dereliquit, centuplum de
melioribus præmijs in ſublimi ſede recipiet. Ad ſummũ illud perſpicere
debemus (quod & ſi noſtras uelimus retentare diuitias, cum lege mortis
ab ipſis diuellamur inuiti, ut in libro Eccleſiaſtes ſcriptũ eſt, Quia neſcit
homo quid ſit poſt eum in labore ſuo, Cur ergo non facimus de neceſſita
te uirtutem? Cur nõ ad lucranda regna cœleſtia ultro relinquimus quod
lucis iſtius fine perdendum eſt? Nihil eorum curæ ſit Chriſtianis, quæ ſe-
cum auferre non poſſunt: illud potius debemus expetere, quod nos ducat
ad cœlum, ſapientiam ſcilicet, caſtitatem, iuſtitiam, uirtutem, ſenſum per
uigilem, pauperũ curam, fidem in Chriſto robuſtam, animũ iræ uictorẽ,
hoſpitalitatẽ. Hæc ſectantes, manſionẽ nobis in terra quietorũ, ſecundũ
Euangeliũ, præparabimus. Conſideremus dñi eſſe nos famulos, & ſerui-
tutẽ debere ei, a quo creati ſumus. Vt enim ſeruus præteriti gratia famula
tus, præſens aut futurũ non contemnit imperium, nec audet aſſerere ꝙ ex
labore tranſacto inſtantis operis habere debeat libertatem, ſed iugi ſtu-
dio (ut in Euangelio ſcriptum eſt) eandem ſemper exhibet ſeruitutem, ut
& domino placere poſſit, ne metum lucretur & uerbera. Sic & nos diui-
nis congruit parere præceptis, ſcientes quod æquus ille retributor, in quo
quenq; inuenerit, in eo ſit iudicaturus, quod prophetica per Ezechielem
uoce teſtatur: Nam & infelix Iudas propter unius noctis impietatẽ omni
præteriti temporis labore priuatus eſt. Iccirco tenendus eſt continuus in-
ſtituti rigor habentibus Deum auxiliatorẽ, ſicut ſcriptum eſt, Quia omni
proponenti bonum Deus cooperatur. Ad inertiam autem calcandam
Apoſtoli præcepta replicemus, quibus ſe mori quotidie teſtabatur; ſimi-
liter & nos humanę conditionis uitam ancipitem retractantes non pec-

cabimus;cum enim excitati à ſomno ad ueſperam nos peruenire dubitemus,& quieti corpora concedentes de lucis nõ confidamus aduentu,& ubiq; naturæ,ac uitæ incertæ memores,Dei nos intelligamus prouidentia gubernari.Hoc modo non delinquemus,aut aliqua fragili cupiditate raptabimur;ſed nec iraſcemur quidem aduerſus aliquem,nec terrenos cõgregare theſauros ambiemus,quin potius metu quotidiani receſſus,& ſeiungendi corporis iugi meditatione,omnia caduca calcabimus. Ceſſabit mulierum amor,libidinis extinguetur incendium,inuicem nobis debita noſtra donabimus,ante oculos ſemper habentes ultimę retributionis aduentum;quia maior formido iudicij,& pœnarum timor horridus, ſimul & lubricæ carnis incentiua diſſoluit,& ruentem animam,quaſi ex aliqua

8 rupe,ſuſtentat.Ideoq; precor ut ad finem propoſiti omni labore tendamus.Nemo poſt tergum reſpiciens Lot imitetur uxorem,præſertim cum dominus dixerit nullum ponentem manum ſuper aratrum,& reſpicientē retrorſum,dignum eſſe regno cœlorum. Reſpicere autem retrorſum nihil aliud eſt,q̃ in eo pœnitere,quod cœperis,& mundanis rurſus deſiderijs obligari.Nolite,quęſo,uirtutis,tanquã impoſſibile nomen pauere,nec peregrinum uobis,aut procul poſitũ uideatur hoc ſtudium,quod ex noſtro, Dei gratia pręcedente,pendet arbitrio.Huius operis homini inſerta natura eſt,& eiuſmodi res eſt,quæ noſtram tantummodo expectat uoluntatem. Græci ſtudia tranſmarina ſectentur,& in alieno orbe conſtitutos, inanium litterarum quærant magiſtros, nobis uero nulla proficiſcendi, nulla transfretandi fluctus neceſſitas imminet; in omni ſede terrarũ conſtituta ſunt regna cœlorum.Vnde dominus in Euangelio ait,Regnũ Dei intra uos eſt,uirtus,quæ in nobis eſt,mentem tantum requirit humanã. Cui enim dubium eſt,quia naturalis animæ puritas,ſi nulla fuerit extrinſecus ſorde polluta,fons ſit,& origo omnium uirtutum? Bonã neceſſe eſt eſſe eam,quã creauit bonus creator. Quod ſi forte cunctabimur,audiamus Ieſum filium Nauæ populo dicentem, Rectum facite cor ueſtrũ ad dominum Deum Iſrael. Nec Iohannes diſſonam tulit de uirtute ſententiam prædicans,Rectas facite ſemitas eius:ſiquidem hoc eſt rectam eſſe animam,cum eius principalis integritas nulla uitiorum labe maculatur, ſi naturã mutauerit,peruerſa tunc dicitur; ſi conditio ſeruetur, uirtus eſt. Animam noſtram cõmendauit nobis Deus,ſeruemus depoſitum, quale accepimus.Nemo cauſari poteſt extrinſecus ſitum,quod in ſe naſcitur:facturam ſuam qui fecit,agnoſcat; opus ſuum inueniat ut creauit. Sufficit nobis naturalis ornatus: ne deturpes,homo,quod tibi largitio diuina cõceſſit,operum Dei immutare uelle polluere eſt.Illud etiam ſolicite prouidere debemus, ut tyrannicam iræ ſuperemus inſaniam, quia ſcriptũ eſt, Iracundia uiri iuſtitiam Dei non operatur.Et iterum, deſiderium concupiſcens parit peccatum,quo perfecto,mors gignitur. Diuinæ uocis præceptum eſt,ut iugi cuſtodia tueamur animam noſtram, quia exercitatos ad ſupplantandum habemus inimicos,dæmones ſcilicet,contra quos nobis,ſecundum Apoſtolicam conteſtationē,pugna ſine intermiſſione eſt: Ait enim,Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem,& ſanguinem, ſed aduerſus principatus,& poteſtates huius mundi, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. Ingens eorum turba iſtum peruolat aerem,non procul à nobis hoſtium caterua diſcurrit. Et diuerſitatem quidem eorum nõ

Facit hoc contra Monachos apoſtatas noſtri temporis.

eſt

eſt meę paruitatis exponere,ſed hanc maioribus concedo ratione. Quod
autem in promptu eſt,& ignorare non expedit,dolos ſcilicet eorum ad-
uerſus nos compoſitos breuiter indicabo.Hoc primum debemus menti-
bus affigere nihil Deum feciſſe,quod malum eſt,nec ab eius inſtitutione
dæmonum cępiſſe principia; peruerſitas iſta non naturæ,ſed uoluntatis
eſt uitium. Boni etenim,utpote a Deo cōditi,ex proprio mentis arbitrio
ad terras ruere de cœlis,ibiq́ in cęni ſordibus uolutati gentilitatis impias
conſtituere culturas; & nunc de nobis torquentur inuidia, atq; uniuerſa
mala cōmouere non ceſſant, ne priſtinis eorum ſedibus ſuccedamus. Di-
uerſa autem eorum,& partita nequitia eſt. Quidam enim ad ſummū no-
cendi uerticem peruenere,alij ex comparatione peiorum uidentur eſſe le-
uiores,atq; omnes pro poſſibilitate uirium diuerſa cōtra ſingulas cauſas
ſumpſere certamina.Icci̇rco neceſſarium eſt donum ſpirituum diſcernen-
dorum à domino petere,ut poſſimus tam fraudes eorum,q̄ ſtudia præui
dentes,aduerſum diſparem pugnam unū dominicæ crucis eleuare uexil-
lum.Hoc munere Paulus accepto,docebat dicens,Non enim eius ignora
mus aſtutias. Ad cuius exemplum etiam nos oportet ex his,quæ paſſi ſu
mus,mutuis nos inuicem inſtruere ſermonibus.Hoſtile illis cōtra omnes
Chriſtianos maxime uero contra monachos, & uirgines Chriſti odium 9
eſt.Eorum ſemitis laqueos tendunt, eorum mentes impijs, atq; obſcœnis
cogitationibus nituntur euertere; ſed nihil nobis in hoc terroris incutiāt.
Fidelium enim orationibus,atq; ieiunijs ad dominū ſtatim corruunt; nec
tamen,ſi paululum ceſſauerint,prorſus plenam putetis eſſe uictoriam.So
lent faucij grauius aſſurgere, & mutata arte pugnandi,cum cogitatione
nihil egerint,pauoribus terrent,aſſumentes nunc mulierum,nunc beſtia-
rum,nunc ſerpentium formas,necnon & ingentia quædam corpora, &
uſq; ad tectum domus porrectum caput,infinitas ſpecies, & militum ca-
teruas. Quæ omnia ad primum quoque crucis ſignum euaneſcunt. His
quoq; agnitis fallaciarum modis,incipiunt præſagire, & futurorum die-
rum euentus uelle prædicere: Cumq́ & in his contempti fuerint, ipſum
iam ſuę nequitiæ principem, ac totius mali ſummitatem ad ſubſidium ſui
certaminis uocant. Crebro deniq; Antonius talem a ſe uiſum diabolum
aſſerebat,qualē & beatus Iob,domino reuelante cognouerat.Oculi eius
ac ſi ſpecies luciferi,ex ore eius procedunt lāpades incenſę. Crines quoq;
incendijs ſparguntur, & ex naribus eius fumus egreditur, quaſi fornacis
æſtuātis ardore carbonum. Halitus eius,ut pruna; flamma uero ex ore
eius glomeratur.Cum huiuſmodi terroribus uiſus eſt princeps dęmonū,
inquit Antonius,& ingentia ſæpe,ut dixi,promittens,impietatis ſuę defi-
nit lingua magniloqua,de qua dominus triumphauit,ad Iob dicens,Arbi
tratur enim ferrum,ut paleas,æramentum,ut lignum putridum maria, ut
ſata craſa,tartara profunda,tanquā captiua æſtimabit,abyſſum,ut deam
bulatorium. Per prophetam quoq; increpat,dicens,Perſequens compre-
hendam,& omnem orbem terrarum manu mea ut nidum tenebo, & ut
oua derelicta auferā. Si iniquus funereas euomens uoces bene uiuentium
aliquos frequenter illaqueet, ſed nos nec eius pollicitationibus credere,
nec minas formidare debemus,fallit enim,nihilq́ uerum ſemper promit-
tit. Nam ſi non mendacia cuncta loqueretur,quomodo talia,& tam infi-
nita promittens,hamo crucis ut draco aduncatus a domino eſt,& capi-

Cur quæſo contra Monachos & Virgines Chriſti, maxime uerſatur odium diaboli, niſi quia hi duo ſtatus ſunt, magis deo propinqui et accepti? Cum autē etiam noſtri heretici hos eoſdē tantopere inſectentur, cognoſcere potes cuius capitis illi ſint membra.

Si orationibus fideliū & ieiunijs ſtatim dæmones corruunt, non ſunt hæc res manes et ſuperſtitioſæ, ut garriunt quidam.

ſtro ligatus ut iumentum, & quaſi mancipium fugitiuum uinctus circu-
lo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fidelium deuorare permit
titur? Nunc miſerabilis ut paſſer ad ludendum irretitus a Chriſto eſt, cal
caneo Chriſtianorum ſubſtratus gemit. Ille, qui uniuerſa maria a ſe deleta
plaudebat, ille, qui orbem terrarum manu ſua teneri pollicebatur, ecce a
nobis uincitur, ecce me aduerſum ſe prohibere non poteſt diſputantem.
Contemnenda eſt, filioli, penitus cum inanibus uerbis ſuperba iactantia,
fulgorq; ille, qui lucere ſe ſimulat, non ueri ſplendor eſt luminis; ſed qui-
bus arſurus eſt indicat flammas. Nam dicto citius recedens, ſuarum ſecū
refert ſimulachra pœnarum. Solent etiam cū modulatione nonnunquam
apparentes pſallere. Proh nefas, ad hæc & impuro ore ſacra ſcripturarū
eloquia meditantur. Frequenter enim legentibus nobis, quaſi Echo ad
extrema uerba reſpondent. Dormientes quoq; excitant ad orandum, ut
totius noctis ſomnum eripiant; pleroſq; etiam, dum ſe in monachorū no
bilium habitu transferunt, monachos coercent, & priſtina, quibus cōſcij
ſunt, peccata imputant; ſed ſpernendę ſunt eorū increpationes, & admo
nitiones ieiunandi, uigiliarum quoq; fraudulenta ſuggeſtio. Ob id enim
familiares nobis ſpecies aſſumunt, ut affinitate uirtutum nocentes, faci-
10 lius uirus interſerant, & innocentes quoſq; per ſpeciē honeſtatis elidant.
Impoſſibile poſtea, durumq; hoc ſtudium prędicantes, ut dum oneroſum
eſſe uidetur quod cœptum eſt, ex deſperatione tædium, & ex tędio ſucce
dat ignauia. Iccirco Propheta miſſus à domino, luctuoſa denuncians ſu-
blimi uoce dicebat, Væ qui potat proximum ſuum ſubuerſione turbida.
Huiuſmodi enim exhortamenta deprauatoria ſunt itineris, quod ducit ad
cœlum. Iccirco cum ueniſſet dominus ad terras, & uera de eo dæmones
prædicarent (uere enim dicebant, Tu es Chriſtus filius Dei uiui) uocife-
rantium ora claudebat, qui uinctas hominum linguas ſoluebat, ne cum
præconio ueri peruerſitatis uenena miſcerent, & ut nos eius exemplo,
etiam ſi profutura ſuaderent, in nullo his cōmodaremus aſſenſum; quia
profecto non congruit nos poſt libertatem a domino conceſſam, & ſcri-
pturarum præcepta uitalia, a diabolo uiuendi capere exempla, qui ſuum
deſerens ordinem, ſacrum Chriſti temerauit imperium. Propterea etiam
dominus eum de ſcripturis loquentem iubebat tacere, quia peccatori di
cit Deus, Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentū meum
per os tuum? Omnia dæmones ſimulant, colloquuntur ſæpe cum fratri-
bus, & eos ſæpe conturbant, ſæpe inconditos excitant ſonitus, manus ap-
prehendunt, ſibilant, inſipienter cachinnant, ut uel in pūcto peccati Chri
ſtianum pectus introeant. Cumq; ab uniuerſis fuerint repulſi, ad extremū
debilitatē ſuam lamentatione teſtantur. Et dominus quidē quaſi Deus,
& ſuę conſcius maieſtatis, obmuteſcere his imperabat: nos autē ueſtigijs
ſanctorum inhærentes, eandem gradiamur uiam, qui memoratas ſubti-
lius fallacias peruidentes canebant, Cum conſiſteret aduerſum me pec-
cator, obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui a bonis. Et iterum, Ego uero
tanquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum; Et
factus ſum ut homo non audiens. Chriſtus ſilentium ut dominus impera
uit, ut nos diabolo nihil credamus & uincimus. Si orare cōpellunt, ſi ieiu
nia ſuadent, non ex eorum nos monitis, ſed ex noſtra conſuetudine id aga
mus. Deniq; etiam ſi irruentes mortem nobis intentare uideantur, riden-

Et noſtri temporis hæretici dicentes, Oneroſus & dicens nimis eſt Monachatus, Virginitas impoſſibilis, oſtendūt ſe eſſe membra diaboli.

di potius ſunt, quàm timendi, quia cum ſint debiles, minantur cuncta, nec faciunt. Equidem de iſtis iam tranſitorie me dixiſſe memini, tamen eadem nunc explicanda ſunt latius, quia non mediocrem affert repetitio medelam. Adueniente domino deſtructus eſt inimicus, & omne penitus eius robur elanguit. Propter quod priſtinæ uirtutis memor, quaſi tyrannus iam ſeneſcens, cum ruiſſe ſe uideat, in perniciem graſſatur humanam, nec tamē poteſt firmum Deo pectus cogitationum & cæterarum arte fraudū peruertere. Nam luce clarius eſt cum aduerſarij noſtri, cum nec humana carne ſint ſepti, ut cauſare ualeant, iccirco nos a ſe non poſſe ſuperari, quia clauſo oſtio interiore intrare non ualeant. Et reuera ſi fuiſſent hoc fragili corpore colligati, obſeruato introitu, ijſdem negaretur acceſſus. Cum autem (ut diximus) hoc impedimento ſint liberi, & obſtructa penetrent, atque in omni licenter uolutent aere, manifeſtum eſt ob eneruationem eorum permanere Eccleſiæ corpus illæſum. Denique ſatellites impij cū principe ſuo diabolo, quem Saluator in Euangelio homicidam & patrē malitiæ ab initio fuiſſe firmat, nobis aduerſum ſe dimicantibus fortiter nullo modo ceſſiſſent, ſi poteſtas eorum non fuiſſet ablata. Nam ſi mentior, cur nobis, Satanas, parcis, qui ubique diſcurris? Cur qui nullo clauderis loco, aduerſum te bene uiuentium, & diſputantium nō potes labefactare conſtantiam? ſed fortaſſe nos diligis, quos quotidie conaris obruere, aut credibile eſt te eſſe bonitatis magiſtrum, & fauere magis optimis quàm nocere? Et quid tam charum tibi eſſe poteſt, quàm lædere, maxime eos, qui tuis ſceleribus uiriliter repugnant, ſecundum quod ſcriptum eſt, Quia abominatio eſt pietas peccatori. Quis tam fęcundum ad malitiam poſſidet pectus? quis tam meditatas implere conatur inſidias? Scimus te impuriſſimū cadauer, ſcimus quia iccirco uiuimus Chriſtiani, & contra te nobis eſt ſecura congreſſio, quia infirmatus es a domino. Ideo de tuis confoderis iaculis, quia minationem tuam non ſequitur effectus: Quòd ſi fallimur, cur cū terrore ſimulato, cur magnitudine corporum noſtram aggrederis fidem? Si uoluntatem ſequitur poſſibilitas, tantum tibi uelle ſufficiat. Is enim potentiæ mos eſt, non extranea fallaciæ adiumenta conquirere, ſed ſua uirtute implere quod cupiat. At nunc dum theatrali mutatione formarum, quaſi rudem infantiam ſcenica niteris ſimulatione deludere, exhauſtas uires manifeſtius probas. Nunquidnam uerus ille Angelus cōtra Aſſyrios miſſus a domino, aut populorum eguit ſocietate, aut ſonitus quęſiuit, aut plauſus, & non potius tacitam exercens poteſtatem, centum octoginta quinque millia hoſtium ſermone uelocius iuxta iubentis domini proſtrauit imperium. Vos ergo cum fragiles ſitis uiribus, perpetuus uos cōſequitur interitus. At dicet aliquis, Cur diabolus egrediens beatum Iob omnem in ruinam impulit domum? cur eius opibus penitus diſſipatis, parietum quoque fundamenta ſubuertens, unum numeroſę ſobolis coaceruauit ſepulchrum? cur ipſum ad extremum diri uulneris nouitate percuſſit? Qui hoc opponit, audiat è diuerſo, non diabolum potuiſſe hoc, ſed dominū, a quo poteſtas aduerſum nos dupliciter datur, uel ad gloriā, ſi probamur, uel ad pœnam, ſi delinquimus. Quin potius ex hoc animaduertat, ne contra unum quidem hominem diabolum quicquā potuiſſe, ſi non poteſtatem accepiſſet a domino. Nullus enim, quòd ſuę ditionis eſt, ab alio deprecatur. Sed quid Iob memoro, quem nec expetitum potuit uincere? ſed

nec contra iumenta quidem eius,nec contra oues,nec contra ſues ſine cō-
ceſſu Dei proprium robur exercuit,ſicut in Euangelio ſcriptum eſt,dæmo
nes autem rogabant eum dicentes,Si eijcis nos hinc,mitte nos in gregem
porcorum. Quomodo igitur,qui porcorum expetunt mortes,imaginem
Dei hominem, & tam charum conditori animal ſuo ualebunt iure per-
uertere? Magna,dilectiſſimi,aduerſum dæmones arma ſunt,uita ſyncera,

11 & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto: pertimeſcit Sata-

Quid dicis hæretice? pertimeſcit Satanas recte uiuentium uigilias,orationes,ieiunia,uoluntariam paupertatē,quæ tu ſpernis.

nas recte uiuentium uigilias,orationes,ieiunia,manſuetudinem,uolunta-
riam paupertatem,uanęgloriæ contemptum,humilitatē,miſericordiam,
iræ dominatum,& præcipue purum cor erga Chriſti amorem. Nouit te-
terrimus coluber ex pręcepto domini ſub iuſtorum ſe iacere ueſtigijs,qui
ait, Ecce dedi uobis poteſtatem calcare ſuper ſerpentes, & ſcorpiones,
& ſuper omnem uirtutem inimici. Si autem & diuinationem ſe habere ſi-
mulantes,uenturos fratres nunciauerint, & affuerint quos uenire præ-
dixerant,nec ſic fides eſt commodanda mendacibus:ob id enim præceſ-
ſere uenientes, ut credulitas ſibi paretur ex nuncio, & poſtea aditus ex
credulitate fallaciæ. Verum in hoc nullum Chriſtiano debet eſſe mira-
culum, cum non tantum qui lenitate naturæ per cuncta diſcurrunt,ua-
leant præuenire gradientes, ſed homines quoque equorum uelocitate
præuecti,nuntiant affuturos. Non enim ea quæ nondum fieri cœpta ſunt
referunt,quia dominus ſolus conſcius eſt futurorum,ſed quorum conſpi
ciunt in actu initium,eorum ſibi tanꝗ apud ignaros uendicant de futuris
fieri notionem Nam quantos nunc putatis, qui uelocitate puerili iſtum
cœptum,noſtrosq́; contra ſe ſermones ante relatū alicuius hic poſiti lon
ge manentibus indicare? Hoc quod dico nobis perſpicuum fieri poteſt
exemplis,ſiquis a Thebaide aut alicuius regionis oppido cœperit profi-
ciſci, & hunc dæmones uiderint in itinere ambulantem,pernicitate me-
morata poſſunt prædicere uenientem. Ita & de Nili inundatione ſolen-
ni,cū multas in Æthiopia uiderint pluuias,é quibus fluuius intumeſcens
ultra alueum effluere conſueuit,pręcurrentes ad Ægyptum nunciant am
nis aduentum. Hoc autem & homines ſi illis celeritas eſſet tanta natura,
facile nunciarēt. Vt enim ſpeculator beati Dauid ad uerticem loci celſio-
ris aſcendens,prior,ꝗ hi qui in terra erant proſpiciens uenientes,nō quæ
dam incerta de futuris,ſed de his,qui uenire cœperant,nunciabat: ſic &
dæmones cura peruigili omnia conſiderantes, rapido curſu ſibi inuicem
nunciant. Sed ſi forte contigerit,ut Dei nutu ad finem cępta non ueniant;
hoc eſt,ſi aut uiator é media regrediatur uia, aut ſuſpenſis nubibus aquæ
ad altum cœli cardinem deferantur,tunc decipientium unà cum credenti
bus error aperitur. Hæc gentilitatis fuere principia,his præſagatorū do-
lis apud delubra dæmonum quondam credebantur oracula,quæ aduen
tu domini noſtri Ieſu Chriſti,indicto ſibi ſilētio obmutuerunt,ſuosq́; per
didere captiuos. Quis(rogo) arbitratur medicum ex obſeruatione mor-
borum,cum animæ æſtuantis incendia de uenarum pulſu, leuiq́; digitorū
attactu,diuinam arbitratur habere notitiam? Quis gubernatorem naui-
gationis ſuæ uiam inter cœli ſidera requirentem,maieſtatis honore uene-
ratur? Quis agricolam de aridis æſtatis feruoribus,aut de hyemali aqua-
rum largitate,uel frigore diſputantem,non potius experientia laudat, ꝗ
Dei conſecrat nomine? Verum ut concedamus paulisper uera dæmones

nunciare;

nunciare;reſpondete mihi,quis fructus eſt noſſe uenientia? Nunquid aut ſciens hæc aliquando laudatus,aut punitus eſt neſciens?In hoc unuſquiſque ſibi præparat,ſeu tormenta,ſeu gloriam,ſi uel negligat ſcripturarum mandata,uel faciat.Nullus ob id noſtrum hãc arripuit uitam,ut habeat præſcientiam futurorum,ſed ut præceptis domini obediens,amicus eſſe incipiat de ſeruo. Curandum eſt non præſcire quæ ueniunt,ſed implere, quæ iuſſa ſunt;nec inſtitutionibus bonis hanc flagitare mercedem,cũ magis debeamus uictoriam contra diabolum ab auxiliatore domino poſtulare.Sed ſi forte aliquis hoc libẽter aſſumat,ut futura cognoſcat, habeat purum cor; quia credo animam Deo ſeruientem, ſi in ea perſeuerauerit integritate,qua renata eſt,plus ſcire poſſe q̃ dæmones. Talis erat anima Heliſei,quæ aliis incognitas uirtutes faciebat.Nũc iam cæteras uobis dæmonum explicabo fallacias. Solẽt nocte uenientes Angelos Dei ſe fingere,laudare ſtudium,mirari perſeuerãtiam,futura prœmia polliceri. Quos 12
cum uideritis tam uos,q̃ domos ueſtras crucis armate ſignaculo,& confeſtim ſoluentur in nihilum; quia metuunt illud trophæum,in quo ſaluator aereas expolians poteſtates,eas fecit oſtentui. Solent etiam uariis ſimulationibus mẽbra torquere, & noſtris procaciter offerre ſe uiſibus, ut mentẽ pauore,& corpus horrore concutiant.Sed & in hoc fides Deo tuta,& immota fugat eos,quaſi infirma ludibria. Non eſt autem difficilis bonorum ſpirituum,malorumq́ diſcretio,quæ ſic,Deo tribuente pan ditur. Sanctorum Angelorum amabilis & tranquillus aſpectus eſt, quia non contendunt,neq; clamant,neq; audiet aliquis uocem eorum;uerum tacite,leuiter q́ properantes,gaudium,exultationem,fiduciam pectoribus infundunt,ſiquidem cum illis eſt dominus,qui eſt fons & origo lætitię.Tunc mens noſtra non turbida,ſed lenis,& placida Angelorum luce radiatur,tunc anima cœleſtium præmiorum auiditate flagrans, effracto (ſi poſſet) humani corporis domicilio,& membris exonerata mortalibus,cũ his,quos uidet abire, feſtinat ad cœlum. Horum tanta benignitas eſt,ut ſiquis pro conditione fragilitatis humanæ,miro fuerit eorũ fulgore perterritus,omnem continuo ex corde auferant metum.Ita Gabriel,cum Zachariæ loqueretur in templo,& Angeli cum diuinum uirginis partum paſtoribus nunciarent,& qui dominici corporis agebant excubias,ſecuris uidentium ſe mentibus oſtendentes,ne metuerent imperabant.Metus enim non tantum ex pauore animi,quantum ex magnarum rerum ſæpe incutitur aſpectu.Peſſimorum uero uultus truces,ſonitus horridi,ſordidi cogitatus, plauſus motusq́; indiſciplinatorum adoleſcẽtum, uel latronum;e quibus confeſtim timor animę,ſenſibus ſtupor incutitur, odium Chriſtianorum,monachorũ mœror,tædiumq; ſuorũ,recordatio & metus mortis,cupido nequitiæ,laſſitudo uirtutis,cordis hebetatio.Si igitur poſt timorem horrore concepto ſucceſſerit gaudium,& ad Deum fiducia,atq; ineffabilis charitas,ueniſſe ſciamus auxilium, quia ſecuritas, animę præſentis maieſtatis indicium eſt.Sic nanq; & Abraham Patriarcha uidens Deum gauiſus eſt,& Iohannes cũ Mariam ſuperueniſſe ſentiret,quæ in ſacri uentris hoſpitio uniuerſitatis geſtabat parentem, exultauit nec dum natus in gaudium. Si autem incuſſa formido permanſerit, hoſtis eſt qui uidetur,quoniam nec refouere nouit: ut Gabriel patientem uirginem,ne timeat,iubet, & ſicuti paſtores nuncio conſolati ſunt;quiui

Crucis ſignaculo tam nos, quam neſtras domos armate.

Q

mo pauorem duplicat,& uſq; ad profundam impietatis foueam, ut ſibi homines proſternantur impellit. Exinde miſera Gentilitas dominicæ interdictionis ignara, falſo dæmones Deos opinata eſt. Chriſtianorum autem populos his fallacijs irretiri non paſſus, eſt dominus, qui diabolum in Euangelio audacter ſibi principatum omnium præſumentem repulit dicens, Vade ſatanas, ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſeruies. Horum uerborũ etiam nobis licentia eſt tributa, quia iccirco locutus eſt talia, ut ſimilitudo tentamentoꝝ authoris noſtri frangatur eloquijs. Illud mei quoq; chariſſimi, admoneo, ut uitæ magis ſit uobis q̃ ſignorum ſollicitudo. Nullus ex uobis hæc faciens, aut ipſe ſuperbia intumeſcat, aut deſpiciat eos, qui facere non poſſunt. Conuerſationẽ magis ſcrutamini ſingulorum in hac uita, & imitari uos quę perfecta ſunt, cõuenit, & implere quæ deſunt. Nam ſigna facere non eſt noſtræ paruitatis, ſed domini poteſtatis, qui ad diſcipulos gloriantes in Euangelio, ait, Ne gaudeatis quia dæmones uobis ſubiecti ſunt, ſed quod nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlis. Nominum enim in libro uitæ conſcriptio, teſtimonium eſt uirtutis & meriti; expulſio autem ſatanæ largitio Saluatoris eſt. Vnde his, qui non in uitæ laboribus, ſed in prodigijs exultabant dicentibus, Nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? reſpondebit dominus, Amen dico uobis, Non noui uos, Diſcedite a me operarij iniquitatis. Non enim nouit dominus uias impiorum. Hoc ergo magnopere poſtulemus, ut donum ſpirituum diſcernendorum mereamur accipere; quo, ſecundum ſententiam ſcripturarum, omni ſpiritui non credamus. Volueram quidem iam finire ſermonem, & ſilentio premere quæcunq; meæ acciderant paruitati: ſed ne putetis me fruſtra cõmemoraſſe, quę euenire non poſſent, iccirco licet inſipiens ſim, tamen dominus, qui ſecretæ mentis eſt inſpector, nouit non me cauſa iactantiæ, ſed ueſtri gratia profectus hoc facere, pauca replicabo de plurimis. Quoties me nimijs laudibus efferre conati ſunt, cum a me in nomine domini maledicta reciperent? quoties augmenta Nili fluminis futura dixerunt, cum a me audirent, Et hoc ad ueſtram quid pertinet curam? quoties minitãtes ut milites armati, ſcorpionibus, equis, beluis, & uarijs ſerpentibus circundederunt me, & domum, in qua eram, repleuerunt, cũ ego è contra pſallerem, Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini Dei noſtri magnificabimur, & ſtatim miſericordia Chriſti fugebantur. Quodam autem tempore cum ingẽti luce uenientes dixerunt, uenimus, Antoni, noſtrum tibi præbere fulgorem. Et ego clauſis oculis, quia lucem diaboli dedignabar aſpicere, orabam, & dicto citius impioꝝ lumen extinguebatur. Poſt menſes autem paucos cum coram me pſallerent, & de ſcripturis ſibimet ſermocinarentur, ego tanq; ſurdus non audiebam. Cõmouerunt aliquando monaſterium meum, & ego mẽte immobili dominum deprecabar, Sæpe ſtrepitus, ſæpe ſaltationes, ſæpe ſibilos ingeſſerunt, et me pſallente, ſonus eorum in uoces flebiles uertebatur. Credite mihi filioli, quod dicturus ſum uobis. Vidi aliquando diabolum excelſum corpore, qui ſe Dei uirtutem & prouidentiam auſus eſt dicere, & ait ad me, Quid uis ut a me tibi donetur, Antoni? At ego ſputum ui maxima in os eius iuge minans, totum me in eum Chriſti nomine armatum ingeſſi: Et ſtatim ille procerus aſpectu inter medias manus exoleuit. Ieiu-

nanti etiam mihi uiſus eſt,ut monachus,& panes offerens his ſermonibus ſuadebat ut ueſcerer, & huic aliquid indulgerem corpuſculo: Et tu, inquit,homo es,& humana fragilitate circundaris,labor paululum conquieſcat,ne ægritudo ſubripiat.Ilico luridam faciem ſerpentis agnoui,& cum ad conſueta Chriſti munimenta confugerem,tanquam per feneſtram fumus laberetur,euanuit.Auri quoque decipulam mihi in deſerto frequenter tetendit,quod ideo offerebat,ut aut uiſu irretiret me, aut tactu cōmacularet.Sæpe quoque me a dæmonibus non denego uerberatū:Canebam autem ſic,Nullus me ſeparabit a charitate Chriſti. Ad cuius uocis auditū in ſe inuicē deſurentes,non meo,ſed domini fugabantur imperio,qui ait, Vidi Satanam quaſi fulgur cadentē de cœlo. Hæc ego,filioli,Apoſtolici memor eloquij in me transformaui,ut propoſitum ueſtram nec dæmonū terror,nec aliqua laſſitudo diſſolueret. Sed quoniam ob ueſtram utilitatem multa memorādo inſipiens factus ſum,& huius rei uobis impertiri cupio notionem,quam ueram eſſe nullus ambigat audientium. Pulſauit aliquando dęmon monaſterij oſtium;Egrediens uideo hominem enormi ſublimitate porrectum caput uſque ad cœlum. Cum ab hoc quiſnam eſſet inquirerem,ait,Ego ſum Satanas.Et ego,quid,inquam,hic quęris?reſpondit,Cur mihi fruſtra imputant monachi?cur mihi omnes Chriſtianorum populi maledicunt? Et ego; iuſte faciunt,tuis enim frequenter moleſtantur inſidijs.At ille ait,Nihil ego facio,ſed ipſi ſe inuicē turbant. Nam ego miſerabilis factus ſum. Rogo, Nonne legiſti quia defecerunt inimici frameæ in finem,& ciuitates eorum deſtruxiſti?En nullum iam habeo locū, nullam poſſideo ciuitatem,iam mihi nulla ſunt arma,per omnes nationes cunctasque prouincias Chriſti perſonat nomen; ſolitudines quoque monachorum ſtipantur choris.Ipſi ſe,quæſo,tueantur,& me ſine cauſa non lacerent. Tunc ego Dei gratiam cum alacritate miratus, ſic ad eum locutus ſum: Non tuæ ueritati quæ nulla eſt, tam nouam, & tam inauditam aſcribo ſententiam; nam cum fallaciæ caput ſis, hoc ſine mendacio coactus es confiteri. Vere enim Ieſus tuas funditus ſubruit uires, & honore nudatus angelico uolutaris in ſordibus. Vix dum uerba compleueram, et ille ſublimis Saluatoris nomine deiectus eſt.Quæ ergo iam,ô filioli,poterit reſidere cunctatio?quæ trepidatio manebit ulterius? Quis nos eorum turbo poterit conuellere?Securæ ſint animæ ſingulorum,non ſibi fingant uanas cogitationes,uana diſcrimina: non aliquis timeat a diabolo ſublatum ad pręcipitia poſſe deferri.Pellatur omnis anxietas;Dominus enim, qui noſtros proſtrauit inimicos,manēs ut promiſit in nobis, a uarijs nos Satanæ muniuit incurſibus.En ipſe diabolus,qui huiuſmodi cum ſuis ſatelitibus exercet aſtutias,nihil ſe poſſe cōtra Chriſtianos fatetur. Iam curæ Chriſtianorum & monachorum ſit, ne per eorum inertiam uires dæmonibus præbeantur. Nam quales nos & noſtras repererint cogitationes, tales ſe nobis præſtare conſueuerunt. Et ſiquod in pectoribus malæ mentis & pauoris ſemen inuenerint,quaſi latrones,qui deſerta obtinēt loca, cœptos cumulant timores,& crudeliter imminentes,infœlicem puniunt animam. Si autem alacres fuerimus in domino, & futurorum bonorum cupido nos ſuccenderit,ſi ſemper omnia manibus Dei cōmittamus,nullus dæmonum ad expugnandum ualebit accedere;magis enim cum munita in Chriſto corda conſpexerint, confuſi reuertentur.Ita & Iob firma-

tum in domino diabolus refugit, & infœliciſſimum Iudam expoliatum
fide, uinculis captiuitatis innexuit. Vna eſt ergo ratio uincendi inimicū,
lætitia ſpiritualis, & animæ Dominum ſemper cogitantis iugis recorda-
tio, quæ dæmonum ludos, quaſi fumum expellens, perſequetur aduerſa-
rios potius ꝙ timebit. Non eſt enim neſcius Satanas ignium futurorum,
& æſtuantis gehennæ copioſa nouit incendia. Sed ut mea iam claudatur
oratio, illud in finem cōmemoro: Cum aliqua ſe nobis obtulerit uiſio, au-
dacter requirite quis ſit ille, et unde uenerit, ac ſine mora ſi ſanctorum fue
rit reuelatio, angelica conſolatione timor uertetur in gaudiū: Si uero dia-
boli fuerit tentatio, fidelis animę percunctationibus euaneſcet, quia ma-
ximum eſt ſecuritatis indicium interrogare quiſnam eſt, & unde. Sic &
Nauæ filius auxiliatorem ſuum interrogando cognouit; nec Danielem
percun tantem latere potuit inimicus.

Poſtquam Antonius dicendi finem fecit, lætantibus cunctis, in aliјs uir
tutis cupido exardeſcebat, in aliјs infirma refouebatur fides, ex aliorum
mentibus falſæ opiniones pellebantur, ex aliorum ſenſibus inanium ter-
rorum pellebatur accenſio; ſimulq́; cum iam dæmonum inſidias conte-
13 mnerent, mirabantur in Antonio tantam gratiam ſpirituum diſcernendo
rum, quam, domino tribuente perceperat. Erant igitur in monte monaſte
ria tanꝙ tabernacula plena diuinis choris pſallentium, legentium, oran-
tium; tantumq́; ieiunandi & uigiliatum ardorem cunctorum mentibus
ſermo eius afflauerat, ut futuræ ſpei auiditate ad charitatem mutuam, &
miſericordias indigentibus exhibendas iugi ſtudio laborarent, qui infini-
tam regionem quandam, & oppidum a mundana conuerſatione ſeiun-
ctum, plenum pietatis & iuſtitiæ uidebantur incolere. Quis tantum mo-
nachorū agmen aſpiciens, quis uirilem illum concordiæ cœtum cernens,
in quo nullus nocens, nulla detractio ſuſurronis, ſed multitudo abſtinen-
tium, & certamen officiorum erat, nō in hanc ſtatim erumperet uocem?
Quā bonæ domus tuę Iacob, tabernacula tua Iſrael, tanꝙ nemora obum
brantia, tanꝙ paradiſus ſuper fluuios, tanꝙ tabernacula, quæ fixa ſunt a
domino, tanꝙ cedri Libani circa aquas. Dum hæc ita geruntur, quibus
indies beatæ uitæ ſtudium creſceret, Antonius manſionum in cœlo poſi-
tarum recordans, & præſentis uitæ deſpiciens inanitatem, quaſi parua
eſſent quæcunq; iam geſſerat, ſeparatus a fratribus inſtituebatur. Cumq́;
eum ſiue cibum, ſiue ſomnum indulgere corpuſculo, aut alias naturæ ne-
ceſſitates cogeret humana conditio, miro afficiebatur pudore, quod tan-
tam animæ libertatem modici carnis termini coercerent. Nam frequen-
ter cum fratribus ſedens, a cibo, qui fuerat appoſitus memoria eſcæ ſpiri-
tualis abſtrahebatur. Edebat tamen, utpote homo, ſæpe ſolus, ſæpe cum
fratribus. Et cum hæc mira (ut prædixi) ageret, cum confuſione animæ
adhibendam magnopere corpori diligentiam perſuadebat, dicens, nec
corpus eſſe penitus enecandum, ne operatio contra uoluntatem creato-
ris diſſolueretur, & ob id omne ſtudium animæ conferendū, ne uitiјs ſupe
rata corporis, ad æternas inferni tenebras truderetur: quinimo indultum
ſibi in carne imperium uindicans domicilium ſuum, ut Apoſtolus Paulus,
ad tertium cœlum ſubleuaretur. Aſſerebatq́; hoc a Saluatore præceptū,
in quo ait, Nolite ſolliciti eſſe animæ ueſtræ quid manducetis, aut quid
bibatis, nec corpori quid ueſtiamini, quia hæc gentes quærunt; ueſter
autem

Tu qui dicis Monachiſmum noſtri temporis eſſe nouitium, nec a primæ uis Monachis obſeruatum, uide hic qualia erant monachorum Antonij ſtudia & exercitia, & ſi non eadem quæ & noſtro tempore.

autem patet nouit quod indigetis his omnibus. Quærite ergo primũ regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis.

His rebus tranſactis cum perſecutio impijſſima Maximiani furore ueſano uaſtaret Eccleſiam, ſanctis quoq; martyribus Alexandriam perductis, relicto & ipſe monaſterio ſecurus eſt futuras uictimas dicens, Pergamus ad glorioſos fratrum triumphos, ut aut ipſi congrediamur, aut ſpectemus alios prælıantes. Et amore quidem iam martyr erat, ſed cum tradere ſe ultro non ualeret, & ſociari confeſſoribus in metallis uel in carceribus conſtitutis, magna cum libertate & cura ingrediens ad iudicem, exhortabatur ne terrore impiorum ſubacti Dominum negarent. Iamq; ſententia coronatos exultans, quaſi ipſe uiciſſet, neq; ad locum fœlicis ſanguinis proſequebatur. Quãobrem cõmotus iudex ob Antonij, ſociorũq; eius conſtantiam, præcepit nullum penitus monachorum obſeruare iudicium, aut in ciuitate uerſari. Et cæteris quidẽ omnibus in illa die placuit abſcondi. Antonius autem impauidus, negleto perſecutoris imperio, lauit ependiten, ideſt ſcapulare ſuum. Er alia die ſtans in quodam eminenti loco, candente præcinctus ueſte procedentem iudicem ſuo prouocabat aſpectu, flagrans cupiditate martyrij; oſtendebatq; nobis contemptorẽ pœnarum & mortis Chriſtiani animum perſeuerare debere, intantum ut contriſtaretur, quia uolenti pati pro Dei nomine, martyrium non dabatur. Sed Dominus qui ſuo gregi parabat magiſtrum, ſeruauit Antonium, ut inſtirutio (ſicuti factum eſt) monachorum nõ ſolum oratione eius, ſed & conſpectibus firmaretur. Nunq; tamen a ſanctorum confeſſorum ueſtigijs ſeparatus eſt, quin anxia circa eos cura, & charitatis uinculis colligatus, magis carcerem patiebatur excluſus. Poſtq; autem perſecutionis
turbo defluxerat, & beato epiſcopo Petro iam ob martyrij gloriam co- 14
ronato, ad priſtinum monaſterium regreſſus, quotidianum fidei, ac conſcientiæ martyrium merebatur, acrioribus ſe ieiunijs, uigilijsq; conficiens, ueſtimento cilicino intrinſecus, deſuper pelliceo utebatur, nunquã corpus lauans, nunquam a pedibus ſordes abluens, niſi cum per aquas neceſſitas tranſire compuliſſet. Nullus deniq; Antonij corpus nudum, anteq; moreretur, unquam uidit.

Antonius ſe ieiunijs uigilijsq; conficiens, intrinſecus cilicino, extrinſecus uero pelliceo uſus eſt ueſtimento.

Quodam autẽ tempore, cum ab omnium ſe amouiſſet oculis, & clauſo monaſterio neminem omnino ſuſciperet. Martinianus militum præpoſitus, cuius filia immundi ſpiritus infeſtationibus quatiebatur, pulſans oſtium obſecrabat ut ſuo pignori ſubueniret, & exigens ut Deum pro filia deprecaretur. Tum ille aperire quidem minime uoluit; proſpiciens uero deſuper ait, ò homo quid meum poſcis auxiliũ? mortalis & ego ſum, & tuæ ſocius fragilitatis: ſi autem credis in Chriſtum, cui deſeruio, uade, & ſecundum fidem tuam ora Deum, & ſanabitur filia tua. Confeſtim ille credẽs abijt, & inuocato Ieſu filiam reduxit incolumen. Multa & alia
mirabilia per eum Dominus operatus eſt, & merito; qui enim promiſit 15
in Euangelio, Petite, & dabirur nobis, inuento, qui eius gratiam meretur accipere, ſuam potentiam non negauit. Nam plures uexarorum ante monaſterium eius, clauſo introitu, dormientes fidelibus per eum ad Chriſtũ precibus curabantur. Hæc illi multitudo uenientium deſideratam ſolitudinem auferens tædio fuit. Metuens itaq; ne ſignorum copioſa cõceſſio, aut ſuos animos extolleret, aut alios plus de ſe, q; uidebant in ipſo, coge-

Qui dicũt hominẽ nihil mereri apud deũ, conſiderent quod hic dicit Athanaſius, Inuento qui dei gratiã meretur accipere.

ret æſtimare,ad ſuperiorem Thebaidem pergere cogitauit,ubi nullus eũ agnoſceret. Et a fratribus acceptis panibus,ſedebat ſuper fluminis ripam, tranſitum nauis obſeruans. Illo talia cogitante, uox ad eum deſuper facta eſt dicens,Antoni,quo perges,& quare? At ille intrepide,quaſi conſuetam uocem loquẽtis agnoſceret,reſpondit; Quoniam non ſinunt me quieſcere populi,iccirco ad ſuperiorem Thebaidem ire optimũ duxi,præcipue quia ea exigor,quæ uirtutem meæ puſillanimitatis excedũt. Et uox ad illum ait,ſi ad Thebaidẽ uadas, & ad paſtoralia (ut cogitas) pergas, maiorem,ac duplicem ſuſtinebis laborem. Si autẽ uere quieſcere cupis, uade nunc ad interius deſertum. Cumq; Antonius diceret. Quis mihi locum auium poterit oſtendere? ignarus enim ſum locorũ: confeſtim ei uox quæ loquebatur,ſarracenos indicauit, qui mercandi gratia ad Ægyptũ uenire conſueuerant. His appropinquas Antonius rogauit ut & ſe pariter adducerent in deſertum. Nullus obnixus eſt,ſed tanq̃ a Deo miſſum comitem ſuſcipientes,amplexi ſunt eius ſocietatẽ. Tribus autem diebus & noctibus itinere cõfecto,inuenit montẽ ualde excelſum, ad cuius radices fons aquæ dulcis labebatur, & campus haud magnus eorum ambiens montem,qui palmulis perpaucis,& his neglectis,conſitus erat. Hũc Antonius locum,quaſi a Deo ſibi offerretur,amplexus eſt. Is enim erat, quẽ ſibi ad fluminis ripam ſedenti,qui loquebatur,oſtenderat. Et primo quidem accipiens a comitibus panes,ſolus remanſit in monte, nullo alio cũ eodem conuerſante. Quaſi propriam enim domum agnoſcens habebat locum illũ. Sarraceni quoq; uidentes eius fiduciam,optato per eum tranſitu,panes eidem cũ lætitia deferebant,necnon palmarum, licet mediocri,attamen aliquanto ſolatio refouebatur. Exinde cum fratres agnito loco,tanquam ad patrem filij,ſolicitẽ alimenta tranſmitterent, uidens Antonius quod ob ſuum refrigerium multis oneroſus labor indiceretur, & pauens etiam in hoc monachis,rogauit unum de aduenientibus ut ſarculum ſibi bis acutum cũ frumento deferret. Quibus allatis circuiens montem,haud grandem culturæ aptum reperit locum,ad quem deriuata deſuper aqua poterat influere,ibiq; ſeminauit,atq; exinde annuum ſibi panẽ laborans gaudebat,quod ſine cuiuſq̃ moleſtia ex proprijs manibus uiueret in deſerto. Sed cũ rurſus etiam illuc quidam uenire cœpiſſent,miſertus eſt laſſitudini eorũ,& olus in paruo terræ ceſpite coluit, ut poſt aſperum iter aliquando uenientes ſolatio refouerentur. Hoc fratrum refrigerium,& paruulum meſſem beſtiæ propter aquas illuc conuenientes depaſtæ ſunt; e quibus unam apprehendens dixit omnibus, cur me læditis nihil a me læſæ? Abite,& in nomine domini ne huc appropietis ulterius. Quis non credat poſt hanc denuntiationem quaſi timentes nunquam illuc beſtias appropinquaſſe? ſic Antonio impenetrabilia montium,& deſerti interiora captanti,orationibus etiam dedito,introeuntes fratres magnis uix precibus extorſerunt, ut oliuas,& legumen,& oleũ,quod poſt

16 menſes aliquot miniſtrabant,dignaretur accipere, & ſenili modicum laxaret ætati. Proh quantas ibi conuerſans expertus eſt luctas? uere,ſecundum quod ſcriptum eſt,non illi aduerſus carnem & ſanguinem fuiſſe colluctationem,ſed aduerſus principatus, & poteſtates ab his, qui ad eum ingrediebãtur,agnouimus. Illic enim tumultus & uoces populi, armatorumq; ſonitus prorſus plenum mõtem dæmonum multitudine ſe uidiſſe

Nota pro delectu ciborum.

referebant,ipſum etiam quaſi contra inimicos palam reſiſtentem, & fortiter colluctantem.Qui tamen & aduenientes ſuo refouebat hortatu, & flexis genibus armis quoq; orationum omnem ſatanæ proſternebat exercitum. Admiratione planè dignum eſt in tam immani ſolitudine unum hominem nec dæmonum quotidianas expauiſſe congreſſiones, nec tantarum beſtiarum quadrupedum,ſiue reptilium diuerſæ ceſſiſſe feritati. Iuſte Dauid cecinit,Qui confidunt in domino,ſicut mons Sion,non cõmouebitur in æternum.Immobilem & tranquillam retinens animi firmitatem,& dæmones fugabat,& feras (Sicut ſcriptũ eſt) ſecum pacificabat. Sed & diabolus,ut ſupradictus propheta ait, obſeruans eum frendebat dentibus ſuis: Et ille Saluatoris auxilio ab uniuerſis tutus perſeuerabat inſidijs.Quadam ergo nocte cum peruigil Antonius obſecraret dominũ, tantos in monaſterium eius beſtiarũ greges coacetuauit, ut omnes eremi beluas circum ſe aſpiceret.Quæ cum rictu oris morſum corpori minitarentur,intellexit hoſtis aſtutias,dixitq;,ſi a domino in me uobis eſt tributa licentia,deuorate conceſſum; Si autem dæmonum huc ueniſtis impulſu,quantocius abite,quia Chriſti famulus ſum.ita factũ eſt, & iubentis uocem omnis beſtiarum multitudo, quaſi maieſtatis uerbere cederetur, aufugit poſt hæc,fluxerant dies, & alia oritur cum eadem hoſte certatio(nam ſemper ut uenientibus pro his,quæ ſibi detulerant,aliquod munuſculum rependeret,laborabat)traxit quandam ſpottellam, quam texebat, tritiam, ſiue funiculum. Ad cuius motum exurgens uidit beſtiam pubetenus humanam faciem præferentem,quæ exinde in aſinam finiebatur.Poſt cuius aſpectum uexillum crucis in fronte ſua pingens, hoc tantũ ait.Chriſti ſeruus ſum,ſi ad me miſſa es,non fugio.Nullum in medio ſpatium,& ſtatim informe prodigium dicto ocius cum ſatellitum turba fugit,& in medio curſu tuens extinctum eſt.Iſta autem exploſi mors, atq; enecati prodigij, dæmonum erat cõmunis interitus, qui omni ſtudio laborantes, Antonium a deſerto deducere non ualuerunt. Mirandis plus miranda ſuccedunt.Non grande poſtiſta tempus exceſſerat, & tantarũ uictoriarũ homo fratrum precibus uincitur. A monachis enim rogatus ut eos dignaretur inuiſere, una cum his profectus eſt, impoſitis camelo aqua,& panibus,quia nuſq; præter monaſterij locum, ex quo hauſerãt, potabilis aqua per arentem uiam reperiebatur. Verum in medio itinere bibendi ſubſidia defecerunt.Ardor nimius,ceſtus intolerabilis, mortem cuncta minantur. Circueunt, & quærunt ſaltem collectam pluuijs lacunam; nihil prorſus remedij, nihil occurrit penitus ad ſalutem. Camelus quaſi periturus & ipſe æſtuans dimittitur, æſtuantis pectus exuritur, & ſitis deſperatione feruefcit. Mouit ſenem fratrũ cõmune diſcrimen, & uehementiſſime contriſtatus ingemuit. Dehinc ad ſolita precum auxilia confugiens,paululum ab eis ſeceſſit,ibiq; genibus flexis ſupplices manus tetendit ad dominum. Nec mora, & ad primas rogantis lachrymas in orationis loco fons ebuliens erupit, ibiq; extincta ſiti, & arentia mẽbra refecta ſunt,& plenis utribus inuentum potant camelum. Ita enim caſu euenerat,ut camelus errans per eremum,dum funiculum trahit,in quodã lapide eiuſdem funiculi alligatione teneretur. Tandem confecto itinere ad monachos,qui inuitauerant, peruenit. Tunc uero quaſi Patri omnes obuiam occurrerunt, & honorifico ſalutatu in oſcula eius, & amplexus

17 *Antonius flexis genibus orabat.*

18 *Vide ſolitum orandi modum in antiquis quoq; fuiſſe patribus.*

certatim ruunt. Propoſito feruenti gaudet Antonius, & lętantibus de aduentu ſuo cunctis, quaſi xenia de monte portans, ſpiritualia impartitur alimenta. Laudat ueterum ſtudia, hortatur nouorum. Sororem quoq; iam uetulam uirginem uidens, & aliarum puellarum magiſtram mira exultatione ſuſtollitur. Exinde quaſi diu abeſſet ab eremo, rurſum feſtinauit ad montem. Plurimis iam ad illũ uenientibus, cum etiam uexati a dæmonibus, malo neceſſitatis coacti auderent deſerta penetrare, quos ille conſolans, & monachis in cõmune præcipiens aiebat. Credite in Ieſum fideliter, mentem a malis cogitationibus, carnem ab immundicijs ſeruate puram, & iuxta eloquia diuina, ne ſeducamini in ſaturnitatem uentris; odite uanam gloriam, orate ſępiſſime, pſallite ueſpere, mane, & meridie, & mãdata ſcripturarum reuoluite. Recordamini geſtorum, quæ ſancti quiq; fecerunt, ut exempli memoria animam incitet ad uirtutẽ, refrenet a uitijs. Suadebat etiam iugi meditatione retinendum Apoſtoli ſermonem, quo ait, ſol non occidat ſuper iracundiam ueſtram. Non tantum autem ſuper iracundiam ſolem occidere non debere interpretabatur, ſed & ſuper omnia delicta hominum, ne peccatorum unquam noſtrorum aut in nocte luna, aut in die Sol teſtes abſcederent. Illius quoq; admonebat præcepti, quo memores eſſe dicit, Dijudicate uoſmetipſos, & probate, ut rationẽ diei noctiſq; facientes, ſi in ſe delictum deprehendiſſent, peccare deſiſterent: Sin autem nullus error decepiſſet, perſeuerantes inſtarent potius incœpto, q̃ arrogantia tumidi, aut alios cõtemnerent, aut ſibi iuſtitiã uendicarẽt, iuxta ſupradicti doctoris eloquium dicentis, Nolite iudicare ante tempus. magis debere eos Chriſto, cui ſoli occulta patent, reſeruare iudicium. Multas eſſe (ut ſcriptum eſt) uias, quæ uidentur hominibus iuſtę, ſed fines earum ad profundũ reſpicere inferni; ſæpe noſtra non poſſe nos intelligere peccata, ſæpe falli in ratione geſtorum: aliud eſſe Dei cuncta cernentis iudicium, qui non ex ſuperficie corporum, ſed ex mentium iudicat arcanis. Æquum autem eſſe nos nobis compati, & inuicem onera noſtra portare, ut cõceſſo examine Saluatori, proprias conſcientias noſmet ipſos iudicantes intueremur. Necnon dicebat magnam eſſe ad uirtutem uiam, ſi ſinguli uel obſeruarent quid gererent, uel uniuerſas mentium cogitationes fratribus referrent: Non enim poſſe aliquem peccare, cum relaturus eſſet ad alium quæcunq; peccaſſet, & ſubire pudorem in publicũ turpia proferendi. Deniq; nullum peccantem coram alio audere peccare etiamſi peccet, tamen teſtem uitare peccati, mentiri magis & negare ei, & uetus delictum nouo inficiandi augeri delicto. Igitur quaſi ſub oculis agebat noſtris, & cogitatu confundimur & actu, ſi omnia referenda faciamus, multo autem magis ſi peccata noſtra fideliter deſcribentes, digeramus in ordinem. Tunc uero annotatio delictorũ fratrum uidebitur oculis. Tunc timebimus peccati maculas, conſcientiæ ipſi nos arguent apices; & quomodo meretricibus membra miſcentes confunduntur ad præſentiam cæterorum, ita & nos erubeſcamus ad litterarum ſcripturas. Hæc agamus, hanc uirtutis gradiamur uiam, & corpora mentibus ſubiugãtes, pernitioſas diaboli cõteramus inſidias. Talibus ſermonibus, hortamentiſq; & uenientes ad ſe monachos incitabat ad ſtudium, & patientibus condolebat, pluresq; eorum Dominus per Antonium liberauit. Nunq; tamẽ aut de incolumitate curatorum eſt inflatus ad gloriam,

19 *Conſidera hæc Antonij præcepta ad Monachos ſuos, & uidebis ſi Monachiſmus noſter res ſit nouitia, an antiquiſſima.*

aut contriſtatus de obſeſſis adhuc corporibus murmurauit. Magis autē eodem ſemper animo,& uultu manens, gratias Deo referebat, ſuadens occupatis ut correptionē, qua uexabantur, patientius ferrent: Non enim Antonij aut cuiuſq; hominū omnino hanc eſſe medicinā, ſed Dei ſolius, qui cōſueuit & quibus uellet,& quo uellet tempore dare ſanitatem. Ita conſolatione ſua,& uexatos æquanimiter ferre tentationem,& iam liberatos non ſibi,ſed Deo gratias referre docebat.

Fronto autē quidam uir ex Palæſtinis, qui infeſtiſſimo dæmonio uexabatur (nam & linguam eius laniabat dentibus,& oculorum nitebatur lumen extinguere) perrexit ad montem, rogabatq́; beatum ſenem, ut pro ſe Dominum rogaret. Orauit Antonius, dixitq́; ad eum, uade & curaberis. Illo incredulo ſibi,& uiolenter ibidem contra præceptum remoranti eadem geminabat Antonius dicens, Hic curari non poteris, Egredere, & calcata Ægypto ſtatim te miſericordia Chriſti cōſequetur. Tandem credidit,& profectus eſt, ac uiſa Ægypto, ſecūdum promiſſionem ſenis, quam ei Dominus oranti reuelauerat, infeſtio ceſſauit inimici. Virgo uero quædam, quæ à Tripolitanę regionis ciuitate deuenerat, inauditis, ac flebilibus doloribus laborabat. Etenim narium purgamenta, oculorum lachrymæ, aurium putridus humor in terram cadens confeſtim in uermes uertebantur. Augebat calamitatem corpus paralyſi diſſolutum, oculos quoq; peruerſos cōtra naturam habens. Hanc parentes eius deferentes, cum ad Antonium monachos ire didiciſſent, credentes in domino, qui pertinacem ſanguinis fluxum in Euangelio tactu fimbriæ ſtate pręceperat, rogauerunt ut miſerabilem filiæ comitatum ſuſciperent. Illis renitentibus, eam uſq; ad Antonium perducere, remanſere parentes eius foris cū filia debili apud beatum confeſſorē & monachum Paphnucium, qui effoſſis pro Chriſto oculis ſub Maximiano perſecutore, tali dehoneſtamēto corporis plurimum gloriabatur. Peruenerunt igitur ad Antonium monachi; Cumq́; de morbo puellæ referre diſponerent, relationem eorū ſenis ſermo præuenit,& omnem debilitatis & itineris uſque ad ſanctum Paphnucium cauſam, quaſi ipſe interfuiſſet, expoſuit. Rogantibus autem eum monachis, ut parentibus cum filia permitteretur ingreſſus, non conceſſit, ſed ait, Ite & inuenietis puellam, ſi non eſt mortua, curatā: Et adiecit, Nullus debet ad meam humilitatem uenire, quia largitio curationū non eſt humanę miſeriæ, ſed Ieſu Chriſti miſericordiæ, qui ubiq; in ſe credentibus præſtare conſueuit auxilium. Quamobrem & illa, pro qua petitis, ſuis precibus liberata eſt,& cū ad Dominum orare ego, mihi præſentia ſanitatis eius indulta eſt. Dixit,& uerba eius puellæ incolumitas ſecuta eſt. Nam exeuntes foras ad beatum Paphnucium, & filiam ſoſpitem, & parentes lætos repererunt. Non multos autem poſt illos dies cū duobus fratribus euntibus ad Antonium aqua in itinere defeciſſet,& uno ſiti mortuo, alter iaceret in terra mortē expectans, Antonius ſedens in monte, celeriter ad ſe duos monachos uocauit, qui forte ibidem ſunt reperti, & feſtinato præcepit, ut lagenam aquę aſſumentes inuaderent iter quod ducit ad Ægyptū, dixitq́;, Vnus è fratribus huc aduenientibus modo migrauit ad Dominum, alter, ſi non ſuccurreritis, addetur, hoc enim mihi nunc oranti reuelatum eſt. Sic ait,& iuxta præceptum eius monachi feſtinantes, extinctum corpus inueniunt, terraq́; id operientes alterum refo-

ellatum ſuo iunxerunt comitatui: erat autem ſpacium itineris unius diei. Fortaſſe aliquis quærat, cur non antequam moreretur, Antonius dixerit. Incongruo prorſus Chriſtianis argumento utitur, quia non Antonij, ſed Dei iudicium fuit, qui & de recedente, quã uoluit, ſententiam tulit, & de ſitiente reuelare dignatus eſt. Hoc tantum in Antonio mirabile eſt, quod in monte remotiſſimo ſedens, corde peruigili cuncta procul poſita, Domi
20 no indicante, cognoſceret. Alio rurſus in tempore cum ſederet in monte, & oculos tendiſſet in cœlum, uidit neſcioquã animam, lætantibus in eius occurſum Angelis, ad cœlum pergere. Cuius ſpectaculi nouitate ſtupefactus, beatum dixit ſanctorum chorum, orauitq́ʒ ut ſibi rei præſentis agnitio panderetur. Et ſtatim uox ad eũ facta eſt inquiens, iſtam eſſe Ammonis monachi animam, qui Nitriæ morabatur. Erat autẽ Ammon uir grandæuus, qui perſeueranter a pueritia uſqʒ ad ſenectutem in ſanctitate uixerat. Itinere quoqʒ dierum tredecim ſpacio a Nitria, locus, in quo ſedebat Antonius, diuidebatur. Videntes autem eum monachi admirantẽ, qui uenerant, deprecati ſunt, ut cauſam hilaritatis ediceret. Quibus ait, modo Ammonem quieuiſſe, quem propter frequentem eius ad Antonium cõmeatum, & propter celebritatem indultorum ei a domino ſignorũ optime nouerant: de quibus etiam hoc unum dicendũ eſt. Neceſſe ei fuit aliquando flumen nomine Lycum ſubitis aquis inundatum tranſuadare, rogauitq́ʒ Theodorũ, qui cum ipſo erat, ut paululum a ſuo ſepararetur aſpectu, ne nuditatem corporis inuicem uterqʒ conſpicerent. Receſſit Theodorus; nihilominus ille ſeipſum cum nudare uellet erubuit. Cogitantem autem eum in alteram ripam uirtus diuina tranſpoſuit. Rurſusq́ʒ Theodorus, uir & ipſe Deo deuotus, tranſiens ad ſenem, mirari cœpit ꝙ tam uelociter fluuium tranſuadaſſet. Cumq́ʒ nihil humoris in pedibus, nihil in ueſtibus eius aquę cõſpiceret, rogauit eum ut tam incredibilem translationem quaſi filio pater exponeret. Nolente illo dicere, quæ acciderant, amplexus eſt pedes eius, iurauitq́ʒ non ſe dimiſſurum, priuſquã ſibi id, quod celabat, referret. Videns ergo ſenex contentioſe uincere uolentem fratrẽ, exegit uiciſſim ab eo ut nulli hoc ante ſuam mortem indicaret, atque ita confeſſus eſt ſe ſubito in alteram ripam fuiſſe tranſpoſitum, neqʒ omnino undis impreſſiſſe ueſtigia dominici corporis hoc tantũmodo priuilegium aſſerens, & eorum, quibus ipſe, ut Apoſtolo Petro, donauerit, ut aquarũ leuitate humanum corpus inſiſteret. Hæc autem Theodorus præmiſſo tempore non dixit, poſt eius mortem retulit. Monachi uero, quibus dixerat Antonius de morte Ammonis, notauerunt diem, & uenientibus de Nitria fratribus poſt dies triginta, ſciſcitantes repererunt illo die, illaqʒ hora dormiſſe Ammonem, qua animam eius ferri ſenex uiderat. Vtriqʒ igitur puritatem mentis in Antonio mirati ſunt, quomodo rei tam longe geſtę ſtatim ad eum fuiſſet perlata cognitio. Archelaus quoqʒ comes cum eum inueniſſet in exteriori monte, rogauit ut oraret pro Policratia Publij filia, quæ in Laodicea erat, admirabili & Chriſto dedita uirgine. Patiebatur enim peſſimos ſtomachi & lateris dolores, quos ieiunijs nimijs, uigilijsq́ʒ cõtraxerat, & erat penitus toto debilis corpore: orauitq́ʒ Antonius, & diem, quo oratio fuerat facta annotauit. Archelaus Redit Laodiceam & inuenit uirginem incolumẽ. Percontatus diem ſanitatis, reperit tempus medelę cũ annotatione congruere. Et omnes admirati ſunt agnoſcen-

Anima quædam lætantibus angelis pergebat ad cœlum.

tes eo tempore illam fuiſſe a doloribus liberatam a Domino, quo orans
Antonius pro ipſa bonitatem Saluatoris inuocauerat. Sæpe etiam ad ſe
uenientium turbarum ante dies & menſes, & cauſas prædixit, & tēpora.
Nam quoſdam uidendi eum tantum deſiderium, alios imbecillitas, non
nullos obſeſſa a dæmonibus corpora pertrahebant: nemo tamen unquā
uexationem aut detrimentum laboris itineris conqueſtus eſt; regrediebā
tur omnes ſpiritali cibo pleni. At ille præcipiebat non ſuæ laudi hanc ad-
mirationē ab eis applicari debere, ſed domini, qui ſui notionē hominibus
pro capacitate mortalitatis indulſerit. Quodam autem tēpore cū exiſſet
ad exteriora monaſteria, & rogatus eſſet a fratribus ut in naui quadā cū
monachis proficiſcentibus oraret, aſcendit, & ſolus ex omnibus odorem
ſenſit teterrimum: aſſerebant cuncti piſcium ſalſorum, & caricarū in naui
poſitarum hunc eſſe putorem. At ille alterius rei ſe fętorem ſentire affirma
uit. Adhuc loquente illo adoleſcens quidam poſſeſſus a dęmone, qui pro
cedens iuxtà carinam ſe nauis abſconderat, repente exclamauit. Quo ſta-
tim per Antonium in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti curato, intellexe
re uniuerſi illum diaboli fuiſſe putorem. Alius quoq; ad eum uir inter ſuos
nobilis dæmonioſus adducitur, tanta oppreſſus inſania, ut nō ſciret ſe eſſe
apud Antonium, necnō & corporis ſui ſuperflua comederet. Quamobrē
rogatus ſenex ab his, qui eum adduxerant, ut pro illo Dominum oraret,
intantum iuuenis miſeriæ condoluit, ut tota nocte peruigilans cū eo ad-
uerſus patientis inſaniam laboraret. Sed cum iam luceſceret, & obſeſſus,
impetu in Antonium facto, uehementer eū impuliſſet, iraſci cœperunt qui
eum adduxerant, cur ſeni feciſſet iniuriam. Quibus Antonius ait, Nolite
alienam culpam iuueni miſero adſcribere; furor iſte obſidentis eſt, nō ob-
ſeſſi. Icćirco autem in hanc proruit dolens hoſtis audaciam, quia Domi-
nus ad aridam regionem ire eū iuſſit, & expulſi Satanæ indicium, iſte ad-
uerſus me impetus fuit. Nulla poſt uerba mora, adoleſcens recepto ſenſu,
& gratias agens Deo, locum ubi eſſet, agnouit, & toto Antonium com-
plexans deoſculatus eſt affectu. Innumera & alia iſtiuſmodi ſigna ſunt,
quæ monachorum concordi ſæpe relatione cognouimus. Verum nō tan
tum his adhibendus eſt ſtupor, quia multo plus, quę ſequuntur, conditio-
nem noſtrę fragilitatis excedunt. Hora circiter nona, cū ante cibum orare 21
cępiſſet, raptum ſe ſenſit in ſpiritu, & ab angelis in ſublime deferri, prohi-
bentibus tranſitum aeris dæmonibus, cęperunt Angeli contradicentes re
quirere, quæ eſſet cauſa retinendi, nullis exiſtentibus in Antonio crimini-
bus. Illis uero ab exordio natiuitatis replicare peccata nitentibus, crimi-
noſa Angeli ora clauſerunt, dicentes, non debere eos a natiuitate eius de
licta narrare, quæ iam Chriſti eſſent bonitate ſopita; ſi qua autem ſcirent 22
ex eo tempore, quo factus eſſet monachus, & Deo ſe conſecraſſet, licere
proferri. Accuſabant dæmones multa procaciter mentientes, & cum de-
eſſent probamenta fallacibus, liber Antonio conſcenſus aperitur. Et ſta-
tim rediens in ſe in eo loco, quo ſtare cęperat, hoc ſe rurſum uidit eſſe, qđ
fuerat. Tunc uero oblitus eſcæ ex illa hora noctem gemitu, ac lamenta-
tione tranſegit, reputans ſecum humanorum hoſtium multitudinem, &
colluctationem tanti exercitus, & laborioſum per aerem iter ad cœlum,
& hoc Apoſtoli dictum, quo ait, Non eſt nobis colluctatio aduerſus car
nem, & ſanguinem, ſed aduerſus principem poteſtatis huius aeris, qui

Ante cibum orabat Antonius.

Vides hæretice quod religioſus aſſumptio præterita cuncta dimittit peccata, quod tu negare audes, & perperam quidem. Et quod per Monachatum quis ſe conſecrat deo.

ſciens aereas poteſtates ob id ſemper tentare, luctari, & cõtendere, ne no bis liber trãſitus eſſet ad cęlũ, hortabatur monens, Aſſumite arma Dei, ut poſſitis reſiſtere in die mala, ut nihil mali habens, quod de uobis dice re poſſit inimicus, confundatur. Nos autem Apoſtolici ſermonis recorde mur dicentis, ſiue in corpore, ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit. Et Paulus quidem uſq; ad tertium cœlum raptus eſt, ibiq; auditis uerbis ineffabili- bus deſcendit: Antonius autem uſq; ad aerem ſublatus poſt colluctatio- nem liber apparuit. Habebat etiam iſtiuſmodi donum, ſi cuius rei ſedens in monte ignarus fuiſſet, & eius ſecũ inquireret notionem, oranti ei a do mino reuelabatur, & erat, ſecundum quod ſcriptũ eſt, a Deo doctus. De- niq; cũ a fratribus haberetur iſte tractatus, & ab eo ſedulo ſciſcitarentur quemadmodum ſe poſt corporis ſarcinam anima gereret, qui'ue ei locus poſt exitum concederetur, proxima nocte uox deſuper inclamitans no- men eius ait, Antoni, exurge, exi, & uide. Qui exurgens egreſſus eſt, ſcie- bat enim quibus reſpondere deberet. Et eleuatis ad cœlum oculis, uidit quendam longum, atq; terribilem caput uſq; ad nubes attollentem; uidit etiam pennatos quoſdam uolare cupientes ad cœlum, atq; illum exten- ſis manibus prohibere tranſitum; é quibus alios apprehenſos elidebat ad terrã, alios fruſtra retinere contendens, dolebat ſuper ſe ad cœleſtia tranſ- uolare, & maximum gaudium mixtum mœrore uicti, uictoresq; tribue- bant. Statimq; ad eum uox facta eſt dicens, Animaduerte quod uides: Et tunc cępit illuminato corde intelligere animarum eſſe conſcenſum, & dia bolum prohibentem, qui & ſibi retineret obnoxios, & ſanctorum, quos decipere non poterat, cruciaretur uolatu. His uiſionum exemplis incita- tus quotidie ad meliora creſcebat. Neq; uero id, quod ſibi reuelatũ fue- rat, cauſa iactantiæ fratribus indicabat, ſed cum orans iugiter Dei lauda ret auxilium, interrogantibus cõpellebatur edicere; nec ſpirituales filios pura in Chriſto anima occultare quicquã uolebat, prę ſertim cũ huiuſmo di ſignorum relatio, & amorẽ miniſtraret propoſito, & fructum laboris

23 *Vt ab Epiſcopis & presbyteris benediceretur, caput ſubmittebat.*

oſtenderet. Nunquã ille aut ira ſubita concitatus patientiam rupit, aut hu militatem erexit in gloriam: nam omnes clericos uſq; ad ultimũ gradum ante ſe orare compellens, Epiſcopis quoq; atq; presbyteris, quaſi humili tatis diſcipulus, ad benedicendum ſe caput ſubmittebat. Diacones uero, quia ad eum utilitatis cauſa ueniebant, cum pro adiutorio eorum eis pręſentibus diſputaret, ad orandum Dominum ſibi præponebat, non erube- ſcens & ipſe diſcere. Nam & interrogabat eos frequẽter cũ quibus erat, & ſi aliquid ab eis neceſſarium audierat, ſe fatebatur adiutum. Habebat autem & in uultu magnã gratiam, & admirabile a Saluatore etiam hoc munus acceperat. Si quis enim ignarus eius inter multitudinẽ monacho- rum eum uidere deſideraſſet, nullo indicante, cæteris prætermiſſis ad An- tonium currebat, & animæ puritatem agnoſcebat ex uultu, & per ſpecu- lum corporis gratiam ſanctę mentis intuebatur. Nam ſemper hilarem fa ciem gerens, liquido oſtendebat ſe de cœleſtibus cogitare, ſicut ſcriptura ait, Corde lætante uultus floret, ſed in mœrore continuo triſtatur. Ita & Iacob agnouit Laban ſocerum ſuũ inſidias ſibi machinantem dicens ad filias eius, Non eſt facies patris ueſtri ſicut heri & nudiuſtertius. Sic Sa- muel agnouit Dauid, lætificatos enim habebat oculos, & dẽtes ſicut lac candidos. Similiter agnoſcebatur Antonius, quia ſemper eandem faciem

inter

inter proſpera & aduerſa retinens,nec ſecundis extollebatur,nec frangebatur aduerſis. Erat enim & in uultu amabilis,& in fidei puritate mirabilis.Nunquã ſchiſmaticorum ſe miſcuit cõmunioni, antequã eorum ſciens prauitatem atq; transgreſſionem:Nunquã Manichæis aut alijs hæreticis ſaltem amicabilia uerba largitus eſt,niſi tantũ ea,quæ eos poſſent ab iniquitatis errore reuocare,denuncians talium amicitias atq; ſermones perditionem eſſe animæ. Sic etiam Arrianos deteſtabatur,ut omnibus diceret nec iuxta eos quidem eſſe accedendum. Nam cum ueniſſent quidam Arrionianitę,reperit poſt eorum examinationem infideliſſimam ſectam, & fugauit eos de monte dicens, multo ſerpentibus deteriores horũ eſſe ſermones. Mentientibus autem Arrianis aliquando Antonium ita ut ſe credere,admiratus eorum audaciam, & iuſti doloris ira cõmotus,rogatuſq; ab Epiſcopis,atq; uniuerſis fratribus Alexandriam deſcendit,ibiq; Atrionitas publico ſermone condemnauit,ultimam hanc eſſe hęreſim,& præcurſorem Antichriſti affirmans,prædicauitq; in Populo filium Dei nõ facturam,non ex ullis extantibus,ſed proprium,& unius cum Patre ſubſtantiæ;ne creatura potius,aut adoptio,aut appellatio uideretur,impium eſſe dicens uel mente concipere,erat quando non erat, cum uerbum Dei Deus,qui eſt,ſemper Patri ſit coæternus, quia ex eo natus eſt Patre, qui ſemper eſt. Vnde aiebat, Cum Arrianis uobis nulla ſit coniunctio. Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? Vos fideliter credentes Chriſtiani eſtis: illi uerbum,ideſt filium,qui ex Deo Patre eſt,creaturam docentes,nullo interuallo a gentibus ſeparantur,qui ſeruiunt creaturæ potius quam creatori, qui eſt benedictus in ſecula. Ipſa(mihi credite)iraſcuntur elemẽta,& omnis contra Arrianum furorem,ſecundũ Apoſtoli dictum,ingemiſcit creatura,cum ſibi Dominũ ſuum,per quem omnia , & in quo omnia facta ſunt, uideat coæquari,alias aggregari . Hæc tanti uiri prædicatio exprimi non poteſt quantum ad fidem populos roborauerit.Lętabantur quippe hoſtilem & Chriſto inimicam hæreſim anathematizari ab Eccleſiæ columna. Nulla tunc ætas,nullus ſexus domi remanſit. Taceo de Chriſtianis. Pagani quoq;, & ipſi idolorum Sacerdotes ad Dominicum imperium conuolabant dicentes, Precamur ut uideamus hominem Dei,quia hoc apud uniuerſos conſpicuum erat nomen Antonij.Ambiebant quoq; ſaltem fimbriam ueſtimenti eius attingere,multum ſibi & tactum prodeſſe credentes. Quot tunc diabolica obſidioue,& uarijs infirmitatibus liberati?quot ſimulachris erepta ſunt ſpolia? quãti etiam ab errore gentilium retracti,noſtro iuncti ſunt gregi?¶Tanti certe,ut paucorum dierum ſpacio ex idolorum ſuperſtitione conuerſio omnem per annum credentium uinceret turbam. Præterea cũ irruentem multitudinem comites repellerent, æſtimantes illi tędio conuentum populum fore; ille tranquillo animo dicebat,Nunquid hic cœtus dęmonũ maior eſt turbis? nunquid obſequentium multitudo colluctatorum in monte noſtrorum cateruis eſt numeroſior? Accidit etiam ut cum eũ redeuntem circa portam proſequeremur, à tergo quædam mulier clamitaret dicens,Expecta,homo Dei,filia mea atrociſſimo uexatur dæmonio,expecta,obſecro,expecta, ne & ego corruens interream.Hoc audito mirabilis ſenex à nobis admonitus,uolens tamen & ipſe paululum ſubſtitit. Cumq; appropinquante muliere puella iaceret exploſa,orauit tacitus dominũ Ieſum,& ad cõminationem eius

24 *Nota tu qui fidelis eſſe dicens, et tamen continue cum hæreticis conuerſatis.*

ſtatim ſpiritus impurus egreſſus eſt. Puella incolumis, populus in laudibus Dei, mater in gaudio fuit. Ipſe autem lætabatur, quia ad deſideratam ſolitudinem repedabat. Erat autem ualde Sapiens, & hoc in ſe mirabile habebat, quia cum litteras non didiciſſet, ingenioſiſſimus, & prudentiſſimus, immobilis & manſuetus erat.

Aliquando etenim Philoſophi duo gentiles uenerunt ad eum putãtes Antonium ſe poſſe decipere: erat uero in ſuperiori monte. Quos cum uidiſſet, paganos intellexit ex uultu, & procedens ad eos per interpretem ita cœpit loqui, Quare tam longe ad ſtultum hominẽ ſapientes ſe uexare uoluerunt? Illis dicentibus non eſſe illum ſtultum, ſed & nimium ſapientem, uigilanter reſpõdit, ſi ad ſtultum ueniſtis, ſuperfluus eſt labor ueſter; ſi autem putatis me ſapientem eſſe, & ſapientiam habere, bonũ eſt, imitamini quod probatis, quia bona conuenit imitari. Si ego ad uos ueniſſem, uos imitarer, ſed quia uos ad me, quaſi ad ſapientem ueniſtis, eſtote ſicut ego ſum, Chriſtiani. Abſceſſerunt Philoſophi utrunq; mirantes, & acumẽ ingenij, & dæmonũ expulſiones. Alios quoq; ſimiliter mundi ſapientes, qui eum irridere cupiebant, quia litteras ignoraret, tali diſputatione colligauit dicens, Reſpondete mihi, quid prius, ſenſus, an litteræ? & quid cuius exordium? ſenſus ex litteris, an litteræ oriuntur ex ſenſu? Illis aſſerentibus quod ſenſus eſſet author, atq; inuentor litterarum, ait, Igitur cui ſenſus incolumis eſt hic litteras non requirit. Quis præſentium poſt hanc colluctationem non exclamauerit, cũ obſtupuerint & ipſi, qui uicti ſunt, tantam in imperito litterarum ſagacitatem animi admirantes? Neq; enim ut in ſolitudine & montibus uerſatus, atq; omnẽ ibidem exigens uitam, agreſtis, & rudis erat, ſed iucundus, atq; affabilis; ſermonem ſecundum Apoſtoli præceptũ, diuino conditum ſale proferebat, ita ut inuidia careret, & amore omnium potiretur. Inter hæc, quaſi parum eſſet bis gentilitatem fuiſſe ſuperatam, & tertio uenerunt uiri ad eum omnis ſecularis prudentiæ nube cæcati, atq; uniuerſis philoſophiæ ſtudijs artium ſuarum æſtimatione doctiſſimi. Hi cum rationem ab eo exigerent fidei, quã in Chriſto habemus, & niterentur arguta ſophiſmatũ interrogatione de diuina cruce eũ illudere, in ſilentium paululum uoce cõpreſſa, primum eorum miſeratus errorem eſt, deinde per interpretẽ, qui eius uerba diligentiſſime in græcũ ſolebat exprimere ſermonem, ita exorſus eſt dicens, Quid pulchrius eſt, quid'ue honeſtius, crucem colere, an adulteria, parricidium uel inceſtum his aſſignare, quos colitis; cũ in altero ſit contemptus mortis, inſigne uirtutum, in altero turpis religio obſcœnitatis magiſtra? Quid melius eſt dicere, quod Dei uerbum manens, ut erat, ob ſalutem noſtram humanum corpus aſſumpſerit, ut ſocietate mortalitatis nos eueheret ad cœlum, participeſq; naturæ cæleſtis efficeret; an, ut ipſi aſſeritis, diuinæ mentis hauſtũ ad terrena ueneranda caput ſubmittere, & pecudum, atq; ſerpentum formis cœleſte nomen includere? Quo ore Chriſtianorũ credulitatẽ audetis irridere dicentium Chriſtũ filium Dei ſine ſui detrimento & cæpiſſe eſſe, quod non erat, & manſiſſe quod fuerat; cũ ipſi animam de cæleſtibus detrahentes, non tantum hominum, ſed & pecudum ſoleatis ſepire corporibus? Chriſtiana credulitas pro ſalute mundi Deum ſuũ ueniſſe teſtatur; uos uero innatam animã prædicantes, ultro citroq; transfertis. Chriſtiana fides, quæ omnipotentiam Dei, clementiamq; ueneratur, cõſequenter

incarnationem dicit Deo fuiſſe poſſibilem, ità tamen ut non euacuauerit dignatio dignitatem: uos qui animā ex ſplendidiſſimo Dei fonte manantem turpiter decidiſſe iactatis, qui mutabilem & conuertibilem eam poſt ſui diminutionem audetis aſſerere, iam illam quoq; naturam dominā ſeculorum per animæ contumelias impia lingua temeratis: imago enim, quæ ſecundum nos naturalem ſimilitudinē ſui retinet authoris, cui una eſt ex quo defluit, eademq; ſubſtantia, humilitates proprias, & iniurias conſequenter ad ſuam originē remittit. Igitur animaduertite contumelias animarū ad patrem (ut appellatis) earum per ueſtram blaſphemiam redundare. Crux Chriſti domini Dei noſtri hic nobis ingeritur. Rogo, quæ hęc eſt religionis obſcœnitas? nonne potius eſt crucem attollere, aut alicuius generis mortē ab iniquis hominibus illatā patienter ſubſtinere, quàm Iſidis plangere poſt Oſirim uagos, incertoſq; diſcurſus? Pudeat uos, quęſo, inſidiarum Typhonis; pudeat Saturni fugæ, & deuorationis crudeliſſimę liberorū: Erubeſcite patricidium Iouis & inceſtum, erubeſcite raptū eius, & coitū mulierū, atq; puerorū. Ille, ſicut ueſtri fingunt Poetæ, ad explendum immaniſſimæ libidinis furorē, molles dedit in amore uagitus, ille in Dianæ fluxit ſinus, ipſe amator & precium; ille modulatus ales Lædæos petiuit amplexus; ille in proprium ſęuiens ſexum, regium puerū miniſtris auibus polluit. Hæc uos creditis, hæc colitis, hæc ſunt ueſtrorū ornamenta templorū. Æquo, deprecor pro ueſtra ſalute, noſtra dicta penſate iudicio. Cuncta, an nihil, libris credenda ſunt Chriſtianis? Si nihil, nec crucis quoq;, cui detrahitis, nomen agnoſcitis. Si uniuerſa credenda ſunt, cur, cū in ijſdem libris Cruci reſurrectio copuletur, paſſionem diuinā ſtolido laceratis eloquio, & non ſtatim iungitis cæcorum uiſum, ſurdorū auditum, claudorū greſſum, leprę emundationem, ſeruiens ambulanti Deo ſuo mare, dæmonum fugas, reſurrectionē mortuorū, & defunctorū ab inferis reditus? Hęc omnia ſcripturis diuinis, quas interpellatis, inſerta ſunt, & ijſdē uoluminibus continentur præconia maieſtatis & mortis. Quamobrem odio, quo imbuti eſtis, abiecto, inuenietis ilico, & Deum uerū eſſe Ieſum, & ſalutis humanæ gratia fragilem aſſumpſiſſe naturā. Veſtrā tamen nobis, ſi non pudet, narrate religionem. Sed quas error infelix poteris referre culturas de tanta rerū fœditate, atq; uecordia? niſi forte (ut audio) fabulas aſſeratis deorum ueſtrorū & obſcœnitates, & crudelitates, & uanitates, & mortes, tegentes eas allegoricis uelaminibus; Liberum raptū, terram Proſerpinæ, ſemiclaudum Vulcanū, & debilem ignē, Iunonē aerem, Apollinē ſolem, Dianam lunā, Neptunū maria, & libidinū principem Iouem ætherem interpretantes. Nec poſt hanc excuſationis procacitatem deum, ſed creaturas, contempto creatore, ſuſcipitis. Quod ſi pulchritudo uos elementorū ad ſuam traxit uenerationē, modum fas erat cuſtodire, & oportebat mirari tantū nec colere, ne facturę ueneratio creatoris eſſet iniuria. Nam ſecundum iſtiuſmodi, quā uos ſequimini, ratio eſt prępoſtera, atq; peruerſa, & architecti honor migrauit ad domum, & medici ſcientia ad remedia confertur, omnium quoq; artificum merita, uel laudes ad opera tranſferentur. Quid ad hęc dicitis, ut agnoſcamus quæ ſit Crucis ridiculæ uobis ignominioſa confeſſio? Hac diſputatione conuertentibus inter ſe philoſophis oculos, ſimulq; muſſitantibus, ſubridens Antonius rurſum per interpretem ait; Prædurum nanq; cuncto uidetur operi, quoties

iuſto uniuerſę rei tenore calcato, laboris merita factis magis q̄ factoribus adſtruuntur. Elementa quidem, ut memoraui, ex ipſo conſpectu ſuam cōprobant ſeruitutē. Sed quoniam uos obſeruatione dialectica neceſſaria, ut putatis, quæq; colligitis, hoc quoq; artificio etiam nos noſtrā religionem cōpellitis affirmare. Reſpondete mihi. Cognitio Dei quemadmodum manifeſtius approbatur, per lectionē uerborum, an per operationē fidei? Et quid antiquius eſt, operatio fidei, an diſputatio per argumenta procedens? Illis reſpondentibus firmiorē ſermonibus operationem eſſe, hanc & liquidam de Deo cognitionem; bene eos & ipſe dixiſſe conſenſit, quia operationē, quæ ex fide deſcendit, animi generat affectus, dialecticā uero ex artificio cōponentium ſumpſiſſe oppoſitionis exordia. Cum ergo, ait, operationē fidei animo ſitam quis habuerit, ſuperflua erit uerborum cōpoſitio, per quā conceptam ſenſu noſtro credulitatē tentatis euellere, & tamen ſæpe noſtras explicare intelligentias nō ualetis. Ita ſolidiora ſunt mentis opera, q̄ ſophiſmatum fraudulenta concluſio. Nos Chriſtiani myſterium uitæ noſtrę non in ſapientia mundi habemus repoſitū, ſed in uirtute fidei, quæ nobis a Deo tributa per Chriſtum eſt. Hanc orationis meę ueritatem, quotidie quę geruntur, ordo cōmendat; nobis imperitis, & litterarū ueſtrarū ignaris ad dignationem eius ſolum uerba ſufficiunt. Ecce nos tot gentilitatis gregibus abſtracti, in uniuerſum orbē quotidie propagamur; uobis uero poſt aduentum domini nodoſę ſophiſmatis defecerunt uerſutiæ. Ecce nos ſimplicem Chriſti fidem docti idolatriam debellauimus, & per prædicationē ignominioſę crucis aurata templa ceciderunt. Vos, ſi poteſtis, oſtendite qua contextione uerborū gentilitatem Chriſto præponere ſuaſeritis. Per omnes iam terras Deus Dei filius Chriſtus eſt agnitus, nihil eloquentia ſophiſmatum, nihil diſputatio philoſophię multitudini poteſt obeſſe credentium. Crucifixum nominamus, & uniuerſi dæmones, quos uos ut deos colitis, rugiunt, atq; ex obſeſſis corporibus ad primū dominicæ Crucis ſignum fugantur. Vbi ſunt illa fabuloſa oracula? ubi Ægyptiorum incantationes? quo magorū profecere carmina? Certe nunc uaſtata ſunt omnia, cū de ſua cruce mundo Chriſtus intonuit. Nihilominus uos prætermiſſis debilitatorū cateruis, glorioſam Ieſu mortem irridere conamini. Illud autem quale eſt, quod nunquā in feſtinatione regali concuſſa gentilitas, immo ſeculo chara, & hominum præſidijs fulta iam corruit. Nos famuli Chriſti, quo plus pręmimur, eo magis aſſurgimus & floremus. Veſtra ſimulachra ornatis quondam ſepta parietibus, iam uetuſtate collapſa ſunt, Chriſti uero doctrina, quæ uobis ſtultitia uidetur & ludus, licet tyrannica perſequentium principum tentamenta pertulerit, licet uarijs ſit incurſata terroribus, nullo tamen terrarum orbe concluditur, nullo gentium barbararū fine prohibetur. Quando tot ſimul in ſe conuenere uirtutes? continentia in matrimonio, uirginitas in Eccleſia, floret martyrum pro domino ſuo glorioſa conſtantia, quorū omnium crux Chriſti principium eſt. Cū interim uos inter tantos uirtutum choros ſyllogiſmorū retia tenditis, & ueram rerum lucē tenebroſis conamini argumentationibus obuoluere. Ecce nos, ut dixit doctor noſter, nō in gentili perſuaſione, ſed in fide apertiſſima ſuademus, quæ uerborum affirmationē præuenire conſueuit; Adſunt quippe patientes a dæmonibus uexati; quos cum in medium produxiſſet, uerba repe-

tiuit

tiuit dicens, Nunc uos collectionibus ueſtris, & quoſuultis malefico carmine deos ueſtros, quos putatis, expellite; ſin autem non poteſtis, uictas ſubmittite manus, & ad Chriſti trophæa confugite, & ſtatim crucifixi credulitatem maieſtatis potentia proſequetur. Dixit; & inuocato nomine Ieſu, cum uitale ſignum in ſacro numero Trinitatis preſſiſſet in frontibus, una cũ expulſis dæmonibus uana præſentium philoſophorũ confutata ſapientia eſt. Expauerunt enim ſtupentes hominem, cui poſt tantum ingenium afflueret ſignorum diuina largitio. At ille uniuerſa Chriſto, qui curauerat, adſcribens, uſus eſt affatu reciproco, & ait, Nolite me putare his ſanitatem dediſſe; Chriſtus per ſeruos ſuos facit iſta miracula. Credite & uos, & uidebitis quia deuota Deo fides, non eloquentię uanus tumor talia ſigna mereatur: confugite ad Crucifixi legem, noſq; eius imitamini famulos, & hoc ſcientiæ fine contenti, nulla deinceps ſecularis imprudentiæ argumenta quæratis. Hactenus Antonio dicente, miro philoſophi ſtupore perculſi, cũ honorifico ſalutatu ab eo recedentes, multum eius ſibi fatebantur profuiſſe conſpectum. Hoc in eo uiro mirabile eſt, ut hominẽ in extremo mundi limite conditum, & fauor principũ, & omnis celebraret aula regalis. Nam & Conſtantinus Auguſtus, & eius liberi Conſtans, atq; Cõſtantius, talia cognoſcentes, crebro ad eum, quaſi ad patrem, miſſis litteris obſecrabant, ut reciprocis eos ſcriptis hilararet. At ille eiuſmodi manens, qualis & antequam litterę ad eum uenirent fuerat, nec ſalutatione principum monebatur, & tanquam non acceptis litteris conuocatis monachis aiebat, Reges ſeculi ad nos miſerunt epiſtolas: quę hic Chriſtianis adhibenda miratio eſt? licet enim diuerſa ſit dignitas, attamen eadem naſcendi moriendiq; conditio eſt. Illa ſunt omni ueneratione percolenda, illa toto animi affectu retinenda ſunt, q hominibus Deus legem ſcripſerit, q per filium ſuũ proprijs Eccleſias ditauerit eloquijs. Quæ monachis eſt ratio cũ epiſtolis Regum? cur accipiam litteras, quibus cõſueta neſciam reddere ſalutationis obſequia? Igitur rogatus ab uniuerſis fratribus ut Chriſtianos reges ſuis litteris refrigeraret, ne ſcilicet per ſilentium eius exaſperarentur, ad ſuſceptas Epiſtolas conuenientia reſcripſit. Laudauit primũ quod Chriſtum colerent, deinde ſalutaria perſuaſit, ne magnam putarent regiam poteſtatem, ne pręſentis carnis imperio tumentes ſe homines eſſe neſcirent, & iudicãdos a Chriſto obliuiſcerentur. Ad poſtremũ clementiæ circa ſubiectos, & iuſtitiæ, curę quoq; inopum admonuit, atq; unum ſempiternũ eſſe regem omnium ſeculorũ Ieſum Chriſtum Epiſtolis teſtatus eſt. His Principes ſuſceptis, uehementiſſime lætabantur. Sancta quoq; apud cunctos Antonij flagrabat opinio, ita ut eius ſe filios cuperent nominari. Magna etenim cũ aduenientibus affabilitas omnium in ſe ſtudium conuerterat.

Poſtquam ergo gentiles confutati, reges admoniti, fratres ab eo ſunt conſolatione releuati, ad interiorem montem, & ad rigorem ſolitum regreſſus eſt; ibiq; ſæpe cum introeuntibus deambulans, ac reſidens ſtupebat, ſicuti in Daniele ſcriptum eſt; & interiectis horarum ſpacijs, conſequentia reſpõdebat, ut intelligeretur aliqua reuelationis uidiſſe ſecreta. Nam in monte poſitus ea, quæ in Ægygto longe gerebantur, pręuidens, Epiſcopo Serapioni ibi conſtituto narrauit. Lamentabilis ſequitur uiſio, & omni lachrymarum fonte plangenda. Cum enim fratribus circa ſe ſe-

dentibus operaretur, intente fixit oculos in cęlum gemens atq; ſuſpirans:
25 & poſt aliquantum ſpacium reuelationis inceptæ nimio dolore contremuit, & ſtatim fixis genibus ante Dei uultum prouolutus orauit, ut clementia ſua futurum ſcelus auerteret. Succedunt orationi lachrymæ, metus ingens inuadit præſentes; obſecrant ut tantæ calamitatis exponeret uiſionē. Singultus occupant uocē, lingua fletibus præpeditur, & in medio conatu ſermo gemitu interrūpitur. Vix tamen cū uociferatione fluctuoſa ait, Melius erat ô filioli, impendens piaculū cita morte lucrari. Sic incipiēs, rurſum lachrymis uincitur, & inter ægra ſuſpiria tandē pectori cōmodās uocem, Magnū, inquit, quoddam, & uniuerſis ſeculis inauditum iminet nephas, Magno fides Catholica turbine ſubuertetur, & homines iumentis ſimiles Chriſti ſancta diripient. Vidi enim altare Domini multorum circundatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia diſſipabāt. Hæc eſt cauſa gemitum meorum, quos audiſtis. Et facta eſt uox domini dicens, Abominabitur altare meū, nec mora, uiſionem ſequitur effectus.

Fixis genibus ante dei uultū prouolutus orauit.

26 Nam poſt annos duos ſæua Arrianorum irrupit inſania. Tunc eccleſiarū fuerunt rapinæ; tunc diuinorum temeratio uaſorum; tunc pollutis Ethnicorum manibus ſacra polluta ſunt miniſteria; tunc paganorum opificū præſidia aduerſus Chriſtum comparata cum aſſumptione palmarum, quod idolatriæ apud Alexandriam inſigne eſt, ad Eccleſiam pergere cōpellebantur Chriſtiani, ut Arrianorum populi crederentur. Proh ſcelus, horret animus replicare quæ geſta ſunt. Virginum, matronarūq; ereptus pudor, ſanguis ouium Chriſti in Chriſti templo effuſus uenerāda reſperſit altaria: Baptiſterium pro uoluntate gentilium polutum eſt. Nihil defuit, uiſionis ueritatem monſtrauit effectus, quod calcitrancium mulorū indiſciplinatio, Arrianorum eſſet impietas. Sed iſtā triſtitiam conſequentis reuelationis proſperitate conſolatus eſt, & ait, Nolite, filioli, mœrori uos penitus dare; ut enim iratus eſt Dominus, ſic rurſum miſerebitur, & ſuum cito Eccleſia recuperabit ornatum, eoſq;, qui in perſecutionibus fidem Domini ſeruauerint, ſolito uidebitis fulgore relucentes. Reuertētur ad foueas ſuas ſerpentes, & religio longius propagabitur: tantum uidete ne fidei ueſtræ ſinceritas Arriana labe ſordeſcat. Non Apoſtolorum, ſed dæmonum, & patris eorum diaboli iſta doctrina eſt; ob id per inſipientiam iumentorum ſimilis pecudum, eorū expreſſus eſt animus. Hucuſq; Antonius. Sed nos minime conuenit diffidere tam grāde miraculum per hominem potuiſſe oſtendi. Saluatoris enim promiſſio eſt ita dicētis, ſi habueritis fidem ut granum ſinapis, dicetis huic monti transfer te, & transferetur, & nihil impoſſibile erit uobis. Et iterū, Amen amen dico uobis, omne, quod petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Petite, & accipietis. Ipſe enim ſuis diſcipulis, & uniuerſo credentium gregi nunc ſubiectionem dæmoniorum, nunc uariarum infirmitatum pollicens curationem, aiebat, Gratis accepiſtis, gratis date. Nunquid ſuæ uirtutis imperio curabat Antonius? nunquid ſuæ poſſibilitatis arbitrabatur eſſe quod fecerat? orationibus, non præceptis dæmones, morbiq; ceſſerunt, & ad Chriſti Dei noſtri nominationem ſemper uniuerſa perfecta ſunt. Nemo ſapientum ſanitatum admirationem aſcribat Antonio, ſed domino Ieſu, qui ſolitam erga creaturas ſuas exhibens beneuolentiam, nunc quoq; per electum famulum ſuum indulgenter exercuit. Antonius tantum orabat,

Eſt ne quid ſimile factū in Germania ab hæreticis hoc infelici tempore?

& ob uitæ eius merita, cuncta Dominus largiebatur. Sæpe autem & con
tra uoluntatem ad exteriorem montem a fratribus perducebatur. Et cū
iudices, qui ad interius archiſterium propter aſperitatem itineris, & obſe
quentium multitudinem, & horridam ſolitudinem ire non poterant pre-
cario quæſierunt, ut eius fruerentur aſpectibus, ut impetrare poſſent, quia
moleſtiſſimè ferebant uexationem diſcurſuum; ipſos catenatos, quos aut
noxietas, aut uigor publicus conſtrinxerat, ad eum deſtinabant, ſcientes
tales ab Antonio non poſſe contemni: quorum fletibus ſuperatus per-
trahebatur ad exteriorem montem, agnoſcens laborē ſuum utilem mi-
ſeris fore; ſuadebatq́ iudicibus, qui eum inuitauerant, ut in ſententia pro-
ferenda & odio, & gratiæ Dei timorem anteponerent, nec ignorare eos
debere quod ſcriptum eſt, Quocunq; iudicio indicaueritis, in eo iudicabi
tur de uobis. attamen inter medios ſermones charæ ſibi ſolitudinis recor
dabatur. Poſt coactam itaq; præſentiam, quam ducis preces, & quod ue
rius eſt, miſerorum fletus extorſerat, poſt ſalutaria monita, poſt reorum
cōmendationem quorundā etiam abſolutionem poſtulanti duci ut pau-
lo largius eidem ſuam præſentiam indulgeret, ait, non poſſe ſe diutius ibi-
dem morari, grato uſus exēplo, quod ſicuti piſces ab aqua extracti mox
in arenti terra morerentur, ita & monachos cum ſecularibus retardantes
humanis ſtatim reſolui confabulationibus. Ob id ergo, inquit, conuenit
ut piſces ad mare, ita nos ad montem feſtinemus, ne tardantibus nobis
aliqua propoſiti ſuccedat obliuio. Pro tanta hominis ſapientia dux mira
tus iuſtam de eo tulit, ueramq́ ſententiam dicens, Verè iſtum eſſe Dei fa-
mulum agnoſco, nec in ruſtico homine potuiſſe tantam aliquando ineſſe
ſapientiam, niſi diuino amore regeretur. Præterea cum Balatius, qui ſub
Neſtorio præfecto Alexandriæ dux Ægypti fuit, homo Arrianæ iniquita
tis ſtudioſiſſimus fautor, ita Chriſti Eccleſiam perſequeretur, ut animo
ueſano uirgines, monachosq́ nudatos uerberaret in publico, ad eum An
tonius litteras miſit, quarum iſta ſententia eſt, Video iram Dei uenientē
ſuper te: deſine perſequi Chriſtianos, ne te ira occupet, quæ proximum
iam tibi minatur interitum. Legit infelix epiſtolam, & irriſit, atq; in eam
expuens proiecit in terram, portitores quoq; multis afficiens iniurijs, An
tonio talia renunciari præcepit, Quoniam cura tibi tantopere monacho
rum eſt, etiam ad te mei uigoris tranſibit diſciplina. Sed confeſtim mini-
tatorem oppreſſit ſupplicium, & poſt quinq; dies os effrenatum ultio di-
uina compeſcuit. Egreditur enim ad primam manſionem Alexandriæ,
quæ appellatur Chæreum, cum ſupradicto Ægypti præfecto Neſtorio,
uehuntur equis, quos inter omnes Balatius, cuius erant, manſuetiſſimos
nutrierat. Cum ergo pariter ſolito ſibimet equi alluderent, mitior, quo
Neſtorius uehebatur, morſu repentino Balatium decuſſit in terram, ac ſic
in eum inhians ſemora eius lacerauit, atq; corroſit, ut ſtatim relatus ad
ciuitatem poſt tertium diem moreretur, uniuerſiq; agnoſcerent minarum
ab Antonio prædictarum effectum quantocius conſecutum, digno per-
ſecutoris fine completo. Cæteros ad ſe uenientes mira cum modeſtia An
tonius admonebat, ut oblita ſeculi dignitate, remotioris uitæ beatitudi-
nem appeterent. Si qui autem maiori poteſtate premebantur, nec pote-
rant obtinere iuſtitiam, ita eos obnixè defendebat, ut ipſe pro illis pati ui
deretur iniuriam. Multis utilis fuit præclari ſenis oratio; multi magnis di-

Antonius tantū orabat, & ob uitæ eius merita, cuncta dominus largiebatur. Ergo iuſti merita habēt apud deum.

uicĳs,& altiori militiæ gradu derelicto,eius adhæſere curriculis. Et ut infinita breui ſermone comprehendam, bonum Ægypto medicum Chriſtus indulſerat. Quis nõ triſtitiam apud Antonium mutauit in gaudium? Quis non iram uertit in pace? Quis orbitatis luctum non ad eius temperauit aſpectũ? Quis non mœrore paupertatis, quo premebatur abiecto, ſtatim & diuitum deſpexit opulentias, & in ſua lætatus eſt paupertate? Quis poſt laſſitudinẽ monachus non eius inuatus eſt hortatu? Quis adoleſcentiæ ætatis accenſus ardoribus, nõ ex eius admonitu pudicitiæ amator fuit? Quis uexatus a diabolo ſine medela redĳt? Quis inimici cogitationibus diſtractus, cæca tempeſtate ſopita, ſereno non regreſſus eſt animo? Sciebat enim quo quiſq; laboraret incõmodo; & ex uitæ meritis diſcretionem ſpirituũ agnoſcens, adhibebat morborũ, prout erant uulnera,

28 ſanitatem. Vnde effectum eſt, ut poſt eius doctrinã omnes diaboli panderentur inſidiæ. Multæ quoq; deſponſatæ puellæ ad eius conſpectũ ab ipſo penè thalamo recedentes, in Eccleſiæ matris gremio cõſederunt. Quid plura? Totius orbis homines ad eum confluebant, & uniuerſarũ gentiũ uarietas bellicoſiſſimum contra dæmones uirum conſpicere geſtiebant. Nullus ſe fruſtra illuc ueniſſe conqueſtus eſt; omnibus delectabile, atque iucundũ laboris cõmertium fuit. Fatigatio enim itineris emolumentum uiatici reportabat, ſicut rei probauit effectus. Nam poſt reſolutionẽ eius, quaſi cõmuni uulnere orbitatis excepto, propriũ ſinguli parentẽ luxerũt.

Antonius abſtrahebat puellas deſponſatas a nuptĳs ad uirginitatem, Noſtri autem heretici uirgines deo dicatas a monaſterĳs ad nuptias reuocant.

Quis autem finis uitæ eius fuerit, dignũ eſt & me cõmemorare, & uos cum deſiderio audire, quia & hoc imitabile in eo cunctis fuit. Iuxta conſuetudinem ad uiſendos fratres, qui in exteriori mente erant, uenit ibiq; a diuina prouidentia de ſua morte condiſens, ita exorſus eſt. Vltimam, filioli, patris audite ſententiam: non enim arbitror quod in hoc ſeculo iterum uos uiſuri ſimus. Cogit conditio naturæ, ut poſt centenarium numerum, quem annis quinq; ſupergredior, iam reſoluar. Ita locutus audientium pectora contriſtauit; gemitus, lachrymæq; dicta mærentia conſecutæ ſunt.

29 Amplexabantur eũ uniuerſi, quaſi iam de ſeculo receſſurũ. At ille tanq̃ aliena deferens, ad propriam patriam profecturus, magna cũ lætitia præcipiebat, deſidiã inſtituto non debere ſubrepere, ſed tanq̃ quotidie morituros, ut ante prædixerat, a ſordidis cogitationibus animã cuſtodire, & omnem æmulationẽ ad ſanctos quoq; conuertere; ad Meletianos uero ſchiſmaticosq; ne prope quidẽ accedere. Scitis enim, aiebat, eorũ antiquã peruerſitatem: neq; cum Arrianis cõmunione iungamini, quia impietas eorũ iam omnibus manifeſta eſt. His etiam illud addebat, nullũ debere Chriſtianũ, cum ſeculi uiderit poteſtates pro Arrianorũ, & Meletianorũ pugnare nequitia, a Chriſti territũ diſcedere ueritate: mortalium illã eſſe defenſionẽ, nec diu fallacẽ permanere poſſe phantaſiã. Quapropter aiebat, Cuſtodienda eſt pia fides in Chriſto, & patrũ religioſa traditio, quã ex ſcripturarũ lectione, & crebro meæ paruitatis didiciſtis admonitu. Finito ſermone, fratres eum uehementiſſime retardabant, glorioſo patris cupientes termino decorari. Sed multas ob cauſas, quas & ſilentio demonſtrabat, præcipue tamen ob præſumptam Ægypti conſuetudinem contradixit. Mos etenim Ægyptĳs eſt, nobilium & præcipue beatorum martyrum corpora linteamine quidem obuoluere, & ſtudium funeri ſolitum non negare, terra uero non abſcondere, ſed ſuper lectulos domi po

Prima pars ultimorũ uerborum Antonĳ ad monachos ſuos, fuit, ne cõmiſcerentur hereticis, ſed ad ſanctos conuerterent omnem ſuam æmulationem.

Secunda, ut cuſtodirent piam fidem in Chriſto, & patrum religioſam traditionem.

Et tamen heretici noſtri temporis audent dicere eam non eſſe ſeruandam, quia puræ doctrinæ & man-

ſita

ſita reſeruare. Hunc honorem quieſcentibus reddi, inueteratæ conſuetudinis uanitas tradidit. De hoc Antonius ſæpe & Epiſcopos deprecatus eſt, ut populos Eccleſiaſtica conſuetudine corrigerent, & laicos uiros, ac mulieres rigidius ipſe conuenit dicens, Nec licitum hoc eſſe, nec Deo placitum, quippe cum patriarcharum, & prophetarum ſepulchra, quæ ad nos uſq; perdurant hæc facta côuincerent. Dominici quoq; corporis exẽplum oportere intueri iubebat, quod in ſepulchro poſitum lapide uſq; ad reſurrectionis diem tertium clauſum fuerit. Atq; his modis uitium circa defunctos Ægypti, etiam ſi ſancta eſſent corpora, coarguebat dicens, Quid maius, aut ſanctius corpore poteſt eſſe Dominico, quod iuxta cõſuetudinem gentium cæterarum humo conditum eſſe ſcimus? Hæc iuſta perſuaſio multorum inſitum euellit errorem, & repoſitis in terra cadaueribus, Domino gratias pro bono magiſterio retulerunt.

data hominum, quæ Chriſtus dãnat. Quaſi dominus Ieſus Chriſtus de ſanctis traditionibus loquatur, & nõ de his quæ dei mãdatis aduerſantur, cuiuſmodi illa erant de quibus tũc uerba faciebat, quando humanas traditiones dãnabat.

30

Antonius docuit defunctos Aegypti terra condi, etiam ſi ſanctorũ eſſent corpora.

Metuens ergo cõſuetudinem ſupradictam, ne eodẽ etiam circa ſe laberentur errore, celeriter ualedicens monachis, qui confluxerant, ad amicuum uirtutis habitaculum repedauit. Poſt menſes autem paucos, cum non mediocre incõmodum ſenilia membra turbaſſet, uocatis ad ſe duobus fratribus, quos ibidem ante quindecim annos modico interuallo ſeiunctos inſtituerat, quiq; etiam ei iam ſeni cœperant miniſtrare, ait, ego quidem, filioli, ſecundum eloquia ſcripturarũ. Patrum gradior uiam, iam enim Dominus me inuitat, iam cupio uidere cœleſtia: ſed uos, o uiſcera mea, admoneo, ne tanti temporis laborem repente perdatis. Hodie uos religioſum ſtudium arripuiſſe arbitramini, & cœptæ uoluntatis fortitudo ſuccreſcet. Varias dæmonum noſtis inſidias, uidiſtis eorũ & impetus feroces, & uires effeminatas: Ieſum ſuſpirate, & credulitatem nominis eius ueſtris figite mentibus, & a certa fide uniuerſi dæmones fugabuntur. Mementote etiam admonitionum mearum, & incertæ conditionis uitã quotidie ancipitem pertractate, & cœleſte uobis præmium ſine cunctamine tribuetur.

31

Cauenda communio cum hereticis.

Schiſmaticorum quoq;, & hæreticorũ uenena uitate, meumq; circa eos odiũ ſectamini, quia Chriſti ſunt inimici. Scitis ipſi quod nullus mihi nec pacificus quidem ſermo cum eis aliquando fuerit propter prauam eorum uoluntatem, & pertinax contra Chriſtum bellum.

32

Vt ſancti poſt mortẽ in æterna uos recipiãt tabernacula.

In hoc autem magis eſtote ſolliciti, ut Domini præcepta ſeruetis, & poſt mortem ueſtram ſancti quiq;, quaſi amicos & notos, in æterna uos recipiant tabernacula. Hæc cogitate, hæc ſapite, hæc retexite: & ſi qua mei uobis cura, ſi qua Patris memoria eſt, ſi mihi uicarium rependatis affectum, nullus ad Ægyptum meas perferat reliquias, ne uano corpus honore ſeruetur, ne uituperati ritus a me, ut noſtis, etiam circa me ſeruentur obſequia; huius enim rei gratia maxime huc ſum regreſſus. Vos igitur humo tegite, uos patris operite corpuſculum, & illud quoq; ſenis ueſtri cuſtodite mandatum, ut nemo præter ueſtram dilectionem locum tumuli mei nouerit. Confido in Domino, quia neceſſario reſurrectionis tempore hoc corpuſculum reſurget incorruptum.

33

Ecce qualis Antonij ueſtitus.

Veſtimentorum autem meorum ſit iſta diuiſio; Melotem, & pallium tritum, cui ſuperiaceo, Athanaſio Epiſcopo date, quod mihi nouum ipſe detulerat: Seraphion Epiſcopus aliam accipiat melotem; uos cilicinum habetote ueſtimentum, & ualete, uiſcera mea: Antonius enim migrat, & iam non erit in præſenti ſeculo uobiſcũ. Verba finierat; & oſculantibus ſe diſcipulis, extendens paululum pedes mortem lætus aſpexit,

ita ut ex hilaritate uultus eius Angelorum ſanctorum, qui ad perferendã animam eius deſcenderant, præſentia noſceretur. Hos intuens, tanquam amicos uideret, animam exhalauit, & additus eſt patribus, ſecũdum ordinẽ ſcripturarum. Seruauerunt mandata diſcipuli, inuolutum, ut præceperat, corpus humo operientes: & nemo interim uſque ad hanc diem, prçter eos, ubi ſit conditum nouit. Legatarius autem Antonij benedicti, qui tritum pallium cum melote imperio eius meruerat accipere, Antonium in Antonij muneribus amplectitur, & tanquam magna hereditate ditatus, lætanter per ueſtimentum recordatur imaginem ſanctitatis. Hic Antonio uitæ terminus fuit, iſta principia meritorũ, quæ licet parciori, ut prædixi, ſermone narrauerim; tamen ex his poteſtatis aduertere qualiter homo Dei a pueritia ad ſenectam uſque peruenerit; & quod omni ſemper dubitatione calcata, nec languori, nec longeuæ quicquam ætati aliquando conceſſerit. Magis autem æqualitatem propoſiti tenens, nec ueſtimentum mutauit, nec pedes lauit, nec eſcam ſectatus eſt molliorem: oculorum quoque aciem, & numerum dentium: licet paululũ ob ætatem uiderentur attriti, necnon & pedum inceſſum, totius etiam corporis firmitatem, ita, & contra iura naturæ meritorum gratia cuſtodiuit, ut lauatorum corporum, quę balneis, atque delicijs confouentur, hilarior eius caro uideretur. Hoc etiam fratres, quod per omnes prouincias amor eius, famaque uolitauit, quem nec librorum diſſeminatorum oratio luculenta, nec mundanæ ſapientiæ diſputatio, nec nobilitas generis, nec opum infinita congeſtio cõmendauit, cui omnium ore eſt adſcribendum, niſi Chriſto, cuius hoc donum eſt? qui deuotos eius animos erga ſuam præuidens maieſtatem, hominem alio pene orbe celatum, & inter tantas poſitum ſolitudines, Africæ, Hiſpaniæ, Gallię, Italię, Illyrico, ipſi etiam, quæ urbium caput eſt, Romæ, ut in exordio promiſerat, demõſtrauit. Creatoris eſt iſta benignitas, qui famulos ſuos, licet nolentes, nobilitare conſueuit, ut uirtus poſſibiliter, nec ultra humanam eſſe naturam ſanctorum doceatur exemplis, & ad beatę uitę imitationem ex fructu laboris optimus quiſque impellatur. Hunc itaque fratribus librum magnopere perlegere curate, ut agnita fideli uita ſublimium monachorum, ſciant quod Saluator noſter Ieſus Chriſtus glorificantes ſe glorificat, & ſeruientibus ſibimet non tantum regna cœlorũ, ſed etiam hic in ipſis montium ſecretis latere cupientibus, famæ tribuit nobilitatem, ſcilicet ut & ipſi fruantur laude meritorum, & cæteri eorum prouocentur exemplis. Si autem neceſſarius fuerit, & gentibus legite, ut uel ſic agnoſcant, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus non ſolum eſt Deus Dei filius, ſed etiam his, qui eum ſolicite colunt, & in eum fideliter credunt, hanc dedit poteſtatem, ut dæmones, quos illi Deos eſſe arbitrantur, conculcent, atque eijciant, deceptores ſcilicet hominum, & totius corruptionis artifices.

Habetur lib. 1. Hiſtoriæ Tripartitæ cap. 11.

ITEM VITA D. ANTONII, PAVLI SIMPLICIS, AMOS AEGYPTII, THEODORI, ET EVTYCHIANI

Monachorum diſcipulorum eius per Caſſiodorum Senatore ſcripta.

SOzomenus. Per Nicęni tempora Concilij pręcipue inſigniſſimam Eccleſiam demonſtrauerunt, & dogma dilatauerunt uitæ uirtuti-

bus, qui cõuerſatione monachica illo tẽpore fruebantur. Vtiliſſima nanq; res ad homines uenit adeo iſta philoſophia, quę multarum doctrinarum & dialecticę artis ſtudia deſpicit, tanquã ſit minuta, & melioris operis tempus impediat, atque ad recte uiuendum nihil oſtendat.

1 *Monachatus res utiliſſima, philoſophia a deo ad homines deſcẽdens, quę uitæ uirtutibus Chriſtianũ dogma dilatauit, & eccleſiam dei maxime inſignẽ reddidit. Hęc norent Heretici noſtri.*

Hæc ergo Philoſophia conuerſatione miranda, naturali ſimplicięq; prudentia docet omnino quæ nequitiam perimant, & operentur utilia. Non enim prędicat uirtutem, ſed magis exercet, nihili pendens humanam gloriam, uiriliterq; reſiſtens paſſionibus animę, & neq; naturę neceſſitatibus ſe ſubdit, nec corporis infirmitati ſuccumbit. Diuinæ uirtutis mentem habens, ſemper contemplatur omnium creatorem, & eum nocte dieq; colens, orationibus & Litanijs placat indubitanter. Animę uero puritate & bonorum actuũ conuerſatione ad miniſteria ſe diuina componens, purgationes aſperſioneſq; cõtemnens, ſolas uero pollutiones peccata putans, extrinſecus irruentes caſus exuperat, & omnium abſolute huiuſmodi dominatur. Non per ſtabilitatẽ neceſſitatemq; uitę qualibet uoluntate mutatur: non mala patiens ulciſcitur: non languore aut indigentia neceſſariorum cõpreſſa mordetur, ſed potius gloriatur in talibus. Patientiam, manſuetudinẽ, mediocritatẽ, in omni uita meditatur, & quantũ naturæ humanę poſſibile eſt, Deo eſſe uicinũ: ueluti in tranſitu utens præſentibus, neq; circa poſſeſſionẽ rerum occupata conſtringitur, neq; ultra quã opus eſt in pręſenti prouidere forſan urgetur. Semper autẽ ſimplicitatẽ & exercitium huius inſtructionis laudans, beatitudinẽ contemplatur æternã, & ad fęlicem terminũ omni uiuacitate feſtinat. Timore diuino ſine intermiſſione ſuſpirans, turpiloquia reſpuens, & nec uſq; ad uocem emittere patiens, quorũ actiones ſuis actibus noſcitur exoluere. In breui cõprehendens neceſſaria naturæ, & cogens corpus mediocribus indigere, caſtitati luxuriam ſubdit: iuſtitia punit iniuſtitiam, & ueritate mendacium. Diſciplina rerũ omnium menſuras participatur: cũ proximis in unanimitate & cõmunione conſiſtit: amicorũ prouida eſt atq; peregrinorum: quæ propria ſunt, cõmunia facit egentium, & tuetur utilia ſingulorũ: neq; gaudentibus importuna, & tribulatis remedium conſolationis apponens. Ad uerum bonum diligentiam ſuam ſemper extendens, ſermonibus caſtis ſapientibuſq; conſilijs, ornatu ac uano eloquio remotis, erudiens, atq; curans ueluti quibuſdam medicaminibus audientes, cũ honore & reuerentia diſpoſitiones ſuas celebrans, contentione, certaminibus, iraq; priuata. Nam cũ ſit rationalis, omnẽ motum irrationalem fugit, generaliter paſſiones corporis deuincit & animæ. Huius itaq; elegantiſſimę philoſophiæ princeps quidem fuit, ſicuti quidam dicunt, Helias propheta, & Baptiſta Ioãnes.

2 *Hic nos appello quotquot religioni et inſtitutis monaſticis bellum perpetuũ indixiſtis, pro maiori parte fere huius ſanctæ diſciplinæ deſertores, et qui inter cætera iactatis, obſeruationes monaſticas non eſſe opera conſiliorum, & arctiſſimũ genus Monachorum ponere religionis faſtigium in ceremonijs exterioribus, in Iudaicis ſuperſtitionibus, in hypocriſi & falſis opinionibus. Videte quomodo omnes ueſtræ blaſphemiæ hoc in loco detegantur & cõfundantur, cum tam ſancta, tam ſyncera, tam demum Chriſtiana hæc profeſſio eſſe oſtendatur.*

Philo autem Pythagoricus ſuis temporibus refert undiq; egregios Hebræorum in quodam prædio circa ſtagnum Mariam in colle poſito philoſophatos, habitaculum uero eorum & cibos & conuerſationẽ talem introducit, qualem & nos nunc apud Ægyptiorũ monachos eſſe cõſpicimus. Scribit enim inchoantes eos ad philoſophiam, cedere omnibus ſibi cõpetentibus rebus, cunctiſq; abrenunciare permixtionibus & extra muros in ſolitarijs agris & hortis inhabitare. Domos autẽ eis eſſe ſacraria, quæ apud nos monaſteria nuncupantur: & in eis conuerſatione ſolitaria honeſta celebrare myſteria, diligenterq; pſalmis & hymnis placare diuinitatem: & ante ſolis occaſum non guſtare cibum, alios autẽ per tres

3 *Vides hic uoluntariã Monachorũ paupertatẽ, cœlibatum perpetuũ, miram abſtinentiam cũ ciborum delectu, ſeceſſionem & frequentes orationes, Quicquid garriant Apoſtatæ noſtri.*

dies & amplius: cæteriſq́ diebus in pauimento habere cubilia, uino ſemper & ſanguinē habentibus abſtinere, cibum eum eſſe panis & ſalis, & hyſſopi, & potum aquæ: Mulieres eis cohabitare, ſeniores uirgines propter amorē philoſophię ſpontanea uoluntate nuptijs abſtinentes. Et Philo quidem hoc modo referens, uidetur aperire, quia hi qui ex Hebræis ſecundum eum Chriſtiani ſunt facti, adhuc Iudaice uiuerent, eorumq́ conſtitutiones ſeruarent. Apud alios enim non inuenitur huius uitæ conuerſatio. Vnde conijcio ex illo apud Ægyptios hanc philoſophiam habuiſſe principia. Alij uero dicunt huic cauſam fuiſſe conuerſationi perſequutiones, quæ religionis cauſa per tempora prouenerunt. Et quoniam fugientes in montibus & uallibus deſertiſq́ morabantur, ad modum ſe uitæ huius aſſueuerunt. Sed ſiue Ægyptij, ſiue alij quidam huic ab initio philoſophiæ pręfuerunt, illud tamen apud omnes conſtat, quia ad ſummā reuerentiam atq; perfectionē, moribus exercitationibuſq́ decentibus, hanc conuerſationem uſq; perduxit Antonius maximus monachorum, quem tunc in deſertis Ægypti morantem propter gloriam uirtutis eius, Imperator Conſtantinus amicum fecerat, literis honorabat, & ut pro quibus uellet ei reſcriberet, expetebat.

Fuit autem iſte uir Ægyptius genere, ortus inſigni uico in loco Heraclię apud Ægyptios conſtituto. Is puer relictus orphanus paternos donauit agros cōuicaneis ſuis: aliam uero ſubſtantiam diſponens, pretium pauperibus erogauit, ſtudioſi exiſtimans phyloſophi, non ſolum ſemetipſum ſpoliare pecunijs, ſed eas diſpenſare proficue. Iunctus autem ſtudioſis ſe-

4 cundum ſe uiris, uirtutes zelabatur uniuerſorum, probans bonam uitam ſuauem fieri ipſa conſuetudine, licet fuerit primo difficilis. Modos adinueniebat abſtinentię potioris, & quotidie exercitatione creſcebat. Tanq; ſemper incipiens aliquid innouabat, afflictionibus corporis puniendo libidinem, ſacrę uero ſapientiæ uoluntate paſſionibus animę repugnando. Erat enim eius eſca ſolus panis & ſal, potus aqua, prandijq́ tempus ſolis occaſus. Frequenter enim duos & amplius dies ſine cibo manebat. Vigilabat (ut ita dicatur) ſemper quidem iugi nocte, & orationibus contingebat quidem diem: Si uero ſomnus incumberet, ſtando paulu lum dormiebat, plerunq; pauimento iacens, ſolumq́ terram ſtratum refectionis habens: olei ſiquidem unctionem, lauacrorum aquæ ſimilium uſum modis omnibus euitabat, quia humectatione ſua in molliciem robur corporis immutarent. Aiunt enim neq; nudum cū aliquando uiſum. Literas uero neq; ſciebat, neq; mirabatur, ſed potius mentem bonam tanquā antiquiorem literis, quarum tamen inuentorem iure laudabat. Fuit autem præcipue clementiſſimus, caſtus, fortis, gratus colloquētibus ſine ulla triſtitia. Et licet qui cum illo diſputarent, certatiue quęſtiones inferrent, tamē more ſolito ſapienter & diſciplinabiliter creſcentem ſedabat ſępe contentionem, & ad menſurā debitam protinus transferebat: Loquentiumq́ ſibi ſtrepitum temperabat, eorumq́ mores ueluti quadā regula cōponebat.

Heus tu qui blateras ceremonias omnes q̃ in uictu ueſtituq; & alijs obſeruantijs Monachorū exhibentur, uanas eſſe, res ridiculas & recentes confictas. Quid ad hæc dicis pauper homo, cū tantus uir Antonius eas omnes apprehenderit & ad ſummā perfectionem prouexerit?

Tantis itaq; uirtutibus diuinæ prouidentię redundans, ſe futura pręſci-

5 re non æſtimabat eſſe uirtutem, & propterea nec laborandum inaniter circa talia ſuadebat, quando nec ignorantem futura pœnę ſuccumbere, nec ſcientem propterea ſanctum eſſe declarabat. Veram nanq; beatitudinem in cultura dei & legum eius obſeruatione dicebat. Si cui autē hæc

Et tu audes dicere, arctiſſimum genus Monachorum ponere re-

eſſet cura, docebat ut purgaret animā quo poſſet inſpicere, & futurorū notitiam poſſidere, deo uidelicet præſcientiam declarante. Vacare autem nec ipſe patiebatur, & bene uicturum ſemper operari præcipiebat: ac ſemetipſum diſcutere, & ſecum ponere rationem eorum quæ geſſit die noctuq́;: ſiquid autem indecens ageret, conſcriberet, ut de cætero parceret in delicto, ſemetipſum ſcilicet erubeſcens, ſi plurima ſui delicta cōperiſſet: ſimul etiam metuens ne per cōſcriptionis iudicium fieret alijs manifeſtus.

ligionis faſtigium in ceremonijs, in prodigioſo ueſtitu, incerto pſalmorū numero aut labore corporali. O impudentiſſimum mendacium.

Erat enim laborioſus, & maxime pro ſolatijs oppreſſorum. Quis etenim alter ſic feruentiſſime fuit ſtudioſus, quorū gratia ſæpe ueniebat ad ciuitates? Plurimi nanq; ui cōpellente cogebant eum legatione fungi apud iudices & magiſtratus, quorū ſinguli uel uidere eum iudicabant nimis egregium, Loquentem audire, & præcipienti parere glorioſum. Qui cum talis eſſet, ſtudebat tamen ignorari & latere per eremum. Si uero neceſſitate faciente ueniſſet in ciuitatem, diſpoſito negocio pro quo uenerat, ad deſertum continuo reuertebatur. Piſces nanq; dicebat per humectam nutriri ſubſtantiam, Monachis autem ornatū ferre ſolitariam uitam. Et ſicut illi terræ tactu tabeſiunt, ſic gloria monachorum ad urbes accedendo ſedatur. Obedientem uero ſe gratumq́; conſpicientibus exhibebat. Studebatq́; ut neque haberet tumentem ſuperbamq́; naturam, nec putaretur eiuſmodi.

Sed hæc quidem pauca uirtutum Antonij dicere ſum cōpulſus, ut tanti uiri per hæc exempla conſideremus philoſophiam. Plurimos autē atq; probatiſſimos habuit auditores, quorū alij quidem in Ægypto & Lybia, alij uero in Palæſtina & Siria & Arabia claruerunt, & unuſquiſq; eorum non minus ſe quam doctor, apud quos eſt cōmoratus, exercuit, multoſq́; docuit, & ad ſimilem uirtutem philoſophiamq́; perduxit: ita ut quorundam hic labor eſſet circumire per ciuitates & prouincias, uel per agros, & diligenter Antonij diſcipulos eorumq́; requirere ſucceſſores. Sed quo modo poterant inueniri facile, quibus erat ſtudium diligentiſſimum ſua uita latere, & non ſicut plurimi nunc hominum elati per gloriam, ſemetipſos expompant, & cunctis inſinuant?

Fueruntitaq; probatiſſimi diſcipuli, quos percepimus Antonij, alij quidem multi, necnon & Paulus appellatione ſimplex. Hunc aiunt cū ruſticus eſſet, bona ſpecie coniugem habuiſſe, & ea in ipſo facinore adulterij deprehenſa, tacite ſubriſiſſe, & iureiurando firmaſſe nunquā ſe cum ea eſſe miſcendum. Tum ad adulterum Habe inquit, eam, Et repente diſceſſit ad eremum ad Antonium. Dicunt enim eum manſuetiſſimū & patientē ualde fuiſſe. Deniq; cum iam ſenex eſſet ad uitam monachicæ perdurationis inſuetus, omnibus eum Antonius experimentis exercens, in nullo inuenit inferiorem, perfectẽq́; eum philoſophiæ eſſe teſtatus, ſeorſum præcepit habitare, tanquā non egentem doctore. Confirmabat autem Deus Antonij teſtimonium, & operibus oſtendebat uirū eſſe glorioſum, ipſoq́; doctore ſuperiorem, atq; ad affligendos & expellandos dæmones præparatū.

Circa hoc itaq; tempus philoſophabatur & Amos Ægyptius, de quo ſermo fertur, quia cogentibus parentibus duxiſſet uxorem, nec tamen eā 6
fuiſſet expertus. In principio nanq; nuptiarum ſponſam tanquā ſponſus in thalamo percipiens, & ſolus cū ea remanens, ait, Nuptiæ quidē (o mulier) noſtræ uſq; ad hoc celebratæ ſunt tempus. Et quale bonum ſit poſſe

At quidam hoc tempore peruerſiſſime docent, malum eſſe uir-

ginē permanere, cūm deus dixerit. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, quaſi id dixerit de uirginibus, & non de primo homine ex quo debebat fieri ſpeciei prorogatio in futuras generatiōes?

uirginem permanere, & ſacris edocebat literis, ac ſeorſum ſolus manere tentabat. Sed quoniam de uirginitate quidem ſermones uirgo laudauerat, diuidi autem ab eo graue iudicabat, in alio cubiculo dormiens, annis decem & octo cū ea manſit, neq; tunc a monachica abſtinentia ſe ſuſpendens. Interea mulier uiri zelata uirtutem, ęſtimauit non eſſe iuſtum tantū uirum domi cęlari propter ſe, ſed oportere potius ſeorſum utrunq; philoſophari, & ob hoc ſupplicauit uiro. At ille gratias agens deo pro huiuſmodi cogitatione mulieris: Tu quidem, inquit, hanc habe domum, ego mihi aliam fabricabo. Et in meridianam partem deſerti ſtagni Mariæ ueniens, circa locum Scyti ad montē qui dicitur Nitriæ, duobus & uiginti annis ibi philoſophatus eſt, annis ſingulis uiſitans ſecundo mulierē.

Huius itaq; ſacratiſſimi principis horum monaſteriorū, multi fuerunt digniq; diſcipuli, ſicut ſucceſſiones oſtendunt: plurimaq; & ueneranda per eum prouenerunt, quæ præcipue apud Ægyptios monachos perfecteq; ſeruantur. Nam cū maxima diligentia per ſucceſſionem traditionis alterutrę curant uirtutes antiquorum memoriæ tradere monachorū: ſed a me illi memorandi ſunt, qui ad nos uſq; peruenerunt.

Cōtigit igitur huic uiro & Theodoro eius diſcipulo, euntibus aliquod tranſire flumen quod dicunt Lycum. Ne uero alteruter ſe nudum uideret, iuſſit Amos ut recederet Theodorus. Cumq; etiam ſemetipſum erubeſceret nudum intueri, repente diuina uirtute tranſlatus eſt ad ulteriorem ripam. Tranſiens uero Theodorus aquam, & uidens nec ueſtem eius nec pedes infuſos, ſupplicabat ſeni ut ei cauſam rei depromeret. Cumq; ille dicere refutaret, ille uero non aliter ſe properaturum niſi cognoſceret, promittente Theodoro nulli ſe eo uiuo rem fore dicturum, confeſſus eſt quod euenit.

Proximum uero miraculum huic quoq; rei contigit quod narrabo. Iniuſti parentes alicuius a cane rabido percuſſum filium & pene moriturū obtulerunt ei, & eiulanter deprecabantur ut curaretur. Tum ille ad eos: non eget, inquit, mea curatione, ſed uos ſi uultis reddere bouem quem rapuiſtis dominis ſuis, ægrotus repente ſanabitur, quod etiam contigit. Nā ut reſtitutus eſt bos, paſſio mox receſſit a puero.

Quando autem Amos iſte moriebatur, dicitur Antonium uidiſſe animam eius in cęlum ferri, diuinis poteſtatibus cum pſalmodia pręcedentibus eam: conſulentibuſq; eis qui circa eum erant cauſam huius miraculi, nō abſcondit. Sciebant enim quoniam aerem intento obtutu reſpiciens, cum ſtupore miraculi cuiuſpiam reſpiceret uiſionē. Cumq; uenientes poſtea quidam de Scyti nunciaſſent horam uiſionis Antonij, & conueniſſet cū tranſitu illius uiri, beatificauerunt ambos: illum quidem, quia ad manifeſta bona tranſiſſet, illum uero, quia tantam a longe meruiſſet cernere uiſionem, Multorum enim dierum iter eſt locorum medio poſitorū, quo degebat alteruter. Et hęc quidem ita relata ſunt.

In hoc itaq; præſulatu audiui probatiſſime philoſophatum Eutychianum, qui in Bithynia circa Olympum morabatur. Erat quippe gratia diuina repletus, ad curationes paſſionum & miracula rerū & operum, ita ut ipſi Conſtantino propter uirtutē uitæ amicus eſſet. Illo ſiquidem tempore uinctus quidam Spatarius, qui in ſuſpicionē uenerat quaſi aſſumpta tyrannide, fugit, & requiſitus circa Olympum cōprehenſus eſt. Roganti-

bus autem neceſſarijs eius Eutychianum, ut pro eo ad principem legatione fungeretur: Prius, inquit, prouidendum eſt ut is homo liberetur a uinculis, ne crudeliter conſtrictus intereat. Tunc dicitur ad uinculorũ direxiſſe cuſtodes, rogans ut eum ab huiuſmodi neceſſitate releuarent. Qui cũ hoc facere noluiſſent, ſponte ianuę clauſę reſeratæ, & uincti catenæ ſunt repente diſruptę. Poſtea uero ad principem ueniens Byſantij tunc agentem, paratiſſime beneficium promeruit quod popoſcit. Non enim poterat Conſtantinus eius petitionibus denegare, cum ei ſummi honoris cumulum exhiberet. Hæc itaq; breuiter a nobis dicta de monachis qui tunc clare ſunt philoſophati, ſufficiant. Cui uero de his ſubtilior cura fuerit, quęrens inueniet plurimorum uitas hic non eſſe conſcriptas.

VITA ALEXANDRI CONSTANTINOPOLITANI EPISCOPI PER CASSIOdorum Senatorem ſcripta.

Habetur lib. 2. hiſtoriæ Tripartitæ, cap. 3.

SOcrates. Cũ plurimi diſputationis delectatione in Nicęno concilio traherentur, unus quidam ex confeſſoribus Laicis ſimplicem habens ſenſum, Dialecticis obuia- 1
uit, dicens; Audite igitur, Chriſtus & Apoſtoli non nobis artem Dialecticam tradiderunt, uanamq́; uerborũ fallaciam, ſed puram ſcientiam fide, & bonis operibus obſeruandam. Hæc dicente iuuene, & animo ſene, præſentes quidẽ mirati ſunt, dictumq́; probauerunt. Dialectici uero, ſatisfactione ſuſcepta, ceſſarunt, rationem uidelicet ſimplicem ueritatis audientes.

Chriſtus & Apoſtoli tradiderunt nobis purã ſcientiam fide & bonis operibus obſeruandam.

At noſtri hæretici dicunt modo, Fides ſola & nullũ opus ad ſalutem requiritur. Vides manifeſtũ mendacium?

Sozomenus. Dicitur autem proximũ huic quiddam geſtum per Alexandrum Conſtantinopolitanę ciuitatis Epiſcopum. Cum enim ueniſſet Imperator Cõſtantinus Byzantium, adeuntes eum quidam philoſophi, quęrebantur, quaſi non deum coleret, ut deceret, & circa ſacra nouitates exerceret, nouam in republica introducendo culturam, pręter ea, quę eius maioribus uiſa ſunt, & Græcorum, Romanorumq́; principibus, quos habuerunt tranſacta ſecula, placuerunt: uolebantq́; cum Alexandro epiſcopo diſputare de dogmate. Ille uero huiuſmodi exercitatione uerborum inexpertus erat, de uitę qualitate confidens. Fuit enim uir magnus, & cõuerſatione mirandus. Cumq́; certamẽ, Imperatore præcipiente, ſuſcepiſſet, conueniſſentq́; philoſophi, omnibus loqui uolentibus, ut unũ ex ſe, quem uellent, eligerent, poſtulauit ſanctę memoriæ pater noſter Alexander; cæteros uero, quicunq; eſſent, ſilentium tenere præcepit, & tantũmodo his, quæ ab utroq; dicerentur, intendere. Suſcipiente autẽ uno eorum diſputationis uniuerſæ negocium, ad Philoſophum ſanctus Alexander. In nomine, inquit, Ieſu Chriſti impero tibi, ne loquaris. Et unà cum eius ſermone opus impletum eſt. Repente nanq; ille homo, ut ſermonem audiuit, obligato ore conticuit. Putas ne iuſtum fuit conſiderare, utrũ maius hoc miraculum uideretur, ut homo, & quidem Philoſophus, ſic facile officium locutionis amitteret, an certe ut lapis uiolentia uerbi manu diuideretur? quod quidam aiunt Iulianum feciſſe Chaldęum. Et hæc quidem ſic acta referuntur.

Ex lib. 1. eiuſdẽ hiſtoriæ, cap. 10.

Sed cum poſt concilium Hieroſolymitanũ Arius ueniſſet in Ægyptũ,

Alexandrina eccleſia eius euitante cõmunionem,rurſus uenit ad Cõſtan
tinopolitanam urbem,concurrentibus illic conſectatoribus eius, & obe-
dientibus Euſebio Nicomediæ epiſcopo, & concilium celebrari uolenti
bus. Horum ſtudium ſentiens Alexander, tunc Conſtantinopolitanus
epiſcopus,niſus eſt ſoluere tale conamen. Cumq́ hoc nõ ualuiſſet imple
re,aperte Arij niſibus interdixit,non licere eum eccleſiaſticũ eſſe dicens:
nec infirmandam ſententiam epiſcoporum pene totius terrę ſecum con-
uenientium in Nicęna urbe. Euſebius autem,& qui circa eum erant,dum
2 primo ſermonibus flectere nequiuiſſent Alexandrum,poſtea cum terrore
minabantur,quod niſi ſuſciperet Arium,certa die ipſe quidem deporta-
retur in exilium; Arius autem in cõmunionem ſuſciperetur uniuerſorum.
Et poſt hæc ab alterutris receſſerunt, illi quidem definitã diem expectan
tes,ut ſuas minas implerent: Alexander autem orabat,ne ad effectum uer
ba Euſebij peruenirent. Maxime autẽ ei terror ingerebatur,eo quod Im-
peratori iam penè perſuaſerant,ut facerent,quod ipſi uolebant. Ante unũ
uero conſtituti tẽporis diem proſternens ſemetipſum ſub altari, tota no-
cte iacuit pronus rogans deum,ut impediret terminũ inimicorum eius.

Alexander ſanctiſſimus tẽpus tota nocte pronus iacuit ſub altari rogans deum ut impediret terminum inimicorum eius. Et die altera ſtupenda Arij mors ſubſequuta eſt.

Socrates. Hæc igitur Alexander pronus orabat. Imperator autem de
Ario experiri uolens, eum ad palatium reuocauit, percunctatusq́ eſt, an
Nicęni concilij decreta ſeruaret. Ille uero nihil moratus, repente ſubſcri-
pſit,decreta fidei per ſubſcriptionem arte callida circunueniens. Et Impe
rator quidem miratus,ei intulit iuſiurandum. Qui etiam hoc fraudulenter
3 egit,quodammodo iuſiurandum arte deludens. Quod autem audiui de
hac machinatione,ſcribo. Ferunt enim conſcripſiſſe Arium hęreſim ſuam
in charta,quam ſub ala ferebat: Vnde uere ſe iurare credidit,dicens ſic ſe
ſapere,ſicut ſcripſiſſet. Hoc enim ita factum audiens ego conſcripſi: quod
uero & iuſiurandum prębuerit ex epiſtolis Imperatoris agnoui. Credens
igitur Imperator, ſuſcipi eum ab epiſcopo Conſtantinopolitanæ urbis
Alexandro in cõmunionem pręcepit,erat enim tunc ſabbatũ. Et ſequen-
ti die eos cõmunicare expectabat alterutris: ſed pręſumptiones Arij iudi-
cia Dei ſecuta ſunt. Nã dum egreſſus ex Imperiali fuiſſet aula, obſequijs
honorabatur Satellitum Euſebij,& per mediam tunc ciuitatẽ perſpicuus
apparebat. Cumq́ ueniſſet iuxta locum,cui eſt uocabulum Conſtantini
forum,Vbi columna Porphyretica collocata eſt,terror eũ ſubito ex quo
dam conſcientiæ ſecreto conſtrinxit, & cum formidine ſecuta eſt uentris
effuſio. Percunctatusq́ an ſeceſſus eſſet in proximo,& agnoſcens eſſe poſt
Conſtantini forum,perrexit illuc. Quo facto,defectus eum quidam cum
effuſione corripuit,& unà cum ſtercoribus meatus quoq; prolapſus eſt.
Tunc ergo concidit,& ſanguinis multitudo cũ ſubtilibus inteſtinis ſub-
ſequenter effluxit: decurrebantq́ pariter cũ ſplene etiam interna iecoris.
Et ita factum eſt,ut repente ſequeretur & mors. Seceſſus uero, ubi talia
geſta ſunt, in Conſtantinopolitana urbe monſtrabatur, ſicuti dixi, poſt
Conſtantini forum,atq; macellum in porticu conſtitutum. Omnes tran-
ſeuntes digito notabant locum,deteſtabilem Arij recordantes interitũ.

Vide quid ſciant facere Heretici.

Sozomenus. Poſt aliquod tempus quidam Fautorum Arianæ Veſa-
niæ diues ac potens,ſtudium habuit eundem locum a publico compara-
re. Et deſtruens quod erat primitus, domum ibi conſtituit, quatenus
obliuio facti procederet,& per ſucceſſiones huiuſmodi memoria depe-
riret.

riret. Fama tamen per omnem cucurrit ciuitatem, & orbi terrarum mortem Arij declarauit.

VITA EVSTATHII MAGNI ANTIOCHENÆ ECCLESIAE EPISCOPI PER CASSIOdorum Senatorem ſcripta. 4–9

Habetur lib. 1. hiſtoria Tripartita, cap. 5.

THeodoretus. In Nicęno concilio primus inter Epiſcoporum chorum cum Imperatore Conſtantino reſedit magnus Euſtathius, Antiochenæ ſortitus Eccleſię Præſulatum (Nam Philogonius ad meliorem iam tranſierat uitam. Et hunc uenerabilem uirum, etiam nolentem, ad regimen eius eccleſiæ decreto cōmuni Pontifices ac ſacerdotes, & omnis populus Chriſtianus uenire compulerat.) Is ergo prçconiorum floribus caput principis exornauit, & ſtudio eius, quod habebat circa ſacra, benedictiones exhibuit.

Damnatis uero Euſebio Nicomedienſi & Theogonio Nicienſe Epiſcopis, & de ciuitatibus expulſis, Nicomedię quidem Appion epiſcopus ordinatus eſt, in Nicęa autem Chreſtus. Sed rurſus cōſuetas machinationes exercentes, & Imperatoris dementiam acceſſibilem ſuis fallacijs inuenientes, reſtituti ſunt, prioremq́ potentiam receperunt. Euſebius etenim (ſicuti iam dixi) etiam Conſtantinopolitanum tenuit tyrannice prçſulatum, & potiorem percepit prçſumptionem, frequenter ad Imperatorem ueniens, & fiduciam ex crebra collocutione mercatus, contra ueritatis propugnatores ſçuas contentiones inſtituit. Et primum quidē cupere ſe Hieroſolymorum loca profeſſus eſt, & Imperatorem, tanquā celebre illud uiſurus ædificationis opus, prouida cogitatione captauit. Quapropter cū multo honore dimiſſus eſt, Imperatore ei uehicula, & alia diſtribuente ſolatia. Profectus igitur eſt cum eo & Theogonius Nicęnus, particeps malignorum conſiliorum eius, ſicut iam diximus.

Venientes autem in Antiochiam, & amicitiarum induti uultum, maxima miniſtratione potiti ſunt. Veritatis enim propugnator magnus Euſtathius, largam eis hoſpitalitatem fraternitatis exhibuit. Cumq; ad ſacratiſſima loca perueniſſent, & concordes uidiſſent ſuos, hoc eſt, Euſebium Cæſarienſem, Scythopolitam Patrophilum, & Aetium Lyddæ, Laodiciæ Theodotum, & alios qui lepram Arij ſuſceperant, nunciauerunt eis quod cogitauerat, & cū eis uenerunt in Antiochiam. Et ſchema quidem ſub honore præmittebatur aduentus eorum, quod uero propinabatur, erat pietatis bellum.

Mulierem nanq; proſtantem mercede conducentes, & linguam eius ſibi impendi perſuadentes, ad concilium uenerunt. Proinde alios omnes foras ire prçcipientes, miſerrimam introduxere mulierem. At illa infantulum ſub mamilla demonſtrans, aiebat ex concubitu Euſtathij illum ſe & concepiſſe, & generaſſe, eumq́ clamabat ſæpius impudentem. Is autem, qui calumnię eius tam manifeſtę conſcius erat, iuſſit, ut hanc rem ſiqui ſcirent, deducerentur ad medium. Illa uero dicente, nullum habere accuſationis teſtem, iuſiurandum ei iuſtiſſimi iudices intulerunt, lege tamen aperte clamante: in duobus aut tribus teſtibus credi eſſe ueracia, quæ dicun- I

Ecce quid ſciunt facere hæretici ut catholicos uiros cōculcent, & inde ipſi tanquā rapaces lupi dei eccleſias inuadant.

tur,necnon & Apoſtolo præcipiente,ut nullus aduerſus presbyterũ accuſationem ſactam extra duos,aut tres teſtes accipiat. Sed iſti ſacras contemnentes leges,contra talem uirum accuſationem ſine teſtimonio receperunt. Cum ergo illa mulier iuſiurandum prębuiſſet, adiecit affirmans, quod ille infans ex concubitu eſſet Euſtathij. Tunc itaq; tanquã aduerſus adulterum iſti amatores ueritatis protulere decretũ. Alijs quippe Pontificibus (cum utiq; multi adeſſent,& pro apoſtolicis dogmatibus repugnarent,& omnimodis quæ fuerant concinnata,neſcirent) aperte reclamantibus,& magnum Euſtathium collaudantibus,decretumq́; illorum iniquum ſuſcipi prohibentibus.

Hoc igitur facto,uelociter huius noxæ concinnatores ad Imperatorẽ profecti ſunt,eiq́; perſuaſerunt,quod uera fuiſſet accuſatio,& depoſitionis Euſtathij iuſta ſententia; quem tanquã adulterum atq; tyrannum expelli fecerunt,exercitatorem pietatis ſimul & caſtitatis egregium. Et ille quidem per Thracias ad Illyrici deductus eſt ciuitatem. Iſti uero primo quidem pro eo ordinauerunt Eulalium. Quo tempore,pauco uiuente,Euſebium Palęſtinenſem illuc transferre uoluerunt; eoq́; fugiente mutationem,& ſimul Imperatore prohibẽte, fecerunt Euphronium. Quo etiam, anno,& paucis menſibus in epiſcopatu defuncto,Philacito illius eccleſię tradidere pontificatum. Iſti uero omnes peſtem Arij habuere cęlatam. Propterea nanq; multi pie uiuentium, & ſacerdotum, & reliquorum eccleſiaſtica relinquentes collegia, apud ſemetipſos conueniebant. Quos uniuerſi Euſtathianos appellabant, quia poſt egreſſum illius ſeorſum congregabantur.

Porro mulier illa miſerrima paſſionẽ crudeliſſimi languoris incurrens manifeſtauit inſidias,& illam Tragediæ compoſitionem pariter enudauit,non duobus uel tribus, ſed multis admodum ſacerdotibus, quæ concinnata uidebantur inſinuans. Ait enim pro pecunijs illam ſe facere præſumpſiſſe calumniam. Iuſiurandum tamen nõ omnino fuiſſe falſum,quia ille infans,de quo iurauerat, filius erat cuiuſdam Euſtathij nomine fabri ferrarij.

Socrates. Tunc igitur in Antiochia grauis ſeditio in Euſtathij depoſitione cõmota eſt,& poſtea de epiſcopatus electione tantus ignis accenſus eſt,ut pene ciuitas uniuerſa periclitaretur,populo in duas partes diſſidente:& alijs quidem Euſebium Palęſtinæ transferri contendentibus in Antiochiam,alijs autẽ ſtudentibus ut reuerteretur Euſtathius. Erat enim in utraq; parte & populus ciuitatis,& militaris manus, & tanquam aduerſus hoſtes ita cuncti mouebantur,ut pene uſque ad gladios peruenirent,niſi Deus,& timor principis cohiberet. Nam Imperator ſuis epiſtolis ſeditionem compeſcuit. Euſebius autem Palęſtinæ repudiauit; quod admiratus Imperator ſcripſit ei propoſitum laudans,eumq́; beatum uocans, & quod non unius ciuitatis, ſed totius orbis potius digne decerneretur epiſcopus. Deinde autem per annos octo dicitur Antiochenę eccleſiæ uacaſſe ſedem. Tandem uero ſtudio inimicorum Nicęne fidei, ordinatur Euphronius.

VITA SYMEONIS ARCHIEPISCOPI SELEVCIÆ, ET CTESIPHONTIS, AC VSTAZADIS EVNVCHI, *& aliorum ſanctorum martyrum ſub Sapore rege Perſarum paſſorum, per Caſſiodorum Senatorem ſcripta.*

Habetur lib. 3. Hiſtoriæ Tripartitæ, cap. 1.

SOzomenus. In tẽporibus religioſi Principis Conſtantini,& Indorum gens,& Iberorum Chriſtiani dogmatis rudimenta ſuſceperunt. Sed & Armenios tunc primum audiui Chriſtianos effectos. Aiunt enim Tiridatem regem tunc gentis illius ex quodam mirabili ſigno Dei,quod circa eius domum euenerit,Chriſtianũ fuiſſe factum,& omnes ſimul eius ditioni ſubiectos una pręceptione iuſſiſſe,ut ſimiliter Deo colla ſubmitterent. Vnde & ad cæteros confines Chriſtianum dogma tranſiuit,& multitudine dilatatum eſt. Apud Perſas autem initium Chriſtianitatis exiſtimo celebratum,dum quidam eorum occaſione cõmercij ad Oſtroinos,& Armenios uenientes (ut fieri ſolet) ſanctis illis colloquerentur uiris,& eorum uirtutes experirentur. I

Cumq́ tempore procedente creſcerent,etiam eccleſias,& ſacerdotes pariter,cæteroſq́ miniſtros habere cęperunt. Hoc autem factum nõ mediocriter contriſtabat Magos,qui religionem Perſarum,ueluti quædam ſacerdotalis tribus,per ſucceſſionem generis ab initio cõmiſſam habere noſcuntur;afficiebatq́ id etiam Iudęos naturaliter quodãmodo Chriſtiani dogmatis inimicos. Quapropter accuſauerunt apud Saporem tunc regem,Symeonem archiepiſcopum Seleuciæ,& Cteſiphontis ciuitatum in Perſide regalium,tanquã amicus eſſet Cæſari Romanorum,eiq́ Perſarũ negocia propalaret. Credens autem derogationibus his Sapores,primũ quidem tributis immenſis Chriſtianos afficiebat,eo quod plurimos eorum agnoſceret, quod paupertatem magis eligerent, crudelibuſq́ uiris huiuſmodi exactiones iniunxit,quatenus ex egeſtate pecuniarũ,& nimietate exactorum uim paſſi,proprię religionis iura contemnerent.

Signum profectus fidei in prouincia, eſt habere eccleſias,et ſacerdotes pariter, cæteroſq́; miniſtros. At noſtri hæretici illas demoliuntur,uel in prophanas domos uertunt,hos autẽ fugant & perſequuntur. Cuius ſignum eſt hoc niſi defectus fidei?

Poſt hæc autem ſacerdotes,miniſtroſq́ dei gladijs minacibus interemit,eccleſias ſubuertit,& uaſa eorum omnia publicauit; Symeonẽ uero deduci iuſſit ad ſe,tanquam proditorem Perſarum regni, atq; religionis. Magi ſiquidem auxiliantibus ſibi Iudæis,eum feſtinatione ſanctas eccleſias deſtruebant. Symeon autem cõprehenſus,ferroq́ uinctus,ad regem uſq; deducitur. Quo uir effectus eſt magnus,& omni fortitudine precioſus. Nam cũ eum torquendum Sapores iuſſiſſet introduci,neque timuit, neq; adorauit. Pro qua re uehementius efferatus rex,inquiſiuit cur non adoraſſet;quippe quod prius facere conſueuerat. Ad quẽ Symeon: Prius quidem non uinctus adducebar,ut negarem ueri dei culturam,& nihil in hoc dubitans,quæ ſunt ſolennia regis,implebam;nunc autem phas mihi non eſt hoc agere. Veni nanq; pro noſtro dogmate, & pietate decertaturus. Hæc dicentem præcepit rex adorare ſolem,& facienti plurima ſe daturum cũ maximo honore munera compromiſit;reluctantem uero interminatus eſt eſſe moriturum,& omnium Chriſtianorum gentem. Cumq́ nec terroribus potuiſſet mouere Symeonem, nec mulcere promiſſionibus,ſed fortiter permaneret,nunquamq́ adoraret ſolem,ne proditor ſuę religionis exiſteret, pręcepit eum in uinculis retineri, credens eum poſſe

longo tempore inflecti.

Cumq́ duceretur ad carcerem, uidit eum Vſtazades ſenior quidam eunuchus, nutritor Saporis, & maior regiæ domus: Et conſurgens adorauit eum. Sedebat nanq; ante ianuas regis, quem Symeon increpauit iniurioſe, & cũ furore clamauit, auerſatuſq́ deſpexit. Is enim dum Chriſtianus eſſet, non ante multum tempus uim paſſus adorauit ſolem. Quo facto, repente flens eunuchus cũ gemitu quidem ueſtem clarã, qua indutus erat, exutus eſt, & lugubrem accipiens amictum, ante domũ regiam ſedebat flens, atq; gemens: Heu, inquit, qualem credam eſſe circa me deum, quẽ ego negaui, dum pro hac cauſa dudum amiciſſimus Symeon neq; uerbũ mihi reddiderit, & ſic auerſatus cum furore tranſiuerit?

Cumq́ hæc Sapores audiſſet, euocans eum, cauſam luctus inquiſiuit, aut ſi qua ei circa domum ærumna contigerit. Reſpõdens Vſtazades, ait: O rex, nihil in huius ſeculi domo infortunij paſſus ſum. Vtinam pro his, quæ mihi nunc euenerunt, in uniuerſas calamitates alias incidiſſem. Lugeo nanq; cur uiuo, qui dudum mori debueram. Video Solem, quẽ tibi parere uolens, nõ uoto meę uoluntatis, adoraui. Quapropter pro utroq; me mori iuſtiſſimum eſt, quia & proditor ſum Chriſti, & te quoq; decepi. Et ille quidem hæc dicens, iurauit cœli & terræ creatorem, ſuam ulterius non ſe mutare ſententiam.

Sapores autem admiratus eunuchi conſtantiam, amplius ſæuiebat aduerſus Chriſtianos, tanquã maleficijs hoc agere præualerent. Parcens autem Seniori, nunc lenitate, nunc minis, omni uirtute eum ſe ſubuertere iudicabat. Cumq́ nil ageret, Vſtazade profitente nunquam ſe fore ſic fatuum, ut præ deo creatore cunctorum, illa coleret potius, quæ a deo creata ſunt: tunc ira cõmotus, iuſſit gladio caput eius abſcindi. Cumq́ ducere tur ad necem, rogauit ſpiculatorem ut paululum ſuſtineret, tanquam aliquid regi mandaturus, & uocans quendam fidelium eunuchorum, iuſſit ut diceret hæc Sapori: Pro fauore quem hactenus a iuuentute habui circa ueſtram domum (o rex) patri tuo, & tibi miniſtrans ſtudio competenti, teſtibus non indigeo, tu nanq; bene noſti. Pro omnibus ergo quæ aliquando uobis impendi, redde mihi cõpenſationem huiuſcemodi, ne quis ignorantium putet me ſupplicium ſuſtinere, tanquã infidelem regni, aut male cuiuſpiam uoluntatis: ſed ut potius manifeſtum fiat, quod agitur, præco clamans denunciet uniuerſis, quod Vſtazades capite truncatur, nõ regis inimicus, ſed Chriſtianum ſe eſſe profeſſus, & deum proprium apud regẽ negare contemnens. Hæc quidem eunuchus regi nunciauit.

Porro Sapores ſecundum petitionem Vſtazadis pręconem clamare fecit. Exiſtimabat enim alios poſſe a Chriſtianitate reuocare Chriſtianos, ſi mente perciperent, quod nulli parceret Chriſtiano, qui ſenem nutritorem, & deuotum ſuę familiaritatis occideret. Vſtazades autẽ ſtuduit clamari cauſam ſuę necis, credens quod cum per errorem adoraſſet Solem,
2 multos Chriſtianorum deduxerit ad timorem: nunc autẽ cognoſcentes pro religione moriturum, imitatores multos ſuæ uirtutis efficeret. Hoc itaq; modo Vſtazades glorioſiſſima morte translatus eſt. Symeon autẽ id cognoſcens in carcere, gratificos pro eo hymnos obtulit Deo.

Feſtiuitas reſurrectionis, & Feria ſexta in qua annua ſalutaris paſſionis memoria celebratur.

Altera uero die, quæ erat ſexta feria ſeptimanę maioris, in qua ante reſurrectionis feſtiuitatem annua ſalutaris paſſionis memoria celebratur,

etiam

etiam Symeonẽ decreuit rex ferro perimere. Deductus enim rurſus e carcere ad Palatium regis, ualde intrepide loquebatur Sapori de dogmate, & nec illum, nec Solem ſuſtinuit adorare. Eademq́ die ſimiliter interimi iuſſi ſunt & alij centum in carcere conſtituti. Nouiſſime uero Symeonem occidi præceptum eſt, ita ut mortem uideret uniuerſorum. Erant etenim horum alij quidem epiſcopi, alij presbyteri, alij diuerſorum ordinum clerici. Cumq́ omnes ducerentur ad mortem, adueniens ſummus princeps Magorum interrogabat eos, an uellent uiuere, & regis religionem colere, & Solem pariter adorare? Cumq́ hanc nullus eligeret uitam, ſpiculatores circa necem martyrum laborabant. Symeon autem aſſiſtens confortabat uniuerſos, & de reſurrectione, & pietate loquebatur, atq́ de ſacris ſcripturis adhibens fidem, dicebat: Vitam quidẽ ueram eſſe ſic mori, mortem uero manifeſtam negare Deum: adijciens, quia poſt paululum, etiam nullo perimente, ſponte mors accidat. Hic eſt enim omnibus natis finis ineuitabilis. Poſt hæc autem perpetuitas non omnibus ſimiliter accidit, ſed uelut ex quodam pondere omnem rationem reddent homines huius uitæ, & eorum quæ bene geſſerunt retributionem, & pœnas malorũ ſine dubitatione recipient. Maius autẽ inter omnia bona nihil eſt, ac beatius, quam eligere mori pro Deo.

3 Epiſcopi, presbyteri, & diuerſorum ordinum clerici.

Hęc dicente Symeone, & tanquam filios edocente, in certaminibus ſacris (modo quo docebat) unuſquiſque exercitatus alacriter currebat ad necem. Cumq́ omnes centum ſpiculator trãſiſſet, nouiſſime uenit ad Symeonem, & Abdecallam, & Ananiam: ambo nanq́ ſenes, cani, ſub eius eccleſia conſtituti, cum eo fuerant cõprehenſi, & erant in uinculis. Tunc itaq́ Puſicius, qui ſuper omnes artifices regis erat, ibi cõſiſtens, & uidens Ananiam trementem cũ prępararetur ad necem, ait: Paululum (o ſenex) claude oculos, & ſecurus eſto, mox enim Chriſti uidebis aſpectũ. Cumq́ dixiſſet hoc, repente comprehenſus ductus ad regem, & Chriſtianus eſſe manifeſtatur, eo quod pro dogmate fuiſſet locutus libera intẽtione martyribus. Tunc rex extraneo quodam, & crudeli modo eum mori præcepit, ita ut perforata ceruice exinde linguam eius eijcerent. Hoc itaque facto, quibuſdam accuſantibus etiam filiam eius, uirgo ſacra tunc comprehenſa perempta eſt.

Sequenti uero anno, die quo paſſionis Chriſti memoria celebrabatur, & expectabatur reſurrectionis feſtiuitati, crudeliſſima Saporis pręceptio per omnem Perſarum cucurrit terram, morte condemnans eos, qui ſe profiterentur eſſe Chriſtianos. Quo tempore fertur ultra numerum, multitudinem Chriſtianorum gladio cecidiſſe: alios nanq́ per ciuitates, & uicos diligenter Magi requirentes, cęlatos inueniebant: alij uero ſponte, nullo dicente, ſemetipſos offerebant, ne taciturnitate Chriſtum negare uiderentur. Igitur cũ omnes Chriſtiani perimerentur, neq́ ulli parceretur, etiam multi in ipſis Regalibus ſunt occiſi, cũ quibus & Azanes eunuchus regi maxime gratus. Quod dum Sapores audiſſet, triſtis factus, hanc generalem peremptionem remouit, & ſolummodo præceptores religionis iuſſit occidi.

Illo ſiquidem tempore ægritudinem incurrente regina, Symeonis epiſcopi ſoror nomine Tarbua comprehenſa eſt cũ famula ſua pediſſequa, quas contigit teneri per inſidias Iudæorum accuſantium, quaſi malęficia

Reginæ feciſſent,propter Symeonis mortem. Regina uero (quũ ſoleant languentes huiuſmodi ſpebus aures accõmodare) ſuſpicata eſt uerã eſſe detractionem,& maxime a Iudæis factam: cum & ipſa ſimilia ſaperet, eoſq; ſine mendacio,& ſibi fauentes arbitraretur. Sumentes autem Magi Tharbuam,& alias mortis acerbę perculere ſupplicio. Stipitibus enim alligatas,ſerraq; findentes per medium,eas crudeli nece lacerauerunt,& quaſi expiantes reginam,per medios ſtipites tranſire fecerunt.

Ferunt autẽ iſtam Tharbuam ſpecioſam ualde fuiſſe,& a Magis quibuſdam adamatam,& latenter ad concubitum petitam,promiſſa merce de ſalutis ſuæ,& aliorum,ſi conſentiret ad uitium. Quæ nec auditum libidinis paſſa eſt ſuſtinere,ſed obiurgatorijs uerbis pro turpi petitione relatis,alacriter acceſſit ad mortem,ne proderet ſanctam uirginitatem.

Cumq; circumirent Magi,& principes eorum uniuerſam prouinciam ſecundum Saporis præcepta,ut ſacerdotes,& doctores dogmatis apprehenderent Chriſtiani, puniebant epiſcopos, & presbyteros,& maxime per regionem Adiabanorum. Hic nanq; locus eſt Perſicus,& plerunque Chriſtianorum. Hoc enim tempore & Acepſemã epiſcopum apprehenderunt,& multos clericorum eius;tenentesq; præſulem,ſufficere ſibi crediderunt,alios nudatos ſubſtantijs dimittentes. Iacobus autem quidam presbyter Ponti ſequebatur Acepſemam,& ſupplicans Magis,identidẽ meruit irretiri. Tunc enim & ſeni alacriter ſeruiebat, & eius cladem aliquatenus leniebat,plagaſq;,ut poterat,curare non deſinebat. Poſt paululum uero pęnis crudelibus eum Magi torſerunt, cogentes ut adoraret Solem. Quo reſpuente,miſerunt eũ rurſus in uincula. Sed & multos alios presbyteros,& diaconos habebant in carcere poſt flagella. Pauco tempore prætereunte,princeps Magorum de eis conſuluit regem:acceptaq; poteſtate,ut ageret quod uellet,ſi Solem non adorarent,mandauit eis in carcere regiam uoluntatem. Quibus aperte reſpondentibus,nunquam ſe fore proditores Chriſti,nec adorare Solem,ſic ut nulli parceretur,uerberibus eos laniauit. Cum quibus Acepſemas pro confeſſione dogmatis uiriliter eſt defunctus. Quidam uero Armeniorum,quũ eſſent obſides apud Perſas,corpus eius auferentes latenter,ſepulturæ debitæ tradiderunt. Alij uero,licet non minus flagellati,præter ſpem uixerunt:& nõ mutantes uoluntatem,denuo ad uincula ſunt reducti;cum quibus erat Aithales,cuius, dum nimis tenſus cederetur, humeri ſunt diſiuncti, ita ut mortuas poſtea manus portare uideretur,alijq; eius ori cibos offerrent. Sub hoc ſtaq; regno teſtimonio bonæ uitæ tranſlati ſunt presbyteri,diaconi,monachi,& ſacræ uirgines,& in alijs officijs eccleſiæ conſtituti,ac pro dogmate laborantes innumeræ multitudines.

Eodemq; tempore paſſus eſt unà cum Marea Bichor epiſcopus,atq; clerici circiter ducenti & quinquaginta,qui cum eo capti a Perſis fuerant comprehenſi. Tunc etiam Mileſius nomine,martyrio coronatus eſt,qui primũ quidem militabat apud Perſas, poſtea uero relicta militia conuerſationem æmulatus eſt Apoſtolicam. Dicitur enim,quod,dum in ciuitate Perſica epiſcopus fuiſſet ordinatus,multa ſæpe ſit paſſus,& uerberatus, atq; tractus,uirili mente ſuſtinuerit. Cumq; nulli potuiſſet illic ſuadere ut Chriſtianus eſſet, grauiter, ferens maledixit ciuitati, & exinde diſceſſit. Poſt paucum uero tempus primatibus eius loci in regem peccantibus ſu-

perueniens exercitus cum trecentis elephantis ciuitatem ſubuertit,& uelut deſolatam regionem arantes ſeminibus tradiderunt. Mileſius autem epiſcopus ſolummodo peram circunferens,quæ ſacrum codicem euangeliorum habebat,perrexit orationem facturus ad Hieroſolymã,& inde in Ægyptum,ut uideret monachos ibidẽ conuerſantes. Qualis igitur iſte ſanctus,& miraculorum fuerit operator Syri ſunt teſtes, qui eius actus, uitamq; ſcripſerunt. Fertur itaq; eorum,qui tunc martyrio coronati ſunt ſub regno Saporis,uirorum,ac mulierum fuiſſe milia quaſi ſedecim.

Theodoretus. In perſide uero fautoribus pietatis Conſtantinus Auguſtus ſponte proſpexit. Agnoſcens enim eos ab impijs uehementer affligi, eorumq; regem erroribus ſæuientem diuerſa eis inferre pericula, ſcripſit ei per legatos,qui tunc aderant,monita pietatis, rogans ut cultores Dei apud eum digno honore potirentur. Sed melius ſtudium pij principis per eius literas ualebit agnoſci.

Sacratiſſimam cuſtodiens fidem,ueritatis luce participatus ſum:luminis ueritate gubernatus, ſacram cognoſco fidem. Deniq; per hæc (ſicuti res ipſæ confirmant) uenerabilem religionem eſſe conſpicio, & doctrinã agnitionis ſanctiſſimi Dei omnibus offerentem,huiuſmodi cultum me habere profiteor:quia huius Dei uirtutem in auxilio habens,inchoans a finibus Oceani,omnem terrarum orbem firmiſſima ſpe ſalutis obtinui, ita ut uniuerſi, qui per tot tyrannos cladibus quotidianis fuerant ſubiugati, & ad obſcuritatem uſque perducti,reſumentes cõmunium rerum uindictam,rediuiua quodammodo curatione reſurgerent. Hunc deum colo, cuius ſignũ deo dicatus meus exercitus portat in humeris:& a quo dum iuſto ſermone aliquid poſcitur,impetratur. Ex ipſis autem trophæis inſignibus beneficia repente ſuſcipio. Hunc itaq; deum immortali memoria me honorare profiteor,eumq; ſumma,puraq; mẽte ſuper omnia eſſe credo. Hunc inclinatis genibus inuocabo, fugiens cunctum abominabilem ſanguinem,& odores horribiles,ac fugiendos,omnemq; terrenam flammam nimis euito. Quibus omnibus nephandus,& ineffabilis error multos gentium,ac genera uniuerſa proſtrauit, & inferno contradidit. Quæ enim deus omnium propter hominum prouidentiam ſua clementia utilitatis cauſa produxit in mundum, hæc ad uniuſcuiuſq; deſiderium trahi non patitur. Sed puram tantummodo mentem, & immaculatam animã ab hominibus exigit; uirtutis,& pietatis actus exquirit; manſuetudinis, & clementiæ delectatur operibus, mites amat, habet odio turbulentos, diligit fidem,punit perfidiam,omnemq; potentiam cum faſtu deſpicit,ſuperborum punit aſperitatem,ad faſtum eleuatos interimit,humilibus autem,ac patientibus digna retribuit. Sic itaq; etiam regnum iuſtum magni pendens adiutorio ſuę uirtutis extendit, ſapientiamq; regiam pacis tranquillitate cuſtodit. Non ergo uideor mihi errare frater mi,hunc eſſe confitendo deum omnium principem, atque patrem,quem multi regnantes apud nos uęſanis erroribus ſeducti, denegare tentarunt. Sed illos omnes finis comprehendit exitioſus,ita ut omne genus hominum poſt eos exurgens,clades eorum pro maledictionis exemplo præponere uideatur. Horum igitur unum eſſe reor Valerianum,quem uelut quædam uirga iracundię diuinæ de noſtris terris expellens,ueſtris partibus tradidit puniendũ. Qui ſcilicet uerecundiæ ſuæ nobiliſſimum apud nos trophæum demon-

ſtraſſe cognoſcitur. Sed hoc quidem in bonam partem conuerſum eſt,ut in noſtro ſeculo huiuſmodi ſupplicium fieret manifeſtum. Vidi nanq; & ego illorum finem, qui nuper nephandis præceptionibus deo deuotum populum turbauerunt. Quapropter multas deo refero gratias,quoniam integra prouidentia omne genus humanum, colens legem diuinã, reddita ſibi pace decenter exultat. Vnde etiam nobis ipſis credo,quoniã optime,cauteq; uniuerſa proueniunt,quãdo per illorũ puram,probabilemq; religionem,diuinamq; concordiam, uniuerſa in ſe dignantur erigere. Igitur de tali hominum collegio, ideſt Chriſtianorũ (pro quibus omnis eſt mihi ſermo) quã me libenter credis audire, quando etiam eminentia loca Perſidos per eos amplius ꝙ cupio decorantur. Tum ergo optime gubernaueris,ſi fueris ſicut illi,& habueris cõmune,quod illi.Sic enim habebis omnium dominum mitem, placidumq;, atq; propitium. Hos igitur quoniam tantus,ac talis exiſtis, cõmendo tibi, quoniam & pietate probaris inſignis. Hos dilige cõpetenter,& facito clementiæ tuę participes, tibi ſimul & nobis præbiturus gratiæ immenſa iura per fidem.

Hæc igitur optimus Imperator pietate decoratus egit, curam non ſolum ſubiectorum habens, ſed etiam eorum, qui ſub alienis gubernaculis regebantur. Quapropter & ipſe diuina protectione potitus eſt, & Europam uniuerſam,atq; Africam,ſuper has etiam maximam Aſię partem tenens,ſubiectas habuit ubiq; deuotas. Sed etiam Barbarorum,alij quidẽ ſponte ſeruiebant,alij deuicti.Vbiq; triumphi uidebantur, & Victor cernebatur in omnibus Imperator.

VITA BEATI NICOLAI MYRENSIS EPISCOPI, PER LEONARDVM IVSTINIANVM SCRIPTA.

LEONARDI IVSTINIANI PATRICII VENETI IN BEATI NICOLAI MYRENSIS EPISCOPI

Vitam è Græco in Latinum tranſlatam ad Laurentium eius fratrem urbis Venetiarum Patriarcham Præfatio. 51

CVm ætatis noſtræ ingenia mecum conſidero, Laurenti frater,ea uidelicet,quibus uetus illud & expolitum ſcribendi genus in cultu eſt,ſoleo equidem Chriſtianã gentem (ſi dicere fas eſt) nonnihil infortunatã putare.Nam cum in illa tot præſtantiſſimi fuerint in omni primaria laude uiri, ut nulla ſit cum illis gentilitas comparanda, uix quiſquam tamen eiuſmodi ſcriptorum eſt, qui non ipſe malit gentilium,quam ſanctorum noſtrorum facta literis celebrare. Id autem cur ita fiat,non certe ſatis intelligo.Nam cum Chriſtianam fidem plane profiteamur,eoq; cenſeri nomine,& felicitati nobis imputemus & laudi,quid cauſæ dici poteſt,cur aliena malimus etiam à pueris decantata, ꝙ noſtra haud ſatis cognita glorioſe,& utiliter illuſtrare? Nam Metellis,Catonibus,Lycurgis,Epaminundis,cæterorumq; gentilium illuſtribus factis pene referta ſunt omnia,nec noua indigent laude,in quibus exprimendis cũ græce,tum latine ſumma certauerunt ingenia.At noſtrorum niſi paucorũ admodum iacet memoria, quorũ præter nomina nihil ferme celebre eſt.

Non

Non enim Criſpos,aut Xenophontas,aut ex illa cohorte quenq; uitæ,fa
cinorumq; ſuorum interpretem habuere. Nam ad nominis celebritatem
poſteritati diutiſſime cõmendandam, quis neſciat, non tam referre, qui-
bus quiſq; moribus,qua uirtute,quibus rebus geſtis antecellat,ſed mul-
to maxime quem ſactorum & laudum ſuarum præconem ſit habiturus?
Vnde Lyricum illud: Vixere fortes ante Agamemnona multi; Ignotiq;
longa nocte,carent quia uate ſacro. Scite igitur Alexander diuinitatis cu
piditate incenſus,ſtatuas ſuas ab alio quoquã fieri, ꝙ a Lyſippo uetuit,
quia illius opera,ob incomparabilis artis præſtantiam, immortalia fore
putabat. Ita non tam res ipſæ ſcriptorem, ꝙ ſcriptor illas celebres,atq;
longæuas facit. Quod ſi Hieronymũ,aut eloquentem alterum cæteri no-
ſtri fuiſſent cõſecuti,legerentur illi profecto eo ſtudio,ac uoluptate,qua
Paulum eremitam,& Hilarionem,quorum uitæ ſplendor pari ab illo uer
borum luce,& uenuſtate ornatus eſt. Nempe Paulos, & Hilariones ha-
beremus innumeros,non eos haud æqua cum illis felicitate,aut fortuna,
ut ſcriptorem eloquentiſſimum nãciſcerentur, ſed uoraginem neſcioquẽ,
aut alios indiſertos e turba,quorum ſi fidei eloquentia par fuiſſet,ſancto-
rum noſtrorum præclara facinora,non modo per uulgus, uerum longe,
lateq; per docta ingenia uolitarent. Et omnium uirtutum exempla pete-
remus ab eis,quandoquidem mille nos habemus ex noſtris, quos ſingu-
lis gentilibus opponamus: nec uiros modo,ſed & mulierum cateruas pro
feramus,forti perpeſſas animo, quæcunq; ſcriptores priſci paucis in uiris
tantopere laudauerunt. Adde quod externarum gentium uirtus magna
quidem ex parte fucata fuit,nec tam uirtus ꝙ ſimulachrũ uirtutis,& ſpe-
cies appellanda. Nam ſi magnitudinem animi,ſi ſapientiam,ſi continen-
tiam,æquitatem,liberalitatem,cæteraſq; reuera uirtutes quærimus,haud
facile dixerim,in aliĳs illas,ꝙ in ſanctis noſtris ſplendidius eluxiſſe. At ſan
cti (dicet aliquis) non duxerunt exercitus,non acies inſtruxerunt,nõ claſ-
ſibus,non prælĳs,non oppugnationibus deniq; urbium præfuerunt. Non
eſt omnino id quidem,fuiſſe tamen concedamus,& hæc eadem fateamur
præclara putari debere. Sed per Deum immortalem cui tandem uſui,aut
cuiuſmodi hominibus iſta dicuntur? Quotus enim quiſq; legentium illa
fuerit,qui aut claſſis præfectum,aut inſtructorem certaminũ,aut urbium
oppugnatorem futurum ſe putet? O dementiam ſingularem. Ego qui
nunq; uiſurus exercitus ſim,quibus artibus acies diſponantur,multo didi
cerim ſtudio;quo uero pacto ſuperbiam conteram,iram extinguam, aua
ritiam,reliquaſq; animi peſtes proſternã,ex his ſcire neglexerim, qui hoc
cõmune omnium bellandi genus ſcire percalluerunt. Quid igitur? Impro
babimus'ne ſtudium eorũ,qui noſtro ſeculo eiuſmodi uigilias uigilarunt,
& multorum gentilium facta ſcripſerunt? Nõ auſim id ego quidem,neq;
unus pluribus temere bellum indixerim,& his potiſſimum,quos mihi uel
neceſſitudine ſtudiorum, uel officiorũ cõmuni interceſſione coniunctos
puto. Cæterum pertinax affirmarim præſtitiſſe noſtrorum,ꝙ alienas ui-
tas conſcribere: Aut ſi alienæ ſcribendæ fuerint, non debuiſſe noſtras o-
mitti. Nos itaq;,qui dudum aliorum inſtitutũ ſecuti nonnulla gentilium
facta literarũ monumentis mandauimus,nunc,te hortante,Laurenti fra-
ter,hunc quẽ laudamus,morem inibimus. Me etenim quotidie pro tua
incredibili pietate admones, ut ſtudia, cogitationeſq; meas ad beatam

uitam, animiq; immortalitatem adipiſcendam potiſſimum conferam, & poſt longam nauigationem aliquando de portu cogitem. Nullius autem in omni re, quæ ad bene beateq; uiuendum pertineat, maior mihi debet eſſe auctoritas, q̃ tua, qui præter incontaminatam uitæ integritatem ab ineuntibus annis ſuſceptã, mihi natura frater es, cura & ætate pater, Dei miſeratione Antiſtes. Neq; me uerbo tantum doces, ſed exemplo magis, qui inter maximas epiſcopatus tui occupationes, & Venetorum, alienigenarumq; quotidianos acceſſus, ſacrarum literarum ſtudia ſcribens non intermittis, ne libri, quos priuatus plures edidiſti, teſtentur te in negocio ea mentis, & cogitationum poteſtate carere, qua in ocio perpetuo fruebare. Tibi igitur morem gerens, magni Nicolai uitam ſcribere orſus ſum. Neq; omnia in eum libellum congeſſi ſed ea tantum, quæ apud Græcos idoneos, maxime apud Simeonem cognomento Methaphraſtẽ, de illo ſcripta, & eccleſijs probata inuenimus. Nam quæ de ipſo feruntur, tum uetera, tum noua miracula, neq; numero, neq; magnitudine modum habent. Hunc autem potiſſimum exprimendum tibi delegi, partim quia iocunda ea lectio eſt, & digna certe, quæ de epiſcopo ab epiſcopo accurate legatur, partim ut uiro ſanctiſſimo de Venetis optime merito aliquam meę patrię nomine gratiam reddam. Noſtros enim homines, & nauigantes in primis, tanta proſequitur pietate, tãta miſericordia, ut iure poſt beatiſſimum Marcum, hunc alterum noſtra ciuitas ſibi patronum colat. At cum pro ſuſceptis ab eo muneribus, alij cæreas, alij argenteas ſtatuas ferant, ego hanc illi longe nobiliſſimam ſtatuam dedicabo, quæ non modo corporis, cæterum (quod multo præſtabilius eſt) animi & uitæ pulcherrima liniamenta immortaliter exprimat. Nec erit (ut ſpero) inanis hic noſter labor, ceu in ſcribendis gentilibus quondam fuit. Nam in eũ hoc munus contulimus, qui cum inter primos gratiſſimus fuerit, plus poteſt nobis mortuus nunc e cœlo, q̃ uiuens quiſq; in terris prodeſſe.

INCIPIT VITA SANCTISSIMI CONFESSORIS NICOLAI, COGNOMENTO MAGNI,

ac Myrenſis Antiſtitis admirandi, Feliciter.

PAtaram rerum ſcriptores tradunt, urbem fuiſſe in terra Lycia nobilem inter primas: Eiq; ſi cætera defuiſſent ornamenta, quibus tamen plurimis affluebat, poterat ſane uel hoc uno nobilitari præcipue, ꝙ Magnum Nicolaum Myrarum epiſcopũ tulit, uirum profecto, quẽ in Republica Chriſtiana nemo prope ſanctorũ omniũ in omni uirtutum laude facile anteiret. Nam Pataræ natum illum cõſtat, & claro quidem genere. Mater eius fœmina fuit ſanctiſſima, atq; grauis. Patri uero non tam uitę ſplendor, q̃ integritas, non tam populi q̃ Dei cultus, non tam diuitiæ q̃ elemoſyna fuerunt in precio. Mundi itaq; relictis illecebris, nullum erat illis, niſi bonarum actionũ ſtudium, atq; uoluptas. Hi tanquã lignum plantatum ſecus decurſus aquarum in tẽpore ſuo ſpecioſiſſimum edidere fructum, infantem uidelicet hunc, cuius cœleſtis indoles futuræ uirtutis præſagium præſeferret. Illum autem primum mater pariter atq; poſtremum tulit, Infœcunda poſthac cũ chariſſimo coniuge

perſeuerans,ſiue deſperante natura per illos poſſe huic ſimilem alterum in lucem producere,ſiue ut puer hic multiphariam Baptiſtę ſimilis in hoc quoq; cum illo quodãmodo conueniret. Ille enim infęcundæ matris diſſoluit uterum, atq; ſterilitatem: Iſte fœcundæ matris uterum obſtruxit. Sic itaq; parentum diligentia omnis,ſtudia,& uoluptates in hunc unum diuinę ornandum,inſtituendumq́; ſunt collectæ,ut quẽ carnaliter genuerant,ſpiritualiter educandum,& omnibus ſanctiſſimarum inſtitutionum ornamentis exultum,admirabilem cunctis mortalibus redderent.

Infantem autem hunc quis dubitet,in ipſo ſtatim natiuitatis exordio, diuino fuiſſe numine afflatum,ſanctificatumq́;, qui non prius uiuere, q̃ Deum uenerari, nõ prius comedere,q̃ ieiunare cœpit? Compertũ enim habemus,illum,cum reliquos dies,noctesq́; omnes nutricis ubera ſuggeret crebro,quarta tamen,ſextaq́; feria niſi ſemel duntaxat, & id ueſperi quidem lac uoluiſſe guſtare. Atque hoc ſemper certo,immotoq́; ſeruauit ordine,ut nullis poſſet blanditijs,nullo nutricis lenocinio,nulla naturę neceſſitate a ieiunio cœpto deflecti. Quamobrẽ uel improbum quenq; bonarum rerum interpretem plane fateri oporteat,non fortuitu illud aut intemperie ſtomachi factum eſſe,ſed quaſi conſulto,& Dei afflante ſpiritu. O miraculum ſingulare,& inter rara omnium ſeculorum ſpectacula per eccleſias merito decantatum,& dignum uiuendi principium,cui tam excellens uita ſuccederet; quandoquidem creſcentibus annis,debebat eius quoque uirtutibus,tum natura,tum ſtudio, & gratia patris, fieri acceſſio admiranda.

Nicolaus infantulus quarta & ſexta feria ieiunabat. ſemel in die lac ſuggens,et id quidem ueſperi.

Poſtea enim q̃ e pueritia exceſſiſſet,caſtiſſimos mores,& diſciplinam ab optimis acceptam parentibus in melius redigens, ipſe quoq; ſuapte natura,& ingenio non deſinebat, uelut generoſa quædam,& fertilis gleba, nouos quotidie honeſtatis, & pietatis fructus edere. Inde ætate poſcente,ad capiendum animi cultum traditur ſtudio literarũ. Vbi tum ingenij magnitudine,tum uelocitate diſcendi,breui admodum æuo multa ingenuarum diſciplinarum ſcientia imbutus ab omni humanæ laudis cura abhorrebat. Æqualium uero ſodalitates,conuiuia,conſuetudines uitabat omnino,quia in illis cerneret ſicut feſtiuitatis multum, ita plurimum eſſe intemperantiæ,atq; periculi. Mulierum non modo colloquia,uerũ etiam conſpectum,tanquã iuuenilis animi peſtilentiſſimam labem fugiens,totum ſe honeſtati,pudicitięq́; addixit. Libidinum uero,& carnis incendia, quibus æſtuare plerunq; omnes adoleſcentes ſolent,quotidiani labores, ieiunia,uigiliæ extinguebant. Talibus inſtructum artibus,totum ſeſe accepimus ad Chriſti ſeruitium contuliſſe. Schola illi erat, ac diuerſorium Dei templum, ut ſe dignum pararet templum, in quo Deus ipſe pernox & perdius habitaret. Neq; bonarum diſciplinarum ſtudia aut legendo, aut audiendo,aut meditando intermittebat. In quibus tantum excelluit, quantum Magno futuro Antiſtiti opus erat. Sed quo uita recta doctrinis omnibus longe maxime pręſtabilior eſt,eo plus in componendis formandiſq́; moribus nauabat operæ ac laboris,quo iuuenilis,fluctuantiſq́; ætatis inconſtantiam ſenili quadam firmaret grauitate. Quẽ enim admodum non illud ſenium laudamus,in quo non emineat par ſenio,& annis modeſtia,ſic etiam ſolemus iocunde admirari,multaq́; laude dignã exiſtimare adoleſcentiam, quæ plane didicerit eiuſcę ætatis cõpeſcere mo-

Libidinum & carnis incẽdia, labores, ieiunia & uigiliæ extinguebant.

tus,& ſenectutis grauitatem,ac modeſtiam retinere.Eſt enim ſi iuuentus in ſene turpis,ita pulcherrima quidem in adoleſcente ſenectus.

Habuit autem Nicolaus auunculum, nomine Nicolaum, a quo nunc noſtrum arbitror id nominis uſurpaſſe. Is cum nepotem animaduerteret religioni & ſanctimoniæ deditum,mundo ſe penitus abdicaſſe, parentes hortatur,ut adoleſcentem ſacerdotalibus ſacris initiari permittant. Illi in ſententiam uenere faciles. Cur enim gratos homines pigeat reddidiſſe, quod gratis acceperint,& fidelium more debitorum,æs alienum cũ ipſa
3 etiam uſura perſoluere? Nam in ueteribus memorijs ſcriptũ inuenimus,

Parẽtes Nicolai multa prece & lachrymis a deo hunc filiũ impetrauerunt.

Nicolai noſtri parentes aliquandiu ſteriles, & propemodum de ſobole deſperãtes multa prece & lachrymis a Deo hunc filium impetraſſe;atq; illum propterea Deo,qui dederat,reddidiſſe libentius. Perhibent autem auunculum, ſancto afflatum ſpiritu, de nepote uaticinantem præciniſſe in illo cœleſtium donorum redundantiam.Cũ enim initiaretur,ad aſtantes conuerſus: Nouum,inquit,fratres,terris ſolem oriri uideo;& humano generi grande ſolatium comparari:O gregem felicem,qui hunc ſibi paſtorem ſit habiturus. Hunc enim uidebitis errantes oues ad pietatis paſcua reuocantem; Hunc periclitantibus ſalutem,calamitoſis opem,laborantibus præbere quietem. Neq; ſecus,atq; iſte prædixit,omnia eueniſſe inſequens ſermo docebit. Nulli autem mortalium admirabile uideri debet, uel nepotis præclara facinora uſqueadeo mundum illuſtratura, ſui ſplendoris uatem aliquẽ habuiſſe, uel auunculum prophetandi ſpiritum meruiſſe,quem admirandæ uitæ integritas Eccleſię iudicio inter cęli Sydera collocauit. Nam duos fuiſſe Nicolaos conſtat,auunculum illum,hunc nepotem,ſanctos ambos,epiſcopos ambos,illuſtres ambos:quanquam longe illuſtrior quidem nepos eſt habitus,is,cuius nunc uitam, & facta conſcribimus, cuiq; propterea Magno cognomen fuit. Igitur factus ſacerdos morum & uitæ ſeueritatem pariter cum dignitate augendam pu-
4 tauit,naturæ ſapientiam imitatus,quæ arbores ipſas,quo ſe celſius in cœlum tollunt,eo altius demiſſis in terram radicibus,firmiores reddit. Sacerdotij autem quis dubitet ſolidiſſimas eſſe radices,integritatem uitæ,miſericordiam,pietatem,continentiam,ſobrietatem,reliquaſq; uirtutes id genus,quibus potiſſimum propius ad Deum acceditur? Itaq; corpori ſuo

Solidiſſimæ ſacerdotij radices,inter quas eſt continentia.

5 bellum indicit,non quod illud necaret,aut contereret, ſed quod domitũ & omni petulantia exutum redigeret in ſeruitutẽ. Igitur ſomno,& quotidiano cibo, quantum ratio permittebat, detrahit, ieiunijs, nocturniſq; uigilijs ſolito plus indulgens,uino parciſſimo utebatur, ſæpius aqua ſola contentus; Veſte ſi non ſordida,ut hypocrita,& uanus oſtentator,nullo tamen conſpicua luxu deinceps eſt uſus. Crebrior illi fuit ad delubra aditus. Nulla penitus,niſi ſacrarum literarum lectio. In uultu, & geſtu modeſtia maior. Sermo rarior,& grauis quidem,& qui nihil haberet inanitatis & fuci: ut his præditus ornamentis uideretur in corpore mortali immortalium uitam degere.

Nicolai abſtinentia, ieiunia,& uigiliæ.

Veſtium eius modeſtia & humilitas.

6 Per id autem temporis Nicolaus auunculus templum nobile,ſub ſacræ Syon nomine ſtruit,eiq; pari dignitate monaſterium addit. Cui cum de præficiendo gubernatore pro rei amplitudine cogitaret, uiſum eſt id negocij nepotis curæ,ſapientiæq; cõmittere, tũ ut admirabiles eius uirtutes uſu,& exercitatione uegetiores redderet,tum quia nemo erat in prõptu,

Auunculus Nicolai tẽplum nobile cõdidit, eique pari dignitate monaſterium addit.

qui rem illam aut ſapientius,aut ſanctius,aut diligentius gubernaret.Nepotem itaq; præfecit,eiq́; plurimos pręſtantes adiungit monachos,ut uelut in re militari,& Imperatorem exercitus,& exercitum Imperator pari uirtutum cultu,& uoluntate haberet. Hoc itaq; munus ita Nicolaus adminiſtrauit,ut dignitatem monaſterij gubernatoris præſtantia facile ſuperaret.In eoq́; perſtitit,quoad ipſe uiſendorum ſacrorum locorum gratia in Palæſtinam eſt profectus. Quod iter paulopoſt pluſculis attingemus.Sed me iam uideo de narrationis ſemita declinaſſe.Prius enim q̃ de monaſterio dicerem,erat de parentum interitu, & hæreditatis diſtributione dicendum.Quem locum nunc paucis abſoluamus.Parentes eius in illius peſtilentiæ uaſtitate, quæ Lyciam ea tempeſtate depopulata eſt, intra triduum morientes,hęredem illum teſtamento inſtituunt.Quorum mortē omni officio,ac pietate ita eſt proſecutus,ut nihil omitteret, quod ab amantiſſimo filio parentibus optimis præſtari par ſit. Hæreditatem igitur adiens,& non tam poſſeſſorem ſe,q̃ hęreditatis diſpenſatorem relictum intelligens,cœpit,non quomodo patrimonium augeret (id quod pleriq; omnes mortales factitant) cogitare,ſed quo pacto patrimonium ſeminando,uberiorē ſibi frugem in cœlo colligeret.Quid enim aliud agat uir conſtans,& ſapiens,qui ab ineunte ætate funditus ex animo terrenas eiecerat cupiditates,niſi ut duriore iam ętate contemnat,quod teneris annis animo magno, & excelſo contempſerit, ne uitæ præclara exordia a ſuccedentis ætatis actionibus diſſentirent. Itaque non ad congregandas diuitias,ſed ad congeſtas diſpertiendas animum appulit, ut nil aliud patula manus,q̃ egenum & pauperem cogitaret. Cæterū quemadmodum tellus ipſa omnium longe liberaliſſima,herbis, frugibus, arboribus'ue ſic alimenta,atq; uitæ pręſidia porrigit, ut nemo quidem omnino id ſentiat, ita noſter hic egenorum alumnus clam quidem, & nullo ſciente mortalium,miſericordiam ſuā incredibili ſtudio in pauperes exercebat. Cuius reliquas eleemoſynas intelligemus facilius, ſi hoc unum è pluribus celebre illius factum ſubijciemus.

Fuit Pataræ uir genere nobili,qui (ut fert humanę felicitatis fragilitas) ab honoribus in contemptum,a diuitijs in egeſtatem deciderat. Ei erant tres filiæ, corporis formæq́; uenuſtate, & morum elegantia longe præſtantes,uirgines omnes,& quarum ætas (ſi patris calamitas nō obſiſtat) nuptias flagitaret. Has inops pater omni rerum egeſtate calcatus,nō modo uiro tradere,ſed ne alere quidem quoquo pacto poterat: neque ſpes ulla miſerum hominem ſolabatur, qua quotidiæ creſcentis inopiæ uim perferret. Heu rem dictu fędam, heu quo mortalium mentes inſuperabilis uis egeſtatis impellit. Tetrum,atrox,immane facinus patrem (paternæ pietatis memorem'ne,an immemorem potius dixerim?) exagitat filiarum decus,ac pudicitiam deferentem, ut natis eſurientibus nō deeſſet. Cœpit enim de illarum uirginitate alienæ proſtituenda libidini cogitare,ut turpiſſimo, & flagitioſo quæſtu uitam pereuntis familiæ tueretur. Iam ueſana fames reluctantem patris animū ægre perfregerat. Iam crudele, & humanis indignū luminibus ſpectaculum parabatur. Quid enim tam ualidum eſt,tamq; munitum, quod neceſſitas non proſternat? Sed affuit de cœlo miſerator dominus,qui eſcam daret timentibus ſe; qui patris in filias inuitam crudelitatem nō pateretur; qui uirginum caſtiſſimæ

lachrymas miſeratus a tam fœtido flagitio liberaret. Sed quo pacto id facies dulciſſime Deus, uniuerſæ miſericordiæ pater, & fons, aut quo mi niſtro auxilium tuum oppreſſæ familiæ porriges? Angelum profecto tute tibi Nicolaum delegiſti, quo nemo mortalium eſſet, qui tua iuſſa melio ri aut ſtudio, aut conſilio, aut pietate perficeret. Tua igitur miſeratione fa ctum eſt, ut crudele conſilium famulus tuus, neſcio quo, niſi te uolente, ſentiret, cuius animus tum rei atrocitate, tum inſita pietate cõmotus, in auxilium periclitantium totus accingitur. Stimulabant miſericordem ani mum eſurientis familiæ lachrymæ. Stimulabat caſtarum puellarum pro ſtituenda uirginitas. Stimulabat amantis patris miſericordia, qui in pudi citiam inuitus agebar, ne in uentrẽ crudeliter agere uideretur. Sed ſeruus tuus, qua ratione Deus impleat præcepta non uidet. Cum enim iubeas miſericordes nos eſſe, uetas tamen ſiniſtram ſcire, quid faciat dextera no ſtra. Ardet animus miſericordiæ faciendę ſtudio, ſed humanum ſui bene ficij teſtimonium refugit: quippe qui tibi ſoli, benefactorum gratiſſime retributor placere conetur. Tantum enim uir Dei ab omni humanæ lau dis deſiderio abhorrebat, ut quantum cæteri ſua maleficia, tantum ipſe iſte beneficia ſua celare ſtuderet. His agitatus ſtimulis impiger animus, credo te, domine, inſpirante, intẽpeſtæ noctis ſilentio e ſtrato proſiliens, auri haud mediocre pondus ſacculo belle inſutum ſumit, domo egredi tur clanculum, miſerandæ familiæ domum tacitus adit, circunſpectat ſa gaciter omnia: animaduertit tandem, luna ipſa adiuuante, feneſtram apertam paululum: Ea cubili inſeruiebat, in quo infelix pater membra quieti tradiderat. Tunc Nicolaus pulcherrimam ſibi a Deo oblatam oc caſionem ratus, auro per feneſtram immiſſo, domum ſe ſtatim proripit. Mane pater, auri comperto miraculo, ſtupens, cum tanti muneris dato rem ſuſpicari non poſſet, dæmonum eam eſſe, aut callidi cuiuſpiam ho minis fallaciam putat, adulterinoq́ credit ſe luſum auro. Inde cum aurum digitis contrectaret, iamq́ rei cognoſceret ueritatem, incredibili lætitia geſtiens, lachrymas ubertim effundit. Miratur rem, animo uerſat omnia. Et cum humanum benefactorem coniectare non poſſet, in Deum hoc muneris transferens; Quid faciam nunc miſer, inquit, ne tanti beneficij ingratus arguar? Certum eſt peccatum meum diluere, & impio me, ac nefario ſcelere expiare. Filiam, in cuius pudicitiam crudeliſſime ſæuiebã, a fœdo periculo emam. Aurum uirginem redimat, quæ meo ſcelere auri gratia perdenda erat. Hæc itaq; ſecum reputans, primam ex tribus filiam honeſto marito locat. Nicolaus non minus dato, q̃ ille accepto munere gaudens, ubi uirginem uidet a periculo liberatam; liberabo, inquit & re liquas; auriq́ tantundem noctu, ut antea, per parentem feneſtram im mittit. Diluculo pater cum ſecundum aurum inueniſſet, uix ſui compos humi ſupplex ſeſe proſternit. Tum ora pectuſq́ largis irrigans fletibus: Deus, inquit, miſericors, eſurientium liberalis alumne, fac (quæſo) domi ne, ut ſciam quo miniſtro tu flagitiorum meorum periculum ſuſtuliſti, ut te, domine, in illo laudem, te in illo magnificem, te in illo contempler, Do mine, qui me iampridem ſanguine tuo redemiſti, & nunc auro pereun tem familiam redimis. Oſtende mihi diſpenſatorem hunc tuum, & An gelum profecto in terris, cuius ope ecce ſecundam quoq; filiam, diabolo crudeliter maritandam, ſancto connubio honeſtabo. Hæc cum dixiſſet,

non prius deſtitit, quàm alterum quoque generum ſibi aſſciuit, nec minore certe gaudio duplicis coniugij celebrati, quàm ſpe tertij quoque propediem celebrandi. Iam enim tantum ſibi de Dei miſericordia pollicetur, ut ſeſe putaret tertiæ quoque filiæ dotem tenere manibus. Ita ab inferno ereptus homo noctes dieſque perpetuos ereptoris ſui deſiderio æſtuabat. Statuitque noctes inſomnes per excubias ducere, quoad, quiſnam eſſet hic exploratum haberet. Nec minus admirabilis noſter tertiam quoque filiam nuptijs tradi cupiebat. Profunda itaque nocte ueniens tacito (ut aſſolet) pede, per eandem feneſtram tertiam introiecit dotem. Ac peruigil pater decidentis auri ſtrepitu monitus, quanta poteſt pedum uelocitate proſiliens, Nicolaum tandem fugientem aſſequitur, comprehendit, tenet, atque illius pedibus aduolutus redemptorem ſuum, adiutorem, ſaluatorem pereuntium animarum flens gaudenſque compellat. Niſi enim miſerationes tuas, inquit, miſericors excitaſſet dominus, dudum iam perierat infelix cum tribus infelicioribus natis pater, ſed clementiſſimus Dominus per te ſaluauit nos, & a crudeli peccati caſu liberauit dominus, ſuſcitans inopem è terra, & de ſtercore erigens pauperem. Talia lachrymantem, beatoſque oſculantem pedes, Nicolaus ægre compeſcuit, qui cum beneficium ſuum quanta potuit humilitate attenuaſſet, multis tandem adiurationibus, ut rem nulli mortalium pateſaceret, fruſtra precatus eſt. Vna igitur hæc ex innumeris prope miſericordis hominis huius eleemoſynis. Quod ſi reliquas quoque recenſere pergemus, quoties indigentibus opem tulit, quoties pauit eſurientes, quoties alieno grauatos ære leuauit, immenſi propemodum laboris id fuerit.

Poſtea uero quàm perfecta iam, & abſoluta uiri uirtus illum maiore Dei familiaritate dignum effecit, cœpit eum ſolitudinis cupiditas ingens; in eoque deſiderio diutius immoratus, ſtatuit tandem ab omni hominũ cœtu ſecedentem in abditam aliquam eremum ſeſe recondere, ut remotior mundo, Deo fieret propior. Eremus enim quietis atque tranquillitatis animi optima parens, & nutrix, comes uero, atque tranquillitas cogitationum, diuinæque contemplationis fructifera radix, certaque pronuba cum Deo coniugij ſpiritualis. Itaque cum ueteri uiſendæ Palæſtinę deſiderio teneretur, ubi ſaluator noſter ante Crucem inter mortales uerſatus eſt, nauim in Ægyptum redituram conſcendit, ut inde ad loca ſancta profectus, ſolitudini ſe deinde dicaret. Sed Palæſtina, & eremo intermiſſis, nauigationi ipſi paulùlum indulgeamus. Igitur è portu tranquillo cœlo ſoluentes recta in Ægyptum enauigant. Cum autem docti nautæ nihil aduerſi ſuſpicarentur, quos tamen diuturnus uſus futurarum tempeſtatum præſcios ſolet facere, Nicolaus illis horrendas uentorum, turbinũque procellas imminere pręnunciat. Etenim uidere ſe, ait, humani generis hoſtem iratum, nauim ſtricto gladio ingreſſum, atque rudentes, omniaque ſimul mali, & claui retinacula concidere cupientem, molientemque nauim, quaſi rapidis uorticibus circumactam in profundum cum uiris ipſis demergere. Vix ea fatus erat, cum de repente, quaſi ſigno dato, uehemẽs, acraque uis tempeſtatum exoritur; undique horrendo fragore erumpunt turbines, mare uertitur funditus, tolluntur fluctus in cœlum, trepidi nautæ ſubito metu perterriti ad genua ſe Nicolai proſternunt; orant, miſerere, periclitantibus opem ferat, Dei auxilium pro ſe imploret, quibus nul-

7 *Nicolaus peregrinationem ad ſancta loca aſſumit.*

la reliqua ſit ſpes ſalutis. Tunc uir Dei confidere illos iubet, ac breui hoc
periculo liberatum iri, modo iactent ſpem ſuam in domino, qui ſaluos fa-
8 cit ſperantes in ſe. Poſt eum paululum oraſſet (mirabile dictu) ſedantur flu

Ad orationem eius ſedatur atrox tẽpeſtas.

ctus. Turbines in leuem auram diſſoluuntur. Lux atram caliginem diſsi-
pat, & iam undiq; læta, tranquillaq; pereuntibus dies redit. Tum nautæ
à lachrymis in gaudium uerſi, ex animo gratias cum Deo, tum admirabi
li famulo eius habere fatentur, duplici uiri admiratione commoti, quod
& futurum prædixiſſet periculum, & præſens tam facile ſuſtuliſſet. Au-
xit autem illorum admirationem inſequentis quoque rei miraculum. Cõ
ſcenderat nauta ſupremum antennæ cornu, ut ſolutos carbaſi funiculos
religaret. Is dum incautior deſcendere pergit, & manus illum falleret, ma
gno lapſu ſuper nauis tabulata corruit, contuſum corpus iacet exanime,
9 & ſine dubio è uita migrarat. Tum Nicolaus miſericordia uehementer

Nicolaus defixis in cœlum luminibus intentius orauit, inde qui mortuus erat reuixit.

motus, defixis in cœlum luminibus, orauit intentius. Inde rediens ut pri-
mum cœpit illum lachrymans contrectare, mortuus quaſi è leuiſsimo
ſomno excitatus reſurgit, & corpore ut prius integro ad obeunda mune
ra nauis redit. Poſt hæc uir Dei pandere illos uela iubet. Illi toto ſinu flan
tem à tergo Corum accipiunt, nec prius illos felix deſeruit aura, quàm A-
lexandriam adducti ſunt. Ibi nautæ peruulgatis, quæ uiderant, miraculis,
ciuitatem incredibili huius uiri uiſendi ſtudio excitant. Hic bone Deus,
multa per ſeruum tuum mirabilia Ægyptijs oſtendiſti. Et erat operæpre-
cium magnalia illa tua domine uirtutum ſingula recẽſere, niſi hoc eſſet ne
gocij nimis longi. Magnus etenim factus ægrotantium hominum ad eũ
concurſus, magnus calamitoſorum opem petentium, magnus ab immun
dis ſpiritibus uexatorum, magnus mœrentium, & infectis fortunæ caſi-
bus laborantium. Sed quis, donorum largitor Deus, quis, inquam, æger
non ſanus abſceſsit? Quis mœrens non lætus? Quis arrepticius non mun
datus? Sed quid hæc ad te, domine, qui feciſti cœlum & terram in intelle-
10 ctu? Non tuam igitur incomprehenſibilis Deus, omnipotentiam admira-

Virtutis ſuæ merito Nicolaum uoluit deus & uiuentem et mortuum per omnia ſecula nouis ſignis clareſcere.

mur, ſed miniſtrum hunc tuam, quem ſuæ uirtutis merito uiuentem, mor-
tuumque per omnia ſecula nouis quotidie ſignis clareſcere uoluiſti. Hũc
iure miramur; hũc uniuerſus orbis immortali gloria dignum laudat, & ex-
tollit. Tua tamen hæc laus eſt domine, quia ſine te laus iſta non eſſet. Sed
iam reliquum itineris abſoluamus.

Ex Aegypto itaque ſoluens, & in Palæſtinam (ut conſtituerat) ueniẽs,
aſcendit in Golgotha, ubi pro ſalute generis humani Chriſti patibulum
fuit. Inde cum ad diuinæ crucis lignum uenerandum incederet, & uox il-
lum intercepiſſet, ferunt templi fores tunc clauſas uenienti ultro cum fra-
11 ctis uectibus patuiſſe. Nec mirum id quidem, quippe cui cœli ipſius pate-

Nota contra hæreticos peregrinationes ad loca ſancta damnantes, cum Nicolaus ex ſua peregrinatione uberiorem ſpiritus ſancti gratiam, ac ſignorum dona cõſequutus ſit.

bant portæ. Non enim caruit cumulata mercede iſta profectio: uberiorẽ
enim ſpiritus ſancti gratiam, maioraque deinceps omnium uirtutum at-
que ſignorum dona perpetuo eum habuiſſe accepimus. In Palæſtina igi-
tur, quantum par fuit, moratus, in ſolitudinem ſeſe colligere parat. Cæte-
rum Dominus, qui ciuitatem ſupra montem poſitam abſcondi uetat, &
ardentem lucernam poni ſub modio, illi per uiſum ſemel, atq; iterum im-
perat, ut ad oues, quas reliquerat in Syon, confeſtim redeat. Quod ubi di
uinum id eſſe mandatum manifeſte deprehendit, ſeipſum abnegans colla
impiger diuino iugo ſubmittit. Nauem Alexandrinam conduxit pretio,

cum qua è Palæſtina in Lyciam remearet. Aſt eum improbi nautæ dolo fallere agreſsi,ſuæ prope dederunt,pœnas improbitatis. Nã ſumpta mercede,cum é portu ſoluiſſent,non quo pepigerant,ſed Alexandriæ proras obuertunt. Iam erat in conſpectu patria illorum tellus, cum repens exorta procella,clauo,antennaque confractis,ultimum illis exitium minabatur. Tunc nautæ conſcij perfidiæ ſuæ ignoſci ſibi poſtulant, & ſupplices, ut deinde pro ſua exoret ſalute, magno flagitant ſtudio. Miram dictu rẽ. Vix illi ſermonem compleuerant,cum ſubito uis omnis tam ſæuæ tempeſtatis compreſſa reſedit;& nauis,nouis ſurgẽtibus auſtris, in Lyciam pulſa applicuit. Deſcendens itaque Nicolaus ſeſe ad monaſterium confert. Quod auunculus eius(ut paulo ante dicebamus)ſub nomine ſacræ Syon, 12
magnis ędificarat ſumptibus. Eum fratres incredibili gaudio excipiunt, amplectuntur,oſculantur,& quaſi Angelum à Deo ſibi redditum, uenerantur. Hunc ſibi locum Nicolaus,quaſi tranquillum aliquem portum delegerat,in quo à turbulentis mundi actionibus ad contemplandam futuræ uitę fœlicitatem conuerſus,deinceps quieturum ſeſe ſperabat. Sed breuis admodum ea ſpes,eà que quies fuit. Non enim paſſus eſt, qui omnia ſapienter gubernat Deus, ut locupletiſsimus iſte omnium uirtutum theſaurus humi lateret defoſſus, ex quo erat futura ſecula innumeris beneficijs ditaturus. Voluit enim,ut magnum hoc lumen, quod ipſe immẽſa ſua accenderat prouidentia,ſuper magnum erectumque candelabrum ſuis radijs uniuerſum orbem per ſecula illuſtraret. Itaque dum in ſecretiorem aliquando locum ſeſe orandi contemplandique gratia,uti inſueuerat, recepiſſet,uox eum de cœlo alloquitur: Nicolae ad mundi,inquit, palæſtram tibi redeundum eſt,ſi meam coronam expetis. His uerbis exterrito, cogitantique,quidnam uox iſta portenderet; Iterum uox eadem acrius intonans: Nicolae,inquit,non hic eſt ager,in quo fructum,quem ex te flagito, proferas. Ad homines redi, ut in te nomen clarificetur meum. Tunc hac uoce Nicolaus planè ſibi imperatum à Deo intelligit, ut relicto ocio, ad deferẽdum miſeris mortalibus,quam poſsit,opem,redeat. Hic cum Deo parendum exiſtimaret,diuque ſecum uerſaſſet animo,in patriamne,ac inter notos, an alio terrarum orbe ſeſe habitaturus reciperet, fecit tandem humanæ laudis odium, atque contemptus, ut neglecta Patara, & ſuis, Myras,ubi nemo quiſquam illum nouerat, commigraret.

Monaſterium Nicolai auunculus uir ſanctus magnis ædificarat ſumptibus.

Forte autem fortuna per eos dies Myrenſis pontifex è uita migrarat, cuius rei gratia(quoniam ea ciuitas Lyciæ metropolis erat) prouinciales epiſcopi, quos ſuffraganeos uocant, frequentes illo conuenerant. Ibi de ſufficiendo antiſtite actum eſt. Tum diuino operante ſpiritu,incredibilis quædam cupiditas cœpit non epiſcopos modo, uerum etiam uniuerſum clerum,ut ſanctiſsimum atque ornatiſsimum aliquem præſulem ſedes illa pro ſua dignitate,amplitudine, atque gloria conſequeretur. Quod tametſi multi præſtantes uiri nominabantur,non tamen unuſquiſque facile oſtendebatur,in quem huius concilij ſuffragia conſentirent. Ita cum uaria(ut in conuentibus hominum fit)ſtudia eorum eſſent,uariæque ſenten 13
tię,placuit tandem,precibus,omnique ſupplicationum genere orari deũ, ut reuelaret,quiſnam eſſet huic obeundo muneri deligendus. Magno ſtudio diutius oratum eſt;nec ieiunia etiam, nec pleraque pietatis opera defuerunt. Tandem de cœlo Dominus, non tam precantium meritis, aut

Magno ſtudio diutius oratum eſt,nec ieiunia,nec pleraque pietatis opa deferũt.

ſedis dignitate, quam huius immenſi luminis patefaciendi gratia, uoces eorum exaudiuit. Præficiendumque antiſtem uni ex ſuffraganeis epiſcopis uenerando ſenio & uita præſtabili reuelauit hoc pacto. Huic enim antelucanam cum cæteris epiſcopis orationem facienti, apparuiſſe quendam ferunt habitu anguſtiore quam humano, eique imperaſſe, ut ab oratione confeſtim ad templi excubias ſe conferret, & quem primum in templum uenientem deprehendiſſet, illum eſſe, ad quem diuino conſilio epiſcopatus, & eccleſiæ gubernacula deferantur; hominique Nicolao nomē eſſe. Hæc iſte cum cæteris epiſcopis nunciaſſet, uiſum eſt omnibus, ita fieri, quemadmodum epiſcopo ſanctiſsimo reuelatum fuerat. Atne qua poſſet humana ſuſpitio Dei uoluntatem labefactare, omniſque tolleretur huius rei in fraudem nunciandæ occaſio, decretum eſt, ut nemo quiſquam omnino de templo ante rei finem egrederetur. Tum omnibus ad orationem conuerſis, hic unus ad exequenda Dei mandata pro templi foribus excubat. Habebat ſuſpenſos omnes (ut eſt humanus animus ſolicitus futurorum.) huius tante rei, diuinique indicij expectatio. At Nicolaus

14 *Media nocte ad orationem de more faciēdam ſurrexerat Nicolaus.*

media nocte ad confitendum tibi, clementiſsime Deus, de more ſurrexerat, ignarus certe uoluntatis tuæ, cui tamē ſe totum addixerat. Et cum in tuis laudibus (ut ſolebat) nocturna ſilentia abſumpſiſſet, antequam primos radios rutilans aurora diffunderet, ortumque ſolis ægris mortalibus nunciaret, in templum, te inſpirante, Domine, ſecurus ire pergit. Quò cum primus omnium aduenisſet, explorator iſte diuinorum iudiciorum ingredienti Nicolao templi ueſtibulum, ſiſte gradum, inquit, fili mi, dic quæſo, quis es, quoue nomine uociteris. Tū uas iſtud electionis nil tale ſuſpicans, manſuete, uerecundæque, peccator, inquit, ſum, & ſeruus inutilis, nomine Nicolaus. Tum ille uultus, & morum grauitatem, uerborumque modeſtiam conſpicatus, & uiri præterea nomen ſibi cœlitus deſignatum, nō dubitauit hunc illum eſſe, quem diuina uiſio futurum epiſcopum prædixiſſet. Non erat enim neſcius, in quos ſoleat Deus reſpicere, in manſuetos uidelicet, & humiles corde. Itaque incredibili plenus gaudio, ſicut qui inuenit ſpolia multa, aut in abſconditum agri theſaurum incidit, ſequere me, inquit, fili mi; & apprehenſum dextera ad reliquos introducit epiſcopos. Illi audita re, nouum epiſcopum non humano certe, ſed plane diuino ſuffragio declaratum, inſolita quadam ueneratione excipiunt, uenerantur, Deoque laudem, & gloriam decantantes, in medium templi ſtatuūt, non tam reluctantem, quam noui huius uelut prodigij ſtupore uix compotem ſui. His continuo promulgatis (quid enim eſt ocius fama rerum præſertim admirabilium) ad tantæ rei ſpectaculum innumerabilis propè confluit multitudo. Tum ſurgens epiſcopus ille, qui uiſum habuerat, docet, quam chari habendi ſunt, quamue a populis honorandi rectores animarum, illi præſertim, a quibus iuſte, ſancte, humaneque gubernarentur, nihilque propemodum felicius eſſe illa ciuitate, cui iſtiuſmodi antiſtitem habere contigiſſet; propterea lætari oportere Myrenenſem populum, & Deo per quam maximas habere gratias, qui eum eſſet præſulem conſecutus, a quo plane ſperare liceat quicquid ab optimo, atque ſanctiſſimo pontifice expectari par ſit. Neminem enim dubitare oportere, hunc uirum eſſe omnium uirtutum arcam, atque theſaurum, & iocundiſſimum ſpiritus ſancti diuerſorium, qui non humano conſilio, non epiſcoporum

ſuffragijs,non cleri,aut populi electione, ſed ſola Dei miſeratione ſit pon
tifex declaratus. Inde omnibus,quemadmodum euenerant, accuratè ex-
poſitis , abire illos læto animo iubet , & gratias unumquenque Deo pro
immortali,ac inæſtimabili beneficio reddere;ſe cum cæteris epiſcopis ad
unctionem nouicij paſtoris iturum,quem ſpiritus ſancti digitus inunctum
manifeſte iam perſpiciant . Cum dicendi epiſcopus finem feciſſet,uniuer 15
ſus hominum cœtus in lætitiam,lachrymaſque profuſus diſcedit . Syno-
dus frequens ad noui præſulis unctionem conuenit. A quo magno tandē
labore impetratum eſt,ut ſe pateretur inungi,tum magiſtratus magnitu-
dine,tum uirium ſuarum,ut ipſe putabat, imbecillitate deterritum:quan-
quam Dei hoc eſſe imperium multifariam planè cognouerat . Quo igi-
tur die Myrenſem thronum conſcendit, ſecum ait:Hic dies, Nicolae, hic
locus mores alios affert;iam non tibi,ſed alijs eſt uiuendum, quandoqui-
dem alijs uiuere,hoc eſt profectò ſibijpſi per quammaxime uiuere. Iſte cū
ſibi uideretur cleri , populique uitia partim corrigenda , partim tollenda
eſſe,non ſoli Deo,ut ante,ſed hominibus quoque uitam ſuam palam fa-
ciendam eſſe putauit,ut illi exemplo ſui facerēt,quod prece , aut imperio,

Nota tu hæretice qui ſacras Epiſcoporum et ſacerdotum unctiones ſubſannas, quomodo ſanctiſsimus uir iste Epiſcopum in unctus fuit, quod fieri non permiſiſſet,ſi res uana foret & ſuperſtitioſa,ut tu blateras.

aut ratione fortaſsis facere noluiſſent. Erāt eius priſtini mores,ut iam ex-
preſsimus,abſolutæ uirtutis & formæ, atque accurata quadam caſtiga-
tione compoſiti. At quoniā alia eſt priuati hominis ratio , alia magiſtra-
tum gerentis,uitam omnem,moreſque,pro magiſtratus dignitate,tranſ-
formandos eſſe putauit. Igitur in omni corporis cultu maiore , quam an-
te,incuria,& negligentia fuit. Nihil erat in eo uenuſtum,nihil elegans, ni-
hil accuratum præter mores,uiuendique diſciplinam . Veſtis plus ſolito 16
uilis,atque neglecta,in qua nullus eſſet omnino nitor,aut factus,ſed caſti
gatæ potius humilitatis & modeſtiæ ſignificatio:nec enim alio quouis pa
cto poterat ſapientius, aut facilius ſacerdotum in ueſtitu luxuriem ampu

Veſtis Nicolai in Epiſcopatu uilis atque neglecta.

tare. Nam quis tam impudens fuerit,qui priuatus pretioſam, & nitidam
ueſtem non erubeſcat , cum magiſtratum ampliſsimum uiderit uulgari-
ter,& negligenter indutum?Ego præterea ſic arbitror,indumentorū ſplē-
dorem hunc,& pluſquam regium luxum, quo noſtri antiſtites nunc utun
tur,aut nullis eccleſiaſticis, aut his ſolummodo magiſtratibus conuenire,
quibus nulla excellens uirtus auctoritatem uendicet , aut uenerationem,
ut quod propria luce non poſſunt, externo fulgore oculos uulgi perſtrin-
gant. At in quo uniuerſæ honeſtatis,ac modeſtiæ eluceat ſpecies , maior
certe gloria eſt , atque hominum admiratio ex ueſte uulgari . Semel ede-
bat quotidie,& ueſperi quidem, ut publicis negocijs , quæ pro magiſtra
tus amplitudine magna erant,multaq́;,diem licentias cōmodaret. Nec
cœna tamen publico uacabat munere,quandoquidem triclinium eius ſuo
conſilio,aut ope indigentibus patebat ſemper; & cœna ſæpius pro nego
ciorum opportunitate intercidebatur. Cibus erat eiuſmodi, qui ad ieiu- 17
nitatem & abſtinentiam, q̃ ad ſaturitatem, potius inuitaret. Carnes ab
ineunte ætate ita dimiſit,ut illas nunquam in omni reliqua uita reſumpſe
rit. Non plus uno ferculo cœnauit unquam,niſi hoſpitum gratia,quorum

Abſtinētia eius cum ciborum delectu ac menſæ frugalitate.

dignitas aut affluentiorem eſcam,aut delicatiorem expeteret. Nunquam
ſine ſacrorum librorum lectione cœnatum eſt. Poſt epulas uero grauis
aliquis ſermo ſanctiſſimo, atque doctiſſimo conuentu dignus induceba-
tur. Nam ſacerdotes aliquot eruditione & uita probatos,perpetuos ſibi

conuiuas delegit, a quibus ſuauiore aliquo animi cibo aleretur. A menſa in cubile ſemiſatur ſeſe recipiens, totus in cœleſtium contemplationum campum diffundebatur, & animum diurnis, alieniſq; curis diſtractum,
18 nocturna meditatione collectum refouebat. Cumq; inter has delicias aliquantum noctis aſſumpſiſſet, membra tandem humi demiſſa, ſomno tantum indulgebat, quantum ad perferendum diei labores ſat putabat.
19 Inde ſurgens ſocios aduocabat, quibuſcum antelucana oratione reſumpta, inter pſalmos & hymnos aurora expectabatur. Tum unà cum ſole in templum prodiens diuina exoluebat officia: A quibus ad paſcendum, curandumq; gregem reliquum lucis accōmodabat. O Antiſtitem admirandum, & ab Eccleſia merito Magnum cognominatum, qui utranq; uitam ita complexus eſt, ut nunquam a diuinarum rerum contemplatione negocium, aut a negocio contemplatio læderetur.

Nicolaus humi dormiebat.

Inter pſalmos et hymnos aurora expectabatur.

Vt autem ſuorum morbi facilius ſanarentur, medicos ad eam rem præſtantes magno ſtudio undiq; conquiſiuit. Nam primum omnium id curauit, ut unaquæq; ex ſuis eccleſia eius generis rectorē haberet, a quo exemplo, atq; doctrina, atq; ſtudio uitia populi tollerentur, praui corrigerentur mores, uirtutum atq; religionis cultus induceretur. Iis medicis utebatur, ab ĳs diſcebat quotidie, ſi quid inſigne in animis, corporibus'ue uſpiā locorum ſuorum eſſet, quod ſuum auxilium, aut præſentiam flagitaret. Incredibile autem eſt, quanto ſtudio, & charitate opem ſuam quoquo modo laborantibus impartiebat. Nō labores ulli hominem fatigabant, non ſumptus deerat, quo oppreſſos aliqua ſiue corporis, ſiue animi mole leuaret: animo grauius laboranti medendo erat impiger iſte, & longo, ſi oportebat, confecto itinere accurrebat. Iacebat quiſpiam ægroto corpore pauper, & egenus, nunquam quantum neceſſe fuerat rerum, & pecuniarum in hominis auxilium defuit. Non enim a Myrenſibus tantum, uerum & a uicinis urbibus, haud parum argenti in eleemoſynas diſpertiendi quotidie ferebatur. Quod ſi neceſſitas aliqua occuriſſet maior, quàm ut ei poſſet præſenti pecunia ſubueniri, ab diuite aliquo miſericorde, quos multos habebat in promptu, pecuniam uel mutuo, uel dono accipiebat. Nā præter neceſſaria corporis operimenta, & ſupellectilem tenui uitæ per opportuna, nihil ei reliquum erat, quod uel pignori, uel uenum poſſet dari. Nam etiam, quos legebat libros, mutuo petebantur. Ita ſemper uoluntariam paupertatem omnibus diuitĳs facile antetulit. Hoc autē elegans in eo, atq; præcipuū fuit, quod cum perfacilis eius ad omnes, & omnium item ad eum acceſſus eſſet, amplitudinem tamen, & dignitatem magiſtratus ita retinuit, ut dignus pro ſua grauitate uideretur, qui non modo Lyciam, ſed multas quoq; prouincias gubernaret. Habebant Myræ nobiles quaſdam matronas uita, moribus, & religione præſtantes, quæ ſe totas ad miſericordiæ contulerant ſtudia. Iis Nicolaus (quoniam ſexus iſte ad eiuſmodi obeunda munera uidetur impigrior) quaſi exploratoribus & miniſtris utebatur, quibus uinctis ægrotantibus egenis, indigentibus omnibus opem ferret. Nec ei deerant graues aliquot ciues, a quibus diſceret, ſi quid in ciuitate fieret tum publice, tū priuatim, quod ſua ſuiq; magiſtratus cognoſcere intereſſet, ut ea cogitatione poſſet aut naſcentibus malis occurrere, aut iam natis remedium adhibere. Haud multo autem poſtea, quàm epiſcopatum iniuit, prouincialem habuit Synodum, in qua

pleraq; multa,tum ad Dei,templorumq́; cultum,tum ad uitam, moreſq́; 20
cleri,decreta præclare,& ſapienter inſtituit,partim uetera corrigẽdo,antiquandóue,partim noua cõdendo, quibus uniuerſa prouincia Lycia uteretur. Atq; quotannis prouincialia concilia, quoad uixit,Calendis Septẽbrib⁹ cõuenere,in quibus de inſtitutis,ac diſciplina cleri,deq; omni eccleſiarum ſtatu accuratiſsime agebatur;nec improbis cenſuræ,ac pœnæ deerant,nec bonis faces,quibus ad meliorem uitam accenderentur. Initio autem magiſtratus ſui ferunt,cum exoluendi officij, debitiq; reddendi magnitudinem formidaret,eum lachrymis, & gemitu Deum ſæpius intenſiſſimè deprecatum,ut ab ſe intolerabilem hanc molem tolleret. Nam cum hinc animaduerteret,de ſingulis ſibi ſubiectis, qui innumerabiles prope erant,ſibi reddendum eſſe rationem,illinc uires ſuas(quanq̃ erãt magnæ, ualidæq;) nihil pro ſua humilitate exiſtimaret, in deſperationem ſatisfactionis adductus,animo incredibiliter angebatur,atq; ſæpius ob id,cum uberes lachrymas effudiſſet, uocem tandem audiuit de cœlo in hæc ferè uerba:Ne timeas, Nicolae,ut à me mea negocia fideliter gerens ingratè deſtituaris. Hac uoce maxime recreatus, & ſpem ſuam omnem in Deum conijciens,opem ſibi à Deo pollicebatur,ſed ita pollicebatur,ut omnia tamen à ſeipſo petenda putaret, quæcunq; opera & conſilio præſtare potuiſſet. Sciebat enim Deum eos non iuuare ſolitum, qui ſeipſos negligenter deſeruiſſent. Itaq; uires ſuas omnes tum animi,tum corporis ad gerendum id negocij explicauit. Quas cum(ut dicebamus)imbecillas exiſtimaret,duos ſibi quaſi conſiliarios adiungit, Paulum uidelicet Rhodium, & Theodorũ Aſcalonitam,uiros in omni Græcia celebres, & quib⁹ explorata uirtus,atq; doctrina, & diuturnus prçterea rerum uſus auctoritatem pepera t. Horum fide,atq; conſilio priuatim,publiceq́; plurimum utebat̃, à quibus ita ſciebat ſe diligi,ut nihil illi magis in eo cuperẽt, q̃ ut Deo placeret q̃ maxime. Ad eorum itaq; ſententiam,quaſi ad fidele aliquod ſpeculum proprios ornabat mores, & ad magiſtratũ aptos accõmodabat. In obeundis inſuper epatus negocijs,ſiqd paulò difficilius iudicãdũ, agẽdũ'ue accidiſſet, hos ſibi cõtinuo adhibebat, cũ qbus de re ipſa ſtatuerẽt.

Conſtituit decreta multa ad templorum cultum pertinentia.

Interea uetus humani generis hoſtis ira creſcentis Chriſtianæ religionis feroces animos Diocletiani,Maximianiq; ſolito atrocius inſtigat,crudeli oremq;,q̃ antea,perſecutionem parat. Veniunt itaq; ab Imperatore edicta in omnes, qui Chriſtianam fidem profiterentur, quibus carceres, tormenta,uincula,poſtremo truculenta mors indicebatur. Hæc cum Myris publicè legerentur, aderant pariter Imperatorij carnifices Chriſtianis non obtemperantibus extrema omnia minitãtes. At contra Nicolaus paſtor intrepidus,acerrimuſq; Chriſtiani gregis propugnator,fidelibus omnibus clypeum ſeſe præſtat,& Chriſti fidem,quanto poteſt ardore,ubiq; intonat,liberi profecto,atq; ſanctiſsimi paſtoris officio fungens. Tum urbis præfecti ægreferentes contemni ab eo regia mãdata,illi, niſi deſiſtat, decernunt ſupplicia. At Nicolaus (perq; enim erat martyrij cupidus) contemptis minis,acrior tum inſurgens, tandem uinctus in longinquas cuſtodias abducitur,in quas & Chriſtiani multi ex uarijs ciuitatib⁹ erant coniecti. Vbi non parum æui omnibus incommodis captiuitatis affectus,tanta mentis conſtantia,ac firmitate fuit,ut eum inter delicias uitam degere arbitrareris. Nec exemplo modo, uerumetiam aſsiduis cohortationibus im

becilliores adiuuabat ſocios; & uelut agricola bonus teneras plantas re-
ligionis, & pietatis riuulis irrigabat, ut eorũ radices in fertili, ſtabiliq; ſo-
lo defigeret. Robuſtiora uero pectora ad martyrium inflammare, ardorẽ
illis, & ſpiritum addere, quàm ſpecioſa eſſet in conſpectu domini mors
ſanctorum eius, diſſerere, & prædicare quotidie, nilque omittere, quò il-
li celſo firmoq; animo breuem hanc, miſeramq; uitam pro beata illa &
immortali contemnerent, non ceſſabat.

Interea uero benignus dominus de cœlo ſuum populum miſeratus, qui
ſolem poſt tenebras, & poſt tempeſtates tranquillitatem ſolet ſeruis ſuis
inducere, diſsipare protinus, ac perdere crudelia ſceptra parat, ac ſui no-
minis inimicos de medio tollere, Diocletianos ſcilicet, & Maximianos,
& quotquot cum eis ſuo populo impiè præſuerunt. Erigit autem cornu ſa
lutis plebi ſuæ, & cœleſti Crucis ſigno Conſtantinum Conſtantij, & He
lenæ filium aduocat ad Romanũ Imperium. Ille non ignarus, quiſnã hic
eſſet, à quo cœlitus uocaretur, omnem ſpem ſuam in eum conijciens, Ma-
xentio confeſtim exacto, dignitatem nominis Chriſtiani in propriæ ma-
ieſtatis ſolium exaltauit, uertitq; priorũ lætitiam Imperatorum in luctũ.
Tum per orbem edicta profert, quibus iubet idola, & gentium delubra
21 euerti, ſolui eos, qui pro Chriſti nomine uincti eſſent; inſtaurari Chriſtia-
norum ſacra, templa refici, & priſtinum ornatum reſumere. His Conſtanti-
ni edictis ubiq; promulgatis, Chriſti confeſſores ſoluti, unuſquiſq; in pa-
triam ſuam redit. Sicq; Myrenſis populus pontificem ſuum recipiũt, mar-
tyrem profectò uoluntate, ac deſiderio, atq; incruentum athletam, & bel-
latorem. A quo cum cœlitus collata ſibi dona miris modis exercerentur,
tanta creuit apud populum de illius uirtute opinio, ut iam planè miracu-
lo omnibus eſſet. Hic, cum uideret dæmonum delubra quædam, nonnul-
laſq; gentilium aras adhuc ſuperſtites, non exiguamq; impiorum, ac ua-
rij generis hominum multitudinem ad eas confluere, atq; id mali ſerpere
quotidie latius, incredibili ardore ſuccenſus inſurgit: Et undiq; Dei uerbũ
prædicans, ubi idolorum aram quãpiam cõſpexiſſet, funditus euertebat,
nulli parcens, neminem metuens, nihil niſi de Dei gloria, hominumque ſa
lute ſollicitus. Sic itaq; omni dæmonum cultu eiecto, puram gregi ſuo trã
quillitatem, & requiem comparauit.

Chriſtianus Imperator Conſtantinus mãdat inſtaurari Chriſtianorum ſacra, templa refici, & priſtinũ ornatum reſumere.

Hæc cum Chriſti miles, immo Imperator, & dux, aduerſus principes
tenebrarum, non minus feliciter, quàm fortiter auderet, cœpit continuo illum
libido, quatenus ne ab ipſo Dianæ templo abſtineret; facinus ſiquidẽ deſi
derandum potius, quàm ſperandum. Erat enim ædes hæc admirabili pulchri
tudine, & magnitudine ſingulari, & quæ à Myrenſi populo inter prima-
ria urbis ornamenta præcipue coleretur. In hanc igitur cum robuſtiſsima
iuuenum manu impetum faciens, non ſolo illam, ut cæteras, æquaſſe con-
tentus, fundamenta quoq; radicitus euulſa diſiecit, nullo prorſus ciuium
obſiſtente. Horrenda res erat, profligatorum dæmonum audire ululatus
immurmurantium, terribiliq; ſtridore inclamantium: Nunc ſe per iniuriã
è ſedibus proprijs eijci, atq; fugari.

Hic itaq; triũphus armis eius, & militiæ aduerſus infideles finem fecit;
non aũt animo, corporiq; in alienum auxilium exercendo, aut mirabilib9
faciendis. Quæ quoniam multa ſunt, non omnia iccirco ſilẽtio patiemur obrui,
& obliuione: Sed ſtrictim paucula attingemus, ſi prius oſtẽderimus, qua-

lem ſeipſe præſtitit in illo celebri, & omnium nobiliſsimo Chriſtianorũ conuentu, qui iterũ Niceę eſt habitus. Conſtantino igiť, qui primus Chriſtianorum cultum in uniuerſam ſuam ditionem induxit, Romanum Imperium gubernante, Iulius, qui ſummus tunc erat pontifex, non modo Conſtantinum, uerum etiam cæteros oẽs, quibus præerat Imperator, ad orthodoxæ, rectæq́ fidei ritum, & diſciplinam aſsiduè inflammabat. Et cũ Arrianus error haud paruam orbis partem occupaſſet, pontifex tandem effecit, ut ſuo, Imperatoriſq; iuſſu uniuerſale Chriſticolarũ concilium Nicæam conuocaretur; ubi dogma incorruptæ fidei Chriſtianorũ comitiorum firmaretur auctoritate, pariterq; ut Arius, Arianæq; ſtultitiæ ſectatores damnati è Republica Chriſtiana abigerentur. Ei concilio affuerunt trecenti decem & octo epiſcopi, inter quos Nicolaus non minor doctrina, q̃ uita, neq; ſermone, q̃ opere in refellendis Arianis fallacijs iudicatus eſt. Hæreſim illam acutiſsima ingenia tuebantur, & uiri oĩum doctrinarũ cultu, & elegantijs expoliti, quos contra non modo diſputationibus, & lingua, uerum multo maxime ſupplicationibus, & aſsiduis ad Deum precibus Nicolaus pugnabat. Ita cum illorum tandem argutias, & errores ipſe cum cæteris ueritatis defenſoribus diſſoluiſſet; canonemq́ ipſe, & reliqui ſynodi patres orthodoxæ fidei pręſcripſiſſent, homouſion uidelicet, hoc eſt conſubſtantialem patri, & æqualem credendum eſſe Chriſtum, reſarcita ſciſſura eccleſiæ, inde diſcedens, ad proprium gregem regreſſus eſt: cui neq; doctrina, neq; exemplo, neq; aſsidua exhortatiõe defuit, quo magis omnes ad uirtutem, ad mores, ad animi cultum, ad pietatem, religionemq́ perpetuò concitaret.

22 *Contra Arianos Nicolaus non modo diſputationibus et lingua, ſed multo maxime aſsiduis ad Deum pcibus pugnabat.*

Accidit autem ea tempeſtate, ut terram Lyciã ualida uexaret fames, tantaq́ Myris, alibiq; tritici egeſtas eſſet, ut iam ad interitum hominum res ſpectaret. Tum Nicolaus ad horrea Dei, hoc eſt ad orationem confugit. Per id aũt temporis mercator quidam in terra Sicilia magnam frumẽtum in nauim intulerat, exportandi in Hiſpaniam, dandiq; uenum cauſam. Huic noctu dormienti Nicolai ſimulachrum ſeſe per uiſum offert: imperat, ut Myras triticum primo ſtatim tpe aduehat, ex eo grande pretiũ relaturus, fidemq; uerbis, tribus datis aureis, facit. Excitatus ille cum aureos propè, & cubile clauſum inueniſſet, admonitum ſe diuino numine ratus, Myras ſine mora frumentum uehit, pretiumq; accipit, quod dormiẽti ſibi ſpoponderat Nicolaus. Eo pacto Myræ ſæuientis iam inediæ uim repulere. Ita cum mercator rem omnem, ut ſibi euenerat, cunctis palam feciſſet, Myrenſes ſuum præſulem maiori deinceps, q̃ hominem uenerari par ſit, honore & laude ſunt proſecuti.

23 *Ad horrea Dei, hoc eſt ad orationem confugit.*

Ea tempeſtate Conſtantino nunciatum eſt ab nonnullis rerum nouarum cupidis, ſeditionem haud negligendam in ſuperiori Phrygia excitatam. Tunc Conſtantinus tres ad eos reprimendos motus legatos mittit; Nepotianum uidelicet, Vrſum, & Herpilionem. Hi celerè cum armis ad negocium ſibi datum profecti, Andriaciama appulere. Id erat in terra Lycia oppidum ſubiectum Myrenſibus. Ibi milites aliquandiu aduerſa maris tempeſtate detenti, emendorum ciborum gratia in terram egreſsi, tandem (ut eſt eiuſmodi genus hominum rapax, & alieni appetens) ad prædam incolarum ſeſe uertunt: multa rapiunt per uim, plurima temere deuaſtant. Quorum improbitas cum indies augeretur, uicit tandem incolarũ

patientiam effrenata licẽtia militum. Igitur agrum omnem armat iniuria: ſeditio,& tumultus exoritur; & iam in mutuam cædem utrinq; ruebatur: cum Nicolaus(is enim rem perſpiciens citate pede ad locũ uenerat) adeſſe nunciatur. Tum oppidum omne,necnon & ipſi Imperatoris legati, ac milites(tanta erat in omni Lycia Nicolai auctoritas,atq; nomen)depoſitis armis,uenientem epiſcopum,obuiam progreſſi incredibili quadam ueneratione ita excipiũt,ut nullum penitus tumultus, aut iratum ueſtigium appareret. Nicolaus rem ſedatam animaduertens benigne legatos congreſſus,in urbem honorificè,perhumaneq; inductos hoſpitatus eſt. Dum illi ſe,placatis uentis ad nauigandum expediunt, adſunt Myrẽſes aliquot anxij,flentesq;:hi ad ſancti uiri pedes prouoluti celeritatem, & auxilium conclamant contra nequiſsimi hominis uim autque iniuriam. Euſtachium enim præfectum urbis auro uictum, tres innocentiſsimos ciues capite damnaſſe, ciuitatem omnem in luctu eſſe, unam reliquam ſupereſſe in Nicolao ſpem,qui ſi affuiſſet,ille nunq; tam immane facinus in animũ induxiſſet;opus eſſe maturato;ni cito accurrerit,de capite & fortunis inſontium actum eſſe. Hæc illi cum flentes lamentarentur,uir Dei,diuinæq; miſericordiæ imitator,rei crudelitate uehementer percitus, iter arripit, Conſtantiniq; legatos contra præfecti uim,ſi oporteat,ſibi comites,& adiutores adiungit. Itaq; cum in locum,cui Leo nomen eſt, aduolaſſet, obuios quoſdam rogat, ſi quid de tribus his damnatis ciuibus exploratum haberent. Illi reliquiſſe eos aiũt,in Caſtoris & Pollucis campo tractos,ut mactarentur. Tum Nicolaus ad locum uelox cõtendit,ut illorum præueniat necem. Iam miſeros illos crudelis carnifex tyranni iuſſu ad portam loci ꝓtraxerat,ubi capite damnatos plecti mos erat. Quò Nicolaus incredibili ardore flagrans cum irrupiſſet,uidet magnam mortalium uim undique circũfuſam,& tres(miſerum dictu)manus poſt terga uinctos, & lumina linteolo uelatos,nuda colla cornificis ſecuri præbentes. O' miſerum ſpectaculum,& indignum profecto,quod humanos oculos. ſuæ immanitatis teſtes haberet. Iam carnifex ſecurim erexerat, & furenti ſimilis truculẽtos oculos in miſeras ceruices defixerat:nihil aliud q̃ crudelitatem, atq; cruorem geſtu,uultu,fœdaq; uoce ſignificãs. At diuinus hic noſter, ut primum pia lumina nefario iniecit ſpectaculo,non tumultuans quidem, aut temerarius,ſed grauiter admodum, & cum ſeueritate carnificem compellat:Quid agis ſceleſte?ſecurim contine. ſimulq; accedens intrepidus, & fiduciæ plenus cum regia quadam auctoritate, ſecurim è manibus extortã abijcit;tribus damnatis lumina, & manus reddit, bonoq; animo eſſe iubet. Hæc cum ita fierent,nemo tamen quiſq; auſus eſt ex omni apparitorum turba,non modo Nicolao obſiſtere,ſed ne in eum quidem uel attollere oculos,tanta erat moribus auctoritas,gratia,atq; maieſtas, tantaq; de illius uirtute omnium mortalium exiſtimatio. Rei præterea indignitas illis(ut arbitror)manus & linguam ademerat. Tum tres illi,ſanctiſsimi uiri beneficio,in lucem reſtituti,quanta poterant uoce, cum lachrymis beneficium extollebant,ſimulq; uniuerſus campus,in quem facti miſericordiam ciuitatem prope omnem conciuerat,in eius laudes reſonabat. Inter hæc præfectus urbis cum aduenisset,ei Nicolaus neq; obuiam ire,neq; uenientem inſpicere paſſus eſt. Tum ille,ſiue ſceleris ſui conſcientia,ſiue pœnæ metu(ſi Conſtantinus factum reſciſcat) in pœnitentiam uerſus epiſco

pum benignè cõgreditur. Ille repulſum ſeuera increpat uoce: Affirmat, hãc ſe publicam iniuriam non paſſurum, imploraturumq; non modo ultoris Dei, uerumetiam Conſtantini iuſtitiam in eum, qui auro corruptus magiſtratum ſibi traditum fœde, & crudeliter adminiſtraſſet. Cumq; illi extrema minaretur ſupplicia, præfectus uehementius ſibi timens, iam non uerbis modo, uerum & lachrymis ſupplex ſibi ueniam poſtulat, omniq; pœnitentiæ ſignificatione Nicolaum ſibi conciliare ſtudet, in Simonidem, & Eudoxium Myrenſium principes, iniuriæ culpam falſo transferens. Tum incredibile eſt, quàm ea res charum omnibus hunc uirum reddiderit, ut in eius laudes fuſa multitudine, confeſtim ea res tota Lycia celebraretur.

Sed iam Conſtantini legati, confecta re, abeundum rati, Nicolai benedictionem efflagitant, pulcherrimum, tutiſsimumq; itineris ſui uiaticum. Ea accepta, benigne dimiſsi, proficiſcuntur in Phrygiam, ubi cum motus illos ſapienter compoſcuiſſent, Byzantium ad Imperatorem regreſsi, honorificè, & perhumanè excipiuntur; nouis honoribus, atque donis aucti; quippe quorum opera, atq; conſilio id incendij tute, matureq; extinctum eſſet. Iamq; inter primos Cõſtantino chari, & cæteris omnibus illuſtres, & conſpicui habebantur. Cæterum hanc eorum fœlicitatem non diutius pertulit laudum ſemper, & gloriæ hoſtis inuidia. Ii enim quibus erat cum tribus iſtis de honore contentio, Byzantij prætorem clam adeunt, conficta in illos crimina afferunt, quod ſcilicet illi pecunia uicti in auctores ſeditionis nõ animaduertiſſent, ſeminaq; eiuſce mali reliquiſſent, breui maius periculum paritura. Cæterum accuſationem hanc per ſe infirmam, atque ſuſpectam grandi pecunia prætori data communiunt. Prætor corruptus ad Conſtantinum omnia defert, comperta ſe habere horum peccata affirmans. Tum opinionem Imperatoris de legatorum fide, et integritate uicit ſuſpicio, quæ regum animos facile occupat, ac dominatur. Prætori itaq; ab Imperatore datur poteſtas, Nepotianum, Vrſum, Herpilionem huius accuſationis ignaros uinculis et cuſtodita cohercendi. Tũ prętor ſe ſatis accuſatoribus feciſſe arbitratus, quod illos cohercuiſſet, pariter intelligens ficta illa cõtra inſontes crimina fuiſſe: neq; ad quæſtiones, neq; ad crimina quouis pacto diſcutienda accedit. Sic ergo cum aliquantulum æui effluxiſſet, ueriti accuſatores, ne ſi uincti inopinato diſſoluerentur, periculum patratæ fraudis in ſuam redundaret ceruicem, ad prætorẽ redeunt, eum perq; multo concitant ſtudio, ut negocium rerum intermiſſum reſumat, efficiatq; ut illi factorum ſuorum pœnas luant; neq; ſibi, neque prætori conducere, ut illi liberati acceptam iniuriam ulciſcantur. Prætor & ipſe ſibi, pro auro ab accuſatoribus ſumpto, metuens ad Imperatorem redit, uultu, geſtu, oculis ſe malę rei nuncium uenire diſsimulat. Tum ubi fandi copia data eſt; Legatos, ait, nondum odium ſuum ſatis expleuiſſe ex his, quæ contra Imperij maieſtatem geſsiſſent in Phrigia; a quibus tãtum aberat priorum flagitiorum pœnitentia, ut etiam uincti, & cuſtoditi noua non deſinant pericula moliri, quibus niſi occurratur, antequam ueniant, fruſtra cum uenerint occurſurum. Cum itaq; ſuam fraudem prætor lachrymis contexiſſet, Imperator uera, atq; comperta ſibi afferri putans, ſimulq; motus, tum ira ob illorum ingratitudinem, tum metu ſui periculi, mortem reis in craſtinum decernit. Erat cuſtos carceris uir, tum humanitate præditus, tum ueteri conſuetudine cum tribus his legatis cõiunctus,

quorum calamitatem ægre admodum,& molliter ſemper tulerat. Ad eũ igitur cum triſtis craſtinæ cædis nuncius aduenisset,exclamans,Me miſerum,inquit,& hominum longè infeliciſsimum,quem tam funeſti ludi ſpectatorem fortuna delegit: Quã noluiſſem unquã hos carceres cõſpexiſſe; Quam præſtabat in ultimis terrarum finibus nũc abeſſe. His uocibus cuſtos omnem compleuerat carcerem; neq; largi fletus lamentis deerant. At tres illi,quibus uitæ, factorumq; innocentia dudum & mortis,& pœnæ metum ademerat,ad ſubitum nuncium conſternati: quæ nos,inquiũt, aduerſa fortuna in hoc miſeriarum, atq; calamitatis impulit? Quæ tanta in nos falſa ſuſpitio potuit, ut inſontes ſceleratorum hominum ſupplicio dãnaremur? Tum amicis cognatisq;, qui aderant, fruſtra imploratis,quãdoquidem,aiunt,nihil præſidij innocentibus in terris eſt,Deum ipſum, integritatis noſtræ teſtem,& iniuriæ,atq; necis ultorem inuocamus. Inter hæc Dei miſeratione effectum eſt, ut Nepotianus in memoriam Nicolai ueniret; iamq; uerſaret animo, quo pacto ille damnatis Myrenſibus ſuccurriſſet,qua ui,atq; miſericordia eos ab interitu uendicaſſet. Hæc cum ſocijs in memoriam reuocaſſet; Et quid,inquit,ſpei noſtræ saluti ſupereſt,niſi ut hunc ipſum innocentiæ noſtræ patronum ex animo imploremus, qui pulchrè didicit inſontes ab omni mortis periculo liberare? Tũ & duo reliqui ad orationem lachrymis,& mente conuerſi ſanctiſsimi uiri patrocinium inuocant. Exaudiuit autem eos dominus de excelſo ſancto ſuo, & de cœlo in terram aſpexit: Audiuitq; gemitus compeditorũ mirabilis dominus in ſancto ſuo, cuius non eſt paſſus fruſtra patrociniũ implorari. Voluit enim,ut diſcerent reges,& omnes populi, principes,et omnes iudices terræ regum regem in cœlis eſſe,qui non ſpernat iniurias pauperum,q; ſoluat iniuſte compeditos,& eliſos erigat. Noctu enim per quietem Imperatori Nicolaus apparuit,ore profecto ſicuti uenerando, ita & terribili,formidoloſoq;: atq; illi imminens: ſurge confeſtim Imperator,inquit,& Nepotianum,Vrſum,& Herpilionem uinculis,et cuſtodia ſolue; Falſo enim, & per inuidiam accuſati ſunt,& iniuria abs te damnati. Id niſi feceris,intolerabile tibi bellum indico,& fœdam inſuper ſtragem, turpiſsimumq; tibi,domuiq; tuæ interitum,uerus Dei præco denuncio. Tum Imperator rei nouitate perculſus, miratusq;(ut ſæpe in ſomnis ſolet)cum uiri maieſtatem,& uerba,tum quòd intempeſta nocte in regiam, regisq; penetraſſet cubile. Et quis tu es,inquit, qui hæc mihi denuncias, & minaris? At ille, Nicolaus ſum,Myrarum Dei miſeratione antiſtes; Quo dicto,ab eo euanuit. Et Alabio prętori tunc quoq; dormienti ſeſe per uiſum offert, eodem oris habitu,ijſdemq; uerbis,quibus Conſtantinum terruerat. Tum Conſtantinum ſomni terrore excitatum,ſecumq; tum minas horrendas, tum minantis ſpeciem reputantem pauor non mediocris occupat, idq; uiſum minime negligendum ducit. Eodem pauore, eademq; animi cogitatione cum teneretur prætor,ab Imperatore adueniunt nuncij, qui uiſa ab eo per quietem accurate exponant. Tum prætor metu adaucto, ad Imperatorẽ confeſtim uenit,quæ uidiſſet,quæq; audiſſet,quantũ poteſt, ueriſsime explicat. Ita cum ſingula utriuſq; ſomni conuenirent, & uelut ab eodem imperante,quaſi ſigno dato,in utraq; cubicula irruptum eſſet, tãdem uiſum eſt,reos ipſos è uinculis accerſiri. Qui cum coram conſtitiſſent,rogantur, Num diſciplinam magicam didiciſſent? Cum negarent illi, & ſtudia eorũ.

omnibus manifeſta eſſe contenderent. Rex, num, inquit, de interpretãdis, aut inducendis ſomnijs exploratum habetis aliquid? Cum illi negarent, Conſtantinus ſe per uim (quandoquidem uolũtariè non licet) ueritatem ab illis extorturum minatur. Illi regis iuſtitia implorata, neq; magicam, neque ullam ſomniorum diſciplinam uſquã attigiſſe affirmant: ſe a parentibus ab ineunte ætate ita educatos, inſtitutosq́;, ut nihil didicerint niſi Imperatorem uenerari, illum colere, illũ rebus anteferre omnibus, quas mortalium animus ſolet concupiſcere. Hoc inſtitutum ita conſtanter, & perpetuo tenuiſſe, ut nihil niſi pro augenda Imperij maieſtate dixerint, fecerint'ue; ſi ſecus compertũ habuerit, nulla ſe prorſus miſericordia dignos putet. At ſi nonnihil quandoq; tuendi, extollendiq́; Romani Imperij cauſa fecerint, ſi uitam ſæpenumero minimi pro illius dignitate æſtimarunt; Si data ſibi ab eo negocia, caſtè integreq́; geſſerunt, iam non præmia, quibus ampliſsimis eiuſcemodi facinora donari ſolent, ſed fama tantum, nomenq́; ut ſibi reſtituatur ſuum, ſupplices poſtulare. His uerbis cũ uultus, geſtus, lachrymæ oculis obortæ fidem facerent, cœpit Conſtantinus de illorum innocentia cogitare, & ſuæ pœnitere ſententiæ, q̃ppe qui Dei iuſtitiam formidaret, uerereturq́;, ne ſi ipſe innocentes damnaret, nocens ipſe diuino iudicio damnaretur. Iam itaq; benignus illos inſpicit, benignus alloquitur, ut uultus, uerbaq; pœnitentiam animi ſui facilè indicarent. Tũ illi pauló fidentius Conſtantinum intuiti, Nicolai ſimulachrum continuo uident aſsidentis Imperatori, & nutu ſibi ueniam, & miſericordiam pollicentis. Tum Nepotianus, & duo reliq; deinceps uehementiore ànimi exultatione permoti, ſublatis in cœlum oculis, conclamãt: Deus miſericors, Deus Nicolai, qui tres innoxios olim Myris ab interitu liberaſti, libera innocentes ſperantes in te, ne angelus hic tuus fruſtra uideatur noſtrum patrocinium ſuſcepiſſe. Miratus hũc ſermonem Conſtantinus, quid ſibi hęc uerba uelint, rogat, quiue hic Nicolaus ſit, quoſue tres ab interitu liberarit. Tum Nepotianus ordine exponit omnia, & q̃d ipſi Myris uidiſſent, & quo pacto in uinculis illius auxilium imploraſſent, quem penè aſsidentem conſpexerint. Conſtantinus (ut par erat) miraculo rei commotus, neque immemor domeſticæ clementiæ, ac lenitatis, quam a maioribus acceptam magno ipſe ſemper ſtudio auxerat, utroque ſomnio cum iſtorum narratione collato, ſolui confeſtim tres uinctos iubet, & priſtinæ dignitati reſtitui. Atq; ad illos conuerſus: Abite ad eum, inquit, qui me de fortunis, & capite ueſtro ſollicitus territat dormientem, & gratiam illi reddite, eiq́; meo nomine nunciate, quid ſui gratia fecerim. Hæc cum dixiſſet, euangelium aureis literis proferri iubet, aureumq́; thuribulum gemmis et arte inſigne, & duo præterea puro ex auro cãdelabra, ea omnia imperat, ut Nicolao offerant, quibus inter ſacrificandum utatur, ſuæ pietatis perpetuum monimentum. His, atque alijs admirabilibus uiri factis eouſque nomen eius diffuſum eſt, ut iam uel remotas orbis terrarum plagas attingeret, eſſetq́; calamitoſis, & periclitantibus certiſsima ſpes, atque profugium, quibus ille uocatus deeſſet nunquãm. Qua uero miſericordia, atque pietate nauigantes olim è faucibus mortis extraxerit, operæpretium arbitror enarrare.

24 *Habes hic aureum thuribulum gemmis & arte inſigne, & duo cãdelabra ex puro auro Nicolao donata ab Imperatore Cõſtantino, quibus is inter ſacrificãdum uteretur. Ergo nõ diſplicent hæc Deo, nec crimen aliquod incurrit Chriſtianiſsimus Imperator hæc mittens ſanctiſsimo epiſcopo, ut garriũt miſeri hæretici.*

Ferunt enim nautas quoſdam horrenda diſiectos tempeſtate, furentique pelago propè abſortos, Nicolai, quem nunquam uiderant, auxilium

inuocaſſe. Audierant enim, quàm multos ſæpe è ſummis periculis liberaſ-
ſet. Itaque iam non manibus fidere, non clauo, non uiribus ullis, aut arte
nauigandi, ſed toti in ſanctiſsimi uiri inuocationem proiecti contra pro-
cellarum rabiem, hoc quaſi tutiſsimo ſcuto, ſeſe tueri, illum inuocare, illi
manus tendere, illi tota mentis cogitatione inniti. Tum hic noſter impi-
ger humanarum calamitatũ adiutor, inclinante iam naui, & pelagus im-
bibente, oculis omnium manifeſtus, Ecce, inquit, adſum, quem inuocatis,
opem, ſi ſperabitis allaturus. In Deo confidite, cuius ego miniſter adueni:
ſimulq; clauo, cernentibus cunctis, arrepto, nauim erigit, gubernatq; in-
de mare minaciter increpans, fluctus confeſtim, ſæuiẽteſq; procellas pla-
cat, ut nautæ dicerent: Quis eſt hic, quia mare, & uenti obediunt ei? Et ip-
ſe Chriſti promiſsis fidem faceret dicentis; Amẽ dico uobis, qui credit in
me, ſigna, quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Ita cũ pro
cellarum omnis illa ſuperbia reſediſſet, eiſq; placidam reddidiſſet nauiga
tionem, ex oculis eorum euanuit. At nautæ, ut primum illos optata tellus
excepit, Myras, quæ ſtadia, xx, à mare aberant, recta contendunt, ſalua-
toris ſui uiſendi cupiditate incenſi. Vbi cum ſciſcitantes didiciſſent, beatũ
hunc in templo cum reliquo clero diuina officia exoluentem, templum ip
ſi anxij petũt. Erat ſanctiſsimus hic noſter ſacerdotum choro immixtus,
nihilq; habebat inſigne, quod à cæteris ſecerneret. In quem ſimulatq; nau
tæ oculos coniecerunt, quaſi bacchantes per confertam turbam ad illum
irrumpunt, proſtratiq;, Hic eſt, inquiunt, hic eſt, cui uitam plane debem⁹;
hic eſt, cuius ope ab interitu erepti ſumus; hic eſt, qui inuocatus, ut parens
miſericos laborantibus præſto fuit. His uocibus cum in ſe circũfuſos My
renſes conuertiſſent, rem omnem, ut ab initio geſta fuerat, edixerunt. At
Nicolaus ora ingenuo quodam rubore ſuffuſus: Date, inquit, gloriã Deo,
filij, Ego peccator ſum, & ſeruus profectò inutilis; ipſe eſt, qui facit mira-
bilia magna ſolus. Inde illos ſeorſum euocatos cum placida quadam ſe-
ueritate admonet, ut poſt acceptam corporis ſalutem, animi quoq; ſalutẽ
non negligant. Habebat enim ex ſpirituſancto, quem in illum Deus uber
tim effuderat, ut alieni cognoſceret cordis arcana. Ex quo nautas iſtos ſcie
bat peccatis quibuſdam, & diabolo eſſe obnoxios. Cognoſcite igitur, in
quit, cognoſcite filij, errata ueſtra, & corda, motuſq; ueſtros in tutiorem
portum traducite, Deumq; horrendũ iudicem formidate. Eſtis enim (ut
inquit Paulus) Dei templum; qui uero Dei templum corruperit, ut corrũ
pat, & deſtruat illum dominus, æquum eſt. Ego (ut dicitis) ueſtræ corpo
ralis ſalutis adiutor, ſpiritualis nunc periculi nuncius uenio. Et cum poſt
hæc ſecretiora quædam illorum peccata proferret, eos iuſta admiratio-
ne, & pœnitentia repletos dimiſit. ò medicum expetendum, & omnium
mortalium linguis per ſecula celebrandum, qui cum corpora omni peri-
culo liberaret, animos quoq; ſanctificare non neglexiſſet, ut totum homi-
nem ſanum redderet, eius nullam omnino partem incuratam prætermiſiſ
ſet. Quãobrem uerè putandum eſt, Deum ipſum hoc tantum terrarũ, cœ-
liq; ornamentum ſuis plaſmaſſe digitis, & inter primas ſuas delicias ha-
buiſſe, dediſſeq; animo illi profectò cœleſti habitaculum pari omniũ ele-
gantiarum ornatu prædıtum. Sic enim inter ueterũ memorias literis græ
cis mandatum inuenimus, beatiſsimum hunc cœleſti quadam oris, & uul
tus uenuſtate fuiſſe, moribuſq; ſenili, ac ueneranda grauitate iocundis, &

ueluti ſanctificationem quandam, & gratiam ex ſe ſpirantibus; in cuius intuitu ea eſſet uniuerſæ honeſtatis ſpecies, & exemplum, ut ſibi congreſſos aſpectu ſolo à uitijs ad uirtutem facile reuocaret. Si quem autem nactus eſſet ulla animi moleſtia laborantem, nunq; non abunde conſolatũ, atq; lenitum abs ſe miſiſſet. Tradunt præterea ex eius uultu uelut coruſcãtia fulgura micare ſolita; faciemq; ſuper humanum eluxiſſe ſplẽdorẽ. Sermo erat admirabili quodam lenocinio, & ſuauitate ſuffuſus, grauis, modeſtus, & in ſententiam facilè etiam reluctãtes trahens. Compertum enim habemus, multos illum de ueritatis curriculo declinantes, & in hæreticã foueam delapſos ad catholicæ fidei ſemitam reuocaſſe, ut in opere, atque ſermone iuſtè ſit habitus efficax.

Hic itaq; tantis præditus ornamentis ſic inter mortales uerſatus eſt, ut cœlo ſemper, & immortalitate omnium conſenſu digniſsimus uideretur. Qui cum diutius, quaſi lilium intra Myrenſes hortos iocundiſsimè redoleuiſſet, et ueluti unguentum fragrans, diuinarum uirtutum odorem, atq; ſuauitatem ex ſe ſpiraſſet, tandem dierum ſanctorum plenus in uiridem ſenectutem inducitur. Iamq; cum communi hominum lege litandum eſſet naturæ, in breuem, eamq; leuem ægritudinem incidit. Ita cum intelligeret, hinc ſibi migrandum eſſe, beatus iſte ſuperioris Hieruſalem ueteri deſiderio flagrans, in hymnos, & gratiarum actiones totus diffunditur, omniq; lætitiæ ſignificatione, uale dicto, in cœlum, quod ſibi apertum cernebat, euolat, longæuam illic, & ſempiternam acturus uitam, angelorũ ſplẽdoribus conſors, diuinæq; pulchritudinis perpetuus contemplator. At uenerabile corpus, ſingulare orbis terrarum ornamentum, epiſcoporũ, uniuerſiq; cleri, & populi laudibus, & lachrymis decoratum humatur in tẽplum, quod Myris maximum, ac pulcherrimum ea tempeſtate fuit.

25 *Nicolaus ad cœlum euolat.*

26 *Corpus Nicolai uenerabile, & ſingulare orbis terrarum ornamentum, cunctorum laudibus & lachrymis decoratum, ſepelitur in maximo & pulcherrimo Myrarũ tẽplo. Quod nota pro ſanctorum reliquijs, pro ſepulturis, & pro templorum cultu & ornatu.*

Ex puriſsimis autem illis, & redolentibus membris per anteacta ſecula in hunc uſq; diem nectareus diſtillat liquor, certiſsima ſpiritualium, ac corporalium ægritudinum medicina. Eius itaq; fama, cum ad remotiſsimas quoq; prouincias ſubito penetraſſet, ad eius uenerabilem tumulum incredibilis continuo factus eſt hominum ex omni plaga concurſus. Neque illis multorum licet dierum itinera uiſendi buſti deſiderium adimebant, ut & ſacro ungerentur liquore, & tumuli ipſius complexu, & ueneratione conſecrarentur.

Sed antequàm finem faciamus, primum ſaltem eius poſt mortem admirandum in nautas facinus exponamus. Reliqua, quoniam propè innumerabilia ſunt, & hominum linguis undique celebrata, prætermittamus. Compertum habemus quoſdam amplexandi tumuli deſiderio à Thanai hoſtio ſoluiſſe, ut Myras contenderent. Cum autem in nauim ſarcinas, & uiaticum intuliſſent, inuidus ille dæmon, qui in eo Dianæ colebatur templo, quod pauloante dicebamus à Nicolao deiectum, huius nauigationis cauſa cognita, ad impediendos homines, ſi poſsit, ſeſe dolo, & fraude exornat. Nondum enim exciderat animo ædis illius à fundamentis euerſio; non uiolẽta, ignominioſaq; cum ſui, tum miniſtrorum ſuorum è Myris expulſio; non cultus hominum ad ſe cõfluentium ſibi ademptus. Hæ faces ad ultionem dæmonem inflammabant, præter inſitam nocendi libidinem, & alienæ uirtutis odium immortale, quo in expulſorem ſuũ iam toto illuſtrem orbe flagrabat. Igitur mulieris formam induit, uas olei

27 *Vide mirabilem Dei effectum in corpore ſancti defuncti, liquorem ſcilicet ſpiritualium & corporalium ægritudinum medicinam. Vide etiam fidelium longas peregrinationes ad ſancti ſepulchrum, & illius uenerationem.*

Nota ueterem morẽ fuiſſe accendendi lã pades ante tumulos ſanctorum, cõtra præ ſentis temporis hæreticos.

plenum humero geſtantis: Et nauim conſcendens, ſe, ait, magno teneri de
28 ſiderio eiuſce tumuli adorandi, ſed imbecillam corpore, ſtomachoq́; ma
ris & nauſeæ crudelitatem non poſſe perferre, miſſuram ſe (quando profi-
ciſci non licet) oleum illud, quo tumuli lampades accendantur: rogat ita-
que, ut oleum ipſi ſuo nomine ſanctiſsimo monumento offerant. Illi facile
perſuaſi, quippe quibus nulla inerat ſuſpicio fraudis, dolium accipiunt.
Erat in eo prophanum neſcio quid, diabolica execratum arte, & dignum
profecto, quod à dæmonæ nocendi cauſa præberetur. Soluentes ergo cũ
diem unum proſpere ſulcaſſent mare, cœpit inſequens aurora Zephyros
in proram mittere, et noctes dieſq́; deinceps plurimos ſic pertinaciter ad
uerſi erant, ut nautæ tædio diuturnæ procellæ, infecto itinere, de reditu co
gitarent. Iamq́; proras obuerterant, cum infatigatus hic noſter omnium
laborantium adiutor, lembo ſe redeuntibus offert. Quò uiri tenditis? inqt:
Quid conſtitutum iter deſeritis? Veſtrum eſt, uiri, uentos in puppim con
uertere, & aduerſæ nauigationis tollere impedimenta: Diabolica hęc fal
lacia eſt; non enim fœmina dolium, ſed infernus uobis dæmon commen-
dauit. Liberate nauim hac peſte, et uas in mare abijcite, eruntq́; deinceps
omnia uobis ſecunda. Nauigantes imperantis ueneratione permoti (ine-
rat enim homini diuina quædam maieſtas) uas ipſum in pelagus repente
contorquent: ex quo tetra quædam exiliens flamma fumo, & caligine, ae
rem totum obnubilat, intolerabiliq́; fætore complet omnia; tantoq́; ſtri-
dore uas ipſum mari excipitur, ut è damnatorũ officinis exiſſe nemo am-
bigeret. Tum Nicolaus, cum ſeſe, quiſnam eſſet, patefeciſſet, ex oculis eoꝝ
euanuit. Inde nunq́; conſtituto itineri clementes auræ defuere.

Hæc ſunt, ſanctiſsime pater, pietatis tuæ à Deo collata p̃mia. Hæ ſunt laborum retributiones. Hæ certaminum tuoꝝ coronæ ad te in hoc mundo delatæ. Nam quæ apud immortales ſpiritus es conſecutus, illa eiuſmodi ſunt, quæ nec ullo corporis ſenſu, neq́; ulla mentis cogitatione percipiãtur. Ego uero minime dubitauerim, te fortiſsimum martyrem, & incruentum appellare bellatorem. Siquidem non tam mors ipſa per ſe, et cruoris effuſio, quàm moriendi pro Chriſti nomine ardor efficit. Nam Chriſtiani nominis ſæuos oppugnatores (quandoquidem corpore uolens non potuiſti) uita, moribus, doctrina, oratione deniq́; contriuiſti, pie credentibus ualidiſsimum auxilium præſtitiſti: Vltima minantes ſupplicia contempſiſti; uincula lætus ſubijſti; nihilq́; præter carnificis crudelitatem tuo defuiſſe martyrio intrepidus affirmarim. Sed tua uita, beatiſsime pater, Deus rerum ſapientiſsimus diſpenſator plusq́; morte delectatus eſt, ut te genus humanum quam diutiſsime clemẽtiſsimo, & ſuper omnes impigerrimo frueretur patrono in terris: Tuq́; rogatus de diabolo pro innumeris ciuibus Chriſtianis abs te ſaluatis, glorioſiſsimè triũphares cum Chriſto in gloria per immortalia ſecula ſeculorum. Amen.

Sanctorum uitæ, libri primi finis.

REVERENDISSIMO DOMINO IOANNI Bernardo Epiſcopo Calaguritano, Aloyſius Epiſcopus Veronenſis.

PRoprium hæreticorum inter cętera hoc quoque eſſe D. Hieronymus in ſextũ Amos caput ait, ut quaſdam ſcripturas probẽt, quaſdam reprobent, cũ nullam habeant ſcripturarum ſcientiam, nec traditiones atq; doctrinam Apoſtolorum. Id eſſe quam ueriſsimũ noſtrorum quoque temporum malitia comprobat. Vt enim contra hæreticum ſancti cuiuſpiam ſcriptoris dictum pro te aſſumpſeris, illico reclamat, hoc non eſt Auguſtini, illud non eſt Hieronymi, quæ tu adducis, tabulæ ſunt & ſcioli, nam Auguſtinus & Hieronymus ex phraſi cognoſcũtur. Hoc nihil habet Ambroſiĳ illud nihil cum Cypriano, & cætera huiuſmodi. Adeoq; ſeueros agũt in Eccleſia dei cenſores, ut nihil prorſus afferre poſsis, quod non huiuſmodi diuerticulis effugiant & calumniẽtur. Sed parum eſſet, ſi in ſanctorum duntaxat opuſculis luſiſſent, ad fortiora quoque impiam miſerunt manum, & in dei ſacrarium temerarium pedem intulerunt, audentes dicere, Iacobi Epiſtola non eſt Iacobi, Apocalypſis liber non eſt Ioannis Apoſtoli, Epiſtola quæ fertur ad Hebręos, non eſt Apoſtoli Pauli, Machabæorum liber eſt apocryphus, ſecunda Petri, itemque ſecunda & tertia Ioannis Epiſtola non eſt ipſorum, ſed aliorum quorundam; & tantum ſibi in huiuſmodi iudicio arrogantiæ aſſumpſerunt, ut ſimplices homines eorum ſupercilio deterriti conquieſcant, & uix mutire audeant. Quibus illud Iudæorum optime conuenire poſſe uidetur, O homo in qua poteſtate hoc facis, & quis dedit tibi hanc dĳudicandi poteſtatem? Nunquid maior tu tota dei Eccleſia in Oecumenicis cõciliĳs toties repreſentata, quę uoluminibus his authoritatem impartiuit? Num Vicario Chriſti, & Petri ſede tu ſublimior, cui regni cœlorum claues traditæ, ut quod illa pro certo & autentico approbauerit, tu triobolaris homo infringere & infirmare audeas? Nam quis es tu, & quę domus patris tui, ut cenſorẽ in dei Eccleſia agere præſumas? Scis ampliſsime pater cur hæc dixerim? In manibus adeſt uitarum ſanctorum liber ſecundus, cui beatiſſima Agnes per cuncta ſecula commendata, exordium pręſtat. Exiuit hic Nebulo quidam, & forte typographus imperitiſsimus, (ſeu qui librorum typis edendorum inuiſioni ſuas locauit operas, qui in principio huius hiſtoriæ præmonuit, hanc uitam non eſſe a D. Ambroſio cõſcriptam. Et uide obſecro quam forti & inſolubili utatur argumento. Ait is, In calce huius hiſtoriæ dicit ſcriptor eius, Hæc ego Ambroſius ſeruus Chriſti dum in uoluminibus diuinis reperiſſem ſcripta, non ſum paſſus infructuoſo ſilentio tegi. Vbi, inquit, bone uir inueniſti hanc uitam in diuinis uoluminibus ſcriptam? In Pentateucho ne, an in Iudicibus, aut alio aliquo ueteris aut noui teſtamenti codice, qui ſoli diuina uolumina nuncupatur? Profer locum, da authoritatem libri ſi uis ut credamus tibi. O acutum dialecticum qui

adeo ineuitabilia tela iacularis, ut opus ſit ad Diodorum aut Chryſippum ualentiſsimos logicos pro huius argumenti haurienda ſolutione accedere. Quaſi hac uoce ita ſtricte ſemper utamur, ut non niſi de corpore Canonis proferri poſsit, & ſi quiſquam ſit liber in quo dei laudes enarrentur, ille lata nuncupatione diuinus appellari non poſsit. Et quaſi non ſit uulgari etiam ſumptione detritum, ut quicquid in aliquo genere nobile & excellens reperiatur, id diuinum nuncupetur, ſicut & cedros Dei, & montes Dei frequenter appellare mos eſt. Adeo ut & uina quoque optima, & auras ſuaues, & cantus dulces diuinórum nuncupatione dignari conſueuerimus. Quo quidem ſenſu & Gregorius Nazianzenus Baſilium diuinum caput, diuinumque os appellare non raro ſolitus eſt, cuius item generis plurima apud ſacros auctores reperire facile datur. Qua loquendi phraſi & hoc in loco Ambroſius uſus, diuina appellauit uolumina, in quibus luculentiſsimus de Dei laudibus, qui in ſanctis ſuis admirabilis & glorioſus apparuit, ſermo habebatur. Vbi enim tanta conſurgunt Dei omnipotentis præconia, quanta in ſanctiſsimæ huius uirgunculæ paſsione & martyrio? Sed libet in hunc dicere quod iſdem D. Hieronymus aduerſus Vigilantium dixit. Aliud a parua ætate didiciſti, aliis aſſuetus es diſciplinis. Non eſt eiuſdem hominis aureos nummos & ſcripturas probare, & deguſtare uina, & prophetas uel apoſtolos intelligere, addo ego, & ſanctorum patrum diſerte ſcripta diſcutere. Verum ut omnino ſcioli iſtius obſtrueretur os, D. Maximi Taurinenſis Epiſcopi in honorem eiuſdem ſanctiſsimæ uirginis edictum ſermonem ſubdidimus, eandem paſsionis eius ſeriem continentem, ut in ore duorum tam fidedignorum teſtium ſtaret uerbum hoc fidele, & omni acceptione dignum. En igitur iam uocat te pater optime ſanctiſsima Agnes uirginitatis ſpeculum, eius triumphum deuota mente percurre, & Deum omnipotentem ſuppliciter exora, ut qui caſtiſsimæ uirgini in xiij. ætatis annó mortem perdere, & uitam inuenire miſericorditer conceſsit, is idem nobis iam ſenio ingruente concedere dignetur, ut peccatorum ſordibus calcatis, ueram uitam quæ Chriſtus eſt inuenire ualeamus, qui cum patre & ſpirituſancto uiuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum.

VITA SANCTAE VIRGINIS, ET MARTYRIS Agnetis per D. Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem ſcripta. 52

Eſt ſermo xc. in ordine ſermonum eius. To. iij. fol. 401.

*

SEruus Chriſti Ambroſius Virginibus ſacris. Diem feſtũ ſacratiſsimę uirginis celebremus. Hinc pſalmi reſonent; inde concrepent lectiones. Hinc populorũ turbę lętenť; inde ſuſtententur pauperes Chriſti. Omnes ergo gratulemur in dño: Et ad ædificationẽ uirginũ, qualiter paſſa ſit Agnes beatiſsima ad memoriã reuocemus. Tertiodecimo ætatis ſuę anno mortem perdidit, & uitã inuenit, quia ſolum uitę dilexit auctorẽ. Infantia qdẽ cõputabať in annis; ſed erat ſenectꝰ mẽtis imenſa: corpore quidẽ iuuẽcula; ſed aĩo cana; pulchra facie, ſed pulchrior fide. 1

Qui ſanctorum feſtis detrahunt, uideant ſi tempore D. Ambroſij celebrabatur feſtum ſanctæ Agnetis martyris.

Dum à ſcholis reuertitur, à pręfecto urbis filio adamatur. Cuius parentes dum requiſiſſet & inueniſſet, cœpit offerre plurima, & plura promittere. Deniq; detulerat ſecũ precioſiſsima ornamenta: q̃ à beata Agne ueluti quædã ſtercora ſunt recuſata. Vnde factũ eſt ut iuuenis maiori perurgereť amoris ſtimulo. Et putans eã maiora uelle accipere ornamẽta, oĩum lapidum precioſorũ ſecũ detulit gloriã; & per ſeipſum & amicos, & notos, & affines cœpit aures uirginis appellare, diuitias, domus, poſſeſsiones, familias, atque omnes mundi huius diuitias repromittere, ſi conſenſum ſuum eius coniugio non negaret.

Ad hæc beata Agnes tale fertur iuueni dediſſe reſpõſum. Diſcede à me fomes peccati, nutrimentũ facinoris, pabulũ mortis: diſcede à me, quia iã ab alio amatore pręuenta ſum; qui mihi ſatis meliora te obtulit ornamenta; & annulo fidei ſuę ſubarrauit me, longe te nobilior, & genere, & dignitate. Ornauit me inextimabili dextrocherio. Dextram meã, & collũ meũ cinxit lapidibus precioſis. Tradidit auribus meis ineſtimabiles margaritas; & circundedit me uernantibus, atq; corruſcantibus gẽmis. Poſuit ſignũ in facie mea, ut nullum pręter ipſum amatorẽ admittã. Induit me ciclade auro texta; & imenſis monilibus ornauit me. Oſtendit mihi theſauros incõparabiles; quos mihi ſe daturũ, ſi ei perſeuerauero, repromiſit. Nõ ergo potero ad contumeliã prioris amatoris uel aſpicere aliũ, & illũ derelinquere, cũ quo ſum charitate deuincta. Cuius generoſitas celſior, poſſibilitas fortior, aſpectus pulchrior, amor ſuauior, & omni gratia elegantior. A quo mihi iam thalamus collocatus eſt: cuius mihi organa modulatis uocibus cantant. Iam mel, & lac ex ore eius ſuſcepi: Iam amplexibus eius caſtis aſtricta ſum: iã corpus eius corpori meo ſociatũ eſt, & ſanguis eiꝰ ornauit genas meas. Cuius mater uirgo eſt; cuius pater fœminã neſcit. Cui angeli ſeruiunt: cuius pulchritudinẽ ſol, & luna miranť: cuius odore reuiuiſcunt mortui: cuius tactu fouenť infirmi: cuius opes nunq̃ deficiũt: cuiuſq; diuitiæ non decreſcunt. Ipſi ſoli ſeruo fidẽ; ipſi me tota deuotione cõmitto. Quem cũ amauero, caſta ſum; cũ tetigero munda ſum; cũ accepero, uirgo ſum. Nec deerunt poſt nuptias filij: ubi partus ſine dolore succedit, & fœcunditas quotidiana cumulatur.

Audiens hęc inſanus iuuenis amore carpiť cœco; & inter anguſtias animi anhelo cruciabatur ſpiritu. Inter hæc lecto proſterniť: & per alta ſuſpiria amor medicis aperitur. Fiunt nota patri, quæ fuerunt inuenta à medi-

cis;& eadẽ paterna uoce, quæ fuerant iã dicta a filio, ad petitionẽ uirginis reuoluunt. Abnegat Agnes beatiſsima;& ſe nullo pacto prioris aſſerit ſponſi fœdera uiolare. Cũq; pater diceret in faſcibus præfecturę ſe agere, & idcirco nõ ſibi quẽuis illuſtriſsimũ uirũ etiam poſſe pferri: cœpit tñ uehementiſsimè inquirere quis eſſet ſponſus, de cuius ſe Agnes poteſtare iactaret. Tunc extitit quidã ex paraſitis eius, qui diceret hanc Chriſtianã eſſe ab īfantia,& magicis artib⁹ ita occupatã,ut dicat Xpm ſuũ ſpõſum.

Audiẽs hæc præfectus lętus efficit,& miſſa apparitione cũ ingenti ſtrepitu ſuis eã tribunalibus præcepit ſiſti. Et primo quidẽ blandis eã ſermonibus ſecretius prouocat, deinde terroribus pulſat. Sed uirgo Chriſti nec blandimentis ſeducit,nec terrore concutit;ſed eodẽ uultu, eodẽ animo pſeuerat;& terrentẽ ſimiliter,ſicut blandientẽ animo deridebat. Videns itaque Simphronius præfectus tantã in puella conſtantiã,parentes eius alloquitur. Et quia erant nobiles, & uim eis inferre nõ poterat,titulũ eis Chriſtianitatis oppoſuit. Sequente nanq; die Agnẽ ſibi pręſentari iubet. Et iterum iterũq; repetens, replicare cœpit de iuuenis amore ſermonẽ. Cũq; omnis ſermo eius caſſo labore deficeret, Siſti eã iterũ ſuis tribunalibus iuſſit. Cui & dixit: Superſtitio Chriſtianorũ, de quorũ te magicis artibus iactas,niſi a te fuerit ſegregata,non poteris inſanias abijcere pectoris, neq; æquiſsimis conſilijs præbere conſenſum. Vnde te ad uenerandã Deã Veſtã properare neceſſe eſt;ut ſi perſeuerantia uirginitatis placet,eius die,nocteq; ſacrificijs reuerendis inſiſtas.

Ad hæc beata Agnes dixit. Si filiũ tuũ, quãuis iniquo amore uexatũ, tñ uiuentẽ hoiem recuſaui,hominẽ utiq;,qui eſt rationis capax, qui & audire,& uidere,& palpare,& ambulare poteſt,& flore lucis huius cũ bonis frui: Si ergo hunc cauſa amoris Chriſti nulla poſſum ratione reſpicere; qũo poſſum idola muta,& ſurda,& ſine ſenſu,& ſine anima colere,et ad iniuriã ſummi Dei,ceruicẽ meã uanis lapidib⁹ inclinare? Audiens hæc pręfectus Simphronius dixit: Cupio conſultũ infantię tuę;& adhuc te Deos blaſphemantẽ idcirco differo,quia annos tuos infra ſenſum aſpicio. Noli ergo temetipſum ita deſpicere,ut motus Deorũ incurras. Beata Agnes dixit: Noli infantiã corporalẽ ita in me deſpicere, ut putes me te uelle habere propitiũ. Fides enim non in annis,ſed in ſenſibus inuenitur. Et Deus omnipotens mentes magis cõprobat,q̃ ætates. Deos aũt tuos,quorum motus me incurrere non uis,ipſos iraſci permitte; ipſi loquantur;ipſi hoc mihi præcipiant; ipſi iubeant ſe coli; ipſi iubeant ſe adorari. Verũ qm̃ ad hoc uideo te tendere,quod impetrare non poteris; quicquid tibi uidetur exerce. Simphronius præfectus dixit: Vnum tibi ẽ duobus elige;aut cum uirginibus Deę Veſtę ſacrifica; aut cũ meretricibus ſcortaberis in contubernio lupanari. Et longè erunt a te Chriſtiani,qui te ita magicis artibus imbuerunt; ut hanc calamitatẽ intrepido animo te poſſe perferre confidas. Vnde,ut dixi,aut ſacrifica Deę Veſtę ad laudẽ generis tui;aut ad ignominiã natalium tuorum eris publicę abiectionis ſcortum.

Tunc beata Agnes cũ ingenti conſtantia dixit: Si ſcires quis eſt Deus meus;nõ iſta ex ore tuo proferres. Vnde ego quia noui uirtutẽ dñi mei Ieſu Chriſti, ſecura contẽno minas tuas, credens quod neq; ſacrificẽ idolis tuis,neq; polluar ſordibus alienis; Mecũ enim habeo cuſtodem corporis mei,angelum dñi. Nam unigenitus Dei filius,quẽ ignoras,murus eſt mihi

impenetrabilis, & cuſtos mihi eſt nunq̃ dormiens, & defenſor mihi eſt nunq̃ deficiens. Dij aũt tui, aut ærei ſunt, ex quibus cucumæ melius fiunt ad uſus hominũ; aut lapidei, ex quibus ſternunt plateę. Diuinitas ergo nõ in lapidibus uanis habitat, ſed in cœlis; non in ære, aut aliquo metallo, ſed in regno ſuperno conſiſtit. Tu aũt, & ſimiles tui, niſi ab iſtorũ cultu receſſeritis; ſimul uos pœnæ concludent. Sicut enim illi igne conflati ſunt, ut funderentur; ſic colentes eos perpetuo incendio conflabuntur; non ut funndantur, ſed ut confundantur in æternum, & pereant.

Ad hæc inſanus iudex iuſſit eã expoliari, & nudam ad lupanar duci ſub uoce pręconis dicentis: Agnẽ ſacrilegã uirginẽ Dijs blaſphemiã inferentẽ, ſcortũ lupanaribus datam. Statim aũt ut expoliata eſt, crine reſoluto, tantam denſitatẽ capillis eius diuina gratia conceſsit; ut melius uideret̃ fimbrijs eorũ, q̃ ueſtibus tecta. Ingreſſa aũt turpitudinis locũ, Angelum dñi ita pręparatũ inuenit, ut circũdaret eã ĩmenſo lumine; ita ut nullus poſſet eã pręſplendore reſpicere. Fulgebat enim tota cellula illa, quaſi radians ſol in uirtute ſua: Et quanto quis curioſior oculis eſſe noluiſſet; tanto ſibi uiſus aciem obtundebat. Cũq́; ſe in orationẽ dño proſtrauiſſet, apparuit ante oculos eius ſtola candidiſsima. Et apprehendens eã induit ſe, & dixit: Gratias tibi ago, dñe Ieſu Chriſte, qui me in numero ancillarũ tuarum cõputans, ueſtẽ hanc mihi largiri p̃cepiſti. Ita nanq; ad menſuram corpuſculi eius aptum erat indumentum, & ita nimio candore conſpicuum; ut nullus dubitaret hoc angelicis manibus præparatum.

Interea lupanar efficit̃ locus orationis: in quo oĩs qui fuiſſet ingreſſus, adoraret, & ueneraretur, dans honorem immenſo lumini; mundior egrederetur foras, q̃ fuerat intus ingreſſus. Cumq́; hęc agerentur, præfecti filius, qui auctor erat huius ſceleris, uenit ad locũ cum ſodalibus ſuis iuuenculis, inſultaturus puellæ; cum quibus libidinis ſuę ſe poſſe credebat ludibriũ exercere. Et ingreſſos ante ſe furentes pueros, & turpiter ſquientes, cũ omni ueneratione, & ingenti admiratione egreſſos cœpit impotentes arguere; atq; uanos, & molles, ac miſeros iudicare. Et irridens, locum, in quo uirgo orabat, audacter ingreſſus eſt. Et uidens tm̃ lumẽ circa eã, non dedit honorem Deo; ſed irruens in ipſum lumẽ, priuſq̃ uel manu eã contingeret, cecidit in faciem ſuam; & pręfocatus a diabolo expirauit. Videntes aũt ſocij eius q, moras intus faceret, putabant obſcœnis eum operib⁹ occupari. Et ingreſſus eſt unus ex iuuenibus, qui ei familiarior erat; ut cõgratularetur inſultationi eius; & mortuum eũ inueniens, exclamauit uoce magna dicens: Pijſſimi Romani ſuccurrite. Magicis artibus iſta meretrix præfecti filium interfecit.

Fit repente concurſus populorum ad theatrũ: & uaria furentis populi acclamatio. Alij dicebant magã; alij innocentẽ, alij ſacrilegã conclamabant. Præfectus autem audiens filiũ ſuum interiſſe, cũ ingenti tumultu uenit ad theatrum. Et ingreſſus locum, in quo corpus filij eius iacebat exanime, cũ ingenti clamore dicebat: Crudeliſsima omnium fœminarum, ad filium meũ uoluiſti apodixen tuæ artis magicæ demõſtrare? Et cum talia, atq; alia huiuſcemodi uerba repeteret; & cauſas mortis eius ab ea uehementer inquireret: ait ad eum beatiſsima Agnes: Ille, cuius uoluntatẽ uolebat perficere, ipſe in eũ poteſtatem accepit. Quare autẽ omnes, qui ad me ingreſſi ſunt, ſani ſunt? Quia uniuerſi dederunt honorem deo, qui miſit

Angelũ ſuũ,& induit me hoc indumento miſericordiæ;& cuſtodiuit cor
pus meum;quod ab ipſis cunabulis Chriſto conſecratũ eſt, & oblatum.
Videntes ergo ſplendorem angelicũ,adorabant omnes, & abſcedebant
illæſi. Hic aũt impudens ſtatim ut ingreſſus eſt, ſæuire cœpit,& fremere;
cumq́ manũ ſuam ad me contingendum aptaret, dedit eũ Angelus Do-
mini in reprobam,quam conſpicis,mortem. Dicit ei præfectus: In hoc ap
parebit, quia non magicis artibus iſta geſsiſti, ſi deprecata fueris ipſum
Angelũ,ut reſtituat mihi filiũ meum ſanũ. Cui beata Agnes dixit: Licet
fides ueſtra hoc impetrare non mereatur à Domino, tamen quia tempus
eſt,ut uirtus Domini mei Ieſu Chriſti manifeſtetur: egredimini omnes,ut
ſolitam ei orationẽ offeram. Cumq́ uniuerſi fuiſſent egreſsi, proſternens
2 ſe in faciẽ planam,rogare cœpit Dñm,ut iuuenem ſuſcitaret. Orante autẽ
illa,apparuit Angelus Domini, qui eleuauit eam flentem; & confortans
animũ eius iuuenem ſuſcitauit. Qui egreſſus foras,cœpit uoce publica cla
mare,& dicere: Vnus Deus in cœlo, & in terra,& in mari; qui eſt Deus
Chriſtianorum. Nam omnia templa uana ſunt. Dij qui coluntur,omnes
uani ſunt;& penitus nec ſibi poſſunt, nec alijs aliquod auxiliũ exhibere.

Vides heretice,quod ſanctiſsima Agnes ſuis p̄cibus obtinuit a deo iuuenis reſuſcitationem. Quid ergo garris orationes eſſe rem ſuperfluam & inutilem?

Ad hanc uocem omnes auruſpices, & templorũ Pontifices conturba-
bantur;& fit per eos uehementior,quã fuerat ſeditio populorum. Atq́ o-
mnes una uoce clamabant: Tolle magam: tolle maleficã, quæ & mentes
mutat,& animos alienat. Præfectus autem uidens tanta mirabilia obſtu
puit. Sed ueritus proſcriptionẽ,ſi contra templorum pontifices ageret,&
Agnem contra ſuam ſententiã defenſaret; uicariũ ad ſeditionẽ populi iu-
dicem dereliquit. Ipſe autem triſtis abſceſsit, quod eam non potuit poſt
reſurrectionem filij ſui liberare. Tunc Vicarius Aſpaſius nomine, iuſsit in
conſpectu omniũ ignem copioſum accendi;& in medio eam præcepit ia-
ctari flammarũ. Quod cum fuiſſet impletum; ſtatim in duas partes diuiſæ
ſunt flammæ;& hinc, atq́ illinc ſeditioſos populos exurebant: ipſam aũt
penitus in nullo contingebat incendiũ. Eo magis non hoc uirtutibus diui
nis,ſed maleficijs reputantes,dabant fremitus inter ſe populi,& infinitos
clamores ad cœlos. Tunc beata Agnes expandens manus ſuas in medio
ignis,his uerbis orationẽ fudit ad Dominũ. Omnipotens,adorande,colẽ-
de,tremende Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti,benedico te,quia per filiũ
tuum unigenitum, euaſi manus hominũ impiorum; & ſpurcitias diaboli
impolluto calle tranſiui. Ecce & nunc rore cœleſti perfuſus per ſpiritũ ſan
ctum focus iuxta me moritur; flamma diuiditur; & ardor incendij huius
ad eos,à quibus in me miniſtratur,effunditur. Benedico te,pater prædicã
de,qui etiam inter flammas intrepidã me ad te peruenire permittis. Ecce
iam quod credidi,uideo: quod ſperaui, iam teneo; quod concupiui,com-
plector. Te confiteor labijs & corde; te totis uiſceribus concupiſco. Ecce
ad te uenio uiuum, & uerũ Deum: qui cum domino noſtro Ieſu Chriſto
filio tuo,& cũ ſpiritu ſancto,uiuis,et regnas in cũcta ſecula ſeculorũ. Amẽ

Cumq́ compleſſet orationem,ita omnis ignis extinctus eſt,ut nec te-
por quidẽ incendij remaneret. Tunc Aſpaſius Vrbis Romæ uicarius,po-
puli ſeditionẽ non ferens,in guttur eius gladiũ mergi præcepit. Atq́ hoc
exitu,roſeo ſui ſanguinis rubore perfuſam, Chriſtus ſibi ſponſam,& mar
tyrem conſecrauit. Parentes uero eius nullã penitus triſtitiam habentes,
cũ omni gaudio abſtulerunt corpus eius, & poſuerunt illud in prædiolo
ſuo,non

ſuo,non longe ab Vrbe,in uia quæ dicitur. Numentana. Vbi cum omnis turba Chriſtianorum concurreret,inſidias à paganis perpeſsi ſunt:& uidentes populũ infidelium ſuper ſe uenientem armatũ,omnes fugerunt. Aliquãti tamen lapidum ictibus læſi euaſerunt. Emerentiana autem,quæ fuerat collactanea eius,uirgo ſanctiſsima,licet cathecumina, conſtanter intrepida ſtabat immobilis;& his uerbis exprobrabat eos. Superflui,miſeri,caduci,atq; atrociſsimi, deum omnipotentem colentem occidiſtis; & percuſsione lapidũ homines innocentes iugulaſtis.Hæc,& his ſimilia dũ turbis furentibus diceret; lapidata eſt ab eis: & orans iuxta ſepulchrum Agnes beatiſsimæ, emiſit ſpiritum.

Non dubium eſt,quod in ſuo ſanguine ſit baptizata; quæ pro defenſione iuſtitiæ dum confiteretur Dñm,mortem conſtanter excepit.Eadem denique hora fit terræmotus uehementiſsimus:& cum nimia eſſet cœli ſerenitas,tantæ corruſcationes,tantaq; fulgura, & tonitrua extiterunt;ut pars maxima inſani populi expiraret. Vnde factũ eſt, ut nullus penitus ex eo aduenientibus ad ſepulchra ſanctorum aliquas moleſtias excitaret.Veniẽtes autem parentes beatæ Agnes cũ ſacerdotibus nocte,abſtulerunt corpus ſanctæ Emerentianæ uirginis; & ſepelierant illud in confinio agelli beatiſsimæ Virginis Agnes.

3 *Vide morem Catholicæ eccleſiæ, ut cũ ſacerdotibus tumulentur Chriſtianorum corpora.*

Igitur dum parentes beatæ Agnes aſsiduis pernoctationibus uigilarẽt ad tumulũ eius; uident in medio noctis ſilentio exercitũ Virginum, quæ omnes auro textis cicladibus indutæ,cũ ingenti lumine prǽteribant.Inter quas uident beatiſsimam Agnen ſimili ueſte fulgentẽ, & ad dextrã eius agnum niue candidiorem.Hæc itaq; dũ uiderent parentes eius, & qui ſimul erant,ſtuporem mentis incurrũt.Sed beata Agnes rogat ſanctas Virgines parumper gradũ figere.Et ſtans parentibus ſuis dixit:Videte,ne me quaſi mortuã lugeatis:ſed congaudete mihi, & congratulamini,quia cũ his omnibus lucidas ſedes accepi. Et illi ſum iuncta in cœlis,quẽ in terris poſita,tota animi intentione dilexi.Et his dictis pertranſiit.

4 *Antiquitus fideles ad tumulos ſanctorũ pernotationibus aſsiduis uigilabant. Quod hodie noui heretici ſuperſtitioſum eſſe dicunt,quaſi ipſi primis patribus noſtris ſint ſapientiores.*

Hæc uiſio publicè ab omnibus,qui uiderant,quotidie uulgabatur. Vnde factũ eſt,ut poſt aliquantos annos ad Conſtantiã Conſtantini filiam hoc factũ ab his,qui uiderant,narraretur. Erat enim ipſa Conſtantia regina uirgo prudentiſsima;ſed ita obſeſſa uulneribus, ut à capite uſq; ad pedes nulla membrorum pars libera remanſiſſet. Accepto autẽ conſilio ſpe recuperãdæ ſalutis,uenit ad tumulũ martyris nocte:& licet pagana, tñ credula animi intentione preces fideliter fundebat. Quod dũ faceret;repentina ſomni ſuauitate corripitur. Et uidit per uiſum beatiſsimã Agnen talia ſibi monita præferentẽ.Conſtanter age, Conſtantia; & crede Dominum Ieſum Chriſtũ filium dei eſſe ſaluatorem tuũ:per quem modo conſequeris omniũ uulnerum,quæ in corpore tuo pateris, ſanitatẽ.Ad hanc uocem Conſtantia euigilat ſana;& ſic ſana, ut nec ſignum in eius membris alicuius uulneris remaneret.

Reuerſa igitur ad palatiũ ſaniſsima,facit gaudiũ,& patri ſuo Auguſto, & fratribus ſuis Imperatoribus. Coronatur ciuitas tota: Fit lætitia militantibus,atq; priuatis,& uniuerſis audientibus hæc. Infidelitas gentium cõfundebatur;& fides Dominica lætabatur.Interea patrẽ,& fratres Auguſtos rogat,ut baſilica beatę Agnes conſtrueretur; & ſibi illic mauſoleũ collocari præcepit. Currit hæc opinio ad oẽs; & quotquot credentes ad

5 *O hæretice, ſi peccauit Conſtantia a ſancta petere auxiliũ, ſi idololatria ſuit eã inuocare, ſi ſuperſtitioſa ad eius tumulum fuit peregrinatio, ut tu falſo aſſeris, quomodo potuit deus harum impietatũ teſtis eſſe ſanando ipſam in momento? Sed ut deus uerax eſt, & omnia hæc quæ in honorem ſanctorũ exhibetur,licita, honeſta*

eius tumulũ aduenißent, ſanabantur quacunq; fuißent infirmitate detenti. Quod facere Chriſtũ nullus dubitat uſq; in hodiernũ diem. Perſeuerauit autem Conſtantia Auguſti filia in uirginitate: per quam multæ uirgines, & mediocres, & nobiles, & illuſtres, ſacra uelamina ſuſceperunt. Et quia fides mortis damna non patitur, uſq; in hodiernũ diem multæ Virgines Romanæ Agnen beatiſsimã quaſi in corpore manentem attendunt. Et eius exẽplo agentes uiriliter, integre perſeuerant, credentes ſine dubio, quod perſeuerantes perpetuæ uictoriæ palmam acquirant.

ac deo pergrata exiſtunt, ita tu & tui ſimules mendax, & omnium eccleſiaſticorum rituum ſubuerſor es.

6 *Si ſanabantur quotquot credẽtes ad ſanctiſsimæ Agnetis tumulum aduenirent, cur audent dicere nouatores noſtri peregrinationes ad conditoria ſanctorum eſſe ſuperſtitioſas et inutiles? Habetur in eius Homilijs de ſanctis ſermone ſecundo.*

Hæc ego Ambroſius ſeruus Chriſti dũ in uoluminibus diuinis inueniſſem ſcripta, non ſum paſſus infructuoſos ſilentio tegi. Ad honorẽ igitur tãtæ martyris, ſicut geſta eius agnoui, conſcripſi: & ad ædificationẽ ueſtrã, ô Virgines Chriſti, textũ paſsionis eius credidi deſtinandum, obſecrans charitatem ſpiritus ſancti, ut labor noſter in ueſtra imitatione fructum in conſpectu Domini ualeat inuenire. Amen.

ITEM ALIA BEATÆ AGNETIS uita contractior, per D. Maximum Epiſcopum Taurinenſem ſcripta.

CVm in toto mundo uirgineus Flos Mariæ immarceſsibiles coronas innectat, & ſceptrigerã pudoris aulã immaculato conſeruet affectu, eo uſq; integritas perſeuerauit ad palmã, ut in puellis trophæũ ſanctitatis arriperet, & per ueſtigia matris uirginis ad cœleſtem thalamũ perueniret. Hinc eſt, q́ annulo fidei Agnes ſe aſſerit ſubarratã, & clamat ſe amore ſponſi conſtrictã. O q̃ imitabile uirginibus, uirgo tui amoris tradidiſti exemplũ, o q̃ ſanctum pectoribus dandum uirgineis tribuiſti reſponſum, contemnendo mundi diuitias, execrando mundi concupiſcentias, & ſolã Chriſti pulchritudinẽ adamando. Accedite ad puellã, puellæ, & diſcite in annis infantię, quales in pectore ſuo circa amorẽ Chriſti flammas accendit. Dicit ſe amatori ſuo ſeruare fidẽ, & eius corpus cõcupiſcere ſolũ, qui pro amore hominũ mortis non recuſauit interitum. Diſcite uirgines Chriſti, amorẽ in puella feruentem, & oẽs mundi diuitias, ut lut' ſtercora recuſantẽ. Ideo enim ſanctorũ per literas traduntur exẽpla, ut unuſquiſq; pro qualitate ſexus, & pro ætate annorũ modum ſui propoſiti teneat, & ſicut per uirginẽ uirgines, ita per coniugẽ coniuges uincere ſeculum pro Chriſti amore ſtudeant, ac repugnatione animi mundi dulcia recuſantes, & eius non recuſantes auſtera, ad delectationes perpetuas, et ad gaudia æterna pertingant.

7 *Virginitatis inſtitutum ex ſanctiſsima dei genitrice proceſſit. Cur ergo tantopere ei aduerſantur hæretici, niſi quia carnis libidines et impudicitias amant, et q́d ipſi habere nolunt, alios habẽtes odio proſequuntur.*

Hæc dicentes, non uituperamus coniugũ caſta cõmertia, ſed uirginum perſeuerantiam adornamus. Non enim uirginitas malis rebus ſuperponẽda eſt, ſed eſt optimis rebus præferenda. Quæ enim mundis mundior, & ſanctis eſt ſanctior, non indiget malarũ rerũ uituperatione laudari. Sequãtur itaq; ſancta coniugia patriarcharũ coniuges in religione poſita, ac diuinis literis informatæ, Sarã, Rebeccam, Rachelẽ, Annam, Suſannam, ac Sephorã imitentur uxores. Chriſti uero uirgines ſolam uirginem matrem luminis ſubſequantur.

Huius pediſſequa Agnes beatiſsima magnum de ſe pudicitiæ excitauit

8 *Tu qui matrimoniũ uirginitati comparare audes, & uirginitatẽ ſeruare dicis impoſsibile, diſce miſer utrumq; falſum eſſe, nam & uirginitas coniugio eſt ſubli-*

exemplũ,quum uirginitatem prætulit uitæ, omnemq́ a ſe amorem terrenum per amorem cœleſtem expellens,trophæũ crucis Chriſti arripuit,& tam contra libidines,quã etiam contra ſupplicia uniuerſa, fide potius armata,quã ferro,fortiter dimicauit,& uicit. Deſpicit deniq; blandientem, & renuit minantẽ,incendiũ intendit,et uidet. Neſcit amare aliquid,quod tranſit,& dũ nimis uirginitatem diligit,nec ludibria, nec flãmas,nec ſupplicia,nec carnifices metuit;poſtremo nec gladiũ furentis percuſſoris expauit. Compellitur uirgo ornamenta ſuſcipere corporis,ſed renuit, quoniam iam ſuſceperat mentis. Et quia non de elegantia corporis humani placere ſtudebat,quia timebat de fœditate animæ dño diſplicere, dabat intus per fidẽ ſuæ menti candorem,pulchritudinem excolebat animæ,& quantũ ſciebat,ut animam ſuam pulchrã faceret,tm̃ in corpore erubeſcebat ſe eſſe formoſam,tantoq́; ſtudens diſplicere carnalibus in carnis aſpectu,quanto inſtituit Chriſto,& eius angelis complacere.

mior, & cũ dei adiutorio poteſt quilibet uirginitatẽ cuſtodire, & matrem domini ſubſequi præcedẽtem.

Turbatur iuuenis a puella cõtemptus, & ſe muneribus cõplacere poſſe exiſtimans,aurũ,gemmas,congeminans ueſtes,prædia precioſa conuectat. Sed quia Chriſti charitas pecuniarũ non habet precium,uirginitas ſacratiſsima in ſuo gradu uſq; in ſanguinis effuſionem permanſit, qm̃ ſuo illam ſanguine ſubarrauerat Chriſtus. Ad concupiſcentẽ igitur reuertitur cenſus, & inconcuſſa uirginitas Chriſto ſemel oblata perdurat. Diſcite uirgines Chriſti normã puellaris exempli, & oblata ſub ſpecie pietatis uirorum munuſcula tota intentione reſpuite, & quaſi rabidi canis morſus, omni cũ gaudio recuſate. A quo non receperis, quo timeas deũ,non accipias,quo diligas mundũ. Accipe uirgo,ſed quod amori æterno proficiat. Quotiẽſcunq; hominem ſequuta fueris,cenſum ſic accipe, ut te ſponſam Chriſti cognoſcas. Videt ille intus in mente,quid facias, & quã expetẽter eius uirgines comiteris,attendit. Videte ergo qũo Agnes ſequitur Mariã per opprobria. Nullũ potuit penitus formidare ſuppliciũ, cui etiam lupanar turpitudinis,locus orationis efficitur,& ubi ei diabolus corruptionis præparauerat ignominiã, illic eam percipere fecit dñs coronam ſuæ uirginitatis,& palmã. hoc eſt in ſuis ſedibus hoſtes uincere,captiuã ductam uirginẽ ad penetralia regis libidinũ,ipſum regem a uirgine, quã captiuauerat uictũ,& uictum cum uirginis triumpho exire. Nã qui tenuerat,tẽtus eſt,qui traxerat tractus eſt,qui occidere ſe putabat,occiſus eſt.

Deniq; ut probemus diabolũ a uirgine iſta tunc fuiſſe uictum, illius iuuenis factũ ad animum reuocemus, quem contra Agnetis infantiã ſic armauerat inimicus, ut nudã faceret trahi per uulgus ad lupanar, ſub uoce præconantis ducis populũ ad libidinem inuitantis. Hunc ergo ducẽ fuiſſe diaboli nemo,qui dubitet,& uicto duce populũ ſuperatum eſſe omnibus notũ eſt;ſuperatis autem cũ ducæ ſuo populis tyrannum teneri captiuum omnibus patet. Conſtat ergo diabolũ ſuperatum, quotiẽs contra uirginem arma arripuit. Nã expoliata uirgo tegitur crinibus, & nudata ab hominibus malis,ueſtitur ab angelis bonis,& damnata in proſtibulo turpitudinis,in gremio apparuit caſtitatis. Efficitur oratoriũ,angelorum,locus qui perditarũ fuerat animarũ; & ubi ſemper naufragauerat caſtitas, illic eſt coronata uirginitas. Deniq; populos,quos præco ad libidinẽ inuitauerat,uirgo ad caſtitatẽ obtinuit,& quos ad eã diabolus inquinatos induxit,illa a ſe mundos eiecit. Omnes nanq; ſigillatim ingreſsi, unus alte-

rius ſuſtinebat ingreſſum. Quẽ egreſſum dum non crederet mundũ, ſe exhibebat immundũ. Sed ingreſſus ad libidinẽ, ad adorandum dñm meritis uirginis tenebatur, & exibat inde dei ſeruus, q ſeruus diaboli intus fuerat ingreſſus, & tot facti ſunt Chriſti cultores, quot diabolus uirginis ſe putauerat inueniſſe corruptores.

Remanſit igitur iuuenis, qui author huius extiterat probationis, qui ſe putabat defenſorem uirginis ſuperare. Hic dũ ſplendori cœleſti non ceſsit dans honorem, uitam, quã habere uidebatur, amiſit, & mortẽ, quam quærebat, inuenit. Ridentibus lachrymæ ſuccedunt, & inſultantibus finẽ gaudiorum imponunt. Attendit uirgo lugentẽ iudicem, & quem minantẽ ante contempſerat, nũc deprecantẽ exaudit. Ilico igitur, ut cœpit orare pro mortuo, & a mortuis excitat ſaluũ, qui morti fuerat deputat⁹; & ad gaudium euocat, qui fuerat pręcipitatus ad luctũ. Nã qui inceſtus fuerat mortuus, exurgit caſtus; & fit prædicator caſtimoniæ, qui perſequutor extiterat caſtitatis. Ad hæc ſacrilegi conturbãtur in templis, & Chriſtũ hæc mirabilia facientẽ contremiſcunt. Excitant ſeditiones ignobilis uulgi, ut ratio, quæ ſuadebat fidẽ, ſeditionum clamoribus pulſa, locũ in mentibus hominum inuenire nõ poſſet. Pater uero ſuſcitato filio triſtis abſceſsit, &(ut legitur) turbis furentibus uicarium dereliquit.

Virgineo itaq; corpori præparantur ſtridentes flãmæ, ſed corpus, qđ incendia libidinũ ſuperauerat, refrigeriũ in medijs flãmis inuenit. Et quæ ad hoc focos ingreſſa fuerat ut arderet, cœpit per ſanctã uirginitatẽ algere, ut diſceret uirginitas ſibi flãmas & incendia penitus dominari nõ poſſe. Nec illos periſſe ęſtimes, quos pro nomine Chriſti conſumpſit incendium. Nam quũ legis Heliam ignibus raptũ, & tres pueros in medijs flãmis nulla ratione conſumptos, aut dũ Laurentiũ in craticula aſſatũ recolis, atq; Agnem, ſicut Teclam flammarũ globos euaſiſſe cognoſcis, nullã in his ſuſpiceris uarietatẽ fidei tunc fuiſſe. Vna etenim fides ſanctos dei in paſsione execrauit, & diuerſo genere gloriarũ reddidit utroſq; uictores. Nam qui conſumptus eſt martyr exultat, & qui euaſit uictor exultat. Et Eſaias ſectus martyrẽ ſe fecit, & Daniel leonũ rabiem, morſusq; contemnens, probatiſsimũ dei cõfeſſorem expreſsit. Quo facto utroſq; Chriſtus diaboli oſtendit eſſe uictores. Vnus enim moritur, & triumphat, alius
9 euadit, & regnat.

Vide quantopere cõmendet uirgines.

Veni iam uirgo ad thalamũ quẽ quæſiſti, & pro amore ſponſi gladiũ percuſſoris admitte, ut ſponſam te uirginitas immaculata cõprobet Chri
10 ſti, & martyrem confeſsio probata conſignet. Fœlix caterua uirginũ, quibus ſtudiũ eſt tuæ ſequi confeſsionis ueſtigia. Habebunt enim tecũ coronam in cœlo, quæ tecũ ſuperauerunt inimicũ in mundo. Nam ſicut tibi ueſtigia Mariæ proſequenti participatio æternæ remunerationis apparuit, ita eis te imitantibus æterna credimus gaudia non neganda. Itaq; o ſplendida Chriſto, pulchra dei filio, & omnibus angelis, & archangelis grata, ut noſtri meminiſſe digneris, quibus poſſumus, precibus exoramus, ut nobis ille tribuat peccatorũ indulgentiam, qui tibi tuorũ omnium laborum tradidit palmam, qui regnat cum patre, & ſpiritu ſancto, quia ipſi eſt honor, laus, & gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

Inuocat ſanctus Epiſcopus beatiſsimam Agnen, rogat ut eius meminiſſe dignetur, & peccatorũ indulgentiã a deo omnipotẽte impetrare. Quid hic dicent hæretici?

VITA SANCTORVM MARTYRVM CANTI, Cantiani & Cantianillæ per D. Ambroſium Mediolanenſem Epiſcopum ſcripta. 53

Eſt ſermo 75. in ordine ſermonum eiuſdē ad populum.

HOdie beatiſsimoꝝ Canti,Cantiani,& Cantianillę natalis eſt:quā bene & iocunde tres martyres uno pene uocabulo nuncupantur. Nec mirū ſi ſimiles ſunt nomine, qui ſunt ſimiles paſsione,ſi una eſt illis apud homines appellatio,quibus apud deū eſt una uocatio. Vniter enim uocati ſunt a dño:non interpoſitio tēpore aliter & aliter paſſi:ſed omnes eodem ictu pariter martyrū pertulerunt. Quod quidem illis parentiua quadā a Chriſto affectione conceſſum eſt:ut congruerent meritis,qui uocabulis concordabant:& qui erant conſanguinitate fratres, fierent et ſanctitate germani,& quorum membra unius corporis ſubſtantia uegetabat,eorum animas eiuſdem fidei confeſsio coronaret.

Refert autem de beatis ſupradictis hiſtoria: quod tēpore paſsionis cū eos perſecutor inquireret:aſcenſo uehiculo iunctis mulabus eos ſecedere uoluiſſe:& cū non longe ab urbis mœnibus iter agerent,Vnum animal de ſubiunctis ſubito corruiſſe:atq; illos a perſecutoribus comprehenſos,tentos ad pœnā. Quod factum quam glorioſum ſit, & a diuinitate diſpoſitum,debemus aduertere. Sēper enim deus quos elegit, hos uictores ſubuectione ſublimi in aulā regni cœleſtis inducit. Nā ſicut Helias curru applicito quaſi aſcendit ad cœlū:ita & iſti uehiculo admoto ad martyrium peruenerunt:& quadriga ſicut illū euexit ad requiem,ita hos portauit ad gloriam. Et quāuis illa ignea quadriga fuerit:hæc tñ inferior non habēda eſt:quia illa unū geſtauit prophetam:hæc tres martyres ſuſtentauit. Sed dicit aliquis:Glorioſius eſt geſtari quadriga ignea quā terrena. Nec hoc plane defuit ſanctis uiris. Nā ſicut Heliam ignea quadriga portabat: ita et martyres fides ignea iā ferebat. Ferebat,inquā,illos Chriſtus:qui lumē eſt, qui ignis eſt:de quo ſcriptū eſt:Dominus noſter ignis conſumens eſt.

Ergo cū beatos de quibus loquimur,perſecutor urgeret:uehiculū conſcenderunt. Qua cauſa? Vt fugerent? Abſit. Non ut fugerent,ſed ut ad martyrium citius peruenirent:non ut latitarent, ſed ut Chriſtianos ſe cunctis tranſeuntibus manifeſtius approbarent. Cæterū occultius inter plures in ciuitate latere potuerant:tutius per diuerſa ſinguli fugæ præſidiū commēdare. At uero ubi quis congregatione habita,ſtratis uehiculis,aparatu diſpoſito,per aggerem publicū egreditur:illic non fuga dicenda eſt,ſed profectus eſt. Sancti enim uiri hoc facto uelut in triūphali curru poſiti conteſtabantur dicentes:Ecce perſecuto:ecce proficiſcimur:ecce præcedimus: quid reſides? quid moraris? ſubſequere noſtra ueſtigia. Nolumus.n.uideri inuiti ducti ad pœnam,qui præcedere nos profitemur ad gloriam.

VITA SANCTI HILARIONIS ABBATIS per D. Hieronymum ſcripta. 54

Habetur Tomo primo Epiſtolarum eiuſdem Fol. 81. facie 2.

ſ Cripturus uitam B.Hilarionis, habitatorē eius inuoco ſpiritum ſanctum,ut qui illi uirtutes largitus eſt,mihi ad narrandas eas ſermonē tribuat,ut facta dictis exequentur. Eorum enim,qui fecere uirtutes(ut ait Criſpus) tanta habenē merita,quantū ea uerbis potuere attollere pręclara ingenia. Alexander magnus Macedo,quē uel Arietē,uel pardum,uel hircum caprarū

Daniel uocat, cum ad Achillis tumulum pueniſſet: Felicē te (ait) iuuenis, qui magno fruaris pręcone meritorū, Homerum uidelicet ſignificās. Porrò mihi tanti, ac talis uiri conuerſatio, uitaq́ dicenda eſt, ut Homerus quoque ſi adeſſet, uel inuideret materiæ, uel ſuccumberet. Quanq̄ enim ſanctus Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcopus, qui cum Hilarione plurimum uerſatus eſt, laudem eius breui Ep̄la ſcripſerit, quæ uulgo legitur; tñ aliud eſt locis cōmunibus laudare defunctum, aliud defuncti proprias narrare uirtutes. Vnde & nos fauore magis illius, q̄ iniuria cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorum uoces contēnimus, qui olim detrahentes Paulo meo, nunc forte detrahent & Hilarioni, illum ſolitudinis calūniati, huic obĳcientes frequentiā, ut qui ſemper latuit, nō fuiſſe, qui a multis uiſus eſt, uilis exiſtimetur. Fecerunt hoc & maiores eorum quondam phariſæi, quibus nec Ioannis eremus, ac ieiunium, nec dñi Saluatoris turbæ, cibi, potuſq́ placuere. Verum deſtinato operi imponam manum, & ſcylleos canes obturata aure tranſibo.

Hilarion ortus uico Thabatha, qui circiter quinq̧ milia a Gaza urbe Palęſtinę ad Auſtrum ſitus eſt, cum haberet parentes idolis deditos, roſa, (ut dicitur) de ſpinis floruit. A quibus miſſus Alexandriam, grāmatico traditus eſt; ibiq́ quantum illa patiebatur ætas, magni ingenĳ, & morū documenta præbuit, in breui charus omnibus, & loquendi arte gnarus. Quodq̧ his maius eſt oībus, credens in dñm Ieſum, non Circi furoribus, non arenæ ſanguine, nō theatri luxuria delectabat̄; ſed tota illi uoluntas in Eccleſiæ erat congregatione. Audiens aūt tunc celebre nomen Antonĳ, quod per oēs Aegypti populos ferebat̄, incenſus uiſendi eius ſtudio, perrexit ad eremum. Et ſtatim ut eum uidit, mutato priſtino habitu, duobus ferè menſibus iuxta eum māſit, contēplatus ordinē uitæ eius, morūq́ grauitatē: Quā creber in oratione; quā humilis in ſuſcipiendis fratribus, ſeuerus in corripiendis, alacer in exhortandis eſſet: & ut continentiā, cibiq́ eius aſperitatē nulla unq̄ infirmitas frangeret. Porrò frequentiā eorum, q ad eum ob uarias paſsiones, aut impetus dęmonum concurrebant, ultra non ferens, nec congruū eſſe ducens pati in eremo populos ciuitatū, ſicq́ ſibi magis incipiendum eſſe, ut cœpiſſet Antonius; illū quaſi uirum fortē uictoriæ præmia accipere, ſe necdum militare cœpiſſe, reuerſus eſt cū quibuſdam monachis ad patriam. Et parentibꝰ iam defunctis, partē ſubſtātiæ fratribus, partē pauperibꝰ largitus eſt, nihil ſibi oīno reſeruās; & timēs illud de Actibus apoſtolorū Ananiæ, & Saphiræ uel exēplum, uel ſupplicium; maximeq́ dñi memor dicentis: Qui non renunciauerit oībus, quæ habet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. (Erat aūt tunc annorum quindecim) ſic nudus, & armatus in Chriſto, ſolitudinē, q̄ in ſeptimo miliario a Maioma Gazæ emporio per littus euntibus Aegyptū ad leuam flectit̄, ingreſſus eſt. Cumq́ eſſent cruēta latrocinĳs loca, & propinqui, amiciq́ eius imminens periculum denunciarent, contēpſit mortē, ut mortē euaderet. Mirabant̄ oēs animum, mirabant̄ ætatem, niſi q̄ flāma quædam pectoris, & ſcintillę fidei in oculis relucebant. Lenes erant genæ, delicatum corpus, & tenue, & ad oēm iniuriam impatiens, quod leui uel frigore, uel æſtu poſſet affligi.

1 *Mutato priſtino habitu. Nota quod qui monachatū aſſumebāt, nouum etiam habitum induebant, contra noſtros ſubſannatores.*

2 *Orationes, continentia & abſtinētia Antonĳ.*

3 *Vides heretice que ſit Euangelica paupertas, & quomodo ſancti hanc ſcripturā intellexerint, & non p peram ſicut tu.*

Igitur ſacco tm̄ membra coopertus, & pelliceū habens ependyten (id eſt ſuperindumentū) quem illi beatus Antonius proficiſcenti dederat, ſa-

gumq́ ruſticũ,inter mare,& paludem uaſta,& terribili ſolitudine frueba tur, quindecim tm̃ carycas poſt ſolis occaſum comedens: & quia regio latrociniȷs infamis erat,nunq̃ in eodem loco manſitans. Quid faceret dia bolus? quò ſe uerteret? Qui gloriabať ante dicẽs: In cœlum aſcendam,ſup ſydera cœli ponã thronum meũ,& ero ſimilis altiſsimo: Cernebat ſe uinci a puero,& prius ab eo calcatum fuiſſe,q̃ per ætatem calcare potuiſſet. Titillabat itaq; ſenſus eius, & pubeſcenti corpori ſolita uoluptatũ incen dia ſuggerebat. Cogebatur Tyrũculus Chriſti cogitare,quod neſciebat; & eius rei animo põpam uoluere,cuius experimenta non nouerat. Iratus itaq; ſibi,& pectus pugnis uerberãs,quaſi cogitationes cæde manus poſ ſet excludere: Ego,inquit,aſelle faciam,ut nõ calcitres, nec te hordeo alã, ſed paleis; fame te conficiam,& ſiti,graui onerabo pondere per æſtus indagabo,& frigora,ut cibũ potius,q̃ laſciuiã cogites. Herbarũ ergo ſucco,& paucis caryeis poſt triduum,uel quatriduum deficientem animam ſuſtentabat,orans frequenter,& pſallens,& raſtro humum fodiens,ut ie iuniorum laborẽ labor operis duplicaret. Simulq; fiſcellas iunco texens, æmulabatur Aegyptiorum monachorum diſciplinam,& apoſtoli ſentẽtiam dicentis: Qui autem non operatur,non manducet: ſic attenuatus,& intantum exeſo corpore,ut oſsibus uix hæreret.

4 *Nota ſimplicem & agreſtem Hilarionis habitum.*

5 *Vide mirabilem in ſancto homine abſtinentiam & ciborum delectum, ut carnis titillationes compeſceret. Nec dicebat ſicut modo quidam, nihil nocere luxuriam, genitalia corporis membra, coitum naturali lege depoſcere, quoniam ob id a Deo cõdita ſunt.*

Quadam nocte cœpit infantũ audire uagitus,balatus pecorum,mugitus boum,planctum quaſi mulierũ,leonum rugitus, murmur exercitus,et rurſus uariarum portenta uocũ,ut ante ſonitu,q̃ aſpectu territus cederet. Intellexit dæmonum ludibria; & prouolutus genibus, Chriſti crucem ſignauit in fronte. Taliq́ armatus caſſide,& lorica fidei circũdatus,iacens fortius prœliabatur,amodo uidere deſiderans, quos horrebat audire, & ſolicitis oculis huc,illucq; circũſpiciens. Cum interim ex improuiſo,ſplẽ dente luna,cernit rhedam feruentib⁹ equis ſuper ſe irruere: cumq́ inclamaſſet Ieſum,ante oculos eius repentino terrę hiatu pompa oĩs abſorpta eſt. Tunc ille ait: Equum,& aſcenſorẽ proiecit in mare. Et, Hi in currib⁹, & hi in equis,nos autem in nomine Dei noſtri magnificabimur. Multæ ſunt tentationes eius,& die,noctuq́ uariæ dæmonum inſidiæ; quas ſi omnes narrare uelim,modum excedam uoluminis. Quoties illi nudæ mulieres cubanti; quoties eſurienti largiſsimæ apparuere dapes? Interdũ orantem lupus ululans, & uulpecula ganniens tranſiliuit, pſallentiq́ gladiatorum pugna ſpectaculum prębuit,& unus quaſi interfectus, & ante pedes eius corruens ſepulturam rogauit. Orauit ſemel fixo in terram capite,& ut natura fert hominũ,abducta ab oratiõe mens, neſcio qd aliud cogitabat: inſilit dorſo eius feſtinus gladiator, & latera calcibus, ceruicẽ flagello uerberans: Eia,inquit,cur dormitas? cachinnanſq́ deſuper, cũ defeciſſet,an hordeum uellet accipere ſciſcitabatur.

6 *Prouolutus genibus, Chriſti crucem ſignauit in fronte.*

Igitur a ſextodecimo uſq; ad uiceſimum ſuæ ætatis annum, æſtus, & pluuias breui tuguriunculo declinauit,quod iunco, & carice (ideſt herba agreſti,& ſpinoſa) texerat. Extructa deinceps breui cellula, quæ uſq; hodie permanet,latitudine pedum quatuor,altitudine pedũ quinq;, hoc eſt ſtatura ſua humiliore,porrò longitudine paulo ampliore,q̃ eius corpuſculum patiebať,ut ſepulchrum potius, q̃ domum crederes, capillum ſemel in anno die Paſchę totondit,ſuper nudam humum,ſtratumq́ iunceũ uſq; ad mortem cubitauit; ſaccum,quo ſemel fuerat idutus, nunq̃ lauãs,

Cubile Hilarionis, nuda humus.
Stratum, iunci.
Habitus, ſaccus cilicinus.

Tu qui ciborum delectum & abſtinentiã res ſuperſtitioſas nuncupas, tibiq; aſſeris omnibus indeſinẽter utendum, qui ad hoc facti ſunt ut ſumantur. Vide miſer quomodo sãctiſsimus hic uir peſsimum tuum hoc dogma totum contrarium ei faciendo quod tu dicis, proſternat & conculcet. Nõne tu magis mendax & impoſtor, quã Hilarion ſuperſtitioſus?

7 & ſuperfluum eſſe dicens, mundicias in cilicio quærere. Nec mutauit al-
teram tunicam, niſi cũ prior penitus ſciſſa eſſet. Scripturas quoq; ſanctas
memoriter tenens, poſt orationes, & pſalmos, quaſi Deo præſente recita
bat. Et quia longum eſt per diuerſa tempora carptim aſcenſum eius edi-
cere, comprehẽdam breuiter, ante lectoris oculis uitam eius pariter expo-
nens, & deinceps ad narrandi ordinem regrediar.

8 Vicesimoprimo anno uſq; ad uicesimumſeptimum, tribus annis dimi-
dium lentis ſextarium madefactum aqua frigida comedit, & aliĵs tribus
panem aridum cum ſale, & aqua. Porrò a uigeſimoſeptimo uſq; ad trice
ſimum herbis agreſtibus, & uirgultorum quorundam radicibus crudis
ſuſtentatus eſt. A triceſimo autem primo uſque ad triceſimum quintum
ſex uncias hordeacei panis, & coctũ modicè holus abſq; oleo in cibo ha
buit. Sentiens aũt caligare oculos ſuos, & totũ corpus impetigine, & pu-
micea quadam ſcabredine contrahi, ad ſuperiorem uictum adiecit oleũ,
& uſq; ad ſexageſimum tertiũ uitæ ſuæ annum hoc continentiæ cucurrit
gradu, nihil extrinſecus aut pomorum, aut leguminis, aut cuiſlibet rei gu-
ſtãs. Inde cum ſe uideret corpore defatigatum, & propinquam putaret i-
minere mortem, a ſexageſimo quarto anno uſq; ad octogeſimum pane
abſtinuit incredibili feruore mentis, ut eo tempore quaſi nouus accederet
ad ſeruitutẽ Dñi, quo cæteri ſolẽt remiſſius uiuere. Fiebãt aũt ei die farina,
& cõminuto olere ſorbitiũculæ; cibo, et potu uix qnq; uncias apprehẽdẽ
tib⁹. Sicq; cõplẽs ordinẽ uitę, nũq; ante ſolis occaſum, nec dieb⁹ feſtis, nec
ĩ grauiſsima ualetudie ſoluit ieiuniũ. Sed iã tẽps ẽ, ut ad ordinẽ reuertamur.

Cum habitaret adhuc in tuguriolo annos natus decem & octo, latro-
nes ad eum nocte uenerunt, uel exiſtimantes habere aliquid, quod tolle-
rent, uel in contemptum ſui reputantes fieri, ſi puer ſolitarius eorũ impe-
tus non pertimeſceret. Itaq; inter mare, & paludem a ueſpere uſq; ad ſo-
lis ortum diſcurrentes, nunq; locum eius cubiculi inuenire potuerunt. Por-
rò clara luce reperto puero, quaſi per iocum: Quid, inquiunt, faceres, ſi la-
trones ad te uenirent? Quibus ille reſpondit: Nudus latrones non timet.
Et illi: Certe, aiunt, occidi poteſt. Poſſum, inquit, poſſum: Et ideo latrones
nõ timeo, qa mori paratus ſum. Tũc admirati cõſtãtiã ei⁹, & fidẽ, cõfeſsi
ſunt noctis errorẽ, cęcatoſq; oculos, correctiorẽ deinceps uitã pollicẽtes.

Viginti & duos iam in ſolitudine habebat annos, fama tm̃ notus oib⁹,
& per totas Palęſtinę uulgatus urbes, cũ interim mulier quædã Eleuthe-
ropolitana cernens deſpectui ſe haberi a uiro ob ſterilitatem (iam enim p
annos quindecim nullos coniugĳ fructus dederat) prima irrumpere auſa
eſt ad beatũ Hilarionem, & nihil tale ſuſpicanti repente genibus eius ad-
uoluta: Ignoſce, inquit, audaciæ, ignoſce neceſsitati meæ. Quid auertis o-
culos? Quid rogantem fugis? Noli mulierem aſpicere, ſed miſeram. Hic ſe
xus genuit Saluatorem. Non habent ſani opus medico, ſed qui male ha-
bent. Tandem ſubſtitit, & poſt tm̃ tpis uiſa muliere, interrogauit cauſam
aduentus eius, ac fletum. Et poſtq; didicit, leuatis ad cœlum oculis, fidere
iuſſit: euntemq; lachrymis proſecutus, exacto anno, uidit cum filio.

Hoc ſignorum eius principium, maius aliud ſignum nobilitauit. Ariſtę
neta Helpidĳ, qui poſtea Præfectus pretorio fuit, uxor, ualde nobilis inter
ſuos, & inter Chriſtianos nobilior, reuertens cum marito, & tribus libe-
ris a beato Antonio, Gazæ propter eorum infirmitatem remorata eſt. Ibi

enim,ſiue ob corruptum aerem,ſiue(ut poſtea claruit) propter gloriā Hilarionis ſerui Dei, hemitritæo (morbo uidelicet imperfectæ febris tertianæ)pariter arrepti,oēs a medicis deſperati ſunt. Iacebat ululans mater,& quaſi inter tria filiorum diſcurrens cadauera,quem prius plangeret,neſciebat. Cognito autem ꝙ eſſet quidam monachus in uicina ſolitudine, oblita matronalis pompæ, tm̄ ſe matrem nouerat:uadit comitata ancillulis, & eunuchis,uixcꝫ a uiro perſuaſum eſt,ut aſello ſedens pergeret. Ad quē cum perueniſſet:Per ego te,ait, Ieſum clementiſsimū Deum noſtrū obteſtor,per crucē,& ſanguinem,ut reddas mihi tres filios, & glorificetur in urbe gentiliū nomen Dn̄i ſaluatoris, & ingrediatur ſeruus eius Gazā, & Marnas corruat. Renuente illo,& dicente,nunꝗ ſe egreſſurū de cella,nec habere conſuetudinē,ut non modo ciuitatē,ſed ne uillulam quidem ingrederetur,proſtrauit ſe humi crebrò clamitans:Hilarion ſerue Chriſti,redde mihi liberos meos:Quos Antonius tenuit in Ægypto, a te ſeruētur in Syria. Flebant cuncti, qui aderāt: ſed et ipſe negans fleuit. Quid multa?non prius mulier receſsit,ꝗ ille pollicitus eſt, ſe poſt ſolis occaſum Gazā introiturum. Quò poſtꝗ uenit,ſingulorꝫ lectulos,& arentia membra conſiderans,inuocauit Ieſum. Et ò mira uirtus;quaſi de tribus fontibus ſudor erupit;eadem hora acceperunt cibos, lugentemcꝫ matrē cognoſcētes,& benedicentes Deū ſanctu manus deoſculati ſunt. Quod poſtꝗ auditum eſt,& longè,lateꝗ percrebuit,certatim ad eū de Syria, & Aegypto confluebant,ita ut multi crederent in Chriſtū, & ſe monachos profiterentur. Necdū enim tunc monaſteria erant in Palæſtina; nec quiſꝗ monachū ante ſanctum Hilarionē in Syria nouerat. Ille fundator,& eruditor huius cōuerſationis,& ſtudiꝫ in hac prouincia fuit. Habebat dn̄s Ieſus in Ægypto ſenem Antonium:habebat in Palæſtina Hilarionem iuniorem.

9 *Et tu qui dicis antiquos monachos habuiſſe poteſtatem migrandi & remigrandi quo uellent, unde quid ſue circa hoc dicat eſſe conſuetudinis pater monachorū in palæſtina.*

10 *Si Monachiſmus o hæretice,quem tu omnino perdere uelles,res non eſſet deo grata et accepta,nunquam tantus pater in Palæſtina huius conuerſationis et ſtudij fundator et eruditor fuiſſet*

Facidia uicus eſt Rhinocoruræ urbis Ægypti. De hoc(ſunt decem iam anni)cæca mulier adducta eſt ad beatū Hilarionem: oblatacꝫ ei a fratribus(iam enim multi cū eo monachi erant)omnem ſe ſubſtantiam expendiſſe,ait,in medicos. Cui reſpondit:ſi quæ in medicis perdidiſti, dediſſes pauperibus,curaſſet te uerus medicus Ieſus. Clamante autem illa,& miſericordiam deprecante,expuit in oculos eius; ſtatimcꝫ ſaluatoris exēplū uirtus eadem proſecuta eſt. Auriga quocꝫ Gazenſis in curru percuſſus a dæmone,totus obriguit;ita ut nec manū agitare, nec ceruicem poſſet reflectere. Delatus ergo in lecto,cū ſolā linguam moueret ad præces,audit, non prius poſſe ſanari,quàm crederet in Ieſum, & ſe ſponderet arti priſtinæ renunciaturum. Credidit, ſpopondit, ſanatus eſt:magiſcꝫ de animæ, quā de corporis ſalute exultauit.

Præterea fortiſsimus iuuenis,nomine Marſitas,de territorio Hieroſolymæ,tm̄ ſibi applaudebat in uiribus, ut quindecim frumenti modios diu, longecꝫ portaret:& hanc haberet palmā fortitudinis ſuæ,ſi aſinos uinceret. Hic afflictus peſsimo dæmone non cathenas,non cōpedes,non clauſtra oſtiorꝫ integra patiebatur,multorꝫ naſum,& aures morſibus amputauerat;horꝫ pedes,illorum gulam fregerat;tantumcꝫ ſui terrorem omnibus incuſſerat,ut oneratus cathenis, & funibus in diuerſa nitentiū, quaſi ferociſsimus taurus, ad monaſteriū pertraheretur. Quem poſtꝗ fratres uidere,perterriti(erat enim miræ magnitudinis)nunciauerunt Patri. Ille ſicut ſedebat,iuſsit eū ad ſe pertrahi,et dimitti. Solutocꝫ, Inclina, ait, caput,

& ueni. Tremere ille, & ceruicē flectere, nec aſpicere contra auſus; omniſque ferocitate depoſita, pedes cœpit ſedentis lābere. Adiuratus itaque dæmon, & tortus, qui iuuenē poſſederat, ſeptima die egreſſus eſt. Sed nec illud tacendum eſt, quòd orionus uir primarius, & ditiſsimus urbis Ailæ, quæ mari rubro imminet, a legione poſſeſſus dæmonū, ad eum adductus eſt. Manus, ceruix, latera, pedes ferro onerati erant, furoriſque ſæuitiā torui oculi minabantur. Cumque deambularet ſanctus cū fratribus, & de ſcripturis neſcio qd interpretaretur, erupit ille de manibus ſe tenentiū, & amplexus eū poſt tergū in ſublime leuauit. Clamor ortus ab omnibus: timebāt enim, ne confecta ieiunijs membra collideret. Et ſanctus arridens: ſinite, inquit; & mihi meū palæſtritā (luctatorē) dimittite. Ac ſic reflexa ſuper humeros manu, caput eius tetigit, apprehenſoque crine ante pedes adduxit, ſtringens è regione ambas manus eius, & plantas utroque calcans pede, ſimulque ingeminans, torquere dæmonū turba. Cumque ille eiularet, & reflexa ceruice, terrā uertice tangeret: Domine, inquit, Ieſu, ſolue miſerū, ſolue captiuum. Vt unū, ita & plures uincere tuū eſt. Rem loquor inauditā. Ex uno hominis ore diuerſæ uoces, & quaſi cōfuſus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic, non poſt multū temporis, cum uxore, & liberis uenit ad monaſteriū, plurima, quaſi gratiā reddíturus, dona afferens. Cui ſanctus, Non legiſti, inquit, quid Hiezi, quid Simon paſsi ſint; quorum alter accepit preciū, alter obtulit; ut ille uenderet gratiā ſpiritus ſancti, hic mercaretur? Cumque Orionus flens diceret; Accipe, & da pauperibus; reſpondit, Tu melius potes tua diſtribuere, qui per urbes ambulas, & noſti pauperes. Ego, qui mea reliqui, cur aliena appetā? Multis nomen pauperū, occaſio auaritiæ eſt: miſericordia uero artē non habet. Nemo melius erogat, quàm qui ſibi nihil reſeruat. Triſti autem, & in terra iacenti: Noli, inquit, contriſtari fili: Quod facio, pro me, & pro te facio. Si enim hæc accepero, & ego oſtendam Deum, & ad te legio reuertetur.

Quis uerò poſsit ſilentio præterire, quod Gazanus Malometes haud longè a monaſterio eius lapides ad ædificandū de ora maris cudēs, totus paralyſi diſſolutus, & ab operis ſocijs delatus ad ſanctū, ſtatim ad opus reuerſus eſt? Etenim littus, quod Palæſtinæ, Aegyptoque prætenditur, per naturā molle, arenis in ſaxa dureſcentibus, aſperatur; paulatimque cohæreſcens ſibi glarea perdit tactū, cum non perdat aſpectum. Sed & Italicus eiuſdem oppidi municeps Chriſtianus, aduerſum Gazenſem Duū uirum Marnæ idolo deditū, Circenſes equos nutriebat. Hoc ſiquidē in Romanis urbibus iam inde ſeruatur a Romulo, ut propter felicē ſabinarū raptū, ab ipſo Conſo, quaſi conſiliorum deo, quadrigæ ſepteno currant circūitu; & equos partis aduerſæ fregiſſe, uictoria ſit. Hic itaque æmulo ſuo habente maleficū, qui dæmoniacis quibuſdā imprecationibus huius impediret equos, & illius incitaret ad curſum, uenit ad beatū Hilarionem, & non tā aduerſariū lædi, quàm ſe defendi obſecrauit. Ineptū uiſum eſt uenerādo ſeni, in huiuſcemodi nugis orationē perdere. Cūque ſubrideret, & diceret: Cur enim non magis equorum preciū pro ſalute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille reſpondit functionē eſſe publicam; & hoc non tā ſe uelle, quàm cogi; nec poſſe hominē Chriſtianum uti magicis artibus, ſed a ſeruo Chriſti potius auxiliū petere, maximè contra Gazenſes aduerſarios dei, & non tam ſibi, quàm eccleſiæ Chriſti inſultantes. Rogatus ergo a fratribus, qui aderāt,

Scyphum fictilem,quo bibere conſueuerat,aqua iuſsit impleri,eiq; tradi. Quem cũ accepiſſet Italicus,& ſtabulũ,& equos,& aurigas ſuos,rhedã, carcerumq; repagula aſperſit.Mira uulgi expectatio:nam & aduerſarius hoc ipſum irridens diffamauerat;& fautores Italici ſibi certã uictoriã pollicentes exultabant.Igitur dato ſigno hi aduolunt:iſti præpediuntur. Sub horũ curru rotæ feruent;illi præteruolantiũ terga uix cernunt. Clamor fit uulgi nimius, ita ut ethnici ipſi quoq; concreparent: Marnas uictus eſt a Chriſto.Porrò furẽtes aduerſarij Hilarionẽ maleficum Chriſtianũ ad ſupplicium poſcere.Indubitata ergo uictoria,& illis,& multis retro Circenſibus plurimis fidei occaſio fuit.

Eiuſdem Gazẽſis emporij oppido uirginẽ Dei uicinus iuuenis deperiebat.Qui cũ frequenter tactu,iocis, nutibus,ſibilis, & cæteris huiuſmodi, quæ ſolent morituræ uirginitatis eſſe principia,nihil profeciſſet, perrexit Memphim, ut confeſſo uulnere ſuo, magicis artibus rediret armatus ad uirginẽ.Igitur poſt annũ doctus Aeſculapij uatibus, non remediantis animas,ſed perdentis,uenit præſumptũ animo ſtuprũ geſtiens; & ſubter limen domus puellæ tormenta quædã uerborum, & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprij lamina defodit. Ilico inſanire uirgo, & amictu capitis abiecto,rotare crinẽ,ſtridere dentibus,inclamare nomen adoleſcentis.Magnitudo quippe amoris ſe in furorẽ uerterat. Perducta ergo a parentibus ad monaſteriũ,ſeni traditur,ululante ſtatim,& confitente dæmone;Vim ſuſtinui,inuitus abductus ſum:Quã bene Memphi ſomnijs homines deludebam.o cruces,o tormenta,quæ patior. Exire me cogis,& ligatus ſubter limen teneor. Non exeo,niſi me adoleſcens, qui tenet,dimiſerit.Tunc ſenex:Grandis,ait,fortitudo tua,qui licio,& lamina,ſtrictus teneris;Dic,Cur auſus es ingredi puellã dei?Vt ſeruarem,inquit,eã uirginẽ. Tu ſeruares proditor caſtitatis? Cur non potius in eũ,qui te mittebat, es ingreſſus?Vt quid,reſpondit, intrarem in eũ, qui habebat collegam meũ amoris dæmonem?Noluit autem ſanctus, anteq; purgaret uirginem, uel adoleſcentem,ſigna iubere perquiri, ne aut ſolitis incãtationibus receſsiſſe dæmon uideretur,aut ipſe ſermoni eius accõmodaſſe fidem, aſſerẽs fallaces eſſe dæmones, & ad ſimuládũ eſſe callidos:& magis,reddita ſanitate,increpuit uirginẽ,cur feciſſet talia,per quę demon intrare potuiſſet.

Non ſolũ autem in Palæſtina,& in uicinis urbibus Aegypti, uel Syriæ, ſed etiam in longinquis prouincijs fama eius percrebuerat.Nanq; Candidatus Conſtantij Imperatoris,rutela coma; & candore corporis indicãs prouinciam(inter ſaxones quippe,& Alemanos gens eius, non tã lata,q; ualida, apud hiſtoricos Germania, nunc uerò Francia uocatur)antiquo, hoc eſt ab infantia,poſſeſſus a dæmone,qui noctibus eũ ululare,ingemiſcere,fremere dentibus cõpellebat,ſecretò ab Imperatore euectionem petijt,cauſam ei ſimpliciter indicans. Et acceptis ad conſularẽ quoq; Palæſtinæ literis,cũ ingenti honore,et comitatu Gazam deductus eſt. Qui cũ a Decurionibus illius loci quæſiſſent,ubi habitaret Hilarion monachus, territi Gazenſes,& putantes eũ ab Imperatore miſſum, ad monaſterium adduxerunt,ut & honorẽ commendato exhiberent, & ſiquid ex præteritis iniurijs in Hilarionẽ eſſent offenſi,nouo officio deleretur. Deambulabat tunc ſenex in arenis mollibus,& ſecũ de pſalmis neſcio quid ſubmurmurabat. Videnſq; tantã turbam uenientẽ ſubſtitit. Et reſalutatis omni-

bus,manuq; eis benedicens,poſt horã cæteros abire præcepit,illum uerò cum ſeruis ſuis,& apparitoribus remanere. Ex oculis enim eius,& uultu, cur ueniſſet,agnouit. Statim ergo ad interrogationẽ ſuſpenſus homo,uix terrã pedibus tangens,& immane rugiens,Syro,quo interrogatus fuerat ſermone reſpondit.Videres de ore barbaro,& qui Francam tm̃, & Latinam linguã nouerat,Syra ad purum uerba reſonare;ut nõ ſtridor,nõ aſpiratio,non idioma aliquod Palæſtini deeſſet eloquij. Confeſſus eſt itaq;, quo in eũ intraſſet ordine. Et ut interpretes eius intelligerent, qui Græcã tantum,& Latinã linguam nouerant,Grçcè quoq; eũ interrogauit. Quo ſimiliter,& in uerba eadẽ reſpondente, multasq; incantationum occaſiones,& neceſsitates magicarũ artium obtendẽte:Non curo,ait,qũo intraueris;ſed ut exeas in nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti impero.Cumq; curatus eſſet,ſimplicitate ruſtica decem auri libras offerens, hordeaceũ ab eo panẽ accepit,audiens quod qui tali cibo alerentur, aurũ pro luto ducerẽt.

Parum eſt de hominibus loqui:bruta quoq; animalia quotidie ad eum furentia pertrahebantur;in quibus Bactrum camelum enormis magnitudinis,qui iã multos obtriuerat,triginta, & eo amplius uiri diſtentum ſolidiſsimis funibus cũ clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, ſpumabat os,uolubilis lingua turgebat, & ſuper omnẽ terrorem rugitus perſonabat immanis.Iuſsit igitur eũ dimitti ſenex. Statim uerò & qui adduxerant,& qui cũ ſene erant,uſq; ad unum omnes diffugere. Porrò ille ſolus perrexit obuiam,& ſermone Syro: Non me,inquit, terres diabole tanta mole corporis;Et in uulpecula,& in camelo unus, atq; idẽ es. Et interim porrecta ſtabat manu. Ad quem dum furens,& quaſi eũ deuoratura bellua perueniſſet,ſtatim corruit,ſubmiſſumq; caput terræ coæquauit,mirantibus cunctis,qui aderant,poſt tantam ferociã tantam ſubitò manſuetudinem.Docebat autem ſenex, hominũ cauſa diabolũ etiam iumenta corripere;& tanto eorꝝ ardere odio,ut non ſolum ipſos,ſed & ea,quæ ipſorꝝ eſſent,cuperet interire. Huiusq; rei proponebat exemplũ,ꝙ anteq̃ beatũ Iob tentare permitteretur,omnem ſubſtantiam eius interfecerit. Nec moueret quempiam debere, ꝙ Domini iuſsione duo milia porcorꝝ a dæmonibus interfecta ſunt.Siquidem eos,qui uiderant,non potuiſſe eos aliter credere,exiſſe de homine tantã dæmonum multitudinem,niſi grandis porcorum numerus,& quaſi a multis actus pariter corruiſſet.

Tempus me deficiet,ſi uoluero uniuerſa ſigna, quæ ab eo perpetrata ſunt,dicere.In tantã enim a Dño fuerat eleuatus gloriam, ut beatus quoque Antonius audiens conuerſationẽ eius,ſcriberet ei, libenterq; eius epiſtolas ſumeret. Et ſi qñ de Syriæ partibus ad ſe languentes perrexiſſent, diceret eis:Quare uos tã lõge uexare uoluiſtis, cum habeatis ibi filiũ meũ Hilarionem? Exẽplo itaq; eius per totam Palæſtinã innumerabilia monaſteria eſſe cœperunt;& omnes ad eũ monachi certatim currere. Quod ille cernens laudabat Domini gratiã,& pro affectu animi ſingulos cohortabatur,dicens præterire figurã huiuſmodi, & illam eſſe uerã uitam, quæ uitæ præſentis emeretur incõmodo. Volens autem exemplum eis dare,et humilitatis,& officij,ſtatis diebus ante uindemiam luſtrabat cellulas monachorum.Quod poſtq̃ cognitum eſt a fratribus, omnes ad eum cõfluebant;& comitati tali duce,circumibant monaſteria, habentes uiaticum ſuum,quia interdum uſque ad duo milia hominum congregabantur. Sed

& procedente tempore unaquæq; uillula uicinis monachis,ad ſuſceptionem ſanctorum gaudens,cibos offerebat.

Quantum autem fuerit in eo ſtudiĳ, ut nullũ fratrem quamuis humilẽ, quamuis pauperem præteriret,uel illud indicio eſt, q; uadens in deſertum Cades ad unũ de diſcipulis ſuis uiſendum,cum infinito agmine monachorum peruenit Eluſam,eo forte die,quo anniuerſaria ſolẽnitas omnem oppidi populum in templũ Veneris congregauerat. Colunt autem illam ob Luciferũ,cuius cultui Saracenorum natio dedita eſt. Sed & ipſum oppidũ ex magna parte ſemibarbarum eſt propter loci ſitum.Igitur audito quod ſanctus Hilarion præteriret(multos enim Saracenorum arreptos a dæmone frequenter curauerat)gregatim ei cũ uxoribus, & liberis obuiam proceſſere,ſubmittentes colla,& uoce Syra Barach,id eſt benedic, inclamãtes. Quos ille blande,humiliterq; ſuſcipiens,obſecrabat ut deum magis , quã lapides colerent:ſimulq; ubertim flebat cœlum ſpectans , & pollicens,ſi Chriſto crederent,ad eos ſe crebro eſſe uenturũ.Mira Domini gratia;nõ prius abire paſsi ſunt,q̃ futuræ Eccleſiæ lineam mitteret; & ſacerdos eorum,ut erat coronatus,Chriſti ſigno denotaretur .

Alio quoq; anno,cum exiturus eſſet ad uiſenda monaſteria, & digereret in ſcedula,apud quos manere,quos in tranſitu uiſitare deberet, ſciẽtes monachi quẽdam de fratribus parciorem,ſimulq; cupiẽtes uitio eius mederi,rogabant,ut apud eum maneret. Et ille:Quid,inquit,uultis & uobis iniuriam,& fratri uexationem facere?Quod poſtq̃ frater ille parcus audiuit,& annitẽtibus cunctis,uix ab inuito impetrauit,ut ſuum quoq; monaſterium in manſionum ordinem poneret.Poſt diem ergo decimum uenerunt ad eum,cuſtodibus iam in uinea,qua uenirent illi,diſpoſitis, qui cum lapidibus, & glebarum iactu, fundæq; uertigine accedentes deterrerent. Sine eſu uuę mane omnes profecti ſunt,ridente ſene, & diſsimulante ſcire, quod euenerat.Porro ſuſcepti ab alio monacho, cui ſabas uocabulum eſt (debemus quippe parci tacere uocabulum , largi dicere) quia Dominicus erat dies,inuitabantur ab eo uniuerſi in uineam,ut ante horam cibi uuarũ paſtu laborem uiæ ſubleuarent.Et ſanctus,Maledictus,ait,qui prius refectionẽ corporis,q̃ animæ quæſierit.Oremus, pſallamus, reddamus dño 11 officiũ,& ſic ad uineam properabitis.Completo itaq; miniſterio, in ſublimi ſtans benedixit uineę,& ſuas ad paſcendum dimiſit oues.Erant aũt, qui ueſcebant,non minus tribus milibus.Cumq; centum lagenis ęſtimata fuiſſet integra adhuc uinea , poſt dies uiginti trecentas fecit . Porro ille parcus frater multo minus ſolito colligens, etiam id quod habuerat , uerſum in aconitũ ſero doluit.Hoc multis fratribus ſenex añ futurũ pdixerat.

Oremus, pſallamus, reddamus domino officium.

Deteſtabat aũt pręcipue monachos, qui infidelitate quadam in futurũ reſeruarent ſua,& diligentiam haberent uel ſumptuũ, uel ueſtitus , uel alicuius earum rerum, q̃ cum ſeculo tranſeunt . Deniq; unum de fratribus in quinto ferè miliario a ſe manentem , quia comperiebat hortuli ſui nimis cantum,timidumq; cuſtodem,& pauxillum habere nummorum,ab oculis abegerat . Qui uolens ſibi reconciliari ſenem , frequenter ueniebat ad fratres, & maxime ad Heſychium , quo ille uehementiſsime delectabat. Quadam igitur die ciceris faſcẽ uirentis,ſicut in herbis erat,detulit. Quẽ cum Heſychius poſuiſſet in menſa ad ueſperum,exclamauit ſenex , ſe putorem eius ferre non poſſe,ſimulq; unde eſſet rogauit. Reſpõdente autem

Heſychio,quod frater quidam primitias agelli ſui fratrib⁹ detuliſſet: Nõ
ſentis,inquit, putorem teterrimum, & in cicere fœtere auaritiam? Mitte
bubus,mitte brutis animalibus,& uide,an comedant. Quod cũ ille iuxta
pręceptum in præſepe poſuiſſet,exterriti boues, & plus ſolito mugiẽtes,
ruptis uinculis in diuerſa fugerunt. Habebat enim ſenex hanc gratiam,ut
ex odore corporum,ueſtiumq́ et earum rerum,quas quis tetigerat,ſciret
cui dæmoni,uel cui uitio ſubiaceret.

Igitur ſexageſimo tertio uitæ ſuæ anno cernens grande monaſteriũ,&
multitudinem fratrum ſecum habitantium, turbasq́ eorum, qui diuerſis
languoribus,& immundis ſpiritibus occupatos ad ſe deducebant, ita ut
omni genere hominum ſolitudo per circuitum repleretur,flebat quotidie,
& incredibili deſiderio conuerſationis antiquæ recordabaẽ. Interrogatus
a fratribus,quid haberet,cur ſe conficeret,ait: Rurſum ad ſeculum rediĵ,et
recepi mercedem meam in uita mea. En homines Palæſtinæ,& uicinę ꝓ-
uincię exiſtimant me alicuius eſſe momenti;& ego ſub prętextu monaſte
riĵ ad diſpenſationem fratrum,uilem ſupellectilem habeo. Seruabaẽ autẽ
a fratribus,maxime ab Heſychio,qui miro amore uenerationi ſenis dedi
tus erat. Cumq́ ita uixiſſet lugens biennium,Ariſtæneta illa, cuius ſupra
fecimus mentionẽ,præfecti tunc uxor,ſed nihil de pręfecti ambitu habẽs,
uenit ad eum,uolens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens: Vellem,
ait,ipſe quoq; ire,ſi non carcere huius monaſteriĵ clauſus tenerer,& ſi eũdi
fruct⁹ eſſet;biduũ.n.hodie eſt,qđ totus mũdus tali parẽte orbat⁹ ẽ. Cre-
didit illa,& ſubſtitit. Et poſt paucos dies,ueniẽte nũcio,Antoniĵ dormitio

Mirentur aliĵ ſigna,q̃ fecit,mirenẽ incredibilem abſtinẽtiã, (nẽ audiuit.
ſcientiã,humilitatẽ: Ego nihil ita ſtupeo,q̃ gloriam illum,& honorem cal
care potuiſſe. Concurrebant Epiſcopi,presbyteri, clericorum, & mona-
12 chorum greges,matronę quoq; Chriſtianorum,grandis tentatio,& hinc
inde ex urbibus,& agris uulgus ignobile;ſed & potentes uiri, & iudices,
ut benedictum ab eo panem,uel oleum acciperent. At ille nihil aliud,niſi
ſolitudinem meditabatur,intantum ut quadam die proficiſci ſtatuerit;&
adducto aſello(nimis quippe exeſus ieiuniĵs uix ingredi poterat)iter arri-
pere conareẽ. Quod cum percrebuiſſet,& quaſi uaſtitas,& iuſtitium, ideſt
omnium rerum intermiſsionem,& quaſi publicum luctum Palæſtinæ in-
diceretur,plusq̃ decem milia hominum diuerſæ ętatis,& ſexus ad retinen
dum eũ cõgregata ſunt. Immobilis ille ad preces,& baculo arenas diſcu-
tiens loquebaẽ: Fallacem dñm meum non faciam;nõ poſſum uidere ſub-
uerſas eccleſias,calcata Chriſti altaria,filiorum meorum ſanguinem. Vni-
uerſi autem, qui aderant,intelligebant reuelatum ei quiddam eſſe ſecreti,
quod nollet confiteri;& nihilominus cuſtodiebant eum,ne proficiſcereẽ.
Decreuit ergo, publica omnes uoce conteſtans, non cibi ſe, non potus
quicquã ſumere,niſi dimittereẽ. Et poſt ſeptem dies inediæ,tandẽ relaxa-
tus,ac ualedicens plurimis,cũ infinito agmine proſequentium uenit Beti-
lium: Vbi perſuaſis turbis ut reuerterenẽ, elegit quadraginta monachos,
qui haberent uiaticum,& poſſent ieiunantes ingredi, ideſt poſt ſolis oc-
caſum cibum ſumere. Quinto igitur die uenit Peluſiũ, uiſitatisq́ fratrib⁹,
qui in uicina eremo erant,& in loco,qui diciẽ Lychnos morabanẽ, perre-
xit poſt triduum ad caſtrũ Thebatum,ut uideret Dracontium Epm, &
confeſſorem,qui ibi exulabat. Quo incredibiliter conſolato tanti uiri præ

Tu qui rerum omnium benedictiones cõtemnis et ſubſannas, uide hic panem & oleum ab Hilarione benedictum.

ſentia;poſt aliud triduũ multo Babylonem labore ꝑuenit,ut uideret Phi-
lonem Epm̃,& ipſum confeſſorem. Conſtantius enim rex Arianorũ fauẽs
hęreſi utrũq; in ea loca deportauerat. Inde egrediens poſt triduum uenit
ad oppidum Aphroditon,ubi conuento Diacono Baiſane,qui locatis ca
melis, & dromedis, ob aquæ in eremo penuriam conſueuerat euntes ad
Antonium ducere, confeſſus eſt fratribus inſtare diem dormitionis beati
Antonij,& peruigilem noctem in ipſo,quo defunctus fuerat, loco a ſe illi
debere celebrari. Tribus igit̃ diebus ꝑ uaſtam,& horribilem ſolitudinem,
tandem ad montem altiſsimum peruenerunt, repertis ibi duobus mona-
chis,Iſaac,& Peluſiano,quorum Iſaac interpres Antonij fuerat.

Et quia ſe prębet occaſio,& ad id loci uenimus,dignum uidet̃ breui ſer
mone habitaculum tanti uiri deſcribere. Saxeus, & ſublimis mons ꝑ mil-
le circiter paſſus ad radices ſuas aquas exprimit:quarum alias arenę ebi-
bũt, aliæ ad inferiora delapſæ paulatim riuũ efficiunt:ſuper quem ex utra-
que ripa palmæ innumerabiles multum loco, & amœnitatis,& commo
di tribuunt. Videres ſenem huc,atq; illuc cum diſcipulis beati Antonij di-
ſcurrere. Hic aiebant pſallere,hic orare,hic operari,hic feſſus reſidere ſoli-
tus erat. Has uites,has arbuſculas ipſe plantauit;illam areolam manibus
ſuis ipſe compoſuit. Hanc piſcinam ad irrigandum hortulum multo ſudo
re fabricatus eſt. Iſtum ſarculum ad fodiendum terram plurib⁹ annis ha-
buit. Iacebat ĩ ſtratu eius,& quaſi calens adhuc cubile deoſculabat̃. Erat
autem cellula non plus menſuræ per quadrum tenens, q̃ homo dormiẽs
extendi poterat. Præterea in ſublimi mõtis uertice, quaſi per cochleã aſcẽ
dentibus arduo ualde niſu,duæ eiuſdem menſuræ cellulæ uiſebant̃; in qui
bus uenientium frequentiam, & diſcipulorum ſuorum contubernium fu-
giens,commoratus eſt. Verũ hę in uiuo exciſæ ſaxo,oſtia tm̃ addita habe
bant. Poſtq̃ autem ad hortulum uenerant:Videtis,inquit Iſaac, hoc po-
marium arbuſculis cõſitũ, & holerib⁹ uirens? Ante hoc fermè triẽnium cũ
onagrorum grex uaſtaret,unum è ductoribus eorum ſtare iuſsit,baculoq;
tundens latera:Quare,inquit,comeditis,quod non ſeminaſtis? Et exinde
exceptis aquis,ad quas potandas uentitabant, nunq̃ eos nec arbuſculã,
nec holera contigiſſe. Præterea rogabat ſenex, ut ſibi locum tumuli eius
oñderẽt. Qui cũ ſeorſum eũ abduxiſſent,utrũ mõſtrauerint,necne, igno-
rat̃;cãm occultãdi,iuxta p̃ceptũ Antonij,fuiſſe referẽtes, ne Pergamius, q
ĩ illis locis ditiſsim⁹ erat,ſublato ad uillã ſuã ſcti corpe, martyrũ fabrica-

Igitur reuerſus ad Aphroditon,duob⁹ ſecum tm̃ retentis fratrib⁹, (ret.
in uicina eremo moratus eſt,tanta abſtinentia,& ſilentio,& tũc primũ ſe
cœpiſſe Chriſto ſeruire diceret. Porrò iam triennium erat, quod clauſum
cœlum terras illas arefecerat,ut uulgo dicerent,Antonij mortem etiã ele
mẽta lugere? Non latuit fama Hilarionis accolas quoq; illius loci, & cer
tatim uirilis,ac muliebris ſexus,ora luridi,& attenuati fame,pluuias a ſer
uo Chriſti,ideſt a beati Antonij ſucceſſore deprecabant̃. Quos ille cernẽs 13
mire doluit:Eleuatiſq; in cœlum oculis, & utraſq; in ſublime erigens pal- *Vide modum orandi*
mas,ſtatim impetrauit,quod rogauerat. Ecce aũt ſitiẽs, arenoſaq́ regio, *Hilarionis.*
poſtq̃ pluuijs irrigata eſt,tantam ſerpentũ, & uenenatorum animalium 14
ex improuiſo ebulliuit multitudinẽ,ut percuſsi innumerabiles,niſi ad Hi- *Et oleum benedictũ.*
larionem concurriſſent,ſtatim interirent. Benedicto itaq; oleo uniuerſi a-
gricolæ,atq; paſtores, tangentes uulnera certam ſalutem reſumebant.

Videns etiam ibi ſe miris honoribꝰ affici, perrexit Alexãdriam, inde ad ulteriorem Oaſim eremum tranſiturus. Et quia nunq̃ ex quo cœperat eẽ monachus, in urbibꝰ manſerat, diuertit ad quoſdam fratres ſibi notos in Brurio haud procul ab Alexandria: qui cum miro gaudio ſuſcepiſſent ſenem, & iam uicina nox eſſet, repente audiunt diſcipulos eius aſinum ſternere, illumq́ parare proficiſci. Itaq́ aduoluti pedibꝰ rogabant, ne hoc faceret; & ante limen proſtrati citius ſe mori, q̃ tanto carere hoſpite, teſtabant. Quibus ille reſpondit: Idcirco abire feſtino, ne uobis moleſtiam generem. Certe ex poſterioribus cognoſcetis, non ſine cauſa ſubitò ambulaſſe. Igitur altera die Gazenſes cum lictoribꝰ profecti (nam pridie eũ ueniſſe cognouerant) intrãtes monaſterium, cum illum minime inueniſſent, inuicem loquebant: Nonne uera ſunt, q̃ audiuimus? Magus eſt, & futura cognoſcit. Vrbs enim Gaza, poſtq̃, profecto de Palęſtina Hilarione, Iulianus in Imperium ſucceſſerat, deſtructo monaſterio eius, precibꝰ ad Imperatorem datis, & Hilarionis, & Heſychij mortẽ impetrauerat: amboq́ ut quærerent, toto orbe ſcriptum erat. Egreſſus ergo de Brutio, per inuiã ſolitudinẽ intrauit Oaſim; ibiq́ anno plus minus exacto, quia illuc quoq́ ſua fama peruenerat, quaſi iam in Oriente latere non poſſet, ubi multi illũ & opinione, & uultu nouerant, ad ſolas nauigare inſulas cogitabat; ut quem terra uulgauerat, ſaltem maria cælarent.

Eodem fermè tempore Hadrianus diſcipulus eius de Palæſtina superuenit, dicens, Iulianum occiſum; Chriſtianum Imperatorem regnare cœpiſſe, reuerti eum debere ad monaſterij ſui reliquias. Quod ille audiẽs deteſtatus eſt; & conducto camelo per uaſtam ſolitudinem peruenit ad maritimam urbem Libyę Paretonium: ubi Hadrianus infelix uolens Palęſtinam reuerti, & priſtinam ſub nomine magiſtri quærens gloriam, multas ei fecit iniurias. Ad extremum, conuaſatis quæ a fratribus ei miſſa detulerat, neſciente illo, profectus eſt. Super hoc, quia alter locus referendi non eſt, hoc tantum dixerim in terrorẽ eorum, qui magiſtros deſpiciunt; quod poſt aliquantulum temporis computruerit morbo regio.

Habens igitur ſenex Gazanũ ſecum, aſcendit claſſem, quæ Siciliam nauigabat. Cumq́ uenundato Euangeliorũ codice, quem manu ſua adoleſcens ſcripſerat, dare naulũ diſponeret, in medio fermè Adriæ naucleri filius arreptus a dæmone clamare cœpit, & dicere: Hilarion ſerue Dei, cur nobis per te, & in pelago tutos eſſe non licet? Da mihi ſpacium, donec ad terram ueniã, ne hic eiectus præcipiter in abyſſum. Cui ille: Si deus meus, ait, tibi concedit ut maneas, mane. Sin autem ille te eijcit, quid mihi inuidiam facis, homini peccatori, atq́ mendico? Hoc autẽ dicebat, ne nautæ, & negociatores, qui in naui erant, ſe, cũ ad terrã perueniſſent, proderent. Nec multo poſt purgatus eſt puer, patre fidẽ dante, & cęteris, qui aderãt, nulli ſe ſuper eius nomine locuturos. Ingreſſus autẽ Pachynum promontorium Siciliæ obtulit nauclero Euangeliũ pro ſubuectione ſua, & Gazani. Qui nolens accipere, maximè cũ uideret illos, excepto illo codice, & his, quibus ueſtiti erant, amplius nihil habere, ad extremũ iurat ſe non accepturum. Sed & ſenex accenſus fiducia pauperis conſcientiæ, in eo magis lætabatur, & quod nihil haberet ſeculi, & ab accolis illius loci mendicus putaretur. Porrò recogitans ne negociatores de oriente uenientes ſe notũ facerent, ad mediterranea fugit loca, ideſt uiceſimo a mari miliario; ibiq́

in quodam

in quodã deſerto agello lignoꝝ quotidie faſcẽ alligans, imponebat dorſo diſcipuli. Quo in proxima uilla uenundato, & ſibi alimoniã, & his, qui forte ad eos ueniebant, pauxillulum panis emebant.

Sed uere, iuxta quod ſcriptũ eſt, non poteſt ciuitas latere ſuper montẽ poſita. Scutarius quidã, cum in baſilica beati Petri Romæ torqueretur, clamauit in eo immundus ſpiritus: Ante paucos dies Siciliã ingreſſus eſt Hilarion ſeruus Chriſti, & nemo eũ nouit, & putat ſe eſſe ſecretum; ego uadam, & prodã illum. Statimq́ cum ſeruulis ſuis aſcenſa in portu naue, appulſus eſt Pachynũ, & deducente ſe dæmone, ubi ante tuguriũ ſenis ſe proſtrauit, ilicò curatus eſt. Hoc initium ſignoꝝ eius in Sicilia, innumerabilẽ ad eũ deinceps ægrotantiũ, ſed & religioſoꝝ hominum adduxit multitudinem; intantum ut de primoribus quidã tumens morbo intercutis, eodẽ die, quo ad eũ uenerat, curatus ſit. Qui poſtea offerens ei infinita munera audiuit dictũ ſaluatoris ad diſcipulos: Gratis accepiſtis, gratis date.

Dum hęc ita geruntur in Sicilia, Heſychius diſcipulus eius toto ſenẽ orbe quærebat, luſtrans littora, deſerta penetrans, & hanc tm̃ habens fiduciam, quia ubicunq; eſſet, diu latere non poſſet. Tranſacto igitur iã triennio, audiuit Methonæ a quodã Iudæo uilia populis ſcruta uendente, prophetam Chriſtianoꝝ apparuiſſe in Sicilia, tanta miracula, & ſigna facientem, ut de ueteribus ſanctis deputaretur. Interrogatus itaq; habitũ eius, inceſſum, & linguã, maximeq́ ætatem; nihil dicere potuit. Ille enim, qui referebat, famã ad ſe ueniſſe tantum hominis teſtabatur. Ingreſſus igitur Adriam, proſpero curſu uenit Pachynũ, & in quadam curui littoris uillula, famã ſenis ſciſcitatus, conſona uoce omnium cognouit, ubi eſſet, quid ageret; nihil in eo ita cunctis admirantibus, q́ quod poſt tanta ſigna, atq; miracula, ne fragmen quidem panis a quoquam in illis locis accepiſſet.

Et ne longũ faciam; ſanctus uir Aeſychius ad magiſtri genua prouolutus, plantasq́ eius lachrymis rigans, tandẽ ab eo ſubleuatus poſt bidui, triduiq́ ſermonẽ audit a Gazano, non poſſe ſenẽ iã in illis habitare regionibus, ſed uelle ad barbaras quaſdã pergere nationes, ubi & nomẽ, & ſermo ſuus incognitus foret. Duxit itaq; illum ad Epidaurũ Dalmatiæ oppidum, ubi paucis diebus in uicino agello manſitans, non potuit abſcondi, Siquidẽ draco miræ magnitudinis, quos gentili ſermone boas uocant ab eo, quod tã grandes ſint, ut boues glutire ſoleãt, omnẽ latè uaſtabat prouinciam, & non ſolũ armenta, & pecudes, ſed agricolas quoq;, & paſtores tractos ad ſe ui ſpiritus abſorbebat. Cui cum pyram iuſsiſſet prępara ri, & oratione ad Chriſtũ miſſa, euocato populo, præcepiſſet ſtruẽ lignorum ſcandere, ignem ſuppoſuit. Tum itaq; cuncta ſpectante plebe, immanem beſtiam concremauit. Vnde æſtuans quid faceret, quò ſe uerteret, aliam parabat fugã, & ſolitarias terras mente perluſtrans, mærebat, quod tacente de ſe lingua, miracula loquerentur.

Ea tempeſtate terræmotu totius orbis, qui poſt Iuliani mortẽ accidit, maria egreſſa ſunt terminos ſuos; & quaſi rurſum deus diluuium minaretur, uel in antiquũ chaos redirent omnia, naues ad prærupta de latere mõtium pependerunt. Quod cum uiderent Epidauritani, frementes fluctus, & undarũ moles, et montes gurgitum littoribus inferri, uerentes quod iã eueniſſe cernebant, ne oppidum funditus ſubuerteretur, ingreſsi ſunt ad ſenem, & quaſi ad prælium proficiſcentes, poſuerunt eum in littore. Qui cũ

tria crucis ſigna pinxiſſet in ſabulo, manuſq́ contra tenderet, incredibile dictu eſt, in quantã altitudinem intumeſcens mare ante eũ ſteterit, ac diu fremens, & quaſi ad obicẽ indignans, paulatim in ſemetipſum relapſum eſt. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio uſq; hodie prędicat, matreſq́ docent liberos ſuos, ad memoriã in poſteros tranſmittendam. Verè illud, qđ ad Apoſtolos dictum eſt: ſi credideritis, dicetis huic monti: Tranſi in mare; & fiet; etiã iuxta literam impleri poteſt; ſi tñ quis habuerit Apoſtolorum fidem, & talem, qualẽ illis habendam Dominus imperauit. Quid. n. intereſt, utrũ mons deſcendat in mare, an immenſi undarum montes repente obriguerint, & ante ſenis tantum pedes ſaxei ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo ſigni Salonis quoque percrebuerat. Quod intelligens ſenex in breui lembo clam nocte fugit, & inuenta poſt biduum oneraria naui, perrexit Cyprum. Cumq; inter Maleam & Cytherã piratæ, derelicta claſſe in littore, quæ non antemna, ſed conto regitur, duobus haud paruis myoparonibus (myoparon genus nauigĳ eſt ad curſum, & celeritatẽ paratum) occurriſſent, & denuo hinc inde fluctus occurrerent, remiges omnes, qui in naui erant, trepidare, flere, diſcurrere, præparare contos, & quaſi non ſufficeret unus nuncius, certatim ſeni piratas adeſſe dicebant. Quos ille procul intuens ſubriſit. Et conuerſus ad diſcipulos dixit: Modicæ inquit, fidei, quare trepidatis? Nunqđ plures ſunt hi, q̃ Pharaonis exercitus; tamen omnes, deo uolente, ſubmerſi ſunt. Loquebatur hic, & nihilominus ſpumantibus roſtris, hoſtiles turmæ iminebant, iactu tm̃ lapidis medio. Stetit ergo in prora nauis, & porrecta contra uenientes manu: Hucuſq;, ait, ueniſſe ſufficiat. ò mira rerum fides; ſtatim reſiluere nauiculæ, & impellentibus cõtra remis, ad puppim impetus redit. Mirabantur piratæ, poſt tergum ſe redire nolentes, totoq; corporis nixu, ut ad nauigium peruenirent laborantes, uelocius multo, q̃ uenerant, ad littus ferebantur.

Prætermitto cætera, ne uidear in narratione ſignorꝝ uolumen extendere. Hoc ſolum dicã, quod proſpero curſu iter Cycladas nauigans, hincinde clamantiũ de urbibus, & uicis, & ad littora concurrentium immũdorum ſpirituũ uoces audiebat. Ingreſſus ergo Paphum urbem Cypri nobilem carminibus poetarum, quę frequenter terręmotu lapſa, nunc ruinarũ tantum ueſtigĳs, quid olim fuerit, oſtendit; in ſecũdo ab urbe miliario habitabat ignobilis, gaudenſq́ quod paucis diebus quiete uiueret. Verum non ad plenũ uiginti tranſiere dies, cum per illã omnem inſulã quicunq; immundos habebant ſpiritus, clamare cœperunt ueniſſe Hilarionem ſeruum Chriſti, & ad eum ſe debere properare. Hoc Salamina, hoc Curiũ, hoc Lapetha, & urbes reliquæ conclamabant; pleriſq; aſſerentibus, ſcire ſe quidẽ Hilarionem, & uerè illum eſſe famulũ dei, ſed ubi eſſet, ignorare. Intra triginta igitur, nec multo amplius dies, ducenti fermè, tam uiri, quã
15 mulieres, ad eum congregati ſunt. Quos cũ uidiſſet, dolens q̃ ſe non paterentur quieſcere, & quodãmodo in ultionem ſui ſæuiens, tanta eos oratio num inſtãtia flagellauit; ut quidam ſtatim, alĳ poſt biduum, triduum' ue, omnes uero intra unam hebdomadam curarentur.

Hilarion dæmones orationum inſtantia flagellabat.

Manens itaq; biennio, & ſemper de fuga cogitans, Heſychium ad ſe ueris tempore reuerſurum, Palęſtinam ad ſalutationẽ fratrum, & monaſterĳ ſui cineres uiſendos miſit. Qui cum reuertiſſet, cupiẽti rurſum ad Ae-

gyptũ nauigare,hoc eſt ad ea loca, quæ uocanť Bucolia, eo ꝙ nullus ibi Chriſtianorũ eſſet,ſed barbara tm̃,& ferox natio, ſuaſit, ut in ipſa magis inſula ad ſecretiorem locum conſcenderet. Quem cum diu luſtrans oia re periſſet,perduxit eum duodecim milibus a mari procul, inter ſecretos, aſperoſq; montes, & quo uix reptando manib⁹,genubusq; poſſet aſcendi. Qui introgreſſus,contemplatus quidem eſt terribilem ualde, & remotũ locum,arboribusq; hincinde circũdatum, habentem etiam aquas de ſupercilio collis irriguas,& hortulum peramœnũ,& pomaria plurima,quo rum fructum nunꝙ in cibo ſumpſit, ſed & antiquiſsimi iuxta templi ruinam,ex quo(ut ipſe referebat, & eius diſcipuli teſtanť) tam innumerabilium per noctes,& dies dæmonũ uoces reſonabant,ut exercitũ crederes. Quo ille ualde delectatus,quo ſcilicet antoganiſtas (aduerſarios certaminis)haberet in proximo;habitauit ibi per annos quinꝗ;& ſæpe inuiſente ſe Heſychio,in hoc extremo iam uitæ ſuæ tempore refocillatus eſt, quod propter aſperitatem,difficultatemq; loci,& umbrarum(ut ferebatur uulgo)multitudinem,aut nullus,aut rarus ad ſe uel poſſet, uel auderet aſcendere. Quodam autem die egreſſus hortulum uidit hominem toto corpore paralyticum,iacentem ante fores. Interrogauitꝗ Heſychium quiſnam eſſet,& quõ fuiſſet adductus. Qui reſpondens ait,procuratorem ſe fuiſſe uillulæ, ad cuius confinia hortulus quoꝗ,in quo ipſi erant, pertineret. Et ille collachrymans,tendensq; ad iacentem manum: Tibi, inquit,dico, In nomine dñi noſtri Ieſu Chriſti ſurge, & ambula. Mira uelocitas. Adhuc uerba in ore loquentis uoluebantur, & iam membra ſolidata ad ſtandũ hominem ſurrigebant. Quod poſtꝗ auditum eſt, etiam difficultatem loci,& iter inuium plurimorum uicit neceſsitas; nihil æque per circuitũ cunctis uillis obſeruãtibus,ꝗ ne quo modo elaberetur. Diſſeminauerat enim hoc de eo rumor,diu eum in eodem loco manere non poſſe. Quod ille nõ leuitate quadam,aut puerili ſenſu uictus faciebat, Sed honorem fugiens, & importunitatem. Semper.n.ſilentium, & uitam ignobilẽ deſiderabat.

16 *Vide hic antiquorũ Monachorum ſimplicem habitum, & inter cætera cucullam.*

17 *Et hic habes cucullã, tunicam cilicinam et ſagum ruſticum. Quid ergo dicis cucullam nouum eſſe Monachorum habitumꝰ*

Igitur octogeſimo ætatis ſuæ anno, cum abſens eſſet Heſychius, quaſi teſtamenti uice breuem manu propria ſcripſit epiſtolam, omnes diuitias ſuas ei derelinquens; Euãgelium ſcilicet, & tunicam ſacceam, cucullam, & palliolum. Nam miniſter eius ante paucos dies obierat. Venerunt itaque ad ægrotantem de Papho multi religioſi uiri; & maxime quod eum dixiſſe audierant,iam ſe ad Dominum migraturum, & de corporis uinculis liberandum; Sed & Conſtantia quędam ſancta fœmina,cuius generũ, & filiam de morte liberauerat unctione olei. Quos omnes adiurauit,ut ne puncto quidem horæ poſt mortem reſeruaretur, ſed ſtatim eum in eodẽ hortulo terra operirent,ſicut ueſtitus erat in tunica cilicina, & cuculla,& ſago ruſtico. Iamq; modicus calor tepebat in corpore,nec pręter ſenſum quicꝗ uiui hominis ſupererat, & tñ apertis oculis loquebať: Egredere, qd timesꝰ Egredere anima mea, quid dubitasꝰ ſeptuaginta propẽ annis ſeruiſti Chriſto,& mortem timesꝰ In hæc uerba exhalauit ſpiritum. Statimꝗ humo obrutum,ante urbi ſepultum,ꝗ mortuũ nunciauerunt. Quod poſt ꝗ Palęſtinę ſanctus uir audiuit Heſychius,perrexit ad Cyprum, & ſimulans ſe uelle habitare in eodem hortulo, ut diligentis cuſtodię ſuſpicionẽ accolis tolleret,cũ ingenti uitæ ſuæ periculo poſt decem ferẽ menſes corpus eius furatus eſt. Quod Maiomam deferens,totis monachorũ,& op-

18 *Cum mortuorum corpora,præſertim quando recenter obierint, fœtere ſoleant, unde fit ut ex ſanctorum reliquijs fragrantia tãta odores prodeãt, niſi ex uirtute ſpiritusſancti cuius templa dum uiuerent illi fuerunt,etiam adhuc mortuis aſsiſtenteꝰ*

19 pidorum turbis proſequentibus,in antiquo monaſterio condidit,illęſa tunica,cuculla,& palliolo,& toto corpore,quaſi adhuc uiueret,integro,tãtiſq; fragrante odoribus,ut delibutum unguentis putares.

Conſtantia ſanctiſsima mulier peruigiles in ſepulchro Hilarionis ſolita erat noctes ducere,& quaſi cum præſente ad adiuuandas orationes ſuas ſermocinari.

Non mihi uidet̃ in calce libri tacenda Conſtantiæ illius ſanctiſsimę mulieris deuotio,quæ perlato ad ſe nũcio, quod corpuſculum Hilarionis Palęſtinę eſſet, ſtatim exanimata eſt, ueram in ſeruũ Dei dilectionem etiam morte comprobans. Erat enim ſolita peruigiles in ſepulchro eius noctes ducere, & quaſi cum præſente ad adiuuandas orationes ſuas ſermocinari.Cernas uſq; hodie miram inter Palęſtinos, & Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis, illis ſpiritum ſe habere certantibus. Et tñ in utriſq; locis magna quotidie ſigna fiunt, ſed magis in hortulo Cypri,forſitan q̃a plus illum locum dilexerit.

Quid dicis hæretice?

Habetur Tomo primo Epiſtolarum eiuſdem Folio 87.

VITA MALCHI MONACHI CAPTIVI

per D.Hieronymum presbyterum ſcripta. 55

QVi nauali prælio dimicaturi ſunt, ante in portu & in tranquillo mari flectunt gubernacula, remos trahũt, ferreas, manus, & uncos præparant, diſpoſitumq; per tabulata militem,pendente gradu, & labente ueſtigio ſtare firmiter conſueſcũt, ut quod in ſimulachro pugnę didicerint, in uero certamine non perhorreſcant. Ita & ego qui diu tacui(ſilere quippe me fecit,cui meus ſermo ſupplicium eſt) prius exerceri cupio in paruo opere, & ueluti quandam rubiginem linguæ abſtergere, ut uenire poſsim ad latiorem hiſtoriam.Scribere enim diſpoſui (ſi tñ uitã dñs dederit,& ſi uituperatores mei ſaltem fugientem me, & incluſum perſequi deſierint)ab aduentu Saluatoris uſq; ad noſtram ætatem, id eſt, ab apoſtolis,uſq; ad noſtri temporis fecem,qũo & per quos Chriſti eccleſia nata ſit,& adulta, perſequutionibꝰ creuerit;martyrijs coronata ſit:Et poſtq̃ ad Chriſtianos principes uenit, potentia quidem & diuitijs maior,ſed uirtutibꝰ minor facta ſit. Verũ hęc alſ. Nũc qđ ĩminet explicemꝰ.

Maronia triginta ferme milibus ab Antiochia urbe Syriæ, haud grandis ad Orientem diſtat uiculus.Hic poſt multos,uel dominos,uel patronos,dum ego adoleſcentulus morarer in Syria, ad papę Euagrij neceſſarij mei poſſeſsionem deuolutus eſt,quem idcirco nunc nominaui:ut oſtẽderem,unde noſſem quid ſcripturus ſum.Erat igit̃ illic quidam ſenex nomine Malchus, quem nos latine regem poſſumus dicere,Syrus natione & lingua,& ut reuera αὐτόχθων, Anus quoq; in eius contubernio ualde decrepita,& iam morti proxima uidebat̃,tam ſtudioſe ambo religioſi,& ſic eccleſiæ limen terẽtes,ut Zachariam & Helizabeth de euãgelio crederes,niſi ꝙ Ioannes in medio nõ erat. De his cum curioſe ab accolis q̃rerem,quęnam eſſet eorum copula:matrimonij,ſanguinis, an ſpiritus:oẽs uoce conſona,ſanctos & deo placitos,& mira neſcio quæ reſpondebant. Qua cupiditate illectus,adorſus ſum hominem,& curioſius ſciſcitans rerum fidem,hæc ab eo accepi.

Ego,inquit,mi nate Maroniaci agelli colonus, ſed ſolus parẽtibus fui. Qui cum me quaſi ſtirpem generis ſui,& hæredem familię ad nuptias cogerent,monachũ potius me uelle eſſe reſpondi.Quantis pater minis,quãtis mater blanditijs perſequuti ſint,ut pudicitiam proderem, hæc res ſola iudicio eſt,ꝙ & domum & parentes fugi. Et quia ad Orientem ire nõ po

teram,propter uicinã perſidem,& Romanorũ militũ cuſtodiam,ad Occi
dentem uerti pedes,pauxillulum neſcio quid portans uiatici,quod me ab
inopia tm̃ defenſaret. Quid multa? Perueni tandem ad eremũ chalcidos,
quæ inter Immam & Eſſam magis ad auſtrum ſita eſt. Ibi repertis mona
chis,eorum me magiſterio tradidi, manuum labore uictum quæritans, la
ſciuiamq; carnis refrenans ieiunijs.

Poſt multos annos,incidit mihi deſideriũ,ut ad patriã pergerẽ. Et dũ
adhuc uiueret mater,iã enim patrem mortuum audieram, ſolarer uiduita
tem eius,et exinde uenundata poſſeſsiuncula,partẽ erogarẽ pauperibus,
partem monaſterio conſtituerem, quid erubeſco confiteri infidelitatem
meam? partem in ſumptuũ meoꝝ ſolatia reſeruarem. Clamare cœpit ab-
bas meus,diaboli eſſe tentationẽ,& ſub honeſtæ rei occaſione,latere an-
tiqui hoſtis inſidias. Hoc eſſe reuerti canem ad uomitum ſuũ. Sic multos
monachoꝝ eſſe deceptos, nuſquam diabolum aperta fronte ſe prodere.
Proponebat mihi exempla de ſcripturis plurima:inter quæ illud,ꝙ initio
Adam quoq; & Euã ſpe diuinitatis ſupplantauerit. Et cũ perſuadere non
poſſet,prouolutus genibus obſecrabat, ne ſe dcſererẽ: ne me perderẽ:nec
aratrum tenens,poſt tergum reſpicerem. Væ miſero mihi uici monitorem
peſsima uictoria,putans illũ non meam ſalutem,ſed ſuum ſolatium quære
re. Proſequutus ergo me de monaſterio, quaſi funus efferret, & ad extre-
mum ualedicens: Video,ait, te fili Satanæ Cauterio notatũm:non quæro
cauſas, excuſationes non recipio. Ouis quæ de ouilibus egreditur, lupi
ſtatim morſibus patet.

1 *Hoc facere nolunt ſubuerſores noſtri.*

2 *Vide quod etiam tẽpore Hieronymi Monachi omnia ſua dimittebant & retinere aliquid, infidelitatis erat ſpecies.*

3 *Tu qui dicis tempore Hieronymi Monachorum inſtitutum longe diuerſum fuiſſe, & quod unuſquiſq; habebat integrã poteſtatem migrãdi ac demigrandi quo uellet. Vide quantum laboris & diligentiæ adhibuerit hic Abbas ne Malchus uel ad tẽpus diſcederet, qui etiã diceret eum Satanæ cauterio notatum, nec recipere ſe abitionis excuſationes, et ouem quæ de ouili egreditur, lupi ſtatim morſibus patere.*

De Beræa ad Eſſam pergẽtibus,uicina eſt publico itineri ſolitudo, per
quã Saraceni incertis ſedibus huc atq; illuc ſemper uagantur. Quæ ſuſpi-
tio frequentiã in illis locis uiatoꝝ congregat,ut imminens periculum au-
xilio mutuo declinet. Erant in comitatu meo uiri,fœminæ,ſenes, iuuenes,
paruuli,numero circiter ſeptuaginta. Et ecce ſubito equoꝝ camelorumq;
ſeſſores Iſmaelitæ irruunt,crinitis uittatisq; capitibus,ac ſeminudo corpo
re,pallia & latas caligas trahentes,pendebãt ex humero pharetræ,laxos
arcus uibrantes,haſtilia longa portabant. Non enim ad pugnandum, ſed
ad prædã uenerant. Rapimur,diſpergimur,in diuerſa trahimur. Ego inte-
rim longo poſt liminio hæreditarius poſſeſſor, & ſero mei conſilij pœni-
tens,cũ altera muliercula in unius heri ſeruitutẽ ſortitus uenio. Ducimur,
imo portamur ſublimes in camelis,& per uaſtã eremum ſemper ruinam ti
mentes,pendemus potius ꝙ ſedemus. Carnes ſemicrudæ,cibus:& lac ca
melorum,potus erat. Tandẽ grandi amne tranſmiſſo, peruenimus ad interio
rem ſolitudinem,ubi dominã liberoſq; ex more gentis adorare iuſsi,ceruI
ces flectimus. Hic quaſi clauſus carcere, mutato habitu, id eſt,nudus am-
bulare diſco. Nã aeris quoq; intemperies, nihil aliud præter pudenda ue-
lari patiebař. Traduntur mihi paſcendę oues,& in maloꝝ comparatione
hoc fruor ſolatio,quod dños meos,& cõſeruos rarius uideo. Videbar mi-
hi aliquid habere ſancti Iacob. Recordabar Moyſi, qui & ipſi in eremo
quondam fuere paſtores. Veſcebar recenti caſeo,& lacte. Orabã iugiter,
canebam pſalmos,quos in monaſterio didicerã. Delectabat me captiui-
tas mea. Agebamq; dei iudicio gratias, ꝙ monachum quem in patria fue
ram perditurus,in eremo inueneram.

4 *Orabam, canebam pſalmos quos in Monaſterio didiceram. Quæ et nunc a Monachis fiunt.*

O nihil unquã tutum apud diabolum. O multiplices & ineffabiles eius

inſidiæ. Sic quoq; latentem me inuenit inuidia. Dñs uidens gregem ſuum creſcere, nihilq; in me deprehendens fraudulentiæ, ſciebã enim Apoſtolũ præcepiſſe: Dominis ſic quaſi deo fideliter ſeruiendũ, & uolens me remunerare, quo fidum ſibi magis faceret, tradidit mihi illã conſeruam meam, aliqñ captiuam. Et cum ego refutarem, diceremq; me Chriſtianũ, nec licere mihi uxorem uiuentis mariti accipere (ſiquidem captus nobiſcũ uir eius, ab alio domino fuerat abductus), rurſus ferus ille & implacabilis ĩ furorẽ uerſus, euaginato me cœpit petere gladio. Et niſi confeſtim brachia tendens mulierem præocupaſſem, ilico fudiſſet ſanguinem.

Iam igitur uenerat tenebroſior ſolito, & mihi nimium matura nox. Diuo in ſpeluncam ſemirutã, nouam coniugẽ: & pronubãte nobis mæſtitia, uterq; deteſtamur alterũ, nec fatemur. Tunc uere ſenſi captiuitatem meã, proſtratusq; humi, monachũ cœpi plangere, quem perdebã, dicens: Huccine miſer ſeruatus ſum? Ad hoc me mea ſcelera perduxerunt, ut incaneſcente iã capite uirgo, maritus fierem? Quid prodeſt parentes, patriã, rem familiarem contempſiſſe pro dño: ſi hoc facio, quod ne facerẽ, illa contẽpſi: niſi quod forte propterea hæc ſuſtineo, quia patriã deſideraui? Quid agimus anima? perimus an uincimus? Expectamus manũ domini, an proprio mucrone confodimur? Verte in te gladium, tua magis mors timenda eſt, q̃ corporis. Habet & ſeruata pudicitia ſuũ martyrium: iaceat inſepultus Chriſti teſtis in eremo, ipſe mihi ero perſecutor & martyr. Sic fatus, eduxi in tenebris quoq; micantẽ gladiũ: & acumine contra me uerſo: Vale, inquã, infœlix mulier: habeto me martyrem potius quam maritum.

5 Ecce quod & tunc Monachi ſeruabant uirginitatem.

Tunc illa pedibus meis prouoluta: Precor te inquit, per Ieſum Chriſtũ, & per huius horæ neceſsitatem adiuro, ne effundas ſanguinem tuũ in crimem meũ. Vel ſi mori placet, in me primũ uerte mucronem: Sic nobis potius coniungamur. Etiam ſi uir meus ad me rediret, ſeruarem caſtitatem, quã me captiuitas docuit, uel interirem potius quã perderem. Cur moreris, ne mihi iũgaris? Ego morerer, ſi mihi iungi uelles. Habeto me ergo cõiugem pudicitiæ, & magis animæ copulã amato, quam corporis. Sperẽt domini maritũ, Chriſtus nouerit fratrem. Facile ſuadebimus nuptias, cũ nos uiderint ſic amare. Fateor, inquit, obſtupui, & admiratus uirtutẽ fœminæ, coniugẽ plus amaui. Nunquã tñ illius nudũ corpus intuitus ſum: nũquam eius carnẽ attigi, timens in pace perdere, quod in p̃lio ſeruaueram.

Tranſeunt in tali matrimonio dies plurimi, amabiliores nos dominis fecerant nuptiæ. Nulla fugæ ſuſpitio, interdũ & menſe toto aberam fidus gregis paſtor per ſolitudinem. Poſt grãde interuallũ dum ſolus in eremo ſedeo, & præter cœlũ terramq; nihil uideo, cœpi mecũ tacitus uoluere, & inter multa, contubernij quoq; monachorũ recordari, maximeq; uultum patris mei, qui me erudierat, tenuerat, perdideratq;. Sicq; cogitãs, aſpicio formicarũ gregem anguſto calle feruere, ferre onera maiora quã corpora. Aliæ herbarũ quædam ſemina forcipe oris trahebant, aliæ egerebant humũ de foueis, & aquarũ meatus aggeribus excludebant. Illæ uenturæ hyemis memores, ne madefacta humus in herbam horrea uerteret, illata ſemina præcidebant. Hæ luctu celebri, corpora defuncta deportabant. Quodq; magis mirũ eſt in tanto agmine, egrediens non obſtabat intranti, quin potius ſi quã uidiſſent ſub faſce & onere concidiſſe, ſuppoſitis humeris adiuuabant. Quid multa? Pulchrũ mihi ſpectaculum dies illa præ-

buit.Vnde recordatus Salomonis,ad formicarũ ſolertiam nos mittentis, & pigras mentes tali exẽplo ſuſcitantis,cœpi tædere captiuitatis,& monaſterij cellulas quærere,ac formicarũ illarum ſimilitudinem deſiderare, 6
ubi laboratur in mediũ,cumq; nihil cuiuſquam ꝓpriũ ſit,oĩum oĩa ſunt. *Vide Monachorum inſtitutum uetus,nihil in priuato habere proprij.*

Regreſſo ad cubile occurrit mulier: triſtitiã animi uultu diſsimulare nõ potui.Rogat cur ita exanimatus ſim.Audit cauſas:hortor ad fugam:non aſpernatur.Peto ſilentiũ:fidem tribuit: & iugi ſuſurro inter ſpem & metũ medij fluctuamus.Erant mihi in grege duo hirci miræ magnitudinis. Quibus occiſis,utres facio,eorumq; carnes uiatico præparo.Et primo ueſperi,putantibus dominis nos ſecreto cubitare, inuadimus iter,utres & partes carniũ portantes.Cumq; perueniſſemus ad fluuiũ,nam decem milibus aberat,inflatis conſcenſisq; utribus,aquis nos credimus,paulatim pedibus ſubremigantes,ut deorſum nos flumine deferente,& multo longius quã cõſcenderamus,in alterã nos exponente ripam,ueſtigiũ ſequentes perderẽt. Sed inter hæc madefactæ carnes,& ex parte lapſæ,uix tridui cibum pollicebãt.Bibimus uſq; ad ſatietatẽ,futuræ nos ſiti præparantes. Currimus, poſt tergũ ſemper aſpicimus,& magis noctibus promouemus, quã diebus: uel propter inſidias late uagantiũ Sarracenorum,uel ꝓpter ardorẽ ſolis nimiũ.

Paueſco miſer etiam referens:& ſi tota mente ſecurus, toto tamen corpore perhorreſco.Poſt diẽ uero tertiũ,dubio proſpectu procul aſpicimus duos camelis inſidientes uenire concitos.Statimq; mens mali præſaga,putare cœpit dñm meditari mortem,ſolẽ cernere nigreſcentẽ. Dumq; timemus, & ueſtigijs per arenas nos proditos intelligimus,offert ad dexterã ſpecus,longe ſub terrã penetrãs.Igitur timentes uenenata animalia, nam ſolent uiperæ,reguli,& ſcorpiones,cæteraq; huiuſcemodi, feruorem ſolis declinantia,umbras petere:intrauimus quidem ſpeluncã, ſed ſtatim in ipſo introitu ſiniſtræ nos foueæ credimus,nequaquã ultra progredientes,ne dũ mortem fugimus,incurremus in mortem.Illudq; nobiſcũ reputantes, ſi iuuat dñs miſeros,habemus ſaluẽ, Si deſpicit peccatores, habemus ſepulchrum. Quid putas fuiſſe nobis animi?quid terroris, cũ ante ſpecum haud procul ſtarent dominus & conſeruus, & ueſtigio indice iam ad latebras perueniſſent?O multo grauior expectata,quã illata mors.Rurſus cũ timore & labore lingua balbutit,& quaſi clamante dño, mutire non audeo.Mittit ſeruum,ut nos de ſpecu trahat:ipſe camelos tenet, & euaginato gladio,noſtrum expectat aduentum.

Interea tribus ferme uel quatuor cubitis introgreſſo famulo, nobis ex occulto tergũ eius uidentibus,nã oculorum iſtiuſmodi natura eſt,ut poſt ſolem umbras intrantibus,cæca ſint omnia,uox per antrũ ſonat:Exite furciferi exite morituri.Quid ſtatis? quid moriamini?Exite. Dominus uocat, patienter expectat.Adhuc loquebatur,& ecce per tenebras aſpicimus leænam inuaſiſſe hominẽ,& gutturæ ſuffocato,cruentum intro trahere.Ieſu bone,quid tũc terroris nobis,quid gaudij fuit? Spectabamus domino neſciente,hoſtem noſtrũ perire.Qui cum uideret illum moras facere,ſuſpicatus eſt duos uni reſiſtere. Sed & iram differre non ualens, ſicut tenebat gladiũ,ad ſpeluncam uenit, & furore rabido ſerui increpans uecordiam, prius a fera tenetur,quã ad noſtras latebras perueniret. Quis hoc unquam crederet,ut ante os noſtrum,beſtia pro nobis dimicaret? Sublato autem illo metu,ſimilis ante oculos noſtros uerſabatur interitus, niſi quod tutius

erat rabiem leonis, ꝙ iram hominis ſuſtinere. Pauemus intrinſecus, & ne mouere quidē nos auſi, præſtolabamur euentum rei, inter tanta pericula,
7 pudicitiæ tantum conſcientia pro muro ſepti. Leæna inſidias cauens, & ui ſam eſſe ſe ſentiens, apprehēſos mordicus catulos effert, nobiſq; cedit hoſpitium. Neq; tamen ſatis creduli, ſtatim erumpimus: ſed expectātes diu: & egredi cogitantes, illius nobis figurabamus occurſum.

Ecce quantum præſidium conſcientia pudicitiæ.

Sublato ergo horrore, & illa tranſacta die egredimur ad ueſperam, uidimuſq; camelos, quos ob nimiā uelocitatem dromedarios uocant, præteritos cibos in ore uoluere, & in aluū miſſos iterum retrahere. Quibus aſcenſi, ut noua ſitarcia, id eſt, annona refocillati, decima tandē die ad Romana per deſertū caſtra uenimus. Oblatiq; tribuno, rē ordine pandimus: inde tranſmiſsi ad Sabinum Meſopotamię ducem, camelorū precium accepimus. Et quia iā abbas ille meus dormierat in domino, ad hęc delatus
8 loca me monachis reddo, hanc trado uirginibus, diligens eam ut ſororē, non tamen ei me credens ut ſorori.

Hæc mihi ſenex Malchus adoleſcentulo retulit. Hæc ego uobis narra ui ſenex, & caſtis hiſtoriā căſtitatis expono. Virgines caſtitatē cuſtodire exhortor. Vos narrate poſteris, ut ſciant inter gladios, & inter deſerta & beſtias, pudicitiam nunquam eſſe captiuam: & hominem Chriſto deditum poſſe mori, non poſſe ſuperari.

Hieronymus hortatur Virgines ut ſeruent caſtitatem, noſtri hæretici ut nubāt, iudica tu cui magis adhærendum.

Habetur lib.5. Hiſtoria Tripartitæ eiuſdē cap.33.

VITA VRSACII VIRI SANCTI PER Caſsiodorum Senatorem ſcripta.

THeodoritus. Tempore Conſtantij Imperatoris Eudoxius Germaniciæ ciuitatis Eps̄, qui moriente Leontio, Antiochiæ ſedem arripuerat, cœpit ſua ferocitate uineam uaſtare dominicam. Is egerat apud potentes palatij, ut in Nicæa Synodus altera agerēt. Sed oīum pręſcius Deus, cognoſcens futura, ac ſi iam fuerint geſta, quodam terręmotu terribili prohibuit concilium celebrari. Plurimam nanq; ciuitatis partem terræmotus ille deſtruxit, & multos habitantium interemit. Hoc cognoſcentes, qui conuenerant, ad ſuas reuertunē eccleſias. Arbitror enim hoc Dei ſapientia factum: in illa nanq; ciuitate aduerſus Ariū a ſanctis patribus apoſtolicę fidei doctrina prolata eſt. Et forte ſecunda congregatio potuit illic ſancire contraria, ut Arianis occaſio eo nomine præberet, quo magis ſimpliciores capere poſſent, tanꝗ illam ueterem ſynodum proferentes. Sed eccleſiarum proſpector citius ſoluit tale cōcilium.

Sozomenus. In momento ſane temporis ciuitate concuſſa, ne fugere q dem potuerunt, ſed primo experimento periculi ſunt perempti. Fertur autem anteꝗ fieret ea clades, quēdam Vrſacium Exmilitem pūidiſſe genere Perſam, qui ſub Licinio confeſſor effectus, relictaq; militia, in turri ciuitatis diuinam philoſophiam exercebat. Cui ſuperna uiſitatio apte præcepit exire de ciuitate paſſura, quę paulo poſt fierent manifeſta. Quo facto, cū uelocitate ad eccleſiā currens, nunciauit clericis, ut dn̄o ſupplicarent, quo eos ab imminenti periculo liberaret. Quibus cum uiderēt eſſe ridiculum, reuerſus ad turrim, pronus lachrymas cœpit effundere. Interea terræmotu ſuperueniente plurimi perierunt, reliqui uero per agros, & montana di

ſperſi ſunt. Vrſacius autem in illa turri repertus eſt mortuus, pronus iacēs, ſicut ſolebat orare. Sermo tñ eſt, quod anteq̃ moreret̃, rogauerit Deũ, ut prius ipſius finiret uitam, quam cladem inſpiceret ciuitatis, in qua prius Chriſtum cognouerat, & eccleſiaſticam uidebat participatus eſſe philoſophiam. Is enim conuerſatione digna etiam dæmones effugabat.

Quodam nanq; tempore cum quidam dæmonio uexaretur, euaginato gladio cœpit per totam diſcurrere ciuitatem: cũctiſq; fugientibꝰ, occurrens ei ſolus, & nominans Chriſtum, uerbo mundauit uirum, & fecit ab illo furore quieſcere. Inter cuius diuerſa uirtutum ornamenta, etiam hoc meminiſſe conueniet. Erat draco ante Nicomediam, qui tranſeuntes ſuo flatu perimebat, habebatq; cubile circa quandam uallem. Quo ueniens Vrſacius, orauit. Tum ſponte egrediens ille ſerpens, ac ſecundo caput percutiens, interemptus eſt. Quod hi mihi retulerunt, qui eundem Vrſacium uiderunt.

VITA IACOBI EPISCOPI NISIBENSIS, per Caſsiodorum Senatorem ſcripta. Theodoritus.

Habetur lib. 5. Hiſtoriæ Tripartitæ c. 45.

CVm ſapores rex Perſarum contra Romanos expeditionem mouiſſet, Conſtantius cum magno exercitu ueniens Antiochiam, fugauit hoſtes. Quod nõ militia Romanorum egit, ſed Deus, qui colitur a Romanis. Modum autem enarrabo uictoriæ. Niſibis, quam quidam Antiochiam Mygdoniam uocant, in confinio poſita eſt Perſicarum, Romanarumq; terrarũ. Huius erat epſ, atq; rector, & dux Iacobus apoſtolicæ gratiæ radijs illuſtratus. Cuius admirabilia, notaq; miracula alibi proſecutus, hic rurſum enumerare ſuperuacaneũ iudicaui. Sed unum tantũmodo eius opus, iſtius cauſa narrationis exponam.

Huius igit̃ ciuitatẽ Romanis ſubditam Perſarum exercitus obſidebat. Et cum ſeptuaginta dies iugiter obſeruaret, & multas quidem cẽpiſſet ciuitates, plurimaq; circa hanc molimina poſuiſſet, & uallos, atq; foſſas ꝓ capienda urbe feciſſet, eam nequaquã ualuit obtinere. Poſtea uero Perſæ impetum Mygdonij fluminis ciuitatem mediam diuidentis, a longe retinentes, & utraſq; ripas eius facientes celſiores, ut aqua in ſe collecta concreſceret, quo ui maiori poſſet irruere, cum uidiſſent iam etiam illas, quas fecerant ſublimes ripas impleri, ſubito auferentes quas fecerant cataractas, emiſerunt impetum fluminis contra murum: qui uehementis aquæ pondus non ferens, eſt inclinatus, & cecidit. Quo facto ingrediens aqua cum magno impetu, etiam aliã partem muri, unde fluuius ſolebat exire, cũ magna ruina depoſuit. Hoc ſapores inſpiciens, ſperauit ſe ſine pugna capere ciuitatem. Et illo quidem die quieuit, ut & fundus fluminis purgaret̃, & poſſet ambulari per fluuiũ. Altero uero die cum omni militia credens per loca ruinoſa murorũ ciuitatẽ intrare, uidit murum ex utraq; parte fabricatũ. Ille nanq; ſanctiſsimus homo, orationibꝰ milites coarmauit
& alios urbis habitatores. Quo facto & murum reſtituit, & propugna- I
cula fecit, quibus repelleret accedentes. Et hoc non ad murũ uenies egit, ſed intra templum ſacratum dño ſupplicans adimpleuit. Porro ſaporem non ſolum muri fabrica terruit, ſed etiam altera uiſio perturbauit. Vidit

Ecce quomodo Epiſcopus orat intra ſacratum domino templũ.

cõtra quoſdam noſtri temporis hæreticos, qui nolunt Eccleſias ad orandum eſſe ædificatas.

enim ſtantem ſupra murũ quendã Imperiali ſchemate circũamictum, & tam purpura, quã diademate reſplendere. Arbitratus aũt eſſe Romanorum Imperatorem, mortem minatus eſt eis, qui nunciauerant non illic eũ eſſe præſentem. Quibus affirmantib9 ſe uera dixiſſe, & Conſtantium Antiochiæ cõmorari, ex uultu, quem uidebat, agnouit eorũ uerba eſſe ueracia: & ait, Deum bella gerere pro Romanis. Cũq; hoc illum male haberet, infœlix ſagittam emiſit in aerem. Et cũ uidiſſet, quod in corpore eũ iaculari non potuiſſet, tamen a uæſaniæ ſuæ impetu non receſsit.

Tũc igit̃ Ephrem uir mirabilis, & ſcriptor egregius apud Syros, ſacratiſsimo Iacobo ſupplicabat, ut ueniret ad murum, & uidẽs Barbaros, maledictionis iacula cõtra eos emitteret. Flexus ergo uenerabilis homo, aſcẽdit in quandam turrim: & cum milia milium uideret exercitus, aliam maledictionem eis non imprecatus eſt: niſi cinyphes, & culices, ut per parua animalia ſupernam uirtutem potuiſſent agnoſcere. Orationẽ uero ſequutæ ſunt nebulæ cinyphum, & culicũ. Et elephãtorum quidem proboſciolas, cũ ſint concauæ, equorum uero aliorumq; iumentorum aures ſimul et nares impleuerunt. At illa ferre uim paruorũ animalium non ualentes, ſeſſores ſuos, ductoreſq; excuſſos dorſis proiecerunt, & diruptas acies confuderunt exercitumq; relinquentes ſummo impetu fugiebant. Hoc modo miſerrimus Imperator paruam, clemẽtemq; correptionẽ in ſe cognoſcẽs factam, a deo habente prouidentiam animarum ipſum pie colentium, ſuum inde reduxit exercitum, confuſionem, non uictoriam ex illa obſidione percipiens.

Quamuis hi duo ſermones unus poſt alterum inueniantur inter opera beati Ambroſij, ſunt tamẽ D. Maximi. Vide Gennadium de Viris illuſtribus. Ser. I.

VITA SANCTI EVSEBII VERCELLENſis Epiſcopi, & martyris per D. Maximum Epiſcopum Taurinenſem ſcripta. 58

Epoſitionem ſancti Euſebij hodie celebramus. Quid eſt depoſitio? Non illa utiq;, quæ ſepeliendis in terra membrorũ

d reliquijs clericorum manib9 procuratur: ſed illa, qua homo uinculis carnalibus abſolutus, liber iturus ad cœlum terrenum corpus exponit. Ipſa planè eſt depoſitio, in quo concupiſcere abijcimus, ceſſamus delinquere, peccare deſinimus; & totũ quicquid ſaluti eſt graue, quaſi abiecta ſarcina oneris exponimus. Nam ideo hæc dies pro celebritate maxima procuratur: quia uere eſt ſumma feſtiuitas, mortuũ eſſe uitijs, ſoli uigere iuſtitiæ. Vnde & depoſitionis ipſa dies natalis dicit̃: qđ delictorũ carcere liberati, libertate naſcimur ſaluatoris.

Sed uideamus ſanctus Euſebius cum qua gloria ad hanc diem depoſitionis aduenerit. Dicitur enim ante aliquantum tp̄is exitus ſui manifeſta reuelatione uidiſſe ſe Calendis Auguſti de monte ad montem uolare; & prophetia quadã hoc interpretatus eſt, hac die exiturum ſe eſſe de corpore. In quo facto neſcio quid primũ ſit admirandũ; utrum quod meruit exitus ſui finem noſſe; an quod ſcire potuerit, quæ illũ poſt exitum gratia permaneret. Dicit ſanctus Dauid: Notũ fac mihi, Domine, finẽ meum & numerum dierũ meorum: & reliqua. Ecce quod Propheta optauerat, martyr accepit. Noticiam, quam ille exorat, iſte conſequitur; niſi quod ſalua fide dixerim, amplius promereatur, Ille enim finem poſtulat noſſe: iſte et ultra finẽ quid futurum eſſet agnoſcit. Ille uſq; ad exitum quid deſit igno

1 *Si ſanctus Ep̃s ex ſpeciali dono ſciuit ſe ſaluandum poſt mortẽ, nõ ergo uerum quod quidã nugãtur, xp̃ianum quemlibet id fidei certitudine ſcire poſſe, & ſcire debere.*

rat:Iſte poſt exitũ quid ſuperſit edixit. Volare ergo ſe in hac die uidit martyr Euſebius,ſicut ſcimus. Volare nõ poteſt,niſi quod purũ,leue,atq; ſubtile eſt: Cuius nec ſinceritas intẽperantia retardať;nec alacritas,nec uelocitas mole grauatur. Grauari autem uolatũ dico,non tam mole membrorum,quàm delictorum. Vnde puto etiã in ipſis auibus ideo uelocius columbã pene præ omnibus uolitare,quod alacritatẽ, & innocentiam comitetur. Denique ſanctus Dauid cũ puritate mentis uolare concupiſceret,non alterius animantis,niſi columbæ optauit alas,dicens: Quis dabit mihi pẽnas, ſicut columbæ,& uolabo,& requieſcam? Intelligebat enim quod altiora facilius penetrantur ſimplicitate mentis,quàm leuitate pennarum. Volauit ergo hac die ſanctus Euſebius. Feſtinemus iã eius innocẽtiam de uolatu; & puritatem eius de ipſa elatione iudicemus: Tanquàm colũba enim in domo dei degens,aſſumpſit ſpirituales pennas,& requieuit in monte. Et licet ipſe de monte ad montẽ uolare ſe dixerit, tamen in ipſa tranſlatione maiorem requiem fuiſſe ſignifico. Quid enim aliud eſt de mõte ad montẽ uolare, niſi de Saluatoris gratia ad patris gloriam properare? Ipſi enim ſunt montes, ſicut dicit ꝓpheta: Mons de monte ſine manibus concidentium; hoc eſt, Filius de Patre abſq; illius creationis acceſſu.

Ad ſancti aũt martyris Euſebij laudem aliquid addere uelle, decerpere eſt. Tam ineffabiliũ enim doctrinarum magiſter extitit;ut merita eius facilius operibus cognoſci poſsint,quàm ſermonibus explicari. Tantum autem de eo conſcientia retinet,quantũ oratio,& narratio non præualet. Igitur geſta illius non uerbis adornanda ſunt, ſed perſtringenda ſententijs: præſertim qui ſcimus eã rem comere nos non debere ſermonibus, quã uidemus iã comptam eſſe uirtutibus: Cum dicat Apoſtolus: Regnum dei nõ in ſermone eſt,ſed in uirtute. Ergo ad merita eius aliquid addere uelle,decerpere eſt:me præcipuè,qui & ignarus rerũ geſtarum ſim, & litterarum imperitus ſacrarũ,& rudis ſacerdotalium functionũ. Potuiſſent autẽ prædicare ſancti hæc pręceſſores mei,uſu facilius,experimento probatius, doctrina præclarius,dñm & patrem ſpecialiter beatũ. Exuperantiũ loquor, qui fuit eius miniſter in ſacerdotio,comes in martyrio, particeps in labore. In cuius uultibus ſanctũ quoq; Euſebium uidere nos credimus; & quaſi in quodam ſpeculo,bonitatis illius imaginẽ contuemur. Facile enim cognoſcimus qualis magiſter fuerit,cuius talẽ uidemus eſſe diſcipulũ. Sed qm̃ confeſsionis illius ſimilis hunc gloria comitatur, mauult reticere laudes paternas,ne proprias pariter iactare uideatur. *Ser. 2.*

Quid ergo de martyris Euſebij gloria prædicẽ;cuius tota plebs iſta ſit gloria? Et cũ dicat ſcriptura: Gloria patris eſt filius ſapiens; quantę huius ſunt gloriæ,qui tantorum filiorum ſapientia,& deuotione lætatur? In Chriſto enim Ieſu per Euangeliũ ipſe uos genuit. Quicquid ergo in hac ſancta plebe poteſt eſſe uirtutũ,& gratiæ,in ſancti Euſebij magiſterio reperitur. Ex hoc autẽ quaſi quodam uirtutum fonte lucidiſsimo riuulorum hæc puritas emanauit. Nam quia caſtitatis uigore pollebat,propoſitũ uirginitatis inſtituit; quia abſtinentiæ gloriabatur anguſtijs, monachorũ introduxit forte ſeruitium: Quia blandimentis erat præditus lenitatis, cunctorum ciuium in deũ prouocauit affectum: Quia pontificij adminiſtratione fulgebat,plures è diſcipulis ſacerdotij ſui elegit hæredes. Quãuis igitur nonnulli liberis ſuis relinquant auri,argentiq; theſauros;nemotamẽ ſancto Euſe- 2

Dum ſanctus Eps inſtituit uirgines, & monachos introducit, uilia rumpãtur aduerſarij, & Virginitas & Monachatus bona ſunt, et deo placent.

VITA EVSEBII, NECTARII, ET ZENONIS MARtyrum per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta. 59

Habetur lib.6.Hiſtoriæ Tripartitæ ca. 11.

ſ Ocrates. Tēpore Iuliani Imperatoris, Euſebius, Nectarius, & Zenon fratres Chriſtiani fuerunt, contra quos odiū exercentes populi Gazęorum, domi cœlatos, & comprehenſos, uinculisq; traditos, atq; flagellatos: poſtea conuenientes in Theatrum, aduerſus eos clamare cœperunt, quaſi eorum tēpla deſtruxiſſent, & in iniuriam Paganoꝝ præterito tempore multa geſſiſſent. Cumq; ſe mutuo (ut uulgus ſolet) excitarent concurrentes ad carcerem, & educentes eos crudeliter occiderunt, nunc in terra pronos, nūc ſupinos trahentes, atq; percutientes, & uulneratos lignis, lapidibus, atq; fuſtibus. Audiui nanq; etiam mulieres egreſſas, & cum radijs telarum eoꝝ corpora uulneraſſe: & cocos publicos, alios aquam, alios feruentes ollas fudiſſe ſuper eos, alios ſubulis eorum membra perforaſſe. Cumq; eos dilaceraſſent, capitaq; fregiſſent, ita ut cerebrum in terra iaceret, deduxerūt extra urbem, quò ſolebant mortua iumēta proijcere: ibiq; eorum corpora concremantes, oſſa, quæ remanſerāt, inter cadauera camelorum, & aſinorum permiſcuerunt, ne poſſent facile reperiri: quod non diu latuit.

Quædam nanq; mulier Chriſtiana, non tamen de Gaza, diuino præcepto per noctem ea colligens, & in Vrnam recondens, Zenoni eorum cōſobrino ſeruanda cōtradidit. Deus enim per uiſionē mulieri reuelauit hunc uirum: ei nanq; erat ignotus, & nuper habita pſecutione cęlabatur. Hoc ergo modo per mulierē reliquias eoꝝ accepit, & interim domi ſeruabat. Quumq; is eiuſdem eccleſiæ ſuſcepiſſet epiſcopatum, imperāte Theodoſio, fabricata Baſilica ante ciuitatem, & altari fixo oſſa martyrum collocauit iuxta confeſſorem Neſtorem. Qui dum in uita ſua cum iſtis ſuis proximis habitaret, cum martyribus comprẹhenſus a populo, uinculis eoꝝ, flagellisq; participatus eſt. Is enim cum traheretur habens pulcherrimū corpus, ad miſerationem perſequentes adduxit. Quem extra portas ſemiuiuum, morti tamen proximum proiecerunt. Hunc colligentes quidā, ad Zenonem adduxerunt. Apud quem dum curaretur, defunctus eſt.

1 Si ſanctorum martyrum eſſent tantum oſſa emortua, et nihil diuinæ gratiæ in ſe latens (ut dicunt Hæretici) continerent, diuina uiſione nō fuiſſent repta oſſa iſta, quo poſtea in Baſilica altari fixo commenienter collocarētur.

VITA MARCI EPISCOPI ARETHVSINI per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta. 60

Habetur lib.6.Hiſtoriæ Tripartitæ ca.12.

ſ Ocrates. Heliopolitani, & Arethuſij Syriam habitantes, ad tātam uenere crudelitatem (ſicut illoꝝ temporum homines explanauerunt) ut ſacras uirgines inſolitas a populo uideri, publice nudatas ſtare cogerent in Theatro. Quas primo irriſerunt, poſtea totonderunt, nouiſsime per medium ſectas, porcos, ut eas deuorarent, prouocabāt. Vt ergo reor, Heliopolitas ad crudelitatem ſacrarum uirginum res illa perduxit, eo quod paterna conſuetudo, qua fornicabantur eorum uirgines, antequam nuberent, prohibita uideretur. Cōſtantinus.n. deſtructo in ea ciuitate Veneris templo, prius apud eos cōſtruxit eccleſiā, et cōſuetas fornicatiōes lege ꝓhibuit exerceri.

Arethuſij uero Marcum ſuæ ciuitatis epiſcopum ſenem, uita, & conuerſatione reuerendum, mirabili morte peremerunt. Hunc enim etiam prius

habuerunt exoſum,eo quod Conſtātij temporibus,ut Paganos ad Chriſtianiſmum adduceret,templum illorum ornatiſsimū,precioſiſsimumq; deſtruxiſſet.Cumq; Iulianus imperaret,motus in eū eſt, & præcepit,ut aut æſtimationem templi redderet,aut id rurſus ædificaret.Et cū utrunq; impoſsibile foret Chriſtianis,ſimul & ſacerdoti,primo fugit ſecundū Euangelicam legem:poſtea uero cū multi propter eum periculis,& neceſsitatibus ſubderentur,de fuga reuerſus eſt, & ſpōte ſemetipſum populo,ut qđ uellent,in ſe exercerent,contradidit. Qui dū laudare philoſophum debuiſſent,credentes potius contemptorem,irruētes in eum,& per ſingulas plateas trahentes,eius capillos,& membra dilacerabant uiri, ſimul & fœminæ,ita ut tenuibus reſtibus eius aures abſcinderent. Ac pueri apud magiſtros poſiti,illudebant ei,alapis cædentes,& graphijs ſine aliqua miſeratione pungentes.Quem etiam in cuniculos depoſuere fœtentes. Cumque adhuc reſpiraret,eum melle,& liquamine perungentes,& in ſportam immittentes ſuſpenderunt in aere. Fertur ergo tunc ueſpis, & apibus ipſum contingentibus,& carne eius ueſcentibus dixiſſe Arethuſijs,quod ipſe q́dem eſſet excelſus,illos uero uideret in humili conſtitutos,ſed poſtea etiā ipſos fore paſſuros.

Theodoretus.Hoc igitur agentes,cogebant eum,ut templum reædificaret,aut daret impenſas.Quod dum non faceret, putātes pauperem,uel medietatem petebant pecuniarum;nouiſsime uel paucum aliquid exigebant.Quibus ait:Nec unum obolum pro omnibus dabo.Sic igitur ſuperati,ab eius ſuperſedere ſupplicijs.

Sozomenus.Sermo fertur,quod tunc præfectus pręcipue Paganus fuerit admiratus Marci Conſtantiam,& ad principem ueniens quæreretur, dicens eſſe pudendū,ut in uno ſene tanta tormenta peragerentur:Et Chriſtianos,cum talia pateretur,fieri glorioſos, ſe uero magis eſſe opprobrio. Marcus ergo tali eſt fine coronatus.

Habetur lib.6.Hiſtoriæ Tripartitæ ca. 13.

VITA MACEDONII THEVDOLI, ET TATIAni martyrum,ac Buſyris confeſſoris,per Caſsiodorum Senatorem ſcripta.

ſOzomenus.Eodem Iuliani Imperatoris tempore,Macedonius quoq;,Theodulus, & Tatianus Phryges martyrij pignora conſecuti ſunt.Nam cum in Meroe ciuitate Phrygię templum aperuiſſet prouinciæ iudex,& longo tempore plenum ruderibus emundaret,ingredientes iſti per noctē,idola contriuerunt. Quumq; propter hoc multi cōprehenſi ad ſupplicium ducerenť,illi ſemetipſos exhibuerunt,Quos dum iudex,quaſi habita ſatisfactione delictorum,nollet occidere,populis clamantib⁹, uario tormentorum genere caſtigauit. Nouiſsime uero in craticula ſuperpoſitos ardere præcepit.Cumq; cremarenť:Si aſſis (inquiunt)carnib⁹, ô Amati, delectaris(ſic enim uocabať iudex)altera latera ignibus obijce,ne cum comedere cœperis,carnes ſemicrudas iuenias. Et iſti ergo fortiſsimo certamine de-(uicerūt.

Aiunt autem Buſytim in Ancyra Galatię,clariſsimā,fortiſsimamq; habuiſſe confeſsionē,cū fuiſſet in hęreſi,q̃ uocať τῶν ἐγκρατιτῶν, id eſt abſtinentium. Hunc enim cū iudex cōpręhendiſſet,quaſi paganis inſultantem,torquere uolebat in publico,iuſsitq;,ut appenderet in ligno. Tunc Buſyris extenſis cito manibus ſupra caput, nudauit latera,dicens;

non opus eſſe ut miniſtri appendendo ſe, deponendoq; laborarent, quũ eſſet ipſe paratus ad pœnã, quã uellent exercere, & latera ſua tortoribus præpararet. Miratuſq; eius promiſsionem iudex, rei experimento magis obſtupuit. Nam cum ungulæ ferreæ uehementius latera eius exararent; quãdiu iudici placuiſſet, ſuſtinuit manus extenſas, & plagas cum alacritate ſuſcepit. Poſt hæc aũt reductus ĩ uincula quieſcebat. Porro paulo poſt morte nuntiata Iuliani, uſq; ad Theodoſi principatũ uixit, & in eccleſia catholica, acta pœnitentia prioris hæreſeos, conuerſatus eſt.

VITA BASILII ECCLESIAE ANCIRANAE PREsbyteri & Eupſichij Cæſarienſis martyrum, per Caſſiodorum Senatorem conſcripta. Ca. 2

Habetur lib. 6. Hiſtoria Tripartita ca. 14

Ozomenus. In illo porro Iuliani tempore, ferunt uitam finiſſe martyrio Baſilium Eccleſiæ Anciranæ presbyterum, & Eupſichiũ Cæſarienſem Cappadociæ, ducta nuper uxore, cũ adhuc quaſi ſponſus eſſe uidereť. Eupſichius enim peremptus eſt propter fortunę templum, quod (ſicuti iam diximus) dirutũ fuerat, & in cõmuni Cæſarienſes irã principis ſunt experti, & alij quidem morte, alij fuga mulctati ſunt. Baſilius autem ſtudioſus uir, circa dogma probatus, dum uixit Conſtantius, reſtitit Arianis. Et propterea Eudoxij decreto ab ordine eſt remotus eccleſiaſtico.

Cũ uero Iulianus tenuiſſet Imperiũ, Chriſtianos publice cõmonebat, ut proprium dogma ſeruarent, nec Paganorũ ſuperſtitione macularenť, honoreſq; collatos a principe pro nihilo iudicarent, temporales utiq;, & perpetuæ dãnationis authores. Propterea ergo in ſuſpitionem, & odium ueniens Paganorũ, qm̃ publice ſacrificantes inſpiciens ſtabat, & ingemiſcens orabat, atq; clamabat, ne ullus Chriſtianorum huiuſmodi errore teneret obnoxius, cõprehenſus, & traditus prouinciæ iudici, multaq; tormẽta fortiter ſuſtinens, martyrio còronatus eſt. Hæc colligens in unum retuli, licet diuerſi anni, uel dies eorum uideantur eſſe martyrij.

VITA CYRILLI DIACONI, ET ÆMILIANI martyrum, per Caſsiodorum Senatorem ſcripta. Ca. 3

Habetur lib. 6. Hiſtoria Tripartita ca. 15.

Heodoretus. Quæ idolorum ſeductionibus ſubditi Iuliani tẽpore cõmiſerint, multa quidem ſunt & proprijs libris egẽtia: ſed ego ex multis pauca narrabo. In Aſcalone ſiquidem, & Gaza, uirorum ſacerdotio dignorũ, & mulierũ uirginitatis cõuerſatione pollentiũ, diuidentes uteros, & hordeo cumulantes expoſuerunt deuorationi porcorũ. In Sebaſtia uero, quæ eſt eiuſdẽ prouinciæ ciuitas, Ioannis Baptiſtæ loculum aperuerunt, ignique tradiderunt oſſa, ac puluerem diſperſerunt.

Vide proprium hæreticorum, aperire ſepulchra ſanctorum, oſſa eorum igni tradere, & puluerem diſpergere. Quod & in Anglia noſtro tempore factum fuiſſe nouimus.

Porro ſcelus quod in Phœnice cõmiſerunt, quis poterit uel dicere ſine lachrymis, uel audire? In Heliopoli enim, q̃ eſt circa Libanum, erat quidã diaconus nomine Cyrillus. Is imperante Conſtantio, ſuccenſus zelo diuino, multa idola, quæ ibi adorabanť, contriuit, & igni cremauit. Cuius facti memores uiri nephandi, non ſolum peremerunt eũ, ſed etiam ſecantes uentrem, ex eius iecore comederunt. Qui tamen omniũ inſpectorẽ oculũ non potuerunt effugere, ſed dignas dederunt ſua temeritate pœnas. Qui-

cunctę enim illo ſcelere participati ſunt,dentib⁹ oibus priuati ſunt. Sed & ipſe linguæ pariter defluxerunt, conſumptæ putredine. Perdiderunt etiam uiſum,& affectionibus ſuis uirtutem prædicauerunt omnibus pietatis.

In Emeſa uero,quæ eſt in eius confinio ciuitatis,Dioniſi γυναίκι, id eſt, Baccho muliebri,eccleſiam quæ Deo nuper fuerat ædificata, dedicauerunt,ad deriſionē ſimulachrū iſtud ſtatuentes ἀνδρόγυνον,id eſt,quod uirum monſtraret,ac fœminam.

In Doroſtolo uero inſigni Thraciæ ciuitate, Æmilianus inuictiſsimus decertator,a capitolino uniuerſæ Thraciæ iudice igni traditus eſt. Porro Marci Arethuſij epiſcopi geſta,uel paſsio,Æſchili, & Sophoclis magniloquentia noſcūt indigere,ut digne actus illius Tragœdiæ ordine recitent.

Habetur lib.6.Hiſtoriæ Tripartitæ ca.27

VITA ELEVSII, CYZICENI, ET TITI, BOSTRENſium Epiſcoporum,ac Romani militis,per Caſſiodorum Senatorem ſcripta.

1

Vide egregium Imperatorē ſatis iuſtas cauſas reperiſſe amouendi loco ſanctum Epm, nempe qd templa paganorū uaſtauerat,uiduarum pabula ſacrarumq; uirginum monaſteria conſtituerat, et paganis ſuaſerat ut paternā religionem deſerentes, ad xpianum dogma ſe conferrēt. Conſiderent heretici noſtri ſi in aliquo horum peruerſo huic Apoſtatæ ſimiles repeniantur.

Ozomenus. Cyzicenis legatione fungentibus apud principem Iulianum de proprijs rebus, & Paganorū reſtitutione templorū,laudans eos pp ſacrorum curā,q̄ poſtulauerant, uniuerſa cōceſsit. Eleuſium aūt eius ciuitatis remouit Epm, ueluti uaſtatorē tēplorū; & quia uiduarū pabula,ſacrarūq; uirginum monaſteria conſtituerat,Paganiſq; ſuaſerat,ut paternā religionem relinquentes,ad Chriſtiana dogmata ſe conferrent. Interdixit etiam Chriſtianis peregrinis,ne uenirent Cyzicum,credens quod religionis cauſa excitarent ſeditiones,eoſq; alij eius ciuitatis Chriſtiani fouerent. Et publici ſimul opifices,artificeſq; monetę,qui in duas erant diuiſi partes principum præcepto priorū,cū uxoribus,atq; liberis Cyzicum habitare ſunt iuſsi. Hi enim ſingulis annis certā oblationē publico conferebant;alij quidem militū chlamydes,alij uero pecunias nouas.

Cum igitur modis omnibus placuiſſet Iuliano ritum conſtituere Paganorū,uim quidem inferre,atq; tormenta populis ſacrificare nolentibus ſatuum iudicauit. Sed hoc tantūmodo præcepit,ut p ſingulas ciuitates numerus eorū cōſcriberet:quos tn̄ nequaq̄ aut adorare prohibuit. Sciebat enim,quia non poſſet ulla neceſsitas ſuſpēdere,quod uoluntas ſpontanea ſuggeſſiſſet. Porro clericos,& eccleſiarū præſules,a ciuitatibus ſubmouere feſtinabat,ſtudens ut eorū abſentia paulatim ſolueret eccleſia; neq; ſacrorum miniſtri,nec qui docerēt,uel qui miniſterijs participarent, exiſterent:& per hoc longo tempore paterētur propriæ religionis obliuionem.

2

Et hoc noſtro tempore abunde factum nouimus a perfidis hereticis. Quod ſi non credis, intuere Germaniam et Angliam nobiliſsimas prouincias.

Boſtrenſibus itaq; publica uoce præcepit, ut Titum ſuæ tunc ciuitatis epm procul expellerent. Cumq; iuſſiſſet hoc,clericiſq; minaret, quaſi ipſi facerent turbas in populo, Tunc Titus libellū deſtinauit Imperatori,conteſtans eum,ac dicens,quod inimica inter ſe eſſet turba Paganorū, atque Chriſtianorum:& ſua ſuaſione Chriſtiani magis a ſeditione quieſcerent. Quo facto uiſus eſt Imperator ex huiuſmodi uerbis Tito inimicitias populi concitare,ſcribens Boſtrenſibus,Titum eorū accuſatorē fuiſſe,dicēdo ipſius monitis,non ſua uoluntate populum a ſeditione ceſſaſſe:cumq; uelut hoſtem,populo ſuadebat expellere. Nō enim quod iuſtum erat,aut legitimum iubebat agi,ſed odio religionis,urbis quidem culpare, operibus autem mala perficere contendebat. Quapropter per ciuitates, & pr

uincias

uincias Chriſtiani diffugiebant.

Huius participes plurimi meorũ fuere progenitorũ. Simul & auus, qui de patre pagano natus, ipſe cum tota domo, & qui erant ex genere Alaphionis, Chriſtiani primo ſunt facti in Bethelea uico Gazenſiũ ualde populoſo, habentique templa antiqua, ædificiaq; pulcherrima, & maxime Pãtheon in ciuitatis arce locatũ eminens ſuper omnem uicũ. Quē locũ arbitror ex uoce Syra, & Græca, deorũ habitaculum nominatum. Fertur aũt his omnibus fuiſſe Chriſtianiſmi authorē Hilarionem monachũ. Cũ enim dæmonio uexaretur Alaphion, diu pagani, atq; Iudæi incantationibus, & luſtrationibus apud eum uſi, nihil illi prodeſſe potuerunt. Verum Hilarion ſolũmodo Chriſti nomen inuocans, dæmoniũ effugauit, eumq; in religionem Chriſtianam repente tranſportauit.

Floruit itaque meus auus in expoſitionibus & interpretationibus ſcripturarum noſtrarũ; qm̃ erat ingenioſus, ſcientiaq; fultus, ita ut nec Arithmetica artis eſſet expers, ac propterea Aſcalonitis, & Gazenſibus, & in
circuitu Chriſtianis ualde gratus, tanquã religioni neceſſarius, & ad ſol- 3
uendas dubitationes ſcripturæ diuinæ utilis. Primi ſiquidem iſti in eo loco eccleſias, & monaſteria conſtruxerunt, easq; honeſtate, atque hoſpitalitate peregrinorum, & indigentium pariter ornauerunt. Ex quo genere uſque ad noſtram ætatem fuerunt uiri optimi, quos grandæuos iuuenis ipſe perſpexi.

Ecce quõ qui a principio a gentilitate ad xp̃i fidem conuertebantur, eccleſias & monaſteria ædificabant, & honeſtate atq; hoſpitalitate peregrinorum & indigẽtium ornabant. At nunc hæretici & hæc & illas deſtruunt et diripiunt, Cuius rei ſignum eſt hoc?

Igitur Imperator iampridem dans operã, ut paganiſmum in omni ſua ditione dilataret, grauiter ferebat, uidens Chriſtianos magis approbari. Et templa quidē erant aperta, ſacrificiaq́; paganorũ per ciuitates ſecundum uoluntatem illius procedebant. Ipſe aũt ſollicitus erat, ne feruor ipſius ob Chriſtianorum multitudinē fruſtrarer. Et maxime augebaẽ, quod multorũ ſacerdotum ſuorũ Chriſtianas audiret eſſe uxores, & filios, atq; ſeruos. Conſiderans autē Chriſtianiſmum ex uita bona, & conuerſatione conſiſtere, ſtuduit ubiq; templa Paganoꝝ conſtructione, & ordine Chri
ſtianæ religionis ornare, ſedibus, atq; proceſsionibus, Paganorumq; dog 4
matibus, atq; monitionibus. Lectores ſuæ ſuperſtitionis inſtituit, inſtar clericoꝝ, ut & horas certas, & dies orationum ſolenniter obſeruarēt, præcipiens pariter habere curam uiroꝝ, atq; mulieres philoſophari ſcientes, habitaculis peregrinoꝝ, & pauperum, aliaq; prouidentia circa egenos exhibita. Paganoꝝ religionem componere, & pietatis habere nomen. Si quis autem ſponte uel inuite peccaret, ſcd'm traditionem Chriſtianoꝝ inſtituit, ut poſt pœnitentiã, mediocrem ſuſtineret correctionem. Præcipue uero imitatus dicitur notas literarũ epiſcopalium, quibus ſolent alter alteri ſcribentes cõmendare peregrinos, & quo proficiſcantur, & a quibus ueniant, modis omnibus indicare, & ſolatia promereri, tanquã noti, & amici ſint teſtimonio miſsi ſignaculi. Hæc conſiderans dabat operã: ut Pagani Chriſtianoꝝ aſſueſcerent officĳs. Sed qm̃ multis incredibile eſt eum ſtudia Chriſtianoꝝ ſequi uoluiſſe, nõ aliunde q̃ ex ipſius Imperatoris ſermonibus eſt probandũ. Hmõi. n. Arſacio pontifici Galatiæ ſcripta miſit.

Cõſtituit Iulianus paganos horas certas habere, & dies orationum quas ſolenniter obſeruarent ſicut Clerici Chriſtianorũ

Paganoꝝ ritus nondum agitur ſecundum ſentētiam noſtram, propter cultores eius in negligentia poſitos. Nam deoꝝ claritas, magnitudo, atque ſublimitas, omni oratione, omniq; ſpe maior eſt. Sed propitĳ ſint noſtris mentibus dĳ propter negligentiam, quam habemus; cum illoꝝ pro-

uidentia in paruo tempore tanta mutatio facta ſit, quantã ne petere qui-
dem quiſquam auſus fuiſſet. Cur ergo credimus hoc poſſe ſufficere, neqꝫ
5 reſpicimus quemadmodum ſuperſtitionẽ Chriſtianoꝝ auxerit cura pere
grinorum, & circa ſepulturas, & mortuos multa officia, honeſtaqꝫ cõuer-
ſationis ſtudia, nõ uera, ſed ficta? Quas res arbitror apud nos debere ſub
ueritate geri. Non itaqꝫ ſatis eſt te talẽ eſſe, ſed omnes abſolute circa Ga-
latiam ſacerdotes: quos aut deprecare, aut ratione flecte, aut certe feſtinã-
ter a ſacerdotali miniſterio remoue, niſi dijs cũ cõiugibus, & filijs, atqꝫ ſer
uis colla ſubmiſerint: non ferentes ulterius ſuos ſeruos, aut filios, hoc face
re contemnentes, aut Galilæos impie contra deos agẽtes, & impietatem
pietati præponentes. Deinde cũctos admone, ut ſacerdos neqꝫ ad ſpecta
cula procedat, neqꝫ in tabernis bibat, aut cuiquam arti, operibusue turpi
bus, aut pudendis præſit. Qui obediunt honorentur: inobedientes expelle.
Xenodochia conſtitue per ſingulas ciuitates, ut noſtra peregrini clemen-
tia perfruantur: non tm̃ noſtri, ſed etiam extranei pecunijs indigentes. Et
ut habeas unde fiat, interim decreui ſingulis annis triginta milia modioꝝ
tritici per uniuerſam dari Galatiam, & ſexaginta milia ſextarioꝝ uini. Ho
rum quinta pars pauperibus templa obſeruantibus debet expendi, reli-
qua peregrinis egentibus diſtribui. Turpe nanqꝫ eſt, ut Iudæos quidem
non abijciant, ſed potius nutriant impij Galilæi & ſuos pariter, nec non ẽt
noſtros: noſtri uero noſtroꝝ ſolatio deſerantur. Quapropter doce etiam
collationes facere Paganos ad talia miniſteria, Paganorumqꝫ uicos offer
re dijs primitias frugum, eoſqꝫ huiuſmodi benefactis inſtitue, docens eos
hoc opus olim fuiſſe noſtroꝝ. Homerus enim hoc probat, introducẽs Eu
mæum talia faciẽtem. Nos ergo ne bona quidem noſtroꝝ imitamur, ſed
alijs permittimus negligentia non confuſi, magis autem deorum reueren
tiam reſpuentes. Si igitur hæc te facientem ego cognouero, lętitia plenus
ero. Præſides prouinciarum rarius in domũ ſuſcipe: frequenter eis ſcripta
tranſmitte. Ingredientibus eis ciuitatẽ ſacerdotum nullus occurrat. Cum-
que ad templa uenerint deorum, intra ianuas eos nemo pręcedat militum
forte, aut præcedentiũ Officioꝝ: ſed qui uoluerit, ſubſequatur. Cum ad ip
ſum limen templi peruenerit, priuatus exiſtat. Tu enim, ſicuti noſtri, intus
es iudex. Hoc enim etiam ſacra ſanctio uidetur exigere. Obedientes igr̃
pro ueritate pij ſunt: reluctantes uanæ gloriæ comprobantur. Quid enim
patiatur, aut quod mereatur auxiliũ, qui matrem deorum propitiam ha-
bere noluerit? Qui ergo eam neglexerint, non ſolũ ſine querela non erunt,
ſed etiam noſtræ indignationis impetũ ſuſtinebunt. Neqꝫ enim phas eſt,
ut illi parcatur, qui deos habuerit inimicos. Suade igr̃ eis, ut ſi mea uolũt
frui tuitione, omnes Matri deorum ſtudeant offerre culturam.

Chriſtianorũ religionem auxit cura peregrinorum, & circa ſepulturas & mortuos multa officia. Cur ergo heretice poſtremum hoc deteſtaris, & dicis ſacerdotum cupidorũ eſſe nouum inuentum?

Hæc itaqꝫ faciens Imperator ad abolitionem Chriſtianorũ, perſuade-
re hoc ſubditis non potuit, & aperte uim inferre erubuit. Inter hæc ut ad
Paganiſmum milites inſueſcerent, ſtuduit ad priſcum ſchema reformare
ſignum illud ſublimius Romanoꝝ, quod Conſtantinus (ſicut prædictum
eſt) in crucis formam mutauerat. Verum in publicis imaginibus depinge
bat Iouem, quaſi de cœlo illi coronam, & purpuram deferentem, Mercu
rium, & Martem in ſe reſpicientes, uelut pro teſtimonio ſapientis, & for-
tis. Et hoc agebat imaginibus, ut ſub occaſione Imperij latenter adorarẽ-
tur dij: & hoc modo ſubditi clanculum fallerẽtur. Arbitrabatur enim, qđ

ſi hoc uolentibus imponeret,poſtea quæ uellet impleret: Si uero reſpuentes agnoſceret,uenia adempta torqueret, tanquam circa Romanorū ſolennia reluctantes,& in rempublicam, atq; ipſum Imperiū delinquentes. Pauci uero etiam pœnis ſubditi cognouerunt dolū:quia ſicut moris erat, adorare noluerant. Turba uero(ut fieri ſolet) per ignorātiam ſimpliciter imagines adorabat,Quod tñ Imperatori nil profuit. Cumq; multa excogitaret,quibus Paganorū ritus extolleret,inuenit modum, qui compluribus militibus Chriſtianis claræ uirtutis coronā dedit. Quū ueniſſet enim tempus, quo Imperalia milites ſolent dona accipere(hoc enim agitur plerunq; die Kalendarū Ianuariarum,& natali principum,& urbium regiarum)exquiſiuit ut eos ſimpliciter, & ex priſca conſuetudine fallere poſſet, iuſsitq; ut unuſquiſq; ad manum Imperatoris accedētium, admonitus ab officijs,primo incenſum offerret. Erat.n.ante eum poſitum thus,& ara,ſecundum antiquam Romanorum ſolennitatem.

Tunc quidem alij libere ſuam fortitudinē oſtenderunt, & neq; incenſum offerre,neq; donū accipere ab Imperatore ſuſtinuerunt. Alij uero occaſione legis,& antiquitatis,ne mente quidem perceperunt,quod cōmiſere peccatum. Alij propter lucrum capti,aut timore turbati, ſeu iuſsione repentina concluſi,licet intellexerint,tñ Paganiſmum declinare nequiuerunt. Plurimi ſiquidem per ignorantiam decepti cum inter cibos (ut fieri ſolet)& pocula inuocarent inter ſe Chriſtum, reſpondens quidam dixit: Quid patimini inuocantes Chriſtū,quem paulo ante denegaſtis,cum donum ab Imperatore percipientes thus in ignē mitteretis? Cumq; hoc milites audiſſent,& quod geſſerant agnouiſſent,ſtatim exilientes per publicum currebant,atq; impetu facto proclamabant deū ſuum,& cūctis hominibus teſtabantur ſe eſſe Chriſtianos, & in eo nomine permanere,atq; per ignorantiam ſe feciſſe,&(ſi dici poſſet)ſolā manum Paganā eſſe,conſcientia uero nihil ſimul egiſſe. Quumq; ueniſſent ad principem, proiecerunt aurum,quod acceperant,& forti uoce poſcebant, ut reciperet,quod dediſſet,& illos occideret. Se enim pœnitentiā agere fatebātur, eo quod improuide eorum dextra peccaſſet; & ſtudere propter Chriſtum totum corpus pœnæ contradere.

Theodoretus. Hæc igitͤ furorem mouerunt Imperatoris. Et primo quidem eorū capita iuſsit amputari. Quumq; deducerentur ad mortē,ſequēte populo,miranteq; uirtutem eorū pro pietate ſuſceptam,uenerūt ad locum,ubi rei puniri ſolent. Tunc ſpiculatorem rogauit ſenior omniū,ut primo cuiuſdam caput nomine Romani adhuc adoleſcentis abſcinderet; ne dum alios reſpiceret,frāgeretur. Quumq; ille genua fixiſſet in terra,& gladium ſpiculator euaginaſſet,uenit repente nuntius,clamore prohibens necem. Porro iuuenis ille ait,morte fruſtratus: Non fuit Romanus dignus,ut Chriſti martyr appellaretur Et licet ſanguinem ſceleratus Imperator fundi prohibuiſſet,ductas inuidia, non tñ eos in ciuitatibus habitare permiſit,ſed ad ultima Romanorum loca in exilium miſit.

Sozomenus. Poſtea uero præcepit,ut qui ſacrificare nollent,in palatiū non intrarent,& neque collegio,neq; foro eos,neque arbitrio, neq; ulla dignitate,nec aliqua adminiſtratione participare iuſsit.

Theodoretus. Cum igitur Iulianus apud Pythium Daphnæum peteret reſponſa de Parthici belli uictoria, & ille uiciniā corporis Babylę mar

tyris accuſaret,iuſsit eius corpus auferri. Ob quam rem cũ Chriſtiani feſtiuitatem deducto corpore pſallentes agerent,& indignatione principis quidam Theodorus iuuenis multa paſsionũ tormenta pertuliſſet,hoc quidem facto,fallax dæmon martyris gloriã auxit,ſuum uero mendaciũ clarius detexit. Fulmen nanq; cœlitus miſſum,omne templũ accendit,& ipſum Pythij Apollinis ſimulacrum redegit in puluerẽ. Erat enim ligneum, ſed foris deauratũ. Quod noctu Pręfectus Orientis tunc nomine Iulianus

6

Tu qui Eccleſias xp̃i deſtruis,& cunctis acceſsibile facis dei ſanctuarium,qui diuinas aras polluis, qui uaſorum ſacrorũ ornamenta diripis,uide horribile iudiciũ dei in hos duos ſceleſtos oſtẽſum,& timere ſimilia tibi contingant.

Iuliani θεῖος,id eſt,auunculus,cognoſcens,feſtinanter uenit Daphnen,uolens ſuccurrere deo,qui ibi colebatur: uidensq; eũ redactum in cinerem, νεωκόρους,id eſt,æditUos uerberib⁹ affligebat,credẽs hoc ab aliquo Chriſtiano fuiſſe commiſſum. Qui licet torquerentur,tñ mentiri noluerunt,clamantes incendiũ non ex infernis,ſed è ſupernis habuiſſe principium. Ad hæc etiam ruſtici uicinorum uenientes locorum, dixerunt ſe uidiſſe fulmẽ cœlitus fuiſſe delapſum.

Interea iubentur uaſa eccleſiarum ſacra fiſci ærario deputari. Sublatisq; ianuis eccleſiæ maioris,quam Conſtantinus ędificauerat fit cunctis acceſſibile ſanctuariũ. Ingrediente ſiquidem Iuliano Præfecto Orientis eccleſiam,Fœlix præpoſitus regaliũ theſaurorum pariter introiuit,& ſimul Elpidius Comes rerũ priuatarum. Aiunt enim & Felicẽ, & Elpidium prius Chriſtianos,tunc a pietate receſsiſſe,impio Principi parere cupientes. Iulianus itaq; Præfectus impudenter contra ſacrũ altare minxit. Quem cũ

7

Si religioſiſsimus Imperator Conſtãtinus diuerſa uaſorũ ornamenta frequenter obtulit Eccleſijs, et in illis filio dei miniſtrabatur tunc temporis, cur tantopere nebulones quidam hodie in ſacra uaſa debachantur, et offerri deo prohibent. Nonne uides hæc omnia ex uno infidelitatis fonte procedere, ſicut & ſceleſtiſsimi Iuliani tempore hæc eadem pertentabantur?

Euzoius prohibere tentaret,eũ ille percuſſit in capite. Fertur autẽ dixiſſe, Chriſtianorũ inuentiones cœleſtium cura non uacare. Porro Fœlix uidẽs uaſorũ ornamenta,quæ Conſtantinus, & Conſtantius frequenter obtulerant: Ecce in quibus,inq̃t,uaſis Mariæ filio miniſtratur? Sed pro his impietatibus,uæſanisq; pręſumptionibus nõ poſt multũ pœnas exacti ſunt. Nam repente Iulianus ſæuo morbo correptus,uiſceribus putrefactis, interijt. Et excrementa non per meatus egeſtiuos emittebat, ſed ſceleſtum os,quod blaſphemijs miniſtrauerat,organũ huius excretionis eſt factum. Aiunt aũt illius uxorẽ fide fuiſſe clariſsimam,eamq; dixiſſe: Decet te, marite,laudare Saluatorem Chriſtum; qm̃ tibi per hanc correptionẽ,magnitudinem propriæ uirtutis oſtendit. Non enim agnoueras, contra quẽ pugnare uoluiſti,niſi conſueta longanimitate hæc tibi flagella diuinitus intuliſſet. His ergo uerbis,& paſsionibus imminentibus cauſam languoris cognoſcens,rogabat Imperatorem,ut eccleſia,quibus fuerat ablata,redderetur. Sed nec illum flexit,& ipſe terminũ uitæ ſuſcepit. Porro Fœlix & ipſe repente flagellũ uirtute diuina ſuſcipiens,ſanguine toto die, ſimul & nocte ex ore fuſo,& uænis corporis undiq; uacuatis, omnique uirtute ſimul expenſa,& ipſe celeriter eſt extinctus,æternæq; morti contraditus.

Habetur lib.3. Hiſtoriæ eiuſdem ca. 19. Et Hiſtoria Tripartita lib.6. cap.36.

VITA PVBLIÆ IOANNIS PRESBYTERI ANTIOcheni matris,per Theodoritum Epiſcopum Cyrenenſem ſcripta.

PVblia fuit Iuliani tp̃ib⁹ nobiliſsima fœmina, & celeberrima, pp̃ egregiam uirtutẽ ſuã. Hęc modico tp̃e nuptiarũ iugo ſubdita p̃clarum fructũ obtulit Deo. Ioannes enim,qui diutiſsime princeps fuit presbyterorũ Antiochiæ, ac ſæpe electus præſul,perpetuus uitator dignitatis illius, de hoc admirabi-

li ſolo pullulauit. Hæc habebat ſecũ cætum uirginum caſtitatem uitę profeſſarum, ſemperq; celebrabat Deũ creatorem, ac ſaluatorẽ. Prætereunte uero Imperatore altius carmen cõmune modulabanť, contemptui nimirum, & riſui habentes furias illius. Accinebãt aũt potiſsimũ ea, quib⁹ ſimulachrorũ infirmitas inceſſiť, cũq; Dauide inſonabant: ſimulachra gentium argentũ, & aurũ, opera manuũ humanarũ: & narratione, quã nihil ſentirent, abſoluta, addebant, ſiſes ijs fiant, q̃ faciũt ea, & uniuerſi illis freti.

1 *Tu qui hucuſque dixiſti nunquam legiſſe uirginitatis profeſſionem, quid duces de cætero poſtquam eã hoc in loco legeris?*

His Iulianus cũ ſummo dolore auditis, imperat illis, ut ſe prætereunte ſileant. Quæ paruipendens leges eius, maiore cũ cura choros inſtituit, iuſſitq;, ut prius, ueniente illo, canere: Exurgat Deus, & diſsipenť inimici ei⁹. At Iulianus grauiter tulit, & adduci ad ſe imperauit magiſtram chori, & conſpecta anu uenerabilis ſenectæ, neq; miſericordia canorũ motus, neq; honore habito uirtuti animi ipſius, iubet unum de ſatellitib⁹ in utranq; ei genam alapas infligere, & manibus reddere rubentẽ. Ea uero, maximi in honoris loco poſita hac contumelia, reuertiẽ domunculam ſuã, & ut ante conſueuerat impetebat illũ ſpiritalibus carminibus, imitata autorẽ ipſorum, & doctorem, qui ſpiritum malum illum, qui Sauli moleſtus eſſet, repreſſerat.

VITA SANCTORVM IVVENTINI ET MAXIMI martyrum per D. Ioan. Chryſoſtomum ſcripta.

Habetur Tomo tertio operum eiuſdem Folio 614.

Heri beatus Babylas cum tribus pueris nos hic cõgregabat, hodie uero par ſanctorum militũ, in acie exercitum Chriſti oſtẽdit. Heri quadriga martyrũ, hodie biga ſe effert. Impar eorũ eſt ætas, ſed par fides. Varia certamina, ſed eadem fortitudo. Illi tpe ſuperiores, iſti recẽtiores. Et cũ tantus theſaurus ſit eccleſiæ, nouas & ueteres habẽtis margaritas: ſed una oĩum eſt gratia. Eorum flos neq; langueſcit, neque defluit tpe. Neſcit uetuſtatis rubiginem ſplendoris iſtius natura. Temporis acceſsione, opes quæ ad corpora ſpectant, facile intereunt, ueſtimenta abſumunť domus deſtruunť, et aurũ rubigine conſumiť. & in ſumma oĩum ſenſibiliũ facultatũ natura tpe tandem aboleť, & intercidit. At non ſic ſe res habet in ſpiritualib⁹ theſauris, de martyribus, inquã, qui ſemper in eodẽ manent uigore, ſemp in eodem iuuentutis flore ſunt, ſemper ſuę glorię fulgorem emittũt & radios. Quod ſcientes non aliter priſcos, aliter recẽtiores colitis ſanctos, ſed eadem alacritate oẽs. Non enim exploratis tp̃s, ſed exquiritis animi fortitudinẽ, fidem, zelum feruidum, & eas uirtutes quas prę ſe ferunt ſancti ob quorum honorem hodie conuenimus. Hi enim tanto amore dei flagrabant, ut etiã extra p̃ſecutionis tp̃s, martyrij corona redimiti fuerint, abſq; pugna triũphum retulerint, abſq; prælio uictoria potiti ſint, abſq; theatri certamine brauiũ rapuerit. Et quõ hoc? Ego dicã: ſed forte me rẽ paulo alti⁹ enarrãtẽ.

Erat rex quidem etiam nr̃o æuo oẽs qui ſe p̃ceſſerũt, impietate uincẽs, de quo & heri a me dictũ. Qui cũ uideret res noſtras martyrũ morte clariores fieri, & ea cauſa non ſolum uiros, ſed & teneros pueros, uirgineſq; nondum nubiles: & in ſumma, ex omni ſexu & ætate quoſdã pro religione ad mortẽ proſilire, cruciabať & dolebat. Cęterũ mouere bellum manifeſte nolebat. Omnes enim, dicebat ad martyriũ, quaſi ad alueariũ apes uolabunt. Hæc aũt non a ſemetipſo habebat, ſed a progenitorib⁹ ſuis didicerat. Etenim & illi, utpote tyranni, eccleſiã infeſtarũt, & populi quoq;

in nos inſurrexerunt;quũ adhuc parua religionis ſcintilla eſſet:eam tñ nõ expugnarunt,neq; confregerunt,ſed ipſi potius confracti ſunt. Augebat quotidie ſcintilla hęc,ferebaturq; in ſublime, & oẽm undiq; orbẽ inuadebat.Cum occiderent,adurerentur,ſuſpenderent,pcipitarent, beſtijs obijcerent fideles:carbones ſicut lutum calcabant, mare & fluctus ſicut pratum intuebant, ad gladium ſicut ad diadema & coronã currebant:oĩaq; tormentorũ genera ita contemnebant,ut ea non ſolum generoſe & fortiter ferrent,ſed & alacriter & uolupe. Enimuero ſicut plantę rigatę magis creſcunt,ita & fides noſtra oppugnata magis floret:& ſeditione agitata, incrementa maiora ſumit.Neq; horti aquis irrigati ita germinant,& fęcũdi ſunt,ut eccleſiæ,ſi martyrum irrigentur ſanguine.

Hæc oĩa atq; plura cum rex ille ſciret,meticuloſior erat, quã ut manifeſte cũ noſtris cõfligeret. Nõ inquit,triũphos & uictorias & coronas mutuo parabimus. Sed quid facit?Vide oro malignitatem. Medicos & milites & oratores oẽs,uel a profeſsionib⁹ ſuis diſcedere, uel fidem ſuã abiurare iubet. Excitauitq; in hunc modum contra noſtros bellum,tela eminus mittens,ut ſi a fide deſiſterent,ridicule uincerent, utpote qui fidem opibus non preferrent,ſi generoſe perſeuerarent,& uincerent, neq; ſic egregia foret uictoria,neq; inſignis triũphus. Nihil enim magnum, artem uel profeſſionem pro pietate contemnere. Neq; is ſæuitiæ eius finis erat.Nã ad hæc,ſiquis ſuperioribus annis, cum adhuc pij reges rerum potirentur, uel altaria demolit⁹ fuiſſet,uel tẽpla ſuffodiſſet,uel oblationes diripuiſſet, uel aliud tale quiddã egiſſet,rapiebat ad tribunal,& occidebat,etiã ĩſons, & duntaxat delatus.Fingebat quoq; & alias uarias cauſas,ita ut pie uiuẽtium nemo non lugeret.Agebat aũt hæc,ut obſcuraret, cõtemptaq; eſſet martyrũ corona,& nihilominus cædes & ſtrages fieret. Nihil tñ arte hac proficiebat. Nam qui ita affligebant,non ad illius calculum & malignitatem ſpectabant,ſed ad incorruptum iudicem, a quo & cœleſtem coronã accepturos ſeſe confidebant.

Interea cum hæc ita ſeſe haberent,& bellũ quidẽ rex parturiret aduerſus noſtros,ceſſaret aũt, ueritus ne uinceret: accidit ut milites quoddam conuiuium haberent,in quo & martyres,quos hodie colimus,erant. Cęterum,ut cõuiuiorũ mos eſt,cum uarij ſermones hinc inde dicerent, alijq; alia tractarent,martyres noſtri mala ſui ſeculi inter ſe deplorabant, longe feliciora fuiſſe ſuperiora aſſerentes,dicebantq; & inter ſe, & ad ſodales. Quem iuuaret ultra uiuere,uel ſpirare,uel ſolem intueri, ſacris legibus ita conculcatis,pietate ita uiolata, creaturarum oĩum dño ita contempto? Omnia nidore plena ſunt & fumo,oĩa ſacrificijs immundis referta. Proh, neq; purũ aerem ſpirare poſſumus. Dicta hæc ne perfunctorie trãſeas,ſed conſidera qñ ea locuti ſunt,& quanta pietate. Nam ſi in militari ſympoſio,ubi regnat ebrietas & intemperantia,ubi certat de prodigalitate, ubi agon eſt ſtuporis & inſipiẽtiæ, ſic ingemiſcebant & lugebant:quales erãt domi,cum ſoli inter ſe agerent?Quales erant in precib⁹ & ieiunijs, qui de litiarũ tpe,tam humiliati,& tam apoſtolica præ ſe ferebãt pectora?Gaudebant alij,hi uero lugebant:impie agebant alij, hi uero zelo urebant. Sane ipſi ob fratrũ ualetudinẽ ſuã ſanitatẽ non ſentiebant. Sic dolebãt & lachrymabant in malis q̃ tunc fiebant, quaſi uniuerſo mundo tutores dati eſſent. Neq; clandeſtinum fuit talia eos dixiſſe. Nam ex ſodalib⁹ & conui

uis,adulator & irriſor quidã,obſequium regi facturus, oĩa ut dicta erant, detulit.Rex accepta occaſione iam diu quæſita,cauſatus eſt ex uerbis illis affectatam tyrannidem,ut ita martyrĳ corona priuaret. Et iuſsit confiſcatis facultatibus eorũ oĩbus,nudos eos in carcerem coñci.Illi aũt gaudebant & exultabant dicentes:Quid nobis diuitĳs, pretioſaq; ueſte opus? Si & induſiũ intimum,nempe caro, pp Xp̃m exuendum eſt,non obluctabimur, ſed ſponte concedimus. Et ocius dicto ſcripti ſunt libelli indices, confiſcataq; oĩa.Porro ut hoĩes in patriã migraturi, ſubſtantiã oẽm in pecuniam cõmutatã præmittunt:ita & illis accidit. Qm̃ enim in cœlos tranſituri,inimicis ipſis negotium agentib⁹, & in hoc miniſtrantib⁹ opes ſuas ante ſe miſerunt. Non enim illæ tm̃ opes, quas eleemoſyne noĩe diſpendimus,transferunť in cœlum,ſed etiam quaſcũq; nobis hoſtes fidei piorũq; perſecutores rapiunt,alibi theſauri erunt. Eſt enim hoc non minus quam illud.De hoc audi quid Paulus dicat:Et rapinam,inquit,facultatũ ueſtrarũ cũ gaudio tuliſtis,ſciẽtes uos hr̃e meliorẽ ſubſtãtiã, & manẽtẽ ĩ cœlis.

Vt aũt ingreſsi ſunt in carcerẽ,confluxit ad eos oĩs ciuitas, tam etſi multis terrorib⁹,minis,& periculis interdictũ erat, nequis uel eos accederet, uel eis loquereť,uel quouis modo cõmunicaret. Atq; timor dei efficiebat, ut non curarenť ea principis mandata. Vnde multi ob conſuetudinẽ, quã cum martyrib⁹ habebant,facti ſunt & ipſi martyres. Multi enim contempta præſenti uita frequenter eos uiſitando,ſacras apud eos uigilias continuis pſalmis perficiebant. Erant familiaritates illę ſpiritualis eruditionis atq; conſolationis plenæ.Et clauſa quidem tunc eſt eccleſia,carcer aũt eccleſiæ factus eſt.Neq; hi ſolum qui eos uiſebant, ſed et qui intus cũ eis tenebanť, meram ſapientiam & uirtutem a patiẽtia & fide eorũ diſcebant.

Rex,ut hæc audiuit,ualde ſtomachatus eſt, cupiens tñ eos ſupplantare, & ab alacritate ſua deſtituere;auaros quoſdam homines, & impoſtores ſubornauit,qui ſi qñ priuatũ colloquium ſeſe offerret, eos accederent: 1 non ut a rege miſſi, ſed quaſi ſingulari cõpaſsione & proprio conſilio id agentes & adhortarenť ut a religione deſiſtãt,& ad impietatem transeãt. Dicebant enim:ſic non ſolum imminens periculum effugietis, ſed maiore dignitate honeſtati,maiorem quoq; principatũ adepturi eſtis,regis ira fœliciter placata. Nonne uidiſtis & alios ueſtri ordinis idipſum feciſſe? Quibus illi reſponderunt:Atqui nos hac potiſsimum ratione uiriliter ſtabimus,& pro illorum ruina noſmetipſos ĩ ſacrificia offeremus. Benignus & miſericors nobis dñs eſt,ſolet etiã uno accepto ſacrificio toti orbi conciliari.

1 Si ſacras uigilias continuis pſalmis perficiebant ſancti martyres, ergo uigiliæ & pſalmodiæ res bonæ ſunt & non res inutiles, ut quidam oblatrant.

At ſicut olim tres pueri dixerunt:Nõ eſt in tp̃e hoc princeps & propheta,& dux,neq; ſacrificiũ,neq; incenſum,neq; holocauſtũ, neq; locus primitiarũ coram te,ut poſsimus inuenire miſericordiam,ſed in aĩo cõtrito,& ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur:quaſi in holocauſtis arietũ & taurorũ,& ſicut in milibus agnorũ pinguium. 2 Ita & illi uidentes altaria ſubuerſa,clauſas eccleſias,ſacerdotes fugatos, fideles oẽs in exiliũ actos,ſtudebant ut pro oĩbus offerrenť dño,relictiſq; militarib⁹ ſignis, angelicis ſeſe choris adiungerent. Quo circa & dicebant: Quid? etiã ſi nunc non morimur,moriendum tñ oĩno eſt non multo poſthac. Satius igitur fuerit mori pro rege angelorũ, quam pro rege tam impio. Hic etſi moriať quis pro rege,nihil accipiet a rege, ſua dignũ fortitudine. Et quid poſſet defuncto præſtare,ſi uel maxime uellet? Atqui eis ſępenumero ne ſepultura quidem

2 Cuiuſmodi plurima hodie proh dolor, in aliquibus Germaniæ partibus conſpiciuntur.

contingit, & non raro a canibus deuorantur. Quod ſi pro rege angelorũ
mortui fuerim⁹, certi ſumus, nos accepturos corpus multo glorioſius, ma
iori gloria conſpicui erimus, longe maiora nobis erũt laborꝝ præmia. Pro
inde arripiamus arma ſpiritualia: non opus iaculis & ſagittis, ſufficit pro
omnibus lingua. Sunt enim & ſanctorum ora pharetræ, e quibus diaboli-
co capiti continui & crebri ictus inferuntur.

Nunciata ſunt & hæc atq; ſimilia regi, qui nec ſic deſtitit, ſed illecebra
rum eſcis iterũ atq; iterum illos tentauit. Ita autem mandauit, quod ſi ce-
derent uicti, ſub omniũ oculos producerentur: ſin fortes perſeuerarent, Vti
perduellionis rei educerentur & occiderenť, neq; ulla Chriſtianæ profeſ-
ſionis, ob quam tenebanť, mentio fieret, At qui reuelat profunda & ab-
3 dita, non permiſit, ut machinationes illæ occultæ manerent, & ignotæ in
ſidiæ. Nã quemadmodum olim mulier Ægyptia Ioſephũ in lecto appre
hendens, licet ſperaret factum ſuũ clam fore omnibus hominibus, nõ fuit
tñ occulta, uel oculo illi ſoporis neſcio, uel poſteritati. Quippe quod abſ-
que arbitro illa Ioſepho dixit, id nunc toto ubiq; mũdo canitur. Ita & ea
quæ per ſubornatos illos conſiliarios, doloſus rex agebat, ſperans occul-
ta fore, nequaquã manſerunt occulta. Didicerunt.n. poſteri omnes, & in
ſidias doloſas, & triumphantiũ uictorias. Deniq; cum multo tẽpore exa-
4 cto alacritatẽ eorꝝ non ſolum non frangeret multitudo dierũ, ſed potius
ſtudium & ardorem excitaret, æmulatoresq; multos faceret, iuſſit tandẽ
media nocte in barathrũ eos abduci. Ducebanť itaq; in denſas tenebras
luminaria, & decollabanť. Cæterum capita detruncata tunc diabolo ma
gis terribilia erant, quã cum adhuc uocem darent: Sicut & caput Ioannis
non tm̃ tenebat, cum loqueretur, quantũ cum in diſco mutum afferretur.
Habet.n. & ſanctorum ſanguis ſuam uocem, quæ non per aures auditur,
ſed occidentium conſcientiam inuadit & perſtringit.

An perſpicis noſtrorum nouatorum inſanias circa ſepulturas proſterni, dũ hic ſanctorum martyrum reliquiæ decenter curãtur?

Huc huc adſint quotquot ſanctorũ aduerſarios mente capti agunt.

Sunt martyres Ecce muri & columnæ.

Eorum ſepulchra inuiſenda, tumuli adornandi, reliquiæ magna fide contingẽdæ ut inde benedictio hauriatur.

Poſt beatam aũt illam cædem, quidã etiam cũ ſalutis periculo, athle-
tas illos optimos rapuerunt, etiam ipſi uiui martyres, ut illorꝝ reliquias cu
rarent decenter. Nã quamuis non occidebãtur, optabant tñ mori, potius,
quam ut corpora illa relinquerent inhumata, ita ad uenationẽ eorꝝ feſtina
bant. Dicunt qui tunc affuere, & quibus corpora illa recens occiſa uidere
datũ fuit, quod iacentibus ſimul illis in ſepulchro, talis quædam ex eorꝝ
oculis & uultu gratia reſplenduerit, qualẽ in Stephano Iudæis reſponſuro
fuiſſe Lucas dicit. Neq; ullus eſt, qui non pio quodam horrore illis adſti-
terit, adeo aſpectus ille afficiebat omnes. Quin & omnes clamabãt in lau
dem eorꝝ, id quod a Dauide dictum: In uita ſua non ſunt ſeparati, & in
morte non ſunt diuiſi. Pariter enim confeſſi ſunt pariter carcerem inhabi-
tarunt, pariter in barathrum abducti ſunt, pariter capite mulctati ſunt. Et
unus utriuſq; corpora tumulus tenet. Et unũ quoq; tabernaculum in cœ-
lis eos excipiet, qñ in maiorem peruenturi ſunt gloriã, nẽpe immutandi.

Illos non indignum fuerit, & columnas, & ſcopulos, & turres, & cãde
labra, & tauros ſimul appellare. Nã eccleſiam ſicut columnæ ſuſtinent, ſi
cut turres muniunt: & ſicut ſcopuli omnes undarũ aſſultus repulerũt, mul
tam interim ipſi ſeruantes tranquillitatẽ, ſicut luminaria tenebras impie-
tatis diſcuſſerunt: & ſicut tauri, anima promptitudineq; eadẽ, ſuaue Chri-
ſti iugũ traxere. Idcirco ſæpe eos inuiſamus, tumulos adornemus, magna
que fide reliquias eorꝝ contingamus, ut inde benedictionẽ aliquam aſſe-

Quicquid uolunt, apud regem cælorum imperare poſſunt.

Ad eos accedendum magna promptitudine, ut uarios theſauros inde colligamus.

Ergo.

Falſa, mendax & erronea aduerſariorum doctrinæ, qui ſanctos uocant emortuos, nolũt eorum ſepulchra uiſitari, tumulos adornari, reliquias uenerari, indeue ali-

quamur. Etenim ſicut milites, uulnera quæ in prælijs ſibi inflicta regi mon
ſtrantes, fidenter loquunt: ita & illi in manibus abſecta capita geſtantes,
& in mediũ afferentes, quæcꝫ uoluerint apud regẽ cœloꝝ impetrare poſ
ſunt. Proinde magna fide promptitudinecꝫ huc ueniamus, quo et uiſis ſan
ctorum monumentis, & conſideratis eoꝝ præmijs inde uarios theſauros
undiquacꝫ colligamus: & per præſentẽ uitam ita iuxta uoluntatẽ dei trã-
ſeamus, ut in portum æternitatis cum multis mercibus ingrediamur, frui-
turi regno cœlorum in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui ſit gloria in ſecula
ſeculorum, Amen.

VITA PRÆSIDIS BEROENSIS, NECNON IV-liani Sabæ per Caſſiodorum ſenatorem ſcripta.

Socrates.

PRiuſquam ad id, quod referre intendo, ueniam, illud quocꝫ
quod ſub Iuliano accidit, non ſilebo. Fuit enim ſignum qui-
dem uirtutis Xp̃i, & indicium contra Principẽ iræ dei. Cum
enim cognouiſſet in Cæſarea Philippi, ciuitate Phœniciæ, q̃
Paneada uocabant, inſigne Chriſti eſſe ſimulachrũ, qđ mu
lier illa ſanguinis liberato profluuio conſtituerat, eo depoſito, ſuã ibi ſta-
tuam collocauit. Quæ uiolento igne de cœlo cadẽte circa eius pectus di-
uiſa eſt, & caput cũ ceruice una parte deiectum, atcꝫ in terra fixũ: reliqua
uero pars hactenus ſuperfuit, & fluminis indicium reſeruauit. Statuam ue
ro Chriſti tunc quidem Pagani trahentes cõfregerunt: Poſtea uero Chri-
ſtiani colligentes in eccleſiam recondiderunt, ubi hactenus reſeruaẽ. Hoc
itacꝫ ſimulachrum (ſicuti refert Euſebius) oĩum paſsionum, & ægritudinũ
noſcitur eſſe medicamentum. Iuxta quod quædam herba germinauit, cu-
ius ſpeciem nullus noſtræ terræ medicus licet expertus cognouit.

Mihi ſane uideẽ, quod adueniente deo nullum miraculũ, nullũcꝫ bene
ficium debeat non credi. Nam & alia plurima miracula per ciuitates, &
uicos pleruncꝫ apud Prouinciales antiquitus tradita ſunt, habentia uerita
tem, quod ſtatim monſtrabo. Eſt itacꝫ ciuitas Palæſtinæ, Nicopolis no-
mine; hanc cum adhuc uicus eſſet (Emaus ſacer Euangeliorũ liber appel-
lat.) Quam Romani poſt uaſtationem Hieroſolymorũ, Iudaicãcꝫ uicto-
riam Nicopolim ex euentu uticꝫ uictoriæ uocauerunt. Ante hanc urbẽ in
triuio, ubi Chriſtus cum Cleopha poſt reſurrectionẽ noſcitur ambulaſſe,
tanq̃ ad alium uicum iturus, fons quidam eſt ſalutaris, in quo morbi ho-
minum abluunẽ, & alia pariter animalia diuerſis detenta languorib⁹ emũ
danẽ. Quod ut ita contingat, traditẽ ex quodam itinere uiſum eſſe Chriſtũ
apud fontem cum diſcipulis ſuis, & lauiſſe pedes, ex quo aqua facta diuer
ſarum curatrix paſsionum.

Fertur etiã quod in Hermopoli Thebaidos arbor, quæ uocaẽ Perſeis,
multorũ morbos abegerit, ſi fructus aut folium, aut pars eius corticis col
lo ægrotantium ligareẽ. De hac enim arbore ferunt; q̃ cũ apud Ægyptũ
Ioſeph cum Chriſto, & Maria uirgine ſancta fugiſſet Herodẽ, ueniſſetcꝫ
ad Hermopolim ciuitatem, mox ut ingrediebaẽ urbẽ, non ferens hæc ar-
bor maximum Chriſti ſalutaris aduentum, inclinata eſt uſcꝫ ad terrã, &
eum ſuppliciter adorauit. Hæc ego de iſta arbore a multis audiens narra
ui. Reor aũt hoc ſignum fuiſſe factum ciuibus diuinæ præſentiæ: aut certe
quia ritu Paganorũ, hæc arbor propter magnitudinẽ, atcꝫ pulchritudinẽ

quid benedictionis hauriri, negant eos orare pro nobis, & ſi orarent, non poſſe a deo aliquid impetrare. Demum non eſſe peregrinãdum ad eorum ſepulchra, non eſſe inuocandos.

Habetur Tripartitæ Hiſto. libr. 6. cap. 41.

1

Nota pro uſu Statuarum et imaginum in Eccleſia, contra nouos ex ueteribus hæreticos.

colebatur, mota eſt non ferens Chriſti diuinitatẽ, dæmonibus utiq; cõtremiſcentibus, cũ uiderent rerum talium deſtructorem (nec non omnibus ſimulachris Aegyptiorum ſecundum Eſaiæ prophetiam) fugatoq; dæmonio pro teſtimonio Chriſti uacuam remanſiſſe. Igiẽ apud Aegyptios & Palęſtinos geſtorum teſtimonia conſeruantur.

Theodoritus. Igiẽ cum Perſæ mortuum cognouiſſent Conſtantiũ, ſumpta fiducia uenerunt ad terminos Romanorum denunciantes bellum. Ob quam rem collecto exercitu Iulianus miſit in Delphos, & Delum, atq; Dodonẽ, ad percipienda reſponſa, an expediret ipſi bella ſuſcipere. Tunc uniuerſi Vates, & pugnandi fiduciã dabant, & uictoriam promittebant. Vnũ uero reſpõſum pro exemplo mendacij, ac ſeductionis inſerere non pigebit. Eſt enim huiuſmodi: Nunc omnes aggredimus dij, uictoriæ trophea referentes circa fluuiũ Thiren. Horũ ego dux ero belligerator Mars. Νῦν πάντες ὡρμήθημεν θεοὶ νίκης τρόπαια κομίλασθαι περὰ θηρὶ ποταμῶ. τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεύσω θουρος πολεμόκλογος ἄρης. Horum itaq; carminũ ridiculum eos conuenit diuulgare, qui ſapientẽ deum Muſarumq; principem Pythiũ uocãt. Ego aũt mendacium ſeductionis eius inueniens ingemiſco. Thiren nanq; fluuium Tigrim uoluit appellare, qm̃ Thiris eius nominis ſimilis eſt. Is enim fluuius ex Armeniæ redundans montibus, & per Aſsyriorũ arua diſcurrens, ſinum deſcendit in Perſicũ. Per hæc ergo reſponſa deceptus infelix, & uictoriã mente ſomniabat, & poſt Parthicum prælium pugnã Galilæis inferre parabat. Sic enim uocabat Chriſtianonos, cõtumeliã nominis ſe eis inferre putans, cum magis debuiſſet eorũ conſiderare uirtutem. Non.n. Socrates etiam ſi Critias fuerit appellatus, & Pythagoras Phalaris, ex mutatione nominis aliquam labẽ contraxerint: neq; Nireus Therſites uocatus, pulchritudinem quam habebat, amiſerit. Horũ nihil mente percipiens, ex hac appellatione aliquid læſionis ſe nobis putauit inferre. Et fallaci reſponſo credens, interminabatur per eccleſias dęmonum ſe ſtatuere ſimulachra.

Poſt has igitur minas, ab uno uiro in Bæroea debellatus eſt. Is enim nobilis erat, eiuſq; ciuitatis Curiæ pręſidebat, quẽ zelus Chriſti reddidit clariorem. Videns nanq; filium in impietatẽ, quæ tunc uigebat, fuiſſe demerſum, expulit ſua domo, & coram omnibus abdicauit. Qui in uicinę ciuitatis itinere aggreſſus Imperatorem, ſuam uoluntatẽ, & abdicationẽ patris aperuit. At ille quieſcere iuuenem imperauit, placandum promittens patrem. Cumq; ueniſſet in Beroeam, nobiles, & honoratos conuocauit ad prandium; inter quos erat huius pater, quem cũ filio in ſuo prãdere iuſsit accubitu. Tunc circa medias epulas dixit ad patrem: Non mihi uideẽ iuſtum uim facere uoluntati ad aliud declinanti, & animũ ad alia mutare, quæ non uult. Noli itaq; eſſe filio uiolentus, ſequi tua dogmata reſpuenti. Neq; enim ego tibi uim facio, ut mea ſequaris, licet cogere ualde poſſim. Ille cauſam diuinæ religionis mente percipiẽs: De iſto, inqt, ô Imperator, erroneo dicis, & deo exoſo, & ueritati præponenti mendacium? Tum ille rurſus manſuetudinis induens uultũ: Ceſſa, inquit, detrahere. Et declinans ab eo uultũ, adoloſcenti dixit: Ego tui curam habebo, qm̃ patri tuo, ut hoc faciat, ſuadere non poſſum. Hæc itaq; non fruſtra retuli, ſed uolens oſtendere non ſolum illius admirabilis uiri fiduciam: ſed quod cõtempta Iuliani a plurimis ſit poteſtas.

In Antiochia autē uir quidam optimus pædagogus adoloſcentium habitabat. Eratq; illic nobilis ille Sophiſta Libanius, impius, expectansq; Iuliani uictoriā, habens præ oculis eius minas. Ergo interrogauit pædagogum, quaſi noſtram deridendo religionē: Nūc, inquit, fabri filius quid putas agit. At ille, quod paulo poſt contigit, repletus gratia diuina prędixit. Reſpondit enim: O Sophiſta, creator omniū, quem tu fabri filium nominaſti, loculum Iuliano cōcinnat. Poſt paucos uero dies mors illius nūciatē erronei, & in loculo poſitus aduectus eſt, minarumq; tumor euacuatus.

Eo porro tp̄e religioſiſsimus Iulianus cognomento ſaba, qui angelorū incorporalium uitam corporali conuerſatione uidebatē imitari, cuius etiā uitam conſcripſimus, prolixiores offerebat deo preces, cū illius impij minas audiſſet. Et ea hora; qua ille percuſſus eſt, orans mortem eius iſte cognouit, licet pluſquā uiginti mutationes ab eo loco uſq; ad illius exercitū eſſe uiderentur. Aiunt enim cū continue ingemiſceret, & clementi domino ſupplicaret, ſubito lachrymarū eius fluuium reſtitiſſe, fuiſſeq; alacritate repletum, & eius uultum exhilaratū. Hanc animi perturbationem miniſtri reſpicientes, rogauerunt, ut eis cauſam repētini gaudij patefaceret. Tunc ille dixit: Ferus ſacræ uineæ deuaſtator pœnas exactus eſt uaſtationis ſuæ, iacetq; mortuus terroribus, miniſq; fruſtratus. Hęc cognoſcentes exultauerunt omnes, deoq; hymnos gratificos obtulerunt. Poſtea uero a nuntijs eſt compertum, eundem fuiſſe diem, ſimul & horam necis Iuliani, quam ille ſacratiſsimus ſenex cognouerat, atque prædixerat.

VITA SANCTI ACHOLII EPISCOPI THESSAlonicenſis per D. Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem ſcripta.

Habetur in li. 7. Epiſtolarum eius, Epiſtola. 59.

a Mbroſius Anatolio, Numerio, Seuero, Philippo, Macedonio, Ammiano, Theodoſio, Eutropio, Claro, Euſebio, & Timotheo dominis ſacerdotibus, & omni clero plebis Theſſalonicēſium dilectis ſalutem. Dum ſemp affixum tenere aīo deſidero uirū ſanctū, atq; oēs actus eius quaſi in ſpecula po- 1
ſitus exploro, hauſi nimia indagine ſollicitudinis amaritudinē nuncij celerioris, & quod adhuc mallem neſcire, cognoui in cœleſtibus iam requieſcere uirum ſanctum Acholium quem in terris requirebamus.

Sancti uiri poſt mortē recipiuntur in cœlo.

Quæritis quis hoc annunciauerit, cum ueſtræ ſanctitatis nondum ueniſſent literæ? Non teneo autorem nuncij, & uſu quidem uenit, ut non libenter teneamus nuncium męſtitudinis, ſed tn̄ clauſo mari, occupatis terrarum barbarica infeſtatione regionibus, cū deeſſet qui aduenire potuerit, non defuit qui nunciaret, ut mihi uideatē ipſe ſanctus annunciaſſe ſe nobis, eo quod iam perpetuo laboris ſui potiretē ſtipendio, & ſolutis uinculis corporis inter angelorū miniſteria Chriſto adhæreret, cupiens amantis ſui errorem abſoluere, ne illi longęuitatē uitæ huius deprecaremur, cui 2
uitæ ęternę iam præmia deferebantē. Abijt ergo, nō obijt, & emigrauit a nobis ueteranus Chriſti Ieſu cœlo, terræq; iſtius ſolum mutans, et plaudens alis atq; remigijs ſpiritualibus dicit: Ecce elongaui fugiens. Cupiebat. n. apoſtolico ſpiritu iādudum terras relinquere, ſed tenebatē uotis uniuerſorum, ſicut de Apoſtolo legimus, quia remorari eum diutius in carne erat eccleſiæ neceſſarium. Viuebat enim non ſibi ſed oībus, & populis erat ui-

Si abijt Acholius, non obijt, cur hæretici ſanctos uocant mortuos?

tæ æternæ miniſter, ut prius eius fructum etiam in alijs ꝙ in ſe adipiſceretur. Eſt igiẽ iam ſuperiorum incola, poſſeſſor ciuitatis æternæ, illius Hierusalem q̃ in cœlo eſt. Videt illic urbis eius menſuram imenſam, purũ aurũ, lapidem preciosum, lumen ſine ſole perpetuũ, & hæc oĩa iam dudũ quidẽ ſibi cõperta, ſed nunc facie ad faciem manifeſta uidens dicit: Sicut audiuimus, ita & uidemus in ciuitate dñi uirtutũ, in ciuitate dei nr̃i. Ibi ergo poſitus appellat populum dei dicens: O Iſrael ꝙ magna eſt domus dei, & ꝙ ingens locus poſſeſſionis eius, magnus & non habens finem.

3 *Animæ ſanctorũm ẽt ante Iudicij diem in cœleſti Hieruſalẽ uident deum, quod aliqui nunc negaret.*

Sed quid hoc eſt? Dum merita uiri conſidero, & quaſi diſcedentem ſpiritu ſequor, & ſanctorum choris deducentibus intermiſceor, non merito ullo, ſed affectu pene ſum oblitus mei. Ita ne ergo raptus eſt nobis murus fidei, gratiæ, & ſanctitatis, quem totiens ingruentibus Gotthorum cateruis, nequaꝙ tñ potuerunt barbarica penetrare tela, expugnare multarum gentium bellicus furor? Deniq; in cæteris populatores locis, illic pacẽ rogabant, mirantibuſq; quid ſibi ſine milite ullo obſiſteret, a prudentiorib⁹ intimabaẽ Heliſæi intus imitatorem degere, ætate ſupparem, non imparẽ ſpiritu, cauerent ne exemplo Syriaci agminis ſibi quoq; cæcitas offunderẽt. Et tñ circa diſcipulos ſuos diuerſa dona ſunt Chriſti. Heliſæus quidẽ in Samariam captiuas acies induxit Syrorum. Sanctus aũt Acholius precibus ſuis fecit ut de partibus Macedoniæ uictores fugaret. Nõne & hoc intelligimus uirtutis ſuperioris fuiſſe, ut ubi miles nullus aderat, illic pellerenẽ ſine milite? Nonne & hoc cęcitatis eſt ut fugerent, quos nullus urgebat, ſed urgebat & præliabaẽ ſanctus Acholius, non gladijs, ſed orationibus, non telis, ſed meritis?

An incognitum nobis eſt dimicare ſanctos etiã cũ ferienẽ? Nõne ocioſus erat Heliſæus? Ocioſus ſcilicet corpore, ſed uibrabat ſpiritu, & orationibus præliabaẽ, qñ in caſtris Syriæ uox equitum & uox uirtutis magnæ audiebatur, adeo ut putarent Syri aliorum regum aduerſus ſe uenire exercitus, qui populo Iſrael adiumento forent, unde percuſſi magno fugerũt pauore, ita ut leproſi quatuor qui mortis egreſſi fuerant deſiderio, caſtra hoſtium deprędarentur. Nonne in Macedonia ſimilia dominus per orationes ſancti Acholij fecit miracula, aut prope maiora? Nõ enim inani metu nec ſuperflua ſuſpitione, ſed ſæuiente lue & ardenti peſtilentia perturbati Gotthi ac territi ſunt. Deniq; tunc fugerunt ut euaderent, regreſſi poſtea pacem rogarunt ut uiuerent. Vidimus itaq; in tanti uiri meritis ſuperiora ſecula, & opera prophetarum quæ legebamus aſpeximus. Quaſi Heliſæus inter arma, inter acies, dum uixit uerſatus eſt, meritis ſuis componens prælia.

4 *Si deus per orationes ſanctorum facit miracula, ergo illi gratæ ſunt & acceptæ.*

Deniq; ubi ſecuritas cohabitantibus reddita eſt, quod ipſo fuit durius bello, ſanctum exhalauit ſpiritũ, & quaſi Helias uſq; ad cœlum eleuatus eſt, non curru quidem igneo, nec equis igneis, niſi forte illa non uidimus, nec in cõmotione aeris, ſed in uoluntate & placiditate dei noſtri, & ſanctorum angeloꝶ lætitia, qui ad ſe tantum uirum tranſiſſe gratulabantur? Certe dubitare illa nequaquam poſſumus, quandoquidem reliqua congruerunt. Siquidẽ eodem momento quo ille adhuc eleuabatur, uelut quodam melotidis ſuæ demiſſo amictu, ſanctum Anyſium diſcipulũ ſuum induit, & ſui ueſtiuit infulis ſacerdotij, cuius meritũ & gratiam non nũc primum audio, nec in ueſtris epiſtolis didici, ſed in ueſtris literis recognoui.

Nam

Nam quaſi præſcius ſucceſſurũ ſibi, & ſi promiſsis tegebat, tñ indicijs deſignabat, adiutum ſe eius cura, labore, officio memorãs, ut iam declarare conſortem uideret, qui non quaſi nouus ad ſummum ſacerdotiũ ueniret, ſed quaſi uetus ſacerdotij executor accederet. Cui pulchre cõuenit dictũ illud euangelicum: Euge bone ſerue & fidelis, quoniã ſuper pauca fidelis fuiſti, ſup multa te conſtituã. Hæc mihi de ſancto Acholio uobiſcũ cõia.

Illud tñ ſpeciale, quo deuinctus ſum beatæ memorię uiro, quia tribuit mihi ut eũ non ignorarem, Nam cum eo ueniente ad Italiã ægritudine cõfectus tenerer, ut non poſſem occurrere, ipſe ad me uenit & uiſitauit. Quo ſtudio, quo affectu ipſe in me & ego in eum irruimus? Quo gemitu mala iſtius ſeculi, & ea quæ hic acciderent deplorauimus, ita ut lachrymarum profluuio ueſtẽ infunderemus? dum ſalutatione exoptatiſsima mutuo deſiderio et expetito diu fruimur, adheremus amplexu. Itaq; quod uoti mei erat, illius beneficij fuit, quia potui illũ uidere. Nam & ſi maior portio & plenior cognitio ſit in ſpiritu uidere quos diligimus, tñ etiã in figura corporis uidere deſideramus. Sic aliqñ reges terræ quærebant faciem Salomonis uidere, & audire eius ſapientiam.

Diſceſsit igĩ a nobis, & nos in hoc reliquit ſalo: ſed qđ illi utile, id multis ipſo barbarico furore eſt grauius: quia illũ iſte depellebat, hunc nobis quis poterit repræſentare? Sed reprę ſentat dñs, & ſeipſum in diſcipulo repræſentat. Repræſentant iudicia ueſtra, quibus dictũ eſt: Date Leui manifeſtos eius & ueritatẽ ſuam. Viro ſancto dediſtis manifeſtũ eius, utpote eius inſtitutione fundatũ, dediſtis imitatorem uiri eius qui dixit patri ſuo & matri ſuæ, non uidi te, & fratres ſuos non ſciuit, & filios non recognouit, cuſtodiuit uerbum dñi, & teſtamentum eius obſeruauit. Narrabunt populi iuſtitiã eius. Talis uiri uita, talis hæreditas eſt, talis conuerſatio, talis ſucceſsio. Ille ſe monaſterijs puer dedidit, et intra Achaiã anguſto clauſus tugurio, gratia tñ multarum terrarum peragrauit diuortia, ad ſummũ ſacerdotiũ a Macedonicis obſecratus populis, electus a ſacerdotibus, ut ubi ante fides per ſacerdotẽ claudebatur, ibi poſtea per ſacerdotem muralia fundamenta fidei confirmarent. Non aliter etiam eius diſcipulus imitatione, qui & ipſe dixit patri ſuo & matri ſuæ, non uidi te. Nõ uidit enim ſtudio, non uidit affectu, & fratres ſuos non ſciuit, quia deũ ſcire deſiderauit. Et hic recognouit uerbũ dñi, & cuſtodiuit teſtamẽtum eius, & imponit honorẽ in ara eius ſemper. Benedic dñe fidem eius, ſanctitatem, ſedulitatem. Benedictio tua ueniat ſuper caput eius, et ſuper uerticem ipſius. Sit honorificus inter fratres ſuos, ſit in eo tauri ſpecies, ut uentilet corda inimicorum, & ſanctorum mentes demulceat, & iudicium ſacerdotum tuorum in eo ſicut lilium floreat.

Ambroſius Epiſcopus Anyſio fratri. Iam dudũ te teneo, & ſi nunc primum lego, meritiſq; compertũ habeo, quem oculis non uideram. Doleo quidem illud accidiſſe, ſed hoc ſucceſsiſſe gaudeo. Quia licet ſupſtite me non optauerim illud contingere, ſperaui tñ poſt illius ſancti uiri exitum, hoc ſolum poſſe merito ſuccedere. Tenemus ergo te ſanctæ memoriæ Acholij dudũ diſcipulum, nunc ſucceſſorẽ hæredemq; eius, uel honoris, uel gratiæ. Magnũ meritum frater gaudeo tibi, ne uno quidẽ momẽto de ſucceſſore tanti dubitatũ uiri: & magnum onus frater tanti nominis pondus ſubiſſe, tantæ libræ, tantiq; examinis. Quæritur in te Acholius, & ſicut *Vbi ſupra Epiſto. 60.*

erat in affectu tuo,ita in officijs deſideratur,illius uirtutis,illius diſciplinæ effigies,illius fortitudo animi in tam ſenili corpore.

Vidi(fateor)uirum,nã & hoc meritis illius debeo, quod illũ uiderim. Vidi ita illũ eſſe in corpore,ut extra corpus putarem. Vidi imaginẽ illius q̃ ſe ſiue in corpore ſiue extra corpus neſciens,raptũ ad paradiſum uiderat. Ita.n.percurrebat omnia excurſu frequenti, Conſtantinopolim,Achaiã, Epirum,Italiam,ut iuniores eũ non poſſent conſequi.Cedebant fortiores corpore,quia eũ ſine impedimento eſſe corporis nouerant,ut eo tantum pro uelamine uteretur non pro officio,certe ad ſeruitiũ, non ad ſubſidiũ. Ita.n.affecerat corpus ſuũ,ut ĩ eo mũdũ crucifigeret,& mũdo ſemetipſũ.

Benedictus dñs, & benedicta adoleſcentia eius quam exegit in taber naculis dei Iacob,poſitus in monaſterijs,in quibus cum quæreretur a parentibus uel proximis,dicebat:Qui ſunt fratres mei, aut quæ mater mea? Non noui patrem uel matrẽ uel fratres meos,ſed eos qui audiũt uerbum dei & faciunt.Benedictus ẽt proceſſus iuuentutis ipſius,in qua ad ſummũ electus eſt ſacerdotiũ,maturo iã probatus uirtutũ ſtipendio: Venit enim tanq̃ Dauid ad pacẽ populi reformandã. Venit tanquam illa nauis aurũ ſecum intelligibile uehens,& ligna cedrina,& lapides precioſos,ut illas columbæ pennas deargentatas,quibus medias inter ſortes ſomno pacis & tranquillitatis ſopore dormiuit. Eſt enim ſanctorum etiam ſomnus operarius,ſecundum quod ſcriptũ eſt:Ego dormio, & cor meũ uigilat.Et ſecundum quod Iacob ſanctus diuina dormiens uidebat myſteria, quę uigi lans non uiderat,de cœlo ad terras aetem peruiũ ſanctis, reſpicientem do minum,& pollicentẽ terræ eius poſſeſsionẽ. Itaq̃ breui ſomno dormiens impetrauit,quod magno labore poſtea acquiſiuit. Hæreditas eius eſt.n. ſomnus ſanctorum,feriatus ab omnibus corporis uoluptatibus,ab omni animi perturbatione,tranquillitatẽ menti inuehens, placiditatẽ animę,tã quam ſoluta nexu corporis ſe ableuet,& Chriſto adhęreat. Hic eſt ſomnus uita ſanctorum,quã uiuebat ſanctus Acholius,cuius benedicta etiam ſenectus ipſa eſt. Vere ſenectus illa uenerabilis,quæ non canis, ſed meritis albeſcit. Ea eſt enim reuerenda canicies, quæ eſt canicies animæ in canis cogitationibus & operibus effulgens,Quę eſt.n. uere ætas ſenectutis,niſi uita immaculata,quę non diebus aut menſibus,ſed ſeculis propagatͬ,cuius ſine fine eſt diuturnitas,ſine debilitate longæ uitas? Quo enim diuturnior,eo fortior(eo quod diutius eam uitẽ uixerit) in uirũ pfectũ excreſcit.

Huius igitur ſucceſſorem te dominus non ſolum honore ſed etiam mo ribus probet, & ſumma fundare dignetur gratia, ut ad te quoq̃ populi concurrant,de quibus dicas:Qui ſunt iſti qui ſicut nebulæ uolant,& ſicut columbæ cum pullis ſuis? Veniant quoq̃ ſicut naues Tharſis quę accipiãt frumentum,quod Salomon uerus impartiuit,uiginti menſuras tritici. Accipiant oleum & ſapientiam Salomonis,& ſit pax inter te & populum, & teſtamentum pacis cuſtodias.

VITA BEATI PHILOGONII, QVI EX PATRONO cauſarum Epiſcopus factus eſt, a D. Ioanne Chryſoſtomo Conſtantinopolitano Epiſcopo ſcripta, & quinq; diebus ante natalem domini ad populum dicta. 69

Habetur Tomo 3 operum eius folio. 609.

Go quidem & hodie deſtinaram aduerſus hæreticus lucta
turus ueſtes exuere, quodq; reſtabat debiti uobis perſolue-
re: Verum beati Philogonij dies, cuius hodie memoriam ce- 1
lebramus, ad ipſius benefactorum enarrationem linguã no
ſtram euocauit. Et omnino parendum eſt. Etenim ſi qui pa-
tri matriue maledicit, morte morit̃: profecto clarum eſt eum qui benedi-
xerit illis uitæ præmia recepturum: & ſi ijs qui iuxta naturam parẽtes ſunt
tantam debemus præſtare beneuolentiam, multo magis id præſtandum
ijs, qui iuxta ſpiritum ſunt parentes, potiſsimũ uero quum iam uita defun
ctos noſtra laudatio nihilo reddat illos glorioſiores, nos uero congrega- 2
tos tum qui loquimur, tum qui audimus, reddat meliores. Nam ille qui-
dem ſubuectus in cœlum haud quaq; egere poteſt humanis laudibus, ad
fœliciorem magiſq; duraturam quietem profectus. Cæterum nos qui ha-
ctenus hic uerſamur, multaq; opus habemus exhortatione illius egenus
encomijs, quo uidelicet ad eius imitationem excitemur. Quapropter ſa-
piens quidã hortat̃, dicens: Memoria iuſti cum laudib9. Non perinde qđ
laudant̃ q deceſſerunt, ſed qđ ij poti9 q res iſtas egregias laudib9 uehunt.

Dies beati Philogonij, cuius hodie memoriam celebramus.

Philogonius ſubuectus in cœlum.

Qm̄ igitur hac ex re tanta nobis utilitas proficiſcit̃, obtẽperemus neq;
recuſemus. Nam & ipſum tp̄s huic narrationi congruit. Siquidem hodie
beatus ille ad tranquillam oĩsq; turbationis expertem uitam translatus
eſt, eoq; nauigium appulit, ubi deinceps nõ poterit metuere naufragium,
nec ullam animi deiectionẽ aut dolorẽ. Et quid mirum eſt, ſi locus ille pu
rus eſt ab omni moleſtia animi, quum Paulus hominibus adhuc in hac ui
ta degentibus loquens dicat: Semper gaudete, ſine intermiſsione orate.
Quod ſi hic, ubi morbi, ubi inſectationes, ubi prææmaturæ mortes, ubi ca-
lumniæ, ubi inuidiæ, ubi deſperationes, ubi irę, ubi cupiditates, ubi innume
rabiles inſidiæ, ubi quotidianæ ſolicitudines, ubi perpetua ſibiq; cohærẽ-
tia mala ſunt, innumeros ex omni parte dolores adſerentia, Paulus dixit
fieri poſſe ut ſemper gaudeamus, ſi quis paululum ex rerum mundanarũ
fluctib9 erexerit caput, uitamq; ſuam recte moderet̃ cõpoſueritq;: multo
magis poſtq; hinc demigrauerimus, facile compotes erimus eius boni,
quum hæc oĩa ſublata fuerint, aduerſa ualetudo, morbi, peccãdi materia,
ubi non eſt meum ac tuum, frigidum illud uerbum, & quicquid eſt malo
rum, in uitam noſtram inuehens, innumeraq; gignens bella. Quamobrem
maximopere gratulor huius ſancti fœlicitati, quod quanq; trãslatus eſt,
atq; hanc quæ apud nos eſt ciuitatem reliquit, tñ in alteram tranſijt ciuita
tem, nempe dei, ac digreſſus ab hac eccleſia ad illam peruenit, q̃ eſt primo
genitorum deſcriptorum in cœlis, ac relictis hiſce feſtis, trãſijt ad celebri-
tatem angelorũ. Etenim quod & ſupne ſit ciuitas, eccleſia ac celebritas,
audi Paulum dicentem, Acceſſiſtis ad ciuitatem dei uiuentis, ad Hieroſo-
lymam cœleſtem, & ad Eccleſiam deſcriptorum in cœlis, & ad innume-
rabilem angelorum frequentiam. Non ſolum aũt ob multitudinẽ uirtutũ
cœleſtium, uerum etiam ob abundantiam bonorum, ac iuge gaudium &

lætitiam,panegyrim,hoc eſt,totius multitudinis cœtum appellat totã illam uitam. Nec enim alia res facere ſolet panegyrim, quã mercium uenalium copia,quum triticum,ordeum, & omni iuge frugum ſpecies, ouium greges,boum armenta,ueſtes aliaq; id genus plurima importantur, alijs quidem uendentibus,alijs uero commercantibus.

Sed quid,inquis,harum rerum eſt in cœlis? Horum qdem nihil,ſed ſunt his multo magis præclara. Non enim illic ſunt triticum,ordeum,ac frugũ
3 uariæ ſpecies,ſed illic ubiq; fructus ſpiritus,gaudium,beneuolentia,bonitas,pax,ac manſuetudo ſumma exuberat copia. Non ouium greges,non boum armenta,ſed ſpiritus iuſtorum perfectorum,animarum uirtutes, uitæq; recta facta per omnes cœlos uidere licet. Nõ ueſtes aut amictus,ſed coronas quouis auro pretioſiores,tum brabia,certaminũ præmia, aliaq;
4 innumera bona repoſita ijs qui recte fecerint:adhæc ibi eſt multitudo cõgregatorum,longe tũ copioſior,tum honoratior. Neq; enim cõſtat ex uiris urbanis indigenisq;, ſed hic ſunt angeloꝝ infinita milia, illic ſodalitia prophetarũ, alibi martyrum chori,apoſtoloꝝ ordines, cunei iuſtorum, omniumq; q fortiter rem geſſerunt uarij cœtus. Profecto miranda panegyris eſt. Iamq; id ſane maius eſt omnibus,quod in media frequentia uerſatur horum oĩum rex. Etenim ubi dixiſſet, ad innumerabilium angelorũ frequentiã,ſubiecit,& ad iudicem uniuerſoꝝ deum. Quis unq̃ uidit in panegyrim prodeuntẽ regem? Hic quidem nemo uidit, illic autẽ qui adſunt perpetuo uident,quatenus illũ uidere licet,non ſolum præſentem, uerum etiam ſuæ gloriæ ſplendore condecorantẽ uniuerſum cœtũ. Et noſtræ quidem celebritates ſub meridiem plerunq; ſoluuntur,ille uero non item. Neque enim menſium in orbẽ recurſus,neq; annorum circuitus,neq; dierum numerũ expectat:ſed ſtat perpetuo,illiusq; bona finẽ non habent,nec ſeneſcere,nec marceſſere poſſunt,ſed ſunt tum ſenij,tũ mortis expertia. Nullus illic tumultus,quemadmodũ hic:nulla turbatio,ſed ingens omniũ cũ ordine decenti compoſitio,haud ſecus atq; in cithara quapiam, modulatiſsimum concentũ & quauis muſica ſuauiorem reddentiũ utriuſq; creaturæ dño,dum anima illic uelut in ſacris adytis,diuiniſq; myſterijs, diuinorum arcanorũ celebrationem peragit. Ad hanc beatam requiem tranſijt beatus Philogonius.

3 Vita recta facta per omnes cœlos uidere licet.

4 Si ſunt premia certaminum,ergo & merita. Bona repoſita ſunt in cœlo ijs qui recte fecerint non igitur ijs qui crediderint tantum.

Quænam igitũ oratio par ſit uiri laudibus, quem deus tam fœlici ſorte dignatus eſt? Non eſt ulla. Sed age dic mihi,num idcirco ſilebimus? Et cuius rei gratia conuenimus? An dicemus nos haud poſſe magnitudinẽ geſtorũ oratione conſequi? At qui ob hoc ipſum neceſſe eſt dicere, q̃nquidẽ hæc eſt præcipua laudũ illius pars,quod factis uerba æquiparari nõ poſſint. Nam quorũ benefacta naturam etiam ſuperant mortalẽ, perſpicuũ eſt,quod horum laudes excedũt linguam humanã. Haud tñ ob id aſpernabitur officiũ noſtrum,quod pro uiribus præſtamus,ſed ſuũ imitabitur dñm. Siquidem & ille uiduę duos tm̃ obolos deijcienti in gazophylatiũ, non tantũ duorum oboloꝝ mercedem reddidit. Quur ita tandem? Quoniam non perpendebat pecuniæ modũ,ſed animi diuitias. Nam ſi pecuniæ modũ expendas,magna paupertas eſt:ſin uoluntatem explices,ineffabilem uidebis excelſi animi mercedẽ. Proinde quamuis noſtræ facultates exiguæ ſint minimiq; pretij,attamen quę poſſumus offerimus. Ea licet non reſpondeãt magnitudini meritoꝝ animæ præclari iuſtiq; Philogonij,

tamen hoc ipſum celſitudinis illius maximũ fuerit argumẽtũ, quod nec
puſilla repellat,ſed idẽ faciat quod ſolent diuites. Siquidem illi quũ acce
perint a tenuibus exigua,q̃bus non egent,ſua uiciſsim apponunt,remune
rantes eos,q̃ quod poterãt obtulerint:Itidẽ & hic,quũ acceperit a nobis
laudem uerbis peractam,qua nequaquam eget,redonabit nobis per ipſa
facta benedictionem,qua ſemper uti poſsimus.

5

Si Philogonius pro laude ſibi impenſa redonat benedictionẽ qua ſemper uti poſsimus,conſtat apertiſsimum eſſe mendaciũ, ſanctos poſt mortem nihil poſſe, nec ſiere que circa nos fiunt.

Vnde igitͤ laudationem illius auſpicabimur? An a,magiſtratu, quẽ ſpiri
tus illi tradidit gratia? Nam mũdani magiſtratus,nequaꝗ̃ poſſunt Chri-
ſtianoꝝ demonſtrare uirtutes,quin potius frequenter habent accuſatio-
nem malitiæ.Quã ob cauſam? Qm̃ & ſolicitudines amicorũ, & circũcur
ſationes,& adulationes, aliaꝗ permulta his fœdiora , tales magiſtratus
ſolent cõciliare. Cæterũ ubi deus ſuo ſuffragio deſignarit aliquẽ, Illaꝗ ma
nus ſanctũ contigerit caput,incorruptũ ſuffragium,alienũ ab omni ſuſpi-
cione iudiciũ,indubitata fuerit delecti comprobatio,propter eius q̃ dele-
git autoritatem.Porro quod elegerit illũ deus, uel ex ipſa morũ integrita
te perſpicuũ eſt,quippe quẽ ex medio abreptũ foro ad thronũ hunc eue-
xerit:adeo caſtam & inſignẽ prius egit uitam, quũ uxorem haberet ac fi-
liam,& in forenſibus negotijs uerſaretͬ , adeò ſolem ipſum ſplẽdore uicit,
ut protinus ab illo geſto,hoc magiſtratu dignus uideretͬ,& a tribunali ad
tribunal euectus ſit. Ac tũ q̃dem hominibus patrocinabatͬ aduerſus homi-
nes q̃ ſtruebant inſidias,ijs qui aſficiebantͬ iniuria,ſuperiores reddens ijs,
qui iniuriam inferebant.Hic autem adeſt hominibus patrocinans aduer-
ſus dæmones inuadentes.

6

Cum legis Philogonium Ep̃m uxorẽ habuiſſe & filiam , ne ſtatim in hæreticorũ labaris errorem,omnes Ep̃os debere eſſe coniugatos. Nam is Orientalis Eccle fuit Ep̃s, cui ab uxore ante Ep̃atum habita Nicæna Synodus non impoſuit cõtinentiã. Secus autem eſt in eccleſia Occidentali.

Quantũ autem ſit pietatis argumentũ, quod deus illũ tanto magiſtra-
tu dignũ iudicarit,audi.Chriſtus excitatus a morte q̃d dicit Petro:poſtꝗ̃
enim illũ interrogaſſet,Petre amas me? Isꝗ́ reſpondiſſet: Tu domine ſcis
ꝙ amo te.Non dixit Chriſtus,abijce pecunias,ieiuniũ exerce ,macera te
laboribus,mortuos excita,dæmones abige,nihil uel horũ uel alioꝝ mira
culorũ recteꝗ factorum in mediũ adduxit , ſed omnibus illis prætermiſ-
ſis dicit illi,ſi diligis me,paſce oues meas . Hoc aũt dicebat non ſolum ut
nobis certiſsime declararet quãtopere ipſum diligeret Petrus : uerũ etiam
ut palam faceret quantã haberet beneuolẽtiam ergo ſuas oues, exemplũ
propoſuit Petri erga ipſum amoris,tm̃ non dicens:Qui diligit oues meas,
me diligit. Vide igitͬ quam multa propter hunc gregẽ paſſus ſit Chriſtus.
Homo factus eſt,ſerui formã aſſumpſit,conſputus eſt,alapis cęſus eſt,po
ſtremo ne mortẽ q̃dem recuſauit,& quidem ignominioſiſsimã. Quin &
ipſum ſanguinem ſuũ effudit. Itaꝗ ſi quis uoluerit illi commendatus eſſe,
curam habeat ouiũ illius,publicam quærat utilitatem, fratrũ ſuorum ſalu
ti proſpiciat. Nullum enim officiũ hoc deo charius eſt. Et ob id alicubi di
cit:Simon Simon,expetiuit te ſatanas ut cribraret & tanquam triticũ,ſed
ego rogaui pro te,ne deficiat fides tua. Quod igitͬ huius ſolicitudinis curę
que præmiũ mihi rependis? Sed quam tandẽ poſcit repenſationem? Ean-
dem curam quã nobis impendit,repoſcit. Nam & tu,inq̃t , aliq̃n conuer-
ſus confirma fratres tuos. Sic & Paulus ait:Imitatores mei eſtote ſicut &
ego Chriſti Qũo ille factus eſt Chriſti imitator? Omnibus per omnia pla
cens,non quærens ſuam ipſius utilitatẽ,ſed multoꝝ ut ſalui fierent . Rur-
ſus alio loco dicit:Etenim Chriſtus non ſibiipſi placuit,ſed multis . Neꝗ
prorſus alia res eſt, quæ perinde declaret doceatꝗ q̃s ſit fidelis & amans

7 Chriſti,quã ſi fratrũ curam agat, proq; illorum ſalute gerat ſolicitudinẽ.
Hæc omnes audiant & monachi,qui montiũ occuparunt cacumina, qui
que modis omnibus ſeipſos mũdo crucifixerũt,quo pro uiribus eccleſia-
rum præfectos adiuuent,horumq; curas leniant precibus,concordia,cha
ritate, ſcientes quod in modis omnibus opitulentur ijs qui tot periculis obij
ciuntur per gratiam dei,totq; negotiorũ curas ſuſtinent, quibuſcunq; poſ
ſunt rationibus auxilienẽ,quanquam procul habitantes, & uictus fors ip-
ſis periſſet,& tota in ſcopulũ impegiſſet ſapientia. Verum hoc eſſe maxi-
mum amicitiæ erga xp̃m argumentum, declaratur & hinc.

Verorum Monachorum propoſitum eſt, modis omnibus ſeipſos mũdo crucifigere.

Videamus autem quõ munus hoc epiſcopi adminiſtrarit. Quin potius
non eſt opus hic pluribus uerbis aut uoce noſtra,quũ ueſter fauor ueſtrũ-
que ſtudium hoc ultro declaret. Quemadmodũ enim aliquis ingreſſus ui
neam,uitesq; contemplatus,pampinis comantes,fructu grauidas,mace-
rijs ac ſeptis undiq; munitas, haud quaq; deſiderat orationem cuiuſquã
qui demonſtret uinitoris induſtriam,& agricolæ uirtutem. Itidẽ & hic,ſi
quis ingreſſus conſpiciat uites ſpirituales ,ueſtrumq; fructũ contemplẽ
nil opus habuerit ut ex cuiuſquam oratione diſcat qualis ſit ueſter prępo
ſitus. Sicut & Paulus ſcribit alicubi:Epiſtola mea uos eſtis,quæ inſcripta
eſt,& legĩ. Fluuius arguit qualis ſit fons, & fructus indicat qualis ſit ra-
dix. Dicendũ igitur erat & tempus & initium qñ uineam hanc ſuſcepit,
Neq; enim hoc minimũ habebit momenti ad abſoluendam Encomij par
tem,ſed omnino ſatisfuerit ad declarandam hominis uirtutem. Res tum
erat multæ difficultatis,quũ nuper eſſet ſedata perſequutio, manentibus
etiamnũ grauiſsimæ tempeſtatis illius reliquijs,quumq; negotia plurimã
deſiderarent correctionẽ. His inſuper illud adiungendũ erat, quod quem-
admodum dicebam, hæreticorũ factio ſub illo nata, negotium exhibuit
illius ſapientia cuncta proſpiciente.

8 Verum ad aliam neceſſariam materiam nobis feſtinat oratio,eoq; cõ-
muni patri,beatiq; Philogonij ſectatori hęc dicenda relinquentes , ut qui
melius nobis teneat quicquid eſt antiquatum, ad aliam concionandi ra-
tionem tranſeamus. Appetit enim feſtum oĩum feſtorum maxime uenerã
dum,adorandumque:quod ſi quis appellet oĩum feſtorum metropolim,
haudquaq; aberret. Quod aũt hoc eſt? Chriſti iuxta carnẽ natiuitas. Ab
9 hoc enim illuſtratio dei,feſtum uidelicet Epiphaniorum,ac facrũ Paſcha,
Aſcenſio,& Pentecoſte,originem ac fundamentum ducunt. Niſi enim ſe
cundum carnem natus eſſet Chriſtus,nequaq; baptizatus eſſet,nam id fe
ſtum Theophaniorũ. Nequaq; fuiſſet crucifixus, Nam hoc feſtũ Paſchę.
Nequaq; miſiſſet ſpiritum ſanctum,quod eſt feſtum Pentecoſtes. Itaque
ab hoc ceu fonte quopiam, hi diuerſi amnes orti, nata ſunt nobis hęc fe-
ſta. Verum non ob hoc tñ par eſt hunc diem cæteris anteponi,ſed etiam
ob id,quod id quod in hoc natum eſt, cæteris omnibus eſt uenerabilius.
Nam quod Chriſtus homo factus mortuus eſt,quũ nullum omnino pec-
catum perpetraſſet,qd huic amplius poterat adiungi miraculo? Sed mor-
10 tale corpus aſſumpſit. Erat quidem & hoc admirandum. Cæterum quod
Deus quum eſſet,uoluerit homo fieri, tãtumq; ſeſe demittere ſuſtinuerit,
quantum ne cogitatione quidem complecti queas, hoc eſt omnium ma-
xime reuerendum, ſtuporiſq; plenum. Quod quidem & Paulus admirãs
dicebat,ſine cõtrouerſia magnum pietatis myſterium. Quod magnum?

Feſtũ natiuitatis domini maxime uenerandum & adorandum, ac omnium feſtorum metropolis.

Vide hic per ordinem feſta celeberrima Chriſtianorum.
Epiphania
Paſcha
Aſcenſio Domini
Pentecoſtes
Quæ dicit eſſe feſta audientibus nota.

Tu qui dicis dies æquales eſſe,et aliũ alio nõ eſſe celebriorẽ, nõ uides qđ dĩe Nata

Deus declaratus in carne. Ac rurſum alibi: Non enim angelos apprehen-
dit Deus, ſemen Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus
aſſimilari. Propter hoc potiſsimũ amplector diligoq; diem hunc, & amo
rem eius in medium propono, ut uos huius amatorij pharmaci participes
reddam. Eoq; rogo uos omnes obſecroq;, ut ſummo ſtudio ſummaq; cũ
alacritate uelitis adeſſe, ſed prius ſuam quiſque domum repurget, ut ui-
deamus dominum noſtrum in cunis iacentem ac faſcijs inuolutum, hor-
rendum ac ſtupendum ſpectaculum.

Quid enim excuſabimus, aut quam ueniam obtinebimus, ſi quũ ipſe
noſtra cauſa deſcenderit e cœlis, nos ad illum uel ex ædibus ingrauemur:
quũ alienigenæ barbariq; ex Perſide accurrant ut illum uideãt in præſepi
iacentem, tu uero ne breue quidem ſpatium emetiri ſuſtines, ut hoc fœlici
ſpectaculo perfruaris? Nam ſi cum fide acceſſerimus, procul dubio uide-
bimus illum in præſepi iacentem. Siquidem hæc mẽſa uicem explet præſe
pis. Nam & hic ponitur corpus dominicum: non quidem faſcijs inuolutũ
ſicuti tunc, ſed undiquaq; ſpiritu ſãncto conueſtitum. Qui myſterijs initia
ti ſunt, intelligunt quæ dicunt. Ac Magi quidem nihil aliud quam adora-
runt, tibi uero ſi cum pura acceſſeris conſcientia, permittemus ut ſumas,
& ſumpto domum abeas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non
qualia deferebant illi, ſed multo religioſiora. Obtulerunt illi aurum, offer
tu temperantiam ac uirtutem. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces,
quæ ſunt odoramenta ſpiritualia. Obtulerunt illi myrrham, offer tu mo-
deſtiam, et cor ſubmiſſum cum eleemoſyna. Quod ſi hiſce cum muneribꝰ
acceſſeris, multa cum fiducia particeps eris huius ſacræ menſæ. Nam hæc
ideo nunc loquor, quod ſciam certo futurum, quod in illa die complures
accedant, irruantq; ad uictimam hanc ſpiritualem. Id igitur ne faciamus
ad detrimentũ & condemnationẽ aīę nrę, ſed ad ſalutẽ: iam nũc obteſtor
obſecroq;, ut oībꝰ modis repurgatis aīs ūris, ita demũ adeatis myſteria.

Neq; mihi quiſquã dixerit, uereor, habeo conſcientiam pecccatis op-
pletam, ſarcinam circũfero grauiſsimam. Sufficit enim horũ quinq; dierũ
tp̃s, ſi ſobrius fueris, ſi attentus, ſi uigilaueris, multitudinem peccatorꝝ red
des contractiorem. Nec illud perpende quod breue tp̃s eſt, ſed illud con
ſidera quod benignus eſt dñs. Qñquidem & Niniuitæ tridui ſpatio tan-
tam iram dei a ſe depulerunt, nec obſtitit illis tp̄is anguſtia, ſed animi prõ
ptitudo amplectens dñi benignitatem, totũ peragere ualuit. Et meretrix
illa breui tp̄is momento, quũ ad Chriſtum acceſsiſſet, oīa probra diluit.
Quin & calumniantibꝰ Iudæis, quod illam admiſiſſet, tantamq; præbuiſ
ſet fiduciam, Chriſtus illis quidem ſilentium impoſuit, hanc uero malis o-
mnibus liberatã, cõprobatoq; illius ſtudio, ita domum remiſit. Quid ita
tandem? Qm̃ feruenti animo, & flagranti corde, ardẽtiq; acceſsit fide, ſan
ctoſq; illos ac ſacros attigit pedes, ſolutis capillis, fontibꝰ lachrymarum
ex oculis emiſsis, unguento profuſo. Etenim per quę deceperat homines,
per eadem parauit remedia pœnitentiæ; per quæ auocarat oculos intem
perantium, per hæc emiſit lachrymas, per capillos arte compoſitos mul
tos illexerat ad pctm̃, per eoſdem pedes abſterſit Ieſu. Vnguento multos
ineſcarat, per hoc pedes illius lauit. Proinde & tu quibus rebus prouoca-
ſti Deum, per has rurſum facito propitium: Prouocaſti illũ pecuniarũ ra-
pina, per eaſdem illũ reconcilia, quũq; & rapta reſtitueris illis quos iniu-

lis domini Chryſoſto mus cæteris diebus anteponit, eo quia q̃d in eo natum eſt, cæte ris omnibus eſt uene rabilius?

11
Potiſsimum amplector diligoq; diẽ hũc, & amorem eius in medium propono.

12
Nota pro ueritate cor poris domini in ſacra mẽto Euchariſtiæ, cõ tra hæreticos negan tes.

13
O impie hæretice qui dicis errorem magnũ eẽ eorum, qui ad Eu chariſtiæ ſacramentũ accedunt huic innixi fiduciæ quod ſint con feſsi, quod non ſint ſi bi conſcij alicuius pec cati mortalis, quod p̃-miſerint orationes ſu as. Omneſque huiuſ modi indicium ſibi manducare & bibe re. Sed eos tantum di gne ſumere, qui cre dunt & confidunt ſe gratiã ibi conſecutu ros. Hancq; ſolã fidẽ facere nos puros et di gnos. Vide uide miſer quomodo ſanctiſsi mus doctiſsimuſque hic pater, omnia hæc tua mendacia unico ſuo flatu eijciat et ex pellat, & uolentẽ di gne ſumere corpus Chriſti, ad puritatẽ conſcientiæ & uirtu tum omnium comple

mentũm hortetur, alias ne accedat obteſtatur. Quod ſi fecerit, eum in detrimentum & condemnationem animæ ſuæ communicaturum.

ria affeceras, & alia inſup addideris, dicito iuxta Zacchæũ: Reddo ſi qđ rapui, quadruplum. Prouocaſti linguæ maledicentia, multis contumelia affectis, uiciſſim lingua placato, puras emittens preces, benedicẽs maledicentib⁹, laudans uituperantes, gratias agens iniuriam inferentib⁹. Hęc nõ egent multis diebus anni ſuæ, ſed ſolo animi propoſito unico die perficiũtur. Diſcede a malo uirtutem amplectere, deſiſte a prauitate. Pollicetor te poſthac iſta nõ cõmiſſurum, & iſtud ſufficient ad excuſationem.

14

Nota quod eos quos heretici dignos cenſent, Chryſoſto. e directo indignos iudicat.

Ego teſtificor ac fideiubeo fore, ut ſi noſtrũ quiſq; qui peccatis obnoxij ſumus, recedẽs a priſtinis malis, ex aĩo uereq; promittat Deo ſe poſtea nunq̃ ad illa rediturũ, nihil aliud deus requirat ad ſatisfactionẽ ulteriorẽ. Benignus enim eſt, & quẽadmodum parturiens cupit eniti fœtum, ita & ille cupit effundere ſuam miſericordiã. Sed obſtant peccata noſtra. Diruamus igitur maceriem, atq; ex hoc iam tpe feſtum auſpicemur, hoſce dies quinq; negotijs omnibus ualere iuſsis. Valeat forũ, ualeat curia, faceſſant mundanæ curę cum pactis & contractib⁹: animam meam ſeruare cupio. Quid lucrifecerit homo, ſi totũ mundũ lucrifaciens, aĩę ſuæ iacturam faciat? Egreſſi ſunt a Perſide Magi, egredere tu e temporarijs negotijs, ad Ieſum proficiſcere, nõ eſt longũ interuallũ ſi uelimus. Non enim neceſſe eſt traijcere mare, neq; montium ſuperare cacumina, ſed domi ſedens, ſi pietatem exhibeas, multamq; cordis cõpunctionẽ, potes illũ uidere, potes totam diruere maceriem, totum ſubmouere obſtaculũ, abbreuiare uiæ longitudinẽ. Deus enim, inquit, appropinquans ego ſum, & nõ deus procul. Et dominus prope eſt omnibus inuocantib⁹ ipſum in ueritate.

15

Meretrix quæ ad pedes domini acceſſit, non fidem tantummodo ardentẽ ſecum attulit, ſed cum ea plurima ſatisfactionis opera, charitatemque eximiam.

16

O qui dicis ſatisfactionem nullã requiri pro peccatis, & opera noſtra ad dei miſericordiam obtinendã nõ ualere, xp̃m ſatisfeciſſe ꝑ nobis abunde, atq; ob id ſatisfactiões noſtras inanes & ſuperfluas eſſe. Quam mendax eſſe conuinceris ex hoc loco, cum deus ipſe maxime gratas habeat noſtrorum operum ſatisfactiones, et per ipſas ꝓpitius reddatur. Reſipiſce miſer homo. An de induſtria adhuc oculos opis, ut in tenebris degas, neque ſurſum aſpicias ut illumineris?

Nunc autem multi Chriſtianorum in tantam uecordiam, tantumque uenere contemptum, ut cũ innumeris ſcateant malis, nullam tamen uitæ ſuæ curam habeant: ſed in diebus feſtis negligenter ac temere ad menſam hanc accedant, haud intelligentes quod cõmunionis tempus non eſt feſtum, neq; celebritas, ſed conſcientia pura, uitaque a peccatis repurgata. Quẽadmodum enim qui ſibi nullius mali conſcius eſt, hunc oportet ſingulis diebus accedere: Sic qui peccatis occupatus eſt, nec pœnitet, eũ ne in feſtis quidem accedere tutũ eſt. Neq; enim ſemel in anno accedere, liberat nos a peccatis, ſi indigne acceſſerimus, quin hoc ipſum potius auget damnationem, quod cum ſemel tm̃ accedamus, ne tum quidem pure accedimus. Quapropter adhortor uos oẽs ne negligenter, ueluti feſto die cogente ad diuina myſteria accedatis, ſed ſi qñ parabitis huius ſacræ hoſtiæ fieri participes, multis ante diebus repurgetis uoſipſos per pœnitentiam, precationem & eleemoſynam. Deniq; per hoc ut uacetis ſpiritualibus, nec denuo conuertamini canis in morem ad proprium uomitum.

An non enim abſurdum tantam habere curam rerum corporalium, ut appetente feſto multis ante diebus ueſtem, e ſcrinijs depromptam diligẽter appares, emas calceamenta, menſa largior ſplendidiorq; pareẽ, deniq; uariam undiquaq; rerũ copiã excogites, omnibuſq; modis temetipſum ornes, nitidumq; reddas: aĩę uero neglectæ, ſordentis, ſqualidæ, fame cõtabeſcentis nullũ habere reſpectum, quum ſola maneat impura: ac corp⁹ quidem nitidum huc adducere, animam uero nudam incultamq;? Atqui corpus quidem uidet conſeruus, neq; quicquã eſt detrimẽti, quõcunque fuerit habitum: illam autem uidet dñs, qui grauiſsime punit negligentiã. An neſcitis quod hæc menſa plena eſt igni ſpirituali? Et quemadmodum

17

Quod dicit hic Chryſoſto. deum poſt ꝑmiſ

fontes aquæ uim exundant:ita hæc flammam quandam habet arcanam. Ne igitur acceſſeris ſtipulam adferens,non ligna,non fœnum, ne augeas incendium,exuratq; animam ad cõmunionẽ accedentẽ:ſed accede ferens lapides pretioſos,aurũ,argentũ,quo puriorẽ reddas materiam, multoq; cum lucro diſcedas. Si quid mali eſt, abigas ab aío. Habet quis inimicũ, grauiter læſus,ſoluat ſimultatẽ,coerceat animũ exardeſcentẽ, intumeſcentemq;,ne quis ſit tumultus aut perturbatio. Regem enim excepturus es p cõmunionem:quum autem rex ingreditur animam, oportet magnam eẽ tranquillitatem, multũq; ſilentium, profundam cogitationum quietem. Sed atrociter læſus es,nec potes iram remittere. Quid igit? An igitur te ipſum magis etiam & grauius lædes? Neq; enim tantis malis te afficiet inimicus,quæcunque fecerit,quibus teipſum afficis, ſi non illi reconcilieris, ſed dei leges conculcaris. Ille te contumelia affecit, dic mihi num tu ideo Deum afficies contumelia? Etenim non recipere in gratiam eum qui moleſtiam attulit,non tam eſt illum ulciſci, quam Deum afficere contumelia legis huius autorem, præcipientis ut inimicis reconciliemur priuſquã accedamus ad altare. Proinde ne reſpicias ad conſeruum, neque ad magnitudinem iniuriarum,quas intulit ille,ſed ad Deum, illiuſque timore in animum demiſſo, illud expende, quod quo maiorem uim admoueris animo tuo,poſt innumera mala cogens illum redire in gratiam cum eo qui moleſtiam intulit,tanto maius præmium feres a Deo, qui hæc præcepit. Et quemadmodum hic Deum excipis multo cum honore, ſic & ipſe te illic multa cum gloria excipiet,reddetq; tibi mille culpam iſtius obedientiæ mercedem:quam nobis omnibus aſſequi contingat, gratia & benignitate domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

ſionem abſtinentiæ a peccatis ulteriorem ſatisfactionem nõ requiſiturum, ne ſibi ipſi ſit contrarius, intellige quando nulla ſatisfaciendi adeſt opportunitas. Exempli gratia,cum fur non habet unde reſtituat quod ſurripuerit,aut mors repẽtina ingruerit ut ita latrone in Cruce. Alias ſatisfactio ſemp eſt neceſſaria, ut pauloãte uidiſti. Vel intellige de remiſſiõe quo ad culpã, ad quã impetrandã deus non requirit ul terrorem ſatisfactionem, non autem quo ad pœnam. Vel de tali promiſſione abſtinen.a peccatis loquitur, quæ coniuncta eſt cum ardenti charitate peccatorum multitudinẽ operiente ut in Magdalena.

18 *Et hic habes quæ ſit digna præparatio ad ſumendum corpus Chriſti,contra hæreticos noſtros.*

Qui nullius peccati ſibi conſcius eſt, Doctor ſanctus dicit eum eſſe dignum qui ſingulis diebus accedat. At pſeudo noſtri apoſtoli dicunt hunc eſſe indignum. Vide cui potius ſit credendum.

19 *Ecce hæretice quæ ſit digna præparatio ad corpus Chriſti,pœnitentia,Orationes,& eleemoſynæ, & non tantum nuda tua illa fides.*

20 *Merito hæc menſa plena eſt igne ſpirituali non ſolum quia gratiam ſpirituſſancti digne accedentibus elargitur, ſed maxime quia deum noſtrum præſentem habet quid ignis conſumens eſt.*

21 *Quomodo accedere debeas ad menſam dominici corporis,& uide ſi non penitus cum hæreticis pugnãtia doceat.*

22 *Regem excepturus es per communionem,ergo uerum Chriſti corpus & non ſignum.*

23 *Hic deum excipis,igitur uerum Chriſti corpus. Habes præmium & mercedem reddi a deo pro bene geſtis.*

VITA MACARII, ISIDORI, ALIIQVE MACARIJ,Heraclidis aliorumq; beati Antonij diſcipulorum,ac Moyſi eremitæ ordinati in Epiſcopum,necnon Didymi Alexandrini per Ruffinum presbyterum Aquileienſem ſcripta. 70

Habetur li. 11. Hiſtoriæ Eccleſi. cap. 11.

POſt Iouinianum Valentinianus imperiũ ſuſcepit, qui pro fide noſtra a Iuliano militia fuerat expulſus. Sed cõpleuit in illo dominus quod promiſit,plus etiã quã centupla in præſenti ſeculo reſtituens ei. Nam quia militiã pro Chriſto reliquerat,recepit imperiũ. Is in conſortium regni aſſumpſit fra

trem Valentem,& ſibi quidem occiduas partes delegit,illi autē Orientā
les reliquit:Sed Valens fauēdo hæreticis, abijt in uiam patrū ſuorū. Nam
& epiſcopos egit in exiliū, & pſbyteros,ac diaconos,& monachos(Ta
tiano Alexandriæ præſidente)uſq; ad tormenta deduxit,& ignibus tradi
dit. Multaq; nephanda & crudelia in eccleſiam dei molitus eſt: ſed hæc
omnia poſt Athanaſij obitū. Nam illo ſuperſtite, uelut diuina quadā uir
tute prohibitus, cum debaccharetur in cæteros, in illum nihil auſus eſt
triſte committere.

Igitur ea tempeſtate cū quadrageſimo & ſexto anno ſacerdotij ſui A-
thanaſius,poſt multos agones multasq; patientiæ coronas quieuiſſet in
pace, ſciſcitatus de ſucceſſore, Petrū tribulationū ſuarum participem &
ſocium delegit. Sed Lucius Arianæ partis eṗs,continuo tanquam ad ouē
aduolat lupus. Et Petrus quidem nauē protinus conſcendens,ad Vrbem
Romam profugit, Lucius uero tāquam materia ſibi crudelitatis oblatā,
ſæuior erga cæteros efficiebat̃. Et ita ibat in ſanguinē,ut ne ſpeciem qdem
aliquam religionis ſeruare uideret̃. Cuius primo ingreſſu tanta & tam tur
pia in uirgines & continentes eccleſiæ geſta ſunt,quæ nec in perſecutioni-
bus gentiliū memorantur. Inde poſt fugas ciuiū & exilia, poſt cædes &
tormenta,flammasq; qbus innumeros confecerat,ad monaſteria furoris
ſui arma conuertit. Vaſtat eremū,& bella quieſcentibus indicit. Tria mi
lia ſimul(aut eo amplius)uiros,per totā eremum ſecreta & ſolitaria habi
tatione diſperſos,oppugnare pariter aggredit̃. Mittit armatam equitum
ac peditum manum, Tribunos, Præpoſitos & bellorū duces, tanquam
aduerſum Barbaros pugnaturus elegit. Qui cum ueniſſent,nouā belli ſpe
ciem uident, hoſtes ſuos gladijs obiectare ceruices, & nihil aliud dicere,
niſi: Amice ad quid uenisti?

Per idem tp̄s patres monachorum uitæ & antiquitatis merito, Maca-
rius,& Iſidorus,aliusq; Macarius,atq; Heraclides,& Pambus, Antonij
diſcipuli per Ægyptū,& maxime in Nitriæ deſerti partibus habebantur
uiri,qui conſortiū uitæ & actuum,non cum cæteris mortalibus,ſed cū ſu-
pernis angelis habere credebant̃. Quæ præſens uidi loquor,& eorū geſta
refero,quorū in paſsionibus ſocius eſſe promerui. Hi ducebant exercitū
domini,non mortalibus telis,ſed fide religionis armatū,exercitū morien
do uincentem, et qui ſanguinis ſui profuſione uictor Chriſtum ſequeretur
ad cœlū. Quiq; dum in tabernaculis poſiti, & orantes expectarent inter-
fectores ſuos,delatus eſt ad eos homo olim membris omnibus,& præci-
pue pedibus,aridus. Sed cū ab eis in nomine domini oleo fuiſſet punctus,
ſtatim confirmatæ ſunt plantę eius. Et dicentibus eis,in nomine Ieſu Chri
ſti,quem Lucius perſequit̃,ſurge,et ſta in pedibus tuis, & redi in domum
tuam: & continuo exurgens & exiliens, benedicebat deum, oſtendens
quia uere erat in eis deus.

Ante aliquantulū uero temporis cæcus quidam rogabat deduci ſe ad
cellulam Macarij,quæ erat in deſerto, itinere triū dierum. Quo poſteaq;
cæcus multo ductantium labore puenit, Macariū non reperit domi. Con
triſtatus ualde,nullatenus mitigare mœſticiā poterat,ſanitatis ſolatio ca-
rens. Tum uero feruore fidei concaleſcens: Deprecor,inquit ad eos q de-
duxerant,applicate me ad illam partem parietis, ubi cubare ſenior ſolet.
Et cū fuiſſet admotus,parum luti aridi unde paries oblitus uidebat̃, aſſu-

mens,palmæ ſuæ ſuperpoſuit.Rogat etiam ut aquam de puteo,ex quo bibere ſolebat,haurirent.Qua reſoluens glebulã,eodemq́; luto oculos ſuos ſuperungens,& lauans de aqua quæ hauſta fuerat, repẽte recepit uiſum, ita ut nullo indigens adminiculo rediret ad ſua. Sed ne ſecundũ leproſos illos ageret, quos a ſe curatos in Euangelijs ingratos dominus notat, cũ omni domo ſua regreſſus,& deo grãs referens,rẽ ut geſta fuerat ĩdicauit.

Idem ipſe Macarius leenæ ſpeluncam habuit cellulæ ſuę uicinã. Et quadam die catulos ſuos cæcos ad eũ belua producit,& ante pedes eius ponit. At ille cum intellexiſſet pro cæcitate catulorum beſtiam ſupplicare, rogauit dñm,ut eis redderet uiſum. Quo recepto matrem ſequentes redeũt ad ſpeluncam. Et paulo poſt ipſa cũ catulis ſuis regrediens, pelles ouium lanatas plurimas,uelut munus pro ſuſcepta gratia ad ſenem defert, morſu oris enectas,ante fores eius depoſitis abſcedit. Verum ſi ſingulorũ mirabilium geſta proſequi uelimus,excludimur a propoſita breuitate,maxime cũ narrationem proprij operis mereantur.

Sed in his omnibus Lucius non erubuit,nec aliquid reuerentiæ uirtutũ mirabilibus detulit:quinimo iubet patres ipſos ablatos a grege ſuo,imo clam raptos,in inſulam quandã Ægypti paludiũ deportari, in qua compererat neminẽ prorſus eſſe Chriſtianũ,quo per hoc uel abſq; ſolatijs,uel abſq; conſuetis actibus uiuerẽt. Senes igitur cũ duobus ſolis pediſſequis noctu ad inſulã deducunt, in qua erat templũ quoddã ſumma ueneratione a loci in colis obſeruatũ. Cumq; primũ nauicula ſenũ orã ſoli illius contigiſſet,ecce ſubito ſacerdotis templi illius uirgo filia correpta ſpiritu,cũ ingenti uociferatione & clamoribus uſq; ad cœlũ datis,agi per medios populos cœpit,& crebros ducẽs rotatus, ſtridens huc atq; illuc rabida ora uibrare. Cumq; ad ſpectaculũ tam ingentis monſtri, maxime quod eſſet ſacerdotis filia(qui in honore præcipuo apud illos erat) populi conueniſſent,per auras eã raptã ſequentes,perueniũt uſq; ad nauiculã ſenũ. Ibi uero proiecta eorũ pedibus & proſtrata,clamare cœpit: Quid ueniſtis huc, o,ſerui dei ſummi,antiqs nos & ueternoſis euoluere domicilijs; In hoc loco depulſi undiq; latebamus:qũo uos nequaquã latere potuimus?Cedimus antiqs ſedibus:populos ueſtros terraſq; recipite. Cũ hęc diceret,in crepitus ab eis erroris ſpiritus, effugat. Et puella ſana una cũ parentibus ſuis iacebat ad pedes noſtri temporis apoſtolorum. Qui talibus exordijs prædicantes eis fidẽ dñi noſtri Ieſu Chriſti,in tantã conuerſionem repente eos perduxerũt,ut ſtatim manibus ſuis antiquiſsimũ templũ,et in ſumma ueneratione habitũ,deſtruerenr, & eccleſiam confeſtim ædificarent. Nec ad deliberandũ ſpacio temporis eguerunt,quibus fidẽ rerũ fecerant, non uerba,ſed uirtus. Sed hoc cũ fuiſſet Alexandriæ nunciatũ, ueritus Lucius,ne forte etiam ſuorum in eũ odia iuſta conſurgerent,qui aperte iã bellũ non hominibus,ſed deo indiceret,occulte eos reuocari, & in eremum remitti iubet. Dum hæc in Ægypto geruntur, ne alijs quidem locis perſecutionis flamma ceſſabat. I

Edeſſa nanq; Meſopotamiæ urbs fideliũ populorum eſt, Thomæ Apoſtoli reliquijs decorata. Vbi cũ per ſe imperator populos uidiſſet eccleſijs eiectos in cãpo habere conuenticulũ,tanta dicit iracũdia accenſus, ut præfectũ ſuum pugno percureret, cur non fuiſſent inde quoq;(ſicut iuſſerat) deturbati. At ille licet eſſet Paganus, & iniurijs ab imperatore affe-

Thomæ Apoſtoli reliquijs decorata. Sunt itaque Vrbium ornamenta,ſanctorum reliquiæ. Quid dicis hæretice?

ctus,tn̄ conſideratione humanitatis altera die ad uaſtandū populū pro-
ceſſurus,facit hoc ipſum ciuibus per occulta indicia clareſcere, quo ſcili-
cet cauere ſibi poſſent,ne inuenirent̃ in loco. Mane proceſſurus,terrorem
ſolito maiorē per officium mouet, agitq; omnia quo quā minimi,uel ſi fie
ri poſſet, nulli periclitarent̃. Videt tamen frequentiorem ſolito populum
tendere ad locum, currere præcipites & feſtinare, tanquam uererentur,
ne quid deeſſent ad mortem.

Interea uidet quandā mulierculam ita feſtinā & properam domo ſua
prorumpere,ut nec clauderet oſtiū,nec operire ſe,ut mulierū habitum de
cet,diligentius potuiſſet,infantē quoq; paruulū ſecum trahentem,curſuq;
rapido,irrupto etiā officij agmine, feſtinantē. Tum ille ultra non ferens:
Apprehendite,inquit,mulierē, & huc deducite. Cumq; fuiſſet adducta:
Quo,inquit,mulier infœlix properas tam feſtina? Ad campū,ait,quo ca-
tholicorū populus conuenit. Et non,inq̃t,audiſti, quia Præfectus illuc per
git,ut omnes interficiat quos inuenerit? Audiui, inquit, & ideo feſtino ut
ibi inueniar. Et quo,inquit,paruulū iſtū trahis? Vt & ipſe,ait,martyrium
conſequi mereat̃. Quæ cū audiſſet uir moderatiſsimus,redire officiū, &
cōuerti uehiculū ad palatiū iubet. Et ingreſſus ait,Imperator, ſubire mor
tem ſi iubeas paratus ſum Opus uero quod pręcipis,implere nō poſſum.
Cumq; edocuiſſet cūcta de muliere,repreſsit imperatoris inſaniam.

Per idē tempus eccleſia uelut perſecutionis igne conflante, purior auri
metallo refulgebat. Non enim in uerbis uniuſcuiuſq; fides,ſed in exilijs et
carcerib⁹ probabat̃: quia non honori erat catholicū eſſe, ſed pœnæ: præci
pue apud Alexandriā, ubi ne ſepeliendis quidē corporibus mortuorū li-
bera facultas fidelib⁹ erat. Quæ dū Lucius omni arrogantia & ſæuitia ge
reret, Mauuia Sarracenorū gentis regina, uehemēti bello Palæſtini & A-
rabici limitis oppidu atq; urbes quatere, uicinaſq; ſimul uaſtare prouin-
cias cępit. Cumq; frequentibus bellis Romanū attriuiſſet exercitū,et plu
rimis perēptis,reliquos uertiſſet in fugā,orata pacē,non aliter ſe amplexurā
promittit,niſi Moyſes quidā nomine,monachus,genti ſuæ ordinaret̃ epı̄s.

Qui in eremo partib⁹ ſuis propinqua uitā ſolitariam ducens,meritis &
uirtutibus ac ſignis q̃ faciebat Deus ꝑ illū, magnifice innotuerat. Petitio
eius principi indicata Romano, ſine ulla dilatione iubet̃ impleri a ducib⁹
nr̄is,qui ibi infeliciter pugnauerāt. Captus Moyſes ad ſacerdotiū ſuſcipiē
dum Alexandriam ex more deducit̃, Adeſt Lucius,cui ordinandi terebat̃
officiū. Quo uiſo, Moyſes p̄ſentibus ducibus qui perurgebant, & popu-
lis,ait: Ego quidē me non eſſe dignū tanto ſacerdotio iudico: Verūtamen
ſi aliqua in me,licet indigno,diuina diſpenſatio putat̃ explenda, Deū no-
ſtrum cœli ac terræ dn̄m teſtor,qđ Lucius ſanctorū ſanguine pollutas et
cruentas ſuper me nō inijciet manus. Cūq; Lucius tam graui nota inuſtū
ſe uideret in oculis plurimorū: Quare,inquit, ò Moyſes tam facile condē-
nas eū,cuius fidem ignoras? Aut ſi tibi aliquis de me aliter indicauit, audi
fidem meam, & tibi ipſe magis quā alijs crede. Tunc ille: Deſine, inquit, ò
Luci doloſis tuis me quoq; imaginib⁹ adgredi. Bene mihi nota eſt fides
tua,quā proteſtant̃ ſerui Dei per metalla damnati,epı̄ in exiliū truſi, preſ-
byteri,diaconi extra Chriſtiani nōis habitacula relegati, beſtijs alij, alij
etiam ignib⁹ traditi. Nunquid poteſt uerior eſſe fides q̃ auribus capit̃,quā
quæ oculis peruidet̃? Apud me certū eſt,quod qui Chriſto recte credunt,

iſta non faciunt. Et ita maiore dedecore deformatus (qm̄ perurgebat neceſsitas reipublicæ conſulendi) cōpulſus eſt adquieſcere, ut ab ep̄is quos in exilium truſerat, ſacerdotium ſumeret. Quo ſuſcepto, & gentis ferociſsimæ pacem tenuit, & fidei catholicæ cuſtodiuit intemerata conſortia.

Verum cum apud Alexādriam populos & urbē nebuloſi doctoris terra perfidiæ caligo ſuffunderet, uelut lampadē quandam diuina luce fulgētem Didymū dn̄s accendit. De cuius uita atq; inſtitutis (qm̄ ad eccleſiæ gloriam dei munere conceſſus creditur) licet in tranſcurſu, neceſſario tn̄ cōmemoranda nobis pauca uidenť. Is nanq; in parua ætate, cū adhuc ēt prima literarū ignoraret elementa, luminibus orbatus, maiore deſiderio ſcientiæ ueri luminis inflāmatur: nec deſperationē cupita adipiſcendi paſſus eſt, cū audiſſet ſcriptū in euangelio: Quod apud hoīes impoſsibile eſt, poſsibile eſt apud Deum. Hac igiť diuina pollicitatione confiſus indeſinēter dn̄m deprecabať, non ut oculorū carnalium uiſum, ſed ut illuminationem cordis acciperet. Miſcebat tn̄ precibus ſtudia ac laborē, & iuges cōtinuataſq; uigilias, non ad legendū, ſed ad audiendū adhibebat, ut quod alijs uiſus, hoc illi conferret auditus. Cum uero poſt lucubrationis laborē ſomnus (ut fieri ſolet) legentibus aduenisset, Didymus ſilentiū illud nō ad quietē uel otiū datum ducens, tanq; mundū animal ruminans cibū quem cœperat, ex integro reuocabat, & ea q̄ dudum percurrentibus alijs ex librorū lectione cognouerat, memoria & animo retexebat, ut non tā audiſſe q̄ lecta fuerant, q̄ deſcripſiſſe ea mentis ſuæ paginis uidereť. Ita in breui deo docente, in tantā diuinarū humanarūq; rerum eruditionem ac ſcientiam uenit, ut ſcholæ eccleſiaſticæ doctor exiſteret, Athanaſio ep̄o, cæteriſq; ſapientibus in eccleſia uiris Dei admodū probatus: ſed & in cæteris, ſiue Dialecticæ, ſiue Geometriæ, Aſtronomiæ quoq; uel Arithmeticæ diſciplinis ita eſſet paratus, ut nullus unq; philoſophorū aliqua ex eis artib⁹ proponēs, obtinere eū uel cōcludere quiuerit, ſed ſtatim ut reſponſiones ei⁹ acciperet, magiſtrū eū etiā illius de qua ꝓpoſuiſſet, crederet diſciplinæ.

Huius aliquanti dicta uel cōmuniter diſputata, uel proponentibus reſponſa adhibitis notarijs deſcripſere: quæ etiam nunc in magna admiratione habenť. Nos aūt qui & uiuæ uocis eius ex parte aliqua fuimus auditores, & ea quæ a nonnullis dicente eo deſcripta legimus, longe maiorem gratiā, & diuinū neſcio quid, ac ſupra humanam uocē ſonans, in illis magis ſermonibus qui de ore ipſius proferebanť, agnouimus. Hūc etiam beatus Antonius, cū fidei Athanaſij teſtimonium laturus aduerſum Arianos de Thebaide Alexandriam deſcendiſſet, magnificis cōſolatus eſt uerbis: Nihil te, inquit, offendat ò Didyme, quod carnalibus oculis uideris orbatus. Deſunt enim tibi oculi illi, quos mures, & muſcæ, & lacertæ habent. Sed lætare quia habes oculos quos angeli habent, e quibus De⁹ uidetur, per quos tibi magnum ſcientiæ lumen accenditur.

Florebat igitur Aegyptus ea tempeſtate, non ſolū eruditis in Chriſtiana philoſophia uiris, uerūetiam his qui per uaſtam eremū cōmanentes, ſigna & prodigia apoſtolica, ſimplicitate uitæ, & cordis ſynceritate faciebant. Ex quibus interim quos ipſi uidimus, & quorū benedici manib⁹ meruimus, hi ſunt, Macarius de ſuperiori eremo, alius Macarius de inferiori, Iſidorus in Scyti, Pambus in cellulis, Moyſes & Beniamin in Nitria, Scyrion & Helias & Paulus in Apeliote, alius Paulus in Focis, Pœmen & Io-

ſeph in Piſpiri,qui appellabaẽ mons Antonij. Sed & alios quã plures huiuſmodi uiros in Aegypti partibus habitare,fideli comperimus auditu,ut uere cõpleret apoſtoli dictũ:Quia ubi abundauit pctm̃, ſuperabundauit et gratia. Habuit aũt per idẽ tp̃s etiam Meſopotamia uiros nobiles,ijſdẽ ſtudijs pollentes. Quorum aliquantos ipſi per nos apud Edeſſam & in Carrarum partibus uidimus,plures autem auditione didicimus.

2

Pulcherrimus locus Sycophantas noſtri tẽporis conuincit,qui diuinorum librorum intelligentiã ex p̃pria temeritate & p̃ſumptione hauriunt, non aũt ex maiorum ſcriptis & autoritate, qui intelligẽdi regulã ex Apoſtolica ſucceſsione ſuſceperunt, quemadmodum Clemens Lib.10.Recog. & Epiſtola.5. elegãter docet.

Sed neutra harũ infœcũdior Cappodocia fuit, imo aliquid lætius Gregorium nobis cũ Baſilio germinauit. Tulit igiẽ & ipſa multorũ ſanctorũ ſegetem ſatis lætam, produxit copioſam piorum uineam, oliuarũ quoq; dñi germinauit nouellam. Sed iſti præcipue uelut duo filij pinguedinis aſſiſtẽtes dextera leuaq; cãdelabro, iſtar duorũ cœli luminariũ refulgebãt.

Vnde dignum puto de his pauca ſupra repetere. Ambo nobiles, ambo Athenis eruditi,ambo collegæ, ambo de auditorio digreſsi ad profitẽdã Rhetoricam rogabanẽ. Quod opus magnifice quidẽ implebat Baſilius, Gregorius uero magnificentius contẽnebat. Quiq; cũ ſe totum dei ſeruitio mancipaſſet,tm̃ de collegæ amore p̃ſumpſit,ut ſedentẽ Baſiliũ de doctoris cathedra deponeret,ac ſecũ ad monaſteriũ manu iniecta perduceret,ibiq; per annos(ut aiunt)tredecim,omnibus Græcorũ ſeculariũ libris remotis,ſolis diuinæ ſcripturæ uoluminib⁹ operam dabant,earũq; intelligentiã,non ex propria præſumptione,ſed ex maiorum ſcriptis & autoritate ſequebanẽ:quos & ipſos ex apoſtolica ſucceſsione intelligendi regulam ſuſcepiſſe conſtabat. Quorum præcipue in prophetas cõmentarios diſcurientes,theſauros ſapientiæ & ſcientiæ reconditos in uaſis fictilibus perquirebant.

Eſt oratio.18.nũmero in ordine orationum eiuſdem.

VITA D. ATHANASII ALEXANDRINÆ VRBIS Epiſcopi per D.Gregorium Nazianzenum ſcripta. 21

1

Et noſtri hæretici uolũt quod ſint mortui, unde & uocant ſanctos mortuos,et emortuos homines, imo p excellentiam, emortuos. O inſaniam.

a Thanaſium laudans uirtutẽ ipſam laudabo. Hunc enim ſolũ nominare,uirtutem ipſam eſt laudare, qm̃ oẽm uirtutẽ in ſe cõprehendens habebat,ſeu,ut rectius dicam habet. Deo enim uiuunt oẽs,qui ſecundũ Deum uiuũt, etiam ſi hinc ſint digreſsi:queadmodum & Abraham,& Iſaac,& Iacob audit,Deus ille Deus,tanq; non Deus mortuorũ ſit, ſed uiuentiũ. Virtutẽ uero laudans Deũ ipſum laudabo, a quo hominibus peruenit uirtus, ut ad ipſum pp cognationẽ ſplẽdoris deducamur,ſeu potius reducamur. Cum enim plura exiſtant,ac maxima,q̃ non facile receſeri poſſunt, qualia ſint, & q̃ magna, quæ ex Deo habemus,& habebimus, maximũ eſt & clemẽtiſsimum,quod ad ipſum iclinamur,& domeſtici eius ſumus. Quod enim ſol eſt ſenſibus,hoc intelligentibus eſt Deus. Hic enim mundũ illuminat uiſibilẽ,ille uero inuiſibilem.Et hic quidẽ uiſum corporalẽ illuſtrat,ille uero naturas intellectuales ſplendidas reddit. Et quemadmodũ hic uidentibus,& uiſibilibus,his qdem ut uideant,illis aũt ut uideantur, uim ſubminiſtrat,ipſeq; inter uiſibilia eſt pulcherrimus;ita & Deus intelligentibus, & intellectis,his qdem intelligere,illis uero ut intelliganẽ ſuppedtat,ac ipſe inter intelligibilia eſt altiſsimus;in quo omne deſideriũ conſiſtit, & ſuper quẽ minime fertur. Nil enim ſublimius quid habet omnino deſideriũ, neq; mens ſapientiſsima,& indagatrix ſeu curioſiſsima. Hoc enim ex appetitiuis eſt nouiſsimũ, & nondũ in lucem editis totius contemplationis

requies. Cuicunq; igit contingit, ut per rationem, & contemplationẽ, materiam, & carnale hoc, ſiue nubẽ id, ſeu uelamen uocare oportet, ſegregare, ac deo coniungi, & puriſsimũ lumen aſſequi ualeat, quantũ naturæ humane poſsibile eſt, beatus ille tã ob aſcenſionem, quæ hic eſt, q̃ diuinitatem, ad quam aſpiramus. Et quã ſapientię ſtudiũ tribuit rectum, & ſuper materialem dualitatẽ per unitatem, quę in trinitate cognoſcitur aſcenſio. Quicunq; igit per copulationẽ deterior eſt effectus, ac adeo luto immerſus, ut nequaq̃ ad ueritatis radios aſpicere ualeat, nec ſuper inferna attolli, cũ ſit ex ſupernis creatus, & ad ſuperna uocatus, miſer ille mihi ob cęcitatem exiſtit, etiam ſi pręſentibus bonis abundet, & tanto plus, quanto magis deluditur à copia, ac aliud quid bonũ prę exiſtẽte bono eſſe credit, malę opinionis fructũ decerpens malum, ſiue in caligine damnanda, ſiue in igne uidendo, quem ſicut lucem non cognouit.

Et hæc paucis ſint philoſophata, tam præſentibus, q̃ antiquis. Pauci.n. qui dei ſunt, etſi oẽs illius ſint creaturæ, legiſlatoribus, ducibus, ſacerdotibus, prophetis, euangeliſtis, apoſtolis, paſtoribus, & doctoribus, ſupplemento ſpiritali, ac congregationi omni. Inter omnes aũt huic, quem nunc laudandũ ſuſcepimus. Quoſnam aũt dico? Enoch illum, Noe, Abraham, Iſaac, duodecim patriarchas, Samuel, Dauid, Solomonẽ quodamtenus, Heliam, Heliſęũ, eos qui ante captiuitatem, necnon qui poſtea fuere, prophetas. Pręterea & nouiſsima illa ordine, prima aũt ueritate, q̃ circa Chriſti fuere incarnationem, uel aſſumptionẽ, ante lumen lucernã, ante uerbũ uocem, ante mediatorem mediantẽ mediatorem, inquã, Teſtamenti noui, & antiqui. Ioannẽ præcipue, diſcipulos Chriſti, eos, qui poſt Chriſtũ populum uel purgarunt, aut per ſigna ſunt cogniti, ſeu per uerbũ manifeſtati, ſiue per ſanguinem redditi perfecti Cũ his Athanaſio eſt certamen, & ab aliquibus parũper ſuperatur, nonnullos etiam ſuperat; ſi hoc nõ nimis dictum eſt audacter: et hos quidem uerbis, alios uero operibus, quorundam manſuetudinẽ, alioq; uero Zelum, nonnulloq; pericula. Et horũ quidem plura, alioq; uero omnia eſt imitatus; ac aliud qd pulchritudinis ab alio ſumpſit; non ſecus ac ĩj, qui formas cũ excellentia depingũt; & in ſolam animã ſuam deduxit, ac unam uirtutis ſpeciem ex omnibus diligenter collegit. Eos enim qui ſermonibus præſtabant, operibus; qui uero operibus excellebant, ſermonibus uicit. Aut ſi uultis: ſermone eos, qui ſermone erant celebres; operibus aũt eos, qui operibus fulgebãt, ſuperauit. Eos uero, qui in utriſq; his mediocriter ſe habebant, in altero ſupergrediebat. Illos autẽ qui in utroq; ſummi erant, ambobus pręcurrebat. Proinde etſi magnũ uirtutis exemplũ hoc fuerit anticipantibus, nihilominus ad laudẽ noſtri ptinet boni, quod ĩs ẽt, qui poſt ipſum fuere, reliquerit exemplum.

Cæterum omnia illius recenſere facta, & admirari, longius fortaſsis foret, q̃ pręſens ſermonis fert ſeries. Ac potius ad hiſtoriam pertineret, q̃ ad laudẽ. Inter uota tñ mea eſt, ut illa aliquãdo deſcribere, ac poſteris uel inſtructionis, uel delectationis gratia tradere poſsim, quemadmodum & ille diuini Antonĩj uitã conſcripſit, uitæ monaſticę legiſlationem narrationis ſtructura contentam. Proinde pauca illius ex multis recenſebimus, & quæ nobis memoria, tanq̃ notiora ſuppeditabit, quo deſiderio ueſtro ſatiſfaciamus, & feſtiuitati debitũ ſuum perſoluamus; plurima uero tanq̃ penes ſcientes obmittemus. Sanè haud quaq̃ ſanctum, aut tutum foret,

impiorū uitas memoria honorare, eos uero, q̃ pietate excelluerūt, ſilētio ꝓterire; idq́ in ciuitate, quã uix multa ẽt uirtutis exẽpla ſaluare poſſent, q̃ in diuinis non ſecus ac in equorū curſibus, & theatro, ludere conſueuit.

Athanaſius igit̃ ſtatim in moribus diuinis, ac diſciplinis eſt nutritus, parumq́ circularibus operā dedit artibus, ne illarum penitus ignarus eſſet, ſeu neſciret, quas contemnendas eſſe cenſeret. Haudquaq̃ enim ſuſtinebat, ut animę generoſum, & magnificū uanis exercerẽt ſtudijs, ne idem ei, quod inexpertis accideret athletis, qui cū aerem ſæpius uerberant, q̃ corpora, a certamine excidunt. In teſtamento uero toto tã nouo, q̃ ueteri, tantum ſe exercebat, quantū nec alius in uno. Ditatus eſt igit̃ contemplatione, ditatusq́ uitæ ſplendore, ita ut mirabiliter utraq; connecteret, ac aurea inde fieret cathena, multis haudquaq̃ nexibilis. In uita enim contemplationem pro duce habuit; in cõtemplationẽ autem uitæ ſigillo eſt uſus. Initium enim ſapientiæ timor Dñi, tanq̃ uinculum quoddam primū; & ſapientia timorẽ ſupergrediens, ac in dilectionẽ aſcendens, quæ inde nos dei amicos, & pro ſeruis filios facit. Ita igitur educatus, et eruditus; quemadmodum & nunc oporteret illos, qui populo ſunt præfuturi, & qui magnum Chriſti corpus tractare debent; ſecundū magnum itaq; dei conſilium, & prouidentiã, quæ a longè magnarū rerum ſubminiſtrat occaſiones, magno huic gradui addicit̃, fitq́ unus ex appropinquãtibus deo, appropinquanti, ac ſtatione ſacra, necnon ordine dignus cenſetur. Cumq; per oẽm graduū tranſiret ſeriem, ut quæ interim acciderunt abſcindã, populi illi concred ta eſt præſidentia. Hoc eſt dicere orbis uniuerſi præfectura. Nec referre poſſum utrū uirtutis præmiū, aut Eccleſię fontem, ac uitã, ſacerdotiū acceperit. Oportebat enim cum illa ueritatis deficeret ſiti, ut Iſmahelis olim inſtar potu reficeretur, aut tanq̃ Helias ex torrente exſiccato terræ refrigeraretur humiditate, & parumper adhuc ſpirans reuiuificaretur, ac ſemen relinquerẽt Iſrael, ne fieremus ſicut Sodomo, & euenirent nobis talia, qualia Gomorrę, quarū prauitas eſt diuulgata, ſed longe magis perditio illarū, utpote igne, & ſulphure ſubmerſarū. Quapropter erectum eſt nobis cornu ſalutis, cum iam iaceremus, necnon lapis angularis excitatus eſt in tẽpore, qui nos tã ſibi, q̃ nobis ipſis colligaret. ſiue ignis paruam, & malã expurgans materiam, ſeu uentilabrū ruſticanū, quod diſcernit quid ſit ex dogmatis graue, uel leue, uel gladius malitiæ radices exſcindens. Repperitq; uerbū auxiliatorem ſuū, ac ſpiritus deprehendit, qui pro eo ſpiraret. Ita igit̃ & propter hæc ſuffragio populi uniuerſi non per cædes, ſeu tyrannicè, ſed ſpiritaliter, & apoſtolicè ad Marci eleuatur thronum, non minus pietatis, q̃ præſidentię ſucceſſor. Hæc enim multiphariã ab eo, illa uero confeſtim poſt illū inuenitur, quę & propriè relinquenda eſt ſucceſsio. Hoc enim concordiæ, & throni eſt eiuſdẽ, illud autem opinionis contrariæ, & throni diuerſi. Et hæc quidẽ nomen, illa uero ueritatem habet ſucceſsionis; non enim cogens, ſed coactus eſt ſucceſſor. Nec qui tranſgredit̃, ſed legitime proponitur. Neq; qui contraria ſentit, ſed q eiuſdem fidei, exiſtit. Niſi quis ita ſucceſſorem dicere uelit, ſicut ægritudinem ſanitati, & lumini tenebras, & tranquillitati tempeſtatem, & defectum mentis intellectui.

Poſtq̃ autem ita pręfectus eſſet, ita quoq; diſpoſuit principatū; non enim thronū pariter accepit, quemadmodū ij, qui tyrannidem quandam,

aut

aut hæreditatem præter opinionē ſortiuntur, ac propter ſatietatē uiolentet egit. Hæc enim degenerantiū, & adulterinorū ſunt ſacerdotum, & qui profeſsione ſunt indigni, qui nihil ad ſacerdotiū afferunt, neq; boni conſequendi gratia laborarunt. Nihilominus tñ & diſcipulos ſe, & doctores pietatis eſſe oſtentant, & priusq̃ purgentur, purgant. Heri ſacrilegi, hodie ſacerdotes: heri ſacrorū expertes, hodie in ſacris duces: ueteres in malitia, at tenues in pietate. Quod qdem opus eſt charitatis humanę, & nequaq̃ ſpiritus. Qui cū omnia per uiolentiam ſunt ſcrutati, tandem pietati etiam uim inferunt. Quorū mores haudquaq̃ gradum indicant, ſed gradus mores, cum multū ordo immutet. Qui pluribus pro peccatis proprijs, q̃ Populi indigent ſacrificijs. Et omnino in uno ex duobus delinquunt, aut qa cū uenia indigeant immoderate ueniam tribuant, tanq̃ malitia non ſit reſcindenda, ſed docenda: aut principatus aſperitate propria abſcondant crimina; quorū neutrum ille fecit: ſed operibus erat ſublimis, prudentia uero humilis, uirtute quidem immutabilis, congreſſu uero admodū facilis, manſuetus, ira uacuus, compaſsibilis, ſermone ſuauis, moribus uero ſuauior etiam, forma angelicus, magis tñ angelicus mente, increpando tranquillus, laudando doctus, ita ut neutrū ex bonis ijs immodeſtia lęderetur, ſed ut increpationē faceret paternam, laudem uero principalem; nec tenerum fractū, neq; rigidum auſterū, ſed hoc quidem manſuetudinē, illud autem ſapientiam, ambo autē philoſophiā. Sanè minimū ſermonis propter morum indigebat probitatem. ij enim ad inſtructionem erant ſufficiētes: minimum quoq; uirga propter ſermonē, minus etiam inciſione propter uirgam mediocriter uerberantem.

Sed cur uobis hominē depingo, quem Paulus depingere præoccupauit? Et hoc in ijs, quibus Pontificem magnū cœlos aſcēdentem decantat. Hucuſq; enim mihi ſermo erūpere audet, qm̄ Xp̄s eſſe nouerat, qui ſecundum Chriſtū uiuerent. Illud aūt in ijs, quæ ad Timotheū ſcribens edocet, ſermone effingens eū, qui Epiſcopæ ſit præponendus. Si enim legem, tanquā regulam, ei, qui in his laudandus eſt, adhibere uolueris, manifeſte iuſtitiam cognoſces. Adeſte igiē, ac mecū circa ſermonē laboranti panegyrim celebrate, ac multa obmittere uolenti, aliter tñ ab alio detēto, nequaq̃ tñ id quod ſuperat inuenienti, quēadmodum in corpore undiq; æquali, & pulchro. Quodcunq; enim mihi in mētē incidit, ſemp uidet pulchrius, ſibiq; uendicat ſermonē. Quapropter adeſtote ac mihi, ut bona illius enumerē, opem ferte, quicunq; illorū laudatores eſtis, ac teſtes, certamenq; inter uos certetis pulchrū, tam uiri, q̃ mulieres, adoleſcentes, & uirgines, ſenes cū iunioribus, ſacerdotes cū populo, ſolitarij, & promiſcui, qui ſimplicitatē amplexi eſtis, & uirtutē, q contēplatione excellitis, & opatione. 2

Et hic quidem laudet ieiunia, & orationes, tanq̃ in hoie corpore carente, & experti materiæ. Ille aūt in uigilijs, & pſalmodijs reſonantiā, & aſſiduitatē minime ſuperabilem, alius ſubſidium indigentiū; alius contra eminentiam deiectionē, aut circa humilitatē demiſsionē. Vos uirgines pronubum; q̃ ſub iugo eſtis moderatorē ſolitarij pennis præditū; promiſcui legiſlatorē; ſimplices ductorem; contemplatores Theologū; delicati refrenatorē; ęrumnoſi conſolatorē; ſenectus baculum; iuuentus inſtructionem; paupertas largitorē; abundantia diſpenſatorē. Videnē & mihi uiduæ præfectū talem laudare debere: necnon orphani patrē; ac inopes pauperū cu

Cum Athanaſius tātus uir ieiunat, orat, uigilat, pſalmos canit, oſtendit hæc nō eſſe res inanes, ſuperſtitioſas, & recenter inuentas, ut latrant hæretici.

ratorē;hoſpiteſq; hoſpitalem;& fratres fratrũ amatorē; īfirmi medicum; immo ſi uis ægritudinē,& medicamentũ. Sani ſanitatis cuſtodem;oēs uerò eũ,qui factus eſt oībus oīa,quò lucraret oēs,aut quãplurimos. Hæc igitur quēadmodum dicebam alij admirent,& collaudent, quibus uel minima illius admirari uacat.Cũ aũt parua dico,illũ ſibimetipſi cõparans dico,ac geſta eius cũ geſtis ipſius confero. Siqdē nequaq̃ pro dignitate gloria dignũ glorificabitis,etiam ſi ſplendidiſſime id feceritis, pp gloriã,quēadmodum audiuimus ſuperabũdantē. Qm̃ uel parua illius,alijs ad nominis ſufficiunt claritatē,nobis aũt(haud enim tolerabile eſt, ut obmiſſo ſermone ſeruiamus minoribꝰ) ad id,quod præcipuum illius erat eſt conuertendum. Dei autem opus, de quo & ſermo , ut aliquid magnificentia , & anima illius dignum proferamus.

Erat tp̃s cũ noſtra florerent,ac bene ſe haberent, qñ ſuperuacuũ illud, & garrulum, necnon Theologiæ cõmentũ , nequaq̃ introitũ in diuinum habebat ouile,ſed idē erat,quod calculis ludere,uiſum celeritate tranſpoſitionis fallentibꝰ,aut corã ſpectatoribꝰ omnipharijs , & effœminatis deſaltare concentibus. De Deo aũt quid dicere, uel audire curioſum , ſermonis uerò ſincerũ,& generoſum pietas cenſebat. Poſtq̃ uero Sexti , & Pyrones,ac linguæ oppoſita,tanq̃ morbꝰ quidam uehemēs, & mores mali in eccleſiam irruperunt,& nugæ eruditio eſſe uidebant, & ut Actorum liber de Athenienſibꝰ,inquit,nullæ rei aliæ uacamus, q̃ dicere quid,uel audire nouũ.O quis Hieremias noſtrã deploraret confuſionē,& excæcationem , qui ſolus calamitates ritè lugere ſciebat. Arius rabiē hanc inchoauit, noīe inſanus,qui & ob linguæ intemperantiam pœnas morte in locis dedit impuris. Voti,non ægritudinis opus factus,Iudæ ob ſimilem uerbi ꝑditionē ſuſtinens crepationem. Alij aũt morbũ ſuſcipientes, artem ſtruxere impietatis,ij nempe,qui ingenito diuinitatē adſcribũt; cum interim non ſolum genitum,ſed & procedentem a Deitate exterminent,nominis tantũmodo participatione trinitatē honorantes,aut hoc minus ſeruantes.

3 *Vide quam bene deſcribat originem etiã noſtrarum hæreſum, nempe malos mores, nugas, & cupiditatē noui dicendi uel audiendi.*

Verum non ita beatus ille,cũ homo eſſet Dei, & tuba ingens eccleſiæ. Sed ſciebat quod tria contrahere in numerum unum impietatis eſſet, & innouationis Sabellij,qui primus diuinitatis excogitauit contractionem. Tria uero diuidere naturis,inciſionē præternaturalem eſſe diuinitatis. Vnicum igit recte cuſtodiebat, diuinitati enim: & tria pie docebat,proprietati enim:neq; unico confundebar,neq; tribus contrahebat, ſed in terminis manebat pietatis,quo inclinationē in aliam partem, & contrarietatē effugeret immoderatam. Ac ideo primũ in ſynodo illa Nicęna, & prudentiũ numero,quos ſpiritus ſanctus in unum collegit, quantũ in ipſo erat ęgritudinem ſedauit,nondum inter ep̃os ordinatus , primus tñ ex conuenientibus ordinandus. Nihilominus tñ uirtute clarus erat,& excellebat. Deinde cum malum iam maligni turbine inualeſceret, & plurima occuparet: hinc enim mihi dramata exordium ſumunt,quibus paulominus plena eſt terra,plenum & mare: plurimũ circa ipſum bellum erat, tanq̃ generoſum ſermonis præfectũ. Siquidem potiſsimũ in reſiſtendo uerſabatur pugna, aliudq; aliunde affluebat moleſtũ. Impietas enim in malorum inuentione quàm ingenioſa exiſtit,& admodum audax conatu. Quo pacto enim hominibus parcerent?qui nec deitati parcunt.

Cæterum congreſſus unus difficillimus fuit, affero enim aliquid & ip-

ſe ad drama iſtud. Sed charum me ſolum inhibet patriæ,non quæ progenuit,ſed quã malitia elegit. Hæc enim ſacra eſt, & omnibus ob pietatẽ cognita. At illi indigni ſunt eccleſia,q̃ eos generauit; audietis aũt & in uinea ſpinas pullulare. Sed & Iudas ex diſcipulis unus, proditor erat. Sunt igit̃ qui illi,qui nomine meo appellãt cauſam dimittunt,qui ob doctrinæ amorem Alexandriæ tum degebat,ibiq; oẽm aſſecutus fuerat dexteritatẽ,pariter inter filios honeſtiſsimus,& unus exiſtens,cui ab Athanaſio concredert̃ maxima Rebellationẽ aũt,ut aiunt,moliebãt patri, & præſidenti, eratq; drama aliorum,& manus Abſalon ſicut ferebãt cũ ipſis. Proinde ſi quis ex nobis de manu nouit, propter quã ſanctus mẽdacio fuit infamatus,& mortuo uiuente,& exilio iniuſto,ſcit quæ dico. Sed & uolens illius obliuiſcor. Ita.n.habeo in dubijs,ut ad humanitatẽ inclinari cenſeã oportere,& crimina potius diſsimulare,q̃ condemnare. Malus enim cito contemnit bonum;at bonus haud facilè malũ. Quod enim ad malitiam paratum non eſt,neq; ad ſuſpicionem procliue exiſtit.

Cæterum hæc iam non ſunt uerba, ſed opera:neq; ſuſpicio incomperta,ſed fides prædicata. Monſtrũ Cappadocenſe ex ultimis diebus excitatum,genis malignũ,malignus mente,nec penitus liberum,ſed permixtũ, quemadmodũ multos eſſe ſcimus Primo igit̃ menſæ alienæ ſeruus, & placentis uendibilis,peritus omnia uentris gratia & facere,et dicere:demum rebus ſe applicuit publicis,mirumq; in modũ fidem eſt conſecutus, ita ut carnes ſuillæ,quibus milites ſuſtentant̃,illi concrederentur:inde fidem fregit,ac uentri ſeruiuit. Cumq; ſolũ corpus reſiduũ ei maneret,audẽdum ſibi eſſe cenſuit,aliamq́; ex alia permutans regionẽ,& ciuitatem,quemadmodũ ſolent fugitiui,demũ communis Eccleſiæ malo,tanq̃ plaga quędã Ægyptiaca,Alexandriã peruenit. Ibi ab oberrãdo cõſtitit, ac malitiam inchoauit. Et erat inter reliqua nullius precij dignus, non ſermonibus præditus liberalibus,non conuerſatione urbanus, non forma reuerenti cõſpicuus,ſed ſolũ fictione inani perſonatus. Prauitate uero,& rerũ confuſione omniũ ualidiſsimus. Noſtis enim,& referre ſcitis omnes, quæ contra ſanctũ innouauit. Sæpius.n.iuſti in manus tradunt̃ impiorũ, non ut ab illis puniantur,ſed ut iſti glorificent̃. Et mali quidẽ in morte indecenti, ſicut ſcriptũ eſt:nihilominus pij in tempore deridentur pręſenti, donec dei occultatur bonitas,necnon collectiones magnæ,quæ utriſq; poſtea ſunt repoſitæ,cũ & ſermo,& opera,& cogitationes iuſta dei ex pendentur ſtatera, cum ſurrexerit ad iudicandũ terram, uoluntatẽ coniungens, & opera,denudaueritq́; penes ipſum ſignanda,& ſaluanda. Hęc tibi perſuadeat Iob & patiens,& loquens,qui homo erat uerax, irreprehẽſibilis, iuſtus,pius, & reliquis,quæ de ipſo referunt̃,præditus uirtutibus. Tot aũt ab tentatore percellitur aduerſitatibus,ac ita crebris,& abundantibus,ut licet multi multoties,omni æuo aduerſitatibus fuerint conflictati,quidã etiam iuſtè afflicti,nullus tñ fuerit,qui illius ſupergreſſus ſit calamitates. Non ſolum enim ſubſtantiæ,poſſeſsionũ,bonorũ,ac numeroſorum filiorum,nec non ijs, quæ cunctis hominibus ſunt chariſsima, amiſsione ita plectitur, ut nec deplorationi propter malorũ crebritatẽ relinqueretur locus;ſed ẽt plaga nouiſsima in corpore ipſo immedicabiliter percutit̃, & ineffabiliter. Acceſsit calamitati huic conſolatio uxoris peruerſa, quę ultra corpus animam etiã affligere nitebatur. Habebat aũt & amicos præcipuos, con

ſolatores malorum,ut ipſe inquit,& nequaq; medicamentorrum admini ſtratores.Qui quidē afflictiones cernebant,ſed illarum myſterium ignorabanr.Nequaq; enim plagam uirtutis experientiā, ſed malitiæ exactionem eſſe cenſebant:nec ſolū cenſebāt, ſed nec illi grauiter exprobrare erubeſcebant;cū oportuiſſet,ſi etiā ob malitiam perpeſſus fuiſſet, ut uerborum conſolatione dolorē ſedaſſent.Et tales quidē Iob fuere res primæ,q bus eſt conflictatus.Virtutis enim certamē erat, & inuidiæ, huius quidē ut bonum,quod illi reſiſtebat,ſuperaret,illius aūt ut omnia ferens immobilis permaneret.Et huius quidem ut proſperaret malitiā eius,qui exercebatur,per punitionē rectè agentiū:illius autem ut conſeruaret bonos, etiā ſi maioribus adhuc calamitatibus eſſent oppreſsi. Quid autem ille,qui reſpondit per turbinē, & nubem?qui tardus eſt ad puniendū, & uelox ad ſubueniendū, qui ſortem iuſtorum haud penitus uirgæ dimittit peccatorum,ne iuſti diſcant malitiā. Terminat certamen, pugilemq; uictorē claro pronunciat præconio,ac plagæ detegit ſecretum. Cenſesne me,inquit, aliud tibi reſpondiſſe,q; ut demonſtreris iuſtus? Hoc uulnerum remediū, talis certaminis corona,ipſa tolerantiæ eſt retributio. Nā reliqua forſitan parua ſunt,tametſi quibuſdam uideantur magna, & paruorum gratia diſpenſata,etiam ſi in duplo plus accipit,q; ei fuerat ablatum.

Vide quantopere laudet Aegypti monaſteria, & illius monachos. Quod ſi non omnes hoc tempore tales inueniri certum eſt, num ob id totus Monachorum ordo pdendus, ut nequiter docent Nouatores noſtri? Tolle bone uir abuſum, & remaneat rectus rei uſus, & non propter abuſum uelis carere etiā recto rei uſu. Vide Baſilium in Regu. fus. diſput. Interro. 55

4 Non igitur & hic quoq; mirum,ſi Georgius plus haberet Athanaſio, ſed longè mirabilius,ſi iuſtus non tentaretur tentationibus. Neq; hoc mirum ualde,ſed ſi flāmæ pluribus eſſent cōtentæ. Sic ille è pedibus eſt ſublatus,exiliumq; pulcherrimè digeſsit. Sacris enim, & diuinis per Aegyptum monaſterijs ſeipſum offerēs, illis tradidit hominibus,qui ſe a mūdo ſepararunt,& ſolitudinem amantes deo uiuunt, magis q; cuncta alia,quę circumuertuntur corporibus. Quidā enim penitus ſolitariam,& incōmixtam agunt uitam,ſolū cum ſemetipſis,& deo loquentes, & unum hunc decorē ſcientes,quod in eremo eſſe cognoſcuntur. Alij aūt dilectionis legem cōione amāt,ſolitarij pariter,& mixti,alijs quidem hominibus mortui,necnon negocijs,quæ in medio uerſantur,rotant,ac rotātur,noſq; labilibus ludunt mutationibus,inuicem ſe decorantes,ac uirtutem aſsidua additione augentes. Cū ijs magnus ille eſt conuerſatus, tanq; omniū aliorum mediator eſſet,& conciliator,eum imitatus, qui ſanguine ſuo diſtantia redegit ad pacem:ſicq; uitam ſolitariam cū communicatiua conciliauit oſtendens,quod & ſacerdotium philoſophia exiſtit,philoſophiaq; ſacrorum indiget diſciplina:ita enim utraq; coaptauit, & in unum reduxit, tam actionem quietā,q; quietem negocioſam, ut perſuaderet uitam monaſticam morū potius conſtantia,q; corporis inſigniri ſeceſsione. Quemadmodum & Dauid magnus negocioſiſsimus erat,ille idemq; perq; ſolitudinarius. Si ſaltem illud,ſolitarius ſum ego,donec pertranſiuero, magnum eſt,& ad ſermonis demoſtrationē fide dignū. Ac ideo ij, qui inter alios uirtute præualent,illius ſententia plus ſeparantur, q; quantum alios uincunt. Et cum pauca ad ſacerdotij afferunt perfectionem, pro ijs plura ad philoſophiæ utilitatem recipiunt. Proinde lex illis erat,quicquid illi uidebatur,& rurſus quicquid non uidebatur,antiquabatur. Et Moſis tabulæ illis erant dogmata eius,ueneratioq; maior, q; ſanctis debet ab hominibus. Quin etiā cum quidam adueniſſent, qui ſanctum tanq; feram indagabant,nec inuenire poterant,licet undiq; illū quæſiuiſſent, nullius precij

dignos

dignos cenſuere miſſos,ſed collum ad enſes protendebāt, tanq̃ pro Chri 5
ſto periclitarent:ac pro illo extrema quæq; pati maximam philoſophiæ
partē eſſe cenſebant,multumq́ longis ieiunijs,ac humi dormitationibus,
necnon reliquis afflictionibus,quibus illi ſemper oblectātur, diuiniorem,
& ſublimiorem arbitrabantur.

Tu qui ſubſannas lōga ieiunia,humi dormitationes,necnō reliquas corporis afflictiones,nota quod huiuſmodi res erant antiquiſſimorum Monachorū oblectationes.

Ille igit̃ in his erat,& Salomonis dictum illud ſapiens laudabat, omni
rei ſuum eſſe tp̄s.Ac ideo parumper ſe occultabat, donec belli tempus ef
fugeret,ac pax ſe cum ipſo oſtenderet regrediēte,quod & paulò poſt ac-
cidit.At Georgius,licet ingens ſolitudo impediret, per Aegyptum diſcur
rebat,at Syriam impietatis ſpoliabat potentia,necnō ortum quantū po-
terat ſcrutabatur,ſemper quod morbidum erat ſecum ſumens, & leuiori
bus,aut timidioribus adhærens. Siquidē Imperatoriæ conciliarus eſt ſim
plicitati;ita enim leuitatē uoco,uenerans pietatem. Etenim ſi uerū dicere
oportet,Zelum iam habebat,ſed non ſecundū cognitionē. Emercabatur
autem præfectos, qui magis aurū q̃ Chriſtū amabant:abundabat enim,
cum ea,quę pauperib⁹ debebant, male expenderet:& ex illis potiſsimū
effœminatores,ac inter uiros uirilitate carentes,& generis dubij,impieta-
te tñ manifeſtos. Quibus cum ea,quæ ad mulieres pertinent, ſint concre-
dita,neſcio quo pacto Romanorū Reges,quæ uirorum ſunt illis commit
tunt.His igitur maligni ſeruus uires acquiſiuit, zizaniarum ſeminator,an
tichriſti præcurſor.Etenim eloquentia eius,qui tū inter epiſcopos prima-
rius erat,tanq̃ lingua eſt uſus,ſi alicui eloquentem uocare lubet, eum,qui
non tā impietatis eſt doctor,q̃ inimicus,& contentioſus. Nam nomē lu-
bens ſuppreſſerim.Ipſe aūt manus loco multitudini erat,ueritatēq; inuer-
tebat auro,qđ per pietatē collectū, mali impietatis faciūt inſtrumētum.

Vt igit̃ potentia illa penitus adimpleret̃,primo quidē in ſanctę,& egre-
giæ uirginis Theclæ Seleucia,poſtea etiā in urbe hac magna,ſynodus eſt
congregata.Vnde effectū eſt,ut cū urbes illæ hucuſq; inter pulcherrimas
fuiſſent cognitæ, hanc ob cauſam inter ignominioſiſſimas habeant̃. Siue
turris confuſionis, q̄ pulchra linguas diuiſit, quēadmodū & oportebat,
nā mali gratia erat cōcordia:ſiue Caiphę conſeſſus, in quo dāmnatus eſt
Chriſtus;ſiue aliud quid tale conuentus ille eſt appellandus,qui oīa euer
tit,& confudit.Nam piū dogma,& antiquū, ac trinitatis patrociniū diſ-
ſoluit,iaciendo uallum, & machinationibus concutiendo conſubſtantia-
lē.Impietati aūt fores reſerauit,per ſcriptorū mediū, ſub prætextu quidē
uenerationis ſcripturæ,& uſu nominū electorū, uerè aūt Arianiſmū intro
ducens ſine ſcriptis.Nam ſimile illud ſecundum ſcripturas, ſimpliciorib⁹
illecebræ erant,impietatis contegentes hamum, aut imago ad oēs reſpi-
ciens præſentes, non ſecus ac Cothurnus ille pedibus congruens ambo-
bus,ſiue uniuſcuiuſq; auræ uentilabrū. Poteſtatē capiens a prauitate nup
ſcripta,& contra ueritatē machinatione.Sapientes enim facti ſunt ad ma
lefaciendum,& bonū facere ignorauerunt. Hinc ſubdola hæreticorū dā-
natio,quos ſermone quidē declarabant,quo conatus eorum uériſimilis eſ
ſe uideretur:opere uero ad ulteriora perducebant, impietatē nequaq̃ mo-
derate,ſed ſyngrapham inceſſanter criminantes. Hinc iudices ſacrorum
prophani,& mixtura noua,facies publica, & myſtica problemata, nec-
non iniqua uitæ ſcrutatio,ac ſycophantæ mercede conducti,iudiciaq; ob
uerba etiā prolata.Vnde quidā iniuſtè a thronis ſunt extruſi,alij uero co=

loco introducti, & impietatis chirographa, tanquam aliud quid neceſſarium exacta, ac atramentũ in promptu, & ſycophantes iuxta. Talia plurimi e nobis alias etiam inuicti pertulere, nõ quod intellectu caderent, ſed ſcriptis ſeducerentur, & malis per utraque in unum peruenirent, fumique, ſi non ignis participes fierent.

Ob quæ ſæpius ſum collachrymatus, cũ confuſionẽ cernerẽ, tum uigentẽ, & recti uerbi perſecutionẽ a uerbi præſidibus nunc exurgentẽ. Præſenti enim tpe paſtores facti ſunt inſipientes, ſecundũ quod ſcriptum eſt: Et paſtores multi deuaſtarunt uineam meam: conſuderunt partẽ deſiderabilẽ; Eccleſiam Dei dico, multo ſudore, & labore tam ante, quam poſt Xpm congregatam, ſed & magnis Dei pro nobis paſsionib9 ipſis roboratã: exceptis admodũ paucis, qui pp paruitatẽ fuere deſpecti, uel p uirtutẽ reſiſtere auſi: quos oportebat ut pro ſemine, et radice relinquerentur Iſrael, quo iterum refloreſceret, & ſpiritus uiuificaret affluentia. Oẽs ſe tempori adaptarunt tm̃ inter ſe contendentes, ut quidã antea, quidam uero poſtea paterent, & ut nonnulli propugnatores, ac præſides fierent impietatis, alij autẽ in ſecundo conſtituerent ordine, uel timore perculſi, aut proprij commodi gratia ſeruientes, ſeu adulatione ineſcati, ſiue ignorantia decepti, qđ erat modeſtiſsimũ, ſi ſaltẽ hoc ad excuſationẽ ſatis eſt illis, quib9 populi concredita eſt cura. Quẽadmodũ enim leonum, & animalium reliquorũ motus non ſunt idẽ, neque uirorum, & mulierũ, ſeniorũ & iuniorũ; ſed non parum inter genera intereſt, ac ætates, ita euenit & inter ſubditos, & imperantes. Fortaſsis enim popularibus, qui talib9 obnoxij ſunt paſsionib9 ignoſcimus, illis enim ſæpius ſaluti eſt quod ſint inexperti. Doctori autẽ, qui aliorũ ignorantias emendat, qũo hoc concedemus? ſi ſaltẽ non eſt falſo noĩe præditus. Qũo enim non abſurdum eſt, Romanorum legẽ nemini ignotam eſſe debere, etiamſi admodum ruſticanus ſit, & imperitus, Nec legem ſubuenire ijs qui per ignorantiam delinquunt, ſalutis aũt ductoribus ſalutis ignota eſſe principia, etiamſi cõtingat in alijs eos ſimpliciores eſſe, & intellectu non adeo profundo? Sed eſto, detur uenia ijs, qui p ignorantiam ſequuntur; quid dices de alijs, qui induſtriam ſibi uendicant? ob quas, inquam, cauſas præſtantiores accuſant, & pietatis ſcenam & plurimũ ludunt, tanquam apparuerit quid, quod ſit reprehendendum, & exorbitant. Quin & ſcripturam audio dicentem, ſemel commotum eſſe cœlum, & terrã, tanquam paſsi ſint hoc & antea: q ut arbitror, ita inſignes rerũ oſtendit innouationes, & nouiſſimum terræmotum, ſi Paulo credimus dicenti, nil aliud fore, quã ſecũdam Chriſti præſentiam, & uniuerſi huius tranſmutationem, & tranſpoſitionem in immobile, & tranquillum. At temporis præſentis motum hunc nullo priorum arbitror eſſe minorem, per quẽ quidem a nobis mouetur quantum eſt philoſophicum, & Deo acceptũ, & priusque tempus ſit eorum, qui in cœleſtibus agunt. Qui cum in reliquis ſint pacifici, ac modeſti, hoc nequaquam ęque ferent, ut deus propter quietẽ prodatur, ſed & hic admodũ bellicoſi ſunt, et inexpugnabiles. Talis enim eſt zeli feruor, ac citius minus decenter contra mouerent, quam id, quod decens eſt, deſtituerent. Sed & populi pars non minima una abrumpitur, alitum inſtar, ſturnatim ſe aggregans, ac ne nunc quidem deſinit aſsiſtere.

Et hæc ſunt, quæ Athanaſius egit, quandiu Eccleſiam, tanquam columna, ſuſtentauit, & quæ poſteaquam improborum calumnijs ceſsit. Quemadmo-

dum enim ij,qui præſidium aliquod forte capere intendunt, cum cernunt id aditu,& captu difficile eſſe,ad artem ſe conuertunt.Et quid inde? Pecuniјs,aut dolo præfectũ ſubtrahunt præſidij,ac ita iã præſidiũ ſine ullo occupant labore.Aut ſi mauis:Quemadmodũ ij,qui Sampſoni inſidiabant, comam prius,in qua habebat fortitudinẽ,detendebant,inde iudicẽ manibus capiebant,poſtea illi,quantũ uolebant,illudebãt,priuſq; uiri fortitudo reſiſtere poſſet:ita & contra nos alienigenæ potentiam noſtram é pedibus ſuſtulerunt,ac gloriam Eccleſiæ abraſerunt,'& ſic demum in impietatis & rebus,& doctrinis delitioſe egerunt.

Interea deo inuiſi paſtoris fautor, & protector,uitam cũ morte mutauit,malum caput Regno non malo imponens, quod & inutile,ut ferũt,in nouiſsima ſpiritus exhalatione cognouit.Nã unuſquiſq; aptus rerum ſuarum iudex exiſtit,propter iudiciũ,quod illic eſt.Tria igitur mala, & quæ regno eius indigna eſſent ſibi accidiſſe dixit,& generi cædẽ, & apoſtatæ liberationẽ,& fidei innouationem; ac cũ uoce hac diſceſsit.Rurſus igitur ueritatis ſermo poteſtatẽ accepit,ac qui ui oppreſsi fuerant, loquendi libertatem receperunt,cũ zelus acueret iram.Quod quidẽ Alexãdrino accidit populo,admodũ contra uiolentos concitato. Nam cũ nequaquã ui ri tolerare poſſent immodeſtiã,noua morte,improbitatem, nouaq; iniuria mortẽ infamarunt.Scitis camelũ illum,& nouum onus,ſublimitatemque nouã,ac circuitũ primum,&,ut arbitror, ſolũ:quæ cuncta præſentibus quoq; uiolatoribus minantur. Poſtq; autem iniuſtitię tempeſtas uiolenta,pietatis interfector,maligni præcurſor,tales pœnas dedit,quas nec ego laudare poſſum:ſiquidẽ non quæ illum pati,ſed quę nos facere decuiſſet conſiderare oportet:dedit tamen.

Cum ira populi uniuerſi,ac impetus in illũ graſſaretur,regreſſus eſt athleta ex peregrinatione pulchra.Ita enim fugã illius propter trinitatem,& cum trinitate uoco.Adeò autẽ beniuole exceptus eſt ab urbanis,& quaſi ab Ægypto uniuerſa,ut undiq; & ad omnem concurreretur locũ altiorẽ, quo nonnulli Athanaſij uoce ſolũ,alij autem forma ſatiarent.Quidam autem,quemadmodũ & de Apoſtolis audimus,ut umbra ſolũ,et noua corporis ſanctificarentur forma:ita ut licet multis multoties a multis omni iã tempore facti ſint honores,& occurſus, non tm̃ principibus publice, & ſacerdotibus,ſed & priuatis illuſtrioribus,nulli tamen humaniores recenſeri poſsint,& ſplendidiores.Niſi quis Athanaſium ipſum cũ his uelit cõparare,& honorem, qui ei in priori exhibitus eſt ingreſſu, cũ ad eoſdem, & ex eadem regreſſus eſſet fuga. Sed & talis de honore illo dicit̃ ſermo. Referatur enim,etiam ſi uideatur ſuperuacuus,tanquã condimentum ſermonis,& flos redolens. Quidã præfectus poſt illum ingreſſus eſt introitum;noſter hic erat Cappadox,& ex potiſsimis. Philagriũ illum ſat ſcio noſtis,& amorẽ,quo illũ homines proſequuntur,pluſq; ullũ alium,honoremq; iuxta amorem, ut paucis uerbis illum planè cognitũ reddam. Cui & gubernatio,& legatio ciuitatis Imperatoris ſuffragio iterũ delata fuerat.Ex huius igit̃ comitibus quidam,cui populi multitudo infinita apparebat, & quam tanq; pelagi uaſtitatẽ nec oculis comprehendere poterat; ad quendã familiarem,& amicũ ſuum dixit,quemadmodũ in talibus euenire ſolet:Dic mihi optime, num prius tantam populi uideris multitudinem,& tam alacriter ad unius honorẽ effuſam? Cumq; iuuenis negaret,

adderetq́ ſibi uideri nec Conſtantium ipſum talem conſecutũ eſſe, tanq̃ mentione regis magnitudinẽ honoris oſtendere uellet: Blande ille, & ſua uiter ridens, inquit; Quid hoc tanq̃ magnum, & mirandũ dicis? Vix, ut arbitror, Athanaſius magnus ita introduci poſſet: ſed & ad ſermonis cõfirmationem iuramentũ quoddam ſolitum addidit. Id autem ſermo eius uolebat, quod & uobis conſtare arbitror, ut is, quem nunc laudamus, regi etiam ipſi anteferretur. Tanta apud omnes uiri erat ueneratio, tantuſque ſtupor introitus memorandi. Per genera enim, & ætates, necnon artificia homines diuiſi erant. Solet enim ſe ciuitas illa potiſsimũ ita inſtruere, cũ alicui honorem exhibet publicũ. Verùm quo pacto ſpectaculum illud ingens ſermone explicare potero? Fluuius erat unus, quẽ poeta quiſpiam auro fluẽtem, ſeu ſpiciferũ nominare poſſet, per diurnum ſpaciũ, ac plus etiam a ciuitate, uice uerſa per terram lambens.

Permittite ut me pauliſper narratione oblectẽ; illic enim uerſor, nec facile a feſtiuitate illa ſermonem abducere queo. Athanaſium uero pullus geſtabat; & ne me ſocordiæ arguatis, tanquã pullus fere ille Ieſum meũ. Siue populus fuerit gentilis, quẽ benefactis aſcendit, ignorantiæ uinculis ſolutum: ſiue aliud quid ſermo oſtendere uelit: ramiq́ ipſum ſuſcipiebant, ac ueſtis floridæ, & uariæ ſubſtratio, quæ ſub, & ſuper illum expandebatẽ, cum ſolum ignominia afficeretẽ ſublime, & quod ſimile non haberet, imago, inq̃, & ipſa aduentus Chriſti, ac præclamantes, & præſultantes. Nec ſolum puerorũ turba collaudabat, ſed oĩs lingua cõcordans, & diſcordãs inter ſe uincere contendebat: ut interim dicere obmittam populi uniuerſi plauſum, ac effuſionẽ unguentorum, necnon peruigilium, & totam ciuitatem luminibus reſplendentem, publicaq́, ac conuiuia priuata, & cuncta alia, quibus ciuitates lætitiam oſtendere conſueuerunt; quæ tum abundãter, & præter mediocritatem in gratiam eius ſunt impenſa, ac ita, & cũ panegyri tali, admirandus ille ciuitatem ſuam recepit.

Viuebat igitur, quẽadmodum populi decet præfectos, docebat aũt nõ ut uiuebat, nec decertabat, quẽadmodum docebat. Ac ideo minus q̃ ĩj, qui ob ſermonẽ aliquem decertabant, periclitabatur. Cum uero decertabat, plus honorabatur. Sed nunquid illũ ingreſſus quicq̃ poſt ingreſſum pudefecit? Nequaq̃: ſed omnia inter ſe ita habebant, quẽadmodũ in lyra una, & harmonia eadẽ, uita, ſermo, certamina, pericula, quæ in regreſsione, & quæ poſt regreſsionẽ pertulit. Poſtq̃ enim eccleſiam adeptus eſt, nequaq̃ ei accidit, quẽadmodũ ĩjs, qui ob iram ſunt excæcati: illi enim in quod incidunt, illud primũ urgent, & plectunt, etiam ſi aliqualiter uenia dignum exiſtat, cum ſuperet ira. Sed pręcipua tempus illud ad bonę famę exiſtimationem ſibi deſeruire cenſebat. Qm̃ id, quod male patitur, ſemp̃ eſt modeſtius; quod uero retribuendi poteſtatem habet, incontinentius. Nam adeo manſuete, & mite res illorum, qui ipſum offenderant, tractabat, ut nec illis ipſis ſi hoc dicere eſt poſsibile, uiri reditus eſſet iniucũdus. Purgauit enim templum Dei a cauponantibus Deũ, et uendentibus Chriſtum, ut in hoc imitaretur Chriſtum, præterq̃ quod non placuit flagellũ, ſed ſermonis perſuaſione id perfecit. Quod uero diſsidebat tam inter ſe, q̃ cũ ſemetipſo conciliauit, nullo indigens adiutore. Diſſoluit aũt ĩjs, q̃ iniuria affecti erant, Tyrannides, nullum diſcrimen faciẽs inter eos, qui partis ſuæ fuerãt, uel contrariæ. Suſcitauitq́ uerbũ, quod ceciderat. Rurſuſq́

Trinitas

Trinitas audax facta eſt loquendo,conſtituta ſuper candelabrũ, ac ſplēdido unius deitatis lumine in animabus coruſcauit omnium. Et rurſus orbi leges tulit,ad ſeq́ oēm cõuertit cogitationē,hos quidē iubens, illos uero uocans. Sed & quoſdam,qui non uocati accedebant,ſapiēter inſtruēs. Omnibus aũt legem unam propoſuit,uelle. Illud enim ſolũ ad manuductionem melioris ſufficit. Et ut ſummatim dicam,duorũ lapidum naturas imitabatur laudabilium. Factus enim eſt percutientib⁹ adamas,diſsidentibus uero magnes, qui ui naturæ ineffabili attrahit ferrum, & quod firmiſſimum eſt inter materias edomat.

Verum hæc inuidia nequaquā permittere debebat,nec cernere, ut Eccleſia rurſus ad eandē gloriā,eandēq́ reſurgeret ſanitatem, ac cito quod diſtabat, quēadmodũ in corpore cicatricē duceret; & ideo ſuſcitauit illi regem,qui a ſeipſo deficeret,& ſibĳpſi improbitate par eſſet, ſolo tp̄e deſtitutum. Qui primus ex Chriſtianis regibus contra Chriſtũ inſaniuit, ac Baſiliſcum impietatis,quem occulte in ſeipſo parturiebat, abunde peperit,poſtquā tempus adeptus eſt,ac Cæſar deſignatus: Malus cõtra illum, qui ei regnum crediderat,factus,Peior uero contra Deum,qui eum ſaluauerat. Perſecutionem enim excogitauit inhumaniſsimā ultra oēs,q̄ unquā fuerant. Siquidem tyrannidi admiſcuit perſuaſionem:patientib⁹ enim inuidit,& honori,qui debeť decertantibus,ac dubiũ reddidit certamen uirile,ſermonum uerſutias,& nexus ad mores transferens. Seu,ut uerius dicātur,a moribus illis operam impendens,dum ſpiritum malignũ, qui in eo habitabat, artis imitatur uarietate. Ille igitur rem paruam eſſe cenſebat, uniuerſum Chriſtianorũ euertere genus:magnam aũt ut Athanaſiũ ſuperaret,necnon uim,quā is habebat in ſermonib⁹. Neminem enim uidebat machinationibus contra nos ſuis,pluſquā uirũ illũ,obuiare,et reſiſtere;cũ aſſidue Chriſtianorũ exinanitio,prudentia illius, gentili ſuppleret additione. Quod quidē admodũ mirabile erat. Hæc cũ grauis ille cerneret ueterator,& perſecutor,non ultra in fictione perſtitit,necnon illiberalitate ſophiſtica;ſed improbitatē detexit, ac uirum palam è ciuitate in exilium pepulit. Cum enim generoſus ille in tribus uiciſſet certaminib⁹, oportebat, ut nouiſsimũ quoq;,& liberationē aſſequeretur. Verum parum in medio fuit;Cum iuſtitia execrandũ illum Perſis,ut ibi iudicareť, tradidit:quæ & regem contentioſum remiſit,mortuumq́ illinc ſine miſericordia reduxit. Et ut ego a quodam audiui,neq; ſepulchro conditum, ſed a terra propter ipſum commota abſorptum, & concrematum. Præludium, & arbitror, ſupplicĳ, quod illic eſt.

Surrexit aũt rex alius, nequaq̄; facie impudens, quēadmodum prædictus,nec qui Iſrael malis premeret operibus,& præceptis;ſed ualde pius, & manſuetus,qui ut optimum ſibi regni iaceret fundamentum, & a laudabili legislatione, unde oportet,inciperet, epiſcopos ab exilio reuocauit,necnō alios oēs,& ante omnes eum,qui uirtute ſuperabat oēs, & qui manifeſtè pro pietate decertauerat. Sed & fidei noſtræ ueritatem perquiſiuit,a multis diſtractā,& confuſam, ac in multas opiniones diuiſam,quo orbis uniuerſus,ſi poſsibile eſſet,in concordiam redigereť, ac in unũ ſpiritus ueniret cooperatione. Sin minus,ut ipſe ſaltem optimũ ſequereť,& illi robur conferret,ruſuſq; ab illa reciperet, admodũ ſublimiter,& magnifice de maximis cogitās. Vnde præcipue uiri patuit puritas, & fidei in Chri

ſtum firmitudo. Cum enim ex omnibus alĳs, qui ſicut & nos uerbũ in triplicitatem diſtribuunt, multi ſunt, qui circa filium ægrotant, plures uero circa ſpiritum ſanctũ; pauci aũt, qui circa utraq; hęc recte ſentiat: prim⁹, & ſolus, aut admodũ cũ paucis, pro ueritate audaciam induit, adeo manifeſte, & palam, ut trium unam deitatẽ, & eſſentiam in ſcriptis confiteretẽ. Et qui prius multo patrum numero gratificatus fuerat de filio, id poſtea ipſe inſpiratus de ſpiritu fecit ſancto: donumq; regium, ac rege pręſtitit dignum, pietatẽ nẽpe ſcriptũ, contra innouationẽ non ſcriptã: quo rex cum rege, ac ſermo cum ſermone, necnon litera decertaret cum litera.

Hanc confeſsionẽ uidentur mihi uenerari tam ĳ, qui uerſus occaſum, q̃ qui uerſus ortum degunt. Et hi quidem pietatem ad intellectum uſq; deducunt, ſiquid ipſis dicentibus eſt credendũ. Vltra autem nõ producunt, tanq̃ fœtum mortuum, qui in matris occũbit utero. Illi autem parumper ſuccendunt, tanq̃ ſcintillã, ac ſi expurgant tempus, aut ex orthodoxis feruentiores, cuius partis ego ſum. Non enim plus audeo gloriari, cũ haud amplius meã diſpenſem timiditatem, quemadmodũ intellectũ marcidiorum. Satis enim diſpenſabimus, ſi nequaq̃ alienum aſſumamus, & quod noſtrum eſt corrumpamus. Quod quidem malorum eſt diſpenſatorum: ſed ut uſuram in lucem deducam, & cũ omni nutriam ſtudio, ac omnium exponam oculis ſemper perfectam.

Proinde ex operibus eius minus hoc admiratione dignũ exiſtit. Qui.n. opere pro ueritate periclitatur, quid mirũ ſi literis illã quoq; confitetur? Hoc uero ex uiri geſtis præcipue admirari cogor, ac damnũ eſſet, ſi taceretur, propter tp̃s, in quo admodum multæ pullulãt diſſenſiones; ac ideo id prædictis addidero. Siquidẽ actio illa ĳs, etiam qui nunc uiuunt, inſtructio erit, ſi reſpexerimus illac. Quemadmodũ enim cum aqua quędã interciditur, non ſolũ tm̃, quantum manus reliquit, hauriens, ſed & quantum manu continetur per digitos effluit: ita & in rebus noſtris non ſolũ quantum impium eſt diſcinditur, ſed & id, quod magis piũ exiſtit, dilaceratur, non tm̃ in rebus paruis, & neglectu dignis, id enim minus graue eſſet, ſed iã circa ea uerba, quæ in ſententiã ferũt eandem. Cũ enim una eſſentia, & tres ſubſtantiæ pie a nobis dicanẽ, illud enim diuinitatis naturã oſtendit; hoc autẽ proprietates trium, quæ etiã apud Italos pariter agnoſcuntur, licet ob linguæ penes eos anguſtiã, & nominum inopiam, ſubſtantiam nequaq̃ diuidere poſsint ab eſſentia, ac ideo perſonas introducũt, ne tres eſſentias ſuſcipiant. Quid fit? ualde ridendũ quidpiam, uel potius miſerandum, ob ſoni in loquendo anguſtiã, fidei ſubeſſe uiſa eſt differentia. Hinc poſtea ſabelliſmus tribus excogitatus eſt perſonis, & Arianiſmus ſubſtãtĳs tribus, contentionis figmenta. Poſtea quid? Cum ſemper paruum aliquid, quod oſtendat adĳciatur, idq; cõtentio triſte reddit, periculũ imminet, ne una cum ſyllabis abſcindantur etiam termini.

Hæc igitur beatus ille uidens, & audiẽs, ac tanq̃ uere homo dei, & magnus animarũ diſpenſator, abſurdam illã, & adeo irrationalem uerbi inciſionem, nequaq̃ negligi oportere cenſens, hoc a ſeipſo remediũ attulit morbo. Et q̃uo hoc facit? Vtranq; aduocat partem admodũ manſuete, et humaniter, mentemq; dictorũ diligẽter eſt ſcrutatus. Poſtq̃ uero una ſentire repperit, & in nullo circa ſermonẽ differre, nomina cõceſsit, rebus pacificauit. Hoc longis laboribus, et ſermonib. quos omnes iam literis cele

brant,conducibilius exiſtit, quibus & contentionis quid adnectitur, & propter hoc forſitan circa ſermonē quid innouatur. Hoc multis uigilijs,et in terra dormitationibus eſt honorabilius,quorū lucrū ad recte acta uſq; procedit. Hoc autem decantatis exilijs, & fugis uiri dignum exiſtit; pro quibus enim illa pari elegit, ijs etiā poſt paſsionem operam impēdit,qđ & in alijs faciens peregit. Illos enim laudabat,hos uero mediocriter percutiebat. Et horū quidem ſegnitiem ſuſcitabat, aliorū autē feruorem cohibebat: & his ne aberrarent prouidebat, alios autem aberrantes emendare ſtudebat,moribus ſimplex,multiſcius gubernatione, ſapiens ſermone,ſapientior intellectu,humilis humilioribꝰ,excelſior ſublimioribus,amicabilis,hoſpitalis,ſupplex,mala arcens omnia unus uere, quæ gentilium filij diuerſa Deis ſuis celebrando attribuunt. Addo & iugale, ac uirgineū, necnon pacificum,conciliatiuūq; & ꝑmiſsiuū eorū,qui hinc feſtināt,& q̄ mihi nomenclatura,aut uiri ſuppeditat uirtus,ubiq; corradere uolenti.

Cum igitur ita docens,& edoctus uiueret,ut uita eius, & mores definitio eſſent Epiſcopæ,dogmata uero rectę opinionis norma, qualē pietatis retulit mercedem? Nam nec illud præterire decet. In ſenectute bona uitā finiuit,additusq; eſt patribus ſuis patriarchis, & prophetis,necnō apoſtolis,& martyribus, qui pro ueritate decertarunt. Et ut breuiter epitaphiū quoq; adijciam,egreſsionis honorem maiori honorate ſumptu,quam ingreſsionis. Siquidem multas mouens lachrymas, maiorem, q̄ quæ cerni poſſit circa eum gloriam omnium infundam mentibus.

6 *Credimus Gregoriū non putaſſe hic blaſphemare, aut iniuriā facere domino noſtro Ieſu xp̄o inuocando Athanaſium in auxilium, ut nugantur hæretici, imo honorē ipſi dei filio ampliorem exhibere,qui tātum gratiæ præſtiterit Athanaſio, ut hæc facere poſsit, ad quæ inuocatur.*

Cæterum ô amicum,& ſacrum caput,quod & ſermonis,& ſilentij mēſuram,inter reliqua tua bona,excellenter honoraſti, hic nobis ſermonem ſiſte. Qui ſi ueritate fuit minor,non tñ uiribus meis inferior. Tu aūt ē ſupnis propitius nos reſpice, & populum hunc ſanctum dirige Trinitatis ſanctæ adoratorem,quæ in patre,& filio,& ſancto uenerat̃ ſpiritu,contēplationeq; comprehenditur. Et nos in pace quidē foue, & compaſce: in certamine aūt dirige,& ſuſcipe,& cū teipſo ſtatue; & ijs, qui tales ſunt, ut tu, etiam ſi magna ſit petitio; in ipſo Chriſto dño nr̃o: cui oīs gloria,honor, potentia in ſecula, Amen.

ITEM ALIAS VITA D. ATHANASII EPISCOPI Alexandrini a diuerſis autoribus magis per extenſum conſcripta.

Ex libr. 10. Hiſtoriæ Eccle. Ruffini presbyteri Aquileien. ca. 14

IGitur apud Alexandriam,defuncto Alexandro, Athanaſiꝰ ſuſceperat ſedem. Quod uero eſſet uir acris ingenij, & in eccleſiaſticis negocijs apprime uigilans,ſatis iam tunc hęreticis innotuerat, cum ad concilium Nicænū cū ep̄o ſuo Alexandro uenerat,cuius ſuggeſtionibꝰ hæreticorū doli ac fallaciæ uigilanter detegebant̃. Statim ergo ut eum ep̄m factum cognouerāt, rati id quod res indicabat, ſua negocia per illius ſolicitudinem non facile proceſſura,omnibus modis quærere aduerſus eum machinas deceptionū parabant. Verum non mihi abſq; ordine uidetur,pauca de huius uiri origine ſupra repetere,& cuius a puero inſtitutionis fuerit,ab his qui cum ipſo uitam duxerant accepimus memorare.

7 *Diem Petri martyris Alexander Ep̄s ageret. Vide quo ēt tum natales dies ſanctorū Martyrū celebrabantur.*

Tempore quo apud Alexandriam Petri martyris diē Alexander ep̄s agebat,cum poſt expleta ſolemnia conuenturos ad conuiuium ſuum clericos expectaret in loco mari uicino, uidet eminus puerorū ſupra orā ma

ris ludum, imitatiũ, ut fieri ſolet, epm, atq; ea quæ in eccleſijs geri mos eſt.
Sed cum intentius diutine pueros inſpectaret, uidet ab his geri quędã etiã
ſecretiora & myſtica. Perturbatus ilico uocari ad ſe clericos iubet, atque
eis q̃ eminus ipſe uideret oſtendit, Tum abire eos, & comprehẽſos ad ſe
perducere omnes pueros imperat. Cumq; adeſſent, quis eis ludus, & q̃d
egiſſent, uel quõ, percunctatur. Illi, ut talis habet ætas, pauidi, negare pri-
mo, deinde rem geſtam per ordinẽ pandunt, & baptizatos a ſe eſſe quoſ-
dam cathecumenos confitenť per Athanaſiũ, qui ludi illius puerulis eps
fuerat ſimulatus. Tum ille diligenter inquirens ab his qui baptizati dice-
8 bantur, quid interrogati fuerint, q̃due reſponderint ſimul & ab eo qui in-
terrogauerat, ubi uidet ſecundũ religionis noſtræ ritum cuncta conſtare,
conlocutus cũ conſilio clericorum, ſtatuiſſe traditur, illis, quibus integris
interrogationibus & reſponſionibus aqua fuerat infuſa, iterari baptiſmũ
non debere, ſed adimpleri ea quæ a ſacerdotibus mos eſt. Athanaſium ue-
9 ro atq; eos quos ludus ille uel presbyteros habere uiſus fuerat, uel mini-
ſtros, conuocatis parentibus, ſub dei obteſtatione tradit eccleſiæ ſuæ nu-
triendos. Paruo autẽ tempore, cum a notario integre, & a Grãmatico ſuf-
ficienter Athanaſius fuiſſet inſtructus, continuo tanq̃ fidele domini com
mendatũ; a parentibus reſtituitur ſacerdoti, ac uelut Samuel quidam in
templo dñi nutritur, & ab eo p̃gente ad patres in ſenectute bona, ad por
tandum poſt ſe ephod ſacerdotale diligitur. Sed huius tãti in eccleſia pro
fidei integritate agones fuerunt, ut etiã de hoc uideatur dictũ eſſe illud q̃d
ſcriptum eſt: Ego enim oſtendam ei, quanta eũ pati oporteat pro nomine
meo. In huius etenim perſecutiones uniuerſus cõiuratus orbis, & commo
ti ſunt principes terrę: gentes, regna, exercitus coierant aduerſus eũ. Ille au
tem diuinũ illud conſeruabat eloquium, dicens: Si conſiſtãt aduerſum me
caſtra, non timebit cor meum: ſi inſurgat in me prælium, in hoc ego ſpera
bo. Verum q̃m tanta ac talia eius geſta ſunt, ut magnitudo quidẽ rerũ ni-
hil me præterire patiať: multitudo uero geſtorum quamplurima cogat o-
mittere, incertus ęſtuat animus, dum deliberare non ualet quid teneat q̃d
omittat. Et ideo pauca nos quæ ad rem pertinent memorabimus, reliqua
eius fama narrabit, ſine dubio minora uero nunciatura. Nam nihil quod
addere poſsit inueniet.

8 Facit contra Anabaptiſtas, qui rite baptizatos, perperã rebaptizant.

9 Dum iubet adimpleri a ſacerdotibus quæ mos eſt in baptiſmo, intelligit de ceremonijs quæ ex conſuetudine uniuerſalis Eccleſiæ adhibentur, quas moderni heretici abominantur, dicẽtes eas a mille annis citra inuentas, quod falſum eſſe ex hoc loco conſtat.

Igitur Alexandro mirabili ſene, qui Arij proſtrauerat blaſphemias defuncto, poſt menſes quinq; Nicæni concilij, Alexandrinorũ Eccleſiæ ſuſcepit Athanaſius præſulatũ. Arij uero fautores uerentes ne forte adeundi regis copia quandoq; fieret Athanaſio, & per eũ de ueritate fidei quã peruertebant, ſecundũ ſcripturas edoceretur, omnimodis inſimulare eum apud principẽ, & uelut omniũ ſcelerũ ac flagitiorum adgrediuntur exponere, uſquequo humani corporis brachiũ loculo delatũ, Imperatori oſtendunt, quod ab Athanaſio exciſum magicæ artis gratia de Arſenij cuiuſdam corpore confirmabant. Sed & alia quamplurima criminoſa ſimul & flagitioſa componunt.

Quibus ex cauſis Imperator iubet conuocato concilio Athanaſium condemnari. Idq; apud Tyrum (miſſo e latere ſuo uno ex comitibus, adnitente quoq; Archelao tunc comite Orientis, nec non & eo qui Phænicen prouinciam gubernabat) cõgregari iubet. Eo deducitur Athanaſius, loculus cũ humano brachio circunfertur, inuidia & horror non ſolũ reli-

gioſas,ſed & uiles animas peruadit.

Hic Arſenius cuius brachiũ dicebatur exciſum,lector aliquando Atha 10
naſij fuerat,& ob culpã correptionẽ ueritus, frequentiæ ſe ſe ſubtraxerat. *Lector ordo Eccleſiaſticus.*
Cuius latebras opportunas ſibi ad huiuſcemodi commentũ flagitioſi ho
mines rati,initio compoſiti criminis occultatũ eum apud quendam, quẽ
fidiſsimum ſceleribus ſuis crediderant,retinebant. Peruenit tñ ad hunc in
latebris poſitũ,quid ſuo nomine criminis intentaretur Athanaſio. Et ſiue
eũ ipſa humanitatis contẽplatio,ſiue diuina perpulit prouidentia, clã per
noctis ſilentia euadens clauſtris,enauigauit Tyrum. Et pridie quã cauſæ
dicendæ adeſſet ultimus dies, Athanaſio ſe ſe Arſenius obtulit,utqꝫ ſe re-
rum geſtarũ ſeries haberet, edocuit. Ille domi eſſe hominem, nec innote-
ſcere cuiquã de eius pręſentia iubet. Interea Conciliũ cogitur, in quod ali
quanti concinnatę calumniæ conſcij, oẽs pœnę infenſo animo aduerſum
Athanaſium præiudicatoqꝫ conueniunt. Peridem ipſe Paphautius confeſ
ſor aderat Athanaſij innocentiæ conſcius. Is cũ uidiſſet Maximũ Hieroſo
lymorum epm, qui una ſecum effoſſo oculo & poplite ſucciſo, confeſſor
extiterat, uerũ pro nimia ſimplicitate nihil de ſacerdotum ſcelere ſuſpicã-
tem,conſediſſe cũ cæteris quos factionis macula ſociauerat, mediũ con-
ſeſſum adire nõ ueritus: Te inquit, Maxime, cũ quo mihi unũ atqꝫ idem
confeſſionis inſigne eſt,cum quo mihi pariter mortale lumẽ effoſſum,cla
riorem diuini luminis conciliauit aſpectũ:te,inquam, non patiar ſedere in
concilio malignantiũ,& cum iniqua gerentibus introire,iniectaqꝫ manu
eleuans eum de medio eorum, ac de ſingulis inſtruens, perpetua dehinc
Athanaſio communione ſociauit.

Sed interim cauſa dicitur. Prima introducitũ cauſa mulieris cuiuſdã,quę
ſe diceret aliqñ hoſpitio Athanaſiũ ſuſcepiſſe, & ab eo noctu nihil ſuſpi-
cantem,uim corruptionis eſſe perpeſſam. Introduci ad hæc iubet Atha-
naſius,ingreditũ cum Timotheo presbytero ſuo,eumqꝫ monet, ut poſtq̃
mulier dicendi finẽ feciſſet,ſe tacente ad ea quę dixerat,reſponderet. Cũ-
que mulier ea quæ edocta fuerat,peroraſſet, Timotheus conuerſus ad eã:
Vere,inqt,mulier ego manſi apud te aliqñ,aut uim tibi ut aſſeris feci? Tũc
illa(ut mulierũ ſe talium procacitas habet) obiurgans Timotheũ: Tu tu,
inquit,mihi uim feciſti,tu in illo loco commaculaſti caſtitatẽ meã. Simul
& conuerſa ad iudices,obteſtari fidẽ dei cœpit,uerſa ſe dicere. Tum om-
nes ridiculoſus pudor habere cœpit, quod tam facile docente eo, factio
compoſiti criminis patuiſſet. Nec tamen permiſsi ſunt iudices habere de
muliere quæſtionem,unde hæc uel per quos, aut quomodo fuiſſet apta-
ta calumnia,quoniam iudicandi libertas penes accuſatores erat:

Hinc tranſitur ad aliud crimen. Profertur facinus ſeculis inauditũ. Hoc
eſt,inquiunt, ubi nemo poſsit uerborum præſtigijs decipi, res oculis agi-
tur,uerbis ceſſantibus: brachium hoc te, aiũt, Athanaſii accuſat exciſum.
Hæc eſt Arſenij dextera, quam tu quomodo,uel ad quos uſus excideris,
indicato. Tum ille: Quis enim,inquit,ueſtrum Arſenium nouerat,ut hanc
ipſius dexteram cognoſcatis? Exurrexerunt aliquanti,qui ſe dicerent opti
me ſciſſe Arſenium, in quibus nonnulli erant abſqꝫ conſcientia factionis.
Orat dehinc a iudicibus Athanaſius, ut hoĩem ſuum quẽ in negotium de-
poſceret iubeãt introduci. Cumqꝫ introductus eſſet Arſenius, eleuato eiꝰ
uultu,Athanaſius cõcilio & iudicibus ait: Hic eſt Arſenius. Et alleuãs eius

nihilominus dexteram: Hęc eſt inquit, ēt dextera eius, hæc eſt & ſiniſtra.
Hæc aūt, quā iſti offerunt, manus unde ſit, uos requirite. Tunc uellut nox
quædā & tenebræ accuſatorū oculis infuſæ, quid agerent, quo ſe uerterēt
neſciebant. Ipſum etenim eſſe Arſeniū, teſtes q pauloante ſcire ſe dixerant,
confirmabant. Verū, qa non iudicandi, ſed opprimendi hoīs cauſa conci-
liū gerebatur, fragor oīum repente attollitur magū eſſe Athanaſiū, & de-
cipere intuentiū oculos conclamatur, nec debere ullo modo ultra talē ho
minem uiuere: factoq; impetu, ſuis eū diſcerpere manibus parant. Sed Ar-
chelaus, qui cū cæteris ex præcepto Imperatoris concilio pręſidebat, ere
ptum eū de diſcerpentiū manibus, p occultos exitus eduxit, ac fugæ (qua
ſolum poſſet) ſalutē monuit cōmendare. Cōcilium tñ rurſum conueniēs,
tanquā ſi nihil omnino deprehenſum fuiſſet, ut cōfeſſum de intentatis cri
minibus Athanaſium condēnat. Et geſta in hunc modū ficta per orbem
terræ mittentes, ad ſceleris ſui conſenſum Imperatore cogente cæteros e-
piſcopos pertulerunt.

Sciens igit Athanaſius, non ſibi fore tutum contra tot accuſatores age
re, iudicibus ēt inimicis, ſynodū relinquens uenire feſtinauit ad Impatorē.

Theodoretus. Igitur Athanaſius ad principē ueniens, omnem præſum

Ex lib. 3. Hiſto. Tripartita Caſsiodori ſenatoris cap. 5.

ptionem contra ſe factā epōrum edocuit. At ille apud Mareoten conue-
nientes, quoſdā concordantiū ipſis ſacerdotum miſerunt ad principē, id-
eſt Theogoniū Nicænū, atq; Theodotum Perinthium, & Marin Chal-
cedonenſem, Narciſſum Cilicem, & ſimilies horū, mendacia texentes, &
quædā commenta fingentes, & nudas admodū calūnias quaſi ueras ac-
cuſationes ſibimet componentes. Quo facto uenerūt ad Æliam ciuitatē.
Præceperat enim Imperator, ut omne conciliū a Tyro ueniret ad Æliā,

Nota dedicationē Ecclesiarum ædificatarum. Nā nunc heretici noſtri hoc deridēt.

11 Necnon & alios undiq; congregari præceperat, ut templa ædificata de-
dicarentur. Miſit itaq; pariter deuotos Iudicū pietate ac fide clariſsimos,
omnia largiſsime expendi præcipiens, non ſolū pontificibus ac ſacerdoti
bus, ſed ēt egentibus uniuerſis qui undiq; concurrebant. Porro fuerat ex-
ornatū etiam ſacrum altare pallijs regalibus atque uaſis, auro & lapidi-

Vide contra præſentis temporis nouatores, ornatum amplū altaris, pallia regalia, necnon uaſa auro & lapidibus precioſis decorata, ad diuinū cultum appoſita.

12 bus precioſis decoratum.

Sozomenus. Imperator interea Ariū de exilio reuocauit, iuſsitq; ut qđ
de deo crederet, ſcriptura currente proferret. Tunc ille nouitatem nomi-
num quā prius adinuenerat declinans, aliā explanationem contexuit, ſim
plicibus uerbis eā & diuina lectione confirmans, iuſiurandū quoq; præ-
buit ita ſe credere, & hæc etiā mente ſapere, nihilq; aliter intelligere.

Athanaſius autē fugiens de Tyro, Conſtantinopolim uenit, & quę paſ
ſus eſſet adito Imperatore narrauit: petens ut quæ in Tyro fuerant geſta,
examinarentur ſub eius quoq; præſentia. Porro Conſtantinus Imperator
rationabilē eius petitionē iudicans, hæc ſcripſit epīs q in Tyro cōuenerāt.

Socrates. Igitur Imperator miſſa ſacra conciliū euocauit, ut in ſui præ-
ſentia Athanaſij examinaret cauſam, cuius uerba ſunt hæc.

Victor Conſtantinus pius epiſcopis in Tyriorum urbe collectis.

Ego quidē ignoro quæ ueſtro concilio turbulenter atq; cū tempeſta-
te decreta ſint. Apparet.n. qđ quadā tumultuoſa indiſciplinatiōe ueritas
ſit oppreſſa, uobis uidelicet nō conſiderantibus q̄ deo placent, pp iurgia
quæ contra proximos ueſtros habetis: & uota ueſtra ineuincibilia eſſe cō
tenditis. Sed erit opus diuinæ prouidentiæ, ut & hæc contentio aperte de

prehenſa poſsit euacuari,atq; nobis palā fieri,ſiquid illic conuenientes ſi-
ue qualibet gratia, aut inimicitiarū cauſa geſsiſtis. Quapropter cū omni
feſtinatione uos oēs ad meā reuerentiā uolo concurrere, ut geſtorū apud
uos integritatē per uos ipſos poſsitis oſtendere. Verū qua gratia hæc ſcri-
pſerim uobis, uoſq; ad me literis euocauerim, ꝑ ea quæ ſequuntur agno-
ſcetis. Pergenti iā mihi ad cognominis noſtri fælicisſimæ patriæ ciuitatē
cū eſſem conſenſurū equum, repente Athanaſius epiſcopus in media pla-
tea cū quibuſdam ſacerdotibus quos circa ſe habebat, ſic inopinate nos
adijt,ut nobis daretur ſubito cuiuſdā cauſa formidinis teſtis enim mihi in-
ſpector oīum deus eſt, qm̄ nec cognoſcere eum qs eſſet prima fronte præ
ualui,niſi quidā noſtrorū, & quis eſſet, & quam pertuliſſet iniuriam tunc
narraſſet. Et ego quidē neq; confabulatus cum eo ſum illo tpe,nec aliqua
locutione participatus. Cumq; ille ſe audiri depoſceret,ego uero refutarē,
& pene repelli eū pręciperem, cū maiori fiducia nihil aliud a nobis quam
ueſtrū poſtulauit aduentū,ut uobis præſentibus quę paſſus eſt neceſſario
poſſet ſuis gemitibus explanare. Vnde qa mihi rationabile uidetur & tē-
poribus opportunum,ſcribi uobis libentius hæc pręcepi,ut oēs quicunq;
apud Tyrum conciliū celebraſtis, indeſinenter ad expeditū noſtræ man-
ſuetudinis concurrere feſtinetis, ipſis operibus oſtenſuri puritatē & recti-
tudinē ueſtri iudicij corā me uidelicet, quē dei miniſtrū propriū neq; uos
abnegabitis. Igitur ubiq; pacificatur Dei nomen & integre benedicitur ꝑ
meā in deo culturā,ēt apud ipſos Barbaros qui ueritatē hactenus ignora-
bant. Certū nanq; eſt,quod qui ueritatē ignorat,neq; deū ſcire poteſt. Ve
runtamen ſicut prædictū eſt,ēt Barbari per me fidelē miniſtrū recognoue
runt,& deū metuere didicerunt,quē utiq; protectorē meū ubiq; ac proui
ſorē ipſis operibus eſt oſtenſum. Vnde præcipue ēt deū ſciunt. Et illi qui-
dem propter noſtrū timorē reuerentur Deū. Vos autem qui ſancta myſte
ria eius clementiæ proferre uidemini,non dicā cuſtodire,uos inquam, ni-
hil agitis niſi quæ ad contentionē noſcuntur & odia pertinere,&(ut abſo
lute dicā)quæ ad humani generis tendere uidentur interitum. Sed feſtina
te,ſicut dixi,ad nos uenire cōtinuo, ſcientes quod omni uirtute conabor,
ut quæ in lege Dei ſunt ea p̄cipue ſine aliqua titubatione ſeruentur. Qui-
bus utiq; neq; uituperatio,neq; mala ſuperſtitio poterit implicari,diſper-
ſis utiq;,ac palā cōtritis,& penitus exterminatis ſacratiſsimæ legis inimi
cis,q ſub ſchemate ſancti nominis,blaſphemias uarias ac diuerſas inijciūt

Hæ ſiquidē literæ ad æſtuationē perduxerunt eos qui fuerant in ſyno-
do congregati,qm̄ plures quidē ad proprias redierant ciuitates. Qui ue-
ro circa Euſebiū,& Theogoniū & Marin,Patrophilū & Vrſatiū,& ua-
lentem erant,ad Conſtantinopolitanā uenientes urbem, nequaquā de ca
lice fracto,aut altari ſubuerſo,aut Arſenio perēpto, quod in ſynodo conci
nauerant quæſtionē fieri permiſerunt, ſed aliā inuenere detractionē,ſugge
rentes Imperatori, quod Athanaſius interminaretur non ſe miſſurum ab
Alexādreia frumenta ſolenniter ad Conſtantinopolitanā urbem, & hæc
audiſſe dicebant Athanaſio dicēte ad Amātiū,Anubionem, Arbathionē,
& Petrū epiſcopos. Multum itaq; derogatio præualet,qñ derogator cre
ditur fidedignus. Hac ſubreptione ad furorē perductus Imperator,Atha-
naſium relegauit in exiliū,& habitare eū præcepit in Gallijs. Aiunt enim
quidā hoc Imperatorem propterea feciſſe, ut unirentur eccleſię,qm̄ Atha

naſius communicare Arianis euitabat. Et ille quidem degebat in Tribe-
ris Galliarum.

Theodoretus. Sed nemo miretur ſi tantus uir deceptus deliquit, ſacer-
dotibus falſa loquentibus, cũ diuinus quoq; Dauid propheta, nõ a Pon-
tifice, ſed a ſeruo ſiba contra Miphiboſet mendacia properẽte deceptus
ſit. Qui cum tres habuiſſet filios, eos Cæſares nuncupauit, & ſingulos eo-
rum per decennarios annos imperij ſui principes eſſe conſtituit. Ideſt, pri-
mum quidẽ filium ſui nominis Conſtantinũ Heſperiarum partiũ in De-
cẽnali ſuo fecit habere principatum: ſecundũ uero, aui nomine nuncupa-
tum Conſtantiũ in uicennalibus ſuis Cæſarẽ in Oriente conſtituit: mino-
rem uero Conſtantẽ in ſuis Tricẽnalibus ordinauit. Anno uero poſt hæc
tranſacto, ingreſſus quadrageſimũ quintũ ætatis annum, ægritudine ca-
ptus, ex urbe Conſtantinopolitana quaſi ad calidas aquas egreſſus eſt.
Qui cũ Nicomediæ degeret languore grauatus diem ultimũ obijt, cum
prius Athanaſium magnũ reuerti præcepiſſet in Alexandriam. licet Euſe-
bius præſens eſſet, & niteretur contraria ſuadere.

Ex eiuſdem tripartitæ Hiſtoriæ li. 4. ca. 1

Sozomenus. Igitur ſub imperio Conſtantini per eccleſias talia accide-
runt. Quo moriente, rurſus ad quęſtionẽ uenit dogma Niceni concilij. Nã
licet uiuente Conſtantino nõ id omnes ſuſciperent, tñ aperte renuere nõ
audebant. Quo moriente, plurimi ab eo ſe indubitanter abſtinuere conci-
lio. Erant iſti qui etiã primitus uidebanẽ eſſe ſuſpecti: pręcipue uero Arij
ſectatores Euſebius & Theogonius, cuius dogma ſe firmare credebant, ſi
reuerti Athanaſium prohiberent, & conſectatori ſuo Aegyptiacæ dięce-
ſeos iura contraderent. Et illi quidẽ hæc agebant, miniſtrãte ipſis presby-
tero, per quẽ Conſtantini temporibus Arius fuerat reuocatus. Erat enim
is presbyter Conſtanti quoq; gratus, eo quod paternũ ei ſeruauerat te-
ſtamentum, ita ut uſq; ad principẽ palatijq; potentes haberet acceſſum.
Euſebius autẽ in aula imperiali uidebatur ita perſpicuus, ut ſuos conſecta-
tores faceret anguſtos ac proceres. Quamobrẽ de dogmate rurſus priua-
tim & publice diſputationes crebro proferebantur, & ſimul iniurię inimi-
citiæ, & plurima quæ ex talibus ſolent ſæpius euenire.

Interea ab occidentali parte Athanaſius in Alexandriam eſt reuerſus,
quem ẽt Conſtantinus uiuens redire maluerat: Fertur autem quod ẽt te-
ſtamento uoluerit hoc conſcribere ſed qm̃ ita defunctus eſt eius maior fi-
lius Conſtantinus Heſperiarũ partium princeps, hoc egit literaſq; huiuſ-
modi ad populum deſtinauit Alexandrinum.

Conſtantinus Cæſar populo eccleſiæ Catholicæ Alexandrię conſtitu-
to. Neq; ueſtram ſacratiſsimã mẽtem arbitror ignorare, propterea Atha-
naſium adorandæ legis prædicatorem ad tp̃s in Gallias fuiſſe miſſum,
qm̃ ferocitas crudelium inimicorũ eius in exitium ſacri eius capitis immi-
nebat: ne forſan per malignorũ caliditatem aliquid incongruũ ſuſtineret.
Vt ergo hoc euitaret, ab imminentibus ſibi neceſsitatibus eſt ablatus. Et
ita me præcipiente habitare iuſſus eſt, ut in ea ciuitate in qua degebat, bo-
na ei neceſſaria non deeſſent. Talis enim eſt eius uenerabilis uirtus, diui-
nis freta ſolatijs, ut etiã moleſtias aſperioris fortunæ contemnat. Quapro-
pter licet ad chariſsimã reuerentiam ueſtram dñs noſter beatæ memorię
Conſtantinus Pius, meus pater, eundem Ep̃m in ſuũ locum reſtituere pro-
poſuiſſet, tamen qm̃ humana ſorte præuentus, antequam hæc compleret

uota

uota requieuit, conſequens arbitratus ſum uoluntatem diuinæ memoriæ Imperatoris implere. Qui dũ ad uos remeauerit, qualem a me ueneratio nem habuerit, agnoſcetis. Non enim mirabile ſi quid in eo geſsimus qđ laudeť. Meã nanq; aiam imago deſiderij ueſtri, & ſchema tãti uiri ad hoc mouit & inuitauit. Diuina prouidẽtia uos cuſtodiat fratres dilectiſsimi.

His literis fretus Athanaſius, Alexandriã uenit, libenterq; eum plebs Alexandrina ſuſcepit. Ariani uero coniuratione facta aduerſus eũ frequẽ tes ſeditiones ſubinde ſuſcitabãt, per quas occaſio præbebatur Euſebio, ut derogaret ei apud Imperatorẽ, quod non decernente communi conci lio epiſcoporũ, autoritate ſua arripuiſſet eccleſiam. Tãtisq; his derogatio nibus actum eſt, ut indignante Imperatore de Alexandrina urbe proijce retur. Eodẽ tempore Euſebio moriente epõ Cæſareę Paleſtinę cognomẽ to Pamphili, Agapius diſcipulus eius ſuſcepit epiſcopatũ, qui & alios plu rimos ædidit libros, & de uita doctoris ſui multa conſcripſit.

Sozomenus. Non multo poſt tempore & Conſtantinus Imperator, Conſtantini maioris filius, dũ nititur inuadere partes iunioris fratris Cõ ſtantis, circa Aquileiam congreſsione facta perimiť, conſulatu Acindyni, & Prodi. Quamobrem Romani Imperij principatus Occidentalium qui dem partium, peruenit ad Conſtantem, Oriẽtalis autem ad Conſtantiũ.

Theodoretus. Igitur tẽpore quo Conſtantinus ad perenne trãſiuit im perium, teſtamento filijs temporale diſtribuens regnum (nullus enim eo rum erat præſens) presbytero a ſorore propria ipſi commendato ſuũ cre didit teſtamentũ, præcipiens id Conſtantio dari, qui inter alios uidebatur eſſe uicinior, & prius uenire poſſe credebať. Hinc iſte Conſtantio factus notus, tradito teſtamento, accepit ad eũ ingrediendi fiduciam. Qui uidẽs facilem Conſtantij uoluntatẽ, & uelut calamum uentis accidentibus agi tari, præſumpſit contra euangelica dogmata bellũ aſſumere & aduerſus eccleſias aſperrime erigere tempeſtatem. Dicebat enim eſſe culpabiles, q 13
Conſubſtantialitatis uocẽ, quę ſcripta non inueniret, in fidei doctrina po ſuiſſent, quod inter ſacerdotes et eos diſcordiam generaret. Hinc ergo A thanaſium & eius ſectatores accuſans, inſidias inſtruebat. Huius coopera tores erant Euſebius, & Theogonius, & Theodorus Perinthius, qui elo quentior uidebatur, & ſcripſit explanationes Euangeliorum quem pluri mi Heracleioten uocant. Iſti nanq; ſępius uelut propinqui Imperatori, re uerſionem Athanaſij multorũ cauſam aſſerebant eſſe malorum, & non ſo lum Aegyptũ, ſed etiam Palęſtinã & Phenicen, uicinasq; gentes eius gra tia dicebant eſſe turbatas: Proinde huiuſmodi uerbis leuiſsimam obſiden tes Imperatoris intentionem, ſuaſerunt ut Athanaſiũ ab eccleſia rurſus ex pelleret. Qui agnoſcens eorum Conſilium, ad partes Heſperias abijt.

Hoc eſt ualidiſsimũ hæreticorum argumentum, non inueniri in ſacris ſcripturis, ideo non credendum nec tenendum. Ne *mireris ergo ſi et hoc tempore nouatores noſtri hoc utantur tã quam telo ineuitabili, quo tamen nil infirmius.* Vide Hiero. ad *uerſus luciferianos.* To. 1. *fol.* 47. lite. H.

Poſt paululũ uero temporis Imperator Conſtantinopolim ueniens, in dignatur ob ordinationẽ factam Arianorum Epõrum autem conſtituto concilio, Paulũ quidem remoueri fecit: Euſebiũ uero ex Nicomedia trãſ ferens Conſtantinopolim, epm eſſe decreuit. Quo facto Antiochiam pro fectus eſt Imperator. Euſebius itaq; nullo modo ceſſare patiebatur, ſed omnia commouebat, donec ſuũ propoſitum duceret ad effectũ. Egit er go ut in Antiochia Syrię ſynodus fieret ſub occaſione quidem dedicatio 14
nis eccleſię, quam pater Auguſtorum fabricari cœperat & poſt eius obi tum Conſtantius decimo anno eã a tempore fundationis expleuerat, in

Ecce rurſus Eccleſiæ dedicatio.

ueritate autem ad ſubuerſionem atq; deſtructionem Nicæni concilij. Ad quam ſynodũ conuenerunt ex ciuitatibus diuerſis epiſcopi nonaginta. Maximus tñ Hieroſolymitanus Macarij ſucceſſor non affuit, cogitans quod ipſi poſſet ſubripi, & in damnationẽ ſubſcriberet Athanaſij. Sed ne

15 que Iulius interfuit maximæ Romæ pręſul, neq; in locũ ſuum aliquem deſtinauit, cum utiq; regula eccleſiaſtica iubeat, non oportere pręter ſentẽtiam Romani Pontificis cõcilia celebrari. Fit ergo ſynodus in Antiochia ſub præſentia Conſtantij Principis, Conſulatu Marcelli & Probini. Erat autem quintus annus mortis Conſtantini patris Auguſtorũ Pręſidebatque tunc eccleſię Antiochenę Flacillus ſucceſſor Euphronij. Fautores igitur Euſebij operæpretium iudicãtes Athanaſio derogare, primũ quidem calumniati ſunt quaſi pręter regulã egiſſet quã tunc ipſi decreuerant, qm̃ non ex ſentẽtia communis concilij epiſcoporum receperat ſacerdotium, ſed ſibimet arrogando in Eccleſiam fuiſſet ingreſſus. Deinde qm̃ eius aduentu turba generata, plurimi ſeditione ſint mortui: & quia aliq ab Athanaſio cęſi, Iudicibus dicerentur eſſe contraditi. Hac derogatione tunc habita

Vide hic Romani Põtificis priuilegium, et quod Regu. Eccleſiaſtica iubet, non oportere præter eius ſententiam Concilia celebrari.

16 cõſtituerunt epiſcopum in Alexandria, primo quidẽ Euſebiũ cognomento Emiſenum. Quo ordinato, & in Alexandriam ire metuente, Gregorium fecerunt ep̃m. His ita geſtis transformauerunt fidẽ, nihil quidem culpãtes Nicęni concilij, ſed principiũ p̃bentes ut frequentibus concilijs alia ſubinde mutantes & recitantes efficerent, ut definitio fidei paulatim in Arianam uæſaniam relaberetur.

Quæ definita fuerãt in Concilio Niceno, frequẽtibus Cõcilijs mutantes, effecerunt ut definitio fidei in Arianam uæſaniã relaberetur.

Interea Gregorium deducebat in Alexãdriam Syrianus magiſter militiæ, & cũ eo armati milites, numero quinq; milia, quib⁹ etiam aderant Arij ſectatores illic habitantes. Sed qũo Athanaſius eccleſia pulſus, ne caperetẽ effugerit, arbitror eſſe dicendũ. Erat enim ueſpera, & populus in uigilijs obſeruans, ſperabaturq; futura collectio. Inter hæc uenit magiſter militũ, & circa eccleſiã per cohortes ſuos milites ordinauit. Athanaſius aũt uidens quæ fierent, cogitauit ne propter ſe ulla læſio populo proueniret. Et præcipiens diacono ut compleret orationẽ, rurſus pſalmũ fecit im-

17 poni. Cumq; conſonantia pſalmodiæ celebrarẽt, per unam ianuam eccleſiæ egrediebantẽ oẽs. Quo facto, milites quidem ſine commotione ſteterunt. Athanaſius autem inter medios pſallentium illæſus abſceſſit. Et hoc modo fugiens, Romam profectus eſt. Porro Gregorius Alexandrinę tũc præſedit eccleſiæ. Alexandrinoram uero plebs non ferens quod erat geſtum, eccleſiam quæ Dionyſij nuncupatur, incendit.

Cum pſalmodiæ cõſonantia celebraretur.

Ariani præterea Gregorium remouentes ab Alexandria tanq; odioſum, & quia propter eum factum fuiſſet incẽdium, necnon & quia minus ipſorum foueret errorem, euocauerunt Georgium Cappadocẽ, hominẽ Arianæ uæſaniæ. Theodoretus. Quomodo aũt & ille cum exercitu uenerit, & iſte diffugerit, ipſe qui paſſus, & mirabiliter liberatus eſt, melius enarrabit: nam in Apologia ſuæ fugæ ſic ait. Verũtamen exquirant modũ etiam diſceſſionis, & cognoſcant a ſuis. Erat enim Ariani cum militib⁹ cõ

Ex Hiſto. Tripartitæ lib. 5. cap. 1.

18 currentes, ut eos accenderent & ignorantibus nos oſtenderent: & licet ſine ulla compaſſione ſint uel audientes, tñ confuſi quieſcant. Erat itaque iam nox, & aliqui populorum ad uigilias uenerãt, expectabãt futura die collectio. Dux aũt repente aſtitit cum militibus pluſquã quinquies milibus habentibus ſcilicet arma, & gladios eudatos, arcus ſagittas, & ue-

Vide uigilias feſtorũ tempore illo cuſtodiri a Chriſtianis.

ctes: & eccleſiam quidẽ ipſe circũdedit, ſtatuens milites ſibimet cohærentes, ut nullus poſſet egredientiũ ab eccleſia eorũ manus euadere. Ego uero irrationabile iudicans in tanta confuſione populum relinquere, & nõ magis ante illos pericula ſuſtinere: reſidens in ſede præcepi, ut diaconus pſalmum legeret, populi reſponderent: Qm̃ in ſeculum miſericordia eius: & ſic oẽs in domos ſuas abirent. Sed duce poſtea ingrediente, & militib⁹ ſacrarium circundantibus, ut nos capere poſſent, clerici quidem qui ſunt inuenti ſimul & populi clamabant, poſcẽtes ut & nos diſcederemus una cum populo. Ego uero magis e diuerſo dicebam, non nos diſcedere niſi omnes ſingillatim prius exirent. Surgens itaq; oratione facta, ſic præcepi uniuerſos abſcedere: melius eſſe dicens, me periculo ſubiacere, quam quẽquam eorũ excipere læſionem. Egredientibus igitur plurimis, & reliquis ſubſequentibus, quidam monachi, qui ibi nobiſcum fuerant, & aliqui clericorũ aſcendentes traxerũt nos, & ita, teſtis eſt ipſa ueritas, militib⁹ alijs ſacrariũ circundantibus, alijs per eccleſiam diſcurrentibus, per mediũ eorum, dño iter dante atq; cuſtodiente, pericula cuncta tranſiuimus Deum magnifice glorificantes: qm̃ neque populum neci tradidimus, ſed etiã ut ſaluaretur actum eſt, & manus quærentium nos effugere præualuimus.

Socrates. Quæ etiam Georgius eodem tempore in Alexandria geſſerit ipſius Athanaſij, qui hęc paſſus eſt, uoce narremus. In libro enim, quem de fuga ſua ſcripſit, hæc ait: Igitur in Alexandria ſurrexerũt denuo nos q̃rentes occidere. Et facta ſunt nouiſſima peiora priorib⁹. Repente nanque milites circundantes eccleſiam, pro orationibus prælia celebrabant. Ingrediente nanq; quadrageſima Georgius ex Cappadocia ex eis miſſus, auxit mala, quæ illorum calliditate didicerant. Poſt ſeptimanam itaque Paſchæ, uirgines mittebantur in carcerem: Epiſcopi uincti a militibus ducebantur: orphanorum, & uiduarum domus diripiebantur, et inuaſiones in domibus agebantur, & noctu Chriſtiani deponebantur. Obſignabantur domus, & fratres clericorum pro fratribus pericula ſuſtinebant. Hæc quidem peſſima, ſed grauiora poſtea ſunt præſumpta. Septimana enim, quæ fuit poſt ſanctam Pentecoſten, populus ieiunans eſt egreſſus ad cæmiterium orationis cauſa, eo quod oẽs communionem Georgij declinarent. Sed hoc cognoſcens ille nequiſsimus, ipſe cõcitauit Sebaſtianum ducem Manichæum, qui cum multitudine militum arma, gladios euaginatos, arcus ſagittaſq; ferentium facto impetu in ipſo die dominico ſuper populũ irruit, & paucos orantes inueniens (quum iam plurimi diſceſſiſſent) talia geſsit, qualia ab eis decebat impleri. Incendio nanq; facto ſtatuens uirgines ſecus ignẽ, cogebat eas, ut ſe profiterentur Arianas. Cumq; eas cerneret eſſe uictrices, & de igne nullo modo cogitare, ſic earum uultus lacerauit, ut uix agnoſci poſt tempora potuerint. Tenens autem & quadraginta uiros, tormento nouiore diſcerpſit. Sectis nanq; de palma uirgis, & habentibus ſuos aculeos, eorũ dorſa ita uerberibus lacerauit, ut quidam eorum ſæpius a medicis inciſi ſint propter ſpinas, quæ eorum dorſis inhærebant: alij uero dum non ferrent tormẽta, mortui ſint. Eos aũt q uiuere potuerunt, & quandam uirginẽ in exiliũ deportauit in maximam Oaſim. Corpora uero mortuorũ primo quidem reddi non paſſus eſt, ſed cęlauit, inſepulta relinquens ea, ut quaſi tanta crudelitas latere uideret. Hoc autẽ aiunt, qui mentis errore deſipiunt. Nam cum parentes mortuorũ gaude-

19 *Septimana Paſchæ.*

20 *Sancta pentecoſte.*

21 *Nota ieiunium in Septimana poſt pentecoſten, de quo habes per D. Leonem Papã ſermo. 1. de Pentecoſte, eſſe ex Apoſtolica traditione.*

rent quidẽ propter confeſsionem, flerent autem pp corpora defunctorũ, maiora eorũ impietatis indicia pſonabant. Poſt hęc aũt ex Ægypto, atq; Libyis in exilium deportauerunt epõs Ammoniũ Muiũ, Gaiũ, Philonẽ, Hermem, Plenium, Pſenoſirim, Nilãmonẽ, Agathonẽ, Anagamphũ, Amonium, Marcũ, Dracontiũ, Adelphiũ, Athenodorũ, & presbyteros, Hieracẽ, & Dioſcorũ, & ſic eos acerbiſſime per itinera pepulerunt, ut quidã eorum in ipſis itineribus, alĳ uero p exilia morerentur. Occiderunt aũt epõs pluſquã triginta, habentes ſtudium ſecundum Achab, ut ſi poſſent amputarent penitus ueritatem.

2 *Vides quãta ſolicitudo adhiberetur pro humandis corporibus defunctorum a fidelibus populis? Et cur aliqui heretici noſtro tempore tãtopere negligunt mortuorum ſepulturas?*

Theodoretus. Super hæc igitur Athanaſius etiam conſolatorios libros uirginibus illis ſcripſit, quæ crudeliſsimas pertulerũt paſsiones, dicens inter hæc: Propterea nemo ueſtrum ſit triſtis, licet & ſepulturam nobis denegent impĳ, & prohibeant uos efferri. Nam uſq; ad hoc nequitia peruenit Arianorũ, ut & portas clauderent, & circa ſepulturarũ loca ueluti dęmones reſiderent, ne quis ſepeliretur fideliũ dilectorũ. Hæc ergo & his ſimilia Georgius in Alexandria faciebat. Sanctus aũt Athanaſius nullũ locum munitum cautele ſuæ putabat: cũ utiq; aut uiuũ eum deduci, aut mortuum decollari, & caput eius Imperator ſibi iuſſiſſet afferri. Pro quare pręmium maximum compromiſit huiuſmodi aliquid nuntianti.

Igitur Athanaſius relinquens Alexandriam Romam profectus eſt. Cõtigit aũt eodem tempore etiam Paulum Conſtantinopolitanũ pontificẽ illuc una concurrere, & Marcellũ Ancirę, Aſcepãq; Gazę. Qui dũ Arianis eſſet aduerſus, calumniam paſſus ab his, quaſi ſubuertiſſet altare, damnatus eſt. Pro quo Gazęorũ eccleſia Quintiano committitur. Lucianus autẽ Hadrianopolites epſ ob aliam accuſationẽ eccleſia ſua priuatus, degebat in urbe Romæ. Cognoſcẽs ergo Romanus epſ crimina ſingulorũ, & oẽs Nicæno concilio concordare comperiens, eos in communionẽ ſuſcepit, tanq; oĩum curam gerens propter ſedis propriæ dignitatem, ſingulisq; reddidit ſuas eccleſias, & Oriẽtalibus ſcripſit epis, culpans quod nõ recte tractaſſent uiros inculpabiles, de ſuis eccleſĳs eos expellẽtes, & qđ conſtitutiones Nicæni concilĳ minime obſeruarent. Quorum paucos ad certam diẽ ſibimet adeſſe pręcepit, ut corã eis oſtenderent iuſtum ſe ſuper illis protuliſſe decretũ. Et deinceps nõ ſe paſſurũ interminatus eſt, niſi ab huiuſmodi turbis & nouitate ceſſarent. Et ille quidẽ hæc ſcripſit. Athanaſius aũt & Paulus epiſtolas Iulĳ Orientalibus epiſcopis miſerunt, & ſinguli eorum ſuas ſedes adepti ſunt.

23 *Romanus Eps tanquam omnium curã gerens pp ſedis propriæ dignitatem, ſingulis his Epis uiris ſanctis ſuas reddidit eccleſias, & reprehẽſorias literas ſuper eorum iniuſta deiectione Orientalibus ſcripſit epiſcopis. Ex quo habes Romane eccleſiæ primatum ſuper omnes alias eccleſias.*

Verũ Pontifices Orientis grauiter hoc ferentes, & in Antiochia congregati Iulio reſcripſerunt epiſtolã, ornato quidẽ ſtilo compoſitã, ironia uero maxime plenã, & non ſine interminationis qualitate confectam. Fatebãtur enim circa omnes Romanorũ eccleſiã eſſe munificam, ueluti q apoſtolicam haberet curam, & antiquitus mater pietatis exiſteret, licet ab Oriẽte ad eã prædicatores dogmatis aduenĳſſent. Se uero non propterea ſecũdo loco habendos exiſtimabant, eo quod non magnitudine aut multitudine abundarent eccleſiarum, cũ uirtute qualitate non cederent: crimenq; Iulio imponebant, eo quod Athanaſĳ ſectatoribus communicaſſe uideret, & tanq; ipſorũ concilio contumelias irrogaſſet, eorũq; ſententiã deſtruxiſſet: & ueluti iniuſtũ eius factũ, eccleſiaſticiſq; ſanctionibus diſonans arguebant. His ita conſcriptis addiderunt, quod ſi ſuſciperet Iulius damnationem

tionem ab ipſis factam,& ordinatos epiſcopos i damnatorũ locũ firmaret,pacẽ cũ eo & communionẽ haberet. Si uero placitis ipſorũ reſiſteret, contraria celebrarent:quippe cũ Orientales Epiſcopi non reſtitiſſent, cũ Nouatus a Romana pelleretur eccleſia. De his aũt ꝗ præter cõmune placitũ de concilio Nicæno geſſerant,nihil ei reſcribere maluerunt.

Hæc itaqꝫ Orientales epi Iulio Romano Pontifici reſcripſerunt. Cum uero Athanaſius Alexãdriam fuiſſet ingreſſus, compreſsio populi partis Georgij, q illic fuerat ordinatus epiſcopus,uehemẽs facta ẽ. Et ex hoc dicebant turbas & neces hoium proueniſſe,& huiuſmodi crimina in Athanaſium uelut authorẽ ſceleris referebant:cũ hæc in certaminibus frequenter eueniant. Ob quã cauſam Sabinus Macedoniæ Pręſul hæreſeos Athanaſium frequenter accuſat. Qui ſi cogitaret quanta mala contra Athanaſium & Homouſianos Ariani geſſerint, aut quanta concilia propter eum celebrata ſint, aut quanta contra omnes eccleſias Macedonius hæreſiarches geſſerit,erubeſcens forte tacuiſſet.

Interea contra Athanaſium alia machinatio concinnata eſt. Eccleſiæ nanqꝫ Alexandrinorum,Auguſtorum pater erogando pauperibus frumẽta donauerat:quæ dixerunt Athanaſium uendere, & ſuis utilitatibus aplicare. Quod Imperator credens,eum iuſſit occidi. Hoc ſentiens Athanaſius, latenter aufugit.

Hinc iam toto orbe profugus agitur Athanaſius,nec ullꝰ ei tutus ad latendum ſupererat locus. Tribuni,præpoſiti,Comites,exercitus quoqꝫ ad inueſtigandum eum mouentur edictis imperialibus. Præmia delatoribus proponunť,ſiquis uiuum maxime,ſi id minus,caput certe Athanaſij detuliſſet. Ita totis regni uiribus fruſtra aduerſum eũ,cui Deus aderat certabatur. Interea ſex continuis annis ita latuiſſe fertur in lacu ciſternæ non habentis aquã,ut ſolẽ nunqꝫ uideret. Sed cũ per ancillam, quæ ſola conſcia dominorum officijs qui ei latebras præbuerant uidebať,indicatus fuiſſet, tanqꝫ dei ſpiritu admonitus, ipſa nocte qua ad eũ comprehendendum cũ iudicibus ueniebatur, poſt annos ſex migrauit ad alium locũ. Ita illi qui uenerãt fruſtrati,dñiſqꝫ i fugã uerſis de ancilla ut falſa idice pęnas ſumũt. Ex Hiſtoria Eccleſi. lib.10.cap.18.

Verum ne graues alicui latebræ ſuæ fierent,& occaſio calumniæ innocentibus quæreret,nihil ſibi ultra iam tutũ in Conſtantij regno pręſumẽs, ad Cõſtantis partes profugus abſceſſit. A quo ſatis honorifice religioſeqꝫ ſuſceptus eſt. Quiqꝫ cauſa eius quam fama compererat diligentis cognita,ſcribit ad fratrem, pro certo ſe comperiſſe quod ſacerdos dei ſummi Athanaſius,iniuſte fugas & exilia pateretur. Hunc itaque recte faceret,ſi abſqꝫ ulla moleſtia loco ſuo reſtitueret:ſi id nollet,curæ ſibi futurum,ut id adimpleret,regni eius intima penetrans,& pœnas dignisſimas de autoribus ſceleris ſumens. Quibus ſcriptis perterritus Conſtantius(quod poſſe facere ea quæ immitabatur, conſcius erat fratrẽ) ſimulara benignitate ultro uenire ad ſe Athanaſium iubet,& leui increpatione perſtrictũ, ad eccleſiam ſuam permittit ſecurũ ire. Admonitus tamẽ Imperator ab impijs conſiliarijs:Non eſt(inquit,magnũ Athanaſij, quod epiſcopi poſcunt de te,ut unã ex multis quæ ſunt apud Alexandriam eccleſijs, concedas populis eorum qui tibi communicare nolunt. Tum ille,deo ſibi ſuggerente, paratũ in tempore conſilium reperit:Et quid eſt(inquit,Imperator,quod poſcenti tibi liceat denegari,qui poteſtatem omnium habes iubendi? Sed

unum eſt quod oro,ut meã quoq; petitiunculam libenter admittas. Cumq; ſe omnia quæ uellet) quamuis eſſent difficilia promitteret præſtaturum,ſi hoc unum cederet libens,ait Athanaſius:hoc eſt quod rogo,ut ga etiam hic(nam apud Antiochiã res agebatur) ſunt noſtri populi qui iſtis communicare nolunt,unam eis tenere concedas eccleſiam.Æquiſsimum ſibi uideri,& ualde præſtandũ, lætus ſpopondit Imperator. Sed cũ rem detuliſſet ad eos quorũ conſilijs utebatur,neq; ibi ſe uelle accipere eccleſiam,neq; hic dare reſpondent, quia plus ſibi ſinguli quiq; quam abſentibus conſulebant. Ita Imperator admiratus eius prudentiam, properare ocyus ad ſuſcipiẽdam ſuam eccleſiam iubet. Operæprecium autẽ uidetur ipſius Conſtantij literas quas pro eius reditu ſcripſit,his geſtis iſerere.

Ex Hiſtoria Tripartita lib. 4. cap. 16.

Socrates. Conſtantius uictor Auguſtus Athanaſio epiſcopo. Plurimũ te circumferri & fluctuare ferocibus maris undis, noſtræ manſuetudinis clementia non permiſit. Patria quippe terra nudatũ & priuatum proprijs rebus,errantemq; per loca inuia beſtiarum,indefecta noſtra pietas nõ deſpexit. Igitur diu diſtuli ſcribere uoluntatis meæ propoſitũ, ſperans ſponte te ad nos forte uenturũ,& laborum ſatisfactionem a nobis exigere. Veruntamen qm̃ forte timor impediuit uoluntatis tuæ propoſitum, literas largitate pleniſsimas ad tuam beatitudinem deſtinauimus, ut ſine metu noſtris aſpectibus uelociter tuam præſentiam præbere feſtines, ut deſiderio tuo potius experiaris noſtram clementiã proprijs reſtitutus. Hac etenim cauſa & dñm meum fratremq; Conſtantem uictorem auguſtũ pro te rogaui,ut tibi poteſtatem ad nos tribuat ueniendi, ut ambobus nobis annuentibus,reſtitutus in patriam,habeas maximũ gratię noſtrę pignus.

Alia epiſtola eiuſdẽ pro eadem re. Conſtantinus uictor auguſtus Athanaſio epiſcopo.

Licet prioribus literis ſignificauerimus ut ſine ſollicitudine ad noſtrũ debeas uenire Comitatum,eo quod maxime uelimus te ad propria deſtinare,tñ & nunc has literas ad tuam miſimus ſanctitatem,per quas inuitamus, ut ſine aliqua diffidentia uel metu aſcendens, publicis uehiculis ad nos uenire feſtines,ut quæ deſideras poſsis adipiſci.

Tertia Conſtantij epiſtola pro eodem. Cõſtantinus uictor Auguſtus Athanaſio epiſcopo.

Dum in Edeſſa degeremus, præſentibus presbyteris ad noſtrũ debuiſſes feſtinare comitatũ,ut uidens noſtros aſpectus, repẽre properares ad Alexandriam. Sed qm̃ plurimum præterijt temporis ex quo ſuſcipiens a nobis literas non occurriſti,propterea etiam nunc cõmonere te feſtinauimus,ut uel nunc tuam præſentiam nobis uelociter præſentare cõtendas, & ita poſsis patriæ tuæ reſtitui,tuaq; ſecurus oratione frui. Ad plenã uero cognitionem Achitũ diaconũ deſtinauimus, a quo poſsis cognoſcere etiam noſtri animi uoluntatem,& quod ea quæ optas impetrare poſsis.

Has epiſtolas ab Aquileia ſuſcipiens Athanaſius(illic enim relicta ſardica agebat)Mox recurrit Romam, & oſtendens literas epiſcopo Iulio, in maximo gaudio eccleſiam fecit eſſe Romanam. Putabatur enim etiã Orientis Imperator ipſorũ fidei conſentire,eo quod ad ſe Athanaſium fiducialiter euocaret. Iulius autem Alexandriam clericis atque plebi hæc de Athanaſio ſcripta miſit.

Iulius archiepiſcopus presbyteris & Diaconis,& plebi, habitantibus

Alexandriam, dilectiſsimis fratribus in dño ſalutem. Congaudeo uobis & ego dilectiſsimi fratres, quod fructum ueſtræ fidei ante oculos iam uidetis. Hoc etenim uere geſtum, quilibet inſpiciet in fratre & coepiſcopo noſtro Athanaſio, quem propter puritatem uitæ ſuæ, & ueſtras orationes reſtituit uobis deus. Ex hoc itaque creditur, puras & charitate plenas orationes ueſtras aſcendiſſe ſemper ad deum. Memores enim eſtis promiſſionum cœleſtium atq; dilectionis quam ex doctrina prædicti fratris mei Athanaſij didiciſtis & integrum cognouiſtis ſecūdum inſitam uobis fidem, quam percepiſtis: qm̃ non uſq; ad finem a uobis poſsit abduci, cuius orationes in ſanctiſsimis animabus ueſtris tanq; præſentes ſemper habuiſtis. Ergo non plurimis mihi uerbis opus eſt uobis ſcribere. Quæcūq; enim uobis a me potuerint dici, hæc iam fides ueſtra p̃ceſſit, & diuina gratia cōmunis orationis noſtræ uota compleuit. Congaudeo ſiquidem uobis: iterū enim dico cōgaudeo: qm̃ inexpugnatas animas in fide ſeruaſtis. Sed etiam ipſi fratri meo Athanaſio non minus cōgaudeo: quia licet multam ſit paſſus triſtitiã: nec unam tñ horã ueſtri deſiderij & charitatis oblitus eſt. Nam licet corpore ad tp̃s a uobis ſit abſtractus, ſpiritu tñ uobiſcū ſemper degere uidebat̃. Et ego quidē chariſsimi fratres oẽm tentationem contra eum ſurgentē, reos ſine gloria non fuiſſe. Nam & ueſtra & eius fides cognita eſt uniuerſis & cōprobata. Si enim non tanta & talia accidiſſent, quis crederet, quia aut uos tale iudicium, tantamq; charitatē circa talem exhibuiſſetis ep̃m, aut ille potuiſſet tantis uirtutibus circundari, per quas ſpe cœleſti fraudatus non eſt? Promeruit igitur quolibet modo & nunc & in futuro etiam, confeſsionis glorioſum martyrium. Frequenter enim terra mariq; plurimum æſtuans, omnem prauitatem Arianę concul cauit hæreſeos, & crebro per inuidiam uſq; ad periculū impulſus contēpſit mortem, munitus omnipotente Deo & dño Ieſu Chriſto Saluatore noſtro, ſperans & inimicitias declinare, & conſolationi ueſtræ reſtitui, deferens uobis maiora trophęa ex fortiſsima conſcientia, pro quibus & uſque ad terminos terræ totius apparuit glorioſus. Fiduciam itaq; habens ſui propoſiti, cœleſtiſq; doctrinæ, clarificatus eſt immortali iudicio, & ad uos reuertitur. Diligendus igit̃ apud uos clarior nunc eſt quam tunc, quãdo profectus a uobis eſt. Nam ſi materias precioſas, ideſt aurū, & argentum, purgando ignis probat: quid dignū dici poterit de tali tantoq; uiro, qui cū tantas tribulationes & pericula deuicerit redditur nunc uobis immaculatus: non a nobis ſolummodo, ſed comprobatus ab omni cōcilio? Suſcipite igitur nunc fratres chariſsimi cū omni diuina gratia paſtorē ueſtrum ac præſulem tanquam uere ἐπαγγέλιον, cum his qui tantorū laborum eius participes ſunt effecti, & gaudete fruentes orationibus, qui paſtorem ueſtrū, ut ita dicam, eſuritis atq; ſititis, qñ etiam ipſi ueſtram ſanitatem ſalutaribus ſcripturis cibaſtis atq; potaſtis. Nam cū degeret inter peregrinos, uos ei conſolatio fuiſtis, & in perſecutione atq; periculis refouiſtis cum fideliſsimis ueſtris animabus & mentibus. Ego ſiquidem iam exulto conſiderans & ratione droſpiciens, & in eius reuerſione uniuſcuiuſque ueſtrū gaudium & plebis uotiuas occurſiones & concurrentiū glorioſam feſtiuitatē, & qualis ille uobis erit dies, & quantus, remeante ſcilicet fratre meo, & quieſcentibus priſcis malis quorundam machinatione ſartis: nec nō pretioſa ac uotiua reuerſione cunctos in quadam pleniſsimi

gaudiȷ̃ lætícia copulante. Huiuſmodi uero gaudiũ uſq; ad nos magnitudi ne ſua pertingit: quibus diuinitas hoc etiam conſtat eſſe cōceſſum, ut & nos debeamus in laudem tanti uiri conſurgere. Sed melius eſt ut Epiſtolã oratione claudamus. Deus omnipotens, & huius unigenitus filius dñs & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, hoc gaudium uobis præbeat in æternum, dignũ tribuens præmium admirabili ueſtræ fidei, quam circa pōtificem ueſtrum glorioſo teſtimonio demonſtraſtis: ut & uos & qui uobiſcum ſunt, & hic in futuro meliora poſsideatis: quæ oculus non uidit, nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit deus diligentibus ſe. Per dñm noſtrum Ieſum Chriſtũ, per quem & cũ quo omnipotenti deo gloria in ſecula ſeculorum amen. Valere uos opto charisſimi fratres.

Igitur Athanaſiȷ̃ ſententiam de concedenda Antiochiæ eccleſia inutilẽ ſibi cognoſcentes Ariani, hoc quidem differendum eſſe dixerunt, & agendum quod placeret Imperatori, quia Imperator Paulo, & Athanaſio, & Marcello, & Aſclepæ Gazæ & Lucio Adrianopoleos, ſecundũ ea, quæ in concilio Sardiceno placuerant, proprias reſtituerat ſedes. Vnde principalia ſacra per ſingulas ciuitates ad eorum mittebanẽ eccleſias, quibus iubebatur ut eos repente ſuſciperent. Igitur in Ancira expulſo Baſilio, & ꝓ eo introducto Marcello, non fortuita turba prouenit, quæ derogationem contraria ſapientibus irrogauit, Aſclepam uero continuo Gazę ſuſceperunt in Conſtantinopolitana ciuitate Macedonius ad modicũ tempus Paulo ſucceſſit, apud ſemetipſum in eccleſia remota collectiones agens. Pro Athanaſio tñ ſolo Imperator Eepiſcopis & clericis, atq; plebi ſcripſit, ut eum libenter ſuſciperent. Inſuper etiam quę contra eum in iudiciȷ̃s facta fuerant, aliȷ̃s literis aboleri iuſſit. Quæ uero de utraq; re ſcripta ſunt, hæc eſſe noſcuntur.

Epiſtola Conſtantiȷ̃, per quam omnia contra Athanaſium habita ſunt caſſa. Victor Cōſtantius maximus, Pius, epiſcopis & presbyteris catholicæ eccleſiæ ſalutem. Reuerendisſimus eṗs Athanaſius non eſt dei gratia derelictus: nam licet breui tēpore humana fuerit probatione ſummiſſus, tamen debitũ prouidentiæ uniuerſa proſpicientis noſciẽ ſuſcepiſſe decretum, recipiens uoluntate dei noſtroq; iudicio patriã ſuam pariter et eccleſiam, cuius diuino nutu præſul extabat. Huic enim conſequenter oportebat noſtram adeſſe manſuetudinẽ, ut omnia aduerſus eũ, & eius communicatores definita, omniſq; ſuſpitio & illuſio contra eum geſta, deinceps ſit inanis & uacua & reuelatio quam dudũ clerici eius habuerunt compe tenter firma permaneat. Sed ẽt hoc eius gratiæ adiȷ̃ciendũ eſſe cenſuimus, ut omnes ordines ſacri cognoſcant, conceſſum omnibus ipſi coniunctis, ut ſine timore ſint, ſiue epiſcopi ſiue ſint cleri: ſufficit enim unicuiq; circa eũ rectę uoluntatis unio. Quicunq; enim meliori iudicio atq; parte conſti tuti, huius eligunt communionẽ, hos omnes præcipimus ad inſtar præcedentis prouidentiæ ẽt nunc uoluntate dei, noſtrę gratiæ largitatẽ adipiſci.

Epiſtola Conſtantiȷ̃ ad Alexandrinos, ut reciperent Athanaſium. Victor Conſtantius maximus pius, populo Alexandrino eccleſiæ catholicæ ſalutem. In omnibus perhibentes noſtræ ęquitatis intentionem, ſcientesq; qm̃ diu prouidentia ueſtri contemplatoris eſtis alienati, id eſt, Pontificis Athanaſiȷ̃, qui propter inſertã rectitudinem ſuorumq; morum prudentiã cunctis innotuit, eũ denuo ad uos deſtinare cenſuimus. Hunc itaq;

cõſuete & competenter ſuſcipientes, & apud clementẽ deum adiutorẽ orationum habentes, uobis congruam ſimul & nobis placitã concordiã atq; pacem ſecundũ eccleſiæ ſanctionem ubiq; probatæ, ſufficienter feſtinate ſeruare. Non enim rationabile eſt aliquã diſcordiam inter uos agitari, aut tumultũ, noſtrorum temporũ diſciplinæ contrariũ: & hoc quidẽ abeſſe a uobis omnino uolumus. Orationibus aũt ſufficienter, eo ſcilicet præſule & adiutore apud deũ uos inſtare ſolenniter admonemus, ut tali propoſito ad omniũ uota proueniente, etiam Gentiles idolorũ errori hactenus ſeruientes, ad cognitionem ſacræ religionis ſub alacritate feſtinẽt. O chariſsimi nobis Alexandrini, rurſus igiť admonemus ut in his quæ dicta ſunt perſiſtatis, & omnes epm decreto ſuperno noſtraque ſententia deſtinatũ libenter & pie ſuſcipiatis: & toto animo totaq; uoluntate amplectendũ exiſtimetis. Hoc enim & uos decet, & noſtrę manſuetudini noſcitur conuenire. Vt autem omnis turbæ ſeditionis occaſio perimať, Iudicibus apud uos habitis literis noſtris præcipimus, ut omnes quos ſeditioſos agnouerint, legitimæ uindictæ ſubijciant. Vtraq; igitur perſpicientes, & noſtram cũ deo ſententiam, & rationem profeſsionis ueſtræ, necnon & ſuppliciũ contra ſeditioſos indictum, competenter & cõgrue ſacræ religionis iura ſeruate. Prædictumq; Deo amabilem uirũ omni reuerentia et honore colite: & orationes una cũ eo pro uobis ipſis, & noſtrę uitæ fauore omnium ſaluatori deo lætantes offerte.

Epiſtola Conſtantij pro Athanaſio ut aboleretur quicquid pro Athanaſio geſtũ eſt. Eadem uero forma præſidibus Auguſtæ, Nicęæ, Thebaidis, & Libyę ſcriptũ eſt. Quicquid pridem ad læſionem & iniuriã Athanaſio epiſcopo communicantiũ reperitur actum, hoc nunc aboleri præcipimus. Nam & miniſteriũ, quo priuati fuerãt eius clerici, eoſdẽ rurſus uolumus obtinere. Hanc itaq; præceptionem noſtram ſeruari cenſemus, ut Athanaſio Epiſcopo ſuę eccleſię reſtituto communicatores eius habeant miniſterium, quod ſemper habuerunt, quod etiam reliqui clerici habere noſcuntur, & ipſi gaudio potiantur.

Tantis & talibus epiſtolis munitus ſanctiſsimus Athanaſius, per Syriam aggreſſus uenit in Palęſtinam, apprehendensq; Hieroſolymã, & Epiſcopo Maximo ſignificans geſta Sardiceni concilij, & quod Conſtãtius Imperator illorũ decreto iudicioq; conſenſiſſet, Præparauit ut epiſcoporum in illis regionibus habitantiũ ſynodus ageretur. Maximus aũt in nullo ſegnis de Syria atq; Palęſtina uniuerſos euocauit epiſcopos. Facto concilio reſtituit & ipſe beato Athanaſio communionẽ & dignitatem. Scripſit ẽt ipſa ſynodus Alexandrinis omnibus in Ægypto & Libyis epiſcopis, clericis, atq; plebi, ea quæ de Athanaſio geſta atq; decreta ſunt. Ob quam rem ualde Maximo detraxerunt Athanaſij derogatores epiſcopi quod primitus deponens eũ rurſus ex pœnitentia tanquam nihil fuiſſet actum, ſententiã pro Athanaſio protulerit, quæ communionem ei dignitatemq; præberet. hęc cognoſcentes Vrſatius & ualens, qui circa Arianum dogma ſtudiũ primitus ardens habuerant, declinantes a priori uoluntate Romã profecti ſunt, libellumq; pœnitentię Iulio offerentes epiſcopo, & in Conſubſtantialitatis conſenſere ſermone, & literas Athanaſio miſerunt, ſeq; ei deinceps communicare profeſsi ſunt. Sic itaq; tunc Vrſatius & ualẽs geſtis athanaſij ſupati cõuerſi ſunt. athanaſi⁹ ergo ꝑ Peluſiũ pergebat

Alexandriam. Tranſiens autẽ per ciuitates, edocebat ut arianos uniuerſi declinarent, & conſubſtantialitatis dogma amplecterentur in quibuſdã eccleſijs & ordinationes fecit. Et hoc fuit initium alterius querelæ aduerſus eum: quia in aliorum eccleſijs ordinare præſumpſiſſet. Hæc itaque de athanaſio prouenerunt.

Interea Reſpublica fortuitis caſibus urgebatur. Vnde quæ ſunt ſummaria non eſt incongruũ breuiter explanare, Igitur quod ędificatore Conſtãtinopolitanæ Ciuitatis moriente tres eius filij imperiũ ſuſceperint, in prę cedentibus eſt narratũ. Sciendum autem quod cũ iſtis imperauit conſobrinus eorũ nomine Dalmatius uocabulũ patris habens qui dũ aliquantis per imperaſſet, a militibus interemptus eſt, non iubente Cõſtantio ut occideretur, nec tñ prohibente. Cũ uero Conſtantinus iunior fratris partes inuaderet, & ipſe a militibus congreſsione facta peremptus eſt. Hoc aũt iam ſæpe dictum eſt. Poſt mortem uero Conſtantini iunioris, Perſicũ contra Romanos motũ eſt bellum, in quo Conſtantius proficere nõ ualebat: nam cũ nocte pręlium circa fines Romanorũ atq; Perſarum fuiſſet geſtum: Validiores tunc Perſę ad breue tempus inuenti ſunt. Quo tempore neque Chriſtiani ſub quiete degebant ſed per athanaſium de conſubſtantialis uerbo circa eccleſias erat pugna.

Sozomenus. Deniq; apud Antiochiam non concordabant in profeſſione ſua clerus & populus, ſed per choros, ut eſt cõſuetudo, ad hymnos dicendos Deo in fine pſalmorum mõſtrabant propriam uoluntatẽ. Et hi quidem patri & filio, uelut æqui honoris gloriam dicebant: hi uero patri in filio, per interpoſitionem præpoſitionis, filium ſecundum eſſe monſtrãtes. His ita geſtis, hærens quid ageret Leontius, qui illo tempore ex hæreſi aduerſa ſedem Antiochiæ gubernabat, cũ prohibere non auderet eos, q ſecundum traditionem Nicæni concilij pſallerent Deo, quia metuebat ne ſeditio naſceretur in populo, hoc dixiſſe fertur, tangens caput ſuũ iam canum: Hæc, inquit, niue ſoluta, lutum cogetur immenſum. Per hoc oſtendens, quod ipſo defuncto ſeditionem populo generaret illa diſcordia, quę in hymnis fiebat, non patientibus ſucceſſoribus ſuis cum populi uarietate ſentire. Athanaſius igitur ueniens ad Ægyptum, explicauit ſynodales Epiſtolas Iulij Romani Pontificis. Inſuper & ſynodalem Maximi Hieroſolymitani quæ talia continere dignoſcuntur.

Sancta ſynodus Hieroſolymis congregata p Ægyptum, Lybiam & Alexandriam conſtitutis presbyteris, diaconis & plebi, fratribus deſideratiſsimis in dño ſalutem. Cunctorum Deo digne gratias agere non ualemus fratres chariſſimi: in quibus enim miracula ſemper egit, etiam modo cum eccleſia ueſtra fecit, paſtorem ueſtrum & dñm conſacerdotemq; noſtrum Athanaſium uobis ſua pietate reſtituens. Quis enim aliquando ſperauit oculis carnalibus intueri, quem nunc & nos & uos inſpicitis, reſpicientes quẽ uidere deſideraſtis? ſed uere orationes ueſtrę a Deo omnium ſunt auditæ, qui curam habet eccleſiæ ſuæ, & ueſtras lachrymas atq; gemitus ſemper inſpexit, quapropter ueſtras audiuit preces. Eratis enim ſicut oues abiectæ & fatigatæ, non habentes utiq; paſtorem. Propterea uiſitauit uos cœlitus paſtor uerus, & de proprijs ouibus curam gerens, reſtituit uobis quẽ noſcimini concupiſſe. Ecce enim & nos omnia pro eccleſiaſtica pace facientes, ueſtræq; dilectioni conſpirantes in eius ample-

xu præceſſimus & communicantes ei per eum uos alloquimur, ſcriptaq; præſentia deſtinamus. Itaque ſecundum gratifica uota ueſtra, ſcitote nos quoq; cum eo uinculo charitatis obſtrictos. Debetis ergo etiam pro pietate deo amabilium noſtrorum Imperatorum inceſſanter orare: q̄m & ipſi cognoſcētes ueſtrum deſiderium uobis reſtituere deſtinarunt. Omni ergo honore tenſis manibus ſuſcipientes illum gratificas orationes offerte Deo, qui uobis talia condonauit. Feſtinate autem ſemper in Deo gaudere & glorificare dñm, per quem & cum quo patri gloria in ſecula ſeculorum, amen. Veniens igitur Athanaſius in Ægyptum, quos quidem agnouit Arij ſectatores, depoſuit. Quibus a ſe depoſitis, eccleſias eorū præcepit fidem tenere Nicęni concilij, eamq; ſummo ſtudio cuſtodiri.

Sic itaq; ſe rebus habentibus Magnentius tyrannus circa partes emerſit Heſperias. Qui Conſtantem Imperatorem occidentalium partium facto dolo circa Gallias interemit. Quo geſto inteſtinum inflammatū eſt bellum: Magnentius etenim tyrannus totam tenebat Italiam, Aphricāq; & Libyam, ſimul & Gallias. In Illyrico uero & in Sirmio aliud rurſus a militibus excitatū eſt bellum per tyrannum nomine Britannionem. Sed etiam Romam tumultus non fortuitus detinebat, Fratruelis nanq; Conſtantini Nepotianus nomine, imperium aſſumpſerat gladiatorum uirtute ſuffultus, & Nepotianum quidem Magnentij milites depoſuerunt, Magnentius autem procedens uniuerſas partes uaſtabat Heſperiæ. Horum igitur omnium malorum immēſa confluctio breui tempore generata eſt. Quarto enim anno poſt Sardicenſe concilium, hæc acta noſcuntur, conſulatu Sergij & Nigriani. His itaq; nuntijs apparebat, quod ad Conſtantiū ſolum Imperij iura perueniſſent: quo prouectu, contra tyrannos ſemetipſum (ut poterat) præparabat.

Aduerſarij uero Athanaſij, Opportunum ſe tēpus inueniſſe iudicantes, rurſus aduerſus eum calumnias inſtruebant. Tunc Imperatori Cōſtantio ſuggeſſerunt, quod omnem Ægyptum ſubuertiſſet & Libyam. Inuidiam uero maxime auxit eius, quod ordinationes in parœcijs feciſſet alienis. Athanaſius interea cum ueniſſet Alexandriām, ſynodum Ægyptiorum cōgregauit epõrum. Qui conſona decreuerunt Sardiceno concilio, atq; Hieroſolymis celebrato. Conſtantius igitur Imperator, pridem & ipſe Arianorum ſecta præoccupatus, omnia quæ paulo ante ei placuerant, in contrarium demutauit. Et primum quidem eccleſiæ Conſtantinopolitanæ pontificē Paulum deportari iuſsit in exilium: quem deducentes in Cucuſum Armeniæ, ſuffocarunt. Marcello autē denuo proiecto, eccleſiam Ancyranam Baſilius rurſus inuaſit, Lucius autē Adrinopoleos ferro uinctus, in carcere moritur. Tantumq; ualuerunt quæ de Athanaſio dicebantur, ut in immenſum furorem cadens Imperator, eum ubicunq; reperiret, iuberet occidi: cum quo Theodulum & Olympium præſules eccleſiarū Thracenſium. Igitur Athanaſium uoluntas Imperatoris non latuit, ſed præſentiens fuga dilapſus eſt, & minas principis declinauit. Cuius fugam dilatauerunt Ariani, præcipue Narciſſus Neromadis epiſcopus, Georgius laodiciç, & Leontius tunc Antiochenę præſul eccleſiæ. Is enim cū presbyter eſſet, dignitate priuatus eſt: quia cū muliere Euſtolia nomine, degens, & turpem ſuſpitionem cælare uolens, genitalia ſibimet noſcitur abſcidiſſe: & deinceps quidē fiducialiter cū muliere uiuebat. Poſtea uero ſtudio Im

peratoris Conſtantij in Antiochena Eccleſia ordinatur eps poſt Stephanum,qui primitus ſucceſſerat Placito. Hæc igit̃ de his dicta ſufficiant.

Ex hiſtoria Tripartita lib.5.cap.14.

Et inimici quidẽ fidei, putantes ſe tẽpus inueniſſe cõtra defenſores eius, ualde apud Principem laborabant, ut de eccleſijs pellerẽtur omnes q ab eis uidebantur eſſe depoſiti tanq̃ alterius fidei, uel quia uiuo Conſtante, Imperatori Conſtantio reſtitiſſent, ita ur fuiſſet pene ad bella peruentũ. Præcipue tamẽ Athanaſium accuſabant,ob nimiam inuidiam,neq; Conſtante uiuo, & Conſtantio eum ſe diligere profitente,ab eius moleſtia recedebant: Sed Antiochię congregati,Narciſſus Cilix,Theodorus Thraciæ,Theogonius Nicænus,Pathrophylus Scythopoleos, Minophantus Epheſius,& alij circiter triginta,ſcripſerunt oẽs uniuerſis epiſcopis,quod contra factiones eccleſiaſticas Alexandriam rediſſet,nec in concilio ſine culpa fuiſſet inuentus: & iubebant ut neq; cõmunicarent ei,neq; ſcripta mitterent,ſed Georgio qui ab eis fuerat ordinatus. Verum Ahanaſio nullus hinc ſermo fuit.

Igitur deuicto Magnentio, quum ſolus Conſtantius Romanorum tenuiſſet Imperium, omni ſtudio laborabat,ut Occidentales epiſcopi conſentirent eis, qui conſubſtantialem eſſe patri filiũ denegabant. Et hoc faciebat, nolens à primordio aperte uim facere, ſed eis callide ſuadere, ut decreto contra Athanaſiũ ab Orientalibus epiſcopis habito cõſentirent. Sperabat enim quod ſi cõmuni decreto damnaretur Athanaſius, facilius ſuam uoluntatem in religione impleret. Tunc igitur in Italiam conuenerunt epiſcopi Orientaliũ non multi,quoniam plurimos eorũ aut ſenectus aut itineris longitudo prohibuit. Occidentaliũ uero ultra trecẽtos,ut pręcepto principis conciliũ Mediolani celebraretur:ubi conuenientes orientales,ante omnia contra Athanaſium decretũ fieri cõmune poſcebant,ut hoc facta penitus ei aditus Alexandrię clauderetur. Quod cum ſenſiſſent Paulinus Gallicanæ τριβέρεως, Dionyſius Albæ metropolis Italorũ, & Euſebius Vercellenſis,epiſcopi, quod ad deſtructionem fidei Orientales contra Athanaſium agere molirentur,ſurgentes magna uoce clamabant, dolum & circunuentionem per ea quæ gerebantur, Chriſtianitatis dogmatibus irrogari. Non enim ueras cõtra Athanaſiũ culpas eſſe dicebant, cum ad retractationẽ fidei talia probarentur inuenta. Illis ergo talia proclamantibus,concilium tunc ſoluitur Epiſcoporum.

Theodoretus. Depoſito deinde Athanaſio, aliam hæretici fidei exponere ſunt niſi doctrinam. Sed neutrum horũ perduci potuit ad effectum, cũ præſente principe clamaretur,quod iniuſte ageretur & impie, quo facto & ipſi eccleſijs ſunt expulſi, & in ultimis terræ finibus habitare iuſſi. Quod rurſus mirabilibis Athanaſius hoc modo in illa apologia deſcribit. Quis tantum poterit memorare,quantum illi geſſerunt.

Tunc enim eccleſijs pacẽ habentibus,& populis per Collectas orantibus,Pontifex quidẽ Romæ Liberius, & Paulinus Galliarum Metropolitanus epiſcopus, & Dionyſius Italus, Lucifer Metropolitanus inſularum Sardiniæ, & Euſebius ex Italia, omnes epiſcopi boni & prædiatores ueritatis,abripiuntur & traduntur exilio,nullam habentes culpã, niſi quod in Arianam noluerint cõſentire Væſaniam,neq; in calumnijs ſubſcripſerint noſtris. De maximo autem & optimo ſene, & uero confeſſore Oſio,etiã loqui ſuperfluum. Omnibus enim notũ eſt,quod etiam hunc in

exiliū deportari fecerunt. Non enim ignobilis,ſed omnibus noſcitur eſſe
notiſsimus.Cui nanque non præfuit ſynodo, aut rectè loquens non ſatiſ-
fecit uniuerſis? Quæ eccleſia huius patrocinij memoriam nō habet? Quis
aliquando dolens cum ueniret ad eum,non diſceſsit ſanus? Quis indigen-
quum petiſſet, non meruit quod popoſcit? Et tamen etiam contra hunc
talia præſumpſerunt,quod impia eorum molimina cognoſcens , noluerit
propria ſubſcriptione firmare.

Socrates.Igitur Imperator illos quidem mittit in exiliū.Generale uero
conciliū fieri cogitabat,ut omnes Orientales epiſcopos uenientes ad Oc-
cidentem,ſi poſſet,cōcordes efficeret. Quod cum propter itineris ſpacia
difficile uideretur,duplicē tractauit ſynodū celebrari,ut in Arimino qui-
dem Itali qui tunc aderant, conuenirent: Oriētales autem in Nicomedia
Bythiniæ ciuitate.Hoc ergo Imperatore tractante,effectus non euenit ut
uoluit,neutrum enim conciliū ſibimet concordauit , ſed utrunque diuiſum
eſt. Nam neque in Arimino conuenientes inter ſe cōſonare potuerunt , &
Orientales in Seleucia Iſauriæ congregati,aliud ſchiſma ſunt paſsi, quod
ſuo loco narrabitur.

Theodoretus. Dialogus inter Liberiū & Conſtantiū habitus,& quo- 24
modo Liberius in exiliū fuerit miſſus.Ego quidem Liberij per omnia ce-
leberrimi habitū pro ueritate dialogū cū Conſtantio uolo referre, quan-
doquidem a fidelibus illius temporis eſt conſcriptus.Is enim poſt Iulium
Silueſtri ſucceſſorem,Romanam gubernauit eccleſiam. Conſtantius Im
perator dixit: Nos & eo quod Chriſtianus ſis, & epiſcopus noſtræ ciui-
tatis,dignū hoc iudicauimus,ut euocantes te, moneremus ut cōmunionē
ſceleſtiſsimi Athanaſij,& ineffabili ſuperbia detenti, abnegare non diffe-
ras.Hoc enim terrarū orbis bene fieri cōprobauit , & ſynodali ſententia
alienū eccleſiaſtica cōmunione,decreuit Liberius epiſcopus dixit: O Im-
perator,Iudicia eccleſiaſtica decet cum maxima proferri iuſtitia. Quapro
pter ſi uidetur pietati tuæ,diſceptationem iube conſtitui: & ſi apparuerit
Athanaſius condemnatione dignus, tunc ſecundum eccleſiaſticæ conſe-
quentiæ formam proferatur in eum digna ſententia. Non enim poſsibile
eſt condemnare uitū;de quo nihil examinatū eſt. Conſtantius Imperator
dixit,uniuerſus mundus adiudicauit eius facinora, ſed ille (ſicut ab initio)
tempus eludit. Liberius epiſcopus dixit: Quicunque ſubſcripſerunt, nō ipſi
uiderunt quæ geſta ſunt,ſed propter gloriam & timorem,& ne a te con-
tumelias paterentur,acquieuerunt.Imperator dixit: Quid eſt gloria & ti-
mor & contumelia? Liberius dixit: Quicunque gloriam dei non diligunt,
tua magis dona præponunt. Quem ergo iſti non uiderunt,non examinan
tes adiudicauerunt,'quod eſt à Chriſtianitate alienum. Imperator dixit:
In facie utique condēnatus eſt in concilio Tyri,& in concilio pariter de-
creuerunt contra eum omnes totius orbis epiſcopi. Liberius dixit: Nunquam
in præſentia ſua homo ille adiudicatus eſt. Quicunque enim tunc conue-
nientes condemnauerunt eum, diſcedente Athanaſio à iudicio ſentētiam
protulerunt. Euſebius Eunuchus dixit: In Nicæno cōcilio alienus à catho
lica fide probatus eſt. Liberius dixit: Quinque ſoli iudicauerūt ex his qui
cum eo nauigio uenerunt in Mareoten, quos miſerunt ad accuſationem
eius,ut contra eum geſta conficerent. Horū itaque qui deſtinati ſunt, duo
ſunt mortui, Theogonius, & Theodorus, reliqui uero tres uiuūt, hoc eſt,

Notent hi qui Liberium Romanum Pontificem aſſerere audent nota Arianæ perfidiæ fuiſſe inuſtū, quod mendacium eſt apertiſsimum. Quid enim eo Conſtantius & fidelius inueniri potuit? Lege obſecro hunc Dialogum, & pariter exitū huius ſanctiſsimi uiri.

Maris, Valens, & Vrſatius. Ab his qui miſſi ſunt Sardicam, propter hanc cauſam ſynodus celebrata eſt, qui in ſynodo libellos obtulerunt, ueniam poſtulantes, quoniam in Mareote per calumniam ex una parte contra Athanaſiũ geſta confecerint, libellos eorũ nunc præ manibus habemus. Cui horũ nos credere & cõmunicare conuenit Imperator: his qui primitus damnauerunt, & ueniam poſtea popoſcerunt, an eis qui adhuc hæc accuſare contendunt? Epictetus epiſcopus dixit, O Imperator, non fidei cauſa neq; iudiciorũ eccleſiaſticorum ſermonem facit, ſed ut apud Senatores in Romana conſtitutos urbe glorietur quaſi ſuperauerit principem. Imperator ad Liberiũ dixit. Quota pars es totius orbis? quoniam tu ſolus hominem uindicas nephandiſsimũ, & orbis terrarũ pacem eccleſiæq; diſſoluis. Liberius dixit non eo quod ego ſum ſolus, fidei cauſa minuitur. Nam & antiquitus tres ſoli reperti ſunt reſiſtentes præcepto regis. Euſebius eunuchus dixit: Imperatorem noſtrum Nabuchodonoſor feciſti? Liberius dixit: Non. Sed ita irrationabiliter adiudicatus eſt homo, qui non eſt examinatus. Sed & ego peto primitus generalẽ proferri ſubſcriptionem confirmantem fidẽ in Nicæa prolatam, ut ita reuocatis ab exilio fratribus noſtris, & in loca propria reſtitutis, ſi hi qui nũc turbas pariunt eccleſijs, uiſi fuerint Apoſtolicæ fidei conſentire, tunc apud Alexandriã conuenientes omnes, ubi & accuſatus & accuſatores ſunt & defenſor eorum, examinata cauſa poſsimus proferre ſentẽtiam. Epictetus epiſcopus dixit: Sed curſus publicus non ſufficit ſubuectui epiſcoporũ. Liberius dixit: Eccleſiaſticæ cauſę publico curſu non egent. Eccleſiæ nanque ſufficiunt uſq; ad mare perducere ſuos epiſcopos. Imperator dixit: Quæ dudum ſuſceperunt formam, ſolui non poſſunt. Plurimorũ nanq; epiſcoporum debet ualere ſententia. Tu ſolus es qui amicitias illius ſcelerati defendis. Liberius dixit: Imperator nunquam audiuimus abſente accuſato iudicem eius ſcelera proferentem, niſi quia propria uidentur hæc odia. Imperator dixit: Omnibus quidem nocuit in cõmuni, nulli tamen ita ſicuti mihi. Cui cum non ſufficeret interitus fratris mei maioris, ne beatæ quidẽ memoriæ Conſtantem ceſſauit in mei inimicitias frequentes impellere, niſi nos maiori manſuetudine detenti, impellentis momenta temperaſſemus. Nulla itaq; mihi uictoria eſt, neq; contra Magnentiũ uel ſyluanum, niſi illum ſceleſtum ab eccleſiaſticis rebus expulero. Liberius dixit: Noli per epiſcopos tuas uindicare inimicitias. Manus enim eccleſiaſticorum ad ſanctificandum uacare debent. Quapropter ſi tibi uidetur, iube uocari ad loca propria ſacerdotes, & ſi concordes apparuerint ei quem nos in præſenti defendimus, ſecundũ fidem orthodoxam in Nicæna ſynodo conſtitutam, tunc conuenientes prouidebunt pro mundi pace, ut homo qui non peccauit, non reprobetur iniuſte. Imperator dixit: Vnum eſt quod queritur, uolo enim te amplectentem eccleſiaſticam cõmunionem Romam denuo deſtinare, & propterea concorda paci, & ſubſcribens Romam reuertere. Liberius dixit: Romę iam fratribus uale dixi. Maiores enim ſunt eccleſiaſticę ſanctiones, quam Romanæ habitatio ciuitatis. Imperator dixit: Ergo trium dierum ſpatium ad deliberationẽ habes, an uelis ſubſcribens Romam reuertere, aut cogitare in quem uelis deportari locũ. Liberius dixit: Spatium trium dierum rationem nequaquam mutare poteſt. Quapropter quo uoles mitte me. Imperator autem poſt duos dies examinato Liberio, & ne-

quaquam a ſuo propoſito reuocato, iuſsit eũ in Berœam Thraciæ in exi-lium deportari. Egredienti Liberio, Imperator ad expenſas quingentos ſolidos deſtinauit. Tunc Liberius deferenti dixit: Vade, da eos Imperatori: opus enim habet ſuis militibus erogare. Similiter & Auguſta totidem ei miſit. Liberius dixit: Redde hæc Imperatori: opus enim habet his ad expenſas militum ſuorũ. Si autem Imperator his non habet opus, det eos Auxentio & Epicteto. Illi enim his opus habẽt. Cumq; ab eis nihil accepiſſet, Euſebius eunuchus obtulit ei alios ſolidos. Cui Liberius ait: Totius orbis eccleſias deſolaſti, & tanquam damnato mihi hæc affers? Vade prius diſce eſſe Chriſtianus. His ita geſtis, poſt tres dies nihil accipiens miſſus in exilium eſt.

Veritatis itaq; propugnator & uictor in Thraciam (ſicuti iuſſum fuerat) uſq; peruenit. Duobusq; tranſactis annis Cõſtantius Romam uenit. Procerũ uero ſenatorumq; coniuges rogabant uiros ſuos, ut Conſtantio ſupplicarẽt, ut paſtorem gregibus reſtitueret. Aiebant enim, quod niſi flecterent animum principis, eos ipſæ relinquerent, & ad paſtorem illũ maximum properarẽt. At illi dixerunt: Nos furorem principis formidamus, nec forte aliquam ueniam promeremur. Sed uobis (inquiunt) magis rogantibus forſitan parcet, & alterũ e duobus fiet, aut preces ſuſcipiet, aut ſi flecti nequiuerit, ſine aliqua iniuria uos dimittet. Hoc conſiliũ mulieres illæ laudibus maximis efferendæ percipientes, cũ ornatu ſolito adierunt Imperatorem, ut ex ueſte ſublimi inſignes eas & nobiles arbitratus, reuerentiam ipſis exhiberet & parceret. Adeuntes, uero principem tali uoce clamabant: Miſerere tantæ ciuitatis paſtoris prouidentiam non habentis, quæ luporũ patet inſidijs. At ille reſpondit non egere paſtore alio ciuitatem. Eſſe nanq; Pontificem, qui eorum curam haberet. Poſt magnum nanq; Liberium quidam diaconorũ eius Felix nomine fuerat ordinatus. Is expoſitam in Nicæa fidem inconcuſſe ſtruauit, ſed corruptoribus eius ſine diſcretione cõmunicabat. Nullus tamen Romæ habitantiũ in baſilicam ingreſſus eſt, cũ ille intus aſtaret. Hoc aũt etiam matronæ illæ Imperatori dixerunt. Qua gratia flexus, præcepit illũ inter omnes egregiũ reuocari, & utrunq; eccleſiam gubernare cõmuniter. His ergo literis in Circenſi ſpectaculo relectis, populus clamabat iuſtam principis eſſe ſententiam: ſicut enim dupliciter coloribus diuiſi ſunt ſpectatores, ſic oportere alterũ his, alterum alijs præſidere. Cum ergo primitus principis literis ſic fauiſſent, poſtea cõmoti cõmuni uoce clamauerũt: Vnus Deus, unus Chriſtus, unus epiſcopus. Ipſas enim uoces & ego iuſtum ponere iudicaui. Poſt has uero Chriſto amabilis populi pias, & iuſtitia exornatas uoces, ſanctisſimus quidem Liberius eſt reuerſus. Felix autem recedens habitauit in alia ciuitate.

Theodoretus. Interea ſentiẽs Athanaſius ſibi inſidias parari, nequaquã ad Imperatorem uenire præſumpſit: neq; hoc utile iudicauit, ſed electos ex Ægypto quinque epiſcopos, inter quos Serapionem Thmiuenſem uirum præcipua uita ſanctum, & ad loquendũ ualde copioſum, mittit ad principem tunc in Occidente degentem (cum quibus etiam tres presbyteros) per quos ſibi placaret Imperatorem, ut pro derogationibus ſatisfacerent inimicorũ, aliasq; facerent, quæ ei uel eccleſijs expedirent. Quibus nauigantibus, paulo poſt literæ uenerunt Imperatoris euocantes eum,

Ob quam rem & Athanaſius & populus eſt turbatus, cum neq; hæretico Imperatori obedire conſultū eſſet, neq; reluctari periculo uacaret. Verũtamen ire diſtulit, & literarū baiulus ſine effectu reuerſus eſt. Superueniente autem æſtate ueniens alius ab Imperatore nuntius cum prouinciæ iudicibus, cogebant eum) cleroq; nimis erat infeſtus. Porro populū paratum uidens ad bellum, etiam ille reuerſus eſt. Non multo poſt tẽpore congregantur ex Ægypto & Libia Legiones. Et cum nuntiatum fuiſſet cęlari Athanaſium in eccleſia quæ uocatur Theonæ, aſſumens milites dux eorum, & Hilarium ab Imperatore denuo deſtinatum, inopinato fractis ianuis in eccleſiam introiuit, & ubiq; requirens Athanaſium non inuenit. Fertur enim, quod ſæpius diuino nuntio pericula multa effugerit, ſicut & deo prouidente hoc diſcrimen euaſit.

Sozomenus. Ex his & huiuſmodi factis, ei a deo prænuntiatis, a paganis & hæreticis appellabatur Magus. Sermo nanq; fertur, quod aliqñ eo procedente per ciuitatem contigerit auolantẽ corniculã clamitare, Quo facto aſtans multitudo Paganorū, uelut Mago derogantes, petebant ut eis aperiret quid cornicula illa ſignificaret. Ille uero fertur ſilentio dixiſſe ſubridens: Cras latina lingua dies uentura ſignificatur. Hoc ergo clamãs, triſtem uobis craſtinū ſignificat diem per Imperatoris Romani iuſsionẽ. Et ita contigit, ut Athanaſij ſermo licet deriſus fuerit, uenerit ad effectū. Altera nanq; die principis literæ uenerunt ad iudices iubentes ut pagani ſua ingredi non permitterentẽ templa, neq; ſolennes ſuperſtitiones feſtiuitatesq; celebrarent. Tūc ergo feſtiuitas eorum uenerabilis generaliſque deſtructa eſt. Socrates. Cum igitur frequenter (ſicuti dictū eſt) Athanaſius pericula declinaſſet, clerus & populus ei fauens tenebat eccleſias, donec Præfectus (ut dictum eſt) Ægypti, & dux militū eijcietibus eos & ſuſtinentibus, Georgio eas contraderent. Qui non multo poſt uenit, & eccleſias ſuo iure poſſedit. Qui dū prǫter ſchema & mores ſacerdotij uiolentus exiſteret, & maxime circa Athanaſij laudatores, quibus utiq; uincula & plagas uiris & fœminis uelut Tyrãnus inferebat, accenſus populus pœnæ peremerat eū, niſi uix ereptus fugiſſet ad principem. Quo facto rurſus ſequaces Athanaſij eccleſias multo tempore tenuerunt. Quas iterum ueniẽs dux Ægypti, Georgij noſcitur tradidiſſe fautoribus. Poſt hęc autem Exceptore principis ueniente, multi Alexandrinorū ſupplicio traditi ſunt. Poſt quem ẽt ipſe Georgius terribilior ſuperuenit, & priori tempore magis exoſus, tanquam qui mouerit principem ad multorū necem. Cui utiq; derogabant Ægyptij monachi, quorū gloriam multitudo uniuerſa ſequebatur, & uera eorum teſtimonia iudicabant: quia in ſummæ philoſophiæ uirtute degebant.

Sozomenus. Interea dum adhuc Athanaſius cælaretur, Georgius Alexandriæ crudeliter Paganos afficiebat, & aduerſantes ipſi Chriſtianos: utroſq; enim cogebat ad ipſius uenire ſententiã, & reſpuentes afficiebat. Erat enim apud ſapientes Exoſus quaſi deſpiciens eos, & iudicibus imperans. Apud populū uero quaſi tyrannus & ultra potentes elatus: præcipue tñ paganos opprimebat, quos ſacrificare et paternas feſtiuitates agere prohibebat. Tunc enim milites & Ægypti ducem, armatos in ciuitatem introduxit, imagines & ornamẽta templorū abſtulit: quod ei poſtea cauſam necis adduxit. Cyrillo uero depoſito occupauit Hieroſolymorū

eccleſiam

eccleſiam Heremius,& poſt illũ Heraclius, poſt quem Hilarius. Hos.n. tunc illã eccleſiam gubernaſſe percepimus uſq; ad Imperium Theodoſij principis,qñ rurſus Cyrillus ad proprium reuerſus eſt epiſcopatum.

Hæc igitur apud Orientales agebant eccleſias.Interea Iulianus Cęſar bello deuincens Barbaros apud Rhenũ fluuiũ reſidẽtes,alios quidẽ peremit,alios cœpit:claraq; uictoria decoratus, cum mediocritate uitæ atq; manſuetudine militibus gratus eſſet ab eis appellatur auguſtus. Hoc facto,nihil de Conſtantio cogitans,Iudices ab illo factos honoribus mulcebat:& ad illius inuidiã literas proferebat, quibus oſtenderet eum propter bellũ contra Magnentium geſtũ in Italiam Barbaros induxiſſe.Repente uero religione mutata,cum prius Chriſtianus eſſe putaretur, ſemetipſum Pontificem nominauit: & ueniens ad templa Paganorũ,ſacrificabat,ſubiectiſq; talia colere ſuadebat. Cumq; Conſtantius propter bellũ Perſicum apud Antiochiam moraretur,ſperans ille quod ſine bello poſſet Illyricum occupare,ad eos agebat iter,dicens ſe uelle Conſtantio ſatiſfacere,tanquã non ſponte ſed uoluntate militũ inſulas imperij ſuſcepiſſet. Fertur itaq; cum ad hos terminos acceſsiſſet,uindemia iam collecta,circa occaſum Pleiadũ uuas denuo fuiſſe prolatas. Inſuper ẽt imbre ex aere deſcendente,in eius ueſte ſimul & cęterorũ guttas ſingulas crucis formaſſe ſignacula.Hoc facto uidebãt & ipſi & alij, quod botris extra tempus illatis bonũ rei panderetur indicium:imber aũt cadens ueſtem ſupra quã ceciderat,roboraret. Alij uero dicebant uuarũ ſignum, quod præter tempus ſit, ſignificare perditionem Imperatoris inſtar huiuſmodi botrorum, & parui temporis fore eius imperium. Porro de cruce dicebant prænunciare hoc ſignum,quod ſit cœleſte dogma Chriſtianorum, & oporteat ſignari cunctos crucis indicio. Vnde cognoſcitur quod diuerſius interpretati quam dixerat Imperator,ueritate fraudati non ſunt: Vtrũq;.n. opportune dictum,ſequens tempus oſtendit. Cum audiret itaq; Conſtãtius contra ſe uenire Iulianum,inſtructione belli Parthici omiſſa,Conſtantinopolim ueniebat.

Socrates. Et apud Mopſucrenem inter Cilicas atq; Cappadocas,nimia cogitatione,apoplexiæ paſſione defunctus eſt, Conſulatu Tauri & Florentij, tertio die Nouembris menſis, anno uitæ ſuæ quadrageſimo & quinto:ex quibus tredecim cum patre regnauit,uigintiquinq; poſt illum.

Sozomenus. Quo defuncto, Iulianus quidem iam Thracias obtinebat. Et nõ poſt multũ Conſtantinopolim ueniẽs, appellatus eſt Imptor.

Initio itaq; parcens Chriſtianis,clementior uiſus eſt, ſciens priores perſecutores nihil profeciſſe ad augmentũ Paganiſmi, quod puniſſent Chriſtianos:qui magis hinc creuerint, & facti ſint glorioſi pro uero dogmate morientes.Inuidens igitur illorum gloriæ,a tormentis abſtinuit,iudicans eſſe neceſſarium ut ſermone potius & admonitione Paganiſmum colendum populo ſuaderet, credens etiam hinc ſe monſtrare clementẽ. Fertur enim,quum Conſtantinopoli apud fortunam ſacrificaret uerbis, acceſſiſſe ad eum Mares epiſcopus Chalcedonis, & publice impium & ἄθεον, ideſt ſine Deo,apoſtatamq; uocitaſſe:illũ uero ſolam ei improperaſſe cæcitatem:erat enim ſenex, & propter imbecillitatem oculorũ manu alteri⁹ agebatur. Super hæc uolens etiam lacerare Deum,conſuete dixit: Neque Galilæus Deus tuus curare te poteſt.Reſpõdens uero Mares dixit, Ego,

Ex Hiſto. Tripartitæ lib. 6. cap. 5

inquit, Deo meo pro cęcitate gratias ago: quia hoc ideo factum eſt, ne te uideam pietatem nudatum. Imperator autem nihil reſpondens abſceſſit. Sic enim putabat potius roborari Paganiſmum, ſi ſe patientem ac mitem Chriſtiano populo demonſtraſſet.

Hæc itaq; faciens, eos qui fuerant a Conſtantio fugati propter religionem, reuocauit, & cõfiſcatis patrimonia ſua reſtituit, præcipiens populo ut nullum lęderent Chriſtianum, neq; nolentē ſacrificare compellerēt: ſpōte uero accedētes ad aras, prius expiari apud dæmones, purgariq; ſolitis

25 *Quod & faciunt hæretici noſtri tēporis, ut ſe Iuliano apoſtatæ conforment.*

eorum ſacrificijs præpatabat. Clericis aūt omnia priuilegia, honores, conſuetudineſq; ſubtraxit, & leges poſitas pro eis ſoluit, ipſoſq; curiæ tradidit, ſimul & a uirginibus & uiduis quæ pro penuria inter clericos alebantur, iuſſit exigi ea quæ pridem a publico accepiſſe uidebantur. Conſtantinus nãq; Imperator diſponēs res eccleſiarum unicuiq; ciuitati proſpexit, ut clerus ſufficientia emolumenta perciperet, & hoc lege firmauit, quod hactenus mortuo Iuliano ſeruatur. Hanc exactiorē aiunt ualde fuiſſe cru-

26 *Et hoc eiuſdem farinæ eſt cum ſuperiori.*

delē. Auferebat enim ſubinde pecunias, & ornamēta ſacra: templaq; ſub Conſtantino & Cõſtantio fundata deſtruebantur: datæ ad ędificia pecuniæ rurſus exigebantur. Hac occaſione ſacerdotes, & clerici & populus Chriſtianus crudeliter uexabantur.

Socrates. Per idem tps in Alexandrinorū maxima ciuitate contigit ex huiuſmodi cauſa ſeditio. Erat locus quidam in ciuitate antiquis temporibus deſolatus atq; neglectus, multaq; ſorde completus: hic Pagani olim deo Mithræ ſacrificantes homines immolabant: quem locū Conſtātius quaſi uacantem eccleſiæ Alexandrinæ conceſſerat. Hic Georgius uolens oratoriū extruere, locum repurgari faciebat. Quod dum fieret inuentum eſt illic adytū in multa profunditate conſtructum, in quo Paganorū myſteria celebrabantur. Erant enim ibi caluariæ hominū plurimæ, maiorum pariter & infantiū qui perhibebantur illic extincti, ut ex eorū uiſceribus artes magicas exercerent. Hæc igitur Chriſtiani reperiētes in adyto Mithræ, ſtuduerunt ad irriſionem Paganorū uniuerſis hęc facinora reſerare, diuulgabantq; capita hominū quæ comperetant. Hæc Alexandriæ Pagani uidentes, & opprobriū non ferentes, ira ſucceſi ſunt, & omne quod ad pręſens inuenerunt arma iudicātes impetu contra Chriſtianos facto, multos interemerunt, alios gladijs, alios fuſtibus aut lapidibus, alios funibus ſtrangulantes, quoſdam ēt crucifigentes ad ſacræ crucis iniuriā plurimos diuerſis uulneribus affligentes. Et ita factū eſt, ut neq; proximis parceretur, ſed philoſophus philoſophū percuſsit, & frater fratrē, parentes filios: & inuicem in mutua nece graſſati ſunt. Quamobrem Chriſtiani eundē locum purgare quieuerunt.

Interea cū Iudices denuntiaſſent mortuum fuiſſe Conſtantiū, & imperare Iulianū, ſeditionem fecit in Alexandria populus Paganorū & impetu facto contra Georgiū, uinculis eum alligauerunt. Quem paulopoſt uenientes ad carcerē peremerunt eiuſq; cadauer imponentes camelo, a mane uſq; ad ueſperam per totam traduxerunt ciuitatē, & circa ſerum diei concremauerunt. Multi ferunt Arianorū q; a fautoribus Athanaſij id factum ſit: ſed ego reor indubitanter hoc feciſſe gentiles, cū utiq; & querelas haberent aduerſus eū propter idola & templorū iniurias, prohibitionemq; ſolēnitatum. Quod etiam Iulianus ſic ſe habuiſſe teſtaƒ per literas

ad Alexandrinos miſſas, in ꝗbus culpat eos, pœnamq; relaxat, quaſi propter reuerentiam ſerapis, quem ciuitatis conſeruatorem dicit, & Alexandri conditoris eius, necnon Iuliani auunculi ſui qui in Paganiſmo ſtrenuus fuit, & Chriſtianos ſupra modum oderat.

Igitur Athanaſium de fuga remeantem, Alexandrinorũ populus libenter excepit. Expuleruntq; eccleſijs Arianos, & Athanaſio ſceptra uenerabilia tradiderunt. Verũ Ariani in domibus ignobilibus ſe colligentes, loco Georgij luctũ habuerunt. Ea ſiquidem tempeſtate lucifer Caralenſis, & Euſebius Vercellenſis epiſcopi, Imperatoris iuſsione ab exilio reuocantur. Vterq; enim ultra Thebaidos terminos ab exilio remeantes tractabant, quemadmodũ corruptam eccleſiæ regulam repararent. Placuit igĩ ut lucifer quidem ad Antiochiam Syriæ perueniret, Euſebius Alexandriã, ut una cũ Athanaſio facto concilio eccleſiæ dogmata roborarent. Lucifer tñ miſit in locum ſuũ diaconum, per quem profeſſus eſt ratum ſe habiturum quod eſſet concilio ordinante conſtiturũ. Ipſe autem ueniens Antiochiam, fluctuantẽ inuenit eccleſiam: erat enim inter ſe turba diuiſa, & non tm̃ hæreſis Ariana, quæ erat ſub Euzoio, diuidebat eccleſiam: ſed ẽt Melitij ſequaces ſtudiũ habentes circa ſuum præſulem a ſuis conſortibus receſſerunt. Tũc ergo Lucifer ordinans ei Paulinũ epm, rurſum abſceſsit. Euſebius autem ueniens Alexandriam, cũ Athanaſio conciliũ celebrauit.

Sozomenus. Interea plurimi epiſcopi in Alexandria congregati cum Athanaſio & Euſebio Nicæni concilij decreta roborauerunt: & conſubſtantialem patri ac filio ſpiritũ ſanctum ſunt profeſsi, Trinitatemq; nominauerunt. Et qm̃ de ſubſtantia & ſubſiſtentia quæſtio turbabat eccleſias, ſapienter decretũ eſt ut his nominibus contra Sabellianos ſolos utamur, ne uocabulorum inopia idem putetur eſſe ſubſtantia quod ſubſiſtentia.

Verum Athanaſius librũ de ſatiſfactione fugæ olim a ſe conſcriptum tunc eis præſentibus legit: cuius partes utiles, & quæ proſint hic intexẽs, totum librum multorũ uerſuum quærere & legere ſtudioſos admoneo. Ait enim: Ecce huiuſmodi ſunt præſumptiones impiorũ hæc agentes, nec erubeſcentes. In quibus primũ contra nos mala ſunt machinati, hactenus accuſant quod manus eorũ paratas ad necem declinare potuerimus, & amariſsime potius ingemiſcunt, quod nos penitus extinguere nequiuerũt & improperant timoris cauſam, ignorantes quod dum hoc ſubmurmurant, in ſemetipſos magis retorquẽt culpam. Nam ſi fugere malũ eſt, perſequi multo deterius. Hic quidem ne moriat̃ abſconditur: hic autem perſequitur, ut occidat. Et ut fugiatur quidem, ſcriptũ eſt: qui aũt quærit occidere, præuaricatur legem, & magis ipſe fugiendi præbet occaſionem. Si ergo fugã improperant perſequentes, pudeat eos potius ſui ipſorũ. Quieſcant inſidiari, & quieſcunt continuo fugientes. Sed a malitia non deſinũt ſua, & comprehendere omni uirtute feſtinant, ſciẽtes quia fuga perſequutionem patientiũ indicium eſt maximũ perſequentium. Nullus enim mitem atq; clementem fugit aliqñ, ſed magis ferocem ſimul & callidũ. Omnis enim qui gemebat & uexabat̃ a Saul, fugiebat & ueniebat ad Dauid. Sed iſti propterea eos qui abſconſi ſunt, interimere ſtudent, ne ipſorũ malitiam uideantur arguere. Qui etiam in hac parte cæcantur. Nã quanto fuga manifeſtior eſt, tanto amplius eorum inſidijs neces exiliaq; commiſſa omnibus ſunt aperta. Nam ſiue perimant, mors contra eos ſemper

exclamat:ſiue rurſus exilia minent, undiquaq; ipſi contra ſe mali memoriam deſtinare noſcunt. Et ſi quidem ſanam haberent mentē, uiderent ſemetipſos in his eſſe conſtrictos, ſeq; in cōſilijs ſuis offendere. Sed q̄m mētem amiſerunt, propterea perſequutione decipiunt: & quærentes occidere ſuam non contemplant impietatem. Nam ſi derogant eis qui fugiunt quærentes occidere quid faciant cū uident Iacob fugientē Eſau fratrem ſuum, & Moſen in Madian deſcendiſſe propter Pharaonis timorē? Quō ſatisfacient fugienti Dauid Saul, qui in domū miſit, ut interimeret eū, dū abſconſus eſſet in ſpelunca, & mutaſſet uultū ſuum donec declinaret ab Abimelech? ob quam cauſam inimicorū euaſit inſidias. Quid dicant iſti, qui omnia proferunt temere, uidentes maximū Heliam in oratione quidē mortuū ſuſcitaſſe, tñ abſconſum propter Achab, & fugiſſe ꝓpter inſidias Hiezabel? Tunc ēt quæſiti filij prophetarū cælati ſunt latentes in ſpeluncis apud Abdiam. Sed ſi hæc tanquā uetera non legerunt, ſaltem memoriam habeant euangeliorū. Nam & diſcipuli propter metū Iudæorum receſſerunt, cęlantes ſemetipſos: & Paulus in Damaſco a principe gētis quęſitus, de muro in ſporta demiſſus eſt, & manus quærentis effugit. Hæc igitur de ſanctis uiris ſcriptura dicente, quā putas excuſationem ſuæ petulantiæ poterunt inuenire? Siue ergo timorem improperent, cōtra ſemetipſos tanquam uæſani loquunt: ſiue contra uoluntatē Dei hoc dicant fieri, ſcripturarum diuinarū uidentur penitus expertes. Nā in lege præceptū fuit, ut deputarentur etiam ciuitates ad fugam, ut hi qui quęrebant ad mortē, quoquo modo liberari poſſent. In nouiſsimo uero tpe ſeculorū ueniēs ipſum, quod Moſi loquutū eſt patris uerbū, rurſus hoc dedit mandatum, dicens: Cū perſecuti uos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Et poſt pauca dicit: Cum ergo uideritis abominationē deſolationis, quę dicta eſt per Danielem prophetam ſtantē in loco ſancto, qui legit intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montana: qui in tecto eſt non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: qui in agro, non reuertat tollere ueſtes ſuas. Hæc.n. ſcientes ſancti, hmōi habuerunt conuerſationis modū. Quæ enim tūc pręcepit dn̄s, hæc etiam ante incarnatā ſui præſentiam in ſanctis loquutus eſt. Et hic eſt hominū terminus ad perfectionem ducens, ut quod deus iubet hoc faciant. Propterea & ipſum uerbū propter nos humanatū, cum quęreretur (ſicut nos ipſi) abſcondi dignatū eſt: & iterū cum perſequutionem pateret, fugit, & inſidias declinauit. Decebat enim eū ſicuti famē & ſitim, ita ēt hoc pati, & hoc oſtendere ſeipſum humanatū. Ab initio ſiquidem mox ut homo factus eſt, cū eſſet paruulus ipſe per Angelū mādauit Ioſeph: Surgens ſume puerū & matrem eius, & fuge in Ægyptū. Futurū eſt enim, ut Herodes quærat animā pueri. Mortuo quoq; Herode uidet propter Archelaū filium eius in Nazareth fugiſſe: & q̄n iam etiam deū ſeipſum oſtendebat, & manū aridam reſtituerat ſanam, Phariſæi quidē egredientes conciliū fecerunt aduerſus eū ut eum occiderent: Ieſus autem ſciens diſceſsit. Nam & q̄n Lazarū ſuſcitauit a mortuis: Ab illo (inquit, die cogitauerunt ut occiderent eū. Ieſus ergo iam non palā ambulabat inter Iudæos) ſed abijt inde in regionē iuxta deſertū. Deinde ſaluatore dicēte: Antequam Abraham fieret, ego ſum, Iudæi quidē tulerunt lapides, ut mitterent ſuper eū. Ieſus autem abſconſus eſt & exijt de templo. Et tranſiens per mediū illorum ibat, et ita diſceſsit. Putas hæc uidētes, magis aūt

audientes,

audientes,cũ non uideant,qũo ſecundum quod ſcriptum eſt,non debeāt igne cõburi: qm̃ contraria his quæ dñs facit & docet, cogitant & loquuntur; Nam qñ Ioannes martyriũ ſuſtinuit, eiuſq; corpus ſepeliere diſcipuli audiens Ieſus diſceſsit inde in nauem ad deſerti locum ſeorſum.

Dominus itaq; hæc faciens,ita docebat. Sed utinã iſti uel ſic erubeſcerent,& uſq; ad homines ſuã petulantiã declararent, & non magis ac magis inſanientes uiderentur ẽt ipſum arguere Saluatorem, contra eũ utiq; blaſphemias meditantes. Sed neq; uæſanorũ quiſquam eos poterit ſuſtinere,cũ arguantur ne Euangelia quidem ipſa noſce. Eſt enim occaſio noſtræ diſceſsionis & fugæ rationabilis atq; uera quam in ſaluatore quidẽ Euangeliſtę poſitam memorarunt. Nos aũt etiam in ſanctis uiris oportet talia cogitare. Nã ea quæ de ſaluatore humano modo cõſcripta ſunt,eadem communiter humano generi deputant̃. Quæ noſtra ſunt ille ſuſcepit, & paſsione nr̃as infirmitates oſtendit. Quod Ioãnes ita cõſcripſit: Quęrebant ergo eũ tenere,& nullus miſit in eũ manus, qa nondũ uenerat hora eius. Nã anteq̃ hæc ueniret,dicebat ipſe matri: Nondũ uenit hora mea. Et eis, qui fratres eius appellabantur ait: Meũ tempus nõdum uenit. Ruſſus autẽ tẽpore paſſionis diſcipulis dicebat: Dormite iam & requieſcite, Ecce enim appropinquabit hora,& filius hominis tradet̃ in manus peccatorum. Sed neq; anteq̃ ueniret tp̃s,teneri ſe paſſus eſt, neq; cum ueniſſet tẽpus,abſconſus eſt,ſed etiam ſemetipſum tradidit aduerſarĳs. Sic & beati martyres in perſequutionibus tẽporalibus cuſtodiebant ſemetipſos, & dum quærerentur,per latibula fugiebant: cum uero inuenirentur, martyrio ſe ſubdebant. Hæc de Athanaſio retuliſſe ſufficiat.

Sed Iulianus poſtq̃ ad Orientẽ Perſas bello pulſaturus aduenit, & publica (quã prius occultauerat) erga idolorum cultum fieri cœpit inſania, callidior cæteris perſequutor,non ui neq; tormentis, ſed pręmĳs, honoribus,blanditĳs,perſuaſionibus,maiorem pene populi partẽ, quam ſi atrociter pulſaſſet, eliſit, ſtudia autorum Gentilium Chriſtianos adire prohibens,ludos literarum illis ſolis qui deos deaſq; uenerarent̃, patere decernit. Militiæ cingulum non dari,niſi immolantibus iubet. Procurationẽ prouinciarum iuriſq; dicendi Chriſtianis ſtatuit non debere committi, utpote quibus etiam lex propria gladio uti uetuiſſet. Et proficiebat quotidie in huiuſcemodi legibus exquirendis, quibus & ſi quid uerſutum uel callidum,tamen quod minus uideretur crudele,decerneret. *Ex libr. 10. Eccle. hiſtoria cap. 32.*

Sed non erga Athanaſium fictæ philoſophiæ tenere imaginem potuit. Etenim cum uelut tetri ſerpentes de cauernis terrę ebulliẽtes,ad eum proceſſiſſet magorum,philoſophorum,Aruſpicum, augurumq; manus prophana,omnes pariter allegant nihil ſuis artibus ſucceſſurum, niſi prius Athanaſium,uelut omnium horum obſtaculum,ſuſtuliſſet.

Iterum mittitur exercitus, iterum duces, iterum oppugnatur Eccleſia. Cumq; eũ męſti & flẽtes populi circũſtarent, prophetico apud eos uſus ſermone perhibet̃: Nolite(inquit) ò filĳ conturbari, quia nubecula eſt, & cito pertranſit. Cumq; diſceſſiſſet, & naui per Nilum fluuium iter ageret, comes qui ad hoc ipſum miſſus fuerat, cognito eius itinere, inſtãter eum inſequi cępit. Et cum forte applicuiſſet Athanaſii nauicula ad quẽdam locum,comperit a prætereuntibus poſt tergum eſſe percuſſorẽ ſuum, & iã iamq; niſi proſpiceret imminere. Conterriti omnes qui ſimul aderant ſo-

cij, eremum ſuadebant ad fugæ præſidium petendam. Tum ille: Nolite, inquit, o filioli deterreri, eamus magis in occurſum percuſſori noſtro, ut ſciat quia longe maior eſt qui nos defendit, quã qui perſequitur. Et conuerſa nauicula, iter agere obuiam ei qui ſe inſectabatur, adgreſſus eſt. Ille qui nullo genere ſuſpicari poſſet in occurſum ſibi uenire quẽ quæreret, tanquã prætereuntes aliquos interrogari iubet, ubi audiſſent eſſe Athanaſium. Cumq; reſpondiſſent uidiſſe ſe eum non longe euntẽ, tota celeritate pertranſiens, properat in uanum, feſtinans capere, quẽ ante oculos poſitũ uidere non potuit. Ille uero dei uirtute monitus, Alexandriam redit, ibique tuto latebras uſquequo perſecutio ceſſaret exegit.

Dedit & aliud Iulianus uęcordiæ ſuæ ac leuitatis indicium. Nam cum Daphnis in ſuburbano Antiochiæ iuxta fontem Caſtaliũ litaret Apollini, & nulla ex his quæ quærebat, reſponſa ſuſciperet, cauſaſq; ſilentij percontaretẽ a ſacerdotibus dęmonis, aiunt, Babylę martyris ſepulchrũ ꝓpe adſiſtere, & ideo reſponſa non reddi. Tum ille uenite Galilæus (hoc enim nomine noſtros appellare ſolitus erat) & auferre ſepulchrũ martyris iu-
27 bet. Igitur eccleſia uniuerſa conueniens, matres & uiri, uirgines iuueneſq; immenſa exultatione ſuccinti, trahebant longo agmine arcam martyris, pſallentes ſummis clamoribus, & cum exultatione dicẽtes: Confundantur oẽs qui adorant ſculptilia, & qui confidunt in ſimulachris ſuis. Hæc in auribus prophani principis per ſex milia paſſuum tanta exultatione pſallebat omnis eccleſia, ut cœlũ clamoribus reſultaret. Vnde & ille in tantam iracundiæ rabiẽ deductus eſt, ut altera die comprehẽdi Chriſtianos paſſim & trudi iuberet in carcerem, ac pœnis & cruciatibus affici.

Omnis eccleſia lõgo agmine arcam ſancti martyris Babylæ magna exultatione trahens ſummis clamoribus pſallebat. Quid dicis hæretice contra ſanctorum reliquias, pſalmodiã, & eccleſiæ concentum?

Quod Saluſtius Præfectus eius non probans, licet eſſet gentilis, tñ iuſſus exequitur, & apprehenſum unum quẽdam adoleſcentẽ qui primus occurrit, Theodorum nomine, a prima luce uſq; ad horam decimam tanta crudelitate & tantis mutatis carnificibus torſit, ut nulla ætas ſimile factũ
28 meminerit. Cum tñ ille in eculeo ſublimis, & hinc inde lateribus inſtante tortore, nihil aliud faceret, niſi quod uultu ſecuro & læto pſalmũ, quẽ pridie omnis eccleſia cecinerat, iteraret. Cumq; ſe omni expenſa crudelitate Saluſtius nihil egiſſe perſpiceret, recepto in carcerem iuuene, abijſſe fertur ad Imperatorẽ, & quid egerit nunciaſſe, ac monuiſſe ne tale aliquid tentare uellet de cætero, alioquin & illis gloriã, & ſibi ignominiam quæreret. Tunc Theodorũ ipſi nos poſtmodũ apud Antiochiam uidimus. Et cum requireremus ab eo ſi ſenſum doloris habuiſſet ex integro, dicebat ſe quidem dolores parũ ſenſiſſe, adſtitiſſe aũt quendam iuuenem, qui ſudanti ſibi, linteo candidiſsimo & ſudores abſtergeret, & aquam frigidã frequenter infunderet, & ita ſe eſſe delectatũ, Vt tunc mœſtior factus ſit, quando deponi de eculeo iuſſus eſt. Comminatus igitur Imperatores poſt uictoriam Perſicam melius ſe Chriſtianos debellaturum, profectus quidẽ eſt, ſed nullus redit. Ibi nãq; incertũ a ſuis, an ab hoſtibus confoſſus, poſt annum & octo menſes præſumpti Auguſtalis imperij, finẽ uitę fecit.

Pſalmum quem pridem omnis eccleſia cecinerat iterabat. Ecce cantum eccleſiaſticum tpe Athanaſij.

Ex lib. 6. hiſtoriæ Tripartitæ cap. 47.

Socrates, Caliſtus autẽ qui inter familiares Imperatoris tũc militabat, & Heroico uerſu eius conſcripſit hiſtoriam, ait eum a dęmone uulneratũ, fuiſſe defunctum. Iulianus ergo quarto Conſulatu ſuo quẽ ædiderat cum Saluſtio, ſexto die Iunij menſis, in Perſica regione defunctus eſt, anno tertio imperij ſui, ſeptimo uero ex quo Cęſar a Conſtantio fuerat ordinatus,

uitæ anno trigeſimo primo. Poſt cuius mortẽ eius Magiæ compertæ ſunt. Carrę nãq; ciuitas eſt, hactenus impietatis eius reliquias habẽs. Per hanc iter agẽs, qm̃ p Edeſſam propter pię religionis cultum tranſire noluerat, in tẽplum quod a Paganis colitur, eſt ĩgreſſus, ubi cum quędam cum ſuis cõſortib⁹ ſacrilegia celebraſſet, ianuas & clauſtra diſpoſuit, & quoſdam ibi milites obſeruare pręcepit, ut intra hoc nullus accederet donec ipſe rediret. Cumq; mortuus fuiſſet, & impio pium ſucceſſiſſet imperium, ingrediẽtes in tẽplum inuenerunt mira principis ſimulacra, eiuſq; ſapientiam & famoſiſſimam pietatẽ. Viderunt enim mulierem a capillis appẽſam, extenſas habentẽ manus, cuius uterũ apparuerat, ut Perſarũ uictoriam in iecore eius inſpiceret. Hoc ergo ſcelus in Carris inuentũ eſt. Verum in Antiochia plurimas arcas in Palatio humanis aiunt capitibus plenas fuiſſe reptas, & innumera in puteis demerſa corpora mortuorũ. In qua urbe cũ ei⁹ nuntiatus fuiſſet interitus, publicam cuncti habuere feſtiuitatẽ, & non ſolum in Eccleſiis & ſepulturis martyrum ſaltabant, ſed etiam in theatris Crucis uictoriam prędicabant, illius Magię inſultãtes. Ego aũt etiam clamorẽ fauoris eorum hic ponere neceſſariũ iudicaui, ut etiam apud poſteros hęc memoria reſeruetur. Communiter enim clamabant oẽs: Maxime fatue, ubi ſunt tua uaticinia? Vicit Deus, & Chriſtus eius. *Ex lib. 7. Hiſt. Tripartitæ cap. 1.*

Milites igitur in maxima ſollicitudine conueniẽtes, omiſſa omni dilatione, altero die Iouiniano inſulas Imperatoris imponunt. Erat enim uir fortis & nobilis, & illo tẽpore χιλίαρχος, id eſt, Millenarius, quo Iulianus electionẽ militibus lege propoſuit, ut aut ſacrificarẽt, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere, quam Imperatoris pręceptis impĳs obedire. Hũc ergo tunc Iulianus pp belli neceſsitatẽ inter uiros militares habebat. Qui cum uiolẽter a militib⁹ ad imperiũ traheretur, clamabat, dicẽs, non ſe uelle Paganis hominibus imperare, cum ipſe Chriſtianus exiſteret. Cumq; uox hominum communiter proclamaſſet, dicentiũ, ſe quoque Chriſtianos, ſuſcepit imperium.

Theodoretus. Iouinianus ergo Imperator, mox ut imperĳ ſui terras ingreſſus eſt, primum ſcripſit legẽ, ut epi de exilio redirent, & eccleſias eis reddẽdas eſſe profeſſus eſt, qui expoſitam in Nicęa fidẽ inuiolabiliter ſeruaſſent. Scripſit etiam Athanaſio qui pręcipuus erat horum dogmatum propugnator, petẽs ut ei reſcriberet pfectam diuinorum dogmatũ diſciplinam. Qui eloquentiores ẽpos congregans reſcripſit, rogans ut fidẽ Nicęę expoſitam cuſtodiret, tanquam apoſtolicis dogmatibus congruentẽ. Cuius epiſtolę uerba ſunt hęc.

Pĳſſimo atq; clementiſsimo uictori Auguſto Iouiniano Athanaſius, et reliqui epi, conueniẽtes ex perſona omnium epiſcoporum Ægyptiorum, Thebaidos, & Libyę Decet Deo amabilẽ principẽ diſcẽdi habere uoluntatem, deſideriumq; cœleſtiũ. Sic enim uere & cor habes in manu Dei, et imperiũ cum pace multis annorũ curriculis gubernabis. Volẽte igiẽ a nobis tua diſcere pietate catholicæ eccleſiæ fidẽ grãs ob hoc dño referẽtes, curauimus ut prolatã ab omnibus patribus in Nicęa tuę pietati inſinuaremus fidem Hanc enim repudiantes quidam, nobis quidẽ frequenter inſidiati ſunt, eo quod Arianæ non conſentiremus inſaniæ. Autores uero facti ſunt hæreſis & ſchriſmatum uniuerſalis eccleſiæ. Vera ergo & pia in dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ fides, eſt omnibus manifeſta, & ex diui

nis literis agnita atque lecta. In hac enim etiam ſancti martyrio conſummati ſunt, & requieſcentes in domino nunc conſiſtunt. Manſerat itaque ſemper fides illæſa, niſi calliditas quorundam hæreticorum eam uiolare præſumeret. Arius enim quidam, eiusq; ſectatores erumpere, & impietatem aduerſus eam introducere tentauerunt, dicentes, ex non extantibus: & creaturam, atq; facturam, conuertibilemq; eſſe filiũ Dei. Plurimosq; per talia ſeduxerunt, ita ut etiam qui aliquid eſſe uidebantur, blaſphemia huiuſmodi traherentur. Verũ ſancti patres noſtri olim conuenientes (ſicuti prædiximus) in Nicæno concilio, Arianam quidem ſectam anathematizauerunt, catholicæ uero eccleſiæ fidem (ſcriptura teſte) profeſsi ſunt. Eaq; prædicatione hæreſis extincta eſt, quæ ubique uidebatur accenſa. Hæc itaq; fides per omnes eccleſias legebatur & prędicabatur. Sed quoniam Arianam hæreſim quidam renouare uolentes, ipſam fidem a patribus in Nicæa prolatam anathematizare præſumpſerunt: aliqui uero fingunt ſe eam profiteri, ſed ipſam ueritatem negare noſcuntur, aliter interp̃tantes Conſubſtãtialitatẽ, & ſancto ſpiritui plaſphemantes, cum dicũt eum creaturam eſſe, atq; facturam per filiũ celebratam: neceſſario conſiderantes læſionem ex huiuſmodi cauſa contra populum generatam, offerre tuæ pietati confeſsionem concilij Nicæni curauimus, ut pia religio tua cognoſcat, cũ quanta ſcrupuloſitate conſcripta ſit, & quantũ errent qui extra eam uolunt aliquid edocere. Cognoſce Deo amabilis Imperator, quoniam hæc quidem prędicatur à ſeculo, & hanc profeſsi ſunt patres in Nicæa conuenientes. In hac quoque fide concordant omnes eccleſiæ in Hiſpania, & Britannia, necnon in Gallijs, Italijs, & in Dalmatijs conſtitutæ, in Cappadocia, Myſia, & Macedonia, & uniuerſa ſimul Hellade, ſed etiam in uniuerſa Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Iſauria, & in omni Ægypto & Lybia, Ponto & Cappadocia partibusq; uicinis, & Orientales eccleſiæ prę ter paucos Arij ſectatores. Omniũ nanq; prædictorũ ſententiam experimẽto cognouimus, literas habemus, eosq; nouimus Deo amabilis Imperator, quia cũ pauci quidam huic fidei contradicant, præiudicium facere non poterunt in toto orbe terrarũ. Multo enim tempore ab hæreſi Ariana pulſati, nunc etiam pietati contentione maxima contradicunt. Vt uero hæc pietas tua cognoſcat, licet ſciat, tamen ſtuduimus fidem Nicæno concilio profeſſam ab epiſcopis trecentis decem & octo, ſubiungere. Eſt autem hæc Nicæni concilij fides.

29 *Nota ex hoc pulcherrimo loco prudens lector, eam fidẽ tenendã quæ a ſeculo prædicatur, & quam patres ſancti præcedentes profeſsi ſunt omnesque in toto mundo conſtitutæ ſeruant eccleſiæ, & non eam quæ a lutheri ſectatoribus in Germania tenetur. Nam pauci quidã ueræ fidei contradicentes, præiudicium facere non poſſunt in toto orbe terrarum.*

Credimus in unũ Deum patrem omnipotentem. Et in unũ dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre unigenitum: hoc eſt de ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum uerũ de Deo uero: natum, non factũ, cònſubſtantialẽ patri, per quem omnia facta ſunt, q̃ in cœlo & q̃ i terra. Qui pp nos hoĩes & pp noſtrã ſalutẽ deſcẽdit, incarnatus, humanatus, paſſus eſt, & die tertia reſurrexit. Aſcendit in cœlos, uẽturus iudicare uiuos & mortuos. Et ĩ ſpiritũ ſanctũ. Eos aũt q dñt, erat, qñ non erat: & anteq; naſceretur non erat: & quia ex nõ extantib9 factus eſt, aut ex altera ſubſtãtia uel ſubſiſtentia dicẽtes eſſe, aut creatũ, aut cõuertibilem, aut mutabilem filiũ Dei, hos anathematizat ſancta catholica & apoſtolica eccleſia. In hac fide Deo amabilis Imperator nos cõſiſtere neceſſarium eſt, tanquã ſacra & Apoſtolica; nullaq; mouere eam ſeductione uerborũ atq; contentione: quod ab initio Ariani fecerunt, ex non extantibus

tantibus filium dicentes. Et, quia erat, quando non erat, & creatus & factus & conuertibilis eſt. Propterea (ſicuti prædiximus) & Nicæna ſynodus hæreſim anathematizauit huiuſmodi, fidem uero profeſſa eſt ueritatis. Non enim ſimpliciter ſimilem dixerunt filiū patri, ne ſimpliciter ſimilis deo deus uerus eſſe crederetur, ſed etiam cōſubſtantialem ſcripſerunt, quod proprium eſt geniti uerique filij, ex uero & naturale patre naſcentis. Sed neque ſpiritum ſanctum alienauerūt a patre & filio, ſed potius glorificauerunt eum cum patre & filio in una ſanctæ trinitatis fide; eo quod una ſit in ſancta Trinitate diuinitas.

Has literas Imperator legens, confirmauit quā habuerat de ſacris ſcientiam & affectū: aliamque conſcripſit legem, ut frumentorum conſuetudo redderetur eccleſijs, quam Maximus diſtribuerat Conſtantinus, & dari prohibuerat Iulianus. Et quoniam propter illius impietatem orta fames, non ſinebat totam tūnc ſummam quam Conſtantinus conſtituerat, erogari, tertiam partem Iouinianus ad præſens impēdi promiſit, ita ut ceſſante fame, frumenta integra præberentur. 30

Sozomenus. Igitur Imperator tunc etiā ſecundo nomine Præfecturam gubernanti Prætorianam legem dedit, ut capitali ſententia plecterentur, qui uel ſacram uirginē nuptiali thoro uiolare auderet, uel impudico aſpectu aſpiceret, ne dicā abripere forte tentaret. Quam legem ideo poſuit, eo quod Iuliani tpibus quidam hmōi uirgines uxores ducere auſi fuerant.

O hæretice ubi lates nunc, qui ſacras uirgines nuptiali thoro uiolare audes? Conſidera quale crimen ſit hoc, & quod impij Iuliani tempore dūtaxat præſumptū. Quod ſeueriſſima lege capitali pœna plectendum eſſe Chriſtianiſſimus ſanxit Imperator.

Inter hæc Athanaſius Alexādrinæ ſedis epiſcopus cum paucis ſuorum cōmunicato conſilio neceſſariū iudicauit, ut Chriſtianum uideret Imperatorem. Veniensque Antiochiam, Principem de quibus oportebat, edocuit. Quidam aiunt, quod eum ipſe magis euocauerit Imperator, ut quæ neceſſaria pro religione & recta fide uiderentur, exponeret: diſponensque, ut decebat, cauſas eccleſiæ de reditu cogitabat. Verum Euzoius Arianæ ſectæ Antiochenę ciuitatis epiſcopus, ſtudebat ut probatianus quidā eunuchus, in Alexandrina urbe ordinaretur epiſcopus. Cumque hoc ageretur, Lucius Alexandrinus à Georgio præsbyter ordinatus, adijt Imperatorem, & maledicens Athanaſio, quaſi tēporibus epiſcopatus illius fuiſſet accuſatus, & plurima exilia ſub præcedentibus ſuſtinuiſſet Imperatoribus, eſſetque circa ſacra per eum cauſa diſcordię, ſupplicabat ut alius in Alexandrina ciuitate ordinaretur epiſcopus. Verum Imperator ſciens, quantæ Athanaſio inimicorū inſidiæ factę fuiſſent, detractiones huiuſmodi nō reſpexit, ſed Lucium quidam cū multa interminatione tacere iuſſit, Probatianum uero eiusque ſequaces eunuchus, autores huiuſmodi ſcelerū atque turbarum caſtigandos eſſe præcepit. Porro Athanaſium amicum ſibi maximum factum deſtinauit in Ægyptum, ut ſicut ei uideretur cauſas eccleſiarum populosque diſponeret. Fertur enim, quod eum pro maxima uirtute conuerſationis ſapientiæque laudauerit. Aiunt quidem antequam ſub Conſtantio Imperatore Ariani tenerent eccleſias, ſomnium uidiſſe Antonium monachum quaſi burdones altare ſacrū calcibus euertiſſent, expergectumque dixiſſe: Ab adulteris & permixtis hominibus eccleſiam calcari. Quæ non fuiſſe mendacia poſterior monſtrauit euentus.

So crates. Tunc igitur Imperator impetum retinens hæreticorū diſceſſit ab Antiochia, & uenit ad Tarſum Ciliciæ, ibique corpus Iuliani ſepeliuit. Et cū cuncta ſolēnia funeri eius exhibuiſſet, cos. eſt deſignatus. Cumque 31

Vide ſolennes exequias tunc etiā fuiſ-

ſe in uſu. Ergo falſum a cupiditate ſacerdotũ recẽter fuiſſe inuentas.

Conſtantinopolim feſtinaret, uenit ad prædium nomine, Dadaſtana inter Galatiam & Bithymiam, ubi philoſophus Themiſtius cum alĳs ſenatoribus occurrens, Conſularem recitauit orationem. Feliciter tunc agi poterant res Romanæ publicæ, & ſimul eccleſiaſticæ ſub principe benigno diſpoſitæ, niſi repentina mors talẽ uirũ ab hominibus abſtuliſſet. In prædicto nanque prædio hyemis tẽpore in phraxis languore conſtrictus eſt mortuus. Cõſulatu ſuo & Varroniani filĳ, ſeptimodecimo die Februarĳ menſis, qui regnauit menſibus ſeptem, uixit annis trigintatribus.

Soxomenus. Cumq; in Nicęã Bithynię ueniſſet exercitus, Valentianũ ordinauit Imperatorem, uirum optimũ & apice principali digniſsimum.

Socrateș. Valẽtinianus igitur ordinatur uiceſimo quinto die eiuſdẽ Februarĳ menſis, Pannonius genere, de Cibala ciuitate: cui tunc erat militũ cura cõmiſſa: qm̃ probatiſsime militarẽ nouerat diſciplinam. Fuit etiam uir magnanimus, & ſemper præſenti fortuna melior apparebat.

Theodoretus. Is enim non modo fortitudine, ſed etiam prudentia, temperantia atq; iuſtitia & corporis magnitudine præfulgebat. Adeo enim fuit regalis pariter & urbanus, ut cũ exercitus tentaſſet ei aliũ ſociare cõſortem, ille reſponderit, quod cantatur ab omnibus. Veſtrum (inquit) fuit ò milites Imperatore non exiſtente mihi dare regimen Imperĳ. Verũ ubi hoc ego ſuſcepi, meum iam & nõ ueſtrum eſt de rebus cogitare cõmunibus. Cuius uerba admirati milites, eius ſecuti ſunt uoluntatem. At ille fratrem de Pannonia uocans, quod non debuit, ſocium fecit Imperĳ.

Socrates. Poſt triginta dies auſpicĳ ſui.

Theodoretus. Cui Aſiæ ſceptra contradens pariter & Ægipti, Europam ſibi diſtribuit. Et ueniens ad Heſperiam, omnem illico docuit æquitatem, à prædicationibus pietatis incipiens.

Tempore autem quo ualens ſuſcepit Imperium, Apoſtolicis dogmatibus ornabatur. Cũ uero Gothi tranſiſſent Hiſtrum, & Thraciam peragrarent, collecta militia pugnare cogitabat contra eos. Cui placuit ut nõ nudus ſacra gratia pugnaret, ſed ſancti baptiſmatis munitus armis: & hoc quidẽ bene placuit, & ualde ſapienter, Quod uero poſtea geſſit magnam animi mollitiem, & proditionem ſignificat ueritatis. Ea nanq; infelix paſſus eſt, quæ progenitor Adã. Coniugis enim eſt ſeductas alloquio, & mulibribus uerbis illaqueatus. Illa nanque primitus Arianæ fallaciæ captionibus irretita, etiam iſtum ſecum corruere in blaſphemiæ foueam perſuaſit, cuius ſeditionis autor fuit Eudoxius. Is enim adhuc Conſtantinopolitanæ gubernacula tenebat eccleſiæ, non regens, ſed ſuam potius mergens Nauem. Tunc ergo in baptiſmatis tempore, iureiurando miſerrimum obligauit, & ut in impietate dogmatis permaneret; & undiq; cõtraria ſapiẽtes expelleret. Sic itaq; ille doctrinã apoſtolicam derelinquẽs, contrarias partes ſumpſit, & paulo poſt quæ iurauerat adimpleuit.

32 Circa hæc itaq; tẽpora Eunomius ab Eudoxio ſeparatus, ſeorſum agebat miſſas, propterea quod cum ſæpe rogaſſet ut ſuſciperetur præceptor ipſius Aëtius, Eudoxius nõ exaudiſſet. Hoc aũt non ideo refutauit, quod ſectam decliuaret Aëtĳ, cũ eam ſcilicet prædicaret: ſed quoniam omnes unanimes illius, eum ſectæ alterius fatebantur. Iſta ergo cauſa fuit, ut ab Eudoxio ſepararetur Eunomius. Hęc igitur Conſtantinopoli gerebantur. Deinde Alexandrię præceptũ præfectorum, ſtudio Eudoxĳ deſtinatum,

Nota uocabulũ Miſſæ etiam tunc tẽporis fuiſſe in uſu, nec eſſe uerbũ a noſtis ſacerdotibus recẽter inuẽtum, ut ſomniant hæretici.

conturbauit eccleſiam. Verũ Athanaſius irrationabilem furorem populi metuens, atq; timens ne malorum faciendorum ipſe cauſa eſſe uideretur, quatuor menſibus ſeipſum in ſepulchro patris abſcondit. Cumq; propter eius abſentiam ſeditionem deſiderio ipſius populus excitaſſet, cognoſcẽs Imperator propter hoc Alexandriam eſſe turbatam, literis indicauit ut Athanaſius licite teneret eccleſias. Et hæc fuit cauſa ut uſq; ad Athanaſij mortem Alexandrina non turbaretur eccleſia. Quod uero poſt eius mortem furſus Ariani eas eccleſias inuaſerint, paulo poſt narrabo.

Socrates. Sciendum uero quod cum uiueret Athanaſius Alexandrinus epiſcopus, diuina quidem prouidentia Alexandriam uel Ægyptum. Valens Imperator diſtulit commouere, audiens Athanaſium à cuncta diligi plebe, & metuẽs ne forte ſeditione facta republica uexaretur. Verũ Athanaſius Conſulatu Gratiani ſecundo, & probi poſt crebra pro eccleſiæ ſtatu certamina hac priuatus eſt uita, quum quadraginta & ſex annis per multa pericula ſedem rexiſſet epiſcopalem.

Theodoretus. Cum igitur in Alexandria uictor Athanaſius poſt multa certamina innumerasq; coronas, uitæ finem ſuſcepiſſet, & ad laborum ſuorũ præmia demigraſſet, ſuſcepit Petrus uir optimus Præſulatũ, quem dudum ille beatus elegerat, cunctis conſentientibus, & ſacerdotibus, & nobilibus, cunctaq; plebe, & fauore ſuo propriam oſtendentibus uoluntatem. Is enim Athanaſij ſudorum particeps fuit, & cum eſſet in ciuitate, & cũ diuerſa latibula peragraret, multifariaq; pericula cum eo ſuſtinuit. Quapropter cuncti ſacerdotum concurrentes, dignum hęredem Petrum Athanaſij clamauerunt. Cumq; eum in pontificali ſede conſtituiſſent, repente Iudex prouinciæ, Paganorum populum congregans, & pariter Iudæorum, eccleſiæ ſepta circundedit, Petrum exire præcipiens, nolẽtemq; interminatus eſt abſtrahere. Faciebat hoc Imperatori placere uolens, cũ ei contraria ſapientes calamitati ſubmitteret. Quod autem uerum eſt, impietatis ira completur: idolis potius placere nitebatur, & tempeſtatem eccleſiæ claram putabat eſſe feſtiuitatem. Petrus itaque uir admirandus, inſperatum reſpiciens bellum, latenter egreſſus eſt, & conſcendens nauem, profectus eſt Romam.

VITA LETOII MELITINENSIS, AMPHIlochij Lycaonienſis, & Flauiani Antiocheni, Epiſcoporum, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.

Habetur libro. 7. Hiſtoriæ Tripartitæ cap. 11.

THeodoretus. Inclytus Imperator Valentinianus Apoſtolicis dogmatibus cũ omni cura uacabat. Ea tempeſtate Meſſalianorum, quos εὐχίτας id eſt, orantes appellant, hæreſis eſt exorta. Vocantur aũt & alia appellatione ἐνθουσιαστὰς, id eſt, ſacrificatores. Hi enim cuiuſdam dæmonis operationẽ expectant, & hanc ſancti ſpiritus præſentiã arbitrãtur. Qui uero integro huius rei languore participãtur, auerſanẽ operationem manuũ uelut malam, ſomnoq; ſemetipſos tradunt, & ſomniorum phantaſias, Prophetias appellant. Huius hæreſeos fuerunt principes, Dadoes, & Sabbas, & Adelphius, Hermas, & Symeones, & alij, qui ab eccleſiaſtica quidem nequaquam communione receſſerunt, dicentes diuinũ cibum nihil nec pro

deſſe nec lædere, de quo dñs dixit Chriſtus: Qui comedit carnẽ meam, & bibit ſanguinem meũ, uiuit in æternum. Cumq; uoluerint cęlare hunc languorem, ẽt conuicti impudenter negant, & alios hęc ſapientes, quę ipſi animo retinent, prorſus abdicant.

Letoius itaq; Præſul Melitinenſis eccleſiæ, diuino zelo decenter ornatus, uidens eo quod hic languor multa monaſteria, magis autem latronũ (ut ita dixerim) ſpeluncas inuaderet, eas incẽdit, & lupos ab ouibus ſegregauit. Similiter etiam Amphilochius famigeratus ille Lycaonenſis Antiſtes, dum hæc peſtis illic creſceret, eam ualde repreſsit, & oues, quæ tali contagione uexabantur, eripuit.

Porro Flauianus ubiq; laudabilis Præſul Antiochenus, audiens hos in Edeſſa degere, & uenenũ proprium urbibus uicinis aſpergere, turbã monachorum deduxit Antiochiã, & negantes eam peſtem, hoc modo redarguit: accuſatores quidem dixit calumnioſos eſſe, teſtes uero mendaces.

Adelphiũ autem ualde ſenem cum manſuetudine uocãs, & iuxta ſe ſedere præcipiens, ait: Nos, o ſenex, qui iam magnã partẽ uitæ tranſiuimus, humanam qdem didicimus diligenter naturã, & aduerſariorũ dæmoniorum machinamenta cognouimus, ipſo experimẽto gratiæ miniſtrationes edocti ſumus, iſti uero cũ ſint iuuenes, nihil horum perfectius cognoſcentes, ſpiritalia audire uerba non ferunt. Quaptopter dicito mihi, quõo creditis ſpiritũ contrarium recedere, & gratiã ſancti ſpiritus aduenire? His uerbis ſenex ille delinitus, omne uenenum, quod cęlabat, euomuit, atq; dixit: Nullã quidem utilitatem ex ſancto baptiſmate baptizatis accedere, ſed ſolã ſtudioſam orationem inhabitantem dæmonẽ effugare dicebat. Inſuper unumquenq; naſcentiũ a progenitore ſuo, ſicuti naturam, ſic etiã dæmonum trahere famulatũ. Et his expulſis per illam orationẽ ſtudioſam ſanctum ſpiritũ aduenire, & ſenſibiliter, ac uiſibiliter ſuam deſignare præſentiam, atq; corpus paſsionibus motus cuiuslibet eripere, & animam a mala uolunrate penitus liberare, ita ut nequaquã deinceps egeat, neq; ieiunio macerante corpus, neq; doctrina refręnante, & progredi ordinate edocente. Non ſolũ aũt qui hoc impetrauerit, corporis, inqt, exultationibus liberaĩ, ſed aperte ẽt futura præuidet, & ſanctã trinitatẽ oculis cernit.

Hunc itaq; Flauianus fœtidiſsimum fodiens fontẽ, & eius pocula cunctis examinanda producens, infœliciſsimo ait ſeni: Vetuſtiſsime malorum dierũ, increpauit te os tuũ & non ego: labia enim tua teſtantur aduerſum te. Quumq; hic languor cunctis innotuiſſet de ſyria quidã expulſi, & ad Pamphiliam ſunt progreſsi, eamq; huiuſmodi peſte repleuerunt.

Ex lib. 9. Hiſtoriæ euiuſdem cap. 25.

Reuertente autem Theodoſio ab Heſperijs partibus uenit ad eũ Amphilochius uir admirandus (Cuius ſæpe meminimus) ſupplicans, ut Arianorum concilia de ſingulis ciuitatibus prohiberet. Verũ Imperator crudelem iudicans eſſe petitionem, contempſit eũ. Porro ſapiẽtiſsimus Amphilochius eo quidem tpe tacuit, ſed cauſæ remedium memorabile parauit. Poſt aliquot nanq; dies ingreſſus Palatiũ, uidensq; filium Arcadiũ iam Imperatorem adſtare patri, Theodoſium ſolenniter ſalutauit, filiũ uero, non ei exhibita ſalutatione, deſeruit. Verum Imperator credens oblitum Amphilochiũ, inuitauit ut eum oſcularetur. At ille: ſufficit, inquit, ei proprius honor. Tunc Imperator contriſtatus, ſuam iniuriã, filio factã contumeliam iudicauit. Porro ſapientiſsimus Amphilochius conſiliũ ſuę inten-

tionis aperuit,& cū clamore dixit: Vides Imperator quemadmodū filio tuo contumeliam non pateris irrogari?crede ergo & omniū deum ſic abo minari eos,qui ipſius unigenitū filium blaſphemare contendunt, & uelut ingratos circa ſaluatorem & benefactorem habere ſemper odio. Hoc intelligens Imperator,& geſta ſimul dictaq; miratus,legem ſtatim protulit,ut hęreticorum concilia prohiberentur.

PROLOGVS SEVERI SVLPITII IN VITAM ſancti Martini, Epiſcopi Turonen.

PLeriq; mortalium ſtudio, & gloriæ ſeculari inaniter dediti, exinde perēnem(ut putabant) memoriam noīs ſui quæſiuerūt,ſi uitas clarorū uirorū ſtilo illuſtraſſent. Quæ res utique non perēnem quidē,ſed aliquantulum tñ conceptæ ſpei fructum afferebat;quia & ſui memoriam(licet in caſſum) propagabāt;& propoſitis magnorū uirorū exēplis,nō parua ęmulatio legēti bus excitabatur.Sed tñ nihil ad beatā illam,ęternamq; uitā hæc eorū cura ptinuit. Quid enim aut ipſis occaſura cū ſeculo ſcriptorū ſuorū gloria pfuit?aut quid poſteritas emolumēti tulit legēdo Hectorem pugnantē,aut Socratē philoſophantē?cum eos non ſolum imitari ſtultitia ſit, ſed non acerrime etiam impugnare dementia. Quippe qui humanam uitam pręſentibus tm̄ actibus æſtimātes,ſpes ſuas fabulis,animas ſepulchris dederint. Siquidē ad ſolam hominū memoriā ſe perpetuandos crediderūt:cū hominis officium ſit,perēnem potius uitā,q̄ perēnem memoriam quęrere, non ſcribendo,aut pugnando,uel philoſophando,ſed pie,ſancte,religioſeq; uiuēdo. Qui quidē error humanus literis traditus intantum cōualuit,ut multos tñ æmulos,uel inanis philoſophiæ, uel ſtultę illius uirtutis inuenerit. Vnde facturus mihi operępretium uideor,ſi uitam ſanctiſsimi uiri exēplo alijs mox futuram perſcripſero. Quo utiq; ad ueram ſapientiam, & cœleſtem militiam,diuinamq; uirtutem legētes incitabūtur. In quo ita noſtri quoq; rationē commodi ducimus, ut non inanem ab hominibus memoriam,ſed ęternum a Deo præmium expectemus. Quia etſi ipſi non ita uiximus,ut exēplo alijs eſſe poſſimus; dedimus tñ operam ne is lateret, qui eſſet imitādus. Igitur ſancti Martini uitam ſcribere exordiar,q̄ uel ante epiſcopatum,uel i epiſcopatu geſſerit,quāuis nequaq; ad oīa illius potuerim peruenire;adeo ea,i quib⁹ ipſe tm̄ ſibi cōſcius fuit neſciunt: qa laudem ab hominib⁹ nō quęrēs(quātum in ipſo fuit)oēs uirtutes ſuas latere uoluiſſet: quāq; etiam ex ijs, q̄ comperta nobis erant, plura omiſimus,qa ſufficere credidimus,ſi tm̄ excellētiora notarentur. Simul & legentib⁹ conſulēdum fuit,nequod his pareret copia congeſta faſtidiū. Obſecro aūt eos,qui lecturi ſunt, ut fidē dictis adhibeant;neq; me quicq̄ niſi compertū, & probatū ſcripſiſſe arbitrētur. Alioqui tacere,q̄ falſa dicere maluiſſem.

VITA SANCTI MARTINI

IGitur Martinus Sabbariæ Pānoniorū oppido oriūdus fuit, ſed intra Italiam Ticini alitus eſt, parentib⁹ ſecūdum ſeculi dignitatē nō infimis,gentilibus tñ. Pater ei⁹ miles primum, poſt tribunus militū fuit. Ipſe armatā militiam in adoleſcentia ſecut⁹,inter ſcalares alas ſub rege Cōſtantio, deinde ſub Iuliano Cæſare militauit;non tñ ſponte,quia a primis ferè annis diuinam

potiꝰ ſeruitutẽ ſacra illuſtris pueri ſpirauit infantia. Nam cũ eſſet annorũ decem,inuitis parẽtibꝰ ad eccleſiam confugit,ſeqꝫ cathecumenũ fieri poſtulauit. Mox mirũ in modũ totꝰ in Dei opere cõuerſus,cũ eſſet annorum duodecim,eremũ concupiuit;feciſſetqꝫ uotis ſatis, ſi ætatis iſirmitas non obſtitiſſet. Animo tñ aut circa monaſteria,aut circa eccleſias ſemper intẽtus meditabatur in ętate puerili,quod poſtea deuotus impleuit. Sed cum edictũ eſſet a regibꝰ,ut ueteranorũ filij ad militiam ſcriberenť(prodẽte pa tre,qui felicibꝰ eius actibus inuidebat)cũ eſſet annorũ quindecim,raptus, & cathenatꝰ ſacramẽtis militaribꝰ eſt implicatus,uno tñ ſeruo comite cõ tentus,cui tñ uerſa uice dñs ſeruiebat,adeo ut plerũqꝫ ei & calciamẽta ip ſe detraheret,& ipſe detergeret,cibũ una caperẽt,hic ſępius miniſtraret. Triẽnium fere ante baptiſma in armis fuit,integer tñ ab his uitijs,quibus illud hominũ genus implicari ſolet. Multa illi circa commilitones benignitas,mira charitas,patientia uero, atqꝫ humilitas ultra humanũ modũ. Nam frugalitatẽ in eo laudare nõ eſt nec eſſe,qua ita uſus eſt, ut iã illo tẽpore non miles,ſed monachus putaretur.Quibus rebus ita ſibi oẽs commilitones ſuos deuinxerat,ut eũ miro uenerarentur affectu. Necdũ tñ regeneratus in Chriſto,agebat quendam bonis operibus baptiſmatis candidatum:aſsiſtere ſcilicet laborantibus, opem ferre miſeris, egentes alere, nudos ueſtire,nihil ſibi ex militię ſtipendijs,pręter quotidianũ uictũ,reſer uare:Iam tũ Euangelij non ſurdus auditor, de craſtino non cogitabat.

Quodam itaqꝫ tempore,cũ iam nihil præter arma, & ſimplicẽ militiæ ueſtẽ haberet,media hyeme,quæ ſolito aſperior inhorruerat(adeo ut ple roſqꝫ uis algoris extinguéret)obuiũ habuit in porta Ambianenſium ciui tatis pauperem nudũ.Qui cum prætereuntes,ut ſui miſererenť, oraret,omneſqꝫ miſerũ præterirent,intellexit uir Deo plenus ſibi illũ, alijs miſericordiam non præſtantibus,reſeruari. Quid tñ ageret? Nihil præter chlamidẽ,qua indutus erat,habebat.Iam.n.reliqua in opus ſimile conſumpſerat. Arrepto itaqꝫ ferro,quo erat accinctus,mediã diuidit,partemqꝫ eius pauperi tribuit,reliqua rurſus induiť.Interea de circunſtantibus ridere nõ nulli,quia deformis eſſet,& trũcatus habitu uidereť:multi tñ quibus erat mens ſanior,altius gemere,qui ſimile nihil feciſſent, cũ utiqꝫ plus habentes,ueſtire pauperẽ ſine ſua nuditate potuiſſent. Nocte igiť inſecuta,cũ ſe ſopori dediſſet,uidit Chriſtũ chlamydis ſuæ,qua pauperem texerat, parte ueſtitũ.Intueri diligentiſsime dñm,ueſtemqꝫ, quã dederat,iubeť agno ſcere. Mox ad Angelorũ circunſtantium multitudinem audiuit Ieſum cla ra uoce dicentẽ: Martinus adhuc cathecumenus hac me ueſte contexit. Vere memor dñs dictorum ſuorũ, qui ante prædixerat: Quandiu feciſtis hęc uni ex minimis iſtis, mihi feciſtis:ſe in paupere profeſſus eſt fuiſſe ueſtitũ.Et ad confirmandũ tam boni operis teſtimoniũ,in eodem ſe habitu, quẽ pauper acceperat, eſt dignatus oſtendere. Quo uiſo uir beatiſsimus non in gloriã eſt eleuatus humanam; ſed bonitatẽ dei in ſuo opere cognoſcens,cũ eſſet annorum duodeuiginti,ad baptiſmũ cõuolauit. Nec tñ ſtatim militiæ renunciauit,tribuni ſui precibus euictus,cui contuberniũ familiare præſtabat.Etenim tranſacto tribunatus ſui tempore, renũciaturum ſe ſeculo pollicebatur. Qua Martinus expectatione ſuſpenſus, per bienniũ ſere,poſteaqꝫ eſt baptiſmũ conſecutus, ſolo ſcilicet nomine militauit.

Interea irruentibus intra Gallias barbaris,Iulianus Cæſar coacto in u-

num exercitu apud Vagionũ ciuitatem donatiuum cœpit erogare militibus.'Et(ut eſt conſuetudinis) ſinguli citabanť, donec ad Martinũ uentũ eſt.Tum uero opportunũ tempus exiſtimans, quo peteret remiſsionem (neq; enim integrũ ſibi fore arbitrabatur, ſi donatiuũ non militaturus acciperet)hactenus,inquit ad Cæſarẽ, militaui tibi; nunc patere ut militem Deo:donatiuũ tuum pugnaturus accipiat alter,Chriſti ego miles ſum,pugnare mihi non licet. Tum uero aduerſus hanc uocẽ Tyrãnus infremuit, dicens eũ metu pugnæ, quę poſtera die erat futura, non religionis gratia detrectare militiam.At Martinus intrepidus, immo illato ſibi terrore cõſtãtior:Si hoc,inqt,ignauię aſcribiť,nõ fidei,craſtina die ante aciẽ inermis aſtabo,& in noĩe dñi Ieſu,ſigno crucis,nõ clipeo protectus, aut galea,hoſtiũ cuneos penetrabo ſecurus.Retrudi ergo in cuſtodiã iubeť facturus fidẽ dictis,ut inermis barbaris obĳceret.Poſtera die hoſtes legatos đ pace miſerũt,ſua omnia,ſeq; dedẽtes.Vnde qs dubitet hãc uere beati uiri fuiſſe uictoriã;cui præſtitũ ſit,ne inermis ad pręliũ mitteret? Et quãuis pius dñs ſeruare militẽ ſuũ inter hoſtiũ gladios, & tela potuiſſet; tñ ne uel aliorum morte ſancti uiolaretur obtutus,exemit pugnę neceſſitatem. Neq; enim aliam pro milite ſuo Xp̃s debuit præſtare uictoriam, quam ut ſubactis ſine ſanguine hoſtibꝰ,nemo moreret.Exinde relicta militia,ſanctũ Hilariũ Pictauę ep̃m ciuitatis,cuius tũc in Dei rebꝰ ſpectata, & cognita fides habebať,expetiuit,& aliquãdiu apud eũ cõmoratus eſt.Tentauit aũt idem Hilarius,impoſito diaconatus officio,ſibi cũ arctius implicare, & miniſterio uincire diuino.Sed cũ ſæpiſsime reſtitiſſet, ĩdignũ ſe eſſe uociferãs, intellexit uir Dei altioris ingenĳ hoc eum modo poſſe conſtringi,ſi id ei officĳ imponeret,in quo quidam locus iniuriæ uidereť.Itaq; exorciſtã eũ eſſe præcepit.Quam ille ordinationẽ ne deſpexiſſe tanq; humiliorẽ uideretur,nõ repudiauit.Nec multo poſt admonitus ꝑ ſoporem,ut patriam,parenteſq;,quos adhuc gentilitas detinebat,religioſa ſollicitudine uiſitaret, ex uoluntate ſancti Hilarĳ profectus eſt, multiſq; ab eo obſtrictus precibus,& lachrymis,ut rediret.Mœſtus(ut fertur)peregrinationẽ illã aggreſſus eſt,cõteſtatꝰ frẽs multa ſe aduerſa paſſurũ; qđ poſtea ꝓbauit euẽtus.

Ordinem Exorciſtæ Martinus ſuſcepit.

Ac primum inter alpes deuia ſecutꝰ,incidit ĩ latrones.Cũq; unus ſecurim eleuatam in caput eiꝰ liberaſſet, ictum feriẽtis dexterę ſuſtinuit alter. Vinctis tñ poſt tergum manibus,uni ſeruandus,& cuſtodiẽdus traditur. Qui cum eum ad remotiora duxiſſet,percũctari ab eo cœpit, quiſnam eſſet.Reſpondit Chriſtianũ ſe eſſe.Quærebat etiam ab eo,an timeret. Tũc uero cõſtantiſsime profitebať,nunq; ſe tam fuiſſe ſecurũ; quia ſciret miſericordiam dñi maxime in tentationibus affuturam:ſe magis illi dolere, q Chriſti miſericordia(utpote latrocinia exercẽs)eſſet indignus.Ingreſſuſq; Euangelicam diſputationem,uerbum Dei latroni prædicabat. Quid longius morer?Latro credidit, proſecutuſq; Martinũ uiæ reddidit, orans ut pro ſe dñm precaretur. Idemq; poſtea religioſam ducere uitam uiſus eſt, adeo ut hæc,quæ ſupra retulimus,ab eo audita dicanť. Igitur Martinꝰ inde progreſſus,cũ Mediolanũ præteriſſet,diabolus in itinere,humana ſpecie aſſumpta,ſe ei obuiam tulit,quo tenderet requirens. Cumq; id a Martino reſponſi accepiſſet,ſe quo dñs uocaret;ait ad eum:Quocũq; ieris,uel quæcũq; tentaueris,diabolus tibi aduerſabiť. Tũc ei prophetica uoce reſpondit:Dñs mihi adiutor eſt;non timebo quid faciat mihi homo.ſtatim

que è conſpectu eius inimicus euanuit. Itaq; ut animo, ac mẽte concepe-
rat, matrem gentilitatis abſoluit errore, patre in malis perſeuerãte: plures
tñ ſuo ſaluauit exemplo.

Deinde cum hęreſis Ariana per totum orbẽ, & maxime intra Illyricũ,
pullulaſſet, cum aduerſus perfidiam ſacerdotũ ſolus penè acerrime repu-
gnaret, multiſq; ſupplicijs eſſet affectus (nam & publice uirgis cęſus eſt)
& ad extremum de ciuitate exire compulſus, Italiam repetijt. Cum intra
Gallias quoq; diſceſſu ſancti Hilarij, quẽ ad exilium hæreticorum uis coe
gerat, turbatam Eccleſiam comperiſſet, Mediolani ſibi monaſteriũ ſta-
tuit. Ibi quoq; eum Auxentius auctor, & princeps Arianorũ grauiſsime
inſectatus eſt; multiſq; affectũ iniurijs de ciuitate exturbauit. Cedendũ ita
2 que tempori arbitratus, ad inſulam Gallinariam nomine ſeceſsit, comite
quodam presbytero magnarũ uirtutum uiro. Hic aliquãdiu radicibus ui-
xit herbarum. Quo tẽpore elleborum uenenatũ (ut fertur) grauem in ci-
bum ſumpſit. Sed cum uim ueneni in ſe craſſantis uicina iam morte ſenſiſ-
ſet, imminens periculum oratione repulit; ſtatimq; omnis dolor fugatus
eſt. Nec multo poſt cum ſancto Hilario comperiſſet regis pœnitentia po-
teſtatem indultã fuiſſe redeundi, Romæ ei tentauit occurrere. Profectuq;
eſt ad urbẽ cũ autem iam Hilarius pręteriſſet, Ita cum eſt ueſtigijs proſe-
cûtus, ut ad eũ pertingeret. Cumq; ab eo gratiſsime eſſet ſuſceptus, haud
longe ſibi ab oppido monaſteriũ collocauit. Quo tempore quidam ei ſe
cathecumenus iunxit, cupiẽs uiri ſanctiſsimi inſtitui diſciplinis. Paucis qp
pe interpoſitis diebus langore correptus, ui febriũ laborabat. At tũ Mar-
tinus forte diſceſſerat; & cũ poſt triduum defuiſſet, regreſſus exanime cor
pus inuenit. Ita ſubita mors fuerat; ut abſq; baptiſmate humanis reb⁹ ex-
cederet. Corpus in medio poſitũ triſti mœrentiũ fratrum frequentabatur
ófficio; cũ Martinus flens, & eiulans accurrit. Tum uero tota ſpiritũ ſan-
ctum mente concipiens, egredi cellulã, in qua corpus iacebat, cęteros iu-
bet; ac foribus obſeratis ſuper exanimata defuncti fratris mẽbra proſter-
nitur. Et cũ aliquandiu orationi incubuiſſet, ſenſiſſetq; per ſpiritũ Domi-
ni adeſſe uirtutẽ, erectus paululũ, & in defuncti ora defixus, orationis ſuę,
ac miſericordiæ Dñi intrepidus expectabat aduentũ. Vixq; duarum fere
horarũ ſpacium interceſſerat; uidit defunctũ paulatim membris omnib⁹
commoueri, & laxatis in uſum uidendi palpitare luminibus. Tum uero
magna ad Dñm uoce conuerſus gratias agens cellulã clamore comple-
uerat. Quo audito qui pro foribus aſtiterant, ſtatim irruunt. Mirũ ſpecta-
culum; quod uidebant uiuere, quem mortuũ reliquiſſent. Ita redditus uitæ
ſtatim baptiſma cõſecutus, plures poſtea uixit annos. Primuſq; apud nos
Martini uirtutũ uel materia, uel teſtimonium fuit. Idem tñ referre erat ſo-
litus, ſe corpore exutũ ad tribunal iudicis ductum, deputatumq; obſcu-
ris locis & uulgaribus turbis triſtẽ excepiſſe ſententiã. Tunc per duos An
gelos iudici fuiſſe ſuggeſtũ: hunc eſſe, pro quo Martinus oraret. Ita per eoſ
dẽ Angelos ſe iuſſũ reduci: & Martino redditũ, uitęq; priſtinę reſtitutũ.

Ab hoc primo tempore beati uiri nomen enituit; ut qui ſanctus iam ab
hominibus habebatur, potens etiam, & uere apoſtolicus haberetur. Nec
multo poſt dũ agrum Lupicini cuiuſdam honorati ſecundũ ſeculum uiri
prætetiret, clamore, & luctu turbæ plangentis excipiť. Ad quam cũ ſolici
tus aſtitiſſet, & quis eſſet hic fletus inquireret, indicať, unũ e familia ſeruu-
lum

Radicibus herbarũ aliquãdiu Martinus uixit. Vide ergo eius abſtinentiam, & ciborum delectum.

lum laqueo ſibi uitã extorſiſſe. Quo cognito cellulam, in qua corpus iace
bat, ingredit̃; excluſisq; omnibus turbis ſuperſtratus corpori aliquantiſ-
per orauit. Mox uiuiſcente uultu in ardeſcẽtibus oculis in ora illius defun
ctus erigit̃, lentoq; conamine eniſus aſſurgere, apprehenſa beati uiri dex-
tra in pedes conſtitit, atq; ita cum eo uſque ad ueſtibulum domus turba
omni inſpectante proceſsit.

Sub idem fere tp̃s ad Epiſcopatum Turonicę petebatur Eccleſiæ. Sed
cũ erui a monaſterio ſuo non facile poſſet, Runcius q̃dam unus è ciuibus
uxoris langore ſimulato, ad genua illius ꝓuolutus, ut egrederet̃, obtinuit.
Ita diſpoſitis iam in itinere ciuiũ turbis, ſub quadã cuſtodia ad ciuitatem
uſq; deducitur. Mirũ in modũ incredibilis multitudo non ſolũ ex illo op
pido, ſed etiã ex uicinis urbibus ad ſuffragia ferenda cõuenerant. Vna om
nium uoluntas, eadẽ uota, eademq; ſententia: Martinũ epiſcopatu eſſe di-
gniſsimũ; felicem fore tali eccleſiam ſacerdote. Pauci tñ & nõnulli ex Epi
ſcopis, qui ad conſtituendũ antiſtitẽ fuerant euocati, impie repugnabãt,
dicentes ſcilicet contemptibilẽ eſſe perſonã, indignũ eſſe Ep̃atu hominẽ
uultu deſpicabilẽ, ueſte ſordidũ, crine deformem. Ita a populo ſñiæ ſanio-
ris hæc illorũ irriſa demẽtia eſt, q illuſtrem uirũ, dũ uituperare cupiũt, prę
dicabant. Nec uero his aliud facere licuit, q̃ quod populus Domino uo-
lente cogebat. Inter Epiſcopos tñ, qui adfuerant, ꝑcipue Defenſor quidã
nomine dicitur reſtitiſſe. Vnde animaduerſum eſt, grauiter illum lectione
prophetica tũc notatũ. Nam cum fortuitu lector, cui legẽdi eo die officiũ
erat, interclusus a populo defuiſſet, turbatis miniſtris, dum expectat̃, qui
non aderat, unus è circũſtantibus, ſumpto pſalterio, quẽ primum uerſum
inuenit, arripuit. Pſalmus aũt hic erat: Ex ore infantium, & lactentiũ per-
feciſti laudem ꝑp inimicos tuos, ut deſtruas inimicum, & defenſorẽ. Quo
lecto, clamor populi tollitur, pars aduerſa confundit̃: Atq; ita habitũ eſt
diuino nutu pſalmũ hunc lectũ fuiſſe; ut teſtimonium operis ſui defenſor
audiret, quia ex ore infantiũ, atq; lactentiũ in Martino Domini laude ꝑ-
fecta, & oſtenſus pariter, & deſtructus eſt inimicus.

Iam uero ſumpto epiſcopatu, qualem ſe, quantũq; pręſtiterit, nõ eſt no
ſtræ facultatis euoluere. Idem enim conſtantiſsime perſeuerabat, qui prius
fuerat. Eadem ĩ corde eius humilitas; eadẽ in ueſtitu eius uilitas erat. Atq;
ita plenus authoritatis, & gratię implebat ep̃i dignitatem: ut non tñ pro-
poſitum monachi, uirtutẽq; deſereret. Aliquãdiu ergo adhęrenti ad eccle 2
ſiam cellula uſus eſt. Deinde cũ inquietudinẽ ſe frequentantium ferre nõ *Veſtitus Martini uili-*
poſſet, duobus ferè extra ciuitatẽ milibus monaſteriũ ſibi ſtatuit. Qui lo- *tas.*
cus tam ſecretus, et remotus erat, ut eremi ſolitudinem non deſideraret. Ex
uno enim latere præciſa montis excelſi rupe ambiebat̃, reliquam planitiẽ
Liger fluuius reducto paululum ſinu clauſerat. Vna tñ, eademq; arcta ad-
modum uia adiri poterat. Ipſe ex lignis contextã cellulam habebat; Mul- 3
tiq; ex fratribus in eũdem modum. Pleriq; ſaxo ſuperiecti montis caua- *Hic adeſſe uellẽ quot*
to receptacula ſibi fecerant. Diſcipuli uero octoginta erant, qui ad exem- *quot Monachiſmo æ-*
plum beati Magiſtri inſtituebant̃. Nemo ibi quicq̃ propriũ habebat; oĩa *ternum bellum gere*
in medium cõferebant̃. Non emere, aut uẽdere (ut pleriſq; monachis mo *re propoſuerunt, inter*
ris eſt) cuiq̃ licebat. Ars ibi exceptis ſcriptoribus nulla habebat̃; cui tñ ope *alia dicentes, præſen-*
ri minor ætas deputabat̃. Maiores orationi uacabant. Rarus cuiq̃ extra *tem Monachiſmũ no*
cellulã ſuam egreſſus, niſi cũ ad locum orationis cõueniebant. Cibũ una *uitium eſſe, non a pri*

menis obſeruatum. Nonne hic habes pau pertatem uoluntariā in monachis Martini, uitam in communi, ceſſationem a contra ctibus, orationis inſtā tiam, loci firmitatē, ci bi & potus abſtinen tiam, habitus aſperi tatem? Quæ omnia apđ ueros Religioſos etiam hodie in uſu habentur. Vide ergo quam falſum ſit Mo-nachiſmum noſtrum nouitium eſſe.

omnes poſt horā ieiunij accipiebant. Vinū nemo nouerat, niſi quē infirmi-
tas coegiſſet. Pleriq; camelorū ſetis ueſtiebantur: mollior ibi habitus pro
crimine, erat. Quod eo magis ſit mirū neceſſe eſt, quod multi inter eos no
biles habebanē, qui longe aliter educati ad hanc ſe humilitatē, & patien-
tiam coegerant. Pluresq; ex his poſtea epos uidimus. Quæ enim eſſet ciui
tas, aut eccleſia, quæ non ſibi de Martini monaſterio cuperet ſacerdotē?
Sed ut reliquas uirtutes eius, quas in epiſcopatu egit, aggrediar; erat
haud longe ab oppido proximus monaſterio locus, quē falſa hominū opi
nio, uelut conſepultis ibi martyribus conſecrauerat. Nam & altare ibi a
ſuperioribus epiſcopis conſtitutū habebatur. Sed Martinus non temere
adhibens incertis fidē, ab his, qui maiores natu erant, presbyteris, uel cle-
ricis flagitabat nomen ſibi martyris, & tempora paſsionis oſtendi: gran-
di ſe ſcrupulo permoueri, ꝙ nihil certi conſtans ſibi maiorū memoria tra
didiſſet. Cum aliquandiu ergo a loco illo ſe abſtinuiſſet, nec derogans re-
ligioni, quia incertus erat, nec auctoritatē ſuam uulgo accommodans, ne
ſuperſtitio conualeſceret, quodā die, paucis ſecum adhibitis fratribus ad
locū pergit: Deinde ſuper ſepulchrū ipſum aſtans orauit ad dñm, ut quis
eſſet, uel cuius meriti ſepultus oſtenderet. Tum conuerſus ad læuam, ui-
det prope aſsiſtere umbrā ſordidam, & trucē. Imperat nomen, meritumq;
ut loqueretur. Nomen edicit, de crimine confitetᷓ, latronem ſe fuiſſe ob ſce
lera percuſſum, uulgi errore celebratū, ſibi nihil cū martyribus eſſe cōmu
ne, cum illos gloria, ſe pœna retineret. Mira res: uocē loquentis, q̃ aderant
audiebant, perſonam tñ non uidebant. Tum Martinus, q̃d uidiſſet, expo-
ſuit: Iuſsitq; ex eo loco altare, quod ibi fuerat ſubmoueri, atq; ita populū
ſuperſtitionis illius abſoluit errore.

Accidit autem in ſequenti tempore, dū iter ageret, ut gentilis cuiuſdam
corpus, quod ad ſepulchrū cū ſuperſtitioſo funere deferebatur, obuiū ha-
beret. Conſpicatusq; eminus uenientem turbam, quidnā id eſſet ignarus,
paululū ſtetit. Nam cū fere quingentorū paſſuum interuallū eſſet, ut diffi-
cile fuerit dignoſcere, quid uideret. Tamen quia ruſticā manū cerneret, &
agente uento linteamina corpori ſuperiecta uolitarent, profanos ſacrifi-
ciorum ritus agi credidit; quia eſſet hæc Gallorū ruſticis cōſuetudo, ſimu
lachra dæmonū candido tecta uelamine miſera per agros ſuos circūferre
dementia. Eleuato ergo in aduerſum ſigno crucis, imperat turbæ non mo
ueri loco, onusq; deponere. Hic uero mirū in modum uideres miſeros pri
mum uelut ſaxa riguiſſe; deinde cū primo mouere ſe ſummo conamine ni
terentur, ultra accedere non ualentes, ridiculā in uertiginem rotabantur,
donec uicti corporis onus deponunt attoniti; & ſemet inuicē aſpectātes,
quidnam ſibi accidiſſet taciti cogitabant. Sed cum beatus uir comperiſſet
exequiarum illam eſſe frequentiam, non ſacrorum, eleuata rurſum manu,
dat eis abeundi, & tollendi corporis poteſtatem. Ita eos & cum uoluit,
ſtare compulit; & cum libuit, abire permiſit.

Item dū in uico quodam templū antiquiſsimū diruiſſet et arborē pinū,
quæ fano erat proxima, eſſet aggreſſus excidere; tum uero Antiſtes loci
illius, cętera q; gentiliū turba cœpit obſiſtere. Et cum ijdem illi, dū templū
euertitᷓ, imperante dño, acquieuiſſent, ſuccidi arborem non patiebanᷓt. Ille
quidem eos ſedule commonere, nihil eſſe religionis in ſtipite, dñm potiꝰ,
cui ſeruiret ipſe, ſequerenᷓt, arborem illam excidi oportere, quia eſſet dæ-

moni dedicata. Tum unus ex illis, qui erat audacior cæteris: Si habes, inquit, aliquam de Deo tuo, quē dicis te colere, fiduciam, noſmetipſi ſuccidimus hanc arborem: Tu ruentem excipe; & ſi tecum eſt tuus, ut dicis, Dñs, euades. Tum ille intrepide confiſus in dño facturū ſe pollicet̃. Hic uero ad iſtiuſmodi conditionem omnis illa gentilium turba conſentit facileq́ arboris ſuæ habere iacturam, ſi inimicū ſacrorū ſuorum, caſu illius obruiſſent. Itaque cū unam in partem pin⁹ illa eſſet accliuis (ut non eſſet dubiū, quam in partem ſucciſa corrueret) eo loco uinctus ſtatuit̃ pro arbitrio ruſticorū, quo arborem eſſe caſuram nemo dubitabat. Succidere igitur ipſi ſuam pinū cū ingenti gaudio, lætitiaq́ cœperūt. Aderat eminus turba mirantiū. Iamque paulatim nutare pinus cœpit, & ruinam ſuam caſura minitari. Pallebant eminus monachi, & periculo iam propiore conterriti, ſpem omnem, fidemq́ perdiderant, ſolam Martini mortem expectātes. At ille confiſus in dño intrepidus operiens, cū iam fragorem ſui pin⁹ concidens edidiſſet, iam cadenti, & ſuper ſe ruenti, eleuata protinus obuiam manu, ſalutis ſignū oppoſuit. Tum uero turbinis modo retro actam putares: diuerſam in partē ruit: adeo ut ruſticos, qui in tuto loco ſteterant, penè proſtrauerit. Tum uero in cœlū clamore ſublato, gētiles ſtupere miraculo; monachi flere præ gaudio. Chriſti nomen in commune ab omnibus prædicari: ſatisq́ conſtitit eo die ſalutem illi ueniſſe regioni. Nā nemo fere ex immani illa multitudine gentiliū fuit, q non impoſitione manus deſiderata dñm Ieſum Chriſtū, relicto impietatis errore, crediderit. Et uere 4
ante Martinū pauci admodum, immo penè nulli in ĳs regionibus Chriſti nomen receperant. Quod adeo uirtutibus illius, exemploq́ conualuit, ut iam ibi nullus locus ſit, q non aut Eccleſĳs frequentiſsimus aut monaſterĳs ſit repletus. Nā ubi fana deſtruxerat, ſtatim ibi aut Eccleſias, aut monaſteria conſtruebat. Nec minorem ſub idem fere tempus eodē in opere uirtutē edidit. Nam cū in uico quodam fano antiquiſsimo, & celeberrimo ignem inieciſſet, in proximam imo adhærentem domum, agente uento flammarū globi ferebantur. Quod ubi Martinus aduertit, rapido curſu tectum domus ſcandit, obuiam ſe aduenientibus flammis inferens. Tū uero mirum in modū cerneres contra uim uenti ignem retorqueri; ut cōpugnantium inter ſe elementorum quidam conflictus uideret̃. Ita uirtute Martini ibi tm̄ ignis eſt operatus, ubi iuſſus eſt. In uico autem, cui leproſum nomen eſt, cū idem templum opulentiſsimū ſuperſtitione religionis uoluiſſet euertere, teſtitit ei multitudo gentiliū, adeo ut non abſq́ iniuria 5
ſit repulſus. Itaq́ ſeceſsit ad proxima loca. Ibiq́ per triduū cilicio tectus, & cinere, ieiunans ſemper, atq́ orans precabatur dñm, ut quia templū illud euertere humana manu non potuiſſet, uirtus illud diuina dirueret. Tū ſubito ei duo Angeli haſtati, atq́ ſcutati inſtar militiæ cœleſtis ſe obtulerunt, dicentes miſſos ſe a dño, ut ruſticam multitudinē fugarent, præſidiūque Martino ferrent, ne quis, dum templū dirueret, obſiſteret. Rediret ergo, & opus cœptū deuotus impleret. Ita regreſſus ad uicū, ſpectantibus gentiliū turbis, & quieſcentibus, dū profanam ædem uſq́ ad fundamēta dirueret, aras omnes, atq́ ſimulachra redegit in puluerē. Quo uiſo ruſtici cū ſe intelligerent diuino nutu obſtupefactos, atq́ perterritos, ne epiſcopo repugnarent, omnes fere in Ieſum dñm crediderunt, clamantes palā, & confitentes, Deum Martini eſſe colendum, idola negligenda, quæ ſibi

Vides heretice quod primum Chriſtianæ fidei in populo indicium eſt, Eccleſiarū & Monaſteriorum conſtructio? Et tu ea deſtruis.

Tectus cilicio & cinere Martinus, ieiunās & orās per triduum precabatur dominū.

adeſſe non poſſent. Quid etiam in pago Eduorũ geſtum ſit referã. Vbi dum templũ itidem euerteret, furens gentiliũ ruſticorum in eũ irruit multitudo. Cumq; unus audacior cæteris ſtricto cum gladio peteret, reiecto pallio nudam ceruicẽ percuſſuro præbuit. Nec cunctatus ferire gentilis; ſed cũ dexteram altius extuliſſet, reſupinus ruit; cõſternatusq; diuino metu ueniam precabat. Nec diſsimile huic fuit illud: Cum eũ idola deſtruentẽ cultro quidã ferire uoluiſſet, in ipſo ictu ferrũ ei de manibus excuſſum non comparuit. Plerunq; autẽ contradicentibus ſibi ruſticis, ne eorũ fana deſtrueret, ita prædicatione ſancta gentiliũ animos mitigabat, ut luce eis ueritatis oſtenſa, ipſi ſua templa ſubuerterent. Curationũ uero tam potẽs in eo gratia erat, ut nullus fere ad eũ ægrotus acceſſerit, q̃ non cõtinuo receperit ſanitatem; quod uel ex conſequenti liquebit exemplo.

Treueris puella quædam dira paralyſis ægritudine tenebat, ita ut iam per multũ tempus nullo ad humanos uſus corporis officio fungeret, omni ex parte præmortua uix tenui ſpiritu palpitabat. Triſtes ad ſolam funeris expectationẽ aſsiſtebant propinqui; cũ ſubito nunciat ad Ciuitatem illam ueniſſe Martinũ. Quod ubi puellæ pater cõperit, cucurrit exanimis pro filia rogaturus. Et forte Martinus iam Eccleſiam fuerat ingreſſus. Ibi inſpectante populo, multisq; alijs epiſcopis præſentibus, eiulans ſenex genua eius amplectit, dicens: Filia mea moritur miſero genere languoris, & quod ipſa eſt morte crudelius, ſolo ſpiritu uiuit iam carne præmortua. Rogo ut eã adeas, atq; benedicas: Confido enim quod per te reddenda ſit ſanitati. Qua ille uoce confuſus obſtupuit, & refugit dicens hoc ſuæ nõ eſſe uirtutis; ſenem errare iudicio, non eſſe ſe dignũ, per quem Deus ſignum uirtutis oſtenderet. Perſtare cœpit uehementius flens pater, & orare, ut exanimem uiſitaret: poſtremo circunſtantibus epiſcopis ire cõpulſus, deſcendit ad domũ puellæ. Erat autem ingens turba præ foribus expectãs, quidnam Dei ſeruus eſſet facturus. Ac primũ (quæ erant illius familiaria in iſtiuſmodi rebus arma) ſolo proſtratus orauit. Inde ægram intuens, dari ſibi oleũ poſtulat. Quod cũ benedixiſſet, in os puellæ uim ſancti liquoris infudit, ſtatimq; uox reddita eſt. Tum paulatim ſingula cõtactu eius cœperũt mẽbra uiuiſcere, donec firmatis greſsibus populo teſte ſurrexit.

6 Si olei benedictio res eſſet ſuperſtitioſa & hæretice, ut impie iactãt, quõ omnipotens deus qui ſumma ueritas eſt, rei ſuperſtitioſæ atteſtaretur tantũ, pſtãdo miraculũ?

Eodem tempore Tetradij cuiuſdam Proconſularis uiri ſeruus dæmonio correptus dolendo exitu cruciabat. Rogatus ergo Martinus, ut ei manũ imponeret, deduci eum ad ſe iubet. Sed nequam ſpiritus nullo proferri modo ex cella, in qua erat, potuit; ita in aduenientes rabidis dentib⁹ ſæuiebat. Tum Tetradius ad genua beati uiri aduoluit, orans ut ad domũ, in qua dæmoniac⁹ habebat, ipſe deſcẽderet. Tum uero Martinus negat, ſe profanã, & gentilis hominis domũ adire poſſe. Nam Tetradi⁹ eo tempore adhuc gentilitatis errore implicitus tenebat. Spondet ergo ſe, ſi de puero dæmon fuiſſet eiectus, Chriſtianũ fore. Ita Martinus impoſita manu puero, immũdum ab eo ſpiritum eiecit. Quo uiſo, Tetradius dñm noſtrũ Ieſum Xpm credidit. ſtatimq; cathecumen⁹ fact⁹: nec multo poſt baptizatus eſt; ſemperq; Martinũ ſalutis ſuæ auctorem miro coluit affectu.

Per idem tẽpus in eodem oppido ingreſſus patrisfamilias cuiuſdam domũ, in limine ipſo reſtitit, dicens, horribile in atrio domus dæmoniũ ſe uidere. Cui cũ, ut diſcederet, imperaret, quẽdam patrisfamilias, q̃ in interiore parte ædiũ morabatur, arripuit; ſæuire dentibus miſer cœpit, & obuios

quoſcũmq;

quoſcumq; laniare. Cõmota domus,familia turbata,populus in fugã uer
ſus,Martinus ſe furenti obĳcit;ac primũ ſtare ei imperat. Sed cũ dentibꝰ
fremeret,hiantiq; ore morſum minaretur, digitos ei Martinus in os intu-
lit. Si habes,inq̃t,aliquid poteſtatis:hos deuora. Tum uero ac ſi candens
ferrũ faucibꝰ accepiſſet,longe reductis dentibus, digitis beati uiri uitabat
attingere. Et cũ fugere de obſeſſo corpore pœnis,& cruciatibꝰ cogeretur,
nec tñ exire ei per os liceret,fœda relinquens ueſtigia, fluxu uentris egreſ
ſus eſt. Interea cũ de metu,atq; impetu barbarorũ ſubito ciuitatem fama
turbaſſet,dęmoniacũ ad ſe exhiberi iubet. Imperat an uerus eſſet hic nũ-
cius fateret̃. Tum confeſſus eſt ſexdecim dęmones fuiſſe, ꝗ rumorẽ hũc ꝑ
populum diſſeminaſſent, ut hoc ſaltẽ metu ex illo Martinꝰ oppido fuga-
ret:barbaros nihil minus,ꝙ irruptionẽ cogitare. Ita cũ hæc immũdus ſpi-
ritus media in eccleſia fateret̃,metu,& turbatione p̄ſenti ciuitas liberata ẽ.

Apud Parrhyſios uero dum portam ciuitatis illiꝰ, magnis ſecum turbis
euntibꝰ,introiret,leproſum miſerabili facie,horrentibꝰ cũctis,oſculatꝰ eſt,
atq; benedixit, ſtatimq; omni malo emũdatus poſtero die ad eccleſiam
ueniens nitenti cute,gratias pro ſanitate,quam receperat,agebat. Sed nec 7
hoc prętereũdum eſt,quod fimbriæ ueſtimentis eiꝰ cilicioq; detractę,cre
bras ſuꝑ infirmantibꝰ ęgre uirtutes. Nam cũ aut digitis illigatæ,aut collo
inditæ ſunt,perſępe ab ęgrotantibꝰ morbos effugauerũt. Arboriꝰ aũt uir 8
prężectorius ſancti admodum,& fidelis ingenĳ, cum filia eius grauiſsimis
quartanę febribꝰ ureret̃,epiſtolam Martini,ꝗ caſu ad eũ delata fuerat,pe
ctori puellę in ipſo acceſſu ardoris inſeruit; ſtatimque fugata febris eſt.
Quę res apud Arborium tantũ ualuit, ut ſtatim puellam Deo uoueret, &
perpetuę uirginitati dicaret. Profectuſque ad Martinũ,puellam ei pręſens
ob uirtutũ eius teſtimoniũ,ꝗ per abſentem licet curata eſſet,obtulit. Ne-
que ab alio eam,ꝙ a Martino,habitu uirginitatis impoſito, paſſus eſt cõ
ſecrari. Paulinus uero uir magni poſtmodum futurus exempli, cũ oculum
grauiter dolere cœpiſſet,& iam pupillam eius craſsior nubes ſuperducta
texiſſet,oculũ ei Martinꝰ penniculo contigit, priſtinamque ei ſanitatem,
ſublato omni dolore,reſtituit. Ipſe aũt cũ caſu quodam eſſet de cœnacu-
lo deuolutus, & per confragoſos ſcalæ gradus decidens multis uulneribꝰ
eſſet affectus,cũ exanimis iaceret in cellula,& immodicis doloribus cru-
ciaretur,nocte ei Angelus uiſus eſt eluere uulnera,& ſalubri unguento cõ
tuſi corporis membra contingere. Atq; ita poſtero die reſtitutus eſt ſani
tati, ut nihil unq; pertuliſſe incõmodi putaret̃. Sed quia longũ eſt ire per
ſingula ſufficiant hæc,uel pauca de plurimis. Satisq; ſit nos & in excellẽ-
tibus non ſubtrahere ueritatem;& in multis uitare faſtidium.

Atq; ut minora tantis inſeram, quamuis(ut eſt noſtrorũ ætas tempo-
rum,quibus iam deprauata omnia, atq; corrupta ſunt)pene præcipuũ ſit
adulationi regiæ ſacerdotalẽ non ceſsiſſe conſtantiam. Cũ ad Imperato- 9
rem Maximũ ferocis ingenĳ uirum,& bellorũ ciuilium uictoria elatũ,plu
res ex diuerſis partibus epiſcopi conueniſſent, & fœda circa Principẽ om
nium adulatio notaret̃;ſeq; degeneri inconſtantia regiæ clientelæ ſacerdo
talis dignitas ſubdidiſſet; in ſolo Martino apoſtolica auctoritas perma-
nebat. Nam etſi pro aliquibus ſupplicandũ regi fuit, imperauit potius,ꝙ
rogauit. Et a conuiuio eius frequenter rogatus abſtinuit, dicens, ſe menſæ
eius participẽ eſſe nõ poſſe,qui duos Imperatores, unũ regno,alterũ uita

Vilitas ueſtimenti Martini.

O ſapientes doctores qui dicitis non inuenire nos uirginitatẽ aut cœlibatum, ſed rem tpalem deo deuotam, ac uouere continentiam carnis p̄ſumptuoſum eſſe & illicitum, nec deo placere. Videte ſi tempore Martini qui fuit anno domini.384. fiebãt uirginitatis uota, quæ ſanctiſsimus uir nequaquam emitti ſineret, ſi non eſſent licita & obſeruatione poſsibilia, ac deo uehementer placere noſſet.

Quæ uirginitatẽ uouerant, ſpeciali habitu impoſito deo conſecrabantur. Quod fit etiam noſtro tpe, ne & hoc nouitiũ quid eſſe dicas.

expuliſſet. Poſtremo cū Maximus ſe non ſponte ſumpſiſſe imperium affirmaret, ſed impoſitam ſibi a militibus diuino nutu neceſsitatē regni armis defendiſſe; & non alienā ab eo dei uoluntatem uideri, penes quem tam incredibili euentu uictoria fuiſſet, nullumq; ex aduerſarijs, niſi in acie, occubuiſſe, tandem uictus uel ratione, uel precibus, ad conuiuiū uenit, mirum in modū gaudente rege, quod id impetraſſet. Conuiuæ autē aderant, ueluti ad diem feſtū euocati, ſummi, atq; illuſtres uiri; Pręfectus, idemq; Cōſul Euodius (quo nihil unq; iuſtius fuit) Comites duo ſumma poteſtate prędití, frater regis, & patruus, medius inter hos Martini presbyter accubuerat; ipſe autem ſellula iuxta regē poſita conſederat. Ad mediū fere cōuiuium (ut moris eſt) paterā regi miniſter obtulit: Ille ſancto admodū epiſcopo dari potius iubet, expectans, atq; ambiens, ut ab illius dextera poculum ſumeret. Sed Martinus ubi ebibit, paterā presbytero ſuo tradidit, nullū ſcilicet exiſtimans digniorē, qui poſt ſe prior biberet: nec integrū ſibi fore, ſi aut regem ipſum, aut eos, q a rege erāt proximi, presbytero prætuliſſet. Quod factū Imperator, omnesq;, qui tunc aderant, ita admirati ſunt, ut hoc ipſum eis, in quo contempti fuerant, placeret. Celeberrimūq; per totū palatium fuit feciſſe Martinū in Regis prandio, quod in infimorum iudicū conuiuijs Epiſcoporū nemo feciſſet. Eidemq; Maximo longe ante prædixit futurū, ut ſi ad Italiam pergeret, quò ire cupiebat, bellū Valentiniano Imperatori inferens, ſciret ſe primo qdem impetu futurū eſſe uictorem, ſed paruo poſt tempore eſſe periturū. Quod quidem ita uidimus. Nam primo aduentu eius Valētinianus in fugam uerſus eſt. Deinde poſt annū fere reſumptis uiribus, captū intra Agleiæ muros Maximū interfecit.

Sancti uiri, & dei ſpiritu pleni, nullam dignitatem ſacerdotio prætulerunt. At modo noſtri hæretici, Reges ac principes, Magiſtratus et quoſque ſeculares præponunt ſacerdotibus et Epiſcopis, & in eos poteſtatem in omnibus habere uolunt.

Conſtat aūt etiam Angelos ab eo plerunq; uiſos; ita ut conſerto inuicem apud eū ſermone loquerentur. Diabolū uero ita conſpicabilē, & ſubiectum oculis habebat, ut ſiue ſe in propria ſubſtantia contineret, ſiue in diuerſas figuras ſpecialesq; nequitias trāſtuliſſet, qualibet ab eo ſub imagine uideretē. Quod cū diabolus ſciret ſe effugere non poſſe, conuicijs eum frequenter urgebat, q̄a fallere non poſſet inſidijs. Quodam tempore cornu bouis cruentū in manu tenens, cū ingēti fremitu cellulam eius irrupit, cruentamq; oſtentans dexterā, & admiſſo recenti ſcelere congaudens: Vbi eſt, inqt, Martine, uirtus tua? Vnū de tuis modo interfeci. Tūc ille cōuocatis fratribus refert, quid diabolus indicaſſet. Solicitos eſſe præcepit per cellulas ſingulorū, quiſnam hoc caſu fuiſſet affectus. Neminē quidem deeſſe de monachis, ſed unū ruſticum mercede conductum, ut uehiculo ligna deferret, iſſe ad ſyluam nunciant. Iubet igiē aliquos ire ei obuiā. Ita haud longe a monaſterio iā penè exanimis inueniē. Extremū tn̄ ſpiritū trahens indicat fratribus caſum mortis, et uulneris: Iunctis ſcilicet bobus, dū diſſoluta arctius lora cōſtringit, bouē ſibi excuſſo capite inter inguina cornua inieciſſe. Nec multo poſt uitam finiuit. Videris quo iuditio dn̄i diabolo data fuerit hæc poteſtas. Verū in Martino illud mirabile erat, qđ non ſolū hoc, quod ſupra retulim⁹, ſed multa iſtiuſmodi, ſi quoties accidiſſent, longe ante p̄uidebat, & ſibi nunciata fratribus indicabat. Frequenter aūt diabolus, dum mille nocendi artibus ſanctū uirū conaretur illudere, uiſibilem ſe ei formis diuerſiſsimis ingerebat. Nam interdū in Iouis perſonam, plerunq; Mercurij, perſæpe ēt Veneris, ac Mineruæ transfiguratū ſe uultibus offerebat. Aduerſus quem ſemp intertitus, ſigno ſe crucis, & ora

tionis auxilio protegebat. Audiebant plerunq; conuicia, quibus illũ dæmonum turba proteruis uocibus increpabat. Sed omnia falſa, & uana cognoſcens, non mouebatur obiectis. Teſtabantur etiam aliqui ex fratribus audiſſe ſe dæmonem proteruis Martinũ uocibus increpantem: Cur intra monaſteriũ aliquos ex fratribus, qui olim baptiſmũ diuerſis erroribus perdidiſſent, conuerſos poſtea recepiſſet, exponentem crimina ſingulorum: Martinũ diabolo repugnantẽ reſpondiſſe conſtanter: Antiqua debita melioris uitæ conuerſione purgari, & per miſericordiam dñi abſoluendos eſſe peccatis, q peccare deſinerent; Contra dicente diabolo: Non pertinere ad ueniã criminoſos, & ſemel lapſis nullam a dño præſtari poſſe clementiam. Tunc in hãc uocem ferẽ exclamaſſe Martinus: ſi tu ipſe o miſerabilis ab hominũ infeſtatione deſiſteres, & te factorũ tuorum uel hoc tẽpore (cum dies iudicij in proximo eſt) pœniteret, ego tibi uere, confiſus in domino, Chriſti miſericordiã pollicerer. ô q̃ ſancta de Dñi pietate præſumptio; in qua & ſi auctoritatem præſtare non potuit, oſtendit affectum.

Et quia de Diabolo, eiuſq; artibus ſermo exortus eſt, non ab re uidetur, licet extrinſecus, referre, qd geſtũ eſt. Quia & q̃dã in eo Martini uirtutũ portio eſt; & res digna miraculo recte memoriæ mandabitur in exemplũ cauendi, ſiqd deinceps uſpiã tale contigerit. Clarus qdã noĩe adoleſcens nobiliſsimus, mox pſbyter, nũc fœlici beatus exceſſu, cũ relictis oĩbus ſe ad Martinũ cõtuliſſet, breui tpe ad ſummũ fidei, uirtutũq; omniũ culmẽ enituit. Itaq; cũ haud lõge ſibi ab Epi monaſterio tabernaculũ conſtituiſſet, multiq; frẽs cõmorarent apud eum iuuenis qdam ad eũ Anatolius nomine ſub profeſsione monachi oẽm humilitatem, atq; innocentiam mentitus acceſsit, habitauitq; aliquandiu in commune cum cęteris. Dein procedẽte tempore angelus apud ſe loq ſolere dicebat. Cui cum fidem nullus adhiberet, ſignis quibuſdam pleroſq; ad credendum coarctabat. Poſtremo euſq; proceſsit, ut inter ſe ac Deum angelos diſcurrere prędicaret. Iamq; ſe unũ ex prophetis haberi uolebat. Clarus tñ nequaq; ad credendũ cogi poterat. Ille aũt ei iram dñi, & pręſentes plagas, cur ſancto non crederet comminatus, Poſtremo in hanc uocem fertur erupiſſe. Ecce hac nocte ueſtem mihi candidam dñs de cœlo dabit, qua indutus in medio ueſtrũ diuerſabor, idq; uobis ſignũ erit me in Dei eſſe uirtute, quod Dei ueſte donatus ſim. Tum uero grandis omnium ad hanc profeſsionem expectatio fuit. Itaq; ad mediam ferè noctem, fremitu inſultantiũ commoueri omne monaſterium loco uiſum eſt. Cellulam aũt, qua idem adoleſcẽs continebatur, crebris cerneres micare luminibus, fremituſq; in ea diſcurrentium, et murmur quoddam multarũ uocũ audiebatur. Deinde facto ſilentio egreſſus unũ de fratribus Sabatium noĩe ad ſe uocat, tunicamq; ei, qua erat indutus, oſtendit. Obſtupefactus ille conuocat cęteros: ipſe etiam clarus accurrit adhibitoq; lumine, ueſtem oẽs diligenter inſpiciũt. Erat aũt ſumma mollitie, candore eximio, micanti purpura: nec tñ cuius eſſet generis, aut uel leris poterat agnoſci. Curioſius tñ oculis, aut digitis attrectata nõ aliud, q̃ ueſtis uidebatur. Interea clarus fratres admonet orationi inſiſtere, ut manifeſtius eis dñs quidnam eſſet oſtenderet. Itaq; reliquum noctis hymnis 11
pſalmiſq; conſumitur. At ubi illuxit dies, apprehẽſum dextera trahere ad Martinum uolebant, bene conſcij illudi illum diaboli arte non poſſe. Tũc uero reniti, ac reclamare miſer cœpit, interdictumq; ſibi eſſe dicebat, ne ſe

Reliquũ noctis hymnis pſalmiſque conſumitur.

Martino oſtenderet. Cumq́; inuitum eum ire compellerent, inter trahentium manus ueſtis euanuit. Vnde quis dubitet hanc etiam Martini fuiſſe uirtutem, ut fantaſiam ſuam diabolus, cum erat Martini oculis ingerenda diſsimulare diutius aut tegere non poſſet? Animaduerſum eſt tñ eodẽ ſere tempore fuiſſe in Hiſpaniis iuuenem, qui cũ ſibi multis ſignis auctoritatem parauiſſet, eouſq; elatus eſt, ut ſe Heliam profiteret. Quod cũ pleriq; temere credidiſſent, addidit, ut ſe Chriſtum eſſe diceret. In quo etiã adeo illuſit, ut eũ quidam epſ, Ruffus nomine, ut deum adoraret. Propter quod eum poſtea ab epiſcopatu deiectum uidimus. Pleriq; etiam nobis fratribus retulerunt, eodem tempore in Oriente quendam extitiſſe, q ſe Ioannẽ eſſe iactitaret, Ex quo conĳcere poſſum⁹, iſtiuſmodi pſeudoprophetis exiſtentib⁹, antichriſti aduentũ ĩminere; q iã in iſtis myſteriũ iniqtatis opat.

Non prętereundum autem uidetur, quanta Martinum ſub eiſdem diebus diabolus arte tentauerit. Quodam enim die præmiſſa prece & circũiectus ipſe luce purpurea, quo facil⁹ claritate aſſumpti fulgoris illuderet, ueſte etiam regia indutus, diademate ex gemmis, auroq; redimitus, calceis auro illitis, ſereno ore, læta facie, ut nihil minus quam diabolus putaretur, oranti in cellula aſtitit. Cumq; Martinus primo aſpectu eius fuiſſet hebetatus, diu, multumq; ſilentiũ ambo tenuerunt. Tum prior diabolus: Agnoſce, inquit, Martine, quem cernis, Chriſtus ego ſum: deſcenſurus ad terras, prius me tibi manifeſtare uolui. Ad hæc cũ Martinus taceret, neq; quicquam reſponſi referret; iterare auſus eſt diabolus profeſsionis audaciam: Martine, quid dubitas credere cum uideas? Chriſtus ego ſum. Tum ille, reuelante ſibi ſpiritu, ut intelligeret diabolũ eſſe, non dominũ; Nõ ſe, inquit, dominus Ieſus purpuratũ, & diademate renitentem uenturum eſſe prædixit. Ego Chriſtũ, niſi in eo habitu, formaq;, qua paſſus eſt, niſi Crucis ſtygmata proferentem, ueniſſe non credam. Ad hanc ille uocẽ ſtatim, ut fumus euanuit. Cellulã quoq; tanto fœtore compleuit, ut indubia indicia relinqueret, diabolum ſe fuiſſe. Hoc ita geſtũ, ut ſupra retuli, ex ipſius Martini ore cognoui; ne quis forte exiſtimet fabuloſum. Nam cũ olim, audita eius fide, uita, atq; uirtutibus, deſiderio illius æſtuaremus, gratã nobis ad eũ uidẽdum peregrinationem ſuſcepimus, ſimul quia iam ardebat animus illius ſcribere uitã partim ab ipſo inquantũ ille interrogari potuit, ſciſcitati ſumus, partim ab his, qui interfuerant, uel ſciebant, cognouimus. Quo quidem tempore credi non poteſt, qua me humilitate, qua benignitate ſuſceperit, congratulatus plurimũ, & gauiſus in domino, q tanti eſſet habitus a nobis, quem peregrinatione ſuſcepta expetiſſemus. Miſerũ me pene non audeo confiteri, cũ me ſancto conuiuio ſuo dignatus eſt adhibere. Aquã manibus noſtris ipſe obtulit, ad ueſperũ autem ipſe nobis pedes abluit. Nec reniti, aut contra ire conſtantia fuit, ita illius auctoritate oppreſſus ſum; ut nephas putarem, ſi non acquieuiſſem. Sermo autem illius non alius apud nos fuit, q mũdi huius illecebras, & ſeculi onera relinquẽda, ut dñm Ieſum liberi, expeditiq; ſequeremur. Pręſtantiſsimumq; nobis pręſentium temporũ illuſtris uiri Paulini, cuius ſupra mentionẽ fecimus, exemplum ingerebat, qui ſummis opibus abiectis, Chriſtũ ſecutus, ſolus pene his temporibus euangelica præcepta compleſſet. Illum nobis ſequẽdum, illũ clamabat imitandum, beatumq́; eſſe præſens ſeculum tantæ fidei, uirtutiſq; documento; cũ ſecundũ ſententiam dñi diues, & poſsidens

multa, uendendo omnia & dando pauperibus, quod erat facto impoſsibile, poſsibile feciſſet exemplo. Iam uero in uerbis, & cõfabulatione eius quanta grauitas, quanta dignitas erat? quàm alacer, quàm efficax, quàm in abſoluendis ſcripturarum quæſtionibus promptus, & facilis? Et quia multos ad hanc partem incredulos ſcio, quippe quos uiderim, me ipſo etiam referente, non credere: Ieſum teſtor, ſpemq́ue communem, me ex nullius unquam ore tantũ ſcientiæ, tantũ ingenij, tam boni, & tam puri ſermonis audiſſe. Quanquam in Martini uirtutibus, quantula eſt iſta laudatio? niſi quod mirũ eſt homini illiterato ne hanc quidem gratiam defuiſſe?

Sed iam finem liber poſtulat: ſermo claudendus eſt; non quod omnia, quæ de Martino fuerant dicenda, defecerint, ſed quia nos ut inertes poetæ, extremo in opere negligẽtes, uicti materiæ mole ſuccumbimus. Nam etſi facta illius explicari uerbis utcunque potuerũt; interiorem uitam illius, quotidianam conuerſationem, & animũ cœlo ſemper intentũ, nulla unquam (uere profiteor) nulla explicabit oratio: Illam ſcilicet perſeuerantiã, & temperamentũ in abſtinentia, & ieiunijs, potentiam in uigilijs, & orationibus, noctesq́ue ab eo perinde ac dies actas, nullumq́ue uacuum ab opere Dei tempus, quo uel otio indulſerit, uel negocio, ſed ne cibo aut ſomno quidem, niſi quatenus naturæ cogebat neceſsitas. Vere fatebor, nõ ſi ipſe (ut aiunt) ab inferis Homerus emergeret, poſſet exponere; adeò Martini omnia maiora ſunt, quàm ut uerbis cõcipi queant. Nulla unquam hora, momentumque præterijt, quin aut orationi incumberet, aut inſiſteret lectioni. Quanquam etiam inter legendũ, aut ſi quid aliud forte agebat, nunquam animũ ab oratione laxabat. Nimirũ ut fabris ferrarijs moris eſt, qui inter operandum pro quodam laboris leuamine incudem ſuam feriunt; ita Martinus etiam, dum aliud agere uideretur, ſemper orabat. O uere beatus, in quo dolus non fuit neminem iudicans, neminem damnans, nulli malum pro malo reddens. Tantam quippe aduerſum omnes iniurias patientiam aſſumpſerat, ut cũ eſſet ſummus ſacerdos, impune etiam ab infimis clericis læderetur: nec propter id eos aut loco unquam amouerit aut à ſua, quantum in ipſo fuit, charitate repulerit. Nemo unquam illum uidit iratum, nemo mærentem, nemo ridentem: unus, idemq́ue ſemper cœleſtem quodam modo lætitiam uultu præferens, extra naturam hominis uidebatur. Nunquã in illius ore, niſi Chriſtus, nunquam in illius corde niſi pietas, niſi pax, niſi miſericordia inerat. Plerunque etiam pro eorum, qui obtrectatores illius uidebantur, ſolebat flere peccatis, qui remotũ, & quietum uenenatis linguis, & uipereo ore carpebant. Et uere nonnullos experti ſumus inuidos uirtutis, uitæq́ue eius, qui in illo oderant, quod in ſe non uidebant, & quod imitari non ualebant. Atque (ò nephas dolendum, & ingemiſcendum) non alij fuere inſectatores eius (licet pauci admodum) non alij tamen, quàm epiſcopi ferebantur. Nec uero quenquam nominare neceſſe eſt; licet noſmetipſos plerique circunlatrent. Sufficit, ut ſiquis ex his hæc legerit, & agnouerit, erubeſcat. Nam ſi iraſcitur, de ſe ipſo dictum fatebitur, cum fortaſſe nos de alijs ſenſerimus. Non refugimus autem, ut ſi qui eiuſmodi ſunt, nos quoque cum tali uiro oderint. Illud facile confido, omnibus ſanctis opuſculum iſtud gratum fore. De cætero, ſi quis hæc infideliter legerit, ipſe peccabit. Ego mihi conſcius ſum, me rerũ fide, & amore Chriſti impulſum, ut ſcriberem, manifeſta expoſuiſſe, & uera dixiſſe. Paratumq́ue, ut ſpero, habebit à Deo

12 *Abſtinentia, ieiunia uigiliæ & orationes Martini.*

præmium,non quicunque legerit, ſed quicunque crediderit.

Ex Dialogo.2. Sulpitij, Gallo, Sulpitio, et Poſtumiano interlocutoribus.

Gallus. Quo primum tempore,relictis ſcolis,beato me uiro iunxi,paucos poſt dies euntem ad eccleſiam ſequebamur. Interim ei ſeminudus hybernis menſibus pauper occurrit, orans ſibi ueſtimentum dari. Tunc ille accerſito archidiacono,iuſsit algentem ſine dilatione ueſtiri. Deinde ſecretarium ingreſſus,cum ſolus, ut erat illi conſuetudo, reſideret (hanc enim ſibi etiam in eccleſia ſolitudinem,permiſſa a clericis libertate,præſtabat) cum quidã in alio ſecretario presbyteri reſiderent, uel ſalutationibus uacantes,uel audiendis negocijs occupati; Martinum uero uſq; in eam horam,qua ſolennia populo agi conſuetudo depoſceret,ſua ſolitudo cohibebat, illud non prætaribo, quod in ſecretario ſedens nunq; cathedra uſus eſt. Nam in eccleſia nemo unquam illũ ſedere conſpexit, ſicut quendam nuper(teſtor Deum)non ſine meo pudore uidi,ſublimi ſolio, & quaſi regio tribunali,celſa ſede reſidentem. Sedebat autem Martinus in ſellula ruſticana,ut ſunt iſtæ in uſibus ſeruulorum,quas nos ruſtici Galli tripedias, uos ſcholaſtici,aut certe tu, qui de Græcia uenis, Tripodas nuncupatis. Ergo hoc ſecretum beati uiri pauper ille captans,cũ ei archidiaconus dare tunicam diſtuliſſet,irrupit, diſsimulatũ ſe à clerico querẽs ac algere deplorans. Nec mora ſanctus,paupere non uidente,intra amphibalum ſibi tunicam latenter educit,pauperemq; contectũ diſcedere iubet. Dein paulo poſt archidiaconus ingreſſus admonet, pro conſuetudine expectare in eccleſia populum, illum ad agenda Miſſarum ſolẽnia debere procedere.

12 *Nota uocabulum Miſſæ.*

Cui ille reſpondens ait: Pauperem prius (de ſe autem dicebat) oportere ueſtiri;ſe ad eccleſiam non poſſe procedere,niſi ueſtem pauper acciperet. Diaconus uero nihil intelligens, quia extrinſecus indutũ amphibalo, ueſte nudum interius non uidebat, poſtremo pauperem non cõparere cauſatur. Mihi,inquit,ueſtis,quæ parata eſt,deferatur;pauper non deerit ueſtiendus. Arctatus demũ clericus, & neceſsitate compulſus, iamq; felle cõmotus,è proximis tabernis nigerrimam ueſtem breuem, atq; hiſpidã quinque cõparatam argenteis rapit,atq; ante Martini pedes iratus exponit. En,inquit,ueſtem, ſed pauper hic non eſt. Ille nihil motus iubet eum paulum ſtare pro foribus, ſecretũ utiq; procurans, dum ſibi ueſtem nudus imponeret;totis uiribus elaborans,ut poſſet occultũ eſſe, quod fecerat. Sed quando in ſanctis uiris latent iſta quærentibus? Velint, nolint, cuncta produntur.

13 *Oblaturus ſacrificiũ deo Martinus procedit. Vide ergo Miſſam uocari ſacrificiũ.*

Cũ hac igitur oblaturus ſacrificium Deo ueſte procedit. Quo quidem die(mira dicturus ſum)cũ iam altarium, ſicut eſt ſolẽnè benediceret,globum ignis de capite illius uidimus emicare,ita ut in ſublime contendens longius collũ,crinemq; flamma produceret. Hoc licet celebertimo factũ die in magna populi multitudine uiderimus,tamen una tantũ de uirginibus, & unus de presbyteris, tres tantũ uidere de monachis. Cæteri cur,non uiderint, non poteſt noſtri eſſe iudicij.

Per idem ferè tempus cũ Euantius auunculus meus, uir licet ſeculi negotijs occupatus,tamen admodum Chriſtianus, grauiſsima ægritudine, extremo mortis periculo cœpiſſet urgeri, Martinum euocauit. Nec cunctatus ille properauit. Prius tamen q̃ medium uiç ſpacium uir beatus euolueret,uirtutem aduenientis ſenſit ægrotus, recepta continuo ſanitate,ue nientibus nobis obuiam ipſe proceſsit. Altera die redire cupientem magna prece detinuit. Cum interim unũ è familia puerum letali ictu ſerpens

perculit. Quem iam exanimem ui ueneni ipſe Euantius ſuis humeris illatum ante pedes ſancti uiri, nihil illi impoſsibile confiſus, expoſuit. Iamq; ſe malũ ſerpentis per omnia membra ita diffuderat, ut cerneres omnibus uenis inflatam cutem, & utris inſtar tenſa uitalia. Manu Martinus porrecta uniuerſa pueri membra pertractans, digitum prope ipſum uulnuſculum, quo beſtia uirus infuderat, fixit. Tum uero (mira dicturus ſum) uidimus uenenum ex omni parte reuocatum ad Martini digitum cucurriſſe. Deinde per illud ulceris foramen exiguũ ita uirus ſtipaſſe cũ ſanguine, ut ſolet ex uberibus caprarũ, aut ouium paſtorũ manu preſsis longa linea copioſi lactis effluere. Puer ſurrexit incolumis. Nos obſtupefacti tantæ rei miraculo id, quod ipſa cogebat ueritas, fatebamur, non eſſe ſub cœlo, qui Martinum poſſet imitari.

Conſequenti itidem tempore, iter cũ eodem, dum dioceſes uiſitat, agebamus. Nobis neſcio qua neceſsitate remorantibus, aliquantulũ ille proceſſerat. Interim per agerem publicũ plena militantibus uiris fiſcalis rheda ueniebat. Sed ubi Martinũ in ueſte hiſpida, nigro, & pendulo palliolo circũtectum contigua de latere iumenta uiderunt, paululũ in partem alteram panefacta ceſſerunt. Deinde funibus implicatis protenſos illos, quibus (ut ſæpe uidiſtis) miſera illa animalia conglobantur, ordines miſcuerunt. Dumq; ægrè expediuntur, moram fecere properantibus. Qua permoti iniuria militantes, præcipitatis in terram ſaltibus, ſe dederunt; deinde Martinũ flagris, ac fuſtibus urgere cœperunt, Cũ quidem ille mutus, & incredibili patientia præbens terga cædẽtibus, maiorem inſaniam infelicibus cõmoueret magis ex hoc furentes, q; ille quaſi non ſentiens uerbera illata contemneret. Nos ilico conſecuti fœde cruentũ, atq; uniuerſa corporis parte laniatum, cũ exanimis in terram procubuiſſet, inuenimus; ſtatimq; cum aſello ſuo impoſuimus, ac locũ cœdis illius execrantes raptim abire properauimus. Interea illi regreſsi ad rhedam ſuam furore ſatiato, agi, quo ire cœperant, iumenta præcipiunt, quæ cũ omnia ſola fixa, ac ſi ænea riguiſſent, tollentibus altius uocem magiſtris, flagris hinc, atq; inde reſonantibus, nihil penitus mouebantur. Conſurgunt deinde omnes pariter in uerbera: conſumit Gallicas mulatũ pœna maſtigias: tota rapitur ſylua de proximo: trabibus iumenta tonduntur; Sed nihil penitus ſæuæ manus agebant; uno, eodemq; loco ſtabant fixa ſimulachra: quid agerent infelices homines neſciebant. Nec iám ultra diſsimulare poterant, quin quamlibet brutis pectoribus agnoſcerent diuino numine ſe teneri. Tandem ergo in ſeſe reuerſi cœperunt quærere, quis ille eſſet, quem in eodem loco paulũlũ ante cœcidiſſent. Cũ percunctantes cognoſcũt exuiantibus, Martinũ a ſe tam crudeliter uerberatũ. Tum uero apparere omnibus cauſa manifeſta; nec ignorare iam poterant, quin ob illius uiri iniuriã tenerentur. Igitur omnes rapidis nos paſsibus conſequuntur, conſcij audacis facti, ac merito pudore confuſi, flentes, & puluere, quo ſe ipſi fœdauerant, capita atq; ora conſperſi, ante Martini ſe genua prouoluũt, ueniam præcantes, & ut eos abire ſineret poſtulantes; ſatis ſe uel ſola conſcientia dediſſe pœnarum, ſatiſq; intellexiſſe, quod eoſdem ipſos uiuos abſorbere terra potuiſſet, uel ipſi potius, amiſsis ſenſibus in immobilem ſaxorũ naturam rigeſcere debuiſſent, ſicut affixa locis, quibus ſteterant, iumenta uidiſſent: orare ſe, atq; obſecrare, ut indulgeret ſceleri ueniam & copiam

præſtaret abeundi. Senſerat etiam, priuſq; accurrerent, uir beatus illos te-
neri; nobiſq; id ante iam dixerat. Veniam tamen clementer indulſit, eoſ-
demq; abire permiſit, animalibus reſtitutis. Illud autem animaduerti ſępe,
ſulpiti, Martinũ tibi dicere ſolitũ, nequaq; ſibi in epiſcopatu eam uirtutũ
gratiam ſuppetiſſe, quam prius ſe habuiſſe meminiſſet. Quod ſi uerũ eſt,
immo quia uerũ eſt, conijcere poſſumus, quanta fuerint illa, quæ mona-
chus operatus eſt, & quæ, teſte nullo, ſolus exercuit, cũ tanta illum in epi
ſcopatu ſigna feciſſe ſub oculis omnium uiderimus. Multa quidem illius
prius geſta innotuere mundo, neq; potuere cęlari. Sed innumerabilia eſſe
dicuntur, quę, dum iactantiam uitat, occultauit, neq; in hominũ notitiam
paſſus eſt peruenire: quippe qui humanam ſubſtantiã ſupergreſſus, uirtu
tis ſuæ conſcientia mundi gloriam calcans, cœlo teſte ferueretur. Quod
uerũ eſſe uel ex his, quæ comperta nobis ſunt, nec latere potuerunt, poſſu-
mus eſtimare. Siquidem ante epiſcopatũ duos mortuos uitæ reſtituerit,
quod liber tuus plenius eſt locutus: in epiſcopatu uero (quod prætermi-
ſiſſe te miror) unũ tantũmodo ſuſcitarit. Cuius rei ego teſtis ſum, ſi tamen
nihil de minus idoneo teſte dubitatis. Idipſum autem uobis qualiter ſit
geſtum explicabo.

Fuerat cauſa neſcio quæ qua Carnotum oppidum petebamus. Interea
dum uicum quendam habitantiũ multitudine frequentiſsimũ, prætert-
remus, obuia nobis immanis turba proceſsit, quæ erat tota gentiliũ, nam
nemo in illo uico nouerat Chriſtũ. Verũ ad famam tanti uiri, campos om
nes latè patentes confluentiũ multitudo contexerat. Intellexit hic Marti-
nus operandũ, & annunciante ſibi ſpiritu totus infremuit. Nec mortale
ſonans, uerbum Dei gentibus prædicabat, ſæpius ingemiſcens, cũr tanta
dominũ ſaluatorem turba neſciret. Interea ſicut nos incredibilis circun-
dederat multitudo, mulier quædam, cuius filius paulò ante defecerat, cor
pus exanime beato uiro protenſis manibus cœpit offerre, dicens: ſcimus
quia amicus Dei es, reſtitue mihi filium meum, quia unicus mihi eſt. Iun-
xit ſe cætera multitudo, & matris precibus acclamabat. Tum Martinus
uidens pro expectantium ſalute (ut poſtea nobis ipſe dicebat) conſequi ſe
14 poſſe uirtutẽ, defuncti corpus proprijs manibus accepit. Et cũ expectan-
tibus cunctis, genua flexiſſet, ubi conſummata oratione ſurrexit, uiuum
paruulum matri reſtituit. Tum uero multitudo omnis, in cœlũ clamore
ſublato, Chriſtũ dñm fateri, poſtremo cuncti cateruatim ad genua beati
uiri ruere cœperunt, fideliter poſtulantes, ut eos faceret Chriſtianos. Nec
cunctatus, in medio, ut erat, campo cunctos impoſita uniuerſis manu, ca-
thecumenos fecit, cũ quidem ad nos conuerſus diceret, non irrationabili
ter in campo cathecumenos fieri, ubi ſolent martyres conſecrari. Viciſti
(inquit Poſtumianus Galle) uiciſti; non utiq; me, qui Martini ſum potius
aſſertor, & qui hæc omnia de illo uiro & ſciui ſemper, & credidi ſed ere-
mitas omnes, anachoritaſq; uiciſti. Nemo enim illorũ, ſicut Martinus hic
ueſter, immo noſter, mortuis imperauit. Meritoq; hũc iſte ſulpitius Apo-
ſtolis comparat, & prophetis, quem per omnia illis eſſe conſimilem fidei
uirtus, ac uirtutũ opera teſtantur. Sed perge quæſo, quanq; nihil magnifi-
centius audire poſsimus: perge tamen, Galle, quod etiam nunc de Marti-
no ſupereſt ſermonis euoluere. Nam etiam minima illius, & quotidiana
animus feſtinat agnoſcere, quia minima illius aliorũ maximis maiora eſ-

Orauit Martinus flexis genibus, & mortuus ſuſcitatus eſt.

ſe nulli dubiũ eſt. Ita faciam, Gallus inquit. Verũ id, quod dicturus ſum, ipſe non uidi. Prius enim geſta res eſt, ꝙ me illi uiro iungerem. Sed factũ celebre eſt fideliũ fratrũ, qui interfuerant, ſermone uulgarum.

Eodem ferè tempore, cum primũ epiſcopus datus eſt, fuit ei neceſsitas adire comitatũ. Valentinianus tum maior rerũ potiebatur. Is cũ Martinũ ea petere cognouiſſet, quæ præſtare nolebat, iuſsit eum Palatij foribus arceri. Etenim ad animum illius immitem, atq; ſuperbũ uxor acceſſerat Ariana, quæ totũ illum, à ſancto uiro, ne ei debitam reuerẽtiam præſtaret, auerterat. Itaq; Martinus ubi ſemel, atq; iterũ ſuperbum principem fruſtra adire tentauit, recurrit ad nota præſidia; cilicio obuoluitur, cinere cõſpergitur, cibo, potuq; abſtinet, orationẽ noctibus, diebusq; perpetuat. Septimo uero die aſsiſtit ei Angelus, iubetq; eum ad Palatiũ ire ſecurum, regias fores, quantumlibet clauſas, ſponte reſerandas, Imperatoris ſuperbum ſpiritũ molliendum. Igitur iſtiuſmodi præſentis Angeli confirmatus alloquio, & fretus auxilio, palatiũ petit. Patent limina, nullus obſiſtit, poſtremo neq; ad Regem, nemine prohibente, peruenit. Qui cũ uenientem eminus uideret, infrendens cur fuiſſet admiſſus, nequaꝗ aſſurgere eſt dignatus aſtanti; donec regiam ſellã ignis operiret, ipſumq; Regem ea corporis parte qua ſedebat, afflaret incendiũ. Ita ſolio ſuo ſuperbus excutitur, & Martino inuitus aſſurgit: multũq; complexus, quem ſpernere ante decreuerat, uirtutem ſenſiſſe diuinã emendatior fatebatur. Nec expectatis Martini precibus, prius omnia præſtitit, ꝙ rogaretur. Colloquio illũ, atq; conuiuio frequenter aſciuit; poſtremo abeunti multa munera obtulit; quæ uir beatus, ut ſemper paupertatis cuſtos, cũcta reiecit. Et quia palatiũ ſemel ingreſsi ſumus, licet diuerſis in palatio tẽporibus geſta connectam; nequaꝗ enim prætermittendũ uidetur circa Martini admirationẽ reginæ fidelis exemplũ. Maximus Imperator Rempublicã gubernabat, uir omni uitæ merito prædicandus, ſi ei uel diadema non legitime, tumultuante milite, impoſitũ repudiare, uel armis ciuilibus abſtinere licuiſſet. Sed magnũ Imperium nec ſine periculo renui, nec ſine armis potuit obtineri. Hic Martinũ ſæpius euocatũ, receptumq; intra palatiũ uenerabiliter honorabat. Totus illi cũ eo ſermo de præſentibus, de futuris, de fideliũ gloria, de æternitate ſanctorum; cum interim diebus, ac noctibus de ore Martini regina pendebat, euangelico illo non inferior exẽplo, pedes ſancti fletu rigabat, crine tergebat. Martinus, quem nulla unꝗ fœmina contigiſſet, iſtius aſsiduitatem, immo potius ſeruitutem non poterat euadere. Non illa opes regni, non Imperij dignitatem, nõ diadema, non purpuram cogitabat: diuelli à Martini pedibus ſolo ſtrata non poterat. Poſtremo à uiro ſuo poſcit, dein Martinũ uterq; compellũt, ut ei, remotis omnibus miniſtris, præberet ſola conuiuium. Nec potuit uir beatus obſtinatius reluctari. Componitur caſtis reginæ manibus apparatus, ſellulam ipſa conſternit, menſam admouet, aquam manibus ſubminiſtrat, cibũ, quem ipſa coxerat, apponit. Ipſa illo ſedente eminus, ſecundũ famulantium diſciplinam, ſolo fixa conſiſtit immobilis, per omnia miniſtrantis modeſtiam, & humilitatem exhibens ſeruientis. Miſcuit ipſa bibituro, & ipſa porrexit. Finita cænula fragmenta panis aſſumpti, micasq; collegit, ſatis fideliter illas reliquias Imperialibus epulis anteponens. Beata mulier tanto pietatis affectu, illi merito cõparanda, quæ uenit à finibus terræ audire ſapien-

Nota Martini præſidia, cilicium, cinis, abſtinentia, oratio, uigiliæ.

tiam Salomonis; ſiquidem ſimplicem ſequamur hiſtoriam: Sed ſi fides reginarũ eſt cõferenda (quod mihi liceat ſeparata myſterĳ maieſtate dixiſſe) illa expetiuit audire ſapientiam; iſta non tantum audiſſe contenta, ſed & meruit ſeruire ſapienti.

Ad hæc Poſthumianus: Iamdudũ, inquit, Galle, audiens te loquentem, uehementer admiror Reginæ fidẽ. Sed ubi illud eſt, ꝙ nulla unꝙ fœmina ferebatur proprius aſtitiſſe Martino? Ecce iſta non ſolũ aſtitit, ſed etiam miniſtrauit: & uereor ne ſe iſto aliquantulũ tueantur exemplo, qui libenter fœminis inſeruntur. Tum Gallus: Quid tu, inquit, non uides, quod ſolent docere grammatici locũ, tempus, perſonam? Propone enim tibi ante oculos captum in Palatio Imperatoris precibus ambiri, reginæ fide cogi, temporis neceſsitate cõſtringi, ut clauſos carcere liberaret, exilĳs datos reſtitueret, bona adempta redimeret. Hæc quanti putas conſtare debuiſſe Epiſcopo, ut pro his omnibus non aliquantulũ de rigore propoſiti relaxaret? Veruntamen qa occaſione huius exẽpli male uſuros eſſe aliquos arbitraris; illi uero felices erũt, ſi a diſciplina iſtius uiri non recedant. Videãt enim quia Martino ſemel tm̃ in uita iam ſeptuagenario non uidua libera, non uirgo laſciuiẽs, ſed ſub uiro uiuens, ipſo uiro pariter ſupplicante, reginã ſeruiuit, & miniſtrauit edenti, non cũepulante diſcubuit. Nec auſa eſt participare conuiuiũ, ſed deferebat obſequiũ. Diſce igĩ diſciplinam. Seruiat tibi matrona non imperet, & miniſtret non recumbat. Sicut Martha illa miniſtrauit dño, nec tamen eſt aſcita conuiuio: imo prælata miniſtranti, quæ uerbũ potius audiebat. Sed in Martino iſta Regina utrunꝙ cõpleuit; & miniſtrauit ut Martha, & audiuit ut Maria. Quod ſi qs hoc uti uoluerit exemplo, per omnia teneat exemplũ. Talis cauſa ſit, taliſꝙ perſona, tale obſequiũ, tale conuiuiũ & in omni uita ſemel tm̃. Præclare, inqt. Poſtumianus, noſtros iſtos, ut Martini non egrediañ exemplũ, tua conſtringit oratio. Sed profiteor tibi, qa hæc ſurdis auribus audienẽ. Nam ſi Martini ſequeremur uias, nunꝙ cauſas de oſculo diceremus, & uniuerſis ſguæ opinionis opprobrĳs careremus. Verũ, ſicut tu ſoles dicere, cũ edacitatis argueris, Galli ſumus: ita nos in hac parte nunꝙ uel Martini exemplo, uel tuis diſputationibus corrigendi, fatemur Theuthones ſum⁹. Veruntamen hæc nobis iamdudũ agentibus, qd tu tam obſtinate, Sulpici, taces? Ego, inꝗ, non ſolũmodo taceo, ſed olim de iſtis tacere diſpoſui. Nã qa quandam uiduam, uagã, nitidulã, ſumptuoſam obiurgauerim laſciuius uictitantem; itidemꝙ uirginẽ adoleſcenti cuidam mihi caro indecentius adhærentem (cũ quidem ipſam frequenter audiſſem alios ẽt, qa talia agerent, increpantem) tanta mihi omniũ fœminarũ, cunctorumꝙ monachorum odia concitaui, ut aduerſum me utræꝙ legiones iurata bella ſuſceperint. Vnde quæſo taceatis, ne etiam hoc, quod uos loqmini, ad meam referatur inuidiam. Tota uobis iſtorũ mentio relinquatur: ad Martinum potius reuertamur. Tu, Galle, ut aggreſſus es, cœptũ opus explica.

16

Notent quæ hic dicuntur, hæreticorum noſtrorũ ſacerdotes, qui tantopere amant colloquia, congreſſus & conuictus fœminarum.

Tum ille iam qdem uobis, inqt, tanta narraui, ut ſatisfacere ſtudĳs ueſtris meus ſermo debuerit. Sed quia uoluntati ueſtræ non obſecũdare mihi non licet, quantũ adhuc diei ſupereſt, loquar. Nam certe dũ ſtramen illud, quod in lectos noſtros parañ aſpicio, ſubuenit in memoriã etiã de ſtramine, in quo Martinus iacuerat, factam eſſe uirtutem. Res ita geſta eſt. Claudiomagus uicus eſt in confinio Biturigũ, atꝙ Turonorum. Eccleſia

ibi eſt celebris religione ſanctorũ, nec minus glorioſa ſacrarum uirginum multitudine. Præteriens ergo Martinus in ſecretario eccleſiæ habuit manſionē. Poſt diſceſſum illius cũctæ in ſecretariũ illud uirgines irruerunt. Adlambunt ſingula loca, ubi aut ſederat uir beat⁹, aut ſteterat: ſtramentũ ēt in quo quieuerat, partiunt. Vna earũ poſt dies paucos partem ſtraminis, quã ſibi pro benedictione collegerat, Emergumeno, quē ſpiritus erroris agitabat, de ceruice ſuſpendit. Nec mora, dicto citius eiecto dæmone perſona purgata eſt. Per idem fere tp̄s Martino a Treueris reuertẽti fit obuiã uacca, quã dæmon agitabat: quæ relicto grege ſuo in homines ferebatur, & iam multos noxie petulans confoderat. Verũ ubi nobis cœpit eſſe contigua ꝙ qui eam eminus ſequebant, prædicere magna uoce cœperunt, ut caueremus. Sed poſtq̃ ad nos toruis furibũda luminibus propius acceſſit, Martin⁹ eleuata obuiam manu pecudē conſiſtere iubet. Quæ mox ad uerbũ illius ſtare cœpit immobilis, cũ interea uidet Martinus dæmonem dorſo illius ſuperſedentem. Quē increpans, deſcende, inqt, funeſte de pecude, & innoxiũ animal agitare deſiſte. Paruit nequã ſpiritus, & receſsit. Nec defuit ſenſus in buccula, quin ſe intelligeret liberatã. Ante pedes ſancti uiri recepta qete proſternit. Dein iubente Martino, gregem ſuũ petijt, ſeq; agmini cæterarũ oue placidior immiſcuit. Hoc illo fuit in tempore, quo inter medias poſitus flammas non ſenſit incendiũ. Quod mihi nõ arbitror eſſe referendũ; quia hoc pleni⁹ iſte ſulpitius, licet in libro ſuo prætеritũ, in epiſtola tñ poſtea, quam ad Euſebiũ tum presbyterũ, modo epiſcopũ, fecit, expoſuit. Quam tu, Poſtumiane, (ut credo) legiſti: aut ſi incognita tibi eſt, cũ libuerit, in prõptu ex illo armario habes. Nos ab illo omiſſa referimus. Quodam aũt tempore cũ dioceſes circuiret, uenantiũ agmen incurrim⁹. Canes leporē ſequebant. Iamq; multo ſpacio uicta beſtiola, cũ undiq; campis late patentib⁹ nullũ eſſet effugiũ, mortem imminentem iam iamq; capienda crebris flexib⁹ differebat. Cuius periculũ uir beatus pia mente miſerat⁹ imperat canib⁹, ut deſiſterent ſeq̃, & ſinerent abire fugientem. Qui continuo ad primũ eius ſermonis imperiũ conſtiterunt. Crederes uinctos, imo potius affixos, in ſuis hærere ueſtigijs. Ita lepuſculus, perſecutoribus alligatis, incolumis euaſit.

Operæpreciũ autem eſt etiam familiaria illius uerba ſpiritali ſale condita memorare. Ouem recens tunſam forte conſpexerat: Euangelicũ, inquit, mandatũ iſta compleuit; Duas habuit tunicas, unam earũ largita eſt non habenti. Ita ergo & uos facere debetis. Item cũ ſubulcũ algentem, ac penè nudũ in pellicea ueſte uidiſſet: En, inqt, Adam eiectus de paradiſo in ueſte pellicea ſues paſcit: ſed nos, illo uetere depoſito, nouũ Adam potius induam⁹. Boues ex parte prata depauerant; porci ēt nonnulla ſuffoderant; pars cætera, q̃ manebat illæſa, diuerſis floribus quaſi picta uernabat: ſpeciem, inqt, gerit pars illa coniugij, quæ pecore depaſta, etſi nõ penitus gratiam amiſit herbarũ, nullam tñ florũ retinet dignitatem. Illa uero, quam porci, pecora immũda, foderũt, fornicationis imaginem fœdam prætendit. Cæterũ illa portio, quæ nullam ſenſit iniuriam, gloriam uirginitatis oſtendit. Herbis fœcũda luxuriat, fœni in ea fructus exuberant, & ultra oēm ſpeciem diſtincta florib⁹, quaſi gemmis micantib⁹ ornata radiat: 17
Beata ſpecies, & deo digna. Nihil enim uirginitati eſt comparandũ. Ita & illi, q coniugia fornicationi comparant, uehementer errant. Et illi, qui

Sunt ne noſtro tempore qui cõiugia uit

ginitati æquãda exiſtimant? Sunt profecto. Hos ergo tu ſicut Martinus, miſeros penitus et ſtultos dicito

Fornicatio deputatur ad pœnã, niſi ſatisfactiõe purgetur. Ecce ſatisfactionis opera pro peccatis. Nã quomodo alias poſſet ſatisfactione purgari?

Nota Monache qui es ex hæreticorum officina, & mulierum conuictus nõ potes adduci ut deſeras, etiã ſub nefandi matrimonij prætextu.

coniugia uirginitati æquanda exiſtimant, miſeri penitus, & ſtulti ſunt. Verum hæc a ſapientibus tenenda diſtinctio eſt; ut coniugiũ pertineat ad ueniam, uirginitas ſpectet ad gloriam, fornicatio deputet ad pœnam, niſi ſatiſfactione purget. Miles quidam cingulũ in Eccleſia, monachũ profeſſus, abiecerat; cellulam ſibi eminus in remoto, quaſi eremita uicturus,
18 erexerat. Interea aſtutus inimic⁹ uarijs cogitationib⁹ brutũ pectus agitabat, ut coniugem, quam Martin⁹ in monaſterio puellarũ eſſe pceperat, uolũtate mutata, ſecũ potius uellet habitare. Adijt ergo Martinũ fortis eremita, qd haberet animi confitet. Ille uero uehementer cœpit abnuere, fœminam uiro rurſus iam monacho, non marito, incongrua ratione miſceri. Poſtremo cũ miles inſtaret affirmans, nihil hoc propoſito eſſe nociturum, ſe ſolo coniugis uti uelle ſolatio: porrò ne rurſum ſe in ſua reuolueret non eſſe metuendũ; ſe eſſe militem Chriſti, illã quoq; in eadem eiuſdẽ mi-
19 litiæ ſacramenta iuraſſe: pateret Epiſcopus ſanctus eos ſexũ ſuũ fidei merito neſcientes pariter militare. Tum Martinus (uerba uobis ipſa dicturus ſum) Dic mihi, inqt, ſi unq̃ in bello fuiſti, ſi in acie conſtitiſti? At ille reſpõdens: Frequenter, inqt, in acie ſteti, & bello frequenter interfui. Ad hæc Martinus Dic mihi ergo; nunqd in illa acie, q̃ armata in prœliũ parabat, aut iam aduerſus hoſtilem exercitũ collocato comin⁹ pede diſtricto enſe pugnabat, ullam fœminam ſtare, aut pugnare uidiſti? Tum demũ miles confuſus erubuit, gratias agens errori ſuo ſe non fuiſſe permiſſum, nec aſpera increpatione uerborũ, ſed uera, & rationabili ſecundũ perſonã militis comparatione correctũ. Martinus autem conuerſus ad nos, ſicut eũ frequens fratrũ turba uallauerat, Mulier, inquit, uirorũ caſtra non adeat; acies militũ ſeparata conſiſtat: procul fœmina in ſuo degens tabernaculo ſit remota; contemptibilẽ enim reddit exercitũ, ſi uirorũ cohortib⁹ turba fœmina miſceat. Miles in acie, miles pugnet in cãpo; mulier ſe itra murorũ munimẽta contineat. Habet & illa gloriã ſuã, ſi pudicitiã, uiro abſente, ſeruauerit. Cui⁹ hæc prima uirtus, & cõſummata uictoria eſt, nõ uideri.

Illud uero, ſulpici, meminiſſe te credo, quo affectu nobis, cum & tu corã adeſſes, illam uirginẽ prædicaret, quæ ita ſe penitus ab omniũ uirorum oculis remouiſſet, ut ne ipſum quidẽ ad ſe Martinũ, cũ eam ille officij cauſa uiſitare uellet, admiſerit. Nã cũ prope agellulũ illius præteriret, in quo ſe iam ante cõplures annos pudica cohibebat, audita fide illius, atq; uirtute diuertit, ut tã illuſtris meriti puellã religioſo officio epiſcopus honoraret. Nos conſequentes gauiſurã illã uirginem putabamus, ſiquidẽ hoc in teſtimonium uirtutis ſuæ eſſe habituram, ad quã tanti nominis ſacerdos, depoſito propoſiti rigore ueniſſet. Verũ illa fortiſsimi uincula propoſiti, ne Martini quidẽ contemplatione laxauit. Ita uir beatus, accepta per aliã fœminam excuſatione laudabili, ab illius foribus, quæ ſe uidendam, ſalutandamq; non dederat, lętus abſceſsit. ò uirginẽ glorioſam, quę ne à Martino quidẽ paſſa eſt ſe uideri. O Martinũ beatum, qui illã repulſam non ad contumeliam ſuam duxit, ſed magnificãs illius cũ exultatione uirtutẽ, inuſitatũ in his dũtaxat regionibus gaudebat exemplũ. Ergo cum haud longe ab illa uillula nos manere nox imminens coegiſſet, exenium beato uiro eadẽ illa uirgo tranſmiſit: Fecitq; Martinus, quod ante non fecerat. Nullius enim ille unq̃ xeniũ, nullius munus accepit. Nihil ex his, quæ uirgo uenerabilis miſerat, refutauit, dicẽs, benedictionẽ illius à ſacerdote mi-

nime

nime reſpuendã,quæ eſſet multis ſacerdotibus præferenda. Audiant,quæſo,uirgines hoc exemplũ;ut fores ſuas, ſi eas mali obſidere uoluerint,etiã bonis claudant; & ne ad ſe improbis ſit liber acceſſus,non uereantur excludere etiã ſacerdotes. Totus hoc mũdus exaudiat: Videri ſe à Martino uirgo paſſa non eſt. Non utiq; illa quemcunq; repulit ſacerdotem, ſed in ei⁹ uiri conſpectũ puella non uenit,quẽ uidere ſalus uidentiũ fuit. Quis autem hoc alius,pręter Martinũ, ſacerdos non ad ſuam iniuriam retuliſſet, quos aduerſus ſanctam uirginem motus, quantaſq; iras mente concepiſſet,hęreticam iudicaret & anatematizandam eſſe decreuiſſet; q̃ uero illi beatę animę illas uirgines prætuliſſet, quę crebris occurſib⁹ ubiq; ſe prębent obuias ſacerdotib⁹,quæ conuiuia ſumptuoſa diſponunt, quę una pariter accumbũt?Sed quo me ducit oratio?Paululum iſte liberior ſermo reprimend⁹ eſt, ne in aliquorũ forſitan icurrat offenſam. Etenim infidelib⁹ obiurgationis uerba non proderũt,fidelib⁹ aũt ſatisfaciet exemplũ. Verũ ego ita uirtutem hui⁹ uirginis prædicabo,ut tñ nihil illis, q̃ ad Martinũ uidendũ ex longinquis regionib⁹ ſæpe uenerũt,arbitrer derogandũ. Si q̃dem hoc beatũ uirũ frequenter affectu etiam angeli frequentant.

Cæterũ id,quod dicturus ſum,Poſtumiane,hoc te(ſulpitius me aũt intuebat̃)teſte perhibeo. Quodã die ego,& iſte ſulpici⁹ pro forib⁹ illi⁹ excubantes iam ꝑ aliquot horas cũ ſilentio ſedebam⁹ ingenti horrore, & tremore,ac ſi ante angeli tabernaculũ mandatas excubias duceremꝰ: Cum q̃dem clauſo cellulæ ſuæ hoſtio nos ibi eſſe neſciret. Interim colloquentiũ murmur audiuim⁹,et mox horrore quodã circũfundimur; ac obſtupẽtes nec ignorare potuim⁹ neſcio q̃d fuiſſe diuinũ. Poſt duas fere horas ad nos Martin⁹ egredit̃:ac tum eũ iſte ſulpicius(ſicut apud eũ nemo familiari⁹ loquebat̃)cœpit orare,ut pie quęrẽtib⁹ indicaret,q̃d illud diuini fuiſſet horror s,quod fatebamur nos ambo ſenſiſſe, uel cũ q̃b⁹ fuiſſet in cellula collocutus;tenuem enim nos licet, & uix intellectum,ſermocinantiũ ſonũ ꝓ forib⁹ audiſſe. Tum ille diu multũq; cũctatus(ſed nihil erat, quod ei ſulpitius non extorqueret inuito: Incredibiliora forte dictur⁹ ſum, ſed Chriſto teſte non mentior;niſi quiſpiam eſt tam ſacrilegus,ut Martinũ putet fuiſſe mentitũ)dicam,ĩquit,uobis,ſed uos nulli,quęſo,dicatis: Agnes,Tecla, & Maria mecũ fuerũt. Referebat aũt nobis uultũ, atq; habitũ ſingularũ. Nec uero illo tantum die,ſed frequenter ſe ab eis confeſſus eſt uiſitari. Petrum etiam,& Paulũ apoſtolos uideri a ſe ſæpius non negauit. 20

Et noſtri hæretici appellare audent ſanctos emortuos.

Iam uero dæmones,prout ad eũ quiſq; ueniſſet,ſuis nominib⁹ increpabat: Mercuriũ maxime patiebat̃ infeſtũ: Iouem brutũ, atq; hebetem eſſe dicebat. Hæc pleriſq; etiam in eodem monaſterio cõſtitutis incredibilia uidebant̃,ne dum ego confidam oẽs,qui hęc audient,credituros. Nam niſi ineſtimabilem uitam,atq; uirtutem Martinus egiſſet, nequaq; apud nos tanta gloria pręditus haberet̃. Quanq; minime mirũ,ſi in operib⁹ Martini infirmitas humana dubitauerit,cũ multos quoq; hodie uideam⁹ nec Euãgeliũ quidem crediſſe. A Martino aũt ſæpe angelos uiſos familiariter et ſenſimus,& experti ſumus. Rem minimam dicturus ſum,ſed tñ dicam. Apud Nemauſum Epiſcoporũ ſynodus habebat̃:ad quam quidem ire noluerat,ſed quid geſtũ eſſet,ſcire cupiebat. Caſu cũ eo iſte ſulpicius nauigabat;ſed procul ut ſemꝑ a cęteris in remota nauis parte reſidebat. Ibi ei angelus,quid geſtũ eſſet in ſynodo,nunciauit. Nos poſtea tempus habiti

concilij ſolicite requirentes, ſatis compertum habuimus ipſo die fuiſſe cõuentũ, & ea ibi ab epiſcopis fuiſſe decreta, q̃ Martino angel⁹ nũciauerat.

Hęc cum maxime Gallus, necdum explicitis q̃ ſtatuerat referre, loqueretur, puer familiaris ingreſſus eſt nuncians, refrigeriũ presbyterũ ſtare pro forib⁹. Dubitare cœpimus utrũ Gallum adhuc melius eſſet audire, an exoptatiſsimo nobis uiro, qui officij cauſa ad nos ueniebat, occurrere. Tum Gallus: Etiamſi non ob aduentũ ſanctiſsimi ſacerdotis relinquenda nobis hęc eſſet oratio, nox ipſa cogebat hucuſq; protractũ finire ſermonẽ. Verũ q̃a de Martini uirtutib⁹ nequaq̃ explicari uniuerſa potuerũt, hæc uos hodie audiſſe ſufficiat; cras reliqua dicem⁹. Ita pariter, accepta hac Galli reſponſione, ſurreximus.

Ex Dialogo 3. eiuſdem, eiſdem interlocutoribus. Gallus. Conueniſtis ad me audiendum, & ſancti, & diſerti; ſed religioſas potius, q̃ doctas aures ut arbitror attuliſtis: audituri me fide teſtis, nõ oratoris copia locuturũ. Quę aũt heſterno die dicta ſunt, non reuoluam. Illa qui non audierũt, ex ſcriptis recognoſcẽt. Noua Poſtumianus expectat, nũciaturus orienti, ne ſe in comparatione Martini præferat occidẽti.

Ac primum geſtit animus, quod refrigerius in aurẽ ſuggerit, explicare. Res iſta in Carnotena geſta eſt ciuitate. Pater filiam duodẽnem ab utero mutam puellam Martino cœpit offerre, poſcens ut linguam ligatam meritis ſuis ſanctus abſolueret. Ille cedens epiſcopis, qui tum forte latus illius ambiebant, Valentiniano, atq; Victricio imparẽ ſe eſſe tantæ moli, ſed illis quaſi ſanctiorib⁹ nihil impoſsibile, fatebaẽ. At illi pias preces una cum patre ſupplici uoce iungentes, orare Martinũ, ut ſperata præſtaret. Nec cũctatus ultra (utrunq; præclarũ, & oſtendendo humilitatẽ, nec differendo pietatem) iubet circũſtantis populi multitudinẽ ſubmoueri. Epi-

21 ſcopis tm̃, & puellæ patre aſsiſtentib⁹, in orationem ſuo illo more ꝓſternitur. Dein pauxillũ olei cũ exorciſmi præfatione benedicit; atq; ita in os puellæ ſanctificatũ liquorem, cũ & linguam illius digitis teneret, infudit. Nec fefellit ſanctũ uirtutis euentus. Patris nomen interrogat, mox illa reſpõdet. Proclamat pater cũ gaudio, pariter & lachrymis, Martini genua complexus: & hanc primam ſe filiæ audiſſe uocem, cũctis ſtupentibus, fatebatur. Ac ne cuiq; id forte incredibile uideaẽ, perhibeat uobis præſens Enagrius teſtimoniũ ueritatis. Nam res ipſo præſente tum geſta eſt.

Tu qui dicis benedictiones creaturarum ſuperſtitioſas eſſe, uide contra tuum dogma utrum ſanctũ benedictione exorcizati olei mutitatem a puella expuliſſe.

22 Parũ illud eſt, quod nuper, Arpagio presbytero referente, cognoui; ſed non prætermittendũ uideẽ. Auitiani comitis uxorẽ miſiſſe Martino oleũ, quod ad diuerſas morborũ cauſas (ſicut eſt conſuetudo) benediceret: ampullam uitreã iſtiuſmodi fuiſſe, ut rotunda in uentrem creſceret ore ꝓducto, ſed oris extantis concauũ & non repletũ; quia id moris ſit uaſcula cõplere, ut pars umbonib⁹ obſtruendis libera relinquaẽ. Teſtabatur presbyter uidiſſe ſe oleũ ſub Martini benedictione creuiſſe, quoad exũdante copia ſuperne diffueret; eandemq;, dum ad matremfamilias uaſculũ referretur, ſeruaſſe uirtutẽ. Nam inter manus pueri portantis ita ſemper exundaſſe oleũ, ut omne illius ueſtimentũ copia ſuperfuſi liquoris operiretur; matronam ita uſq; ad ſummũ labrum plenũ uaſculum recepiſſe, ut presbyter hodie quoq; fateatur obdendi peſſuli, quo claudi diligentius ſeruanda conſueuerunt, in uitro illo ſpacium non fuiſſe.

Et hoc ad ſuperiorem notulam pertinet.

Mirũ & illud, quod huic (me autem intuebaẽ) memini contigiſſe. Vas uitreũ cum oleo, quod Martin⁹ benedixerat, in feneſtra paululũ editiore

depoſuit. Puer familiaris incautior lintẽū ſuperpoſitū, ampullam ibi eſſe ignarus, attraxit: uas ſuper conſtratū marmore pauimentū decidit. Cun- 23
ctis metu exterritis, ne benedictio deperiſſet, ampulla perinde incolumis Item & hoc.
eſt reperta, ac ſi ſuper plumas molliſsimas decidiſſet. Quę res non potius ad caſum, ꝗ͂ ad Martini eſt referenda uirtutẽ; cui⁹ bñdictio ꝑire nō potuit

Quid illud, quod factū a quodam, cuius nomen, qa præſens eſt, & prodi ſe uetuit, ſupprimẽ? Cui quidem tempori hic etiam ſaturnin⁹ interfuit. Canis nobis importunior oblatrabat: In nomine, inqt, Martini iubeo te obmuteſcere. Cani hæſit latrat⁹ in gutture. Lingua ut abſciſſam putares, obmutuit. Ita parum eſt ipſum Martinū feciſſe uirtutes, credite mihi, qa etiam alij in nomine eius multa fecerunt.

Auitiani quondā comitis noueratis barbaram nimis, & ultra omnes cruentam feritatẽ. Hic rabido ſpiritu ingreſſus Turonū ciuitatem, ſequentibus eū miſerabili facie ordinib⁹ cathenatis, diuerſa perdendis parari iubet genera pœnarū, diſponens poſtero die, attonita ciuitate, ad opus tam triſte procedere. Quod ubi Martino compertum eſt, ſolus paulo ante mediam noctẽ ad prætoriū beſtiæ illius tendit. Sed cū profundæ noctis ſilentio qeſcentibus cūctis, nulli forib⁹ obſeratis pateret ingreſſus, ante limina cruenta ꝓſternit. Interea Auitianus graui ſomno ſepultus, Angelo irruẽte ꝑcellit: ſeruus, inqt, dei ad tua limina iacet, & tu qeſcis; Qua ille uoce percepta, lecto ſuo turbat⁹ excutit: conuocatiſq́ ſeruis trepid⁹ exclamat; Martinū eſſe pro forib⁹: Irent ꝓtinus, clauſtra reſeruarẽt, ne Dei ſeruus paterẽt iniuriam. Sed illi (ut eſt omnium natura ſeruorū) uix prima limina egreſſi, irridentes dñm ſuū, ꝙ ſomno fuiſſet illuſus, negant quẽꝗ͂ eſſe pro forib⁹, ex ſuomet ingenio coniectantes neminem nocte poſſe uigilare, nedum illi crederent in illo noctis horrore iacere ad aliena limina ſacerdotem. Idq́ Auitiano facile perſuaſum; rurſum ſoluit in ſoporem. Sed mox ui maiore concuſſus exclamat Martinum ſtare pro forib⁹; ſibi ideo nullam quietem animi, corporiſq́ permitti. Tardantib⁹ ſeruis ipſe ad limina exteriora ꝓgredit. Ibi Martinū, ut ſenſerat, depręhendit. Perculſus miſer tantæ manifeſtatione uirtutis: Quid, inquit, hoc dñe mihi feciſti? Nihil te loqui neceſſe eſt: Scio quid deſideres; uideo qd requiras, diſcede quantocius, ne me ob iniuriam tui cœleſtis ira conſumat: ſatis ſoluerim hucuſq́ pœnarum; crede quia non leuiter apud me actū eſt, ut ipſe procedentẽ. Poſt diſceſſum aũt ſancti aduocat officiales ſuos: Iubet oẽs cuſtodias relaxari; & mox ipſe ꝓficiſcit. Ita fugato Auitiano, lętata eſt ciuitas & liberata. Hæc cum multis Auitiano referente comperta ſunt: tum nuper Refrigerius presbyter, quẽ coram uidetis, ab Agarido fideli uiro ex tribunis ſub inuocatione diuinæ maieſtatis audiuit, q ſibi hoc ab ipſo Auitiano relatum eſſe iurabant.

Cęterum nolo miremini me hodie facere, quod heſterno nō feci, ut ad ſingulas quaſq́ uirtutes nomina teſtiū, perſonaſq́ ſubnectam. Ad quas ſi quis fuerit incredulus, qa adhuc in corpore ſunt, recurrat. Exigit id infidelitas plurimorū, qui in aliquib⁹, quæ heſterno memorota ſunt, enutare dicunt. Accipiant ergo teſtes adhuc incolumes, atq́ uiuentes; quib⁹, qa de fide nr̃a dubitant, magis credant. Sed ſi adeo infideles ſunt, profiteor, qa nec illis ſunt credituri. Miror aũt quenꝗ͂, q uel tenuem ſenſum religionis habeat, tm̃ piaculi uelle cōmittere, ut putet quenꝗ͂ de Martino poſſe mẽtiri. Faceſſat a quoꝗ͂, qui ſub Deo uiuit, iſta ſuſpicatio. Nec enim Martin⁹

hoc indiget, ut mendacijs aſſerat. Sed tñ totius ſermonis fidem apud te, xp̃e, deponimꝰ, nos nec alia dixiſſe, nec alia dicturos, ꝙ̃ ꝗ aut ipſi uidimꝰ, aut ꝗ manifeſtis auctoribꝰ, uel plerũq; ipſo referẽte, cognouimꝰ. Cæterũ, etſi dialogi ſpeciem, quo ad leuãdũ faſtidiũ lectio uariaret, aſſumpſimus, nos pie præſtruere profitemur hiſtoriæ ueritatẽ. Hæc me extrinſecus inſerere nonnullorũ incredulitas non ſine meo dolore compulerit: ſed redeat ad noſtrum ſermo conſenſum. In quo cum me tam ſtudioſe audiri uideã, fatebor neceſſe eſt, Aprum feciſſe conſtanter, qui repulit infideles, eos tm̃ iudicans audire debere, qui crederent. Efferor ſiquidem (credite) ſpiritu, & præ dolore totus inſanio, non credunt Martini uirtutibꝰ Chriſtiani, quas dæmones fatebantur.

Monaſterium beati uiri duobꝰ a ciuitate erat milibus diſperatũ. Sed ſi quotiens uenturus ad eccleſiam pedem extra ſuę cellulæ limen extulerat, uideres per totam eccleſiam energumenos rugientes, & quaſi aduenięte iudice agmina damnanda trepidare; ut aduentũ ep̃i clericis, q uenturũ eẽ neſcirent, dęmoniorũ gemitus indicaret. Vidi quẽdam, appropinquante Martino, in aerę raptum manibus extenſis in ſublime ſuſpẽdi, ut nequaꝙ̃ ſolum pedibus attingeret. Si qñ aũt exorcizandorum dæmonũ Martinꝰ operam recepiſſet, neminem manibꝰ attrectabat, neminem ſermonibꝰ in-
24 crepabat, ſicut plerũq; per clericos rotatur turba uerborum; ſed admotis energumenis, cęteros iubebat abſcedere, ac foribus obſeratis, in medio eccleſiæ, cilicio circuntectus, cinere reſperſus, ſolo ſtratus orabat. Tu uero cerneres miſeros diuerſos exitu perurgeri; hos ſublatis in ſublime pedibꝰ quaſi de nube pendere, nec tñ ueſtes defluere ſuper faciem, ne faceret uerecundiam nudata pars corporũ. At in parte alia uideres ſine interrogatione uexatos, & ſua crimina confitentes. Nomina ẽt nullo interrogante prodebant. Iſte ſe Iouem iſte Mercuriũ fatebaẽ. Poſtremo cũctos diaboli miniſtros cũ ipſo cerneres auctore cruciari, ut iam illud in Martino fateamur impletũ quod ſcriptum eſt, qm̃ ſancti de Angelis iudicabunt.

Martinus in medio eccleſiæ foribus obſeratis, cilicio circuntectus, cinere reſpſus, & ſolo ſtratus orans expellebat dæmões.

Pagum quendam in ſenonũ uico annis ſingulis grando uaſtabat. Cõpulſi extremis malis incolæ a Martino auxiliũ popoſcerunt, miſſa per Auſpicium pręfectoriũ uirum ſatis fida legatione; cuius agros ſpecialiter grauior, ꝙ̃ cæterorum aſſueuerat procella populari. Sed facta ibi oratione, Martinus ita uniuerſam penitus liberauit ab ingruenti peſte regionem, ut per uiginti annos, ꝗbus poſtea manſit in corpore, grandinem in illis locis nemo pertulerit. Quod ne fortuitũ eſſe, & non potius Martino præſtitũ putaretur, eo anno, quo ille defunctus eſt, rurſus incubuit rediuiua tempeſtas. Adeo ſenſit & mundus uiri fidelis exceſſum, ut cuius uita iure gaudebat, eiuſdem morte lugeret. Cæterũ ſi ad hæc probanda, quæ diximus, teſtes etiam infirmior auditor exegerit, non unũ ego hominẽ, ſed milia multa producam, & totã in teſtimoniũ uirtutis experte ſenonum aduocabo regionem. Et tamẽ tu, Refrigeri presbyter, credo meminiſti, nuper nobis ſuper hoc cũ Romulo Auſpicij illius filio honorato, & religioſo uiro fuiſſe ſermonem, qui hæc nobis tanꝙ̃ in comperta referebat, & cũ futuris prouentibus per aſsidua damna trepidaret, ut ipſe uidiſti, magno ſecum mœrore lugebat, Martinum non in hæc tempora reſeruatum.

Sed ut ad Auitianũ recurram, qui cũ in omnibus locis, cunctisq; in urbibus ederet crudelitatis ſuæ infanda monumenta, Turonis tantũ innocens erat;

cenſerat; & illa beſtia, quæ humano ſanguine, & infeliciũ mortibus alebatur, mitem ſe atq; tranquillũ beato uiro præſente præſtabat: Memini quodam die ad eum ueniſſe Martinũ, qui ubi ſecretariũ eius ingreſſus eſt, uidit poſt tergũ ipſius dæmonem miræ magnitudinis aſsidentem. Quem cũ eminus (ut uerbo, quia ita neceſſe eſt, parũ latino loquamur) exufflaſſet, Auitianus ſe exufflari exiſtimans: Quid me, inquit, ſancte ſic aſpicis? Tum Martinus: Non te, inquit, ſed eum, qui ceruici tuæ teter incubuit. Ita receſsit diabolus, & reliquit familiare ſubſelliũ. Satisq; conſtat ab illo die Auitianũ mitiorem fuiſſe; ſeu quod intellexerit egiſſe & ſemper aſsidentis ſibi diaboli uoluntatẽ; ſeu quod immundus ſpiritus ab illius conſeſſu per Martinũ fugatus, priuatus eſt poteſtate craſſandi, cũ erubeſceret miniſter auctorem, nec miniſtrũ auctor urgeret.

In uico autem Ambatienſi, ideſt caſtello ueteri, quod nunc frequens habitatur à fratribus, idolũ noueratis grandi opere conſtructũ. Politiſsimis ſaxis moles turrita ſurrexerat, quæ in collectæ ſummitatis thronum ſublimen procedẽs ſuperſtitionem loci operis dignitate ſeruabat. Huius deſtructionem Marcello ibidem conſiſtenti presbytero uir beatus ſæpe mandauerat. Poſt aliquantulũ temporis regreſſus increpat presbyterũ, cur adhuc idoli ſtructũ conſiſteret. Ille cauſatus uix militari manu, & ni publicæ multitudinis tantam molem poſſe ſubuerti, ne dum id facile putaret per imbecillos clericos, aut infirmos monachos quiuiſſe curari. Tũ Martinus recurrens ad nota præſidia noctem totam in oratione peruigilat. Mane orta tempeſtas ædem idoli uſq; ad fundamentũ prouoluit. Verum hæc Marcello teſte dicta ſunt. 25 *Totam noctẽ in oratione peruigilat.*

Aliam eius non diſsimilem in ſimili opere uirtutem, Refrigerio aſtipulante, perhibeo. Columnam immenſæ molis, cui idolũ ſuperſtabat, parabat euertere. ſed nulla erat facultas, quà id daretur effectui. Tum ad orationem ſuo more conuertitur. Viſum cunctis eſt parilem quodãmodo columnam ruere de cœlo, quæ impacta idolo totam illam inexpugnabilem molem ſoluit in puluerem. Parũ ſcilicet, ſi inuiſibiliter cœli uirtutibus uteretur, niſi ipſæ uirtutes uiſibiliter ſeruire Martino humanis etiam oculis cernerentur. Idem autem Refrigerius mihi teſtis eſt: mulierem profluuio ſanguinis laborantẽ, cũ Martini ueſtem exemplo mulieris illius euangelicæ contigiſſet, ſub momento temporis fuiſſe ſanatam. Serpens flumen ſecabat, & ripæ, in qua conſtiteramus, annatabat: In nomine, inquit, domini iubeo te redire. Mox ſe mala beſtia ad uerbũ ſancti retorſit; & in ulteriorem ripam, nobis inſpectantibus, tranſmeauit. Quod cum omnes non ſiue miraculo cerneremus, altius ingemiſcens ait: ſerpentes me audiunt, & homines non audiunt.

Piſcem paſchæ diebus edere conſuetus, paulo ante horam refectionis interrogat, an haberetur in promptu. Tum Cato diaconus, ad quem monaſterij adminiſtratio pertinebat, doctus ipſe piſcari, negat per totũ diem ſibi ullam ceſsiſſe capturam; ſed neq; alios piſcatores, qui uendere ſolebant, quicq; agere quiuiſſe: Vade, inquit, mitte linum tuum: captura proueniet. Contiguũ flumini (ut ſulpicius iſte deſcripſit) habebamus habitaculũ. Proceſsimus cuncti utpote feriatis diebus uidere piſcantem, omniũ cordibus intentis non incaſſum futura tentamina, quibus piſcis Martino auctore Martini uſibus quæreretur. Ad primũ iactum in rete permodi- 26 *Paſchæ feriati dies.*

cõ immanem Iſocem diaconus extraxit & ad monaſteriũ lætus accutēs:
Nimirũ ut dixit poeta neſcio quis (utimur enim uerſu ſcholaſtico fabu-
lantes)Captiuumq́ ſuem mirantibus intulit Argis. Vere iſte Chriſti diſci
pulus geſtarũ a ſaluatore uirtutũ,quas in exemplũ ſanctis ſuis edidit, ęmu
27 lator Chriſtũ in ſe monſtrabat operantem ; qui ſanctũ ſuum uſquequaq́
glorificans diuerſarũ munera gratiarum in unũ hominen conferebat. Te-
ſtatur Arborius ex præfecto,uidiſſe ſe Martini manũ ſacrificium offeren-
tis ueſtitam quodammodo nobiliſsimis gēmis,luce micare purpurea , &
ad motũ dexteræ colliſarũ inter ſe fragorem audiſſe gemmarũ.

Martini manus ſacrificiũ offerentis. Ecce & hic Miſſam dici ſacrificium.

Veniam ad illud,quod propter temporũ notam ſemper occultauit;ſed
nos celare non potuit. In quo illud eſt miraculi,quod facie ad faciē cũ eo
Angelus eſt collocutus.Maximus Imperator alias ſane bonus,deprauа-
tus conſilĳs ſacerdotũ, poſt Priſcillianĳ necem Ithacium epiſcopũ Priſcil
liani accuſatorem,cæterosq́ illius ſocios,quos nominare non eſt neceſſe,
ui regia tuebatur , ne quis ei crimini daret opera illius cuiuſcunquemodi
hominem fuiſſe damnatũ.Interea Martinus multis, grauibusq́ laboran-
tium cauſis ad comitatũ ire compulſus, procellam ipſam totius tempe-
ſtatis incurrit.Congregati apud Treuiros epiſcopi tenebantur,qui quo-
tidie cõmunicantes Ithacio cõmunem ſibi cauſam fecerant. His ubi nun-
ciatum eſt inopinantibus adeſſe Martinũ,totis animis labefactari muſſi-
tare , & trepidare cœperunt . Et iampridem Imperator ex eorũ ſententia
decreuerat tribunos ſumma poteſtate armatos ad Hiſpanias mittere, qui
hæreticos inquirerent,depræhenſis uitam & bona adimerent. Nec dubiũ
erat, quin ſanctorũ etiam maximam turbam tempeſtas illa depopulatu
ra eſſet paruo diſcrimine inter hominum genera . Etenim tum ſolis oculis
iudicabatur,cũ quis pallore potius, aut ueſte,q̃ fide hæreticus æſtimare-
tur.Hæc nequaquã placitura Martino epiſcopi ſentiebant;ſed male con-
ſcĳs illa uel moleſtiſsima erat cura,ne ſe ab eorũ communione aduenien̄s
abſtineret, non defuturis qui tanti uiri conſtantiam præmiſſa auctorita-
te ſequerētur.Ineunt cum Imperatore conſiliũ,ut miſsis obuiam magiſtri
officialibus,urbem illam propius uetaretur accedere , niſi ſe cũ pace epi-
ſcoporũ ibi conſiſtentiũ affore fateretur, Quos ille callide eſt fruſtratus.
Profitetur ſe cũ pace Chriſti eſſe uenturũ. Poſtremo ingreſſus nocturno
tempore adĳt eccleſiam tantũ orationis gratia . Poſtero die palatiũ petit.
Præter multas,quas enumerare longũ eſt , has principales petitiones ha-
bebat,pro Narſete comite,et Leucadio præſide,qui ambo Gratiani,par
tium fuerant pertinacioribus ſtudĳs, quæ non eſt huius temporis explica
re,iram Imperatoris emeriti:illa pręcipua cura,nec tribuni cũ iure gladio-
rum ad Hiſpanias mitterentur,Pia enim erat ſollicitudo Martino,ut non
ſolũ Chriſtianos,qui ſub illa erant occaſione uexandi,ſed ipſos etiam hæ
reticos liberaret. Verũ primo die,atq́ altero ſuſpendit hominem callidus
Imperator ; ſiue ut rei pondus imponeret,ſiue quia nimis ſibi implacabi
lis erat;ſeu quia(ut plerıq́ tum arbitrabantur)auaritia repugnabat,ſiqui-
dem in bona eorũ inhiauerat. Fertur enim uir ille multis, boniſq́ actibus
prædirus,aduerſus auaritiam parũ conſuluiſſe:niſi ob regni neceſsitatem,
quippe qui exhauſto a ſuperioribus principibus Reipublicæ ærario,pene
ſemper in expeditione atq́ procinctu bellorum ciuiliũ conſtitutus facile
excuſabitur pro quibuslibet occaſionibus ſubſidia Imperio paraſſe.

Interea epiſcopi ad quorũ cõmunionem Martinus nõ ibat, trepidi ad regem cucurrunt, prædamnatos ſe conquerentes, actũ eſſe de ſuo omnium ſtatu, ſi Theogniſti pertinaciam, qui eos ſolos palam lata ſententia condemnauerat, Martini armaret auctoritas: non oportuiſſe hominem recipi mœnibus; iliũ iam non defenſorem hæreticorũ, ſed uindicem: nil actũ morte Priſcilliani, ſi Martinus exerceat illius ultionem. Poſtremo proſtrati cũ fletu, & lamentatione poteſtatem regiam implorant, ut utatur aduerſus unũ hominem ui ſua. Nec multũ aberat, quin cogeret Imperator Martinũ cum hæreticorũ ſorte miſceri. Sed ille licet epiſcopi nimio fauore eſſet obnoxius, non erat neſcius Martinũ fide, ſanctitate, ac uirtute cunctis præſtare mortalibus. Alia longe uia ſanctũ uincere parat; ac primum ſecreto accerſitũ blande appellat, hæreticos iure damnatos more iudiciorum publicorũ, potius quàm inſectationibus ſacerdotũ; non eſſe cauſam, qua Ithacij, cæterorumq́ partis eius cõmunionem putaret eſſe damnandam: Theogniſtũ odio potius quàm cauſa feciſſe diſsidiũ, eundemq́ tamen ſolũ eſſe, qui ſe a cõmunione interim ſepararet a reliquis; nihil nouatum, quin etiam ante paucos dies habita ſynodus Ithaciũ pronũciauerat culpa nõ teneri. Quibus cũ Martinus parum moueretur, rex ira accẽditur, ac ſe de conſpectu eius abripit: & mox percuſſores ijs, pro quibus Martinus rogauerat, dirigũtur. Quod ubi Martino compertũ iam noctis tempore eſt, palatiũ irrupit, ſpondet, ſi parceretur, ſe cõmunicaturũ, dummodo & tribuni iam in excidiũ eccleſiarũ ad Hiſpanias miſsi retraherentur. Nec mora interceſsit, Maximus indulget omnia. Poſtero die Felicis epiſcopi ordinatio parabatur, ſanctiſsimi ſane uiri, & plane digni, qui meliore tẽpore ſacerdos fieret. Huius diei cõmunionem Martinus iniuit, ſatius æſtimans ad horam cedere, quàm his non conſulere, quorũ ceruicibus gladius imminebat. Veruntamen ſumma ui epiſcopis nitentibus, ut cõmunionem illam ſubſcriptione firmaret, extorqueri nõ potuit. Poſtero die ſe inde proripiẽs, cũ reuertens in uia mœſtus ingemiſceret, ſe uel ad horã noxię cõmunioni fuiſſe permixtũ, haud longe a uico, cui nomen eſt Andethanna, quæ uaſtas ſolitudines ſyluarũ ſecreta patiuntur, progreſsis paululũ comitibus, ille ſubſedit, cauſam doloris, & facti, accuſante, ac defendente inuicẽ cogitatione, peruoluens. Aſtitit ei repente Angelus: Merito, inquit, Martine cõpungeris, ſed aliter exire nequiſti; repara uirtutem, reſume conſtantiam, ne iam non periculũ gloriæ, ſed ſalutis incurras. Itaq́ ab illo tẽpore ſatis cauit cũ illa Ithacianæ partis cõmunione miſceri. Cæterũ cum quoſdam ex energumenis tardius quàm ſolebat, & gratia minore curaret, ſubinde nobis cũ lachrymis fatebatur, ſe propter cõmunionis illius malũ, cui ſe ipſe uel puncto temporis neceſsitate, non ſpiritu miſcuiſſet, detrimentũ ſentire uirtutis. Sexdecim poſtea uixit annos: nullã ſynodũ adijt, ab omnibus epiſcoporũ conuẽtibus ſe remouit. Sed plane, ut experti ſumus, imminutam ad tempus gratiam multiplici mercede reparauit. 28

Communione hereticorum uel ad modicum, Martinus diuinam in ſe gratiam ad tempus imminutam cognouit.

Vidi poſtea ad fores monaſterij ipſius adductum Energumenum, & priuſq́ limen attingeret fuiſſe curatũ. Teſtantem quẽdam nuper audiui, cũ in Tirrheno mari curſu illo, quo Romam tenditur, nauigaret, ſubito turbinibus exortis extremũ uitæ omnibus fuiſſe diſcrimen. In quo cũ quidam Ægyptius negociator, nec dum Chriſtianus magna uoce clamauerit: Deus Martini eripe nos mox tempeſtatem fuiſſe ſedatam, ſeq́ opta-

tum curſum cū ſumma placidi æquoris quiete tenuiſſe.

Lycontius ex uicarius uir fidelis, cū familiam illius lues extrema uexa
ret,& inauditæ calamitatis exēplo per totam domū corpora ægra pro-
cumberent, Martini per literas implorauit auxiliū. Quo tēpore uir bea-
tus rem eſſe promiſit difficilem impetrari; nam ſpiritu ſentiebat domū il-
lam diuino numine uerberari:tamen nō prius deſtitit,ſeptem totos dies,
totidemq́ noctes orando,& ieiunando continuans,ꝙ id, quod exoran-
29 dum receperat,impetraret. Mox ad eum Lycontius diuina expertus be-
neficia peruolauit,nuncians,ſimul,& agens gratias,domū ſuam omni pe
riculo liberatam. Centū etiam argenti libras obtulit, quas uir beatus nec
reſpuit,nec accepit, ſed priuſꝙ pondus illud monaſterij limen attingeret,
redimendis id captiuis continuo deputauit. Et cū ei ſuggereretur a fratri-
bus,ut aliquid ex eo in ſumptus monaſterij reſeruaret; omnibus in augu-
ſto eſſe uictū,multis deeſſe ueſtitū: Nos,inquit,eccleſia & paſcat,& ue-
ſtiat,dummodo nihil noſtris uſibus quæſiſſe uideamur.

Vide ſancti uiri aſsiduitatem in orando, & ieiunando, & tamē quidam peruerſi noſtro tempore utrunque derident.

Succurrunt hoc loco uiri illius magna miracula, quæ facilius admirari poſſum ꝙ referre. Agnoſcitis profecto quod dico: multa ſunt illius, quæ non queant explicari; ueluti iſtud eſt, quod neſcio an ita ut geſtū eſt, a nobis poſsit exponi. Quidam e fratribus (nomen non ignoratis, ſed cælanda perſona eſt, ne ſancto uiro uerecundiam fecerimus) quidam ergo, cum ad fornaculam illius carbonū copiam reperiſſet, & admota ſibi ſellula diuaricatis pedibus ſuper ignē illum nudato inguine reſideret, cōtinuo Martinus factam ſacro tegmini ſenſit iniuriam, magna uoce clamans: Quis (inquit) nudato inguine noſtrū inceſtat habitaculū? Hoc ubi ille frater audiuit, & ex conſcientia quod increpabatur agnouit, continuo ad nos cucurrit exanimis, pudorem ſuū non ſine Martini uirtute confeſſus.

Quodam itidem die dum in area, quæ parua admodū tabernaculum illius ambiebat, in illo ſuo, quod noſtis, omnes, ſedili ligneo reſediſſet, uidit duos dæmones in excelſa illa, quę monaſterio ſupereminet, rupe conſiſtere; inde alacres, ac lætos uocem iſtiuſmodi adhortationis emittere. Eia te Brici: Eia te Brici: Credo cernebant miſerū eminus propinquantē, conſcij quātā illi rabiem ſpiritus ſuſcitaſſent. Nec mora Bricius furibūdꝰ irrupit; ibi plenus inſania euomuit in Martinū mille conuitia. Obiurgatus enim pridie ab eo fuerat, cur qui nihil unꝙ ante clericatum, quippe in monaſterio ab ipſo Martino nutritus habuiſſet, equos aleret, mancipia compararet. Nam illo tempore arguebatur a multis quod non ſolū pueros, ſed etiam puellas ſcitis uultibus coemiſſet. Quibus rebus infeliciſsimus inſano felle cōmotus, & ut credo, præcipue dæmonū illorum agitatus inſtinctu, Martinum ita aggreſſus eſt, ut uix manibus temperaret; cū quidem ſanctus uultu placido, mente tranquilla, infelicis amentiam per mitia uerba cohiberet. Sed ita in eo nequam ſpiritus redundabat, ut ne ſua quidem illi, quamuis uana admodū, mens ſubeſſet: tremētibus labijs in certoq́ uultu decolor præ furore rotabat uerba peccati, ſe aſſerens ſanctiorem; quippe quia a primis annis in monaſterio inter ſacras eccleſiæ diſciplinas, ipſo Martino educante creuiſſet: Martinū uero, et a principio, quod ipſe diffiteri non poſſet, militiæ artibus ſorduiſſe, & nūc per inanes ſuperſtitiones, & phantaſmatica uiſionum ridicula prorſus inter deliramēta ſenuiſſe. Hæc cū multa, atq́ alia etiā, quæ reticere meliꝰ eſt, acerbiora uo-

ta uomuiſſet, egreſſus tandem furore ſatiato, quaſi qui ſe penitus uindicaſſet, rapidus ea parte, qua uenerat, recurrebat; Cũ interea (credo per Martini orationes) fugatis ab illius corde dæmonibus, reductus in penitentiã mox reuertitur, atq; ad Martini ſe genua proſternit; ueniam poſcens fatetur errorem, nec ſine dæmone ſe fuiſſe tandem ſanior confitetur. Non erat apud Martinũ labor iſte difficilis, ut ignoſceret ſupplicanti. Tum et ipſi, & nobis omnibus ſanctus expoſuit, qualiter illum uidiſſet a dæmonibus agitari; ſe conuicijs non moueri, quę magis illi, a quo eſſent effuſa, nocuiſſent. Exinde cũ idem Bricius multis apud eum, magnisq; criminibus perſæpe premeretur, cogi non potuit, ut eum a presbyterio ſubmoueret, ne ſuam perſequi uideretur iniuriam: illud ſæpe cõmemorans: ſi Chriſtus Iudam paſſus eſt, cur ego non patiar Bricium?

Ad hæc Poſtumianus: Audiat, inquit, iſtud exẽplũ noſter iſte de proximo, qui cũ ſit ſapiens memor præſentiũ, immemor futurorũ, ſi fuerit leuites offenſus inſanit, in ſua ſe nõ habens poteſtate; ſæuit in clericos, craſſatur in laicos, totumq; terrarũ orbem in ſuam cõmouet ultionẽ. In qua per trienniũ iugiter dimicatione conſiſtens, nec tẽpore, nec ratione ſedatur. Dolenda hominis, & miſeranda cõditio, etiam ſi hac ſola inſanabilis mali peſte premeretur. Verũ iſta ei patientię, & tranquillitatis exempla referre ſæpius, Galle, debueras, ut neſciret iraſci, & ſciret ignoſcere: Qui ſi iſtum ipſum breuiter incertũ ſermonem meũ in ſe prolatũ forte cognouerit, ſciat non magis ore inimici, q̃ amici animo me locutũ. Quia ſi fieri poſſet, optarem ut Martino potius epiſcopo, q̃ Phalari tyranno ſimilis diceretur. Sed iſtum, cuius cõmemoratio parũ ſuauis eſt, tranſeamus: & ad Martinum noſtrum, Galle, redeamus.

Tum ego, cũ iam adeſſe ueſperum occiduo ſole ſentirem, dies, inquam, abiit, Poſtumiane: ſurgendũ eſt; ſimul tam ſtudioſis auditoribus cæna debetur. De Martino autem expectare non debes, ut ulla ſit meta referendi: latius ille diffunditur, q̃ ut ullo ualeat ſermone concludi.

DE TRANSITV SANCTI MARTINI.

Sulpicius. Martinus igitur obitũ ſuum longe ante præſciuit, dixitq; fratribus, diſſolutionẽ ſui corporis imminere. Interea cauſa extitit, qua Condatenſem dioceſim uiſitaret. Nã clericis inter ſe eccleſiæ illius diſcordantibus, pacem cupiens reformare, licet finem dierũ ſuorum non ignoraret, proficiſci tamen ob iſtiuſmodi cauſam non recuſauit, bonam hanc uirtutum ſuarũ conſumationem exiſtimans, ſi pacẽ eccleſiæ redditam reliquiſſet. Ita profectus cũ ſuo illo ut ſemper frequentiſsimo diſcipulorũ ſanctiſſimoq; comitatu, mergos in flumine conſpicatur piſciũ prædam ſequi, & rapacem ingluuiem aſsiduis urgere captiuis, Forma, inquit, hæc dæmonũ eſt: Inſidiantur incautis, capiunt neſcientes, captos deuorant, exaturariq; non queunt deuoratis. Imperat deinde potenti uirtute uerborũ, ut eum, cui inatabant, gurgitem relinquentes, aridas peterent, deſertasq; regiones; eo nimirũ circa aues illas uſus Imperio, quo dæmones fugare conſueuerat. Ita grege facto, omnes in unũ illæ uolucres congregatæ, relicto flumine, montes, ſyluasq; petierunt, non ſine admiratione multorũ, qui tantam in Martino uirtutem uiderunt, ut etiam auibus imperaret.

Aliquandiu ergo in uico illo uel in eccleſia, ad quam iuerat, commoratus, pace inter clericos reſtituta, cũ iam regredi ad monaſteriũ cogitaret,

emeritos ſenes, aut iuratos Chriſti in ſacramenta tyrones. Tum uirginũ chorus fletu abſtinens præ pudore, cum lætandũ illi potius eſſe ſentiret, quẽ iã ſuo dñs gremio confoueret, ꝙ ſancto diſsimulabat gaudio, quod dolebat? Siquidẽ fides flere prohiberet, gemitũ extorqueret affectus. Etenim tã erat ſancta de illius gloria exultatio, ꝙ pia de morte cõfuſio. Ignoſce flentibus, gratulare gaudentibus; quia & piũ eſt gaudere Martino, & piũ eſt flere Martinum, dũ unuſquiſq; & ſibi præſtat ut doleat, & illi debet ut gaudeat. Hęc igitur beati uiri corpus uſq; ad locũ ſepulchri hymnis canora cœleſti turba proſequitur. Cõparetur, ſi placet, ſecularis illa pompa non dicã funeris, ſed triũphi. Quid ſimile Martini exequĳs conferetur? Ducant illi præ curribus ſuis uinctos poſt terga captiuos: Martini corp⁹ hi, qui mundũ ducatu illius uicerant, proſequuntur. Illos confuſis plauſibus populorũ honoret inſania: Martino diuinis plauditur pſalmis: Martinus hymnis cœleſtibus honorat̃. Illi poſt triũphos ſuos in tartara ſæua traduntur: Martinus Abrahæ ſinu lætus excipitur: Martinus hic pauper, & modicus cœlum diues ingreditur. 33 *Cum hymnis canora turba proſequitur corpus Martini uſq; ad locum ſepulchri. Hoc modo ſepeliuntur Christiani.*

Arcadio igitur, & Honorio imperantib⁹, ſanctus Martinus Turonorũ epũs plenus uirtutib⁹, & ſanctitate, prębens infirmis multa beneficia octogeſimo primo ętatis ſuę anno, epãtus aũt uigeſimo ſexto, apud Cõdatenſem dioceſis ſuæ uicũ excedens a ſeculo feliciter migrauit ad Xp̃m. Tranſĳt aũt media nocte, q̃ dominica habebat̃, Attico, Cęſareoq; conſulib⁹. Multi enim in eius tranſitu pſallentiũ uoces audierũt in cœlo: quod in libro uirtutũ eius primo plenius expoſuim⁹. Nam cum primũ ſanctus Dei apud Condatẽſem, ut diximus, uicũ ægrotare cœpiſſet, Pictaui populi ad eius tranſitum, ſicut & Turonici conuenerũt. Quo migrante, grandis altercatio inter utrunq; populum ſurrexit. Dicebant enim Pictaui: Noſter eſt monachus, nobis Abbas extitit; nos requirimus cõmendatũ: ſufficiat uobis, ꝙ dum eſſet in mũdo, uſi fuiſtis eius colloquio, participaſtis conuiuio, firmati fuiſtis benedictionib⁹, inſuper & uirtutib⁹ iucũdati. Sufficiant uobis iſta oĩa: nobis liceat auferre uel cadauer exanime. Ad hęc Turonici reſpondebãt: ſi uirtutes nobis factas ſufficere dicitis, ſcitote quia uobiſcũ poſitus amplius eſt, ꝙ hic operat̃. Nam ut prętermittamus plurima, nobis ſuſcitauit duos mortuos, unũ nobis. Et ut ipſe ſæpe dicebat: Maior ei uirtus ante epiſcopatũ fuit, ꝙ poſt epiſcopatũ. Ergo neceſſe eſt, ut quod nobis cum nõ impleuit uiuus, expleat uel defunctus. Vobis eſt enim ablatus, nobis a Deo donatus. Verũ ſi mos antiquitus inſtitutus ſeruat̃, in urbe, qua ordinatus eſt, habebit deo iubente ſepulchrũ. Certe ſi eũ pro monaſterĳ priuilegio cupitis uendicare, ſcitote quia primũ ei monaſteriũ cũ Mediolanenſib⁹ fuit. His ergo litigantib⁹, ſole ruente dies claudit̃, corp⁹ q̃ in medio poſitũ ab utroq; pplo cuſtodit̃, futurũ ut mane facto a Pictauis per uiolentiam auferret̃. Sed Deus omnipotens noluit urbem Turonicam proprio fruſtrari patrono. Denicq; nocte media oẽs Pictaui a ſomno fallacię comprimunt̃, nec ullus ſuperfuit, q ex tãta multitudine uigilaret. Igit̃ ubi Turonici eos obdormiſſe conſpiciũt, appręhenſam ſanctiſsimi corporis glebam alĳ per feneſtram eĳciũt, alĳ a foris ſuſcipiũt. Poſitãq; in naui, cũ omni populo per Viennam fluuiũ deſcendũt. Ingreſsiq; Ligeris alueũ ad urbem Turonicam cũ magnis laudib⁹ pſallentium dirigũt iter. De quorum uocib⁹ Pictaui expergefacti nihil de theſauro, quẽ cuſtodie- 43

bant, habentes, cum magna confuſione ad propria ſunt reuerſi. Et ciues Turonici tripudiãtes cũ ſãctiſsimi uiri corpe ad urbẽ Turoni.ſũt regreſſi.

Beatus aũt ſeuerinus Colonienſis ciuitatis ep̃s,uir honeſtæ uitę,& per cuncta laudabilis,cũ die dominico loca ſancta ex conſuetudine poſt matutinos cũ ſuis clericis circuiret hora,illa qua uir beatꝰ obijt, audiuit chorum canentiũ in ſublimi.Vocatoq; Archidiacono interrogat, ſi aures eiꝰ percuterent uoces,quas ille attentius audiret.Reſpondit nequaq̃.Tunc ille diligentius,inqt,auſculta. Archidiaconus aũt cœpit ſurſum collũ extendere,aures erigere,& ſuper ſummos articulos baculo ſuſtentante ſtare.Sed credo eũ non fuiſſe æqualis meriti,a quo hæc non merebant̃ audiri.Tunc proſtrati terræ ipſe pariter,& beatꝰ ep̃s deprecabantur, dñm ut hoc ei diuina pietas audire permitteret.Erectis aũt,rurſum interrogat ſenex:Quid audis?Qui ait:Voces pſallentiũ tanq̃ in cœlo audio; ſed quid ſit,prorſus ignoro. Cui ille:Ego tibi qd ſit narrabo:Dñs meus Martinus Ep̃s migrauit ex hoc mundo;& nunc Angeli canendo eũ deferunt in excelſum.Et ut parumper mora eſſet,ut hæc audirent̃,diabolus eũ cum iniquis ſuis Angelis retinere tentauit;nihilq; in eodem ſuũ reperiens, confuſus abſceſsit:Quid ergo de nobis peccatoribꝰ erit,ſi tm̃ ſacerdotem uoluit pars iniqua nocere? Hæc ſacerdote loquente notat̃ tempus Archidiaconus Turonũ miſit uelociter,qui hoc diligenter inquireret.Qui ueniens eo die & hora manifeſtiſsime cognouit tranſiſſe beatũ uirum, quo ſanctus Seuerinus audiuit pſallentiũ chorũ. Sed & ſi ad ſeueri recurramus hiſtoriam,ipſa hora eũ ſibi ſcripſit cum libro uitæ ſuæ fuiſſe reuelatum.

Eo tempore beatꝰ Ambroſius, cuius hodie flores eloquij per totam eccleſiam redolent, Mediolanenſi ciuitati præerat epiſcopus:cui celebranti feſta dominicæ diei iſta erat conſuetudo,ut ueniens lector cũ libro non antea legere præſumeret, q̃ nutu ſanctus præcepiſſet. Factũ eſt autem ut illa die dominica prophetica lectione iam lecta,ante altare ſtãte,q lectionem beati Pauli proferret,beatiſsimꝰ Antiſtes Ambroſius ſuper altare obdormiret. Quod uidentes multi,cũ nullus eum excitare præſumeret,tranſactis fere duarũ aut trium horarũ ſpacijs,excitauerunt eũ dicentes:Iã hora pręteriijt; iubeat dñs Epiſcopus lectori lectionem legere:expectat enim populus ualde iam laſſus. Reſpondens aũt beatus Ambroſius:Nolite,inquit,turbari;multũ mihi ualet ſic obdormiſſe,qa miraculum magnũ dñs mihi oſtendere dignatus eſt.Nam noueritis fratrem meũ Martinũ ſacerdotem de corpore egreſſum fuiſſe;me aũt eius funeri obſequiũ prębuiſſe. Peractoq; ex more ſeruitio,capitellam rm̃, uobis excitantibus,non expleui.Tunc illi ſtupefacti pariter,& admirantes diem & tp̃s notant.Qui ſollicite requirentes ipſam diem, tempusq; reperiunt, quo beatus confeſſor dixerat ſe eius obſequijs deſeruiſſe.

34

Si D. Ambroſius in ſpiritu interfuit exequijs ſancti Martini, & illas per miraculũ celebrauit, quõ audent quidam dicere hæc uana eſſe,ſuperſtitioſa & a clericorum cupiditate inuẽta? An uanis rebus & ſuperſtitioſis & propter lucrum duntaxat inuentis, deus teſtimoniũ perhibet?

O beatũ uirum,in cuiꝰ tranſitu ſanctorũ canit numerus,Angelorũ exultat chorus,omniumq; cœleſtiũ uirtutum occurrit exercitus:diabolus pręſumptione confundit̃;eccleſia uirtute roborat̃;ſacerdotes reuelatione glorificantur.Quem Michael aſſumpſit cũ Angelis,Maria ſuſcepit cum uirginum choris, paradiſus retinet lætũ cum ſanctis. Sed qd nos in laudem eius tentamus,quod nõ ſufficimus adimplere?Ipſe eſt enim laus illius,cuius laus ab eius ore nunq̃ receſsit. Nam nos utinam uel ſimplicem poſsimus hiſtoriam explorare.Igitur ſi quis requirat, cur poſt tranſitũ Gratia

35

Anima Martini in paradiſo.

hi epiſcopi unus tm̄,ideſt Lidorius uſq; ad ſanctū Martinum fuiſſet;moue rit quod obſiſtētibus paganis diu ciuitas Turonica ſine benedictione ſacerdotali fuit. Nam Chriſtiani,q eo tempore uidebanẗ, occulte per latebras diuinum officiū celebrabant. Nam ſi qui a paganis reperti fuiſſent Chriſtiani,aut afficiebanẗ uerberibus,aut gladio truncabantur. A paſsione ergo domini uſque ad tranſitum ſancti Martini anni quadringenti duodecim computantur.

ITEM ALIA SANCTI MARTINI VITA per Diuum Bernardum Abbatem ſcripta.

Eſt ſermo habitus in die feſtiuitatis eius.

PVto ſermonem a nobis expetit tam ueſteriſte conuentus,quod aduentus horū honorabilium perſonarū, quas de lōginquo gratulamur adeſſe. Sane audirem eos ipſe libentius:ſed qm̄ eligunt,immo & exigunt magis ut loquar,mihi,ſi non licet audire eos,eis neceſſe eſt obaudire. Equidem nouus eſt nobis ſermo tam multa māſuetudo eorū,qua uidelicet meritis ſanctiores,dignitate ſuperiores,ſapientia locupletiores, non modo ad uiſitandos, ſed etiam ad audiendos nos dignati ſunt declinare;efficax eruditio, & omni digna acceptione doctrina. Siquidē non uerbo,& lingua,ſed opere,& ueritate nos admonent,imitatores ſuos eſſe,ſicut ipſi ſunt Chriſti, & diſcere qđ ab ipſo utiq; didicerūt,mites eſſe, & humiles corde. Sic Maria Elizabeth petīt,coniugatam uirgo;ancillam domina, præcurſoris matrem iudicis mater,Dei genitrix ſeruuli genitricem. Sic poſtmodū Ieſus etiam ipſe Ioannem adīt,& adīt baptizandus,utpote quē decebat implere omnem iuſtitiam Vos quoq; reuerendi patres deteriorē nobis non facitis partē ueſtram. Ad audiendū quippe etiam, quod ad loquendū uelociores,ēt inter ipſos,queſtro magis eguerant documento. Nam nos qdem,quia omnem non poſſumꝰ implere iuſtitiam, uel nonnullam uobis exhibere curamus iuſtū eſſe non ignorantes,inferiorem ſuperioribꝰ obedire. Sed unde loquemur;Qui de terra eſt, de terra loquiẗ,ait uox illa clamantis. De terra ergo loquamur,qa de terra ſubſiſtimus,& in terra.

Opportunè igiẗ iam Martinus ad mediū ueniat, ut de medio fiat occaſio peccatorū. Hodie enim ille per omnia ſimilis nobis plane, & ſenſibilis,& paſsibilis,ſed & longe poſt illa patriarchaliū,et propheticarū tempora uiſionū;& homo purus,nihil de natura diuinitatis habens, credens aūt in eū,quem non uidit,plenus fructu obedientiæ, & uirtutū locuples, ſolū deſeruit,polum ſubīt,terræ commendans, quod habebat è terra,ſpiritū dirigens ad patrem ſpirituū,cui fideliter in adoptionis ſpiritu deſeruiuit. Non fuit cœleſte corpus,ſed nec ſpiritus qdem cœleſtis, rationale animal etiam & mortale,terrigena,filius hominis. In terra natus eſt,in terra educatus,in terra exercitatꝰ,& probatus, in terra etiā conſummatus. Nec uero patriarcha erat,aut unus ex prophetis. De qbus ſanè in Euangelio ueritas ait:Quia lex,& prophetæ uſq; ad Ioannē. Multo magis non erat ipſe Chriſtus:ſed erat tn̄ Chriſtus in ipſo,haud aliter utiq;, quod per fidem.

Enimuero iuxta hūc modū etiam modo prope eſt uerbū in corde tuo, & in ore tuo,tm̄ ſi recto quæſieris corde. Nempe Apoſtolo interpretante, Verbū fidei iſtudeſt,de quo Moyſes ait. Vnde & alibi idem Apoſtolus, Ieſus Chriſtus,inqt,heri,& hodie,& in æternum. Heſternū quidem ab ini

tio ſeculi uſq; ad dominicam aſcenſionem:hodiernũ uero diem exinde uſ
que ad ſeculi conſummationem : porrò æternũ intellige poſt communem
omniũ reſurrectionem . Nulli horũ deeſt Chriſtus,nulli deeſt Ieſus , nulli
deeſt unctio,nulli ſalus Patriarchis,& prophetis in uiſione exhibitus eſt,
Apoſtolis in humanitate,Martino in fide , Angelis iam in ſpecie. Quam
ſanè ſpeciem & electis omnibus oſtenſurũ ſeſe promiſerat,non quidẽ ho
die,ſed in æternum . Deniq; iam tranſierat heri , iam illud noſtrũ illuxerat
hodiernum; cũ Apoſtoli loquerentur:Et ſi cognouimus Chriſtũ ſecundũ
carnem,ſed iam non nouimus·Videt̃ tamen etiam in hoc mane de carni-
bus agni nonnihil eſſe ſeruatũ,ſed quod reſiduũ eſt , utiq; iam datur igni,
quod uidelicet uſq; hodie eadem caro nobis,ſed ſpiritualiter utiq;,nõ car
naliter exhibeatur. Neq; enim eſt quod cauſemur noſtro huic negatam
tempore,ſiue eam,quę ad patres ueteris teſtamenti factam apparitionẽ,
ſiue eam,q̃ apoſtolis exhibita eſt præſentiam carnis eius . Siquidem fideli
36 cõſiderantibꝰ neutram deeſſe liquebit. Adeſt enim nobis etiam nũc car-
nis ipſius uera ſubſtantia:haud dubiũ ſanè quia in ſacramento,aſſunt reue
lationes,ſed in ſpiritu,& uirtute,ut tempori gratiæ,quod nunc eſt,nihil in
ulla gratia deeſſe probet̃. Deniq; nec oculus uidit,nec auris audiuit,nec in
cor hominis aſcendit,q̃ præparauit Deus diligentibꝰ ſe , nobis tñ reuela-
uit per ſpiritum ſuũ. Nec mireris q̃ carnales eis manifeſtationes exhibuit,
qui carnalem eius præſtolabant̃ aduentum . Nobis enim tanto efficacior
gratia,& reuelatio dignior neceſſaria eſt , quanto nimirum excellentiora
conſtat eſſe,quæ expectamus.

Vera ſubſtantia carnis ſaluatoris noſtri adeſt nobis in ſacramento. Quod nota cõtra hæreticos noſtri tpis illud negantes.

Itaq;,ut ſupra diximus,Martinus iſte Chriſtus non fuit,ſed tñ Chriſtũ
habuit,non q̃uo angeli in præſentia maieſtatis, non quomodo Apoſtoli
in uiſione humanitatis,nõ q̃uo olim locutus eſt in uiſione ſanctis ſuis; ſed
quomodo eũ etiam nunc habet Eccleſia in fide,& ſacramentis. Non erat
ille lux,ſed lucerna planè ardens,& lucens. De Ioanne dictum eſt:ſed ſi il-
lum protulero puto dicetis; Maximus hominũ eſt; pluſq; propheta eſt; ẽt
Angelus eſt Dei Patris,ſicut ipſe teſtat̃:Ecce mitto Angelũ meum &c. Et
Martinus lucerna erat ardens,et lucens. eũ ſaltem non pigeat imitari. Sed
imitari in eo,quod eſt imitabile,non aũt quod mirabile exhibetur.

Ad menſam diuitis ſedes hodie:diligenter conſidera,quæ tibi apponũ
tur. Diſcerne inter cibos,& uaſa ciborũ. Illos enim iuberis tollere, ſed nõ
illa. Diues eſt iſte Martinꝰ,diues in meritis,diues in miraculis,diues in uir
tutibus,diues in ſignis. Diligenter ergo conſidera quæ apponunt̃ tibi:quę
nam uidelicet ad admirationẽ:quæ uerò ad imitationem. Aut certe q̃a ſe-
quitur in ſcriptura illa; qm̃ talia oporter te præparare,diligenter conſide-
ra quid apponit̃,& in quo. Suſcitauit Martinꝰ tres mortuos , quantos ni-
mirum ſaluatorem legerat ſuſcitaſſe. Reddidit uiſum cœcis, ſurdis auditũ,
mutis loquelam,claudis greſſum , aridis ſoſpitatem . Euaſit diuina uirtute
pericula,ꝓprĳ corporis obice flammas repulit, immanem ſacrilegæ ma-
chinæ molem colũna parili cœlo deſcendente ꝓſtrauit,leproſum munda
uit oſculo,curauit oleo paralyticũ,dæmones uicit , angelos uidit , futura
præuidit. Verũ hæc quidem,cæteraq; eiuſmodi altiſsima,quæ fecit ma
gnalia,quidni mirifica q̃dam uaſa dixerim diuitis huius,auro grauia,gem
mis micantia,pariterq; materia,& opere precioſa? Noli in his saporẽ quę
rere,ſed mirare ſplendorem . Luceat in hm̃oi lucerna noſtra , ut in lumine

eius uideamus lumen,quod quidem purũ,prout in ſe eſt, necdũ præuales
intueri. Non enim eſt iſte lux,ſed ut teſtimoniũ ꝑhibeat de lumine, & ap-
pareat tibi interim glorioſus Deus in ſancto ſuo, dũ nõ potes ad gloriam
eius,ſicut eſt in ſeipſo. Cęterũ ne putaueris ornatas quidem Martini lam
pades,ſed uacuas inueniri,non eſt fatua uirgo,habet in uaſis oleũ,habet ui
num in phialis,habet intra paropſides iſtas ciborũ copiam,delitias utiq;
ſpiritales,ut non modo uideant,& mirent̃,ſed edant pauperes,& ſaturen
tur:atq; in illis quidem Dñm laudent,porrò in his uiuãt corda eorũ. Alio
quin quõ mortui laudabunt te dñe? Vt ergo ſit iocunda,decoraq́; lauda-
tio,in admiratione etiã uiuant ex imitatione;& ut auidius ſumãt delitias,
ipſas quoq; diuitias curioſius contemplent̃. Sic nimirũ inter ſplendorem,
& feruorem lucernæ huius uicarijs quibuſdã affectib⁹ diſcurrendũ,ut no-
bis alter ex altero cõmẽdet̃, & ex mutua collatiõe uterq; cõplacitior fiat

Siquidem humilis fuit,& ſpiritu pauper iſte Martin⁹,ſicut euidentiſſi-
me ꝓbat effectus ipſe diuinæ gratiæ,quam profecto tam multã niſi mul-
tum humili non dediſſet. Vt tamen pauca uirtutũ eius inditia promã,pau
perem illũ ſpiritu beat⁹ nouit Hilarius,cũ imponere ei diaconatus officiũ
tentans,nec præualens, ꝙ indignũ ſeſe uociferaretur, exorciſtam eũ eſſe
præcepit:in quo qdem locus iniuriæ uideretur,ſciens nimirum ꝙ humilio 37
rem ordinationem minime repudiaret.Pauper fuit,ueſte ſordibus,crine in *Exorciſtæ gradus,*
cultus,facie deſpicabilis. Quæ quidem licet in electione eius a quibuſdã *humilis eſt ordina-*
maliuolis obiecta fuiſſent, & in ipſo tamen epiſcopatu, ſicut ſcriptũ eſt, *tio.*
penitus non mutauit Deniq; quia uerè pauper fuit ſpiritu, Martinus pau-
per, & modicus meruit nominari.

Audi uerò manſuetudinem eius ſuo illo ſulpitio ſic ſcribente: Tantã ad
uerſus omnes iniurias patientiam aſſumpſerat,ut cũ eſſet ſum⁹ ſacerdos,
impunè etiam ab infimis clericis læderet̃, nec ꝓpter id eos aut loco unq̃
amouerit,aut a ſua,quantũ in ipſo fuit,charitate repulerit. Quod quidem
in Brictio manifeſte probatũ omnes uos arbitror meminiſſe. Eũ nempe
ex omnib⁹ ſibi ſucceſſorem elegit, & de tanta poſt futura aduerſitate prę
monuit.Poſtremo in fide,& lenitate ipſius ſanctũ fecit illum; ad cuius os
aures ſuæ fuerant,cũ reſponderet homini,qui de eo ſciſcitabat̃, ſi illum de
lirũ quæris,proſpice emin⁹.Ecce cœlũ ſolito ſicut amens reſpicit.Crebro
ſiquidem homo dei, utpote terram deſpiciens cœlũ ſuſpiciebat. Nempe
ſciebat ad hoc ſeſe,ut ſupra meminimus, rectam in corpore accepiſſe ſta-
turam:ſciebat ille ſeſe theſaurũ ſuum, ſciebat illic ſedere in patris dextera
Chriſtum ſuũ;ſciebat nunq̃ ſeſe,donec illuc ꝑueniret, quod deſiderabat
aſſecuturũ. Vnde & hoc ipm quod delirus uocabatur i terra,merito non
attendit,cui⁹ nimirũ conuerſatio eſſet in cœlis,cui⁹ oculi in capite ſuo. Sa-
nè illuc ẽt lachrymę eius a maxilla aſcẽdere conſueuerant,quib⁹ ſic abũda
bat,ut ſoleret pro illorũ quoq;,qui obtrectarores ſui uidebant̃,flere pctis.

Sanè quantum iuſtitiam eſurierit,tum in cæteris eius actibus,tum ſpe-
cialiter in idololatriæ perſecutione probatum eſt, in templorum deſtru-
ctione,in ſtatuarum delectione,in ſucciſione lucorum. Vbi ſe quoq; aliqñ
non eſt ueritus dare diſcrimini, ut occaſio tanti criminis de medio tollere
tur. Nam miſericordem eum in paupere ſe expertũ ſaluator ipſe apud an- 38
gelos gloriabat̃, datam ſibi medietatem ueſtis oſtentans. Vtinam nobis *Vides hæretice quod*
etiam miſeris apud ſummum iudicem, in cuius admirabile tabernaculum *ſancti in cœlo pro no-*

bis orant, & quod orantes magis nūc exaudiuntur a deo, quā dum erant in carne?

introiuit, miſericordiam illam exhibere dignetur, qua & illos olim morti
deſtinatos, & tormentis uarĳs deputatos eripuit, pro quibꝰ ante terreni
iudicis ianuam nocte media ſcribitur iacuiſſe. Quomodo enim nō audiet
eum nunc, qui tunc quocꝫ fecit audiri?

Porro mundiciam cordis eius illud uel maxime indicat, quod non eſt
confuſus inimico loquens in porta; nihil in me funeſte reperies, Abrahæ
me ſinus recipit. Nam in opere pacificorum feliciter planè conſummans
labores ſuos, licet dierum ſuorum finem non ignoraret; clericos tñ adĳt
diſsidentes; inter quos reformata pace, in pace ipſe quieuit.

Cæterum perſecutiones, quas ſuſtinuit pp iuſtitiam longum eſt nume-
rare; quomodo apud Iulianum Auguſtum in ciuitate Vuangionum intre-
pidus, immo & illato terrore, conſtantior cuſtodiæ mancipatus eſt, ut
inermis poſtero die barbaris opponeret; quomodo circa alpes ſubſecuri,
quam in uerticem eius latro uibrabat, ſecuriſsimꝰ fuit; quomodo illū Me-
diolani Auxentius Arrianus grauiter inſectatus, multiſcꝫ appetitum iniu
rĳs tandem de ciuitate exturbauit; quomodo & alibi priꝰ aduerſus ſacer-
dotum perfidias acerrime pugnans ſupplicĳs fuit affectus, publicè uirgis
cæſus, inde quocꝫ exire compulſus eſt; qūo item in cuiuſdam fani euerſio
ne cum gentilis eum ſtricto gladio peteret, nudam ceruicem præbuit per-
cuſſuro, donec ille extollens ad ictum dexteram cecidit reſupinus; quomo
do alter eum cultro ferire uoluit, ſed ferrum de manibꝰ eius elapſum repen
te diſparuit. Pro quibus omnibus dubium non eſt multipliciter coronari
eum; qui qdem et ſi non ſemel effectu conſummatæ paſsionis, ſed toties
martyr fuit affectu deuotiſsimę uoluntatis. Comedite iam amici, & bibi
te, & inebriamini chariſsimi. Sic enim uiuit, et in talibꝰ uita ſpiritus ueſtri.
Niſi forte beatos prædicat ſermo diuinus, qui mortuos ſuſcitant, cæcos il
luminant, morbidos ſanant, leproſos mundant, paralyticos curant, dæmo
nibꝰ imperant, futura pnunciant, miraculis coruſcant, & non magis pau-
peres ſpiritu, mites, lugentes, eſurientes, & ſitientes iuſtitiam, miſericor-
des, mūdicordes, pacificos, perſecutionem propter iuſtitiam ſuſtinentes.

Ignoſcite mihi fratres; exemplum obedientiæ paulominus præteriui:
quod qdem uel ſolum iuxta propoſitum ordinem in Martino quocꝫ no-
bis conuenit exhiberi. Sanè moram facimus: ſed ut arbitror, bonū eſt nos
hic eſſe. Tardius enim hodie uenimus ad Martinum. Dñe, inquit, ſi adhuc
populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem: Fiat uoluntas tua. O ue
rè ſanctiſsimam animam, ò inæſtimabilem charitatem, ò obedientiā ſin-
gularem. Bonum certamen certaſti, curſum conſummaſti, fidem ſeruaſti.
De reliquo ſupereſt tibi corona iuſtitiæ, quam reddet tibi Dñs hodie iu-
dex. Et adhuc dicis, non recuſo laborem; Fiat uoluntas tua. Obtuliſti pla
nè Iſaac unicū illum, quem diligis; quod in te eſt, iugulaſti, immolaſti ſin-
gulare gaudium tuū pia deuotione, paratus redire iterum in pericula, ino-
uare certamina, denuo ſubire laborē, ſuſtinere tribulationem, prolongare
tentationem, deinde differri adhuc ab illa tanta felicitate, & diu deſidera
ta ſocietate ſpirituū beatorū, atcꝫ in huius mortalitatis ærumnas ab ipſo
introitu gloriæ reuocari, poſtremo, quod maximū eſt, a Chriſto tuo pere
grinari diutius, ſi modo ipſe uoluiſſet. Nec ſanè dubium, quin ampliorem
gratiam mereat, qui paratum ſe exhibet, etiam ante mandatum, quàm q
obedire ſatagit poſt mandatum.

Magna

Magna quidem obedientia ueſtra Angeli ſancti, ſed qđ dicere audeã pace ueſtra, neſcio an inueniat̃ in uobis quiſquam paratus in tale aliqñ miniſteriũ mitti; in quo neceſſe habeat nõ uidere faciẽ patris. Magnũ eſt Petre, quod Dñm ſecututus omnia reliquiſti: ſed audiui te in monte dicentẽ, ubi transfiguratus eſt coram uobis: Domine, bonũ eſt nos hic eſſe; faciamus hic tria tabernacula: Non eſt hoc; ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem. Paratũ cor tuũ Martine, paratum cor tuũ, ſiue manere in corpore, ſiue diſſolui, & eſſe cũ Chriſto. Et magna quidem in horrenda morte ſecuritas, magna in uiſione Chriſti deſideranda, & tam feruenter, ac ſingulariter deſideranda perfectio repent̃: ſed id quidem longè amplius per omnem modũ, ꝙ qui mori non metuis, immo ꝗ tantó deſiderio præſentiam domini concupiſcis, uiuere quocꝫ non renuis, & expectatione moleſtiſsima fatigari. In quo ei alio non obedire potuerat, ꝗ in hoc tanto articulo tam deuote clamabat; Fiat uoluntas tua.

Hæc ergo pars noſtra ſit fratres in conuiuio hodierno: Hãc nobis obedientiam in menſa pauperimi iam diuitis huius appoſitam diligenter conſideremus, ſcientes qm̃ ipſa eſt, quæ a nobis exigitur, ipſa, quam oportet nos p̃parare; ut ſinguli quicꝫ dicamus: Quia paratus ſum, & non ſum turbatus, ut cuſtodiam mandata tua. Nec modo ſemel, aut in parte: ſed paratum cor meũ Deus, paratum cor meũ, paratum ad utruncꝫ, & in nullo tuam præſcribens diſpoſitionem. Forte hoc cupio, & ſpecialiter, & uehementer; ſed ne quidem illud recuſo, ſicut fuerit uoluntas in cœlo, ſic fiat. Deſidero requiem, ſed non recuſo laborem: Fiat uoluntas tua.

VITA SATYRI FRATRIS D. AMBROSII MEdiolanenſis Epiſcopi per eundem conſcripta, 74

Eſt oratio funebris in morte ipſius. Quæ habetur Tomo 3. operum eiuſdem foli. 16.

Eduximus fratres dilectiſsimi hoſtiam meam, hoſtiam incõtaminatam, hoſtiam Deo placentem, dñm & fratrem meũ

d Satyrum. Memineram quippe eum eſſe mortalem, nec ſefellit opinio, ſed ſuperabũdauit gratia. Itacꝫ nihil habeo qđ queꝛar: ſed habeo in quo Deo gratias agam: ꝗa ſemꝑ optaui, ut ſi ꝗ perturbationes uel Eccleſiam uel me manerent, in me potius ac meam reciderent domum. Deo igit̃ gratias, ꝗa in hoc oĩum metu, cũ omnia motibꝰ ſint ſuſpecta barbaricis, communem mœrorem priuato dolore tranſegi, et in me conuerſum eſt quicquid timebamꝰ oẽs. Atcꝫ utinam hic conſumatum ſit, ut dolor meus publici doloris redemptio ſit. Nihil ꝗdem habui, fratres chariſsimi, in rebus humanis tanto fratre precioſius, nihil amabilius, nihil charius. Sed præſtant priuatis publica, Ipſius quocꝫ ſi quis ſentẽtiam ſciſcitaret̃, mallet occidi pro alĳs, ꝙ̃ ſibi uiuere. Propterea enim pro omnibꝰ ſecundum carnem Chriſtus eſt mortuus, ut non nobis ſolis uiuere diſceremus. Accedit illud ꝙ ĩgratus diuinitati eſſe nõ poſſum. Lætandum eſt enim magis, ꝙ talem fratrem habuerim, ꝙ̃ dolendũ quod fratrem amiſerim. Illud enim munus, hoc debitum eſt. Itacꝫ perfunctus ſum, quãdiu licuit, commiſſo mihi fœnore: qui depoſuit pignus, recepit. Nihil intereſt utrũ abiures depoſitum, an doleas reſtitutum. In utrocꝫ enim fidei ambiguũ, uitæ periculum eſt. An ſi pecuniam neges, culpa eſt: Si hoſtiam neges, impietas non eſt: cũ pecunię fœnerator illudi poſsit; na-

turę auctor, & neceſsitudinis creditor fraudari non queat? Itaq; quanto
uberior fœnoris ſumma, tãto gratior uſura ſortis. Vnde ingrati de fratris
morte eſſe non poſſumus, q̃a quod naturæ communis fuit reddidit, quod
gratiæ ſingularis eſt, meruit. Quis enim communem conditionẽ recuſet?
Quis doleat propriũ ſibi pignus ereptũ, cum ad ſolatium noſtri filiũ ſuũ
unicũ pro nobis pater tradiderit ad mortem? Quis exceptũ ſe putet eſſe
debere a conditione moriendi, qui non ſit exceptus a conditione naſcen-
di? Magnũ pietatis myſterium, ut mors corporis nec in Chriſto eſſet ex-
cepta. Ac licet naturæ dominus, carnis tamen, quã ſuſceperat, legem non
recuſaret. Et mihi neceſſe eſt mori: illi neceſſe non fuit. An qui de ſeruo di-
cit, ſi eũ uolo ſic manere donec uenio, quid ad te? non potuit ipſe ſic mane-
re ſi uellet? Sed perpetuitate uitæ huius ſibi preciũ, mihi ſacrificium perdi
diſſet. Quid igit maius eſt ſolatiũ noſtri, q̃ quod ſcd̃m carnem & Chri-
ſtus eſt mortuus? Aut cur ego uehementius fleam fratrem, cũ ſciam illam
mori non potuiſſe pietatẽ? Cur ſolus prę cæteris fleam, quẽ fletis omnes?
Priuatũ dolorẽ communi dolore digeſsi: præſertim cũ meæ lachrymæ ni-
hil proſint: ueſtræ aũt lachrymæ fidem aſtruant; conſolationem afferant.
Fletis diuites, & flendo probatis nihil opitulari repoſitas diuitias ad ſalu
tem: cũ pecuniæ precio mors differri non queat; & pari uſu diuitem, ino-
pemq; dies ſupremus eripiat. Fletis ſenes, q; in hoc liberorũ ſortem paue-
tis. Et ideo q̃a uitam corporis ꝓducere non poteſtis, inſtituite liberos nõ
ad uſum corporis, ſed ad uirtutis officium. Fletis & iuuenes, q; naturæ fi-
nis non ſit maturitas ſenectutis. Fleuerũt & pauperes; & quod multo eſt

I

Satyri delicta lachrymis ſuis pauperes lauerunt. Ergo opera noſtra proſunt animabus defunctorum.

precioſius, multoq; uberius, lachrymis ſuis eius delicta lauerunt. Illæ ſunt
lachrymæ redemptrices; illi gemitus qui dolorem mortis abſcondunt: Il
le dolor, qui perpetuæ ubertate lætitiæ, ueteris ſenſum doloris obducat.
Itaq; licet priuatum funus, tamen fletus eſt publicus: Et ideo non poteſt
fletus eſſe diuturnus, qui uniuerſorũ eſt affectibus conſecratus. Nam q̃d
te mi frater amantiſsime, fleam, q̃ mihi ſic ereptus es, ut eſſes ſomniũ? Nõ
enim perdidi uſum tui, ſed commutaui. Ante corpore inſeparabilis, nũc in
diuiduus affectu. Manes enim mecũ, ac ſemper manebis. Et quidem cũ
uiueres nobiſcũ, nunquam te patria eripuit mihi, nec ipſe mihi unquã pa-
triam prætuliſti; & nunc alterã præſtitiſti. Cœpi enim hic iam non eſſe pe
regrinus; ubi melior mei portio eſt. Nunq; enim totus in me fui, ſed in alte
ro noſtri pars maior amborũ: uterq; aũt eramus in Chriſto, in quo & ſũ-
ma uniuerſitatis & portio ſingulorũ eſt. Hic mihi tumulus genitali ſolo
gratior, in quo non naturæ, ſed gratiæ meæ fructus eſt. In iſto corpore .n.
quod nunc exanimatũ iacet, præſtantior uitæ meæ functio: quia in hoc
quoq;, quod gero, corpore, uberior tui portio. Atq; utinam ut memoriæ,
ut gratiæ, ita etiam uitæ tuæ hoc quicquid eſt, quod ſpiramus, ſpirare poſ
ſemus, dimidiumq; meorũ decideret temporũ, quod ad tuorum profice-
ret uſum. Par enim erat, ut quibus indiuiſum ſemper fuit patrimoniũ facul
tatum, non eſſet uitæ diuiſum tempus. Vel certe qui indiſtincta ſemꝑ ha-
buimus uiuendi conſortia, non haberemus diſtincta moriendi. Nunc ue-
rò, Frater, quò progrediar, quoúe conuertar? Bos bouem requirit, ſeq; nõ
totũ putat, & frequenti mugitu piũ teſtatur affectum, ſi forte defecerit cũ
quo ducere collo aratra conſueuit: ego te frater non requirã? Aut poſſum
unquam obliuiſci tui, cũ quo uitę huius ſemper aratra ſuſtinui? Labore .n.

inferior fui,ſed amore coniunctior,non tam mea uirtute habilis,ꝗ̃ tua patientia tolerabilis, qui pio ſemper ſollicitus affectu, latus meũ tuo latere ſepiebas,charitate ut frater,cura ut pater,ſollicitudine ut ſenior, reuerentia ut iunior. Ita in unius neceſsitudinis gradu, complurĩũ mihi neceſsitudinum officia impendebas; ut in te non unũ, ſed plures amiſſos requirã: in quo uno ignorata adulatio eſt expreſſa pietas. Neq;.n habebas quod ſimulatione adderes,qui totũ pietate comprehenderas,ut nec incrementa reciperes,nec uicem expectares.

Sed quò immemor officĩ,memor gratiæ imodico dolore progredior? Reuocat Apoſtolus,& tanꝗ̃ frenos mœroris inducit dicens, ſicut nuper audiſtis: Nolumus uos ignorare fratres de dormientibus,ut non triſtes ſitis,ſicut & cæteri,qui ſpem non habent. Date ueniam, fratres chariſsimi: Neq; enim oẽs poſſumus dicere: Imitatores mei eſtote,ſicut & ego Chriſti. Sed ad imitandum,ſi auctorem quæritis, habetis quem poſsitis imitari. Non omnes ad docendum idonei: utinam omnes ad diſcendũ habiles. Non grauem lachrymis contraximus culpam. Non omnis infidelitatis, aut infirmitatis eſt fletus. Alius eſt naturæ dolor, alia eſt triſticia diffidentiæ: & plurimũ refert deſiderare,quod habueris,et lugere quod amiſeris. Non ſolus dolor lachrymas habet, habet & lætitia lachrymas ſuas. Et pietas fletũ excitat,& oratio ſtratum rigat,& precatio iuxta propheticũ dictum,lectulum lauat. Fecerunt & fletũ magnum ſui cũ patriarchę ſepelirentur. Lachrymæ ergo pietatis indices,non illices ſunt doloris. Lachrymatus ſum ergo,fateor, etiam ego: ſed lachrymatus eſt & Dñs. Ille alienum,ego fratrẽ. Ille in uno lachrymatus eſt omnes: ego in omnib⁹ lachrymabor te frater. Ille noſtro,non ſuo lachrymatus eſt affectu. Neq; enim diuinitas lachrymas habet: ſed lachrymat⁹ eo,quo crucifix⁹ eſt,quo mortuus,quo ſepultus eſt. Lachrymatus eſt eo,de quo hodie nobis inſinuauit propheta dicens; Mater Sion dicet homo,& homo factus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſsimus. Eo lachrymatus eſt,quo matrẽ Sion dixit,genitus in Iudæa,ſuſceptus ex uirgine. Matrem aũt ſcdm diuinitatem habere non potuit,qui auctor eſt matris. Ille factus eſt nõ diuina generatione, ſed humana: qa homo factus eſt,Deus nat⁹ eſt. Sicut & alibi habes,Puer natus eſt nobis,filius datus eſt nobis. In puero enim nomen ętatis, in filio plenitudo diuinitatis eſt,factus ex matre,natus ex patre: idem tamen & natus & datus; non diuerſum,ſed unũ putes. Vnus enim Dei filius & natus ex patre,& ortus ex uirgine diſtanti ordine, ſed in unũ cõcurrente nomine,ſicut & præſens lectio docet,qa & homo factus eſt ĩ ea,& ipſe fundauit eã altiſsimus; homo utiq; corpore,altiſsim⁹ poteſtate. Etſi Deus & homo diuerſitate naturæ,idem tamen,non alter in utroq;. Aliud ergo ſpeciale naturæ ſuæ,aliud cõe nobiſcũ,ſed in utroq; unus, & in utroq; perfectus. Non igit̃ mirandũ eſt,quia & Dñm eum,& Chriſtũ fecit Deus. Fecit ergo Ieſum eũ utiq; qui ex corpore nomen accepit. Fecit eũ,de quo ẽt patriarcha ſcribit Dauid: Quia mater Sion dicet homo, & homo factus eſt in ea. Quaſi homo ergo factus diſsimilis,utiq; non diuinitate,ſed corpore: nec diſcretus a patre,ſed exceptus in munere, manens in cõſortio poteſtatis,ſegregatus in myſterio paſsionis.

Plura loci huius tractatus expoſcit, quibus poſsimus oſtendere auctoritatem Patris, proprietatem filĩ,trinitatis totius unitatẽ; ſed conſolandi

hodie,non tractandi partes recepi;quanq̃ abducere a mœrore animũ intentione tractandi conſolationis uſus ſit. Sed temperandus mihi mœror, q̃ alienandus affectus eſt,ut mulceanẽ magis deſideria q̃ ſopiantur. Non libet enim abire a fratre longius, & occupatione ſubduci;cũ uelut commutandi eius gratia hic ſermo ſuſceptus ſit, ut diutius ſenſu ꝓſequar proficiſcentem,& quem oculis teneo,mente complectar.In illo enim totam oculorũ aciem figere libet:cũ illo totis animorũ officijs immorari; illũ toto blanditiarum ambire obſequio;dum ſtupet animus, nec amiſſum credo,quem adhuc cerno præſentem,nec mortuũ puto, cuius adhuc officia non requiro: qbus ego uitæ meæ uſum,& ſpirandi omne munꝰaddixerã. Quid enim referam tantæ gratiæ,tanto labori? Ego te frater,hæredẽ feceram;Tu me hæredem reliquiſti.Ego te ſuperſtitem optabã; Tu me ſuperſtitem dimiſiſti.Ego pro muneribꝰtuis,ut compenſarem beneficia,uota referebam:nunc & uota perdidi,ſed tñ tua beneficia nõ amiſi. Quid agam mei ſucceſſor hæredis? Quid agam meæ uitę ſuperſtes? Quid agam exors huius,quod cupio,luminis? Quas grates,quæ munera referã tibi? Nihil a me,pręter lachrymas,habes. Aut fortaſſe ſecurus meriti tui, quas ſolas ſuperſtites habeo,lachrymas non requires. Nam etiã cũ adhuc uiueres flere prohibebas:mœroremq́ magis noſtrũ,q̃ tuam mortem, tibi eſſe teſtabaris dolori.Prohibent ulterius ꝓdire lachrymæ, fletusq́ reuocant.Prohibet etiam tui gratia;ne dũ noſtra deflemus,de tuis meritis deſperare uideamur. Aut certe ut nobis ẽt mœroris iſtius minuas acerbitatẽ. Non habeo quod timeã,q timebam tibi: Non habeo quod mihi iam mundus eripiat. Etſi ſancta ſuperſit ſoror Marcellina,integritate uenerabilis,æqualis moribus,non impar officijs;tibi tamen ambo plus timebamus, in te uitæ huius iucunditatem repoſitam putabamus. Propter te uiuere delectabat;ꝑꝑ te nõ pigebat mori.Te.n. ambo ſupſtitẽ p̃cabamur; tibi nos ſupuiuere nõ iuuabat. Qñ nõ cohorruit aíus,cũ metus hmõi titillaret? Qũo cõſternata mẽs erat ęgritudinis tuæ nũcio? Vę miſeræ opiniõi,putabamꝰreditũ,quẽ uidemꝰdilatũ. Tuis.n. uotis apud ſctm̃ martyrẽ Laurẽtiũ ípetratum eſſe nũc cognoſcimus cõmeatũ;atq; utinã nõ ſolũ commeatũ, ſed ẽt prolixũ uitę tp̃s rogaſſes. Potuiſti annos plurimos impetrare uiuendi, qui potuiſti commeatum impetrare ueniendi.

2 *Apud ſanctũ martyrem Laurentium uotis ſuis ſatyrus impetrauit commeatum eundi.*

Et qdem tibi omnipotens ęterne Deus gratias ago, ꝙ uel hęc nobis ſuprema ſolatia non negaſti, ꝙ amantiſsimi fratris ex ſiculis, Africaniſue regionibus exoptatũ nobis reditũ contuliſti.Ita enim maturẽ,poſtq̃ uenit, ereptus eſt,quaſi ꝓp hoc ſolum uiderẽ eſſe dilatus, ut ad fratres rediret. Habeo planẽ pignus meũ, quod nulla mihi peregrinatio iam poſsit auellere. Habeo quas complectar reliquias. Habeo tumulum, quem corpore tegam. Habeo ſepulchrũ,ſuper quod iaceã: & cõmendabiliorem Deo futurum eſſe me credam,ꝙ ſupra ſancti corporis oſſa requieſcã. Vtinam ſic potuiſſem aduerſus mortẽ quoq; tuã meũ corpus obijcere. Si gladijs petitus eſſet,me pro te potius ſuffigendũ dediſſem. Si exutẽ potuiſſem reuocare animã,meam potius obtuliſſem. Nihil mihi profuit ultimos hauſiſſe anhelitus:nihil flatus meos inſpiraſſe morienti. Putabam enim ꝙ aut tuã mortem ipſe ſuſciperem,aut meã uitam in te ipſe transfunderem. O infelicia illa,ſed tñ dulcia ſuprema oſculorum pignora. O amplexus miſeri, inter quos exanimum corpus obriguit,halitus ſupremus euanuit. Stringebam

3 *Dicit ſe requieturũ ſupra ſancti corporis oſſa. Sũt igitur iuſtorum ſanctæ reliquiæ, & non cineres emortui,ut latrãt hæretici*

qdem brachia, ſed iam perdideram, quę tenebā: & extremum ſpiritū orę religebā, ut conſortium mortis haurirem. Sed neſcio quō uitalis ille mihi halitus factus eſt, & maiorem grauiam in ipſa morte redolebat. Atq; utinam ſi tuam nequiui meo ſpiritu uitam producere, uel ultimi anhelitus tui uigor transfundi potuiſſet in meā mentem; & illā tui animi puritatē, atq; innocentiā noſter ſpiraſſet affectus. Hanc mihi hæreditatem, frater chariſſime, reliquiſſes, quæ non lachrymabili dolore percuteret aſpectum, ſed memorabili gratia commendaret hæredem.

Quia igitē nūc agā, cū oēs uitæ iſtius ſuauitates, cūcta ſolatia, cūcta deniq; ornamenta amiſerim? Tu enim mihi unus eras domi ſolatio, foris decori. Tu (inq̃) in conſilijs arbiter, curæ particeps, deprecator ſolicitudinis, depulſor mœroris: Tu meorū aſſertor actuū, cogitationūq; defenſor; tu poſtremo unus, in quo domeſtica ſolicitudo reſideret, publica cura regeſceret. Teſtor ſanctam animam tuam, me in publicis eccleſiæ id ſæpe ueritum eſſe, ne diſplicerem tibi. Denique ubi rediſti, obiurgaſti moram: ita domi, foriſque eruditor quidam, & arbiter ſacerdotis, ut domeſtica cogitare non ſinerea, publica curare cenſeres. Vt uereor, ne uidear arroganter dicere. Hæc enim laudis tuæ portio eſt, quia ſine offenſione ulla & gubernaſti fratris domū, & cōmendaſti ſacerdotiū. Sentio equidem ꝙ repetendis officijs tuis, recēſendiſq; uirtutibus, afficiatur animus, ſed tamen in ipſa mei affectione requieſco: Atq; hæ mihi recordationes etſi dolorem renouant, tamen uoluptatem afferunt. An ego poſſum aut non cogitare de te, aut unq̃ ſine lachrymis cogitare? Et potero unq̃, aut tanti non meminiſſe fratris, aut ſine lachrymabili quadam meminiſſe gratia? Quid enim mihi unquam iucundū, quod non eſſet ex te profectum? Quid (inquā) mihi ſine te, aut tibi unquā ſine me uoluptati fuit? Quis non uſus nobis, & prope uiſus ipſe, ſomnuſq; cōmunis? Quæ diſcreta unq̃ uoluntas; quod non cōmune ueſtigium ferè ut cū gradum tollerem, uel tu meum, uel ego tuū corpus uideremur attollere? Quòd ſi quando ſine altero prodeundū fuit, intectum latus putares, affectū uultum cerneres, mœſtum animū iudicares; non aſſueta gratia, non uigor ſolitus præmitebat; ſuſpecta omnibus ſolitudo metū alicuius ægritudinis afferebat. Ita nouū uidebatur omnibus nos diuidi. Ego certe fraternæ abſentiæ impatiens, uel non immemor, quaſi præſentem, reflexa ſæpius ceruice, quęrebam, & coram alloqui, atq; aſpicere uidebar mihi. Sed tanq̃ ſuſpenſum collo iugum, ubi ſperatis excideram, trahere me putabam. difficilis progredi, uerecundus uideri, & redire deproperans, ꝙ ſine te procedere non liberet. At uerò ubi ambobus prodeundū fuit, non plura in itinere ueſtigia, q̃ uerba, nec inceſſus, q̃ ſermo crebrior, nec ambulandi cura, ſed colloquendi gratia. Vterq; enim noſtrū ex alterius ore pendebat, non intento aſpectu legere iter, ſed mutuò ſollicitos excipere ſermones, haurire oculorū gratiam, ſpirare fraternæ imaginis uoluptatem. Quas uirtutes tuas tacitus mecum ipſe mirabar. Quàm plaudebam mihi, quòd tali me dominus fratre donauerat, tam pudico, tam efficaci, tam innocenti, tam ſimplici; ut cum tuam innocentiam cogitarem, efficaciam deſperarem, cū efficaciam cernerem, innocentiam non putarē; ſed utrunq; mira quadā uirtute iungebas. Deniq; ea, quæ ambo requiueramus concludere, ſolus impleſti. Plaudebat ſibi, ut audio, Proſper, ꝙ ſacerdotij mei occaſione redditurū ſe quæ

abſtulerat non putabat; ſed uehementiorem tuã unius efficaciam expertus eſt, ꝙ duorũ. Itaq; ſoluit omnia, nec moderationi ĩgratus tuæ, nec alludens pudori, ſed & modeſtiæ gratus, nec inſolens efficatiæ. Sed cui, frater, illa quæſiſti? Nos enim idem uolebamus laborũ tuorum eſſe prẽmiũ, quod documentũ erat. Peregiſti omnia, & ubi perfunctus omnibus reuertiſti, tu ſolus nobis, qui omnibus es præferendus, eriperis, quaſi ideo mortem diſtuleris, ut conſumares pietatis officiũ, palmam efficatiæ reportares. Quàm nec ipſi, frater chariſſime, ſeculi huius delectabant honores, qui nos a nobis inuicẽ diuidebant: quos ideo adepti ſumus, non quia fuit eorum expetenda perceptio, ſed ne uilis diſſimulatio uideretur. Aut fortaſſe ideo ſunt tributi, ut quia immaturo tui obitu noſtræ futurus erat uoluptatis occaſus, ſine nobis iam uiuere diſceremus: Equidem præſagæ mentis agnoſco formidinem, dum repeto ſæpe, quæ ſcripſerim. Reuocabam te, frater, ne ipſe Africam peteres, ac potius aliquem deſtinares: timebam te cõmittere uitæ. Sed & peregrinationem explicuiſti, & rem ordinaſti, & ueteri, & ſentinoſo (ut audio) nauigio iterũ te fluctibus credidiſti. Nanque dum celeritatem aucuparis, cautelã prætermiſiſti, auidus noſtræ gratiæ, diſſimulans periculi tui. O fallax lætitia, o incerta humanarũ rerum curricula. Ex Africa red ditũ, ex mari reſtitutũ, & naufragio ſeruatũ, putabamus iam nobis non poſſe eripi: Sed grauiora naufragia in terris poſiti ſuſtinemus. Nam quem non potuerunt naufragia ad mortem deducere, ſtrenuis natatibus euitata, eius mors cœpit nobis eſſe naufragio. Quid enim ſupereſt ſupereſt ſuauitatis, quibus tam prædulce decus, tam charũ in his mundi tenebris lumen extinctũ eſt; in quo non noſtræ ſolũ familiæ, ſed totius patriæ decus occidit?

Habeo ſanè uobis, fratres dilectiſſimi, plebs ſancta, maximam gratiam, ꝙ non aliũ dolorem meum ꝙ ueſtrũ putatis, ꝙ uobis accidiſſe hanc noſtri creditis ſolitudinem, ꝙ fletũ totius ciuitatis, ætatum omnium, ordinũ omnium, uota noua quadam pietate defertis. Nõ enim miſericordiæ priuatæ dolor, ſed quoddã publicæ officiũ, & munus eſt grẽ. Aut ſi qua uos mei tangit miſericordia, ꝙ talẽ fratrem amiſerim, habeo fructũ uberem, habeo ueſtri pignus affectus. Mallem fratrem uiuere: ſed tamen publicũ officiũ in ſecundis rebus iucundius eſt, in aduerſis gratius. Neq; uero mihi mediocre meritum tanti uidetur officij. Neque enim ocioſe uel in actibus Apoſtolorũ Thabitam mortuam flentes uiduę deſcribuntur: uel in Euangelio mota lachrymis uiduæ proſequens turba funus adoleſcentis inducitur, cui reſurrectio debebatur; illam tamen Thabitam uiduæ, hunc tota ciuitas fleuit. Non ego dubiũ eſt ueſtris lachrymis Apoſtolorũ patrocinium cõparari, non (inquam) dubiũ eſt Chriſtũ miſericordia motũ, cum uos flentes uideret, et ſi nunc non tetigit loculũ, ſuſcepit tamen cõmendatum ſpiritũ: Et ſi non appellauit corporis uoce defunctũ, diuinæ tamen poteſtatis auctoritate a cruciatibus mortis, & nequitiæ ſpiritalis incurſionibus eius animam liberauit. Et ſi non reſcedit in loculo, qui erat mortuus, tamen requieuit in Chriſto. Et ſi non locutus eſt nobis, tamẽ ea, quę ſupra nos ſunt, cernit; & quæ potiora ſunt nobis, iam ſe uidere lætatur. Per ea enim quæ in Euangelio legimus, quæ futura ſunt intelligimus: & præſentiũ ſpecies futurorum eſt. Non opus fuit ei reſurrectio temporalis, cui æterna debetur. Quid enim in hanc miſeram, & ærumnoſam recideret

labem, atq; in hanc flebilem uitam rediret, quẽ raptũ magis eſſe ex tam imminentibus malis, urgentibusq; periculis gaudere debemus? Nam ſi pacato ſeculo, belliſq; ceſſantibus raptũ Enoch nemo defleuit, ſed magis propheta laudauit; ſicut de illo ſcriptura dixit: Raptus eſt, nec malicia mutaret cor eius: quanto magis nũc iure dicendũ eſt, cùm ad ſeculi lubricum uitæ accedat ambigiũ? Raptus eſt ne manus incideret barbarorũ. Raptus eſt ne totius orbis excidia, mundi finem, propinquorũ funera, ciuium mortes; ne poſtremo ſanctarũ uirginum, atq; uiduarũ, quod omni morte acerbius eſt, colluuionem uideret. Ego enim te, frater, tum uitæ tuę flore, tum mortis cõmoditate beatũ arbitror. Nõ enim nobis ereptus es, ſed periculis; non uitam amiſiſti, ſed ingruentiũ acerbitatũ formidine caruiſti. Nam qui eras ſanctæ mẽtis miſericordia in tuos, ſi nunc urgeri Italiam tam propinquo hoſte cognoſceres, quantũ ingemiſceres, quàm doleres in alpiũ uallo ſummam noſtræ ſalutis conſiſtere, lignorumq́; concedibus conſtrui murum pudoris. Qua afflictione mœreres, in tanto teneri diſcrimine tuos ab hoſte impuro, atq; crudeli, qui nec pudicitiæ parceret, nec ſaluti? Quonam (inquam) hæc modo ferres, quæ nos perpeti, & fortaſſe, quod grauius eſt, ſpectare cogemur: rapi uirgines; & auulſos a complexu parentũ paruos liberos ſupra tela iactari; inceſtari ſacrata Deo corpora, & ſenilem uiduæ maturioris uterũ, in uſus deſuetos onerũ redire, nõ pignorũ? Quonam (inquam) modo iſta tolerares, qui etiam ultimo ſpiritu, tui iam fortasſis oblitus, & adhuc noſtri non immemor, de cauenda incurſione barbarorũ nos ſæpius admonebas, cõmemorans non fruſtra te dixiſſe fugiendũ; fortaſſe ideo ꝙ nos deſtitui tua morte cernebas: quod non infirmitate animi, ſed pietate faciebas; Etſi infirmus pro nobis, tamen firmus tibi. Qui cũ a uiro nobili reuocareris Symmacho tuo parẽte, ꝙ ardere bello Italia diceretur; ꝙ in periculũ tenderes; ꝙ in hoſtem incurreres; reſpondiſti hanc ipſam tibi cauſam eſſe ueniendi, ne noſtro deeſſes periculo, ut conſortẽ te fraterni diſcriminis exhiberes. Felix igitur tam opportuno obitu, quia nõ es in hunc ſeruatus dolorem. Certe felicior, ꝙ̃ ſancta ſoror, quæ tuo ſolatio deſtituta, de ſuo pudore ſollicita, duobus nuper beata germanis: nunc ex duobus fratribus ærumnoſa, neq; alterũ ſequi poteſt, neq; alterũ derelinquere: cui tumulus hoſpitiũ tuus, & corporis tui ſepulchrum eſt domus: Atq; utinam uel hoc tuũ diuerſorium cibus in fletibus, potus in lachrymis. Cibũ etenim dediſti nobis panem lachrymarũ, & potum dediſti nobis in lachrymis in menſuram, aut fortaſſe ultra menſuram. Nam quid de me loquor, cui neq; mori licet, ne ſororẽ relinquam, neq; uiuere libet, ne a te reuellar? Quid enim mihi ſine te poteſt eſſe iucundum, in quo omnis ſemper fuit noſtra iucunditas? Aut quid diutius in hac uita degerere iuuat, atq; in terris morari, in quibus tandiu iucũde uixim⁹, quãdiu ſimul uixim⁹? Et ſi eẽt qđ hic delectare nos poſſet, ſine te delectare nõ poſſet. Et ſi qñ uoluiſſem⁹ impenſe uitã ꝓducere, iã tamen ſine te eſſe nolemus. Nec intolerabilia. Quid enim tolerabile ſine tè tanto uitæ comite, tanto laborũ meorum, officiorumq́; conſorte? Cuius ego caſum, quo eſſet tolerabilior, nec præmeditari potui. ita pauebat animus de illo tale aliquid cogitare, non quo conditionem ignorarem: ſed quidam uotorum uſus ſenſum cõmunis fragilitatis obduxerat, ut de illo, niſi ſecunda omnia cogitare neſcirem.

Deniq; proxime cum graui quodam, atq; utinam ſupremo, urgerer occaſu, hoc ſolū dolebam ꝙ non ipſe aſſideres lectulo, ac uotiuum mihi cū ſancta ſorore partitus officium, morientis oculos digitis tuis clauderes. Quid optaueram? Quid rependo? Quæ uota deficiunt? Quæ miniſteria ſuccedunt? Aliud præparabam: aliud exhibere cōpellor, non iam ipſe miniſterium funeris, ſed miniſter. O dura oculorū lumina, quæ potuiſtis fratrem uidere morientem. O immites, & aſperæ manus, quæ clauſiſtis oculos, in quibus plus uidebam. O durior ceruix, quæ tam lugubre onus, cōſolabili licet obſequio, geſtare potuiſti. Hæc tu, frater, mihi iuſtius exhiberes. Hæc ego a te expectabam. Hæc ego officia deſiderabam. Nunc uero ipſe meæ uitæ ſuperſtes, quod ſine te ſolatiū capiam, qui ſolus mœrentem ſolari ſolebas, excitare lætitiam, mœſticiam propulſare? Qualem te nunc ego, frater, aſpicio, iam nulla mihi uerba referentē, iam nulla offerentem oſcula? Quanquam ita mutuus ſemper utriq; noſtrum inſederit amor, ut interiore potius foueretur affectu, ꝗ forenſi blanditia diuulgaretur. Neq; enim aliorū quærebamus teſtimoniū, qui tantam noſtri gratiā tenebamus. Ita uirilis ſe utriq; noſtrū germanitatis ſucus infuderat, ut nō blanditijs probare amorem, ſed conſcientia teſte pietatis interno amore contenti, ſucū blandiciarū non requirere uideremur; quos & ipſa in amorem mutuū imago formaret. Neſcio qua enim expreſſione mentis, qua corporis ſimilitudine alter in altero uidebamur. Quis te aſpexit, qui non me uiſum putaret? Quotiens aliquos ſalutaui, qui quoniam te prius conſalutauerant, ſe a me iam dicerent ſalutatos? Quāti tibi dixerūt aliquid, qui ſe mihi dixiſſe memorarent? Quæ mihi hinc gaudia: quanta frequenter oborta lętitia, ꝙ eos errare in nobis cernerem? Quàm gratus error, ꝗ iucunda prolapſio, ꝗ religioſa fallacia, ꝗ ſuauis calumnia. Neq; enim de tuis erat aliquid, aut factis, aut ſermonibus, quod timerem, qui mihi tua lætabar aſcribi. Tamen ſi uehemētius contenderent, ꝙ ſe mihi aliquid intimaſſe memorarent, reſpondebam ridens & gaudens, Videte ne fratri dixeritis. Nam cū omnia nobis eſſent noſtra cōmunia, indiuiduus ſpiritus, indiuiduus affectus: ſolū tamen cōmune non erat ſecretum amicorū; non quo conferendi periculū uereremur, ſed tenendi ſeruaremus fidem. Sane ſi conſilio pendenda res eſſet, erat ſemper cōmune conſiliū, non ſemper cōmune ſecretū. Nam etiā amici ita alteri noſtrū dicerent, ut dicta ſua ad alterutrū peruenirent: tamen ſcio plerunq; complacitū ita fidem ſecreti eſſe ſeruatam, ut nec fratri cōmitteretur. Erat enim fidele iudiciū, & extraneo non eſſe proditū, quod nō eſſet cū fratre collatū. His igitur tantis, ac talibus bonis in exceſſum quendam, fateor, mentis elatus: ſuperſtitem me timere deſiderarem, ꝙ illum uita crederem digniorem. Et ideo excepi plagam, quam ferre non poſſum. Tolerabiliora enim tanti doloris præmeditata, ꝗ inexplorata uulnera.

Quis iam mœſtum ſolabitur? Quis afflictū leuabit? Cū quo participabo curas? Quis me ab iſtius mundi uindicabit uſu? Tu enim auctor negociorū, cenſor ſeruulorum, arbiter fratrū; non litis, ſed pietatis arbiter. Nā ſi quando aliquid cū ſancta ſorore mihi conferendū fuit, utra melior uideretur ſententia, te iudicem ſumebamus: qui nullius læderes os, atq; utriq; ſatisfacere geſtiens, & amandi affectū tenebas, & cenſendi modū, ut & utrunq; gratū dimitteres, & utriuſq; tibi gratiam uendicares. Aut ſi ipſe

aliquid

aliquid diſceptandũ deferres: ꝙ grata contentio tua: ꝙ ſine felle ipſa indi gnatio, ꝙ ſeruulis ipſis coërcitio non amara: cũ te fratribus magis deferre, ꝙ ex affectu diceres uindicare. Nobis enim profeſsio repreſsit ſtudia coërcẽdi. Immo tu frater, ab omni nos abducebas coërcitiõis affectu, uindicare pollicens, & lenire deſiderans. Nõ mediocris igitur prudentiæ teſtimoniũ, quæ ita a ſapientibus definitur: Bonorũ primũ eſſe Deũ ſcire, & uerũ illud, atq; diuinũ pia mente uenerari: illã amabilem, & concupiſcendam æternæ pulchritudinẽ ueritatis, tota mentis charitate diligere. Secũdũ autem in proximos a diuino illo fonte atq; cœleſti, naturę deriuare pietatem: Quod etiã mũdi ſapiẽtes nr̃is hauſere de legibus. Neq;.n. deriuare iſta in hoĩum diſciplinas, niſi de cœleſti illo diuinæ legis fonte potuiſſent.

Quid igitur obſeruantiã eius erga Dei cultũ prædicem, qui priuſꝙ perfectioribus eſſet initiatus myſterijs, in naufragio conſtitutus: cum ea, qua ueheretur, nauis ſcopuloſo illiſa uado, & urgentibus hinc, atq; inde fluctibus ſolueretur, non mortẽ metuens, ſed ne uacuus myſterij exiretẽ uita, 4
quos initiatos eſſe cognouerat, ab his diuinũ illud fidelium ſacramentũ popoſcit; non ut curioſos oculos inſereret arcanis, ſed ut fidei ſuæ cõſequeretur auxiliũ? Etenim ligari fecit in orario, & orariũ inuoluit in collo, atq; ita ſe deiecit in mare, non requirens de nauis compage reſolutam tabulã, cui ſupernatans iuuaretur, qm̃ fidei ſolius arma quæſierat. Itaq; his ſe tectum, atq; munitũ ſatis credens, alia auxilia non deſiderauit. Simul fortitudinem eius ſpectare licet, q fatiſcente remigio non quaſi naufragus tabulam ſumpſerit, ſed quaſi fortis ex ſeipſo adminiculũ ſuæ uirtutis aſſumpſerit. Nec deſeruit ſpes, nec fefellit opinio. Deniq; primus ſeruatus ex undis, & in portũ terrenæ ſtationis euectus, præſulẽ ſuũ, cui ſe crediderat, recognouit: ſtatimq; ubi & cæteros ſeruulos ſuos, uel ipſe liberauit, uel liberatos comperit, negligens facultatũ, nec amiſſa deſiderans, Dei eccleſiam requiſiuit, ut ageret gratias liberatus, & myſteria æterna cognoſceret, pronuncians nullũ referendæ gratiæ maius eſſe officiũ. Quod ſi homini non referre, ſimile homicidio indicatũ eſt: quantũ crimen eſt nõ referre Deo? Eſt ergo prudentis agnoſcere ſeipſum, & quemadmodũ a ſapientib[9] definitum eſt, ſecundũ naturã uiuere. Quid enim eſt tã ſecundũ naturã, quã referre auctori gratiã? Aſpice cœlũ hoc, nonne auctori refert gratiam, cũ uidetur? Cœli enim enarrant gloriã Dei, & opera manuũ eius annunciat firmamentũ. Mare ipſum cũ ſedatũ, atq; tranquillũ eſt, diuinæ ſerenitatis teſtatur indiciũ: cum mouetur, indignatio ſuperna terrori eſt. Nonne omnes Dei gratiã iure miramur; cũ aduertimus ꝙ inſenſibilis natura quadã ſenſibili ratione ſuos fluctus coerceat, & fines ſuos unda cognoſcat? Nã de terris qd loquar, quæ diuino obedientes præcepto, omnibus ſpõte animantibus pabulũ ſubminiſtrant; atq; id quod acceperint agri, uelut creſcentibus uſuris, multiplicatũ, cumulatumq; reſtituunt? Ergo ille, qui natura duce diuini rationẽ operis igneo mentis uigore perceperat, ſciuit primo omniũ ſeruatori ſuo gratiã eſſe referendã. Sed quia referre poterat, habere poterat. Eſt.n. huiuſcemodi gratiæ uis, ut & cũ refertur, habeatur; & habendo referat. Referebat igit̃ gratiã, deferebat fidẽ. Nam qui tm̃ myſte 5
rij cœleſtis inuoluti in orario præſidiũ fuiſſet expertus; quantũ arbitrabatur ſi ore ſumeret, & toto pectoris hauriret arcano? Quia maius putabat fuſum in uiſcera, quod tm̃ ſibi tectũ orario profuiſſet? Sed non ita auidus

Diuinum fideliũ ſacramentum ſanctiſsimã intelligit Eucharistiam, qua in orario ligata, tutus ſe Satyrus deiecit in mare.

Et hic cœleſte myſterium ſacratiſsimã eucharistiam appellat,

quibũ uerbis minime uteretur, niſi in ea uerum xp̃i corpus eſſet.

6

Vide hic Romanæ Ecclesiæ priuilegium ſuper omnes Eccleſias. Cur enim pquiſiuit Satyrus num Epiſcopus ille cum Epiſcopis catholicis conueniret, hoc eſt, cum Romana eccleſia, niſi ppterea quia qui conuenit cum matre & capite, conuenit cum filijs & membris reliquis?

7

Notẽt hæretici, quod & ſi fidem in deum rectam tentant, ſi tamen in eius Eccleſiã non teneant, nequaquã pro fidelibus habeantur.

fuit, ut eſſet incautus. Scimus.n.plerosꝗ; auiditate ſtudij ꝑtermittere cautionem. Aduocauit ad ſe Epiſcopũ, nec ullam uerã putauit, niſi ueræ fidei gratiã: Percontatusꝗ; ex eo eſt, utrũ nam cũ Epiſcopis catholicis, hoc eſt cũ Romana Eccleſia conueniret. Et forte & ad id locorũ in ſchiſmate regionis illius Eccleſia erat. Lucifer.n. ſe a noſtra tunc tẽporis cõione diuiſerat: & quanꝗ; prouide exulaſſet, & fidei ſuæ reliquiſſet hæredes, non putauit tñ fidẽ eſſe in ſchiſmate. Nam etſi fidẽ erga Deũ tenerent, tamen erga dei Eccleſiam non tenerent; cuius patiebant̃ uelut quoſdã artus diuidi, & membra lacerari. Etenim cũ propter Eccleſiam Christus paſſus ſit; & Chriſti corpus Eccleſia ſit, non uidet̃ ab his exhiberi Chriſto fides, a quibus euacuatur eius paſsio, corpusꝗ; diſtrahit̃. Itaꝗ; quãuis gratiæ fœnus teneret, & metueret tanti nominis debitor nauigare: tñ eo trãſire maluit, ubi tuto poſſet exoluere. Iudicabat.n. diuinæ ſolutionẽ gratiæ in affectu ac fide eſſe: quã quidẽ ſtatim ubi primũ copia liberior Eccleſiæ fuit, implere non diſtulit. Dei gratiã & accepit deſideratã, & ſeruauit acceptã. Nihil igitur ea prudentia ſapientius, quæ diuina, & humana ſecernit. Nã qd ſpectatam in ſtipendijs forenſibus eius facundiã loquar, quæ incredibili admiratione in adiutorio emicuit? Sed malo illa laudare, q̃ perceptis myſterijs Dei duxit humanis eſſe potiora. Fortitudinẽ quoꝗ; eius ſi quis plenius expectare uolet, conſideret quoties poſt naufragiũ inuicto quodam contempto uitæ huius maria transfretauerit, diffuſasꝗ; regiones obeundo peragrarit. Poſtremo ꝙ hoc ipſo tẽpore periculũ non refugerit, ſed ad periculũ uenerit, patiens iniuriæ, negligens frigoris, atꝗ; utinã ſollicitꝰ cautionis: ſed hoc ipſo beatus, quod dũ licuit uigore uti corporis, inoffenſo ad exequenda quæ uellet functus iuuentutis officio, uitã uixit; debilitatẽ ignorauit. Qua uerò perſecutione ſimplicitatẽ eius ediſſerã? Ea eſt enim quædam morum temperantia, mentisꝗ; ſobrietas.

Date, quæſo, ueniã; & permittite dolori meo, ut de eo mihi paulo uberius liceat loq, cũ quo iã non conceditur colloq. Certe & uobis proficit, ut aduertatis nõ fragilitate quadã uos hoc officiũ, ſed iudicio detuliſſe; nec miſericordia mortis impulſos, ſed uirtutũ honorificẽtia prouocatos. Anima enim benedicta oĩs ſimplex. Tantæ aũt ſimplicitatis erat, ut conuerſus in puerũ, ſimplicitatẽ illius ætatis innoxiæ, perfectæ uirtutis effigie, & quodã innocentiũ morũ ſpeculo reluceret. Intrauit igit̃ in regnũ cœlorũ; qm̃ credidit Dei uerbo: Qm̃ ſicut puer artẽ repulit adulandi: Iniuriæ dolorẽ clementer abſorbuit, quã clementius uindicauit: Querelæ, q̃ꝫ dolo prõptior; ſatisfactioni facilis; difficilis ambitioni; ſanctus pudori: ut freqũter in eo ſuperfluã magis uerecundiã prædicares, q̃ꝫ neceſſariã quæreres. Sed nunq̃ꝫ ſuperflua fundamenta uirtutis. Pudor enim non reuocat, ſed commendat officiũ. Itaꝗ; uelut quadã uirginali uerecundia ſuffuſus ora cũ uultu affectũ proderet: ſi forte aliquam ſubito ueniens offendiſſet parentem, uelut depreſſus & quaſi demerſus in terram; licet in ipſo nequaq̃ꝫ diſsimilis cœtu uirorũ; ratus attollere os, eleuare oculos, referre ſermonẽ: quod pudico quodam mentis pudore faciebat; cũ quo caſtimonia quoꝗ; corporis cõgruebat. Etenim intemerata ſacri bapriſmatis dona ſeruauit, mũdo corpore, purior corde, non minus adulterini ſermonis opprobriũ, q̃ꝫ corporis ꝑhorreſcens; non minorem ratus pudicitiæ reuerentiã deferendã integritate uerborũ, q̃ꝫ corporis caſtitate. Deniꝗ; intantũ caſtimoniã dile

xit,ut nec uxorẽ expeteret; licet in eo non ſolum caſtitatis appetentia fuerit,ſed etiam pietatis gratia. Miro aũt modo & coniugium diſsimulabat, & iactantiam declinabat:tantaq; erat diſsimulatio,ut nobis quoq; urgẽtibus differre magis cõſortiũ,q̃ refugere uideret̃. Hoc unum itaq; fuit, qđ nec fratrib⁹ crederet,nõ aliqua cũctatiõis hęſitãtia,ſed uirtutis uerecũdia.

Quis igit̃ non miret̃ uirũ inter fratres duos,alteram uirginẽ,alterũ ſacerdotẽ,ætate medium,magnanimitate non imparem,ita inter duo maxima munera p̃ſtitiſſe,ut alterius minoris caſtitatẽ, alterius ſanctitatẽ referret, non profeſsionis uinculo,ſed uirtutis officio? Ergo ſi libido, atq; iracũdia reliquorũ uitiorũ educatrices ſunt,iure caſtitatem,atq; clementiam dixerim quaſdam uirtutum parentes: Quanq̃ pietas quoq; ut omnium principatus bonorũ,ita etiã ſeminariũ uirtutũ eſt cæterarũ. Nam de parſimonia quid loquar,& quadam habendi caſtitate? Is enim non quærit aliena qui ſua ſeruat;nec inflatur in modico,qui contentus eſt proprio. Nihil ergo aliud niſi propriũ recuperare uoluit,magis ne fraudaret̃,q̃ ut ditaret̃. Nam eos,qui aliena quærunt,rectè accipitres pecuniç nominabat. Quod ſi radix malorũ oĩum auaritia eſt,utiq; uitia exuit, qui pecuniam non requirit. Nõ unq̃ accuratiorib⁹ epulis,aut congeſtis ferculis delectatus eſt, niſi cũ amicos ad epulas rogaret;quantũ naturæ ſatis eſſet, non quantũ uoluptati ſupereſſet requirens. Et certe erat non pauper opib⁹, ſed tñ pauper ſpiritu;q̃m ipſorũ eſt regnũ cœlorũ. De iſtius beatitudine nequaq̃ utique dubitare debemus; q neq; ut opulens exultauit i diuitijs; neq;,ut pauper, exiguum,quod habuit,iudicauit.

Supereſt ut ad concluſionem cardinalium uirtutum, etiam iuſtitiæ partes in eo debeamus aduertere. Nam etſi cognatæ ſint inter ſe,concretęq; uirtutes;tñ ſingularum quædam forma expreſsior deſiderat̃, maximeq; iuſtitiæ. Ea enim ſibi parcior foris tota eſt:& quicquid habet, quadã inclementia ſui,dũ rapitur amore cõi,transfundit in proximos. Sed huius multiplex ſpecies. Alia erga ꝓpinquos,alia erga uniuerſos,alia erga Dei cultum,uel adiumentũ inopũ. Itaq; qualis in uniuerſos fuerit, prouincialium, q̃bus præfuit,ſtudia docent; qui parentẽ magis fuiſſe propriũ,q̃ iudicem loquebantur,gratũ piæ neceſsitudinis arbitrũ, conſtantẽ æqui iuris diſceptatorem. Inter fratres aũt qualis fuerit, licet omne hominũ genus beniuolentia complecteretur,indiuiſum patrimoniũ docet,nec diſtributa aut delibata,ſed reſeruata hæreditas. Etenim pietatẽ ſibi cauſam eſſe negauit teſtandi. Nã hoc quoq; ultimo ſermone ſignauit;cũ quos dilexerat commendaret:ſibi nec uxoris arbitriũ fuiſſe ducendæ, ne a fratribus diuelleretur;nec teſtamenti faciendi uoluntatẽ, ne noſtrũ in aliquo arbitriũ læderetur. Deniq; & oratus,& obſecratus a nobis,nihil tñ condendũ putauit, non oblitus pauperũ,ſed tm̃ obſecrans eſſe tribuendũ,quantum nobis iuſtum uideret̃. Quo uno ſatis & diuini timoris expreſsit indiciũ, & humanæ edidit religionis exemplũ. Nam quod pauperibus contulit, Deo detulit. Q̃m qui largitur pauperi, fœneratur deo:& poſtulando quod iuſtum eſt,non exiguũ,ſed totum reliquit. Hæc enim eſt ſumma iuſtitię, uendere quæ habeas,& conferre pauperibus. Qui.n.diſperſit,dedit paupẽibus:iuſticia eius manet in æternũ. Ergo diſpenſatores nos, non hæredes reliq̃t. Nam hæreditas ſucceſſori quærit̃,diſpenſatio pauperibus obligat̃. Vnde non immeritò quantus fuerit,hodie quoq; per uocẽ lectoris paruuli ſpi-

rituſſanctus expreſsit:Innocens manibus,& mundo corde,qui non accepit in uanũ animam ſuam,nec fecit proximo ſuo dolũ.Hæc eſt generatio requirentiũ Deum. Hic ergo & in montem dñi aſcendit:& in tabernaculo habitabit Dei;quia ingreſſus ſine macula operatus eſt iuſticiã, locutus eſt ueritatẽ,non decepit proximũ;nec pecuniam operatus eſt ſuã, qui ſemper uoluit recuperare hæreditariam. Agnoſco oraculũ:quod enim nulla ordinauit diſpoſitio,ſpiritus reuelauit.

Quid uero illud recenſeã, quod ſupra ipſam iuſticiam pietate progreſſus,cũ quædam incubatori communiũ fructum mei contemplatione muneris putaſſet eſſe tribuenda,largitatis me iactabat auctorẽ;portionis ſuę lucrum ad cõe conſortiũ conferebat.Hæc,& alia,quæ mihi tũc erant uoluptati maximæ,nunc recordatione doloris exaſperaui. Manent tamen, eruntq́ ſemper:nec tanq̃ umbra præterierunt,neq; uirtutis gratia cũ corpore occidit;nec idẽ naturæ,meritorũq́ finis:licet ipſius naturæ uſus non in æternũ occidat,ſed temporali quadã uocatione requieſcat.Talibus igitur perfunctũ uirtutibus, ereptũ periculis, deſiderio magis q̃ amiſsione flebo.Suadet.n.ipſa opportunitas mortis, ut proſequendũ magis gr̃a q̃ dolendũ putemus. Scriptũ eſt enim in cõi dolore propriũ uacare debere. Neq;.n.prophetico ſermone uni illi mulieri,quæ figuratẽ,ſed ſingulis dicitur,cũ Eccleſiæ dictũ uidetur.Dicitẽ ergo & ad me. Et dicit ſcriptura cœleſtis;Hoccine doces;ſic inſtituis Dei plebẽ? An neſcis quia exemplũ tuum periculũ cæterorũ eſt? Niſi forte exauditũ nõ eſſe te quereris.Primũ iſtud arrogantis eſt impudentiæ;mereri ſolũ uelle, quod multis ẽt ſanctis negatum noueris;cũ ſcias quia non eſt perſonarũ acceptor deus.Nam & miſericors deus:tñ ſi ſemper exaudiret omnes,non tam ex uoluntate libera, ſed ex quadã uelut neceſsitate facere uideretẽ. Deinde cũ omnes rogent,ſi exaudiret omnes,nemo ergo moreretẽ.Pro quantis quotidie rogas? Nunquid conſtitutio dei contẽplatione ſoluenda eſt tui? Cur ergo nõ impetratũ aliquando doles,cũ non ſemper impetrabile eſſe cognoſcis? Stulta, inquit,ſuper omnes mulieres,nonne uides luctũ noſtrũ, & quæ nobis contigerunt? Qm̃ Sion mater noſtra omniũ in triſticia contriſtatẽ,& humilitate humiliata eſt.Lugete ualidiſsime & nunc, qm̃ omnes lugemus;& triſtes eſtote, qm̃ omnes contriſtati ſumus. Tu enim contriſtaris in fratrẽ. Interroga terrã,& dicet tibi,qm̃ hæc eſt,quæ debebat lugere tantorũ ſuperſtes germinũ:Et ex ipſa,inquit,initio omnes nati; & alij uenient, & ecce pene omnes in pditionẽ ambulant; & in exterminiũ fit multitudo eorum. Et qs ergo debet lugere magis, niſi quæ tam magnã multitudinem perdidit,q̃ tu,qui pro uno doles? Abſorbuit igitẽ noſtrũ dolorem cõis dolor,& acerbitatem proprij mœroris excludit. Non enim dolere debem⁹ eos quos cernimus liberatos.Neq; enim ocioſe tã ſanctas hoc tempore animas corporeis uinculis reminiſcimur abſolutas. Namq; uelut diuino iudicio tã graues uiduas ita uno tpe defunctas uidemus; ut pfectionis quidam uideatẽ exceſſus,non mortis occaſus;ne ueterana emeritis ſtipendijs pudicitia dubiũ diu ſeruati pudoris incideret.Quos gemit⁹ mihi,quos dolores tã acerba excitat recordatio? Et ſi mœroribus non uacabant, tñ in ipſo dolore priuato, in ipſo tantorũ amiſſo flore meritorũ cõis quædã naturæ me conditio ſolabatẽ;defixusq́ in uno dolor, acerbitatem publici funeris domeſticæ ſpecie pietatis obduxerat.

Repete ergo ſacra ſcriptura ſolatia tua. Iuuat enim tuis pręceptis, tuis ſententijs imorari. Quia facilius eſt cœlū & terrā præterire, q̃ de lege unū apicē cadere. Sed iam audiamus quæ ſcripta ſunt: Nunc, inqt, retine apud temetipſum dolorem tuū, & fortiter fer qui tibi contigerunt caſus. Si.n. iuſtificaueris terminū dei, & filiū tuū recipies in tpe, & in mulieribus col laudaberis. Si hoc ad mulierem, quanto magis ad ſacerdotem? Si de filio; non utiq; abſurdū etiā de fratrū amiſsione talia memorari: quanq; ſi mihi fuiſſet filius, nunquā eū amplius dilexiſſem. Nam ſicut in obitu liberorū effuſi labores, ſuſcepti fruſtra dolores mœrorē uidenť augere; ita etiam in fratribus conſuetudinis uſus, atq; collegij, acerbitatē doloris accendunt. Sed ecce dicentē ſcripturam audio, Noli facere hunc ſermonem, ſed conſenti pſuaderi. Qui enim fles caſus Sion: & Conſolare propter dolorē Hieruſalem. Vides enim quia ſancta noſtra contaminata ſunt; & nomen, qđ nominatum eſt ſuper nos, penè ꝓphanatum eſt; & iuuenes noſtri contumeliam paſsi ſunt; & ſacerdotes nr̄i ſuccenſi ſunt, & Leuitæ noſtri in captiuitate fuerūt; & mulieres noſtrę contaminatę ſunt; & uirgines noſtræ uim paſſę ſunt; & iuſti nr̄i rapti ſunt, & paruuli noſtri ꝑditi ſunt; & iuuenes noſtri ſeruierunt; & fortes noſtri inualidi facti ſunt. Et quod omnium maius, ſignaculū Sion: Qm̄ reſignata eſt de gloria ſua nunc, & tradita eſt in manibus eorū, qui nos oderunt. Tu ergo excute multā tuam triſticiā, & depone abs te multitudinem doloꝝ, ut tibi repropitieť fortis, et requiē faciat tibi altiſsimus requietione dolorum.

Ceſſabūt igiť lachrymæ. Parendū eſt enim remedijs ſalutaribus, qa debet aliqd inter fidos & perfidos itereſſe. Fleant ergo, q ſpem reſurrectionis habere non poſſunt; quā non ſententia Dei eripit, ſed fidei inclementia. Interſit inter Chriſti ſeruulos, idolorūq; cultores; ut illi fleāt ſuos, quos in ꝑpetuum exiſtimant interiſſe. Illi nullas habeant lachrymarū ferias, nullā triſtitiæ requiem conſequanť, q nullam putant requiem mortuorum. Nobis uerò, qbus mors non naturæ, ſed uitæ iſtius finis eſt, qm̄ in melius ipſa natura reparať, fletus oēs caſus mortis abſtergat. Certe ſi illi ſibi aliqua ſolatia repprererunt, q finem ſenſus, defectūq; naturæ mortē arbitrati ſunt: quanto magis nos, qbus meliora poſt mortē præmia bonoꝝ factoꝝ conſcientia pollicet? Habent gentiles ſolatia ſua, qa requiem maloꝝ omniū mortem exiſtimant. Et ut uitæ fructu carent; ita etiā caruiſſe ſe putant omni ſenſu & dolorē pœnaꝝ, quas in hac uita graues, & aſsiduas ſuſtinem⁹. Nos uero ut erectiores præmio, ita etiam patientiores ſolatio eſſe debemus. Non enim amitti, ſed præmitti uideť; quos non abſumptura mors, ſed ęternitas receptura eſt.

Ceſſabunt ergo lachrymæ, aut ſi ceſſare non poterunt, in communibus lamentis flebo te, frater; & ſub dolore publico domeſticos gemitus tegā. Nam ceſſare non poterunt, cum ad omnem ſonum nominis tui lachrymę ſurrepant, uel cum uſus ipſe recordationem excitat, uel cū affectus imaginem repreſentat, uel cū recordatio dolorē renouat. Qn̄ enim dees, q tantis officijs repręſentaris? Ades, inquam, & ſemp oſtenderis; & toto te animo ac mente complector, aſpicio, alloquor, oſculor, comprehēdo, uel in ipſa quiete nocturna, uel in luce clara; cum reuiſere, & ſolari dignāris męrentem. Deniq; ipſæ iam noctes, q̃ quaſi moleſtiores uiuente te uidebanť, ꝗ mutui conſpectus copiam denegarent; ipſe iā ſomnus colloquioꝝ no-

ſtrorũ dudũ ĩterruptor inamabilis, dulcis eẽ iã cœpit, qa te mihi reddidit.

Non igit̃ miſeri, ſed beati quorũ nec pſentia deficit, nec cura minuit̃, & auget̃ grã. Etenim ſomni ſimilis imago mortis. Quod ſi in quiete nocturna uinculis adhuc corporeis inhærentes, & quaſi inter carceraria religatę clauſtra membrorũ, poſſunt tñ animæ altiora, & diſcreta pſpicere; quanto magis ſpectant hæc, cum iam puro, æthereoq́ ſenſu nulla corporeę labis impedimenta patiunt̃? Meritoq́ mihi conquerenti, urgenteq́ iam in occaſum die, non reuiſeres quieſcentem; totus omni tpe indiuiduus affuiſti, ita ut illo pfuſus ſopore membrorũ, cum ego uigilarem tibi, tu uiueres, mihi dicerem: Quid eſt mors frater? Nam certe nullis a me ſeparare momentis. Ita enim ubiq́ pſto eras, ut quam in iſtius uitę uſu habere copiam nequibamus, nunc nobis ſemp & ubiq́ pſto ſit. Nam tunc utiq́ oĩa pſto eſſe non poterant: nec enim complexiones nr̃æ, conſpectuſq́, & oſculorũ corporaliũ ſuauitates, locis omnibus, & omnibus temporibus ſuppetebant. Animorũ imagines ſemp nobiſcum erant, etiam qñ nõ eramus una: quę ne nunc quidem occiderunt, aſsidueq́ aduolant, quo maiore deſiderio, eo maiore copia. Teneo igit̃ te, frater; nec mihi te aut mors, aut tps auellet. Ipſæ dulces lachrymæ ſunt; ipſi fletus iucũdi, qbus reſtinguit̃ ardor animi, et quaſi relaxatus euaporat affectus. Neq́ enim ſine te eẽ poſſum, aut tui non meminiſſe unq́; aut meminiſſe unq́, & meminiſſe ſine lachrymis. O amari dies, q interruptã copulam proditis. O flebiles noctes, q̃ tã bonum conſortem quietis, & indiuiduum mihi comitem pdidiſtis. Quas ederetis cruces, niſi ſe offunderet imago pſentis; niſi uiſiones animi repræſentarent, quem ſpecies corporis denegaret? Iamiam frater animo meo chariſsime, quanq́ imaturo deceſſeris obitu, beatus tñ q iſta non ſuſtines, nec amiſſum fratrem mœrere compelleris, quẽ abſentem diu ferre nõ poteras, ſed recurſu celeri reuiſebas. Quod ſi tũc ſolitudinis meę tędia repellere, mœſtitiam fraternę mentis ableuare pperabas: quanto nunc crebrius afflictum animum debes reuiſere, & ex te conceptũ, per te lenire mœrorem? At mihi tñ dat aliquas officij uſus inducias; & obſequij ſacerdotalis intentio abducit animum.

De ſancta uero ſorore quid fiet? Quę licet diuino metu pietatem temperet, rurſus tñ ipſum pietatis dolorẽ ſtudio religionis accẽdit. Strata humi, & totũ gremio ſui complexa tumulũ, laborioſo feſſa inceſſu, triſtis affectu, dies nocteſq́ mœrorẽ integrat. Nam licet fletũ plerunq́ ſermone ſuſpendat, in oratione renouat. Et quãuis ſcripturarũ memoria cõſolatio nes ferentibus pcurrat; flendi tamen deſideriũ precandi aſsiduitate compenſat, lachrymarũ ubertatem tunc præcipue, qñ nemo interrũpere poſſit, inſtaurans. Ita quod miſerearis habes: quod reprehendas non habes. Flere enim in orone uirtutis eſt. Et quanq́ iſtud familiare uirginibus, qbus mollior ſexus, tenerior affectus contuitu communis fragilitatis; in lachrymas etiam ſine domeſtici ſenſu doloris exuberat: tñ cũ maior cauſa mœrendi eſt, finis mœroris excludit̃. Deeſt igit̃ conſolandi uia, quia ſuppetit excuſandi grã. Neq́ enim poſsis phibere quod doceas, pſertim cũ religionis aſtruat lachrymas, non doloris; & cõmunis ſeriẽ deplorationis in me tu pudoris obtexat. Conſolare ergo, qui potes adire animum, penetrare mentẽ. Cernat te eſſe pſentem: ſentiat non eſſe defunctũ, ut cuius ſecura de merito, eius functa ſolatio, diſcat pro eo nõ grauiter dolere, qui ſe ad-

monuerit non dolendum.

Sed quid ego demoror, frater; quid expectem ut noſtra tecū cōmoriatur, & quaſi conſepeliatꝛ oratio? Licet ipſa ſpecies, & exanimis corporis forma ſoleť: oculosq́ manens gr̄a, & permanens figura demulceat. Nihil inquā, moror: Procedamus ad tumulū. Sed Prius ultimū coram populo uale dico, pacem prædico, oſculū ſoluo. Præcede ad illā communē omnibus, & debitā, ſed iam mihi prę cæteris deſiderabilē domū. Para hoſpiti conſortiū. Et quemadmodū hic omnia nobis fuere cōia, ita illic quoq; ius diuiduū neſciamus. Ne, quæſo, cupientem tui diu deſeras: ꝓperantem expecta, feſtinantem adiuua; & ſi diutius morari tibi uidebor, accerſi. Neque enim unquam ꝓlixius abfuimus a nobis: tu tñ ſolebas reuiſere. Nūc qm̄ tu redire iam non potes; nos ad te ibimus. Æquū eſt ut officium repēdamus, ſubeamus uicem. Nunq̃ nobis fuit uitæ conditio diſcretior. Semper aut ſanitas, aut ægritudo cōmunis, ut cū alter ægreſceret, alter incurreret; cū alter reualeſceret, uterq; conſurgeret. Quō ius noſtrū amiſimus? Et nunc conſortiū ægritudinis fuit; quō mortis conſortiū non fuit? Tibi nunc omnipotens Deus innoxiā commendo animā: Tibi hoſtiā meam offero. Cape ꝓpitius, & ſerenus fraternū munus, ſacrificium ſacerdotis. Hæc mei iam liba præmitto. In hoc ad te pignore uenio; non pecuniæ, ſed uitæ pignore; ne me diutius reſidere facias tanti fœnoris debitorem. Non mediocris eſt fraterni amoris uſura, nec uilis naturæ ſors, quam cumulauit incrementum uirtutis. Poſſum ferre, ſi cito cogar exoluere.

VITA EVSEBII SAMOSATENI, ET BARSÆ Ediſſeni Epiſcoporum, per Caſsiodorum Senatorem ſcripta. 75

Habetur li. 7. Hiſtoriæ Tripartite ca. 16.

Heodoretus. Euſebius Samoſatenus Epiſcopus ſub Valente Imperatore in Thraciam in exiliū deportatus, Apoſtolicis laborib⁹ deſudabat. Is enim multas eccleſias deſolatas paſtoribus eſſe conſpiciens, habitu militari ſumpto, τιάρα caput operiēs, Syriam peragrabat, & Phœnicen, pariter & Palæſtinā, p̄sbyteros ordinans, atq; diaconos, aliaq; eccleſiæ ꝑagebat officia. Sicubi aūt inueniret ſibi cōcordes ep̄os, eos Pręſules īdigentibus cōſtituebat eccleſijs. Quantā uero fortitudinē, ſapiētiāq; monſtrarit, Imperialem ſuſcipiens iuſsionē, qua eum p̄cipiebat in Thracijs habitare, neceſſariū arbitror neſcientes cognoſcere. Venerat. n. baiulus huius p̄ceptionis circa ueſperā, quem Euſebius ſilentiū habere, & aduentum ſuum cælare iuſsit, dicens: Si cognouerit hoc turba ſacri zeli amore inflāmata, te quidem interimet: ego aūt pro tua morte apud Deum pœnas cogar exoluere. Quum hæc dixiſſet ueſpertino conſueto miniſterio celebrato, circa ipſa ſomni primordia uni famulorꝫ ſecretū pādens, ſolus egreſſus eſt ſenex: ſequebatꝛ famulus, puluillum tantūmodo, & codicē gerens. Cumq; ueniſſet ad Euphratis fluminis ripam, iuxta ipſos muros ciuitatis expoſitam, aſcendit in nauē, ut Zeugma nauigaret, iuſsitq́ nautis, ut remigarent. Et facto die, ille quidem ꝑuenit ad Zeugmatis locū: Samoſateni uero gemitibus, & lamentatione repleti ſunt. Nam cū ille ſeruus eius proximis, quæ iuſſa fuerant, indicaſſet, & qui cum eo proficiſcerenť, & quos codices detuliſſet, ingemiſcebant uniuerſi, paſtore uidelicet priuati. Fluuiuſq; nauigā-

tibus,atq; ſequentib⁹ eſt impletus. Cumq; ueniſſent, & deſideratũ paſtorem cernerent,amplius eiulabant:ac ſuſpirantes,fundenteſq; lachrymarum fontes,eum retinere nitebant,ne in lupos oues eius inciderent. Quem cũ flectere non ualuiſſent,audierunt,eo legente,Apoſtolicam legem, q̃ apte iubet nos principib⁹,et poteſtatib⁹ eſſe ſubiectos. Quo facto, alij quidem ei obtulerunt aurũ,alij argentũ,alij ueſtes, alij famulos, tanq; ad peregrinam,& exteram properanti terram. At ille pauca quædam a ualde uotis accipiens,doctrinisq; cũctos,& orationibus armans, & pro Apoſtolicis dogmatibus pugnare p̃cipiens, ad Hiſtrum profectus eſt. Illi uero ad urbem propriã remeantes, & mutuo ſe exhortantes,luporum circũſpiciebant prudenter inſidias. Nunc uero narrandus eſt horũ fidei calor, & puritas. Puto enim me delinquere, niſi ꝑ hanc relationem illi ſemꝑ memorabiles habeant. Quum ergo Arianorum participes egregio paſtore priuaſſent gregem,aliumq; pro eo Eunomium noĩe feciſſent epm̃, nullus illic habitãtium,non pauper,non diues,non famulus, non opifex,non agricola, non hortulanus,non uir,non mulier,non iuuenis,non ſenex, ad eccleſiaſticum acceſsit conſuete collegium. Solus itaq; degebat eps̃, tum nullo eum neque uidente,neq; penitus appellante,licet feratur cum multa eum uixiſſe manſuetudine:cuius rei hoc probat iudicium. Cum enim uoluiſſet lauare, & eius famuli balnei ianuas obſeraſſent, uolenteſq; ingredi prohiberent, ipſe populum ante ianuas uidens,eas aperire p̃cepit,& libenter ſecum omnes lauacro participari. Hoc idem etiam in balnei ſolio fecit. Nam quũ lauanti ſibi quoſdam uideret aſtare,juſsit ut cũ ipſo communiter aqua calida fruerent,qui tacentes aſtabant. At ille honoris cauſa hoc fieri putãs, uelociter aſcendens egreſſus eſt. Illi uero nequiſsimæ hæreſeos immunditia,etiam aquã iudicantes eſſe pollutam, eã repente cuniculorũ egeſtionibus tradiderunt,& aliud fecerunt ſolium temperari. Quod ille congnoſcens,relicta ciuitate diſceſsit,inimicam habitare ciuitatem,& horrorem habentẽ aduerſum ſe communẽ, arbitratus eſſe ſtultum.

Quo de Samoſata abeunte,Lucium pro eo aperte lupũ, & ouibus inimicum conſtituerunt. Sed oues licet deſolatæ paſtore, tñ quæ ſunt paſtoris operabantur. Permanſerunt enim doctrinã apoſtolicam inuiolabiliter obſeruantes. Quõ enim etiam Lucium oẽs habuerint odio,alijs narrationibus explanabo. Adoleſcentes in platea ſphæram alter alteri porrigẽtes,luſu delectabant. Iſto aũt tranſeunte,contigit ut ſphæra cadens, ꝑ aſini eius tranſiret pedes: tum pueri uehementer eiulauerunt, arbitrati ſphęram pollutione repletam. At ille hoc intelligens, p̃cepit cuidam ſequentium,ut expectaret,& quod gereret,cognoſceret. Pueri uero accedentes ignem,& ſphæram iaculantes per mediam flammam, hoc modo eam arbitrati ſunt expiatam. Et hoc quidem eſſe noui iuuenile, & conſuetudinis antiquæ reliquias. Veruntamen indiciũ eſt,quo poſsit oſtendi quale odiũ circa Arianam uæſaniam ciuitas habuerit uniuerſa.

At Lucius manſuetudine non eſt imitatus Eunomium,ſed multos quidem ſacerdotũ fecit per iudices in exiliũ deportari,eos pręcipue,qui uiriliter pro ſacris dogmatibus dimicabãt,uſq; ad nouiſsimos Romani fines Imperij, Euolciũ diaconij miniſterio functũ in eremum Oaſim, Antiochũ uero Euſebij maximi generatione decoratũ (erat enim cõſobrinus eius) & multis uirtutibus coruſcantem, necnon ſacerdotij dignitate fulgentẽ,

in

in Armeniæ terminos mitti ſuaſit,cuius opera pro diuinis dogmatibus ce lebrata quis explanare ſufficiat?

Quum itaq; uir ſanctus Euſebius poſt multa certamina, innumeraſq; uictorias etiam coronã martyrij ſuſcepiſſet, conuenit ſolenni modo ꝓuinciæ ſynodus,pariter & Iouianus Pergenæ tũc ciuitatis epiſcopus, qui pau co tempore Arianorũ fuerat communione maculatus. Quumq; uniuerſi Antiochũ elegiſſent,auunculo ꝓprio ſucceſſorem, & ad facrũ ꝑduxiſſent altare,& genua ad ordinationem inclinare compellerent, conuerſus,& ui dens Iouianũ ſuo capiti dexteram imponentẽ,manũ eius repulit, dicens, non eſſe ferendã dexteram, quæ aliqñ ſacramenta blaſphemijs celebrata ſuſcepiſſet. Sed hæc quidẽ non poſt multũ temporis euenerunt. Tunc.n. in interiorem eſt(ut dixi)ductus Armeniam. Qua tempeſtate uir ſanctus Euſebius morabat apud Hiſtrũ,Celtis Thraciam deuaſtantibus,& obſi dentibus ciuitates,ſicut eius ſcripta commemorant.

Barſen quoq;,cuius etiamnum maxima gloria eſt, non ſolũ in Edeſſa, quã regebat,uiciniſq; prouincijs,ſed etiam in Phœnice, & Ægypto,nec-non Thebaide, quas gentes cũ maximo uirtutis ſuæ ſplendore tranſierat, primũ quidem Valens inſulam Aradon habitare ꝓcepit. Cumq; cogno-uiſſet innumeros ad eũ concurrere populos (quia cũ plenus eſſet gratia, uerbo ægritudines effugabat)in Oxyrynchum Ægypti urbem eũ in exi- I
lium deſtinauit. Cumq; etiam illic eius gloria omnes accederet,in quod- *Lectus ſancti ſanat*
dam caſtrũ extremũ Barbaris uicinũ, cui nomen eſt Pheno,ſenex dignus *ægrotantes,quãto ma*
cœleſti urbe deductus eſt. Aiunt quidã in Arado hactenus eius extare le- *gis eius reliquiæ quæ*
ctum,eximia celebritate dignum:multi enim ægrotantium, cũ in illo col- *lectum tetigerunt ſa*
locantur,ſalutem fide percipiunt. *narent?*

VITA OCTOGINTA LEGATORVM ORthodoxorum,a Valente Imperatore occiſorum, per Caſsiodorum Senatorem ſcripta.

Habetur lib.7.Hiſtoriæ Tripartitæ ca.19.

Ocrates. Imperator Valens feſtinans Antiochiam,de Conſtantinopoli digreſſus,uenit in Nicomediã,& illic huiuſmodi de cauſa moratus eſt. Eudoxius enim Arianæ religionis mox poſt egreſſum Imperatoris defunctus eſt, cõſulatu Valentiniani,& Valentis tertio,cũ undecim annis ſedem Conſtantinopolitanæ tenuiſſet eccleſiæ. Quamobrem Ariani in locũ eius ordinauerunt Demophilũ. Verum prædicatores conſubſtantialitatis oportunum iudicantes inueniſſe ſe tempus,Euagriũ quendam ſuæ fidei conſtituerunt epiſcopũ. Quem ordinarat Euſtachius pridem Antiochenus epiſcopus,qui prius quidem a Iouiniano fuerat de exilio reuocatus:tunc autem aderat in urbe Conſtantinopoli latenter degens, ut conſubſtantialitatis prædicatores ſua præſentia roboraret. Hoc facto, ex alio rurſus initio perſecutionem Ariani mouebant. Hæc geſta cũ perueniſſent ad principẽ, metuens ne ſeditione ciuitas turbaret, militarem manum a Nicomedia Conſtantinopolim deſtinauit,præcipiens ut teneret & ordinator,et ordinatꝰ, & alius aliò mittereť in exilium. Euſtathius igiť in Biſam Thraciæ ciuitatem mittiť,Euagrius in locum alium deſtinatur.

His ita geſtis Ariani amplius efferati, uexabant uehementer orthodo-

xos, cædentes, contumeliis affligentes carceribus recludentes, pecuniisq́ ſæpe ſpoliantes, & omnia contra eos facientes non ferendis modis. Quæ cũ illi ferre non poſſent, ut deprecarenẽ principem ueniebãt, ſi quo modo mererenẽ uiolentias euitare. Sed hoc cogitantes, ualde fruſtrati ſunt, ab iniuſto ſe arbitrati iuſtitiam promereri. Cumq́ uiri electi ex eccleſiaſtico collegio octoginta numero, quibus ꝑerant Vrbaſus, Theodorus, & Menedemus, in Nicomediã perueniſſent, preces obtulerunt Imperatori, uiolentiam proclamantes, & ea, quæ uidebantur eſſe perpeſsi.

Indignatus igiẽ Imperator, ad pręſens cęlauit iram, latenterq́ aũt Modeſto Pręfecto præcepit, ut eos comprehenſos occideret. Modus aũt mortis erat quodãmodo peregrinus: quapropter memorię contraditus. Metuens enim Præfectus ne ſeditio naſcereẽ in populo, ſi eos palam perimeret, ſimulauit ſe eos uiros in exiliũ deſtinare. Illis aũt ſimpliciter acquieſcẽtibus, iuſsit eos Præfectus mitti in nauem, uelut in exiliũ deuehendos, præcipiens nautis, ut cũ ad mare medium perueniſſent, eos dimergerent, & hoc modo morerenẽ. Quo facto, perductis in mediũ ſinum, qui uocaẽ Aſtacenus, quod iuſſerat præfectus Impatoris, impletũ eſt, & in alia ſequẽti nauicula nautæ tranſeuntes concremauerunt nauem. Contigit aũt uentum ſubſolanũ ualde flare, & ita nauis uelociter eſt accenſa. Cuius reliquę peruenerunt ad locũ qui Acidiza nuncupaẽ, ubi ad plenum cum uiris religioſis abſumptæ ſunt. Quod tamen aiunt non ſine ultione tranſiſſe. Fames nanque repente ſecuta eſt circa Phrygias gentes, ita ut neceſsitatem haberent habitatores patriam relinquere, & ad Conſtantinopolim, diuerſasq́ prouincias properare.

Habetur in libro 7. Hiſtoriæ Tripartitæ cap. 32.

VITA MVLIERIS ORTHODOXÆ, QVÆ AD Martyrium cum filio accurrebat, necnon Eulogii, & Protogenis confeſſorũ Dei, per Caſsidorũ ſenatorem ſcripta. 77

1 *Baſilica Thomæ Apoſtoli clara ualde & ornata.*

SOcratres. Dicendum quoq́ eſt, quod in Edeſſa Meſopotamiæ ſub Valente Imperatore geſtũ eſſe dinoſcitur. In hac urbe eſt Thomæ Apoſtoli baſilica, clara ualde, pariter & ornata. In qua propter loci reuerentiã Collectæ ſæpius celebrantur. Quã uolens Imperator inſpicere, & cognoſcens ſibi omnes exoſos ibidem conuenire, fertur manu percuſiſſe Præfectum, quod inde orthodoxos non expuliſſet uniuerſos. Cumq́ præfectus iniuriam paſſus, inuitus indignationi principis miniſtrare contenderet (non enim uolebat tot hominibus cædem inferre) latenter mandauit, ut nullus in illa Baſilica remaneret. Sed nemo reſpexit neq́ conſiliũ, neq́ terrorem eius. Omnes enim altero die ad locum orationis pariter confluxerunt.

2 *Ecce quomodo eccleſia eſt locus orationis, quod negãt quidam ex noſtris hereticis.*

Cumq́ Præfectus cũ multa militũ manu ad baſilicam feſtinaret, ut Imperatoris perficeret iuſsionem, quædam muliercula in paupertate degens, ſuum filium manu trahens, curſuq́ ad illam baſilicam properans, Præfecti interrupit officium.

Indignatus uero Præfectus, mulierẽ ſibi iuſſit adduci, dixitq́ ad eam: O infelix mulier, quo ſic indecenter curris? At illa: Quo & alii, inquit, ire feſtinant. Tunc ille. Non audiſti, ꝙ Præfectus illic occiſurus eſt uniuerſos, quoſcunq́ repererit? Et mulier; Audiui, inquit, ideoq́ feſtino, ut illic in-

ueniat inter eos. Et quo hunc paruulū trahis infantem? Tum mulier ait: Vt & iſte martyriū ſuſcipere mereatur. Hæc cū audiſſet uir ille, conſiderauit concurrentiū animum, & mox recurrens ad principē, ſuggeſſit ei, ꝙ eſſent omnes mortem pro ſua fide ſuſcipere parati, irrationabile dicens, breui tēpore tantā multitudinē occidere. Quo dicto, ab ira auocauit Imperatorem. Hoc ergo modo Edeſſeni furorē Imperatoris effugiunt.

Theodoretus. Et hæc quidem cū Præfectus Imperatori dixiſſet, populum quidem, quod expectabat, non pertulit experiri. Verū duces eorum, id eſt, presbyteros, atq; diaconos interrogari pręceptū eſt, ut unū è duobus eligerent, aut cōmunicare lupo, aut urbe pelli, & in quaſdā extremas partes deſtinari. Cumq; congregaſſet uniuerſos, mitibus utebatur uerbis, perſuadere nitens, ut leges ſequerentur Imperatoris, indicium uæſanię dicens eſſe, quod tanto Imperatori pauci homines repugnarēt. Cumq; cuncti tacerent, ad horū ducem Eulogium, uirum ualde laudandū, Præfectus ait: Cur non reſpondes his, quæ dicuntur a nobis? At ille: Non, inquit, oportet nihil interrogatū reſpondere. Tunc præfectus: Multa itaq; uerba locutus ſum, monens uos, quæ ſatis expediunt. Porro Eulogius uniuerſis hęc dicta fuiſſe reſpondit, & incongruum eſſe, ut ſolus alios contēnens reſponderet. Si uero me ſolū, inquit, interrogas, meam declarabo ſententiam. Præfectus ait: Cōmunica poſſidenti regnū. At ille pacifice, & ualde benignę ait: Et mihi regni quoq;, ſacerdotijq; conſortiū eſt. Tunc Præfectus irriſionem ſentiens ſæuiebat, & iniurijs contra ſenem uſus, etiā hæc adiecit. Non hoc locutus ſum fulminande, ſed quibus cōmunicat Imperator, cōmunicare uos monui. Cumq; dixiſſet ſenex paſtorē ſe habere, & illius nutibus obedire, octoginta eodem tēpore cōpræhendens deſtinauit in Thraciam: qui cū ducerentur, plurimo pariter apparatu fruebātur. Ciuitates enim occurrebant, & uici, uictores athletas honorantes. Sed hoſtes armauit inuidia, ut Imperatori dicerent, plurimorū honorem uiris illis decretam exilij contumeliā afferre. Hęc cognoſcens Imperator, iuſſit ut bini & bini ſepararentur, & alios quidem in Thracias, alios in extremam Arabiā, alios uero in Thebaidos diſperſit urbes. Aiunt enim, quod etiam fratres, quos natura iunxit, crudeliſſimus corpore ſepararit. Porro Eulogiū Pręſulem illorū, & Protogenem, qui poſt eum fuit, in Antinoum uſq; tranſmiſit. Quorū uirtutem non patior obliuioni contradere. Quum enim concordem uiderent ciuitatis epiſcopū, eccleſiaſticoq; collegio qui cōmunicarent, uiderent paucos eſſe, ad eccleſias concurrebant. De quare conſulentes cognouerunt habitatores ciuitatis eſſe Paganos, unde dolentes de eorū incredulitate lamentati ſunt: non tamen eſſe diulugendū arbitrati ſunt, ſed omni uirtute de medicina curauerunt.

Sacratiſſimus igitur Eulogius in habitaculo ſuo conſiſtens, toto die, totaq; nocte omniū deprecabatur Deum. Protogenes aūt ualde digniſſimus, Eunomij literis eruditus, ad ſcribendū ueIociter prōptus, inueniens opportunū locum, eumq; ſibi ſegregans ad docendū, adoleſcentiū magiſter effectus eſt, quos & ſcribere uelociter edocebat, & diuina erudiebat eloquia. Dictabat eis Dauidicas melodias: & apoſtolicæ doctrinæ congruas lectiones meditari præcipiebat. Cumq; unus adoleſcentiū incidiſ- 3
ſet in morbū, uenit ad domū eius, & tenens ægroti dexterā, morbū orationibus effugauit. Hoc cognoſcentes aliorū parentes infantium, deduxe

Eulogius morbos orationibus effugabat.

runt eum ad domos ſuas, & ægrotis auxiliari precabantur. At ille non ante ſe dixit Deum, ut expelleretur morbi, rogaturũ, niſi prius ægroti ſacri baptiſmatis munere potirentur: quod illi cũ gaudio impleuerunt. Cogebat enim eos ſalutis deſideriũ, & ſimul animę, corporisq; ſanitate fruebantur. Si quando uero alicui ſuaſiſſet, ut ſacram gratiã mereretur accipere, ducebat eum ad Eulogium, & cõcutiens ianuam, rogabat, ut aperiret, ac ſignũ dominicum ei, qui fuerat renatus, imponeret. Cumq; ille difficilius aperiret, ne intercideret orationẽ, dicebat potius eſſe neceſſariã ſalutem errantiũ. Mirabantur igitur uniuerſi uidentes Protogenem talia facere, qui licet tot hominibus lumen diuinæ cognitionis impartiret, tamen Eulogio primatũ per omnia reſeruaret, ut eos quos lucrabatur, illi magis offerret. Vnde conijciebant multo magis uirtutẽ illius eminere. Quum igitur fluctuatio quieuiſſet, tranquillitate facta, remeare iuſſos deduxerunt omnes, ingemiſcẽtes, & lachrymantes, maxime uero præſul eccleſiæ eorum, primatus affectu. Cumq; ad propria remeaſſent, ſanctus quidẽ Eulogius Barſæ maximo ad uitam feliciſſimam tranſeunte, eius ſuſcepit regimẽ eccleſiæ. Porro mirabilis Protogenes colere iuſſus eſt urbẽ Carrenſiũ deſolatã, & ſpinis gentiliũ plenã, quę utiq; pluribus laboribus indigebat.

Habentur libro 8. Hiſtoriæ Tripartitæ cap. 8.

VITA, ET AGONES MACARII, ALTERIVSQVE Macarij, Iſidori, & cæterorum monachorum, nec non Epiſcoporum, præsbyterorum, & Diaconorum ſanctarumq; Virginum, ſub Lucio Alexandrino Epiſcopo intruſo tolerati, per Caſsiodorũ Senatorem ſcripti. 78

THeodoretus. Poſt receſſum Petri Alexandrini Epiſcopi, qui legitime Athanaſio ſucceſſerat, trãſactis diebus paucis, Euzoius ab Antiochia uenit cum Lucio, & eccleſias ei contradidit: cuius etiam impietatem Samoſata noſcitur experta. Paulus autem doctrinis primũ Athanaſij ſatiatus, deinde faſtidiens cibũ ſibi offerri contrariũ, ab eccleſiaſticis collegijs ſe ſubtraxit. Porro Lucius armigeris utens cultoribus idolorum, alios uerberauit, alios ſuſpendebat, alios cogebat effugere, aliorũ uero inſtar Barbarorum uaſtabat domos. Sed hæc melius uir mirabilis Petrus in ſua narrabit epiſtola. Ego tamen unum e ſceleribus Lucij prius referens, epiſtolam Petri ponam.

Viri quidam in Ægypto conuerſationem imitantes angelorũ, & ciuitatis euitantes turbas, uitã agere in eremo potius elegerunt, arenoſamq; terrã, & ſterilem frugiferam reddiderunt, fructũ uidelicet Deo ſuauiſſimum uirtutis eorũ, & optimũ referentem. Cuius uitæ multi quidẽ uidentur eſſe authores. Sed a puero illic creuit Antonius ille celeberrimus, monachis uirtutem luctaminis ſpiritualis oſtendens.

Huius ergo loci tunc incolas ſequaces Antonij, infelix Lucius expulit, eorumq; ſanctiſsimos Præſules, Macariũ uenerabilẽ, aliumq; Macarium, Iſidorũ, & cæteros ſpeluncis ſuis eijciens, in quandam inſulam, quæ ab impijs inhabitabatur hominibus, deſtinauit: quippe quæ nunquã magiſtrũ ſuſceperat pietatis. Cumq; nauis ad littus inſulæ perueniſſet, dæmon, qui ab illis honorabatur, relinquens idolũ, ubi dudum habitare cõ-

ſueuerat,

ſueuerat,filiam ſui ſacerdotis inuaſit,& Bacchantem illuc uſq; perduxit, ubi nauis aduenerat monachorū. Tunc dæmon utens lingua puellæ clamabat,ſicut in Philippis per Pythoniſſam. Audiebantq; cuncti uiri,ſimul & mulieres,dæmone proclamante: O potentiā ueſtram,o miniſtri Chriſti:undiq; a uobis expellimur, a ciuitatibus,atq; uicis, a montibus,ſimul atq; collibus,ab eremo,quæ priuata probatur hominibus. Sperabamus in hac inſula cōmorantes, a ueſtris iaculis liberari, qua ſpe noſcimur eſſe fruſtrati.Huc nos perſecutores miſerunt, non ut uos uexarent, ſed ut nos per uos expellerēt. Ecce recedimus ab hac inſula:uirtutis enim ueſtræ radijs iaculamur.Hæc dicentes & his ſimilia, puellamq; in terrā proſternentes,ipſi quoq; omnino diſparuerunt. Tunc ille ſacratisſimus chorus oratione facta ſuſcitauit puellam,& ſuo patri ſanā,ualentemq; reſtituit. Verum illi,qui miraculū conſpexerant,ad ſanctorū prouoluti pedes, ſalutis uiaticū ſe percipere ſupplicabant.Et templū quidē dæmonū deſtruxerūt: doctrinæ uero radijs illuminati,ſacri baptiſmatis gratia ſunt potiti.

1 *Oratione facta ſacratisſimus Monachorū chorus ſuſcitauit puellam.*

His in urbe nuntiatis, omnes populi congregati, Lucio detrahebant, dicentes iram ſibi imminere diuinitus, niſi ſanctorū reuerteretur chorus. Sic itaq; metuens tumultum Lucius ciuitatis, ſacratisſimos uiros ad ſuas ſpeluncas redire præcepit.Et hæc quidē ſunt digna,quæ abominationem illius impietatis aperiant. Veruntamen temeritatis eius ſcelera literæ Petri illius admirabilis edocebunt.Quarū ego prolixitatem fugiens,quę in medio poſita ſunt,ponere non omittam.

Prouinciæ,inquit,iudex Palladius,cū eſſet religione Paganus,& idola ſemper adoraret,contra Chriſtū ſæpius pugnare conabatur,& colligens prædictū populum,impetū fecit aduerſus eccleſiam,perinde ac ſi Barbaros ſubdere niteretur. Tunc itaq; multa crudelia geſta ſunt,quæ ſolū dictare uolēs,ipſa rei memoria dolore maximo ſum cōmotus, & fluxū protuli lachrymarū, diuq; hoc potueram pati, niſi diuina ratione animū releuaſſem.In eccleſia enim,quæ Theone uocatur, ingreſſa multitudo pro uerbis honorabilibus idolorū fauoribus exultabant. Pro ſacrarū lectione ſcripturarū turpes manuum plauſus agebantur. Infracteq; cū turpitudine uoces contra Chriſti uirgines contumelias dicunt, quas lingua hominum proferre non patitur. Audiens enim unuſquiſq; ſapientium talia, claudebat aures:& magis optabat eſſe ſurdus,ne huiuſmodi uerba audire cogeretur. Sed utinā uerbis peccando quieuiſſent, & non actu uerborum turpitudinem ſuperarēt.Tolerabilis nanq; detractio eſt huiuſmodi, apud quos Chriſti ſapientiæ, & doctrinę cultus inhabitat. Hi ſiquidē iræ uaſa ad perditionem facta, ſubſannantes, & horribilem ſonū de naribus emittentes,& ut ita dicam, fœtorem ueluti de quodā cuniculo ꝓfundentes,ueſtes ſanctarū Chriſti uirginū dirumpebant, quarum continentia formam ſanctoꝝ imitabatꝰ angelorum.Et ſicut habet natura,nudas per totam circunferentes urbem,ſicuti uolebant, eis cū turpitudine illudebant. Si quis aūt eos tunc compatiendo ꝓhibuiſſet,uulneribus maceratus agebatur.Væ illis cladibus. Multę ſiquidē uiolentia corporis ſuſtinuere corruptionem:plurimę uirginū uectibus in capitę cęſę,ſine uoce manſerūt:quarum etiam funera ſolenni ſepulturæ tradi ꝓhibita ſunt.Multa deniq; corpora hactenus a parentibus ingemiſcētibus inqſita reperiri non poſſunt. Sed cur parua de magnis loquor? Cur in iſtis moror, & non potius ad

2 *Continentia uirginū ſanctorum Angelorū formam imitabatur. Ergo poſſibile illis erat o hæretice,uirginitatē ſuā cuſtodire.*

3 *Corpora ſanctarū uirginū ſolenni ſepulturæ tradi ꝓhibita ſūt.*

neceſſaria iam recurro: in quibus bene noui, quod mirabitur quilibet nobiſcum obſtupeſcens patientiam domini, eo quod non repente uniuerſa concluſerit. Quę enim nunquam facta ſunt, neq; per ſcripturas patrũ noſtrorum diebus audita, hæc ſuper ipſum altare impij cõmittebant. Velut enim in ſcena turpi conſiſterent, puerũ quendam naturam maſculi denegantem, & utentem ueſte fœminea inunctis oculis, & uultu ſerico colore depicto, & ut apud prophetã ſcriptũ eſt, idolũ fœminei ſchematis ſuper ipſum altare, ubi aduentũ ſancti ſpiritus inuocamus, circuitus, huc, & illuc agere, & manibus ſaltationem celebrare fecerũt, ridentes, nephandasq;

4 mittentes uoces. Qui rurſus hoc paruum iudicantes, & præterita decora,

Vide quomodo perfidi iſti ſacrũ Altare et eccleſiã pphanabant,

quam turpia magis exiſtimãtes, quendam ex ſuis turpitudine notiſſimũ, ueſte, genitalibusq; nudatũ in ſede ponentes eccleſiæ concionatorem tur pem contra Chriſtũ impudenter eleuauerunt. Pro ſacris enim uerbis, ille ſcelera proferebat, pro honeſtis laudabat luxuriã, pro pietate impietatẽ, pro continentia fornicationem & adulterium, maſculorũ concubitũ, furtum, cibos, potum, uitæ huic utilia proclamabat.

His ita geſtis, & me ab eccleſia recedente: quippe quum illic ſtare non poſſem, ubi militũ inuaſiones, ubi populus pro ſeditione redeptus largita te pecuniarũ, & gentilium multitudo magnis promiſſionibus aderat noſter quidem ſucceſſor miſſus eſt, epiſcopatũ uelut mundanam cõparans

5 dignitatẽ quidam Lucius lupi nequitiam & actus habere feſtinans, non

Ecce quales epiſcopi hereticorum.

orthodoxorã epiſcoporũ concilio, non decreto ueracium clericorũ, non petitione populorũ electus, ſicuti concionantur eccleſiaſticæ ſanctiones.

6 Non quiſq; epiſcoporum, nõ presbyterorũ, non diaconorum, non populi

Monachi non præcedebant epiſcopũ hymnos decantantes ſcripturarum.

multitudo, non pręcedebant eum monachi hymnos decantantes ſcriptu rarum, ſed Euzoius erat cũ eo pridem quidẽ damnatus cũ Ario in ſancto Nicæno, maximoq; concilio: nunc autem per patrocinia Antiochenſium uaſtator eccleſiæ, & comes largitionũ, ac militũ, Dux in omni impietate notiſſimus, nomine Magnus, qui Iuliani tẽporibus Berytiorũ incendens eccleſiam, beatæ memoriæ Iouiniani tẽporibus ex proprijs facultatibus eam reparare coactus eſt, ita ut pene caput tunc amitteret, niſi multorum labore imperialem clementiã meruiſſet. Conſiderare quidẽ hæc ueſtrum zelum, & ad uindictam excitari depoſco, quanta, & qualia ſint cõmiſſa contra Dei eccleſiam, cũ talis aduerſum nos fuerit Tyrannus excitatus. Is.n. Lucius, qui per ueſtram religionẽ, & oẽs orthodoxos epiſcopos fre quenter abdicatus eſt pro rationabilibus cauſis, nunc adſtitit ciuitati: & non ſolũ ſicut blaſphemus, & inſipiens, dicit in pſalmis: nõ eſt Deus uerus Chriſtus, ſed etiam in opportunitatibus eſt corruptus, atq; corrupit, gau dens in blaſphemijs contra eos, qui ſaluatorẽ colere cõprobantur. Quum enim Paganorum ſenſibus ſitui cinus, recentem præſumit erroneus colere Deum. Nam alij coram eo laudes huiuſmodi proclamabant: Bene ueniſti epiſcope, qui filiũ non diſendis. Alij dicebant: Te Serapis amat, & huc introduxit: ſimulacrũ utiq; Paganorum nominantes.

Inter hęc eodem momento prædictus Magnus impietatis eius ſocius Indiuiſus, armiger amariſſimus, & miniſter crudelitatis eius, collecta mul titudine populorũ, presbyteros atq; diaconos decem & nouem numero comprehendens, quorũ quidam octogeſimũ tranſcenderant annũ, tanquam captos in quodam ſcelere, & Romanorum inimicos, legibus co-

arrabat,neſciens uirtutem Chriſtianorũ legis,& apoſtolorum fidem per patres traditam nobis;hæc etiam clementiſsimũ principem Valentẽ grata habere pronuntians:Flectimini,inquit,miſerrimi, & Arianorum concordate dogmatibus. Flectimini, ignoſcet enim uobis diuinitas, licet ueræ religioni cultum exhibeatis, non ſponte, ſed uiolenter hoc facientes. Neceſsitati nanque ſatisfactio adeſt: Spontaneam uero uoluntatem accuſatio digna ſubſequitur. Quapropter huiuſmodi rationes præ oculis habentes, prompte ſequimini, & dogmati Ariano ſubſcribite, quod nunc prædicat Lucius: bene ſcientes, quod ſi obediatis, pecunias, quæſtus, honores ab Imperatore percipietis. Reſiſtentes uero carceres ſupplicia, tormenta, flagella, uincula ſuſtinebitis: Pecũnijs ſimul, poſſeſsionibuſq; priuati, & poſtea pulſi, loca crudelia inhabitare damnabimini. Sic iſte fortiſsimus ſeductor minas ſeductioni contemperans,inuita bat,atque cogebat ut omnes a pia ſententia deuiarent. 7 *Neſciens Apoſtolorũ fidem per patres nobis traditam.*

At illi nihil amarius exiſtimãtes,q̃ pietatis proditionem,huiuſmodi reſpõderũt uerbis,uirtute,fortiq; ſenſu ſeductionẽ,minaſq; ſubdẽtes: Quieſce,iam quieſce his nos terrere ſermonib⁹,æſca uerba uana proferre. Nos neq; nouum,neq; recentẽ colimus Deum. Et licet inaniter furias,teq; cõcutias,ſicut uehemens uentus, in dogmatib⁹ pietatis ad mortẽ uſque conſiſtimus:non impotentem,non inſipientẽ,non ſine ueritate aliq̃n fatentes Deum:non aliq̃n quidem exiſtentẽ,ſicut impietas Arij tẽporalem prædicat filium. Si enim creatura ſecundum eius uæſaniam Filius non exiſtens cum patre,etiã Pater aliq̃n non fuit, quippe filio non extante ſecundũ eos aliq̃n. Si uero ſemp eſt pater,exiſtente uidelicet ex eo uero Filio, & nõ ſecundum generationis fluxũ (deus enim impaſsibilis eſt) q̃uo non eſt inſipiens,atq; uæſanus,qui hoc de filio profitet, dicens:Erat quãdo non erat, per quem omnia ut ſint,per gratiã conſtituta ſunt? Noſtri ſiquidẽ patres (a quibus iſti cadentes,iuſte ſine patre ſunt facti) in Nicæam uenientes,& anathematizantes Arij ſectã,cuius nunc iſte iuuenis patronus exiſtit,non alterius ſubſtantię,quod tu fateri nos cogis,ex natura Patris eſſe dixerũt, ſed ex eius eſſentia: Quod bene & cum pia mente intelligentes, ex plurima ſacrorum uerborum collectione conſubſtantialem eſſe profeſsi ſunt.

Talia aũt,& his ſimilia dicentes,per multos dies coercuit, putãs a pia eos ſententia poſſe mutari. Qui magis uelut in ſtadio fortiores effecti,terroremq; conculcantes,& ſeipſos patrũ rationibus coarmantes, ualidiorem habuerunt de pietate ſenſum,uirtutis exercitiũ ſua pericula iudicantes. Sic igit illis decertantibus,& ſpectaculũ factis,ſicut beatus ſcribit Apoſtolus,angelis & hominibus,uniuerſa ciuitas cõcurrebat,athletas cõtemplatura Chriſti,ſua conſtantia uerbera Iudicis, & flagella ſuperãtes, triumphumq; pie contra Arianos per patientiam poſsidentes, quos ille utiq; credebat ſe uincere,& illorũ impietati contradere. Cum ergo defeciſſet eos tormentis afficere,cunctis flentibus,atq; lugentibus, rurſus collecta incompoſita multitudine,ad iudiciũ eos, imo magis ad damnationem circa portam fecit adduci. Et cũ illic conſuete contra eos clamores emitterent a Paganis,atq; Iudæis,& illi nollent Arianorũ impietatib⁹ cõſentire,ſententiam protulit, uniuerſis ante tribunal eius ingemiſcentibus, ut ab Alexandria ſublati in Heliopolim Phœniciæ ducerent:cuius habitatores ne nomen quidẽ Chriſti erudire ſuſtinent,ſunt nanq; Pagani. Quo

facto, iubens eos nauem conſcendere, ipſe ſtabat in portu, nudũ gladium uibrans, & hoc modo illos terreri putans, qui bis acuto gladio hoſtiles dęmones crebrius uulnerauerant. Sic ergo dimiſit eos abſq; ſumptibus, & abſq; aliquo ſolatio, nauigare præcipiens mari ſpumante, &(ut ita dicam) nolente per ſuſceptiõnem uirorũ iniquę iuſsioni communicare. Ingemuit enim ciuitas uniuerſa, & hactenus lamentatur: & alij quidẽ ſuis manibus pectora percutiebant, alij uero manus, & oculos tendebant ad cœlum, uiolentiã proteſtantes, & ueluti dicentes: Audi cœlũ, & auribus percipe terra, quõ iniuſta ſunt, quæ gerunt. Cunctaq; ſimul gemitu cõplebantur, & ueluti cantus quidã erat in ciuitate luctificus, currebatq; fluuius lachrymarũ. Cum igit Iudex ille pręcepiſſet ut uela nauis tollerent, tunc gemitus ingens uniuerſorum uirginum & mulierum, ſeniorum, & iuuenum permixtus lachrymis eſt emiſſus.

Quum illi ergo Heliopolim nauigarent, ubi diabolica ſuperſtitio celebratur, oẽs in media ciuitate communiter & ſinguli ingemiſcẽtes, atq; lugentes agebant. Quibus tamen nec apte licebat flere iuſsione urbis Præfecti Palladij: erat enim & ipſe Paganus. Multi deniq; flentiũ arrepti, & in carcerẽ ducti, deinde caſtigati, lacerati, uerberati, nouiſsime in metalla ſunt traditi: uiri utiq; eccleſiæ, & propter diuinũ zelum ualde pugnantes. Erant enim plurimi eorũ monachi, eremũ incolentes, numero uigintitres: cũ quibus paulopoſt Diaconus a dilectiſsimo fratre noſtro Damaſo, Romanæ ciuitatis epiſcopo deferens nobis conſolatorias communicationis epiſtolas, manibus poſt tergũ uinctis, publice ab ipſis ſpiculatoribus ducebatur: ueluti aliquis reus inſignis, & homicidarũ uerberibus coæquandus, lapidibusq;, ſimul & plumbo eius ceruicibus laceratis, ad mare ductus eſt: & ſicut illi ſine ſumptibus, ſine ullo ſolatio in metallicũ deportatus exiliũ. Cumq; Iudex ille multos quoq; infantiũ cruciaſſet, quidã eorũ

8 morientes, neq; parentũ, neque fratrũ exequijs ſolennibus ſunt potiti. O multã inhumanitatem iudicantis, magis uero condẽnantis. Qui enim propter pietatẽ decertarunt, homicidis cõparari potuerunt, quorũ utiq; corpora inſepulta relicta ſunt: pie laborãtes eſcis beſtiarũ, uolatiliumq; proiecti ſunt. Quiq; patrib⁹ necatorũ naturalium conſcientia compati uoluerunt, ueluti iniqui capite ſecti ſunt. Quæ lex Romanorũ, quæ Barbarorũ ſententia, quoslibet patribus condolentes punit? quando quiſpiã ueterũ huiuſmodi geſsit iniquitatẽ? Iuſsit itaq; Pharao, ut maſculi interficerentur Hebræorũ, ſed inuidia, & timor tunc protulit hoc pceptum. Quanto tñ illa, quæ tunc geſta ſunt, humaniora modernis exiſtunt; quanto deſiderabiliora ad diſcretionẽ iniquitatis huius? Et licet malitia nequaq; ſeparentur alterutris, ſunt tñ incredibilia quæ dicuntur, inhumana, crudelia, ſæua, barbara, amara, ſine miſericordia, in qbus exultabant Ariani, choros agẽtes, quũ uniuerſa ciuitas ingemiſceret. Non fuit enim domus, in qua non eſſet mortuus, ſicut in Exodo ſcribitur.

Neque fratrum exequijs ſolennibus ſunt potiti. Erant itaque etiam tum ſolemnes exequiæ. *Non ergo* ſtupidorum ſacerdotũ *recens inuentum, ut dicunt Nebulones noſtri.*

Et quũ hæc ita ſint geſta (non enim quieuerunt iniqtatis authores, ſed ad peiora profecti) uſq; ad epiſcopos prouinciarũ uenena propria diſperſa ſunt, habentes iniquitatis ſuæ ſolatiũ, Comitem largitionũ, quem prædiximus, Magnũ. Alios etenim epiſcoporũ Curiæ tradiderũt, alios diuerſis machinationibus affecerunt, uolentes uniuerſos impietatibus obligari, & ſcd'm patrem ipſorũ diabolum quærentes, quem ſua rabie deuorarent.

rent. Super hęc aũt undecim Ægyptiorũ epiſcopos, uiros pene ab infantia uſq; ad ſenectutem eremũ incolentes, uerboq; ſuperantes, & actu libidinem, piamq; fidem ſine confuſione pdicantes, & dogma pietatis edocentes, multasq; uictorias de dæmonibus exercentes, & Arianã ſectam ſapientiſsima ratione denotantes, in exiliũ miſerunt in ciuitatem Iudęorũ, nomine Diocæſaream. Et uelut infernus crudeliſsimus nunq; morte ſatiati fratrũ, ſuæ ſæuitiæ memoriã relinquere uoluerunt. Nuper enim eccleſiæ catholicæ clericos, degentes in Antiochia cũ fidelibus monachis, uolẽtesque eorũ ſcelera denotare, aures imperatorias inflammantes in Neocæſaream Ponti mittendos eſſe ſubornarunt. Qui, puto, propter inclementiã locorũ, etiam uita priuati ſunt. Tales itaq; tempus illud tragædias exercuit, ſilentio quidem, & obliuione dignas, ſed literis memorandas, ad obiurgationem eorũ, qui contra unigenitũ linguas ſuas exacuerunt. Hi nanque rabie coarmati blaſphemię, non ſolũ dominum omniũ iaculari nituntur, ſed etiam contra eius famulos bellum ſine ullo fœdere ſuſceperunt.

VITA APHRAATIS, IVLIANI ET ALIORVM Monachorum per Caſsiodorum Senatorem ſcripta.

Habetur lib. 8. Hiſtoria Tripartita ca. 4.

Theodoretus. In his qui Valẽtis tẽpore pro pietate egregie laborabant, fuit etiã Aphraates monachus. Is ouium ſalutẽ ſuæ quieti præponẽs, & ſpeluncam deſerens propriam, paſtorales ſudores aggreſſus eſt. Quãtas uero uirtutis diuitias congregarit, nunc referre ſuperfluum eſt. Vnum tantũmodo eius debet dici, quod huic hiſtoriæ ualde congruit.

Boreæ parte fluuius currit Orontes circa palatium: a meridie uero eſt maxima porticus, undiq; turres excelſas habẽs. Inter palatiũ uero & flumen platea eſt, quæ egredientes ex urbe mittit ad ſuburbanos agros. Per hanc plateã cum tranſiſſet Aphraates, ad hoſtilia certamina properabat, ut ſacris ouibus curam neceſſariam exhiberet. Hunc de palatio reſpiciẽs Imperator, uiliſsimo pallio uidit indutũ, & in longæua ſenecta celeriter ꝓperantẽ. Quumq; dixiſſet quidã iſtũ eſſe Aphraatẽ, a quo ciuitas uniuerſa penderet, dicit ei Imperator: Dic mihi quo uadis? At ille ſapienter reſpõdit & congrue: Pro tuo, inquit, oraturus imperio. Tunc Imperator: Oportebat te domi, inquit, orare ſecundũ monachicum morẽ. At ille ſanctiſsimus: Optime, inquit, dicis: Si ſic quoq; ꝑmitteres, hoc me facere oportebat. Et hoc hactenus egi, quandiu Chriſti oues pace priſtina fruebantur. Quia uero tumultu maximo cõmouentur, & periculi onus impendet, ne captiuæ teneanẽ, neceſſe eſt quouis diſcurrere, eaſq; a neceſsitate ſaluare. Sed dic mihi, ſereniſsime Imperator: Si puella eſſem in cubiculo reſidens, & lanæ uacans, uideremq; paternam domũ ignibus cõcremari, quid me facere deceret? ſedere intus, & ardentẽ contẽnere domũ, an certe diſcurrere ubi aquã ferrẽ, & flãmas extinguerẽ? credo te dicere hoc potius fuiſſe faciendũ: id enim puellæ ſapientis eſt opus. Hoc ergo nunc agiẽ Imperator. Te nanq; in paternã domũ noſtrã mittente flãmas diſcurrimus, ut eas uelociter extinguamus. Hæc illo dicẽte interminatus eſt quidẽ, ſed tacuit Imperator. Vnus uero cubiculari⁹ Imperatoris aſpere reſpõdens uiro ſanctiſsimo, huiuſmodi cladẽ noſcitur pertuliſſe. Is enim habebat balnei cu-

ram: quo poſt hæc uerba deſcẽdens, ut Imperatori pararet ingreſſum, & mente pculſus in aquam feruentẽ deſcẽdit, ibiq; defunctus eſt. Sedebat Imperator expectans, ut eo renunciante lauaret: eoq; tardante, miſit alios uiros, quur moraret. At illi ingreſsi uiderunt eũ in ſolio feruẽte defunctũ, atq; ſolutũ. Quod cum nuntiatum fuiſſet Imperatori, cognouerunt uirtutẽ orationis Aphraatæ, non tñ ab impijs dogmatibus receſſerunt, ſed ſecundum Pharaonem induratum eſt cor eorum.

Hac tempeſtate Iulianus ille famigeratus ſolitudine relicta uenit Antiochiam. Nam cum hæretici ſoliti facile ſarcire mendacia: hunc uirũ ſuæ dicerẽt eſſe prauitatis, miſerunt ad eum lumen ueritatis Flauianus atque Diodorus, pariter & Aphraates Acaciũ uirtute florentẽ, q poſtea Berœę fuit epſ, rogantes ut multis hominum milibus ſubueniret, & aduerſariorũ fallaciam redargueret, ueritatiſq; dogmata confirmaret. Is ergo uir ſanctiſsimus, & ueniendo, & reuertendo, & in ipſa maxima ciuitate, quanta miracula fecerit, in hiſtoria deo amabili a nobis conſcripta retulimus. Quod uero totius populus ciuitatis ad collegia noſtra conuenerit, nullũ ſeculum dubitare confido. Res enim inopinabiles ad ſe probant uniuerſos attrahere. Sed quod maxima miracula ille uir operatus ſit, etiã ueritatis hoſtes nequeunt denegare. Hoc enim in Alexandria temporibus Conſtantij fecit magnus Antonius. Deſerens enim ſolitudinem, totas circumibat urbes, ſatisfaciens uniuerſis, quod Athanaſius doctrinę Apoſtolicæ prędicator extaret, & hoſtes eſſent ueritatis participes Arij. Sic igit ſciebant illi ſacratiſsimi uiri, quid tempori unicuiq; congrueret, & qñ opus eſſet frui quiete, quando neceſſarium ſolitudini præponere ciuitates.

1 *Ex hoc loco habes qđ antiqui Monachi non uagabantur huc & illuc ut uolunt ſomniatores noſtri, ſed in eremo & cel'is ſuis manebant incluſi. Quod ſi quandoque ad oppida & ciuitates ueniebant, illud erat ut ſanctorũ animas cõfortarent, qui pro Chriſtiana fide tuenda decertabant.*

Fuit porro illo tẽpore in Cyreſtenſiũ eremo famigeratus ille Æcepſemas in cella recluſus, & ſexaginta annis neq; uiſus, neq; loquutus. Zeugmatius quoq; ille admirabilis, qui licet oculorũ acie priuaret, omnia tamen circumibat, confortans oues, lupiſq; reſiſtens. Propter quã cauſam monachicam eius cellulã concremauerunt: ſed Traianus magiſter militũ fideliſsimus aliam ei extruxit, multoq; eum fouit auxilio. Hoc quoq; tempore fuit Ephrẽm in Edeſſa, in Alexandria uero Didymus. Et Ephrẽm Syra uſus lingua. Spiritalis gratię radios emittebat. Qui licet neſciret doctrinam Gręcam, multos Græcorũ eruditoſq; redarguit, & totius hęreticæ prauitatis infirmitatem nudauit. Et qm̃ tunc Harmonius Bardiſanę quędam cantica cõponens, & impietatem melodicę ſuauitati permiſcens, illiciebat audientes, & ad perniciem uenabatur: iſte ſumẽs inde harmoniã, pietatem cantilenæ permiſcuit, & audientibus ſuaue admodum & utile medicamen appoſuit: quę cantica triumphatorum Martyrũ feſtos dies etiamnum efficiunt clariores.

2 *Feſti dies ſanctorum Martyrũ triumphantibus Canticis efficiuntur clariores.*

Eſt oratio ſeptima in operum eius uolumine. Fol. 43.

VITA CÆSARII FRATRIS D. GREGORII Nazianzenj Cõſtãtinopolitani epi per eundẽ conſcripta.

A Rbitramini fortasſis, patres, amici, ac fratres, tam re, q̃ nomine ſuauiſsimi, alacriter me orandi munus hoc ſuſcepiſſe, quo ob fratrem defunctũ lachrymas uobis excutiam, ac luctũ ciem, ſeu ut ſermones prolixos & ornatos, quibus multi oblectantur, extẽdam, quo ex uobis quidam, tanq; colla-

chrymantes & condolentes præparemini,ut ob meam calamitatē,dōmeſticam etiā,ſi ſaltē alicui talis quædā accidit,deploretis, & in animi afflictionibus,proprÿ doloris experientiā ſumatis?Alÿ autē ut auditū cibent, & afficiārur uoluptate. Neceſſe.n.putant,ut calamitas hęc oſtēdat,qualiter tandem ſe habeant noſtra,q̄m in alÿs tam materia, q̄ ſermonis copia,ſatis ſimus abūdantes,prius etiā q̄ ad uerā, & altisſimā ſuſpiciamus rationē,ac omnia accepta feramus Deo, a quo ſunt oīa,Deumq́; præ cunctis accipiam⁹. Cęterū nil tale nos perpulit,nec ita de nobis ſuſpicari debetis,ſi ſaltē quid dextri de nobis ſuſpicari uelitis. Non.n.defunctū plus deplorabimus q̄ fuerit decorū,cū nec in alÿs talia probare ſoleamus:nec etiā ultra modū laudabimus,tametſi mihi ſermo præ ceteris donū ſit chariſſimū ac peculiare,ſi ſaltē quid prudenti charū eſſe debet, & præſertim fama, quæ meos ſermones diligere conſueuit, & nō ſolum donū, uerū & debitum omniū debitorū iuſtiſſimū: Sed ſolum legem in talibus obſeruari conſuetam,aliqualiter delibabimus,ita ut & lachrymas profundamus, obiter tamen admiremur. Siquidem hoc nequaquam a philoſophia noſtra alienū exiſtit,etenim memor eſto, inquit, iuſtorū cum laude, & pro mortuo effunde lachrymas, ac tanquam aduerſa patiaris,luctū inſtaura. Id enim pariter nos & ab indolentia ſeparat, & ab immodeſtia. Deinde humanam oſtendemus imbecillitatē, & de animi dignitate faciemus uerba. Demū debitam mœrentibus adhibebimus conſolationē, doloremq́; a carne ac a temporalibus ad ſpiritualia, & æniterna transferemus.

Cæſario itaq; parentes fuere(ut inde incipiam unde eſt conuenientisſimum) quos omnes cognoſcitis, & quorū uirtutes uidiſtis, & audiuiſtis, æmulamini, admiramini, & ignorantibus enarratis,ſi ſaltem aliqui ſunt homines,ex quibus alius aliam quandam accipit partem,quoniā impoſſibile eſt ut unus & idem omnia ſortiatur, nec illud linguæ unius opus exiſtit,etiam ſi quis admodū laboris, & honoris ſit amator. Proinde multa illis ac magna ad laudis ſuperfuere gloriā, & ne ſuperuacua enumerare uidear,dum admiror domeſtica,unū uel omnium maximū, & præ cunctis alÿs fuit dignū,pietas nempe, de caſtris illis loquor, & canis, & qui non minus propter uirtutem pariter erant uenerandi,q̄ propter ſenectutem. Quorū corpora ob temporis laborabant diuturnitatē, animæ uero Deo adoleſcebant. Pater ex oleaſtro inſertus fuit in oleam, & ira de qualitate illius cōmunicauit,ut ipſe alios quoq; insereret,quo crederent Deo, & curam gererent animarū. Sublimis inter populū hunc, ſublimiter purificatus. Aaron quiſpiam ſecundus,aut Moſes,dignus factus qui Deo appropinquaret, & diuinā uocem alÿs ſuppeditaret, ſtans a longe,manſuetus,ira uacuus,ſpecie tranquillus,ſpiritu feruidus,corporis effigie conſpicuus,longe uero occultis uirtutibus opulentior. Verùm quid nobis deſignare neceſſe eſt eum,quē prius cognoſcitis? nam ſi longe etiam ſermonē extenderimus,nequaquā tamen tantū dicere,quantū ille dignus eſt poterimus, & quantū unuſquiſq; nouit, & ſermonē exigit, ac ideo melius eſt ſuſpitioni cedere,q̄ a ſermone,miraculi magnitudinē abſcindere. Mater autem ab antiquo, & a maioribus Deo erat dedicata, & in ſortē uocata neceſſariā,nec ſibi ſoli,ſed eis etiam,quos genuit,pietatē aſciuit,cū ex primitÿs ſanctis ſancta quoq; eſſet maſſa. Adeo autem ſortē ſuam auxit, & abundantē reddidit,ut iam a quibuſdā (dicam equidē, licet ſermo ſit au-

dax)nec mariti ſui perfectio,alterius q̃ huius opus fuiſſe crederetur,& diceretur. Et o miraculũ,certamen pietatis,maiorẽ & perfectiorẽ conferre pietatem uideretur. Saue filios amabant ambo, ſed longe plus amabant Chriſtũ,ſeu potius Chriſti magis amatores erant,q̃ filiorũ. Vnica autem eis natorũ erat fruitio,ut illi a Chriſto cognoſcerentur,& ab eo nominarentur,unicuſq; fortunatę ſobolis terminus, uirtus & ædificatio in melius. Miſericordes erant, & cõpasſionis affectu inſignes. Nam multa tineis, furibus,& huius mundi ſurripuerunt dominatori, quæ ex fragili hoſpitio in firmũ tranſtulerunt habitaculũ,ita ut natis maximã colligerent hæreditatem,ſplendorẽ nempe ſeculi futuri,prius etiã q̃ ad maturã peruenirent ſenectutẽ. Virtute & ætate pares,& diebus pleni,tam permanentibus,q̃ iam elapſis. Tantũ autem utriq; partes primas in terra non habuerunt, quantũ inter ſe prohibuerunt,ne de primo honore contenderent. Totius igitur felicitatis menſurã impleuerunt,præter nouisſimã hanc,quẽadmodum quidã arbitrantur, ſiue illam probationẽ nominare oportet, ſiue diſpenſationem. Cæterũ adeo ſecure ẽ uita migrare,& ad ſupernã transferri habitationẽ,nil aliud iuxta meam eſt opinionẽ, q̃ præmisſio quædã filij,qui ob ætatem pluſq; alij periculo obnoxius erat. Et hæc breuiter attigi,non ꝙ illos laudare uoluerim,cũ non ignorem, uix aliquẽ digne hoc facere poſſe, etiã ſi ſermonem totũ in ſolo laudis huius argumento abſumere uoluerit, ſed ut oſtenderẽ Cæſario uirtutem a parentibus fuiſſe innatam. Proinde nolite mirari,aut minus fidem adhibere,cũ ex talibus ortus fuerit parentibus,ſi tanta ſe laude exhibuit dignũ, ſed potius mirandum eſſet, ſi ipſe ad alios reſpiceret, ac interim domeſtica, & peculiaria negligeret exempla.

Et prima quidẽ fuere talia, qualia eſſe conuenit eorũ,qui ex ſtirpe clara ſunt prognati, & quos præ cæteris bene uiuere decet. Cæterũ media ſciens prætereo,ueluti pulchritudinẽ,magnitudinem, & erga omnes uiri gratiã,mores præterea cõpoſitos, nil concinnitate ſua a uocũ harmonia diſtantes: quoniã nequaq; ad nos ꝑtinet, ut talia admiremur,etiamſi alijs minime parua uideantur, ac ideo ad reliqua ſermone tranſeo, necnon ad ea,quæ nec a uolente facile obmitti poterũt. Parentes igitur cũ illum ſub talibus educaſſent moribus, egregieq; erudijſſent, & reliquis deinde diſciplinis ſatis exercuiſſent, multos ille tam celeritate, q̃ naturæ felicitate exuperauit. Verũ ne propter rerum harũ memoriam lachrymas effundere cogar, & me animi pasſio præter pollicitationẽ minus philoſophum eſſe redarguat, ſciens hæc prætereo.

Sane poſtq̃ peregrinandi tempus aduenisſe uiſum eſt, primũ tum inter nos diuiſi ſumus, & ego in Palæſtina, ob rhetoricæ permanſi amorẽ: nam ea tum tẽporis egregijs florebat præceptoribus. At ille Alexandriã perrexit,quæ tunc quemadmodũ & nunc uniuerſæ doctrinæ officina eſſe uidebatur,& erat. Verũ quodnam primũ & maximũ ex illius recenſeam bonis? quidue obmittã? ne ſermonem redefraudẽ maxima. Quiſnam illo præceptoribus fuit fidelior? Quis ſodalibus plus dilectus? Quis magis improborũ fugit amicitiã,& conſuetudinẽ? Quis plus cũ optimis conuerſatus eſt hominibus? necnon alijs, qui ex patria eius erant clarisſimi,& notisſimi, ſciens ꝙ conſortio non parũ, uel ad uirtutem , uel ad improbitatẽ occaſionem præbere ſolent. Ob quæ,quis eſt magis a principibus,q̃ ille,

honoratus? Quis etiam a Ciuitate uniuerſa? tametſi propter magnitudinem eius omnia fere abſcondi ſoleant. Quis modeſtia fuit notior? aut prudentia clarior? Quodnā diſciplinę genus nō eſt ſcrutatus? ſeu potius quodnam, non ſolū ſicut alter? cum quo unquam cohabitauit, quem non paulatim meliorē reddiderit? non tm̃ æquales ſuos, & ętatis eiuſdem, ſed & ſeniores, & qui iam diu in diſciplinis uerſati fuerāt. Omnia enim tanꝗ unū exercebat, & pro omnibus unumquodq;. Nā argutos natura, laboris ſuperabat aſsiduitate, & exercitatione prętantes, mentis acumine, ſeu potius celeres celeritate, & ſtudio uincebat ſtudioſos. Eos uero, qui ambobus his pręſtabant, ambobus etiam ſupergrediebatur.

Sanè ex Geometria & Aſtronomia, necnō aliȷs diſciplinis periculoſis, id ſolū elegit, quod utile erat, nempe ut ex harmonia perpulchra, & ordine cœleſti laudaret creatorem. Quicquid uero ex illis nociuū eſſe uidebatur, ab illo declinabat. Haud.n. aſtrorū motui, ſiue præſentia, ſiue futura aſſcribebat, eorū inſtar, qui creaturam conſeruā ſuam, ſuper creatorem ſtatuunt. At ipſe omnia quemadmodū & decebat, attribuebat Deo, ac præcipue curſum illū cœleſtē. Sanè quis adeo imperitus, & contentioſus eſſe potuiſſet, ut illi in numerorū computatione, & admiranda medicina, quātum de naturalib⁹, & complexionibus, necnon ægritudinū philoſophatē principiȷs, ita ut radices extirpet, & repullulationē detruncet, ſecūdas partes tribueret, & non potius optaret, ut ipſe confeſtim poſt eius enumerationem, dignitatē ferret ſecundā? Et hæc non ſunt uerba, quæ teſtimonio carent, ſed & ortus & occaſus, & quocunq; ille poſtea deuenit, ſtatuę inſignes illius exiſtunt doctrinæ. Poſtꝗ autem cunctā uirtutē & matheſim, tanquam magnū onus, & omnifarias merces, in unicam ſuam congregaſſet animā, omnia ad ſuam miſit ciuitatē, quo & aliȷs pulchram doctrinæ ſuę collationē impertiret. Verū enimuero res interea accidit miranda, quā nec reticere queo: illius enim recordatio præ cunctis aliȷs potiſsimum me oblectat, quin & breuiter recenſita, uobis quoq; iucunda erit.

Cum a matre diſcederemus, uoto illa materno, & quod filialis amoris index eſſet, optauit, ut quemadmodū nos ambos emitteret, ita ēt nos pariter reuerſos uideret. Siquidem coniugales apparebamus, & ſi non aliȷs, maternæ tñ orationi, & uiſioni, digne inter nos colligati uidebamur, licet nunc male ab inuidia ſimus diſiuncti. Deo igit̄ ſic diſponente, qui preces exaudit iuſtas, & benignū parentum amorem erga filios honorat, nullo intercedente conſilio, nullaq; conuentione, ambo eodē tempore, hic quidem ab Alexandria, & per mare, at ego a Græcia itinere terreſtri, in eandem reuerſi ſumus ciuitatem. Cæterū non multū interceſsit temporis, cū Cæſarius tm̃ gloriæ in Byzantio (quæ nunc ciuitas in Europa præceſsit uniuerſa) eſt conſecutus, ut & publicis honorarel̃ officȷs, nuptiasq; ſortiretur ſplendidiſsimas, demumq; in ſenatū legeret̃. Quin etiam cū ciuitas illa primaria, communi decreto legationē ad Imperatorem magnū mittere uellet, legationemq; illā primario, ac eloquenti aliquo uiro ornare decreuiſſet, quò uere primatus curā gereret, & rationem dignitatis nominis ſui habere uideret̃, hūc elegit præ omnibus. Sed & hoc electionis eius additum fuit narrationibus, ut illa digne ornaret̃ a Cæſario, incola, & medico. Licet ea inter reliqua ſua ornamenta multis & magnis abundaret uiris, qui tam in philoſophia, ꝗ aliȷs excellerent diſciplinis. Cæterū de his ſa

tis.Proinde licet alĳs caſus ille, fortuito & ſine cauſa accidiſſe uideri poſ-
ſit,quemadmodũ & multa alia in rebus humanis caſu euenire ſolẽt, pĳs
tamen hominibus plane perſpectũ erat,accidens illud, nil aliud,ꝗ piorũ
parentum opus eſſe,qui filios è mari & terra in unã orationis collegerant
implectionem. Nos igitᷓ nec illud ex Cæſarĳ rebus præterire uoluimus,li-
cet alĳs fortaſsis parua & relatu indigna uideri poſsit,mihi uero & tunc,
& nunc maxima eſt uiſa,forſitan quia amor fraternus plus ad laudem eſt
procliuus. Quin nec unꝗ illã inter ꝑcipua ponere deſinam, quotieſcunq;
de rebus eius geſtis uerba ſum facturus.Ciuitas igitᷓ illum in eo,quemad
modũ dixi,habebat honore,nec eũ quicquid accideret dimittere uelle aſ
ſerebat. Verũ ego,qui in omnibus Cæſario magnus erã, & honorabilis,
pręualui,& ut parentibus explerem deſideriũ, ac Patriæ reddere debitũ,
meoq; ſatisfacerẽ deſiderio,uiæ illũ ſodalem, & cõmercatorẽ aſſumpſi.
Sanè non ſolũ a ciuitatibus, & populis honore eſt affectus, prouentusq;
uarĳ, una cũ honoribus multiplicibus undiq; ad illũ partim affluebant,
partim quoq; ſperabantᷓ,ſed & a rege ipſo, & iuſsionibus imperialibus,
quę ab illo ueniebant,eſt honoratus. Tum temporis ego Philoſophari de
liberaui,& me uitæ adaptare ſupernæ,quo omnẽ gloriam humanã,tanꝗ
grauem dominam,& ægritudinẽ abĳcerem moleſtã,ſeu potius deſideriũ
hoc antiquũ erat,tametſi uita fuerit poſterior. At ille primitias eruditio-
nis patrię ſuæ dedicare uoluit, quo ob laborẽ admiratione dignus habe-
retur. Quin ẽt gloriæ deſiderio,necnon ut urbi ꝑeſſe poſſet, quemadmo-
dum mihi uidetᷓ,regibus ſe addixit, nequaꝗ rem mihi faciens gratã, aut
ſecᷘm meam agens ſententiam. Siquidẽ manifeſtè coram uobis fateor,lõ
ge melius eſſe, & eccellentius, ut quis deo adhęreat, ꝗ ut apud terrenos
reges uel primas partes ferat. Quãuis nec iſtud reprehenſione dignũ cen-
ſeri debeat. Etenim quanto res maior eſt,uerę incũbere philoſophię, tan
to etiam difficilior exiſtit,& nequaꝗ multoꝝ hominum,immo nec alio-
rum,ꝗ qui a diuina uocati ſunt prouidentia,quæ ad illã prędeſtinatis,pro
be manũ prębere ſolet. Quin nec res eſt parua, ſiquis uel ſecundariã eligit
uitã,ſicq; ꝓbitatis fit cõpos,ac maiorẽ rationẽ habet Dei, & ſalutis pro-
prię,ꝗ ſplẽdoris inferni. Quod quidem nec Cæſariũ ignoraſſe ſcimus.

In primo igitᷓ medicoꝝ ſtatuitur ordine, non tamen ut multo degraua
retur labore,ſed ſolũ ut eruditionem ſuam,ſeu potius breuẽ quendam do
ctrinę prologũ oſtẽderet. Hinc confeſtim amicis annumeratus eſt regĳs,
ac magnos adeptus eſt honores. Artis uero beneficiũ ſine ullo precio po
tentioribus eſt impertitus. Videbat enim quod nihil homines adeo eue-
heret,ꝗ uirtus, & uirorũ optimorum cognitio. Hinc euenit, ut licet ordi-
nis eſſet ſecundi,multũ tamen in illo excelleret gloria. Sanè ob modeſtiã
ſingularem,omnibus erat charus, ac ideo pręcipua illi concredebantur,
adeo ut nec Hippocratis indigeret adiuratione, nec Cratetis ſimplicitas
cũ ſimplicitate illius conferri poſſet, cunctis aũt plus ꝗ ſecundum digni-
tatem eius uenerabilis erat. Semperq; rebus dignior cenſebatᷓ pręſentibꝰ,
ac maiori iam ſpei deſtinabatᷓ,non ſolũ ab ĳs,qui in aula pollebant,ſed ẽt
a regibus ipſis. Et quod maximũ erat,nequaꝗ inter gloriã & delitias, ani-
mi eius corrumpebatᷓ generoſitas,ſed cũ rebus multis,ac magnis abunda
ret,una ſola dignitas illi erat pręcipua,nempe ut Chriſtianus eſſet, & uo-
caretur. Cuius rei cõparatione, cuncta reliqua illi ludus & nugæ eſſe iudi

cabantur. Alia enim aliȷ̃s,non ſecus ac in ſcæna ludibria arbitrabať celerrime augeri,& diſſolui,ac citius & facilius corrumpi,q̃ durare,quemadmodũ facile ex uariȷ̃s mutationibus uitæ, necnon è forte ſurſum & deorſum rotante,cernere licet. Solũ autem propriũ bonum, ac firmiter permanens,pietatem eſſe cẽſebat. Taliter itaq; Cæſarius philoſophabať,tamet ſi ageret in aula,talibusq; uiuebat cogitationibus,quibus etiã diſceſsit,ſoli deo cognitus,ꝙ maioris eſſet pietatis, q̃ ipſe palã præſeferret,cui & hominem exhibebat occultũ. Proinde ut cuncta alia obmittã,ueluti gubernationem eorũ,qui propter genus infortunate agebant,ſuperbiæ deſpectionem,erga amicos honoris æqualitatẽ,coram principibus loquendi libertatem,pro ueritate certamina & ſermones, quos multos contra multos habuit multoties,non rationabiliter ſolũ, ſed & admodũ pie & ſeruide, unum eius notiſsimum prę cunctis recenſere pergam.

Inſurrexit contra nos Imperator ſceleſtiſsimus, q primũ contra ſemetipſum, ꝑꝑ impietatem erga Xp̃m inſaniuit,iamq; oĩbus aliȷ̃s intolerabilis erat:non ꝙ in ꝑpetrandis ſceleribus, reliquis Xp̃i impugnatoribus animi magnitudine par eſſet,ſed quia perſecutionem ſub manſuetudinis occulrabat figmentis,ac ſecundum tortuoſum illũ anguẽ, cuius & animã habebat,cũctis machinationibus, homines miſeras in ſuũ trahebat barathrũ. Primus itaq; eius fuit dolus, & molimen primũ,ne ob fidei certamina honorẽ aſſequeremur. Siquidẽ ea generoſus ille Chriſtianis inuidebat,quo tã quã Chriſtiani pateremur,uerũ tanq̃ malefici plecti uideremur. Secũdo uero aliud rei nomen imponere decreuit,q̃ ut tyrannice fieret, tanq̃ turpitudo maior eſſet q̃ periculũ, quo hoĩes ſponte ad impietatẽ accederẽt: ac ideo quibuſdã pecuniȷ̃s ꝑſuaſit,aliȷ̃s uero dignitatibus,nonnullis aũt ꝓmiſsionibus,aliquos uero omnifariȷ̃s ꝑuenit honorib⁹,quos tñ nequaq̃ regie,ſed admodũ ſeruiliter in oĩum oculis exoluit. Omnes aũt uerborũ p̃ſtigiȷ̃s,ac ſuꝑ̃pſius decepit exẽplo. Igiť & Cæſariũ quoq; multis tentare cœpit dolis. Proh dementiam,ac ſtultitiam,ꝙ eũ,q Cæſarius,ac me⁹ frater eſſet,talibuſq; prognatus parentib⁹,cõpilare ſperaret. Cæterũ ut parumper ſermoni ĩmorer,& oblecter narratione,tanq̃ ȷ̃,qui miraculo adſunt:periclitabať generoſus ille,Xp̃i munitus ſignaculo,magnũq; illius p̃tendebat uerbũ. Quin nec illius terrebať aſpectu,neq; ob adulationẽ abȷ̃ciebat prudentiã:ſed ad certamen paratus erat,ut ſermone,& opere contra illũ contẽderet,qui ualidus erat ambobus. Stadiũ igiť tale erat, & pietatis athleta tantus. Agonothetes.ꝭhinc quidẽ Xp̃s,qui athletã ſuis armabat paſsionibus:inde aũt potens & callidus tyrannus,qui illũ ſermonũ familiaritate ſeducere,& poteſtatis magnitudine terrere conabať. Spectatores aũt utrinq; erant,& ȷ̃ q iam a pietate defecerũt,& illi qui adhuc in illa perſeuerabant. Hi conſiderabant quorſum res eſſet euaſura, & quiſnã ex his duobus uictor eſſet ꝑmanſurus,plus certamen æſtimantes, q̃ circa quos eſſet theatrũ. Cæterũ nolite timere,ne forſitan Cæſarius qd prõptitudine ſua indignũ patiať,ſed cõfidite, cũ Xp̃o enim remanet uictoria, qui & mundũ ſuperauit. Quæ igiť tum ab utroq; dicta & propoſita fuere,nunc quoq; referre pergerẽ:nã cuncta,ut intelligatis,honore digna cenſeo,qm̃ rationes quaſdam habẽt acerrimas,& nequaq̃ eloquentia carẽt, mihiq; non inſuauiter memoriã refricant:uerum penitus a rpe,& ſermone ſunt aliena. Poſtq̃ uero Cæſari⁹ oẽs ſermonis nexus,qbus illi utunť diſſol

uiſſet,uniuerſamq; experientiã,tam occultã,ꝙ manifeſtã,non ſecus ac ludum quendã in nihilũ redegiſſet,magna uoce proteſtatus eſt, ſe Chriſtianũ eſſe,ac manſurũ ſemꝑ. Verũ nec ſic quoq; Imperator illũ ablegauit:ingenti enim amore flagrabat,ut eruditionis Cæſareæ compos fieri, & illa ornari poſſet Vnde & uulgare iſtud in oĩum protulit auditu, ò parẽtes felices,ò filios infelices. Poſtꝙ & nos dignos duxit, ut ſua honoraret ignominia,quoꝝ doctrinã & pietatẽ iampridẽ nouerat Athenis. Ad ſecundã igit̃ aggreſsionẽ eſt reſeruatus,nam tum iuſtitia diuina rectè illum contra Perſas armabat:ideoq; beatus ille exul ad nos eſt regreſſus , ſine ſanguine uictor,& magis ignominia,ꝙ ſplendore clarior.Hãc ego uictoriam longè maiorẽ & honorabiliorẽ,ꝙ magnã Iuliani potentiã , ac ſplẽdidam purpurã,necnon precioſum illius diadema cẽſeo. Hacq; narratione plus efferor, ꝙ ſi uniuerſum ei regnũ tradidiſſet. Ille igit̃ malis ceſsit tẽporibus, & hoc ſecundum legis nr̃ę iuſsionẽ: Cum enim tp̃s inſtat, ut ꝑꝑ ueritatẽ periculũ ſubeat̃,& pietas nequaꝙ ꝑꝑ timiditatẽ ꝓdat̃,iubet illa,ne pericula,quantum licet prouocent̃,ſiue animæ noſtræ requirant̃ , ſiue ab imminentibus cauere oporteat diſcriminibus.

Cæterum poſtꝙ caligo eſt diſſoluta,& exterminium rectè dĳudicatũ, ac uibrans romphea impiũ illum transfixit,reſq; Chriſtianorũ ad meliorẽ ſtatum ſunt perductæ,quid dicere refert, cũ qua gloria , & honore,aut qualib⁹ teſtimonĳs,et quantis, ac tanꝙ magis gratiã tribuẽs,ꝙ accipiẽs, rurſus a regibus ſit ſuſceptus?Siquidẽ primũ honorẽ ſecũdus excepit. Verũ reges tp̃s diſſoluit,Cæſarĳ aũt gloria ſemꝑ durat,necnõ honor illi a regibus habitus,qui inter ſe contendebant,cuinam Cæſarius magis domeſticus eſſe deberet,ac nihilominus amicus ille uocabat̃,& notus.Hæc Cęſario pietate pro pietate ſunt retributa. Audiant iuuenes,& uiri,ac ꝑꝑ uirtutẽ eandẽ,ad eundẽ feſtinent ſplẽdorẽ (ſiquidẽ bonorũ laborũ glorioſus quoq; eſt fructus)quibus talia ꝑꝑ ſtudiũ, felicitatis pars etiam eſſe cẽſet̃. Verũ quale & illud inter eius fuit miracula?Magnũ tam paternæ, ꝙ propriæ pietatis habẽs indiciũ. Agebat in Bithynia, ubi non minimũ a rege ſibi demãdatũ adminiſtrabat officiũ,ſiquidẽ quæſtoris fungebat̃ officio. Hinc enim Rex illi ad principatũ maiorem ſtruebat uiam. Cũ uero eo tẽpore terręmotus maximus,ac omniũ, quos fando audiuimus grauiſsim⁹, Nicęam conquaſſaſſet,ac fere omnes obruiſſet,ciuitatisq; pulchritudinẽ penitus obſcuraſſet,ſolus ipſe ex illuſtribus,aut ualde pauci, a ꝑiculo eſt exemptus.Sub qua calamitate ſalutẽ abſcondit incredibilem, ac parua ſigna pręſe tulit periculi,ita tamen,ut timorem , maioris ſalutis pædagogũ acciperet,totusq; ſupernæ fieret partis, militiam tranſmutans ex periculis,ac rependens ſibĳpſi Regia.Hęc ſecũ uoluebat,ac diligenter ſibĳpſi inculcabat,quemadmodũ etiam ad me ſcripſit , ſuadens ut tempus ſumerẽ admonitorem,quod quidem nec aliud faciens,intermittam:interim tamẽ animi eius nobilitati inuidere cogor,quod ita manibus uolueretur,ac animaillius adeo philoſophica,reb⁹ attereret̃ publicis,& ſolis inſtar obſcuris tegeret̃ nubibus.Cęterũ a terręmotu illo eſt ſaluatus,ab infirmitate autem minime:nam homo erat , & hoc quidem propriũ ipſius exiſtebat,illud uero alĳs etiam cõmune.Hoc pietatis,iſtud naturę. Ac ita conſolatio calamitatem pręoccupauit,inſtruens nos,quod morte concuſsi admiranda,uenturi ſeculi gloriabimur ſalute.

Et nunc

Et nunc uenerandus nobis Cęſarius ſalutem eſt adeptus,ciuis honorã- 1
dus,mortuus laudandus , hymnis poſt hymnos pręmiſſus ad martyrum
gradus,cũ pompa elatus, ſacris parentũ manibus honoratus,cum mater
luminaris pręlatione,calamitati pietatẽ opponeret , ĳs uero ꝗ lachrymis
uincebant̃,philoſophia,cum pſalmodię ſe darent luctũ, & anima nouiter
recreata,quam ſpiritus per aquã transformauerat, dignũ fructificaret ho
norem.Et hęc tibi,ó Cęſari,a me ſit parentatio, hę quocꝫ ſermonũ meo-
rum primitię,quas tu celari ſępius incuſaſti,uerũ in te ipſo primum exer-
ceri debebant. Hic tibi a me ſit ornatus,omni ornatu, quemadmodũ cer
te noui,tibi charior.Pluſq̃ ſerum ſtamina tenuia, & mollia,quibus nec cũ
ſuperſtes eſſes,multorũ inſtar gaudebas,ſola uirtute decoratus. Pluſq̃ li
ni textura ſubtilis,pluſq̃ unguentorũ effuſio precioſorũ,quę & antea mu
liebribus linquebas delitĳs, & quorũ odorẽ uel unicus diſſoluit dies. Plus
quocꝫ q̃ aliud quid paruũ, & paruis honorandũ,quæ hodie cuncta ama
rus hic abſcondit lapis,una cũ corpore tuo per pulchro. Proinde referant̃
mihi certamina græca ac fabulæ,ꝗbus infelices honorant̃ ephebi , parua
præmia,paruis ꝓponentes certaminibus, ac cuncta quibus per homines
& primitias,aut coronas,necnon flores nuper decerptos,abeuntes expiã
tur mortales,legi magis paternæ, & irrationabilitatis affectui ſeruientes,
q̃ rationi. Donum aũt meum ſermo eſt,qui forſitan futuro quocꝫ excipie
tur tempore. Nam ſemper durat, nec quenq̃ penitus abire ſinit,etiã ſi ex
hoc diſcedat ſeculo:ſemper honorandũ,auditui & animabus cõmendat,
ac manifeſtius q̃ tabulæ,deſideranti imaginẽ repræſentat.Et ſic ſe noſtra
habent. Quod ſi parua, & minus digna exiſtunt , ſcimus tñ deo acceptũ
eſſe,quicquid fit pro uiribus. Et hęc quidẽ præſtitimus, alia autem præſta 2
bimus,ac ſingulis annis nos ꝗ ſuperſtites ſumus,honores hos inſtaurabi-
mus,ac defunctorꝫ renouabimus memoriam. At tu nobis diuinũ et ſacrũ
caput,in cœlum aſcendiſti , ac in ſinu Abrahæ(ſi ſaltẽ aliqui tales ſunt)re-
quieſcis,angelorumq́; inſpicis choros, necnon beatorꝫ hominum gloriã,
& ſplendorem,ſeu potius una choros ducis, & collętaris, omnia quę hic
ſunt ab alto deſpiciens, & dignitates fluxas, & honores falſos, necnon er
rorem,qui fit per ſenſus,ac uitæ huius circumrotationem,confuſionemq́;
ac ignorantiã,non ſecus ac in pręlio nocturno,magno aſsiſtens regi, & il- 3
lius lumine repletus:cuius paruũ defluxum in hoc percipimus ſeculo,qua
le uel in ſpeculis imaginari poſſemus, aut ęnigmatibus:poſt hæc autẽ fon-
te boni ipſius perfruemur,pura mente,puram ueritatem intuentes:merce
demq́; hanc laboris hic propter bonũ exhauſti,inueniemus, ut perfectius
bono perfruamur perfecto, & illud contemplemur,quod ꝗdem ſacrę no 4
ſtræ finis eſt diſciplinæ, tam animæ,q̃ libri Theologici uaticinantis.

Vides hic Cæſarium mortuum cũ hymnis & pompa elatum.

O heretice qui anniuerſaria mortuorum nouitia inuenta eſſe aſſeris cupidorum ſacerdotum, uide ſi ẽt antiquorum patrum tempore erãt in uſu.

Cæſarius in cœlum aſcendit, & magno aſsiſtit regi illius lumine repletus.

Mercedem hanc laboris propter bonũ hic exhauſti inuenemus,diuinam fruitionem in cœlo. Quod nota pro merito ſanctorum cõtra hereticos.

Proinde quid adhuc reliquũ eſt? Nempe ut medelã,qualis per ſermo-
nes fit,dolentibus afferamus. Et uere quidem magnũ eſt remediũ,quod a
condolentibus procedit,pręcipue ab ĳs,qui eiſdem animi paſsionibus de
tinentur:hi enim ad conſolandũ afflictos,uehementiores exiſtũt. Ad hos
igitur potiſsimũ noſter dirigit̃ ſermo, & profecto illorꝫ gratia pudore ſuf
funderer,ſi non,quemadmodũ in alĳs bonis cunctis, tolerantiæ etiam pri
mas partes ferrent, & tanto plus, quãto magis filiorũ amatores exiſtũt:
qm̃ & pręomnibus philoſophi ſunt, & philochriſti,ac ideo plus tranſitũ
ex hoc ſeculo meditantur, ac eos qui ex ipſis nati ſunt edocent:ſeu potius

totam uitam ita inſtituunt,ut illã nil aliud, ꝙ ſolutionis meditationem ar bitrentur.Quòd ſi calamitas rationem adhuc obſcurat, & ueluti ingruẽs oculorum lippitudo,nequaꝗ decẽs cernere ſinit,agite uos ſeniores,cõſolationẽ ſuſcipite iunioris,ac parẽtes filij,& q potius a talib9admoneri debe ret, qui multos admonuerunt, & longo tempore experientiam collegerunt. Cæterum mirari nolite,ſi iunior ego,ſeniores monere audeam, nam & hoc ueſtri eſt beneficij,ſi canicie etiã accuratius ꝑſpicere poſſum. Quãto adhuc ſenes uenerandi,ac Deo appropinquãtes, tpe uiuemus?quanto malis hic expoſiti erimus?neq.n.uniuerſa uita humana longa exiſtit,ſi diuinæ naturæ imperfecta hæc fuerit cõparata, nõ quod uiuendi reliquũ,& ſolutio,ut diximus,humanę reſpirationis, tẽporalis ẽt uitæ ſint nouiſsima. Quanto nos tẽpore Cæſarius præuenit? Quandiu illũ adhuc deplorabimus digreſſum? Nonne & nos ad eandẽ feſtinamus manſionẽ?Nõne cõfeſtim ſub eodẽ condemur lapide?Nonne tantũ in paucis his lucrabimur diebus,quantũ plus mali uel uidemus,uel patimur, aut fortaſsis ẽt perpetramus?Tributũ cõmune,& inconcuſſum,naturæ legi exoluere oportet, & hos quidẽ abire,alios aũt ꝑuenire,ac quoſdã lugere, alios uerò deplorari,& ab alijs accipere,quod impẽdimus alijs, nẽpe fructũ lachrymarũ. Talis uita noſtra eſt,ò fratres,& maximè eorũ, q tẽporaliter uiuunt. Talis hic eſt ludus ſuper terrã,ut qui non ſunt gignantur,& qui geniti ſunt diſcedant. Somniũ ſumus nequaꝗ ſtabile;phaſma quoddã incomprehenſibile;uolatus auis præteruolantis;nauis in mari, ueſtigio carens, cinis,uapor,ros matutinus,flos cũ tẽpore uirens,& cũ tempore marceſcens. Dies hois ſicut fœnum, & ipſe tanꝗ flos agri effloreſcit. Rectè diuinus Dauid de noſtra philoſophatus eſt imbecillitate.Et in illis rurſus uerbis, Paucitatem dierũ meorum annũcia mihi, & palmarũ menſura humanos diſterminat dies. Quid aũt dices ad Hieremiam? qui dolens matri quoq generationẽ improperat,& hoc ob calamitates alienas. Omnia uidi,Eccleſiaſtes inquit,oĩa humana ſcrutatus ſum ratione,diuitias,delitias,potẽtiam, gloriam,inſtabilem illam ſapientiam,quæ plus fugit,ꝙ retinet. Rurſus delitias,rurſus ſapientiam, poſtea hæc eadem ſæpe repetit, uoluptates uentris,delitiarũ hortos,multitudinẽ ſeruorũ,multitudinem poſſeſsionũ, poculi miniſtros ac miniſtras,cantatores & cantatrices,arma,ſatellites,gẽtes ſubactas,tributa impoſita, ſupercilium regiũ, ac oĩa alia, ſiue ad uitã neceſſaria,ſiue ſuperflua, quib9 cũctos ante ſe reges ſuperauit; Et quid de his dicit?oĩa uanitas uanitatũ,& afflictio ſpiritus,ſiue motus quidam animæ irrationalis,& diſtractio hois,ex ueteri forſitan caſu damnati. Cæterum finis ſermonis,totum enim audi, Deum,inquit,time,ibi totus ſtabilitur defectus,& ſolum hoc tibi ex præſenti uita lucrum accedit, ut per turbas uiſibiliũ,& fluctuantiũ harũ rerũ,ad ſtabilia perducaris,& imobilia.

Ne igitur Cæſariũ deploremus,cũ ſciamus a qualibus ille malis ſit ſolutus, ſed potius noſmetipſos, ꝙ tot calamitatibus ſumus relicti. Et quid nam theſaurizauerimus?Si minus legitime Deo adhæreamus, ac currentia tranſcurrentes,nequaꝗ ad uitam feſtinemus ſupernam, terramꝗ linquamus,cũ adhuc in terra agamus, & ſpiritum,qui nos ad alta euehit,minus rite ſequamur. Hæc quidẽ puſillanimibus peracerba,at ijs qui animo ſunt uirili,admodum facilia exiſtunt. Quin & ita conſideremus,Non dominatur Cæſarius, uerum nec aliorũ ſubiacet dominio. Non timet a qui-

buſdam,atqui nec moleſtũ feret dñm,ſæpiſsime dominari indignũ. Non congregat diuitias,at non obnoxius eſt inuidiæ,nec animã affligit,dũ male colligit,ſemꝑ tm̃ addere quærens, quantum prius poſsidet. Talis enim diteſcendi eſt ægritudo,ut terminũ incrementi nullum uideat, ſed ſemper potũ ſitiat,etiam cũ bibit pharmacum. Rationes Cęſarius nullas amplius aſsignat,ſed rationes ipſum admirant̃. Non amplius in doctrina Hippocratis,ac Galeni philoſophatur,ac nec in illorum contradictorijs, ſed nec morbis infeſtat̃,uerũ non ex alienis calamitatibus dolores fructificat proprios. Non uerſatur in Euclidis, Ptolemæi, & Hieronis demonſtrationibus,uerũ non indignatur imperitis,cũ producant etiã maiora. Nõ doctrina Platonis,aut Ariſtotelis,ſiue Pyrronis ĩgeniũ exornat, nõ Anaxagorę, uel Cleanthis,ſeu Epicuri,aut neſcio quorũ aliorũ ex ſtoa ueneranda, & Academia. Cęterum nequaquam curat,quõ illorũ perſuaſiones ſoluat. Et qd opus eſt recẽſere alia? Cũ prędicta oĩbus ſint uenerãda, & perquam accepta. Nõ uxorẽ duxit,aut liberos ꝓcreauit,at illos nõ deplorat,nec ab illis deplorat̃,neq; alijs relinquit,aut relinquit̃ calamitatis monimentũ. Non aſſequit̃ hęreditate pecunias,at ipſe hęreditas erit illarũ rerũ,q̃ ſibi utiliſsimæ exiſtent,& quas ipſe elegit,quo diues hinc emigraret,ac oĩa ſecũ ferret.

Cęterũ o gloria ingens,o Conſolatio noua,o magnanimitas abundãs, auditum eſt præconiũ,omni auditione dignum, matriſq; calamitas propter pulchrã & ſanctam releuat̃ promiſsionem: illa enim cunctas Cæſarij diuitias,filio ſe donũ ob parentalia dare promiſit, ita ut nihil ex hæreditate illius expectare uellet. Nondũ hæc ad conſolationem ſufficiunt? At maius adhibebo remediũ. Sapientium credo ſermonibus, ꝙ omnis bona ac Deo accepta anima,poſtquam a corporis exoluitur uinculis, & hinc diſcedit, quam primum ad intellectũ & contemplationẽ boni,quod ipſam manet,peruenit,tanquam a tenebris purgata, aut luſtrata, uel neſcio quõ dicere debeã, gaudio quodã admirando lætat̃ & exultat,ac hilaritate perfuſa ad ſuum accedit dñm: tanquam a carcere quodam graui, uita nempe hac effugerit, ac a uinculis liberata ſit moleſtiſsimis, a quibus mentis cohercebant̃ pennæ,quæ iam imaginatione ſua felicitatẽ ſibi reſeruatam fructificabat; pauló uero poſt & cognatam recipiet carnẽ,cũ qua illic conphiloſophabatur,a terra ei & credita,per modũ quem ille nouit,qui hæc colligauit, & diſſoluit deus. Hęc caro una quoq; hæreditario iure gloriã, quæ ibi eſt ſortiet̃: & quemadmodũ malorũ propter cognationem naturæ particeps fuit,ita & iucundorum quoq; particeps erit,ac tota ab illa abſumet̃,& cum illa unũ fiet,& ſpiritus,& mens,& deus,quod & a uita mortali, & fluxa deſiderat̃. Audi igitur qualia diuinus Ezechiel de compoſitione carnis,et neruorũ philoſophat̃, & quæ poſt illũ Paulus diuinus de habitaculo terreſtri,& domo non manufacta. Ex qbus quidem illud diſſoluet̃, hæc aũt in cœlo repoſita permanebit. Quin etiã egreſsionem a corpore,ingreſsionem ad Dñm eſſe ait, obiterq; uitã hanc tanquam ꝑegrinationem deplorat, ac propter hoc deſiderat,& feſtinat ut diſſoluat̃. Cur igitur ſpe eſſem puſillanimis? Cur temporalibus ſubiacerem? Archangeli uocẽ expecto,tubã nouiſsimã,cœli transformationem,terrę immutationẽ, elementorũ libertatem,totius mundi innouationẽ: Tum Cæſariũ ipſum uidebo, non amplius peregrinantẽ,non amplius efferendũ,non amplius deflendũ,nõ amplius commiſerandũ,ſplendidũ,glorioſum,ſublimẽ: qualis & mihi ſæpius

Sentẽtia Gregorij et ſapientum de ſtatu ſanctarum & deo acceptarum animarum poſt mortem,contra nonnullos hæreticos quæ quidem certa eſſe debet & indubitata in eccleſia catholica, poſtquam in Cõcilio Florentino eſt definita.

per ſomniũ es uiſus,frater chariſsime,& chariſsimorũ optime, aut ſi hoc
non uultis,formam repræſentans,ſiue etiam ueritatis.

Nũc autem obmiſſo luctu,ad meipſum reſpicere incipio, ne quid luctu
dignũ,clanculum in me circumferam,ac ideo memetipſum conſiderabo.
Filij hominũ,ad uos enim iam ſermo dirigit, quandiu graui eritis corde,
ac ueloces cogitationibus?Vt quid diligitis uanitatẽ,& quæritis menda-
cium? Qui magnũ quid uitã præſentem, & paucos hos dies aliquot eſſe
cenſetis, & a ſeparatione hac placida & ſuaui, tanꝙ a re aliqua graui &
terribili abhorretis.Nunꝙ noſipſos cognoſcere incipiemus? Nunquã ne
umbratilia abijciemus?Nunꝙ ad intellectum aſpiciemus?Nonne ſi alicu
ius rei gratia dolere oportet,contrarijs potius eſt triſtandũ? incolatu nẽ-
pe prolungato,ſcd'm Dauid diuinũ,qui talia habitacula tenebrarum,nec
non locũ afflictionis,& limũ abyſsi, ac umbram mortis appellat.Qm̃ ſe
pulchris immoramur,quæ nobiſcũ circumferimus. Qm̃ tanquam homi-
nes morimur,peccati morte,cũ facti ſimus diuini.Hoc timore ego timeo;
hoc ego die & noctu mecũ reuoluo.Nec me reſpirare ſinit gloria uentu-
ra,ac iudicium:ex quibus illã deſidero,donec dicere ualeo, Defecit in ſalu
tare tuũ anima mea:Hoc uero horreo,ac uehemẽter effugere cupio. Illud
autem nequaꝙ timeo,ne mihi corpus hoc deſtruatur,ac corruptũ omni-
no pereat,ſed potius ne glorioſum Dei figmentũ intereat.Siquidem glo-
rioſum eſt,ubi fuerit emendatũ:quemadmodũ ignominioſum, cum pec-
cat.In quo ratio,lex,ſpes,eadẽ ignominia,qua irrationabilia ſunt cõdem-
nata,& nihil plus ꝙ poſt ſeparationẽ.Quemadmodũ recte conuenit ma
lis,& qui igne illo digni exiſtunt.Vtinã mihi concedatur,ut membra mea
ſupra terrã mortificem. Vtinã omnia in ſpiritus expendam cõmoda: per
anguſtamq́ ac paucis per uiã gradiar ſemitam,& nequaꝙ latam & dif-
fuſam:quandoquidẽ quæ dehinc ſequenẽ,ſplendida ſunt,& ingẽtia,ac ſpe
maiora ꝙ ut digne explicari poſsint. Quid eſt,homo,ꝙ memor es eius?
Quod hoc nouũ de me myſteriũ?paruus ſum,& magnus;humilis,et ſubli
mis;mortalis,& immortalis;terreſtris,et cœleſtis; illa cũ mũdo inferno,
hæc autem cum Deo excelſo:illa cũ carne, hæc cum ſpiritu:cum Chriſto
me ſepeliri,cum Chriſto reſurgere oportet.Chriſti cohæredem, ac filium
Dei fieri,Deumq́ ipſum uidere.

Verũ quo nos procedens ſermo produxit?Parum deeſt quin me animi
paſsioni gratiam debere fatear,qm̃ talia ſum philoſophatus,ac ideo reſur
rectionis futuræ plus ſum amator effectus.Hoc magnũ nobis uult myſte
riũ, pp hoc Deus homo,& pauper factus eſt,ut reſtitueret mihi carnẽ,&
ſaluaret imaginem,reformaretq́ hoiem:quo oẽs unum fieremus in Xpo,
qui oĩa factus eſt in nobis oĩbus perfecte, quẽadmodum & ipſe eſt perfe-
ctus:ut nõ amplius uir,& mulier exiſtamus, non barbarus,ſcytha,ſeruus,
liber,quantũ ad carnis pertinet ſigna, ſed ſolum in nobis ipſis diuinũ ge-
ſtemus characterẽ,a quo & in quem ſumus facti:tm̃ ab ipſo formati,& ſi
gnati,ut ab eo ſolo cognoſcamur:quod & fiet,quẽadmodũ ſperamus,ſe-
cundum magnam Dei,magna tribuentis clemẽtiam: q magna dare ſolet,
cũ parua ab ipſo petunẽ,nunc & in tp̃s futurũ ijs, qui rite eum diligunt, q
omnia ſuſtinent,omnia tolerant pp dilectionem, & ſpem,quam in illo re-
poſitam habẽt,qui in oĩbus gratias agunt,a dextris & ſiniſtris, in ſecũdis
& aduerſis. Qñquidem ratio,ſæpius hæc arma ſalutis eſſe nouit. Illi ani-

mas noſtras

mas noſtras addicamus,necnon eorum qui ante nos ſunt diſſoluti, tanq̃ qui in uia iam fuere paratiori. Et ſic quidem ſermonẽ ſiſtemus, uobis uero lachrymas. Ad ueſtrumq́ iam feſtinabimus ſepulchrũ, quod a uobis Cæſarius donum habet, triſte, & ſolum, quod parentibus, ac ſenectuti in tpe ſuo fuerat præparatum, filij uero iuuentuti, & illi qui non indecenter noſtra diſpenſauit, præter conueniens donatum.

Verum ô Domine omnium, & factor, qui longe ab hac diſtas factura. O hominum tuorũ Deus, & Pater, & Gubernator. O uitæ & mortis Domine. O animarum noſtrarum cuſtos & benefactor. O qui facis omnia, & artifici præparas ratione ſecũdum tp̃s, et quẽadmodum tu noſti, iuxta ſapientiæ tuæ profunditatem, & diſpenſationẽ. Nunc quidẽ Cæſariũ ſuſcipe, peregrinationis noſtræ primitias, ſiue nouiſsimũ primũ, tuis concedimus rationibus, quibus omnia feruntur. Suſcipe & nos poſtea in tempore opportuno, ac in carne noſtra, quãdiu id nobis conducit, guberna: ſuſcipeq́ per tuum timorem paratos, & nequaq̃ territos, nec in die nouiſſima deficientes, uiq́ inde diſtractos (quæ paſsio animarũ mundi, & carnis amatricum propria exiſtit) ſed prompte nos ad uitam, q̃ illic eſt, longæuam, & beatam excipe, in Chriſto domino noſtro, Cui ſit gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

VITA GORGONIÆ SORORIS D. GREGORII Nazianzeni Conſtantinopolitani ep̃i per ipſum cõſcripta.

Eſt oratio nona in operum eius uolumine.

CVm ſororem laudo, admiror domeſtica; quæ non ideo falſa ſunt, q̃a domeſtica, ſed uera, ac ideo laude digna. Vera aũt, quoniam non ſolũ iuſta, ſed & manifeſte cognita. Proinde haud quaquã ad gratiã noſtra declinabit oratio, etiã ſi cuperemus, ſed in medio ſermonis, & ueritatis ſtatuetur auditor, tanq̃ diſpenſator quiſpiam prudens. Quin nec præterq̃ decorũ eſt illam laudabo; quod uero decorũ eſt iuſtus etiam exigit: ac ideo nequaq̃ tali timeo timore, ne ueritatẽ tranſcendam, ſed penitus contrariũ, ne aliquid de ueritate obmittã, ac multa, quæ digna ſunt, pręteream, gloriamq́ laudis diminuam; quandoquidẽ difficile eſt, & rem, & ſermonẽ, recte ſororis adoptare uirtutibus. Nil igitur alienũ laudabo, quod non ſit etiam iuſtum; ſed interim nec domeſticũ, & quod honore dignũ eſt afficietur ignominia: ne lucrũ ſit quod eſt alienũ; illud uero in damnũ cedat proprium: Vterq; enim ſermo iuſtũ excedit modum, & cũ aliena laudantur, & domeſtica obiicientur. Veritate igitur tanq̃ canone utemur, ac termino, ad illamq; ſolam reſpiciemus; ita ut nil aliud conſideremus, quemadmodũ multi facere ſolẽt, & præcipue abiecti. Solũ igitur ea laudabimus, & ea tacebimus, quæ laude, uel ſilentio digna erunt.

Sane præ omnibus rebus eſt abſurdisſimũ, & propinqui laude priuentur debita: Cõuicijs uero illos dilacerare, uel accuſare, aut in alio quopiã, ſiue paruo, ſeu magno afficere iniuria, impijsſimũ eſſe cenſeamus, immo omnium deterrimũ, iuxta adagium uſitatũ. Sed nec eos ſermone, qui pręcipue bonis debetur priuare decet, quoniam cũ illo memorię cõmendantur perpetuæ. Deinde iuſtũ quid nos agere putamus, ne maiorẽ rationem habere uideamur malorũ, qui id & gratia exigunt, q̃ modeſtorũ, quibus

officiũ illud dignitatis cõpetit cauſa. Sane externos laudare, nequaquam prohibet, quod ignoti exiſtant, aut teſtes deſint, tametſi hoc iuſtius eſſet: natos uero cõmendare, amicitia prohibet, & odiũ quod regnat in multis. Proinde hoc laudis genus potiſſimũ debetur ijs, qui hinc migrarunt, & quibus nulla amplius gratificandi eſt cura, quiq; tam laudatores, quam uituperatores cũ alijs reliquere cunctis. Sane poſtquam abunde de his uerba fecimus, oſtendimusq; nobis ipſis ſermonẽ hunc potiſſimum cõpetere, agite nunc ad laudes ipſas, omni ſermonis elegantia, & affectione neglecta deueniamus: quoniã nec fucata erat, quam laudandã ſuſcepimus. Hęc enim pulchritudo eius erat, ut ornatu careret. Attamen debitã pietatem tanquam æs alienũ, & perquam neceſſariũ exoluemus, ſimulq; plurimos ad imitandũ uirtutes eius inſtituemus: quandoquidẽ huic uni rei, in omni ſermone, & opere ſtudemus; ut eos, qui fidei noſtræ ſunt cõmiſſi, inſtruamus.

Proinde alius defunctæ laudet Patriam, & genus, leges uenerans eorũ, qui mortuos laudare cõſueuerunt; quandoquidẽ nequaquam multis, aut pulchris indigebit uerbis, qui hanc rebus exornare uelit externis, ueluti a forma pulchra, & ueneranda, gẽmis, & auro, necnon artificioſo manuũ decore, quæ iuxta poſita deformitatẽ etiam redarguũt; At pulchritudo etiã ſi rebus haud ornata fuerit pulchris, nequaquam tamen diminuitur. Ego aũt tantiſper hac utar formula, dum cõmunium recordabor parentũ: ſiquidẽ haudquaquam pium eſſet, tantorũ parentum, & doctorũ obmittere decus. Deinde breuiter ad illam ſermonẽ conuertam; nec eos defraudabo, qui illius tenentur deſiderio. Quis igitur ignorat, nouum Abraham noſtrũ, necnon & Sarram? Gregoriũ dico, & huius coniugem Nonnã. Decet enim, ne & nomina quoq; tanquam uirtutis monimenta obmittamus, illũ fide iuſtificatũ, hanc uero fidei cohabitatricem. Patrẽ multarũ gentiũ, idq; præter ſpem; hanc autẽ ſpiritaliter parturientem. Illũ ſeruitutem paternorũ fugientem Deorũ, necnõ filiã, & matrẽ liberorũ, qui e domo ſua, ac cognatione propter terrã promiſſionis eſt egreſſus: Hanc uero peregrinationis cauſam, quæ ei uni accepta eſt ferenda, quo aliquid auderet etiam ſuper Sarram. Illũ recte habitantem, hanc aũt prompte cohabitantẽ. Illum domino addictũ, at hanc uirum ſuũ dominum appellantẽ, & cenſentẽ, partimq; propterea iuſtificatam. Quorũ erat promiſſio, & quorũ (quantum in ipſis) Iſaac erat, & quorũ erat domũ, cuius erat paſtor ille bonus, optabilis, & dux itineris, necnon figura recte paſcentis. Cuius erat rite fugere idola, dehinc etiã fugare dæmones; illius aũt, haud unquam cũ alijs cõmunicare ijs quæ ſunt ex idolis. Sed & eodẽ fruebatur honore, eadẽ ſentiebat, ac una cũ illo anima erat, non minus in ijs, quæ ad res ſpectabant diuinas, quam cognationẽ carnis. Ætas par erat, ac canicies æqualis, necnon & prudentia & ſplendor, in hisq; certamen mutuum, quo longe reliquis præſtabant. Carne quidem parũ occupati, ſpiritui uero etiã ante copulationẽ dediti. Quorũ haud erat mundus, & quorũ erat mundus, hic quidẽ deſpectus, ille uero prælatus. Quorũ erat negligere diuitias, & quorũ erat pulchris diteſcere operibus. Hæc.n. quæ hic ſunt deſpiciebantur; iſtæ uero, quę illic exiſtunt, deſiderabantur. Quibus uitæ huius reliquũ breue erat, præterquam quod relinquebatur pietati; uita uero, pro qua antea laborauerant, longe felicior cenſebatur. Cæterũ unum adhuc ſermonibus de ipſis adijciam, qui recte ac iuſte amborũ conueniunt ſtipiti: ſiquidẽ hic uirorũ, at il-

ſa mulierũ erat decus, & non ſolũ decus, ſed & uirtutis exẽplum.

Ex talibus orta erat Gorgonia ſoror, tam uita, q̃ probitate excellens. Hinc illi pietatis erant ſemina, ab illis innatũ erat, ut recte uiueret, & ſpe meliore pie&qacute; decederet. Præclara hæc quidẽ ſunt, & quæ haud facile multis; qui ob generis nobilitatẽ ſuperbiunt, ſunt conceſſa. Proinde ſi altius de his philoſophari oportet: Gorgoniæ patria ſuperna erat Hieruſalẽ, ciuitas nequaq̃ uiſibilis, ſed mente tantum perceptibilis, in qua uerſamur, & ad quam tendimus; cuius ciuis Chriſtus etiã exiſtit, conciueſq́ʒ ſunt panegyres, necnon Eccleſia primogenitorũ, quorum nomina in cœlis ſunt deſcripta, & qui circa magnũ ciuium moderatorẽ feſtiuitatem celebrant contemplatione gloriæ ipſius, choreaſq́ʒ ducunt indeſinentes. Nobilitas autem uera imaginis eſt conſeruatio, & ad exẽplar configuratio, quam operatur uerbũ, & uirtus, necnon deſiderium purũ ſemper, & magis legitimos ſupernorũ myſtas ſecundũ Deum formans, ac cognoſcere faciens, unde, & quinã exiſtamus, curq́ʒ ſimus creati. Ita enim ego de his ſentio, ac ideo animã illius, radijs ſolaribus nobiliorẽ eſſe ſcio, & uoco, longe meliori, q̃ plures alij, nobilitatis & ignobilitatis regula ac libra utens; & haud ſanguine, ſed modo quodã hæc deſigno. Neq́ʒ enim laude, ſeu uituperio dignos, ſecundũ cõgregationem cõmunem, ſed ſpeciẽ uniuſcuiuſq́ʒ iudicio. In ſpeciebus autẽ ſermo de uirtutibus ſororis uerſatur. Vnuſquiſq́ʒ igitur ſermoni auxilietur, & opem ferat; quandoquidẽ nequaq̃ poſsibile eſt uni cuncta cõprehendere, etiam ſi admodũ auditu, & intellectu excellat.

Gorgonia igitur tantũ caſtitate præſtabat, tantumq́ʒ ſui tẽporis fœminas exuperabat omnes, ne dicam antiquas illas, & de quibus plurimus eſt ſermo; ut cũ in hæc duo uniuerſa diuiſa ſit uita, in nuptias dico, & uirginitatem, ſitq́ʒ hæc ſublimior, ac diuinior, laborioſior autẽ, & lubricior; 1
illæ uero humiliores, & ſecuriores, utriuſq́ʒ tamen declinaret abſurditatẽ, *Vbi ſunt qui nuptias*
ac ex ambabus unũ, quod pulcherrimũ eſſet, eligeret, & in unũ copula- *uirginitati præferũt,*
ret, huius quidẽ ſublimitatem, illarũ autem ſecuritatẽ: fieretq́ʒ caſta citra *aut ſaltẽ coæquant?*
oſtentationẽ, cũ nuptijs uirginitatis bonũ admiſceret; & oſtẽderet quod *Vide hic omnino cõ-*
neutrum horũ, uel Deo penitus, uel mundo coniungit, rurſuſq́ʒ diſſoluit: *trariũ p Theologum*
ita ut hæ propter naturã propriam penitus ſint fugiẽdæ, illa autem nimiũ *ſingularẽ diffiniri.*
laudanda. Verũ mens eſt quæ nuptijs, & uirginitati recte dominatur, & tanq̃ materiã rationi opifici hæc adaptat, & ad uirtutẽ operatur. Carni enim cõglutinari, nequaq̃ ſeparat a ſpiritu; neq́ʒ ſi qua caput habet uirũ, ideo caput primum ignorat: ſed parumper mundo miniſtrat, & naturæ, quantũ lex exigit carnis, ſeu illi potius, qui carni legẽ hanc tulit, Deo. Hoc autem pulcherrimũ fuit, & uenerandiſsimũ, q̃ maritũ ita ſibi conſiliauit, ut illum non dominũ imperioſum, ſed conſeruũ haberet bonum: nec illũ ſolũ, ſed & corporis fructũ, filios dico, & filiorũ filios fructum fecit ſpiritus; ita ut genus totũ, & domum totam, pro una anima ſanctificaret, & conciliaret Deo; necnon nuptias laudabiles, propter ſummã in nuptijs tranquillitatẽ, & pulchram inde fructificationẽ. Equidem quandiu uixit, totius boni ſe ſuis exhibuit exemplũ: poſtq̃ autẽ hinc uocata fuit, uoluntatem ſuam domui poſt ſe reliquit, admonitionem tacitam.

Sane diuinus Salomon in paræmijs, ubi ſapientiã docet, laudat mulierem, quæ domi curã gerit, & maritũ amat; ac illi, quæ extra domũ oberrat, incontinentiaq́ʒ, & ignominia animas uenatur honorandas, ſub ſpe-

cie,& nomine meretricis,eam opponit, quæ intus honeſte deliteſcit, ac in rebus muliebribus uiriliter ſe gerit,ſemperq́ ad fuſum manus habet,ac uiro ueſtem concinnat duplicẽ,ac cibaria in tempore emit opportuno, recteq́ paſcit domeſticos,una cũ alijs, quæ ille fœminam prudentẽ,& operoſam decere ait.Verũ ſi ego ob talia ſororem laudarẽ, ab umbra laudarẽ ſtatuam, aut ab unguibus leonẽ,obmiſſis maioribus, ac perfectioribus. Sane quænam ſpectatu dignior erat? aut quænam minus apparebat? Siquidem a uirorũ aſpectu plane inuiſibilẽ ſe cuſtodiebat. Quænam magis menſurã inter ſeueritatem, & hilaritatẽ retinere ſciebat? ita ut nec ſeueritas uideretur inhumana, nec hilaritas immodeſta; ſed hæc prudens, illa uero humana, terminusq́ eſſet decoris,ut humanitas uinceret inurbanitatem.Audite,mulieres,quæ ualde,ac prompte uos oſtentare,ac pudoris tegmen ignominia afficere ſoletis.Quænam ſic oculos refrenauit? Quænam ita riſum continuit?Magnum enim quid eſſe uidebatur,ſi illa uel parumper fuiſſet cõmota.Quænam magis auditui fores occluſit? Quænam illũ diuinis ſermonibus magis aperuit? Quænam magis linguæ mentem poſuit cuſtodem?& iuſtificationes diuinas cũ illa laudauit?Quænam ordinẽ labijs plus decorauit?Addo & illud. Vultis'ne aliquid de illius audire pulchritudine?Nam licet precij nullius eſſe uideatur ijs,quæ uere moribus ſunt caſtæ,magnũ tamen quid uideri fecerunt illæ, quę ualde ornatui,& pulchritudini ſtudent,& neq́ ſermone eorũ purgantur, qui meliora docent Non aurũ illam ornabat,arte ad pulchritudinis nondũ elaboratum;non capilli flaui,interlucentes,& concinnati; nõ coma retorta,& ſuppoſititia,quæ uenerandũ caput fraude ſua ignominia afficeret;non ueſtis fluidæ,& lucidæ uarietas;non gẽmarũ ſplẽdores,& gratiæ,quę aërem propinquũ colore inficiunt,& relucent aſpectu;nõ ars pictorũ, ac fucus, pulchritudoq́ uilis,quam infernus facil artifex,qui Dei figmentũ fraudulentis abſcondit coloribus, & honoris gratiã dedecorat, diuinamq́ formam,meretricũ idolum auidis exponit oculis, quo pulchritudo uelamine obfuſcetur,idq́ imaginẽ ſuffuretur naturalẽ, Deo,ac ſeculo conſeruandam futuro.Cæterũ multos,immo omnes,externus mulierũ oblectat ornatus,cũ nullus precioſior exiſtat,q̃ mores illorũ honeſti,et ſplendor internus. Vnicus igitur rubor ſorori peculiaris erat pudoris, candor unicus continentiæ:Picturas uero,& ſuperpicturas,ac tabulas uiuentes,necnon pulchritudinem fluxam,illis relinquebat, quæ theatra frequentabant,& quæ in triuijs agebant, quibusq́ uerecundia, ac uerecundari ignominia uidetur. Et hæc ita ſe habebant.

Cæterũ prudentiã illius,& pietatẽ, nullus ſermo digne explicare poſſet. Siquidem multa maiorũ ſuorum,tam ſecundũ carnem,q̃ ſpiritũ reperiebat exempla,ad quos ſolũ reſpicipbat,ac nequaq̃ illis uirtute erat inferior,tametſi in hoc uno,& admodũ prompte uinceretur,q ab ijs bonũ defluere ſciret,eosq́ domeſtici ſplendoris radices eſſe & gaudebat, & fatebatur. Porro quid intellectu eius acutius erat? quem non ſolũ ij, qui ex illius genere eſſent.nec illi, qui eiuſdem eſſent populi,& caulæ unius, ſed omnes,qui in circuitu habitabãt, cõmune ſymbolũ eſſe ſciebãt, legemq́ indiſſolubilem documenta illius,& admonitiones. Quid aũt ſermonibus illius ſanctius;quidue ſilentio prudentius?Verũ quia ſilentij mentionẽ feci,rem & ipſi perquam peculiarẽ, necnon alijs mulieribus digniſſimam,

præſenti

præſenti aũt tempori utilisſimã tetigi. Quænam magis res norat diuinas,
tam ex oraculis diuinis, ꝙ intellectu proprio? Quænam minus loqueba-
tur? in terminis muliebribus, pietatis nempe permanens. Maritus igitur
illius cõmodum hinc accipiebat, ut uere ob eius cõmerciũ pie ageret, & 2
non ſolũ ob pulchram inſatiabilitatẽ. Quænam templa ita oblationibus
ornauit? tam alia ꝙ iſtud, quod neſcio utrũ illa ſublata dehinc ornari poſ-
ſit; ſeu potius quænam ſic uiuens templũ ſe Deo exhibuit? Quæ ita in ho-
nore habuit ſacerdotes? tam alios, ꝙ illũ, qui pietatis eius doctor erat, &
concertator, cuius bona ſunt ſemina, & Deo conſecrata filiorũ coniuga-
tio.

Nota contra hereticos noſtros, qui tẽplorum cultus, & oblationes fidelium in eis criminantur.

Quænam magis domũ ſuam exhibuit ĳs, qui ſecundũ Deum uiuunt?
pulchra illa ſuſceptione, ac quę homines reddit diuites. Et qđ hoc maius
eſt, quænam tali ſuſcepit reuerentia? & ſecundũ Deum greſſibus, ac illis,
quæ his adhærent. Quænam mentẽ oſtendit in afflictionibus minus affli
ctam? quæ magis animã condolentem patientibus? Quæ manũ largiorẽ
indigentibus? ita ut ego audacter illam uerbis his Iob ornare audeam. Ia-
nua illius unicuiꝗ aduenienti patebat, nec extra pernoctabat peregrinus.
Oculus erat cœcorũ, pesꝗ claudorũ, ac mater orphanorũ. De miſericor-
dia uero erga uiduas, quid maius dicere oportet? ꝙ quod illũ fructũ tulit,
ut nequaꝙ uidua uocaretur. Sane domus eius cõmune erat pauperibus
ex ſanguine hoſpitiũ, ſubſtantiaꝗ cõmunis, omnibus indigentibus, non
ſecus ac ſi uniuſcuiuſꝗ eſſet propria: Diſperſit dedit pauperibus; & pro-
pter promisſionis certitudinẽ, ac nequaꝙ fallacem, multa cœleſtibus in-
tulit torcularibus, multotiensꝗ Chriſtũ propter multos refocillatos ſu-
ſcepit. Et quod pulcherrimũ erat, non maioris apud eam momenti fuit,
ut uideretur, ꝙ ueritas ipſa; ſed recte agriculturam ſuam Deo exercebat
occulte; ille enim & pietatem aſpicit occulte. Omnia mundi dominatoris
rapiebat, omniaꝗ intutisſima recõdebat repoſitoria, ita ut nihil terræ re-
linqueret, præterꝙ corpus. Omnia pro ſpe ꝑmutauit futura, unicas diui-
tias liberis ſuis reliquit, imitationẽ nempe, & ut ipſi quoꝗ in talibus de-
certarent. Nonne talia magnanimitatis ſunt, & incredibilia ferme? Cor-
pus uero a delicĳs, & effrenibus continebat uoluptatibus, quibus illud
ſoluitur, ac dilaceratur, nequaꝙ confidens bene actis. Siquidem ꝙ pluri-
mis accidere ſolet, ut operibus miſericordiæ, quæ inopibus impertiũtur,
delicias redimanr, er nequaꝙ bono malum ſanent; ſed pro bono malum 3
accipiant. Illa uero terrã ieiunĳs ſuperabat; alĳs aũt ut in terra dormirent
pro remedio dimittebat. Ieiuniũ enim deprehendit animę eſſe adiutoriũ.
Somno aurẽ menſuram alienæ rei gratia minus ſtatuebat, aut ita lege fir-
mabat, tanꝙ careret corpore. Genua aũt inflectebat ad terram, cũ et alĳ
totam uigilarent noctẽ, ſicꝗ corpore manebat recto, quod quidem prę-
cipuum philoſophicorũ hominũ certamẽ exiſtit. Nam licet hoc nequaꝙ
ꝑtineat ad mulieres, ipſa tñ iter uiros generoſisſimos, uiſa eſt perꝙ uirilis

Habes hic ieiuniũ vigilias, genuflexiones, contra no uor m hereticorũ figmenta

Cæterum eſt ne uir aliquis, aut mulier, qui hãc pſalmodiarũ tono pru- 4
denti, uel eloquiorũ diuinorũ colloquĳs, ſiue explicatione, aut memoria
tempeſtiua, ſeu genuũ attritorum inflexione, et pauimenti inſtar indurato
rum, uel lachrymis, ſordiũ purgatione, in corde cõtrito, et ſpiritu humilia-
to, aut precibus, ac mente non uaga, ſed ſublimi, et in altum ſublata, his o- 5
mnibus, aut quibuſdam ex illis ſuperaſſe gloriari poteſt? Atqui et hoc di
ctu magnũ exiſtit, ueruntamen quod ex bonis quædam æmulabatur, in

Ecce & hic Pſalmodiam cum tono prudenti.

Vide cuncta per ordinem.

Genuum attritionẽ, Purgationem ſordiũ Lachrymis, Preces cum mente ſublimi, Sordidum corporis indumentum, Animã ſine alimento fere immaterialẽ, Noctes inſomnes, Pſalmodias ac ſtationes de die in diem peractas, Membra detrita & exaſperata. Faciũt ne hæc omnia cõtra noſtri temporis ſubuerſores?

quibuſdam autem erat æmulationi;et hoc quidem inueniebat, illud autẽ uincebat. Sed quid in ſingulis defatigari neceſſe eſt? Vt igitur cuncta paucis comprehendã,in omnibus ſuperior euaſit: ita enim cuncta egregie diſpoſuit,quemadmodũ alius quiſpiam,unũ, & mediocre: ita autẽ ad ſummum ſingula, ut ex omnibus uel unũ ſufficeret. Cæterũ ò quale corpus? & ſordidum carnis indumentũ;in quo ſola uirtus florebat. O anima imperans corpori, & ſine alimento ſere immaterialis, ſeu potius quæ corpus ante ſeparationẽ etiam mortificari coegit, quo anima libertatẽ adipiſceretur,& nequaq̃ impediref a ſenſibus. O noctes inſomnes,pſalmodiæ,& ſtationes de die in diem peractæ. O Dauid fidelibus ſolũ animabus non prolixa decantans. O mẽbra tenera a terra detrita, & contra naturã exaſperata. O lachrymarũ fontes in tribulationibus ſeminatæ, in exultatione metendæ. O clamor nocturnus,nubes etiam pertranſiens, & ad cœlũ uſq; perueniens. O feruor ſpiritus,idem audens,quod canes nocturni,pp deſideriũ orationis. O algoris pluuiæ,tonitrui,grandines, & tẽpeſtates. O natura muliebris,uirilẽ etiã propter commune ſalutis certamen ſuperans,& corpore non anima differens,muliebriq; uirile redarguens. O puritas poſt ablutionẽ,& anima ſponſa Chriſti, in puro corpore pura ſponſo puro. O guſtus amarus,& Eua mater tã generis, q̃ peccati, anguiſq; ſeductor,& mortifer,illius continentia deuicta. O Chriſti exinanitio, & ſerui forma,paſsionibꝰ illius mortificatione honorata. O quõ uel cuncta illius enumerabo? Vel cũ plurima obmitto,nequaq̃ læſero ignorantes.

Cæterum tempus eſt,ut iam de pietate illius, & conatibꝰ loqui deſinã; uos enim,q recte illius facta nouiſtis,iampridẽ mihi deſiderare, & in ſermone quærere uidemini,non pręſentia ſolũ, nec ea,quibus nunc illic exultat,quæ menti humanæ,auditui,& uiſui plane ſunt incognita, ſed qualia etiã iuſtus ei pręmij retributor in hoc retribuerit ſeculo; quandoquidẽ ſæpius hoc in ædificationẽ infideliũ facere ſolet,paruis magna, & uiſibilibꝰ concedens inuiſibilia. Dicam aũt quędam omnibus cognita,nonnulla uero a multis abſcondita:hoc.n.ad ipſius pertinet philoſophiã, ut haud nimium laudibus ornef ob gratiã. Nouiſtis igitur iumenta inſana, et raptũ è uehiculo,ac circuitũ illum deteſtandũ,necnon abſtractionem, et contritionem miſerandã,et ſcandalũ,quod hinc ortum eſt infidelibꝰ, ſi ita iuſti tradantur,ac celerẽ incredulitatis emendationẽ,qm̃ omnia contrita ſunt, & conciſa,& oſſa,& mẽbra,& occulta,& manifeſta; & quod nullũ aliũ medicum q̃ tradentẽ tulerit,præ pudore aſpectus uirilis, & manus:decorem enim ægrotos quoq; ſeruare decet:pariterq; quod reſponſionẽ quęſiuerit ab eo,qui illã hęc pati permittebat. Neq; ab alio quopiã, q̃ ab illo ſalutẽ eſt conſecuta,ita ut quiſpiã non magis ob paſsionẽ,q̃ mirabilem illius ſanitatis reſtitutionẽ admiratione capi deberet; ac ideo cẽſeri poſſet, tragœdiam inde ortũ ſumpſiſſe, quo paſsionũ cenſura tanq̃ homo paſſa fuiſſet,ſuper hominẽ tamen ſanatã eſſe uideri poſſet, ac narrationẽ poſteris pręſtitiſſe per maximã,ad demonſtrationẽ fidei in paſsionibꝰ,& in aduerſis tolerantiæ, longe autẽ plus clementiæ diuinæ circa tales homines. Deo enim cũ cadit,non conterit,de iuſto recte dictũ. Surgit enim huic,et cũ conteritur,cito emendatur,et glorificat. Si enim præterq̃ decens erat patiebat,attamen ultra q̃ decebat ad ipſam eſt reuerſa; ita ut parũ abfuerit,quin paſsio ſanitatẽ ſubterfugerit,& manifeſtior fieret medela, q̃ pla-

ga.O calamitas laudabilis,& admiranda.O paſsiones omni paſsione ca
rente ſublimiores.O uerbera,& uulnera,& reconualeſcẽtia, & poſt tres
dies reſurrectio,in mediũ ferens quid magis myſticũ,quemadmodum et
tulit,non minus autẽ huius congruens paſsionibus. Hoc quidem omni-
bus manifeſtũ eſt,ac longinquis quoq;,poſtq̃ et miraculum hoc ad om-
nes peruenit,narratioq; hæc in omnium linguis, et auditu, una cum alijs
Dei miraculis,et uirtutibus reſonare cœpit.

Illud autem,quod nunc dicere pergã, uſq; huc multis eſt incognitum,
ac propter philoſophiam,quã dixi, abſconditum, ob pietatemq; omni
caret ambitione,et ornatu.Proinde ſi iubes paſtorũ optime,ac perfectiſsi
me,ſacrę illius ouis paſtor dicere pergã:et quia annuis,reliquũ eſt, ut q̃m
ſoli miraculum hoc ſciamus, alijs quoq; de illo teſtimonium prębeamus,
ſi ſaltẽ defunctæ fidem adhuc ſeruamus.Verũ quemadmodum tunc tem-
pus ſilentij,ita & nunc propalationis mihi eſſe uidet̃,non ſolũ ad Dei glo-
riam,ſed ob conſolationẽ eorũ,qui ſunt in tribulationibus.Laborabat ſo
ror corporis ægritudine, & admodũ male affecta erat morbo inconſue-
to,ac plane peregrino:nã ſubito ſanguis feruebat, & ebulliebat,moxq; ſi
ſtebatur,poſtea torpedo;& ſtupor ſequebat̃ incredibilis,mẽtisq;,ac mẽ-
brorũ ſolutio,idq; non longo accidebat interuallo,ſed nonnunq̃ frequen
ter eueniebat,ita ut malum illud nequaq̃ humanũ eſſe putaretur:nec me
dicorũ proderant artes,tametſi magna diligẽtia morbũ illum curare ſtu-
derent,non ſolũ ſinguli,ſed uniuerſi etiã in unũ collecti. Sed nec parentũ
lachrymæ opem aliquã afferebant,licet multis multotiens profuiſſent;ne
que uulgi preces, quas populus uniuerſus pro ſalute illius effundebat.Si-
quidem ad omniũ ſalutem pertinebat,ut illa ſaluaret̃;quemadmodũ cala
mitas contra erat cõmunis,ſi ægritudine male afficeret̃. Quid igitur ani-
ma faciebat magna,& maximis digna?Et quodnã aduerſus infirmitatẽ re
medium habebat?Iam enim occultũ proditur. Cum iã de omnibus alijs
deſperaſſet,ad omniũ confugit medicũ,noctisq; captata ſolitudine,cũ il-
li morbus paruas conceſsiſſet inducias, ante altare cum fide procubuit,
ac illum,quem uenerabatur, magna uoce, ac omni inuocauit conamine
eique miracula cuncta,quæ olim fecerat, in memoriam reduxit, nam &
uetuſta,& noua callebat.Tandem impudentia quadam pia,& pulchra,
impudens facta, illam imitabatur, quæ ob tactum fimbriæ Chriſti a flu-
xu ſanguinis eſt ſanata. Et quidnam fecit? Super altare caput reclinat,
ac cum ſimili clamore,& lachrymarum profluuio,inſtar illius, q̃ olim pe
des Chriſti rigauit, opem implorat, & non antea ſe ceſſaturã eſt cõmina 6
tam,q̃ ſanitatẽ fuiſſet adepta.Inde totũ corpus pharmaco illo ſuo perun
xit,& ſi alicubi manus ex uenerando corporis, & ſanguinis Chriſti ſub-
exemplari quid recondiderat:Proh miraculum:Diſceſsit,cũ confeſtim de
corporis ſalute facta eſt certa,tam aĩa,quã corpore,ac mẽte releuata,mer
cedem ſpei ſumens,id qđ ſperauerat,animæq; ſanitate, corporis etiã bo-
nã ualetudinẽ nacta.Hæc quidem magna ſunt, & nequaq̃ conficta. His
uos oẽs,& qui ægrotatis,& qui ſani eſtis,fidẽ adhibete. Quod uero nar-
ratio hæc nequaq̃ iactatio exiſtat,uel inde liquet,quod ea uiuente, ſilen-
tium de hac re fuit,nunc uero reuelat̃. Et certe ſciatis quod ne nunc quidẽ
diuulgatũ fuiſſet,niſi timor me corripuiſſet; ſi miraculũ t̃m tam fidelibus,
q̃ infidelibus,pſentibus,& futuris abſcondiſſem. Et talia fuere, q̃ illi acci-

Sanatur Gorgonia ſuis precibus ad altare,ut confundatur hæreticus blaſphemans non plus ualere templum & altare ad orandum,quam ſtabulum porcorum. O impietatem inauditã.

derunt in uita, tametſi multa ob ſermonis obmittamus moderationẽ, &
ne uideamur in laudibus illius recenſendis inſatiabiles eſſe.

Sanè & oblitũ fortaſsis eius ſanctũ,ac celebrẽ iniuria aſficiemus,niſi et
ibi rerum honeſtarũ eius reminiſcamur, præcipuè cũ ipſa hoc quærat,ac
deſideret:mentionem aũt faciemus quantũ poſsibile eſt, uerbis breuiſsi-
mis. Deſiderabat iam diſſolutionẽ;nã magnã erga uocantẽ habebat fidu-
ciã,& ut cũ Chriſto eſſet,omnibus terrenis pręferebat rebus. Nemo enim
corpus ſuum ita amat,etiamſi ex eorũ ſit numero; qui ualde illud diligũt,
quemadmodum ipſa deſiderabat,ut ex uinculis carnis ſolueref. Materiã
igiť,cũ qua uiuimus,tranſcendere cupiebat, & purè uero bono coniungi,
quo amatũ accipere poſſet totũ; addo etiam amatorẽ, cuius nunc paruo
illuminamur ſplendore,& a cuius cognitione,quantũ poſsibile eſt, haud
ſegregamur. Nequaꝙ igiť deſiderio illo eſt defraudata, cũ ita rebus diui-
nis,& ſublimibus eſſet implicata. Et quod hoc maius eſt, bono tali antea
per præcognitionẽ & uigilias multas fruebaf. Nã ſomnus unicus, ac ſua-
uiſsimus,necnon uiſio unica deſideriũ illud adimpleuit,peregrinationẽqꝫ
præſcriptã ei oſtẽdit. Ipſa igiť purgationi,& expiationi iam appropinqua
bat, quam donũ commune & ſecundæ uitæ principiũ a Deo accipientes
habemus: ſeu potius tota uita illi purgatio erat, & expiatio. Et hanc qui-
dem a regeneratione ex ſpiritu, ſecuritatẽ uero ex uita cœperat tranſacta:
& ſolum ferè,ut audacter loquor,ſignaculum erat,ſed non gratia,myſte-
rium. Cæterũ cunctis mariti expiationẽ addere deſiderabat (ꝙ ſi uultis,
uirũ quoqꝫ illum breuiter deſcribã. Maritus talis erat mulieris. Ac neſcio
quid plus dicere oporteat)quo toto corpore expurgareť, & non ex dimi
dio expiata diſcederet. Sed nec his fruſtrata eſt precibus ab eo, qui uolun
tatem implet timentibus eũ,& qui ad finẽ deducit orationes. Poſtꝙ autẽ
omnia illi ſucceſſere ex ſententia,nec aliquid deerat ex iјs,quę ſperauerat,
iamqꝫ hora fatalis aduenerat,illa ſe ad mortẽ, & peregrinationẽ ꝑparãs,
7 humanã legẽ per diſſolutionẽ adimpleuit. Funeris autem honos talis illi
Ecce honor funeris ſepulchralis,contra abominantes illum.
a marito,& filiјs,ac amicis eſt habitus,qualis & mariti; & filiorũ,& fra-
tris amatricẽ decebat,ac eam,quæ iã ſplendide de illis,quę ibi ſunt, philo
ſopharetur,& panegyreos diẽ faceret nouiſsimũ. Obdormiuit autẽ plena
iam,non dierũ humanorũ,nã nec illos ſibi exoptabat,malos, & dolorifi-
cos,ac ut plurimũ miſeriјs,& erroribus permixtos:ſed illorũ, qui ſecun-
dum Deũ ſunt,& admodũ plena,ita ut haud ſciã, nũ quis adeo facile ex
illis etiam,qui in multa diſſoluunť ſenectute, & q̃ multos annorũ enume-
8 rant circuitus. Et ſic illa diſſoluta eſt, uel,ut rectius dicã, nos p̃occupauit,
Vide quibus uerbis exprimat mortẽ ſanctæ,ut diſcant hæretici non uocare iuſtos mortuos.
aut euolauit,aut tranſmigrauit,aut parumper a corpore eſt peregrinata.

Cæterũ poſtꝙ aliquantiſper res illius ꝑcurrimus, forſitan nequaꝙ no-
bis tu pater illius ſpiritualis permittis,ut miraculũ, quod tu tam diligẽter
abſcondis,manifeſtemus. Quod quidẽ illi in magnã cedit gloriã : magnũ
quoqꝫ nobis,ob uirtutis exiſtit recordationem, & deſideriũ diſſolutionis
illius. Etenim quoties miraculi huius reminiſcor,toties mihi horror lacry-
mis cõmixtus ſuſcitaf. Diſſoluebaf iam,ac ultimũ trahebat ſpiritũ,eratqꝫ
circa ipſam chorꝰtã domeſticorũ,quam exterorũ,qui illi felicem exopta-
bant exitũ,matriſqꝫ ſenis aſſenſus,ac animæ afflictio, quæ illi inuidebat
peregrinationẽ. Amor uero omniũ ſolicitudine mixtus, ex quibus aliqui
exitũ eius audire,aliј uero ut illũ cæteris referre poſſent deſiderabant, ne-

mo tñ uel mutas lachrymas profundere audebat,ita ut dolor ſuo careret
remedio. Siquidẽ nequaq̃ ſanctũ uidebatur, ut ea lachrymis honorareť,
quæ taliter ſeparareť a corpore. Erat aũt ſilentium altũ, & multa mortis
imago. Illa uero immobilis iacebat,ſine uoce,ac ſpiritu, quemadmodum
apparebat,ſilentiumq́ corporis diſſolutio eſſe uidebať, tanq̃ iam inſtru-
menta uocalia,propter motus diſceſſum,eſſent demortua. Cum uero la-
bia illius quiete mouereнť,ſenſit id paſtor, qui cuncta illius diligẽter ob-
ſeruabat,ob miraculũ in cunctis, aurem q́ illius adhibuit labijs: id.n.ob 9
morũ probitatem,necnon compaſsionẽ audacter facere poterat. Cæte-
rum tute paſtor quale erat myſteriũ taciturnitatis,referto;quo nemo tibi
dicenti fidẽ deneget. Pſalmodia erat,id qď loquebať, pſalmodiæq́ egreſ 10
ſionis uerba;aut ſi ueritatẽ dicere oportet,teſtimoniũ confidentię, cũ qua
illa diſcedebat: & beat⁹ quicunq́ poſt illa requieſcit uerba: In pace in idi-
pſum,dicebat,dormiã, & requieſcã. Hæc a te cantabanť, mulierum opti-
ma, & cũ his diſcedebas. Pſalmodiaq́ iam erat adimpleta; & poſt pere- 11
grinationem honor ſepulchralis.

Pſalmodia & honor ſepulchralis.

Vides quod ſancti dicuntur dormientes & non mortui.

O quam bene tu a paſsionibus quieuiſti, & ſomni, qui dilectis debeť,
compos es facta,ſomnũ ſumens ad dormitionẽ communem,quemadmo
dum decebat uiuentẽ, & abeuntem in uerbis pietatis. Scio igiť meliora ti-
bi eſſe, & longe honorabiliora ea,q̃bus nunc frueris, q̃ uiſibilia, ſomnia
nempe;feſtiuitatẽ peragentiũ Angelorum tripudiũ,ordinem cœleſtiũ,cõ
templationem gloriæ,ac inter cætera supernę trinitatis ſplendorem purio
rem, & perfectiorẽ,non amplius mentẽ fugientem ligatã, & ſenſibus ob-
fuſcatã,ſed totam toti contẽplationi cognitam,ac deprehenſam, quẽad- 12
modũ fulgore noſtras præſtringit animas,cũ toto lumine deitatis; omni
busq́ frui te rebus,quibus carebas in terra,propter germanã erga illas in
clinationem. Proinde ſi noſtri ſermões uel patũper tibi curę ſunt,honorq́
talis ſanctis a Deo habeť animabus,ut talia reſciſcant: ſuſcipe & tu ſermo
nem noſtrũ,prę funebribus multis,[illegible] multos, quẽ Cæſario ante te,
& tibi iã poſt illũ tribuimus: [illegible] enim tam fratri,quã ſorori parentaui-
mus. Verũ autem quiſpiã nos quoq́ poſt uos ſit honoraturus, nequaq̃
dicere poſſum;tñmodo optamus, ut eo honore honoremur, qui in Deo
eſt, & ut habitemus, ac incolamus in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui ſit
gloria in ſecula. Amen.

Ecce q̃uo ſanctorum animæ ex corporibus exeuntes cõfeſtim recipiuntur in cœlo, & diuina uiſione perfruuntur, contra quorundam ſciolorum opinionem.

Quod ſancti ſciant q̃ circa nos aguntur, ex alijs ſanctiſsimi Gregorij locis patet, unde quod hic dicit, nõ dubitatiue, ſed aſſertiue intelligendũ eſt. Vt ſi, ſtet pro quia, ſicut ſæpe in ſcripturis uſurpatur.

VITA GREGORII EPISCOPI PATRIS D. Gregorij Nazianzeni per eundem conſcripta.

Eſt oratio nume. 14. in ordine orationum eius, habita præſente Baſilio Magno.

HOmo Dei, & ſerue fidelis, diuinorumq́ myſteriorũ diſpen-
ſator,ac uir deſideriorũ ſpiritus. Ita enim ſcriptura uocat in
altũ progreſſos,ac ſublimes, & q uiſibilia exuperarunt. Sed
& Deũ Pharaonis te uocare audeo, necnon uniuerſæ Ægy-
ptiacæ,ac oppoſitę poteſtatis,columnã, ac fundamentũ Ec
cleſię,uoluntatemq́ Dñi, & luminare in mundo,habens ſermonẽ uitę, ac
fidei firmamentũ,ſpiritusq́ habitaculũ. Et quo pacto omnes appellatio-
nes tuas,quas uirtus tibi conciliauit,enumerare poſſem,cũ alia aliam tibi
domeſticam reddiderit, & indiderit. Veruntamen hoc nobis dicas,unde
ades? Et quodnã opus tuũ? Et quid nobis gratificaturus aduenis? Poſtq̃

omnino cũ Deo,& circa Deum moueri, & ob benefaciendi gratiã eorũ, qui te ſuſcipiunt,uenire ſcio,ut nos aſpicias Nũ paſtorem quęris? aut nos oues uiſitare intendis? non amplius ſuperſtites, ſed magna ex parte una digreſſos,ac loco afflictionis indignantes. Maxime nunc poſtq̃ guberna torem peritũ,ac uitę noſtræ lampadẽ perdidimus. Ad quẽ dirigentẽ aſpiciebamus,& qui a ſupernis nobis ſalutẽ per ignẽ ſignificabat. Illum, inq̃ qui cũ omni bono,& uniuerſa diſciplina paſtorali, quã longo collegerat tẽpore,eſt peregrinatus,plenus diebus,ſimus & prudentia, necnõ ſenectutis gloriatione, ſi Salomonis illud dicere oportet,coronat⁹. Cæterũ grex indigus eſt,& abiectus; et cernis'ne quanta triſtitia, & mœſtitia plenus? non amplius in loco uirenti requieſcens,nec aqua getis refectus, præcipitia quęrens,& barathra,necnon loca deſerta,per quę diſpergaſ, & corrũpatur, incertus nũ paſtorem alium tã prudentem ſit conſequuturus, etſi non talẽ,licet ualde confidat,gratũ tamen,ſi non longe deteriorẽ. Proinde cũ tria ſint quemadmodũ dicebam,quę pręſentiã tuã neceſſariã reddunt, ac omnibus ex ęquo tã nobis,q̃ paſtori,necnon gregi,age iuxta ſpiritum culturę,qui in te eſt,unicuiq; ſuũ tribue cõmodũ,& in diſpenſatione dijudica ſermonem,quo te magis ob ſapientię admiremur magnitudinem.

Cęterum quõ diſpenſabis?nẽpe ſi uirtutẽ huius merito laudaueris, non ſolũ ut ſermonem funebrẽ purum perſoluas puro, ſed ut alijs quoq; conuerſationẽ illius pietatis characterẽ,et admonitionẽ eſſe oſtẽdas,nobiſq; breuiter de uita,et morte,necnon de corporis, et animę coniunctione,et diſiunctione philoſopheris: Inſuper et de mũdis duobus, pręſenti nempe, ac inſtabili,de intellectuali quoq;, et permanente: ac nobis perſuadeas,ut illius deceptiones,confuſiones,et inęqualitates contẽnamus, q̃bus tanq̃ in undis ſurſũ,deq; ferimur fluctuantes: Huius aũt ſoliditati,et ſtabilitati, necnõ pulchritudini innitamur,cũ ſemper eodẽ pduret modo,ab omniq; perturbatione,ac confuſione liber exiſtat. Ita enim minori afficiemur triſtitia,ſi citius ex hac uita emigremus,imo potius lætabimur,ſi nos ſermo hinc abduxerit,et in ſupernis ſtatuerit, ac præſentẽ inſuauitatẽ bono abſconderit futuro,nobiſq; perſuaſerit,quod ad Dñm agamur bonũ,& q̃d melior ſit habitatio firma,q̃ peregrinatio incerta; quodq; nauigantibus portus eſt tranquillus,id ijs, q in huius uitæ iactanẽ tẽpeſtate tranſmigratio hinc fit,& translatio. Aut quemadmodũ ij,qui iam longã præoccupauerunt uiã,peregrinantib⁹,& adhuc laborantibus uegetiores ſunt, & minus defatigant:ita qui hoſpitiũ aſſecuti,quod ibi eſt,illis, qui adhuc uitæ præſentis terunt inęqualia,& præcipitia, feliciores, et lætiores exiſtunt.

Nos igitur ita conſolare: At gregẽ quo pacto? Primũ illi tuam promittito præfecturã,& paſcendi curã, ſub cuius alis oĩbus bonũ eſt requieſcere,& cuius uocẽ nos,qui ſiti laboramus, non ſecus ac fontẽ ſitimus puriſſimum. Deinde nobis perſuade, quod ne nunc quidem paſtor ille bonus

1 nos dereliquerit, qui animã ſuam poſuit pro ouibus ſuis, ſed quod ſuperſit,& paſcat,ac dirigat proprias,& a proprijs cognoſcatur, corporaliter quidem nequaq̃ comparens,ſpiritaliter uero nobiſcum conuerſans; contra lupos pro grege depugnans,& nemini permittens, ut caulam furtiue, aut doloſe tranſgrediatur, a uoce peregrina animas bene inſtitutas ſeducar,ac decipiat. Et ut ego mihi perſuadeo, nunc magis proficit precibus, quã antea doctrina: quanto ẽt plus Deo eſt propinquior, poſtquã uincu-

Hoc in loco omnia hæc Eccleſiæ dogmata manifeſte comprobantur,

Sanctos poſt mortem orare deum p̃ nobis.

la depoſuit corporalia, & a materia, quæ mentē turbabat, eſt liberatus,
nudus cum nudo conuerſans, nempe cū mente prima, ac puriſsima, ordi-
ne angelico, & fiducia cœleſti (niſi hoc nimis audacter dictū eſt) effectus
dignus. Hæc quidem tu melius digeſſeris, & philoſophaberis, ꝙ ego ſer-
monis, & ſpiritus uirtute oſtendere queam. Cæterum ne per ignorantiam
bonorum, quibus ille præditus erat, ſermo multum ſua imminuat dignita
te, breuiter laudem ex ijs, quæ mihi de digreſſo cognita ſunt, depingā, in-
ſculpam, ac bono tibi talium pictori tradam, ut uirtutis illius pulchritudi
nem confirmes, ac omnium auditui, & cognitioni exponas.

Scire quæ circa nos ſunt.

Spiritualiter nobiſcū conuerſari.

Iuſtorum animas eſſe in cœlo.

Ille igit ut Patriam, & genus, necnon corporis habitudinē, ac ſplendo-
rem externū cum alijs, quib⁹ potiſsimum homines gloriari ſolent, laudis
relinquā legibus; ex primordijs noſtris, & perquā domeſticis exordium
ſumā. Germen fuit radicis nequaꝗ laudabilis, aut fertilis pietatis: Siqui-
dem cū nouiſsimis confidam, nequaꝗ erubeſco ob prima: nec quæ in do
mo Dei plantata eſſet, ſed ualde abſurdæ, & alienæ, ex rebus duabus cō-
mixtæ diuerſiſsimis, ex errore nempe gentili, & monſtro legali. Quæ am
bo partim effugit, partim uero ambobus obnoxius fuit. Siquidē hoīes illi
idola, & ſacrificia rejciunt, ignem aūt uenerant, & lampades. Sabbatum
præterea honorant, & in cibi delectu admodū ſunt ſcrupuloſi; circūciſio
nem contēnunt. Humiles aūt illi Hypſiſtarios, hoc eſt ſublimes ſe appel-
lant. Solum uero creatorem omnium uenerant. Ac ita ille ad impietatem
anceps erat, ex aliquo aliquid factus. Ac ideo ignoro, utrum grām ipſum
uocantem plus laudare debeam, aut etiā electionē illius. Sane ita illi men
tis oculus a lippitudine, qua detinebat, eſt purgatus, tātaꝗ́ uelocitate ad
ueritatē accurrit, ut & a matris grā, & ſubſtantia penitus excideret, nilꝗ
ei, niſi ſupni pr̄is, ac uera relinqueret hæreditas, quā & retinuit. Hanc igno
miniam facili⁹ etiā tulit, ꝙ alij honores maximos. Verum minus hoc ad-
miror, licet admiratione ſit digniſsimū. Et cur nam? Qm̄ ipſi inter multos
alios cōmunis erat cōtentio, oēſꝗ́ in magna Dei ſagena includi oportet,
& piſcatorū ſermonib⁹ capi, tametſi qdā prius, alij uero poſterius ab Euā
gelio cōprehendant. Quod uero potiſsimū ex rebus illius me admira-
tione perculit, hoc etiam enarratione dignū exiſtit. Erat ille noſter antea
etiam, ꝙ ex nr̄a eſſet caula. Mores enim nobis ipſum conciliarunt. Nam
quēadmodum multi ex noſtris nequaꝗ nobiſcum ſunt, quos uita a cor-
pore alienat cōmuni; ita multi inter externos erga nos ſunt inclinati, qui
moribus fidem præueniunt, & ſolo nomine indigent, opera enim prius ha
bent. Ex illorum numero meus Pater erat, ramus alienus, uita ſua ad nos
inclinans. Modeſtia uero tm̄ excelluit, ut perquā amabilis, pariterꝗ́ ho-
neſtiſsimus eſſet, quæ ambo haud faciliter concurrere ſolent. Iuſtitiæ ue-
ro quodnam maius, & manifeſtius documentū eſſe poſſet? ꝙ quod licet
minime ſecundas partes in Republica ſortitus fuiſſet, nec unica drachma
ſubſtantiā ſuā augmentauit: tametſi cerneret, ꝙ alij Briarei manus rebus
injcerent publicis, facultatibuſꝗ́ inflarent malis. Ita enim iniuſtam uoco
opulentiā. Sanè prudentiæ nequaꝗ parua ī eo fuere ſigna, quēadmodum
ex ſermone liquebit procedenti. Huius mercedē, ut arbitror, fidem tulit.

Verum quonam modo illud (haudquaquā enim decet, ut res tanta ſi-
leatur) explicabimus? Igit mulierē fortem quis inueniet? Diuinam ſcriptu-
ram dicentem audiui, & donum Dei eſſe, ut quis a Domino coniugiū ſor

datur bonum. Quod & externis uidet. Nam illorum illud eſt.

Nil homini melius contingit coniuge caſta.

Cæterum dici nequit, quiſnam coniugio felicior extiterit, quam ille. Arbitror enim, ſi aliquis ex finibus terræ, & omni genere humano, coniugium optimum contrahere ſtuderet, nequaquã uxorem hac meliorem, aut magis conuenientem inuenire potuiſſe. Nam uirorum, & mulierum optima quæq; conuenere in unum, ita ut nuptiæ illæ nõ min⁹ uirtutis, quam corporis eſſet cõiunctio. Nã licet alios exuperaret, iter ſeipſos tñ pp uirtutis æqualitatẽ, & honoris paritatẽ ſe ſuperare nequibãt. Sanè q̃ Adamo tradita eſt, ut illi auxiliaret, poſtq̃ bonũ erat, ut homo nõ eſſet ſolus, ꝓ adiutrice facta eſt hoſtis, & nequaquã cõthoralis, ſed aduerſaria, uirũ per uoluptatẽ ſuffurans, & cognitioni ligno a uitæ ligno abalienans. Patri aũt non ſolum cooperatrix a Deo eſt tradita, id enim minus admiratione dignũ, ſed & rectrix eſt facta, quæ illũ per ſe tam opere, quã ſermone ad optima quæq; perduceret. Nã licet optimũ iudicaret, ut in aliȷs ſecundum coniugȷ legem uiro pareret, in pietate tñ nequaquã illã puduit, quo min⁹ ſe doctricem exhiberet. Quod quidem admiratione dignum exiſtit. Sed plus admirandum, q̧ ille ultro ab ea deuinci uoluit.

Illa etenim eſt, quæ cũ aliæ mulieres de pulchritudine tã naturali, q̃ fictitia contendunt, & efferunt, unã ſolam pulchritudinẽ nouerat, animæ nẽpe uenuſtatẽ, & ut imaginẽ diuinam cuſtodiret, aut pro uiribus repurgaret. Ornatũ autẽ depictum, et artificialẽ ad eas, quæ in ſcena uerſant, relegabat, & unã ſolam nobilitatẽ exiſtimabat pietatẽ, & ut ſciret unde facti ſimus, & quorſum tendamus; ſolaſq; diuitias firmas, ac tutas, Deo diteſcere, & pauperib⁹, maxime cũ in genere propinquos incideret, quibus uſq; ad indigentiã ſubuenire, nequaq̃ calamitatis ſolutionẽ, ſed monitionẽ continere cenſebat. At liberalius benefacere, honoris firmioris, et conſolationis eſſe perfectioris. Cũ hi cõmodo domeſtico, illi uero pietate excellant, & quãuis admodũ difficile ſit hæc utraq; aſſequi, in utriſq; tñ oẽs alias exuperabat, et utrunq; exactiſsime pfecit, duoq; in unũ connectit. Ita igitur domum ſuis adauxit curis, & cogitationibus (ſecundum Salomonis de muliere forti terminos, & leges) tanquã pia eſſe ignoraret.

Ita aũt Deo, ac rebus operam impẽdit diuinis, ut licet plurimum a cura abeſſet domeſtica, neutrũ tñ offenderet pp alterũ, ſed pariter ambo pſſicerentur. Proinde quodnã tp̃s, aut qs locus illius ignorat orationes? Qui

2 motus & ipſi primus fuit ex omnibus in die. Seu potius quæ ita petendo, ſimul et petitionẽ conſequi ſperauit? Sanè quęnã ob ſacerdotum ita oblectata eſt manũ, et faciẽ, ſeu oẽm ſpeciem philoſophiæ ita honorauit? Quæ ue magis ieiunȷs, et uigilȷs carnes ſuas macerauit? Aut ſe pſalmodia tam nocturna, q̃ diurna exercuit? Quę magis uirginitatẽ dilexit? tametſi uinculis ligata eſſet coniugalib⁹. Quæ orphanorũ, et uiduarũ melior adiutrix fuit? Quę calamitates ſuas deplorantes plus conſolatione ſubleuauit? Cæterum hæc forſitan parua uidenẽ, ac quibuſdã contemnenda, qm̃ haud facile plurimis ſunt conceſſa. Verũ quo pacto ea, quę paucis contingunt, et creditu difficilia exiſtunt, inuidiæ minus obnoxia eſſent? Mihi uero admodum ſunt uenerãda, qm̃ fidei ſunt indicia, et ſpiritalis feruoris conamina. Quale et hoc eſt, q̧ nunq̃ uox eius in ſacris audita eſt conuentionib⁹, aut locis, præterq̃ in neceſſarȷs, et myſticis. Proindeſi magnum olim fuit, ne

Habes hic orationes, ieiunia, uigilias, pſalmodiam tam nocturnam quam diurnã, & uirginitatem.

ſuper

ſuper altare aſcenderet bipennis,aut aſcia uideretur , ſeu audiret,ex ratio-
ne maiori,tanq̃ naturale eſſe deberet, et omni artificio carere , omne qđ
Deo conſecratur:cur non et in illa magnũ eſſet,ut ſilentio ueneraretur ſa-
cra?ac nunq̃ tergum uenerandæ præberet menſæ?ſeu in diuinũ expueret
pauimentũ?uel nec manus gentilibus porrigeret ? aut labia labijs admo-
ueret,et neq̃ inter alias mulieri ẽt,quæ honeſtiſsima eſſet,et admodũ do
meſtica?Quinimmo nec cõmunicare uoluit, non ſolũ uoluntarie , uerum
neq̃ coacte,ijs,quę a prophana,et impura ueniebant mẽſa. Sed nec unq̃
iuxta templa ſceleſta tranſire, aut illa præter conſcientię legẽ aſpicere ſu-
ſtinuit;neq̃ narratiunculis gentilibus , ſeu cantilenis theatralibus auditũ
inquinare;uel linguã,quę iam ſuſceperat diuina,ac illa etiã loquebatur. Si
quidem prophana nequaq̃ ſacris cõuenire putabat. Et quod his plus ad
mirandũ fuit,nec unq̃ uel parumper luctui indulſit corporali, tametſi mi
rum in modũ alienis etiam flecteret calamitatibus , ita ut uel uocẽ aliquã
emitteret flebilem,ante gratiarũ actionem,aut lachrymę ex illius excide-
rent palpebris,quę iam myſticæ erant,ſignatę,ſeu luctus pręberet ſpeciẽ:
quamuis multoties multa ei acciderent moleſta,in die ẽt clara. Siquidem
ad animã Dei amore detentã pertinere arbitrabat,ut diuinis cuncta ſubij
cerentur humana. Taceo his ſecretiora, quorum deus teſtis eſt , & ſeruæ
fideliores,quibus illa concredebat talia.

Cæterũ quæ ad nos pertinent,nec memoria fortaſsis ſunt digna,tanq̃
indigni ſumus, ut quid de nobis ſperari deberet:iudicia tamen ſint magni
illius conatus. Nos enim,anteq̃ naſceremur,Deo uouit,nequaq̃ de futu 3
ro ſolicita;& q̃ primũ nati eſſemus, Deo ſe nos oblaturos promiſit , nec
oratione ſua a Deo eſt defraudata,nec is hoſtiam ſibi oblatã reiecit. Cõ-
feſtim igitur quædã ex his iam præſentia, alia autẽ erant futura,quotidia
nis additionibus adaugenda. Et quemadmodũ ſol iucundisſime matuti-
nis fulget radijs, meridianis uero calidior exiſtit,et lętior,ita ipſa nequaq̃
paruas pietatis primitias texens,nouisſimo lumine plus reſplenduit.

Tũ qui nota omnia dicis eſſe tollẽda, uides ne matrem Deo nouiſſe Gregoriũ antequam naſceretur?

Cæterũ non paruus illi ad pietatem ſtimulus erat, q̄ ex arbore fructi-
fera, & nequaq̃ ſylueſtri,ortũ ſumpſerat , licet copulata eſſet illi, qui do-
meſticus factus fuerat. Longa enim ſerie , & a maioribus hæreditate pa-
terna Dei,& Chriſti amatrice uirtutem acceperat, & nequaq̃ mariti in-
ſtar,ex oleaſtro in oleam inſerta fuerat . Non igitur minus fidelis iugum
propter fidei ferre poterat excellentiam,ſed in illo ſolo tota erat,quod id
haud tolerare ualeret,cũ alias inter mulieres fortisſima eſſet,& admodũ
maſcula. Hoc aũt erat ex dimidio reluctari Deo propter alienationẽ par-
ticulæ alterius,& nequaq̃ copulę corporali ſpiritus adiungere cognatio-
nem. Deo igitur die,& nocte ob hanc rem ſupplicabat,& illũ multis ieiu
nijs,& lachrymis pro capitis ſalute orabat; nihilominus tamen uirum &
laborũ demerebatur aſsiduitate , ac morũ mercabatur uarietate, oppro-
brijs,admonitionibus,obſequijs,abalienationibus, potisſimũ uero mori
bus familiaribus,& erga religionẽ feruentioribus , quibus præcipue ani-
ma flectitur,& emollitur,uoluntarieq̃ ad uirtutem cogitur. Futurũ igitur
erat,ut aquę gutta aſsidue deſtillãs petrã tandem excauaret , ac illa rem,
cui tantũ ſtudebat,cũ tẽpore perficeret. Quod quidẽ oſtenderunt ſequen
tia. Et illa quidẽ hæc petebat , & ſperabat , tanq̃ quæ fide magis flagra-
ret,q̃ iuuentute. Nemo enim ita confidit pręſentibus, quemadmodũ ipſa

ſperatis,experientia edocta,quanta eſſent Dei dona. Marito aūt ad ſalutem cooperabať cōſideratio,quę paulatim ſuſcipiebat obſequia. Cooperabatur etiā Deus,ac uiſiones ſomniorū, per quas ſępius Deus animæ ſaluandæ benefacit. Cæterū qualiſnam fuit uiſio? Iam enim narratio ſuauiſſima exordiū mihi ſumit. Viſum eſt ei,quod nunꝗ̃ antea,licet uxor ſępius oraſſet,& rogaſſet,particulam illam ex diuino Dauid cantare: Lætatus ſum in his,quę dicta ſunt mihi,in domū Domini ibimus. Erat igitur pſalmodia peregrina,ac deſideriū cum cantu intrabat. At illa cum audiſſet, quod uoti cōpos facta eſſet,tempus arripuit, ac uiſionem in optimā partem eſt interpretata,cū ueritate,& gaudio beneficĳ oſtendens magnitudinem,& ut ille ſalutem aſſequeretur feſtinabat; timens ne quid interueniret,quod uocationem impediret, & ipſa ſtudio ſuo fruſtraretur.

Accidit autē̄ tum temporis,ut multi Epiſcopi Nicæam feſtinarent, ut Arĳ reſiſterent inſaniæ,cū malum illud nuper pullulare,& Deitatem incidere cœpiſſet. Ille igitur Deo, ac ueritatis præconibus ſe tradidit,deſideriumꝗ eſt confeſſus,ab ipſiſꝗ cōmunem ſalutē quæſiuit; ex quibus unus erat Leontius,uir excellens,qui tum noſtræ præerat metropoli. Proinde cum hic a charitate obuiam ſe ferat miraculum, admodum ego charitatem offenderem,ſi tacitus illud præterirem,præcipue cum non pauci miraculi huius teſtes ſuperſint.

Errabant errore quodam ſpiritali diligentiæ doctores, & gratia præſignabat id quod futurū erat, figuraꝗ̃ ſacerdotĳ inſtructioni admiſcebať. O inſtructio minus uoluntaria; genibus enim inclinatus inſtructionis expurgabatur ſermonibus,ita ut multi,qui tum aderant,præſagirent id qđ futurū erat,nō ex ſublimioribus tantū, ſed etiam humilioribus intellectu, ſignis haud obſcuris credentes futura: Parū igitur in medio fuit,cū miraculum miraculo ex coniunctū. Producam igitur fideliū auribus ſermonē quoꝗ illū. Nam animabus prophanis nihil ex bonis fide dignū uidetur. Accedebat ipſe ad regenerationē,quæ fit per aquam,& ſpiritū,perquam confitemur Deo hominis ſecundū Chriſtum formationē, & expiationē, necnon materiæ terrenæ ad ſpiritū tranſpoſitionem,& reformationē; & accedebat ad ablutionē cū deſiderio feruido,ac ſpe præclara,expurgans ſe antea pro uiribus,tam anima, ꝙ corpore ſanctificatus longe magis,ꝙ ĳ,qui tabulas a Moſe accipere debebant. Illis enim ſanctificatio ad indumenta uſꝗ procedebat,& uentrē,parua coarctatio,& tēperantia quædā frugalis: illi aūt uniuerſa præparatio in media uita ſplendoris erat, & ante purgationem purgatio muniens donū, quo expurgatio concrederetur puritati, & bonū haud periclitaretur, ac deinceps contra gratiā auderet. Cum aūt ex aqua egrederetur,lux circa illum fulſit,& gloria affectu eius digna,cū qua etiam proceſſit gratia fidei. Sane hæc res & alĳs quoꝗ cognita eſt,qui tum miraculū ſub ſilentio cuſtodierūt, nequaꝗ̃ illud narrare audentes. Vnuſquiſꝗ enim putabat uiſionem hanc ſibi ſoli apparuiſſe: paulopoſt uero inuicem retulerunt. Baptizanti uero, & expianti adeo manifeſta fuit,& cognita, ut nequaꝗ̃ myſteriū celare poſſet, ac publice uocem diuulgaret,ꝙ ſucceſſorem ſuū unxiſſet ſpiritui. Et hoc ex audientibus,& cognoſcētibus nemo non credebat. Quoniā & Moſes cū adhuc paruus eſſet multis,ac precĳ nulli⁹ dignus,ex rubo uocatur ardente, minime tamen igni cedente,ſeu potius ab eo, qui in rubo imaginatione de-

prehendebatur:illicꝙ primū concreditur miraculū. Moſes ille, a quo mare diuiditur, & cui cœlū panem pluit, & qui a petra aquā eduxit, quemcꝙ ignis, & nubis colūna inuicem ſibi ſuccedētes in uia deduxerunt, & cuius manuū extenſio trophæum erexit, ac multa agmina deuicit, Crucē forma illa deſignans. Eſaias aūt ille gloriæ, & ſeraphin inſpector, & poſt illū Hieremias, cui magna gentiū, & regnū poteſtas concredita fuit, hic quidem uoces audiuit diuinas, & ad prophetiæ miſteriū carbone antea purgatur. Ille uero ante fictionem cognoſcitur, & ante natiuitatem ſanctificatur. Paulus aūt cum adhuc perſecutor eſſet, magnus ille ueritatis præco, gentium in fide doctor, & lumine circundatur, & illū, quem perſequebatur cognoſcit, magnumcꝙ ei concreditur miniſteriū, ac uniuerſus illi auditus, & cogitatio tota repletur Euangelio. Cæterū quid neceſſe eſt omnes enumerare, qui a Deo uocatione fuerunt præuenti, & talibus miraculis ad fidem perducti, quibus & Pater meus in pietate eſt confirmatus. Ac ideo prima illius non adeo ſunt incredibilia, & admiranda.

Sane quidam poſterioribus priora deturparunt, non ſecus ꝗ ſiquis cito bonis exatiatus, deinde ulterius progredi contemnat, aut omnino ad prauitatem recurrat. Verū hoc nequaꝗ de eo dici poteſt; ſeipſum enim non minus, ꝗ quæ acceperat, diligēter conſeruabat, ita ut utracꝙ recte inter ſe congruerent, tam ea, quę ante ſacerdotiū, ꝗ poſtea egit. Nec minus honeſte incepit, ꝗ finiuit: necꝙ aliter finiuit, ꝗ incepit. Sacerdotiū uero illi concreditū eſt, haudquaꝗ ſecundū facilitatem, & confuſionē præſentem. Verū parum defuit, quin purgationi adderetur & purgandi peritia, & uirtus, quemadmodū lex eſt conſequentiæ ſpiritalis. Poſtꝗ autē concreditū fuit, plus glorificata eſt gratia, tanꝗ Dei eſſet gratia, & nequaꝗ hominū. Necꝙ ut Eccleſiaſtes inquit, Cōmotio quædam ſpontanea, ſed electio ſpiritus. Accepit enim Eccleſiā ſpinoſum, & incultam, ac nequaꝗ antea ſicut Epiſcopam gubernatam, ſed ab uno ſolo ante eum decoratā, eocꝙ admirando, & moribus Angelico, ſinceriori uero, ꝗ nunc ſint populi pręfecti. Quo cito ſublato, rurſus ob gubernatoris defectū, ad ſegnitiem multam reuoluta eſt, & inſaniam.

Primum igitur hominū mores haud difficulter manſuefecit, & ſermonibus, qui paſtoralis eſſent ſcientiæ, & quod ſeipſum exhibebat exēplar, tanꝗ ſtatuam ſpiritalē, pulcherrime ad omne opus bonū tornatam. Inde diuinis literis aſſidue incumbere cœpit. Quapropter licet in talibus tarde diſcere inciperet, tantam tamen ſapientiam in breui collegit tempore, ut quemadmodū & in aliȷs nemini poſterior eſſet, ac ne illis quocꝙ, qui plurimum laboris exhauſerant. Quin & gratiā hanc a Deo accepit præcipuā, ut rectæ doctrinę pater fieret, & præceptor. Non queadmodū ſapientes, pſentes, qui ſe adaptant tēpori, nec tanꝗ medi⁹, & artificioſe ſermonib⁹, qui contra nos proferuntur, aſſentiebatur, ſicuti ȷȷ, qui nequaꝗ fidem habent firmam, ſeu ueritatis negociatores exiſtunt; ſed erat ȷȷs, qui ſermone ualent, magis pius; illis autē, qui recte ſentiebant, plus ratione pollens: ſeu potius ſermonibus partes tribuebat ſecundas, pietate uero omnibus dominabatur. Siquidē unum Deum in trinitate adorandum eſſe, tria uero in unicam deitatem contrahenda ſciebat: & necꝙ unitate Sabelliȷ, necꝙ trinitate Ariȷ ſequebatur errorē: ſed nec diuinitatem impie contrahebat, aut diſſoluebat, necꝙ inæqualibus incidebat alienitatibus, ſiue magnitudinis,

ſeu naturæ. Haud enim unumquodq; incõprehenſibile, & ſuper noſtrum eſt conſideratione. Nam quõ id, quod hic noſtrũ ſuperat intellectũ, aut cognoſci, aut doceri poſſet? aut ubi menſurari quiret inexpertũ? ut hoc pa tiaẽ diuinitas, quæ eſt terminãrũ gradib⁹ mẽſurata, & gradib⁹ inferiob⁹.

Hæc magnus ille homo Dei, & uerus noſcebat Theologus, & eum ſpi ritu circa hæc uolutatus: Et quid aliud dicere oportet, quàm quod efficit, ut Eccleſia hæc Hieruſalem noua, & arca alia ſuper aquas delata, quemad modum Noe illius magni, ac mundi huius patris ſecundi uocaretur, cum eo tẽpore animarum diluuiũ, hæreticorumq; inſidiæ cuncta occupaſſent; quantumq; multitudine aliorũ ſuperabatur, tantũ nominis antecellebat claritate. Idemq; illi accidit, quod Bethlehem ſacræ, quam nihil prohi buit, licet eſſet puſilla, quomin⁹ orbis eſſet metropolis, tanquàm nutrix Chri ſti, ac mater, qui mundũ creauit, & deuicit. Huius ſermonis teſtimonium eſt, quod eo tẽpore, quo feruidior pars Eccleſiæ contra ipſum ſeditioſe decer tabamus, literis decepti, ac uerbis artificioſis, ad prauã cõmunionẽ pro tracti, ſolus ipſe creditus eſt mentẽ habere ſanã, & nequaquàm nigredine illã animã una obſuſcaſſe, tametſi mentis quadã arreptus fuerit ſimplicitate, & dolũ ob animi innocentiam minus caueret. Solus autẽ, immo primus ſeditionẽ illam contra uos ſuſcitatã, pietatis zelo & quantũ ad eum, nec non alios pertinebat, ſedauit, quantũ & ad accurſum primũ, quantumq; ad diſceſſum ſpectabat nouiſſimũ, tam reuerentia ſua quàm doctrinæ purita te. Ita ut multarũ eccleſiarũ ceſſaret fluctuatio, tẽpeſtasq; mutaretur in ſerenitatem, orationibus illius ſedata, & admonitionibus. Proinde ſiquid iuueniliter agere oportet, nos quoq;, qui hac in re ſocij fuimus, ac ei tam tam pietate, quàm actione in omni bono auxilium præſtitimus, ac quaſi ali qualiter una peccauimus, & una cucurrimus, plurimã partẽ ferre, dignos ducimus. Verũ cum ſermo parumper in his ſit euagatus, hic iam ſiſtatur.

Cęterũ quiſnam bona illius, & multitudinem eorundẽ enumerare poſ ſet? aut ſi plurimũ percurrere uellet, non difficulter reperiret omiſſa? Sem per enim in intellectus progreſſione, melior, quàm prius fuerat, apparebat. Vnde quotieſcunq; res illius mecũ uerſo, magis me copia quid omitten dum ſit, quàm alios laudatores inopia quid dicendum ſit, ſolicitat: ita ut me abundantia quodãmodo offendat, ac mentem mihi ſolicitã reddat, dum res illius laudare conatur: nihilominus tamen nec quid in tam multis ho nore dignis, & æqualibus uincat, inuenire queat. Etenim quemadmodũ in undis euenire cernimus ſtantibus, ut quotieſcunq; calculus inijciatur, centrũ oriatur aliud, circuluſq; ſuper alio ſuſcitatus, & aſſidue dilatatus, ſemper diſſoluat extremum: illud idem & mihi palam in re præſenti acci dere uideo. Dum enim mihi aliquid in mentem uenit, aliud elabitur, ac ideo circa electionem laboro, cum aſſidue id quod in memoria erat, præ occupet, illud, quod denuo affluat.

Proinde quis illo ſtudioſior in rebus fuit cõmunibus? quis'ue in dome ſticis prudẽtior? quoniam & domũ, & facultates mediocres illi tribuit, qui cuncta recte, & uarie diſpenſat Deus. Quis pauperibus æqualis natu ræ, ac parti abiectæ, uel anima magis eſt cõpaſſus, uel manu plus eſt lar gitus? In ſubſtantia enim propria aliorũ ſe diſpenſatorem eſſe cenſebat, ac ideo pro uiribus inopiæ ſuccurrebat, ita ut non ſolũ conſumeret ſuperua cua, ſed ea etiã, quę erat neceſſaria. Quæ res manifeſta demonſtratio extitit,

quantã

quantã curam pauperũ habuerit. Dedit enim partem non ſeptem ſolum iuxta Salomonis legẽ,ſed etiamſi accederet octau⁹. Quin nec ibi, rebus uacabat uilibus, ſed maiori uoluptate ſua abijciebat, ꝙ alios posſidere cognoſcimus. Sed & omnẽ propinquitatẽ, ac inopũ auferebat electionẽ, quæ mihi quidem uilis animi indiciũ, & cenſura eſſe uidetur accipientis, quiſnam dignus ſit,quiue minus:uerbumq́ murmurationis una cũ diſtributione prolatũ,euitabat. Quã rem multis accidere uidemus,qui tametſi alijs impertiant,id tamen abſq; beniuola faciunt prõptitudine,quę quidem largitione maior eſt, & perfectior. Longe enim melius eſt propter dignos dare etiã indignis, quam dignos priuare ob timorem indignorũ. Et hoc eſſe uidetur, quod ſcriptũ eſt, oportere ut quis panem ſuũ etiã per aquam mittat,tanꝙ haud ab illa peſſundari,aut coram iuſto harũ rerum cenſore perire posſit. Sed illic occurſurũ, ubi cuncta noſtra repoſita ſunt, & eo occurſurũ tempore,quo minime putamus.

Cæterum hoc pulcherrimũ erat,& maximum,ꝙ magnanimitas illius omni contentione carebat. Quomodo uero,& qualiter,nunc dicere pergam. Cum certamen pulcherrimũ inter ipſum & coniugem eſſet, de pecunia cõmuni in pauperum uſus expendenda, maior diſtributionis pars in coniugis manus,tanꝙ diſpenſatricis optimæ taliũ,& fidelisſimæ peruenit. Cuius mulieris dico,& qualis? Cui nec Atlanticũ pelagus exhauſtũ, aut ſi quod aliud eſt ex maximis,ſatis eſſe poſſet. Talis,& tam immoderatus expendendi amor eam detinebat. Etenim Salomonis hirundinẽ ex cõtrario ęmulabatur:nam inſatiabilitate melioris, deterius uincebat,nec tamen benefaciendi promptitudine exatiari poterat:quin & totam ſubſtantiam,quam ambo uel prius habuerat,uel poſtea fuerant aſſecuti, minorem putabat, ꝙ deſiderio ipſius ſatisfacere poſſet. Sed & ſæpius eam dicentẽ audiui,quod prompta foret,ſi ita neceſsitas exigeret,ut tã ipſa,ꝙ liberi eius priuarenẽ,dũmodo bona eius in pauperũ uſus diſtribuerenẽ. Pater itaq; totas matri habenas in expendenda dimiſit pecunia, quod mihi quidẽ exemplo melius eſſe cenſeẽ. Nã pecunijs magnanimũ eſſe,& liberalem,haud difficulter apud alios quoq; reperies,non ſolũ in ijs, quæ ob cõmunis,ac ciuilis ambitionis gratiã dilapidanẽ,ſed ẽt illis,quæ ob dei amorem inter inopes diſpergunẽ,& ſolũ conſumentibus recondunẽ. Cæterũ q̃ gloriam ob hæc contẽnat,nequaꝙ facile inueniemus. Quãplurimis enim gloriæ amor promptitudinẽ ſubminiſtrat expendendi, & nequaꝙ diſtributio occulta. Ibi enim largitio eſt obtuſior. Manus itaq; talis erat, licet multa,tanꝙ inter ſcientes obmittamus. Nã ſi uel aliud tale nobis teſtimonium præbere poſſet,ex eodẽ fonte, ac eiuſdem fluuij eſſe deprehenderes.

Sane quis magis cũ Dei auxilio,aut gradui adduxit,aut iniurias ꝓprias adeo contẽpſit?aut cũ timore ſacrã menſam ab impuris mundauit?Quis conſilio tã diligenti,ac iuſtitiæ ſtatera,aut cauſas dijudicauit?Seu prauitatem odio habuit?uel uirtutẽ honorauit?ſiue optimos eſt ueneratus?Quis ita pepercit delinquentibus? aut quis cum recte currentibus ita cucurrit? Quis præterea melius uirgæ,aut baculi tẽpus nouit? aut baculo plus tribuit?Cuius oculi magis reſpexerunt ſuper fideles terrę?necnon alios,qui Deo uiuunt in uita ſolitaria,& celibe,terram,ac terreſtria contemnentes? Quis magis ſuperbiã caſtigauit?aut humilitatẽ dilexit?nequaꝙ ficte,aut ſuperficialiter,quemadmodũ nunc multi ſe philoſophari ſimulant,ac prę

ſtantes uidentur;non ſecus ac mulierculæ inſipientiſsimæ, quæ cum pulchritudine careant naturali,ad colorũ fucos cõfugere ſolent,ſuntq́(quonãmodo dicere debeo)theatrales ornatiſsimæ,propter uerecundiã inuerecundiſsimæ,& ꝓpter turpitudinẽ turpiſsimæ.Humilitas enim nequaq̃ illi in ueſtimento ſita erat,ſed in penetralibus animę. Quũ nec ceruicis inflexionẽ mollẽ,aut uocis infractionẽ,ſeu uultus cõpoſitionẽ fictã, uel barbæ denſitatẽ promiſſam,ſiue capitis colorationẽ adulterinã, aut inceſſus modũ compoſitũ,humilitatẽ eſſe indicabat.Talia.n.facile effingunt,cito tamen redarguunt. Nil enim ſimulatũ durabile eſſe poteſt. Ipſe autẽ uita erat ſublimis,humilis uero prudentia,uirtute imitatu difficilis,cõſuetudine autem perq̃ facilis,ueſtitu quoq; nequaq̃ ſumptuoſus,ita ut faſtũ pariter,ac nimiã effugeret humilitatẽ. Præ multis aũt ſplendorem internũ, & uentris morbũ,necnon inſatiabilitatẽ,ac ſi quis alius,licet non uideretur,domabat.Hoc quidẽ ut purgaret,illud aũt ne attolleretur,re inani nominis uenans claritatẽ.Nam ciuilis operis eſſe cenſebat,ut omnia fierent, & dicerent, propter quæ apud externos nomen qs aſſequi poſſet bonũ. Qua re nil in hac uita beatius eſſe poteſt.Spiritalis aũt,& noſtrum eſt,ut ad ſalutẽ reſpiciatur ſolũ.Ac ideo cũ quis ad hũc ſcopũ tendebat, magni hunc æſtimabat;ſin uero minus,deſpiciebat. Quæ.n.cerni poſſent,contẽnenda eſſe ducebat,quo interna ſe haberent rectiſsime. Solũ aũt ea conſideranda,& longe alijs præferenda eſſe putabat, ex qbus aliquis plus dignitatis aſſeq,& alios ad id,quod optimũ eſt,ſecũ pertrahere poſſet.Cæterũ inter res illius pulcherrimũ,ac perq̃ peculiare, & nec alijs ignotum erat ſimplicitas,& motum innocentia,necnon obliuio malorum.

Porrò tam ex ueteribus,q̃ iunioribus, alij aliud bonũ quoddã egregiũ concreditũ fuit,ſcd'm quod unuſquiſq; gratiam aliquã a Deo conſeq dignus erat.Iob tolerantia in afflictionib⁹,& animi fortitudo. Moſi,& Dauid manſuetudo.Samueli iuriſdictio,& ut cerneret futura. Phineæ æmulatio,a qua & nomen eſt ſortitus.Paulo,& Petro cõcordia præconij. Zebedæi filijs magniloquentia:Vnde & tonitrui filij ſunt appellati. Et quõ ſermo omnes in ſpecie enumerare poſſet? Stephani aũt,& mei patris donum unũ ferme,& idẽ fuit. Hic enim nec in periculo conſtitutus odio habebat iaculantes,ſed dũ lapidaret,pro lapidantib⁹, tanq̃ Chriſti diſcipulus,orabat,pro quo & piculũ ſubibat,mai⁹quid deo fructificans,q̃ mortem,longanimitatẽ nempe. Patri aũt nihil mediũ fuit inter inuaſionẽ, & dimiſsionẽ,ita ut parũ abfuerit,quin afflictio conceſsionis ſurriperet celeritate.Etenim dei irã ſecẽ quandam eſſe & credimus,& audim⁹,cõmotionis contra dignos reſiduũ: Qm̃ Deus ultionum eſt dñs. Qui licet ob clementiã a ſeueritate ad remiſsionẽ inclinari conſueuerit,non tamen in omnibus parcit peccantib⁹,ne illi bonitate ſua fiant deteriores.At ille nequaquam ab irritantib⁹ſuperabat, tametſi animo non omnino eſſet inuulnerabili,præcipue uero in ſpiritalib⁹,zelo ſuccũbens,præterq̃ ſi aliqñ præparatus eſſet, & armatus, ac tanq̃ contra aduerſariũ a longe inſtrueret offendiculũ.Ita enim nec a milib⁹, ut dici ſolet,labefactabat. Eratq; hoc ei animi affectio ſuauiſsima.Ira.n.nequaq̃ illi,anguis inſtar,itus ardebat, & ad uindictã erat parata;neq; ad iracũdiam ex primo motu,& retributionis prorumpebat deſideriũ.Verũ quemadmodum apis aculeus, citra mortẽ percutiebat.Humanitas aũt eius ſupra hominẽ erat. Rotas ſępe mi

nabatur,& flagella;& iã adhibebanť:uerũ periculũ erat,aurium compreſſio,aut genarũ iniuria,aut pugnus ſuper collũ,ſicq́ minę diſſoluebanť.Veſte uerò maleficus ſpoliabať,ac calceis, ipſeq́ proſternebať in terram,inde ira nequaq́ contra iniuria affectũ procedebat, ſed contra eũ, qui propte ſeruierat,tanq́ miniſtrũ malorum.Et qũo quis magis deo bonus eſſe uideretť aut dignus ut deo offerret donať Sępe enim nec cõmotus apparebat,& pro cõmoto reſpondebat,tanq́ domeſticis illius peccatis erubeſcens.Et profecto ros matutinus ſolares potius ſuſtinuiſſet radios, q̃ ut aliq̃d ex ira eius reliquũ permanſiſſet.Et tamen dicebať; uerum ſermo euanuit cũ uerbis,ſolum relinquens uirũ illũ bonum.Non enim indignatio eius ſolis occaſu longior erat:neq́ iram,quæ ẽt prudẽtes perdit,nutriebat,aut aliq̃d ex prauitate eius uel corporis ſigno oſtendebat;ſed tranq̃llitatem motu etiã conſeruabat.Admiranda igiť res illi accidit,non ut ſolus ob hanc honorareť,ſed ſolus ab accuſatorib⁹ſuis amareť, & admirationi habereť, cum bonitas eius ſuperaret ſeruorem:euenitq́ ut uenerabilior eſſet iuſto,cũ illum corriperet, q̃ improbo,cũ eum admoneret.Huic enim aſperitas propter commodũ lenitas uidebať; illi autem ob mores malos bonũ etiam ſuſpectũ erat.Et licet ita tam anima, q̃ corpore ſe haberet ſimpliciter,& deo accepte,nihilomin⁹tamen conuiciatorib⁹ob pietatem timori erat;ſeu potius nil aliud illos magis deterrebat,q̃ ſimplicitas eius deſpiciens.Nunq́ enim illi uel precationis,uel execrationis excidebat uerbũ, neq́ confeſtim retribuebat aliquid,q̃ bonũ durabile, aut triſte quid temporale.Illud enim ex profundo proficiſcebať animæ.Hoc uero in labijs uerſabať ſolũ, ac tm̃ redargutio erat paterna. Multis autẽ, qui eũ offenderant, nec diuturna quidem repenſa eſt retributio; ſed neq́ pœna a tergo eſt exacta.Verũ ſub cõmotionem primã percellebanť, conuertebantur,accedebant,genua flectebant, ueniã conſequebantur,diſcedebant,bene ſuperati meliores fiebant, prudentiores, & cognoſcentes: qm̃ ſæpius uenia multũ prodeſt ad ſaluť. Pudore enim reprimit offendẽtem,& ex timore ad beniuolentiã perducit firmiorem. Sane quidam erudiebantur a bobus,q̃ perterriti iugũ abiecerant,& iuncti occurrebant,cũ eis antea nil tale accidiſſet.Alij autẽ ab equis proiecti,& conculcati,obedientibus,& manſuetis. Nonnulli uero febrib⁹intolerabilibus cõprehenſi,& imaginationib⁹,ob ea,quæ fuerant auſi.Alij quoq́ alijs inſtruebanť aduerſitatibus,& obedire diſcebant,propter ea,quę iã fuerant paſsi.Tali igitur, & tam manifeſta pręditus erat manſuetudine.

Cæterum nũ in gubernandi arte,& uirtute agendi concedebat, ut ali⁹ illi præſtaretť Nequaq́:ſed ille idẽ manſuetus erat,ac ſi quis alius;in manſuetudine tamen grauis. Cũ enim hæc duo ut plurimũ inter ſe pugnẽt,et contraria exiſtant,ſimplicitas,inquã, et auſteritas:et hæc manſuetudinẽ habeat,agendi aũt arte careat;illa uero in agendis peritia,citra tñ manſuetudinem polleat,mirabiliter ei ambo affuere;ſcilicet,ut agere ſciret,tanq́ ſeuerus,cũ manſuetudine tamen remittere,tanq́ agendi imperitus,ſed cũ arte gubernandi in pręfecturis,in confidentijs,in omni ſpecie gubernationis.Siquidẽ ſerpentis prudentiã circa malitiam,cũ columbę circa probitatem miſcebat ſimplicitate. Nec prudentiã maleficam fieri ſinebat, neq́ ſimplicitatem ſtultam,ſed potiſsimum in ſpecie manebat uirtutis, ex ambobus diligenter circummunitus.

Cũ igiť talis eſſet,ac ita ſacerdotij munere fungereť,ab omnibuſq; glo
riã eſt conſecutus,quid mirũ ſi ſignis,quibus Deus corroborat pietatem,
dignè ꝓditus foret? Sanè unũ illi mirandũ accidit:ualetudine laborabat
aduerſa,ac corpore malè affectus erat.Et quid mirũ ſi ſancti ẽt ægrotent?
Siue ob limi uilis purgationẽ,ſeu uirtutis probationẽ,& experimentũ phi

Nox ſplendida,& dies paſchæ feſtiua, dies dierum regina. Nõ ergo omnes dies æquales ſunt.

4 loſophiæ,uel ob inſtructionẽ imbecilloꝝ, ut ab illis tolerare diſcant, &
nequaq; ſuccũbant in afflictionibus.Laborabat igiť,ſanctũq;, ac celebre
tp̃s paſchæ aderat,dies dierũ regina, & nox ſplẽdida ſoluẽs tenebras pec
cati, in qua nos ſub largo lumine, ob noſtrã ſalutẽ feſtiuitatẽ peragimus,
ac cũ lumine,qđ ꝓꝑ nos mortẽ obijt,cõmorimur, cũ reſurgentiq; una re-
ſurgimus.Erat aũt morbus diuturnus,& ut breuiter dicã,febris uehemẽs,
& ardẽs,cũcta interna deurens.Vires deficiebant, & cibi nauſea infeſta-
bať,ſomn⁹ uero aufugerat,ac plane dubitatio aderat,palmarũq; colliſio-
ne deplorabať.Cuncta aũt oris interna,& palati excoriabanť. Tot enim
puſtulis,adeoq; acutis, & denſis ſcatebant,ut nec aqua facilè, & abſque
periculo tranſire poſſet. Sed nec medicoꝝ artes,nec domeſticoꝝ preces,
licet ualde orarent,nec ulla,q̃ adhibebať,medela ſuccurrebat. Et ille q̃dẽ
in his erat,parũper ſpirans,& dubiè:nec eos, qui aderant,amplius cogno
ſcebat,ſed totus in peregrinatione erat, & in ijs,q̃ diu ab eo erant deſide
rata,& ꝓparata.Nos aũt tẽplũ habebat,myſtas ſimul,ac oratores:poſt-
quã enim de oĩbus alijs deſperaueram⁹,ad magnũ medicũ,et noctis illius
confugeram⁹ uirtutẽ,tanq; ad ſubſidiũ extremũ. Cæterũ quid referã? nũ
feſtiuitatẽ agentes,ſeu lugentes? panegyrim celebrantes,uel honorantes

Ad uirtutem noctis illius (paſchalis ſcilicet) confugeramus.

5 eũ,qui non amplius hic habebat ſepulchralia? ò lachrymæ illæ,q̃ tum ab
uniuerſo profundebanť populo. O clamores,& uoces,qui cũ pſalmodijs
cõmiſcebanť.Quærebant apud ſacellũ ſacerdotẽ, apud myſteria ſacroꝝ
ducẽ,apud Deum adiutorẽ dignũ.Et hæc meæ Mariæ erant inchoamen-
ta,q̃ tympanũ pulſabat,& non epiniciũ, ſed ſupplicationis carmen decã
tabat,ac tum primũ ob aduerſitatẽ inuerecũda eſſe diſcebat,cũ populum
pariter inuocaret,ac Deũ:hunc quidẽ ut dolenti condoleret, & una decer
taret cũ lachrymis;illũ aũt ut exaudiret ſupplicãtẽ, oĩa illi miracula prio-
ra ad memoriã reducens.Calamitas enim inuentrix eſt ingenioſa. At q̃d
ĩde noctis illi⁹,et decũbẽtis de⁹egit? horror me ſubijt,cũ ad reliqua enarrã
dum procedo:quin & uos,qui auditis,horreſcitis.Cæteꝝ nolite fidẽ de-
negare,id enim haud ſanctũ eſt,tam nr̃i,q̃ illius,de quo loq̃mur,gr̃a. Ade-
rat iam myſterij tp̃s,ſtatioq; ueneranda, & ordo diſtribuebať initiandis:

A uiuificante mortuos & ſacra nocte ſuſcitatus.

6 At ille a uiuificante mortuos,& ſacra nocte ſuſcitatus,primo parũper mo
uet,inde fortius,poſt ea ancillã quandã,q̃ ibi remanſerat,noĩe uocauit,uo
ce tenui,& admodũ ſubmiſſa,iubens ut adeſſet,ac ueſtẽ afferret,eiq; ma-
num porrigeret. At illa aderat,eiq; cũ admiratione ſeruiebat,ille uero tan
q; baculo manuductione eius utebať,Moſen in monte imitãs,ac debiles
man⁹ ad precum figurã cõponẽs, expeditè cũ pp̄lo myſteria peregit,aut
ꝑegit,uerbis quidẽ paucis,& q̃bus poterat,intellectu aũt, ut mihi uideť,
admodũ ꝑfecto.Proh miraculũ ſine gradu,ſup gradũ,ſine altari ſacerdos,
pontifex longè ab expiandis ſeiunct⁹:Et hæc aderant illi a ſpiritu ſancto,
ipſi quidẽ cognita,alijs uero, qui ꝑſentes erant,nequaq; uiſa. Deinde eu-
chariſtiæ uerba,quẽadmodũ moris eſt,protulit, populoq; benedicẽs rur
ſus ad lectũ eſt reuerſus:cibo aũt parũper refectus,ac ſomno recreatus in-

uocauit

uocauit ſpiritū. Paulatim igiť melius ſenſit, quoad tandē priſtinæ ſanitati
eſt reſtitutus. Aderat itaq; noui diei, quēadmodū nominamus, feſtiuitas,
quā primā dominicā poſt reſurrectionē habemus. Quapp ad tēplum cū
uniuerſo Eccleſiæ proceſsit ſupplemento, renouans ſalutē, ac gratiarū of-
ferens actionē. Proinde opus hoc nō minus mihi uenerandū exiſtit, ꝙ qđ
Ezechiæ accidit, quē ægrotantē, & orantē Deus uitę glorificauit additio
ne, idq; per umbrā cognouit aſcēſam, ꝙ ſecūdum preces infirmi eſt regreſ-
ſa, cum Deus pariter regem & gratia, & ſigno honoraſſet, ipſeq; additio-
ne diei, additionem dierum uitæ ſuæ eſſe credidiſſet.

Sanè paulòpoſt ſimile quodammodo miraculū matri quoq; accidit
meæ; quod et relatu dignū cenſeo: nam illā merito honorabimus, ſi ſaltē
honore aliquo digna exiſtit: Patri uero narrationis cōmunione rem gra-
tam faciemus. Infirmitate igiť et illa tacta eſt, cū omni tempore reliquo
ſana fuiſſet, ac recte ualuiſſet. Cū igiť multa eſſent, quę illā affligerent, ne
longius ſermonē extendā, inedia potiſsimū cruciabať, quę multis perdura
bat diebus, ita ut nullū contra malū inueniret remedium. Qūo igiť illam
deus pauit? Non māna illā rigauit, quēadmodū olim Iſrael, nec ex petra
potū elicuit, ut populū reficeret ſitientē: non coruis præcepit, ut illā, quē-
admodū Heliā paſcerent, aut tanꝙ prophetā ſublimē exſatiauit, quemad
modū antea Danielē in lacu famis. At quonā modo? uiſus ſum illi, cui erā
chariſsim⁹, ita ut non ſolū nos in ſomno magnificaret, ſub multa nocte cū
caniſtro, & ſplendidis aſtare panibus; ac cū illis eam, dū oraret, quemad
modū conſueuimus, ſignare, necnon cibare, & ſanare, ac eā ad priſtinam
uirtutē reducere. Et nocturna quidē uiſio diurna fuit ueritas. Ab eo.n.tem
pore ſpē concepit meliorē; & hoc palā, & manifeſte apparuit. Cū enim
dies exort⁹ eſſet, ſummo ad illā mane acceſsi, primumq; alacriorē eam, ꝙ
antea, conſpexi: Inde cū ab ipſa quæſiuiſſem, qūo nocte habuiſſet, & nū
re aliqua indigeret, ac cætera interrogarē conſueta: Tu me, inqt, fili admo
dū laute, & ſuauiter pauiſti. Cumq; quonā modo id accidiſſet, admodū
blande, et humaniter ſciſcitat⁹ fuiſſem, pariterq; miniſtræ innuiſſem, ut il-
lam hortaretur, ne contra tenderet, ſed prompte rem explicaret, & illam
pandere haud moleſte ferret, illa ueritatem detexit. Quin & unum ad-
huc ambobus commune addidero.

Cum ego ab Alexandria in Græciā per mare Partheniū nauigarē: (Na
uigabam aūt omnino præter anni tp̄s, cū ita me deſideriū inſtigaret, in na
ui Æginetica) Hoc aūt potiſsimū me adigebať, ꝙ uectores nactus eſſem
domeſticos: Cumq; parūper nauigando ꝓgreſsi eſſemus, ingens orta eſt
tempeſtas, & qualis non multū antea uiſa fuit, quemadmodū referebant
ij, qui una nauigabant; cumq; omnes cōmunē mortē timerent, mihi ani-
mæ mors terribilior erat. Periculū enim mihi miſero imminebat, ne non-
dū initiatus abirē, ac ideo ſpiritus aquā in mortis aqua deſiderabam. Cla
mabā igiť, orabā, et paruas uitæ deſiderabā inducias: mecū quoq; clama
bant connauigantes, & hoc in diſcrimine cōmuni, tanꝙ nequaꝗ ad exer
citiū illud eſſent apti, hoſpites humani, & qui una dolere ex cōi diſcerent
periculo. Et ego quidē talia patiebar; cōpatiebanť & mihi parentes cōes 7
per imaginationē nocturnā, ac periculi participes erant, et a terra auxiliū
ferebant: per orationes quoq; undas incantabant, quēadmodū poſtea
cū ueniſſem ex temporis collatione cognouim⁹. Quin & ſomnus ſaluta-

Parentes Gregorij p orationes undas incātabant.

ris,quo poſtq̃ tẽpeſtas parumper quieuerat, occupabamur, hoc nobis
oſtendit.Erinym.n.quandã,uiſu terribilẽ,& periculũ annunciantẽ,cœpiſ-
ſe mihi uidebar, nã exacte nobis hanc nox deſignabat. Alius quoq; qui
una nauigabat(erat aũt puer mihi admodũ acceptus, & charus,quiq; tẽ
peſtatẽ moleſtiſsime tulerat(matrẽ meã ſupra mare gradientẽ, nauemq;
8 accipientẽ,& haud multo labore ad terrã trahentẽ uidit. Cui uiſioni ipſe
quoq; credidit. Mare.n.quieuit,ac confeſtim inſula Rhodus nos excepit.
Verũ non multũ temporis poſt periculũ hoc elapſum eſt, cũ & nos do-
mum peruenimus,quemadmodũ noueramus Deo,ſi ſaluaremur, ſecun-
dum uotum enim nos obtulimus.

Vide Gregorium uo uiſſe ſe deo ſi ſaluaretur in mari, & uoto ſatisfeciſſe. Quid ergo laruas uota ſuperſtitioſa eſſe & p̃ſumptuoſa nec fieri debere? Quid etiam garris contra uota conditionata,quæ irridendo pactiones quaſdã cum deo eſſe dicis?

Proinde cõia hæc. Verũ iamprideẽ quoſdã mirari arbitror,qui res illius
manifeſte norunt,q; his ita ſum⁹imorati, tanq̃ ſolũ ad laudẽ pertineant;
tẽporis uero difficilimi memoriã hucuſq; diſtulerimus; ad quod ille pla-
ne ordinatus fuiſſe uideẽ;tanq̃ illa,quæ tũ facta ſunt,ignoremus,uel haud
magna fuiſſe cenſeamus. Sed age;& illa quoq; iã prædictis adiungere co
nabimur. Tulit tp̃s noſtrũ primum malũ, ſed ut arbitror & nouiſsimum,
Regẽ dei & rectæ conſiderationis deſertorẽ, qui rẽ parui operis eſſe puta
bat,ſi Perſas ſubiugaret,magnũ autẽ,ſi his adderet Chriſtianos. Cumq;
pariter dæmones eũ agerent,ac illud ei perſuaderent, nullã impietatis ſpe-
ciem obmiſit,ſuadendo,cõminando,decipiendo, pertrahens ad ſe nõ ſo-
lũ defraudando,ſed ui etiã cogendo. Et ubi latere poterat, inſidijs doloſis
mentẽ ſuffurabaẽ:ubi uero minus,aperte potentia ſua abutebaẽ,quo om-
nino cũcti caperemur,uel male affecti,uel ui etiam coacti. Hũc qs magis
q̃ pr̃ deſpexiſſe,aut diſſoluiſſe eſt repertus? Contemptus itaq; præ multis
alijs iudex eſt,præfectus ſagittarioꝝ cũ ſuis,quos ducebat, ut ſacras do-
mos noſtras occuparet,aut ſubiugaret. Cũ enim multos alios aggreſſus
fuiſſet,huc quoq; cũ eadẽ puenit intentione, ac tẽplum petebat cũ mãda-
tis. Verum tñ abfuit,ut quæ uellet peragere poſſet, ut parũ defuerit, quin
a patre meo excluderet. Id cũ p ſemetipſum intelligeret, aut ab alio quo-
dam conſulente audiuiſſet,licet pedũ dolore laboraret, diſceſsit,cũ ſacer
dos ira ac zelo contra eũ,tẽpli cauſa arderet. Cæteꝝ quonã modo contẽ
ptum magis oſtendere potuiſſet? q̃ q publice orationibus,& totius po-
9 puli precibus ſceleſtũ feriret,|ac nec tp̃s quidẽ timeret:priuatim uero no-
cturnã aciẽ opponeret,humiq; dormitando ſeniles, & macie cõſumptas
domitabat carnes,ac lachrymis ſolũ rigabat,paulominus q̃ per annũ in-
tegrũ. Et hoc modo ſecretorũ cognitori philoſophabaẽ. Corã nobis uero
latere conabaẽ,ob oſtentationis,ut dicebat,euitationẽ, & omnino latuiſ
ſet,niſi ego ſubito aliqñ cubile ingreſſus humi dormitationis indicia dep̃-
hẽdiſſem,ac q̃ſiuiſſem,cuiuſnã hæc eſſent, noctisq; myſteria cognouiſſẽ.

Pater Grego. per annũ integrum humi dormiẽs, orationibus & lachrymis deum placabat.

Sed & aliã quoq; eiuſdẽ tp̃is,ac fortitudinis narrationẽ accipite. Cæſa
rienſiũ ciuitas de pontificis diſceptabat electione, cũ unus obijſſet, alter
uero in locũ eius ſubſtituendus quæreret. Feruebat itaq; ſeditio,nec facile
ſedari poterat. Ciuitas enim illa ex ſui natura, admodũ hãc orbẽ ad ſedi-
tionẽ eſt procliua,cũ pp fidei ardorẽ,tũ cathedræ præſtantiã ſingularem.
Et hæc erant,q̃ contentionẽ plus accendebant. Aderant itaq; ep̃i quidã,
ut pontificẽ darent. Cum uero populus inter ſe diuiſus eſſet, & alius aliũ
proponeret,quẽadmodũ in talib⁹ fieri conſueuit, ſecundũ qđ unuſquiſq;
uel amicitia alicuius,uel pietate erga Deũ affectus erat; Tandem ppl̃s uni

uerſus conſenſit,ut quendā ex primis inter eos uita pſtantē, nondū tñ diuino baptiſmate ſignatū,inuitū etiā raperent. Auxilio itaq; manus militaris,q̄ tum forte aderat,illū ſup gradū poſuerunt,ac Epis obtulerunt,rogātes,ut illū expiarent,& pontificē pronūciarent: interimq; pſuaſionibꝰ uim quoq; intermiſcere nō dubitabant,nō admodū decēter, ſed magno fidei feruore impellente. Verum enimuero nō huius tpis eſt referre,quēnam illo præſtantiorē,aut ſanctiorē oſtēderit tps. Quid igit̃ factū eſt? aut quouſq; proceſsit ſeditio? Coegerunt, expurgauerūt,pronūciarunt, ſup thronū collocarūt,manu potius,q̄ uoluntate,& diſpoſitione ſpūs. Quod patuit quidē ex ſequentibꝰ. Nā poſtq̄ hæc peregerūt,& ad ſe reuerſi, uoluntatis propriæ facti ſunt dñi, conſiliū inter ſe inierūt, ſed utrū ſpiritu bono ignoro,attamen inierunt,& decreuerūt,neminē rerū geſtaꝝ autorē cenſeri debere,nec electionē ritè eſſe factā. Nihilominus uiolentiā imputabāt coacto,ac uerba quædā excipiebant,q̄ tum magis temerariè, q̄ prudenter fuerant prolata. Cæterū ſacerdos magnus,& iuſtus rerū geſtarum cōſiderator,nequaq̄ ijs,qui ita cenſebant,conſenſit, aut ſententiā laudauit, ſed immotus permanſit,ac conſtans,non ſecus, ac ſi electus nequaq̄ fuiſſet coactus. Oportere enim cēſebat,cū uis cōmuniter fuiſſet illata, ut aut accuſantes è diuerſo accuſarent,aut ſi dimitterent,ipſis quoq; dimitterēt, uel quod iuſtius eſſet,ut neq; dimittentibꝰ dimitteret: ſi uero ipſi uenia digni eſſent,omnino & electū culpa carere; ſi autē nec illū,multo minus ipſos: longe præterea ſatius eſſe tunc periclitari,& omnino contra tendere, q̄ poſtea inſidiari,præcipue eo tēpore,quo meliꝰ eſſet inimicitias iā cōtractas diſſoluere,q̄ nouas ſuſcitare. Et ita res ſe habebat. Aderat.n.Imperator,Chriſtianis cōminans,& ob electionē iraſcebat̃. Minabatur & præfectus. Ciuitas autē in magno conſtituta erat periculo,timens ne poſt diē illum ſuperſtes non foret,aut ſaluaret̃,ſeu ullā conſequi poſſet ueniā. Accedebat quod a fortuna quoq; in tpe fortunato irritata, & de peculatu ſuſpecta fuerat,& innouatio,quæ cū uiro illo acciderat, non ſecus habebatur,ac ſi pecuniæ publicę fuiſſent interuerſæ. Sed & gentis princeps quęrebat quo pacto tēpori gratificari, & electū male afficere poſſet, erga quē nec alias benigne ſe habebat,ſed ob diſceptationes ciuiles ab illo diſsidebat. Per epiſtolas itaq; electores, tanq̄ accuſatores uocabat,non iā modeſte,ſed minis agens,ſub ptextu,quaſi Imperator ita iuberet. Cū igitur ad ipſum quoq; Epiſtola fuiſſet miſſa,nequaq̄ perterritus eſt, neq; ut reſcriberet,uel parūper diſtulit. Quanta uero ipſius fuerit fiducia,qualiaq; ſpiritu reſponderit,ex reſcripto eius conſiderare licet.

Nos enim,inq̄t,fortiſsime præſes,ob cuncta, quæ agimus, unū habemus ſcrutatorē,& regē,qui nunc oppugnatis & de præſenti inquiret electione,quā illi legitimā,& acceptā fecimus. Quòd ſi qs alijs in rebus uos honorare uoluerit,id admodū facile efficere poterit: Ad hoc autē nemo 10
nos cōpellet,ut his uobis conſentiamus,tanq̄ haud recte,aut iuſta facta ſint,quæ facta ſunt. Niſi uos,qbus fas non eſt, rebus miſcere noſtris,ac legem talē ferre uolueritis. Has literas & præſes ipſe,cū accepiſſet,admiratus eſt,tametſi aliqualiter fuerit indignatus,quēadmodū a multis, qui res illius bene norant,eſt cognitū. Hæc epiſtola & regis quoq; ſedauit impetū,ac ciuitatē liberauit a periculo: nec male addiderim, nos a turpitudine. Hoc parui ciuis opus fuit,& qui ſecundas cathedræ partes habebat. Ve-

Vides q̄d laicis magiſtratibus fas non ſit ſacerdotum rebus ſe immiſcere? Vnde ergo quidam nunc illis in ſacerdotes & Eccleſias poteſtatem o-

mnem tribuere conā tur? Hoc ne tolerauit ſanctus hic uir, aut magnus antiſtes Ambroſius?

rũ longe melius eſt in talibꝰ eminere, ꝗ a ſublimi ẽt throno uerba facere, & rebus potius excellere, quàm nominibus.

Cæterũ quis a noſtro orbe adeo eſt remotus, qui & hoc, quod ex geſtis eius ordine fuit nouiſsimũ, ſed rei magnitudine uel præcipuũ ignoret? Conflictabať ciuitas illa ſeditione noua, ob cauſam eandẽ, cũ ciro ſubtractus eſſet, qui bene fuerat coactus, & ad dñm peregrinatus, pro quo generoſe, & uiriliter in perſecutionibus decertauerat. Eratqꝫ ſeditio quanto feruentior, tanto ẽt turbulentior. Non enim latebat is, qui præ alĳs excellebat, quẽadmodũ nec ſol inter ſtellas deliteſcere poreſt, ſed ualde erat conſpicuus, cũ alĳs cunctis, tũ populo electo, & puriſsimo, necnõ ĳs, qui circa gradus uerſabanť, ac Nazaræis, qui apud nos ſunt, ꝗbus ſolis aut potiſsimũ primus īminebat conflictus. Eccleſiæ enim a malo erãt immunes, pariter & opulentiores, ac potentiores, ſed omnis impetus, ac ſeditio inter plebẽ erat, ac pręcipue uiliſsimã. Cæterũ nunc mihi periculũ imminet, ne regimen populare plus cõpoſitum ꝗ noſtrũ, cum quo gratia celebrať diuina, cenſeã; ac meliorẽ taliũ diſpẽſatorẽ timorẽ, ꝗ rationẽ putẽ: poſtꝗ quidam ex recte ſentientibus cõtra aliũ uenit, te caput ſacrũ, ac diuinum relinquens, qui manibus dñi eras fictus, qui iugo carebas, inops eras, ſine carne, ac fere ſine ſanguine, ꝗ in ſermonibꝰ urebaris ratione, qui inter philoſophos ſapientia pręſtabas, qui in mundanis ſupermundanus eras, qui in honeſtis plusꝗ honeſtiſsimus: Te meũ illum amicũ dico, & cooperatorẽ, animæ meæ partẽ ingentẽ, ut quid dicã audacius, uitæqꝫ, ac doctrinę ſociũ. Vellẽ ſane hic ut ſermo liber eſſet, ac te in alĳs depingeret, ac non in præſentia tua talia exquireret, plurimaqꝫ propter adulationis ſuſpicionẽ obmittere cogereť. Sed ut loquerer ratio cõpulit; ſpiritus. n. nouit illũ qui eius ſit, & cur non? Obſtat autẽ inuidia; id cũ ſit, loqui erubeſco. Vtinã autem nec cum alĳ loquunť, & exacte noſtra comicis inceſſunt cauillis, audirem. Hæc breuiter tranſcurrimus, non ſecꝰ ac fluuĳ, ꝗ inter petras labuntur, ſilentio honorantes quæ uere digna exiſtunt. Nunc uero ad ſermonis progredimur reliquũ. Pater itaqꝫ, cũ ſpiritus eſſet, exacte nouerat quæ ſpiritus eſſent, ac ideo cenſebat nihil humile ſapere oporrere, neqꝫ per cõmendationes, aut præiudicationes pugnare, ac fauori plusꝗ deo tribuere, ſed ſolũ ad Eccleſię utilitatẽ, & ſalutem cõem reſpiciendũ eſſe. Quapropter ſcribebat, admonebat, cõponebat, populũ, ſacerdotes, necnon alios, qui ad gradũ pertinebant, obteſtabať, eligebat, calculũ ferebat, licet præſens haud eſſet: Caniciei tribuebat, ut autoritate fungereť, quẽadmodum domeſticis, ita & alienis. Tandẽ cum electio canonice fieri deberet, unuſque, qui pronunciari debebat, numero deſtitueretť, e lecto, ſenectute, & ægritudine degrauatus, ſurrexit, & ad ciuitatẽ iuuenili perrexit animo, ſeu potius corpore ferebať mortuo, ac parumper ſpirante: feſtinationẽ illam, pulchrum ſibi ſepulchrũ fore cenſens, ẽt ſi quid eum pati oporreret. Quin & tunc quoqꝫ ſignum non incredendũ eſt factum. Conualeſcit labore, iuueneſcit promptitudine, diſpenſat, ordinatur ille, collocat eũ in thronum, cum pompa producitur, non amplius ſella uili, ſed archa utens diuina.

Cæterũ longanimitatẽ, quã paulo ante laudare ceſſauerã, hic rurſus, & abundantius oñdere conabor. Siꝗdem cũ ægreferrent cõpresbyteri, ꝙ tã turpiter fuiſſent deuicti, pariterqꝫ ob potentiã ſenis in rebꝰ geſtis indignareť, ac ipm conuicĳs impeterent, ſolũmodo tolerando ꝑualuit, & ut ſu-

perior fieret, magnũ in mãſuetudine auxiliũ repperit, ac ne maledicẽtib⁹ remalediceret. Cur.n.moleſtũ eſſet, cũ re ipſa uiceris, ſi linguæ petulantia etiã uincaris? Ita igĩ illos placauit longanimitate, accepto ẽt in ſententiæ auxiliũ tpe, ita ut illi loquẽdo defatigarent, ac ideo deſiſterent, indignatione in miraculũ mutantes, ob priora pudefacti, illoq; patriarcha, legiſlatore, & iudice uterent, omni odio penitus abiecto. Eiuſdem zeli fuit contra hæreticos controuerſia, cũ nobis bellũ indicerent, una cũ impietate regia, tanq̃ nos ſubiugaturi, & aliȷs adiuncturi, cũ ferè cũcti iã ſeruirent. Tũ.n. non paruã nobis conciliauit partẽ, ac tã per ſeipſum, q̃ per nos, q̃bus præerat, illis tanq̃ truculentiſsimis reſtitit feris; noſq; tanq̃ catulos non ingenerosos, ad pietatis exercuit ſtudiũ. Cæterũ in uno uos ambo inculpo, ſed nolite mihi ob loquendi audaciã indignari: Siquidem qd me perturbarit, enarrare pergã, etiã ſi id mihi ſit moleſtius. Nẽpe q me uitæ malis indignãtem, & ſolitudinis amantẽ, ita ut ignorẽ num q̃s alius, q̃ apud nos ſunt, taliter, & cõmunẽ hanc tẽpeſtatem, & puluerẽ, queadmodũ habeo celeriter euitare contendentẽ, & ad ſecuritatis portũ perducere conantẽ, haud ſcio q̃uo oneroſo, & inſidianti animarũ foro huic me implicantes, per honorabile ſacerdotȷ nomen tradidiſtis. Vnde iã pleraq; euenere mala, alia uero ſperant. Quid enim iteteſt? Si uel iam patiaris, aut in futurũ deſperes. Licet ratio aliud ſuadeat, & id, quod melius eſt, ſibi polliceatur.

Proinde nec illud ex bonis eius prætererim, qđ planè tolerans erat, & in aduerſis ſuperior. Vltima uero ægritudine, admodũ eſt afflictatus, q̃m ſenectus cũ illa cõcurrebat, eaq́; longæua, & lubrica. Sanè qđ ægrotaret, cõmune illi cũ cæteris erat hoĩbus, hoc uero nequaq̃ cõmune, ſed admodũ ſibi propriũ, ac reliquis adhærens mirandis, q nullo non tpe morbi affligeret incõmoditate, ac ſæpius quidẽ in die, nõnunq̃ etiã horis ſingulis: ſolũmodoq; miniſterȷ confortabat tpe, tum enim paſsio eũ relinquebat, tanq̃ mãdato quopiã effugatet. Cũ aũt circiter annos uixiſſet centũ, ſine Dauidicorũ terminorũ, tẽporis eius, quo nos uiuimus, in ſacerdotio uero quadragintaquinq;, menſura uitæ humanæ, in ſenectute bona uitam finiuit. Et hoc q̃uo? In orationis uerbis, & figuris, nullius prauitatis ueſtigia, ſed plurima uirtutis relinquẽs monimenta. Nil mirũ igĩ ſi ueneratio eius pluſq̃ humana, omniũ hominũ celebret linguis, & cogitationib⁹, nec facile reperiri põt, q̃ eius recordet, q̃n nõ ẽt imaginationẽ amet, & hãc ſcripturam manu admoueat ori. Talis itaq; uita eius fuit, talisq́; uitę finis, & impletio. Cęterũ poſtq̃ neceſſe erat, ut memoria de eius relinqueretur magnanimitate, qd magis oportebat, q̃ tẽplum hoc Deo, & nobis erigere? In cuius ædificatione pauca quidẽ populo iniunxit, plura uero ex facultatib⁹ proprȷs ſubminiſtrauit: opus nequaq̃ ſilentio dignũ, magnitudine quidẽ ſup multa, pulchritudine aũt ferè ſup oĩa. Octo.n. lateribus rectis in ſeipſum concurrit: Columnis uero, & porticuũ pulchritudine in altum ſurgit, ita ut ſtructura eius nequaq̃ cedat naturæ. Supernè aũt a cœlo illuſtratur, ac largiſsimis lucis fontib⁹ aſpectũ illuminat, tanq̃ lucis habitaculum uerũ. Vndiq; aũt materia excurrit, & cingĩ ſplẽdida, idq; lateribus æqualib⁹, ita ut multũ interius ſpacȷ cõprehendat. Porticib⁹ uero, & ambulachris reſplendet ſpecioſis, quib⁹ a longè accedentes excipiunt, ut interim externũ ornatũ dicere obmittam: ueluti lapidis quadrupedis, in conæ formã faſtigiati, magni, ac perpulchri: quantũq; ſedilia marmorea, & 11

Tu qui adeo uehementer reprehendis, & crimine non care re dicis, tãtas opes in extruendis, ornandis locupletandisq; templis insumere, unde quo magnus Theologus laudet patrem a mirabili, magnanimi & praediuitis templi ſtructura. Hoc autem ideo facit, ut te

& tui ſimiles ab his effutiendis inſanijs cōpeſcat, diuini enim ſpiritus inſtinctu hæc conſcripta fuiſſe ſemper aſſeruerim. Quoniam in his quæ ad dei gloriam cedunt, nunquam ſatis, nedū nimiū reperiri poteſt.

capita angulos exornent. Et ꝙ lapis ꝓuincialis nihil ſit peregrino īferior:
necnon zonas diuerſas & uarias prominētes, & inſculptas a fundamēto
uſq; ad uerticē. Qui cum uiſum terminat, ſpectatorē etiam fatigat. Verū
quo pacto ſermo tanti temporis & manuū laboris opus adeo breuiter ex
plicare poſſet? Hoc ſolū dixiſſe ſufficiat, ꝙ cum aliæ ciuitates multis cum
publicis, tum priuatis ornatæ ſint ædificijs, hoc ſolū præualet, ac nos plu-
ribus reddit celebriores. Et tēplum quidē ita ſe habet. Verum qm̄ et ſacer
dote opus erat, illū quoq; domeſticū dedit. Vtrum uero ſcd̄m templi di-
gnitatē, nequaq̄ dicere habeo, prætereq̄ quod dedit. Sed quia ſacrificia ēt
requirebantur, & illa quoq; adiunxit, afflictiones filij, & in aduerſis tole
rantiā; ut Deus ab eo haberet fructificationē rationalē, uictimā ſpiritalē,
pro ſacrificio legali rectè expenſo. Cæterū quid ais, pater? ſunt'ne hæc
ſatis? recipiſq; laborū retributiones, quos ob meos exhauſiſti ſermones,
laudemq; hanc: ſiue præmiſſiuā, ſeu funeralē, tribuiſq; pacē ſermoni, mo-
re ueteri, hicq; illū terminas, quo fugias ſatietatē, ſi qua hodie accidit? aut
adhuc additionē aliquā q̄ris? Sed terminas, ſcio: ſufficit enim, hoc tn̄ ad-
12 dere permittas. Oſtende nobis, ubi nā ſit gloria, & lumen, quod circū te
eſt, & circa tuā paulópoſt uxorē, nec nunc filios, quos ꝓoccupaſti, meq;
eiſdē ſuſcipe tabernaculis, aut nihil ēt, aut parumper in hac uita mali pa-
tientē: & priuſq̄ ad tabernacula perueniā, dulci illo lapide, quē ambobus
ſtatuiſti ſolare, quo hic etiā tuū uenereris ſacerdotē, & nomine parē: po-
puloq; tuo ueniam concede, tā illi, qui tibi cōmiſſus fuit, q̄ qui gratię tuæ
particeps eſt factus; tuteq; illos dirige, præcipue uero paſtores omnes, et
epiſcopos cunctos, quorum tu Pater uocaris, ac pręſertim illum, qui a te
eſt coactus, puter ne tn̄, & ſpiritaliter, ne omnino te inculpē tyrannidis.

Cūm hæc omnia uideas in ſanctis, quid habes quod ultra loquaris hæretice? Nonne hic legis ſanctorum gloriā & lumen? Poteſtatem alios ſuſcipiendi in dei tabernacula, concedēdi ueniam populo, & dirigendi epiſcopos omnes. Demum ſanctorum inuocationē?

Tibi uero, o meorū ſermonum, & cōmotionū iudex, ſi ſatis de his diſ-
ſeruiſſe uidemur, & ut deſiderio noſtro dignū fuit, decerne, & habebimus
ratū, quandoquidem calculus tuus omnino concordat cū Deo. Si autem
infra gloriam patris, ac ſpem tuā uerba fecimus, ut nobis auxiliū ferto, ac
bonis illius tuā impertias uocē, q̄ non ſecus expectatur, q̄ imber tempe-
ſtiuus. Omnino autem te in rebus maximis debitorem habet, & tanquā
paſtorem paſtor, ac tanquam pater filium in charitate. Quid mirū, ſi per
te intonat orbi, ipſeq; aliquantiſper tua fruitur uoce?

Proinde quid reliquum eſt? ſcilicet ut ſpiritali Sarræ, magni patris no-
ſtri Abraham conſorti, & contemporaneę conuenientia philoſophemur.
Non eadem o mater, dei natura eſt, & hominū, ſeu potius diuinorū oīno,
& terreſtriū. Apud illa.n. eſſe īmutabile ē, & īmortale, necnō ſuū, & eorū,
quæ pertinent ad eſſe: ſolidorū enim ſunt ſolida. Noſtra uero quo pacto
ſe habent? Fluunt, & aguntur, ſubindeq; aliam accipiunt immutationē.
Vita igitur, & mors, licet, ut dicitur, plurimū inter ſe diſtare uideantur, in-
ter ſe tamen conueniunt. At quo pacto, cū opponantur? Quoniā uita ex
corruptione matre noſtra initiū ſumit, ac ſemper per corruptionem præ-
ſentis tranſit exceſſus, donec uitæ huius diſſolutionē in corruptionem uer
tat. Mors uero a præſentib⁹ malis liberationē habet, ac ſæpius ad uitam
perducit ſupernam. Ac ideo ignoro, num proprie mors uocari debeat, cū
nomine potius, q̄ re terribilis exiſtat. Periclitamur igitur ne paſſionem
quodāmodo patiamur irrationalem, cū timeamus, quę terribilia nō ſunt,
quæ uero terrore digna, tanquā potius eligenda fouemus. Sola uita eſt,

ut ad uitam reſpiciamus. Sola mors peccatum; animæ enim eſt pernicies. At reliqua, quæ nonnulli magnifaciunt, ſomniorũ ſunt uiſiones, quæ in rebus ludunt exiſtentibus, animæq́; phaſmata deceptibilia.

Cum igitur mater mea ita habeamus, nec uitam hanc nimis magnam ducamus, neq; ob mortem nimia afficiamur triſtitia. Quid enim moleſti patiamur, ſi hinc ad uerã tranſcẽdamus uitam? ſi a uerſutijs, captionibus, ſatietate, ac turpium rerũ collectione liberemur? ad ſtabiliaq; & nequaquam fluxa pertingamus? ubi parua luminaria circa lumen magnũ lætos ducemus choros. Verũ perturbat te ſeparatio; ac ſpes te lætificet. Sed moleſta eſt uiduitas: At illi nequaquam moleſta. Et ubi eſt dilectionis mandatũ? ut tibi bona optes, proximo uero impartias aduerſa. Quid aũt omnino moleſtũ eſſe poteſt illi, quæ paulo poſt diſſoluetur? Prope eſt hora fatalis, triſtitia, haudquaquam eſt conſtantia. Ne oneremus leuiſsima cogitationibus ingeneroſis. Re magna priuati ſumus; ſed & nacti ſumus. Siquidẽ priuari omniũ eſt, conſequi uero haud multorũ. Non hoc te flectat, ſed illud cõſoletur. Quandoquidẽ rationabilius eſt, ut melius uincat. Tuliſti mortẽ liberorũ adhuc iuuenũ, & ad uiuendum aptiſsimorũ perq; uiriliter, ac philoſophice, ferto etiam corporis depoſitionem ſenilis; cũ iam uita in ſenſibus quoq; ęgrotaret impaſsibilibus, licet animæ tonus perduraret inuiolabilis. Sed curatore indiges. Vbi aũt eſt Iſaac ille tuus, quẽ tibi pro omnibus reliquit? Pete ab ipſo parua, nempe manuductionẽ, & ſeruitutem: retribue aũt magna, benedictionem maternã, & orationes, necnon libertatẽ uenturam. Cæterũ indignaris, q admoneris; ſed & hoc laudo. Multos enim admonuiſti, quos longum tempus ſub tuum perduxit intellectum, ac ideo ſermo noſter nihil ad te, quæ admodum ſapiens exiſtis, pertinet. Sit igitur lugentibus conſolationis remedium commune, ut homines, cum homines præmittunt, eo fruantur.

VITA SANCTI BASILII CÆSAREÆ CAPPADociæ Epiſcopi per D. Gregorium Nazianzenum ſcripta.

Eſt oratio. 8. in numero orationũ euſdem.

CVm Baſilius magnus ſemper nobis ſermonũ argumẽta pręſtiterit, plus enim meis celebratus eſt orationibus, q nemo unquam proprijs; reſtabat, ut nunc quoq; ſeipſum in argumentũ certaminis exhiberet maximũ ijs, qui eloquẽtiæ operam impendunt. Arbitror aũt, ſi quis in ui dicendi experientiam facere, deinde illam uel mediocriter expendere, ac unũ ex omnibus ſibi argumentũ proponere uoluerit, non ſecus ac pictores tabulas exemplares, ſolũ hoc tanquam ſermone dignũ ſumpturum, ac præ cunctis alijs electurũ. Tantum opus eſt de laude uiri huius dicere, nõ ſolũ nobis, qui iam pridem omni dicendi glorię renũciauimus, ſed ijs etiã, quibus oratio uita eſt, & qui hoc unũ, ac ſolũ curant, ut talibus excellant argumẽtis. Sic ita de his ſentio, & ut mihi perſuadeo, admodum recte.

Cæterum ſi nunc ſermonibus haud utar, ignoro ad quid aliud illis dehinc uti debeam; aut qua re mihi ipſi plus gratificari poſsim, ſiue laudationibus uirtutis, uel ſermonibus ipſis, q ut uirũ hunc admirer. Proinde ſatis mihi erit, ſi debitũ hoc tantum delibauero. Debitũ enim eſt bonis, ac ſi quid aliud, inter alia de ſermone ſermo. Illis enim pariter ad uoluptatẽ ce-

dit,obiterq́ adhortatio fit ad uirtutem. Quorũ enim laudes noui,horum,
& manifeſte retributiones eſſe ſcio. In nulla igitur re ex omnibus accidit,
ut non ſint omniũ. At in ſermonibus utrinq; res ſe male habet, ſiue ad di-
gnitatem prope accedant, ac uim ſuam oſtendant: ſeu plurimum deſti-
tuant,quod omnino neceſſe eſt accidere ĳs,qui uirum hunc laudant,ut re
ipſa ſe uictos demonſtrent, inſuper eum, quem laudandum ſuſceperunt,
ſermonis ui præſtantiorem eſſe fateantur. Quæ igitur ne ad dicendũ per-
pulere,& ad hoc deduxere certamen,hæc ſunt.

Proinde nemo miretur, ſi ego poſt tanti temporis interuallũ, ac poſt
tot laudatores,qui illũ publice ornarunt,ac priuatim, hoc ſungor officio.
Anima enim diuina, & in omnibus mihi tam nunc, q̃ prius ueneranda,
ignoſcet. Quemadmodũ igitur cũ adhuc nobiſcũ ageret,multa meorum
meliori omnino termino,& amicitiæ lege emendabat(haud enim me dice
re pudet,q; omnibus uirtutis lex erat)ita nunc poſtq̃ ſuper nos euaſit, no
bis parcet:parcent & una feruentiores è uobis uiri huius laudatores, ſi ſal
tem alius feruentior eſt alio. Nec hi ſolũ,uerum omnes, qui in laude homi
nis pares ſunt honore. Non enim ob negligentiam id,quod decuiſſet, eſt
obmiſſum;nunq̃ enim tam negligẽtes,uel in uirtutis,uel amicitiæ erimus
officio,neq; alĳs potius laudem conuenire,q̃ nobis putabimus. Verũ ſub
initiũ loqui cunctabar. Dicatur enim ueritas, quemadmodũ ĳ, qui ad ſa-
cra accedunt,priuſq̃ auditu & mente ſint purgati. Deinde nõ ignoratis
(ad memoriam enim pariter reducam)quantũ interim, dum ueritatis ſer-
monem exercui,ſim periclitatus, bene coactus, & ſecundum Deum for-
te peregrinus effectus:& neq; ex ſententia generoſi illius ueritatis pugilis,
ac nihil aliud ſpirantis, q̃ ſermonem pium,& orbis totius ſalutem. In ĳs
enim,quæ ad corpus pertinent, nequaq̃ fortasſis confidendũ eſſe dicere
oportet,uiro generoſo,& qui ſupra corpus eſt,priuſq̃ hinc tranſmigraue
rit,& qui penitus nihili facit animę bona,quę a uinculis coërceri poſſunt:
& ita hic ſiſtantur,quæ ad reſponſionem ſpectant. Non enim,ut arbitror,
opus eſt ut prolixiores de illa fiant ſermones,pręcipue apud eos,qui ma-
nifeſte noſtra cognoſcunt. Ac ideo iam ad laudem ipſam eſt accedendũ:
ſermoni uero Deum illius præparo, ne uitum laudibus meis afficiã iniuria,
ne'ue multũ diuerſe ab alĳs incedã; tametſi omnes fortasſis deficiemus,
quemadmodũ ĳ,qui cœlũ,& ſolis intuentur radios.

Proinde ſi illũ uiderẽ genere, & ĳs,quę ex genere ſunt gloriari,aut om-
nino re aliqua parua,& ĳs,quibus in terrã reſpicientes extolli ſolent,alius
utiq; heroum uideretur catalogus, ſi eą recenſere uellemus, quæ de illo
temporũ afferre poſſemus ſerie. Immo nec hiſtorĳs cõcederemus,ut plus
q̃ nos haberent,ſed & in eo plane pręſtaremus, quod eũ nec fictionibus,
aut fabulis,ſed rebus ipſis,quarũ mihi teſtes exiſtunt,ornaremus. Siquidẽ
multas nobis de eo Pontus ob patrẽ ſuppeditat narrationes, miraculaq́
nequaq̃ priſcis inferiora. Multas etiam ſolũ meum patrium, ueneranda
Cappadocia nõ minus iuuentutis altrix, q̃ equorũ generoſorũ procrea-
trix. Vnde nos generi paterno conferimus maternũ. Sane quinam nume-
roſioribus,aut maioribus ornati fuere præfecturis, adminiſtrationibusq;
publicis? Quinam in aulis regĳs potentia plus floruerunt, & opulentia,
necnõ throni ſublimitate, honoreq́ populari, ac ſermonũ ſplẽdore? Quę
cuncta,ſi uellemus, recẽſere poſſem⁹. Siqdẽ nil eſſent Pelopidæ,& Cecro

didæ,

pidæ,necnon Alcmeones,Æacidæ,& Heraclidæ, & quibus nil eſt ſubli-
mius. Qui cũ nihil ex domeſticis manifeſti,quod referre poſſent,haberẽt,
ad obſcuriora confugerunt,dęmonibus quibuſdam,ac deis, necnon fabu
lis progenitores infamantes; quorum uenuſtiſsima fuere incredenda,
planeq; credentium iniuria.

Cæterum poſtq̃ nobis ſermo de uiro eſt,qui dignũ eſſe duxit,ut nobi
litas ſecundũ uirum iudicaretur,& nequaq̃ deceat, ut formæ, & colores
ex ſeipſis cenſeantur,aut equi generoſiſſimi, uel abiectiſſimi; unum, aut
duo extraria depingemus ex ijs, quæ ſub initio illi indita fuere, eaq; uitæ
eius peculiaria,& quibus potiſſimũ in loquendo gaudebat; ſicq; deinde
ad ipſum conuertar. Alijs igitur aliud ſit decus,ſiue generis, ſeu rerũ ſin-
gularum,minorũ,ſeu maiorum,tanq̃ hæreditas quædam paterna, a lon-
ge,uel proxime incipiẽs,ac ad poſteros ſe extẽdens. Baſilio uero utriuſq;
generis insignia fuere pietas,quod quidẽ nunc ſermo oſtẽdet; perſecutio
erat,& perſecutionũ ſæuiſſima,ac grauiſſima. Scientibus Maximinũ di-
co,qui cũ ex multis,qui nuper fuerant,pullulaſſet,omnes modeſtos fuiſſe
oſtendit. Siquidem multa flagrabat audacia, & ut impietatis coronare-
tur potentia ſatagebat. Hanc multi ex noſtris ſuperarũt pugilibus,& ad
mortem uſq; decertarunt,& ante mortẽ parumper, ſolũ tandiu relicti,ut
uictoriæ ſuperuiuerent, & non una cũ certaminibus abirent, ſed alijs re-
ſeruarentur. Aliptæ uirtutis,martyres uiui,ſtatuæ ſpirantes, præconia ta-
cita. Multis igitur enumerandis,tempus quoq; illud auo Baſilij,ac paren-
tibus,qui omnem pietatis exercuerunt uiam,pulchram hanc attulit coro
nidem. Siquidem ita erant animati,ac præparati, ut omnia facile ſuſtine-
rent,ob quæ Chriſtus eos coronat,qui certamina, quæ pro nobis pertu-
lit,imitantur. Quoniam uero oportebat, ut certamen legitime peragere-
tur,lex aũt martyrij perſecutis parcit,& imbecillioribus, ne ultro ad ago
nem procedant:Cũ uero præſentes ſunt, ne ſubterfugiant,iubet. Hoc.n.
audaciæ,illud uero eſt ignauiæ. In hoc ideo illi honorantes legiſlatorem,
quid machinantur, ſeu potius ad quid feruntur a prouidentia, quæ cun-
cta illorũ gubernat? Ad ſyluã quandã in Ponticis fugiunt montibus; ſunt
autem ibi q̃ plurimæ,denſæ,ac late ſe extendentes,admodũ paucis fugæ
utentes comitibus,cibiq; miniſtris. Alij igitur tẽporis admirentur longi-
tudinem,ſiquidẽ ut plurimũ ibi,ut aiunt, ex fuga ſunt cõmorati annos cir-
citer ſeptem,paruo uictu,ac tenui,uti credere par eſt,& fortuito corpora
ſuſtinentes ſub dio,in pręcipitijs,frigoribus,& caloribus afflicti. Deſertũ
præterea inhoſpitale,ab omniq; cõione,& ſocietate humana ſeiunctum,
permoleſtũ fuit ijs,qui olim honorati,& multis ſatellitibus culti fuerant.

Ego uero quod his maius eſt,& mirabilius, dicere incipiam. Et nemo
mihi fidem deneget,ſiue non magnũ cenſeat,perſecutiones,ac diſcrimina
propter Chriſtũ exantlata,male ſentiens,& admodũ periculoſe. Deſide-
rabant quippiam generoſi, & quod ad uoluptatem deſeruiret temporis
laborantes longitudine, & neceſſarijs iam ſatiati. Nec tamẽ ea,quæ olim
Iſraël,pertulerũt,quoniã minime murmuratores erant,quemadmodũ illi
cũ in eremo poſt fugã ex Ægypto affligebantur, tanq̃ Ægyptus melius
eis,q̃ deſertũ fuiſſet,quoniam abũde lebetes carnibus ſuppeditaſſet ple-
nas,cũ alijs,quæ ibi reliquerant. Lutũ enim,& laterũ fictio nullius tũ mo
menti propter ſtultitiam penes eos erat,ſed alia,tanq̃ magis pia,& fide-

liora,proferebant.Nunquid ex incredendis eſt dicebant,quod,cũ miraculorum ſis Deus,populũ peregrinum, & fugientem large pauiſti in deſerto,ita ut illi panem per pluuiam demitteres , & coturnice exaturares, ac eos non ſolũ neceſſarijs,ſed & ſuperfluis nutrires:qui mare diuiſiſti, & ſolũm firmaſti,ac flumina ſiccaſti?Sed & alia recenſebant,quæ fecerat.Anima enim in talibus hiſtorias amare ſolet, & Deum miraculis laudare q̃ plurimis.Ac ideo nobis cibũ dicebant hodie largire,ac delicate nos pietatis pugiles paſce.Siquidẽ multæ ſunt beſtiæ, quæ diuitũ effugerũt menſas;quẽadmodũ olim & noſtras,qui ĩ his latitamus montib.? Multæ etiã aues comeſtibiles,ſuper nos deſiderantes uolant. Ex quibus quid a te ſolum uolente capi nequit?Talia dicebant,& uenatio aderat, cibus ſpontaneus, inemptus, omnifarius . Cerui turmatim ſuper tumulis apparentes, admodũ ingentes, admodũ pingues, admodũ prompti ad iugulationẽ. Solũ hoc percipi nequibat,quod moleſte ferrent,ſi non celerius aduocarentur.Et hi quidẽ nutu trahebantur,alij aũt ducebantur, quonam perſequente,aut cogẽte?nemine. Quibus equis?quibus canibus?quo latratu? aut clamore?aut quibus iuuenibus uenationis exitus præoccupantibus? legibus orationis ligati,& petitionibus iuſtis. Quis talem nouit uenationem ex ijs,qui olim fuere,ſeu nũc ſunt?Proh miraculũ:Ipſi uenationis erãt pennarij. Quantum placebat,uoluntate ſolũ detinebatur . Quod uero ſuperabundabat , ſiluis ad ſecundã remittebatur menſam.Habebant igitur obſoniorũ artifices frugales,cœnam decentẽ, conuiuæ grati, præambulũ iam ſperatorũ,miraculum præſens,ob quod ad certamẽ,pro quo hæc ſuſtinebant,promptiores fiebant.Et hæ meæ ſunt narrationes.

Tu uero tuos mihi recenſe uenatores,Oriones,& Actęones,uenatores infelices,perſecutor meus,qui fabulas miraris, & ceruã pro uirgine ſuppoſitam;ſi tibi aliquid tanti eſt ad contentionẽ, etiã ſi cõcedamus, nequaq̃ fabulam eſſe,quæ narratur,quemadmodũ ſermonis reliqua,& ualde turpia.Quid enim opus erat retributione,ſi uirgo ſaluata erat,ut hoſpitũ doceretur cædes , & inhumanitas pro humanitatis diſceretur retributione? Et hoc quidẽ tale ex multis unũ,& pro multis,ut meus eſt ſermo.Et illud percurri,non ut Baſilio aliquid gloriæ adderem; nequaq̃ enim mare indiget fluminibus,ut in illud exoneretur,licet multa influant,ac magna . Neq̃ ut aliquid afferrẽ laudis ei qui nunc celebratur;ſed ut oſtenderẽ,quænam illi ab initio affuerint,& ad quale exemplũ reſpiciens tantũ præcelluerit. Etenim ſi magnum eſt alijs , ut aliquid a maioribus ad gloriæ accipiant ſplendorem,longe maius eſt illi,ut maioribus a ſeipſo aliquid addat, non ſecus ac fluuius currens.

Cæterũ de cognatione maiorũ,non minus ſecundũ uirtutis, q̃ corporis cõparationẽ,multa quidẽ & alia extant indicia,ueluti pauperũ ſuſtentatio,hoſpitũ exceptio,animæ per temperantiã purgatio, facultatũ portio Deo conſacrata.Res,cui nondũ tunc multi ſtudebant,quemadmodũ nunc ex primis auctũ,& honoratũ eſt exemplis . Necnon alia, quæ Ponto,& Cappadocibus impenſa ſatis ad multorũ aures implendũ forent. Mihi uero bonorũ generatio filiorũ , res uidetur maxima , & clariſsima. Siquidẽ numeroſam,& pulchram prolem fabulæ fortaſsis habent:nobis autem experiẽtia hos contulit,ita factos,ut ſi & non taliũ eſſent parẽtes, ſibi ipſis ſufficerent ad gloriã. Talium aũt exiſtentes patres , etſi ipſi non

tam clari eſſent uirtute,omnes ſuperarẽt prolis felicitate. Equidẽ unum, uel duos laude dignos naſci,naturæ quiſpiã aſcribere poſſet:at præcellentia in omnibus,manifeſte parentũ laus eſt. Quinimmo beatiſsimus ſacerdotũ,ac uirginũ numerus oſtendit eos, & qui nuptiali iugo ſunt alligati, nullũ damnũ in æquali uirtutis excellentia perpeti,ſed ob uitæ potius electionem,aut conuerſationem talia facere.

Quis igiẽ ignorat Baſilij huius patrẽ, Baſiliũ magnũ penes omnes nomen,qui optionẽ paternã eſt aſſecutus(ne dicã ſolus)ac ſiquis alius inter homines:nã cum omni uirtute prędit us eſſet,a ſolo filio prohibitus eſt,ne partes haberet primas? Quis ignorat Emmeliã,quæ ab eo, quod fuit,nomen eſt ſortita,aut facta,quod appellata fuit? Vnde iuſte cõcinnitatis cognomine ornata extitit, quæ illud inter mulieres eſſe uiſa eſt (ut breuiter dicã)quod ille inter uiros. Ac ideo ſi neceſſe fuiſſet,ut omnino mos gereretur naturæ,& is,quẽ nũc laudamus,hominib⁹ daretur, quẽadmodũ olim ueterũ quidã,qui a deo ob cõem utilitatẽ orbi ſunt conceſsi,nequaꝗ̃ conueniſſet,ut ex alijs potius, ꝗ̃ talibus naſceretur parentibus: neqꝫ ut ij ab alio magis,ꝗ̃ hoc,parentes nominarentur.

Cæterum quicquid ipſe recte egerit,iã enumerare incipiem⁹:nã poſtꝗ̃ laudis primitias,lege perſuaſi diuina, quæ parentibus cunctũ honorẽ tribuere iubet,cõmemorationi hoꝝ dedimus,ad illum iã tranſibimus, hoc tm̃ addentes,quod & omnibus uere dictũ uideri puto, quid illum cognorunt,nobis,cũ eum laudamus,ſola eius uoce opus eſſe. Ipſe.n.materia eſt ſplendida laudantib⁹,ſolusq́ materia ſermonis uiribus dignus. Pulchritudinẽ uero,fortitudinẽ,& ſtaturæ proceritatem,quibus multos gaudere uideo,laudare uolentib⁹,& ijs relinquo,qui rebus ſtudent minutis, & circum corpora uolutanẽ;non quia his minus, ꝗ̃ alius quiſpiã præditus fuerit, cũ adhuc iuuenis eſſet, ac nondum carnẽ philoſophia perdomuiſſet. Sed ne mihi,quẽadmodum inexpertis accidat pugilibus, qui uires temere, & ſuperuacaneis euacuant certaminib⁹,ac ideo inferiores ſuo tẽpore inueniuntur in ijs,ex quib⁹ uictoria acquiriẽ,& ob quæ coronæ pronunciãtur. Quæ autẽ arbitror,nequaꝗ̃ uideri ſuperuacue dici, ne oratione a ſcopo aberrem,ea quoqꝫ laudabo.

Arbitror igiẽ cunctos fateri,qui mente ſunt prędit i,inſtitutionẽ diſciplinarum primũ ex bonis noſtris eſſe; nõ ſolum generoſiorẽ illam,& noſtrã, quæ omnẽ ſermonis faſtũ,& contentionẽ deſpicit, ſolaq́ ſalutis & rerũ intellectualium contineẽ pulchritudine;ſed & externam, quã Chriſtiani pleriqꝫ tanꝗ̃ inſidiatricẽ,ac deceptricem, & ꝙ a deo ſegreget deſpiciunt, male ſentientes. Quẽadmodũ enim terra,& cœlũ,necnon aer, & ſimilia, non ideo ſunt contẽnenda, quia quidam male his ſunt abuſi pro deo ea, quæ dei ſunt,uenerantes. Ita ẽt quicquid utilitatis ex philoſophia percipi poteſt,id omne ad uitæ uſum fructificare debem⁹; ita tñ ut periculũ effugiamus,& nequaꝗ̃ contra creatorẽ creaturam,iuxta inſipientes, concitemus,ſed ex opificio opificẽ deprehendamus;& ſicut diuin⁹ inquit Apoſtolus,omnẽ intellectum Chriſto captiuemus. Quemadmodũ igiẽ ignem,et cibum,ac ferrũ,necnon alia per ſeſe nec utilia, aut noxia eſſe ſcimus, ſed quẽadmodum uideẽ utentib⁹:quin ex reptilibus medicamenta ẽẽ quædã theriacalia temperamus ad ſalutẽ,ita & in illis. Siquidem indagationem, & contemplationẽ ſuſcipimus:Cũ autem ad dæmones,& errorẽ perdu-

Aduerte ſtudium philoſophiæ & humanarum diſciplinarum non eſſe omnino inutile uel a Chriſtianis ſcholis explodendum, ut hæretici deblaterant, quamuis nõnulli eo interdum abutantur,nam & ſcripturæ non ſunt de medio tollendæ quod hæretici in ſui ipſorũ perditionem eas detorqueant ut ait D. Petrus.

Sic & noſtro tempore licet monachatu quidã ſint abuſi, non ob id contemnendus, aut de terra tollẽdus monachiſmus, ut uellent nonnulli.

cit,necnon perditionis profundũ,contemnimus. Nã licet hęc nequaqꝫ nobis ad pietatem proſint,ex deteriori tamen id,quod melius eſt, ſeligimꝰ, ac ſermonem noſtrũ cũ illo roboramus. Haudquaqꝫ igiť diſciplinæ ſunt uituperandæ,quemadmodum nonnullis uideť. Sed rudes, & imperiti,& qui ita habent ſunt negligendi. Vellent.n.omnes tales,quales ipſi ſunt,eſſe,quò in cõi ignorantia latere,& inſcitiæ argumenta effugere poſſent.

Cæterum poſtqꝫ hæc pro confeſsis habentur,age de Baſilio ipſo conſideremus. In prima itaqꝫ ętate a magno patre,quẽ communem tũ uirtutis pręceptorem Pontus elegerat,inſtitutus eſt,et formatus formatione optima,& puriſsima;quã diuinus Dauid recte diurnam uocat, qm̃ nocturnæ opponiť. Sub hoc igitur admirandus ille tã uita,qꝫ ſermone auctus in utriſque coaluit. Nequaqꝫ ob Theſſalicũ antrum, tanqꝫ uirtutis officinã glorians,nec ob Centaurum quendam ſuperbum, heroũ præceptorem, nec quod lepores uenari, uel hinulos curſu ſuperare, aut ceruos capere ab eo didiciſſet,ſiue ut in rebus bellicis fortiſsimus eſſet, aut optime equos domaret,eodẽ pullo,& magiſtro utens,uel ceruorũ, & leonum medulla a fabularum nutriretur fictoribus:ſed diſciplinas didicit circulares, obiterqꝫ pietatem exercuit. Et ut breuiter dicã,ad futuram perfectionem,a diſciplinarum perductus eſt principio. Qui enim uel uitã ſolum recte inſtituunt, aut eloquentię tm̃modo ſtudent,ita ut alterum omittant,nihil mihi a monoculis diſtare uidentur,quibus magnũ eſt nocumẽtum,maior uero turpitudo,cũ quempiam inſpiciunt,ſeu inſpiciũtur. Quibus uero contingit, ut in utriſqꝫ excellant,& ſint idonei,ĳ illud ẽt aſſequunť,ut pfecti euadãt, & cum beatitudine uiuant futura. Proinde & illud Baſilio contigit, ut ad bene uiuendũ domeſticum uirtutis haberet exemplũ;ad quod reſpiciens confeſtim optimus euaſit;quemadmodũ pullos uidemꝰ equinos,necnon uitulos,ſimul ut nati ſunt,matribꝰ ſuis alludere; eodẽ modo & ipſe equino quaſi hinnitu,patrẽ circumſiliebat, non multũ ſummis uirtutis moribus inferior: aut ſi mauis,quemadmodũ in adũbratione picturę,ubi mox futura pulchritudo figuræ indicatur, & ante diligentiæ tempus ea, quæ diligentiæ ſunt,præſignantur.

Poſtquã autẽ abundè diſciplinis illis inſtructus fuit, ipſumqꝫ nihil pulchri effugit,cũ nec apibꝰ cederet laborioſis,q̃ ex cunctis floribꝰ utiliſsima colligunt,ad Cæſarienſem pfectus eſt ciuitatẽ,q̃ eo tp̃e diſciplinarũ florebat inſtitutione. Splendentẽ illam dico,et nr̃am,qm̃ & ipſa meoꝝ ſermonum ductrix eſt,& inſtitutrix,ac non minus ſermonũ metropolis exiſtit, qꝫ earum ciuitatũ,q̃ illi ſubſunt,& ſuper quas habet poteſtatẽ: quã ſiquis uirtute priuaret ſermonũ,illi ẽt,qđ pulcherrimũ habet, & peculiariſsimũ auferret. Aliæ.n.ciuitates alĳs exultant ornamentis,ſiue uetuſtis,aut nouis,ſecũdum quod,ut arbitror,fabulis celebranť,aut ſpectaculis. Hanc autem ſermones notã reddunt,perinde ac ſigna in armis, ſiue ſabulis. Reliqua uero ĳ referant,q uirum apud eos erudiebant, & inſtitutione fruebãtur. Sed qualis fuit erga p̃ceptores?qualiſqꝫ coëtaneos?Hos quidẽ æquabat,illos aũt omni doctrinæ genere ſuperabat,ita ut paruo tp̃e apud omnes laudis gloriam referret,ac tam pp̃lo, qꝫ ciuitatis primoribꝰ maiorem eruditionẽ,quã ætatẽ,maiorẽqꝫ morũ grauitatem, qꝫ eruditionem oſtenderet. Rhetor inter rhetores,etiam ante thronos ſophiſticos. Philoſophꝰ inter philoſophos,etiã ante dogmata philoſophica. Et qđ maximũ erat,

ſacerdos

ſacerdos Chriſtianus, & ante ſacerdotiũ etiam. Tantum illi in omnib⁹ tri buebatur ab omnib⁹. Eloquentiæ uero ſtudium ei ſuperuacaneum erat, ex eo tamen tantum decerpſit, quantum illi ad philoſophiam noſtram opus erat. Quoniam & uis huius ad intelligendorũ demonſtrationẽ eſt neceſſaria. Siquidem mens motus eſt ineffabilis torpentiũ: philoſophia aũt ſtudiũ, & mũdo perire, ac Deo adiungi, ĳs, q pro infernis ſuperna cõmutant, inſtabilibuſq;, ac fluxis, ſtabilia præferunt, & manentia. Inde Byzantium profectus eſt, ciuitatẽ orienti pſidentem. Ea.n. ſophiſtis, & philoſophis pcellebat, clariſsimis, quorũ fortiſsima quæq; ob naturam uerſatilẽ, & ingẽtem breui collegit tẽpore. Hinc ad ſermonũ parentẽ Athenas a Deo mittitur. Athenas inquã, q̃ i diſciplinis pulchrã habent inſatiabilitatẽ; mihiq; aureæ ſunt, & honorũ, ac ſi alicui alĳ, hoſpites. Hæ.n. mihi uirum hunc co gnitũ reddidere, licet nec antea ignotũ. Cumq; eloquentiã quærerem, felicitatem retuli: & licet per modum alium, idem tñ mihi euenit, qđ Saul; qui cum patris quæreret aſinos, regnum inuenit, dum præter opus deſtinatum, maius quid opere mercaretur.

Sanè rectè ſermo noſter hucuſq; cucurrit, & per uiam delatus eſt planam, admodũq; facilem, & regiam, in laudib⁹ uiri. Dehinc uero ignoro qualiter ſermone utar, aut quo me conuertam. Habet enim ſermo contrarium quid nobis. Deſidero.n. hic, poſtq; in hunc incidi ſermonẽ, ac temp⁹ hoc nactus ſum, aliquid a meipſo pdictis adiungere, ac parumper narrationi immorari; uade, & quomodo, a qualiq; principio noſtra inceperit amicitia; aut ſi magis proprie loqui oportet, conſpiratio, & coadunatio. Nam & uiſus haud facile a iucundis diuelli ſolet ſpectaculis: ſi uero uiolẽtia quadam abſtractus fuerit, iterũ illac refert, quemadmodum ſermo a narrationib⁹ ſuauiſsimis. Proinde licet magnitudinẽ timeam conatus, mo deſtè tñ, & quantum poſsibile eſt, uerba facere ſtudebo. Si uero alicubi ob nimiũ cogemur deſiderium, affectui noſtro parcendũ erit, cum omniũ affectuum ſit iuſtiſsimus, ac paſsionibus haud affici, damnum cenſeaẽ ab ĳs, q præditi ſunt mente. Habebant igiẽ nos Athenæ, perinde ac defluxũ quendam fluuiatilem, ab uno patriæ fonte, in diuerſas diuiſos terras, rurſuſq; in unum, tanq; ex pſcripto Dei motu conuenientes. Ego aũt paulo prius adueneram, illeq; confeſtim poſt me multa, & præclara ſpe exceptus. Nam multorũ celebrabaẽ linguis, prius etiam, q̃ ueniret, ſinguliſq; magnum erat præoccupare eũ, cui ſtudebant. Verum nil oberit, ſi ſermoni narratiunculam quandam breuẽ, tanq; condimentũ aliquod addam⁹, quo ſcientib⁹ memoriã refricem⁹, ignorantib⁹ autẽ doctrinã impartiamur.

Athenis ex iuuenibus quãplurimi, imo modeſtiores etiam, circa ſophiſticam deſipiunt, non ingeneroſiores ſolam, & noĩe obſcuri, ſed generoſiores iam, & clariores: non ſecuſq; ac multitudo inter ſe decertant, cũ motibus præditi ſint iuuenilib⁹, & haud facile cohiberi poſsint. Ac ideo uidere eſt idem illis accidere, qđ & equorum, ac ſpectaculorũ amatorib⁹, in curſu equorum aduerſariorum. Saltant enim, clamãt, puluerem in cœlũ ſpargunt, in aurigas ſedentes, aërem uerberant, equos digitis, tanq; flagellis cum coniungentibus coniungunt. Et cũ nullius ſint dñi, facile inuicẽ concedunt, aurigas, equos, ſtationes equorũ, præfectos. Ac quinã ſunt illi? Vt plurimũ indigentes, ac pauperes, & qui nec tm̃ habent, ut uno ſuſtineanẽ die. Eodẽ modo & ĳ in his admodũ pro doctoribus ſuis confictanẽ, &

aduerſarijs indignanť, quo ipſi plures exiſtant, ac doctores, quoꝝ illi cu-
ram gerūt p̄cipuā, locupletiores reddant. Quæ res admodū abſurda eſt,
pariter, & infelix. Præoccupanť.n. ciuitates, uiæ, portus, mōtiū ſumma, cā-
pi, nouiſsima quæq;: nec quicꝙ eſt in tota Attica, aut in Græcia reliqua,
quod nō in partes cedat, cū incolis quāplurimis; nā & hos ſtudijs ſuis ad-
dictos habent. Cum igiť quiſpiam in manus hoꝝ incidit exploratoꝝ, qđ
uel ui accidit, uel uoluntarie, hæc lex illis eſt Attica, & ludus ſerio ꝑmixt⁹.
Primū.n. hoſpitio excipiť a prꝫoccupante aliquo, uel amico, aut cognato,
ſiue patriæ eiuſdē, aut ijs, ꝗ admodū in ſophiſtica præcellunt, & captioni-
bus. Idq; præcipue in honorē fit eoꝝ, q̄m & hæc illis merces eſt, ut ſtudio
ſiſsimos adipiſcanť. Deinde nugis agiť ab omni uolente. Hęc, ut arbitror,
ideo faciūt, quo faſtū eoꝝ, ꝗ nuper aduenerunt, contendant, & ſub initiū
eos ſibi morigeros reddant. Alij igiť nuganť proteruius; alij uero rationabi
lius, ſecundū qđ plus ciuiles ſunt, aut agreſtes. Et res quidē illa ignoranti-
bus timorē incutit, & immitis uideť. At pręſcientib⁹ admodū ſuauis, & hu
mana. Maior.n. oſtentatio eſt, ꝙ opus rerū, de quib⁹ concertať. Deinde ꝑ
forū duciť cum pompa; quæ talis eſt. Ij, qui adoleſcētis ad balneū ſunt p̄-
curſores, ſeipſos in ordinē redigunt, ſecūdum cognationes ſeriatim. Cum
uero appropinquant, multo utunť clamore, ſaltantq; tanꝙ inſanientes: iu
bet aūt uox illa eos non ultra progredi, ſed cōſiſtere, tanꝙ balneū eos mi-
nime capere uelit, ſimulq; portas calcib⁹ pulſant, ſtrepitu iuuenē perterrē
tes: deinde ingreſſum concedentes, ita iā libertatē præſtant. Ac ex balneo
honore æqualem, & tanꝙ unū ex eis ſuſcipiunt. Hocq; eis ex ludicro illo
iucundiſsimū eſt, ut ꝙ celerrime ea, quæ perturbant, reconcilienť, & diſ-
ſoluanť. Ego igiť tum meū, ac magnum Baſiliū, non ſolum ob reuerentiā
haud deduxi, cū eum uiderē morib⁹ conſtantiorē eſſe, & ſermonibus plus
idoneū: ſed & alijs, ꝗ iuuenē illum haud cognoſcebant, perſuaſi, ut idē fa-
cerent. Siqdem a multis confeſtim habitus eſt uenerabilis, auditu præco-
gnitus. Vnde accidit, ut ſolus fere ex aduenis legē illam effugerit, dignior
uiſus honore hoc iuuenili. Et illud amicitiæ noſtræ fuit præludium, hinc
conſortij noſtri ſcintilla ſic inuicem fuimus ſauciati. Inde tale quid euenit;
nam nec hoc nobis eſt prætereundum.

Armenios nequaꝙ ſimplex hominū genus eſſe inuenio, ſed admodum
uafrū, & ſcopulis, ſeu aris ſimile marinis: Ex ꝗbus multi eū conueniebāt
familiares, & ſodales quidā, etiam ob amicitiā priſtinam, & paternā. Siq
dem in eodē ludo uerſati fuerant literario. Accedebant igiť cum amicitiæ
fictione: ſed inuidia, & nequaꝙ beneuolentia eos inſtigabat. Interroga-
bantq; eum contentioſe potius, ꝙ rationabiliter, ac illū per primū cona-
tum ſibi ſubijcere quærebant, ſuperiorē uiri laudem cognoſcentes, prꝫſen
tem uero honorē minime ferentes. Moleſte enim ferebant, cū iampridem
philoſophicā, ac tritam ſumpſiſſent ueſtē, molliterq; ſuſurrare didiciſſent,
ſi non plus hoſpite haberent, ac iuuene. Ego aūt nimius Athenaꝝ ama-
tor, & uanus (ignorabā enim, quod hæc ob inuidiā fierent, ſed fictioni cre-
debam) cū iam aures demitterent, ac tergū uerterēt (indigne enim ferebā
Athenaꝝ gloriā in illis diſſolui, & adeo cito contemni) iuuenib⁹ opem tu
li. Sermonē enim inſtauraui, & illis a me ipſo robur præſtiti. Siquidē par-
ua quædā additio omnia poteſt in talib⁹, ita ut in pugna ſimili ęqualia ſer
moni capita conſtituat. Verū poſtꝙ cognoui ꝗd ſub diſputatione illa la-

teret,neq; enim iã tolerabilis erat,ſed palã ſe denudabat, confeſtim imu-
tatus fui,ac puppim cohibui,illicq; adſtiti, & uictoriã in alteram partẽ in-
clinare feci. At ille confeſtim ob rẽ hanc gauiſus eſt,ſagax enim erat,ac ſi
quis alius, alacritateq́; repletus, ut plane Homericis uerbis eum deſcri-
bam. Sermone igitur generoſos illos exagitabat, ſyllogiſmisq́; uerberãs
non prius dimiſit,quã manifeſte in fugã uertiſſet, ac plane uires eorũ fre-
giſſet. Hoc nobis amicitię ſecundæ non iã ſcintilla erat, ſed ignis accenſus
ſplẽdens,& manifeſt⁹. Illi igiť re diſceſſere infecta, multũ ſeipſos ob teme
ritatẽ incuſantes, multũq; mihi ob inſidias indignantes,tanq; ex profeſſo
illis inimicitias indixiſſem,quas etiã proditionẽ uocabant,nõ eorũ ſolum,
ſed & Athenarũ ipſarũ. Ac ita illi in tẽtatione prima ſuccubuere, & adeò
ab uno confuſi ſunt uiro, ut nec amplius in futurum ſpem conciperent me
liorẽ. At ille(ſiquidẽ humanus eſt affectus,cũ magna ſperantes,expeditiq́;
ſperatis occurrim⁹;uidemus aũt apparentia longè opinione nr̃a eſſe infe-
riora)triſtabať, affligebať,nec habebat,cur ſe ob peregrinationẽ ſuã lau-
daret,quærensq́; quod ſperauerat,Athenas felicitatẽ uocabat inanem. Et
hic in illis erat; ego uero plurimũ triſtitiæ ei ademi:nam ratione occurri,
cõſiderationibuſq; uirum deliniui. Et quod uerè ita ſe habebat dicebam,
Nequaq; hominũ mores confeſtim,ſed tpe longo,& conſuetudine perfe
ctiore deprehendi,nec diſciplinas a ſcrutantib⁹ breui cognoſci poſſe. His
uerbis lætitiam ei reduxi,experimentũq; dedi,& accepi,ac plus illũ mihi
colligaui. Cum uero tpe procedenti deſideriũ inter nos confiteremur, ac
philoſophiam eſſe,cui ſtudebamus,tũ oĩa iam inter nos eramus. Eadem
enim domo,ac menſa utebamur,cõtubernales unanimes, idẽ ſentientes,
ſemꝑ inter nos deſideriũ feruentius,& firmius augentes. Qui enim corpo
ra amant,qm̃ fluxa ſunt,inſtar uernis diffluunt florib⁹. Quin nec flamma
permanet,cũ materia eſt conſumpta,ſed cũ illa accendente euaneſcit. Ita
nec deſideriũ ſubſiſtit,cũ marcet feruor. Modeſti uero, & q ſecundũ deũ
uiuunt,poſtq; rei ſunt firmioris, ideo etiam ſtabiliores exiſtunt: Ac quan-
tum pulchritudo plus ab eis imaginatione deprehendiť, tanto illos ma-
gis ſibiĭpſi,& amatores eorũ inuicẽ colligat. Et hęc de nobis lex eſt amo-

Proinde ſcio,qđ tp̃is,& mẽſurę terminos tranſgredior, & ignoro (ris.
quõ in has incidam conſiderationes. Non tñ habeo quõ me a narratio-
ne contineam. Nam ſemꝑ id,qđ mihi in mentẽ uenit, neceſſariũ uideť, ac
melius,q; quod eſt obmiſſum. Quòd ſi me quis uiolẽter inde abſtraxerit,
idem mihi,quod polypodi accidet. Illi enim,cũ quis eos ex cauernis ſuis
extrahere nitiť,adeo fixe ſaxorũ adhærent cõcauitatib⁹, ut nequaq; inde
auelli queant,niſi qđ ſecũ uiolenter abſtrahebant, aut ipſi relinquant. Si
igiť quiſpiam permittet,habeo quod quæro:ſin minus,a meipſo reprehen
dar. Cũ igiť ita inter nos agerem⁹,ac in bene murato thalamo aureas ſun
daremus ſtatuas, quemadmodũ Pindarus ait, ita quoq; ad ulteriora ſu-
mus progreſsi,Deo pariter,& deſiderio noſtro cooperatorib⁹ utentes. O
quõ ſine lachrymis,harũ rerum memoriam refricare poſſum? Spe.n.du-
cebamur pari in re inuidia plena,ſermonũ nempe. Verum inuidia aberat,
æmulatio autẽ urgebat,certamenq; ambobus erat, non uter è nobis pri-
mas ferret partes, ſed ut illas amico concederet:nã ut inuicẽ excelleremus
propriũ feceramus. Vna enim ambob⁹ anima eſſe uidebatur duobus cor-
poribus incluſa. Proinde etſi non facile credendũ ſit dicẽtibus, omnia ſibi

cum omnibus conuenire;nobis tamen credendum eſt,tanꝙ ĳs, q̃bus in-
uicem,& inter nos recte conueniebat.Eratq; ambobus opus unũ,uirt⁹,
& ut ad ſpes uiueremus futuras,priusꝙ abſcederemus hinc, cũ ſciremus
plane nos aliqñ emigraturos.Ad quod reſpicientes,ac omnẽ uitã,& actio
nem noſtrã dirigentes,ita deducebamur a mandato,uirtutemq; inter nos
uacuebamus; & niſi mihi hoc dictu nimis ſit magnum, libra inuicem era-
mus,in qua expenditur id,quod rectum eſt,ac obliquum.

Conuerſabamur aũt cũ amicis nequaꝙ improbis, ſed modeſtiſsimis,
neq; cum pugnaciſsimis,ſed cũ pacificis,& cum qbus uerſari cõduceret,
facili⁹ eſſe ſcientes,malitia aliorũ inquinari,quam alĳs uirtutẽ impertiri. Nã
& morbo citius qs inficit,quam ſanitatẽ conferre poſsit. Diſciplinis uero
non tã iucundiſsimis,ꝙ pulcherrimis gaudebamus. Siqdem hinc iuuenes
ad uirtutẽ,uel uitia formari contingit. Porro duæ nobis uiæ cognitę erãt,
una prior,& uenerabilior,alia aũt ſecundaria, & nequaꝙ dignitate cum
priori conferenda.Prima nos ad domos ſacras,& doctores, qui illic age-
bant,ducebat:ſecunda aũt ad magiſtros externos;reliquas uolentibus re
liquimus.Feſtiuitates,theatra,panegyres, conuiuia. Nihil.n.honorabile
cenſeo,quod non ꝑducit ad uirtutẽ,neq; meliores facit eos,q illi ſtudent.
Alĳs igit aliæ quædã ſint nomenclaturæ,uel a maiorib⁹,aut familĳs dedu
ctæ,ſiue ab inſtitutis proprĳs,aut egregie geſtis. Nobis uero res erat ma-
gna,ac nomen ingens, ut Chriſtiani eſſemus,& cenſeremur. Quo magis
exultabam⁹,quã Giges ille anulo(etiam ſi haud fabula eſſet) Cuius ope
Lydoꝝ aſſecutus Regnũ. Aut Midas olim auro,cuius gratia ẽt perĳt,cũ
uoti cõpos effectus eſſet,& nil niſi aurũ poſsideret. Alia hæc fabula phry
gia. Nã quid de Abaridis Hyperborei dicerẽ ſagitta? aut de Pegaſo Argi-
uo?qbus haud tm̃ per aerẽ ferri poterant,quantũ nos mutuo,ac inter nos
ad Deum eleuabamur. Dicam quid ſuccinctius.

Athenæ cũ alĳs,quantum pertinet ad animã,nociuæ eſſent,quẽadmo-
dum non male a pĳs cenſet hominib⁹:Idola.n.ibi præ reliqua Græcia ma
la abundant abundantia,difficileq; eſt hoꝝ laudatorib⁹, ac patronis non
arripi:nobis uero nullũ ab ĳs accidit damnũ,q mente iã eramus ſtabiliti,
& muniti.Immo ſi contrariũ,& mirũ qd dici debet,hinc ad fidẽ confirma
bamur,cũ deceptiones eoꝝ,& impoſturas perdiſceremus. Vnde dæmo-
nes contẽnebam⁹,& nequaꝙ admirabamur.Proinde ſi fluuius eſt qſpiã,
aut eſſe credit,q per mare dulcis fluit,aut animal,quod igne,q cuncta ab-
ſumit,circũuolat,hoc nos inter cunctos eram⁹ coetaneos,& hoc pulcher
rimũ erat,ꝙ ſodaliciũ quoddã non ingeneroſum circa nos erat,duce illo,
inſtructũ,ac deductũ,quod plane gaudebat eiſdem. Qm̃ & pedeſtres iu-
xta currũ currebam⁹ Lydiũ eo curſu, & modo, ex qbus nobis contigit,
ut clari apud condiſcipulos noſtros haberemur, ac ſodales, clariq; apud
Græciã uniuerſam,præcipue uero apud notiſsimos.Sed & ultra terminos
iã progreſsi fueram⁹,quemadmodũ manifeſtũ factum eſt a pluribus, qui
hæc narrarunt;tm̃ enim præceptores noſtri præcellebãt,quantũ & Athe
næ,nos uero tm̃ quantũ præceptores inuicem nos audientes,& inter nos
colloquentes. Amicoꝝ pars eramus non incelebre,ita ut nec apud eos ta
le qd audirent oreſtæ,& Pilades,neq; Molionidę, Homerici libri miracu
lũ:quos calamitatũ cognatio notos reddidit, & quod pulchre currũ agi-
tare ſcirent,partẽ inde ſumentes legitimam:unde etiam uerbera.

Cęterũ mei oblitus uideor, dum in meas prouehor laudes, quod quidẽ nec ab alio admitterẽ unq̃: Sed nil mirum, ſic enim amicitia illius aliquali ter pſrui licuit, dũ ſic uixit cũ uirtute, ut illi ceſſerit in laudẽ. Nunc uero ſermo nobis rurſum ad metã reducatur. Quis nobis adeo canus intellectu fuit ante caniciẽ ẽt? Sic enim à Salomone ſenectus definitur. Quis ẽt tam uenerabilis tã ſeni, q̃ iunioribus? non ſolũ qui eo uixerunt tempore, ſed q̃ ẽt præceſſerunt. Quis min⁹ indigebat ſermone pp mores? Quis magis cõpos fuit orationis, idq; cũ moribus? Quodnã doctrinæ genus non eſt perſcrutatus? ſeu potius quodnã haud cũ excellentia? idq; tanq̃ ſolum. Ita. n. in cunctis eſt uerſatus, quemadmodũ nemo unq̃ in uno. Ita ẽt exactè ſingula calluit, tanq̃ alia ignoraret. Diligentia enim cũ ingenio cõcurrebat, ex quibus ſcientiæ, & artes uires ſuas habent. Naturæ enim celeritate minime pp ingenij indigebat acumen, minimeq; acumine propter uelocitatem. Ita aũt utraq; colligebat, & in unũ deducebat, ut incertũ foret, quonam ex illis admirabilior eſſet. Quis adeo Rhetoricã pernouit, impetum ſpirantem ignis, tametſi mores eius longè à rhetoribus eſſent alieni? Quis ita in grãmatica excelluit, q̃ linguã exornat, hiſtorias colligit, metris imperat, legemq; fert poëmatibus? Quis ita philoſophia inclaruit, ſublimi illa, & ſurſum aſcendente, tã actiua, q̃ contẽplatiua; ac ea quoq;, quæ circa rationales uerſatur demonſtrationes, quæ cõtrapoſitiones habet, & exercitia, quã & Dialecticã uocant: ita ut facilius eſſet è labyrinthis euadere, q̃ illius ſermonũ retia effugere, ſi ita foret neceſſe? De Aſtronomia autem, & Geometria, necnon numerorũ proprietate tantũ ſumpſit, ut nõ inquinaretur illorũ argutijs: ſuperuacuũ uero contempſit, tanq̃ pie uolentibus uiuere inutile foret. Ita ut electio magis, q̃ oppoſitũ admiranda eſſet ſeu potius oppoſitũ electione. Sanè medicandi artẽ, & corporis ægritudo, ac infirmitas aſsidua, cũ philoſophiæ, & laboris ſit fructus, neceſſariã ſibi fecit. Hinc enim incipiẽs in habitũ peruenit artis, & huius, non quemadmodũ ſe circa apparẽtia habet, & inferna, ſed quantũ circa dogmatica, & philoſophica. Cæterũ qualia ſunt hæc, licet talia exiſtant, ſicũ uiri doctrina, quã in moribus habuit, fuerint cõparata? Nugæ perfectò erunt cũ geſtis eius collati Minos, & rhadamãtus, quos Græci Aſphodili pratis, & cãpis cẽſuere dignos Eliſijs, cũ in opinionẽ, quemadmodũ & nos, paradiſi deueniſſent, ex libris, ut arbitror Moſaicis, ac noſtris, licet nomenclatura aberrarunt, alijs nominibus paradiſum oñdentes. Proinde & ſic ſe illa habebant, Eratq; nauis doctrinæ plena, quatenus natura pertingere poteſt humana; ultra enim tranſiri nequit.

Reliquũ erat, ut de reditu, ac uita cogitarem⁹ perfectiori, acciperemusq; ſpecata, & ea, propter quæ conueneram⁹. Iamq; dies aderat regreſsionis, & parata erant, quæ ad peregrinationẽ pertinebant. Sermones ualedicentes, præmiſsiones, reuocationes, gemit⁹, amplexus, lachrymę. Nil. n. adeo triſte eſt ubiq;, q̃ cũ contubernales ab Athenis, & ſeipſis diuelluntur. Factum igĩ tũ eſt ſpectaculum miſerabile, & hiſtoria dignũ. Circumſtabat nos amicorũ, & coętaneorũ chorus, ſed & præceptores nonnulli aderãt, qui nos nequaq̃ dimittendos eſſe dicebant, rogantes, cogentes, perſuadentes; & qd non dicentes? quidue non facientes: quẽadmodũ par eſt dolentes? Cæterũ quid hic accuſem? nũ meipſum, aut diuinã illam, & incõprehenſibilẽ animã, ſiue audaciã ipſam? Ille. n. cauſam de regreſsione depro-

mens,ſuperior uiſus eſt contentione,ac uiĉt detinentiũ, ideoq́ʒ illi permiſſus eſt reditus.Ego uero Athenis derelictus ſum,partim languens,partim aũt(nam uerũ dicaꝫ)proditus ab illo perſuadente,ut dimitterẽ non dimittentem,cederemq́ʒ trahentibus.Res priusq̃ʒ fieret,nequaq̃ʒ credenda.Siquidẽ facta eſt inciſio corporis unius in partes duas, & mortificatio amborum,aut uitulorꝫ collactaneorũ,& coniugalium ſeparatio,flebiliter inter ſe mugientiũ,& haud ferentium diſiunctionẽ. Mea tamen longior erat mulcta.Non n.diutius ſuſtinere poterã,ut uiderer miſerandus,ac omnibꝰ rationem ſeparationis redderẽ:ſed cũ tẽpore haud longo Athenis manſiſſem,deſideriũ,Homericum me fecit equum; uincula.n.quæ me retinebãt, abrupi,ac per campũ laſciuiens ad contubernalẽ me contuli.

Poſtq̃ʒ autem regreſsi ſumus,parumper mundo, ac ſcenæ gratificati ſumus,quo deſiderio ſatisfaceremus multorꝫ . Cum enim nequaq̃ʒ theatrice haberemus,ſeu oſtentabũde, celerrime noſtræ facti ſumus poteſtatis, & inter uiros cenſi ſumus, uirilius adiumento philoſophiæ proficientes. Non amplius iã una, id enim inuidia haud permiſit , deſiderio tamen una conuerſati ſumus.Hunc.n. Cęſarienſis continebat Ciuitas, tanq̃ʒ ſecundũ quendã conditorẽ,& ciuitatis gubernatorẽ:deinde peregrinationes quædã neceſſariæ , poſtq̃ʒ nos haud habebat,illũ excepere, nec a philoſophię inſtituto alienæ.Me uero parentũ pietas,& ſenectutis horũ cura, necnon calami tatũ aduerſitas a uito abduxit,forſitan minus bene,aut iuſte,abduxit tamen.Cogito aũt,num omnis mihi inde uitæ inæqualitas, & difficultas acciderit, & ad philoſophiam impedimẽtum nequaquam deſiderio, aut propoſito dignum.

2

Ferentur melius noſtra interceſsionibus Baſilij. Ergo ſancti intercedunt pro uiuẽtibus.

Cæterũ moſtra quocunq́ʒ Deo placuerint ferantur;ferentur aũt interceſsionibus illius melius.Hunc aũt multiplex Dei clementia , & circa genus noſtrũ diſpenſatio per multa media notũ faciens , ſemperq́ʒ clariorẽ oſtendens, eccleſię illuſtri facẽ præpoſuit ſplendentẽ , celebremq́ʒ illũ ad ſacros presbyterij thronos elegit,& per unã ciuitatem Cęſarienſem,orbi ſuccendit uniuerſo.Et quonã modo? Nequaq̃ʒ feſtinanter ad gradus perduxit,neq́ʒ per obtrectationes, & fraudes,more multorũ, q nũc præſidentias concupiſcũt,ſed ordine, & lege aſcenſionis ſpiritalis honorẽ adauxit. Sane nequaq̃ʒ rerũ, & ordinis apud nos laudo confuſionẽ,cũ aliquando peruerſe à quibuſdã præſidetur in gradibus.Siquidẽ non oẽs accuſare audeo,neq́ʒ uiſum eſt:obiter tñ legem laudo nautarũ, quæ prius gubernatori remũ in manus dat,indeq́ʒ in prorã deducit, & ulteriora concredit.itaq́ʒ tandẽ ſuper gubernacula, cũ multa maris experientia , & uentorũ ſtatuit cognitione.Pariter & in rebus fieri ſolet bellicis ; miles ſub initiũ quis efficitur,deinde ordines regit,tandẽ ẽt in ducẽ euadit.Siquidẽ ordo ipſe optimus eſt incipientibus,pariter & utiliſsimus.Res uerò noſtræ multum dignę eſſent,ſi ita ſe haberent. Nunc aũt ſanctiſsimus apud nos periclitatur ordo,ne præ rebus cunctis ſit ridiculoſiſsimus . Non enim ex uirtute magis,q̃ʒ malitia oritur præſidentia, neq́ʒ digniorũ, ſed potentiorũ ſunt throni. Samuel inter prophetas futura p̃uidens, ſed & Saul abiectus . Roboã Salomonis inter reges,quin & Hieroboã ſeruus,& deſertor. At nec medicus,aut pictor ullus eſt,qui non prius ægrotantium conſiderat naturas, aut colores tẽperat multos,& deliniat figuras.Cathedra uero etiã ſine ullo acquiritur labore,non ſecus,ac cũ fabulæ gigantes fingunt. Vnius diei

ſanctos facimus,ac ſapientes eſſe iubemus eos, ꝗ nulla præditi ſunt ſapiẽtia,& ꝗ nil ad gradũ,præterq; uelle, afferunt. Et hic ꝗdem inferiorẽ amat locũ,& humilis cōſiſtit,cum dignus ſit ſublimi;ac multũ in literis exercitatus diuinis,multumq; carnẽ ad ſpiritus domauerit ſubiectionem. Alius uero ſedet arrogans,ſuperciliaq; tollit cōtra meliores,nec tremit ob thronos,minus horret aſpectũ, modeſte deorſum aſpiciens,; ſed longe ſe uiribus ſuis,& ſeipſo meliorẽ eſſe cenſet,male ſentiens,ac ſapientiã a poteſtate deſumens. Verũ nō ita magnus,ac celeber Baſilius, ſed quemadmodũ in cunctis reliqs,ita & circa decus illud multis exemplar eſt factus. Sub initiũ enim ſacros populo legit libros,horumq; enarrator fuit,nec ordinẽ hunc gradus dedignatus eſt:ſic in cathedra presbyterorum, ſic in Epiſcoporum laudauit Dominum, nequaq; poteſtatem ſuffurans, aut rapiens: neq; honorem inſecutus eſt,ſed honor ſecutus eſt eum; nec gratiã humanam,ſed diuinam,& a deo ſuſcepit.

Baſili. per gradus eccleſiaſticos a lectoratus ordine ad Epiſcopatum aſcendit.

Proinde ſermo de præſidendo aliquantiſper inhibeatur, de ſubiectione uero parũper intendatur. Decet enim, ut & hoc breuiter percurramus, cũ in medio dicendorũ ſit conſtitutũ. Conflatũ eſt uiro diſſidium cũ duce quodam Eccleſię. Vnde aũt,& quomodo ſatius eſt tacere,pręterq; quod incidit cũ homine in alĳs non ingeneroſo,ac pietate admirando. Quemadmodũ oſtendit perſecutio,& cauſa contra ipſam acta. Attamen humanum quid contra illũ eſt perpeſſus. Inuidia enim non ſolũ multos, ſed & optimos tangit,ita ut ſolũ Dei ſit, penitus ab illa purũ, & inexpugnabilẽ eſſe. Cōmouit igitur contra eum quicquid eximiũ, & prudentius erat, ſi ſaltem præ multis ſapientiores ſunt, qui ſeipſos ornatu ſecernunt, ac Deo uitam conſecrant. De Nazaræis noſtris loquor,& ĳs, qui plurimũ rebus illis ſtudiũ impendunt. Ii enim moleſte ferebant, ſi potentiam ſuam iniuria affectam,& eneruatam negligerent. Rem itaq; auſi ſunt periculoſiſſimam. Defectionem enim moliti ſunt,& expulſionem magni,& ab omni ſeditione corporis Eccleſiæ alieni. Sed nec paruam populi partem abſciderunt,tam ex humilioribus,q̃ dignioribus, quod quidem facile ob tres fortiſſimas erat cauſas. Erat enim uir ille uenerabilis, & num alius ex philoſophis noſtris talis ignoro,ſatisq; ſibi confidebat,ut quæ uellet,congregationi etiam præſtaret. Ciuitas uero,quia illũ iniuria affecerat, ſuſpectũ habebat ob tumultũ ordinis,tanq̃ nō legitime,neq; canonice,ſed potius Tyrannice præeminentiam ſuſcepiſſet. Aderant & ex occidentalibus epiſcopis quidam,qui Eccleſias,quotquot eſſet orthodoxæ, ad ſe pertrahebant. Quid igitur fecit generoſus ille, & pacifici Chriſti diſcipulus? Non enim potis erat,ut ĳs,qui eũ iniuria afficiebant,reluctaretur,necnon alĳs, qui fauore præcellebant; neq; contra illos pugnare, aut Eccleſiæ corpus dilacerare uolebat, præcipue cũ & alias oppugnaretur, & in magno ob hæreticorũ potentiam uerſaretur diſcrimine; ſimul & conſultorę nobis in hac re uſus,adhortatoreq; fideli,exul hinc nobiſcũ in Pontum ſeceſſit, & monaſterĳs,quæ ibi ſunt,præfuit, quæ ipſe admodũ digne moderabatur, ſolitudinemq; cũ Helia,& Ioanne,qui admodũ philoſophi fuerunt, mire amplectebat,ſatius hoc ſibi eſſe ducens,q̃ de præſentibus aliquid cogitare,quod philoſophia eius foret indignũ, & ut in tempeſtate gubernationem diſperderet rationis debitam tranquillitati.

Proinde licet ſeceſſus ille adeo philoſophicus fuiſſet, & admirandus,

meliorem tamen,& admirabiliorem inuenimus reditũ.Itá enim res ſe habebat. Cũ in ĳs uerſaremur,inſurrexit repente nebula grandine plena, & pernicies calamitoſa,quæ omnẽ contriuit Eccleſiam, & diſcerpſit, quam Rex accepit Chriſti cultor,pariter & Chriſti oſor, qui & in his duobus maximis ægrotabat,inſatiabilitate,& blaſphemia. Qui poſt perſecutorem perſecutor fuit,& poſt deſertorem non deſertor quidem, ſed nil melius Chriſtianis:ſeu potius Chriſtianorũ parti pĳsſimo, purisſimoq; trinitatis adoratori;Quam ego ſolam pietatẽ uoco, & opinionem ſalutarem. Siquidem nequaq; deitatem expẽdimus,neq; unicam, & inacceſſibilem diuinitatem a ſeipſa exulem facimus ex generibus alienationũ,neq; malũ malo curamus, impiam ſabellĳ contractionem diuiſione longe impiore, & inciſione diſſoluentes.Qua Arius cognomine inſanus ægrotans, ualde corrupit Eccleſiam,qui nec Patrem honorauit; ignominia uero affecit ea, quæ ex illo ſunt propter Deitatis gradus inæquales. Nos uero unam Patris gloriam agnoſcimus, unigeniti honoris æqualitatem; unicã & filĳ,quæ & ſpiritus exiſtit. Ac quicquid ex tribus deorſum ponimus,totũ ſubuertere cenſemus;tria quidem proprietatibus, unũ uero diuinitate uenerantes,& agnoſcentes.Ex quibus nullum ille cognoſcens,neq; ſurſum aſpicere ualens,ſed a seducẽntibus humiliatus, auſus eſt & deitatis naturam ſecũ humiliare, fitq; conditura mala, dominationem perducens in ſeruitutem,ac naturam inconditam,& omne tẽpus excedentem,cũ conditura ſtatuit.Et ille quidẽ ita ſapiebat, ac cũ tali impietate cõtra nos bellũ gerebat.Quod quidẽ nil aliud,ꝙ barbarica credenda eſt incurſio,quę nõ muros,ſeu ciuitates,aut domos euertit; nec parua quædã, & manufacta, ac quæ iterũ reſtaurari poſſent:ſed quæ animas ipſas diſtraheret. Irrupit &cum eo exercitus illo dignus,mali nempe Eccleſiarũ duces, tetrarchæ amarulenti orbis,qui ſub ipſo erat.Illi ſiquidem ex eccleſĳs iam quędam habebant,alia autem inuadebant, nõnulla uero regis ſperabant auxilio, & manu;cũ illud immineret,hæc autem minaretur.

Aduenere igitur,ut & noſtram ſubigerent Eccleſiam, nullæ rei ex omnibus adeo confidentes,ꝙ puſillanimitati prædictorũ, & inexperientiæ, quæ nos tum inuaſerat,necnon morbo,qui tum inter nos pullulabat.Certamen igitur magnũ erat,promptitudoq; multorũ non ingeneroſa:uerũ ordo debilis,cũ non haberet præcertantem,& propugnatorem artificioſum in potentia ſermonis,& ſpiritus. Quid igitur fecit anima illa generoſa,& magnanima,ac Chriſti cultrix? Non multis indigebat uerbis,ut adeſſet, & una pugnaret: ſed ꝙ primũ nos uidit Legati officio fungentes; certamen enim cõmune erat utriſq;,tanꝙ uerbi propugnatoribus, legatione eſt deuictus,ſenumq; ea decreuit,quæ optima forent,& perꝙ philoſophica conſiderationibus ſpiritalibus: aliud quidem puſillanimitatis tẽpus eſſe,ſi ita perpeti neceſſe foret,ſecuritatis nempe:aliud aũt longanimitatis,neceſſitatis ſcilicet. Confeſtim nobiſcũ è Ponto migrauit,ob ueritatemq; periculo obnoxiam ęmulatione correptus,ſocius fit ſpontaneus, ſeipſumq; offerens matri reddidit Eccleſiæ. Sed nunquid ita ſe negocio ingeſſit,ut minus digne prõptitudine ſua decertaret? aut nũquid uiriliter pugnauit,ſed nõ aſſidue?uel eruditè, & citra periculũ? aut potius cuncta hæc perfecte,& pluſꝙ dici poſſit?uel nunqd relictæ fuere in eo puſillanimitatis reliquiæ? Nequaq;:ſed cuncta pariter reconciliauit,cõſulit,ordi-

nauit;& quę in medio erãt ſcandala, & offendicula diſſoluit. Ea quoq́, quibus illi confidentes contra nos monſtroſe inducebãt,partim ſuſcipiebat,partim retinebat,nõnulla uero penitus repellebat:factusq́ eſt his q̃dẽ murus fortis,& uallũ,alijs aũt ſecuris,quę incideret perras,aut ignis in ſpinis(quẽadmodũ diuina inqt ſcriptura)facile cõſumẽs ſarmẽta,& deitatis uiolatores. Quòd ſiqd & Barnabas,q hęc dicit,et ſcribit,una cũ Paulo concertauit,Paulo ſint grãe,q illũ elegit,& cooperatorẽ fecit certaminis.

Hi igitur infecto negocio ita diſceſſere, mali male tum primũ pudefacti,& deuicti, diſcentes minime ex cunctis hominibus Cappadoces eſſe contemnendos,quibus nihil tam propriũ eſt,q̃ fides inconcuſſa, necnon erga trinitatẽ confidentia germana,a qua ipſis uires una cũ laude adſunt, quæ ſuccurrunt ſuccurrentibus,ſeu potius longe meliora ſunt, & fortiora.Proinde ſecundũ opus, & ſtudiũ erat, ut placaret præſidentem, ac ſuſpicionem diſſolueret, omnibusq́ perſuaderet hominibus, quod ea,ob quæ fuiſſet afflictus, tentationes fuiſſent maligni,ac deceptio, per quam concordiæ inuidere ſolet bono.Ipſe aũt cũ iam ſub lege eſſet obedientiæ, ac ordine ſpiritali,ubiq́ aderat,ſapientiam docebat, obediebat,admonebat,omniaq́ illi erat,conſultor bonus,ſocius dexter,rerum diuinarũ enarrator,agendarũ præceptor,ſenectutis baculũ,fidei ſuſtentaculũ, in interioribus fideliſſimus,in exterioribus agiliſſimus. Et ut uno dicam uerbo, talis erga illũ erat beneuolentia,qualis prius ad inimicitias procliuis fuiſſe putabatur. Hinc ipſi robur ſuppetebat eccleſię,tametſi ſecundas partes haberet cathedræ. Cũ enim beneuolentiam afferret, poteſtatẽ rejciebat, eratq́ inter eos concordia admiranda,& nexus poteſtatis. Hic enim populum ducebat,ille uero ducentem. Eratq́ tanq̃ curator leonis arte manſuefaciens ferocientem:ita enim neceſſe erat,cũ nuper in cathedram conſtitutus fuiſſet,& adhuc aliquid mundanæ materię ſpiraret. Cũ igitur ſic cõpoſuiſſet ſpiritalia, ac multę ingruiſſent tẽpeſtates,necnon Eccleſię hoſtes,dum ipſe eã manuduceret,illiq́ prouideret; ideo etiã cõfœderationẽ dilexit,& dominante illo ipſe dominari ſuſtinuit. Cæterũ de cura,& præfectura Ecccleſiæ,multa alia uiri ſunt indicia;loquẽdi libertas erga principes,tã alios,q̃ ciuitatis potẽtiſſimos, diſcordiarũ ſolutiones nõ ſuſpectę, ſed ab illius uoce ſignatæ, cũ mores pro lege eſſent, indigentiũ ſubſidia, plura quidem ſpiritalia, non pauca aũt corporalia; ſæpius enim hominẽ ad animũ reuocat,cũ beneuole inſeruitur; pauperũ ſuſtentatio,hoſpitum receptio,uirginũ congregatio,monachorũ inſtitutio, tam ſcripta, q̃ oretenus prolata,precũ ordinationes,gradus exornatio,necnon alia,quibus uere homo Dei,& cũ Deo conſtitutus populũ iuuare poteſt.

Vnum aũt maximum fuit,& notiſſimũ. Fames accidit grauiſſima,taliſq́ qualem nemo unq̃ eueniſſe recordabatur,Laborabat igitur ciuitas: auxiliũ uero erat nullũ,nec mali remedium. Verũ loca maritima indigentiam talem nonadmodũ grauiter ferunt,quia mare illis neceſſaria ſuppeditat;a nobis uero mediterraneis quod ſupereſt,uendi,& quod deeſt,cõparari nequit. Vnde non habemus quomodo diſponamus ea,quæ nobis ſuperſunt,uel nõ ſunt: & quod grauiſſimũ eſt in talibus,omnis habentiũ abeſt cõpaſſio,planeq́ ſuperat inſatiabilitas. Obſeruant enim tẽpus,& ut penuriam inducant negociantur, calamitateſq́ pro agricultura exercent. Non enim audiunt,ut domino fœnerentur, qui miſeretur pauperũ;

nec quod frumẽtũ ſuppreſſum populi ſit execratio, neq; aliud quid, quod promiſſum eſt humanioribus, aut inhumanioribus cõminatũ. Sed magis inſatiabiles ſunt, ꝙ oportet, ac male ſapiunt, quoniã populo ſua, ſibi uero Dei claudunt uiſcera, ignorantes ꝙ magis illo indigent, ꝙ ipſorũ alij. Et hæc faciunt frumentatores, & tritici negociatores, nec cognatos ueneran tes, neq; erga Deum grati, a quo ipſi habent, cũ alij premuntur. Cæterum Baſilius, cũ haudquaꝙ panem per pluuiam precibus è cœlo elicere poſſet, ac populũ fugientem paſcere in deſerto, nec uaſa implere uacua oleo, omni carente ſumptu, quod perꝙ mirandũ erat, quo aleret alentem in re tributionem hoſpitalitatis, neq; panibus quinq; tot milia conuiuio excipere, quorũ reliquię multis alijs menſis ſatisfacere potuiſſent. Talia enim Moſis erant, & Heliæ, necnon Dei mei, a quo & illi habebant, ut talia facere poſſent. Fortaſſis aũt & temporũ illorũ ſtatus eiuſmodi erant, quoniam ſigna incredulorũ, & nequaꝙ credentiũ gratia fiunt. Cæterũ quæ his ſunt ſimilia, ac pariter illac tendunt, cũ eadem cogitauit, & perfecit fide. Siquidem uerbis tantum ditiorum aperuit horrea, perſuaſionibusq; ſcripturę illud perfecit. Frange eſurientibus cibũ, & paſce inopes panibus. Et enutriuit eos in fame, animasq; eſurientes impleuit bonis. Et quonam modo? Id enim non parua eſt additio.

Omnes, qui fame laborabant, congregauit, ex ijsq; nonnullos, qui uix ſpirabant, uiros, & mulieres, iuuenes & ſenes, omnem ætatem miſerandã, Sed & omnis generis cibaria, quę famis tẽpore ſuccurrere poterant, collegit, propoſuitq; ollas fabis plenas, obſoniaq; ſalſa, quibus apud nos ſuſtentantur inopes. Inde Chriſti inſtar illis miniſtrauit, qui & linteo accin ctus non dedignatus eſt diſcipulorũ pedes lauare. Cumq; in hac re filiorũ ſuorũ, ſiue conſeruorũ opera uſus fuiſſet, pauperũ pauit corpora, pauit & animas, connectens neceſſitati honorẽ quoq;, faciliores q; utrinq; reddidit. Talis nobis erat nouus frumenti diſtributor, ac Ioſeph ſecũdus; excepto ꝙ aliquid plus dicere habemus. Hic enim interueniente fame negociabatur, Ægyptumq; emit humanitate, abundantiæ tẽpus in famis repo nens tẽpus, & ad aliorũ ſomnia propterea ordinatus. At ille gratis bonus erat, & frumenti inempti ſine lucro diſtributor, ad unũ hoc reſpiciens, ut humanitatem acquireret humanitate, & propter hanc frumenti diſtribu tionem bona, quæ illic ſunt, aſſequeretur. Hæc cũ uerbi cibo, ac cũ beneficio perfectiori, & impertitione ſublimiori, ꝙ ſit humana: ſi ſaltem uerbum panis eſt Angelorum, quo animæ cibantur, & potu reficiuntur, quæ Deum eſuriunt, & cibũ quærunt, nequaꝙ fluxũ, aut euanidũ, ſed qui permanet ſemper: cuius diſtributor ille erat, & ualde diues, licet pauperrimus eſſet, & admodũ indignus omniũ, quos nouimus, nec famem panis, nec ſitim aquæ magni cenſens, ſed deſideriũ uerbi uere uiuificatiui, & nutritiui, & quod recte nutrientẽ ad augmentũ perducit ætatis ſpiritalis.

Inde & ob hæc (Quid enim in cunctis recenſendis immorari oportet?) cũ is, qui pietatis nomen ferebat, tranſijſſet, ac ſuauiter in manibus illius ſpiritũ efflaſſet, ſuper excelſum Epiſcopæ ſublatus eſt thronũ, non tamen ſine labore, inuidia, & decertatione eorũ, qui Patriæ præſidebant, cũ quibus & peſſimi quiq; conſpirabant. Verũ neceſſe erat, ut ſpiritus uinceret ſanctus, qui & egregie uicit, ſiquidem uiros concitauit extraneos pietate inſignes, & zelotes, inter quos & nouum Abraham, ac patriarcham no-

ſtrum,patrem nempe meum, cui & res quædam accidit miraculi plena. Siquidem non ſolũ ob annorũ deficiebat multitudinem ,ſed infirmitate etiam affligebatur graui,ac ultimũ trahebat ſpiritũ. Viam tamen ingredi eſt auſus,quo ſuffragio ſuo illi ſubueniret. Spiritui igitur confiſus,ut breuiter dicam,ſemimortuus in lecticam,tanq̃ ſepulchrum poſitus eſt , ualidus uero,& quaſi iuuenis rediȷt,ſurſum aſpiciens,ſanus è manu, & unctione,& ne multis dicam,è capite uncti. Hoc priſcis addatur narrationibus, q̃ labor ſanitatem confert,& promptitudo ſuſcitat mortuos,ſaltatq; ſenectus ſpiritui confidens. Ita aũt Baſilius præſidentia dignus eſt habitus, ut ȷs,qui tales euadunt, talemq́ gratiam conſecuntur,ac ita eligi debẽt, nequaq̃ dedecori eſſet,ſiue in ȷs,quæ ad philoſophiam eius , ſeu credentium ſpes pertinerent: ſed ſemper tantũ ſemetipſum ſuperabat , quantum antea alios ſuperare oſtenderat,optime, & ſapientiſſime de his ſentiens. Siquidem uirtutẽ hominis priuati eſſe cenſebat , ne malus foret , aut ſaltẽ aliqualiter bonus:principis uero,ſeu præſulis improbitatem, ac pręcipue in principatu tali,ſi non multũ inter multos excelleret,nec ſemper melior appareret,neq; uirtutẽ dignitati,& throno cõmenſuratam redderet. Vix enim ſummi eſſe,ut mediũ aſſequi, ac uirtutis abundántia multos ad mediocritatẽ perducere poſſet;ſeu potius , ut aliquantulũ melius de his philoſopher,illud idem hic accidiſſe conſidero,quod in ſaluatore noſtro cõtemplor,& ut arbitror,ex ſapientioribus quiſq;,cũ nobiſcum uerſaretur, ac formam noſtrã pro nobis aſſumpſiſſet . Ille enim proficiebat, inquit, quemadmodũ ætate ita etiam ſapientia, & gratia , non q̃ incrementum aliquod ſuſciperet; Quid enim ex perfectis a principio pfectius fuit? Sed quia hęc paulatim detegebantur,& apparebant:pariter quoq; uiri huius uirtutem nequaq̃ rum additionẽ,ſed operationem maiorem accipiẽdam eſſe arbitror,cũ poteſtas maiori uteretur materia.

Primum igiť omnibus hoc manifeſtũ fecit,q̃ opus eius nequaq̃ gratię eſſet humanæ,ſed donũ a Deo datũ,quod & res noſtræ oſtendunt.Qualia.n.mihi de temporibus illis philoſophanti,una philoſophat⁹ eſt?Cum enim me omnes alȷ ad illũ Epm creatum accurſurũ putarent,& congratulaturũ, quod alius forſitan feciſſet , ac una principatũ adminiſtraturũ, & regnaturũ,coniecturã ab amicitia noſtra ſumentes;poſtq̃ moleſtiã declinaui,quod qdem in omnibus præ alȷs facere ſoleo, ſimul & tẽporis inuidiam,necnon & eos,q electionẽ illius moleſte ferebãt,& adhuc turbati erant,domi remanſi,ac animi refrenaui affectũ. Incuſauit hoc ille ſub initium,deinde perſeueranti mihi pepercit.Quòd uero cathedræ hui⁹ honorem ob eandẽ cauſam nequaq̃ ſuſciperẽ, neq; honoris inter presbyteros prælationẽ,neq; incuſauit,ſed recte faciens laudauit,ſatius eſſe ducens,ut arrogantia a paucis accuſarer,q hanc ignorabant diſpenſationẽ, q̃ ut aliquid fieret,quod rationi,& conſilȷs eius contrariũ eſſet.Quod qdem luculenter oſtendit,homo anima præditus ab omni aſſentatione, & adulatione aliena,& quæ ad unũ ſolum, honeſti nẽpe reſpiceret legẽ.De nobis enim ita ſenſit,quos inter primos amicos eius,& familiares eſſe cognoſcebat. Deinde eos,q contra illũ diſceptauerãt,emollire , & ſanis ſermonib⁹ magnifice curare perrexit. Verum nec adulatorie,aut illiberaliter id fecit, ſed admodũ uiriliter,& magnifice;queadmodũ cũ quis non ſolũ conſiderat pręſentia,ſed & futurã diſponit obedientiã.Cum.n.uideret nimis tene

rum eſſe,& molle,auſterũ uero,aſperum,& peruicace,ambobꝰ per utraꝗ ſuccurrit:moroſitatẽ.n.placabilitate, teneritudinẽ uero grauitate temperauit,in paucis qdem ſermone indigens,operibꝰ uero multũ præualens:& ut coleret,nequaꝗ arte ſeruili,ſed beneuolentia acquirebat.Poteſtate mi nime utebat,ſed qa parcere ſciebat,homines in ſuã perducebat ſententiã; & quod maximũ erat,omnes ſciebant illiꝰ ſe ſuperari intellectu,ac impoſ ſibile eſſe,ut eius imitarent uirtutes, unicamq́ eoꝝ ſalutẽ eſſe cenſebant, ſi cũ illo,& ſub illo ordinarent:unicũ quoꝗ periculũ ab illo refelli. Siquidem repulſionẽ eius a Deo alienationẽ eſſe cenſebant, ſicq́ ultro ſubdebantur,& ſubigebant,ac tanꝗ tonitrui ſonitus diſſoluebant, cũ alius aliũ excuſatione præueniret, inimicitiasq́ in beneuolentiã, necnon in uirtutis conuerteret retributionẽ. Quam ſolã excuſationẽ quiſꝗ fortiſsimã inueniebat,niſi qs eam ob prauitatẽ immedicabilẽ negligeret, ac nihili pende ret,quo ipſe in ſeipſo contereretur, & conſumeretur,quemadmodum fer rum conſumitur a rubigine.

Poſtꝗ autẽ illi res domi ex ſententia ceſſere,quẽadmodũ nullus infide lis,& qui illũ non nouerat,exiſtimaſſet;maius qd, & altius mente uoluere cœpit. Cum.n.cuncti alij ſolũ ea,quæ ante pedes ſunt,cernũt,ac animo uertunt,ut ſecuriſsime habeant,ſi faltẽ hoc ſecurũ eſt,ultra uero haud ꝓgrediũtur,neꝗ magnũ qd,aut uirile excogitare,aut perficere poſſunt:ipſe,licet in alijs modeſtus eſſet,nequaꝗ tñ in illis modeſte egit, ſed alte ca put extulit,ac animæ oculũ per gyrum circũtulit, totumq́ orbẽ, per quẽ ſaluatoris cucurrit ſermo,conſiderauit:cumq́ uideret magnã dei hæreditatem,quã ille ſibi ſermonibꝰ,legibus,& paſsionibꝰ uendicarat, gentem ſanctã,ſacerdotiũ,regiũ male affectã,ac in opiniones infinitas, & errores diſtractã;uineamq́ ex Ægypto tranſlatã,& plantatã, ex ignorantia impia,& caliginoſa,in pulchritudinẽ imenſam, ac magnitudinẽ progreſſam eſſe,ita ut uniuerſam obũbraret terrã,ac ſuper cunctos fines, & cedros ex tenderet,eã tñ ab apro maligno,& agreſti, diabolo nẽpe deuaſtatam,ne quaꝗ ſatis eſſe duxit,ut tacite calamitatẽ illã deploraret, ac ſolũ manꝰ ad Deũ attolleret,ab eoꝗ īminentiũ maloꝝ diſſolutionẽ quæreret,ipſe uero interim dormiret. Sed & a ſeipſo auxiliũ ferre, & adducere oportere cenſuit. Quid.n.calamitate tali moleſtius eſſe poſſet? Decere igit,ut is qui ſuperna conſideraret,pro cõi bono ſolicitus eſſet. Cum n.unus bene,aut ma le agit,nihil hoc ad publicũ pertinet bonũ:cũ uero cõe, ita uel aliter ſe habet,plane neceſſe eſt,ut ſinguli ẽt ita ſint affecti. Hæc cõmunitatis procurator,& præſul conſiderans,qm̃ cor afflictum tinea eſt oſsium,quẽadmo dũ Salomoni,ac ueritati ẽt uidet; quod enim dolore caret,iucundum eſt, quod uero affligit,moleſtũ,liquefactioq́ cordis exiſtit; aſsidue ob id diſcruciabat,affligebatur,uulnerabat,ac eadẽ patiebat,quæ Ionas,quæ Da uid. Dolebat in anima,nec dabat ſomnũ oculis, neꝗ palpebris dormitationẽ:quod ex carne reſiduũ erat,curis abſumebat, quoad mali repperit ſolutionẽ. Diuinũ igit,ac humanum quærebat auxiliũ,num qs incendium cõe,& caliginẽ īminentẽ extinguere uellet. Solũ igit unũ agebat,idq́ admodum ſalubriter,colligebat ſeipſum,quantũ erat poſsibile, ac ſpiritui ſe concludebat,omneſꝗ humanas conſiderationes cõmouit,totamq́ ſcripturæ profunditatẽ collegit,ac pietatem ſcriptis ſuis defendit, certaminibusꝗ,& prælijs hereticoꝝ multitudinẽ confidenter repulit; & eos,q ma nus cum

nus cũ eo conſerebant,armis,quæ cõminus feriunt, lingua nẽpe,uulnera-
bat:quero procul erant, iaculis potius atramentarĳs eminus ulciſcebat̃.
Nequaq̃ enim abiectiores tulit leges, q̃ quæ tabulis inſculptæ fuerant;
neq; ſoli,ac paruæ illi Iudæo℞ genti,de cibo,potu, ac ſacrificĳs rite pera-
gendis,& quæ carnẽ expurgant,ſed de ueritatis ratione uniuerſo orbis ge
neri,ac parti præcepta dedit,ex q̃bus & ſalus cõtingit. Deinde uero(qm̃
quidẽ æque inutilis eſt actio ſine ſermone, & ſermo ſine actione)ſermoni
actionis coniunxit auxiliũ. Ad quoſdam.n.proficiſcebat̃,alios uero roga-
bat,nonnullos hortabat̃ admonens,corripiens, increpans,cõminans,ex-
probrans,propugnans,gentib⁹,ciuitatibus,priuatis,omnẽ ſalutis excogi
tans ſpeciem,Beſeleel ille tabernaculi diuini fabricator,omni materia,&
arte ad opus hoc,planeq́; in pulchritudinẽ unius copiam nectens,& con-
ſonantiam. Et quid alia referre neceſſe eſt?

Rurſus nobis Rex Chriſti ſuperuenit impugnator,ac fidei tyrannus cũ
maiori impietate,& feruoris apparatu, cũ ei contra aduerſarium fortiorẽ
diſceptatio eſſet,inſtar impuri illius,& maligni ſpiritus,a quo cũ homo ſo
lutus eſt,rurſus ad eundẽ cum numeroſioribus reuertit̃ ſpiritibus,ut in illo
habitet,quẽadmodum in Euangelĳs audiuimus. Huius igit̃ ille fit diſcipu
lus,quo pariter ante acceptã reſtauraret cladẽ, ac aliq̃d prioribus adĳce-
ret certaminibus. Siq̃dem intolerandũ, ac calamitoſum eſſe cenſebat, cũ
tam multis dominaret̃ gentibus,ac gloria præditus eſſet imenſa,omneſq;
per gyrũ impietatis ſubegiſſet uirib⁹,ac oẽs, in quos incidiſſet,ditioni ſuæ
ſubdidiſſet,ſi ab uno uiro,& ciuitate unica ſuperari uideret̃,ac ludibrio ex
poni,non ſolũ impietatis ductorib⁹,ſed & hominibus, quẽadmodũ ipſe
putabat, uniuerſis. Sanè Perſa℞ rex, cum aliquando Græciæ bellũ infer-
ret,ac omne hominũ genus contra Græcos duxiſſet,plane faſtu,ac ira fla
grabat,non ideo ſolũ ut arrogantia tumeſceret, & minis eſſet intoleran-
dus,ſed potius ut illos perterrefaceret,& ſe terribilẽ exhiberet, elemento
rum ẽt inuerſione, qua tã terra, q̃ mare nouũ q̃d a nouo audiuit opifice.
Exercitus præterea continentẽ implebat, ac per mare pedibus ibat̃: inſu-
læ uero diripiebant̃,ac mare flagellabat̃,omniaq; alia fiebant,per quę pa
lã belli illius,ac exercit⁹ terror incuteret̃,terror q̃dem timidiorib⁹, riſus ue
ro uirilioribus,& audacia conſtantioribus. Valens uero cõtra nos ducẽs,
nulla re tali indigebat,ſed q̃ his deterius erat,hoc facere, & dicere aude-
bat. In cœlũ os ſuũ poſuit,ac in altitudinẽ locutus eſt blaſphemiã, & lin-
gua eius pertranſiuit ſuper terrã. Recte.n.eum diuinus ante nos Dauid in
ſamia notauit,quod cœlũ in terrã deprimeret,& cũ conditura naturã nu-
meraret ſupermundanã,quã nec conditura capere poteſt; licet illa nobi-
ſcum aliq̃n ratione amoris erga genus humanũ ſit uerſata,(quo nos humi
iacẽtes ad ſe ꝑtraheret. Et ꝓfecto prima ei⁹ molimina temeraria, ſplẽdida
fuere,ſed lõge ſplendidiora nouiſsima contra nos extitere certamina. Sed
quænã prima uoco? Exilia,fugas,bono℞ publicationes,inſidias cũ mani-
feſtas,tũ occultas. Tẽpus ꝑſuadẽdi haud erat,ſed ui cũcta agebant̃, cũ ꝑ-
ſuaſio locũ non haberet. Quidã pellebant̃ ab eccleſĳs,q̃cunq; rectã,ac no
ſtrã ſequebant̃ fidẽ. Alĳ aũt q̃ regiã ſequebant̃ perditionẽ, introduceban
tur:nonnulli impietatis exigebant ſubſcriptiones; alĳ uero his atrociora 4
etiã ſcribebant. Presbyteri exurebant̃: Duces uero impĳ nequaq̃ Perſas *Cogita num & ſimi*
ſuperabant,non Scythas ſubigebant,non genus aliud barbaricũ perſeq- *lia facta ſint noſtro*

tempore in aliquibus regionibus ab impuris hæreticis.

bant:ſed contra Eccleſias militabãt,ac inter altaria ſaltabant,ſacrificiaq́; incruenta hoĩum,& ſacrificiorũ ſanguine cruentabant,ac uirginũ pudorẽ uiolabant;ut aliqd fieret, quo Iacob patriarcha expelleret, & Eſau, qui, anteq̃ naſceret,odio habebat,introduceret. Et hæ inconſideratæ eius temeritatis primæ fuere explicationes, q̃ multis præſenti et tpe lachrymas mouent,cũ auditu percipiunt,aut memoria recolunt. Poſtq̃ aũt oĩa pera grauit,ac contra hanc quoq; inconcuſſam, & inoffenſam Eccleſiarũ matrem,in qua ſola adhuc ueritatis ſcintilla reliqua erat,mouit,quo illã i ſeruitutẽ redigeret,tũ primũ intellexit q̃ malè ſibi conſuluiſſet. Nã quaſi ſagitta,q̃ fortiori occurrit,eſt reiectus,et tãq̃ pulchre fract⁹ ceſſit,cũ in talẽ eccleſię incidiſſet præſulem, tantoq; repulſus ꝓpugnaculo eſſet diſſolut⁹.

Proinde alia,q̃ tum fuerint tentata,& ſcribentib⁹,& referentib⁹ audire licet.Ex ijs enim nemo non cũcta recenſet:oẽs uero, q certamina illa norunt,præcipue admirant,oppugnationes, ꝓmiſſiones,cõminationes,nec non eos,q ad illũ ex Iudicũ ordine miſſi,ipſi pſuadere ſunt conati,ex ducum ordinib⁹,ex eunuchis,ex mulierũ cuſtodib⁹,q inter mulieres uiri ſũt, inter uiros aũt mulieres,& impietate ſolũ uiriles; q cũ naturali careãt fornicatione,qđ ſolũ poſſunt, lingua ſcortant, iſtar Nabuzardam coquorũ magiſtri,qui ſecũdum artem ſuam gladios minabat, & peculiati ſuo igni reſeruabatur. Quod uero præcipue ex geſtis eius admiror, nec uolens qdem præterire poſſem. Nũc quã breuiter potero,recenſere conabor.

Quis non nouit,q̃ ingenti audacia temporis illius præfectus cõtra nos ſit uſus,qm̃ apud illos baptiſmatis erat initiator,uel coinitiator,ac plusq̃ neceſſe erat Imperatoris obſequebat mandatis,in oib⁹q́; illi gratificabatur,quo diutius poteſtatẽ retinere,& conſeruare poſſet? Ad hunc ꝑ eccleſias minaciter diſcurrentẽ,& ſub leonina forma leonine quoq; frementẽ, nec multis præſentiæ ſuæ copiam exhibentẽ,Baſilius generoſus introductus eſt,ſeu potius ingreſſus eſt,tanq̃ ad feſtiuitatem, & nequaq̃ ad iudicium uocatus.Cęterum qũo digne explicare potero,uel præfecti ferociã, uel Baſilij prudentẽ cõtra illũ decertationẽ?Quid tibi heus (præfectus inquit,nomine eũ compellans, qm̃ indignũ cenſebat ut Epiſcopũ uocaret) contra potentiam tantam audacia? Et q̃ ſolus ex omnib⁹ in tua perſeueras contumacia? Cuius gr̃a generoſus ille ait:Et quænam mea eſt contumacia?Nam nondum illa percipere queo. Qm̃,præſes inquit,nequaq̃ regis ſequeris religionem,licet omnes alij ſubacti ſint, & uicti. Verũ Baſili⁹ reſpondit,Nequaq̃ hoc rex meus permittit,neq; ut conditura adoret tolero,cum Dei conditura exiſtã,ac Deus eſſe ſim iuſſus. Nos autẽ qd tibi, præſes ait,uidemur,q hęc imperamus?num forte momenti nullius?Nõne magnum tibi erit,ut nobiſcũ cenſearis,& nos ſocios aſſequaris? Cui Baſilius,præfectos uos eſſe,inquit, & clariſsimos quidẽ, nequaq̃ inficias eo, non tñ Deo honoratiores. At ſocios uos habere magnum qd eſt. Et cur non,cum & uos Dei conditura ſitis, quemadmodũ & omnes alij, q nobiſcum cenſent?Siquidem Chriſtianiſmum nequaq̃ facieb⁹, ſed fide deſignamus.Tunc præfectus concitatus plus ira feruere cœpit, e ſellaq́; exurgens aſperiorib⁹ contra eum uſus eſt ſermonib⁹.Et nunqd poteſtatẽ, ait, times?Abſit hoc,Baſilius reſpõdit,ut tale qd mihi accidat. Nõne ex multis uel unũ,præſes inquit,q̃ meæ ſunt poteſtatis?Et Baſili⁹,Quænã ſunt illa?indicent nobis.Et præſes,bonorũ publicationes,exilia,tormẽta,mors.

Cæterum aliud qd,Baſili⁹ ait,minitare;nil enim hoꝝ nos tangit. Cumq́; præſes dixiſſet,qui,& quonam modo?Qm̄, Baſilius inquit,incōprehenſibilis,& bona eius,qui nihil poſſidet,publicari nequeunt,niſi forte pannis his indigeas tritis,& laceris,& libris paucis,ī quib⁹tota mea eſt uita.Exilium uero nil ad me ſpectat, q nullo loco ſum circūſcriptus. Sed nec quā nunc inhabito,domus mea eſt,licet omnis mea ſit,in qua incido, ſeu potius Dei omnis,cuius ego hoſpes ſum,& incola. Tormēta aūt qd auferre poſſent,Cum nullū mihi corpus reſiduū ſit,præter q̄ ſi primā dixeris plagam?Huius enim tu ſolus dn̄s exiſtis.Mors uero benefactor erit. Celeriter enim me ad Deum mittet,cui uiuo,& cui⁹negocia adminiſtro, ac cui iam plurimū occubui,& ad quē a longe feſtino.His præfectus perculſus, cū eū ſuo compellaſſet noīe,Nullus,dixit,hucuſq; ita mecū,ac cum tanta diſſeruit audacia. Cui Baſili⁹,in nullū fortaſſis Ep̄m incidiſti; oīno.n.pro talib⁹decertans hoc egiſſet modo.In alijs.n.præfecte,modeſti ſum⁹,& omnibus reliquis humiliores,ita enim mandatū iubet;nec ſolū contra tantam potentiā,ſed nec contra hoīes uiles ſupercilīū attollim⁹: ubi uero dei periclitaī negociū,cūctis alijs contemptis ad illū ſolū reſpicimus. Gladij uero,beſtiæ,& ungulæ carnes diſſecātes, potius delitiæ nobis ſunt,q̄ tormenta.Ac ideo iniuria affice,minare, & omnia,quæ uolueris, perage,ac poteſtate fruere.Sed & Rex hæc audiat:nunq̄ nos adiges,aut efficies,ut aſtipulemur impietati,etiam ſi grauiora adhuc fueris minitatus.

Poſtq̄ uero præfectus ita eū loq audiuit, ac uiri cauſam examinauit,illumq́; tā imperterritū,& conſtantem deprehendit,a ſe dimiſit, non iam minabundus,ſed cū reuerentia quadam,ac ſeceſsione:ipſe uero q̄ cito potuit,ad regē feſtinauit,ingens,Victi ſumus,rex,in Eccleſiæ huius negocio. Vir.n.ille minis eſt ſuperior,uerbis robuſtior,perſuaſionibus fortior. Aliū quendā ignobiliorem tentare oportet,hunc aūt uel palam cogere,aut nequaq̄ expectare,ut ſubigaī minis.Hæc cū Rex audiuiſſet,ac in ſe conuerſus hominis laudibus eſſet uictus (qn̄quidem & hoſtis uiri uirtutē admirari ſolet)præfectū a uiolentia cohibuit; accidituq́; ei, quēadmodū ferro, quod licet igne emolliaī,nihilominus tn̄ ferrum permanet. Porro minas in admirationē conuertit;cōionem aūt ſuſcipere noluit, cum imutationis puderet,ſed excuſationem quærebat honeſtā,quā & ſermo noſter oſtendet. Siqdem tēplum cū uniuerſa ſatellitum manu eſt ingreſſus. Erat autē dies Epiphanioꝝ.Congregati populi igiī pars factus,ſic cōionem eſt pro feſſus.Sanè nec hoc prætereundū,poſtq̄ intus fuit, auditumq́; pſalmodię adhibuit perſtrepenti,ac populi multitudinē cū ornatu cuncto conſpexit, tam eo,q circa aram,q̄ illo,qui iuxta erat,Angelicam potius,q̄ humanā; populi uero præſulem erectū, quemadmodum ſcriptura Samuelē depingit,& corpore,& uiſu,& cogitatione imobilem, ac ſi nil noui accidiſſet, Deoq́; & gradui,in ſtatuā,ut ita dicam,obduratū; illos aūt timore & reuerentia quadā eum circumſtare:hæc poſtq̄ uidit, & quæ uiderat cū nullo exēplo conferre potuit,humanum quid perpeſſus eſt. Ob ſtuporem.n. uehementi & oculoꝝ,& animi correptus eſt uertigine. Verū id tum multos adhuc latebat; poſtq̄ autē dona ad menſam diuinam afferri oportebat,ipſeq́; illa proprijs geſtaret manibus,ac nemo,ſicut moris erat,ea acciperet,cū incertum eſſet,num Baſilius illa ſuſcipere uellet, tum morbus eſt cognitus. Titubare.n.cœpit, & ni quidam, qui pro gradibus ſtabat,

5 Epiphaniorum dies.

6 Auditum adhibuit pſalmodiæ pſtrepēti.

manũ ei ſuppoſuiſſet, ac caſum cohibuiſſet, ruina plane lachrymis digna cecidiſſet. Sed eſto. Cæterum quid dicere refert? quænã cum Rege diſſeruerit, qualiq; ſapientia illa repleta fuerint. Cum eo.n. rurſum modo opportuno in ſacrariũ perducto eſt congreſſus, ac in conſpectũ uenit. Nam diu iã eius alloquendi deſiderio tenebat. Siquidẽ nil aliud, q̃ dei uoces, tã ab ĳs, qui cũ rege, q̃ a nobis, q cũ Baſilio ingreſsi fueramus, auditæ ſunt. Sanè congreſsio illa initium fuit, & reſtauratio prima humanitatis erga nos Regis: conſiliumq; hoc ut plurimũ contumeliã tum nos infeſtantem, non ſecus ac nebulã diſsipauit. Proinde nil prædictis inferius fuit. Vincebant mali, iamq; Baſilius in exiliũ pellebat, ac nihil deerat, quod nõ illac tenderet: nox præſens, currus, quo auchi debebat præparatus, plaudebãt inimici, dolebant pĳ; nos uero circa animoſum uerſabamur uiatorẽ. Reliqua ẽt cuncta pulchra referta erãt ignominia. Quid igitur accidit? Deus illã diſſoluit. Qui enim Ægypti contra Iſrael exaſperati primogenita percuſsit, hic ẽt Imperatoris filium grauiſsima ægritudine perculit. Et quanta celeritate? Hinc exilĳ literæ, inde ſententia ægrotationis, manusq; iam ad ſubſcriptionẽ extendebatur improbam; & tamen ſanctus ille ſaluat, fitq; uir pius, febris donum, cum rex furorem cohibuiſſet. Quid his manifeſtius, aut celerius? Sed ad reliqua.

Ægrotabat fili⁹ regis, ac corpore male affectus erat, unaq; ægrotabat pater: & pater q̃dem, tanq; pr̃, ubiq; cõtra morbũ remediũ q̃rebat. Nam medicos accerſebat optimos, precibuſq;, ac ſi unq; in terrã ꝓſtratus incũbebat. Calamitas.n. reges quoq; humiles fecit: nec mirũ, cũ & hoc prius Dauid in filĳ morte accidiſſe ſcriptis ſit mandatũ. Poſtq; aũt nullibi ullũ morbo inuenit remediũ, ad Baſilĳ fidem confugit: per ſe tñ nequaq; illum aduocauit pudore prohibitus ob ignominiã, quã illi intulerat, alĳs uero legationẽ cõmiſit, q ei perq; domeſtici, & amiciſſimi erant. Cumq; is nihil cũctatus adueniſſet, nec tp̃s, quẽadmodũ alius triuiſſet, confeſtim p̃ſentia eius morbus eſt lenitus, paterq; ſpem concepit meliorẽ. Qui niſi aquæ potabili ſal admiſcuiſſet, pariterq; hunc aduocaſſet, ĳs tñ, qui diuerſæ erant opinionis, credidiſſet, fili⁹ patris manib⁹ ſanus reſtitutus fuiſſet: idq; credebat, ab ĳs etiam, q tum aderant, & paſſionis participes fuerãt. Illud idẽ paulo poſt etiam præfecto ipſi accidiſſe ferunt. Nam & illum infirmitas quædam incidens ſanctu flectit manib⁹. Siquidẽ aduerſitas plerũq; rectè ſentientib⁹ fit emendatio, ſæpiusq; calamitas proſperitate melior exiſtit. Ægrotabat igit, ille, plorabat, diſcruciabat, accerſebar, rogabat, excuſationem habes clamabat, ſalutẽ mihi tribue. Quã & tandẽ illius interceſsione, ſicut ipſemet faſſus eſt, impetrauit. idq; multis, q hoc ignorabant, perſuaſit. Non enim deſinebat facta illius, & admirari, & prædicare.

Quæ igit inter Baſiliũ, & illos incidere, talia ferme fuere, finemq; habuerunt talẽ. Sed nunq̃d ea, q̃ illi aliter cum alĳs ſunt decertata, parua, aut de rebus fuere paruis? uel mediocri ſapientia condita, aut ſilentio digna, ſeu non ualde laudabilia? nequaq;. Sanè q olim contra Iſrael concitauit Ader ſceleſtũ, ille idẽ & contra Baſiliũ Ponti cõmouit præfectũ, ſub prætextu ac ſi ob mulierẽ quandã indignaret. Sed re uera ꝓ impietate decertabat, & contra pietatẽ ſtabãt; ut interim dicere obmittã, qualiter, quantiſq; uirũ afficeret iniurĳs, ſeu forte Deũ ipſum, contra quem, & pro quo bellũ gerebat, qui & iniuriantẽ confudit, ac pugilẽ ſuum exaltauit: ſi ſaltẽ

magnum

magnum quid,& ſublime eſt philoſophia,& ut is,qui præeſt multis,talis eſſe uideatur.De quo nunc uerba facere pergam.

Iudicis aſſeſſor mulierē quandā illuſtrem, cuius maritus uitā paulo ante cū morte mutauerat,qm ei nubere dedignaret̃,uiolenter urgebat.Cūq; illa tyrannidē ſe effugere haud poſſe cerneret,conſiliū cœpit non tā audax, q̃ prudens. Ad ſacrā enim confugit menſam,ac Deū contra uiolentiā adiutorē ſibi facit. Quid igit̃ per trinitatē ipſam fieri oportuiſſet(ut inter laudandū iudiciale ēt quippiam proferā)non ſolū quod Baſilium magnū,et q ab omnibus pro legiſlatore habebat̃,decuiſſet, ſed aliū quendam longe illo inferiorē,dūmodo ſacerdos fuiſſet? Nonne obſiſtere,retinere,curā eius gerere,manū porrigere,ſcd'm clementiā diuinam,& legē,quæ honorauit aras?nonne omnia prius facere,& pati uelle, q̃ aliqd inhumani contra mulierē perpetrare?obiterq; menſam ſacrā,necnon fidē, cum qua rogabat,iniuria afficere?Nequaq̃ ait iudex nou9:ſed omnes poteſtati meæ ſubdi oportet,Chriſtianosq; legū ſuaꝝ proditores fieri. Ille igit̃ ſupplicē quærebat,ac inſaniebat:hic aūt ui mulierē retinebat.Tandem uero quoſdam cū poteſtate miſit, q ſancti ſcrutarent̃ cubile nō neceſsitatis magis, q̃ ignominiæ gratia. Quid ais?Domū eius, qui affectibus cunctis erat ſuperior?quē fouent Angeli?quē mulieres intueri non audent? Nec ſolū hoc egit,ſed & Baſiliū adeſſe,ac cauſam dicere iuſsit. Nequaq̃ tamē placide, aut humane,ſed quaſi condemnatū quēpiam.Et hic qdem aduenit. Præfectus uero ira,& faſtu plenus pro tribunali ſedit. Stetit igit̃ Ieſus meus corā iudice Pilato.Et fulmina qdem cūctabantur,Deiq; gladius,licet radiaret,adhuc tñ continebatur.Arcus uero intendebatur, ſed cohibebat̃, quo pœnitentiæ concederet tp̃s,quemadmodū dei lex eſt. Sed & aliud pugilis,& perſecutoris uide certamen.Præfectus ſudariū, quod circa collū geſtabat,dilacerare iubet.At Baſilius,Tibi,inqt,ſi uolueris,tunicā ēt dabo. Verbera carnibus fere experti minabat̃, at ille ſe paratū offerebat. Sed & ungulorꝫ dilaniationem intentabat.Verū epati,Baſilius reſpondit,remedium tuleris.Cernis fortaſsis quo pacto mihi ſubuenire poſsis, ſi a talib9 curaueris tormentis.Et hi quidem in illis erant.

At ciuitas cum malū, & cōe omnium cognouiſſet periculū; ſiquidem unuſquiſq; iniuriā hanc ſuā eſſe cenſebat, tota inſaniebat, & incendebat̃, & ueluti cū apum examen fumo cōmouetur,ita alius ab alio concitabatur,& inſurgebat:omne hominū genus,ætas omnis,præcipue uero ĳ, qui regi texendo,& arma faciendo operā impendebant. Hi.n.in talibus feruentiores ſunt;audaciā enim ex libertate habēt. Arma uero unicuiq; erāt ſingula,quæ ex artis obueniebant inſtrumentis, aut ſi aliud qd caſu forte obueniſſet.Faces erant in manibus,lapides ad iactū expediti,fuſtes parati,curſus omniū unus,clamor idem,alacritas cōis.Ira dux grauis, aut miles,ſed nec mulieres armis tñ carebant,cum eas tp̃s exacuiſſet.Radios.n. habebant fraxineos, zeloq; roborabant̃, ac in audaciā uertebant̃ uirilē; &,ut breuiter dicā,pietatē diuidi arbitrabantur,ſi hunc inter ſe partiti fuiſſent,iſq; magis pius cenſebatur, qui primus manus præfecto talia auſo intuliſſet.Quid igit̃ faciebat iudex ſeuerus,& audax?Supplex erat, miſerabilis, ærūnis plenus:& cui non humilior, donec illuſtris ille ſine ſanguine martyr,& ſine plagis coronatus,populi cōpeſcuiſſet uiolentiā,illumq; ſui cohibuiſſet reuerentia,ſicq; ſupplicē ſuū,& offenſorē ſaluaſſet? Hæc deus

ſanctorum operatus eſt,q omnia facit,& in melius dirigit,qui ſuperbis reſiſtit,humilibus uero gratiā tribuit. Et cur hoc non faceret, q manuū extēſione trophæa erigit,ut populū ſaluet fugientē,illūq; eripiat è piculis? Præclarū igiť bellū ita deſiјt,& finē a deo ſortitū eſt ſcdm, ac illi⁹ fide dignū.

Deinde uero Epiſcopoꝶ,& ſocioꝶ incepit bellū, qđ magna ſui parte ingloriosum fuit,incipientib⁹ uero admodū damnoſum. Quis.n. alijs modeſtiā pſuadere poſſet,cū præſules ipſi ita eſſent affecti? Iā diu enim haud humaniter erga illū ſe habebant. Tria aūt diſsidīj cauſa erant. Nā nec ob fidei conueniebant rationē, niſi ſūma multitudinis neceſſitate coacti: Nec puſillanimitatem in electione penitus depoſuerant: Et q̄ multū gloria ab illo ſuperarenť,oīum eis moleſtiſſimū erat, etiā ſi id fateri turpiſsimū eēt. Sed & aliud factū eſt diſsidiū,aut iſta ſuſcitauit. Cum.n. Patria nr̄a ī duas diuiſa ſit præfectutas,& metropoles,multaq; nouæ ex priori addita fuiſſent,ſeditio eoꝶ potiſsimum exordiū hinc ſumpſit. Ille enim cum ſeculari bus bonis noſtra quoq; diuidenda eſſe cenſebat. Ac ideo,q̄ nuper acceſſerant,tranſmutauit,tanq̄ ab ipſo iam differrēt,ac ei acciderent. At hic cōſuetudinē ſeruabat antiquā,ac diuiſionē olim a patrib⁹ factā. Hinc multa iam acciderunt mala. Alia uero ortū ſumpſere. Cōuentus.n.a nouo diſtrahebanť metropolitano;redditus diripiebanť. Eccleſiaꝶ presbyteris quibuſdā perſuadebat,alios aūt inuitabat. Inde euenit, ut eccleſiæ etiā peius haberent,q̄ ita diuiderenť, & inciderenť. Homines.n.ob tales ferè rerum innouationes gaudere ſolent, q̄m libenter ſua adaugent; ac facilius bene inſtituta diſſoluunť,q̄ diſſoluta reſtituunť. At ille infeſtius Baſilium exagitabat. Tauroꝶ enim prouectus, & tranſitus ab eo tm̄ conſpiciebanť, ad illum uero deducebanť. Sed & ex monte ſancto fructus colligere magni ducebat; ita ut cū uiri mulos aliq̄n deprehendiſſet propriam uiā euntes,illos poſtea prædatoria cohibuerit manu. Et cōmentū quaſi honeſtū erat. Filij.n. ſpiritales,& animæ,& fidei ſermo,& talia auaritiæ erant tegumenta. Res ditioꝶ propria. Et q̄ non oporteat,tributū pendere hoībus malæ famæ. Verū oīs offendens malæ erat famæ. Proinde ſanctus Dei,& ſupernæ Hieruſalem metropolites detrimentū tolerare,& hæc negligere cogebať,ſiue paruā mali diſſolutionē excogitare: ſed uideamus q̄ magnam,& admirandā,ac planè anima illius dignā. Ex ſeditione enim Eccleſiā opulētiorē reddidit, aduerſitatēq; perbelle diſpoſuit. Siquidē plurimis Epiſcopis patriā roborauit. Ex qua re tria contigere pulcherrima; plurimarum nempe animaꝶ cura; & ut ciuitas quæq; ſua hęret; & ut bellū diſſolnereť.

Cæterum timeo ne & ego conſilio iſto ocioſus ſim factus. Haud enim ſcio,q̄uo rectius dicere conueniat. Licet enim cūcta uiri huius,quantū dictu poſsibile eſt admirer,hoc unū laudare nequeo. Animi.n. paſſionē fatebor,nec alias multis ignotā,noſtrā dico innouationē, & infidelitatē, cui⁹ dolorē nullū unq̄ delebit tp̄s. Ibi enim cūctæ mihi uitæ inciderūt aduerſitates,confuſioq;,ut philoſophiæ incūbere nequirē,aut poſſe putarē. Tametſi parua ſit ratio ſecūdi: præterq̄ ſi quis illud a nobis in uiri excuſationē dictū ſuſcipere uoluerit,quod longè ſupra res ſaperet humanas: & quę hic faceret,priuſq̄ abiret,omnia ſpiritus inſtinctu ageret. Licet enim amicitię uenerationem ſeruare ſciret,in hoc uno tn̄ ig ominia affecit,ubi Dei honorē pferre oportebat. Lōgè n. ſpata amicitiæ diſſolutiōi anteferebat.

Cæterū timeo, ne dū ſocordiæ crimen effugere contendo apud eos,q

cunctas res illius geſtas ſcire deſiderant, ſcribendo tñ in crimen inſatiabilitatis apud eos, qui modũ laudant, incidã. Quã rem nec ipſe negligebat, ſed menſurã ex omnibus optimã eſſe inter potiſsima laudabat, ac in omni uita ſua diligenter obſeruabat. Ita igitur ſermone utar, ut tã breuitatis, ꝙ inſatiabilitatis amatorib⁹ pariter ſatisfacere queam alij igitur in re aliqua excellunt, alij aũt in pleriſꝗ, cũ plures uirtutis ſpecies exiſtant; nullus uero ex omnibus, quos nos cognoſcimus, ad ſummũ peruenit. Sed ille nobis optimus eſt, qui in plurimis recte agit, aut in una potiſsimũ. Baſilius uero ita cuncta attigit, ut naturæ contentio eſſe uideret. Nã ita conſideramus: inopiã quis laudat, uitamꝗ omni carentẽ apparatu, & ſuperfluitate. At quid ille habebat, præter corpus, & ea, qbus carnis tegeret neceſſaria? Diuitiæ autẽ illi erant, ut nihil poſsideret, cruxꝗ, cui ſoli ſupuiuebat. Hęc longe ſibi multis pecunijs honorabiliora eſſe cenſebat, nec poſsibile, ut quis, ſi ẽt uellet, omnia poſsideret, ſed ut qs omnia contẽnere ſciret, ſicꝗ omnibus melior appareret. Cumꝗ ita ſentiret, et haberet, nequaꝙ altari, ac uana indigebat gloria, nec præconio illo publico, Crates Cratetẽ thebanum in libertatẽ uendicat. Optimus.n. eſſe potius, ꝙ uideri malebat; ac ideo nequaꝙ in dolio, ac in medio foro habitabat, ut omnib⁹ ludibrio eſſet indigentiã noua reſartiens abundantia. Sine ambitione igitur, & arte quæſtuoſa pauper erat, ac omnia, quę habebat, profundebat, quo expeditius per uitæ nauigaret mare.

Sanè abſtinentia, & frugalitas res eſt admiranda, & nequis a uoluptatibus ſuperet, aut uentri, tanꝙ amaro, & illiberali ſubijciat domino. At qs magis in cibo parcus? Et ne multa dicã, ſine carne fere erat. Superfluitatẽ aũt, & ſatietatem ad irrationabiliores, & quorũ uita ſeruilis, ac deorſum urgens erat, reiecit. Ipſe autẽ nihil magnũ eſſe cenſebat, quod gutturi applauderet; ſed ſolum neceſſarijs, quantũ poterat, ſuſtentabat, ſolasꝗ delitias eſſe ducebat, ne delitijs diffluere appareret, ac ideo indigeret plurimis. Sed ad lilia reſpiciebat, & uolatilia, quæ pulchritudine prædita ſunt 7
mirabili, ciboꝗ utunt fortuite oblato, ſecundũ magnã Chriſti mei admonitionẽ, & carnẽ propter nos mendicantẽ, quò nos diuinitate ditaremur. Hinc illi tunica una, & palliũ tritũ, in humoꝗ dormitatio, & illuuies, & uigiliæ eius erant exercitamenta. Cœna aũt ſuauiſsima, ac cibus panis cũ ſale, aut ficus recentes: potus uero ſobrius erat, & abunde illi ſufficiens, quẽ fontes producunt, ijs ẽt, qui non laborant. Verũ ex his, aut cũ his ęgritudines ſequebant, & medicamenta, cõia nobis exercitia. Oportebat.n. me miſerũ in talib⁹ æque affectũ eſſe; licet in alijs longe inferior forem.

Vide in Baſilio omnia hæc. Pallium tritum Humi dormitationẽ Illuuiem & uigilias Delectum cibi & potus Mirũ abſtinentiam.

Sanè res magna eſt uirginitas, & Angelis aggregati, ac abſꝗ iugo eſſe, 8
naturæꝗ ſolitariæ: nã Chriſti illã uocare cunctor, q cũ naſci deberet, ob nos natos, ex uirgine naſcit, ut uirginitatẽ lege ſanciret, tanꝙ inde deductam, & mundũ abſcindentẽ, ſeu potius mundũ mundo præmittentẽ, pręſentẽ futuro. Quis igit uirginitatẽ magis honorauit, ꝙ Baſilius, aut carnis puritatẽ quaſi lege ſanciuit: non ſolũ exemplo proprio, ſed eorũ ẽt, quib⁹ ſtudebat, quemadmodũ ex uirginitatis laude, & inſtitutionibus ei⁹ liquet ſcriptis, qbus omnẽ ſenſum refrenauit, ac cuncta mẽbra ad modeſtiã redegit, necnon uirginitatẽ ſeruandã perſuaſit, pulchritudinẽ ad interna cõuertens, a uiſibilibus ad inuiſibilia? Et externũ qdem languidũ reddebat, ac materiã ſubducebat flammæ: occultũ uero oſtendebat Deo, q ſolus ani-

Conſidera quã mira dicat de uirginitate. Et quõ Baſilius uerbo & exẽplo proprio eam honorauerit, & carnis puritatẽ quaſi lege ſanciuerit, necnõ Virginitatẽ ſeruandã perſuaſerit. At hæretici noſtri matrimo

nium ſuper omnia cō mendant, & nuptias ſummis laudibus extollunt, uirginitatēq; deprimūt. Vides quō quaſi ex diametro cū dictis pugnent & factis ſanctorum?

marum depuratarū ſponſus exiſtit, quiq; animas ad ſe pertrahit uigilantes, quò cum lampadibus ſplendidis, & largo, et olei occurrāt nutrimēto.

Sanè cū uita ſolitaria, ac mixta ut plurimū inter ſe diſtarent, ac pugnarent, neutrumq́; bonū a malo penitus ſegregatum haberet, ſed hæc magis quieta, & moderata eſſet, & deo copularet, non tñ arrogantia propter uirtutis ſecuritatē, & exiſtimationē careret; illa aūt actiua magis, & utilior, uetū a turbis nequaq; ſegregata eſſet; ambas inter ſe belliſsime conciliauit; & ita tēperauit, ut ſapientia non ſine actione, nec actio ſine ſapiētia foret: ſed tanq; tellus, & mare bona ſua utrinq; conferrent, ac in unā dei gloriam concurrerent. Et qd plus? Pulchra eſt humanitas, ac pauperū ſuſtentatio, humanęq́; imbecillitatis ſubſidiū. Parumper igiť ab urbe progredere, & urbē cerne nouam, pietatis promptuariū, cōe diuitū repoſitoriū, quo opum ſuperuacua, imo iā neceſſaria admonitione illius reconderent, quo tineas excluderent, nec fures exhilararent, inuidięq́; certamen, & tēporis effugerent corruptionē. Vbi ægri. ido philoſophať, & calamitas beata cēſetur, cōpaſsioq; in reputatione eſt. Quid mihi ad opus illud Thebæ Ægyptiacæ cū portis ſeptē? ac muri Babylonici, necnon ſepulchrū Mauſoli Caris, & Pyramides, ac Coloſsi æs pondere carens: ſiue tēplorum magnitudo, ac pulchritudo; Quæ amplius haud ſuperſunt, cū alijs, quæ homines admirantur, & librorum mandant memoriæ: quæ nil conditoribus ſuis præter paruam proſunt gloriolam?

Mihi uero ſalutis uia hæc cōpendiaria, ac facilis in cœlū aſcenſus admirationi eſt præcipuę. Non enim amplius oculis noſtris expoſitū eſt ſpectaculū graue, & miſerandū, homines ante obitū mortui, & plurimis corporis mutilati membris, ab urbibus, domibus, foris, aquis, quin a chariſſimis ſuis expulſi, nominibus potius, q; corporibus noti, nec amplius in triuijs, & conuentibus ſecundū cognationem, & concentū exponuntur, non iam ob morbū miſerandi, ſed exoſi, membrorū miſerabiliū artifices miri, ſi uox ſaltem quibuſdam eſt reſidua. Sed cur cuncta noſtra tragice enumero; cū ſermo haudquaq; ſufficiat paſsioni? Baſilius uero prę omnibus maxime hominibus perſuaſit, ut cū homines eſſent, nequaq; homines contemnerent, nec Chriſtū unicum caput omniū propter inhumanitatem erga illos ignominia afficerent; ſed in calamitatibus alienis facultates ſuas recte diſponerent, a Deoq́; miſericordiam, cū miſericordia indigerent, pio fœnore extorquerēt. Ac ideo generoſorū generoſiſſimus ille, & gloria pluſq; ſplendens, ægrotos nec ab oſculi arcebat honore, ſed tanq; fratres ſalutabat. Non quemadmodū quis ſuſpicari poſſet, inanis gloriæ gratia. Quis enim plus a tali aberat affectu? ſed ut corpora curandi cauſa attrectaret; philoſophiæ eius formula, & loquens, & tacita erat adhortatio. Nec ciuitas ita, regio uero adiacens, & externa aliter ſe habebat; ſed omnibus cōmune certamen propoſuit, ita ut & populi præfecti ciues humanitate imitarentur, & magnificentia. Proinde quemadmodū alijs curæ ſunt propinatores, ac mēſæ lautiores, necnon coquorū cōmenta, & irritamenta gulæ, ſellæq́; elegantes, ac ueſtes molles, & fluidæ: ita & Baſilius infirmorū, & ulcerum eorū ad imitationem Chriſti gerebat curam, non ſermone, ſed opere lepram purgans.

Quid nobis ad hæc dicent ij, qui ei ſuperbiam, & ſupercilij obijciunt faſtū; amarulenti taliū cenſores, ac qui neutiquam regulas adhibent regu

la? Num quis lepræ curam gerit,& eouſq; ſe humiliat,ſanos uero contẽnit;aut carnes per abſtinentiam macerat,animæ elatione intumeſcit inani: Maxime cũ phariſæi iactantiam nouit,& ex tumore humilitatem prædicat, & Chriſtũ ad ſerui uſq; formam deſcendiſſe non ignorat, illumq; cũ publicanis comediſſe, & diſcipulorũ pedes lauiſſe; ſed nec crucem renuiſſe,ut illic peccata affligeret mea: Et quod his eſt admirabilius, Deum uidet crucifixum, idq; cũ latronibus, & a prætereuntibus irrideri inconſumptilem illũ,& omni paſſione ſublimiorem? Num ille ſeipſum adeo effert,ut neminem ſibi honore æqualẽ eſſe cenſeat: quemadmodũ uidetur ĥs,qui illi inuident? Verũ,& arbitror,morũ conſtantiam, ſeueritatem,& integritatem illam abſolutam,ſuperbiam uocarũt. Equidem illi ĥdem ut mihi uidetur,eodem modo hominẽ fortem temerariũ, timidum uero circumſpectũ appellarent,modeſtũ quoq; inhumanũ,ac iuſtum immobilẽ. Quidam enim non inepte indagarunt,uirtuti uitia eſſe adiuncta, & quodammodo contigua,facileq; a rerũ inexpertis aliud pro alio accipi. Quis enim uirtutem pluſq; Baſilius honorauit? aut malitiã redarguit? ſiue bonis uiſus eſt melior,uel delinquentibus aſperior: cuius ſubriſio ſæpius laus erat, ſilentiũ uero increpatio, quæ conſcio malũ ſuum ultro extorqueret?

Cæterũ ſi non garrulus erat,aut riſu diffluens, ſiue circumforaneus,nec multis placebat,quoniam non omnibus omnia fieret, aut gratificaretur, quid hoc ad rem? Nõne potius laude,q; reprehenſione dignũ eſt ĥs, qui præditi ſunt mente: Niſi quis leoni obĥcere uelit, quod non figuram ſimiæ,ſed ſeuerã,& regiam præſeferat; cuius laſciuiæ tamen generoſæ ſunt, & cũ admiratione diligendę? Sane eos,qui in ſcena uerſantur,tanq; iucundos,& humanos quis miretur,quoniã populi gratiam captant, ac riſum mouent per alapas,& uerbera? quanq; ſi hoc querimus; Quis adeo iucũdus fuit in conuerſationibus: Quemadmodũ ego potiſſimũ noui, qui prę reliquis uiri mores ſum expertus? Quis narrando gratioſior? Quis mordendo peritior? Quis reprehendendo ſyncerior? Siquidẽ non nimis ſeuere reprehẽdebat,nec nimis facile remittebat,ſed immodeſtiã in utroq; fugiebat,ac utroq;,iuxta Salomonis leges,cũ ratione,& in tẽpore utebatur.

Cæterũ quid hæc ſunt,ſi cũ uiri collata fuerint eloquentia,aut magnitudine doctrinæ,qua ſibi fines orbis conciliauit totius? Verũ adhuc circa mõtis uerſamur ima,ac multũ a ſũmitate diſtam⁹. Adhuc circa littora fe rimur,ac nõdũ mare ingreſſi ſumus profundũ. Arbitror enim ſi unq; fuit, aut erit tuba longe ſono ſuo per aërem diffuſa, aut terræmotus orbis ex innouatione quadã,aut miraculo ortus,hoc uocem illius eſſe, & ingeniũ tantũ omnes antecellens,& poſt ſe relinquens,quantũ nos naturam exuperamus irrationaliũ. Quis enim magis ſe expurgauit ſpiritui;& dignum fecit,ut diuina explicaret myſteria? Quis magis cognitionis lumine illuminatus fuit,& ad profunda pertigit ſpiritus? cũ Deoq; ea,quę Dei ſunt, eſt contẽplatus? Quis ſermonem fortitus eſt melius interpretantẽ ea,quę cognitione ſunt digna: ita ut non multorũ inſtar altero pede claudicaret, uel mente ſermone carente, aut ſermone minus ſolidato mente? Verum utriſq; pariter exceluit; ſibi ipſiq; ſimilis apparuit. Et ubiq; ſane ſenſit. Siquidẽ quod cuncta Dei profunda ſcrutatus ſit,ſpiritu eſt teſtificatus, non tanq; ignorante, ſed ueluti contẽplatione exultante. Omnia enim, quæ ſpiritus ſunt,ab illo ſunt indagata; unde euenit,ut moribus inſtitueret, cun

ctos,eloquẽtiã oſtẽderet,pſentibus nunciaret, & ſe accingeret ad futura.

Porro ſolis pulchritudo cum magnitudine, ac curſus ſui uelocitate a Dauid laudatur,ſplẽdens tanq̃ ſponſus, magnus ut gigas,cuius uires tantæ ſunt, ut curſu ſuo a ſummis pariter illuſtret ſumma, nec calor eius diſtantia imminuatur. Baſilij aũt pulchritudo,uirtus erat, magnitudo uero Theologia;at curſus,mobilitas aſſidua,quæ aſcẽſibus ſuis ad Deum uſq; perducit;uires uero,ſatio ſermonis,& diſtributio, ita ut recte mihi ſcripturæ illud de eo uſurpare liceat;In omnem terram exiuit ſonus eius, & in fines orbis uis uerborũ eius. Quod beatus Paulus de Apoſtolis a Dauide dictũ eẽ ait. Quę.n.alia hodie i cõuentib⁹ eſt grã? Quę i cõuiuijs uoluptas? Quæ in foro? Quæ in concilijs? Quæ principũ cum ſuis delitiæ? Quæ monachorũ,aut mixtorum? Quæ ocioſorũ,aut negocioſorum? Quę orũ,qui in externis,aut noſtris philoſophant? Vnica profecto uoluptas per omnia,& in omnibus maxima,illius ſunt ſcripta,& labores. Nec ſcriptoribus ulla poſt illũ relicta eſt facultas, præterq̃ monimenta eius literaria. Sileant uetera,quæ a quibuſdam in ſacris elaborata ſunt ſermonibus,clament noua. Is enim nobis optimus eſt in ſermonibus,cui conceſſum eſt, ut ſupra ſcripta illius potiſsimũ cognoſcat,& lingua proferat,auribusq; infundat. Solus enim pro oĩbus ad doctrinæ adeptionẽ ſufficit ſtudioſis.

Ego aũt hoc ſolum dicam, quotieſcunq; Exameron eius in manus ſumo,& relego,ad conditorem omniũ accedo, & conditurae rationes cognoſco,ac conditorem pluſq̃ antea admiror, dum ſolo uiſu ipſo doctore utor. Cũ autem in contradictorios incido ſermones, Sodomiticũ uideo ignem,quo linguæ exuruntur malæ,& aberrantes; aut cõfuſionis turrem male quidem ædificatam,male quoq; diſſolutam. Cũ uero, quæ de ſpiritu ſcripſit,relego, Deum inuenio,quem habeo, & in ueritatis prolatione audax fio,dum per illius gradior Theologiam,& contemplationem. At cũ alias eius perlego enarrationes,quibus parum uidentes illuminat, & quas tripliciter in ſolidis cordis eius tabulis conſcripſit, diſco nõ in litera conſiſtere ſolũ,aut ſuperuacue intueri tantũ,ſed & pergere ulterius,& ex profundo adhuc in profundũ tranſire,abyſſum aſciſcens abyſſo,& lumini inueniens lumen,donec in ſummũ peruenio. Cum aũt martyrũ laudes relego,corpus contemno, & cũ laudatis uerſor, ad certamenq; excitor. Cum uero ſermones eius tam morales euoluo, q̃ actiuos, anima pariter purgor, & corpore, ac templum Dei fio capax, organumq; pulſatum a ſpiritu,diuinam decantans gloriam, & potentiam. Cum hoc immutor, & dirigor,aliusq; ex alio fio alteratione alteratus diuina.

Cæterum poſtq̃ Theologiæ memini, ac uiri in hac ſingulariter præſtantis,& hoc quoq; prædictis addidero. Vtiliſsimũ enim eſt multis, qui male de eo ſentiunt,ne offendantur; ſed ad maleficos ſermo pertinet noſter,qui ex ijs,quibus alios calumniantur,ſibi ſubſidiũ quærere ſolent. Ille enim ob ſermones rectos,& erga trinitatem ſanctã connexionẽ, & condeitatẽ,uel neſcio quomodo magis proprie, aut manifeſtius dicere oporteat, non ſolũ a thronis excidere, cũ nec ſub initiũ illis oblectaretur, ſed exiliũ,ac mortem, necnon ſupplicia extrema prõpte ſubire paratus erat, idq; lucrum,& minime periculũ eſſe cenſebat. Quod quidẽ ex ijs partim liquet,quæ fecit,partim uero,quæ perpeſſus eſt. Poſtq̃ enim pro ueritate damnatus, & in exilium pulſus fuit, nullius rei alterius curam habuit, q̃

ut comitem quendam ſuum libellũ tollere,& ſequi iuberet.

Cæterũ ut condemnationis etiam tempore ſermonibus ædificaret ueritatem,neceſſariũ putabat,diuino Dauid hac iure conſultore uſus,ut parumper belli tẽpus ſuſpendere, & hæreticorũ poteſtatem infringere poſſet,quoad libertatis tẽpus,ac linguæ licentia concederetur loquendi. Illi enim quærebant,ut uox de ſpiritu acciperet nuda,tanq̃ eſſet Deus, quod & uere eſt;ſed impie ab illis,& a malo impietatis accipiebatur prę́fecto, quo Baſiliũ cum lingua Theologica ex urbe pellerent;ipſi uero occuparent Eccleſiã,eamq́ impietatis ſuæ propugnaculũ facerent, ac inde cuncta,tanq̃ ex arce quadam percurrerent. At illę alijs ſcripturę uocibus,& teſtimonijs manifeſtis,quæ illud idem poſſent,necnon ſyllogiſmis neceſſarijs ita redarguit contradicentes,ut nequaq̃ contra tendere poſſent,ſed uocibus caperentur proprijs. Quod quidem uim maximã habet, eſtque prudentię ſingularis,quemadmodũ ſermo oſtendit, quem de hac re conſcripſit,ubi ſtilũ tanq̃ ẽ ſpiritus concitat pyxide. Cęterũ domini uocem tantiſper diſtulit, a ſpiritu ipſo, & geminis eius concertatoribus ueniam petens, ut non moleſte diſpenſationis illius conſilium ferrent, ne dum ob unius uocis gratiam reſiſterent, cuncta propter inſatiabilitatem diſperderent, pręcipue cum tẽpore illo pietas ita diſtraheretur. Nullũ enim detrimentum eis inde euenturũ cenſebat, ſi dictiones parumper immutarent, ac uocibus alijs illud idem doceretur. Cũ non in uerbis potius, quam rebus ſalus noſtra conſiſteret. Siquidẽ nec Iudęorum gentem rejciendã eſſe, ſi uncti uocem pro Chriſti immutare, ſicq́ nobiſcum cenſeri uellent. Cum uero Eccleſia ſcinderetur, maximũ cõmunitati imminere damnũ. Verum licet ſpiritũ omnino Deum eſſe affirmaret, quemadmodũ liquet ex ijs,quæ ſępius,dum tempos ita ferret,publice prędicauit,necnon priuatim interrogantibus expreſſe eſt confeſſus, manifeſtius tamen id fecit in ſermonibus,quos mecum habuit. Nihil enim in illis ita abſcondebat,ut id non libenter mecũ conferret. Neq; hoc ſimpliciter definiebat,ſed ꝙ nõ ſępius antea fecerat,horrendiſsime ſe execrabaṫ, ac ſibi,ut a ſpiritus gratia excideret,imprecabatur,ſi ſpiritũ non æque ac patrem, ac filiũ, tanq̃ conſubſtantialem,& eiuſdem honoris ueneraretur. Proinde ſi quis me in his ſocium ipſius ſuſcipere uelit, aliquid multis adhuc abſconditũ proferam, nempe ꝙ tempore nos anguſtante, ſibi diſpenſationem reſeruauit, nobis autem loquendi libertatem cõmiſit. Nemo igitur nos indicare,aut ideo rejcere debet,quod patriæ honorati ſimus obſcuritate,cum amborum opera Euangelium apud nos ſit roboratum.

Hęc non ideo percurri,ut excuſatione noſtra opiniones illius defendã Calumnia torũ enim reprehenſione,ſi ſaltem aliqui ſunt,lõge uir ille melior eſt:ſed ne ij,qui cenſent, uoces ſolũ a uiro in literis adinuentas, pietatis finem eſſe, fidem debiliorẽ, ac Theologiam illius demonſtrationẽ improbitatis habeant proprię,quam tẽpus produxit cũ ſpiritu:ſed ſcripturę ſenſum examinantes,necnon ſcopũ,ad quem illa eſt conſcripta,magis ad ueritatem accedere,& impiorũ ora obſtruere ualeant. Mihi igiṫ Theologia illius non aliter q̃ amicus quiſpiam erit, tantamq́ fiduciam in uiri puritate de hac re pono,ut illam omnibus faciam cõmunem. Et mea quidem ab illo expendantur,illius autẽ a me,& coram Deo, & hominibus æquioribus,ita ſint conſiderata. Nec enim Euangeliſtas inter ſe diſſentire

dicimus,quia quidam carni Chriſti magis operam impenderunt, alıj autem Theologiæ plus incubuere;ac hi quidem ex rebus noſtris,illi autem ex ſupernis initiũ fecere,præconiumq́ ad utilitatem, ut arbitror,capientium diſtribuerunt,cũ ita in eis ſpiritus figuraret.

Proinde cũ multi olim fuerint pietate clari, ac nunc quoq; ſint homines,ueluti legislatore,populorũ duces,prophetę,doctores, fortes ad ſanguinis uſq; effuſionem,age cũ illis noſtra conſideremus; ſic enim uirũ hũc recte cognoſcereualebimus. Adam Dei manu, necnon delitijs paradiſi, & legislatione prima factus eſt dignus:ſed ne quid blaſphemi contra primæuum proferam parentem,reuerentia dictũ ſit, mandatũ non ſeruauit. Baſilius uero accepit,& ſeruauit, ac nequaq; cognitionis læſus eſt ligno, rõpheamq́ euaſit igneam,& ut plane noui,paradiſum eſt adeptus.Enos primus ſperauit;ut inuocaret dominũ: Baſilius autem inuocauit,& alijs quoq; prędicauit,quod quidẽ inuocatione longe honorabilius eſt.Enoch ob breuem translatus eſt pietatem,tum enim fides adhuc in umbra erat, præmium pietatis inueniens translationem,ſicq́; reliquæ uitæ periculum effugit:Baſilij aũt tota uita translatio fuit,ipſeq́; perfecte in uita probatus perfecta.Noë archa,& ſemina mundi ſecunda, in ligno concredita fuere paruo,& per undas ſeruata: Baſilius aũt impietatis effugit diluuium, ac ciuitatem ſuam celeriter ſalutis fecit archam, cum undiq; hæreticis eſſet referta,ex qua & mundũ totum reuocauit. Magnus fuit Abraham,& patriarcha,& ſacrificus ſacrificij noui,qui eum, quem ex promiſſione acceperat,ſacrificiũ promptum ſuo obtulit datori, & ad iugulationẽ uſq; produxit:ſed nec Baſilius illo minus fecit,ſeipſum enim Deo obtulit, & nihil tanq; idem eſſet ſuppoſuit:Quid enim erat uictimã offerre? Iſaac ante natiuitatem etiam promiſſus eſt; Baſilius uero promiſſio ipſa fuit,Rebeccamq; Eccleſiam dico,nõ longinquè,ſed propinquè duxit, non per legationem ſeruilem,ſed a Deo traditam,& cõmiſſam, neq; in filiorũ prælatione deceptus fuit,ſed unicuiq;,quę digna erant, cũ ſpiritus iudicio diſtribuit.Iacobi ſcalam laudo, ac ſtatuam quam Deo unxit, necnon luctam cũ illo,ſi qua ſaltem fuit humanæ,ut arbitror, menſuræ ad numinis ſublimitatẽ comparatio,unde & fęmoris dolor,naturę deuictę ſymbolũ. Laudo etiam pulchrũ illud uiri circa pecora cõmentum, & ſucceſſum, necnõ duodecim ex eo patriarchas,ac benedictionis diſtributionem cũ prophetia futurorũ nequaq; ingeneroſa. Verũ & Baſilij laudo ſcalam, non ſolũ uiſam,ſed & aſcenſam aſcenſionibus per uirtutem pedetẽtim,ac ſtatuam non quam unxit,ſed Deo erexit,quò impiorũ facta notaret infamia,& luctam,non qua contra Deum,ſed pro Deo decertauit,dum hæreticorũ errores in terram proſtrauit;ſed & paſtoralẽ uiri artem,ex qua ditatus eſt, & pecora potius generoſa,q; obſcura poſſedit,ac pulchrã ſobolem eorũ, qui ſecundũ Deum ſunt nati,necnon benedictionẽ,quæ confirmauit multos.Ioſeph frumẽti diſtributor fuit,ſed in Ægypto ſolũ,nec ſæpius,& corporaliter quidẽ: Baſilius uerò omnibus diſtribuit, ſemper & ſpiritaliter. Quod mihi diſtributione illa longè uenerabilius exiſtit. Cũ Iob tentatur, & uincit,in fineq́; ſplendide certaminũ uictor pronunciatur, a nullo impugnante,licet multi forent, concuſſus, uerũ longè tentatorem ſuperans in lucta:Sed & amicorũ irrationale refrenauit, qui paſſionis ignorabãt myſterium.Moſes,& Aaron inter ſacerdotes eius,& magnus quidẽ. Moſes

affligens Ægyptũ,& populum ſaluans in ſignis multis, ac miraculis,nubem ingrediens,duplicem legem ferens, literalem extra, ſpiritalem intra; Aaron aũt Moſis frater,& corpore, & ſpiritu, pro populo orans,ac ſacrificans,tabernaculi ſacri, & magni, quod cõpegit dominus,& non homo,myſtes. Amborũ horum Baſilius æmulator fuit, nequaq̃ corporalibus flagellis,ſed ſpiritalibus,& rationalibus,populũ hæreticum,& Ægyptiacũ affligens.Deduxit autem populũ acceptum,bonorũ operum ęmulatorem ad terram promiſſionis,tabuliſq́ minime frãgibilib9, ſed duraturis legis inſcripſit,non iam umbratiles,ſed ualde ſpiritales.In ſancta ue ro ſanctorũ non ſemel in anno,ſed ſæpius,& per ſingulos ut ita dicã, dies eſt ingreſſus. Vnde & ſanctã nobis reuelauit trinitatem, populumq́ expiauit non aſperſione temporali, ſed expurgatione perpetua. Porro quid ex Ieſu Naue rebus pulcherrimũ fuit? Imperiũ rei militaris,fortis diſtributio,ac terræ ſanctæ occupatio. Baſilius uero nonne princeps, & dux fuit eorũ,qui per fidem ſaluantur? Nonne hæreditatũ penes Deum diuerſarũ diſtributor,& illarũ tantum,quas diſtribuit ĳs,quorũ dux fuit; ita ut uocem illam emittere poſſet,quoniam ſors mihi cecidit inter fortiſſimos,& in manibus ſortes meæ,longe honorabiliores, q̃ quæ in terra ſitæ ſunt,& diripi poſſunt? Et ut Iudices prętereamus,aut Iudicũ clariſſimos:Samuel inter eos,q inuocant nomen eius,& ante natiuitatẽ ſuã oblatus,ac ſtatim poſtq̃ genitus fuit ſacerdos,& unctor regũ,ac ſacerdotũ per cornu:Baſilius uero nonne ab infantia Deo a matre eſt conſecratus;& cũ tunica oblatus altari;uiditq́ ſupercœleſtia unctus dñi,& unctor eorũ, qui ex ſpiritu ſunt initiati? Dauid inter reges decantatus,cuius multæ cõtra inimicos referunẽ uictoriæ,& trophea,ſed manſuetudo in eo præcipua fuit, & ante regnũ citharæ uis,quæ ſpm̃ incantabat malignum.Salomon cordis latitudinem a deo petĳt,& conſecutus eſt,adeoq́ ſapientia,& contẽplatione profecit, ut inter cũctos tẽporis ſui homines clariſſimus ſit effectus:Baſilius uero manſuetudine huius,ſapientia aũt illius, ſecundum opinionem meã,minime,aut parumper ſuperatur.Nam et regũ inſanientium audaciã demulſit,& non Auſtri reginã ſolam,neq; hunc, ſeu illũ ob ſapientiæ eius gloriã ex finibus terræ attraxit uniuerſæ,ſed omnibus finibus ſapiẽtia ſua cognitus eſt. Reliqua uero Salomonis obticeo; omnibus.n.nota ſunt,etiã ſi nos parcamus.Laudas Heliæ contra tyrannos dicendi audaciam, & raptum per ignẽ, necnon pulchram hæreditatẽ Heliſæi pallium, ſiue ſpiritũ Heliæ ſubſequentẽ:lauda ẽt Baſilĳ in igne uitam,multitudinem(inquam) tentationũ, & per ignem ſalutem,ardentem qdem, ſed non deflagrantẽ, rubi miraculũ,ac pulchrum ex alto indumentũ,carnem conſumptã.Obmitto alia.Iuuenes in igne rore perfuſos, ac prophetã fugitiuũ in ceti uentre orantem,necnon iuſtũ illum in lacu,tanq̃ a thalamo beſtiæ procedentem,& leonũ ferociam ligantẽ, aut ſeptem Machabæorũ certamen, qui cum matre ſancta per ſanguinẽ ſunt conſecrati,cum omnibus alĳs,qui ſui experimentum exhibuere; quorũ conſtantiam Baſilius eſt æmulatus, ac gloriam tulit ſempiternam..

Proinde ſi ad nouam acceſero legem,& eos,qui in illa claruerunt,cum Baſilio conferã,diſcipulũ honorabo per doctores. Quis Ieſu fuit præcurſor? Ioannes,tanq̃ uox uerbi,& quaſi lampas luminis, erga quẽ etiã exultauit in utero,& ante illum ad inferos præcurrit,per Herodis inſaniã illuc

demiſſus, ut & ibi Chriſti annunciaret aduentum. Quòd ſi ſermo noſter uidetur audacior, illud prædictis addatur, quod nequaꝗ ideo hanc facio comparationem, quia uirum illum præponam, aut parem putem illi, qui inter natos mulierũ omnes ſuperauit, ſed ut oſtendã hunc illius fuiſſe imitatorem, & aliqd ex charactere eius retinentẽ. Siquidẽ res non parua eſt honeſtis imitatio maximorũ, etiam ſi ſit parua. Nonne enim uir ille ſimulachrum fuit manifeſtũ philoſophiæ illius? Nam & hic in deſerto habitauit, & in nocte ueſte amiciebaĩ aſpera, quæ celabatur, & nequaꝗ oſten-
9 debatur; ſed & parẽ cibum dilexit, deo per abſtinentiã purgatus: quin et Chriſti præco fieri optauit, etiam ſi non eſſet præcurſor: & exiuit ad eum non ſolũ regio circumiecta, ſed remotiſsima etiam. Sed & inter duo medius fuit teſtamenta: huius enim literam diſſoluit, illius autem ſpiritũ publicauit: nam impletionem legis occulti manifeſtam fecit diſſolutionem. Petri zelũ imitatus eſt, & uigorem Pauli, clarorũ illorum, & pluſq; celeberrimorum, amborũ uero fidẽ. Filiorum Zebedæi magniloquentiã: omnium diſcipulorum frugalitatẽ, & mediocritatẽ. Quapropter cœlorũ claues illi ſunt concreditæ Non.n.a Hieruſalem uſq; in Illyriam ſolũ, ſed maiorem etiã circulũ eſt amplexus; nec tonitrui filius eſt uocatus, ſed factus. Quin & ſuper Ieſu pectus recubuit, unde & ſermonis uim, necnon ſciẽtiæ hauſit profunditatem. Stephanus autem fieri prohibitus eſt, tametſi prõptus eſſet, reuerentia cohibens lapidantes.

Baſilius deo per abſtinentiam purgatus.

Sed & ſuccincti⁹ dicere poſſum, ne facta eius enumerẽ ſingula: ex bonis quædã adinuenit, alia imitatus eſt, nonnulla aũt deuicit. Nã oĩum gr̃a uenire, eoꝝ etiã, q nũc ſunt, oĩum eſt dñari. Vnũ oĩb⁹ breuiter addidero; Tanta uiri erat uirtus, tãtaq; gloriȩ ei⁹ abũdantia, ut & multa, ac q̃ ex paruis illius erant, inter q̃ & refrenationes corporales erãt, ab aliĵs ad gloriã cedere putarenĩ; ueluti pallor, barba, inceſſus compoſitus, ac tarditas ĩ ſermone, q plenus erat prudẽtia, & ad ĩterna ptingens: q̃ multis, q ea minus bene imitari, & cognoſcere poſſunt, ĩ moroſitatẽ cedũt. Quin ĩ ueſtit⁹ forma, ac lecti figura, necnon cibi conſuetudine, nulla ab eo adhibebaĩ diligẽtia, ſed ſimpl̃r ſe gerebat, & fortuito, ſecũdũ qđ eueniebat. Sanè multos Baſilios, quantũ ad uiſum cernere licet, ſtatuas umbratiles: nimiũ enim ẽ ut nominenĩ poſtphani Vox enim ea eſt nouiſsima; ſed euidenti⁹ diſcernitur. Illi aũt longi⁹ a uiro diſtant, ꝗ quantũ appropinquare deſiderãt. Veꝝ hoc iã nequaꝗ paruũ ẽ ad gloriã; & merito q̃dem, ut eis aliqñ uel parũper appropinquare cõtingat, quo emẽdenĩ, aut aliqd ſtudioſè, ac diligenter dictũ, aut factũ eius mandent memoriæ: quẽadmodũ ego mihi ſæpi⁹ ad gloriã ceſſiſſe ſcio, qm̃ ea, q̃ uiro fortuito exciderũt, longè præſtantiora ſunt, & clariora, ꝗ quæ ab aliĵs magna diligentia ſunt elaborata.

Poſtq; aũt curſum perfecerat, ac fidẽ ſeruauerat, reſolutionẽ deſiderabar, iamq; coronaꝝ ĩſtabat tp̃s. Verũ minime ĩ montẽ aſcẽdere, & ibi occũbere iuſſus eſt. Obĵt aũt, & ad nos aſcẽdit. Sed & hic miraculum p̃dictis nõ poſterius accidit. Iam ferè mortuus erat, ita ut nec ampli⁹ ſpirare, ac multũ uitæ exhalaſſe uidereĩ, uocalior tñ in ſermonib⁹ redditus eſt nouiſsimis, quo cũ uerbis abiret pietatis. Inſup & ſucceſſorẽ elegit miniſtrũ ſuũ fideliſsimũ, cui & manũ, & ſpiritũ dedit, ne gradus diſcipulos eius, & ſacerdotũ adiutores afficeret iniuria. Verũ ſermo iã ultra progredi cunctatur; progredieĩ tñ, quãuis plus alios, ꝗ me deceat, qm̃ nequaꝗ ĩ afflictio-

nibꝰ philoſophari queo, ēt ſi ualde philoſophari ſtudeā, cōmunis memor damni, & afflictionis orbis uniuerſi. Decūbebat uir, ſpiritūq́ trahebat nouiſſimum, & a ſuperno q̄rebat choro, ad quē iampridem reſpiciebat. Cōfluebat aūt ad eum ciuitas uniuerſa minime damnū ferens, peregrinationemq́ illius, tanq̄ tyrannū incuſabat, ac aīam eius, quaſi manibus, uel precibꝰ cogi poſſet, retinere ſatagebat. Siquidē calamitas ea hoīes quaſi deſipientes reddebat, & unuſquiſq̄ aliq̄d de propria uita, ſi poſſibile fuiſſet, illi impartiri paratus erat. Poſtq̄ aūt ſuperati ſunt, neceſſe.n. erat ut oſtenderet q̄ homo eſſet; & ipſe in manus tuas dn̄e ſpm̄ meū repono, angelis nouiſſimē dixit abducentibꝰ, non inſuauiter expirauit, præſentesq́ ſacris q̄buſdam īſtruxit, ac meliores extremis reddidit mandatis. Tum miraculum factum eſt īter oīa quæ unquā acciderūt, celeberrimū. Geſtabat ſanctus manibus ſanctorum eleuatus; ſinguliq́ contendebant, & hic q̄dem ut fimbriam contingeret, uel ab umbra contingeret, alius ut lectulū, quo ſacer ille efferebat, ſolum tangeret: Quid enim corpore illius ſanctiꝰ, ac purius? alius ut geſtantibꝰ appropinquare poſſet, q̄dam ut ſolum ſpectaculo perfrui ualeret, ac ſi neceſſe foret, ut & illud celebraret. Plenæ erant porticus, fora, feneſtræ, culmina hoībus, q̄ illū præmittebant, gerebant, & inuicē ſuccedebāt ex omni genere, & ætate numerus infinitꝰ: pſalmodiæ reſonabant antea incognitæ, luctu permixtæ, ſapientiaq́ paſſionis ſoluebat magnitudine. Certamē aūt noſtris cū Græcis, externis, Iudæis, & alienis erat, pariter & illis nobiſcū, ut q̄ plꝰ lugeret, maiꝰ quoq̄ referret cōmodū. 10

Vide ſolennes Baſilij exequias.

Nil corpore Baſilij mortui ſanctius & purius.

Pſalmodiæ in eius elatione reſonabant.

Finis ſermonis, & ad periculū uſq̄ animi p̄ceſſit affectio. Cum ipſo.n. diſceſſere animæ non paucæ, afflictionis, & p̄turbationis ui abreptæ, q̄ & tandem ueluti itineris comites beatitudinē ſunt aſſecutæ. Eas ex feruentioribus quiſpiā rectē uictimas ſepulchrales appellauerit: corpus uero uix effugit diſcerpentes; uicitq́ inſtaurantes pompā, ſicq́ ſepulchro patrū ſuorum eſt illatus, ſacerdotibusq́ iūctus archiſacerdos, præconibus uox magna, & in auribus reſonans meis, martyr martyribus. Et nunc in cœlis degit, ibiq̄ pro nobis, ut arbitror, ſacrificia offert, ac pro populo orat. Licet enim nos reliquerit, non tamen omnino reliquit. 11

Lege lege ſanctorū inimice. Baſilius nūc degit in cœlis, ibi pro nobis affert ſacrificia, orat pro populo, nec nos omnino reliquit.

Egò uero Gregorius ſemimortuus ſum, & ſemiſectus, tam magna priuatus conuerſatione, uitamq́ exigo lugubrē, & nequaq̄ proſperā, quemadmodū par eſt ſegregatū ab illo. Ac neſcio q̄uo poſt inſtitutionē illius ſiniam, q̄ nunc ēt per uiſum admoneor nocturnū, & reſipiſco, cū excido a decoro. Verū nequaq̄ hæc ideo refero, quo laudibus intermiſceā lachrymas, ſed ut uiri conuerſationē memoriæ cōmendem, ac tēpori, cōem uirtutis ſtatuā tabulā, & inſcriptionem ſalutarē Eccleſiis; ac animabus cunctis; ad quā reſpicientes, uitam tanq̄ ad legē dirigant animatā. Vobis autem, q̄ geſta eius celebratis, in primis conſulo, ut ſemper ad eū reſpiciatis, & tanq̄ ipſe uideat, & uideat, præparemini ſpiritui. Adeſtote igit, ac uniuerſo choro illius me circūſiſtite, tā h̄, qui gradus ſunt, q̄ inferiores, ſiue noſtri, ſeu extranei, ac laudē eius pariter mecū celebrate, aliusq̄ aliud q̄d ex rebus eius narret, aut quærat pulchris; qui in throno conſidetis legiſlatorem, q̄ res adminiſtratis publicas rerū publicarum adminiſtratorē, populares diſciplinā, eloquentiæ ſtudioſi doctorē, uirgines pronubū, iugo ſubiectæ moderatorē, ſolitarij alatū, permixti iudicem, ſimplices ductorē, contemplantes Theologū, læte agentes frenum, calamitatibus oppreſsi con 12

Et tanquam ipſe uideat & uideatur, p̄paremini ſpiritui. Ergo ſancti ſciūt quæ circa nos aguntur.

13 *Tu qui dicis priſcos patres deum interpellaſſe, non ſanctos. Iniuriā facere xpo qui eo omiſſo ad ſanctos recurrūt. Sāctos mortuos nihil poſſe. Inuocationem dei neceſſariā, obtenebrari p idololatricā inuocationē mortuorum hominū. Vide quō hoc in loco omnia tua mendacia proſternantur & conculcentur penitus. Inuocaret ne Theologus præſtantiſsimus Baſilium mortuū, ſi hæc uera eſſent, quæ tu miſer confingis? Non equidem. Habetur lib. 7. Hiſtoriæ tripartitæ, cap. 36*

ſolationem, ſenectus baculū, iuuentus correptorē, paupertas largitorem, opulentia diſpenſatorē: ſed & uiduæ uidenť mihi tutorem laudare, & pupilli patrē; pauperes uero pauperū amatorem, ac hoſpitalem hoſpites, fratresq́ fratrum amatorem, ægrotantes medicum, in quacunq́ infirmitate remedium, ſani cuſtodem ſanitatis, omnes eum, qui omnibus factus eſt omnia, ut lucraretur omnes, aut plures.

Hoc tibi, Baſili, munus a nobis ſit impenſum, tanq̃ a lingua tibi quondam ſuauiſsima, & eo, q honore, & ætate tibi fuit æqualis. Quod ſi iuxta dignitatē tibi ſint gratiæ, tui enim confidentia ſermonem hunc de te inſtitui. Si aūt a ſpe longe excidi, quid me pati oportet ſenectute, & morbo, necnon deſiderio tui maceratū? Attamen deo acceptū eſt qcquid fit pro uiribus. Tu aūt ſacrum ac diuinum caput, ex alto nos reſpice, & carnis ſtimulū, inſtructionem noſtram a deo nobis datā, aut tuis ſiſte precibus, aut fortiter me ferre perſuade, totamq́ uitā nobis in melius permuta. Cū uero emigrabimus, nos ibi tuis excipe tabernaculis, quo ſimul uiuentes, Trinitatē ſanctam, & beatam pariter aſpiciamus purius, & perfectius, cuius nunc ſimulachrū mediocriter percipimus. Ibi deſiderium ſiſtemus, ac eā accipiemus retributionē, quam pugnando acquiſiuimus, & acqrimus. Tibi igitur hic a nobis dictus ſit ſermo: nos autem quis poſt te, cum uitā exegimus, laudabit? Si ſaltem quid laude dignū præſtitimus ſermonibus, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui ſit gloria in ſecula. Amen.

EORVM QVÆ D. BASILIO CVM VALENTE Imperatore contigerunt, particularis narratio, per Caſſiodorū ſenatorem conſcripta.

THeodoretus. Valens Imperator cū uniuerſas (ut ita dicam) eccleſias paſtore nudaſſet, in Cæſareā Cappadociæ uenit, cuius tūc pręſul erat Baſilius, lumen totius orbis. Pręmiſitq́ Præfectum præcipiēs, ut aut flecteret Baſilium, ut dogmati cōmunicaret Eudoxij, aut hoc facere nolens expelleret. Audiens enim gloriam tanti uiri, uoluit ei prius inferre certamen, ne cū fortiter Baſilius eius iacula deuitaret, fieret cæteris clarior imago uirtutis.

Huius machinamenta uelut tela araneæ facta ſunt: ſuffecerunt enim cæteris ſacerdotib⁹ ad utilitatē ſui antiquæ patrū narrationes, & uelut quædam turres murū fidei indeclinabilem ſeruauerūt. Porro Præfectus cæſareā ueniens, & euocans magnū Baſiliū honorauit, & manſuetis apud eū ſermonib⁹ uſus eſt, monens, ut tempori pareret, & non tot eccleſias propter prauam dogmatū ſubtilitatē uexari pateret. Promittebat ēt imperatoriam amicitiā, multaq́ beneficia pp hæc plurimis offerenda. Verum ille uir ſacratiſsimus ait adoleſcentib⁹ hęc uerba cōgruere: illi, inquit, & illorū ſimiles talia promiſſa reſpiciunt. Nam q diuinis inutriti ſunt eloquijs, corrumpere de diuinis dogmatib⁹ ne unam qdem ſyllabam patiunť, ſed pro bis (ſi contingat) etiam omnes mortis ſpecies amplectunť. Amicitiā aūt Imperatoris magnam qdem cum pietate iudico, ſine qua perniciē potius hanc appello. Cumq́ Præfectus ſæuiret in eum, ſtultumq́ uocaret; ſanctus Baſilius ait: Hanc ſtultitiam ſemp habere exopto. Quem cum egredi tunc iuberet, ut quid deberet facere cogitaret, ſententiamq́ ſuā altero die deprometet,

14 *Nota heretice quod qui diuinis ſunt innutriti eloquijs, ne unā quidem ſyllabam de diuinis dogmatibus corripere patiuntur, & pro bis etiā ſi con*

depromeret, ferē uir ille inclytus hoc dixiſſe: Ego qdem etiam cras ipſe regrediar, dummodo tũ ſententiam nõ permutes, ſed utere minis tuis. Poſt hæc uerba Præfectus occurrens, Imperatori quæ dicta fuerant, & uirtutē uiri huius, animæq; fortitudinē, & fiduciam nunciauit. Tunc ergo tacens Imperator ingreſſus eſt.

tingat, omnes mortis ſpecies amplectũtur. Et tu nũc audes omnia illa ſubuertere?

Poſt hæc contigit, ut diuinitus ſibi plagas uideret immiſſas. Filius.n. eius ægrotãs, circa ipſius mortis metas agebat. Sed & coniugē diuerſæ occupauerant paſsiones. Cognoſcẽs ergo cauſas ſuæ triſtitiæ, uirum ſacratiſsimũ, quē punire minabat, uenire ad palatiũ deprecatus eſt. Duces aũt præceptis imperialibus miniſtrabant. Tum itaq; magnus Baſilius ueniens ad palatium, uidenſq; principis filium circa mortē, ad uitam eum remeaturũ eſſe promiſit, ſi per pios uiros ſacro baptiſmate potiret. Hæc cum dixiſſet egreſſus eſt. At ille iuſiurãdi, quod baptiſmatis tempore promiſerat memor, ſecundũ ſtultum errorem præſentib[9] Arianis filium baptizare præcepit. Quo geſto, mox infans finem uitæ ſortitus eſt. Pœnitentia uero ductus Valens, & noxiam iuſiurandi iudicans ueritatem, in ſacrum templum ingreſſus, magni Baſilij magiſterio fretus eſt, & altari obtulit dona ſolennia. Quem intra aulæa, ubi ipſe reſidebat, uenire præcipiens, multa apud eũ de diuinis dogmatib[9] uerba locutus eſt, & docentē libenter audiuit. Vbi tunc aderat qdam noīe Demoſthenes ſup Imperiales epulas conſtitutus, q cũ doctorē mũdi culparet, Barbariſmũ fecit. Tum ſanctus Baſili[9] ſubridens: Vidimus, inqt, ſine literis Demoſthenē. Quum uero magis ille minaret, ſanct[9] ait Baſilius: Tuum eſt de pulmētarijs cogitare, non dogmata diuina decoquere. Poſt hæc Imperator ita dilexit uirum, ut etiam optima prædia, quæ illic habebat, pauperibus, qui ab eo gubernabant, offerret, ex qb[9] leproſis pcipue neceſſaria miniſtrãt.

Primum ergo Valẽtis impetũ hoc modo magnus Baſilius declinauit. Quum uero poſtea reuerſus illuc fuiſſet, priorum oblitus, qm̃ a ſeductoribus eius uoluntas obſidebat, rurſus eũ monebat, ut ad partes inclinaretur hæreticas. Cui non perſuadens, legem de eius ſcribi præcepit exilio, quã uolens manus ſuæ ſubſcriptione roborare, nullũ apicem complere ualuit: calamus.n. contritus eſt. Cumq; ſecundus, & tertius calamus hoc pertuliſſet, & adhuc legē impiam firmare contenderet, commota eſt eius dextra, eamq; ſubito tremor inuaſit. Tunc eius animo terrore impleto, ambabus manibus chartã rupit. Oſtenditq; prouiſor omnium deus, q & alios ipſe permiſerit pati, & hunc ab inſidijs liberarit: & per ea, quæ in iſto contigere, ſignum propriæ uirtutis oſtendens, & per alia diſpenſationis fortitudinem uirorum prædicans optimorum.

VITA D. GREGORII NAZIANZENI THEOlogi a Gregorio Presbytero conſcripta.

c

Onuocat uos, uiri, Gregorius, recte Theologi cognomine inſignitus, ad ſpirituale ſermonũ conuiuium, apponitq; uobis cibũ imaterialem, cunctis delitijs conditũ, ac omni corruptibili ſublimiorē. Cæterũ nolite mirari, quod ad tantam prolapſus ſum audaciã, ut tã propriæ imbecillitatis, quã magnitudinis illius oblitus eſſe uidear, cũ ipſe ob uirtutis excellentiã, uſq; ad hodiernũ fere diem, ab omnibus taciturnitate fuerit honoratus; nullusq;

doctor,aut ſcriptor uitã eius tali ordine,& ſerie explicuetit,ut tãti uiri res
præclare geſtæ digne poſteritati fuiſſent cõmendatæ:quod ipſe quidem
magno pſtitit Baſilio,necnon Epiſcopis alijs,ac martyribus beatis,quo-
rum uitã cũ uniuerſis eoꝝ geſtis memoriæ mandauit perpetuæ. Primum
enim impoſsibile erat, ut uenerando huic genitori, qui hic uobiſcũ aſtat,
contradicerẽ,cũ ſermones,tanꝗ debitum quoddã a me extorqueret, &
ad diuini Gregorij laudẽ celebrandã, non minus paterne,ꝗ heriliter, &
uehementer quidẽ cõpelleret,ac obedire iuberet, inſuper non parũ percõ
minaretur,& hanc tã generationis,ꝗ educationis retributionẽ exigeret.
Deinde nequaꝗ mihi uidenť ſancti,talẽ nobis uirtutem inuidere, quæ cũ
in uita ob oculos poſita fuerit, multos ad imitandum hortari poſsit,& bo
num haud ſinat ex hominũ aboleri memoria, ſed illud quotidie renouet.
Quapropter obmiſſo præludio longiori,Theologũ meoꝝ ſermonũ pri-
mitijs,tanꝗ nuper decerptis coronabo floribus. Quod ſi tenuius,ꝗ digni
tas eius requirit,animi tñ promptitudo nequaꝗ deerit. Arbitror autẽ ui-
rum hunc tanꝗ in omnibus perfectũ, & hanc meam laudẽ benigne latu-
rum:nã & patribus magis accepta eſt infantiũ balbuties,præcipue cũ ex
animi procedit ſimplicitate,ꝗ adultoꝝ ſermo articulatus,& admodum
ſonorus. Accedit ꝙ honor,q per ſermones celebrať, præcipue Gregorio
noſtro peculiaris exiſtit. Quibus enim unuſquiſq; oblectať,eiſdem ẽt ali-
quando honoratus lætatur:quin ẽt cũ uiueret corporaliter,præ cunctis re
bus alijs ſermonibus gaudebat. Ac ideo cũ ſapientiam amplexus fuiſſet,
& illius amator eſſet factus,& ab ipſa iuxta parœmiã fuiſſet ſeruatus:cur
poſtꝗ huius ſeculi rebus ualedixit, & præſentia cũ uita puriori,& ꝗ plus
accedit ſapientię permutauit,non magis his gauderet,& oblectaret? Vos
aũt,contio ſacra,precor, nolite multitudinẽ rerum præclare ab ipſo geſta
rum nimis exacte ſcrutari,qm̃ nullus ſcriptor illas nobis per manus tradi-
dit, ſed eas mihi per ſermones eius hinc inde diſperſos colligere neceſſe
fuit,ædificantiũ inſtar, qui undiq; calculos colligunt, ac eos in unius do-
mus ſupplementum coaptant.

Incipiã igiť unde incipere eſt conuenientiſsimũ, nempe a patria illius,
quæ ciuitas fuit Nazianzenſis,inter Cappadoces dignitate ſecunda:quę
tanti uiri natiuitate adeo eſt illuſtrata, ut ad ultimos orbis fines per eũ ſit
cognita. Siquidem nequaꝗ Pella per Alexandrũ adeo ſplendida eſt fa-
cta,nec Perſæ per Cyrũ tam uehementer ſunt exaltati, quantũ Nazian-
zum per Gregoriũ,quod oppidum,iuxta meã opinionẽ,propter uiri tan-
ti uirtutes,ex diametro inter Indos,& Britannos eſt ſitũ, quo utrinq; red
deretur inſigne. Parentes autẽ eius generoſi fuere, & iuſti, magiſq; anima-
rum,ꝗ corporũ puritate inſeparabiles,ex quibus Pater,tanꝗ alius Abra
ham paternã reliquit terram,& idola, peregrinatuſq; eſt ad religionẽ. Si
quidem depoſita infelicitate,& abiecto Hypſiſtariorũ errore, legitimus
gratiæ factus eſt myſtes:primo quidẽ ouis, deinde ob ſummã eruditionẽ
in Nazianzenſis ẽt Eccleſiæ aſſumptus eſt paſtorem. Matrẽ uero ſortitus
I eſt ſanctã,& ex ſanctis maioribus ortam, quæ inter cætera pietatẽ quoq;
hæreditario quaſi iure acquiſiuit. Sane cũ prolis uirilis teneret deſiderio,
taliũ bonoꝝ datori ſupplicauit,ut uoti huius cõpos fieret. Et proh fides,
proh feruor ſpiritus. Quã primũ deo partum,quẽadmodũ Anna Samue-
lem uouiſſet,mox ẽt naſcendum concepit. Ille igitur, qui uoluntatẽ timen

Tu qui dicis non eſſe uouendum, eo quod Christus donauerit nobis libertatem, &

tium cũ implet,per uiſum nocturnum ipſi puerũ ēt nondum natum oſtendit,ſimul & formam,ac nomen illius indicauit. At illa cũ eum peperiſſet, paulopoſt ēt deo dicauit:dolores maternos,necnõ mœrores muliebres, doni ſupernas magnanimitate. At puer in paternis moribus enutritus, naturæ felicitate,adeo inter coætaneos præcelluit, ut ætas tenera nequaquã illi impedimento eſſet, quò minus ad perfectorum,& mores, & doctrinam accedere poſſet.

Diſciplinas igitur iuueniles,ac triuiales,cum ferè curſim attigiſſet, penitꝰ deſpexit,tanꝗ inutiles,& quæ non niſi melioribꝰ impedimento forent. Si quidē uirtutis poſſeſsionē aufert malitia, quēadmodũ & unguenti odorē fœtor corrũpit,ſi iuxta conſtitutus fuerit. Sanè cũ iam ad pubertatē peruenißet,ac eloquentiæ teneref deſiderio,cęſareã perrexit, ubi & cũ optimis conuerſatus eſt pceptoribus, doctrinamq́ hanc paruã eſt adeptus. Hinc in Palæſtinã nauigauit, ut ibi Rhetoricæ operã daret, quo & eloquentia excellere,& hoĩum illoꝝ mores pdiſcere ualeret. Inde Alexandriã perrexit,& ad Pharum,ita ut multas ciuitates uideret, & multoꝝ hoĩum prudentiã, pro ſapientia acquirenda addiſceret:quēadmodũ ex ſapientibus quidã inquit. Cumq́ plurimũ utilitatis ibi fuiſſet conſecutus,ad matrem ſermonũ Athenas naue Æginetica transfretauit. Verũ cũ in Parthenio nauigaret pelago,tpe procelloſo, ac nauigatione iactarenē aduerſa, ſubito tempeſtas adeo uiolenta eſt exorta,ut in uitæ etiã ueniret diſcrimen. Caligo.n.nequaꝗ procellis tolerabilior,tam pontũ quã ętherē abſcondebat. Cumq́ oẽs corporalem deplorarent mortem, ipſe de aĩę ſolicitus erat interitu,nondum enim baptiſmate ſignatus erat. Mors igiř q̃ ex aqua imminebat,ſalutē illi per aquã contulit. Quid igiř facit magnus ille,et q ante regenerationē ſeipſum ueritate formabat? Veſtimento circũdatus, clamoribus,& eiulationibꝰ ita pariter nauigantes cõmouit, ut oẽs proprijs neglectis periculis luctũ illius adiuuarent. Dei enim miracula recenſuit, quæ in Ægypto,& in deſerto,tam in pelago,ꝗ in terra perpetrauerat:ueluti maris rubri diuiſionē,& mox reductionē,quēadmodũq́ ex petra fontem pfudiſſet,et aquã amarã edulcaſſet: Amalec obtrũcaſſet p manus inermes, q̃ ſalutiferã portenderent crucē:muros Hierichontios abſq; cũctis ſubuertiſſet machinis:prophetã ex ceti uentre ſaluaſſet. Et alia, q̃ in ſacris continenē libris. Promittens obiter,ſi ex pelagi ſaluareř periculo, & baptiſmatis remiſſionē conſequereř,quod ſe ſaluanti eſſet dedicaturus. Precibꝰ igiř illũ flectit,q alioq propitiꝰ eē, & culpã ob naturæ manſuetudinē remittere ſolet. Confeſtim nanq; mare fluctuare ceſſauit, & tempeſtas in ſerenitatē eſt conuerſa,ac pelagus quod eouſq; uehementer ſęuierat,quieuit. Et hic qdem in illis erat. At parentibꝰ eius in ſomno oſtendebař, qd filio accidiſſet. Illi uero patrũ more (quid enim plura dicere refeř) orationibꝰ & lachrymis Deum obſecrabant,ut illi in mari periclitãti opem ferret. Cõfeſtim igiř poſt ſupplicationē uiderũt in ſomno filiũ, Erinnym quandam, & ultricē furiã manibꝰ captiuam tenere. Quę uehementer illi reluctabař. Hæc cũ poſt reditum eius a parentibꝰ referri audiuiſſet, grãs egit ſaluatori. Et hæc poſtea euenere. Quidam præterea ex ijs,q una nauigabant,iuuenis admodũ illi acceptus, uidit in nocte, cũ res in maximo eſſet diſcrimine,matrē beati illius,per mare gradientē, & nauem ad continentem ptrahentem. Hanc uiſionē cũ enarraſſet,cõfeſtim mira ſecuta eſt trãquillitas.

uota redigant in ſeruitutē, Vide hic Gregorium ex uoto ſanctiſsimæ matris ſuæ natum,& deo poſt natiuitatē ab illa dedicatum. Nam libertas qua te Chriſtus donauit, non eſt a uoti aut iuramenti obligatione, nec ab obedientia magiſtratus tam ſecularis quã Eccleſiaſtici,ſed a peccatis,& ab ijs quæ ſpiritum noſtrum quoquo modo impediũt, quo minus deo totus ſeruiat.

2

Videsne & hic uotũ a Gregorio ſi ex mari ſaluaretur, deo factum?

Quapropter infideles cũcti,q in naui erant,fide ad Gregoriũ accurrebant Deum,ipſumq́ adiutorem fuiſſe ſunt confeſſi. Nunqd hoc Heliæ miraculo eſt inferius? qui cum contra idolatricam inſaniam ſidoniæ ſtetiſſet,igne peregrino,& cœleſti ſacrificiũ conſumpſit, quo Iſrael ad ueri Dei fidẽ inducere poſſet, ita ut populus admiratione captus clamaret: Dñs ipſe eſt Deus,uerus De⁹ eſt ipſe. Talis erat Gregorius inopinata ſalute prædit⁹: multos.n.ĩfinitis errorib⁹ irretitos in unam uiã, et fidei perduxit ſemitam.

Poſtq̃ uero Græcia ipſum tenuit, & glorioſum nomen Athenarũ, qd dicere neceſſe eſt,cũ quanta animi ſuſceptus ſit beneuolentia? Confeſtim enim tam a doctorib⁹,q̃ a diſcipulis,præſtantiſſimus in ſermonib⁹ eſt iudicatus. Cum uero non multũ effluxiſſet temporis, uenit Athenas a Byzantio Baſilius magnus,eiuſdem doctrinæ cauſa. Sodales igit̃, & contubernales ſunt facti,uerũtamen haud facile qs explicauerit,quantũ coniũctio illa,& conſuetudo utriq; profuerit. Qui enim ſolus eſt, etiam ſi quid recte nouit,non tamen ſibĳpſi credit, ſed obambulans q̃rit a quo cõfirmetur. Cum aũt duo in unũ doctrinæ cõmiſcent̃ deſideriũ,tum iter ſe oſtendunt firmamentũ,ac eũ,q partim inuenit,necnon illũ,q ueritatẽ cõfirmat, comprehendunt in ſeipſis. Et ut breuiter dicã,pari æmulatione ſub unum reducti ſunt iugũ: Siquidẽ una fide erant illuminati, & unanimes uirtutis amatores,q pari feſtinarent curſu,ita ut arantiũ,aut agricolarũ inſtar,prõptitudine æquali ſapientiæ aruum ſeminarent,meterent, & copioſum colligerent fructũ. Animi enim fortitudine, & aduerſitatũ tolerantia omnes fere coætaneos exuperabant. Etenim quẽadmodũ equi ut plurimum umbra & ſtrepitu cõmoueri ſolent, ita ẽt iuuentus ob res aduerſas indignari conſueuit,& dolere: at ipſi e diuerſo conſtantes erant, & immobiles,in ĳs quæ ſæpius ac multipliciter quidẽ accidebant, ita ut cũ terræmotus horrendus Græciam concuſsiſſet, ipſi apud omnes magnanimitatẽ ſuam,& prophetica uoce ſe dignos oſtenderent,quæ ait, ſi etiam terra fuerit con-
3 cuſſa,non tñ timebimus. Proinde corpora a iuuentute omni exercuerunt
abſtinentia,contenti neceſſarĳs,Heliæ inſtar,& Ioannis,qui ex arborũ ui
uebant fructibus. Quę uero ad uentris delicias,necnon ad gulæ ptinerent
4 irritamenta,penitus contempſerunt, uoluptatesq́ longe ualere iuſſerũt.
Quid autem de caſtitate dicam? quã in omni uita pure ac illibate deo conſeruarunt,ita ut minus redargui poſſent,q̃ Xenocrates ille, & Polemon: ex qbus hic dum cũ ſcorto dormiret ĩmobilis iacuit: ad illũ uero uix proſtitutæ ingredi audebant,cum nimiũ philoſophi ſeueritatem timerent. Et in his quidem uiri iſti egregie ſe gerebant. Sane fori, aut concertationum nullam habebant curã, Ariſtidẽ in hac re imitati,ne ex uirtute pecuniã acquirere,aut philoſophiã ultro mercenariam facere uiderent̃. Erant aũt omnibus æque boni,auaritiamq́, & prodigalitatẽ pariter fugiebãt, ac intra terminos manebant honeſti. Adeo aũt concertationes contemnebãt, & ita ſuper Antiſthenẽ,& Diogenem,necnon Cratetẽ attollebãtur, ut diſciplinam illorum differendi abĳcerent. Pariter.n.facultates tales deſpiciebant. Arrogantiam aũt,& gloriam inanem longe repellebant, qbus admirandi illi canes,publicis præconĳs,homines capere ſolent,ſuperbia,aliorum omnium inſtar philoſophiæ puritatem inquinantes.

Ecce mirã Gregorĳ & Baſilĳ abſtinẽtiã.

Duo iſti præcipua Orientalis Eccleſiæ lumina, in tota uita pure ac illibate ſeruarunt deo caſtitatem. Et quidam noſtro tẽpore audent dicere, ſacerdotes domini deberent permitti uxores habere, ſicut ſacerdotes ueteris legis & Græci.

Cæterũ de ſtudiorũ diligentia, quid dicere attinet? cum uniuerſa eorũ uita in ſola uerſaret̃ meditatione, deſideriumq́ indeſinens in ſcientiæ ſitũ

eſſet adeptione,ita ut die & nocte pro ea inſudarent,quēadmodū Iob inquit beatus.Recte.n.nouerant generoſi, quod meditatio referta eſſet labore,at perſeuerantia,& multitudo cognitionis preſtaret robur. Inde illis contigit,ut non ſolū temporis ſui doctores, ſed & ueterū ꝙ plurimos tam labore,ꝙ naturæ ſuperarent felicitate. Porro honeſtis tm̄ incumbebant ſtudĳs,ſiquidē in Grammatica nihil eos latebat. Ex Rhetorica autē ſolūmodo eloquentiæ decerpebant florem,reliquas uero nugas dimittebant.Philoſophiā aūt moralem,& ratiocinationū,tā in diſciplinis mathematicis,quam in medicandi arte demonſtrationes, necnon reliqua ſtudia liberalia,non leuiter tm̄,aut ideo attingebant, ut priuatis plus haberent,ſed ita perdiſcebant,ut præceptores,& doctores eſſe poſſent præſtātiſsimi.Ex Muſica aūt ſolum uetuſtū illud ac concinnū, & quod animæ iracundū,& reluctans demulcet,perdiſcebant:quod uero uoluptatē concitat,ſcenæ demandarunt.Numeroꝝ aūt computatione, & Geometriæ adæquatione,necnō aſtroꝝ motu,& poſitione, tanꝗ noui Moſes,& Daniel inſtituebanť:non tam ad ſtudia ea impulſi,quā intellectū omnem ad Chriſti(ut ſcriptū eſt)obedientiā captiuantes. Siqdem ſcientias illas ſolūmodo philoſophiæ ornatū, & protectionem eſſe cenſebant. Per omnes igiť tam meliores, ꝙ deteriores,ut dici ſolet, diſciplinarū ſemitas gradiebantur,quò quædā declinare,alia uero cū prudentia eligere poſſent.Eum ſiquidē laudo,licet extra noſtram ſit caulam,ꝗ dixit,nequaꝗ ignominioſum eſſe,id ē̄t, quod minus bonum exiſtat cognoſcere:quandoquidem remedium ex illo contingere ſolet ĳs,qui nequaquam odioſe,ſed beneuole quæ dicuntur excipiunt.

4 *Etiam ex horum ſanctorum exemplo habes non eſſe damnanda liberalium diſciplinarum ſtudia, præſertim philoſophiæ et logices,ut hæretici impudenter faciunt, quinimo ad ſcripturarum intelligentiam expeditiorem plurimum conducunt.*

Cæterū ꝗd mihi accidit amici?Interim enim dum ſermo ꝓcedit,non ſecus me,ac equus inſeſſorē,in beati Baſilĳ laudes abripuit. Parūper igiť illum ueluti habenis moderabor,et nimiā euagādi licentiā cōpeſcā.Qui.n. ultra uires nituntʳ,etiā a rebꝰ excidunt mediocribꝰ.Baſilius igiť pulcherrimis mercibꝰ coemptis,domū cōceſſit.Gregoriꝰ aūt tenaciter ab Athenienſibus retinebaťʳ diſcipulis,ꝗ nec illi abeūdi facultatē concedebant, ſed ut eos doceret uehemēter orabāt.Quin etiā ut ſophiſticam cathedrā aſcēderet hortabanť.Ille igiť ut ĳs gratificareť, parūper remanſit:paulo poſt uero oībus ſupplicauit,ac perſuaſit,& qđ neceſſariū eſſet ut ad parētes rediret,cū iam triginta annos in ſtudioꝝ diſciplinis conſumpſiſſet:ac ita ſe patriæ reddidit.Primū igiť diuinū ſuſcepit baptiſmū, cuius uirtute iam antea erat illuminatꝰ,terminūꝗ ſibĳpſi ſtatuit,ne unꝗ iuraret, donec ī hac uita ageret,quē etiā ad finē uſꝗ ſeruauit.Deinde deſideriū parentū ac amicorū adimpleuit,ꝗ ſermones eius audire deſiderabāt.Cumꝗ conſulerēt,ac neceſſe eſſe dicerēt,ut ſe tā publicis,ꝙ domeſticis īmiſceret malis (ita.n. rerū materialiū ſplendorē uoco) ipſe ſibĳpſi conſuluit, ut ſe offerret Deo, quēadmodum etiā dum periclitareť uouerat:ac ſe a mūdo ſegregaret, & ſoli puriſſimo addiceret, ac ſacris incūberet libris, ut īde ueritatis eliceret ſplendorē.Quod conſiliū etiā re ipſa adimpleuit. Elegit.n.ut ſolitariꝰ pro mundano,& inops pro quæſtuoſo fieret. Sæpius igiť Xp̄m manifeſte in ſomno uidit,necnon in meditatione nocturna.Et hanc retributionē ꝓ illa accepit puritate.Nam ut liber inqt ſacer,Beati puri corde,qm̄ Deū uidebunt.Siquidē illū purum uocat Dn̄s,qui inſtar Gregorĳ magni ciuitates, forū,theatra,ſophiſtarum faſtū,principū arrogantiam,iudicū citationes,

5 *Ecce ultra baptiſmi uotum,aliud Gregorĳ uotum,ut ſe a mūdo ſegregaret,et deo offerret, quod hæretici dicunt ꝓſumptuoſum eſſe, cum omni conatu nō poſſit quis*

ſ[...]ius facere uideſne quomodo ſanctorum geſta horum impoſtura, proturbent omnino & conculcent ?

litigantiũ contentiones,rhetoꝝ nugas,furum inſidias, mercatorũ inſatia-
bilitatem,cauponum periuria,diuitũ ſuperbiam,inopũ maleficia,ſatieta-
tem nauſeantẽ,ebrietatẽ petulantem,gloriã labilem, ueſtes precioſas,ua
ſa ex argento,& auro elaborata,domus picturis, & marmorũ cruſtis,ac
lapillis ſumptuoſe exornatas,necnon alia cuncta derelinquit. Qm̃ puras
mentes ꝑturbare ſolent,quominus puriſsimo lumini concedat̃ ingreſſus.
Et hæc noſter egit Gregorius, cũ adhuc in flore iuuẽtutis eſſet cõſtitutus.

Poſtq̃ autem pater filiũ ad ſacerdotium promouiſſet, ac in presbyte-
rum elegiſſet,uiq; eum,& uix ad ſententiam ſuam perduxiſſet,quid facit?
Eccleſiam relinquit,& curas,quę mentẽ diſtrahunt,effugit, in Pontumq;
profectus,cũ Baſilio philoſophiæ incumbit. Cũ enim ſimul operam litte
ris dediſſent,ac parumper a ſe inuicem fuiſſent diuiſi,rurſus conuenerunt,
cũ eos morum ſimilitudo, & promiſſa fides in unũ compelleret, quo in
ipſis impleretur,quod dictũ eſt,ubi duo,aut tres in nomina meo collecti
6 fuerint,ibi in medio eorũ exiſto. Vnaigitur agebant,ac uirtutem conuer-
ſatione mutua adaugebant,exercitationisq; leges Deo acceptis exercita
torib⁹,& qui mundũ reliquiſſent,conſtituebant.Leges inquam, quę lon
gè magis quam Lycurgi illius eſſent pacificæ,& q̃ Solonis plus ſyncere,
necnon Minois magis æquæ. Et ut eccellentius quid de uiris illis dicam,
Moſen imitabant̃:nebulà enim contecti erant, & montes turbidæ huius
uitæ exuperabant,ac longè ſeipſos ſegregantes leges ferebant.Pater uerò
ſenectute,& curis degrauatus,inſuper luctu filij Cæſarij oppreſſus,mole-
ſtiſsimè uitam ferebant ſolitariã: ac ideo epiſtolis ſupplicibus Gregoriũ
ad reditum ſollicitabat. Ille uerò impiũ eſſe iudicans, ſi patri,& ſacerdoti,
& ſeni haud obediret, partim uolens, partim uero nolens eſt reuerſus.
Quietis enim deſideriũ illum in Ponto remanere ſuadebat, uerũ pietatis
ſcopus,& obſequium paternũ eum inde retrahebat. Cæterũ cum Cæſa-
rius in maximo conſtitutus fuiſſet officio, ſiquidem theſauri, & pecuniæ
publicæ illius cõmiſſę fuerant curæ, ac ſub officij ingreſſum uitam cũ mor
te permutaſſet,oportebat ſecundũ legem, ut pater filij bona hæreditatis
iure adiret,& ſi qd ex tributis deficeret,ipſe pro illo ſatisfaceret,unde ma-
gnus Gregorius maximis curarũ inuolutus eſt turbis. Multi enim canum
inſtar ad fores eius accurrebant, exiſtimantes illum demortui facultates
deſerturũ. Pater enim ſenectute & morbis degrauatus, ac in nonageſimo
iam conſtitutus anno, fori certamina nequaquã ſubire poterat. Ad Gre-
gorium igitur omnis cura eſt deuoluta. Veruntamen ueneratio erga pa-
rentes,& ſpes mercedis promiſſæ, quæ debetur ijs, qui in parentes fuere
pij,cuncta grauia reddebant leuia.

De Regulis loquitur Monachorum, quas ſi legere uellent qui nunc ſuis deceptionibus Eccleſiã Dei conturbant, optime cognoſcerent num Monachiſmus noſtri tẽporis ſit res fictitia, nuper inuenta, Iudaica ſuperſtitio, & mille ſimilia quæ improbi mentiuntur.

Interea res accidit talis. Cũ hæreſis Ariana, per ſpiritus malitiæ Eccle-
ſiam infeſtaret,multi ciuitatũ Epiſcopi in exiliũ ſunt pulſi, ac multiplici-
ter tam ui q̃ calumnijs agitati. Sacerdotes uero & populi multitudo ita
affligebant̃,ut cõgregationes ſuas ſub æthere facere cogerent̃. Non enim
domus habebant,in quibus orarent,neq; cõtra leges, & iuſtitiam impijs
cõmunicare uolebant,cũ hereſis omnes ferè terrarũ occupaſſet fines,ma
nu ac impietate regia audaciam ſortita. Data eſt igitur poteſtas paſtori-
bus pernicioſis,qui ſub aguino tegumento lupũ abſcondere ſolent,ut Epi
ſcopos expellerent pios,& qui primo paſtore Chriſto digni erant. Qui-
dam igitur timore perculſi,alij blanditijs emolliti, nonnulli pecunia deli-

niti, aliqui ſimplicitate morũ decepti, hæreſeos ineſcati ſunt illecebris, ita ut aduerſarijs cõmunione adiungerent, idq; manuũ ſcriptura teſtarentur. Ex qbus unus erat beati Gregorij pater, ſimplicitate quadam hamũ deglutiens. Hoc regionis illius monachi nequaq; tolerantes, a cõmunione eius ſe ſubtraxerunt, cũ quibus & non minima pars populi defecit, monachorũ fidem tanq; digniorem manifeſte ſecuta. Quid igitur ſeruus facit Dei? Primo Deum precibus, & nocturnis placat uigilijs, orans ut malum hoc diſſolueret, & diſſenſioni obduceret cicatricẽ. Inde ſilere potius, quã loqui decreuit, ac ita tacendo triſtitiam manifeſtã præ ſe tulit. Poſtea uerò patrem admonuit, ut ob lapſum ueniam peteret, ac purè, & ſinceriter peritatem cõfiteretur: pariterq; eos, qui ab illo defecerant, ad concordiam, & unitatem reduxit, ſicq; ornatũ reddidit Eccleſiæ, & utriq; parti factus eſt uenerabilis, tam patri, q̃ gregi pio: ſermonibusq; pacificis diei feſtiuitatẽ exhilarauit, cõglutinans diſſidentia, & remedij celeritate obliuionem inducens ægritudini. Sanè Cratem ferunt Thebanũ diſſidentium domus ingredi, ac ſermonibus pacificis lites dirimere ſolitũ: uerum factũ hoc Gregorij longè illud exuperat. Non enim priuatim, quemadmodũ ille, ſed publicè concordiã patriæ reddidit. Et quod maximũ eſt, nequaq; inter eos dijudicauit, qui de pecunijs aut iniurijs diſceptabant: ibi enim ſæpius uel leuis adhortatio facile diſcordiam ſedare conſueuit: uerũ inter eos, qui de fide diſceptabant, ubi rei magnitudini, concertatio quoq; admiſceri ſolet, ita ut ſapientes quoq; ſermones, uix etiam parumper diſſidentia, componere ualeant.

7 *Si precibus et nocturnis uigilijs placatur Deus, ergo utraq; ei grata ſunt & accepta.*

Poſtq; autem Chriſtianorũ malitia, & uita diſſoluta, Deum & mandata eius contemnere cœpit, Imperatorem Chriſti oſorem nobis ſuſcitauit, Iulianũ dico Tyrannũ, qui uirtutem progenitorũ ſuorum, ac fidẽ Conſtantini magni, planè contrarijs ſuperare contendit: ac ideo Chriſtianos ab omnibus arcuit iuſtis, tametſi nequaq; lege publica Chriſtianorũ perſecutionem proclamari iuberet, nutu tamen tacito, ac legiſlatione impia illos infeſtabat. Voluit enim ut Chriſtiani haudquaq; græcorũ ſermonũ, & diſciplinarũ compotes fierent. Deus igitur ex longanimitate ſua diu ſceleſtũ illum exaltari permiſit: cũ uero malitiam eius penitus inemendabilem eſſe uideret, romphea ſua fulminea, quemadmodũ impietas eius digna erat, illũ proſtrauit, & ſcelerũ pœnas ab eo exegit, in oris barbaricis, barbaricam & ferinam illius uitam detruncans. Confeſtim igitur Gregorius magnus prauitatem illius, & impietatem notauit infamia, una cũ ſbariticis gentiliũ turpiloquijs, quorũ fabulas antiquas, & uariorũ deorũ errorẽ in omniũ denudauit oculis, ita ut ſapientibus cõmunem excitaret riſum. Cæterũ cur ego uiri res magnas, & ingentes ſermone breui iniuria afficere, & planè contra ſcopũ conſtitutum incedere conor? ac in tẽpore collaudationis, cũ præcipue oporteat laudandũ, deliberatione rerũ geſtarum glorioſiorem reddere, tam cito ab infamantibus illis ſermonibus diſcedere nitor? cum planè ſint admirandi, tam ob hiſtoriæ uarietatem, q̃ harmoniam, necnon ſummam in dicendo eloquentiã. Præcipuè igit̃ contra Tyranni legiſlationem mirandã, quæ prohibet ne Chriſtiani gentiliũ inſtituanẽ diſciplinis, ſancti noſtri prudentiã conſiderate. Ibi enim & heroicis, & iambicis, & trimetris, necnon uarijs alijs uſus eſt carminibus, dicendi præterea charactere tam tragico q̃ comico, uniuerſa inſuper cõpo

ſtionis ſpecie: quin paulominus omniũ diſciplinarũ doctrinam in ſuis expreſſit ſermonibus, ubiq; pia infulciens argumenta, aut uirtutis laudem, uel animæ, aut corporis puritatem, ſeu Theologiam, aut deprecationes, uel ſimilia metrica conſcribens oratione: omnem laſciuiam declinans, fabularũ nugas & Deorũ monſtra, quemadmodũ & decebat, penitus detexit, & hoc modo doctrinã perq; ſapientẽ Chriſtianis exhibuit. Oſtendit enim, q leges impij illius Tyranni illicitæ, ac nullius eſſent utilitatis, cũ Chriſtianis diſciplinarũ gratia inuideret: immo potius ẽ diuerſo ſemetipſos plecterent, & ulciſcerent. Talis enim inuidiæ eſt natura, ut parũ aut nihil oſtendat eos, quibus inuidet: uerũ eos, qui illam parturiunt, ingenti afficit detrimento. Quin etiam cũ Athenis ageret, cũ Iuliano eſt congreſſus admodũ adhuc iuuene, & nondum ad imperiũ aſcito, ſed cũ diſcendi gratia ad doctores pergeret: ibi etiam amicis prædixit, adoleſcentẽ perniciosũm, infidelem, ac ualde impiũ, necnon ad omne malũ procliuum fore: inde coniecturã ſumens, q illum animi paſſionibus obnoxiũ cerneret, & quia riſum haberet petulantem, necnon uiſum ferinũ, ac totum corpus eius ſubſultaret, ipſeq; aſſiduẽ moueret. Sed & impetus ſtultitiæ plenos, & collocutiones impietate refertas in illo notauit, tametſi hæc ſub exercitij ſpecie occultari uiderent. Præcipuẽ uerò mouebat, q cerneret illũ homines malos amare, uirtutis autẽ laudatores contẽnere. Hæc cũ uidiſſet, omnibus prædixit, peſſimã illius fore manifeſtationem, & occultæ mentis eruptionem. Oportere enim naturas bonas, teſtimoniũ rebus præbere futuris, & quę obſcurẽ oſtẽdunt, coniectura, & intellectu, priuſq; eueniant percipere. Verum ille malẽ perijt, cum fruſtra ſceleſtus fuiſſet, & nihil ſibi aliud, q̃ pœnæ materiam recondidiſſet.

Gregorius aũt non poſt multum tẽporis, cum hęreticorũ caterua ubiq; per Cæſariæ oram uagaret, ac ſanctus Euſebius metropolis gubernacula teneret, cui cũ Baſilio tunc presbytero, ac in Ponto philoſophanti, inimicitiæ erant, hæreticorũ timens conſpirationẽ, & quia Eccleſiæ præfectus inſultũ talem nequaq; uiriliter ſuſtinere poſſet, (leuior enim erat, licet uitæ eſſet puræ, ac in Theologia nequaq; inexercitatus) ad Baſiliũ luminis inſtar ſplendentem Gregorius miſit, ac illũ rogauit, ut inimicitias remitteret, & cũ animarũ periculũ cognoſceret, q̃ celerrimẽ metropoli, ac tantæ Eccleſiæ auxiliũ ferret. Quin & præſentiã obiter ſuam, & auxiliũ promiſit. His optimo perſuaſit duci, ut bellũ deponeret, cui & ipſe una militaturus acceſſit, ac in hæreticorũ munimenta impetũ fecit, impiorumq; dogmata abſcindens, & diſſoluens, tropheum erexit, ac hoſtes in fugam ita conuertit, ut uirtutis eius manifeſtũ caperent experimentũ. Hæc Deus per ſeruos ſuos fecit, qui cũ multam hominũ impietatẽ emergere uidit, ob honoratiſſimæ creaturę cõmiſerationem, uiros tandem excitauit, qui ſubſidiũ, & emendationẽ periclitantibus afferre poſſint, ne ob defectum confirmantis, humanũ genus inficeret. Quemadmodũ & tum quoq; fecit, ac ſuos confirmauit, hoſq; non ſecus ac coagulũ lacti injciens in medium ſtatuit, ac eos qui uaria prauitate & impietate, multũ inter ſe diſsidebant, in unam colligauit amicitiam & harmoniam.

Interea non multũ temporis effluxit, cũ prędictus Eccleſiæ præſes ad meliorẽ tranſiuit uitam, unde multus labor Gregorio eſt excitatus, cũ & ad ciuitatẽ nunc priuatim quibuſdã, nunc publicẽ ſcriberet omnibus, &

tam per patrē q̄ per ſeipſum ſuaderet, ut Baſiliū in Epiſcopatus aſſumerent thronū: non ideo ſolū ut amico cōmodaret, uerū & ut in uniuerſum omnibus prouideret. Vidit enim, uidit inquā, manifeſtè, adiutorem ſpiritu dignū: quapropter non prius deſtitit, quā conſiliū tam egregiū perduceret ad finem, ſicq́ rem tandē peregit. Baſilius igitur Cæſareenſium tenuit gubernacula, uerūenimuero ob inuidiam, & dominandi libidinē maleuolorū quorundā, Cappadocia in duas diuiſa eſt partes, quę uſq; ad tēpus illud ſemper fuerat unita, inde quoq; a Cæſareenſibus ſegregata eſt Tyana, & ſe deinde contra utraſq; defendit. Sed & reliqua oppidula dubitare cœperunt, cui parti potius adhęrere deberent. Vnde magna exorta eſt contentio, prętextū habens, quaſi animarū gereret curam: ſtudiū autem nimis uehemens, auaritiā, & dominandi libidinem, quoniā res erant turpiſſimæ, honeſtis appellationibus celare ſatagebant. Rerum igitur nouitate Baſilius magnus oppreſſus, ſimul & domeſticis priuatus, Gregoriū Saſimis Epiſcopum dare decreuit, quo cōmuni conſilio diſſidiū, tanquam damnum aliunde ſibi emergens hoc pacto ſedaret, ſimul ut ſi regionem Epiſcopis firmaſſet, maiorem curam Eccleſię impendere poſſet. Nullus igitur Baſilio uiſus eſt utilior, q̄ Gregorius, & nemo ex epiſcopis fortior, qui reſiſtere poſſet ſiquid incideret noui. Itaq; cū conſilium illud cū patre Gregorij admirandi cōmunicaſſet, ui uirū ad munus protraxit ſuſcipiendum: & opus quidē finem habebat, at ille quēadmodū ſæpius diximus, cum ſcopū haberet quietis, & a negocijs liberationē, triſtabať & indignabatur, qm̄ neceſſarium arbitrabať ut priuatim ſui ipſius curā gereret. Ad quā rem, regio illa, Saſimā dico, minime ipſi apta erat, utpote tumultus & ciuiliū turbarū plena. Siquidē in uia ſita eſt regia, & equorū publici curſus ſtationes habet, ac ideo multā perturbationem quietis concitat amatoribus: utilitatem aūt, ſeu fruitionē, uel fortuitam quaſi nullā præſtare ſolet. Hæc cū uideret, ad curā fugit ęgrotorū, ubi miniſterio, & ſermonibus ſpiritalib⁹, morborū leniebat dolores, ac philoſophiā temporū faciebat exercitiū. Fertur etiā nec oblationes, uel electionis munera, neq; aliud qd, quēadmodū alij Epiſcopi Saſimis ſolebant accepiſſe, ſed in electione ſolum de actione cogitaſſe. Interea Pater multis illū rogauit, ut rurſus Saſimæ Eccleſiam reciperet. Verū poſtq; a ſcopo aberrauit, ſecūdo effecit, ut ille pro illa Nazianzi curā aſſumeret. Idq́ nō ſolū admonitione perfecit, ſed iam execrationē quandā admiſcuit, quę ob ſacerdotalē negligentiam emergere poſſet. Ab illo tēpore Gregorius aſſiduè patri adhæſit, ac rem magnā eſſe iudicauit, obedire patri. Quē & talibus allocutus eſt uerbis: Pater, tametſi moleſtè imperata ferā, gratiam tamen tuā nequaq; ſperno. Nazianzi curas ſuſcipio. Cognoſcat aūt ſacra tua, & Deo accepta prudentia, quod impoſſibile ſit, cū tu a uita hac diſceſſeris, ut ego Eccleſiam retineam. Suſcipiens uerò pater, mihi inquit, fili uiuenti baculus fias, ac ſenectutem ſuſtenta, & tu quoq; precibus ſuſtentaberis. Cū uerò obiero, quēadmodū tibi placuerit, res tuas diſponito. Hæc cū audiuiſſet, q̄ optimè potuit, ſenū parentū curam geſſit, cū pater iam centeſimo appropinquaret anno, mater uerò haud longè ab illo diſtaret, ac ambo multo iam, ut credere par eſt, indigerent miniſterio: præcipue cū iam Cęſarius obijſſet, necnon Gorgonia ſoror inter mulieres ſanctiſſima, ac ambo ad uitā meliorē, necnon felicitatē tranſijſſent ſtabiliorē: quos ętiā orationib⁹ ho-

norauit funebrib⁹, ſolus ſenectutis derelictus cõſolatio, debilitatis medela, parentũ piorũ, ne qd magni dicã, melior ſucceſsio: gloria uero adeo ſatisfaciebat maioribus, ut illorũ & memoriam prolungaret, & uſque ad mundi extenderet durationem.

Quis igitur unq̃ plus pius tam ſcientia q̃ amore diuino, domeſticorũ, necnon domus propriæ extitit diſpenſator, q̃ ille, qui unicuiq; ſuũ impartitus eſt officiũ, cognatis, amicis, famulis, hoſpitib⁹: Eccleſiaſtica uero ita diſpoſuit, ut curã ſuam paſtoralẽ, tanq̃ regulam quandã iuſtam cunctis proponeret paſtorib⁹. Recte igit̃ a diuino dictũ eſt Paulo, qui reb⁹ priuatis præeſſe non nouit, qũo Eccleſiæ Dei curã gerere poterit? Et ille unũ ſolum prudentia inſtruebat, ut hoc pacto domũ unã ſaluaret: at noſter hic ut domũ & Eccleſiã, immo Eccleſiã, & ciuitatẽ. Siquidẽ domus eſt reſpublica bene ordinata, & ciuitas ambitu utiq; domo perfectior. Eiuſdẽ uero eſt ſcientiæ multos ſaluare & paucos, aut etiã unum ſolũ: ac ideo non toto & omni, ſed ſolũ quanto talia differunt. Cum aũt pater eius Gregorius (ita enim & ipſe uocabat̃) uitam cũ morte permutaſſet, ipſe patrem oratione honorauit funebri: nam Deo acceptã matrem Nonnam, adhuc uiuentẽ laudauerat, piè ac ſanctè faciens, & quemadmodũ patris & matris, necnon Chriſti amatorẽ decebat. Curã igit̃ eius in uiduitate conſtitutæ geſsit, cũ in ſenectute longęua auxilio egeret, & quiete. Verum poſt eius obitum, eccleſia exceſsit, ac ſeleuciam eſt profectus, ibiq; apud uirginum ſanctæ Teclæ domicilium habitauit tẽpus tribuens, ut Epiſcopus aliquis Nazianzo præficeretur. Cum uero regreſſus eſſet, inter æquales uerſabat̃, minime paſtoris fungẽs officio. Cũq; populo ipſum expeteret, nequaq̃ flectebat̃ precib⁹, ſed imobilis pſiſtebat, nõ ſecus ac quercus annoſa ad uentoꝝ flatus incõcuſſa. Quod aũt mihi ferè excidiſſet, nunc nobis narrare pergam, nõ magis ob eius gloriã, q̃ utilitatẽ ueſtrã. Siquidem omne bonũ æmulatione etiã dignũ eſt: qđ aũt æmulatione dignũ, id etiã uirtutẽ conferre ualet: uirt⁹ uero ipſa, ſectatores ſuos ad Deũ uſq; prouehit. Cum Baſilius magnus fratres detrimento affici uideret, q ualde cõmiſeratione, & cõpaſsione digni erant, cũ interim tñ nemo illoꝝ tangeret miſericordia, ſed quãplurimis pp ruditatẽ, & inhumanitatẽ nimiã, piaculi aut inquinationis inſtar abominationi eſſent, naturali cõmotus eſt inſtinctu, conſiliumq; cœpit piũ, & fraterna charitate dignũ: domos enim ædificauit ingentes, ex prouẽtibusq;, quos ab opulentiorib⁹ colligebat, inopes alebat. Illos enim ſermonibus prudentibus ad diſtributionẽ hortabatur, ac omnes debiles ad domus illas, quas pauperũ uocabat receptacula, colligebat. In hac re Gregorius illi egregiã nauauit operã, queadmodũ liquet ex oratione, quã de fouendis habuit pauperib⁹. Ex qua intelligere datur, quantum ſtudium in hac re magno impenderit Baſilio. Ibi. n. planè oſtendit, inopum ſuſtentationẽ mandatũ eſſe maximũ, immenſitateq; ac clementia Dei dignisſimũ eſſe. Verũ id adeo modeſte facit, ut nequaq̃ pcipi poſſit, q ipſe rem tam egregiam peregerit.

Cæterum cum Ariana hæreſis longo tempore Eccleſiam præmeret, ac manu regia Dei ſubuerſa eſſent munimenta, ut ad impietatem protraherentur ſimpliciores (Docet aũt illa magnũ deũ patrem, & paruum filiũ, creaturamq; ſpm̃ ſanctũ) pullulauit tandem ueluti ex hydra quadã nouũ caput uireſcens, nẽpe pneumatomachoꝝ hæreſis, de filio quidẽ recte ſen-

tiens,& uerbũ æquale Patri ſtatuens, ſpm̃ uero ſanctũ blaſphemans, idq́ duplicitet. Quidã enim illũ manifeſte creaturã eſſe docent, alij autẽ neq́ creaturã, neq́ Deum, ſed liberũ; quos ille recte dimidiarios uocabat, aſſerens appellationẽ hanc probe eorũ conuenire opinioni. Venerantẽ enim filium, ſed ſpm̃ ſanctum afficiunt ignominia. Hæc contentio uniuerſum Romanum occupauit orbẽ, ſed potiſsimũ Byzantij præualebat. Deus igitur ſpiritus ſanctus, Gregoriũ excitauit Theologũ, cum miſeraretẽ eorum, qui ſub eo peribant dogmate, & tanq́ ad Moſen dixit: Videns uidi uexationem populi mei, q in Ægypto eſt (At Ægyptus lingua Hebręorũ caligo uocatẽ, ac ideo & nunc quoq́ palpabiles hæreticorũ ſignificat tenebras) & gemitus eorũ audiui, & deſcendi ut eos liberarẽ, quapropter nunc adeſto, ut te mittã in Ægyptũ. Tali igitẽ adhortatione uirũ cõmouit, ut Byzãtium nauigaret, ſpiritu repletus, ut pro ſpiritu pugnaret. Confeſtim igitur impetus ille a Baſilio luminari magno eſt incitatus, ipſeq́ ad certamẽ ſpiritualẽ unctus: quinetiã q̃plures Pontifices, & ex regia urbe fideles, cũ auxilio indigerent, ſummis illũ rogabant precibus, ut mala ab eis pelleret. Quapropter in auxiliũ urbis illius aduolauit, omnibus delitijs, ornatu, & opibus caſſus, ſpiritu uero plane repletus. A cognatis igitẽ non minus corpus eius, q̃ pietas, benigne eſt ſuſceptũ. Reperit aũt Eccleſiam tanq́ nauis malũ in monte erectum, uel ſicut uiæ ſignum in colle, ut prophetice loquar, conſtitutũ, exiguã, attenuatam, & delitеſcentẽ, ac per uim omni loquendi libertate priuatã. Sacras uero domus cũctas direptas, & ui occupatas, adeo ut ſola Anaſtaſia ſancta, orthodoxis eſſet relicta: forſitan quatum propter ambitus contẽpta eſſet anguſtiam, quẽadmodũ norunt ij, q templũ uiderunt antiquũ. Confeſtim igitẽ quemadmodũ Dauid alius emicuit, & alienigena dogmata ſermonũ firmitate, tanq́ funda diſiecit, fidelibusq́ fideliter loquendi audaciã præſtitit, quotidie recipiens & capiens Deo eos, qui male a ueritate deſciuerant. Paruo igitẽ elapſo tpe, tantã multitudinem conuertit, ut nequaq́ cum primis cõferri poſſet, planeq́ hic ſacra impleta eſt ſcriptura, quæ ait: Domus Dauid procedebat, & magnificata eſt, domus aũt Saul retrocedebat, & eſt debilitata. Variã igitur cernere erat diſciplinam inter eos, q ſaluati erant: qdam enim iã in retia inciderant, alij uero appropinquabant, nonnulli in fide erant perfecti, & ij alios uenabantẽ, & docebant. Ob hæc Arianorũ qdam iraſcebantẽ, quidam uero inuidebant, ẽ quibus tñ nonnulli decorũ eſſe cenſebant, ut illũ adiuuarent, & cũ decertante cõcertarent: licet.n. ob emendationis ſucceſſum indignarentẽ, ob inuidiã tamen Eccleſię procurabant incrementũ. Et cum inter æquales excellere nequirent, aut non uellent, prauitate uirtutẽ dilatare cõtendebant. Cęterum cum malũ hoc nondũ quieuiſſet, exortus eſt Appolinaris Syrus, qui de nouo propriũ quoddam prauitatis excogitauit documentũ. Incarnationem.n. nequaq́ ueram fuiſſe cenſebat, ſed carnis ſolũ & animæ irrationalis aſſumptionẽ docebat, ac animam rationalem penitus a diſpenſatione abſcindebat. Cumq́ doctrina gentili admodum præſtaret, multos ſermonis decepit uarietate. Ab omnibus igitẽ terrarum oris hæreſeos aderãt diſcipuli, q indoctos tanq́ hamis in perditionem trahebant. Gregorius itaq́ rurſus perdiſſicili implicitus eſt certamini. Vbiq́ enim aderat; arguens, cõminans, adhortans, quoſdam in fide ſeruabat, alios unde exciderant reducebat. Accidit autẽ quemadmodũ in ta

libus fieri conſueuit,ut perfectæ incarnationis confeſsio, in duos filios ab indoctis cenſeret diuiſio. Cũ igit diſcipuli Apollinaris aſsidue populi aures obtunderent, & ſancti patris accuſarent facta, præualuit tandẽ calumnia. Gutta.n.aſsidue diſtillans, ſaxũ ẽt tandem excauat. Et q̃a talia multorum auditu ſublimiora erant, q nequaq̃ diſpenſationis profunditatẽ intelligere poterant, lupis credebat, paſtor aũt, qui ueritatem docebat, ſuſpicioni obnoxius erat. Qui igit pro Apollinaris pugnabant opinione, tanq̃ apri Syluestres, cũ iampridẽ iram acuiſſent, perturbationemq́; & calumniam, quæ Gregorio ex Apollinaris opinionũ cenſoribus concitabant, in auxiliũ ſumpſiſſent, populũ ementitis concitarunt ſermonibus, ut uirum, quẽadmodũ olim Iudæi Stephanũ lapidarent, niſi quod ictib⁹ aberrarũt, cum Deus ſuũ protegeret propugnatorẽ. Comprehendentes autẽ illum tanq̃ ſeditioſum quendã, & pacis turbatorẽ, ad Conſulis pertraxerũt tribunal. Proh impudentia, proh mendacij uiolentia. Gregorius de talib⁹ iudicatur, q alienæ iræ, & turbationis mitiſsimus erat medicus, qui pacis erat diſpenſator, qui Chriſti erat diſcipulus, clementis illius, & humilis, & q manſuetudinem lege ſtatuiſſet. At ipſe q̃uis talibus oppreſſus eſſet difficultatibus, ſolũmodo hæc in ore habuit: Propter nomen tuũ Chriſte, ẽt ſi ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, q̃m tu mecum es. Mox ſine uerberibus, et ſupplicio eſt dimiſſus, martyr abſq; corporis afflictione, & ſine uibicibus coronatus, ſolummodo tm̃ tolerans, quantũ ſuſtinuit uoluntate, ſed ne pateretur, Chriſtus conceſsit.

Igit cũ talibus fulgeret certaminibus, iam omnibus cognitus erat, acceptus ob loquendi libertatẽ, acceptus ob uirtutẽ, & labores ſimiles, cõſpicuusq́; multitudini Eccleſiæ: ita ut Petrus, q tum magnæ urbis Alexandrinorũ Eps̃ erat, & poſt Athanaſium curam paſtoralem ſuſceperat, ad Gregoriũ magnũ mitteret, & illi Conſtantinopoleos Epiſcopã confirmaret, admodumq́; recte, ac iuſte Epiſcopi eum officio fungi iuberet, quo labores dignitate compenſaret, & mercedẽ ſudoris, thronũ, non tamen gratia humana, retribueret. Cæterũ multiplex rerum geſtarũ congeries, mentem mihi interturbauit, & quemadmodũ ſingula acta fuerint confudit, ſequentiumq́; copia non ſecus ac in undarũ colliſione, priora abſcõdit. Verum cũ ſemel loqui cœperim, nequaq̃ deſinam, priuſquã ad optatum finẽ deueniã; qua in re meæ imbecillitati diuinũ Gregorium adiutorẽ ſumam, necnon a manſuetudine ueſtra, meæ in dicendo tenuitati, ueniã me impetraturum ſpero. Erat quidam in urbe regia, Maximus nomine, genere Ægyptius, moribus Barbarus, qui Gregorio non ſecus ac Moſi olim nouus Iamnes eſt factus. Cynicus is erat philoſophus, baculo, coma, & ueſte attrita ſeuerus, eo uſq;.n. philoſophabat; uerum gula, auaritia, ac impudentia canis magis q̃ Cynicus erat, & Antiſthenis familiaribus contrarius: quẽadmodũ & de Nabal audimus. Is igit ad ſacrum acceſsit paſtorem, a quo ẽt eſt inſtructus, cumq́; impietatẽ dedidiciſſet, membrum eſt factus Eccleſiæ, ac per baptiſma regeneratus. Inde cũ religionem ſimulaſſet, a Pontifice menſæ quoq; & poculo eſt adhibitus, q & omnia illi concredebat. Erat.n. miniſter egregius, laudator ſermonum beneuolus, Chriſtianus nequaquam peſsimus. Cum uero temporis ſucceſſu, ſui quoque ſpecimen præſtitiſſet, gradu etiam dignus eſt reputatus, ac ſic Clericorum numero aſſcriptus. Cõfeſtim igitur Iudam imitatus, defectionẽ mor

liri cœpit, & doctori ſuo bellũ inferre cogitauit. Ad quã rem perficiendã eccleſię presbyterum quendam adiutorẽ aſſumpſit, q nullũ unquã honorẽ adeptus fuerat, ſed nec honorãdis adnumerabaẽ: is Maximo negociũ illud concinnabat, quo agebaẽ, ut eũ Byzantij epm conſtitueret. Verum qa ad rẽ hanc aurum neceſſariũ erat, unde illud ſumptũ ſit audite. Presbyter qdam inſularis ex Thaſo, Byzantiũ applicuerat, ac ſecũ attulerat pecunias, ut pro illis Proconeſij marmoris tabulas emeret. Hunc aggreſſi, promiſſis ineſcant (perfacilè enim lenitas deceptioni eſt obnoxia) ac aurũ prauitatis ſuæ coẽmptorẽ accipiunt. In Alexandriã igiẽ mittunt, ac Petro perſuadent, ut uiros Byzantiũ legaret, q Maximũ in Conſtantinopol tanũ eligerent epm. Vixq́ hæc ſermonib9 tractata fuerãt, cũ mox ab Ægypto aderant, q Maximo Epiſcopã traderent. Erat aũt Petrus ille idem, qui prius Gregoriũ in thronũ conſtituerat, tum uero Maximũ eligebat citra ullum iuris ordinẽ, necnon abſq; omni tum uirtutis, tum gloriæ uiri reſpectu. Cum igiẽ aduenissent q ab illo mittebanẽ, mane erat, ipſiq́ Eccleſiam ſunt ingreſſi, nequaq; paſtori illud ſignificantes, non presbyteris, non clero, non magiſtratui, non populo fideli, cõſeſtimq; ad electionem ſe accingebant. Id cũ auditum eſſet, turmatim aderant ſacerdotes, clerus, populi multitudo hæreticorum turba: omnes enim tanquã inſani agebanẽ, rei iniquitate, & hominum prauitate tam immenſa perculſi. Malitiæ enim magnitudo inimicos etiã quandoque ad uindictam innocentũ concitare ſolet. Poſtquã igiẽ conſilia eorum procedere nequibãt, ſed neceſſitas eos ab inceptis deſiſtere cogebat, ſiquidẽ populi illius obſtabat audacia, qd faciunt? Eccleſiam egrediunẽ, & in domum cantoris cuiuſdã ſe recipientes, Maximum ibi elegerũt, cũ quoſdã è populo coadiutores, & auxiliatores haberent, q pp morum peruerſitatẽ ab Eccleſia fuerãt eiecti. Tales enim ob mutationes repentinas gaudere, ac res bene diſpoſitas odio habere, ſemperq́ innouationib9 oblectari ſolent. Ciuitas igitur ira flagrabat, nec facile quis referre poſſet, quot cõuitijs Maximus diſcerpereẽ. Sed & Gregorio ipſi homines indignabanẽ, q tanta beneuolentia Maximũ dignum cenſuiſſet, ac talẽ audaciam illi ſuppeditaſſet: quapropter & nouũ illi excuſationis certamen eſt ſuſcitatũ. Vt igiẽ populi ardorem ſermonis demulceret et medicamento, ita ad eos locutus eſt, Nolite mihi, uiri, ueſtro iraſci patri: Etenim ſi ego illi bonus uiſus, & ideo culpæ ſum obnoxius, q malitiam eius minus perſpexerim, qualis erit q beneficia accipit, & pro illis reddit inſidias? Siqdem malitiã non præuidiſſe, nequaq; facit reum: hoc.n ſolius dei eſt. Præterea & lex quoq; iubet, ut omnibus miſericordiæ uiſcera aperiamus, & affectu paterno fideles ſuſcipiamus. Omnem.n. ad me uenientem, Chriſtus ait, non ejciã foras. Res magna mihi erat Maximus, ex gentili baptizatus. Res magna mihi erat, homo uirtutẽ ſimulans; tametſi nouiſsimis oſtenderit, qd in prioribus ſimulauerit. Verũ nequaq; ad nos pertinet ut coniecturæ innitamur, quandoqdem haud in opinionibus ambulamus, neq; qd futurũ ſit cognoſcimus. Id.n. ſolũ diuina donat prudentia, ac ideo nos faciẽ intuemur. Deus uero, quemadmodũ audiuiſtis, ſcrutatur corda. His uerbis multitudinis indignationẽ ſedauit, effecitq́, ut ob tantã animi bonitatem magis Epiſcopo ſuo fauerẽ Cæterũ cũ Theodoſius, qui ex Hiſpania generis ortum trahebat, in Macedonia caſtra haberet, & contra Heſperios barbaros bellũ gereret, accepit Maximus Ægy-

ptiorum Epiſcoporũ cæteruam,qui ipſum in ſacerdotem elegerant,ac cũ
ijs Theſſalonicã profectus,Imperatorẽ conuenit,ac regiæ urbis ſacerdo-
tium petijt. Nã ex legibus Eccleſiaſticis illud conſequi haud poterat,ac
ideo illud ex mandato regio adipiſci cogitabat, tanq̃ minime ad ſacer-
dotiũ,ſed potius ad tyrannidẽ electus eſſet. Verũ illi repulſam tulerunt,ira
tuſq́ Imperator multis eos conuitijs abegit. Quid igiť facit Maximus? in-
expugnabilis.n.eſt dominandi libido. In Alexandriã nauigat,& ijſdẽ co-
natibus domeſticos quoſdã Petri auro decipit, illumq́ pari aggrediť ma
litia. Aut mihi,inqt,regiæ urbis Pontificatũ acquire, aut nec a tuo abſti-
nebo. Etiã audacia in manifeſtũ prorumpebat periculũ,niſi præſes, q̃ tũ
Alexandriam moderabať, Maximũ ab urbe pepuliſſet,timens ne res ad
ſeditionẽ, & cædes uſq; procederet. Et ſic ille dignã audaciæ ſuæ merce-
dem tulit. Gregorius uero multitudine laborũ preſſus,& ob uarias cu-
ras feſſus,domũ, depoſito officio ire conſtituit, prius tamen populũ ad-
monuit,ut fidẽ quam ab eo acceperat,firmiter ſeruaret,uirtutiq́ ſtuderet,
quã ipſis & re & uerbo oſtendiſſet. Hæc cũ clerus & populus audiuiſſet,
magnus clamor eſt exortus. Omnes.n.ob diſceſſum eius lugebant, cerne-
req́ erat ſpectaculũ miſerabile,uiros,mulieres,iuuenes,ſenes,eximios,in-
doctos,principes,priuatos,omnes deniq; cõi reſonare planctu, & patris
priuationem nequaq̃ ferre,ita ut q̃dam ſublata uoce clamaret,Aude Pa-
ter,ac tecũ trinitatẽ ipſam ejce. Hanc uocem cum generoſus ille audiſſet,
impetũ refrenauit,& ſe cũ eis remanſurum promiſit,donec Epõrum fieret
congregatio. Sperabať enim,quendã ab ijs præpoſitum iri,q̃ officio Epi-
ſcopali dignus eſſet, quo ipſe a tantis abſolueret curis: nihilominus tñ di-
ſceſſum illi inhibuerunt,ac ita concio eſt ſoluta,tametſi res nequaq̃ iure-
iurando firmata fuerit,cũ morum eius integritati confideret. Cũ igiť tur-
bæ illæ aliquantiſper ſedatæ eſſent,quieſq; reddita eſſet rebus,rurſus efful
ſit trinitatis dogma,doctrina & labore beati Gregorij,inter omnes fide-
les dilatatũ. Illã.n.pulcherrime excoluit, adeo ut cultura quã Noe olim
fecit,longe fuerit uenerabilior. Siquidẽ Eccleſiæ atuum [?] ad fundũ uſq; ela
borabat,& impietatis ſpinas ſermone tanq̃ aratro,ab animabus extirpa
bat. Animas.n.quaſdam adaquabat, ut prophetice loquar. Alijs uerbũ
ſeminabat diuinũ. At q̃dã æqualiter pullulabant, & radices agebãt altio
res. Nonnullæ carmina cantabãt,quædã ad genua uſq; ueſtimẽta ſuffarci
nabant. Aliæ ad ſpicas colligẽdas ſe accingebãt. illę exultabãt,& ad meſ
ſem erãt paratiores. Quaſdã iã area continebat, nonnullas uero cumulus.
Aliæ uentilabro paleã,& dogmata rationi cõtraria diſcernebãt,purgatæ
xpo aliquæ dignæ erant ut conderenť horreis. At quædã in panẽ iam erãt
elaboratę. Et hic eſt finis agriculturæ uniuerſæ, cuius delitiarũ ſcopus eſt,
tranſmutatio, pp quã unuſquiſq; meſſem ac laborẽ oẽm læte tolerat. Tali
igiť ſudore,tantoq́ ſtudio uir Dei pro ſalute laborabat multorũ. Cæterũ
fruitio his nequaq̃ reſpondebat. Nõ enim queadmodũ agricola fructuũ
particeps erat,ſed gratis bon⁹ exiſtebat. Labores enim ſuſtinebat, ex E-
uangelio uero nullos ſumptus colligebat. Vnde accidit,ut magis diligere
tur:cũq́ magis diligereť,libenti⁹ etiã audireť,Deoq́ plures animas lucra-
reť,non quod iracundia graſſareť, ſed manſuetudine imperitiam pelleret,
& animas ſermonum uirtute ad meliorem habitũ perduceret. Quidam
enim orationis capiebanť ſuauitate,alij exactã amplectebanť doctrinam,

Nonnulli uiri laboribꝰ, & tolerantia inflectebant, quibuſdam manſuetudo eius uenerabilis erat. Alios aūt ſinceritas, & plane hominis philoſophi cum plus mouebat. Quidam tanq̄ uenationē hanc aduocaſſent ac tenerent, illam quoque fouebant, ſuoq; applaudebant ſuffragio. Et quod maioris erat prudentiæ, non omnibus omnia, credebat, ſed uirtutem uniuſcuiuſq;, non ſecus ac medicus quiſpiam optimus ægrotantiū habitū diligēter expendebat, ac unicuiq; debitū ſuum diſtribuebat medicamentū. Sed nec prophanis, ſeu imbecillibus myſterij concredebat archana, neq; ab hominibus rite initiatis aliqd abſcondebat, tanquā illis ea inuideret, quæ utilia eſſent. Quoſdam publicè redarguit, quos pudor ad pœnitentiā perducebat. Alijs priuatim delicta ſua ob oculos ponebat. Nonnullis minabatē, quibus id melius eſſe cenſebat. Qui aūt ſe emendauerant, illos paterne & officioſe laudabat. Minime enim aſſentabatē; ſed uirtuti p rectū tramitem ad fœlicitatē iter ſtruebat. Siqdem Rhetorica in hoc differt a philoſophia, quod illa adulatione cauponaria, ac laudibꝰ ſuis beneuolētiam captat mortaliū. At illa humanæ utilitatis curam gerit, ac ſermonū celebratione mellis inſtar edulcat, laudiſq́; uoluptate, ad uirtutē eos pertrahit, q in illam inciderunt. Cæterū in omni doctrinarū genere, præcipue uero Theologica profunditate, tantum eminuit, ut licet tēpore multo, multi extitiſſent uiri in Theologica ſapientia præſtantiſſimi, famaq; & nominis celebritate clariſsimi, ſolus tñ iſte, poſt Ioannē Euangeliſtā Theologi nomine ſit inſignitus, appellationemq́; hanc tanq̄ præcipuā ſortitus. Proinde cum omne bonū in corde eius eſſet incluſum, nec prophetico etiā carebat ſpiritu: & hoc uos mihi credituros ſcio, qui ī uiri huius ſapiētia oblectari ſoletis. Decet igiē ut dictis ſuis & ſcriptis, in hac quoq; decoreē parte. Siquidē in oratione, quā in Epiſcoporum habuit præſentia, ita eſt locutus, Talis olim grex, talis quoq; nunc eſt, ita bene habituatus, ac dilatatꝰ. Proinde ſi olim non erat populus, paulatim tamē ad hanc auctus eſt multitudinem. Prophetizo autem quod & plus augebitur: hæc mihi ſanctus ſpondet ſpiritus, ſi quid in me propheticum eſt, & rite proſpicio futura. Siqdem non multum temporis effluxit, & prophetia hæc eſt adimpleta. Qm̄ Eccleſiæ multitudo, maris fere adæquauit arenam. Ac ita prophetiæ prodigium, per euentus comprobatum eſt miraculum.

Poſtq̄ autem prædictus Theodoſius pius, in Cæſarē eſt electus, & liberum lumen Eccleſiæ eſt exortū, qd dicere refert quot panegyricis exultauerit ſermonibus? Quantū orthodoxorū iram demulſerit, qui hæreticis acceptā malitiam recompenſare contendebant, ac eos a quibus in tēpore potentiæ, perſecutionē & ſupplicia pertulerant, in tpe mutationis pari retributione ulciſci quærebant. Quid igiē ſanctus dixit? Non hoc, inquit, exigit Chriſtus, nec ita nos docet Euangeliū. Tempus eſt ut errantes conuertanē, cognoſcant errorē ſuum diſcendo. Procidant coram dño, abrenūcient impietati, ouiumq́; admiſceanē gregi. Hæc mea ſit ultio, ut ſaluenē q nos affecere iniuria, & confiteanē ea bona eſſe, quæ prius ſunt perſecuti. Longanimes eſtote filij, uir longanimis abundat ſapientia. Benefacite ijs qui uos oderunt, & dimittite eis delicta ſua plane. Si aūt ira ueſtra nimiū adhuc ardet, & nequaq̄ penitus cohiberi poteſt, ſaltē quod ſecūdum eſt a uobis fiat. Relinquite hæc Chriſto, & futuro reſeruate iudicio. Mea.n. eſt uindicta, & ego retribuam, ait dñs. Hiſce ſermonibus illis perſuaſit, ut

quieſcerent. Cũ autem bellum, quod cum Heſperijs barbaris contractum fuerat, eſſet finitũ, omniaq; ex Imperatoris conſtituta eſſent ſententia, ac ille pœnas ab illis eorũ auſibus dignas exegiſſet, captiuoſq; abegiſſet, ac uictis tributũ imperaſſet, triumphũ ſuperbum, & ſpectatu dignũ in regia egit Ciuitate. Tumq; Epiſcopum Gregoriũ, honorifice, & quemadmodum ob labores ſuos dignus erat, ſuſcepit, ac ſermonibus prolixiorib9 beneuolentiã ſuam erga illum declarauit. Quibus in fine adiũxit: Pater tibi, & ſudoribus tuis Deus per nos Eccleſiam tribuit, ecce do tibi domũ ſacram, & thronum. At beatus gaudio perfuſus, Imperatorẽ ſalutauit, illiq; bene precatus a regia exiuit. Cæterum Ariani (hucuſq; enim ſacram occupabant domũ) contra ſanctum concitati, rem armis, & bello decernere ſatagebant, obiterq; Imperatorem rogabant, ne eis domũ auferet, nã potentiæ reſiſtere timebãt. Gregorio autem ſancto, necnon ijs q cũ illo erãt, mortem minabant. Publice itaq; ad pugnam ſe expediebant, priuatim uero quendam ſubmiſerunt, qui clanculũ Epm aggrederet, & gladio illum tranſuerberaret. Et hoc erat hoſtium conſilium. Mane autẽ facto, Populus dei cum ſuo proceſsit paſtore, ut domum occuparent ſacram. Erat autem tumultus magnus, & perturbatio haud minor, q̃ cum urbs quędam hoſtili diripit inſultu. Multi. n. undiq; armati in plateis uerſabant, qdã uero domorũ occupauerãt culmina. Magnus pterea ululatus ex mulierũ, & puerorũ luctu cõmit9, i altũ tollebat. In tẽplũ igit Impator cũ ſancto eſt ingreſſus. Verũenimuero quẽadmodũ ſæpius in reb9 accidit humanis, cũ adhuc mane eſſet, factæ ſunt tenebrę, nebulaq; ſolarem abſcondit circulum. Quapp contigit, ut accidens hoc a feſtiuitate, & lætitia fieret alienũ. Siqdem Arianos gaudio replebat, tanq; Deo domus diſpliceret mutatio. Fidelium autem animas triſtitia quædam ſubijt, ac perturbatio. Poſtq; aũt paſtor, & Imperator intra ſanctũ ingreſſi ſunt ambitũ, uox una laudis ab omnibus eſt leuata, lachrymæq; effuſæ ſunt, & manus in altum protẽſæ. Cumq; denſitas nubis diſparuiſſet, ſolare lumen rurſus fulgere cœpit, ac ſacrum templũ illuminauit. Cum itaq; cœlũ rurſus luce ſplenderet, hominum mentes ex triſtitia in gaudiũ ſunt mutatæ. Imperatorem itaq; populus rogauit, ut ſanctum confirmaret in ſede. Verũ beatus ille repugnabat, & nequaq; ibi confirmari uolebat. Cæterũ cum ob abſtinentiam nimiã & debilitatẽ, multitudinem haud alta uoce alloqui ualeret, per uocaliorem quendam id faciundum curauit: illamq; talibus cõpellare iuſsit uerbis. Nunc filij tẽpus eſt, ut grati ſitis, ac gratiam confiteamini acceptã, ob ea quæ nobis gratificata eſt Trinitas ueneranda. Cæterũ throni negociũ in aliud tps differemus. His uerbis populus delinitus quieuit. Imperator uero ob tantã uiri modeſtiam, magna admiratione eſt perculſus, ac ita panegyris eſt ſoluta: cũ Chriſtus lætitiã, necnon ſecuritatẽ ſuis tribuiſſet q̃plurimam, adeo ut armorũ apparatus, ac inſaniæ furor penitus diſpareret. Solum autem unus enudatus eſt gladius, qui tamen citra ſanguinẽ rurſus in uaginam eſt reconditus.

Cæterũ Gregorio non uſquequaq; conceſſum eſt, ut haud confirmaretur in throno. Nam licet nollet, & fortiter repugnaret, nihilomin9 tũ Epiſcoporum multitudine in Epiſcopali confirmatus eſt ſede. Verũ hæc paulo poſt acciderunt. Porrò Imperator fidẽ illi dedit, ac honorẽ paternum, & uenerationẽ promiſit. Nam licet uir ille doctrinæ expers eſſet, pietate

tamen,

tamen,& manſuetudine,ac ſi quis alius excellebat. At Gregorius meliꝰ
eſſe duxit,ut Deo,potius uacaret,ꝙ Imperatori,ac ideo raro ſe Imperato
ris immiſcebat negocijs. Etenim cũ cerneret potentes in aula auaritia la-
borare, ac munerũ cauſa hominibus gratificari, eos uero,qui nihil dona-
rent admodũ deſpicere,orationibus & doctrinæ,necnon infirmoꝝ curę,
ac uiſitationi incũbere maluit, talibusq́; ſeipſum, ac gregẽ purgare Deo.
Nonnunꝙ uero in agrũ quietis ſecedebat deſiderio, quò corpus ob deſa-
tigationis aſsiduitatẽ, aliquantiſper refocillaret,& ad reliquos labores ꝑ-
ferendos corroboraret. Ac ideo non niſi raro ad Imperatoris pergebat
aulam,recte ac decenter Parœmiæ memor,quæ iubet, ut raro pedẽ ami-
corum domibus inferamus, ne ob aſsiduitatẽ nimiam nos odio habere in
cipiant. Proinde licet tantæ Eccleſiæ paſtor eſſet deſignatus,totq́; reditꝰ,
& uariarũ opum acciperet cumulũ, nec unam inde drachmam in ſuã uer
tit utilitatẽ. Si enim uoluiſſet,uim auri colligere potuiſſet ingentem. Quin
nec ab Eccleſiæ diſpenſatoribus prouentus & expenſæ rationem aliquã
do exegit. Sed nec unꝙ uaſa deſcripſit ſacra; Aſſerens curam talẽ ad inſti-
tores potius ꝙ ad uiros pertinere ſacros, ac principũ magis propriam eſ-
ſe ꝙ Epiſcoporum. His omnes edocuit, ut potius conſcientiæ puritatem
Deo exhiberent,ꝙ homines negociorum rationibus tentarent.

Cæterum laborũ aſsiduitate, ſenectute, & debilitate iam incuruatus,
ita ægrotare cœpit,ut in lecto decũbere cogeretur. Populi igit̃ multitudo
turmatim ad domũ,in qua iacebat,aduolauit: at ipſe quemadmodũ per-
territi ſolẽt,demiſsis ad pauimentũ pedibus,in lecto cõſedit, interrogans
quid ſibi eorũ uellet aduentus. At illi ob ea quæ acciderant Deo gratias
agebant,ac pro Rege,tẽpli,& aliarũ ſacrarũ ædiũ gratia, necnon pro or-
thodoxorũ Eccleſia orabant, aſſerentes paſtorẽ omnium harũ rerũ cau-
ſam eſſe: ſic lætitia perfuſi abierũt. Adoleſcens uerò quidã ibi relictus,ma
nibus ſuis ſancti pedes apprehẽdit, illumq́; fletu ingenti,ac lachrymis ro
gauit abortis,ut ei delictũ ſuum dimitteret. Cumq́; a beato interrogaret̃,
quidnam cõmiſiſſet,nihil ille reſpõdit, ſed ſolũ flens in uenia petẽda per-
ſtitit. Verũ ex aſtãtibus quidã, Pater,ait,hic eſt homicida ille,qui ex ſub-
miſsione quorundã,enſem per uiſcera tua adigere debebat,a quo pericu
lo Chriſtus manifeſte te liberauit. Quantum enim in illis fuit,ſcelus iam
perpetratũ erat. Ob tanti igit̃ facinoris audaciã pœnitens, ad pedes tuos
cũ clamore procedit. E ueſtigio igit̃ pater tanꝙ pater, fiat tibi amiciſsi-
me,inquit,Chriſtus propitius,ipſeq́; tibi ueniam concedat,cũ & tu mihi
peperceris. Tantũmodo ad excuſationẽ audaciæ, meus fias, hæreſimq́;
deteſtare,ac Deo adiungere, cui & ſeruias ſeruitute ſincera & ſpontanea.
Ciuitas igitur cum reſponſionis audiuiſſet longanimitatem; maiori illum
proſecuta eſt beniuolentia.

Eodem tẽpore ex uniuerſa Romanorũ ditione, præterꝙ ex Ægypto,
& Heſperia, ſancta centũ & quinquaginta Epiſcoporũ cõuenit ſynodus,
ut urbi regiæ fidelẽ præponerent Epiſcopũ, ac hæreſes quæ inter Ariana
pullulauerant tẽpora,uniuerſo conuentus calculo ab Eccleſia extirparẽt.
Cæterũ quantũ ad hæreſes pertinebat, iampridẽ Gregorius magnus uiã
ſtrauerat,ac feras Eccleſiaſtico gregi inſidiantes, ſtrenue perſecutus fue-
rat,tum quoq; in ſancta ſynodo diligentẽ nauabat operã. Sancta uerò ſy-
nodus cum in cathedrã conſtituit,duce magno paſtore Antiochiæ Me-

lectio,uiro in fide pio, & qui Arianicis temporibus ab Eccleſia expulſus, multas calamitates pertulerat,ac longo tẽpore ſolũ exilij cauſa uerterat. Verũ quid dicere attinet, qualis fuerit moribus? Manſuetus enim erat, ſtrenuus,iuſtus,uirilis,ſapiens,& oĩbus uirtutibus egregiẽ ornatus. Huius conſilio,& perſuaſione præualuit ſuffragiũ,ut Gregorius præeminentiam in urbe ſortiret regia. At ille licet reliqua, quæ ad Epiſcopatũ ſpectarent, permoleſte ferret,gregis tamen deſiderio,& q̃a putaret ſi regiæ urbi præſideret,quod orbis lites tanq̃ e ſpecula quadã conſiderare, ſicq; diſſoluere,& Eccleſias diſsidentes ambabus manibus ad unitatẽ reducere poſſet,
8 Epiſcopã ſuſcipere decreuit. Cũ uerò ſanctus Meletius,ultimũ uitæ diem in urbe regia clauſiſſet,ita funebri honoratus eſt põpa, ut tota ciuitas regia ad illũ effunderet,multasq; profunderet lachrymas. Tumq; cognoſci potuit,quanta ciuitatis multitudo eſſet. Rurſus igit contentio de ſede eſt ſuborta,inter ſeq; diſcrepabant Epiſcopi. Et quidã comitia iuſta fuiſſe iudicabant,ac ideo etiã uolebant ut firma permanerent. Alij aũt ijs quæ bene decreta fuerant,contradicebant. Hæc cũ Gregorius intellexiſſet, licet ſemel cathedrã accepiſſet, confeſtim tamen illã relinquere deliberauit, taliq; apud Epiſcopos uſus eſt oratione. Ego ſub initiũ, paſtores ſacri,ac uenerandi,regiæ urbis ſede, ut noſtis,ſanctificari nolebam. Proinde ſi me laboris & ſudoris gratia in Eccleſiã induxiſtis, & ut huic præeſſem optaſtis,ſufficit mihi,ut ego his Deo theſaurizem,a quo & retributionẽ expecto. Verũ poſtq̃ me gregis deſideriũ,ac cõmune ueſtrũ ſuffragium cathedram ſuſcipere coẽgit, nequaq̃ mihi recte agere uidemini, q̃ nũc decreta ſubuertatis propria, & nõ oẽs in unũ conſentiatis: ſed quibuſdã uideatur, ut quæ ſemel decreta ſunt maneant firma,alijs uerò minime. Ego uerò cũ nequaq̃ diuitem, aut ſublimẽ deſiderem cathedrã, neutiquam mihi lucrũ eſſe cenſeo, q̃ regiæ urbis iam Epiſcopus exiſtã: cæterum filiorũ orbationem abſq; animi paſsione ferre, moleſtiſsima ſimul & ſtolidiſsima mihi paſsio uidet. Proinde ne uideamini ex inuidia,& animi leuitate quadam, alia facere q̃ quæ prius decreuiſtis, uincantq; apud uos præſentia, priſtina uerò tanq̃ inania contẽnatis, lubens Epiſcopa cedo. Conſulite,ac per uos agenda agite: mihi uerò & nũc,& olim ſolitudo cordi eſt, nec a Deo excludunt,qui priuant throno. Hæc cũ dixiſſet,ac ſciret multos clam aliter ſentire,q̃ palã præſeferrent,domũ in qua habitabat reliquit,ac ad aliã longè ab Eccleſia remotã ſe tranſtulit,quo & tumultus, & turbarũ fugeret conuentus. Multi igit ex populo illuc confluebant, rogantes & orantes,ut miſereret gregis, quem tot laboribus, ac ſudoribus enutriuiſſet, & auxiſſet. Da,inquiebant,amantiſsimis tuis gratiam hanc, & cũ uigorem uitæ tuæ primũ,in noſtrã expendiſti ſalutẽ, fac ut nec nouiſsimo tuo priuemur ſubſidio, ſaltemq; corpus tuũ nobis ſit reſiduũ, qui tua doctrina ſumus illuminati. His ille uocibus, tanq̃ filios amans pater deliniebat, ac quidnam faceret dubitare cœpit: Deum itaq; rogauit,ut cuncta pro bonitate ac dignitate ſua diſponeret.

Meletius ſanctus Epiſcopus pompa funebri totius ciuitatis Bizantij eſt honoratus.

Hæc cũ ita ſe haberent,uenerunt Byzantiũ Epiſcopi,qui ex Ægypto, & Macedonia uocati erant, cũ ſynodus publica adhuc duraret: hi quoniã beatus Gregorius ſine eorũ conſenſu confirmatus fuerat, humana animi deuicti paſsione,electionis contradicebant decreto: non q̃ Gregoriũ ita odio haberent, ut ipſum occultis peterent inſidijs, ſed ut illos ulciſcerent,

qui ſine eorũ conſenſu Gregoriũ cõſtituerant, & thronũ ei tradiderãt. At Beatus ille, cũ Epi hac de re conueniſſent, in medium proceſſit, & ita eſt locutus, Viri gregis ſacri cõpaſtores, turpe foret, & nequaq̃ noſtrũ, ſi alios pace nos doceremꝰ, inter nos aũt bellũ concitaremꝰ. Quo pacto.n. alios ad concordiã reuocare poteritis, cũ ipſi in ijs, quę iam decreta ſunt, diſcordetis? Verũ per Trinitatẽ ipſam uos oro, ut cuncta honeſte, & pacifice inter uos cõponatis. Si uero ego uobis diuiſionis huius cauſa exiſto, nequaq̃ purior ſum Iona propheta, proijcite me in mare, & ceſſabit a uobis tẽpeſtas calamitatũ: paratus ſum, licet me inſontem eſſe ſciam, ueſtrę concordiæ cauſa, quicquid uobis libitũ fuerit perpeti. Throno me priuate, ab urbe pellite, ſolũmodo ueritatẽ, & pacem, ut Zacharias ait, diligite. Valete ſacri paſtores, & me laborũ meorũ memores liberate. Hæc cũ dixiſſet, pudore illi ſunt confuſi. Gregorius aũt è congregatione egreſſus, ad Cappadocũ tranſiuit uicum, gaudio pariter, & mœrore ſuffuſus: gaudio, ꝙ a laboribus liberaretẽ: mœrore aũt gregis cauſa, ꝙ illũ relinqueret. Sed & in regiam perrexit, ut Imperatori ualediceret. Ad quẽ inter cætera ſic quoq; locutus eſt: Tu quidẽ Imperator, Eccleſiã multis affeciſti beneficijs, refundat tibi Chriſtus in die retributionis. Verũ Cęſar potentiſsime, pro quibus nunc rogo, tu mihi indignari noli: non pecunias peto, nõ uerſicoloria altariũ deſidero uelamina, nõ cognatorũ principatus, ſed laborum remiſsionẽ precor. Ceſſet inuidia, pacẽ faciant Epiſcopi, potiſsimũ te authore. Tu qui barbarorũ audaciam cõpeſcuiſti, ſacerdotũ etiã pugnas ſedato. Trophea potentiæ tuę maxima, unica Epiſcoporũ concordia ornato. Hoc ego donũ peto, hanc ultimã mihi gratiã dato. Hæc cũ Imperator audiſſet, admiratione eſt perculſus, pariter & ſenatus. Maximo enim uiri tenebantẽ deſiderio, ac ideo difficulter eum abſoluerunt, & abitũ conceſſerunt. Interim & dum adhuc in aula eſſet regia, Nectarius quidã Tarſenſis Ciliciæ præfectus, a ſynodo in ipſius conſtitutus eſt Eccleſiã. Gregorius aũt clerum, & populi conuocauit præcipuos, ipſosq́ adhortatus eſt, ut fidei cuſtodirent depoſitum, & Dei mandata ſeruarent. Deinde illis ualedixit; & cũ omnibus lachrymarũ fontem excuſſiſſet, ab urbe diſceſſit. Contulit aũt ſe ad agrum Arianzũ, quẽ ex hęreditate paterna in Cappadocia poſſidebat. Cum aũt multum effluxiſſet tẽporis, ex quo Baſilius magnus ab hac uita ad Deum conceſſerat, præſentia cum ſublimioribus permutans, epitaphium illi conſcripſit, ac Cæſareã, metropolim ſacram profectus, corã Eccleſia ſermonẽ recitauit, quo facto rurſus domũ conceſſit. Cũ uero iamdiu ob motã in urbe regia factã, a patria abfuiſſet, duodecim enim annos Byzantij egit, accidit ut Apollinaris diſcipuli quidã, ſecundã Cappadociæ prouinciam inuaderent, ac multos impietatis deciperent ſermonibus. Quinetiã ad illam accedere ſunt auſij, ita ut Epiſcopum regioni, & Nazianzo eligerent. Verũ ipſe celerrimè Nazianzũ hoc ſcelere purgauit. Cumq́ uehementer rogaretẽ, ut patriæ curã gereret, Epiſcopatum ſuſcipere abnuit. Vehementer enim quietã amplectebatẽ uitam. Eulalium aũt quendam Nazianzo conſtituit paſtorẽ, quem ipſe inter honoratos habebat præcipuum, non ideo ſolũ ꝙ ab illo colebatẽ, ſed ꝙ moribus quoq; modeſtiſsimus erat. Ipſe uero cũ iã ægritudinibꝰ infeſtaretẽ, in Arianzo ſe refocillabat. Cumq; iam non amplius ambulare poſſet, Clydonio presbytero, uiro pio, & legitimo Dei ſeruo, necnon alijs qui-

buſdã mandauit,ne peſtẽ hęreſeos,& electiones Apollinariſtarum,tanꝗ̃ reprobas,& ab eccleſia catholica alienas ſuſciperẽt. Quin nec cõtentus ſeui inter illos uti teſtimonio,fuſius ſcripſit,ac ſingulatim Apollinaris ſub uertit deliria:quemadmodũ Epiſtolæ duæ ad Clydoniũ conſcriptæ manifeſte oſtendunt,necnon carmina ab illo relicta.

In carminibus aũt,quorum & antea meminimus, duplicẽ ſcopum habuit:primum quidẽ ut illicitam Iuliani legẽ planẽ puerilem,& inefficacem redargueret. Ea enim iubebat ne Chriſtiani gentilium diſciplinarum participes fierent. Secundum autẽ, quoniã uidebat Apollinarẽ uarios libros diuerſo metrorũ genere conſcribere, ac horum elegantia ꝗ̃ plurimos hæretica decipere impietate,neceſſarium duxit, cum poſt regreſſionẽ ſuam in Arianzo quieſceret, ac a negocijs feriatus ocium ageret, ut & ipſe carmina ſcriberet. Vnde mihi pluri ma argumenti deprehendiẽ materia. Dehinc per aliquod tẽpus quieuit,philoſophia uitã expurgans. Cumq́ iam contemplationi maiori immerſus eſſet,fragilem hanc uitam, cum conditione meliori, & ſublimiori in multa permutauit ſenectute, cuius hic uix ſimulachrum aliquod deprehenderat.

Proinde ego iam uiro tanto pro uiribus honorem impendi,quo patris optimi,necnon eorũ,qui res illius geſtas ſcire deſiderant,ſatisfacerẽ deſiderio,ipſi breuem quandã uitæ, ac paucis cõprehenſam haberent deſcriptionem. Haud enim ſcio,num aliquis ex illis etiã,qui admiranda præditi

9 ſunt ſapientia,omnia digne enarrare poſſet. Tu uero pater beate,ſcenęq; uera ſpectator,& Myſta,ubi uoce exultationis & ſalutis, Angeli cũ ſanctis Deum collaudant,tui memor ſis Gregorij, qui hæc breuiter eſt philoſophatus. Etenim ſi dum hæc apud te proloquor ob uiriũ etiam defectum,dignitate deſtituor, animi tamen promptitudine inobedientiæ me culpam euitaturũ ſpero. Siquidẽ non minus ad te,ꝗ̃ ad Deum ipſum ſacra uox illa pertinet,acceptum eſſe quicquid fit pro uiribus.

Inuocat Gregorium qui eſt in cœlo,ut ſui ſit memor. Quid dicis heretice?

Eſt præfatio eiuſdem in D.Gregorij Apologeticum.

EIVSDEM VITA CONTRACTIOR PER Ruffinum presbyterum Aquileienſem ſcripta.

Proficiſcenti mihi ex urbe magnopere iniungebas Apronianẽ fili chariſſime,ut tibi abſens quoq; aliquid operis impenderẽ,ne uos a conſuetis ſtudijs neceſſitas meæ profectionis inhiberet. Petebas ergo Gregorium

10 tibi in latinũ uerti,uirũ per oia incõparabilẽ,qui uerbo & operib⁹ clarus, ſplendidiſſimũ,lumen ſcientię Chriſti eccleſijs præbuit,dũ ea docuit quę fecit,nec ſeipſum condẽnauit agendo contraria ꝗ̃ docebat.

Is Cappadocia,domo,epõ patre,matre quoq; ſatis religioſa oriundus fuit. Athenis & alitus & eruditus, ut pauci: nec tñ in conuerſatione ſcholari,uel ætatis uel ſodaliũ illecebris cedens perdidit pudicitiam , ſed tan-

11 quam a Deo ſibi commiſſum theſaurum ad domum caſtam reportauit integrum ſignaculum caſtitatis.

Vides quod Gregorius ea docuit quæ fecit, nec ſeipſum condẽnauit agendo contraria quã docebat.

Gregorius caſte & pudice uixit.

Deniq; cũ philoſophiæ ſtudijs apud Athenas uacaret,uidit per ſoporẽ ſedenti ſibi & legenti duas decoras ſatis dextera læuaq; fœminas conſediſſe. Quas ille caſtitatis inſtinctu oculo toruiore reſpiciens, quænam eſſent,uel quid ſibi uellent, percontabatẽ. At illæ cum familiarius & ambitioſius cõplectentes,aiũt: Ne moleſte accipias iuuenis,notę tibi ſatis & familiarem

miliares ſumus,altera enim ex nobis ſapiētia,altera caſtitas dicit, & miſſæ ſumus a domino tecum habitare, quia iucundum nobis & ſatis mundum in corde tuo habitaculum præparaſti.

Tum deinde,cū ob eximium in literis profectū Athenis ut oratoriam doceret,aſtringeretur,furtim nauim ingreſſus,abſceſſit. Et cū ſe inexplorato mari cōmiſiſſet,tempeſtate uexatus eſt, in qua ſe Deo ſeruiturū uouit, 12 quodq; cū faceret, ſubito a patre epiſcopo in ſacerdotiū ſubrogatus eſt, quod ęgre ferens,diſceſſit ad tēpus. Poſtmodū uero regreſſus,libellū hūc apologeticum dixit in eccleſia, cauſas ſuæ abſceſſionis, uel etiā reditus, allegans. Poſt hæc etiā defuncto patri ſuccedit in epiſcopatum apud Nazanzum breue oppidū. Et inde cum poſt Valentis Ariani tēpora,eccleſias catholici recepiſſent, Conſtantinopolim ad inſtituendam uel docendam eccleſiam tranſire exoratus eſt.

Greg. uouit ī mari ſe deo ſeruiturū. ſuperſtitioſum ne fuit hoc uotum, ut heretici nugantur? Minime profecto, nam ſapientiſſimus uir nequaquā illud emiſiſſet.

Vbi cum magnificum opus in uerbo Dei ageret, & infinitas quotidie pene multitudines ab hæreticis ad fidē ueram conuerteret, ut fieri ſolet, gloriam æmulatio ſubſecuta eſt. Ille uero tam erat in timore Dei perfectus, ut cum ſenſiſſet cauſa ſui eſſe inter epiſcopos diſceptationē, ſtatim ſponte diſcederet,dicēs illum tantūmodo propheticū ſermonē: Si ꝑpter me tēpeſtas iſta,tollite me,& mittite ī mare,& definet a uobis cōmotio.

Huius neq; uita aliquid probabilius & ſanctius, neq; eloquentia clarius & illuſtrius,neq; fide purius & rectius,neq; ſcientia plenius & perfectius inueniri poteſt. Qui ſolus ſit,de cuius fide ne diſſidentes quidē inter ſe (ut fieri ſolet) partes & ſtudia diſputare potuerint. Sed id obtinuerit apud Deū & eccleſias Dei meriti,ut quicunq; auſus fuerit doctrinæ eius in aliquo refragari, ex hoc ipſo, quia ipſe magis ſit hæreticus, arguatur. Manifeſtum nanq; iudicium eſt, non eſſe rectæ fidei omnem, qui in fide Gregorio non concordat.

13 *Ergo et uita ſanctitas una cum puritate & rectitudine fidei requiritur, nec fides ſola ſufficit.*

14 *Hoc apud Deum & Eccleſias Dei meritum obtinuit.*

Hunc ergo abſq; ullo ſcrupulo lege, ſciens tamen ꝙ eloquentiæ eius præfulgidum in græco lumen,non parum neceſſitas interpretationis obſcurat. In quo utrum noſtri ſermonis paupertas, an ipſa interpretationis natura hoc agat,tu qui utriuſq; linguæ habes peritiam,magis probato.

VITA MARCELLI APAMIENSIS EPISCOPI per Caſſiodorum Senatorem ſcripta.

Habetūr lib. 9. Hiſtoria tripartitæ cap. 32.

THeodoritus. Fideliſſimus Imperator Theodoſius contra errorē Paganorum ſuum tranſtulit ſtudium, legeſq; conſcripſit,pręcipiens idolorū templa ſubuerti. Conſtantinus enim maximus omni fauore laudandus,qui primus pietate ornauit imperium, dęmonibus ꝗdem ſacrificare oībus īterdixit, non tamen eorum templa deſtruxit,ſed inacceſſa eſſe præcepit. Cuius filij paterna ueſtigia ſunt ſequuti. Iulianus aūt renouauit impietatē, & flāmā ueteris ſeductionis reaccēdit. Porro Iouiuianus imperio aſſumpto, rurſus imolationes prohibuit idolorū. Valentinianus aūt maior,huiuſmodi legibus uſus gubernauit Europā. Porro Valens omnibus ꝗdem alijs cōceſſit, ut religiones ſuas colerent ſicut uellent,eos ſolos impugnans, ꝗ apoſtolica dogmata propugnabant. Omni ſiqdem tempore eius imperij,ad aras ignis accendebat,& libamina atq; ſacrificia idolis offerebant. Sed & pu-

blicas feſtiuitates per plateas agebant,& Orgia Dionyſij celebrabāt, & cum ſcutis currebant,canes euiſcerantes,furentes atq; bacchantes,& agētes oīa,q̄ nequitiā proprij doctoris inſinuant. Hæc omnia Theodoſius inueniens fideliſsimus Imperator,radicitus euulſit,& obliuioni cōtradidit.

Primus igiť aliorū Marcellus epiſcopus lege principis pro armis uſus, propriæ ciuitatis templa deſtruxit,de fiducia diuina, non de hominū uirtute præſumens.Quod opus dignū memoria narrare non prætermittam. Defuncto Ioanne Apameiæ ciuitatis epiſcopo,Marcellus uir ſanctiſsim⁹ ordinatus eſt, feruens ſpiritu ſecundum apoſtolū. Inter hæc uenit præfectus Orientis Apamiā duos χιλιάρχους cū ſubiectis habens,Quo facto, populus militari timore perterritus eſt.Vbi cū eſſet templum Iouis ualde Inſigne,& ornamentis plurimis uariatū, id præfectus deſtruere nitebať. Videns aūt forte admodum ædificium ac robuſtū,impoſsibile iudicauit hominibus,lapidum iuncturas & cōmiſsiones poſſe diſſoluere. Eranť.n. ingentes,& inter ſe inligati,inſuper & ferro,plumboq; coniuncti. Porro Marcellus puſillanimitatē præfecti uidens,eū quidem miſit ad alias ciuitates:ipſe uero ſupplicabat deo, ut tēpli deſtruendi præberet ſucceſſum, Inter hæc uenit quidam ſuapte ſponte diluculo,non ſtructor, non lapidū ſector,neq; alterius cuiuſq; peritus artis,ſed lapides ferre et ligna in humeris conſuetus.Is ergo accedens promiſit facile templū eſſe ſoluendū:duorum autem mercedem poſcebat artificum. Cumq; hoc ſanctus pontifex promiſiſſet,hoc ille machinatus eſt.Cohærebat.n.tēplo in altitudine conſtituto ex quatuor lateribus porticus,erantq; colūnæ ingentes,& altitudinem tēplo habentes æqualem. Singularū uero circulus columnarum erat ſedecim cubito᷑.Porro natura lapidis duriſsima erat, quæ non facile quibuslibet ferramentorum generibus rumpereť. Harum itaq; tres per circuitum ſuffodiens,& ſub earum baſibus fortia ligna ſupponens, immiſit ignē.Quo facto non poterat ligna naturaliter ignis accendere. Dæmō etenim quidā teterrimus apparuit,q flammā ſcd̄m uires ſuas prohibebat operari.Cumq; frequenter hoc facerent,& molitionē ſuā explere non poſſent.nuntiauerunt hoc pontifici meridie dormienti. At ille repente ad eccleſiam concurrens, & aquā in uaſculo portari præcipiens, aquā poſuit ſub altari. Ipſe uero in pauimento poſita fronte clementi domino ſupplicabat,ne amplius tyrannidem dæmoni ullam permitteret,ſed ut infirmitatem illius denudaret,& ſignū propriæ uirtutis oſtenderet, ne magis ex hoc infidelibus exultationis occaſio naſcereť.Hæc cū dixiſſet, facto ſignaculo crucis in aqua,quendam diaconum ſuum Equitium,fide & zelo munitum,ſumere iuſsit aquā,& uelociter currere,& cū fide aſpergere,ignēq; ſupponere.Quod cū fuiſſet factum,dæmon effugit non ferens aquæ uirtutem.Ignis autē uelut oleum habuit illius aquæ naturam, comprehenſaq; ſunt ligna & repente conſumpta.Columnæ uero ſuffulturæ ſubſidio nudatæ,& ipſę ciciderunt,& alias duodecim ūna traxerunt.Tum latus,qđ cohærebat tēplo,uiolentia ruinę detractum eſt.Sonus aūt totā concutiēs ciuitatem,cunctos fecit illuc concurrere. Et cum inimici dæmonis apertę cognouiſſent fugam,in diuinas laudes ora ſoluebant. Sic uero & alia templa ſacratiſsimus pontifex ille deſtruxit. Qui & uictoribus ſcribebat martyrib⁹,& reſcripta ſuſcipiebat,& nouiſsime ēt ipſe martyrio coronat⁹ eſt.

VITA DONATI BEROENSIS, THEOTIMI TOmitiani,& Epiphanij Cypri Epiſcoporum, per Caſſiodorum Senatorem ſcripta.

Habetur lib.9. Hiſtoriæ tripartitæ ca.46.

SOzomenus. Theodoſij Imperatoris tempeſtate plurimi inter epiſcopos effulgebāt, Sicut Donatus Euryampi. De quo cū prouinciales miracula multa teſtent, maximū tamen eſt, quod de dracone geſſit. Is enim circa pontē in uia publica iacens cibū habebat oues, capras, equos, boues, & hoīes abripiens deuorabat. Ad quā beſtiā Donatus ſine gladio, ſine aliquo iaculo ueniens, cū illa leuaſſet caput quaſi uoratura uirū, tunc ille uexillum crucis ante faciē eius digito deſignans in aere, in os eius expuit. Beſtia uero ſputū mox ore ſuo ſuſcipiēs expirauit. Quam (ſicut audiui) octo paria boum in uicinum cāpum traxerūt. Et miſſo igne cōbuſta eſt, ne aerē fœtore corrūperet. Huius Donati ſepultura inſignis eſt, ubi oratoriū ex eius nomine uocat, habens fontē aquarū, quē ipſe fert orationibus inueniſſe. Nam cū eſſet locus inaquoſus, & illuc ex itinere aliquando ueniſſet, aiunt quod fatigatis illis q cū eo erant, orauerit, & mox aquæ inundatio proruperit, & ex illo hactenus permaneat. 1 *Orationibus aquæ fontem invenit.*

Eo tempore Tomitanā & Scythiæ eccleſiā Theotimus gubernabat, uir in philoſophia nutritus, cuius uirtutē diligētes Barbari trans Hiſtrum habitantes, deum Romanorū eſſe prædicabant. Diuinarū ſiquidē in eo rerū experimenta ſæpiùs perceperūt. Nam cū quodā tempore iter faceret, illius terræ barbari occurrerunt ei. Et cū hi, q erant circa eū, terrore turbarent, quaſi continuo morituri, ex equo deſcendens orauit. Porro Barbari neq; eū, neq; ſequaces eius, nec equos de qbus deſcenderant uidentes, trāſierunt. Cum igit crebro tranſeuntes Scythas naturaliter feroces, epulis muneribuſq; manſuefaceret, quidā barbarorū arbitratus eū eſſe locupletē, cœpit inſidiari, ut eū caperet, alligaret, & traheret. Cum hoc iam paraſſet, & dexterā ad hoc haberet, ut eū iactu illaquearet, manus in aere mox ligata, & Barbarus ille inuiſibilib⁹ uinculis eſt obſtrictus. Tunc alijs pro eo rogātib⁹, ſupplicauit Deo Theotimus, ut Barbarus ſolueret.

Eo quoq; tempore fuit Epiphanius Cypriorū epiſcopus, ad cuius ſepulchrum hactenus dæmones expellunt. Is enim cum ſubſtantiā propriā neceſſitatē ſuſtinentibus erogaſſet, & multis quoq; offerentibus ei pecunias manu largiſsima diſpenſaret, contigit, ut pecunijs deficientibus œconomus eccleſiæ murmuraret. Quo facto, aſsiſtens quidā in domo, in qua habitabat œconomus, ſacculum multarū pecuniarum dedit, & ita diſparuit, ut nec qui dediſſet, nec qui miſiſſet cognoſceretur. Quod factum omnes diuinum eſſe iudicauerunt. 2 *Quid dicis heretice ſanctorum ſepulchra non eſſe ueneranda, cum dæmones ad ea expellantur?*

Aliud quoq; eius libet referre miraculum. Quidā pauperes ſtudentes Epiphaniū arte deludere, ut ſibi aliquid daret: cum iter ageret, unus eorū ſupinum ſe proſtrauit in terram, alter ſtabat quaſi mortuum deflens, nec habens unde eū ſepelire potuiſſet. Epiphanius autē ſuperueniens, orauit ut ſub quiete dormiret. Et ſepulturæ neceſſaria præbuit, ſimulq; conſulatus eſt flentē, dicens: Quieſce fili a lachrymis; Non.n. fletu reſuſcitari poterit. Eſt.n. ineuitabile, quod euenit. Cumq; diſceſsiſſet Epiphanius, cœpit ille pulſare ſocium, ut reſurgeret. Et cum hoc ſemel & ſecundo feciſſet, di-

cens: Surge, ut hodie de tuis laboribus epulemur, & ille penitus non ſenti ret, cognoſcens uere mortuũ, cucurrit ad Epiphaniũ flens, & petens, ut ſuũ ſocium ſuſcitaret. At ille conſolatus eſt, ne grauiter ferret, quod euenis ſet. Non tñ defunctũ denuo ſuſcitauit. Hoc enim credo prouide factũ, ut non facile dei miniſtri deludantur.

Eo tempore fuit Æas & Zeno in Paleſtinæ Gaza philoſophantes. Et Æas ferẽ cum pulcherrimã duxiſſet uxorem, ter cũ ipſa ſolũ concubuiſſe, & tres filios genuiſſe, poſtea uitã monachicam apprime eſſe ſectatus, Zeno uero eṗs ferme annorum centum habens ætatem, nunquã ſolennibus mi nor fuit, aut quieuit officijs.

3; Si ſanctorũ oſſa aut ſepulchra uenerari uanum eſſet et ſuperſtitioſum, ut noſtri heretici mẽtiuntur, corpora ſanctorũ prophetarũ non fuiſſent diuina reuelatione oſtenſa.

Non ſolum autẽ religionem hæc tunc nobilitabant, ſed etiã Abacuc & Micheæ prophetarũ corpora (ſicuti audiui) hoc tempore ſunt oſtenſa reuelatione diuina, cũ Zebennus tunc Eleutheropolitanã gubernaret eccleſiam in uico, qui prius uocabatᷓ Ceila, in Berethaſſa prædio, quod diſtat ab urbe ferme ſtadijs decem. Circa hunc locũ ſepultura Micheæ fuit, quã neſcientes qd dicerent prouinciales, ὸ fidelem memoriam uocitabant.

Ex libro 7. Hiſtoria Eccle. cap. ultimo.

VITA D. MELETII PRIMVM SEBASTENI, POſtea Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopi per diuerſos authores ſcripta.

m Eletius, qui poſtmodum Sebaſtenæ ciuitatis epiſcopus factus eſt, apud Pontum tanteq fuit ſuauitatis in morib9, & tantæ dulcedinis, ut mel Atticum a ſodalib9 uocaretᷓ. In omni eruditione pfectus. In rhetoricis talis erat, ut alijs ſtudijs nũquã uacaſſe putaretᷓ. In cũctis uero philoſophiæ generibus, quæ in quinq; diuiduntᷓ diſciplinas, ita erat per ſingulas conſummatus, ut cum in unaquaq; qs experiri uoluiſſet, in hac eũ ſola a puero habuiſſe exercitiũ iudicaret. Cumq; eſſet eruditionũ prærogatiua magnificus, uirtus tñ animi, & uitæ ſynceritas longe in eo magnificentior habebatᷓ. Quẽ nobis perſequutionis tpe in fuga poſitũ, apud Palæſtinã diligentius, & pleni9 agnoſcere licuit. Quo autem tempore morabatᷓ Antiochiæ Conſtantius, ſedata tempeſtate, & Perſico bello confecto, rurſum cogebat Epiſcopos, compellebatq; cũ coeſſentialitatẽ, tum diuerſi eſſentialitatẽ abnegare. Illius urbis ſoliũ occuparat poſt Leontium Eudoxius, q inde expulſus, & poſt multarũ Synodorũ celebrationẽ Conſtantinopoli arrepta, uacantẽ paſtore reliquerat eccleſiã Antiochenam. Tum epiſcopi, qui undiq; coacti plurimi aderant; ante oĩa aiebãt proſpiciendũ de paſtore eccleſiæ, atq; ita demũ una cũ illo communiter de dogmatis conſultandum eſſe.

Ex libro 2. Hiſtoriæ Theodoriti cap. 31.

Illo tempore diuus Meletius cũ gubernaret quandã Armeniacã urbẽ, offenſus ſubditorũ inobedientia alio ſe ſe cõtulerat, & priuatus otioſam degebat uitã: eũ, rati factio Ariana concordem, conſentientemq; habere in dogmatis, a Conſtantio ut crearet Eṗm Antiochiæ impetrant. Audaciſsime enim omnes leges uiolabant, dũ ſtabilirent impietatem. Suã, fundamentumq; erat impietatis cunctarum ſanctionũ tranſgreſsio: multaq; extant multis in partib9 orbis terrarũ nullo exemplo ab illis facta. Sed ſtudioſi dogmatũ apoſtolicorum, non ignorãtes qua eſſet magnus Meletius, & ſanitate ſententiæ, & claritate uitæ, & uirtutis copia, nequaquã refragari, ſed

ri,ſed anniti,ut de illo decretũ ſcriberet, & ab uniuerſis ſubſcriptiones adderentur.Idq́ datur quaſi cõe depoſitum aſſeruandum Euſebio Epiſcopo Samoſatenſi,ſtrenuo ueritatis pugili. Accerſito autem ab Imperatore ap propinquanticp ad urbẽ Meletio, obuiam proceſſere omnes ſacris Ponti ficalibus initiati, pro ceſſere & alij cœtus eccleſiaſtici:denicp uniuerſa ciui tas una,cũ Iudæis,ac Græcis,cupidi celeberrimũ illũ aſpiciendi Meletiũ.

Tum rex & illũ,& alios diſertos iubet explicare ppſo,qđ ſcriptũ eſt: Dñs cõdidit me principio uiarũ ſuarũ ad opa ſua:negotio dato notarijs, ut pſcriberent quæ a quocp dicerent; neq; ullã exquiſitiorẽ doctrinã eſſe poſſe credidit.Ibi primus Georgius Laodicenus euomere fœtorẽ hæreti cum,poſt quẽ Acacius Cęſarienſis media quadã uia incedens, longiſſime quidẽ ſe remouit a blaſphemia illorũ, non tamen apoſtolicã præſcriptionẽ exactã,integrãque cuſtodiuit.Tertio ſurrexit Magnus Meletius,& rectitudinẽ theologicę regulæ protulit,ad ueritatis quaſi amuſſim reſpiciẽs, ne quid nimis,neue plus diceret,q̃ oporteret. Cuius dicta cũ oĩum acclamatione comprobarent,cũque peterẽt ut cõpendio quodã totã doctrinã complecti uellet,trib⁹erectis digitis,& mox adductis duob⁹,unũ tenens erectũ,dignã laude uocẽ illam edidit,Tria ſunt, quæ intelligunt, unũ autẽ quod compellamus. Aduerſus quã doctrinã ij, quorum animos inſederat Ariana peſtis,exacuere linguas ſuas,& texere calumnias, q; Sabellianum dogma diuum aſſerere Meletium dicerent,ac mouere quidẽ Euripũ illum,q facillimo momento huc illucque impelleret;effecerũtque ut Meletius relegaret in patriã ſuam,moxque Euzoium pro illo ſubiecere, manifeſtum patronum Ariani dogmatis:cumque eſſet diaconus,magnus eũ Alexander una cum Ario dignitate priuauerat.

His geſtis ſtatim ſana pars populi ab altera Ariano malo infecta ſeparata,conuentus habere cœpit in apoſtolica eccleſia,in ueteri urbe,ut uocatur,ſita:nam triginta annis poſt inſidias ſtructas laudatiſſimo Euſtathio, pertulerant Arianam prauitatem, ſuſtentati melioris temporis ſpe:ubi uero apud illos creſcere impietatem uiderunt,eiſque,qui defenderent apoſtolica dogmata,cũ palã bella indici,tum clanculum ſtrui inſidias, & eſſe eiectum D. Meletium,illique in præſulatu ſubrogatum Euzoiũ princi pem ſectæ,tum recordati ſunt eorum,quæ ad Loth dicunt; ſaluans ſalua animam tuã;& præterea Euangelicarũ legũ, quæ plane edicũt: ſi oculus tuus dexter offendiculo tibi ſit, excidendũ illum,& abijciendum:quæ ſimiliter a domino & de manu,ac pede ſanciunt.Et additur:Expedit enim tibi unũ potius perire membrũ tuum, quã totũ corpus in gehennã cõijci. Et eccleſiæ quidem diuiſio,ita ut diximus accidit.

Verum admirabilis Euſebius,cuius & ſupra meminim⁹,cuicp eſſet creditum cõe decretum,cũ cerneret conuentis non ſtari,reuertit in cõmiſſam ſibi urbem.Sed illi metuentes a ſcripturæ teſtimonio, perſuaſere Imperatori,ut ad Euſebium mitteret illos, qui celerrime reſponſa ſolent referre, quod crebro in curſu equos mutent:quorũ cum unus cũ Imperatoris mãdatis ad illum ueniſſet,non eſt integrũ mihi, inquit admirabilis Euſebius, reſtituere commune depoſitũ,niſi congregatis uniuerſis,qui mihi commi ſerunt.Quo renuntiatio inflammatus ira Imperator,literas illi miſit, quibus petebat decretũ ſibi mitti,cum adiunctis minis,ni faceret,amiſſurum eũ dexteram manum.Hæc tamen ad pterrendũ illum tam uehementer

ſcripſerat:nam tabellario,ne faceret,fuerat imperatum.Cum igiẽ reſignatis literis,uidiſſet diuinus homo, qd ſupplicĳ interminaretur ſibi Imperator,prolata una cũ dextera manu ẽt læua,ſeca,ingt,ambas, nam cõmune decretũ non reſtituam tam clarũ teſtimoniũ Arianæ prauitatis. Hanc illius cognitã fortitudinẽ admodũ admiratus Conſtantius, laudare nunq̃ deſtitit. Nam & inimici admirantur aduerſariorum excellentias compulſi magnitudine actionum. Theodoritus. Mortuo aũt Conſtantio,cum Iulianus imperaret,adoleſcens qdam ſacerdotis filius, in Paganiſmo nutritus,ea tẽpeſtate ad Chriſtianorũ translatus eſt chorũ.Erat.n.tũc quædam inſignis reuerentiæ mulier, & Diaconiſſæ honore fulgebat. Hæc cũ huius matre habuit amicitiã, quæ ſæpius cũ huius mater ad ipſam ueniret,hunc infantẽ amplectebaẽ, & ad cultũ Chriſtiani nominis inuitabat. Porro matre defuncta,ueniebat adoleſcens ad eã, & doctrina conſueta fruebaẽ. Cumq; ſermiſsime eius conſiliũ percepiſſet, interrogauit Doctricem,quo poſſet argumento,& patris ſuperſtitiõnẽ declinare, & prædicationẽ ueritatis adipiſci. Quæ dixit,ut patrẽ fugeret,& creatorẽ ſuũ,atq; illius potius ſequereẽ,atq; ad aliam iret urbem,in qua latenter Imperatoris impĳ manus effugeret,ipſam ſe eius curã habere promittens. Ad quam adoleſcens:Reuertar,ingt,poſtea,& animã meam tibi contradã. Cũ uero pauci tranſiſſent dies,Iulianus uenit ad Daphnen, celebraturꝰ publica ſacrificia. Cũ quo ẽt huius pater. Erat.n.ſacerdos, & ſequi ſolitus Imperatorem. Cũ quo erat & iſte puer, eiuſq; frater,habentes officiũ, ut cibos Imperatori apponerent. Solebant.n.ſeptem diebus in Daphne feſta celebrari. Primo quidẽ die eũ ſtaret iſte ante Imperatoris accubitũ, & epulas ſolenniter aſperſiſſet,repletus horrore, cũ celeritate Antiochenã uenit ad ciuitatẽ,ad illam mirandã mulierẽ. Quo facto,ego,inqt, nequaq̃ tibi de ꝑmiſsione mẽtitꝰ tu uero utriuſq; ſaluti cõſulẽs,ꝑmiſſa cõple. At illa repẽte ſurgẽs ad dei uirũ Meletiũ ꝑduxit adoleſcẽtẽ:uerũ ille i ſupiori habitaculo iterim eũ habitare ꝑcepit. Pater iterea filiũ regrẽs, & Daphnẽ circuibat oẽm; & ad urbẽ ueniens,plateas cũctas perambulabat, & uicos oculis undequaq; currentibꝰ, & eũ inueſtigari deſiderantibꝰ. Cumq; perueniſſet ad locũ,ubi habitaculũ ſanctus Meletius habebat, ſuſcipiens, uidit illum de feneſtra proſpicientẽ. Et currẽs traxit,ac depoſuit, atq; domum uſque perduxit. Primumq; cum multis flagellis afficiẽs; deinde calefaciẽs obolos,manibus,ac pedibꝰ, & dorſo eius impoſuit. Poſt hæc uinctũ in cubiculo clauſis Ianuis dereliquit, & ita profectus eſt ad Daphnẽ. Hæc ego a uiro iã ſene, cũ narraret,audiui. Qui ẽt hæc adiecit, quod ſpiritu diuino, gratiaq́; repletus, contriuerit omnia patris idola, & eorũ infirmitati cœperit irrogare blaſphemias. Quo facto mente percipiẽs quod egiſſet, formidauit præſentiã patris,rogauitq; dñm Chriſtum, ut ipſi ferret auxiliũ, clauſtraq; confringeret, & ianuas aperiret: Propter te,inqt, talia dñe pertuli, & hæc agere non expaui. Cũ hæc,inquam,dixiſſet, ceciderunt repente clauſtra,aperteq; ſunt ianue. At ille rurſus ad magiſtrã uenit, quæ continuo eũ induens ſchemate mulieris, & in camera reſidere iubens, poſt paululũ obtulit rurſus ſancto Meletio. Qui eũ epiſcopo Cyrillo Hieroſolymitano contradidit, & ita uenerũt noctu in Palæſtinã. Verum poſt Iuliani mortẽ, ẽt patrem iſte duxit ad ueritatem Chriſtianam: quod inter alia quoq; nobis expoſuit.

Ex Hiſtoriæ Tripartitæ lib.6.cap.33.

Sozómenus. Cum aūt poſtea Valens ſuſcepiſſet Imperiū, uenit in Euroeam: metuebat n. ne forte Perſæ pacta ſub Iouiniano triginta annorū facta ſoluerent. Qui cū nihil mouerent, degebat in Antiochia. Quo tempore Meletiū quidem epm deſtinauit in exiliū; Paulinum uero reueritus, illius uitæ pepercit. Eos aūt, qui Eudoxio communicare nolebant, eccleſijs expulit, pecunijs cōdēnauit, uerberib⁹, & alijs reb⁹ afflixit. Theodoric⁹. Ex Hiſto. Tripartitæ lib. 7. cap. 14.

In Antiochia uero Valens plurimo tpe commoratus, oībus licentiam dedit Gentilibus, atq; Iudæis, necnon hæreticis. Nā & Gentiles feſtiuitates agebant dæmonibus miniſtrantes, & poſt Iulianū a Iouiniano idolatriæ uanitates extinctas, florere rurſus iſte permiſit: & Iouis cultum, atq; Dionyſij, ſacraq; Cereris iā non in occulto, tanq̄ ſub Pio Imperatore celebrabant, ſed per mediā plateam baccantes ubiq; currebant. Illis tn̄mo do tunc princeps erat inimicus, q Apoſtolicam doctrinā prædicare uidebantur, & eos primū quidem a ſacris baſilicis fecit expelli: qbus Iouinianus inclytus Imperator nouā dederat eccleſiam. Cumq; in monte ſacra celebrarent, hymnis laudantes deum, & diuinis illic eloquijs perfruētes, licet aeris aduerſitatem ſæpius ſuſtinerent, aliqn̄ pluuijs, aliqn̄ niuibus, aliqn̄ gelu, frequēter ignis ardore macerati, ne in huiuſmodi quidē locis laudibus diuinis eos frui permiſit, ſed miſsis militibus effugauit. Ex lib. 8 eiuſdem Hiſtoriæ cap. 9.

Tunc Flauianus, atq; Diodorus, ueluti quædā propugnacula, iaculis imminentibus reſiſtebant. Nam cū Meletius ipſorū paſtor ſeorſum degere cogeret, iſti curā gregibus adhibebant, lupis qdem obijciētes propriā fortitudinē, & ſapientiam ſuam; Quibus aūt curam congruam iugiter afferentes. De montanis aūt locis expulſi contra ripas uicini fluminis paſcebant oues. Non. n. patiebantur ſcd'm Iſraelitas captiuos in Babylone organa ſua ſuſpendere, ſed laudabāt creatorē, & largitorem deū in omni loco dominationis eius. Sed neq; in hoc loco concilium pioꝝ quietum eſſe permiſit hoſtis ſeruorum Chriſti. Veruntamen concordia illorū mirabilium paſtoris magni diſcipulorū ad exercitium ſanctas oues enutriens, ſpiritualia paſcua miniſtrabat. Et Diodorus qdem ſapientiſsimus, atque fortiſsimus, uelut quidam fluuius perſpicuus, atq; torrens, oues quidē proprias irrigabat, luporū uero blaſphemias penitus abluebat: et generis ſui nobilitatem ſpernens, libenter ſuſtinebat quālibet pro fide calamitatem. Flauianus uir optimus, & ipſe genere nobiliſsimus, honeſtatē ſolā iudicabat eſſe pietatē, & uelut puer exercitatus, maximū Diodorum, quaſi quēdam infinitoꝝ certaminū ungebat athletam. Illo nanq; tēpore non concionabatur inter eccleſiaſtica collegia, ſed hoc agentibus multa ſubſidia conferebat conſilioꝝ, & ſcripturarū, & expoſitionū. Et doctores qdem contra Arianas blaſphemias tendebant arcus: iſte uero uelut ex quibuſdā pharetris ſuæ mentis ſagittas congruas offerebat, & non ſolū domi, ſed etiam publice hæreticis reſiſtens, retia eorū facilius perrumpebat, & illorum argumenta oſtendebat eſſe telas aranearum.

Socrates. Gratianus aūt cum iuniore Valentiniano regno potitus, ab exilio reuocatis omnibus, lege ſanciuit, ut unaquæq; religio licite ſacra celebraret, ſolos uero ab eccleſijs prohibuit Eunomianos, Photinianos, Manichæos. Theodoritus. Tunc igit̄ in Antiochia, quæ præſidet Orienti, cōtentio huiuſmodi cauſa prouenit. Pro apoſtolicis dogmatibus laborantes (ſicut iam dictū eſt) erant diuiſi, & alij poſt calūnias irrogatas Euſta- Ex libro nono eiuſdem cap. 2.

thio Arianã abominati uęſaniam, apud ſeipſos ſacra celebrantes, Paulinũ habebant antiſtitẽ. Alij uero poſt ordinationẽ Euzoij cũ Meletio conuenientes; eius doctrina fruebantur. Ad hæc aũt Apollinaris laodicenus alterius partis ſibi Præſulatũ aſſumpſit. Qui cũ pietatis indueret uultum, & Apoſtolica ſe fingeret dogmata conſeruare, paulopoſt manifeſtus hoſtis apparuit. De diuina nanq; natura adulterinis rationibus utebatur, gradus quoſdã generans dignitatũ, & ſacramentũ diſpenſationis imperfectũ explanare præſumens, animamq; rationalẽ, quæ corpus regit, priuatã ſalute confirmans. Si enim animã non aſſumpſit, ſecundũ illius rationem, deus uerbũ, neq; medicinã præbuit, neque honorẽ dedit: ſed corpus quidẽ terrenum ab inuiſibilibus uirtutibus adoratur; anima uero ſecundũ diuinã imaginẽ facta inferne ꝑmanſit, contumelijs induta peccati. Qui plurima ſuper hæc uæſanus aſſeruit. Aliquando etenim pariter confitebatur & ipſe ex ſancta uirgine aſſumptã carnẽ: aliquando uero eam cum deo uerbo cœlitus deſcendiſſe: aliquando eum ipſum factum carnem, ſumpſiſſe nihil ex nobis. Aliaſq; plurimas, & inanes fabulas ſacris promiſsionibus copulabat, quas in præſenti dicere ſuperfluũ iudicaui. Talia quidẽ ille dicens, non ſolũ ſuos peſte repleuit, ſed ẽt quoſdã noſtrorũ fecit huiuſmodi lepra participari. Poſt modicũ uero tẽporis cum ſuũ uiderent opprobriũ, & eccleſiæ claritatẽ, pene cuncti reuerſi ſunt, & communionẽ eccleſiaſticã percipere meruerunt, nõ tñ priorẽ depoſuere languorem, ſed magis cõplures conſtantiũ latenter ſauciauerunt. Ex hac ergo radice in eccleſijs germinauit una carnis, deitatiſq; natura, et ut diuinitati unigeniti paſsio copuletur: & alia quecunq; populis & ſacerdotibus certamina genuerunt. Sed hæc quidem poſtea facta ſunt. Tum igitur ueniente ſapore magiſtro militiæ, & oſtendente Principis legẽ, Paulinus quidẽ fatebatur ſe Damaſi eſſe participẽ. Promittebat ẽt Apollinaris, hoc ipſo languore celato. Sactatiſsimus uero Meletius ſub gete degens, illorũ certamina deuitabat. Porro Flauianus ſapientiſsimus tunc in ordine presbyterij cõſtitutus, primo quidẽ ueniente magiſtro militũ ita ad Paulinũ loquutus eſt: Si communionẽ Damaſi o amice, ſectaris, oſtende nobis dogmatũ tuorũ aperte cõcordiam. Ille nanq; unã Trinitatis ſubſtantiã confitens, tres ſubſiſtentias prædicat in aperto, uerũ tu e diuerſo ſubſiſtentias perimis Trinitatis: oſtẽde itaq; dogmatum concordiã, & ſuſcipe ſecundũ legem eccleſias. Quũ ergo illũ his ſermonibus obiurgaſſet, conuerſus Apollinari dixit: Admiror te, amice, ſic impudenter ueritati reſiſtere, cũ aperte noueris, quòd laudabilis Damaſus perfecte naturã noſtrã a deo uerbo dicat aſſumptã, tu uero contraria fatearis. Mentẽ nanq; noſtrã ſalute fraudas. Si aũt falſe loq;mur, te forſitan accuſantes, uel nunc nouitatẽ a te natã denega, & Damaſi amplexus doctrinã, ſectam ſuſcipe uenerandã ueritatis. His rationibus ſapientiſsimus Flauianus illorum fiduciam ita redarguit.

Porro Meletius omniũ manſuetiſſimus hominũ, benignè, atq; ſuauiter Paulino dixit. Quoniã & mihi harũ ouium curã cõmiſit dominus, & tibi ſimiliter aliarũ, ſuſsipe hanc ſollicitudinẽ, & cõmunicemus inter nos ſub dogmate pietatis. Iungamus amice greges, & ſoluamus de Præſulatu contentionem; cõmuniter paſcentes oues, curam eis cõmuniter exhibeamus. Si aũt de ſede certamen eſt, ego etiã hanc contentionẽ conabor diſſoluere. In ſede ſacrũ ponat Euangeliũ, & ex utraq; nos parte ſedea-

mus. Et ſi quidē prius ego finem uitæ ſuſcepero, ſolus eris Antiſtes: ſi uero hoc tibi prius euenerit, ego rurſus gregis habebo curam. Cū hæc ergo Meletius cū omni manſuetudine protuliſſet, Paulinus acquieſcere nō conſenſit. Tum magiſter militiæ iudex utriuſq; uerborum, eccleſias Meletio tradidit. Paulinus aūt aliarum ouium permanſit Antiſtes. Verū Apollinaris Præſulatu nudatus eccleſiæ, nouitatē doctrinę ſuæ aperta impudentia prædicabat, & ducē ſemetipſum oſtendit Hæreſeos; & ipſe quidē in laodicia crebro morabatur. In Antiochia uero pridem Vitalem ordinauerat, uita quidem optima decoratam, & apoſtolicis dogmatibus immitritū, poſtea tamen hoc languore putrefactum.

Porro ſacratiſſimus Meletius Diodorū illum (cuius iam meminimus) qui ſub tēpeſtate oppido ꝗ̄ aſpera eccleſiæ nauem a ſubmerſione ſeruauerat, Tarſenſium paſtorē conſtituit, eiq; Cilicū gentis curam cōmiſit. Apamiæ uero pontificalem curā Ioanni dedit. Qui licet genere, ac nobilitate fulgeret, tamen progenitores proprijs uirtutibus adornabat. Hunc ergo & ſermo decorabat, & uita. Is itaq; tēpore tempeſtatis confideliū ſuorū numerū gubernauit, cooperatorē habens laudabilem ſtephanū, quem ſacratiſſimus Meletius ad alia certamina deſtinauit. Nam cū cognouiſſet Germaniciā Eudoxij peſte corruptam, hunc eo tanꝗ̄ ſapientiſſimū medicum deſtinauit. Erat enim omni Græcorum doctrina plenus, & diuinis dogmatibus innutritus. Quamobrē ſpe ſua fraudatus nō eſt. Vſus nanq; dono ſpiritalis doctrinæ, lupos mutauit in oues.

Porro magnus Euſebius de exilio remeans Acacium ſummæ claritatis uirū in Berea ordinauit epiſcopū, in Hierapoli Theodotum, cuius mira conuerſatio hactenus decantaē, Euſebiū in Chalcide, in Cyro noſtra Iſidorum. Aiunt uero quod etiā Eulogium, qui pro Apoſtolicis dogmatib9 decertarat, & in Antincon cū Protogene miſſus in exilium, Edeſſæ ordinauerit epiſcopū, Barſes enim ſacratiſſimus, iam de hac luce migrauerat. Sanctus uero Euſebius ultimū epiſcopum Marin in ciuitate Dolica fecit. Hæc enim parua ciuitas uæſaniam tunc obtinuerat Arianam. Quo cū acceſsiſſet Euſebius, ut Marin uirū plurimis uirtutibus decoratū in ſede collocaret epiſcopali quędā mulier Ariana peſte repleta, tegulā de teſto demiſit, quæ eius caput ualde cōtriuit. Isq; paulo poſt ad uitā meliorem de hac luce migrauit. Qui moriens præſentes iureiurando conſtrinxit, ut ab ea, quæ hoc feciſſet, nullo modo pœnas exigerent, imitatus dominum ſuum, qui de crucifigentibus ait: Pater remitte eis; non enim ſciunt quid faciant. Simul & conſeruū ſtephanū, qui poſt multos lapidum iactus clamabat: Domine ne eis ſtatuas hoc peccatū. Hoc ergo modo magnus Euſebius eſt defunctus. Et qui Thraciæ Barbaros effugit, impiorū hęreticorum manus declinare nō potuit, ſed martyrij coronā illorū ferocitate ſuſcepit. Hæc ergo geſta ſunt poſt reuerſionem epiſcoporum.

Porro Gratianus Thraciam Barbaros uaſtare cognoſcens, Italia relicta, in Peoniam uenit. Ea tēpeſtate Theodoſius tam propter parentū nobilitatem, ꝗ̄ propter fortitudinē propriam nominatiſſimus habebaē, & ob hanc cauſam inuidia pariū Iudicum fatigatus, in Hiſpania morabaē, ubi & ortus fuerat, & nutritus. Cumq; Imperator quid faceret hæſitaret, quippe cū Barbari eleuati uictoria inexpugnabiles eſſe uiderenē, ducatu Theodoſij pugnam credidit finiri. Repēte ſiquidē eum ab Hiſpanijs euo-

cans, & magiſtrũ militum eſſe denuntians, cũ expeditione ad Barbaros deſtinauit: At ille fide munitus, confidenter ad Thracias eſt profectus. Quo cũ ueniſſet, uidiſſetq; Barbaros, exercitũ ordinauit ad pugnã. Congreſsione uero facta, impetũ Barbari non ferentes, ſuas acies reliquerunt. Et illi quidẽ fugiebant, hi uero fortiter ſequebant̃. Immenſaq; cedes tunc facta eſt Barbarorũ. Plurimis igit̃ interemptis, paucisq; latenter tranſeuntibus Hiſtrum, mox Dux optimus, exercitu diſperſo, per uicinas urbes uelociter redit ad Principem, ita ut ipſe triumphorũ ſuorũ nuntius exiſteret: Quod tamen nec ipſi Imperatori, cum miraret̃ factum, credibile uidebat̃: Æmuli ſiquidẽ & fugiſſe eum dicebant, & exercitũ perdidiſſe. At ille propter derogantes ſibi, petijt mitti, qui uiderent hoſtiũ multitudinẽ peremptorum. His uerbis Imperator flexus, miſit qui res actas inſpicerẽt, ſibiq; renuntiarent. Porro dux optimus inter hæc diuinã uiſionẽ uidit, & ab ipſo Deo aperte ſibi monſtratã. Conſpexit enim in ſomnis, quod ſanctus Meletius Antiochenæ ciuitatis Antiſtes, chlamyde ipſum ueſtiret Imperiali, & corona caput ornaret. Hæc cũ nocte uidiſſet, cuidam mane retulit clericorũ. At ille clarũ eſſe ſomniũ dixit, & nihil ęnigmaticũ, nihil dubiũ continere. Quinq; pauci omnino tranſiſſent dies, qui pro uictorię inſpectione miſsi fuerant redierunt, peremptaq; hoſtiũ multa milia narrauerunt. Quamobrem lætatus Princeps, Theodoſium fecit Imperatorem.

Theodoritus. Aſſumpto itaq; ad Imperium Theodoſio, cũ Epiſcopi centum, & quinquaginta fuiſſent Conſtantinopoli congregati, pręcepit Imperator, ut nullus proderet quis nam eſſet maximus ille Meletius. Volebat enim ex memoria ſui ſomnij uirũ illum ſibi ipſi indicari. Cum ergo omnis illa multitudo Pontificũ regiam introiſſet domũ, relictis omnibus, ad magnũ cucurrit Meletium, & ueluti quiſpiã filius patris amator, poſt multum tẽporis paterna uiſione potitus, cõplectebat̃ eum, & ſimul oſculabat̃ oculos, labia, pectus, & caput, dextramq;, quę ipſum in ſomnis co-
1 ronauerat, inſinuauitq; illi queam uiderat uiſionẽ. Cumq; etiam cæteros congrue ſalutaſſet, rogauit tanq̃ patres, ut de rebus pſentibus cogitarẽt.

Funus Pauli Epiſcopi Ancyræ cum honore maximo & reuerentia ſuſcepit Theodoſius Imperator.

Paruo porro tempore tranſeunte ſanctus quidem Meletius eſt defunctus, & ab omnibus ſapientibus cum pręconijs maximis eſt ſepultus.

Socrates. Interea Theodoſius Imperator corpus epiſcopi Pauli de Ancyra tunc reuocari fecit, quem Philippus Præfectus propter Macedoniũ in exilium deſtinatũ in Cucuſo Armenię fecerat ſuffocari. Quod funus cũ
2 honore maximo, atq; ueneratione ſuſcipiens in eccleſia recondidit, quæ nunc ex eius nomine noſcit̃ appellari, quã tunc Macedoniani tenuerant ab Arianis diuiſi, & expulſi ab Imperatore, q͂ eius noluiſſent ſequi fidẽ.

Funus magni Meletij iuſſu Theodoſij miniſtrantibus cunctis ciuitatibus ex Conſtantinopoli uſq; ad Antiochiam cũ pſalmodia, et honore debito deportatum.

Sozomenus. In qua baſilica plurimi neſcientes ueritatẽ, Paulum Apoſtolum iacere credunt, & maxime mulieres, ac populus. Hoc itaq; tẽpore etiam Meletij reliquiæ in Antiochiam relatæ, & iuxta ſepulchrum Babylæ martyris noſcunt̃ eſſe reconditæ. Fertur uero, q͂ per totã uiam iuſſu principis, miniſtrantibus cunctis ciuitatib⁹, cũ pſalmodia, & honore debito funus eius uſq; ad Antiochiam fuerit deportatum.

VITA D. AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENſis & Macedonij uiri ſancti per Ruffinum presbyterũ Aquileienſem, & Caſsiodorum Senatorem ſcripta.

Habetur lib. 11. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 11.

Defuncto apud Mediolanum Auxentio hæreticorum epiſcopo, utriuſq; partis populi diuerſis ſtudijs ferebant. Diſſenſio grauis, & periculoſa ſeditio urbi propriæ maturũ parabat exitium, ſi pars utraq; cũ diuerſum uellet, nequaquã quod propoſuerat, obtineret. Ambroſius tunc conſularis eiuſdem prouinciæ faſces regebat. Is cũ perniciem ciuitati uideret impendere, pro loco atq; officio ſuo, confeſtim eccleſiã ſeditionẽ populi mitigaturus ingredit. Cumq; inibi multa ſecundũ leges & publicã diſciplinã pro quiete & tranquillitate peroraſſet, pugnantis inter ſe & diſsidentis populi ſubito clamor & uox una conſurgit, Ambroſium epiſcopũ poſtulantes. Baptizari hunc protinus clamant (erat enim cathechumenus) & ſibi epiſcopum dari: nec aliter unũ populum fore atq; unam fidem, niſi Ambroſius ſibi daret ſacerdos. Obluctante illo & plurimũ reſiſtente, ad Imperatorẽ relatum populi deſideriũ, omni maturitate iubet impleri. Dei enim ait eſſe, quod diſcordantẽ populi fidẽ, & animos diſsidentes conuerſio ſubita in unũ conſenſum atq; in unam ſententiã reuocaret. Moxq; Dei gratiam conſecutus, & initiatus ſacris, & ſacerdos effectus eſt. 1

Si oẽs fideles ex æquo ſunt ſacerdotes, ut quidã nunc mentiuntur, quid fuit neceſſe ut Ambroſius mox baptiZatus, & initiaretur ſacris, et ſacerdos efficeretur, Cap. XV.

Mortuo aũt Valentiniano Iuſtina uxor eiuſdẽ, ac Valẽtiniani pueri mater, Arianæ hæreſeos alũna, impietatis ſuæ uenena, quæ uiuente uiro ſuppreſſerat, filio facile decepto fidenter aperuit. Igiť apud Mediolanũ poſita, conturbare eccleſiarũ ſtatum, cõminari ſacerdotibus depulſionis exilia, niſi Ariminenſis concilij decretaꝗ, quibus fides patrũ temerata fuerat, reuocarẽt. Quo bello eccleſiæ murũ & turrim ualidiſsimã pulſabat Ambroſium. Eumq; minis, terroribus, atq; omni oppugnationis genere fatigans, primũ ſibi aditum debellandæ rimabaẽ eccleſię. Sed quamuis illa Iezabel ſpiritu pugnaret armata, reſiſtebat tamen Ambroſius, Helię uirtute repletus & gratia. Ipſa aũt in eccleſijs garrire, ſtrepere, animare, & inflãmare ad diſcordiã populos: Sed quod minus res ex ſententia cederet iniuriã putare, & pro hoc ad filiũ conqueri. Vnde adoloſcentulus pro contumelię inuidia, quam falſo conflauerat mater accẽſus, armatorꝫ globum ad eccleſiam mittit: confringi ianuas, oppugnari ſancta, ſacerdotem pertrahi atq; in exiliũ mitti ꝓtinus iubet. Sed tanta fuit perſeuerãtia fidelium populorꝫ, ut animas prius amittere, quam epiſcopum mallent.

Interim dictanda aduerſum fidẽ patrum imperialia decreta mandanẽ Beneuolo, tunc memoriæ ſcrinijs præſidenti. Sed ille cui ab ĩn cunabulis ſacra fides & uenerabilis fuit, abnegat ſe impia uerba poſſe proferre, & contra deũ loqui. Tum uero ne inceptũ reginæ fruſtrari uideret, celſior ei honor promittiť, ſi impleret iniuncta. Ille q; nobilior in fide eſſe quã in honoribus cuperet. Quid mihi, ait, pro impietatis mercede altiorẽ promittis gradũ? Hunc ipſum quẽ habeo tollite, tm̃ mihi conſcientia fidei duret illęſa. Hæc dicens, ante pedes impia præcipientiũ cingulũ iecit. Ambroſius uero aduerſum reginæ furorẽ, non ſe manu defenſabat aut telo, ſed ieiunijs continuatiſq; uigilijs ſub altari poſitus, per obſecrationes defenſorẽ ſibi atq; eccleſiæ deũ parabat. Dumq; hæc in longũ diuerſis machinis, & 2

Idcirco ieiunijs, cõtinuatiſq; uigilijs ſub

altam poſitus per obſtinationes deſenſorẽ Eccleſiæ parat deũ Ambroſius, ut etiam ex hoc ſubuertantur inſaniæ noſtri tẽporis quorundam, qui hæc omnia ſubſannant et derident.

oppugnationibus nequã, Iuſtina moliret̃, Maximus, qui ſe exuere tyrãni infamia, & legitimũ principem geſtiret oſtendere, datis literis impiũ proteſtatur inceptũ, fidem dei impugnari, & ſtatuta catholicæ eccleſiæ ſubrui, & inter hæc appropinquare Italiæ cœpit. Quo Iuſtina cõperto, hoſte ſimul atq; impietatis conſcientia perurgente, in fugã uerſa cũ filio, exilia quæ dei ſacerdotibus præparabat, prima ſortitur.

Adfuit tñ Theodoſius propter regni fidẽ, bonitatisq; ac beneficiorũ Gratiani memor: & in uindictã, totius uiribus orientis inſurgens, ultus eſt ſanguinẽ iuſtũ. Valentiniani quoq; impia inter hæc matre defuncta, fidẽ catholicam, quã ipſa uiolauerat, & regnũ tyrannide depulſa, reſtituit. Atque ipſe poſteaq̃ Romam illuſtri triumpho inuectus eſt, ad propria rurſus regna remeauit. Theodoritus.

Habetũr li. 9. Hiſtoriæ tripartitæ cap. 30

Sed non eſt facile hominibus, uniuerſas uitare hoſtis inſidias. Nam ubi quiſpiam libidinis effugerit paſsionẽ, incurrit in auaritiã. Qua declinata, inuidiæ fouea parat̃. Hanc ſi tranſcendat, uitiũ furoris incurrit. Atq; alios plurimos ponit laqueos inimicus, quo capere poſsit incautos. Et corporis qdem paſsiones habet facile miniſtrantes, ut animã poſsit occidere. Sola aũt mens eius qui uigilarit, diuinis uacando uictoriã reportat, machinationum imperiũ diſſoluens. Humana itaq; natura participatus Theodoſius Imperator, habuit paſsionũ quoq; cõionem, iuſtoq; furori immenſam permiſcens crudelitatẽ, iniuſtam operatus eſt paſsionem. Quã rem narrare neceſſariũ eſt, & pro utilitate legentiũ, & pro memorabili uirtutum opinione. Theſſalonica ciuitas eſt grandis & populoſa, in qua cũ fuiſſet orta ſeditio, qdam iudicum lapidati ſunt atq; trucidati. Hinc indignatus Theodoſius, iracundia non refrenauit impetũ, ſed iuſsit iniuſtos gladios ſuper omnes euaginari, & una cũ nocentibus innocentes interimi. Septẽ milia etenim hominũ (ſicut fert̃) occiſa ſunt, non præcedente iudicio, ſed tanq̃ in meſsibus omnes ſimul occiſi ſunt. Huiuſmodi cladem plenã ualde gemitibus, audiens Ambroſius, cũ princeps Mediolanũ ueniſſet, & ſolenniter in ſacrũ uoluiſſet intrare templũ, occurrit foris ad ianuas, & ingredientẽ his ſermonibus a ſacri liminis inceſſu prohibuit. Neſcis imperator perpetratæ a te cædis quãta ſit magnitudo? neq; poſt cauſam tanti furoris mens tua molẽ præſumptionis agnoſcit, ſed forte recognitionẽ peccati prohibet poteſtas imperij? Decet tñ ut uincat ratio poteſtatem. Scienda qppe natura eſt, eiusq; mortalitas atq; reſolutio, & pulis progenitorũ ex quo facti, & in quẽ redigendi ſumus, & nõ flore purpureo confidentẽ infirmitates operti corporis ignorare. Coæqualiũ hominum princeps es o imperator, & conſeruorũ. Vnus enim eſt omniũ dominus, rex omniũ & creator. Quibus igit̃ oculis aſpicies communis dñi templũ? qbus calcabis pedibus ſanctum Illius pauimentum? quõ manus extendes, de qbus adhuc ſanguis ſtillat iniuſtus? quõ huiuſmodi manib⁹ ſuſcipies ſanctum dñi corpus? qua temeritate ore tuo poculum ſanguinis precioſi percipies, qñ furore uerborũ tuorum tantus iniuſte eſt ſanguis effuſus? Recede igit̃ recede, nec altero peccato priora crimina augere contendas. Suſcipe uinculũ quo te omnium dominus nunc ligat: eſt enim medicina maxima ſanitatis. His ſermonibus Imperator obediens (erat. n. diuinis eruditionibus innutritus, & aperte ſciens quę ſint propria ſacerdotum, quæ regũ) gemens & flens ad Regalia reuerſus eſt. Cumq; octo mẽ,

Ecce ſanctum Eccleſiæ pauimentum. Et ſanctum domini corpus ĩ Euchariſtia, & precioſus eius ſanguis in poculo. Vtrumq; hoc contrã pſeudoapoſtolos noſtros.

ſium

ſtum continuorũ tranſiſſet tpſ, propinquauit Natiuitatis Saluatoris no- 4
ſtri feſtiuitas. Imperator aũt lamentationibus aſsiduis in palatio reſidẽs,
continuas lachrymas inceſſabiliter expendebat. Ingreſſus itaq; Ruffinus
tunc Magiſter, & ſingularẽ apud principem habens loquendi libertatẽ,
& uidens principẽ in lamentatione proſtratũ, acceſsit ut lachrymarum 5
cauſam ingreret. At ille amariſsime ingemiſcens, & uehementius lachry-
mas fundens: Tu, ingt, Ruffine ludis, & mea mala non ſentis. Ego autẽ la-
mentor & gemo calamitatẽ meam: qa ſeruis quilẽ & mendicantibus a-
perta ſunt tẽpla dei, & propriũ dñm ingredientes licite exorant, mihi ue-
ro ingreſſus ad eũ non eſt. Inſuper ẽt cœli ſunt mihi clauſi. Hæc dicẽs, uer-
ba ſingula ſingultibꝰ interrumpebat. Ruffinus uero: Currã, ingt, ſi tibi pla-
cet, pontificiq; precibus perſuadebo ut ſoluat uinculũ quod illigauit. Ait
Imperator: Non ſuadebis Ambroſio. Noui ego decretũ illius eſſe iuſtum,
neq; reuerebitĩ imperialem potentiã, ut legẽ præuaricetẽ diuinam. Cumq;
Ruſſinus uerbis plurimis uteretẽ, & promitteret Ambroſium eſſe flecten-
dum, Imperator eũ proficiſci cum feſtinatione præcepit. Ipſe uero ſpe da-
ta paulopoſt eſt ſequutus, credens Ruffini promiſsionibus.

D. Ambroſius excommunicat Theodoſium Imperatorem.

Feſtiuitas Natiuitatis Saluatoris.

Porro uir mirandus Ambroſius mox ut uidit Ruffinũ, ait: Impudentiã
canũ imitatus es ò Ruffine, tantæ uidelicet cædis autor exiſtens, pudorẽ
ex fronte detergens, nec erubeſcis, nec metuis contra imaginẽ latrare diui
nam. Cumq; Ruffinus ſupplicaret, & Imperatorẽ diceret eſſe uenturum,
ſuperno zelo accenſus Ambroſius, ait: Ego uero, inquit, Ruffine prædico,
quod eũ ingredi ſacra limina prohibebo: Si uero imperiũ in tyrannidẽ mu-
tabit, necẽ libenter & ego ſuſcipiã. Hæc & alia plurima Ruffinus audiẽs,
nuntiauit imperatori uotũ antiſtitis, monens ne de palatio forte procede-
ret. At Imperator hæc in media iam platea cognoſcens, pergã, inquit, &
iuſtas ſuſcipiã contumelias. Cũq; ad ſacra limina perueniſſet, in ſanctã q-
dem baſilicã non intrauit, ſed ueniens ad Antiſtitẽ, & inueniens eũ in ſalu
tatorio reſidentẽ, ſupplicabat ut ipſius uincula reſolueret. At ille tyranni
cã dicebat eius eſſe præſentiã, & cõtra deũ inſanire Theodoſiũ, eiuſq; cal
care leges. Verum Imperator: Non, inquit, inſurgo aduerſus eccleſiaſticas
ſanctiones, neq; inique ingredi limina ſacra contendo, ſed te ſoluere mea
uincula depoſco, & cõmunis dñi pro me exorare clementiã, nec mihi ia-
nuam claudi, quã cũctis pœnitentiã agentibus dñs noſter aperuit. Tũ An 6.
tiſtes: Quã, inquit, pœnitentiã oſtendiſti poſt tanta ſcelera? Quibꝰ medica
minibus incurabilia uulnera plagaſq; curaſti? At Imperator, Tuum, ingt,
opus eſt & docere, & medicamina temperare: meũ uero oblata ſuſcipe-
re. Tum ſanctus Ambroſiꝰ: Qm̃ furori, inquit, tuum iudiciũ cõmiſiſti, &
non ratio protulit ſententiam, ſed protinus iracũdia, ſcribe legẽ q̃ decre-
ta furoris euacuet, ut triginta diebꝰ ſententia necis atq; proſcriptionis in
literis tantummodo maneat, & iudicium rationis expectet: quibꝰ tranſa-
ctis diebus ira uidelicet iam ceſſante, ratio cauſam iudicãs, apud ſeipſam
quæ cognouerit ſub ueritate diſponat. In his enim diebꝰ cognoſcet an iu-
ſta ſit quã protuleris, an iniuſta ſententia. Et ſi eadem ratio probauerit, in-
iuſta quæ ſunt prolata abolebit: Si uero iuſta, firmabit. Dierũ uero nume
rus ad hæc examinanda ſufficiet. Hanc admonitionẽ Imperator animo
lubenti ſuſcipiens, & optimam eſſe confidens, legẽ conſcribi repente præ-
cepit, & propriæ manus literis confirmauit. Quo facto uinculũ eius ſoluit.

Heus bone uir qui negas ſatisfactionis opera neceſſaria eſſe pœnitenti, quoniam Chriſtus abunde pro omnibus ſatisfecit. Quid dicis ad hunc locum?

Ambroſius. Quæ lex hactenus obſeruatur. Eſt enim huiuſmodi.

Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius Auggg. Flauiano Præfecto Prætorio Illyrici. Si uindicari in aliquos ſeuerius contra noſtram conſuetudinẽ pro cauſæ intuitu iuſſerimus, nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiam, ſed per dies triginta ſup ſtatu eorum ſors & fortuna ſuſpenſa ſit. Reos ſane accipiat uinciatq; cuſtodia, et excubijs ſolertibꝰ uigilanter obſeruet.

7 Sic igit̃ ſacratiſſimus Imperator ingredi limina tẽtans, non ſtans domi-
no ſupplicauit, neq; genua flexit, ſed pronus in pauimento iacens, Dauidi
cam proclamauit uocẽ: Adhæſit pauimento anima mea, uiuifica me ſecun
dum uerbũ tuũ. Manibus aũt capillos euellens, frontẽq; percutiẽs, & pa
uimento lachrymarũ guttas aſpergens, ueniam impetrare poſcebat. Cũ-
que tempus accederet quo munus ad altare ſolebat offerre, ſurgens cum
lachrymis eſt ingreſſus. cum uero obtuliſſet, ſicut ſolitus erat, intra can-
cellos ſtetit. Rurſus autem Ambroſius non quieuit, ſed differentiam loco
8 rum edocuit. Et primo quidẽ interrogauit, quid ibidem expectaret? Impe-
ratore dicente, expectare ſe ſacrorũ pceptionẽ myſteriorũ, per Archidia-
conum remãdauit: O Imperator, interiora loca tm̃ ſacerdotibus ſunt col-
lata, quæ cæteri nec ingredi, nec contingere permittunt. Egredere igit̃, &
hanc expectationẽ cũ cæteris habe cõmunem. Purpura nanq; Imperato
res, non ſacerdotes facit. Tum fideliſſimus imperator etiã hanc traditio-
nem animo lubenti ſuſcipiens, remandauit: Non temeritatis cauſa intra
cancellos manſi, ſed in Conſtantinopolitana urbe hanc conſuetudinẽ eẽ
cognoui. Vnde ago gratias pro huiuſmodi medicina. Tali ergo tãtaque
& præſul & Imperator uirtute clarebant.

Nõne omnia iſta ſunt ſatisfactionis opera? Quid dicis tu qui aſſeris hæc aduerſari Euangelio, doctrinæ fidei, et obſcurare beneficium Chriſti?

Si ex æquo omnes eſſent ſacerdotes, ut dicũt noui hæretici, Ambroſius non expuliſſet Imperatorem a locis ſacerdotalibus.

Ego ſane utriuſq; opus admiror, illius libertatẽ, huius autẽ obedientiã: illius zeli feruorẽ, huius fidei puritatem. Porro regulas pietatis quas a magno ſacerdote percepit, etiã reuerſus in Conſtantinopolitana urbe ſeruauit. Nam cũ feſtiuitatis tempore ad eccleſiam proceſſiſſet, oblatis ad altare muneribus, mox egreſſus eſt. Cumq; Nectarius tũ præſul eccleſię rogaſſet, cur intus ſtare noluiſſet, mandauit princeps: Vix, inqt, potui diſcere quæ differentia ſit imperatoris & ſacerdotis, uix. n. inueni ueritatis magiſtrum. Ambroſium nanq; ſolum noui digne uocari pontificem. Tantũ itaq; profuit increpatio a uiro uirtutibus florente profecta.

Habebat igit̃ Imperator & aliam utilitatis occaſionẽ, per quam de bonis operibus triumpharet. Coniunx. n. eius de diuinis legibus eum ſæpius admonebat, ſeipſam tñ perfecte prius erudiens. Non. n. regni faſtigijs eleuata eſt, ſed potius diuino amore ſuccẽſa. Beneficij nanq; magnitudo maiorem ei amorem benefactoris excitabat. Repẽte ergo ut uenit ad purpuram, claudorum atq; debiliũ maximã habebat curã, non ſeruis non alijs miniſtris utens, ſed per ſeipſam agens, & ad eorũ habitacula ueniens, & unicuiq; quod opus haberet præbẽs. Sic & per eccleſiarum Xenodochia diſcurrens, ſuis manibꝰ miniſtrabat infirmis, ollas eorũ tergens, ius guſtãs, offerens coclearia, panẽ frangens, cibosq; miniſtrans, calices abluens, & alia cuncta faciens, quæ ſeruis & ancillis mos eſt ſolenniter operari. Illis aũt qui ei tales res nitebanť prohibere, dicebat: Aurũ diſtribuere opus imperij eſt: ego aũt pro ipſo imperio hoc opus offero, bona mihi omnia cõferenti. Nã uiro ſuo ſæpe dicebat: oportet te ſemper marite cogitare, quid

pridē fueris, qđ modo ſis. Hæc ſi ſemper cogitaueris, ingratus benefactori non eris: ſed imperiū quod ſuſcepiſti, legitime gubernabis, & harū rerum placabis autorē. His ergo ſermonib⁹ ſemper uſa, uelut optimā quandam utilitatē, uirtutiſq; abundantiā coniugi ſuo alioq; ad optima propenſo offerebat. Hæc uero ante maritū defuncta eſt. Poſt aliquantū uero tempus mortis eius aliqđ tale accidit, quod maximū amorem quē habuit erga eam Imperator, oſtendit. Coactus ſiqdem Theodoſius plurimorū cōtinuatione bellorū, quandam exactionē nouam, impoſuit ciuitatib⁹. Antiochena uero ciuitas nouū uectigal ferre non potuit: ſed uidens populus ſuſpendi eos a qbus fuerat exacta pecunia, cū alia egit (ut uulgus ſolet) occaſionem ſeditionis inueniens, tū deijcientes æneā ſtatuam laudatiſsimæ Placillæ (ſic.n Auguſta fuerat uocata) ēt diu per omnem traxere ciuitatē. Hæc ubi Imperator cognouiſſet, ægerrime qdem tulit, ut æquum erat, ac priuilegia ciuitati ademit, urbiq; uicinæ primatū tribuit, putans hoc illis maximo dolori futurū. Inuidebat.n.iam olim Antiochiæ Laodicia. Poſt hæc aūt & incendiū & deuaſtationem minabat̄, & in uici formam ſe urbem redacturū. Porro magiſtratus ipſi quoſdā in ipſo facinore cōprehenſos ſupplicijs affecerant, priuſquā de hac Tragædia Auguſtus fuiſſet certior redditus. Hæc aūt omnia Imperator qdem præcipiebat, non tū fiebant, prohibente id lege quā proferri fecerat Ambroſius. Cum igit̄ ueniſſent q ferebant minas Imperatoris, Allebichus Magiſter militū, & Cæſarius Magiſter, erant omnes ſub formidine conſtituti.

Porro uiri eremū habitantes, uirtutis propugnatores, multi ſancti, & optimi uiri, plurima monita ſimul & preces eis q a principe miſsi fuerāt offerebant. Macedonius aūt uir ſanctus, nihil huius uitæ ſciens, ſed ēt diuinorum librorū penitus expers, in ſummitatibus habitans montium, diu noctuq; ſaluatori omniū puras offerens preces, non Imperatoris indignatione permotus, non iudicū ab eo miſſorū, in media ciuitate utriuſq; clamydem apprehendens ab equis ſuis ut deſcenderent imperabat. At illi ſeniculū pannis obſitū uiliſsimis intuentes, primū indignati ſunt. Cum uero qdam obſequia exhibentiū, uirtutem uiri illius indicaſſent, repente ab equis deſilientes, & gēnua tenentes, eius ueniā ſuppliciter implorabāt. At ille ſapientia diuina repletus, hæc eis uerba loquut⁹ eſt: O amici, dicite Imperatori: Non es Imperator ſolūmodo, ſed ēt homo. Noli itaq; reſpicere ſolū imperium, ſed conſidera quoq; naturam. Nam cū ſis homo, eiuſdem naturæ hominib⁹ cognoſceris imperare, & ſcđ'm imaginem diuinā atq; ſimilitudinem hominū creata natura eſt. Noli igit̄ crudeliter atq; ſæuiſsime dei imaginē occidere. Iritas enim creatorem, cū illius punis imaginem. Illud quoq; conſidera, quod tu ipſe tm̄ propter æteā contriſtaris imaginē. Quantū uero differat inanimata res ab animata, uiuenti atq; rationali, cūctis ſenſum habentibus eſt apertū. Inſuper etiā illud conſideret, nobis quidem facile eſſe pro una imagine complures æreas reparare, at illi omnino difficile uel unū capillū reſtituere peremptorum. Hæc audientes illi, principiq; referentes, flammā iracundiæ penitus extinxerunt. Qui pro terroribus ſatisfactionē reſcripſit, & cauſam indignationis aperuit. Non, inquit, oportebat me peccante, mulierem omni fauore digniſsimam, poſt mortē tantam contumeliam ſuſtinere. Aduerſum me nanque furorem indignantes decebat armare. Adiecit etiam, quod doleret & ingemiſceret, eo quod

Eſt Epiſtola D. Baſi lij in ordine Epiſtolarum eius. 55. ad D. Ambroſium ſcripta.

audiſſet quoſdam a Iudæis peremptos.

ITEM DE EODEM EX D. BASILIO

Magna ſemper & multa quidē ſunt dñi noſtri dona, quorum neq; magnitudo menſurabilis, neq; multitudo numerabilis eſt:unū uero,qd' inter maxima reputari poteſt ab ĳs, q non difficili beneficiorū dei in ſe collatorū ſenſu tanguntͬ,& præſens, hoc eſt, quod quam longiſſime p locorum diſtantiam ſeiunctis per literarū alloquiū mutuo coaleſcere dedit. Largitus eſt autem duplicem cognoſcendi modum, Vnū per præſentem conuictum & congreſſum. Alterum per conſuetudinē literariā. Quoniā igitͬ te p ea q̃ locutus es cognouimus:cognouimus uero non ex eo quod nota quædam corporis tui menti noſtræ impreſſa ſit; ſed quod interioris hominis tui pulchritudinē ueluti ex uariegata ſermonū piſtura cognouimus. Nam quiſq; noſtrum ex abundantia cordis loquitͬ. Glorificauimus autem deū noſtrū,qui ex quauis mortalium generatione eos,qui ſibi placuerint, deligit. Qui olim quidē ex paſtorib⁹ ouium populo ſuo principē excitauit,& Amos de grege caprarū ſumptū ſpiritu ſuo inſtruxit, & ad propheticā dignitatē extulit: nunc uero uirum ex urbe regia cui totius gentis principatus concreditus erat, ſapientia ſublimē, generis claritate,uitæ ſplendore, orandi facultate,& rebus ſecularibus illuſtrem, ad gregum Chriſti paſturam traxit,q proiectis huius uitæ opibus uniuerſis, proque damno habitis ut Chriſtum lucrifaceret,commiſſa ſibi magni ac præclari nauigĳ, eccleſiæ uidelicet dei,in fide Chriſti gubernacula accepit.

9 Age igitͬ,ô homo dei,quandoquidem non ab hominibus accepiſti,aut doctus es euangelium Chriſti, ſed ipſe te dñs e medio iudicum terræ deſumptū ad præſidentiam Apoſtolicā tranſtulit:certa bonū certamen, corrige ac moderare infirmitatē populi,ſi qua Arianæ uеſaniæ labe tactus eſt: renoua priſca patrū ueſtigia:& quod dilectionis erga nos fundamentum feciſti in ipſam ſtructuram aſſiduitate mutui noſtri alloquĳ excitare ac ꝓuehere ſtude. Nam hoc pacto ſpiritu poterimus cōiuncti eſſe, licet terreſtri habitatione quam longiſſime alter ab altero diſſiti ſimus.

Nota, Renoua priſca patrum ueſtigia quoniam qui per nouorū hominū figmēta ambulāt in erronib. uerſantur.

Habetur To. 1. operū euſdem in principio.

ITEM ALIA D. AMBROSII VITA PER PAVLInum Nolanum epiſcopum ad beatum Auguſtinum Epiſcopum ſcripta.

Hortaris uenerabilis pr̄ Auguſtine, ut ſicut beati uiri Athanaſius eps̄ & Hieronymus presbyter, ſtilo perſecuti ſunt uitas ſanctorum Pauli & Antonĳ in heremo poſitorum. Sicut etiam Martini uenerabilis epiſcopi Turonenſis eccleſiæ, Seuerus ſeruus dei ſermone contexuit, ſic etiam ego beati Ambroſĳ epiſcopi Mediolanenſis eccleſiæ, meo proſequar ſtilo. Sed ego ut meritis tantorum uirorum, qui muri eccleſiarum ſunt & eloquentiæ fontes, ita etiam ſermone me imparem noui. Tamē qa abſurdum eſſe opinor quod præcipis declinare, ea quæ a probatiſſimis uiris q ille ante me aſtiterunt, & maxime ab ſorore ipſius uenerabili Marcellina didici, uel quæ ipſe uidi cum illi aſtarē, uel quæ ab his agnoui qui illū in diuerſis prouincĳs poſt obitum ipſius ſe uidiſſe narrarunt, uel quæ ad illum ſcripta ſunt cum adhuc obĳſſe neſciret, Adiutus orationib⁹ tuis & meritis tanti uiri, licet inculto ſermone breuiter ſtrictimq; deſcribā: Vt lectoris animū et ſi ſermo oſtendit

mo offendit,tamē breuitas ad legendū prouocet,ne uerborū fucis uerita-
tem abducā: Ne dū ſcripto elegantiæ pompam requirit, lector tantarum
uirtutum amittat ſcientiam, Quem nō magis uerborū phaleras pompaſ-
que ſermonū,quam uirtutes rerū, gratiamque ſpiritusſancti ſpectare con
uenit. Siquidem nouerimus uiatores gratiorem habere aquam breui uena
ſtillantem,forte cū ſitiunt,quā profluentis fontis riuos, quorum copiā nō
ſitis tempore reperire poſſunt. Et hordeaceꝰ panis dulcis ſolet eſſe, etiam
his qui centenis uicibus ferculorum quotidiani cōuiuij copias ructare cō
ſueuerunt. Sed & hortorum amœna mirantibus herbæ agreſtes placere cō-
ſueuerunt. Quamobrem obſecro uos omnes in quorum manibus liber iſte
uerſabit̃,ut credatis uera eſſe quæ dicimus. Nec putet me quiſquā ſtudio
amoris aliquid quod fide careat poſuiſſe. Quandoquidē melius ſit penitꝰ
nihil dicere,quā aliquid falſi proferre, cū ſciamus nos omnium ſermonū
noſtrorum reddituros eſſe rationem. Nec dubitem & ſi non ab omnibus
omnia,tamen ab diuerſis diuerſa ſciri,& ea cognita nonnullis eſſe,quæ ēt
minus ipſe aut audire aut uidere potui. Vnde ab die natiuitatis eius nar-
randi initium ſumam,ut gratia uiri ab incunabulis quę fuerit agnoſcatur.

Igitur poſito in adminiſtratione præfecturæ Galliarum patre eius Am
broſio,natus eſt Ambroſius,qui infans in area prætorij in cunabulis poſi-
tus,cum dormiret aperto ore, ſubito examen apum adueniens faciē eius
atq; ora cōpleuit,ita ut ingrediendi egrediendiq; frequentarēt uices. Quæ
pater ꝗ prope cū matre uel filia deambulabat, ne ambigerent̃ ab ancilla
quæ curā nutriendi infantis ſuſceperat,prohibens,ſollicita.n.erat ne infan
ti nocerent, Expectabat tñ patrio affectu,quo fine illud miraculū claude-
retur. At illæ poſt aliquandiu euolantes, in tantam aeris multitudinē ſub-
leuatæ ſunt,ut humanis oculis minime uiderent̃. Quo facto territus pater
ait: Si uixerit infantulus iſte,aliq̄d magni erit. Operabat̃ enim iam tūc do
minus in ſeruuli ſui infantia, ut impleret̃ quod dictū eſt: Fauum mellis ſer-
mones boni. Illud enim examen apum, ſcriptorū ipſius nobis generabat
fauos,ꝗ cœleſtia dona annunciarent,& mentes hominum de terrenis ad
cœlū erigerent. Poſtea uero cum adoleuiſſet,& eſſet in urbe Roma conſti-
tutus cū matre uidua & ſorore quæ uirginitatē iam fuerat profeſſa,comi-
te alia uirgine, cuius ſoror Candida & ipſa eſt eiuſdem profeſſionis quæ
nunc Carthagine degit iā anus, cum uideret ſacerdotibus a domeſtica ſo
roris uel matris manus oſculari,ipſe ludens offerebat dexteram,dicēs,&
ſibi id ab eis fieri oportere, ſiquidē ep̄m ſe futurū eſſe memoraret: loque-
batur enim in illo ſpiritusſanctus: qui illum ad ſacerdotiū nutriebat. Illa ue
ro ut adoleſcentem & neſcientem quid diceret reſpuebat.

Sed poſtq; edoctus eſt liberalibus diſciplinis,ex urbe egreſſus eſt: Pro-
feſſusq; in auditorio præfecturæ prætorij ita ſplendide cauſas perorabat,
ut eligeret̃ a uiro illuſtri Probo, tunc præfecto prætorij ad conſiliū tribuē
dum. Poſt quod conſularitatis ſuſcepit inſignia,ut regeret liguriam Æmi-
liamq; prouincias,uenitq; Mediolanū. Per idem tempus mortuo Auxen
tio Arrianæ perfidiæ epiſcopo(ꝗ Dionyſio beatæ memoriæ confeſſore ad
exiliū deſtinato,incubabat eccleſiam)cū populus ad ſeditionē eſſet,quæ
illi cura ſedandæ ſeditionis ne populus ciuitatis in periculum ſui uerteret̃,
perrexit ad eccleſiam. Ibiq; cum alloqueret̃ plebem,ſubito uox fert̃ infan
tis in populo ſonuiſſe, Ambroſium epiſcopum. Itaq; qui antea turbulen-

tiſsime diſsidebāt,quia & Arriani ſibi & catholici ſibi epiſcopum cupiebant ſuperatis alterutris ordinari repente in hunc unū mirabili & incredibili concordia conſenſerūt. Quo ille cognito,egreſſus eccleſiam tribunal ſibi parari fecit, qppe mox futurus eps altiora conſcendit. Tunc contra conſuetudinē ſuam tormenta iuſsit perſonis adhibere. Quod cū faceret, populus nihilominus acclamabat: Peccatū tuum ſuper nos. Sed non ſimiliter is populus,tunc clamauit ſicut ppl's Iudęorum. Illi enim uocib⁹ ſuis ſanguinem dominicū effuderunt, dicentes: Sanguis huius ſuper nos: Iſti uero cathecumenū ſcientes, Fideli uoce remiſsionē illi peccatorum omnium per baptiſmatis gratiā promittebant. Tunc ille turbat⁹ reuertens domū: philoſophiam profiteri uoluit,futurus ſed uerus philoſophus Xpi, q contemptis ſecularib⁹ pompis,piſcatorum ſecuturus eſſet ueſtigia,q Chriſto populos congregarunt: Non fucis uerborū,ſed ſimplici ſermone & uerę fidei ratione,miſsi ſine pera,ſine uirga,ēt ipſos philoſophos cōuerterūt. Quod ubi ne faceret reuocat⁹ eſt, publicas mulieres publice ad ſe ingredi fecit, ad hoc tm̄,ut uiſis his,populi intentio reuocaret. At uero ppl's magis magisq́ clamabat: Pctm̄ tuum ſuper nos. At ille cū uideret nihil intentionē ſuam proficere poſſe,fugā parauit. Egreſſus noctis medio ciuitatē,cū Ticinum ſe pergere putaret,mane ad portā ciuitatis Mediolanēſis, quæ Romana dicit̄,inuenitur. Deus enim q eccleſiæ ſuæ catholicæ murū parabat aduerſus inimicos ſuos,& turrē erigebat,dabat contra faciem Damaſci, hoc eſt perfidiā hæreticorum,fugam illius impediuit. Qui inuent⁹ cū cuſtodiret̄ a populo,miſſa relatio eſt ad clementiſsimū Imperatorem tunc Valentinianū,q ſummo gaudio accepit quod iudices a ſe directi ad ſacerdotium peterent̄. Lætabat̄ etiam Probus præfectus, quod uerbū eius impleretur in Ambroſio Dixerat.n.proficiſcenti cū mandata ab eodem darent̄ ut moris eſt: Vade age non ut iudex,ſed ut eps, Pendente itaq; relatione iterū fugam parauit, atq; in poſſeſsione cuiuſdā leontij clariſsimi uiri aliquandiu delituit. Sed ubi relationi reſponſum eſt ab eodē leontio prodit̄, præceptum.n.erat uicario ut ſiſteret rebus perficiendis. Qui iniuncta ſibi cū uellet implere,propoſito edicto,conuenit oēs,ut ſi uellent ſibi conſulere rebusq́ ſuis,proderent uirū. Productus itaq; et adductus Mediolanū, cum intelligeret circa ſe dei uoluntatē,nec diutius poſſe reſiſtere,poſtulauit non ſe niſi a catholico epiſcopo debere baptizari. Sollicitam enim habebat perfidiā Arrianorum. Baptizatus itaq; fert̄ omnia Eccleſiaſtica officia impleſſe atq; octaua die eps ordinatus eſt cum ſumma gratia & lætitia cunctorum. Igit̄ poſt annos aliquot ordinationis ſuæ ad urbē Romam,hoc eſt ad propriū ſolum perrexit, ibiq; ſanctā Puellam de qua ſu-

9 pra memorauimus,cui manū offerre ſolitus erat,in domo propria cū germana ſicut reliquerat,inuenit,matre iā defuncta. Atq; cū illa dexteram illius oſcularet̄, ſubridens ait illi: Ecce ut dicebā tibi ſacerdotis manū oſcularis. Per idem tps cū trans Tyberim apud quandā clariſsimam inuitat⁹, ut ſacrificiū in domo offerret, quædā balneatrix atq; paralytica in lecto iacebat. Cū cognouiſſet ibidem eſſe dn̄i ſacerdotem, in ſellula ſe ad eandem domū ad quam ille inuitatus aduenerat,portari fecit, atq; oranti & imponenti manus,ueſtimenta attigit,quæ cum exoſcularet̄,ſtatim ſanitate recepta ambulare cœpit, ut impleret̄ illud dominicū dictum ad Apoſtolos, Etiam maiora his facietis,credentes in nomine meo. Quod tū ſi-

Vt ſacrificium in domo offerret, hoc eſt Miſſam celebraret. Habes ergo et priuatam Miſſam fuiſſe in uſu, & Miſſam dici ſacrificium. Vtrumq; cōtra ſomniatores noſtros.

gnum ſanitatis ut mirabile fuit,ita etiam Gionē poſt annos plurimos ſanctis uiris referentibus poſitus in urbe cognoui. Sirmium uero cum ad ordinandum epiſcopum. Annemium perrexiſſet, ibiq; Iuſtinæ tunc temporis Reginæ potentia & multitudine coadunata de eccleſia pelleretur, ut non ab ipſo,ſed ab hæreticis Arrianis epiſcopus in eadem eccleſia ordinaret, eſſetq; cōſtitutus in tribunali,nil curans eorū quæ a muliere excitabātur,una de uirginibus Arrianorum impudentior cæteris tribunal conſcendens, apprehenſo ueſtimento ſacerdotis, cū illū attrahere uellet ad partē mulierū,ut ab ipſis cæſus de eccleſia pelleret, audiuit (ut ipſe ſolitus erat referre) Et ſi ego indignus tanto ſacerdotio ſum , tamen te non conuenit uel profeſſionem tuam in qualecūq; ſacerdotem manus inijcere,unde debes uereri dei iudiciū,ne tibi aliquid eueniat. Quod dictum exitus confirmauit.Nam alio die mortuam ad ſepulchrū uſq; deduxit,gratiam pro cōtumelia rependens.Sed hoc factū non leuem aduerſarijs incuſſit metū, pacemq; magnam eccleſiæ catholicæ in ordinando epiſcopo tribuit.

Ordinato itaq; catholico ſacerdote Mediolanum reuertit,ibiq; ſupradictæ Iuſtinæ mulieris innumeras inſidias ſuſtinuit, quæ muneribus atque honoribus aduerſus ſanctū uirū oblatis,populum excitabat:ſed infirmorum mentes talibus promiſſis decipiebant.Promittebat enim tribunatus & diuerſas alias dignitates,his qui illū de eccleſia raptū ad exiliū perduxiſſent.Quod cū multi conarent,ſed deo præſule,perficere non ualuerunt. Vnus infelicior cęteris noīe Eutimius,tanto furore excitat9 eſt, ut iuxta eccleſiam ſibi domum pararet, atq; in eadem carrum conſtitueret,quo facilius raptum ſuperpoſitum carpento ad exilium perduxiſſet. Sed in iniquitas eius in uerticē ipſius deſcendit. Poſt annum eodem die quo ille rapere ſe arbitrabat,in eodem carpento impoſitus,de eadē domo ipſe ad exilium deſtinatus eſt , reputans ſibi iuſto iudicio dei id in ſe eſſe cōuerſum, ut in eodem carpento dirigeret ad exiliū,quod ipſe parauerat ſacerdoti. Cui non minimū ſolatiū ſacerdos præbuit dando ſumptus, uel alia quæ erant neceſſaria.Sed hæc confeſsio hominis nec mulieris furorē,nec uoces ſonorū Arrianorū clementia repreſsit.Maiore.n.accenſi dementia, baſilicam Portianā inuadere nitebant. Exercitus ēt armatus ad cuſtodiendas fores eccleſiæ eſt directus , ut nemo auderet catholicā eccleſiam ingredi. Sed dñs qui de aduerſarijs ſuis eccleſiæ ſuę triūphos donare conſueuit, ad eccleſiæ ſuæ munimentū militum corda conuertit, ut aduerſis ſcutis eccleſiæ fores ſeruarent,nec egredi dimitterent, ſed ingredi eccleſiam plebē catholicam minime prohiberent.Sed nec hoc ſatis erat miſsis militib9 , niſi ut etiā pro catholica fide cū plebe pariter adclamaret. Hoc in tpe primo 10
Anthiphonæ,hymni ac uigiliæ in eccleſia Mediolanenſi celebrari cœperunt:Cuius celebritatis deuotio uſq; in hodiernum diem,non ſolum in eadem eccleſia,uerum per omnes pœnæ prouincias occidentis manet.

Antiphonæ hymni et uigiliæ in Eccleſia Mediolanenſi D.Ambroſij tēpore celebrari cœperunt.

Per idem tps ſancti martyres Prothaſius & Geruaſius ſe ſacerdoti reuelauerunt,erant enim in baſilica poſiti in qua ſunt hodie corpora Naboris & Felicis martyrū. Sed ſancti martyres Nabor & Fœlix celeberrime frequentabant:Prothaſij uero & Geruaſij martyrū,ut nomina, ita etiā ſepultura incognita erant,intm ut ſupra ipſorum ſepulchra:ambularent omnes quellent ad cancellos peruenire , quibus ſanctorū Naboris & felicis martyrū corpora ab iniuria ſepulchri defendebant. Sed ubi ſanctorū

11 martyrum ſunt corpora leuata & in lectis poſita, multorũ ibi ſanatæ ęgritudines perdocentur. Cæcus etiam ſeuerus nomine, qui nunc uſq; in eadẽ baſilica quę dicit Ambroſiana, in qua Martyrũ corpora ſunt translata religioſe ſeruit, ubi ueſtẽ martyrũ attigit, ſtatim lumen recepit. Obſeſſa etiã corpora ab ſpiritib9 immundis curata ſumma cũ gratia domũ repetebãt. Sed his beneficijs martyrũ in quantũ creſcebat fides eccleſiæ, catholicæ in tm̃ Arrianorum perfidia minuebat. Deniq; ex hoc tpe ſedari cœpit perſecutio quæ Iuſtinæ furore accendebat, ut ſacerdos de eccleſia pelleretur: Tamen qm̃ intra palatiũ multitudo Arrianorũ cum Iuſtina conſtituta

Apud ſanctorum martyrum Geruaſij & Prothaſij corpora, multorum ægritudines ſanatæ ſunt.

12 deridebat tantã dei gratiam, quam eccleſiæ ſuæ catholicæ dñs Ieſus meritis martyrũ ſuorum conferre dignatus eſt, uenerabilemq; uirũ Ambroſium narrabat pecunia cõparaſſe homines q ſe uexari ab immundis ſpiritibus mentirent, atq; ut ab illo, ſicut; & a martyribus ſe torqueri dicerent: Sed hoc Iudaico ore loquebant Arriani ſuppares ſcilicet eorum: Illi enim de dño dicebant qm̃ in Beelzebub principe dęmoniorum eijcit demonia Iſti de martyrib9 uel de domini ſacerdote loquebant, quod non dei gratia quæ per ipſos operabat immundi ſpũs pellerent, ſed accepta pecunia ſe torqueri mentirent. Clamabant.n. dæmones, ſcimus uos martyres, Et Arriani dicebant: Neſcimus eſſe martyres. Iam hoc & in euangelio legimus, ubi dixerunt dæmones ad dñm, ſcimus quia ſis dei filius. Et Iudæi: Hic aũt unde ſit neſcimus. Sed non hic teſtimoniũ accipit dæmonum, ſed confeſsio. Vnde miſeriores Arriani uel Iudæi ut quod confitent dęmones illi negant. Deus tamen q gratiam eccleſiæ ſuæ augere conſueuit, non paſſus eſt diu inſultari a perfidis ſanctis ſuis.

Ecce martyrum merita.

Vnus itaq; ex ipſa multitudine, ſubito arreptus ſpiritu immundo, clamare cœpit, ita torqueri eos ut ipſe torquebat qui negarent martyres, uel q non crederent in trinitatis unitatẽ quã docet Ambroſius. At illi hac uoce confuſi qui conuerti debuerant, & dignã tali confuſione agere pœnitẽtiam, in piſcina demerſum hominẽ necauerunt, perfidiæ homicidiũ iungẽtes, Deduxit enim illos ad hunc finẽ digna neceſsitas. Sanctus uero Ambroſius eps maioris humilitatis uir factus, donatã ſibi a dño gratiã reſeruauit, creſcebatq; quotidie fide & amore corã deo & hominibus.

Per idem tẽpus erat quidam uir de hæreſi Arrianorũ, acerrimus nimiũ diſputator, & durus atq; inconuertibilis ad fidem catholicam. Is conſtitutus in eccleſia tractante epiſcopo, uidit (ut ipſe poſtmodũ loquebat) angelũ ad aures epiſcopi tractantis loquentẽ, ut uerba Angeli populo epiſcopus renunciare uideret. Quo uiſo cõuerſus, fidem quam expugnabat, cœpit ipſe defendere. Fuerunt etiã duo cubicularij tunc tpis Gratiani Imperatoris de hæreſi Arrianorũ, qui tractandam epiſcopo quæſtionẽ proponerent: Ad quã audiendam altero die ad baſilicã Portianam ſe affuturos promiſerant: Erat enim quæſtio de incarnatione domini. Sed alio die miſerandi homines ſuperbię tumore cõpleti, nec memores promiſſorum, contemnentes deum in ſacerdote ipſius, nec plebis expectantis conſiderantes iniuriã, immemores etiam dictorũ dominicorum: Quoniã qui ſcandalizauerit unũ ex minimis iſtis, oportet ut mola aſinaria collo eius alligetur, & demergat in profundũ maris, conſcendentes in equos quaſi gratia geſtandi, ciuitatẽ egreſsi ſunt, expectante ſacerdote, & plebe in eccleſia conſtituta. Sed huius contumatiæ qui finis fuerit, horreſco referens, ſubito enim

to enim præcipitati,miſeras animas emiſerunt, atq; corpora illorũ ſepulturæ ſunt tradita. Sanctus uero Ambroſius cũ ignoraſſet quod factũ eſſet,ne diutius poſſet plebẽ tenere, aſcendens pro tribunali, de eadẽ quæſtione quę fuerat propoſita,ſermonem adorſus eſt dicens: Debitũ fratres curo ſoluendũ,ſed heſternos meos non inuenio creditores, & reliquæ quę ſcripta ſunt in libro qui de Incarnatione domini intitulatur.

Occiſo itaq; Gratiano Imperatore, recipiendi corporis eius cauſa, ſecundam ad Maximũ ſuſcepit legationẽ: Apud quẽ quam conſtanter egerit,q uoluerit cognoſcere, ipſius legationis epiſtolã ad Valentinianũ iuniorem datã cum legerit approbabit. Nobis enim alienũ a promiſſione uiſum eſt illa inſerere, ne adiunctæ epiſtolæ prolixitas faſtidiũ legenti afferret. Ipſum uero Maximũ a cõmunionis cõſortio ſegregauit, admonẽs ut effuſi ſanguinis domini ſui,& quod eſt grauius, innocentis, ageret pœnitentiam,ſi ſibi apud deum uellet eſſe conſultũ. Sed ille cũ pœnitentiam declinat ſuperbo ſpiritu, non futurã, ſed etiam præſentem ſalutẽ amiſit, regnũq; quod arripuerat, fœmineo quodamodo timore depoſuit,ut procuratorẽ ſe reipublicæ nomine præfuiſſe confiteretẽ. Mortua uero Iuſtina quidã aruſpex Innocentius nomine,non opere, in cauſa maleficiorũ cum a iudice torqueretẽ, aliud quã interrogaretẽ fateri cœpit: Clamabat enim, ab angelo maiora tormenta ſibi adhiberi eo qui cuſtodiret Ambroſium, qm̃ temporibus Iuſtinæ ad excitanda odia populorũ in Epiſcopũ, cacumen tecti eccleſiæ cõſcendens medio noctis ſacrificauerit: Sed quãto inſtantius & ſollicitius opera maligna exercebat, tanto magis amor populi circa fidem Catholicã & domini ſacerdotẽ conualeſcebat: Miſiſſe etiã ſe & dæmones qui illũ internecarent fatebatẽ. Sed dæmones renunciaſſe, ſe non ſolũ ad ipſum appropinquare minime poſſe, uerũ etiam nec ad fores domus in qua manebat epiſcopus,quia ignis inſuperabilis omne illud ædificiũ cõmuniret,ut etiã longe poſiti urerenẽ,atq; ita ceſſaſſe artes ſuas quibus aduerſus domini ſacerdotẽ ſe aliquid poſſe arbitrabatẽ. Alius etiã gladium ferens ad cubiculũ uſq; peruenit,ut interficeret ſacerdotẽ, ſed cũ eleuaſſet manum, deſtricto gladio dextera obrigente remanſit. Tunc ſe miſſum a Iuſtina poſtq; confeſſus eſt, brachiũ quod inique cũ extenderetẽ riguerat,ſanatũ eſt confeſſione. Per idem tẽpus cum uir illuſtris Probus, puerũ ſuum notariũ qui ſpiritu immundo grauiter uexebatẽ, direxiſſet ad Epiſcopũ,egreſſum urbe dimiſit diabolus,timens ad uirũ ſanctũ perduci: Atq; ita puer quandiu Mediolani apud Epiſcopũ fuit, nulla cõminatio diaboli apparuit. Sed ubi egreſſus de Mediolano eſt, & prope urbẽ peruenit,idem ſpiritus qui illũ antea habuerat,uexare cœpit. Qui cũ interrogaretẽ ab exorciſtis, cur quandiu Mediolani fuit, non in illo apparuiſſet, confeſſus eſt diabolus timuiſſe ſe Ambroſium, & ideo receſſiſſet ad tempus, atq; expectaſſe in illo loco ubi ab illo receſſerat, donec reuerteretẽ, quo reuertente,uas quod deſeruerat repetiſſet.

Extincto itaq; Maximo, poſito Theodoſio Imperatore Mediolani, Ambroſio uero epiſcopo cõſtituto Aquileiæ,in partibus orientis in quodam caſtello a Chriſtianis uiris ſynagoga Iudæorũ & lucus Valentinianorũ incendio concremata ſunt, propterea quod Iudæi uel Valentiniani inſultarent monachis Chriſtianis. Valentinianorũ enim hæreſes triginta deos colunt. Sed de huiuſmodi facto comes orientis ad Imperatorẽ rela-

tionē direxit: Qua acta Imperator præceperat ut ſynagoga ab epiſcopo reædificaretē. Sed huius præcepti tenor cū ad aures perueniſſet uenerabilis uiri Ambroſij epiſcopi, direxit ad Imperatorē epiſtolam, quia ipſe in tempore excurrere non poterat, qua illū conuenit ut id quod ab eodē ſtatutū fuerat reuocaretē, ſeruariq́ꝫ ſibi deberi ab eo audientiam, q̄m ſi dignus non eſſet qui ab eo audiretē, dignus etiam non eſſet qui pro illo audiretē, uel cui preces ſuas, aut cui ſua uota cōmitteret. Paratū etiam ſe eſſe pro tali negocio mortem ſubire, ne diſsimulatione ſui præuaricatorē faceret Imperatorem, qui tam iniuſta contra eccleſiam precipiſſet. Poſtea uero cū Mediolanū reuertitē, poſito Imperatore in eccleſia de eadē cauſa tractauit in populo. In quo tractatu introduxit domini perſonam loquentis Imperatori: Ego te ex ultimo Imperatorem feci, ego tibi exercitū inimici tui tradidi, ego copias quas ille aduerſum te exercitui ſuo præparauerat dedi, ego inimicum tuum in poteſtate tua redegi, ego de ſemine tuo ſupra ſoliū regni conſtitui, ego te triumphare ſine labore feci, & tu de inimicis meis donas triumphos? Cui deſcendenti exedram Imperator ait: Contra nos poſuiſti hodie epiſcope. At ille reſpondens ait: Non ſe contra ipſum, ſed pro ipſo fuiſſe loquutū. Tunc Imperator: Reuera (inquit) dura præceperā contra epiſcopū de ſynagoga reparanda. In monachos uero uindicandū eſſe, a comitibus qui in tēpore aderant dicebatē. Quibus epiſcopus: Ego quidem cū Imperatore nunc ago, uobiſcū uero mihi aliter agendū eſt. Atq́ꝫ ita obtinuit, ut illa quæ ſtatuta fuerant reuocarentur. Nec prius ad altare accedere uoluit, niſi fide ſua Imperator illū agere debere teſtaretē. Cui epiſcopus. Ergo ago fide tua. Reſpōdit Imperator: Age fide mea. Qua ſponſione iterata, iam ſecurus peregit ſacerdos diuina myſteria. Hæc aūt ſcripta ſunt in epiſtola quam ad germanam ſuam fecit: In qua tractatum inſeruit, quem eodem die habuit de baculo nuceo, qui a propheta Hieremia uiſus eſſe deſcribitur.

Per idem tempus cauſa Theſſalonicen. ciuitatis non minima ſucceſsit tribulatio ſacerdoti, cū pene cōperiſſet ciuitatem deletā: Promiſerat enim illi Imperator ſe ueniam daturū ciuibus ſupradictæ ciuitatis, ſed agentibus comitibus occulte cū Imperatore, ignorante ſacerdote uſq́ꝫ in horā tertiā gladio ciuitas eſt donata: atq́ꝫ plurimi interēpti innocentes. Quod factū ubi cōperiſſet ſacerdos, copiā Imperatori ingrediēdi eccleſiam denegauit: Nec prius dignū iudicauit cętui eccleſiæ uel ſacramentorꝫ communioni, quā publicam ageret pœnitentiā. Cui Imperator contra aſſerebat: Dauid adulteriū & homicidium perpetraſſe: ſed reſponſum illico eſt: Qui ſecutus es errantē, ſequere corrigentē. Quod ubi audiuit clementiſſimus Imperator: ita ſuſcepit animo, ut publicā pœnitentiā nō abhorreret: Cuius correctionis profectus ſecundam illi parauit uictoriam.

Per idem tēpus duo potentiſsimi & ſapiētiſsimi uiri perſarū ad ſamam ſacerdotis uenere Mediolanū, deferentes ſecum plurimas quæſtiones, ut ex illis probarent ſapientiā uiri. Cum quo ab hora diei prima uſq́ꝫ ad horam fere tertiā noctis per interpretē diſputauerunt, admirantesq́ꝫ diſceſſerunt ab eo. Et ut ſe ꝓbarent non ob aliā cauſam ueniſſe, niſi ut certo certius noſſent uirū quem fama cōpererant: Alia die ualefacientes Imperatori, profecti ſunt urbē Romam, illic uolētes cognoſcere potentiā illuſtris uiri probi, qua cognita ad propria reuerterūt. Sed egreſſo Theodoſio de

Italia,& Conſtantinopoli conſtituto,Valentiniano Auguſto intra Gal-
lias poſito,directa relatio eſt ſub nomine Senatus a Symmacho tũc prę-
fecto urbis de repetẽda ara uictoriæ & ſumptib⁹ cæremoniarũ. Sed ubi
cõperit ſacerdos,miſſo libello ad Imperatorẽ poſtulauit ut ad ſe relatio-
nis exẽplaria dirigerent,qbus ipſe pro partibus ſuis reſponſurus eſſet.Qua
relatione accepta,præclariſſimũ libellum conſcripſit,'ut cõtra nihil unq̃
auderet Symmachus uir èloquentiſſimus reſpondere.

Sed poſtq̃ auguſtæ memoriæ Valentinianus in Viẽnenſi ciuitate(quæ
eſt Galliarũ ciuitas)uitam finiuit,Eugenius ſuſcepit imperiũ,qui ubi impe
rare cœpit,non multo poſt petentibus tunc Flauiano præfecto & Arbo-
gaſte comite,aram uictoriæ & ſumptus cæremoniarũ, quod Valentinia-
nus Auguſtæ memoriæ adhuc in Iunioribus annis conſtitutus, petenti-
bus denegauerat, oblitus fidei ſuæ conceſſit. Hoc ubi audiuit ſacerdos,
relicta ciuitate Mediolanenſi,ad quam ille feſtinato ueniebat, ad Bono-
nienſem ciuitatẽ emigrauit,atq; inde Fabentiam uſq; perrexit.Vbi cũ ali-
quantis degeret diebus,inuitatus a Florentinis, ad Thuſciam uſq; deſcen
dit declinans magis aſpectũ ſacrilegi uiri, non formidans imperantis iniu
riam. Nam epiſtolam ad eundẽ dedit in qua conuenit conſcientiã illius,
de qua pauca de multis ponenda duxi.Et ſi imperatoria poteſtas magna
ſit,tamen conſiderato quantus ſit deus qui corda hominũ uidet,conſcien
tiam interiorẽ interrogat. Nouit omnia anteq̃ fiant, nouit interna pecto-
ris tui.Ipſi falli uos non patimini,& deum multis cœlare. Non cecidit in
animũ tuum quicq̃,ſi illi agebant tam perſeueranter, nonne tuũ fuit Im-
perator pro dei ſummi & ueri & uiui ueneratione perſeuerantius obſiſte
re,& negare quod erat iniuria ſacrilegis? Et iterum: Qũo igiř meis uoci-
bus & apud deum & apud omnes homines teneor?Aliud mihi nõ licere
intellexi,aliud non oportere niſi conſulerẽ mihi,quia non potui tibi.In ſu-
pradicta itaq; ciuitate Florentinorũ, cum in domo clariſſimi quondã ui-
ri Decentis,& quod eſt amplius,Chriſtiani,maneret, filius ipſius Panſo-
phius nomine,admodũ paruulus,cũ ſpiritu immundo laboraret,frequen
ti oratione & impoſitione manus ſacerdotis ipſius eſt ſanatus. Sed poſt
aliquantos dies ſubita infirmitate correptus infantulus exhalauit ſpiritũ:
Cuius mater ualde religioſa,& plena fide ac timore dei, ablato illo de ſu
periore parte domus,ad inferiora deſcẽdit, ac in lecto ſacerdotis ipſo ab-
ſente cõpoſuit. Quẽ cũ reuertens ſacerdos in lectulo inueniſſet,Erat enim
illo q; in tẽpore extra domũ poſitus,miſeratus matrẽ, & fidem ipſius cõ-
tẽplatus,Heliſęo ſimilis ſupra corp⁹ infantis ſe ipſe cõpoſuit,atq; orando 13
meruit uiuum reddere matri quẽ mortuum inuenerat. Ad quẽ etiam infan
tulum libellũ conſcripſit,ut quod ętatis infantia ſcire non poterat,legen-
do agnoſceret.Veruntamen tactũ ſcriptis ſuis non cõmemorauit,ſed quo
affectu declinauerit cõmemorare,non eſt noſtrũ iudicare. In eadem etiã
ciuitate baſilicam conſtituit,in qua depoſuit reliquias martyrũ Vitalis &
Agricolæ,quorũ corpora in Bononienſi ciuitate leuauerat: Poſita enim
erant corpora martyrũ inter corpora Iudęorum. Nec erat cognitum po-
pulo Chriſtiano,niſi ſe ſancti martyres ſacerdoti ipſi reuelarent. Quæ cũ
deponerent ſub altari quod in eadem baſilica conſtitutum eſt, magna il- 14
lic totius plebis ſanctæ lætitia atq; exultatio fuit, pœnæ dæmonum con-
fitentium martyrum merita.

Orãdo Ambroſius infantulum mortuũ ſuſcitauit.

Et hic habet martyrum merita.

Per idem tẽpus Arbogaſtes comes aduerſum gentẽ ſuam, hoc eſt Francorum, bellũ parauit, atq; pugnando non paruam multitudinẽ manu fudit cũ reſiduis uero pacẽ firmauit. Sed cũ in conuiuio a regibus gentis ſuę interrogaret, Vtrum ſciret Ambroſium, & reſpõdiſſet noſſe ſe uirũ, & diligi ab eo, atq; frequenter cũ illo conuiuari ſolitũ: Audiuit: Inde hoc uincis omnes, qa ab illo uiro diligeris, qui dicit ſoli, ſta, & ſtat. Quod ego ideo poſui, ut cuius famæ fuerit uir ſanctus etiã apud Barbaras gentes, legentes agnoſcant. Nam & nos referẽte iuuene quodã Arbogaſtis, admodũ religioſum cognouimus qui tunc interfuit. Erat enim in tẽpore quo hæc loquebatur, uini miniſter. Profectus itaq; ſacerdos de Thuſciæ partibus Mediolanũ reuertit. Iam inde egreſſo Eugenio contra Theodoſium Imperatorem, ibiq; Chriſtiani Imperatoris præſtolabat aduentũ ſecurus de dei potentia, quod non traderet credentẽ in ſe hominibus iniuſtis, nec relinqueret uirgam peccatorũ ſuper ſortem iuſtorũ, ne extenderent iuſti ad iniquitates manus ſuas. Promiſerat enim Arbogaſtes tunc comes, & Fabianus præfectus cũ uictores reuertiſſent, ſtabulũ ſe eſſe facturos in baſilica eccleſiæ Mediolanenſis, atq; clericos ſub armis probaturos. Sed miſerandi homines cũ dæmonibus ſuis male creduli ſunt, & aperiunt os ſuũ in blaſphemiã ad deum, ſpem ſibi uictoriæ ademerunt. Cauſa aũt cõmotionis hæc fuit, quia munera Imperatoris qui ſe ſacrilegio cõmiſcuerat, ab eccleſia reſpuebant, nec orandi illi cũ eccleſia ſocietas tribuebat. Sed dominus qui eccleſiam ſuã tueri cõſueuit, de cœlo iaculatus eſt iudiciũ, atq; omnem uictoriã ad religioſum Imperatorẽ tranſtulit Theodoſium.

Extincto itaq; Eugenio a ſatellitibus eius, cũ ſcripta acciperet Imperatoris, nõ illi alia maior cura fuit, quã ut pro his interueniret quos tenatos inuenerat. Obſecratus eſt primo ſcriptis Imperatorem miſſo diacono, poſtea uero quã directus eſt Ioannes tunc tribunus & notarius, qui nunc prefectus eſt ad tuitionem eorũ qui ad eccleſiam confugerunt, etiam ipſe Aquileiam perrexit, precatus pro eis: quibus ſceleris uenia impetrata eſt,
15 quia Chriſtianus Imperator prouolutus pedibus ſacerdotis, teſtabat meritis & orationib⁹ eius ſaluatũ ſe eſſe. Reuertens itaq; de urbe Aquileienſi, uno die præceſsit Imperatorẽ. Nec diu clemẽtiſsimæ memoriæ Theodoſius Imperator ſuſceptis filijs in eccleſia & traditis ſacerdoti, in hac luce fuit. Poſt cuius obitũ fere trienniũ ſuperuixit. Quo in tẽpore ſancti Nazarij martyris corpus quod erat in horto poſitũ extra ciuitatẽ, leuatũ ad baſilicam Apoſtolorũ quę eſt in Romana, tranſtulit. Vidimus enim in ſepulchro quo iacebat corpus martyris, qui quando ſit paſſus, uſq; in hodiernũ diem ſcire non poſſumus, ſanguinẽ martyris ita recentẽ, quaſi eadẽ die fuiſſet effuſus. Caput etiã ita integrũ atq; incorruptũ cum capillis capitis atq; barba, ut nobis uideret eodem tẽpore quo leuabat, lotum atq;
16 cõpoſitũ in ſepulchro. Et quid mirũ? quandoquidẽ dominus hoc in Euangelio ante promiſit, quod capillus de capite eorũ non periret. Etiã odore tanto repleti ſumus, ut omniũ aromatum uinceret ſuauitatẽ. Leuato corpore martyris & in lectica cõpoſito, ſtatim ad ſanctũ Celſum martyrem qui in eodẽ horto poſitus eſt, cũ ſancto ſacerdote ad orationẽ perreximꝰ. Nunq; tamen illũ antea oraſſe in eodem loco cõpertũ habemꝰ. Sed hoc erat ſignũ reuelati martyris, ſi ſanctus ſacerdos ad locũ ad quem nunquã antea fuerat oratũ, iſſet. Cognouimus tamen a cuſtodibus loci ipſius, qđ

Meritis & orationibus Ambroſij ſe ſeruatum fuiſſe teſtabatur Theodoſius.

Odor ex ſanctorũm martyrũ corporibus emanans, teſtimoniũ perhibet habitantis in eis gratiæ ſpiritus ſancti.

a parentibus illis traditū ſit, nō diſcedere de loco illo per oēm generatio-
nem & progeniem ſuorū, eo quod theſauri magni in eodē loco poſiti eſ- 17
ſent, & uere magni theſauri, quos non erugo neq; tinea exterminat, neq;
fures effodiunt & furant, quia cuſtos eorꝝ Chriſtus eſt, & locus eorꝝ aula
cœleſtis eſt, quibus uiuere Chriſtus fuit, & mori lucrū. Translato corpo-
re martyris ad baſilicam Apoſtolorꝝ, ubi pridie ſanctorꝝ Apoſtolorꝝ re
liquiæ ſumma omniū deuotione poſitæ fuerant, cū tractaret epiſcopus,
quidā de populo repletus ſpiritu immūdo, clamare cœpit ſe torqueri ab 18
Ambroſio. At ille conuerſus ad eum ait: Obmuteſce diabole, quia nō te
torquet Ambroſius, ſed fides ſanctorū & inuidia tua, quoniā uides aſcen-
dere homines unde tu deiectus ea. Nam Ambroſius non ſcit inflari. Quo
dicto, ille qui clamabat obmutuit, proſtratusq; in terra eſt, nec amplius
uocem quam obſtrepi poſſit emiſit.

Cuſtos ſanctorū martyrum Chriſtus eſt, & locus eorum aula cœleſtis.

Vbi pridie ſanctorū apoſtolorum reliquiæ ſumma omnium deuotione poſitæ fuerant. Hoc nota qui ſanctorū reliquijs hoſtem te exhibes.

Per idem tēpus cum conſulatus ſui Imperator Honorius in urbe Me-
diolanenſi Libicarū ferarum exhiberet munus, populo illuc concurrente
data copia eſt: Miſſis militibus ab Stilicone comite, hortatu Eu[...] epīj præ
fecti, ut Creſconius quidā de eccleſia raperet. Quem confugientē ad alta-
re domini ſanctus epiſcopus cū clericis qui in tēpore aderant defendēdū
circumdedit: Sed multitudo militū, quæ duces ſuos habebat de perfidia
Arrianorū, præualuit aduerſum paucos, atq; ablato Creſconio exultan-
tes ad amphitheatrū reuerterunt, eccleſiæ luctum non modicū relinquen-
tes: Nam ſacerdos proſtratus ante altare domini factū diu fleuit. Sed in 19
tpe cum reuertiſſent & renunciaſſent his a qbus fuerant deſtinati milites,
dimiſſi leopardi ſaltu celeri ad eundem locū in quo ſederant q de eccleſia
triumphabant, aſcendentes grauiter laniatos reliquerunt. Quod ubi ui-
dit Stilico comes, pœnitētia motus eſt, ita ut per multos dies ſatisfaceret
ſacerdoti, & illęſum qdem illū qui ablatus fuerat dimiſerat. Sed qa grauiſ
ſimorum criminū erat reus, & aliter emendari non poterat, ad exilium de
ſtinatur, non multo poſt indulgentia proſequente.

Vide miraculum perpetratum ob uiolationē priuilegiorum Eccleſiæ.

Per idem tp̄s cum ad palatiū pergeret, quem pro loco officij noſtri ſe-
queremur, Theodolo tunc notario, q poſtea ſumma cū gratia Vtinenſem
rexit eccleſiam, cū caſu quidam pede eſſet lapſus, atq; proſtratus iaceret
in terra, ridente: Conuerſus ſacerdos ait, & tu q ſtas uide ne cadas, Quo
dicto ſtatim is qui alienū lapſum riſerat ſuum doluit. Per idem tp̄s Fritigil
quædam regina Marcomannorū, cum a quodam Chriſtiano uiro q ad
illam forte de Italiæ partibus aduenerat, referente ſibi audiret famā uiri,
Chriſto credidit, cuius illū ſeruulum recognouerat, miſſisq; muneribus
placatos ab eccleſia poſtulauit, ut ſcriptis ipſius qualiter credere deberet
informaret. Ad quam ille epiſtolā fecit præclaram in modū catechiſmi,
in qua ēt admonet ut ſuaderet uiro Romanis pacē ſeruare. Qua accepta
epiſtola mulier ſuaſit uiro, & cū populo ſuo ſe Romanis tradidit. Quę cū
adueniſſet Mediolanū, plurimum doluit quod ſanctum ſacerdotem ad
quē feſtinarat minime repperiſſet: Iam.n. de hac luce migrauerat.

Temporibus uero Gratiani (ut retro redeam) cū ad prætoriū Mace-
donij tunc magiſtri officiorū pro quodam intercedendo tūc perrexiſſet,
atq; præcepto ſupradicti uiri forea inueniſſet clauſas, nec copiā ingredie-
di adeptus eſſet ait: Et tu quidem uenies ad eccleſiam, nec clauſas ianuas
inuenies quā ingrediaris. Quod factū eſt: Mortuo Gratiano, confugiens

Macedonius ad eccleſiam patentibus ianuis aditũ reperire non poterat.
20 Ipſe aũt uir uenerabilis epiſcopus erat multæ abſtinẽtiæ & uigiliarũ mul
Abſtinentia, ieiuniũ, uigiliæ & oratio Ambroſij.
tarum & laborum, quotidiano ieiunio macerans corpus. Cui prandendi
nunq̃ conſuetudo fuit niſi die ſabbato & dominico, uel cũ natalicia cele-
berrimorum martyrũ eſſent. Orandi etiam aſsiduitas magna die ac no-
cte. Nec operam declinabat ſcribendi propria manu libros, niſi cũ aliqua
infirmitate corpus eius attenuaret. Erat enim in illo ſollicitudo omniũ ec-
cleſiarum, interueniendi etiam magna aſsiduitas & conſtantia. In rebus
etiam diuinis implẽdis fortiſsimus labor, intm̃ ut quod implere ſolit⁹ erat
circa baptizandos, quinq; poſtea epiſcopi tempore quo deceſsit uix im-
plerent. Sollicitus ẽt pro pauperibus & captiuis nimium: Nam in tempo
21 re quo eps̃ ordinatus eſt, aurum omne atq; argentũ quod habere pote-
D. Ambroſius donauit prædia quæ habebat Eccleſiæ ſuæ, reſeruato ſorori uſufructu.
rat, eccleſiæ uel pauperibus contulit. Prædia etiam quæ habebat, reſerua
to uſufructu germanæ ſuæ, donauit eccleſiæ ſuæ: Nihil ſibi quod hic ſuum
diceret derelinquens, ut nudus atq; expeditus miles Chriſti dñm ſeque-
retur. Qui cum diues eſſet, propter nos pauper factus eſt, ut nos eius ino-
pia ditaremur. Erat enim gaudens cũ gaudentibus, & flens cũ flentibus.
Siquidem quotienſcunq; illi aliquis ob percipiendã pœnitentiam lapſus
22 ſuos confeſſus eſſet, ita flebat ut & illũ flere compelleret. Videbat̃ etiã ſibi
Ecce confeſsionem ſacerdotalem Ambroſij tempore.
cum iacente iacere. Cauſas autem criminũ quas illi confitebant̃, nulli niſi
domino ſoli apud quẽ intercedebat, loquebat̃: Bonum relinquens exem-
plum poſteris ſacerdotibus ut interceſſores apud deũ ſint, magiſq; accu
ſatores apud homines. Nam & ſcd̃m Apoſtolum circa huiuſmodi homi
nem confirmanda charitas eſt, quia ipſe ſui accuſator eſt. Nec expectat ac
cuſatorem ſed præuenit, ut confitendo ſuũ alleuet ipſe delictũ, nec habeat
quod aduerſarius criminet̃. Ideoq; ſcriptura dicit: Iuſtus in principio ſer-
monis accuſator eſt ſui. Vocem.n. eripit aduerſario & quaſi dentes quoſ-
dam paratos ad prædam criminationis infeſtæ peccatoꝝ ſuorum confeſ
ſione confringit, dans honorẽ deo, cui nuda ſunt omnia, & q uult uitã ma
23 gis peccatoris quam mortẽ: Nã ipſi pœnitenti non ſufficit ſola confeſsio,
Ecce & ſatisfactionẽ pro peccatis poſt confeſsionem.
niſi ſubſequat̃ emendatio facti ut pœnitens non faciat pœnitenda. Humi-
liet ẽt animam ſuã ſicut Dauid ſanctus, qui poſtq̃ audiuit a propheta, di-
miſſum eſt pctm̃ tuum, humilior factus eſt in emendatione peccati, ita ut
cinerẽ ſicut panem manducaret, & potũ ſuum cũ fletu miſceret. Flebat ẽt
amariſsime quotienſcunq; forte nunciatũ illi fuerat de cuiuſq; ſancti obi-
tu ſacerdotis, in tm̃ ut nos illũ conſolari uideremur, ignorantes pium affe
ctum uiri, nec qua ratione ita fleret intelligentes. Quibus ille huiuſmodi
reſponſum reddebat: Non ſe flere quia receſſerat qui fuerat mortuus nun-
ciatus, ſed quia ſe præceſſerat: Vel quia difficile eſſet inuenire uirum qui
ſummo ſacerdotio dignus haberetur.

Ipſe autem de ſua morte ante prædixit quod uſque Paſcha nobiſcum futurus eſſet, qđ quidem meruit dñm obſecrando, quo maturius hinc liberaret̃. Ingemiſcebat enim uehementer cum uideret radicem omniũ malorum auaritiam pullulare, quæ neq; copia neq; inopia minui poteſt, magis magiſq; increſcere hominib⁹, & maxime in his q in poteſtatib⁹ erant conſtituti, ita ut interueniendi illi apud illos grauiſſimus labor eſſet, qa omnia precio diſtrahebant̃. Quæ res primo omne malum inuexit Italiæ, & exinde omnia uergunt̃ in peius. Et qđ dicam, ſi in huiuſmodi perſonis ita

rabiẽ ſuam exercet, q ſolent aut filiorum aut propinquorum cauſas prætẽdere,ad excuſandas excuſationes in peccatis?Quandoquidem pleroſque cęperit etiam cęlibes ſacerdotes uel leuitas,qbus portio deus eſt, ut etiã ipſi illam appetant. Et ue mihi miſero qa nec fine mundi prouocamur,ut tam graui iugo ſeruitutis liberari uelim⁹,quo dimergimur ad profundum inferni,ut faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis,qui nos recipiant in æterna tabernacula. Attamen beatus ille q quandoq conuerſus diruptis uinculis,atq proiecto iugo huiuſmodi dominationis, tenebit & allidet paruulos eius ad petram,hoc eſt, omnes intẽtiones eius allidet ad Chriſtum, qui ſecundum Apoſtolum petra eſt, quæ omnes ad ſe alliſos interimit,ipſa inuiolabilis manens,nec reum faciens eũ q ad ſe alliſerit nequiſſimi uteri deteriores partus,ſed innocentẽ:ita ut ſecurus poſſit dicere, Portio mea dominus,Quia cui nihil in ſeculo eſt, illi uero portio eſt Xp̃s: Et q contẽpſerit pauca,multa percipiet,inſup & uitã æternam poſſidebit.

Ante paucos uero dies quam lectulo detineret̃, cũ quadrageſimũ tertium pſalmũ dictaret,me excipiente & uidente, ſubito in modũ ſcuti breuis ignis cooperuit,atq paulatim p os ipſius tanq in domo habitator ingreſſus eſt.Poſt qđ facta eſt facies eius uelut nix. Poſtea uero reuerſus eſt uultus eius ad ſpeciem ſuam.Quod cũ fieret,ſtupore pcuſſus obrigui,nec potui ſcribere q̃ ab illo dicebant̃,niſi poſteaq uiſio ipſa tranſibat. Dicebat enim in tempore teſtimonium ſcripturæ diuinæ, quod ego optime retinebam: Nam ſcribẽdi uel dictandi ipſo die finem fecit. Sed qdem ipſum pſalmum explere non potuit:Ego uero id qđ uiſum a me fuerat,honorabili uiro caſto diacono(ſub cuius cura degebam ſtatim retuli. At ille repletus gratia dei)ſpirituſſancti aduentũ me in illo uidiſſe edocuit lectione Actuum apoſtolorũ. Superiorib⁹ aũt diebus cũ Stiliconis tunc comitis ſeruus q dæmonio laborauerat,cũ in Ambroſiana baſilica iam ſanus maneret,commendatus a dño ſuo,ferebat̃ enim quod libenter ab eodem haberẽt,facere falſas epiſtolas tribunatus compertũ eſt,in tantũ ut tenerent̃ homines q ad miniſtrandum pgebant. Sed ubi ad perſonam ſerui ſui peruenit comes Stilico,ipſe in ſeruo ſuo noluit uindicare. Homines etiam q decepti fuerant interuentu ſacerdotis dimiſit,de ipſo uero ſeruo ſacerdoti q̃ſtus eſt.Quẽ uir ſanctus cũ de eccleſia Ambroſiana ęgrederet̃, requiri fecit,atq ad ſe pduci.Quem cum interrogaſſet, & deprehẽdiſſet auctorem tanti flagitij,ait:Oportet illum tradi Satanæ in interitũ carnis,ne talia aliquis in poſterum audeat admittere.Quem eodem momento cum adhuc ſermo eſſet in ore ſacerdotis ſancti, ſpiritus immundus arreptũ diſcerpere cœpit.Quo uiſo non minimo timore repleti ſumus & admiratione. Multos etiam diebus ipſis imponente illo manus & imperante, ab ſpiritibus immundis uidimus eſſe purgatos.

Per idem tempus Nicentius quidam ex tribuno & notario quodã pedum dolore tenebat̃, ut raro in publico uideret̃:Cum ad altare acceſſiſſet ut ſacramenta pciperet, calcatuſq caſu a ſacerdote exclamate audiuim⁹: Vade & amodo ſaluus eris. Nec ſe amplius doluiſſe pedes tempore quo ſanctus ſacerdos de hac luce migrauit,lachrymis teſtabat̃. Sed poſt dies hos ordinato ſacerdote eccleſiæ Ticinenſi incidit in infirmitatẽ: Qua cũ plurimis dieb⁹ detineret̃ in lectulo, comes ſtilico dixiſſe fert̃, Quod tanto uiro recedẽte de corpore interitus immineret Italię: Vnde conuocatis ad

& nobilib⁹ uiris illius ciuitatis,quos diligi a ſancto ſacerdote cognouerat, partim interminatus eſt illis, partim blando ſermone perſuaſit ut pergerent ad ſanctum ſacerdotẽ, ſuaderent illi ut ſibi uiuendi peteret a domino cõmeatũ. Quod ille ubi ab illis audiuit, reſpondit: Non ita inter uos uixi ut pudeat me uiuere, nec timeo mori, qm̃ dñm bonũ habemus. Per idem tempus cum in extrema parte porticus in qua iacebat, in uno poſiti Caſtus, Polemius, Venerius & Felix tunc diaconi ſecũ tractarent, uoce ita repreſſa ut uix inuicem ſe audirent, q poſt obitum illius eps ordinandus eſſet, atq; cum de nomine ſancti loquerent Simpliciani, tanq̃ intereſſet tractatui cum longe poſitus ab ipſis iaceret, approbans exclamauit tertio: Senex, ſed bonus, Erat enim Simplicianus æui maturior. Qua uoce audita expauſcentes fugerũt. Defuncto tamen eo non alius illi ſucceſſit in ſacerdotio niſi is quẽ ille bonũ ſenem trina uoce ſignauerat. Cui Simpliciano Venerius quẽ ſupra memorauimus ſucceſſor fuit. Felix uero nunc uſq; Bononienſem regit eccleſiam. Caſtus autem & Polemius nutriti ab Ambroſio bonæ arboris boni fructus, in eccleſia Mediolanen. diaconij fungũtur officio. In eodem tamen loco in quo iacebat (ſicut referente beato Baſiano epiſcopo Laudenſis eccleſiæ, q ab eodem audierat didicim⁹) cum oraret una cũ ſupradicto ſacerdote, uiderat dñm Ieſum aduenisse ad ſe, et arridentem ſibi. Nec multos poſt dies ablatus eſt.

24 *D. Ambroſius tempore mortis ſuæ expãſis manibus in modum Crucis orauit.*

Sed eodem tẽpore quo a nobis migrauit ad dñm, ab hora circiter undecima diei, uſq; ad illam horam qua emiſit ſpiritum, expanſis manibus in modum crucis orauit: Nos uero labia illius moueri uidebamus, uocem aũt non audiebamus. Horatus autẽ ſacerdos eccleſiæ Vercellenſis, cũ in ſuperiora domus ſequi eũ compoſuiſſet, tertio uocem uocãtis ſe audiuit, dicentisq; ſibi: Surge, feſtina, quia modo eſt receſſurus. Qui deſcendens obtulit ſancto domini corpus, Quo accepto ubi glutiuit, emiſit ſpiritum. Bonũ uiaticum ſecũ ferens, ut in uirture eſce anima refectior, Angelorum nunc conſortio quorũ uita uixit in terris & Heliæ ſocietate lætetũ: Quia ut Helias nunq̃ regibus uel ullis poteſtatibus, ita & iſte pro dei timore loquutus eſt. Atq; inde ad eccleſiam maiorem ante lucana hora qua defunctus eſt, corpus ipſius portatũ eſt: Ibiq; eadem fuit nocte quã uigilamus in paſcha, quẽ plurimi infantes cũ a fonte uenirent uiderunt, ita ut aliqui ſedentẽ in cathedra tribunali dicerent, alij uero aſcendentẽ ſuis parentib⁹ digito oſtenderent, ſed illi uidentes uidere non poterant, qa mundatos oculos non habebant. Plurimi aũt ſtellam ſupra corpus eius ſe uidere narrabant: Sed luceſcente die dominico cũ corpus illius peractis ſacramẽtis diuinis de eccleſia leuaret, portandum ad Baſilicã Ambroſianam in qua poſitus eſt, ita ibi dæmonũ turba clamabat ſe ab illo torqueri, ut eiulat⁹ eorum ferri non poſſet. Quæ gratia ſacerdotis non ſolũ in illo loco uerum etiã in plurimis prouincijs uſq; in hodiernũ diem manet. Iactabant etiam turba uirorũ ac mulierũ oraria uel ſemicinctia ſua ut corpus ſancti aliquatenus ab ipſis contingeret. Erat enim exequiarũ turba innumerabilis totius dignitatis, totiusq; ſexus, omniumq; pœnę ætatũ, nõ ſolum Chriſtianorum, ſed etiam Iudæorũ & paganorum, maiore tamen gratia ordo pręcedebat eorum qui fuerant baptizati.

25 *Ecce quomodo moriũtur ſancti, nẽpe prius accepto domini corpore.*

26 *Quãta deuotio populi erga corpus D. Ambroſij defuncti.*

27 *Solẽnes exequiæ Ambroſio exhibitæ.*

Eadẽ qua obijt die, ſicut text⁹ epł̃ę loquit, q a ſucceſſore ei⁹ uenerabili uiro Simpliciano ſuſcept⁹ eſt, de partib⁹ oriẽtis ad ipſum tanq̃ adhuc nobiſcum

biſcũ uiſitente directa, quæ nunc uſq; Mediolani habet̃ in monaſterio cu- 28
iuſdam uiri ſancti apparuit, orans cum illis, & imponens illis manus. Ha
bet enim diem epiſtola quæ directa ẽ: Qua lecta inuenimꝰ diem eſſe quo
ille defunctus eſt. Intra Thuſciam ciuitate Florentiana, ubi nunc uir ſan-
ctus Zenobius nomine, epiſcopus eſt, quia promiſerat ſe petentibꝰ illis il
los ſe ſæpius uiſitaturũ, frequenter ad altare quod eſt in baſilica Ambro-
ſiana, quæ ibidem ab ipſo conſtituta eſt, uiſum orare, ipſo ſancto uiro ſa-
cerdote Zenobio referente didicimus. In eadẽ etiam domo in qua decli-
nans Eugenium manſit tempore quo Ragadaiſus ſupradictam ciuitatẽ
obſidebat, cũ iam de ſe penitꝰ deſperaſſent uiri ciuitatis, ꝑ uiſum cuidam
apparuit, & promiſit alio die ſalutẽ illis affuturam. Quo referente ciuium
animi ſunt erecti: Nam altero die adueniente Stilicone tunc comite cum
exercitu, facta eſt de hoſte uictoria. Hæc Panſophia religioſa fœmina, ma
tre pueri Panſophĳ referente cognouimꝰ. Maſcezeli etiam deſperante de
ſalute ſua, uel exercitus quẽ ducebat contra Gildonem, baculum tenens
manu in uiſu noctis apparuit, atq; cum prouolueret̃ ad pedes ſancti uiri
Maſcezel, percutiens in terra ſenex baculo quo regebat̃ tertio, hac enim
illi ſpecie apparuerat & ait: Hic hic hic, ſignans locũ, deditq; intellectum
uiro, quẽ uiſitatione dignum fuerat arbitratus, ut agnoſceret in ipſo loco
in quo ſanctam domini uiderat ſacerdotẽ, die tertia uictoriam adepturũ,
atq; ita ſecurus bellum & inchoauit & conſummauit: Nos tamen ea Me
diolani poſiti, ipſo Maſcezeli referente cognouimꝰ: Nam & in hac ꝓuin-
cia in qua nunc poſiti deſcribimꝰ, plurimis hoc ipſum retulit ſacerdotibꝰ,
quibus etiam referentibus ſecurius ante nobis cognita huic libro adiun-
gere arbitrati ſumus. Siſinni etiam, & Alexandri martyrum, qui noſtris
temporibus, hoc eſt, poſt obitum ſancti Ambroſĳ in Anauniæ partibꝰ ꝑſe 29
quentibꝰ gentilibus uiris, martyrĳ coronã adepti ſunt, cum reliquias Me
diolanenſes ſumma cũ deuotione ſuſceperunt, adueniente quodã cæco &
referente cognouimus, ꝗ eodem tacto lectulo, in quo ſanctorũ reliquiæ
portabant̃, lumen recepit eo quod per uiſum noctis uidiſſet nauem appro
pinquare littori, in qua erat multitudo ablatorũ: quibus deſcẽdẽtibus ad 30
terram cũ unum de turba precaret̃, ut ſciret qui eſſent ĳ uiri, audierit, Am-
broſium eiuſq; conſortes. Quo audito nomine cũ deprecaret̃ ut lumen re
ciperet, audierit ab eo: Perge Mediolanũ, & occurre fratribꝰ meis ꝗ illo
uenturi ſunt, deſignans diem, & recipies lumen erat enim uir (ut ipſe diſſe
rebat) de littore Dalmateno, nec ſe ante ueniſſe in ciuitatẽ aſſerebat, priuſ
quam recto itinere reliquĳs ſanctorum occurriſſet, nondum uidens ſed
tacto loculo uidere cœpiſſe.

His itaq; decurſis non arbitror graue uideri, ſi paululũ promiſsi noſtri
metas exceſſerimus, ut domini dictũ quod per os ſanctorũ ꝓphetarum lo
cutus eſt, completũ eſſe doceamus: Sedentem aduerſus fratrem ſuũ & de
trahentem occulte, perſequebar. Et alibi: Noli diligere detrahere, ne era-
diceris. Vt quicunq; forte huiuſmodi captus eſt conſuetudine, cũ legerit 31
qualiter in his ꝗ ſancto uiro detrahere auſi ſunt, fuerit uindicatũ, ipſe etiã
in alĳs emendet̃. Igitur donatus quidam natione Apher presbyter tñ Ec
cleſiæ Mediolanenſis, cũ in conuiuio poſitus in quo orant nonnulli mili-
tares religioſi, detraheret memoriæ ſacerdotis, aſpernantibus illis & deſe
rentibus linguam nequã, ſubito uulnere percuſſus graui, de eodem loco

Tu qui ſanctos dei e- mortuos appellare nõ erubeſcis, uide ſi Ambroſius mortuus has apparitiones præſta- re potuiſſet.

Reliquiæ martyrum a Mediolanenſibus ſumma cum deuotio ne ſuſceptæ.

Tacto lectulo in quo eædem reliquiæ por- tabantur, cæcus lumẽ recepit.

Diſcãt ex hoc loco hæ retici ſanctis non de- trahere.

in quo iacebat,alienis manibus ſubleuatus, in lectulum poſitus eſt, atq; inde ad ſepulchrũ uſq; perductus. In urbe ẽt Carthaginẽſi, cum apud fortunatum diaconum fratrem uenerabilis uiri Aurelij epiſcopi ad conuiuiũ conueniſſem,una cum Vincentio Coloſsitano epiſcopo,Murano etiã epiſcopo Bolitano,ſed & alijs epiſcopis & diaconibus,tunc Maurano epiſcopo detrahenti ſancto uiro,retuli exitum presbyteri ſuperius memorati quod ille de alio dictum de ſe oraculum, maturo ſuo exitu comprobauit. Nam de eodem loco in quo iacebat, cum ſubito uulnere ingenti eſſet percuſſus, alienis manibus ad lectumq; portatus eſt, atq; inde ad domũ in qua hoſpitabatur reductus,diem clauſit. Is finis uirorum detrahentium fuit,quem uidentes qui tunc aderant admirati ſunt. Vnde hortor & obſecro omnem hominem qui hunc librum legerit,ut imitetur uitã uiri, laudet dei gratiam,declinet detrahentium linguas, ſi uult magis conſortium habere cum Ambroſio in reſurrectione uitæ, quam cum detrahentibus illi ſubire ſupplicium,quod nullus ſapiens nõ declinat. Tuam etiam præcor beatitudinem pater Auguſtine, ut pro me humillimo & peccatore Paulino cum omnibus ſanctis qui tecum inuocant nomen domini noſtri Ieſu Chriſti in ueritate orare digneris, ut quia in adipiſcenda gratia cum tanto uiro non ſum dignus habere conſortium adeptus meorum ueniam peccatorum,ſit mihi præmium fugiſſe ſupplicium.

Libri ſecundi Finis.

PIENTISSIMO PATRI D. IOANNI BERNARDO Epiſcopo Calaguritano. A. Epiſcopus Veronenſis.

MIRVM ualde eſt colendiſſime pater, qũo noſtri temporis hæretici tantum a recta uia aberrent, & a Saluatoris noſtri atq; apoſtolorum eius ueſtigijs abalienati ſint, ut nihil eorum prorſus quæ illi mandauerunt ſeruare inueniantur. Quod ut manifeſtius fiat, rem ipſam exemplis ſi potero, mox īdicare curabo. Accipe hinc ex parte una quæ Xp̃s & eius Apoſtoli docuerũt, ſume inde ex altera quæ hæretici docent & faciunt, & uidebis quod non modo una eademq; non ſit doctrina, ſed p̄rſus ex diametro pugnans, & oĩo cõtraria. Dicit dñs Ieſus, oportet ſemper orare, & non deficere. Idē & eius Apoſtolus orbis doctor ſine intermiſsione orate. At Valdenſes & nõnulli noſtræ tēpeſtatis hęretici q̃ oĩa de neceſsitate abſolutę euenire dogmatizarunt (quamuis in ea ſententia ſicut moris eſt hæreticorũ, poſtmodũ non perſtiterint) & ab orationibus abſtinuerũt, & illas res ſuperfluas & inutiles omnino eſſe aſſeruerũt. Vt q̃d enim (dicunt) oras? aut ut deo quæ tibi ſunt neceſſaria innoteſcãt; aut ut eũ quo a flagellis abſtineat flectas? Sed deus ſcit oĩa, nec eſt opus ut quis eũ doceat. Nec eſt deus ut homo qui mutetur, & pœniteat eũ ſententiæ ſuæ. Quaſi deũ oremus ut quæ ignorat ei propalemus, & nolit requiri a ſe ẽt quod ipſe pollicetur. Ad quid enim (ut D. Bernardus ait) multa quæ dare diſpoſuit prius pollicetur, niſi ut ex promiſsione deuotio excitetur, & quod gratis datur⁹ erat, deuota oratio promereatur? Sic.n. pius dñs qui oẽs homines uult ſaluos fieri, merita nobis extorquet a nobis, & dũ nos p̃uenit tribuẽdo quod retribuat, gratis agit ne gratis tribuat. Q̃d ſi de flagellis agitur; quis dubitet ſanctos uiros orationibus ſuis occurrere poſſe deo, & eius irã placare, ſicut & Moyſes ſtetiſſe in percuſsione contra dñm legitur, ut auerteret irã furoris eius? Samuel quoq; idem fecit, Et dñs ad Moyſen, Dimitte me (ait) ut percutiã populũ iſtum. Qñ enim dicit, Dimitte me, oñdit ſe precibus ſanctorũ poſſe retineri. Quod ſi dicas, Mutabilis eſt igitur deus, & pœnitens ut homo. Reſpondeo, Mutatur homo, & pœnitet erroris ſui, & tunc immutabilis deus reuocat ſententiã ſuã, cũ omnes comminationes eius ſub conditione latæ intelligant̃, ſi perſeuerauerit homo in delictis. Quod ne meũ dixeris commentũ, accipe apertam D. Hieronymi hac de re ſententiã, ſic enim ait ipſe in Zachariã cap. 9. Pœnituit deũ quod Saul unxit in regem. Et apud Niniuitas q̃bus per prophetam nunciauerat, Adhuc triduũ & Niniue ſubuertet̃: q̃a egerunt pñiam, dicit̃ & ipſe mutaſſe ſententiã ſuam: non uitio mentis improuidæ, ſed ex eorũ qui male aut bene faciunt uarietate. Si.n. male fecerint, cõminatur: ſi priſtina peccata defleuerint, non mutat̃ deus q̃ unus atq; idem eſt, & mutari non poteſt: ſed illis ex malis ad bona opera cõmutatis, mutat & ipſe ſuũ decretum. Qui & in Geneſi loquit̃: Clamor Sodomorũ & Gomorræ multiplicatus eſt: & peccata eorũ magna ſunt nimis: deſcendens ergo uidebo ſi iuxta clamorẽ eorũ qui uenit ad me cõpleant, ſin aũt non, ut ſciã. Quod dixit, hoc eſt: ſi permanſerint in furore, non deerit pœna peccantibus: ſi deſierint ab inſania, mea fient cognitione digniſsimi. Cognoſcit autem dñs eos qui ſui ſunt. Et Apoſtolus ſcribit ad Galatas; ſed tunc neſcię

tes deum. Cumq; nouerit omnes deus, & nihil eũ nec præteritorũ, nec præſentiũ lateat: nec futurorũ impios in euangelio neſcire ſe dicit: Recedite a me operarij iniquitatis, neſcio uos. Ergo & notitiã, & pniam, & iram, & indignationẽ & omnes affectus dei: non humani ſermonis uitio, ſed diuinæ maieſtatis ſenſu accipiamus. Et hæc quidẽ ille. Proſequamur reliqua. Interrogauit quidam dñm ſaluatorem, Magiſter, qd faciendo uitã æternam poſsidebo? Cui ille reſpondit, Serua mandata. Et alteri dixit, Vade & tu fac ſimiliter. Item & Apoſtolis ſuis. Non omnis q dicit mihi domine dñe, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit uoluntatẽ patris mei q in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnũ cœlorũ. Et iterum eiſdẽ ſi hæc ſcitis beati eritis ſi feceritis ea. Apoſtolus quoq;, Non.n. auditores legis iuſti ſunt apud deũ, ſed factores legis iuſtificabunť. Et Apoſtolus Iacobus, Eſtote factores uerbi & non auditores tm̃, fallentes uoſmetipſos, Quia ſi qs auditor eſt uerbi & non factor, hic cõparabiť uiro conſideranti uultũ natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Conſiderauit.n.ſe & abijt, & ſtatim oblit⁹ eſt qualis fuerit. At qd hæretici? Totũ contrarium. Primũ operari bona renuunt flagitioſiſsime uiuentes, deinde ſi quẽ operibus inſiſtentem bonis inuenerint, blandis eũ uocibus cõpellant, & ſeducunt ingentes, Deus nihil aliud quærit niſi fidei ueritatẽ, quã ſi cuſtodieris, nõ curat quid agas. Crede ergo Chriſtũ, & ſaluus eris, nihil.n.tibi ultra neceſſariũ. Quid hic tibi uidetur? Nonne penitus aduerſareť hæc doctrina Chriſtianæ pietati? Et tamen Saluator ipſe quod docuit, ẽt opere compleuit, de quo ſcribiť, Cœpit Ieſus facere & docere, imo prius fecit quã docuit, ne nos excuſationis prætextũ habere poſſemus, ipſum docuiſſe & non feciſſe quod docuerit. An aũt & Apoſtoli eius operati ſint, q ſcire uoluerit, uideat Paulũ in ſecunda ad Corinthios Epiſtola, ut uel ex eo ſolo diſcat cæteros omnes quales fuerint. Dicamus & aliud. Saluator ait, pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum, Et dñi præcurſor, Facite fructus dignos pniæ. Et Apoſtolus Petrus, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut ſequamini ueſtigia eius. Et uas electionis, ſi aũt filij, & hæredes, hæredes qdem dei, cohæredes aũt Chriſti, ſi tamen cõpatimur, ut & conglorificemur. Quid his aduerſum prædicant hæretici? Vera pnia eſt noua uita. Satisfactionis hæc externa opera ſunt inutilia, quoniam Chriſtus abunde ſatisfecit pro omnibus. Si tuis externis operibus ſatisfacerẽ pro peccatis tuis putas, iniuriã cruci Chriſti facis, quaſi minor eius fuerit ſatiſfactio, & aliqd ei defuerit, cum tamen pleniſſima, & copioſa eius fuerit redemptio. Sed o bone uir quis negat ſatisfactionem Chriſti fuiſſe pleniſſimam? Verum ut hoc nullus ſanæ mentis inficiari poteſt, ita negant ſancti meritum paſſionis eius in te fructum habiturũ, niſi & te peccatorũ tuorũ pœnituerit, & operib⁹ iuſtitiæ peccato contrarijs, precioſum eius ſanguinem ad te attraxeris collegeriſq;, q inde poſtmodum ad eorum conſequẽdam indulgentiam, & pœnarum remiſſionẽ tibi proficiat. Vnde diuin⁹ ait Baſilius. Maledixiſti? Benedicas. Circũueniſti proximum ĩ negotio? Redde. In ebrietatẽ incidiſti? Ieiuna. Arroganter & ſuperbe egiſti? Humiliare. Inuidiſti? Obſecra. Occidiſti? Tu teſtimonio tuomet profitere te reũ, aut certe p confeſſionẽ, tuum ipſius corpus affligito quaſi contra te redditur⁹ teſtimonium, Hæc ille. Et o. Hieronymus, Age pœnitentiam, in ſacco uerſare & cinere, & tantum ſcelus iugibus abſterge lachrymis, ſi tãdem tibi

dimittatur

dimittať hæc impietas. Vides ergo quod uera pœnitentia non ſit duntaxat noua uita? Hæc autẽ hominis ſatisfactio, ueræ & unicæ illi ſatisfactioni, quã dñs Ieſus in cruce pro peccatis totius mundi abundantiſsime fecit inhærer, ut inde tantũ & non aliunde, omne robur & uim ſortiatur, quia ſine eo (ut ipſe ait) nihil oĩno facere poſſumus. Non ergo gloriã crucis obnubilat noſtra ſatisfactio, imo extollit magis, q̃ tanti fuerit meriti & uirtutis, ut homini dederit puſillę creaturę, ſuis bonis actionibus ſatisfacere poſſe deo pro peccatis commiſis. Et ne longũ faciã, poteſt prudentia tua cogitare oĩa alia in hunc eundẽ modum ſeſe habere. Dicet quiſpiã. Quid igitur faciet ſimplex homo, & qui nõ perfecte in dei ſcientia ſit eruditus, ex una parte clara & aperta dei mandata audiens, ex alia ſophiſmata adumbrata, & popularium ſenſum palpantia dogmata? Quid inqs? Habeat cũ Apoſtolo pro anathemate, quicunq; & ſi Angelus de cœlo ſit, aliud Euangeliũ euangelizauerit, quã hucuſq; euangelizatũ eſt. Et ſicut magn⁹ docet Theologus Nazianzenus illã fidem teneat mordicus, quã credidimus omnes, & quã coram deo & hominib⁹ ſumus confeſsi, nihil timens, neminẽ pudefaciens, non inimicos externos, non falſos qui inter nos ſunt Chriſtianos, ac hoſtes ſpiritus, quin et uſq; ad nouiſsimũ ſpiritũ in fiducia multa confitebiť patrum ſanctorũ depoſitũ, qui proximiores fuere Chriſto, & primæ fidei confeſsionẽ quæ in eo a pueris uſq; eſt enutrita, quam ſub initiũ ſuſcepit, & cum qua in fine diſcedet, pietatẽ hanc, & ſi nil aliud ſecũ auferens. Hoc ipſum docet nos eruditiſsimus Hieronymus in calce libri aduerſus Luciferianos ſub his uerbis. Breuẽ tibi apertamq; animi mei ſententiã proferam, in illa eſſe eccleſia permanendum, quæ ab Apoſtolis fundata, uſq; ad diẽ hanc durat. Sicubi audieris eos q dicuntur Chriſti, nõ a domino IeſuChriſto, ſed a quoquã alio nũcupati: utputa Marcionitas, Valentinianos, Montenſes ſiue campates: ſcito nõ eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe ſynagogã. Ex hoc. n. ipſo quod poſtea inſtituti ſunt, eos ſe eſſe indicant, quos futuros Apoſtolus prænunciauit. Nec ſibi blandianť, ſi de ſcripturarũ capitulis uideñť ſibi affirmare quod dicunt, cũ & diabolus de ſcripturis aliqua ſit locutus, & ſcripturæ non in legendo conſiſtãt, ſed in intelligendo. Alioqui ſi literã ſequimur, poſſumus & nos quoq; nouum nobis dogma cõponere: ut aſſeramus in eccleſiam non recipiendos, qui calciati ſint, & duas tunicas habeãt. Et ita quidẽ Hieronymus. At dices Horrendũ ualde, cum hæc tam clara ſint, ut meridianus ſol non ita reſplendeat, cur hęretici q alias acutiſsimi ſunt ingenij, & perſpicacis ſenſus hæc non uideant, & manifeſtis ſanctorũ dictis & factis tam impudenter contra ire minime erubeſcant. Accipe breue reſpõſum. Difficile homines ſuperbi, ambitioſi, auari, & ſenſui ſeruientes credunt deo, & ſanctis eius, obcæcať enim mens eorum lucri cupiditatibus, & excellentia mundanæ gloriæ, crapula, ebrietate & luxuria eneruanť, & circundati uitijs, non poſſunt uidere uirtutes, ſimplicitatiq; ſcripturæ ſanctæ non ſuas uolũtates accommodant, ſed magis ad deprauatas eorũ mentes & conſciẽtias rectos ſcripturarũ ipſarum ſenſus inuertere & contorquere nituntur. Adde quod uſq; adeo præceps eſt & uehemens illorũ cõtradicendi ſtudium, ut quid uerũ ſit necne nequaq; attendant. Verũ his peſtibus omiſsis poſt toti mundo propalatũ Euangeliũ, quæ fuerit ſanctæ matris eccleſiæ indubia ſemper & inuiolata fides, ex prima huius libri tertij hiſtoria libet perdiſcere

poterit, in qua (ſicut olim in Deuteronomio legis iteratio facta eſt) totius euangelicæ diſciplinæ doctrina ad longũ repetita uidetur quam ſanctiſsimus Barlaam regium adoleſcentem ea ſpiritus plenitudine, qua totus afflatus erat, luculenter edocuit. Ea igitur ne te diutius detineam Antiſtes dignisſime, eſt huiuſmodi.

VITA BEATORVM BARLAAM, ET IOSAPHAT CONFESSORVM, NECNON SANCTORVM MONACHOrum Agones, & Martyria, ſub Auenniro Rege Indiæ

Paſſorum, per Ioannem Damaſcenum Scripta. 89

1 *Nota hæretice quantæ ſint laudes monachorum.*

CVM Cœpiſſent monaſteria conſtrui, ac monachorum congregari multitudines, & illorũ uirtutum, & Angelicæ conuerſationis fœlix fama fines orbis occuparet, & uſq; ad Indos perueniret, eoſdem ad ſimilem zelum excitauit: ita ꝙ multi eorũ omnia deſererẽt, ac peterent deſerta, & in corpore mortali conuerſationem ſuſciperent angelorũ. Rebus igitur ſic bene ſe habẽtibus, & aureis (ut ita dicam) pennis multis in cœlum uolantibus, ſurrexit quidam rex in eadem prouincia, Auennir nomine: magnus quidẽ factus diuitijs & potẽtia, & contra aduerſarios ſuos uictorioſus, & in bellis ſtrenuus. Erat enim corporis magnitudine pariterq; uultus decore uenerandus, omniumq; mundialiũ rerum cito marceſcentiũ ſucceſsibus gloriabat: Secundũ uero animam ultima grauabať inopia, multis malis ſuffocatus. Gẽtilis nanq; erat profeſsionis, nimiumq; ſuperſtitioſo errori idolorũ deditus. Cumq; in multis delicijs uiueret, & delectationibus, atq; iucunditatibus præſentis uitę deditus eſſet ex toto corde, nihilq; quod uellet, atq; deſideraret, ei deeſſet: Vnũ tamen uidebať eſſe, quod lætitiã illius minuebat, curisq; ac ſolicitudinibus ipſius animam affligebat, uidelicet ſterilitatis malũ: nam filios habere nõ poterat, & idcirco multũ ſolicitus erat, quatenus tali uinculo ſolueretur, pater filiorum uocaretur: quæ res multis eſt optabilis. Talis itaque res erat, & talem intentionem habebat.

Glorioſisſimum uero genus Chriſtianorũ, & monachorũ multitudines Regis cultũ uilipendentes, & prorſus minas eius nõ formidantes, proficiebant Chriſti gratia ad ſermonis meliorẽ plenitudinem traditi, paruipendentes regẽ, regisq; ſermonẽ: ea uero quæ ad Dei cultũ pertinebant, ſtudioſius agebant. Et ideo multi qui monachicum ſuſceperãt ordinem, omnes quidẽ æqualiter mundi delectationes a ſe repellebãt: ad unius uero Dei cultũ tota intentione ſe cõtulerant, & pro Chriſto mortẽ ſitiebãt, ęternam deſiderantes beatitudinẽ. Prædicabant ergo ſine timore aliquo, & dilatione, & ualde confidenter ſalutare Dei nomen; & nihil aliud niſi Chriſtũ in ore habebant. Fluidam uero & corruptibilem naturã præſentium rerũ, & ſtabilitatem, atq; incorruptionẽ futuræ uitæ aperte cunctis demonſtrabant, & ſeipſos illis exemplũ præbebant, & prædicationis ſemina ſpargebant, ut familiares illos Deo efficerẽt: quatenus quæ in Chriſto abſcondita eſt, uitam mererenť. Hinc multi dulciſsimã illam doctrinã ſuſcipientes, amaras quidẽ deceptionis deſerebãt tenebras, clarisſimoq;

2 *Vitam quæ in Chriſto eſt abſcõdita, mererentur.*

ueritatis lumini iungebantur:adeo ut quidam nobilium,atq; ſenatorum, omnia deponentes uitæ ſeculi onera,monachi fierent. 3 *Vide quomodo intelligant præceptū deſertionis bonorū ſeu facultatum.*

Rex aũt ut hoc audiuit,ira maxima repletus,atq; furore ſuccenſus,edictum ilico poſuit,omnem Chriſtianũ coarctari,ut negaret fidem Chriſti. Vnde nouas contra ipſos quidẽ Chriſtianos ſpecies tormentorũ excogitabat,& ſtudioſe perquirebat,nouos mortiũ modos minabatur eis,& literas per uniuerſas ſibi ſubiectas prouincias delegabat principibus,atq; ducibus,pœnas aduerſus pios, & neces iniuſtas decernens. Præcipue uero aduerſus monaſterij ordinis prępoſitos furens,atrociſsimũ contra eos,ac ineffabile excitauit bellũ. Tunc multi fideliũ mente cõmouebantur. Alij uero tormenta ſuſtinere non ualentes, execrabili illius obediebãt pręcepto. Monaſtici aũt ordinis duces,ac principes, palam quidẽ, atq; in facie regis impietatem redarguentes, per martyrium temporalem uitę finem ſortiebantur,& ęternam acquirebant beatitudinem. Alij uero in ſolitudinibus, & montibus abſcondebantur,non quod tormenta metuerent, ſed diſpenſatione quadam diuina hoc agebant.

Huiuſmodi ergo oſcuritate Indiũ occupante,& fidelibus quidẽ undiq; repulſis,impietatis uero miniſtris omnia tenentibus, cruoribus,& nidoribus ſacrificiorũ etiam ipſo iam aëre inquinato, quidã regis archiſatrapa, qui dignitate,qui animi conſtantia,magnitudine,atq; forma, & omnibus alijs,quibus pulchritudo corporis,& fortitudo ſignificari poteſt, ab alijs omnibus differebat, ut audiuit impium illud præceptũ, ualefaciens huic uanæ gloriæ deorſum trahenti,atq; delicijs tẽporalibus,monachorũ præpoſitis ſemetipſum cõmiſcuit,montiũ deſerta petens,ibiq; ieiunijs, & uigilijs,ac diuinorũ eloquiorum meditationi intentus,ſenſus ſuos uigilanter emundabat,& animã,ab omni liberans paſsibili affectu,impaſsibilitatis lumine illuſtrabat. Rex aũt hunc ualde diligebat, & in honore maximo habebat. Qui poſtq; audiuit de eo talia,doluit quidẽ animo,quòd amicum perdiderat:contra monachos uero amplius exarſit in iram. Miſit itaque ubiq; ad eius inquiſitionem,& omnem lapidẽ, ac montium concaua, & ſpeluncas,ut inueniretur, perquiri fecit. 4 *Apud monachos ieiunijs, uigilijs ac diuinorum eloquiorũ meditationi intentus.*

Poſt aliquantum uero tẽporis hi, qui ad inquiſitionẽ illius directi fuerant,ut ſenſerunt in deſertis eum habitationẽ habere, perſcrutantes inuenerunt eum. Quem cõpræhendentes,regis tribunali exhibuerunt. Videns aũt rex ſic in paupere,& aſperrimo ueſtitu illũ, uidelicet qui ſplẽdidis aliquando induebatur ueſtimentis,& multis affluebat delicijs: nunc uero maceratũ dura anachoreſeos conuerſatione,& eremiticæ uitæ patiẽter opertum ueſtimẽtis, triſtitia ſimul,& ira replebatur, & ex ambobus ſermonem miſcens,ait ad eum: O ſtulte,& mentis perditæ, cuius rei gratia mutaſti honorẽ in contumeliam,& ſplendentẽ gloriam in hũc ignominioſum, ac uilem aſpectũ? Es primus in regno meo, & meæ archiſtrategos potẽtię. Ludum puerorũ temetipſum conſtituiſti,non ſolũ noſtræ amicitiæ, atq; fiduciæ oblitus,ſed & contra ipſam inſurrexiſti naturã, & neq; propriorũ filiorũ miſertus,diuitias,& omnẽ uitæ gloriã pro nihilo reputaſti, & tantum inhonorationẽ inclytæ præpoſuiſti gloriæ. Vt quid hoc feciſti? & quid hinc lucraberis,quod omnibus,dijs uidelicet, & hominibus, illũ, qui dicitur Ieſus,prætuliſti,duramq; etiã iſtam,& ſuperſtitioſam cõuerſationẽ, delectationibus,atq; iucunditatibus dulciſsimæ uitæ huius. 5 *Ecce ueſtitus aſperitas in Monachis, & dura conuerſatio.*

Hæc audiens ille homo dei,hilariter ſimul,ac plane reſpondit:Si rationem a me audire uis,o rex,inimicos tuos de medio prętorij tui eijce,& tūc reſpondebo tibi de quibuſcunq; interrogare uolueris.Illis nanq; præſentibus,nullus a me tibi ſermo reddet.Præter rationem uero,torq;,occide, fac quod uis.Mihi enim mūdus crucifixus eſt,& ego mundo, ait doctor meus.Rege aūt dicente;Et qui ſunt inimici iſti, quos de medio pellere me iubes?ait uir ſanctus; Ira,& concupiſcentia. Hæc enim ab initio quidem cooperatoria naturæ, ab authore inducta ſunt, & nunc ſimiliter habent ea,qui non ſecundū carnem conuerſant,ſed ſecundū ſpiritum. In uobis autem,qui toti eſtis carnei,& nihil habetis ſpiritus,contraria facta ſunt, & quæ inimicorū,& hoſtium ſunt,agunt.Nam concupiſcentia in uobis operatur quidē uoluptatem,& incitat,ira uero deſtruit.Abſcedant igit hodie iſta a te:aſſideant uero ad audientiam dicendorū,atq; iudicium,prudētia, & æquitas. Si enim iram, & concupiſcentiā de medio tuleris, & pro his prudentiā,& æquitatem adduxeris,omnia ueraciter dicam tibi. Ad hæc rex ait:Ecce annuens tuæ poſtulationi, eijciam de concilio cōcupiſcentiā, & iram,in mediū uero adducere prudentiā,& ęquitatē faciam. Dic ergo mihi ſecrete,unde tibi tantus error factus eſt,ut quæ inani ſpe conſiſtunt, præponas his,quæ in manibus habent, & oculis uident.

Reſpondens autē eremita, dixit:Si initiū quæris,o rex, unde mihi factū eſt,tēporalia quidem deſpicere,totumq; meipſum æternorū ſpei dediſſe, audi.In diebus antiquis, cū ualde iuuenis eſſem, audiui uerbū quoddam bonū,& ſalutare,& me fortiter huius uirtus rapuit, & quaſi cuiuſdā diuini ſeminis,huius memoria in meo plātata eſt corde, inſeparabiliterq; ſemper conſeruat:adeo ut radicata ſit,& exorta, & quē cernis fructū, attulerit in me.Verbi uero uirtus hęc fuit:Viſum eſt(inquit)inſipiētibus,ea quidem quæ ſunt,deſpicere quaſi non ſint: quæ uero non ſunt, quaſi ſint appræhendere,& continere.Qui ergo non guſtauit eorū,quæ ſunt,dulcedinem:non poterit eorū,quę non ſūnt, adiſcere naturam. Ignoras aūt,quomodo iſta deſpiciet.Exiſtentia quidē,uocauit ſermo ęterna, & non mutabilia:Non exiſtentia uero,pręſertim uitam, & delicias, atq; fallacē proſperitatē;quibus,o rex,male(heu)cor tuum addictū eſt.Ego etiam his aliquando detinebar, ſed uerbi uirtus exuperans animā meam, indeſinenter incitat mentē meam ad id,quod melius eſt, eligendū. Lex uero peccati, reſiſtens legi mentis meę, & quibuſdā ferreis cōpedibus uinciens me,affectu præſentiū captiuum tenebat. Quando aūt complacuit bonitati, ac benignitati Saluatoris noſtri Dei, ut liberaret me de ſęua illa cupiditate, confortauit mentē meā,ut uinceret legē peccati;& aperuit oculos meos, ut diſcernerem bonū a malo.Tunc iam conſideraui,& uidi, & ecce omnia pręſentia uanitas,& afflictio ſpiritus: ſicut & Salomon ſapiētiſſimus

6 dicit in ſuis ſermonibus.Tunc ſublatū eſt de corde meo uelamen peccati, & quę ex corporali craſſitudine ſuperpoſita erat animę meę nigredo tetra,diſſipata eſt,& cognoui ad quod factus ſum, & quia oportet me ad authorem meum aſcendere per ipſius operationē mandatorū.Vnde omnia derelinquens,ſecutus ſum eum, & gratias ago ei per Ieſum Chriſtum dominū noſtrum:quia eruit me de lacu miſerię, & de luto fecis,id eſt,potestate ſęuiſſimi exterminatoris,principis tenebrarū ſeculi huius,et oſtendit mihi uiam cōpendioſam,& facilem, per quā potero in hoc fragili, ac

Oportet me ad authorem meum aſcendere per ipſius operationē mandatorū. Ergo nō per ſolam fidē ut uolunt præſentes heretici.

ficbli

fictili corpore angelicam ducere conuerſationē. Quam apprehendere cupiens, ſtrictam, & arduam adamaui pergere uiam, condēnando præſentiū uanitatem, & inſtabilē impetū iſtorū, ac reflexū, & neſcio aliquod aliud bonū uocare, præter illud quod uere bonū eſt a quo miſerrime tu, o rex, abruptus es, & diſiunctus. Vnde te deſeruimus, & a tuo conſortio nos ſeparauimus, eo q in certā, & uidentem te præcipitaſti perditionem; & ad æquale urges deducere nos periculū. Nam quandiu mundanā exercuim⁹ militiam, nihil eorū, quæ decebant nos, prætermiſimus; Sicut & ipſe nobis teſtimoniū perhibes; nec inertiæ alicuius, aut negligētiæ aliquando crimen incurrimus. Quando uero & ipſum omniū bonorū principale bonū a nobis amputare contendis, id eſt, pietatē, & deum deſerere, quod damnis eſt omnibus præferendū, & ꝓpter hoc honores ac munera repromittis, quō boni notitiā te habere ullā recte dicere poſſim, cū ex æquo prorſus cōparas ipſa ad inuicem (pietatē dico in Deum, & amicitiā humanā, & gloriam) uelut aquam defluentē? Quomodo ergo tibi in hoc cōmunicare poſſumus, & non magis e contrario amicitiam, & honorē, & affectū filiorum, & ſi quid aliud erat, negabimus? Videmus enim te, o rex, ingratum eſſe Deo, qui & ipſum tibi eſſe, & reſpirare præbuit, qui eſt Chriſtus Ieſus dominus uniuerſoꝝ, coæqualis, & coæternus Deo patri, qui cœlos uerbo, & terrā ſtabiliuit, hominemq manibus propriis formauit, & hūc immortalitate donauit, regemq cunctoꝝ, quæ in terra ſunt, cōſtituit, & quaſi regalē ſedem omnibus pulchriorem paradiſum ei ſubdidit: qui inuidia diaboli deceptus, & uoluptate (heu proh dolor) illectus, miſerrime ab uniuerſis his corruit bonis. Nā qui prius erat Deo dilectus, factus eſt miſerrim⁹, lachrymis propter ſuam miſeriā omnimodo plangendus. Sed qui nos formauerat & creauerat, benignis rurſus reſpiciens oculis opus manuū ſuarum, cū deus eſſet, non amittens, quod erat ab initio, factus ꝓpter nos, abſq peccato, quod ſumus nos, crucem ſponte ac mortē ſuſtinens, hoſtem iam ſupradictū, qui primū parentem noſtrū deceperat, deiecit, & de illius amara ſeruitute nos redimens, in priſtinam benigniſſime reſtituit libertatem. Et unde propter inobedientiā cecideramus, illuc denuo ſua nos reduxit miſericordia, potiori nos priſtino honore efficiēs dignos. Tu aūt illū qui talia ꝓpter nos paſſus eſt, & talib⁹ nos bonis iterū dignos effecit, ipſe reſpuis, & in illius crucē offendis. Totus uero deliciis corporis deditus, & exterminandis ſubditus paſſionibus, deos appellas, ignominiæ, & confuſionis idola: & non tantū te ipſum a cœleſtiū bonorum hæreditate alienum efficis, ſed oēs, qui tuis præceptis obaudiunt, ab hac iā deieciſti, & animarū periculo tradidiſti. Scito igitur quod ego nō credam tibi, nec acquieſcā, aut cōmunicabo tibi in huiuſmodi contra deū impietate, neq meum benefactorē, & ſaluatorē negabo, etiam ſi me beſtiis deuorandū proiicias, uel gladio, & igni tradas, quod nunc tuæ eſt poteſtatis. Non enim mortē timeo, nec amo præſentia, multā eorū cognoſcens infirmitatē. Quid enim in ipſis utile eſt, uel ſufficiēs, aut ſtabile? Nec hoc ſolū, ſed & in ipſo ſuo eſſe, grandis ineſt eis miſeria, et multa triſtitia, multaq ſine intermiſſione ſolicitudinis cura. Nā lætitiæ ipſorum, & delectationi, omnis copulatur dolor, & triſtitia. Diuitiæ ipſorū ſunt penuria, & ſublimitas ipſorū ultima deiectio. Et qs eorū mala enumerabit? Quod tū per modica uerba mihi meus theologus inſinuat, inquiēs: Mundus to-

Monachiſm us uia cō pendioſa & facilis, p quam in hoc corpore fragili angelicā quis poteſt ducere conuerſationem.

tus in maligno poſitus eſt,& nolite diligere mundũ,neq; ea,quæ in mun-
do ſunt:qm̃ omne quod in mundo eſt,con cupiſcentia carnis eſt, & concu
piſcentia oculorũ,& ſuperbia uitæ. Et mundus tranſit, & concupiſcentia
eius. Qui autẽ facit uoluntatẽ dei, manet in æternũ. Hanc igĩ uoluntatẽ
dei bonam exqrens,dimiſi omnia, & adhæſi illius habentibus deſideriũ,
& eundẽ quærentibus Deum.In quibus non eſt contentio,aut inuidia,tri
ſtitia,uel ſolicitudo, ſed omnes æqualẽ peragunt greſſum, ut ad æternas
perueniant manſiones,quas parauit pater luminũ diligentibus illũ. Hos
ego parentes,hos ego fratres,hos amicos,et notos poſſedi.Ab illis uero,
qui aliqñ mihi fuerunt amici,& fratres,elongaui fugiens, & manſi in ſoli-
tudine,expectans Deũ,q ſaluum me fecit a puſillanimitate ſpiritus, & tẽ-
peſtate. His ita facile,& luculenter a dei homine pronunciatis, rex cõ-
mouebatur quidem ab ira,& amariſsime torquere ſanctũ uolebat:ſed re-
tardabatur denuo,& reuocabaẽ,honorẽ illius, atq; nobilitatem reueren-
ter conſiderans.Exorſus ergo,inqt ad eum:undiq; miſer tui ipſius medita
tus es perditionem,ad hanc(prout arbitror)a fortuna perductus. Acuiſti
nanq; mentẽ ſimul,& linguam tuã,quatenus fatuã iſtam, ac uanã fabula-
tionem garriendo effutires. Sed niſi in principio ſermonis promiſiſſem ti-
bi,quod de medio concilij irã remouerem, nunc utiq; igni tuas carnes tra
derem.Qm̃ uero anticipans, talibus me circũueniſti ſermonibus, ſuffero
modo tuã procacitatem, quin & propter priorẽ meã erga te amicitiam.
Surge ergo,& fuge ex oculis meis, ne ultra te uideã, & male te perdam.
Tunc egreſſus uir dei,ſeceſsit in deſertũ,contriſtatus quidẽ, quod marty-
rium non ſuſtinuit:martyriũ tñ quotidie in conſcientia tolerabat, pugnãs
aduerſus principes,& poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarũ ha-
rum contra ſpiritualia nequitiæ;ſicut ait beatus Apoſtolus.Illo igĩ abeũ
te,amplius rex iratus, perſequutionẽ uehementiorẽ contra monachorum
meditaẽ ordinem,amplioriq; honore idolorũ cultores ueneraẽ, ac pon-
tifices. Cum in tali ergo rex eſſet errore crudeli,& ſeductione,naſciẽ ei fi
lius pulcherrimus,qui ex ipſo florido decore, quod futurũ de eo erat,præ
figurabat.Dicebatur enim, nequaq; in terra illa talẽ aliqñ apparuiſſe gra
tiſsimum,ac ſpecioſiſsimũ puerũ. Gaudio itaq; rex maximo in natiuitate
eius gauiſus,hunc quidẽ Ioſaphat uocauit: ipſe aũt ad tẽpla idolorũ ſtul-
tus abijt,inſipientioribus ſe dijs imolaturus,& gratiarũ actiones,& hym
nos,& laudes redditurus,ignorans miſer,quis uere bonorũ author ſit o-
mnium, cui ſpirituale oportebat offerre ſacrificiũ. Ille autem inanimatis,
& ſurdis cauſam pueri ſibi nati adſcribens, ubiq; tranſmiſit, ut congrega-
rentur multitudines ad iſtius pueri natalicia: Tũc uidens omnes conflue-
re,timore regis afferentes ſecũ,quæ ſacrificio erant idonea, ſicut cuiq; poſ
ſibile erat,& manus illius inuenire poterat,& regalẽ dignitatem decebat:
maxime uero ipſe eos prouocabat ad ſolennitatẽ,tauros plurimos & ma
ximos ad immolandũ afferens. Et ſic celeberrimo feſto peracto, cunctos
honorificauit muneribus,tã maiores,quam minores,tã nobiles,quã igno
biles. In ipſa uero ſolennitate conuenerunt ad regem prælecti uiri quaſi
quinquagintaquinq; , circa aſtronomicã Chaldæorũ ſapientiã uacantes:
Et hos propius accerſitos ad ſe rex, rogabat edicere ſingulos, qd futurus
eſſet puer,qui ſibi natus erat. Illi uero plurima perſcrutantes , dicebant il-
lum magnũ eſſe futurum in diuitijs,& potentia , & ſupergreſſurũ omnes,

qui ante eũ fuerunt, reges. Vnus autẽ de aſtrologis, excellentior cunctis, ait: Sicut ex his quæ docuerunt aſtrorũ curſus, ualeo conijcere, ò, rex, pueri huius profectus, qui nunc natus eſt ſibi, non in tuo erit regno, ſed in alio meliori, & incõparabiliter eminentiori. Æſtimo uero illũ, quam perſequeris Chriſtianorũ religionem, fore ſuſcepturũ, nec puto quod ſua ſpe ipſe priuetʳ. Hæc quidẽ aſtrologus dixit, ſicut olim Balaam, aſtrologia non uera pronunciante, ſed deo per aduerſarios ea, quæ ſunt ueritatis, ſignificante, ut omnẽ impijs excuſationem adimeret. Rex igiʳ ut audiuit talia, grauiter hanc ſuſcepit annunciationẽ, triſtitiaq; mox illi lætitiã intercidit. In ciuitate itaq; ſeorſum palatiũ ædificauit ſpecioſiſsimum, & in eo cameras ſplendidas artificioſe atq; operoſe conſtruxit, ibiq́; puerũ poſuit ad habitandum. Poſtq́; autem infantiæ cõpleuit ætatẽ, inacceſsibilẽ omnibus fore imperauit, pædagogos illi, & miniſtros conſtituens, iuuenes ætate, et aſpectu pulcherrimos, præcipiens illis, ut nihil horũ, quæ in hac uita triſtitiã generant, manifeſtũ illi facerent, non mortẽ, non ſenectutẽ, non infirmitatem, non paupertatẽ, nec aliqd aliud, quod eũ contriſtaret, & lætitiam ei minuere poſſet, ſed omnia iucunda, & delectabilia ei proponerent: quatenus his mens ipſius iucundata, & delectata, nihil omnino de futuris cogitare ualeret. Pręcepit etiã, ut nec modicũ uerbũ de Chriſto, & de ipſius dogmatibus penitus audiret. Hoc etenim magis omnibus occultare ei cupiebat, aſtrologi metuens prænunciationẽ. Si quẽ uero miniſtrantium ei, infirmari contigiſſet, hunc mox inde iubebat eijci: aliũ uero pro ipſo floridum, & ſanũ dabat, ut nihil omnino fœdũ, uel enorme oculi uiderent illius pueri. Rex uero ſic iſta diſponebat, & faciebat. Videns nanq; non uidebat: & audiens non intelligebat. Audiẽs aũt quoſdã monachos adhuc ſupereſſe, quorũ nec ueſtigiũ remanſiſſe putabat, furore replebaʳ, & uehementiſsime contra ipſos agitabaʳ. Præcones itaq; per uniuerſas ciuitates, & regiones præcepit diſcurrere, clamantes, ut nullus omnino poſt tres dies horum monachorũ inueniretʳ: ſi autem aliqui inuenirenʳ poſt determinatos dies, per ignem, et gladiũ perditioni traderenʳ. Iſti enim ſunt, inquit, qui ſuadent populo, ut quaſi deo, intendant crucifixo.

Interea qddam tale accidit, unde ſæuior, ac truculentior rex efficeretʳ, & contra monachos ardentius iraſceretʳ. Nam uir quidã erat de nobilioribꝰ, & q inter primos illius regni præpollebat, uita quidẽ manſuetꝰ, fide pius, & ſuæ ſalutis ſolicitus, ſed latebat pp timorẽ regis. Vnde qdã pp familiaritatẽ, atq; fiduciã, quã apud regẽ habebant, qua eũ arte conuincerẽt, meditabanʳ, & hoc facere omni ſolicitudine ſatagebant. Cum aliqñ ad uenationẽ rex egrederetʳ, cũ conſueta ſibi obſequentium multitudine, unus erat ſenatorum bonus uir ille. Ambulante uero ipſo ſingulariter, ex diuina ſibi, ſicut arbitror, diſpenſatione contigit illud. Inuenit nanq; hominẽ in loco quodã nemoroſo in terrã proiectũ, & male habentẽ pedẽ a beſtia contritũ. Qui uidens eũ prætereuntẽ, rogabat ne pertranſiret illũ, ſed miſereretʳ eius in tã malo euẽtu, & in ſuã domũ deferret: ſimul iſtud adijciẽs, quod non inutiliter tibi & oĩo inefficaciter (inquit) inuentus ſum ego. Ille autem uir inclytus, dicit ei: Ego qdẽ propter naturã ſuſcipiam te, & curationẽ tibi, quantũ potero, exhibebo. Sed qđ eſt proficuũ, qđ a te mihi futurũ eſſe dixiſti? Pauper autem ille & infirmꝰ, ait: Ego homo ſum medicus uerborũ. Si enim aliquando in uerbis, aut colloquijs læduntʳ aliqs, aut

in tribulatione inueniatꝛ,congruis medelis ita curabo, ut nõ amplius mor bus ſuccreſcat. Igiť religioſus uir, quod dictũ fuerat, pro nihilo computa- uit: illũ uero propter mandatum dei conducere in domum ſuam fecit, & competentem curam ei exhibuit. Supra uero memorati inuidi illi ac ma- litioſi, quam nuper conceperant malignam nequitiam, ad effectum perdu cere non differunt. Nam derogant uiro apud regem, q̃a non tantũ illiꝰ ami citiam obliuiſcens, negauit deorum cultũ, & ad Chriſtianorum fidem de- clinauit, ſed etiã mala aduerſus ipſius meditatꝛ regnũ, turbã puertens, atq; ſolicitans, & ſibimetipſi cunctos concilians. Sed ſi uis (inquiũt) certꝰ fieri, nihil nos fictũ dicere, uoca eũ ſeorſum, & dic tẽtando, uelle te derelinque- re paternã ſectã, & gloriã regni, & Chriſtianũ fieri, & monachicũ ſume- re habitũ, quẽ quondam pſequutus es: quaſi non bene ſit a te hoc factũ. Talia nequiter aduerſus uirum machinantes, nouerant ipſius uoluntatis mundiſſimam deliberationẽ, quia ſi talia a rege audiret, illi q̃dem melꝰ re quiſitus conſilium eſſet daturus, hoc eſt, ut non negligeret perficere, quæ bene cogitauerat, & ex hoc uera dicere illi probarentꝛ. Rex aũt erga ſe ui- ri amicitiam, quanta eſſet, non ignorans, incredibilia, & falſa, quæ dicta fuerant, ſuſpicabatꝛ: nec tamen ſine examinatione fore relinquendũ, ſed ꝓ bare rem ad derogationẽ cogitabat. Vnde aduocans eũ ſeorſum, ait ei ten tans: Noſti ó amice, quanta mala oſtendi monachis, & omnibꝰ Chriſtia- nis? Nunc uero pœnitentia ductus ſuper hoc, & deſpiciens præſentia, ſpe illius immortalis regni, quod prædicant, ad aliam futuram uitã cupio per tingere, nam præſens, morte utiq; amputabitꝛ. Non aliter uero hæc me cõ ſequi poſſe arbitror, niſi Chriſtianus fiam, & abrenuncians gloriæ regni mei, & cæteris delectationibꝰ, & iucũditatibꝰ huius uitæ, eremitas & mo nachos requiram ubicũq; ſint, quos iniuſte pſequutus ſum, illiſq; meipſum admiſceã. Ad hoc q̃d dicis ipſe, & quale das conſiliũ? Dic ipſam ueritatẽ. Noui te enim ſuper omnes ueracẽ, & bonum hominẽ eſſe. Ille uero ut hoc audit, nequaq; occultũ dolum intelligens, compũctus animo, & lachry- mis perfuſus, ſimpliciter reſpondit: Rex, in æternũ uiue. Conſiliũ enim bo- nũ, & ſalutare reperiſti: q̃a & ſi difficile eſt ad inueniendũ cœlorũ regnũ, attamen hoc omni uirtute eſt quærendũ. Nam q̃ quærit, inuenit illud. De- lectatio enim præſentium, etſi in præſenti iucũda ſit & delectet, ſed tamẽ bonũ eſt illam abijcere. Nam in ipſo ſuo eſſe non eſt, & quod lætificat, ſe- ptempliciter rurſus contriſtat. Nam bona eius, & triſtia, umbra ſunt infir miora, & quaſi ueſtigiũ nauis per mare tranſeuntis, aut auis per aera uo- lantis, mox diſpereunt. Futurorũ uero ſpes, quã prædicant Chriſtiani, fir- ma eſt, & ſtabilis: tribulationẽ tñ habet in mundo. Sed noſtra nunc iucũ- ditas breuis tẽporis, ibi nihil aliud niſi pœnã ſolã inueniet, & tormẽta per ſecula duratura. Nam dulcedo horum, tẽporalis: dolores uero, perennes. Chriſtianorũ autẽ labor, temporalis eſt, dulcedo uero, & ſatietas, æter- na. Dirigatꝛ ergo regis bona uoluntas. Bonũ enim, & nimis bonũ eſt, cor ruptibilia æternis commutare.

Rex aũt ut audiuit iſta, ualde contriſtatus eſt: continuit tñ iram, & ni- hil tũ uiro locutus eſt. Ille aũt, cum eſſet ſapiens, & ſubtilis ingenij, cogno- uit grauiter ſuſcepiſſe regẽ uerba ſua, & quod in dolo tentauerat eũ. Re- uerſus aũt ad domum ſuã, tribulabatꝛ, atq; grauabatur, hæſitans quaſi mo do deliniret regẽ, & euaderet imminens ſibi periculũ. Inſomnẽ itaq; totã

noctem ducenti, in memoriā uenit is, qui pedē læſum habuerat, & huic ad ſe adducto ait: Reminiſcor quia dixeris te uerborū medicum, ac procuratorē eſſe malorū. Ille uero inquit: Etiam. Et ſi opus habes, oſtendā tibi artem meā. Senator aūt cōtinuo narrauit ei, quam ab initio apud regē amicitiam, atq; fiduciā obtinebat, & paulo ante propoſitū ſibi ab ipſo rege fraudulentū colloquiū, & quō ipſe quidē bene reſponderit: rex uero grauiter ſermonē ſuſcipiens, uultus immutatione internā ſibi iram oſtenderit. His auditis, pauper ille, & infirmus, parūper deliberans in ſemetipſo, ait: Notū tibi ſit glorioſiſsime, qm̄ nunquā habet erga te rex ſuſpicionē, quaſi uelis eius appræhendere regnū. ſed tentando te, dixit ea, quę dixit. Surge ergo, & tonde comam tuā, & exuendo ueſtimenta ſplendida, cilicium indue, ſummoq; diluculo accede ad regē. Illo uero interrogāte, qd ſibi uult habitus iſte, reſpondebis: Pro his quæ heſterno die locutus es, ó rex, ecce adſum paratus ſequi te per uiā, qua deſideras ambulare. Nā etſi deliciæ ſunt amabiles, atq; iucundæ, ſed non Contingit mihi his poſt te perfrui. Virtutis enim uia, qua iturus es, etſi difficilis eſt, & aſpera, tū tecū exiſtenti facilis mihi erit, & plana, & amabilis. Sicut enim me ſociū habuiſti prę ſentium bonorū, ſic & triſtiū habebis, ut & futurorū ſim particeps tecū bonorū. Nobilis igit̄ uir ille, infirmi uerba ſuſcipiēs, fecit iuxta quod ei locutus eſt. Quem uidens rex, & audiens, ſuper hæc uehementer obſtupuit, & erga ſe ueram uiri intellexit amicitiam: falſa uero, quæ contra uirū illū dicta fuerant, agnoſcens, ampliori honore, & maiori fiducia penes ſe ſublimauit. Aduerſus monachos uero ira denuo nimiū replebat̄, illorū eſſe iſta dogmata dicens, ut remoueant̄ homines ab huius uitæ delectationibus, & quaſi incertæ ſomniorū ſpei addicantur.

Iterum rex egreſſus ad uenandū, uidit duos monachos per eremū gradientes, quos teneri & ad ſe adduci præcepit, furibundeq; reſpiciens, & quaſi ignis ſcintillas ex oculis iaculans, ait: Nō audiſtis o erronei, & ſeductores, præcones meos aperte clamantes, ut nullus ueſtræ ſuperſtitionis, poſt tres dies in ciuitate, aut regione meæ poteſtatis inueniretur, alioqui igne cremaret̄? Monachi aūt dixerunt: Ecce, inquiunt, quēadmodū iuſsiſti, egredimur de tuis ciuitatibus, & regionibus. Longa aūt nobis uia imminente pergendi ad fratres noſtros, neceſſe habuimus cibū emere, ut haberemus expēſas, ne in uia fame deficeremus. Rex aūt ait eis: Mortis minas metuens, eſcarū mercimonijs non adhibet ſtudiū. Reſponderunt monachi: O rex bene dixiſti: qm̄ mortē timentes, ſolicitudinē gerunt, qualiter illā euadere poſsint. Sed qui ſunt iſti, niſi qui corruptibilibus dediti rebus, his inhiantes ſunt, qui nullam bonū ſperantes illic inuenire, radicitus inhærent præſentibus, & ideo timent mortē? Nos aūt, qui ex multo iam tēpore odiuimus mundū, & quæ in mundo ſunt, & ſtrictā, & arduā pergimus uiam propter Chriſtū: neq; mortē timemus, neq; præſentia diligimus, ſed futura tantū deſideram⁹. Quoniā ergo a uobis mors illata nobis propter teſtimoniū ſit ęternæ uitæ, & melioris, amabilis nobis eſt magis, ꝙ terribilis. Rex uero monachos argumentatione uolens cōpræhendere, ait: Quid aūt? nonne pauloante dixiſtis uos diſcedere, idcirco quia ego iuſſerā? Et ſi mortē non timetis, quare fugam arripuiſtis? Ecce & iſta uana iactantes, mentiti eſtis. Tunc reſponderunt monachi: Non a te minatam mortē timentes fugimus, ſed miſeremur tui, & ne abundantioris cō-

demnationis tibi cauſa efficiamur, cogitauimus diſcedere; nō quod tuas ullo modo minas formidemus. Ad hæc rex iratus, iuſsit illos igne cremari, & conſummati ſunt Chriſti famuli, per ignē martyrij coronā adepti. Tunc rex edictū poſuit, ut ſicubi quis inueniret monachorum, ſine interrogatione necaret. Et ita nullus relictus eſt huiuſmodi ordinis in regione illa, niſi hi, qui in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ ſemetipſos abſconderant. Hæc quidē taliter ſe habebant.

Filius aūt regis, de quo ſermo ab initio dicere cœpit, in præparato ſibi palatio inacceſsibilis exiſtēs, ad ætatē peruenit adoleſcētiæ, omni Æthiopum, & Perſarū diſciplina imbutus, non minus anima, quàm corpore fulgebat, ſapiens, & prudens, & omnibus bonis fluens: quæſtionesq́ naturales doctoribus ſuis proponebat, ita ut mirarent ipſi de uelocitate ingenij eius, & intellectu, ſtuperet etiā rex & gratiā uultus eius, & animę conſtantiam. Mādata uero dedit his, qui cū ipſo erant, ut nihil omnino eorū, quæ in uita hac triſtitiā generant, notificarent ei: neq; hoc, quod mors præſentes delectationes amputat. Vanæ.n. incūbebat ſpei, & iſtud uerbū quaſi in cœlū ſagittare conabat. Sed quando naturam hominū mors latere poteſt? Et quō puer iſte ignoraret eam, qui mentē omni intellectu exornatam poſsidebat? Penſabat uero in ſemetipſo, cur eum inacceſsibilē fore pater adiudicauerat, & omni uolenti ad eum ingredi, non permittebat introire. Nouerat enim, quòd nō ſine patris ſui Imperio iſtud fiebat, Tamen uerebat interrogare eum, nec omnino interrogandū eſſe arbitrans, certus quod non inutilia pater ei aliquo modo prouideret, ſimul etiā attendens, quod ſi ſecundū uoluntatē patris res agit, etſi interrogaret, nunquam ei pater ueritatē aperiret. Vnde ab alijs, & non a patre, iſta diſcere excogitauit. Vnū uero ex pædagogis amabiliorē cæteris, in partē traxit. Quē interrogauit, cur ſe pater intra muros recluſiſſet, adiungens, quod ſi hoc ueraciter manifeſtū mihi feceris, mihi charus eris præ omnibus, & teſtamentū perennis amicitiæ diſponā tecū. Pædagogus itaq; cū eſſet & ipſe ſapiens, & ſciret pueri intelligibilē, & perfectā prudentiā, ne ſibi quandoq; idem puer author periculi fieret, cuncta ei enucleatim referauit, id eſt, aduerſus Chriſtianos indictā a rege perſecutionē, & præcipue contra eremitas, & quō effugati ſunt & eliminati de omni in circuitu regione illa, qualiaq; in natiuitate eius aſtrologi prænunciauerunt. Ne ergo, inquit, audiens illorū doctrinā, hanc præponas noſtræ ſectæ, non multos tecū colloqui uoluit, ſed bene ſibi probatos, & fideles circa te nos conſtituit, mandata nobis tribuens, ut nihil tibi triſtium uitæ notificaremus.

Hæc ut audiuit iuuenis, nihil aliud appoſuit loqui. Tetigit quippe cor illius ſermo ſalutaris, & paracleti gratia intellectuales eius oculos aperire cœpit, ad uerum conductura Deum, prout ſequens ſermo declarabit. Frequenter uero pater eius ad uidendū puerū ueniebat. nam excellenti amore diligebat eum. Quadā aūt die intulit ei filius: Diſcere a te cupio, o domine rex, unde triſtitia aſsidua, & ſolicitudo continua corrodit animā meam. Pater uero ut hæc audiuit, concuſſa ſunt mox omnia uiſcera eius, & ait illi: Dic mihi amantiſsime fili, quæ eſt, quæ te detinet, triſtitia, & continuo ipſam in gaudiū conuertere feſtinabo. Qui dixit illi. Quid ſibi uult, quòd intra muros iſtos, & portas concludens me, inacceſsibilē prorſus, & incontemplabilē cunctis conſtituiſti? Tunc pater ait: Nolo fili, ut ui-

deas aliquid, quod cor tuũ poſsit amaricare, & tibi lætitiã amputare. In delicijs enim iugibus; & gaudio perenni, & hilaritate uiuere te per omne ſeculũ deſidero. Ait aũt patri filius: Bene ſcias domine, qm̃ iſto modo nõ in gaudio & lætitia uiuo, ſed in tribulatione potius, & anguſtia multa, in tantũ ut & ipſe cibus, & potus inſipidus mihi appareat, & amarus. Videre enim deſidero, quæ extra portas iſtas ſunt, omnia. Si ergo uis ne doloribus deficiã, iube quo uoluero procedere, & animo queam delectari cõtẽplatione rerũ, quas hactenus non uidi. Contriſtatus eſt igĩ rex, ut audiuit talia, perpendebatq́, ꝙ ſi denegaret ei, quod petebat, amplioris ei triſtitiæ, & ſolicitudinis author exiſteret. Tunc ait illi: Ego fili tuo deſiderio ſatisfaciã. Electos igĩ equos adduci continuo, & obſequiũ regale, & idoneũ præcedere eum imperans, quocunq́ uellet, pergere permiſit, diligenter præcipiens miniſtris eius, ut nihil fœdũ in occurſum ei ueniret, omni cautela ſatagerent: ſed omne bonum, & iucundum ei demoſtrarent, chorosq́ plaudentes in canticis, & omni genere muſicorum eum antecedere, & uaria delectationis ſpectacula facerent, ut his mens eius uacaret, & iocundaretur.

Igitur ſic frequentans proceſsiones regis filius, uidit die quadam clam miniſtris duos uiros, quorũ unꝰ q̃dẽ leproſus, cęcus uero alter erat. Quos uidens contriſtatus eſt animo, & dicit his, qui ſecũ erant: Qui ſunt iſti, & qualis horũ fœdus aſpectus? Illi non ualentes, quod ad aſpectũ illius uenerat, occultare dixerunt: Paſsiones iſtæ ſunt humanæ, quæ ex materia corrupta, & corporis mala cõplexione, hominibus ſolent accidere. Et ait adoleſcens: Omnibus hominibus nunquid iſta contingere ſolent? Dicunt illi: Non omnibus, ſed quibus ſubuertitur ſanitas ex humorũ malorum abundantia. Rurſus ergo interrogauit puer: Si non omnibus hominibus iſtud contingere ſolet, ſed quibuſdã; ergo noti ſunt, quos apprehenſura ſunt iſta mala, an indefinite, & improuiſe ſuperueniunt? Reſpondent illi: Et quis hominũ futura præuidere poteſt, & diligenter cognoſcere? Hoc enim humanam naturam ſupergreditur, ſolisq́ hæreditariũ eſt dijs immortalibus. Et ceſſauit quidem regis filius interrogare. Super hoc uero, quod uiderat, doluit corde, & immutata eſt ſpecies uultus eius propter inconſuetudinem rei.

Poſt multos uero dies, rurſus progrediens, reperit ſenẽ inueteratũ dierum multorũ, rugoſam habentẽ faciem, diſſolutis brachijs, & dorſum inclinatũ, & toto capite cano, carentẽ dentibus, & balbutiendo loquentẽ. Stupefactus igĩ aſſumit eum, & propius adducens interrogat, diſcere cupiens uiſionis miraculũ. Præſentes aũt dixerunt: Iſte iam plurimorũ extitit annorũ, paulatimq́ imminuta ſibi uirtute, & ægrotantibus mẽbris, ad hanc, quam cernis, peruenit miſeriã. Quis eſt, inquit, huius finis? Illi aũt dixerũt: Nihil aliud, ꝙ mors iſtũ ſuſcipiet. Sed & omnibus, inquit, hominibus iſtud imminet, an aliquibus tantũ? Reſpõderunt ei: Niſi mors præueniens hinc transferat hominẽ, impoſsibile eſt annis ſuccedentibus, non ad iſtius uenire ſtatus experientiã. Et ait puer: Igĩ in quot annis ſuperuenit alicui? & ſi penitus mos imminet, & non eſt ars hanc euadendi, quin ad hanc perueniat miſeriã? Dicunt ei: In octoginta quidẽ, uel centũ annis ad hanc ſenectutẽ deueniunt homines, deinde moriunt; nec aliter fieri poteſt. Debitũ nanq́ naturale mors eſt, ab initio inditũ hominibus; & ineui-

tabilis huius aduentus eſt. Hęc omnia ut uidit, & cogitauit ſapiens ille, & prudens iuuenis, ingemiſcens de profundo cordis, ait: Amara eſt uita iſta, & omni dolore, & amaritudine plena. Si hæc ita ſe habent, quõ ſecurus poterit eſſe aliquis, morte incertam præſtolando, cuius aduentus nõ tantum ineuitabilis, ſed & incertus eſt, ſicut dicitis? Et abijt, iſta intra ſe ſeruans, & inceſſanter cogitans, & frequenter habens de morte memoriam, & ob hæc in doloribus, & defectionibus iuuenis continuã habebat triſtitiam. Dicebat enim in ſemetipſo: Ergo ne aliquando me mors appræhendet? Et quis erit memoriã mei faciens poſt mortem, tempore obliuioni omnia tradente? &, ſi moriens in nihilum diſſoluar, aut eſt aliqua uita alia, & alius mundus?

Hæc, & his ſimilia inceſſanter cogitans, pallidus tabeſcebat. In pręſentia aũt patris, quando contingebat uenire illum ad eũ, fingebat hilaritatẽ & lætitiam, nolens ad notitiam patris ſui meditata peruenire. Deſiderabat aũt incompręhenſibili quodã deſiderio, & æſtuabat inuenire aliquẽ, q poſſet ſibi certificare cor, & ſermonẽ bonũ auribꝰ eius infundere. Sæpe uero memoratũ pędagogũ rurſus interrogabat, ſi alicubi cognoſceret uirum aliquẽ, q poſſet auxiliari ad id, qđ deſiderabat, & mentẽ illiꝰ cõfirmare male in cogitationibꝰ fatigatã, & non ualentẽ repellere harum ſolicitudinem Ille aũt prædictorũ denuo recordatus, dicebat: Dixi tibi iampridem, quõ pater tuus ſapientes, & eremitas illos ſemꝑ de talibus philoſophantes, alios qdem interemit, alios uero cũ ira pſecutus eſt: & non cognoſco modo quenquã in hac regione remanſiſſe. Multa igiẽ ſuꝑ his triſtitia ille repletus, & in animo male ſauciatus, aſſimilabat uiro, q magnum theſaurũ pdiderat, & ad eius inqſitionẽ totã mentẽ ſuã conuerterat. Hinc in agone aſſiduo, & ſolicitudine uiuebat, & omnia delectabilia & iucunda mũdi, erant in oculis eius quaſi inquinamenta quędam, & abominatio. Sic ergo habente ſe iuuene, & deſiderante ſecũdum animam bonũ inuenire, uidit eũ, q cũcta cernit oculis, nec deſpexit, q uult oẽs ſaluos fieri, & ad agnitionẽ ueritatis uenire. Sed ſolitã ſuam benignitatem in hoc oſtendẽs, notam fecit ei uiam, qua oportebat eum ambulare, modo tali.

In illo tempore fuit qdam monachus, diuina prudentia ſapiens, uita, & ſermone ornatus, q ad ſummam perfectionem totius monaſticæ profeſſionis peruenerat. Vnde uero uenerit, & ex quo genere fuerit, non habęo modo dicere. In deſerto aũt quodam terræ Sennaar ſibi cellam fecerat, & ſacerdotij decorabaẽ gratia. Barlaam huic ſeni nomen erat. Hic ergo reuelatione diuinitus ſibi facta, cognouit ea, quæ circa filiũ regis agebantur. Qui egreſſus de eremo, ad ſeculũ deſcendit: & mutato habitu ſuo ueſtimentiſq; ſecularibus indutus, aſcendit nauẽ ad partes Indiæ profecturus: & negociatorẽ ſe eſſe ſimulans, applicuit ad ciuitatẽ, in qua regis filius palatiũ habebat. Ibiq; multis diebus cõmoratus, diligenter inquirebat de eo, & de his, qui miniſtrabant ei. Vt aũt didicit ſupradictũ pædagogum inter reliquos plus ei familiarẽ eſſe, accedens ad eum, ſeorſum ait illi: Cognoſcere te uolo domine mi, qm̃ negociator ego ſum, & de remota ualde regione huc ueni. Et eſt mihi lapis precioſus, cui ſimilis aliquãdo inueniri non poſsit, & nulli uſq; modo hunc manifeſtaui. Tibi uero iam manifeſtũ facio, ſapientẽ te, atq; prudentẽ uirum conſiderans, rogans ut introducas me ad filiũ regis, & tradã illum ei. Omnibus enim bonis in-

comparabiliter

comparabiliter excellit. Valet quippe cęcis corde lumen conferre ſapientię, aures ſurdorũ aperire, & mutis uocẽ reddere, & ſanitatẽ infirmantibꝰ exhibere, ſtultis ſapiẽtiã dare, dęmones effugare: & totũ, quod bonũ eſt, & amabile, largiter ſe poſsidenti tribuere. Dicit ad eum pędagogus: Video te hominẽ ſtabilis, & prouectę prudentię, uerba aũt tua in immẽſum te gloriari inſinuant. Lapides enim eximios, & precioſas margaritas minime tibi poſſum enarrare, quot uiderim. Habentes uero tales, quales dixiſti uirtutes, neq; uidi, neq; audiui, tamen oſtende mihi ipſum, & ſi eſt ſecundũ uerbum tuũ, mox inferã hunc ad regis filiũ, & honores q̃ maximos, & munera ſuſcipies ab ipſo. Priuſq; tamen certificer ueraci oculorũ uiſione, impoſsibile eſt mihi domino meo regi de te manifeſta hęc eximia nunciare. Barlaam uero ait: Bene dixiſti, neq; uidiſſe aliquando, neq; audiſſe te tales uirtutes, & operationes. Nam ſermo, qui a me prõptus eſt, non de re qualicunq; eſt, ſed de mirabili quadã, & magnifica. Quoniam uero petiſti uidere iſtum, audi uerba mea. Lapis iſte precioſus cũ prędictis operationibus, & uirtutibus, adhuc habet & iſtam uirtutẽ. Nõ ualet contemplari eum fortuito, qui ſanã non habet oculorũ uiſionem, & integrã, caſtum etiã corpus, & nullo modo inquinatũ. Si enim aliquis iſta duo nõ bene habet, temerarie inſpiciet precioſum lapidẽ iſtum, & iſtã iam, quã habet, uiſibilem uirtutẽ, & mentem perdet. Ego uero cũ expers non ſim artis medicinalis, conſidero oculos tuos ſanos non eſſe, & uereor ne & huius, quã habes, uiſionis priuationẽ incurras, & ego tibi tãti mali author exiſtã. Filium aũt regis audiui uitam quidẽ ducere pudicam, oculos uero pulcherrimos & ſanos, & clare uidentes habere. Quapropter illi oſtẽdere theſaurũ iſtum confiſus ſum. Tu ergo nõ negligenter de hoc diſponas, neq; re tali dominũ tuum priues. Ille aũt dixit ad eum: Si ſic iſta ſe habẽt, noli mihi lapidẽ oſtendere. In peccatis etenim multis uita mea ſorduit, neq; uiſionẽ oculorũ incolumẽ, ſicut dixiſti habeo. Sed ego tuis adhibendo fidem ſermonibus, notificare iſta domino meo regi non pigritabor. Dixit iſta, & ingreſſus, diligenter omnia filio regis annunciauit. Ille aũt ut audiuit ſui uerba pędagogi, gaudio quodam, & lętitia ſpirituali ſenſit cor ſuum aſpiratum, & anima illius diuinitus illuſtrata eſt. Iuſsit itaque ſtatim introduci uirum.

Igitur poſtq; introiuit Barlaã, ſalutauit eũ. Tunc præcepit eũ ſedere, & pædagogũ abſcedere. Quo diſcedente, dixit Ioſaphat ſeni: Oſtende mihi lapidẽ precioſum, de quo quædã magnifica & mirabilia te dicere meus narrauit pædagogus. Tunc Barlaã ſic fari cœpit ad illũ: Iniuſtũ eſt, ô rex, falſo ac temerarie aliqd me dicere tuæ excellenti gloriæ. Cuncta etenim quæ tibi de me manifeſtata ſunt, uera exiſtunt & indubitabilia. Sed niſi prius experimentũ tuæ capiã prudentiæ, incongruũ eſt myſteriũ hoc tibi manifeſtare. Ait enim dñs meus: Exiĳt, qui ſeminat, ſeminare: Et dũ ſeminat, alia quidẽ ceciderunt ſecus uiã, & uenerunt uolucres, & comederunt illa. Alia uero ceciderunt in petroſa, ubi non erat terra multa, & confeſtim exorta ſunt, eo q; non haberent profundã terrã: Sole uero exorto, æſtuauerunt: & quia non habebant radicẽ, aruerunt. Alia uero ceciderũt inter ſpinas, & ſurgentes ſpinæ, ſuffocauerunt ea. Alia ceciderunt in terrã bonã, & dederunt fructũ cẽtuplũ. Si ergo terrã inuenero in corde tuo fructiferã, & bonã, non tardabo diuinũ ibi ſeminare ſemen, & magnũ myſte

rium tibi reuelare. Si uero petroſa hæc, & ſpinoſa eſt, & uia conculcabilis omni uolenti, melius eſt nequaquam hoc ſalutare in illa ſpargere ſemen, & in direptionẽ ipſum ponere uolucribus, & beſtijs; ante quas omnino nõ proijcere margaritas, mandatũ accepi. Sed confido de te meliora & uiciniora ſaluti, quia & lapidem uidebis precioſum: & radio luminis eius, lux & ipſe mereberis effici, & fructũ afferes centeſimũ. Propter te enim laborem ſuſtinui, & longam peragraui uiam, ut oſtendam tibi, quæ nunquam uidiſti, & doceam te, quæ non audiſti.

Dixit aũt ad eum Ioſaphat: Ego quidẽ uenerande ſenex, deſiderio quodam, & amore incõpræhenſibili, quæro ſermonẽ audire nouũ aliquem, & bonũ: quia ignis intrinſecus in corde meo exardeſcit, fortiter urens me, & incitans ad diſcendas quaſdã neceſſarias quæſtiones. Non enim hactenus hominẽ reperi, qui de his me potuerit inſtruere. Sed ſi inuenero ſapiẽtem aliquem, & audiero ab eo uerbũ ſalutis, nequaquam uolucribus (prout æſtimo) ſiue beſtijs illud dabo, neque petroſa, aut ſpinoſa terra, ſicut dixiſti, apparebo, ſed gratanter accipiam, & ſapienter ſeruabo. Tu uero, ſi quid tale noſti, non abſcondas a me, ſed indica mihi. Nam quoniam audiui te de terra longinqua ueniſſe, ſenſit anima mea, & bonæ ſpei factus ſum, quia per te, quod iã diu deſideraui, aſſequar: idcirco mox ingredi feci te ad me, libenterque ſuſcepi, quaſi aliquẽ de familiaribus, & coætaneis meis: ſi tamẽ non de mea ſpe fallar. Tunc Barlaam ait: Hoc bene feciſti, dignumque regali fuit magnificentia, quoniam non apparenti intendiſti paruitati, ſed reconditæ factus ſpei es.

Nam quidã rex fuit magnus, & glorioſus; Et factũ eſt, procedente illo in curru deaurato cũ regali obſequio, obuiaſſe illi duos uiros, attritis, & ſordidis indutos ueſtibus, attenuatos macie, & pallidas facies habentes. Rex autem ilico cognouit eos maceratione corporis, & exercitij ſudoribus carnem conſumptã habentes. Vt ergo uidit illos, deſiliens confeſtim de curru, & in terrã procidens, adorauit: & ſurgens amplexatus eſt eos, & affectuoſe oſculatus. Magnates uero illius, ac proceres de hoc ualde indignati ſunt, arbitrantes eũ feciſſe indigna regali gloria, non tñ auſi illũ in facie repræhendere, germano fratri eius ſuggeſſerunt, ut ei loqueretur, ne tantæ excellentiæ diadematis tantam inferret contumeliã. Qui cum fratri iſta diceret, & regis inutilẽ (ut ſibi uidebatur) humiliationem repræhenderet, ei rex reſponſum dedit, quod tamen ille non intellexit. Conſuetudo autem erat illi regi, quando ſententiã mortis contra aliquẽ dictabat, præconem ante ianuã illius cũ tuba huic officio deputata, mittere, cuius uoce cognoſcebant omnes, mortis reũ illum exiſtere. Veſpere igitur ueniente, miſit rex buccinã mortis tubicinare ante ianuam domus fratris ſui. Vt ergo audiuit ille tubam mortis, de ſua ſalute deſperauit, & tota nocte ſua diſpoſuit. Summo uero diluculo, nigris, ac lugubribus indutus ueſtibus, cũ uxore, & filijs pergit ad fores palatij, flens, & lugens. Quem rex ad ſe ingredi fecit, & uidens eũ ita lugentẽ, ait illi: O ſtulte, & inſipiens, ſi tu ſic timuiſti præconem germani fratris tui, aduerſus quem teipſum nihil deliquiſſe cognoſcis: quo mihi repræhenſionem intuliſti, quia in humilitate ſalutaui, & oſculatus ſum præcones dei mei, ſonorabilius tuba mortem mihi ſignificantes, & terribilẽ domini occurſum, cui multa, & magna meipſum peccaſſe conſcius ſum? Ecce denique tuam arguens inſipientiam, iſto uſus

rum modo. Nunc uero & illorũ, qui te ad meam ſubmiſerunt repræhenſionem, ſtultitiam omnibus modis aperte arguere curabo. Et ita inſtrues fratrem ſuũ, domũ remiſit. Præcepit aũt fieri de lignis arcellas quatuor, et duas quidẽ undiq; auro coopertas, oſſaq́ mortuorũ putentia mittens in eis, aureis obfirmauit feris. Alias uero duas pice, & bitumine liniens, repleuit lapidibus precioſis, & inæſtimabilibus margaritis, & omniũ unguentorum odoribus, funiculisq́ cilicinis aſtrinxit. Deinde accerſiri fecit reprę henſores ſuos, magnates uidelicet illos, ac proceres, & poſuit ante eos ipſas arcellas, ut æſtimarent quanto quidẽ iſtæ, quãto uero illæ precio ſunt dignæ. Illi itaq; duas quidem deauratas, quia precij maximi ſunt, iudicauerunt. Expedit enim (inquiunt) in ipſis diademata regalia reponi. Quæ uero illita pice, & bitumine fuerant, uili quodam, & exili precio dignas dixerunt. Rex aũt dixit ad illos: Sciebã & ego talia uos eſſe dicturos. Exterioribus enim oculis exteriora cernitis. Et tñ non ita oportet facere, ſed internis oculis intrinſecus recondita expedit uidere, ſiue honorẽ, ſeu contumeliam. Et mox præcepit ut aperirent arcellæ deauratæ. Referatis igit̃ illis, dirus quidam fœtor exhalauit, & fœdiſsimus uiſus eſt aſpectus. Ait ergo rex: Iſte typus eſt eorũ, qui ſplendidis quidẽ induunt̃ ueſtimentis, multa uero gloria & potentia ſunt elati, ſed intrinſecus mortuis, ac fœtentib⁹, malignisq́ operibus referti ſunt Deinde piceatas, bituminatasq́ præcipiens diſſolui, & aperiri, cunctos q̃ aderant, lætificauit eorũ, quæ intus repoſita erant, ſplendore, & odore. Tunc ait ad illos: ſcitis q̃bus ſimilia ſunt iſta? humilib⁹ illis, qui uilibus operti erant ueſtimentis, quorũ uos exteriorem attendentes habitũ, contumeliam putaſtis, me aũt proſtraui ante faciem illorũ in terram ad orationem. Ego uero intellectualibus oculis reuerentiam illorũ, & decorem conſiderans animarũ, glorificatus ſum quidẽ horũ tactu, omniq́ corona: & uniuerſa regali purpura precioſiores iſtos exiſtimaui. Illos igit̃ ita confundens, docuit ne errarent in his, quę foris apparent, ſed interna attenderent. Secũdũ illũ itaq; pium, ac ſapientem regem tu quoq; feciſti, bona ſpe ſuſcipiens me: quæ te non decipiet, ſicut ego æſtimo. Dixit aũt ad eũ Ioſaphat: Iſta quidem omnia bene, & conuenienter dixiſti. Sed illud uolo diſcere, quis eſt dñs tuus, quẽ in initio ſermonis de ſemine illo dixiſſe aſſeruiſti? Rurſus igit̃ repetens ſermonẽ Barlaam, dixit: Si meũ uis dñm agnoſcere, dominus eſt Ieſus Chriſtus, unigenitus filius dei, beatus, & ſolus potens, rex regũ, & dñs dominantiũ, qui ſolus habet immortalitatem, & lucẽ habitat inacceſsibilem, cũ patre, & ſpiritu ſancto glorificandus. Non enim ſum ego de illis, qui multos iſtos, & inordinatos deos inuocant, & inanimata hæc, & ſurda colunt idola: ſed unũ deum cognoſco, & confiteor, in tribus perſonis glorificandũ, patrem inquã, & filiũ, & ſpm̃ ſanctum; in una uero natura, & ſubſtãtia, in una gloria, & regno indiuiſo. Ita ergo in tribus perſonis unus deus ſine initio eſt, & ſine fine æternus, ſempiternus, increatus, inconuertibilis, incorporeus, inuiſibilis, incircunſcriptus, inæſtimabilis, bonus, & iuſtus ſolus, qui cuncta de nihilo conſtituit, uiſibilia, & inuiſibilia. Primũ quidem inuiſibiles uirtutes, & cœleſtes innumerabiles quaſdam multitudines, & incorporales adminiſtratorios ſpiritus magnitudinis dei: deinde inuiſibilẽ mundũ iſtum, cœlũ uidelicet, & terrã, & mare, quę & luce illuminans exornauit Cœlũ q̃dem ſole, & luna, & ſtellis; terram uero uarijs uirgultis, et diuerſis

animalibus; mare iterũ multiplici natatiliũ genere:Hęc omnia ipſe dixit, & facta ſunt:ipſe mandauit,& creata ſunt. Deinde formauit hominẽ manibus ſuis,puluerẽ quidem ſumens de terra ad formationẽ corporis,animam uero rationalẽ,& intellectualem per propriam inſufflationem ei tribuens.Quæ ſcđm imaginẽ quidem,& ſimilitudinẽ dei,creata fuiſſe ſcribitur.Secundũ imaginem qdem,propter intellectũ,& liberũ arbitriũ:ſecũdum ſimilitudinẽ uero, propter uirtutis(prout poſsibile eſt)ſimilitudinẽ. hunc hominẽ libero arbitrio,& imortalitate beatificans, regẽ ſuper terrã conſtituit. Fecit autẽ ex ipſo fœminam, & adiutricẽ ſibi ſimilẽ.Plantauit etiam paradiſum uoluptatis in oriente,lætitia, & omni delectatione plenum,& poſuit in illo hominẽ,quem formauerat, omniumq́; qdem ſibi diuinarum arborũ præcepit libere participari. De una uero ſola ne penitus guſtarent,mandatũ poſuit,quæ lignũ dinoſcentiæ boni, & mali uocatur, ſic dicens:Quocunq; die guſtaueritis ex ea, morte moriemini. Vnus uero de prædictis angelicis uirtutib⁹,unius exercitus prælatus, nequaq́; in ſeipſo a creatore malitiæ naturaliter habens ueſtigiũ,ſed in bono factus,libera arbitrij uoluntate conuerſus eſt de bono ad malũ: & elatus ſuperbia, rebellare uoluit contra dñm & Deum ſuũ, propter quod deiectus eſt de ordine ſuo,& dignitate,& pro beata gloria illa,& angelica nuncupatione,diabolus uocat̃,& ſatanas nominat̃.Proiecit enim eum Deus,ceu indignum ſuperna gloria.Euulſa eſt aũt cum eo,& deiecta multitudo magna ordinis angelorũ,q ſub ipſo erant. Qui mali effecti propria uoluntate,& bono derelicto, apoſtaſiam imitantes principis ſui, dæmones nominati ſunt,uelut erronei,& deceptores. Abnegans ergo omnino bonũ diabol⁹, ac malignam arripiens naturam, inuidiã ſuſcepit aduerſus hominẽ,cernẽs ſeipſum qdem de tali gloria expulſum, illũ uero ad huiuſmodi honorẽ ſublimatum,callide ingrebat qũo priuaret eũ beata illa conuerſatione.Serpentem igit̃ inſtrumentũ ſuæ deceptionis arripiens, per ipſum locutus eſt mulieri, & ſuadens ei comedere de prohibito ligno iſto ſpe deificationis, per ipſam decepit & Adã.Sic protoplaſto ſeducto, & comedente de ligno inobedientiæ,exterminatus eſt de paradiſo deliciarũ a creatore, & probata illa uita,& fœlici conuerſatione,in miſeriam hanc,et erumnoſam (heu mihi)uitã corruit,et morte demũ condemnatus eſt. Hinc uirtutẽ diabolus accipiens et uictoria elatus, et multiplicatis ſuper terram hominibus,oẽm malitiæ uiam eis indidit. Amputare uero multã peccati enormitatem uolens omnipotens Deus, diluuiũ induxit ſuper terram, diſperdiditq́; Omnẽ animam uiuam.Vnũ uero ſolũ inueniens iuſtũ in generatione illa,hunc cũ uxore et filijs in arca quadã ſaluans, ſolũ ſuper terrã conſtituit. Cum aũt cœpiſſet iterũ in multitudine genus hominum dilatari et creſcere,obliti ſunt deũ,et in deteriorem proficientes impietatẽ, diuerſiſq́; irretiti ſceleribus,ac execrabilib⁹ corrupti impietatibus, in omnem prorſus errorẽ diſperſi ſunt. Alij nanq; cuncta ſponte ſua fieri putauerunt, et ſine prouidentia regi,quaſi nullo exiſtente dño. Alij fortunam putauerunt,fato totũ concedentes. Alij plures deos malos, & uitioſos coluerũt, ut haberent eos ſuorũ uitiorum,& malarũ actionũ authores. Quorum et formas figurantes,erexerunt ſtatuas,ſurdaq́;, & inſenſata idola, & concludentes ea in tẽplis,adorauerunt,ſeruientes creaturæ potius, quã creatori. Alij uero ſoli,& lunæ, & ſtellis, quæ poſuit deus ad lucẽ præbendã

terreno huic mundo,cũ ſint inanimata, & inſenſibilia,prouidentia creatoris illuminata & gubernata. Alij aũt igni & aquis, et cæteris elemẽtis terræ & inanimatis et inſenſibilib⁹ſeruierunt, & non erubuerunt animati et rationales,talia colere. Alij beſtijs et reptilibus et pecudibus quadrupedibus cultũ exhibebant,irrationabiliores his, quæ colebant, ſemetipſos oſtendentes. Alij uero quorũdam hominũ turpiũ, et infirmorum imagines fecerunt,& iſtos deos inuocauerunt,alios qdem eorũ maſculos, quoſdã autẽ fœminas nominantes, quos ijdem ipſi expoſuerunt adulteros fuiſſe, & homicidas,iracundos,& inuidos,& furibundos,parricidas, & fratricidas,fures,& raptores,claudos,& debiles,ueneficos, & furioſos;et horum quoſdam qdem propria morte defunctos, quoſdam uero fulmine ictos,& in animalia transformatos,ad execrabiles et turpes uſus exercẽdos. Vnde aſſumentes homines exẽpla & occaſiones a dijs ſuis, ſine timore contaminabanť omni imunditia. Et tetra tegebat obſcuritas genus noſtrum in illis temporibus,& non erat,q intelligeret,non erat q requireret Deũ. Abraham aũt qdam in illa generatione ſolus inuentus eſt, q ſenſus animæ habebat incolumes,q cõtẽplatione creaturarũ cognouit creatorem. Conſiderando.n.cœlum,et terram,et mare,ſolem,et lunam et cætera,admiratus eſt congruentiſsimũ ornatũ iſtum. Videns aũt mundum,et quæ in illo ſunt omnia,non per ſemetipſa facta fuiſſe, et conſeruari exiſtimauit,neq; elementis terræ, neq; inanimatis idolis cauſam talis ornatus attribuit,ſed uerũ Deum per iſta cognouit,et ipſum eſſe authorẽ, et creatorem omniũ intellexit. Suſcipiens autem hunc gratanti,et recto iudicio Deus,manifeſtauit ei ſemetipſum, non ſcdm ſubſtantiam ſuam, (Deũ.n. uidere, humanæ naturæ impoſsibile eſt)ſed diſpenſatiuis qbuſdam theophanijs, ſicut nouit ipſe;et perfectiorẽ ſcientiam ponens in anima eius,glorificauit,et familiarem ſibi famulũ effecit. Qui et per ſucceſiones his,q ex eo nati fuerunt,tranſmittens fidei pietatẽ,eos uerũ cognoſcere deum edocuit. Propter quod et in multitudinẽ innumerabilẽ creſcere ſemẽ illius domino bene cõplacuit, et populũ peculiarem ſibi nominauit,et de ſeruitute eos Ægyptiaca,et poteſtate Pharaonis cuiuſdã tyranni,ſignis,& prodigijs terribilib⁹,& præcipuis eduxit per Moſen, & Aarõ uiros ſanctos, & gratia prophetiæ glorificatos. Per quos Ægyptios afflixit digne ſatis ob illorũ malitiam, et Iſraelitas(ſic.n.populus ille, q de Abraham ſtirpe deſcenderat,uocabať)per mare rubrũ,quaſi per aridam,diuiſis aquis tra duxit,et quaſi murus a dextris,et a ſiniſtris exiſtentibus. Pharaonem uero,et Ægyptios poſt ueſtigia ipſorũ ingreſſos,reuerſæ aquæ ſubito perdiderunt. Deinde miraculis eximijs, et diuinis manifeſtationib⁹ per annos quadreginta deducens populũ in deſerto,et pane cœleſti alens,legẽ dedit in tabulis lapideis diuinitus ſcriptã,quam dedit in manu Moſi ſuper mõtem,typũ,et figuram futurorũ habentem,ab idolis qdem,et omnibus ma- 8
lis actibus homines prohibentem. Solũ namq; docet uerũ colere Deum, et bonis operibus inhærere. Talia igitur prodigia operãdo,introduxit eos in bonam quandam terram,quam olim patriarchæ illi Abraham promiſerat ſe daturum,et ſemini eius.

Lex uetus ſolùm docet uerum colere deum,et bonis operibus inhærere.

Longum eſt aũt enarrare,quanta eis oſtẽdit magnalia & miracula glorioſa,& præcipua,quorum non eſt numer⁹. Per quæ omnia id ſtudij fuit, ut ab omni execrabili idolorum ſeruitute,& actione genus hominum ab-

ſtraheret,& ad antiquum ſtatum reduceret. Sed adhuc ſpontanea uolun tate regnauit mors in hoībus,tyrannide diaboli condemnationi inferni omnia tranſmittens. In talem ergo ærumnam & miſeriam cum deueniſſemus,non deſpexit nos Deus, q de nihilo nos creauerat, neq; dimiſit in finem perire opus manuum ſuarum:ſed per uoluntatē Dei patris unigenit⁹ filius uerbū Dei, q eſt in ſinu patris, conſubſtantialis, & coæternus ei, & ſpirituiſancto,q erat in principio apud Deum,& Deus erat,condeſcendit ſeruis ſuis condeſcenſione ineffabili,& incomprehenſibili:& Deus exiſtēs perfectus,factus eſt homo perfectus,de ſpiritu ſancto, & Maria ſemꝑ uirgine Dei genitrice,ſine ſemine uiri,ac coniunctione, intra uirginis intacta uiſcera conceptus,ſed de ſpiritu ſancto, ſicut & ante conceptionem unus archangelorum miſſus eſt, annūcians uirgini extraneam conceptionē illam,& ineffabilem partū. Sine ſemine enim conceptus eſt fili⁹ dei de ſpiritu ſancto, & compingens ſibimetipſi in utero uirginis animatam carnem anima rationali,& intellectuali,proceſſit in una perſona. Sed in duabus naturis perfectus Deus, & perfectus homo,incorruptam uirginitatē genitricis etiam cuſtodiens poſt partū, & in omnib⁹ ſimilis nobis paſsibilis factus,abſq; peccato, infirmitates noſtras ſuſcepit, & languores portauit. Nam qa per peccatū mors introiuit in mundum,oportebat eū,q redēpturus erat mūdum,ſine peccato eſſe,& non morti ꝑ peccatum addictū. Per triginta uero annos cum hominibus eſt cōuerſatus,& baptizatus eſt in Iordane flumine a Ioāne uiro ſancto, & omnib⁹ prophetis excellentiore. Baptizato uero ipſo,uox delata eſt cœlitus a Deo patre, dicens: Hic eſt filius me⁹ dilectus,in quo mihi bene complacui. Spiritus etiam ſanct⁹ in ſpecie colūbæ deſcendit ſuꝑ ipſum. Et ex tunc cœpit ſigna facere magna & mirabilia,mortuos uidelicet ſuſcitando,cæcos illuminādo,dæmones fugando,ſurdos,& mutos,& debiles curando,leproſos mūdando,et noſtram inueteratam naturam interi⁹,& exterius renouando, operibuſq; erudiendo,& docendo uirtutis uiam,a corruptione qdem renouando,ad æternam uero uitam perducendo. Vnde & diſcipulos elegit duodecim, quos & apoſtolos uocauit,& omnib⁹ prædicare cœleſtem conuerſationem præcepit,quam uenerat ſuper terram oſtēdere,& nos humiles,et terrenos ſua diſpenſatione cœleſtes facere. Inuidia uero mirabilis illi⁹,& deo dignæ conuerſationis,& innumerabiliū miraculorū, pontifices & principes Iudæorū,inter quos conuerſabaī,contra illū inſanientes,qbus prædicta mirifica ſigna faciebat,immemores omnium, morte eū cōdemnauerūt. Vnum diſcipulorum eius ad traditionē rapientes,tenuerunt dñm, & gentibus tradiderūt,uitam uidelicet omnium,qui hæc oīa ſpontanea uoluntate ſuſcepit. Venit enim propter nos omnia pati,ut nos a paſsionib⁹ liberaret. Multa uero in ipſum exercentes,ad ultimū in cruce ſuſpenderūt. Et omnia ſuſtinuit natura carnis,quam ex nobis accepit. Duarum nanq; naturarum erat,diuinæ ſcilicet,& humanę. Humana qdem natura paſſa eſt, diuina uero impaſſibilis extitit,& immortalis. Crucifixus eſt igr̃ carne dominus noſter Ieſus Chriſtus ſine peccato. Peccatum enim non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Propter peccatum enim,ſicut prædixi,mors introiuit in mūdum. Nam propter nos carne mortuus eſt, ut nos a mortis liberaret tyrānide. Deſcendit in infernū,& hūc conterens,a ſeculo cōcluſas illic iuſtorum animas liberauit. Poſitus in ſepulchro,tertia die reſur-

rexit ſuperando mortem, & nobis uictoriam donauit aduerſus eam. Et incorruptibili carne reſurgens incorruptionis largitor, apparuit diſcipulis, pacem donans illis, & per ipſos omni humano generi. Poſt dies aũt quadraginta cœlos aſcendit, & ibi ſedet in dextera patris: unde uenturus eſt iterum iudicare uiuos, & mortuos, & reddere unicuique ſecũdum opera ſua. Poſt glorioſam uero ſuam in cœlos aſcenſionẽ, miſit paracletum ſpm̃ ſuper ſanctos diſcipulos ſuos in ſpecie ignis; & cœperũt uarijs linguis loqui, prout ſpũs ſanct⁹ dabat eis pronũciare. Exinde grã illius diſperſi ſunt in omnes gentes, & prædicauerũt catholicam fidem, baptizantes eos in noĩe patris, & filij, & ſpũs ſancti, & docentes ſeruare oĩa mandata ſaluatoris. Illuminauerunt ergo gentes, quæ prius errabãt, & ſuperſtitioſum errorẽ idolorũ deſtruxerũt. Nõ ferẽs igiť hoſtis antiquus ſuam deiectionẽ, bella etiam nũc aduerſus nos Chriſti fideles excitat, ſuadens ſtultos, & inſipientes adhuc ſeq idololatriam. Sed uirtu eius infirmata eſt, & frameæ illius defecerũt in finem Chriſti uirtute. Ecce tibi dominum meũ, & deũ, & ſaluatorem per modica uerba notificaui. Perfectius uero cognoſces; ſi gratiam ipſius ſuſceperis in anima tua, & ſeruus illius fueris factus.

Vt ergo audiuit uerba iſta regis fili⁹, lumẽ illuſtrauit eius animam. Qui ſurgens de throno ſuo, præ gaudio cõplexatus eſt Barlaam, & ait ei: Forte iſte eſt, (ſicut ego exiſtimo) reuerendiſſime hoĩum, lapis iſte precioſiſsimus, quẽ in myſterio conuenienter ſatis contines, non omni cernere uolenti oſtendens, ſed qbus ſani ſunt hominum ſenſus. Ecce enim, ut hæc uerba ſuſcepi auditu, lumen dulciſſimum ingreſſum eſt cor meũ, & graue illud triſtitiæ uelamen, multo iam tempore ſuperpoſitũ menti meæ, ſtatim ſublatum eſt. Si ergo iſta bene perpendi, nũcia mihi. Si autem & melius aliquid illis, quæ dixiſti, cognoſcis, ne differas confeſtim maniſeſtare mihi.

Rurſus ergo Barlaam reſpondit: Etiam domine mi rex, hoc eſt magnũ myſterium, quod abſconditum eſt a ſeculis, & a generationibus, nouiſsimis uero temporib⁹ manifeſtatũ eſt generi humano. Cuius manifeſtationem prænũciauerũt multi prophetæ, & iuſti ſpũs ſancti gratia illuminati, multifariæ, multiſq; modis. Et omnes interiorẽ ſalutẽ a longe ſpeculantes, deſiderabant hanc præſentẽ uidere, & non uiderunt, ſed nouiſsima generatio iſta meruit ſuſcipere ſaluatorẽ. Igiť q crediderit, & baptizat⁹ fuerit, ſaluus erit. Qui uero non crediderit, condemnabiť. Ioſaphat uero ait: Omnia, quæ dixiſti, indubitanter credo, & quem annũcias, glorificabo Deum; tamen enucleati⁹ iſta mihi expone, & quicqd oporteat facere, diligentius edoce. necnon etiam baptiſmum quid ſit, quod fideli ſuſcipiendum dixiſti, conſequenter inſinua.

Barlaam uero reſpondit ei: Sanctæ huius, & immaculatæ Chriſtianorum fidei radix, & ſtabile fundamentũ, diuini baptiſmatis eſt gratia, cunctorum a natiuitate peccatorum emundationẽ faciens, & perfectiſsimam ablutionem ſubintrantium malitiæ pollutionũ. Sic enim ſaluator mandauit, ut per aquam regeneremur, & ſpm̃, & in antiquã reuertamur dignitatem, per orationem uidelicet, & ipſi⁹ ſaluatoris inuocationem, atq; ſpiritu ſancto ſupeuueniente. Baptizamur itaq; iuxta ſermonẽ domini, in noĩe patris, & filij, & ſpũs ſancti. Sicq; ſpũs ſancti grã habitat in anima baptizati, eum illuminando, & ad dei imaginẽ, & ſimilitudinẽ renouãdo. Tũc omnia uetera nequitiæ opera abijcientes, compaginamur Deo, & initium

purioris conuerſationis facimus: ut et cohæredes ſimus ad incorruptionē regeneratorũ, et æternam ſalutē capiamus. Sine baptiſmate uero nullus bonam ſpem ualet adipiſci, ſi cunctis ēt bonis polleat operibus. Sic.n. ad ſaluationem generis noſtri, homo factũ Dei uerbum dixit: Amen amen dico uobis, niſi renati fuerītis ex aqua, et ſpiritu ſancto, non intrabitis in regnum cœlorũ. Ideo ante omnia rogo te, quatenus in anima tua fide ſuſcepta, accedas ſine mora ad baptiſmũ toto mentis deſiderio, et nullo modo hoc agere differas. Periculoſa enim eſt dilatio, eo ꝙ incertus eſt mortis terminus. Ioſaphat autem dixit ad eũ: Et quæ eſt bona ſpes illa, quam dixiſti ſine baptiſmate non adipiſcendam? Quidue eſt illud, quod regnũ cœlorum appellas? Vnde ēt incarnati dei uerba tu audiſti? Quis eſt aũt incertus terminus, de quo ſolicitudo multa cordi meo infixa, in triſtitia, et doloribus cõſumit carnes meas, etiamq; ipſorũ oſsium fortitudinem comedit? Vtrũ morientes in nihilũ diſſoluimur homines? aut ſi eſt alia quælibet uita, poſtꝗ hinc exitur? Hæc et his ſimilia diſcere uehemēter concupiſco.

Barlaam uero tales his reſponſiones dedit: Bona qdem ſpes quam dixi, regni cœlorum eſt. Hæc tñ linguæ humanæ extat prorſus ineffabilis. Ait enim ſcriptura: Quæ oculus non uidit, et auris nõ audiuit, et in cor hominis non aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Qñ uero digni effecti fuerimus deponere hanc carnis corruptibilitatem, et craſsitudinē, ac beatitudinem illam aſſequi, tunc ipſe, q hanc ſpem nobis tribuit, docebit, et notificabit bonorũ illorum gloriam, quæ ſenſum ſuperat omnē, et ineffabile lumen, ac perpetuam uitam, et cũ angelis conuerſationem. Si enim Deo coniungi digni fuerimus, in quantum humanæ poſsibile eſt naturæ, omnia cognoſcemus per ipſum, quæ modo ignoramus. Hoc.n. ego ex diuinitus inſpiratarum ſcripturarũ inſtructus doctrina, omnium maxime regnũ cœlorũ facio propinquius eſſe contemplationi ſanctæ, et indiui duæ trinitatis, & inacceſsibili lumine eius illuſtrari, clariusq; & lympidius reuelata facie illius gloriam ſpeculari. Si.n. poſsibile eſſet, gloriam illam, & lucem, & ineffabilia bona illa exhibere uerbo, nihil eſſet mirabile. Sed neq; eſſent magna, & præcipua, ſi nobis terrenis, & corruptibilibus, & grauem iſtam, ac paſsibilē carnem geſtantibus, liceret cogitatione compræhendere, aut uerbo demonſtrare. His ergo ſic cognitis, fide ſola ſuſcipe in-
9 dubitanter nihil fictũ habere, & per opera bona feſtina ad immortale regnum peruenire. Ad quod cũ perueneris, addiſces perfectionē. De his uero quæ interrogaſti, qũo nos incarnati Dei uerba audiuimus, per ſacra euangelia noueris nos hæc omnia didiciſſe. Sic.n. ſanctus ille liber uocatur: qm̃ immortalitatem, & incorruptionem & uitam æternam, & peccatorũ remiſsionem, & regnũ cœlorum mortalibus nobis, & corruptibilibus, et terrenis euangelizat. Quē conſcripſerunt illi, q uiderunt, & miniſtri ſermonis fuerunt, quos diſcipulos, & apoſtolos ſaluator noſter Chriſtus elegit. Et tradiderunt nobis in ſcripto poſt glorioſam illius in cœlo aſcenſionem, ſuper terram uidelicet ipſius conuerſationē, doctrinamq; eius & miracula, quantũ ex his ſcripturæ tradi ſufficiebat. Sic.n. in fine ſermonis præcipuus diuinorũ illorum euangeliſtarum dixit. Sunt (inqt) & alia multa, quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundũ capere eos, q ſcribendi ſunt, libros. In iſto ergo diuinorũ euangeliorum libro continetur incarnationis, demonſtrationis, miraculorumq; ipſius hiſtoria,

Ecce fidem & opera bona per quæ duo ad immortale regnũ poſſumus peruenire. Nõ ergo ſufficit unum ſine altero. Quod nota contra nouos hæreticos.

ſtoria,ſpiritu dei ſcripta. Dende & de ueneranda ipſius paſsione, quā ſuſtinuit propter nos dn̄s,ſanctaq́ tertia die facta reſurrectione,et in cœlos aſcenſione,inſuper & de glorioſo,ac terribili ipſius ſecundo aduentu. Venturus eſt etenim iterū filius dei in terram cum gloria ineffabili, & multitudine cœleſtis exercitus iudicare genus noſtrum,& reddere unicuiq; ſecūdum opera ſua. Hominem nanque ab initio deus de terra formans, ſicut & antea dixi,inſpirauit in eū ſpiraculum uitæ, quod anima rationalis, & intellectualis appellatur. Quoniam uero in mortem condemnati ſumus, omnes moriemur,& nullus eſt hominum,qui hunc calicē euadere poſsit.

Eſt autem mors,animæ ſeparatio a corpore. Illud enim corpus de terra formatum,ſeparatum ab anima,in terram reuertiť, de qua ſumptū eſt, & corruptum diſſoluiť. Anima uero ambulat, ubi creator præcepit, magis autem,ſicut ipſa hoſpitium ſibimetipſi præparauit,cum adhuc eſſet in corpore. Nam quemadmodū quis conuerſabitur hic,recepturus eſt ibi. Deinde pôſt plurimos annos ueniet Chriſtus de⁹ noſter in maieſtate terribili & inenarrabili,ut mundū iudicet. Cuius timore uirtutes cœlorū mouebūtur, et cūcti angelorū exercitus cum tremore ſtabunt in conſpectu eius. Tunc in uoce archangeli,& tuba Dei reſurgent mortui, & aſsiſtent illius throno terribili. Eſt autem reſurrectio, coniunctio animæ rurſus, & corporis. Ipſum ergo corpus,quod corrumpitur, & diſſoluiť,id ipſum reſurget incorruptū. Et nulla incredulitatis tibi de hoc ſubintret hæſitatio. Non enim eſt impoſsibile ei, qui de terra ab initio formauit illud, denuo conuerſum in terram,de qua ſumptum eſt, ſecūdum eiuſdem conditoris ſententiam iterū reſuſcitare. Si enim cōſiderare uolueris, quanta de nihilo fecit deus,ſufficiens erit tibi illa demonſtratio. Etenim terram accipiens fecit hominem: terram, quæ prius non erat. Quomodo ergo terra facta eſt homo? Quomodo uero ipſa,cū non eſſet,creata eſt? Quale aūt ſub ſe fundamentū habet? Quomodo uero ex ipſa irrationabiliū prodierunt innumerabilia genera,totq; ſeminum,atq; arborū ſpecies? Sed etiam nūc per pende noſtram generationē,cuius ſemen breue fundiť in uuluam ſuſcipiētem illud. Vnde igiť tanta huius animalis formatio? Ei ergo, qui de nihilo creauit hæc omnia,& adhuc creat,impoſſibile nō eſt de terra mortua,& in puluerem redacta reſuſcitare corpora, & unuſquiſq; recipiat ſecūdum opera ſua. Operationis enim,inquit, præſens tempus eſt: futurū, retributionis: qm̄ ubi iuſtitia dei monſtrareť,niſi reſurrectio futura eſſet? Multi.n. cum iuſti eſſent,plurimum in præſenti ſeculo tribulati, & uexati, demum uiolenter necati ſunt. Nonnulli uero cum fuiſſent impij, & iniqui, in delitijs,& proſperitate præſentem uitam peregerunt. Deus autem, qm̄ bonus eſt,& iuſtus ſtatuit diem reſurrectionis, & iudicij, ut reſumat quæq; anima proprium corpus. Malus qdem, q hic bona recepit, illic pro his quæ deliquit,torquebiť. Bonus uero hic pro peccatis ſuis afflictus, ibi bonorū hæres efficieť. Audient(inquit dominus)hi,q in monumentis ſunt,uocem filij Dei: & procedent,q bona fecerunt, in reſurrectionem uitæ: q uero mala egerint,in reſurrectionem iudicij. Quando & ſedes poneň, & antiqu⁹ dierum,q creator eſt omnium,ſedebit,et libri aperienť, oīum noſtrū actiones,ſermones,cogitationes deſcriptas habentes,& thronus eius ut flammæ ignis eſt,ubi omnia occulta reuelabunť. Nullus ibi aduocatus aut pſuaſor uerborū,aut falſa excuſatio,uel dignitatū excellentia, aut acceptio

numerum, quæ rectum peruertere ſolet iudicium: Sed iuſtus ille & uerus iudex, lance iuſtitiæ omnia decernet, & actum & ſermonem, & cogitationem. Et ibunt q bona fecerunt, in uitam æternam, cũ angelis lætaturi, & ineffabilia bona recepturi: q uero mala egerunt, in damnationem æternam, quæ gehenna dicitur, & tenebræ exteriores, & uermis, q non dormit, & ſtridor dentiũ, & alia plurima tormenta. Atrociſsimum uero omnium, alienari a Deo, & proijci a dulciſsimo uultu eius, & gloria illa ienarrabili priuari, & oſtentui coram omni creatura fieri, et confundi confuſione finem non habitura. Nã poſt datam illam terribilẽ ſententiam omnia inconuertibil a manebunt, et imutabilia; neq; iuſtorum ſplendida conuerſatio, eſt ulterius finẽ habitura, neq; peccatorum miſeria atq; cruciatuum pœna terminum ſortitura: neq; iudex poſt illũ celſior, neq; per opera bona ſatisfactio, non terminus alterius regenerationis, non alia quælibet ars tunc ſubueniet cruciandis, perſeuerante illis cruciatu. Cum hæc ita ſe habeant, quales nos oportet eſſe in ſanctis conuerſationibus, et pijs actib⁹, ut effugere mereamur futuras minas, & ſtare a dextris filij dei? Ipſa eſt. n. ſtatio iuſtorũ. Peccatoribus uero a ſiniſtris miſerrima pars deputať. Dein de iuſtos qdem benedictos patris uocando, dñs in regnum ſempiternũ introducet: peccatores uero cũ ira, & maledictione eijciendo a facie ſua, manſueta quidem, & quieta, in amariſsimum pariter, & ſæuiſsimum præcipitabit tormentum æternum.

Tunc Ioſaphat dixit ad eum: Magnificas quaſdam, atq; mirabiles res mihi dicis, o, homo, multo timore pariter, & tremore dignas. Si hæc ita ſunt, & eſt rurſus poſt mortẽ, & in cinerem, & in puluerẽ diſſolutionẽ, reſurrectio, atq; generatio, bonorumq; gloria, & malorũ pœna; rogo, quæ eſt horũ aſſertio? & qũo nunc quod non uidetẽ, diſcentes, ſic manifeſte, ſic conſtanter, & indubitanter creditis? Nam ea, quæ iam facta ſunt, etſi ipſi non uidiſtis, attamen ab hiſtoriographis audiſtis. Qũo uero de futuris talia magna, & immenſa prædicantes, firmã de ipſis habetis certitudinẽ?

Et ait Barlaam: Ex præteritis habemus futurorum certitudinem. Qui enim iſta prędicauerunt, in nullo a ueritate deuiauerunt, ſed ſignis, & prodigijs, & uarijs uirtutibus, quæ dixerant deſtruentes, ipſi de futuris narrauerunt. Sicut ergo hic nihil fatuum, aut fictũ docuerunt, ſed omnia ſplendidiora ſole fulſerunt, quæcunq; fecerunt, & dixerunt, ſic & ibi uera docuerunt, quæ & ipſe dominus noſter, & dominator Ieſus Chriſtus uerbo, & opere confirmauit. Amen amen (inquit) dico uobis, qm̃ uenit hora, quando mortui audient uocẽ filij Dei, & qui audierint, uiuent. Et iterũ: Venit hora, in qua omnes qui in monumẽtis ſunt, audient uocẽ filij Dei. Et procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionẽ uitæ: qui uero mala egerunt, in reſurrectionẽ iudicij. Et iterũ ait: De reſurrectione mortuorũ non legiſtis, quod dictũ eſt a Deo, dicente: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? Non eſt deus mortuorũ, ſed uiuorũ. Sicut enim colliguntẽ zizania & igni cõburuntẽ, ſic erit in conſumatione huius ſeculi. Mittet filius Dei angelos ſuos, & colligent omnia ſcandala, id eſt, eos, qui faciunt iniquitatẽ, & mittent eos in caminũ ignis: ibi erit fletus, & ſtridor dentiũ. Tunc iuſti fulgebunt, ſicut ſol, in regno patris eorũ. Hæc dicens, addidit: Qui habet aures audiendi, audiat. Talibus quidẽ ſermonibus, & alijs pluribus, corporũ noſtrorum reſurrectionẽ dominus declarauit. Opere etiã

ſermones confirmauit,multos reſuſcitando mortuos. Nam circa finē ſuæ in terra conuerſationis, etiā quatriduanum iam putrefactū, & fœtentem Lazarū quendam amicū ſuum,de monumēto uocans,& quaſi dormientem excitans,uiuentē exhibuit.Cū his aūt & ipſe dominus primitiæ perfectæ,& non ulterius morti ſubiacens, carne mortē guſtando, reſurrexit tertia die,& mortuorū primogenitus factus eſt. Surrexerūt etiā quidam alij ex mortuis,ſed iterū mortui ſunt, & non potuerunt imaginē uitæ futuræ uere exhibere. Solus aūt ille reſurrectionis illius princeps factus eſt,reſurgens primus immortali reſurrectione.Iſta & qui ab initio ipſi uiderūt, & miniſtri fuerunt ſermonis,prędicauerūt. Ait enim beatus Paulus,cuius uocatio non ex hominibus,ſed de cœlo facta eſt:Notū uobis facio euangeliū fratres,quod prædicaui uobis. Tradidi enim uobis, quod & accepi,quia Chriſtus mortuus eſt ꝓpter peccata noſtra ſecundū ſcripturas, & quia ſepultus eſt,& qa reſurrexit ſecundū ſcripturas. Si aūt Chriſtus prædicat,quod reſurrexit a mortuis,qūo dicunt quidā ꝙ reſurrectio mortuorū non eſt? Si enim mortui non reſurgunt,neq; Chriſtus reſurrexit. Si aūt Chriſtus non reſurrexit,uana eſt fides ueſtra.adhuc enim eſtis in peccatis ueſtris. Si in hac uita tantū ſperantes ſumus in Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Nunc aūt Chriſtus reſurrexit ex mortuis, primiciæ dormientiū:Quoniam quidē per hominem mors,& per hominē reſurrectio mortuorū.Et ſicut in Adam omnes moriunt,ſic & in Chriſto oēs uiuificabunt. Et poſt pauca. Oportet enim(inquit)corruptibile hoc induere incorruptionem,& mortale hoc induere immortalitatē. Quando uero corruptibile hoc induerit incorruptionē, et mortale hoc induerit immortalitatē,tunc complebit ſermo, qui ſcriptus eſt: Abſorta eſt mors in uictoria. Vbi eſt mors uictoria tua? Vbi eſt mors aculeꝰ tuus? Deſtruetur enim tunc perfecte uirtus mortis,et deperibit,nihil ulterius actura:ſed immortalitas de reliquo,et incorruptio dabit hominibus æterna. Erit ꝑfecto,erit indubitanter mortuoꝝ reſurrectio. Et hoc fideliter credimus. Nam et gloriam iuſtoꝝ,et pœnas impiorū,nō dubitamus in die tremenda aduentus Chriſti futuras,in qua cœli igne ſoluent,et elementa ardentia liqueſcent,ſicut ait quidā ſanctorū: Nouos aūt cœlos, et nouam terrā, ſecundum promiſſionē illius expectamus. Nanq; retributiones ſunt bonorū,et malorū operū, nihilq́; ibi remanebit indiſcuſſum:ſed ꝙ de operibus,et cogitationibus,atq; ſermonibus ratio ſit reddēda,teſtat dominus, dicens: Quicunq; potū dederit uni ex minimis iſtis calicē aquæ frigidæ tantū in nomine diſcipuli,non perdet mercedē ſuam. Et iterū dicit: Cum uenerit filius hominis in maieſtate ſua,et oēs angeli cū eo,tunc ſedebit ſuper ſedē maieſtatis ſuæ,et congregabunt ante eum oēs gentes, et ſeparabit eos ab inuicē,ſicut paſtor ſegregat oues ab hędis. Et ſtatuet oues quidem a dextris ſuis,hędos aūt a ſiniſtris: Tunc dicet rex his, qui a dextris eius erunt:Venite benedicti patris mei, poſsidete præparatū uobis regnū a cōſtitutione mūdi. Eſuriui.n.et dediſtis mihi māducare:ſitiui,et dediſtis mihi bibere:hoſpes erā,et collegiſtis me:nudꝰ & operiſtis me:infirmꝰ,et uiſitaſtis me,i carcere erā,et ueniſtis ad me.Cur hęc dicit,niſi qa miſericordiā, ꝗ indigētibus præbemus,in ſemetipſo ſuſcipit? Et alibi dicit:Omnis qui me confeſſus fuerit corā hominibus, cōfitebor et ego eum corā patre meo in cœlis. Ecce his omnibus, et alijs pluribus monſtrauit firmas eſſe,

10 *Retributiones erunt bonorū & malorum operū in die iudicij.*

11 et ſtabiles retributiones bonorũ operum. Sed et aduerſarijs tormenta reſtare prænunciauit per parabolas mirabiles,ac præcipuas, quas fons ſapientiæ enarrauit:aliquando quidẽ diuitem quendã introducens, purpura,et byſſo indutũ,et epulantem quotidie ſplendide,tenacẽ uero, et immiſericordẽ contra egenos exiſtentẽ:ita ut et pauperem quendã, Lazarum nomine,ante ianuam illius iacentẽ,ſperneret,et neq; ex ipſis, quæ de menſa illius cadebant,micis daret illi. Mortuis igitur utriſq;, pauper quidẽ ille,et ulceroſus deportatus eſt(inquit)in ſinũ Abrahæ,iuſtorũ requiem ita inſinuans.Diues uero ſepultus eſt in inferno,in flamma,et tormentis. Ad quem et Abraham dixit:Recepiſti tu bona in uita tua, et Lazarus ſimiliter mala:Nunc aũt hic conſolat̃,tu uero cruciaris.Alibi uero cõparat cœlorũ regnũ homini regi,qui fecit nuptias filio ſuo,futurã lætitiã, atq; ſplendorem ita inſinuans. Omnibus nanq; humilibus,et terrena ſapientib⁹,de conſuetis eis,et cognitis dabat parabolas,non tamen nuptias, et menſas futuras eſſe in illa æternitate demonſtrabat,ſed illorũ condeſcẽdens craſſitudini,talibus nominibus utebat̃,nota facere eis futura uolens. Omnes igitur(inquit)innitauit rex excelſa prędicatione,ut cõuenirent ad nuptias et ſatiarent̃ ineffabilibus bonis illis. Multi uero ex illis,qui erant inuitati, negligentes,nõ uenerunt,ſed ſubtrahentes ſemetipſos, alius quidẽ in uillam abijt,alius ad negociationẽ, alius ad ducendã uxorem, et ita ſeipſos priuauerunt ſplendore ſponſi. Illis uero uoluntarie alienatis a delectabili iucunditate,alij uocati ſunt,& repletę ſunt nuptię diſcumbentiũ.Ingreſſus aũt rex,ut uideret diſcumbentes, uidit ibi hominem non ueſtitum ueſte nuptiali. Et ait illi.Amice,quõ huc intraſti non habens ueſtẽ nuptialẽ? At ille obmutuit.Tunc dixit Rex miniſtris:Ligatis manibus eius,& pedibus,mittit eum in tenebras exteriores.Ibi erit fletus, & ſtridor dentiũ. Illi ergo,qui uenire renuerunt,& prorſus inobedientes extiterunt,ſunt hi, qui ad fidẽ Chriſti nolunt uenire,ſed ſiue in idololatria, ſiue in aliqua hæ-

12 reſi perſeuerant. Ille uero,qui ueſtẽ non habebat nuptialẽ,fidelis quidem eſt,ſed ſordidis actibus intellectualẽ ueſtem polluit, & iuſte proijcitur de gaudio nuptiarũ.Et aliam parabolã huic conſonantẽ addidit, decẽ quaſdam uirgines figurans. Ex quibus erant quinq; prudẽtes,quinq; uero fatuæ.Quæ fatuę,acceptis lampadibus non ſumpſerunt oleum ſecũ:ſapientes aũt ſumpſerunt.Per oleum,bonorũ operum poſſeſsionẽ ſignificat. Media uero nocte(inquit)clamor factus eſt. Ecce ſpõſus uenit, exite obuiam ei.Per mediã noctem,incertitudinẽ diei ſignificat.Tunc ſurrexerũt omnes uirgines illæ,& quę paratæ erant,exierunt obuiam ſponſo,& intrauerunt cum eo ad nuptias:& clauſa eſt ianua. Quæ uero paratæ non erant,quas conuenienter fatuas appellauit,extinctas lampades ſuas cernentes,ierũt ad emendũ oleum : Reuerſæ uero clauſa iam ianua, clamabant, dicentes: Domine domine aperi nobis. Ille aũt reſpondens,dixit : Amen dico uobis,neſcio uos.Ex his ergo omnibus manifeſtũ eſt,futurã eſſe retributionem malarũ actionum,nec non & uerborũ,& ipſarum cogitationũ. Dixit enim Saluator:Dico uobis,quod omne uerbũ ocioſum, quod locuti fuerint homines,reddent de eo rationẽ in die iudicij. Et iterũ:Veſtri uero (inqt)& capilli capitis,oẽs numerati ſũt:p capillos minutiſsima quęq; cogitationũ,& intentionũ demonſtrans.Cõſona uero his, & beatus docet Paulus: Viuus eſt enim(inquit)ſermo dei & efficax,& penetrabilior om-

Et hic rurſus habes, Firmas et ſtabiles eſſe retributiones bonorum operum.

Nota tu q̃d dicis ueſtem nuptialem eſſe fidem quam ille non habuit, quod non recte ſacram ſcripturã interpretaris, habebat enim ille fidem, ſed fidem ſuam malis operibus pollueret, & ideo a regno dei fuit expulſus.

ni gladio ancipiti, & pertingens uſq; ad diuiſionē animę & corporis,cōpagum quoq;,& medullarū,& diſcretor cogitationū,& intentionū cordis,et non eſt ulla creatura inuiſibilis in conſpectu eius.Omnia aūt nuda, & aperta ſunt oculis eius,ad quē nobis ſermo.Hæc et ꝓphetæ ante multa tēpora ſpiritus ſancti illuminati gratia, manifeſtiſsime annunciauerūt. Ait enim Eſaias:Ego opera illorū ſcio,et reddā eis. Ecce cōgregare uenio omnes gentes,et linguas,et uenient,et uidebunt gloriā meam,et erit cœlum nouum,et terra noua, quæ ego facio manere corā me. Et ueniet omnis caro,et adorabit in conſpectu meo, dicit dominus. Et exibunt,et uidebunt cadauera hominū, qui præuaricati ſunt in me. Nam uermis eorū non morietꝛ,et ignis eorū non extinguetꝛ.Et erunt uſq; ad ſatietatē uiſionis omni carni.Et iterū de die illa dicit:Et inuoluetꝛ cœlum ſicut liber,omnes ſtellæ cadent,ſicut folia de uinea. Ecce enim dies domini uenit plena furore,et ira,ut ponat orbem totū deſertū, et peccatores perdat ex eo. Nā aſtra cœli,et Orion,et omnis ornatus cœli,lumen ſuū non dabunt:Et obtenebrabitꝛ dies orto iam Sole,et luna non dabit lumen ſuū. Et rurſus dicit:Væ,qui trahitis iniquitatē in funiculis uanitatis, et quaſi uinculū plauſtri peccatū.Væ,qui dicitis bonū malum,et malū bonum,ponentes amarum in dulce,et dulce in amarū. Væ,qui potentes eſtis ad bibendū uinū, et uiri fortes ad miſcendū ebrietatem, qui iuſtificatis impiū pro muneribus,et iuſtitiā iuſti aufertis ab eo.Qui declinatis iudiciū pauperū, et diripitis ſubſtantiā egenorum,ut ſit uobis uidua in rapinā,et orphanus in prędam. Et quid facietis in die uiſitationis? et ad quē confugietis in auxiliū? et ubi derelinquetis gloriā ueſtram? Et his conſonans alius propheta,ait: Iuxta eſt dies magna,iuxta et uelox nimis.Vox diei domini amara,tribulabitꝛ ibi fortis.Dies iræ dies illa,dies tribulationis, et anguſtię,dies calamitatis,et miſerię,dies tenebrarū,et caliginis,dies nebulę,et turbinis, dies tubæ,et clangoris,ſuper ciuitates munitas, et ſuper angulos excelſos. Et tribulabo malignos,et ambulabunt, ut cæci, quia domino peccauerunt. Et effundetꝛ ſanguis eorū ſicut humus, et corpus eorū ſicut ſtercora. Sed et argentū eorum,et aurū eorum, nō poterit liberare eos in die furoris domini.In igne cœli eius deuorabitꝛ omnis terra, quia conſummationē cum feſtinatione faciet cunctis habitātibus terrā.Cum his & Dauid rex propheta clamat:Deus manifeſte ueniet,Deus noſter,& non ſilebit.Ignis in conſpectu eius exardeſcet,& in circuitu eius tēpeſtas ualida. Aduocabit cœlū deſurſum,& terrā diſcernere populum ſuū.Et iterum:Surge(inquit) Deus,iudica terram; qm̄ cogitatio hominis confitebitꝛ tibi, & tu reddes unicuiq; ſecundū opera ſua.Multa uero, & alia huiuſmodi tam pſalmographus, ꝙ & omnes prophetæ diuino edocti ſpiritu, de futuro iudicio, & retributione prædicauerunt.Quorū ſermones,& ſaluator firmiter ſtabiliens,docuit nos credere reſurrectionem mortuorum,& retributionem defunctorum,uitamq; immortalem futuri ſeculi.

His auditis,Ioſaphat uehementer cōpunctus corde,totusq; lachrymis perfuſus,ait ad ſenē: Aperte mihi omnia nota feciſti, luculenter peroraſti terribilē hanc,atq; mirabilem narrationē. His ergo imminentibus nobis, quid oporteat me facere,ut euadam præparatus peccatoribus pœnas,& merear gaudio perfui iuſtorū? Barlaam reſpondit:Scriptū eſt,ꝙ docente Petro populū,qui & princeps uocatus eſt apoſtolorū,cōpuncti ſunt cor-

de,ſicut & tu hodie. Et dicentibus illis, quid faciemus? ait ad eos: Peniten
tiãm agite, & baptizet unuſquiſq; ueſtrum in remiſsionem peccatorũ, &
accipietis ſpiritus ſancti donũ. Vobis enim eſt promiſsio, & filijs ueſtris,
& omnibus, qui longe ſunt, quoſcunq; aduocauerit dominus deus no-
ſter. Ecce igitur & in te effudit abunde miſericordiam ſuã, & uocauit te,
cũ ab eo longe eſſes uoluntate, & alienis deſeruires non dijs, ſed dæmoni
bus, & ſimulacris mutis, & inſenſibilibus. Propter quod ante omnia acce
de ad eum, qui uocauit te, a quo accipies uiſibiliũ & inuiſibiliũ ueram no-
titiam. Si uero & poſt uocationem uenire uolueris, aut tardaueris, iuſto
Dei iudicio exhæredaberis. Sic.n. & ipſe apoſtolus Petrus, ad quendã di-
ſcipulorum dixit: Ego aũt credo qa & obaudiſti uocationi, & adhuc ma
nifeſtius obaudiens, tolles crucẽ, & ſequeris uocantem te dominatorem
Deũ, q uocat te de morte ad uitam, & de tenebris ad lucẽ. Nam Dei igno
rantia, ueraciter tenebræ ſunt, & mors animæ. Et ſeruire idolis ad naturę
perditionẽ, omni mihi uidetur ſtoliditate eſſe deterius. Quos cui aſsimila-
bo? & qualẽ fatuitatis imaginẽ iſtorum tibi exhibebo? Sed tñ exemplũ
tibi proferam, a quodã uiro ſapientiſsimo mihi dictũ. Aiebat.n. quia ſimi
les ſunt idolorũ adoratores uiro ſagittario, q compræhendit unam de mi
nutiſsimis auiculis, philomenã hanc uocant. Arripiens igĩ cultellum, ut oc
cideret eã, & comederet, data eſt philomenæ uox articulata, & ait ad ſa-
gittarium: Quod tibi, o homo, necis meæ proficuũ eſt? Non.n. de me tuũ
implere uentrẽ poteris. Sed ſi me a uinculis liberaueris, tria mandata tibi
dabo. Quæ ſi cuſtodieris, ex his magnam per totam uitã tuam utilitatẽ
cõſequeris. Ille uero ſtupefactus illius loquela, promiſit, quod ſi qd nouũ
audiret ab ipſa, mox eam a uinculis liberare. Conuerſa itaq; philomena,
dicit homini: Nunquam aliqd coneris compræhendere eorũ, quæ appræ
hendi non poſſunt: & ne doleas de re perdita quã recuperare non potes:
& uerbũ incredibile non credideris aliqñ. Hæc tria mandata cuſtodi, et
bene tibi erit. Admiratus aũt uir perſpicuam uerborũ intelligentiã, ſoluens
eam a uinculo, per aëra dimiſit aduolare liberam. Philomena igĩ uolens
probare, ſi recognouit uir dictorũ ſibi uerborũ uirtutẽ, & lucratus eſt ali-
quam ex ipſis utilitatẽ, dicit ed eum uolitans in aëre: Væ tibi homo, q̃ ma
lum conſiliũ habuiſti, & qualem theſaurũ hodie perdidiſti. Eſt enim in
uiſceribus meis margarita, quę ſtruthionis ouum ſua uincit magnitudine.
Vt hoc audiuit Sagittarius, contriſtatus eſt ualde. Pœnituit nanq; eum,
q̃ euaſerit philomena illa de manu ſua, & denuo tentans illã appræhen-
dere, dixit: Veni in domũ meam, & omnẽ humanitatẽ tibi exhibebo, de-
inde honorifice te dimittã. Tunc ait philomena: Nunc cognoui certiſsime
te eſſe fatuũ Suſcipiens nanq;, quę tibi dicta ſunt a me, prompte, & liben
ter audiens, nullũ ex his proficuũ aſſecutus es. Dixi tibi ne doleres de re
perdita, & irrecuperabili. Mandaui tibi, ne tentares incompræhenſibilia
capere, & tentaſti me cõpræhendere, cũ non ualeas itinere meo pergere.
Cũ his etiã, ne uerbũ incredibile credideris, tibi mandaui. Sed ecce credi-
diſti in uiſceribus meis eſſe margaritã ſupergredientẽ menſuram uentris
mei, & nõ ualuiſti intelligere, qm̃ ego tota nõ poſsim pertingere ad ma-
gnitudinẽ oui ſtruthionis, & qũo margaritam talẽ caperem in me? Sic er-
go ſtulti ſunt & illi, qui cõfidunt in idolis. Operantur ea manibus ſuis, &
adorant, quæ fecerunt digiti eorũ, dicentes: Iſti ſunt qui plaſmauerũt nos.

Qũo ergo plaſmatores ſuos ab ipſis plaſmatos, & factos exiſtimēt? Sed & ſeruantes eos in cuſtodia, ne a furibus rapiant, cuſtodes uocant ſuæ ſalutis. Et quantæ inſipientiæ eſt, non cognoſcere, qm̄ qui non ſufficiunt ſemetipſos adiuuare, & cuſtodire, qũo poterũt alijs hoc præſtare? Euacuāt theſauros ſuos, ſtatuas dæmonibus, & imagines erigendo, & amentes dicunt ipſos doctores bonorũ, quæ neq; aliqñ poſſederunt, neq; aliquando ſunt poſſeſſuri. Ideo ſcriptũ eſt: Similes illis fiant, q faciũt ea. Qui mercede conducentes artificē, fecerunt opera manuũ, & procidentes adorauerunt ea. Deinde tollunt illa ſuper humeros ſuos, & ambulant. Si aũt poſuerunt ea in loco, manent in eo, nec mouent. Et quantumcunq; clamauerunt ad ea, non exaudient, nec a malis liberabunt eos. Ideo confunduntur confuſione, qui confidunt in ſculptilibus, q dicunt fuſilibus; Vos eſtis dij noſtri. Immolauerunt (inqt) dæmonijs, & non Deo, dijs, quos ignorabāt. Noui, recentesq; uenerunt, qa generatio peruerſa eſt, & non eſt fides in eis. Ex hac ergo generatione mala, & infideli, uocauit te dñs, dicens tibi: Exi de medio eorũ, & ſeparare, & immundũ ne tetigeris, ſed ſaluare de generatione iſta, Surge, & uade, qa non eſt tibi requies in ea. Nam multiplices apud uos dij, & inordinati, atq; ſeditioſi, & omnino diſcordes. Apud nos uero nõ ſunt dij multi, & dñi, ſed unus deus pater, ex quo omnia, & nos in ipſo: & unus dñs Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum, q imago Dei eſt inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ, & omniũ ſeculorum: qm̄ in ipſo creata ſunt omnia, quæ in cœlis & quæ in terra, uiſibilia, & iuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates. Omnia per ipſum, & ſine ipſo factum eſt nihil. Et unus ſpũs ſanctus, in quo omnia, dñs, & uiuificans deus, & deificans, ſpiritus bonus, ſpiritus rectus, ſpũs paracletus, ſpiritus adoptionis. Harum trium perſonarũ unaquęq; Deus perfectus eſt, ſed non tres dij. Qualis pater, talis filius, talis ſpũs ſanctus. In his tribus perſonis una natura, unũ regnum, una uirt⁹, una gloria, una ſubſtantia: diuiſio tm̄ in perſonis, ſed unitas in deitate: Vn⁹ enim pater, cui propriũ eſt ingenitum eſſe: unus unigenitus filius, cui propria eſt natiuitas: unus uero ſpũs ſanctus, et propria eius proceſsio. Sic.n. nos de lumine patre lumen uidentes filiũ in lumine ſpiritu ſancto uiuificamur, in tribus perſonis unã glorificantes deitatem: & ipſe eſt uerus, & ſolus deus in trinitate cognitus, qm̄ ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Huius gratia & ego cognoſcens de te miſſus ſum ut docerē te, quę didici, & ſeruaui uſq; ad canitiē meam. Si ergo credideris, & baptizat⁹ fueris, ſaluus eris. Si uero non credideris, condemnaberis. Nã iſta, quæ cernis hodie, & in qbus exultas, id eſt, gloria, deliciæ, & diuitiæ, & omnes uitæ ſeductiones cito tranſeunt, eijcientq; te ēt hinc nolētem: & corpus qdem concludet paruo monumento, ſolũ derelictum, omniq; deſtitutũ amicorum & cognatorũ affectu. Abijcient uero delectationes mundi: & multa fœditas, & putrida corruptio, pro præſenti decore, & bono odore inducetur. Animã uero tuam mittent in condemnationē inferni, uſq; ad ultimã reſurrectionis diem, qñ rurſus ſuo ſumpto corpore, eijciet a facie domini, & tradetur igni gehennæ, ſine fine arſura. Hæc tibi contingent, & multa his deteriora, ſi remanſeris in infidelitate. Si uero ultroneus obaudieris, et q te uocat ad ſalutē, & acceſſeris ad eum cũ gaudio, & deſiderio, et lumine illius ſignatus fueris, & toto corde ſecutus fueris eum, omnia quidem

reſpuens,& illi ſoli adhærens,quales habebis ſtabilitates, & delectatio nes,audi:ſi ſedens,ſecurus eris:ſi dormieris, iucunde ſoporatus qeſces,& non formidabis terrorẽ ſuperuenientẽ, neq; impetus ſæuorum dęmonum intentatos,ſed ambulabis confidens ſicut leo,& uiues cum lætitia, et in æternũ exultabis. Nam ſuper caput tuũ exultatio,& laus,et lætitia compræhendet te:aufugiet dolor,& triſtitia,et gemitus. Tunc erumpet quaſi mane lumen tuũ,et ſanitas tua citius orieẽ. Et anteibit faciem tuam iuſtitia tua,et gloria dñi colliget te. Tunc inuocabis,et dñs exaudiet. Clamabis,et dicet,ecce adſum. Ego.n.ſum,qui deleo iniquitates tuas,et non me morabor. Tu uero memor eſto,et iudicemur. Dic tu iniqtates tuas,ut iuſtificeris. Si fuerint peccata tua,ut coccinũ,quaſi nix dealbabunẽ. Et ſi fuerint rubra,quaſi uermiculus, uelut lana alba erunt. Os enim dñi locutum eſt hoc. Dicit ad eũ Ioſaphat:Omnia uerba tua bona, et admirabilia ſunt,quæ credidi,et credo. Omnẽ quidem idoloũ ſeruitutem ex corde odiens,ẽt priuſquam tu intrares ad me,qa inuitus, et dubitans erga iſta ſe habuit ſemper animus meus:Nunc uero perfecto odio odiui,diſcens a te uanitatem,et inſipientiã illorum,q ſeruiunt eis. Deſidero aũt uerus dei ſer uus fieri,ſi tñ non repulerit me indignum,propter meas iniquitates. Sed cõfido,qa dimittet mihi omnia peccata mea,qm̃ benignus,et miſericors eſt,ſicut tu doces. Ideo ego paratus ſum baptiſmum ſuſcipere, et omnia quæcunq; dixeris,cuſtodire. Quid uero me oporteat facere, poſtquã baptizatus fuero,et ſi hoc ſolũ ſufficit ad ſalutem,credere uidelicet et baptizari,an alia oportet aliqua ſubſequi,manifeſta?

13 Tunc ait ad eũ Barlaam: Audi quid oportet facere poſt baptiſmũ. Ab omni qdem peccato,et ab omni uitio abſtinere, ædificare uero ſuper fundamentum rectę fidei,uirtutũ operationẽ: qm̃ fides ſine operib⁹ mortua eſt,ſicut et opera ſine fide. Ait.n. Apoſtolus:ſpirtu ambulate, et deſideria carnis non perficietis. Manifeſta autẽ ſunt opera carnis; quæ ſunt adulteria,fornicatio,immunditia,luxuria,idolorũ ſeruitus,ueneficia, inimicitiæ, contentiones,æmulationes,iræ,rixæ,diſſenſiones,ſectæ,inuidiæ, homicidia,auaritia,maledictiones,amor uoluptatũ,ebrietates,comeſſationes,et his ſimilia. Quę prædico uobis,ſicut prædixi, qm̃ qui talia agunt,regnum Dei non conſequentur. Fructus enim ſpiritus eſt,charitas, gaudium,pax, patientia,lõganimitas,bonitas,mãſuetudo,fides,continẽtia ſanctificatio animæ,et corporis,humilitas cordis, et contritio,eleemoſyna, imemoria mali,humanitas,uigiliæ, diligens pœnitentia omnium præteritorũ peccatorũ,lachrymæ cõpunctionis,luctus tam pro peccatis ſuis,quã pro peccatis proximorũ ſuorũ,& his ſimilia:quæ uelut qdã gradus, & ſcalæ inuicẽ uinctæ,et ſubinde auctæ,in cœlũ animã ſubleuant. Ecce iſta mandamur poſt baptiſmũ fortiter tenere,a contrarijs uero abſtinere. Si aũt poſt acceptã ueritatis cognitionẽ, priora rurſus mortua appræhenderimus opa, et ſicut canis ad uomitũ reuerſi fuerimus,continget nobis,qđ a dño dictũ eſt:Cum enim(inquit)ſpiritus imundus exierit ab hoĩe,(gratia uidelicet baptiſmatis)ambulat p loco inaquoſa, quærens requiẽ, & non inuenit. Non ferens autẽ diutius ſine domo,& ſine tecto errare, dicit:Reuertar in domũ meã,unde exiui. Et ueniens, iuenit ſcopis mũdatã, & ornatã,id eſt, uacuã & uacantẽ,ceu q̃ gratiæ non ſuſcepit operationẽ,nec ſeipſam uirtutũ diuitijs ditauit. Tũc uadit,& aſſumit ſeptẽ ſpũs neqores ſe, et igreſſi habitant

Adeſte huc Nouatores, qui ſolam fidem dicitis & nullum opus ad ſalutem requiri,quoniam dicat dominus, Hoc eſt opus dei ut credatis in eũ quem miſit ille, Ioã. 6. Quaſi opus fides excludat opus actionis?O miſeri & obcæcati. Legite q̃ hic dicuntur, & erubeſcite,et cõfundimini.

bitant ibi:Et fiunt nouiſſima hoīs illius, peiora priorib⁹. Nam baptiſmus omniũ qdē præteritorũ peccatorũ chirographa pfectæ tradit perditioni, & deinceps murus eſt nobis firmus,& antemurale,& arma fortia aduerſus inimici pręliũ.Non aũt deſtruit liberũ arbitriũ, neq; poſt baptiſmum peccatorũ habet indulgentiã,neq; ſecũdã ĩ piſcinã deſcẽſionẽ. Vnũ enim confitemur baptiſmũ:& ideo opus eſt omni cuſtodia ſeruare ſemetipſos, ne rurſus polluanť;quin potius mandata domini cõprӕhendant. Dicẽs n. ad apoſtolos,Euntes docete oēs gentes,baptizantes eos in noĩe patris,et filij,et ſpũs ſancti;non hic reſtitit, ſed addit, docentes eos ſeruare omnia, quӕcunque mandaui uobis. Mandauit enim pauperes qdem eſſe ſpiritu, quos beatos eſſe dicit:& regno cœlorũ dignos appellat. Deinde lugere ĩ præſenti ſubdidit uita,ut futura cõſolatione digni efficiamur.Mites quoque eſſe,& ſemper eſurientes,& ſitientes iuſtitiam,miſericordes, & facile tribuentes,miſerationẽ habentes,& cõpaſsionẽ,mundos corde, abſtinẽtes ab omni pollutione carnis,& ſpũs:pacificos contra proximos, & cõtra animã ſuã,ſubijcientes uidelicet deterius meliori, & inter ipſos pertinax bellum recto iudicio pacificantes. Suſtinere etiam omnem perſecutionẽ, & omnem tribulationẽ, & opprobrium pp iuſtitiam pro nomine eius nobis illatum,ut ęternum gaudiũ in ſplendida diſtributione adipiſci mereamur. Sed & in mundo præcepit, ut ſic luceat lux nr̃a corã hoībus, ut uideant opera noſtra bona, & glorificent patrẽ noſtrũ, q in cœlis eſt. Nam lex Moſi,quӕ quondam data fuit Iſraelitis,Non occides,ĩquit,Nõ mœchaberis,Non furaberis,Non falſum teſtimoniũ dices.Chriſtus uero ait,quia oĩs,qui iraſcıť fratri ſuo ſine cauſa,reus erit iudicio. Quicũq; dixerit fatue,reus erit gehennæ ignis. Et quia ſi offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, qa frater tuus habet aliqd aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare,et uade prius reconciliari fratri tuo. Et qa omnis,q uiderit mulierẽ ad concupiſcendũ eam, iam mœcatus eſt eã ĩ corde ſuo,pollutionẽ animæ,& uitij conſenſum,adulteriũ uocans. Sed & lege periurium prohibente,Chriſtus nec omnino iurare, præter eſt, & non, mandauit.Oculũ pro oculo,et dentẽ pro dente,ibi:hic autẽ,Quicũq; percuſſerit te ĩ dexterã maxillam,præbe ei et alteram:Et qui tecũ uult iudicio contendere,et tunicam tuam tollere,dimitte ei et palliũ.Et quicũq; te angariauerit mille paſſus,uade cũ illo,et alia duo. Qui petit a te, da ei:Et uolẽtem a te mutuari,ne auertas. Audiſti quod dictũ eſt, Diliges proximũ tuum,et odio habebis inimicũ tuum. Ego aũt dico uobis: Diligite inimicos ueſtros,benefacite his,q oderunt uos,et orate ,p perſequentibus,et calumniantibus uos,ut ſitis filij patris ueſtri,q in cœlis eſt, qui ſolem ſuũ facit oriri ſuper bonos,et malos,et pluit ſuper iuſtos,et iniuſtos. Nolite iudicare,ut non iudicemini.Dimittite,et dimittẽť uobis. Nolite theſaurizare uobis theſauros in terra,ubi ærugo,et tinea demolitur,et ubi fures effodiunt,et furanť.Theſaurizate uobis theſauros ĩ cœlo, ubi neq; ærugo,neque tinea demolıť,et ubi fures non effodiunt,nec furanť.Vbi enim eſt theſaurus tuus,ibi eſt et cor tuum.Ne ſoliciti ſitis animæ ueſtræ, qd manducetis,neq; corpori ueſtro, qd induamini. Scit enim pater ueſter cœleſtis, qm̃ his omnibus indigetis.Qui ergo animam dedit,et corpus, dabit proſus et cibum,et ueſtimentũ, qui uolatilia cœli nutrit,et lilia agri tali exornat pulchritudine. Quӕrite uero primum regnum dei,et iuſtitiam eius,et

omnia iſta adjicient uobis. Nolite ſoliciti eſſe de craſtino. Nam craſtinus
dies ſuipſius ſolicitus erit. Omnia quæcunque uultis, ut faciant uobis homi-
nes, ſic & uos facite illis. Intrate per anguſtã portam, quia lata eſt porta, &
ſpatioſa uia, quæ ducit ad mortẽ, & multi ſunt qui intrant per eam: Quoniam an-
guſta porta, & ſtricta uia, quæ ducit ad uitam, & pauci qui inueniunt eã.
Non omnis, qui dicit mihi, Domine, dñe, intrabit in regnum cœlorũ, ſed qui
facit uoluntatem patris mei, qui in cœlis eſt. Qui diligit patrẽ, aut matrẽ,
plus quam me, non eſt me dignus. Ecce iſta, & his ſimilia mandauit ſaluator
apoſtolis, ut docerent fideles. Et hæc omnia debemus cuſtodire, ſi deſide-
ramus perfectionem conſequi, & incorruptibilẽ coronam iuſtitiæ prome-
reri, quam reddet dñs in illa die iuſtus iudex, omnibus diligentibus ſe.

Dicit ei Ioſaphat: Igitur quantũ ex hac dogmatum ſubtilitate perpen-
dere ualeo, ſi hanc mundam conuerſationẽ poſt baptiſma, unius uel duo
rum tranſgreſsione mandatorũ iſtorum uiolare me contigerit, ab omni
mea corruam intentione, & omnis ſpes mea irrita fiet? Reſpondit ei Bar-
laam: Noli ſic iſta perpendere. Nã pro ſaluatione generis noſtri, homo fa
ctus Deus uerbũ, ſciens infirmitatẽ multam, atque miſeriã naturæ noſtræ,
nec in hac parte dimiſit nos ſine medicina languere, ſed ſicut ſapientiſsi-
mus medicus, lubricæ noſtræ, atque peccatrici uoluntati cõmiſcuit antido-
tum pniæ, prædicans iſta in remiſsionem peccatorũ. Poſt acceptam ete-
nim cognitionẽ ueritatis, & ſanctificationem per aquam, & ſpm, omnisque
peccati, & totius ſordis facilẽ emundationem, ſi contigerit in aliquos pec
catorum caſus nos corruere, non eſt quidem per baptiſmũ ſecunda regene
14 ratio in qua piſcinæ per ſpm ſanctificata, quæ perfecte renouat baptiza-
tos: hoc quippe donum ſemel datur: ſed per pniam laborioſam, & lachryma-
rum abundantiam, ærumnasque, atque ſudores fit emundatio, atque remiſsio
culparũ, per uiſcera miſericordiæ Dei noſtri. Baptiſmus.n.uocatus eſt et
fons lachrymarũ, ſecundum gratiam dñi, ſed labore, & dolore indigens.
Multosque de pluribus peccatis liberauit, eo quod peccatũ non ualet Dei
ſuperare benignitatẽ, ſi tñ occurramus pœnitentiam agere, & lachrymis
delictorum ſordes abluere, ne mors præueniens hinc ſordidos ejiciat. Nõ
eſt enim in inferno pnia, uel confeſsio. Dum enim uiuimus (fundamento
tñ rectæ fidei ſtabili permanente, etſi aliqd trabium, uel tectorũ diſſolua-
tur) licet, quod putrefactũ eſt negligentia pnia renouare. Nam multitudi
nem miſerationũ dinumerare, & magnitudinem miſericordiæ illius meti-
ri, ĩpoſsibile eſt. Peccata uero, quantacunque ſint, atque delicta, menſuræ ſub-
iacent, & numerabilia eſſe conſtat. Ergo menſuræ, & numero ſubiacen-
tia peccata noſtra, ĩmenſam miſericordiã, & innumerabiles Dei uincere
nequeunt miſerationes. Quapropter non debemus in multitudine deſpe-
rare peccatorũ, quorum remiſsio nobis adiacet benignitate Chriſti, qui
pro peccatis noſtris ſuũ effudit ſanguinẽ. Vbique uero per ſcripturas pniæ
uirtutem diſcimus, & maxime ex præceptis, & parabolis dñi noſtri Ieſu
Chriſti. Ex tunc enim, ait, Cœpit Ieſus docere, & dicere. Pœnitentiam agi
te; appropinquauit.n.regnum cœlorum. Sed & in parabola filiũ quadam
narrat, qui accepit patris ſubſtantiam, & abiit in regionẽ longinquam, ibique
totã diſsipauit uiuendo luxurioſe. Deinde fame in regione illa facta, abiit,
& adhæſit uni malignorũ ciuium regionis illius peccatricis. Qui & miſit
illũ ut paſceret porcos, aſperrimum, et abominabile ſic uocans peccatũ.

Quid dicis hic tu qui ais ſufficere ad pœnitentiam, credere culpam remitti, & mores in melius cõmutare. Nonne uides quod & ſatisfactionis opera requiruntur ſecũdum uerũ ſanctæ eccleſiæ dogma?

Multum enim tribulatus, & ad extremam deueniens miſeriam, in tātū q́ nec de ſiliquis, quas porci manducabant, ſuũ poſſet implere uentrem, tandem aliqñ ſuam in ſe reuerſus ſentit confuſionē, lamentanſq́ ſeipſum, dicebat: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo? Surgam, & ibo ad patrē meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlũ, & coram te, & iam nō ſum dignus uocari filius tuus, fac me ſicut unũ de mercenarijs tuis. Et ſurgens, uenit ad patrem ſuũ. Cum autem adhuc longe eſſet, uidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt: & accurrens, cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eũ. Et in priorem teſtituens illũ honorē, ſolennitatē lætabundam fecit in eius inuentionem, occidēs uitulũ paſchalē. Ecce parabolã hãc de peccatoribꝰ ad pñiam reuertentibus nobis narrauit. Sed & paſtorē quendã bonũ, q centũ oues habuit, & una perdita, dimiſit nonagintanouem, & ad quærendã illã exiuit, donec inuenit eam, & inuentã in humeros ſuos leuauit, & alijs, q non errauerant, coniunxit: uocauitq́ amicos, & uicinos ad epulas in eius inuētionē. Sic (inquit Saluator) gaudiũ erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiã agente, q̄ ſuper nonagintanouē iuſtis, qui nō indigent pœnitentiã. Princeps ēt Apoſtolorũ Petrus, fidei petra, circa ipſum tempus paſsionis Chriſti ad modicũ derelictus, diſpenſatiua quadã deſertione, ut agnoſceret humanæ infirmitatis puſillanimitatē, & miſeriã, negationis crimen incurrit: deinde ſtatim uerborũ dñi recordatus, exijt foras, & fleuit amare, lachrymiſq́ illis deiectionis uerecundiã proteſtatus, uictoriã reportauit. Nã cũ eſſet arte bellandi imperitus, cecidit; non tñ eſt diſſolutus, neq; in ſemetipſo deſperauit, ſed reſiliens, amariſsimas de corde cōtribulato ꝓduxit lachrymas. Statimq; hoſtis cernens hoc, quaſi flãma uehementiſſimæ facis ſuccenſus, receſsit fugiens longius, & duriſsime eiulans. Princeps aũt apoſtolorũ Petrus ante fuit, fuit & poſtea magiſter orbis ordinatus. Sic iã & pœnitentiæ forma effectus eſt. Poſt reſurrectionē uero ſuã Chriſto dicente ei, Petre amas me? ternã negationē correxit, ipſo apoſtolo reſpondente, Etiã dñe, tu ſcis q̄d amo te, Ex his enim omnibus, & alijs pluribus, & numerũ ſuperantibus exēplis, diſcimus uirtutē lachrymatũ, 15
& pœnitentiæ, tantum ut modus huius digne & rationabiliter fiat, ex affectu abominando peccatũ, & odiendo atq; condemnando, lachrymas etiã fundendo, ſicut ait propheta Dauid: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectũ meũ, lachrymis meis ſtratũ meũ rigabo. Et ita peccatorũ emundatio fiet per ſanguinē Chriſti, ī magnitudine miſericordiæ illius, & multitudine miſerationũ dei, dicentis: Quod ſi fuerint peccata ueſtra ſicut phœniciũ, quaſi nix dealbabunt: Si aũt fuerint ut coccinum, quaſi lana alba erunt. Hæc quidē ita ſunt, & ita credimus. Oportet itaq; ut poſt acceptã notitiã ueritatis, & regenerationis, & adoptionis filiorum dei, dignitatē, & myſteriorũ guſtũ diuinorum, omni uirtute obſeruare ne ruamus. Nam cadere non expedit certanti, qm̄ iam multi, q corruerunt, reſurgere non potuerunt. Alij uitijs quidē ianuam aperientes, & inſeparabiliter eis adhærentes, ulterius ad pœnitentiam uenire nequierūt. Alij uero morte præuenti, et non occurrentes per pœnitentiam ſeipſos a ſorde peccati abluere, cōdemnati ſunt. Propterea periculoſum eſt ī quodcunq; uitium cadere: ſi uero contigerit, ſtatim reſilire oportet, & rurſus in b ono ſtare certamine. Et quotieſcũq; iſtud acciderit, & illud mox fiat, id

Ecce quomodo agitur uera pœnitētia.

eſt,reſurrectio,& ſtatio uſque ad mortem. Nam conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos,dicit dominus Deus.

Ad hæc Ioſaphat dixit: Quõ igit̃ qs cuſtodiet ſeipſum poſt baptiſma mundū ab omni peccato? Nam ſi reſtat delinquentib⁹ pœnitentia, ſed ta men non ſine labore,& dolore, fletu, & planctu, quæ non facilia mul tis fore mihi uident̃.Et ideo mallem inuenire uiam,ut cuſtodirem diligen ter præcepta Dei,& non declinarẽ ab eis, ne poſt indulgentiā priorū ma lorū,ad iram prouocarẽ iterum dulciſsimum dominum meum.Tūc Bar laam ait: Bene dixiſti dñe mi rex: Nam hoc et hoc mihi deſiderabile eſt. Sed laborioſum eſt,et ualde impoſsibile,iuxta ignẽ conuerſari aliquẽ, et non fumigari.Difficile eſt ergo,et nimis arduum,ſecularibus uinctū nego cijs,& eius curis implicitū,& conturbationibus,& in delicijs atq; diuitijs uiuentem,mandatorū dei inclinabiliter uiā pergere,& mundū ſeipſum cõ ſeruare. Ait enim dñs:Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Aut.n.unū odio habebit,& alterum diliget:aut unū ſuſtinebit,& alterū contemnet. Non poteſtis Deo ſeruire,& mammonæ. Scribit aūt & dilectus ipſius di ſcipulus Ioannes euangeliſta & theologus in epiſtola ſua, ſic:Nolite dili gere mundū,neq; ea quæ in mundo ſunt:Q̃m omne, quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt,& concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi, quæ non eſt ex patre,ſed ex mundo eſt.Et mundus tranſit, & concupiſcẽ tia eius.Qui aūt facit uoluntatẽ Dei, manet in æternū . Iſta ergo diuini ac deiferi patres noſtri,& Apoſtolū audientes,q̃ per multas tribulationes oportet nos introire in regnū cœlorum,feſtinauerunt,poſt ſanctū baptiſ mum,imaculatam & impollutā incorruptionis ſeruare tunicā. Vnde qui dam illorū & aliud addiderunt baptiſmū ſuſcipere,per ſanguinẽ,dico,& martyriū.Baptiſmum.n.& hoc nominat̃,& ualde precioſum,atq; lauda bile. Secundis nanq; peccatorū non polluitur ſordibus.Quod & dñs pro nobis ſuſcipiens,baptiſmū decenter uocauit. Hinc ipſius imitatores facti, prius quidẽ ſui diſcipuli,& apoſtoli, deinde uero & omnis ſanctorū mar tyrum chorus,cultoribus idolorū,regibus,& tyrannis ſemetipſos pro no mine Chriſti obijcientes, omne genus tormentorū ſuſtinuerunt:uidelicet beſtijs proiecti,& ignibus exuſti,atq; gladijs interempti , bonamq; confeſ ſionem confeſsi,curſum conſummauerunt,fidẽ ſeruauerunt,iuſtitiæq; bra uium ſunt adepti, angelisq; aſſociati, & Chriſti cohæredes effecti ſunt.
16 Quorū uirtus intm̃ reſplenduit,q̃ in omnem terrā exiuit ſonus eorū, & in fines orbis terræ uerba eorū.Iſtorum non tm̃ uerba , & opera,ſed & ſan guis,& oſſa,omni ſanctitate ſunt plena, Dæmones nanq; poteter eijciūt, inſanabiliū uero languorū ſanitates fide accedentibus præſtat Veſtimen ta uero,& ſi quid aliud precioſis ipſorum appropiauit corporibus,crea turæ omni ſemper ſunt ueneranda. De quibus longus erit ſermo,ſi per ſin gula uirtutes eorum referre uoluerimus.

Vides o heretice q̃d ſanctorum martyrū ſanguis, oſſa, ueſtimenta, & quicquid eorum precioſis adhæſit corporibus omni creaturæ ueneranda ſunt, Dæmones eijciunt,& inſanabiliū languorū ſanitates p̃ſtant? Sed & ſanctorum martyrum reliquias uenerandas eſ

Poſtq̃ uero crudeles illi,& atroces tyranni mali male perierunt, & p̃ ſecutio quieuit, regesq; fideles per uniuerſum orbẽ regnauerunt:ſuſcipien tes alij, & imitantes zelū illum, & diuinū deſiderium,(martyriū dico)& eodẽ amore in animo uulnerati , diligenter ſatagebant mundā animam, & corpus impollutū dño exhibere, omnesq; uitiorū illecebras circunci dentes,& ab omni pollutione carnis,& ſpiritus ſeipſos emūdantes. Q̃m uero non aliter hoc,q̃ per cuſtodiā mandatorū Chriſti effici poſſe nouerant,

rant, cuſtodiam aũt mandatorum & operationẽ uirtutũ, difficile in medio mundialiũ fieri poſſe conſiderabant, aliam quandã uitã peregrinant, & ſibimet inſolitã ducere ſtuduerũt, & ſcd'm diuinã uocẽ oĩa derelinquẽtes, uidelicet parẽtes, filios, amicos, & cognatos, diuitias, atq; delicias, & oĩa, q̃ in mũdo ſunt odiẽtes, & deſerta q̃ſi q̃dã fugitiui adierunt, egeni, anguſtiati, afflicti, qb⁹ dign⁹ nõ erat mũdus. in ſolitudinib⁹ errãtes, ĩ mõtib⁹, & in ſpelũcis, et ĩ cauernis terrę. Ab oĩb⁹ terrenis delectatiõib⁹, & refrigerijs ſeipſos elõgãtes, ipſum ẽt uictũ, & ueſtitũ ualde tenuẽ hñtes: Iſta duo negociãtes, ut uiderent materias uitiorũ, radicitus ipſorũ cõcupiſcẽtias de animo euulſerunt: & eorũ delentes memorias, amorẽ, & deſideriũ diuinorũ, & cœleſtiũ in ſeipſis plantauerũt. Ad hæc etiã p macerationẽ carnem ſuã affligentes, & martyres uoluntate effecti, ne priuarent gloria illorũ, q per effuſionẽ ſanguinis ſui conſummati ſunt, ſed imitatores & ipſi Chriſti paſſionũ, quantũ in ipſis eſt, effecti, & perennis regni participes. Sic ergo uirtutib⁹ adornati, ſolitariã, & quietã uitã ducebant. Alij q̃dẽ ſub dio abſque tecto perdurantes, ſolis æſtu, & rigorib⁹ frigoris, & imbrib⁹, & turbinibus uentorũ affligebant. Alij uero tuguria figentes, aut ſpeluncis, & antris latitantes, degebant. Sic ergo uirtutes uirtutib⁹ cumulantes, omni carnali conſolationi, & repauſationi penitus abrenunciauerunt, oleribus crudis, & herbis aut glandibus, ſeu pane arido, & ualde ſicco tranſigebant diętam, non ſolum qualitati delectationum abrenunciantes, ſed etiã ipſi tenori abſtinentiæ, ex ſua parte ſemp aliq̃d addebant. Nam tantũ de ipſis talibus, & abiectis ſumebant eſcis, ut ſolũ uiuere poſſent. Quidã nãque eorũ tota hebdomada ieiuni permanentes, dominica die cibũ ſumebant. Alij uero bis in hebdomada, huius memoriã habebãt. Alij aũt poſt dies duos ueſpere edebant, tantũmodo modicũ guſtãtes, orationibuſq;, & uigilijs uacabant, angelorũ uitã imitantes, auri, argentiq; poſſeſsionibus, emptionib⁹ & uenditionib⁹ abrenunciantes, inter hoĩes ſe eſſe obliuiſcebant. Inuidia uero, atq; ſuperbia, quæ maxime bona, opera comitari ſolent, in eis locũ non habebant. Nam neq; q in cõuerſatione minor erat, aduerſus eũ, q amplius pollebat, inuidiæ cogitationẽ ullo modo in ſemetipſo ſuſcipiebat. Nec rurſus magnifice agentẽ aduerſus infirmiores in ſupbiam extollebat arrogantia, ut ſperneret proximũ, aut gloriaret ĩ ſua ſanctitate, aut magnifice ſaperet in uirtutib⁹. Nam q plus uirtutis habebat, non proprijs laborib⁹, ſed dei gratiæ totum adſcribebat, in humilitatẽ deprimens ſemetipſum, nihil omnino eſſe reputãs quod agebat, iuxta quod ait dominus: Cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt uobis, dicite: Serui inutiles ſumus. quæ debuimus facere, fecimus. Illi uero nec feciſſe aliquando, quæ præcepta ſunt, confidebant ſeipſos, ſed plura ſibi deeſſe arbitrabant, quæ fieri oporteret. Et rurſus qui in conuerſatione debilior erat, deſpiciendo ſe miſerum clamitabat, negligentiæ uoluntatis, nõ naturæ infirmitati, quod deerat imputans. Sic ergo alius alio, & omnes omnib⁹ erãt humiliores. Cenodoxiæ, uel placendi hominib⁹ uitium q̃uo eſſet in illis, q ideo de mundo fugerant, & deſertũ inhabitabãt, ne hoĩbus, ſed ſoli deo, uirtutum ſuarum operatio nota fieret, a quo & bonorũ retributiones ſperabant; bene ſcientes, q̃a quæ propter uanam gloriam bona perficiuntur opera, ſine mercede remanent? Nam propter laudem hoĩum fiunt, & non propter deũ. Vnde & dupliciter huiuſmodi detrimentũ patiunt, corpus q

ſe docet D. Auguſtinus exẽplo reliquiarum beati Stephani in Epiſt. 152. ad Quirinum.

17 *Tu qui dicis ãtiquos monachos non ea ſeruiſſe quæ noſtri nũc ſeruant, in uictu, ueſtitu, conuerſatione, permanentia, et alijs religionis inſtitutis, lege totũ hoc caput, & uidebis quam ſit arrogans mẽdacium tuum. Pro quo ẽt uide D. Baſiliũ de Conſtitutionibus Monaſticis, & in Regulis contractioribus, ac de Inſtitutiõibus Monachorum, necnon B. Ephrem in tractatu de compunctione cordis.*

18 *Vide hæretice ad quid intenderent antiqui Monachi.*

19 *Ecce in Monachis ueteribus ciborum delectum.*

20 *Vide miram abſtinẽtiam, Ieiunia, Orationes & Vigilias, Paupertatem uoluntariam, Et uitæ innocentiam in eiſdem.*

21 *Cur Monachis de mũdo fugiſſent.*

dem macerantes,& mercede carentes. Illi uero ſupernæ glorię inhiantes,
& hanc toto corde deſiderantes, omnem terrenam, & humanam laudẽ
ſpreuerunt. Habent autem habitacula ſua, aliȷ̄ quidem in omnimodo re-
ceſſu,& ſolitudine agonem percurrentes, elongantes ſeipſos ab hominũ
commoratione per totum tempus uitę ſuæ,& Deo appropinquant. Qui-
dam uero longe ab inuicẽ cellas habentes, dominicis dieb⁹ ad eccleſiam
unã conueniunt, & diuina myſteria ſumunt (ſacrificiũ dico intacti corpo-
22 ris,& precioſi ſanguinis Chriſti) quę fidelibus in remiſsionẽ peccatorum,

Diuina myſteria ſumunt, ſacrificium ſcilicet intacti corporis & precioſi ſanguinis Chriſti.

illuminationemq́;,& ſanctificationem animæ, & corporis dn̄s donauit,
inſtruentes alterutrũ exercitiȷ̄s diuinorum eloquiorũ, & ſolitis admoni-
tionibus occulta colluctatorũ bella publicantes, ut nullus ab his detinea
tur luctandi artẽ neſciens. Deinde domũ unuſquiſq; reuertitur, mel uirtu-
tum in fauis cordiũ diligenter reponentes,& operantes fructum dulciſsi-
23 mum,& cœleſti menſura digniſsimũ. Aliȷ̄ uero cœnobialem ducunt uitã.

Vide hic deſcriptum morem uiuẽdi noſtrorum Monachorum.

Qui plures in ſimul congregati, ſub uno prælato ab omnibus differentes
degunt, omnẽ uoluntatem ſuã obedientiæ gladio occidentes, et quaſi ſer
uos emptitios ſe uoluntarie reputantes, non ſibimetipſis uiuunt, ſed cui
24 propter Chriſti amorem ſemetipſos ſubdiderunt. Familiarius aũt magis

Monachorum obediẽtia.

eſt dicere, quia non uiuunt ſibi, uiuit uero in eis Chriſtus, quem ſunt ſequu
ti, omnia deſerentes. Hoc enim eſt mundi ſeceſsio, uoluntariũ odium, et
25 naturæ negatio, eorũ, quæ ſupra naturam ſunt, deſiderio. Hi ergo quaſi an

Cœnobitæ palmis et hymnis unanimiter Deum laudant.

geli in terra conuerſantur, pſalmis, et hymnis unanimiter Deũ laudantes,
et confeſſores laboribus obedientiæ apparent, in q̄bus et Dominicus ſer-
mo adimplet. Ait enim: Vbi ſunt duo, uel tres congregati in nomine meo,
ibi ſum in medio eorum. Non hac menſura in nomine ipſius congregatio-
nem circumcludens, ſed per duos, uel tres, indeterminatum numerũ de-
monſtrat. Siue enim pauci, ſiue multi propter nomen ſanctum eius con-
gregentur, ardente ſeruientes ei deſiderio, ibi hunc adeſſe credimus in me-
dio ſeruorum ſuorum.

His exẽplis,& talibus conuerſationibus, atq; ordinibus, terreni,& lu-
26 tei, uitam imitati ſunt cœleſtiũ, in ieiuniȷ̄s,& orationibus, & uigiliȷ̄s, in la-

Catalogus uirtutum omnium in antiquis Monachis. In quibus etiam fuerunt quæ ſunt in noſtris uidelicet, ieiunia, oratiões, uigiliæ, lachrymæ, luctus, manſuetudo, ſilentium, paupertas, caſtitas, prudẽtia, humilitas, & charitas perfecta.

chrymis feruentibus, & inconſolabili luctu, in peregrinatione mortis, in
manſuetudine,& lenitate, in ſilentio labiorũ, in egeſtate,& inopia, in ca-
ſtitate,& prudẽtia, in humili ſenſu, & tranquillitate, in charitate perfecta
erga Deum,& proximũ, præſentem peregere uitã, quaſi angeli moribus
effecti. Vnde Deus miraculis, & ſignis, & uariȷ̄s uirtutibus ipſos exorna-
uit, & ſonũ admirandæ conuerſationis eorũ in omnem terrã effudit. Et ſi
uitã unius ipſorũ per partes enarrauero, qui & author fuiſſe monachicæ
conuerſationis dicitʳ, Antonius uero nomen fuit ei, cognoſces utiq; ex una
arbore, reliquarũ, quæ eiuſdẽ ſunt generis,& ſpeciei, dulcedinẽ fructuũ;&
quale poſuit ille anachoreſeos fundamentũ, qualẽ etiã ſtructurã ſuperędi-
ficauit, & qualia meruit a ſaluatore adipiſci chariſmata. Multi uero &
aliȷ̄ poſt illũ ſimili agone decertantes, ſimilẽ adepti ſunt coronam gloriæ.
Beati iſti,& ter beati, qui Deum amando, propter charitatẽ illius omnia
deſpexerunt, fleuerunt,& luctũ habuerunt diebus, ac noctibus, ut in futu-
ro æternã haberent conſolationẽ. Humiliauerunt ſeipſos uoluntarie, ut il-
lic exaltarentʳ. Afflixerunt carnes ſuas fame,& ſiti,& uigiliȷ̄s ut ibi ſuſcipe
rent eos deliciæ,& exultatio paradiſi. Tabernaculũ facti ſunt ſpiritus ſan

cti, in munditia cordis, ſicut ſcriptũ eſt: Inhabitabo in eis, & inambulabo. Crucifixerunt ſemetipſos mundo, ut a dextris crucifixi, ſtent in die iudicij. Præcinxerunt lumbos ſuos in ueritate, & paratas ſemper habebant lampades, immortalis aduentũ præſtolantes. Intellectualibus enim mentis oculis præuidebant aſsidue terribilẽ horam illã, contemplationeq; futurorum bonorũ, & æterni cruciatus, cor eorũ repletũ ſemper erat, ut perennem gloriã acquirerent, facti ſunt impaſsibiles ſicut angeli, & nunc cum illis lætant̃, quorum & uitã imitati ſunt. Beati iſti, & ter beati, qui oculis interioribus non fallentibus, conſiderauerunt pręſentiũ uanitatem, & humanæ actionis inſtabilitatẽ, & lubricitatem, & hanc abnegantes, æternã ſibi theſaurizauerunt bona, & nunquam caſura, neque morte amputandam uitam acquiſierunt.

Hos ergo mirabiles, & ſanctos uiros, & nos deſpicabiles, & indigni imitari ſatagimus, non quod pertingere ualeamus ad altitudinẽ cœleſtis conuerſationis eorũ, ſed ſecundũ poſſe infirmæ naturæ, & miſeræ, uirtutis uitam eorũ figuramus, & habitu eorũ operti ſumus, quãuis operibus nõ impleamus. Nam iſta diuina promiſsio, a peccandi uoluntate nos retrahit, & ad incorruptionẽ, quæ nobis in diuino myſterio baptiſmate data eſt, nos aſtringit. Vnde ſermones beatorũ illorũ ſequẽtes, ualde abhorremus corruptibilia hęc, & mortalia uitæ negocia, in ꝗbus nihil poteſt inueniri firmũ, neq; planum, neq; ſtabile in ſeipſis, ſed uanitas ſunt omnia, & afflictio ſpiritus, multas in puncto ferẽtia tranſmutationes. Somno enim, & umbra, & aura per aẽrem flante, ſunt fragiliora, minimaq; ineſt eis gratia, & neq; gratia, ſed error quidẽ, & ſeductio malitiæ mundi, quæ nõ diligere, ſed potius odire ex corde, pręcipimur. Et eſt, ſecundũ ueritatẽ, odibilis iſte mundus, & abominabilis. nã quantacunq; donat amicis ſuis, cũ ira denuo diripit ea, nudatosq; omni bono, & confuſione indutos, omnibusq; grauibus prægrauatos, æterna tranſmittit tribulationi. Quos modo exaltat, ſubito ultima miſeria humiliat, ſubdens eos pedibus omnium inimicorũ ſuorum. Tales ergo gratiæ ipſius, talia ſunt & dona. Inimicus enim eſt amicorũ ſuorum, & hoſtis omniũ, qui faciunt eius uoluntatem. Diſcerpit crudeliter incumbentes ſuper ſe, eneruat illos, qui confidunt in eo. Fœdus poſuit cũ inſipiẽtibus, & promiſsiones falſas eis pollicitus eſt, ad hoc tantũ, ut trahat eos ad ſe. Illis ſibi acquieſcentibus ingratus ipſe, & fallax demonſtrat̃, nihil eorum cõplendo, quæ ꝓmiſerat. Hodie nanq; epularũ delectationibus eorum gulã illicit, deuorandos inimicis cras eos totos proijcit. Hodie regẽ aliquem conſtituit, & cras ſeruitutis iugo ſupponit. Hodie multis affluentẽ bonis cras mendicantẽ reddit. Hodie coronam glorię, eius uertici imponit, ſed uultũ illius cras in terrã deprimit. Hodie exornat collũ illius ſplendidis gẽmis, dignitatũ torquibus, cras humiliat ferreis uinctũ compedibus. Amabilẽ hunc ad modicũ omnibus facit, odibilẽ uero paulo poſt facit, & abominabilẽ. Hodie lętificat, & cras lamentis eum, & fletibus afficit. Qualẽ uero & his finẽ imponit, audi: Habitatores gehennæ, dilectores ſuos perficit miſerrime. Talem habet intentionẽ ſemper, taleq; propoſitũ: Neq; recedẽtes hinc lamentat̃, neq; remanentium miſeret̃. Illos enim male ſeduxit, & retibus concluſit: ad iſtos uero rurſus artem ſuam transferre conat̃, nolens aliquẽ ſuos ſæuos effugere laqueos. Itaq; qui tali ſeruiunt duro, & maligno domino, & a bono, ac be

27 *Et habitu eorũ operti ſumus. Hoc dicit quia certus etiam illo tempore erat Monachorum habitus.*

nigno, mente perditã ſemetipſos elongant, & pręſentibus inhiant negocijs, & eis tenent adſtricti, & nullam futurorũ habent memoriã, ſed delectationes corporales inceſſanter deſiderant, animas uero ſuas demittentes fame tabeſcere, & innumerabilibus affici malis, ſimiles eſſe arbitror homini fugienti a facie furentis unicornis: qui non ferens ſonũ uocis illius, et terribilium mugituũ, fortiter fugiebat, ne deuoraret ab eo. Dum ergo uelociter curreret, in magnũ quoddam decidit barathrũ. Dum aũt caderet, manibus extenſis arbuſculã quandam appręhendit, et fortiter tenuit, et in baſi quadã pedibus impreſſis, uiſum eſt ſibi in pace de reliquo fore, et ſtabilitate. Reſpiciens ergo, uidit duos mures, albũ quidem unũ, alterũ uero nigrũ, corrodentes inceſſanter radicẽ arbuſculæ, quã appræhẽderat: et iam prope erat, ut eam abſcinderent. Conſiderans etiã ipſius barathri fundũ, uidit draconem aſpectu terribilẽ, ignem ſpirantẽ, et feralibus oculis aſpicientẽ, osq́ꝫ terribiliter aperire, et deuorare eum cupientẽ. Intuens uero rurſus baſem illã, ſuper quàm pedes habebat firmatos, contẽplatus eſt quatuor aſpidũ capita de pariete prodeuntiã, ubi conſiſtebat. Eleuans autem rurſum oculos, uidit de ramis arbuſculę illius exiguũ mel diſtillãs. Dimittens ergo conſiderare, quæ circundederunt eum mala, ſcilicet quõ ſurſum quidẽ unicornis horribiliter inſaniens, quærebat hunc deuorare, deorſum uero amariſſimus draco inhiabat deglutire eum: arbuſcula uero quam appræhenderat, poſt modicũ erat excidenda: pedes ſuper lubricam, et infidelẽ baſem ſtatuerat: et tantorũ ac talium malorũ oblitus, ſe ipſum dulcedini modici illius mellis tradidit. Hęc ſimilitudo eſt eorũ, qui ſeductioni pręſentis ſeculi adhęſerunt. Cuius expoſitionẽ mox dicã tibi.

Vnicornis quidẽ figuram tenet mortis, quæ ſemper perſequit, & compræhendere deſiderat genus humanũ. Barathrum uero mundus eſt iſte, plenus omnibus malis, & mortiferis laqueis. Arbuſcula aũt, quæ a duobus muribus inceſſanter incidebat, quam appræhendimus, uitæ uniuſcuiuſqꝫ noſtrũ menſura eſt, quæ conſumit, & diminuit per horas diei, & noctis, & inciſioni paulatim appropiat. Quatuor uero aſpides, de quatuor fragilibus, & inſtabilibus elementis, conſtitutionẽ humani corporis ſignificant: quibus inordinatis, & conturbatis, cõpagno diſſoluit. Cum his & igneus ille, atqꝫ crudeliſſimus draco, terribilẽ figurat uentrem inferni, cupiens ſuſcipere eos, qui præſentes delectationes futuris pręponunt bonis. Stilla uero mellis, dulcedinẽ ſignificat delectationũ mundi, per quam ſeductor ille ſuos amicos non ſinit propriam uidere ſalutem.

Hac ergo Ioſaphat ualde libenter ſuſcepta parabola, ait: Quàm uerus eſt iſte ſermo, & q̃ꝫ bene coaptatus? Ne, quæſo, pigriteris tales ſemꝑ mihi typos ſubrogare, ut ſciã diligenter, qualis eſt pręſens uita noſtra, & quorum amicis ſuis author malorũ ſit. Senex uero dixit: Rurſus ſimiles ſunt amatores ſeculariũ delectationũ, & qui harũ dulcedine illiciunt, atqꝫ futuris, & ſtabilibus fluida, & fragilia pręferunt, homini, qui tres amicos habuit, quorũ quidem duos præcordialiter, & affectuoſe honorabat, ac uehementer eorũ charitate afficiebat, uſqꝫ ad mortẽ pro ipſis agonizans, & periclitari deſiderans. Aduerſus tertiũ uero, multo ferebat deſpectu, neqꝫ honore, neqꝫ decenti eum aliquando gratificans dilectione, niſi modicam quandã, & exiguam ad eum ſimulans amicitiã. Venerunt ergo die quadã terribiles quidã, ac præcipui milites, feſtinantes celeritate multa hunc ad

Imperatorẽ

Imperatorē ducere, rationem redditurū pro debito decem milium talentorum. Coarctatus uero ille, quærebat adiutorē ad ſubueniendum ſibi, in terribili rationis poſitione apud regē. Currens igiť ad primum ſuū, & præ omnibus alijs chariſsimū amicum, dicit ei: Noſti o amice, qūo animam meam ſemper pro te poſui. Nunc aūt indigeo auxilio tuo in die iſta, detinente me neceſsitate. Quomodo ergo promittis mihi nunc auxiliari? Et quæ apud te repoſita mihi ſpes eſt dilectiſsime? Reſpōdens ergo ille, ait: Non ſum amicus tuus o homo, neq; ſcio quis ſis. Habeo enim alios amicos, cū quibus oportet me hodie lætari, & amicos iſtos amodo poſsidebo. Præbeo tantū ecce tibi ciliciola duo, ut habeas ea in uia, qua ambulas: quæ tamen nihil tibi proderunt, & nullā ſpem a me præſtoleris: Hæc audiens ille, & diffidens de auxilio, quod ſperauerat ab eo, ad ſecundū perrexit amicū. Cui & ait: Recordare amice, quantū a me recepiſti honoris, & gratiæ. Hodie uero in tribulationē corruens, & aduerſitatē maximam, auxiliatore opus habeo. Quantū igitur uales mihi ſubuenire nunc, indica mihi. Ille uero ait: Non uacat mihi hodie, ut tecū ſubeam agonem. Curis enim, & ſolicitudinib⁹ circundor, & in tribulatione ſum. Modicū tamen tecū pergam, quāuis non ſit tibi profuturū: & ſtatim domū reuerſus, pro prijs uocabo negocijs. Vacuis ergo manibus homo inde reuerſus, & undiq; deſtitutus, lamentabať ſeipſum de uana ſpe ingratorū ſuorū amicorum, & de inutilibus laboribus, quos pro illorū ſuſtinuit dilectione. Pergit etiā ad tertium amicū, de quo magnam curā habuit, nec ſocium lætitiæ ſue aduocauit. Et ait ad eum, confuſo, & in terrā uultu demiſſo: Non habeo os loquendi ad te. Cognoſco enim diligenter, q; nunq; tibi bene feci, nec amicabiliter erga te me habui. Sed qm̄ aduerſitas me appræhendit diriſsima, & nullā ſpem ſalutis in cæteris meis amicis reperi, ueni ad te, rogans ſi eſt tibi poſsibile, quolibet auxiliū uel modicum impendere ne tardes, memor ignorantiæ meæ. Tunc ille reſpondit ei hilari, & ſereno uultu: Certe amicū meum chariſsimū confiteor te eſſe, & modici illius beneficij tui nō immemor, cū uſuris retribuam tibi. Ne timeas ergo, neq; formides. Ego enim præcedā te. Ego interueniam pro te apud regē, & non tradā te in manus inimicorum tuorū. Confide ergo dilectiſsime, & ne triſteris. Tunc cōpunctus ille, dicebat cū lachrymis: Heu mihi, quid prius lamentabor, aut quid potius plangā? Vanum affectū meum repræhēdam, quem ingratis illis, & falſis exhibui amicis? An amentiā meam plangā, q; huic uero, & germano amico nullā oſtendi familiaritatē? Ioſaphat aūt & iſtum cū admiratione ſermonem ſuſcipiens, expoſitionē requirebat. Tūc ait Barlaam: Primus amicus utiq; eſt diuitiarū poſſeſsio, & amor pecuniarum, pro qbus homo multis ſubiacet periculis, & plurimas ſuſtinet miſerias. Veniente uero ultimo mortis termino, nihil ex omnibus illis, niſi qui ad ſepulturā pertinent, inutiles accipit panniculos. Secundus aūt amicus uocať uxor, & filij, & cognati, & cæteri amici, quorū affectui adhærētes inſeparabiliter tenemur, ipſam animā, & corpus propter illorū ſpernentes amorem. Sed nullā aliquis ex eis utilitatem conſequiť in hora mortis, niſi quod tantūmodo uſq; ad monumentū ſecū pergunt: deinde mox reuertentes, ſuis uacant curis, ac ſolicitudinib⁹, non minus obliuione memoriam, q̄ corpus aliquando amici operientes ſepulchro. Amicus uero tertius deſpectus, & grauis, non familiaris, ſed exoſus, & quaſi aduerſus,

Nota bona opera fidelißimum eſſe amicũ, qui nec poſt mortem nos deſerit.

iuſtorũ operum chorus eſt: uidelicet ſpes, charitas, fides, eleemoſyna, humanitas, & cætera uirtutũ congregatio, quæ poteſt præcedere nos cum eximus de corpore, & pro nobis apud deum interuenire, & de inimicis crudelibus exactoribus liberare, qui calumniã, & amaram rationis exactionẽ nobis cõmouent, in aëre nos cõpræhendere tentantes. Iſte eſt gratus amicus, & bonus, qui & modicum bonum opus noſtrũ in memoria fert, & cum uſura nobis integrum reſtituit.

Rurſus ergo Ioſaphat ait: Bene ſit tibi a domino Deo tuo, o ſapientiſſime omniũ. Lætificaſti nanq; animã meam congruis, ac dignis ſermonibus tuis. Rogo etiã te, ut depingas mihi imaginẽ uanitatis mundi, & quõ eum aliquis libere, ac ſine impedimento tranſire ualeat. Aſſumpto uero ſermone, Barlaam ait: Ciuitatẽ quandam didici fuiſſe magnã, cuius ciues talem habebat conſuetudinẽ antiquitus, ut aſſumerẽt extraneum aliquẽ, & ignotum uirũ, nihil legum ciuitatis ſuæ, & traditionũ penitus ſcientẽ, & hunc ſibi regem conſtituebant. Qui oẽm poteſtatẽ accipiebat, & ſuarum uoluntatũ perficiendarum facultatẽ habebat, uſq; ad cõpletionem unius anni. Deinde in omni ſecuritate eo permanente, delicijsq; ac ſuauitatibus ſine ulla formidine, & ſecũ ſemper permãſurum regnũ exiſtimante, repente ſurgentes ciues illi cõtra eum, regali ablata ſtola, nudũ per totam trahentes ciuitatẽ, exulem trãſmittebant in magnã, ac longius remotam inſulã: in qua neq; cibum inueniens, neq; ueſtimentũ, in fame, ac nuditate male atterebat̃, præter ſpem conceſſis ſibi delicijs, & gaudio, in triſtitia rurſus præter ſpem oẽm, & expectationẽ tranſmutat⁹. Interea iuxta morem conſuetudinũ ciuium illorũ, ordinatus eſt quidã uir in regno, qui non exiguo mentis intellectu uigebat. Qui tanta, ac tali ex improuiſo accidente ſibi abundantia, mox non eſt diſſolutus, nec ab ea raptus, neque eorũ, qui ante eum regnauerunt, & miſerrime eiecti fuerunt, incuriã ſecutus eſt, ſed ſolicitudinẽ gerebat, & laborabat animo quõ ſe, & ſua bene diſponeret. Dum ergo aſſidua meditatione diligentius iſta pertractaret, cognouit per quendã ſapientiſſimũ conſiliarũ ſuum, conſuetudinẽ ciuiũ, & locũ perennis exilij, & quõ oporteret ſemetipſum cuſtodire ſine errore, edoctus eſt: Hoc ergo ut agnouit, & quia oporteret eum prius paululum ad illã applicare inſulã, hoc quoq; caducum regnũ, & peregrinũ alienigenis rurſus derelinquere: apertis theſauris ſuis, (quorũ tunc liberã habebat facultatem, & de illis, quod uellet, facere) accepit pecuniarũ multitudinem, auri uidelicet, & argenti, & lapidũ precioſorũ ampliſſimũ pondus: & fideliſſimis cõmittens famulis, in illã præmiſit, ad quam ducẽdus erat, inſulã. Peracto igit̃ anni termino, in ſeditionẽ uerſi ciues, nudũ (ſicut & illos, qui ante eum fuerunt) in exiliũ tranſmiſerunt. Tunc cæteri ſtulti, & tẽporales reges male fame cruciabant̃. Ille uero, ꝗ diuitias ante ibi depoſuerat, in abũdantia perpetua uiuens, & delitias infinitas habens, timoreq; prorſus incuſſo infidelibus, & malignis ciuibus, ſapientiſſimo ſeipſum beatificauit conſilio. Ciuitatẽ ergo, intellige uanum iſtũ, & deceptorẽ mundũ. Ciues aũt principes, & poteſtates dęmonũ, mundi rectores tenebrarũ ſeculi huius, qui illiciunt nos dulcedine uoluptatũ, & ſuggerũt ut corruptibilia, & mortalia, ceu immortalia & ſemper nobiſcum manſura conſideremus. Sic ergo nobis ſeductis, & nullam ſolicitudinẽ de ſtabilibus, & æternis gerentibus, neq; nobis ipſis aliquid in illa uita recondentĩ

bus,repente nobis iminet perditio mortis. Tunc iam nudos nos hinc mali ligni,& amari ſuſcipientes tenebrarũ ciues,cum qbus totũ expendimus tempus,ducunt nos in terrã tenebroſam,& caliginoſam,in terrã tenebrarum æternarũ,ubi non eſt lux,nec uita hominũ. Conſiliariũ autem bonũ, q̃ omnia uera fecit nota,& ſalutaria edocuit ſtudia ſapientẽ, ac prudentẽ regẽ,meam æſtima paruitatẽ,qui bonã,& rectam uiam ueni demonſtrare tibi,introducens te in æterna & infinita bona,ibiq́ te omnia conſulens reponere,abſtractũ ab errore mundi huius,quẽ & ego aliquando infœliciter diligebã,& ipſius delectationibus detinebar,atq; iucunditatib⁹:donec ueracibus mentis oculis conſideraui, quõ in iſtis omnis hominũ uita atterit,aliĵs quidẽ uenientibus,aliĵs uero diſcedentibus, & nullis firmum ſtatũ habentibus, neq; diuitibus in diuitiĵs, neq; potentibus in potentia, neq; qui proſperantur in proſperitate ſua, neq; q̃ deliciĵs affluunt in iucunditate ſua,neq; putantibus firmiter ſe uiuere in uana ſua, & infirma ſtabilitate,neq; in aliquo alio eorũ,quæ laudantur in hac uita: ſed omnia ſimilia ſunt torrenti impetu magno in profundũ maris ruenti. Fluida nanq; ſic ſunt omnia præſentia, & tẽporalia. Hinc intellexi q̃a uniuerſa iſta uana,& in q̃bus utilitas eſt nulla,ſic obliuioni tradunẽ perpetuæ, & abſentantur,ſiue gloriã dicas,ſiue regnũ, ſiue ſplendorem dignitatũ,ſiue potentatuum magnitudinem,ſiue tyrannorũ crudelitatẽ,ſiue quidlibet taliũ:in futuris temporibus obtinebunẽ. Ex quibus cũ & ego unus ſim, conſuetæ nimirũ mutationi ſubiaceo, & quemadmodũ mei prędeceſſores iucunda ri præſentibus non omiſerunt,ita erit & in me. Noui.n.qualiter homines tyrannus iſte ac turbulentus agitat mundus, hinc inde eos transferens, hos quidẽ de diuitiĵs ad inopiam,illos uero de paupertate ad gloriã,quoſdam quidẽ ſubtrahens uitæ, alios uero rurſus inducens:nonnullos quidẽ ſapientes,& prudentes reprobans,quoſdã contumelioſos ſcilicet, & exiguos,honorabiles & ſplendidos faciens:alios ẽt inſipientes, & fatuos,in ſede collocans gloriæ:honorabileſq;,ignominioſos,& obſcuros demonſtrans omnibus. Et eſt uidendũ,quõ genus hominum nequaq; ante faciẽ ipſius tyrannidis crudelis habet ſtatũ,ſed eſt ſicut columba,quæ fugiens aquilã,uel accipitrem,mutat ſe de loco ad locũ,tunc q̃dem huic inſidens arbori:unde rurſus mota,immergit ſe uepribus:deinde ſtatim cauernis petrarum,& diuerſis ſpinarũ denſitatibus ſemetipſam cõmittens,nuſquam tutũ inueniens refugium,in motu,& defectione tribulatẽ aſsidua. Sic ſunt, qui præſentia perdere metuentes,& ſub impetu q̃dem irrationabili miſerrime laborantes,nihilq; penitus tutũ, uel firmum tenentes, neq; ſcientes ad qualẽ peruenturi ſunt finẽ, & q̃ eos uana deſeret uita, cui ſubdiderunt ſemetipſos ualde infœliciter, & miſerrime. Mala enim pro bonis appetunt,pro bonitate malitiã exercentes:& ignorant q̃s frigidos multorũ,& grauiũ ſuorum laborũ ſuſcepturus ſit fructus,ſiue domeſticus,ſiue alien⁹, & multoties neq; amicus omnino,uel notus,ſed hoſtis,& inimicus.

Hæc omnia & his ſimilia diiudicans in prætorio cordis mei,odiui præſentẽ uitam,quæ in uanitatibus tota conſumitur,quã olim & ego deducebam,terrenis laboribus addictus. Abĵciente uero me de animo meo horum affectũ,& longius proĵciente, apparuerunt mihi ea, quæ ueraciter ſunt bona,id eſt,deũ timere,& facere eius uoluntatẽ. Hoc enim cognoui cunctorũ bonorũ caput eſſe:hoc & initium ſapientiæ dicit, & etiam per-

ſecta ſapientia. Nã uita eſt ſine triſtitia, & ſine tẽtatione ſecura, atq; quieta, & incumbentibus ſuper ſe, quaſi ſuper rectiſsimã uiam mandatorũ domini, & agnoſcens ſubtiliter, nihil ei tortuoſum, aut anfractuoſum eſſe, neque defoſſum, uel arduũ, ſed ſpinis & tribulis carentẽ, & totam facilẽ penitus, & gratã, atq; planam, delectantẽ quidem oculos ambulantiũ per eã, ſplendidiſsimis contemplationibus ſpatioſos exhibens pedes, & calceas in præparatione euangelij pacis, ut ſecure, & expedite gradiantur. Quã omnibus merito præpoſui, & ædificare cœpi deiectã animæ meæ, & corruptã domũ. Sic ergo me ea, quæ apud me erant diſponente, & deſectum mentis corrigente, uerba audiui cuiuſdam doctoris ſapientis, talia mihi pręcipientis: Exite (inqt) qui ſaluari deſideratis, ſeparate uos a uanitate mundi. Præterit enim figura eius. Quantulumcunq; & ecce non erit. Exite indeclinabiliter, non ſine dote, & mercede, ſed expenſas ferentes æternæ uitæ. Longinquam enim ituri eſtis uiam, multarũ expenſarũ cenſu opus habentẽ, & peruenietis ad æternum locũ, duas habentẽ regiones, quæ multas in ſe manſiones habent. Quarũ quidem unã pręparauit Deus his, q diligunt eum, & eius mandata cuſtodiunt, omnibus bonis plenam. Quã promerentes in incorruptione uicturi ſunt durabili, atq; perpetua, perennem accepturi immortalitatẽ, ubi aufugit dolor, & triſtitia, & gemitus. Secunda uero regio plena eſt tenebris, atq; tribulationibus, & doloribus, quæ præparata eſt diabolo, & angelis eius: in quã mittenẽ & illi, qui per opera mala hanc ſibimet acquiſiuerunt, & q incorruptibilia, & æterna pro præſentibus cõmutauerunt, & ſe totos cibum ignis æterni fecerũt. Hanc ego uocẽ audiens, & ueritatem illius recognoſcens, ad illã peruenire habitationem ſtudui, quæ ab omni qdem dolore, & triſtitia libera eſt, tanta ſecuritate, talibusq; bonis repleta. Quorũ ſcientiam nunc quidẽ ex parte in me eſt, adhuc ætate ſpirituali paruulo, & quaſi per ſpeculũ, & in ænigmate, quæ ibi ſunt, uidente: Cũ autem uenerit, quod perfectum eſt, et cognoſcam facie ad faciẽ, tunc quod ex parte eſt, deſtruetur. Gratias ago Deo per Ieſum Chriſtum dñm noſtrũ. Nam lex ſpiritus uitæ in Chriſto Ieſu liberauit me a lege peccati, & mortis, & aperuit oculos meos, ut abſque errore uiderent: qa prudentia carnis mors eſt, prudentia uero ſpiritus uita, & pax. Igiẽ ſicut ego prudentiũ recognoſcens uanitatem, ea perfecto odiui odio, ſic & te recognoſcere, & odire fideliter moneo; ut quaſi aliena, & mox deſitura reputes ea, & auferens hinc oĩa, theſaurizes tibimetipſi in ſeculo incorruptibili theſaurũ ſecurum, diuitiasq; indeficientes, quo te proculdubio oportet proficiſci, ut cum perueneris nõ ſis egenus, ſed diuitijs plenus, ſicut horum tibi ſimilimam ſupra depinxi imaginem.

Dixit Ioſaphat ſeni: Quomodo ergo poſſum theſauros pecuniarum, et diuitiarum illuc præmittere, ut ſecuram ipſorum, & incorruptibilem iucũditatem abiens reperiã? & qualiter demonſtrem aduerſus pręſentia odiũ meum, & amorem æternorum, plane quæſo inſinua mihi. Et ait Barlaam: Diuitiarum quidẽ ad æternũ locum præmiſſio, manib⁹ fit egenorum. Ait enim quidã prophetarũ Daniel ſapientiſsimus regi Babylonis: Propterea o rex conſilium meũ placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſerationibus egenorum. Dicit autẽ & ſaluator: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Et lõgum ſuperius ſeruis ſermonẽ dñs de elee

moſyna,& largitione pauperum facit, ſicuti in Euangelio didicimus. Sic ergo tutiſsime uade, præmittens illuc omnia egenorum manib⁹. Quanta enim his feceris, ſibi dominus attribuens, multiplicius tibi reſtituet. Vincit enim ſemper donorū retributionib⁹ diligentes ſe. Hoc ergo modo nūc theſauros ſeculi iſtius, quaſi diripiendo a domino ſuo, cui & tu miſerrime ſeruiſti, bene ex his in futuro ſumptū tibi repones: & ab alieno auferens, tibi cūcta recondes: & p fluida iſta, & temporalia, ſtabilia, atq; manentia comparabis. Deinde Deo tibi cooperante, peruidebis inſtabilitatem, ac prauitatē mundi, & ualedicens omnibus, ad futura cum affectu multo tranſuolabis: prætergrediens quidem tranſeuntia, ſperandis uero, ac ſtabilibus inhærens, & deſerens tenebras cū umbra mortis; odiens uero mūdum, & mundi rectorem, & corruptibilem carnē inimicitiam tibi reputans, currens ad lumen inacceſſibile, & crucē ſuper humeros tollens, ſeq̄ris eum indeclinabiliter, ut & cum ipſo glorificeris, & æternæ uitæ hæres oſtendaris. Ioſaphat uero ait: Cuncta ergo deſpicere, & iſtam laborioſam aſſumere uitam, ſicut dixiſti ſuperius, traditio eſt antiqua, ab apoſtolorum deſcendēs doctrina an modo nouiter uobis ſic uiſum eſt, mētis ueſtræ ſcientia, quaſi melius eligentib⁹ iſtud? Reſpondens ſenex ait: Non legem recēter introductam doceo te (abſit hoc a me) ſed ab antiquo nobis traditam. Dixit enim Deus cuidam diuiti, q interrogauit eū, qd faciendo uitam æternā poſſideret, & glorianti omnia ſe cuſtodiſſe, quæ ſcripta erāt in lege: Vnum inquit, tibi deeſt. Vade, & quæcūq; habes uende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis, & ueni, ſequere me, tollendo crucē. Ille uero hoc audiēs, triſtis effectus eſt. Erat enim diues ualde. Videns eum contriſtatū dominus, dixit: Quam difficile q pecunias habent, intrabunt in regnum cœlorum. Facilius enim eſt camelum per foramen acus tranſire, q̄ diuitē intrare in regnum cœlorum. Hoc ergo mandatum cuncti audierunt ſancti, & ſeparari ab omni tali diuitiarū difficultate ſtuduerunt, cūcta ſua diſpergentes in pauperum erogationem, & diuitias ſibi ęternas reponentes, tulerunt crucē, & ſecuti ſunt Chriſtū. Alīj qdem martyrio, ſicut iam dixi tibi, conſummati ſunt. Alīj uero eremitice agonizantes, & nihil eorum, quæ ad conuerſationem huius ueracis philoſophiæ pertinent, omiſerunt. Mandatum igitur hoc eſſe noueris Chriſti regis noſtri, et Dei, qđ nos ab amore tēpotalium retrahit, & æternorū participes efficit. Cum igitˀ (inquit Ioſaphat) ſic antiqua, & neceſſaria huiuſmodi ſit philoſophia, cur non hodie hanc multi ſequuntˀ? Senex uero ait: Multi qdem imitati ſunt, & imitantˀ; plurimi uero pigri remanēt, & negligētes. Pauci enim ſunt, ſicut ait dominus, q ſtrictam, & arctam pergant uiam, amplā uero, et latam plures. Qui enim ſemel ab auaritia, et uoluptate malorū capiuntur inani, ac uanæ dediti gloriæ, inextricabiliter ipſis aſtricti remanent, et quaſi ſeruos, ſemetipſos uoluntarie uenundantes alieno domino, et ex aduerſo ſtantes iſta præcipienti deo, et uincti ab eo tenentˀ. Anima enim, quæ ſemel de ſua ſalute deſperat, habenasq; ſuas irrationabilib⁹ laxat cupiditatib⁹, ubiq; fertˀ. Propterea deflens propheta circūfuſam ſtultitiam huiuſmodi animabus, et adiacentis eius caliginis craſsitudinē deflens, dicebat: Filīj hominum, uſquequo graui corde? ut quid diligitis uanitatē, et quæritis mendacium? Ita et quidam noſtrorū ſapientium, et doctorum rationabilis uir, et continens, et quędam a ſeipſo adīj ciens, clama

29 *Nota tu qui dicis Euangelium non conſulere propriarum rerum abdicationē, ſed hanc eſſe humanam traditionem, & uide in quanto errore uerſeris. Cū dicatur hic omnes ſanctos qui ad perfectionem uitæ cō tendere uoluerunt, hoc domini mandatū ad literam ſeruaſſe.*

bat omnibus uelut de euidenti, et altiſsima ſpecula: Filij hominum uſque quo graui corde?ut quid diligitis uanitatẽ, et quæritis mendaciũ, magnũ quid uitam iſtam, et delicias, atq; modicam gloriã, et humilem potentiã, et falſam proſperitatem arbitrantes? Quæ non eorum ſunt, qui uidenẽ, uel putant ſe habere illa; ſed ſicut puluis agitanẽ, et ad alios uentilata trãjciũtur, aut ſicut fumus defluẽtia, et ſomnia illudentia, et uelut umbra inania, neq; abſentia deſperata non habentibus, neq; præſentia defluentia poſsidentibus. Si uero Saluatore mandante, prophetis ẽt, & apoſtolis prædicantibus, ac ſanctis omnibus opere, & ſermone ad uirtutis uiã rectiſsimã uos exhortantibus, etſi pauci per hanc gradiunẽ, cũ plures ſpatioſam, & quæ ad perditionẽ ducit, eligant, nonne ex his conuerſatio diuinæ huius adnihilaẽ ſapientiæ? Nam ſicut ſol ad illuminationẽ omnibus ortus, ſine inuidia porrigit ſuos radios, cunctosq; illuminari permittit: ita & uera ſapientia ſui appetitores more ſolis illuminat, & illuſtrat, & ſplendidos oſtendit. Si quidã claudentes oculos, uidere eius fulgorẽ nolunt, non idcirco repræhendendus eſt ſol, uel a cæteris deſpiciendus, aut gloria ſui ſplendoris per illorũ inhonorabiẽ ſtultitiã, ſed illi potius ſeipſos lumine eius priuantes, quaſi cęci palpabunt parietẽ, & in multis cadent foueis, pluribuſque lacerabunẽ facies eorũ ſpinis. Et quemadmodũ ſol in ſuo ſplendore permanens, illuminat reuelata facie fulgorẽ ſuũ ſpeculãtes: eodem modo & lux Chriſti ſplendet quidem omnibus, ditiſsime largiens eis ſuã claritatem: participat uero unuſquiſq;, iuxta quod deſiderat, & appetit. Neq; enim deeſt alicui uolentiũ ſe intueri ſol iuſtitiæ, neq; tñ cogit ſponte ſuas tenebras eligentes, ſed proprio unuſquiſq; relinquitur arbitrio & prælectioni, quandiu in hoc ſeculo eſt. Ioſaphat aũt ſciſcitante, quid eſt liberũ arbitriũ, & qd prælectio, reſpondit ſenex: Liberũ quidem arbitriũ eſt animæ rationalis uoluntas, ſine prohibitione cuiuſquã mota ad quodcunq; uoluerit, ſiue ad bonũ, ſiue ad malum, ſic ab authore conceſſum. Rurſus liberum arbitriũ eſt intellectualis animæ motus ſui iuris. Prælectio, eſt cõſultum deſideriũ eorũ, quæ in nobis ſunt, aut conſiliũ deſiderabile. Quod enim præiudicatũ eſt ex conſilio, tenemus eligentes. Conſiliũ uero eſt, deſiderium perquirens de his, quæ a nobis ſunt facienda. Conſiliaẽ enim qs, ſi debeat rem peragere, uel non: deinde iudicat quod melius eſt, & uocaẽ iudiciũ. Exinde appetit, & amat, quod ex conſilio iudicatũ eſt, & dicitur deliberatio. Si.n. iudicat, & non affectat, quod iudicatũ eſt, id eſt, non diligit illud, non diciẽ deliberatio. Deinde poſt diſpoſitionẽ fit prælectio. Nam prælectio eſt, duorũ propoſitorũ unum eligere præ altero. Et hoc manifeſtum eſt, q; conſiliũ eſt poſt iudicium, uel prælectionẽ, & ex ipſa etymologia. Prælectũ quippe eſt unũ præ altero electum. Nullus uero aliqd ante iudicat, quã uideat: neq; prælegit, niſi ante iudicet. Non.n. omnia, quę uidenẽ nobis, ad effectũ deducere cogitamus. Tũ prælectio, & prælectum fit, qñ quod ante iudicatũ eſt ex conſilio, accipit appetitũ. Et ſic colligitur, prælectionẽ eſſe deſiderium conſultũ eorum quæ in nobis ſunt. Nam quod ante iudicatũ eſt ex conſilio, deſideramus præeligentes. Omne.n. conſilium fit propter illud, quod agendũ eſt: & ſic ante omnem prælectionẽ conſiliũ eſt, ante uero omnem actionẽ prælectio. Idcirco non ſolũ actiones, ſed & ea quæ ſcdm intentionẽ prælectiones exhibent, & coronæ, & tormenti iure cauſa fiunt. Principiũ enim peccati, &

iuſtæ actionis, præelectio eſt ex his , quæ a nobis ſunt inducta . Quorum
enim in nobis affectus ſunt,horũ & actiones. In nobis uero ſecundum uir
tutem operationes ſunt,in nobis utiq; & uirtutes. Proprie nanq; in nobis
ſunt animata omnia,& ea, de quibus conſiliamur. Sic per liberũ arbitriũ
conſiderantibus hominibus,& ipſum idem præelegentibus,quanto quis
præelegit,tanto participatur diuini luminis,& proficit in philoſophiæ ſtu
dijs.Differentię enim præelectionũ, ſunt uelut quidam fontes aquarũ , de
uenis terræ ſcaturientiũ. Alij qdem in ſuperficie terrę oriunt̃,quidam uero
paulo profundius,nonnulli autẽ profundiſsime. Harum qppe aquarũ nõ
nullæ quidem indeſinenter fluunt, & guſtu dulces ſunt . Quædã uero de
profundo prodeunt,et amaræ ſunt,aut ſulfureæ. Aliæ aũt largiter fluẽtes,
alię uero diſtillant modice. Sic et in præelectionibus intellige alias qdem
ueloces eſſe,et ualde feruentes,quaſdam uero torpentes, et frigidas : et a-
lias qdem ad bona iter habentes, nonnullas uero ad contrariũ omni uir-
tute declinantes. Ergo iuxta affectũ earũ,et actiones , ſequuntur impetus.
Tunc Ioſaphat ait ſeni: Sunt ergo & alij,qui ea,quæ tu prædicas,præ-
dicent? an ſolus es tu hodie,qui iſta doces,et ſic odibilẽ præſentem uitã ad-
ſtruis? Reſpondens autem Barlaam , dixit: In ueſtra infœliciſſima regione
iſta neminem eſſe cognoſco. Nam patris tui tyrannica crudelitas innume-
rabilibus hoc mortib⁹ tradidit,et ſategit ne penit⁹ audiat in uobis diuinæ
notitiæ prædicatio: in cæteris uero,omnibus linguis cantant̃ iſta,et glorifi
cant̃. Alijs quidem rectiſsimo ſermone,alijs uero diſtorto, hoſte noſtrarũ
animarum declinare eos a rectitudine faciẽte , et alienis monente glorijs, 30
et dicta quædam ſcripturarũ aliter,& non ſecũdum congruũ ſenſum inter-
pretari docente. Vna aũt ueritas eſt glorioſis apoſtolis , & deiferis patri-
bus, & in catholica eccleſia a finibus uſque ad fines orbis,ſole ſplendidi⁹
coruſcans,cuius ego prædicator, & doctor miſſus ſum tibi.

Vna eſt ueritas in tota Eccleſia et per uniuerſum mũdum glorioſis Apoſtolis et deiferis patribus coruſcans. Non ergo apud Lutheranos , *Zuinglianos, œcolampadianos, & cætera huiuſmodi humanæ naturæ monſtra.*

Dixit aũt Ioſaphat ad eũ : Nunqd non aliquid ex his meus aliquando
didicit pater? Et ait ſenex: Subtilius,& conuenienter nihil didicit. Clauſis
enim mentis ſenſibus,bonum non uult ſuſcipere,ad malum uero præcipi-
ti ruit impetu. Sed uellẽ, īquit Ioſaphat, etiam illum iſta didiciſſe. Ait uero
ſenex: Apud hominem impoſsibilia ſunt iſta , apud deũ omnia poſsibilia
ſunt. Quid enim ſcis,ſi tu ſaluum facies patrẽ tuum , & modo mirabili ge-
nitor tui efficiaris genitoris? Audiui enim regem quendam fuiſſe,multum
bene regnũ ſuũ diſponentẽ,manſueteq;,ac leniter erga ſuum ſe habentem
populum. Hoc aũt ſolum ſibi deerat, ꝙ non habebat diuinæ notitiæ illu-
minationẽ,ſed errore idolorũ detinebat̃. Habebat aũt conſiliarium quen
dam bonũ,& perfecte exornatũ,tam,quæ ad Deũ pertinet,pietate,ꝙ &
omni reliqua uirtutum ſapientia. Qui multum grauabat̃,et triſtis erat,eo
quod rex in tali permaneret errore . Volebatq; eum quandoq; redargue-
re,ſed ab impetu iſto reuocabat̃, metuẽs ne forte author malorũ ſibimet,
et ſuis omnibus fieret,& quæ per eũ multis proueniebat,utilitatẽ amputa
ret. Quærebat tamẽ tempus opportunum,ut traheret eũ ad bonũ . Dixit
itaq; rex ad eũ: Veni,egrediamur,& perambulem⁹ ciuitatem,ſicubi forte
aliquid utilitatis uideamus. Deambulantibus uero eis in ciuitate,uiderũt
lucis fulgorẽ per quoddam foramen relucentẽ: & huic oculos inijcientes,
aſpiciunt ſubterraneum habitaculum, ante quod ſedebat uir ultima de-
gens inopia,g uli quodam, ac dilacerato amictus erat indumento . Aſsi-

ſtebat ei uxor ſua propinatura. Quo uitreũ calicẽ in manus ſuſcipiente, dulciſsimũ cantando melos, illa iucunditatem ei exhibebat, ſaltans, & ui rum laudibus extollens. Tunc hi qui iuxta regem aderant, diutius iſta cõ ſiderantes mirabant: q̃m tali inopia grauati, q nec domum habebat, & ueſtimentis carebant, ita locupletẽ, ac ſecurã uitam ducebant. Tũc ait rex conſiliario ſuo: O miraculũ amice, quia mihi, et tibi nunq̃ ſic noſtra placuit uita, quæ tantis delicijs, & tanta refulget gratia, ſicut uilis hæc, & miſerrima ſua uita hos ſtultos lætificat, & iucũdaẽ, lenis eis, ac ſuauis apparens, cũ ſit odibilis, & aſpera. Opportunã itaq; nactus horam protoſymbolos, ait: Reuera o rex, qualis tibi uideẽ horũ uita? Qui ait: Omniũ, quæ aliquando uidi, amariſſima, et infœliciſsima, abominabiliſq;, et auertenda. Tunc dicit ad eum protoſymbolos: Ita ergo bene ſcias, o rex, quia multo amplius ante miſeram, et infœlicẽ noſtram deputant uitam, contẽplatores, ac narratores æternæ gloriæ illius, et bonorũ, quæ omnem ſuperãt ſen ſum. Nã auro ſplendentia palatia noſtra, et ſplendida indumenta iſta, ſter coribus, et cœno fœtidiora uidenẽ oculis contemplantiũ inenarrabilẽ pul chritudinẽ in cœlis, non manu factorũ tabernaculorũ, ſtolęq; diuinitus te xtæ, et incorruptibiliũ diadematum, quæ præparauit deus diligẽtibus ſe. Quemadmodũ enim deſipere nobis iſti uiſi ſunt, eodem modo, et eo amplius, nos, q in hoc mundo erramus, et ſufficientiam nobis eſſe putamus in falſa gloria, et inutilibus delicijs, lamẽtationibus digni ſumus, et lachrymis in oculis eorũ, q guſtauerunt dulcedinem bonorũ æternorũ. Rex aũt his auditis ſtupefactus, ait: Qui ſunt ergo illi, qui meliorem noſtra uitam obtinent? Omnes (inqt protoſymbolos) qui æterna præponunt tẽporalibus. Rurſus ergo ſcire rege cupiente, quæ æterna, ait uir: Regnũ ſempiternum, & uitã, quę morti non ſubiacet, & diuitias, quæ nunq̃ metuunt egeſtatem, gaudiũ quoq;, & lætitiam totius expertẽ triſtitiæ, & grauitatis, et pacẽ perennem, liberam ab omni inimicitia, & contentione. Qui iſtã merebuntur accipere, beati erunt: & hoc certiſsimũ eſt. Sine dolore enim & ſine triſtitia uiuent in æterna uita, & omnia delectabilia, & iucunda, quæ ſunt in regno dei, abſq; labore percepturi, & cũ Chriſto ſine fine regnaturi. Et qs dignus erit iſta percipere, ibi dicente rege, ille reſpondit: Omnes qui iam tenent, illuc ducentẽ. Facilis. n. eſt introitus uolentibus tñ. Tunc rex ait: Et quæ ſemita illuc producens? Reſpondit ei uir nobilis: Cognoſce te ſolũ uerum Deum, & Ieſum Chriſtũ unigenitũ eius filium, & ſanctũ, ac uiuificantẽ ſpiritũ. Rex igitur regalem habens intellectũ, ait ad illum: Et qs prohibuit te hactenus iſta nota mihi facere? Non. n. abiectione, & deſpectu digna mihi uidenẽ eſſe iſta, ſi uera ſunt. Si aũt ambigue, ſtudioſe oportet quærere, donec quod certũ eſt inueniamus. Non negligentia (inqt uir) aut inertia detentus, iſta tibi notificare diſtuli, cũ uera ſint, & omnino indubitabilia, ſed excellentiam metuens tuæ gloriæ, ne forte generarẽ tibi moleſtiam. Si ergo iuſſeris tuo famulo, ut amodo de his aliqua tibi recommemorem, per omnia tuo obſecundabor imperio. Etiã (inqt rex) non per ſingulos dies tñ, ſed ẽt per ſingulas horas horũ memoriã mihi aſsidue renoua. Non negligenter. n. oportet his attendere, ſed feruentius, & ſtudioſius. Audiuimus nanq;, ait Barlaã, pie regem iſtũ uixiſſe poſtea, & tranqllẽ præſentẽ duxiſſe uitã, nec futura priuatũ eſſe beatitudine. Si igitur & patri tuo talia qs opportuno ſuggeſſerit tẽpore, forſitan intelliget, & cognoſcet, quantus

ſcet,quantis obſeſſus eſt malis:& ab his declinans, eliget bonum. Nunc ergo cęcus eſt,uero ſe priuās lumine, ſponteq́ ſua ipietatis agit tenebras.

Dixit aūt Ioſaphat ad eum:De patre meo faciat dn̄s, ſicut ei placet.Ipſi enim(ſicut iam dixiſti)poſsibilia ſunt omnia,quæ apud homines impoſſibilia ſunt.Ego uero ex tuis ſacris ſermonibus præſentiū cognoſcens uanitatem,diſcedere qdem penitus cogito, & tecū reliquū uitæ meæ ducere,ne propter temporalia iſta,& fluida,ab æternorū,& incorruptibilium excidam refrigerio.Cui ſenex reſpondit:Si hoc feceris,ſimilis eris cuidam iuueni ſapientiſsimo,de quo audiui,ꝙ filius fuit ditiſsimorū parentum,cui pater ſuus deſponſauit filiam cuiuſdā nobiliſsimi, & præ omnibus locupletiſsimi uiri, nimis pulcherrimā. Mouit autem cū puero ſermonem de nuptijs,& qūo facere meditabat̄,annunciauit. Quod ille audiens,& quaſi rem malā ac nefariam reſpuens, relicto patre,fuga elapſus eſt. Ambulans aūt,declinauit in domū cuiuſdam ſenis pauperis,propter æſtum diei ſemetipſum repauſaturus. Tunc filia ſenis uirgo, quæ erat ei unigenita,ſedens ante ianuā,operabat̄ manibus: ore uero ſuo Deū laudabat aſsidue, gratias agens ei de imo cordis. Huius autē laudes iuuenis auſcultans, ait: Quid eſt iſtud tuū,o mulier,ſtudium? Cuius aūt rei gratia,cum ita ſis pauper & tenuis,quaſi pro quibuſdā magnis donis gratias referendo,ſic laudas datorem? Quæ reſpondens ait ad eū:Neſcis ꝙ ſicut exigua medicina, de magnis languoribus ſæpius liberat hominē, ita & in paruis Dei donis gratiarū actio,magnorum auctrix efficitur bonorū? Ego quidem filia ſum ſenis pauperis,gratias tn̄ refero deo pro modicis iſtis donis, & benedico dn̄m,certa qm̄ qui hæc contulit,& maiorā ualet dare. Et iſta qdē de his, quæ extrinſecus ſunt, & noſtra non ſunt: e qbus neq; multa poſsidētibus lucrū aliquod prouenit,ut non dicā, ꝙ & ſæpius damnū ſuſtinent; neq; minora accipientibus accidit detrimentū, eandē utriuſq; uiā pergētibus, & ad eundē peruenientibus finē. Eorum uero,quæ magis ſunt neceſſaria, & perfectiſsima,multa,et maxima accepi Dei dona,quæ innumerabilia, et inæſtimabilia ſunt. Nam ſecūdum imaginē Dei facta ſum,et ipſius notitiam habere merui, & ratione præ omnibus animalibus ſum prædita,et ab ipſo Deo inuitata ſum ad uitā ꝑ uiſcera miſericordiæ eius:cuius & myſterio particeps eſſe promerui,& paradiſi ianua aperta eſt,facile,ſi uoluero,introitū mihi præbitura. Pro tantis igit̄,ac talibus donis,quæ indiffere̅ter diuites percipiunt,& pauperes,ut dignū eſt, gratias agere penitus eſt impoſſibile. Si autem & modicam iſtam laudationem largitori bonorū non obtulero,qualem excuſationem habebo? Iuuenis itaq; eximium illi⁹ ſtupens itellectū,eius patrem accerſiuit,cui & dixit: Da mihi uxorem filiam tuam,adamaui enim illam propter intellectum eius,ac pietatē. Tūc ſenex ait:Non licet tibi accipere pauperis filiam, cū diuitū parentū ſis filius. Rurſus autem iuuenis ait:Etiam hanc accipiam, ſi tamen mihi non negaueris eam. Nobilium quippe,& diuitum quorundam filia mihi fuit deſponſata,ſed hanc reſpuens fugam arripui. Filiam uero tuam propter pietatē,quam habet in Deum,& præclarum illius intellectū adamans,copulari eam mihi præ omnibus cogitaui. Senex autem dixit ad eū: Non poſſum tibi hāc dare,ut ducas in domum patris tui,& ab ulnis meis ſepares illam. Vnica enim mihi eſt. Sed ego(inquit iuuenis)apud uos manebo,& ueſtrā ſuſcipiens conuerſationē. Deinde et ſplendidū deponens ueſtimen-

tum, ſenis habitũ poſtulans induit. Tunc ille ſenex in multis tentans eũ, & uarie ipſius examinans cogitationem, poſtq̃ cognouit firmã mentis il lius ſtabilitatẽ, & quia non amore inſipientię detentus petĳt eius filiã, ſed pietatis amore elegit pauperrime uiuere, hanc præponens ſuæ gloriæ, & nobilitati, tenens eum manu, introduxit in ſuum cubiculũ, & oſtendit ei diuitias multas ibi repoſitas, & immenſum põdus pecuniarũ, quantũ nõ uiderat aliquando iuuenis ille, & ait ad eũ: Filĳ hæc oĩa tibi do, eo ꝙ elegi ſti meæ fieri hæres ſubſtantiæ. Quã tenens hæreditatẽ ille, oẽs ſupergreſ ſus eſt glorioſos terræ, & diuites. Dixit aũt Ioſaphat ad Barlaã: Conue niẽter ſatis & iſta me tangit narratio, unde & a te iſta dicta eſſe de me exi ſtimo. Sed quæ eſt examinatio, per quã cognoſcere firmitatẽ mentis meę quæris? Cui ſenex ait: Ego quidẽ examinaui iã, & cognoui q̃ ſis prudẽs, & firmæ mentis, et animi uere rectiſsimi. Sed finis tuæ actionis, utinã iſta corroboret. Huius rei gratia flecto genua mea ad Deum noſtrũ, in trinita te glorificandũ, oium creatorẽ uiſibiliũ, et inuiſibiliũ, q ſemper eſt, et erit, nec unquã initiũ habuit ſua deitas, nec habitura finẽ, terribilẽ, et omnipo tentẽ, bonũ et miſericordem, ut illuminet oculos cordis tui, et tibi ſpiritũ ſapientiæ, et reuelationis in agnitionẽ ipſius, ut uideas, quæ eſt ſpes uoca tionis eius, et quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis, et quæ ſuper eminens magnitudo uirtutis illius in nos, qui credimus: ut iã non ſis pere grinus, et aduena, ſed ciuis ſanctorũ, et domeſticus dei, ſuperædificatus ſu per fundamentũ apoſtolorum, et prophetarum, ipſo ſummo angulari la pide Chriſto Ieſu, in quo omnis ædificatio conſtructa, creſcit in templum ſanctum in Domino.

Ioſaphat aũt nimium cõpunctus corde, ait: Hæc omnia & ego deſide rans ſcire, precor te, ut ea nota mihi facias, diuitias ſcilicet uirtutis Dei, & magnitudinẽ ſupereminentem uirtutis eius. Tunc dixit ei Barlaam: Oro Deum, ut iſta doceat te, & ſcientiã talium infigat animæ tuæ, quia apud homines ipſius enarrare gloriã, & potentiam prorſus eſt impoſſibile, etſi omnes, qui modo ſunt, & aliquando fuerunt, hominũ linguæ una fierent. Deum eum (inquit euangeliſta & theologus) nemo uidit unq̃. Vnigeni tus qui eſt in ſinu patris, ipſe narrauit. Inuiſibilis aũt, & inæſtimabilis glo riam, & magnificentiã quis poterit terrigenarum cõpræhendere, niſi cui ipſe reuelauerit quantũ uult, ſicut prophetis ſuis, & apoſtolis reſerauit? Nos uero & ex prædicatione eorũ, & ex ipſa rerum natura, iuxta quod poſſibile eſt, didicimus. Dicit enim ſcriptura: Cœli enarrant gloriã Dei, & opera manuũ eius annunciat firmamentũ. Et inuiſibilia eius a creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntẽ, ſempiterna quoq; uir tus eius, & diuinitas. Sicut enim aliquis domũ cernens ſplendidiſſimã, & artificioſe fabricatã, cuius forma ingenioſe cõpacta eſt, ædificatorem, aut architectũ mox conſiderans mirabitur: ita & ego de non extantibus formatus, & ad hoc, quod ſum adductus, etſi plaſten, atq; factorẽ uidere non poſſum, ſed tamen ex bene facta, & mirabili fabrica meĳpſius, ad no titiam ueni ſapientiæ eius, non ſecundũ quod eſt, ſed ſicut potui intellige re: quia non a meipſo ueni, nec meipſum feci, ſed ille plaſmauit me, ſicut uoluit. In principio oẽs quidem fecit creaturas, quarũ aliquas diminutas, & contritas, rurſus meliori innouatione reformat. Deinde ſubleuans hinc diuino ſuo Imperio, ad aliã transfert uitam infinitã, & æternam. In nullo

horũ poſſum reſiſtere fortitudini illius prouidentiæ, nec aliquid adijcere mihi ipſi, neq; demere, ſiue ſecundũ ſtaturam, ſeu iuxta formæ ſpeciẽ. nec inueterata in me renouare præualens, nec corrupta redintegrare. Nullus enim hominũ horum aliquid potuit aliquãdo perficere, neq; rex, neq; ſapiens, neq; diues, neq; potens, nec aliquis alius humana peragens ſtudia. Nullus enim regũ (ait quidam) aut eorũ, qui in ſublimitate ſunt, aliud habuit natiuitatis exordiũ: unus enim omniũ introitus ad uitã, exitusq; ſimilis. Ex his ergo, quæ circa me ſunt, ad ſcientiã creatoris magnifice perductus ſum. Cum his aũt & bene compactã fabricam, & conuerſationẽ totius creaturæ conſideraui, & uidi q̃ ipſa omnia, ſecundũ ſe ipſa quidem, conuerſioni ſubiacent, & mutationi. Intellectualia quidẽ, ſecundum liberum arbitriũ, & in bono profectũ, & a bono defectũ: ſenſibilia uero iuxta generationem & corruptionem, augmentumq́, & detrimentũ, & iuxta qualitatem tranſmutationũ, & localem motionẽ. Et ex his prædicant uocibus ineffabilibus, ab increato, & immutabili ſe facta eſſe Deo, contineriq́, conſeruari, & ſemper prouideri. Quomodo ergo contrariæ naturæ ad unius mundi cõpletionem inſimul conuenerunt, & indiſſolubiles permanſerunt, niſi quædã oĩpotẽs uirtus iſta cõmiſcuiſſet, & ſemper indiſſolubilia conſeruaret? Quomodo enim aliquid maneret, niſi ipſe uoluiſſet? Aut quod non uocatũ eſt ab eo, qũo (ait ſcriptura) ſeruaretẽ? Si enim nauis ſine gubernatore nõ poteſt ſubſiſtere, ſed mox ſubmergit, & domus modica nunq̃ ſtabit ſine prouiſore: mundus qũo conſtat tanto tẽpore, creatura ſic magna, ſic bona, & mirabilis, ſine glorioſa quadã, & magnifica, atq; mirabili gubernatione, & ſapientisſima prouidentia? Ecce enim cœlum quantũ tempus habet, & non denigratũ eſt: terræ uirtus non eſt laſſata, ex tanto creata tẽpore: Fontes nõ defecerunt fluere, ex quo facti ſunt: mare tot, & tanta ſuſcipiens flumina, non ſupergredit̃ menſuram: curſus Solis, & Lunæ non mutant̃, ordines diei, & noctis nõ peruertunt̃. Ex omnibus iſtis ineffabilis Dei uirtus, et magnificentia nobis declarat̃, teſtificata a prophetis, et apoſtolis: ſed nemo digne conſiderare, uel laudare gloriam eius poterit. Omnia nanq; uiſibilia, et inuiſibilia Apoſtolus, q̃ Chriſtum habebat in ſeipſo loquentẽ cõſiderans, dixit: Ex parte cognoſcim⁹, et ex parte prophetamus. Cum aũt uenerit, quod perfectũ eſt, euacuabit̃ quod ex parte eſt. Ideo ſtupens inæſtimabiles diuitias eius, aperte clamat: O altitudo diuitiarũ ſapientiæ, et ſcientiæ Dei, q̃ inſcrutabilia ſunt iudicia eius, et inueſtigabiles uiæ eius. Si aũt ille, qui uſq; ad tertiũ raptus eſt cœlum, tales emiſit uoces, quis ſimilis mei omnino audebit abyſſum tantorum myſteriorũ, non ſolum non diſcere, ſed nec etiã cogitare digne, niſi ei ipſe largitor ſapiẽtiæ, et inſipientiũ corrector, gratiam ſuã infuderit? Nam in manu eius et nos, et ſermones noſtri, omniſq; ſapientia, et operũ diſciplina ab ipſo eſt. Ipſe enim dedit nobis horũ, quæ ſunt, ſcientiã ueram, ut ſciamus diſpoſitionẽ orbis terrarũ, et uirtutes elementorũ, initium, et cõſummationẽ, et medietatem, temporũ uicisſitudinẽ, permutationes omnium horarũ, et quod omnia in numero, et menſura, et põdere ordinauit. Nam magnifice poſſe ei exhibuit ſemper; et fortitudinẽ brachij eius quis ſuſtinebit? Quia ſicut ictus ſtateræ totus mundus in conſpectu eius, et ſicut ſtilla roris mane pertrãſiens. Miſeret̃ uero omniũ, quia omnia poteſt, et diſſimulat peccata hominũ propter pœnitentiã. Neminẽ quippe abo-

minat̃,necq; auertit ad ſe currentiũ,ſolus bonus, et amator animatũ domi nus:bñdictũ ſit nomẽ eius,et laudabile,et ſuperexaltatũ in ſecula. Amen.

Dixit aũt ad eum Ioſaphat: Si multo tẽpore meditareris,ſapientiſſime, quatenus propoſitarũ enodationẽ quæſtionũ nobis diſſolueres,non melius id facere poſſe mihi uideris,q̃ talia dicendo,qualia paulo ante protuliſti. Auctorẽ enim cunctorum,et datorẽ bonorum Deum docuiſti eſſe. Incompræhenſibilẽ etiã cogitationibus humanis gloriã magnificentię eius, ſermonibus euidentiſſimis oſtendiſti,et q̃a non aliter quis ualet hanc appræhendere,niſi ipſe Deus(quantũ ſibi placet)reuelauerit. Propter quod tuam ualde rationabilẽ ſapientiam admiratus ſum uehementer. His ergo prætermiſſis,dic mihi beatiſſime,quot annorũ ipſe es, & in quibus locis conuerſaris,quoſq; huius philoſophię ſocios habes. Fortiter enim anima mea ex tua pendet, & nequaq; a te omni tẽpore uitæ meæ uolo ſeparari. Cui ſenex ait: Annorũ ſum(ſicut opinor) quadragintaquinq;. In deſertis enim terræ Sennaar degens,agonizantes mecũ habeo eos, qui in curſu ſuperni itineris laborant. Quomodo(inquit) Ioſaphat,iſta mihi dicis? Amplius enim appares mihi ſeptuaginta annorũ eſſe. Quid igit̃ ſermo ſibi uult,quadraginta annorũ? Non uideris mihi in hoc uerũ dicere. Dixit aũt ad eum Barlaam: Siquidem a natiuitate annos meos quæris diſcere,bene hos æſtimaſti amplius ſeptuaginta annorũ eſſe. Sed nullo modo a me in menſura uitæ cõputant̃,quotquot in uanitate mundi expenſi ſunt. Quando enim uiuebã carne ſeruiens peccatis,mortuus eram in interiori homine. Annos igit̃ mortis, nunq; uitæ nominabo. Ex quo uero mihi mundus crucifixus eſt,& ego mundo, & depoſui ueterẽ hominem qui corrumpit̃ ſecundũ deſideria erroris;non iam uiuo in carne,ſed uiuit in me Chriſtus. Quod autem uiuo,in fide uiuo filij Dei, qui tradidit ſemetipſum pro me. Hos merito & annos uitæ,& ſalutis dies uocabo, quos circa quadragintaquinq; cõputo annos:ſecundũ ordinem tibi,& nõ ſecundũ opinionem horũ dixi numerũ. Et tu talẽ ergo habeto cogitationem ſemper,nequaq; uiuere arbitrans eos, qui mortui ſunt quidẽ in bono opere, uiuunt autẽ in peccato,& mundi rectori ſeruiunt, deorſumq; tracti, in uoluptatibus,& deſiderijs malis uitã expendunt:ſed mortuos eſſe iſtos non ambigas, & defunctos efficaciæ uitæ. Nam peccatũ mortem,immortalis ſapiens quidem pulchre appellauit. Ait aũt & Apoſtolus: Cum ſerui eratis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Quẽ ergo fructũ habuiſtis tunc in illis,in quibus nũc erubeſcitis? Nam finis illorũ mors eſt. Nunc aũt liberati a peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructũ ueſtrum in ſanctificationem finem uero uitam æternam. Stipendia enim peccati, mors; gratia autem Dei, uita æterna in Chriſto domino noſtro.

Dixit itaq; Ioſaphat ad eum: Quoniã quidẽ uita carnalis non iure uita uocat̃,ergo nec mors tẽporalis,mors debet appellari. Cui ſenex reſpondit: Indubitanter & de his ita ſentio, nequaq; temporalẽ hanc mortẽ timens,nec mortẽ ipſam penitus appellans. Nam ſi me in uia mandatorũ ambulantem cõpræhenderit, tranſitus eſt magis de morte ad uitã, ſcilicet meliorẽ & perfectiorem,& in Chriſto abſconditã. Quam deſiderantes aſſequi ſancti,magnũ uitę pręſentis tædium patiebant̃. Propter quod ait Apoſtolus: Scimus q̃m ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluat̃,q; ædificationem ex Deo habeamus, domũ non manufactam,

ſed

ſed æternã in cœlis. Nam & in hoc ingemiſcimus, habitationẽ noſtram,
quæ de cœlo eſt,ſuperinduci cupientes,ſi tamen ueſtiti,& non nudi inue-
niamur. Nam & qui ſumus in hoc tabernaculo,ingemiſcimus grauati,eo
quod nolumus expoliari,ſed ſuperueſtiri,ut abſorbeaẽ,quod mortale eſt,
a uita. Et iterũ: Miſer(inq̃t)ego homo,quis me liberabit de corpore mor-
tis huius? Et rurſus : Cupio diſſolui,& eſſe cũ Chriſto. Propheta etiam:
Quando ueniã, inquit, & apparebo ante faciẽ Dei? Quia & ego omniũ
ſeruorum Dei minimus, iſtam tẽporalem mortẽ nullo modo formidem,
uales hinc indubitanter perpendere: q̃m contemnens patris tui minas,
abſq; timore ad te ueni, & ſalutare tibi uerbũ annunciaui, cũ diligenter
nouerim,qđ ſi ei in notitiã iſta uenerint,mille me (ut poſsibile eſt ei) mor-
tibus ſubijciet. Sed ego omnibus uerbũ Dei præponens, & ipſum deſide
rans aſſequi,neq; pauco tẽporalem mortẽ,neq; tali appellatione dignam
ipſam prorſus iudico,dominico obediens mandato,diſcenti:Nolite time
re eos,qui corpus occidunt, animã uero non poſſunt occidere: ſed magis
eum timete,qui poteſt & animam,& corpus perdere in gehennam.

Iſta uero(inquit Ioſaphat) ueracis ueſtræ philoſophiæ exercitia,nimis
ſupergrediunẽ naturam terrenorũ,uitæ præſenti radicitus inhærentium.
Beati eſtis uos,qui tam uirilẽ, atq; conſtantẽ habetis uoluntatẽ. Sed un-
de,& qualis tibi,& his qui tecũ ſunt, in huiuſmodi deſerto uictus,unde 31
etiã indumenta,& qualia,ueraciter quæſo mihi inſinua. Cui Barlaam ait:
Victus quidẽ nobis eſt ex his, quæ inueniri poſſunt, fructus uidelicet ar-
borum, & herbæ, quas eremus defert rore irrigata cœleſti, & præcepto
creatoris obediens,pro quibus nullus nos impugnat,uel nobiſcũ conten
dit,plus quærens diripere auaritię cauſa,uel lege cupiditatis. Sine inuidia
enim omnibus adiacet illaborata eſca, & ultro præparata menſa:Si uero
aliquando & uicinorũ aliquis fidelium fratrũ panis offerat benedictionẽ,
quaſi diuina prouidentia tranſmiſſum, ſuſcipimus illũ pro benedictione
fideliter offerentiũ. Indumenta uero lanea,& cilicina, & melotaria,inue-
terata,& aſpera ſunt,atterentia infirmã carnem iſtam. Idipſum nanq; no
bis eſt opertoriũ æſtate,& hyeme: quod nullo modo,ex quo induimus,
exuere licet,donec inueteratũ penitus corrumpaẽ. Sic enim frigoris & ar-
doris neceſsitatibus uexati, futurorũ incorruptionis ueſtimentorũ mere-
mur nobis ipſis operimenta. Ioſaphat uero ait: Vnde igiẽ hoc tuũ eſt, quo
indueris,ueſtimentũ? Reſpondit ſenex: In uſu iſtud a quodã fidelium fra-
trum ſuſcepi, iter ad te facturus. Non enim congruebat cũ conſueta ue-
ſte huc aduenire. Feci enim ſicut quidã,qui habebat dilectiſsimũ ſibi co-
gnatum captiuũ, in alienam gentẽ ductum:& hunc uolens inde educere, 32
depoſito habitu ſuo,& aduerſariorũ induto,adijt regionẽ,& multimode
domeſticũ de amara liberauit tyrannide. Eodẽ modo & ego, quæ circa
te ſunt agnoſcens,hoc indutus habitu,ſemen diuinæ prędicationis in tuo
corde ueni ſerere,& de ſeruitute crudeliſsimi mundi rectoris liberare. Et
nũc ecce diuina uirtute,quãtũ in me fuit,miniſteriũ meum cõpleui,Deiq;
notitiam annunciaui tibi,ac prophetarũ,et apoſtolorũ prædicationẽ no-
tificaui,oſtendiq; ſimul ueraciter, et ſine errore præſentium uanitatem,et
quantis,et qualibus malis mũdus eſt plenus,crudeliter ſeducens obedien
tes,ſibi,atq; multimode eos illaqueans. De cętero redire me oportet,un-
de ueni:quo cũ peruenero,alieno habitu depoſito,propriũ reſumam. Ro

Abſtinentia & ciborũ delectus Barlaam & ſociorum eius Monachorum.

Item aſperitas ueſtitus eorũ. Quod nota tu qui dicis ueſtitũ antiquis Monachis non fuiſſe præſcriptũ, ſed ſuo cuiq; arbitrio ſimplicem, & nõ qui prodigioſa nouitate faceret inſignem.

Sic meremur nobis futurorũ incorruptionis ueſtimentorũ operimentum. Vide meritum in ſanctis.

gat igitur ſenem Ioſaphat,oſtendi ſibi ab eo conſuetũ ueſtimẽtum. Tunc Barlaam,exuta,qua indutus erat, ueſte forinſeca apparuit Ioſaphat uiſio horribilis. Erat enim tota carnis qualitas conſumpta, denigrataq; cutis ab ardore ſolis,et oſſibus hærens,et tenſa, ac ſi pellis ſubtilibus tendatur calamis. Laneo uero quodam panno diſciſſo,et ualde aſpero pręcinctus erat a lumbis uſq; ad genua. Simili quoq; huꝰ pallio circa humeros opertus erat. Admiratus eſt itaq; nimium Ioſaphat huius duri laboris conuerſationem,et perſeuerantiæ ſtupuit eminentiã, et ingemiſcens lachrymatus eſt,et ait ſeni: Quoniam me de dura et amara diaboli ſeruitute liberare ueniſti, finem congruum tuo imponens beneficio, educ animam meam de carcere iſto,& me tecũ ſumpto,eamus hinc: ut perfecte redemptus de mundi errore,ſignum tunc ſuſcipiam ſalutaris baptiſmatis, & ſocius tibi huius admirabilis philoſophiæ,& eximiæ conuerſationis fiam.

Dixit aũt Barlaam ad eum: Hinnulũ capreæ nutrierat quidam diuitũ. Qui cũ creuiſſet,deſerta deſiderabat,naturali tracta affectu. Egreſſa igĩ die quadã,inuenit gregẽ caprarum paſcentiũ: & iuncta his,circuibat per cãpos,& ſyluas. Reuerſa tamen ad ueſperũ,denuo ſummo diluculo famulorum negligẽtia exibat,& ſylueſtribus aggregata capris, paſcebať cum eis. Quibus longius ad paſcendũ recedentibus,ſubſecuta eſt & illa. Miniſtri diuitis hoc ſentientes,aſcenſis equis,abierunt poſt eas. Et ſuam quidem capream unã capientes,& reducentes domũ, de cętero exire prohibuerunt: Reliquum uero perſecuti ſunt gregẽ,& alias quidem occiderunt, alias uero diſperdiderunt. Eundem nanq; modũ timeo fieri & in nobis,ſi me ſecutus fueris. Nam & tuo conſortio carebo,& multorũ malorũ fratribus meis author exiſtam. Sed hic te uult dominus, nunc quidẽ ſignari ſigno Baptiſmatis,& manere in regione iſta,omnemq; firmiter tenere pietatem, & mandatorũ Dei operationem. Cũ autem hoc author dederit omnium bonorum,tunc uenies ad me, & reliquum præſentis uitæ ſimul habitantes ducemus. Confido uero in domino, quia & in futuri ſeculi conuerſatione coniuncti erimus,& aſſociati.

Rurſus lachrymatus Ioſaphat,ait ad ſenẽ: Si domino iſta placent,uoluntas eius fiat. Conſigna ergo me de reliquo diuino baptiſmate, & aſſumptis a me pecunijs,&ꝰ ueſtib ad uictũ,& ad ueſtitum tui, atq; tuorũ fratrum,uade ad locum conuerſationis tuę in pace a Deo conſeruatus,et me ne deſeras,orando ut non excidã de ſpe mea, ſed citius ualeam ad te peruenire,& in ſecura quiete a te percipere profectus mei utilitatem. Cui Barlaam ait: Chriſti quidem ſuſcipiendi ſignum prohibitio nulla, imo congruit de cætero temetipſum domino cooperante conſignari. De his autem,quæ dixiſti,id eſt,pecunias mihi, & meis te daturum, quomodo erit iſtud, ut tu pauper diuitibus præbeas eleemoſinam? Diuites nanque ſemper egenis benefaciunt,nõ inopes locupletibus. Extremus enim omnium meorum,ditior te incomparabiliter eſt. Sed confido in miſerationibus domini,& te paulo poſt ditari,& tunc miſericors non eris.

Dixit aũt Ioſaphat ad eum: Enuclea mihi ſermonem,qũo ultimus omnium tuorum ſuperat me diuitijs,quos in ultima uiuere inopia,& nouiſsima tribulari egeſtate paulo ante dixiſti: Qũo etiam me pauperem uocas, ſed qñ locupletabor,tunc miſericordem non fore dicis, nunc ẽt miſericordem exiſtentẽ Barlaam reſpondit: Non egeſtate hos dixi tribulari,ſed di

uitijs abundare indeficientibus : Nã ſemper pecunias addere pecunijs, &
non ab hoc impetu frenari,ſed amplius his inſatiabiliter inhiare,iſtud ex-
tremæ inopiæ eſt,& ultima paupertas.Præſentia uero contemnentes de-
ſiderio æternorũ,& quaſi ſtercora iſta exiſtimantes,ut Chriſtũ ſolum lu-
crifaciant,omnemq; ciborũ , et ueſtimentorum deponentes ſolicitudinẽ,
& in domino hanc proijcientes,lætantes inopia,ſicut quiuis amator mũ-
di nonnunq̃ lætaſ diuitijs,et pecunijs honoratus , & uirtutũ diuitias ſine
inuidia aggregantes,ſpeq; indeficientiũ ſaginatos bonorũ , merito ditio-
res te,et omni regno terreno uocaui. Deo aũt cooperante accipies et ipſe
huiuſmodi ſpiritualẽ ſubſtantiam,quã diligentius ſeruãs, et ampliare ſem
per merito deſiderans,nunq̃ poterit aliqd huius uacuari . Hæc enim uera
ſubſtanria. Temporaliũ uero immenſitas diuitiarũ,ſuos potius lædit ami
cos,q̃ proſit eis. Merito igiẽ extremã inopiam has uocaui , qbus amato-
res cœleſtiũ bonorũ penitus abrenuncianr, eas fugientes,ſicut refugit ali
quis a facie colubri. Si uero hoſtẽ,quem iã necauerunt, & ſub pedibꝰ con
culcauerunt confratres mei, & cõmilitones,hunc denuo uiuentẽ a te ſuſci
piens eis inſerã, & author eis bellorũ,ac uitiorũ fiam , eroq; proculdubio
angelus malus. Quod abſit a me ut faciã. Eadem quoq; & de ueſtimentis
intellige. Nã exuta uetuſtatis corruptione, & inobedientia, quantũ in ip-
ſis eſt,depoſita,Chriſto uero quaſi ueſtimento ſalutis, & indumento læ-
titiæ ab eis induto,qũo cogam eos iterũ pelliceas induere tunicas, & con
fuſionis operiri amictu? Sed meos qdem omnes , nullo taliũ indigere co-
gnoſcens,eremi uero contentus exercitio, & delicias hoc reputantes ue-
riſsimas pecunias, & ueſtes,quas eis te uelle p̃bere dixiſti , egenis tribue,
theſaurumq; tibimetipſi in futuro ſecurũ,Deo procurante,illorũ oratio-
nibus,repone. Sic.n.magis cooperantibus diuitijs ad bona uteris . Dein-
de & armaturã ſpiritus aſſumens, & lumbos in ueritate habens præcin-
ctos,indutusq; lorica iuſtitiæ, & galea ſalutis aſſumpta , pedesq; in pre-
paratione euangelij pacis calceatus, & in manu fidei aſſumpto clypeo, &
gladio ſpiritus(quod eſt uerbũ Dei)undiq; fortiter armatus,atq; munitꝰ,
ſic confidenter ad bellũ contra impietarem egredere ; & hac in fugã a te
conuerſa, & illius principe diabolo in terram proſtrato, uictoriæ corona
adepta,coronaberis uiuifica dextra dominatoris.

Talibus ergo dogmatibus, & uerbis ſalutaribus inſtruens Barlaam fi
lium regis, & ad diuinũ baptiſmũ præparans,ieiunare quoq; , & orare ei 33
mandans,per plurimos dies non deſeruit eũ : ſed frequenter ingreſſus,to-
tam exintegro ſeriẽ orthodoxæ fidei inſinuans, & diuinũ euangelium re-
citans ei,inſuper & apoſtolicas admonitiones, & prophetica dicta expo
nens(nam uir ille a Deo doctus,totã in ore ueterem, & nouã ſcripturã fe-
rebat,diuino afflatus ſpiritu)illuminauit eũ ad ueram Dei noticiã. In ipſa
itaq; die,qñ baptizandus erat, inrulit ei dicens:Ecce Chriſti debes acci-
pere ſignaculũ, & lumine ſignari uultus domini, & filius Dei fieri, & tem-
plum ſpiritus ſancti. Crede igiẽ in patrẽ, & filium, & ſpm̃ſanctum,ſanctã,
& uiuificam Dei trinitatẽ in tribus perſonis , & unam deitatẽ glorifican-
dam,diuiſam qdem in perſonis, & perſonarũ proprietatibus ,unitã in ſub
ſtantia. Vnum qdem cognoſce Deũ patrem ingenitum, filiũ unigenitum
dñm noſtrum Ieſum Chriſtũ,lumen de lumine, Deum uerũ de Deo uero,
natũ ante omnia ſecula. Nã de bono patre, bonus natus eſt filius. De lu-

Ante baptiſmum per plurimos dies præparauit filiũ regis mandans ei ieiunare & orare, quẽadmodum etiam Petrum docuiſſe auctor eſt Clemẽs in Epiſtola prima ad Iacobum.

mine uero tanto, lumen reſplenduit ſempiternũ: & de uera uita, fons uiuificans prodijt: & de uirtute patris, filij uirtus apparuit. Qui eſt ſplendor gloriæ, & uerbũ ſubſtãtiale, quod erat in principio apud Deũ, & ſine initio eſt, & ſine fine, per quẽ facta ſunt omnia uiſibilia, & inuiſibilia. Et unũ ſcias ſpm̃ ſanctum, ex patre filioq́ procedentẽ, Deum perfectũ, & uiuificantem, & ſanctificationis largitorem, ſuæ uoluntatis, ſuæq́ poteſtatis ſubſtantiuũ. Ita ergo adora patrem, & filium, & ſpm̃ ſanctũ in tribus perſonis, id eſt, proprietatibus, & diuinitate una. Vna nanq; eſt triũ deitas, et una eorũ natura, una ſubſtantia, una gloria, unũ regnũ, una uirtus, una poteſtas, cõe autem eſt & filio, & ſpiritui ſancto, de patre eſſe. Proprium eſt aũt patris, ingenitum eſſe: filij uero, natiuitas: ſpiritus uero ſancti, ꝓceſsio. Sic iſta crede. Compræhendere uero modum natiuitatis, uel proceſsionis non quæras. Incompræhẽſibilis enim eſt. Sed in rectitudine cordis accipe, quia pater, & filius, & ſpiritus ſanctus per omnia unũ ſunt, exceptis proprietatibus, quas pauloante dixi, & qa unigenitus filius, & uerbum dei, & Deus, propter noſtram ſalutẽ deſcendit in terram, & uoluntate patris, & cooperatione ſpiritus ſancti, ſine ſemine uirili conceptus eſt in utero uirginis, & Dei genitricis Mariæ per ſpm̃ ſanctũ, & ex ea natus eſt homo perfectus, ex duabus, & in duabus intellectualibus naturis, & in una perſona. Et iſta indubitanter accipe & fideliter crede. Nec uelis diſcutere quõ ſemetipſum exinaniuit filius Dei, & homo factus eſt de uirginali ſanguine, ſine uirili ſemine, & ſine matris corruptione. Fide enim iſta edocti ſumus tenere, diuinitus nobis ex diuina ſcriptura tradita. Modũ uero ignoramus, nec dicere ualemus. Crede filiũ Dei per uiſcera ſuæ miſericordię factum hominẽ, omnes ſuſcepiſſe, quæ ſunt humanitatis, naturales, & ineuitabiles paſsiones. Eſuriuit enim, & ſitiuit, & in agonia fuit natura humanitatis, & pro nobis impijs ductus eſt ad mortẽ, et crucifixus eſt, mortemq; guſtauit, & ſepultus eſt, deitate tñ impaſsibili, & incommutabili permanente. Nihil.n.omnino paſsionum impaſsibili attribuimus naturę, ſed corpore cognoſcimus eũ paſſum, & ſepultum, et diuina maieſtate a mortuis reſuſcitatũ in incorruptione, & ad cœlos aſcendiſſe, & iterũ cum gloria uenturũ iudicare uiuos, & mortuos, & reddere unicuiq; ſecundum opera ſua. Reſurgent quippe mortui, & exurgent, qui in monumentis ſunt. Et q̄dem, q̄ Chriſti mandata ſeruauerunt, et in recta fide perſtiterunt, hæreditate poſsidebunt uitã æternam: illi uero q̄ in peccatis, et iniquitatibus ſemetipſos corruperunt, et a recta fide declinauerunt, in ſupplicium ibũt æternum. Noli credere ſubſtantiã aliquam mali eſſe, aut regnũ, neq; principium illud eſſe ſuſpiceris, aut a ſeipſo ſubſiſtere, uel a Deo factum: ſed noſtrum opus hoc eſſe, et diaboli, quod noſtra ſuperbia irrepſerit nobis, ac per liberũ arbitrium nos illud feciſſe et propria uoluntate elegiſſe, ſiue bonum, ſiue malũ. Cum his confitere unũ baptiſma, ex aqua, et ſpiritu in remiſsionem peccatorũ. Accipe et perceptionem illibatorum Chriſti my-

34 ſteriorum, et crede in ueritate corpus, et ſanguinẽ eſſe Chriſti Dei noſtri, quem dedit fidelibus in remiſsionẽ peccatorũ. Nam nocte, qua tradendus erat, ſanctis ſuis diſcipulis, et apoſtolis, et per eos omnibus in ſe credituris dixit: Accipite, et manducate: Hoc eſt corpus meũ, quod pro uobis tradetur in remiſsionẽ peccatorum. Similiter et calicem accipiens, dedit eis, dicens; Bibite ex hoc omnes. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamẽti, qui pro uobis

Nota cõtra hæreticos negantes ueritatem corporis & ſanguinis domi. noſtri Ieſu xp̃i in ſacramẽto altaris.

pro uobis effundet: hoc facite in meam commemorationē. Ipſe enim dei ſermo uiuus, et efficax, et omnia uirtute ſua peragens, facit, et conuertit diuino uerbo ſuo panis, et uini oblationem in corpus, et ſanguinē ſuum, ſuperueniente ſpiritu ſancto in ſanctificationē, et illuminationem cū deuotione percipientiū. Adora eum fide oſculando, uenerando imaginē dominici characteris pp nos incarnati Dei uerbi, ipſum te reputās creatorē cernere imagine ſua. Reuerentia nanq; imaginis (ait quidā ſanctorū) ad exēplar eiuſdē tranſit imaginis. Exemplar uero eſt, ex quo ipſa imago deriuatur. Nā in imagine figurā intuentes, mentis oculis ad uerū tranſimus illius aſpectū, cuius imago eſt, pie adorantes propter nos incarnati effigiē, non Deum facientes, ſed imaginē incarnati Dei oſculantes deſiderio, & amore, q ſemetipſum exinaniuit propter nos uſq; ad formā ſerui. Similiter etiā & figurā uiuificæ, & uenerandæ crucis adorando cole, propter eū, qui in ea carne pependit pro ſalute generis noſtri, ſcilicet Chriſtum, & ſaluatorē mundi, q dedit nobis huius protectionē contra inſidias diaboli. Paueſcit enim ipſe, & tremit, non ſuſtinens adorandam ipſius uirtutē. In huiuſmodi documentis, & in tali fide baptizaberis, incōmutabilem hunc, et purum ab omni hæreſi cuſtodiens, uſque ad ultimā expirationē. Omnem uero doctrinam, & totam dogmaticā uocē, huic immaculatæ fidei contrariam, abominare, & alienationem cogita eſſe a Deo: Ait enim Apoſtolus: Quia & ſi nos uel angelus de cœlo euangelizauerit uobis, præter quod accepiſtis, anathema ſit. Non eſt enim aliud euangelium, uel alia fides, præter illam, quæ ab apoſtolis fuit prædicata, & per ſanctos patres in diuerſis ſynodis extitit cofirmata, & eccleſiæ catholicæ tradita.

35 *Vide Euchariſtiam adorandam eſſe, & ſi ſecus hodie facien-dū eſſe heretici blaſphemando aſſerant.* Vide etiam pro cultu *imaginum* cōtra Nouatores *noſtros.*

36 *Si aduerterent heretici quæ hic dicūtur, non tot inſanias circa cultum imaginum eſfutirent.* Nō *enim facimus imaginē deū, nec lignum aut lapides adoramus, ſed imaginem intuētes, mentemq; ad deum transferentes, ipſum ſolum adoramus & colimus.*

Hæc dicens Barlaam, & fidei ſymbolum expoſitū in Nicæna ſynodo docens regis filium, baptizauit eū in noīe patris, & filij, & ſpūs ſancti, in piſcina aquæ, quæ erat in paradiſo eius: uenitq; ſup eū gratia ſpūs ſancti. Reuerſus aūt ad hoſpitiū ſuū, ſacrā miſſā celebrauit, tradiditq; ei intacta Chriſti myſteria, & exultabat ſpiritu, gloriā referens Chriſto Deo, & domino noſtro, dixitq; ad Ioſaphat: Benedictus Deus, et pater domini noſtri Ieſu Chriſti, q ſecūdum magnam miſericordiam ſuam regenerauit te in ſpem uiuam, in hæreditatē incorruptibilem, & incontaminatā, & imarceſſibilem, cōſeruatam in cœlis, in eodē Chriſto Ieſu domino noſtro per ſpm̄ ſanctū. Hodie nanq; liberatus a peccato, ſeruus aūt factus Deo, pignus accepiſti æternæ uitæ: & tenebras deſerens, lumen induiſti, adoptatus in libertatē glorię filiorū Dei. Quotquot enim receperūt eū, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his q credunt in nomine eius. Itaq; iam nō es ſeruus, ſed filius, & hæres Dei, per Chriſtū in ſpiritu ſancto. Ideo chariſsime feſtina mūdus, & immaculatus ei inueniri, bonū operando fundamētum fidei. Fides enim ſine operibus mortua eſt, necnō & opera ſine fide, quēadmodum & antea memini dixiſſe tibi. Deponens ergo de cætero omnem malitiā, & omnia opera ueteris hois odiens, q corrumpitē ſecundū deſideria erroris, quaſi modo genitus infans, rationabile, & ſine dolo lac uirtutū concupiſce, ut in eo creſcas, & peruenias ad agnitionē mandatorū filij Dei, in uirum perfectū, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: ut nō iam paruulus ſenſibus fluctues, & circūferaris omni uento erroris, ſed malitia paruulus eſto, et ad bonū ſtabilē, & firmū habeto ſenſum, ut digne ambules uocatione, qua uocatus es, in cuſtodia mandatorū domini,

37 *Si non eſt aliud* Euāgelium, *uel alia fides præter ab Apoſtolis prædicatā, & in* Conciliis *per ſanctos patres confirmatam, ac Eccleſiæ traditā, cūr nobis o heretice alid modo* Euangelium, *& aliam prorſus fidē annuncias?*

38 *Barlaam in ſuo hoſpitio ſacram* Miſſam *celebrauit.* Ecce nomen Miſſæ, *& priuatam eius celebrationem.* Vtrunq; *contra noſtri temporis hæreticos.*

repellens a te,& alienans uanitatẽ prioris conuerſationis: quẽadmodum
gentes ambulant in uanitate ſenſus ſui,obſcuratũ habentes intellectũ,&
alienatæ a gloria Dei,ſubdunẽ deſiderijs,& irrationabilibus motibus car
nis. Tu uero ſicut acceſsiſti ad Deũ uiuũ,& uerũ, ita ut filius lucis ambu-
la. Fructus enim ſpiritus eſt in omni bonitate, et iuſtitia, et ueritate. Et
nouum,quẽ induiſti hominẽ,ne ulterius priori corrũpas uetuſtate, ſed re-
noua de die in diẽ in iuſtitia,et ſanctitate ueritatis. Poſsibile eſt enim om
ni uolenti,ſicut audiſti,q̃ã poteſtatẽ dedit filios dei fieri. Itaq; non iã poſ-
ſumus dicere, quia impoſsibilis eſt nobis uirtutũ poſſeſſio. Facilis eſt.n.
uia,et plana,et ſi ſtricta,et arcta uocet propter corporis macerationẽ, ta-
men deſiderabilis eſt, et recta propter ſpem futurorum bonorum eis,qui
non inſipienter gradiunẽ, ſed diligenter attendunt, quæ ſit uoluntas Dei,
et armaturam illius induunt ad præliandum contra uerſutias aduerſarij,
et in oratione, et obſecratione in idipſum uigilantibus in omni patientia,
et ſpe. Tu ergo ſicut audiſti a me,et didiciſti,firmũ pone fundamentũ, et i
ipſo abunda creſcens,et proficiens,et bonã exerce militiã, habens fidem,
& bonam conſcientiã teſtificatam,ſectando iuſtitiã,pietatẽ,fidem,chari-
tatem,patientiã,manſuetudinem,ut conſequaris æternã uitam,ad quam
uocatus es. Omnẽ uero uoluptatem,& uitiorũ libidinẽ non ſolũ operatio
nis effectu elonga a te,ſed ẽt mentis cogitatione, ut impollutã animã tuã
39 Deo repræſentes. Non ſolũ enim actiones noſtrę,ſed & cogitationes,co
ronæ nobis,ſeu pœnæ Cauſa ſunt. In cordibus.n. mundis habitare Chri-
ſtum,una cum patre,& ſpiritu ſancto credimus. Econtrario ſicut fumus
apes,ſic malignæ cogitationes fugant ſpiritus ſancti gratiã. Quapropter
diligenter hoc attendendo,omnem cogitationũ poſsibilitatem ex anima
tua dele,& beneplacitos inſere cogitatus, templũ teipſum faciendo ſpũs
ſancti. A cogitationibus.n. ad effectum operationis peruenimus: & om-
ne opus a mente,& cogitatione originẽ ducens, paruũ quidem eſt in ini-
tio,ſed paulatim augmentũ capiendo magnũ efficiẽ. Propterea nullo mo-
do tui dominari conſuetudinẽ permittas malam, ſed dũ adhuc moderna
eſt,euelle de corde tuo radicẽ paruã,ne forte exorta, & in profundũ fixis
radicibus,mora pariter,ac dolore,ut eradicẽ indigeat. Idcirco.n. ſemper
maiora peccata ſuperueniunt nobis,& uim inferunt animabus noſtris,q̃a
minora non uitanẽ: ut ſunt cogitationes malæ,ſermones incongrui, collo
quia praua,quæ ſolerti egent correctione. Sicut enim in corporibus,q̃ mo
dicas deſpiciunt plagas, putredinẽ ac mortem ſępius incurrũt: ſic & in ani
mabus,q̃ modica ſpernunt uitia,& peccata, maiora ſubrepunt eis crimi-
na: quæ cum in habitũ duxerit anima,contemnit. Nã impius(inq̃t)cum in
profundũ malorum uenerit,contemnit,& de reliquo, ſicut ſus in uoluta-
bro luti lota,delectaẽ. Infœlix q̃ppe anima malis conſuetudinibus deten-
ta,nec ẽt peccatorum fœtorẽ ſentit,ſed potius oblectatur in ipſis,& gau-
det,quaſi bonũ aliquod malitiam deputans. Quæ licet tandẽ aliq̃n reſipi-
ſcens in ſenſum uenerit,labore tñ multo,& ſudore liberaẽ ab his,quæ pere
git,ultro ſemetipſam ſubijciens ſeruituti malignæ conſuetudinis. Propter
quod omni uirtute elonga temetipſum ab omni praua intentione, & co-
gitatione maligna,& uniuerſa uitioſa conſuetudine. Potius uero temetip
ſum in uirtutibus exerce,& in habitũ harum operationem ducito. Si enim
modicum laboraueris in eis, & habitum ducere præualueris, de reliquo

Vide quod & actiones & cogitationes noſtræ ſunt nobis coronæ & pœnæ cauſa.

ſine labore, Dei cooperatione, proficies. Nam uirtutũ habitus animæ in-
ſertus, quaſi naturalem cognationem habens erga eam, & Deũ coopera
torem poſsidens, indiuulſus permanet, & ualde ſtabilis, ſicut cernis: quia
& fortitudo, atq; prudentia, temperantiaq;, & iuſtitia, uirtutes ſunt inſe-
parabiles. Habitus enim animę ſunt, & qualitates, & operationes, in pro
fundo illius dimiſſæ. Si.n. paſsiones malitiæ, cum nõ ſint nobis naturales,
ſed extrinſecus aduenian, dũ in habitum uenerint, uix abijci poſſunt; quã
to magis uirtus naturaliter nobis inſerta ab authore, & ipſum procurato
rẽ habẽs, ſi modicũ laborãtibus radicata fuerit in aĩa, idiuulſa ꝑmanebit?
Vnde quidam huius operator mihi narrauit, ꝙ poſtq; accepi contem-
plationẽ diuinã in habitu firmiſſimam, et huius meditatione impinguatã
habui animã, uolui aliquando conſuetudinẽ huius abijcere: Sed detinebat
mentẽ meam, non permittens eam ab aſſueta meditatione diſcedere. Et
cognoui illam contriſtatam, & grauiter ferentẽ, & ad ipſam incõpræhen
ſibili inhiantem deſiderio, et nullo modo ad contrariam aliquã cogitatio
nem declinare ualentẽ. Cum aũt modicũ laxarẽ habenas, uelociter mox
recurrebat ad ſuã operationẽ, ſicut ait propheta: Quemadmodum deſide
rat ceruus ad fontes aquarũ, ita deſiderat anima mea ad Deũ fontẽ uiuũ.
Oſtenſum eſt igitur ex his omnibꝰ, quia in nobis eſt poſſeſſio uirtutũ, &
nos huius domini exiſtimus: ſi tamen uelimus hãc tenere, & pctm̃ reſpuе
re. Qui enim malitiæ ſeruiunt, radicitus ei inhærent, quẽadmodũ ſuperius
dictum eſt. Tu autem de cætero liberatus ab ea per uiſcera miſericordiæ
Dei noſtri, & Chriſtum indutus ſpũs ſancti gratia, totum temetipſum
transfer ad dominum, nulloq; pacto ulterius uitijs aperias ianuã; ſed bo-
no odore, ſplendore uirtutũ exornando animã tuã, templum illam ſanctę
trinitatis facito, & eius contemplationi omnes mentis tuæ uirtutes adhi-
be. Si ergo aliquis cũ rege terreno cõuerſans, & ei familiariter colloquẽs,
beatus omnibus eſſe uidet: mente Deũ cernere, & cũ eo eſſe, ipſumq; con
templari aſsidue, quantæ beatitudinis eſt? & ei coniungi, quantæ dulcedi 40
nis, ſecũq; colloq per orationẽ & deprecationẽ, & ei appropinquare? Nã *Vide pro oratione plu-*
amore feruentiſsimo, & corde mũdiſſimo precando, & ab omnium ma- *rima.*
terialium quidẽ externorũ amore cor penitus elongando, cum timore, ac
tremore deprecationẽ ſuam offerendo, talis appropinquat Deo, & quaſi
facie ad faciẽ loquit̃ cum eo. Adeſt enim ubiq; bonus Deus noſter, et do
minator, exaudiens illos, q puro corde, & ſyncero inuocant & deprecan
tur eũ; ſicut ait propheta: Oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius in pre-
ces eorum. Et ideo ſancti patres per orationẽ coniungi hoĩem Deo poſſe
dicunt, & opus angelorum hãc uocant, futuræ lætitiæ procemium. Nam
eam regni cœlorum appropinquationẽ, & contemplationẽ ſanctæ trini-
tatis eſſe plus omnibus alijs iudicant. Ad hanc uero, deuotionis intentio
mentem deducit. Conuenienter gratia procemium, & quaſi præimagina
tio illius beatitudinis uocat̃ iſta. Non tamen omnis oratio talis eſt, ſed q̃
appellatione iſta ueraciter eſt digna, Deũ uidelicet habens magiſtrũ, qui
tribuit orationẽ deprecãti ſuper omnia, quę in terra ſunt ſubleuata, & do
mino Deo munde ꝓſentata. Hanc tibimetipſi ſolerter acquire, & ad hanc
agoniza proficere. Sufficiens enim eſt de terra ad cœlos te ſubleuare. Nõ
enim improuide, et quaſi caſualiter proficies in ea, ſed ab omnibus uitijs
animam tuã purifica, et ab uniuerſa maligna cogitatione illam ablue, ut

uelut mundũ, & præclariſsimum fiat ſpeculum. De corde tuo etiam iram, & indignationẽ eijce. Nam hæ plus omnibus noſtras orationes ad Deũ aſcendere prohibent. Quapropter omnibus in te peccantibus ex corde dimitte offenſas, & de eleemoſynis & miſerationib9 pauperum ipſi orationi alas faciendo, offer eam Deo cũ fluentibus lachrymis. Sic orando poteris dicere, quod & beatus Dauid. Hic enim cũ eſſet rex, & plurimis diſtraheret̃ ſolicitudinibus, ab omnibus tñ ſuam purificans animam, dicebat Deo. Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum, legem aũt tuam dilexi. Septies in die laudem dixi tibi, ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua, & dilexit ea uehementer. Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo dñe, iuxta eloquium tuum da mihi intellectum. Sic ergo, te uociferante, Deus exaudiet; & adhuc te loquẽte, dicet, Ecce adſum. Vnde ſi talem orationẽ poſſederis, beatus eris. Impoſsibile eſt enim, hominem cũ tali deuotione orantem, & obſecrantem Deũ, non quotidie in bono proficere, & cunctos inimici laqueos præteruolare. Nã calefaciẽdo mentem ſuam (ſicut quidam ſanctorũ ait) & animam reſuſcitando, & ad Deum ſemetipſum transferendo, ita dñm ſuum inuocando, memorq; peccatorũ ſuorum, & pro indulgentia eorũ poſtulando, & lachrymis feruentiſsimis exorando, propiciũ ſibi fieri Deum, non eſt dubium. Nã pro conſuetudine ſermonũ, & cogitatuum iſtorũ, omnẽ deponit ſecularem ſolicitudinẽ & humanis paſsionibus celſior fit, & Dei collocutor uocari meret̃. Quo quid beatius, aut ſublimius eſt? Dignũ ergo te faciat dñs, huiuſmodi adipiſci beatitudinẽ. Ecce enim oſtendi tibi uiã mãdatorum dñi, & non ſubterfugi, quin annunciarẽ tibi omne conſiliũ Dei. Et ego quidem iam erga te miniſteriũ meum compleui. De reliquo ipſe præcingens lumbos mentis tuę, ſcd'm illum, quo uocauit te, ſanctum, & ipſe ſanctus in omni conuerſatione tua eſto. Sãcti enim eſtote, qm̃ & ego ſanctus ſum, dicit dñs. Scribit autem & princeps apoſtolorũ Petrus: Si patrẽ (inqt) inuocatis eum, qui ſine acceptione perſonarũ iudicat ſecundũ opus uniuſcuiuſq;, cum timore incolatus ueſtri tempore conuerſamini, ſciẽtes, q; non corruptibilibus auro, uel argento redẽpti eſtis, de uana ueſtra conuerſatione paternarũ ueſtrarum traditionũ, ſed precioſo ſanguine, quaſi agni incontaminati, & imaculati Chriſti. Hæc igit̃ omnia in corde tuo repoſita, ſine intermiſsione recole, ante mentis oculos ſemper habẽdo timorem Dei, & terribile illud iudiciũ claritatemq; iuſtorũ, quã accepturi ſunt in illo ſeculo, necnon & condemnationẽ peccatorũ in tenebris profundiſſimis, fragilitatemq;, & uanitatem præſentiũ, & futurorũ æternitatem. Quia omnis caro fœnũ, & omnis gloria hominis ſicut flos fœni. Exiccatum eſt fœnũ, & flos decidit, uerbũ autem dñi manet in æternũ. Hæc meditare ſemper, & pax Dei tecũ ſit, & illuminet te, atq; intellectum tibi tribuat, ad uiamq; ſalutis perducat te, & omnẽ uoluntatẽ malam longius a tua mente repellat, muniendo animã tuam ſigno crucis, ut nihil tibi appropiet ſcandalorũ mal gni, ſed merearis in omni perfectione uirtutum, fructũ adipiſci infinitum, & inſucceſsibile regnũ, & illuſtrari lumine beatæ, ac uiuificę trinitatis in patre, & filio, & ſpiritu ſancto glorificandę. Talibus ergo moralibus ſermonibus inſtruens precioſiſsimus ſenex filium regis, in ſuum abijt hoſpitium.

Miniſtri uero iuuenis, & pædagogi, frequentẽ ipſius Barlaam introitũ

in palatium cernentes,mirabantur. Vnus autem,q inter eos præpollebat,
quem quaſi fideliſsimũ ſibi,atq; gratiſsimũ rex conſtituerat in palatio fi-
lij ſui,Zardan nomine,ait ad filiũ regis:Noſti utiq;,domine mi, quantus
patris tui timor ineſt mihi,& quanta mea apud eum fides eſt. Ideoq; me
quaſi famulũ fideliſsimum,ut tibi ſeruirem,præcepit. Nunc autem uirum
hunc extraneũ frequenter uidens colloquentẽ tibi, uereor ne forte ſectæ
ſit Chriſtianorũ, aduerſus quam ualde hoſtiliter ſe habet pater tuus:& ſi
hoc eſt,mortiferæ condẽnandus ſubiacebo ſententiæ. Nunc ergo uel regi
de ipſo notifica, aut amodo ceſſa ab eius collocutione. Si aũt iſtud non
uis facere,eijce me a facie tua,ne ſim repræhenſibilis,& aliũ loco mei po-
ſtula patrem tuum huc introducere. Filius autẽ regis ait ad eum:Hoc an-
te omnia Zardan fac:Ingredere tu infra cortinã, & audi ipſius ad me ſer-
mocinationem,& poſtea dicam tibi,qd te oporteat facere. Venturo itaq;
Barlaam ad eũ,introduxit Zardan,& poſt cortinã poſuit eũ, & dixit ſe-
ni:Recapitula mihi diuinam doctrinam tuã, quatenus cordi meo fortius
infigatur. Exorſus itaq; Barlaam,multa de deo, & de fidei pietate pronũ
ciauit,& quõ ipſum ſolum oportet diligere ex toto corde,& ex tota ani-
ma,& ex tota mente,& cuſtodire mãdata eius cũ timore pariter, & amo
re,& quia ipſe factor omnium uiſibiliũ,& inuiſibilium. Cum his & primi
hominis pſalmationẽ recommemorauit, datumq; ſibi mandatũ, & pro
præuaricatione a plaſmatore condemnationẽ. Deinceps etiã bona enu-
merauit,quorũ ſpernentes mandatũ,noſmetipſos priuauimus. Et rurſus
memorauit triſtiũ,quanta poſt illorum amiſsionem nos miſerabiliter cõ-
præhendere. Cũ his etiam non tacuit,quomodo creator noſtræ ſalutis ſo
licitudinem gerens,benignitatẽ ſuam impẽdit. Nam miſit prophetas uni-
geniti filij ſui incarnationem prædicare, & poſtea illius deſcenſionem,in-
carnationis beneficia,miracula pro nobis ingratis,paſsiones,crucem,lan
ceam,ſpontaneam mortẽ,finem,reſtaurationẽ noſtram,reuocationem in
ſtatum bonũ,poſt hęc ſuſcepturum dignos cœlorum regnum, repoſitum
malis ſupplicium uidelicet ignẽ inextinguibilẽ,tenebras indeficientes, im-
mortalem uermẽ,& quantamcunq; aliam pœnã,ſibimetipſis peccati ſer-
ui theſaurizauerunt. Iſta pertranſiens,& imortali doctrina ſermonẽ ſuum
confirmans,multaq; de munditia uitæ diſputãs,& præſentiũ uanitatẽ de-
monſtrans, miſeriamque eorum qui iſtis addicti ſunt redarguens, & ad
orationem conuerſus,exorabat Deum, ut Ioſaphat non conuerteretur ad
priorem errorem, ſed indeclinabilem teneret orthodoxæ fidei confeſsio-
nem,immaculatã uitã,& mundã conuerſationem. Finitaq; oratione, ad
hoſpitium iterum abijt.

Regis itaq; filius Zardan accerſens,& ipſius tentans dilectionem, ait:
Audiſti qualia mihi ſeminator uerborũ iſte dixit, ſeducere me uanis ſuis
moliens perſuaſionibus,& alienare a iucũda iſta delectatione & refrige-
rio,et extraneo ſeruire Deo? Zardã uero ait:Quid tibi uiſum eſt, domine
mi rex,tentare me famulũ tuum? Noui enim profundius in cor tuum de-
ſcendiſſe huius uiri ſermones. Niſi enim hoc eſſet, non utiq; tam libenter,
et inceſſanter cum eo loquereris:nec ẽt nos ignoramus hanc prædicatio-
nem. Sed ex quo pater tuus perſecutionem ſæuam aduerſus Chriſtianos
excitauit,et ipſi hinc effugati ſunt,ſiluit prædicatio eorũ. Si uero nunc be-
neplacitum dogma illorũ apparet,ac duritiam illius, ac laborẽ ſuſcipere

præuales, dirigat uoluntas tua in bonū. Ego uero qd faciam, ad huiuſmodi qdem auſteritatem, nec & reſpicere ualens? Timore uero regis animo meo in doloribus, et anguſtijs poſito, ſolicitus ſum, qd reſpōdeam ei. Nā negligentius illius præceptis inuigilans, hunc ad te intrare uirū permiſi. Tunc ait ad eum regis filius: Ego qdem maximæ tuæ beneuolentiæ erga me, nullam aliā magis congruam recompenſationem agnoſcens, hanc dignam tuo beneficio reperi, ut opus iſtud bonū manifeſtum tibi facerē, ut ſcires ad qd factus es, et creatorem tuum q te fecit, recognoſceres: quatenus derelinquendo tenebras ad lucē curreres: moxq; ut audires, incōprehenſibili deſiderio illam ſequereris. Sed ſicut uideo, ſpes mea feſellit me. Nā cerno te durū ad ea, quæ dicta ſunt, atq; ſtolidum. Si uero iſta regi, et patri meo manifeſtaueris, nihil aliud efficies, q̄ curis, atq; triſtitia animū illius replebis. Sed ſi illi gratiā uis impendere, nullo modo uſq; ad tempus opportunū quicquam de eis annuncies. Talia qdem ad ipſum loquēs, in aquis uiſus eſt ſeminare. Nam in animam ſtultam non introibit ſapientia.

Mane ergo Barlaam ueniēs, de profectione ſua loquebat. Ioſaphat aūt huius non ferens ſeparationē, aīo triſtabat, et lachrymis occuli illius replebant. Multa tūc ſenex ei locutus eſt, et ut imotus p̄manerent in bono, conteſtabat, uerbiſq; conſolatorijs cor illius ſtabiliuit et ut ſe alacriter dimitteret, precabat: ſimul et prædixit, q̄ non poſt longū tp̄s denuo ſociarētur, ipſi ſocietate inſeparabili. Tunc ergo regis filius nolens amplius ſeni labores iniungere manendi, & ab itinere, qd deſiderabat, eū prohibere, ſimul etiam metuens, ne manifeſta de ipſo Zardan ille regi faceret, & tormentis ipſum ſubijceret, dicit ad eū: Quoniā quidē tibi hoc uiſum eſt, pater ſpiritualis, & magiſtrorū optime, ac mihi boni totius author, me ſic derelinquere, & cū mundi uanitate adhuc conuerſari, tu uero ad ſpiritualis quietis tuæ locū uis pergere, ulterius te detinere, & impedire non audeo. Vade igit in pace a Deo cuſtoditus, & meæ miſeriæ in ſanctis orationibus tuis memor eſto propter dominum, ut ualeam uenire ad te, & uenerandam faciem tuā ſemper uidere: Sed fac unam meā petitionē: Q̄m quidem noluiſti accipere pro fratribus tuis, ſuſcipe ſaltem pro temetipſo modicam aliq̄ pecuniā ad uictum, & ueſtitum. Ille aūt reſpondit ei: Si pro fratribus meis a te quicq̄ non accepi, (non enim illi indigent mūdi materias ſuſcipere, a qbus uolētes elongauerūt ſe) q̄uo mihimet ipſi aſſumā, qd illis denegaui? Si. n. bona eſſet pecuniarū poſſeſſio, illis utiq; poti⁹, quā mihi res eas tradidiſſem. Q̄m uero fragilē ipſarū noui poſſeſſionem eſſe, neq; illos, neq; meipſum talib⁹ ſuppono laqueis. Quia uero in hoc obedire nō acqeuit Barlaam, rurſus ſecundam petitionē facit Ioſaphat, ne penitus ipſius deprecationem ſperneret, & in omni illum dimitteret defectione, ſed relinqueret ei laneū illud ueſtimentū, & aſperum pallium, & tam in memoriam religionis magiſtri, quam ad munimentū ſibi contra oēm ſatanæ operationē, ſuſciperet etiam aliud a ſe pro ipſo, ut utique a me datum, inquit, cernens, meam ſemper in memoria feras humilitatē. Senex uero ait: Vetus qdem, ac ſciſſum tibi dare, et nouum ueſtimentū accipere nō decet, ne modici laboris mei retributionē in hac uita recipiā. Vt aūt tuā deuotionē non amputē, uetera, & quæ nihil a meis differant, quærantur ciliciola, & illa ſuſcipiā. Quæſita ſunt igit, & data ſunt ſeni. Cuius Ioſaphat & ipſe indumentum ſuſcipiens, uehementer gaudebat, omni purpura regali, & ueſte coc-

cinea precioſius illud incomparabiliter exiſtimans.

Tunc ſanctus Barlaam poſt paulũlum diſceſſurus, nouiſſimam ei doctrinam adhibuit, dicens: Frater dilectiſſime, & fili dulciſſime, quem per euãgeliũ genui, ſcito cui militas regi, & apud quẽ confeſſiones tuas depoſuiſti. Oportet ergo ut firmas iſtas cuſtodias, & militiam deuotus compleas, quantacunqꝫ promiſiſti in charta confeſſionis omniũ domino, præſente cœleſti exercitu, & teſtificante, nec non & deſcribente confeſſiones tuas, quas ſi cuſtodieris, beatus eris. Nihil igitur præſentiũ, Deo & ipſius præferas bonis. Quid.n. ſic terribile eſt in hac uita, quũ eſt gehenna ignis æterni ardentis, nec prorſus lucẽ habentis, cruciantis, & nunqꝫ deſinẽtis? Quid aũt rurſus mundi bonorũ taliter lætificat, ſicut Deus idem ipſe dilig entibus ſe donaturus? Cuius pulchritudo quidẽ ineffabilis, potentia uero inexpugnabilis, & gloria ſempiterna: cuius bona ſuis amicis repoſita, omnibus uiſibilibus incõparabiliter ſupereminent: quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt: quorũ hæres fieri merearis, Dei manu potentiſſima conſeruatus. Tunc filius regis lachrymis perfuſus, mœrore, & luctu detinebatur, a patre tam amabili & magiſtro optimo derelinqui non ſufferens, aiebat; Quis mihi, pater, uicem tuã ſupplebit? aut ubi talẽ paſtorem & ducẽ ſalutis animarũ reperiam? quod uice tua amoris ſolatiũ capiam? Ecce enim malũ ſeruum, & apoſtatã Deo reconciliaſti, & in filij, & hæredis ordine conſtituiſti, & qui perieram, & errauerã, & omni beſtiæ expoſitus eram ad deuorandũ, me requiſiſti, & eis, quæ non errauerant, Dei ouibus copulaſti, & oſtendiſti mihi cõpendioſam ueritatis uiam, educens me de tenebris, & umbra mortis, & pedes meos transferẽs de lubrica, & mortifera, & diſtorta, atqꝫ praua uiã, magnorũ mihi, & mirabilium factus es author bonorũ: quorum nullus ſufficiet ſermo excellẽtiam referre: magnorũ & ipſe, propter me paruum, efficieris particeps Dei bonorũ, & quod meæ eſſet gratiarũ actionis, compleat dominus, qui ſolus uincit donorũ retributionibus diligentes ſe.

Barlaam itaqꝫ lamentationẽ illius amputare uolens, ſurrexit, & in oratione ſtans, eleuatis manibus ſuis ad cœlũ, ait: Deus pater dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui illuminaſti, quæ obſcura prius erant, & uiſibilẽ iſtam, & inuiſibilem creaturam de nihilo feciſti, & tuum plaſma ad te conuertiſti, & non permiſiſti nos poſt inſipientiã noſtram abire: gratias agimus tibi, & tuæ uirtuti, & ſapiẽtiæ dño noſtro Ieſu Chriſto, per quẽ & ſecula, noſqꝫ, qui cecideramus, reſuſcitaſti, & derelinquentib. peccata dimiſiſti, errãtes reduxiſti, captiuos redemiſti, mortuos uiuificaſti præcioſo filij tui ſanguine. Te ergo inuoco, & unigenitũ filium tuũ, & ſanctiſſimum tuũ ſpiritũ, reſpice ſuper hanc rationabilẽ ouem tuam, accedentẽ per me indignũ ad ſacrificium tuũ, & ſanctifica ipſius animã tua uirtute, & gratia, & conuerte uineam iſtã tuo ſancto plantatam ſpiritu, & da ei ferre fructũ iuſtitiæ, conforta illã, diſponendo in ea teſtamentũ tuum, & eripe illã a diabolo, ſapiẽtia boni ſpiritus tui. Doce illũ facere uoluntatẽ tuam, et auxiliũ tuum ne auferas ab eo. Dignare eum mecũ indigno famulo tuo æternorũ bonorum tuorũ hæredem fieri, quoniã benedictus es, et glorioſus in ſecula, Amen. Conſumata ergo oratione, cõuerſus oſculatus eſt filium, eiqꝫ cœleſtis patris pacem, et ſalutem imprecando, exijt de palatio, et ibat gaudens, et gratias agens Deo, qui proſperam fecit uiam eius in bonum.

Ioſaphat uero, poſtq̃ Barlaam egreſſus eſt, in orationem ſemetipſum dedit, et lachrymis feruẽtisſimis dicebat: Deus in adiutoriũ meum intende, domine ad adiuuandũ me feſtina. Quoniã tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor. Reſpice in me, et miſerere mei, quia oẽs uis ſaluos fieri, et ad agnitionẽ ueritatis uenire. Saluum me fac, et conforta me indignum, ut ambulem per uiam mandatorum, qm̃ quidem ego debilis ſum, et infirmus, et ad faciendũ bonũ inſufficiens: Sed tu me potes ſaluũ facere, quia omnia uiſibilia, et inuiſibilia contines, et ſuſtines. Ne dimittas me poſt uoluntates carnis uias ambulare, ſed tuam doce facere uoluntatem, et conſerua me in ęterna, et beata uita tua. Pater, et fili, et ſpũs ſancte, conſubſtãtialis, et ĩdiuidua. Deitas, te inuoco, et te glorifico. Te.n. laudat oĩs creatura, et te glorificant ĩtellectuales ĩcorporaliũ uirtutes in ſc̃la. Amẽ.

Ioſaphat nouus effectus fidelis, uiuebat in abſtinentia, orationibus & uigilijs.

Ex tunc itaq; Ioſaphat omni cuſtodia attendebat ſibimetipſi, purita-
41 tem animæ pariter, et corporis uigilantius ſeruans, in abſtinentia uiuens,
et in orationibus totis noctibus. Diei nanq; ſæpius partẽ amputabat eo-
rum, qui ſecũ erant, cõmoratione præpeditus. Fiebat aliquando ei et re-
gis ad illũ aduẽtus, aut eius ad ipſum regẽ uocatio. Sed nox ei, qđ deerat
diei, ſupplebat in orationibus, et lachrymis uſq; ad aurorã eo perſeueran
te, et Deum inuocante. Vnde propheticus ille ſermo in eo complebatur:
In noctibus extollite manus ueſtras in ſancta, et benedicite dominũ. Zar-
dan uero ille illius ſentiens conuerſationẽ, triſtitia replebaẽ, curisq; malis ĩ
aĩo agitatus, neſciebat qualiter euaderet, aut ad quẽ finem peruenire poſ-
ſet. Triſtitia ergo cõpræhenſus in domũ ſuam abijt, & ægrotare ſe ſimu-
lauit. Vt aũt in notitiam regis iſtud peruenit, aliũ pro illo miniſtrare filio
direxit. Ipſe ſalutis Zardan ſolicitudinẽ gerens, medicum mittit ei proba-
tisſimũ, & multum curationis ſtudiũ ei iubet impendere. Medicus itaq;
ſciens, ꝙ Zardan ſic regi charus erat, uigilanter ei intendebat. Qui cũ de
illo certius agnouiſſet, regi protinus nunciauit, dicens: Ego quidẽ nullius
infirmitatis cauſam in homine iſto inuenire ualeo. Exiſtimo tamen, ꝙ de-
fectione quadã obſeſſus ſic infirmetur. Rex aũt his auditis, ſuſpicatus eſt
grauiter ei filiũ indignatũ fuiſſe, & huius rei gratia cõtriſtatũ Zardan ab
eo diſceſſiſſe. Diſcere aũt rem uolens, mandauit illi, ꝙ craſtina die (inquit)
ad te uiſendũ ueniam, ut quæ tibi accidit, ægritudinẽ agnoſcã. Tunc Zar
dan, hoc audito nuncio, ſummo diluculo induens ſe ueſtimento ſuo, per-
git ad regem. Et ingreſſus, adorauit eum ſuper terrã. Rex aũt ait: Quare
uim tibimetipſi intuliſti, ut uenires ad me? Nam ipſe te uolebam uiſitare,
& amicitiã, quam erga te habeo, oĩbus demonſtrare. Cui ipſe ait: Mea, o
rex, infirmitas non eſt de his, quæ ſolent hominibus contingere, ægritudi
nibus, ſed ex triſtitia, & abundantia animæ, & corde dolente, condoluit
& corpus. Stultitia magna eſſet, cum ita ſim, ſi non ad tuũ, ut pote ſeruus,
ueniſſem Imperiũ, ſed tuum regnũ expectarem fatigari uſq; ad me famu-
lem tuũ. Rege ergo ſciſcitante, quæ defectionis tuæ eſt cauſa, reſpondit
Zardan: Magnũ mihi periculum ĩminet, & maxime ego dignus ſum tor
mentis, multarũq; etiã mortiũ reus exiſto: qa tuis præceptis negligenter
obaudiẽs, triſtitiæ tibi multæ cã paulo ante effectus ſum. Iterũ rex inter-
rogauit eum: Et quæ eſt iſta negligentia, uel qs eſt timor, qui circundedit
te? Reſpondit ille: Circa dñm meum filiũ tuum negligẽtius uigilaui. Nam
quidam malignus homo, & magus ueniens locutus eſt ei, quę ad ſectam

Chriſtianorũ

Chriſtianorũ pertinent. Deinde narrat minutatim regi ea, quæ filio eius a ſene dicta ſunt, & cũ quanta dilectione, ac deſiderio idem filius ſermonẽ ſuſcepit, & qũo totus Chriſti eſt effectus, inſuper & ſenis uocabulũ ſignificat, Barlaam hunc uocari dicens. Audierat aũt rex prius de Barlaam, & de ſumma abſtinentia eius. Vt aũt in aures iſta peruenerũt regis, mox cõturbatus eſt, & obriguit, repletusq́ eſt furore, & mẽtis inſania agitabat; fecitq́ accerſiri ſtatim Arachim quendã nomine, qui ſecundus erat a rege, & primus ei in oĩbus conſilijs aderat, ſimul etiã aſtrologicæ artis ſcientia nimiũ pollebat. Cui ad ſe uocato, rex quod ſibi contingerat, cũ defectione multa, & animi deſtitutione narrat. Ille ergo conturbationẽ illius, & confuſionẽ animi conſiderans, ait: O rex noli, cõturbari, & cõtriſtari. Non.n. deſpero me poſſe ſuadere ei, qđ uolo, ſed certo certius cognoſco, ſtatim ipſum negaturũ illius ſeductoris doctrinã, & tuæ cõſenſurũ uoluntati. His ergo ſermonibus Arachis regẽ animo quietiorem reddit. Deinde erga negocij meditationẽ, & conſiderationem ſe totũ contulit, & ait: Ante oĩa rex iſtud faciamus: malignũ Barlaam cõprehendere feſtinem⁹: & ſi hunc conſequi poterim⁹, noſtra intẽtione nõ priuabimur, neq; a ſpe noſtra decidem⁹. Sed idem ipſe, aut uerbis perſuaſorijs, aut diuerſis tormentorũ generibus coactus, etiã nolens confitebit̃ falſa, & erronea ſe dixiſſe, & dñm meum etiam filiũ tuum, ad ſequendũ paternũ dogma ſuadebit. Si uero illũ comprehendere nequiuerim⁹, aliũ ego cognoſco ſenẽ eremitam ſolitariũ, qui Nachor uocat̃, ſimilem Barlaam per oĩa: quem non eſt facile dignoſcere, illũ Barlaam non eſſe. Sed iſte de noſtra ſecta eſt, & magiſter meus in literarũ eruditione fuit. Hunc ergo allocutus adibo nocte, cunctaq; per ſingula ei notificabo. Deinde captũ eſſe Barlaam diuulgantes, hunc exhibebim⁹, qui & Barlaã ſemetipſum nominabit, & dogmata Chriſtianorũ tueri ſimulabit. Qui poſt multã diſputationem, quaſi reſponſione deficiẽs, potenter ſuperabit̃. Cum iſta filius regis uiderit, q̃ Barlaam quidẽ uictus erit, noſtri uero uictores, uictorib⁹ omnino palmã dabit, libenterq́ tuum regnũ timebit, & tibi, quæ grata ſunt, facere non tardabit. Conuertet̃ inſuper & ille qui perſonam Barlaam ſimulabit, & erraſſe ſemetipſum confitebitur.

His igit̃ auditis, rex gauiſus eſt nimis, et optimũ repeteriſſe Arachim conſiliũ arbitratus eſt. Vanæ etenim ſpei incũbebat. Quia uero Barlaã nouiter diſceſſiſſe cognouerat, apprahẽdere eũ feſtinabat. Inſidiatorib⁹ igit̃, & lancearijs miſſis, plures exitus uiarũ occupauit. Vnã uero ex ipſis omnibus metuebat, quã ipſe aſcenſis equis indeclinabiliter tenẽs, celerius præ occupare eum, ꝓcul dubio ſperabat. In totis uero ſex dieb⁹ laborans, uane fatigatus eſt. Deinde ipſe quidẽ in quodam regaliũ palatiorũ in uilla poſito reſtans, Arachim cũ militibus non paucis uſq; ad Sennaaritidẽ eremũ ad inquiſitionẽ Barlaam direxit. Perueniens itaq; ille ad locũ omnes uicinos conturbauit. Quibus nõ ſe uidiſſe uirũ aſſerentib⁹, ad deſerta ipſe princeps pios uenaturus exijt, multoq́ eremi tranſmiſſo ſpatio, mõtes circundedit, & ualles inuias, & prærupta quædã pedibus, & manib⁹ reptando, cũ turba, quæ ſecum erat, ad crepidinẽ montis cuiuſdam peruenit. Super quã ſtans, uidet ſub ipſo monte cuneum eremitarũ ambulantẽ. Et ſtatim præcepto principis oẽs ſuper eos unanimiter irrunt, alius aliũ curſib⁹ præuenire contendentes: & præuenientes, circundederunt eos quaſi eos

canes multi, & beſtiæ ꝗdã feroces,& inhumanę.Et tenent uiros ſpecie,& habitu uenerandos,& ſigna eremiticæ conuerſationis in uultib⁹ ferentes. Et hos trahentes exhibent principi,nõ tumultuantes omnino, nec quicꝗ̃ pauidũ,aut triſte oſtendentes,uel pronunciantes. Ille uero,qui præcedebat eos ſicut abbas,peram portabat laneam, plenã reliquijs quorundã

42

Abbas Monachorum deferebat ſecum peram laneam plenam reliquijs ſanctorum patrum.

ſanctorũ patrum.Conſiderans uero ipſos Arachis,poſtꝗ̃ non uidit Barlaam(agnoſcebat quippe eum)cõtriſtatus eſt ualde, et dixit ad eos:Vbi eſt erroneus ille,qui filiũ regis ſeduxit? Tũc ille qui perã geſtabat,reſpondit:Non eſt ille inter nos. Abſit. Fugit enim nos Chriſti gratia repulſus; Sed in uobis habitationes habet.Ait princeps: Cognoſcis ergo illũ? Etiã inquit eremita,Noui ſeductorem illũ,qui eſt diabol⁹, qui in medio ueſtri habitat,et apud uos latitat,et ibi procurat.Princeps aũt dixit:De Barlaã ego te requiſiui,et diſcere cupiens ubi ſit,interrogaui te. Monachus autẽ ait:Et cur aliud pro alio locutus,et de illo,qui ſeduxit filiũ regis, interrogationẽ intuliſti? Si enim Barlaam quæris, oportebat uticꝫ te dicere:Vbi eſt,qui de errore cõuertit,et liberauit filiũ regis? Ille enim frater noſter eſt, et ſanctæ conuerſationis, ſed ex multis iam diebus non uidimus eum. Et ait princeps: Habitaculũ illius nobis oſtende. Eremita reſpondit: Si uidere uos uoluiſſet ille,uticꝫ in occurſum ueſtrum exijſſet.Nobis uero non licet cellã illius uobis demonſtrare. Furore igit̃ ſuper hoc repletus princeps,dixit ad eum,iracunde pariter, ac ferociter eum conſpiciens:Extranea quidẽ morte uos īterficiam, niſi cõtinuo Barlaam exhibueritis mihi. Et quid(inquit eremita)mundialiũ cernis, quod tenacius amantes, præ-

43

Ecce quomodo ſancti uiri ſunt incerti de ſalute ſua, & tamen hæretici noſtri polliceri audent omnibus certitudinem.

ſentem timeamus uitã amittere,& à te intentatã formidemus mortẽ? Potius enim gratias tibi confitebimur,ſi nos uirtutũ amatores, præſenti ſubduxeris uitæ. Non mediocriter enim finis noſtri timemus incertitudinẽ, ignorantes quõ illum ſumus conſecuturi, ne forte uoluptatis lubricũ, uel tentatio quęlibet diabolica,prælectionis ſtatũ peruertat,& alia ſapere, aut facere,ꝗ̃ Deo promiſimus,ſuadeat. Vnde uos adipiſci,quæ ſperatis, penitus deſperãtes,ne tardetis facere,quod eſtis facturi. Necꝫ enim adeo dilecti fratris noſtri habitaculũ,etiam ſcientes, demonſtrabim⁹,necꝫ aliqua alia uobis latentia monaſteria prodemus. Sic mortẽ effugere, peſſimum iudicamus. Optimũ uero nobis erit ſi moriamur,ſudorem uirtutis prius,& nunc ſtrenuitatis ſanguinẽ deo offerentes.Ita cõfidenter loquentes non ſuſtinens miſer, ſed aduerſus fortitudinẽ prudentiæ celerrime cõmotus,multas eis impoſuit plagas, & tormenta, quorũ magnanimitas, & fortitudo,etiã tyranno, dignæ miraculo uiſæ ſunt. Vt aũt poſt multos cruciatus ſuadere non potuit, ut aliquis eorũ cellam Barlaam ſibi uellet oſtendere, aſſumens iſtos ad regẽ iubet eos ducere geſtantes etiã peram reliquiarũ.Poſt dies ergo non modicos,uenerunt ad regẽ,cui Arachis de illis nota fecit oĩa. Deinde præſentat eos ante faciem regis atrociter furentis.Quos cũ uidiſſet,furore ſuccenſus eſt,& furioſo ſimilis,cœdi illos immiſericorditer iubet. Poſtꝗ̃ aũt uidit eos crudeliter plagis laceratos, uix a multa reſpirans inſania,quieſcere cœdẽtes iubet.Et ait ad illos:Cur oſſa iſta defunctorũ circunfertis? Si ergo illos amantes,oſſa eorum baiulatis, hac hora ponã & uos cũ ipſis,ut deſideratos adepti,grates nobis exinde referatis. Diuinæ huius cohortis princeps,& magiſter pro nihilo regis minas cõputans, ac ſi nihil triſte contigiſſet ei, libera uoce, & ſereno uultu,

& habitantē in gratiam ſignificans, ait: Oſſa iſta munda, & ſancta circū-
ferimus, o rex, illorū repræſentantes mortem, quorū ſunt, mirabiliū uiro-
rum, & exercitĳ eorū, & adeo dilectæ conuerſationis in memoriam noſ-
metipſos reducentes, & ad ſimilē zelum excitantes; requiē quocꝫ ſpecu-
lantes, & delicias, in ꝗbus modo conuerſant. Hos quia beatificamus, &
inuicem noſmetipſos exhortamur, & eorū ſequi ueſtigia ſatagimus, inſu-
per et mortis noſmetipſis aſſidue memoriam præſentamus, ualde utilem
exiſtentem, & ad ſanctæ conuerſationis agones deuotius erigentē, & ſan-
ctificationem nobis horū tactu haurimus: Rurſus autem rex ait: Si utilis
eſt mortis memoria, ſicut dicitis, cur non in corporū ueſtrorum oſsib⁹ hu-
ius accipitis memoriā, proprĳs ueſtris, & paulopoſt corrumpēdis, ſi alie-
nis iſtis, & iam corruptis aſſumitis? Tunc monachus ait: Cum ego quidē
cauſas quinqꝫ fuiſſe dixerim, cur ſanctorum religas circunferimus, ad unā
eorum reſpondendo ſubſannare nō uideris. Sed luce clarius noſtri, quod
oſſa mortuorū mortis exhibent memoriam uiuentibus, & qm̄ iſta ſic eſ-
ſe cognoſcis, & in carne tua oſſa mortē tibi ſignificant, cur non & ipſe pau-
lopoſt uenturæ memor mortis, bene, quæ tua ſunt, diſponis, ſed omnibus
quidem animā tuam tradidiſti impietatibus, uiolenterqꝫ, & immiſericor-
diter interficis ſeruos dei, q in nullo te lædunt, neqꝫ præſentiū aliquid te-
cum diuidunt, aut auferre contendunt? Cui rex ait: Male uos, & populos
ſeducitis, & monetis ut a delectationibus ſeculi diſcedant, & pro dulcedi-
ne uitæ, & deſiderantiſsima concupiſcentia, & uoluptate, durā, & ſordi-
dam, ac miſerā iſtam eligere conuerſationem cogitis, & deorū honorem
Ieſu deferendū eſſe prædicatis. Ne ergo ueſtrum ſequentes errorem popu-
li, deſertā terrā derelinquant, & a paternis dĳs recedentes, alieno ſeruiant,
tormentis uos, et morti ſubĳcere æquum iudicaui. Cui monachus ait: Si
omnes participari bonorū deſideras uitę, cur non omnibus æqualiter lar-
giris delicias, atqꝫ diuitias, ſed multo pluribus inopia laborātibus, tu, quę
eorum ſunt diripiens, tuis apponis? Non ergo pro multorū ſolicitus es ſa-
lute, ſed etiam impinguas carnē, materiam præparans uermiū deuoratio-
ni. Propterea et omniū abnegans Deū, eos, qui non ſunt, deos appellas,
totius ſceleris inuentores, ut tu ſecundum imitationem eorum luxuriādo,
& ſcelera exercendo, imitator appellari deorum tuorum ualeas. Qualia
nanqꝫ dĳ ueſtri egerunt, cur non & obedientes eis homines agerent? Erro-
re igit magno eras, o rex. Metuis enim, ne aliquos de populo ſuadeamus
nobis conſentientes diſcedere a manu tua, & omnia continenti offeramus
manui. Vis. n. multos eſſe, qui tuæ ſeruiāt auaritiæ, ut ipſi ꝗdem miſeri ſint,
tuo uero, quæ eorū, lucro proueniant. Quemadmodum aliquis canes nu-
triens, aut accipitres uenandi gnaros, ante captionē ꝗdem blandiri eis ui-
detur: Cum aūt uenationis aliquid comprehenderint, uiolenter de ore ip-
ſorum, quod captū eſt, extrahit: Sic & tu multos habere uolens redditus,
tibi & uectigalia, atqꝫ cenſum de terra, & mari afferentes, dicis ꝗdem ip-
ſorum ſolicitudinē te gerere ſalutis, perditionē uero eis præparans æternā,
ante omnes proculdubio tibimetipſi, ut ſolū modo tibi quaſi ſtercorum,
& cœni inutilitatis fluant diuitiæ, lethargiā patiens, tenebras pro lumine
approbans. Sed euigila de graui ſomno iſto, et aperi clauſos oculos tuos,
& uide ubiqꝫ ſplendentē omnibus Dei noſtri gloriā, & tu aliqn̄ te ipſum
ſeruum illius facito. Intelligite. n. inſipientes in populo, & ſtulti aliqn̄ ſapi-

44

Nota hæretice qui ſanctorū reliquĳs detrahis, quā ſublimia hic dicantur de oſſibus eorum, et quomodo etiam ad illorum tactū hauriatur ſanctificatio.

te. Intelligite ergo, q̃a non eſt Deus, ſicut Deus noſter, & non eſt ſalus niſi in ipſo. Tunc rex ait: Ab hac tua ſtulta nugacitate quieſcens Barlaam ilico oſtende mihi, aut experieris tormentorũ genus, quorum nunq̃ experientiam accepiſti. Sapientiſsimus ergo, ac conſtãtiſsimus eremita, & cœleſtis amator philoſophiæ, nullo modo minas illius formidabat, ſed intrepidus permanens, dicebat: Non ea, quæ tu imperas facere, o rex, iuſsi ſumus, ſed præcepta dñi Dei noſtri, qui ſobrietatem nos docuit, & a pręſentibus delectationibus, & deſiderijs abſtinere, & fortitudinẽ exercere, & omnẽ tribulationem pro iuſtitia ſuſtinere. Quanto ergo nobis pro pietate deteriora intuleris, tanto præſtantius beneficiũ exhibebis. Fac igitur quod uis, nobis.n. extra quod conuenit, agere aliq̃d non eſt congruũ, nec peccato ullũ dabimus aſſenſum. Non autẽ hoc paruum putes eſſe peccatum, ſi confratrem noſtrũ, & commilitonẽ in tuis tradiderimus manibꝰ. Sed de nobis hanc deriſionem nunq̃ facies, etiamſi innumerabilibus nos ſubieceris mortibus. Non.n. ita debiles ſumus, ut formidine tormentorũ tuorũ noſtram prodamus philoſophiã, & indignum aliq̃d agamus diuina lege. Quid plura? Quodcunq; noſti tormentorũ genus, adhibe: nobis enim uiuere Chriſtus eſt, & mori pro eo lucrũ optimum. Super his ergo furore accenſus tyrannus, iuſsit diuinas ipſorũ abſcindi linguas, erui uero oculos, manusq́; ſimul, & pedes detruncari. Data igiť ſententia, apparitores quidem circunſtantes, atq; lictores, inhumane, & imiſericorditer ſummitates membrorũ detruncabant. Et linguas quidem eorũ uncis detrahentes crudeliter abſcindebant oculos uero ferreis unguibus eruebãt, pedes, & manus ſecuribus abſcindebant. Beati igiť illi, & omni reuerentia digni, animo conſtanti, quaſi ad epulas inuitati, uiriliter accedebãt ad tormenta, inuicẽ ſemetipſos exhortantes, & ad mortẽ propter Chriſtum ſine timore accedentes. In talibus ergo, & tam diris tormentis perſeuerantes, animas ſuas ſacri eremitæ illi dño tradiderunt, decem & ſeptem numerũ perficientes. Manifeſtũ eſt ergo, quod rector eſt paſsionũ pius animus, ſicut quidã noſtrorum ait, agones referens cuiuſdam ſenioris ſacerdotis, & ſeptem iuuenũ, matre conſentiente, agonizantiũ pro paternis legibus, quorum perſeuerantiæ, & magnanimitati iſti ſimiles extiterunt admirandi patres, ſupernæ Hieruſalem ciues, & hæredes.

His ita pie conſumatis, protoconſiliario ſuo rex Arachi dixit: Primo irrito facto, ad ſecundum conſilium reſpice, & Nachor illum accerſire. Arachis itaq; intempeſta nocte ſpeluncã illius adijt. Nam in deſertis habitabat, diuinationũ uacans artibus. Tunc omnibus ei conſiliorũ adinuentionibus reſeratis, ad regẽ ſummo diluculo redijt, et equitibus rurſus ab ipſo poſtulatis, & acceptis, ad perſcrutandũ Barlaam egredi ſimulauit. Exeũti uero, & deſerta circũeunti, apparet uir quidã de ualle quadam egrediẽs: illoq; ad perſequendũ eũ præcipiente, conſequunť eũ uelocius, & cõpræhendentes ad ſe adducunt. Illo uero ſciſcitante, & quis eſſet, & cuius profeſsionis, aut quis uocareť, ille Chriſtianũ quidem ſemetipſum uocauit, Barlaã uero nominauit, ſicut edoctus erat. Gaudio itaq; repletꝰ Arachis, ſicut apparebat, hoc aſſumpto, celerius ad regẽ reuertiť, & iuſſus eſt ad regẽ intrare. Et ait rex in audientia oĩum aſsiſtentiũ. Tu es dæmonis operator Barlaã? Reſpondit ille: Dei operator ſum, et non dæmonũ. Noli ergo malũ dicere mihi. Multas.n. mihi grãs agere debes, q̃a filiũ tuũ Deũ co-

lere

lere docui,et ab omni errore liberaui, & uero reconciliaui Deo, & omni uirtutũ ſpecie adornatũ reddidi illũ. Rurſus aũt rex quaſi iratus ait:Iuſtũ eſſe teqdẽ,ut ſermonis pariter,et reſponſionis tibi facultate ſublata,abſq; ulla interrogatione morti tradereris;ſed ſuffero te, ꝓpter naturaliter mihi inſitã humanitatẽ,uſq; ad cõſtitutũ diẽ.Perſcrutabor nẽpe de te. Et ſiqdẽ obedieris mihi,indulgentia dignus eris:ſin aũt,male peribis. Sic locutus, Arachi illũ tradidit,cuſtodiri diligentiſſime mandans. Sequẽti igiť die ſurgens inde,ad ſuũ redijt palatiũ.Et auditũ eſt, captũ eſſe Barlaã,peruenitque fama uſq; ad regis filiũ.Quod cũ audiſſet,uehementer animo doluit, & nullo modo a lachrymis abſtinere potuit.Gemitib⁹ etiã, & lamentationibus deũ exorabat,& in auxiliũ ſenis inuocabat eũ.Non deſpexit uero illũ,nec diutius affligi ꝑmiſit benignus,ac miſericors Deus.Præſto nanque eſt omnib⁹ inuocantibus eũ in die tribulationis, & cognoſcit eos qui colunt illum,Qui & iuueni ꝑ uiſionẽ nocturnã notificat, et fortitudinẽ illi immittit,et ad pietatis confortat agonẽ,et fiduciã præſtat, gaudioq; plenũ,et confidentia,et lumine dulciſsimo,pauloante contriſtatum, et dolore plenũ,cor ſuũ reperit.Rex itaq; ſic iſta peragẽs, & ita conſiderans,gratulabať, bene prouidiſſe exiſtimans, et Arachi imenſas reddebat grates: Sed mentita eſt iniquitas ſibi;ſicut ſanctus Dauid ait;et iuſtitia uincit iniquitatẽ,perfectius ipſam deiectura, et memoriã illius diſperditura cũ ſonitu,prout in ſequentibus ſermo declarabit.

Poſt duos autẽ dies,pergit rex ad palatiũ filij ſui. Et hunc in occurſum patris egreſſum,nõ oſculatus eſt pater,ut ſolebat,ſed indignato,& quaſi irato ſimilis,ingreſſus eſt regale cubiculũ,& mœſtus ſedit. Deinde filiũ aduocans,ait: Fili mi,quæ eſt iſta fama,quæ auribus meis inſonuit, & defectionibus animã meã comburit? Nullus enim hominũ tanto fuit repletus aliqñ gaudio in filij natiuitate,prout arbitror,quantũ ego in tua:neq; rurſus contriſtatũ eſſe puto,ſicut tu me nunc in triſtitiã depoſuiſti,& meã inhonoraſti caniciẽ,lumenq; abſtuliſti oculorũ meorũ, & meorum uires excidiſti neruorũ. Timor enim,quẽ timebã de te, euenit mihi: & qđ uerebar,accidit mihi:& factus ſum inimicis meis i deriſum,et aduerſarijs meis in deluſionẽ. Indiſciplinata mẽte, & infantili conſilio ſeductorũ uerbis obaudiens,& conſiliũ male ſapientiũ meo præferens,& noſtrorũ deorũ cultũ derelinquens,alieno ſeruiſti deo. Quare fili hæc feciſti ſic? & quẽ ſperabam cũ omni nutrire,& educari cuſtodia, et ſenectutis habere baculum, et fortitudinẽ,regniq; ſucceſſorẽ optimũ derelinquere,ea,quæ inimicorũ, et hoſtiũ ſunt,non erubuiſti oſtẽdere mihi in te? An non oportebat mihi amplius obedire te,et mea ſequi dogmata,ꝗ̃ doloſi, & putridi ſenis obaudire fatuitati,et ſtultiloquijs, amarã tibi pro dulci ſuggerentis uitã,et ꝓ amantiſſimis delicijs durã,& aſperã pergere uitã, quã filius Mariæ ambulare præcepit? Non timuiſti etiã maximorũ deorũ indignationẽ, ne fulmine te interficiant,aut hiatu terræ abſorbeant, q tanta nobis bona fecerũt, ut diuitijs,& potentia, ac diademate regni nos ornarent, & gentes innumeras nobis ſubijcerent,& te præter ſpem per orationem meam, & deprecationẽ naſci facerent,& dulciſsimo iſto participare lumine concederent? Hos contemnens,atq; deſpiciens,crucifixo adhæſiſti,ſeductus inanibus uerbis famulorũ illius, q neſcio quæ fabuloſe dicunt futura ſecula, & mortuorũ corporũ reſurrectionẽ delirãt, & alia plurima ad ſeductionem

ſtultorũ introducẽtes. Sed nunc fili chariſſime, mihi patri tuo acquieſce, & longe ab iſtis deliramentis ſecedendo, ueni & ſacrifica pijs, ac manſuetis dijs centũ tauros, ſi forte libaminibꝰ eos placare poterimus, ut ueniam tibi offenſionis præbeant. Nam potentes ſunt, & fortes, tã ad benefaciendum, quã ad inferenda ſupplicia. Atqui dictorũ exẽplum nos eſſe poſſumus, q eorum miſericordia ad hunc principatũ peruenimus. Ideoq; grata illis ſeruitia rependimus, et eorũ cultoribus honores, & eis ſacrificare cõtemnentibus tormenta exhibentes. Multa ergo talia uaniloquia rege per currente, & noſtra quidẽ irridente, ac reſpuente, idola uero efferente, atq; laudante; uidens ſanctiſsimus iuuenis, ꝙ non oporteret iam rem in angulo, & occulto, ſed ſuper candelabrũ in excelſo poni, ut manifeſta fiat omnibus, confidentia ſimul, & conſtantia repletus, ait:

Quod circa me actum eſt, domine pater, nunq; negabo. Tenebras effugi, ad lumẽ cucurri, & errorẽ deſerui, ueritati acqeui, et dæmonibus abrenunciaui, Chriſtoq; fœderatus ſum dei patris filio, & uerbo, per quẽ totum, quod eſt, factũ eſt; qui & hominẽ de limo terræ formauit, & uitalẽ ei flatũ indidit, & in paradiſo deliciarũ poſuit conuerſari. Præuaricantem uero mandatũ illius, & morti addictũ, poteſtatiq; diaboli rectoris tenebrarum ſubditũ non deſeruit, ſed omnia patiendo, ad antiquũ honorẽ uolens eũ reducere, totius factor creaturę, & noſtri generis author, homo factus eſt propter nos, de uirgine ſancta natus, in terra cũ hominibus cõuerſatus eſt, & pro nobis indignis, & ingratis famulis ſuis dñs mortem ſuſcepit, & mortẽ crucis: quatenus ſolueret peccati dominiũ, & prima condẽnatio deſtrueret, & cœlorũ portæ rurſus nobis panderent. Illuc enim noſtram naturam eleuauit, & in throno gloriæ collocauit, regnumq; perenne diligentibus ſe donauit, & bona meliora uerbi auditu contulit. Ipſe.n. eſt fortis, & ſolus potens, rex regnantiũ, & dñs dominantium, cuius imperium inexpugnabile, & poteſtas inæſtimabilis, & ſolus ſanctus, & in ſanctis requieſcens, cũ patre, et ſpiritu ſancto glorificandus, in cuius nomine baptizatus ſum, et confiteor, et glorifico unũ Deum in tribus perſonis, conſubſtantialẽ, increatũ, et immortalem, æternũ, et inæſtimabilem, incircumſcriptũ, et incorporalem, impaſsibilẽ, et inconuertibilẽ, immutabilẽ, et indefinitũ, fontem bonitatis, et æquitatis, et lucis æternæ, omniũ creaturarum uiſibiliũ, et inuiſibilium factorẽ, continentemq; omnia et conſeruantem, omniũ prouiſorẽ, tenentem omnia, et regentẽ. Neq; enim factum eſt aliqd eorum, quæ ſunt, ſine illo, nec abſq; illius prouidentia ſubſiſtere quidpiã ualet. Ipſe.n. uita omniũ, ſtabilitas cunctorum, et illuminatio, omnimoda dulcedo, auiditas inſatiabilis, et omniũ deſiderabiliũ ſumma. Derelinquere ergo ſic bonũ, ſic ſapientem, ſic potentem deũ, et dæmonibus immundis, & omniũ ſcelerũ authoribus ſeruire, & idolis ſurdis, & mutis cultũ exhibere, quæ nunq; fuerunt aliquid, nec futura ſunt, quãtæ eſſet utique pater inſipientiæ, atq; ſtultitiæ? Qñ enim audita eſt aliqua loquela, aut ſermo ab ipſis? Quando uel paruã reſponſionem exorantibus ſe dederunt? Qñ ambulauerunt, aut ſenſum aliquẽ oſtenderunt? Neq;.n. ſtantes ſeſsionis aliquando recordati ſunt, neq; ſedentes ſurgere uiſi ſunt. Quorũ turpitudinem, & fœtorẽ, atq; inſenſualitatẽ, necnon & in eis operantium, & per illa uos ſeducentiũ dæmonum fragilitatẽ, a uiro ſancto diſcens, & eorũ malitias conſpuens, & pfecto odio odiens eas, uiuenti, & uero Deo

adhæſi,& illi ſeruiã uſq; ad diem uitæ meæ, ut & in manus eius ueniat ſpiritus meus. Igiť cum tam inenarrabilibus bonis occurrentibus mihi, gauderem quidem, quod de malignorũ ſeruitute dæmonum liberatus, & de dura captiuitate reuocatus eſſem,& lumine uultus dñi illuſtratus, dolebam tamen, quod animã meam dimidiã perdidiſſem, eo quod tu dñs, ac pater meus, talium non eſſes particeps bonorũ; ſed conſiderans tuæ pertinaciã uoluntatis, continebam in memetipſo triſtitiã, nolens te ad iracundiã prouocare. Deũ uerum inceſſanter exorabã, ut traheret te ad ſe, & de longinquo reuocaret exilio, cuius tu author tibimetipſi (heu mihi) fugitiuus pietatis factus, & malitiæ miniſter totius impietatis. Qm̃ uero tu ipſe opera in manifeſtum, quæ circa me erant, adduxiſti, perfectionem mei auſculta conſilij. Non uiolabo fœdus, quod compoſui cũ Chriſto; non perdam illũ, qui me redemit precioſo ſanguine ſuo, & ſi me oporteat mori pro eo. De me igiť ſic certus factus, noli fruſtra laborare, qm̃ nunquam me poteris a bona confeſsione reuocare. Sicut.n. tibi impoſsibile eſt, cœli altitudinem manu tangere, aut maximũ ſiccare pelagus, (inefficax utiq; conatus eſt iſte, & inutilis) ſic & iſtud eſſe cognoſce. Si ergo ipſe meo acquieſcere uolueris conſilio, Chriſto reconciliaberis: & quæ ſuper mentẽ humanam ſunt, experientiam accipies bonorũ. ſocijq; adinuicẽ erimus, ſicut naturæ, ita & fidei: aut a tua diſcedã (bene ſcias) filiatione, & Deo ſeruiã munda conſcia.

Rex igiť, ut audiuit hæc omnia, ſtatim commotus eſt, & furore incompræhenſibili arreptus, iracunde ei loquebať, & amariſsime dentibus frendens, & furioſo ſimilis, ait: Et qs mihi horũ author eſt malorũ, niſi ego ipſe, q ſic te diſpoſui, & talia tibi feci, qualia nullus aliquando patrũ fecit filio ſuo? Quapropter prauitas tuæ uoluntatis, & contentio impudenter effrenata, aduerſus caput meũ inſanire te fecit. Merito igitur in tua natiuitate aſtrologi dixerunt, te malignũ fore uirum ac peſsimũ, arrogantemq;, & parentibus inobedientẽ. Nunc uero ſi meo non obaudieris conſilio, & a mea diſceſſeris filiatione, pro patre inimicus effectus, illa faciam tibi, quæ nec etiam hoſtibus aliquis oſtendit.

Tunc Ioſaphat reſpõdit: Cur rex ita ſuccenſus, qm̃ ego taliũ particeps effectus ſum bonorũ, triſtaris? Et quis unq̃ pr̃ in filij fœlicitate contriſtatus apparuit? Aut quomodo iam pater talis, & non ut inimicus, reputabitur? Non ergo patrẽ meũ de reliquo uocabo te, ſed diſcedam a te, ſicut aliquis fugit a ſerpẽte, ſi cognouero te inuidere ſaluti meæ, & ad perditionẽ coarctari uiolenta manu. Quod ſi contra tyrannice, et hoſtiliter egeris; ſicut et dixiſti, quid aliud lucraberis, niſi quod pro patre tyrannus, et homicida duntaxat uocaberis? Et quia facilius eſt tibi aquilæ ueſtigia ſeq, & per ipſum aerẽ uolitare, q̃ quæ in Chriſto eſt, fidẽ meã mutare, et quã ei confeſſus ſum, bonã confeſsionẽ puertere, ab hoc conatu quieſce. Sed potiꝰ intellige pr̃, et albuginẽ, atq; caliginẽ de mentis tuę oculis excute, ut cernere ualeas dei mei ſplendidiſsimũ lumen, & ipſe aliquando illuſtrari dulciſsimo lumine iſto merearis. Quare enim totus deditus es carnis paſſionibꝰ, & uoluptatibus, & reſpectus non eſt in te? Scito quod omnis caro fœnũ, & omnis gloria hoīs ut flos fœni. Exiccatũ eſt fœnũ, et flos eius cecidit. Verbũ aũt dñi mei quod euangelizatũ eſt omnibus, manet in æternũ. Cur ergo ſic inſane tenes, ac defendis, more uernaliũ floſũ, marcidã, & perituã gloriam, atq; abominandas, fœtidaſq; delicias, & uentris, ac ſub uentre

immundiſsimas paſsiones, quæ ad tem pus quidem delectant ſenſus ſtultorum, poſtea uero amariores felle fa ciunt retributiones? Qm̄ quidē umbræ ipſi, & ſomnia uanæ iſtius pertranſibūt uitæ, in dolore uero perenni ignis inextinguibilis, et obſcuri, concludent horum amatores, & iniqtatis operarū, ubi uermis eos non dormiens ſine fine comedet, et ignis aſsidue, et inextinguibiliter in ſecula exuret, nullū exitū habituros. Cū qbus (heu mihi) & ipſe concluſus, & atrocíſsime cruciatus, multū quidem conſcientia malorū conſiliorū, multum uero, & meorum uerborum requires præſentes dies, ſed utilitas pœnitentiæ non erit. Nam in inferno confeſsio, & pœnitentia non eſt. Sed præſens tempus, operationis eſt; futurū uero, retributionis erit. Si.n. præſentes iucunditates non perditioni ſubiacerent, & fluxui, ſed perenniter florerent permāſuræ cū dominis ſuis, nec ſi opor teret Chriſti bonis, & æternis donis iſta prçferre. Quanto enim ſol nocte profunda ſplendidior eſt, & lucidior, tanto, & eo amplius bona promiſſa diligentibus Deū omni terreno regno & gloria glorioſiora ſunt, & magnificentiora. Et omuino conuenit maiora minoribus anteferre. Qm̄ uero, & fluxui omnia, et corruptibilitati ſubiacent, et quaſi uiſio, et ſomniū, et umbra prætereunt, et pereunt, et auræ potius eſt credendū non ſtanti, et nauis pontū præterlabentis ueſtigijs, q̄ hominum proſperitati: quantæ eſt improuidentiæ, uel potius uecordiæ, & imprudentiæ, corruptibilia, & mortalia, infirma, & fragilia incorruptibilibus præferre, & æternis, immortalibusq̀, & infinitis, & tēporali horū refrigerio, inſucceſsibili priuari bonorū illorum refectione? Non intelligis iſta pater? Non pertranſibis tranſeuntia, & adhærebis permanſuris? Non præferes habitationē incolatui, lucē tenebris, æternam uitā umbræ mortis, non indiſſoluenda fluidis? Non fugies a dura ſeruitute mali rectoris, neqſsimi (inquā) diaboli, & bono, atq̀ clementi, & multū miſericordi non reconciliaberis dn̄o? An non a multorū diſcedens, & falſorum deorū ſeruitute, uni ſeruies uero, & uiuēti Deo? Nam etſi peccaſti, & diutius blaſphemando, eiuſq̀ famulos diris tormentis perimendo, ſuſcipiet te tn̄ proculdubio, quia benignus eſt, ſi cōuertaris ad illum, & omniū tuorum immemor erit delictorū. Non.n. uult mortem peccatoris, ſed ut conuertatur, & uiuat. Qui de innumerabili altitudine deſcendens, ad inqſitionem noſtri, q erraueramus, crucem, flagella, mortē pro nobis ſuſtinuit, & ſuo nos precioſo ſanguine redemit, uenundatos ſub peccato. Ipſi gloria, & laus in ſecula. Amen.

Rex aūt ſtupefactus pariter, & ira repletus, tā intellectu pueri, & uerbis, qbus contradici non ualebat, q̄ & ex hoc, q non dimiſerat filius eius quicquā, quod ad deorū derogationem pertinere potuerit, ſed totā eorū ſubſannauerit, & deriſerit uitam: Sermonis tn̄ claritatē ob internam tenebrarum craſsitudinē non percepit, & punire illū, aut mali aliqd de illo diſponere, propter naturalē amorē nō potuit. Peruertere ſe illū minis poſſe omnino deſperabat, & inſuper metuebat, ne ſi amplius moueret erga illū ſermonē, illo fiducialiter acturo, & deos illius deſpecturo, ampliori furore ſuccenderet, & cogeretur aliqd mali irrogare ei. Cū ira igiē ſurgens, diſceſſit, & dixit: Vtinā nunq̄ natus eſſes, uel in lucē iſtam proceſsiſſes, talis futurus blaſphemator deorū, & paternę ſpretor amicitię, & admonitionis. Sed nō in finē inuictos ſubſannabis deos, nec in longū gaudebunt aduerſarij, aut horū præualebunt maleficia. Niſi.n. obediens fueris mihi, & dijs

gratus extiteris,& multis,et uarijs afflictū tormentis male te interficiam, non ſicut filium te tractans,ſed quaſi hoſtem quendam, & apoſtatam.

Hæc patre minante,et cū ita diſcedente,in ſuū cubiculū filius ingreſſus, ad ſuum adiutorē,oculis eleuatis,orauit:Dn̄e Deus, de profundo cordis clamaui,dulcis ſpes mea,et uera promiſsio, tu refugiū ad te confugientiū, uide contritionē cordis mei propicio et māſueto oculo, et ne derelinquas me,neq; diſcedas a me, ſed ſecundū ueram promiſsionē tuam adeſto mihi indigno famulo tuo. Te.n.cognoſco,et confiteor factorē, et prouiſorē omnis creaturæ.Ipſe ergo me conforta,ut in bona confeſsione permaneā, uſq; in finē uitæ meæ.Reſpice in me,et miſerere mei,et aſsiſte mihi,de uniuerſa me diabolica illęſum ſeruans operatione.Reſpice rex.Inflāmata eſt enim fortiter anima mea tuo amore,et deſiderio,et exarſit quaſi in ſiti ardoris in inaquoſo,deſiderans fontē immortalitatis. Ne tradas beſtijs animam confitentē tibi,animam pauperis tui ne obliuiſcaris in finē,ſed concede mihi peccatori in omni uita mea,pro tuo nomine,et confeſsione omnia pati,et totū meipſum tibi ſacrificare. Te.n.uires ſubminiſtrante, et infirmi fortes efficiunē,q͞a ſolus adiutor inſuperabilis, et Deus miſericors, quem benedicit omnis creatura glorificandū in ſecula, Amen.Sic orādo, 45
diuinam ſenſit conſolationē in cor ſuū deſcendiſſe:et conſtantia repletus, perſeuerauit tota nocte in oratione. *Perſeuerauit tota nocte in oratione.*

Rex aūt Arachi amico nota faciens de puero, et duram illius pertinaciam,et immutabilē ſignificans uoluntatē,conſilium ab eo accepit, cū eo amabilē potius,ac ſuauem faciendā eſſe,ꝗ ſęuam, et aſperā collocutionē, blanditijs ſperans penitus eſſe trahendū. Venit igitur rex ſequēti die ad filium.Et ſedens propinquius,aduocauit eū. Deinde circumplectens oſculatur eū,manſuete ſubingrediens,et leniter dicendo: Fili dulciſsime,et amantiſsime,honora tui canitiē patris, et meā audiendo deprecationē,accedens offer ſacrificia dijs.Sic enim illos clementes habebis,et longitudinem dierū,gloriæq; omnis,et regni, et omniū bonorum participationem ab ipſis accipies,mihiq; patri tuo eris gratus per totam uitā, et omnibus hominibus uenerandus,atq; laudabilis.Patri enim obedire, magna laus eſt,& maxime in bono,& erga deos dilectione.Cui ergo fili uiſum eſt tibi,ꝙ uolens de bono declinando,uiā contrariā ambulando prælegi; aut ignorantia & experientia boni, perditioni meipſum dedi? Sed ſi uolētem me putas utilitati præferre malū, & uitæ præponere mortē, multū mihi uideris,fili,a recto deuiare iudicio. An non uides,quanto labori,& fatigationi memetipſum trado,expeditionibus contra inimicos, uel alijs q͞buſdam reipublicæ utilitatibus uacans?famē et,& ſitim,itineris pedū fatigationem,& in nuda terra cubationē,quando neceſsitas incūbit, ſuſtineo. Diuitiarū uero, & pecuniarum tantus mihi contemptus ineſt atq; deſpectus,ut ſæpenumero ſatis prodige omnia promptuaria palatij mei,uel tui euacuauerim,ut ædificarē maxima templa deorū,& meis exercitibus largiter diſpenſauerim theſauros pecuniarū. Cum igitˀ tantæ ſim particeps largitatis,& laborū,& perſeuerantiæ, ſi Galilæorum cognouiſſem meliorem ſectā noſtra eſſe,q̄uo illam omni ſtudio, & feſtinatione non appræhendiſſem,cuncta deſerendo,& ſpernendo cauſa ſalutis meæ? Si aūt ignorantiam meā,& inexperientiam boni reprahenderis, attende quantas ſępius noctes in ſomnes duxi,quæſtione aliqua propoſita, & ſæpe non mul

tum neceſſaria,non tñ indulgebã mihimetipſi penitus requiẽ,priuſq́ quæ
ſtionis apertã,& congruentiſsimã inuenirem ſolutionẽ.Si ergo harũ rerũ
temporalium nec minimũ aliquid deſpectui habui,ſed omnia diligenter
ad utilitatẽ uniuerſorũ inueſtigaui,intm̃ quod in perſcrutatione, atq; ſciẽ-
tia ẽt ineffabilium, quæ ſub ſole ſunt,ſicut arbitror,nulli ſecundus fuerim:
qũo conſequens eſt,ut diuina,quæ coli,& uenerari oportet, deſpicienda
iudicarẽ,& non omni ſtudio,omni uirtute,tota anima, & tota mente ad
eorũ uacauerim inquiſitionẽ,ut inuenirẽ uerã uiam, & competentiſsimã:
nam & quæſiui laborioſius, plurimas noctes,ac dies in his expendens:
multoſq; ſapientes,& eruditos ad iſtud conſiliũ conuocaui,nonnullis ẽt
Chriſtianorũ ſæpius locutus ſum:& uiuaci cogitione,& experientiſsi-
ma perſecutione inuenta eſt a me ipſa uia ueritatis;quæ a ſapientibus, tã
rationabilitate,q̃ intellectu præditis teſtificata eſt,qa non eſt alia,niſi per
quam hodie ambulamus,maximis dijs ſeruientes,& dulciſsimã uitã,atq;
iucundam tenentes,omnibus hominibus ab ipſis diſtributã,quę delecta-
tione,& lætitia plena eſt:quam Galilæorũ principes,& pontifices impru-
denter repulerunt, q & dulce lumen iſtud,& iucũditates omnes,quas ad
refrigeriũ nobis dij largiti ſunt, ſpe cuiuſdã alterius incertæ uitæ reijciunt,
neſcientes qd dicunt,uel de qbus affirmant.Tu autẽ,fili tenere,patri tuo
acquieſce diligenti,& uerifsima ſcrutatione indubitanter bonũ inuenien-
ti.Ecce.n.oſtenſum eſt, quia neq; uolens, neq; ignorantiæ modo detorſi
a bono,ſed inueni,& accepi:deſidero ẽt & te nõ uecorditer errare,ſed me
ſequi.Verere igĩ patrem tuũ.An neſcis quale bonum eſt patri obedire,&
eũ in omnibus lætificare?Sicut econtrario q̃ deteſtabile eſt, & malignũ,
patrem exacerbare,& ipſius mandata pro nihilo computare? Quotquot
enim hoc fecerunt,male perierunt;cũ qbus tu fili non annumereris,ſed pa-
trem lætificans,adipiſcaris bona omnia,& hæres fias meæ benedictiõis,
& regni. Prudentiſsimus uero,& uere nobilis iuuenis, patris ſuperflua
locutione,& ſtulta oppoſitione audita,& agnita tortuoſi draconis uerſu-
tia, qũo a dextris pedibus illius parauit laqueũ, capere deificam animã
artificioſe tentans,& ad propoſitũ impedire brauiũ, domini ante oculos
poſuit pręceptũ,Non ueni mittere pacẽ,dicentis,ſed gladiũ.Veni enim ſe-
parare filiũ a patre ſuo,& filiam a matre ſua, &c.Et qm̃ qui diligit patrẽ,
aut matrẽ plus quam me,non eſt me dignus.Et quicunq; negauerit me co-
ram hominibus,negabo eũ & ego coram patre meo,q eſt in cœlis. Hæc
cogitãdo, & diuino timore animam erudiendo,deſiderioq; & amore cõ-
fortando,Salomonis illud uerbũ nimiũ gaudens aſſumpſit, dicentis:Tẽ-
pus amandi,& tẽpus odiendi:Tempus belli, & tẽpus pacis.Et primũ q-
dem in mente orans,illud Dauidicum dixit:Miſerere mei Deus, miſerere
mei,qm̃ in te confidit anima mea. Et in umbra alarũ tuarum ſperabo,do-
nec tranſeat iniquitas.Clamabo ad Deum altiſsimũ, Deum qui benefe-
cit mihi:Et cætera pſalmi.Deinde dixit ad patrẽ: Procurare patrem &il-
lius obedire mandatis,charitate quoq;, & amicitia miniſtrare, cõmunis
nos edocet dñs, naturalẽ nobis huiuſmodi inferens amorẽ. Quando ue-
ro parentũ affect⁹,et amicitia ipſam animã fert ad periculũ,et ab authore
remouet,abſcindere hanc penitus iubemus,& nullo modo obedire debe-
re ſeparantibus nos a Deo,Sed odite iſtos, & auertere, ẽt ſi pater ſit,qui
execrabilia præcipit, & ſi mater,uel rex,& ſi uitæ ipſius dñs. Nam pro-

pter affectũ paternum Deũ perdere, impoſsibile mihi eſt. Quapropter noli tibimetipſi laborẽ incutere, uel mihi, ſed potius crede, & uiuo, et uero uterq; ſeruiamus Deo. Quæ.n. nunc colis idola, ſunt manuũ hominũ opera, flatu carentia, & ſurda, nihil aliud penitus, q̃ ſolam perditionẽ, & cruciatus æternos ſe colentibus exhibentia. Si uero iſtud facere nolueris, fac de me, quod tibi uidet̃. Seruus.n. ſum Chriſti, & neq; blanditijs, neq; tormentis ab illius diſcedã charitate, ſicut in anterioribus dixi tibi, in medio ponens huius nomen dñi, & firmiſsime uerbũ aſtruens. Quia uero neque uolens dixiſti te male agere, neq; ignorantia a bono declinare, ſed multa, & laborioſa inqſitione hoc cognouiſti ueraciter bonũ eſſe, idolis ſeruire, & libidinibus paſsionũ affligi, malũ quidem te ex induſtria agere nolo dicere: Ad multa tibi circunfuſa eſt caligo ignorantiæ, & quaſi in tenebris palpando ambulans, penitus non uides luminis uel modicũ quemlibet radiũ. Vnde rectitudine perdita, per præcipitia mala, & deuexa errabundus non recte graderis. Hoc & ego indubitanter ſcio, & te pater cognoſcere uolo. Ideo tenebras pro lumine ponens, & mortem pro uita approbans, putas tibi bene conſultũ eſſe, & utiliter prouidiſſe. Sed non eſt ita. Neq; enim, quæ colis, dĳ ſunt, ſed ſtatuæ dæmonũ, omnem illorũ execrabilem operationẽ intrinſecus habentes, neq; quam uocas dulcẽ, & iucundam uitã, delectatione, ac lætitia putes repleri. Huiuſmodi eſt naturæ: ſed potius abominabilis habetur iſta, ſcd'm ueritatis ſermonẽ, & execranda. Temporaliter.n. gulam lenit, ſed poſtea amariores felle facit retributiones (ſicut meus magiſter ait) & acutiores gladio ancipiti. Et qũo hui9 narrabo mala? Enumerabo ea, & ſuper arenã multiplicabunt̃. Hamus.n. eſt diaboli, præſens uita, opta abominabili uoluptate uelut eſca, per quã ſeductos ad profundũ trahit inferni. Sed a dño meo promiſſa bona, quæ tu incertæ uitæ ſpẽ nominaſti, uera ſunt, & immutabilia: finẽ neſciunt, corruptioni non ſubiacent. Sermo non eſt, q̃ referre magnitudinem illius gloriæ, & delectationis ualeat, gaudĳ quoq; ineffabilis, & lætitiæ perennis. Omnes.n. (ſicut ipſe cernis) morimur, & nõ eſt homo q̃ uiuet, & non uidebit mortem. Rurſus aũt reſurrecturi ſumus, qñ ueniet dñs Ieſus Chriſtus filius Dei in maieſtate ineffabili, & terribili uirtute, ſolus rex regũ, & dñs dominantium, cui omne genu flectet̃ cœleſtium, terreſtriũ, & infernorum; & tm̃ terrorem tunc incutiet, ut ẽt ipſe cœleſtes uirtutes timeãt. Adſtabunt uero ei cũ timore milia miliũ, & decies centena milia angelorũ, & archangelorũ, & cuncta timore, & tremore erunt plena. Vnus autem archangelorũ tuba canet, & mox cœlum inuoluet̃ ſicut liber. Terra autẽ dirupta, emittent̃ corpora hominũ, quicunq; fuerunt, ex quo Adam primus homo factus eſt, uſq; ad diẽ illam. Et tunc omnes a ſeculo mortui, in 46
ictu oculi uiui aſtabunt tribunali immortalis dñi, & unuſquiſq; redditurus eſt rationẽ operum ſuorũ. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol, q̃ crediderunt in patrẽ, & filium, & ſpm̃ ſanctum, & in operibus bonis finierunt præſentẽ uitam. Qũo uero tibi enarrabo, qualẽ illi tunc ſuſcepturi ſunt gloriã? Nã & ſi ſolis comparem claritati ſplendorem eorũ & pulchritudinẽ, uel fulguri coruſcanti, nihil ſplendore illo dignũ referam. Oculis.n. non uidit, & auris non audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quod præparauit Deus diligentibus ſe in regno cœlorũ, in luce inacceſsibili, in gloria ineffabili & infinita. Et iuſti q̃dem talia adipiſcent̃ bona, talemq; beatitudinem: illi autẽ

Iuſti fulgebunt ſicut ſol, qui crediderũt in ſanctam Trinitatẽ, & in operibus bonis finierunt præſentem uitam. Vides ergo quod non ſufficit tam tum credere, ſed & operari neceſſe eſt.

qui uerũ Deum negauerunt, plaſmatorẽ, & creatorem ignorantes, dæmones, uoluptatesq́; uanæ huius uitæ amauerunt, & more pecorũ in cœno uitiorũ uolutati ſunt, & totius nequitiæ ſentinã animas ſuas fecerunt, ſtabunt nudi, & miſeri, cõfuſi, & deiecti, & habitu, et re ipſa opprobriũ facti omni creaturæ. Cuncta.n. quæ egerunt in uerbo, in opere, in cogitatione, ante faciem illorũ uenient. Deinde poſt confuſionẽ illam duriſsimã, & opprobriũ illud intolerabile, præcipitabunt in ignem inextinguibilẽ, & teterrimum, in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & ſtridor dentiũ, & uermis immortalis comedet carnes eorũ. Hæc eſt pars eorũ, & hæreditas. In his per ſecula ſine fine cruciabuntur, eo q bona a deo promiſſa deſpicientes, propter temporalẽ peccati uoluptatẽ, & damnationẽ æternam elegerũt pro iſtis. Itaq; pro ineffabili quidem gaudio adipiſcendo, & inæſtimabili gloria perfruenda, & luce cũ angelis, ut bono ac dulciſsimo domino cum fiducia aſsiſtere mereamur, amatiſsima uero, & infinita tormenta, & execrabilem illã confuſionem poſsimus euadere, dignũ eſt, non tm̃ pecunias, ſed & corpora, & ipſas animas impẽdere. Quis.n. ita uecors eſt, & abſq; ſenſu, q non potius uellet mille ſuſtinere mortes temporales, ut ab ęterna liberatus, et infinita morte, uitam poſsideat beatam, et immortalem, et luce reſplendeat indiuiduæ Trinitatis?

His auditis rex ſermonibus, & firmitatem, atq; ſtabilitatem pueri conſiderans, q neq; blanditijs delinitus ſermoni obedire uoluerit, neq; pœnarũ minis, mirabat̃ quidem in ſuaſione uerbi, & reſponſionibus eius acutiſsimis, & arguebat̃ a propria cõſcientia, uera dicere illũ, & iuſta: ſed retrahebat̃ a mala conſuetudine, & ex uſu confirmatis in eo uitijs, a quibus chamo, & freno conſtringebat̃, non permiſſus lucẽ uidere ueritatis. Vnde omnimodã obliuionẽ ſermonis faciens, detinebat̃ ueteri intentione, præmeditatũ a ſe cum Arachi conſiliũ, ad effectum perducere uolens. Et ait puero: Oportebat te qdem, fili, meis obedire præceptis in oĩbus. Sed qm̃ durus exiſtens & inobediens, ita fortiter reſiſtis mihi, tuam potius, quam meam cupiens facere uoluntatem, ueni, ut poſtpoſita pertinacia, & uana contentione, ambo pariter cedamus ueritati. Et qm̃ Barlaam qui te ſeduxit, ferro uinctus apud me tenet̃, congregabo eccleſiam magnã, & omnes noſtros, & Galilæos in unũ conuocabo, præconesq; manifeſte clamare præcipiam, ut nullus Chriſtianorũ metuat, ſed omnes ſine timore conueniant, & ſic cõmuni conſiderabimus deliberatione, ut aut ſuadentes uos cũ ueſtro Barlaam aſſequamini, quæ optatis, uel ſuaſi a nobis, ultronea uoluntate præceptis noſtris obedire conſentiatis. Prudens uero Iuuenis, per uiſionẽ diuinitus ſibi demõſtratam præcognita regis fictione, ait: Voluntas domini fiat, & ſit quemadmodũ iuſsiſti. Ipſe enim bonus dñs, & Deus præſtet, ne a ueritate eius deuiemus. Nam in ipſo confidit aĩa mea, & ipſe miſerebit̃ mei. Tunc iam iubet rex oẽs congregari, idolatras uidelicet, & Chriſtianos, literis quidem ubiq; tranſmiſsis, præconibusq; per uniuerſas ciuitates, & uillas clamantibus, ut nullus Chriſtianorũ timeat ſe aliqd mali, quod nõ ſperat, paſſurũ, ſed ſecure oẽs per tribus, & cognationes in unũ conueniunt, ad ſpontaneam & nõ coactam ueritatis conquiſitionem futurã, cũ principe, ac duce ſuo Barlaam. Similiter uero pontifices, & cultores idolorũ, & ſapientes Chaldæorũ, & Indorum, qui in toto regno illius, & principatu reperiri potuerunt, conuocauit, & quoſdã

augures,& magos,& diuinos. Cōuenit itaq; ad regē magnitudo magna de ſua execranda ſecta: Chriſtianorū uero unus inuentus eſt ſolus, in auxiliū ueniens illius, qui putabatˀ eſſe Barlaam, nomine Barachias. Alij aūt fidelium mortui erant ab inſania principū, qui per ciuitates erant occiſi: alij uero in montibus, & ſpeluncis latitabant timore imminentiū malorum, nōnulli timebant minas regis,& nō audebant in aperto parere, ſed nocturni erant Dei cultores, latenter Xpo ſeruiētes,& nequaq; cōfidēter agentes. Ille aūt ſolus cū eſſet forti animo, & agonē proceſsit ueritatis.

Reſidente igitur rege in tribunali excelſo, & eleuato, conſidere ſibi filium iuſsit. Ille uero ob patris & reuerentiā, & honorem hoc uoluit facere, ſed in terra prope illū ſedit. Aſtiterunt aūt eruditi ſapientia, quā Deus ſtultū fecit: quorū inſipiens cor errauit, ſicut dicit Apoſtolus: putantes.n. ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt, et mutauerunt gloriā incorruptibilis Dei, in ſimilitudinē mortuorum hominū, et quadrupedum, et ſerpentiū. Hi uero conuenerunt ſermonē facere aduerſus filiū regis, et eos, qui ſecū erant: et cōpleta eſt in eis illa parabola, q aduerſus leonē caprea pugnam inijt. Ille nanq; altisſimū poſuit refugiū ſuum, et in umbra alarū illius ſperauit: At illi in principibus confidebant ſeculi huius deſtruēdis, et principe tenebrarū, cui ſemetipſos miſerabiliter, et infœliciter ſubdiderunt. Adducitur igitur Nachor, ſimulans ſe Barlaam eſſe. Et hi qdem qui erant circa regē, talem habebant intentionē, ſed ſapiens prouidentia deſuper ordinabat alia. Aſsiſtentibus itaq; his oībus, ait rex rhetoribus ſuis, et philoſophis, imo populi ſeductoribus, et ſtultis corde: Ecce certamen nobis adiacet, et agonis magnitudo. De duobus enim alterū fiet uobis hodie. Aut noſtra manu tenentes errare Barlaam, et eos, qui cū eo ſunt redarguētes, et gloriam maximā, et honorem a nobis, et ab omni ſenatu conſequemini, et coronis uictoriæ coronabimini: uel ſuperati, cū omni cōfuſione peſſimæ morti trademini, et omnia ueſtra populo dabunt, et ut omnino deleatur memoria ueſtra de terra, corpora etiā ueſtra beſtijs dabo ad deuorandū, et filios ueſtros perenni condemnabo ſeruituti. His ita dictis a rege, filius quoq; illius ait: Iudicium iuſtum hodie iudicaſti, o rex. Corroboret dominus hanc uoluntatē tuam. Sed et ego eadē dico magiſtro meo. Et conuerſus, ait ad Nachor: Noſti o Barlaam, in quali me gloria inueniſti, et delicijs. Sed uerbis plurimis ſuaſiſti mihi, ut a paternis quidē diſcederem legibus,& moribus,& ignoto ſeruirē Deo, ineffabiliū quorundā, & æternorum bonorū promiſsionibus trahendo mentē meam ad ſequenda tua dogmata,& meum exacerbandū dominum,& patrē. Nunc ergo quaſi in lance exiſtima temetipſum ſtare. nam ſi uiceris iminentem luctā, uera eſſe dogmata tua oſtendes, quæ me docuiſti, erroneosq; redargues, qui contra nos hodie dimicaturi ſunt: & tu glorificaberis plus oībus, qui aliquando fuerunt, & prædicator ueritatis uocaberis. Ego quoq; in tua permanebo doctrina,& Chriſto ſeruiam uſq; ad finem uitæ meæ. Si uero ſuperatus, ſeu ueritate, ſeu falſitate, cōfuſionis mihi hodie author extiteris, ſtatim meā contumeliā uindicabo in te, manibus meis cor tuū, & linguā extrahens, canibusq; ad deuorandū iſta cum cætero corpore tuo tradam, ut diſcant omnes per te, ne præſumant filios regū in errorem mittere.

His auditis Nachor ſermonibus, triſtis effectus eſt ualde, & deiectus, uidens ſemetipſum cecidiſſe in foueam, quā fecit,& laqueo, quē abſcon-

dit,eſſe cōpræhenſum,& gladium ſuū in cor eius ingreſſum. Animaduertens ergo in ſemetipſo, cognouit ſibi melius eſſe regis filio adhærere, & partē illius defendere,quatenus euaderet pręparatū ſibi periculū.Sciebat enim qm̄ erat ei facilimū,tormentis ſe tradere, ſi uel modicum illū exacerbaret.Totū tamen ex diuina fiebat prouidentia,ſapienter etiā per aduerſarios noſtra tuente.Vt enim ad uerba utriq; uenerūt,cultores ſcilicet idolorum,& Nachor;ibi Nachor, quemadmodū ille Balaam, qui ſub Balach aliquando maledicere Iſrael propoſuerat, econtrario quoq; multis philoſophis reſtitit. Sedente itaq; rege in throno ſuo, conſedente quoq; filio,ſicut iam diximus,aſtiterunt & inſipiētes rhetores, qui quaſi gladiū linguas ſuas exacuerunt ad deſtructionē ueritatis. In q̄bus impletū eſt illud,quod ſcriptū eſt:Conceperunt dolorē,& pepererūt iniquitatē. Conuenerunt & innumerabiles populi ad ſpectaculum illius certaminis,quæ pars uictoria potiretˀ. Tunc unus rhetorū ſapientior oībus, dixit ad Nachor:Tu es Barlaam,qui impudenter ſic, & inuerecunde dījs noſtris cōtumeliā,& omne dedecus infers,et dilectiſſimū regis filiū in errorē induxiſti,& crucifixo ſeruire docuiſti?Cui Nachor r̄ndit:Ego ſum Barlaam qui deos tuos(ſicut dixiſti)deſpicio,filiū aūt regis nō in errorē miſi,ſed ab errore liberaui,& uero recōciliaui Deo.Et rhetor ait:Cū eximīj,& mirabiles uiri,qui oēm ſapientiæ artem adinuenerunt, deos excelſos nominauerint illos,& īmortales,& cuncti,qui in terra fuerunt,& ſunt reges,& glorioſi,& nobiles,eos adorauerint,& coluerint,qūo tuipſe linguam aduerſus eos cōmoues, & omnino ſibilare audes talia? Quæ aūt aſſertio eſt, hos deos non eſſe,ſed crucifixū?Suſpiciens ergo Nachor,rhetorē quidem illū nullo modo reſponſione iudicauit eſſe dignū: manu aūt multitudini ſilentiū indicens,& aperiens os ſuū,ſicut aſina Balaam,quæ non propoſuerat dicere,illa locutus eſt,& ait ad regē. Ego rex prouidentia dei ueni in mundū,& conſiderans cœlū,terram,mare,& ſolē,& lunam,& cętera, admiratus ſum ornatū eorum.Cernens aūt mundū,& quę in eo ſunt oīa, quia ſecundū neceſſitatem mouenſ,intellexi mouentē, & tenentem eſſe Deum.Omne enim mouens,fortius eſt moto:& tenens,fortius eſt tento. Ipſum ergo dico eſſe Deum,qui conſtituit oīa,& tenet,qui ſine initio eſt, & ſine fine,īmortalis,ęternus,nullo egens,ſuperior oībus paſſionibus,& diminutionibus,id eſt,ira,& obliuione,ignorantia,& cæteris; per ipſum uero oīa ſunt cōſtituta.Nō indiget ſacrificio,& libamine,nec aliquo cunctorum apparentiū:omnes uero illo indigent. His ita de Deo prolatis, ſicut permiſit me de ſe dicere,ueniamus & ad genus hominū:quatenus uideamus,qui eorū participes ſint ueritatis,& qui erroris. Manifeſtum eſt nobis,o rex,quia tria genera ſunt in hoc mundo,quorū ſunt apud uos,qui dicunſ Deorū adoratores,& Iudæi,& Chriſtiani. Ipſi aūt rurſus,qui multos colunt Deos,in tria diuidunſ:Chaldęos uidelicet,& Gręcos & Ægyptios.Nam iſti fuerunt principes,& magiſtri cæteris gentibus, in multorum Deorū cultu,et adoratione.Videamus ergo,horū qui ſint participes ueritatis,et qui erroris.Chaldæi nanq; neſcientes Deum, errauerunt poſt elementa,et cœperunt colere creaturā potius,q̄ ſuum creatorē. Quorum et imagines quaſdā facientes,nominauerūt figurā cœli, et terræ,et maris, ſoliſq;,et lunæ,et cæterorū elementorum,et luminariū. Et concludentes in tēplis,adorauerunt,deos uocantes eos, quos ſeruant diligenter,ne ra-

piantᷣ a ſuribus:et nõ intellexerunt,qđ omne qđ ſeruat,maius eſt ſeruato: et faciens, maius eſt facto. Si.n.inualidi ſunt dĳ eorũ circa ſuã ſalutẽ,quõ alĳs ſaluationẽ exhibebunt? Errore igiť magno errauerunt Chaldæi,colẽtes ſtatuas mortuas,et iutiles:et mirari ſatis nequeo,o rex, quõ qui dicunť philoſophi eorũ nullo modo intellexerunt,qđ et elẽta corruptibilia ſunt. Si aũt elẽta corruptibilia ſunt,et ſubdita neceſſitati, quõ ſtatuæ, q̃ factæ ſunt ad honorẽ illorũ,dĳ exiſtũt? Veniamꝰ,o rex,ad ipſa elemẽta,ut oſtendamꝰ de eis,ꝙ nõ ſunt dĳ,ſed corruptibilia,et mutabilia,de nihilo creata ꝓcepto dei,q eſt icorruptibilis,et imutabilis,et iuiſibilis.Ipſe.n.cũcta cernit,et quẽadmodũ uult,imutat,et trãſponit.Quid ergo de elemẽtis dico?

Qui putant cœlũ eſſe Deum,errant. Nam uidemus ipſum uolubile,et ſecundũ neceſſitatem motũ,et ex multis conſtitutũ,ꝑꝑ quod κόσμος uocatur. κόσμος aũt fabrica eſt alicuius artificis. Quod aũt fabricatum eſt, initiũ et finem habet. Mouetur aũt cœlum cũ ſuis luminaribus ſecundũ neceſſitatem. Nam aſtra ordine,et ſpatio feruntᷣ de ſigno in ſignũ,et nunc quidẽ occumbunt,nunc aũt oriuntur, et ſecundũ tempora iter peragunt, ut perficiant æſtatẽ, et hyemem,ſicut eſt eis ordinatũ a Deo, et pertranſeant proprios terminos ſecundũ ineuitabilem naturæ neceſſitatẽ cũ cœleſti ornatu. Vnde manifeſtum eſt, non eſſe cœlum Deum, ſed opus Dei. Qui aũt putant terram eſſe deam,errauerunt. Videmus enim illã ab hominibus contumeliã patientem, et dominationi eorũ ſubiacentẽ, defoſſam, et conſperſam,et inutilem factã. Nam ſi igne torreatur,efficiť mortua,ſicut uidemus,ꝙ de teſta nihil oritur.Inſuper et ſi paulo amplius infundať, corrumpiť et ipſa,et fructus eius. Conculcatur aũt ab hominibus, et cæteris aĩalibus,ſanguine interfectorũ inquinať,effoditur, et impleť,mortuorũ theca fit corporũ.His ita ſe habentibus, non ſequiť terram eſſe deam, ſed opus Dei ad utilitatem hominũ. Qui aũt putant aquam eſſe deam,errauerunt. Nam & ipſa ad uſum hominũ facta eſt, & dominationi ſubiacet eorũ. Polluitur,corrumpiť,& immutať,caleſcit,& tingiť coloribus,& frigore congelať,& cruoribus inquinať, et ad cunctarũ ſordium ablutionẽ aſſumiť.Idcirco impoſſibile eſt aquã eſſe deam, ſed opus Dei.Illi uero,q arbitrantᷣ ignem eſſe deum,errãt. Nam ignis factus eſt ad uſum hominũ, & ſubiacet illorũ dominationi. Circunfertur de loco ad locũ,& accenditur ad elixandas, & aſſandas carnes, adhuc aũt & mortuorum corpora cõburenda. Multis etiã modis corrumpiť ab hominibꝰ,& extinguiť. Propter quod non eſt congruũ,ignem deum æſtimare,ſed opus Dei. Qui aũt credunt uentorũ flatum eſſe Deum,errant. Manifeſtũ eſt ꝙ ſeruit alĳs,& ad gratiã hominũ præparatus eſt a Deo ad conductũ nauium,& ad uentilationem ſegetũ,& cæteras hominũ utilitates, ſecundũ præceptũ Dei. Quapropter non eſt equum,uentorum flatum eſſe Deum, ſed opus Dei. Opinantes uero ſolem eſſe Deum,errant. Videmus.n.illum agitatũ ſecundum neceſſitatẽ,& uolubilem,& tranſlatũ de ſigno in ſignum,occũbentem,& orientem, & calefacientẽ pullulantia plantaria ad uſum hominũ, inſuper & diuiſionem habentẽ cum cæteris aſtris, & multo minorẽ cœlo exiſtentem, & defectũ luminis patientem, & nullã in ſe potentiã habentem. Quapropter nõ æſtimes ſolẽ Deum eſſe,ſed opus Dei. Qui aũt lunã putant eſſe deam,errant. Videmus enim illã ſecundum neceſſitatẽ motã, & conuertibilem,& tranſlatã de ſigno ad ſignũ,occumbentem,& reſur-

gentem ad utilitatē hominum,& minorē eſſe ſole, creſcentemq;,et dimi-
nutam,et eclipſim patientē. Ideoq; non debemus lunam putare Deam,
ſed opus Dei. Qui aūt hominem putant eſſe Deū,errant. Videmus quip-
pe illū motum ſecundū neceſſitatem,et enutritū, ac ſeneſcentem, etiā ſe
nolente. Et aliquando quidē lętat̄,et aliquando triſtat̄. Indiget cibo,et po-
tu,et ueſtitu. Eſt et iracundus,et inuidus,et auidus,et pœnitens, et mino-
rationes multas habens. Corrumpit̄ etiam multis modis ab elementis,et
aīalibus,uel iminēte ſibi morte. Nō cōuenit ergo,hoīem ipſe deū, ſed opꝰ
dei. Errore igit̄ magno errauerūt Chaldæi poſt opiniones ſuas. Colūt cor
ruptibilia elemēta,et mortuas ſtatuas, et non ſentiunt iſta deos faciētes.

Veniamus itaq; ad Græcos, ut uideamus quid forte de Deo ſentiant.
Græci nanq; dicentes ſe eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt, deterius chaldæis,
introducētes plurimos deos factos eſſe,alios quidē maſculos, et alios fœ
minas,omnium uitiorū,cunctorumq; authores iniquitatū. Vnde ridicu-
la,et fatua,et impia induxerunt Gręci,o rex,eos, qui non ſunt deos appel
lantes,ſecundū maligna deſideria ſua,ut aduocatos iſtos,er patronos ha
bentes ſuæ nequitiæ,adulterent,rapiant,occidant,et oīa mala faciant. Si
enim dij illorū talia fecerunt,qūo et ijdem ipſi eadē non facient? Ex his igi
tur errorū adinuentionihus accidit hoībus bella habere frequentia et oc-
ciſiones,et amaras captiuitates. Vnde ſi unumquēq; deorū ſuorū uolueri
mus ſermone pertranſire,plurimā intueberis horum malitiā. Inducit̄ enim
ab eis ante omnes deos Saturnus,et huic ſacrificant filios ſuos. Qui genuit
pueros multos de Rhea,et inſaniēs comedit filios ſuos. Aiunt aūt Iouem
abſcidiſſe ſibi uirilia,et proieciſſe ea in mare, Vnde uenus fabuloſe dicitur
fuiſſe nata. Alligans ergo ſuum patrē Iuppiter, proiecit in tartarū. Cernis
errorem,et luxuriā,quam inducunt aduerſus Deum ſuū? Conuenit ergo,
Deum eſſe uictū,et deſertum. O inſipientia. Quis mentē ſanam habentiū
hac dixerit? Secundus inducit̄ Iuppiter,quem ferunt regē eſſe aliorū deo-
rum,et transformatū fuiſſe in aīalia,ut cū mortalibus mulieribus adulte-
ria cōmitteret. Inducunt enim hunc transformatū in taurū propter Euro
pam,et in auem propter Danaen,et in Cygnū propter Ledam,et in ſaty-
rum propter Antiopen,et in fulmē propter Semelen, et ita genuiſſe ex his
filios multos,Liberū uidelicet,et Rhetū,et Amphionem, et Herculem,et
Apollinem,et Arthemiam,et Perſeum,Caſtoremq; et Pollucem,et Hele
nam,et Minoem,et Rhadamanthum,et Sarpedonem,et nouē filias,quas
appellauerunt muſas. Deinde inducunt de Ganymede. Contigit ergo, o
rex,hominibus imitari hæc oīa,ut fiant adulteri,et maſculorū concubito-
res,et aliorū malorum operū patratores, ſecundum imitationem Dei ſui.
Quomodo ergo credit̄ deū eſſe adulterum, aut ſodomitā, uel parricidā?
Cum hoc uero & uulcanū quendam inducūt deū eſſe, & iſtū claudū, &
tenentē malleū,& foccipes,et ferrariā artē exercentē uictus grā. Ergo ege
nus erat,quod non conuenit deum eſſe,nec claudū. Deinde Mercuriū in-
ducunt deum eſſe,cupidū,& furē,& auarū,& magum,& uerſipellem,&
ſermonū interpretem. Sed non conuenit deum eſſe talem. Aſclepium etiā
inducunt deū eſſe medicū,et potiones conficientem,et emplaſtra compo
nentem uictus gratia. Indigentiam enim patiebat̄. Nouiſsime uero fulmi-
ne ictus a Ioue, propter Darij Lacedęmonij filium,interijt. Si ergo Aſcle-
pius deus eſt,et fulmine ictus non ualuit ſibimetipſi auxiliari, quomodo
alijs

alĳs auxiliabit? Mars autem inducit deus belligerator, et zelotes, cupidꝰ ouium, & aliarū quarundam rerum. Nouiſsime uero adulterio perpetrato, cum uenere eſſe ferunt ligatū a paruulo Cupidine, & a Vulcano. Quo modo deus ergo cupidus, et belligerator, et adulter, et uinctus? Bacchum uero inducunt deū eſſe, nocturnas agentē feſtiuitates, et magiſtrum ebrietatis, et euellentem uxores proximorum, et furioſum, et fugitiuum. Nouiſſime autem a Titanis occiſus eſt. Si ergo Bacchus occiſus non potuit ſemetipſum adiuuare, q̃ et ebrioſus fuit, et furioſus, et fugitiuus, quomodo erat deus? Herculē uero inducūt ebrioſum fuiſſe, & inſanū, et ſuos occidiſſe, et ad ultimum igne conſumptū interĳſſe. Sed quomodo deꝰ erat ebrioſus, et interfector filiorū, et combuſtus? Aut qua ratione alios adiuuabit, q̃ ſibimetipſi auxilium præbere nō potuit? Apollinē quoq; inducunt deū eſſe zelotem, inſuper arcum, et pharetram geſtantē, aliquando uero citharam, et tibiam, et diuinantē hoībus mercedis gratia. Ergo indigebat. Sed non conuenit deū indigentem eſſe, et zelotē, et cithariſtam. Dianam uero inducunt ſororē illius fuiſſe uenatricē, & arcū habuiſſe cū pharetra, & hanc errare ī montibus ſolam cū canibus, ut caperet ceruum, aut capreā. Quomodo ergo erit dea, talis mulier uenatrix, et per montes uagabunda cum canibus? Venerem autem dicunt etiam deam eſſe adulteram. Nam aliquando habuit mœchum Martē, aliquando uero Anchiſen, et aliquando Adonidem, cuius mortem deflet, quærens amaſium ſuum: quam dicūt etiam ad infernū deſcendiſſe, ut redimeret Adonidem a Perſephona. Vidiſti, ô rex, maiorē hac dementiam, deā inducere adulterantē, & lamentantē, atq; flentē? Adonidē quoq; inducunt deū eſſe uenatorē, & hunc uiolenter mortuum eſſe ab apro plagatum, et non potuiſſe auxiliari miſeriæ ſuæ. Quō ergo corporum ſolicitudinē habebit mœchus, et uenator, atq; biothanatus? Hæc omnia, et multo plura, turpiora, et maligna inducunt Græci, o rex, de dĳs ſuis, quæ neq; dicere congruit, neq; in memoriā omnino deferre. Vnde ſumentes homines occaſionē a dĳs ſuis, perpetrant omnē iniquitatē, et luxuriā, et impietatē, polluentes terrā, et aerē prauis ſuis actibꝰ.

Ægyptĳ uero ſceleratiores, et ſtolidiores his exiſtentes, deterius omnibus gentibus errauerunt. Non.n.contenti fuerunt Chaldæorū, et Græcorum cultibus, ſed inſuper et bruta animalia induxerunt deos eſſe, terrena uidelicet, et aquatilia, et arbores, et germinantia, et cōtaminati ſunt omni inſania, et luxuria deterius omnibus gentibus, quæ ſunt in terra. Nā in principio colebant Iſin, habentē eundem, et fratrem, et maritū Oſirin, q̃ interfectus fuit a fratre Typhone, et ideo fugit Iſis cū Oro filio ſuo in Byblū Syriæ, quærendo Oſirin, et amariſsime lamentando, donec creuit Orus, et interfecit Typhonem. Itaq; neq; Iſis potuit adiuuare ſuū fratrem, et maritum, neq; Oſiris occiſus a Typhone, ualuit ſubuenire ſibimetipſi, neque Typhon fratricida perditus ab Oro, et Iſide, quiuit ſe a morte eruere. Et cum in huiuſmodi infœlicitatibus uixiſſe, et occubuiſſe ſint cogniti, dĳ tñ a ſtultis Ægyptĳs fuiſſe exiſtimati ſunt. Qui neq; his contenti, uel cæteris cultibus gentiū, etiam bruta, et muta animalia induxerunt deos eſſe. Nam quidam illorū coluerunt ouem, quidā uero hircum, alĳ aūt uitulū, et porcum, nonnulli uero coruum, et accipitrem, et uulturem, et aquilam, alĳ uero crocodilum, quidam uero cattū, et canem, et lupum, et ſimiā, et draconem, et aſpidem, et alĳ cepas, et allia, et ſpinas, et cæteras creaturas. Et nō

intellexerunt miſeri de his omnibus,ꝙ nihil agere pręualent. Videntes.n. deos ſuos comeſtos,et interfectos ab alĳs hominibus,et concrematos,et putrefactos,non intellexerunt de ipſis,quia non ſunt dĳ. Errore ergo magno errauerunt Ægyptĳ,et Chaldæi,et Græci, tales introducentes deos, et ſtatuas eorũ erigentes,et adorantes ſurda,et inſenſibilia idola. Et miror q̃uo uidentes deos ſuos ab artificibus factos, et dolatos, et detruncatos, et præ uetuſtate temporis conſumptos,et diſſolutos, et conflatos,non ſapuerunt de ipſis,quia non ſunt dĳ. Qui.n. de ſua ſalute nihil potuerunt agere,quomodo hominũ prouidentiã habebunt? Sed poetæ eorũ, et philoſophi,Chaldæorum ſcilicet,et Græcorũ,et Ægyptiorum, uolentes poematibus ſuis,et ſcripturis uenerari deos ſuos,maiorẽ confuſionem eorũ,et dedecus detexerunt, et nuda omnibus expoſuerunt. Si enim corpus hominis cũ de multis conſtet partibus,non reĳcit tñ aliquid membrorum ſuorum,ſed erga omnia mẽbra indiſciſſam unitatem ſeruans, ſibimetipſi cõſonat,q̃uo in natura dei pugna,et diſcordia tanta eſt? Si enim una natura deorum eſſet,non deberet deus deos perſequi,nec occidere,nec affligere. Si autẽ dĳ a dĳs inſectati ſunt, et occiſi,et rapti,et fulmine icti, non iã una natura eſt,ſed uoluntates diuiſæ, oẽſq; malignæ. Itaq; nullus ex eis deus eſt. Manifeſtum eſt igit̃ o rex, errorem eſſe omnem de dĳs phyſiologiam. Quomodo autẽ non intellexerunt philoſophi, et rationabiles Græcorũ, q̃m authores legum a ſuis legibus iudicant? Si.n. leges iuſtę ſunt eorũ, qui iniqua egerunt,id eſt,inter ſe homicidia,et ueneficia, et adulteria,et furta, et ἀρσενοκοίτας,ſi bene fecerunt,iſtæ leges igit̃ iniuſtę ſunt,aduerſus deos decernentes. Nunc autẽ leges iuſtæ ſunt,et bonę,bona laudantes,et mala fieri prohibentes. Opera autem ipſorũ deorũ,iniqua. Iniqui igitur ſunt dĳ eorũ,et rei mortis uniuerſi,et impĳ,q tales deos inducunt. Nã et ſi fabuloſæ de ipſis ſunt hiſtoriæ,nihil ſunt niſi tãmodo uerba. Si ergo phyſicæ,nõ iam dĳ ſunt,q iſta fecerunt et paſsi ſunt. Si aũt allegoricæ, fabulæ ſunt, et non aliud aliqd. Oſtenſum eſt ergo, o rex, omnes iſtos multorũ deorum cultus,erroris opera,et perditionis eſſe. Non conuenit enim deos nominare,uiſibiles,et nõ uidentes,ſed inuiſibilẽ omnia uidentem,cunctorumq; creatorem oportet Deum colere.

Veniamus ergo o rex et ad Iudæos, ut uideamus quid ſentiant et ipſi de Deo. Hi nanq; exiſtentes de ſtirpe Abraham,Iſaac,& Iacob,habitauerunt in Ægypto. Eduxit aũt illos Deus inde in manu forti, & brachio excelſo p Moſen legiſlatorem ipſum,& prodigĳs multis,& ſignis notam fecit illis uirtutẽ ſuam. Sed ingrati & ipſi apparuerunt,et perfidi. Nam ſępiꝰ dĳs gentium ſeruierunt,et miſſos ad ſe prophetas, et iuſtos interfecerunt. Deinde poſtq; complacuit filio Dei,ut ueniret in terram, negantes eum, tradiderunt pręſidi Pilato Romanorum, & crucifixerunt eũ,immemores benefactorũ eius,& innumerabilium miraculorum, quæ inter eos operatus eſt,& perierunt propria iniquitate. Colunt etiam nunc ſolum Deum omnipotentem,ſed non ſecundum ſcĩetiam. Nam Chriſtũ negant filium dei,& ſunt ſimiles gentibꝰ: licet appropinquare aliquo modo ueritati uideantur,a qua ſeipſos elongauerunt. Iſta de Iudæis dicta ſufficiant.

Chriſtiani autem a Chriſto dicunt̃. Si enim filius Dei altiſsimi uocat̃, q de cœlo deſcẽdens propter ſalutẽ hominũ, de ſpiritu ſancto ex Maria uirgine natus abſque uirili ſemine,& ſalua matris integritate, carnẽ ſuſcepit,

& hominibus apparuit, ut a multorum deorum errore ipſos reuocaret. Qui mirabili ſua diſpenſatione per crucē morte guſtata, ſpontanea uolun tate poſt tres dies reſurgens, per quadraginta dies cū eis conuerſatus, cœlos aſcendit. cuius gloriam aduentus, ex ipſa ſacra ſcriptura euangelica licet tibi (ſi placet) rex agnoſcere. Vbi inuenies, quia duodecim habuit diſcipulos, q poſt eius in cœlum reditum, exierunt in oēs orbis prouincias, & docuerūt illius magnificentiam, quemadmodū unus ex eis noſtras circuit regiones, dogma prædicans ueritatis. Vnde qui adhuc miniſtrant iuſtitiæ prædicationis illorum, Chriſtiani uocanī. Et hi ſunt, q ſuper oēs gētes terra inuenerunt ueritatē. Cognoſcūt enim Deum creatorē, & authorē omnium, in filio unigenito, et in ſpiritu ſancto, & alium deum præter illum non colunt. Habent mandata ipſius domini Ieſu Chriſti cordib⁹ exarata, et iſta cuſtodiunt, præſtolantes reſurrectionē mortuorū, & uitā futuri ſeculi. Non adulteranī, non fornicanī, non falſum teſtimoniū dicunt, nō concupiſcunt aliena, honorant patrē, & matrem, & proximos amant; iuſta iudicant: et quæcunque nolunt ſibi fieri, non faciunt alijs. Nocentes ſe obſecrant, et amicos faciūt, inimicis benefacere ſtudent, mites ſunt, et māſueti; ab omni copula iniuſta, et ab omni inuidia abſtinent: uiduam non ſpernunt, orphanū non contriſtanī; q habet, non habenti libenter tribuit. Peregrinum ſi uiderint, ſub tectū introducunt, et gaudent in eo, quaſi ī fratre uero. Non enim ſecundum carnē fratres ſeipſos uocant, ſed ſecundum animam. Parati ſunt pro Chriſto animas ſuas ponere. Nam præcepta illius firmiter cuſtodiunt, ſancte, et iuſte uiuentes, ſicut dominus Deus eis præcepit, gratias agentes et omni hora, in omni cibo, & potu, & cæteris bonis. Veraciter.n. hæc eſt uia ueritatis, quæ ambulantes per eā, in regnū perducit æternū, promiſſum a Chriſto in futura uita. Et ut noueris, rex, ꝙ non a meipſo dico, ſcripturas intuēs Chriſtianorū, inuenies nihil extra ueritatem me dicere. Bene igiī intellexit filius tuus, & iuſte edoctus eſt ſeruire Deo uiuenti, ut ſalutē ab eo in futuro ſeculo adipiſci mereaī. Magna enim, & mirabilia ſunt, quæ a Chriſtianis dicuntur, & aguntī. Non autem hominū uerba loquunī, ſed Dei. Reliquæ gentes errant, & ſemetipſos decipiunt. Ambulantes.n. in tenebris, impingūt in ſeipſos quaſi ebrij. Hactenus ad te ſermo meus, o rex, a ueritate in mente mea pronunciatus. Quapropter qeſcant ſtulti ſapiētes tui aduerſus Chriſtū uana loqui. Expedit enim nobis Deum creatorē colere, & incorruptibilia illius auribus percipere uerba, ut condemnationē euadentes, & tormenta, uitæ inextinguibilis hæredes eſſe mereamini.

Vt aūt pertranſiuit iſta Nachor, rex quidē furore concitabaī, rhetores uero illius, & ſacerdotes idolorū muti ſtabant, non ualentes contradicere, niſi ꝙ infirma quædā, & nullius momenti uerbula muſſitabant. Filius aūt regis exultabat ſpiritu, & lætabunda facie glorificabat Deum, qui in inuio tranſitū fecit confidentibus in ſe. Nā per hoſtem, & inimicū ueritatis ueritatē defendit: & erroris princeps aduocatus recti ſermonis monſtratus eſt. Rex quidē quamuis atrociter iratus fuiſſet Nachor, nihil tamē in eū exercere mali potuit, eo ꝙ coram omnibus iuſſerat ei, ut fiducialiter ſine ullo timore ageret pro Chriſtianis. Multū tamen ipſe contradicens, ſubinferebat per ænigmata, ut cederet inſtantiæ diſputandi, & pateretur ſe uinci a rhetoribus. Sed Nachor multo magis conualeſcebat, diſſoluēs

omnes oppoſitiones eorũ, & ſyllogiſmos, & redarguens perſuaſionẽ erroris. Protracta uero fere uſq; ad ueſperam diſputatione, iuſsit rex diſſolui concilium, quaſi ſequenti die rurſus de his tractaturus. Filius aũt ait regi: ſicut in principio præcipiſti iuſtum iudiciũ fieri dñe, iuſtitiam fini impone, de duobus alterũ faciendo: aut meũ magiſtrum permitte manere mecũ nocte iſta, ut ſimul conferamus de his, quæ opus eſt cras reſpondere aduerſarijs noſtris: Tu aũt denuo tuos tecũ aſſumens, congrua uobis meditamini, prout uolueritis: aut tuis mihi permiſsis, accipe meũ ad teipſum. Si uero utriq; fuerint apud te, meus quidẽ erit in tribulatione, & timore, tui uero in gaudio futuri ſunt, & requie. Et hoc mihi non uidetur iuſtũ eſſe iudicium, ſed uiolentiã eſſe poteſtatis, & fœderis præuaricationem. Superatus deniq; rex euidentia ſermonis, ſuis quidẽ philoſophis, & ſacerdotibꝰ penes ſe retentis, Nachor conceſsit filio, ſpem adhuc in illo retinens, & ſeruaturum, quæ promiſerat, arbitrans.

Abijt igit̃ regis filius ad palatium ſuũ, quaſi quandam olympiacam uictoriam de aduerſarijs reportãs, habens ſecũ Nachor. Quem ſingulariter aduocans, ait ad illũ: Ne putaueris me ignorare quis ſis. Scio enim diligẽter te non eſſe ſanctũ Barlaam, ſed Nachor aſtrologũ. Et miror quomodo uiſum eſt uobis talẽ ſimulare hypocriſim, & tantæ cæcitatis me putare eſſe, ut media die lupũ pro oue ſuſciperẽ. Sed bene ſermo cantat, quia cor fatui uana cogitabit. Cogitatio igit̃ ueſtra, inanis: & conſiliũ illud, uanum fuit, & omnino fatuum: ſed opus, quod operatus es, omni intellectu plenum eſt. Ideo gaude Nachor, et exulta. Plurimas tibi gratias refero, ꝙ defenſor ueritatis factus es, et non contaminaſti labia tua pollutis ſermonibus, & doloſa ſimulatione, ſed potius illa purificaſti ab inquinationibus, errorẽ falſorũ redarguendo deorũm et ueritatẽ Chriſtianorũ dogmatũ aſſerendo. Ego aũt ſategi te mecum adducere duabus de cauſis, ne uidelicet rex ſeorſum te ſuſcipiens, tormentis addiceret, eo ꝙ non ſibi placita pronunciaſti: & ut gratiã hanc, quam hodie operatus es, tibi recompenſarem. Sed quæ eſt retributio? Iſta ſcilicet, ut oſtendã tibi declinare a uia mala, & lubrica, per quã hactenus inceſsiſti, & ambules per rectã, & ſalutarem ſemitã, quam non ignoranter, ſed ſcienter, & ſponte male agendo effugiſti, barathris, ac præcipitijs teipſum committendo. Intellige ergo Nachor intellectualis exiſtens, et præ omnibus ſolum deſidera Chriſtum, ut apud ipſum abſconditã uitã lucreris, fluxa iſta, & corruptibilia deſpiciẽs. Non enim per omne uiues ſeculũ: ſed cũ ſis talis, diſcedes hinc poſt modicum, ſicut et omnes alij, qui ante nos fuerunt. Et uæ tibi, ſi graue peccati onus baiulans, ieris illuc, ubi iudiciũ iuſtum, & retributio operũ eſt, et nõ abieceris prius illud, cum facilis ſit eius diſpoſitio.

Nachor igit̃ compunctus animo in uerbis iſtis, ait: Bene dixiſti, rex, bene dixiſti. noui enim & ego uerum, &, qui non mentit̃, Deum, per quẽ omnia facta ſunt, & futurũ iudiciũ ſcio, quia ex multis ſcripturis hoc audiui: ſed mala conſuetudo ueteris inoleuit erroris, quæ oculos cæcauit cordis mei, & tenebras profundas aſperſit cogitationibus meis. Nunc autem in uerbo tuo uelamentũ obſcuritatis rejciens, ad lumen curro uultus domini. forſitan miſerebit̃ mei, & ianuam pœnitentię aperiet ſeruo nequã apoſtatæ: licet impoſsibile uideat̃ mihi, remiſsionẽ peccatorũ meorũ (quæ arena maris grauiora ſunt) poſſe adipiſci, quæ ſcienter, & ignoranter peccaui

ab infantia

ab infantia uſque ad hanc ætatem. Hæc ut audiuit regis filius, mox ſpiritu ſancto inflammatus, intrinſecus in corde concaluit, & cogitationem Nachor ad deſperationẽ inclinatam releuare cœpit, et ad ſtabilitatẽ fidei Chriſti erigere, dicens. Nulla, ô Nachor, nulla ſit tibi in hoc dubitatio, ſcriptum eſt enim: Poſsibile eſt Deo, & de lapidib⁹ iſtis excitare filios Abrahę. Quod quid aliud, ꝙ hoc eſt, ſicut pater ait Barlaam, de deſperatis, & omnibus detentis iniquitatibus, ſaluari poſſe, & ſeruos fieri Chriſti? Qui propter ſummam benignitatis eminentiã omnib⁹ ad ſe conuerſis cœleſtẽ aperuit ianuã, nulli ſalutis denegans introitũ, ſed miſericorditer pœnitentes recipit. Nam ideo & prima, & tertia, & ſexta, & nona & undecima hora, æqualis omnibus merces reddit̃, ſicut ſacrũ refert euãgelium. Itaq; licet hactenus in peccatis conſenueris, ſi flagranti corde acceſſeris, eorum q a iuuentute pondus diei, & æſtus portauerũt, conſortio dign⁹ efficieris.

Hæc, & alia multa de pœnitentia locutus ſanctiſsimus iuuenis, in malis inueterato Nachor, & pollicitus remiſsionẽ peccatorũ, promittensq; Chriſtum fore propicium, & plurimis exemplis certificãs, quia parat⁹ eſt ſemper ad ſuſcipiendam pœnitentiam, languidã illius animam uelut quibuſdã medelis refocillans, plene reſtituit ſanitati. Ait enim confeſtim Nachor ad illum: Tu quidẽ, ô nobiliſsime anima pariter, & corpore, bene inſtructus his mirabilibus myſterijs, perſeuera in bona confeſsione uſq; ad finem: nullus modus, uel tẽpus hanc de tuo corde amputet Ego uero continuo uadã ſalutem meã quærere, et per pniam Deũ placare, quem iritaui. non enim regis ulterius uidebo faciẽ, ſi tu tñmodo uolueris. Lætus igitur uehementer effectus eſt regis filius, et gratanter uerbũ ſuſcipiens, cõplexatus eũ oſculatur, et attentiſsime pro eo oratione ſuſa, et cõmendans eũ Deo, emiſit de palatio. Egreſſus aũt Nachor cõpunctus corde, et ad profundiſsimam currendo, quaſi ceruus, peruenit eremũ, et monachi cuiuſdã ſacerdotali honore præditi ſpeluncã attigit, ubi ille abſconſus latebat propter regis timorẽ. Cui humiliter proſtratus, abluit pedes lachrymis, imitatus meretricẽ de euangelio, et diuinũ poſtulabat baptiſmũ. Sacerdos igitur, cũ diuina plenus eſſet gratia, intellexit illud diuinitus fieri, et continuo (ſicut mos erat) catechizans eũ, et inſtruens diebus non modicis, demum baptizauit eũ in nomine patris, et filij, et ſpiritus ſancti. Manſit itaq; Nachor cũ eo, pniam agens de peccatis ſuis, et benedicens Deũ, q non uult aliquem perire, ſed oĩum conuerſionem expectat, et pœnitentes benigne ſuſcipit. Mane aũt diſceſſu Nachor cognito, rex decidit de ſpe, quã retinebat in illo. Videns aũt ſuos ſapientes, et imprudentes rhetores ita facile ſuperatos, in defectu erat maximo. Et illos quidem contumelijs plurimis, & dedecore affectos, quoſdam ẽt & neruis uehementer flagellatos, nonnullos oculis orbatos, eiecit a facie ſua. Ipſe aũt partim recognoſcere cœpit falſorũ deorũ infirmitatem, licet perfecte lumen Chriſti reſpicere tunc noluerit. nã circumfuſa caliginis ſpiſſa nebula, adhuc cordis illius uelabantur oculi. Veruntamen iã ſacerdotes non honorabat, neq; feſtiuitates agebat, & libamina non exhibebat idolis, ſed uacillantẽ utrobiq; mẽtem geſtabat: hinc qdem infirmitates recognoſcens deorũ ſuorum, inde uero certitudinẽ, atq; diligentiam formidans euangelicæ conuerſationis. Sed radicitus malignis tenebat̃ morbus. Vehementer. n. uoluptatibus ſeruiebat corporis, & oĩno uitijs more captiui inhiabat ebrius (ſicut Eſaias

Vu

ait)ſed non a uino,& quaſi chamo prauæ conſuetudinis trahebať. Sic er-
go rege cũ duabus luctante cogitationibus,nobiliſsimus eius filius, & ue
re imperialẽ poſsidens animã,in ſuo quieſcebat palatio , naturæ ſuæ ſtre-
nuitatem,ornatumq́,atq; perfectũ operibus cunctis repræſentans.Thea
trum nanq;,& curſus equorũ,& uenationis inductiones,meditationes,et
omnis iuuentutis inania ſtudia,& ſeductiones,quæ ſunt imprudentiũ ani-
marum illecebræ,pro nihilo cõputabanť ab eo,ſed omnino Chriſti man
datis inſtruebať,et ipſum ſitiebat,uulneratã geſtans aĩam eius amore, ip-
ſumq; deſiderans uere deſiderabilẽ,q́ eſt tota dulcedo, & iuſatiabilis ſua
uitas.In memoriã uero reducens magiſtrũ Barlaam & illius ſpeculans ui
tam,amore illius liquefiebat.Et ut ipſum aliqñ uidere poſſet, ſolicitudinẽ
gerebat aſsiduã,& ſermones illius in corde circunferebat indeſinenter,ſi-
milis ligno,quod plantatũ eſt ſecus decurſus aquarũ, irrigatum aſsidue,
et ſpecioſos afferens fructus dño. Multas enim animas eripuit de princi-
patu diaboli,& Chriſto ſaluãdas obtulit. Plurimi.n.ad ipſum uenientes,
uerba hauriebant ſalutaria. Vnde non pauci errore derelicto, ueritatis uiã
indeclinabiliter tenebant Nõnulli etiam ſecularibus abrenunciantes,ere
47 miticam ſubibant palæſtrã. Ipſe aũt orationibus uacabat , & ieiunĳs,&

Ioſaphat orationibus uacabat & ieiunĳs.

frequenter hãc emittebat uocẽ,dicens:Dñe domine rex meus,cui ego cre
didi,ad quẽ ego confugi,& per quẽ ab errore ſum liberatus, retribue mer
cedem dignã ſeruo tuo Barlaã,qui mihi ad te reducto monſtrauit uiã , &
ueritatem,et uitã,& præſta mihi , ut citius uideã in corpore illũ angelum,
quo mundus non eſt dignus,& cũ ipſo peragam reliquũ uitæ meę,ut per
ueſtigia conuerſationis illius incedens,placeam tibi domino meo.

Secundũ tempus illud ſolennitas erat futura falſorũ deorum celeberri
ma in ciuitate illa.Solebat aũ rex intereſſe feſtiuitati,& ſacrificiorũ largi
tate hanc exornare.Vnde metuebãt templorũ pontifices, cernentes eũ ne-
gligenter circa cultũ eorum,& tepide ſe habentẽ, ne forte ex toto ſubtra
heret præſentiã ſuam a templis, & priuarenť ipſi regali munificentia , quæ
dabať eis,& cæteris oblationibus.Surgentes itaq;,adeunt antrũ in uaſtiſ
ſima poſitũ eremo,ubi habitabat quidã uir magicis uacãs artibus,& ido-
lorum erroris acerrimus defenſor,Theodas nomine.Quẽ rex honorabat
magnifice,& ut amicũ colebat,& magiſtrum,dicẽs, per ipſius diuinatio
nem ad augmentũ, & profectum perueniſſe ſuũ regnum. Vt ergo ſordidi
ſacerdotes peruenerunt ad illũ,hunc in auxilium ſuum conuocant , & fa-
ctam regi deorũ hæſitationẽ,manifeſtam faciunt, & qualia regis filius e-
gerit,qualiterq́ Nachor aduerſus eos publice concionatus ſit . Et qa niſi
ipſe(inquiunt)ueneris nobis auxiliaturus,tota ſpes noſtra defecit,cũctiq;
deorũ cultus perierunt. Tu.n.ſolus nobis derelictus es in aduerſis conſo-
latio,& in te ſpem noſtrã ponimus. Surgit ergo Theodas cũ præſenti ſibi
diabolica malitia,& contra ueritatẽ armať, multoſq́ malignorum ſpiri-
tuum uocans,quos ad mala facienda nouerat promptiſsimos ,& quibus
ille miniſtris ſemper utebať,cũ his proficiſcitur ad regem . Vt aũt nuncia-
tus eſt regi aduentus eius,et intrauit quidẽ uirgam oliuæ baiulans, melo-
te uero præcinctus,ſurrexit rex de ſede ſua:et procedens obuiã illi,oſcula-
tus eſt eũ,et allata ſede,iuxta ſedere fecit.Tunc Theodas ait regi: Rex in
æternũ uiue,maximorũ deorum benignitate protectus. Audiui.n te certa-
men magnum egiſſe aduerſus Galilęos, et ſplendidiſsimo uictoriæ diade

mate eſſe coronatū. Ideocp ueni, ut lætabundã ſolennitatē ſimul celebremus, iuuenesq́; pulcherrimos, et decoras uirgines imortalibus dijs ſacrificemus, taurosq; centum, et animalia plurima his offeramus, ut habeam⁹ eos et deinceps adiutores inuictos, et per omnē uitam noſtrā placabiles. Ad hæc rex ait: Non uicimus, o ſenior, nō uicimus, ſed debiliter potius ſuperati ſumus: nã q pro nobis putabant eſſe, ſubito contra nos facti ſunt: et bacchantē, et amentē, et infirmā noſtrā inuenientes aciē, prorſus hāc deiecerunt. Nunc uero, ſiqua tibi uirtus adeſt, et fortitudo, ad auxiliandū depoſitæ ſectę nrę, et rurſus hāc erigendā, annūcia mihi. Tūc Theodas tales dedit regi reſponſiones: Galilęorū quidem cōgreſsiones, & uaniloqa noli rex formidare. nam quid ſunt, quæ dicunt ab eis, aduerſus uiros rationabiles, & ſapientes? Quæ ſi mihi obuiauerint, multo facilius dejcient, φ folium quod a uento motū corruit. Neq; enim ante faciem meā uenire ſuſtinebunt, nedū & ſermonē mecū conferre, & interrogationes, & oppoſitiones facere. Sed ut iſtud propoſitum certamen, & totū quodcūq; uoluerimus, recte nobis eueniat, & ſecundū uotū res nobis procedat, exorna ſolennitatē hāc celeberrimam, & pietatē deorū, quaſi quædam arma fortia indue, & bene tibi erit. Sic gloriabat potēs in malitia, tota die meditans iniquitatē, ſicut ait Dauid: & cooperatione malignorum ſpirituū, ex toto regem fecit obliuiſci uerba ſalutaria, quæ cor illius aliquantulum tetigerant, & ad conſueta penitus reuocauit. Vnde literæ regales undique mox tranſmiſſæ ſunt, ut conuenirent omnes ad execrandam ſolennitatē deorū. Tunc uideres confluentes multitudines populorū, oues, & boues, & diuerſa adducentium animalia. Omnib⁹ itaq; congregatis, ſurgens rex, cū ſeductore Theoda ad templum abijt, tauris ad ſacrificiū adductis centū uiginti, & alijs multis animalibus; & celebrant prophanā ſolennitatem, adeo quod reſonaret quidē ciuitas a uocibus brutorum animalium, et ipſe aer pollueretur nidore ſacrificiorum.

His ita conſummatis, & nequitiæ ſpiritibus ualde gloriantibus, ſuper uictoria Theodæ, & gratias ei referentibus templorū ſacerdotibus, rex iterū ad palatiū redijt, & ait Theodæ: Ecce ſicut iuſsiſti, totum impendimus ſtudium in exornatione ſolennitatis, & ſacrificiorū liberalitate. Iam ergo tēpus eſt ut promiſſa adimpleas, & filiū meum quia noſtris diſceſsit cultibus, ab errore Chriſtianorum liberes, & clementib⁹ dijs reconcilies. Ego enim omnem artem, & manus agitans, nullā morbi huius inueni curationē, ſed omnib⁹ potiorē eius reperi uoluntatē. Si manſuete eū aggreſſus ſum, et leniter, nec ſic mentē illius attendentē mihi uidi. Si uero auſteritate uſus ſum, & contumelijs, ad ſuperbiā magis, & pertinaciam declinantē conſideraui. Tuæ de reliquo ſapientiæ, quod mihi contigit infortunium, cōmitto. Si ergo ab hoc liberatus, per te rurſus uidero filiū meū dijs ſeruientē, & delectationib⁹ uoluptuoſæ uitę huius, & regni fruentē, ſtatuā tibi erigens auream, ſicut dijs ſacrificabo illi, & ab omnib⁹ honorari te faciam per infinita tempora. Theodas igit aurem attente inclinās maligno, & ab illo edoctus conſiliū malum, & exterminabile, lingua illius & os effectus, ait ad regē: Si recuperare tuū uis filium, et uanā illius peruicaciā deponere, inueni artē, cui non prȩualebit reſiſtere, ſed facile molleſcet rigida eius cogitatio, ſicut cera a facie ignis. Rex aūt uanū ſic ſuperuacue ſe iactātem cernēs, ad delectationē mox, & alacritatē tranſpoſitus eſt, ſperans im

pudicã illã, & audacẽ linguã circũuenire poſſe filiȷ́ ſui a deo doctã, & ſapiẽ tia plenã animã. Et diſcere uolens, quæ eſſet ars illa, interrogauit eũ. Tũc Theodas quaſi nouaculam acutã præparat malitiã, & dirum condit ueneficiũ, & contemplatur ſophiſma artificioſum, & a maligno ſuggeſtione, & ait: Cunctis, ó rex, aſsiſtentib⁹ filio tuo, et miniſtrantibus longe ab eo remotis, mulieres decoras, & ualde ſpecioſas, & ornatas introduci ꝑcipe, ut ſint cũ eo aſsidue, & miniſtrent ei, conuerſenť, & moreņť cum eo. Ego autem de ſpiritib⁹ unum, qui ad huiuſmodi mihi ordinati ſunt, immittens, ei fortius libidinis ignẽ ſuccendã. Et poſtq̃ coierit ipſe cum una ſola talium mulierũ, niſi omnia tibi conceſſerit pro uoto, deſpicabilis ero tibi, & de reliquo inutilis, et ſupplicȷ́s dignus. Nihil.n. ut facies mulierũ, adducere, et ſeducere iuuenũ cogitationes præualet: et audi narrationẽ, meo ſermoni teſtificantẽ: Quidã rex filios mares habere non poterat. Vnde uehementer triſtis erat, et hoc infœlicitatẽ eſſe non modicã æſtimabat. Qui cũ in huiuſmodi eſſet anxietate, naſciť ei filius. Et ſup hoc gauiſus eſt gaudio magno. Dixerunt aũt ei peritiſsimi medicorũ, φ ſi infra decem annos ſolẽ, uel ignem uiderit, omnino lumine priuabiť. Hoc.n. oculorum illius poſitio ſignificabat. Rex itaq; ut audiuit talia, ferť ſpeluncam in quadã petra excidiſſe, et ibi filiũ cum nutricibus ſuis incluſiſſe, ut nullo modo uſq; ad completionẽ decem annorũ, lucis claritatẽ uideret. Finitis aũt decem annis, de antro puer educiť, nullam mundialiũ rerum per uiſum habens notitiam. Tunc iubet rex omnia ſibi ſecundũ genus exhiberi, et oſtendi ei: uiros quidẽ in uno loco, alibi uero mulieres; hic aurũ, et argentum, ibi margaritas, et lapides precioſos, ueſtes ſplendidas, et ornamenta, currus precioſos cũ equis regalibus frena aurea habẽtibus, et purpura coopertis, et aſcenſores armatos, et armenta boum, et greges ouium. Et ut breuiter dicam, omnia ſecũdũ ordinẽ, et genus oſtenderunt puero. Interrogante uero ipſo, qd horũ unumquodq; uocareť, regis miniſtri uniuſcuiuſq; appellationem indicauerunt. Cum autẽ mulierum nomen diſcere anxie quęreret, ferť ſpatarius regis ludendo dixiſſe, dæmones eas, eſſe quæ ſeducunt homines. Cor autẽ pueri illarum deſiderio, plus q̃ cæteris rebus anhelabat. Oſtenſis igiť ſibi omnibus, ad regẽ reduxerunt eũ. Tunc interrogat rex filium, qd amplius amaret ex oĩbus, quæ uiderat. Quid (ingt) pater aliud, niſi dæmones illos, q ſeducunt homines? Nullus.n. horũ, quæ mihi hodie demonſtrata ſunt, ſicut illorũ amicitia exarſit anima mea. Et miratus eſt rex ille in uerbo pueri. Et uide q̃ tyrannica res eſt amor mulieris. Et tu igitur non aliter putes ſuperare te poſſe filiũ tuũ, niſi hoc modo. Suſcipit uerbum rex libenter. Et adducunť ei prælectæ puellæ, decoræ, et ualde ſpecioſæ, quas & ornatu illuſtrat ſplendido, ut amplius ad captiuandũ puerum ſint idoneæ. Famulos quidẽ, & miniſtros pueri omnes eiecit de palatio, illas uero in loco eorũ conſtituit. Itaq; ipſæ aſsident ei, circumplectuntur, ad execrandũ ſuum coitũ illiciunt, omni geſtu, & uerbis inuitãtes ad libidinem. Nõ habebat aliũ, ad quem reſpiceret, aut cũ quo loquereť, uel cũ quo conueſcereť. Ipſæ nanq; erant ei omnia. Et iſta quidẽ rex faciebat.

Theodas uero rurſus ad illam malignam ſpeluncam ſuam redȷ́t, & libros ſuos reſpiciens, per quos talia operari poterat, unũ malignorũ accerſiuit, & ad bellandũ contra Chriſti militem tranſmiſit, ignorans miſer qualem deriſionẽ habebat ſuſtinere, & quanta confuſione repleri cũ tota

ſua

ſua cohorte diabolica. Malignus uero ſpiritus alios quoq; nequiores ſe ſecũ aſſumens dęmones, cubiculũ adijt fortisſimi iuuenis, & irruit in eum, uehementisſimũ carnis ſuccẽdens caminũ. Et malignus quidẽ intrinſecus inflãmabat, facie aũt pulcherrimæ, ſed anima turpisſimæ puellæ, exterius diræ libidinis excitabant ardorẽ. Munda uero illa anima diaboli ſuggeſtiones ſentiens, & bellũ cernens malarũ cogitationũ ſuper ſe fortiter uenientiũ, turbatur, & ſolutionẽ tanti mali quærebat inuenire, mundumq; ſeipſum exhibere Chriſto, ne cœno uitiorũ macularet ſanctã illam ſtolã, quam baptiſmatis illũ induit gratia. Mox uero amori libidinoſo diuinũ amorem oppoſuit, & in memoriã reduxit ſeipſum illius pulcherrimæ, & ineffabilis gloriæ Chriſti, immortalis ſponſi mundarũ animarum, & nuptiarũ, de quibus miſerrime eijcientẽ, qui nuptialem polluerunt tunicam, ligatis manibus, & pedibus, in tenebras exteriores. Hæc cogitans, & lachrymis perfuſus, percutiebat pectus ſuũ, ut malignas inde cogitationes effugaret. Deinde ſurgens, & manus in cœlũ eleuans, flagrantisſimis lachrymis, & gemitibus Deum inuocabat ad auxiliũ, & dicebat: Domine Deus omnipotens, miſericors, & miſerator, ſpes deſperatorũ, & deſtitutorum adiutorium, recordare mei, indigni ſerui tui, in hac hora, & propicio me oculo reſpice, & libera a gladio dæmoniaco animã meam, & de manu canis unicam meam; & ne ſinas me incidere in manus inimicorum meorum, ne ſupergaudeant mihi, qui oderunt me: ne derelinquas me corrumpi in iniquitatibus, & inquinare corpus meum, quod caſtũ tibi exhibere promiſi. Te enim deſidero, et te adoro patrẽ, & filium, & ſpiritũ ſanctum, nunc et ſemper in ſecula ſeculorũ. Et cum dixiſſet, Amen, diuinã ſenſit conſolationẽ cœlitus ſuper ſe uenientẽ, et ſtatim malignæ diſceſſerunt cogitationes. Ipſe uero uſq; mane in oratione perſtitit. Et agnitis machinamentis diaboli, cœpit corpus ſuũ amplius affligere fame, & ſiti, & alia contritione. Totis nanq; noctibus ſtabat ſuper pedes ſuos, ſibimetipſi reducens in memoriam, quæ promiſerat Deo, & deſcribens in animo hinc iuſtorum ſplendorem, & inde malorum ghennam cõmemorans aſſidue, ne ocioſam, et uacuam ſuam inueniens hoſtis inimicus animã, cogitationes illi malas facile aſpergeret, et mentis munditiam pollueret.

Vndiq; igiť hoſtis deſtitutus, et omnino deſperans ſeipſum taliter poſſe ſtrenuum deijcere iuuenem, aliam uadit dirisſimus hoſtis inuenire ſeductionem. Et cũ ſemper malignus ſit ad nocendũ, et ad lædendũ callidus, nunc multo attentius ſatagebat, nihil omittens quatenus ad effectũ perduceret, quæ ſibi a Theoda iniuncta fuerant, et tale rurſus conficit ueneficium. Nam ingreſſus eſt unã iuuencularum illarũ, quę cunctis erat formo ſior, & regis erat filia, quę captiua de ſua alienata eſt patria, & regi Auenniro, quaſi quoddam munus eximium fuit oblata. Hanc eo q; eſſet pulcherrima, ad lapſum, et ſupplantationẽ filij pater tranſmiſerat, eamq; ſeductor (ut dictũ eſt) ingreſſus, ſermones ei ſuggerit, intellectum, atq; prudentiam ſonantes illius intẽtionis. Omnia.n. ad malitiã pertinentia machinamẽta, facile, et cito malignus inuenit. Deinde regis filio a dextri corruẽs, cõpasſionis charitatẽ erga puellam immittit ei, quaſi ſub obtentu intellectus, & ornamẽti mentis illius, q; eſſet ingenua, & de regali genere, patria etiã Syria; & gloria eſſet priuata. Cũ his, & cogitationes ſubmittit ei, ut liberaret eam ab idolis, & Chriſtianã faceret. Sed hæc oĩa fraudes erant

uerſuti draconis. Sic enim animū ſuum diſponens regis filius, & nullā cogitationem ſordidā, uel amorem uitioſum cernens in ſeipſo erga puellam cōmotum, niſi tantū compasſionē, & miſericordiam, tam captiuitatis illius, q̃ animæ perditionis, nequaq̃ hanc rem putabat eſſe tunc diabolicā ſeductionē. Nam diabolus cū ſit author tenebrarū, aliquando ſe in angelum lucis transformat. Vt ergo loqui cœpit puellæ regis filius, & diuinæ notitiæ ſibi uerba ꝓferre, dicens, o mulier cognoſce uiuentē in ſecula deū, & noli hoc errore idolorū corrumpi, ſed dominū Ieſum Chriſtū Intellige authorem eſſe omniū rerum, & beata eris, deſponſata immortali ſponſo: multaq́ alia dicēte illo, mox ſpūs malignus ſuggerit mulieri, ut ſeductionis expandat retia, et ad peccati foueam trahat Deo dilectā animam illā, quemadmodū primum hominē decepit per Euam, & a beata, & immortali uita, & a Deo ſeparans, a paradiſo etiā extorrem in huius uitæ exiliū præcipitauit. Vt enim audiuit puella uerba illa omni ſapientia plena, ſtulta exiſtens non intellexit, ſed tales dedit reſponſiones, ceu lingua, & os diaboli facta, & ait: Si meæ ſalutis, domine mi, ſolicitudinē geris, & cupis Deo tuo me offerre, & humilem animā meam faluā facere, fac & ipſe unā petitionem meā, & omnibus ſtatim paternis dijs abrenuncians, tuo adhærebo Deo, uſq; in finē uitæ meę ſeruitura ei, & mercedē recipies pro mea ſaluatione, & ad Deum conuerſione. Tunc eo interrogante, quæ eſt poſtulatio tua, o mulier? illa habitū, & geſtum, & oculos, & totā ſemetipſam ad libidinē transformans, inquit: Coniungere mihi nuptiarū copula, & ego præceptis tuis gaudens obediā. Cui ille: Inaniter, o mulier, talē mihi prætendis petitionē duram. Ego enim licet fortiter tuæ ſolicitudinē geram ſalutis, & de profundo perditionis deſiderem te extrahere: inquinare tamen corpus meū per turpem cōmixtionem graue mihi eſt, & omnino impoſſibile. Illa aūt totam cōplanans illi uiam, & iniungens: Quare, inquit, talia faris tu omni replete ſapientia? Vt quid pollutam rem, & turpem, uocaſti cōmixtionem? Non.n. & ego expers ſum ſcientiæ Chriſtianorū librorum, ſed multa uolumina legi in patria mea, multosq́; Chriſtianos mecū colloquentes audiui. Nonne ſcriptū eſt in quodā librorum ueſtrorū, Honorabiles nuptię, & torus Imaculatus? Et, melius eſt nubere, q̃ uri? Et, quod Deus coniunxit, homo non ſeparet? An non omnes antiquos iuſtos patriarchas, ſed & prophetas, uxores habuiſſe docent ſcripturæ ueſtræ? Nonne Petrum illū, quem principem Apoſtolorum dicis fuiſſe, coniugem ſcriptū eſt habuiſſe? Quibus igi authoritatibus fultus, nuptias pollutionē debes appellare? Valde mihi uideris a ueritate dogmatum ueſtrorū errare. Cui ille reſpondit: Etiā mulier ſic ſe habent iſta, quēadmodum dixiſti. Nam permittitē uolentibus uxores ducere, ſed non eis, qui ſemel ꝓmiſerūt Chriſto uirginitatē illibatā ſeruare. Ego enim ex quo lauacro purificatus ſum diuini baptiſmatis, a iuuētutis, & ignorātiæ meæ delictis mundū meipſum ſeruare Chriſto ſpopondi. Et qua ratione, quod Deo ꝓmiſi, uiolare potero? At illa rurſus ait: Sit & iſta tua uoluntas, quēadmodū propoſuiſti. Aliam uero minimā quandam, & fere nullā petitionem meam perfice, ſi uis faluā facere animā meam: Concumbe mecū hac nocte tantū, & tua perfrui me patere pulchritudine, nec non & ipſe meo ſatiare decore: & promitto tibi q̃ ſummo diluculo Chriſtiana fiam, & omni abrenunciabo cultui deorū. Et erit tibi non ſolū indulgentia pro di-

48

Huc huc o hæretici oculos admouete, qui deo dicatas uirgines et ſanctimoniales fœminas quæ uirginitatem profeſſæ ſunt, monachos item ſub nuptiarum prætextu ad inceſtum ſolicitatis. Videte huc friuolas rationes & ſophiſmata ueſtra confutata, & impiorū dogmatum uos eſſe ſatores cognoſcite, quæ non niſi a diabolo ſunt, cuius eſtis miniſtri.

ſpenſatione iſta,ſed inſuper munerũ retributio pro ſalute mea a Deo tuo. Nam gaudiũ fit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiã agente. Si ergo fit gaudiũ in cœlo propter conuerſionẽ peccatoris, authori conuerſionis nonne merces magna debet? Etiam ita eſt,& penitus indubitabile. Nonne plurima & principes religionis ueſtræ apoſtoli ſecundũ diſpenſationẽ egerunt,prætereuntes nonnunq̃ minus,propter maius,mandatũ? Nonne Paulus dicit circuncidiſſe Thimotheum propter meliorem diſpenſationem? Et licet execrabilis ſit Chriſtianis circuncíſio, tamen ille nõ reſpuit hanc facere. Et multa talia in ſcripturis tuis inuenies. Si ergo ſecundũ ueritatem ſaluare quæris animã meam, modicũ iſtud meum cõple deſiderium. Et ego quidẽ perfecta tibi copula nuptiarũ coniungi poſtulans, q̃m mihi minime deſiderabile eſt,ulterius te non cogã, quæ tibi placita ſunt, omnia tamen factura. Ergo & ipſe ne omnino me execreris, ſed acquieſcendo mihi ſemel in hoc, ſaluabis me a ſuperſtitioſo idolorũ cultu liberans,& tu deinceps,quæ tibi uiſa fuerint,facies omni tẽpore uitæ tuæ. Sic locuta eſt. Nã & habebat narratorẽ,cui & aures adhibebat ipſa occulte: & ſcripturarũ experẽtiſſimus eſt,totius malitiæ author,& magiſter diabolus. Hæc igit̃ dicens,& blandiens,retiaq́;, & laqueos a dextris, & a ſiniſtris circumplicãs,fortitudinẽ animæ illius cõmouere cœpit,rigoremq́; deponere propoſiti illius,et deliberationẽ nutabundã efficere. Seminator aũt malitiæ,& iuſtorũ inimicus, uacillans illius cor conſiderans, gaudio magno repletus eſt, & qui ſecũ uenerant nequitię ſpiritus,mox aduocat, uociferans: Videtis q̃uo puella iſta concuſſit, quẽ nos non potuimus cõmouere? Venite ergo,fortiter irruamus in eum. Aliud enim tẽpus non inuenimus ita congruum ad cõplendam uoluntatẽ illius,qui miſit nos.

Hæc locutus uerſipellis, & omni dolo plenus, cũ ſuis canibus unanimiter aggrediũt̃ Chriſti militem,oẽsq́; illius animæ uirtutes conturbant, & dirum amorẽ puellæ ſuggerentes, ignẽ uehementiſſimũ concupiſcentiæ ſuccederunt in eum. Cernens aũt ille ſeipſum fortiter inflãmatũ,et ad peccandũ captiuatũ,puellæ ſalutem,& ad Deum conuerſionẽ,quaſi hamo eſcã,propoſitæ actioni circũpoſitas, & occultantes ei nõ eſſe hoſtis ſubmiſſiones,id eſt,peccatũ,pro ſalute animæ ſemel mulieri miſceri, ingemiſcens defactionẽ animæ peſſundatæ,mox ſemetipſum ad orationẽ cõuertit,& flumina lachrymarũ ex oculis largiter profundẽs, clamabat ad Deum,qui ſaluos facit ſperantes in ſe: In te dñe ſperaui non confundar in æternũ. Neq; irrideant me inimici mei tua protectũ dextera, ſed adeſto mihi in hac hora,et ſcd'm uoluntatẽ tuã dirige uiã meã,ut glorificet̃ nomẽ tuũ ſct̃m,et gl'oſũ,et terribile in me famulo tuo,q es bñdict⁹ in ſcl'a. Am̃.

Per plurimas uero horas cũ lachrymis orans,& multas genuflexiones faciens,collocauit ſeipſum in pauimento. Et ſoporatus paululũ,uidet ſemetipſum a quibuſdã terribilibus raptũ,& loca,quæ nunq̃ uiderat,pertranſeuntem,& ad quoddã perductũ maximũ pratũ,decoris floribus,& bene redolentibus exornatũ:ubi arbores quidẽ cernit omnigenas,& uarias fructibus extraneis quibuſdã, & mirabilibus oneratus: foliaq́; arborum dulcẽ ſonũ reddebãt,aura quadã grata agitata, & inſatiabilẽ,& gratiſſimũ odorẽ emittebant: ſedesq́; poſitæ erant de mundiſſimo auro,& lapidibus precioſis fabricatæ, nimiũ ſplendorẽ reddentes: & lecti lucidi precioſiſſimis ſtramentis, quæ decore ſuo oẽm narrationẽ ſuperant: aquę 49

Orans cũ lachrymis per horas plurimas, & multas genuflexiones faciens.

etiā præterfluunt lympidiſsimæ,ipſos lætificantes oculos.Per mirabilem uero iſtū & maximū campū terribiles illi deducētes illū, in ciuitatē introduxerunt,ineffabili fulgore ſplendentē. Et ex auro q̄dē obrizo muri erāt, & de lapidibus quos nullus aliquando uidit,propugnacula altiſsima. O quis illius referre præualet ciuitatis decorē,& claritatē? Lux aūt deſuper infuſa radijs ſuis,oēs plateas ipſius illuſtrat, &ætherei quidam exercitus ſplendidi in ea conuerſant̄,canticū cantantes, quod auris mortalis nunq̄ audiuit.Et uocem audiuit dicentē:Hæc eſt requies iuſtorū,iſta eſt lætitia eorū, qui placuerunt dn̄o. Inde deniq; educentes illū reuerendiſſimi uiri illi,repedabant. Qui iucunditate illa,et gaudio totus perfuſus,ait:Ne priuetis me,rogo,ineffabili gaudio iſto,ſed cōcedite me in uno præclaræ ciuitatis huius angulo conuerſari. Illi aūt dicebant:Impoſſibile eſt te nunc hic eſſe,ſed labore multo,& ſudore uenies huc;ſi tamen tibimetipſi uim inferre potueris. His dictis, & maximū illum campū rurſum tranſeuntes, ad loca deduxerūt tenebroſa,& omni fœditate,& triſtitia,& tribulatione,& turbine plena,ubi fornax æſtuabat igne ſuccenſa,& uermiū genus, atq; ſerpentiū ibi erat inter flāmas uiuens,& animas crucians. Et uox audita eſt,dicens:Iſte locus eſt peccatorū.Iſta ſunt tormenta eorū,qui prauis actibus, & turpibus ſemetipſos polluūt. Poſtea eduxerunt eum inde hi,qui eum introduxerunt:ſtatimq; in ſemetipſum reuerſus,tremebundus erat totus,fluminaq; lachrymarū decurrebant ex oculis eius. Omnis aūt pulchritudo illius impudicæ puellæ, & cæterarū fœtidior ſtercore, atq; putredine ei uidebat̄. Voluens aūt in animo eorū,quæ uiderat,memoriā, deſiderio bonorū,& timore malorum, ſuper lectū infirmus decubuit,nequaq̄ ſurgere ualens. Nunciat̄ ergo regi ægritudo filij. Qui poſtq̄ uenit, interrogat quidē,quod acciderat.Ille aūt refert ei per ordinē,quę uiderat, & ait:Vt quid laqueum pedibus meis pręparaſti, & deijcere animā meā uoluiſti? Niſi enim adiuuiſſet me dn̄s, paulo minus in inferno habitaſſet anima mea. Sed q̄ bonus Iſrael Deus rectis corde, qui & meā eripuit humilitatē de medio catulorū leonum,& dormiui cōturbatus. Sed uiſitauit me ex alto Deus ſalutaris meus,& oſtendit mihi qualibus priuauerunt ſe bonis, qui eum prouocant ad iracundiā, qualiumq; tormentorū pœnas ſuſtinebunt.Et nunc,o pater, q̄m aures tuas obturaſti, ne audires uocem meam bona tibi ſuggerentē, ſaltē me ne prohibeas uiam rectā incedere. Hoc.n.deſidero, hoc ambio,id eſt,ab oībus terrenis liberari, & ad loca pergere,ubi Barlaam Chriſti famulus habitat, & cū eo reſiduum præſentis uitæ meæ expendere. Si autem ut retinere me uolueris, uidebis me repente triſtitia & anguſtia mori, & neque tu pater de reliquo uocaberis, neque filium me ulterius habebis.

Iterū ergo defectus appræhendit regē, & rurſus tædet eum uitæ ſuæ: & male cōuerſus ad ſemetipſum,i ſuuū abijt palatiū. A Theoda uero qui miſſi fuerant nequitiæ ſpiritus aduerſus ſanctū puerū, redeuntes ad eum confuſi deiectionē confitent̄; & licet ſint mendaciſſimi, tamē caſum ſuæ deiectionis aperte retulerunt. Ille aūt ſic ait:Vos infirmi, & miſeri, quomodo ab uno puero eſtis ſuperati? Tunc maligni ſpiritus diuina uirtute
50 compulſi,in lucē(licet inuiti)ueritatē protulerunt,dicētes: Non ualuimus
Signū crucis Chriſti fugat dæmones. ſuſtinere,nec omnino reſpicere Chriſti uirtutē,& uexillum paſſionis eius, quod crucē uocant. Illo.n.ſigno rediuimus eneruati, fugientesq; exuſti o-

mnis aeris principes,& rectores tenebrarũ.Nã priuſq̃ perfecte eo ſignaretur iuuenis iſte,ſuper eũ irruentes fortiter,conturbauimus eũ. Vt autem Chriſtũ inuocauit in auxiliũ,& ſigno crucis armauit ſemetipſum,nos perſecutus eſt cũ ira,& præſidium ſibimet tutiſsimũ poſuit. Meditãtes ergo inuenimus inſtrumentũ, per quod et protoplaſto locutus eſt aliq̃n princeps noſter, & eũ ſuperauit. Sed nunc pro nihilo reputati ſumus a puero iſto,& irrita facta eſt ſpes,quam habuimus de illo.Nam inuocatus Chriſtus in auxiliũ,ignis ſupernæ iræ nos inflãmauit, & in fugam conuertit,ut amodo non audeamus appropinquare ei. Sic ergo maligni ſpiritus aperte nota fecere Theodæ, quæ facta fuerant.

Rex autem undiq; deſtitutus,Theodam iterũ aduocat;cui et dixit:Omnia quæ nos docuiſti,o ſapientiſsime cõplentes,nullam utilitatẽ conſecuti ſumus. Nunc aũt ſi quæ alia ars tibi reſidua eſt, & illius experientiã capiemus:forte inueniemus aliquã mali ſolutionem.Petente uero Theoda ad colloquiũ uenire filij,mane rex ſecũ aſſumens eũ, ad uiſitandũ pergit filiũ.Et ſedens rex loq cœpit,exprobrans,& reprahendens de inobedientia ſua,& pertinaci uoluntate.Illo uero denuo confirmante, & nihil prçponendũ eſſe Chriſti charitati clamante, procedens in mediũ Theodas,ait:Quid cognouiſti,o Ioſaphat,in imortalibus dijs noſtris, quod ab eorũ cultu diſceſsiſti, & patrẽ tuum regẽ ita ad iracundiam prouocaſti; odibilis factus omni populo? Nonne ab ipſis tibi præſtita eſt uitç? Nõne & ipſi exhibuerunt te patri,oratione eius exaudita, & de ſterilitatis eum uinculo liberauerunt?Plura autẽ uaniloquia,& inutiles nugacitates in malis inueteratus proponens,& ſyllogiſmos conſuens,de prçdicatione euangelij uolẽs quidẽ iſtum deridere,idolorũ uero dogmata defendere, modicum ſuſtinens ſuperni regis filius, & urbis illius ciuis, quam fixit dñs, & non homo,ait ad Theodã:Audi erroris profunditas, & palpabiliũ tenebrarum fœtor,Babylonium ſemen,et Chaldemicæ turris conſtruentium proles,propter quam mundus cõfuſus eſt,uaniloque,ac miſerrime ſenex, cuius & igne,et fulgure concremata Pentapolis,leuiora ſceleribus operata eſt. Cur deridere conaris ſalutis prçdicationẽ, per quam errabundi uiã inuenerunt,per quam perditi & male captiuati,reuocati ſunt? Quid melius eſt,dic mihi,Deo ſeruire omnipotenti,cũ filio ſuo unigenito, & ſpiritu ſancto,Deo increato,et imortali,principio & fonti bonorũ, cuius imperium inçſtimabile, et gloria incõprçhenſibilis, cui adſtant milia miliũ, & decies centena milia angelorum,et cœleſtiũ ordinum,& pleni ſunt cœli,et terra gloria eius,per quẽ omnia de nihilo facta ſunt,per quem omnia continenẽ,et gubernantur,et prouidentia illius regunẽ:an dæmonibꝰ perditis,et inanimatis idolis,quorũ gloria,et laus adulterium eſt, et puerorũ corruptio, & cætera impietatis opera, quæ de ueſtris dijs ſcripta ſunt in inſtitutionibus ſuperſtitionis ueſtrç?Non erubeſcitis miſeri, et ignis inextinguibilis cibus?Similitudo generis Chaldaici, non confundimini mortuas ſtatuas adorantes,manus humanæ opera?Lapidem.n.dolantes,uel lignum cçdentes,deum appellatis.Deinde meliorẽ de armẽtis taurum tollentes,uel aliud, quod occurrerit decentiſsimum de animalibus, mortuo delubro ſacrificatis.Stulte,precioſius eſt tuo idolo animal,quod offertur ei.Nã idolum homo fecit,animal Deus creauit. Et ideo longe te rationali intellectualius eſt irrationabile animal.Nam illud cognoſcit nutrientem ſe,tu uero Deum ignoras,per quẽ de nihilo factus es,per quẽ uiuis;et con-

ſeruaris. Et appellas Deũ, quem paulo ante uidiſti ferro cæſum, et igne cõ
flatum, et malleis productũ? Quem argento, et auro circũtexiſti, et de ter
ra eleuans in alto collocaſti. Deinde corruens in terram, miſerũ lapidem
miſerior illo adoras, et non Deũ, ſed opera manuũ tuarum mortua, et ina
nimata imo neq; mortuum utique eſt iuſtũ uocari idolũ. Quõ enim mor
tuũ eſt, quod nunq; uixit? Sed quoddam nouũ oporteret inueniri ſibi no-
men, tamen fatuitate dignũ: Nam lapideus puluis efficit; ligneus corrũpi-
tur; æneus fuſcaẗ; aureus, & argenteus conflaẗ. Nec hoc ſolũ, ſed etiam di-
ſtrahunẗ dĳ tui, alĳ modico, alĳ precio multo: non enim diuinitas ineſt eis.
Deus enim quis emit? Deũ quis uendit? Quomodo deus uocaẗ, qui non
mouetẗ? An nõ cernis, qm̃ qdẽ ſtans, nũq; ſedet: ſedẽs uero, nũq; ſurgit. Eru
beſce ſtulte, et manũ pone ſup os tuũ fatue, talia laudãs. Nã a ueritate alie
nat9es, mẽdacibusq; figuris ſeduct9, ſtatuas fingẽs, et opib9 manuũ tuarũ
dei nomẽ ipones. Euigila iſelicißime, et itellige q antiqor es tu deo a te fa-
cto. Iſta plurimæ ſunt inſaniæ. Confidis.n. temetipſum, cũ ſis homo, deum
poſſe facere. Et quomodo poteſt hoc fieri? Itaq; non deũ facis, ſed effigiẽ
hominis, uel alicuius animalis, linguã non habentẽ, neq; guttur, neq; cere-
brũ, neq; aliquid interius. Itaq; neq; hoĩs ſimilitudo, neq; animalis, ſed om
nino quiddam inutile, & uanitate plenũ. Cur ergo inſenſibilib9 adularis?
Cur immotis, & inutilibus aßides? Niſi enim ars fuiſſet cæſoris lapidum,
uel architecti, aut ferrarĳ, deũ utiq; non habuiſſes. Niſi cuſtodes aſſiderẽt,
utiq; deũ tu perderes. Quem enim ſæpius urbs populoſa inſipienter pre-
catur ut deũ, ut ab eo cuſtodiaẗ, huic cuſtodes pauci aßident, ne a furib9
rapiaẗ. Et ſi quidem aureus, uel argenteus fuerit, ſolerter cuſtodieẗ: Si uero
lapideus, aut luteus, uel alterius cuiuslibet uilioris materiæ, ſemetipſum
cuſtodiet. Forſitan robuſtior eſt luteus apud uos aureo. Non eſt igiẗ con-
gruum, uos inſipientes, & cæcos, & ſine intellectu, iuſtos ſubſannare, ſed
potius uoſmetipſos deflere. Amentiæ quippe, non pietatis, ſunt opera ue-
ſtra. Nam ſtudioſus bellorum militaris aſpectus, ſimile idolum erigens,
uocauit Martẽ. Alius autem mulierum concupiſcentia ſuccenſus, uitiũ ſuũ
deũ fecit, quẽ uocauit uenerẽ. Iſte autem propter ſuam uinolentiam finxit
idolum, quod uocauit Bacchũ. Similiter uero & aliorũ malorũ concupi-
ſcentes, ſuorum uitiorũ ſtatuerunt idola. Nam paßiones ſuas deũ uocaue
runt. Et ideo in delubris ſuis impudicæ fiunt ab eis ſaltationes, & luxurio
ſa cantica reſonant, & furioſi in impetu fiunt. Quis aũt horum per ordinẽ
abominabilem edicet actionẽ? Quis ſuſtinebit, illorũ turpitudines referen
do, os ſuum inquinari? Sed omnib9 manifeſta ſunt, & ſi nos taceamus. Iſti
tui cultus ſunt, ó Theoda, ſtatuis inſenſibilior. Hæc me ſuades adorare?
hæc colere? Tuæ ueraciter eſt malitiæ, & ſtultę uoluntatis tale conſilium.
Sed ſimiles illis fiant tu, & omnes, qui cõfiditis in eis. Ego uero Deo meo
ſeruiam, & ſacrificabo totum meipſum Deo creatori, & prouiſori uniuer-
ſorũ, per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſpem noſtrã, per quẽ acceſ-
ſum habemus ad patrẽ luminũ in ſpiritu ſancto, per quẽ redempti ſumus
de amara ſeruitute in ſanguine eius. Niſi enim humiliaſſet ſemetipſum uſq;
ad formam ſerui, nunq; nos filiorum adoptione digni eſſem9. Humiliatus
eſt ergo propter nos, nõ rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. Nã
quod erat permanſit: & quod non erat, aſſumpſit. Locutus eſt hoĩbus, a-
ſcendit in crucẽ carne ſua, poſitus eſt in ſepulchro trib9 diebus, deſcendit

in infernum,eduxit eos, quos uinctos tenebat ſæuus mundi rector uenundatos ſub peccato,reſurrexit die tertia,aſcendit in cœlũ, inde uenturus iudicare uiuos,& mortuos. Quæ igĩt ſibi ex his læſio facta eſt,quem ſubſannare uideris? An non cernis ſolẽ iſtũ,quos,et quantis tranſmittit radiũ ſuũ locis inhoneſtis,et ſordidis,et quanta corpora reſpicit fœtida,atq; putentia? Nunquid aliqua ſibi ex his prouenit macula? Nonne potius ſordida, & fœtentia,atq; ſaniem decurrentẽ deſiccat,aſtringit,tenebroſa uero illuminat,& ille illæſus omnino,& intactus ab omni macula ꝑmanet? Quid uero ignis? Nonne frigidũ ferrum,& nigrum ſuſcipiens in ſeipſo, flammigerum totum,atq; ignitũ efficit? Nunquid recipit ferri proprietates? Nunquid cæſo ferro malleis,& concuſſo,patitur aliquid ignis,aut læſionem ullo modo ſuſtinet? Si ergo creaturas iſtas corruptibiles nihil ex ſocietate uiliorum pati conſtat,qua ratione,ó ſtulte,& lapidei cordis, repræhendere præſum:s,dicẽs,quia filius, & uerbũ Dei, nullo modo diſcedens a paterna gloria, ſed Deus exiſtens,pro ſalute hominum ſuſcepit corpus humanũ,ut homines participes diuinæ,& intelligibilis naturæ faceret,& de inferno educeret ſubſtantiã noſtrã, & cœleſti gloria donaret; ut principẽ tenebrarum ſeculi huius aſſumptione carnis illiciens ſubijceret, & genus noſtrũ ab illius tyrannide liberaret? Vnde impaſsibilis ſuſtinet paſsionẽ crucis, duas naturas manifeſtans ſuas. Nam ut homo crucifigĩt,ſed ſicut deus ſolem obſcurat,commouet terram,& multa,qui dormierant, ſuſcitauit corpora ſanctorũ de monumẽtis. Rurſus ut homo moritur, ſed ſicut Deus reſurgit, ſpolians infernũ. Ideo clamat propheta: Infernus lætatus eſt,obuiã tibi deorſum. Nã exultabat,hominẽ putans ſe ſuſcipere infirmũ. Sed in Deũ incidit,& inanis ſubito effectus eſt,& captiuus. Surgit ergo ſicut Deus,& redijt in cœlũ,unde nunq; diſceſsit,& naturã noſtram, priꝰ deſpicabilẽ,& omnibus inferiorẽ,ingratam,& inhonoratã,omnibus ſuperiorem effecit,& in throno gloriæ collocauit. Igĩt quæ ipſi de uerbo hoc facta eſt læſio,quod blaſphemare non deſinis? Quid.n.pulchrius, q̃ iſta confiteri,& talẽ colere Deum bonũ,ac benignũ,q mandat iuſtitiam,conſtantiam impetat,munditiã iubet,miſericordiam docet, fidẽ exhibet,pacẽ prędicat,ipſa ueritas nominaĩ,& eſt ipſa Charitas,ipſa bonitas? Hunc melius eſt colere,q̃ deos tuos nefarios,& uitioſos, turpes pariter actibꝰ, & nominibus. Væ nobis,q eſtis lapidibus duriores,& irrationabilibus irrationabiliores,filij perditionis,tenebrarũ hæredes. Beatus uero ego, & omnes Chriſtiani,Deũ habentes bonũ & benignum. Nã q ei ſeruiunt,& ſi modico tp̃e in hoc ſeculo mala ſuſtinẽt,ſed imortalem retributionis fructum uindemiabunt in regno perenni,& diuinam beatitudinem.

Dixit aũt ad eum Theodas: Ecce manifeſtũ eſt, ꝙ noſtram ſectã multi,& magni ſapientes,& narratores tã uirtute, q̃ ſcientia mirabiles,tradiderunt,& omnes reges terræ,& potentes,ceu bonã, & nihil falſitatis habentem ſuſceperunt: Galilæorũ uero,ruſtici quidã pauperes, & uiles homines prædicauerunt,& ipſi pauci numero,nec duodenariũ ſupergredientes. Q̃uo ergo paucorum,& ignobiliũ, atq; ruſticorum prædicatio præponenda eſt multorũ & magnorum,ſapientia tanta ſplendentiũ,traditioni? Quæ eſt aũt aſſertio,hos uera dicere,& illos mẽtiri? Rurſus ergo regis filius reſpondit: Forſitan, Theoda,aſinus es,lyrã rationis audiens, & ſine intellectu permanens; uel potius aſpis obturans aures, ne audias uocẽ in-

cantantiũ. Bene igit̃ propheta ait de te: Si mutauerit æthiops pellem ſuã, & pardus uarietatem ſuã, & tu poteris benefacere, cũ didiceris mala. Stulte, & ecce quomodo non reducis te in ſenſum ueritatis? Hoc.n. ipſum, ꝙ a multis quidem ſapientia admirandis ueſtri cultus laudati ſunt, & a multis regibus defenſi; prædicatio uero euangelij a paucis, & ignobilibus uiris prædicata eſt, oſtendit diuini cultus noſtri uirtutem, & ueſtrorum malignorum dogmatum infirmitatem, & exterminium. nam ueſtra licet aduocatos habuerint ſapientes, & defenſores fortiſsimos, tamen extinguntur, & debilitantur: noſtra uero nullo humano fulta auxilio, lucent ſplendidiora ſole, & mundi obtinent plenitudinem. Si enim a rhetoribus, & philoſophis expoſita fides noſtra fuiſſet, regeſque, & potentes habuiſſet cooperatores, merito dicere poſſes humana uirtute totũ fieri. Nunc autem cernens a piſcatorib⁹ quidẽ uilibus ſanctũ compoſitũ euãgelium, ab omnib⁹ uero tyrannis perſecutũ, & poſtea orbẽ impleſſe uniuerſum: nam in oẽm terram exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terræ uerba eorum: quid dicere potes aliud, ꝙ diuinã quandam eſſe, & inexpugnabilem uirtutẽ, pro ſalute hominũ ſemetipſam aſtruentẽ? Quam ergo aſſertionẽ requiris inſenſate, mentiri quidẽ tuos, uera aũt dicere noſtros, his ꝗ dicta ſunt, potiorẽ? Si enim non deliramenta eſſent, & mendacia omnia tua, nunꝙ tantam obtinentia ab omnibus fortitudinẽ, & defenſionẽ, ſic eſſent imminuta, & infirmata. Vidi enim (inquit) impiũ ſuperexaltatũ, & eleuatũ, ſicut cedros Libani, & tranſiui, & ecce non erat: quæſiui eũ, & nõ eſt inuentus locus eius. De uobis iſta dixit propheta propugnatorib⁹ idololatriæ. Modicũ enim quantulumcũꝗ, & non inuenieť locus ueſter, ſed ſicut deficit fumus deficiens, et quẽadmodum liqueſcit cera a facie ignis, ſic peribitis. De euangelica uero, & diuina notitia inquit dominus: Cœlũ, & terra tranſibunt, uerba aũt mea non tranſibunt. Et iterũ pſalmographus ait: Initio tu domine terrã fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli: Ipſi peribũt, tu aũt permanes, & omnes ſicut ueſtimentũ ueteraſcẽt: Et ſicut opertoriũ mutabis eos, & mutabunť: tu aũt idem ipſe es, & anni tui non deficient. Et qdem diuini præcones aduentus Chriſti, ſapienteſꝗ orbis prędicatores, oẽs traxerunt de profundo erroris, quos nũc infœlix, & uere ſeruus peccati, deſpicis. Nã ipſi reſplenduerũt ſignis, & prodigijs, & uarijs uirtutibus, uelut ſol in mundo, cæcis lumen donantes, ſurdis aũt auditum, & claudis greſſum, mortuis uitã exhibentes. nam umbræ illorũ ſolę, omnes languores hominũ curabãt. Dęmones, quos uos timetis quaſi deos, non ſolũ ab hominum pellebant corporibus, ſed ẽt ab ipſo extirpauerunt mundo crucis ſigno, per quod omnẽ perdiderunt machinam, & omnia ueneficia, inefficacia eſſe fecerunt. Et illi quidẽ humanam ita ſanantes infirmitatẽ Chriſti uirtute, & creaturã totam renouãtes, ceu ueritatis pręcones, merito admirabiles uidebanť omnibus recta ſapiẽtibus. Quid ergo potes dicere de ſapientibus tuis, & rhetoribus, quorũ ſtultam fecit Deus ſapientiam? Fautores diaboli qd memoria dignum reliquerunt ſeculo? Quid potes dicere de ipſis, niſi irrationabilitatem, & turpitudinem, & artẽ uanam, ornatu uerborũ cœnum contegentem fœtentiſsimæ ſectæ ueſtrę? Sed et ipſorũ poetarũ, quicunꝗ uiſi ſunt aliquo modo a multa reſipuiſſe inſania, quod uerius eſt dixerunt, ꝙ hi q dicunť dij, homines fuerunt, & eo ꝙ qdam illorũ ædificauerunt ciuitates, & regiones gubernauerunt,

runt,uel quodlibet aliud egregiũ facinus ſcd'm ſeculum fecerũt,errantes homines,deos eos uocauerunt. Nã in initio Seruch ille dicit idola reperiſſe. In antiquis nempe temporibus qſquis uel fortitudinis,uel amicitiæ ſuæ, uel alicuius alterius induſtriæ opus memoria dignum oſtendiſſet, ſtatuis ferẽ,& imaginibus fuiſſe honoratus. Poſtea uero homines prædeceſſorũ ſuorum ignorantes intentionẽ,ꝙ propter memoriam ſolam eis,q aliquid fecerunt laudabile,ſtatuas,& imagines erexerunt, paulatim errantes,diabolica ſeducti uerſutia,quaſi imortales, & incorruptibiles homines adorauerunt,& ſacrificia eis,& libamina obtulerunt, certumq́ dæmonibus in idolis habitantibus ad ſe honorẽ,& ſacrificia trahentibus. Nam illi eis, q non probauerunt Deũ habere in notitiã,perſuaſerunt deos ſe credi duabus ex cauſis,ut illi qdem in appellatione iſta gloriarent. Delectantur.n. nimirũ ſuperbia,& arrogantia pleni,quaſi dij honorari, & ut eos, quos ſeduxerunt,in præparatũ ſibi pertrahant ignẽ. Vnde omnem illos docuerunt impietatẽ,ac turpitudinem,ut ſuæ ſubderent ditioni. Ad hanc igitur eminentiam malorũ peruenientes homines,obtenebrati mẽte,unuſquiſq; ſui uitij,& propriæ concupiſcentiæ erexit ſtatuam,& deũ nominauit,abominabiles errore,abominabiliores impietate eorũ, quos adorauerunt effecti,donec ueniens dñs per uiſcera miſericordiæ ſuæ liberauit nos, q credidimus in eũ,de maligno hoſte,& perdito errore,& docuit uerã Dei notitiam. Non eſt.n. ſalus niſi in ipſo,& non eſt alius deus neq; in cœlo, neque in terra,niſi ipſe ſolus omniũ factor,omnia portãs uerbo uirtutis. Verbo.n. Dei cœli firmati ſunt,& ſpiritu oris ei⁹ omnis uirtus eorũ. Et omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil.

Theodas aũt his auditis ſermonibus, qa ſermo plenus erat diuinæ ſapientiæ,quaſi tonitrui fragore conſternatus, ſine uoce obſtupuit. Sero autem & uix ſuã ſenſit miſeriã. Tetigit aũt obtenebratos cordis illius oculos ſermo ſalutaris. Multũ igit de prioribus actibus ſuis pniam gerens,& idolorũ errorẽ condemnans,ad lumen ueritatis cucurrit. Et ex illo tẽpore ita a maligna conuerſatione diſceſsit, & tm̃ ſeipſum execrandis uitijs,& magicis artibus hoſtẽ exhibuit, quantũ ante hoc tps erga illas amicitiam habuit. Tunc.n. in medio conſilij ſtans,rege præſidente,magna uoce clamauit: Vere,rex, ſpũs Dei habitat in filio tuo. Veraciter uicti ſumus,& nullam ultra reſponſionem habemus,nec reſiſtere his, quæ ab eo dicta ſunt præualemus. Vere magnus eſt Deus Chriſtianorũ, magna fides eorũ,magna myſteria. Conuerſus ergo ad filium regis,ait. Dic mihi,'illuminata anima,ſuſcipiet me Chriſtus,ſi diſcedens a malis actib⁹ meis,conuertero me ad ipſum? Etiam,inqt ueritatis præco,ẽt ſuſcipiet te,& omnes, q conuertuntur ad ipſum. Suſcipiet aũt non qualitercunq;, ſed ſicut pater filio,qui de longinqua reuerſus eſt regione,id eſt,de uia inıqtatũ conuerſus eſt,obuiam exiuit, & hunc appræhendens oſculatus eſt, & peccati confuſione ſublata,mox eũ ueſte induit ſalutari, & ſtola ſplendidiſsima circundedit, myſticamq́ ſupernis uirtutibus lætitiã & ſolennitatẽ pro conuerſione ꝑditæ ouis exhibuit. Nam ipſe dñs ait; gaudiũ fieri in cœlo ſuper uno peccatore pniam agente. Et iterũ dicit: Non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiam. Deinde & per prophetam: Viuo ego,dicit dñs, nolo mortẽ impij,ſed ut conuertat de uia ſua mala,& uiuat. Conuerſione conuertimini de uia ueſtra mala,& quare moriemini domus Iſrael? Iniquitas

enim iniqui non nocebit ei. In quacunq; die conuerſus fuerit ab impietate ſua peccator, & fecerit iuſtitiā, & in præceptis uitæ ambulauerit, uita uiuet, & non morietˀ. Omnia peccata illius, quę peccauit, non recordabuntur. Quia iudicia iuſticię fecit, in ipſis uiuet. Et rurſus per aliū prophetā clamat: Lauamini, mundi eſtote, auferte malū cogitationū ueſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere. Et ſi fuerint peccata ueſtra ſicut phæniciū, ut nix dealbabunˀ: & ſi fuerint rubra quaſi uermiculus, uelut lana alba erunt. Talibus ergo propoſitis a Deo promiſsionibus his, q ad eum conuertunˀ, noli hæſitare, o homo, neq; ambigas, ſed ueni ad xp̄m benignum Deū noſtrum, & illuminare, & facies tua non confundetˀ. Mox.n. ut deſcenderis in piſcinam diuini baptiſmatis, omnis confuſio ueteris hominis, & tota ſarcina multorū peccato℞ ſepelietur in aqua, & in nihilū defluent. Iuuenis uero tu inde, & ab omni ſorde mundus exibis, nullā maculam, uel rugā peccati deferens tecū. Et de reliquo in te erit, ut conſerues tibimetipſi adeptam emundationē per uiſcera miſericordię Dei noſtri. Teodas igiˀ his inſtructus ſermonibus, exijt continuo, et execrabile illud antrū repetens, & ſuæ magicæ artis libros aſſumēs, uelut totius authores malitiæ, & myſteriorum dæmonicorum theſauros, igne cōbuſsit. Deinde uero ſpeluncam adijt ſacratiſsimi illius uiri, ad quē Nachor uenit, & de ſe narrat omnia, puluerē ſuper caput ſuū aſpergens, graues gemitus emittens, & abluens ſemetipſum lachrymis, per ordinem ēt ſeni execrandas ſuas referens actiones. Ille uero cū ad ſaluandas animas, & de fraudulenti draconis faucibus rapiendas artificioſus eſſet, incantat illū uerbis ſalutaribus, peccatorū remiſsionem promittit, propiciū ſpon-
51 det fore iudicē. Deinde catechizās eū, ieiunare multis diebus pro his, quæ deliquerat, mandauit, lachrymisq;, & gemitibus Deum pro illo exorās.

Ecce ieiunium indictum pro peccatorum commiſſorum ſatisfactione cōtra nouos hereticos.

His itaq; peractis, rex undiq; deſtitutus, uehementer triſtis erat, et plurimā commotionē in animo ferebat. Conuocans autem rurſus quotquot de conſilio habebat, diligenter perquirebat ab eis, quid de reliquo ſuo faceret filio. Multa aūt conſilia multis ſupponentibꝰ. Arachis ille ſuperius memoratus, illuſtrior ducatu, & primus conſilij exiſtens, ait regi: Quid oportebat, rex, filio tuo facere, & non fecimꝰ, ſuadēdo ei noſtra ſeq dogmata, & noſtris ſeruire dijs? Sed ut uideo, ad impoſsibile nitimur. Nam ex natura ineſt ei, uel forte ex fato, contentio iſta, atq; duritia. Igitur ſi tormentis eū tradere uolueris & cruciatibꝰ, tu hoſtis eris naturæ, & pater non uocaberis, & illū amittes pro Chriſto mori cupientē. Reſtat igiˀ iſtud ad faciendū, id eſt ut diuidas ei regnū, & in parte, quæ contigerit ei, regnare pmitte. Et ſi quidē rerū negocia, & cura ſecularium traxerint eū ad noſtrū laborē ſequendū, & uitā, ex ſententia nobis res proueniet. Nam mores fortiter in animo roborati facile deleri non poſſunt. Et ideo ſuaſione potius, q̄ ui ſunt tranſmutandi. Si aūt in ſecta permanſerit Chriſtianorū, hoc ipſum, non amiſiſſe te filium, erit tibi magnū defectionis ſolatiū. Hæc Arachi dicente, omnes laudauerunt ſuſcipientes conſilium. Conſentit itaque rex ſic iſta diſponi. Mane aūt facto, & accerſito filio, rex ait ei: Iſte mihi ultimus iam ad te ſermo fili, cui niſi confeſtim obaudieris, & ſaltē in hoc cor meū recreaueris, non ultra (bene ſcias) parcam tibi. Illo uero ſciſcitante, quæ uirtus eſt uerbi: Qm̄ quidē, inquit, multū laborans inobedientē te ad omnia reperi, ut acquieſceres ſermonibꝰ meis: ueni, iam regnū diuidēs,

in una parte te eſſe, & regnare te faciã, & erit tibi amodo licitum, quacunque deſideras pergere uiam. Cognoſcens autem illa diuina ueraciter anima, & iſtud ad lapſum ſuæ deliberationis proponere regẽ, tamen obedire conſenſit, ut ipſius manus euaderet, & deſideratam ſibi uiam ambularet. Suſcipiens aũt ait regi: Ego quidẽ deſiderabã diuinũ illũ quærere uirum, q oſtẽdit mihi uiam ſalutis, ut omnib⁹ abrenunciando terrenis, cum ipſo reſiduum uitæ meæ expenderẽ: Sed qm̃ me, pater, non permittis, ut deſiderata peragam, in hoc obediam tibi. Nam in qbus non adiacet manifeſta perditio, & a Deo alienatio, bonũ patri obedire eſt. Rex igit̃ maximo repletus gaudio, diuidit ſtatim in duas partes uniuerſam ſibi ſubiectã prouinciã, ordinat filiũ regẽ, ornat diademate, & omni hũc regali illuſtrans gloria, in deſignatũ ſibi dirigit regnũ, cũ ſplendido comitatu, & decenti obſequio. Principib⁹ aũt, & ducibus, magiſtratibuſq;, & ſatrapis præcepit, licere omni uolenti abire cum filio ſuo rege: & ciuitatẽ quandã magnam, et populoſam cõſtituit ei in caput regni, & oĩa tribuit, q̃ erãt cõgruẽtia regi.

Tunc iam Ioſaphat regni poteſtate percepta, cũ peruenit ad ciuitatẽ, in qua regnaturus erat, paſſionis quidẽ ſignum, id eſt, Chriſti crucẽ uenerandam in unaquaq; urbis turriũ poſuit: Templa uero idolorũ, & delubra in ſtatuis inſequens deſtruit, & uſq; ad fundamenta diruit, ipſaq; etiã fundamẽta effodit, nullas impietatis reliquias derelinquens. In medio aũt ciuitatis templũ magnũ, & ſpecioſum domino ædificat Chriſto, & præcepit multitudini, ut ibi frequenter conueniant ad exhibendũ Deo cultũ per ſanctę crucis adorationẽ. Tunc in mediũ ante oẽs ipſe precedit, & intentisſime ſe tradens orationi. Omnes aũt, qui ſub ipſius erant poteſtate, admonet, obſecrat, oĩa facit impenſius, quatenus a ſuperſtitioſo dæmonum errore ſeparet eos, & Chriſto reconciliet. Deceptionẽ oſtendit idololatriæ, & prædicationẽ inſinuat euangelij; Dei uerbi deſcenſionẽ, docet, & miracula, prędicat aduentũ eius, paſſionẽ notificat crucis, per quã ſaluati ſumus, reſurrectionis uirtutẽ, & ad cœlos aſcenſionẽ, metuendã cunctis denunciat diem terribilis illius aduentus, repoſitaq; fidelibus bona, & ſuſceptura peccatores ſupplicia. Hæc oĩa ſuauibus moribus, & melliſluis pertranſit ſermonibus. Non enim tantũ eminentia poteſtatis, & regali munificentia ambiebat uenerabilis eſſe, & metuendus, quantũ humilitate, & manſuetudine. Et eo amplius trahebat oẽs ad ſeipſum, quo erat quidẽ operibus mirabilis, manſuetus, & modeſtus moribus. Vnde poteſtas, humilitate, & manſuetudine magnis adiunctis ſibi cooperatoribus, oẽs obedire ſuis facile perſuaſit ſermonibus. Itaq; ſic in breui tẽpore cunctus ſibi ſubiectus populus, ciues ſcilicet, & ruricolæ, diuinis illius edocti ſermonibus, ut abnegarent quidẽ multorum deorum errorem, & abrumperent ab idolorũ ſacrificijs, et abominationibus, rectæq; iungerent fidei, et eius certisſimis doctrinis Chriſto reconciliarent. Omnes, qui in mõtibus, et ſpeluncis propter timorem patris illius incluſi fuerant, ſacerdotes ſcilicet, et monachi, et epõrum pauci, egresſi de abditis ſuis, ad eum gaudentes ueniebant. Ipſe aũt eos, qui propter Chriſtũ in talibus deciderant malis, et tribulationibus, obuiam exeũdo honorifice ſuſcipiebat, et in ſuũ introducebat palatiũ, pedes lauans, capita ablues, et omnimodo eos procutans. Deinde nouiter a ſe ędificatã eccleſiam dedicat, et quendã epiſcopum, qui multa propter fidẽ Chriſti mala paſſus fuerat, et ſui epiſcopatus

52 *Templum magnum & ſpecioſum Ioſaphat domino Chriſto ædificat, præcipit ut illuc omnes conueniant ad exhibendũ deo cultũ per ſanctæ crucis adorationem.*

Quid hic dicent hæretici?

53 *Dedicat eccleſiam Ioſaphat a ſe ædificatã.*

Quod nota cōtra ſubuerſores noſtros qui Eccleſiarum dedicationes derident, ipſi magis deridendi, ſeu potius deflendi.

amiſerat ſedē, archiepiſcopū in hac cōſtituit, uirū ſanctū, & eccleſiaſticis inſtitutionibus eruditū, zeloq́ diuino ferentē. Piſcinam aūt cōfeſtim pręparat, baptizari eos, qui ad Chriſtū conuerſi fuerant, iubet. Et baptizantur principes prius, et quotquot in dignitate erant, deinde milites, et reliqua turba. Et baptizati nō tantū animarū recipiebant ſanitatē, ſed etiam quanticunq; languoribus fuerant grauati corporalibus, et febribus uexati, oīa deponentes, anima purificati, corpore roborati a diuino fonte egrediebantur, curatione adepta animarū, ſimul et corporū. Hinc et confluebant ad regē Ioſaphat undiq; multitudines, pietatē ab eo diſcere quærentes, et omnia quidē ſubuertebant templa idolorū. Tollebant̄ uero omnes
54 diuitiæ, et repoſitæ in phanis pecunię. Sacra aūt Deo templa ędificabant̄, et diuitias illas eis, et precioſa ueſtimenta, et theſauros rex Ioſaphat repoſuit, de execrabili, et ſuperflua illa materia opus faciens bonū, et utile. De tēplis uero illis, ac delubris, in q̇bus prius cōuerſabant̄ ſordidi dęmones, pſecutione atrociſſima pellebant̄, et miſeriā, quę eis ſuperuenerat, in multorū audientia uociferando flebant. Et liberata eſt tota regio illa a teterrima ſeductione eorū, luceq́ fulgebat immaculatæ fidei Chriſtianorū.

Legant hæc hæretici qui templorum cultui tantopere aduerſantur, & reſipiſcant quandoque ab erroribus ſuis.

Igitur & rex bonū omnibus ſe præbebat exemplū, & multos ad ſimilem inflāmabat intentionē, & accendebat. Qualibus enim poteſtas conformatur, talibus ſemper ſubiectus ſibi populus inhiant, & ambit illa, in quibus principem gaudere ſentit. Hinc Deo cooperāte, pietas creſcebat in eis, & confortabatur, qm̄ rex in mandatis Chriſti, & ipſius dilectione perfectus erat, diſpenſatorq́, & gubernator animarū, ad portū Dei eas perducendo. Sciebat enim, ante oīa hoc regis opus eſſe, ut homines doceat deum timere, & iuſtitiā ſeruare: quod & faciebat, & ſemetipſum regendo, & uoluptates corporis domando, ſubiectosq́ ſuos admonendo, ſicut gubernator optimus ſolerter æquitatis tenens gubernacula. Hæc.n. ueri regis diffinitio eſt, uoluptates regere, et tenere, quod ille faciebat. De parentū quippe nobilitate, & regali gloria, quæ inerat ei, nullo modo extollebat̄, ſciens ꝙ luteum habemus generis noſtri primū parentem, & de ipſius maſſa ſumus diuites, & pauperes. In ꝓfundo uero humilitatis mentem ſemper deprimebat, & futuræ beatitudinis memor, aduenā quidem ſeipſum hic reputabat. Illa aūt agnoſcebat propria eſſe, quæ adepturus foret, poſtq̄ de hac uita migraret. Quoniā uero bene iſta diſpoſuerat, & oēs qui ſub illius erant ditione, ab antiquo liberatos errore paternarū traditionū, fecerat ſeruos illius, qui redemit nos de maligna ſeruitute precioſo ſanguine ſuo, meditat̄ ſecundū opus, miſericordiæ uirtutē. Pudicitiam nempe, & iuſtitiā iam prius adeptus fuerat, & diademate pudiciæ coronatus, & purpura iuſtitiæ coopertus. Perpendebat deniq; terrenarū diuitiarū iſtabilitatē, fluminaliū aquarꝫ imitari curſum. Quapꝑ ibi ſtuduit eas reponere, ubi neq; ærugo, neq; tinea demolit̄, & ubi fures nō effodiūt, nec furant̄. Et cœpit oēs pecunias paupib⁹ diſtribuere, nullo mod o parcs eis. Sciebat.n. ꝙ magnā poteſtatē aſſumēs, datorē potentię ſcd'm uirtutē debet imitari. In hoc autē maxime Deū imitabat̄, q̄d nihil æſtimabat miſericordia precioſius. Sup aurū ergo, & lapidē precioſum, miſericordiæ diuitias ſibimetipſi aggregabat. Et hic lætabat̄ ſpe futurę quietis, & ibi iucundabatur experientia ſeparatæ beatitudinis. Hinc perſcrutabant̄ ab eo carceres, & qui in metallis erant concluſi, & qui a creditoribus erant ſuffo-

cati,

cati,& oībus omnia largiter miniſtrabat. Pater erat omniū orphanorū, & uiduarū,& egenorum,pater amabilis,& benignus,ſibimetipſi putans beneficiū impendere, cū aliorum miſereret. Nā diues erat muneribus, et uere regalis animi. Omnibus dabat liberaliter indigentibus, multiplices ſperans pro his recōpenſationes in tēpore operū retributionis. Vbiq; aūt huiuſmodi illius fama in breui crebreſcente, uniuerſi ad eum, quaſi quodam odore unguenti tracti,per ſingulos dies confluebant,et per ora omnium uolitabat. Nam timor,& coactio minime trahebat populū,ſed deſideriū,& ad Chriſtū ex corde uera dilectio;quę ex Deo,& eius pulcherrima conuerſatione,animis omniū erat inſita. Tunc & illi, qui patri eius erant ſubditi,ei potius adhærebant; cunctumq; errorem abijcientes,ueritatem euangelizabant. Et domus quidem Ioſaphat creſcebat,& cōfortabatur:domus aūt Auennir minuebatur,& infirmabatur, quemadmodum de Dauid,& Saul Regnorū narrat hiſtoria.

Iſta rex Auennir conſiderans,& uix atq; ſero in ſenſum rediens, ſuorū recognouit falſorū infirmitatem deorū,& uanam ſeductionē: & iterum primos cōſilij conuocans,in lucē profert a ſe meditata. Omnibus aūt eadem confirmantibus(uiſitauerat enim eos oriens ex alto, ſalutaris exaudita oratione famuli ſui Ioſaphat) uiſum eſt regi, filio manifeſta facere. Scribit igiť ſequenti die epiſtolam Ioſaphat,continentem hunc modū.

Rex Auennir dilectiſſimo filio Ioſaphat bene ualere. Cogitationes plurimæ,fili chariſſime, meam ſubintrantes animam,crudeliter conturbant. Nam noſtra omnia cernens deficientia,quemadmodū fumus deficit,quę uero ſunt ſectæ Chriſtianorū,ſuper ſolem reſplēdentia,ſenſi uera eſſe, quę mihi ſemper a te dicebanť. Et quia tenebræ nos peccatorū profundæ, & impietatis operuerunt,ut hinc neq; ad ueritatē reſpicere, nec uniuerſorum authorem ualeremus recognoſcere, ſed & lucem ſic ſplendidā per te nobis oſtenſam,oculos claudentes,uidere noluimus. Multa tibi quidē mala oſtēdimus,infœliciterq;(heu)& Chriſtianorū non paucos occidimus, qui cooperante ſibi inexpugnabili uirtute roborati, per mortē aduerſus noſtrā crudelitatem dimicauerunt. Nunc aūt craſſam illam nebulā de noſtris auferentē oculis,lucem quandā,licet modicam, ueritatis cernimus, & priorū nobis pœnitentia ſubintrat malorū. Sed & hanc lucem nubes alia malæ deſperationis interpellās obtenebrare tentat, multitudinē opponens meorū malorum,& q abominabilis ego ſum Chriſto,& non ſuſcipiendus,ſicut apoſtata,& hoſtis illius factus. Quid igiť ad iſta dulciſſime fili,dicas,ipſe mihi manifeſtū citius facito, & qd oporteat me facere tuum patrem edoce,& ad notitiam rei, quæ expedit,me pertrahe.

Hanc epiſtolā Ioſaphat ſuſcipiens, & quæ in ea continebanť, legendo pertranſiens,& gaudio ſimul,& admiratione replebať. Moxq; ingreſſus in ſuū cubiculum,ante dominicā imaginem in faciē corruit,& lachrymis terram rigans,gratias egit dño,ſimul & confitens, & labia exultationis mouens, hymnū dixit:Exaltabo te Deus meus rex, & benedicā nomini tuo in ſeculū ſeculi. Magnus es dñe,& laudabilis nimis, & magnitudinis tuæ non eſt finis. Et quis loqueť potentias tuas, qui conuertiſti petram in ſtagna aquarū,& rupem in fontes aquarū? Ecce enim rupes iſta, & petra,duriſſimū cor uidelicet patris mei,te uolente, quaſi cera effectum eſt molle.nam & poſſibile eſt tibi, de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.

55 *Ante dominicā imaginem in faciem corruit,et lachrymis terram rigans, gratias egit domino. Nota ergo quod procumbere coram imagine Chriſti ad rogandū eum, uel gratias illi agendas, opus bonum eſt & pium.*

Gratias ago tibi dñe, amator hominũ, Deus miſericordiæ, ꝙ libenter ſuſtinuiſti, & patiẽter ſuſtines exceſſus noſtros, & hactenus nos impunitos dimiſiſti. Nos.n.eramus olim digni proijci a facie tua, & exẽplũ fieri in populo tuo, ſicut Pentapolim habitantes facinoroſi fuerũt, quos igne, et ſulfure cõbuſiſti. Sed imenſa tua patientia miſericorditer effuſa eſt ſup nos. Gratias ago tibi humiles ego, & indignus, & ſi nõ ſum ſufficiens ad glorificandã bonitatem tuã: deprecor inæſtimabiles tuas miſerationes dñe Ieſu Chriſte, fili, & ſermo inuiſibilis patris, qui oĩa uerbo deducis, & uoluntate contines: qui poſitus ſuper lignũ, ligaſti fortem, & ſub illo ligatis æternã dediſti libertatẽ: ipſe nunc extende manũ tuam inuiſibilẽ, et omnium operatricẽ, & perfecte libera ſeruum patrẽ meũ de ſęua illa captiuitate diaboli, et oſtende ei efficaciſſime, quia tu es qui ſemper uiuis Deus uerus, & rex ſolus, æternus, et imortalis. Vide contritionẽ cordis mei propicio, et miſericordi oculo, et ſecundũ ueram propiciationẽ tuam adeſto mihi cognoſcenti, et confitenti te factorẽ, et prouiſorẽ totius creaturæ. Influe in me tuam ſalientẽ aquam, et detur mihi ſermo in adapertionẽ oris mei, et ſenſus bene fundatus in te ſummo angulari lapide, ut ualeam inutilis famulus tuus annunciare meo genitori, ſicut oportet, myſteriũ diſpenſationis tuæ, et ſeparare eum tua uirtute ab errore ꝑuano malignorũ dęmonum, et ad te adducere Deũ, et dñm, qui nõ uis mortẽ nr̃am, ſed exptctas conuerſionẽ, et pœnitentiã, qui es glorioſus in ſecula ſeculorũ. Amen.

Sic orauit, et certitudinẽ accipiens conſequendi a Deo, quod deſiderabat, et in miſericordia Dei confiſus, tollens ſe inde, cũ regali officio ad regnum patris ſui uenire feſtinauit. Vt aũt patri nunciatus eſt aduentus filij, egredit̃ cõfeſtim obuiam illi, circumplectit̃, oſculat̃, maximũ facit gaudium, et celebrẽ feſtiuitatẽ peragit in aduentu eius. Quid plura? Poſt hæc pariter conſident. Et quis dicet quæ diſſeruit patri filius, et cũ quanta philoſophia? Sed quæ alia, niſi quæ ſibi a ſancto ſpiritu fuerant adminiſtrata, per quẽ piſcati ſunt xp̃o totũ mundũ piſcatores, et illiterati ſapientibus ſapientiores oſtenſi ſunt? Huius gratia et ipſe locutus eſt patri, illuminans eum lumine ſcientiæ. Etenim prius multũ laborauit, ut traheret eum a ſuperſtitioſo errore, quid non dicens, quid non faciens, ut abduceret eum? Sed inaniter canticum pſallebat, quod in aure minime audientis dicebat. Quando aũt reſpexit dñs ad humilitatẽ ſerui ſui Ioſaphat, et deprecationem eius exaudiuit, clauſam ianuã cordis patris ſui mox arripuit, (uoluntatem enim, inquit, timẽtium ſe faciet, et deprecationem eorũ exaudiet) facile quæ dicebant̃ a filio, rex itellexit. Itaq; Ioſaphat Dei gratia opportuno tempore, quo inſurgere deberet aduerſus uictoriam malignorũ ſpirituum, q dominati prius fuerant animæ patris ſui, & de illorũ perfecte errore liberare eũ, ſalutare uero aperte notificare uerbũ, & in cœlis uiuenti Deo reconciliari. A principio.n. ſermonem repetens, annunciauit ei, quæ neſciebat magna, & mirabilia, & auribus cordis non audierat. Multa quidem de Deo locutus eſt, & fidei pietatẽ oſtendit, qa non eſt alius deus in cœlo ſurſum, neq; in terra deorſum, niſi unus Deus pater, & filius, & ſpũs ſanctus. Plurima illi ẽt myſteria nota fecit theologiæ, & de uiſibili, atq; inuiſibili creatura, qũo ex nihilo omnia creauit, & ſecundũ imaginem, & ſimilitudinem ſuam formauit hominẽ, & hunc libero arbitrio donãs, in paradiſo poſuit, & omniũ bonorum participari licentiã dedit, abſtinere ue-

ro ab uno ſolo pręcipiens,quod erat dinoſcens boni,& mali. Præuaricantem uero mandatũ de paradiſo expulit. Vnde de familiaritate, quam obtinebat apud Deũ,elapſum genus humanũ,in multos decidit errores,ſeruiens peccatis,& ſubditũ morti per tyrannidẽ diaboli, q ſubditos ſemel homines accipiens,ex toto obliuiſci facit Deũ,& dñm,et ſibi ſeruire perſuaſit idolorũ execrabilem cultũ. Miſericordia igiẽ ductus, q nos formauit Deus,ex uoluntate patris,& cooperatione ſpũs ſancti,complacuit de ſancta Maria uirgine apud nos naſci,& paſsibilis et mortuus eſt immortalis. Qui tertia die reſurgens nos liberauit a mortuis,prioriq; honore,et ſublimi gloria dignos effecit. Nam ſubleuauit nos ſecũ in cœlum, aſcendens unde deſcenderat. Quem et iterũ uenturũ credimus,ut plaſma ſuum reſuſcitet,redditurumq; unicuiq; ſcd'm opera ſua,hoc eſt, electos cœlorũ regnũ ſuſcepturos, et ineffabilia, bona malos uero æterna habituros tormenta,id eſt ignẽ inextinguibilem,tenebras exteriores,immortalem uermem,et quantacunq; alia ſibi theſaurizauerũt ſupplicia, ſeruiendo peccatis. Hæc omnia uerbis plurimis, & abunde ſibi ineſſe ſpũs ſancti gratiam teſtificantibus,pertrãſiens, deinde & inueſtigabile benignitatis Dei enarrans pelagus,& qũo paratus eſt ſemper ad ſuſcipiendam pniam ad ſe cõuertentium:& q non eſt peccatum uincens eius pietatis uiſcera, ſi tantũ uoluerimus pœnitentiam agere. Et multis hoc exemplis,& ſcripturarum confirmans teſtimonijs,ſermoni impoſuit finem.

Compunctus itaq; rex in hac a Deo docta ſapientia, uoce magna, flagrantiſsimo animo ſaluatorẽ Chriſtũ confiteẽ, ab omni dæmoniorũ errore diſcedens, ſignũq; uiuificæ crucis adorat ſub aſpectu omniũ, & in cunctorũ audientia Deum prædicat eſſe uerũ dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum,prioremq; ſuam confiteẽ impietatẽ,& propriam aduerſus Chriſtianos crudelitatẽ,& homicida arguit:magnaq; portio ad pietatẽ efficiẽ, ut in eo quod dictũ eſt a Paulo, opere completũ eſſe uideat: Vbi abundauit iniquitas,ibi abundauit & gratia. Multa igiẽ ſapientiſsimo Ioſaphat his, q conuenerant magiſtratibus,& ſatrapis,& omni populo de Deo,& de pietate eius fidei perorante, & quaſi ignita lingua nouũ canticũ cantante,cum ſpiritus ſancti gratia ſuperueniens, omnes excitat ad glorificationem Dei,quaſi ex una uoce turbis clamantib9: Magnus Deus Chriſtianorum: Non eſt alius Deus præter dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ cum patre,& ſpiritu ſancto glorificandũ. Zelo itaq; diuino ſuccenſus rex Auennir,inſurgit fortiter aduerſus idola,quæ erant in palatio ſuo ex auro,et argento facta,et in pauimentũ ea proiecit. Deinde perminute diuidens,egenis diſtribuens,proficuũ ſibi de inutilibus fecit. Poſtea et cũ filio idolorũ templa, et delubra oĩa inſtanter uſq; ad ipſa ſubruit fundamenta. Sacra aũt Deo oratoria,in loco ipſorũ ædificat. Nõ ſolũ aũt in ciuitate,ſed etiã in uniuerſa regione miro ſtudio eadẽ perficiũt. Maligni uero ſpũs,qui habitabant in delubris, eiulantes pellebanẽ, et inexpugnabilẽ eſſe Dei noſtri uirtutẽ trementes confitebanẽ. Omnis aũt in circuitu regio, et uicinarũ gentium multitudines,ad piam fidẽ Chriſti currebant. Tunc ſupra iam dicto epiſcopo ueniente, cathechizaẽ rex Auennir, et diuino perfruiẽ baptiſmate, in nomine patris,et filij,et ſpũs ſancti,et Ioſaphat eum de diuino fonte ſuſcepit,et carnali genitori ſpũalis regenerationis author effectus eſt. Nã cœleſtis patris filius erat,et fructus ueræ diuinæ radicis ſanctiſsimus,radi

56 *Rex Auennir ſub aſpectu omnium uiuificæ Crucis ſignum adorat.*

57 *Sacra deo oratoria ædificat.*

Eccleſiæ reædificabantur, epiſcopi pulſi ſuas recipiebant ſedes, ſacerdotes et monachi ad paſcendum Chriſti gregem ordinabãtur. Quæ quam diu fieri nõ uides, nõ eſt receptæ Chriſtianæ fidei ſignum.

58 ce illa clamante:Ego ſum uitis,uos palmites. Ita renatus rex per aquã, et
ſpũm ſanctum,lætabať gaudio ineffabili.Cũ quo et tota ciuitas, et in cir-
cuito regio uniuerſa diuinũ meruit baptiſma accipere; et filŋ lucis effecti
ſunt,qui prius erant tenebræ.Cunctus aũt languor, et omnis dæmoniaca
calamitas procul a credẽtib⁹ pulſa eſt, perfecti aũt et ſani oẽs animabus,
& corporibus erant. Et plurima alia miracula, ad confirmationem fidei
peracta ſunt.Eccleſiæ reædificabanť,& epiſcopi,q abſconſi erant propter
timorẽ,exibant,& ſuas recipiebant eccleſias, & alŋ de ſacerdotibus, &
monachis ordinabanť ad paſcendum gregem Chriſti.

Ecce qualẽ Rex egit pœnitentiam, & quomodo ſatisfactiõis operibus priora peccata compenſauit. Non ergo ſatis fuit ei noua uita, ut docent pſeudo Apoſtoli noſtri.

Rex qdem Auennir,ita priore illa infœlici conuerſatione: derelicta, &
pniam agens de his,quę fecerat, totũ quidem regalem principatũ filio tra
59 didit:ipſe aũt apud ſeipſum ſolitariã uitam ducẽs,puluerem qꝫ ſemper ca-
piti aſpergens,graues gemitus emittebat, lachrymis ſemetipſum abluen
do,ſolus ſoli ubiqꝫ præſenti colloquebať, indulgentiam ab eo ſuarũ po-
ſtulans culparũ.In tantam uero compunctionis, & humilitatis abyſſum
ſemetipſum depoſuit,ut non auderet nomen Dei ſuis nominare labŋs,&
uix hoc filŋ exhortatione præſumeret.Igiť bona mutatione mutat⁹,ad uir
tutem ſe deducentẽ perrexit uiã, ut ſupergredereť pietate priorũ iniqtatũ
ignominiam.Per quatuor uero annos ita uiuens in pnia, & lachrymis, &
omni uirtute,in ægritudinẽ decidit,de qua & mortuus eſt. Qñ & finis ei⁹
appropinquauit,cœpit timere, & tœdere,& ſedulo in memoriã reducens
mala,quæ fecerat.Ioſaphat aũt uerbis conſolatorŋs alleuiabat triſtitiã,et
formidinẽ,quæ ſibi contigerat,dicens:Quare triſtis es pater; & quare te-
metipſum conturbas? Spera in Deo,& confitere ei,q eſt ſpes omniũ finiũ
terræ,& in mari longe;ſicut ſcriptũ eſt per prophetã,dicentẽ: Lauamini,
mundi eſtote,auferte malũ cogitationum ueſtrarũ ab oculis meis,qeſci-
te agere peruerſe,diſcite benefacere.Et ſi fuerint peccata ueſtra ſicut phœ
nicium,quaſi nix dealbabunť:ſi uero ut coccinum, ſicut lanam dealbabo.
Noli ergo pater timere,noli dubitare. Non uincunt.n.peccata conuerten
tiũ ſe ad Dεũ,inæſtimabilem illius bonitatẽ. Ipſa qppe ſub menſura ſunt,
& numero,quantacunqꝫ ſint:Illa uero immenſa eſt,& innumerabilis.Nõ
enim poteſt,quod ſubiacet numero,imenſum ſuperare.Talib⁹ conſolato
rŋs uerbis incantans ipſius animam,bonæ ſpei effecit. Deinde extendens
pater manus,gratias agens,bona ẽt precabať illi, & diem benedicebat,in
qua natus ipſe fuit,dicens: Fili dulciſsime non meus, ſed cœleſtis patris,
quam retribuã tibi gratiã,qualibus te benedicam benedictionibus? Quã
uero gratiarũ actionẽ referam Deo pro te? Perditus.n.eram, & inuentus
ſum per te.Mortuus erã peccatis,& reuixi.Inimicus Dei,& apoſtata fui,
& reconciliatus ſum.Quid ergo retribuã tibi pro his omnib⁹? Deus eſt,q
dignas reddat tibi retributiones.Sic locut⁹ eſt,& frequenter dilectũ oſcu-
labatur filiũ.Deinde orauit,dicens:In manus tuas,benigniſsime Deus,cõ
60 mendo ſpiritum meum:& ita in pœnitentia dño animam reddidit.

Ioſaphat exequias dignas patri exhibuit, collocans corpus eius in monumento inter uiros ſanctos, & pœnitẽtiæ cilicio texit.

Tunc filius eius Ioſaphat lachrymis honorans patrem mortuũ, & exe
quias dignas illi exhibens, poſuit corpus eius in monumento inter uiros
ſanctos:& non tñ operuit ueſtimento regali,ſed pniæ rexit cilicio. Stans
aũt ſuper monumentũ,manibus in cœlũ eleuatis,& flumina lachrymarũ
ex oculis deducens,orauit ad dñm,dicens:Deus,gratias ago tibi rex glo-
riæ,ſolus potens,& imortalis, qa non deſpexiſti deprecationẽ meam,la-

chrymas

chrymas meas non ſpreuiſti: qm̃ complacuit tibi, ut iſtum ſeruũ tuum, pa
trem meũ, conuerteres ab iniqtatibus, & ad teipſum traheres ſaluatorem
uniuerſorũ: ſeparansq́ a ſuperſtitione idolorũ, dignum feciſti, ut cogno-
ſceret te uerũ Deũ, & amatorem hominum. Et nunc dñe Deus, inueſtiga- 61
bilis, & imenſæ bonitatis, colloca eũ in loco refrigerij, & i loco qetis, ubi
lux ſplendet uultus tui, & ne memineris iniquitatũ illius antiquarum, &
ſcd̃m magnam miſericordiá tuam dele chirographũ peccatorum ſuorũ,
& chartã illius ſcinde criminum, & ſanctos tuos pacifica ei, quos igne, &
gladio interemit, & præcipe illis ne contra eũ iram teneant. Omnia poſsi-
bilia tibi ſunt omniũ dño, niſi hoc ſolum, miſereri eorũ q non conuertunť
ad te, hoc eſt tibi impoſsibile. Nam miſericordia tua effuſa eſt ſuper om-
nes, & ſaluas inuocantes te dñe Ieſu Chriſte, quia decet te omnis gloria 62
in ſecula, Amen. Tales orationes, & deprecationes obtulit dño in totis ſe
ptem diebus, nullo modo a monumento ſurgens, imemor penitus cibi, ac
potus, nec qetis, ſomniq́ particeps, ſed lachrymis pauimentũ rigabat, ge
mitibusq́ inenarrabilibus orando Deũ pulſabat. Octaua autem die ad
palatiũ regreſſus, cunctas diuitias, & pecunias indigẽtibus diſtribuit, ita
ut nullus iam relinqueretur in opiam patientium.

Vide ſanctum uirum orationẽ fundere pro anima patris ſui defuncti. Iuuãtur ergo orationibus uiuorum mortuorum animæ.

Tu qui dicis anniuerſaria mortuorum, Tricenaria, & ſeptenaria orandi pro defunctis, eſſe cupidorũ ſacerdotum inuenta, nota hic obſeruari a ſanctiſsimo uiro ſeptem dies in fundẽdis precibus pro patre mortuo.

In paucis ergo diebus hmõi perficiens miniſteriũ, & oẽs theſauros eua
cuans, quatenus per anguſtã intraturũ portã, non impediret põdus pecu-
niarũ: quadraginta dies obitꝰ patris ſui memoriá ei ꝑficiens, cõuocat oẽs
principes & militari ꝑcinctos baltheo, & urbani ppli nõ paucos, ſedens-
que pro tribunali, ait in audiẽtia omnium: Ecce ſicut uidetis, rex Auennir
pater meus, quaſi unus de pauperibus mortuus eſt: neque diuitiæ, neque 63
regalis gloria, neq; ego dilectus filius illius, neq; aliquis de cęteris amicis
ſuis, & cognatis, adiuuare illum ꝑualuerunt, ut ineuitabilem ſententiã prę
teriret: ſed abijt ad illa iuſta iudicia, rationẽ redditurus cõuerſationis præ
ſentis uitæ, nullũ de omnibus ducens ſecum adiutorẽ, niſi tm̃, quæ egit o-
pera, qualiacunq; ſint. Idipſum aũt & oibus humanã ſortitis naturã con-
tingere conſtat, nec aliter. Nunc ergo audite me, amici mei & fratres, po
pulus domini, & hæreditas ſancta, quos redemit Chriſtus precioſo ſan-
guine ſuo, & de antiquo errore, & ſeruitute aduerſarij eruit. Ipſi noſtis in-
ter uos conuerſationem meam, quomodo ex quo Chriſtum cognoui, &
ſeruus eius eſſe merui, omnia habens odio, ipſum cõcupiui ſolum, & iſtud
mihi erat deſiderabile, ut a ſtrepitu uitæ, & uana conturbatione ſubtrahẽ
do me, ſolus ſibi uacarẽ, & ſi in ſilentio, & quiete animi ſeruirẽ dño Deo.
Sed impediuit me patris mei obſtinatio, & mandatũ honorari præcipiẽs
genitorẽ. Vnde dei gratia, & cooperatione, nõ fruſtra laboraui, nec in ua-
num tales dies expendi. Nam illũ Chriſto recõciliaui, & omnes uos hũc
ſolum cognoſcere uerũ deum, & dominum omnium, docui. Non aũt hęc
ego feci, ſed gratia Dei mecum, quæ & me de ſuperſtitioſo errore libera-
uit, & de ſeruitute idolorũ eripuit, & uos populũ meũ de ſæua captiuita-
te liberauit. Iam ergo tempus eſt, ut de cætero compleam, quæ promiſi
Deo, opera. Tempus eſt eundi, quo ipſe deducet me, & reddã uota mea,
quæ uoui ei. Nunc ergo uos conſiderate, quemcunque uelitis pręeſſe uo-
bis, & regnare. Iam enim perfecti eſtis in uoluntate domini, & nihil uos
latet præceptorũ eius. In iſtis ambulate, non declinãtes ad dexteram, uel
ad ſiniſtram, & Deus pacis erit uobiſcum.

Ecce & Quadrageſimum ſeruatum diẽ in memoriam obitus patris.

Hæc ut audiuit populus ille,& uirorũ congregatio, tumultus illico, & planctus,& uox maxima,& confuſio fit,flentibꝰ omnibus,& lamentantibus ſuam deſolationẽ. Talia lamentantes, & cũ lamẽtationibus etiam ſacramentis obteſtabant,ſe non eũ dimiſſuros aliquatenus,ſed comprẽhẽſuros,& diſcedere penitus non conceſſuros. Ita uociferãte populo, et principibus omnibus,rex turbã ſedare uolens,ſilentio imperato, eorum ſe obedire promiſit obſtinationi. Contriſtatos tamen,& triſtitiæ ſigna in uultu ferentes,domum remiſit. Ipſe autem unum de principibꝰ,ꝗ erat ei charus præ omnibus,& propter fidei pietatẽ,& pudicitiã uitæ admirandus, Barachiã nomine,quẽ & ſuperius ſermo demonſtrauit, qñ Nachor Barlaam ſimulans,cũ philoſophis diſputauit,ꝗ ſolus paratus fuit ſecũ aſtare, & decertare aduerſus illos,zelo diuino ſuccenſus in corde, ſingulariter aſſumens,leniter alloquebat,& dulciter flagitabat, ut regnũ ſuſciperet, & cum timore Dei,populum illius regeret, quatenus ipſe deſideratã a ſe uiã pergeret. Vt autẽ illum negantẽ uidit,et omnino reſpuentẽ, et dicentem; ó rex,quã iniuſtũ eſt iudiciũ tuum, quãꝗ non ſecũdum mãdatũ tuum,tuus eſt ſermo. Si enim diligere proximũ tuũ ſicut teipſum edoctus es,qua oratione onus, quod ipſe deponere feſtinas,mihi conaris imponere? Nam ſi bonũ eſt regnare,ipſe,quod bonũ eſt,tene. Si autem iſtud animæ ſcandalum,atque offendiculum,cur mihi imponis illud, & uis me ſupplantare? Poſtꝗ̃ ergo talia dicentẽ,& aſſerentẽ uidit,a colloquio ceſſauit. Et ecce intempeſta nocte,epiſtolam quidẽ ad populum ſcripſit, multa refertã philoſophia,& oẽm pietatẽ pronunciantẽ, quõ deberent in domino gloriari,& qualem uitã ei offerre,qualeſꝗ hymnos, & quas gratiarũ actiones: deinde non alium,ꝗ̃ Barachiam,præcepit in regalẽ principatũ eis aſſumere. Et in ſuo cubiculo chartam, in qua epiſtola erat ſcripta, derelinquens,clam omnibus de palatio egreditur. Sed penitus latere non potuit. Nam ſummo diluculo hoc auditũ eſt,& turbationẽ repentinã,& luctum populis exhibuit. Qui celeritate multa ad inquiſitionẽ eius egrediunt,præripere fugam ei omni modo ſatagentes. Vnde nec i uanũ ceſsit eis ſtudiũ. Vt enim omnes præoccupauerunt uias,cũctoſꝗ montes circũdederunt, & inuias circuierunt ualles,in torrente quodam hunc inuenerũt, manus in cœlum extenſas habentẽ,& orationẽ ſextæ celebrantẽ horæ. Videntes au-

64 *Ioſaphat extenſione manuum orationẽ ſexta celebrabat hora.*

tem eum,perfuſi ſunt lachrymis,rogantes & diſceſſionẽ improperantes. Ille autem ait: Cur fruſtra laboratis? Non enim ultra me regem habere ualetis. Plurima uero illorũ conſtrictus inſtantia,reuertit ad palatium. Et congregatis omnibꝰ,ſuum declarauit conſilium. Deinde & iuramẽto cõfirmat ſermonẽ, ꝙ nec unam cũ ipſis diem de reliquo facturus eſſet. Ego enim,inquit,miniſterium meum in uobis impleui,& nihil dimiſi, neꝗ ſubterfugi utiliũ, quin annunciarẽ uobis,et docerẽ,teſtificans omnibus fidem domini noſtri Ieſu Chriſti, & pœnitentiæ uiam oſtendens. Et nunc ecce ego pergo uiam,quam ex longo iam tempore deſideraui, & amplius nõ uidebitis faciẽ meam uos oẽs. Propter quod teſtificor uobis hodie ſecundum diuinum Apoſtolum,ꝙ ego mũdus ſum a ſanguine omnium ueſtrũ. Non enim ſubterfugi,quin annunciarẽ uobis omne conſiliũ Dei.

Hæc audientes,& intentionis eius firmitatẽ ſcientes, qm̃ a propoſito ſuo non ualerent eũ prohibere,mœrebant quidem deſolationẽ ſuam,non poterant aũt omnino ipſi ſuadere. Tunc rex Barachiam illũ, quem & ſu-

perior ſermo demonſtrauit, apprahendens, dixit: Fratres, hunc nobis ordino regem. Illo uero fortiter aduerſus negociū repugnante, inuitū, atq; nolentem in regali principatu conſtituit, diadema capiti eius impoſuit, annulumq; regalē miſit in manu eius: & ſtans contra orientē, orationem pro eo fudit ad dñm, inconuertibilem ſibi in Deū fidem ſeruari, & indeclinabilem ſcdm mandata Chriſti inuenire uiam. Orauit ēt & pro omni grege, & hæreditate, petijtq; auxiliū a dño eis, et ſalutem, & omne quodcunque eis expediret ad utilitatē diſpenſandā. Ita oratione facta, conuerſus dixit Barachiæ: Ecce tibi frater mando, ſicut aliqñ Apoſtolus teſtificatus eſt: Attende tibi, & omni gregi, in quo te ſpūs ſanctus poſuit regem ad regendum populū domini, quem acquiſiuit ſanguine ſuo. Et ſicut ante me cognouiſti Deū, & ſeruiſti ei munda conſcientia, ſic & modo ampliori ſtudio placere ſatage illi. Nam quanto maiorem a dño adeptus es principatum, tanto potioris exactionis debitor exiſtis. Et ideo retribue benefactori debitū gratiarum actionis, ſancta illius cuſtodiendo mandata, & ab omni declinando uia, quæ ducit ad perditionē. Sicut.n. in nauigantibus qñ quidem nauta fallit, modicā remigibus infert læſionem: qñ uero gubernator, totius efficit nauis perditionē: ſic & in regibus. Si quis principum delinquit, non tm̄ populo, quantum ſibimetipſi nocet: Si uero rex ipſe, omnis operaē conuerſationis detrimentum. Et ideo maximas ſuſtinebit pœnas, ſi quid utilium ſpreueris. Quapropter cum multa diligentia cuſtodi teipſum in bono, cunctā exoſam habendo uoluntatem, ad peccatū te trahentem. Ait.n. Apoſtolus: Pacē ſectamini cū omnibus & ſanctimoniā, ſine qua nemo uidebit Deū. Cyclum attēde humanarū rerum, qũo currit, contrarioq; modo, & uano fert ipſas, & circūfert. Et in iſtarū ueloci permutatione, imutabilē ſerua piam cogitationem. Nam uariari rerum mutatione, mentis inconſtantis indiciū eſt. Tu aūt fixus eſto in bono, & omnino ſtabilis. Ne extollaris propter temporalē gloriā inani tumore, ſed expiata cogitatione, ignobilitatē tuæ naturæ conſidera, breuitatemq;, & incertitudinem iſtius uitæ, & carni mortē copulatam. Et iſta cogitans, in ſuperbię non decides foueam, ſed timebis Deū uerum, & cœleſtem regem, & uere beatus eris. Beati.n. (inquit) omnes, q timent dñm, & qui ambulant in uijs eius. Et, Beatus uir, qui timet dñm, in mandatis eius uolet nimis. Quæ uero ante omnia debes ſeruare mandata? Beati miſericordes, qm̄ ipſi miſericordiam conſequenē. Et, Eſtote miſericordes, ſicut pater ueſter miſericors eſt cœleſtis. Hoc.n. mandatū ante omnia debent ſeruare, q in maiore ſunt principatu locati. Et certe maximam poteſtatē accipiēs, datorē poteſtatis iuxta poſsibilitatem debet imitari. In hoc aūt Deū maxime imitabiē, ſi nihil iudicauerit, q̃ miſereri, precioſius. Sed & obedientem nihil ita ad amicitiā Dei pertrahit, ſicut beneficentiæ gratia indigentibus exhibita. Nam propter timorē facta eleemoſyna, adulationi eſt comparanda, ficto honoris nomine ſibi attendentes decipiens, & non ſponte ſubditū, reſilire facit temporis occaſione reperta. Vinculis uero amicitiæ aſtrictus, firmam habet ad id, ad quod teneē, affectionē. Idcirco beneficus eſto indigentib⁹, & aperi aures pauperibus, ut inuenias auditū Dei tibi reſeruatum. Quales enim noſtris conſeruis erimus, talem circa nos inueniemus dñm, & ſicut audierim⁹, audiri merebimur: & ſicut uiderim⁹, uidebimur a diuino, & oīa cernente oculo. Iferamus igiē miſericordiæ miſericor

diam,ut pro ſimili ſimilem accipiamus. Sed & aliud audi mandatũ conſimile primo:Dimittite,& dimittet̃ uobis. Et ſi nõ dimiſeritis hoĩbus peccata eorũ,neq; pater ueſter cœleſtis dimittet uobis peccata ueſtra. Quapropter malitiæ memoriam non retinebis aduerſus peccantes, ſed ueniã poſtulans delictorum tuorũ,indulge & ipſe in te peccantib⁹:qm̃ remiſsioni recompenſat̃ remiſsio, & aduerſus conſeruos noſtros reconciliatio,dominicæ iræ fit ſedatio: & rurſus duritia noſtra erga peccantes, irremiſsibilia nobis facit noſtra peccamina,ſicut audis quid milium paſſus eſt debitor talentorum,erga proximũ immiſericordia ſibimet ad actum reuocãs huiuſmodi debitũ. Propter quod diligenter nobis conſiderandum eſt,ne nos ſimilia patiamur,ſed dimittamus omne debitũ, et oẽm iram ex corde eijciamus,ut & nobis dimittant̃ noſtra delicta.In omnib⁹ aũt, & ante omnia bonũ cuſtodi depoſitũ,piam uidelicet fidei rationẽ, quam didiciſti, & omnis zizania hæreſis non pullulet in uobis, ſed mundũ & ſine dolo ſemen conſerua diuinũ,ut multiplicem fructũ dño conſignes,quando ueneritrationẽ ponere cũ unoquoq; noſtrum, & reddere unicuiq; iuxta opera ſua:qñ iuſti quidem fulgebũt ſicut ſol, peccatores uero tenebræ operient,& æterna confuſio. Et nunc fratres cõmendo uos Deo, qui uos po-

65 teſt ædificare,& dare uobis hæreditatẽ in ſanctificatis omnibus. Et hęc dicens,poſitis genibus ſuis,cũ lachrymis rurſus orauit.Et conuerſus, oſculatus eſt Barachiã,quem regẽ ordinauerat,& omnes principes. Tũc iam fundunt̃ lachrymæ ueraciter ex corde.Circunſtãtes enim eũ uniuerſi,quaſi animę illorũ ex illius penderẽt anima,& ſine illo nullo modo uiuere poſſent,qd non compaſsione dignũ dixerunt? qualem lamentationis excellẽtiam dereliquerunt? Oſculabant̃,& amplexabant̃; reuerentiæ obliuionẽ doloris paſsio fecerat. Væ nobis,clamabant,ab hac infœlicitate atrociſsima. Deinde illũ uocabant patrem,ſaluatorẽ, benefactorẽ. Per te,inquiunt, Deũ cognouimus. ab errore liberati ſumus, & ab omnibus malis requiẽ inuenimus. Quid ergo erit nobis poſt tuũ diſceſſum? Quæ nos mala non appræhendent? Talia dicentes,pectora percutiebant,& quę compræhẽderant eos,deflebant infortunia. Ille aũt in ſermonibus conſolationis plurimos gemitus illorũ compeſcuit,cum eis ſe ſpiritu futurũ promittens,qd corpore iam eſſet impoſsibile. Talia dicens, omnibus uidentibus egredit̃ de palatio.Cum quo mox omnes exierunt, promittentes ſe ad ciuitatem non reuerſuros,nec ẽt oculis eam amplius ſe uiſuros. Vt aũt extra ciuitatẽ facti ſunt, quia ſermone blando ab illo nolebant diſcedere, increpatione auulſi ſunt,& inuiti reuertebant̃. Frequenter eis cõuertentibus oculos,& in itinere pedibus offendentibus;quidã aũt feruentiores, mœrentes a longe ſequebantur eum,quouſq; nox ſuperueniens, ſeparauit eos ab inuicẽ.

Poſitis genibus rurſus orauit cum lachrymis.

Egrediebatur ergo de regno ſuo fortis ille iuuenis gaudens,uelut qñ de longo exilio in ſuã aliquis reuertens patriam lætus ambulat & erat indutus extrinſecus quidem conſuetis ueſtibus, intrinſecus uero laneo panno, quẽ Barlaam ſibi dederat. Nocte itaq; illa in domuncula cuiuſdã pauperis hoſpitatus,ueſtimentis ſuis exutis,ea pauperi tradidit,ultimã eleemoſynam iſtã perficiens. Et ſic tam illius,quã aliorũ multorum pauperũ orationibus procuratorẽ ſui dñi acquirens, & ipſius gratiã, & auxiliũ quaſi ueſtimentũ ſalutis, & indumentũ lætitię ſibimet circumponens, ad eremiticam egreſſus eſt uitã,non panẽ ſecũ deferens, non aquã,non aliqd aliud

ad cibū pertinens, non ueſtimento indutus alio niſi duro illo panno tm̄,
cuius pauloante memoriā fecimus. Deſiderio.n.quodam incredibili, &
amore diuino uulneratus animo imortalis regis Chriſti omnino deſide-
rati,erat extra ſe factus totus eius liquefactus amore. Fortis enim,inquit,
ut mors dilectio. Huiuſmodi ipſe a diuina charitate ſuſceperat ebrietatē,
ita exarſerat ſiti ſecundum prophetā,dicentē: Quēadmodū deſiderat cer
uus ad fontes aquarū,ita deſiderat anima mea ad te Deus fontem uiuum.
Et quēadmodum uulnerata tali dilectione anima,clamat in cantico can-
ticorū:Vulnerata charitate ego ſum.Et alibi:Oſtēde mihi faciē tuā, & fac
me audire uocē tuam.Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Huius
ineffabilis pulchritudinis Chriſti amorē uelut ignē in corde ſuſcipiēs apo
ſtolorum chorus,& martyrum populi, omnia ſpernebant,quæ uident,o-
mnem ſcilicet uitā tēporalem. Mille tormentorū ſpecie ſubibant amantes
diuinā pulchritudinē,& circa nos Dei uerbi cogitantes dilectionē. Hunc
ignē & bonus iſte,nobilis quidē corpore, nobilior uero, & regalior ani-
ma,in ſeipſo ſuſcipiens,omnia ſimul terrena deſpiciebat,omneſq; concul-
cabat corporis uoluptates.Spernebat diuitias, & gloriā,et ab hominibꝰ
honorē.Deponebat diadema,& purpurā,aranearū tela fragiliora iſta co
gitans.Ad omnia uero laborioſa, & triſtia eremiticæ uitæ promptum ſe-
metipſum exhibuit,clamans: Adhæſit Chriſte, adhæſit anima mea poſt
te,me ſuſcepit dextera tua. Et ita inconuertibiliter ingreſſus eſt uaſtitatē
eremi,& quaſi onere quodā, & graui catena depoſita rerū temporalium
confuſione,lætabat̃ ſpiritu, & deſideratū intuens Chriſtū, clamabat ad
eū quaſi præſentem & uocē audientē,dicens:Bona mundi huius dn̄e ne ui
deat oculus meus,neq; eleuet amodo mens mea præſenti uanitate,ſed im
ple oculos meos lachrymis ſpiritualibꝰ, dirige greſſus meos, & oſtende
mihi famulū tuum Barlaam,oſtende mihi eū,q mihi ſalutis tuæ gratia au-
thor factus eſt, ut eremiticæ uitæ huius per ipſius diligentiā addiſcam ex-
ercitiū, ne pugnandi imperitia ab inimico ſupplanter. Da mihi dn̄e uiam
inuenire,per quā ueniam ad te,qa uulnerata eſt anima mea amore tuo, &
te ſitio fontē uitæ,& ſalutis. Hæc uoluebat penes ſemetipſum ſemper, &
Deo dicebat,per orationē ei, & contemplationē altiſsimam iunctus, &
ita impenſius iter ſuū peragebat, ad chorū ſanctorū peruenire ſatagens,
ubi Barlaā degebat.Edebat uero herbas,quæ per eremū naſcebant̃. Nihil 66
enim aliud deferebat ſecū,ut dictum eſt,niſi ſolū corpus ſuum, & pannū, *Vide ſancti uiri pau-*
quo coopertus erat. Sed & cibū quidem mediocrē, & paruū de herbis ſu *pertatem & abſtinē-*
mebat. Aquæ uero omnino penuriā patiebatur,in aquoſa,& arida exiſtē- *tiam.*
te eremo illa.Itaq; iā circa meridiē ſole ardente uehementer,iter agendo
uehementius ipſe æſtuabat ſiti,æſtu perſeuerante,& ultima affligebat̃ mi
ſeria.Sed uincebat deſiderium naturam,& ſitis,qua Deum ſitiebat,flam
mam rorabat ſitis aquæ.

Inuidus uero,& oſor hominū diabolus, non ſufferēs in iuuene tale cer-
nere propoſitū,& ſic feruentiſsimā in Deo dilectionē, plurimas ei per ere-
mum excitauit tentationes,ſummittens ei memoriā regalis gloriæ ſuę,&
dudū aſsiſtentium ei ſplendidiſsimi obſequij amicorū,& cognatorū,atq;
coætaneorū;& qa cunctorum animæ ex ipſius perficiebant̃ anima, & a-
lia uitæ refrigeria. Deinde aſperitatē conuerſationis proponebat ei,et plu
rimos illius ſudores,corporiſq; infirmitatē, & inconſuetudinē eius in tali

miſeria,& tēporis longitudinem, præſentiſq; ſitis neceſsitatē, & nuſquā ſperandam conſolationē tanti laboris,uel finē. Et omnino multū excitauit ei puluerē cogitationū in mente, quemadmodū ſcriptū eſt de magno Antonio. Vt autē uidit ſemetipſum inimicus debilem aduerſus illius propoſitū(Chriſtum enim ipſum cogitans, & illius deſiderio accenſus,ſpeq; bona confortatus,& fide ſtabilitus,pro nihilo illius ſubmiſsiones reputabat)erubuit. Tunc a prima congregatione decidens,alterā peregit uiam. Multæ enim malitiæ eius ſemitæ, & phantaſmatibus uarijs, & inanibus eū euertere tentabat,& in formidinē mittere. Aliquādo uero gladiū acutum tenens,inſiliuit ſuper eū,& percutere minabatꝰ, niſi retro ſtatim conuerteretꝰ. Alia uice beſtiarū diuerſarum formas aſſumebat, frendēs aduerſus eū,diriſsimum edens mugitū, & ſonitū. Deinde & in draconē, & aſpidem,& baſiliſcum transformabatꝰ. Bonus uero ille, & fortiſsimus athleta,intrepidus erat aīo,ceu q altiſsimū ſibimetipſi refugiū poſuerat. Mente uero uigilās,& malignū ſubſannās,dicebat: Non latet me o ſeductor qs ſis,q iſta mihi excitas, q & ab initio cōtra genꝰ hoīum talia es fabricatꝰ, & ſemp malignꝰes, & lædere nunq; ceſſas,& aptū tibi habitū, et familiariſsimū aſſumis,hoc eſt,beſtias,et ſerpētes imitaris,beſtialitatē cōſilij tui, ac prauitatē,uenenūq;, et læſionē intētionis tuæ demōſtrās. Cur ergo ad īpoſsibilia conaris miſerrime? Ex quo.n.agnoui tuæ eſſe neqtiæ machinamenta iſta,& terrores,mihi nulla de te cura fuit. Dominus mihi adiutor eſt,& ego deſpiciā inimicos meos. Et ſuper aſpidē, & baſiliſcū ambulabo,quibus et ſimilem te feciſti,te conculcabo et leonē,& draconē, uirtute Chriſti confortatus. Confundantꝰ,& reuereantꝰ oēs inimici mei,auertan-
67 tur,et erubeſcant ualde uelociter. Hæc dicens, & ſignū crucis ſibimet imprimens arma inexpugnabilia, omnia diaboli phantaſmata abſentauit. Tunc enim beſtiæ,ac ſerpentes,ſicut deficit fumus, defecerunt, & ſicut liqueſcit cera a facie ignis,ſic perierunt. Ipſe uero Chriſti uirtute munitus, ambulabat gaudens,& gratias agens domino. Sed et beſtiæ plurimæ,et uariæ,& ſerpentiū,atq; draconum diuerſa genera, quæ eremus illa nutrit, obuiantia illi,non iam phantaſtice,ſed in ueritate apparuerunt. Quocirca timore quidē erat plena uia,& labore. Ipſe uero utraq; ſpernebat animo,timorē quidē dilectione(ut ait ſcriptura)foras mittente,laborē uero amore alleuiante. Ita ergo multis, ac uarijs incōmodis,et miſerijs fatigatus diebꝰ non modicis,tandem peruenit ad eremum illā Sennaariticæ terræ,in qua Barlaam habitabat,ubi & aquam inueniens, flāmā ſitis extinxit.

Signum crucis arma inexpugnabilia.

Manſit aūt Ioſaphat duobus annis integris per eremi illius uaſtitatem uagabundus,et non inueniebat Barlaam,Deo & in hoc fortitudinem animi eius, & cogitationis ſtabilitatē probante. Et erat ita ſub dio ſole exuſtus per diem,& frigore per noctem congelatus, & inceſſanter quærens, uelut aliquē theſaurū precioſum,uenerandū ſenē. Plurimas uero ſuſtinuit tētationes,& pugnas malorū ſpirituū,& multos labores,herbarū indigētia,quibus in cibum utebatur:quia & iſtas,cum ſicca eſſet,eremus rariſsimas ferebat. Sed amore domini inflāmata adamantina anima illa, & inuicta, facilius ſuſtinebat triſtia iſta, q; uoluptates: Ideoq; ſuperno non fuit priuatus adiutorio,ſed ſecundū multitudinē dolorū ipſius,& laborē, a deſiderato Chriſto fiebant conſolationes nocte lætificantes animam. Cōpletis ergo duobus annis, Ioſaphat quidē inceſſanter circuibat, quæ

rens deſideratū,& rogabat Deum,lachrymarū flumina effundens,& clamabat:Oſtende mihi domine, oſtende mihi uiatorē tuę cognitionis,& tātorum authorē bonorū, & ne propter multitudinē peccatorū meorū bono tuo priues me, ſed dignū me fac uidere illum, & æqualem ei agonem conuerſationis ponere.

Inuenit aūt Dei gratia ſpeluncā,ueſtigia ſequens illuc ambulantiū, & monachorū quendam reperit eremiticam uitam tranſigentē.Et hunc flagrantiſsime amplexatus, & oſculatus rogabat ab illo ſibi oſtēdi Barlaā habitaculum,& de ſeipſo cuncta uiro illi manifeſta fecit. Per ipſum itaq; didicit habitationē illius, quē quærebat.Peruenitq; celerrime, uelut quando uenator gnarus ueſtigia incurrit uenationis:& habens alia ſigna ab illo ſene ſibi demonſtrata,ambulabat gaudens,& ſpe robuſtus, ſicut paruulus ex longo tēpore patrē cupiens uidere. Quando enim amor, qui ſecundū deum eſt,in anima deſtillat,naturali multo eſt feruentior, atq; fortior.Stetit igit̄ ante oſtium ſpelūcę,& pulſans,benedic pater,ait,benedic. Vt aūt uocem audiuit,exijt Barlaam de ſpelunca. Cognouerat enim per ſpm̄,quem ſcd'm exteriorem aſpectū perfecte recognoſcere non ualebat, propter mirabilē illam transfigurationem,& immutationē, qa immutatus,& transfiguratus erat ab aſpectu illo priore,& decora, ac florida iuuentute. Nā denigratus erat ab ardore ſolis,comatusq́; crinibus, exeſam habens faciē,& oculos in profundū habens demerſos, & cilia exuſta habens riuis lachrymarū,& multa inopiæ afflictione. Sed Ioſaphat ſpiritualem cognouit patrē,characterem uultus ſeruantē eundem. Stās ergo mox contra orientē ſenex, orauit gratias agendo Deo. Et poſt orationē dicto Amen,appræhendentes ſe,& oſculantes,feruentiſsimis alterutrū amplexibus conſtringebant,& præ interno amore ſatiari non poterant. Vt autem ſufficienter ſe uiderunt,oſculati ſunt inuicē, & proprijs nominibus ſe ſalutauerunt,ſedentesq́; colloquebant̄.Sermonem autē incipiens Barlaā, Bene uenisti,dicebat,fili dei,& hæres cœleſtis regni,per dn̄m noſtrum Ieſum Chriſtū,quem dilexiſti, quē merito deſideraſti ſuper omnia temporalia,& corruptibilia. Et ſicut prudens negociator, & ſapiens omnibus uenditis,precioſiſsimā emiſti margaritā,& theſauro abſcondito in agro reperto mandatorū domini,omnia dediſti,nulli parcens prætereuntium, ut agrū illum emeres tibimetipſi.Donet tibi dn̄s pro temporalibus æterna,pro corruptibilibus incorruptibilia,& non ueteraſcētia. Dic ergo mihi,fili dulciſsime,qūo huc ueniſti,& quomodo poſt meum diſceſſum factum eſt de te,& ſi cognouit Deū pater tuus,aut ſi & hucuſq; in prima ꝑſeuerans inſipientia,ac dæmonum ſeductione captiuatur.

Hæc Barlaam interrogante,Ioſaphat referre cœpit, quanta poſt illius abſceſſum facta ſunt ei, et qūo dominus oīa in proſperitatem uertit,uſq; ad præſentem eorundē coniunctionem.Senex aūt audiens iſta cū delectatione,et miraculo,prę gaudio lachrymatus dicebat:Gloria tibi Deus noſter,qui ſemper ades,et auxiliaris diligentibus te. Gloria tibi Chriſte rex uniuerſorū,et Deus benigniſsime,quia cōplacuit tibi ſemen,quod in anima ſeminaui ſerui tui.Ioſaphat,ſic cēteſimū referre fructū, dignū quidem te agricola,et dn̄o noſtrarum animarum. Gloria tibi paraclete bone,ſanctiſsime ſpūs,quia quam dediſti gratiā ſanctis tuis apoſtolis,huius participem dignū fieri feciſti ſeruū tuū, & innumeras hominū multitudines a

ſuperſtitioſo per ipſum errore liberaſti, & uera illuminaſti Dei notitia.

Sic ſic ab ambobus deo gratiæ referunt, & talia colloquẽtibus, & Dei exultantibus gratia, ſuperuenit ueſpera. Tunc ad orationes ſurgẽtes, conſuetũ celebrarunt officiũ. Deinde cœnaturis ponit mẽſam Barlaam locupletem, ſpiritualibus plenã epulis, ſenſualis uero nequaꝗ̃ participẽ conſo

68 lationis. Olera enim fuerunt cruda, quorum ſenex ipſe operator, & cultor

Ecce et Barlaam abſtinentia, et ciborum delectus.

fuit, & dactyli pauci, qui in ipſa eremo inueniebant, & ſylueſtres herbæ. Gratias igit agentes, & apposita edentes, & aquã de fonte qui aderat, bibentes, aperienti manũ, & implenti omne animal denuo gratias egerũt.

69 Rurſus aũt ſurgentes, & nocturnas cõplentes orationes, ſpũale poſt ora-

Vigiliæ & nocturnæ orationes, ac ſpiritualia colloquia ex more ueterũ Monachorum.

tionem repetunt colloquium: ſermones uidelicet ſalutis, et cœleſti plenos philoſophia, per totã ſecum conferentes noctẽ, donec eos mane ſolitarũ iterum recordari orationũ fecit. Manſit aũt Ioſaphat cũ Barlaam ſic plurimis annis, mirabilem illã, et ſuper hominem tranſigens cõuerſatione m et quaſi patri huic eruditori per oĩa obediens, et conſentiens, omniq; ſubiectione, et humilitate ſe illi ſubijciens, et ad oẽm uirtutis ſpeciem ſemetipſum exercens, optimeq; inſtructus ad luctandum contra iniquiſſimos ſpũs. Hinc quidẽ paſſiones cũctas mortificat, prudentiã uero carnis ſubiecit, ſpiritui quaſi ſeruum dño, deliciarũ, et requietionis penitus oblitus.

70 Somno uero quaſi malo pręcipiebat dño. Et ut ſimpliciter dicam, tantus

Vide heretice ſanctorum Monachorũ antiquorum quã arduũ inſtitutum, & amplius ne dicito hoc nõ faciebãt antiqui Monachi.

inerat ei labor cõuerſationis, ut et ipſe miraret, qui plurimos in hac expenderat annos, Barlaam, et perſeueranti illius uinceret inſtantia. Nan tantũ de illo duro, et inconſolabili cibo percipiebat, ut ſolũ poſſet uiuere, ne ſi uiolenter moreret, mercedes amitteret bonarũ operationũ. Sic aũt ad uigilandũ naturam ſubdidit, quaſi incorporeus aliquis, et ſine carne. Orationis etiã illi, et intellectualis operis inceſſabile opus erat, et omne uitæ tẽpus in contemplationibus expendebat ſpiritualibus, et cœleſtibus, ut nec horam, nec punctũ ipſe perderet omnino, ex quo in illa eremo habitauit. Hoc enim opus uere monaſtici ordinis eſt, nunꝗ̃ ocioſum inueniri a ſpirituali operatione. Quod bene obſeruauit ille fortis, et congruentiſſimus curſor ſtadij cœleſti itineris, et inextinguibilẽ calorẽ ipſi⁹ cuſtodiuit: a principio uſq; in finẽ aſcenſiones ſemper in corde diſponens, et de uirtute in altiorem aſcendens uirtutem, deſideriũ deſiderio, ſtudiũ ſtudio aſſidue iungens, donec peruenit ad ſeparatam, et deſideratã beatitudinem.

Sic aũt inuicem conuerſantibus Barlaam, et Ioſaphat, et bona coniunctione unitis, et extra ſolicitudinẽ, et uniuerſam ſecularẽ exiſtentibus perturbationẽ, purificatamq; mentẽ poſſidentibus, et expiatã ab omni confuſione, poſt multos ſuos pro pietate labores, quadã die aduocauit ſenex ſpiritualem filiũ, quẽ per euangeliũ genuit, et tunc ſermonẽ arripuit, et ſpirituale colloquium, ita dicens: Dilectiſſime Ioſaphat, in hac te eremo habitare oportebat. Et hoc mihi Chriſtus oranti de te ꝓmiſit ante uitæ meę obitum uidendũ. Vidi ergo, ſicut deſiderabã. Video enim te modo a mundo abſtractũ, & ab his, quæ in mundo ſunt; Coniunctũ uero Chriſto inſeparabili mente, & in menſurã ueniſſe perfectionis plenitudinis ipſius. Nunc aũt quoniam iam mihi reſolutionis tẽpus in ianuis eſt, & ſociale, et coætaneum deſideriũ eſſe cum Chriſto iam cõpletum eſt: tu quidẽ corpus meum terra operi, & puluerẽ trade pulueri: Mane uero de cætero in hoc loco, ſpirituali adhærens conuerſationi, & meæ memoriã faciens humilitatis.

militatis. Timeo enim, ne forte obſcura dęmonum multitudo animæ meæ obſiſtat, propter multitudinē ignorantiarū mearū. Tu ergo, fili, ne timeas laborem conuerſationis, neq; formides longitudinem tēporis, & uerſutias dæmonū. Sed horum quidē infirmitatē, Chriſti uirtute munitus, audacter deride. Aduerſus uero duritiā laboris, & temporis ſpatiū ſic eris, quaſi quotidie hinc migrationē expectans, & quaſi initiū eſſe tibi conuerſationis hanc diem, & finē exiſtimans. Sic ſemper ea, quæ retro ſunt obliuiſcens, & ad ea quæ ante ſunt, ſe extendens, ſecundū intentionem perſequere ad brauiū ſupernæ uocationis Dei in Xp̄o Ieſu. Quemadmodū ſanctus Apoſtolus iubet, non deficiamus, dicens: Sed licet is, qui foris eſt, noſter homo corrumpat̃, tñ is, qui intus eſt, renouat̃ de die in diē. Nā momētaneū, & leue tribulationis nr̃æ, ſupra modū in ſublimitate æternū glorię pōdus operat̃ in nobis, non contēplantibus nobis, quæ uident̃, ſed quæ nō uident̃. Quę.n. uident̃, temporalia ſunt: quæ aūt non uident̃, æterna. Iſta cogitans, chariſſime, confortare, & eſto robuſtus, & quaſi bonus miles contende regi tuo placere. Et ſi cogitationes tibi puſillanimitatis malignus immiſerit, & rigorem relaxare propoſiti ſtuduerit, ne acquieſcas eius uerſutijs, dominicū conſiderans præceptū: In mundo tribulationē habebitis; ſed cōfidite, qa ego uici mundū. Ideoq; gaude in dño ſemper, qa elegit te, & ſeparauit de mundo, & poſuit ante faciē ſuam. Ipſe aūt, qui te uocauit uocatione ſua ſancta, adeſt tibi ſemper: nihil ſolicitus ſis, ſed in omni oratione, & obſecratione, cū gratiarū actione petitiones tuæ apud Deū innoteſcant. Ipſe enim dixit: Non te deſerā, neq; derelinquā. Sic ergo in duritia conuerſationis, & puſillanimitate exercitij tales poſsidens cogitationes, lætare memor dñi Dei noſtri. Memor enim (inquit) fuit Dei, et delectatus ſum. Quando aūt rurſus alium deceptionis modū econtrario callide perquiret hoſtis, elatas ſupponens cogitationes, & gloriā multā regni quod dimiſiſti, & cætera, quæ in mundo ſunt, ſalutarem appone ſermonē quaſi ſcutū, dicentem: cū feceritis omnia, quæ præcepta ſunt uobis, dicite: Serui inutiles ſumus: quæ debuimus facere, fecimꝰ. Sed quis ex nobis ualet debitum perſoluere, quod debemus dño, pro eo q̃ cū diues eſſet, pro nobis pauper factus eſt, ut nos illius paupertate ditaremur, et paſſus eſt impaſſibilis, ut a paſſionibus nos liberaret? Quæ enim eſt gratia ſeruo, ſimilia dño pati? Nobis enim plura deſunt de paſſionibus eius. Hæc meditare, cogitationes emundans, & oēm altitudinem extollentē ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatē ducentem redige oēm ſenſum in obedientiam Chriſti. Et pax Dei quæ ſuperat omnem ſenſum, cuſtodiat cor tuum, & intelligentias tuas, in Chriſto Ieſu domino noſtro.

His a beato Barlaam dictis, riui lachrymarū Ioſaphat menſuram non habebant, ſed uelut de fonte multifluo ſcaturientes, eum totū, ac terram, in qua ſedebat, rigabant. Deflens aūt ſeparationem, uehementer rogabat, ut comes eius itineris moriendo fieret, & ne poſt ſe relinqueret illū in hac uita, dicens: Cur quæ tua ſunt, tantū pater quæris, & non ea, quæ proximi ſunt? Quomodo uero perfectam in hoc imples charitatem ſecundum eum, qui dicit, Diliges proximū tuum ſicut teipſum? Ad requiem quidem ipſe pergens, in tribulatione, ac miſeria me derelinquis: & priuſquā bene exercitatus ſim laboribus conuerſationis, & hoſtiū didicerim multimodas congreſsiones, ad monomachiam me ipſorū exponis: & quid fiet ali-

quid,niſi ut proſternar multimodis illorũ machinamentis, & moriar in anima(heu mihi) & æterna morte,quod inexpertis,& formidoloſis contingere conſtat pugnatoribus? Sed deprecare dñm, quæſo te,ut comitẽ me de hoc ſeculo tecũ aſſumas:etiã per ipſam ſpem, quã habes recipiendi laboris præmiũ, deprecare, ne uel unam diem poſt tuum diſceſſum faciam hac in uita,& in uaſtitate huius deſerti obetrem.

Hæc Ioſaphat cũ lachrymis dicente,ſenex leniter, & plane reſpondit, dicens: Non debemus,fili,incõpræhenſibilibus iudicijs Dei reſiſtere. Ego enim plurimũ de hoc deprecatus ſum dñm, ne ſepararemur ab inuicẽ: & edoctus ſum a bonitate illius, quia non eſt congruum te nunc pondus deponere carnis,ſed permanere oportet in exercitio,donec ſplendidiorẽ co-

71 ronam tibimet cõponas. Non enim ſufficienter adhuc decertaſti ad eam, quæ tibi præparata eſt mercedis retributionẽ. Sed oportet te hic modicũ laborare,ut lætus intres in gaudium dñi tui. Ego enim fere centũ ſum annorum. In hac uero eremo annos ſeptuagintaquinq; peregi. Tibi autẽ licet non tantũ tempus ſit conſtitutũ, ſed tamen appropinquare oportet, ſicut iubet dñs,ut conſimilis oſtendaris mihi,& nihil minus habẽs ab eis, qui portauerunt pondus diei,& æſtus. Suſcipe ergo charisſime libenter, quæ a Deo decreta ſunt. Nam ea,quæ ipſe diſpoſuit,quis hominũ ſufficit mutarem. Vnde in his perſeuera,eius cuſtoditus gratia. Vigila aũt ſemper aduerſus contrarias cogitationes,& munditiã mentis,quaſi quendã theſaurum precioſum conſerua,ad altiorẽ operationem: & contemplationẽ uegetans temetipſum quotidie, ut impleat in te, qd amicis ſuis ſaluator ꝓmiſit,dicens: Si quis diligit me,ſermones meos ſeruabit; Et pater meus diliget eum,& ad eum ueniemus,& manſionẽ apud eum faciemus. Hæc dicens ſenex,& multo plura,ſanctisſima illius anima, & theologa lingua digna,contriſtatam Ioſaphat animã conſolatus eſt. Deinde ad quoſdam tranſmittit eum fratres procul habitantes,ut afferret ei, quæ ad ſacrã hoſtiam conſecrandã erant neceſſaria. Tunc cõfortatus Ioſaphat ualde,uelociter miniſterium impleuit. Metuebat enim,ne forte ſe abſente naturæ debitũ Barlaam ſolueret,& ſpũm domino traderet, detrimentumq; ſibi d.r ſſimũ inferret,non uerba tectatoria,non orationes,nõ benedictiones

72 illius adepto. Ita ergo uiriliter ab illo longa uia peracta,& allatis pro quibus ierat,offert Deo ſacrificiũ ſantisſimus Barlaam. Et cõmunicans ipſe, tradidit & Ioſaphat incõtaminata Chriſti myſteria, & exultauit ſpiritu. Deinde conſuetũ percipientes cibum,ędificatorijs uerbis animam rurſus Ioſaphat alebat, dicens: Non iam nos dilectisſime fili in unũ congregat eſus,& menſa in hac uita. Ingredior enim iam uniuerſalem uiam patrum meorũ. Oportet ergo te erga me dilectionẽ per cuſtodiã mandatorũ Dei, & in hoc loco uſq; in finem perſeuerantiã oſtendere,conuerſans quemadmodum didiciſti,& edoctus es, memor ſemper humilis, & negligentis

73 animæ meæ. Gaudio igĩr gaude,& in Chriſto exultatione lætare: qa pro terrenis,et corruptibilibus accipio æterna,et incorruptibilia,et qa appropinquat merces operũ tuorũ,& mercedis retributor iam adeſt, qui uenit uineam inuiſere,quã coluiſti,et plenius tibi mercedẽ operis tui exhibebit. Fidelis ſermo,et omni acceptionẽ dignus,ſicut ſanctꝰ clamat Apoſtolus Paulus: Nam ſi cõmorimur,et conuiuemus: Si ſuſtinemus, et conregnabimus in regno æterno,et infinito,luce ſplendentes inacceſsibili,et ſplendo-

Non ſufficiẽte decertaſti ad eam quæ tibi præparata eſt mercedis retributionem.

Ecce dico Miſſam ſacrificium, & ſacram Euchariſtiam,incontaminata Chriſti myſteria.

Nota hæretice quotiens iteretur mercedis nomen? Additur etiã,retributor mercedis, merces operis tui.

re digni effecti beatæ,et indiuiſæ trinitatis.

Talia quidē Barlaam uſq; ad ueſperā,& per totam noctē Ioſaphat lo quebať ineffabili dolore detento, & ſeparationē non ferenti. Mox uero il luceſcente die,ad eum collocutionē finiens, eleuatis in cœlū manibus, & oculis, & gratiarū actionem referens Deo, ait: Domine Deus meus,qui ubiq; præſens es, & oīa imples, gratias ago tibi,quia reſpexiſti humilita tē meam, & in orthodoxa confesſione, & in uia mandatorū tuorum dignum me feciſti curſum conſummare huius incolatus mei. Et nunc optime dn̄e,& miſericordisſime, ſuſcipe me in æterna tua tabernacula, & ne recorderis peccata,q̄ tibi peccaui ſciēter,& ignorāter. Cuſtodi ēt et hunc fidelē famulū tuū,cui p̄eſſe me uoluiſti indignū famulū tuū. Erue eū ab oī uanitate,& tentatione aduerſarij, & altiorē illū facito perplexis laqueis, quos in laqueū poſuit malignus oībus,qui ſalui fieri uolunt. Diſperde op̄s oēm uirtutē ſeductoris a facie ſerui tui, & da ei p̄tātē cōculcandi nequisſimū caput hoſtis aīarū noſtrarū. Mitte ex alto gratiā ſācti ſpūs tui,et corrobora illū aduerſus inuiſibiles hoſtes,ut uictoriæ mereať a te coronā accipere,& magnificeť nomē tuū in ipſo: q̄a te decet gl̄ia,& la⁹ in ſcl̄a, Am̄.

Finita oratione,paterno affectu amplexatus Ioſaphat,oſculatus eſt eū in oſculo ſancto; ſignoq; crucis ſemetipſum ſignans, & pedibus extēſis, exhilarato uultu quieuit in pace,ſenex,et plenus dierū. Tūc Ioſaphat cor
ruens ſuper eum,fletibus,atq; ſuſpirijs,gemitibusq; dolori ſatisfaciens,et 74
lachrymis corpus abluens,ac laneo panno,quē dederat ei in palatio,inuoluens,decantabat pſalmos,per totā diem, & totā noctem pſallens,pariter & lachrymis uenerandū beati madefaciens corpus. Sequenti uero die ſepulchrū faciens prope ſpeluncam,& religioſe ualde, & cū ſumma reuerentia ſacram glebā deferens, in monumento depoſuit ſpiritualē patrem bonus,ac uenerabilis filius,& flagranti animo ad intentisſimā extendens ſe orationē,ait: Domine deus meus,exaudi orationē meam,qua clamaui ad te,miſerere mei,& exaudi me: q̄m te ex toto corde meo quæro. Exquiſiuit te facies mea. Ne auertas faciē tuam a me, ne declines in ira a ſeruo tuo. Adiutor meus eſto,ne derelinquas me,neq; deſpicias me Deus ſalutaris meus. Quoniā pater meus,& mater mea dereliquerunt me, dn̄s autem aſſumpſit me. Legē pone mihi domine in uia tua,et dirige me in ſemita recta propter inimicos meos. Ne traderis me in animas tribulantiū me: q̄m in te proiectus ſum ex utero, de uentre matris meę Deus meus es tu,ne diſceſſeris a me,q̄m præter te non eſt,qui adiuuet me. Ecce enim in multitudine miſerationū tuarum ſpem poſui animæ meæ: guberna uitam
meam, qui oēm creaturam ineffabili ſapientiæ prouidentia regis. Et no- 75
tam fac mihi uiam,in qua ambulem;& ſaluum me fac, quoniam bonus es amator hominū,orationibus,& intercesſione famuli tui Barlaā. Quia tu es Deus meus,et te glorifico patrē,& filiū, & ſpūm ſanctū. Amen.

Ecce quomodo Ioſaphat ſuper corpus defuncti decātabat pſalmos,et per totā diem ac noctem pſallebat. Qui chriſtianus mos eſt.

Orationibus et interceſſione famuli tui Barlaam. Ergo ſancti poſt mortē orant & intercedunt pro nobis.

Finita oratione,iuxta ſepulchrum ſedebat flens,et ſedens obdormiuit. Et uidit terribiles uiros illos,quos et prius uiderat uenientes ad ſe,et deducentes in maximū illum et mirabilē campum,deinde ad gloriosſisſimā,& ſplendisſimā introduxerunt ciuitatē. Ingrediente uero illo, alij obuiabant multo fulgentes lumine, coronas in manibus ferentes ineffabili decore reſplendentes,et quales humani oculi nunq; uiderunt. Interrogante uero Ioſaphat, cuius ſunt coronæ gloriæ ſplendidisſimæ, quas cerno, reſponde-

runt: Tibi quidē una propter multas animas quas ſaluaſti, præparata eſt, exornanda uero nunc amplius pro exercitatione eremitica, quā peragis, ſi tamen uiriliter in hac in finem uſq; perduraueris. Altera uero tua quidē et ipſa, ſed patri tuo oportet te exhibere eā, qui per te a uia mala declinando, et pœnitentiam ueraciter agendo, reconciliatus eſt domino.

Ioſaphat itaq; hoc audito, hæſitanter & mœſte hoc accepit, & dixit: Quō poſsibile eſt, non impar mihi, q̄ tanta ſuſtinui, patrem meū adipiſci donū pp ſolam pniam? Dixit hęc, & Barlaā confeſtim æſtimabat ſe uidere, quaſi exprobrantē ſibi, & dicentem: Iſti ſunt ſermones mei, Ioſaphat, quos aliqn̄ dicebam tibi, & qa cū prædiues fueris, non beneficus eras, & ipſe hæſitabas in uerbo. Nūc aūt quomodo contriſtatus es de æquali honore, tibi uidelicet, & patri, et non potius lætatus es animo, q̄ exaudita eſt tua multa pro ipſo oratio? Ioſaphat aūt, prout mos erat ei ſemper dicere: Ignoſce, ait, pater ignoſce, & ubi habitas oſtende mihi. In hac (inq̄t ſenex) ſpecioſa, & magna ciuitate habitationem habere merui, in media urbis platea, luce fulgentē eximia. Rogare uero iterū Ioſaphat Barlaā ſe putabat, ut eū induceret in habitaculū, & effectuoſe in hoſpitio ſuo reciperet. Sed nondū tēpus ueniſſe dicebat ille, quo ad illa peruenire poſſet habitacula, adhuc humani ſubiectus corporis ergaſtulo. Si ergo uiriliter perſeueraueris, quemadmodū mandaui tibi, uenies paulopoſt, & eiſdem dignus efficieris manſionibus, & eandē gloriam conſequeris, & eodē gaudio frueris, & in æternū ſimul erimus. Excitatus uero a ſomno Ioſaphat, luce illa, & ineffabili gloria habebat animam adhuc ſatiatā, & cum multa admiratione domino gratiarum referebat hymnum.

Manſit aūt uſq; ad finem uitæ ſuę, angelicam ueraciter in terra ducens conuerſationē, & duriore exercitatione poſt tranſitū ſenis utens. Ætatis quidē ſuæ uiceſimoquinto anno terrenū deſeruit regnū, & eremiticum ſubījt laborē, triginta uero & quinq; annos in hac eremo cōuerſatus eſt. Multas prius animas hominū diabolo ſurripuit, & Deo ſaluandas obtulit, & in hoc perficiendo apoſtolicā gratiam promeruit. Erat aūt martyr uoluntate Nam cū fiducia magna Chriſtū in conſpectu regū, & tyrannorum confeſſus eſt, & prædicator eius magnitudinis eximius claruit. Multos ēt ſpiritus nequitię in eremo luctando proſtrauit, & omnes Chriſti ſuperauit uirtute, cœleſtisq; particeps muneris diutius extitit, & gratię. Inſuper & mundū animæ oculū ab omni terrena caligine habuit, & ualde præſentia, futura cōtemplabaē, & Chriſtus erat ei pro omnibus, Chriſtū deſiderabat, Chriſtū quaſi præſentē cernebat, Chriſti decorē aſsidue ſpeculabaē, ſcd'm prophetam dicentē: Prouidebam dn̄m in conſpectu meo ſemper, qm̄ a dextris eſt mihi, ne commouear. Et iterum: Adhæſit anima mea poſt te, me ſuſcepit dextera tua. Adhæſit. n. uere anima illius poſt Chriſtū, coniunctione indiſſolubili illi copulata. Non. n. defecit a mirabili iſta operatione, nec īmutauit rigorē conuerſationis ſuæ a principio uſq; in finē, ęqualem ſeruans promptitatē a puero uſq; ad tantam ętatē: immo ad altiorē in dies profecit uirtutē, & mundiorē promeruit contemplationem: Deniq; tali peracta conuerſatione, & ita dignā ſua uocatione operationem retribuens ei, q̄ ſe uocauit, crucifigens mundū ſibi, & ſeipſum mūdo, in pace ad Deū pacis uadit, & ad eū, quem deſiderauit ſemper, proficiſcitur dn̄m, & uultui domini nitide, & munde præſentaē, illiuſq; gloriæ

am ante promiſſa ſibi corona exornat, & Chriſtũ cernere dignus efficitur,& cum Chriſto eſſe meretur,Chriſti decore ſemper exultat. Cuius in manus animam ſuam commendans in uiuentium tranſmigrauit regionẽ, ubi ſonus epulantium,ubi lætantium omnium habitatio.

Precioſum uero corpus illius qdam uir ſanctus, qui habitationem ſuã non procul ab eo fecerat,qui & ad Barlaam iter illi prius oſtenderat, diuina quædam edoctus reuelatione,ipſa hora eius dormitionis aduenit,et ſacris laudibus honorificans illum , lachrymasq; effundens ſignũ erga illum dilectionis, & omnia alia perficiens , quæ Chriſtianis ſunt legitima, in ſepulchro patris Barlaam poſuit eũ.Nam decebat eorũ ſimul eſſe corpora in terra, quorum in cœlis perenniter erant animæ iunctæ . Præcepto etiam cuius terribili per uiſionẽ fortiter illũ in mente conteſtantis,acquieſcens eremita,qui eũ ſepelierat,ad regnum Indorũ pergere contendit, & ad regem Barachiam peruenit,omniaq; ſibi manifeſta de beato Ioſaphat facit.Ille aũt non negligens, ilico pergit cũ multitudine magna, & uirtute,& ad ſpeluncam peruenit.Monumentũ aſpicit, & ſuperlachrymatus, tollit operculũ,& uidet Barlaam,& Ioſaphat , habentes mẽbra ſecundũ proprietatem ſpeciei utriuſq; poſita , & corpora nil a priore colore immutata,ſyncera uero,& omnino integra cũ ſuis indumentis.Tunc illa ſancta tum animarũ tabernacula multã odoris ſuauitatem emittebant,nihil penitus fœditatis retinentia.Quæ rex in thecis precioſis repoſita, in ſuam reportauit patriam.

76
Vide heretice quod ſanctorum corpora habitaculum fuere ſpiritusſancti,et ideo nõ fœtorem , ſed odoris ſuauitatẽ exhalant, quæ Rex Barachias thecis precioſis repoſita, in ſuam reportat patriam.

Vt autẽ ad aures peruenit populi quod factũ fuerat,multitudo innumerabilis ex omnibus ciuitatibus,& in circuitu regionibus,ad adoranda & uidenda beatorũ illorum uirorum corpora confluebant honorifice , cum hymnis,& canticis,& lampadibus, & cereis ardentibus . Vnde quidam ibi congruenter ſatis , & ualde idonee dixit : Luminaria circa luminis filios,& hæredes.Splendide uero ſimul,& magnifice in eccleſia,quam Ioſaphat ab ipſis fundamentis erexerat,depoſita ſunt corpora . Plurima ergo miracula, & ſanitates in tranſlatione , & depoſitione, et deinceps per ſanctos ſuos ſamulos operatus eſt Chriſtus,ad laudẽ , & gloriam nominis ſui.Et uidit rex,& omnis turba uirtutes,quæ per eos fiebant. Et plurimæ gentes,quæ erant in circuitu,infidelitate languentes , & Dei ignorantia,per ea,quæ ad ſepulchrũ fiebant ſigna , crediderunt . Et omnes uidentes,& audientes angelicã Ioſaphat conuerſationem, et a pueritia inæſtimabilem eius ad Deum amorem,mirabantur , glorificãtes in oĩbus Deũ, q cooperatẽ diligentibus ſe,et maximis illos glorificat donis, et uirtutib9.

77
Ecce cum quanto honore ſuſcipiuntur ſanctorum corpora,ſimul & cum hymnis & canticis & lampadibus & cereis ardentibus.

Hucuſq; finis præſentis laboris, quem ſecundũ uirtutem meam ſcripſi, ſicut accepi a uenerabilibus uiris , qui ueraciter illum tradiderunt mihi. Contingat igitur uobis legentibus,et audientibus utilem animarum narrationem,ut in parte ſanctorum,qui ab initio placuerunt domino,computari mereamur,precibus,et intercesſione Barlaam,ac Ioſaphat beatorum, de quibus eſt narratio,in Chriſto Ieſu domino noſtro,cui eſt decus , honor,et imperiũ,gloria et magnificentia,cum patre,et ſpiritu ſancto, nunc, et ſemper,et in ſecula ſeculorum.Amen.

78
Plurima ſanctorũ miracula in tranſlatione & depoſitione eorum,necnon ad illorũ ſepulchra patrata. Ad confuſionem hereticorum.

79
Precibus & interceſſione Barlaam ac Ioſaphat Beatorum.

Habetur libro primo hiſtoriæ eius de perſecutione Vandalorum.

VITA PAPINIANI, MANSVETI, QVODVVLTdeus epiſcoporum, Sebaſtiani Comitis, & aliorum plurimorum epiſcoporum & martyrum ſub Geiſerico rege Vandalorum paſſorum, per D. Victorem epiſcopum Vitenſem ſcripta. 90

SExageſimus nunc ut clarum eſt, agitur annus, ex quo populus ille crudelis ac ſæuus Vandalicæ gentis Africæ miſerabilis attigit fines, tranſuadens facili tranſitu per anguſtias maris, qua inter Hiſpaniam Africamq; æquor hoc magnũ et ſpacioſum biſſenis milibus, anguſto ſe limite coartauit. Tranſiens igit̃ quantitas uniuerſa calliditate Geiſerici ducis, ut famã terribilem ſuæ faceret gentis, ilico ſtatuit oẽm multitudinẽ numerari uſq; ad illã diẽ, quã huic luci uterus profuderat uentris. Qui reperti ſunt ſenes, iuuenes, paruuli, ſerui uel domini octoginta milia numerati. Quæ opinio diuulgata uſque in hodiernũ a neſcientibꝰ armatorũ tantus numerꝰ æſtimat̃, cũ ſit nũc exiguus & infirmus. Inuenientes igit̃ pacatã quietãq; prouinciam, ſpecioſitatẽ totius terræ florentis quaqua uerſum impietatis agminibꝰ impendebant, deuaſtando depopulabant̃, incẽdio atq; homicidijs totũ exterminantes. Sed nec arbuſtis fructiferis omnino parcebant, ne forte quos antra montiũ aut prærupta terrarũ, uel ſecluſa quæq; occultauerant, poſt eorum tranſitũ illis pabulis nutrirent̃. & ſic eadẽ atq; iterũ tale crudelitate furentibꝰ, ab eorũ contagione nullus remanſit locus immunis. Præſertim in eccleſijs baſilicisq; & cœmiterijs & monaſterijs ſceleratius ſæuiebant, & cũ maioribꝰ incendijs domus orationis magis quã urbes cũctaq; oppida concremarent, ubi forte uenerabilis aulæ clauſas reperirent portas, certatim ictibus dextralium aditum reſerabant, ut recte tunc diceret̃: Quaſi in ſilua lignorũ ſecuribꝰ conſcidere ianuas eius in idipſum, in ſecuri & aſcia deiecerũt ea, incenderunt igni ſanctuariũ tuũ, & in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

I

Et noſtro tempore hæretici in Eccleſias, Oratoria, Altaria, & Cœmiteria ſceleratius ſæuierũt, ut cognoſcant qualibus hominibus ſe ſimiles reddiderunt, nẽpe Vandalis, hæreticis Arianis.

Quanti tunc ab eis præclari pontifices & nobiles ſacerdotes diuerſis pœnarũ generibus extincti ſunt, ut traderent ſi quid auri uel argenti proprium uel eccleſiaſticũ haberent? Et dũ hæc quæ erant ui genibꝰ pœnis facilius proderent̃, iterũ crudelibꝰ tormentis oblatores urgebant, autumantes quandã partẽ nõ totũ eſſe oblatũ, & quãto plus dabant, tãto amplius quẽpiam habere credebant. Alijs palorũ uectibus ora reſerãtes, fœtidũ cœnũ ob confeſſionẽ pecuniæ faucibus ingerebant. Nõnullos in frõtibus & tibijs neruis remugientibus torquendo cruciabant. Pleriſq; aquã marinã, alijs acetũ, amurcã, liquamenq;, & alia multa atq; crudelia tanq; utribus imbutis ori impoſitis ſine miſericordia porrigebãt. Nõ infirmior ſexus, non conſideratio nobilitatis, non reuerentia ſacerdotalis crudeles animos mitigabat: quin immo ibi exaggerebant̃ ira furoris, ubi honorem conſpexerant. Quantis ſacerdotibus, quãtiſq; illuſtribus, onera ingentia ut camelis uel alijs generibus iumentorum impoſuerint nequeo enarrare, quos ſtimulis ferreis ad ambulandũ urgebant, quorum nonnulli ſub faſcibus miſerabiliter animas emiſere. Senilis maturitas atq; ueneranda canities, quæ cæſariem capitis ut lanã candidã dealbarat, nullã ſibi ab hoſpitibus miſericordiã uindicabat. Sed etiam paruulos ab uberibꝰ rapiens maternis Barbarus furor, inſontẽ infantiã elidebat ad terrã. Alij paruulũ pe-

dibus tenentes,a meatu prorſus naturali uſq; ad arcē capitis diſsipabant, quando tunc forte Sion captiua cantabat:Dixit inimicus incendere fines meos,interficere infantes meos,& paruulos meos eliſurū ad terram.

In ædificijs nonnullis magnarū ædiū uel domorū ubi miniſteriū ignis minus ualuerat,tectis admodū deſpicatis pulchritudinē parietum ſolo æquabant,ut nunc antiqua illa ſpatioſitas ciuitatū, nec quia fuerit prorſus appareat.Sed et urbes quamplurimæ, aut raris aut nullis habitatoribus incolunt.Nam et hodie ſi qua ſuperſunt,ſubinde deſolant,ſicut ibi carthagineo dignā theatro ædem Memoriæ, et uiā quam Cœleſtis uocitabant, funditus deleuerunt.Et ut de neceſſarijs loquar, baſilicā maiorem ubi corpora ſanctarū martyrum Perpetuæ atq; fœlicitatis ſepulta ſunt, Celerinę uel Scillitanorū,et alias quas non deſtruxerunt, ſuæ religioni licentia tyrannica mancipauerunt.Vbi uero munitiones aliquę uidebant,quas hoſtilitas Barbarici furoris oppugnare nequiret,cōgregatis in circuitu caſtrorum innumerabilibus turbis,gladijs feralib⁹ cruciabant,ut putrefactis cadaueribus quos adire non poterant arcente murorū defenſione, corporū liqueſcentium enecarent fętore.

Quanti et quam numeroſi tunc ab eis cruciati ſunt ſacerdotes explicare quis poterit? Tunc etenim noſtræ ciuitatis uenerabilis Papinianus antiſtes,candentis ferri laminis toto aduſtus eſt corpore. Similiter et Manſuetus Vricitanus,in porta incenſus eſt Fornitana. Qua tēpeſtate Hipponeregiorum obſeſſa eſt ciuitas,quam omni laude dignus beatus Auguſtinus librorū multorū confector,pōtifex gubernabat.Tunc illud eloquentiæ quod ubertim per omnes campos eccleſię decurrebat,ipſo metu ſiccatum eſt flumen,atq; dulcedo ſuauitatis dulcius propinata, in amaritudinem abſinthij uerſa eſt, ut Dauidicū præconium conueniret:Dū conſiſteret peccator aduerſum me, obmutui et humiliatus ſum, et ſilui a bonis. Vſq; ad illud tempus.cc.iam.xxx.et duos confecerat libros, exceptis innumerabilibus epiſtolis, uel expoſitione totius Pſalterij et Euangeliorū, atq; tractatibus popularibus,quas Græci Omelias uocant, quorum numerum compræhendere ſatis impoſsibile eſt.

Quid multa?Poſt has crucis impietates inſaniæ, ipſam urbem maximā Carthaginē Geiſericus tenuit et intrauit, et antiquam illā ingenuā ac nobilem libertatē in ſeruitutem redegit. Nam et ſenatorū urbis non paruā multitudinem captiuauit.Deinde proponit decretū,ut unuſquiſq; auri,argenti,gemmarū, ueſtimentorumq; precioſorū quodcunq; haberet offerret, & ita in breui auitas atq; paternas opes tali induſtria abſtulit rapax. Diſponens quoq; ſingulas quaſq; prouincias,ſibi Bizacenā, Abaritanam atq; Getuliam & partem Numidię reſeruauit, exercitui uero Zeugitanā uel proconſularē funiculo hæreditatis diuiſit, Valentiniano adhuc Imperatore reliquas licet iam exterminatas prouincias defendente.Poſt cuius mortē totius Africæ ambitum obtinuit,necnon & inſulas maximas,Sardiniam,Siciliā,Corſicam,Ebuſum,Maioricā,Minoricam, uel alias multas,ſuperbia ſibi cōſueta defendit. Quarū unam illarū id eſt Siciliā Odoacro Italiæ regi poſtmodū tributario iure cōceſsit,ex qua eis Odoacer ſingulis quibuſq; temporibus,ut dominis tributa dependit,aliquam ſibi tamen reſeruantibus partem.

Præterea pręcipere nequaquam cunctatus eſt Vandalis, ut epiſcopos

atq; laicos nobiles de ſuis eccleſijs & ſedibus nudos penitus aufugeret. Quod ſi optione propoſita exire tardarent, ſerui perpetui remanerent. Quod ẽt in plurimis factũ eſt, multos.n.epiſcopos & laicos claros atq; honoratos uiros, ſeruos eſſe nouimus Vandalorũ. Tunc uero memoratæ urbis epm id eſt, carthaginis, deo & hominib⁹ manifeſtũ, nomine Quoduultdeus, & maximam turbã clericorũ nauibus fractis impoſitam, nudos atq; expoliatos expelli præcepit. Quos dñs miſeratione bonitatis ſuę pro ſpera nauigatione Neapolim campaniæ perducere dignatus eſt ciuitatẽ. Senatorum atq; honoratorũ multitudinẽ primo exilio crudeli contriuit, poſtea tranſmarina in parte proiecit. Pulſo nanq; epiſcopo ut præfati ſumus, cũ clero uenerabili, ilico eccleſiam nomine Reſtitutã, in qua ſemper epiſcopi cõmanebant, ſuæ religioni mancipauit, atq; uniuerſas quæ intra muros fuerant ciuitatis, cũ ſuis diuitijs abſtulit. Sed etiam quæ foras muros erant, quaſcunq; uoluit occupauit, & præcipue duas egregias & amplas ſancti martyris Cypriani, unã ubi ſanguinem fudit, aliam ubi eius ſe-
2 pultũ eſt corpus, q locus Mappalia uocitat̃. Quis uero ſuſtineat atq; poſ ſit ſine lachrymis recordari, dũ præciperet noſtrorum corpora defunctorum, ſine ſolennitate hymnorũ cum ſilentio ad ſepulturam perduci? Addidit adhuc, ut & pars clericorum quæ remãſerat, pœnali exilio truderetur.

Vide ſi non etiam in hoc hæretici noſtri tẽporis impios iſtos imitantur, qui defunctorum ſuorum corpora ſine ſolennitate hymnorum cum ſilẽtio ad ſepulturã perducunt.

Et dum iſta gerunt̃, qui ſupererant magni ſacerdotes atq; inſignes uiri memoratarũ prouinciarum quas diuiſerat uandalis, cogitauerunt ſupplicandi gratia regẽ adire. Qui dũ, ut moris eſt, ad Maſsilitanũ litus exiſſet, quod ligula uulgi conſuetudine uocitat̃, amiſsis iam eccleſijs & rebus occurrere uiſi ſunt ſupplicantes, ut ad conſolandũ populum dei ſaltẽ habitã di facultas, Vandalis iam dominãtibus, concederet̃. Quibus ille per internuntium rabido reſpondiſſe ore probat̃. Decreui ego de nomine & genere ueſtro nullum dimittere, & uos audetis talia poſtulare? Quos ẽt uicino mari uoluit eadẽ hora demergere, niſi a ſuis diu ne hoc faceret rogaretur. Recedentes illi triſtitia & mœrore confecti, cœperunt qualiter poterant & ubi poterant, ablatis eccleſijs diuina myſteria celebrare. Subinde aũt creſcente opibus regno, maior cœpit, & ſuperbia propagari ꝭ

Referam factũ, quod ipſo geſtũ eſt tẽpore. Fuit comes quidam Sebaſtianus, famoſi illius gener comitis Bonifacij, acer cõcilio, & ſtrenuus in bello. Cuius Geiſericus ſicut conſilia neceſſaria habebat, ita & præſentiã formidabat. Cupiens autem illum extinguere, occaſionẽ mortis de religione quæſiuit. Cogitauit rex ut præſentibus epiſcopis atq; domeſticis ſuis, Sebaſtianũ taliter conueniret: Sebaſtiane, inquit, Scio quia fideli͛ nobis adhæſiſſe iuraſti, cuius ueritatẽ ſacramenti, labores tui uigilantiaque demonſtrant. Sed ut nobis connexa ſemper iugiſq; maneat amicitia tua, hoc placuit præſentibus ſacerdotib⁹ noſtris, ut eius efficiaris cultor religionis, quã & nos & noſter populus ueneratur. Cui Sebaſtianus rem inueniens miram multiſq; neceſſariã, pro tempore acute reſpondit: Quæſo domine rex, ut nunc unus panis mundiſsimus ac ſimilaceus afferat̃. Quẽ cũ ignoraſſet Geiſericus Sebaſtiani uictoriã, illico iuſsit afferri. Apprehendẽs itaq; Sebaſtianus mundiſsimum panẽ, ita effatus eſt. Hic enim panis ut ad tantũ decorẽ ſplendoris ueniſſet, & menſæ regiæ neceſſarius haberet̃, diſcuſſa ſpuria furfuris ex maſſa ſimilaginis conſperſus per aquã tranſiuit & ignẽ, idcirco & aſpectu clarus, & eſu ſuauis habet̃. Ita et ego mola catholicæ

tholicæ matris commolitus, et cribro examinationis ut ſimilia mũda purgatus, rigatus ſum aqua baptiſmatis, et igne ſancti ſpirit⁹ coctus. Et ut hic panis de furno, ita & ego per officia ſacramentorũ diuinorũ, artifice deo de fonte mundus aſcendi. Sed fiat ſi uelis, ut ipſe propono: Iſte panis confringatᷓ in fruſta, madidetᷓ aqua, & iterũ conſpergatᷓ, mittatᷓ in furnũ: ſi melior exierit, faciã quæ hortaris. Quã propoſitionẽ Geiſericus cũ omnibus q̃ aderant cũ audiſſet, ita ligatus eſt, ut ſe ſoluere omnino non poſſet. Quẽ alio generis argumento, poſtea bellicoſum uirum occidit. 3 Mirabile exemplum etiam cõtra noſtri tẽporis dogmatiſtas faciens.

Et ut ad id redeamus unde digreſsi ſumus, terrer pręceptis feralibus, ut in medio Vandalorũ noſtri nullatenus reſpirarent, neq; uſq; orãdi aut immolandi concederetᷓ gementibus locus, ut manifeſte tunc prophetiæ uaticiniũ compleretᷓ, Non eſt in hoc tẽpore princeps aut propheta uel dux, neq; locus ad ſacrificandũ nomini tuo. Nam & diuerſæ calumniæ nõ deerant quotidie etiam illis ſacerdotibus qui in his regionib⁹ uerſabantᷓ, quæ regiones palatio tributa pendebant: & ſi forſitan quiſpiam ut moris eſt, dum dei populum admoneret, Pharaonẽ, Nabuchodonoſor, Holofernẽ, aut aliquẽ ſimilẽ nominaſſet, obijciebatᷓ illi quod in perſonã regis iſta dixiſſet, & ſtatim exilio trudebatᷓ. hoc enim perſecutionis genus agebatᷓ hic aperte, alibi occulte, ut piorũ nomẽ talib⁹ inſidijs interiret. Qua de re plurimos ſacerdotũ tunc nouimus relegatos, ſicut Vrbanũ Girbenſem, Creſcentẽ Metropolitanũ Aquitanæ ciuitatis qui.cxx.epiſcopis, Habet deũ Teudalenſem, Euſtratiũ Suſetanũ, & Tripolitanos duos, Viceſſabratenum, & Creſconiũ Eenſem, & Adrumetinæ ciuitatis Felicem epiſcopũ, ob hoc quod ſuſcepiſſet quendã Ioannem monachũ tranſmarinũ, ſed & alios multos quos longũ eſt enarrare. Quibus tñ in exilio poſitis dũ obitus aduenîſſet, non licebat alios eorũ ciuitatibus ordinari. Inter hęc tamẽ dei populus in fide conſiſtens, ut examen apum cęreas ædificans manſiones, creſcendo melleis fidei calculis firmabatur, ut impleretur illa ſententia, Quanto eos affligebant, tanto magis multiplicabantur, & inualeſcebant nimis.

VITA DEOGRATIAS EPISCOPI CARTHAGInenſis, agoneſq; & martyria Martiniani, Saturiani, Maximæ Valeriani epiſcopi, Armogaſtis, Maſculæ & Saturi confeſſorum, per D. Victorem epiſcopum Vitenſem ſcripta.

Habetur hæc libro 1. eiuſdem de perſecutione Vandalorum.

SVpplicante Valentiniano Auguſto Geiſerico regi, Carthaginenſi eccleſiæ poſt longũ deſolationis epm ordinari, nomine Deogratias, factũ eſt ut is ordinaretᷓ. Cuius ſi nitatᷓ quiſquam quæ per illum dominus fecerit paulatim excurrere, ante incipient uerba deficere, quã ille aliquid ualeat explicare. Illo igiᷓ epiſcopo conſtituto, factũ eſt peccatis urgentibus, ut urbẽ illam quondam nobiliſsimam atq; famoſam xv. regni ſui anno Geiſericus caperet Romam. Et ſimul exinde regũ multorũ diuitias cũ populis captiuauit. Quæ dum multitudo captiuitatis Africanũ attingeret litus, diuidentibus Vandalis & Mauris ingentẽ populi quantitatem, ut moris eſt Barbaris, mariti ab uxoribus, liberi a parentibus ſeparabantur. Statim ſategit uir deo plenus & charus, uniuerſa uaſa miniſterij aurea

uel argentea diſtrahere,& libertatẽ de ſeruitute Barbarica liberare, & ut coniugia fœderata manerent,& pignora genitoribus redderent. Et qa loca nulla ſufficiebant ad capeſſendã multitudinẽ tãtam,baſilicas duas nominatas & amplas Fauſti & Nouarũ,eorum lectulis atq; ſtraminib⁹ deputauit, decernens per ſingulos dies quantũ quis pro merito acciperet. Et qa pleroſq; inſuetudo nauigij & crudelitas captiuitatis afflixerat, non paruus inter eos fuerat numerus ægrotorũ,quos ille beatus antiſtes ut nutrix pia per momenta ſingula cũ medicis circuibat ſequentibus cibis, ut inſpecta uena qd cui opus eſſet illo præſente daret. Sed nec nocturnis horis ab hoc opere miſericordiæ feriebat, ſed pergebat excurrens per ſingulos lectos, ſciſcitans qualiter quiſq; haberet:ita ſe tradiderat omninó labori,ut nec defeſsis mẽbris,nec carioſæ iã ſenectuti parceret. Quo liuore Ariani ſuccenſi,dolis eũ quamplurimis uoluere ſæpius enecare. Quod credo præuidens dñs, cito paſſerẽ ſuũ de manibus accipitrũ uoluit liberare. Cuius exitũ ita Vrbici captiui planxerũt, ut tunc ſe putarent magis tradi
1 manibus Barbarorũ,quando ille perrexit ad cœlũ. Functus eſt aũt ſacer-
Sancti quando decedunt pgunt ad cœlũ. dotio annis tribus: Cuius amore & deſiderio populus attentus potuerat membra digni corporis rapere, niſi conſilio prudenti dum auocatur, neſciente multitudine ſepeliretur.

Et qa tacendũ ſemper non eſt de impietatibus hæreticorũ,nec uerecundum poterit eſſe quod ad laudẽ proficit patientis:ordinator quondã memorati ſacerdotis nomine Thoma, dũ uarijs ab eis inſidijs ſæpius arctaretur,quodã tempore uenerabilem ſenem in publica facie caromis ceciderunt. Quod ille non ad opprobriũ ſed ad mercedẽ computans gloriæ ſuę, in dño lætabatur. Vnde factũ eſt,ut poſt obitũ epiſcopi carthaginis, Zeugitanæ & proconſulari puinciæ epiſcopos interdiceret ordinandos,quorum erat numerus clxiiij. Qui paulatim deficientes,nunc q ſimul ipſi ſuperſunt tres tm̃ eſſe uident, Vincentius Gigitanus, Paulus Sinnaritanus, uere merito & nomine Paulus,& alius Quintianus. Qui nunc perſecutionẽ fugiens,apud Edeſſam Macedoniæ ciuitatẽ commanet peregrinus. Sed & martyria quãplurima eſſe probant, confeſſorũ autem ingens & plurima multitudo,ex quibus aliqua narrare tentabo.

Erant tunc ſerui cuiuſdã Vandali(fuit hic Vandalus de illis quos Millenarios uocant) Martinianus, Saturianus,& eorũ duo germani, erat & conſerua eorũ quædam egregia Chriſti ancilla,nomine Maxima, corpore ſimul & corde decora. Et qa Martinianus armifactor erat,& dño ſuo ſatis uidebat acceptus,& Maxima uniuerſæ domui dominabat:credidit Vandalus ut fideles ſibi magis memoratos faceret famulos, Martinianũ Maximamq; coniugali conſortio ſociare. Martinianus adoleſcentulorũ ſecu
2 larium more coniugiũ affectabat:Maxima nanq; iã deo ſacrata, huma-
Non refutaſſet quidẽ nuptias, & ſi deo ſacrata fuiſſet, ſi Lutheranos habuiſſet magiſtros. Verum quia ſanctiſsimos patres habuit præceptores, ideo refutauit. nas nuptias refutabat. At ubi uentũ eſt ut cubiculi adirent ſecreta ſilẽtia, & Martinianus neſciens qd de illo decreuerat deus,maritali fiducia quaſi cũ coniuge cuperet cubitare, uiua ei uoce memorata famula Chriſti reſpondit: Chriſto ego, o Martiniane frater mẽbra mei corporis dedicaui, nec poſſum humanũ ſortiri coniugiũ,habens iam cœleſtẽ & uerum ſponſum. Sed dabo conſiliũ:ſi uelis poteris & ipſe tibi præſtare cũ licet,ut cui ego concupiui nubere,delecteris & ipſe ſeruire. Ita factũ eſt domino procurante,ut obediens uirgini,& adoleſcens ſuam animã lucraret. Neſcien-

te igiť Vandalo, compunctus atq; ſpiritualis ſecreti commerciũ mutuat⁹ 3
Martinianus, et ſuis fratribus perſuaſit, ut theſaurũ quem inuenerat habe
rent, utpote germani cõem. conuerſus eſt itaq; cũ tribus fratrib⁹ ſuis. Dei
puella comitante nocte clã egredientes, Tabraceno monaſterio cui præ-
erat tunc nobilis paſtor Andreas ſociantur. Illa uero haud procul mona-
ſterium incoluit puellarum.

Notent hæretici qui nubere palam docent deo dicatas uirgines, & nolentes quoque compellunt.

Sciſcitante igiť barbaro inquiſitionib⁹ & muneribus crebris, quod ge
ſtũ erat cælari non potuit. Inueniens itaq; iam non ſua ſed Chriſti manci-
pia, conijcit in uinculis, & uarijs tormentis dei famulos inſectať, agens cũ
eis non tantũ ut pariter miſcerenť, ſed quod grauius eſt, per rebaptizatio-
nis cœnum fidei ſuę ornamenta turparent. Peruenit hoc ipſum uſq; ad no
titiam Geiſerici. Decernit rex, ut tãdiu implicabilis ferus ſeruos affligeret,
quãdiu illius ſuccumberent uoluntati. Iubet in modũ ſerarũ ſuſtes robu-
ſtos ueluti palmatos cũ ſtirpib⁹ fieri, qui quatientibus tergis non ſolũ oſ-
ſa confringerent, ſed etiã terebrantes aculei intrinſecus remanerent. Qui
dum ſanguis efflueret, & diſsipatis carnibus uiſcera nudarenť, ſequẽti die
Chriſto medente incolumes reddebanť. Hoc ſæpius ac multo factum eſt
tempore, & nulla plagarũ ueſtigia uidebanť, ſancto ſpiritu ſubinde curan
te. Poſt hoc artať Maxima duræ cuſtodiæ, cuſpidiq; crudele extẽdiť. Cui
cum dei ſeruorum non deeſſet frequentia uiſitantium, uidentib⁹ cũctis in-
gentium lignorũ putreſcens ſoluta eſt fortitudo. Miraculũ hoc & uoce
omnium celebratur, & nobis ad quem cuſtodia pertinebat, cum ſacramẽ
to teſtatus eſt ita fuiſſe.

Aſt ubi Vandalus uirtutẽ neglexit cognoſcere diuinam, cœpit in domo
eius uindicatrix ira graſſari. Moritur ipſe ſimul te filij, familiæ atq; anima
lium quæcũq; optima erant pariter intereunt. Remãſitq; domina uidua,
marito, filijs, & ſubſtantia deſtituta ſeruos Chriſti cognato regis Seſaoni
gratia muneris offert. Qui cũ res eos utpote oblatos cũ gratulatione ni-
mia ſuſcepiſſet, filios & domeſticos ſanctorũ merito male cœpit dæmon
uarijs motibus agitare. Ex ordine ille cognatus ut geſtũ erat ſuggerit re-
gi. Decernit ſtatim rex, cuidã gẽtili regi Maurorũ, cui erat nomẽ Capſur,
relegandos debere tranſmitti. Maximam uero Chriſti famulam confuſus
& uictus propriæ uoluntati dimiſit, quæ nunc ſupereſt uirgo, mater mul-
tarum uirginum dei, nobis etiam nequaq; ignota. Perueniętes aũt tradũ-
tur memorato regi Maurorum, commanenti in parte eremi, quæ diciť ca-
prapicti. Videntes igitur Chriſti diſcipuli multa apud gentiles & illicita
ſacrificiorũ ſacrilegia, cœperunt prædicatione & conuerſatione ſua ad co
gnitionẽ domini dei noſtri Barbaros inuitare: & tali modo ingentẽ multi
tudinẽ gentilium Barbarorũ Chriſto domino lucrauerunt, ubi antea nul-
la fama Chriſtiani nominis fuerat diuulgata. Tunc deinde cogitatur qd
fieret, ut ager iã cultus & egraminatus uomere prædicationis euangelicũ
ſuſciperet ſemen, & imbre ſacri baptiſmatis rigaretur. Mittunt legatos p
itinera diſtenta deſerti: peruenitur tandẽ ad ciuitatẽ Romanam. Rogatur
epiſcopus, ut presbyterũ & miniſtros credenti populo deſtinaret. Explet
cũ gaudio quod petebatur pontifex, dei conſtituitur eccleſia, baptizatur
multitudo maxima Barbarorũ, & de lupis grex fœcundus multiplicatur
agnorũ. Hoc Geiſerico relatione ſua nunciat Capſur. De qua re ſurgẽs
inuidia iubent famulos dei ligatis pedibus poſt terga currentiũ quadri-

garũ,inter ſpinoſa loca ſyluarũ pariter interire, ut ducta atq; reducta du-
moſis lignorũ aculeis innocentiũ corpora carperẽtur,ita deligans,ut exi-
tum ſuũ inuicẽ peruiderent. Qui cũ e uicino currentibus Mauris ſeſe mu-
tuo conſpicerent,uale ſibi in anguſto fugæ unuſquiſq; ita dicebãt: Frater
ora pro me,impleuit deus deſideriũ noſtrũ, taliter peruenitur ad regnum
cœlorũ. Itaq; orando atq; pſallendo, gaudentibus angelis pias animas
emiſere. Vbi uſq; in hodiernum diem non deſinit ingentia mirabilia Ieſus
Chriſtus dñs noſter operari. Nã nobis beatus quondam Fauſtus Butoni
tanus epiſcopus atteſtatus eſt,cæcam quandam mulierem illuminatã fuiſ
ſe,ubi ipſe aderat præſens.

Accendiẽ propter hæc aduerſus dei eccleſiam Geiſericus. Mittit Procu
lum quendã in prouinciam Zeugitanã, q coartaret ad tradendũ miniſte-
ria diuina uel libros cunctos dñi ſacerdotes, ut primo armis nudaret, &
ita facilius inermes hoſtis callidus captiuaſſet. Quibus ſe nõ poſſe trade-
4 re clamantibus,ipſe rapaci manu cuncta depopulabaẽ, atq; de pallijs al-
Vide dei ultionem cõ taris pro nefas,camiſias ſibi & femoralia faciebat. Qui tñ Proculus hui⁹
tra prophanum homi tei executor,fruſtatim ſibi comedens linguã, in breui turpiſsima conſum-
nem rebus ſacris ab ptus eſt morte. Tunc.n.ſanctus Valerianus Abenſis ciuitatis epiſcopus,
utentem. dũ uiriliter ſacramenta diuina ne traderet dimicaſſet,foras ciuitatẽ ſingu-
laris iuſſus eſt pelli,& ita pręceptũ eſt, ut nullus eũ neq; in domo neq; in
agro dimitteret habitare. Qui in ſtrata publica multo tempore nudo ia-
cuit ſub aere:annorum erat plus lxxx. quem nos tunc indigni, in tali exi-
lio meruimus ſalutare.

4 Quodam tpe paſchalis ſolennitas agebatur, & dũ in quodam loco q
Nota paſchalem ſolẽ- Regia uocitaẽ, ob diẽ paſchalis honoris noſtri ſibimet clauſam eccleſiam
nitatem. reſerarent,compererunt Ariani. Statim qdam presbyter eorũ Andiot no-
mine, congregata ſecũ armatorũ manu ad expugnandã turbam accendiẽ
innocentũ,Introeunt euaginatis ſpatis,arma corripiunt, alij quoq; tecta
conſcendunt,& p feneſtras eccleſiæ ſagittas ſpargunt. Et tunc forte & ca
nente populo dei,lector unus pulpito ſiſtens,alleluiaticũ melos canebat.
Quo tpe ſagitta in gutture iaculatus,cadente de manib⁹ codice,mortuus
poſt cecidit ipſe. Nã & alij quamplurimi ſagittis & iaculis in medio cre-
pidinis altaris probanẽ occiſi. Nam q gladijs tunc interempti nõ ſunt, po
ſtea pœnis attriti,regio iuſſu omnes pene necati ſunt, præſertim maturio-
ris ætatis. Alibi nanq; ſicut Thunazudæ cõtigit,Galibus,uico Ammo
niæ,uel alijs in locis,tpe quo ſacramenta dei populo porrigebanẽ, intro-
euntes maximo furore corpus Chriſti & ſanguinẽ pauimentis ſparſerunt,
& illud pollutis pedib⁹ calcauerunt. Ipſe.n. Geiſericus præceperat, ita per
ſuadentibus epiſcopis ſuis,ut intra aulam ſuã filiorumq; ſuorũ non niſi A-
riani per diuerſa miniſteria ponerenẽ. Inter alios uentũ eſt tunc ad Armo-
gaſtem noſtrũ. Cuius cũ diu ac ſæpius tibias torquendo tumentibus con
ſtringerent cordis,& frontẽ in qua Chriſtus uexillũ ſuę fixerat crucis,ruga
tam magisq; aratã deſcendentes atq; mugientes oſtenderent nerui,ut fi-
la aranearũ ſancto cœlũ reſpiciente crepabant. At ubi tortores neruicas
cordas diſruptas eſſe uiderunt,allatis crebrius fortiorib⁹ cordis atq; can-
nabinis,illo nihil aliud niſi Chriſti nomen inuocante, illa omnia uaneſce-
bant. Sed & capite deorſum dũ ad unum penderet pedẽ, dormire quaſi
ſuper lectũ plumis ſtratũ omnibus uidebaẽ. Quem cũ Theodoricus regis

filius q̃ eius dominus erat, pœnis non ualentibus capite truncari iuſſiſſet, a ſuo prohibeť Iocundo presbytero, dicente ſibi: Poteris eũ diuerſis afflictionibus interficere. Nam ſi gladio peremeris, incipient Romani martyrem prædicare. Tũc Theodoricus in Byzacenã prouinciam ad fodiẽdas eũ condemnat ſcrobes. Poſtea quaſi ad maius opprobrium haud procul carthagine ubi ab oĩbus uideretur paſtorẽ eum pręcepit eſſe uaccarum.

Inter hæc dñõ reuelante cũ dormitionis ſuæ proximum cerneret diem, aduocat quendã Felicem uenerabilem Chriſtianũ, procuratorem dom⁹ filij regis, q Armogaſtem ut apoſtolũ uenerabať, dicitq; illi: Tẽpus meæ reſolutionis aduenit, obſecro te per fidẽ quã utriq; tenemus, ut ſub hac ſiliquæ arbore me ſepelire digneris, redditurus domino noſtro niſi feceris rationẽ: non quod ille curaret ubi aut qualiter ſuũ ſepeliref corpus, ſed ut illud demonſtrareť, quod ſeruo ſuo reuelauerat deus. Reſpondet Felix & dicit: Abſit a nobis confeſſor uenerabilis, ſed ſepeliã te in una baſilicarum cũ triumpho & gratia quã mereris. Cui beatus Armogas: non, ſed quod dixi facturus es. Ille timens dei hominẽ contriſtare, ueraciter quod ingeſſerat promiſit eſſe facturũ. Statim intra paucisſimos dies comes bonæ cõfeſsionis de hac uita migrauit. Feſtinauit Felix ſibi delegatum ſub arbore fodere ſepulchrũ. Cui cũ intextæ radices & ſoliditas aridæ telluris morã facerent, & labore angereť quod tardius ſancti mẽbra corporis humarentur, tandẽ abſciſcis radicibus multo altius terram cauans, cõſpicit ſarcofagum ſplendidiſsimi marmoris præparatũ, qualem fore nullus omnino habuit regum. Sed nec quendã archimimũ nomine Maſculan debeo præterire. Qui cũ multis inſidijs premereť, ut catholicã omitteret fidẽ, ipſe eũ rex poſtea blandiendo affatibus ſecularib⁹ mutabat, promittens multis eũ diuitijs cumulandũ, ſi uoluntati eius auditũ facilẽ cõmodaſſet. Qui cũ fortis atq; inuictus maneret, iubet eũ ſubire ſententiã capitalem, ita tamen callidus occulte præcipiens, ut ſi in illa hora uibrãtis gladij pertimeſceret ictũ, magis eũ occideret, ne martyrẽ glorioſum feciſſet. Si aũt forte in confeſsione conſpiceret, a gladio tẽperaret. Sed ille ut colũna immobilis Xp̃o ſolidante fortis effectus, confeſſor reuertiť glorioſus. Et ſi martyrem inuidus hoſtis noluit facere, confeſſorũ tñ̃ noſtrũ nõ potuit uiolare.

Sepeliam te cum triũpho & gratia quam mereris.

Nouimus & aliũ ea tẽpeſtate nomine ſaturũ. Qui cum lucidũ eſſet mẽbrũ eccleſiæ Chriſti, & prauitatẽ Arianorũ libertate catholica frequẽter argueret (fuit hic procurator domus Hunerici) conueniť accuſante Mariuado quodã diacono, quem Hunericus ĩfauſtus ſingulariter honorabat, ut fieret ſaturus Arianus. Promittunť honores & diuitiæ multæ ſi faceret, præparanť ſupplicia dira ſi nollet. Hac optione propoſita, ut ſi regalibus iuſsis non obediret, primo facta diſcuſſione, & ante amiſſa domo uel ſubſtantia, diſtractis omnib⁹ mancipijs ac filijs, uxor eius ipſo pręſente camelario in coniugium tradereť. Quod ille plenus deo magis ut uelociter ꝑueniſſet, impios prouocabat. Ob quã cauſam uxor eius inducias uiſa eſt ab his qui exequebanť, neſciente marito petiſſe. Accedit ad maritum alia Eua, conſilio magiſtrata ſerpentis. Sed ille Adam non fuit, qui illecebroſa uetitæ arboris poma contingeret, quia non indigens ſed Saturus uocabať, ſaturatus ab ubertate domus dei, & torrente deliciarũ eius potatus. Aduenit mulier ad locũ ubi maritus ſingularis orabat, conſciſsis ueſtib⁹ crineq; ſoluto, ſecum comitantib⁹ filijs, unamq; infantulam quæ tunc la-

ctabať manib⁹ geſtans, quæ neſcientis proijcit ad pedes mariti. Etiã ipſa ſuis genua complectiť ulnis, ſibilans uociferatiõe draconis: Miſerere mei dulciſsime ſimul & tui, miſerere communibus liberis quos conſpicis ipſe. Non ſubiaceant conditioni ſeruili, quos claros proſapia reddidit generis noſtri. Non ſubijciar ego indigno & turpi coniugio uiuente marito, quæ mihi ſemper inter coæuas plaudebam de Saturo meo. Cognoſcit Deus quia inuictus facturus es hoc, quod forte uoluntarie aliquanti fecerunt. Cui ille Iob ſancti uoce reſpondit: Tanq̃ una ex inſipientibus mulieribus loqueris. Formidarē mulier, ſi ſola eſſet huius uitæ amara dulcedo, artificio coniunx diaboli miniſtraris. Si diligeres maritũ, nunq̃ ad ſecundam mortē attraheres propriũ uirum. Diſtrahant filios, ſeparent uxorem, auferant ſubſtantiã, mei dñi ego ſecurus de promiſsis uerba tenebo: ſi qs non dimiſerit uxorē, filios, agros aut domũ, meus non poterit eſſe diſcipulus. Quid ultra? diſcedente muliere cũ filijs refutata, confortať ſaturus ad coronam, diſcutiť, expoliatur, pœnis conteriť, mendicus dimittitur. Interdicitur ei prodeundi acceſſus, totum ei tulerunt, ſtolam tamen baptiſmatis auferre non potuerunt.

6 Poſt hæc Geiſericus eccleſiam carthaginis claudi præcepit, diſsipatis atq; diſperſis per diuerſa exiliorũ loca, quia epiſcopus non fuerat, presbyteris & miniſtris. Quæ uix reſerata eſt Zenone principe ſupplicante per patriciũ ſeuerum, & ſic uniuerſi ab exilio redierũt. Quæ uero in Hiſpania, Italia, Dalmatia, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardinia, Brutijs, Lucania, Epiro uel Hellada geſſerit, melius ibi ipſi q pasſi ſunt miſerabiliter lugenda narrabunt. Sed etiam perſecutionis noſtræ a Geiſerico quãto ſublimiter, tanto crudeliter geſtæ, iſte ſit finis. Durauit autem in regno annis xxxvij. menſibus tribus.

Simile factum eſt in multis Germaniæ partibus a nouis hæreticis.

Habetur libro ſecundo Hiſtoriæ eiuſdem de perſecutione Vandalica.

VITA EVGENII EPISCOPI CARTHAGINENSIS & Cypriani Vnizibirenſis, ac Læti martyris, & aliorum ſanctorum ſub Hunerico Rege paſſorum, per D. Victorem Vitenſem Epiſcopum Scripta.

Ortuo Geiſerico Vandalorum rege, Hunericus maior filius patri ſuccedit. Qui primordio regni ut habet ſubtilitas Barbarorũ, cœpit mitius & moderatius agere, & maxime circa religionem noſtrã, ut etiã ubi antea ſub rege Geiſerico prçiu dicatum fuerat, ne ſpiritales fierent conuentus, conuenticula concurrerent populorum. Et ut ſe religioſum oſtenderet, ſtatuit ſollicitius requirendos hæreticos Manichæos, ex quibus multos incendit, plurimos aũt diſtraxit nauibus tranſmarinis, quos pene oẽs Manichæos ſuæ religionis inuenit, & prçcipue presbyteros & diaconos Arianç hæreſeos. Vnde magis erubeſcens, amplius in illos exarſit. De quibus repertus eſt unus nomine Clementianus monachus illorũ ſcriptum habens in femore, Manichæus diſcipulus Chriſti Ieſu. Propter quod magis laudabilior memoratus uidebať, in uno diſplicens, q̃a cupiditati inſatiabili uehementius inhiabat, & prouincias regni ſui uarijs calumnijs atq; indictionibus onerabat, ut de illo prçcipue diceref, Rex egens, magnus eſt calumniator. Dedit aũt licentiam Zenonē Imperatore atq; Placidia relicta Olibrij ro-

gantibus, ut Carthaginēſis eccleſia ſibi quem uellet epiſcopū ordinaret, quæ iam per. xxiiij. annos tali ornamēto fuerat deſtituta. Mittit ergo tūc ad eccleſiam Alexandrū illuſtrem, huiuſmodi legationē ferentem, ut præſentia eius catholicus populus dignū ſibi peteret ſacerdotē, deſtinās quoque per notariū ſuū nomine Vuitared edictū, quod publice legeret, hunc continens modū. Iuſsit uobis dñs dici: quia Imperator Zenon, & nobiliſsima Placidia, & per Alexandrū uirum illuſtrē ſcripſerunt, petentes ut eccleſia Carthaginis, religionis ueſtræ proprium epiſcopū habeat, hoc fieri præcepit atq; eis reſcripſit, uel legatis ab eis directis dici iuſsit, ut ſicut petierunt uobis epiſcopū quem uolueritis ordinetis: eo ſub tenore, ut noſtræ religionis epiſcopi qui in Conſtantinopoli ſunt, & per alias prouincias orientis, ex eius præcepto epiſcopi, liberū arbitrium habeant in eccleſijs ſuis, qbus uoluerint linguis populo tractare, & legē Chriſtianam colere quemadmodū uos hic uel in alijs eccleſijs quæ in prouincijs Africanis conſtitutæ ſunt, liberū arbitriū habetis in eccleſijs ueſtris miſſas agere uel tractare, & quæ legis ueſtræ ſunt, quemadmodū uultis facere. Nam ſi hoc circa eos non fuerit obſeruatū, tam epiſcopus qui ordinatus fuerit uel clerici, et ſed alij epiſcopi cū clericis ſuis qui in Africanis puincijs ſunt, iubentur inter Mauros mitti. Quod edictū dum nobis præſentibus. xiij. Kalendarū Iuliarum uniuerſæ eccleſiæ legeret, gemere cœpimus muſſitantes, eo quod meditantibus dolos, malorū eſſet futura perſecutio præparata. Et ita legato dixiſſe probamur: Si ita eſt interpoſitis his conditionibus periculoſis, hæc eccleſia epiſcopū non delectatur habere. Gubernat eam Chriſtus, qui ſemper dignatē gubernare. Quam ſuggeſtionē legatus accipere neglexit. Simul & populus ut tunc fieret ut ignis exarſit, cuius erat clamor intolerabilis, qui nulla poſſet ratione ſedari.

Ordinato itaq; epiſcopo Eugenio uiro ſancto, deoq; accepto, ſublimis nata eſt lætitia, & gaudiū cumulatum eſt eccleſię dei. Exultat multitudo catholica ſub Barbara dominatione, de ordinatione pontificijs reparati. Nam maximus iuuenū numerus atq; adoleſcentularū ſibimet in cōmune congaudens atteſtabatē, quod nunq̄ uidiſſet epiſcopū in throno ſedentem. Porro ille uir dei ſacerdos Eugenius, cœpit per cōuerſationem operū bonorū uenerabilis & reuerendus haberi etiā ab eis qui foris ſunt, & ita eſſe ab oībus gratus, ut ſi fas eſſet, animā ſuam pro eodem uniuerſos pōnere delectaret. Eleemoſinas quoq; tales per eum dñs dignatus eſt facere, ut incredibile uideatē tanta eum impendere, ubi eccleſia totū Barbaris tenentibus, ne huius nummi habere cognoſciē facultatē. Humilitatem in illo, charitatē, pietatem, diuinitus condonatā, ſi quiſq; incipiat, nō poterit explicare. Pecuniā apud eum manſiſſe nō probatē, niſi forte tali hora offerretur, quando iam ſol diei explicans curſum, nocturnis tenebris ordinem daret & locum. Vnde tantum reſeruabat, quantum diei ſufficeret, non quantum cupiditas expetiſſet, deo noſtra ſubinde quotidie ingentia & maiora donante.

Sed cū fama eius eſſet celebris atq; manifeſta, cœperunt exinde Arianorum epiſcopi inuidia graui torqueri, quotidianis & præcipue cū Cyrila calumnijs inſectantes. Quid primū ſuggerunt de illo, ut ſuum nequaquam ſederet thronū, neq; dei populo uerbū faceret conſuetum. Deinde, quoſcunque mares uel fœminas in habitu Barbaro incedentes in eccleſia cō-

ſpiceret,prohiberet.Ille reſpondit ut decuit: Domus dei oĩbus patet, intrantes nullus poterit repellere,maxime quia ingens fuerat multitudo noſtrorum catholicorũ,in habitu illorũ incedentiũ, ob hoc quod dñi regiæ ſeruiebant.At ubi ab homine dei tale reſponſum accepit, ſtatuit in portis eccleſiæ collocare tortores.Qui uidentes fœminam uel maſculũ in ſpecie ſuæ gentis ambulantes,ilico palis minoribus dentatis iactis in capite,crinibusq́ in eiſdem colligatis ac uehementius ſtringentes, ſimul cũ capillis oẽm pelliculã capitis auferebant. Nonnulli dum hoc fieret,ſtatim oculos amiſerunt,alĳ ipſo dolore defuncti ſunt.Mulieres uero poſt hanc pœnam capitibus pelle nudatis,præcone præeunte per plateas ad oſtenſionem totius ciuitatis ducebant.Quod ſibi magis quæ patiebant, lucrum maximũ computabant.Quorũ nos plurimos nouimus, nec ſcimus eorũ aliquem tunc etiã pœnis urgentibus a recto itinere deſtitiſſe.

At ubi iſto modo fidei infringere nõ ualuit murũ,cogitat ut noſtræ religionis homines in aula eius conſtituti,neq; annonas neq; ſtipendia ſolita potirent,addidit quoq; & laboribus eos conterere ruſticanis. Dirigit uiros ingenuos & admodũ delicatos ad campũ uticenſem, ut ſub ardentis ſolis incendio ceſpites menſium deſecarent,ubi omnes cũ gaudio pergentes,in dño lætabant. In quorũ contubernio quidã fuit aridam habens manũ,quę per annos quamplurimos nullũ ei pręſtiterat obſequium. Qui cũ ueraciter excuſaret ſe operari non poſſe,magis uiolenter iuſſus eſt pergere.Sed ubi ad locũ uentũ eſt, & præſertim pro eo orando ingemuerũt oẽs,pietate diuina illa arida incolumis confeſſoris reſtituta eſt manus.

Hinc iam Hunerici perſecutio doloris atq; parturitionis noſtræ ſumpſit initium.Ipſe aũt qui ſeſe iam dudum oĩbus lenem oſtenderat, deſiderans poſt obitũ ſuum quod non contigit,regnũ ſtatuere,Theodoricũ fratrem filiosq́ eius, Gentonisq́ fratris nihilominus filios crudeliter cœpit inſequi. Quorũ nullum dimitteret, niſi ei mors deſiderĳ ſui uoluntatẽ auferret.Primo ſciens uxorẽ Theodorici fratris aſtutã, credo ne forte maritum aut maiorẽ filium qui prudens et ſapiens uidebat,conſilĳs acrioribus aduerſus tyrannũ armaſſet, crimine appoſito gladio eam interfici iubet. Poſt occidit & ille filius magnis literis inſtitutus,cui ſecundũ conſtitutionem Geiſerici,eo quod maior oĩbus eſſet, regnũ inter nepotes potiſſimũ debebat.Accendit adhuc crudelius aliquid perpetrare.Aſtante uulgo in media ciuitate pro gradibus plateæ nouæ, epiſcopũ ſuæ religionis nomine iocundũ,quem Patriarchã uocitabant,præcepit incendio concremari, ob hoc quod in domo Theodorici germani regis acceptiſſimus habebatur,cuius forte ſuffragio memorata domus regnum poterat obtinere. In quo impietatis ſcelere futurũ nobis adeſſe proſpeximus malũ, aientes ſinguli inuicẽ nobis:qui in ſuo ita crudelis effectus eſt ſacerdote, quando noſtræ religioni uel nobis parciturus eſt iſte? Tunc & Gentonis maiorẽ filium nomine Godagiſum cũ uxore abſq; ſolatio ſeruuli aut ancillæ, crudeli exilio delegauit. Fratrẽ uero Theodoricum poſt occiſionẽ uxoris & filĳ, nudum atq; deſtitutũ ſimiliter exulauit. Poſt cuius mortem filiũ qui ſupererat infantulũ,duasq́ filias eius adultas,impoſitas aſinis lõgius affligendo proiecit.Sed & comites quamplurimos & nobiles gẽtis ſuæ obiectionibus falſis inſectans,ob hoc quod germano fauerent,alios incendit, alios iugulauit,imitator exiſtens Geiſerici patris,qui ſui fratris uxorẽ ligato pondere.

to pondere lapidũ, in Amſagam fluuium Cirtenſem famoſum iactando demerſit, & poſt necẽ matris etiã filios interfecit. Sed & multos ei Geiſericus pater moriens, ſacramento interpoſito cõmendauerat. Quos ille immemor fidei & ſacramenti uiolator, diuerſis pœnis & incendijs trucidauit. Nam Heldicam quẽ pater eius præpoſitũ fecerat regni, iam ueteranum atq; annoſum cũ dedecore capite detruncauit, eiusq; uxorem cũ alia nomine Theucaria in medio ciuitatis incendit. Quarum corpora per uicos & plateas trahi mandauit, quæ tota die iacentia, rogatus a ſuis epiſcopis uix ueſpere ſepeliri conceſſit: Gamuthnamq; Heldicæ fratrem, quia ad eccleſiam eorũ confugerat, ocidere non potuit, quẽ tamen in loco latrinarum obſceno concluſit, tẽporeq; multo eum ibi degere ſtatuit. Poſtea cũ caprario quodam & ruſtico ad faciendas ſcrobes uineis profuturas condẽnauit, quos etiã duodecies per annũ, id eſt, per ſingulos menſes flagellis crudelibus diſſipabat, uix modico aquæ, cibarioq; pane conceſſo. hoc per quinque uel amplius perpeſſi ſunt annos, quibus hæc ſupplicia proficere poterant ad æternam mercedem, ſi catholici fuiſſent, & fidei ſuæ merito iſta perferrent. Sed ideo iſtud ſilere nequiuimus, ut impietatem regis etiã in ſuis minime ſileremus: qui non ſolũ epiſcopum ſuũ iocundum ut ſuperius domonſtrauimus, flammis aduſſit, ſed & presbyteros & diaconos ſuos, id eſt Arianos quamplurimos incendit, necnon & beſtijs mancipauit.

Amputatis igitur in breui omnibus quos timebat, & ſolidans ſibi ut putabat regnũ quod breue fuerat & caducũ, omni ex parte ocioſus atq; ſecurus, uniuerſa tela furoris in perſecutionẽ eccleſiæ Catholicæ rugiens ſicut leo conuertit. Ante perſecutionis tamen tempeſtatẽ, multis præeuntibus uiſionibus & ſignis imminens demonſtratũ fuerat malũ. Nam ferme ante bienniũ quam fieret, uidit quidã Fauſti eccleſiam ſolito in ornatu fulgentẽ: & dum lætaretur tanti fulgoris candore, cereis quoq; fulgentibus, pallijsq; uelaminũ ac lampadibus rutilantẽ, ſubito ait luminis illius concupiſcibilis extinctus eſt fulgor, ac tenebris ſuccedentibus aduerſarius naribus natus eſt fœtor, omnisq; illa beatorũ turba expellentibus quibuſdã Æthiopibus minata eſt foras, ob hoc iugiter lamentantũ quod eam in claritate priſtina nequaq; uiderit iterũ reſtitutam. Nam uiſionem iſtam nobis præſentibus ſancto retulit Eugenio. Vidit & quidã presbyter ipſam Fauſti eccleſiam refertã turbis inumerabiliũ populorũ, & poſt paululum euacuatã & repletam porcorũ multitudine atq; caprarũ. Item alius uidit aream triticeam uentilationi paratã, granis adhuc uentilationis iudicio necdum a palea ſeparatis, & dum ingentis maſſæ licet confuſæ magnitudinẽ miraretur, ſubito ecce turbo ueniens tẽpeſtatis ſoniuago flatu cœpit aduentũ ſuum ſurgente puluere demonſtrare. Cuius impetu palea illa omnis oino uolauit, remanentibus granis. Poſt hæc uenit quidam procerus ſplendido uultu habituq; nitido fulgens, & cœpit grana uacua, macilenta atq; ſimilaginis reproba purgando projcere. Quæ diu examinans, uix magnitudinẽ illius maſſæ licet probatę, ad aceruum tamẽ perduxit exiguũ. Item alius ait: Stabat quidã præcelſus ſuper montẽ qui Ziquenſis dicitur, & clamabat dextra leuaq;: Migrate, migrate. Alius conſpicit rugiente cœlo atq; turbato ſulphuteas nubes, quæ ingentes cœperunt lapides iaculari. Qui lapides dum cecidiſſent in terrã, plus accende-

bantur, & maioribus flāmis ardebant, atq; intrantes in penetralia domorum, quos inuenerant incendebant. Qui aūt uidit ait, cū ſe in quodā cubiculo abſcondiſſet, miſeratione diuina ad eum flāma non potuit peruenire. Reor ut illud propheticum cōpleretur, Claude oſtium tuū, & abſconde te puſillum aliquantulū, donec tranſeat ira dei. Vidit & uenerabilis Paulus epiſcopus arborē uſq; ad cœlos ramis florentibus extenſam, quæ etiā dilatatione ſua oēm pene Africam opacabat. Et cū uniuerſi eius magnitudine & ſpecioſitate gauderent: ecce ſubito, inquit, uenit aſinus uiolentus, qui defricans ceruicē ſuam ſuper robur radicū eius, impulſu ſuo cū ingenti ſonitu illā mirabilem arborē eliſit ad terram. Sed & Quintianus honorabilis epiſcopus uidit ſe ſuper quendā montem ſtare, de quo conſpiciebat gregē innumerabilium ouium ſuarū: & in medio gregis duæ erant ollæ nimiū bulliētes. Aderant aūt ouium occiſores, quarū carnes ollis bullientibus demergebant. Et cū ita fieret, omnis illa magnitudo conſumpta eſt gregis. Reor ergo illas duas ollas Sicca ueneria & Laribus duas eſſe ciuitates, in qbus multitudo prima fuerat congregata, e quibus incendiū initium ſumpſit: aut Hunericū regem, & Cirilā epiſcopū eius. Sed de multis uiſionibus quia breuitati conſulendū fuit, hæc dixiſſe ſufficiat.

Quid ultra? Cenſet primo tyrannus iuſſione terribili, ut nemo in eius palatio militaret, neq; publicas ageret actiones, niſi ſeſe Arianū feciſſet. Quorū ingens numerus uigore inuictus ne fidē perderet, militiā temporalem abiecit. Quos poſtea domibus proiectos, omniq; ſubſtantia expoliatos, in inſulas Siciliam & Sardiniā relegauit. Quodā tempore ſtatuere ꝑ totā Africam feſtinauit, ut noſtrorū epiſcoporū defunctorū fiſcus ſibi ſubſtantiā uendicaſſet. Qui aūt defuncto ſuccedere poterat, non ante ordinaretᷣ, niſi fiſco regali quingentos ſolidos obtuliſſet. Sed hoc ædificium ubi cōſtruere uiſus eſt diabulus, ſtatim illud deſtruere dignatus eſt Chriſtus. Suggerunt ei domeſtici ſui dicētes: Si iſtud firmauerit præceptio ueſtra, noſtri epiſcopi in partibꝰ Traciæ & aliīs regionibus cōſtituti peiora incipiēt pati. Præcepit deinde ſacras uirgines cōgregari dirigēs Vandalos cū ſuæ gentis obſtetricibus ad inſpicienda & contrectanda cōtra iura uerecundiæ uerecunda pudoris, ubi nec matres aderant, nec aliqua matronarū. Quas cremantes graui ſuſpendio atq; ingētia pondera pedibus colligantes, laminas ferri ignitas dorſo, uentri, māmillis & lateribus apponebant, quibus inter ſupplicia dicebatᷣ: Dicite quō epiſcopi uobiſcū concūbunt & clerici ueſtri. Quarū acerbitate pœnarum plurimas tunc ſcimus extinctas. Aliæ quæ remanſerunt, cutibus areſcentibus factæ ſunt curuæ. Nitebatur enim ſemitam inuenire, per cuius aditum publicam ſicut fecit faceret perſecutionem. Et ita faciens nullo modo inueſtigare potuit quomodo Chriſti eccleſiam macularet.

Quibus aūt proſequar fluminibus lachrymarū, qn̄ epōs, presbyteros diaconos, & alia eccleſiæ mēbra, id eſt, quatuor milia D CCCCLXVI. ad exiliū eremi deſtinauit: in quibus erant podagri quamplurimi, aliī per ætatem annorū a lumine temporali priuati. In quorū erat numero beatus Felix Abdiritanus epiſcopus, habens iam in epiſcopatu. xliiīj. annos. Qui paralyſi morbo percuſus, nec ſentiebat quicq;, nec penitus loquebatᷣ. De qno nos maxime cogitantes quod non poſſet iumento portari, ſuggeſſimus ut a ſuis rex peteretᷣ, ut ſaltem eum propere moriturū carthagi-

ni eſſe iuſiſſet, quod ad exiliū nulla poſſet ratione perduci. Cui ita fertur tyrannus cū furore dixiſſe: Si aīali ſedere non poteſt, iungant̄ boues indomiti qui eū colligatis funibus trahēdo perducant ubi ego præcepi. Quē ex tranſuerſo ſuper burdonē uinctum quaſi quendā ligni truncum toto itinere portabamus. Congregant̄ uniuerſi in Siccenſem & Larenſem ciuitates, ut illuc occurrentes Mauri ſibi traditos ad eremū perduxiſſent. Superuenientes igitur comites duo ſubtilitate damnabili, blandis ſermonibus cū dei confeſſoribus agere cœperunt: Quid uobis, inquiunt, uidet̄ ut ita pertinaces ſitis, & dñi noſtri præceptis minime obtemperetis, qui eſſe poteratis in conſpectu regis honorabiles, ſi eius feſtinetis facere uoluntatem? Statim illis clamantibus & dicentibus ingenti uociferatione, Chriſtiani ſumus, Catholici ſumus, Trinitatem unū Deum inuiolabilē confitemur: includunt̄ grauiori quidē ſed adhuc latiori cuſtodia, ubi nobis copia dabat̄ & introire, & uerbū admonitionis fratribus facere, & diuina myſteria celebrare. Ibi & infantuli fuere quamplurimi, quos genitrices materno ſequebat̄ affectu, aliæ gaudentes, aliæ retrahentes: aliæ gaudebant ſe martyres peperiſſe, aliæ morituros diluuio rebaptizationis nitebantur à confeſſione fidei reuocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta uicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinauit ad terram. Nam quædā quid tunc fecerit anus, breuiter referre delectat.

Dum iter ageremus cū dei exercitu comitātes, et forte magis noctibus promoueremur propter ſolis ardorē, conſpicimus mulierculam ſacculū & alia ueſtimenta portantē manu, infantulum una tenentē, atq; in his ſermonibus cōſolantem: Curre dñe meus, uides uniuerſos ſanctos quō pergunt & feſtinant hilares ad coronas? Quam nos cum increparemus, qđ importuna uideret̄ aut uiris pro ſexu iungi, aut exercitui Chriſti ſociari, Reſpondit: Benedicite benedicite, & orate pro me & pro iſto nepote paruulo meo, quia & ſi peccatrix, filia ſum quondam Quritanæ ciuitatis epiſcopi. Cui nos: Et quare ita abiecte ambulas, & qua ratione de tam longo itinere huc pergere demonſtraris? Quæ reſpondit: Cum hoc ſeruo ueſtro paruulo ad exilium pergo, ne inueniat eum ſolum inimicus, & a uia ueritatis reuocet ad mortem. Ad hæc uerba repleti lachrymis nihil dicere ualuimus, niſi ut uoluntas fieret dei.

Sed ubi aduerſarius qui iā forte dicebat: Participor ſpolia, replebo animam meam, iterficiam gladio meo, dominabit̄ manus mea, nullū potuit occupare: inqrit anguſta & deterrima loca in quorū concluſibus dei exercitum coartaret. Tunc eis etiam uiſitationis humanæ negata conſolatio, puniunt̄ & cuſtodes fuſtibus, & grauiter affliguntur, iactant̄ confeſſores Chriſti ſuperinuicē anguſtia coartante, unus ſuper alium ut agmina locuſtarū, & ut proprie dicat̄, ut grana precioſiſsima frumentorum. In qua cōſtipatione ſecedendi ad naturale officiū nulla ratio ſinebat loci, ſed ſtercora & urinā urgente neceſsitate ibidem faciebant, ut ille tunc fœtor & horror uniuerſa pœnarum genera ſuperaret: ad quos aliqñ dantes ingentia munera Mauris, dormientibus Vandalis uix clā admiſsi ſumus intrare. Qui introeuntes ueluti in gurgite luti uſq; ad genua cœpimus mergi, illud tūc Hieremiæ uidentes fuiſſe completum, q̄ nutriti ſunt in croceis, amplexati ſunt ſtercora ſua. Quid multa? præcepti ſunt undiq; perſtrepentib⁹ Mauris, ad iter ubi deſtinati ſunt præparari. Exeuntes itaq; die dñica linita ha-

bentes ſtercoribus ueſtimenta, facies ſimul & capita, a Mauris tamen crudeliter minabanť, hymnũ cum exultatione domino decantãtes, Hæc eſt gloria omnibus ſanctis eius. Aderat.n.ibi tunc beatus pontifex Cyprian⁹ Vnizibirenſis epiſcopus conſolator egregius, q ſingulos pio & paterno fouebat affectu, non ſine fluminib⁹ currentiũ lachrymarũ paratus pro fratribus animã ponere, & ſe ultroneũ ſi dimitteref talibus paſsionibus dare, q totũ quod habuit, egentib⁹ fratribus, nulla tunc neceſsitate expẽdit. Quærebat.n.occaſionem qualiter confeſſoribus ſociaret, ipſe animo & uirtute confeſſor: qui poſtea per multos agones & ſqualores carceris, ad exiliũ quod deſiderabat, cum exultatione perrexit.

Quantæ tunc multitudines de diuerſis regionibus & ciuitatibus, ad uiſendos dei martyres occurrerint populorũ, teſtanť uiæ uel ſemitę: quæ cũ agmina uenientiũ nequaq̃ caperent, per uertices montiũ & uallium concurrens turba fideliũ inæſtimabilis deſcendebat, cereos manibus geſtantes: ſuoſq; infantulos ueſtigijs martyrũ projcientes, iſta uoce clamabãt: Quibus nos miſeros relinquitis, dum pgitis ad coronas? q hos baptizaturi ſunt paruulos fontibus aquæ perennis? q nobis pœnitentiæ munus collaturi ſunt, & reconciliationis indulgentia obſtrictos peccatorũ uinculis ſoluturi? quia uobis dictũ eſt: Quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis. Qui nos ſolẽnibus orationibus ſepulturi ſunt morięteſ? a qbus diuini ſacrificij ritus exhibẽdus eſt cõſuetus? uobiſcũ & nos licebat pergere, ſi liceret ut tali modo filios a patrib⁹ nulla neceſsitas ſepararet.

Ecce quo episcopi & ſacerdotes ſoluunt a uinculis peccatorum. Dant ſepulturæ mortuos cum ſolennibus orationibus, Exhibẽt ritum conſuetum diuini ſacrificij, hoc eſt Miſſas celebrant. Q̃ notent fideles contra nouos hæreticos.

In his uocibus & lachrymis nullus iam pergere admiſſus eſt conſolator, ſed artabať multitudo ad currendũ, ut ubi cannaua erat præparata, laborioſam caperet manſionẽ, qui cũ ſenes deficerẽt, & alij forte & ſi iuuenes delicati, cœperunt haſtilium cuſpidibus ad currendũ & lapidib⁹ tunderi unde magis deficientes, ampli⁹ laſſabanť. Poſt uero imperatũ eſt Mauris, ut eos q ambulare non poterant, ligatis pedibus ut cadauera animalis mortui traherent per dura & aſpera lapidum loca, ubi primo ueſtimẽta, poſtea membra ſingula carpebanť. Quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebať, alij latera findebanť, & ita inter manus trahẽtium ſpiritũ exhalabant: quorũ numerum nequaquam ualuimus colligere, multitudine coercente. Exaltatur tamen per totum aggerem publicũ uilis ſepultura ſanctorum, loquentib⁹ tumulis. Reliqui habiliores ad ſolitudinis loca perueniunt, in quibus collocati, hordeũ ad ueſcendũ ut iumẽta accipiunt. Vbi etiam uenenatorum animalium atq; ſcorpionum tanta eſſe dicitur multitudo, ut ignorantibus incredibilis uideať, quæ ſolo flatu etiam procul poſitis ueneni uirus infundat: ab ſcorpij aũt percuſſu, nullũ dicunt aliqñ euaſiſſe. Quorũ feritas uirulẽta uſq; ad præſens tp̃s Chriſto defendente, nullũ ſeruorum eius nocuiſſe doceť. Sed cum illic aluneť hordeaceis granis, poſtea & hoc ablatũ eſt, quaſi non poterat deus qui pluerat patribus manna, paſcere & nunc tali exilio mancipatos.

Cogitat aciora aduerſus eccleſiam dei, ut q membra aliqua abſciderat, totũ laniando perderet corpus. Nã die Aſcenſionis dñi legatus Zenonis imperatoris regina pręſente legendũ in media Eccleſia epiſcopo Eugenio dirigit præceptũ, quod ẽt uniuerſæ Africæ ueredis currentib⁹ deſtinauit. Rex Hunericus Vãdalorũ & Alanorũ uniuerſis ep̃is Omouſianis. Nõ ſemel ſed ſæpius cõſtat eſſe ꝓhibitũ, ut in ſortib⁹ Vandalorũ ſacerdotes ue-

tes ueſtri conuentus minime celebraret,ne ſua ſeductione animas ſubuerterent Chriſtianas. Quã rem ſpernentes plurimi reperti ſunt contra interdictum miſſas in ſortib⁹ Vandalorũ egiſſe, aſſerentes ſe integrã regulam Chriſtianæ fidei tenere. Et qa in prouincijs a deo nobis conceſsis ſcandalum eſſe nolumus,ideo dei prouidentia cũ conſenſu ſanctorũ epiſcoporũ noſtrorũ hoc nos ſtatuiſſe cognoſcite, ut ad diẽ Kalendarũ Februariarũ proxime futurarũ,amiſſa omni excuſatione formidinis,omnes Carthaginem ueniatis,ut de ratione fidei cũ noſtris uenerabilib⁹ epiſcopis poſsitis inire conflictũ,& de fide Omouſianorũ quã defenditis,de diuinis ſcripturis proprie approbetis,quo poſsit agnoſci ſi integrã fidem teneatis. Hui⁹ aũt edicti tenorẽ uniuerſis epiſcopis tuis per uniuerſam Africã conſtitutis direximus. Data ſub die xiiij Kalẽ. Iunias,anno vij. Hunerici.

Cognoſcentibus igitr̃ q aderamus, ſimulq́ legentibus contrita ſunt ex tẽplo corda noſtra,& contenebrati ſunt oculi noſtri,& uere tunc dies feſti noſtri conuerſi ſunt in luctũ,& cantica in lamentationẽ,dũ edicti tenor indicaret futuræ perſecutionis furorẽ. Et præſertim ubi dixit in prouincijs noſtris a deo nobis conceſsis ſcandalũ eſſe nolumus: quaſi diceret,in prouincijs noſtris catholicis eſſe nolum⁹. Tractatũ eſt quid fieret. Nullũ inuenit remediũ imminẽs calamitas,niſi a ſancto Eugenio rationabilis,ſi cor barbarũ molliret,ſuggerenda daret tali textu conſcripta. Quoties animæ uel uitæ æternæ ac fidei Chriſtianæ cauſa tractat̃ intrepide, ſicut regalis prouidentia compromiſit,neceſſe eſt quod cõpetit ſuggerat̃. Nuper poteſtas regia per Vuitaredũ notariũ paruitatem meam admonere dignata eſt,qui nobis de merito ac religiõe fidei præceptũ eius in eccleſia præſente clero & plebe recenſuit. Ex cuius tenore cognouimus ad omnes coepiſcopos meos præceptũ regium ſimiliter emanaſſe,ut die cõſtituta pro diſputatione fidei ueniat̃. Quod nos uenerabiliter accepiſſe ſuggeſsim⁹,cui præfato notario humilitas mea ſuggeſsit,debere ẽt tranſmarinarũ omniũ partiũ qui nobis ſunt in una religione uel cõione conſortes agnoſcere, qa ubiq; regno eius obtemperant uniuerſi,maxime quod totius mundi cauſa non ſpecialis prouinciarũ Africanarũ tãtũmodo. Et quia ſecũdo reſponſo ſuggerendã me promiſi oblaturũ,merito ſuppliciter peto magnificentiam tuã,ut ad dñi & clementiſsimi regis aures memoratã ſuggeſtionem meã pferre digneris,quo eius clementia dignanter agnoſcat, nos diſputationem legis cũ adiutorio dei nullatenus declinare uel fugere, ſed ſine uniuerſitatis aſſenſu nos non debere aſſerendæ fidei noſtræ cauſas aſſumere. Quod petimus ut benignitate quãtus eſt, & iuſtitia ſapientiæ ſuæ dignet̃ annuere. Data ab Eugenio epiſcopo eccleſiæ catholicæ Carthaginis.

Sed cum hæc ſuggeſtio a beato Eugenio offerret̃,ille iam q conceperat dolorẽ, urgebatur iniquitatẽ graui⁹ parturire: & ita ſancto uiro epiſcopo Eugenio per Obadum præpoſitũ regni ſui mandaſſe uidetur. Subde mihi uniuerſum orbẽ terrarũ,ut ſub poteſtate mea totus mũdus redigat̃,& facio ô Eugeni quod dicis. Ad quod beatus Eugenius reſpondit ut potuit. Quod rationem,inquit,non habet, dici nõ debuit. Sic eſt hoc, quomodo ſi dicat̃ homini ut per aera ferat̃ & uolitet, quod moris non eſt humanæ naturæ. Dixi enim ſi noſtram fidem quę una & uera eſt, poteſtas regis cognoſcere deſiderat, mittat ad amicos ſuos: ſcribam & ego fratrib⁹ meis, ut ueniant coepiſcopi mei,qui uobis nobiſcũ communem fidem noſtram

2 ualeant demonſtrare, & præcipue eccleſia Romana, quæ caput eſt om-
nium eccleſiarū. Ad hæc obadus: Ergo tu & dominus meus rex ſimiles
eſtis? Eugenius epiſcopus dixit: Ego non ſum ſimilis regis, ſed dixi: Si uerā
cognoſcere deſiderat fidem, ſcribat amicis ſuis ut dirigant noſtros catho-
licos epiſcopos, & ego ſcribo coepiſcopis meis, quia catholicæ uniuerſæ
una eſt cura. Hoc agebat Eugenius, non quia deeſſent in Africa qui aduer
ſariorum obiecta refellerent. Sed ut illi ueniſſent, q alieni ab eorum domi-
natu, maiorem fiduciam libertatis haberēt, panterq; oppreſsionis noſtræ
calumnias uniuerſis terris & pplis nūtiarent. Ille autem qui nectebat do-
los audire noluit rationem, agens argumentationibus crebris, ut quoſcū-
que epiſcoporum audierat eruditos, uarijs inſectationibus agitaret. Iam
ad exilium Vibianenſem ſecūdo Donationum impoſitis cl. fuſtibus mi-
ſerat epiſcopum, nec non & Sufetulenſem Præſidiū, uirum ſatis acutum.
Tunc & uenerabiles, Manſuetū, Germanū, Fuſculū, & multos alios fuſti
gauit. Dum hæc gerunt̄, imperat ut cū noſtræ religionis uiris, illorū men-
ſam nullus communem haberet, neque cum catholicis omnino uerſarent̄:
quæ res non ipſis aliquod præſtitit beneficiū, ſed nobis maximum contu
lit lucrum. Nam ſi ſermo eorum dicente Apoſtolo, ſicut cancer conſue-
uit ſerpere, quanto magis communis menſa ciborum poterit inquinare,
cum dicat idem Apoſtolus: Cum nefarijs nec cibū habere communem?
Sed cum ignis iam perſecutionis accenderet̄, & flamma infeſtantis ubiq;
regis arderet, oſtendit deus noſter quoddam miraculum per ſeruum ſuū
fidelem Eugeniū, quod præterire non debeo.

Eccleſia Romana a ſanctiſsimo & probatiſsimo Carthaginenſi Epiſcopo dicitur eſſe omnium Eccleſiarum caput. Quid dicis hic hæretice, qui impudenter mentiris Papam nunquā fuiſſe ſuper Eccleſias Africæ, etiā primatum Petri non probari niſi per decreta Romanorum pontificum?

Fuit in eadem ciuitate, id eſt Carthagine quidam cæcus ciuib⁹ ciuita-
tiq; notiſsimus, nomine Felix. Hic uiſitat̄ a dño, diciturq; ei nocte per ui-
3 ſum, dies enim Epiphaniorum illuceſcebat, ſurge uade ad ſeruum meum
Eugenium epiſcopum, & dices ei: Quia ego te ad illum direxi. Et illa ho-
ra qua benedicit fontem ut baptizent̄ accedentes ad fidem, continget o-
culos tuos & aperient̄, & uidebis lumen. Qui tali uiſitatione commoni-
tus, putans ſe quomodo aſſolet deludi per ſomnium, ſurgere noluit cæc⁹.
Sed cum iterum uergeret̄ in ſomnos, ſimiliter ut ad Eugenium pergeret cō
pellit̄. Rurſus negligit, tertioq; feſtinanter & grauiter increpatur. Excitat
puerum, qui ſolitus erat manum porrigere. Pergit ueloci agilitate ad Fau-
ſti baſilicam, orat ueniens cum ingentib⁹ lachrymis, ſuggerit cuidam dia-
cono nomine peregrino, ut eum epiſcopo nunciaret, indicans ſe habere
4 aliquod ſecreti genus intimandum. Audiens epiſcopus iuſsit hominē in-
troire. Iam enim ob celebritatem feſtiuitatis, hymni nocturni per totam
eccleſiam canente populo concrepabant. Indicat cæcus antiſtiti ordinē
uiſitationis ſuæ, dicitq; illi: Non te dimittā, niſi mihi ſicut a domino iuſſus
es reddideris oculos meos. Cui Eugenius ſanctus: Recede a me frater, pec
cator ſum & indignus, & ſuper omnes homines delinquens, utpote qui
& in hæc tempora ſeruatus ſum. Ille aūt tenens genua eius, aliud non dice
bat, niſi illud quod iam dixerat: ſicut iuſſum eſt, redde mihi oculos meos.
Attendens quoq; Eugenius inuerecundā credulitatē, & qa iam tēpus ur-
gebat, pergit cū eo comitante officio clericorū ad fontem. Vbi fixis geni-
bus cū ingenti gemitu, pulſans ſingultib⁹ cœlū, criſpātem benedixit alueū
fontis, & cū completa ſurrexiſſet oratione, ita cæco reſpondit: Iam tibi di
xi frater Felix, peccator homo ego ſum, ſed q te uiſitare dignatus, eſt præ-

Benedictiones fontiū derident hoſtes Eccleſiæ, quam non faceret ſanctiſsimus uir, ſi ex more Eccleſiæ antiquo nō deſcīderet.

Ecce ſolemnes uigiliæ cum hymnis nocturnis canente populo in Eccleſiis ob celebritatem feſti Epiphaniorum. Quod nō aduertunt miſeri hæretici, qui pios ritus & conſuetudines Eccleſiæ cum moderatis etiā & deuotis cantibus nequiter damnant.

ſtet tibi ſcd'm fidem tuam,& aperiat oculos tuos. Simulq; uexillo crucis conſignante oculos eius, ſtatim cæcus uiſum dño reddente recepit. Quē ſecū quouſq; uniuerſi baptizarenť ibi detinuit ob hoc,ne tanto miraculo populus excitatus,uirū contereret qui receperat lumen. Fit poſtea manifeſtū eccleſiæ uniuerſæ. Procedit ad altare cū Eugenio ſicut moris eſt qui fuerat cæcus,ſuæ ſalutis oblationē domino redditurus. Quā epiſcopus accipiens altari impoſuit. Fit ſtrepitus gaudio metante inreuocabilis populorū,ſtatim nuntius pergit ad tyrannū. Rapiť Felix,inquiriť ab eo quid factum ſit,qualiterq; receperit lumen. Dicit illi ex ordine totū, dicuntq; Arianorū epiſcopi, hoc Eugenius per maleficia fecit. Et quia oppreſsi confuſione non poterant nubilare, eo quod Felix uniuerſæ ciuitati manifeſtus eſſet & notus,tñ uolebant eum ſi fas eſſet necare, q̃uo Iudæi ſuſcitatum Lazarum cupiebant occidere.

5 *Scis quare tantū miraculum poſt benedictionem fontis operari dignatus eſt dominus? Vt confunderet eorum ſuperbiam & arrogantiam, qui dicere audent aquæ, panis, candelarum, campanarum & palmarum benedictiones, ritus eſſe ſupernacaneos et ſuperſtitioſos.*

Appropinquabat iā futurus dies ille calumnioſus kalendarū Februariarū,ab eodem ſtatutus. Conueniunt non ſolū uniuerſæ Africæ,uerumetiam inſularū multarū epiſcopi,afflictione & mœrore confecti. Fit ſilentiū diebus multis,quouſq; peritos quoſq; & doctiſsimos uiros exinde ſepararet,calumnijs appoſitis necandos. Nam unū ex ipſo choro doctorū nomine Lætū,ſtrenuū atq; doctiſsimū uirū, poſt diuturnos carceris ſqualores incendio concremauit,æſtimans tali exemplo timorem incutiens reliquos eliſurū. Tandem ueniť ad diſputationis cōflictū, ad locum ſcilicet quem delegerant aduerſarij. Euitantes igiť noſtri uociferationis tumult9, ne forte poſtmodū Ariani dicerent, quod eos noſtrorū oppreſſerit multitudo,eligunt de ſe noſtri qui pro omnibus reſponderēt decē. Collocat ſibi Cyrila cū ſuis ſatellitib9 in loco excelſo ſuperbiſsimū thronū, aſtantibus noſtris, dixeruntq; noſtri epiſcopi: Illa eſt ſemper grata collatio, ubi ſuperba non dominať elatio: ſed ex conſenſu communi ueniť, ut cognitoribus decernentib9,partibus agentibus,quod uerū eſt agnoſcať. Nunc qui erit cognitor,q examinator,uel libra iuſtitiæ, ut bene prolata confirmet, aut praue aſſumpta refellat? Et cū talia & alia dicerenť, notarius regis reſpondit: Patriarcha Cyrila. Dictū fuit, legať nobis quo concedente iſtud ſibi nomen Cyrila aſſumpſit. Et exinde ſtrepitū concitantes,calūniari aduerſarij cœperunt. Et qa hoc noſtri petierant, ut ſaltem ſi examinare non licebat,prudenti multitudini uel expectare liceret, iubenť uniuerſi filij catholicæ eccleſię q aderant,centenis fuſtib9 tundi. Tūc clamare cœpit beatus Eugenius: Videat deus uim quam patimur,cognoſcat afflictionē perſecutionū quam a perſecutorib9 ſuſtinemus: conuerſiq; noſtri, Cyrilæ dixerunt: Propone quod diſponis. Cyrila dixit: Neſcio latine. Noſtri epiſcopi dixerunt: ſemper te latine eſſe locutū manifeſto nouimus, modo excuſare non debes, præſertim qa tu huius rei incendiū ſuſcitaſti. Et uidens catholicos epiſcopos ad conflictū magis fuiſſe paratos, omnino audientiā diuerſis cauillationib9 declinauit. Quod ante noſtri prouidentes, libellū de fide conſcripſerant,ſatis decenter ſufficienterq; conſcriptū, dicentes: ſi noſtram fidē cognoſcere deſideratis, hæc eſt ueritas quam tenemus.

Qui cū noſter libellus legereť oblatus,ueritatis lumen nequaq; ſufferre cæcis oculis potuerunt,inſanientes uocib9 inferendis, grauiterq; ferentes quare nos nomine noſtro catholicos dixerimus. Statimq; mentientes ſuggerunt regi de nobis, eo quod ſtrepitū fecerimus, audientiam fu-

gientes. Qui eadem hora accenſus & credens mendacio, feſtinauit facere quod uolebat. Et iam conſcriptū habens, & occulte cū eodem decreto per diuerſas prouincias ſuos homines dirigens, epiſcopis Carthagine poſitis, una die uniuerſæ Africæ eccleſias clauſit, uniuerſamq́ ſubſtantiam epiſcopoꝝ & eccleſiarū, ſuis epiſcopis munere cōdonauit. Neſciens quo que qd loquereẽ, neq́ de quibus aſſirmabat, legem quam dudū Chriſtiani imperatores noſtri contra eos & contra alios hæreticos pro honorificentia eccleſiæ catholicæ promulgauerunt, aduerſum nos illi proponere non erubuerunt, addentes multa de ſuis, ſicut placuit tyrānicę poteſtati.

Habetur lib. 3. hiſtoriæ eiuſdem de perſecutione Vādalorum.

VITA ET AGONES HORTVLANI ET FLORENTIANI epiſcoporum, Dionyſiæ, Maiorici, Victoriæ & Victoriani, Dagilæ, Murittæ, Eugenij & Habetdeum epiſcoporum, necnon Liberati & uxoris eius, aliorumq́ plurimorum ſanctorum martyrum & confeſſorum ſub Hunnirico Vandalorum Rege paſſorum, per D. Victorem epiſcopum Vitenſem ſcripti.

POſt feralia edicta contra Chriſtianos propoſita, iubet Rex Hunniricus Geiſerici filius, cunctos epiſcopos qui Carthagine fuerant congregati, quorum iam eccleſias, domos & ſubſtantiam cęperat, in hoſpitijs quibus erant expoliari, & expoliatos foras muros propelli, non animal, non ſeruus, non mutanda quæ ferebant ueſtimēta penitus dimittunẽ, addens adhuc, ut nullus quempiam illorū hoſpitio reciperet, aut alimoniam præſtitiſſet. Qui autem hoc miſerationis cauſa facere tentaſſet, cū uniuerſa domo ſua incendio crematẽ. Sapienter tunc etiam proiecti epiſcopi fecerunt, ut licet mendicantes exinde non abirent, quia ſi recederent, non tantum uiolenter omnino reuocarenẽ, ſed & mentirenẽ eos ſicut mentiti ſunt fugiſſe conflictū, maxime quia ubi reuerterenẽ, iam nequaq́ fuerat eccleſijs ſubſtantia, uel domibus occupatis. Dum ergo gemētes in circuitu murorum nudo ſub aere iacerent: factū eſt ut rex impius ad piſcinas exiſſet. Cui uniuerſi occurrere maluerunt dicentes: Vt quid taliter affligimur? pro quib' malis forte commiſsis iſta perpetimur? Si ad diſputationem congregati ſumus, quare expoliati? quare traducimur? quare differimur? & ſine eccleſijs & domibus noſtris foras ciuitatē fame & nuditate laborātes, medijs ſtercoribus uolutamur? Quos ille toruis oculis aſpiciēs, priuſquā ſuggeſtionē eorū audiſſet, iuſsit ſuper eos cū feſſoribus equos dimitti, ut tali uiolentia poſſent nō ſolū conteri, uerumetiā necari. Quorū tunc multi cō triti ſunt, & præcipue ſenes & infirmi.

Tunc deinde iubentur ad quendam locū qui dicitur ædes Memoriæ, illi uiri dei ocurrere, fraudem ſibi neſcientes aptatā. Vbi cū ueniſſent, charta eis oſtēditur inuoluta, diciturq́ illis iſta ſubtilitate ſerpentis. Dominus noſter rex Hunnerichus, licet doleat quod fueritis contemptores, & adhuc eius uoluntati obedire tardetis, ut eius efficiamini religionis cuius eſt ipſe, nunc tamen bonū de uobis cogitauit. Si iuraueritis ita, ut quod iſta charta continet faciatis, dimittit uos eccleſijs & domibus ueſtris. Ad qđ uniuerſi epiſcopi reſponderunt; Semper dicimus & diximus, & dicturi ſumus:

mus:Chriſtiani ſumus, epiſcopi ſumus, apoſtolicam fidem unam & uerã tenemus. Factoq; poſt confeſsionẽ fidei ſilentio modico, illi qui a rege fuerant deſtinati, feſtinabant extorquere epiſcopis ſacramentum.

Tunc beati uiri Hortulanus & Florentinianus epiſcopi, pro omnibus & cũ omnibus, dixerunt: Nunquid animalia nos irrationabilia ſumus, ut neſcientes quid charta cõtineat, facile aut temere iuremus? Accelerauerũt quoq; illi a rege deſtinati ſcripturæ eis propalare tenorem, qui huiuſmodi ſermonibus fuerat coloratus. Sic enim calumnioſa ſeries continebat. Iurate ſi poſt obitũ domini noſtri regis, eius filiũ Hilderichum deſideratis eſſe regem: uel ſi nullus ueſtrũ ad regiones tranſmarinas epiſtolas diriget: qa ſi ſacramentũ huius rei dederitis, reſtituet uos eccleſijs ueſtris. Cogitauit tunc multorũ pia ſimplicitas, etiam contra prohibitionem diuinã ſacramentum dare, ne dei populus in poſterũ diceret, quod uitio ſacerdotum qui iurare noluerunt, non fuerint eccleſiæ reſtitutæ. Alij quoq; aſtutiores epiſcopi ſentientes dolũ fraudis, nequaq; iurare uoluerunt, dicẽtes prohibitum fuiſſe euangelica autoritate, ipſo dño dicente: Non iurabis in toto. Quibus miniſtri regis, ſecedant in parte, inquiunt, qui iurare diſponũt. Qui cũ ſecederent, notarijs ſcribentibus quis quid diceret, & ex qua ciuitate fuiſſet exceptũ eſt. Similiter factum eſt & de illis qui minime iurauerunt. Statimq; pars utraq; cuſtodiæ mancipatẽ. Poſt uero fraus quæ celabatur apparuit. Iurantibus dictũ eſt: Quare contra pręceptũ euangelij iurare uoluiſtis? Iuſsit rex ad ciuitates atq; eccleſias ueſtras nunq; uideatis, ſed relegati, colonatus iure ad excolendũ agros accipiatis: ita tamen ut non pſallatis neq; oretis, aut ad legendũ codicem in manib9 geſtetis. Non baptizetis, neq; ordinetis, aut aliquem reconciliare præſumatis. Similiter non iurantibus ait: Quia regnum filij domini noſtri non optatis, idcirco iurare noluiſtis. Ob quam cauſam iuſsi eſtis in Corſicanam inſulam relegari, ut ligna profutura nauibus dominicis incidatis.

Addidit itaq; beſtia illa, ſanguinẽ ſitiens innocentũ, epiſcopis necdum adhuc in exiliũ directis, per uniuerſas Africane terræ prouincias, uno tempore tortores crudeliſsimos deſtinari: ut nulla remãſiſſet dom9 & locus, ubi nõ, fuiſſet eiulatus & luctus, ut nulli etati, nulli parcerẽt ſexui, niſi illis qui corũ ſuccumberẽt uoluntati. Hos fuſtib9, illos ſuſpendio, alios ignib9 concremabant. Mulieres & pręcipue nobiles contra iura naturæ rendas omnino in facie publica cruciabant. Ex quibus unã noſtram Dionyſiam, curſim ac breuiter nominabo. Cũ uiderent eam non ſolũ audacẽ, ſed etiã matronis cæteris pulchriorẽ, ipſam primo niſi ſunt fuſtibus expoliatam aptare. Quæ cũ peteret, diceretq; de dño ſuo ſecura, qualiter libet cruciate, uerecunda tamen mẽbra nolite nudare: Amplius illi magis furientes, celſiori loco ueſtimentis exutã conſiſtunt, ſpectaculũ eam oibus facientes. Quæ inter ictus uirgarũ dum riuuli ſanguinis toto iam corpore fluitarent, libera uoce dicebat, Miniſtri diaboli, quod ad opprobriũ meum facere cõpotatis, ipſa eſt laus mea. Et quia erat ſcripturarũ diuinarũ ſcientia plena, artata pœnis, & ipſa iam martyr, alios ad martyriũ cõfortabat. Quæ ſuo ſancto exẽplo uniuerſam ſuam patriã liberauit. Quæ cũ ſuũ unicum filiũ admodum adhuc teneræ ætatis & delicatũ, timore pœnarũ formidoloſum conſpiceret, uerberans eum nutibus oculorum, & increpans autoritate materna ita confortauit, ut matre multo fortior redderet. Cui

Inter crudelia uerbera conſtituto, ita dicebat: Memento fili mi, quia in nomine trinitatis in matre catholica baptizati ſumus, non perdamus indumentũ noſtræ ſalutis, ne ueniens inuitator ueſtem non inueniat nuptialẽ, & dicat miniſtris: Mittite in tenebras exteriores, ubi erit fletus oculorũ, & ſtridor dentiũ. Illa pœna timenda eſt quæ nunq; finitur. Illa deſideranda uita, quæ ſemper habetur. Talibus itaq; filiũ ſolidans uerbis, uelociter martyrem fecit. Venerabilis uero adoleſcens Maioricus nomine, in certamine confeſſionis ſpũm reddens, curſum palmiferũ cõſummauit. Amplexansq; illã hoſtiam ſuã, quantis potuit uocibus dño gratias agens, ad gaudiũ ſpei futuræ in ſua domo maluit ſepelire, ut quotiens ſuper ſepulchrũ eius trinitati preces effundit, alienã ſe a filio nunq; eſſe confidat.

r *Super ſepulchra martyrum funditur Trinitati preces, Ergo ueneranda eorũ ſepulchra, contra nouos ex ueteribus hæreticos.*

Quanti igitur per eam in illa ciuitate ut fati ſumus, acquiſiti ſunt deo, longũ eſt enarrare. Nam & eius germana nomine Datiua, atq; Leontia filia ſancti Germani epĩ, cognatusq; Datiuę uenerabilis Emeli⁹, medic⁹ religioſus quoq; tertius trinitatis confeſſione præclarus, uel Sibidenſis Bonifacius quanta pertulerint, qualibusq; cruciatibus euiſceratæ uel euiſcerati ſint, quis ualet ex ordine dicat. Serui quoq; Tubusbitanæ ciuitatis maioris generoſus & nobilis uir, pro Chriſto quas pertulit quis explicet pœnas? Qui poſt cædes innumerabiliũ fuſtium, trocleis frequentibus eleuatus, dum tota præ urbe penderet, nunc in ſublime ſe tollẽte ictu celeri, dimiſſis iterũ cannabiuis, ſuper ſilices platearũ pondere corporis ueniens, ut lapis ſuper lapides corruebat. Sed & ſæpius tractũ, & lapidibus acutiſſimis defricatũ, & cutibus ſeparatis, pelles corporis lateribus dorſoq; uideres et uentre pendere. Iſte iam tẽporibus Geiſerici non ualde diſſimilia pertulerat, ne amici cuiuſdam ſui ſecreta nudaret: quanto magis nunc ut ſuæ fidei ſacramenta muniret? Et ſi hominis gratiæ fideliter exhibuit fidem, quantũ debet illi, qui redditurus eſt pro fide mercedem?

In ciuitate uero Culuſitana non ualeo quæ geſta ſunt nuntiare, quia & ipſam quantitatẽ martyrum uel etiã confeſſorum impoſſibile eſt homini ſupputare. Vbi quędã matrona auctrix ſui nominis Victoria, dum in conſpectu uulgi cõtinuato ſuſpendio cremaretur, a marito iam perdito, filijs prę ſentibus taliter rogabat. Quid pateris coniunx? Si me deſpicis, uel horum quos genuiſti miſerere impia paruulorũ. Quare obliuiſceris uteri tui, & pro nihilo ducis quos cũ gemitu peperiſti? Vbi ſunt fœdera coniugalis amoris? Vbi ſocietatis uincula quæ inter nos dudũ honeſtatis iure tabulæ cõſcriptę fecerũt? Reſpice q̃ſo filios ac maritũ, & regiæ iuſſionis iplere feſtina p̃ceptũ, ut & imminẽtia adhuc tormẽta lucreris, ſit & mihi doneris et liberis nr̃is. Sed illa nec filiorũ flet⁹, nec ſerpẽtis audiẽs blãdimẽta, affectũ multo altius eleuans a terra mundũ cum ſuis deſiderijs contẽnebat. Quã cum iam continuatione ſuſpendij uulſis humeris, etiam qui cruciabant conſpicerent mortuam, depoſuerunt prorſus omni parte exanimem. Quę poſtea retulit quandam ſibi uirginem aſtitiſſe, atq; tetigiſſe membra ſingula, & ilico fuiſſe ſanatam.

Qualiter aũt Adrumentinæ ciuitatis ciuem Victorianũ tunc proconſulem Carthaginis prædicem, neſcio deficientibus uerbis. Quo in Africæ partibus nullus ditior fuit, qui etiã apud impium regẽ pro rebus ſemper ſibi cõmiſſis fideliſſimus habebat. Mandatur ei a rege familiariter diciturq;, quod eũ habiturus eſſet præ oĩbus, ſi eius præcepto facilem cõmo-

daſſet aſſenſum. Sed ille uir dei miſſis ad ſe tale dedit cũ fiducia magnæ reſponſum: Securus de Deo & Chriſto dño meo, dico quæ regi dicatis. Subrigat ignibus, adigat beſtijs, excruciet generibus omniũ tormentorũ, ſi conſenſero, fruſtra ſum in eccleſia catholica baptizatus. Nã ſi hæc præſens uita ſola fuiſſet, & aliã quæ uere eſt non ſperaremus æternam, nec ita feciſſem ad modicũ atq; temporaliter gloriari, & ingratus exiſtere, qui ſuam fidẽ mihi contulit creditori Ad quod tyrannus excitatus, quantorũ tẽporũ, & quãtis eũ affixerit pœnis, human⁹ ſermo nõ poterit explicare. Qui tripudians in dño, feliciterq; cõſumans, martyrialẽ coronã accepit.

Apud Tambaienſem quoq; ciuitatẽ geſta, quis queat certamina martyrũ explicare? Vbi duo germani Aquiſregienſis ciuitatis, ſibi ſecuri de dño inuicem iurauerunt, & rogauerunt tortores, ut una pœna pariq; ſupplicio torquerentur. Et dum primo ſuſpendio molibus lapidũ pedibus alligatis tota die penderẽt unus illorũ petiuit ſeſe deponi, & ſibi inducias dari. Cui frater alius metuens ne fidẽ negaret, de ſuſpendio clamabat: Noli noli frater, non ita iurauimus Chriſto. Accuſabo te cũ ante thronũ eius terribilem uenerimus: quia ſuper corpus eius & ſanguinem iurauimus, ut pro eo inuicem patiamur. Iſta dicens & alia multa, confortauit germanũ ad prçliũ paſsionis. Qui clamans ingenti uoce dicebat: Adigite ſupplicijs quibus uultis, & pœnis Chriſtianos artate crudelibus. Quod frater meus facturus eſt, hoc etiã ego. Quantis iam laminis ignitis aduſti ſunt, qualib⁹ ungulis exarati, quibus cruciatibus torti, ipſa res docet, & quod eos ipſi tortores a ſua facie proiecerunt dicentes: Iſtos imitatur uniuerſus populus, ut nullus ad nr̃am religionem pœnitus conuertatur, & præcipue quia nulli liuores, nulla pœnarum ueſtigia in eis pœnitus uidebantur.

In Typaſenſi uero quod geſtũ eſt Mauritanię maioris ciuitate, ad laudem dei inſinuare feſtinemus. Dum ſuæ ciuitati Arianũ epiſcopum ex notario Cyrilã ad perdendas animas ordinatũ uidiſſent: omnis ſimul ciuitas euectione nauali de proximo confugit, relictis paucisſimis qui aditũ non inuenerant nauigandi. Quos Arianorũ epiſcopus primo blandimentis, poſtea minis cõpellere cœpit, ut eos faceret Arianos. Sed fortes in domino, non ſolũ ſuadentis inſaniam irriſerũt, uerumetiã publice myſteria diuina in domo una congregati celebrare cœperunt. Quod ille cognoſcens, relationẽ occulte Carthaginem aduerſus eos direxit. Quæ cũ regi innotuiſſet, comitem quendam cũ iracundia dirigens, præcepit ut in medio foro congregata illuc omni prouincia, linguas eis & manus dextras radicitus abſcidiſſet. Quod cũ factum, ſpũ ſancto præſtante, ita loquuti ſunt & loquuntur, quomodo antea loquebantur. Sed ſi quis incredulus eſſe uoluerit, pergat nunc Conſtantinopolim, & ibi reperiet unũ de illis ſubdiaconem Reparatum, ſermones politos ſine ulla offenſione loquentem. Ob quam cauſam uenerabilis nimium in palatio Zenonis Imperatoris habetur, & præcipue regina mira eum reuerentia ueneratur.

Sed quis congruo ſermone posſit exequi aut coaceruare diuerſitates pœnarum, quas ex iuſſu regis ſui, etiã ipſi Vandali in ſuos homines exercuerunt? In ipſa quoq; quæ geſta ſunt Carthagine, ſi nitatur ſcriptor ſingillatim aſtruere etiã ſine ornatu ſermonis, nec ipſa nomina tormentorũ poterit edicere. Quæ res hodieq; poſita in prõptu demõſtrat. Alios ſine manibus, alios ſine oculis, alios abſq; pedibus, alios truncos naribus auri-

buſq; intendas, aliosq; uideas nimio ſuſpendio pilis euulſis, caput quod eminere ſolebat in medio ſcapularũ fuiſſe demerſum, dum iugiter in altis ædibus ſuſpendio cruciantes, impulſione manuũ funibus agitatis, per uacuum aerem huc atq; illuc faciebant uagari pendentẽ. Qui nonnunq; diruptis funibus de illa altitudine ſuſpenſionis ictu ualido corruentes, plurimi arcem cerebri cũ oculis amiſerunt: alÿ confractis oſsibus ſpũm continuo reddiderunt, alÿ poſt paulũ exhalauerunt. Sed qui hoc fabuloſum putat, Vranium Zenonis legatũ interroget, cuius præſentia præcipue geſta ſunt, illa ſcilicet cauſa, quia ueniens Carthaginem, ſeſe pro defenſione eccleſiarum catholicarũ ueniſſe iactabat. Et ut illi oſtenderet tyrannus neminem formidare, in illis plateis uel uicis plures tortores & crudeliores ſtatuit, in quibus legatis moris eſt aſcendendo ad palatiũ & deſcendẽdo tranſire, ad opprobrium uidelicet reipublicæ ipſius, & in noſtri iam deficientis tẽporis fecem. Tunc igiẽ & quædam uxor cuiuſdam cellaritæ regis nomine Dagila, quæ tẽporibus Geiſerici multoties iam confeſſor extiterat, matrona, nobilis ac delicata, flagellis & fuſtibs uomnino debilitata, exilio arido & inuio relegaẽ, ubi nullus hominũ forte conſolationis gratia ueniendi haberet acceſſum, relidquens cũ gaudio domũ, maritum ſimul & filios. Cui poſtea oblatum eſſe diciẽ, ut in mitiorẽ erẽmũ tranſlata, frueretẽ ſi uellet ſolatio ſociorũ. Illa uero ingens ſibi adeſſe credẽs gaudium, ubi nullus humanus eſſet conſolantis affectus, ne fieret ſupplicauit. Tunc etiam Eugenio paſtore iam in exilio conſtituto uniuerſus clerus eccleſiæ Carthaginis cœde inediaq; maceraẽ, fere quingenti uel amplius Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, qui gaudentes in domino, procul exilio crudeli traduntur.

Sed libertatem tunc dũ media urbe cederenẽ, Mauritta diaconi, cæteris liberiorem tacere non debeo. Fuit qdam Elpidoforus nomine, nimiũ crudelis & ferus, cui fuerat delegatũ membra confeſſorũ Chriſti ſupplicÿs graſſantib⁹ laniare. Hic enim dudũ fuerat apud nos in eccleſia Fauſti baptizat⁹, quem uenerabilis Mauritta diaconus de alueo fontis ſuſceperat generatũ. Poſt uero dũ apoſtataret, tantæ extitit feritatis aduerſus eccleſiam dei, ut ſuperior omnibus executor perſecutionis fuiſſet inuentus. Quid multa? Dũ primo presbyteri ſupplicÿs macerandi ordine citarenẽ, poſt archidiaconũ ſalutarem, artaẽ pœnis memorat⁹ Mauritta. Fuit enim ſecũdus in officio miniſtrorũ. Qui cũ Elpidoforo ſedente & fremente, honorabilis ſenior cœpiſſet extendi, priuſq; exuerẽ, clã furto neſcientib⁹ cunctis, illa qbus eũ ſuſcipiens de fonte dudũ texerat ſabana baiulabat. Quibus uentilatis, ſimulq; in oſtenſione cunctorũ extentis, in his uerbis totã ad fletũ & lachrymas commouiſſe diciẽ ciuitatem. Hęc ſunt linteamina Elpidofore miniſter erroris quæ te accuſabunt, dũ maieſtas uenerit iudicantis, cuſtodiente diligentia mea ad teſtimoniũ tuæ perditionis, ad demergendũ te in abyſſo putei ſulphurantis. Hæc te immaculatũ cinxerãt de fonte ſurgentem. Hęc te acrius perſequenẽ, flammantem gehennam cũ cœperis poſsidere, qa induiſti te maledictionem ſicut ueſtimentũ, ſcindẽs atq; amittens ueri baptiſmatis & fidei ſacramentũ. Quid factur⁹ es miſer, cũ ſerui patrisfamilias ad cęnam regiam congregare cœperint inuitatos? Tunc te aliqñ uocatũ, terribiliter indignat⁹ exutũ ſtolam rex conſpiciet nuptialem, dicetq; tibi: Amice, qũo huc ueniſti ueſtem non habens nuptia

lem?Non uideo quod contuli,nõnoſco quod dedi. Perdidiſti militię chlamydem,quam in tela uirgineorum membrorũ decem menſib⁹texi,& tendiculas crucis quas extendens aquam mũdaui,et purpura mei ſanguinis decoraui,non conſpiciũt oculi mei:caracterem non uideo trinitatis,talis intereſſe non poterit epulis meis,ligate eũ pedib⁹ & manibus funiculis ſuis, qa ſe ipſe uoluntarie ſeparare uoluit a catholicis dudũ fratrib⁹ſuis.Ipſe funes extendit continuatos in laqueũ, qbus & ſemetipſum uinxit, & alios ne ad iſtud uenirent conuiuiũ impediuit. Iuxta ſemitam multis ſcandalũ poſuit,quem nunc cũ rubore perpetuo, & dedecore ſempiterno de conuiuio meo proieci.Hæc & alia Muritta dicente:igne cõſcientiæ ante ignẽ æternũ obmuteſcens Elpidoforus torrebatᵉ. Parantes itaq; uniuerſi dorſa ſua uerberib⁹,alacres ad exiliũ pergunt. Quib⁹adhuc in itinere longioris uiæ conſtitutis,deſtinanᵗ epiſcopis Arianorũ ſuggerentib⁹homines immiſericordes ac uiolenti, ut illud quod eis forte miſeratio Chriſtiana uictui contulerat profuturũ,crudeliter auferreᵗ,quando unuſquiſq; eorũ libenti⁹ forte cantabat:nudus exiui de utero matris meę,nudũ me oportet ad exiliũ pergere,qa dñs nouit eſurientibus cibũ porrigere,& in deſerto ueſtire. Vandali nanq; duo ſub Geiſericho ſæpius confeſſores, comitante matre, contemptis omnib⁹diuitijs ſuis,cũ eiſdem clericis ad exilium perrexerũt.

De multitudine aũt pergentiũ confeſſorum,id eſt, eccleſijs Carthaginis clericorum,ſuggerente quodam ex lectore Teuchario perdito, quos ille nouerat uocales,ſtrenuos atq; aptos modulis cantilenæ, deſignatione ſua debere dicit duodecim infantulos ſeparari,quos ipſe dũ catholicus eſſet tunc diſcipulos habuit. Statim illo ſuggerente, ſub feſtinatione uiro dimittunᵗ,& ui barbarici furoris bis ſenus numer⁹puerorum de itinere reuocatur.Segreganᵗ corpore non ſpiritu a grege ſanctorum. Qui timentes præcipitium,cũ ſuſpitijs lachrymarũ ne diuellerenᵗ conſtringebant manib⁹genua ſociorum. Quos uiolentia tamen hæretica minacib⁹ ſeparans gladijs, Carthagini reuocauit. Sed cũ eis quaſi cũ tali ætate non blanditijs ageretur,ſuperiores ſuis inuenti ſunt annis, & ne obdormirent in morte, lucernam ſibi euangelici luminis accenderunt.Indignanᵗ ob hoc grauiter Ariani,& ſe ſuperatos a pueris erubeſcunt. Vnde accenſi ſubdi fuſtib⁹ iubent, quos iam ante pauciſsimos dies uarijs uerberib⁹diſſipauerant.Imprimuntur uulnerib⁹uulnera,& rurſum pœna reſtaurata crudeſcit.Factũ eſt domino confortante,ut nec ætas minor deficeret in dolore, & magis anim⁹ creſceret roborat⁹in fide. Quos nũc Carthago miro colit affectu, & quaſi duodecim apoſtolorum,chorum conſpicit puerorum. Vna degunt,ſimul ueſcuntur,pariter pſallunt,ſimul in domino gloriantur.

Illis dieb⁹& duo negociatores Frumentius & alius Frumentius eiuſdẽ urbis,egregio martyrio coronati ſunt. Tunc & ſeptem fratres non natura ſed gratia,ſimul in monaſterio commanentes, confeſsionis certamine expleto, immarceſcibilem peruenerũt ad coronam, id eſt Liberatus abbas,Bonifacius diacon⁹,Seruus ſubdiacon⁹,Ruſticus ſubdiaconus,Rogatus monachus,ſeptimus monach⁹,& Maximus monachus.Nam illo tẽpore crudelius Arianorũ epiſcopi, presbyteri, & clerici, quam reges & Vandali ſæuiebant.Nam ad perſequendũ ipſi cũ ſuis clericis ubiq; gladijs accincti currebant: ſicut quidam epiſcopus inter illos cæteris crudelior Antonius nomine, qui tam nepharia & incredibilia in noſtros exercuit,

ut narrari non queant.

Fuit iſte in quadã ciuitate proxima eremo q̃ Tripolitanę prouinciæ uicinaē. Qui ut beſtia īſatiabilis,catholicorũ ſitiens ſanguinē,huc illucq; ad rapiendũ fugiētes excurrebat. Nã ipius Huneric⁹ ſciēs Antonij ferocitatē, in ipſis eremi partibus uoluit ſanctũ Eugenium relegare. Quem dum cuſtodiendum Antonius accepiſſet,ita eum artiori cuſtodia cinxit, ut nullũ ad eum introire permitteret:inſuper uarijs inſidiarum atq; pœnarum ſupplicijs extinguere cogitauit. Sed Eugenius ſanctus dum noſtræ perſecutionis defleret incommoda,& aſperitate cilicij ſenile attereret corpus,nudamq; ſuper humũ cubitãs,ſtratum ſacci ſui rigaret imbribus lachrymarum,aliquando ſenſit infeſtum paralıſis morbum. Quo nuntio in gaudia conuerſus Arianus,pergit feſtinus ad cubile eximij hominis dei. Et cũ uideret urgente paſsione uerum pontificē balbutiētia uerba producere,cogitauit ſimul extinguere,quem ſupereſſe nolebat. Præcepit ut acetũ aſperum nimiſq; acerrimum quæreret. Cui cũ fuiſſet allatum,uenerabilis ſenis recuſantib⁹ & nolentib⁹ faucibus ingerebat. Nam ſi communis domin⁹ qui ad hoc uenerat ut potaret,cum guſtaſſet noluit bibere,quanto magis iſte ſeruus & confeſſor fidelis omnino nollet,niſi hæretica feritas ingeſsiſſet? Ex quo aceto præſertim ille paſsionis noxiæ morbus,accipit augmētum. Cui pietas Chriſti miſericorditer ſubueniens poſtea ſanũ exhibuit.

Alio autem noſtro epiſcopo Habetdeum ſimiliter relegato, Tamallumenſis ciuitatis in qua Antonius fuerat,quantum potuerat infeſtari res ipſa demõſtrat. Nam cum diuerſis eum perſecutionibus affligeret,nec poſſet eũ facere Arianum, uideretque Chriſti militem ſemper in confeſſione conſtantem,promiſerat ſuis dicens: Niſi eum noſtræ fecero religionis,nõ ſit Antonius. At ubi in ſua promiſsione minor inuentus eſt, ſuggerente ſibi diabolo cogitat aliud. Pedibus manibuſque ligatis, uinculis ingentib⁹ artat epiſcopum,oreque obturato ne lingua clamaret, aquam corpori ut putabat rebaptizationis ſpargit:quaſi ualeret conſcientiam ligare cũ corpore,aut non adeſſet qui audit gemitus compeditorũ,& cordis ſecreta rimatur,uel ſuperare poſſet aqua mendax,tantæ uoluntatis propoſitũ,qđ iam homo dei metantibus lachrymis miſerat legatũ in cœlum. Exuit ſtatim uirum uinculis,& tali quaſi gaudens proſequiť uoce. Ecce iam frater Habetdeũ noſter Chriſtianus effectus es, Quid ultra facere poteris, niſi ut uoluntati conſentias regis? Cui Habetdeum. Illa eſt impie Antoni mortis damnatio,ubi uoluntatis teneť aſcenſio. Ego fidei meæ tenax, uocibus confitens crebris quod credo & credidi,clamando defendi. Sed & poſtea quam catenis uinxiſti,& oris ianuam oppilaſti,in prętorio cordis uiolentiæ meæ ſcribentibus angelis geſta confeci, & lectitanda imperatori meo tranſmiſi.

Erat quidem generalis iſta uiolentia tyrannorum. Nam Vandali pro hac re ubiq; fuerant deſtinati,ut tranſeuntes itinera ſacerdotibus ſuis adducerent iugulandos. Ac ubi eos fallacis aquæ gladio peremiſſent, indiciũ eis perditionis ſcriptura teſte tradebanť, ne alibi ſua uiolentia traherētur,quia non licebat ſiue priuatis, ſiue negociatoribus alicubi tranſire,niſi ſcriptam caracteris indicio,ſuam miſeri oſtenderēt mortē. Quã per reuelationē ſermo ſuo Ioanni olim oſtenderat Chriſtus,ubi dicit: nulli licebit aliquid emere uel uēdere, niſi q habuerit caracterem beſtiæ in fronte ſua

& in manu ſua. Nam & epiſcopi atq; presbyteri illorũ cũ armatorũ manu nocturnis temporibus uicos & oppida circuibanr, & ſic deſpicatibus ianuarũ aquam gladiumq; geſtantes, animarum prædones intrabant: & quos domi repererant, alios forte in lectulis ſoporatos imbre igneo atq; fulmineo reſpergentes, dæmonica uociferatione Chriſtianos ſuos ipſi pariter uocitabant, ut ludũ prorſus ſuæ hæreſeos, quam aliquam religionẽ oſtenderent. In quo minus capaces & ignaui, impletũ in ſe pollutionis ſacrilegiũ putabant: prudẽtiores uero nihil ſibi quod nolentibus atq; dormientibus ingeſtũ eſt, obeſſe gaudebant. Nam & multi eadem hora cinerem capitibus ſuis iniecerunt, alij ſeſe uel quia factũ eſt cilicio lugubri texerunt, nonnulli cœno fœtido linierunt, & linteamina uiolenter impoſita per fila conſciderunt, atq; in latrinis fœtidisq; locis manu fidei ꝓiecerũt.

Tali uiolentia nobis uidentib⁹, ibi Carthagine filius cuiuſdam nobilis annoꝝ circiter ſeptem, iuſſu Cyrillæ a parentib⁹ ſeparatus eſt, matre ſine uerecũdia matronali ſolutis crinib⁹ poſt raptores tota urbe currẽte inſantulo clamante ut poterat: xpianus ſum, xpianus ſum, xpi ann⁹ ſum. Cui & os obturãtes, iſontẽ infantiã in ſuũ gurgitẽ demerſerũt. Ita de filijs medici uenerabilis Liberati, factũ eſſe ꝓbať. Nã cũ iuſſu regis cũ uxore & liberis ad exiliũ mitti iubereť, cogitauit impietas Arriana a parẽtib⁹ filios paruulos ſeparare, quo poſſet per pietatis affectũ, etiam uirtutẽ proſternere genitorũ. Disiunguntur tenera pignora filiorũ. Qui cũ uellet lachrymas emittere, autoritare uxoria increpať, & in ipſo meatu exitus ſui ilico lachrymæ ſiccauerunt. Ait enim ei coniunx: En propter filios Liberate perditurus es animam tuam? Computa eos nõ fuiſſe natos. Nam & ipſos omnino uindicaturus eſt xps. Nonne uides eos clamantes & dicẽtes, xpiani ſumus?

Sed hæc mulier qd in conſpectu iudicũ egerit, tacendũ non eſt. Nam cũ ipſa & maritus licet ſeorſum, carceris tamen cuſtodia tenerenť, ita ut ſe penitus non uiderent: mandať mulieri, diciturq; illi: ſolue iam duritiam tuam. Ecce uir tuus paruit imperio regis, & noſter fact⁹ eſt Chriſtianus. Aitq; illa: Videam illũ, & faciam ego quod uoluerit deus. Educta igiť de carcere, inuenit uirũ ſuum ſtantem cũ ingenti multitudine pro tribunalibus connexũ: & uerũ æſtimans quod fecerant inimici, iniecta manu apprehendens oram ueſtimentorũ eius gutturi proximam, uidentib⁹ omnibus ſuffocabat eũ dicens: Perdite & reprobe, gratiæ dei & miſericordiæ eius indigne, quare uoluiſti ad modicũ gloriari, & in æternũ perire? Quid tibi proderit aurũ? qd argentum? nunqd liberabunt te de camino gehennæ? Dixit & alia multa. Cuius marit⁹ reſpondit: Quid pateris mulier? qd tibi uideť? aut quid forte de me audire potuiſti? Ego in nomine Chriſti catholicus permaneo, nec amittere potero aliqñ quod teneo. Tunc hæretici mendacij ſui conſcij & detecti, fallaciam ſuã colorare minime potuerũt.

Et qa ſuperius de uiolentia immanitatis eorũ breuiter diximus, hanc plurimi metuentes, alij ſe in ſpeluncis, alij in deſertis locis uiri uel fœminæ nullo ſibi conſcio ſeſe claudebant, & ibidem nulla ſuccurrente ſuſtentatione ciborũ, fame uel frigore uicti, contritũ & contribulatum ſpiritũ exhalabant, inter hæc afflictionis incommoda inuiolatæ ſecũ fidei ſecuritatẽ portantes. Sic enim Creſconius presbyter Mizentinę ciuitatis, in ſpelũca Ziquenſis montis repertus eſt, putreſcente iam ſolutus cadauere.

Et qa de ſancto Habetdeũ præfati iam ſumus, pergit tunc ad Carthagi

nem, adire cenſuit nefariū regē, ut conſcientiā ſuam quam ſemper familiarem trinitas habuit & amicam, etiam hominibus faceret manifeſtā. Nec eum retinere potuit Antonius, propter uerecūdiam ſuam. Offert impijſsimo regi libellum in hac ſimilitudine uerborū. Quid quæſo iam cum proiectis habetis? quid cum eis quos exilio relegaſtis quotidie dimicatis? Abſtuliſtis ſubſtantiam, eccleſijs, patria domibuſque priuatis, ſola anima remanſit, quam captiuare contenditis. O tempora, o mores, uniuerſus hæc mundus intelligit, & ipſe qui perſequitur uidet. Si fides dicit quam tenetis, quid ueræ fidei membra tantis perſecutionibus agitatis? Quid uobis cum exilio noſtro? quid uobis cum egenis in ſeculo, quorum eſt uita ſemper in Chriſto? Liceat ſaltem gaudere conſortio beſtiarum, eis quos abiciſtis a facie omnium populorum. Dum hæc & his ſimilia pontifex dixiſſet, ſceleratus tyrannus hoc ei mandaſſe perhibet. Vade ad epiſcopos noſtros, & quod tibi dixerint ſequere, quia ipſi huius rei habere noſcunt per omnia poteſtatē. Sed neq; Antonium hæc res ab inſania potuit reuocare, ſciens ſe magis imperio regis ob hoc multum poſſe placere. Habet deū uere epiſcopum gaudentē bono conſcientiæ ſuæ, ad locum exilij maluit remeare. Sed quid ad tot tantaſq; impietates reſpondebunt? Si diſputare nitebat de fide nobiſcum barbara ferocitas & hæreſis Ariana, rationabiliter diſputaret. Sed quando tenuit rationem, quæ a patre deo deum filium ſeparat ſaluatorem? Quare dolis & calumnijs egerunt, & uelut ſpiritus tempeſtatis procella ſui furoris totum ſubuertere uoluerūt? Si diſputatio neceſſaria fuerat epiſcopalis, quare ſuſpēdia, quare ignes, quare ungulæ, ſimul & cruces? quare Arianorum ſerpentina proles, contra innocentes genera talia tormentorum inuenit, qualia nec ipſe Mezentius exquiſiuit? Dimicauit contra innocentiam cupiditas furoris, & auaritia crudelitatis, ut & animas perderet, & ſubſtantiam harpagaret. Si collatio deſiderabat, quare rapinæ rerum alienarum, non tantum ſacerdotum, uerumetiam omniū laicorum? Sed illi expoliati læti ſunt, & rapinam rerū ſuarum cum gaudio ſuſceperunt. Aſsit iam quæſo omnis ætas, omnis ſexus, omniſq; conditio. Aſsit obſecro omnis turba catholici nominis, quę gremio materno toto orbe geſtat, quę ſola germanū commodare nouit affectum, quę didicit a Paulo magiſtro, & gaudentibus collætari, & cū lugētibus lamentare. Conueniant ſimul ad domū noſtri doloris, & parib⁹ oculis fundamus flumina lachrymarū, quia cauſæ & fidei noſtræ unū eſt negotium. Nullum uolo ad condolendū mecum hæreticum conuenire, q forte addere cōcupiſcit ſuper dolorem uulnerū meorum, & gratulat quotidie malis meis. Nolo nolo ego extraneum, ſed fraternū quęro affectum. Nolo aliquem filiorū alienorum, quorum os locutum eſt uanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis: qa filij alieni ſemper mentiti ſunt mihi, quia inueterauerunt & claudicauerunt a ſemitis ſuis. Iſti dicūt mihi quotidie: Vbi eſt deus tuus, dum affligit populus precioſo agni ſanguine comparatus. Inter quorum opprobria ego ad flagella paratus, cantare non deſiſto domino flagellanti: Amoue a me flagella tua, quia defeci non a fortitudine manus tuæ, ſed a perſecutione hæreſis Arianæ.

Adueniant omnes q mecū anguſtæ uiæ carpunt iter, & propter uerba labiorū dei uias cuſtodiunt duras, & uideāt ſi eſt dolor ſicut dolor me⁹. Qm̄ uindemiata ſum in die furoris domini, aperuerunt ſuper me os ſuum

omnes inimici mei, ſibilauerunt & fremuerunt dentibus, dixerunt deuorauimus eam. En iſta eſt dies quã expectauimus, inuenimus, uidimus. Adeſtote angeli dei mei, qui nunquam deeſtis conſtituti in miniſterio ueſtro, propter eos qui hæreditatem capeſſuri ſunt æternæ ſalutis, & uidete Africam totam dudũ tantarum eccleſiarũ cuneis fultam, nũc ab omnibus deſolatam, tantis ordinibus ſacerdotũ ornatam, modo ſedentem uiduam & abiectam. Sacerdotes eius & ſeniores in deſertis locis & inſulis defecerunt quærendo ſibi eſcas ad manducandũ, & non inueniunt. Conſiderate & uidete, q̃a Sion ciuitas dei noſtri facta eſt uilis, facta quaſi polluta mẽſtruis inter inimicos ſuos. Manũ ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia eius, quia uidit gentes inuadere & ingredi atria ſua, de quibus præceperas ne introirent eccleſiam tuam. Viæ eius lugent, eo quod nemo ueniat in die feſto. Egreſſus eſt a facie omnis decor & delitiæ, didicerunt uias aſperas ambulare, uirgines & iuuenes eius in aulis educati monaſteriorũ, abierunt in captiuitatem Maurorũ, dum lapides ſancti eius diſpergunt, non tm̃ in capitibus omniũ platearum, ſed etiam in locis ſqualidis metallorum. Dicite deo noſtro ſuſceptori, & habentes fiduciam ſupplicandi, quoniam tribulat, & uenter illius turbatus eſt a fletu eius, quia ſedit inter gentes, & requiem non inuenit, nec eſt qui conſolet eam. Quæſiuit a patribus orientis qui ſimul contriſtaret, & non fuit: conſolantem, & non inuenit: dũ manducaret in eſca ſua fel, & in ſiti ſua potaret aceto, ſponſi & 2
domini ſui paſsiones imitando, qui idcirco paſſus eſt pro ea, ut ſequatur ueſtigia eius. Deprecamini patriarchæ, de quorum ſtirpe generis nata eſt, quæ nunc laborat in terris. Orate ſancti prophetæ, cognoſcentes afflictam, quam antea uaticinante præconio cecinistis. Eſtote apoſtoli ſuffragatores eius, quam ut congregaretis, uniuerſum orbem aſcendente in uobis domino, ut equi uelociſsimi curſitaſtis. Præcipue tu Petre beate, quare ſiles pro ouibus & agnis, a communi domino magna tibi cautela & ſolicitudine commendatis? Tu ſancte Paule gentiũ magiſter, q ab Hieruſalem uſque ad Illyricum prædicaſti euangeliũ dei, cognoſce quid Vandali faciunt Ariani, & filij tui gemunt lugendo captiui. Vniuerſique ingemiſcite ſancti ſimul pro nobis apoſtoli. Sed ſcimus q̃a indignum eſt uobis pro nobis orare, q̃a iſta quæ uenerunt nobis non ad probationem q̃uo ſanctis, ſed malis mentis ſupplicia debebant. Sed & pro malis orate iam filijs, q̃a & Chriſtus orauit etiam pro inimicis Iudæis. Sufficiant caſtigationi quæ iuſte illata ſunt nobis, & iam iamque delinquentib⁹ uenia poſtulet. Dicatur angelo percutienti, ſufficit: iam cohibe manũ tuam. Quis ignoret hæc nobis probrorũ noſtrorũ ſcelera, procuraſſe aberrantibus a mandatis dei, & in lege eius nolentibus ambulare? Sed proſtrati rogamus, ut non ſpernatis ueſtros miſeros peccatores, per eũ qui uos ad apoſtolicum culmen prouexit humiles piſcatores.

Tenuit ſceleratiſsimus Hunnerichus dominationem regni annis ſeptẽ, menſibus decem, meritorum ſuorũ mortem conſumans. Nam putrefactum & ebulliens uermibus, non corpus, ſed partes corporis eius uident eſſe ſepultæ. Sed & ille legis dator & tranſuerſor ex Donatianorum hæreſi ad eos ueniens quondam Nicaſius, in breui ſimili morte perijt.

2 Ex hoc loco uidet quam ſit falſum neotericorum hæreticorũ dogma dicentiũ, blaſphemiã eẽ in Xp̃m, imo idololatriam, ſanctos inuocare, poſt mortem illos nõ orare pro nobis, ignorare etiã quæcunq; circa nos agũtur, priſcos patres deũ interpellaſſe non ſanctos, et infinita huiuſmodi. Cum tamen hic ſanctus pater, uir alioquin religioſiſſimus, tam humiliter ad ſanctos recurrat, & pro Africana eccleſia interceſſores apud deum adhibeat, ſimul quæ mala tunc Eccleſiam premerẽt ſcire eos euidenter oſtendens.

Poſita eſt in fine Hiſtoriæ euſdẽ de perſecutione Vãdalorum.

VITA ET PASSIO BEATISSIMORVM ſeptem martyrum qui apud Carthaginem paſsi ſunt ſub imperio Regis Hunerici ſexto Nonas Iulij, per D. Victorem Epiſcopum Vitenſem Scripta.

PRædicaturus triumphos martyrũ beatorum, ad enarranda
quæ geſta ſunt, auxiliũ expoſco diuinũ, ut qui illis præſtitit
1 ſuperandi uictoriam, mihi indigno & immerito quantulacũ
que uerborũ porrigat ornamenta. Tunc etenim ualebo quæ
deſiderata ſunt indicare, ſi ipſi dignentur pro me miſero domino ſupplicare. Septimus nanq; agebat annus crudeliſsimi atq; impijſsimi regis Hunerici, & ecce antiquus hoſtis ueternoſus utiq; anguis, triſulcæ linguæ uenena uibrans, Chirila quodam Arriomanitarũ epiſcopo miniſtro uſus eſt, ſubuertens & obtinens animum regis cruenti, ut ita ſuaderet non poſſe eũ peccatum atq; longęuũ obtinere regnũ, niſi nomen perderet innocentũ. Qui tamen dei iudicio poſt non multos dies turpiſsima morte pręuentus, ſcatens uermibꝰ expirauit. Inſectari cœpit ore cruento omnem catholicorũ multitudinem, quę per totam prouinciam Africanam in modum ſicut prædictũ eſt Abrahæ patriarchæ arenæ maris fuerat multiplicata: ut eam rebaptizationis ſauciaret machera, atq; ſtolam illam ſingularis & puri baptiſmatis, quam Chriſtus uino carnis ſuæ purificans, pręlo exprimens crucis fecerat dealbatam, tetræ nigredinis turparet illuuiæ ſordidulenta.

Ergo ſancti orant pro nobis ad dominũ poſt martyria, contra profanas noſtri temporis nouitates.

Accipiens quoq; tyrannus ut erat ducibilis & ferus ſerpentinam ſuggeſtionem, feralibꝰ edictis uno tempore totam cœpit Africam commouere. Primo ſacerdotũ & miniſtrorũ copioſiſsimam & maximam turbam, in longinquis & extremis regionibus exilio crudeli detruſit. Quibus bis acutũ genus frumenti, quod iumentis ſolis edere conceſſum eſt, nequaq; induſtria molari contritũ, ſed manente furfuris cortice loricatũ, pro miſeratione dare præcepit. Poſt uero creſcente impietatis inſania, etiã hoc auferri crudeliſsimus imperauit. Poſt modicũ quoq; temporis, uniuerſas ſimul eccleſias præiudicatis uenerabilibus portis, cemẽtis ingentibus claudi mandauit. Vniuerſa nanq; monaſteria uirorũ uel puellarum ſanctarũ, gentibus, id eſt, Mauris cũ habitatoribus donare pręcepit. Vnus fuit omnibus eiulatus, unus pro Chriſto moriendi integer & plenus affectus. Paria currebant flumina lachrymarum, quia permiſerat dñs cibari eos pane lachrymarũ, & potari eos in lachrymis menſurarũ, aut forſitan ſine mẽſura. Et ſi reperta eſt exiens de arca inhians cadaueribus mortuis pars aliqua pereuntium coruorum, maior eſt tamen in nomine trinitatis numerus felicitũ columbarum. Quanti nobiles & optimi uiri, ampli & lati ceſpitis domini, terram cũ cœlo commutauerunt, & ſimul corpus cum ſubſtãtia tradiderunt: atq; delicatę & nobiliſsimæ fœminę contra uerecundiam naturę ſpectante uulgo uirgis cæſæ, uarijſq; tormentis cruciatæ, uictricia trophea portarunt. Quanti infantuli irridentes edicta feralia, ante mundum contempſerunt, quam illecebroſam eius ſemitam introirent.

Tunc apprehenſi ſunt & ſeptem fratres, quantũ pertinet ad concordiã dominicæ ſeruitutis, in monaſterio habitantes in unũ: quia bonum eſt &

iucundum, habitare fratres in unū. Id eſt Bonifacius diaconus, ſeruus ſubdiaconus, Ruſticus ſubdiaconus, Liberatus abbas, Rogatus monachus, ſeptimus monachus, & Maximus monachus, in numero ſcilicet Machabęorum germanorū. Quos una mater eccleſia catholica genuerat, & per uiſcera fontis ęterni ſalubriter pepererat, de territorio Capsēſis ciuitatis, cui præfuit ſanctus Vindemialis ſacerdos egregius, & Chriſti fidelis antiſtes. Quibus attractis ad urbem Carthaginenſem, primo eis illecebroſis blandimentis ſerpens uoluit ſibilare, promittens honores caducos, & diuitias ingentium uoluptatū, necnon & regis amicitias, uel alia multa quę ſolent inſipientium animas aucupante diabolo, uiſco mundiali captare. Sed hæc omnia milites dei ac ſi contagia reſpuerunt, clamantes uno ore: Vnus dominus, una fides, unum baptiſma. Nec poterit in nobis adiuuante domino iterari, quod in ſancto euāgelio ſemel præceptum eſt dari: quia qui ſemel lotus eſt, non habet neceſſe iterum lauari, quia mundus eſt totus. Facite quod uultis, inferte pœnas corporibus noſtris. Melius eſt temporalia ad modicum ſufferre ſupplicia, quā æterna pendere & ſubire tormenta. Habete quæ promittitis, cū ipſis diuitijs poſt paululū perituri. Nobis uero nullus de poſtibus frontiū ualebit euellere, qđ in uno baptiſmate artifex trinitatis dignatus eſt titulare.

Quid multa? Deum tali conſtantia diuinitus munirentur, iuſſi ſunt carcerali cuſtodiæ mancipari. Et ita crudelius onerati ferri ponderibus, tenebroſis deputati ſunt locis, ubi nulla miſeratio arrideret lenitatis. Sed populus ille memoratæ urbis in domino ſemper fidelis, dato munere carcerarijs, die ac nocte Chriſti martyres frequentabat, & ita ab eis doctrina & uirtute fidei roborabatur, ut talia etiam ipſi pro Chriſti nomine plena delectatione perferre cuperent, & capulo perſequentis facilia ſupponerēt colla. Hoc aūt tyrannicas peruenit ad aures. Qui ebrietate furoris accenſus, iubet eos adhuc inauditis ſupplicijs adigi, & maioribus uinculis onerari, nauimq; imperat lignorū aridorum manipulis adimpleri, atq; in eadē omnibus alligatis in medio pelago igne ſubpoſito concremari. Eductiſque illis de cuſtodia, multitudo populi dei, bellatores trinitatis quaſi agnos innocuos ad uictimam deducebat, & rigentium pondera catenarū quaſi quædam monilia peruidebat, quia non fuerunt illa uincula, ſed potius ornamēta. Incedebant itaq; cū fiducia ad ſuppliciū, quaſi ad epulas concurrentes, una uoce per ambitus plateatū domino decantantes: Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Votiua nobis hæc dies eſt, & omni feſtiuitate feſtiuior. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dieš ſalutis, quando pro fide domini dei noſtri perferimus præparatum ſuppliciū, ne amittamus acquiſitæ fidei indumentū. Sed & populus publica uoce clamabant: Ne timeatis o populi dei, neq; formidetis minas atq; terrores præſentiū tribulationum, ſed potius moriamur pro Chriſto, qūo ipſe mortuus eſt pro nobis, redimens nos precio ſui ſanguinis ſalutaris. Vnum tamen uehementi conatu qui inter eos infantulus uidebatur, nomine Maximū, cupiebant authores malorū a ſanctorū cōſortio ſeparare dicentes: Infantule qd feſtinas ad mortem? dimitte eos, inſaniunt, & audi conſiliū noſtrū, ut poſsis inuenire uitæ remediū, & tanti regis adire Palatium. Tunc ille ætate quidē puerili, ſenili tamen maturitate clamabat: Nemo me ſeparat a ſancto patre meo Liberato abbate,

& fratribus meis,qui me in monaſterio nutrierũt. Cum ipſis ſum in timore dei conuerſatus, cum ipſis deſidero paſsionem ſuſcipere, cum quibus credo me & futuram gloriam inuenire. Nolite putare,quia poteſtis ſeducere pueritiam meã. Simul nos dominus ſeptem uoluit congregare,ſimul dignabit̃ omnes uno martyrio coronare. Quomodo nemo perire potuit de ſeptenario illo numero felicium Machabæorũ, ita etiam ſeptenus noſtræ congregationis numerus,nullum inueniet detrimentũ. Nam ſi negauero eũ, & ipſe negabit me, quoniam ab ipſo dictũ eſt:q̃ me negauerit coram hominibus,negabo & ego eũ coram patre meo qui eſt in cœlis. Et q̃ me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui eſt in cœlis.

Perducti itaq; cũ feſtinatione ad nauale ſuppliciũ pro uoluntate infandi regis,uel crudeliũ miniſtrorum,extenſis manibus & pedibus clauati feruntur potius quam ligati. Qui dũ ignis fuiſſet lignis iniectus,ſtatim imperio diuino uidentibus cunctis extinctus eſt. Et dum ſæpius renouantur nutrientibus pabulis, iterũ atq; iterũ extinguebant̃ rogus globo flammarum. Et cũ exinde magis tyrannus furore ſimul eſſet & rubore repletus, iuſsit eos remorũ uectibus enecari, & ita ſingulos in modum canũ cerebris comminutis extingui. Qui tali genere mortis, debitũ ſpiritũ feliciter domino reddiderunt. Nec expauerunt lignis quatientibus mortificari,q̃bus ſemper fuit ſpes omnis in ligno. Sed cũ in mari uenerabilia corpora iactarentur,ilico qnod conta naturam eſt æquoris, eadem hora illæſa corpora pelagus littori reddere maturauit:nec auſum fuit,ut moris eſt triduana dilatione in profundo retinere, ne præcepto dominico minime paruiſſet. Ad quod miraculi genus, & ipſe tyrannus licet impœnitens,ut fertur expauit. Gaudens autem quæ aderat multitudo, corpora ſanctorũ martyrum diligenti tradidit ſepulturæ præeunte clero uenerabili Carthaginẽſis eccleſiæ. Vbi etiam & prædicandi diacones, tertio iam confeſſores effecti,ſalutaris & Muritta,geruli reliquiarũ affuerunt. Humatæ ſunt igitur cũ hymnis ſolennibus lipſanæ beatæ ſanctorũ, in monaſterio Biguæ continuo baſilicæ quæ dicitur Celebrinæ. Et ſic in confeſsione trinitatis beatiſsimi martyres paſsi ſunt. & ſpecioſum curſum certaminis ſui coronãte domino perfecerunt. Cui eſt honor & gloria,in ſecula ſeculorum Amen.

Ecce ũeterem morẽ tumulandi Chriſtianorũ corpora,præcedẽte uidelicet clero, & cũ hymnis ſolẽnibus. Qui contra hoc faciũt hodie, ipſi ſe hereticos eſſe produnt.

Habetur Tomo primo Epiſtolarũ fol.7.

VITA NEPOTIANI PRESBYTERI QVONDAM militis ſecularis, per Diuum Hieronymum ad Heliodorum eius auunculum Scripta.

G Randes materias,ingenia parua nõ ſuſtinẽt,& in ipſo conatu ultra uires auſa,ſuccumbũt:quantoq; maius fuerit,quod dicendũ eſt:tanto magis obruit̃,qui magnitudinem rei uerbis nõ poteſt explicare. Nepotianus meus,tuus,noſter,imo Chriſti: & quia Chriſti, idcirco plus noſter, reliquit ſenes deſiderij ſui iaculo uulneratos,& intolerabili dolore confectos. Quẽ hæredem putauimus,funus tenemus. Cui iam meum ſudabit ingenium: Cui literulæ placere geſtient? Vbi eſt ille ἐργοδιώκτης noſter, & cygneo canore uox dulcior? Stupet animus, manus tremit, caligant oculi, lingua balbutit. Quicquid dixero,quia ille non audit mutum uidetur. Stilus ipſe

quaſi diſſentiens,& cera ſubtriſtior,uel rubigine,uel ſitu obducitur. Quotieſcunq; nitor in uerba prorũpere, & ſuper tumulũ eius epithaphĳ huius flores ſpargere,totiẽs iplenẽ oculi & renouato dolore tot⁹ in funere ſum.

Moris quondam fuit, ut ſuper cadauera parentũ defunctorum in concione pro roſtris laudes liberi dicerent, & inſtar lugubrium carminũ ad fletus, & gemitus audientiũ pectora concitarent. En rerũ in nobis ordo mutatus eſt & in calamitatem noſtram perdidit ſua iura natura. Quod exhibere ſenibus iuuenis debuit,hoc iuueni exhibemus ſenes;Quid igitur faciam? Iungam tecũ lachrymas? Sed Apoſtolus prohibet,Chriſtianorum mortuos dormiẽtes uocans. Et dñs in euangelio:Non eſt,inquit,mortua puella,ſed dormit.Lazarus quoq; quia dormierat,ſuſcitatus eſt.Læter & gaudeam, quia raptus eſt, ne malicia mentẽ eius mutaret,quia placuerat deo anima illius? Sed inuito & repugnanti per genas lachrymæ fluunt,& inter præcepta uirtutũ, reſurrectionisq; ſpem credulam mentẽ, deſiderĳ frangit affectus.O mors quæ fratres diuidis:& amore ſociatos, crudelis ac dura diſſocias. Adduxit urentem uentũ dominus de deſerto aſcendentem, qui ſiccauit uenas tuas, & deſolauit fontem tuũ. Deuoraſti quidem Ionam, ſed & in utero tuo uiuus fuit. Portaſti quaſi mortuũ, ut tempeſtas mundi conquieſceret:& Niniue noſtra,illius præconio ſaluaretur. Ille,ille te uicit:ille te iugulauit. Fugitiuus propheta, qui reliquit domũ ſuam,dimiſit hęreditatem ſuam,dedit dilectam animã in manibus quærentiũ eum: Qui per Oſee quondam tibi rigidus minabaẽ: Ero mors tua,o mors:ero morſus tuus inferne.Illius morte tu mortua es illius morte nos uiuimus.Deuoraſti,& deuorata es: Dumq; aſſumpti corporis ſolicitaris illecebra,& auidis faucibus pr̨dam putas:interiora tua adunco dente confoſſa ſunt.Gratias tibi Chriſte ſaluator,tua agim⁹ creatura,qꝺ tam potentem aduerſariũ noſtrũ dum occideris,occidiſti. Quid ante miſerius homine, qui æternæ mortis terrore proſtratus: uiuendi ſenſum ad hoc tantũ acceperat, ut periret? Regnauit enim mors ab Adam uſq; ad Moyſem,etiam ſuper eos qui non peccauerunt in ſimilitudinẽ præuaricationis Adæ.Si Abraham,Iſaac,& Iacob in inferno,quis in cœlorũ regno? Si amici tui ſub pœna offendentis Adam, et qui non peccauerant,alienis peccatis tenebanẽ obnoxĳ:quid de his credendũ eſt,qui dixerunt in cordibus ſuis,non eſt deus?Qui corrupti & abominabiles facti ſunt in uoluntatib⁹ ſuis? Qui declinauerũt:ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonũ,non eſt uſq; ad unũ?Quod ſi Lazarus uideẽ in ſinu Abrahę,locoq; refrigerĳ:qd ſimile infern⁹ & regna cœlorũ? Ante Chriſtũ Abrahã apud inferos:poſt Chriſtũ latro in paradiſo. Et idcirco in reſurrectione ei⁹,multa dormientiũ corpora ſurrexerũt,uiſaq; ſunt in cœleſti Hieruſalẽ,tuncq; impletũ eſt illud elogiũ: Surge qui dormis, & eleuare, & illuminabit te Chriſtus.Ioãnes Baptiſta in eremo perſonat;Pœnitẽtiã agite:Appropinquauit enim regnũ cœlorũ. A dieb⁹ enim Ioannis Baptiſtę regnũ cœlorũ uim patiẽ,& uiolenti diripiũt illud. Flãmea illa romphęa cuſtos paradiſi, & præſidentia forib⁹ cherubim,Chriſti reſtincta,& reſerata ſunt ſanguine.Nec mirũ hoc nobis in reſurrectione promitti, cũ omnes qui in carne, non ſecundũ carnem uiuim⁹, municipatũ habem⁹ in cœlo: & hic adhuc poſitis dicaẽ in terra, Regnũ Dei intra uos eſt.Adde qꝺ ante reſurrectionem Chriſti,notus tantũ in Iudæa erat deus; in Iſrael magnũ nomen ei⁹.

1 *Si Apoſtolus mortuos Chriſtianos dormientes appellat, quare ſanctos hæretici mortuos appellant & emuortuos?*

Et ipſi qui nouerant eũ, tamen ad inferos trahebant. Vbi tunc totius orbis homines ab India uſq; ad Britanniam: a rigida ſeptentrionis plaga uſq; ad feruores Atlantici oceani, tam innumerabiles populi, & tantarũ gentiũ multitudines? Quam uariæ linguis, habitu, tam ueſtis & armis: piſciũ ritu ac locuſtarũ, & uelut muſcæ & culices conterebant (abſq; noticia enim ſui creatoris, omnis homo pecus eſt) nũc paſſionem Chriſti & reſurrectionem eius, cunctarũ gentiũ & uoces & literę ſonant. Taceo de Hebræis, Græcis, & Latinis, quas nationes ſuæ crucis titulo dñs dedicauit. Immortalem animã, et poſt diſſolutionem corporis ſubſiſtentẽ, quod Pytagoras ſomniauit: Democritus nõ credidit, in conſolationẽ damnationis ſuæ Socrates diſputauit in carcere, Indus, Perſa, Gottus, Ægyptius philoſophant. Beſſorũ feritas, et pellitorũ turba populorũ, qui mortuorũ quondam inferijs homines immolabant, ſtridorem ſuũ in dulce crucis fregerunt melos, & totius mundi una uox Chriſtus eſt.

Quid agimus anima? Quo uos uertimꝰ? Quid primũ aſſumimꝰ? Quid tacemus? Exciderũt ne tibi precepta rhetorũ? & occupata luctu, oppreſſa lachrymis, prępedita ſingultibꝰ, dicendi ordinẽ non tenes? Vbi illud ab infantia ſtudiũ literarũ, & Anaxagorę, ac Telamonis ſemper laudata ſententia? Sciebam me genuiſſe mortalem. Legimus Crantorem, cuius uolumen ad confouendũ dolorem ſuũ ſecutus eſt Cicero, Platonis Diogenis, Clitomachi, Carneadis, Poſidonij ad ſedandos, luctus, opuſcula percurrimus, qui diuerſis ętatibus, diuerſorũ luctũ uel libris, uel epiſtolis, minuere ſunt conati, ut etiam ſi noſtrũ areret ingeniũ, de illorũ poſſet fontibꝰ irrigari, Proponunt innumerabiles uiros, & maxime periclẽ & Xenophontem Socraticũ, quorũ alter amiſſis duobꝰ filijs, coronatꝰ in cõcione diſſeruit: Alter cũ ſacrificans filiũ in bello audiſſet occiſum, depoſuiſſe coronam dicit, & eandem capiti repoſuiſſe, Poſtq; fortiter in acie dimicãtem reperit concidiſſe. Quid memorẽ Romanos duces quorũ uirtutibꝰ quaſi quibuſdam ſtellis, latinæ micant hiſtoriæ? Puluillus capitoliũ dedicans, mortuũ ut nunciabat ſubito filiũ, ſe iuſſit abſente ſepeliri. L. Paulus ſeptẽ diebꝰ inter duorũ exequias filiorũ triumphans urbem ingreſſus eſt. Prætermitto Maximos, Catones, Gallos, Piſones, Brutos, Scæuolas, Metellos, Scauros, Marios, craſſos, Marcellos atq; Aufidios, quorũ non minor in luctu quam in bellis uirtus fuit, & quorũ orbitates in conſolationis libro Tullius explicauit, ne uidear potius aliena quã noſtra quæſiſſe; Quanquam & hæc in ſugillationem noſtri breuiter dicta ſint, ſi non præſtet fides, Quod exhibuit infidelitas. Igit ad noſtra ueniamus. Non plãgam cũ Iacob, & Dauid filios in lege morientes. Sed cũ Chriſto in euangelio recipiam reſurgentes. Iudæorũ luctus, Chriſtianorũ gaudiũ eſt. Ad ueſperam demorabit fletus, & ad matutinũ lætitia. Nox præceſſit, dies aũt appropinquauit. Vnde & Moyſes moriens plangit, Ieſus abſq; funere & lachrymis in monte ſepelit. Quicquid de ſcripturis ſuper lamentatione dici poteſt, in eo libro, quo Paulam Romæ conſolati ſumus, breuiter explicauimus. Nunc nobis per aliam ſemitam ad eundem locũ perueniendũ eſt, ne
2 uideamur præterita & abolita quondam calcare ueſtigia.

Scimus Nepotianum eſſe cum Chriſto, & Sanctorum mixtum Choris.

Scimus quidem Nepotianũ noſtrũ eſſe cũ Chriſto, & ſanctorũ mixtũ choris, quod hic nobiſcũ eminus rimabat in terris, & æſtimatione quærebat, ibi uidentem cominus dicere. Sicut audiuimus, ſic & uidimus in ciui-

tate dñi uirtutũ, in ciuitate dei noſtri: Sed deſideriũ abſentiæ eius ferre nõ poſſumus: non illius, ſed noſtrã uicem dolentes. Quanto ille felicior, tanto amplius nos in dolore, qđ tali carem⁹ bono. Flebant & ſorores Lazarũ, quẽ reſurrecturũ nouerant. Et ut ueros hominis exprimeret affectus, ipſe ſaluator plorauit quem reſuſcitaturus erat. Apoſtolus quoq; eius qui dixit: Cupio diſſolui & eſſe cũ Chriſto. Et alibi: Mihi uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ: gratias agit, Quod Epaphras de mortis ſibi uicinia redditus ſit, ne haberet triſtitiam ſuper triſtitiã, non incredulitatis nutu, ſed deſiderio charitatis. Quanto magis tu & auunculus & epiſcopus, hoc eſt, & in carne, & in ſpũ pater, doles abeſſe uiſcera tua, & quaſi a te diuulſa ſuſpiras? Sed obſecro, ut modũ adhibeas in dolore, memor illius ſententiæ, Ne quid nimis: Obligateq; parũper uulnere, audias laudes eius cuius ſemper uirtute lætatus es. Nec doleas, qđ talem amiſeris, ſed gaudeas qđ talem habueris. Et ſicut hi qui in breui tabella terrarũ ſitus pingunt, ita in paruo iſto uolumine cernas adumbrata, non expreſſa ſigna uirtutũ, ſuſcipiasq; a nobis non uires, ſed uoluntatem.

Hæc præcepta ſunt rhetorũ, ut maiores eius, qui laudãdus eſt, & eorũ geſta altius repetant, ſicq; ad ipſum per gradus ſermo perueniat: Quo uidelicet, auitis paternisq; uirtutib⁹ illuſtrior fiat, & aut non degeneraſſe a bonis, aut mediocres ipſe ornaſſe uideat. Ego carnis bona, quæ ſemper & ipſe contempſit, in animæ laudib⁹ non requiram: Nec me iactabo de genere, id eſt, de alienis bonis, cũ & Abraham & Iſaac ſancti uiri, Iſmaelem, & Eſau peccatores genuerint. Et e regione, Iepte in Cathalogo iuſtorũ, Apoſtoli uoce numeratus, de meretrice ſit natus. Anima, inquit, quæ peccauerit, ipſa morieť. Ergo quę non peccauerit, ipſa uiuet. Nec uirtutes, nec uitia parentũ, liberis imputanť. Ab eo tempore cenſemur, ex quo in Chriſto renaſcimur. Paulus perſecutor eccleſiæ, & mane lupus rapax, Beniamin, ad ueſperam diuidit eſcam, Ananiæ oui ſubmittens caput. Igitur & Nepotianus noſter, quaſi infantulus uagiens, & rudis puer, ſubito nobis quaſi de Iordane naſcať. Alius forſitan ſcriberet, qđ ob ſalutẽ illius orientem eremumq; dimiſeris, & me chariſſimũ ſodalem tuũ, redeundi ſpe lactaueris, ut primũ, ſi fieri poſſet ſororem cũ paruulo uiduam deinde ſi cõſiliũ illa reſpueret, ſaltem nepotem dulciſſimũ conſeruares. Hic eſt enim ille de quo tibi quondam uaticinatus ſum: licet paruulus ex collo pendeat nepos. Referret, inquam, alius, qđ in Palatij militia, ſub chlamyde, & candenti lino, corpus eius cilicio tritũ ſit: Quod ſtans ante ſeculi poteſtates, lurida ieiunijs ora portauerit: Quod adhuc ſub alterius indumentis, alteri militauerit: & ad hoc habuerit cingulũ, ut uiduis, pupillis, orphanis, oppreſſis, miſerisq; ſubueniret. Mihi non placent dilationes iſtæ imperfectæ ſeruitutis dei: Et Centurionem Corneliũ, ut lego iuſtũ, ſtatim audio baptizatũ. Veruntamen uelut incunabula quædam naſcentis fidei comprobem⁹, ut q ſub alienis ſignis deuotus miles fuit, donandus laurea ſit, poſtq̃ ſuo regi cœperit militare. Baltheo poſito, habituq; mutato, quicquid caſtrenſis peculij fuit, in pauperes erogauit. Legerat enim: Qui uult perfectus eſſe: uendat omnia quæ habet, & det Pauperib⁹, & ſequať me. Et iterũ: Non poteſtis duob⁹ dominis ſeruire, deo, & mãmonæ. Excepta uili tunica, & operimento pari, quo tecto tantũ corpore, frigus excluderet, nihil ſibi amplius reſeruauit. Cultus ipſe, prouinciæ morem ſequens,

3 *Adhuc ſecularis, cilicio inuit corpus, et ora ieiunijs lurida portauit.*

4 *Audiſne tu qui blateras paupertatẽ euãgelicam non eſſe deſertionem rerum & O impoſturam.*

5 nec mundicijs,nec ſordibꝰ notabilis erat. Cunq; ardent quotidie, aut ad
Ægypti monaſteria pergere,aut Meſopotamia inuiſere choros,uel certe
inſularū Dalmatiæ quæ Altino tantū freto diſtant, ſolitudines occuparet
auunculū pontificem deſerere non audebat, tot in illo cernens exempla
uirtutū,domiq; habens unde diſceret.In uno atq; eodē, & imitabať mo-
nachū,& epiſcopū uenerabať.Non ut pleriſq; accidere ſolet , aſsiduitas
familiaritatem,familiaritas,cōtemptū illius fecerat,ſed ita eum colebat,
quaſi parentem:ita admirabať,quaſi quotidie nouū cerneret. Quid mul-
ta?fit clericus,& per ſolitos gradus presbyter ordinať. Ieſu bone,qui ge-
mitus,qui eiulatus,quæ cibi interdictio, quæ fuga oculorū omniū? Tum
primū & ſolū auunculo iratus eſt.Quærebať ſe ferre non poſſe,& iuueni-
lem ætatem incongruam ſacerdotio cauſabať. Sed quanto magis repu-
gnabat,tanto magis in ſe ſtudia omniū concitabat,et merebať negando,

Nepotiani conuerſi tunica uilis fuit, & par operimentū, quo tectum tantū corpus frigus excluderet.

Quod nota cōtra eos qui uictus & ueſtitus Monachorū dicūt eſſe nænias, res ridiculas,et recenter inuentas, ipſi improbi et mēdaces apoſtatæ.

6 quod eſſe nolebat,eoq; dignior erat, quo ſe clamabat indignū. Vidimus
Timotheum noſtri temporis, & canos in ſapientia electumq; a Noyſe
presbyterū, quum ipſe ſciret eſſe presbyterum.
Igitur clericatū non honorem intelligens ſed onus,primam curam ha-
buit,ut humilitate ſuperaret inuidiam.Deinde ut nullam obſcœni in ſe ru-
moris fabulam daret,ut qui mordebanť ad ætatē eius, ſtuperent ad con-
tinentiam,ſubuenire pauperibꝰ,uiſitare languentes, prouocare hoſpitio,
lenire blanditijs, gaudere cū gaudentibꝰ, flere cū flentibꝰ. Cæcorū bacu-
lus,eſurientiū cibus,ſpes miſerorū,ſolamen lugentiū fuit.Ita in ſingulis uir
tutibꝰ eminebat,quaſi cæteras nō haberet.Inter presbyteros & coæqua-
les,primus in opere,extremus in ordine.Quicquid boni fecerat,ad auun-
culum referebat.Si quid forte aliter euenerat quam putarat,illū neſcire,ſe
erraſſe dicebat.In publico epiſcopū, domi patrem nouerat: grauitatem
morū,hilaritate frontis temperabat.Gaudiū in riſu, non cachinnū intelli-
geres.Virgines & uiduas Chriſti,honorare ut matres, hortari ut ſorores,

Fit clericus, et per ſolitos gradus p̄sbyter ordinatur. Vides ea in ſacramēto ordinis etiam tunc obſeruata,quæ nunc Eccleſia catholica ſeruat, ut per gradus debitos ad ſacerdotiū aſcendatur? At nō ſic apud hæreticos, qui omnes ex æquo dicūt eſſe ſacerdotes, etiam mulieres.

7 cū omni caſtitate,Iam uero poſtq; domū ſe cōtulerat, & relicto foris cle
rico duritię ſe tradiderat monachorū:creber in orationibꝰ,uigilans in pre
cando.lachrymas deo,non hominibꝰ offerebat, ieiunia in aurigæ modū
pro laſsitudine & uiribꝰ corporis attemperabat. Menſæ auunculi intere-
rat,& ſic appoſita queq; libabat,ut & ſuperſtitionem fugeret, & conti-
nentiam ſeruaret. Sermo eius per omne conuiuiū de ſcripturis aliqd pro-
ponere,libenter audire,reſpondere uerecunde,recta ſuſcipere, praua non
acriter confutare,diſputantem contra ſe magis docere,quam uincere. Et
ingenuo pudore,q ornabat ætatem, qd cuius eſſet. Simpliciter confiteri.
Atq; in hunc modū eruditionis gloriam declinando,eruditiſsimus habe-
batur.Illud aiebat,Tertulliani,iſtud Cypriani, hoc Lactantij,illud Hilarij

Nepotianus presbyter factus, ſeruabat continentiā. Mirum profecto quod nō duxerit uxorem. Sed ſecundum ueræ eccleſiæ regulas uixit, nō ſecundum ſynagogæ malignantium obſcænitates.

8 eſt.Sic Minutius Felix,ita Victorinus, in hūc modū eſt locutus Arnobiꝰ.
Me quoq; qa pro ſodalitate auunculi diligebat, interdū proferebat in me
dium.lectioneq; aſsidua, & meditatione diuturna,pectus ſuū bibliothe-
cam fecerat Chriſti. Quotiens ille tranſmarinis epiſtolis deprecatus eſt,
ut aliqd ad ſe ſcriberem? Quotiens nocturnū de euangelio petitorem, &
interpellatricem duri Iudicis mihi uiduam exhibuit? Cunq; ego ſilentio
magis quam literis denegarem,& pudore reticentis, pudorem ſuffunde-
rem poſtulantis, auunculū mihi oppoſuit precatorem, q & liberius pro
alio peteret,& pro reuerentia ſacerdotij facilius impetraret. Feci ergo qđ
uoluit,

Tu qui dicis Monachiſmū noſtrum nouitium eſſe, & antiquos monachos nō habuiſſe præſentium ritus, uide quid hic dicat Hieronymus de orationibus, uigilijs,

uoluit, & breui libello, amicitias noſtras æternæ memoriæ conſecraui. Quo ſuſcepto, Cræſi opes, & Darij diuitias ſe uiciſſe iactabat. Illũ Oculis, illũ manibus, illũ ſinu, illum ore tenebat. Cunq; in ſtratu frequenter euolueret, ſæpe ſuper pectus ſoporati, dulcis pagina decidebat. Si uero peregrinorũ, ſi amicorum quiſpiam uenerat, lætabatur noſtro ſuper ſe teſtimonio. Et quicquid minus in opuſculo erat, diſtinctione moderata, & pronũtiationis uarietate penſabat, ut in recitando illo ipſe uel placere quotidie, uel diſplicere uideretur. Vnde hic feruor, niſi ex amore dei? Vnde legis Chriſti indefeſſa meditatio, niſi ex deſiderio eius qui legẽ dedit? Alij nummũ addant nummo, & marſupiũ ſuffocantes, matronarũ opes uenentur obſequijs: ſint ditiores monachi quam fuerant ſeculares: Poſsideant opes ſub Chriſto paupere quas ſub locuplete diabolo non habuerant: & ſuſpiret eos Eccleſia diuites quas tenuit mundus ante mendicos. Nepotianus noſter aurum calcans, Schedulas conſectatur. Sed ſicut ſui in carne cõtemptor eſt, & paupertate incedit ornatior, ita totũ animę inueſtigat ornatum.

Lachrymis, ieiunijs, et abſtinentia Nepotiani monachi. Et quomodo appellet morẽ illum uiuendi, duritiam monachorũ.

Ad comparationem quidem ſuperiorũ modica ſunt quæ dicturi ſumus, ſed & in paruis idem animus oſtenditur. Vt enim creatorem nõ in cœlo tm̃ miramur, & terra, ſole, oceano Elephantis, Camelis, equis, bubus, pardis, Vrſis, leonib⁹, ſed & in minutis quoq; animalib⁹, formica, culice, muſcis, uermiculis, & iſtiuſmodi genere quorũ magis ſcimus corpora quam nomina, eandemq; in cunctis ueneramur ſolertiam ita mens Chriſto dedita, æque & in maiorib⁹ & in minorib⁹ intenta eſt, ſciens etiam pro ocioſo uerbo reddendam eſſe rationem. Erat ergo ſolicitus, ſi niteret altare, ſi parietes abſq; fuligine, ſi pauimenta terſa, ſi ianitor creber in porta, uela ſemper in oſtijs, ſi ſacrariũ mundũ, ſi uaſa luculenta, & in omnes ceremonias pia ſolicitudo diſpoſita, non minus, non maius negligebat officiũ. Vbicũque eũ quæreres, in Eccleſia inuenires. Nobilem uirũ Qu. Fabiũ miratur antiquitas, qui etiam Romanę ſcriptor hiſtoriæ eſt, ſed magis ex pictura quam ex literis nomen inuenit: & Beſelehel noſtrũ plenum ſapientia & ſpiritu dei, ſcriptura teſtatur. Hyram quoq; filiũ mulieris Tyriæ, quod alter tabernaculi, alter templi, ſupellectilem fabricati ſint. Quõ enim lætę ſegetes et uberes agri, interdũ culmis, ariſtisq; luxuriant; ita pclara ingenia, & mens plena uirtutib⁹, in uariarũ artiũ redundat elegãtiam. Vnde & apud Græcos philoſophus ille laudatur, quod omne quo uteretur uſq; ad pallium & anulum, manu ſua factũ gloriatus eſt. Hoc idem poſſumus & de iſto dicere, qui baſilicas eccleſiæ, & martyrum conciliabula, diuerſis floribus, & arborum comis, Vitiumq; pampinis adumbrauit: ut quicquid placebat in eccleſia, tam diſpoſitione, quam uiſu, presbyteri laborem & ſtudiũ teſtaretur. Macte uirtute, cuius talia principia, qualis finis erit?

9

Quid dicent hic qui tẽplorum cultibus detrahunt, & Eccleſiæ catholicæ ceremonias omnes auferre conantur? Laudaret ne D. Hieronymus ſanctiſſimum iuuenem eundemq; presbyterum pariter et monachum in his, ſi deo hæc diſplicerent, uel res eſſent ſuperſtitioſæ, ut hi maligni falſo aſſerere præſumunt?

10

Baſilicas eccleſiæ, & martyrum cõciliabula, diuerſis floribus, et arborum comis, uitiũque pampinis adumbrauit.

O miſerabilis humana conditio, & ſine Chriſto uanũ omne quod uiuimus. Quid te ſubtrahis? Quid tergiuerſaris oratio? Quaſi enim mortem illius differre poſsimus, & uitam facere longiorem, ſic timemus, ad ultimum peruenire. Omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius, quaſi flos fœni. Vbi nunc decora illa facies, ubi totius corporis dignitas, quo ueluti pulchro indumẽto, pulchritudo animæ ueſtiebatur? Marceſcebat proh dolor flante auſtro liliũ, & purpura uiolæ, in pallorem ſenſim migrabat. Cunq; febrib⁹ æſtuaret, & uenarũ fontes hauriret calor, laſſo anhelitu triſtẽ auunculum conſolabatur. Lætus erat uultus, & uniuerſis circa plorantibus, ſo-

lus ipſe ridebat. Proijcere palliũ, manus extendere, uidere quod alij nõ uidebant, & quaſi in occurſum ſe erigens, ſalutare uenientes. Intelligeres illum non emori, ſed emigrare: & mutare amicos, non relinquere. Voluunt per ora lachrymæ, & obfirmato animo, non queo dolorem diſsimulare quem patior. Quis crederet in tali illũ tempore noſtræ neceſsitudinis recordari, & luctante anima, ſtudiorũ ſcire dulcedinem? Apprehenſa auunculi manu, hanc, inqt, tunicam, qua utebat in miniſterio Chriſti, mitte dilectiſsimo mihi, ætate patri, fratri collegio: & qcquid a te nepoti debebatur affectus, in illũ transfer, quem mecum pariter diligebas. Atq; in talia uerba defecit, auunculi manũ, mei recordatione contrectans. Scio quod nolueris amorem in te ciuiũ ſic probare, & affectũ patrię magis quæſiſſe in proſperis. Sed huiuſcemodi officiũ in bonis iucundius eſt: in malis gratius. Tota hunc ciuitas, tota planxit Italia. Corpus terra ſuſcepit, anima Chriſto reddita eſt. Tu nepotem quærebas: Eccleſia ſacerdotem. Præceſſit te ſucceſſor tuus. Quod tu eras, ille poſt te iudicio omniũ merebat. Atque ita ex una domo duplex pontificatus egreſſa eſt dignitas, dũ in altero gratulatio eſt, quod tenuerit: in altero mœror, qđ raptus ſit, ne teneret.

Platonis ſententia eſt, omnem ſapientiũ uitam, meditationem eſſe mortis. Laudant hoc philoſophi, & in cœlũ uſq; ferunt. Sed multo fortius Apoſtolus: Quotidie, inqt, morior per gloriam noſtram. Aliud eſt enim conari, aliud agere: aliud uiuere moriturũ, aliud mori uicturum. Ille moriturus eſt ex gloria, iſte morit ſemper ad gloriam. Debemus igit & nos animo præmeditari, quod aliqñ futuri ſumus: & quod uelimus nolimus, abeſſe longius non poteſt. Nam ſi nongentos uitæ excederem⁹ annos, ut ante diluuiũ uiuebat humanum genus, & Mathuſalem nobis tempora donarentur, tamen nihil eſſet præterita longitudo, quæ eſſe deſiſſet. Etenim inter eum, qui decem uixit annos, & eũ qui mille, poſtquam idem uitę finis aduenerit, & irrecuſabilis mortis neceſsitas, tranſactũ oẽ tantundẽ eſt: niſi qđ ſenex magis onuſtus peccatorũ faſce ꝓficiſcit. Optima quæq; dies miſeris mortalibus æui, Prima fugit, ſubeunt morbi, triſtisq; ſenectus, Et labor & duræ rapit inclementia mortis. Neuius Poeta: Pati, inquit, neceſſe eſt multa mortalem mala. Vnde & Niobam quia multum fleuerit, in lapidem & diuerſas beſtias commutatam finxit antiquitas. Et Heſiodus natales hominum plangens, gaudet in funere: prudẽterq;. Ennius plebes, ait, in hoc regi anteſtat loco, licet lachrymare plebi regi honeſte non licet. Vt regi, ſic epiſcopo, imo minus epiſcopo quam regi. Ille enim nolentibus præeſt, hic uolentibus: Ille terrore ſubijcit, hic ſeruituti donat, ille corpora cuſtodit ad mortem, hic animas ſeruat ad uitam. In te oculi omniũ diriguntur, domus tua, & conuerſatio, quaſi in ſpecula conſtituta, magiſtra eſt publicæ diſciplinæ. Quicquid feceris, id ſibi omnes faciendũ putaret. Caue ne committas, quod aut qui reprehendere uolunt, digne laceraſſe uideant: aut q imitari, cogant delinquere. Vince quantũ potes, imo etiam plus quam potes molliciem animi tui, & ubertim fluentes lachrymas reprime, ne grandis pietas in nepotẽ, apud incredulas mentes deſperatio putet in deũ. Deſiderandus eſt tibi quaſi abſens, nõ quaſi mortuus: ut illum expectare, non amiſiſſe uidearis.

Verum quid ago, medens dolori, quem iam reor, & tempore & ratione ſedatam, ac non potius replico tibi uicinas regum miſerias, & noſtri

temporis calamitates, ut non tam plangendus ſit, qui hac luce caruerit, quam gratulandum ei, qui de tantis malis euaſerit? Conſtantius Arianæ fautor hæreſeos, dum contra inimicũ parat, & concitus fertur ad pugnã: in Mopſi uiculo mouens, magno dolore hoſti reliquit imperium. Iulianus proditor aiæ ſuæ, & Chriſtiani iugulator exercitus, Chriſtũ ſenſit in Media, quem primum ĩ Gallia denegarat, dumq; Romanos propagare uult fines, perdidit propagatos. Iouinianus guſtatis tantum imperialibus bonis, fœtore prunarum ſuffocatus interijt: oſtendens omnibus, quid ſit humana potentia. Valentinianus uaſtato genitali ſolo, & inultam patriam derelinquens uomitu ſanguinis extinctus eſt. Huius germanus ualens Gothico bello uictus in Thracia, eundem locum & mortis habuit & ſepulchri. Gratianus ab exercitu ſuo proditus, & ab obuijs urbibus non receptus, ludibrio hoſti fuit, cruentæq; manus ueſtigia, parietes tui lugdune teſtantur. Adoleſcens Valentinianus & pene puer, poſt fugam, poſt exilia, poſt recuperatũ multo ſanguine imperiũ, haud procul ab urbe fraternæ mortis conſcia, necatus eſt: & cadauer exanime ſuſpendio infamatũ. Quid loquar de Procopio, Maximo, Eugenio, q utiq; dum rerũ potirentur, terrori gentib' erant? Omnes capti ſteterunt ante ora uictorũ, et (quod potentiſsimis quondam miſerrimum eſt) prius ignominia ſeruitutis, quã hoſtili mucrone confoſsi ſunt.

Dicat aliqs: Regum talis conditio eſt, feriuntq; ſummos fulgura montes. Ad priuatas ueniam dignitates, nec de his loquar, q bienniũ excedũt, atq; ut cæteros pretermittam, ſufficit nobis triũ nuper conſulariũ diuerſos exitus ſcribere. Abundantius egens Pityunte exulat. Ruffini caput pilo Conſtantinopolim geſtatũ eſt, & abſciſſa manus dextera ad dedecus inſatiabilis auaritiæ, oſtiatim ſtipem mendicauit. Timaſius præcipitatus repente de Altiſsimo dignitatis gradu, euaſiſſe ſe putat, quod Aſſæ uiuit inglorius. Non calamitates miſerorũ, ſed fragilem humanæ conditionis narro ſtatũ. Horret animus temporũ noſtrorũ ruinas perſequi. Viginti & eo amplius anni ſunt, quod inter Conſtantinopolim, & alpes Iulias, quotidie Romanus ſanguis effundit. Scythiam, Thraciam, Macedoniã, Dardaniam, Daciam, Theſſalonicam, Achaiam, Epiros, Dalmatiã, cunctaſq;
11
Pannonias, Gotthus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomanni, uaſtant, Trahunt, rapiunt. Quot matronæ, Quot uirgines dei, & ingenua nobiliaq; corpora, his beluis fuere Ludibrio? capti epiſcopi, interfecti presbyteri, & diuerſorũ officia clericorum. Subuerſæ Eccleſię, ad altaria Chriſti ſtabulati equi, martyrũ effoſſæ reliquiæ. Vbiq; luctus, ubique gemitus, & plurima mortis imago. Romanus orbis ruit, & tamẽ ceruix noſtra erecta non flectit. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienſes, Lacedemonios, Arcadas, cunctamq; Græciam, quibus imperant barbari? Et certe paucas urbes nominaui, in qbus olim fuere regna non modica. Immunis ab his malis uidebat oriens, & tm̃ nuncijs conſternatus. Ecce tibi anno præterito ex ultimis caucaſi rupibus immiſſi in nos, non iam Arabiæ, ſed ſeptentrionis lupi tantas breui prouincias percurrerunt. Quot monaſteria capta? Quantæ fluuiorũ aquę humano cruore mutatæ ſunt? Obſeſſa Antiochia & urbes reliquæ quas Halis, Cydnus, Orõtes, Euphrateſq; præterfluunt: Tracti greges captiuorũ: Arabia: Phœnice, Palæſtina, Ægyptus timore captiuæ. Non mihi ſi linguæ centum ſint,

Dum dicit diuerſorũ officia clericorum, loquitur de minoribus ordinibus. Quod notamus contra eos qui dicunt olim non fuiſſe in uſu alios ordines quam Epiſcopatum, presbyteratũ & Diaconatum.

12
Nec iſta defuerũt noſtro tempore.

oraq; centum:ferrea uox,omnia pœnarũ percurrere nomina poſsim. Neque enim hiſtoriam propoſui ſcribere, ſed noſtras breuiter flere miſerias: Alioquin ad hæc merito explicanda, & Thucydides & Saluſtius muti ſint. Felix Nepotianus,qui hæc non uidet:felix q hæc non audit. Nos miſeri,q aut patimur,aut patientes fratres noſtros tanta perſpicimus. Et tamen uiuere uolumus,eosq; qui his carent, flendos potius quã beatos putamus. Olim offenſum ſentimus,nec placamus,deũ. Noſtris peccatis Barbari fortes ſunt. Noſtris uitijs Romanus ſuperat̃ exercitus, & quaſi non hæc ſufficerent cladibus,plus pene bella ciuilia,quam hoſtilis mucro cõſumpſit. Miſeri Iſraelitę, ad quorum comparationem Nabuchodonoſor ſeruus dei dicit̃ Infelices nos,qui tm̃ diſplicemus deo, ut per rabiem barbarorum,illius in nos ita deſęuiat. Ezechias agit pniam,& centumoctuagintaquinq; milia Aſſyriorũ ab uno Angelo una nocte deleta ſunt. Ioſaphat laudes Domini concinebat,& dñs pro laudante ſuperabant. Moyſes contra Amalech,non gladio,ſed oratione pugnauit. Si erigi uolumus, proſternamur. Proh pudor & ſtolida uſq; ad incredulitatẽ mens, Romanus exercitus,uictor orbis & Dñs,ab his uincit̃, hos pauet, horum terret̃ aſpectu,q ingredi non ualent. Qui ſi terram tetigerint, ſe mortuos arbitrãtur. Et non intelligimus prophetarũ uoces:fugient mille, uno perſequẽte? Nec amputamus cauſas morbi,ut morb⁹ pariter auferat̃:ſtatimq; cernamus,ſagittas,pilis,tiaras,galeis:caballos,equis cedere.

Exceſsimus conſolandi modũ,et dum unius mortem flere prohibem⁹, totius orbis mortuos planximus. Xerſes ille rex potentiſsimus,q ſubuertit montes,maria conſtrauit, cũ de ſublimi loco infinitam hominũ multitudinem,& innumerabilem uidiſſet exercitũ: fleſſe dicit̃, quod poſt centum annos null⁹ eorũ,quos tunc cernebat, ſuperfuturus eſſet. O ſi poſſemus in talem aſcendere ſpeculam, de qua uniuerſam terrã ſub noſtris pedibus cerneremus. Iam tibi oſtenderem totius orbis ruinas, gentes gentibus,& regnis regna colliſa,alios torqueri,alios necari, alios abſorberi fluctibus,alios ad ſeruitutem trahi:hic nuptias,ibi planctũ, illos naſci, iſtos mori:alios affluere delitijs,alios mendicare, & non Xerſis tm̃ exercitum, ſed totius mundi homines q nunc uiuunt,in breui ſpatio defuturos. Vincit̃ ſermo rei magnitudine,& minus eſt omne quod dicimus. Redeamus igitur ad nos,& quaſi e cœlo deſcendentes,paulſper noſtra uideamus. Sentis ne obſecro te, Quando infans, Qñ Puer, Quando iuuenis, quando robuſtæ ætatis, Qñ ſenex factus ſis? Quotidie morimur, quotidie commutamur,& tñ æternos nos eſſe credimus. Hoc ipſum quod dicto,quod ſcribitur,quod relego,quod emendo,de uita mea tollit̃. Quot puncta notarũ,tot meorũ damna ſunt temporũ. Scribimus atq; reſcribimus, tranſeũt maria epiſtolæ,& ſcindente ſulcũ Carina, per ſingulos fluctus ætatis noſtræ momenta minuunt̃. Solum habemus lucri, quod Chriſti nobis amore ſociamur. Charitas patiens eſt,benigna eſt:charitas non zelat̃,non agit perperã,non inflat̃,omnia ſuſtinet,omnia credit,omnia ſperat, omnia patitur. Charitas nunq̃ excidit. Hæc ſemper uiuit in pectore, ob hãc Nepotianus noſter abſens præſens eſt,& per tãta terrarũ ſpacia diuiſos, utraq; complectit̃ manu. Habemus mutuæ obſidem charitatis. Iũgamur ſpiritu: ſtringamur affectu,& fortitudinem mentis,quam beatus Papa Chromatius oſtendit in dormitione germani,nos imitemur in filio. Illũ noſtra pa-

gelia decantet, illum noſtræ literæ ſonent. Quem corpore non ualemus, recordatione teneamus. Et cum quo loqui non poſſumus, de eo loqui nunquam deſinamus.

VITA NEBRIDII IVVENIS NOBILISSIMI, PER D. Hieronymum ad Saluinam eius uxorem ſcripta.

Tomo 1. epiſtolarum folio 26.

Vereor ne officium putetur ambitio: & quod illius exemplo facimus, qui ait: Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde: gloriæ facere appetitione dicamur: & non uiduam alloqui in anguſtia conſtituam, ſed aulæ nos inſinuare regali: & ſub occaſione ſermonis, amicitias potentium quęrere. Quod liquido putabit, qui ſcierit eſſe præceptũ, Perſonam pauperis nõ accipies in iudicio: ne ſub prætextu miſericordiæ, quod iniuſtũ eſt iudicemus. Vnuſquiſq; enim non hominum, ſed rerum pondere iudicandus eſt. Nec diuiti obſunt opes, ſi eis bene utať: nec pauperem egeſtas commendabiliorem facit, ſi inter ſordes & inopiã peccata non caueat. Ad utriuſq; nobis rei teſtimoniũ, & Abrahã patriarcha, & quotidiana exempla ſuppeditant: quorum alter in ſummis diuitijs amicus dei fuit, alij quotidie in ſceleribus deprehenſi, pœnas legibus ſoluunt. Alloquimur igiť diuitẽ pauperem, ut neſciat ipſa quæ poſſidet. Neq; enim marſupiũ eius diſcutimus, ſed animæ puritatẽ. Loquimur ad eã, cuius faciẽ ignoram⁹, & uirtutes nouimus, quã nobis fama commendat: cuius uenerabiliorẽ pudicitiã adoleſcentia facit. Quæ mortẽ iuuenis mariti ſic fleuit, ut exẽplum coniugij dederit. Sic extulit, ut eũ profectũ crederes, nõ amiſſum. Orbitatis magnitudo, religionis occaſio fuit. Nebridium ſuũ ſic quęrit abſentẽ, ut in Chriſto præſentem nouerit. Cur ergo ad eã ſcribimus, quã ignoram⁹? Triplex nimirũ cauſa eſt. Prima, q̃a pro officio ſacerdotij omnes Chriſtianos filiorũ loco diligimus, & profectus eorum noſtra eſt gloria. Altera, q̃a pater defuncti intima mihi neceſsitudine copulat⁹ fuit. Extrema, quæ & ualidior, quod filio meo Auito reganti, negare nihil potui: q; crebris literis interpellatricem duri iudicis ſuperans, & multorum mihi ad quos ante ſuper eadem materia ſcripſeram, exẽpla proponens, ita ſuffudit pudorem negantis, ut plus conſiderarem quid ille cuperet, quã quid me facere conueniret.

Alius forſitan laudet Nebridiũ, quod de ſorore generatus Auguſtæ, & in materteræ nutritus ſinu, inuictiſsimo principi ita charus fuit, ut ei coniugem nobiliſsimam quæreret, & bellis ciuilibus Africã diſsidentẽ, hac uelut obſide ſibi fidam redderet. Mihi a principio ſtatim illud eſt prædicandum, quod quaſi uicinæ mortis præſcius, inter fulgorẽ palatij, & honorũ culmina, quæ ætatem anteibant, ſic uixit, ut ſe ad Chriſtum crederet profecturũ. Sacra narrat hiſtoria, Corneliũ centurionẽ cohortis Italicæ intantum acceptum deo, ut angelum ad eũ mitteret, & omne myſterium, quo Petrus de circũciſionis anguſtijs transferebať ad præputij latitudinẽ, ad illius merita pertineret: q; primus ab Apoſtolo baptizatus, ſalutẽ gentium dedicauit. Scriptumq; eſt de eo: Erat uir quidã in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ diciť Italica, religioſus, & timens deũ cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & orãs deum ſemp. Quicquid de illo diciť, hoc nomine commutato, in Nebridio meo uendi-

co. Sic religioſus fuit, & amator pudicitiæ, ut uirgo ſortiret̃ uxorẽ: Sic timens deũ cum omni domo ſua, ut oblitus dignitatis, omne conſortiũ cũ monachis haberet & clericis: tantaſq; eleemoſynas faceret in populis, ut fores eius pauperum ac debilium obſiderent examina. Certe ſic ſemper orans deũ, ut illi quod optimũ eſſet, eueniret. Raptus eſt, ne malitia mutaret mentem eius, q̃a placita erat anima illius Deo. Vnde & ego poſſum ſuper eo uere abuti Apoſtoli uoce, dicentis: In ueritate cognoui, quoniam
1 non eſt perſonarũ acceptor deus, ſed in omni propoſito, qui timet deũ, & operat̃ iuſtitiam, acceptus eſt illi. Nihil nocuit militanti paludamentũ, & baltheus, & apparitorũ caterue: q̃a ſub habitu alteri⁹, alteri militabat. Sicut ecõtrario aliĳs nihil ꝓdeſt uile palliolũ, furua tunica, corporis illuuies, & ſimulata paupertas, ſi nominis dignitatẽ operibus deſtruant. Legim⁹ & in Euangelio de alio centurione domini teſtimoniũ: Nec in Iſrael tantã fidem inueni. Et ut ad ſuperiora redeamus, Ioſeph, q in egeſtate & in diuitiĳs dedit experimenta uirtutũ, q & ſeruus & dominus, docuit animę libertatem: nonne poſt Pharaonẽ regĳs ornatus inſignib⁹, ſic deo charus fuit, ut ſuper omnes patriarchas duarũ tribuũ pater fieret? Daniel & tres pueri ſic præerant Babyloniæ opibus, & ſic erant inter principes ciuitatis, ut habitu Nabuchodonoſor, deo mente ſeruirent. Mardochæus & Heſter inter purpurã, ſericũ, & gemmas ſuperbiã humilitate uicerunt, tantiq; fuere meriti, ut captiui uictoribus imperarent. Hæc illuc tendit oratio, ut oſtendã iuuenẽ meũ cõiunctionis ſanguinẽ regalis, & affluentiam diuitiarũ, atq; inſignia poteſtatis, materiam habuiſſe uirtutũ, dicẽte Eccleſiaſte: Sicut protegit ſapientia, ſic protegit & pecunia.

Non damnat hic Hieronym. ſimpliciter in Monachis uile palliolum, furuam tunicã, corporis illuuiem, uoluntariam paupertatem, ſed cum operib. malis hæc omnia deſtruunt. Quod ſi profeſſioni & facta reſpondeant, tunc eſt cõſequens omnia ſupra dicta eſſe commendatione digna.

Nec ſtatim illud huic teſtimonio putemus aduerſum: Amen dico uobis, difficile diues intrabit in regnũ cœlorũ. Et rurſum dico uobis: facilius eſt camelũ per foramen acus tranſire, quam intrare in regnũ cœlorũ. Alioquin Zachæus publicanus, quẽ ditiſsimũ commemorat ſcriptura, contra hanc ſententiam ſaluatus uidebit̃. Sed q̃uo quod apud homines impoſsibile eſt, apud deũ poſsibile fiat, Apoſtoli conſiliũ docet ſcribentis ad Timotheũ: Diuitibus huius ſeculi præcipe, non ſuperbe ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarũ ſuarũ, ſed in deo uiuo, q præſtat nobis omnia abundãter ad fruendum. Benefaciãt, ſint diuites in operibus bonis, facile tribuãt: communicent, theſaurizent ſibi bonũ fundamentũ in futurum, ut apprehendant ueram uitam. Didicimus quomodo camelus introire poſsit per foramen acus: quomodo animal tortuoſum, depoſito pondere ſarcinarũ, aſſumat ſibi pennas columbe, & requieſcat in ramis arboris, quę de Sinapis ſemente ſuccreuit. Legimus in Eſaia, camelos Madiam & Epha & Saba, aurum & thus ad urbem domini deportantes: in typo horũ camelorum. Iſmahelite negociatores, ſtacten & thymiama, & reſinam, quæ naſcitur in Galaad, & cutem uulneribus obducit, Aegyptĳs deferunt: tantę que felicitatis ſunt, ut emant & uendant Ioſeph, & mercimoniũ eorũ mũdi ſalus ſit. Docet & Aeſopi fabula, plenũ muris uentrẽ per anguſtũ fora
2 men egredi nõ ualere. Ergo Nebridius meus quotidie illud reuoluẽs: Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueũ diaboli, & deſideria multa. Quicquid & Imperatoris largitio, & honoris infulę dederant, in uſus pauperũ conferebat. Nouerat enim a domino eſſe præceptum; ſi uis perfectus eſſe, uade, uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ue-

Tu qui dicis deſertionem facultatum non habere mandatũ dei nec conſilium ad per

ni ſequere me. Et quia hanc ſententiam implere non poterat, habens uxorem & paruulos liberos, & multam familiam, faciebat ſibi amicos de iniquo mammona, qui ſe reciperent in æternã tabernacula. Nec ſemel abijciebat ſarcinam, quod fecerunt apoſtoli, patrẽ, rete, & nauiculam relinquentes: ſed ex æqualitate, aliorũ inopiæ ſuam abundantiam communicabat, ut poſtea illorũ diuitiæ huius indigentiã ſuſtentarent. Scit ipſa cui libellus hic ſcribit̃, me non nota, ſed audita narrare: nec ex aliquo in me beneficio, ſcriptorũ more Græcorũ, gratiam lingua reddere. Procul a Chriſtianis iſta ſuſpicio. Habentes uictum & ueſtitũ, his contenti ſumus. Vbi uile oluſculum, & cibarius panis, & cibus potuſq; moderatus: ubi diuitię ſuperuacuę, ibi nulla adulatio, quę uel pręcipue fructũ reſpicit. Ex quo colligitur, fidele eſſe teſtimoniũ, quod cauſas non habet mentiendi.

ſectionem tendentibus, uellem abs te ſcire quid eſt quod hic dicit Hiero. Nouerat enim a domino eſſe preceptum, ſi uis perfectus eſſe &c. Niſi forte argutulus & ſciolus ut ſubterfugere uidearis, aliud dicas eſſe mandatum, & aliud preceptum. Que quam uana ſit hoc in loco diſtinctio, uel puerulus cognoſcere poſsit.

Ac ne quis putet me ſolas in Nebridio prædicare eleemoſynas, quanq; & has exercuiſſe ſit magnũ, de quibus dicit̃: ſicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatũ: ad cęteras uirtutes eius ueniã, quas ſingulas in paucis hominibus deprehendimus. Quis fornacem regis Babylonij ſine aduſtione ingreſſus eſt? Cuius adoleſcentis Ægyptia domina pallium non tenuit? Quę uxor Eunuchi nullos creat liberos uoluptate tranſacta? Quem hominũ diſputatio illa non terreat: Video aliam legem in mẽbris meis, repugnantem legi mentis meę, & captiuũ me ducentem in lege peccati, quę eſt in membris meis? Mirũ dictu eſt, nutritus in palatio, contubernalis & condiſcipulus Auguſtorũ, quorũ menſæ miniſtrat orbis, & terrę ac maria ſeruiunt, inter rerum omniũ abundantiam, in primo ętatis flore tantę uerecundię fuit, ut uirginalem pudorem uinceret, & ne leuem quidem obſcœni rumoris in ſe fabulam daret. Deinde purpuratorũ propinquus, ſocius, conſobrinus, iiſdem cum ambobus ſtudijs eruditus (quę res etiam externorum mentes ſibi conciliat) non eſt inflatus ſuperbia, nec cęteros homines adducta fronte contempſit: ſed cunctis amabilis, ipſos principes amabat ut fratres, uenerabat̃ ut dominos: & in illorũ ſalute, ſuã ſalutem poſitam fatebat̃. Miniſtros autem eorum, & uniuerſum ordinẽ palatij, quo regalis frequentatur ambitio, ſic ſibi charitate ſociarat, ut qui merito inferiores erant, officijs ſe pares arbitrarentur. Difficile factu eſt, gloriam uirtute ſuperare: & ab his diligi, quos præcedas. Quæ uidua non huius auxilio ſuſtentata eſt? Quis pupillus non in eo repperit patrem? Totius orientis epiſcopi ad hunc miſerorũ preces, & laborantium deſideria conferebant. Quicquid ab Imperatore poſcebat, eleemoſyna in pauperes, preciũ captiuorum, miſericordia in afflictos erat. Vnde & ipſi principes libenter præſtabant, quod ſciebant, non uni, ſed pluribus indulgeri.

3

Heus bone uir qui garris paupertatẽ euangelicam non eſſe deſertionem rerum, ſed non eſſe auarum, non confidere opibus, uide an hoc modo intellexerint illã Apoſtoli cum reliquerunt patrem, rete, & nauiculam. Quid non audeat humana prauitas, ubi ſemel mentiri cœperit?

4

Ciborum delectus apud Hieronymum.

Quid ultra differimus? Omnis caro fœnũ, & oĩs gloria eius quaſi flos fœni reuerſa eſt terra in terrã ſuam: dormiuit in domino, & appoſitus eſt ad patres ſuos, plenus dierũ ac luminis, & nutritus in ſenectute bona. Cani enim hominis ſunt ſapientia eius. In breui ætate tempora multa compleuit. Tenemus pro eo dulciſsimos liberos. Vxor hæres pudicitiæ precium eſt. Nebridius puſio, patrem quærentibus exhibet. Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat. Scintilla uigoris paterni lucet in filio: & ſimilitudo morum per ſpeculũ carnis erumpens, ingentes animos anguſto in pectore uerſat. Iungitur ei germana, roſarum & liliorũ calathus, eboris oſtrique cõmerciũ. Sic refert ore patrem, ut ad uenuſtatem propenſior ſit. Sic

matrem mixta pingit ſimilitudine, ut in uno corpore utrunque agnoſcas. Ita ſuauis eſt, & mellitula, ut honor ſit omniũ propinquorũ. Hanc tenere non dedignaẽ Auguſtus: hanc fouere in ſinu, regina lætaẽ. Certatim ad ſe omnes rapiunt. Pendet ex collo, hæret in brachĳs ſingulorũ. Garrula atq; balbutiens, linguę offenſione ſit dulcior. Habes igiẽ Saluina quos nutrias, in qbus uirũ abſentem tenere te credas. Ecce hæreditas dñi, filĳ merces, fructus uentris. Pro uno homine duos filios recepiſti, auctus eſt numerus charitatis. Quicqd debebas marito, redde filĳs. Amore præſentiũ, abſentis deſideriũ tempera. Non eſt parui apud deũ meriti, bene filios educare. Audi apoſtolũ commonentem: uidua eligaẽ non minus annorũ ſexaginta, quæ fuerit unius uiri uxor, in bonis operib⁹ habens teſtimoniũ, ſi filios educauit, ſi hoſpitalis fuit, ſi ſanctorũ pedes lauit, ſi afflictis abũdanter prębuit, ſi omne opus bonũ ſubſecuta eſt. Didiciſti catalogũ uirtutum tuarũ, qd debeas nomini tuo, qbus meritis ſcdm pudicitiæ gradũ poſsideas.

Tomo 1. Epiſtolarum. folio. 39.

VITA ASELLÆ VIRGINIS PER D. HIERONYMUM AD MARCELLAM ſcripta.

NEmo reprehendat quod in epiſtolis, aliquos aut laudamus, aut carpimus, cũ & in arguendis malis, ſit correptio cæterorũ: & in optimis prędicandis, bonorũ ad uirtuẽ ſtudia concitentur. Nudiuſtertius de beatæ memorię Lea aliqua dixeramus. Ilico pupugit animũ, & mihi uenit in mentem, nõ debere nos tacere de uirgine, qui de ſecundo ordine caſtitatis loquuti ſum⁹. Igiẽ Aſellæ noſtrę uita breuiter explicanda eſt: cui quæſo ne hanc epiſtolam legas. Grauaẽ quippe laudibus ſuis, ſed his potius, quæ adoleſcentulę ſunt, legere dignare: ut ad exemplum eius ſe inſtituentes, conuerſationem illius perfectæ uitæ normam arbitrentur.

Prætermitto in matris utero benedictẽ ei, anteq̃ naſcatur: quod in phiala nitentis uitri, & omni ſpeculo purioris patri uirgo traditẽ per quietem. Quod adhuc infantiæ inuoluta pannis, & uix annũ decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis conſecraẽ. Sit gratię omne, quod ante laborum fuit: licet deus præſcius futurorũ, & Hieremiam ſantificet in utero, & Ioannem in aluo matris faciat exultare, & Paulũ ante conſtitutionem mundi, ſeparet in euangeliũ filĳ ſui. Ad ea uenio, quæ poſt duodecimum annũ ſudore proprio elegit, arripuit, tenuit, cœpit, impleuit. Vni⁹ cellulæ clauſa anguſtĳs, latitudine paradiſi fruebaẽ. Idem terrę ſolum, & orationis locus extitit & quietis. Ieiuniũ pro ludo habuit, inediã pro refectione. Et cũ eam non ueſcendi, ſed humana confectio ad cibum traheret: pane & ſale, & aqua frigida concitabat magis eſuriem, quam reſtinguebat.

1 Vide tu qui quereris aliquos religioni sadactos ante pubertatis annos. Aſella hic decennis uirgo domino conſecratur.

2 Quid hic nõ habes lector contra nouis, ſeu potius ueteribus mendacĳs cõturbantes Eccleſiam & Clauſuram uirginis, locum orationis, ieiunium, inediã, abſtinentiã, ciborum delectum.

Et qa pene oblitus ſum, quod in principio debui dicere: Cum primum hoc propoſitũ arripuit, aurum colli ſui, quod quidem murenulam uulgus uocat, quod ſcilicet metallo in uirgulas lemeſcente, quædam ordinis flexuoſi catena contexiẽ, abſq; parentibus uendidit, & tunicam fuſciorem, quam a matre impetrare non poterat induta, pio negociationis auſpicio, ſe repente domino conſecrauit, ut intelligeret uniuerſa cognatio, non poſſe aliud ei extorqueri, quæ iam ſeculũ damnaſſet in ueſtibus. Sed ut dicere cœperamus, ita ſe ſemper moderate habuit, & ĩtra cubiculi ſui ſecreta cu-

ſtodiuit,

ſtodiuit, ut nunꝙ pedem proferret in publicũ, nunquam uiri noſſet allo- 3
quium. Et quod magis ſit admirandũ ſororem uirginem amaret potius,
quàm uideret. Operabaẽ manibus ſuis, ſciens ſcriptũ eſſe: Qui non opera

Tunicam fuſciorem induit.

tur, non manducet. Sponſo aut orans loquebaẽ, aut pſallens. Ad martyrũ 4
limina pene inuiſa properabat. Et cum gauderet propoſito ſuo: in eo ue-
hementius exultabat, quod ſe nullus cognoſceret. Cumqꝫ per omnem an
num, iugi ieiunio paſcereẽ, biduo triduoqꝫ ſic permanens, tũ uero in qua-
drageſima, nauigĳ ſui uela tendebat, omnes pene hebdomadas uultu læ-

Ergo ueſtes uiliores ſignum ſunt in ſanctis uiris damnati ſeculi.

tante coniungens. Et quod impoſsibile forſitan eſt hominibus ad credẽ- 5
dum, deo autem præſtante poſsibile eſt, ita ad quinquagenariam perue-
nit ætatem, ut non doleret ſtomachus, non uiſcerũ cruciareẽ iniuria, non
ſicca humus iacentia membra confringeret, non ſacco aſperata cutis, fœ-

Sponſo loquebatur, id eſt deo, aut orans aut pſallens.

torem aliquem ſitumqꝫ contraheret: ſed ſana corpore, anima ſanior, ſoli- 6
tudinem putaret eſſe delicias, & in urbe turbida, inueniret eremum mona
chorum. Et hæc quidem tu melius noſti, a qua pauca didicimus, & cuius
oculis durities de genubus camelorũ in illo ſancto corpuſculo pręorandi
frequentia obcalluiſſe perſpecta eſt. Nos quod ſcire poſſum⁹, explicam⁹.
Nihil illius ſeueritate iucundius, nihil ſuauitate triſtius, nihil triſticia ſua-

Toto anno iuge ducebat ieiuniũ, in Quadrageſima autem nauigĳ ſui uela tendebat.

uis. Ita pallor in facie eſt, ut cum continentiam indicet, non redoleat oſten- 7
tationem. Sermo ſilens, & ſilentiũ loquẽs. Nec citus, nec tardus inceſſus.
Idem ſemper habitus. Neglecta mũdicies, & inculta ueſtis: cultus ipſe ſi-
ne cultu. Sola uitæ ſuæ ęqualitate promeruit, ut in urbe pompę, laſciuiæ,
delitiarum, in qua humilem eſſe miſeria eſt, & boni eam prædicẽt, & ma

Genũa Aſellæ præ orandi frequentia in camelorum duritiem obcalluerant.

li detrahere non audeant. Viduę eam imitentur & uirgines. Maritatę co- 8
lant, noxię timeant, ſuſpiciant ſacerdotes.

Ecce uerus Virginis habitus & cultus.

VITA LEÆ ABBATISSÆ PER D. HIERONYMUM ſcripta ad Marcellam.

Tomo I. Epiſtolarum folio. 33.

CVm hora ferme tertia hodiernæ diei, ſeptuageſimũ ſecundũ pſalmum, id eſt, tertĳ libri principiũ legere cœpiſſemus, & docere cogeremur, tituli ipſius partem ad finem ſecundi libri, partem ad principium tertĳ libri ptinere: quod ſcilicet, defecerunt hymni Dauid, filĳ Ieſſe, finis eſſet prioris: pſalm⁹ uero Aſaph, principiũ ſequentis, & uſqꝫ ad eũ locũ perueniſſemus, in quo iuſtus loquiẽ: Dicebam, ſi narrabo ſic, ecce generationẽ filiorũ tuorũ præuaricatus ſum: quod in latinis codicibus non ita habem⁹ expreſſum, repẽte nobis nunciatũ eſt ſanctiſsimam Leam exiſſe de corpore. Ibiqꝫ ita te palluiſſe conſpexi, ut uere aut pauca, aut nulla ſit anima, quæ fracto uaſe teſtaceo, non triſtis erumpat. Et tu qdem, nõ quod futuri incerta eſſes dolebas, ſed quod triſte funeri obſequium non dediſſes. Denique in medĳs fabulis, rurſum didicimus reliquias eius iam Oſtiam fuiſſe delatas.

Quæras, quo pertineat iſta replicatio? Reſpondeo tibi uerbis Apoſtoli, multũ per omnem modum. Primum, quod uniuerſorum gaudĳs proſequenda ſit, quæ calcato diabolo, coronam iam ſecuritatis accepit. Secun-
do, ut eius uita breuiter explicẽ. Tertio, ut deſignatũ conſulẽ de ſuis ſecu- 1
lis detrahentẽ, eſſe doceamus in tartaro.

Tria hic habes per ordinem.

Et quidem conuerſationem Leæ noſtræ, quis poſſit digno alleuare prę-

Quōd tempore Hieronymi erant Monaſteria Virginū.
Quod ueſtitus auſteritas nō eſt res noua in Monaſterijs.
Quod iam tūc inſomnes orationibus noctes ducebantur.
Quæ tria abominantur noſtri hæretici modo.

coniectita eam totam ad dominum fuiſſe conuerſam, ut monaſterij princeps, mater uirginum fieret, poſt molliciem ueſtiū ſacco membra triuiſſe, inſomnes orationibus duxiſſe noctes, & comites ſuas plus exemplo docuiſſe quam uerbis. Humilitatis fuit tantæ tamq; ſubiectæ, ut quondā domina plurimorū, ancilla omnium putaret: niſi quod eo Chriſti magis eſſet ancilla, dum domina hominū non putat. Inculta ueſtis, uilis cibus, neglectū caput: ita tamen, ut cū omnia faceret, oſtentationē fugeret ſingulorū, ne reciperet in præſenti ſeculo mercedem ſuam. Nunc igitur pro breui labore æterna beatitudine fruit, excipit angelorū choris: Abrahæ ſinibꝰ confouet, & cū paupere quondam Lazaro, diuitē purpuratū & non palmatum conſulem, ſed atratum, ſtillam digiti minoris cernit inquirere.

Inculta ueſtis Vilis cibus Neglectū caput.

O quanta rerum mutatio: Ille quem ante paucos dies dignitatū omniū
2 culmina præcedebant: qui, quaſi de ſubiectis hoſtibus triumpharet, Capitolinas aſcendit arces, quem plauſu quodam & tripudio populus Romanus excepit, ad cuius interitū urbs uniuerſa commota eſt, nunc deſolatus & nudus, non in lacteo cœli palatio, ut uxor mentitur infelix, ſed in ſordētibus tenebris continet. Hæc uero quā unius cubiculi ſecreta uallabant, q̄ pauper uidebat & tenuis, cuius uita putabat amētia, Chriſtū ſequit, & dicit: Quæcūq; audiuimus, ita & uidimus in ciuitate dei noſtri: & reliqua.

Quapropter moneo, & flens gemenſq; conteſtor, ut dum huius mundi uiam currimus, non duabus tunicis, id eſt, duplici ueſtiamur fide. Non calciamentorum pellibus, mortuis uidelicet operibus prægrauemur: Nō diuitiarū nos pera ad terram premat. Non uirgæ, id eſt, potentiæ ſecularis quæratur auxilium: nō pariter, & Chriſtū uelimus habere, & ſeculum, ſed pro breuibus & caducis, æterna ſuccedant: & cum quotidie (ſecūdū corpus loquor) præmoriamur, in cæteris non nos perpetuos exiſtimemꝰ, ut poſſimus eſſe perpetui.

Thomo primo Epiſtolarum folio. xl.

VITA MARCELLÆ VIDVÆ PER D. HIERONYMUM ad Principiam Virginem Scripta.

SÆpe & multū flagitas uirgo Chriſti Principia, & memoriā ſanctæ fœminæ Marcellæ literis recolam, & bonū quo diu fruiti ſumꝰ, etiam cæteris noſcendū imitandumq; deſcribā. Satis doleo, quod hortaris ſponte currentē, et me arbitraris indigere precibus, qui ne tibi quidem in eius dilectione concedam: multoq; plus accipiam, quam tribuam beneficij, tantarū recordatione uirtutū. Nam ut hucusq; reticerem & bienniū præterirem ſilētio, non fuit diſſimulationis, ut male exiſtimas, ſed triſtitiæ incredibilis, quæ ita meum oppreſſit animum, ut melius iudicarem tacere impræſentiarū, quam nihil dignum illius laudibus dicere.

Neq; uero Marcellam tuam, imo meam: & ut uerius loquar, noſtram omniumq; ſanctorū, & propriæ Romanæ urbis inclytū decus, inſtitutis rhetorum prædicabo, ut exponam illuſtrem familiam, alti ſanguinis decus, & ſtēmata per proconſules & præfectos prætorio decurrentia. Nihil in illa laudabo, niſi quod propriū eſt, & eo nobilius, quod opibus & nobilitate contempta, facta eſt paupertate & humilitate nobilior. Orba patris morte: Viro quoq; poſt nuptias ſeptimo mēſe priuata eſt. Cumq; eam

Cerealis(cuius clarũ inter conſules nomen eſt) propter ætatẽ & antiquitatem familiæ:& inſignem (quod maxime uiris placere conſueuit) decorem corporis,ac morũ temperantiã ambitioſus peteret, ſuasq́ longæuus polliceretẽ diuitias:& nõ quaſi in uxorem, ſed quaſi in filiam uellet donationem transfundere: Albinaq́ mater tam clarũ præſidiũ uiduatæ domus ultro appeteret,illa reſpondit:Si uellem nubere,& non æternæ me cuperem pudicitiæ dedicare. Vtiq; maritũ quærerem,non hæreditatem. Illoq́ mandante,poſſe & ſenes diu uiuere,& iuuenes cito mori, eleganter luſit, Iuuenis quidem poteſt cito mori,ſed ſenex diu uiuere non poteſt. Qua ſententia repudiatus,exemplo cæteris fuit,ut eius nuptias deſperarent. Legimus in Euangelio ſecundũ Lucam: Et erat Anna propheti ſſa filia Phanuelis de tribu Aſer: Et hæc prouectæ ætatis in diebꝰ plurimis. Vixeratq́ cum uiro ſuo annis ſeptẽ a uirginitate ſua, & erat uidua annis octogintaquatuor,nec recedebat de templo: Ieiunijsq; & obſecrationibꝰ dño ſeruiens nocte ac die. Nec mirũ,ſi uidere meruit ſaluatorem,quem tanto labore quærebat. Conferamꝰ ſeptem annos,ſeptem menſibꝰ:ſperare Chriſtum,& tenere:natũ confiteri, & in crucifixũ credere:paruulũ nõ negare, & uirũ gaudere regnantẽ. Nõ facio ullã inter ſanctas fœminas differẽtiã, qđ nõnulli inter ſctõs uiros & eccleſiarũ principes,ſtulte facere cõſueuerunt:ſed illo tendit aſſertio, ut quarũ unus eſt labor, unum & præmiũ ſit.

Difficile eſt in maledica ciuitate,& in urbe,in qua orbis quondã populus fuit,palmaq́ uitiorũ,ſi honeſtis detraherent, & pura ac munda macularent,non aliquam ſiniſtri rumoris fabulam contrahere. Vnde quaſi rem difficillimam,& pene impoſſibilem optat propheta, potiusq́ præſumit dicens, Beati immaculati in uia,qui ambulant in lege dñi. Immaculatos in uia huius ſeculi appellat, quos nulla obſcæni rumoris aura macularit: qui opprobriũ non acceperint aduerſus proximos ſuos. De quibus ſaluator in euangelio: Eſto,inquit,beneuolus: ſiue bene ſentiens de aduerſario tuo,dum es in uia cũ illo. Quis unq̃ de hac muliere,qđ diſpliceret,audiuit,ut crederet? Quis credidit,ut non magis ſe ipſum malignitatis & infamiæ condemnaret? Ab hac primũ confuſa gentilitas eſt, dum omnibus patuit quæ eſſet uiduitas Chriſtiana,quam & conſciẽtia & habitu promittebat. Illæ enim ſolent purpuriſſo & ceruſa ora depingere, ſericis nitere ueſtibus, ſplendore gẽmis,aurum portare ceruicibus, & auribus perforatis,rubri maris pretioſiſſima grana ſuſpendere,fragrare muſco mure, maritos ita plangere ut tandem dominatu eorũ ſe caruiſſe lætentur, quærantq́ alios,non quibus iuxta dei ſententiã ſeruiant,ſed quibus imperent. Vnde & pauperes eligunt,ut nomen tantũ uirorũ habere uideantꝛ: qui patienter riuales ſuſtineant:ſi muſſitauerint,ilico proijciendi. Noſtra uidua talibus uſa eſt ueſtibus,quibus arceret frigus, non membra nudaret: aurũ uſq; ad anuli ſignaculũ repudians,et magis in uentribus egenorũ,quam in marſupijs recondens. Nuſq̃ ſine matre. Nullũ clericorũ, aut monachorũ (quod amplæ domus interdum exigebat neceſſitas) uidit abſq; arbitris. Semper in comitatu ſuo uirgines,ac uiduas,& ipſas graues fœminas habuit: ſciens ex laſciuia puellarum ſæpe de dominarum moribus iudicari: & qualis quæq́ ſit, talium conſortio delectari.

Diuinarũ ſcripturarũ ardor erat incredibilis: ſemperq́ cantabat: In corde meo abſcondi eloquia tua: ut non peccem tibi. Et illud de perfecto ui-

ro:Et in lege domini uoluntas eius,& in lege eius meditabiť die ac nocte.
Meditationem legis non in replicando,quæ ſcripta ſunt, ut Iudæorũ exi-
ſtimant phariſei,ſed in opere intelligens,iuxta illud Apoſtolicũ, ſiue co-
Qui opere implet mãdata dei, meretur intelligentiam ſcripturarum, propterea nõ mireris ſi noſtri temporis hæretici illã nõ habeant, cum nulla operum, ſed tantum fidei apud eos fiat conſideratio.
1 meditis,ſiue bibitis, ſiue quid agitis: omnia in gloriam dñi facientes. Et
prophetæ uerba dicentis: A mandatis tuis intellexi: Vt poſtq̃ mandata
cõpleſſet, tunc ſe ſciret mereri intelligentiam ſcripturarũ. Quod & alibi
legimus: Quia cœpit Ieſus facere & docere. Erubeſcit enim quamuis pręclara doctrina,quam propria reprehendit conſcientia. Fruſtraq́ eius lingua prædicat paupertatem,& docet eleemoſynas, qui Cræſi diuitijs tumet: Vbiq; opertus pallio,pugnat contra tineas ueſtiũ ſericarũ. Moderata ieiunia,carniũ abſtinentia: Vini odor magis,quam guſtus: propter ſtomachũ & frequentes infirmitates. Raro procedebat ad publicũ,& maxime nobiliũ matronarũ uitabat domos: ne cogereť uidere quod cõtẽpſerat. Apoſtolorũ & martyrũ baſilicas ſecretis celebrans orationibꝰ,&
Vide in ſancta fœminæ ieiunia, abſtinentiam, & ciborum delectum.
2 quæ populorũ frequentiam declinarent. Matri intantũ obediens,ut interdum faceret,quod nolebat. Nam cũ illa ſuũ diligeret ſanguinẽ, & abſq; filijs & nepotibus, uellet in fratris liberos uniuerſa cõferre: iſta pauperes eligebat,& tamen matri contraire non poterat: monilia, & quicquid ſupellectilis fuit, diuitibus peritura concedens, magisq́; uolens pecuniam
Orabat in baſilicis Apoſtolorum & Martyrum.
3 perdere,quam parentis animũ contriſtare. Nulla eo tempore nobiliũ fœminarũ nouerat Romæ propoſitũ monachorũ, nec audebat propter rei nouitatem, ignominioſum,ut tunc putabať,& uile in populis nomen aſſumere. Hæc ab Alexandrinis ſacerdotibus, papaq́; Athanaſio, & poſtea Petro,qui perſequutionem Arianæ hæreſeos declinantes, quaſi ad tutiſ-
Roma tutiſſimus Chriſtianæ communionis portus.
4 ſimũ cõmunionis ſuæ portũ Romam confugerant, uitam beati Antonij adhuc tunc uiuentis, monaſteriorumq́; in Thebaide Pachumij & uirginum ac uiduarũ didicit diſciplinam. Nec erubuit profiteri, quod Chriſto placere cognouerat. Hanc multos poſt annos imitata eſt Sophronia, &
Prima Marcella Romæ monachatũ inſtituit & profiſſa eſt, quem cognouit Chriſto placere,
5 aliæ quibus rectiſsime illud Ennianũ aptari poteſt: Vtinam ne in nemore Pelio. Huius amicitijs fruita eſt Paula uenerabilis. In huius cubiculo nutrita Euſtochium uirginitatis decus, ut facilis æſtimatio ſit, qualis magiſtra, ubi tales diſcipulæ.

Rideat forſan infidelis lector, me in muliercularũ laudibus immorari: qui ſi recordeť ſanctas fœminas,comites dñi ſaluatoris, quę miniſtrabãt ei de ſua ſubſtantia,& tres Marias ſtantes ante crucẽ, Mariamq́; proprie Magdalenen,quæ ob ſedulitatem & ardorem fidei,turritæ nomen accepit,& prima ante apoſtolos,Chriſtũ uidere meruit reſurgẽtem,ſe potius ſuperbiæ,quam nos condemnabit ineptiarũ: qui uirtutes non ſexu,ſed animo iudicamꝰ: contẽptæq́; nobilitatis ac diuitiarũ maiorẽ gloriã ducimꝰ. Vnde & Ieſus Ioannem euangeliſtam amabat plurimũ: qui propter generis nobilitatem erat notus pontifici, & Iudæorũ inſidias non timebat: in-
Ioãnes Apoſtolus & Euangeliſta, Virgo,
6 tantũ,ut Petrũ introduceret in atriũ, & ſtaret ſolus Apoſtolorũ ante crucem: matremq́; ſaluatoris in ſua reciperet,ut hæreditatem uirginis domini,uirginem matrem filius uirgo ſuſciperet.

Annis igitur plurimis ſic ſuam tranſegit ætatem,ut ante ſe uetulam cerneret, quam adoleſcentulam fuiſſe meminiſſet, laudans illud platonicũ, qui philoſophiam meditationem mortis eſſe dixit. Vnde & noſter Apoſtolus: Quotidie morior propter ueſtram ſalutem. Et dñs iuxta antiqua

exemplaria:

exemplaria: Niſi quis tulerit crucem ſuã quotidie, & ſequutus fuerit me, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Multoq; ante per prophetam ſpũs ſanctus: Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſum⁹ ut oues occiſionis. Et poſt multas ætates illa ſententia: Memento ſemper diem mortis, & nunq̃ peccabis. Diſertiſſimiq; præceptũ Satyrici: Viue memor læti, fugit hora, hoc quod loquor, inde eſt. Sic ergo (ut dicere cœperamus) ætatem duxit: & uixit ut ſemper ſe crederet eſſe moriturã. Sic induta eſt ueſtib⁹, ut meminiſſet ſepulchri, offerens hoſtiã rationabilem uiuã placentem deo.

Deniq; cũ & me Romam cũ ſanctis pontificibus, Paulino & Epiphanio, eccleſiaſtica traxiſſet neceſſitas: quorũ alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminiam Cypri rexit eccleſiam, & uerecunde nobiliũ fœminarum oculos declinarem: ita egit ſecundũ Apoſtolũ importune opportune, ut pudorem meum ſua ſuperaret induſtria. Et quia alicuius tũc nominis eſſe exiſtimabar ſuper ſtudio ſcripturarũ, nunq̃ conuenit, quin de ſcripturis aliqd interrogaret: nec ſtatim acquieſceret, ſed moueret e contrario quæſtiones, non ut contẽderet, ſed ut quærendo diſceret earũ ſolutiones, quas opponi poſſe intelligebat. Quid in illa uirtutũ, quid ingenĳ, quid ſanctitatis, quid puritatis inuenerim, uereor dicere: ne fidem credulitatis excedã, & tibi maiorem dolorẽ incutiam, recordanti quanto bono carueris. Hoc ſolũ dicam, quod quicquid in nobis longo fuit ſtudio congregatũ, & meditatione diuturna, quaſi in naturã uerſũ, hoc illa libauit, hoc didicit, atq; poſſedit: ita ut poſt profectionem noſtrã, ſi de aliquo teſtimonio ſcripturarũ eſſet oborta contentio, ad illam iudicem pergeret. Et quia ualde prudens erat, & noueret illud, quod appellant philoſophi τὸ πρέπον, id eſt, decere quod facias, ſic ad interrogata reſpondebat, ut etiã ſua non ſua diceret, ſed uel mea, uel cuiuslibet alterius: ut in eo ipſo quod docebat, ſe diſcipulam fateret. Sciebat enim dictũ ab Apoſtolo: Docere aũt mulieri nõ permitto, ne uirili ſexui, & interdũ ſacerdotibus, de obſcuris & ambiguis ſciſcitantibus, facere uideret iniuriam. In noſtrũ locum ſtatim audiuimus te illius adhæſiſſe conſortio, & nunq̃ ab illa ne tranſuerſum quidem unguem, ut dicit, receſiſſe. Eadem domo, eodem cubiculo uſam, ut omnib⁹ in urbe clariſſima notũ fieret, & te matrem, & illã filiã reperiſſe. Suburbanus ager uobis pro monaſterio fuit, & rus electũ pro ſolitudine. Multoq; ita uixiſtis tempore, ut ex imitatione ueſtri, conuerſatione multarũ gauderemus Romam factã Hieroſolymam. Crebra uirginũ monaſteria, monachorũ innumerabilis multitudo, ut pro frequẽtia ſeruientiũ deo, qđ prius ignominiæ fuerat, eſſet poſtea gloriæ. Interim abſentiam noſtri mutuis ſolabamur alloquĳs, et qđ carne non poteramus, ſpiritu reddebam⁹. Semper obuiare epiſtolis, ſuperare officĳs, ſalutationibus præuenire. Nõ multum perdebat abſentia, quæ iugibus ſibi literis iungebatur.

In hac tranquillitate, & dñi ſeruitute, hæretica in his prouincĳs exorta tempeſtas, cuncta turbauit: & in tantam rabiem concitata eſt, ut nec ſibi, nec ulli bonorũ parceret. Et quaſi parũ eſſet, hic uniuerſa mouiſſe, nauem plenã blaſphemiarũ Romano intulit portui. Inuenitq; protinus patella operculũ, & Romanæ fidei puriſſimũ fontem, cœno lutoſa permiſcuere ueſtigia. Nec mirũ ſi in plateis & in foro rerũ uenaliũ, fictus hariolus ſtultorũ uerberet nares, & obtorto fuſte dentes mordentiũ quatiat: cũ uenenata ſpurcaq; doctrina Romæ inuenerit quos induceret. Tunc librorũ

Bbb

περὶ ἀρχῶν infamis interpretatio, tūc diſcipulus ὄλβιος, uere nominis ſui,
ſi in talem magiſtrū non impegiſſet. Tunc noſtrorū διδακτικῶν contra-
dictio, & phariſæorū turbata eſt ſchola. Tunc ſancta Marcella, quæ diu
ſe cohibuerat, ne per æmulationē quippiam facere uideret, poſtq̃ ſenſit
fidem Apoſtolico ore laudatā in pleriſq; uiolari, ita ut ſacerdotes quoq;
& nonnullos monachorū, maximeq; ſeculi homines in aſſenſum ſui tra-
heret: ac ſimplicitati illuderet epiſcopi, qui de ſuo ingenio cæteros æſti-
mabat, publice reſtitit: malens deo placere, quam hoībus. Laudat ſalua-
tor in Euangelio uillicū iniquitatis, quod contra dñm quidem fraudulen
ter, attamen pro ſe prudenter fecerit. Cernentes hæretici de parua ſcintil-
la maxima incendia concitari: & ſuppoſitā dudum flāmam, iam ad culmi
na perueniſſe: nec poſſe latere, quod multos deceperat, petunt & impe-
trant eccleſiaſticas epiſtolas: ut cōmunicantes eccleſię diſceſſiſſe uideren
tur. Non multū tempus in medio, ſuccedit in Pontificatū uir inſignis Ana-
ſtaſius, quem diu Roma habere nō meruit, ne orbis caput ſub tali epiſco
po truncaret. Imo idcirco raptus atq; translatus eſt, ne ſemel latā ſenten-
tiam, precibus ſuis flectere conaret, Dicente dño ad Hieremiam. Ne ora-
ueris pro populo iſto, neq; depreceris in bonū, Quia ſi ieiunauerint, non
exaudiam preces eorū. Et ſi holocauſta & uictimas obtulerint, non ſuſci-
piam eas. In gladio enim & fame & peſtilentia ego conſumā eos. Dicas,
quid hæc ad laudem Marcellæ? damnationis hæreticorū hęc fuit princi-
pium: dum adducit teſtes, qui prius ab eis eruditi, & poſtea ab hæretico
fuerant errore correpti: dum oſtendit multitudinem deceptorū, dum im-
pia περὶ ἀρχῶν ingerit uolumina, quæ emendata manu ſcorpij monſtra-
bant: dum acciti frequentibus literis hęretici, ut ſe defenderent, uenire nō
ſunt auſi: tantoq; uis conſcientiæ fuit, ut magis abſentes damnari, quam
pręſentes coargui maluerint. Huius tam glorioſæ uictoriæ origo Marcel-
la eſt: tuq; caput horum & cauſa bonorū, ſcis me uera narrare: quæ no-
ſti uix de multis pauca me dicere, ne legenti faſtidiū faciat odioſa repli-
catio, & uideat apud maleuolos ſub occaſione laudis alterius ſtomachū
meum digerere. Pergam ad reliqua.

De occidentis partibus ad Orientē turbo tranſgreſſus, minitabat plu-
rimis magna naufragia. Tūc impletū eſt: Putas ueniens filius hominis fi-
dem inueniet ſuper terram? Refrigerata charitate multorū, pauci qui ama
bant fidei ueritatem, nr̃o lateri iungebant, quorū publice petebat caput,
contra quos opes omnes parabant, ita ut Barnabas quoq; duceret in il-
lam ſimulationem: imo apertū parricidiū, quod non uiribus, ſed uoluntate
cōmiſit. Et ecce uniuerſa tēpeſtas dño flante deleta eſt, expletumq; uatici
nium prophetale: Auferes ſpūm eorum & deficient, & in puluerem ſuū
reuertent. In illa die peribūt oēs cogitationes eorū. Et illud Euāgeliū: Stul
te, hac nocte auferet anima tua a te: quæ aūt præparaſti cuius erunt?

Dum hæc agunt in Iebus, terribilis de Occidente rumor affert, obſide
ri Romam, & auro ſalutem ciuiū redimi, ſpoliatosq; rurſum circundari,
ut poſt ſubſtantiam, uitā quoq; perderent. Hæret uox, & ſingultus inter-
cipiunt uerba diſtantis. Capit urbs, quę totū cœpit orbem: imo fame pe-
rit anteq; gladio, & uix pauci qui caperent inuenti ſunt. Ad nefandos ci-
bos erupit eſurientiū rabies, & ſua inuicem mēbra laniarunt, dum mater
non parcit lactenti infantiæ: & recipit utero, quem pauloante effuderat.

Nocte Moab capta eſt, nocte cecidit murus eius. Deus uenerunt gentes in hæreditatem tuã, polluerunt templũ ſanctum tuũ. Poſuerunt Hieruſalem in pomorũ cuſtodiam: poſuerunt cadauera ſanctorũ tuorũ eſcas uolatilibus cœli, carnes ſanctorũ ſicut aquam in circuitu Hieruſalem, & non erat qui ſepeliret. Quis cladem illius noctis, quis funera fando explicet, aut poſsit lachrymis æquare dolorem? Vrbs antiqua ruit, multos dominata p annos, Plurima perq; uias ſparguntur inertia paſsim corpora perq; domos, & plurima mortis imago. Cũ interim, ut in tanta confuſione rerum, Marcellæ quoq; domũ cruentus uictor ingredit. Sic mihi fas audita loqui, imo a ſanctis uiris uiſa narrare, qui interfuere pręſentes, qui te dicũt in periculo quoq; ei fuiſſe ſociatam. Intrepido uultu excepiſſe dicit ingreſſos. Cumq; poſceret aurũ, & defoſſas opes uili excuſaret tunica, non tamen fecit fidẽ uoluntariæ paupertatis. Cæſam fuſtib⁹ flagellisq;, aiunt non ſenſiſſe tormenta: Sed hoc lachrymis, hoc pedibus eorũ proſtratam egiſſe, ne te a ſuo conſortio ſepararent: ne ſuſtineret adoleſcentia, qđ ſenilis ætas timere non poterat. Chriſtus dura corda molliuit, & inter cruentos gladios inuenit locũ pietas. Cumq; & illam & te ad apoſtoli Pauli baſilicam barbari deduxiſſent, ut uel ſalutẽ uobis oſtenderent, uel ſepulchrũ: in tantam lætitiam dicit erupiſſe, ut gratias ageret deo, quod te integram ſibi reſeruaſſet: quod pauperem illã non feciſſet captiuitas, ſed inueniſſet: quod egeret quotidiano cibo, quod ſaturata Chriſto, non ſentiret eſuriẽ: quod & uoce & opere loqueret, Nuda exiui de utero matris meæ, nuda & redeam. Sicut domino uiſum eſt, & ita & factũ eſt: Sit nomen domini benedictũ. Poſt aliquot dies, ſano, integro, uegetoq; corpuſculo obdormiuit in dño: et te paupertatulę ſuę, imo per te pauperes reliquit hęredes, claudens oculos in manibus tuis reddens ſpũm in tuis oſculis, dum inter lachrymas tuas illa rideret conſcientia uitæ bonæ, & præmijs futurorũ.

Hæc tibi Marcella uenerabilis, & tibi Principia filia, una & breui lucubratione dictaui, non eloquiĩ uenuſtate, ſed uoluntate in uos animi gratiſsimi, & deo & legentibus placere deſiderans.

VITA BLESILLÆ VIDVÆ ADOLESCENTIS Romanæ per D. Hieronymum ad Paulam Scripta.

Themo primo epiſtolarum folio. 54.

QVis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo: non ut Hieremias ait, uulneratos populi mei: nec ut Ieſus miſeriam Hieruſalẽ: ſed plorabo ſanctitatem, miſericordiam, innocẽtiam, caſtitatẽ: plorabo omnes pariter in unius morte defeciſſe uirtutes. Nõ quod lugenda ſit illa quæ abijt, ſed quod nobis impatientius ſit dolendũ, qui talem uidere deſiuimus. Quis enim ſiccis oculis recordet, uiginti annorũ adoleſcentulam tam ardenti fide crucis leuaſſe uexillũ, ut magis amiſſam uirginitatẽ, quam mariti doleret interitũ? Quis ſine ſingultibus tranſeat orandi inſtãtiam, nitorem linguę, memorię tenacitatem, acumen ingenij? Si Gręce loquentem audiſſes, Latine eam neſcire putares. Si in Romanum ſonũ lingua ſe uerterat: nihil omnino peregrini ſermo redolebat. Iam uero, quod in origine quoq; illo, Græcia tota miratur, in paucis non dicam menſibus, ſed diebus, ita Hebreæ linguę uicerat difficultates, ut in diſcendis canen-

diſcq́ pſalmis,cũ matre contenderet. Humilitas ueſtiũ non(ut pleriſq́ ſolet)tumentes animos arguebat,ſed cũ interiori ſe mẽte deiecerat, inter ancillarum uirginũ cultum dominamq́ nihil mediũ, niſi quod in eo facilius dignoſcebat,quod neglctius incedebat. Vacillabãt ægrotatione greſſus, & pallentem ac tremẽtẽ faciem,uix collũ tenue ſuſtinebat, & tamẽ aut prophetam, aut Euangeliũ ſemper in manibus tenebat. Lachrymis ora complent,ſingultus occupat uocem: & hærentem linguam, uiſcera cõmota non laxant. Cum ſanctũ corpuſculũ febriũ ardor excoqueret, & ſemianimæ lectulũ uallaret circulus propinquorũ,hæc in extrema uerba mandabat: Orate dñm Ieſum ut mihi ignoſcat, quia implere non potui quod uolebam. Secura eſto mi Bleſilla: confidimus, probas uera quę dicimus: Nunquam eſt ſera conuerſio. Vox hæc primum dedicata eſt in latrone: Amen dico tibi,hodie mecum eris in paradiſo.

1 *Exequiæ parãtur de more Bleſillæ. Cur ergo a ſciolis noſtris reprehenduntur?*

Poſtq́ autem ſarcina carnis abiecta, ad ſuũ anima reuolauit autorem, & in antiquam poſſeſsionem diu peregrinata conſcendit: ex more parant̃ exequię, & nobilium ordine præeunte, aureum feretro uelamen obtenditur. Videbatur mihi tunc clamare de cœlo: Non agnoſco ueſtes, amictus iſte non eſt meus,hic ornatus alienus eſt.

Sed quid agimus? Matris prohibituri lachrymas,ipſi plangimus. Confiteor affectus meos,totus hic liber fletibus ſcribit̃. Fleuit & Ieſus Lazarum,quia amabat illũ. Non eſt optimus conſolator,quem proprij uincũt gemitus, cuius uiſceribus emollitis, fracta in lachrymis uerba deſudant. Teſtor mi Paula Ieſum,quem Bleſilla nũc ſequit̃: teſtor ſanctos angelos, quorum conſortio fruit̃, eadem me dolorũ perpeti tormenta quę pateris: patrem eſſe ſpiritu,nutriciũ charitate, & interdum dicere: Pereat dies illa, in qua natus ſum. Et,hei mihi mater, ut quid genuiſti me uirũ, qui dicerer diſcrimen omni terræ. Et illud: Iuſtus es domine, ueruntamen iudicia loquar ad te. Quid eſt,quod uiæ peccatorũ proſperantur? Et,mei quoq́ pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei. Quia zelaui in peccatoribus,pacem peccatorũ uidens. Et dixi: Quomodo cognouit deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo: Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſeculo,obtinuerunt diuitias. Sed rurſus illud occurrit ſi narrauero ſic, ecce generationẽ filiorum tuorum præuaricatus ſum.

2 *Ieſum nunc ſequitur Bleſilla, & Angelorum cõſortio fruitur. Ergo anima eius eſt in cœlo.*

Nunquid & in meam mentẽ, non hic ſæpius fluctus illidit̃? Quare ſenes impij,ſeculi diuitijs perfruunt̃? quare adoleſcentia rudis, & ſine peccato pueritia,immaturo flore metit̃? Quid cauſæ eſt,ut ſæpe bimuli, trimuliq́, & ubera materna lactentes a dæmonio corripiant̃,repleantur lepra, morbo regio deuorent̃? & econtrario,impij,adulteri,homicidę,ſacrilegi, uegeti,atq́ ſecuri de ſua ſanitate,in deũ blaſphement? Præſertim cũ iniuſtitia patris non redundet ad filium: & anima quæ peccauerit,ipſa morietur. Aut ſi manet uetus illa ſententia,peccata patrum in filios oportere reſtitui,iniquum ſit longæui patris innumera delicta in innocentẽ infantiam repenſare. Et dixi: Ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meũ, & laui inter innocẽtes manus meas, & factus ſum flagellatus tota die. Sed cũ hæc cogitarẽ, ſtatim didici cum propheta: Et ſuſcipi,ut cognoſcerẽ: hic labor eſt in conſpectu meo,donec ingrediar ſanctuariũ dei, & intelligam in nouiſsima eorum. Iudicia enim domini abyſſus multa. Et, o,profundum diuitiarũ ſapiẽtiæ & ſcientiæ dei, quam inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles

uitæ eius. Bonus eſt deus, & omnia quę bonus facit, bona ſint neceſſe eſt.

Mariti orbitas irrogatꝰ, plango quod accidit. Sed quia ſic placet domino, æquo animo ſuſtinebo. Vnicus raptus eſt filius: durū quidem, ſed tolerabile, quia ſuſtulit ille, qui dederat. Si cæcus fuero, amici me lectio conſolabitur. Si auditū quoq; ſurdæ aures negauerint, uacabo a uitijs: nihil aliud, niſi dn̄m cogitabo. Imminebit ſup̱ hæc & dura pauperies, frigus, lāguor, & nuditas: extremam expectabo mortem, & breue putabo malū, quod finis melior ſubſequatꝰ. Conſideremus quid Ethicus ille pſalmus ſonet: Iuſtus es domine, & rectū iudicium tuū. Hoc non poteſt dicere, niſi ille, qui ad uniuerſa quæ patiꝰ, magnificat dn̄m, & ſuo merito imputans, in aduerſis de eius clementia gloriatꝰ. Exultauerunt enim filiæ Iudæ in omnibus iudicijs domini. Si Iuda confeſsio interpretatꝰ: confitens aūt omnis anima credentis eſt: neceſſe eſt, ut q ſe credere dicit in Chriſto, in omnibus Chriſti iudicijs gaudeat. Sanus ſum, gratias refero creatori. Langueo, et in hoc laudo domini uoluntatē. Quando enim infirmor, tunc fortis ſum, & uirtus ſpūs in carnis infirmitate perficiꝰ. Patitur & apoſtolus aliquid quod non uult, pro quo ter dn̄m deprecatꝰ. Sed diciꝰ ei: ſufficit tibi gratia mea, quia uirtus in infirmitate perficitur, & ad reuelationum humiliandam ſuperbiam, monitor quidam humanæ imbecillitatis aponiꝰ, in ſimilitudinem triumphantiū, quibus in curru retro comes adhærebat per ſingulas acclamationes ciuiū, dicens: Hominem te eſſe memento. Cur aūt durum ſit, quod quandoq; patiendū eſt? Et cur dolemus quemq; mortuū? Ad hoc enim nati ſumus, ut maneamus æterni? Abraham, Moyſes, Eſaias, Petrus, Iacobus, Ioannes, Paulus electionis uas, & ſuper omnia filius dei, moriꝰ: & nos indignamur aliquem exire de corpore, qui ad hoc forſitan raptus eſt, ne malitia mutaret intellectū eius? Placita enim erat anima eius deo. Propter hoc properauit educere eam de media iniquitate ne longo uitæ itinere, de uijs oberraret anfractibus.

Lugeatꝰ mortuus, ſed ille quem gehenna ſuſcipit, quem tartarus deuorat, in cuius pœnam æternus ignis æſtuat. Hos quorū exitum angelorum turba comitatꝰ, quibus obuiam Chriſtus occurrit: grauemur magis, ſi diutius in tabernaculo iſto mortis habitemus. Quia quandiu hic moramur, peregrinamur a domino. Illa illa nos cupido teneat: Hei mihi, quia peregrinatio mea prolongata eſt a me, habitaui cum habitantibus Cedar, multū peregrinata eſt anima mea. Si cedar tenebræ ſunt, & mundus iſte ſunt tenebræ, quia lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt: faueamus Bleſillæ noſtræ, quę de tenebris migrauit ad lucem, & inter fidei incipientis ardorem, conſummati operis percepit coronam. Reuera ſi ſeculare deſideriū: &, quod deus a ſuis auertat, delitias uitæ huius cogitantem, mors immatura rapuiſſet: plangenda erat, & omni lachrymarū fonte ploranda. Nunc uero cū, propitio Chriſto, ante quatuor ferme mēſes, ſecundo quodammodo propoſiti ſe baptiſmo lauerit, & ita deinceps uixerit, ut calcato mundo, ſemper monaſterium cogitarit, non uereris, ne tibi ſaluator dicat: Iraſceris Paula, quia tua filia, mea facta eſt filia? Indignaris de iudicio meo, & rebellibꝰ lachrymis facis iniuriam poſsidenti? Scis enim quid de te, quid de cæteris tuis cogitem.

Cibum tibi denegas, non ieiuniorū ſtudio, ſed doloris. Non amo frugalitatem iſtam. Ieiunia iſta aduerſarij mei ſunt. Nullam animam recipio,

quæ me nolente: ſeparat̃ a corpore. Tales ſtulta philoſophia habeat mar tyres, habeat Zenonem, Cleombrotũ, uel Catonem. Super nullũ requieſcit ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietũ, & trementẽ uerba mea. Hoc eſt quod mihi in monaſterio promittebas? Quod habitu a matronis cæteris ſeparato, tibi quaſi religioſior uidebaris? Mens iſta quæ plangit, ſericarũ ueſtium eſt. Interciperis & emoreris, & quaſi non in meas manꝰ
4 uentura ſis crudelem iudicẽ fugis. Fugerat quondam & Ionas animoſus propheta, ſed in profundo maris meus fuit. Si uiuentem crederes filiam, nunq̃ plangeres ad meliora migraſſe. Hoc eſt quod per Apoſtolũ meum iuſſeram, ne pro dormientibus in ſimilitudinem gentiũ triſtaremini. Erubeſce, ethnicæ comparatione ſuperaris. Melior diaboli ancilla, quã mea eſt. Illa infidelem maritũ tranſlatũ fingit in cœlum, tu mecum tuam filiã commorantem, aut non credis, aut non uis.

Reprehendit Paulã non credentem filiã ſuam mortuam uiuere, aut cum deo commorari, quod utrunq; eſt contra quoſdã hæreticos hæc de ſanctis negantes.

Sed dicis: qũo lugere me prohibes, cum & Iacob Ioſeph in ſacco fleuerit: congregatisq́ ad ſe omnibus propinquis noluerit cõſolari, dicens: Deſcendam ad filiũ meum lugens in infernũ? Et Dauid Abſalon cooperto capite planxerit, repetens: Filius meus Abſalon, Abſalõ filius meus? Quis dabit ut moriar pro te filius meus Abſalon? Moyſi quoq; & Aaron, cæterisq; ſanctorũ ſolemnis ſit luctus exhibitus? Perfacilis ad iſta reſpõſio eſt, luxiſſe Iacob filiũ, quem putabat occiſum, ad quem & ipſe erat ad inferos deſcenſurus, dicens: Deſcendam ad filiũ meum lugens in infernũ, q̃a necdũ paradiſi ianuam Chriſtus effregerat, nec dum flammeam illã romphæam & uertiginẽ præſidentiũ Cherubim, ſanguis eius extinxerat. Vnde & Abraham licet in loco refrigerij, tamen apud inferos cũ Lazaro fuiſſe ſcribitur. Et Dauid iuſte fleuiſſe filiũ parricidam, qui aliũ paruulũ, poſtquam ut uiueret impetrare non potuit, q̃a ſciebat non peccaſſe, nõ fleuit. De Moyſe uero & Aarõ, quod eis ex ueteri more ſit planctus exhibitus,
5 non mirandũ eſt, cum & in Actis apoſtolorũ iam Euangelio coruſcante, Stephano fecerint Hieroſolymæ fratres planctũ magnum. Et utiq; planctus magnus, non in plangentiũ exanimatione, ut tu putas, ſed in pompa funeris, & exequiarũ frequentia intelligẽdus ſit. Deniq; de Iacob ſcriptura ſic loquit̃: Et aſcendit Ioſeph ſepelire patrem ſuũ, & aſcenderunt cum eo omnes pueri Pharaonis, & ſeniores domus eius, & ſeniores omnis terræ Ægypti, & omnis domus Ioſeph & fratres eius. Et poſt paululum: Et aſcenderunt cũ eo quadrigæ & equites, & facta ſunt caſtra grandia nimis. Ac deinde: Et planxerunt eũ planctu magno, & forti nimis. Planctus iſte ſolemnis, non longas Ægyptijs imperat lachrymas, ſed funeris monſtrat Ornatũ. Iuxta quem modũ Aaron quoq; & Moyſen, fletos eſſe manifeſtum eſt. Nequeo ſatis ſcripturæ laudare myſteria, & diuinũ ſenſum, in uerbis licet ſimplicibus admirari, quid ſibi uelit quod Moyſes plangitur, & Ieſus Naue uir ſanctus ſepultus refert̃, & tamen fletus eſſe non ſcribitur. Nempe illud quod in Moyſe, id eſt, in lege ueteri ſub peccato Adã omnes tenebant̃ elogio, & ad inferos deſcendentes, conſequenter lachrymę proſequebant̃, ſecundũ Apoſtolum, qui ait: Et regnauit mors ab Adã uſq; ad Moyſen, etiam ſuper eos qui non peccauerunt. In Ieſu uero, id eſt, in Euangelio: per quem paradiſus eſt apertus, mortẽ gaudia proſequunt̃, flentesq; hodie Iudæi, & nudatis pedibus in cinere uolutati, ſacco incubant. Ac ne q̃d deſit ſuperſtitioni, ex ritu uaniſsimo phariſæorum, primum

O heretice qui derides pompoſos funerũ apparatus, qui ſepulturæ exequias magis ex ſacerdotum cupiditate quã ex ſcriptura dicis inuectas, uide quid dicat hic. Hieronymus de pompa funeris & exequiarum frequentia circa corpus ſancti protomartyris Stephani iam Euangelio coruſcante.

cibum lentis accipiunt, uidelicet oſtendentes quali edulio primogenita perdiderint. Sed merito,qa in reſurrectionem domini non credentes, Antichriſti præparanť aduentui. Nos uero qui Chriſtũ induimus, & facti ſumus,iuxta Apoſtolũ,genus regiũ & ſacerdotale,non debemus ſup mortuos contriſtari. Et dixit, ingt, Moyſes ad Aaron & Eleazar & Ithamar filios eius,qui relicti erant: Caput ueſtrũ non denudabitis, & ueſtimenta ueſtra non ſcindetis,ne moriamini, & ſuper omnem ſynagogã ueniat ira. Nolite,inquit,ſcindere ueſtimenta ueſtra, & luctũ exhibere gentilem,ne moriamini. Mors noſtra peccatũ eſt: Et, quod forſitan crudele alicui uideatur,ſed fidei neceſſariũ eſt, in eodem Leuitico ſcribiť: quomodo ſacerdos magnus ad patrem,matrẽ, fratresq́, uel liberos mortuos prohibeať accedere: ne uidelicet anima dei ſacrificijs uacans, & tota in illius myſterijs occupata,aliquo impediať affectu. Nonne alijs uerbis idipſum in Euãgelio præcipiť,ut non renunciet domui diſcipulus? ut mortuo patri nõ exhibeat ſepulturam? Et de ſanctis,ingt,non exiet,& non contaminabiť ſanctificatio dei eius, quia ſanctũ oleum unctionis a deo ſuper eũ eſt. Certe poſtq̃ credimus in Chriſtum,& oleo unctionis eius accepto, illũ portamus in nobis,non debemus exire de templo,id eſt,de propoſito Chriſtiano: non foras egredi, incredulitati uidelicet gentiliũ commiſceri, ſed eſſe ſemper intrinſecus,id eſt,uoluntati domini miniſtrare.

Hæc idcirco dicimus: ne ignorantia ſcripturarũ autoritatem tibi præberet in luctu,& uidereris rationabiliter errare. Et adhuc ſic loquut9 ſum, quaſi unam de turbis conuenerim Chriſtianam. Nunc uero cũ ſciam toti te renunciaſſe mundo,& abiectis calcatisq́ delitijs ſeculi, orationi, ieiunijs,lectioni uacare quotidie,cũ ad exemplum Abraham cupias exire de terra tua,& de cognatione tua, ut & Chaldæis & Meſopotamia derelictis,terram repromiſsionis introeas,cũ omnem ſubſtantiolam,aut pauperibus dilargita ſis, aut filijs ante mortem mundo mortua dederis: miror te ea facere,quæ ſi facerent cæteræ,reprehenſione dignæ uiderentur.

Redit tibi in memoriã confabulatio eius, blanditiæ,ſermo, conſortiũ: & quod his careas,pati nõ potes. Ignoſcimus matris lachrymis,ſed modum quærimus in dolore. Si parentẽ cogito, non reprehendo quod plangis. Si Chriſtianam & monacham,iſtis nominibus mater excludiť. Recẽs uulnus eſt,& tactus iſte quo blandior,non tam curat,quã exaſperat. Attamen quod tempore mitigandũ eſt,cur ratione non uinciť? Nam & Noemi famem fugiens in terra Moab,& maritũ perdidit & filios. Et cũ ſuorum auxilio eſſet deſtituta,Ruth alienigena ab eius latere non recedit. Vide quanti meriti ſit deſertæ præſtitiſſe ſolatiũ. Et eius ſemine Chriſtus oritur. Reſpice Iob,quanta ſuſtinuit,& uidebis & nimium delicatam, illum erectis in cœlũ oculis,inter ruinas domus,pœnas ulceris, innumeras orbitates,& ad extremum uxoris inſidias,inuictam tenuiſſe patientiam.

Scio qd reſponſura ſis: Hoc illi quaſi iuſto ad probationem eueniſſe. Et tu e duobus elige, quod uelis: aut ſancta es, & probaris: aut peccatrix, & iniuſte quereris,minora ſuſtinens,quam mereris. Quid uetera replicẽ? Præſentia exempla ſectare. Sancta Melania noſtri temporis inter Chriſtianos uera nobilitas,cũ qua tibi dominus,mihiq; cõcedat in die ſua habere partem,calente adhuc mariti corpuſculo,& necdũ humato,duos ſimul perdidit filios. Rem ſum dicturus incredibilem, ſed teſte Chriſto,nõ

ſalſam. Quis illam tunc non putaret more lymphatico, ſparſis crinibus, ueſte conſciſſa, lacerũ pectus inuadere? Lachrymæ gutta non fluxit, ſtetit immobilis: & ad pedes aduoluta Chriſti, quaſi ipſum teneret, arriſit. Expeditius, inqt, tibi ſeruitura ſum domine, quia tãto me onere liberaſti. Sed forſitan ſuperatur in cæteris. Quinimo qua illos mente contẽpſerit, in uni

6 co poſtea filio probat: cui omni quam habebat poſſeſsione conceſſa, in-

Parce filiæ cum Chriſto iam regnanti. gruente iam hyeme, Hieroſolymam nauigauit. Parce quæſo tibi, parce filiæ cũ Chriſto iam regnanti: parce ſaltem Euſtochio tuæ, cuius parua adhuc ætas, & rudis pene infantia, te magiſtrante dirigĩ. Sæuit nunc diabolus, & quia unam cernit de tuis liberis triumphantẽ, obtritũ ſe eſſe condolens quærit in remanente uictoriam, quam in præeunte iam perdidit. Grãdis in ſuos pietas, impietas in deum eſt. Abraham unicum filium lætus interficit, & tu unam de pluribus quęreris coronatam.

7 Non poſſum ſine gemitu eloqui, qđ dicturus ſum. Cũ de media põpa

Cum de media pompa funeris te referrent exanimem. funeris, te exanimem referrent, hoc inter ſe populus muſsitabat: Nonne illud eſt quod ſæpius dicebamus? Dolet filiam ieiunijs interfectã, quod nõ uel de ſecundo eius matrimonio tenuerit nepotes. Quouſq; genus dete-

8 ſtabile monachorũ non urbe pellitur? non lapidibus obruitur? non præci-

Verba ipſa noſtrorũ hæreticorũ contra Monachos. pitatur in fluctus? Matronam miſerabilẽ ſeduxerunt, quæ quã monacha eſſe noluerit, hinc probatur, quod nulla gentiliũ ita ſuos unquam fleuerit filios. Qualẽ putas ad iſtas uoces Chriſtũ habuiſſe triſticiam? Quomodo exultaſſe Satanam, qui nunc tuam animã eripere feſtinans, & pĳ tibi proponens doloris illecebram: dum ante oculos tuos, filiæ ſemper imago uerſatur, cupit matrem ſimul necare uictricis, & ſolitudinem ſororis inuadere relictæ. Non ut terream loquar, ſed ut mihi teſtis eſt dominus, quaſi ante tribunal eius aſsiſtens, in hæc te uerba conuenio. Deteſtandæ ſunt iſtæ lachrymæ, plenę ſacrilegio, incredulitate pleniſsimę, quæ non habent modũ, quæ uſq; ad uiciniam mortis accedunt. Vlulas & exclamitas, & quaſi

9 quibuſdã facibus accenſa, quantũ in te eſt, tui ſemper homicida es. Sed

Ecce ubiq; ſancti dicuntur uiuentes, & noſtri ſcioli volũt eos eſſe mortuos. ad talẽ clemẽs ingredit Ieſus, & dicit: Quid ploras? Nõ eſt mortua puella, ſed dormit. Irrideant circunſtantes. Iſta infidelitas Iudęorũ eſt. Te quoque, ſi ad ſepulchrũ filiæ uolueris ululari, angelus increpabit: Quid quæris uiuentẽ cũ mortuis? Quod quia Maria fecerat Magdalene, poſtquam uocem domini ſe clamantis agnouit, ad eius prouoluta pedes, audit: Ne tetigeris me, necdum enim aſcendi ad patrem meum: id eſt, non mereris tangere reſurgentẽ, quẽ mortuũ exiſtimas in ſepulchro.

Quas nunc exiſtimas Bleſillam noſtrã pati cruces, quæ ferre tormenta, quod tibi Chriſtũ uideat ſubiratũ? Clamat nunc illa lugenti, ſi unquã me amaſti mater, ſi tua ubera ſuxi, ſi in tuis inſtituta ſummonitis, ne inuideas gloriæ meæ: nec hoc agas, ut a nobis in perpetuũ ſeparemur. Putas me eſſe ſolam? Habeo pro te Mariam matrẽ dñi. Multas hic uideo quas ante neſciebã. O quanto melior eſt iſte comitatus. Habeo Annam quondam in Euangelio prophetantẽ: &, quo magis gaudeas, tantorũ annorũ labores, ego in tribus menſibus conſequuta ſum. Vnam palmã caſtitatis accepim9. Miſereris mei, quia mũdũ reliq? At ego ueſtri ſortẽ doleo, quos adhuc ſeculi carcer includit, quos quotidie in acie p̃liantes, nunc ira, nũc auaritia, nunc libido, nunc uariorum incentiua uitiorũ, pertrahunt ad ruinam. Si uis, ut mater mea ſis: cura placere Chriſto. Non agnoſco matrẽ,

meo domino diſplicentē. Loquitur illa & alia multa, quæ taceo, & pro te dominum rogat, mihiq; ut de eius mēte ſecurus ſim, ueniam impetrat peccatorū: quod monui, quod hortatus ſum, quod inuidiā propinquorū, ut ſalua eſſet, excepi. 10

Bleſilla mortua rogat dominū pro matre, & ueniam peccatorum impetrat, Hieronymo. Quid hic dicis hæreticę

Itaq; dum ſpiritus hos artus regit, dū uitæ huius fruimur cōmeatu, ſpōdeo, promitto, polliceor, illam mea lingua reſonabit, illi mei dedicabunē labores, illi meū ſudabit ingeniū: Nulla erit pagina, quæ non Bleſillam ſonet. Quocūq; ſermonis noſtri monumenta peruenerint, illa cū meis opuſculis peregrinabit. Hanc in mea mente defixam legent uirgines, uiduæ, monachi, ſacerdotes. Breuis uitæ ſpatium, æterna memoria compenſabit. Quæ cū Chriſto uiuit in cœlis, in hominū quoq; ore uictura eſt. Tranſibit & præſens ætas, ſequenē ſecula poſt futura, quæ ſine amore, ſine inuidia iudicabunt. Inter Paulæ Euſtochijq; nomen media ponetur. Nūq; in meis moritura eſt libris. Audiet me ſemper loquentē cū ſorore, cū matre. 11

Bleſilla cum Chriſto uiuit in cœlis. Quid poteſt dici charius?

VITA PAVLINÆ PAMMACHII VXORIS AD eundem per D. Hieronymum ſcripta.

Tomo I. Epiſtolarum ſol. 55. Fac. ſecunda.

SAnato uulneri & in cicatricē ſuperductę cuti, ſi medicina colorē reddere uoluerit, dū pulchritudinē corporis quærit, plagā doloris inſtaurat. Ita & ego ſerus conſolator, q̄ importune per bienniū tacui, uereor ne nunc importunius loquar, & attrectans uulnus pectoris tui, quod tēpore & ratione curatū eſt, cōmemoratione exulcerē. Quæ enim aures tam duræ, quæ de ſilice exciſa pręcordia, et Hyrcanarū tigriū lacte nutrita, poſſunt ſine lachrymis Paulinæ tuæ audire nomen? Quis parturientē roſam & papillatū corymbū, anteq; in calathū fundat orbis, & tota rubentiū foliorū pandat ambitione, imaturæ demeſſum æquis oculis marceſcere uideat? Fractū eſt precioſmū margaritū. Virens ſmaragdi gemma contrita eſt. Quid boni habeat ſanitas, languor oſtendit. Plus ſentimus quod habuimus, poſtquam habere deſiuimus.

In agro terræ bonæ, tres fructus legimus, centeſimū, ſexageſimū, & triceſimū. In tribus mulierib⁹ & ſanguine & uirtute coniunctis, tria Chriſti præmiare cognoſco. Euſtochiū uirginitatis flores metit. Paula laborioſam uiduitatis areā terit. Paulina caſtū m̄rimonij cubile ſeruat. Tali filiarum mater fulta comitatu, totū ſibi in terris uindicat quod Chriſtus promiſit in cœlo. Et ut quadrigā domus una emitteret ſanctitatis, & fœminarū uirtutibus reſponderent uiri, addiē comes Pāmachius, uerū Ezechielis Cherubim, cognatus, gener, maritus, imo frater amantiſsimus, quia ſancti conſortia ſpiritus uocabula non tenent nuptiarū. Huic quadrigæ Ieſus præſidet. De his equis & Abacuc canit: Aſcende ſuper equos tuos, & equitatio tua ſalus. Impari curſu, pari animo ad palmam tendiē. Diſcolores equi, ſed uoluntate concordes, unū aurigæ iugum trahunt, non expectantes flagelli uerbera, ſed ad uocis hortamenta feruentes.

Dicamus aliquid & de philoſophis. Quatuor uirtutes deſcribunt ſtoici, ita ſibi inuicem nexas, & mutuo cohærentes, ut qui unam non habuerit, omnibus careat: prudentiam, iuſticiam, fortitudinem, temperantiā. Has omnes ſic habetis ſinguli, ut tamen emineatis in ſingulis. Prudentia in te,

rum percurrere nomina poſsim. Hoc exercitu comitatus incedit, in ſinu Chriſtum confouet, horum ſordibus dealbatur. Munerarius pauperũ, & egentium candidatus, ſic feſtinat ad cœlum.

2 Cæteri mariti ſuper tumulos coniugum ſpargunt uiolas, roſas, lilia, floresq́ purpureos: & dolorem pectoris, his officijs conſolantur. Pãmachius noſter ſanctã fauillam oſſaq́ ueneranda, eleemoſynę balſamis rigat. His pigmentis atq́ odoribus fouet cineres quieſcentes, ſciens ſcriptũ: ſicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna peccatũ. Quantas uires habeat miſericordia, & q̃bus donanda ſit præmijs, beatus Cyprianus grandi uolumine executus, & Danielis conſiliũ probat: Qui regem impijſsimũ ſi ſe audiret uoluiſſet, ſciret pauperum ſuſtentatione ſaluandũ. Gaudet huiuſcemodi filiæ mater herede. Non dolet opes ad alium perueniſſe, quas cernit ijſdem. Quib⁹ ipſa uoluerat, erogari. Quin potius gratulat̃ abſq́ labore ſuo, ſua uota compleri. Non. n. ſubſtantiæ diminutio, ſed operũ cõmutatio eſt.

Rigat ſanctam fauillam oſſaq́ uenerãda eleemoſyna balſamis.

Vides quod eleemoſyna extinguit etiã mortuorum peccata?

VITA PAVLÆ NOBILISSIMÆ VIDVÆ ROmanę per D. Hieronymũ ad Euſtochiũ eius filiam conſcripta.

Thomo primo Epiſtolarum folio. 58.

SI Cuncta corporis mei mẽbra uerterent̃ in linguas, & omnes artus humana uoce reſonarent, nihil dignũ ſanctę ac uenerabilis Paulę uirtutibus dicerẽ. Nobilis genere, ſed multo nobilior ſanctitate: potens quondam diuitijs, ſed nunc Chriſti paupertate inſignior. Gracchorũ ſtirps, ſoboles Scipionum, Pauli hæres, cuius uocabulũ trahit, Martiæ Papyriæ matris Africani uera & germana progenies, Romæ prætulit Bethlehem: & auro tecta fulgentia, informis luti uilitate mutauit. Non mœremus quod talem amiſimus: Sed gratias agimus, qđ habuimus, imo habem⁹. Deo enim uiuunt omnia: & quicquid reuertit̃ ad dominũ, in familiæ numero computatur. Quanq́ amiſsio illius, cœleſtis domus habitatio ſit: quæ quandiu in corpore fuit, peregrinata eſt a dño, & uoce ſemper flebili querebatur, dicens: Heu mihi, q̃a peregrinatio mea prolongata eſt, habitaui cũ habitantibus Cedar, multũ peregrinata eſt anima mea. Nec mirũ ſi planxerit ſe uerſari in tenebris (hoc enim Cedar interpretat̃) cum mundus in maligno poſitus ſit: & ſicut tenebræ illius, ita & lumen eius, luxq́ in tenebris luceat, & tenebræ eam non cõprehenderũt. Vnde & illud crebrius inferebat: Aduena ſum & peregrina ſicut omnes patres mei. Et iterũ: Cupio diſſolui, & eſſe cũ Chriſto. Quoties aũt infirmitate corpuſculi (quam incredibili abſtinentia, & duplicatis contraxerat ieiunijs) uexabat̃, hoc in ore uoluebat: Subijcio corpus meum, & in ſeruitem redigo: ne alijs prædicans, ipſa reproba inueniar. Et: bonũ eſt uinũ non bibere, & carnem non manducare. Et: Humiliaui in ieiunio animã meam, & totũ lectum meũ uerſaſti in infirmitate mea, & uerſata ſum in miſeria, dum mihi configit̃ ſpina. Atq́ inter doloris aculeos, quos mira patientia ſuſtinebat, quaſi apertos ſibi cœlos aſpiceret, loquebat̃: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & uolabo, & requieſcam? Teſtor Ieſum & ſanctos eius, ipſumq́ propriũ angelum, qui cuſtos fuit & comes admirabiles fœminæ, me nihil in gratiam, nihil more blandientiũ loqui: Sed quicquid dicturus ſum, pro teſtimonio dicere: & minus eius eſſe meritis, quam totus orbis canit: ſacerdotes mi-

1 *Si habemus paulam cum ſit corpore mortua, ergo male ſancti a quibuſdã emortui nuncupãtur, qui deo ſpiritu uiuunt.*

2 *Ergo ieiuniũ & abſtinentia non eſt res ſuperſtitioſa, ut quidam modo nugãtur.*

ranť,uirginũ chori deſiderant,monachorũ & pauperũ turbæ deplangũt. Vis lector eius breuiter ſcire uirtutes? Omnes ſuos pauperes pauperior ipſa dimiſit. Nec mirũ, de ꝓximis & familiola quã in utroqꝫ ſexu de ſeruis & ancillis in fratres ſororeſqꝫ mutauerat,iſta proferre:cũ Euſtochiũ uirginem,& deuotam Chriſto filiam, in cuius conſolationem libellus hic cuditur,procul a nobili genere,ſola fide & gratia diuitem reliquerit.

Carpamus igitur narrandi ordinem. Alij altius repetant, & a cunabulis eius,ipſiſqꝫ(ut ita dicam)crepundis matrẽ Bleſillam, & Rogatũ proferant patrem:quorũ altera Scipionũ Græcorumqꝫ progenies eſt: alter per omnes ferre Græcias uſqꝫ hodie ſtẽmatibus & diuitijs, ac nobilitate Agamẽnonis fertur ſanguinem trahere, qui decennali Troiam obſidione deleuit. Nos nihil laudabimus,niſi quod propriũ eſt,& de puriſſimo ſanctæ mentis fonte proferť. Quanqꝫ dominus atqꝫ ſaluator in euangelio doceat Apoſtolos,ſcitãtes quid ſibi redditurus ſit, qui ſua pro nomine eius
3 dimiſerunt,centuplũ in pręſentiarũ recepturos,& in futuro uitam ęternã. Ex quo intelligimus,nõ laudis eſſe poſſidere diuitias,ſed pro Chriſto eas contẽnere:nõ tumere ad honores,ſed pro dei fide eos paruipendere. Vere quod pollicitus eſt ſeruis ſuis & ancillis ſaluator, reddidit in præſenti. Nam quæ unius urbis contempſit gloriã,totius orbis opinione celebrať: quam Romæ habitantem,nullus extra Romam nouerat:latentẽ in Bethlehem,et Barbara et Romana terra mirať. Cuius enim gentis homines ad ſancta loca non ueniunt? Quis aũt in ſanctis locis præter Paulam, quod plus inter homines miraretť,inuenit? Hæc ſicut inter multas gẽmas precioſiſsima gẽma micat,& iubar ſolis paruos igniculos ſtellarũ obruit et obſcurat: ita cunctorũ uirtutes & potentias ſua humilitate ſuperauit, minimaqꝫ fuit inter omnes,ut omniũ maior eſſet. Et quanto ſe plus deijciebat, tanto magis a Chriſto ſubleuabať. Latebat,& non latebat. Fugiẽdo gloriam,gloriam merebať:quæ uirtutem quaſi umbra ſequiť,& appetitores ſui deſerẽs, appetit contemptores. Sed quid ago, narrandi ordinem prætermittens? Dum in ſingulis teneor, non ſeruo præcepta dicendi.

Qui ſua pro nomine eius dimiſerunt, nota uerbũ, dimiſerũt, tu heretice, qui nouam inuexiſti ad hoc dictũ domini ex tuo capite confictam expoſitionẽ,hanc intelligi debere ſententiã de uiolenta bonorum deſertione, quãdo ad eam adigit tyrãnus, non de uolũtaria quæ propria eſt Apoſtolorum Chriſti et eis ſimilium. O ſuper omnem impietatẽ excogitatum mẽdaciũm.

Tali igitur ſtirpe generata:iuncta eſt uiro Toxotio, qui Æneæ & Iuliorũ altiſſimũ ſanguicem trahit. Vnde etiam filia eius Chriſti uirgo Euſtochiũ Iulia nuncupať,& ipſe Iulius a magno demiſſum nomen Iulo. Et hæc dicimus,non quod habentibus grandia ſint, ſed quo contẽnentibus mirabilia. Seculi homines ſuſpiciunt eos, qui his pollent priuilegijs. Nos laudamus, qui pro ſaluatore iſta deſpexerint: & mirũ in modũ quos habentes paruipendimꝰ,ſi habere noluerint contẽnentes,prædicamus. His (inquam)orta maioribus,et fœcunditate ac pudicitia probata: primũ uiro,deinde propinquis,et totius urbis teſtimonio, cũ quinque liberos cecidiſſet,Bleſillam,ſuper cuius morte eam Romæ conſolatus ſum. Paulinam,quæ ſanctũ et admirabilem uirũ, et propoſiti et rerũ ſuarum Pãmachium reliquit hæredẽ: ad quẽ ſuper obitu eiꝰ paruulũ libellũ ædidimus: Euſtochiũ, quæ nunc in ſanctis locis uirginitatis et eccleſię monile precioſum eſt:Ruffinam,quæ ĩmaturo funere piũ matris animũ conſternauit: Et Toxotiũ,poſt quẽ parere deſijt, ut ĩtelligeres eam nõ diu ſeruire uoluiſſe officio coniugali,ſed mariti deſiderio,qui marẽ optabat, liberos ædiſſe.

Poſtqꝫ uir mortuus eſt,ita eum planxit, ut prope ipſa moreretur: ita ſe conuertit ad domini ſeruitutẽ,ut eius mortem uidereť optaſſe. Quid ego

referam

referam,amplæ & nobilis domus, & quondam opulentiſſimæ, omnes pene diuitias in pauperes erogatas? Quid in cunctos clementiſſimũ animum & bonitatem etiã in eos,quos nunq̃ uiderat euagantem? Quis inopum moriens,non illius ueſtimentis obuolutus eſt? Quis clinicorũ non eius facultatibus ſuſtentatus eſt? Quos curioſiſſime tota urbe perquirẽs, damnũ putabat,ſi quiſq̃ debilis & eſuriens cibo ſuſtentaret alterius. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem ſe eis hæreditatẽ,Chriſti miſericordiã,dimittere loquebat. Nec diu potuit excelſi apud ſeculũ generis, & nobiliſſimæ familiæ uiſitationes & frequentiam ſuſtinere. Mærebat honore ſuo, & ora laudantiũ declinare ac fugere feſtinabat. Cunq̃ Orientis & Occidentis epiſcopos ob quaſdam eccleſiarum diſſenſiones Romã Imperiales literæ contraxiſſent, uidit admirabiles uiros,Chriſtiq̃ pontifices,Paulinũ Antiochenæ urbis epiſcopũ,& Epiphanium Salaminæ Cypri, quæ nunc conſtantia dicit,quorum Epiphanium etiam hoſpitẽ habuit:Paulinũ in aliena manentẽ domo, quaſi proprium, humanitate poſſedit. Quorũ accenſa uirtutibus,per momenta patriã deſerere cogitabat. Non domus,non liberorũ,nõ familiæ, non poſſeſsionũ, non alicuius rei,quæ ad ſeculũ pertinet,memor: Sola(ſi dici poteſt) & incomitata, ad eremum Antoniorũ atq̃ Paulorũ pergere geſtiebat. Tandemq̃ exacta hyeme,aperto mari,redeuntibus ad eccleſias ſuas epiſcopis,& ipſa uoto cũ eis ac deſiderio nauigauit. Quid ultra differo? Deſcendit ad portũ,fratre,cognatis,affinibus: & (qđ his maius eſt) liberis proſequentibus,& clementiſſimã matrem pietate uincere cupientibus. Iam carbaſa tendebant,& remorũ ductu nauis in altũ protrahebatur,Paruus Toxotius ſupplices man9 tendebat in littore;Rufina iam nubilis, ut ſuas expectaret nuptias,tacens fletibus obſecrabat. Et tamen illa ſiccos tendebat ad cœlũ oculos,pietatem in filios, pietate in deum ſuperans. Neſciebat ſe matrem,ut Chriſti probaret ancillam. Torquebant uiſcera,& quaſi a ſuis mẽbris diſtraheret,cum dolore pugnabat:in eo cunctis admirabilior,quod magnam uinceret charitatẽ.Inter hoſtiũ manus & captiuitatis duram neceſſitatẽ nihil crudelius eſt, quam parentes a liberis ſeparari. Hoc cõtra iura naturæ plena fides patiebat,imo gaudens animus appetebat: & amorem filiorũ maiore in deum amore contẽnens,in ſola Euſtochio,quæ & propoſiti & nauigationis eius comes erat,acquieſcebat. Sulcabat interim nauis mare,& cunctis qui cũ ea uehebant littora reſpicientib9,ipſa auerſos tenebat oculos,ne uideret quos ſine tormẽto uidere non poterat. Fateor, nulla ſic amauit filios q̃bus anteqũ ꝓficiſceret cũcta largita eſt: exhęredans ſe in terra,ut hæreditatem inueniret in cœlo.

Delata ad inſulã Pontiam,quã clariſſimę quondam fœminarũ ſub Domitiano principe pro confeſſione nominis Chriſtiani,Flauiæ Domicillæ nobilitauit exiliũ:uidẽsq̃ cellulas in quibus illa longũ martyriũ duxerat, ſumptis fidei alis, Hieroſolymam & ſancta loca uidere cupiebat. Tardi erant uenti,& omnis pigra uelocitas. Inter Scyllã & Charybdim Adriatico ſe credẽs pelago,quaſi ꝑ ſtagnũ uenit Methonẽ,ibiq̃ refocillato paululum corpuſculo: Et ſale tabentes artus in littore ponens, Per Maleam, & Cytherã ſparſasq̃ per æquor Cycladas, & crebris freta concita terris: Poſt Rhodũ & Lyciam, tandem uidit Cyprũ:ubi ſancti & uenerabilis Epiphanij pedib9 ꝓuoluta,decẽ ab eo dieb9 retenta eſt:non in refectio

nem,ut ille arbitrabaẽ,ſed in opus dei,ut re comprobatũ eſt. Nam omnia illius regionis luſtrans monaſteria, prout potuit, refrigeria ſumptuũ fratribus dereliquit,quos amor ſancti uiri de toto illuc orbe conduxerat. Inde breui curſu transfretauit Seleuciã,de qua aſcendens Antiochiã, ſancti confeſſoris Paulini modicũ charitate detenta, media hyeme,calẽte ardore fidei, fœmina nobilis, quæ prius eunuchorũ manibus portabaẽ, aſello ſedens profecta eſt. Omitto Cœles Syriæ & Phœnices inter (neq; enim hodœporicon eius diſpoſui ſcribere) ea tantum loca nominabo, quæ ſacris uoluminibus continentur.

Beryto Romana colonia,et antiqua urbe Sidone derelicta,in Sareptę littore Heliæ eſt ingreſſa turriculã:in qua adorato domino ſaluatore:per arenas Tyri,in quibus genua Paulus fixit peruenit ad coth,quæ nũc Ptolemais dicit:& per cãpos Mageddo, Ioſiæ necis conſcios,intrauit terram Philiſtijm. Mirata ruinas dor,urbis quondam potentiſsimæ:& uerſa uice Stratonis turrim ab Herode rege Iudææ in honorẽ Cæſaris Auguſti Cæſareã nũcupatã,in qua Cornelij domũ, Chriſti uidit Eccleſiã, & Philippi ædiculas,& cubicula quatuor uirginũ prophetarũ. Deinde Antipatrida ſemirutũ oppidulũ,quod de patris nomine Herodes uocauerat:& Lyddã uerſam in Dioſpolim, Dorcadis atq; Aeneæ reſurrectione ac ſanitate inclytã. Haud procul ab ea Arimathiã uiculũ Ioſeph,q dominũ ſepeliuit: & Nobe urbẽ quondã ſacerdotũ,nunc tumulũ occiſorũ. Ioppen quoq; fugientis portũ Ionæ:& (ut aliqd perſtringã de fabulis poetarũ)religatæ ad ſaxũ Andromades ſpectatricẽ. Repetitoq; itinere Nicopolim, quæ prius Emaus uocabaẽ,apud quã in fractiõe panis cognitus domin⁹,Cleophæ domũ in Eccleſiã dedicauit. Atque inde proficiſcẽs,aſcẽdit Bethorũ inferiorũ & ſuperiorẽ,urbes a Salomone conditas,ſed uaria poſtea bellorũ tẽpeſtate deletas:ad dexterã aſpiciens Haialon & Gabaon,ubi Ieſus filius Naue contra quinq; reges dimicans,ſoli imperauit & lunæ: & Gabaonitas ob dolos & inſidias fœderis impetrati, in aquarios lignarioſq; dãnauit. In Gabaon urbe uſq; ad ſolũ diruta,paululum ſubſtitit, recordata peccati eius,& concubinæ in fruſta diuiſæ, & tribus Beniamin trecentos uiros propter Paulum apoſtolum reſeruatos.

Quid diu moror? Ad leuã mauſoleo Helenæ derelicto, quæ Adiabenorũ regina in fame populum frumento iuuerat, ĩgreſſa eſt Hieroſolymã urbẽ trinominẽ, Iebus, Salẽ, Hieruſalẽ, quæ ab Helio poſtea Hadriano, de ruinis,& cineribus ciuitatis in Heliam ſuſcitata eſt. Cũq; proconſul Paleſtinæ,qui familiã eius optime nouerat, præmiſsis apparitorib⁹ iuſsiſſet parari prætoriũ, elegit humilẽ cellulã: Et cũcta loca tanto ardore ac ſtudio circũiuit,ut niſi ad reliqua feſtinaret,a primis non poſſet abduci. Proſtrataq; ante crucẽ,quaſi pendentem dñm cerneret,adorabat. Ingreſſa ſepulchrũ,reſurrectionis obſculabaẽ lapidẽ, quẽ ab oſtio monumenti amouerat angelus. Et ipſum corporis locũ in quo dominus iacuerat, quaſi ſitiẽs deſideratas aquas,fideli ore lambebat. Quid ibi lachrymarũ,quantũ gemitũ,qd doloris effuderit, teſtis eſt cũcta Hieroſolyma: teſtis eſt ipſe dominus,quẽ rogabat. Vnde egrediens aſcendit Sion,quæ in arcẽ uel ſpeluncã uertiẽ. Hanc urbẽ quondã expugnauit & reædificauit Dauid. De expugnata ſcribiẽ: Vę tibi ciuitas Ariel,id eſt,leo dei: & quõdã fortiſsima,quã expugnauit Dauid. De ea quæ ædificata eſt,dictũ eſt: Fundamenta eius in

montibus ſanctis: diligit dominus portas Sion, ſuper omnia tabernacula
Iacob. Non eas portas, quas hodie cernimus in fauillã & cinerẽ diſſolu-
tas: ſed portas, quib⁹ non præualet infernus, & p quas credentiũ ad Chri
ſtum ingredit̃ multitudo. Oſtendebat̃ illi columna Eccleſiæ porticũ ſuſti
nens, infecta cruore domini, ad quã uinctus dicit̃ & flagellatus. Monſtra
bat̃ locus, ubi ſuper centũ uiginti credentiũ animas ſpiritus ſanctus deſcẽ
diſſet, ut Iohelis uaticiniũ cõpleret̃. Deinde facultatula ſua pauperib⁹ atq;
conſeruis diſtributa, perrexit ad Bethlehem, & in dextera parte itineris
ſtetit ad ſepulchrũ Rachel, in quo mater Beniamin, non ut uocauerat mo
riens, Benoni, hoc eſt, filius doloris mei: Sed ut pater prophetizauit in ſpi
ritu, filiũ dexteræ procreauit. Atq; inde Bethlehem ingreſſa, & in ſpecum
Saluatoris introiens: poſtq̃ uidit ſacrũ uirginis diuerſoriũ, & ſtabulum in
quo agnouit bos poſſeſſorẽ ſuũ, & aſinus præſepe domini ſui: ut illud im-
leret̃, quod in eodẽ propheta ſcriptũ eſt: Beatus qui ſeminat ſuper aquas,
ubi bos & aſinus calcant: me audiẽte iurabat, cernere ſe oculis fidei infan-
tem pannis inuolutũ: uagientem in præſepi dñm. Magos adorantes, ſtel-
lam fulgentẽ deſuper, matrem uirginẽ, nutriciũ ſedulum, paſtores nocte ue
nientes, ut uiderent uerbũ quod factum erat: & iã tunc euangeliſtæ Ioan-
nis principiũ dedicarent: In principio erat uerbũ & uerbũ caro factũ eſt.
Paruulos interfectos, Herodem ſæuientem, Ioſeph & mariã fugientes in
Ægyptum, Mixtiſq; gaudio lachrymis, loquebatur.

Salue Bethlehem domus panis, in qua natus eſt ille panis, qui de cœlo
deſcẽdit. Salue Ephrata regio uberima, atq; καρποφόρε, cuius fertilitas
deus eſt. De te quondã Michæas uaticinatus eſt: Et tu Bethlehem dom⁹
Ephrata, non minima es in milibus Iuda. Ex te mihi egrediet̃, qui ſit prin-
ceps in Iſrael: & egreſſus eius ab initio a diebus æternitatis. Propterea da-
bis eos uſq; ad tempus parientis. Pariet, & reliquię fratrũ eius conuerten
tur ad filios Iſrael. In te enim natus eſt princeps, qui ante luciferũ genitus
eſt: cuius de patre natiuitas, omnẽ excedit ætatem. Et tamdiu in te Dauidi
ci generis origo permanſit, donec uirgo pareret, & reliquiæ populi credẽ-
tis in Chriſtũ, conuerterentur ad filios Iſrael, & libere prædicarent: Vobis
oportebat primũ loqui uerbũ dei: ſed q̃m repuliſtis illud, & indignos uos
iudicaſtis ęternę uitę, ecce conuertimur ad gentes. Dixerat n. deus: Non
ueni niſi ad oues perditas domus Iſrael. Et eo tẽpore Iacob ſuper eo uer-
ba completa ſunt: Non deficiet princeps ex Iuda, & dux de fœmoribus
eius: donec ueniat, cui repoſitũ eſt, & ipſe erit expectatio gentiũ. Bene Da
uid iurabat, beneuota faciebat, dicens: Si introiero in tabernaculũ dom⁹
meę, ſi aſcendero in lectũ ſtrati mei: ſi dedero ſomnum oculis meis, & pal-
pebris meis dormitionẽ, & requiem temporibus meis, donec inueniã lo-
cum domino, tabernaculũ deo Iacob: & ſtatim q̃d deſideraret expoſuit,
atq; oculis prophetalibus, quẽ nos ueniſſe iam credimus, ille uenturũ eſſe
cernebat. Ecce audiuimus eũ in Ephrata, inuenimus eũ in campis ſyluæ.
Vau quippe ſermo Hebraicus, ut te docente didici, non Mariam matrẽ
domini, hoc eſt, αὐτὴν ſed ipſum, id eſt, αὐτὸν ſignificat. Vnde loquit̃ confi
denter: Introibimus in tabernaculũ eius, adorabimus in loco ubi ſteterũt
pedes eius. Et ego miſera atq; peccatrix, digna ſum iudicata deoſculari
pręſepe, in quo dominus paruulus uagijt? Orare in ſpelunca, in qua uirgo
puerpera dñm fudit infantẽ? Hęc requies mea, quia domini mei patria eſt.

Hic habitabo, qm̄ ſaluator elegit eam. Paraui lucernam Chriſto meo. Anima mea illi uiuet, & ſemen meum ſeruiet ipſi.

Haud procul inde deſcendit ad turrim Ader, id eſt, gregis: iuxta quam Iacob pauit greges ſuos, & paſtores nocte uigilantes audire meruerunt. Gloria in excelſis deo, & ſuper terram pax hominibus bonæ uoluntatis, Dumq; ſeruant oues, inuenerunt agnũ dei puro & mundiſsimo uellere, quod in ariditate totius terræ cœleſti rore completũ eſt: & cuius ſanguis tulit peccata mundi, & exterminatorẽ Ægypti, litus in poſtibus fugauit. Statimq; concito gradu, cœpit per uiã ueterẽ pergere, quæ ducit Gazam ad potentiã uel ad diuitias dei, & tacita ſecũ uoluere, quomodo eunuchꝰ Æthiops gentiũ populos præfigurans, mutauerit pellẽ ſuam: & dũ uetꝰ relegit inſtrumentum, fontẽ reperit Euangelij. Atq; inde ad dexterã tranſit. Abethſur uenit Eſcol, quæ in botrũ uertitur. Vnde in teſtimoniũ terræ fertiliſsimę, & in typũ eius qui dicit: Torcular calcaui ſolus, & de gentibꝰ non eſt uir mecũ: exploratores botrũ miræ magnitudinis portauerunt. Nec poſt longũ ſpatiũ intrauit Saræ cellulas, uidens incunabula Iſaac, & ueſtigia quercus Abrahã, ſub qua uidit diem Chriſti, & lætatus eſt. Atq; inde conſurgens, aſcendit Chebron: hęc eſt Cariath arbe, ideſt, oppidum uirorũ quatuor, Abraham, Iſaac, Iacob, & Adam magni, quẽ ibi conditũ, iuxta librũ Ieſu Naue Hæbrei autumant: licet pleriq; Caleb quartum putent, cuius ex latere memoria monſtraƭ. His inſpectis, noluit pergere ad Cariathſephor, id eſt, uiculũ literarum: quia contemnens occidentẽ literam, repererat ſpiritum uiuificantẽ. Magisq́ mirabatur ſuperiores & inferiores aquas quas Othoniel filius Iephone, Zenez pro auſtrali terra & arida poſſeſsione ſuſceperat: & aquarum ductu, ſiccos prioris inſtrumenti agros faciebat irriguos: ut redemptionẽ ueterũ peccatorum, in aquis baptiſmi reperiret. Altera die, orto iam ſole, ſtetit in ſupercilio Caphar Barucha, id eſt, uillæ benedictionis: quem ad locũ Abraham dñm proſequutus eſt. Vnde latam deſpiciens ſolitudinem, ac terram quondam Sodomę & Gomorræ, Adamæ, & Seboim, contemplata eſt balſami uineas in Engaddi, & Segor uitulam contemantẽ, quę prius Bala uocabaƭ: & in Zoaram, id eſt, paruulam, Syro ſermone tranſlata eſt. Recordabaƭ ſpeluncæ Lot, & uerſa in lachrymas, uirgines ſocias admonebat, cauendũ eſſe uinum, in quo eſt luxuria, cuius opus Moabitę ſunt & Ammonitę.

Diu hęreo in meridie, ubi ſponſa cubantẽ reperit ſponſum, & Ioſeph inebriatus eſt cũ fratribus ſuis. Reuertar Hieroſolymã, & per Thecuam atq; Amos rutilantem montis Oliueti crucem aſpiciam, de quo ſaluator aſcendit ad patrem. In quo per annos ſingulos uacca ruffa in holocauſtũ domino cremabaƭ, & cuius cinis expiabat populũ Iſrael: in quo iuxta Ezechielem Cherubim de templo tranſmigrantes, eccleſiam domini fundauerunt. Poſt ingreſſa ſepulchrũ Lazari, Marię, & Marthę uidit hoſpicium, & Bethphagę uillam ſacerdotaliũ maxillarũ: & locum in quo pullus laſciuiens gentium, dei frena ſuſcepit: apoſtolorumq; ſtratus ueſtibꝰ, mollia terga prębuit ad ſedendũ. Rectoq; itinere deſcendebat Hiericho, recogitans illũ de euangelio uulneratũ, ac ſacerdotibus & leuitis, mentis feritate pręterreũtibus, Clementiam Samaritę, id eſt, cuſtodis: qui ſeminecem ſuo iumento impoſitũ, ad ſtabulum Eccleſię deportauit. Et locum Adomim, quod interpretaƭ ſanguinũ, quia multus in eo ſanguis crebris

latronum

latronum ſundebatur incurſibus. Et arborem ſycomorũ Zachæi, id eſt, bona pœnitentiæ opera, quibus cruenta dudum & noxia rapinis, peccata calcabat: excelſumq́ꝫ dñm de excelſo uirtutum intuebaẽ. Et iuxta uiã cæcorũ loca, qui receptis luminibus utriuſq; populi credentis, in dominũ ſacramenta præmiſerant. Ingreſſa Hiericho, uidit urbem quam fundauit Hazel in Abiram primogenito ſuo, & cuius portas poſuit in Segub nouiſſimo filiorũ. Intuita eſt caſtra Galgalæ, & aceruũ præputiorum, & ſecundæ circuncıſionis myſterũ: & duodecim lapides, qui de Iordanis illuc tranſlati alueo, duodecim apoſtolorũ fundamenta firmauerant: & fontẽ quondam legis amariſsimũ & ſterilem, quẽ uerus Heliſæus ſua condiuit ſapientia, & in dulcorẽ ubertatemq; conuertit. Vix nox tranſierat, feruentiſsimo æſtu uenit ad Iordanẽ. Stetit in ripa fluminis, & orto ſole, ſolis iuſtitiæ recordata eſt, quomodo in medio amnis alueo ſicca ſacerdotes poſuerint ueſtigia; & ad Heliæ & Heliſæi imperiũ, ſtantibus ex utraq; parte aquis, iter unda præbuerit: pollutasq; diluuio aquas, & totius humani generis interfectione maculatas, ſuo dominus mundauerit baptiſmate.

Longum eſt ſi uelim de ualle Achor dicere, id eſt, tumultus atq; turbarum, in qua furtũ & auaricia condemnata eſt: & de Bethel domo dei, in qua ſuper nudam humũ, nudus & pauper dormiuit Iacob: & poſito ſubter caput lapide, qui in Zacharia ſeptẽ oculos habere deſcribitur: & in Eſaia lapis dicitẽ angularis: uidit ſcalã uſq; ad cœlũ tendentem, in qua dominus deſuper innitebatur, aſcendentibus porrigens manũ, & negligẽtes de ſublimi præcipitans. Sepulchra quoq; in monte Ephraim Ieſu filij Naue, & Eleazari filij Aaron ſacerdotis, e regione uenerata eſt: quorũ alter conditus eſt in Tannathſare a ſeptentrionali parte montis Gaas: alter in Gabaa filij ſui Phinees: ſatisq; mirata eſt, ꝙ diſtributor poſſeſsionũ ſibi montana & aſpera delegiſſet. Quid narrem Silo, in qua altare dirutũ hodieq; monſtratur, & raptũ ſabinarum a Romulo, tribus Beniamitica prçcucurrit. Tranſiuit Sichem, non ut pleriq; errantes legunt Sichar, quæ nũc Neapolis appellatur, & ex latere montis Garizim extructã circa puteum Iacob intrauit Eccleſiam: ſuper quo reſidens dominus, ſitiensq;, & eſuriens, Samaritanæ fide ſatiatus eſt quæ quinq; Moſaicorũ uoluminum uiris, ſextoq;, quẽ ſe habere iactabat, errore Doſithei derelicto, uerũ Meſsiam, et uerũ reperit Saluatorem. Atq; inde diuertens, uidit duodecim patriarcharum ſepulchra: & ſebaſten, id eſt, Samariã: quæ in honorẽ Auguſti ab Herode Græco ſermone Auguſta eſt nominata. Ibi ſiti ſunt Heliſęus & Abdias prophetæ: & (quo magis inter natos mulierũ non fuit) Ioannes Baptiſta. Vbi multis intremuit conſternata mirabilibus: namq; cernebat uarijs dæmones rugire cruciatib⁹, & ante ſepulchra ſanctorũ ululare homines more luporũ, uocibus latrare canũ, fremere leonum, ſibilare ſerpentum, mugire taurorũ. Alios rotare caput, & poſt tergũ terram uertice tangere: ſuſpenſisq́; pede fœminis, ueſtes defluere in faciẽ. Miſerebaẽ omniũ, & per ſingulos effuſis lachrymis, Chriſti clementiã deprecabaẽ. Et ſicut erat inualida, aſcendit pedibus montẽ: in cuius duabus ſpelũcis, perſequutionis & famis tẽpore, Abdias propheta centũ prophetas aluit pane, & aqua. Inde cito itinere percucurrit Nazareth nutriculã domini, Chanaan & Capharnaũ, ſignorum eius familiares. Lacũ Tyberiadis, nauigante domino ſanctificatũ: & ſolitudinem, in qua multa populorũ milia pau-

4 *Si tot mirabilia fiunt ante ſepulchra ſanctorum, et Dæmones uarijs cruciatibus ululant, tantusq; fit illuc populorum et languentium hominum concurſus, ergo falſa noſtrorum hæreticorum doctrina, ſanctos nil poſſe poſt mortẽ.*

ſuperſtitionẽ eſſe ad eorũ ſepulchra peregrinari, abuſum magnum credere deum citius exaudire apud oſſa martyrum quã alibi, malam conſuetudinem apud emortuos auxilium quærere, inuocare ſanctos eſſe blaſphemiam.

cis ſaturata ſunt panibꝰ & de reliquijs ueſcentiũ repleti ſunt cophini duodecim tribuũ Iſrael. Scandebat montem Thabor, in quo transfiguratus eſt dominus. Aſpiciebat procul montes Hermon & Hermoniũ, & campos latiſsimos Galilææ, in quibus Siſara & omnis exercitus eius, Barach uincente, proſtratus eſt. Torrens Ciſon, qui mediam planitiẽ diuidebat, & oppidum iuxta Naim, in quo uiduæ ſuſcitatus eſt filius, monſtrabatur. Dies me prius quam ſermo deficiet, ſi uoluero cuncta percurrere, quę Paula uenerabilis fide incredibili peruagata eſt.

Tranſibo ad Aegyptũ, & in Sochoth atq; apud fontẽ Sampſon, quẽ de molari maxillæ dente produxit, ſubſiſtam parũper: & arentia ora colluã, ut refocillatus uideã Moraſthim, ſepulchrũ quondã Micheæ prophetæ, nunc Eccleſiã. Et ex latere derelinquã Chorreos, & Getheos, Mareſa, Idumæã, & Lachis: & per arenas molliſsimas pergentiũ ueſtigia ſubtrahentes, latamq; eremi uaſtitatẽ, ueniã ad Aegypti fluuiũ Sior, qui interpretatur turbidus: & quinq; Ægypti tranſeã ciuitates, quæ loquunt̃ lingua Chananitide, & terrã Geſſen, & campos Taneos, in q̃bus fecit deus mirabilia. Et urbẽ No, quæ poſtea uerſa eſt in Alexandriam: & oppidũ domini Nitriam, in quo puriſsimo uirtutũ nitro ſordes lauant̃ quotidie plurimorum. Quod cũ uidiſſet, occurrẽte ſibi ſancto ac uenerabili epiſcopo Iſidoro confeſſore, & turbis innumerabilibꝰ monachorũ, ex quibꝰ multos

5 ſacerdotalis & leuiticus ſublimabat gradus: lætabat̃ quidẽ ad gloriã domini, ſed ſe indignã tanto honore fatebat̃. Quid ego patrẽ Macarios, Arſetas, Serapionas, & reliqua colũnarum Christi nomina? Cuius non intrauit cellulam? quorũ pedibus non aduoluta eſt? Per ſingulos ſanctos Chriſtũ ſe uidere credebat: & quicq̃d in illos contulerat, in dominũ contuliſſe lætabat̃. Mirus ardor, & uix in fœmina credibilis fortitudo. Oblita ſexus & fragilitatis corporeæ, inter tot milia monachorũ cũ puellis ſuis habitare cupiebat. Et forſitan cunctis eã ſuſcipientibꝰ impetraſſet ni maius ſanctorũ locorũ retraxiſſet deſideriũ. Atq; propter feruentiſsimos æſtus de Peluſio Maiomã nauigatione perueniens, tanta uelocitate reuerſa eſt, ut autem putares. Nec multo poſt in ſancta Bethlehem manſura perpetuo, anguſto per triennium manſit hoſpitiolo, donec extrueret cellulas ac monaſteria, & diuerſorum peregrinorum iuxta uiam conderet manſiones, in qua Maria & Ioſeph hoſpicium non inuenerant.

Ecce quõ laudat D. Hiero. Monachos, & noſtri tẽporis ſubuerſores, eos reprehendunt, ac de terra uiuentium tollere omnino affectant.

6 Hucuſq; iter eius deſcriptũ ſit, quod multis uirginibus & filia comite peragrauit. Nũc uirtus latius deſcribat̃, quæ ipſius propria eſt, & in qua exponenda, deo iudice ac teſte, profiteor me nihil addere, nihil in maius attollere more laudantiũ: ſed ne retũ excedã finẽ, multa detrahere: & ne apud detractores & genuino me ſemp̄ dentes rodentes fingere puter, & cornicẽ Aeſopi alienis coloribus adornare. Quæ prima Chriſtianorũ uirtus eſt, tanta ſe humilitate deiecit, ut qui eam non uidiſſet, & pro celebritate nominis uidere geſtiſſet, ipſam eſſe non crederet, ſed ancillularũ ultimam. Et cũ frequentibus choris uirginũ cingeret̃, & ueſte & uoce & habitu & inceſſu minima omnium erat: nunq̃ poſt uiri mortẽ uſq; ad diem dormitionis ſuæ cũ ullo comedit uiro, quãuis eum ſanctũ, & in pontificali ſciret culmine conſtitutũ. Balneas, niſi periclitans, non adijt. Mollia, etiã in grauiſsima febre, lectuli ſtrata non habuit, ſed ſuper duriſsimã humũ, ſtratis ciliciolis quieſcebat, ſi tamen illa quies dicẽda eſt, quæ iugibus pe-

Legiſti prolixam ſanctæ fœminæ peregrinationem, quo uultu igitur, quoue colore hæc a neotericis hæreticis damnari poteſt?

ne orationibus dies noctesq; iungebat:illud implens de pſalterio: Lauabo per ſingulas noctes lectũ meũ,lachrymis meis ſtratũ meũ rigabo. In 7
qua fontes crederes lachrymarũ,ita leuia peccata plangebat, ut illã grauiſsimorũ criminũ crederes reã.Cũq; a nobis crebrius moneref, ut parceret oculis,& eos ſeruaret euangelicæ lectioni, aiebat:Turpãda eſt facies, quã contra dei præceptũ purpuriſſo & ceruſſa & ſtibio ſæpe depinxi. Affligendũ corpus,quod multis uacauit delitijs.Longus riſus,perpeti compenſandus eſt fletu. Mollia linteamina & ſerica precioſiſsima, aſperitate cilicij cõmutanda. Quæ uiro & ſeculo placui,nunc xp̄o placere deſidero. Si inter tales tantasq; uirtutes caſtitatẽ in illa uoluero prædicare,ſuperfluas uidear:in qua etiam cũ ſecularis eſſet,omniũ Romæ matronarũ exẽplum fuit:quæ ita ſe geſsit, ut nunquã de illa etiã maledicorũ quicquã auderet fama confingere. Nihil animo eius clementius, nihil erga humiles blandius fuit. Non appetebat potentes:nec tamen ſuperbos & glorioſã quærentes,faſtidio deſpiciebat. Si pauperẽ uidebat,ſuſtentabat:Si diuitẽ, ad benefaciendũ hortabaf. Liberalitas ſola excedebat modum. Et uſuras tribuens,uerſurã quoq; ſæpius faciebat, ut nulli ſtipem rogantiũ denegaret. Fateor errorẽ meũ:Cum in largiendo eſſet profuſior,arguebam:illud proferens de Apoſtolo:Nõ ut alijs ſit refrigeriũ,uobis aũt tribulatio: ſed ex æqualitate in hoc tempore, ut ueſtra abundantia ſit ad illorũ inopiã,et illorũ abũdantia ſit ad ueſtram inopiam. Et hoc de euangelio ſaluatoris: Qui habet duas tunicas,det alterã non habenti. Et prouidendum eſſe, ne quod libenter faceret, ſemper facere non poſſet:multaq; huiuſcemodi, q̃ illa mira uerecũdia,& ſermone parciſsimo diſſoluebat:teſtẽ inuocãs deũ, ſe pro illius nomine cuncta facere:& hoc habere uoti, ut mendicans ipſa moreretur:ut unũ nummum filiæ non dimitteret,& in funere ſuo aliena ſindone inuolueretur. Ad extremum inferebat:Ego ſi petiero, multos inueniã qui mihi tribuant:iſte mendicans ſi a me non acceperit, quæ ei poſſum et de alieno tribuere,& mortuus fuerit,a quo eius anima requiretur? Ego cautior in re familiari eſſe cupiebam,ſed illa ardentior fide, toto ſaluatori animo iungebat:& pauperẽ dominũ,pauper ſpiritu ſequebaf,reddens ei qđ acceperat,pauper pro ipſo effecta. Deniq; cõſequuta eſt quod optabat, & in grandi ære alieno filiam dereliquit,quod hucuſque debens non ſuis uiribus,ſed Chriſti ſe confidit miſericordia reddituram.

Solent pleræq; matronarũ buccinatoribus ſuis dona cõferre, & in paucos largitate profuſa,manũ a cæteris retrahere: quo illa omnino carebat uitio. Ita enim ſingulis ſuam pecuniam diuidebat, ut ſingulis neceſſarium erat,non ad luxuriã,ſed ad neceſsitatẽ. Nemo ab ea pauperum uacuus reuerſus eſt. Quod obtinebat,non diuitiarũ magnitudine,ſed prudentia diſpenſandi: Illud ſemper replicans:Beati miſericordes, qm̃ ipſi miſericordiam conſequenf. Et:Sicut aqua extinguit ignẽ, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Et:facite uobis amicos de iniquo mãmona, qui uos recipiant in æterna tabernacula. Et:Date eleemoſynam, & ecce omnia mũda ſunt uobis. Et uerba Danielis,regem Nabuchodonoſor monentis,ut eleemoſynis redimeret peccata ſua. Nolebat in his lapidibꝰ pecuniam effundere, qui cũ terra & ſeculo tranſituri ſunt:ſed in uiuis lapidibus, qui uoluuntur ſuper terram,de quibus in Apocalypſi Ioannis,ciuitas magni regis extruitur:quos in ſaphirum & ſmaragdum & lapidẽ,& cæteras gẽmas eſſe uer

Si dominus Ieſus xp̄s ſatisfecit pro ea, & proinde operum noſtrorum ſatisfactiones non neceſſariæ ſunt & inutiles, ut blaterãt peſtiferi noſtri nouatores, igitur damnanda Paula nõ prædicanda, quæ hoc modo pro peccatis ſe affligebat. O impoſturam.

tendos,ſcriptura cōmemorat. Verū hæc poſſunt eſſe cōmunia cū paucis: & ſcit diabolus,non in ſummo uirtutū culmine poſita. Vnde loquitur ad dominum,poſt amiſſam Iob ſubſtantiam,poſt euerſam domū,poſt liberos interfectos,coriū pro corio,& omnia quæ habuerit homo,dabit pro anima ſua. Sed extende manum tuam,& tange oſſa eius & carnes,niſi in faciem benedixerit tibi. Scimus pleroſq; dediſſe eleemoſynā, ſed de proprio corpore nihil dediſſe:porrexiſſe egentibus manū, ſed carnis uoluptate ſuperatos: dealbaſſe ea quæ foris erant, & intus plenos fuiſſe oſsibus

8 mortuorū. At non Paula talis:quæ tantæ continentiæ fuit, ut prope menſuram excederet, & debilitatem corporis nimijs ieiunijs ac labore contraheret. Quæ,exceptis diebus feſtis,uix oleū,in cibo caperet:ut ex hoc uno æſtimetur,quid de uino & liquamine,& piſcibus,& melle,& ouis,& reliquis quæ guſtui ſuauia ſunt,iudicarit. In quibus ſumendis quidā ſe abſtinentiſsimos putant:& ſi his uentrē ingurgitauerint, tutā pudicitiam ſuſpicantur. Semper quidē uirtutes ſequit̄ inuidia,feriuntq; ſummos fulgura montes. Nec mirū ſi hoc de hominibus loquar, cū etiam dominus noſter phariſæorū zelo ſit crucifixus,& omnes ſancti æmulos habuerint: in paradiſo quoq; ſerpens fuerit,cuius inuidia mors introiuit in orbē terrarum. Suſcitauerat ei dominus Adad Idumæū, qui eam colaphizaret, ne ſe extolleret:& quaſi quodā ſtimulo carnis ſępius admonebat,ne magnitudo uirtutū altius raperet,& aliarū uitijs fœminarū, ſe in excelſo crederet conſtitutam. Ego aiebam,liuori eſſe cedendū,& dandū inſanię locum:quod feciſſet Iacob in fratre ſuo Eſau, & Dauid in pertinacisſimo inimicorum Saul:quorū alter in Meſopotamiā fugerit, alter ſe Allophylis tradiderit, malens hoſtibus quā inuidis ſubiacere. At illa reſpondebat:Iuſte hæc diceres,ſi diabolus contra ſeruos dei,& ancillas,non ubiq; pugnaret,& ad omnia loca fugientes non præcederet:ſi non ſanctorū locorū amore retinerer,& Bethlehem meam in alia reperire poſſem parte terrarū. Cur.n. non patientia liuorem ſuperem? Cur non humilitate frangā ſuperbiam,& percutienti maxillā offerā alteram? Dicente apoſtolo Paulo:uincite in bono malū. Nonne apoſtoli gloriabant̄, quando pro domino ſunt paſsi contumeliam? Nonne ipſe Saluator humiliauit ſe, formam ſerui accipiens,& factus eſt obediens patri uſq; ad mortem,& mortē crucis, ut nos ſua paſſione ſaluaret? Iob niſi certaſſet,& uiciſſet in prælio, non accepiſſet coronam iuſtitiæ,nec audiſſet a domino: Putas me aliter loquutū tibi, quam ut appareres iuſtus? Beati dicuntur in euangelio, qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam. Secura ſit conſcientia,quod non propter peccata patiamur:& afflictio in ſeculo,materia præmiorum eſt.

Vide hic ieiunia & ciborum delectū, contra præſentis temporis hæreticos.

Si quando procacior fuiſſet inimicus, & uſq; ad uerborū iurgia proſiliſſet,illud pſalterij decantabat:Cum conſiſteret aduerſum me peccator, obmutui & ſilui a bonis. Et rurſus: Ego autē quaſi ſurdus non audiebam, & quaſi mutus non aperiens os ſuum. Et factus ſum ſicut homo non audiens,& non habens in ore ſuo increpationes. In tentationibus,Deuteronomij uerba uoluebat:Tentat uos dn̄s deus ueſter, ut ſciat ſi diligatis dominum deū ueſtrum de toto corde ueſtro,& de tota anima ueſtra. In tribulationibus & anguſtijs,Eſaiæ replicabat eloquia:Qui ablactati eſtis a lacte,qui abſtracti ab ubere, tribulationem ſuper tribulationē expectate, ſpem ſuper ſpem,adhuc puſillū propter malitiam labiorū,propter linguā malignam.

malignam. Et ſcripturæ teſtimoniũ in conſolationem ſuã edifferebat: Ablactatorum eſſe, eorũ ſcilicet, qui ad uirilẽ ętatem perueniſſent, tribulationem ſuper tribulationẽ ſuſtinere, ut ſpem ſuper ſpem mereantẽ accipere. Scientes q̃m tribulatio patientiã operatur, patientia autem probationẽ, probatio uero ſpem, ſpes autẽ non confundit. Et, quod ſi is qui foris eſt homo noſter corrumpaẽ, ille qui intus eſt innouetur: & in pręſentiarũ leue & momentaneũ tribulationis ueſtræ, ęternę gloriæ pondus operaẽ in uobis: non aſpicientibus quæ uidenẽ, ſed quæ non uidenẽ. Quæ enim uidenẽ, temporalia ſunt: quæ autem non uidentur, æterna. Nec longũ fore tẽpus, etiam ſi humanæ impatientiæ tardũ uideatur, quin dei ſtatim uideaẽ auxilium, dicentis: Tempore opportuno exaudiui te, & in die ſalutis auxiliatus ſum tibi. Nec doloſa labia & linguas iniquorũ eſſe metuendas, cũ domino adiutore lætemur, & ipſum debeamus audire per prophetam monentem: Nolite timere opprobria hominũ, & blaſphemias eorũ ne metueritis. Sicut enim ueſtimentũ, ſic comedit eos uermis: & ſicut lanam, ſic deuorauit eos tinea. Et: Per patientiam ueſtram poſsidebitis animas ueſtras. Et: Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitẽ in nobis. Et alibi: Tribulationem ſuper tribulationẽ ſuſtinete, ut patienter agamus in omnibus quæ accidunt nobis. Patiens enim uir multũ prudens. Qui aũt puſillanimis eſt, uehementer inſipiens. In languoribus & crebra infirmitate dicebat: Q̃n infirma ſum, tunc fortis ſum. Et: Habemus theſaurũ iſtum in uaſis fictilibus, donec mortale hoc induat immortalitatem, & corruptiũũ hoc ueſtiaẽ incorruptione. Et iterum: ſicut ſuperabundant paſsiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundauit & conſolatio. Ac deinde: ut ſocij paſsionũ eſtis, ſic eritis & cõſolationis. In mœrore cantabat: Quare triſtis es anima mea, & quare cõturbas me? Spera in deo, q̃m adhuc confitebor illi, ſalutare uultus mei, & deus meus. In periculis loquebatur: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuam, & ſequaẽ me. Et iterũ: Qui uult animam ſuam saluã facere, perdet eã. Et: Qui perdiderit animã ſuã propter me, ſaluam eam faciet. Q̃n diſpendia rei familiaris & euerſio totius patrimonij nuntiabaẽ, aiebat: Quid.n. prodeſt homini ſi totũ mundũ lucrifecerit, & aïæ ſuę dãnũ habuerit? aut quã dabit homo cõmutationẽ pro aïa ſua? Et: Nudus exiui de utero matris meæ, nudus & redeã. Sicut dño placuit, ita factũ eſt. Sit nomẽ dñi benedictũ. Et illud: Nolite diligere mũdũ, neq; ea quæ ſunt in mundo. Q̃m omne quod in mundo eſt, deſiderium carnis eſt, & concupiſcentia oculorũ, & ſuperbia uitæ huius: quæ non eſt ex patre, Sed ex mundo. Et mundus tranſit & concupiſcentia eius. Scio enim ſcriptas infirmitates grauiſsimas liberorũ, & maxime Toxotij ſui, quem diligebat plurimũ. Cumq; illud uirtute compleſſet, turbata ſum, & non ſum loquuta, in hæc uerba prorupit: Qui amat filium aut filiam plus quã me, non eſt me dignus. Et orans ad dominum, loquebatur: Poſside dñe filios mortificatorum, qui pro te quotidie mortificant corpora ſua.

Noui ſuſuronem quendã (quod genus hominũ uel pernicioſiſsimũ eſt) quaſi beneuolũ nunciaſſe, qđ pro nimio feruore uirtutũ quibuſdam uideretur inſana, & cerebrũ illius dicerẽt confouendũ. Cui illa reſpõdit: Theatrum facti ſumus mundo, & angelis & hominibus. Et: Nos ſtulti propter Chriſtũ, ſed ſtultum dei ſapientius eſt hominibus. Vnde & ſaluator loqui

tur ad patrem: Tu ſcis inſipientiam meã. Et iterũ: Tanquam prodigiũ fa-
ctus ſum multis & tu adiutor fortis: Vt iumentum factus ſum apud te, &
ego ſemper tecũ. Quem in euangelio & propinqui quaſi mentis impotẽ
ligare cupiebant, & aduerſarij ſugillabant, dicentes: Dæmoniũ habet, &
Samaritanus eſt. Et: In Beelzebub principe dæmoniorũ eijcit dæmonia.
Sed nos audiamus Apoſtolũ cohortantem: Hæc eſt gloria noſtra, teſti-
moniũ cõſcientiæ noſtræ: qm̃ in ſanctitate & ſynceritate, & in gratia dei
conuerſati ſumus in mundo. Et dominum dicentem ad Apoſtolos: ideo
mundus odit uos, quoniã non eſtis de mundo. Si enim eſſetis de mundo,
amaret utiq; mundus quod ſuũ erat. Et ad ipſum dominũ uerba uertebat.
Tu noſti cordis abſcondita, & hæc omnia uenerunt ſuper nos, nec ſumꝰ
obliti tui, neq; inique egimus in teſtamẽto tuo, nec auerſum eſt retrorſum
cor noſtrũ. Et: Propter te mortificati ſumꝰ tota die: reputati ſumꝰ ut oues
occiſionis. Sed dominus auxiliator meus, nõ timebo quid faciat mihi ho
mo. Legi enim: Fili honora dominũ, et confortaberis, & extra dñm nullũ
timueris. His & talibus teſtimonijs, quaſi armatura dei, & aduerſus om-
nia quidẽ uitia, ſed præcipue inſtruebat ſe contra inuidiam ſæuientẽ: & pa
tiẽdo iniurias, furorẽ rabidi pectoris mitigabat. Deniq; uſque ad diẽ mor-
tis, & huius patientia, & aliorũ zelus omnibꝰ patuit: qui ſuum rodit auto
9 rem, & dum æmulum lædere nitit̃, in ſemetipſum proprio furore bacchat̃.

Obſecro Chriſtiane lector, ut diligenter conſideres totum hũc locum in quo de inſtitutis monaſteriorum Paulæ agitur, ut demum luce clarius p̃ſentis hereſis mẽdacia cognoſcere et euitare poſſis, quæ dicit, Ceremonias omnes q̃ in uictu ueſtituq; & alijs obſeruantijs monachorum & monialium modo exhibentur, nenias, res ridiculas, & recenter confictas eſſe.

Dicam & de ordine monaſterij, quomodo ſanctorum continentiam
in ſuum uerterit lucrum. Seminabat carnalia, ut meteret ſpiritualia: dabat
terrena, ut cœleſtia tolleret: breuia cõcedebat, ut pro his ęterna mutaret.
Poſt uirorum monaſterium, quod uiris tradiderat gubernandum, plures
uirgines quas e diuerſis prouincijs cõgregarat, tam nobiles, quã medij &
infimi generis, in tres turmas monaſteriaq; diuiſit: ita duntaxat, ut in ope-
re & in cibo ſeparatæ, pſalmodijs & orationibus iungerent̃. Poſt alleluia
cantatũ (quo ſigno uocabant̃ ad collectã) nulli reſidere licitũ erat. Sed pri-
ma ſeu inter primas ueniens, cæterarũ operiebat̃ aduentũ, pudore & exẽ-
plo ad laborẽ eas prouocans, non terrore. Mane hora tertia, ſexta, nona,
ueſpere, noctis medio, per ordinem pſalteriũ cantabãt. Nec licebat cui-
quam ſororum ignorare pſalmos, & non de ſcripturis ſanctis quotidie
aliquid diſcere. Die tantũ dominico ad Eccleſiam procedebant, ex cuius
habitabant latere. Et unumquodq; agmen matrẽ propriã ſequebat̃: atq;
inde pariter reuertentes, inſtabant operi diſtributo, & uel ſibi, uel cæteris
indumenta faciebant. Si qua erat nobilis, non permittebat̃ de domo ſua
habere comitẽ, ne ueterũ actuum memor, & laſciuientis infantiæ errorẽ
refricaret antiquũ, & crebra confabulatione renouaret. Vnus omniũ ha-
bitus. Linteamine ad tergendas ſolũ manus utebant̃. A uiris tanta ſepa-
ratio, ut a ſpadonibus quoq; eas ſeiungeret, ne ullã daret occaſionem lin-
guæ maledicæ, quæ ſanctos carpere ſolita eſt in ſolatiũ delinquendi. Si
qua uel tardior ueniebat ad pſalmos, uel erat in opere pigrior, uarijs eam
modis aggrediebat̃. Si erat iracunda, blanditijs: Si patiens, correptione:
illud Apoſtoli imitans: Quid uultis? In uirga ueniam ad uos, an in ſpiritu
lenitatis & manſuetudinis? Exceptu uictu & ueſtitu, nullã habere quicq;
patiebat̃, dicente Paulo: Habentes uictũ & ueſtitũ, his contenti ſumus: ne
conſuetudine plus habẽdi præberet locũ auariciæ, quę nullis explet̃ opi-
bus: & quanto amplius habuerit, plus requirit: & neq; copia, neq; inopia

minuit. Iurgantes inter ſe, ſermone leniſsimo fœderabat. Laſciuientē adoleſcentularū carnem crebris & duplicatis frangebat ieiunijs, malens eis ſtomachū dolere, quam mentē. Si uidiſſet aliquam cōptionē, contractione frontis, & uultus triſtitia arguebat errantē, dicens: Mundiciā corporis atq; ueſtitus, animæ eſſe imundiciā. Et turpe uerbū atq; laſciuum, nunq̃ de ore uirgineo proferendū: quibus ſignis libidinoſus animus oſtendit: & per exteriorem hominē, interioris hominis uitia demonſtrant. Quam linguoſam, garrulam, ac procacē, rixiſq; perſpexerat delectari: & ſæpius cōmonitam nolle conuerti, inter ultimas & extra conuentū ſororū, ad fores triclinij orare faciebat, & ſeparatim cibū capere: ut quam obiurgatio non correxerat, emendaret pudor. Furtū quaſi ſacrilegiū deteſtabat. Et qđ inter ſeculi homines, uel leue putat, uel nihil: hoc in monaſterijs grauiſsimū dicebat eſſe delictū. Quid memorem clementiā & ſedulitatē in ægrotantes, quas miris obſequijs, & miniſterijs confouebat? Cumq; alijs languentibus, large præberet omnia, & eſum quoq; exhiberet carniū: Si quando ipſa ægrotaſſet, ſibi non indulgebat, & in eo inęqualis uidebat, quod in alijs clementiā, in ſe duritiam cōmutabat. Nulla iuuenū puellarū ſano & uegeto corpore, tantæ ſe dederat continentiæ, quantę ipſa fracto et ſenili debilitatoq; corpuſculo. Fateor i hac re pertinacior fuit, ut ſibi nō parceret, & nulli cederet admonenti. Referam quod expertus ſum. Menſe Iulio feruentiſsimis æſtibus incidit in ardorē febris, & poſt deſperationem cū dei miſericordia reſpiraſſet, & medici perſuaderent ob refectionem corporis uino opus eſſe tenui & parco, ne aquā bibens in hydropē uerteret, et ego clam beatū papam Epiphaniū rogarem, ut eam moneret, imo cōpelleret uinū bibere: illa ut erat prudens & ſolertis ingenij, ſtatim ſenſit inſidias: & ſubridens, meum eſſe quod ille diceret, intimauit. Quid plura? Cum beatus pontifex poſt multa hortamenta exiſſet foras, quærenti mihi quid egiſſet, reſpōdit: Tantū profeci, ut ſeni homini pene perſuaſerit, ne uinū bibam. Hæc refero, nō quod incōſideranter, & ultra uires ſumpta onera probem: monente ſcriptura: Superet te onus ne leuaueris. Sed quod mentis eius ardorem, & deſideriū fidelis animæ, ex hac quoq; probare uelim perſeuerantia, decantantis: Sitiuit anima mea in te, quam multipliciter tibi caro mea.

Difficile eſt modū tenere in omnibus. Et uere iuxta philoſophorū ſententiam, μεσότης ἡ ἀρετὴ, κακία, ὑπερβολὴ τέλειται, id eſt, modus uirtus eſt, uitiū nimietas reputat. Quod nos una & breui ſententiola exprimere poſſumus: Ne quid nimis. Quæ in contemptu ciborum tantam habebat pertinaciā: in luctu mitis erat, & ſuorū mortibus frangebat, maxime liberorū. Nam & in uiri & filiarū dormitione, ſemper periclitata eſt. Et cū os ſtomachumq; ſignaret, et matris dolorē, crucis niteret impreſsione lenire: ſuperabat affectu, & credulam mentē, parentis uiſcera conſternebant: animoq; uincēs, fragilitate corporis uincebat. Quam ſemel languor arripiens, longo tēpore poſsidebat, ut & nobis inquietudinē, & ſibi diſcrimina offerret. In quo illa lætabat, per momenta cōmemorans: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Dicat prudens lector, pro laudibus me uituperationē ſcribere. Teſtor Ieſum, cui illa ſeruiuit, & ego ſeruire cupio, me utranq; in partē nihil fingere, ſed quaſi Chriſtianū de Chriſtiana, quæ ſunt uera, proferre, id eſt, hiſtoriam ſcribere, non pa-

negyricum: & illius uitia, aliorum eſſe uirtutes. Vitia loquor, ſecundum animum meum, & omnium ſororum ac fratrum deſiderium, qui illam diligimus, & abſentem quærimus.

Cæterum illa impleuit curſum ſuum, fidemq́ȝ ſeruauit, & nunc fruitur corona iuſtitiæ: ſequiturq́ȝ agnū quocunq́ȝ uadit. Saturatur, quia eſuriuit, & læta decantat: Sicut audiuimus, ita & uidimus in ciuitate domini uirtutū, in ciuitate dei noſtri. O beata rerū cōmutatio, fleuit, ut ſemper rideret: Deſpexit lacus contritos, ut fontem dominū reperiret. Veſtita cilicio eſt, ut nunc albis ueſtimentis uteret̄, & diceret: Sciđiſti ſaccum meum, & induiſti me lætitia. Cinerem ſicut panē manducabat, & potionem ſuam cum fletu miſcebat, dicens: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternum pane angelorūueſceret̄, & caneret: guſtate & uidete, q̄m ſuauis eſt dominus. Et, Eructauit cor meum uerbū bonum, dico ego opera mea regi. Et Eſaiæ, imo dn̄i per Eſaiam in ſe cerneret uerba cōpleri. Ecce qui ſeruiunt mihi manducabunt, uos aūt eſurietis. Ecce qui ſeruiūt mihi bibent, uos aūt ſitietis. Ecce qui ſeruiunt mihi lętabunt̄, uos aūt confundemini. Ecce qui ſeruiunt mihi exultabunt, uos aūt clamabitis ob dolorem cordis, & propter contritionem ſpiritus ululabitis.

10 *Non ergo Paula ſolūmodo credidit ut ſaluaretur, ſed bona ēt opera patrauit. Vides ne quam falſa ſit & inſana noſtrorum hæreticorum doctrina, dicentium, opera ſaluando nō eſſe neceſſaria, ſed ſolam fidem ſufficere?*

Dixeram lacus eam ſemper fugiſſe contritos, ut fontem dn̄m reperiret, ut poſſet lęta cantare: Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarū, ita deſiderat anima mea ad te deus. Quando ueniā et apparebo ante faciē dei? Tangam ergo breuiter quomodo hęreticorū cœnoſos deuitauerit lacus, & eos inſtar habuerit ethnicorū. Quidam ueterator callidus, atq́ȝ ut ſibi uidebat̄, doctus & ſciolus, me neſciente cœpit ei proponere quæſtiones, & dicere: Quid peccauit infans, ut a dæmone corripiat̄? In qua ætate reſurrecturi ſumus? Si in ipſa qua morimur: ergo nutricibus poſt reſurrectionem opus erit. Sin aliter, nequaquā erit reſurrectio mortuorū, ſed transformatio in alios. Diuerſitas quoq́ȝ ſexus maris ac fœminæ erit, aut non erit? Si erit, ſequent̄ & nuptiæ, & concubitus, ſed & generatio. Si non erit, ſublata diuerſitate ſexus, eadem corpora non reſurgent: aggrauat enim terrena inhabitatio ſenſum multa cogitamen, ſed tenuia erunt & ſpiritualia, dicente Apoſtolo: Seminatur corpus animale, reſurget corpus ſpirituale. Ex quibus omnibus probare cupiebat, rationales creaturas ob quædam uitia, & antiqua peccata in corpora eſſe delapſas: & pro diuerſitate & meritis peccatorū tali uel tali conditione generari, ut uel corporū ſanitate gauderent, & parentū diuitijs ac nobilitate, uel in morbidas carnes & domus inopū uenientes, pœnas priſtinorū luerent delictorū, & præſenti ſeculo atq́ȝ corporibus, quaſi carcere clauderent̄. Quod cū audiſſet, & ad me retuliſſet, indicans hominē, mihiq́ȝ incubuiſſet neceſsitas nequiſsimæ uiperæ ac mortiferæ beſtiæ reſiſtendi, de quibus pſalmiſta cōmemorat, dicens: Ne tradas beſtijs animas confitentiū tibi: Et, increpa dn̄e beſtias calami, qui ſcribentes iniquitatē, loquuntur contra dominū mendacium, & eleuant in excelſum os ſuū: conueni hominē, et orationibus eius, quam decipere nitebatur, breui interrogatione concluſi. Vtrū crederet futuram reſurrectionem mortuorū, an non? Qui cū ſe credere reſpondiſſet, intuli: Eadem reſurgent corpora, an altera? Cū dixiſſet, eadem: ſciſcitatus ſum, in eodem ſexu, an in altero? Ad interrogata reticēti, & inſtar colubri huc atq́ȝ illuc transferenti caput, ne feriret̄: quia inquā taces, Ego mihi pro te

reſpondebo,& conſequentiam inferã: Si non reſurget mulier,neq; maſculus,ut maſculus: non erit reſurrectio mortuorũ, quia ſexus mẽbra habet, mẽbra autem totũ corpus efficiunt. Si aũt ſexus & mẽbra non fuerint,ubi erit reſurrectio corporũ,quæ ſine ſexu non conſtant & membris? Porro ſi corporũ non fuerit reſurrectio, nequaquã erit reſurrectio mortuorũ. Sed & illud quod de nuptijs obijcis: Si eadem mẽbra fuerint, ſe qui nuptias,a ſaluatore diſſolui dicente, Erratis neſcientes ſcripturas, neq; uirtutẽ dei: In reſurrectione.n. mortuorũ,nõ nubent neq; nubent,ſed erunt ſimiles angelorũ. Vbi dicit non nubent,neq; nubent, ſexuũ diuerſitas demonſtrat. Nemo enim de lapide & ligno dicit,non nubent neq; nubent,quæ naturam nubendi non habent:ſed de his qui poſsint nubere, & gratia Chriſti ac uirtute non nubant. Quod ſi oppoſueris, quomodo ergo erimus ſimiles angelorum: Cum inter angelos,non ſit maſculus & fœmina? Breuiter auſculta: Non ſubſtantiam nobis angelorũ,ſed conuerſationem, & beatitudinem dñs repromittit. Quomodo et Ioannes Baptiſta anteq; decollaret,angelus appellatus eſt,& oẽs ſancti ac uirgines dei,etiã in iſto ſeculo uitam in ſe exprimunt angelorũ. Quando enim dicit: Eritis ſimiles angelorũ,ſimilitudo promittit,non natura mutat. Simulq; reſponde: quomodo illud interpreteris,qđ Thomas dñi reſurgentis tetigerit manus,& uiderit lancea latus eius perforatũ? Et Petrus in littore ſtantem uiderit dominũ, & partem aſsi piſcis, ac fauum mellis comedentem? Qui ſtabat, profecto habebat pedes. Qui monſtrauit latus uulneratum,utiq; & uentrem,& pectus habuit, ſine qbus non ſunt latera uentri & pectori cohærentia. Qui loquutus eſt, lingua & palato ac dentibus loquebat. Sicut.n. plectrum cordis,ita lingua illidit dentibus,et uocalem reddit ſonum. Cuius palparæ ſunt manus,cõſequenter & brachia habuit. Cum igit omnia membra habuiſſe dicat,neceſſe eſt,ut totũ corpus habuerit quod conficitur ex mẽbris:nõ utiq; fœmineũ,ſed uirile,id eſt,eiuſdẽ ſexus,i quo mortuus eſt. Quod ſi obtenderis,ergo et nos poſt reſurrectionẽ comedemus? Et quomodo clauſis ingreſſus eſt ianuis,contra naturam pinguium,& ſolidorum corporum? Audies: Noli propter cibum reſurrectionis fidẽ in calumniã trahere. Nam & archiſynagogi filiæ reſuſcitatæ iuſsit cibũ dari. Et Lazarus quatriduanus mortuus,cũ ipſo ſcribit iniſſe conuiuiũ,ne reſurrectio eorũ phantaſma puteret. Sin autem clauſis ingreſſus eſt ianuis, & idcirco ſpirituale & aereũ corpus niteris approbare,ergo & anteq; pateret,quia contra naturã grauiorũ corporum ſuper mare ambulauit, ſpirituale corpus habuit: & apoſtolus Petrus,qui & ipſe ſuper aquas pendulo inceſsit gradu,ſpiritualẽ corpus habuiſſe credẽdus eſt,cũ potentia magis & uirtus oſtendat dei,quando fit aliquid contra naturã. Et ut ſcias in ſignorũ magnitudine,non naturæ mutationẽ,ſed dei omnipotentiam demonſtrari: Qui ambulabat fide, cœpit ĩfidelitate mergi,niſi eũ manus domini ſubleuaſſet,dicentis: Modicę fidei: quare dubitaſti? Miror autẽ te obdurare frontẽ loquente dño: Infer digitũ tuum huc, & tãge manus meas: & porrige manum tuã, & mitte in latus meũ,& noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Et alibi: Videte manus meas,& pedes meos,qa ipſe ego ſum. Palpate & uidete,qa ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me uidetis habere. Et cũ hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & pedes. Oſſa audis & carnem,& pedes,& manus:& globos mihi ſtoicorũ,atq; aeria quędam de-

liramenta confingis. Porro ſi quæris: cur infans a dæmone corripiaẽ, qui peccata non habuit: aut in qua ætate reſurrecturi ſimus: cũ diuerſa ætate moriantur: ingratis ſuſcipies iudicia dei abyſſus multa. Et: o altitudo diuiciarũ ſapientiæ & ſcientiæ dei, quam inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit ſenſm domini: aut q cõſiliarius eius fuit? Ætatum aũt diuerſitas non mutat corporũ ueritatẽ. Cum enim quotidie corpora noſtra fluant, & aut creſcant, aut decreſcant: ergo tot erimus homines, quot quotidie cõmutamur? aut alius fui cũ decem annorum eſſem, alius cũ triginta, alius cũ quinquaginta, alius cum iam toto cano capite ſum? Igiẽ iuxta eccleſiarũ traditiones: & Apoſtolũ Paulum, illud eſt reſpondendũ: quod in uirum perfectũ, & in menſuram ætatis planitudinis Chriſti reſurrecturi ſumus, in qua & Adam Iudæi conditũ autumant: Et dñm ſaluatorem legimus ſurrexiſſe, & multa alia quæ de utroq; teſtamento in ſuffocationẽ hæretici protuli. Ex quo die ita cœpit hominẽ deteſtari, & omnes qui eiuſdem dogmatis erant, ut eos uoce publica, hoſtes domini proclamaret. Et hæc dixi, non ut breuiter hæreſim confutarem, cui multis uoluminib⁹ reſpondendũ eſt: ſed ut fidem tantæ fœminæ oſtenderem, quæ maluit inimicitias hominũ ſubire perpetuas, quam dei offenſam, amicitijs noxijs prouocare.

Dicam ergo ut cœperã, nihil ingenio eius docilius fuit. Tarda erat ad
loquendũ, uelox ad audiendũ: memor illius pręcepti: Audi Iſrael, & tace.
Scripturas ſanctas tenebat memoriter. Et cũ amaret hiſtoriam, & hoc ue
ritatis diceret fundamentũ: magis tamen ſequebaẽ intelligentiam ſpiritualem:
& hoc culmine, ædificationẽ animæ protegebat. Denicp compulit
me: ut uetus & nouũ inſtrumentum, cũ filia, me diſſerente, perlegeret.
Quod propter uerecundiã negans, propter aſsiduitatẽ tamen & crebras
11 poſtulationes eius præſtiti, ut docerem quod didiceram: non a meipſo, id
eſt, a præſumptione, peſsimo præceptore, ſed ab illuſtribus eccleſiæ uiris.
Sicubi hæſitabam, & neſcire me ingenue confitebar, nequaquã mihi uoluit
acquieſcere, ſed iugi interrogatione cogebat ut, e, multis uarijsq; ſententijs,
quæ mihi uidereẽ probabilior, indicarem. Loquaẽ & aliud, quod
forſitan æmulis uideaẽ incredibile. Hebræam linguam, quam ego ab adoleſcẽtia
multo labore ac ſudore ex parte didici, & infatigabili meditatione
non deſero, ne ipſe ab ea deſerar, diſcere uoluit: & conſequuta eſt: ita
ut pſalmos Hebraice caneret, & ſermonem abſq; ulla latinæ linguæ proprietate
perſonaret. Quod quidem uſq; hodie in ſancta filia eius Euſtochio
cernimus, quæ ita ſemper adhęſit matri, & eius obediuit imperijs, ut
nunquam abſq; ea cubaret, nunquam procederet, nũquam cibũ caperet,
ne unũ quidem nummũ haberet poteſtatis ſuę, ſed & paternam & maternam
ſubſtantiolam, a matre diſtribui pauperibus lætaneẽ, & pietatem in
parentẽ, hæreditatem maximam & diuitias crederet. Non debeo ſilẽtio
præterire, quanto exultauerit gaudio, quod Paulam neptẽ ſuam ex Læta
12 & Toxotio genitam, imo uoto & futuræ uirginitatis repromiſsione con
ceptam: audierat in cunis & crepitaculis balbutiente lingua, alleluia can
tare: auiæq; & amitæ nomina, dimidiatis uerbis frangere. In hoc ſolo patriæ
deſiderũ habuit: ut filiũ, nurum, neptẽ, renunciaſſe ſeculo, & Chriſto
ſeruire cognoſceret. Quod et impetrauit ex parte. Nam neptis Chriſti flã
meo reſeruaẽ. Nurus æternæ ſe tradẽs pudicitiæ, ſocrus opera, fide & eleę

Vides quã doctiſsimus uir fatetur ſe docuiſſe ſcripturam, nõ ex eo quod didicerat a ſeipſo, hoc eſt, peſsimo præceptore pſum ptione, ſed ab illuſtribus Eccl. uiris. Quomodo ergo dicũt quidam hoc tempore ſcripturam eſſe claram & apertam, ſeipſam exponere, ac poſſe quemlibet per ſeipſum eã intelligere?

Si conſideres neptem Paulæ ex uoto & futuræ uirginitatis repromiſsione cõceptã, cognoſces uouere ca-

moſynis ſequitur, & Romæ conatur exprimere, quod Hieroſolymis illa compleuit. Quid agimus anima? Cur ad mortē eius uenire formidas? Iamdudū prolixior liber cudit, dum timemus ad ultima peruenire, quaſi tacentibus nobis, et in laudibus illius occupatis, differri poſsit occubitus. Hucuſq; proſperis nauigauimus uentis, & criſpantia maris æquora labēs carina ſulcauit. Nunc in ſcopulos incurrit oratio, & tumentibus fluctuum motibus, præſens utriq; noſtrū intentat naufragium, ita ut cogamur dicere: Præceptor ſaluos nos fac, perimus. Et illud: Exurge, ut qd obdormis domine? Quis enim poſsit ſiccis oculis Paulam narrare morientē? Incidit in grauiſsimam ualetudinē, imo quod optabat inuenit, ut nos dereſeret, & plenius domino iungeretur. In quo languore Euſtochij filiæ probata ſemper in matre pietas, magis ab omnibus comprobata eſt. Ipſa aſsidere lectulo, flabellam tenere, ſuſtentare caput, puluillum ſupponere, fricare pedes, manu ſtomachū cōfouere, mollia ſtrata componere, aquam callidā temperare, mappulam apponere, omniū ancillarum præuenire officia, & quicquid alia feciſſet, de ſua mercede putare ſubtractū. Quibus illa precibus, qbus lamentis & gemitu, inter iacentem matrem & ſpecum domini diſcurrit, ne priuaretur tanto contubernio, ne illa abſente uiueret: ut eodē feretro portaretur? Sed o mortalium fragilis, & caduca natura, & niſi Chriſti fides nos extollat ad cœlū, & æternitas animæ promittatur, cum beſtijs ac iumentis, corporū una conditio eſt. Idē occubitus iuſto & impio, bono & malo, mundo ac immundo, ſacrificanti & non ſacrificanti. Sicut bonus, ita & qui peccat. Sicut qui iurat, ita & is qui iuramentum metuit. Similiter & homines & iumenta, in fauillam & cinerem diſſoluuntur.

ſtitatem eſſe rē laudabilem, non nouum inuentum ad iactantiam excogitatum, non illicitum aut præſumptuoſum, tanquā de re quæ non ſit in noſtra poteſtate, ut ſomniāt noui ſubuerſores.

Quid diu immoror, & dolorē meū differendo facio longiorē? Sentiebat prudentiſsima fœminarū adeſſe mortē, & frigente alia parte corporis atq; membrorum, ſolum animæ teporē, in ſacro pectore palpitare, & nihilominus quaſi ad ſuos pergeret, alienoſq; dereſeret, illos uerſiculos ſuſurrabat: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locū habitationis gloriæ tuæ. Et, quam dilecta tabernacula tua domine uirtutū, concupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Et, elegi abiecta eſſe in domo dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorū. Cumq; a me interrogaret, cur taceret, cur nollet reſpondere, an doleret aliquid: Græco ſermone reſpondit, nihil ſe habere moleſtiæ, ſed omnia quieta & tranquilla perſpicere. Poſthæc obmutuit, & clauſis oculis quaſi mortalia deſpiceret, uſque ad expirationē animæ, eoſdē repetebat uerſiculos: ut quod dicebat, uix audire poſſemus. Digitumq; ad os tenens, crucis ſignū pingebat in labijs. Defecerat ſpiritus, & anhelabat in mortē. Animaq; erūpere geſtiēs, ipſum ſtridorē, quo mortaliū uita finitur, in laudes domini conuertebat. Aderant Hieroſolymarū & aliarū urbiū epiſcopi, & ſacerdotū inferiores gradus, ac leuitarū innumerabilis multitudo. Omne monaſteriū, uirginū & monachorū chori repleuerant. Statimq; ut audiuit ſponſum uocantē: Surge, ueni proxima mea, ſpecioſa mea, columba mea: Qm̄ ecce hyems tranſijt & receſsit, pluuia abijt ſibi: Læta reſpondit: Flores uiſi ſunt in terra, tempus ſectionis aduenit. Et, credo uidere bona dñi in terra uiuentiū. 13

Ex hinc non ululatus, nō planctus: ut inter ſeculi homines fieri ſolet, ſed pſalmorum linguis diuerſis examina concrepabant. Tranſferunt epiſcoporum manibus, & ceruicē feretro ſubijcientibus, cum alij pontifices lā-

Vides hic Chriſtianū ſepeliēdi mortuos morem, nempe primum

padas cęteroſq; præferrent, alij choros pſallentium ducerent, in media ec-
cleſia ſpeluncæ ſaluatoris eſt poſita. Tota ad funus eius, Palæſtinarum ur
bium turba conuenit. Quem monachorũ latentium in eremo cellula ſua
tenuit? Quã uirginũ cubiculorum ſecreta texerunt? Sacrilegium putabat,
q non tali fœminæ ultimum reddidiſſet officium. Viduæ & pauperes in
exẽplum Dorcadis, ueſtes ab ea præbitas oſtendebant. Omnis inopum
multitudo matrẽ, & nutritiam ſe perdidiſſe clamabat. Quodq; mirũ ſit,
nihil pallor mutauerat faciẽ, ſed ita dignitas quędã & grauitas ora com-
pleuerat, ut eam putares non mortuã, ſed dormientẽ. Hebræo, Gręco, La
tino, Syroq; ſermone pſalmi in ordine perſonabant: non ſolum triduo, do
nec ſubter Eccleſiam, & iuxta ſpecũ domini condereẽ: ſed per omnẽ heb-
domadam, cũctis qui uenerant, ſuũ funus, & proprias credentib9 lachry-
mas. Venerabilis uirgo filia eius Euſtochiũ, quaſi ablactata ſuper matrẽ
ſuã, abſtrahi a parente non poterat: deoſculari oculos, hærere uultui, totũ
corpus amplexari, & ſe cum matre uelle ſepeliri.

cum pſalmis hymnis & orationibus, cum lampadibus et cereis comitantibus ſacerdotibus in media Eccleſia ponuntur, dein loco competenti cõduntur. Et dum mortuus eſt ſuper terram, non ceſſatur a pſalmis. Quæ omnia ſunt contra nouorum hæreticorum inſtituta, qui ſepultura aſini ſepeliunt mortuos ſuos.

14 Teſtis eſt Ieſus, ne unũ quidẽ nummũ ab ea filiæ derelictũ: ſed ut ante
iam dixi: derelictũ magnũ æs alienũ: &, quod his difficilius eſt, fratrũ &
ſororũ immenſam multitudinem, quos ſuſtẽtare arduũ, & abijcere impiũ
eſt. Quid hac uirtute mirabilius, fœminam nobiliſsimæ familię, magnis
quondam opibus, tanta fide omnia dilargitam, ut ad egeſtatẽ pene ulti-
mam perueniret? Iactent alij pecunias, & in corbonam dei gra congeſta,
funalibusq; aureis dona pendentia. Nemo plus dedit pauperibus, quam
quę ſibi nihil reſeruauit. Nunc illa diuitijs fruiẽ, & his bonis, quę nec ocul9
uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt. Noſtram uicẽ do-
lemus, & inuidere potius glorię eius uidebimur, ſi uoluerimus diutius fle-
re regnantem. Secura eſto Euſtochium, magna hęreditate ditata es. Pars
tua dominus, & quo magis gaudeas, mater tua longo martyrio corona-
ta eſt. Non ſolũ enim effuſio ſanguinis in confeſſione reputaẽ, ſed deuotę
quoq; mentis ſeruitus immaculata, quotidianũ martyrium eſt. Illa coro-
na de roſis & uiolis plectiẽ, iſta de lilijs. Vndę & in cantico ſcribiẽ canti-
corum: Fratruelis meus candidus & rubicundus: & in pace, & in bello,
eadem pręmia uincentibus tribuens. Mater (inquã) tua audiuit cũ Abra-
ham: Exi de terra tuá, & de cognatione tua, & ueni in terram quam oſtẽ
dam tibi. Et per Hieremiam dominum pręcipientem: Fugite de medio Ba
bylonis, & ſaluate animas ueſtras. Et uſq; ad diem mortis ſuæ non eſt re-
uerſa in Chaldæam: nec ollas Ægypti, & uirulentias carniũ deſiderauit,
ſed Choris commitata uirgineis, ciuis eſt ſaluatoris effecta: & de paruula
Bethlehẽ, Cœleſtia regna conſcendens, dicit ad uerãm Noemi: Populus
tuus, populus meus: Et deus tuus, deus meus.

Tu qui funerum apparatus, & celebres damnas exequias, ac diei ſeptimi orandi pro mortuis conſuetudinem, dicis ex ſacerdotũ cupiditate eſſe inuentam, uide ſi hæc omnia in obitu Paulæ clariſſimæ mulieris interuenerunt.

Hunc tibi librũ ad duas lucubratiunculas, eodem quẽ tu ſuſtines dolo
re, dictaui. Nam quotienſcunq; ſtilũ figere uolui, & opus exarare promiſ
15 ſum: totiens obriguerunt digiti, cecidit manus, ſenſus elãguit. Vnde & in-
culta oratio uotũ ſcribentis abſq; ulla elegantia & uerborũ lepore teſtaẽ.

Vale, o Paula, & cultoris tui ultimam ſenectutem, orationibus iuua. Fi
des & opera tua Chriſto te ſociant, præſens facilius quod poſtulas impe
trabis. Exegi monumentũ tuum ære perennius, quod nulla deſtruere poſ
ſit uetuſtas. Incidi elogiũ ſepulchro tuo, qđ huic uolumini ſubdidi, ut quo
cunq; nr̃ ſermo peruenerit, et laudatã, te i Bethlehẽ cõditã lector agnoſcat.

Ergo ſancti poſt mortem pro nobis orant. Ergo non ſufficit ſola fides, ſed & opera requiruntur. Quid ad hæc dicis hæretice?

Sequitur

Sequitur titulus ſepulchri.

Scipio quam genuit, Paulæ fudere parentes:
Gracchorum ſoboles, Agamemnonis inclyta proles:
Hoc iacet in tumulo. Paulam dixere priores:
Euſtochij genetrix: Romani prima ſenatus,
Pauperiem Chriſti & Bethlehemitica rura ſequuta.

In fronte ſpeluncæ.

Aſpicis anguſtum, præciſa rupe ſepulchrum?
Hoſpitium Paulæ eſt, cœleſtia regna tenentis.
Fratrem, cognatos, Romam, patriamq́ relinquens:
Diuitias, ſobolem, Bethlehemiti conditur antro.
Hic præſepe tuum Chriſte, atque hic myſtica magi
Munera portantes, hominiq; deoq; dedere.

Dormiuit ſancta & beata Paula, ſeptimo Kalendarum Februariũ, tertia ſabbati poſt ſolis occubitũ. Sepulta eſt quinto Kalẽ. earundem. Honorio Auguſto, & Areſtino conſulibus. Vixit in ſancto propoſito, Romæ annos quinq;, Bethlehem annos uiginti. Omne uitæ tempus impleuit, annis quinquagintaſex, menſibus octo, diebus uiginti.

VITA LVCINII BETICI PER D. Hieronymum ad Theodoram eius Coniugem Scripta. 103

Habetur Tomo 1. Epiſtolarum fol. 66.

LVgubri nuncio conſternatus ſuper ſancti & uenerabilis mihi dormitione Lucinij, uix breuem epiſtolam dictare potui. Non quod eius uicem doleam, quẽ ſcio ad meliora tranſiſſe, dicẽte Moyſe: Tranſiens uidebo uiſionẽ hanc magnam: ſed quo torquear deſiderio, non meruiſſe me eius uiri uidere faciem, quẽ in breui tempore huc uenturũ eſſe credebam. Verũ eſt illud ſuper neceſsitate mortis prophetale uaticiniũ, quod fratres diuidat, & chariſsima inter ſe nomina crudelis & dura diſſociet. Sed habemus conſolationem, quia domini uoce iugulatꝰ, per quem ad eam dicitꝰ: Ero mors tua o mors, ero morſus tuus inferne. Et in conſequentibus: Adducet urentem uentũ dominus de deſerto deſcendentẽ, qui ſiccabit omnes uenas eius, & deſolabit fontem illius. Exiuit enim uirga de radice Ieſſe, & flos de uirginali frutice pullulauit. Qui loquitꝰ in Cantico canticoꝝ: Ego flos campi, & liliũ conuallium. Flos noſter mortis interitus, ideoq; & mortuus eſt: ut mors illius morte moreretꝰ. Quod aũt de deſerto dicitur adducendus, uirginalis uterus demonſtratꝰ, qui abſq; coitu & ſemine uiri, deũ nobis fudit infantẽ: qui calore ſpiritus ſancti exiccaretꝰ fontes libidinũ, & caneret in pſalmo: In terra deſerta & inuia & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi.

Aduerſum ergo mortis duritiam & crudeliſsimã neceſsitatẽ hoc ſolatio erigimur, quod breui uiſuri ſumus eos, quos dolemus abſentes. Neq; enim mors, ſed dormitio & ſomnus appellatꝰ. Vnde & beatus Apoſtolus uetat de dormientibus contriſtari: ut quos dormire nouimus, ſuſcitari poſſe credamus: & poſt digeſtũ ſaporem uigilare cũ ſanctis, & cum angelis dicere: Gloria in excelſis deo, & ſuper terram pax hominibus bonæ uoluntatis. In cœlo, ubi nõ eſt peccatũ, gloria eſt, & perpetua laus, & inde-

Male ergo a quibuſdam ſancti uocantur mortui, qui ſpiritu deo uiuunt, & nos

poſt digeſtum ſoporẽ mortis, habemus uigilare cum illis.

feſſa præconia. In terra aũt, ubi ſeditio, bella atq; diſcordiæ, pax ímprecanda eſt: & pax non in omnibus, ſed in his qui bonę uoluntatis ſunt: & ſalutationem audiunt Apoſtolicam: Gratia uobis & pax a deo patre, domino noſtro Ieſu Chriſto multiplicetᷣ: ut in pace ſit locus eius, & habitatio eius in Sion, id eſt in ſpecula, in ſublimitate dogmatũ atq; uirtutum, in anima credentis: cuius quotidie angelus uidet faciem dei, & reuelato uultu gloriam dei contemplatur.

Vnde obſecro te, & currentẽ ut aiunt, impello, ut Liciniũ, tuum deſideres qdem ut fratrem, ſed gaudeas regnare cũ Chriſto: qa raptus eſt, ne malitia immutaret mentẽ eius. Placita enim erat deo anima illius, & in breui ſpatio tempora multa compleuit. Nos dolendi magis, q quotidie ſtamus in prælio peccatorũ, uitiȷ̃s ſordidamur, accipimus uulnera, & de ocioſo uerbo reddituri ſumus rationẽ. Ille iam ſecurus & uictor te aſpicit de excelſo, & fauet laboranti: & iuxta ſe locũ præparat, eodem amore & eadẽ charitate, qua oblitus officiȷ̃ cõiugalis: in terra quoq; ſororẽ te habere cœperat: imo tu illũ fratrem: quia caſta coniunctio, ſexũ non habet nuptialẽ. Et ſi adhuc in carne poſiti & renati in Chriſto, non ſumus Græcus & Barbarus, ſeruus & liber, maſculus & fœmina, ſed omnes in eo unũ ſum⁹: quãto magis cũ corruptiuum hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatẽ, non nubent, neq; nubentᷣ, ſed erũt ſicut angeli in cœlis? Qñ dicit, non nubent neq; nubentᷣ, ſed erunt ſicut angeli in cœlis: non natura & ſubſtantia corporũ tollitᷣ, ſed gloriæ magnitudo monſtratᷣ. Neque enim ſcriptũ eſt, erunt angeli: ſed, ſicut angeli. Vbi ſimilitudo promittitur, ueritas denegatur. Erunt, inquit, ſicut angeli, id eſt, ſimiles angelorũ: ergo homines eſſe non deſinent. Inclyti qdem, & angelico ſplẽdore decorati, ſed tñ homines: ut Apoſtolus ſit, & Maria Maria: & confundatᷣ hęreſis, q̃ ideo incerta & magna ꝓmittit, ut q̃ certa & moderata ſunt, auferat.

Et quia hæreſeos ſemel fecimus mentionẽ, qua Lucinius noſter dignæ eloquentiæ tuba prædicari poteſt, qui ſpurciſsima per Hiſpanias Baſilidis hæreſis ſæuientæ, & inſtar peſtis & morbi, totas intra Pyræneum & Oceanũ uaſtantes ꝓuincias, fidei eccleſiaſticæ tenuit puritatẽ, nequaquã ſuſcipiens, Armagil, Barbelon, Abraxas, Balſamũ, & ridiculũ Leuſiborã, cæteraq; magis portenta quã nomina: quæ ad imperitorũ & muliercularum animos concitandos, quaſi de Hebraicis fontibus hauriunt, barbaro ſimplices quoq; terrentes ſono: ut quod non intelligunt, plus mirẽtur. Refert Irenæus, uir Apoſtolicorũ temporum, & Papiæ auditoris Ioannis Euangeliſtæ diſcipulus, epiſcopus Eccleſiæ Lugdunenſis: quod Marcus quidam de Baſilidis gnoſtici ſtirpe deſcẽdens, primũ ad Gallias uenerit: & eas partes per quas Rhodanus & Garumna fluunt, ſua doctrina maculauerit: maximeq; nobiles fœminas, quædam in occulto myſteria repromittens, hoc errore ſeduxerit: magicis artibus, & ſecreta corporũ uoluptate, amorem ſui concilians. Inde Pyrenæũ tranſiens, Hiſpanias occuparit, & hoc ſtudio habuerit, ut diuitũ domus, & in ipſis fœminas maxime appeteret: quæ ducunfᷣ uariȷ̃s deſideriȷ̃s, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam ueritatis peruenientes. Hoc ille ſcripſit ante annos circiter trecentos. Et ſcripſit in his libris, quos aduerſus omnes hæreſes doctiſsimo & eloquentiſsimo ſermone compoſuit.

Ex quo perpendat prudẽtia tua, qua Lucinius noſter laude ſit dignus;

qui clauſit aurē,ne audiret iudiciū ſanguinis: et oēm ſubſtātiā ſuā diſperſit & dedit pauperibus,ut iuſtitia eius maneret in æternū. Nec patriæ ſuę largitate contentus, miſit Hieroſolymarum & Alexandrinæ Eccleſię tantū auri,quanto multorū poſsit inopiæ ſubueniri. Quod cum multi mirent & prædicent, ego in illo magis laudabo feruorē & ſtudiū ſcripturarū: quo ille deſiderio opuſcula noſtra flagitauit,& miſsis ſex notarijs(quia in hac prouincia latini ſermonis ſcriptorūq; penuria eſt) deſcribi ſibi fecit, quæcunq; ab adoleſcentia uſq; in pręſens tempus dictauimus. Non nos honorauit,qui paruuli & minimi Chriſtianorum oium ſumus, & ob conſcientiam peccatorū,Bethlehemitici ruris ſaxa incolimus:ſed Chriſtū,q honoratur in ſeruis ſuis:& Apoſtolis repromittit,dicens:Qui uos recipiūt, me recipiunt. Et qui me recipiunt,recipiunt eū qui me miſit. Itaq; chariſsima filia, hanc epiſtolam amoris mei in illum habeto epitaphiū: & quicquid poſſe me ſcieris in opere ſpirituali, audacter impera: ut ſciant ſecula poſt futura, eū qui dicit in Eſaia:Poſuit me ut ſagittam electā, in pharetra ſua abſcondit me, duos uiros tantis maris atq; terrarū inter ſe ſpatijs ſeparatos,ſuo acumine uulneraſſe,ut cum mutuo in carne ſe neſciant,amore ſpiritus copulenē. Subſcriptio:ſanctam te corpore & ſpū ſeruet ille ſamarites,id eſt ſeruator & cuſtos:de quo pſalmo ſcribit:Non dormitabit neq; dormiet q cuſtodit Iſrael:ut Hir qui interpretaē uigil, q deſcendit ad Daniel,ad te quoq; ueniat,& poſsis dicere:Ego dormio, & cor meū uigilat.

VITA FABIOLÆ NOBILISSIMÆ MATRONÆ Romanæ per D. Hieronymum ad Oceanum Scripta.

Habetur in Thomo primo epiſtolarum eius folio.67.

PLures anni ſunt,quod ſuper dormitione Bleſillę,Paulam uenerabilem fœminā, recenti adhuc uulnere, conſolatus ſum. Quartæ æſtatis circulus uoluitur,ex quo ad Heliodorū epiſcopum Nepotiani ſcribens epitaphiū,quicquid habere potui uirium,in illo tunc dolore conſumpſi. Ante hoc ferme biennium,Pāmachio meo pro ſubita peregrinatione Paulinæ, breuem epiſtolam dedi, erubeſcens ad diſertiſsimū uirum plura loqui, & ei ſua ingerere:ne non tam conſolari amicū uiderer,quam ſtulta iactantia docere perfectum. Nunc mihi fili Oceane uolenti, & ultro appetenti debitū munus imponis:quo pro nouitate uirtutū,ueterem materiā nouam faciā. In illis enim uel parentis affectus, uel mœror auunculi, uel deſideriū mariti temperandū fuit:& pro diuerſitate perſonarū, diuerſa de ſcripturis adhibenda medicamina. In præſentiarū tradis mihi Fabiolam, laudē Chriſtianorum,miraculū gentilium,luctū pauperum,ſolatiū monachorū. Quicquid primum arripuero,ſequentium comparatione uileſcit.

Ieiunium prædicē?Sed pręualeſcunt eleemoſynæ. Humilitatē laudem? Sed maior eſt fidei ardor. Dicā appetitas ſordes,et in condemnationē ueſtium ſericarū plebeium cultū & ſeruilia indumenta quæſita?plus eſt animum depoſuiſſe quam cultū. Difficilius arrogantia,quā auro caremus et gēmis. His enim abiectis,interdū glorioſis tumemus ſordibus, & uendibilem paupertatē populari auræ offerimus. Cælata uirtus,& conſcientię ſota ſecreto, deum ſolū iudicem reſpicit. Vnde nouis mihi eſt offerenda

præconijs: & ordine rhetorum prætermiſſo, tota de confeſsionis ac pœnitentiæ incunabulis aſſumenda.

Alius forſitan ſcholæ memor, Q. Maximū, unus qui nobis cunctando reſtituit rem, & Fabiorū gentem proferret in mediū: diceret pugnas: deſcriberet prælia: & per tantę nobilitatis gradus Fabiolā ueniſſe iactaret: & quod in uirga non poterat, in radicibus demonſtraret. Ego diuerſorij Bethlheuitici, & pręſepis dominici amator, in quo uirgo puerpera deum fudit infantē, ancillam Chriſti, non de nobilitate ueteris hiſtoriæ, ſed de eccleſiæ humilitate producam.

Et quia ſtatim in principio, quaſi ſcopulus quidā, & procella mihi obtrectatorū eius opponiť: quod ſecundū ſortita matrimoniū, prius relique rit: non laudabo conuerſam, niſi prius ream abſoluero. Tanta prior maritus uitia habuiſſe narrať, ut ne ſcortū quidem & uile mancipiū ea ſuſtinere poſſet. Quæ ſi uoluero dicere, perdā uirtutem fœminæ: quæ maluit culpam ſubire diſidij, quā corporis ſui infamare partē, & maculas eius detegere. Hoc ſolū proferam, quod uerecundæ matronæ & Chriſtianæ ſatis eſt. Præcepit dn̄s uxorem non debere dimitti, excepta cauſa fornicationis: & ſi dimiſſa fuerit, manere innuptā. Quicquid uiris iubeť, hoc conſequenter redundat in fœminas. Neq; enim adultera uxor dimittenda eſt, & uir mœchus tenendus. Si quis meretrici iungiť, unū corpus facit: ergo & quæ ſcortatori impuroq; ſociať, unum cū eo corpus efficiť. Aliæ ſunt leges Cęſarū, alię Chriſti: aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit. Apud illos uiris impudicitiæ frena laxanť: & ſolo ſtupro atq; adulterio condēnato, paſsim per lupanaria & ancillulas libido permittiť: quaſi culpam dignitas faciat, non uoluntas. Apud nos, quod non licet fœminis, æque non licet uiris: & eadem ſeruitus pari conditione cenſeť. Dimiſit ergo, ut aiunt, uitioſum: dimiſit illius & illius criminis noxium: dimiſit (pene dixi) quod clamante uicina, uxor ſola non prodidit.

1

Si ex uirtute Euāngelij (uiris etiam ex cauſa fornicationis dimiſsis) nō licet fœminis illis uiuētibus alteri nubere, male docent quidam hoc tempore, facto diuortio licere utriq; coniugum noua inire matrimonia, quamuis legitimus coniux adhuc uiuat.

Sin aūt arguiť, quare repudiato marito, non innupta permanſerit: facile culpā fatebor, dum tamen referā neceſsitatem. Melius eſt, inquit Apoſtolus, nubere quā uri. Adoleſcentula erat, uiduitatē ſuam ſeruare non poterat. Videbat aliā legem in mēbris ſuis repugnantē legi mentis ſuæ, & ſe uinctā & captiuam ad coitū trahi. Melius arbitrata eſt aperte confiteri imbecillitatē ſuam, & umbrā quandam miſerabilis ſubire coniugij, quā ſub gloria uniuiræ opera exercere meretricū. Idem Apoſtolus uult uiduas adoleſcentulas nubere, filios procreare, nullā dare occaſionē aduerſario maledicti gratia. Et protinus cur hoc uelit, exponit. Iam enim quędā abierunt retro poſt ſatanam. Igiť & Fabiola, quia perſuaſerat ſibi, & putabat a ſe uirū iure dimiſſum: nec Euangelij uigorē nouerat, in quo nubendi uniuerſa cauſatio uiuentibus uiris fœminis amputať: dum multa diaboli uitat uulnera, unū incauta uulnus accepit.

2

Si licuiſſet Fabiolæ uiro repudiato alterū ducere, ut noui doctores ſomniant, ad quid egiſſet publicam pœ-

Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excuſare culpā, cuius pœnitentiā ipſa confeſſa eſt? Quis hoc crederet, ut poſt mortē ſecundi uiri in ſemet reuerſa: quo tēpore ſolent uiduæ negligentes, iugo ſeruitutis excuſſo, agere ſe liberius, adire balneas, uolitare per plateas, uultus circunferre meretricios: Saccū indueret, ut errorem publice fatereť: & tota urbe ſpectante Romana, ante diem Paſchæ in baſilica quondā Laterani, qui Cæſariano truncatus eſt gladio, ſtaret in ordine pœnitentium,

epiſcopo,

epiſcopo, presbyteris, & omni populo collachrymantibus: ſparſum crinem, ora lurida, & ſqualidas manus, ſordida colla ſubmitteret? Quę peccata fletus iſte non purget? Quas inueteratas maculas hæc lamenta non abluant? Petrus trinam negationẽ trina confeſsione deleuit: Aaron ſacrilegiũ & conflatum ex auro uituli caput, fraternæ correxere preces. Dauid ſancti & manſuetiſsimi uiri homicidiũ pariter & adulteriũ, ſeptem dierũ emendauit fames. Iacebat in terra, uolutabat in cinere: & oblitus regiæ poteſtatis, lumen quærebat in tenebris. Illumq; tantũ reſpiciens quẽ offenderat, lachrymabili uoce dicebat. Tibi ſoli peccaui, & malũ coram te feci. Et: Redde mihi lætitiã ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Atq; ita factũ eſt, ut qui me prius docuerat uirtutib[9] ſuis, quomodo ſtans non caderem: doceret per pœnitentiam, quõo cadens reſurgerẽ. Quid tam impiũ legimus inter reges quam Achab, de quo ſcriptura dicit: Non fuit alius talis ut Achab: qui uenundatus eſt, ut faceret malũ in conſpectu domini? Hic cũ propter ſanguinem Nabuthæ correptus fuiſſet ab Helia, & audiſſet iram dñi per prophetam: Occidiſti, & inſuper poſſediſti: & ecce ego inducam ſuper te malũ, & demetam poſteriora tua, & reliqua: ſcidit ueſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuã: ieiunabatq; in ſacco, et ambulabat demiſſo capite. Tũc factus eſt ſermo dei ad Heliam Thesbyten dicens: Nonne uidiſti Achab humiliatũ coram me? Quia ergo humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malũ in diebus eius. O felix pœnitentia, quæ ad ſe dei traxit oculos: quæ furentem ſententiam dei, confeſſo errore mutauit. Hoc idem & Manaſſen in Paralipomenon, & Niniuen feciſſe legimus in propheta, publicanũ quoq; in Euangelio. E quib[9] primus non ſolũ indulgentiam, ſed & regnũ recipere meruit, altera impendentem dei fregit iram. Tertius pectus uerberans pugnis, oculos non leuabat ad cœlum. Et multo iuſtificatior receſsit publicanus humili cõfeſsione uitiorũ, quam phariſæus ſuperba iactatione uirtutum.

nitentiam? Aut quomodo appellaret hic Hieronymus culpã, quæ culpa non erat?

3 *Vide p hæc pœnitẽtiæ exempla, quot impia modernorum hæreticorum dogmata confutentur. Primum, Optimam pœnitentiam non eſſe nouam uitam duntaxat, ſed alia etiã ad eam requiri. Secundum, Nõ denderi a Michea propheta qui per opera pœnitẽtiæ deo ſatiſfacere uoluit. Tertiũ, ſatiſfactiones eſſe neceſſarias ad culpæ uel pœnæ remiſsionẽ. Quartum, nõ eſſe ſuperfluum ſuperaddere noſtras ſatisfactiones, quamuis Chriſtus abunde pro peccatis noſtris ſatisfecerit.*

Non eſt loci huius ut pœnitentiã prædicem, & quaſi contra Montanũ Nouatumq; ſcribens, dicam illã hoſtiam domino eſſe placabilem. Et, ſacrificiũ deo, ſpiritũ contribulatũ: Et, malo pœnitentiam peccatoris, quam mortem: Et, exurge, exurge Hieruſalem: & multa alia, quæ prophetarum clangunt tubæ. Hoc unũ loquar, quod & legentibus utile ſit, & præſenti cauſæ conueniat. Non eſt confuſa dñm in terris, & ille eam nõ confundet in cœlo. Aperuit cũctis uulnus ſuũ, & decolorem in corpore cicatricem, flens Roma conſpexit. Diſſuta habuit latera, nudum caput, clauſum os.

Non eſt ingreſſa eccleſiã dñi, ſed extra caſtra cũ Maria ſorore Moyſi ſeparata conſedit: ut quam ſacerdos eiecerat, ipſe reuocaret. Deſcendit de ſolio delitiarũ ſuarum, accepit molã, fecit farinam, & diſcalciatis pedib[9] tranſiuit fluenta lachrymarum. Sedit ſuper carbones ignis. Hi ei fuere in adiutoriũ. Faciem per quam ſecundo uiro placuerat, uerberabat, oderat gemmas, linteamina uidere non poterat, ornamenta fugiebat. Sic dolebat, quaſi adulterium commiſiſſet, & multis impendijs medicaminum unum uulnus ſanare cupiebat.

4 *Cõſidera hæretice an hæc fuerint opera ſatiſfactionis necne, et confundere.*

Diu morati ſumus in pœnitentia, in qua uelut in ualidoſsimis locis reſedimus, ut maior nobis & abſq; ullo impedimento ſe laudũ eius cãpus aperiret. Recepta ſub oculis omnis eccleſiæ cõmunione, quid fecit? Scilicet in die bona maiorũ non oblita eſt: & poſt naufragiũ rurſum tẽtare noluit

pericula nauigādi. Quin potius omnem cenſum quē habere poterat (erat
aūt ampliſsimus, & reſpondens generi eius) dilapidauit, ac uendidit: &
in pecuniam congregatū, uſibus pauperum præparauit, & prima omniū
νοσοκομεῖον inſtituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & conſum-
pta languoribus atq; inedia miſerorū membra foueret. Deſcribam ego
nunc diuerſas hominū calamitates, truncas nares, effoſſos oculos, ſemiu-
ſtos pedes, luridas manus, tumentes aluos, exile femur, crura turgētia, &
de exeſis ac putridis carnibus, uermiculos bullientes? Quoties morbo re
gio & pedore confectos humeris ſuis ipſa portauit? Quoties lauit puru-
lentam uulnerū ſaniem, quam alius aſpicere non ualebat? Præbebat cibos
propria manu, & ſpirans cadauer ſorbitiunculis irrigabat. Scio multos
diuites & religioſos ob ſtomachi anguſtiam exercere huiuſmodi miſeri-
cordiā per aliena miniſteria, & clementes eſſe pecunia, non manu. Quos
equidem non reprobo, & teneritudinem animi nequaquam interpretor
infidelitatem: ſed ſicut imbecillitati ſtomachi ueniam tribuo, ſic perfectę
mentis ardorem in cœlū laudibus fero. Magna fides iſta contemnit. Scio
quid in Lazaro diues purpuratus aliquando non fecerit, quali ſuperba
mens retributione damnata ſit. Ille quē deſpicimus, quē uidere non poſſu
mus, ad cuius intuitū nobis uomitus erumpit, noſtri ſimilis eſt, de eodem
nobiſcū formatus eſt luto, iiſdem cōpactus elementis. Quicquid patitur,
& nos pati poſſumus. Vulnera eius exiſtimemus propria: & omnis ani-
mi in alterū duritia, clemēti in noſmetipſos cogitatione frangēt. Nō mihi
ſi linguæ centū ſint, oraq; centū, Ferrea uox, Omnia morborū percurre-
re nomina poſsim, Quæ Fabiola in tanta miſerorū refrigeria cōmutauit,
ut multi pauperum ſani, languentibus inuiderent.

Quanquā illa ſimili liberalitate erga clericos & monachos ac uirgines
fuerit. Quod monaſterium non illius opibus ſuſtentatū eſt? Quem nudū
& clinicū non Fabiolæ ueſtimenta texerunt? In quorū ſe indigentiam nō
effudit præceps & feſtina largitio? Anguſta miſericordię eius Roma fuit.
Peragrabat ergo inſulas & totū Ethruſcum mare, uolſcorumq; prouin-
ciam, & reconditos curuorū littorum ſinus, in quibus monachorū conſi-
ſtunt chori, uel proprio corpore, uel tranſmiſſa per uiros ſanctos ac fide-
les munificentia circumibat. Vnde repente & contra opinionem omniū
Hieroſolymam nauigauit, ubi multorū excepta concurſu, noſtro parum-
per uſa eſt hoſpitio: cuius ſocietatis recordans, uideor mihi adhuc uidere
quam uidi. Ieſu bone, quo illa feruore, quo ſtudio intenta erat diuinis uo-
luminibus? & ueluti quandam famem ſatiare deſiderans, per prophetas.
Euangelia, pſalmoſq; currebat: quæſtiones & proponens, & ſolutas re-
condens in ſcriniolo pectoris ſui. Nec uero ſatiabat audiendi cupidine, ſed
addens ſcientiam, addebat dolorem: & quaſi oleum flammæ adieceris,
maioris ardoris fomenta capiebat.

Quodā die cū in manibus Moyſi Numeros teneremus, & me uerecun
de rogaret, quid ſibi uellet nominū tanta congeries: cur ſingulæ tribus in
alijs atq; alijs locis uarie iungerent: qūo Balaā ariolus ſic futura Chriſti
myſteria prophetarit, ut nullus propemodū prophetarū tam aperte de
eo uaticinatus ſit: reſpondi ut potui, & uiſus ſum interrogationi eius ſa-
tisfacere. Reuoluens ergo librū, peruenit ad eū locum, ubi catalogus de-
ſcribitur omniū manſionū, per quas de Ægypto egrediens populus, per-

uenit uſq; ad fluenta Iordanis. Cumq; cauſas quæreret & rationes ſingularum, in quibuſdã hæſitaui, in aliis inoffenſo cucurri pede, in plериſq; ſimpliciter ignorantiã cõfeſſus ſum. Tunc uero magis cœpit urgere, & quaſi non mihi liceret neſcire, quod neſcio, expoſtulare: ac ſe indignã tantis myſteriis dicere. Quid plura? Extorſit mihi negandi uerecũdiam, ut propriũ ei opus huiuſcemodi diſputatiunculæ pollicerer, quod uſq; in præſens tẽpus, ut nunc intelligo, domini uoluntate dilatũ, reddẽ memoriæ illius: ut ſacerdotalibus prioris ad ſe uoluminis induta ueſtibus, per mundi huius ſolitudinem gaudeat ſe ad terram repromiſsionis aliquando ueniſſe. Verum quod cœpimus proſequamur.

Quærentibus nobis dignũ tantæ fœminæ habitaculum, cũ illa ita ſolitudinem cuperet, ut diuerſorio Mariæ carere nollet: ecce ſubito diſcurrentibus nunciis, oriens totus intremuit ab ultima Mæotide inter glacialem Tanain, & Maſſagetarũ immanes populos, ubi caucaſi rupibus feras gẽtes Alexandri clauſtra cohibent, erupiſſe Hunorũ examina, quæ pernicibus equis huc illucq; uolitantia, cædis pariter ac terroris cuncta complerent. Aberat tunc Romanus exercitus, & bellis ciuilibus in Italia tenebatur. Hanc gentẽ Herodotus refert ſub Dario rege Medorũ uiginti annis Orientem tenuiſſe captiuũ, & ab Ægyptiis atq; Æthiopibus annuũ exegiſſe uectigal. Abigat Ieſus ab orbe Romano tales ultra beſtias. Inſperati ubiq; aderant, & famam celeritate uincentes, non religioni, non dignitatibus, non ætati parcebant, non uagientis miſerebantur infantię. Cogebãtur mori, qui nondũ uiuere cœperant. Et neſcientes malũ ſuũ, inter hoſtiũ manus ac tela ridebant. Conſonus inter omnes rumor, petere eos Hieroſolymam, & ob nimiam auri cupiditatẽ ad hãc urbẽ percurrere. Muri neglecti pacis incuria ſarciebant: Antiochia obſidebat. Tyrus ſe uolens a terra abrumpere, inſulam quærebat antiquam. Tunc & nos compulſi ſumus parare naues, eſſe in littore, aduentũ hoſtiũ præcauere, & ſęuientibus uentis, magis barbaros metuere quam naufragium, non tam propriæ ſaluti quam uirginum caſtimoniæ prouidentes.

Erat in illo tempore quędam apud nos diſſenſio, & barbaroꝝ pugnã, domeſtica bella ſuperabant. Nos in Oriente tenuerunt iam fixę ſedes, & inueteratũ locoꝝ ſanctorum deſiderium. Illa quę tota in ſarcinis erat, & in omni urbe peregrina, reuerſa eſt ad patriam, ut ibi pauper uiueret, ubi diues fuerat: manens in alieno, quę multos prius hoſpites habuit: & (ne ſermonem longius protraham) in conſpectu Romanę urbis pauperibus erogaret, quod illa teſte uendiderat. Nos hoc tantũ dolemus, quod precioſiſſimum de ſanctis locis monile perdidimus. Recepit Roma quod amiſerat, & procax ac maledica lingua gentilium, oculorum teſtimonio confutata eſt. Laudent cęteri miſericordiam eius, humilitatem, fidẽ: ego ardorem animi plus laudabo. Librum quo Heliodorũ quondam iuuenis ad eremũ cohortatus ſum, tenebat memoriter: & Romana cernens mœnia, incluſam ſe eſſe plangebat. Oblita ſexus, fragilitatis immemor, ac ſolitudinis tantũ cupida, ibi erat, ubi animo morabat. Non poterat teneri conſiliis amicorũ: ita ex urbe, quaſi de uinculis, geſtiebat erumpere. Diſpenſationem pecunię, & cautam diſtributionẽ genus infidelitatis uocabat. Nõ aliis diſtributionẽ eleemoſynarũ tribuere, ſed ſuis pariter effuſis, ipſa pro Chriſto ſtipes optabat accipere. Sic feſtinabat, ſic impatiens erat mora-

rum,ut illam crederes profecturam. Itaq; dum ſemper paratur, mors eam inuenire non potuit imparatam.

Inter laudes fœminæ ſubito mihi Pammachius meus exoritur. Paulina
5 dormit, ut iſte uigilet. Pręcedit maritũ, ut Chriſto famulum derelinquat. Hic hęres uxoris, & hęreditatis alij poſſeſſores. Certabant uir & fœmina, quis in portu Abrahę tabernaculũ figeret: & erat hæc inter utrunq; contentio, quis humanitate ſuperaret. Vicit uterq;, & uterque ſuperatus eſt. Ambo ſe uictos & uictores fatent, dum quod alter cupiebat, uterq; perfecit. Iungunt opes, ſociant uoluntates: ut quod æmulatio diſsipatura erat, concordia creſceret. Necdũ dictum, iam factũ. Emũt hoſpitium, & ad hoſpitiũ turba cõcurrit. Non eſt enim labor in Iacob, nec dolor in Iſrael. Adducunt maria, quos in gremio ſuo terra ſuſcipiat. Mittit Roma properantes, quos nauigaturos littus molle confoueat: Quod publius ſemel fecit in inſula Mytilene erga unum Apoſtolũ, &(ne contradictioni locum tribuam) in unam nauim, hoc iſti & frequenter faciunt & in plures: nec ſolum inopũ neceſsitas ſuſtentat, ſed prona in omnes munificentia aliqd & habentibus prouidet. Xenodochiũ in portu Romano ſitũ; totus pariter mundus audiuit. Sub una æſtate didicit Britannia, quod Ægyptus & Parthus nouetant. Vere: Quod ſcriptũ eſt, Timẽtibus dñm omnia cooperantur in bonũ, in obitu tantæ fœminæ uidimus comprobatũ. Quodã præſagio futurorũ ad multos ſcripſerat monachos, ut uenirent, & ſe graui onere laborantẽ abſoluerent, faceretq; ſibi de iniquo mammona amicos, q eam reciperent in æterna tabernacula. Venerunt, amici facti ſunt, dormiuit illa quomodo uoluit: & depoſita tandem ſarcina, leuior uolauit ad cœlum. Quantũ haberet uiuentis Fabiolæ Roma miraculũ, in mortua demonſtrauit. Necdũ ſpiritum exhalauerat, necdũ debitam Chriſto reddiderat animam: Et iam fama uolans, tanti prænuncia luctus totius urbis populum ad exequias congregabat. Sonabant pſalmi, & aurata templorũ reboans in ſublime quatiebat alleluia. Hic iuuenũ Chorus, ille ſenum, qui carmine laudes fœmineas & facta ferant. Non ſic Furius de Gallis, Non Papyrius de Samnitibus, non Scipio de Numantia, non Pompeius de Põti gentibus triumphauit. Illi corpora uicerant, hęc ſpirituales neqtias ſubiugauit. Audio præcedentiũ turmas, & cateruatim in exequijs eius multitudinem confluentẽ Non plateæ, non porticus, non imminentia deſuper tecta capere poterant proſpectantes. Tunc ſuos in unũ populos Roma conſpexit; fauebant ſibi omnes in gloria pœnitentis. Nec mirũ ſi de eius ſalute homines exultarent, de cuius conuerſione angeli lętabantẽ in cœlo.

Hoc tibi Fabiola ingenij mei ſenile munus, has officiorũ inferias dedi. Laudauimus ſæpe uirgines, uiduas, ac maritatas, quarũ ſemper fuere candida ueſtimenta, quæ ſequuntur agnum quocunq; uadit. Felix præconiũ, quod nulla totius uitæ ſorde maculatur. Procul liuor faceſſat, abſit inuidia. Si paterfamilias bonus eſt, quare oculus noſter malus eſt? Quę inciderat in latrones, Chriſti humeris reportata eſt. Multæ manſiones ſunt apud patrem. Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia. Cui plus dimittitur, plus amat.

Nota ex hoc loco quomodo Fabiola ſua bona elargita ſit pauperibus Monachis, faciens ſibi amicos de Mammona iniquitatis, qui eam orationũ ſuarum, & bonorum operum ſuffragijs in æterna tabernacula receperunt. Vbi habes mortuos iuuari poſſe orationibus uiuentium. Habes etiã ueram intelligentiã uerborum Domini: Facite uobis amicos de Mammona iniquitatis &c. quæ Purgatorij ueritatem comprobant.

6. *Hoc quod circa Fabiolam mortuam geſtũ eſt, quorundam ſciolorum, aut ut uerius dicamus infidelium, fatuitates dãnat, Mortuorum ſcilicet cadauera negligenda eſſe, ingratum cinerem non egere ſepulturæ ceremonijs. Ad quid exequias & populorum frequentiã? Cõfunduntur & perfidi illi qui noſtro tempore ſine pſalmis & orationibus mortua corpora in terram defodiunt.*

Vita

VITA BONOSI EREMITÆ PER D. HIEronymum ad Ruffinum ſcripta. 105

Habetur Tomo 1. epiſtolarum eius ſol. 7.

Bonoſus tuus, imo meus: & ut uerius dicam, noſter, ſcalā præſagatam Iacob ſomnianteiam ſcendit: portat crucē ſuā: nec de craſtino cogitat, nec poſt tergū reſpicit. Seminat in lachrymis, ut in gaudio metat. Et ſacramento Moyſi ſerpētem in eremo ſuſpendit. Cedant huic ueritati, tam Græco quam Romano ſtilo, mendacijs ficta miracula. Ecce puer honeſtis ſeculi nobiſcū artibus inſtitutus: cui opes affatim, dignitas apprime, inter æquales erat: contempta matre, ſororibus, & Chariſsimo ſibi germano, inſulā pelago circumſonante naufragam, cui aſperæ cautes & nuda ſaxa, & ſolitudo terrori eſt, quaſi quidā nouus paradiſi colonus inſedit. Nullus ibi agricolarum: nullus monachorū: ne paruulus quidem, quem noſti, Oneſimus, quo uelut fratre in oſculo fruebatur, in tanta uaſtitate adhæret lateri comes, ſolus ibi, imo iam Chriſto comitante nō ſolus: uidet gloriam dei, quam etiam Apoſtoli, niſi in deſerto non uiderant. Non quidem conſpicit turritas urbes, ſed in nouæ ciuitatis cenſu, dedit nomen ſuum. Horrent ſacco membra deformi. Sed ſic melius obuiam Chriſto rapietur in nubibus. Nulla euriporum amænitate perfruit, ſed de latere dñi aquam uitę bibit.

1 Tu qui rides in Religioſis rigorem ueſtitus, uide Bonoſi ueſtem, ſaccū deformē.

Proponatur tibi ante oculos amice dulciſsime, & in præſentiam rei totus animo ac mente conuertere. Tunc poteris laudare uictoriam, cum laborem prælantis agnoueris. Totam circa inſulam fremit inſanū mare, & ſinuoſis montiū illiſum ſcopulis æquor reclamat. Nullo terra gramine uiret, nullis uernans campus denſatū umbraculis. Abruptę rupes, quaſi quēdam horrore carcerem claudunt. Ille ſecurus, intrepidus, & totus de Apoſtolo armatus: nunc deum audit, dum diuina relegit: nunc cū deo loquitur cum dominū rogat: & fortaſſe ad exemplum Ioannis aliquid uidet, dum in inſula commoratur.

Quas nunc diabolum nectere credis tricas? quas parare arbitraris inſidias? Forſitan antiquæ fraudis memor, famē ſuadere tentabit. Sed iam illi reſponſum eſt: Non in ſolo pane uiuit homo. Opes forſitan gloriamq; proponet. Sed dicetur illi: Qui cupiunt diuites fieri incidunt in muſcipulā & tentationes. Et: Mihi gloriatio omnis in Chriſto eſt. Feſſa mēbra ieiunijs, morbo grauante concutiet, ſed Apoſtoli repercutietur eloquio: Quādo enim infirmor, tunc fortior ſum. Et uirtus in infirmitate perficitur. Minabitur mortem, Sed audiet: Cupio diſſolui, & eſſe cū Chriſto. Ignita iacula uibrabit, ſed excipientur ſcuto fidei. Et ne multa replicem: impugnabit Satanas, ſed tutabitur Chriſtus.

Gratia tibi domine Ieſu, quod in die tua habeo, qui pro me te poſsit rogare. Scis ipſe (tibi enim patent pectora ſingulorū, qui cordis arcana rimaris: qui tantæ beſtiæ aluo incluſum prophetam in profundo uides) ut ego & ille pariter a tenera infantia ad florentem uſq; adoleuerimus ætatē: ut ijdem nos nutricū ſinus, ijdē amplexus fouerint baiulorū. Et cū poſt Romana ſtudia ad Rheni ſemibarbaras ripas, codē cibo, pari frueremur hoſpitio, ut ego primus cœperim uelle te colere. Memento quæſo hunc bellatorem tuū, mecū quondam fuiſſe tyronem. Habeo promiſſum maieſtatis tuæ, Qui docuerit & non fecerit, minimus uocabitur in regno cœlorū.

Qui aũt docuerit & fecerit, maximus uocabitur in regno cœlorũ. Fruatᷣ ille uirtutis corona, & ob quotidiana martyria ſtolatus agnũ ſequatᷣ. Mul tæ enim ſunt manſiones apud patrem. Et: ſtella a ſtella differt in claritate.

2 *Ecce hic meritum & premium. Quid dicis heretice?* Mihi concede, ut inter ſanctorũ calcanea caput poſsim leuare: ut cũ ego uoluerim, ille perfecerit: mihi ignoſcas, q̃a implere non potui: illi tribuas præmium quod meretur.

Habetur lib. 10. Hiſtoriæ Tripartitæ, Cap. primo.

VITA D. IOANNIS CHRYSOSTOMI CONſtantinopolitani Epiſcopi per Caſsiodorũ ſenatorem ſcripta.

Socrates. Defuncto Theodoſio, in Imperiũ filiȷ̃ ſucceſſerunt Arcadius in Oriente, Honorius aũt in Occidente. Hoc tempore in Romana Damaſus præſidebat eccleſia, in Alexandria Theophilus, Hieroſolymis Ioannes, Flauianus Antiochenam tenebat ſedem, Conſtantinopolitanamq; Nectarius. Igitur circa octauũ diem Nouembris menſis eodem Conſulatu, cor

1 pus Theodoſiȷ̃ delatũ cũ ſolenni honore ab Arcadio filio ſepulturę cõtraditᷣ. Poſt paucos uero dies, id eſt, uiceſimo ſeptimo eiuſdẽ menſis die, etiam exercitus qui cum Imperatore Theodoſio fuerat contra tyrannũ, reuerſus eſt: Et cũ Imperator Arcadius ſecundũ conſuetudinẽ ad portas occurriſſet exercitui redeunti, tunc milites Ruffinum Præfectũ Imperatoris peremerunt. Erat enim ſuſpectus quaſi tyrannidem poſſet aſſumere. Dicebatᷣ autem Hũnos ipſe in Romanorũ prouincias euocaſſe, qui tunc Armeniam, & partes Orientis ualde uaſtabant.

Corpus Theodoſiȷ̃ ab Arcadio filio ſolenni honore ſepulturæ cõtraditur.

Theodoritus. Honorius itaq; ſuſcipiens Occidentis Imperiũ, monomachias, quæ iam olim Romæ celebrabantᷣ, huiuſmodi de cauſa remouit. Quidam Telemachus conuerſationis monaſticæ, hac de cauſa ab Oriente uenit Romam. Cumq; nephandũ illud ſpectaculum agereᷣ, etiam ipſe intrauit ſtadiũ, & deſcendens nitebatᷣ pugnantes inter ſe gladiȷ̃s ſeparare. Cũ quę ſpectatores aduerſus eũ ſęuirent, & in effuſione ſanguinis graſſarentᷣ, prouiſorem pacis lapidibus occiderunt. Hoc ubi cognouiſſet mirabilis Imperator, illũ quidem inter uictores martyres numerauit, nephandũ uero ſpectaculum prorſus ſuſtulit.

Socrates. Cum uero modicũ tempus tranſiſſet, etiam Nectarius Conſtantinopolitanus epiſcopus defunctus eſt, conſulatu Cæſariȷ̃ & Attici, ſeptimo & uiceſimo die Septembris menſis. Mox ergo ſtudia generantᷣ in epiſcopatũ, aliȷ̃s alium ordinare cupientibus. Nouiſsime uero placuit, ut ab Antiochia Ioannes euocareᷣ, eccleſiæ presbyter. Erat enim eius doctrinæ fama mirabilis. Intra modicũ ergo tẽpus cõmuni decreto omniũ clericorum & laicorũ Imperator Arcadius euocauit eum. Et propter dignitatem ordinis cũ adeſſent ex Imperiali iuſsione plurimi epiſcopi, etiam Theophilus uenit Alexandrinus, qui ſtudebat quidẽ Ioannem detrahere, & Iſidorũ ſuum presbyterũ ordinare. Diligebat enim eum, quod aliquando ſuſtinuiſſet pro ipſo tale periculũ. Cum Imperator Theodoſius aduerſus Maximũ Tyrannum decertaret, Theophilus per Iſidorũ xenia miſit Imperatori, & duplices miſit epiſtolas, mandans ut alteras literas non uincenti daret: porro uictori & munera & alteras porrigeret literas. Has cũ Iſidorus portaſſet, Romam ueniens uictoriam expectabat. Sed

non diu latuit. Quidam enim Lector radiens epiſtolas demonſtrauit Imperatori. Quamobrem Iſidorus terrore correptus, in Alexandriam fugit, celare uolens quod fuerat ei mandatũ. Ob quam cauſam Iſidorũ Theophilus diligebat. Verũ palatij Iudices propoſuere Ioannem. Cumq; multi Theophilũ accuſarent, libellos aduerſus eum pro diuerſis cauſis præſentibus epiſcopis obtulerunt. Tunc Præpoſitus Palatij Eutropius nomine, ſumens accuſationes ſcriptas oſtendit Theophilo, dicens, aut ordina Ioannem, aut accuſationes uenient ad examen. Hinc perterritus Theophilus, Ioãnem ordinauit epiſcopũ, qui ſuſcepit epiſcopatũ ſextodecimo die Februarij menſis, Cõſularu Honorijs Imperatori, & Euthychiani Præfecti. Quod uero Ioannes uir fuerit oĩno præclarus, ex libris quos reliquit, cognoſcit. Cuius uitam, genus, conuerſationem, & quemadmodũ ſit depoſitus & poſt mortem magis honoratus, exponam.

Ioannes itaq; fuit Antiochenus, filius ſecundi & Anthuſæ nobiliũ perſonarum, diſcipulus Sophiſtę Libanij, & auditor Audragatij philoſophi. Cumq; ſe ad aduocationẽ præpararet, conſiderans moleſtias litigantiũ, iniuſtumq; uitæ propoſitũ, potius elegit quietem. Et hoc fecit æmulatus Euagrium, qm̃ & ille quum ijſdem ſtudijs eſſet uſus, quietẽ magis ſequutus eſt uitam. Mox ergo mutato cultu pariter & inceſſu, diuinis lectionibus incumbebat, & frequentius ad ſanctam concurrebat eccleſiam. Hęc agens perſuaſit etiã Theodoro & Maximo, qui fuerant cõdiſcipuli ipſius apud Sophiſtam Libaniũ, ut pompoſam relinquerent uitam, & ſimplicẽ ſequerent. Quorũ Theodorus poſtea epiſcopus Mopſueſtienſis ordinat eccleſiæ; Maximus aũt Seleuciæ Iſauriæ. Tum itaq; iſti fiebant diſcipuli in lectione diuina Diodori atq; Carterij, qui eo tempore ſacris monaſterijs præſidebant. Sed Diodorus poſtea Tarſi ordinatus epiſcopus, multos conſcripſit libros ſacras ad literã intuens ſcripturas. Porro Ioannem degentem cũ Baſilio, qui tunc a Melitio factus erat diaconus, & poſtea Cæſaria Cappadociæ Præſule conſtituto, Zeno epiſcopus a Hieroſolymis reuertens, lectorem in eccleſia Antiochena conſtituit. In quo adhuc officio poſitus librũ ædidit contra Iudęos. Poſt modicũ uero tempus etiã Diaconatũ a Melitio promerens, De ſacerdotio aliũ fecit librũ, aliosq; plurimos explanauit. Poſtea uero Melitio in Conſtantinopolitana urbe defuncto, recedens Ioannes a Melitianis, & neque Paulino, cõmunicans, tribus annis continue ſub quiete degebat. Mortuo uero Paulino, ab Euagrio eius ſucceſſore presbyter ordinat. Ante epiſcopatũ itaq; hoc modo conuerſatus eſt. Fuit enim uir (ut aiunt) propter zelum caſtitatis ſeuerior, & amplius quam habebat a iuuentute ſua furori magis quam reuerentiæ ſe præbebat, & propter uitæ rectitudinem incautus proſpicere de futuris. Propter ſimplicitatẽ uero, oris libertate profuſus, apud colloquentes nõ mediocriter utebat. Docẽdo præcipuus erat, utilis ad corrigẽdos audientium mores. In confabulatione uero arrogans a neſcientibus putabat.

Cum ergo talis moribus eſſet, epiſcopatu ſuſcepto, maiori faſtu quã debuerat utebat, clericorum ſuorũ corrigere uitam uolens. Mox igitur in ipſo initio quum clericis aſper uidereẽ eccleſiæ, erat plurimis exoſus, & ueluti furioſum uniuerſi declinabant. Cõpellebat enim eum, ut uelut omnes offenderet, ſerapio diaconus eius, qui aliquando præſentibus clericis hunc protulit magna uoce ſermonem: Nunq; poteris o epiſcope, hos cor

rigere,niſi uno baculo percuſſeris uniuerſos. Quo dicto maiora contra eum odia concitata ſunt Non poſt multũ uero temporis plurimos clericorũ pro diuerſis exemit cauſis. At illi conſpirantes aduerſus eum,etiã derogationibus apud populũ utebantur:quarum rerũ faciebant maximam fidem,eo quod nec ullũ ſecum comedere pateretur, nec ipſe ad aliũ inuitatus

2 accederet. Dicunt enim quidam, propterea noluiſſe eum cũ quoquã comedere,eo quod turpiter manducaret,eſcasq; perciperet. Alij uero propter excellentem ciborũ abſtinentiam hoc eum facere prædicabant.

Excellens ciborũ abſtinentia in Ioanne.

Sozomenus. Ego tamen, quodam uiro ueraci referente audiui, quod propter abſtinentiam capite & ſtomacho ſæpe dolebat, & ideo prandiorum epulas euitabat.

Socrates. Porro populus propter ſermones, quos in eccleſia faciebat, diligebat eum,paruipendens accuſatorũ uoces. Quales uero ſint eius libri,non oportet nunc dici:quoniam legentibus poterunt indicari. Igitur cũ clero tantummodo eſſet exoſus, machinationes contra eum non omnino ualuerũt. Cum uero etiam plurimos Procerũ obiurgare cœpiſſet, tunc inuidia contra eũ maior accenſa eſt. Et plurima quidem dicebantur: multa quoq; faciebant audientibus fidem.

Eius derogationibus dedit argumentũ homilia contra Eutropiũ tunc prolata. Eutropius enim Eunuchus Præpoſitus Imperatoris, & habens Conſulis dignitatẽ,uolens in quoſdam, qui ad eccleſiam confugerant,animaduertere,operã dedit ut ab Imperatoribus lex poneretur, iubens ut nul-

3 lus ad eccleſias confugeret,imo qui dudũ confugerant,traherentur. Sed dei ſequutũ eſt repente iudicium. Erat ergo propoſita lex. Poſt paucos uero dies cũ ipſe Eutropius offendiſſet Imperatorem, inter refugas erat apud eccleſiam. Epiſcopus uero Eutropio ſub altari iacente, nimioq; percuſſo timore,reſidens ſuper ambonem,ubi ſolebat prius facere conſuete ſermonem,homiliam increpatoriã fecit aduerſus eũ. Vnde plurimos magis offendebat,eo quod hominem in infelicitate poſitũ,non ſolũ non miſeraretur, ſed etiam ne obiurgare quidẽ deſiſteret. Igitur Eutropij tunc conſulatus dignitatem habentis,propter quędam crimina caput Imperator iuſsit amputari, & ex ordine Conſulũ eius nomen penitus aboleri. Quamobrem Theodori ſolummodo,qui cũ eo conſul fuit,nomen adſcriptum eſt. Pro diuerſis igitur cauſis multos ſæpius bibere obiurgabat, & plurimis erat exoſus. Vnde Theophilus Alexandrinę ciuitatis epiſcopus,mox poſt ordinationem cauſas eius deiectionis quæſiuit, & quibuſdã præſentibus ei latenter obloquebatur, multis etiam longe poſitis ſcribebat. Contriſtabatur enim non ſolũ propter libertatem illã,ſed quod etiam Iſidorũ presbyterũ ſuum epiſcopũ Conſtantinopoleos ordinare non ualuiſſet.

Vide miram dei uindictam contra infringentẽ priuilegia eccleſiæ.

Theodoritus. Sacerdotibus igitur Ioannes epiſcopus ſupplicabat,ut ſecundum eccleſiaſticas uiuerent ſanctiones,quas quicunq; preuaricari præſumerent, eos ad templũ prohibebat accedere. Dicebat enim, quod nec deberent frui honore ſacerdotij,qui eorũ uitam contemnerent imitari. Non ſolũ autem prouidentiam urbis Conſtantinopoleos habebat, ſed etiam totius Thraciæ,quæ ſex Præfecturis eſt diuiſa, & Aſiæ totius, quæ ab undecim Præſidibus regitur. His legibus ornabat etiam Ponticam regionem, quæ totidem iudicibus gubernari dinoſcitur. Cumq; cognouiſſet in Phœnice adhuc dæmonibus ſacrificia miniſtrari, electos monachos, & imperiali-

bus ſanctionibus coarmatos aduerſus cultores deſtinauit idolorũ, dans pecunias tẽplorũ deſtructorib⁹ rogandas, nõ ex ęrario publico, ſed quas a fideliſsimis mulierib⁹ oblat⁹ liberaliter excipiebat ſic ab ipſo perſuaſis.

Videns uero etiam cohortem Celticã Arianis retibus illaqueatam, & cogitans de eorũ capienda ſalute, conſiliũ huiuſmodi uenationis inuenit. Eiuſdem nanq; linguæ presbyteros, diaconos, atq; Lectores fecit, & unã eis eccleſiam dedit. Qua occaſione multos eorũ cœpit, cũ & ipſe frequen ter illuc iret, & per interpretem Celticũ diuinas lectiones exponeret. Hęc ergo intra ciuitatem crebro faciens, & plurimos eius gentis Arianorũ ad Apoſtolica dogmata reuocauit. Apud Scythas aũt quidam erant ſalutis deſideriũ habentes, quo non poterant peruenire. Quod Ioannes cognoſcens, quæſiuit uiros Apoſtolico zelo feruentes, eosq; miſit, & deſiderantibus ſalutis gratiam miniſtrauit. Ego aũt etiam literas eius legi ad Leontium Ancyræ Præſulem, Quibus indicauit Scythas fuiſſe conuerſos in noſtra prouincia. Et cognoſcens in quibuſdam uicis Marcionis creuiſſe languorem, ſcripſit eius loci paſtoribus, ut eos pellerent. Inſuper etiam Principis pro hac cauſa proferri petijt ſanctionẽ. Quod igit eccleſiarũ curam in animo habuerit, ſecundũ diuinum Apoſtolũ, ſatis hæc docuerint. Licet autem etiam aliunde illius libertatem intelligere.

Gainas quidam genere Celticus, conſilio Barbarus, ſtudio tyrannico uehementer elatus, eo tempore cũ eſſet magiſter militũ, multos ſuæ gentis, multos etiam Romanorũ ſub ſuo magiſterio habens, terrorem plurimis, etiam ipſi Principi meditatione tyrannidis inferebat. Eratq; Arianus. Is ergo rogauit Imperatorem, ut intra ciuitatem ei unã daret eccleſiam. At ille eum ſe placare promiſit. Tum euocans Ioannẽ, eiq; potentiam illius meditatamq; tyrannidem dicens, petebat ut data eccleſia, eius refrenaret intentionẽ. At ille uirtute fortiſsimus: Noli, inquit, o Imperator hæc promittere, neq; ſanctũ canibus dare. Non enim potero deo benedicentes expellere, & ſanctũ templũ blaſphemantibus iniuſte contradere. Neq; hunc Barbarum metuas Imperator, ſed ambos nos iube uocari, & ſub ſilentio inter nos quæ dicuntur audi. Ego nanq; linguam illius ſic frenabo, ut non præſumat petere, quæ dari non expedit. Hoc audiens Imperator gauiſus eſt, & utrunq; altero die uocauit. Tunc Gainas petitionem ſuam poſcebat, Ioannes contradicebat, dicens. Non licet Imperatori pietatem cuſtodienti, aliquid contra mandata diuina tentare. Cumq; reſponderet ille quod oratoriũ & ipſe habere deberet, Ioannes ait: Vbiq; tibi diuina domus aperta eſt, & nullus te uetat orare. At ille ſed ego, inquit, alterius ſectę ſum, & cũ meis unũ templũ habere depoſco. Multos enim pro Romana republica labores aſſumpſi, & nõ debeo in mea petitione contemni. Cui Ioannes: Plurima, inquit, pręmia, & quę tranſcendunt tua certamina percepiſti, magiſter militũ factus, Conſulari toga inſuper exornatus. Et oportet te conſiderare quis pridẽ fueris, & qualis modo cõſpiciaris, & quæ priſca paupertas, & quæ p̃ſens ſubſtãtia. Quib⁹ ueſtib⁹ uſus fueris anteq̃ Hiſtrũ trãſiſſes, & qbus nũc utaris. Cõſidera igit paucos labores maxima tibi præmia cõtuliſſe, & circa honorantẽ te nõ ſis ingrat⁹. His ſermonibus tãtus ille doctor obſtruxit os Gainæ, eumq; cõpulit ut taceret.

Sozomenus. Igitur cũ Gainas adipiſci deſideraret Imperiũ, qui pridẽ de ſua fide apud beatã martyrem Euphemiã in Chalcedone Imperatori

Arcadio promiſiſſet,diuerſa conſilia reuoluebat,& in ſua intentione ſem per inſtabat. Cumq; per diem nihil in urbe Cōſtantinopolitana agere potuiſſet,machinatus eſt ut noctu Barbaros mitteret,qui palatiū concre marent. Tunc uero aperte monſtratū eſt, quomodo Deus cuſtodiat ciuitatem. Miſsis enim ab eo Barbaris ad incendiū atq; prædas,angelorū turba apparuit armatorū ingentia corpora habentiū. Illi uero putantes eſſe milites,abſceſſerunt. Cumq; hoc Gainę fuiſſet nuntiatū,incredibile uiſum eſt. Nouerat enim omnem exercitū per ciuitates conſtitutū. Quapropter denuo ſequenti nocte alios deſtinauit. Cumq; idem ei renunciatū fuiſſet (denuo enim angeli eandem uiſionē Barbaris oſtēdebant) nouiſsime ipſe egreſſus cū multitudine, miraculi ſumpſit experimentū arbitratus reuera, quod per diem quidē lateret exercitus, noctu uero pro eius cuſtodia poneretur. Et ita cū intra urbem nihil poſſet implere,egreſſus ad Thraciam, aperte hoſtilem monſtrauit intentionem.

Theodoritus. Cū igitur aliquantū tranſiſſet tempus,diu meditatā tyrannidem Gainas patefecit. Collecto nanq; exercitu, per Thracias uniuerſa uaſtabat. Hoc cognoſcētes & iudices & populi,terrebanť:& neq; repugnare illi quiſq; audebat,neq; apud eum Legatione fungi,dum aſperitatem Barbaricā formidarent. Tum ergo alios omnes tanq; metuentes relinquentes. Ioanni uiro ſanctiſsimo onus Legationis impoſuērunt. At ille neq; illius inſultationis memor,neq; inimicitiarū, quæ hinc exortæ uidebantur,alacriter eſt profectus ad Thraciam. At ille cognoſcens Legatum eiusq; fiduciam pro pietate animoſe aſſumptam,occurrit ei longo itinere,eiusq; dexteram ſuis oculis circumpoſuit:inſuper etiam ſuos filios ſacra eius genua oſculari præcepit. Huius ergo uirtutis Ioannes fuit,ut etiā ualde terribiles humiliari cogeret,& timere.

Socrates. Ioannes itaq; epiſcopus Conſtantinopolitanus doctrina flo-
4 rebat,& apud cunctos fauorabilis habebať. Auxitq; primus in nocturnis hymnis orationes ob huiuſmodi cauſam. Ariani(ſicuti dictū eſt)extra ciuitatem collectas agebant. Sabbato aūt atq; Dominica intra portas & porticus congregati,hymnos & antiphonas ex Ariano dogmate compoſitas decantabant. Et hoc maxima noctis parte facientes, diluculo cū ipſis antiphonis per mediam ciuitatem egreſsi portam, ad ſuā eccleſiam cōcurrebant. Cumq; hoc crebro quaſi ad uituperationem orthodoxorū facere non ceſſarent, frequenter enim etiam hoc cantabant. Vbi ſunt qui dicunt tria uirtute unū? Tum Ioannes metuens ne ſimplices huiuſmodi cantibus traherentur, inſtituit ſuum populū, ut & ipſi nocturnis occuparentur hymnis,ut & illorū obſcuraret opus, & fideliū profeſsio firmareť.
5 Studiū ergo Ioannis ualde utile cū turba periculisq; finitū eſt. Nam cum clariores hymni homouſianorū noctu apparerent(fecerat enim etiā cruces argenteas,quæ cū argenteis cereis portabanť,expenſas ad hæc Eudoxia Auguſta præbente)tum Ariani zelo tracti, uſq; ad cædem inſurgunt. Vna ergo nocte,facta congreſsione, lapide in fronte percuſſus eſt Briſon Eunuchus Auguſtæ, qui ad hymnos exercendos fuerat deputatus. Sed etiam quidā ex populo utriuſq; partis extincti ſunt, in his motus Imperator,prohibuit Arianos hymnos publice decantare.

Ioannes primus in nocturnis hymnis auxit orationes.

Fecit & Cruces argenteas quæ cum argenteis cereis portabantur,expēſas præbente Auguſta. Intelligis ne hæc hæreticè?

Sozomenus. Fertur uero, quod inter alia Ioannes etiam propter Seuerianum Gabalenſem epiſcopū,odium Auguſtæ ſibi conflauerit. Is enim

Seuerianus & Antiochus Ptolemaidos, ambo eloquẽtiſsimi erant, & coram eccleſia docere inſtructi. Veniens ergo prius Antiochus Conſtantinopolim eloquẽtia promotus, atq; pecunijs ditatus, in ſuam reuerſus eſt ciuitatem. Quem æmulatus Seuerianus poſtea uenit, uidens quod Ioannes frequenter in eccleſia ſermone facto mirabilis apparebat. Eratq; honorabilis apud multos Proceres, & apud ipſum Imperatorem pariter & Auguſtam. Itaq; cũ Ioannes profectus fuiſſet in Aſiam, huic cõmendauit eccleſiam. Credebat enim eius blandimentis, quod ſe reuera diligeret. At ille magis ſe auditoribus cõmendabat. Quod cũ Ioannes audiſſet, Serapione nunciante, æmulari cœpit. Reuerſoq; ab Aſia Ioanne contigit tranſeunte Seueriano, ut ſtudio non aſſurgeret Serapio. At ille exaſperatus clamauit: Si Serapio clericus mortuus fuerit, Chriſtus inhumanatus non eſt. Ob hanc rem accuſatus a Serapione uelut iniurioſus, & in deum blaſphemus, ciuitate pulſus eſt a Ioanne. Quod Auguſta cognoſcens per familiares Seueriani, mox eum a Chalcedone fecit reuocari. Porro Ioannes multis rogantibus, eũ uidere refugiebat, donec in Apoſtolorũ eccleſia in eius genibus poneret Auguſta Theodoſium filiũ ſuũ, ſupplicans & ſæpe adiurans, ut Seuerianum ipſius reconciliaret affectui.

Socrates. Interea monachi ab eremo Conſtantinopolim ueniunt cum Dioſcoro & fratribus, cum quibus Iſidorus qui Theophilo amiciſsimus pridem, ob huiuſmodi cauſam poſtea fuerat inimicus. Petrus quidam archipresbyter Alexandrinæ fuit eccleſiæ. Hunc Theophilus ab eccleſia ex odio proiecit, culpans eum, quaſi mulierẽ quandã Manichæam, nõ prius abrenunciantem hæreſim, in cõmunionem ſacrã ſuſcepiſſet. Cumq; Petrus diceret ſe eam iuſſu Theophili ſuſcepiſſe, illo negante, Iſidori teſtimonium Petrus implorabat, quod hoc actum non ignoraſſet epiſcopus. Eo tempore Iſidorus Romæ agebat, a Theophilo miſſus ad Damaſum, ut ei Flauianũ Antiochiæ reconciliaret epiſcopũ. Verũ reuerſus Iſidorus Petri reſponſionem uerã eſſe firmauit, dicens quod mulier Manichæa cũ epiſcopi fuiſſet iuſsione ſuſcepta. Hinc accenſus Theophilus, ambos expulit ab eccleſia. Ob hanc ergo cauſam Iſidorus cũ Dioſcoro & reliquis Conſtantinopolim uenit, ut Principi & Ioanni eius facta narraret. Hæc Ioannes cognoſcens, honorabat principio uiros, eorumq; fruebat̃ orationibus. Cõmunione uero ſacra cũ eis ante cauſæ cognitionem participare nõ uoluit. His ita geſtis, peruenit ad Theophilũ ſermo falſus, tanq̃ Ioannes illis cõmunicaſſet, ut eis ferret auxiliũ. Parabatq; ut non ſolũ de Dioſcoro & Iſidoro ſeſe ulciſceret̃, ſed etiam Ioannem epiſcopatu deponeret. Miſit ergo ad ſingularũ epiſcopos ciuitatũ epiſtolas, celans intẽtionem ſuã, culpans tamen Origenis libros. Deinde Epiphaniũ Cypri fecit amicum, cũ prius eius fuiſſet inimicus, tanq̃ de deo minus bene ſaperet, eumq; formã hominis habere iudicaret. Tunc ergo quaſi ex pœnitentia, eius ſe profeſſus eſt ſequi ſectam, egitq; ut ſynodus epiſcoporũ Cypri celebraret̃, ut libri dãnarentur Origenis. Porro Epiphanius propter nimiã ſui reuerentiã atq; ſimplicitatem circumuentus, conſtituta ſynodo lectionem librorũ Origenis interdixit. Miſitq; literas ad Ioannem, monens ut ab Origeniana lectione abſtineret: & ſynodo congregata quæ placuerant, etiã ipſe firmaret. Theophilus igit̃ famigeratum illũ Epiphanium circumueniens, & cognoſcens ſua uota proficere, etiã ipſe collectis epiſcopis libros dãnauit Ori-

genis,qui pene ante ducentos defunctus erat annos:non quod huiuſmodi haberet intentionē,ſed ſtudes Dioſcoro eiusq́ nocere ſequacibus.Ioānes aūt paruipēdens quę ab Epiphanio & Theophilo fuerant nunciata,in doctrina eccleſiaſtica laborabat & in ea quidē florebat, Nihil tamē de his, quę cōtra eū cogitabant ſępe,curabat.Cumq́ Theophilus iam manifeſte ſtudere uideret,ut Ioannem epiſcopatu deponeret:tunc etiā inimici Ioannis Theophilū ſunt ſequuti:& multi clerici, multi ꝓcerū palatij tēpus inuenientes opportunū, nitebantur ut ſynodus Conſtantinopoli fieret cōtra Ioannem. Et hoc tam per epiſtolas ſibijpſis, quam per uerba mandabant. Auxit igitur odium Ioanni cauſa Seueriani & Antiochi epiſcoporum,quæ ſupra relata eſt.

Poſt paucū uero tempus epiſcopus Epiphanius Conſtantinopolin uenit,portans damnationem librorū Origenis. Quibus non quidem ipſum Origenem excōmunicatū decreuerant, ſed libris tantūmodo derogauerant,Egreſſus ergo ad Baſilicam ſancti Ioannis miliario ab urbe ſeptimo conſtitutam:& collecta ibidē celebrata,ordinatoq́ diacono rurſus uenit in ciuitatē, & inuitationem quidē Ioannis declinauit cauſa Theophili: in propria uero manſione habitare magis elegit. Et uocans tunc præſentes epiſcopos damnationem librorū Origenis legebat eis. Et quidā habentes Epiphanij reuerentiā ſubſcribebant, plurimi aūt hoc facere recuſabāt. Quorū fuit etiam Theotimus Scythiæ præſul,qui ita reſpondit. Ego,inquit,o Epiphani,neq́ ei,qui pridē bene requieuit,iniurias infero,neq́ rem blaſphemā tentare præſumo, damnans ea quæ priores noſtri reſpuere noluerunt. Proinde neq́ malū doctrinam in libris Origenis eſſe conſpicio. Tunc proferēs libros Origenis legit, & eccleſiaſticas expoſitiones oſtendit,ac poſtea procedens dicebat:Qui his contumelias inferunt, neſciunt ſeipſos. Hæc ergo Theotimus uitæ rectitudine nobiliſsimus Epiphanio reſpondiſſe fertur.

Ioannes igitē Conſtantinopoleos indignatus nō eſt,quod præter regulas in ipſius eccleſia ordinationem feciſſet Epiphanius, ſed tamē rogabat ut inter epiſcopos cū eo maneret. At ille nec manere ſe cū eo,nec orare reſpondit,niſi Dioſcorū & qui cū eo erant,urbe depelleret, & ipſe in librorum Origenis damnatione ſubſcriberet.Ioanne hæc facere differēte & dicente, nō oportere ante catholicam cognitionē aliquid facere petulanter; ad hoc conſiliū ab inimicis Ioannis Epiphanius inſtigatē.Quū eſſet in Apoſtolorū eccleſia celebranda collectio, procedere faciunt Epiphaniū,& coram omni populo Origenis damnare libros, & adiudicare Dioſcorum eiusq́ ſequaces,ſimul quoq́ derogare Ioanni uelut eorū defenſori. Hæc Ioanni nunciantē. Altero uero die quum iam ueniſſet Epiphanius ad eccleſiam, hæc per Serapionē uerba mandauit:contra regulas multa geſsiſti o Epiphani,Primū quidem,quod ordinationē feciſti in eccleſia ſub meo iure conſtituta:deinde quia me non iubente,in ea, authoritate propria ſacra celebraſti.Rurſus quod inuitatus excuſaſti,& nunc denuo in teipſum cōfidis.Quapropter obſerua ne turbatio naſcatē in populo,& huius rei periculum ipſe ſuſcipias.Hæc enim audiſſet Epiphanius,ab eccleſia formidās abſceſsit.Quumq́ reuerſurus eſſet ad Cyprū, ferunt quidā hæc eum mandaſſe Ioanni:Spero quod nō morieris epiſcopus.At ille remandauit:Spero te ad tuam patriam non rediturum. Hæc utrum uera dicta ſint,neſcio:

ambo tamen hunc habuere finem. Nam nec Epiphanius unius peruenit ad Cyprum, ſed in naui defunctus eſt, & Ioannes paulopoſt ab epiſcopatu depoſitus eſt.

Cumq; Epiphanius diſceſsiſſet, perlatū fuit ad Ioannem, & quod Eudoxia Auguſta eum contra Ioannem armaſſet: & hinc accenſus, linguæ ubertate ſermonē fecit ad populū cunctarū mulierum uituperatione plenum. Hunc ſermonē populus omnis arripuit quaſi cōtra Auguſtam prolatus eſſet, & ita peruenit ad aures Imperatoris. Quod Auguſta cognoſcens, uelut iniuriam ſuā narrauit Imperatori, dicens illius magis eſſe contumeliam quæ ipſius uxori fieret. Quamobrem factū eſt, ut Theophilus contra eum per quam uelociter ſynodū celebraret. Quod etiā Seuerianus ſimul agebat: erat enim adhuc inimicus. Inter hęc Theophilus uenit, multos ſimul epiſcoporū mouens. Confluebant igitur plurimi Ioannis inimici. Aderant etiā, quos ab epiſcopatu remouerat. Omnes ergo cōcorditer in Chalcedone conuenerunt, ubi tunc erat epiſcopus Cyrinus multa contra Ioannem loquens, impiū eum ſuperbumq; uocans. Epiſcopi uero delectabant̄ talibus. Porro Maruthas Meſopotamenus epiſcopus, inuitus Cyrini calcauit tunc pedem. At ille dolore conſtrictus Conſtantinopolim cū epiſcopis tranſire non potuit: alij uero ſunt tranſuecti.

Sozomenus. Poſtea uero cū dolore laboraret eius crus continue, eſt abſciſſum: quia putredo pene omne corpus eius inuaſerat, & in pedē aliū iam ſerpebat. Is ergo poſt paululū temporis eſt defunctus.

Socrates. Theophilo aūt ab Alexandria uenienti nullus occurrit, nec ſolenni honore potitus eſt. Erat enim apertiſsimus inimicus. Sed Alexandrini nautæ, qui tunc uenerant cū frumentis, occurrentes eum fauorabiliter ſuſceperunt. Cumq; ueniſſet Cōſtantinopolim, refutauit in eccleſiam introire, ſed in una domo Auguſtarū, uocabulo Placidiana, tūc habitauit. Hinc ergo cœperunt contra Ioannem mouere cauſas: & nō iam de libris Origenis, mentio ferebatur, ſed has accuſationes illicitas excitabant. His ita præparatis, conuenientes epiſcopi in ſuburbano Chalcedonēſi, quod Rufini nomine uocitat̄, ubi eſt in honore Petri & Pauli Apoſtolorū Baſi- 6
lica conſtituta, euocauerunt Ioannem ſatiſfacturū, pro quibus accuſabat̄: iuſſeruntq; ut cū eo uenirent Serapion, et Tigrius eunuchus presbyter, & Paulus lector. Iſti enim ſimul accuſabant̄. Cumq; Ioannes euocantes uelut inimicos refugeret, uniuerſalem ſynodū fieri proclamauit. At illi nihil morati quater eum euocauerunt. Qui cū noluiſſet occurrere, ſed ſynodū 7
fieri proclamaret, damnauerunt eum; in nullo culpantes, niſi quod uocatus noluiſſet obedire. Cumq; hoc fuiſſet circa ueſperam nunciatū, populus ad ſeditionem maximā excitatus eſt: & noctu cōcurrentes, eum trahi ab eccleſia non ſinebant, ſed clamabant, ut apud maius conciliū de eo agitaret̄ examen. Porro iuſsio Principis urgebat, uelociter eum eijci, & in exilium deportari. Hoc cognoſcens Ioannes tertio dānationis die circa meridiem ſeipſum populo ignorante cōtradidit. Cogitabat enim ne ulla propter ipſum ſeditio naſceret̄. Et ille quidē in exiliū ducebat̄. In populo aūt ſeditio enormis eſt exorta, ita ut etiā multi inimicorum eius miſericordia mouerent̄, dicentes eum calumniā paſſum, quem pauloante deſiderabant uidere depoſitū. Quamobrem clamabant omnes contra Principem atq; conciliū ſacerdotū, & maxime cōtra Theophilū. Non enim eius machi-

Vbi eſt in honore Petri & Pauli Apoſtolorum Baſilica conſtituta.

Concilij uniuerſalis autoritas.

natio iam poterat latere,quæ multis quidem indicijs apparebat,maximè quod Dioſcoro eiuſq; fratribus mox poſt Ioannis deiectionem cõmunicauerat. Tum igiť etiam Seuerianus in eccleſia docens Ioanni derogabat, dicens: Et ſi in nullo alio uituperãdus Ioannes eſt, eius tamen ſuperbia crimen eſt ad damnationẽ ſufficiens. Omnia nanq; peccata remittunť hominibus,ſuperbis autem deus reſiſtit ſicut ſanctæ ſcripturæ docent.

Orta igiť immenſa ſeditione,populo diſcurrente, & ad ipſa regalia ꝓclamante, Auguſta permota rogauit Imperatorem, ut eum reuerti præciperet. Miſſo igiť tũc eunucho Breſone, etiam neceſsitas Ioanni inuito,ut in ciuitatem ingrederet́,impoſita eſt. Cũ uero rediſſet, cum multo eius honore ad eccleſiam plebs occurrit. Et mox ut Ioannes ingreſſus eſt,rogabant ut in epiſcopali ſede reſideret, & populo orationem pacis impenderet. Quod cũ refutaret atq; diceret,quod hoc oporteret iudicio fieri ſynodali, & eos qui damnauerant,ſuam ſententiam reuocare, accendebantur omnes eũ uidere in loco proprio reſidentẽ, & uerba doctoris audire. Qui licet diu tardaret,prẹualuit tamen populus, & eum in ſede reſidere epiſcopali coegit, & conſuete orationem præbere pacis. Coactus etiam ſermonem fecit ad populum. Hæc cauſa aliam præbuit inimicis occaſionem Et primũ quidem de Heraclidę ordinatione contra eum mouere dicebatur Theophilus quæſtionem,ut Ioannem huius rei occaſione deponeret. Verum Heraclides non aderat,iudicabať aũt ueluti præſens quaſi quoſdam iniuſte cæcidiſſet,catenisq; uinctos miſiſſet in pompã Epheſi per mediã ciuitatem. Cumq; pars Ioannis diceret auditorium debere iuſte cõſtitui, Alexandrini contendebant ut Heraclidis accuſatores ſuſciperenť. Hinc ergo ſeditio & cædes inter Conſtantinopolitanũ populum & Alexandrinum uehemens eſt exorta. Ob quam rem plurimi uulnerati, pauci etiam mortui ſunt. Hæc uidens Theophilus,repente diffugit Alexandriam. Qđ etiam alij fecerunt epiſcopi,præter paucos,qui perſonam Ioannis amplectebanť. His ita geſtis,reprehenſibilis Theophilus,eſt inuentus. Cuius auxit inuidiam,quod rurſus Origenis libris incumberet. Qui cũ a quodam fuiſſet interrogatus,qũo ea,quę damnauerat rurſus amplecteret́,ita reſpõdit: Origenis libri ſimiles ſunt prato floribus uniuerſis pleno: quicquid ergo in eis bonum inuenero,hoc decerpo. Si qđ uero mihi ſpinoſum occurrerit,hoc quaſi pũgat,omitto. Hæc ergo Theophilus ait, non cõſiderans Salomonis ſapientiſsimi uerba dicentis,quod uerba ſapientũ ſicut aculei ſunt. Ob hanc ergo cauſam apud omnes Theophilus reprehenſibilis uidebať. Porro Dioſcorus Hermopoleos epiſcopus paulo poſt fugam Theophili mortuus eſt,claraq; ſepultus in baſilica apud ilicem conſtituta: Vbi propter Ioannem ſynodus fuerat celebrata.

Theodoritus. Miſſus ergo tũc Ioannes in exiliũ, apud oſtiũ habitabat Ponti,quod uocať Hieron. Quũq; per noctem terræ motus ciuitatem regiam inuaſiſſet, Legati mane mittebanť ad eũ,rogãtes ut uelociter reuerteret́ ad ciuitatem, & orationibus ſuis pericula remoueret. Sed et alij poſt
8 illos, & rurſus alij deſtinati ſunt,ita ut legatis Boſphorus repleret́. Quod quum fideliſsimus populus cognouiſſet, fluctus Propontidos manibus eſt opertus, Omnes enim occurrerunt cereos & lampades accendentes pro reuerſione paſtoris.

Nota uſum cereorum & lampadarum accenſarum in oſtenſionem gaudij.

Sozomenus. Interea cũ Theophilus nauigio Hierapolim aduenìſſet,

mortuo eius ciuitatis epiſcopo, Nilammonem monachũ elegerũt ciues. At ille cũ crebro refugeret, et Theophilus ſuadebat, ne ſacerdotiũ refutaret. Tũ ille promiſit, dicens: Cras quod domino placet, implebit. Altero uero die uenientes ad cellam eius, cogebant eũ. Tũ Nilammon prius, inquit, oremus. Quod cũ Theophilus laudaſſet, ſimul orabat. Nilammon autem repente finem uitæ cum illa oratione ſuſcepit.

Socrates. Ioannes itaq; doctrinis occupabatur, ordinauitq; Serapionẽ Heracliæ Thracẽſis epiſcopũ. Vnde contra eũ maius odiũ excitatur. Nam paulo poſt hæc contigiſſe noſcuntur. Auguſtæ Eudoxiæ ſtatua argentea cõſtituta eſt in columna Porphyretica chlamyde circũamicta: eratq; poſita nec proxime nec longe ab eccleſia Sophia, quam plateæ tantũmodo diuidebat iter. Illic ergo conſuete ludus publicus occurrebat. Porro Ioannes iniuriam hoc arbitratus eſſe eccleſiæ, conſueta fiducia rurſus ſuam armauit linguam. Et cũ oporteret principes ſupplicationis uerbo deflectere, ut a tali ludo recederet, hoc non fecit, ſed impetu ſuæ uſus eloquentiæ, iubẽtes fieri talia obiurgabat. Auguſta uero rurſus ad ſuam hæc trahebat iniuriam, & denuo præparabat, ut aduerſus eũ ſynodus celebraretur epiſcoporum. Hoc ſentiens Ioannes, illam notiſsimam in eccleſia protulit homiliam, cuius initium eſt: Rurſus Herodias inſanit, rurſusq; turbatur: denuo ſaltat, denuo caput Ioannis in diſco concupiſcit accipere. Quod factũ, amplius ad iram accendit Auguſtam.

Sozomenus. Interea quidam homo comprehenſus eſt, qui Ioannẽ uolebat occidere, traditusq; ad ſuppliciũ Præfecto, a Ioanne ne perimeretur erceptus eſt. Poſtea uero Elpidij presbyteri ſeruus, curſu in epiſcopũ irruens, eũ interimere nitebatur. Et dum a quodam teneretur, & ipſum repente perculſit, ſimul & aliũ adſtantem, & tertiũ. Tũ clamore facto & multis conuenientibus plurimos interemit: nouiſsime tentus & traditus eſt. Ex illo tpe Ioannem populus cuſtodiebat die noctuq; eius circũſidentes domũ.

Socrates. Paulo poſt aderant epiſcopi, Leontius Ancyræ Galatię, Ammonius Laodiciæ, Breſon Thraciæ Philippenſis, Acacius Berœæ Syriæ, & alij quidam. His præſentibus accuſatores priores denuo mouebantur. Ioannes itaq; confidebat in talibus, rogans ut accuſatio decenter flagitaretur. Cumq; ſuperueniſſet feſtiuitas Natalis Saluatoris, Imperator ſolenniter ad eccleſiam non uenit, ſed mandauit Ioanni, quod ei non communicaret, ni i criminibus prius exueretur. Cumq; pro ſecuritate Ioannis accuſatores eius ualde terrerentur, pręſentes epiſcopi nihil aliud requirebant, niſi qd poſt depoſitionem non decreto concilij reſediſſet in ſede. Cũq; ille reſponderet, quod ſexaginta quinque epiſcopi communicantes ei decreuiſſent, Leontius & alij reclamabant, dicentes: Sed plurimi te o Ioannes depoſuerũt. Cũq; denuo Ioannes hanc regulam non orthodoxorũ eccleſiæ, ſed eſſe firmaret Arianorũ: nam in Antiochia congregari pro damnatione fidei de conſubſtantialitate prolatę, odio Athanaſij hanc regulam protulerũt: Tum illi non recta ſatisfactione condemnauerũt eũ, non intelligentes qd dum hac regula uterentur, Athanaſiũ quoq; deponerent. Hæc acta ſunt circa feſtiuitatem paſchæ. Mandauitq; Imperator Ioãni, non ſe poſſe ad eccleſiam uenire, quod eũ duo concilia condemnaſſent. Vacabat ergo Ioannes, & nequaquam in eccleſiam deſcendebat. Moxq; omnes ei fauentes ab eccleſia recedentes, Paſcha quidem in Thermis quæ Conſtantinianæ

9 *Feſtiuitas Natalis Saluatoris.*

10 *Feſtiuitas paſchæ.*

uocanť,celebrauerunt.Cũ quibus plurimi epiſcoporum, presbyterorũ,& ſacri ordinis clericorũ commoti ſunt,collectiones ſeorſum per loca diuerſa celebrantes:unde etiam Ioannitæ uocati ſunt. Porro Ioannes duobus menſibus nuſquam proceſsit,donec Princeps eũ duci iuberet in exilium Et ille quidem tractus ab eccleſia,ducebatur. Quidam uero Ioannitarum eo die eccleſiam incenderunt. Qua ardente flans uentus etiam baſilicam Senatus pariter comprehendit. Quod actum eſt uiceſimo Ianuarij menſis,Conſulatu Honorij ſexto & Ariſthenis.Ob quam rem Optatus Præfectus urbis,cum Paganus eſſet,odio Chriſtianorum plurimos Ioannitarũ diuerſis tormentorum generibus laniauit.

Theodoritus.Ioannes igiť non ſolum e ciuitate pulſus eſt, ſed etiam in quoddam exiguum oppidum atq; deſertum Armeniæ Cucuſon deſtinatus eſt.Inde rurſus ad Pityuntem,ubi fines ſunt Ponti Imperijq; Romani, quæ loca crudelibus Barbaris ſunt uicina.Sed clemens dominus nõ permiſit uictorem athletam per loca talia diu morari.

Sozomenus.Inter hæc Innocentius Romanus antiſtes audiens de Ioãne,& moleſte ferens,uolensq; generale celebrari concilium,ſcripſit Ioanni & clero Conſtantinopoleos,quod non oporteret Ioanni ſucceſſorem dari,nec eius clerum alij parere pontifici,quas prolixitatis cauſa non tranſtuli. Aiunt uero Ioannem cum in exilium duceret per uiſionem cognouiſſe diem,quo moriturus eſſet,oſtenſum ſibi a Baſiliſco martyre in Comanis:ubi cum eſſet itinere fatigatus,dolorem capitis nõ ferens & ardorem ſolis,uitam languore finiuit.

Socrates. Quartodecimo die Septembris menſis, Conſulatu Honorij ſeptimo,& Theodoſij ſecundo.

Theodoritus. Huius igitur iniuſtitiæ cauſas abhominati ſunt præcipue Europæ Pontifices: ab eorum nanque ſe ſuſpenderunt communione:pariter omnes Illyrici eius partis effecti ſunt. Orientales autem plurimi quidem iniuſtitiam declinauerunt,corpus tamen eccleſiæ diuidere nõ luerunt. Verum mortuo illo omnium doctore terrarum,non prius occidẽtales epiſcopi Aegyptiorum & Orientalium,Boſphorẽſium atq; Thracenſium ſunt amplexi communionem,quam illius ſacratiſsimi uiri nomẽ inter prędeceſſores poneret epiſcopos. Et Arſacium quidem,qui poſt eũ ordinatus eſt,ne alloquio quidem dignati ſunt. Atticum uero Arſacij ſucceſſorem,legationem crebro mittentem,& pacis pignora poſtulantem, in διπτύχοις ſcripto Ioannis nomine,poſtea ſuſceperunt.

Socrates. Tranſactis itaq; diebus paucis, Arſacius Conſtantinopoleos ordinať epiſcopus,Nectarij frater,ualde longæuus, & pluſq; octuaginta annos habens,qui manſuetiſsime admodum regebat epiſcopatũ.

Sozomenus. Cuius opinioni derogauit poſtea,quod cum Ioannis fautoribus agebať. Nam cum Arſacio communicare nollent,nec orationem hr̃e cõem, ſed (ſicuti dictum eſt) ſeorſum per loca ſecreta ultima ciuitatis,ſacra celebrarent,hæc ille renunciauit Imperatori. Cumq; iuſsiſſet ut eos manu militari turbaret, lapidibus atq; fuſtibus pp̃m conuertit in fugam. Nobiliores autem et magis propenſos in amorem Ioannis coniecit in carcerem. Porro milites (ut fieri ſolet) accepta licentia, prædam circa mulierũ ornamẽta faciebãt, zonas aureas, dextraria, monilia,lauatoria, annulos,diademata,& cum ipſis auribus earum auferentes inaures. Ob

quam

quam rem turba maxima & gemitus in ciuitate proſ enit. Nec ſic tamen illi affectum depoſuere Ioannis, uerum publice plurimi conuenire, nec in platea, nec in balneo præſumebant. Quibuſdam etiam erat domi quoq; manere periculoſum, ita ut ciuitatem declinarent, multi ſiquidem uiri plurimæq; mulieres nobili genere procreatæ, uirginitate atque uirtute uitæ laudabiles fugerunt.

Socrates. Eo tempore etiam grando uehemens Conſtantinopoli & circa eius ſuburbana deſcendit. Quod factum eſt Conſulatu eodem Honorij ſexto, & Ariſteneti, die trigeſimo Septembris menſis, quod dicebāt dei ira factum, eo quod ſine iudicio Ioannes fuiſſet cōdemnatus. Quibus uerbis crementum dedit mors Auguſtæ continuo ſubſequuta. Quarto nanque die poſt grandinem eſt defuncta.

Sozomenus. Tum uero Cyrinus Calcedonenſis epiſcopus, qui Ioannem crebro lacerauerat, ſecto pede defunctus eſt.

Socrates. Alij tamen dicebant, Ioānem hoc iuſte perpeſſum, eo quod multas eccleſias Nouatianorum, Quartodecimanorum, & aliorum tuliſſet hæreticorum.

Sozomenus. Eo tempore quidam lector Eutropius eſt detentus, quaſi & ipſe in eccleſiam miſiſſet ignem. Qui cum multa fuiſſet tormenta perpeſſus, coniectus in carcerem, paulo poſt eſt defunctus. Quid autem de eo contigerit exiſtimo eſſe memorandum. Quidam uidit in ſomnis adſtitiſſe altari uirum pulchritudine & magnitudine decoratum, quaſi in honore martyris Stephani conſiſtentem, & quaſi cogitantem eo quod boni uiri nuſquam inuenirentur, atque totam ſe circumire ciuitatem, & niſi Eutropium nullum penitus inueniſſe. Cumq; is, qui uiderat, experrectus fuiſſet, ſomnium retulit fidelibus uiris. Deinde requirens eos, qui a Præfecto comprehenſi fuerant, & uerberibus macerati, inuenit Eutropiū, eiq; retulit uiſionem. At ille flens, orationē ſibi dari ab eo, qui uiderat, implorauit. Cumq; diuerſos Præfectus torqueret, nec perſonas incendij reperiret, etiam mulieres quaſdam tenēs ſuadebat, ut epiſcopi communionem amplecterentur Arſacij: & multæ quidem declinauerunt. Olympias autem iniuſtum credens malitiæ ſatisfacere dixit: Adijce mihi calumniatores, & uiolentiam maiorem impone: mihi uero phas non eſt communicare, & ea facere, quæ pijs non licet perpetrare. Quam cum nequiſſet flectere Præfectus ut communicaret Arſacio, tum dimiſſam & paulo poſt tentam, multo nudauit auro, hoc modo credens ipſius frangi conſtantiam. Eo tempore Tigrius presbyter ueſte nudatus, & dorſo cæſus, ita tenſus eſt, ut pedum eius ac manuum articuli ſoluerentur.

Socrates. Arſacius itaq; quum modicum uixiſſet tempus, defunctus eſt. Conſulatu ſequenti Stilliconis ſecundo, & Anthemij, undecimo die Nouembris menſis. Quo mortuo, de epiſcopatu Conſtantinopolitano magna cœpit eſſe contentio. Et propterea cum quatuor uacaſſent menſes, ſequenti Conſulatu Arcadij ſexto, & Probi, Atticus ordinatur epiſcopus, genere Armenius, habitu monachus, a iuuentute ſua naturali ſapientia decoratus.

Theodoritus. Ea tempeſtate Cyrillus Theophili conſobrinus, Alexādrinum ſuſcepit epiſcopatum. Hieroſolymorū eccleſiæ præſidebat Ioannes uir mirabilis ſucceſſor Cyrilli. Antiochiæ autem Alexander, uir ſer-

mone doctus,& uirtutem oſtendens magnis operibus. Is enim Porphyrio ſuccedens,qui poſt Flauianum fuerat ordinatus, multa reliquit monimenta clementiæ.Flauianus equidem ſapientiæ ſubtilitate florebat. Porro ſacratiſsimus Alexander cõuerſatione ſummoq; philoſophiæ eloquio, & plurima donorum copiâ abundabat.Is nanq; etiam partem Euſtathij (quam pridem Paulinus flectere non potuit,nec poſt illum Euagrius)precibus uſus reliquo corpori copulauit, egitq; feſtiuitatem, cuius ſimilem nemo potuit aliquando uidere. Nam quum omnes fideles ſumpſiſſet ſacerdotes ſimul & populum,uenit ad locum,ubi Euſtathiani congregabã

11. tur. Apprehendenſq; pſallentes, & unum canticum ſub quadam con-

Ecce cantum Eccleſiaſticum.

gruẽtia prædicantes,a porta ultima ciuitatis uſq; ad maiorem eccleſiam totam plateam compleuit hominibus, & oſtendit fluuium rationalem, inſtar fluminis decurrentis.Hæc Iudæi uidentes & Ariani, & paruæ reliquiæ Paganorum,ingemuerũt, uidentes alios fluuios in mare eccleſiæ cõcurrentes.Is ergo Pontifex,Ioannis magni uocabulum eccleſiaſticis διπτυχοις primus inſeruit.

Huius doctoris reliquiæ ſequenti tempore in regiam deuectæ ſunt ci-

12. uitatem. Rurſumq; fideliſsimus populus per pelagus quaſi per terram

Vide in honorem reliquiarum Ioannis accendi cereos & lampades.

currens undas Boſphori lampadibus & cereis obuelauit. Hunc ergo theſaurum in illa ciuitate recondidit Imperator. Qui ſui aui & uocabulum ſortitus eſt,& pietatem ſeruat inuiolabilem. Is in eius loculum defigens oculos atq; frontem,pro Arcadio et Eudoxia genitorib⁹ ſupplicauit,ut

Vide uenerationem ab Imperatore ſancti loculo exhibitam.

ignoranter delinquentibus ueniam condonaret. Pridem enim mortui ſunt eius parentes hunc orphanum relinquentes. Sed patrum & progenitorum deus,experientiam pupilli eum ſentire non pertulit. Nam & pie

Vide demum humilem eius ſupplicationem ut parentibus ſuis ueniam condonaret.

nutriri fecit,& ſine concuſsionis metu cuſtodiuit eius imperium, atq; tyrannorum conſilia refrenauit. Is enim beneficiorum ſemper memor, honorabat beneficij largitorem, habebatq; participes hymnorum ſorores ſeruantes conuerſatione uirginitatem, & delicias maximas iudicantes ſacrorum meditationes eloquiorum, theſaurum in auferibilem exiſtimãtes

Quæ omnia ſunt contra falſa præſentium hæreticorum dogmata.

manus egentium. Verum ipſe Princeps multis etiam alijs adornatur, maxime uero clementia,manſuetudine, animi tranquillitate nunquam recipiens tempeſtatem fide uera atq; probabili. Cuius iudicium nos conuenit oſtendere manifeſtum. Quidam uir conuerſationis quidem monachi

13. cæ,ſed aſperior conſilio, adijt Imperatorem pro quadam cauſa rogans.

Nota quam reuerentiam excommunicationi impẽderit Theodoſius iunior, cum tamen a ſuo iudice non eſſet lata, & forte nec ob iuſtam cauſam.

Cum hoc crebro feciſſet,nec ea quæ poſtulauerat impetraſſet,cum ab eccleſiaſtica communione prohibuit,& impoſito ei uinculo diſceſsit. Verũ fideliſsimus Imperator ad palatium reuerſus, tempore prandij præſentibus conuiuis ait,non ſe ſumpturum cibum, niſi prius eius uinculum ſolueretur. Ob quam rem miſit ad ciuitatis epiſcopum,rogãs ut iuberet ei, qui ligauerat,ut ipſius uincula ſolueret. Cumq; dixiſſet epiſcopus,non debere a quolibet obligationem recipi, & mandaſſet quod ſolutus eſſet: ille tamen eius non ſuſcepit ſolutionem,donec qui ligauerat multo labore requiſitus,ei communionem quam prohibuerat,reddidiſſet.

VITA ATTICI EPISCOPI CONSTANTINOpolitani per Caſsiodorum Senatorem ſcripta. 107

SOcrates. Arſacius epiſcopus Conſtantinopolitanus cum modicum uixiſſet tempus, defunctus eſt, Conſolatu ſequenti Stilliconis ſecundo & Anthemij, undecimo die Nouembris menſis. Quo mortuo, de epiſcopatu Conſtantinopolitano magna cœpit eſſe contentio. Et propterea quum quatuor uacaſſet menſes, ſequenti conſolatu Arcadij ſexto & Probi, Atticus ordinatur epiſcopus, genere Armenius, habitu monachus, a iuuẽtute ſua naturali ſapientia decoratus. *Habetur libro. x. hiſtoriæ Tripartitæ. Cap. xxij.*

Imperatore autem Theodoſio iuniore octauum annum agente, iam tribus annis Atticus habebat epiſcopatum, uir clarus & eruditus, uenerabilis atq; prudens. Vnde etiam eccleſias ſub eo magnum ſumere contigit incrementum. Non enim ſolis propriæ fidei perſonis munificus erat ſed etiam hæreticis miraculum ſuæ ſapientiæ demonſtrabat, quos uexare quidem nolebat. Cum uero eos terrere tentaſſet, denuo manſuetudinẽ oſtendebat, & inter hæc non negligebat eloquentiam. Laborabat enim circa ueterum lectiones, noctu eis incumbens. Quapropter non eum mouebant Philoſophicæ aut Sophiſticæ lectiones. Erat enim & confabulantibus gratus, & cum triſtibus mœſtus, & abſolute (ſecũdum Apoſtolũ) omnibus omnia factus eſt. Primo quidem eum presbyter eſſet, libros faciebat, & meditatos coram eccleſia recitabat. Poſtea uero etiam fiduciã cum labore fortitus, ſub oculos doctrinam laudabilem proferebat. Non tamen tales erant eius ſermones, ut etiam ab auditoribus ſcripturæ traderentur. Quæ uero eius temporibus memoranda acciderint narrabo. *Ex lib. xi. hiſtoriæ tripartitæ. cap. c.*

In Synnada Pacatianæ Phrigiæ ciuitate Theodoſius quidam erat epiſcopus, & Macedonianos, cum illic plures eſſent, inſequebatur, & non ſolum eos e ciuitate, ſed etiam ab agris nimia crudelitate pellebat, cum Orthodoxorum eccleſia perſequutiones inferre non ſoleat. Quod ille nõ zelo rectę fidei, ſed pro pecuniarum amore faciebat. Contra quos uniuerſos tam clericos, quam iudices prouinciales armabat, & præcipue Agapitum eorum turbabat epiſcopum. Quumq; iudices prouinciæ ad inferenda tormenta, ſibi ſufficere non putaret, Conſtantinopolim eſt profectus, & præfectorum auxilia mereretur. Ibiq; poſito Theodoſio propter huiuſmodi, Agapitus Macedonianorũ epiſcopus ad meliorem ſe contulit partem, habitoq; tractatu cũ omni clero, & euocans totum populum ſibi ſubiacentem, ſuaſit eis, ut conſubſtantialitatis ſuſciperent fidem. Hoc facto, repente cum maxima multitudine, immo eum omni (ut ita dixerim) ciuitate ad Orthodoxorum eccleſiam uenit, & oratione facta, ſedem in qua Theodoſius præſidere ſolebat, obtinuit. Tum ueniens populum, & deinceps fidem conſubſtantialitatis docẽs, eccleſiam tenuit Synnadenſem. His ita geſtis, non poſt multum temporis Theodoſius cũ Præfectianorum uenit auxilio, & nihil ſciens horum, quæ fuærant geſta, ad eccleſiam properauit. Ex qua ab omnibus expulſus, rurſus Conſtantinopolim remeauit, & apud epiſcopum Atticum, quę fuerant contra eum geſta, depoſuit, quemadmodum iniuſte epiſcopatu fuiſſet expulſus. Atticus autem cognoſcens utilem cauſam eccleſiæ accidiſſe, Theodoſium g-

dem uerbo conſolatus eſt,ut patienter ferret. Præponens autem cauſis perſonalibus generalem utilitatem, ſcripſit Agapito, ut teneret epiſcopatum,nihilq; de inimicitijs Theodoſii cogitaret.

Hoc igitur unum eſt rerum utilium, quæ Attici temporibus in eccleſia acciderunt.Sed neque miraculorum, aut ſanitatum his defuit cauſa temporibus.Quidam nanq; Iudæus quum paralyticus eſſet, plurimis annis in lecto iacebat.Cumq; omnis medicina ei fuiſſet adhibita, & cunctorũ Iudæorũ nihil oratio præualeret:nouiſsime ad baptiſmatis chriſtiani gratiam confugit huic ſoli ueritatis medicamini ſe committens. Hoc ueIociter epiſcopo Attico nuntiatur. Quem cathecumenum factum, & ſpem Chriſti promittentem deportari cum lecto præcepit ad baptiſmum.Verum Iudæus paralyticus baptiſmum uera fide ſuſcipiens,cũ de fonte fuiſſet leuatus,ſtatim morbo caruit,& deinceps ſanus fuit. Hanc igitur curã uirtus Chriſti etiam noſtris temporibus demonſtrauit.Qua ex cauſa plurimi paganorum credentes baptizati ſunt.Iudæos autem licet ſigna quærentes,hęc tamen non prouocauerunt ad fidem. His ita apud chriſtianos geſtis,plurimi paruipendentes,in ſua nequitia permanſerunt. Et non ſolũ Iudæi tantis prodigijs repugnabant,ſed etiam ſequaces eorum ſimilia ſapuiſſe conuicti ſunt.

Ex eiuſdem hiſtoriæ libro.xij. Cap.2.

Atticus ergo epiſcopus cauſas eccleſiæ ſapientia mirabiliter diſponebat,doctrinis quæ populum ad uirtutis ſtudium prouocabat. Cumq; uideret diuiſam eccleſiam, cum Ioannitæ ſeorſum apud ſeipſos ſacra ſolemnia celebrarent,iuſsit ut in orationibus memoria Ioannis haberetur, ſicut aliorum dormientium epiſcoporum fieri conſueuit: per hoc ſperans plurimos ad eccleſiam reuocari.Adeo autem largus erat,ut non ſolũ pauperibus ſuarum parœciarum, ſed etiam in uicinas ciuitates multas pecunias pro egentium ſubſidio tranſmitteret. Calliopio nanq; presbytero eccleſiæ Nicenæ trecentos aureos mittens hæc ſcripſit.

1. Iuſsit Atticus Ioannis Chryſoſtomi memoriam haberi in orationibus,ſicut aliorum dormiẽtium epiſcoporum fieri conſueuit.

Calliopio Atticus in Domino ſalutem.

Cognoui decem milia eſurientium in ciuitate, a pijs exhibenda egere miſericordia. Decem milia uero cum dico,multitudinem intelligo, non perfectum numerum comprehendo. Quia igitur ego quidem præceptũ numerum datum ab eo, qui manum habet munificam, & præbet congruis diſpenſationibus,& contigit aliquos indigere non habentes, nec acquirere ſcientes,ſuſcipiens o chariſsimum mihi caput, hos trecẽtos ſolidos expende ſicut uolueris,& maxime illis,quos petere pudet,& non eis,qui propter uitæ uentrem magis negociantur ex talibus. Noli igitur uel religionem in hac parte conſiderare,ſed unam tantummodo rem obſerua,ut nutrias indigentes,nec cogites ſi quæ noſtra ſunt,ſapere non uidentur.

Sic igitur Atticus etiam procul indigentium habebat curam, ſed & ſuperſtitionem quorundam ſtudebat abſcindere.Audiens etenim Nouatianos Iudaicum Paſcha ſequentes,propter ſabbatium fuiſſe diuiſos,eiuſque corpus ab inſula Rhodi,ubi mortuus fuerat,trãslatum, & plurimos ad tumulum eius orare,noctu mittens,in aliud ſepulchrum corpus ſabbatij iuſsit abſcondi. At illi conſuete uenientes,effoſſum,quæ reperientes tumulum,deinceps eum locum colere quieuerunt.

Erat uero circa nomina locorum ſtudioſus. Nam cum quidam portus in ore ponti Euxini conſtitutus,ex antiquo φαρμακὸς appellaretur, id eſt ueneparius.

uenenariis,mutato nomine eum locum Senatorium nominauit, ne dum ibi collectæ prædicarentur, nomine blaſphemo locus ipſe deſignaretur. Sed & alium locũ ἀργυρόπολιν pro huiuſmodi cauſa nominauit. Χρυσόπολις item in capite Boſphori conſtituta eſt. Huius multi antiquorum faciunt mentionem. De qua ciuitate Xenophon in primo libro Helladicorum dicit, quod eam muro cinxerit Alcibiades, & in ea cõſtituerit, ut qui nauigarent de Ponto, decimas ibi præberent. Videns ergo Atticus locum in contraria ripa Χρυσοπόλεως poſitum delectabilem & decorum (ait, ἀργυρόπολις nomine eum qui locus eius repente cognomen obtinuit. Igitur quibuſdam dicentibus ei) non debere. Nouatianos intra ciuitatem miſſas facere: Neſcitis, inquit, quantum nobiſcũ in perſecutione Conſtantij atque Valentis fuerint paſsi, qui etiam teſtes ſunt noſtræ fidei. Nam quum pridem eccleſia fuiſſet diuiſa, iſti circa fidem nihil innouauerunt.

2 *Nouatiani intra ciuitatem Conſtantinopolitanam Miſſas faciebant. Nota ergo Miſſa uocabulum non eſſe nouum inuentum, ut hæretici mentiuntur.*

Pro epiſcopi ordinatione aliquando ueniens in Nicæam, Aſclepiadem Nouatianorum uidit epiſcopum ualde ſenem, interrogauitque quot in epiſcopatu annos haberet. Quo reſpondente, quinquaginta: Felix, inquit, homo es, tanto tempore boni operis curam habens. Super hæc ait: Ego quidem Nouatum laudo, Nouatianos nõ approbo. Tum Aſclepiades: quomodo hoc dicis epiſcope? Verum Atticus: illum, inquit, laudo, quoniam his, qui ſacrificauerant, communicare noluit, hoc etiam ego ipſe feciſſem: Nouatianos autem non laudo, quod pro leuibus uitijs laicos a gratia cõmunionis excludunt. Aſclepiades dixit: extra ſacrificandi peccatũ etiam alia plurima ſunt delicta ſecundum ſcripturas, quæ dicunt ad mortem, propter quæ uos quidem clericos, nos autem communicare etiam laicos prohibemus, Deo ſoli eorum remiſsionis iudicium committentes.

Atticus uero etiam ſuam præſciuit mortem. Nam cum a Nicæa diſcederet, Calliopio præsbytero dixit: Ante autumnum Conſtantinopolim uenire feſtina, ſi uiuum me denuo uidere deſideras. Si tardaueris, non uidebis. Quo dicto, mentitus non eſt. Anno nanque uigeſimo primo ſui epiſcopatus, decimo die menſis Octobris eſt mortuus, conſulatu Theodoſij undecimo, & Valentiniani Cæſaris primo.

Porro Theodoſius Imperator a Theſſalonica reuertens, eius exequias non inuenit. Ante unum nanque diem, quam ingrederetur, ille ſepultus eſt.

VITA EVNONII THEODOSIANI EPISCOPI, per Caſsiodorum Senatorem ſcripta.

Habetur libro. x. hiſtoriæ Tripartitæ capi. 16.

THeodoretus. Theodoſius Iunior Imperator templa, quæ fuerant derelicta, a fundamentis dirui fecit, ut poſteri ne ueſtigium quidem erroris priſtini reperirent, hunc enim ſenſum etiam in ſua lege conſcripſit. Quando igitur Roilas dux ſcythiæ tranſiuit Hiſtrum, & cum innumero exercitu uehementer Thracias populatus eſt, ipſamque regiã ciuitatem obſidere, & ſubuertere minabatur, ſupernis iaculis atque fulminibus eum maieſtas diuina percutiens, & ipſum & omnem ſimul concremauit exercitum.

Tale aliquid a domino eius conſolatore etiam Perſico prælio geſtum eſt. Nam cum illi Romanos uacare cognouiſſent, & ciuitates in confinio conſtitutas debellarent, pacisque pacta tranſcenderent uaſtatis finibus, ne

mo ferebat auxilium. Imperator nanq; de pace præſumens, duces & milites ad alia bella miſerat. Tunc ergo imbre uehementiſsimo, & grandine demiſſa, ulterius eos deus accedere non permiſit, eorumq; ligauit curſum, ita ut uiginti diebus totidem ambulare ſtadia non ualerent. Duces uero uenientes congregarunt exercitum, & in priori bello obſidentes urbem Imperatoris uocabulo nominatam, ridiculos oſtendit. Cum.n. pluſquam triginta diebus Gororanes rex, prædictam undiq; obſideret ciuitatem, & multa machinamenta conſtrueret, & turres contra muros ciuitatis excelſas ædificaret, ſolus Eunomius ſacratiſsimus eius ciuitatis epiſcopus reſtitit, & impetum moliminis eorum machinaſq; deſtruxit. Et licet duces noſtri hoſtibus bellando ceſsiſſent, & obſeſsi ciues reſiſtere nō auderent, iſte ſolus pugnando a uaſtatione præſeruauit ciuitatem.

Vnus itaq; partis hoſtilis uir dum cōſuete blaſphemaret, & Rapſacis atq; ſennacherib uerba profunderet, & cum ueſania minaret, ſacrum ſe cō crematurum templum, ille uir ſanctiſsimus non ferens huius inſaniam, iuſſit baliſtam poni iuxta propugnaculum, quæ Apoſtoli Thomæ habebat uocabulum: & maximo in eam lapide coaptato: In nomine, inquit, eius, qui eſt blaſphematus, lapidem tenſo arcu dimittite. Tū lapis emiſſus ueniens uſq; ad faciē nephandiſsime blaſphemantis, uultum eius ualde corrupit, caput contriuit, cerebrumq; in terram diſperſit. Hoc cum Dux exercitus cognouiſſet, qui ſe ciuitatem capturum eſſe minabat̄, ſiluit, & rebus ipſis uictum ſe eſſe profeſſus eſt, et metuens quæſiuit pacem. Sic ergo Rex omnium fideliſsimum hunc principem conſeruauit, cū & iſte ſeruitutem profiteatur, & competens offerat domino miniſterium.

Habetur libro.x. hiſtoriæ Tripartitæ capitu.19.

VITA ABDÆ APVD PERSAS EPISCOPI, HORmiſdæ & ſannis confeſſorum, necnon Beniamin diaconi & martyris, per Caſsiodorum ſenatorem ſcripta.

THeodoretus. Arcadij Imperatoris tempore Iſdigerdes Perſarum Rex contra eccleſias huiuſmodi de cauſa bella commouit. Abdas quidam erat Epiſcopus plurimis uirtutibus adornatus. Is non mediocriter uſus zelo diuino, πυρεῖον, id eſt, focum eorum ſeu ueſtam deſtruxit. πυρεῖα nanq; illi uocant templa, in quibus ignem ſeruant: deū enim arbitrantur ignē. Hoc cum rex cognouiſſet a Magis, euocauit Abdam: & primo quidem manſuete culpauit factum, præcipiens ut πυρεῖον rurſus ædificaret. Illo reſiſtente, et hoc nequaquam facere confirmante, uniuerſas ſe rex deſtructurum interminatur eccleſias: cuius interminationem completio ſubſecuta eſt. Nam prius illum uirū occidi præcipiens, deſtrui quoq; eccleſias imperauit. Ego ſane deſtructionem τὸν πυρεῖον non reor opportune commiſſam, neque enim ſanctus Apoſtolus cum ueniſſet Athenas, & ciuitatem repletam Idolis conſpexiſſet, aras ab illis honoratas deſtruxit, ſed ratione ignorantiam redarguit, & ueritatis iura monſtrauit. Quod uero deſtructum templum reædificare noluerit, ſed necem magis elegerit, ualde admiror, et plurimis eum honorandum coronis exiſtimo. Tale eſt enim ignem adorare, quale eius ædificare templum. Hinc ergo ſumens tempeſtas initium, ſæuiſsimæ atq; ferociter circa pietatis alūnos intumuit, & triginta iugiter annis flu-

ſtuatio durà permanſit,a Magis ueluti quibuſdam procellis agitata. Magos enim appellant Perſæ eos,qui elementa deificant,. Quorum fabulas in alia conſcriptione monſtrauimus,in qua horum interrogationibus dignas ſolutiones obtulimus. Gororanes itaq; filius Iſdegerdis, poſt patris mortem cũ Imperio etiam contra Chriſtianam pietatem bella ſuſcepit. Quas enim tormentorum ſpecies, & ſuppliciorum adinuentiones pĳs intulerit,non eſt facile nunc narrare. Aliorum nanq; manus excoriauerunt, aliorum dorſa aliorum capita,a fronte inchoantes uſq; ad ceruices nuda cute reliquerunt. Alios ſectis per medium calamis,nudos operientes (& ipſas ſectiones calamorum carnibus aptantes)a capite uſq; ad pedes funibus ſtringentes,poſtea calamos ex eorum membris uiolenter trahebant,ut acutæ ſectiones calamorum,cum traherentur, eorum carnes ſecarent , & tormentum amariſsimi doloris inferrent. Deinde fodientes lacus,& eos undiq; obturantes,ſoricum maiorum greges in eos immiſerunt,eiſq; pabulum athletas dederunt,impie ligantes manus eorum & pedes , ne poſſent a ſe beſtias remouere. Sed & alia tormenta ſeuiora ualde exercuerunt, habentes doctorem ueritatis inimicum. Sed non potuerunt athletarum deuincere fortitudinem. Sponte nanq; currebant,ut occaſione huius mortis incorruptibilis uitæ dona perciperent. Duorum tamen aut trium faciam mentionem: ut per hos reliquorum fortitudo monſtretur.

Hormiſdes quidam ualde nobilis apud Perſas erat, qui patrem Præfectum habuerat. Hunc cum rex cognouiſſet eſſe Chriſtianũ , deduci fecit, & imperauit,ut ſalutarem negaret deum. At ille. Nec iuſtum inquit, nec utile præcipis,Imperator. Nam qui docetur,ut deum omnium facile contemnat ac neget,facillime quoque ſpernit Imperatorem , cũ & ipſe ſit particeps naturæ mortalis. Etſi ſummo ſupplicio dignus eſt, qui tua ſceptra contempſerit Imperator,multiplicibus tormentis ſubdendus eſt, qui cunctorum negauerit creatorem. At Imperator cum debuiſſet mirari prudẽtiam,fortiſsimũ diuitĳs & dignitate nudauit athletam , iuſsitq; ut nudus traheret camelos exercitus. Quũq; plurimi tranſiiſſent dies, reſpiciẽs de ſuperioribus Imperator,uidit illũ eminentiſsimũ uirũ ſolis radĳs inflammatum,& pulueris ſquallore repletũ,patriæq; nobilitatis memor, eũ ad ſe iuſsit adduci,& lineis ueſtibus operiri Deinde putans quod tam præcedenti afflictione,quam ex iſta clementia molliret,uel nunc inquit, illa obſtinatione exutus nega filiũ fabri. At ille dei zelo repletus dirupit ueſtem & proiecit,dicens: Si propter hoc me putas a pietate recedere, habe donũ cũ impietate,quam poſsides. Hanc eius fortitudinem contemplatus, nudum eum a ſuo expulit Imperio.

Sannen quoq; mille famulorum dominũ,reſiſtentem ſibi, & negare creatorem omniũ nolentem,requirens quiſnam ſeruorũ eius eſſet ſæuiſsimus, illi aliorũ ſeruorum tradidit dominatum. Cui ipſum quoq; dominũ ſeruire præcepit,ſimul & eius uxorem,per hoc putans propugnatorem ſe flectere ueritatis. Sed ſpe ſua deceptus eſt. Habebat enim ille domum in petra conſtructam.

Beniamin etiam diaconũ comprehendens clauſit in carcere. Cumque duo tranſiſſent anni,ſuperuenit legatus Romanorũ pro alĳs cauſis acturus Et cũ hæc cognouiſſet,poſtulauit a rege , ut dimitteretur Diaconus. Porro rex iuſsit ut promitteret Beniamin , quod nulli Magorũ doctrinã

Chriſtianam prædicare tentaret,& dimitteretur exire. Tum legatus quidē cuſtodire Beniamin,quæ rex præceperat,compromiſit. Beniamin autem audiens monita legati:impoſsibile eſt,inquit, non me participare lumen alijs,quod ipſe percepi. Quanto enim ſupplicio dignus ſit, qui talentū abſconderit,ſacra euangeliorū teſtatur hiſtoria. Sed rex horū tū nihil cognoſcens,iuſsit eum abſolui a uinculis. At ille prædicare nullatenus ceſſabat: & capiens eos,qui ignorantiæ caligine tenebantur, intelligibili luci iugiter offerebat. Dumq; tranſiſſet annus,regi geſta illius nunciantur. Tum deductum ad ſe negare iuſsit,quem adorabat deū uerum. Ille quæſiuit a rege dicens. Quo dignus honore eſt,qui ſuū derelinquens regnum, inuadere ſtuduerit alienū? Cūq; dixiſſet rex: Morte ultimoq; ſupplicio: Sapientiſsimus ille reſpondit: quid ergo non iuſte patiatur homo,qui factorē mūdiq; creatorem,nutritorem,ac ſaluatorem deſerens,unū conſeruorū ſuorum deificare uoluerit,& debitum illi cultum iſti magis obtulerit?

His ſermonibus rex accenſus,uiginti calamos acui, & totidem ungulibus digitorū eius manuū atq; pedū præcepit infigi. Cumq; hoc ſuppliciū ab eo derideri conſpiceret,aliū rurſus calamū acutum in eius femur unde humana origo deſcēdit,iuſsit immitti. Cumq; crebro ejceretur & rurſus induceretur,ineffabiles ei dolores excitabat. Poſt hoc uero ſupplicium impius atq; ferox uirgam grandem ſpinis undiq; plenā,per eius meatū iuſsit induci,& hoc modo ſpiritū fortiſsimus decertator emiſit. Sed & alia multa ab illis impijs ſunt tentata. Nec tamen mirandū,quod illorum ferocitatē & impietate longanimiter deus omniū patiatur,quando ante Imperium Maximi Conſtantini quicunq; fuerunt Romanorū Imperatores, contra

1 ueritatis miniſtros uehementer inſanierint. Diocletianus nanq; paſsionis ſalutaris die in omni Imperio Romanorū deſtruxit eccleſias. Sed nouem tranſactis annis iſtæ quidem denuo refloruerunt, & multiplicem magnitudinem ſuſceperunt. Ille uero poſt rabiem ſuæ impietatis extinctus eſt. Nam & bella huiuſmodi futura dominus prædixit,& eccleſiæ uictoriam prædicauit. Nos tamen ipſæ quoq; res edocent,quod magis nobis utilia ſunt bella,quam pax: quia pax delicatos nos facit,remiſſos & timidos: porro bellum & mentē acuit,& præſentia quaſi tranſeūtia contemnere perſuadet. Sed hæc quidem etiam in alijs operibus crebro diximus.

Diocletianus Imperator Paſsionis ſalutaris die in omni Imperio Romano deſtruxit eccleſias, ſed illæ paulopoſt refloruerant.

Habetur Libro.xi.hiſtoriæ Tripartitæ capitu.8.

VITA MARVTHÆ EPISCOPI MESOPOTAMENi, per Caſsiodorum Senatorem ſcripta.

SOcrates. Iunioris Theodoſij tempore apud Perſas eſt Chriſtianiſmus dilatatus. Inter Romanos enim & Perſas ſemper propter diuerſas cauſas mittuntur legationes. Tū ergo cauſas attulit ut Maruthas Meſopotamenus epiſcopus (cuius dudum meminimus) a Romanorū Imperatore ad Perſarū deſtinaretur regem,qui multā reuerentiam apud Maruthā inueniens, eū

1 decenter honorabat,& tanquam diuinū reſpiciebat uirū. Hoc factū mordebat Magos metuentes,ne regē Chriſtianū fieri ſuaderet. Nam cū dolore capitis multo tempore torqueretur,Magis eum curare non ualentibus, Maruthas orationibus fecit incolumē. Ob hanc ergo cauſam moliti ſunt quandam Magi fallaciam.

Maruthas Regē Perſarum a dolore capitis orationibus fecit incolumem.

Et quoniam Perſæ ignẽ colũt,conſueuitq; Rex in quadam domo ignẽ ardentem perpetuo ſuppliciter adorare: Magi ſub terra hominẽ quendã abſcondentes tempore,quo rex ſolebat adorare,eum talia clamare fecerunt: Mitte foras Regem: impie enim egit,quod ſacerdotem Chriſtianorum iudicat eſſe uenerandum.

Hæc audiens Iſdigerdes Perſarũ rex,licet reuerentiam haberet, tamen Maruthã abijcere cogitabat. Porro Maruthas uere Deo uenerabilis homo,uacabat orationibus per quas inuenit dolũ Magicis artibus fabricatũ. Veniẽſq; ad Regẽ: Noli,inquit,illudi Rex,ſed ingreſſus cũ audieris uocẽ,fodi iube,& doli cauſas inuenies. Non enim ignis loquitur, ſed hoium molimina huiuſmodi eſſe noſcuntur. Hoc dicto, flexus eſt Perſarum rex: & rurſus ingreſſus ubi ignis inextinguibilis ſeruabatur,cũ audiſſet uocem, iuſsit fodi locũ. Tum qui mittebat quaſi diuinã uocem,inuentus arguitur. Iratus itaq; Rex,Magorũ genus uſq; ad decimã iuſsit imminui portionẽ. 2
Hoc facto Maruthæ dixit,ut templa quæ uellet ædificaret. Ex hoc apud Perſas ſumpſit Chriſtianiſmus incrementum.

Vide Chriſtianitatis indicium, templorũ ædificationem.

Tũ igitur Maruthas a Perſis Conſtantinopolim remeauit. Et non longo poſt tẽpore rurſum deſtinatus eſt. Iterumq; Magi machinabantur ne eũ ſuſciperet Rex. Feceruntq; fœtorem quendã in loco,unde Rex tranſire ſolebat,& quaſi a Chriſtianis id factũ fuiſſet derogabant. Cumq; Rex ſuſpectos iã habens Magos hoc cũ ſtudio requiſiſſet,denuo ab eis concinnatũ eſſe cognouit. Quamobrẽ plurimos eorũ ſupplicijs tradidit. Maruthã uero potiori honore coluit,& Romanos ualde dilexit, eorumq; amplexus eſt pacẽ. Qui pene Chriſtianus fieri potuit, cũ aliud miraculũ per Maruthã & Ablatẽ Perſidos epiſcopũ peueniſſet. Ambo nanq; moleſtũ dæmonem a regis filio propulerunt,orationibus uacantes atq; ieiunijs.

Poſt hæc Iſdigerde defuncto anteq; fieret Xpianus,ad eius filiũ peruenit Imperiũ. Cuius tẽpore inter Perſas atq; Romanos pacta ſoluta ſunt.

VITA ACACII AMIDÆ CIVITATIS EPISCOPI, & Theodoſij iunioris Imperatoris, per Caſsiodorũ ſenatorẽ ſcripta.

Habetur lib. 11. Hiſtoria Tripartita. Cap. XV.

SOcrates. Defuncto Iſdegerde rege Perſarũ, eius filius Barabanes ei ſucceſsit. Hic inſtigatus a Magis,crudelibus torquebat ſupplicijs Chriſtianos. Cumq; Chriſtiani apud Perſas
3 opprimerent,confugiunt ad Romanos, eorũ petentes auxilium. Quod Atticus epiſcopus libẽter accipiẽs,eoſq; quantum erat poſsibile fouens, quę geſta fuerant Theodoſio nunciauit Imperatori. Eo quoq; tẽpore etiam alia cauſa acciderat, quæ Romanos Perſis faciebat infeſtos: Quoniã Perſæ aurifoſſores, quos a Romanis ad mercedem acceperant,reddere contemnebant: & quod onera negociatorũ Romanorum uiolenter abſtuliſſent. Cũ illa ergo ingratitudine,etiam Chriſtianorum ad Romanos confugientiũ eſt adiecta. Mox ergo Perſarũ rex Legatos mittit,repetens fugiẽtes. Porro Romani nequaq; ad ſe confugientes reddere uoluerunt,non ſolũ ſupplices liberare ſtudentes,ſed pro Chriſtianiſsimo libenter omnia ſuſtinere. Quamobrem pugnare,quam perituros Chriſtianos tradere,potius elegerũt. Solutis igiť propter hoc pactis, bellũ crudele cõmiſſum eſt. De quo abſurdũ non eſt pauca narrare.

Romanorum igitur Imperator miſit exercitū,cui præfuit militiæ magiſter Ardaburus.Is enim Perſicam regionē per Armeniæ fines ingrediens, unam eius prouinciā Azamenſem ualde uaſtauit,cui cū plurimo exercitu Narſeus dux Parthorū regis occurrit.Factaq; congreſsione deuictus eſt. Quo facto cogitauit Meſopotamiam Romanorū prouinciam ſine cuſtodia conſiſtentem inuadere,& hoc modo de Romanis ulciſci. Sed Romanorū ducem,Narſei conſiliū latere non potuit. Deprædatus enim Azazenam ualociter regionē, & ipſe in Meſopotamiam uenit. Et ideo Narſeus licet ingentem haberet exercitū,Romanorū terras introire nō potuit,ſed ueniens ad Niſibin Perſarū ciuitatem in confinio conſtitutam, Ardaburo mandauit,ut diem & locū ſtatueret pręliorū. At ille uenientibus: Nunciate,inquit,Narſeo, quod non quando tu uolueris, Romanorū pugnabunt Imperatores. Verū Imperator deo ſoli ſpem cōmittens deſtinauit exercitum. Et quod fideliter deo ſupplicans, repente impetrauerit auxiliū, hinc datur cognoſci. Cū enim Conſtantinopoli pro euentu bellorū æſtuatio magna, conſurgeret, angeli dei iter agentibus per Bithyniam ad urbem Conſtantinopolim,ſe demonſtrauerunt, iubentes ut confiderent & orarent, & deo crederent quod Romanos uictoria ſequeretē, dicentes ſe mediatores belli miſſos a deo. Hoc auditū,non ſolū ciuitatē, ſed etiam milites confortauit. Cumq; ad Meſopotamiam bellū fuiſſet de Armeniæ regione translatum, Romani Perſas Niſibi clauſos fortiter obſidebant,ligneas turres,facientes aduerſus eos, eaſq; contra muros applicantes,& plurimos de muris contra ſe pugnantiū perimentes.

1 *Si oratio nō eſſet deo accepta & grata ſed ſuperflua & uana ut dixerunt aberrantiū quidā, Angeli hic nō iuberēt ut fierēt orationes. Sed quid de Angelis loquimur? Nonne & ipſe dei filius Saluator noſter, infallibilis ueritas docuit nos, Quoniā oportet ſemper orare, & non deficere? Luc.18.*

Porro Barabanes Perſarū rex,audiens Azazenam regionē ab eis fuiſſe uaſtatam,& eos,qui in Niſibi clauſi uidebantur,obſeſſos,ſeipſum cū magno exercitu præparauit ut occurreret. Miratusq; Romanorū uirtutem, Sarracenorum auxilia poſtulauit. Quorū tunc erat rex Alamundarus uir fortis & præliator:qui cū multa milia Sarracenorū haberet, Perſarū regi uictoriam promittebat, ſeq; ei Antiochiā Syriæ traditurū:Sed non contigit quod putauit. Deus enim omnibus Sarracenis quendam enormem metū latenter iniecit, ita ut putarent ſibiipſis Romanos inſiſtere. Turbatiq; nec habentes quo fugerent,in fluuium Euphratē ſeipſos armati proijciebant,ubi pluſq; centū milia uirorū necata atq; cunſumpta ſunt. Cum hæc ita eueniſſent,Niſibin obſidētes cū audirent Perſarū regem plurimos elephantos adducere, perterriti cuncta quidē obſidionis machinamenta concremauerunt,& ad propria loca reuerſi ſunt. Quę uero congreſsiones poſtea acciderint, & quomodo Ariobindas alter Romanorū magiſter militū, fortiſsimum Perſarū monomachum interemerit: Aut quomodo Ardaburus ſeptem fortiſsimos Perſarum duces inſidijs captos occiderit: uel quomodo Beatianus alter dux Romanorū reliquos Sarracenos extinxerit,prętereundū eſt,ne uidear multū a propoſita relatione digreſſus. Quæ tūc igitur gerebanť,uelociter Imperatori Theodoſio nunciata ſunt. Quomodo aūt hæc cito cognouerit,indicare non piget.

Inuenit quendā uirū animi corporiſq; habitu fortiſsimū nomine Palladium,qui tanta uelocitate ueredos agebat, ut trib⁹ diebus perueniret ad terminos Romanorū atq; Perſarum, & rurſus totidē remearet ad Conſtantinopolim ciuitatem. Is uero etiā alios Romani Imperij terminos uelociter tranſibat. De quo quidam eloquentiſsimus ſic ait:Iſte uir cū ſit la-

ta Romana reſpublica, eam paruam ſua uelocitate demonſtrat. Quem etiam Perſarũ rex ſæpius admiratus eſt.

Romanorũ igitur Imperator licet uideret aperte. Sibi collatam a deo uictoriam proueniſſe, tamen pacẽ non diſsimulauit expetere, miſitq́ Helionem uirũ prudentem & honoratũ, ut cum Perſis de pace loqueretᷣ. Qui cũ ueniſſet in Meſopotamiam, ubi erant foſſæ Romanorũ, miſit pro pace petenda Legatũ quendam Maximũ uirum eloquentiſsimum, Ardaburi militiæ magiſtri conſiliariũ: qui pro pace ueniens ad Perſarũ regẽ miſſum ſe non ab Imperatore, ſed a ducibus aſſerebat, dicẽs, quod hoc bellũ pro ſui contemptu ne perueniſſet quidẽ ad principẽ. Cumq́ Perſa paratus eſſet ut legati uerba ſuſciperet, q̃d fame ipſius laboraret exercitus, ueniens Numerus, qui apud ipſos imortaliũ appellatᷣ (eſt enim decem miliũ uirorũ ualde fortiſsimorũ) non prius dixerunt pacem cũ Romanis eſſe facendã, quam ipſi eos ſine cuſtodia conſtitutos inuaderent. Quibus uerbis perſuaſum eſt regi, ut a pace abſtineret. Tum Legatũ quidẽ clauſum ſeruari fecit, & miſit Numerũ immortaliũ ut pugnaret contra Romanos. Qui ueniẽtes, in duas acies diuiſi, medios habuere Romanos. Porro Romani unam Perſarũ uidentes aciem, contra eam ſe pręparabant, aliam non uidebant: quæ paulatim acceſsit ad pugnam. Quumq́ ergo iam congreſsio pene eſſet in opere, dei prouidẽtia ex quodã colle exercitus alter apparuit Romanorũ cũ duce Procopio. Qui cũ uideret ſocios in periculo, inſtabat a dorſo Perſarũ. Tum in medio concluſis, qui circumdederant primo Romanos, in momento ab eis extincti ſunt. Quo facto; Romani ad alios, qui erant in ſubſidijs poſiti, concurrerunt, eosq́ fortiter iaculati ſunt. Sic igitur qui imortales appellabantᷣ, omnes mortales apparuerunt, pœnas exigente Chriſto de gente Perſarũ, eo quod plurimos eius famulos occidiſſent. Porro rex Perſarũ infortunij ſui cauſam cognoſcens, ſimulabat ſe neſcire quod geſtũ eſſet, Suſcepitq́ Legationẽ, dicens Legato Romanorũ: Non bello cedens pacẽ amplector, ſed tibi præſtare uolens, quod omniũ Romanorũ te ſapientiſsimũ eſſe cognoſcã. Et hoc modo bellũ propter Chriſtianos exortũ de Parthorum regione ceſſauit. Contigit autem Conſulatu Honorij tertiodecimo, & Theodoſij decimo.

Tum uero Acaciũ Amidæ ciuitatis epiſcopũ facinus optimũ reddidit clariorem. Cũ enim Romani milites captiuos Perſarũ de Azazena regione uaſtata, reddere regi Parthorũ nullo modo uellent, captiui fame conſumebantᷣ, cũ eſſent circa ſeptem milia: Quod Perſarũ regem non mediocriter contriſtabat. Tum igitur Acacius conuocans clericos ſibi ſubiectos: Viri inquit, fratres, deus noſter nec diſcis nec calicibus opus habet: nam neq́ comedit, neq́ bibit. Et quia multa uaſa aurea & argentea, eccleſia noſtra ex oblationem Chriſtianorũ habet, conuenit ex his liberari exercitum captiuorũ, egentibusq́ cibos offerri. Hæc & his ſimilia cum dixiſſet, conflauit uaſa, & militibus dedit precium captiuorũ. Quos cũ recreaſſet cibis, datis ſumptibus ad regẽ propriũ deſtinauit. Ad hoc mirabile opus Acacij Perſarũ rex magis obſtupuit, quod et bello Romani, & beneficijs ſe uiciſſent. Aiunt enim, quod etiam deſideriũ habuerit Perſarũ rex ut uideret Acaciũ, ſed hoc Theodoſius prohibuerit Imperator.

2 *Vide caſum in quo licet alienare uaſa eccleſiæ. Redemptio ſcilicet captiuorum.*

3 *Eccleſia Amidẽſis ex oblatione Chriſtianorum habebat multa uaſa aurea & argentea. Ergo ſecundũ te o heretice, illi Chri-*

Ob uictoriã uero auxilio dei collatã, Romanorũ plurimi pollentes eloquentia cõſcribebant laudes Imperatoris. Cui⁹ uxor Heroico metro poe-

ſtiani erant crimino-ſi? Et ſancti illi epiſcopi deo pleni, permittebant paſsim populos ſuos crimina incurrere offerendo talia? Obſecro prudens lector cognoſce horum impoſturas.

mata multa confecit. Erat enim eloquẽs, filia Leontij Sophiſtæ Athenien-
ſis, a patre omnibus lectionib⁹ erudita. Quam cū Imperator ducturus eſ-
ſet uxorẽ, Chriſtianam Atticus fecit epiſcopus, & in baptiſmate cū prius
uocaret Athenais, Eudociæ nomen impoſuit. Multi ergo (ſicuti dixi) uo-
lentes innoteſcere, alij ſuā facundiam demonſtrare, pręconia Imperatoria
conſcripſerunt. Ego uero nec innoteſcere cupiens, nec facundiam ſermonis
oſtendere, cum ueritate Imperatoris bona memorare ſtudebo, quod ſit
damnoſum, ſi taceantur.

Primū itaq; regaliter natus atq; nutritus, nihil habuit tepidū, ſed adeo
fuit ſapiens, ut inter confabulanteis experimentū omniū crederet habe-
4 re cauſarū. Perdurabat in frigore, ſimiliter & in æſtu. Plerunq; ieiunabat,
& maxime quarta feria & ſexta ſtudio Chriſtianiſmi, nec aliudq; mona-
ſteriū Regalia uidebant. Ipſe nanq; mane ad ſuas ſorores proficiſcens, di-
uinas dicebat laudes. Quamobrem etiā ſacras literas ſine codice recita-
bat. Loquentibus epiſcopis uelut olim ſacerdos factus, ex diuina lectione
reſpondebat. Congregabatq; ſacros codices, & quoſcunq; illorū inter-
pretes ſeu expoſitores cōſcripſiſſe uidebant, pluſq; Ptolemæus ſtuduerat
Philadelphus. Patientia atq; clementia uniuerſis hominibus eminebat.
Nam Iulianus Imperator licet philoſophus diceret, non tamē Antiochen
ſium tulit iniuriā, ſed maxima Theodoro tormenta indignatus impoſuit.
Porro Theodoſius multū gaudēs ſyllogiſmis Ariſtotelis, philoſophiam
exercebat operibus, iram, triſtitiā, libidinemq; deuincēs, & in nullo ſe ul-
ciſci deſiderans. Cū igitur a quodam familiariū interrogaret, cur nullum
ſe lædentiū morti ſubijceret: Vtinam, inquit, eſſet mihi poſsibile ad uitam
etiā mortuos reuocare. Quem cū alius pro ea cauſa interrogaret: Nō eſt,
inquit, magnū, neq; difficile hominē mori, quia neq; deo ſoli ſemel mor-
tuum ex pœnitentia ſuſcitare. Adeo enim fuit clemens, ut ſi quando quiſ-
piam dignū aliquid morte cōmitteret, ne uſq; ad ciuitatis quidem portas
moriturus perueniret, ſed ex eius clementia continuo reuocatio ſequeret.

Nota ieiunium quartæ & ſextæ feriæ antiquū eſſe, & ex more Chriſtianiſmi.

Si dātur Regalia ad inſtar Monaſteriorū, ergo monaſteria quid erant inſigne, maxime honeſtum, & ab omnibus habebantur in reuerentia.

Cum quodā tempore ipſe in Amphitheatro Conſtantinopoleos ſpe-
ctaret, cœpit clamare populus: Crudeli beſtiæ artifex πραβ ὀλοις pugnet
At ille: Neſcitis, inquit, quod conſueuimus nos ſpectare clementer? Tan-
ta uero pietate præcelluit, ut omnes quidem deo conſecratos honoraret,
pręcipue tamen quos audiebat ueneranda actione pollere. Fertur autem,
5 quod cū Conſtantinopoli epiſcopus Chebronenſis fuiſſet mortuus, ſagū
eius ualde ſordidū quęſierit, eoq; circumamictus ſit, credens ſe aliquid ex
defuncti ſanctitate promereri. Cū aliquando aëris tēpeſtas eſſet, & ille
Circū propter populū expectaret, pleno Circo tempeſtas uehementias
agebat multo imbre diffuſo. Cumq; hoc fieret, ſuā uoluntatē Imperator
aperuit, fecitq; per præconē clamari, quod melius eſſet ſpectaculū contē-
nere, & omnes rogare deum, ut illæſi ab iminente tempeſtate ſeruarent.
6 Quo dicto cuncti deo magno gaudio ſupplicantes, hymnos concorditer
offerebant, et tota ciuitas uelut una pſallebat eccleſia. In medio aūt horū
Imperator exiſtens priuato cultu properabat. Nec ſpe ſua fruſtratus eſt.
Repente nanq; aër ad ſerenitatem diuina clementia reuocatus, annū præ-
buit frugibus uniuerſis uberrimum. Si quando bella mouerentur, ſecun-
dum Dauid confugiebat ad deum, ſciens eum præliorum autorem, inimi-
cos orationibus ſuperabat.

Vide miram Imperatoris erga ſanctos deuotionem.

Habes hic orationes, hymnos et pſalmodiā in communi.

Poſt

Poſt modicum itaq; tempus Perſici belli defuncto Imperatore Honorio, Conſulatu Aſclepiodoti & Mariani Auguſto menſe, quomodo Ioannem tyrannum deo ſe committens ſuperauerit, enarrabo. Sicut enim tūc ſub Moyſe hebræis contigit rubrum tranſire mare, talia etiam eius ducibus euenerunt, cum eos mitteret contra tyrannum. Defuncto ſiquidem (ſicuti diximus) Honorio principe, cognoſcens Theodoſius cœlauit factum, & alia dicendo, diuerſorum ſuſpitionibus obuiauit. Inter hæc mittit magiſtrum militum in Salonas ciuitatem Dalmatiarum, ut ſi qua bellorum cōmotio proueniret, circa partes Heſperias uicinus adiutor eſſet. Quo facto, mortem patrui patefecit. Inter hęc Ioannes primo imperialiū conſcriptorum non ferrens ſuam felicitatem, imperium contendit arripere. Miſitq; legatos ad Imperatorem Theodoſium, petens ut eius ſuſciperet imperium. At ille legatos quidem retruſit in carcerem, miſitq; magiſtrum militum Ardaburium qui multum laborauerat apud Perſas: hic Salonam ueniens, inde nauigauit Aquileiam. Contigitq; uentum aduerſum flare, ita ut in tyranni manibus incideret. Quo capto ſperabat ad neceſſitatem peruenire Theodoſium, ut per hoc ipſum decerneret Imperatorem, ſi uellet magiſtrum militum liberare. Imperator tamen ut audiuit factum, æſtuabat ne quid mali Ardaburius ſuſtineret. Aſpar uero Ardaburij filius, cognoſcens patrem a tyranno teneri, & multa milia Barbarorum præſidio tyranni conſiſtere, quidnam faceret, ignorabat. Qui tunc Imperatoris oratione ꝓualuit. Angelus enim dei ſub figura paſtoris educebat Aſparem, & omnes qui cum eo erant: ac per paludem adiacētem Rauennæ, ad loca ſeparata peruenerunt. In ea nanq; ciuitate tyrannus degens habebat exercitum, unde nullus aliquando tranſiſſe fertur. Tum ergo deus inadibilem terram fecit adibilem. Tranſeuntes nanq; per ſiccam paludis aquam, apertaſq; inuenientes ciuitatis portas, tyrannum quoq; detinuerunt. Tum ergo pijſſimus Imperator reuerentiam, quam circa diuinitatem habebat, oſtendit. Cum enim circum expectaret, nunciatum eſt ei, tyrannum fuiſſe peremptum. Quamobrem ſermonem fecit ad populum, dicens: Venite ſi placet relinquentes hoc propoſitū, & proficiſcētes ad eccleſiam gratificos deo ſoluamus hymnos, cuius manus tyranni præſumptionibus obuiauit. Quo dicto, ſpectaculo ceſſante, per medium circum cuncti cum eo concorditer gratias agentes, ad eccleſiam conuenerunt, ita ut tota ciuitas una uideretur eccleſia. Venienteſq; ad locū orationis, iugi die gratias domino retulerunt.

7 *Tu qui dicis eccleſiā non eſſe orationis & gratiarum actionis, ſed tantum ſacramētorum percipiendorū & prædicationis audiendæ locum, lege quod hic dicitur, & confundere de tua ignorantia, ſi nō uis dicam malitia. Cum aperte dicat dominus, Domus mea domus orationis uocabitur.*

VITA SISINNII EPISCOPI CONSTANTINOpolitani per Caſsiodorum Senatorem ſcripta.

SOcrates. Poſt obitum Attici Conſtantinopolitani epiſcopi fit maxima de epiſcopi ordinatione contentio, alijs alium poſtulantibus: quidam Philippum presbyterum quærebāt alij prochlum item presbyterum. Sed omnis populus communiter deſiderabat ordinari Siſinnium, qui & ipſe presbyter quidem erat. In nulla tamen ciuitate ordinatus, ſed in ſuburbano Conſtantinopoleos, cui nomen Oliua eſt, miniſtrabat. Hoc ſuburbanum eſt poſitum contra faciem ciuitatis, ubi dies Aſcenſionis ſaluatoris ſolenni-

Habetur libro. xij. hiſtoriæ Tripartitæ. Cap. iij.

ter celebratur. Hunc ergo uirum omnes laici diligebant propter ipſius reuerentiam, & maxime quia fouebat pauperes ultra ſui menſuram. Praeualuit ergo uotum laicorum, & Siſinnius ordinatus eſt uiceſimo octauo die februarij menſis, Conſulatu ſequenti Theodoſii duodecimo, & Valentiniani iunioris ſecundo.

Vbi dies Aſcenſionis dominicae ſolenniter celebratur.

Philippus autē preſbyter, cui praelatus fuerat Siſinnius, in hiſtoria chriſtiana, quam triginta ſex libris, ipſe conſcripſit, ordinationem Siſinnij ualde lacerauit, derogans ordinato & pariter ordinantibus, & maxime laicis. Is enim Philippus a Ioanne epiſcopo diaconus ordinatus, multa quoque conſcripſit contra Iulianum Imperatorem, cuius tamen hiſtoria mihi multam uidetur habere confuſionem, & non ſatis prodeſſe legentibus.

Siſinnio igitur ordinato, contigit, epiſcopum obire Cyzicenum. Tunc Siſinnius, Proclum in Cyzico conſecrauit, qui anteq̃ proficiſceretur Cyzicū, ciues praecedentes, Dalmatiū Monachū epiſcopū ſibimet ordinarunt, paruipendentes regulam, qua iubetur, praeter Conſtantinopolitanū pontificem ordinatione fieri non debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt, quod Attico ſoli haec lex perſonaliter praeſtita uidebatur. Manſit ergo Proclus non habens eccleſiam propriam, qui tamen in doctrina eccleſiarum Conſtantinopoleos ualde florebat.

Igitur Siſinnius cum duos in epiſcopatu cōpleuiſſet annos, defunctus
2 eſt, Conſulatu Hierij & Hardaburij, uiceſimoquarto die Decembris mēſis, uir celeberrimus caſtitate & rectitudine uitae ſuae, manſuetus moribus ſine ullo figmento, remotus a cauſis. Quamobrem curioſis uiris triſtis, & ineficax uidebatur.

Vir celeberrimus caſtitate & rectitudine uitae.

VITA PROCLI CONSTANTINOPOLITANI Epiſcopi per Caſsiodorum Senatorem ſcripta. 347

Habetur libro. xij. Hiſtoriae Tripartitae. Cap. 3.

SOcrates. Siſinnio Conſtantinopolitano epiſcopo ordinato, cōtigit, epiſcopum obire Cyzicenum. Tunc Siſinnius, Proclum in Cyzico conſecrauit, qui antequam proficiſceretur Cyzicum, ciues praecedentes, Dalmatium Monachū epiſcopum ſibimet ordinarunt, paruipendentes regulā qua iubetur, praeter Conſtantinopolitanum pontificem, ordinationem fieri non debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt, quod Attico ſoli haec lex perſonaliter praeſtita uidebatur. Manſit ergo Proclus non habens eccleſiam propriam, qui tamen in doctrina eccleſiarū Conſtantinopoleos ualde florebat.

Poſt damnationem uero Neſtorij, qui Siſinnio ſucceſſerat, dura Conſtantinopoli turba contra eccleſiam facta eſt. Diuiſus eſt nanq; populus propter tepidum eius, ſicut dixi, tractatum. Clerici tamen omnes communi decreto eum anathematizauerunt. Sic enim nos chriſtiani contra blaſphemos prolatum ſolemus appellare decretum, quando id ueluti in marmore ſcriptum, manifeſtum cunctis oſtendimus.

His ita prouenientibus, de electione epiſcopi quaeſtio rurſus exorta eſt, & multi Philippum (cuius iam feci mentionem) plurimi Proclum eligebāt. Potuitq; Proclus tenere pontificatum, niſi quidam procerum prohibuiſſent, dicentes, regulam eccleſiaſticam non permittere eum qui alterius ci-

uitatis epiſcopus nominatus eſt, ad alteram migrare ciuitatem: quod dictum populum reuocauit. Cumq; quatuor tranſiſſent menſes, poſt Neſtorij damnationẽ, Maximianus ordinatur epiſcopus, in monachica quidem uita, presbyterorum tamen collegio conſtitutus. Is enim opinionẽ reuerendi uiri olim habuerat, eo quod proprijs ſumptibus monumenta fabricaret, ut in eis religioſorum corpora ſepeliret. Erat enim idiota ſermone, & ſub quiete uiuere potius eligebat.

Quia uero quidam dicebant eccleſiaſticam regulã prohibere, ne Proclus Conſtantinopolitanam teneret eccleſiam, cum Cyrici fuiſſet ordinatus, uolo pro hac re pauca narrare. Non enim mihi hoc uere dixiſſe uidentur, ſed aut inuidia faciente, aut ignorantes eccleſiaſticã ſanctionem prohibuerunt, quæ frequenter in eccleſijs utiliter facta noſcuntur. Euſebius itaq; Pãphili in ſexto eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro, Alexandrũ unius Cappadociæ ciuitatis epiſcopum refert, cum ueniſſe cauſa orationis Hieroſolymam, detentum fuiſſe ab eius ciuibus, & in locum Narciſſi epiſcopi cõſtitutũ, & deinceps omni uita ſua ipſi eccleſię præſediſſe. Sic igitur apud ueteres ſine ulla differentia, de ciuitate ad aliam migrabat epiſcopus, cũ utilitas euocaret. Oportet autem etiam regulam huic operi copulari, ut oſtendatur mentitos eſſe, qui Proclum in thronizare prohibuerunt. Regula. xviij. Siquis epiſcopus ordinatus ad paræciam, in qua ordinatus eſt, minime proficiſcitur, non ſua culpa, ſed ſiue populo reſpuente, aut propter quamlibet aliam cauſam non neceſsitate factam, hunc honore miniſterioq; participari tantum, nec eũ miſceri rebus, in qua collectas celebrat eccleſiæ, ſed ſuſtinere qđ prouinciæ ſynodus ſuo iudicio definierit. Hæc itaq; regula eſt. Quod uero plurimi epiſcoporum ex alijs ciuitatibus ad alias propter utilitates temporum migrarint, nomina eorũ, qui ſunt mutati, ſubdidimus. Perigenes in patris ordinatur epiſcopus, & quoniam ciues eius eum ſuſcipere noluerunt, Romanæ ciuitatis epiſcopus iuſsit eum inthronizari in Corinthometropoli, defuncto eius epiſcopo: eiq; donec uixit eccleſiæ præfuit. Gregorius Nazianzenus prius unius Cappadociæ ciuitatis fuit epiſcopus, deinde in Nazianzo cõſtitutus eſt. Melicius prius Sebaſtenæ eccleſiæ præfuit, & poſtea Antiochiæ præſul eſt conſtitutus. Doſitheum Seleuciæ epiſcopum Alexander Antiochenus epiſcopus, in Tarſum Ciliciæ tranſtulit. Reuerentius ab Arcis Phœniciæ, in Tyrum translatus eſt. Ioãnes de Gordo Lydiæ mutatus eſt in Proconeſum & in ea præſidet eccleſia. Palladius ab Helenopoli mutatur in Aſponam. Alexander ab Helenopoli in Adrianos mutatus eſt. Theoſebius ab Apamia Aſiæ trãsfertur in Eudoxiopolim, quæ prius Salambria uocabatur. Polycarpus de urbe Antapriſtena Myſiæ, in Nicopolim Thracię mutatus eſt. Herophilus de Trapezapoli phrygiæ, translatus eſt in plotinopolim Thraciæ. Optimus ab Argadamia phrygiæ in Antiochiam piſidiæ transfertur. Syluanus a philippopoli Thraciæ mutatur in Troada. Tot igitur, quot ad præſens inuenimus, ex proprijs ciuitatibus ad alias migraſſe, nos memoraſſe ſufficiat.

1 *Facit contra illos qui garriunt Romanum pontificem nunquam poteſtatem ſuam in Græcorum eccleſias exercuiſſe.*

Maximianus igitur cum duos annos & ſex menſes eccleſiam gubernaſſet, defunctus eſt, Conſulatu Ariobindæ & Aſparis, die duodecimo menſis Aprilis, in ſeptimana maiore ieiuniorum, feria quinta. Tum igitur Theodoſius Imperator ſapienter cauſæ proſpexit, ne rurſus de epiſcopa-

2 *Vide quod in maiori hebdomada tunc ie-*

iunabatur, & appellabatur ſeptimana ieiuniorum.

3 *Et hic uide confirmationem epiſcopi Conſtantinopolitani factam per literas Romani pontificis.*

4 *Nota etiam exequiarum celebrationem. Non ergo cupidorum ſacerdotum recens inuentum.*

tu ſeditionis quæſtio, aut tumultus in eccleſia naſceretur. Cum adhuc ergo corpus Maximiani iaceret, pñtibus epiſcopis præcepit inthronizari proclũ. Quod etiam Romani epiſcopi Celeſtini literæ firmauerũt, quas ad Cyrillum Alexandriæ deſtinauit epiſcopum, & ad Ioannem Antiochenum & Ruphum Theſſalonicenſem dicens, quod nihil prohiberet alterius ciuitatis exiſtentem epiſcopum in aliam demigrare. Inthronizatus igitur proclus exequias Maximiani corporis celebrauit: de quo tempus ut pauca dicamus.

Proclus ab ætate prima lector fuit, apud doctores tamen obſeruans ſtudioſus quoq; Rhetoricæ: qui cum ad perfectam ueniſſet ætatem, plerunq; cum Attico erat epiſcopo exceptor ſermonem eius. Et cum proficeret, ab Attico diaconus ordinatur, poſtea preſbyter. A Siſinnio uero Cyzici conſecratur epiſcopus. Hæc quidem ei primo acciderunt, poſtea thronum Conſtantinopolitanæ ſortitur eccleſiæ. Erat enim uir moribus optimis: & ab Attico utiliter eruditus, omnia eius imitabatur. Sed in iſto patientia potior apparebat. Et ille quidem hæreticis ſe terribilem opportunæ monſtrabat, iſte uero omnibus mitis erat, & ſic eos potius quã uiolenter flectere nitebatur, nullã hæreſim uexare uolens, in hac parte Theodoſium imitatus Imperatorem. Ille nanq; iudicabat, cõtra culpabiles imperiali non uti poteſtate: hic autem paruipendebat, ſi quis de deo non ita ſaperet ſicut ipſe. In his igitur Imperator laudabat eum, cum & ipſe ueros ſacerdotes imitaretur, & nequaquam perſequi uolentes admitteret. Ego tamen audacter dico, quod manſuetudine omnes uiros euicerit. Ob quam cauſam hoſtes ſuos citra belli certamina ſubiugabat, ſicut oſtenditur in Ioanne tyranno, & facta poſt hoc perditione Barbarorum.

Poſt interitũ nanq; tyranni, Barbari quos ille contra Romanos ſuum euocauerat in auxiliũ, parati erant Romanorũ fines inuadere. Hęc audiẽs Imperator conſuete hanc ſolicitudinẽ deo cõmiſit, & orationibus occupatus cito promeruit, quod quæſiuit. Quę enim acciderint Barbaris enarranda ſunt. Dux eorũ nomine Rugas, fulmine percuſſus, interĳt. Secutaq; peſtis, maximã partem eorũ hominũ interemit. Et non ſolũ hoc ſuffecit, ſed etiã ignis de cœlo deſcendens, plurimos qui uidebãt remanſiſſe conſumpſit. Quæ res Barbaros in formidine magna cõſtituit, non ſolũ quod contra gentẽ Romanorũ fortiſsimã arma leuare auſi fuiſſent, ſed quod ſic eos a forti deo iuuari conſpicerent. Tum Proclus epiſcopus de prophetia Ezechielis corã eccleſia faciens ſermonem, de collata ſalute, ab oĩbus eſt laudatus. Cuius prophetiæ uerba ſunt hæc: Et tu fili hominis prophetiza in Gog principe Moſoch & Tubal. Iudico enim eũ morte & ſanguine & imbre diluuĳ, & lapidibus grandinis, & ignẽ & ſulphur pluã ſuper eum, & oẽs qui cum eo ſunt. Et poſt pauca: Et ſcient quia ego ſum dñs.

Theodoſius igitur Imperator pro beneficĳs a deo ſibi collatis, gratias agebat, plurimis honoribus Chriſto ſua uota cõpenſans, coniugemq; ſuã Eudociam Hieroſolymã deſtinauit Hoc enim & ipſa uotũ habuerat, ſi filiam uideret nuptam. Quæ tam Hieroſolymis eccleſias cõſtitutas, quam per ſingulas ciuitates poſitas, honorauit: & quum illuc proficiſceretur, & cum inde rediret.

Proclus autem epiſcopus eodem tẽpore ſeptimo decimo Imperatoris Theodoſĳ cõſulatu, rem mirabilẽ operatus eſt, quam nullus priorũ fecit

epiſcoporũ.

epiſcoporũ. Cũ enim Firmus epiſcopus Cæſariæ Cappadociæ mortuus fuiſſet, aderant Cæſarienſes petentes epiſcopũ. Cumq; cogitaret, quẽ eis ordinare deberet, contigit ut ad eum ſalutandum die Sabbato Senatores uniuerſi uenirẽt, inter quos Thalaſsius, qui Pręfecturæ Illirici adminiſtrauerat dignitatẽ. Cũq; futurũ eſſet (ſicut habebat fama) ut Orientalẽ regeret præfecturã, miſſa manu Proclus pro præfecture dignitate epiſcopatũ ei Cæſarianæ ciuitatis ĩpoſuit. Hæc quidẽ in eccleſia illo tẽpore gerebãt.

VITA D. AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, per Poſsidonium Calamenſem Epiſcopum eius diſcipulum Scripta.

Habetur Tom. I. operũ D. Auguſtini epiſcopi.

I Nſpirante rerum omniũ factore & gubernatore deo, mei memor propoſiti, quo per gratiã Saluatoris omnipotentis, ac per diuinæ trinitatis fidẽ ſeruire decreui, & antea in uita Laicorum, & nunc in officio epiſcoporũ, ſtudens ex qualicunq; accepto ingenio & ſermone ędificationi prodeſſe ſanctæ ac ueræ Chriſti domini catholicæ eccleſiæ, de uita ac moribus prædeſtinati, & ſuo tẽpore præſentati ſacerdotis optimi Auguſtini, quę in eodẽ uidi, ab eodemq; audiui, minime reticere debeo. Id enim etiã ante nos factitatũ fuiſſe a religioſiſsimis ſanctæ matris eccleſiæ catholicæ uiris legimus & cõperimus, qui diuino afflati ſpiritu, ſermone proprio atq; ſtylo, & auribus & oculis ſcire uolentiũ dicendo & ſcribendo ſimilia, ſtudioſorũ notitiæ intulerunt, quales quantiq; uiri ex cõmuni domini gratia in rebus humanis, & uiuere, & uſq; in finem obitus perſeuerare meruerunt. Idcirco ipſe quoq; diſpenſatorũ omniũ minimus, fide non ficta, quæ domino dominantiũ omnibusq; bonis ſeruiendũ & placendũ eſt fidelibus, de prædicti uenerabilis exortu uiri & procurſu & debito fine, quæ per eũ didici & expertus ſum quamplurimis annis eius inhærens charitati, ut dominus donauerit explicandũ ſuſcepi. Verũ ſummam quæſo maieſtatem, quo munus huiuſmodi a me arreptũ ita geram & peragã, ut nec patris luminum offendã ueritatem, nec bonorũ eccleſiæ filiorũ ulla ex parte fraudare uidear charitatẽ. Nec enim attingã ea omnia inſinuare, quæ idẽ beatiſsimus Auguſtinus in ſuis confeſsionum libris de ſemetipſo, qualis ante perceptã gratiã fuerit, qualisq; iam ſumpta uiueret, deſignauit. Hoc enim facere uoluit, ut ait Apoſtolus: Ne de ſe quiſq; hominũ ſupra quam ſe eſſe nouerat, aut de ſe auditum fuiſſet, crederet uel putaret, humilitatis ſanctæ more utens, & iam nullũ fallens, ſed laudẽ non ſuã ſed ſui domini de propria liberatione ac munere querens, ex ĳs uidelicet quæ iam perceperat, & fraternas preces poſcens de ĳs quæ accipere cupiebat. Sacramentum igitur regis, quod angelica authoritate prolatũ eſt, bonũ eſt abſcondere: opera aũt domini reuelare & confiteri, honorificum eſt.

Igitur beatiſsimus Auguſtinus ex prouincia Aphricana ciuitate Thagaſtenſi, de numero curialiũ, parentibus honeſtis & Chriſtianis progenitus erat, alitusq; ac nutritus eorũ cura ac diligẽtia impenſisq; ſecularibus literis eruditus apprime, omnibus uidelicet diſciplinis imbutus, quas liberáles uocant. Nam & Grãmaticam prius in ſua ciuitate, & Rhetoricã in Aphricę capite Carthagine poſtea docuit. Conſequenti etiã tẽpore trans

1 Auguſtinus omnibus diſciplinis quas libe-

tales uocant, imbutus fuit, contra noſtros hereticos qui illas deteſtantur.

mare in urbe Roma, & apud Mediolanũ, ubi tunc temporis Imperatoris Valentiniani minoris comitatus fuerat conſtitutus. In qua urbe tunc epiſcopatũ adminiſtrabat acceptiſsimus deo, & in optimis uiris preclariſsimus ſacerdos eximius Ambroſius. Huius interea uerbi dei prædicatoris frequentiſsimis in eccleſia diſputationibus aſtans in populo, intendebat ſuſpenſus atq; affixus. Verũ aliquando Manichęorũ apud Carthaginem Adoleſcens fuerat errore ſeductus: & ideo cæteris ſuſpenſior aderat, ne quid uel pro ipſa, uel contra ipſam hæreſim diceret. Sed prouenit dei liberatoris clementia ſui ſacerdotis Ambroſij cor pertractantis, ut contra illum errorẽ incidentes legis ſoluerent quæſtiones, atq; ita edoctus ſenſim atq; paulatim, hæreſis illa miſeratione diuina eius ex animo pulſa eſt. Protinusq; ipſe in fide catholica cõfirmatus eſt, proficiendi in religione eidẽ amoris ardor tantus innatus eſt, ut propinquantibus diebus ſanctis Paſchæ, ſalutis aquã perciperet. Et factũ eſt diuina præſtante opitulatione, ut per illũ talem ac tantũ antiſtitem. Ambroſium, & doctrinã ſalutarem eccleſiæ catholicæ, & diuina Auguſtinus perciperet ſacramenta.

Moxq; ex intimis cordis medullis ad deũ conuerſus, ſpem omnẽ quã habebat in ſeculo dereliquit, iam non uxorẽ, non filios carnis, non diuitias non honores ſeculi quærens: ſed ſoli deo cũ ſuis ſeruire ſtatuit in illo & ex illo puſillo grege eſſe ſtudens, quẽ dominus alloquitur, dicens: Nolite timere puſillus grex, quoniam complacuit patri ueſtro dare uobis regnũ: Vendite quæ poſsidetis, & date eleemoſynam: Facite uobis ſacculos nõ ueteraſcentes, theſauros non deficientes in cęlis. Et illud quod iterũ dicit dominus, idẽ uir ſanctus facere cupiens: ſi uis eſſe perfectus, uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurũ in cœlis, & ueni ſequere me. Et ſuper fidei fundamentũ ædificare deſiderans, non ligna, fœnum, ſtipulam, ſed aurũ, argentũ, & lapides precioſos. Et erat tunc annis maior triginta, ſola ſuperſtite matre, nomine Monica, ſibiq; adhærente, & de ſuſcepto eius propoſito ſeruiendi deo amplius quã de carnis nepotibus exultante. Nam eius Pater Patritius nomine, iã antea functus erat. Renuntiauit etiam ſcholaſticis quos Rhetoricen docebat, ut ſibi magiſtrum alium prouiderent, eo quod ſeruire deo ipſe decreuiſſet.

Ac placuit ei precepta baptiſmi gratia cum alijs ciuibus & amicis ſuis deo pariter ſeruientibus ad Aphricã & propriã domũ agroſq; remeare. Ad quos ueniens, & in quibus conſtitutus ferme triennio, & a ſe iã alienatis curis ſecularibus, cũ ijs qui eidẽ adhærebant, deo uiuebat, ieiunijs, orationibus, boniſq; operibus, in lege domini meditãs die ac nocte. Et de ijs quæ ſibi deus cogitanti atq; orãti intellecta reuelabat, & præſentes & abſentes ſermonibus ac libris docebat. Contigit forte eodẽ tempore, ut quidã ex ijs quos dicunt agentes in rebus, apud Hipponẽ regiũ conſtitutus, bene Chriſtianus deũq; timens, cõperta eius bona fama atq; doctrina, deſideraret atq; optaret eũ uidere, promittens ſe poſſe mundi huius omnes contemnere cupiditates atq; illecebras, ſi aliquando ex eius ore dei uerbum audire meruiſſet. Quod cũ ad ſe fideli fuiſſet relatione delatum, liberare animam cupiens ab huius uitæ periculis, morteq; æterna, ad memoratam ultro atque confeſtim uenit ciuitatẽ, & hominem uiſum allocutus frequentius atq; exhortatus eſt, quantũ deus donabat, ut quod deo uouerat, redderet. Hæc ſe ille facturũ de die in diem pollicebatur, nec tamẽ in

2 *Ieiunijs, orationibus boniſq; operibus in lege domini meditans die ac nocte.*

3 *Vt quod deo uouerat redderet.*

eius tunc hoc impleuit præſentia. Sed uacare utique & inane eſſe non potuit, quod per tale uas mundum in honore utile, domino ad omne opus bonum paratum, in omni loco diuina gerebat prouidentia.

Eodem itaq; tẽpore in eccleſia Hipponenſi catholica, Valerius ſanctus Epiſcopatũ gerebat. Qui cũ flagitante eccleſiaſtica neceſsitate, de prouidendo, & ordinando presbytero ciuitatis dei plebem alloqueretur, & exhortantur iã ſcientes catholici ſancti Auguſtini propoſitũ, & doctrinam, manu iniecta, quoniã & idẽ in populo ſecurus & ignarus quid futurum eſſet actabat. Solebat aũt laicus, ut nobis dicebat, ab eis tantũ eccleſijs quę non haberent epiſcopos, ſuã abſtinere præſentiã. Eum ergo tenuerunt, & ut in talibus conſuetũ eſt, epiſcopo ordinãdũ intulerunt, omnibus id uno conſenſu & deſiderio fieri, perficiq; petentibus, magnoq; ſtudio, & clamore flagitantibus, ubertim eo flente: nonnullis quidẽ lachrymas eius, ut nobis ipſe retulit, tunc ſuperbe interpretantibus, & tanquam eũ conſolãtibus ac dicentibus: quia locus presbyterij, licet ipſe maiore dignus eſſet, appropinquaret tamen epiſcopatui. Cum ille homo dei, ut nobis retulit, maiori conſideratione intelligeret, & gemeret, quam multa & quam magna ſuæ uitæ pericula de regimine et gubernatione eccleſiæ impendere, ac prouenire ſpectaret, atque ideo fleret. Et eorum tunc, ut uoluerunt completum eſt deſiderium.

Factus ergo presbyter monaſteriũ intra eccleſiã mox inſtituit, & cum dei ſeruis uiuere cœpit ſecundũ modũ & regulam ſub ſanctis Apoſtolis cõſtitutã. Maxime ut nemo quicquã propriũ in illa ſocietate haberet, ſed eis eſſent oĩa cõia, & diſtribueretur unicuiq; prout cuiq; opus erat, quod iã ipſe prior fecerat, dum de trans marinis ad ſua remeaſſet. Sanctus uero Valerius ordinator eius, ut erat uir pijſsimus & deũ timens, exultabat, & deo gratias agebat, ſuas exauditas a domino fuiſſe preces, quas ſe frequẽtiſsime fudiſſe narrabat: ſcilicet ut ſibi diuinitus homo concederetur talis, qui poſſet uerbo dei & doctrina ſalubri eccleſiã dei ędificare: cui rei ſe homo natura Græcus, minuſq; latina lingua & literis inſtructus, minus utilẽ peruidebat. Et eidẽ presbytero poteſtatem dedit corã ſe in eccleſia Euangeliũ prædicandi ac frequentiſsime tractandi, contra uſum quidẽ & conſuetudinem Aphricanarũ eccleſiarũ. Vnde etiam ei nonnulli epiſcopi detrahebant. Sed ille uir uenerabilis ac prouidus, in Orientalibus eccleſijs id ex more fieri ſciens, utilitati eccleſiæ conſulens, obtrectatorũ non curabat linguas, dummodo factitaretur a presbytero, quod a ſe epiſcopo impleri minime poſſe cernebat. Vnde accenſa & ardens eleuata ſuper cãdelabrũ lucerna, omnibus qui in domo erant lucebat. Et poſtea currente & uolante huiuſmodi fama, bono præcedente exemplo, accepta ab epiſcopis poteſtate, presbyteri nonnulli coram Epiſcopis populis tractare cœperunt uerbum Dei.

4 *Auguſtinus monaſterium intra eccleſiam inſtituit, & cœpit uiuere ſecundum regulam ſub ſanctis Apoſtolis conſtitutã. Præſertim autem ut nemo in ſocietate ſua quicquã haberet proprij, ſed omnia illis eſſent communia, et diſtribueretur prout cuique opus erat. Quod cum obſeruent etiam ueri monachi noſtro tempore, quid habẽt hæretici quod tantopere contra eos inſurgunt, & tollere uolunt de mundo, niſi quod omnes ſecundum Apoſtolicam regulam uiuentes, hi maximo odio proſequuntur?*

Sane tunc in illa Hipponenſi urbe Manichæorum peſtilentia quãplurimos ciues & peregrinos infecerat, & penetrauerat, ſeducente & decipiente eiuſdem hæreſis quodam presbytero nomine Fortunato, ibidem conuerſante atq; morante. Interea Hipponenſes ciues et peregrini Chriſtiani, tam catholici quam etiã Donatiſtæ adeunt Auguſtinũ presbyterũ, atq; depoſcunt, ut illũ hominem Manichæorũ presbyterum, quem doctũ credebant uideret, & cum eodem de lege tractaret. Quod idem ut ſcriptum

eſt, paratus ad reſponſionem omni poſcenti ſe rationem de fide et ſpe quę in Deo eſt, potenſq; exhortari in doctrina ſana, & contradicentes redarguere, minime renuit. Sed utrum etiam hoc Fortunatus fieri uellet ſciſcitatus eſt. At illi confeſtim ad ipſum Fortunatũ id detulerunt, petentes et exhortantes ac flagitantes, quod id minime recuſaret. Sane quoniam idem Fortunatus iam apud Carthaginem ſanctũ nouerat Auguſtinũ adhuc in eodẽ ſecum errore conſtitutũ, cum eodem congredi pauitabat. Veruntamen ſuorũ maxime inſtantia coactus, ac uerecundatus, promiſit cominus ſe eſſe uenturũ, certamenq; diſputandi ſubiturum. Vnde condicto die et loco conuenerunt in unũ, concurrentibus quamplurimis uiris ſtudioſis turbiſq; curioſis, & apertis notariorũ tabulis, diſputatio eſt cepta primo, & ſecundo finita eſt die. In qua ille Manichæus præceptor, ut geſtorum continet fides: nec Catholicam aſſertionẽ potuit euacuare, nec Manichæorũ ſectam ſubnixa ueritate ualuit comprobare: Sed deficiens reſponſione, ultimo collaturum ſe cum ſuis maioribus ea quæ refellere non potuit proſecutus eſt, & ſi ſibi forte de his ſatis minime feciſſent, ſuæ animæ conſultũ, atq; ita ab omnibus apud quos magnus & doctus uidebatur, nihil ualuiſſe in ſuæ ſectæ aſſertione iudicatus eſt. Qua ille confuſione affectus, & ſequenti tempore de Hipponenſi ciuitate profectus, ad eandẽ amplius nõ remeauit. Ac ſic per memoratũ dei hominem omnibus cordibus, uel qui aderant, uel qui abſentes illa quæ geſta ſunt cognouerant, error ille ablatus, catholicaq; eſt intimata ac comperta ſyncera religio.

Et docebat ac prædicabat ille priuatim et publice, in domo & in eccleſia ſalutis uerbũ cũ omni fiducia aduerſus Aphricanas hęreſes, maximeq; contra Donatiſtas, Manichæos, & Pelagianos, libris confectis, ac repetitis ſermonibus, ineffabiliter admirantibus Chriſtianis & collætantibus, & hoc ipſum ubi poterant non tacentibus, ſed diffamantibus. Sicq; adiuuãte domino, leuare in Aphrica eccleſia Catholica exorſa eſt caput, quæ multo tempore illis conualeſcentibus hæreticis, præcipueq; rebaptizante Donati parte maiorem multitudinẽ Aphrorũ ſeducta & oppreſſa iacebat. Libros uero eiuſdem, ſiue tractatus mirabili dei gratia procedentes ac profluentes, inſtructos omni rationis copia, atq; authoritate ſanctarũ ſcripturarũ, ipſi quoq; hæretici concurrentes, cũ Catholicis ingenti ardore audiebant: & quiſquis ut uoluit & potuit notarios adhibens, etiam ea quæ dicebantur excepta deſcripſit. Et inde iam per totũ Aphricæ corpus præclara doctrina odorq; ſuauiſsimus Chriſti diffuſa & manifeſtata eſt, congaudente hoc quoq; comperto Eccleſia dei tranſmarina. Quoniam ſicut dum patitur unũ membrũ, compatiuntur omnia mẽbra, ita etiam cũ glorificatur unũ membrũ, congaudent omnia membra. Per idem tempus coram Epiſcopis hoc illi iubentibus qui plenarium totius Aphricæ concilium Hippone agebant, de fide & ſymbolo presbyter adhuc Auguſtinus diſputauit.

Ille uero beatus ſenex Valerius cæteris ex hoc amplius exultãs, & deo gratias agens de conceſſo ſibi ſpeciali beneficio, metuere cœpit, ut eſt humanus animus, ne ab alia Eccleſia ſacerdos probatus ad Epiſcopatũ quęreretur, & ſibi auferretur. Nam & id proueniſſet, niſi & hoc idem Epiſcopus cognito, ad locũ ſecretũ cũ tranſire curaſſet, occultatumq; a quærentibus minime inueniri feciſſet. Vnde amplius formidans idem uenerabilis

tenex,& ſciens ſe corpore & ætate infirmiſsimū, egit ſecretis literis apud Primatem Epiſcopū ſedis Carthaginenſis, allegans imbecillitatem corporis ſui,ætatiſq; grauitatē,& obſecrans,ut Hipponenſi Eccleſiæ ordinaretur Epiſcopus,qui ſuæ cathedræ nō tam ſuccederet, ſed conſacerdos accederet Auguſtinus. Quæ igitur beatus Valerius optauit & rogauit, ſatagens reſcripto impetrauit. Poſtq; petitionem ad uiſitandum aduenieπte ad Eccleſiam Hipponenſem tunc Primate Numidiæ Megalio calamenſi Epiſcopo,& Valerius Antiſtes,Epiſcopis qui tunc aderant,et clericis omnibus Hipponenſibus & uniuerſæ plebi inopinatam cunctis ſuam inſinūt tunc uoluntatē:omnibuſq; audientibus & gratulantibus,atq; id fieri perficiq; ingenti deſiderio clamantibus,Epiſcopatum ſuſcipere contra morē Eccleſiæ ſuo uiuente Epiſcopo presbyter Auguſtinus recuſabat. Dumq; id fieri ſolere ab omnibus ſuaderetur,atq; id ignaro trāſmarinis & Aphricanis Eccleſiæ exemplis probaretur,compulſus atq; coactus ſuccubuit, & Epiſcopatus curam,& maioris loci ordinationem ſuſcepit. Quod in ſe ipſo poſtea fieri non debuiſſe,ut uiuo ſuo epiſcopo ordinaretur,& dixit et ſcripſit,propter concilij uniuerſalis uetitum,quod iam ordinatus didicit: nec quod ſibi factum eſſe doluit,alijs fieri uoluit. Vnde etiā ſategit, ut conciliјs conſtitueretur Epiſcoporum,ab ordinatoribus deberi ordinandis, uel ordinatis omniū ſtatuta ſacerdotum in notitiam eſſe deferenda.

Atq; ita factū eſt,ut epiſcopatu ſuſcepto multo inſtantius ac feruentius maiore authoritate,non adhuc in una tantum regione,ſed ubicunq; rogatus ueniſſet,uerbū ſalutis æternæ alacriter ac ſuauiter pullulante,atque creſcente domini Eccleſia prædicabat,paratus ſemper poſcentibus reddere rationem de fide & ſpe,quæ cū deo eſt. Et eius dicta atq; excepta, maxime Donatiſtæ in eadem Hipponenſi uel uicina manentes ciuitate ad ſuos Epiſcopos deferebant. Quæ cum audiſſent,& econtra forte aliquid dicerent,aut a ſuis refellebaē,aut eadē res ad ſanctū Auguſtinū deferebaē, eaq; comperta patienter ac leniter,ut ſcriptū eſt,cū timore & tremore ſalutē omniū operabatur:Oſtendens,quod nihil illi refellere uoluerint ac ualuerint,quamq; uerū manifeſtūq; ſit quod Eccleſiæ dei fides tenet & docet. Et hæc diebus ac noctibus ab eodē iugiter agebant. Nā & epiſtolas priuatas ad quaſcunq; eiuſdē erroris Epiſcopos,& eminentes ſcilicet laicos dedit,ratione reddita admonens atq; exhortans,ut uel ab illa ſe prauitate corrigerent,uel certe ad diſputationes uenirent. Illi uero cauſa diffidentiæ nihil unquam reſcribere uoluerunt,ſed irati furioſa loquebanē,atq; ſeductorē deceptorēq; animarū Auguſtinū eſſe,& priuatim & publice cō clamabant:& uelut lupū occidendum eſſe in defenſionem gregis, ſcilicet ſui,dicebant & tractabant,omniaq; peccata a Deo indubitanter eſſe credendum poſſe dimitti ijs qui hoc facere ac perficere potuiſſent, nec deum timentes,nec homines erubeſcentes. Et ut eorū cauſa diffidentiæ cunctis innoteſceret elaborauit,& publicis geſtis conuenti,non ſunt auſi cōferre.

Habebant etiam ijdē Donatiſtæ per ſuas pene omnes eccleſias inaudi tum hominū genus peruerſum ac uiolentū,uelut ſub profeſsione continētium ambulantes,qui circuncelliones dicebantur. Et erant in ingenti numero & turba,per omnes fere Aphricanas regiones conſtituti. Qui malis,imbuti doctoribus audacia ſuperba & temeritate illicita,nec ſuis, nec alienis aliquando parcebant,cōtra ius faſq; in cauſis interdicentes homi-

nibus: & niſi obediſſent, damnis grauiſsimis & cędibus afficiebant, armati diuerſis telis, bacchantes per agros uillaſq;, uſq; ad ſanguinis effuſionē accedere non metuentes. Sed dum uerbū dei ſedulo prædicaretur, & cum ĳs qui oderunt pacē pacis ratio haberet, illi pacem loquentē debellabant gratis. Cumq; aduerſus eorum dogma ueritas innoteſceret, qui uolebāt & poterant, ſeſe inde uel eripiebant uel ſubducebant, & paci atq; unitati eccleſiæ cū ſuis quibus poterant cohærebant. Vnde illi ſui erroris congregationem minui uidentes, atq; augmentis Eccleſiæ inuidentes, accenſi exardeſcebant ira grauiſsima, & intolerabiles perſecutiones unitati eccleſiæ compacti faciebant. Ipſiſq; ſacerdotibus catholicis et miniſtris aggreſsiones diurnas atq; nocturnas, direptioneſq; rerum omniū ui inferebant. Nā & multos dei ſeruos cædibus debilitauerunt. Aliquibus etiam calcem cū aceto in oculos miſerunt, alioſq; occiderūt. Vnde etiam ſuis ĳdem Donatiſtæ rebaptizatores in odium ueniebant.

Proficiente uero doctrina diuina, ſub ſancto & cum ſancto Auguſtino in monaſterio deo ſeruientes, Eccleſiæ Hipponenſi clerici ordinari cœperunt. Ac deinde innoteſcente & clareſcente de die in diem eccleſię catholicæ prædicationis ueritate, ſanctorumq; ſeruorū dei propoſito, continentia & paupertate profunda, ex monaſterio quod per illum uenerabilē uirum & eſſe & creſcere cœperat, magno deſiderio poſcere atq; accipere epiſcopos & clericos pax eccleſiæ atq; unitas, & cœpit primo, & poſtea conſecuta eſt. Nam ferme decē quos ipſe noui ſanctos ac uenerabiles uiros continentes & doctiſsimos, beatus Auguſtinus diuerſis eccleſĳs nonnullis quoq; eminentioribus rogatus dedit. Similiterq; & ipſi ex illorum ſanctorum propoſito uenientes, domini eccleſĳs propagatis, & monaſteria inſtituerunt, & ſtudio creſcente ædificationis uerbi dei, cæteris eccleſĳs promotos fratres ad ſuſcipiendum ſacerdotiū præſtiterunt. Vnde per multos & in multis ſalubris fidei, ſpei, & charitatis eccleſiæ innoteſcente doctrina, non ſolum per omnes Aphricanas partes, uerumetiam in tranſmarinis & per libros æditos atq; in Græcū ſermonem translatos, ab illo uno homine, & per illū multis fauente deo multa innoteſcere meruerunt. Atq; hinc, ut ſcriptum eſt, peccator uidens iraſcebatur, dentibus ſuis frendebat & tabeſcebat, ſerui autem Chriſti, ut dictum eſt, cū ĳs qui oderunt pacem erant pacifici, & cum loquerentur, debellabantur gratis ab eis.

5 Sancti ſerui dei Clerici Auguſtini creſcebant in monaſterio continentia & paupertate profunda.

Aliquoties uero etiam uias armati ĳdem circuncelliones contra famulum dei Auguſtinū obſederunt, dum forte iret rogatus ad uiſitandas, inſtruendaſq; & exhortandas catholicas plebes, quod ipſe frequentiſsime faciebat. Et aliquando contigit ut illi ſuccenturiati hactenus perderent captionem: euenit quidem dei prouidentia, ſed ductoris hominis errore, ut per aliam uiam cum ſuis comitibus ſacerdos quo tendebat ueniſſet, atq; per hunc quem poſtea cognouit errorē, manus impias euaſiſſet. Et cum in omnibus liberatori deo gratias egiſſet, illi omnino ſuo more nec laicis nec clericis pepercerunt, ſicut publica teſtantur geſta. Interea ſilendū nō eſt quod ad laudem dei per illius tam egregĳ in eccleſia uiri ſtudium domuſq; dei zelum aduerſus prædictos rebaptizatores Donatiſtas, geſtum & perfectum eſt. Cum forte unus ex ĳs quos de ſuo monaſterio & clero epiſcopus eccleſiæ propagauerat, ad ſuam curam pertinentem Calamenſis eccleſiæ dioceſim uiſitaret, ut quæ didicerat pro pace eccleſię contra ille-

Iam hæreſim prædicaret,factū eſt,ut in medio itinere eorū inſidias incurriſſet,& peruaſum cum omnibus illi comitantibus,ſublatis animalibus & rebus,iniurijs & cæde grauiſsima eū affeciſſent.De qua re ne pacis eccleſiæ amplius impedireē profectus,defenſor eccleſiæ inter leges nō ſiluit. Et præceptus eſt Criſpinus,qui hiſdem Donatiſtis in Calamenſi ciuitate & regione epiſcopus fuit,prædicatus ſcilicet,& multi temporis, & edoctus,ad mulctam teneri aurariam publicis legibus præſentatus cōtra hæreticos conſtitutam.Qui reſultans legibus,cum præſentatus apud Procōſulem ſe negaret hæreticum,oborta eſt neceſsitas,ut illi, recedente eccleſiæ defenſore,a catholico epiſcopo reſiſteretur & conuinceretur,quod eſſe ſe fuiſſe negauerat:Quoniam ſi ab eodem diſsimularetur,forte Catholicus Epiſcopus ab ignorantibus crederetur,illo ſe quod erat negante, atq; ita ex hac deſidia infirmis ſcandalum naſceretur. Et memorabili Auguſtino antiſtite omnimodis inſtante,ad controuerſiam ambo ipſi Calamenſes epiſcopi uenerunt,& de ipſa diuerſa communione tertio conflictu ſecum egerunt,magna populorum Chriſtianorum multitudine cauſæ exitum,& apud Carthaginem,& per totam Aphricam expectante, atq; ille Criſpinus Proconſulari & libellari ſententia eſt pronūciatus hæreticus. Proq; illo apud cognitorem catholicus epiſcopus interceſsit,& ne auraria mulcta exigeretur,ei beneficium eſt impetratum. Vnde cum ingratus ad pijſsimum principem prouocaſſet,ab Imperatore relationi deditū eſt reſponſum ſolutum:& conſequenter præceptum,nullo prorſus loco hæreticos Donatiſtas eſſe debere,& eos ad uim legum omnium contra hæreticos latarum ubiq; teneri debere. Ex quo & iudex propter officium, & idem Criſpinus quod minime fuerat exactus, præcepti ſunt duas auri libras fiſci iuribus inferre.Sed protinus opera data eſt per Catholicos epiſcopos,præcipue per ſanctæ memoriæ Auguſtinum, ut illa omnium condemnatio principis dimitteretur indulgentia. Et domino adiuuante perfectum eſt.Qua diligentia & ſancto ſtudio multum creuit ſancta eccleſia.

Et his omnibus pro pace eccleſiæ geſtis Auguſtino dominus et hic palmam dedit,& apud ſe iuſtitiæ coronam reſeruauit: ac magis magiſq; iuuante Chriſto de die in diem augebatur,& multiplicabatur pacis unitus, & eccleſiæ dei confraternitas.Et id maxime factum eſt poſt collationem quæ ab uniuerſis epiſcopis catholicis apud Carthaginem cum eiſdē Donatiſtarum epiſcopis facta eſt,adiuuante glorioſiſsimo & religioſiſsimo Imperatore Honorio,propter quod perficiendum etiam a ſuo latere Tribunum & notarium Marcellinum ad Aphricam iudicem miſerat. In qua controuerſia illi omnibus modis confutati,atq; de errore a catholicis conuicti,ſententia cognitoris notati ſunt,& poſt eorum appellationem pijſsimi regis reſponſo,iuſte inter hæreticos condemnati ſunt. Ex qua ratione notati ſunt ſolito amplius eorum Epiſcopi,qui cum ſuis clericis & plebibus non communicauerunt, & pacem tenentes catholicam, multas eorum perſecutiones, uſque ad membrorum amputationem & internicionem pertulerunt. Et totum illud bonum,ut dixi,per ſanctum illum hominem conſentientibus noſtris, epiſcopis ſatagentibus,& cœptum,& perfectum eſt.

Porro autem poſt illam quæ cum Donatiſtis facta eſt collationē, non defuerunt qui dicerent,permiſſos non fuiſſe eoſdem epiſcopos apud po-

teſtatem quæ cauſam audiuit dicere omnia pro ſuis partibus, quoniã catholicæ communionis cognitor ſuæ fauebat eccleſię: licet hoc deficientes & uicti ad excuſationem iactarent, quandoquidem & ante controuerſiã ijdem hæretici catholicæ communionis eandem eſſe nouerant, & cum ab eodem conuenirentur publicis geſtis, quod ad collationem occurrerent, & ſe eſſe factoros proſecuti ſunt. Poterant utiq; ſuſpectum eum habentes recuſare congreſſum: tamen omnipotentis Dei præſtitit auxiliũ, ut poſtea in cæſarienſi Mauritaniæ ciuitate conſtitutus uenerabilis memoriæ Auguſtinus, quo eum uenire cum alijs epiſcopis ſedis Apoſtolicæ literæ compulerunt, ob terminandas uidelicet alias eccleſiæ neceſsitates hac ergo occaſione prouenit, ut emeritum eiuſdem loci Donatiſtarũ epiſcoporum, quem ſuæ ſectæ præcipuum in illa collatione habuerũt defenſorem, uideret, & cum eodem publicæ in eccleſię populo aſtante diuerſa communionis ex hoc ipſo diſputaret, & prouocaret geſtis eccleſiaſticis: ut quod forte ſicut dicebant proſequi potuit in collatione, ſed permiſſus non fuerat, in præſenti ſine alicuius poteſtatis prohibitione aut potentia ſecurus dicere minime dubitaret, & in ſua ciuitate ſuis omnibus præſentibus ciuibus fiducialiter propriam defendere communionem non denegaret. Ille nec hac hortatione, nec ſuorum parentum & ciuium inſtanti petitione id facere uoluit, qui ei pollicebantur ſe ad eius redituros cõmunionem, etiam cum diſcrimine patrimoniorum, ſalutiſq; ſuæ temporalis, ſi modo catholicam ſuperaret aſſertionem. At ille amplius dicere illis geſtis nihil uoluit, nec ualuit, niſi tantum, iam illa, inquit, geſta continentur apud Carthaginem inter epiſcopos confecta, utrum uincerimus, an uicti facerimus. Et dũ a notario alio loco ut reſponderet admoneretur & reticeret, eius cunctis manifeſtata diffidentia, eccleſia dei augmẽta ac firmamenta prouenerunt. Quiſquis ergo diligentiã & operã beatiſsimæ memoriæ Auguſtini pro eccleſiæ dei ſtatu cognoſcere plenius uoluerit, etiã illæ percurrat geſta: & inueniet quæ uel qualia protulerit, quibus illũ doctum, eloquentem & prædicatum hominem prouocaret, hortatuſq; fuerit, ut pro ſuæ defenſione partis qđ uellet ediceret, illũq; uictũ cognoſcet.

Scio ego non ſolum ipſe Poſsidonius præſul, qui uitam hanc conſcripſi, uerum etiam alij fratres, & conſerui qui nobiſcum tunc intra Hipponenſem eccleſiam cum eodem ſancto uiro uiuebant, nobis pariter ad mẽſam conſtitutos eum dixiſſe: aduertiſtis hodie in eccleſia meum ſermone, eiuſq; initium & finem contra meam conſuetudinem proceſsiſſe, quoniã non eam rem terminatam explicuerim quam propoſueram, ſed pendentem reliquerim. Cui reſpondimus: ita nos in tempore miratos ſcimus & recognoſcimus. At ille: credo ait quod forte aliquem errantem in populo dominus per noſtram obliuionem & errorem doceri & curari uoluerit. In cuius manu ſunt & nos & ſermones noſtri. Nam cum propoſitæ quæſtionis latebras pertractarem, in alium ſermonis excurſum perrexi, atq; ita non concluſa uel explicata quæſtione, diſputationem terminaui magis aduerſum Manichæorum errorem, unde nihil dicere decreueram, diſputans, quam de ijs quæ aſſerere propoſueram. Et poſt hæc, niſi fallar, ecce alia die uel poſt biduum uenit quidam Firmus nomine, negociator, & intra monaſterium ſedente ſancto Auguſtino coram nobis, ad pedes eius genibus peruolutus ſeſe iactauit, lachrymas fundẽs & rogans, ut pro eius

delictis ſacerdos cum ſuis dominum deprecaretur, confitens quod Manichæorum ſectam ſecutus fuiſſet, & in ea quamplurimis annis uixiſſet, & propterea pecuniam multam ipſis Manichæis, uel eis quos dicunt electos, incaſſum erogaſſet: ac ſe in eccleſia per Dei miſericordiam fuiſſe eius tractatibus nuper correctum, atq; catholicum factum. Quod & ipſe uenerabilis Auguſtinus, & nos qui tunc aderamus, ab eodem diligenter inquirentes ex qua re potiſsimū in illo tractatu ſibi fuerit ſatisfactū, & referente eo, nobis quæ omnibus ſermonis ſeriem recognoſcentibus, profundū conſiliū dei pro ſalute animarū admirantes & ſtupentes, glorificauimus ſanctū eius nomen & benediximus: qui cū uoluerit, & unde uoluerit, & quõ uoluerit, & per ſcientes & per neſcientes animarū operat ſalutē. Ex eo ille homo propoſito ſeruorū dei adhærens, negociatoris dimiſit actionem, & proficiens in eccleſiæ mēbris, in alia regione ad preſbyteriū quoq; dei uoluntate petitus & coactus offm̄ acceſsit, tenens atq; cuſtodiens propoſiti ſanctitatem: & forte adhuc uſq; nunc in rebus humanis uiuit tranſmare conſtitutus.

Apud Carthaginē quoq; dū per quendā domus regiæ procuratorem noīe Vrſum fidei catholicæ hominē, ad quoſdam Manichæorū quos electos dicunt blaſphemis operibus præſentes peruenirēt, atq; ad eccleſiam ab eodē deducerentur & perducerentur ab epiſcopis, ad tabulas auditi ſunt, inter quos etiā ſanctæ memoriæ Auguſtinus fuit, qui prę cæteris illā execrabilē ſectā nouerat, & eorū prodens eiuſmodi dānabiles blaſphemias ex locis librorū quos illi accipiunt Manichæi, uſq; ad confeſsionē earundē blaſphemiarū eos perduxit: & quæ inter ſe illi ſuo more malo indigna & turpia facere conſueuerunt, a fœminearū illarū uelut electarū proditione, illis eccleſiaſticis geſtis declaratā eſt. Atq; ita paſtorū diligētia dñico gregi, & augmentū acceſsit, & aduerſus fures atq; latrones defenſio cōpetens procurata eſt. Cum quodam etiam felice de numero eorum quos electos dicunt ijdem Manichæi, quiq; Hipponem uenerat eūdem ſeminaturus errorem, publicæ in Hipponenſi Eccleſia notarijs excipientibus diſputauit beatus Auguſtinus populo aſtante, et poſt ſecundā uel tertiā collationē ille Manichæus fruſtrata uanitate & errore illius ſectæ ad noſtrā conuerſus eſt fidē atq; eccleſiā, ſicut eadē relecta docere poterit ſcriptura.

Præterea cū quodā etiā paſcentio comite domus regiæ Arriano, qui per auctoritatē ſuæ pſonæ fiſci uehemētiſsimus extor, fidē catholicā atrociter ac iugiter oppugnabat, & quāplurimos ſacerdotes dei ſimpliciori fide uiuentes, dicacitate ac poteſtate exagitabat & perturbabat, præſentibus honoratis & nobilibus uiris, apud Cartaginē ab illo prouocatus corā contulit. Sed idē hæreticus tabulas atq; ſtilū, quod magiſter noſter & ante conqueſtū & in congreſſu inſtantiſsime fieri uolebat, ut adeſſent, oīmodo recuſauit: & dū id pernegaſſet, dicens quod legū metu publicarū periclitari tabulis ſcriptis nollet interpoſitis ſtilo & tabulis Auguſtinus epiſcopus cū ſuis qui aderant conſacerdotibus, & abſq; ulla ſcriptura priuatim diſputarent, collationem ſuſcepit prædicens quod poſtmodum contigit, quod poſt ſolutum conuentum eſſe cuiq; poſſet liberū arbitrium forte dicere, nullæ ſcripturæ documento, ſe dixiſſe quod forte nō dixerit, uel non dixiſſe quod dixerit. Beatus Auguſtinus miſcuit cum eo-

dem ſermonem atq; aſſeruit quid crederet,& ab illo quid teneret, audiuit,& uera ratione atq; authoritate ſcripturarum probata docuit,& oſtēdit noſtræ fidei firmamenta. Illius autem aſſerta nulla ueritate, nulla ſcripturarum ſanctarum authoritate ſuffulta docuit & fruſtrauit. Et ut a ſeinuicem partes digreſſæ ſunt, ille magis magiſq; iratus & furens, mendacia multa pro fide ſua falſa iactabat, uictum eſſe a ſeipſo proclamans multorum ore laudatum Auguſtinum. Quæ cum illum uenerabilem uirum minime lateret, coactus eſt ad ipſum ſcribere paſcentium, propter illius metum omiſsis nominibus conferentium, & in eis literis quicquid inter partes dictum uel geſtum fuerat fideliter intimauit, ad ea ſi negarentur probanda magna teſtium habens copiam, clariſsimos ſcilicet atq; honorabiles qui tunc aderant uiros. Atq; ille ad duo ſibi directa ſcripta, unum uix reddidit reſcriptum, in quo magis iniuriam facere quam ſuæ ſectæ rationem ualuit declarare. Quod a uolentibus & a ualentibus legere comprobatur. Cum ipſorum quoq; Arrianorum epiſcopo quodam Maximo cū Gothis ad Aphricam ueniente, apud Hipponem quampluribus uolentibus atq; petentibus,& præclaris interpoſitis uiris, contulit, & quid ſingulæ aſſeruerint partes, ſcriptum eſt. Quæ ſi ſtudioſi diligenter legere uoluerint, proculdubio indagabunt, & quid callida & irrationabilis hæreſis ad ſeducendum & decipiendum profiteatur, & quid eccleſia catholica de diuina teneat & prædicet trinitate. Sed qm̄ ille hęreticus de Hippone rediens ad Carthaginem, de ſua multa in collatione loquacitate uictorē ſe de ipſa collatione receſsiſſe iactauit,& mentitus eſt, quæ utique non facile a diuinæ legis ignaris examinari & diudicari poſſent, a uenerabili uiro Auguſtino ſequenti tempore ſtylo & illius totius collationis de ſingulis obiectis & reſponſis facta eſt recapitulatio: & quam nihil ille obiectis referre potuerit, nihilominus demonſtratum eſt, additis ſupplementis quæ in tēpore collationis anguſto cuncta inferri & ſcribi minime potuerunt. Id enim egerat nequitia hominis, ut ſua nouiſsima proſecutione multum longiſsima, totum quod remanſerat diei ſpatium occuparet.

Aduerſus pelagianiſtas quoq; nouos noſtrorum temporum hæreticos & diſputatores callidos, arte magis ſubtili noxia ſcribentes,& ubicūq; poterant publice & per domos loquentes, per annos ferme decem laborauit, librorum multa condens & ædens, & in eccleſia populis ex eodem errore frequentiſsime diſputans. Et qm̄ ijdem peruerſi ſedi Aphricæ per ſuā ambitionem eandem perfidiam perſuadere conabantur, inſtantiſsime ē concilijs Aphricanis ſanctorum epiſcoporum geſtum eſt, ut ſancto papæ urbis Romæ,& prius uenerabili Innocētio,& poſtea ſancto Zozimo eius ſucceſſori perſuaderetur, quod illa ſecta catholica fide & abhomināda & damnanda fuiſſet. At illi tantæ ſedis antiſtites, ſuis diuerſis temporibus eoſdem notantes, atq; a membris eccleſiæ præcidentes, datis literis ad Aphricanas Orientis & Occidentis eccleſias, eos anathematizandos & deuitandos ab omnibus catholicis cenſuerunt. Et hoc tale de illis eccleſię catholicæ prolatum iudicium, etiam pijſsimus Imperator Honorius audiens ac ſequens, ſuis eos legibus damnatos, inter hæreticos haberi debere conſtituit. Vnde nonnulli ex eis ad ſanctæ matris eccleſiæ gremiū unde reſilierant, redierunt,& adhuc alij redeunt, innoteſcente & præualeſcēte aduerſus illum deteſtabilem errorem rectæ fidei ueritate. Et erat ille

memorabilis uir Auguſtinus præcipuum dominici corporis membrũ,circa uniuerſalis eccleſiæ utilitatem ſolicitus ſemper ac peruigil. Et illi diuinitus donatum eſt,ut de ſuorum laborum fructu,etiam in hac uita gaudere proueniſſet,prius quidem in Hipponenſi eccleſia & regione,cui maxime præſidebat unitate ac pace perfecta,deinde in alijs Aphricæ partibus,ſiue per ſeipſum ſiue per alios,& quos ipſe dederat ſacerdotes pullulaſſe,& multiplicatã fuiſſe dñi eccleſiam peruidens,illoſque Manichæos,Donatiſtas,Pelagianiſtas,& Paganos ex magna parte defeciſſe,et eccleſiæ dei ſociatos eſſe congaudens.Profectibus quoque & ſtudijs fauens erat & exultatis,bonorum omnium indiſciplinationem pie ac ſanctæ tolerans fratrũ,ingemiſcenſque de iniquitatibus malorum,ſiue eorum qui intra eccleſiã,ſiue eorum qui extra eccleſiam ſunt conſtituti, dominicis ut dixi lucris ſemper gaudens,& dãnis mœrens.Tanta autem ab eodẽ dictata & ædita ſunt, tantaque in eccleſia diſputata excepta atque emẽdata,uel aduerſus diuerſos hæreticos conſcripta,uel ex canonicis libris expoſita ad ædificationem ſanctorum eccleſiæ filiorum,ut ea omnia uix quiſque ſtudioſorum noſce & perlegere ſufficiat. Veruntamen ne ueritatis auidiſsimos in aliquo fraudare uideamur ſtatui deo præſtante in huius opuſculi fine etiam eorundem librorum tractatuum & epiſtolarum indiculum adiungere. Quo lecto qui magis dei ueritatem quam temporales amant diuitias, ſibi quiſque quod uoluerit ad legendum & cognoſcendum eligat, & id ad ſcribendum uel de Bibliotheca Hipponenſis eccleſiæ petat, ubi emendatiora exemplaria forte potuerit inuenire,uel unde ualuerit inquirat,& inuenta deſcribat & habeat,& petenti ad ſcribendum ſine inuidia etiam ipſe tribuat.

Secundum Apoſtoli quoque ſententiam,dicentis: Audet quiſque ueſtrũ aduerſus alterum negocium habens iudicari ab iniquis & non apud ſanctos? An neſcitis quia ſancti mundum iudicabunt? Et ſi in uobis iudicatur mundus,indigni eſtis iudiciorum minimorum. Neſcitis quia Angelos iudicabimus,nedum ſecularia? Secularia igitur iudicia ſi habueritis inter uos, eos qui contemptibiles ſunt in eccleſia,hos collocate ad iudicandum. Ad reuerentiam uobis loquor. Sic non eſt inter uos quiſque ſapiens qui poſsit inter fratrem ſuum dijudicare,ſed frater cũ fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles. Interpellatus ergo beatus Auguſtinus a chriſtianis, uel a cuiuſcunque ſectæ hominibus cauſas audiebat diligenter ac pie: cuiuſdam uero ſententiã ante oculos habens,dicentis ſe malle inter incognitos,quã inter amicos cauſas audire: eo quod de incognitis pro quo arbitrata æquitate iudicaretur,amicum poſſet acquirere: de amicis uero unum eſſet, cõtra quem ſententia proferretur,perditurus. Et eas aliquando uſque ad horam refectionis, aliquando autem tota die ieiunans, ſemper tamen noſcebat & dirimebat, intendens in eis chriſtianorum momenta animorum, quantum quiſque uel in fide boniſque operibus proficeret,uel ab ijs deficeret, atque cõpertis rerum opportunitatibus,diuinæ legis ueritate partes docebat,eãque illis inculcabat, & eos quo adipiſcerentur uitam æternã edocebat & admonebat,nihil aliud quærens ab ijs quibus ob hoc narrabat, niſi tantum obedientiam & deuotionem chriſtianam, quæ & deo debetur & hominibus,peccantes coram omnibus arguens,ut cæteri timorem haberent. Et faciebat hoc tanquam ſpeculator a domino conſtitutus domui Iſrael prædicans uerbum atque inſtans opportune importune,arguens,hortãs,incre

pans,in omni longanimitate & doctrina,pręcipueq; operã dans inſtruere eos qui eſſent idonei & alios docere. Rogatus quoq; a nonnullis in eorum temporalibus cauſis,epiſtolas ad diuerſos dabat. Sed hanc ſuam a melioribus occupationem tanquam angariam deputabat,ſuauem ſemꝑ habens de hijs quę dei ſunt uel allocutionem uel collocutionem fraternæ ac domeſticę familiaritatis.

Nouimus quoq; eum a ſuis chariſsimis litterarũ interceſſum apud ſeculi poteſtates poſtulatũ non dediſſe, dicentem cuiuſdã ſapientis ſeruandam eſſe ſententiã,de quo ſcriptũ eſſet,quod multa ſuæ famę contemplatione amicis non pręſtitiſſet.Et illud nihilominus ſuũ addens,quoniã plerunq; poteſtas quę pręſtat,premit.Cũ uero intercedendũ eſſe rogatus uidebat,tam id honeſte ac tẽperate agebat, ut non ſolũ oneroſus ac moleſtus non uideretur, uerũ etiam mirabilis extitiſſet. Nam dum exorta neceſsitate ſuo more apud quendã Aphricæ uicariũ nomine Macedonium pro ſupplice literis interueniſſet,atq; ille paruiſſet,hoc modo reſcriptũ miſit:Miro modo afficior ſapientia tua, & in illis quę ædidiſti, & in ĳs quæ interueniens pro reis mittere non grauaris. Nam & illa tantũ habent acuminis,ſcientiæ & ſanctitatis,ut nihil ſupra ſit:& hęc tantũ uerecundiæ,ut niſi faciam quod mandas, culpã penes me remanere non in negocio eſſe dĳudicem,domine merito uenerabilis & ſuſcipiende pater.Non enim inſtas quod plerq; homines iſtius loci ut faciũt,ut quodcunq; ſollicitus petitor uoluerit,extorqueas:ſed quod tibi a iudice tot curis obſtricto petibile uiſum fuerit, admones & rogas ſubſeruiente uerecundia, quę maxima difficiliũ inter bonos efficacia eſt.Proinde ſtatim cõmendatis effectũ deſiderĳ tribui.Nam ſperandi uiam ante pateſeceram.

Sanctorum concilia ſacerdotũ per diuerſas prouincias celebrata, cum potuit frequentauit,non in eis quę ſua ſunt, ſed quę Ieſu Chriſti quęrens, ut uel fides ſanctę eccleſię catholicę inuiolata maneret,uel nonnulli ſacerdotes & clerici ſiue per fas,ſiue ꝑ nefas excõmunicari,uel abſoluerenť,uel abĳcerenť.In ordinandis uero ſacerdotibus & clericis conſenſum maiorẽ Chriſtianorũ,& conſuetudinem eccleſiæ ſequendam eſſe arbitrabať.

Veſtis eius & calceamenta & lectualia ex moderato & cõpetenti habitu erant,nec nitida nimium, nec abiecta plurimũ: quia his plerunq; uel iactare ſe inſolenter homines ſolent, uel abĳcere, ex utroq; non quæ Ieſu Chriſti,ſed quæ ſua ſunt idem quærentes. At iſte beatus,ut dixi,medium tenebat,neq; in dexterã,neq; in ſiniſtram declinans. Menſa uſus eſt frugali,& parca,quę quidẽ inter olera & legumina, etiã carnes aliquando propter hoſpites,uel quoſq; infirmiores continebat. Semper aũt uinũ habebat,quia nouerat, & docebat, ut Apoſtolus dicit, quod omnis creatura dei bona ſit, & nihil abĳciendũ quod cũ gratiarum actione percipiť, ſanctificatur enim per uerbũ dei & orationem. Et ut idem Auguſtinus in ſuis confeſsionũ libris poſuit, dicens:Non ego immunditiã obſonĳ timeo,ſed immunditiã cupiditatis.Scio enim Noe omne genus carnis quod cibo eſſet uſui,manducare permiſſum.Heliam cibo carnis refectũ, Ioannem mirabili abſtinentia præditũ, animalibus, hoc eſt locuſtis in eſcam cedentibus,non fuiſſe pollutũ.Scio & Eſau lenticulæ concupiſcentia deceptũ, & Dauid propter aquę deſideriũ a ſeipſo reprehenſum,& regem noſtrũ, nõ de carne ſed de pane eſſe tentatũ.Ideoq; & populus in eremo,nõ quia

carnes

carnes deſiderauit,ſed quia eſcę deſiderio contra deum murmurauit,meruit improbari. De uino aūt ſumendo Apoſtoli extat ſentētia ad Thimotheum ſcribentis,ac dicentis:Noli uſq; adhuc aquā bibere, ſed uino modico utere propter ſtomachū & frequentes tuas infirmitates. Cochlearibus tantum argenteis utens,cętera uaſa quibus menſæ inferebantur cibi, uel teſtea uel lignea uel marmorea erant: non tamen neceſsitatis inopia, ſed propoſito uoluntatis. Sed & hoſpitalitatē ſemper exhibuit. Et in ipſa menſa magis lectionē uel diſputationē,quā epulationē potationemq; diligebat:& cōtra peſtilētiā humanę cōſuetudinis in ea ita ſcriptū habebat:

Quiſquis amat dictis abſentum rodere uitam,
Hanc menſam indignam nouerit eſſe ſibi.

Et ideo omnem cōuiuam a ſuperfluis & noxijs fabulis & detractionibus ſeſe abſtinere debere admonebat. Nam & quoſdam ſuos familiariſsimos coepiſcopos illius ſcripturæ oblitos,& contra eam loquentes,tam aſpere aliquando reprehendit cōmotus, ut diceret, aut delendos eſſe illos de mēſa uerſus,aut ſe de media refectione ad ſuū cubiculū ſurrecturū. Quod ego & alij qui illi menſæ interfuimus,experti ſumus.

Pauperum uero ſemper memor erat,eiſq́; inde erogabat, unde & ſibi ſuiſq; omnibus ſecū habitātibus erogabat, hoc eſt uel ex redditibus poſſeſsionū eccleſiæ,uel etiam ex oblationibus fideliū. Et dum forte,ut aſſolet,de poſſeſsionibus ipſis inuidia clericis fieret, alloquebat plebem dei, malle ſe ex collationibus plebis dei uiuere,quam illarū poſſeſsionū curā uel gubernationem pati,& paratū ſe eſſe illis cedere, ut eo modo oēs dei ſerui & miniſtri uiuerent,quo in ueteri teſtamento legunt altari deſeruientes de eodem cōparticipari. Sed nunq; illaici ſuſcipere uoluerunt.

Domus eccleſiæ curā oēmq́; ſubſtantiā ad uices ualentioribus clericis delegabat & credebat. Nunq; clauē, nunq; annulū in manu habēs,ſed ab eiſdē domus prępoſitis cūcta & accepta & erogata notabant. Quæ anno cōpleto eidē recitabant, quo ſciret quantū acceptū quantūq; diſpenſatū fuiſſet,uel quicqd indiſpēſatū uel diſpenſandū remāſiſſet,& in multis titulis magis illius prępoſiti pomus fidē ſequens,quā probatū manifeſtatūq́; cognoſcens. Domū uero uel agrum ſeu uillam nunq; emere uoluit. Verū ſi forte eccleſiæ a quoquā ſponte tale aliquid uel donaret, uel titulo legati dimitteret,non reſpuebat,ſed ſuſcipi iubebat. Nam & aliquas eum hæreditates recuſaſſe nouimus, non quia pauperibus inutiles eſſe poſſent, ſed quoniā iuſtum & æquū eſſe uidebat,ut a mortuorū uel filijs uel parētibus uel affinibus magis poſsiderent,quibus ab eis deficiētes dimittere noluerunt. Quidam etiā ex honoratis Hipponenſium apud Carthaginē uiuens, eccleſiæ Hipponenſi poſſeſsionē donare uoluit,& confectas tabulas ſibi uſufructu retento,ultro eidem ſanctæ memorię Auguſtino miſit. Cuius ille oblationē libenter accepit, congratulans ei quod æternæ ſuæ memor eſſet ſalutis. Verū poſt aliquot annos nobis forte cū eodem cominus cōſtitutis,ecce ille donator literas per filiū ſuum mittens,rogauit ut ille donationū tabulæ ſuo filio redderent,pauperibus uero erogandos direxit ſolidos centū: Quo ille ſanctus cognito,ingemuit hominē,uel finxiſſe donationem,uel eum de bono opere pænituiſſe, & quanta potuit deo ſuggerente cordi eius condolenti animo ex eadē refragatione dixit, in illius ſcilicet increpationem & correctionem. Et tabulas quas ille ſponte miſerat,

6 *Vides hic hæretice q̄d donata uel legata eccleſiæ non reſpuebat Auguſtinus, quod feciſſet, ſi ea deo nō placere credidiſſet.*

7 *Si eſt bonum opus dimittere eccleſiæ poſſeſsiones ſuas, & qui*

hoc faciunt memores ſunt ſuæ ſalutis ut ſu prædixit. D. Auguſti*nus, cur iſta nunc taxantur a nouis hæreticis?*

nec deſideratas, nec exactas cõfeſtim reddidit, pecuniamq́; illam reſpuit: atq; reſcriptis eundem ſicut oportuit & arguit & corripuit, admonens ut de ſua ſimulatione uel iniquitate cũ pœnitentiæ humilitate deo ſatisfaceret, ne cũ tam graui delicto de ſeculo exiret. Frequẽtius uero dicebat, magis ſecurius ac tutius eccleſiam legata a defunctis dimiſſa debere ſuſcipere, quam hęreditates forte ſollicitas & damnoſas, ipſaq́; legata magis offerenda eſſe quã exigenda. Cõmendatã uero quæq; ipſe non ſuſcipiebat, ſed uolẽtes ſuſcipere clericos non prohibebat. In his quoq; q̃ eccleſia habebat & poſsidebat intentus amore, uel implicatus cupiditate non erat, ſed maioribus magis & ſpiritalibus ſuſpenſus & inhærens rebus, uix aliquando ſeipſum ad iſta tẽporalia ab æternorũ cogitatione relaxabat & deponebat. Quibusq́; ille diſpoſitis & ordinatis, tanq̃ a rebus mordacibus & iam moleſtis, animi recurſum ad interiora mentis & ſuperiora faciebat, quo uel de inueniẽdis rebus cogitaret, uel de iam inuentis aliquid dictaret, aut certe ex iam dictatis atq; tranſcriptis aliquid emendaret. Et id agebat in die laborans, & in nocte lucubrans. Et erat tanq̃ illa religioſiſsima Maria, typũ geſtans ſupernæ eccleſiæ, de qua ſcriptũ eſt quod ſederet ad pedes domini, atq; intenta uerbũ eius audiret: De qua ſoror conqueſta quod ab eadem circa multũ miniſterium occupata non adiuuaretur, audiuit: Martha Martha ſolicita es: Elegit optimã partem Maria quę non auferet ab ea. Nam fabricarũ nouarum nunq̃ ſtudiũ habuit, deuitãs in eis implicationẽ ſui animi, quem ſemper liberũ habere uolebat ab omni moleſtia tẽporali. Nõ tamen illa uolentes & ædificantes prohibebat, niſi tantũ imoderatos. Interea dum eccleſiæ pecunia deficeret, hoc ipſum populo Chriſtiano denunciabat, non ſe habere quod indigentibus erogaret. Nam & de uaſis dominicis propter captiuos & quamplurimos indigentes, frangi & conflari iubebat, & indigentibus diſpenſari. Quod non cõmemoraſſem, niſi contra carnalem ſenſum quorundam fieri peruiderem. Et hoc ipſum etiã uenerabilis memoriæ Ambroſius in talibus neceſsitatibus indubitanter eſſe faciendũ & dixit & ſcripſit, ſed & inde de neglecto a fidelibus gazophrylacio & ſecretario, unde altari neceſſaria inferunt, aliquando in eccleſia loquens admonebat, quod etiã beatiſsimũ Ambroſiũ ſe præſente in eccleſia tractauiſſe nobis aliquando retulerat.

Cum ipſo ſemper clerici, una etiã domo ac menſa ſumptibusq́; cõmunibus alebant & ueſtibant. Et ne quiſq; facili iuratione etiã ad periurium decidiſſet, & in eccleſia populo prædicabat, & ſuos inſtituerat, ne quis iuraret, nec ad modicũ quidem. Quod ſi prolapſus fuiſſet, unam de ſtatutis perdebat potionẽ. Numerus enim erat ſuis ſecũ cõmorantibus & conuiuantibus poculorũ præfixus. Indiſciplinatiões quoq; & transgreſsiones ſuorũ a regula recta & honeſtate, & arguebat & tolerabat, quantũ decebat & oportebat: in talibus præcipue docens ne cuiuſq; cor declinaret in uerba maligna ad excuſandas excuſationes in peccatis. Et dum quiſq; offerret munus ſuũ ad altare, & illic recordatus fuiſſet quod frater ſuus haberet aliquid aduerſus illũ, relinquendũ eſſe munus ante altare, atq; eundem fratrem eſſe reconciliandũ, & tunc ueniendũ, & munus ad altare offerendũ. Si uero ipſe aduerſus fratrem ſuũ aliquid haberet, corripere eum debere in parte, & ſi eum audiſſet, Lucratus eſſet ſuũ fratrẽ, ſi minus, adhibendum eſſe unũ aut duos. Quod ſi & ipſos contemneret, eccleſiã adhi-

bendam. Si uero & huic non obediret, eſſet illi ut ethnicus & publicanus. Et illud addens, ut fratri peccanti & ueniam petenti, non tantũ ſepties, ſed ſeptuagiesſepties delictum relaxetur, ſicut quiſque a domino quotidie ſibi poſtulat relaxari.

Fœminarum aũt intra domũ eius nulla unquã conuerſata eſt, nulla manſit, nec quidẽ germana ſoror, quæ uidua deo ſeruiens multo tẽpore uſq; in diem obitus ſui præpoſita ancillarũ dei uixit. Sed neq; patrui ſui filiæ, & fratris ſui filiæ quę pariter deo ſeruiebant: Quas perſonas ſanctorũ epiſcoporũ cõcilia in exceptis poſuerũt. Dicebat uero, quia & ſi de ſorore & nepti bus ſecum cõmorantibus, nulla naſci poſsit mala ſuſpitio, tamen quoniã illæ perſonæ ſine alijs neceſſarijs ſecumq; manentibus fœminis eſſe non poſſent, & quod ad eas etiam aliæ aſſoris intrarent, de his poſſe offendiculum aut ſcandalũ infirmioribus naſci, & illos qui cum epiſcopo uel quolibet clerico forte manerent, & illis omnibus fœminarũ perſonis una cõmorantibus aut aduentantibus, tentationibus humanis poſſe perire, aut certe malis hominũ ſuſpitionibus peſsime diffamari: ob hoc ergo dicebat nunquã debere fœminas cũ ſeruis dei etiã caſtiſsimis in una manere domo, ne ut dictũ eſt, aliquod ſcandalũ uel offendiculũ hoc tali exemplo poneretur infirmioribus. Et ſi forte ab aliquibus fœminis ut uideret uel ſalutaretur, rogabatur, nunquã ſine clericis teſtibus ad eas intrabat, uel ſolus cũ ſolis unquam eſt locutus, niſi ſecretorũ aliquid intereſſet. 8

Notent hoc noſtri temporis heretici qui a muliercularũ cõuictu & conuerſatione nolunt auelli, hiq; imprimis, qui apud eos & ſacerdotes & concionatores agunt.

In uiſitationibus, uero modũ tenebat ab Apoſtolo definitũ, ut non niſi pupillos & uiduas in tribulationibus conſtitutas uiſitaret. Et ſi forte ab ægrotantibus ob hoc peteretur ut pro eis in prǽſenti deum rogaret, eiſq; manus imponeret, ſine mora pergebat. Fœminarum aũt monaſteria non niſi urgentibus neceſsitatibus uiſitabat. Seruandũ quoq; in uita & moribus hominis dei referebat, quod in inſtitutis ſanctę memorię Ambroſij cõpererat, ut uxorẽ cuiquã nunquã poſceret, neq; militare uolentẽ ad hoc cõmendaret, neq; in ſua patria petitus iret ad conuiuiũ. De ſingulis rebus prǽſtans cauſas, ſcilicet, ne dum inter ſe coniugati caſu iurgarent, & cum maledicerent per quẽ coniuncti eſſent. Sed plane ad hoc ſibi iam illis cõſentientibus petitũ intereſſe debere affirmabat ſacerdotẽ, ut uel eorũ iam pacta & placita firmarentur, uel benedicerentur. Et ne militiæ cõmendatus ſuam culpã male agens ſuffragatori tribueret. Et ne per frequentiã in patriæ conuiuijs, cõſtitutus tẽperantię amitteretur modus. Indicauerat quoq; nobis ſe prædicti & beatę Memorię uiri in ultimo uitæ conſtituti audiſſe ſapientiſsimũ & pijſsimũ reſponſum, & multũ laudabat ac prædicabat. Nam cũ ille uenerabilis ultima iaceret ægritudine, & a fidelibus honoratis lecto eius aſtantibus & uidẽtibus eum de ſeculo migraturũ ad deum, & ob hoc mœrentibus tanti ac talis antiſtitis eccleſiam poſſe priuari uerbi & ſacramenti dei diſpenſatione, cũ lachrymis rogaretur ut ſibi a domino uitę poſceret cõmeatũ, eum illis dixiſſe: Non ſic uixi ut me pudeat inter uos uiuere, ſed nec mori timeo, quia bonũ dominũ habemus. Et in his noſter Auguſtinus ſenex elimata ac librata admirabatur & laudabat uerba. Ideo enim eum dixiſſe intelligendũ eſt, nec mori timeo, quia bonũ dominũ habemus, ne crederetur prǽſidens de ſuis purgatiſsimis moribus prǽſumpſiſſe, Nõ ſic uixi ut me pudeat inter uos uiuere. Hoc dixerat ad illud quod homines de homine noſce poterant. Nam ſciens examen æquitatis

diuinæ de bono domino ſe dicit magis quã de meritis ſuis confidere, cui etiã in oratione quotidiana dominica dicebat: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Cuiuſdam quoque epiſcopi & familiariſsimi ſui amici, in extremis uitæ de talibus frequentiſsimum referebat dictũ: ad quem quũ uiſitandũ iam morti appropinquantẽ uenitaſſet, & ille manus geſtu ſe de ſeculo exiturũ ſignificaret, atque a ſe illi eſſet reſpõſum, adhuc eũ eccleſiæ neceſſariũ uiuere poſſe, illũ ne putaret huius uitę teneri cupiditate reſpõdiſſe ei: Si nunquam, bene. Si aliquãdo, quare non modo? Et talẽ ſententiam mirabatur & laudabat hominẽ protuliſſe deum quidẽ timentem uerũtamen in uilla natum & nutritũ, ſed nõ multa lectionis eruditũ ſcientia. Illud etiam cuiuſdã ægrotantis dictũ afferebat epiſcopi, de quo ſanctus in epiſtola ſua quam de mortalitate ſcripſit martyr Cyprianus ita retulit, dicens: Cũ quidem collegis & cũ ſacerdotibus noſtris infirmitate defeſſus, & de appropinquante morte ſolicitus cõmeatum ſibi precaretur, aſtitit deprecanti, & iam pene morienti iuuenis honore & maieſtate uenerabilis, ſtatura celſus, & clarus aſpectu, quem aſtantem ſibi uix poſſet humanus aſpectus oculis carnalibus intueri, niſi quod talem uidere iam poterat de ſeculo receſſurus. Atque ille non ſine quadam animi & uocis indignatione infremuit & dixit: Pati timetis, exire non uultis, quid faciam uobis?

Ante proximũ uero diem infirmitatis obitus ſui a ſe dictatos & ęditos recenſuit libros, ſiue eos quos primo tẽpore cõuerſionis ſuę adhuc laicus, ſiue quos presbyter, ſiue quos epiſcopus dictauerat, & quęcunque in his recognouit aliter quã ſe ſe haberet eccleſiaſtica regula a ſe fuiſſe dictata & ſcripta, cũ adhuc eccleſiaſticũ uſum minus ſciret, minuſque intelligeret, a ſemetipſo & reprehenſa & correcta ſunt. Vnde etiam duo conſcripſit uolumina, quorũ eſt titulus, de recenſione librorũ. Præceptos etiã ſibi quoſdam libros ante diligentiorẽ emendationẽ a nõnullis fratribus cõquerebatur, licet eos poſtmodũ emendaſſet. Imperfecta etiã quædam librorũ ſuorũ pręuentus morte dereliquit. Quique prodeſſe omnibus uolens, & uolentibus multa librorũ legere & non ualentibus, ex utroque diuino teſtamento ueteri & nouo pręmiſſa pręfatione, pręcepta diuina ſeu uetita ad uitę regulam pertinentia excerpſit, atque ex his unũ codicem fecit: ut qui uellet legere, atque in eo uel quę obediens deo inobediens'ue eſſet agnoſceret: & hoc opus uoluit Speculũ appellare. Verũ breui conſequenti tẽpore diuina uoluntate & poteſtate prouenit, ut manus ingens diuerſis telis armata & bellis exercitata, immanium hoſtium Vuandalorũ et Alanorum cõmixtam ſecũ habentes Gothorũ gentem, aliarumque diuerſarũ gentiũ perſonas ex Hiſpaniæ partibus tranſmarinis nauibus Aphricæ influxiſſet & irruiſſet uniuerſaque per loca Mauritaniarũ etiam ád alias noſtras tran-

9 ſiens prouincias & regiones, omni ſæuiens crudelitate & atrocitate, cuncta quę potuit expoliatione, cędibus diuerſiſque tormẽtis, incendiis, aliiſque innumerabilibus & infandis malis depopulata eſt, nulli ſexui, nulli parcens ætati, nec ipſis dei ſacerdotibus uel miniſtris nec ipſis eccleſiarũ ornamentis ſeu inſtrumentis uel ædificiis. Et hanc ferociſsimã hoſtiũ graſſationem & uaſtationem ille homo dei, & factam fuiſſe & fieri non ut cæteri homines ſentiebat & cogitabat: Sed altius & profundius ea conſiderans, & in his animarũ præcipue uel pericula uel mortes præuidens, ſolito

Ecce morem hereticorum, ſæuire præcipue in ſeruos dei & in ſanctas eius eccleſias.

lito amplius quam ut ſcriptū eſt. Qui apponit ſcientiā, apponit dolorem, & cor intelligens quaſi tinea oſsibus, fuerunt ei lachrymæ panes die ac nocte, amanſsimamq́; & lugubrem præ cæteris ſuæ ſenectutis iam pene extremam ducebat ac tolerabat uitam. Videbat enim ille homo dei ciuitatis excidio perditas pariter cū ædificijs, uillarumq́; habitatores, alios hoſtili nece extinctos, alios effugatos atq; diſperſos. Eccleſias ſacerdotib⁹ ac miniſtris deſtitutas, uirginesq́; ſacras & quoſq; continentes ubiq; diſſipatos: & in his alios defeciſſe tormentis, alios gladio interemptos eſſe, alios in captiuitate perdita animi & corporis integritate ac fidei, malo more ac duro hoſtibus deſeruire. Cernebat etiam hymnos dei & laudes de eccleſijs deperiſſe ędificia eccleſiarū quamplurimis locis ignibus concremata eſſe, ſolennia quoq; quę deo debentur de proprijs locis defeciſſe ſacrificia, ac ſacramenta diuina uel non quæri, uel quęrenti qui tradat non facile reperiri: in ipſas montiū ſyluas & cauernas petrarū & ſpeluncas confugiētes, uel ad quaſcunq; munitiones, alios fuiſſe expugnatos & interfectos, alios neceſſarijs ſuſtentaculis euolutos atq; priuatos, ut fame contabeſcerent: ipſoſq́; eccleſiarū præpoſitos & clericos, qui forte dei beneficio uel eos non incurrerant, uel incurrentes euaſerant, rebus omnibus expoliatos atq; nudatos egentiſsimos mendicare, nec eis oībus ad omnia quibus fulciendi eſſent ſubueniri poſſe. Vix tres ſuperſtites uidebat ex innumerabilibus eccleſijs, hoc eſt, Carthaginenſem, Hipponenſem, & Circenſem, quæ dei beneficio exciſę non ſunt, & earum permanet ciuitates, & diuino & humano fultæ pręſidio, licet poſt eius obitū urbs Hipponenſis incolis deſtituta, ab hoſtibus fuerit concremata. Et ſe inter hęc mala cuiuſdam ſapientis ſententia conſolabatur, dicentis: Non erit magnus magnū putans quod cadunt ligna & lapides, & moriunť mortales. Hęc ergo omnia ille, ut erat alte ſapiens, quotidie ubertim flebat. Accreuitq́; męroribus & lamentationibus eius, ut etiam adhuc in ſuo ſtatu conſiſtentem ad eandem Hipponenſium regionū ciuitatem ab eiſdem hoſtibus ueniretur obſidendam. Quoniā in eius tunc defenſione fuerat cōſtitutus comes quidam Bonifacius cū Gothorum quondam fęderatus exercitu, quā urbem ferme quatuordecim menſibus cōcluſam obſederunt. Nam & littus illi marinū intercluſione abſtulerunt. Quo etiam nos ipſi de uicino cū alijs noſtris coepiſcopis confugeramus, in eademq́; omni obſidionis tempore fuimus. Vbi nobiſcū ſuper his infortunijs ſępiſsime colloquebamur, & dei tremenda iudicia pręoculis noſtris poſita conſiderabamus dicentes. Iuſtus es domine, & rectū iudicium tuum. Paritérq́; dolentes, gementes & flentes orabamus miſerationū patrem & deum omnis conſolationis, ut de eadem nos tribulatione ſubleuare dignaretur.

Et hæc ipſa in Germania & alibi per hæreticos perpetrata, & audiuimus, & proprijs oculis uidimus, ac quotidie experimur.

Et forte prouenit ut una cū eodem ad menſam conſtitutis, & inde cōfabulantib⁹ cœperit coram nobis dicere: Noueritis me hoc tēpore noſtrę calamitatis deum rogare, ut aut hanc ciuitatem ab hoſtibus circūdatam liberare dignetur, aut ſi aliud ei uidetur, ſuos ſeruos ad perferēdam ſuam uoluntatem fortes faciat, aut certe ut me de hoc ſeculo ad ſe accipiat. Quę ille dicens noſq́; inſtruens, deinceps cū eodem & nos cum noſtris omnibus, & ipſi qui in eadem fuerant ciuitate a ſummo deo ſimiliter petebamus. Et ecce tertio illius obſidionis menſe decubuit lecto febribus fatigatus, & illa ultima exercebatur ęgritudine. Nec ſuum ſane dominus fa-

mulum fructu ſuę pręcis fraudauit. Nam & ſibi ipſi et eidem ciuitati quod lachrymoſis depoſcit pręcibus, in tempore impetrauit. Noui quoq; eundem & presbyterũ & epiſcopum pro quibuſdam energumenis petentibus ut oraret rogatũ eumq; in oratione lachrymas fundentem deum rogaſſe, & dęmones ab hominibus receſſiſſe eumq; ad ęgrotantem & lecto uacantem quendam cũ ſuo egroto ueniſſe, & rogauiſſe ut eidem manum imponeret ut ſanus eſſe poſſet: eumq; reſpondiſſe, ſi aliquid in his poſſet, ſibi hoc utiq; primitus pręſtitiſſet: & illũ dixiſſe uiſitatũ ſe fuiſſe, ſibiq; per ſomniũ dictum eſſe, Vade ad Auguſtinũ epiſcopũ, ut eidem manũ imponat, & ſaluus erit. Quod dum cõperiſſet, facere non diſtulit, & illũ infirmum continuo dominus ſanũ ab eodem diſcedere fecit.

Interea reticendũ minime eſt, cũ memorati impenderent hoſtes, a ſancto uero quoq; noſtro coepiſcopo Thabennenſis eccleſiæ Honorato, literis fuiſſe conſultũ, utrum nam illis aduentantibus ex eccleſijs epiſcopis, uel clericis recedendũ eſſet, an non. Eiq; reſcriptis inſinuaſſe quid magis ab illis Romaniæ euerſoribus eſſet metuendũ. Quam eius epiſtolam huic ſcripturæ inſerere uolui. Eſt enim ſacerdotiũ dei & miniſtrorum moribus ualde utilis & neceſſaria. Iſto modo reſcriptũ eſt ad eundem ab eodem ſancto fratri & coepiſcopo Honorato. Auguſtinus in domino ſalutem. Charitati tuæ miſſo exemplo epiſtolæ quem fratri. Quod uult deo noſtro coepiſcopo ſcripſi, putabã me hoc onere caruiſſe quod mihi impoſuiſti, quærendo conſiliũ, quid in his periculis quæ in tempora noſtra uenerunt facere debeatis. Quamuis enim epiſtolam, &c.

Sane ille ſanctus in uita ſua prolixa pro utilitate ac fœlicitate ſanctæ eccleſiæ catholicæ diuinitus condonata, uixit annis ſeptuagintaſex, in clericatu autem uel epiſcopatu annis ferme quadraginta. Dicere aũt nobis inter familiaria colloquia conſueuerat poſt perceptũ baptiſmũ etiam laudatos Chriſtianos & ſacerdotes abſq; digna & competenti pœnitentia exire de corpore nõ debere. Quod etiam ipſe fecit ultima qua defunctus eſt ægritudine. Nam ſibi iuſſerat Pſalmos Dauidicos qui ſunt pauciſsimi de pœnitentia ſcribi, ipſosq; quaterniones iacens in lecto contra parietẽ poſitos diebus ſuæ infirmitatis intuebatur, & legebat, & iugiter ac ubertim flebat. Et ne intentio eius a quoquam impediretur, cauebat. Ante dies ferme decem quam exiret de corpore, a nobis poſtulauit præſentibus ne quis eum ingrederetur niſi his tantũ horis quibus medici ad inſpiciendũ intrarent, uel cum ei inferretur refectio. Et ita obſeruatũ ac factum eſt, & omni illo tempore orationi uacabat. Verbũ dei uſq; ad ipſam ſuam extremam ægritudinem impræter miſſe, alacriter & fortiter ſana mente ſanoq; conſilio in eccleſia prædicauit. Mẽbris omnibus ſui corporis incolumis, integro aſpectu atq; auditu, & ut ſcriptũ eſt, nobis aſtantibus & uidentibus, ac cũ eu pariter orantibus, abdormiuit in pace cũ patribus ſuis, enu-

11 *Vide quõ moriantur ueri Chriſti fideles.*

tritus in bona ſenectute: & nobis coram poſitis pro eius commendanda corporis depoſitione, ſacrificiũ deo oblatũ eſt, & ſepultus eſt. Teſtamen tum aũt nullum fecit, quia unde faceret pauper Chriſti non habuit. Eccle-

12 *Vide etiam quomodo ſepeliantur, nẽpe cũ miſſæ celebratiõe, qđ ſacrificium appellat.*

ſiæ bibliothecam & omnes codices diligẽter poſteris cuſtodiendos ſemper iubebat. Siquid uero eccleſia, uel in ſumptibus uel in ornamentis habuit, fideli presbytero qui ſub eodem domus eccleſiæ curam gerebat, dimiſit. Nec ſuos conſanguineos uel in propoſito uel extra cõſtitutos, in ſua

uita & morte uulgi more tractauit. Quib⁹ dũ adhuc ſupereſſet id ſi opus
fuit, quod & cæteris erogauit, non ut diuitias haberent, ſed ut aut non, aut 13
minus egerent. Clerũ ſufficientiſsimũ & monaſteria uirorũ ac fœminarũ
continentiũ cum ſuis præpoſitis plena eccleſiæ dimiſit, una cũ bibliothe-
cis libros, & tractatus uel ſuos uel aliorũ ſanctorũ habẽtibus, in qbus do-
no dei qualis quantusq; in eccleſia fuerit noſcit, & in his ſemper uiuere a
fidelibus inuenit. Iuxta qđ etiã ſeculariũ qdã poëtarũ, ſuis iubẽs quo ſibi
tumulũ mortuo in aggere publico collocarẽt, ꝑ epigrãmata finxit, dicẽs.

Monaſteria uirorum & fœminarum continentiũ cũ ſuis præpoſitis plura, eccleſiæ dimiſit moriẽs D. Auguſtinus.

Viuere poſt obitum uatem uis noſce uiator?
Quod legis ecce loquor, uox tua nempe mea eſt.

Et in ſuis quidẽ ſcriptis ille deo acceptus & clarus ſacerdos quantum lu-
cente ueritate uidere concedit, rectę ac ſanę fidei, ſpei, & charitatis catho-
licæ eccleſię uixiſſe manifeſtat. Quod agnoſcunt qui eundẽ de diuinis ſcri
bentẽ legentes proficiunt. Sed ego arbitror plus ex eo proficere potuiſſe
qui eum & loquentẽ in eccleſia præſentem audire & uidere potuerũt, &
eius prę ſertim inter homines conuerſationẽ non ignorauerunt. Erat enim
non ſolũ eruditus ſcriba in regno cœlorũ, de theſauro ſuo proferens noua
& uetera, & unus negociatorũ qui inuentã precioſam margaritã quę ha-
bebat uenditis cõparauit, uerumetiam ex ijs ad quos ſcriptũ eſt. Sic loqui
mini, & ſic facite, & de quib⁹ ſaluator dicit. Qui fecerit & docuerit ſic ho
mines, hic magnus uocabit in regno cœlorũ. Peto aũt impendio ueſtram
charitatẽ, qui hęc ſcripta legitis, ut mecũ omnipotenti deo gratias agatis,
dominumq; benedicatis, qui tribuit mihi intellectũ ut hęc in notitiam &
præſentiũ & abſentium præſentis temporis & futuri hominũ, & uellem
deferre, & ualuiſſem: & mecum ac pro me oretis, ut illius quondam uiri
cũ quo annis ferme quadraginta dei dono abſq; amara ulla diſſenſione
familiariter ac dulciter uixi, & in hoc ſeculo æmulator & imitator exiſtã,
& in futuro omnipotentis dei promiſsis cum eodem perfruar. Amen.

Finis Tertij Libri.

COLENDISSIMO PATRI DOMINO IOANNI BERNARDO EPISCOPO CALAGVRITANO A. Epiſcopus Veronenſis.

DVO præcipua ſunt Præſul digniſsime, quæ Eccleſiam dei
mirum in modũ hodie perturbant atq; affligunt, & quẽ
admodum nauigium in medio maris poſitum, alij poſt
alios undarũ fluctus exagitant, ut niſi cito dominus pro
ſua bonitate eam ex alto reſpexerit, iam iã collapſura me
rito puſillis uideri poſsit. Primum quidem hæreticorũ in-
ſania, quæ dei cultum per omnes retro generationes obſeruatum penitus
euacuat, & nouum colendi ritum annunciat. Alterum uero, impura Eccle
ſiaſticorum noſtrorum uita, quæ adeo effrenis hodie reperitur, ut paſsim
ſine pudore peccare cuilibet impune liceat, neq; id modo, ſed ſi uirum ali-
quem probum offenderit (quæ tamen rara nũc in terris auis eſt) qui deo
per omnia placere ſtudeat, illico tanquam contra nebulonẽ quendam &
ſycophantam acclametur ab iſtis, publice dilacerẽt, et digitis quodam-
modo oſtendatur. Atq; in tantũ ualuit corruptela iſta, ut uiuere Chriſtia-

ne Chriſtianum uirum, hodie hypocriſim et ſeductionem appellent. Quis autem animo ſit uſq; adeo ferreo et adamantino, quis ita plane omnis cō miſerationis expers & immitis, qui cum uideat Eccleſiam dei his tam atrocibus malis impeti, & opprimi, non condoleat mente, inque terrā prae luctu deflectatur, & immenſis iſtis curis omnino tabeſiat? Sed ſcio Reuerendiſsime Domine has duas calamitates, quibus hodie circūuoluimur, non tibi nouas uideri, ut pote qui optime noueris duo haec ſolita eſſe mor borum genera, quae ſemper in dei Eccleſiam quotieſcunq; manus domini contra eam deſaeuierit, debachata ſint. Prodeat Magnus ille Baſilius, & aureo ſuo ore, quid lugens & mœrens de ſui temporis haereſibus lamētetur, proferat. Ita enim ait is ad occidentales Epiſcopos ſcribens; Porro tribulationes noſtrę uel nobis tacentibus, uobis ſunt cognitę, ut quę in totum orbem ſunt euulgatę. Patrū dogmata contemnuntur, apoſtolicę traditiones annihilantur, recentiorum hominum inuenta eccleſijs inſeruntur. Homines in poſterū de artibus, non de deo diſſerunt. Mundi ſapientia primas tenet, crucis gloriam abominans Paſtores abiguntur, lupi graues introducuntur, qui Chriſti gregē diſcerpunt. Domus oratoriae deſeruntur a coetu, ſolitudines refertae ſunt plorantibus. Seniores ingemiſcunt, dum uetera praeſentibus comparant. Iuuenes miſerabiliores, qui nō uideant qualibus priuati ſint. Et haec quidem Baſilius. Quod uero mali eccleſiaſticorum mores eccleſiam dei iam inde ab initio deuaſtauerint, arbitror te legiſſe quid D. Hieronymus in ſecundum & tertium Micheae caput ſuper hac re ſcripſerit. Nonne ibi dolet maxime ſanctus pater Eccleſię principes delitijs affluere, & inter epulas atq; laſciuias Pudicitiam ſeruare ſe credere, quos eijciendos omnino ait de ſpacioſis domibus lautiſq; cōuiuijs, & multo labore cōquiſitis epulis, propter malas cogitationes & opera ſua? Nonne ibi opprobrium & confuſionē illam magnam deteſtatur, Ieſum Crucifixum magiſtrum pauperem atq; eſurientem, farſis pręd icare corporibus, ieiuniorumq; doctrinam rubentibus buccis, tumentibuſq; oris proferre? Quod ſanctorum ſucceſſores Apoſtolorum, conuerſationem eorū & abſtinentiam non imitentur, ſed propter immunditiā corruptione corrupti ſint, iniuſtas ordinationes celebrantes, uoces domini uenditantes, & omnia propter pecuniam facientes? Quod deniq; Sion aedificent in ſanguine, & Hieruſalem in iniquitate? Aduerſus igitur haec duo tam pernitioſa mala duo itidem nobis ad praeſens uidentur pręſentanea afferri poſſe remedia. Contra primum quidem, quod cōſtans ac fidelis ſemper ſeruetur animus noſter, & fidei noſtrae in Chriſtum robur cuſtodiatur immotum. Id indefeſſo ſtudio praedicetur, quod publice in Eccleſia didicimus, nec philoſophorum argumenta ſectemur, aut dialecticorum tendiculis capiamur, ſed ſanctorum Apoſtolorum & praecedentium patrum ſimplicitati acquieſcamus, illoſq; tanquam eximios duces noſtros boni diſcipuli ſubſequamur, ac iuxta benedictionē Moyſi ex ipſis arcanis cordis noſtri ac bonis theſauris uetera ueterum, & quae ante faciem iuniorum antiquitatē redoleant, proferamus, ſcientes illud ſcriptum, Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentiū reprobabo. Item & illud, Boues arabant, & aſinae paſcebantur iuxta eos Aduerſus ſecundum uero, quod puritati cordis & ſynceritati mentis inhaerentes, & ſemper in omni bono opere fructificantes, deum omnipotentem & pientiſsimum patrem noſtrum fu-

ſis pre-

ſis precibus deprecemur,ut non in æternum obliuiſcatur noſtri, ſed oculis miſericordiæ ſuæ ſuper nos aſpicere,& ad nauiculam ſuā in medijs fluctibus laborantem uenire,ſuaq; potentiſsima manu,ſæuientes tempeſtates compeſcere,& flantes uentos ſedare dignetur. Et non ſolum eam de præſentibus periculis eruere,ſed & benigne concedere,ut in aliam quandam formam breui tempore immutatam,& ad priſtinum decorem, puritatemq; reſtitutam uideamus. Quod proculdubio faciet,ſi nos in orationibus deſides & negligentes nō fuerimus. Tuq; imprimis deo digne Antiſtes,qui ueteris Eccleſiæ dei in teipſo fidei & probitatis experimentū exhibes. Nec defuturos apud deum hac in re etiam ſuis interceſsionibus ſanctos hos arbitramur,quos tibi in quarto hoc uolumine legendos nunc exhibemus. Vale in Chriſto colendiſsime atq; amantiſsime pater,& noſtri ſemper & ubiq; meminiſſe dignare.

VITA HONORATI ABBATIS MONASTERII FVNDENSIS, ET LIBERtini monachi eiuſdem, per D. Gregorium Papam ſcripta. 115

Ex libro primo Dialogi capitulo primo.

GREGORIVS. Venancij quōdam patricij in Samnij partibus uilla fuit,in qua colonus eius filium Honoratū nomine habuit. Qui ab annis puerilibus ad amorē cœleſtis patriæ per abſtinentiam exarſit. Cumq; tam magna conuerſatione polleret:ſeque iam ab otioſo quoq; ſermone reſtringeret: multumq; ut præfatus ſum,per abſtinentiā carnem domaret:die quadam parentes eius uicinis ſuis conuiuium fecerunt:in quo ad uescendum carnes paratæ ſunt:quas dum ille ad eſum cōtingere per abſtinentiæ amorem recuſaret:cœperunt cum parentes eius irridere:ac dicere. Comede:nunquid piſcem in his montibus tibi allaturi ſumus? Illo uero in loco piſces audiri conſueuerant:non uideri. Sed cū his ſermonibus Honoratus irrideretur:repente in conuiuio aqua ad miniſterium defuit:& cum ſitula lignea(ſicut illic moris eſt)mancipium ad fontē 1
perrexit. Dumq; hauriret aquam:piſcis ſitulam intrauit. Reuerſumq; mancipium ante ora diſcumbentiū piſcem cum aqua fudit: qui ad totius diei uictum potuiſſet Honorato ſufficere. Mirati ſunt omnes:totaq; illa parentum irriſio ceſſauit. Cœpere nanq; in Honorato uenerari abſtinentiam: quam ante deridebant:ſicq; a dei homine irriſionis deterſit opprobria piſcis allatus de fonte. Qui cum magnis uirtutibus creſceret, a prædicto domino ſuo libertate donatus eſt:atq; in eo loco qui fundis dicit̃, monaſterium conſtruxit:in quo ducentorum ferme monachorū pater extitit:ibiq; uita illius circūquaq; exempla eximiæ conuerſationis dedit. Nam quadā die ex eo mōte qui eius monaſterio in excelſo præminet:ingentis ſaxi moles eruta eſt:quæ per deuexum montis latus ueniens totius ruinam cellæ: omniumq; fratrum interitum minabatur. Quam cum uenientem deſuper uir ſanctus uidiſſet:frequenti uoce nomen Chriſti inuocans, extenſa mox dextera ſignum ei crucis oppoſuit:eamq; in ipſo deuexi montis latere cadentem fixit:ſicut religioſus uir Laurentius perhibet. Et quia locus ei non fuerat quo inhærere potuiſſet:aſpicitur ita,ut nunc uſq; montem cernentibus:caſura pendere uideatur.

Cōſidera miraculum pro cōſeruatiane propoſiti delectus ciborum & abſtinentiæ. Quid hic dicere poſſint hæretici?

Petrus. Putamus hoc tam egregius uir ut poſt magiſter diſcipulorum fieret: prius habuit magiſtrum?

Gregorius. Nequaquam hunc fuiſſe cuiuſquam diſcipulum audiui: ſed lege non conſtringitur ſancti ſpiritus donum. Vſus quidem rectæ conuerſationis eſt, ut præeſſe non audeat, qui ſubeſſe non didicerit: nec obedientiam ſubiectis imperet: quā prælatis non nouit exhibere. Sed tamen ſunt nonnulli qui ita per magiſterium ſpiritus intrinſecus docentur, ut & ſi eis exterius humani magiſterij diſciplina deſit: magiſterij intimi cenſura non deſit. Quorum tamen libertas uitæ ab infirmis in exemplum non eſt trahenda: ne dum ſe quiſq; ſimiliter ſancto ſpiritu impletum præſumit: diſcipulus hominis eſſe deſpiciat: & magiſter erroris fiat. Mens autem quæ diuino ſpiritu impleē, habet euidentiſsima ſigna ſua, uirtutes. ſ. & humilitatē: quæ ſi utraq; perfecte in una mente conueniunt: liquet quod de præſentia ſancti ſpiritus teſtimonium ferat. Sic quippe etiam Ioannes baptiſta magiſtrum habuiſſe non legitē: neq; ipſa ueritas quæ corporali præſentia apoſtolos docuit, eum corporaliter inter diſcipulos aggregauit. Sed quem intrinſecus docebat: extrinſecus quaſi in ſua libertate reliquerat. Sic Moyſes in eremo edoctus mandatū ab Angelo didicit: quod per hominē non cognouit. Sed hæc (ut prædiximus) infirmis ueneranda ſunt, non imitāda.

Petrus. Placet quod dicis, ſed peto ut mihi dicas: ſi tantus hic pater aliquem ſui imitatorem diſcipulum reliquit.

Gregorius. Vir reuerentiſsimus Libertinus qui tempore Totilæ regis Gothorum eiuſdem fundenſis monaſterij præpoſitus fuit, in diſcipulatu illius conuerſatus atq; eruditus eſt. De quo quamuis uirtutes multas plurimorum narratio certa uulgauerit, prędictus tamen Laurentius religioſus uir qui nunc ſupereſt: & ei ipſo in tempore familiariſsimus fuit: multa mihi dicere de illo conſueuit: ex quibus ea quę recolo pauca narrabo.

In eadem prouincia Samnij (quam ſupra memoraui) idem uir pro utilitate monaſterij carpebat iter. Dum Darida Gothorum dux cum exercitu in loco eodē ueniſſet: dei ſeruus ex caballo quo ſedebat ab hominibus eius proiectus eſt. Qui iumenti perditi damna libenter ferens, etiam flagellum quod tenebat diripientibus obtulit dicens, Tollite ut habeatis qualiter hoc iumentum minare ualeatis. Quibus dictis protinus ſe in orationem dedit. Curſu autem rapido prędicti ducis exercituo peruenit ad fluuium qui uocatur uulteranus, ibiq; equos ſuos cœperunt ſinguli haſtis tūdere: & calcaribus cruentare: ſed tamen equi uerberibus cęſi: calcaribus cruentati, fatigari poterant: moueri non poterant: ſicq; aquā fluminis tangere quaſi mortale pręcipitium pertimeſcebant. Cumq; diu cędendo ſeſſores ſinguli fatigarent: unus eorū intulit, quia ex culpa quam ſeruo dei in uia fecerant, illa ſui itineris diſpendia tolerabant. Qui ſtatim reuerſi poſt ſe libertinum reperiunt in oratione proſtratum. Cui cū dicerent: ſurge tolle caballum tuum: ille reſpondit: Ite cum bono, ego caballi opus non habeo. Deſcendentes uero inuitum eum in caballū de quo depoſuerant leuauerunt: & protinus abſceſſerunt. Quorū equi tanto curſu illud qđ prius non poterant tranſire, flumen tranſierunt: acſi ille fluminis alueus aquam minime haberet. Sicq; factum eſt, ut cum ſeruo dei unus caballus redditē: omnes a ſingulis reciperentur.

Eodem uero tempore in Campaniæ partibus Bucellinus cum Francis

uenit. De monaſterio uero præfati uiri famuli dei rumor exierat, quod pecunias multas haberet. Ingreſsi oratorium Franci cœperunt ſæuientes Libertinum quærere: Libertinum clamare: ubi in oratione ille proſtratus iacebat. Mira ualde res: quærentes ſæuienteſq; Franci ingredientes, in ipſo impingebant, & ipſum uidere non poterant, ſicq; ſua cæcitate fruſtrati, a monaſterio ſunt uacui reuerſi.

Alio quoq; tempore pro cauſa monaſterij abbatis iuſſu qui Honorato eius magiſtro ſucceſſerat: Rauēnam porgebat. Pro amore uero eiuſdem uenerabilis Honorati quocunq; libertinus ibat: eius ſemper caligulam in ſinu portare conſueuerat. Itaq; dum pergeret, accidit ut quædam mulier extincti filij corpuſculum ferret. Quæ dum ſeruum dei ſuſſlet intuita, amore filij ſuccenſa iumentum ſuum per frenum tenuit: atq; cum iuramento dixit, Nullatenus recedes, niſi filium meum ſuſcitaueris. At ille inuſitatū habens tale miraculum, expauit petitionem illius: iuramenta declinare mulieris uoluit: ſed nequaquam præualens, animo hæſit. Conſiderare libet quale quantumq; in eius pectore certamen fuerit. Ibi quippe pugnabat inter ſe humilitas conuerſationis, ac pietas matris: timor ne inuſitata præſumeret: dolor ne orbatę matri non ſubueniret: ſed ad maiorem dei gloriam uicit pietas illud pectus uirtutis: quod ideo fuit ualidum, quia uictum: uirtutis enim pectus non eſſet: ſi hoc pietas non uiciſſet. Itaq; deſcēdit: genua flexit: ad cœlum manus tetendit, caligulam de ſinu protulit, & ſuper extincti pueri corpus poſuit. Quo orante, anima pueri ad corpus redijt, quem manu comprehendit; ac flenti matri uiuentem reddidit, atque iter quod cœperat peregit.

Petrus. Quidnam hoc eſſe dicimus: uirtutem tanti miraculi Honorati egit meritum: an petitio Libertini?

Gregorius. In oſtenſione tam admirabilis ſigni cum fide fœminæ uirtus conuenit utrorunq;: ideo libertinum exiſtimo iſta potuiſſe: quia plus didicerat de magiſtri, quam de ſua uirtute cōfidere. Cuius enim caligulam in pectus extincti corpuſculi poſuit: eius nimirum animam obtinere quod petebat æſtimauit. Nam Heliſeus quoq; magiſtri palliū ferens: atq; ad Iordanē ueniens: percuſsit ſemel: & aquas minime diuiſit. Sed cum repente diceret: ubi eſt deus Heliæ etiam nunc, percuſsit fluuiū magiſtri pallio: ac inter aquas fecit. Perpendis petre quantum in exhibēdis uirtutibus humilitas ualet? Tunc exhibere magiſtri meritum uirtutem potuit: quando magiſtri nomē ad memoriam reduxit. Quia enim ad humilitatem ſub magiſtro redijt: quod magiſter fecerat, & ipſe fecit.

Petrus. Libet quod dicis: ſed quęſo te, eſt ne aliquid aliud quod adhuc de ipſo ad noſtram ædificationem narres?

Gregorius. Eſt plane: ſed ſi ſit qui uelit imitari. Ego enim uirtutem patientiæ tanti patris ſignis & miraculis maiorem credo. Quadam nanq; die is qui poſt uenerabilis Honorati exitū, monaſterij regimen tenebat, contra eundem uenerabilem Libertinū in graui iracundia exarſit, ita ut eum manibus cęderet. Et quia uirgam qua eum ferire poſſet minime inuenit: cōprehenſo ſcabello ſuppedaneo, faciem ei ac caput tutudit: totumq; illius uultū tumentem ac liuidum reddidit. Qui uehementer cęſus ad ſtratum propriū tacitus receſsit. Die uero altera erat pro utilitate monaſterij cauſa conſtituta. Expletis igitur hymnis matutinalibus Libertinus adle-

ctum abbatis uenit:orationem ſibi humiliter petijt. Sciens uero ille quantum a cunctis honoraretur:quantumq́ diligeretur: pro iniuria quã ei ingreſſerat:recedere eũ a monaſterio uelle putabat:atq́ requiſiuit dicens. Vbi uis ire? Cui ille reſpondit. Monaſterij cauſa conſtituta eſt pater:quã declinare nequeo,qa heſterno die me hodie iturũ promiſi:illuc ire diſpoſui. Tunc ille a fundo cordis conſiderans aſperitatem & duritiam ſuam: humilitatem ac manſuetudinem Libertini:ex lecto proſilijt:pedes Libertini tenuit,ſe peccaſſe:ſeq́ reum teſtatus eſt: qui tanto taliq́ uiro tam crudelem facere contumeliam præſumpſiſſet. At contra Libertinus ſe ſe in terram proſternens:eiusq́ pedibus prouolutus:ſuæ culpæ,non illius ſęuitiæ fuiſſe referebat quod pertulerat. Sicq́ actum eſt,ut ad magnam manſuedinem duceretur pater:& humilitas diſcipuli,magiſtra fieret magiſtri. Cumq́ pro utilitate monaſterij ad conſtitutionem cauſæ egreſſus fuiſſet: multi uiri noti ac nobiles qui eũ ualde honorabant, uehementer admirati:ſolliciti requirebant quidnam hoc eſſet, quod tam tumentẽ ac liuidam haberet faciem. Quibus ille dicebat:heſterno die ſero peccatis meis exigentibus,in ſcabello ſuppedaneo impegi: Atq́ hoc pertuli. Sicq́ uir ſanctus ſeruans in pectore honorem ueritatis & magiſtri: nec patris prodebat uitium:nec falſitatis incurrit peccatum.

Petr⁹. Putas ne uir iſte uenerabilis libertin⁹ (de quo tot ſigna et miracula retuliſti) in tã ampla cõgregatione imitatores ſuos in uirtutib⁹ nõ reliqt?

Gregorius. Felix qui appellabatur curuus: quem ipſe bene noſti:qui eiuſdem monaſterij nuper prępoſitus fuerat: multa mihi de fratribus eiuſdem monaſterij admiranda narrabat. Ex quibus aliqua quæ ad memoriam ueniunt ſupprimo: quia ad alia feſtino. Sed unũ dicam quod ab eo narratũ prætereundum nullo modo æſtimo.

In eodem monaſterio quidã magnæ uitæ monachus erat hortulanus. Fur uero uenire conſueuerat: et per ſepem aſcendere,& occulte olera auferre. Cumq́ ille multa plantaret quæ minus inueniret: & alia pedibus conculcata:alia direpta conſpiceret:totum hortum circuiens:inuenit iter unde fur uenire conſueuerat. Qui in eodem horto deambulans:reperit etiã ſerpentem:cui præcipiens dixit. Sequere me, atq́ ad aditum furis perueniens,imperauit ſerpenti, dicens, In nomine Ieſu præcipio tibi ut aditum iſtum cuſtodias:ac furem huc ingredi non permittas. Protinus ſerpens totũ ſe in itinere in tranſuerſum tetendit:& ad cellã monachus redijt. Cumq́ meridiano tempore cuncti fratres quieſcerent, more ſolito fur aduenit: aſcendit ſepem. Et cũ in hortum pedem poneret: uidit ſubito quia extenſus ſerpens clauſiſſet uiã: & tremefactus poſt ſemetipſum concidit:eiusq́ pes per calciamentum in ſude ſepis inhæſit, ſicq́ dum hortulanus rediret: deorſum capite pependit. Conſueta hora uenit hortulanus: pendentem in ſepe furem reperit: & ſerpenti dixit. Gratias deo: impleſti quod iuſsi: recede mõ. Qui ſtatim abſceſsit, Ad furẽ uero pueniẽs ait. Quid eſt frater tradidit te mihi de⁹: qre in labore monachorũ furtũ totiẽs facere pſumpſiſti? Qui hęc dicẽs,pedẽ illi⁹ a ſepe in qua inhęſerat ſoluit, eũq́ ſine læſione depoſuit. Cui dixit, Seqre me. Quẽ ſequentẽ duxit ad horti aditũ: & olera q̃ furto appetebat auferre,ei cum magna dulcedine prebuit,dicẽs. Vade & poſt hoc furtum nõ facias: ſed cum neceſſe habes, huc ad me ingredere: & quæ tu cum peccato laborabas tollere: ego tibi deuotus dabo.

VITA EQVITII ABBATIS PER D. Gregorium Papam ſcripta.

G Regorius. Fortunati uiri uenerabilis abbatis Monaſterij q̃ appellatur Balneum Ciceronis: aliorumq́ etiam uirorum uenerabiliũ didici relatione quod narro. Vir ſanctiſsimus Eqtus nomine in Valeriæ prouinciæ partibus, pro uitæ ſuæ merito apud oẽs illic magnæ admirationis habebat: cui Fortunatus idem familiariter notus fuit. Qui nimirum Eqtius pro ſuæ magnitudine ſanctitatis multorũ in eadem prouincia Monaſteriorũ pater extitit. Hũc cum iuuentutis ſuæ tempore acri certamine carnis incentiua fatigarent: ipſe ſuæ tentationis anguſtiæ eum ad orationis ſtudium ſolertiorem fecerũt. Cumq; hac in re ab omnipotenti deo remediũ continuis precib⁹ quæreret: nocte quadam aſsiſtente angelo eunuchizari ſe uidit: eiuſq; uiſioni apparuit quod omnem motum ex genitalib⁹ eius abſcinderet: atq; ex eo tempore ita alienus extitit a tentatione, ac ſi ſexũ non haberet in corpore. Qua uirtute fretus ex omnipotẽtis dei auxilio & uiris ante pręerat, ita cœpit poſtmodum etiam fœminis præeſſe: nec tamen diſcipulos ſuos admonere ceſſabat, ne ſe eius exemplo in hac re facile crederent: & caſuri non tentarent domum quod non accepiſſent.

Ex libro. i. Dialogi. Cap. 4.

1. *Cõtinuis precibus obtinuit adeo equitius extinctionem motus libidinis ex genitalibus.*

Eo autem tempore quo malefici in hac ſunt Romana urbe deprehenſi. Baſilius (qui in magicis operib⁹ primus fuit) in monachico habitu Valeriam fugiens petijt. Qui ad uirum reuerendiſsimũ Caſtoſium Amiterninæ ciuitatis epiſcopum pergens: petijt ab eo ut eum Equitio abbati committeret: ac ſanandum Monaſterio illius commendaret. Tunc ad Monaſterium uenit epiſcopus: ſecũq; Baſiliũ Monachũ deduxit: & Equitiũ dei famulũ rogauit ut eũdem Monachũ in congregationem ſuſciperet. Quẽ ſtatim uir ſctũs intuens ait, Hũc quem mihi commendas pater: ego nõ uideo Monachum eſſe: ſed diabolum. Cui ille reſpondit, occaſionem, quætis: ne debeas præſtare quod peto. Ad quem mox Dei famulus dixit, ego quidem hoc eũ eſſe denũcio quod uideo: ne tamen nolle me obedire exiſtimes: facio quod iubes, ſuſceptus itaq; in monaſterio eſt. Poſt non multos uero dies idem dei famulus pro exhortandis ad deſideria ſuperna fidelibus paulo longius a cella digreſſus eſt. Quo diſcedente contigit ut in Monaſterio uirginum in quo eiuſdem patris cura uigilabat: una earũ quę iuxta carnis huius putredinem ſpecioſa uidebat febricitare inciperet: & uehementer anxiari: magniſq; uocibus cum ſtridore clamare, Modo moritura ſum, niſi Baſilius Monachus ueniat: & ipſe mihi per ſuæ curationis ſtudium ſalutem reddat. Sed in tanti patris abſentia accedere quiſpiam Monachorũ in cogregationem uirginum non audebat: quanto minus ille qui nouus aduenerat: eiuſq; adhuc uitam congregatio fratrum neſciebat. Miſſum repente eſt, & Dei famulo Equitio nũciatum: quod ſanctimonialis illa immenſis febribus æſtuaret, & Baſilij Monachi uiſitationẽ anxie quæreret: quo audito uir ſctũs dedignando ſubriſit: atq; ait, Nunquidnam dixi quod diabolus eſt iſte, nõ Monachus? Ite, & eum de cella expellite. De ancilla autem dei quæ anxietate febrium urget, nolite eſſe ſolliciti, quia ex hac hora neq; febribus laboratura eſt: neq; Baſilium quęſituta. Regreſſus eſt Monachus: & ea hora ſaluti reſtitutam dei uirginẽ

Monaſterium uirginum.

agnouit, qua eandem ſalutem illius Dei famulus Equitius longe poſitus nũciauit, in uirtute. ſ. miraculi: exemplũ tenens magiſtri, qui inuitatus ad filium Reguli eum ſolo uerbo reſtituit ſaluti: ut reuertens pater ea hora filium reſtitutũ uitæ cognoſceret: qua uitam illius ex ore ueritatis audiſſet. Omnes autem Monachi iuſsionem patris ſui implentes, eũdem Baſilium ex Monaſterij habitatione repulerũt. Qui repulſus dixit frequenter ſe cellam Equitij margicis artib⁹ in aera ſuſpendiſſe: nec tamen ei⁹ quempiam lædere potuiſſe. Qui non poſt longũ tempus in hac Romana urbe exardeſcente zelo chriſtiani populi igne crematus eſt.

3 *Oblita benedicere lactucam ſigno crucis.*

Quadam uero die una dei famula ex eodem Monaſterio uirginũ hortum ingreſſa eſt: quæ lactucam conſpiciens concupiuit, eamq; ſigno crucis benedicere oblita auide momordit, ſed arrepta a diabolo protinus cecidit. Cumq; uexaretur: eidem patri Equitio ſub celeritate nũciatum eſt ut ueniret concitus: & orando ſuccurreret. Moxq; hortum idem pater ut ingreſſus eſt: cœpit ex eius ore quaſi ſatisfaciens ipſe qui hanc arripuerat diabolus clamare, dicens, Ego quid feci? ego quid feci? Sedebam ibi ſup lactucam: uenit illa, & momordit me. Cui cum indignatione uir Dei præcepit ut diſcederet, & locum in omnipotentis Dei famula non haberet. Qui protinus abſceſsit, nec eam ultra contingere præualuit.

4 *Hoc ſpeciale in equitio firmat regulam in contrarium, quod qui non eſt in ſacro ordine cõſtitutus nec ſui ſuperioris habet licentiam prædicare uerbum dei non debeat. Quod nota contra prædicatores hæreticorum, qui coniugati, & artes mechanicas etiam exercentes ſacris, ne dum initiati, & contra Roma. pontificis chriſti Vicarij mandatum, paſſim populis concionantur.*

Quidam uero Felix nomine Nurſię prouincię nobilis: pater huius Caſtorij qui nũc nobiſcum in Romana urbe demoratur: cum eũdem uenerabilem uirum Eqtium ſacrũ ordinem non habere conſpiceret, & per ſingula diſcurrere, atq; ſtudioſe prędicare: eum quadam die familiaritatis auſu adijt, dicens, qui ſacrũ ordinem non habes, atq; a Romano pontifice ſub quo degis prædicationis licentiam non accepiſti, prædicare quomodo præſumis? Qui eius inquiſitione compulſus uir ſctũs indicauit prędicationis licentiam qualiter accepit: dicens, ea quę mihi loqueris: ego quoq; tecum ipſe pertracto. Sed quadam nocte ſpecioſus mihi per uiſionem iuuenis aſtitit: atq; in lingua mea medicinale feramẽtum, ideſt fleubotomiũ poſuit, dicens, Ecce poſui uerba mea in ore tuo. egredere ad prędicandũ. Atq; ex illo die etiam cum uoluero: de Deo tacere non poſſum.

Petrus. Vellem etiam patris huius opus agnoſcere, qui fertur talia dona a deo percepiſſe.

Gregorius. Opus Petre ex dono eſt: non donũ ex opere, alioquin gratia iam non eſt gratia. Omne quippe opus dona pręueniũt, quamuis ex ſubſequenti operę ipſa etiam dona ſuccreſcũt. Ne tamen uitę eius cognitione fraudęris: bene hanc reuerendiſsimus uir Albinus Reatinę antiſtes eccleſię cognouit, & adhuc ſuperſunt multi qui ſcire potuerũt. Sed quid plus quęris operis: quando concordabat uitę mũditia cũ ſtudio prędicationis, Tantus quippe illũ feruor ad colligẽdas Deo aĩas accenderat: ut ſic Monaſterijs prętiſſer, quaten⁹ per eccleſias: per caſtra, per uicos, per ſingulorum quoq; fideliũ domos circũquaq; diſcurreret, & corda audientiũ

5 *Hæc eſt uera prædicatio, quando cum uerbis cõcordat uita mũditia. Quod perraro uideas in hæreticis.*

ad amorem patrię cœleſtis excitaret. Erat uero ualde uilis in ueſtib⁹: atq; ita deſpectus, ut ſiquis illũ fortaſſe neſciret: ſalutatus etiam reſalutare deſpiceret, & quotiens alia tendebat ad loca, iumento ſedere conſueuerat: quod eſſe deſpectabilius omnibus iumentis in ſella potuiſſet: in quo etiã capiſtro pro freno: & ueruece cum pellib⁹ pro ſella utebatur. Per ſemetipſum ſacros codices in pelliceis ſacculis miſſos dextro leuoq; portabat late-

re, & quocunq; perueniſſet: ſcripturarum aperiebat fontem, & rigabat 6
prata mentium.

Vilibus ueſtibus induebatur.

Huius quoq; opinio prædicationis ad Romanæ urbis notitiam perue
nit, atq; ut eſt lingua adulantium, auditoris ſui animum amplectendum
necans: eo tempore clerici huius apoſtolicæ ſedis antiſtiti adulando que
ſti ſunt, dicentes, Quis eſt iſte uir Ruſticus, qui auctoritatem ſibi prædica
tionis arripuit, & officiũ apoſtolici noſtri domini ſibimet indoctus uſurpa
re præſumit? Mittatur ergo ſi placet, qui huc eum exhibeat: ut quid ſit ec-
cleſiaſticus rigor agnoſcat. Sicut autem moris eſt, ut occapato in multis
animo adulatio ualde ſubrepat, ſi ab ipſo cordis oſtio nequaquam fuerit citius
repulſa, ſuadentibus clericis conſenſum pontifex præbuit, ut ad Romanã
urbem duci debuiſſet: & quænam ſua eſſet menſura cognoſceret. Iulianũ
tamen tũc defenſorem mittens, qui Sabinenſi eccleſiæ poſtmodũ in epi-
ſcopatu præfuit: hoc præcepit, ut cum magno eum honore deduceret: ne
quicquam dei famulus ex conuentione eadem iniuriam ſentiret. Qui patere
de eo clericorum uotis concitus uolens, feſtine ad eius Monaſterium cucur
rit, ibiq; abſente illo antiquarios ſcribentes reperit: ubi abbas eſſet requi
ſiuit. Qui dixerũt, in ualle hac quæ Monaſterio ſubiacet fœnũ ſecat. Idem
uero Iulianus ſuperbum ualde atq; contumacem puerum habuit: cui uix
poterat uel ipſe dominari. Hunc ergo miſit, ut ipſum ad ſe ſub celeritate
perduceret. Perrexit puer, & protinus ſpũ pratum uelociter ingreſſus, ho
mineſq; illic intuens fœnum ſecantes; requiſiuit quiſnam eſſet Equitius.
Moxq; ut audiuit quis eſſet: eum adhuc longe poſitus aſpexit: & immẽ-
ſo timore correptus cœpit timere, laceſcere: ſequi ipſum nutanti greſſu uix
portare poſſe, qui tremens ad dei hominem peruenit, atq; ulnis humiliter
ſubmiſsis eius genua deoſculans ſtrinxit, ſuũq; dñm ei occurriſſe nũciauit.
Cui reſalutato Dei famulus præcepit, dicens, leua fœnũ uiride: porta pabulũ
iumentis in quibus ueniſtis, ecce ego (quia parum ſupereſt) operæ expleto
te ſubſequor. Is autem qui miſſus fuerat Iulianus defenſor mirabatur ual
de quidnam eſſet quod redire moraretur puer. Cumq; reuertentem pue-
rum conſpicit: atq; in collo fœnum ex prato deferentem: uehementer ira-
tus cœpit clamare, dicens. Quid eſt hoc? ego te miſi hominem deducere,
non fœnum portare. Cui puer reſpondit, Quem quæris ecce ſubſequitur.
Et ecce uir Dei eleuatis calciatus caligis falcem fœnariam in collo defe-
rens ueniebat. Quem adhuc longe poſitum puer ſuo domino quia ipſe
eſſet quem quæreret, indicauit. Idem uero Iulianus repente ut uidit dei fa-
mulum, ex ipſo habitu deſpexit: eumq; qualiter deberet alloqui proterua-
mente præparabat. Mox uero ut ſeruus Dei cominus affuit: eiuſdem Iulia
ni animum intolerabilis pauor inuaſit, ita ut tremeret: atq; ad inſinuãdum
hoc ipſum pro quo uenerat: uix ſufficere lingua potuiſſet. Qui humiliato
mox ſpũ ad eius genua cucurrit: orationem pro ſe fieri petijt, & quia pa-
ter eius apſtolicus pontifex cũ uidere uellet indicauit. Vir autẽ uenerandus
Equitius cœpit immenſas gratias omnipotenti deo agere: aſſerens quod
ſe per ſummum pontificem gratia ſuperna uiſitaſſet. Ilico uocauit fratres:
præcepit hora eadem iumenta præparari, atq; executorem ſuum cœpit
uehementer urgere ut cito abire debuiſſent. Cui Iulianus ait, hoc fieri nul-
latenus poteſt, quia laſſatus ex itinere hodie non ualeo abire. Tũc ille re-
ſpondit, contriſtas me fili, quia ſi hodierna die non egredimur, iam craſti-

na non exiemus. Dei itaqꝫ famulus executoris ſui laſsitudine coactus, in
Monaſterio ſuo eadem nocte demoratus eſt. Sequenti uero die ſub ipſo
lucis crepuſculo uehementer equo in curſu fatigato ad Iulianum puer cũ
epiſtola peruenit: in qua præceptum eſt ei ne ſeruum Dei contingere uel
mouere de Monaſterio auderet. Quem cum ille requireret cur ſententia
eſſet mutata: cognouit quia nocte eadem in qua ipſe executor illuc miſ-
ſus eſt, per uiſum pontifex fuerat uehementer exterritus, cur ad exhiben-
dum Dei hominem mittere præſumpſiſſet. Qui protinus ſurrexit, ſeqꝫ ue-
nerandi uiri commendans orationibus ait, Rogat pater noſter ne fatiga-
ri debeatis. Cumqꝫ hoc Dei famulus audiret, contriſtatus ait, nũqd non
die heſterno dixi tibi: quia ſi ſtatim non pergeremus, iam pergere mini-
me liceret? Tũc pro charitatis exhibitione aliquantulum executorem
ſuum in cella detinuit: eiqꝫ laboris ſuis commodũ coacto tenentiqꝫ de-
dit. Cognoſce igitur Petre in quanta Dei cuſtodia ſunt qui in hac uita ſe-
ipſos deſpicere nouerũt, cum qbus intus ciuibus in honore numerantˀ, qui
deſpecti foris hominibus eſſe non erubeſcũt, quia & contra in Dei oculis
non iacent, q apud ſuos & proximorꝫ oculos per inanis gloriæ appetitũ
tument. Vnde & quibuſdam ueritas dicit, uos eſtis q iuſtificatis uos corã
hominibus: deus autem nouit corda ueſtra: quia quod hominibus altum
eſt abominabile eſt ante deum.

Petrus. Miror ualde quod de tali uiro ſurripi pontifici tanto potuerit.

Gregorius. Quid miraris Petre: quia fallimur qui homines ſumus. An
menti excidit quod Dauid qui prophetiæ ſpm̃ habere conſueuerat, con-
tra innocentem Ionatæ filium ſententiam dedit, cum uerba pueri mentien
tis audiuit? quod tamen qa per Dauid fctm̃ eſt: & occulto Dei iudicio iu-
ſtum credimus: & tamen humana ratione qualiter iuſtum fuerit non ui-
demus. Quid ergo mirum ſi ore mentientiũ aliquando in aliud ducimur,
q prophetæ non ſumus? Multum uero eſt quod uniuſcuiuſqꝫ præſulis mẽ
tem curarum denſitas uaſtat. Cumqꝫ animus diuiditur ad multa, fit mi-
nor ad ſingula, tantoqꝫ ei in una qualibet re ſurripitur, quanto latius mul-
tis occupatur.

Petrus. Vera ſunt ualde quæ dicis.

Gregorius. Silere non debeo quod de hoc uiro abbate quondã meo
7 reuerendiſsimo Valentino narrante agnoui. Aiebat naque quia corpus
eius dum in beati Laurentij martyris oratorio eſſet humatum: ſuper ſepul
chrum illius Ruſticus quidam arcam cum frumento poſuit: nec quantus
qualiſqꝫ uir illis iaceret perpendere ac uereri curauit. Tũc repente turbo
cœlitus factus: rebus illic omnibus in ſua ſtabilitate manentibus, arcam
quæ ſuperpoſita ſepulchro eius fuerat, extulit: longeqꝫ proiecit, ita ut pa-
lam cũcti cognoſcerent: quanti eſſet meriti is cuius illic corpus iaceret.

Vides chriſtianorũm corpora apud ſanctorum oratoria humari ſolere?

Etiam ea quæ ſubiũgo, prædicti uenerabilis uiri Fortunati qualde mi-
hi ætate: operæ & ſimplicitate placet: relatione cognoui. Eandem Vale-
riæ prouinciam Longobardis intrantibus ex monaſterio reuerendiſsimi
8 uiri Egtij in prædicto oratorio ad ſepulchrũ eius Monachi ſugerũt. Cũqꝫ
Longobardi ſæuientes Monaſteriũ intraſſent: cœperũt eoſdem Mona-
chos foras trahere: ut eos aut per tormenta diſcuterent, aut gladijs neca-
rent: quorꝫ unus ingemuit: atqꝫ acri dolore commotˀ clamauit, Heu heu
ſancte Egti placet tibi ut trahamur, & non nos defendas? Ad cuius uocẽ
protinus

Nota heretice miraculum factum ad ſepulchrum equitij, qđ inuocatus eſt a Mona

protinus ſæuientes Longobardos immũdus ſpũs inuaſit. Qui corruentes in terram, tam diu uexati ſunt, quouſq; hoc cũcti (etiam q foris erant) Lõgobardi cognoſcerent, quatenus locum ſacrũ temerare ulterius non auderent. Sicq; uir ſanctus dum diſcipulos defendit: etiam multis poſt remedium illuc fugientibus præſtitit.

cho, quod inuocatus opem tulit, quodque multis poſt illuc fugientibus remedium præſtitit. Sunt ne hæc omnia tuis mẽdacijs ex diametro contraria?

VITA CONSTANTII MANSIONARII ECcleſiæ ſancti Stephani per D.Gregorium papam ſcripta.

GRegorius. Cuiuſdã epiſcopi mei didici relatione quod narro. Qui in Anchonitana Vrbe per annos multos in monachico habitu deguit: ibiq; uitam non mediocriter religioſam duxit. Cui etiam qdam nr̃i iã prouectioris ætatis qui ex eiſdem ſunt partibus atteſtantur. Iuxta eam nanq; ciuitatem eccleſia beati martyris Stephani ſita eſt: in qua uir uitæ uenerabilis Cõſtantius nomine, qui Manſionarij functus officio deſeruiebat, cuius ſanctitatis opinio ſeſe ad notitiam hominum longe lateq; detenderat. Qui iſdem uir funditus terrena deſpiciens, totq; annifu mentis ad ſola cęleſtia flagrabat. Quadam uero die dum in eadem eccleſia oleum deeſſet: & p̃ditus Dei famulus unde lampades accenderet omnino nõ haberet: omnes lampades eccleſiæ impleuit aqua: atq; ex more in medio papyrum poſuit quas allato igne ſuccendit: ſicq; aqua arſit in lampadib⁹, ac ſi oleũ fuiſſet. Perpende igitur Petre cuius meriti uir iſte fuerit: qui neceſsitate cõpulſus elementi naturam mutauit.

Habetur in primo libro dialogi. Cap. 5.

1 Aduerte quod nõ ſit ſuperſtitio ut dicunt moderni ſubuerſores accendere lampades in eccleſijs ſanctorũ.

Petrus. Mirum eſt ualde quod audio: ſed uellem noſſe cuius humilitatis apud ſe eſſe intus potuit iſte: qui tantæ excellentiæ foris fuit.

Gregorius. Inter uirtutes animum cognoſcere congrue quæris: qa multum ualde eſt quod tentatione ſua intus mentem laceſſunt mira quæ foris fiunt. Sed ſi huius Conſtantij uenerabilis unum quod fecit audis: cuius humilitatis fuerit citius agnoſcis.

Petrus. Poſtq̃ mihi facti illius tale miraculum dixiſti: ſupereſt etiam, ut me de humilitate mentis eius ædifices.

Gregorius. Quia ualde opinio ſanctitatis eius excreuerat: multi hũc ex diuerſis prouincijs anxie uidere ſitiebant. Quadam uero die ex lõginquo loco ad uidendum eum qdam Ruſticus uenit. Eadem uero hora caſu contigerat ut ſctũs uir ſtans in ligneis gradibus reficiendis deſeruiret lampadibus. Erat autem puſillus ualde, exili forma atq; deſpecta. Cumq; is q ad uidendum eum uenerat, quiſnam eſſet inquireret: atq; obnixe peteret ut ſibi debuiſſet oſtendi: hi q illum nouerant monſtrarũt qs eſſet. Sed ſicut ſtultæ mentes hominum merita ex qualitate corporis metiuntur: eum paruulum atq; deſpectum uidens: ipm hũc eſſe non cœpit omnino credere. In mente etenim ruſtica inter hoc quod audierat & uidebat, quaſi facta fuerat quædam rixa: & æſtimabat tam breuem per uiſionem eſſe nõ poſſe: quem tam ingentem habuerat per opinionem. Cumq; ipm eum eſſe a pluribus fuiſſet aſſertam, deſpexit: & cœpit irridere dicens. Ego grandem hominem credidi: iſte autem de homine nihil habet. Quod ut uir dei Conſtantius audiuit: lampades quas reficiebat protinus relinquens, lætus concitus deſcendit: atq; in eiuſdem Ruſtici amplexum ruit: cumq; ex

amore nimio conſtringere cœpit brachȷ́s & oſculari: magnaſq́; gratias agere quod is de ſe talia iudicaſſet: dicens. Tu ſolus es qui in me apertos oculos habuiſti. Qua ex re penſandum eſt cuius apud ſe humilitatis fuerit: qui deſpicientem ſe ruſticũ amplius amauit. Qualis enim quiſq; apud ſe lateat: cõtumelia illata probat. Nam ſicut ſuperbi honoribus: ſic plerũq; humiles ſua deſpectione gratulantur. Cumq́; ſe & in alienis oculis uiles aſpiciunt: idcirco gaudent, quia hoc iudicio confirmari intelligũt, ꝙ de ſe & ipſi apud ſemetipſos habuerunt.

Petrus. Vt agnoſco uir iſte magnus foris fuit in miraculis: ſed maior intus in humilitate cordis.

VITA NONNOSI PRÆPOSITI MONASTERII IN Monte Soractis, & Anaſtaſii Abbatis Monaſterȷ́ ſuppentonia, per D. Gregorium Papam ſcripta. 1 18

Ex libro primo dialogi eiuſdẽ cap.7.et.8.

Gregorius. De uicino nunc loco tibi aliqd narrabo, quod & uiri uenerabilis Maximiani epiſcopi, & Laurionis quem noſti ueterem Monachi, q uterq; nũc uſq; ſupereſt: relatione cognoui: q ſcilicet Laurio, in illo Monaſterio quod iuxta urbẽ Neptanã locaẽ, ab Anaſtaſio uiro ſanctiſsimo nutritus eſt. Qui nimirum Anaſtaſius, uitæ uenerabilis uiro Nonnoſo præpoſito Monaſterȷ́ quod in Soractis monte ſitũ eſt: & propinqtate loci, & moꝝ magnitudine, & uirtutũ ſtudȷ́s aſsidue iũgebaẽ. Idcuero Nonnoſus ſub aſpꝛrimo ſui Monaſterȷ́ degebat patre: ſed eius mores mira ſemper æquanimitate tolerabat. Sicq́; fratrib⁹ præerat in manſuetudine, ſicut crebro patris iracũdia ex humilitate mitigabat. Quia uero eius Monaſteriũ in ſummo montis cacumine ſitũ eſt, ad quemlibet paruum hortum fratribus excolendum nulla patebat planities: unus autem breuiſsimus locus in latere montis excreuerat, quem ingentis ſaxi moles naturaliter egrediens occupabat. Quadam uero die dum Nonnoſus uir uenerabilis cogitaret qđ ſaltem ad condimenta olerum nutrienda locus idem aptus potuiſſet exiſtere: ſi hunc moles ſaxi illius non teneret: occurrit animo quod eandem molem quingenta boum paria mouere non poſſent. Cumq́; de humano labore facta eſſet deſperatio: ad diuinum ſe ſolatium contulit: ſeq́; illic nocturno ſilentio in orationem dedit. Cumq́; mane facto ad eũdem locum fratres uenirent inuenerũt molem tantæ magnitudinis ab eodem loco lõgius receſsiſſe: ſuoq́; receſſu largum fratribus ſpatium ad excolendũ hortum dediſſe.

Alio quoq; tempore cum idem uir uenerabilis lampades uitreas in oratorio lauaret: una ex eius manibus cecidit: quæ per innumeras partes fracta diſsiluit: qui uehementiſsimũ patris monaſterȷ́ furorem timens, lampadis protinus omnia fragmenta collegit, atq; ante altare poſuit: ſeq́; cũ graui gemitu in orationem dedit. Cumq́; ab oratione caput leuaſſet, ſanam lampadem reperit, quam timens per fragmenta collegerat. Sicq́; in duob⁹ miraculis duoꝝ patrum uirtutes imitatus eſt. In mole ſcilicet ſaxi factum Gregorȷ́ qui montem mouit. In reparatione uero lampadis uirtutem Donati qui fractum calicem priſtinæ incolumitate reſtituit.

Petrus. Habemus ut uideo de exemplis ueteribus noua miracula.

Gregorius. Vis ne aliquid in operatione Nonnoſi de imitatione quoque Heliſei cognoſcere?

Petrus. Volo, atq; inhianter cupio.

Gregorius. Dũ quadam die in Monaſterio uetus oleũ deeſſet, iamq; colligendæ oliuæ tempus incumberet, ſed fructus in oliuis nullus appareret: uiſum patri Monaſterij fuerat ut circũquaq; fratres in colligendis oliuis ad exhibẽda extraneis opera pergerent: quatenus ex mercede ſui operis aliquantulum Monaſterio oleum deportarent. Quod uir domini Nõnoſus fieri cum magna humilitate prohibuit: ne exeũtes fratres ex Monaſterio dum lucra olei quærerent, animarum damna paterent. Sed q̃a in Monaſterij arborib⁹ oliuæ paucæ ineſſe uidebant: eas colligi præcepit: & in prælo mitti, & quamlibet parum olei exire potuiſſet ſibimet deferri. Factumq; eſt, & ſuſceptum in paruo uaſculo oleum fratres Nonnoſo Dei famulo detulerũt: quod ipſe protinus ante altare poſuit, cũctiſq; egredientibus orauit: atq; accerſitis poſtmodum fratribus præcepit, ut hoc quod detulerũt oleum leuarent: & per cũcta uaſa Monaſterij exigue fundendo diuiderent, quatenus benedictione eiuſdem olei omnia infuſa uiderent: quæ protinus ut erant uacua claudi fecit. Die uero altera aperta, omnia plena reperta ſunt.

Petrus. Probam⁹ quotidie impleri uerba ueritatis quę ait, Pater meus uſq; modo operatur, & ego operor.

Gregorius. Eodem quoq; tempore uenerandus uir Anaſtaſius cuius ſuperius memoriam feci, ſanctæ Romanæ eccleſiæ cui Deo auctore deſeruio, notarius fuit. Qui ſoli Deo uacare deſiderans, ſcriniũ deſeruit, Monaſterium elegit: atq; in eo loco quem prętatus ſum ſuppentoniam uocari, per annos multos in ſanctis actibus uitam duxit: eiq; Monaſterio ſolerti cuſtodia præfuit. Quo uidelicet in loco ingẽs deſuper rupes eminet, & profundum ſubter præcipitium patet. Quadam uero nocte eum iam omnipotens Deus eius uenerabilis uiri Anaſtaſii labores remunerare decreuiſſet, ab alta rupe uox facta eſt: quæ producto ſonitu clamaret: dicens, Anaſtaſi ueni. Quo uocato, alij quoq; ſeptem fratres uocati ſunt ex nomine. Paruo autem momento ea quæ fuerat emiſſa uox ſiluit, & octauum fratrem uocauit. Quas dum aperte congregatio audiſſet: dubium non fuit: quia eorum qui uocati ſunt obitus propinquaſſet. Intra paucos igit dies primus uenerandus uir Anaſtaſius: cæteri autem in ordine ex carne educti ſunt: qui de rupis uertice ſunt uocati. Frater uero ille ad quem uox parum ſiluit, atq; eum tũc nominauit: morientibus alijs paucis diebus uixit, & tunc uitam finiuit, ut aperte monſtraretur: quia interiectum uocis ſilentium paruum uiuendi ſpatium ſignauerit. Sed mira res contigit: quia uenerabilis uir Anaſtaſius dum de corpore exiret, erat quidam in Monaſterio qui ſuperuiuere eum nolebat: peruolutus uero eius pedibus cœpit cum lachrymis ab eo poſtulare: dicens. Per illum ad quem uadis deprecor, & adiuro ne ſeptem dies ſuper te in hoc mundo uiuam, ante cuius ſeptimum diem etiam ipſe defunctus eſt: qui tamen in illa nocte inter cæteros non fuerat uocatus: ut aperte clareſceret: quia eius obitum ſola uenerabilis Anaſtaſii interceſsio obtinere potuiſſet.

Petrus. Cũ idem frater & uocatus inter cæteros non eſt, & tamen ſancti uiri interceſsionibus extra lucẽ ſubtractus eſt: q̃d aliud datur intelligi,

niſi quod hi qui apud dominum magni ſunt meriti: obtinere aliquando poſſunt ea etiam quæ non ſunt prædeſtinata?

1 *Vides hic electos pro labore peruenire ad regnum dei, & quod poſtulando illud mereantur accipere. Datur ergo cœleſtis beatitudo laborantibus & orantibus, & quidem in meritū, quæ duo negant moderni heretici.*

Gregorius. Obtinere nequaquam poſſunt quæ prædeſtinata non fuerunt: ſed ea quæ ſancti uiri orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, ut precibus obtineant. Nam ipſa quoq; perennis regni prædeſtinatio ita eſt ab omnipotenti Deo diſpoſita, ut ad hoc electi pro labore perueniant, quatenus poſtulando mereantur accipere, quod eis omnipotens deus ante ſecula diſpoſuit donare.

Petrus. Probari mihi apertius uellem, ſi poteſt prædeſtinatio precibus iuuari.

Gregorius. Hoc quod ego Petre intulit, concite ualet probari. Certe etenim noſti, quia ad Abraham dominus dixit, in Iſaac uocabitur tibi ſemen. Cui etiam dixerat, Patrem multarum gentium conſtitui te. Cui rurſum promiſit, dicens: Benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli: & ſicut arenam maris. Ex qua re aperte conſtat: quia omnipotens deus ſemen Abrahæ multiplicari per Iſaac prædeſtinauerat, & tamen ſcriptum eſt. Deprecatus eſt Iſaac dominum pro uxore ſua, eo q̃d eſſet ſterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptū Rebeccæ. Si ergo multiplicatio generis Abrahæ per Iſaac prædeſtinata fuit: cur coniugem ſterilem accepit? Sed nimirum conſtat quia prædeſtinatio precibus impletur: quando is in quo deus multiplicare ſemen Abrahæ prædeſtinauerat, oratione obtinuit: ut filios habere potuiſſet.

2 *Non ergo ſuperflue, uanæ & inutiles orationes noſtræ, ut quidam maligni mentiuntur.*

Petrus. Quia ſecretum ratio aperuit: nihil mihi dubietatis remanſit.

Habetur in lib. 1. Dialogi eiuſdem Cap. 9.

VITA BONIFACII EPISCOPI FERENTINI per D. Græcgorium Papam Scripta. 119

VIs tibi aliquid de tuſciæ partibus narrē: Vt cognoſcas quales in ea uiri fuerint: & omnipotentis dei notitiæ quantum propinqui? Petrus. Volo, atq; hoc omnimodo expoſco.

Gregorius. Fuit uir uitę uenerabilis Bonifacius nomine: qui in ea ciuitate quæ Ferentis dicitur, epiſcopatū officium tenuit: & moribus impleuit. Huius multa miracula is, qui adhuc ſupereſt Gaudentius presbyter narrauit. Qui nutritus in eius abſequio, tanto ualet de illo ueracius dicere, quanto ei contigit & intereſſe. Huius eccleſiæ grauis ualde paupertas inerat (quæ bonis mentibus eſſe ſolet cuſtodia humilitatis) nihilq; aliud ad omne ſtipendiū: niſi unam tantūmodo uineam habebat, quæ quodam die ita grandine irruente uaſtata eſt: ut in ea paucis uitibus uix parui rariq; racemi remanſiſſent. Quo cum dei prædictus uir reuerentiſsimus Bonifacius epiſcopus fuiſſet ingreſſus, magnas omnipotenti deo gratias retulit: quia in ipſa ſua adhuc inopia ſe ſe anguſtiari cognouit. Sed cum iam tempus exigeret, ut ipſi quoq; racemi qui remanſerant matureſcere potuiſſent, cuſtodem uineę ex more poſuit: eamq; ſolerti uigilantia ſeruari præcepit. Quadā uero die mandauit Conſtantio preſbytero nepoti ſuo: ut cuncta uini uaſcula in epiſcopio omniaq; dolia ita ut ante cōſueuerat pice ſuperfuſa præpararet. Quod cū nepos illius presbyteri audiſſet, ualde admiratus eſt quod quaſi inſana præciperet: quod uini uaſcula præparare faceret, qui uinum minime haberet nec tamen præ-

ſumptis

ſumpſit inquirere uir talia iuberet:ſed iuſsit obtemperat, & omnia ex mo re præparauit. Tunc uir dei uineam ingreſſus racemos colligit:ad calcatorium detulit:omnes exinde egredi præcepit, ſolisq; ibi cũ uno paruulo puero remanſit,quem in eodem calcatorio depoſuit,& calcari ipſos pau ciſsimos racemos fecit. Cumq; ex eiſdem racemis parũ aliquid uini defluerct, cępit hoc uir dei ſuis manibus in paruo uaſe ſuſcipere: & percuncta dolia omniaq; uaſa quæ parata fuerant pro benedictione diuidere:ut ex eodem uino omnia uaſcula uix infuſa uiderentur. Cum uero ex liquore uini parũ aliquid in uaſis omnibus miſiſſet: uocauit protinus presbyterũ: iuſsitq; pauperes adeſſe. Tunc cępit uinũ in calcatorio creſcere:ita ut omnia quæ allata fuerant pauperũ uaſcula impleret. Quibus cũ ſe idonee ſatisfeciſſe conſpiceret: ex calcatorio iuſsit puerum diſcedere: apothecam clauſit:atq; impreſſo ſigillo proprio munitam reliquit:mox ad eccleſiam rediјt. Die uero tertia prędictũ Conſtantium presbyterũ uocauit:& oratione facta apothecam aperuit,et uaſa in quibus tenuiſsimũ liquorem infuderat,ubertim uinũ fundentia inuenit:ita ut pauimentũ omne excreſcentia uina inuaderent:ſi ad hæc epiſcopus tardius intraſſet. Tunc terribiliter presbytero pręcepit:ne quouſq; ipſe in corpore uiueret,hoc miraculũ cuiquam indicaret:pertimeſcẽs uidelicet,ne uirtute facti fauore humano pul ſatus inde intus inaneſceret,unde foris hoĩbus magnus appareret. Exemplum magiſtri ſequens:qui ut nos ad uiam duceret humilitatis de ſemetipſo diſcipulis præcepit:dicens ut ea quæ uidiſſent minime dicerent, quouſq; filius hominis a mortuis reſurgeret.

Petrus. Quia occaſio apta ſe præbuit:libet inquirere,q̃d nam ſit quod redemptor cũ duobus cęcis lumen reddidit:iuſsit ut nemini dicerent: & illi abeuntes diffamauerunt eũ in totã terram illã? Nunquidnã unigenitus filius patri & ſancto ſpiritui coęternus,hac in re uelle habuit:quod nõ potuit implere: ut miraculũ quod taceri uoluit,minime potuiſſet abſcondi?

Gregorius. Redẽptor noſter per mortale corpus omne quod egit,hoc nobis in exemplũ actionis prębuit:ut pro noſtrarũ uirium modulo eius ueſtigia ſequentes, inoffenſo pede operis præſentis uitæ carpamus uiam. Miraculũ nanq; faciens, & tacere iuſsit:& tamen taceri non potuit:ut uidelicet electi eius exempla doctrinæ illius ſequentes, in magnis quæ faciunt,latere quidem in uoluntate habeant, ſed ut proſint alijs prodantur inuiti:quatenus & magnę humilitatis ſit quod ſua opera taceri appetunt, & magnę utilitatis ſit quod eorũ opera taceri non poſſunt. Non ergo uoluit dñs quicq; fieri & minime potuit:ſed quid uelle eius mẽbra debeant: quid ue de eis etiã nolentib9 fiat,doctrinę eius magiſterio exemplũ dedit.

Petrus. Placet quod dicis.

Gregorius. Adhuc pauca aliqua de Bonifacij epiſcopi opere ſuperſunt: quia eius memoriam facimus: exequamur. Alio nanq; tempore beati proculi martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco uir nobilis Fortunatus nomine manebat: qui magnis precibus ab eodem uenerabili uiro poſtulauit:ut cũ apud beatũ martyrem miſſarũ ſolennia ageret:ad benedictionem dandã in ſuam domũ declinaret. Vir aũt dei negare non potuit quod ab eo ex fortunati mente charitas popoſcit. Peractis igitur miſſarum ſolennijs: cũ ad prædicti Fortunati ueniſſet menſam,priuſquã deo hymnũ diceret(ſicut quidã ludendi arte cibũ ſolent quærere) repente an-

te ianuam cum ſimia uir aſtitit, & cymbala percuſsit. Quem ſanctus uir dedignatus, audiens ſonitum dixit: Heu heu: mortuus eſt miſer iſte. Ego ad mẽſam refectionis uẽni: os adhuc ad laudẽ dei non aperui: & ille cũ ſimia ueniens percuſsit cymbala. Subiũxit quoq; & ait. Ite, & pro charitate ei cibũ potumq; tribuite: ſcitote tamen quia mortuus eſt. Qui infelix uir dum panem ac uinũ ex eadem domo percepiſſet egredi ianuam uoluit: ſed ſaxũ ingens ſubito de tecto cecidit: eiq; in uerticem uenit. Ex qua percuſsione proſtratus, in manibus iam ſemiuiuus leuatus eſt. Die uero altera ſecundũ uiri dei ſententiã funditus finiuit uitã. Qua in re petre penſandum eſt, quantus ſit uiris ſanctis timor exhibendus, templa enim dei ſunt. Et cũ ad iracundiam uir ſanctus trahitur: quis alius ad iraſcendũ niſi eiuſdem tẽpli inhabitator excitatur? Metuenda ergo tanto eſt ira iuſtorum: quanto & conſtat quia in eorũ cordibus ille præſens eſt: qui ad inferendam ultionem quam uoluerit, inualidus non eſt.

Alio quoq; tẽpore prædictus Conſtantius presbyter nepos eius equũ ſuum duodecim aureis uendidit: quos in propria arca ponens: ad exercendum opus aliquod diſceſsit. Tunc ſubito ad epiſcopũ pauperes uenerunt, q importune precabantur ut eis ſanctus uir Bonifacius epiſcopus ad conſolationem ſuæ inopiæ aliquid largiri debuiſſet. Sed uir dei quia quid tribueret non habebat: æſtuare cœpit in cogitatione, ne ab eo pauperes uacui exirent. Cui repente ad memoriam rediĳt: quia Cõſtantius presbyter nepos eius equum quem ſedere conſueuerat uendidiſſet: atq; hoc ipſum in arca ſua preciũ haberet. Abſente igitur eodem nepote ſuo acceſsit ad arcam: & pie uiolentus clauſtra arcæ cõminuit, duodecim aureos tulit: eosq; indigentibus ut placuit diuiſit. Itaq; Conſtantius presbyter reuerſus ex opere, arcam fractam reperit: & caballi ſui precium quod in eam poſuerat nõ inuenit. Cœpit itaq; uoce magna perſtrepere, & cũ furore nimio clamare, Omnes hic uiuunt: ſolus ego in domo hac uiuere nõ poſſum. Ad cuius nimirum uoces uenit epiſcopus: omnesq; qui in eodem epiſcopio aderant. Cũq; cũ locutione blanda uir dei temperare uoluiſſet: cœpit ille cũ uirgio reſpondere: dicens, Oẽs tecũ uiuunt: ſolus ego aũt hic uiuere nõ poſſum: redde mihi ſolidos meos. Quibus uocibus cõmotus eſt epũs: beatæ Mariæ uirginis eccleſiam ingreſſus eſt: & expanſis manib⁹ ſtando cœpit orare, ut ei redderet unde presbyteri furiẽtis inſania mitigari potuiſſet. Cũq; ſubito oculos ad ueſtimentũ ſuum interextenſa brachia reduxit: repente in ſinu ſuo duodecim aureos inuenit: ita fulgentes tanq; ſi ex igne producti eadem hora fuiſſent. Qui mox de eccleſia egreſſus: eos in ſinũ furentis præſbyteri proiecit dicens. Ecce habes ſolidos quos quæſiſti: ſed hoc tibi notũ ſit: qui poſt mortem meam in huius eccleſiæ epiſcopũ non eligeris propter tuam auaritiã. Ex qua ſententia ueritatis colligit, quia eoſdẽ ſolidos presbyter pro adipiſcendo epiſcopatũ præparabat: ſed uiri dei ſermo præualuit: nam idem Conſtantius in presbyteratus officio uitã finiuit.

I *Intrauit eccleſiam ad orandũ. Sanctus epiſcopus, & quod orauit impetrauit. Ergo & templa faciunt ad orationes, & orationes ipſæ non ſunt inutiles, ut quidam modo perperam docent.*

Alio quoq; tempore duo ad eum Gothi hoſpitalitatis gratia uenerũt: qui Rauenam ſe feſtinare profeſsi ſunt. Quib⁹ ipſe paruũ uas ligneum uino plenũ manu ſua præbuit: quod fortaſſe in prandio itineris habere potuiſſent, ex quo illi quoaduſq; Rauennam uenirent: Gothi biberunt. Aliquantis aũt diebus in eadem ciuitate morati ſunt, & uinũ quod a ſancto uiro acceperant, quotidie in uſu habuerunt. Sicq; uſq; ad eundem uenera-

bilem patrem Ferentes reuerſi ſunt, ut nullo die ceſſarēt bibere, & tamen uinū eis ex illo uaſculo nunq̄ deeſſet, ac ſi in illo uaſe ligneo quod epiſcopus eis dederat, uinū non augeretur, ſed naſceretur.

Nuper quoq; de eiuſdem loci partibus ſenex quidam clericus aduenit, & ea quæ ipſe de eo narrat ſilentio non ſunt prætereūda. Nam dicit quod quadam die ingreſſus hortum, magna hunc crucarū multitudine inuenit eſſe coopertū: qui omne holus in eo deperire conſpiciens: ad eaſdem erucas conuerſus dixit: Adiuro uos in nomine domini Ieſu Chriſti: recedite hinc: atq; hæc olera comedere nolite. Quæ ſtatim ad uiri dei uerbum ita omnes egreſſæ ſunt, ut nec una quidem intra ſpatiū horti remaneret. Sed quid mirū quod hæc de epiſcopatus eius tēpore narramus: quando iam ab omnipotente deo ordine ſimul & moribꝰ creuerat: dum illa magis miranda ſint quæ cū hic ſenex clericus adhuc puerulū feciſſe teſtatur? Nam ait quod eo tempore quo cū matre ſua puer habitabat, egreſſus hoſpitio, nonnunq̄ ſine linea, crebro etiam ſine tunica reuertebatur: quia mox ut nudū quempiam inuenit ueſtiebat: hic ſe expolians, ut ſe ante dei oculos illius mercede ueſtiret. Quem mater ſua frequenter increpare conſueuerat: dicens quod iuſtum non eſſet ut ipſe inops pauperibus ueſtimenta largiretur. Quæ die quadam horreum ingreſſa, pene omne triticū quod ſibi in expendiū totius anni præparauit, inuenit a filio ſuo pauperibus erogatam. Cumq; ſemetipſam alapis pugniſq; tunderet, quod quaſi anni ſubſidia perdidiſſet: ſuperuenit Bonifacius puer dei: eamq; uerbis quibus ualuit conſolari cœpit. Quæ cū nihil conſolationis admitteret, hanc rogauit ut ab horreo exire debuiſſet: in quo ex omni eorū tritico parū quod inuentum eſt remanſiſſet. Puer aūt dei ſe ſe illic protinus in orationē dedit. Qui poſt paululū egreſſus ab horreo matrem reduxit, quod ita tritico plenum inuentū eſt, ſicut plenum antea non fuerat: Vnde mater illius totius anni ſumptus ſe congregaſſe gaudebat. Quo uiſo miraculo compuncta mater, iam ipſa cœpit hortari ut daret, qui ſic celeriter poſſet quæ petiſſet accipere. Hæc itaq; in hoſpitij ſui ueſtibulo gallinas nutrire conſueuerat: ſed eas ex uicino rure uulpes ueniens auferebat. Quadam uero die dum in eodem ueſtibulo puer Bonifacius ſtaret, uulpes ex more uenit, gallinam abſtulit. Ipſe aūt concitus eccleſiam intrauit, & ſe ſe in orationem proſternēs, apertis uocibus dixit, Placet tibi domine ut de nutrimentis matris meæ manducare non poſſim: ecce enim gallinas quas nutrit uulpes comedit. Qui ab oratione ſurgens, eccleſiam eſt egreſſus. Mox autem uulpes redijt: gallinam quam ore tenebat dimiſit, atq; ipſa moriens ante eius oculos in terram cecidit.

Petrus. Valde mihi mirum uidetur quod exaudire preces in ſe ſperantium, etiam in rebus uilibus dignatur deus.

Gregorius. Hoc petre ex magna conditoris noſtri diſpenſatione agitur: ut per minima quæ percipimus: ſperare maiora debeamus. Exauditus namque eſt in rebus uilibus puer ſanctus & ſimplex: ut in paruis diſceret quantum de deo præſumere in magnis petitionibus deberet.

Eſt in libro primo Dialogi eiuſdem capitu. x.

VITA FORTVNATI TVDERTINI EPISCOPI per D.Gregorium Papam ſcripta. 120

VEnerabilis quidam uir in Tuſciæ partibus fuit Fortunatus nomine:Tudertinæ antiſtes eccleſiæ:qui in effugandis ſpiritibus immenſæ uirtutis gratia pollebat:ita ut nonnunquam ab obſeſsis corporibus legiones dæmonum pelleret:& cõtinuo orationis ſtudio intentus,obiectas contra ſe eorũ multitudines ſuperaret.Huius uiri familiariſsimus fuit Iulianus noſtræ eccleſiæ defenſor:qui ante longũ tempus in hac urbe defunctus eſt. Cuius ego quoq; hoc didici relatione quod narro:quia ſæpe geſtis illius uſu familiaritatis intererat:eiuſq; poſt memoriam ad inſtructionem noſtram quaſi ſaui dulcedinem in ore retinebat.

Tũ qui detrahis templorum & oratoriorum dedicationibus, & de his rides quæ in eccleſijs corporaliter exterius pro populi pedagogia agũtur,uide quam ſeuere uindicta ſumpta ſit de muliere quæ irreuerenter nimis ad Eccleſiam ſancti martyris acceſsit, cum tamen nil aliud admiſiſſet,quam quod marito ſuo in nocte præcedenti ſe miſcuerat, quod alias non eſt illicitum, ſed illicitum fuit illi quæ ad eccleſiæ dedicationem manè acceſſura erat.

1 Matrona quædam nobilis in uicinis partibus Tuſciæ uirum habebat: quæ intra breue tempus quo filiũ eius acceperat: cũ eadem ſocru ſua ad dedicationẽ oratorij beati Sebaſtiani martyris fuerat inuitata. Nocte uero eadem qua ſubſequente die ad dedicationem prædicti oratorij fuerat proceſſura:uoluptate carnis deuicta,a uiro ſuo ſeſe abſtinere non potuit. Cumq; mane facto cõſcientiam deterreret perpetrata carnis delectatio: proceſsionem uero imperaret uerecundia:plus erubeſcens uultum hominum,quam dei iudicium metuens,cum ſocru ſua ad dedicationem oratorij proceſsit. Mox uero ut reliqui beati Sebaſtiani martyris oratorium ingreſsi ſunt:eandem prædictam matronam malignus ſpiritus arripuit: & coram omni populo uexare cœpit.Eiuſdem uero oratorij presbyter dum eam uehementiſsime uexari conſpiceret:ex altari protinus ſyndonem tulit:eamq; operuit:ſed & hunc ſimiliter repente diabolus inuaſit. Et quia ultra uires uoluit quicquam præſumere:compulſus eſt & ipſe cognoſcere in ſua uexatione quid eſſet.Hi uero q̃ aderant:puellam in manibus ex oratorio ſublatam ad domũ propriam reportauerũt.Cumq; hanc antiquus hoſtis uexatione continua uehementer attereret: propinqui ſui eam carnaliter amantes,& amando proſequentes, ad obtinendum ſalutis remedium maleficis tradiderunt,ut eius animam funditus extinguerent: cuius carni magicis artibus ad tempus prodeſſe conarentur.Ducta eſt itaq; ad fluuium:atq; in aquam merſa:ibiq; diutius incantationibus agere malefici moliebãt:ut is q̃ eam inuaſerat diabolus exiret. Sed miro omnipotentis dei iudicio,dum arte peruerſa unus ab ea repellit̃:in eam ſubito legio intrauit.Cœpit ex hoc illa tot motibus agitari:tot uocibus clamoribuſq; perſtrepere:quot ſpiritibus tenebat̃. Tunc inito conſilio parentes eius ſuę perfidiæ culpam fatentes,hanc ad uenerabilem uirum Fortunatũ Epiſcopum deduxerunt:eiq; reliquerũt.Qua ille ſuſcepta,multis ſe diebus ac noctibus in orationem dedit:tantoq; anniſu precibus incubuit,quanto et in uno corpore contra ſe aſsiſtere legionis aciẽ inuenit.Quam poſt non multos dies ita ſanam atq; incolumem reddidit:ac ſi in ea ius propriũ diabolus nunquam habuiſſet.

Et tũ qui contra orationes uerba facis,cõſidera quantum ualuerint aſsidue noctes dieſq; ad deum fuſæ preces, quæ legiõis Dæmonum expulſionem ab eo impetrare potuerunt. Tace ergo miſer & obmuteſce.

2 Alio quoq; tempore idem uir omnipotentis dei famul9 ex obſeſſo quodam homine immundum ſpiritum excuſsit.Qui malignus ſpiritus cũ ueſperaſcente iam die ſecretam ab omnibus horam cerneret:peregrinũ quẽpiam eſſe ſimulans,circuire cœpit ciuitatis plateas & clamare, O uirũ ſan

ctum Fortunatum Epiſcopum:ecce quid fecit:peregrinũ hominem de hoſpitio ſuo expulit. Quæro ubi requieſcere debeam:& in ciuitate eius non inuenio. Tunc quidam in hoſpitio cum uxore ſua & paruulo filio ad prunas ſedebat:qui uocem eius audiens:& quid epiſcopus ei fecerit regrens hunc inuitauit hoſpitio:ſedere ſecum iuxta prunas fecit. Cumq; uiciſsim aliqua confabularentur:paruulum eius filium idem malignus ſpiritus intrauit:atq; in eaſdẽ prunas proiecit:ibiq; mox eius animam excuſsit. Qui orbatus miſer:uel quem ipſe ſuſceperit:uel quẽ Epiſcop⁹ expulit agnouit.

Petrus. Quidnam hoc eſſe dicimus, ut occidendi auſum in eius hoſpitio antiquus hoſtis acciperet:qui hunc peregrinum æſtimans, ad ſe hoſpitalitatis gratia uocaſſet?

Gregorius. Multa Petre uidentũ bona,ſed non ſunt:qa bono animo non fiunt. Vnde & in euangelio ueritas dicit, Si oculus tuus nequam fuerit:totum corpus tuum tenebroſum erit. Quia cũ peruerſa eſt intentio quæ præcedit:prauum eſt omne opus quod ſequitur:quamuis eſſe rectum uideat. Ego nanq; hunc uirum qui dum quaſi hoſpitalitatem exhiberet orbatus eſt:non pietatis opere delectatum æſtimo:ſed epiſcopi derogatione:nam pœna ſubſequens innotuit:quia præcedens illa ſuſceptio ſine culpa non fuit. Sunt nanq; nonnulli qui idcirco bona facere ſtudent:ut gratiam alienæ operationis obnubilent. Nec paſcuntur bono quod faciunt:ſed laude boni qua cæteros premunt. Qua de re exiſtimo hunc uirum qui malignũ ſpiritum in hoſpitalitatem ſuſcepit,oſtentationem boni potius incendiſſe, quam operam:ut meliora quam Epiſcopus feciſſe uideretur:quatenus ipſe ſuſciperet eum,quem uir domini Fortunatus expuliſſet.

Petrus. Ita eſt ut dicis:nam finis operis probat, quod munda intentio operationis non fuerit.

Gregorius. Alio quoq; tempore,dum oculorum quidam lumen amiſiſſet:ad hũc deductus interceſsionis eius opẽ petijt,& impetrauit. Nam cum uir dei oratione facta oculis eius ſignum crucis imprimeret:ab eo protinus luce reddita:nox cæcitatis abceſsit. Præterea equus cuiuſdam militis in rabiẽ fuerat uerſus:ita ut a multis teneri uix potuiſſet:ſed quoſcunq; potuit inuaderet:& eorum membra morſibus dilaniaret. Tũc (utcũq;) a multi ligatus ad uirũ dei deductus eſt. Qui mox eius capiti extenſa manu ſignũ crucis edidit:cũctam eius rabiem in manſuetudinem mutauit:ita ut poſtea mitior exiſteret quam ante illam inſaniam fuiſſet. Tunc idem miles equum ſuũ quem celerrime ex miraculi Imperio a ſua ueſania uidit immutatũ:eidem ſancto uiro decreuit offerendum. Quem cum ſuſcipere ille renueret:ipſe uero in precibus ne deſpiceret eius oblatio perſeueraret:ſanctus uir mediam duarũ partiũ uiam tenens,& petitionem militis audiuit, & munus recipere pro hac exhibita uirtute recuſauit, prius nanq; dignũ preciũ præbuit:& poſtea equũ quem ſibi offerebat accepit. Quia enim ſi non ſuſciperet eum contriſtari conſpexerat:charitate cogente emit quod neceſſarium non habebat.

Neq; hoc ſilere de huius uiri uirtutibus debeo:quod ante dies fere duodecim audiui. Quidam nanq; ad me deduct⁹ eſt ſenex pauper, atq; ut mihi ſenũ collocutio eſſe ſemper amabilis ſolet,ſtudioſe hũc unde eſſet inquiſiui. Qui ſe eſſe de Tudertina ciuitate reſpondit:cui inquam, Quæſo te pater,num Fortunatum Epiſcopũ noſti? Qui ait. Noui, & bene noui. Tunc

ipſe ſubiũxi. Dic ergo ſi qua illius miracula noſti: & deſideranti mihi qualis uir fuerit innoteſce. Qui ait. Homo ille ab iſtis hominibus longe fuit quos uidemus modo. Nam quicquid ab omnipotenti deo petijt, ita dum peteret impetrauit. Cuius hoc unum narro miraculum: quod ad præſens animo occurrit. Quadam nanq; die Gothi iuxta Tudertinam ciuitatem uenerunt: qui ad partes Rauennæ properabant, & duos paruulos puerulos de poſſeſsione abſtulerant: quæ poſſeſsio præfatæ Tudertinæ ciuitati ſubiacebat. Hoc cum uiro ſanctiſsimo Fortunato nunciatum fuiſſet, primus miſit: atq; eoſdem Gothos ad ſe uocari fecit. Quos blādo ſermone alloquens, eorum prius ſtuduit aſperitatem placare: ac poſt intulit dicens, quale uultis precium dabo: & puerulos quos abſtuliſtis reddite: mihique hoc gratiæ ueſtræ munus præbete. Tunc is qui prior eorum eſſe uidebatᷣ: reſpondit dicens, Quicquid aliud præcipis facere parati ſumus: nam iſtos paruulos nullatenus reddemus. Cui uenerandus uir blande minatus dixit, Contriſtas me, & non audis patrem tuū: noli me contriſtare: nā non expedit tibi. Sed idem Gothus in cordis ſui feritate permanens: negando diſceſsit. Die uero altera digreſſurus, rurſus ad Epiſcopū uenit: quem idem uerbis pro prædictis puerulis iterum epiſcopus rogauit. Cūq; ad reddendum nullomodo conſentire uoluiſſet: contriſtatus epiſcopus dixit, Scio qa tibi non expedit quod me contriſtato diſcedis. Quæ Gothus uerba deſpiciens, ad hoſpitium reuerſus: eoſdem pueros de quibus agebatur, equis ſuper impoſitos cum ſuis hominibus præmiſit. Ipſe uero ſtatim aſcendens equum, ſubſecutus eſt. Cumq; in eadem ciuitate ante beati Petri apoſtoli eccleſiam ueniſſet, equi eius per lapſus eſt: qui cum eo corruit: & eius coxa mox fracta eſt: ita ut in duabus partibus os eſſet diuiſum, leuatuſq; in manibus, reductus eſt ad hoſpitium. Qui feſtinus miſit: & pueros quos præmiſerat reduxit: & uiro uenerabili Fortunato mandauit: dicēs, Rogo te pater: mitte ad me diaconum tuum. Cuius diaconus dū ad iacentem ueniſſet: pueros quos redditurum ſe Epiſcopo omnino negauerat, ad medium deduxit: eoſq; diacono illius reddidit dicens. Vade & dic domino meo epiſcopo, Quia maledixiſti mihi: ecce pcuſſus ſum: ſed pueros quos quæſiſti recipe: & pro me rogo intercede. Suſceptis itaq; puerulis diaconus ad epiſcopū reduxit: cui benedictam aquam uenerabilis Fortunatus dedit, dicens, Vade citius, & eam ſuper iacentis corpus proijce. Perrexit itaq; diaconus, atq; ad Gothum introgreſſus, benedictam aquam ſuper membra illius aſperſit. Res mira, & uehementer ſtupenda: mox ut aqua benedicta Gothi coxam contigit: ita omnis fractura ſolidata eſt, & ſaluti priſtinæ coxa reſtituta: ut hora eadem de lecto ſurgeret: & aſcenſo equo ita cœpit iter agere, acſi nullam unquam læſionem corporis pertuliſſet. Factumq; eſt, ut qui ſancto uiro Fortunato pueros cum precio reddere obedientiæ ſubiectus noluit: eos ſine precio pœna ſubactus donauit. His igitur expletis, ſtudebat adhuc ſenex de eo & alia narrare. Sed quia nonnulli aderant ad quos exhortandos occupabar: iamq; diei tardior hora incubuerat, Venerabilis Fortunati facta mihi audire non licuit: quæ audire (ſi liceat) ſemper uolo.

3 *Quid ad hæc dicent hæretici qui rerum benedictiones ſuperuacaneas & ſuperſtitioſas eſſe cōtendunt cum aqua per epiſcopum benedicta Gothi coxam fractā in inſtanti ſolidauerit, & in priſtinum ſtatum reſtituerit*

Sed die alia idem ſenex rem de illo magis mirabilem narrauit: dicens. In eadem Tudertina urbe Marcellinus quidam bonæ actionis uir, cū duabus ſororibus ſuis habitabat: qui eueniente moleſtia corporis, ipſo ſacra-

tiſsimo ueſperaſcente iam ſabbato paſchali defunctus eſt. Cuius corpus cum longeus eſſet efferendum: die eodem ſepeliri non potuit. Cumq; mora eſſet temporis ad explendū debitum ſepulturę ſorores eius morte eius afflictæ, occurrerunt flentes ad uenerabilem uirum Fortunatum, eiq; magnis uocibus clamare cœperunt. Scimus quia apoſtolorum uitam tenes, leproſos mundas, cæcos illuminas. Veni, & reſuſcita mortuum noſtrum. Qui mox ut cognouit earum fratrem defunctū, flere & ipſe etiam de morte eius cœpit, eiſq; reſpondit, dicens, Recedite, & hæc dicere nolite, quia iuſsio omnipotentis dei eſt, cui contraire nullus hominū poteſt. Illis itaq; diſcedentibus, triſtis ex morte eius manſit epiſcopus. Subſequente autem die dominico ante exurgentis lucis crepuſculū, uocatis duobus diaconibus ſuis, perrexit ad domum defuncti: accedenſq; ad locum ubi corpus iacebat exanime: ibi ſe in orationem dedit. Expleta autem prece ſurrexit, & iuxta corpus defuncti ſedit: non autem grandi uoce defunctum uocauit dicens, Frater Marcelle. Ille autem ac ſi leuiter dormiens ad uicinam uocem quamuis modicā fuiſſet excitatus, ſtatim oculos aperuit: atq; ad epiſcopum reſpiciens, dixit, O quid feciſti? cui epiſcopus reſpondit, dicens, Quid feci? At ille ait, Duo heſterno die uenerunt qui me eijcientes ex corpore, in bonum locum duxerūt: hodie aūt unus miſſus eſt qui dixit, Reducite eum: quia Fortunatus epiſcopus in domum eius uenit. Quib⁹ uerbis expletis, mox ex infirmitate conualuit: & in hac uita diutius manſit. Nec tamen credendum eſt, quia locum quem acceperat perdidit, quia dubiū non eſt, quod interceſſoris ſui precibus potuit poſt mortem melius uiuere, qui & ante mortem ſtuduit omnipotenti deo placere.

VITA SEVERI PRESBYTERI PROVINCIÆ Valeriæ per D. Gregorium papam ſcripta. 181

Habetūr libro primo Dialogi eiuſdem capitu. xij.

N Valeria prouincia, locus quidam eſt qui Interiorina uallis dicitur, et a multis uerbo ruſtico Interocrina nominatur.
i Ibi fuit quidam uir uitæ ualde admirabilis, nomine Seuerus, eccleſiæ beatæ Mariæ dei genitricis et ſemper uirginis ſacerdos. Hunc cum quidam paterfamilias ad extremum ueniſſet diem: miſsis concite nuncijs rogauit ut ad ſe quantocyus poſſet ueniret, ſuiſq; orationibus pro peccatis eius intercederet, ut acta de malis ſuis pœnitentia, ſolutus culpa de corpore exiret. Qui uidelicet ſacerdos inopinate contigit ut ad putandam uineam eſſet occupatus, atq; ad ſe uenientibus diceret, Antecedite ergo, ego uos ſubſequor. Cumq; uideret ſibi in eodem opere parum aliquid ſupereſſe, paululū moram fecit, ut op⁹ quod minimum reſtabat expleret, quo expleto cœpit ad ægrum pergere. Eunti uero in itinere occurrentes hi qui prius uenerant, obuiam factū ſunt dicentes, Pater quare tardaſti? Noli fatigari, quia iam defunctus eſt. Quo audito ille contremuit, magniſq; uocibus ſe interfectorem illius clamare cœpit. Flens itaq; peruenit ad corpus defuncti, ſeque coram lecto illius cum lachrymis in terram dedit. Cumq; iam uehemēter fleret, in terram caput tunderet, ſeque reum mortis illius clamaret: repente is qui defunctus fuerat, animam recepit. Quod cum multi qui circunſtabant aſpicerent, admirationis uocibus emiſsis, cœperunt amplius flere præ gaudio. Cumque

1 *Velent orationes ſeruorum dei ad impetrandum ab eo donum pœnitentiæ pro alienis peccatis. Non ergo inutiles, non ergo ſuperfluæ, ut mentiuntur ualdenſes et quidam eorum diſcipuli.*

eum requirerent ubi fuerit uel quomodo rediiſſet, ait. Tetri ualde erant homines qui me ducebant: ex quorum ore & naribus ignis exibat, quem tolerare non poteram. Cumq́ per obſcura loca me deducerent: ſubito pulchræ uiſionis iuuenis cũ alijs nobis euntibus obuiam factus eſt: qui me trahentibus dixit. Reducite illum, quia Seuerus presbyter plangit: eius enim lachrymis dominus eum donauit. Qui ſcilicet Seuerus protinus de terra ſurrexit: eique pœnitentiam agenti opem ſuæ interceſsionis præbuit. Et dum per dies ſeptem de perpetratis culpis pœnitentiam æger rediuiuus ageret: Octaua die lætus de corpore exiuit. Perpende Petre quæſo hunc de quo loquimur, Seuerum quam dilectum dominus attendit, quem contriſtari nec ad modicum pertulit.

Petrus. Admiranda ſunt ualde quæ dicis: quæ me inuenio nunc uſque latuiſſe. Sed quid eſſe dicimus quod modo tales uiri nequeunt inueniri?

Gregorius. Ego Petre multos tales in hoc ſeculo nec modo deeſſe exiſtimo: neq; enim ſi talia ſigna non faciunt: ideo tales non ſunt. Vitæ nanq́ uera æſtimatio in uirtute eſt operum, non in oſtenſione ſignorum. Nam ſunt pleriq; qui & ſi ſigna non faciunt: ſigna tamen facientibus diſpares non ſunt.

Petrus. Vnde mihi rogo hoc oſtendi poteſt: quod ſint quidam q̃ ſigna non faciunt: & tamen ſigna facientibus diſsimiles non ſunt?

Gregorius. Nunqdnam neſcis quoniam Paulus Apoſtolus Petro apoſtolorum primo in principatu apoſtolico frater eſt?

Petrus. Scio plane, nec dubium eſt: quia & ſi minimus omnium apoſtolorum: plus tamen omnibus laborauit.

Gregorius. Quod bene ipſe reminiſceris, Petrus ſuper mare pedib⁹ ambulauit: Paulus in mari naufragium pertulit. Et in uno eodemq́ elemẽto, ubi Paulus ire cũ naui non potuit: ibi Petrus pedibus iter fecit. Aperte igĩt conſtat, quia cum utriuſq; uirtus fuerit diſpar in miraculo: utriuſq; tamen meritum diſpar non eſt in cœlo.

2 Ergo ſancti in cælo meritum habent, cuius contrarium docẽt noui heretici. Quod tamen de premio meritorũ intellige, quæ in uita habuerunt.

Petrus. Placet fateor omnino quod dicis: ecce enim aperte noui: quia uita, & non ſigna quærenda ſunt. Sed quoniam ipſa ſigna quæ fiunt, bonæ uitæ teſtimonium ferunt: quæſo te adhuc ſi qua ſunt referas: ut eſurientem me per exempla bonorum paſcas.

VITA DIVI BENEDICTI ABBATIS PER Diuum Gregorium papam ſcripta. 122.

Habetur libro ſecundo Dialogi eiuſdem Capitulo primo cum ſequentibus.

F Vit uir uitæ uenerabilis, gratia Benedictus & nomine, ab ipſo ſuæ pueritiæ tempore cor gerens ſenile. Ætatem quippe moribus tranſiens, nulli uoluptati animum dedit. ſed dum in hac terra adhuc eſſet, quo temporaliter libere uti potuiſſet, deſpexit iam quaſi aridum mundum cum flore. Qui liberiori genere ex prouincia Nurſiæ exortus: Romæ liberalibus literarũ ſtudijs traditus fuerat. Sed cum in eis multos ire per abrupta uitiorum cerneret: eum quem quaſi in ingreſſu mundi poſuerat, retraxit pedem: ne ſi quid de ſcientia eius attingeret: ipſe quoq; in immane præcipitium totus iret. Deſpectis itaq; literarum ſtudijs: relicta domo rebuſq; patris, ſoli deo placere deſiderans, ſanctæ conuerſationis habitum quæſiuit. Receſsit igĩt ſcien

ter neſciens,& ſapienter indoctus. Huius ergo omnia geſta nō didici: ſed pauca quæ narro, quatuor diſcipulis illius referentibus agnoui: Conſtantino ſcilicet reuerentiſsimo ualde uiro: qui ei in monaſterij regimine ſucceſſit. Valentiniano quoq;: qui annis multis lateranenſi monaſterio præfuit. Simplicio, qui congregationem illius poſt eum tertius rexit. Honorato etiam, qui nunc adhuc cellæ eius in qua prius conuerſatus fuerat præeſt.

Hic itaq; cum iam relictis literarum ſtudijs petere deſerta decreuiſſet: nutrix quæ hunc arctius amabat ſolā ſecuta eſt. Cumq; ad locum ueniſſet qui dicitur Enſide: multiſq; honeſtioribus uiris pro charitate ſe illic detinentibus, in beati Petri Eccleſia demorarentur: prædicta nutrix illius ad purgandum triticum a uicinis mulieribus præſtari ſibi capiſterium petijt: quod ſuper menſam incaute derelictum: caſu accidente fractum eſt, ſic ut in duabus partibus inueniretur diuiſum. Quod mox rediens nutrix illius ut ita inuenit: uehementiſsime flere cœpit, quia uas quod præſtitum acceperat, fractum uidebat. Benedictus autem religioſus & pius puer, cū nutricem ſuam flere conſpiceret: eius dolori compaſſus, ablatis ſecū utriſq; fracti capiſterij partibus, ſe ſe cum lachrymis in orationem dedit: qui ab 1
oratione ſurgens, ita iuxta ſe uas ſanū reperit ut in eo inueniri fracturæ nulla ueſtigia potuiſſent, moxq; nutricem ſuam blande conſolatus ei ſanum capiſterium reddidit, quod fractum tulerat. Quæ res in eodem loco a cunctis eſt agnita, atq; in tanta admiratione habita, ut hoc ipſum capiſteriū eius loci incolæ in Eccleſiæ ingreſſu ſuſpenderent, quatenus præſentes & ſecuturi omnes agnoſcerent a quanta Benedictus puer cōuerſationis gratiam perfectione cœpiſſet, quod annis multis illic ante omniū oculos fuit, & uſq; ad hæc Longobardorum tempora ſuper fores Eccleſię pependit.

Benedictus puer fractum capiſteriū oratione integrum reſtituit.

Sed Benedictus plus appetens mala mundi perpeti, quam laudes, et pro deo laboribus fatigari, quam uitæ huius fauore extolli, nutricem ſuam occulte fugiens, deſerti loci receſſum petijt, cui ſublatus uocabulum eſt, qui ab Romana urbe quadraginta fere milibus diſtans, frigidas atq; perſpicuas emanat aquas. Quæ illic uidelicet aquarum abundantia in extenſo prius loco colligitur, ad extremum uero in amnem deriuatur. Quo dum fugiens pergeret, monachus quidam Romanus nomine, hunc euntem re- 2
perit, quo tenderet requiſiuit. Cuius cum deſiderium cognouiſſet, & ſecretum tenuit, & adiutorium impendit, eique ſanctæ conuerſationis habitum tradidit, & inquantum licuit miniſtrauit. Vir autem Dei ad eundem locum perueniens, in arctiſsimum ſpecum ſe tradidit, & tribus annis excepto Romano monacho omnibus hominibus ibi incognitus manſit: qui uidelicet Romanus non longe in Monaſterio ſub Theodaci patris regula degebat. Sed pie eiuſdem patris ſui oculis furabaĩ horas, & quem ſibi ad manducandum ſurripere poterat: diebus certis benedicto panem ferebat. Ad eundem uero ſpecum a Romani cella iter non erat: quia excelſa deſuper rupes eminebat: ſed ex eadem rupe in longiſsimo fune ligatum Romanus deponere panem conſueuerat: in qua etiam reſti paruum tintinabulum inſeruit: ut ad eius ſonum uir dei cognoſceret, quando ſibi Romanus panem præberet: quem exigens acciperet. Sed antiquus hoſtis unius charitati inuidens, alterius refectioni: cum quadam 3
die ſubmitti panem conſpiceret: iactauit lapidem, et tintinabulum fregit. Romanus tamen modis congruentibus miniſtrare non deſijt. Cum uero

Romanus monachū tradidit Benedicto ſanctæ conuerſationis habitum. Vide ergo quod monachi etiam tunc certum habitū habebant, ne dicas cum quibuſdam, habitus monachorum nouitius eſt, & anti qui monachi ab alijs habitu non ſciſcernebantur.

Romanus in monaſterio ſub regula Theo-

daci patris degebat ut ſcias antiquos monachos & ipſos habuiſſe regulas & cōſtitutiones ſuas, contra nouorum hæreticorum mendacia.

iam deūs omnipotens & Romanum uellet a labore quieſcere: & benedi
cti uitam in exemplum hominibus demonſtrare, ut poſita ſubra candela-
brum lucerna clareſceret: quatenus omnibus qui in domo Dei ſunt luce-
re: : cuidam preſbytero longius manenti qui refectionem ſibi in paſchali
feſtiuitate parauerat: per uiſum dominus apparere dignatus eſt, dicens.
Tu tibi delicias prҿparas, & ſeruus meus illo in loco fame cruciatur. Qui
protinus ſurrexit: atq; in ipſa ſolemnitate paſchali cum alimentis quæ ſi-
4 bi parauerat: ad locum tetendit, & uirum dei per abrupta montium: per
concaua uallium, per defoſſa terrarum quæſiuit: eumq; latere in ſpecu re
perit. Cumq; oratione facta benedicentes dominum omnipotentem con
5 ſediſſent: poſt dulcia uitæ colloquia is qui aduenerat preſbyter dixit: Sur-
ge ſumamus cibum: quia hodie paſcha eſt. Cui uir dei reſpondit dicens:
Scio quia paſcha eſt: quia hodie uidere te merui. Longe quippe ab homi-
nibus poſitus quia die eodem paſchalis ſolemnitas eſſet ignorabat. Vene
rabilis autem preſbyter rurſus aſſeruit, dicēs: Veraciter hodie reſurrectio
nis dominicæ paſchalis dies eſt: abſtinere tibi minime congruit: quia &
ego ad hoc miſſus ſum, ut omnipotentis dona dei pariter ſumamus. Be-
nedicentes igitur dominum ſumpſerunt cibum, expleta itaq; refectione
& colloquio ad eccleſiam ſuam preſbyter receſsit. Eodem quoq; tempo
re hunc in ſpecu latitantem etiam paſtores inuenerunt: quem dum ueſti-
tum pellibus inter fruteta cernerent, aliquam beſtiam eſſe crediderūt, ſed
cognoſcentes Dei famulum, eorum multi ad pietatis gratiam a beſtiali
mente mutati ſunt. Nomen itaq; eius per uicina loca innotuit cunctis. Fa-
ctumq; eſt ut ex illo iam tempore a multis frequentari cœpiſſet: qui cum
ei cibum afferrent corporis: ab eius ore in ſuo pectore alimenta refere-
bant uitæ.

In paſchali feſtiuitate.

Tu qui omnes dies æquales eſſe dicis, nec unum alio celebriorem, uides quod in die paſchæ abſtinere Benedicto non licuit, & propterea ad eum reficiendum cum prandio ſacerdos diuina iuſsione miſſus eſt.

Quadam uero die dum ſolus eſſet, tentator affuit. Nam nigra paruaq;
auis quҿ uulgo merula nominatur, circa eius faciem uolitare cœpit, eiuſq;
uultui importune inſiſtere, ita ut manu capi poſſet, ſi hanc uir ſanctus tene
re uoluiſſet, ſed ſigno crucis edito receſsit auis. Tanta autem carnis ten-
tatio aui eadem recedente ſecuta eſt: quantam uir ſanctus nunquam fue-
rat expertus. Quandam nanq; aliquando fœminam uiderat: quam mali-
gnus ſpūs ante eius mentis oculos reduxit: tantoq; igne ſerui Dei animū
in ſpecie illius accendit: ut dum in eius pectore amoris flamma uim cape-
6 ret, etiam pœnæ deſerere eremum uoluptate uictus deliberaret. Tūc ſubi
to ſuperna gratia reſpectus ad ſemetipſum reuerſus eſt: atq; urticarū &
ueprium iuxta denſa ſuccreſcere fruteta conſpiciens: exutus indumento
nudum ſe in illis ſpinarum aculeis, & urticarum incendijs proiecit: ibique
diu uolutatus toto ex eis corpore uulnerat⁹ exijt, & per cutis uulnera edu-
xit a corpore uulnus mentis, quia uoluptatem traxit in dolorem. Cumq;
bene pœnaliter foris arderet: extinxit quod intus illicite ardebat. Vicit ita-
que pctm̄: quia mutauit incendium. Ex quo uidelicet tempore ſicut poſt
diſcipulis ipſe perhibebat: ita in eo eſt tentatio uoluptatis edomita, ut ta
le aliquid in ſe minime ſentiret. Cœperūt poſtmodum multi iam mundū
relinquere, atq; ad eius magiſterium feſtinare. Liber quippe a tētationis
uitio: uero iure iam factus eſt uirtutum magiſter. Vnde & per Moyſen in
Exodo præcipitur: ut leuitæ a uigintiquinq; annis & ſupra miniſtrare de-
beant, ab anno uero quinquageſimo cuſtodes uaſorum fiant.

Diſce & tu monache quomodo carnis tētatio uincatur. Non. n. ſtatim deſerendum monaſterium, & ducenda uxor, ut faciūt noſtri temporis Apoſtatæ, ſed orationibus & flabellis ſuperanda. Nam non coronabitur quis niſi legitime certauerit. Non autē is legitime cer-

Petrus. Iam quidem prolati teſtimonij mihi aliquantum intellectus interlucet: ſed tamen hoc plenius exponi poſtulo.

Gregorius. Liquet Petre quod in iuuentute carnis tentatio ſerueat, ab anno autem quinquageſimo calor corporis frigeſcat: uaſa autē ſacra ſunt fidelium mentes. Electi ergo cum adhuc in tentatione ſunt: ſubeſſe eos ac ſeruire neceſſe eſt: & obſequijs, laboribuſq; fatigari. Cum uero iam mentis ætate tranquilla calor receſſerit tentationis: cuſtodes uaſorum ſunt: qa doctores animarum fiunt.

tare dicetur, qui ad primum hoſtis congreſſum, ſcutū proijcit, arma deponit, ac ſoio cedens aream uacuam aduerſario dimittit.

Petrus. Fateor placet quod dicis: ſed quia prolati teſtimonij clauſa reſeraſti: quæſo ut de uita iuſti debeas ea quæ ſunt inchoata percurrere.

Gregorius. Recedente igitur tentatione uir Dei quaſi ſpinis erutis ex culta terra de uirtutum ſegete feracius fructus dedit, præconio itaq; eximiæ conuerſationis celebre nomen eius habebatur. Non autē longe monaſterium fuit cuius congregationis pater defunctus eſt: omniſq; ex illo congregatio ad eundem uenerabilem Benedictum uenit, & magnis precibus ut eis præeſſe deberet, petijt. Qui diu negando diſtulit: ſuis illorūq; fratrum moribus ſe conuenire non poſſe prædixit: ſed uictus quandoque precibus aſſenſum dedit. Cumq; in eodem monaſterio regularis uitæ cuſtodiam teneret: nulliq; ut prius per actus illicitos in dexteram leuamq; partem deflectere a conuerſationis itinere liceret: ſuſcepti fratres inſane ſæuientes, ſemetipſos prius accuſare cœperunt: quia hunc ſibi præeſſe popoſcerant: quorum ſcilicet tortitudo in norma eius rectitudinis offendebat. Cumq; ſibi ſub eo conſpicerent illicita non licere: & ſe dolerent adſueta relinquere: durumq; eſſet quod in mente ueteri cogebātur noua meditari: & quia grauis eſt ſemper prauis moribus uita bonorum: tractare de eius morte aliqui conati ſunt: qui inito conſilio uenenum uino miſcuerunt. Et cum uas uitreum in quo ille peſtifer potus habebatur: recumbenti patri ex more Monaſterij ad benedicendum fuiſſet oblatum, extenſa manu benedictus ſignum crucis ædidit: & uas quod longius tenebatur eodem ſigno rupit: ſicq; confractus eſt, ac ſi in illo uaſe mortis, pro cruce lapidem dediſſet. Intellexit protinus uir dei quia potū mortis habuerat. quod portare non potuit ſignum uitæ: atq; ilico ſurgens uultu placido, mente tranquilla, conuocatos fratres alloquutus eſt, dicens: Miſereatur ueſtri fratres omnipotens deus: quare in me iſta facere uoluiſtis? Nunqd non prius dixi uobis: quia ueſtris ac meis moribus minime conueniret? Ite, & iuxta ueſtros mores patrem uobis quærite, quia poſthac me habere minime poteſtis. Tuncq; ad locum dilectæ ſolitudinis redijt: & ſolus in ſuperni ſpectatoris oculis habitauit ſecum.

7 *Benedictus ſigno crucis edito, uas in quo uenenum erat rupit*

Petrus. Minus patenter intelligo, quidnam ſit, habitauit ſecum.

Gregorius. Si ſanctus uir contra ſe unanimiter conſpirantes, ſuæq; conuerſationi longe diſsimiles coactos diu ſub ſe tenere uoluiſſet: fortaſſe ſui uigoris uſum, & modum tranquillitatis abſcinderet, atq; a contemplationis lumine ſuæ mentis oculum declinaſſet. Dumq; quotidie illorū correptione fatigatus minus curaret ſua, & ſe forſitan relinqueret, & illos non inueniret. Nam quoties per contagionis motum nimium extra nos ducimur: & nos ſumus, & nobiſcum non ſumus: quia noſmetipſos minime uidentes per alia uagamur. An illum ſecum fuiſſe dicimus, qui in longinquam regionem abijt: portionem quam acceperat conſumpſit: uni

In ea ciuium adhæſit:porcos pauit:quos cum mãducare uideret ſiliquas, & eſurient:qui tamen eum poſtmodum cœpit cogitare bona quæ perdidit,ſcriptum de illo eſt:in ſe reuerſus dixit. Quanti mercennarij in domo patris mei abũdant panibus? Si igitur ſecum fuit:unde ad ſe rediſt? Hunc ergo uenerabilem uirum ſecum habitaſſe dixerim: quia in ſua ſemper cuſtodia circũſpectus, ante oculos conditoris ſe ſemper aſpiciens: ſe ſemper examinans,extra ſe mentis ſuæ oculum non diuulgauit.

Petrus. Quid ergo quod de Apoſtolo Petro ſcriptum eſt dum de carcere ab angelo eductus fuiſſet:qui ad ſe reuerſus dixit. Nũc ſcio uere,quia miſit dominus angelum ſuum:& eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudęorum?

Gregorius:Duobus modis Petre extra nos ducimur,quia aut per cogitationis lapſum ſubnoſmetipſos recidimus,aut per contemplationis gratiã ſuper noſmetipſos leuamur.Ille itaq; qui porcos pauit,uagatione mẽtis & immunditiæ ſub ſemetipſum cecidit. Iſte uero quem angelus ſoluit eius mentem in eſtaſim rapuit, extra ſe quidem: ſed ſuper ſemetipſum fuit. Vterque ergo ad ſe rediſt: quando & ille ab errore operis ſe collegit ad cor:& iſte a contemplationis culmine ad hoc rediſt, quod in intellectu communi ut prius fuit. Venerabilis igitur Benedictus in illa ſolitudine habitabat ſecum,inquantum ſe intra cogitationis clauſtra cuſtodiuit, nam quotienſcunq; hunc contemplationis ardor in altum rapuit: ſe proculdubio ſub ſe reliquit.

Petrus.Placet quod dicis,ſed quæſo reſpondeas,ſi deſerere fratres debuit quos ſemel ſuſcepit?

Gregorius. Vt ego Petre exiſtimo:ibi adunati æquanimiter portandi ſunt mali,ubi inueniuntur aliqui qui adiuuentur boni. Nam ubi omnimodo de bonis fructus deeſt:fit aliquãdo de malis labor uacuus maxime ſi e uicino cauſæ ſuppetant, quæ fructum Deo ferre ualeant meliorem. Vir itaq; ſanctus propter quem cuſtodiendum ſtaret: qui omnes unanimiter ſe perſequentes cerneret? Et ſæpe agitur in animo perfectorum,quod ſilẽtio prætereundum non eſt, quia cum laborem ſuum ſine fructu eſſe conſiderent:in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Vnde ille quoq; egregius prędicator qui diſſolui cupit,& cũ Chriſto eſſe,cui uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrum: qui paſsionum certamina non ſolum ipſe appetijt:ſed ad toleranda hæc & alios accendit. Damaſci perſecutionem paſſus,ut poſſet euadere murum: funem ſportamq; quæſiuit ſeq; latenter deponi uoluit. Nunquid non Paulum mortem dicimus timuiſſe:quam ſeipſe pro amore Ieſu teſtatur appetere? Sed cum in eodem loco minorem ſibi fructum adeſſe conſpiceret, & graui labore ad laborem ſe alibi cum fructu ſeruauit. Fortis etenim prælıator Dei teneri intra clauſtra noluit, certaminis campum quæſiuit. Vnde idem quoq; uenerabilis Benedictus ſi libenter audis, citius agnoſcis,quia non tantos ipſe indociles deſeruit: quantos in locis alijs a morte animæ ſuſcitauit.

Petrus.Ita eſt ut doces,& manifeſta ratio, & prolatum congruum teſtimonium declarat. Sed quæſo ut de uita tanti patris ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius. Cũ ſanctus uir diu in eadem ſolitudine uirtutibus, ſignisq; ſuccreſceret:multi ab eo in eodem loco ad omnipotentis dei ſunt ſeruitiũ congregati;

congregati: ita ut illic duodecim monaſteria cũ omnipotentis Ieſu Chriſti domini opitulatione cõſtrueret: in quibus ſtatutis patribus duodenos monachos deputauit, paucos uero ſecũ retinuit quos adhuc in ſua pſentia aptius erudiri iudicauit. Cępere etiã tunc ad eũ Romanę urbis nobiles & religioſi concurrere: ſuusq; ei filios oĩpotenti deo nutriẽdos dare. Tũc quoq; bonæ ſpei ſuas ſoboles, Euicius Maurũ, Tertullius uero patricius Placidũ tradidit, e qb⁹ Maurus iunior cũ bonis polleret morib⁹, magiſtri adiutor cępit exiſtere. Placid⁹ uero puerilis adhuc idolis gerebat annos.

In uno aũt ex eis monaſterijs quæ circunquaq; conſtruxerat, quidam monachus erat: qui ad orationem ſtare non poterat, ſed mox ut ſe fratres ad ſtudiũ orationis inclinabant, ipſe egrediebaĩ foras: & mente uaga terrena aliqua & tranſitoria agebat. Cumq; ab abbate ſuo ſæpius fuiſſet admonitus, ad uirũ dei deductus eſt: qui ipſe quoq; ſtultitiam eius uehementer increpauit, & ad monaſteriũ reuerſus, uix duobus diebus uiri dei admonitionem tenuit. Nam die tertia ad uſum propriũ reuerſus, uagari tempore orationis cępit. Quod cũ ſeruo dei ab eodẽ monaſterij patre quem conſtituerat, nunciatum fuiſſet, dixit, Ego uenio: eumq; per memetipſum emendo. Cumq; uir dei ueniſſet ad idem monaſteriũ, & conſtituta hora expleta pſalmodia ſe ſe fratres in orationem dediſſent: aſpexit quod eundem monachum qui in oratione manere non potuit, quidam niger puerulus per ueſtimenti fimbriam foras traheret. Tunc eidem patri monaſterij Pompeiano nomine, & Mauro dei famulo ſecrete dixit, Nunquid non aſpicitis quis eſt qui iſtũ monachũ foras trahit? Qui reſpondentes, dixerunt, non. Quibus ait: Oremus ut uos etiã uideatis quem iſte monachus ſequiẽ. Cumq; per biduum eſſet oratũ, Maurus monachus uidit: Põpeianus uero eiuſdem monaſterij pater uidere non potuit. Die igitur alia expleta oratione uir dei oratoriũ egreſſus: ſtantem foris monachũ reperit: quem pro cęcitate cordis ſui uirga percuſſit: qui ex illo die nil perſuaſionis ulterius a nigro iam puerulo pertulit: ſed ad orationis ſtudiũ immobilis permanſit: ſicq; antiquus hoſtis dominari non auſus eſt in eius cogitatione, ac ſi ipſe percuſſus fuiſſet ex uerbere.

8 Vel hinc perſpicere licet quã grata ſit deo oratio, cum diabolus tãtopere ei inſidietur

Ex his aũt monaſterijs quæ in eodem loco conſtruxerat: tria ſurſum in rupibus montis erant, & ualde erat fratribus laborioſum quod ſemper ad lacũ oportebat deſcendere ut aquam haurire debuiſſent: maxime quia e deuexo montis latere erat graue deſcendentibus in timore periculum. Tunc collecti fratres ex eiſdem tribus monaſterijs ad dei famulũ Benedictum uenerunt, dicentes: Laborioſum nobis eſt propter aquam quotidie uſq; ad lacũ deſcendere, & idcirco neceſſe eſt ex eodem loco monaſteria mutari. Quos blande conſolans dimiſit, & nocte eadem cũ paruo puerulo nomine Placido cuius ſuperius memoriam feci, eiuſdem montis rupem aſcendit: ibiq; diutius orauit. Et oratione completa tres petras in loco eodem pro ſigno poſuit: atq; ad ſuum cunctis illis neſcientibus, monaſterium redijt, Cumq; die alia ad eum pro neceſſitate aquæ prædicti fratres rediſſent dixit: Ite, & rupem illam in qua tres ſuper inuicem poſitas petras inueneritis, in modicum cauate: ualet enim omnipotens deus etiam in illo montis cacumine aquam producere, ut uobis laborem tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes rupem montis quam Benedictus prædixerat, iam ſudantem inuenerunt. Cumq; in ea concauum

locum feciſſent. ſtatim aqua repletus eſt: quæ tam ſufficienter emanauit: Vt nunc uſq; ubertim defluat: atq; ab illo montis cacumine uſque ad inferiora deriuetur.

Alio quoq; tempore Gothus quidam pauper ſpiritu ad conuerſionem uenit: quem dei uir Benedictus libentiſsime ſuſcepit. Quadam uero diedare ferramentū iuſsit: quod ad falcis ſimilitudinem falcaſtrū uocatur: ut de loco quodam uepres abſcinderet: quatenus illic hortus fieri deberet. Locus aūt ipſe quem mundandū Gothus ſuſceperat: ſuper ipſam laci ripam iacebat. Cumq; Gothus idem denſitatem uepriū totius uirtutis anniſu ſuccideret, ferrū de manubrio proſiliens in lacū cecidit: Vbi ſcilicet tanta erat aquarū profunditas, ut ſpes requirendi ferramenti nulla iam eſſet. Itaq; ferro perdito tremebundus ad Maurum monachum cucurrit Gothus: damnū quod fecerat nunciauit, & reatus ſui pœnitentiam egit. Quod Maurus quoq; monachus mox Benedicto famulo dei curauit indicare. Vir igitur domini Benedictus hæc audiens acceſsit ad lacū: tulit de manu Gothi manubrium, & miſit in lacum, & mox ferrum ad profundo rediīt: atque in manubrium intrauit. Qui ſtatim ferramentum Gotho reddidit, dicens: Ecce labora, & noli contriſtari.

Quadam uero die dum idem uenerabilis Benedictus in cella conſiſteret, prædictus Placidus puer ſancti uiri monachus ad hauriendā de Lacu aquam egreſſus eſt: qui uas quod tenuerat in aquam incaute ſubmittens: ipſe quoque cadendo ſequutus eſt. Quem mox unda rapuit: & pene ad unius ſagittæ curſum eum a terra introrſus traxit. Vir aūt dei intra cellam poſitus hoc protinus agnouit: & Maurum feſtine uocauit, dicens: Frater Maure, curre, quia puer ille qui ad hauriendam aquam perrexerat: in lacū cecidit: iamq; eum longius unda trahit. Res mira, et poſt Petrum Apoſtolum inuſitata. Benedictione etenim poſtulata atq; percepta: ad patris ſui imperiū concitus perrexit Maurus. Itaq; uſq; ad eum locū quo ab unda deducebat puer: per terram ſe ire exiſtimans, ſuper aquā cucurrit: eūmq; per capillos tenens curſu rapido rediīt. Qui mox ut terram tetigit: ad ſe reuerſus poſt tergū reſpexit, & quia ſuper aquas cucurriſſet agnouit: & quod præſumere non potuiſſet ut fieret, miratus extremuit factū. Reuerſus itaq; ad patrem rem geſtam retulit. Vir autē Venerabilis Benedictus hoc non ſuis meritis: ſed illius obediētiæ deputare cœpit. At contra Maurus pro ſolo eius Imperio factū dicebat: ſeq; conſcium in illa uirtute non eſſe, quam neſcius feciſſet. In hac itaq; mutuę humilitatis & amica contentione acceſsit arbiter puer qui ereptus eſt, nam dicebat. Ego cum ex aqua traherer, ſuper caput meum melotem abbatis uidebam: atque ipſum me ex aquis educere conſiderabam.

Petrus. Magna ſunt ualde quæ narras, & multorū ędificationi profutura: ego aūt boni uiri miracula quo plus bibo: eo plus ſitio.

Gregorius. Cū iam loca eadem in amorem domini noſtri Ieſu Chriſti, longe lateq; ferueſcerent, & ſecularem uitam multi relinquerent: & ſub leui redemptoris iugo ceruicem cordis edomarent: ſicut mos prauorū eſt inuidere aliīs uirtutis bonū quod ipſi habere non appetunt: uicinę eccleſię presbyter Florentius nomine, huius noſtri ſubdiaconi Florentiī auus: antiqui hoſtis malitia percuſſus: ſancti uiri ſtudiīs cępit æmulari: eiusq; conuerſationi derogare; quosq; etiam poſſet ab illius uiſitatione compeſce-

re. Cumq́ iam ſe conſpiceret eius profectibus obuiare non poſſe, & conuerſationis illius opinionem creſcere, atq; multos ad ſtatũ uitæ melioris ipſo quoq; opinionis eius præconio indeſinenter uacare: inuidiæ facibus magis magisq́ ſuccenſus, deterior fiebat: quia conuerſationis illius appa rebat habere laudem: ſed habere laudabilem uitam nolebat. Qui eiuſdem inuidiæ tenebris cæcatus, ad hoc uſq; perductus eſt, ut ſeruo omnipotentis dei infectũ ueneno panẽ quaſi pro benedictione trãſmitteret. Quem uir dei cũ gratiarum actione ſuſcepit: ſed eum quæ peſtis lateret in pane, nõ latuit. Ad horã uero refectionis illius ex uicina ſilua coruus uenire con ſueuerat: & panem de manu eius accipere. Qui cũ more ſolito ueniſſet, panem quem presbyter tranſmiſerat uir dei ante coruum proiecit: eiq́ pręcepit, dicens: In nomine Ieſu Chriſti domini noſtri tolle hunc panẽ, & tali eum in loco proijce, ubi a nullo hominũ poſſet inueniri. Tũc coruus aperto ore, expanſis alis circa eundem panem cępit diſcurrere, crocitare, ac ſi aperte diceret, & obedire ſe uelle, & tamen iuſſa implere nõ poſſe. Cui uir domini præcipiebat iterũ atq; iterum dicens: Leua leua ſecurus, atq; ibi proijce ubi inueniri non poſsit. Quem diu demoratus quandoq́ coruus momordit, leuauit & receſsit. Poſt trium uero horarũ ſpatiũ abiecto panẽ redijt, & de manu hominis dei annonam quam conſueuerat accepit. Venerabilis aũt pater contra uitam ſuam inardeſcere ſacerdotis animum uidens: illi magis quam ſibi doluit. Sed prædictus Florentius quia magiſtri corpus necare non potuit, ſe ad extinguendas diſcipulorũ animas accendit: ita ut in horto cellę cui Benedictus inerat, ante eorũ oculos nudas ſeptem puellas mitteret: quæ coram eis ſibi inuicem manus tendentes, & diutius ludentes: illorũ mentes ad peruerſitatem libidinis inflammarent. Quod uir ſanctus de cella conſpiciens, lapſusq́ adhuc tenerioribus diſcipulis pertimeſcens: idq́ pro ſua ſolius perſecutione fieri pertractans: inuidiæ locũ dedit: atq; oratoria & cuncta quę conſtruxerat, ſubſtitutis prępoſitis adiunctis fratribus ordinauit, & paucis ſecũ monachis ablatis, habitationẽ mutauit loci. Sicq́ uir dei eius odia humiliter declinauit, quem omnipotẽs deus terribiliter percuſsit. Nam cũ prædictus presbyter ſtans in ſolario Benedictũ diſceſsiſſe cognoſceret & exultaret, perdurante immobiliter tota domus fabrica hoc ipſum tantũ in quo ſtabat ſolariũ cecidit, & Benedicti hoſtem conterens extinxit. Quod uiri dei diſcipulus Maurus nomine ſtatim uenerabili patri Benedicto qui adhuc a loco eodem uix decem milibus aberat, æſtimauit eſſe nunciandũ dicens: Reuertere, quia presbyter qui te perſequebatũ extinctus eſt. Quod uir dei benedictus audiens, ſe ſe in grauibus lamentationibus dedit: uel quia inimicus occubuit, uel quia de inimici morte diſcipulus exultauit. Qua de re factũ eſt, ut eidem quoq; diſcipulo pœnitentiam indiceret, quod mandans talia gaudere de inimici interitu præſumpſiſſet.

Petrus. Mira ſunt & multũ ſtupenda quę dicis. Nam in aqua ex petra producta Moyſen, in ferro uero quod ex profundo aquę redijt Heliſęum, in aquę itinere Petrũ, in corui obedientia Heliam, in luctuantẽ mortis inimici, Dauid uideo & perpendo: uir iſte ſpiritu iuſtorũ omniũ plenus fuit.

Gregorius. Vir dei Benedictus Petre unius dei ſpiritũ habuit, qui per conceſſæ redemptionis gratiam electorũ corda omniũ impleuit, de quo Ioannes dicit: Erat lux uera quæ illuminat omnem hominem uenientem

in hunc mundum. De quo rurſus ſcriptū eſt: De plenitudine eius nos omnes accepimus. Nam ſancti dei homines potuerunt a domino uirtutes habere, nō etiam alijs tradere. Ille autem ſigna uirtutis dedit ſubditis, qui ſe daturū ſignum Ionæ promiſit inimicis, ut coram ſuperbis mori dignaret, coram humilibus reſurgere, quatenus & illi uideret quod contemnerent, & iſti quod uenerantes amare debuiſſent. Ex quo myſterio actum eſt, ut dum ſuperbi aſpiciunt deſpectum mortis, humiles contra mortem acciperent gloriam poteſtatis.

Petrus. Quæſo te poſt hæc, ad quæ loca uir ſanctus migrauerit, uel ſi aliquas in eis uirtutes poſtmodū oſtenderit, innoteſce.

Gregorius. Sanctus uir ad alia demigrans loca non hoſtem mutauit. Nam tanto poſt grauiora prælia pertulit, quantū cōtra ſe aperte pugnantem ipſum malitiæ magiſtrū inuenit. Caſtrum nanq; quod Caſsinū dicitur, in excelſi mōtis latere ſitum eſt, qui uidelicet mons diſtenſo ſinu hoc idem caſtrū recipit, ſed per tria milia in altū ſe ſubrigens, uelut ad aëra cacumen tendit, ubi uetuſtiſsimū fanum fuit, in quo ex antiquorū more gentilium a ſtulto ruſticorū populo Apollo colebatur. Circūquaq; etiam in cultu dæmonū luci ſuccreuerant, in quibus adhuc eodem tempore infidelium inſana multitudo ſacrificijs ſacrilegis inſudabat. Illuc itaque uir dei perueniens contriuit idolū, ſubuertit aram, ſuccendit lucos, atq; in ipſo tēplo Apollinis, oraculū beati Martini, ubi uero ara eiuſdem Apollinis fuit, oraculū ſancti Ioannis conſtruxit, & cōmorantem circunquaque multitudinem prædicatione continua ad fidem uocabat. Sed hæc antiquus hoſtis tacite non ferens, non occulte uel per ſomniū, ſed aperta uiſione eiuſdem patris oculis ſe ſe ingerebat, & magnis clamoribus uim ſe perpeti conquerebat, ita ut uoces illius etiam fratres audirent, quamuis imaginē minime cernerent. Vt enim diſcipulis ſuis uenerabilis pater dicebat, corporalibus eius oculis idem antiquus hoſtis teterrimus & ſuccenſus apparebat, qui in eum ore oculisq; flāmantibus ſæuire uidebat. Iam uero quæ diceret audiebant omnes, prius enim hunc uocabat ex nomine. Cui cum uir dei minime reſpōderet, ad eius mox contumelias erumpebat. Nam cū clamaret dicens, Benedicte Benedicte, & cū ſibi nullo modo reſpondere conſpiceret, protinus adiungebat, maledicte non benedicte, quid mecum habes? quid me perſequeris? Sed iam nunc expectanda ſunt contra dei famulū antiqui hoſtis noua certamina, cui pugnam quidē uolens intulit, ſed occaſiones uictoriæ miniſtrauit inuitus.

Quadam die dum fratres habitacula eiuſdem cellæ conſtruerent, lapis in medio iacebat, quem in ædificiū leuare decreuerunt. Cumq; eum duo uel tres mouere non poſſent, plures aduenerunt, ſed ita immobilis manſit, ac ſi radicitus in terra teneret, ut palam daretur intelligi, quod ſuper eū ipſe per ſe antiquus hoſtis ſederet, quem tantorū uirorū manus mouere non poſſent. Difficultate igitur facta ad uirū dei miſſum eſt ut ueniret, & orando hoſtem repelleret, ut lapidem leuare poſſent. Qui mox uenit, & orationem faciens benedictionem dedit, & tanta lapis celeritate leuatus eſt, ac ſi nullum prius pondus habuiſſet.

Tunc in conſpectu uiri dei placuit ut in eodem loco terram foderent. Quam dum fodiendo altius penetrarent, æreum illic idolū fratres inuenerunt. Quo ad horā caſu in coquinam proiecto, exire ignis repēte uiſus eſt,

atq; in cunctorũ monachorum oculis quia omne eiuſdem coquinæ ædifi cium conſumeretur oſtendit. Cumq; iaciendo fratres aquam ad ignem quaſi extinguendo perſtreperent, pulſatus eodem tumultu uir dei aduenit. Qui eundem ignem in oculis fratrũ eſſe, in ſuis uero non eſſe conſiderans, caput protinus in orationem flexit, & eos quos fantaſtico reperit igne deludi, uocauit fratres, monuit ut oculos ſuos ſignarent, ut & ſanum illud coquinæ ædificium aſsiſtere cernerent & flammas quas antiquus hoſtis finxerat non uiderent.

Rurſus dum fratres parietem, qui res ita exigebat, paulo altius erigerent, uir dei in orationis ſtudio intra cellæ ſuæ clauſtra morabatur. Cui antiquus hoſtis inſultans apparuit, & ei quod ad laborantes fratres pergeret indicauit. Quod uir dei per nuncium celerrime fratribus indicauit, dicens: Fratres caute uos agite: quia ad uos hac hora malignus ſpiritus uenit. Is 9
qui mandatũ detulit, uix uerba cõpleuerat, & malignus ſpiritus eundem parietem qui ædificabatur euertit, atq; unum puerulũ monachum cuiuſdam curialis filiũ opprimens ruina contriuit. Contriſtati omnes ac uehementer afflicti, non damno parietis, ſed contritione fratris, uenerabili patri Benedicto celeriter cũ graui luctu nunciarunt. Tunc idem pater Benedictus dilaceratũ puerũ ad ſe deferri iubet. Quem portare nõ niſi in ſacco potuerunt: quia collapſi ſaxa parietis, non ſolũ eius membra, ſed etiã oſſa contriuerant. Præcepitq; uir dei ſtatim eũ in cella ſua in pſyacio quo orare conſueuerat projci, miſsisq; foras fratribus cellam clauſit, qui orationi inſtantius quam ſolebat incubuit. Mira res, eadem hora hũc incolumen, atq; ut prius ualentem ad eundem iterum laborem miſit, ut ipſe quoq; parietem cum fratribus perficeret, de cuius ſe interitu antiquus hoſtis Benedicto inſultare crediſſet.

Vnum puerulum monachum oppreſsit.

Vides heretice quod etiam tum pueri religioni addicebantur? Cur ergo de noſtro tempore conquereris duntaxat? Si hoc uidiſſet ſanctiſsimus pater deo non placere, pueros nunquam aſciſceret ad monachiſmum.

Cœpit uero inter iſta uir dei prophetiæ etiã ſpiritu pollere, uentura prædicere, præſentibus etiã abſentia nunciare. Mos etenim cellæ fuit, ut quo- 10
tiens ad reſponſum aliquod egrederentur fratres, cibũ potumq; extra cellam minime ſumerent. Cumq; hoc de uſu regulæ ſolicite ſeruaretur, quadam die ad reſponſum fratres egreſsi ſunt, & in eo tardiori compulſi ſunt hora demorari. Qui manere iuxta religioſam fœminam nouerant, cuius ingreſsi habitaculũ ſumpſerunt cibũ. Cumq; iam tardius ad cellã rediſſent, benedictionem patris ex more petierunt. Quos ille protinus percunctatus eſt, dicens. Vbi comediſtis? Qui reſponderunt. Nuſquam. Quibus ille ait: Quare ita mentimini? Nunquid illius talis fœminæ habitaculũ non intraſtis? Nunquid hos atq; illos cibos non accepiſtis? Nunquid tot calices non bibiſtis? Cumq; eis uenerabilis pater & hoſpitiũ mulieris, & genera ciborũ, & numerum potionũ diceret, recognoſcentes cuncta quæ egerant, ad eius pedes tremefacti ceciderunt, & ſe deliquiſſe cõfeſsi ſunt. Ipſe aũt protinus culpæ pœnitentiã præcepit, perpẽdens quod in eius abſentia ultra non facerent, quem præſentem ſibi eſſe in ſpiritu ſcirent.

Oratione Benedictus extinctũ puerum uitæ reſtituit.

Frater quoq; Valentiniani eius monachi, cuius ſuperius memoriã feci, uir erat laicus, ſed religioſus. Qui ut ſerui dei orationẽ perciperet, & Germanum fratrem uideret, annis ſingulis de loco ſuo ad cellam eius ieiunus uenire conſueuerat. Quadam igitur die dum iter ad monaſteriũ faceret, ſe ſe illi alter uiator adiunxit, qui ſumẽdos cibos in itinere portabat. Cumq; iam hora tardior excreuiſſet, dixit: Veni frater, ſumamus cibũ ne laſſemur

in uia. Cui ille reſpondit. Abſit frater, hoc non faciam: quia ad uenerabilem patrem Benedictũ ieiunus ſemper peruenire conſueui. Quo reſponſo percepto ad horam conuiator tacuit. Sed cũ poſt hoc aliquantulũ itineris ſpatiũ egiſſent, rurſus admonuit ut manducarent. Noluit conſentire qui ieiunus peruenire decreuerat. Tacuit quidem qui ad manducandũ inuitauerat, & cũ eo ieiunus adhuc pergere modicũ conſenſit. Cumq; iter longius agerent, & eos tardior hora fatigaret ambulantes, inuenerunt in itinere pratũ & fontem, & quæq; poterant ad reficiendũ corpus delectabilia uideri. Tunc conuiator ait: Ecce aquam, ecce pratũ, ecce amænus locus in quo poſſum⁹ refici & parũ quieſcere, ut ualeamus iter noſtrũ poſtmodũ incolumes explere. Cũ igitur & uerba auribus, & loca oculis blandirentur, tertia admonitione perſuaſus conſenſit & comedit, ueſpertina uero hora peruenit ad cellam. Præſentatus aũt uenerabili Benedicto patri, ſibi orationẽ petijt: ſed mox ei uir ſanctus hoc quod in uia egerat improperauit, dicens: Quid eſt frater qđ malignus hoſtis qui tibi per conuiatorem tuũ locutus eſt, ſemel tibi perſuadere non potuit, ſecundo non potuit, tertio uero perſuaſit, & te ad hoc quod uoluit ſuperauit? Tunc ille ratũ infirmæ ſuæ mentis agnoſcens, eius pedibus prouolutus, tanto magis cœpit culpam deflere & erubeſcere, quanto ſe cognouit etiam abſentem in Benedicti patris oculis deliquiſſe.

Petrus. Ego ſancti uiri præcordijs Heliſæi ſpiritum uideo ineſſe, qui abſenti diſcipulo præſens extitit.

Gregorius. Oportet Petre ut interim ſileas, quatenus adhuc maiora cognoſcas. Gothorũ nanq; tẽporibus cũ rex eorũ Totila ſanctũ uirum prophetiæ habere ſpiritũ audiſſet, ad eius monaſteriũ pergens, paulo longius ſubſtitit, eiq; ſe uenturũ eſſe nunciauit. Cui dũ protinus mandatũ de monaſterio fuiſſet ut ueniret, ipſe, ſicut perfidæ mentis fuit, an uir dei prophetiæ ſpiritũ haberet, explorare conatus eſt. Quidam uero eius ſpatarius Riggo dicebat̃, cui calceamenta ſua præbuit, eumq; indui ueſtibus regalibus fecit, quem quaſi in perſona ſua pergere ad dei hominem præcepit. In cuius obſequio tres qui ſibi præ cæteris adhærere conſueuerant comites miſit, ſcilicet Vultericũ, Rudericum, & Blindinũ, ut aute ſerui dei oculos ipſum regem Totilam eſſe ſimulantes, eius lateri obambularent, cui alia quoq; obſequia quaſi ſpatarij præberent, ut tam ex eiſdem obſequijs, quã ex purpureis ueſtibus rex eſſe putaret̃. Cũq; idẽ Riggo decoratis ueſtibus obſequentũ frequẽtia comitatus monaſteriũ fuiſſet ingreſſus, uir dei eminus ſedebat. Quem uenientem conſpiciens, cũ iam ab eo audiri potuiſſet, clamauit dicens: Pone fili pone, hoc quod portas non eſt tuũ. Qui Riggo protinus in terram cecidit. Et quia tanto uiro illudere præſumpſiſſet, expauit, omneſq; qui cũ eo ad hominem dei ueniebant, terræ conſternati ſunt. Surgentes aũt ad eum minime propinquare præſumpſerunt, ſed ad ſuũ regẽ reuerſi nunciauerũt trepidi in quãta uelocitate fuerãt deprehẽſi.

Tunc per ſe idem Totila ad dei hominem acceſsit, quem cũ longe ſedentem cerneret, non auſus accedere, ſe ſe in terram dedit. Cui cũ uir dei bis terue diceret ſurge, ſed ipſe ante eum de terra erigere ſe non auderet, Benedictus Chriſti Ieſu famulus, per ſemetipſum dignatus eſt accedere ad regẽ, proſtratumq; de terra leuauit, & de ſuis actibus increpauit, atq; in paucis ſermonibus cuncta quæ illi erant uentura prænunciauit, dicens:

Multa mala facis, multa mala feciſti, iam aliquando ab iniquitate conquieſce. Equidem Romam ingreſſurus es, mare tranſiturus, nouem annis regnans, decimo morieris. Quibus auditis rex uehementer territus, oratione petita receſsit, atq; ex illo iam tempore minus crudelis fuit, & non multo poſt Romam adijt, ad Siciliam perrexit. Anno aũt regni ſui decimo, omnipotentis dei iudicio regnũ cum uita perdidit. Praeterea Camiſinae antiſtes eccleſiae ad eundem dei famulũ uenire conſueuerat, quem uir dei pro uitae ſuae merito ualde diligebat. Is itaq; dum cũ illo de ingreſſu regis Totilae & Romanae urbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem ciuitas iſta deſtruetur, ut iam amplius non inhabitetur. Cui uir domini reſpondit: Roma a gentibus non exterminabit, ſed tempeſtatibus, coruſcis, turbinibus, ac terremotu fatigata, inardeſcet in ſemetipſa. Cuius prophetiae myſteria nobis iam facta ſunt luce clariora, qui in hac urbe diſſoluta maenia, euerſas domus, deſtructas eccleſias turbine cernimus, eiusq; aedificia longo. Senio laſſata: quia ruinis crebreſcentibus proſternantur uidemus, quamuis hoc Honoratus eius diſcipulus, cuius mihi relatione compertũ eſt, nequaquam ex ore illius audiſſe ſe perhibet, Sed quia hoc dixerit, dictũ ſibi a fratribus fuiſſe teſtatur.

Eodem quoq; tempore quidam Aquinenſis eccleſiae clericus daemonio uexabatur, qui a uenerabili uiro Conſtantio eiuſdem eccleſiae antiſtite per multa fuerat martyrũ loca tranſmiſſus, ut ſanari potuiſſet. Sed ſancti dei martyres noluerunt ei ſanitatis donũ tribuere, ut quanta eſſet in Benedicto gratia demonſtrarent. Ductus itaq; eſt ad omnipotentis dei famulum Benedictũ, qui Ieſu Chriſto domino preces fundens, antiquũ hoſtem de obſeſſo homine protinus expulit. Cui ſanato praecepit, dicens: Vade & poſt hac carnem non comedas, ad ſacrũ ordinem nunq; accedere praeſumas, quacunq; aũt die ad ſacrũ ordinem accedere praeſumpſeris, ſtatim iuri diaboli iterũ mancipaberis. Diſceſsit igitur clericus ſanus, & ſicut terrere ſolet animũ poena recens, ea quae uir dei praeceperat, interim cuſtodiuit. Cũ uero poſt annos multos omnes priores illius de hac luce migraſſent, & minores ſuos ſibimet ſupponi in ſacris ordinibus cerneret, uerba uiri dei quaſi ex longo tempore oblitus poſtpoſuit, atq; ad ſacrũ ordinem acceſsit, quã mox is qui reliquerat diabolus tenuit, eumq; uexare quouſq; animam eius excuteret non ceſſauit.

11 *Si ſancti dei martyres noluerunt clerico donum ſanitatis tribuere, ſignũ eſt quod potuerunt illud facere. Nã de his qui non poſſent, nunquam dixiſſet, noluerunt.*

12 *Nunquam hanc a carnibus abſtinentiã ſanctus uir huic indiceret, ſi ſuperſtitioſam eſſe, ac deo non placere crederet, ut noſtri aduerſarij modo gariunt.*

Petrus. Iſte uir dei diuinitatis, ut uideo, etiã ſecreta penetrauit, quia perſpexit hunc clericum idcirco diabolo traditum, ne ad ſacrum ordinem auderet acccedere.

Gregorius: Quare diuinitatis ſecreta nõ noſſet, qui diuinitatis pcepta ſeruaret, cũ ſcriptũ ſit: Qui adhaeret domino, unus ſpiritus eſt cũ eo?

Petrus: Si unus ſit cũ domino ſpiritus qui domino adhaeret, quid eſt quod iterũ idem egregius praedicator dicit: Quis cognouit ſenſum domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Valde enim eſſe inconueniens uidetur, eius ſenſum cũ quo unus unum factũ fuerit ignorare.

Gregorius: Sancti uiri inquantũ cũ deo unũ ſunt, ſenſum dñi non ignorant. Nam idem quoq; Apoſtolus dicit: Quis enim ſcit hominũ quae hominis ſunt, niſi ſpũs hominis qui eſt in ipſo? Ita & quae dei ſunt, nemo cognouit, niſi ſpũs dei, qui ut ſe oſtenderet noſſe quae dei ſunt adiunxit. Nos aũt non ſpiritũ huius mundi accepim⁹, ſed ſpiritũ qui ex deo eſt. Hinc ite-

rum dicit,quod oculos non uidit,nec auris audiuit,nec in cor hoīs aſcendit quę pręparauit deus diligētibus ſe nobis aūt reuelauit per ſpūm ſuū.

Petrus:Si ergo eidem Apoſtolo ea quę dei ſunt per dei ſpiritum ſunt reuelata,quomodo ſuper hoc quod propoſuit præmiſit dicens: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei,quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius,& inueſtigabiles uiæ eius? Sed rurſum mihi hæc dicēti alia ſuboritur quæſtio.Nam Dauid propheta domino loquit̄,dicens:In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui.Et cū minus ſit noſſe,quam etiam pronunciare,quid eſt quod Paulus incomprehēſibilia eſſe dei iudicia aſſerit? Dauid autem ſe omnia non ſolum noſſe, ſed etiam in labijs pronunciaſſe teſtatur?

Gregorius.Ad utraq; hæc tibi ſuperius ſub breuitate reſpondi,dicens quod ſancti uiri inquantum cum domino unum ſunt,ſenſum domini non ignorant.Omnes enim qui deuote dominum ſequuntur,etiam deuotione cum deo ſunt,& adhuc carnis corruptibilis grauati pondere, cum deo non ſunt,occultaq; dei iudicia inquantum coniuncti ſunt,ſciunt:inquantū diſiuncti ſunt, neſciunt: quia enim ſecreta eius adhuc perfecte non penetrant,incomprehenſibilia eius iudicia eſſe teſtantur.Qui uero mente ei inhærent,atq; inhærendo uel ſacris ſcripturæ eloquijs, uel occultis reuelationibus inquantū accipiunt agnoſcunt,& nouerunt hæc,& pronūciant: iudicia enim quæ deus tacet,neſciunt,quæ deus loquit̄,ſciunt.Vnde et Dauid propheta cum dixiſſet:In labijs meis pronunciaui omnia iudicia,protinus addidit,oris tui,ac ſi aperte dicat:Illa ego iudicia & noſſe & pronūciaſſe potui,quæ te dixiſſe cognoui.Nam ea quæ ipſe non loqueris, a noſtra proculdubio cognitione abſcondis.Concordat ergo prophetia apoſtolica quæ ſententia,quia & incomprehenſibilia ſunt dei iudicia, et tamē quæ de ore eius prolata fuerint,humanis labijs pronunciantur, quoniam ſciri ab hominibus,& prolata prodi poſſunt,& occultari non poſſunt.

Petrus:In obiectione meæ queſtiunculæ patuit cauſa rationis. Sed quæſo te,ſi qua ſunt adhuc de uiri huius uirtute ſubiunge.

Gregorius:Vir quidam nobilis Theoprobus nomine,eiuſdem Benedicti patris fuerat admonitione cōuerſus,qui pro uitæ ſuæ merito magnam apud eum familiaritatis fiduciam habebat.Hic cum quadam die eius cellam eſſet ingreſſus,hunc amariſsime flentem reperit. Cumq; diu ſubſiſteret,eiuſq; non finiri lachrymas uideret,nec tamen uir dei conſueuerat orādo plangere,ſed mœrendo,quænam cauſa tanti luctus exiſteret inquiſiuit.Cui uir dei ilico reſpondit:Omne hoc monaſterium quod conſtruxi, & cuncta quæ fratribus præparaui,omnipotentis dei iudicio gentib9 tradita ſunt.Vix autem obtinere potui,ut mihi ex hoc loco animæ concederentur.Cuius uocem tunc Theoprobus audiuit,nos autem cernimus, qui deſtructum modo a Longobardorum gente eius monaſterium ſcimus. Nocturno enim tempore & quieſcentibus fratrib9 nuper illi Longobardi ingreſsi ſunt,qui diripientes omnia,ne unum quidem hominem illic tenere potuerunt,ſed impleuit omnipotens deus quod fideli famulo Benedicto promiſerat,ut ſi res gentibus traderet,animas cuſtodiret. Qua in re Pauli uicem uideo tenuiſſe Benedictum,cuius dum nauis rerum omnium iacturam pertulit,ipſe in conſolatione uitam omnium qui eum comitabantur accepit.

Quodam

Quodam quoq; tempore Exhilaratus noſter quem ipſe conuerſum no-ſti, tranſmiſſus a domino ſuo fuerat, ut dei uiro in monaſterium uino ple-ria duo lignea uaſcula quæ uulgo flaſcones uocantur deferret, qui unum detulit, alterum uero pergens in itinere abſcondit. Vir autem domini quæ facta abſentia latere non poterant, unum cum gratiarum actione ſuſcepit & diſcedentem puerum monuit dicens. Vide fili ne de illo flaſcone quem abſcondiſti bibas, ſed inclina illum caute, & inuenies qd intus habet. Qui confuſus ualde a dei homine exiuit. Et reuerſus uolens adhuc probare qd audierat, cum flaſconem inclinaſſet, de eo protinus ſerpens egreſſus eſt. Tunc prædictus exhilaratus puer, per hoc quod in uino reperit, expauit malum quod fecit.

Non longe autem a monaſterio uicus erat, in quo non minima multitudo hominum ad fidem dei ab idolorum cultu Benedicti fuerat exhortatione conuerſa. Ibi quoq; quædam ſanctimoniales fœminæ inerant, & crebro illuc pro exhortandis animabus fratres ſuos mittere Benedictus dei famulus curabat. Quadam uero die miſit ex more, ſed is qui miſſus fuerat monachus, poſt admonitionem factam a ſanctimonialibus fœminis rogatus mappulas accepit, ſibiq; eas abſcondit in ſinu. Qui mox ut reuerſus eſt, eũ uir dei uehementiſsima amaritudine cœpit increpare, dicens: Quomodo ingreſſa eſt iniquitas in ſinum tuum? At ille obſtupuit, & quid egiſſet oblitus, unde corripiebatur ignorabat. Cui ait: Nunquid ego illic præſens non eram quando ab ancillis dei mappulas accepiſti, tibiq; eas in ſinu miſiſti? Qui mox eius ueſtigijs prouolutus ſtulte ſe egiſſe pœnituit, & eas quas in ſinu abſconderat mappulas abiecit.

Quadam quoq; die dum uenerabilis pater ueſpertina iam hora corporis alimenta perciperet, eius monachus cuiuſdam defenſoris filius fuerat, qui ei ante menſam lucernam tenebat. Cumq; uir dei ederet, ipſe autem cum lucernæ miniſterio aſtaret, cœpit per ſuperbiæ ſpiritum in mente ſua tacitus uoluere, & per cogitationem dicere: Quis eſt hic cui ego manducanti aſsiſto, lucernam teneo, ſeruitium impendo? Quis ſum ego ut iſti inſeruiam? Ad quem uir dei ſtatim conuerſus uehementer cœpit eum increpare dicens: Signa cor tuum frater, quid eſt quod loqueris? ſigna cor tuũ. Vocatiſq; ſtatim fratribus, præcepit ei lucernam de manibus tolli, ipſum uero iuſsit a miniſterio recedere, & ſibi hora eadem quietum ſedere. Qui requiſitus a fratribus quid habuerit in corde, per ordinem narrauit quanto ſuperbiæ ſpiritu intumuerat, & quæ contra uirum dei uerba per cogitationem tacitus dicebat. Tunc liquido omnibus patuit quod uenerabilem Benedictum latere nil poſſet, in cuius auribus tacitæ etiam cogitationis uerba ſonuiſſent.

Alio quoq; tempore in eadem Campaniæ regione fames incubuerat, magnaq; omnes alimentorum indigentia coangustabat. Iamq; in Benedicti monaſterio triticum deerat. Panes uero pene omnes conſumpti fuerant, ut non pluſquam quinq; ad refectionis horam fratribus inueniri potuiſſent. Cumq; eos uenerabilis pater contriſtatos cerneret, eorum puſillanimitatem ſtuduit modeſta increpatione corrigere, & rurſum promiſſione ſubleuare, dicens. Quare de panis inopia ueſter animus contriſtatur? hodie quidem minus eſt, ſed die craſtina abundanter habebitis. Sequenti autem die ducenti farinæ modij ante fores cellæ in ſaccis inuenti ſunt,

quos omnipotens deus quibus deferentibus tranſmiſiſſet, nunc uſq; manet incognitum. Quod cum fratres cernerent, domino gratias referentes didicerunt iam de abundantia nec in egeſtate dubitare.

Petrus: Dic quæſo te. Nunquid non credendũ eſt huic dei famulo ſemper prophetiæ ſpiritum adeſſe potuiſſe, an per interualla temporum eius mentem prophetiæ ſpiritus implebat.

Gregorius: Prophetiæ ſpiritus Petre prophetarum mentes non ſemper irradiat: quia ſicut de ſancto ſpiritu ſcriptum eſt: Vbi uult ſpirat, ita ſciendum eſt, quia & quando uult aſpirat. Hinc eſt enim quod Nathan a rege requiſitus ſi conſtruere templum poſſet, prius conſenſit, & poſtmodũ prohibuit. Hinc eſt quod Heliſæus cũ flentem mulierem cerneret, cauſamq; neſciſſet, ad prohibentem hanc puerum dicit: Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine eſt, & dominus celauit a me, & non indicauit mihi. Quod omnipotens deus ex magnæ pietatis diſpenſatione diſponit, quia dum prophetiæ ſpiritum aliquando dat, & aliquando ſubtrahit, prophetantium mẽtes & eleuat in celſitudine, & cuſtodit in humilitate, ut & accipientes ſpiritum, inueniant quid de deo ſint, & rurſum prophetiæ ſpiritum non habentes, cognoſcant quid ſint de ſemetipſis.

Petrus. Ita hoc eſſe ut aſſeris magna ratio clamat: ſed quæſo de uenerabili patre Benedicto quicquid adhuc animo occurrit exequere.

Gregorius. Alio quoq; tempore a quodam fideli uiro fuerat rogatus ut in eius prædio iuxta Tarcanoſenſem urbem miſsis diſcipulis ſuis conſtruere Monaſterium debuiſſet. Qui roganti conſentiens, deputatis fratribus patrem conſtituit, & quis ei ſecundus eſſet ordinauit, quibus euntibus ſpopondit dicens. Ite, & die illo ego uenio, & oſtendo uobis in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo ſuſceptionem hoſpitium, uel quæq; ſunt neceſſaria ædificare debeatis. Qui bñdictione percepta ilico perrexerunt, & conſtitutum diem magnopere præſtolantes, parauerunt omnia quæ his qui cum tanto patre uenire potuiſſent, uidebantur eſſe neceſſaria. Nocte uero eadem qua promiſſus illuceſcebat dies, eidem ſeruo Dei quem illic patrem conſtituerant, atq; eius præpoſito, uir domini in ſomnis apparuit, & loca ſingula ubi qd ædificare debuiſſent, ſubtiliter deſignauit. Cumq; utrique a ſomno ſurgerent, ſibi inuicem qđ uiderant retulerunt. Non tamen uiſioni illi omnimodo fidem dantes, uirum dei ſicut ſe uenire promiſerat expectabant. Cumq; uir Dei conſtituto die minime ueniſſet, ad eum cum mœrore reuerſi ſunt, dicentes. Expectauimus pater ut uenires ſicut promiſeras, & nobis oſtenderes ubi qd ædificare deberemus, & non uenisti. Quibus ipſe ait. Quare fratres, quare iſta dicitis? Nunquid ſicut promiſi non ueni? Cui cum ipſi dicerent quã uenisti? reſpondit. Nunquid utriſq; uobis dormientibus non apparui, & loca ſingula deſignaui? ite & ſicut per uiſionem uidiſtis, omne habitaculum Monaſterij ita conſtruite. Qui hæc audientes uehementer admirati, ad prædictum prædium ſunt reuerſi, & cuncta habitacula ſicut ex reuelatione didicerant, conſtruxerunt.

13 *Vide hic omnes in monaſterio officinas ædificari, quæ hodie quoque ſunt in uſu, ut etiam ex hoc diſcas noſtrum monachatum non eſſe nouitium.*

Petrus. Docere uelim quo fieri ordine potuit, ut longe iret reſponſum dormientibus dicere, quod per uiſionem audierant & recognoſcerent.

Gregorius. Quid eſt quod perſcrutans, rei geſtæ ordinem ambigis Petre? Liquet profecto, quia nobilioris naturæ eſt ſpũs quam corpus. Et cer

te ſcriptura teſte nouimus quod propheta ex Iudæa ſubleuatus, repente eſt cum prandio in Chaldæa depoſitus, quo uidelicet prãdio prophetam refecit, ſeq; repente in Iudæa, iterum inuenit. Si igitur tam longe Abacuc potuit ſub momento corporaliter ire, & prandium deferre, quid mirum ſi Benedictus pater obtinuit: quatenus iret per ſpm̃, & fratrum quieſcentiũ ſpiritibus neceſſaria narraret: ut ſicut ille ad cibum corporis corporaliter perrexit, ita iſte ad inſtitutionem ſpiritalis uitæ ſpiritaliter pergeret.

Petrus. Manus tuæ locutiõis, terſit meæ fateor dubietatem mẽtis, ſed uelim noſſe in communi locutione qualis iſte uir fuit.

Gregorius. Vix ipſa Petre communis eius locutio a uirtutis erat pondere uacua: quia cuius cor ſeſe in alta ſuſpenderat, nequaq; uerba de ore illius in caſſum cadebant. Si quid uero unq; non iam decernendo, ſed minando diceret, tantas uires ſermo illius habebat, ac ſi hoc non dubie atq; ſuſpenſe, ſed iam per ſententiam protuliſſet. Nam longe ab eius Monaſterio duæ quædam ſanctimoniales fœminæ nobiliori genere exortæ, in loco proprio conuerſabantur, quibus quidam religioſus uir ad exterioris uitæ uſum præbebat obſequium. Sed ſicut nonnullis ſolet nobilitas generis parare ignobilitatem mentis, ut minus ſe in hoc mundo deſpiciant, q plus ſe cæteris aliquid fuiſſe meminerunt, nec dum prædictę ſanctimoniales fœminæ perfecte linguam ſuam ſub habitus ſui freno reſtrinxerant, & eundem religioſum uirum qui ad exteriora neceſſaria eis obſequium præbebat, incautis ſæpe ſermonibus ad iracundiam prouocabant. Qui dum diu iſta toleraret, perrexit ad Dei hominem, quantaſq; pateretur uerborũ contumelias enarrauit. Vir autem Dei hæc de illis audiens, eis protinus mandauit, dicens: Corrigite linguam ueſtram: quia ſi non emendaueritis, excommunico uos. Quam uidelicet excommunicationis ſententiam non proferendo intulit, ſed minando. Illæ autem a priſtinis moribus nihil mu- 14
tatæ, intra paucos dies defunctæ ſunt atq; in eccleſia ſepultę. Cumq; in eadem eccleſia miſſarum ſolemnia celebrarentur, atq; ex more diaconus clamaret, ſiquis non communicat, det locum: nutrix earum quæ pro eis oblationem domino offerre conſueuerat, eas de ſepulchris ſuis progredi, & exire uidebat. Quod dum ſæpius cerneret: quia ad uocem diaconi clamantis exibant foras, atq; intra eccleſiam permanere non poterant, ad memoriam reduxit quæ uir dei illis adhuc uiuentibus mandauit. Eas qp pe ſe communione priuare dixerat, niſi mores ſuos & uerba corrigerent. Tunc ſeruo Dei cum graui mœrore indicatum eſt, qui manu ſua protinus oblationem dedit, dicens: Ite & hanc oblationem pro eis offerri domino facite, & ulterius excommunicatæ non erunt. Quæ dum oblatio pro eis fuiſſet immolata, & a diacono iuxta morem clamatum eſt, ut non communicantes ab Eccleſia exirent, illę exire ab eccleſia ulterius uiſæ nõ ſunt. Qua ex re indubitanter patuit: qa dum inter eos q cõione priuati ſunt, minime recederent, communionem a domino per ſeruũ domini recepiſſent.

Collige ex hoc loco multa contra nouos hæreticos.

Excommunicatiõem eſſe timendam.

Nec eccleſiaſtica quidem ſepultura, nedũ euchariſtia communione excommunicatum participare debere.

Quod etiam olim pro animalibus defunctorum in miſſa memoria fieret.

Petrus: Mirum ualde quod dicis, quamuis uenerabilem & ſanctiſſimum uirũ, adhuc tamen in hac carne corruptibili degentem, potuiſſe animum ſoluere in illo iam inuiſibili iudicio conſtitutas.

Quod oblationes factæ pro defunctis prosunt eis ad pœnarum alleuiationem.

Gregorius. Nunquid nam Petre in hac adhuc carne non erat qui audiebat. Quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quæ ſolueris ſuper terram, ſoluta erunt & in cœlis? Cuius nunc uicem ligando

& ſoluendo obtinent, qui locum ſancti regiminis fide & moribus tenet,
ſed ut tanta ualeat homo de terra, cœli & terræ conditor in terram uenit
e cœlo,atq; ut iudicare caro etiam de ſpiritalibus poſsit, hoc ei largiri di
gnatus eſt factus pro hominibus deus caro: quia inde ſurrexit ultra ſe in-
firmitas noſtra,unde ſub ſe infirmata eſt firmitas dei.

Petrus. Cum uirtute ſignorum concorditer loquitur ratio uerborum.

Et hic quoque habes puerulum monachũ.

15 Gregorius.Quadam quoq; die dum quidam eius puerulus monachus
parentes ſuos ultra quam deberet diligens, atq; ad eorum habitaculum
tendens,ſine benedictione de Monaſterio exijſſet, eodem die mox ut ad
eos peruenit defunctus eſt. Cumq; eſſet ſepultus, die altero proiectum fo
ras corpus eius inuentum eſt, quod rurſus tradere ſepulturæ curauerunt.
Sed ſequenti die iterum proiectum exterius, atq; inhumatum ſicut prius

Vide miraculum in ſepultura, ne derideas & contemnas eccleſiaſticas ſepulturas.

16 inuenerunt.Tunc concite ad Benedicti patris ueſtigia currentes,cum ma
gno fletu petierunt ut ei ſuam gratiam largiri dignaretur. Quibus uir dei
manu ſua protinus communionem dominici corporis dedit, dicens: Ite,
atq; hoc dominicum corpus ſuper pectus eius cum magna reuerentia po
nite, & ſic ſepulturæ eũ tradite. Quod dum factũ fuiſſet,ſuſceptũ corpus
eius terra tenuit, nec ultra proiecit. Perpendis Petre apud Ieſum Chriſtũ

Vide & in ſacramento euchariſtiæ, ut credas in eo uerum chriſti corpus contineri.

17 dominum, cuius meriti iſte uir fuerit, ut eius corpus etiam terra proiece-
rit,qui Benedicti gratiam non haberet?

Petrus.Perpendo plane,& uehementer ſtupeo.

Gregorius.Quidam autem eius Monachus mobilitati mentis deditus
erat, & permanere in Monaſterio nolebat. Cumq; eum uir Dei aſsidue

Quanti meriti fuerit apud chriſtum dominus.

18 corriperet,& frequenter admoneret,ipſe uero nullo modo conſentiret in
congregatione perſiſtere atq; importunis precibus ut relaxaret inueret,
quadam die idem uenerabilis pater nimietatis eius tædio affectus,iratus
iuſſit ut diſcederet. Qui mox ut Monaſteriũ exijt, cõtra ſe aſsiſtere aper

Tu qui dicis antiquis monachis fuiſſe libertatem migrandi & demigrandi, quo uellent, uides hoc nõ eſſe uerum, nam D. Benedictus iniuſte detinuiſſet & corripuiſſet monachũ abire uolentem. Quinimmo ex fine huius capitis habes, quod monachi tunc promittebant ſtabilitatem loci, ut nunc faciunt Benedictini omnes.

19 to ore draconem in itinere inuenit. Cumq; eum idem draco qui apparue
rat deuorare uellet,cœpit ipſe tremens & palpitans magnis uocibus cla-
mare, dicens: Succurrite ſuccurrite: quia draco iſte me deuorare uult. Cur
rẽtes aũt fratres draconẽ minime uiderunt,ſed trementẽ atq; palpitãtem
Monachum ad Monaſterium reduxerunt. Qui ſtatim promiſit nunquã
ſe eſſe a Monaſterio receſſurum, atq; ex hora eadem in ſua promiſsione
permanſit. Quippe qui ſancti uiri orationibus contra ſe aſsiſtere draco-
nem uiderat,quem prius non uidendo ſequebatur.

Sed neq; hoc ſilendum puto, quod illuſtri uiro Antonio narrante co-
gnoui,qui aiebat patris ſui puerum morbo elephantino fuiſſe correptum
ita ut iam pilis cadentibus cutis intumeſceret, atq; increſcentem ſaniem
occultare non poſſet. Qui ad uirum Dei ab eodem patre eius miſſus eſt,et
ſaluti priſtinæ ſub omni celeritate reſtitutus.

Neque illud taceam,quod eius diſcipulus Peregrinus nomine, narrare
conſueuerat: quia die quadam fidelis uir quidam neceſsitate debiti com-
pulſus,unum fore ſibi remedium credidit,ſi ad dei uirum pergeret,& quę
eum urgeret debiti neceſsitas indicaret. Venit itaq; ad Monaſterium,

Vel hoc miraculum terrere deberet Apoſtatas noſtros.

20 omnipotentis Dei famulum reperit: quia a creditore ſuo pro duodecim
ſolidis grauiter affligeretur intimauit. Cui uenerabilis pater nequaquam
ſe habere duodecim ſolidos, reſpondit, ſed tamen eius inopiam blanda
locutione conſolatus ait: Vade & poſt biduum reuertere: quia deeſt ho-

die quod tibi debeam dare. In ipſo autem biduo more ſuo in oratione fuit occupatus. Cumq́ue die tertio is qui neceſsitate debiti affligebatur rediſt, ſuper arcam Monaſterij, quæ erat frumento plena, ſubito tredecim ſolidi ſunt inuenti. Quos uir dei deferri iuſsit, & afflicto petitori tribuit dicens, ut duodecim redderet, & unum in expenſis proprijs haberet. Sed ad ea nunc redeam quæ eius diſcipulis in libri huius exordio prædictis referentibus agnoui. Quidam uir grauiſsima aduerſarij ſui æmulatione laborabat, cuius ad hoc uſque odium prorupit, ut ei neſcienti in potu uenenum daret. Qui quamuis uitam auferre non ualuit, cutis tamen colorem mutauit ita ut diffuſa in corpore eius uarietas, lepræ morem imitari uideretur. Sed ad Dei hominem deductus, ſalutem priſtinam citius recepit, nam mox ut eum tetigit, omnem cutis illius uarietatem fugauit.

Eo quoque tempore quo alimentorum inopia Campaniam grauiter affligebat, uir dei diuerſis indigentibus Monaſterij ſui cuncta tribuerat, ut pœne nihil in cellario niſi paruum quid olei in uitreo uaſe remaneret. Tūc quidam ſubdiaconus Agapitus nomine aduenit, magnopere poſtulans ut ſibi aliquantulum olei dari debuiſſet. Vir autem domini qui cuncta decreuerat in terra tribuere, ut in cœlo omnia reſeruaret, hoc ipſum parum quod remanſerat olei iuſsit petenti dari. Monachus uero qui cellarium tenebat, audiuit quidem iubentis uerba, ſed implere diſtulit. Cumq́ue poſt paululum ſi id quod iuſſerat datum eſſet inquireret, reſpōdit Monachus ſe minime dediſſe: quia ſi illud ei tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tunc iratus, alijs præcepit ut hoc ipſum uas uitreum in quo parum olei remanſiſſe uidebatur, per feneſtram proijcerent, ne in cella aliquid p inobedientiam remaneret. Factumq́ue eſt. Sub feneſtra autem eadem ingens præcipitium patebat ſaxorum molibus aſperum. Proiectum itaque uas uitreum uenit in ſaxis, ſed ſic manſit incolume, ac ſi proiectum minime fuiſſet, ita ut neque frangi, neque oleum effundi potuiſſet. Quod uir domini præcepit leuari, atque ut erat integrum petenti tribui. Tunc collectis fratribus inobedientem Monachum de infidelitate ſua & ſuperbia coram omnibus increpauit.

Qua increpatione completa, ſeſe cum eiſdem fratribus in orationem dedit. In eo autem loco ubi cum fratribus orabat, uacuum erat ab oleo dolium & coopertum. Cumq́ue ſanctus uir in oratione perſiſteret, cœpit operimentum eiuſdem dolij oleo excreſcente ſubleuari. Quo commoto atque ſubleuato, oleum quod excreuerat ora dolij tranſiens, pauimentum loci in quo incubuerat inundabat. Quod Benedictus dei famulus ut aſpexit, protinus orationem compleuit, atque in pauimentum oleum defluere ceſſauit. Tunc diffidentem inobedientemq́ue fratrem latius admonuit, ut fidem habere diſceret & humilitatem. Idem uero frater ſalubriter correptus erubuit, quia uenerabilis pater uirtutem omnipotentis Dei, quam admonitione intimauerat, miraculis oſtendebat, nec erat iam ut quiſquā de eius promiſsionibus dubitare poſſet: qui in uno eodemq́ue momento pro uitreo uaſe pene uacuo, plenum oleo dolium reddidiſſet.

Quadam die dum ad beati Ioannis oratorium quod in ipſa mōtis celſitudine ſitum eſt pergeret, ei antiquus hoſtis in muli medici ſpecie obuiā factus eſt, cornu & tripidicam ferens. Quem cum requiſiſſet dicens: quo uadis? Ille reſpondit: Ecce ad fratres uado, potionem eis dare. Itaque petre

xit uenerabilis pater Benedictus ad orationem, qua completa concitus
rediјt. Malignus uero ſpũs unum ſeniorem monachũ inuenit aquam hau
rientem: in quem ſtatim ingreſſus eſt, eumq́ in terram proiecit, & uehe-
mentiſsime uexauit. Quem cum uir dei ab oratione rediens tam crudeli-
ter uexari conſpiceret, ei ſolummodo alapam dedit, & malignum ab eo
ſpiritum protinus excuſsit, ita ut ad eum redire ulterius non auderet.

Petrus: Velim noſce, ſi hæc tanta miracula, uirtute ſemper orationis im
petrābat, an aliquando etiam ſolo uoluntatis exhibebat nutu?

Gregorius: Qui deuota mente deo adhærent, cum rerum neceſsitas ex
poſcit, exhibere ſigna modo utroq; ſolent, ut mira quæq́ aliquando ex
21 prece faciant, aliquando ex poteſtate. Cum enim Ioannes dicat: Quot-
quot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri, Qui filiј
dei ex poteſtate ſunt, quid mirum ſi ſigna facere ex poteſtate ualeant?
Quia enim utroq; modo miracula exhibeant, teſtatur Petrus, qui Thabi-
tam mortuam orando ſuſcitauit. Ananiam uero & ſaphiram mentientes
morti increpando tradidit. Neq; enim oraſſe in eorum extinctione legĩ,
ſed ſolummodo culpam quam perpetrauerant increpaſſe. Conſtat ergo
quod aliquando hæc ex poteſtate, aliquando uero exhibent ex poſtula-
tione, dum & iſtis uitam increpando abſtulit, & illi reddidit orando. Nã
duo quoq; fidelis famuli dei Benedicti facta nunc replico, in quibus aper
te clareat, aliud hunc accepta diuinitus ex poteſtate, aliud ex oratione
potuiſſe.

Miracula ſerui Dei orationibus quandoque faciunt, quandoque poteſtate & uoluntate.

Gothorum quidam Galla nomine, perfidiæ fuit Arianæ, qui Totilę re
gis eorum temporibus, contra catholicæ Eccleſiæ religioſos uiros ardore
immaniſsimæ crudelitatis exarſit. ita ut quiſquis ei clericus monachúſ'ue
ante faciem ueniſſet, ab eius manibus uiuus nullo modo exiret. Quadam
uero die auaritiæ ſuæ æſtu ſuccenſus, in rapinam rerum inhians, dum quẽ-
dam ruſticum tormentis crudelibus affligeret, eumq́ per ſupplicia diuer
ſa laniaret, uictus pœnis ruſticus ſeſe, res ſuas Benedicto dei famulo com-
mendaſſe profeſſus eſt, ut dum hoc a torquente crederetur, ſuſpenſa inte-
rim crudelitate ad horã uita repararetur. Tũc idem Galla ceſſauit ruſticũ
tormentis affligere, ſed eius brachia loris fortibus aſtringens ante equum
ſuum cœpit impellere, ut quis eſſet Benedictus qui eius res ſuſceperat de-
monſtraret. Quem ligatis brachiјs ruſticus antecedens duxit ad ſancti ui
ri monaſterium, eumq́ ante ingreſſum cellæ ſolum ſedentem reperit, &
legentem. Eidem autem ſubſequenti & ſæuienti Gallę ruſticus dixit. Ecce
iſte eſt de quo dixeram tibi, Benedictus pater. Quem dum feruido ſpiritu,
cum peruerſæ mentis inſania fuiſſet intuitus, eo terrore quo conſueuerat
acturum ſe exiſtimans, magnis cœpit uocibus clamare dicens: Surge, ſur-
ge, & res iſtius ruſtici redde quas accepiſti. Ad cuius uocem uir dei proti-
nus oculos leuauit a lectione, eumq́ intuitus, mox etiam ruſticum qui li-
gatus tenebatur attendit. Ad cuius brachia dum oculos deflexiſſet, miro
modo tanta ſe celeritate cœperunt illigata brachiјs lora deuoluere, ut diſ
ſolui tam concite nulla hominum feſtinatione potuiſſent. Cumq́ is qui li
gatus uenerat cœpiſſet ſubito aſtare ſolutus, ad tantæ poteſtatis uim tre-
mefact9 Galla, ad terram corruit, & ceruicem crudelitatis rigidæ ad eius
ueſtigia inclinans, ſe orationibus illius commendauit. Vir autem ſanctus
a lectione minime ſurrexit, ſed uocatis fratribus, eum introrſus tolli ut be

nedictionem acciperet præcepit. Quem ad ſe reductum, ut a tantæ crudelitatis inſania quieſcere deberet, admonuit. Qui fractus recedens nil ulterius petere a ruſtico præſumpſit, quem uir domini non tangendo, ſed reſpiciendo ſoluerat. Ecce eſt Petre quod dixi: quia hi qui omnipotenti deo familiarius ſeruiunt, aliquando mira facere etiam ex poteſtate poſſunt. Qui enim ferocitatem Gothi terribilis ſedens repreſsit, lora uero nodoſq́ꝫ ligaturæ quę innocentis brachia aſtrinxerant, oculis diſſoluit, ipſa miraculi celeritate indicat, quia ex poteſtate acceperat habere quod fecit. Rurſum quoq́ꝫ quale, quantumq́ꝫ miraculum orando ualuit obtinere ſubiungam.

Quædam die cum fratribus ad agri opera fuerat egreſſus, quidam uero ruſticus defuncti filij corpus in ulnis ferens, orbitatis luctu æſtuans ad monaſterium uenit: Benedictum patrem quæſiuit. Cui cum dictum eſſet quia idem pater cum fratribus in agro moraretur, protinus ante monaſterij ianuam corpus extincti filij proiecit, et dolore turbatus ad inueniendũ uenerabilem patrem ſeſe in curſum concitus dedit. Eadem uero hora uir dei ab agri opere iam cum fratrib⁹ reuertebatur. Quem mox ut orbatus ruſticus aſpexit, clamare cœpit: Redde filium meum, redde filium meum. Vir autem dei in hac uoce ſubſtitit, dicens: Nunquid ego filium tuum tibi abſtuli? Cui ille reſpondit. Mortuus eſt ueni, reſuſcita eũ. Quod ut mox dei famulus audiuit, ualde contriſtatus eſt, dicens: Recedite fratres, recedite, hæc noſtra non ſunt, ſed ſanctorum Apoſtolorum. Quid nobis onera uultis imponere, quæ non poſſumus portare? At ille, quem nimius cogebat dolor, in ſua petitione perſtitit, iurans quod non recederet, niſi eius filium reſuſcitaret. Quem mox Dei famulus inquiſiuit, dicẽs. Vbi eſt? Cui ille reſpondit. Ecce corpus eius ad ianuam Monaſterij iacet. Vbi cum uir 22
dei cum fratribus perueniſſet, flexit genu, & ſuper corpuſculum infantis incubuit, ſeſe quæ erigens ad cœlũ palmas tetendit, dicens: Domine non aſpicias peccata mea, ſed fidem huius hominis, qui reſuſcitari filium ſuũ rogat, & redde in hoc corpuſculum animam quam abſtuliſti. Vix in oratione uerba compleuerat, & regrediente anima ita corpuſculũ pueri omne contremuit, ut ſub oculis omnium qui aderant apparuerit concuſsione mirifica tremendo palpitaſſe. Cuius mox manum tenuit, & eum patri uiuentem atq́ꝫ incolumen dedit. Liquet Petre quia hoc miraculum in poteſtate non habuit, quod proſtratus petijt ut exhibere potuiſſet.

Vide hic cæremoniã Benedcti in orando. Genuflexit, ſuper corpus mortui incubuit, inde ſe erigens, palmas ad cœlum tetendit.

Petrus. Sic cuncta eſſe ut aſſeris conſtat patenter: quia uerba quæ propoſueras rebus probas. Sed quæſo te ut indices ſi ſancti uiri omnia quæ uolunt poſſunt, & cuncta impetrant quæ deſiderant obtinere.

Gregorius. Quiſnam erit Petre in hac uita Paulo ſublimior, qui de carnis ſuæ ſtimulo ter dominum rogauit, & tamen quod uoluit obtinere nõ ualuit? Ex qua re neceſſe eſt ut tibi de uenerabili patre Benedicto narrẽ: quia fuit quiddam quod uoluit, ſed non ualuit implere. Soror nanq́ꝫ eius 23
Scolaſtica nomine, omnipotenti domino ab ipſo infantiæ tempore dedicata, ad eum ſemel per annum uenire conſueuerat. Ad quam uir Dei non longe extra ianuam in poſſeſsione Monaſterij deſcendebat. Quadam uero die uenit ex more, atq́ꝫ ad eam cum diſcipulis uenerabilis eius deſcendit frater, qui totum diem in Dei laudibus ſacriſq́ꝫ colloquijs ducentes, incumbentibus iam noctis tenebris ſimul acceperũt cibos. Cumq́ꝫ adhuc ad menſam ſederẽt, & inter ſacra colloquia tardior ſe hora protraheret,

Scolaſtica ſoror Benedicti ab ipſo infantiæ tempore fuit omnipotenti domino conſecrata. Quid tu nunc conqueris pueros ante pubertatis annos

religioni adactos? Et ne cavilleris non loqui de monachatu, dicit infra quod erat ſanctimonialis fœmina.

eadem ſanctimonialis fœmina ſoror eius eum rogauit, dicens: Quæſo te ut iſta nocte nō deſeras, ut uſq; mane de cœleſtis uitę gaudijs loquamur. Cui ille reſpondit. Quid eſt quod loqueris ſoror? Manere extra cellam nullatenus poſſum. Tanta uero erat cœli ſerenitas, ut nulla in aere nubes appareret. Sanctimonialis autem fœmina cum uerba fratris negantis audiſſet, inſertas digitis manus ſuper menſam poſuit, & caput in manibus omnipotentem dominum rogatura declinauit. Cumq; de menſa leuaret caput, tanta coruſcationis & tonitrui uirtus, tantaq; inūdatio pluuiæ erupit, ut neq; uenerabilis Benedictus, neq; fratres qui eum eo aderant, extra loci limen quo conſederant, pedem mouere potuiſſent. Sanctimonialis quippe fœmina caput in manibus declinans, lachrymarum fluuium in menſam fuderat, per quas ſerenitatem aeris ad pluuiam traxit. Nec paulo tardius poſt orationem inūdatio illa ſecuta eſt, ſed tanta fuit conueniētia orationis & inundationis, ut de menſa caput iam cum tonitruo leuaret, quatenus unum idemq; eſſet momentū, & leuare caput, & pluuiam deponere. Tunc uir Dei inter coruſcos & tonitruos atq; ingentis pluuiæ inundationem uidens ſe ad monaſterium non poſſe remeare, cœpit conqueri contriſtatus dicens: Parcat tibi omnipotēs deus ſoror, quid eſt qđ feciſti? Cui illa reſpondit: Ecce te rogaui, & audire me noluiſti, rogaui dominum meum, & audiuit me. Modo ergo ſi potes egredere, & me dimiſſa ad Monaſterium recede. Ipſe autem exire extra tectum non ualens, quia remanere ſpōte noluit, in loco māſit inuitus. Sicq; factū eſt ut totā noctē peruigilem ducerent, atq; per ſacra ſpiritalis uitæ colloquia ſeſe uicaria relatione ſatiarent. Qua de re dixi eum uoluiſſe aliquid, ſed minime potuiſſe: quia ſi uenerabilis uiri mentem aſpicimus, dubium non eſt quin eandem ſerenitatem uoluerit in qua deſcenderat permanere, ſed cōtra hoc quod uoluit in uirtute omnipotentis Dei ex fœminæ pectore miraculum inuenit. Nec mirum quod plus illo fœmina quæ diu fratrem uidere cupiebat, in eodem tempore ualuit, quia enim iuxta Ioannis uocem, deus charitas eſt, iuſto ualde iudicio illa plus potuit, quæ amplius amauit.

24 *Benedictus dicit ſe extra cellam per unā noctem manere non poſſe, & tu aſſerere audes antiquos monachos libertatem habuiſſe eundi, ſtandi & reuertendi quandocunque uellent?*

25 *Vide miram orationis ſcolaſticæ uirtutem.*

Petrus: Fateor, multum placet quod dicis.

Gregorius. Cūq; die altero eadem uenerabilis fœmina ad cellam propriam receſsiſſet, uir dei ad Monaſterium redijt. Cum ecce poſt triduum in cella conſiſtens, eleuatis in aera oculis uidit eiuſdem ſororis ſuæ animā de eius corpore egreſſam, in columbæ ſpeciæ cœli ſecreta penetrare. Qui tantæ eius gloriæ congaudens, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit, eiuſq; obitum fratribus denunciauit. Quos etiam protinus miſit ut eius corpus ad Monaſteriū deferrent, atq; in ſepulchro quod ſibi ipſe parauerat ponerent. Quo facto contigit, ut quorum mens una ſemper in Deo fuerat, eorum quoq; corpora nec ſepultura ſepararet.

26 *Anima Scolaſticæ in columbæ ſpecie cœli ſecreta penetrauit.*

Alio quoq; tempore Seruandus Diaconus atq; Abbas eius Monaſterij quod in Campanię partibus a Liberio quondam Patricio fuerat conſtructum, ad eū uiſitationis gratia ex more uenire conſueuerat. Eius qppe Monaſterium frequentabat, ut quia idem quoq; uir doctrina gratiæ cœleſtis influebat, dulcia ſibi inuicem uitæ uerba transfunderent, & ſuauem cibum cœleſtis patrię quem adhuc perfecte gaudendo non poterāt, ſaltem ſuſpirando guſtarent. Cumq; hora iam qetis exigeret, in cuius turris ſuperioribus ſe uenerabilis Benedictus, in eius quoq; inferioribus ſe

ſeruandus

ſeruandus diaconus collocauit, quo uidelicet in loco inferiora ad ſuperiora peruius continuabat aſcenſus. Ante eandem uero turrim largius erat habitaculum, in quo utriuſq; diſcipuli quieſcebant. Cumq; uir dei Benedictus quieſcentibus adhuc fratribus inſtans uigilijs, nocturnæ orationis tempora præueniſſet, ad feneſtram ſtans & omnipotentem deum deprecans, ſubito intempeſta noctis hora reſpiciens, uidit fuſam lucem deſuper cunctas noctis tenebras effugaſſe, tantoq; ſplendore clareſcere, ut diem uinceret lux illa q̃ in tenebris radiaſſet. Mira autẽ res ualde in hac ſpeculatione ſecuta eſt, quia ſicut poſt ipſe narrauit, omnis etiam mundus uelut ſub uno ſolis radio collectus ante oculos eius adductus eſt. Qui uenerabilis pater dum intentam oculorum aciem in hoc ſplendore coruſcę lucis infigeret, uidit Germani Capuani epiſcopi animam in ſphæra ignea ab angelis in cœlum ferri. Tunc tanti ſibi teſtem uolens adhibere miraculi, Seruandum Diaconum iterato bis terq; eius nomine cum clamoris magnitudine uocauit. Cumq; ille fuiſſet inſolito tanti uiri clamore turbatus, aſcendit, reſpexit, partemq; iam lucis exiguam uidit. Cui tantam hoc obſtupeſcenti miraculum, uir dei per ordinem quæ fuerãt geſta narrauit, ſtatimq; in Caſinum caſtrum religioſo uiro Theoprobo mandauit, ut ad Capuanam urbem ſub eadem nocte tranſmitteret, & quid de Germano epiſcopo ageretur, agnoſceret & indicaret. Factumq; eſt, & reuerentiſsimum uirum Germanum epiſcopum is qui miſſus fuerat iam defunctum reperit, & requirens ſubtiliter, agnouit eodem momẽto fuiſſe illius obitum, quo uir domini eius cognouit aſcenſum.

27 *Benedictus uigilijs & nocturnis præcationibus inſtabat.*

28 *Vide Germani Capuani epiſcopi animã in ſphæra ignea ab angelis in cœlum deferri.*

Petrus. Mira res ualde, & uehementer ſtupenda. Sed hoc quod dictũ eſt: quia ante oculos ipſius quaſi ſub uno ſolis radio collectus omnis mũdus adductus eſt, ſicut nũquam expertus ſum, ita nec conijcere ſcio quonam ordine fieri poteſt, ut mundus omnis ab homine uno uideatur.

Gregorius. Fixum tene Petre quod loquor, quia animæ uidenti creatorem, anguſta eſt omnis creatura. Quamlibet etenim parum de luce creatoris aſpexerit: breue ei fit omne quod creatum eſt: quia ipſa luce uiſionis intimæ mentis laxatur ſinus, tantumq; expanditur in deo, ut ſuperior exiſtat mundo, fit uero ipſa uidentis anima etiam ſuper ſemetipſam. Cumq; in Dei lumine rapitur, ſuper ſe in interioribus ampliatur, & dum ſub ſe cõſpicit exaltata, comprehendit quam breue ſit quod comprehendere humiliata non poterat. Vir ergo Dei qui in turri globum igneum, angelos quoque ad cœlum redeuntes, uidebat, hæc proculdubio cernere nõ niſi in dei lumine poterat. Quid itaq; mirum ſi mundum ante ſe collectum uidit, q ſubleuatus in mentis lumine extra mundum fuit? Quod autem collectus mundus ante eius oculos dicitur, non cœlum & terra contracta eſt, ſed uidẽtis animus eſt dilatatus, qui in deo raptus uidere ſine difficultate potuit omne quod infra deum eſt. In illa ergo luce quæ exterioribus oculis fulſit, lux interior in mente fuit, quæ uidentis animum cum ad ſuperiora rapuit, ei quam anguſta eſſent omnia inferiora, monſtrauit.

Petrus. Videor mihi utiliter non intellexiſſe quæ dixeras, quando ex tarditate mea tantum creuit expoſitio tua. Sed quia hæc liquidem meis ſenſibus infudiſti, quæſo ut ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius. Libet Petre adhuc de hoc uenerabili patre multa narrare, ſed quædam eius ſtudioſe prætereo: quia ad aliorum geſta uoluenda fe-

29 *D. Benedictus ſcripſit monachorum regulam diſcretione præcipuam, in qua ſicut uixit ipſe, alios uiuere docuit. Cur ergo tantopere monachorum regulas improbant hæretici, ſi a ſanctiſsimo uiro qualis fuit optimus pontifex Gregorius, ita laudantur.*

ſtino. Hoc autem nolo te lateat, quod uir Dei inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinæ quoq; uerbo non mediocriter fulſit. Nam ſcripſit monachorum regulam, diſcretione præcipuam, ſermone luculẽtam. Cuius ſi quis uelit ſubtilius mores uitamq; cognoſcere, poteſt in eadem inſtitutione regulæ omnes magiſterij illius actus inuenire; quia ſanctus uir nullo modo potuit aliter docere quam uixit.

Eodem uero anno quo de hac uita erat exiturus, quibuſdam diſcipulis ſecum conuerſantibus, quibuſdã longe manentibus ſanctiſsimi ſui obitus denũciauit diem, præſentibus indicens, ut audita per ſilentium tegerent, abſentibus indicans quod uel quale eis ſignum fieret, quãdo eius anima de corpore exiret. Ante ſextum uero ſui exitus diem aperiri ſibi ſepulturã iubet. Qui mox correptus febribus, acri cœpit ardore fatigari. Cũq; per dies ſingulos languor ingraueſceret, ſexta die portari ſe in oratorium a diſcipulis fecit, ibiq; exitum ſuum dominici corporis & ſanguinis perce-

30 *Ecce quomodo ueri chriſtiani moriuntur, præmuniunt enim ſe dominici corporis & ſanguinis perceptione, ac inter fidelium manus orãdo & pſallendo ſpiritum emittunt.*

ptione muniuit, atq; inter diſcipulorum manus imbecillia membra ſuſtẽtans, erectis in cœlum manibus ſtetit, & ultimum ſpiritũ inter uerba orationis efflauit. Qua ſ. die duobus de eo fratribus, uni in cella commoranti alteri autem longius poſito, reuelatio unius atq; indiſsimilis uiſionis apparuit. Viderunt nanq; quia ſtrata pallijs atq; innumeris coruſca lampadibus uia recto Orientis tramite ab eius cella in cœlum uſq; tendebatur. Cui uenerando habitu uir deſuper clarus aſsiſtens, cuius eſſet uia quam cerneret inquiſiuit. Illi autem ſe neſcire profeſsi ſunt. Quibus ipſe ait: hæc eſt uia qua dilectus domino cœlum Benedictus aſcendit. Tunc itaq; ſancti uiri obitum ſicut præſentes diſcipuli uiderũt, ita abſentes ex ſigno quod

31 *Benedictus cœlum aſcendit.*

eis prædictum fuerat agnouerũt. Sepultus uero eſt in oratorio beati Ioannis baptiſtę, quod deſtructa ara Apollinis ipſe conſtruxit. Qui & in eo ſpecu in quo prius habitauit, nunc uſq;, ſi petentium fides exigat, miraculis coruſcat.

32 *Benedictus poſt mortẽ in eo ſpecu in quo prius habitauit, miraculis coruſcat.*

Nuper nanq; eſt res geſta quam narro. Quædam mulier mente capta dum funditus ſenſum perdidiſſet, per montes & ualles, & ſiluas & campos die noctuq; uagabatur, ibi tantummodo quieſcebat, ubi hanc quieſcere laſsitudo coëgiſſet. Quadam uero die dum uaga nimium erraret, ad beati uiri Benedicti ſpecum deuenit, ibiq; neſciens ingreſſa manſit. Mane autem facto ita ſanato ſenſu egreſſa eſt, ac ſi eam nunquam inſania capitis ulla tenuiſſet, quæ omni uitæ ſuæ tempore in eadem quam accepit ſalute permanſit.

Petrus. Quidnam eſſe dicimus quod plerunq; in ipſis quoq; patrocinijs martyrum ſic eſſe ſentimus, ut non tanta per corpora ſua, quanta beneficia per reliquias oſtendant, atq; illic maiora ſigna faciunt, ubi minime per ſemetipſos iacent?

33 *Vides hæretice qui de ſãctis obloqueris, quomodo ſancti martyres & ubi iacent in ſuis corporibus, & ubi nõ iacẽt, ſed adſunt eorũ reliquiæ, innumera*

Gregorius: Vbi in ſuis corporibus ſancti martyres iacent, dubiũ Petre non eſt quod multa ualeant ſigna demonſtrare, ſicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula oſtendunt. Sed quia ab infirmis poteſt mentibus dubitari, utrumne ad exaudiendũ ibi præſentes ſint, ubi conſtat quia in ſuis corporibus non ſint, ibi neceſſe eſt eos maiora ſigna oſtendere, ubi de eorũ pręſentia poteſt mens infirma dubitare. Quorum uero mens in deo fixa eſt, tanto maius habet fidei meritũ, quanto illic eos nouit & non iacere corpore, & tamen non deeſſe ab exauditione. Vnde

ipſa quoq; ueritas ut fidem diſcipulis augeret dixit: Si ego non abiero, paracletus non ueniet ad uos. Cum enim conſtet quia paracletus ſpiritus a patre ſemper procedat & filio, cur ſe filius receſſurũ dicit ut ille ueniat, qui a filio nunq; recedit? Sed quia diſcipuli in carne dominũ cernentes, corporeis hunc oculis ſemper uidere ſitiebant, recte eis dicitur: Niſi ego abiero, paracletus non ueniet, ac ſi aperte diceretur: Si corpus non ſubtraho, quis ſit amor ſpiritus, non oſtendo, & niſi me deſieritis carnaliter cernere, nunquam me diſcetis ſpiritaliter amare.

Petrus: Placet quod dicis.

Gregorius: Aliquantulũ iam a loquutione ceſſandũ eſt, ut ſi ad aliorũ miracula enarrãda tendimus, loquẽdi uires interim per ſilentiũ reparemus.

miracula oſtenduntur. Vide quõ exaudiant ad ſe recurrẽtes quod ſunt præſentes ubi inuocantur, & qui credit eos adeſſe ad exaudiẽdum, etiam ubi corpore non iacent, habere ſidei ſuæ meritum. Nil certe cõtra nouos Eccleſiæ ſubuerſores poſſet dici ualidius & manifeſtius.

VITA SANCTI PAVLINI NOLANI EPIſcopi per D. Gregorium Papam Scripta. 123

Habetur in libro iij. Dialogi eiuſdẽ cap. 1.

c

Vm uicinis Valde partibus intendo: maiorũ facta reliquerã ita ut Paulini miraculum Nolanę urbis epiſcopi qui multos quorũ memini, uirtute & tempore præceſsit: memoriæ defuiſſe uideatur. Sed ad priora nunc redeo: eaq; quanta ualeo breuitate perſtringo. Sicut enim bonorũ facta innoteſcere citius ſimilibus ſolent: ſenioribus noſtris per iuſtorũ exẽpla gradientibus: prædicti uenerabilis uiri celebre nomen innotuit, eiusq; opus admirabile ad eorũ ſe inſtruenda ſtudia tetendit: quorũ me neceſſe fuit grauitati tam certe credere: ac ſi ea quæ dicerent, meis oculis uidiſſem.

Cum ſæuientiũ uuandalorũ tempore fuiſſet Italia in Campaniæ partibus depopulata: multiq; eſſent de hac terra in Africanam regionem traducti: uir domini Paulinus cuncta quæ ad epiſcopij uſum habere potuit: captiuis indigentibusq; largitus eſt. Cumq; iam nihil omnimodo ſupereſſet quod petentibus dari potuiſſet: quodam die quædam uidua aduenit quæ a regis uuandalorũ genero filium ſuũ in captiuitatem fuiſſe ductum prohibuit: atq; a uiro dei eius precium poſtulauit: ſi forte illius dominus hoc dignaretur accipere: & hunc concederet ad propria remeare. Sed uir dei magnopere petẽti fœminę quid dare potuiſſet inquirens: nihil apud ſe aliud niſi ſe inuenit: petentiq; fœminæ reſpondit: dicens. Mulier, quod poſsim dare non habeo: ſed me metipſum tolle: ſeruum me iuris tui profitere, atq; ut filiũ tuum recipias: me uice illius in ſeruitiũ trade. Quod illa ex ore tanti uiri audiens: irriſionem potius credidit: quam compaſsionem. At ille ut erat uir eloquentiſsimus, atq; apprime exterioribus quoq; ſtudijs eruditus: dubitanti fœminæ citius perſuaſit, ut audita crederet: & pro receptione filij ſui in ſeruitium epiſcopum tradere non dubitaret. Perrexere igitur utriq; ad Africam.

Procedente aũt regis genero: qui eius filiũ habebat, uidua rogatura ſe obtulit: ac prius petijt ut ei filiũ donare debuiſſet. Quod cũ uir barbarus typo ſuperbiæ turgidus: gaudio tranſitoriæ proſperitatis inflatus, non ſolum facere: ſed etiam audire deſpiceret: uidua ſubiunxit dicens, Ecce hunc hominem pro eo uicarium præbeo: ſolummodo pietatem in me exhibe: mihiq; unicum filiũ redde. Cumq; ille uenuſti uultus hominem conſpexiſſet, quã artem noſcet inquiſiuit. Cui uir dei Paulinus reſpondit: dicens,

Artem quidem aliquam neſcio: Sed hortũ bene excolere ſcio. Quod uir gentilis ualde libenter accepit: cũ in nutriendis holeribus quia peritus eſſet audiuit. Suſcepit itaq; ſeruum: & roganti uiduæ tradidit filiũ. Quo accepto uidua ab Africana regione diſceſsit. Paulinus uero excolendi horti curã ſuſcepit. Cumq; idem regis gener crebro ingrederetur hortũ: ſuumq; hortulanũ quędam requireret, & ſapientem ualde hominem uideret: amicos cępit familiares deſerere: & ſæpius cum ſuo hortulano colloqui, atq; eius ſermonibus delectari. Cui Paulinus quotidie ad menſam holera, uirentesq; herbas deferre conſueuerat: & accepto pane ad curam horti remeare. Cumq; hoc diutius ageret, quadam die ſuo domino ſecũ ſecretius loquẽti ait, Vide quid agas: & Vuandalorũ regnum qualiter diſponi debeat prouide: quia Rex citius, & ſub omni celeritate eſt moriturus. Quod ille audiens (quia ab eodem rege præ cæteris diligebat) minime tacuit: ſed quid a ſuo hortulano, ſapienti ſcilicet uiro agnouiſſet: indicauit. Quod dum rex audiſſet: illico reſpondit, Ego uellem hunc de quo loqueris hominem uidere. Cui gener eius, uenerabilis Paulini temporalis dominus reſpondit: dicens, Virentes herbas mihi ad prandium deferre conſueuit. Has itaq; ad menſam eũ deportare facio: ut quis ſcit qui mihi hæc eſt locutus agnoſcas. Factumq; eſt. Et dum rex ad prandiũ diſcubuit: Paulinus ex ſuo ope holera q̃q; & uirẽtia delatur9 aduenit. Cũq; hũc rex ſubito cõſpexiſſet intremuit, atq; acceſſito ei9 dño ſibi ꝑ filiã ꝓpinquo: ei ſecretũ q̃ prius abſcõderat indicauit: dicẽs, Verũ eſt qđ audiſti. Nã nocte hac in ſomnio, ſedentes in tribunalibus cõtra me iudices uidi: inter quos iſte etiã ſil ſedebat: & flagellũ quod aliquando acceperam, eorũ mihi iudicio tollebatur. Sed percunctare quiſnam ſit, nam ego hunc tanti meriti uirũ, popularem ut conſpicitur, eſſe non ſuſpicor. Tunc regis gener ſecreto Paulinũ tulit: & quiſnã eſſet inquiſiuit. Cui uir domini reſpondit. Seruus tuus ſum: quem pro filio uiduæ uicariũ ſuſcepiſti. Cumq; inſtanter ille requireret, ut non quis eſſet: ſed quis in terra ſua fuiſſet indicaret: atq; hoc ab eo iteratione frequentis inquiſitionis exigeret: uir domini conſtrictus magnis coniurationibus, iam non ualens negare quid eſſet: epiſcopum ſe fuiſſe teſtatus eſt. Quod poſſeſſor eius audiens ualde pertimuit, atque humiliter obtulit dicens. Pete quod uis: quatenus ad terram tuam a me cũ magno munere reuertaris. Cui uir domini Paulinus ait, Vnũ eſt quod mihi impendere beneficiũ potes: ut omnes ciuitatis meæ captiuos relaxes: Qui cuncti protinus in Africana regione requiſiti, cum onuſtis frumento nauibus pro uenerandi Paulini uiri ſatiſfactione in eius comitatu laxati ſunt. Poſt nõ multos uero dies Vuandalorũ rex occubuit: & flagellũ quod ad ſuam perniciem diſpenſante deo pro fideliũ diſciplina tenuerat amiſit. Sicq; factum eſt: ut omnipotentis dei famulus Paulinus uera prędiceret, & qui ſe in ſeruitium ſolũ tradiderat: cũ multis a ſeruitio ad libertatem rediret: illũ uidelicet imitatus, qui formam ſerui aſſumpſit: ne nos eſſemus ſerui peccati. Cuius ſequens ueſtigia Paulinus, ad tempus uoluntarie ſeruus factus eſt ſolus: ut eſſet poſtmodũ liber cũ multis.

Petrus. Dum me audire contingit quod imitari non ualeo: flere magis libet quam aliquid dicere.

Gregorius. De cuius etiã morte apud eius eccleſiam ſcriptũ eſt: quia cũ dolore eſſet lateris tactus, ad extrema perductus eſt. Dunq; eius omnia

nis domus in ſua ſoliditate perſiſteret: cubiculum in quo iacebat eger: facto terremotu contremuit: omnesq́ qui illic aderant nimio terrore concuſsit: ſicq́ ſancta illa anima carne ſoluta eſt. Factumq́ eſt, ut magnus pauor inuaderet eos qui Paulini mortem uidere potuiſſent.

VITA SABINI CAMISINÆ CIVITATIS Epiſcopi per D. Gregorium Papam Scripta. 1 2 4

Habetur in libro. iij. Dialogi eiuſdē cap. 5.

q Vidam religioſi uiri Apuliæ prouinciæ partibus cogniti, hoc quod apud multorū notitiam longe lateq́ percrebuit, de Sabino Camiſinæ urbis epiſcopo teſtari ſolent: quia idem uir longo iam ſenio oculorū lumen amiſerat: ita ut omnimodo nil uideret. Quē rex Gothorū Totila prophetiæ habere ſpiritum audiens, minime credidit: Sed probare ſtuduit quod audiuit. Qui cū in eiſdem partibus deueniſſet: hunc uir domini ad prandium rogauit. Cumq́ iam uentū eſſet ad menſam, rex diſcumbere noluit: Sed ad Sabini uenerabilis uiri dexteram ſedit. Cū uero eidem patri puer ex more poculum uini præberet, rex ſilenter manū tetendit: calicem abſtulit: eumq́ per ſe epiſcopo uice pueri præbuit: ut uideret an ſpiritu prouidente diſcerneret quis ei poculū præberet. Tunc uir dei accipiens calicem: Sed tamen miniſtrum non uidens, dixit, Viuat ipſa manus. De quo uerbo rex lætatus erubuit: quia quāuis ipſe deprehēſus ſit: in uiro tñ dei quod querebat inuenit.

Huius aūt uenerabilis uiri cum ad exemplū uitæ ſequentium in longū ſenium uita traheretur: eius archidiaconus ambitione adipiſcendi epiſcopatus accenſus, cū extinguere ueneno molitus eſt. Qui cū uini fuſoris animum corrupiſſet: ut mixtū uinum ueneno, ſibi poculū præberet: refectionis hora cū iam uir dei ad edendū diſcūberet: & præmijs corruptus puer hoc quod ab archidiacono eius acceperat: ueneni poculū obtulit. Cui ſtatim uenerabilis epiſcopus dixit. Bibe tu hoc quod mihi bibendū præbes. Tremefactus puer deprehenſum ſe eſſe ſentiens: maluit moriturus bibere: q̄ pœnas pro illa tanti homicidij culpa tolerare. Cumq́ ſibi ad os calicē duceret, uir domini compeſcuit: dicens, Non bibas: da mihi: ego bibo. Sed uade dic ei qui tibi illud dedit. Ego quidem uenenum bibo: ſed tu epiſcopus non eris. Facto igitur ſigno crucis, uenenum epiſcopus bibit ſecurus. Eademq́ hora in loco alio in quo erat, archidiaconus eius defunctus eſt: ac ſi p os epiſcopi ad archidiaconi uiſcera illa uenena trāſiiſſent. Cui tñ ad inferendam mortem uenenū quidem corporale defuit: ſed hunc in conſpectu æterni iudicis uenenum ſuæ malitiæ occidit.

Petr⁹. Mira ſunt hæc, & nr̄is ualde ſtupēda tpib⁹: ſed talis eiuſdē uiri uita perhibet: ut qui conuerſationē eius agnouerit: uirtutem non debeat mirari.

VITA ANDREÆ FVNDANÆ ECCLESIÆ EPIſcopi per D. Gregorium papam ſcripta. 3 2 5

Habetur in tertio libro Dialogi eiuſdem cap. vij.

d Vm facta fortium uirorum narro: repēte ad memoriam uenit quid erga Andream Fundanæ ciuitatis Epiſcopum diuina miſericordia fecerit. Quod tamen ad hoc legentibus ut ualeat exopto: quatenus qui corpus ſuum continentiæ dedicant, habitare cum fœminis non præſumant: ne ruina mentē 1 tanto repentina ſurripiat: quanto ad hoc quod male concupiſcitur: etiam

Hoc non libenter audiunt Pſeudoapoſtoli

noſtri, qui nullo pacto fœminarum conſortio carere nolunt.

præſentia concupitæ formæ famulatur. Nec res eſt dubia quam narro: q̃a pene tanti in ea teſtes ſunt, quanti & eiuſdem loci habitatores exiſtunt.

Hic nanq; uenerabilis uir cum uitam multis plenam uirtutib⁹ duceret, ſeque ſub ſacerdotali cuſtodia in continentiæ atce cuſtodiret: quandam ſanctimonialem fœminam quam ſecum prius habuerat: noluit ab epiſcopij ſui iura repellere, ſed certus de ſua eiuſq; continẽtia, ſecum hanc permiſit habitare. Ex qua re actum eſt, ut antiquus hoſtis apud eius animũ aditum tentationis exquireret. Nam cœpit ſpeciem illius oculis mentis eius imprimere: ut illectus nephanda cogitaret.

2 Dum ſanctus iſte epiſcopus tantopere a cõtinentia laudatur, ſequitur eos male docere, qui garriunt oportere epiſcopũ ſuæ permitti uolũtati an uelit uxorem ducere necne.

Quadam uero die Iudæus quidam ex Campaniæ partibus Romam ueniens, appiæ carpebat iter: qui ad Fundanã glebam perueniens: cum iam diem ueſperaſcere cerneret: & quo declinare poſſet, minime reperiret: iuxta Apollinis templum fuit: ibiq; ſe ad manendum contulit. Qui ipſum loci illius ſacrilegium pertimeſcens, quamuis fidem crucis minime haberet: ſigno tamen ſe crucis munire curauit. Nocte autem media ipſo ſolitudinis pauore turbatus, peruigil iacebat: & repente conſpiciens uidit malignorum ſpirituum turbam quaſi in obſequium cuiuſdam potentis prçire: eum uero qui cæteris præerat: in eiuſdem gremio loci conſediſſe: qui cœpit ſingulorum ſpirituum obſequentium ſibi cauſas actuſq; diſcutere: quatenus unuſquiſq; quantum nequitiæ geſsiſſet inueniret. Cumq; ſinguli ſpiritus ad inquiſitionem eius exponerent q̃d operati contra bonos fuiſſent: unus in medium proſiliꝫt: qui in Andreæ Epiſcopi animum per ſpeciem ſanctimonialis fœminæ quç in epiſcopio eius habitabat, quantam tentationem carnis commouiſſet: aperuit. Cum uero hoc malignus q̃ præerat ſpiritus inhianter audiret: & tanto ſibi factum lucrum grande crederet: quanto ſanctioris uiri animam ad lapſum perditionis inclinaret: ille ſpiritus q hçc eadem fatebatur, adiunxit: quia uſq; ad hoc quoq; die præterito ueſpertina hora eius mentem traxerit: ut in terga eiuſdem ſanctimonialis fœminç blandiens alapam daret. Tunc malignus ſpiritus atq; humani generis antiquus inimicus, exhortatus hunc blande eſt, ut perficeret quod cœpiſſet: quatenus ruinæ illius ſingularem inter cæteros palmam teneret. Cumq; Iudæus qui aduenerat, hoc uigilans cerneret, & magnæ formidinis anxietate palpitaret: ab eodem ſpiritu qui cunctis illis obſequentibus præerat iuſſum eſt, ut requirerent quiſnam eſſet ille qui iacere in templo eodẽ præſumpſiſſet. Quem maligni ſpiritus pergentes, & ſubtilius intuentes, crucis myſterio ſignatum uiderunt: mirantesq; dixerunt. Ve, ue: uas uacuum & ſignatum. Quibus hoc renunciantibus, cuncta illa malignorum ſpirituum turba diſparuit.

Iudæus uero qui hæc uiderat, illico ſurrexit: atq; ad Epiſcopum ſub feſtinatione peruenit. Quem in eccleſia ſua reperiens, ſeorſum tulit: qua tentatione urgeretur inqſiuit. Cui confiteri epiſcopus tentationem ſuam uerecundatus noluit. Cum uero ille diceret quod in illa tali dei famula praui amoris oculos inieciſſet: atq; adhuc epiſcopus negaret, adiunxit dicens. Quare negas quod inquireris: qui ad hoc uſq; ueſpere heſterno perductus es, ut poſteriora illius alapa ferires? Ad quç nimirum uerba deprehenſum ſe epiſcopus intuens, humiliter confeſſus eſt quod prius pertinaciter negauit. Cuius ruinæ & uerecundiæ idem Iudæus conſulens, qualiter hoc cognouiſſet: uel quæ in conuentu malignorum ſpirituum de eo audiuiſſet, in-

dicault. Quod ille agnoſcens,ſe ad terram protinus in orationem dedit. Mox que de ſuo habitaculo non ſolum eandem dei famulam: ſed omnẽ quoq; fœminam quæ in eius illic obſequio habitabat, expulit. In eodem uero templo Apollinis,beati Andreæ apoſtoli repente oratorium fecit: atq; omni illa tentatione carnis funditus caruit. Iudæum uero cuius uiſio ne atq; increpatione ſaluatus eſt:ad æternam ſalutem traxit. Nam ſacramentis fidei imbutum:atq; aqua baptiſmatis emundatũ:ad ſanctæ eccleſiæ gremium perduxit. Sicq; factum eſt,ut Hebræus idem dum ſaluti alienæ conſulit,perueniret ad ſuam:& omnipotens deus inde alterum ad bonam uitam perduceret:unde in bona uita alterum cuſtodiſſet.

Petrus. Res hæc geſta quam audiui,& metum mihi præbet:& ſpem.

Gregorius. Vtrinq; ſic oportet,& de dei nos ſemper miſeratione confidere:& de noſtra infirmitate formidare. Ecce enim paradiſi cedrum concuſſam audiuimus,& non euulſam:quatenus infirmis nobis, & de eius concuſſione naſcatur timor:& de eius ſtabilitate fiducia.

VITA CERBONII EPISCOPI POPVLONII per D. Gregorium papam ſcripta.

Habetur in libro tertio Dialogi, eiuſdem cap. xi.

Vir uitæ uenerabilis Cerbonius Populonij Epiſcopus magnã diebus noſtris ſanctitatis ſuæ probationem dedit. Nam cũ hoſpitalitatis ſtudio ualde eſſet intentus:die quadam tranſeuntes milites hoſpitio ſuſcepit:quos Gothis ſuperuenientibus abſcondit:eorumq; uitam ab illorum nequitia abſcondendo ſeruauit. Quod dum Gothorum Regi perfido Totilæ nunciatum fuiſſet:crudelitatis immaniſsimæ ueſania ſuccenſus:huc ad locum qui octauo urbis huius miliario Merulis dicitur:ubi tunc ipſe cum exercitu ſedebat,iuſsit duci:eumq; in ſpectaculo populi urſis ad deuorandum proijci. Cumq; idem rex perfidus in ipſo quoq; ſpectaculo conſediſſet ad inſpiciendum mortem Epiſcopi:magna populi turba confluxit. Tunc epiſcopus in mediũ deductus eſt,atq; ad eius mortem immaniſsimus urſus exquiſitus:qui dum humana membra crudeliter carperet, ſæui regis animũ ſatiaret. Dimiſsus itaq; urſus ex cauea eſt:qui accenſus et concitus epiſcopum petijt:ſed ſubito ſuæ ferocitatis oblitus, deflexa ceruice: ſubmiſſoq; humiliter capite,lambere epiſcopi pedes cœpit:ut patenter omnibus daretur intelligi:quia erga illum uirum dei,& ferina corda eſſent hominum, & quaſi humana beſtiarum. Tunc populus qui ad ſpectaculum uenerat mortis:magno clamore uerſus eſt in admirationem uenerationis. Tũc ad eius reuerentiam colẽdam rex ipſe permotus eſt. Quippe cum quo ſuperno iudicio actum erat:ut qui deum ſequi prius in cuſtodienda uita epiſcopi noluit:ſaltem ad manſuetudinem beſtiam ſequeretur. Cui rei hi q tunc præſentes fuerunt,adhuc nonnulli ſuper ſunt:eamq; cum omni illic populo ſe ui diſſe teſtantur.

De quo etiam uiro aliud quoq; miraculum Venantio Lunenſi epiſcopo narrãte cognoui. In ea nanq; Populonij eccleſia cui præerat, ſepulchrũ ſibi præparauit. Sed cum Longobardorum gens in Italiam ueniens cuncta uaſtaſſet:ad Helbam inſulam receſsit. Qui ingruente egritudine ad mortem ueniens,clericis ſuis ſibiq; obſequentibus præcepit: dicens, In ſe-

1 Ad quid tam ſolicitus fuit ſanctus epiſcopus in eccleſia ſua populonienſi tanto cũ periculo deferẽtium ſepeliri, ſi nihil inter eſt defunctis hic uel ibi tumulari, ut docent modo noui ſomniatores?

2 Tria mira in hac epiſcopi ſepultura exhibuit dominus, prophetiæ impletionem, nauis incolumitatẽ, clericorum euaſionẽ, quo omnes in poſterum ad tã pium exercendum opus prõptiores redderet.

1 pulchro meo quod mihi præparaui Populonij me ponite. Cui illi cum dicerent, Corpus tuum illuc qualiter reducere poſſumus: qui a Longobardis teneri loca eadem, & ubiq; eos illic diſcurrere ſcimus? Ipſe reſpondit. Reducite me ſecuri, nolite metuere: ſed feſtine ſepelire me curate: moxq; ut ſepultum fuerit corpus meum: ex eodem loco ſub omni feſtinatione recedite. Defuncti igitur corpus impoſuerunt naui. Cumq; Populonium tenderent, collectis in aëre nubibus immenſa nimis pluuia erupit. Sed ut pateſceret omnibus cuius uiri corpus nauis illa portaret, per illud maris ſpatium quod ab Helba inſula uſq; Populonium .xij. miliaribus diſtat: circa utraq; nauis latera procelloſa ualde pluuia deſcendit: & in nauem eandẽ una pluuiæ gutta non cecidit. 2 Peruenerunt itaq; ad locum clerici: & ſepulturæ tradiderunt corpus ſacerdotis ſui. Cuius præcepta ſeruantes, ad nauem ſub feſtinatione reuerſi ſunt. Quam mox ut intrare potuerunt: in eundem locum ubi uir domini ſepultus fuerat: Longobardorum Dux crudeliſsimus Gummar aduenit. Ex cuius aduentu uirum dei habuiſſe ſpiritum prophetiæ claruit: quia miniſtros ſuos a ſepulturæ ſuæ loco ſub feſtinatione diſcedere præcepit.

VITA SANCTI HERCVLANI EPISCOPI PERVSINI per D. Gregorium Papam ſcripta.

Habetur in libro tertio Dialogi eiuſdem cap. 13.

Vper quoq; Floridus uenerabilis uitæ epiſcopus narrauit quoddam memorabile ualde miraculum dicens. Vir ſanctiſſimus Herculanus nutritor meus Peruſinæ ciuitatis epiſcopus fuit, ex conuerſatione monaſterij ad ſacerdotalis ordinis gratiam deductus. Totilæ autem perfidi regis temporibus eandem urbem annis vij. continuus Gothorum exercitus obſedit, ex qua multi ciuium fugerunt: qui famis periculum ferre non poterant. Anno uero .vij. nõdum finito, obſeſſam urbem Gothorum exercitus intrauit. Tunc comes qui eidem exercitui præerat, ad Regem Totilam nũcios miſit: exquirens quid de epiſcopo uel populo fieri iuberet. Cui ille præcepit dicens, Epiſcopo prius a uertice capitis uſq; ad calcaneum corrigiam tolle, & tunc caput eius amputa: omnem uero populum qui illic inuentus eſt gladio extingue. Tunc idem comes uenerabilem uirum Herculanum epiſcopum ſuper urbis murum deductum capite trũcauit: eiuſq; cutem iam 1 mortui a uertice uſq; ad calcaneum incidit: ut ex eius corpore corrigia ſublata uideretur. Moxq; corpus illius extra murum proiecit. Tunc quidam humanitatis pietate compulſi: abſciſſum caput ceruici apponentes, cum uno paruulo infante qui illic extinctus inuentus eſt iuxta murum, corpus epiſcopi ſepulturæ tradiderunt.

1 Pietas humana eſt, defunctorum corpora ſepelire, ergo feritas brutalis eſt ea negligere et contemnere.

Cumq; poſt eandem cedem die .xl. Rex Totila iuſſiſſet ut ciues urbis illius qui quolibet diſperſi eſſent, ad eã ſine aliqua trepidatione remearent: 2 hi qui prius fame fugerant, uiuendi licentia accepta reuerſi ſunt. Sed cuius uitæ eorum epiſcopus fuerat memores: ubi ſepultum eſſet corpus illius q̃ſierunt: ut hoc iuxta honorem debitum in Eccleſia beati Petri apoſtoli humarent. Cumq; itum eſſet ad ſepulchrum, effoſſa terra inuenerunt corpus pueri pariter humati, ut pote iam die .xl. tabe corruptum et uermibus plenum, corpus uero epiſcopi ac ſi die eadem eſſet ſepultum. Et quod eſt ad-

2 Vide quomodo iuxta honorem debitum ſepeliendi ſint mortui. Et ne contemnantur ſanctorum reliquiæ.

huc

huc magna admiratione uenerandum, quia ita caput eius unitum fuerat corpori, ac ſi nequaquā fuiſſet abſciſſum ſic uidelicet ut nulla ueſtigia ſectionis apparerent. Cumq́ hoc & in terga uerterent exquirentes ſi quod ſignum uel de alia monſtrari inciſione potuiſſet, ita ſanum atq; intemeratum omne corpus inuentum eſt, ac ſi nulla hoc inciſio ferri tetigiſſet.

ut hodie a quibuſdā fit, tantū miraculum oſtēdere uoluit deus in iuſti mortui corpore.

Petrus. Quis non obſtupeſcat talia ſigna mortuorū quæ fiunt pro exercitatione uiuentium?

VITA ISAAC SERVI DEI PER D. Gregorium Papam ſcripta.

Habetur in libro tertio Dialogi eiuſdem cap. 14.

PRioribus Gothorum temporibus fuit iuxta Spoletanam urbem uir uitæ uenerabilis Iſaac nomine, qui uſq; ad extrema pene Gothorum tempora peruenit, quem noſtrorum multi nouerunt, & maxime ſacra uirgo Gregoria, quæ nūc in hac Romana urbe iuxta eccleſiam beatæ Mariæ ſemper uirginis habitat. Quæ dum adoleſcentiæ ſuæ tempore conſtitutis iam nuptijs in eccleſiam fugiſſet, & ſanctimonialis uitæ conuerſationem quæreret, ab eodem uiro defenſa, atq; ad eum quem deſiderabat habitū domino protegente perducta eſt. Quæ quia ſponſum fugit in terra, habere ſponſum meruit in cœlo. Multa autem de eodē uiro narrante uenerabili patre Eleutherio agnoui, qui & hunc familiariter nouerat, & eius uerbis uita fidem præbebat.

1 *Gregoria a nuptijs fugit ad eccleſiam, ut ſanctimonialis fieret, & uirgo permaneret at nunc Virgines hæreticorum a Monaſterijs fugiunt ad adulterinas nuptias, ut corruptæ remaneant. Et nota uirginitatis præmium, quia ſponſum fugit in terra, habere ſpōſum meruit in cœlo.*

Hic itaq; uenerabilis Iſaac ortus ex Italia nō fuit, ſed ea illius narro miracula quę conuerſatus in Italia fecit. Cum primum de Syriæ partibus ad Spoletanam urbem ueniſſet: ingreſſus eccleſiam a cuſtodibus petijt ut ſibi quantum uellet licentia concederetur orandi, eumq́ horis ſecretioribꝰ egredi non urgerent. Qui mox ad orandum ſtetit, diemq́ totum peregit in oratione, cui ſequentem continuauit ac noctem. Secundo etiam die cū nocte ſubſequenti indefeſſus in precibus perſtitit, diem quoq; tertium in oratione coniunxit. Cumq́ hoc unus ex cuſtodibus ſuperbiæ ſpiritu inflatus cerneret, unde proficere debuit, inde ad defectus damna peruenit. Nam hunc ſimulatorem dicere, & uerbo ruſtico cœpit impoſtorem clamare, qui ſe tribus diebus & noctibus orare ante oculos hominum demōſtraret. Qui protinus currens uirum dei alapa percuſsit, ut quaſi religioſę uitæ ſimulator eſſet, de eccleſia cō contumelia exiret. Sed hunc repente ultor ſpiritus inuaſit, & ad uiri dei ueſtigia ſtrauit, ac per os illiꝰ clamare cępit, Iſaac me eijcit, Iſaac me eijcit. Vir quippe peregrinus quo cenſeretur nomine neſciebatur: ſed eius nomen ille ſpiritus prodidit: qui ſe ab illo poſſe eijci clamauit. Mox autem ſuper uexati corpus uir dei incubuit: & malignus ſpiritus qui eum inuaſerat abſceſsit. In tota urbe tūc ſtatim quid in eccleſia factum fuiſſet innotuit. Currere uiri & fœminæ nobiles atq; ignobiles pariter cœperunt: certatimq́ eum in ſuis rapere domibus conabantur. Alij ad conſtruendū monaſteriū prædia: alij pecunias, alij ſubſidia quęq́ poterant offerre uiro dei ſuppliciter uolebant. Sed ſeruus omnipotentis domini horum nihil accipiens, egreſſus urbem nō longe deſertum locum reperit: ibiq́ ſibi humile habitaculū conſtruxit. Ad quem dum multi pergunt: exemplo illius æternæ uitæ accendi deſiderio cœperunt, atq; ſub eiꝰ

2 *Vide quam ſint continui in orationibus ſancti uiri, ad confuſionē eorum qui orationes deteſtantur.*

magiſterio in omnipotentis ſe domini ſeruitium dederunt. Cumq; eũ crebro diſcipuli humiliter admonerent, ut pro uſu monaſterij poſſeſsiones q̃ offerebantur acciperet, ille ſollicitus ſuæ paupertatis cuſtos fortem ſentẽtiam tenebat, dicens, Monachus qui in terra poſſeſsiones quærit, monachus non eſt. Sic quippe metuebat paupertatis ſuæ ſecuritatem perdere, ſicut auari diuites ſolent perituras diuitias cuſtodire.

Ibi itaq; prophetiæ ſpiritu magniſq; miraculis cunctis longe lateq; habitantibus, uita eius inclaruit. Nam die quadam ad ueſperũ in horto monaſterij fecit iactari ferramẽta quæ uſitato nos nomine uangas uocamus. Dixit itaq; diſcipulis ſuis, Tot uangas in horto proijcite, & citius redite. Nocte uero eadem dum ex more cum fratribus ad exhibẽdas laudes domino ſurrexiſſet, præcepit dicens, Ite & operarijs noſtris pulmẽtũ coquite,
3 ut mane primo paratum ſit. Facto autem mane fecit deferri pulmentũ quod parari iuſſerat, atq; hortum cum fratribus ingreſſus, quot uangas iactari præceperat, tot in ea laborantes operarios inuenit. Ingreſsi quippe fures fuerant, ſed mutata mente per ſpiritũ apprehenderunt uangas quas inuenerunt, & ab ea hora qua ingreſsi ſunt, quouſq; uir domini ad eos ueniret, cuncta horti illius ſpatia quæ inculta fuerant coluerunt. Quibus uir domini mox ut ingreſſus eſt, ait, Gaudete fratres, multum laboraſtis, iam quieſcite. Quibus ilico alimenta quæ detulerat prębuit, eoſq; poſt tanti laboris fatigationem refecit. Sufficienter autem refectis ait, Nolite malum facere, quotiens de horto aliquid uultis, ad horti aditum uenite, tranquille petite, cum benedictione percipite, et a furti prauitate ceſſate. Quos ſtatim collectis holeribus onuſtari fecit. Actumq; eſt, ut qui ad hortum nocturni uenerant, cũ laboris ſui præmio, & repleti ab eo, & innocui redirent.

Ecce quomodo etiam tunc quemadmodum et nunc, nocturnę laudes a monachis perſolvebantur domino.

Alio quoq; tempore acceſſerunt ad eum peregrini quidam miſericordiam poſtulantes: ſciſsis pannis obſciti, ita ut pene nudi uiderentur. Cũq; ab eo ueſtimenta peterent: eorum uerba uir domini tacitus audiuit: qui unum ex diſcipulis ſuis protinus ſilenter uocauit, eiq; præcepit dicẽs. Vade, atq; in illa ſylua in loco tali cauam arborem require, & ueſtimẽta quæ in ea jnueneris defer. Cumq; diſcipulus abijſſet: arborem ſicut iuſſus fuerat requiſiuit: ueſtimenta reperit, & latenter detulit magiſtro. Quę uir dei ſuſcipiens, peregrinus nudis atq; petentibus oſtendit, & præbuit, dicẽs: Venite q̃a nudi eſtis: ecce tollite, & ueſtite uos. Hæc illi intuentes, recognouerunt quæ poſuerant: magnoq; pudore conſternati ſunt: & qui fraudulenter ueſtimenta quærebant aliena, confuſi receperunt ſua.

Alio quoq; tempore quidam ſe eius orationibus commendans: ſportas duas plenas alimentis ei per puerum trãſmiſit, quarũ unam idem puer ſurripuit: atq; in itinere abſcondit: unam uero ad Dei hominem detulit, & petitionem illius qui ſe ei per Xenium commendauerat enarrauit. Quam uir domini benigne ſuſcipiens, eundem puerum admonuit: dicens. Gratias agimus: ſed uide ſportam quam in itinere poſuiſti: ne incautus tangere præſumas: quia in eam ſerpens ingreſſus eſt. Eſto ergo ſollicitus, ne ſi tollere incautus uolueris: a ſerpente feriaris. Quibus uerbis puer ualde cõfuſus: exultauit quidem quod euaſit mortem: ſed triſtis ad modicum factus eſt: quia quamuis ſalubrem pœnam euaſerit: tamen pertulit uerecundiam ſuam. Qui reuerſus ad ſportam: caute ac ſollicite attendit: ſed eam iam ſicut uir Dei prædixerat ſerpens tenebat.

Hic itaq; cum uirtute abſtinentiæ: contemptu rerum tranſeuntiũ, prophetiæ ſpũ: orationis intentione eſſet incomparabiliter prǽditus: unum erat quod in eo reprehenſibile eſſe uidebatur: quia nonnunquam tanta ei lætitia inerat: ut illis tot uirtutibus niſi ſciretur eſſe plenus, nullo modo crederetur.

Petrus. Quæſo te quidnam hoc eſſe dicimus? Sponte ſibi lætitiæ frena laxabat: an tot uirtutibus pollens, aliquando ad præſens gaudiũ etiã retinens eius animus trahebatur?

Gregorius. Magna eſt Petre omnipotentis dei diſpenſatio: & plerũq; contingit, ut quibus maiora bona præſtat: quędam minora non tribuat: ut ſemper eorum animus habeat unde ſe ipſe reprehendat: quatenus dũ appetunt perfecti eſſe, nec poſſunt: & laborant in hoc quod non acceperunt: nec tamen elaborando præualent, in his quæ accepta habent, ſe minime extollant: ſed diſcant quia ex ſemetipſis maiora bona non habent, qui in ſemetipſis uincere parua uitia atq; extrema non poſſunt. Hinc eſt enim quod perducto dominus ad terram repromiſsionis populo, cũctos fortes atq; præpotẽtes aduerſarios eius extinguens, Philiſtæos atq; Chananæos diutius reſeruauit: ut ſicut ſcriptum eſt, in eis experiretur Iſrael, ga non nunq;(ut dictũ eſt) eis etiam quibus magna dona tribuit: parua quædam reprehenſibilia relinquit, ut ſemper habeant contra quod bellũ gerant, & deuictis magnis hoſtibus, mentem non erigant, quando eos adhuc aduerſarij etiam minimi fatigant. Fit itaq; ut miro modo una eadẽq; mens, & uirtute polleat, & ex infirmitate laſſeſcat: quatenus & ex parte conſtructa ſit: & ex parte ſe conſpiciat eſſe deſtructam: ut per bonum q; quærit & habere non ualet: illud ſeruet humiliter quod habet. Sed quid mirum quod hoc de homine dicimus, quando illa ſuperna regio in ciuibus ſuis ex parte damna pertulit: & ex parte fortiter ſtetit, ut electi angelorum ſpũs dum alios per ſuperbiam cecidiſſe conſpicerent: ipſi tanto robuſtius: quanto humilius ſtarent? Illi ergo regionis ſuæ etiam detrimenta profecerunt: quæ ad æternitatis ſtatum ex parte ſuæ, deſtructionis eſt ſolidius inſtructa. Sic ergo & in unaquaq; anima agit: ut in humilitatis cuſtodiam aliquando ad lucra maxima ex minimo damno ſeruetur.

Petrus. Placet quod dicis.

VITÆ EVTHICII ET FLORENTII SERVORVM Dei per D. Gregorium Papam ſcriptæ.

Habetur in lib. 3. dialogi eiuſdem. Ca. 15.

NOn hoc ſileam quod ex regione Tuſciæ uenerabilis uiri ſanctuli presbyteri narratione cognoui, de cuius uerbis ipſe nõ dubitas Petre, quia eius uitam fidemq; minime ignoras.

Eodem quoq; tempore in Nurſinæ partibus prouinciæ duo uiri in uita atq; habitu ſanctæ cõuerſationis habitabãt: quorum unus Euthicius: alter uero Florentius dicebatur. Sed idem Euthicius in ſpiritali zelo atq; in feruore uirtutis ſe exercuerat: multorumq; animas ad deum perducere exhortando ſatagebat. Florentius uero ſimplicitati atq; orationi deditam ducebat uitam. Non longe autem erat monaſterium quod rectoris ſui morte erat deſtitutum: ex quo ſibi monachi eũdem Euthicium præſſe uoluerunt. Qui eorum precibus acquieſcens, mul-

tis annis monaſterium rexit,diſcipulorumq́; animas in ſtudio ſanctæ cōuerſationis exercuit. Ac ne oratorium in quo prius habitauerat, ſolum remanere potuiſſet:illis uenerabilem uirum Florētium reliquit. In quo dum ſolus habitaret:die quadam ſe ſe in orationem dedit,atq; ab omnipotenti domino petijt:ut ei illic ad habitandum aliquod ſolatiū donare dignaretur. Qui mox ut impleuit orationem,oratorium egreſſus, ante foras urſum reperit ſtantem. Qui dum ad terram caput deprimeret:nihilq; feritatis in ſuis motibus demonſtraret:aperte dabat intelligi, quod ad uiri Dei obſequium ueniſſet:quod uir quoq; domini protinus agnouit. Et quia in eadem cella quatuor uel quinq; pecudes remanſerāt quibus omnino deerat qui paſceret & cuſtodiret:eidem urſo præcepit dicens, Vade,atq; oues has ad paſtū eijce:ad horam uero ſextam reuertere. Cœpit itaq; hoc indeſinenter agere. Iniungebatur urſo cura paſtoris: & quas manducare cōſueuerat:paſcebat oues beſtia ieiuna. Cum uir domini ieiunare uolebat ad nonam,percipiebat urſo eadem hora cum ouibus reuerti:cum uero noluiſſet:ad ſextam. In omnibus itaq; mandatis uiri dei obtemperabat urſus ut neq; ad ſextam iuſſus redire,ueniret ad nonam:neque ad nonam iuſſus redire,ueniret ad ſextam. Cumq́; diu hoc ageretur:cœpit in loco eodē tantæ uirtutis fama longe lateq́; creſcere.

Sed quia antiquus hoſtis unde bonos cernit emiteſcere ad gloriam:inde peruerſos per inuidiam rapit ad pœnam:quatuor uiri ex diſcipulis uenerabilis Euthicij uehementer inuidentes quod eorum magiſter ſigna non faceret:& is qui ſolus ab eo relictus fuerat,tanto hoc miraculo clarus appareret:eundem urſum inſidiantes occiderūt. Cumq́; hora qua iuſſus fuerat non rediret:uir dei Florentius ſuſpectus eſt redditus,& uſq; ad horam ueſperam expectans:affligi cœpit quod idem quem ex ſimplicitate multa fratrem uocare conſueuerat:urſus minime reuerteretur. Die uero altera perrexit ad agrum urſum pariter oueſq́; quæſiturus:quem occiſum reperit. Sed ſollicite inquirens:citius a quibus fuerat occiſus inuenit. Tunc ſe ſe in lamentum dedit,fratrum malitiam magis quam urſi mortē deplorans. Quem uenerandus uir Euthicius ad ſe deductū conſolari ſtuduit: ſed idē uir domini coram eo doloris magni ſtimulis accenſus: imprecatus eſt dicens,Spero in omnipotenti deo: quia in hac uita ante oculos omnium ex ſua malitia uindictam recipiant:qui nihil ſe lædentem urſum meū occiderunt. Cuius uocem protinus ultio diuina ſecuta eſt. Nam quatuor monachi qui urſum occiderant,ſtatim elephantino morbo percuſsi ſunt:ut mēbris putreſcentibus interirent. Quod factum uir dei Florentius uehementer expauit:ſeque ita fratribus maledixiſſe pertimuit. Omni enim uitæ ſuæ tempore flebat:quia exauditus fuerat:ſe crudelem:ſe in eorum morte clamauit homicidam. Quod idcirco omnipotentem dominum feciſſe credimus:ne uir miræ ſimplicitatis quantolibet dolore commotus, intorquere ultra præſumeret iaculum maledictionis.

Petrus. Nūquidnam ualde graue eſſe credimus:ſi fortaſſe cuilibet exagitante iracundia maledicamus?

Gregorius. De hoc peccato cur me percunctaris an graue ſit,cum Paulus dicat,neq; maledici regnum Dei poſsidebunt? Penſa itaq; quam grauis culpa eſt,quæ ſeparat a regno cœleſtis uitæ.

Petrus. Quid ſi homo non fortaſſe ex malitia:ſed ex linguæ incuria ma-

ledictionis uerbum iaculatur in proximum?

Gregorius. Si apud diſtrictum iudicem Petre otioſus ſermo reprehenditur: quanto magis & noxius? Penſa ergo quantum ſit damnabilis qui a malitia nõ uacat: ſi & ille ſermo pœnalis eſt, q a bonitate utilitatis uacat.

Petrus. Aſſentio.

Gregorius. Idem uir Dei egit aliud: quod ſilere non debeo. Cum enim magna eius opinio longe lateq; crebreſceret: quidam diaconus longe poſitus ad eum pergere ſtuduit: ut eius ſe orationibus commendaret. Qui ad eius cellulam ueniens, omnem locum per circuitum inuenit innumeris ſerpentibus plenum. Cumq; uehementer expaueſceret, clamauit dicens, Serue Dei ora. Erat autem tunc mira ſerenitas. Egreſſus uero Florentius: ad cœlum oculos & palmas tetẽdit: ut illam peſtem ſicut ſciret dominus auferret. Ad cuius uocem ſubito cœlum intonuit, atq; idem tonitrus omnes illos qui eundem locum occupauerant, ſerpentes interemit. Quos cũ uir Dei Florentius interemptos aſpiceret: dixit, Ecce illos occidiſti domine: quis eos hinc leuabit? Moxq; ad eius uocem tantæ aues uenerunt, quanti ſerpentes occiſi fuerant: quæ aſportantes ſingulos, & longius proijcientes: locum habitationis illius mundum a ſerpentibus omnimodo reddiderunt.

Petrus. Quid uirtutis, quid fuiſſe meriti dicimus, quod eius ori tantum factus eſt deus proximus?

Gregorius. Apud omnipotentis Dei ſingularem munditiam atq; eius ſimplicem naturam multum Petre humani cordis munditia atq; ſimplicitas ualet. Hoc ipſum nanq; quod eius famuli a terrenis actionibus ſegregati, otioſa loqui neſciunt, & mentem per uerba ſpargere atq; inquinare deuitant, auctoris ſui præ cæteris exauditionem impetrant. Cui in quantum eſt poſsibile, ipſa puritate ac ſimplicitate cogitationis, quaſi ex quadam iam ſimilitudine concordant. Nos autem turbis popularibus admixti, dum frequenter otioſa: nonnunquam uero etiam (quod eſt grauius) noxia loquimur: os noſtrũ omnipotenti Deo tanto longinquum fit, quãto huic mundo proximum. Multum quippe deorſum ducimur: dum locutione continua ſecularibus admiſcemur. Quod bene Eſaias poſt quam regem dominum exercituum uidit, in ſemetipſo reprehendit, & pœnituit dicens: Væ mihi quia tacui: quia uir pollutus labijs ego ſum. Qui cur polluta labia haberet: oſtendit cum ſubiunxit, in medio populi polluta labia habentis ego habito. Pollutionem nanq; labiorum habere ſe doluit: ſed unde hanc contraxerit indicauit: cum in medio populi polluta labia habẽtis ſe habitare perhibuit. Valde enim difficile eſt, ut lingua ſecularium mentem non inquinet quam tangit: quia dum plerunq; eis ad quædam loquenda condeſcendimus: pauliſper aſſueti, hanc ipſam locutionẽ quæ nobis indigna eſt: etiam delectabiliter tenemus, ut ex ea iam redire non libeat: ad quam uelut ex condeſcenſione deducti, uenimus inuiti. Sicq; fit ut ab otioſis ad noxia, a leuioribus ad grauiora uerba ueniamus: & os noſtrum ab omnipotenti domino tanto iam minus exauditur in prece: quanto amplius inquinatur ſtulta locutione: quia ſicut ſcriptum eſt, qui auertit aurem ſuam ne audiat legem: oratio eius erit execrabilis. Quid ergo mirum ſi poſtulantes tarde a domino audimur: qui præcipientem dominum aut tarde, aut nullo modo audimus? Et quid mirum ſi Florentius

in prece ſua citius eſt auditus: qui in præceptis ſuis dn̄m citius audiuit?

1 Petrus. Nihil eſt quod reſponderi ualeat apertæ rationi.

Euthicius poſt mortem claruit uirtute ſignorum.

Gregorius. Euthicius uero qui prædicti Florentij in uia domini ſocius fuerat: magis poſt mortem claruit in uirtute ſignorum. Nam cum multa ciues urbis illius de eo ſoleāt narrare miracula: illud tamen eſt præcipuū:

2 quod uſq; ad hæc Longobardorum tempora omnipotens deus per ueſtimētum illius aſsidue dignabatur operari. Nam quoties pluuia deerat, & æſtu nimio terram longa ſiccitas exurebat: collectu in unum ciues urbis illius: eius tunicam leuare, atq; in conſpectu domini cum precibus offerre conſueuerant. Cum qua dum per agros pergerent exorantes, repente pluuia tribuebatur: quæ plene terram ſatiare potuiſſet. Ex qua re patuit, eius anima quid uirtutis intus, quid meriti haberet: cuius foris oſtenſa ueſtis iram conditoris auerteret.

Nota tu qui ſanctis detrahis, & nihil poſt mortem poſſe contendis, cum tantum uel ſola ſancti ueſtis potuerit.

Habetur in libro tertio Dialogorum eiuſdem Cap. 4.

VITA MARCII MONACHI DE MONTE Marſico per D. Gregorium Papam Scripta.

Vper in parte Campaniæ uir ualde uenerabilis Marſius nomine, in monte Marſico ſolitariā uitam duxit, multiſq; annis in ſpecu anguſtiſsimo incluſus fuit: quem multi ex noſtris nouerunt, eiuſq; actibus præſentes extiterunt. De quo multa ipſæ & beatæ memoriæ Papa Pelagio prędeceſſore meo, & alijs religioſiſsimis uiris narrantibus agnoui. Cuius hoc miraculum primum fuit: quod mox ut ſe in prædicti montis foramine contulit: ex petra eadem quę in ſemetipſa concaua auguſtū ſpecum fecerat, aquę ſtilla prorupit: quę Marcio dei famulo in uſu quotidiano ſufficeret: & nec plus adeſſet, nec neceſsitati deeſſet. Qua in rē oſtendit omnipotēs deus quantam ſui famuli curam gereret: cui uetuſto miraculo potū in ſolitudine ex petrę duritia miniſtraret. Sed antiquus hoſtis humani generis inimicus, eius uirtutibus inuidens: hunc uſitata arte pellere ex eo ſpecu molitus eſt. Nam amicam ſibi beſtiam: ſerpentem ſcilicet ingreſſus: hunc ab eadem habitatione eijcere facto terrore conatus eſt. Cępit etenim ſerpens in ſpeluncam uenire, ſolus cū ſolo eoq; orante ſe ante illū ſternere: & cū cubante pariter cubare. Sed uir ſanctus omnino imperterritus eius ori manū uel pedē extendebat: dicēs, Si licentiā accepiſti ut feriās: ego nō prohibeo. Cumq; hoc continuæ per triennīū gereretur: die quadam antiquus hoſtis tanta hac eius fortitudine uictus infremuit: ſeq; per deuexū montis latus in præcipiciū ſerpens dedit: omniaq; arbuſta loci illius flāma ex ſe exeunte concremauit. Qui in eo quod montis latus omne combuſsit, cogēte omnipotente deo monſtrare compulſus eſt, quantæ uirtutis fuerat, qui uictus abſcedebat. Perpende quæſo iſte uir domini in quo montis uertice ſtetit: qui cum ſerpente per triennium iacuit ſecurus.

Petrus. Auditu paueo.

Gregorius: Vir iſte uenerabilis incluſionis ſuæ tempore primo decreuerat ut altra mulierem non uideret: non quia aſpernabatur ſexū: ſed ex contemplata ſpecie, tentationis, incurrere metuebat uitiū. Quod quædā mulier audiens, audacter aſcendit montem: atq; ad eius ſpecum impudenter prorupit. At ille paulo longius intuens, & uenientis ad ſe muliebria indu-

menta conſpiciens, ſeſe in orationem dedit. in terram faciem depreſsit, & eouſq; proſtratus iacuit: quo impudens mulier a feneſtra cellulæ illius fatigata recederet. Quæ die eodem mox ut de monte deſcendit: uitā finiuit: ut ex mortis eiꝰ ſententia daretur intelligi, quia ualde omnipotenti deo diſplicuit, quod eius famulū auſu improbo contriſtauit.

Alio quoq; tempore dum multi adhunc religioſa deuotione concurrerent, atq; arcta eſſet ſemita quę in diuexo montis latere ad eius cellulam properantes ducebat: puer paruulus incaute gradiens: ex eodem monte cecidit, & uſq; ad uellem corruit: quæ ſub mōte eodem ſita quaſi in profundo conſpicitur. In loco quippe eodem tanta mons ipſe altitudine excreuit: ut arbuſta ingentia quæ ex eadem ualle prodeunt, ex monte aſpicientibus quaſi frutera eſſe uideantur. Perturbati itaq; ſunt cuncti qui ueniebant: ſummaq; cura quæſitum eſt ſicubi corpus elapſi pueri potuiſſet inueniri. Quis enim aliud niſi extinctū crederet: quis uel corpus ad terrā integrū perueniſſe ſuſpicaretur, dum interpoſitis ubiq; ſcopulis in partes diſcerpi potuiſſet? Sed requiſitus puer, in ualle inuētus eſt, non ſolū uiuus, ſed ēt incolumis. Tunc cunctis patenter innotuit, quod ideo lædi non potuit: quia hunc in caſu ſuo Marcij oratio portauit.

In ſpecu uero illius magna deſuper rupes eminebat, quæ cum ex parte exigua monti uideretur affixa: Marcij cellę prominens caſum ſuum quotidie, & illius interitū ruitura minabatur. Ad hunc Maſcatus illuſtris uir, Armentarij nepos, cū magna ruſticorū multitudine ueniens, precabatur ut uir dei de ſpecu eodem dignaret̄ exire: quatenus ipſe ruituram rupem ex monte potuiſſet euellere: atq; in ſpecu ſuo dei famulus iam ſecurus habitaret. Cumq; hoc uir dei nequaquam acquieſceret: ei quod poſſet ut faceret præcepit, & ipſe in cellæ ſuæ remotiori ſe parte contulit. Si tamen moles rueret, dubiū non erat quod ſimul & ſpecū deſtrueret, & Marciū necaret. Itaq; dum ea quæ uenerat multitudo conaretur ſi poſſet ſine periculo uiri dei ingens illud quod deſuper incubuerat ſaxum leuare: cunctis uidentibus repente res ualde admirabilis contigit: quia moles ipſa quam conabant̄ euellere, ſubito ab eiſdē laborantibus euulſa: ne ſpeluncę Marcij tectū tangeret, ſaltū dedit, & quaſi ſerui dei læſionem fugiens, longius cecidit. Quod ad iuſſum oīpotētis dei angelico miniſterio actū intelligit: qui diuina prouidentia diſponi omnia fideliter credit.

His cum primū ſe in eundem montem contulit: nec dum clauſo ſpecu habitans: cathena ſibi ferrea pedem ligauit, eamq; ſaxo ex parte altera affixit: ne ei ultra liceret progredi, quam cathenæ eiuſdem quantitas tendebatur. Qui uir uitæ uenerabilis Benedictus audiens, ei per diſcipulum ſuum mandare curauit. Si ſeruus dei es, non teneat te cathena ferri, ſed cathena Chriſti. Ad quam uocem Marcius protinus eundem compedem ſoluit: ſed nunquam poſtmodū ſolutum tetendit pedem ultra locum qui hunc tenere ligatū conſueuerat, atq; in tanto ſe ſpatio ſine cathena coercuit: in quanto & antea ligatus manſit.

Qui dum ſe poſtmodū in eiuſdem loci ſpecu concluſiſſet: cępit etiā diſcipulos habere: qui ab eius ſpecu ſeorſum habitantes, ad uſum uitæ aquā de puteo haurire conſueuerant. Sed funis in quo ad hauriendam aquam ſitula dependebat, crebro rumpebatur. Vnde factū eſt ut eandem cathenam quam ex pede ſuo uir domini ſoluerat, eius diſcipuli peterent, eamq;

ſuni adiungerent: atq; in illam ſitulam ligarent. Ex quo iam tempore contigit, ut idem funis & quotidie tingeretur aqua, & nunquam rumperetur. Quia enim cathenam uiri dei funis ille contigit, ipſe quoque ad tolerandam aquam, ferri in ſe fortitudinem traxit.

Petrus. Facta hæc placent: quia mira ſunt, & multum recentia.

Habetur lib. iij. Dialogi eiuſdem Cap. 17.

VITA MONACHI EX MONTE ARGENTARIO qui mortuum ſuſcitauit, per D. Gregorium Papam Scripta.

NOſtris temporibus quidam uir quadrageſimus nomine, Buxentinæ eccleſię ſubdiaconus fuit: qui ouium ſuarũ gregem paſcere in Aureliæ partibus ſolebat. Cuius ualde ueracis uiri narratione res mira innotuit quæ ſecreto fuerat geſta. Is nanq;(ut prædiximus) dum gregis ſui in Aurelia curam gereret: in diebus eiuſdem uir fuit e monte qui Argentarius uocatur, uenerabilis uitæ: qui habitũ monachi quem prætendebat ſpecie, moribus explebat. Hic itaq; ad eccleſiam beati Petri apoſtolorũ principis ab eodẽ monte Argentario annis ſingulis uenire conſueuerat: atq; ad hunc (quem prędixi) Quadrageſimũ ſubdiaconum (ſicut ipſe narrauit) hoſpitalitatis gratia declinabat. Quadam uero die dum eius hoſpitiũ (quod non longe ab eccleſia aberat) intraſſet: cuiuſdam pauperculæ maritus iuxta defunctus eſt. quem ex more lotũ, ueſtimentis indutũ, & ſabano conſtrictũ, ſuperueniente ueſpere ſepelire nequiuerunt. Igitur iuxta defuncti corpus uiduata mulier ſedit, quę in magnis fletibus noctem ducens: continuis lamentorũ uocibus ſatisfaciebat dolori. Cũq; hoc diutius fieret, & flere mulier nullo modo ceſſaret: uir dei qui receptus hoſpitio fuerat, Quadrageſimo ſubdiacono compunctus ait, Dolori huius mulieris anima mea compatitur: rogo ſurge & oremus. Perrexerunt igitur utriq; ad uicinam eccleſiam: ſeſeq; pariter in ora ionem dederunt. Cumq; diutius oraſſent: cõplere orationem Quadrageſimũ ſubdiaconũ ſeruus dei petijt. Qua completa ab altaris crepidine puluerem collegit, atq; cũ eodem quadrageſimo ad defuncti corpus acceſsit: ſeq; ibidem in orationẽ dedit. Cumq; diutius oraſſet, iam non ſicut prius fecerat, orationem compleri per ſubdiaconũ uoluit: ſed ipſe benedictionem dedit, ſtatimq; ſurrexit. Et quia manu dextera collectũ puluerem geſtabat: ſiniſtra palliũ quo facies defuncti uelabatur, abſtulit. Quod cũ mulier fieri cerneret: contradicere uehementer cœpit, & mirari quid uellet facere. Ablato itaq; pallio, diu eo quem collegerat puluere defuncti faciem fricauit. Qui cũ diutius fricaretur, recepit animam, oſcitauit, oculos aperuit, ſeſeq; eleuans reſedit, quid erga ſe ageretur miratus eſt, ac ſi de grauiſsimo ſomno fuiſſet excitatus. Quod cũ mulier lamentis fatigata conſpiceret, cępit ex gaudio magis flere, & uoces amplius edere. Quam uir domini modeſta prohibitione compeſcuit, dicens, Tace, tace: ſed ſi quis te requiſiuerit qualiter factũ ſit hoc: ſolũmodo dic: quia dominus Ieſus Chriſtus opera ſua fecit. Dixit hoc, atq; ab eius hoſpitio exiuit. Quadrageſimum ſubdiaconũ protinus reliquit, & in loco eodem ultra non comparuit. Temporalem nanq; honorem fugiens, egit ut ab ĳs a quibus uiſus in tanta uirtute fuerat, nunquam iam in hac uita uideretur.

1 Vide conſuetudinem lauãdi corpora defunctorum eſſe antiquã. Vt habes etiã ſeruatum fuiſſe in corpore Thabitæ quam ſuſcitauit Petrus Act. ix.

2 Mirũ ualde quod non iuuerint potius in hortum ſeu ad montem, ſi eccleſia nil ualet ad orationes, ut inſulſiſſimi quidã dixerunt.

Petrus.

Petrus. Quid alij ſentiant ignoro, ego autem præ cunctis miraculis hoc potius exiſtimo eſſe miraculum, quod ad uitam mortui redeunt: eorumq; animæ ad carnem ex occulto reuocantur.

Gregorius. Si uiſibilia attendimus, ita neceſſe eſt ut credamus. Si uero inuiſibilia penſamus, nimirũ conſtat quia maius eſt miraculũ prædicationis uerbo, atq; orationis ſolatio peccatorẽ conuertere, quam carne mortuum ſuſcitare. In iſto enim re ſuſcitatur caro iterum moritura, in illo uero anima in æternũ uictura. Cũ enim propono duos, in quo horũ exiſtimas maiori factũ uirtute miraculũ? Lazarũ quippe quem iam fidelem credimus fuiſſe, carne dominus ſuſcitauit: Saulũ uero reſuſcitauit in mente. Et quidem poſt reſurrectionem carnis de Lazari uirtutibus tacetur. Nam poſt reſurrectionem animæ, capere noſtra infirmitas non ualet, quanta in ſacro eloquio de Pauli uirtutibus dicuntur. Quam illius crudeliſsimæ cogitationes ad pietatis mollia conuerſæ ſunt uiſcera. Quam mori cupit pro fratribus, in quorũ prius morte gaudebat. Quam plenus omnis ſcripturæ ſcientia nil ſe ſcire iudicat, niſi Chriſtũ Ieſum, & hunc crucifixum. Quam pro Chriſto uirgis libenter cedit, quem gladijs inſequebať. Quam apoſtolatus honore ſublimis eſt, ſed tamen ſponte fit paruulus in medio diſcipulorũ. Quam ad cœli tertij ſecreta ducitur, & tamen mentis oculum per compaſsionem reflectit ad diſpẽſandum cubile coniugatorũ dicens, Vxori uir debitũ reddat, & uxor uiro. Quam admiſceť in contemplatione cętibus angelorũ, & tamen non aſpernať cogitare atq; diſponere facta carnalium. Quam gaudet in infirmitatibus, ſibiq; in contumelijs placet. Quam ei uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quam totũ iam extra carnem eſt hoc ipſum quod uiuit in carne. Ecce qualiter uiuit, qui ab inferno mente ad uitã pietatis redijt. Minus eſt ergo quempiam in carne ſuſcitari: niſi forte per uiuificationem carnis ad uitam reducať mentis, ut ei hoc agatur per exterius miraculũ, quatenus conuerſus interius uiuificetur.

Petrus. Valde infra credidi hoc, quod modo quam ſit incomparabiliter ſuperius agnoui.

VITA ALTERIVS MONACHI BENEDICTI per D. Gregorium Papam Scripta.

Habetur lib. iij. Dialogi eiuſdem Cap. 18.

FRater quidam mecũ eſt in monaſterio conuerſatus, in ſcriptura ſacra ſtudioliſsimus: qui me ætate prçibat, hic ex multis quæ neſciebam me ædificare conſueuerat. Huius itaq; narratione didici: quod fuit quidam in Campaniæ partibus intra quadrageſimũ Romanæ urbis miliarũ: nomine Benedictus: equidem ætate iuuenis ſed moribus grandæuus, & in ſanctæ conuerſationis regula ſe fortiter ſtringens. Quem Totilæ Regis tempore cũ Gothi reperiſſent: hunc incendere cũ ſua cella moliti ſunt. Ignem nanq; poſuerunt, ſed in circuitu arſerunt omnia: cella uero illius igne comburi non potuit. Quod uidentes Gothi, magisq; ſæuientes, atq; hunc ex ſuo habitaculo trahentes, non longe aſpexerunt ſuccenſum clibanũ qui coquendis panibus parabatur: eumq; in illo proiecerũt: clibanumq; clauſerunt. Sed die altera ita illæſus inuentus eſt: ut non ſolum eius caro ab ignibus, ſed neq; extrema ullo modo ueſtimenta cremarentur.

Petrus. Antiquum trium puerorum miraculum audio: qui proiecti in ignibus læſi non ſunt.

Gregorius. Illud ut opinor miraculum ex parte aliqua diſsimiliter geſtum eſt. Tũc quippe tres pueri ligatis pedibus ac manibus in ignẽ proiecti ſunt, quos die altera rex requirens, in camino illæſis ueſtibus deambulantes reperit. Ex qua re colligitur: quia ignis in quo iactati fuerant, qui ueſtimenta eorum non contingit, eorum uincula conſumpſit: ut uno eodemq́ue tempore in obſequio iuſtorum & haberet flamma uirtutem ſuam ad ſolatium, & non haberet ad tormentum.

Habetũr lib. iij. Dialogi eiuſdẽ Cap. 21.

VITA PRESBYTERI PROVINCIÆ VALERIÆ per D. Gregorium Papam Scripta.

i

N Valeria prouincia res eſt hæc geſta quam narro: mihiq́ue beatæ memoriæ abbatis mei Valentionis relatione cognita. Ibi etenim quidam uenerabilis ſacerdos erat: qui cũ clericis ſuis dei laudibus bonisq́ue operib⁹ intentus, ſanctæ conuerſationis uitam ducebat. Superueniente autem uocationis die defunctus eſt, atque ante eccleſiam ſepultus. Eidem uero eccleſiæ caulæ inhærebant ouium: atq́ue idem locus in quo ſepultus eſt ad eaſdem oues tendentibus peruius erat. Quadam autem nocte cũ clericis intra eccleſiam pſallentibus fur ueniſſet: ut ingreſſus caulas furtũ faceret, ueruecem tulit: & concitus exijt. Cũ uero perueniſſet ad locum ubi uir domini ſepultus erat: repente hæſit, & greſſum mouere non potuit. Veruecem quidem de collo depoſuit: eumq́ue dimittere uoluit, ſed manum laxare nõ ualuit. Cœpit igitur ſtare miſer cũ præda ſua reus & ligatus. Volebat ueruecem dimittere, nec ualebat. Volebat egredi cum ueruece: nec poterat. Miro itaq́ue modo fur qui a uiuis uideri timuerat: hunc mortuus tenebat. Cum itaq́ue greſſus manusq́ue illius fuiſſent obſtricta: immobilis perſtitit. Facto autem mane, expletis laudibus dei, ab eccleſia egreſsi ſunt clerici, & inuenerunt ignotũ hominem ueruecem tenentem manu. Res uenit in dubium, utrum ueruecem tolleret: an offerret, ſed culpę reus citius indicauit pœnam. Mirati omnes: quia ingreſſus fur uiri dei merito ad prædam ſuam ſtabat ligatus. Qui ſe pro eo protinus in orationẽ dederunt: ſuisq́ue precibus uix obtinere ualuerunt, ut qui res eorum uenerat rapere: ſaltem uacuus exire mereretur. Itaque fur qui diu ſteterat cum præda captiuus, quandoq́ue exijt uacuus & liber.

1 Quadam nocte clericis intra eccleſiã pſallẽtibus. Vide hic antiquum morem eſſe, celebrare horas nocturnas in templis.

2 Tu qui negas ſanctos poſt mortẽ poſſe aliquid, aſpice ſi iuſtus mortuus peccatorem uiuum ligauit.

Petrus. Apparet quantæ ſit ſuper nos dulcedinis omnipotens deus, cuius erga nos fiunt tam iocunda miracula.

Habetur libro tertio Dialogi eiuſdem. Capit. 23. 24. & 25.

VITA ABBATIS PRÆNESTINI MONTIS eiuſq́ue preſbyteri, nec non Theodori & Abundij manſionariorum Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli urbis Romæ, per D. Gregorium papam ſcripta.

p

Ræneſtinæ urbi mons præminet in quo beati Petri apoſtoli Monaſterium ſitum eſt, uirorum dei: quorũ relatione adhuc in Monaſterio poſitus audiſſe me contigit magnũ hoc quod narro miraculum: quod eiuſdem Monaſterij monachi noſſe ſe teſtabantur.

In eo nanq; Monaſterio fuit pater uitæ uenerabilis,qui quendam monachum nutriens,uſq; ad reuerendos prouexit mores. Cumq́; eum in timore domini uideret excreuiſſe:in eodem ſibi Monaſterio tunc presbyterum fecit ordinari. Cui poſt ordinationem ſuam(quia non longe abeſſet,eius exitus per reuelationem indicatus eſt. A prædicto autem patre Monaſterij petijt,quatenus ei cōcederet ut ſibi ſepulchrum pararet. Cui ille reſpondit. Ante te quidem ego moriturus ſum:ſed tamen uade, & ſicut uis præpara ſepulchrum tuum Receſsit igitur,& præparauit. Cũ non poſt multos dies ſenex pater febre præuentus ad extrema peruenit:atq; aſſiſtenti presbytero iuſsit dicens:In tuo ſepulchro pone me. Cumq́; ille diceret: Scis quia ego modo te ſecuturus ſum:utroſq; capere non poteſt. Abbas protinus reſpondit. Ita fac ut dixi,quia ſepulchrum tuum ambos nos capit. Defunctus itaq; eſt:atq; in ſepulchro eodem quod ſibi presbyter parauerat poſitus.

Mox quoq; & presbyterum corporis languor ſequutus eſt: quo languore creſcente citius presbyter uitam finiuit. Cumq́; ad ſepulchrum qđ ſibi ipſi parauerat, corpus illius fuiſſet a fratribus deportatum: aperto eodem ſepulchro uiderunt omnes qui aderant, locum non eſſe ubi poni potuiſſet: quia corpus patris Monaſterij quod illic ante poſitum fuerat,omne illud ſepulchrum tenebat. Cumq́; fratres qui preſbyteri corpus detulerant,factam ſibi ſepeliendi difficultatem uiderent: unus eorum exclamauit dicens. O pater ubi eſt quod dixiſti:quia ſepulchrum iſtud ambos uos caperet? Ad cuius uocem ſubito cunctis uidentibus Abbatis corpus quod illic ante poſitum fuerat:& ſupinum iacebat,ſe uertit in latere: & uacantem ſepulchri locum ad ſepeliendũ preſbyteri corpus præbuit: & quia utroſq; ille locus caperet:ſicut uiuus promiſerat, mortuus impleuit. Sed quia hoc quod prædixi, apud Præneſtinam urbem in beati Petri apoſtoli Monaſterio geſtum eſt:uiſne aliquid etiam in hac urbe de eius eccleſiæ cuſtodibus ubi ſacratiſsimum corpus illius eſt, poſitum audire.

Petrus.Volo:atq; id ut fiat magnopere deprecor.

Gregorius. Adhuc ſuperſunt aliqui qui Theodorum eius eccleſiæ cuſtodem nouerunt: cuius narrationi innotuit res quæ ei contigit ualde memorabilis. Qui quadam nocte dum citius ad melioranda iuxta ianuam lumina ſurrexiſſet: ex more ligneis gradibus ſub lampade poſitis ſtabat: & lampadis reſouebat lumen. Tunc repente beatus Petrus apoſtolus in ſtola candida deorſum in pauimento conſtitit:eiq́; dixit. Colliberte quare tam citius ſurrexiſti? Quo dicto ab oculis aſpicientis euanuit,ſed tãtus in eũ pauor irruit:ut tota in illo corporis uirtus deficeret, & per dies multos de ſtratu ſuo ſurgere non ualeret. Qua in re quid idem beatus apoſtolus ſeruientibus ſibi uoluit:niſi præſentia ſui reſpectus oſtendere,quia qcquid pro eius ueneratione agerent:ipſe hoc pro mercede retributionis ſine intermiſsione ſemper uideret?

Petrus. Mihi hoc non tam apparet mirum quia uiſus eſt,ſed quia is qui eum uidit:cum ſanus eſſet ægrotauit.

Gregorius. Quid ſuper hac re miraris Petre? Nunquidnam menti excidit:quia cum Daniel propheta magnam illam ac terribilem uiſionem uidit:ex qua etiam uiſione contremuit:protinus adiungit. Et ego elangui et ægrotaui per dies plurimos. Caro enim ea quæ ſunt ſpiritus, capere non

1 *Hoc miraculum contra eos facit, qui fidelium ſepulturas negligunt,& negligendas prædicant.*

2 *Corpus beati Petri apoſtoli eſt in eccleſia ſua in urbe Roma ſita.*

3 *Multa contra hereticos in loco colligũtur Lampadarum uſum in eccleſia nõ eſſe nouum.*

Sanctos præſentes eſſe ubi eorum corpora requieſcunt.

Sanctos eſſe uenerãdos.

Sanctos uidere, & ſcire quæ in honore eorum fiunt.

Demum mercedem retribuere his qui eis ſeruiunt.

ualet: & icirco no nnunquam cum mens humana ultra ſe ad uidendum ducitur: neceſſe eſt u t hoc carneum uaſculum quod ferre talenti pondus non ualet, infirmetur.

Petrus. Scrupulum cogitationis meæ aperta ratio diſſoluit.

Gregorius. Alius illic non ante longa tempora (ſicut noſtri ſeniores referunt) cuſtos eccleſiæ Abundius dictus eſt: magnæ humilitatis atque grauitatis uir: ita omnipotenti deo fideliter ſeruiens: ut idem beatus Petrus Apoſtolus ſignis oſtenderet quam de illo haberet æſtimationem. Nam cum quædam puella paralytica in eius eccleſia permanens, manibus repe-
4 ret: & diſſolutis renibus corpus per terram traheret, diuque ab eodem Petro Apoſtolo peteret, ut ſanari mereretur: nocte quadam ei per uiſionem aſtitit: & dixit, Vade ad Abundium manſionarium, & roga illum: atque ipſe tibi ſalutem reſtituet. Cumque illa de tanta uiſione certa eſſet: ſed quis eſſet Abundius ignoraret: cœpit huc illucque per eccleſiæ loca ſe trahere: ut quis eſſet Abundius inueſtigaret. Cui repẽte ipſe factus eſt obuiam quem quæſiuit, eique dixit. Rogo te pater indica mihi, quis eſt Abundius cuſtos? Cui ille reſpõdit. Ego ſum. At illa inquit Paſtor & nutritor noſter beatus Petrus Apoſtolus ad te me miſit, ut ab infirmitate iſta liberare me debeas. Cui ille reſpondit, ſi ab ipſo miſſa es, ſurge, manumque eius tenuit: et eam in ſtatum ſuum protinus erexit. Sicque ex illa hora omnes in eius corpore nerui ac membra ſolidata ſunt: ut ſolutionis illius ſigna ulterius nulla remanerent. Sed ſi cuncta quæ in eius eccleſia geſta cognouimus, euoluere conamur: ab omnium iam proculdubio narratione conticeſsimus.

Conſidera quomodo ſancti ipſi quandoque ex ſpeciali gratia eis a deo conceſſa, poteſtatem habent faciẽdi miracula, et ſigna oſtendendi.

Habentur libro tertio Dialogi eiuſdem Cap. xxvi. cum ſequentibus.

VITA MENÆ MONACHI, ET MARTYRIVM quadraginta ruſticorũ qui carnes immolaticas comedere, ac multitudinis captiuorum qui caput capræ adorare noluerunt, a Longobardis interfectorũ, deque Arriano Epiſcopo cęcato, et cõſecratione Eccleſiæ ſanctæ Agathę urbis Romę, per D. Gregorium Papam ſcripta.

Nuper in Samnij prouincia quidam uenerabilis uir Menas nomine, ſolitariam uitam ducebat, qui noſtrorum multis cognitus, ante hoc ferme eſt decẽniũ defunctus. De cuius operis narratione unum auctorem non infero, quia pene tot mihi in eius uita teſtes ſunt quot Samnij prouinciã nouerunt.

Hic itaque nihil ad uſum ſuum aliud, niſi pauca apium uaſcula poſsidebat. Huic cum Lõgobardus quidam in eiſdem apibus rapinam uoluiſſet ingerere, prius ab eodem uiro uerbo correptus eſt, & mox per malignum ſpiritum ante eius ueſtigia uexatus. Qua ex re factũ eſt, ut ſicut apud omnes incolas, ita etiam apud eandem barbaram gentem, eius celebre nomen haberetur, nulluſque ultra præſumeret eius cellulam, niſi humilis intrare. Sæpe uero ex uicina ſilua uenientes urſi apes eius comedere conabantur. Quos ille deprehenſos, ferula quam portare manu conſueuerat cedebat. Ante cuius uerbera immaniſsimæ beſtiæ rugiebant & fugiebant. Et quæ gladios formidare uix poterant, ex eius manu ictus ferulæ pertimeſcebant.

Huius

Huius ſtudium fuit,nihil in hoc mundo habere,nihil quærere,omnes q̃ ad ſe charitatis cauſa ueniebant,ad æternæ uitæ deſideria accendere. Siquando autem quorumlibet culpas agnoſceret,nunquam ab increpatione parceret,ſed amoris igne ſuccenſus,ſtudebat in eis uehementer ꝑ linguam ſæuire. Conſuetudinem uero uicini uel longe poſiti eiuſdem loci ac colæ fecerant,ut diebus certis per hebdomadam unuſquiſq; ei oblatiões ſuas tranſmitteret,ut eſſet quod ipſe ad ſe uenientibus offerre potuiſſet. Quodam uero tempore poſſeſſor quidam Carterius nomine, immundo deſiderio deuictus,quandam ſanctimonialem fœminam rapuit,ſibiq; illicito matrimonio coniunxit. Quod mox ut uir domini cognouit,ei ꝑ quos potuit quæ fuerat dignus audire mandauit. Cumq; ille ſceleris ſui cõſcius timeret,atq; ad uirũ dei nequaquam accedere præſumeret, ne forte hunc aſpere ut delinquentes ſolebat increparet, fecit oblationes ſuas, eaſq; inter oblationes aliorum miſit,ut eius munera ſaltem neſciendo ſuſciperet. Sed cum coram eo fuiſſent oblationes omnium deportatæ,uir dei tacitus ſedit,ſigillatim omnes conſiderare ſtuduit & omnes alias eligens, atque ſeorſum ponens,Oblationes quas idem carterius tranſmiſerat, cognouit per ſpiritum,ſpreuit atq; abiecit,dicens,Ite & dicite ei, Oblationem ſuam omnipotenti deo abſtuliſti,& mihi tuas oblationes tranſmittis? ego oblationem tuam non accipio,quia ſuam abſtuliſti deo. Qua ex re factum eſt, ut præſentes quoq; magnus timor inuaderet, cum uir domini tam ſcienter de abſentibus iudicaret.

1 *Huc huc adeſte quot quot noſtro tempore Sanctimoniales fœminas matrimonio iungi ſuadetis & compellitis. Videte num copula hæc a ſanctiſſimis uiris Eccleſiæ columnis approbetur et laudetur, an potius pro illicita, criminoſa & deo odibili habeatur?*

Petrus. Multos horum ſuſpicor martyrium ſubire potuiſſe, ſi eos tempus perſecutionis inueniſſet.

Gregorius. Duo ſunt Petre martyrij genera. Vnum in occulto, alterum quoq; in publico. Nam & ſi perſecutio deeſt exterius, martyrij meritum in occulto eſt: cum uirtus ad paſsionem prompta flagrat in animo. Quia enim eſſe poſsit & ſine aperta paſsione martyriũ: teſtatur in euangelio dominus: qui Zebedæi filijs adhuc præ infirmitate mentis maiora ſeſsionis loca quærentibus dicit, Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Cui uidelicet cum reſponderent: poſſumus: ait utriſq;. Calicem quidem meum bibetis,ſedere aũt ad dexteram meam uel ſiniſtram, nõ eſt meum dare uobis. Quid autẽ calicis nomen: niſi paſsionis poculũ ſignificat? & cum nimirũ conſtet quia Iacobus in paſsione occubuit: Ioannes uero in pace eccleſiæ quieuit: incunctanter colligitur eſſe & ſine aperta paſsione martyriũ, quando & ille calicem domini bibere dictus eſt, qui ex perſecutione mortuus non eſt. De his aũt talibus tantiſq; uiris quorũ ſuperius memoriam feci,cur dicamus quia ſi perſecutionis tempus extitiſſet, martyres eſſe potuiſſent, qui occulte antiqui hoſtis inſidias tolerãtes: ſuoſq; in hoc mundo aduerſarios diligentes,cunctis carnalibꝰ deſiderijs reſiſtentes: per hoc quod ſe omnipotenti deo in corde mactauerunt: etiam pacis tempore martyres fuerũt: dum noſtris modo temporibus uiles quoq; & ſecularis uitæ perſonas: de quibus nil cœleſtis gloriæ præſumi poſſe uidebatur: oborta occaſione contigit ad martyrij coronas perueniſſe?

Nam ante hos ferme annos quindecim, ſicut hi teſtantur qui intereſſe potuerunt, xl. ruſtici a longobardis capti, carnes immolatitias comedere compellebant. Qui cum ualde reſiſterent, & contingere cibũ ſacrilegum nollent, cœperunt longobardi qui eos tenuerant, niſi imolata comederent,

mortem eis minari. At illi æternam potius uitā quam præſentem ac tranſitoriam diligentes, firmiter perſtiterunt: atq; in ſua conſtantia ſimul oēs occiſi ſunt. Quid itaq; iſti niſi ueritatis martyres fuerunt, qui ne uetitū comedendo, conditorem ſuū offenderent, elegerunt gladijs uitam finire.

Eodem quoq; tempore dum fere quadraginta captiuos alios Longobardi tenuiſſent: more ſuo immolauerunt caput capræ diabolo: hoc ei per circuitum curentes, & carmine nefando dedicantes. Cumq; illud ipſi prius ſubmiſsis ceruicibus adorarent: eos quoq; quos cęperant, hoc adorare pariter cōpellebant. Sed ex eiſdem captiuis maxima multitudo magis eligens moriendo ad uitam immortalem tendere, quā adorando uitā mortalem tenere, obtemperare iuſsis ſacrilegis noluit, & ceruicem quam ſemper creatori flexerat, creaturæ inclinare cōtempſit. Vnde factū eſt, ut hoſtes qui eos cęperant graui iracundia accenſi, cunctos gladijs interficerent, quos in errore ſuo participes non haberēt. Quid ergo mirū ſi erumpente perſecutionis tēpore illi martyres eſſe potuiſſent, qui in ipſa quoq; pace eccleſiæ ſemetipſos ſemper affligentes, anguſtam martyrij tenuērūt uiam, quando ingruente perſecutionis articulo hi etiam meruerunt martirij palmas accipere, qui in pace eccleſiæ latas huius ſeculi uias ſequi uidebantur? Nec tamen hoc quod de eiſdem electis dicimus uiris, de cunctis iam quaſi in regula tenemus. Nam cū perſecutionis apertæ tempus irruit, ſicut pleriq; martyriū ſubire poſſunt, qui eſſe in pace eccleſiæ deſpicabiles uidenē, ita nonnunquam in debilitatis formidinem corruūt, qui in pace eccleſiæ prius fortiter ſtare uidebanē. Sed eos de quib9 prædiximus, fieri martyres potuiſſe fideliter fatemur, qa hoc iam ex eorū fine colligimus. Cadere enim nec in aperta perſecutione poterant hi, de quibus cōſtat quia & uſq; ad finem uitæ in occulta animi uirtute perſtiterunt.

Petrus. Vt aſſeris ita eſt: ſed ſuper indignos nos diuinæ miſericordiæ diſpēſationē miror, quia Longobardorū ſæuitiam ita moderatur, ut eorū ſacerdotes ſacrilegos, qui eſſe ſe fidelium quaſi uictores uident, orthodoxorum fidem perſequi minime permittat.

Gregorius. Hoc Petre facere plerunq; conati ſunt: ſed eorū ſæuitiæ miracula ſuperna reſtiterunt. Vnde unū narro quod per Bonifacium monaſterij mei monachum qui uſq; ante quadriennium cū Longobardis fuit, adhuc ante triduum agnoui.

Cum ad ſpoletanam urbem Longobardorū epiſcopus, ſcilicet arrianus ueniſſet, & locū illic ubi ſolennia ſua ageret nō haberet, cępit ab eius ciuitatis epiſcopo eccleſiam petere quā ſuo errori dedicaret. Quod dum ualde epiſcopus negaret, idem quo uenerat Arrianus, beati Pauli apoſtoli eccleſiam illic cominus ſitam ſe die altero uiolenter intraturū profeſſus eſt. Quod eiuſdem eccleſię cuſtos audiens feſtinus cucurrit, eccleſiā clauſit, feris muniuit. Facto autem ueſpere lampades omnes extinxit: ſeq; in interioribus abſcondit. In ipſo autem ſubſequentis lucis crepuſculo Arrianus epiſcopus collecta multitudine aduenit, clauſas eccleſiæ ianuas effringere paratus. Sed repente cunctæ ſimul portæ diuinitus concuſſæ abiectis longius feris apertæ ſunt, atq; cum magno ſonitu omnia eccleſiæ clauſtra

2 patuerunt. Effuſo deſuper lumine omnes quæ extinctæ fuerant lampades accenſæ ſunt. Arrianus uero epiſcopus qui uim facturus aduenerat, ſubita cæcitate percuſſus eſt, atq; alienis iam manibus ad ſuū habitaculum re-

Habes hic lampadarum uſum in eccle-

ductus. Quod dum Longobardi in eadem regione poſiti omnes agnoſce rent, nequaquam ulterius præſumpſerunt catholica loca temerare. Miro enim modo res geſta eſt, ut quia eiuſdem Arriani cauſa lampades in eccleſia beati Pauli fuerant extinctæ, uno eodemq́ tempore & ipſe lumen perderet, & in eccleſiam lumen rediret.

ſia antiquum eſſe, et tēpla deo dicata ſancta loca eſſe, quæ non impune quis temerare præſumat.

Sed neq; hoc ſileam quod ad eiuſdem Arrianæ hæreſeos damnationē in hac quoq; urbe ante bienniū pietas ſuperna monſtrauit. Ex ĳs quippe quæ narro aliud populus agnouit, aliud autem ſacerdos & cuſtos eccleſiæ ſe audiſſe & uidiſſe teſtantur. Arrianorū eccleſia in regione urbis illius quæ ſubura dicitur, cū clauſa uſq; ante bienniū remanſiſſet, placuit ut in fide catholica introductis illic beati Stephani & ſanctæ Marthæ marty rum reliquĳs dedicari debuiſſet, quod factū eſt. Nam cū magna populi multitudine uenientes, atq; omnipotenti domino laudes canentes, eandē eccleſiam ingreſsi ſumus. Cumq; in ea iam miſſarū ſolennia celebrarentur, & præ eiuſdem loci anguſtia populi ſe turba comprimeret, quidam ex his qui extra ſacrarium ſtabant, porcum ſubito intra ſuos pedes huc illucq́ diſcurrere ſenſerunt. Quem dum unuſquiſq; ſentiret, & iuxta ſe ſtantibus indicaret: idem porcus eccleſiæ ianuas petĳt, & omnes per quos tranſĳt in admirationem cōmouit. Sed uideri a nullo potuit: quamuis ſentiri potuiſſet. Quod idcirco diuina pietas oſtendit, ut cunctis pateſceret, quia de loco eodem immundus habitator exiret. Peracta igitur celebratione miſſarū receſsimus, ſed adhuc nocte eadem magnus in eiuſdem eccleſiæ tectis ſtrepitus factus eſt, ac ſi in eis aliquis errando diſcurreret. Sequenti autem nocte grauior ſonitus excreuit, ac ſubito tanto terrore inſonuit, ac ſi omnis illa eccleſia a fundamentis fuiſſet euerſa, & protinus receſsit, & nulla ulterius illic inquietudo antiqui hoſtis apparuit, ſed per terroris ſonitum quem fecit, innotuit quod a loco quem diu tenuerat coactus exiebat. Poſt paucos uero dies in magna ſerenitate aëris ſuper altare eiuſdem eccleſiæ nubes cęlitus deſcendit: ſuoq́ illud uelamine operuit: omnemq́ eccleſiam tanto terrore ac ſuauitatis odore repleuit, ut patentibus ianuis nullus illic præſumeret intrare. Sacerdos quoq; & cuſtodes, & hi qui ad celebranda miſſarū ſolennia uenerant: rem uidebant, ingredi minime poterant, & ſuauitatem mirifici odoris trahebant. Die uero alio cum in ea lampades ſine lumine dependerent: emiſſo diuinitus lumine ſunt accenſæ. Poſt paucos iterum dies expletis miſſarum ſolennĳs, extinctis lampadibus cuſtos ex eadem eccleſia egreſſus: poſt paululum intrauit, & lampades quas extinctas reliquerat: lucentes reperit. Quos negligenter extinxiſſe ſe credens: eas iam ſollicitus extinxit, & exiens eccleſiam clauſit. Sed poſt horarū trium ſpatiū regreſſus, lucentes lampades quas extinxerat, iterū accenſas inuenit, ut uidelicet ex ipſo lumine aperte clareſceret, quia locus ille a tenebris ad lucem ueniſſet.

3
Tu qui derides eccleſiarum cōſecrationes cum Miſſarum ſolenniis ac ſanctorum reliquĳs, necnon lampadarum accēſionem in templis, uide quot & quanta miracula hic contigere, ut ſaltē pudore uictus linguam tēperes in futurum.

Petrus. Et ſi in magnis ſumus tribulationibus poſiti: quia tamen a conditore noſtro non ſumus omnino deſpecti: teſtantur ea quæ audio eius ſtupenda miracula.

Habetur lib. iij. Dialogi eiuſdē cap. 31.

VITA ERMIGILDI FILII REGIS VVISIGOTHORUM PER D. GREGORIUM PAPAM SCRIPTA.

Sicut multorum qui ab Hiſpaniarum partibus ueniunt, relatione cognouimus, nuper Ermigildus rex Liuigildi regis Vuiſigothorū filius ab Arriana hęreſi ad fidem catholicam uiro reuerentiſsimo Leandro Iſpolitano Epiſcopo dudum mihi in amicitijs familiariter uincto prædicante conuerſus eſt. Quem pater Arrianus ut ad eandem hæreſim rediret, & præmijs ſuadere, & minus terrere conatus eſt. Cumq; ille cōſtantiſsime reſponderet nunquam ſe ueram fidem poſſe relinquere quam ſemel agnouiſſet, iratus pater eum priuauit regno, rebusq; expoliauit omnibus. Cumq; nec ſic uirtutem mentis illius emollire ualuiſſet, in arcta illū cuſtodia cōcludens, collum manusq; illius ferro ligauit.

Cœpit itaq; idem Ermigildus rex iuuenis terrenum regnū deſpicere, & forti deſiderio cœleſte quærens: in cilicijs uinculatus iacens, omnipotenti deo ad confortandum ſe preces effundere, tantoq; ſublimius gloriam
1 tranſeuntis mūdi deſpicere, quanto et religatus agnouerat nil fuiſſe quod potuerit auferri. Superueniente autem paſchalis feſtiuitatis die, intempeſtæ noctis ſilentio ad eum perfidus pater Arianū epiſcopū miſit, ut ex eius manu ſacrilegæ conſecrationis cōmunionem perciperet, atq; per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed uir deo deditus Ariano Epiſcopo uenienti exprobrauit ut debuit, eiuſq; a ſe perfidiam dignis increpationibus repulit, quia & ſi exterius iacebat ligatus, apud ſe tamen in magno mentis culmine ſtabat ſecurus.

Paſchalis Feſtiuitatis dies.

Ad ſe itaque reuerſo epiſcopo Arianus pater infremuit ſtatimq; ſuos apparitores miſit, qui conſtantiſsimum confeſſorem dei illic ubi iacebat occiderent, quod & factū eſt. Nam mox ut ingreſsi ſunt, ſecurem cerebro eius infigentes, uitam corporis abſtulerunt, hocq; in eo ualuerunt perimere, quod ipſum quoq; qui peremptus eſt in ſe conſtiterat deſpexiſſe. Sed
2 pro oſtendenda uera eius gloria, ſuperna quoq; non defuere miracula. Nam cœpit in nocturno ſilentio pſalmodię cantus ad corpus eiuſdē regis & martyris audiri, atque ideo ueraciter regis, quia & martyris. Quidam etiam ferunt, quod illic nocturno tēpore accenſæ lampades apparebant, unde & factū eſt quatenus corpus illius, ut uidelicet martyris iure a cunctis fidelibus uenerari debuiſſet. Pater uero perfidus & parricida, cōmotus pœnitentia hoc feciſſe ſe doluit, nec tamen uſq; ad obtinendam ſalutem pertimuit. Nam quia uera eſſet catholica fides agnouit. Sed gentis ſuæ timore perterritus, ad hanc peruenire non meruit. Qui oborta ęgritudine ad extrema perductus eſt, & Leandro epiſcopo quem prius uehementer afflixerat: Richardū regem filiū ſuum quē in ſua hæreſi relinquerat, commendare curauit, ut in ipſo quoq; talia faceret, qualia & in fratre ſuis exhortationibus feciſſet. Qua cōmendatione expleta, defunctus eſt.

Vide approbari a deo per hoc miraculum pſalmodiam & lampadarum accenſionē quibus in ſepeliēdis noſtrorū fidelium corporibus utitur catholica eccleſia.

Vide etiam uenerari a cunctis fidelibus corpus martyris.

Poſt cuius mortē Richardus rex non patrem perfidū, ſed fratrem martyrem ſequens, ab Arianæ hæreſeos prauitate conuerſus eſt. Totā quoq; Vuiſigothorū gentem ita ad ueram perduxit fidem, ut nullū in ſuo regno militare permitteret, qui regni dei hoſtis exiſtere per hæreticam prauitatem non timeret. Nec mirū quod ueræ fidei prædicator factus eſt, qui fra-

ter eſt

ter eſt martyris, cuius hunc quoq; merita adiuuant, ut ad omnipotentis 3
dei gremium tam multos reducat. Qua in re cōſiderandū nobis eſt, quia
totū hoc agi nequaquam poſſet, ſi Ermigildus rex pro ueritate mortuus
non fuiſſet. Nam ſicut ſcriptū eſt: Niſi granum frumenti cadens in terram
mortuum fuerit: ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multū fru-
ctum affert. Hoc fieri uidemus in membris quod factū ſcimus in capite.
In Vuiſigothorum etenim gente unus mortuus eſt, ut multi uiuerent, &
dum unum granum fideliter cecidit, ad obtinendam fidem animarum ſe-
ges multa ſurrexit.

Sunt ergo ſanctorum merita apud deum etiam poſt mortem.

Petrus. Res mira, & noſtris ſtupenda temporibus.

VITA AFRICANORVM EPISCOPORVM, QVORUM linguæ a Vandalis pro Chriſtianæ fidei confeſsione abſciſſæ ſunt, per D. Gregorium Papam ſcripta.

Habetur in libro tertio Dialogi eiuſdem cap. 32.

IVſtiniani Auguſti temporibus, dum contra catholicorum fi
dem exorta a uandalis perſecutio Ariana in Africa uehemē
1 ter inſaniret: quidam in defenſione ueritatis epiſcopi forti-
ter perſiſtentes, ad medium ſunt deducti. Quos uandalorū
rex uerbis ac muneribus ad perfidiam flectere non ualens,
tormentis frangere poſſe ſe credidit. Nam cum eis in ipſa defenſione ueri-
tatis ſilentium indiceret, nec tamen ipſi contra perfidiam tacerent, ne ta-
cendo forſitan cōſenſiſſe uiderentur: raptus in furorem, eorum linguas ab-
ſcindi radicitus præcepit. Res mira, & multis nota ſenioribus: quia ita pro
defenſione ueritatis etiam ſine lingua loquebantur: ſicut prius loqui per
linguam conſueuerant.

Petrus. Mirandum ualde, & uehementer ſtupendum.

Gregorius. Scriptum Petre eſt de unigenito ſummi patris: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. De cuius etiam uirtute ſubiungitur: Omnia per ipſum facta ſunt. Quid igitur miramur, ſi uerba ædere ſine lingua potuit uerbum quod fecit linguam?

Petrus. Placet quod dicis.

Gregorius. Hi itaq; eo tempore profugi ad Conſtantinopolitanam ur-
bem uenerunt. Eo quoq; tempore pro explendis reſponſis Eccleſiæ ad
principem ipſe tranſmiſſus ſum, ſeniorem quendam Epiſcopum reperi,
qui ſe adhuc eorū ora ſine linguis loquentia uidiſſe teſtabatur, ita ut aper
tis oribus clamarent, Ecce uidete, quia linguas non habemus, & loqui-
mur. Videbatur enim a reſpicientibus ut ferebat, quia abſciſsis radicitus
linguis quaſi quoddam baratrum patebat in gutture: et tamen ore uacuo 1
plena ad integrum uerba formabantur. Quorum illic unus in luxuriā la-
pſus, mox priuatus eſt dono miraculi, recto uidelicet omnipotentis Dei
iudicio, ut qui carnis continentiam ſeruare neglexerat, ſine lingua carnea
nō haberet uerba ueritatis. Sed hæc nos pro Arianæ hæreſeos damnatio-
ne dixiſſe ſufficiat.

Vide mirabile pro cōfirmatione continentiæ in epiſcopo.

Habetur in libro tertio Dialogi eiuſdem cap. 33.

VITA ELEVTHERII SERVI DEI PER D.Gregorium Papam ſcripta.

Leutherius pater monaſterij beati Euangeliſtæ Marci, qd' in Spoletanęurbis pomerijs ſitum eſt, diu mecum eſt in hac urbe in meo monaſterio conuerſatus, ibiq; defunctus eſt. Quem ſui diſcipuli referebant plorãdo mortuum' ſuſcitaſſe. Vir autem tantæ ſimplicitatis erat & compunctionis, ut du bium non eſſet quod illæ lachrymæ ex ea humili ſimplíciq; mente æditæ, apud omnipotentem deum multa obtinere potuiſſent. Huius ergo aliqd' miraculum narrabo, quod inquiſitus mihi ſimpliciter & ipſe fatebatur.

Quadam nanq; die dum iter carperet, facto ueſpere cum ad ſecedendum locus deeſſet, in monaſterium uirginum deuenit, in quo quidã puer paruulus erat quem malignus ſpiritus omni nocte uexare cõſueuerat. Sed ſanctimoniales fœminæ ut uirum dei ſuſceperunt, eum rogauerunt dicentes, Tecum pater hac nocte puer iſte maneat. Quem ipſe benigne ſuſcepit, ſecumq; eam nocte eadem iacere permiſit. Facto autem mane cœperunt ſanctimoniales fœminæ eundem patrẽ uigilanter inquirere, ſi quid ei puer quem dederant nocte eadem feciſſet. Qui miratus cur ita requirerẽt, reſpondit, Nihil. Tunc illæ eiuſdem pueri innotuerunt cauſam, & qd' malignus ſpiritus nulla ab eo nocte recederet indicauerunt, ſummopere poſtulantes ut hunc ſecum ad monaſterium tolleret, quia iam uexationem illius uidere ipſæ non poſſent. Conſenſit ſenex, puerum ad monaſteriũ duxit. Qui cum multo tempore in monaſterio fuiſſet, atq; ad hunc antiquus hoſtis accedere minime prӕſumpſiſſet, eiuſdem ſenis animus de ſalute pueri immoderatius per lætitiam tactus eſt. Nam coram poſitis fratribus dixit, Fratres, diabolus ſibi cum illis ſororibus iocabatur, at uero ubi ad ſeruos dei uentum eſt, ad hunc puerum accedere non prӕſumpſit. Poſtquam uocem emiſit, hora eadem ac momento idem puer coram cunctis fratribus diabolo ſe inuadente uexatus eſt, quo uiſo ſenex ſe protinus in lamen

1 tum dedit. Quem dum lugentem diu fratres conſolari uoluiſſent, reſpõdit dicens, Credite mihi quia in nullius ueſtrum ore hodie panis ingreditur, niſi puer iſte a dæmonio fuerit ereptus. Tunc ſe in orationem cum cunctis fratribus ſtrauit, & eouſq; oratum eſt, quouſq; puer a uexatione ſanarẽt. Qui tam perfecte ſanatus eſt, ut ad hunc malignus ſpiritus accedendi auſum ulterius non haberet.

Vide hîc Orationis commodis, & quam grata Deo exiſtat.

Petrus. Credo quod ei elatio parua ſurrepſerat, ſed eius diſcipulos omnipotens deus facti illius eſſe uoluit adiutores.

Gregorius. Ita eſt. Nam quia pondus miraculi ſolus portare nõ potuit, diuiſit hoc cum fratribus, & portauit.

Huius uiri oratio quantæ uirtutis eſſet, in memetipſo expertus ſum. Nã cum quodam tempore in monaſterio poſitus inciſionem uitalium pateer, crebriſq; anguſtijs per horarum momenta ad exitum propinquarem quam medici moleſtiam Grӕco eloquio ſyncopin uocant, & niſi me frequenter fratres cibo reficerent, uitalis mihi ſpiritus funditus intercidi ui-

2 deretur, paſcalis ſuperuenit dies. Et cum ſacratiſsimo ſabbato in quo omnes & paruuli pueri ieiunant, ego ieiunare non poſſem, cœpi plus mœrore quam infirmitate deficere. Sed triſtis animus conſilium citius inuenit, ut

In ſacratiſsimo paſcali ſabbato omnes, etiã paruuli pueri ieiunãt

eundem uirum dei ſecreto in oratorium ducerem,cumq́ peterem,quatenus mihi ut die illo uirtus ad ieiunandum daretur: ſuis apud omnipotentē dominum precibus obtineret,quod & factum eſt. Nam mox ut oratorium ingreſsi ſumus,humiliter ſe ſe cum lachrymis in orationem dedit, & poſt paululum completa oratione exijt,& ad uocem benedictionis illius uirtutem tantam meus ſtomachus accepit, ut mihi funditus a memoria tolleretur cibus & ęgritudo. Cœpi mirari quis eſſem,quis fuerim, quia & cum ad animum redibat infirmitas,nihil in me ex his quę memineram recognoſcebam. Cumq́; in diſpoſitione monaſterij mens occupata fuiſſet, obliuiſcebar fundit⁹ ęgritudinis meę. Si uero(ut prędixi) rediret ęgritudo ad memoriam,cum tam fortem me eſſe ſentirem,mirabar ſi non comediſſem. Qui ad ueſperam ueniēs,tantę me fortitudinis inueni, ut ſi uoluiſſem ieiunium uſq; ad diem alterum transferre potuiſſem. Sicq; factum eſt,ut in me probarem ea etiam de illo uera eſſe,qbus ipſe minime interfuiſſem.

Petrus. Quia eundem uirum magnę compūctionis fuiſſe dixiſti, ipſam lachrymarum uim largius addiſcere cupio. Vnde quęſo ut quot ſunt genera compunctionis mihi ediſſeras.

Gregorius. In multas ſpecies compunctio diuiditur, quando ſingulę quęq; a pœnitentibus culpę planguntur,unde ex uoce quoq; pœnitentiū Hieremias ait. Diuiſiones aquarū deduxit oculus meus. Principaliter uero compunctionis genera duo ſunt:quia deum ſitiens anima prius timore compungitur,poſt amore,Prius enim ſe ſe in lachrymis afficit, quia dū malorum ſuorum recolit,pro his perpeti æterna ſupplicia pertimeſcit. At uero cum longa mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quædam iam de præſumptione ueniæ ſecuritas naſcitur,& in amore cœleſtiū gaudiorum animus inflammatur:& qui prius flebat ne duceretur ad ſupplicium:poſtmodum amariſsime flere incipit,quia differtur a regno. Cōtemplatur etenim mens qui ſint illi angelorum chori,quæ ipſa ſocietas beatorum ſpirituum,quæ maieſtas æternæ uiſionis dei:& amplius plangit, qa a bonis perennibus deeſt,quam fleuit prius cum mala æterna metuebat. Sicq; fit,ut perfecta compunctio formidinis,tradat animum compūctioni dilectionis.

3 Si dominus ſatisfecit pro peccatis noſtris,et non eſt opus alia noſtra ſatisfactione, ut dicunt noſtri temporis nebulones, cur dicit ſanctiſsimus pontifex hic, oportere nos deflere mala quæ ante perpetrauimus? Cum dicat etiam eorum pſeudopropheta, Optima pœnitētia noua uita. Sed hoc eſt, quia una cum ſatisfactione unigeniti filij ſui, uult etiam deus ſatisfactiones noſtras. Pro hoc uide auream D. Baſilij doctrinam in Regulis breuioribus Interrogatione xij. quæ omnes iſto.

Quod bene in ſacra ueraciq; hiſtoria figurata narratione deſcribitꝰ,quę ait,quod Axa filia Caleph ſedens ſuper aſinū ſuſpirauit. Cui dixit pater ſuus: Quid habes? At illa reſpondit. Da mihi benedictionem: terrę Auſtralem & arentem dediſti mihi:iunge & irriguam. Deditq́; ei pater ſuus irriguum ſuperius,& irriguum inferius. Axa quippe ſuper aſinum ſedet, cum irrationabilibus carnis ſuæ motibus anima præſidet. Quæ ſuſpirans a patre terram irriguam petit:quia a creatore noſtro cum magno gemitu quęrenda eſt lachrymarum gratia. Sunt nanq; nonnulli qui iam in dono perceperunt libere pro iuſtitia loqui,oppreſſos tueri, indigentib⁹ poſſeſſa tribuere,ardorem fidei habere,ſed adhuc gratiam lachrymarū non habent. Hi nimirum terram Auſtralem & arentem habent,ſed adhuc irrigua indigent:quia in bonis operibus poſiti in quibus magni atq; feruentes ſunt,oportet nimirum ut aut timore ſupplicij:aut amore regni cœleſtis mala ēt quæ antea perpetrauerunt,deplorent. Sed quia(ut dixi)duo ſunt compūctionis genera:dedit ei pater ſuus irriguum ſuperius,& irriguum inferius. Irriguum quippe ſuperius accipit anima, cum ſe ſe in lachrymis cœleſtis

rum ſtrophas proturbat & conculcat.

regni deſiderio affligit. Irriguum uero inferius accipit: cum iferni ſupplicia flendo pertimeſcit. Et quidem prius inferius, ac poſt irriguum ſuperius datur. Sed quia compunctio amoris, dignitate prçeminet: neceſſe fuit ut prius irriguum ſuperius: & poſt irriguum inferius commemorari debuiſſet.

Petrus. Placet quod dicis:

Habetur in libro tertio Dialogi eiuſdem cap. 35.

VITA AMANTII PRESBYTERI TVDERTINI per D. Gregorium Papam ſcripta.

FLoridus Tudertinæ Eccleſiæ epiſcopus cuius ueritatis atque ſanctitatis eſt, dilectioni tuæ incognitum non eſt. Hic mihi eſſe apud ſe presbyterum quendam Amantiũ nomine præcipue ſimplicitatis narrauit, uirum quem hoc habere uirtutis perhibet: ut apoſtolorum more manũ ſuper ægros ponat, & ſalutem reſtituat: & quantũlibet uehemens ægritudo ſit: ad tactum illius abſcedat. Quem hoc etiam habere miraculi adiunxit: quia in quolibet loco quamuis immaniſsimæ aſperitatis ſerpentem repererit: mox ut eum ſigno crucis ſignauerit, extinguit, ita ut uirtute crucis quam uir dei digito ædiderit, diruptis uiſceribus moriatur. Quem ſi quando ſerpens in foramine fugerit, ſigno crucis os foraminis benedicit: ſtatimque ex foramine ſerpens iam mortuus trahiť: Quem tantæ uirtutis uirum ipſe etiam uidere curaui: eumque ad me deductũ in infirmorum domo paucis diebus manere uolui: ubi ſiqua adeſſet curationis gratia: citius probari potuiſſet.

Ibi aũt quidam inter ægros alios mente captus iacebat, quem medici grçco uocabulo phreneticũ appellant. Qui nocte quadam cũ magnas uoces (ſcilicet ut inſanus) æderet, cunctoſque ęgros immenſis clamoribus perturbaret: ita ut nulli illic capere ſomnum liceret: fiebat res ualde mirabilis quia unde unus male, inde omnes deterius habebant. Sed ſicut & prius a reuerentiſsimo Florido epiſcopo q tunc cũ prędicto presbytero illic pariter manebat: & poſt a puero q nocte eadem ęgrotantibus ſeruiebar, ſubtiliter agnoui, idem uenerabilis presbyter de proprio ſtratu ſurgẽs, ad lectum phrenetici ſilenter acceſsit, & ſuper eum poſitis manibus orauit.

Ecce Orationis uirtus.

Moxque illũ melius habentem tulit, atque in ſuperiora domus ſecũ ad oratoriũ duxit: ubi pro eo liberius orationi incubuit, & ſtatim eũ ſanum ad lectũ proprium reduxit: ita ut nullas ulterius uoces ęderet, nec iam ęgrotorũ quempiam aliquo clamore perturbaret, nec iam ęgritudinẽ auxit alienam: qui perfecte receperat mentem ſuam. Ex quo eius uno facto didicimus: ut de eo illa omnia audita crederemus.

Petrus. Magnę uirę ędificatio eſt, uidere uiros tam mira facientes, atque in ciuibus ſuis Hieruſalem cœleſtem in terra conſpicere.

Habetur libro tertio Dialogi eiuſdem Capitulo 37.

VITA SANCTVLI PRESBYTERI ET VISIO REdempti Ferentinæ Ciuitatis Epiſcopi per D. Gregorium papam ſcripta.

ANte hos dies fere quadraginta uidiſti apud eũ cuius ſuperius memoriam feci, uenerabilis uitæ preſbyterum ſanctulũ nomine, qui ad me ex Nurſię prouincia annis ſingulis uenire conſueuit. Sed ex eadem prouincia quidam monachus ante triduum uenit; qui grauis nuncque mœrore me perculit, quia

eundem uirum obijſſe nunciauit. Huius ergo uiri & ſi non ſine gemitu dulcedinis recolo: iam tamē ſine formidine uirtutes narro, quas a uicinis eius ſacerdotibus mira uirtute & ſimplicitate præditis agnoui. Et ſicut inter amantes ſe animos hominum, magnum charitatis familiaritatis auſum præbet, a me plerunque ex dulcedine exactus, ipſe quoque de his quæ egerat, extrema quædam fateri cogebatur.

Hic nanque quodam tempore cum in prælo Longobardi oliuam premerent, ut oleum liquari debuiſſet: ſicut iucundus erat & uultu & animo utrem uacuum ad prælum detulit, laborantesque Longobardos læto uultu ſalutauit, utrem protulit, & iubendo potiuſquam petendo eum impleri ſibi dixit. Sed gentiles uiri quia tota iam die fruſtra laborauerant, atque ab oliuis exigere oleum torquendo non poterant, uerba illius moleſte ſuſceperunt, eumque iniurijs inſectati ſunt. Quibus uir domini latiori adhuc uultu reſpondit dicens: Si pro me oretis, iſtum utrem Sanctulo impleatis & ſic a uobis reuertetur. Cumque illi ex oliuis oleum defluere non cernerent, & uirum Dei ad implendū utrem ſibi inſiſtere uiderēt, uehemēter accenſi, maioribus hunc uerborum contumelijs deteſtari cœperunt. Vir autem Dei uidens quod ex prælo oleum nullo modo exiret, aquam ſibi dari petijt, quam cunctis uidentibus benedixit, atque in prēlū ſuis manibus iactauit. Ex qua protinus benedictione tanta ubertas olei erupit, ut Longobardi qui prius diu incaſſum laborauerant, nō ſolum ſua uaſcula omnia, ſed utrem quoque quem uir dei detulerat implentes, gratias agerent, quia is qui oleum petere uenerant: benedicendo dedit quod poſtulabat.

1 *Ecce miraculū a Deo ad aquæ benedictionem factum. Vides ergo quod aquæ, & aliarum creaturarū benedictiones ſunt deo gratæ & acceptæ non autem ſuperuacaneæ & ſuperſtitioſæ, ut nunc perperam docent quidam.*

Alio quoque tempore uehemens ubique fames incubuerat, & beati Laurentij martyris eccleſia fuerat a Longobardis incenſa. Quam uir dei reſtaurare cupiens: artifices multos ac plures ſubminiſtrantes operarios adhibuit, quibus neceſſe erat ut quotidiani ſumptus laborantibus ſine dilationi præberentur. Sed exigēte eiuſdem famis neceſsitate, panis defuit, cœperuntque laborantes inſtanter uictum quęrere, quia uires ad laborem per inopiam non haberent. Quod uir Dei audiens eos uerbis conſolabatur foris, promittendo quod deerat, ſed ipſe grauiter anxiabatur intus exhibere cibum non ualens quem promittebat. Cum uero huc illucque anxius pergeret: deuenit ad clibanum in quo uicinæ mulieres pridie panes coxerant, ibique incuruatus aſpexit ne forte panis acoquentibus remanſiſſet. Tunc repente panem miræ magnitudinis atque inſoliti candoris inuenit, quem quidem tulit, ſed deferre artificibus noluit, ne fortaſſe alienus eſſet, & culpam uelut ex pietate perpetraret. Per uicinas itaque hunc mulieres detulit, eumque omnibus oſtendit, ac ne cui earum remanſiſſet inquiſiuit. Omnes autem quæ pridie panem exerant, ſuum hunc eſſe negauerunt, atque panes ſuos numero integro ſe a clibano retuliſſe profeſſæ ſunt. Tunc lætus uir domini perrexit ad multos artifices cum uno pane, & ut omnipotenti Deo gratias agerent admonuit. Et quia eis annonam præbuerat indicauit: eiſque ad refectionem protinus inuitatis inuētum panem appoſuit. Quibus ſufficienter plenequeſatiatis, plura ex eo quam ipſe panis fuerat fragmēta collegit. Quæ die quoque altero eis ad refectionem intulit, ſed id quod ex fragmentis ſupererat, ipſa quoque quæ appoſita fuerant fragmenta ſuperabat. Factumque eſt ut per dies decē omnes illi artifices atque operarij ex illo pane ſatiati, hunc & quotidie ędere nt, & ex eo

2 *Si impietas eſſet, & idolatria eccleſiam in honorem D. Laurentij martyris readificare, non tantum miraculum in uno pane ſ*

cibandis illius artificibus dominus oſtendiſſet. Eſt ergo res laudabilis, & Deo grata, quicquid oblo quantur nouis heretici.

quotidie quod edi poſſet, in craſtinum ſupereſt: ac ſi fragmenta panis illius per eſum creſcerent, & cibum comedentium ora repararent.

Petrus. Mira res, atq; in exemplum dominici operis uehementer omnibus ſtupenda.

Gregorius. Ipſe Petre multos de uno pane pauit per ſeruum, qui ex quinque panibus quinq; milia hominum ſatiauit per ſemetipſum, qui pauca ſeminis grana in innumera ſegetum frumenta multiplicat, qui ipſa quoq; fœmina produxit ex terra, & ſimul omnia creauit ex nihilo. Sed ne diutius mireris quid in uirtute domini uenerandus uir Sanctulus exterius fecerit, audi ex uirtute domini qualis interius fuit.

Die etenim quadam a Longobardis captus quidam diaconus tenebatur ligatus: eumq; ipſi qui tenuerant interficere cogitabant. Aduesperaſcēte autem die uir dei Sanctulus ab eiſdem Longobardis petijt ut relaxari, eiq; uita cōcedi debuiſſet, quod poſſe ſe facere omnino negauerūt. Cūq; mortem illius deliberaſſe eos cerneret, petijt ut ſibi ad cuſtodiā tradi debuiſſet. Cui protinus reſponderunt: Tibi quidem eum ad cuſtodiendum damus, ſed ea conditione interpoſita, ut ſi iſte fugerit, pro eo ipſe morieris. Quod uir domini libenter accipiens, prædictum diaconum in ſuam ſuſcepit fidem, quem nocte media cum Longobardos omnes ſomno graui depreſſos aſpiceret, excitauit & ait: Surge, & concitus fuge, liberet te omnipotens deus. Sed idem diaconus promiſsionis eius non immemor, reſpondit dicens: Fugere pater non poſſum: quia ſi ego fugero, pro me ſine dubio ipſe morieris. Quem uir domini Sanctulus ad fugiendum compulit, dicens: Surge & uade, te omnipotens Deus arripiat. Nam ego in manu eius ſum: tantum in me poſſunt facere quantum ipſe promiſerit. Fugit itaq; diaconus, & quaſi deceptus in medio fideiuſſor remanſit. Facto igitē mane Longobardi qui diaconum ad cuſtodiendum dederant uenerunt, quem dederant petierunt, ſed hunc uenerandus presbyter fugiſſe reſpondit. Tunc illi inquiunt. Scis ipſe melius quid conuenit. Seruus autem domini conſtanter ait: Scio. Cui dixerunt. Bonus homo es, nolumus te per uarios cruciatos mori, elige tibi mortem quamuis. Quibus uir domini reſpondit dicens: In manu Dei ſum, ea morte me occidite, qua me occidi ꝑ miſerit. Tunc omnibus qui illic aderant Longobardis placuit ut eum capite truncare debuiſſent, quatenus ſine graui cruciatu uitam eius compendioſa morte terminarent.

Cognito itaq; quod Sanctulus qui inter eos pro ſanctitatis reuerentia magni honoris habebatur, occidendus eſſet: omnes q in eodem loco inuēti ſunt Longobardi conuenerunt: ſicut ſunt nimiæ crudelitatis, læti ad ſpectaculum mortis. Circumſteterunt itaq; acies. Vir autem domini deductus in mediū eſt, atq; ex omnibus uiris fortibus electus eſt unus, de quo dubium non eſſet quin uno ictu caput eius abſcinderet. Venerandus igitē uir inter armatos deductus, ad ſua arma ſtatim cucurrit: nam petijt ut ſibi paululum orandi licentia daretur. Cui dum conceſſum fuiſſet: in terram ſe ſtrauit & orauit. Qui dum paulo diutius oraret, hunc electus interfector calce pulſauit ut ſurgeret, dicens: Surge, & flexo genu tende ceruicē. Surrexit autem uir domini, genu flexit, ceruicem tetendit, ſed tenſo collo eductam contra ſe ſpatam intuens, hoc unum publice fertur dixiſſe: ſancta Ioannes ſuſcipe illam. Tunc electus carnifex euaginatum gladium te

Quid hic dicis heretici

ctis, niſu forti in altum brachium percuſſurus leuauit, ſed deponere nullo modo potuit, nam repente diriguit, & erecto in cœlum gladio brachium inflexibile remanſit. Tunc omnis Longobardorũ turba quæ ad illud mortis ſpectaculum aderat, in laudis fauorem cõuerſa mirari cœpit, uirumq́; Dei cum timore uenerari, quia profecto claruerat cuius ſanctitatis eſſet qui carnificis ſui brachiũ in aere ligaſſet. Itaq; poſtulatus ut ſurgeret, ſurrexit: poſtulatus ut brachium ſui carnificis ſanaret, negauit dicẽs: Ego pro eo nullo modo orabo, niſi mihi ante iuramentum dederit, quia cum iſta manu chriſtianum hominem non occidat. Sed Longobardus idem qui (ut ita dicam) brachium contra Deum tendendo perdiderat, pœna ſua exigente compulſus eſt iurare ſe chriſtianum hominem nunquam occidere. Tantum uir domini præcepit dicens: depone manum deorſum. Qui ſtatim depoſuit: atq; illico adiunxit: Remitte gladium in uaginam. Et ſtatim remiſit. Omnes ergo tantæ uirtutis hominem cognoſcentes, boues et iumenta quæ depredati fuerant, certatim ei offerre in munere uolebãt, ſed uir domini tale munus ſuſcipere renuit: munus autem bonæ mercedis quęſiuit, dicens: Si mihi aliquid uultis concedere, omnes captiuos quos habetis mihi tribuite, ut habeam unde pro uobis debeam orare, factumq́; eſt, & omnes captiui cum eo dimiſſi ſunt, atq; ſuperna gratia diſponente: cũ ſe unus pro uno morti obtulit, multos a morte liberauit.

Petrus. Mira res, & quamuis hanc ab alijs & ipſe cognouerim, tamen fateor, quia mihi quoties narratur innouatur.

Gregorius. Nil in hac re in Sanctulo mireris: ſed penſa ſi petes quis ille ſpiritus fuerit: qui eius tam ſimplicem mentem tenuit: atq; in tanto uirtutis culmine erexit. Vbi enim eius animus fuit quando mori pro proximo tam conſtanter decreuit, & pro temporali uita fratris unius ſuam deſpexit: atq; ſub gladio ceruicem tetendit? Quæ ergo uis amoris illud cor tenuit, quod mortem ſuam pro unius ſalute proximi non expauit. Scimus certe quia idem uenerabilis uir Sanctulus ipſa quoq; elementa literarum bene non nouerat, legis præcepta neſciebat: ſed quia plenitudo legis eſt charitas: legem totam in Dei ac proximi dilectione ſeruauit, & quod foris in cognitione non nouerat: ei intus uiuebat in amore. Et qui nunquam fortaſſe legerat quod de redemptore Ioannes apoſtolus dixit, quoniam ſicut ille pro nobis animam ſuam poſuit: ſic et nos debemus pro fratribus animas ponere, tam ſublime apoſtolicum præceptum faciendo magis q̃ ſciendo nouerat. Comparemus ſi placet cum hac noſtra indocta ſcientia illius doctam ignorantiam. Vbi hæc noſtra iacet, ibi illius diſciplina eminet. Nos de uirtutib⁹ uacui loquimur: & quaſi inter fructifera arbuſta poſitĩ, odoramur poma, nec manducamus. Ille uirtutum fructus carpere nouerat, quamuis hos in uerbis odorari neſciebat.

Petrus. Quidnam quæſo tu eſſe exiſtimas quod boni quiq; ſubtrahuntur: & qui uiuere ad ædificationem multorum poterant, aut pœnitus inueniri nequeunt, aut certe iam omni modo rareſcunt?

Gregorius. Malitia remanentium meretur ut hi qui prodeſſe poterant feſtine ſubtrahantur, & cum mundi finis appropinquat, electi tolluntur ne deteriora uideant. Hinc enim propheta ait: Iuſtus perit, et nemo eſt qui recogitet in corde ſuo, & uiri miſericordiæ colliguntur: quia non eſt qui intelligat. Hinc rurſus ſcriptum eſt: Aperite ut exeant qui cõculcent eam,

rcæ? Blaſphemauit sãctulus Chriſtum, qui ſanctum Ioannem inuocauit eo omiſſo? Aut putauit dominũ noſtrum indigere auxiliatore Ioãne in præſtãdo officium ſuum? Abſtulit ne forte mediatoris officium a filio dei, alium inuocãdo præter eum? Et quomodo igitur ad uocem eius qui ut tu impie garris, blaſphemauit, idolatrauit, Chriſto filio dei derogauit, tantum miraculum ſubſequutum eſt? Approbat ne deus hæc crimina? Nequaquam profecto. Sed ut confundaris tu & tui ſimiles ſanctorum honori detrahentes, qui hæc crimina eſſe aſſeritis, facit tot mirabilia deus, et ut oſtendat quod inuocare ſanctos non detrahit mediatoris gloriæ, immo eã magis illuſtrat, ſicut & quod ſancti apoſtoli uocentur fundamentum, cum tamen ille ſit unicum eccleſiæ fundamentum.

tollite de uia lapides. Hinc Salomon ait: Tempus mittendi lapides: & tẽpus colligendi. Quo igitur finis mũdi urget: eo neceſſe eſt, ut uiui lapides ad ædificium cœleſte colligantur, quatenus Hieruſalem noſtra in menſuram ſuæ conſtructionis excreſcat. Nec tamen ita omnes electos ſubtrahi credimus, ut ſoli in mũdo peruerſi remaneant: quia nunq̃ peccatores ad lamentum pœnitentiæ redirent, ſi multa eſſent bonorum exempla quę eorum mentem traherent.

Petrus. Incaſſum ſubtrahi bonos quæror: qa perire cateruatim & malos uideo.

Gregorius. Hac de re nihil petre mireris: nam Redemptum Ferentinæ ciuitatis Epiſcopũ, uitæ uenerabilis uirũ qui ante hoc fere annos ſeptem ex hoc mũdo migrauit, tua dilectio cognitũ habuit. Hic ſicut mihi adhuc in monaſterio prope poſito ualde familiariter iungebaẗ, hoc quod Ioannis iunioris prædeceſſoris mei tẽpore de mundi fine cognouerat, ſicut longe lateq́; claruerat, a me requiſitus mihi ipſe narrabat. Aiebat nanq; quia quadam die dum parrochias ſuas ex more circuiret, peruenit ad eccleſiã beati Euthicij martyris. Adueſperaſcente autem die ſtratũ fieri ſibi iuxta ſepulchrum martyris uoluit, atq; ibi poſt laborem quieuit, cũ nocte media ut aſſerebat, nec perfecte uigilare poterat, nec dormiebat, ſed depreſſus ut ſolet ſomno, grauabatur quodam pondere uigilans animus, atq; ante eum idem beatus martyr Euthicius aſtitit, dicens: Redẽpte uigilas? Cui reſpondit: uigilo, Qui ait: Finis uenit uniuerſæ carnis, finis uenit uniuerſæ carnis, finis uenit uniuerſæ carnis. Poſt quam trinam uocem uiſio martyris cũ omnipotentis dei gratia quæ mentis eius oculis apparebat, euanuit. Tunc uir dei ſurrexit, ſeq́; in orationis lamentũ dedit. Mox enim illa terribilia in cœlũ ſigna ſecuta ſunt, ut haſtę atq; acies igneę ab aquilonis parte uiderentur. Mox effera Longobardorum gens de uagina ſuę habitationis educta, in noſtram ceruicem graſſata eſt: atq; humanũ genus: quod in hac terra præ nimia multitudine quaſi ſpiſſæ ſegetis more ſurrexerat, ſuccisum aruit. Nam depopulatæ urbes, euerſa caſtra, concrematæ eccleſiæ, deſtructa ſunt monaſteria uirorum ac fœminarum, deſolata ab hominibus prædia, atq; ab omni cultore deſtituta, in ſolitudine uacat terra, nullus hanc poſſeſſor inhabitat, occupauerunt beſtiæ loca quæ prius multitudo hominũ tenebat. Et quid in alijs mundi partibus agatur ignoro. Nã in hac terra in qua nos uiuimus: finem ſuũ mundus iam nõ nunciat, ſed oſtẽdit. Tanto ergo nos neceſſe eſt inſtantius æterna quærere, quanto a nobis cognoſcimus uelociter temporalia fugiſſe. Deſpiciendus a nobis hic mundus fuerat: etiam ſi blandiretur: ſi rebus proſperis demulceret animum. At poſtquam tot flagellis præmitur: tãta aduerſitate fatigatur: tot nobis quotidie dolores ingeminat: quid nobis aliud quam ne diligatur clamat.

VITA

VITA SPEI ABBATIS PER D. Gregorium Papam ſcripta.

Habetur libro. 4. dialogorum eiuſdem Capit. 10.

a Dhuc in Monaſterio poſitus cuiuſdam ualde uenerabilis uiri relatione cognoui quod dico. Aiebat enim: quia uenerabilis pater nomine Spes, Monaſterium conſtruxit, in loco cui uocabulum Cample eſt, qui ſexti ferme miliarij interiacente ſpatio a uetuſta Nurſiæ urbe diſiungitur. Hunc omnipotens & miſericors Deus ab æterno uerbere flagellando protexit, eiq; diſpenſationis ſuæ maximam ſecuritatem ſeruauit & gratiam, quatumq; eum prius flagellando diligeret, poſtmodum perfecte ſanando monſtrauit. Eius nanq; oculos per quadraginta annorum ſpatium continuæ cæcitatis tenebris preſsit, nullum ei lumen uel extremæ uiſionis aperiens. Sed quia nemo in uerbere illius gratia ſe deſtituente ſubſtitit: & niſi idem miſericors pater qui pœnā irrogat patientiā præſtet, mox per impatiētiam peccatum nobis ipſa auget correptio peccatorum, fitq; modo miſerabili ut culpa noſtra unde ſperare debuit terminum, inde ſumat argumentū: idcirco noſtra Deus infirma conſpiciens, flagellis ſuis cuſtodiam permiſcet, atq; in percuſsione ſua electis filijs nunc miſericorditer iuſtus eſt: ut ſint quibus poſtea debeat iuſte miſereri. Vnde uenerabilem ſenem dum exterioribus tenebris pręmeret, interna nunq; luce deſtituit. Qui cum flagello fatigaretur corporis, habebat per ſancti ſpiritus cuſtodiam conſolationem cordis.

Cum uero iam anni quadrageſimi fuiſſet in cęcitate tempus expletum, ei dominus lumen reddidit, & uicinum ſuum obitum denunciauit, atque ut Monaſterijs circunquaq; conſtructis uerbum uitæ prædicaret, admonuit: quatenus corporis recepto lumine, uiſitatis in circuitu fratribus cordis lumen aperiret. Qui ſtatim iuſsis obtemperans, fratrum cœnobia circuiuit, mandata uitæ quæ agendo didicerat, prædicauit. Quintodecimo 1 igitur die ad Monaſterium ſuum peracta prædicatione reuerſus eſt, ibiq; fratribus conuocatis aſtans in medio ſacramentum dominici corporis et ſanguinis ſumpſit, moxq; cum eis myſticos pſalmorum cantus exorſus eſt. Qui illis pſallentibus orationi intentus animam reddidit. 2 Omnes uero fratres qui aderant, ex ore eius exiſſe columbam uiderunt, quæ mox aperto tecto oratorij egreſſa, aſpicientibus fratribus penetrauit cœlum. Cuius idcirco animam in columbæ ſpecie apparuiſſe credendum eſt, ut omnipotens Deus ex hac ipſa ſpecie oſtenderet, quam ſimplici corde ei uir ille ſeruiſſet.

1 Nota haretice, quia mandata dei diſcuntur agendo.

2 Nota & tu qui pſalmodia & cantus eccleſiaſtico detrahis.

VITA VRSINI PRESBYTERI PER D. Gregorium Papam ſcripta.

Habetur lib. iiij. Dialogi eiuſdem Cap. 11.

f Ed neq; hoc ſileam quod uir uenerabilis abbas Stephanus qui non longe ante hoc in hac urbe defunctus eſt, quem ipſe etiam bene noſti, in eadem prouincia Nurſiæ contigiſſe referebat. Aiebat enim quod illic presbyter quidam commiſſam ſibi cum magno timore domini regebat eccleſiam. Qui 1 ex tempore ordinationis acceptæ presbyteram ſuam ut ſororem diligēs,

1 Mos fuit occidentalis

ecclesiæ, ut ſi clericus coniugatus ad ſacerdotiũ promoueri uellet, id non aliter fieri poſſet, niſi de conſenſu uxoris perpetuam continentiam promitteret et ita ut ſcribit & ita Hier. ad Ruſticum Narbonẽ. intellige tunc presbyteram, non autem lutherano more.

ſed quaſi hoſtem cauens: ad ſe propius accedere nunꝙ ſinebat, eamꝗ; ſibimet propinquare nulla occaſione permittens, ab ea quaſi communione funditus familiaritatis abſciderat. Habent ꝗppe ſancti uiri hoc ꝓpriũ: nã ut ſemp. ab illicitis longe ſint, a ſe pleruncꝗ; etiam licita abſcindunt. Vnde idem uir ne unꝙ per eam incurreret culpam, ſibi etiam per illam miniſtrari recuſabat neceſſaria.

Hic ergo uenerabilis presbyter cum longam uitæ impleſſet ætatem, anno quadrageſimo ordinationis ſuę, inardeſcente grauiter febre correptus ad extrema deductus eſt. Sed cum eum presbytera ſua conſpiceret ſolutis iam membris quaſi in morte diſtentum, ſi quod adhuc & uitale ſpiramen ineſſet, naribus eius appoſita curauit aure dignoſcere. Quod ille ſentiens, cui tenuiſsimus inerat flatus, quantulo adniſu ualuit ut loqui potuiſſet, inferueſcente ſpũ. collegit uocem atꝗ; erupit, dicens: Recede a me mulier, ahuc igniculus uiuit, paleam tolle. Illa igitur recedente, creſcente uirtute corporis cum magna cœpit lætitia clamare, dicens: Bene ueniãt domini mei, bene ueniant domini mei, quid ad tantillum ſeruulum ueſtrum
2 eſtis dignati cõuenire. Venio, uenio, gratias ago, gratias ago. Cumꝗ; hoc iterata crebro uoce repeteret, quibus hoc diceret, noti ſui qui illum circũſteterant, requirebant. Quibus ille admirando reſpondit dicens. Nunquid hic conueniſſe ſanctos apoſtolos non uidetis? beatum Petrum & Paulũ primos Apoſtolorum non aſpicitis? Ad quos iterum conuerſus dicebat: Ecce uenio, ecce uenio; atꝗ; inter hæc uerba animam reddidit. Et quia ueraciter ſanctos apoſtolos uiderit, eos etiam ſequendo teſtatus eſt. Quod pleruncꝗ; contingit iuſtis, ut in morte ſua ſanctorum præcellentium uiſiones aſpiciant, ne ipſam mortis ſuæ pœnalem ſententiam pertimeſcant, ſed dum eorum menti internorum ciuium ſocietas oſtenditur, a carnis ſuæ copula, ſine doloris & formidinis fatigatione ſoluantur.

Dũm ſanctorum ſpiritus apparent morientibus ad eos roborandum contra terrores mortis, conuincuntur heretici ſcire illos q̃ circa nos aguntur.

Habetũr libro. iiij. Dialogi einſdẽ ca. 12.

VITA PROBI REATINÆ VRBIS EPISCOPI per D. Gregorium Papam ſcripta.

On hoc ſileam quod Probus omnipotentis Dei famulus, q
nunc in hac urbe Monaſterio præſto eſt quod appellatur
n Reatum, de Probo patruo ſuo Reatinæ ciuitatis epiſcopo
mihi narrare conſueuit, dicens: Quia appropinquante uitæ
eius termino eum grauiſsima depreſsit ægritudo. Cuius pater nomine Maximus, pueris circunquacꝗ; tranſmiſsis colligere medicos ſtuduit, ſi fortaſſe eius moleſtiæ ſubueniri potuiſſet. Sed congregati ex uicinis locis undiꝗ; medici, ad tactum uenæ denunciauerunt eius exitum citius affuturum. Sed cum iam tempus refectionis incumberet, atꝗ; diei hora tardior excreuiſſet, uenerandus epiſcopus de illorum potius quam de ſua ſalute ſolicitus, eos qui aderant admonuit: cum ſene patre in ſuperioris epiſcopij ſui partes aſcendere, ſeque poſt laborem reficiendo reparare. Omnes igitur aſcenderunt domum, unus ei tantummodo paruulus relictus eſt puer, quem nunc quoꝗ; prædictus Probus aſſerit ſupereſſe. Qui dum lecto iacentis aſsiſteret, ſubito aſpexit intrantes ad uirum Dei quoſdam uiros ſtolis candidis amictos: qui eundem quoꝗ; candorem ueſtiũ uultum ſuorum luce uincebant. Qua ſplẽdoris etiam claritate perculſus,

qui nam illi eſſent, emiſſa cœpit uoce clamare. Qua uoce etiam Probus epiſcopus commotus, intrantes eos aſpexit & agnouit, atq; eundem ſtridentem uagientemq; puerum conſolari cœpit dicens: Noli timere: quia ad me ſanctus Iuuenalis & ſanctus Eleutherius martyres uenerunt. Ille autem tantæ uiſionis nouitatem non ferens, curſu concito extra fores fugit, atq; eos quos uiderat, patri ac medicis nunciauit. Qui concite deſcenderunt, ſed ægrum quem reliquerant, iam defunctum inuenerunt: quia illi eum ſecum tulerant, quorũ uiſionem puer ferre non potuit, q hic remãſit.

VITA GALLÆ ANCILLÆ DEI PER D.Gregorium papam ſcripta.

Habetur libro quarto Dialogi eiuſdem cap. xiij.

NOn hoc ſilẽdum arbitror quod mihi perſonarum grauium atq; fidelium eſt relatione compertum. Gothorum nanque temporibus Galla huius urbis nobiliſsima puella, ſimachi conſulis ac patritij filia, intra adoloſcentiæ tempora marito tradita, in unius anni ſpatio eius eſt morte uiduata. Quam dum feruente mundi copia ad iterandum thalamum & opes & ætas uocaret, elegit magis ſpiritalibus nuptijs copulari deo, in quibus a luctu incipitur, ſed ad gaudia æterna peruenit, quam carnalibus nuptijs ſubijci, quę a lætitia ſemper incipiunt, & ad finem cum luctu tendunt.

Huic autem cum ualde ignea conſperſio corporis ineſſet, cœperunt medici dicere, quia niſi ad amplexus uiriles rediret, calore nimio contra naturam barbas eſſet habitura, quod ita quoq; poſt factũ eſt. Sed ſancta mulier nihil exterius deformitatis timuit, quæ interius ſponſi cœleſtis ſpeciẽ amauit, nec uerita eſt ſi hoc in illa fœdaretur, quod a cœleſti ſponſo in ea non amaretur. Mox ergo ut eius maritus defunctus eſt, abiecto ſeculari habitu ad omnipotentis dei ſeruitium ſe ſe apud beati Petri Apoſtoli Eccleſiam monaſterio tradidit, ibiq; multis annis ſimplicitati cordis atque orationi dedita larga indigentibus eleemoſynarum opera impendit.

1 *Si dominus reddit perennem mercedem laboribus ſanctorũ, ergo habent meritum apud eum, quod negatur noſtro tempore a quibuſdam, & malo cum tota ſcriptura ſit hoc plena.*

Cumq; omnipotens deus perennem iam mercedem reddere eius laboribus decreuiſſet, cancri ulcere in mãmilla percuſſa eſt. Nocturno autem tempore ante lectum eius duo candelabra lucere conſueuerant: q̃a uidelicet amica lucis, non ſolum ſpiritales, ſed etiam corporales tenebras odio habebat. Quæ dum nocte quadam ex hac eadem iaceret infirmitate fatigata, uidit beatum Petrum Apoſtolum inter utraq; candelabra, ante ſuũ lectum conſtitiſſe, nec perterrita timuit, ſed ex amore ſumens audaciam exultauit, eiq; dixit: Quid eſt domine mi, dimiſſa ſunt mihi peccata mea? Cui ille, benigniſsimi ut eſt uultus, inclinato capite annuit, dicens: Dimiſſa, ueni. Sed quia quandam ſanctimonialem fęminam in eodem monaſterio præ cæteris diligebat, ilico Galla ſubiunxit: Rogo ut ſoror Benedicta mecum ueniat. Cui ille reſpondit. Non, ſed illa talis ueniat tecum. Hæc uero quam petis, die te erit trigeſimo ſecutura.

2 *Quid dicent hic qui ſanctos ignorare dicunt quæ circa nos aguntur, Cum beatus Petrus et dimiſſa peccata, & morituram Gallam, & quas eſſet habitura mortis comites annunciauerit atq; prædixerit.*

His itaq; expletis uiſio Apoſtoli aſsiſtentis & colloquentis ei ablata eſt. At illa protinus cunctæ congregationis aſciuit matrem, eiq; quid uiderit, quidue audierit, indicauit. Tertio autem die cum ea quę iuſſa fuerat ſorore defuncta eſt. Illa uero quã ipſa popoſcerat, die eſt trigeſimo ſubſequuta. Quod factum nunc uſq; in eodem monaſterio manet memora-

bile,ſicq́; hoc a præcedentibus matribus traditum,narrare illic ſolent ſubtiliter iuniores quæ nunc ſunt ſanctimoniales uirgines,ac ſi illo in tempore huic tam grandi miraculo & ipſæ affuiſſent.

Habetur lib. iiij. Dialogorum eiuſdem. Cap. 17.

VITA MVSÆ PVELLÆ PER D. GREgorium Papam Scripta.

1 PRobus dei famulus de ſorore ſua,nomine Muſæ puella parua narrare conſueuit, dicens quod quadam nocte ei per uiſionē ſancta dei genitrix uirgo Maria apparuit,atq; coæuas ei in albis ueſtibus puellas oſtendit. Quibus illa cū admiſceri appeteret, ſed ſe eis iungere non auderet: beatæ Mariæ uirginis eſt uoce requiſita an uelit cum eis eſſe, atq; in eius obſequio uiuere. Cui cū puella eadem diceret, uolo : ab ea protinus mandatū accepit, ut nihil ultra leue & puellare ageret,et a riſu & iocis ſe abſtineret,ſciens per omnia quod inter eaſdem uirgines quas uiderat, ad eius obſequiū die trigeſimo ueniret. Quibus uiſis in cunctis ſuis moribꝰ puella mutata eſt,omnemq́; a ſe leuitatē puellaris uitæ magna grauitatis deterſit manu. Cumq́; eam parētes eius mutatā eſſe mirarent̄,requiſita rem retulit,quid ſibi beata dei genitrix iuſſerit, uel qua die itura eſſet ad obſequiū eius, indicauit.

Tunc poſt uigeſimū quintū diem febre correpta eſt. Die aūt trigeſimo cū hora eius exitus propinquaſſet,eandē beatam genitricem dei cū puellis quas per uiſionem uiderat ad ſe uenire conſpexit. Cui ſe etiam uocanti reſpondere cępit, & depreſsis reuerenter oculis aperta uoce clamare: Ecce domina uenio: ecce domina uenio. In qua etiam uoce ſpiritum tradidit,& ex uirgineo corpore,habitatura cū ſanctis uirginibus exiuit.

Petrus. Cum humanum genus multis atque innumeris uitijs ſit ſubiectum, Hieruſalem cœleſtis patriæ maximam partem ex paruulis uel infantibus arbitror poſſe compleri.

1 Gregorius. Et ſi omnes baptizatos infantes,atq́; in eadem infantia morientes ingredi regnū cœleſte credendū eſt,omnes tamen paruulos qui ſcilicet iam loqui poſſunt,regna cœleſtia ingredi credendū non eſt: quia nōnullis paruulis eiuſdem regni cœleſtis aditus a parentibus clauditur, ſi male nutriantur.

Contra eos hæreticos facit locus iſte qui dicunt paruulis nō adhibere baptiſmum in ſalutē. Et pueros non eſſe baptiZandos. Et quod Nicolaus Papa primus incepit pueros baptiZare, cū tamen Gregorius hic faciat mentionem de hoc baptiſmo, qui illum per. 250. annos præceſsit. Præter teſtimonia Dionyſij Areopagitæ, Origenis, Cypriani, Auguſtini & omnium aliorum

Nam quidā uir cunctis in hac urbe notiſsimus,ante triennium filiū habuit annorū,ſicut arbitror,quinq;: quem nimis carnaliter diligens,remiſſe nutriebat : atq; idem paruulus, quod dictu graue eſt, mox ut eius animo aliquid obſtitiſſet, maieſtatem dei blaſphemare conſueuerat, qui in hac ante trienniū mortalitate percuſſus uenit ad mortem. Cumq́; eum ſuus pater in ſinu teneret, ſicut hi teſtati ſunt qui præſentes fuerunt, malignos ad ſe ueniſſe ſpiritus trementibus oculis puer aſpiciens cępit clamare: Obſta pater,obſta pater. Qui clamans declinauit faciem, ut ſe ab eis in ſinu patris abſconderet. Quem cū ille trementem requireret,quid uideret: puer adiunxit,dicens: Mauri homines uenerunt,qui me tollere uolunt. Qui cū hoc dixiſſet, maieſtatis nomen protinus blaſphemauit, & animam reddidit. Vt enim omnipotens deus oſtenderet pro quo reatu talibus fuiſſet traditus executoribus,unde uiuentē pater ſuus noluit corrigere,hoc morientē permiſit iterare,ut qui diu per diuinitatis patientiā blaſphemus ui-

xerat,

xerat, quandoq; per diuinitatis iudiciū blaſphemaret & moreretur: quatenus reatum ſuum pater eius agnoſceret, qui paruuli filij animam negligens, non paruulum peccatorū gehennæ ignibus nutriſſet.

patrū, qui hunc morem baptiZandi docent eſſe ad Apoſtolis traditum, & perpetuo in eccleſia conſeruatum.

VITA STEPHANI VIRI DEI PER D. Gregorium Papam Scripta.

Habetur lib. iiij. Dialogorum eiuſdē. Cap. 19.

PRobo dei famulo alijsq; religioſis narrantibus uiris agnoui, ea quæ indicare audientibus de uenerabili patre Stephano in homelijs euangelij curaui. Fuit enim uir, ſicut idem Probus & multi alij teſtant, nihil in hoc mundo poſsidens, nihil requirens, ſolam cū deo paupertatem diligens, inter aduerſa ſemper patientiā amplectens, conuentus ſecularīū fugiens, uacare ſemper orationi concupiſcens. De quo unum bonū uirtutis refero, ut ex hoc uno ualeant multa eius bona penſari.

Is nanq; cū quadam die meſſem quam ſua manu ſecuerat deciſam ad aream deduxiſſet: nihilq; aliud cū diſcipulis ſuis ad totius anni ſtipendiū haberet, quidam peruerſæ uoluntatis uir, antiqui hoſtis ſtimulis inſtigatus, eandem meſſem igne ſuppoſito ita ut erat, in area incendit. Quod factum dū alter cōſpiceret, eidem dei famulo cucurrit & nunciauit. Quod poſtquā indicauit, adiunxit dicens, Væ uæ pater Stephane, quid tibi contigit? cui ſtatim uultu ac mente placida ille reſpondit. Væ quid illi contigit qui mihi hoc fecit: nam mihi quid cōtigit? In quibus eius uerbis oſtenditur in quo uirtutis culmine ſedebat, qui unū quod in ſumptū mundi habuerat, tam ſecura perdebat mente, magis quę illi condolebat qui peccatum cōmiſerat, quam ſibi qui peccati illius dāna tolerabat, nec penſabat quid ipſe exterius, ſed culpæ reus quantū perdebat intus.

Hunc itaq; cū dies mortis egredi de corpore urgeret, conuenerunt multi ut tam ſanctæ animæ de hoc ſeculo recedenti ſuas animas cōmendarēt. Cumq; lecto illius hi qui conuenerant, omnes aſsiſterent, alij ingrediētes angelos uiderunt, ſed dicere aliquid nullo modo potuerunt, alij omnino nil uiderunt. Sed omnes qui aderant, ita uehementiſsimus timor perculit, ut nullus egrediēte illa ſancta anima illic ſtare potuiſſet. Et hi ergo qui uiderant, uno omnes timore percuſsi & territi fugerunt, ut palā daretur intelligi, quæ & quanta uieſſet quæ illam egredientem animam ſuſciperet, cuius egreſſum nemo mortalium ferre potuiſſet.

VITA DVORVM MONACHORVM VALERIÆ prouinciæ, nec non Surani Abbatis, ac Diaconi eccleſiæ Marſicanæ, per D. Gregorium Papam ſcripta.

Habetur lib. iiij. Dialogorū eiuſdem. Cap. 20.

SCiendum eſt: quia aliquando animæ meritū non in ipſo ſuo egreſſu oſtenditur, poſt mortem uero certius declaratur. Vnde & ſancti martyres ab infidelibus crudelia multa perpeſsi ſunt, qui tamen, ut prædiximus, ad oſſa ſua mortua ſignis quotidie & miraculis dareſcunt.

Vitæ nanq; uenerabilis Valentius qui poſt in hac Romana urbe mihi ſicut noſti, meo quoq; monaſterio præfuit, prius in Valeriæ prouincia ſuū

Heus tu qui nūgaris abuſum eſſe, grauē offenſam, & imminutionem gloriæ dei ac menti Chriſtiane dere deū citius exaudire homines apud

oſſa ſanctorũm quã alibi. Quid dicis ad hæc uerba ſanctiſſimi Gregorij penitus contraria?

monaſteriũ rexit. In quo dum Longobardi ſæuientes ueniſſent, ſicut eius
narratione didici, duos eius monachos in ramis unius arboris ſuſpende-
runt, qui ſuſpenſi eodẽ die defuncti ſunt. Facto aũt ueſpere utrorumq; eo-
rum ſpiritus claris illic apertisq; uocibus pſallere cœperũt: ita ut ipſi quoq;
qui eos occiderant, cũ uoces pſallentiũ audirent, nimiũ mirati terrentur.
2. Quas uidelicet uoces captiui quoque omnes qui illic aderant, audierunt:
atq; eorũ pſalmodiæ poſtmodũ teſtes extiterunt. Sed hac uoces ſpirituũ
omnipotens deus idcirco pertingere uoluit ad aures corporũ, ut uiuen-
tes quique in carne diſcerent: quia ſi deo ſeruire ſtudeant, poſt carnis
mortem uerius uiuant.

Nota tu cui eſt ſupplicium pſalmodiæ cantum audire. Nam et propter te quoq; confundẽdum hoc miraculum forte patrauit dominus.

Quibuſdã religioſis quoq; uiris atteſtãtib⁹ adhuc in monaſterio poſit⁹
agnoui, qđ hoc Longobardorũ tpe iuxta in hac prouincia q̃ Sura noiat̃,
qdã monaſterij pr̃ uitæ uenerabilis Suran⁹ noĩe fuerit, q captiuis aduenĩẽ-
tib⁹, atq; a Lõgobardorũ depredatione fugiẽtib⁹ cuncta q̃ in monaſterio
uidebatur habere, largitus eſt. Cumq; in eleemoſynis ueſtimenta ſua, ac
fratrũ omnia, & cellariũ comſumpſiſſet, quicquid habere in orto potuit
expendit. Expenſis uero rebus omnibus Longobardi ad eum ſubito ue-
nerunt, eumq; tenuerunt, & aurum ab eo petere cœperunt. Quibus cũ ille
diceret ſe omnino nihil habere, in uicino monte ab eis ductus eſt, in quo
ſilua immenſæ magnitudinis ſtabat. Ibi captiuis quidam fugiens in caua
arbore latebat, ubi unus ex Longobardis educto gladio prædictũ uene-
rabilem occidit uirũ. Cuius corpore in terram cadente, mons omnis pro-
tinus, & ſilua concuſſa eſt, ac ſi ſe ferre non poſſe pondus ſanctitatis eius
diceret terra quæ tremuiſſet.

Alius quoq; in Marſorũ prouincia uit ualde uenerabilis diaconus fuit,
quem inuentũ Longobardi tenuerunt, quorũ unus educto gladio caput
eius amputauit. Sed cũ corpus eius in terram caderet, ipſe qui hunc capi-
te truncauerat, immundo ſpiritu correptus, ad pedes eius corruit, & quod
amicum dei occiderit, inimico dei traditus oſtendit.

Petrus. Quid eſt hoc quæſo te quod oĩpotens deus ſic permittit mori,
quos tamen poſt mortẽ cuius ſanctitatis fuerint non patitur celari?

Gregorius. Cum ſcriptũ ſit: Iuſtus quacunq; morte præuentus fuerit,
iuſtitia eius non auferet̃ ab eo, electi qui proculdubio ad perpetuã uitam
tendunt, quid eis obeſt ſi ad modicũ dure moriuntur? Et eſt fortaſſe non-
nunquam eorũ culpa, licet minima quæ in eadem debeat morte reſecari.
Vnde fit, ut reprobi poteſtatem quidẽ contra uiuentes accipiant: ſed illis
morientibus hoc in eis grauius uindicat̃, quod contra bonos poteſtatem
ſuæ crudelitatis acceperunt, ſicut idem carnifex qui eundem uenerabilem
diaconũ uiuentem ferire permiſſus eſt, gaudere ſuper mortuũ permiſſus
non eſt. Quod ſacra quoq; teſtant̃ eloquia. Nam uir dei cõtra Samariam
miſſus: quia per inobedientiam in itinere comedit, hunc leo in eodem itine
re occidit. Sed ſtatim illic ſcriptũ eſt: quia ſtetit leo iuxta aſinũ, & non co-
medit leo de cadauere. Ex qua re oſtendit̃, quod peccatũ inobedientiæ in
ipſa fuerit morte laxatũ: quia idem leo quẽ uiuentẽ præſumpſit occidere,
cõtingere non præſumpſit occiſum. Qui enim occidendi auſum habuit, de
occiſi cadauere comedendi licentiam non accepit, quia is qui culpabilis
in uita fuerat, punita inobedientia iam erat iuſtus ex morte. Leo ergo qui
prius peccatoris uitam necauerat, cuſtodiuit poſtmodũ cadauer iuſti.

Petrus. Placet quod dicis, ſed noſſe uellem ſi nunc ante reſtitutionem
corporum in cœlo recipi ualeant animæ iuſtorum.

Gregorius. Hoc neq; de omnibus iuſtis fateri poſſumus, neq; de om- 3
nibus negare. Nam ſunt quorundam iuſtorũ animæ quæ a cœleſti regno
quibuſdam adhuc manſionibus differunt. In quo dilationis damno quid
aliud innuitur, niſi quod de perfecta iuſtitia aliquid minus habuerunt? Et
tamen luce clarius conſtat: quia perfectorum animæ mox ut huius carnis
clauſtra exeunt, in cœleſtis regni ſedibus recipiuntur: quod & ipſa per ſe
ueritas atteſtatur, dicens: Vbicunq; fuerit corpus, illic congregabunt &
aquilæ. Quia ubi ipſe redēptor noſter eſt corpore, illuc proculdubio col-
liguntur iuſtorũ animæ. Et Paulus: Cupio diſſolui & eſſe cũ Chriſto. Qui
ergo Chriſtũ in cœlo eſſe non dubitat, nec Pauli animam eſſe in cœlo ne- 4
gat. Qui etiam de diſſolutione ſui corporis, atq; de in habitatione cœle-
ſtis patriæ dicit. Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habi-
tationis diſſoluatur, quod ædificationem habemus ex deo, domum non
manu factam ſed æternam in cœlis.

Hic locus euidenter conuincit ueritatem & exiſtentiam purgatorij, & nõ omnes iuſtos ſtatim euolare ad cœleſtem beatitudinem ut nugantur hæretici.

Hoc facit contra multos qui noſtro tempore negant iuſtorũ & perfectorum animas ſtatim poſt mortem recipi in cœlo, ſed ſeruari in aliquo loco uolunt uſq; ad diem iudicij. Quod & erroneum eſt & hæreticum.

Petrus: Si igitur nunc ſunt in cœlo animæ iuſtorũ, quid eſt quod in die
iudicij pro iuſtitiæ ſuæ retributione recipient?

Gregorius. Hoc eis nimirũ creſcit in iudicio, quod nunc animarũ ſola,
poſtmodũ uero etiam corporũ beatitudine perfruuntur, ut in ipſa quoq;
carne gaudeant, in qua dolores pro domino cruciatusq; pertulerũt. Pro
hac quippe geminata eorũ gloria ſcriptum eſt: in terra ſua duplicia poſ-
ſidebunt. Hinc etiam ante reſurrectionis diem de ſanctorũ animabus ſcri-
ptum eſt: Datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictũ eſt illis ut requieſce-
rent tempus adhuc modicũ, donec impleret numerus conſeruorũ & fra-
trum eorũ. Qui itaq; nunc ſingulas acceperunt, binas in iudicio ſtolas ha-
bituri ſunt: quia modo animarũ tantummodo: tunc aũt animarũ ſimul &
corporum gloria lætabuntur. Petrus. Aſſentio.

VITA GERONTII ET MELLITI MONACHORUM PER D. GREGORIUM PAPAM ſcripta.

Habetur lib. iiij. Dialogi eiuſdem Cap. 26.

i N monaſterio meo quidam frater ante decennium Geron-
tius dicebatur. Qui cum graui moleſtia corporis fuiſſet de-
preſſus, in uiſione nocturna albatos uiros & clari omnimo-
do habitus in hoc ipſum monaſteriũ deſcendere de ſuperio-
ribus aſpexit. Qui dum corã lecto iacentis aſsiſterent: unus
eorũ dixit: Ad hoc uenimus, ut de monaſterio gregorij quoſdam fratres
in militiam mittamus, atq; alteri præcipiens adiunxit: Scribe Marcellũ,
Valentinianũ, Agnellum: atq; alios quorũ nunc minime recordor. Qui-
bus expletis addidit, dicẽs: Scribe & hunc ipſum qui nos aſpicit. Ex qua
uiſione certus redditus prædictus frater, facto mane innotuit fratribꝰ qui
& qui eſſent in breui ex eadem cella morituri, quos ſe etiam denunciauit
eſſe ſecuturũ, cum die alio prędicti fratres mori cęperunt, atq; ſub eodem
ordine ſe in morte ſecuti ſunt, quo fuerãt in deſcriptione nominati. Ad ex-
tremũ uero & ipſe obijt, qui eoſdem fratres morituros præuidit.

In ea quoq; mortalitate quæ ante trienniũ hanc urbem uehementiſsi-
ma clade uaſtauit, in Portuenſis ciuitatis monaſterio Mellitus dictus eſt

monachus adhuc in annis iuuenilibus conſtitutus, ſed miræ ſimplicitatis atq; humilitatis uir, qui appropinquante uocationis die, eadē clade percuſſus, ad extrema deductus eſt. Quod uir uitæ uenerabilis Felix eiuſdem ciuitatis epiſcopus audiens, cuius & hæc relatione cognoui, ad eum accedere ſtuduit, & ne mortem timere debuiſſet, uerbis hunc perſuaſorijs confortare, cui etiā adhuc de diuina miſericordia longiora uitæ ſpatia pollicери cœpit. Sed ad hæc ille reſpondit, curſus ſui tempora eſſe cōpleta, dicens apparuiſſe ſibi iuuenem, atq; epiſtolas detuliſſe, dicentem: Aperi & lege. Quibus apertis aſſeruit: quia ſe & omnes qui eodem tempore a prędicto epiſcopo in Paſchali feſtiuitate fuerant baptizati, ſcriptos in eiſdem epiſtolis literis aureis inueniſſet. Primū quidem ut dicebat, ſuum nomen reperit, ac inde omniū illo in tempore baptizatorū. Qua de re certū tenuit, & ſe & illos de hac uita eſſe ſub celeritate migraturos. Factumq; eſt ut die eadem ipſe moreretur, atq; poſt eum cuncti illi qui baptizati fuerant ita ſecuti ſunt, ut intra paucos dies nullus eorum in hac uita remaneret. De quibus nimirum conſtat quod eos prædictus dei famulus circo auro ſcriptos uiderat: quia eorum nomina apud ſe fixa æterna claritas habebat. Sicut itaque hi reuelationibus potuerunt uentura cognoſcere: ita nonnunquam egreſſuræ animæ poſſunt etiam myſteria cœleſtia non per ſomnium, ſed uigilando prælibare.

Habetur in libro.iiij. Dialogi eiuſdē ca.46

VITA ANTONII, MERVLI, ET IOANNIS Monachorum per D. Gregorium Papam ſcripta.

P Lerunq; de culpis minimis ipſe ſolus pauor egredientes iuſtorum animas purgat, ſicut narrari de quodam ſancto uiro mecum frequenter audiſti. Qui ad mortem ueniens uehemēter timuit, ſed poſt mortem diſcipulis in ſtola candida apparuit, & quam præclare ſit ſuſceptus indicauit.

1

Certe ſanctus uir contumelia affecit Chriſtum, dubitās utrum per eum ſibi fuiſſent dimiſſa peccata. Sic enim dicunt noui doctores iſti noſtri. Et miſeri non uident omnium ſanctorum tam facta quam dicta ex diametro cum eorum impietatibus pugnare.

Nonnunquam uero omnipotens deus trepidantium mentes quibuſdā prius reuelationibus roborat, ut in morte minime pertimeſcant.

Nam quidam mecū in monaſterio frater, Antonius nomine uiuebat, qui multis quotidianis lachrymis ad gaudia patriæ cœleſtis anhelabat. Cumq; ſtudioſiſsime & magno feruoris deſiderio ſacra eloquia meditaretur, non in eis uerba ſcientiæ, ſed fletum compunctionis inquirebat. Quatenus per hæc excitata mens eius inardeſceret, & ima deſerens, ad regionem cęleſtis patriæ per contemplationem uolaret. Huic per uiſionem nocturnam dictū eſt: Paratus eſto, quia dominus iuſsit migrare te. Cūq; ille non habere ſe ſumptus ad migrandum diceret, reſponſum protinus audiuit, dicens: Si de peccatis tuis agitur, dimiſſa ſunt. Quod cum ſemel audiſſet, & magno adhuc metu trepidaret, nocte quoq; alia eiſdem uerbis eſt admonitus. Tunc poſt quinq; dies febre correptus, cunctis fratribus orantibus flentibuſq; defunctus eſt.

2

Hoc noſtris ſubuerſoribus nō placeret, qui pſalmodias derident ipſi magis deflendi.

Alius etiam frater in eodem monaſterio Merulus dicebatur, uehementer lachrymis atq; eleemoſynis intentus. Pſalmodia uero ex ore illius pene nullo tempore ceſſare conſueuerat, excepto cum aut alimētum corpori, aut membra dediſſet ſopori. Huic nocturna uiſiōe apparuit quod ex albis floribus corona de cœlo in caput illius deſcendebat. Qui mox moleſtia

ſtia corporis occupatus, cum magna ſecuritate animi atq; hilaritate de-functus eſt. Ad cuius ſepulchrum dum Petrus, qui nunc monaſterio meo præeſt, ſibi ſepulturam facere poſt annos quatuordecim uoluiſſet, tanta ut aſſerit, de eodem ſepulchro illius fragrantia ſuauitatis emanauit, ac ſi illic florum omnium fuiſſent odoramenta cōgregata. Qua ex re manifeſte patuit quam uerum fuit quod per nocturnam uiſionem uidit.

In eodem quoq; monaſterio alius quidam Ioannes dictus eſt, magnæ indolis adoleſcens, qui ætatem ſuam intellectu & humilitate, dulcedine, & grauitate tranſibat. Huic ægrotanti atq; ad extremum deducto, per nocturnam uiſionem quidam ſenex apparuit, & hūc uirga tetigit, eiq; dixit. Surge. Ex hac enim moleſtia modo minime morieris, ſed paratus eſto quia longum tempus hic facturus non eris. Qui dum iam eſſet a medicis deſperatus, repente ſanatus eſt, atq; conualuit. Rem quam uiderat, narrauit: ſeque per biennium in dei ſeruitio, ſicut prædixi, ultra ætatis ſuæ annos exhibuit. Ante hoc autem triennium, cum quidam frater fuiſſet mortuus, atq; in eiuſdem monaſterij cimiterio a nobis ſepultus, cunctis nobis ab eodē cimiterio exeuntibus, idem Ioannes, ſicut poſtmodū pallens & tremens indicauit, illic nobis diſcedentib9 inuētus ab eodē fratre qui mortuus fuerat, de ſepulchro uocatus eſt. Quod mox etiam ſubſequens finis edocuit. Nam poſt dies decem inuaſus febribus, carne ſolutus eſt.

Petrus. Doceri uelim ſi hoc quod per nocturnas uiſiones oſtenditur, debeat obſeruari.

Gregorius. In hoc Petre ſciendum eſt: quia ſex modis tangunt animum imagines ſomniorum. Aliquando nanq; ſomnia, uentris plenitudine uel inanitate, aliquando uero illuſione, aliquando cogitatione ſimul & illuſione, aliquando reuelatione, aliquando autem cogitatione ſimul & reuelatione generantur. Sed duo quæ primo diximus omnes experimento cognoſcimus. ſubiuncta autem quatuor, in ſacræ ſcripturæ paginis inuenimus. Somnia etenim niſi plerunq; ab occulto hoſte per illuſionem fierēt, nequaquam hoc uir ſapiens indicaret dicens: Multos enim errare fecerūt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis. Et iterum: Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia. Quibus profecto uerbis cuius ſint deteſtationis oſtēditur quæ augurijs coniunguntur. Rurſum niſi aliquando ex cogitatione ſimul & illuſione procederent, uir ſapiens minime dixiſſet: Multas curas ſequuntur ſomnia. Et niſi aliquando ſomnia ex myſterio reuelationis orirentur, nec Ioſeph præferendum ſe fratribus ſomnio uideret, nec ſponſum Mariæ, ut ablato puero in Ægyptum fugeret: per ſomniū angelus admoneret. Rurſum niſi aliquando ex cogitatione ſimul & reuelatione procederent, nequaquam Daniel propheta Nabuchodonoſor uiſionem diſſerens, a radice cogitationis inchoaſſet, dicens: Tu rex cœpiſti cogitare in ſtratu tuo quid eſſet futurum poſt hæc: & qui reuelat myſteria, oſtendit tibi quæ uentura ſunt, et paulo poſt uidebas, & ecce quaſi ſtatua una grādis: ſtatua illa magna & ſtatura ſublimis ſtabat cōtra te &c. Daniel itaq; dum dixit ſomnium, & implendum reuerenter inſinuat, & ex qua ortum ſit cogitatione manifeſtat, patenter oſtenditur: quia hoc plerunq; ex cogitatione ſimul & reuelatione generetur.

Sed nimirum, cum ſomnia tot rerum qualitatibus alternent, tanto eis credi difficilius debet, quanto & ex quo impulſu ueniant facilius nō elu-

cet. Sancti autem uiri inter illuſiones atq; reuelationes, ipſas uiſionum uoces aut imagines quodam intimo ſapore diſcernunt, ut ſciant uel quid a bono ſpiritu percipiant, uel quid ab illuſore patiantur. Nam ſi erga hæc mens cauta non fuerit, per deceptorem ſpiritum multis ſe uanitatibus immergit, qui non nunquam ſolet multa uera prædicere, ut ad extremum ualeat animam ex una aliqua falſitate laqueare.

Sicut cuidam noſtrum nuper certum eſt contigiſſe qui dum ſomnia uehementer attenderet, ei per ſomniũ longa ſpatia huius uitæ promiſſa ſunt. Cumq; multas pecunias pro longioris uitæ ſtipendijs collegiſſet, ita repente defunctus eſt, ut intactas omnes relinqueret, & ipſe ſecum nihil ex bono opere portaret.

In homilia ſuper euã gelio, Dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Siquis uenit ad me, & non odit patrem, &c.

VITA CASSII NARNIENSIS EPISCOPI PER D. Gregorium Papam ſcripta.

Vdiſtis dicentem dominum fratres chariſsimi, Aut quis rex iturus committere prælium aduerſus alium regem, non ſedens prius cogitat ſi poſsit cum decem milibus occurrere ei qui cum uiginti milibus uenit ad ſe? Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis ſunt. Rex contra regem ex æquo uenit ad præliũ, & tamen ſi ſe perpendit non poſſe ſufficere, legationem mittit, & ea quæ pacis ſunt poſtulat. Quibus ergo lachrymis nos ſperare ueniam debemus, qui illo in tremendo examine cum rege noſtro ex æquo ad iudicium non uenimus, quos nimirum conditionis infirmitas & cauſa inferiores exhibet? Sed fortaſſe iam mali operis culpas abſcidimus, iam praua quæq; exterius declinamus. Nunqd ad reddendam rationem cogitationis noſtræ ſufficimus? Nam cum uiginti milibus uenire dicitur is contra quem minime ſufficit iſte qui cum decẽ milibus uenit. Decem milia quippe ad uiginti milia, ſimplum ad duplum ſunt. Nos autem ſi multum proficimus, uix exteriora noſtra opera in rectitudine ſeruamus. Nam & ſi iam luxuria carnis abſciſſa eſt, tñ adhuc a corde funditus abſciſſa non eſt. Ille autem qui iudicaturus uenit, exteriora ſimul & interiora iudicat, facta pariter & cogitationes penſat. Cũ duplo ergo exercitu contra ſimplum uenit, qui nos uix in ſolo operæ præparatos, ſimul de operæ & cogitatione diſcutit. Quid igitur agendum eſt fratres chariſsimi, niſi ut dum nos cum ſimplo exercitu contra duplum illius ſufficere non poſſe conſpicimus, dum adhuc longe eſt, legationẽ mittamus rogemus ea quæ pacis ſunt? Longe. n. eſſe dr̃, qui adhuc præſens ꝑ iudicium non uideť. Mittamus ad hunc legationem lachrymas noſtras, mittamus miſericordiæ opera, mactemus in ara eius hoſtias placationis, cognoſcamus nos cũ eo in iudicio non poſſe contendere. Penſemus uirtutem eius fortitudinis, rogemus ea quæ pacis ſunt. Hęc eſt noſtra legatio, quæ regem uenientem placat. Penſat fratres quam benignum ſit, quod is qui ſuo aduentu ualet opprimere, tardat uenire. Mittamus ad hunc, ut diximus, legationem noſtram flendo, tribuendo, ſacras hoſtias offerendo.

1 *Recte legationem ad deũ opera noſtra bona. Quæ ſi mala eſſent, ut uolunt miſeri hæretici, potius inflãmarent iram iudicis quam placarent.*

2 *Vide o hæretice ſi miſſa eſt ſacrificium.*

Singulariter nanq; ad abſolutionem noſtram, oblata cum lachrymis & benignitate mentis ſacri altaris hoſtia ſuffragatur, quia qui in ſe reſurgẽs a mortuis, iam non moritur adhuc per hanc in ſuo myſterio pro nobis ite

rum patitur. Nam quotiens ei hoſtiam ſuæ paſsionis offerimus, totiẽs nobis ad abſolutionem noſtram, paſsionem illius reparamus.

& ſi habet nunc eccleſia ſacrificium omnibus excellentius q̃ unquam fuerint.

Multos, ut arbitror, ueſtrum fratres chariſsimi contigit noſſe hoc, qđ uolo ad memoriam ueſtram narrando reuocare. Non longe a noſtris fertur temporibus factum quod quidam ab hoſtibus captus longe traductus eſt. Cumq́ diu teneretur in uinculis, cum uxor ſua cum ex eadem captiuitate non reciperet, extinctũ putauit. Pro quo iam uelut mortuo, hoſtias hebdomadibus ſingulis curabat offerre. Cuius totiens uincula ſoluebantur in captiuitate, quotiens ab eius coniuge hoſtiæ fuiſſent oblatæ pro animæ eius abſolutione. Nam longa poſt tempora reuerſus, admirans ualde, indicauit uxori ſuæ quod diebus certis hebdomadis ſingulis eius uincula ſoluebantur. Quos uidelicet dies eius uxor atq; horas diſcutiens, tunc recognouit eum abſolutum, cum pro eo ſacrificium meminerat oblatum. Hinc ergo fratres chariſsimi, hinc certa conſideratione colligite, oblata a nobis hoſtia ſacra quantam in nobis ſoluere ualeat ligaturam cordis, ſi oblata ab altero potuit in altero ſoluere uincula corporis.

3
Non intelligas quod ipſa offerret ſacras hoſtias, nam non is eſt mos catholicæ eccleſiæ, ut mulier Miſſas agat, ſed per ſacerdotes offerri curabat.

4
Ecce aperte miſſam dici ſacrificium.

Multi ueſtrum fratres chariſsimi Caſsium Narincẽſis urbis epiſcopum nouerunt, cuius mos erat quotidianas hoſtias offerre deo, ita ut pene nullus dies uitæ abſcederet, quo non omnipotenti deo hoſtiam placationis immolaret. Cui cum ſacrificio ualde etiam concordabat uita, nam cuncta quæ habebat, in eleemoſynis tribuens, cum ad horam offerendi ſacrificij ueniſſet, uelut totus in lachrymis defluẽs, ſemetipſum cũ magna cordis contritione mactabat. Cuius uitam & exitum a quodam uenerabilis uitæ diacono, qui ab eo fuerat nutritus, referente cognoui. Aiebat enim, ꝙ quadam nocte eius presbytero per uiſum dominus aſtitit, dicens: Vade & dic epiſcopo: Age quod agis, operare quod operaris, non ceſſet pes tuus, non ceſſet manus tua, natali apoſtoloꝝ uenies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Surrexit presbyter. Sed quia e uicino ap̃lorum natalitius dies imminebat, tam propinqui exitus diẽ epiſcopo nunciare ptimuit. Alia nocte dominus redijt, eiuſq́ inobedientiam uehementer increpauit, atq; eadem iuſsionis ſuæ uerba retexit. Tunc presbyter ſurrexit, ut pergeret, ſed rurſus infirmitas cordis impedimentum. Facta eſt indicandę reuelationis, & ad admonitionem quoq; iteratæ iuſsionis obduruit pergere, & quæ uiderat, manifeſtare neglexit. Sed quia magnam manſuetudinem contemptæ gratiæ maior ſolet ſequi ira uindictæ, uiſione tertia dominus apparens, iam uerbis addidit uerbera, & tam diſtricta cæde mactatus eſt, ut in eo duritiam cordis emollirent uulnera corporis. Surrexit ergo eruditus ex uerbere, perrexit ad epiſcopum, eumq́ iam ex more iuxta beati Iuuenalis martyris ſepulchrum ad offerendum ſacrificium conſiſtentem reperit, ſecretum a circũſtantibus petijt, ſeq́ eius pedibus ſtrauit. Cumq́ eum hubertim flentem epiſcopus uix ad ſe leuare potuiſſet, lachrymarum cauſas cognoſcere ſtuduit. Ille uero relaturus ex ordinẽ uiſionem, prius ueſtimento ex humeris deſoluto, detexit plagas corporis (ut ita dicam) teſtes ueritatis & culpæ monſtrauit quanta animaduerſione diſtrictionis membra illius accepta uerbera liuore inflicto ſulcauerãt. Quæ mox ut epiſcopus uidit, exhorruit, & quis ſibi talia facere præſumpſiſſet, cum magnæ obſtupefactionis uocibus inquiſiuit. At ille reſpondit hæc ſe pro ipſo fuiſſe ꝑpeſſum. Excreuit eũ terrore admiratio. Sed nul

5
Nota tu qui dicis miſſam non ualere ad remiſsionem peccatorũ.

6
Videri totiẽs replicari miſſam ſacrificiũ?

7
Apoſtolorum natalitius dies.

8
Ad offerendum ſacrificium iuxta beati Iuuenalis martyris ſepulchrum conſiſtentem reperit.

has iam presbyter inquiſitioni eius moras adijciens, ſecretum reuelationis aperuit, eiq́ iuſsiones dominicas, per ea quæ audierat uerba narrauit, dicens: Age quod agis, operare quod operaris, non ceſſet manus tua, non ceſſet pes tuus, natali apoſtorum uenies ad me, & retribuam tibi mercedẽ tuam. Quibus auditis, epiſcopus in oratione ſe cum magna cordis contritione proſtrauit. Et qui oblaturus ſacrificium ad horam tertiam uenerat, hoc pro extenſæ orationis magnitudine, ad horam nonam uſq; protelauit, atq; ex ipſo iam die magis magiſq; exaucta ſunt ei lucra pietatis factuſq; eſt tam fortis in operæ, quam certus ex munere, quippe qui eum cui debitor fuerat ex promiſsione, iam cœperat habere debitorem.

9 *Et retribuã tibi mercedem tuam. Ecce hic & meritum & præmium ſanctorũ.*

Huic autem conſuetudo fuerat, ſingulis annis natalitio Apoſtolorum die Romam uenire, iamq; ex hac reuelatione ſuſpectus, uenire iuxta morem noluit. Eodem ergo tempore ſolicitus fuit, ſecundo quoq; anno uel tertio in montis ſuæ expectatione ſuſpenſus, quarto quintoq; & ſexto ſimiliter. Qui deſperate iam de ueritate reuelationis potuerat, ſi uerbis fidẽ uerbera non feciſſent. Cum ecce anno ſeptimo uſq; ad expectati natalis ſacras uigilias incolumis peruenit, ſed leuis hunc in uigilijs dolor attigit, atq; ipſo die natalitio filijs ſuis ſe expectantibus, miſſarum ſolemnia implere ſe poſſe recuſauit. Illi uero qui de eius erant egreſsione pariter ſuſpecti, ſimul ad eum omnes uenerunt, ſe ſe unanimiter adſtringentes, ut die eodem nequaq; acquieſcerent miſſarum ſolemnia celebrari, niſi pro eis ad dominum idem antiſtes ſuus interceſſor accederet. Tunc ille compulſus in epiſcopi oratorio miſſas fecit, & manu ſua corpus dominicum, pacemq́ omnibus dedit. Qui cuncto miniſterio oblati ſacrificij peracto ad lectulum redijt, ibiq́ iacens, dum ſacerdotes ſuos, ac miniſtros circunſtetiſſe ſe cerneret, quaſi uale ultimum dicens, de ſeruando eos uinculo charitatis admonebat, & quanta debuiſſent concordia inter ſe uniri, prædicabat. Tum ſubito inter ipſa ſanctæ exhortationis uerba, uoce terribili clamauit dicens: Hora eſt. Mox aſsiſtentibus ipſe ſuis manibus linteum dedit, quod ex more morientium ſibi contra faciem tenderetur. Quo tenſo emiſit ſpiritũ. Sicq; ſancta illa anima ad gaudia æterna perueniens, a carnis corruptione ſoluta eſt.

10 *Sacræ uigiliæ natalis Apoſtolorum.*

11 *Miſſarum ſolẽnia implere recuſauit.*

12 *Manu ſua corpus dominicum & pacem omnibus dedit. In quo aduerte communionem ſub utraque ſpecie non eſſe neceſſariam ut hæretici docent.*

Quem fratres chariſsimi, quem uir iſte in morte imitatus eſt niſi eũ quẽ in uita ſua fuerat contemplatus? Dicens enim, hora eſt, de corpore exijt, quia & Ieſus peractis omnibus, cum dixiſſet, conſumatum eſt, inclinato capite tradidit ſpm̃. Quod ergo dominus, fecit ex poteſtate, hoc egit famulus ex uocatione. Ecce quotidianæ hoſtiæ, illa cum eleemoſynis & lachrymis miſſa legatio, quantam cum rege ueniente gratiæ pacem fecit. Relinquat ergo omnia qui poteſt. Qui autem omnia relinquere non põt, cum adhuc rex longe eſt, legationem mittat lachrymarum, eleemoſynarum & hoſtiarum munera offerat. Vult enim placari precibus qui ſcit qa non poſsit portari iratus. Quod adhuc moram facit uenire, legationem pacis ſuſtinet: ueniſſet iamiamq́ ſi uellet, & cunctos aduerſarios ſuos trucidaſſet. Sed & quam terribilis ueniat indicat, & tamen ad ueniendum tardat, quia non uult inuenire quod puniat. Sed reatum nobis contẽptus noſtri denunciat, dicens: Sic ergo omnis ex uobis qui non renunciat omnibus quæ poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus, & tamen ſperandæ ſalutis remedium concedit, quia qui per iram non poteſt ferri, per poſtu-

13 *Dominus uult placari precibus, & alijs bonis operibus, quæ tamen noſtri temporis ſubuerſores deteſtantur.*

latæ pacis uult legationem placari. 14

Lauate ergo fratres chariſsimi lachrymis maculas peccatorum, eleemoſynis tergite, ſacris hoſtijs expiate. Nolite poſsidere per deſiderium, quæ adhuc per uſum minime reliquiſtis. Spem in ſole redemptore figite ad æternam patriam mente tranſite. Si enim nihil in hoc mundo iam amādo poſsidetis, & iam poſsidendo cuncta reliquiſtis, ipſe uobis gaudia deſiderata concedat, qui uobis æternæ pacis remedia contulit, Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui uiuit & regnat cum patre. &c.

Vides heretice hic ſatisfactionis opera? Lachryma maculas peccatorum lauant. Eleemoſyna tergunt Sacra hoſtia expiāt. Et tamen cū his omnibus ſpem in ſole redemptore figere debemus.

VITA ROMVLÆ VIRGINIS PER D. Gregorium Papam deſcripta.

In Homilia de diuite & Lazaro.

Votienſcunq; aliquos in hoc mundo abiectos aſpicitis fratres chariſsimi, etiam ſi qua reprehenſibilia eorū eſſe uideantur, nolite deſpicere, quia fortaſſe quos morū infirmitas uulnerat, medicina paupertatis curat. Quorū ſi qua ſunt talia quæ debeant iure reprehendi, hæc ſi uultis, ad uſum ueſtræ mercedis inflectitis, ut ex ipſis eorum uitijs cumulentur uobis incrementa pietatis, quatenus panem pariter detis & uerbum, panem refectionis cū uerbo correptionis, & duo a uobis alimenta percipiat, qui unum quærebat: dum exterius cibo, & interius ſatiatur eloquio. Pauper ergo cum reprehenſibilis cernitur, moneri debet, & deſpici non debet. Si uero reprehēſionis nil habet, uenerari ſummopere ſicut interceſſor debet. Sed ecce multos cernimus, quis cuius ſit meriti, neſcimus. Omnes ergo uenerandi ſunt, tantoq; neceſſe eſt ut omnibus te humiliare debeas, quanto quis ſit ipſe ignoras. Rem fratres refero, quam bene is qui preſto eſt, frater & compreſbyter meus ſpecioſus nouit. Eodem tempore quo monaſteriū petij, anus quædam Redempta nomine, in ſanctimoniali habitu conſtituta in urbe hac iuxta beatæ Mariæ ſemper uirginis eccleſiam manebat. Hæc illius Herundinis diſcipula fuerat, quæ magnis uirtutibus pollens, ſuper Præneſtinos montes uitam eremiticam duxiſſe ferebatur. Huic duæ in eodem habitu diſcipulæ adhærebant, una nomine Romula, & altera quæ nunc adhuc ſupereſt, quam quidem facie ſcio, ſed nomine neſcio. Tres itaq; hæ in uno habitaculo commorantes, morum quidem diuitijs plenam, ſed tamē rebus pauperem uitam ducebant. Hæc autem quam præfatus ſum, Romulam, aliam quam prædixi condiſcipulam ſuam, magnis uitæ meritis anteibat. Erat quippe miræ patientiæ, ſummæ obedientiæ, cuſtos oris ſui ad ſilentiū, ſtudioſa ualde ad continuę orationis uſum. Sed plerunq; hi quos iam perfectos homines æſtimant, adhuc in oculis ſummi opificis aliquid imperfectionis habent, ſicut ſępe imperiti homines nec dum perfecte ſculpta ſigilla conſpicimus, & iam quaſi perfecta laudamus, quæ adhuc artifex conſiderat & limat: laudari iam audit, & tamen ea tundere meliorando non deſinit. Hæc quam prædiximus Romula ea quam græco uocabulo paralyſin medici uocāt, moleſtia corporali percuſſa eſt, multiſq; annis in lectulo decumbens, pene omnium iacebat membrorum officio deſtituta, nec tamen hęc eadem eius mentem ad impatientiam flagella perduxerant: Nam ipſa ei detrimenta membrorū, facta fuerant incrementa uirtutum, quia tanto ſollicitius ad uſum orationis excreuerat, quanto & aliud

In ſanctimoniali habitu conſtituta.

Cuſtos ſilentij, & continuæ orationis ſtudioſa.

quodlibet agere nequaquam ualebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam quam pręfatus ſum (quæ utraſq; diſcipulas ſuas filiarum loco nutrierat) uocauit, dicens: Mater ueni, mater ueni. Quę mox cum alia eius condiſcipula ſurrexit, ſicut utriſq; referentibus, & multis res eadē claruit, & ego quoq; in eodē tpe audiui. Cūq; noctis medio lectulo iacentis aſsiſterent, ſubito cęlitus lux emiſſa, omne illi⁹ cellulę ſpatiū impleuit, & ſplēdor tātę claritatis emicuit, ut corda aſsiſtētiū inęſtimabili pauore perſtringeret, atq; (ut poſt ipſę referebant) oē in eis corp⁹ obrigeſceret, et in ſtupore ſubito remanerent. Cœpit nanq; quaſi cuiuſdā magnę multitudinis ingredientis ſonit⁹ audiri, oſtiū cellulę concuti, ac ſi ingredientiū turba premeret, atq; (ut dicebant) intrantiū multitudinē ſentiebāt, ſed nimietate timoris & luminis nil uidere poterant, qa earū oculos & pauor depreſſerat, & ipſa tanti luminis claritas reuerberabat. Quā lucē protin⁹ miri odoris eſt fragrantia ſubſecuta, ita ut earū animū, qa lux emiſſa terruerat, odoris ſuauitas refoueret. Sed cū uim claritatis illi⁹ ferre non poſſent, cępit eadē Romula aſsiſtentē et trementē Redēptā ſuorū morū magiſtrā blanda uoce conſolari, dicens: Noli timere mater, non morior modo. Cumq; hoc crebro diceret, paulatim lux quę fuerat emiſſa, ſubtracta eſt, ſed is qui ſubſecut⁹ eſt odor remanſit, ſicq; dies ſecūdus & terti⁹ tranſijt, ut aſperſa fra-
3 grantia odoris remaneret. Nocte igiť quarta eandē magiſtrā ſuā uocauit qua ueniente uiaticū petijt, & accepit. Nec dū uero eadē Redēpta uel alia ei⁹ diſcipula a lectulo iacentis diſceſſerat, & ecce ſubito in platea ante cellulę eiuſdē oſtiū duo chori pſallentiū conſtiterūt, & ſicut ſe dicebant ſex⁹ ex uocib⁹ diſcreuiſſe, pſalmodię cant⁹ dicebant uiri, & fœminę reſpondebant. Cūq; ante fores cellulę exhiberenť cęleſtes exequię, ſancta illa anima carne ſoluta eſt. Qua ad cęlū ducta, quāto chori pſallentiū altius aſcēdebant, tanto cępit pſalmodia leuius audiri, quouſq; & eiuſdē pſalmodię ſonitus, & odoris ſuauitas elongata finireť. Hęc igiť quādiu uixerat in corpore, quis illam haberet in honore? Indigna cūctis hominib⁹ & deſpecta uidebať. Quis enim ad illam accedere, quis illam uidere dignareť? Sed latebat in ſterquilinio margarita dei. Sterquiliniū fratres hanc ipſam corruptibilitatem corporis appello, ſterquiliniū abiectionē paupertatis nomino. Aſumpta eſt ergo margarita quę iacebat in ſterquilinio, & poſita eſt ī cœleſtis regni ornamento. Iam inter ſuperbos ciues emicat, inter ignitos illos lapides ęterni diadematis coruſcat.

Ecce pſalmodia a ſanctis ſpiritibus decantatur, & noſtri temporis hæretici illi detrahere audent.

Sancti iuſtæ fœminæ celebrant exequias, ut te doceant nō damnare exequias mortuorum.

Anima Romulæ ad cœlum ducta.

O uos qui in hoc mūdo aut diuites eſſe creditis, aut eſtis, conferte, ſi poteſtis, falſas ueſtras diuitias ueris diuitijs Romulę. Vos in huius mundi uia omnia amiſſuri poſsidetis, illa nil qſiuit in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos lętam uitam ducitis, triſtē mortē timetis: illa triſtē uitā pertulit, ad lętam mortē peruenit. Vos ad temp⁹ qritis obſequia hominū, illa deſpecta ab hominib⁹, inuenit ſocios choros angelorum. Diſcite ergo fratres temporalia cūcta deſpicere, diſcite honorem tpalem contēnere, ęternam gloriam amare. Honorate quos pauperes cernitis, & quos foris conſpicitis deſpectos ſeculi, int⁹ arbitramini amicos dei. Cū his participamini qđ habetis, ut quandoq; dignenť uobiſcū participare qđ habent. Penſate qđ ore magiſtri gentiū dicit, In hoc tpe ueſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorū abundantia ueſtrę inopię ſit ſupplementum. Penſate qđ ipſa per ſe ueritas dicit: Quandiu feciſtis uni de his fratribus

meis minimis, mihi feciſtis. Ad tribuendũ ergo pigri cur eſtis, quãdo hoc quod iacenti in terra porrigitis, ſedenti in cęlo datis? Sed hęc omnipotens deus qui per me in ueſtris auribus loquit̃, per ſe in ueſtris mẽtib⁹ loquat̃.

VITA VICTORINI ALIAS ÆMILIANI monachi per D. Gregorium Papam ſcripta.

In Homilia ſuper Euãgelio centum ouium & decem drachmarum.

PEnſemus ſuper nos fratres chariſsimi conditoris noſtri diuitias, peccare nos uidet, & perfert. Qui nos ante culpã peccare prohibuit, etiam poſt culpam expectare ad ueniam nõ deſiſtit. Ecce ipſe nos quem deſpeximus, uocat: auerſi ab illo ſumus, & tamen non auertitur. Vnde & bene per Iſaiam dicitur: & erunt oculi tui uidentes præceptorem tuũ, & aures tuæ audient uocem poſt tergũ monentis. Quaſi in faciem ſuã homo monitus eſt, quando ad iuſtitiam conditus, præcepta rectitudinis accepit. Sed cũ hæc eadem præcepta contempſit, quaſi conditori ſuo dorſum mentis in faciem dedit. Sed ecce adhuc ſequitur, poſt tergum monet, quia iam & a nobis contemptus eſt, & tamen nos adhuc uocare non ceſſat. Quaſi dorſum in faciem eius dedimus, cuius uerba deſpicimus, cuius præcepta calcamus. Sed ſtans poſt tergũ nos auerſos reuocat, quia & uidet quod deſpicitur, & tameſi per præcepta clamat, per patientiam expectat. Penſate ergo fratres chariſsimi ſi cuilibet ueſtrũ loquẽti famulus ſuperbiret, et terga in faciem mitteret, nunquid non contemptus dominus eius ſuperbiam feriret, uulnera diſtrictæ animaduerſionis infligeret? Ecce nos peccando autori noſtro terga in faciem dedimus, & tamen ſuſtinemur. Superbe auerſos benigne reuocat, & qui ferire nos auerſantes potuit, ut reuertamur munera promittit. Tanta ergo conditoris noſtri miſericordia duritiam noſtri reatus emolliat, ut homo qui malum quod fecit experiri percuſſus poterat, ſaltem expectatus erubeſcat.

Rem fratres breuiter refero, quam uiro uenerabili Maximiano, tunc patre monaſterĳ mei atq; presbytero, nunc autem Siracuſano epiſcopo, narrante cognoui. Hanc itaq; ſi ſolerter auditis, charitati ueſtræ non breuiter ſuffragari credo. Noſtris uero temporibus Victorinus quidam extitit, qui alio quoq; nomine Æmilianus appellatus eſt, non inopis ſubſtantiæ iuxta mediocritatem uitæ, ſed quia plerunq; regnat in rerũ opulentia, carnis culpa, in quodam facinore lapſus eſt, quod debuiſſet ualde pertimeſcere, ac de ſuæ mortis immanitate cogitare. Reatus ergo ſui conſideratione cõpunctus, erexit ſe contra ſe, mundi huius omnia dereliquit, monaſteriũ petĳt. In quo nimirũ monaſterio, tantæ humilitatis, tantæq; diſtrictionis extitit, ut cuncti fratres qui illic ad amorem diuinitatis excreuerant, ſuam cogerent uitam deſpicere, dum illius pœnitentiam uiderent. Studuit nanq; toto mentis annixu cruciare carnem, uoluntates proprias frangere, furtiuas orationes quærere, quotidianis ſe lachrymis lauare, deſpectũ ſui appetere, oblatam a fratribus uenerationem timere. Hic itaq; nocturnas fratrũ uigilias præuenire conſueuerat. Et quia mons in quo monaſterium ſitũ eſt, ex uno latere in ſecretiori parte prominebat, illuc conſuetudinem fecerat ante uigilias egredi, ut ſe quotidie in fletu pœnitentiæ quanto ſecretius, tanto liberius mactaret. Contemplabatur nanq; diſtri-

1 *Vt pœnitentiam ageret de peccato commiſſo Victorinus, ingreſſus eſt monaſterium. Ergo religio ſatisfacit pro peccatis. Ergo ſunt ſatisfactoria opera contra hæreticos.*

2. *Videſne quod optima pœnitẽtia nõ eſt.*

nona uita duntaxat? nec ſufficit credere culpam a deo condonari, ut noſtri temporis Hæreſiarches docuit, ſed requiruntur etiam opera ſatiſfactionis pro peccatis, ut digni ſint pœnitentiæ fructus.

ctionem uenturi iudicis ſui, ac iam eidem iudici concordans, puniebat in lachrymis reatũ facinoris ſui. Quadam uero nocte abbas monaſterij uigilans, hunc latenter egredientem intuitus, lento foras pede ſecutus eſt. Quem cũ in ſecreto montis latere cerneret in oratione proſtratũ, expectare uoluit quando ſurgeret, ut ipſam quoq; longanimitatem orationis eius exploraret. Tunc ſubita lux cœlitus emiſſa ſuper eum fuſa eſt qui in oratione proſtratus iacebat, tantaq; ſe in illo loco claritas ſparſit, ut tota pars regionis illius ex eadem luce candeſceret. Quam abbas ut uidit, intremuit & fugit. Cumq; poſt longũ horæ ſpatium idem frater ad monaſterium rediſſet, abbas eius ut diſceret an ſuper ſe effuſionem tanti luminis agnouiſcet, requirere eum ſtuduit, dicens: Vbi fuiſti frater? At ille latere ſe poſſe credens, in monaſterio fuiſſe reſpõdit. Quo negante abbas cõpulſus eſt dicere quid uidiſſet. At ille ſe uidens eſſe deprehẽſum, hoc quoq; quod abbatẽ latebat aperuit, adiungens: Quando ſuper me uidiſti lumen de cœlo deſcendere, uox etiã pariter uenit, dicens: Dimiſſum eſt tibi peccatum tuũ. Et quidem omnipotens deus peccatũ eius potuit taxando relaxare, ſed loquendo per uocem, radiando per lumen, exemplo ſuæ miſericordiæ, noſtra ad pœnitentiam uoluit corda conuertere. Miramur fratres chariſsimi, quod perſecutorem ſuum Saulum dominus de cœlo proſtrauit, de cœlo alloquutus eſt. Ecce noſtris quoq; temporibus peccator & pœnitens uocem de cœleſtibus audiuit. Illi dictũ eſt: Quid me perſequeris? iſte uero meruit audire, Dimiſſum eſt tibi peccatũ tuum. Longe eſt inferior meritis peccator pœnitens iſte quam Paulus. Sed quia adhuc in hac re de Saulo loquimur crudelitatem necis anhelante, liceat audenter dicere, quia Saulus propter ſuperbiã uocem increpationis, iſte uero propter humilitatem uocem conſolationis audiuit. Hunc quia humilitas ſtrauerat, diuina pietas erigebat. Illum quia ſuperbia erexerat, diuina ſeueritas humiliabat.

3 *Ecce miraculo probatum placere deo illã pœnitentiã, quæ per opera noſtra ei pure exhibetur.*

4 *Et fiduciam de miſericordia dei debet habere peccator, & actus ſuos deflere, nec peccata cõmiſſa negligere, ſi ueniã conſequi uult.*

Habete ergo fratres mei fiduciam de miſericordia cõditoris noſtri, cogitate quæ facitis, recogitate quæ feciſtis. Largitatem ſupernæ pietatis aſpicite, & ad miſericordem iudicem, dum adhuc expectat, cum lachrymis uenite. Conſiderantes nanque quod iuſtus ſit, peccata ueſtra nolite negligere. Conſiderantes uero quod pius ſit, nolite deſperare. Præbet apud deum homini fiduciam deus homo. Eſt nobis ſpes magna pœnitentibus, quia aduocatus noſter factus eſt iudex noſter. Qui uiuit & regnat cum patre in unitate ſpiritusſancti deus: per omnia ſecula ſeculorũ. Amen.

In Homilia ſuper Euangeliũ homo quidam fecit cœnã magnam.

VITA THEOPHANII COMITIS
per D. Gregorium Papam ſcripta.

NOn audemus fratres uobis dicere ut omnia relinquatis, ſed tamen ſi uultis, omnia etiam retinendo relinquitis, ſi ſic temporalia geratis, ut tamen tota mente ad æterna tendatis. Huic etenim Paulus Apoſtolus dicit: Tempus breue eſt, reliquum ſupereſt, ut qui habent uxores, tanquam non habentes ſint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non poſsidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. Præterit enim figura huius mundi. Vxorẽ nanq;

nanque habet, ſed quaſi non habens, qui ſic ſcit carnis debita exoluere, ut tamen per ea mundo tota mente non cogatur inhærere. Nam cũ idem rurſum egregius prædicator dicat. Qui habet uxorẽ, cogitat quæ ſunt huius mundi, quomodo placeat uxori: ille uxorem habet quaſi non habens, qui ſic ſtudet placere coniugi, ut tamen non diſpliceat conditori. Flet quoque, ſed tanquã non fleat, qui ſic tẽporalibus damnis affligitur, ut tamen de æternis lucris ſemper animũ conſoletur. Gaudet uero, ſed tanquã non gaudeat, qui ſic temporalibus bonis hilareſcit, ut tamen ſemper perpetua tormenta conſideret, & hoc quod mentem gaudio ſubleuat, hanc continuo pondere prouidi timoris premat. Emit autem, ſed quaſi non poſsidens, qui ad uſum terrena præparat, & tamen cauta cogitatione præuidet quod hæc citius relinquat. Mundo quoque utitur, ſed quaſi nõ utatur, qui & neceſſaria cuncta exterius ad uitæ ſuæ miniſteriũ redigit, & tamen hæc eadẽ non ſinit ſuæ menti dominari, ut & ſubiecta foris ſeruiant, & nunquã intentionem animi ad alta tendẽtis frangant. Quicunque igitur tales ſunt, eis profecto terrena omnia non ad deſiderium, ſed ad uſum adſunt, quia rebus quidem neceſſarijs utuntur, ſed nihil cum peccato habere cupiunt. De ipſis quoque rebus habitis quotidie mercedes quærunt, & plus gaudent bono opere, quam bona poſſeſsione.

Ac ne aliquibus iſta difficilia eſſe uideantur, rem de perſona refero, quã multi ueſtrũ mecum nouerunt, quam uidelicet rem ipſe ante triennium in Centumcellenſi urbe a perſonis fidelibus didici. Nuper nanque in eadem ciuitate Theophanius comes fuit, uir miſericordię actibus deditus, bonis operibus intentus, hoſpitalitati præcipue ſtudens. Exercendi comitatus actibus occupatus, agebat terrena & temporalia, ſed ut poſt ex fine eius claruit, magis ex debito quã ex intentione. Nam cũ propinquante mortis eius tempore, grauiſsima aëris tempeſtas obſiſteret ne ad ſepeliendũ duci potuiſſet, eumque coniunx ſua cũ fletu uehementiſsimo inquireret, dicens: Quid faciam, quõ te ad ſepeliendũ eijcio, quæ oſtium domus huius egredi præ tempeſtate nimia non poſſum? Tunc ille reſpondit: Noli mulier flere, quia mox ut ego defunctus fuero, ſerenitas aëris rediet. Cuius protinus & uocem mors, & mortem ſerenitas eſt ſecuta. Cuius manus & pedes podagræ humore tumeſcentes, & uelſi in uulneribus ſuetant, & profluente ſanie putebant. Sed cũ corpus illius ex more ad lauandum fuiſſet deteſtũ, ita ſanum repertũ eſt, ac ſi unquam uulneris nihil habuiſſet. Ductus itaque ac ſepultus eſt, eiusque coniugi uiſum eſt, ut quarto die in ſepulchro illius marmur quod ſuperim poſitũ erat, mutari debuiſſet. Quod uidelicet marmor corpori eius ſuper impoſitũ, dum fuiſſet ablatum, tanta ex eius corpore fragrantia odoris emanauit, ac ſi ex putreſcente carne illius pro uermibus aromata ferbuiſſent. 1

Mortuorũ corpora de more (ſubaudi Chriſtiano) lauantur.

2

Hæc ergo dixi, ut e uicino exẽplo oſtendere poſſem nonnullos & ſecularem habitum gerere, & ſecularem animũ non habere. Quos enim talis neceſsitas in mundo ligat, ut ex omni parte exui a mundo non poſsint, ſic ea quę mundi ſunt, debent renere, ut tamen eis neſciant ex mentis fractione ſuccumbere. Hæc ergo cogitate, & cũ relinquere cuncta quæ mundi ſunt non poteſtis, exteriora exterius bene agite, ſed ardenter interius ad æterna feſtinate. Nihil ſit quod deſideriũ mentis ueſtræ retardet, nullius uos rei in hoc mundo delectatio implicet. Si bonũ diligitur, mens in bo-

Cum dominus & ſaluator noſter ſit Mediator & adiutor noſter, non præiudicat ei, ut dicunt hæretici, ſi & beata uirgo dicatur Mediatrix, & ſancti adiutores.

nis melioribus,id eſt,in cœleſtibus delectetur, ſi malum metuitur, mala animo æterna proponant, ut dum illic eſſe conſpicit & amplius quod diligat, & amplius quod pertineſcat, hic omnino nõ hæreat. Ad hęc agẽda habemus mediatorẽ dei & hominũ adiutorem noſtrũ, perquẽ cũcta obtinebimus, ſi ad illũ uero amore flagram⁹, qui uiuit & regnat cũ patre, &c.

noſtri apud deũ. Nã tãtæ bonitatis eſt dominus Ieſus, ut quæ ſua sũt largiatur ſeruis ſuis. Argumentũ eſt hoc opulenti, habere uidelicet, & alijs dare. Largitur aũt axiomata ſua nõ euacuatus, ſed nihilominus hebens. Eſt namq; Lux, ſacerdos, ...is, petra, fundamẽtum, & tamen amicis ſuis cõcedit ut & ipſi ſint & dicantur hæc omnia. Lege Magnum Baſiliũ in Homilia de pœnitentia.

VITA SERVVLI PARALYTICI

per D. Gregorium Papam ſcripta.

In Homilia dominicæ in ſexageſima.

IVxta domini uocem, fructũ per patientiam reddunt omnes, qui cũ humilitate flagella ſuſcipiunt, & poſt flagella ad requiem
i
ſublimiter ſuſcipiuntur. Sic uua calcibus tunditur, & in uini liquorem liquatur. Sic oliua contuſionibus expreſſa, amurcam ſuam deſerit, & in olei liquorẽ pingueſcit. Sic per trituram areæ a paleis grana ſeparantur, & ad horreum purgata perueniunt. Quiſquis ergo appetit plene uitia uincere, ſtudeat humiliter purgationis ſuæ flagella tolerare, ut tanto poſt ad iudicẽ mundior ueniat, quanto nunc eius rubiginem ignis tribulationis purgat.

1 *Rebus pauper, meritis diues.*

In ea porticu quæ euntibus ad eccleſiam beati Clementis eſt peruia, fuit quidam Seruulus nomine, quem multi ueſtrũ mecum nouerunt, rebus pauper, meritis diues, quem longa ægritudo diſſoluerat. Nam a primæua ætate uſq; ad finẽ uitæ paralyticus iacebat. Quid dicam? quia ſtare non poterat, qui nunquam in lecto ſuo ſurgere uel ad ſedendum ualebat, nunquam manum ſuam ad os ſuum ducere, nunquam ſe potuit in latus aliud declinare. Huic ad ſeruiendum mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemoſyna potuiſſet accipere, hoc eorũ manibus pauperibus errogabat. Nequaquam literas nouerat, ſed ſcripturæ ſacræ ſibimet codices emerat, & religioſos quoſq; in hoſpitalitatem ſuſcipiens, hos coram ſe legere ſine intermiſſione faciebat. Factũq; eſt, ut quantũ ad menſuram propriam attinet, plane ſcripturam ſacram diſceret, cũ (ſicut dixi) literas funditus ignoraret. Studebat in dolore ſemper gratias agere, hymnis deo & laudibus diebus ac noctibus uacare. Sed cũ iam tempus eſſet, ut tanta eius patientia remunerari debuiſſet, membrorũ dolor ad uitalia redijt. Cumq; ſe iam morti proximum agnouit, peregrinos uiros atq; in
2 hoſpitalitatẽ receptos admonuit ut ſurgerent, & cũ eo Pſalmos pro expectatione ſui exitus decantarent. Cumq; cũ eis & ipſe moriens pſalleret, uoces pſallentiũ repente compeſcuit, cũ terrore magni clamoris, dicens: Tacete tacete, nunquid non auditis quantæ reſonant laudes in cœlo? Cumq; ad eaſdem laudes quas intus audierat, aurem cordis intenderet, ſancta illa anima carnis uinculis ſoluta eſt. Sed exeunte illa, tanta illic fragrantia odoris aſperſa eſt, ut omnes qui illic aderant, inæſtimabili ſuauitate replerentur, ita ut per hoc patenter agnoſcerent, quod eam laudes in cœlo ſuſcepiſſent. Cui rei monachus noſter interfuit, qui nunc uſq; uiuit, & cũ magno fletu atteſtari ſolet, quia quouſq; corpus eius ſepulturæ traderent, ab eorũ naribus odoris illius fragrantia non receſsit.

Et cum eo Pſalmos pro expectatione ſui exitus decantarent.

Ecce quo fine ex hac uita migrauit, qui hic ęquanimiter flagella tolerauit. Iuxta uocem ergo dominicam, bona terra fructũ per patientiam red-
3 didit, quæ exarata diſciplinæ uomere, ad remunerationis ſegetem peruenit. Sed uos rogo attendite fratres, quod excuſationis argumentũ in illo

Si tantopere nos ſanctiſsimus põtifex ad

diſtricto iudicio habituri ſumus nos, qui a bono opere torpentes, & res, & manus accepimus, ſi precepta domini egemus, & ſine manibus impleuit. Non cõtra nos dominus tunc apoſtolos oſtendat, qui ad regnum ſecum fidelium turbas prædicando traxerunt? non contra nos martyres exhibeat, qui ad cœleſtem patriam ſanguinem fundendo peruenerunt? Quid tũc dicturi ſumus, cũ hunc de quo loquuri ſumus ſeruulũ uiderim?? Cui lõgus languor brachia tenuit, ſed tamẽ hæc a bono opere nõ ligauit. Hęc uobiſcũ fratres agite, ſic uos ad ſtudiũ boni operis inſtigate, ut cũ uobis bonos modo ad imitandũ proponi:is, eorũ tũc cõſortes eſſe ualeatis.

opera bona hortatur, ergo bona opera ſunt neceſſaria ad ſalutẽ? Ergo non ſufficit ſolũ credere ut docent Nebulones noſtri, ſed oportet & operari? Cum ſecundum Apoſtolum Iacobum non auditores uerbi tantum ſed factores operis beati ſint futuri.

VITA SANCTÆ FELICITATIS MARTYRIS per D. Gregorium Papam ſcripta.

In Homilia ſup Euãgelio, loquente Ieſu ad turbas, ecce mater eius &c.

Ancti euangeliĩ, fratres chariſsimi, breuis eſt lectio recitata, ſed magnis myſteriorum ponderibus grauida. Ieſus etenim conditor & redemptor noſter matrem ſe noſſe diſsimulat, & quę ei mater ſit, qui propinqui, non per cognationem carnis, ſed per coniunctionem ſpũs, deſignat, dicens: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Quicunq; fecerit uoluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. Quibus nobis uerbis quid aliud innuit, niſi quod obſequentes iuſsionibus ſuis multos ex gentilitate colligit, & Iudæã, ex cuius carne genitus eſt, non agnoſcit? Vnde & mater eius cum quaſi non agnoſcitur, foris ſtare perhibetur, qa uidelicet ſynagoga idcirco ab autore ſuo non cognoſcitur, quia legis obſeruationem tenens, ſpiritualem intellectum perdidit, & ſeſe ob cuſtodiã literæ foris fixit. Sed dum is qui uoluntatem patris fecerit, ſoror et mater domini dicitur, propter utrunq; ſexum qui ad fidem colligitur, mirũ non eſt, mirãdum uero ualde eſt quomodo etiam mater dicatur. Fideles enim diſcipulos fratres uocare dignatus eſt, dicens: Ite nũciate fratribus meis. Qui ergo frater domini fieri ad fidem ueniendo poterit, quærendum eſt, quomodo eſſe etiam mater poſsit.

Sed ſciendum nobis eſt quia qui Chriſti frater & ſoror eſt credendo, mater efficitur prædicando. Quaſi enim parit dominum, qui eum cordi audientis infundit: & mater eius efficitur prædicando, ſi per eius uocem amor domini in proximi mente generatur. Ad quam rem nobis idoneæ confirmandam, adeſt beata Felicitas, cuius hodie feſta natalitia celebramus, quæ credendo extitit ancilla Chriſti, & prædicando facta eſt mater Chriſti. Septem quippe filios, ſicut in geſtis eius emendatioribus legit, ſic poſt ſe timuit uiuos in carne relinquere, ſicut carnales parentes ſolent metuere ne mortuos præmittant. In perſecutionis enim labore deprehenſa, filiorũ corda in amore ſupernæ patriæ prædicando roborauit, & parturiuit ſpũ, quos carne peperat: ut prædicatione pareret Deo, quos carne pepererat mundo.

Conſiderate fratres chariſsimi in fœmineo corpore uirile pectus. Ad mortem ſtetit imperterrita, amittere ſe in filiĩs lumen ueritatis timuit, ſi nõ fuiſſet orbata. Nunquid ergo hanc fœminam martyrem dixerim? Certe dominus cum de Ioanne loqueretur, dixit: Quid exiſtis in deſertum uidere? prophetam? utique dico uobis, & pluſq; prophetam. Et Ioannes ipſe

requiſitus reſpondit dicens: Non ſum propheta. Quia enim ſe plus quã prophetam nouerat eſſe, ſe prophetam negabat. Qui idcirco plus quam propheta dr̃, quia prophetæ eſt officium, uentura prænunciare, non etiam oſtendere. Ioannes uero plus quam propheta eſt, quia quem uerbo prædixit digito oſtendit. Non ergo hanc fœminam martyrẽ dixerim, ſed plus quam martyrem, quæ ſeptem pignoribus ad regnum præmiſsis, toties añ ſe mortua ad pœnas prima uenit, ſed peruenit octaua. Aſpexit mater & cruciata, & imperterrita filiorum mortem, ſpei gaudium tribuit, adhibuit dolorem naturæ. Timuit uiuentibus, gauiſa eſt morientibus. Optauit nullum poſt ſe relinquere: ne ſi quem haberet ſuperſtitem, non poſſet habere conſortem.

Nemo ergo ex uobis fratres chariſsimi exiſtimet ꝙ eius cor morientibus filijs, etiã carnalis affectus minime pulſauerit. Neq; enim filios, quos carnem ſuam eſſe nouerat, ſine dolore poterat morientes uidere: ſed erat uis amoris interior, quæ dolorem uinceret carnis. Vnde & paſſuro Petro dr̃: Cum ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo non uis. Neq; enim ſi pleniſsime Petrus nollet pro Chriſto pati, potuiſſet, ſed martyrium quod per infirmitatem carnis noluit, per uirtutem ſpiritus amauit. Qui dum per carnem ad pœnas trepidat, per ſpiritum ad gloriã exultat. Actum eſt, ut cruciatũ martyrij nolendo uoluiſſet, ſicut nos quoque cum gaudium quærimus ſalutis, amarum poculum ſumimus purgationis. Amaritudo quidem in poculo diſplicit, ſed reſtituenda per amaritudinem ſalus placet. Amauit ergo iuxta carnem Felicitas filios, ſed pro amore cœleſtis patriæ mori etiam uoluit quos amauit. Ipſa eorum uulnera accepit, ſed in eiſdem ipſa ad regnum præuenientibus excreuit. Recte ergo hanc fœminam ultra martyrem dixerim, quæ & toties in filijs eſt deſiderabiliter extincta, & dum multiplex martyrium obtinuit, ipſa quoq; martyrij palmam uicit. Fertur apud ueteres mos fuiſſe, ut quiſquis conſul exiſteret, iuxta ordinem temporum honoris ſui locum teneret. At ſi quis poſterior ad conſulatum ueniens, conſul non ſemel, ſed bis fortaſſe aut tertio fieret, etiam illos laude & honore tranſcenderet, qui non plus quam ſemel conſules extitiſſent. Vicit ergo beata Felicitas martyres, quæ tot ante ſe morientibus filijs pro Chriſto occubuit, quia ad amorem illius ſola ſua mors minime ſuffecit.

Conſideremus fratres hanc fœminam, conſideremus & nos qui membris corporis uiri ſumus, in eius comparatione quid æſtimabimur? Sæpe nanque agenda aliqua bona proponimus, ſed ſi unus contra nos leuiſsimus ſermo ab ore irridentis eruperit, ab intentione actionis noſtræ fracti protinus & confuſi reſilimus. Ecce nos plerunq; a bono operæ ſola uerba reuocant, Felicitatem uero a ſancta intentione frangere nec tormenta potuerũt. Nos in aura maledictionis impingimus, hæc ad regnum etiam per ferrum exijt, nihilq́; quod obſiſteret æſtimauit. Nos ad præcepta dominica largiri noſtra ſaltem ſuperflua nolumus, hæc non ſolum Deo ſuã ſubſtantiam contulit, ſed pro illo etiam propriam carnem dedit. Nos cũ ex diuina iuſsione filios amittimus, ſine conſolatione lugemus: hæc eos mortuos plangeret, ſi non obtuliſſet. Cum ergo ad illud terribile examen diſtrictus iudex uenerit, quid nos uiri dicemus, cum huius fœminæ gloriam uiderimus de debilitate mentis noſtræ? Quæ tunc uiris erit excuſa-

tio, quando hæc oſtendetur, quæ cum ſeculo & ſexum uicit? Sequamur ergo fratres chariſsimi diſtrictam & aſperam redemptoris uiam. Vſu qp pe uirtutum ita iam plana facta eſt, ut per eam fœminis libeat ambulare. Deſpiciamus cuncta præſentia, nulla ſunt etenim in hoc mundo, qua trāſire non poſsint. Turpe ſit diligere, quod conſtat citius perire. Nō nos terrenarum rerum amor ſuperet, non ſuperbia inflet, non ira dilaniet, nō luxuria polluat, non inuidia conſumat. Amore noſtro fratres chariſsimi redemptor noſter occubuit, & nos amore eius diſcamus uincere noſipſos. Quod ſi perfecte agimus, non ſolum imminentes pœnas euademus, ſed communi cum martyribus gloria remunerabimus. Nam quamuis occaſio perſecutionis deſit, habet tamen pax noſtra martyrium ſuum, quia & ſi carnis colla ferro nō ſubdimus, ſpirituali tamen gladio carnalia noſtra deſideria in mente trucidamus, ipſo adiuuante, qui uiuit & regnat. &c.

VITA TARSILLÆ ET ÆMILIANÆ PER D. Gregorium Papam ſcripta.

In Homilia ſup Euāgelio, ſimile eſt regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio ſuo.

Tremendum eſt ualde fratres Chariſsimi, quod modo audiuimus, Multi ſunt uocati, pauci uero electi. Ecce nos omnes iam uocati per fidem, ad cœleſtis regis nuptias uenimus, incarnationis eius myſterium & credimus & confitemur, diuini uerbi epulas ſumimus. Sed futuro die iudicij rex intraturus eſt, quia uocati ſumus nouimus, ſi ſimus electi neſcimus. Tanto igitur neceſſe eſt ut unuſquiſqȝ noſtrum in humilitate ſe deprimat, quanto ſi ſit electus ignorat. Nonnulli enim bona nec incipiunt, nonnulli uero in bonis quæ inceperunt, minime perſiſtunt. Alter pene totam uitam ducere in prauitate conſpicit, ſed iuxta finem uitæ a prauitate ſua per diſtrictæ pœnitentiæ lamenta reuocatur. Alter electam uidetur uitam ducere, & tamē hunc contingit ad erroris nequitiam iuxta finem declinare. Alius bonum bene inchoat, melius conſumat. Alius in malis actibus a primœua ætate ſe exercet, & in eiſdem operibus ſemper ſeipſo deterior conſummatur. Tanto ergo unuſquiſqȝ ſibi ſolicite metuat, quanto ignorat quod reſtat. Quia quod ſæpe dicendum eſt, & ſine obliuione retinendum, multi ſunt uocati, pauci uero electi. Sed quia nonnunquam mentes audientium plus exempla fidelium, quam docentium uerba conuertūt, uolo uobis aliquid e proximo dicere, quod corda ueſtra tanto formidoloſius audiant, quanto eis hoc de propinquo ſonat. Neqȝ enim res ante geſtas dicim⁹, ſed eas de quibus teſtes exiſtunt, eiſqȝ interfuiſſe ſe referunt, memoramus.

Tres pater meus ſorores habuit, quę cunctæ tres ſacrę uirgines fuerūt. Quarum una Tarſilla, alia Gordiana, alia Æmiliana dicebatur. Vno omnes ardore conuerſæ, uno eodemqȝ tempore ſacratæ, ſub diſtrictione regulari degētes, in domo propria ſocialem uitam ducebant. Cumqȝ eſſent diutius in eadem conuerſatione, cęperūt quotidianis incrementis in amorem cōditoris ſui Tarſilla & Æmiliana ſuccreſcere, & cum ſolo hic eſſent corpore, quotidie animo ad æterna tranſire: at contra Gordianæ animus cœpit a calore amoris intimi per quotidiana detrimenta tepeſcere, & pau liſper ad huius ſeculi amorem redire. Crebro autem Tarſilla dicere Æmilianæ ſorori ſuę cum magno gemitu ſolebat: Video Gordianam ſororem

noſtram de noſtra ſorte non eſſe. Perpendo enim quia foris defluit, et cor
id quod propoſuit non cuſtodit. Quam curabant blanda quotidie redar-
gutione corripere, atq; a leuitate morum ad grauitatem ſui habitus refor
mare: quæ quidem reſumebat uultum ſubito grauitatis inter uerba corre
ptionis ſed cum eiuſdem correptionis hora tranſiſſet, tranſibat protinus
& ſuperducta grauitas honeſtatis, moxq́; ad leuia uerba redibat. Puella-
rum gaudebat ſocietate laicarum, eiq́; perſona ualde oneroſa erat, quæ-
cunq; huic mundo dedita non erat.

1 Quadam uero nocte huic Tarſillæ amitæ meæ, quæ inter ſorores ſuas
uirtute continuæ orationis, afflictionis ſtudioſæ, abſtinētiæ ſingularis, gra
uitate uitæ uenerabilis, in honore & culmine ſanctitatis excreuerat (ſicut
ipſa narrauit) per uiſionem atauus meus Felix huius Romanæ eccleſię an
tiſtes apparuit, eiq́; manſionem perpetuæ claritatis oſtendit dicens: Ve-
ni, quia in hac te lucis manſione ſuſcipio. Quæ ſubſequente mox febre cor
repta, ad diem peruenit extremum. Et ſicut nobilibus fœminis uiriſq; mo
rientibus multi conueniunt, qui eorum proximos conſolentur: eadem ho-
ra eius exitus multi uiri ac fœminæ lectulū eius circunſteterunt, inter quas
quoq; mater mea affuit. Tum ſubito illa ſurſum reſpiciens, Ieſum uenien-
tem uidit, & cum magna animaduerſione cępit circunſtantibus clamare,
2 dicens: Recedite, recedite, Ieſus uenit. Cumq́; in eum intenderet quem ui
debat, ſancta illa anima carne ſoluta eſt, tātaq́; ſubito fragrantia uiri odo
ris aſperſa eſt, ut ipſa quoq; ſuauitas cunctis oſtenderet illic autorem ſua-
uitatis ueniſſe. Cumq́; corpus eius ex more mortuorum ad lauandum eſ-
ſet nudatum, longe orationis uſu in cubitis eius & genubus, camelorū mo
re, inuenta eſt obdurata cutis excreuiſſe, & quid uiuens eius ſpiritus ſem-
per egerit, caro mortua teſtabatur.

Virtute continuæ orationis, afflictionis ſtudioſæ, abſtinentiæ ſingularis, in culmine ſanctitatis creuerat.

Ex more mortuorum corpora lauantur. Longæ orationis uſu in genubus & cubitis caro obdurata excreuerat.

Hæc autem geſta ſunt ante dominici natalis diem. Quo trāſacto, mox
Æmilianæ ſorori ſuæ per uiſitationem nocturnę uiſionis apparuit, dicens:
3 Veni. Et quia natalem domi ſine te feci, ſanctam theophaniam iam tecum
faciam. Cui illa protinus de ſororis ſuæ Gordianæ ſalute ſolicita reſpon-
dit: Et ſi ſola uenio, ſororem noſtram Gordianam cui dimitto? Cui, ſicut
aſſerebat, triſtis uultu iterum dixit, Veni, Gordiana etenim ſoror noſtra in
ter laicas deputata eſt. Quam uiſionem mox moleſtia corporis eſt ſecu-
ta, atq; ita ut dictum fuerat, ante dominicæ apparitionis diem eadem mo
4 leſtia ingraueſcente defuncta eſt. Gordiana autem mox ut ſolam reman-
ſiſſe ſe reperit, eius prauitas excreuit, & quod prius latuit in deſiderio cogi
tationis, hoc poſt effectu prauæ actionis excreuit. Nam oblita dominici
timoris, oblita pudoris & reuerentiæ, oblita conſecrationis, conductorē
agrorum ſuorum poſtmodum maritum duxit. Ecce omnes tres uno pri⁹
ardore conuerſæ ſunt, ſed non in uno eodemq́; ſtudio permanſerunt: quia
iuxta dominicam uocem, multi ſunt uocati, pauci uero electi.

Vide ſanctos domini dies, Natalem et Epiphaniam.

O qui uelatas uirgines ex monaſterijs abducitis, & nefandis matrimonijs copulatis, conſiderate quantum hoc ſcelus ſit, quod & ſanctiſſimus Pontifex uehemēter hic deteſtatur, & prauā actionem nuncupat.

Hæc ergo dixi, ne quis in bono iam opere poſitus, ſibi uires boni ope-
ris tribuat, ne quis de propria actione cōfidat. Quia & ſi iam nouit hodie
qualis ſit, adhuc cras qualis futurus ſit, neſcit. Nemo ergo de ſuis iam operi
bus ſecurus gaudeat, quando adhuc in huius uitę incertitudine qui ſe finis
ſequatur, ignorat. Sed quia rem retuli, quæ uos ex diuina diſtrictione per-
terruit, aliud adhuc e uicino refero, quod ex diuina miſericordia perterri-
ta corda ueſtra cōſoletur. Quod tamen in ſermone alio iam dixiſſe me me
mini, ſed uos nequaquam affuiſtis.

Ante biennium frater quidam in monaſterium meum, quod iuxta beatorum martyrum Ioannis & Pauli eccleſiam ſitum eſt, gratia cõuerſionis uenit. Qui diu regulariter protractꝰ, quandoq́ ſuſceptus eſt. Quem frater ſuus ad monaſterium, non conuerſionis ſtudio, ſed amore carnali ſecutus eſt. Is autem qui ad conuerſionem uenerat, ualde fratribus placebat. At contra, frater eius longe a uita ac moribus diſcrepabat, uiuebat tamen in monaſterio neceſsitate potius quam uoluntate. Et cum in cunctis actibus peruerſus exiſteret, pro fratre ſuo ab omnibus æquanimiter tolerabatur. Erat enim leuis eloquio, prauus actione, cultus ueſtibus, moribus incultꝰ. Ferre uero non poterat, ſi quiſquam illi de ſancti habitus conuerſatione loqueretur. Facta autem fuerat uita illius cunctis fratribꝰ uiſu grauis, ſed tamen, ut dictum eſt, pro fratris ſui gratia erat cunctis tolerabilis. Aſpernabatur ualde ſi quis ſibi aliquid de prauitatis ſuæ correptione loquerẽ, bona non ſolum facere, ſed etiam audire non poterat. Nunquam ſe ad ſanctę conuerſationis habitum uenire, iurando, iraſcendo, deridendo teſtabatur.

5 *Religio ſanctæ cõuerſationis habitus.*

6 *Conuenerunt fratres ut egreſſum eius orãdo protegerent. Ergo orationes protegunt egreſſus animarum.*

In hac autem peſtilentia (quę nuper huius urbis populũ magna ex parte conſumpſit) percuſſus in inguine eſt, perductus ad mortem. Cumq́ extremum ſpiritũ ageret, conuenerunt fratres, ut egreſſum illius orando protegerent. Iam corpus eius ab extrema fuerat parte præmortuum. In ſolo tantummodo pectorẽ uitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti etiam fratres tanto pro eo cœperunt enixius orare, quanto eum iam uidebant ſub celeritate diſcedere. Tunc repente cœpit eiſdem fratribus aſsiſtentibus anniſu quo poterat clamare, & orationes eorum interrumpere, dicens: Recedite, ecce draconi ad deuorandum datus ſum, qui propter ueſtram pręſentiam deuorare me non poteſt. Caput meum iam ore ſuo abſorbuit, date locum ut me amplius non cruciet, ſed faciat quod facturus eſt. Si enim ad deuorandum datus ſum, quare propter uos moras patior? Tunc fratres cœperunt dicere: Quid eſt quod loqueris frater? Signum ſanctę crucis imprime. Reſpondebat ille ut poterat, dicens: Volo me ſignare, ſed non poſſum, quia a dracone premor. Cumq́ hoc fratres audirent, proſtrati in terram, cum lachrymis cœperunt pro ereptione illius uehementius orare: & ecce ſubito cœpit melioratus æger quibus ualebat uocibus exultare, dicens: Gratias deo, ecce draco qui me ad deuorandũ acceperat, fugit orationibus ueſtris, expulſus eſt, ſtare nõ potuit. Pro peccatis meis modo intercedite, quia conuerti paratus ſum, & ſeculare̅ uitam funditus relinquere. Homo ergo, ſicut iam dictũ eſt, ab extrema corporis fuerat parte præmortuꝰ, ſed reſeruatꝰ ad uitam, toto ad deũ corde conuerſus eſt, longis et continuis in conuerſatione eadem flagellis eruditꝰ, atq́ ante paucos dies excreſcente corporis moleſtia defunctus. Qui iam draconẽ moriens non uidit, quia illum per cordis immutationem uicit.

7 *Fratres proſtrati in terram cum lachrymis orare cœperunt, & diabolus eorum orationibus uictus aufugit, nec ſtare potuit*

8 *Nota in deſertor religionis, quia Gordiana eo quod apoſtatauit ab excellentia ſanctimonialis habitus, corruit ad æternam pœnam.*

9 *Quid dicis tu qui credens tantum in Chriſtum, & propter eum ſtatuens remiſſa ſibi eſſe peccata, audes tã certo uitam æternam promittere? Cum hic ſanctiſsimus pontifex potius hortetur omnes ſemper trepidare & de ſua actione formidare debere, eo quod nullus certo ſciat ſe eſſe electum.*

Ecce fratres chariſsimi, Gordiana quam ſuperius dixi, a ſanctimonialis habitus excellentia corruit ad pœnã, & frater hic de quo narraui iſta, ab ipſo mortis articulo rediȷ̃t ad æternam uitam. Nemo igit̃ ſcit ꝗd de ſe in occultis dei iudiciȷ̃s agat̃, quia multi ſunt uocati, pauci uero electi. Quia ergo nulli de ſe certũ eſt electũ ſe eſſe, reſtat ut omnes trepident, omnes de ſua actione formident, omnes in ſola diuina miſericordia gaudeant, nullꝰ de ſuis uiribus præſumat. Eſt qui perficiat fiduciam ueſtram, ille ſcilicet ꝗ in ſe dignatus eſt aſſumere carnem noſtram, ꝗ uiuit & regnat &c.

INCIPIT PRÆFATIO SANCTI BERNARDI

Abbatis Clareuallenſis in uitam ſancti Malachiæ epiſcopi.

ſ Emper quidem operæprecium fuit illuſtrus ſanctorum de-ſcribere uitas,ut ſint in ſpeculum,& exemplum,ac quoddã ueluti condimentum uitæ hominum ſuper terram. Per hoc enim quodammodo apud nos etiam poſt mortem uiuunt, multosq́; ex his,qui uiuentes mortui ſunt,ad ueram prouocant,& reuocãt uitã. Verũ nũc maxime id req̃rit raritas ſanctitatis,& nr̃a planè ætas inops uirorum. Quã ſane inopiã ſup nos adeo inualuiſſe ſentim⁹, ut nulli ſit dubiũ illa ſnĩa nos feriri:Qm̃ abũdabit iniq̃tas,refrigeſcet charitas multorum. Et ut ſuſpicor ego,aut p̃ſto,aut ꝓpe eſt,de quo ſcriptũ eſt: Faciẽ eius p̃cedet egeſtas. Ni fallor,Antichr̃s eſt iſte,quẽ fames,ac ſterilitas totius boni,& pr̃git,et comitat̃. Siue igr̃ nũcia iã p̃ntis,ſiue iãiãq; ad futuri p̃nũcia egeſtas in euidẽti eſt. Taceo uulgus: taceo uilẽ filiorum huius ſeculi multitudinẽ:in ipſas eccleſiæ colũnas nolo oculos leues. Quẽ mihi oſtendas,uel de illorum numero,qui uidentur dati in lucem gentium,non magis de ſublimi fumantem, q̃ flammantem?Et ſi lumen, quod in te eſt (inquit)tenebræ ſunt,quantæ ſunt tenebræ? Niſi tu illos forte (quod non credo)lucere dixeris,qui quæſtum æſtimãt pietatem, qui in hæreditatem Domini,non quæ Domini,ſed magis quæ ſua ſunt,quæritant. Quid dico quæ ſua ſunt?Perfectus ſit, & ſanctus etiam ſua quærens , ſuaq́; retinens, ſi ab alienis cor,manuſq́; contineat. Meminerit tamen qui ſibi uſq; huc forte perueniſſe uidetur,eundem exigi ſanctitatis gradum & ab ethnico. An non milites ſuis iubentur contenti fore ſtipendijs, ut ſalui fiant? Magnum uero eccleſiæ doctori, ſi ſit ſicut unus militum:aut certe (quod ad illorum improperiũ propheta loquitur) ſi ut populus,ita & ſacerdos fuerit. O deformitatem. Ita ne ſummus merito reputandus erit , qui ſummo corruens gradu hærebit nix infimo,ne abyſſo abſorbeatur? Quam rarus tamen iſte ipſe in clero?Quem item das mihi contentum neceſſarijs, contemptorem ſuperfluorum?Lex eſt tamen præfixa ab apoſtolis apoſtolorum ſucceſſoribus. Victum & ueſtitum habentes, inquiunt, his contenti ſimus. Vbi forma hæc?In libris cernimus eam,ſed non in uiris . Habes uero de iuſto:Quin lex Dei eius in corde ipſius,& non in codice. Nec perfectionis is gradus.Perfectus carere & neceſſarijs paratus eſt. At gratis illud.Vtinam ſuperfluis ponatur modus:Vtinam non cupiamus in infinitũ. Sed quid?Forte reperias,qui hoc poſsit. Id quidem difficile. Sed uide q̃d egimus.Quærebamus uirum optimum,multorum liberatorem , & ecce laboramus in inueniendo,qui ſeipſum ſaluum facere poſsit.Optimus hodie eſt,qui non eſt nimis malus.Vnde quoniam a terra defecit ſanctus,uideor mihi non ſuperuacue ex his,qui empti ſunt de terra,reuocare ad medium Malachiam epiſcopum,iterum uere ſanctum, & noſtrorum quidẽ temporum ſingularis ſapientiæ,& uirtutis. Iſte erat lucerna ardens,& lucens,nec extincta eſt tamen,ſed ſubmota. Quis mihi iure ſuccenſeat,ſi readmouero eam? Immo uero non eſt quod mihi ingrati eſſe mei ſeculi homines debeant,& omnis deinceps generatio uentura,ſi quem cõditio tulit,reuocem ſtylo, ſi mundo reſtituam , quo dignus non erat mundus , ſi ſeruem memoriæ hominum hominem,cuius memoria in benedictione ſit omnibus,qui legere dignabuntur, ſi me excitante amicum dormientem,

uox turturis audita fuerit in terra noſtra dicens : Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad cõſumationem ſeculi. Deinde ſepultus apud nos eſt,nobis ſpecialiter hoc opus incumbit. Quid quod me inter ſpeciales amicos ſanctus ille habebat,& eo loci,ut nulli in hac parte gloriæ ſecundum fuiſſe me credam? Nec mercede uacat mihi tantæ familiaritas ſanctitatis.Primitias iam accepi.In extremis poſitus erat,immo in principijs iuxta illud:Cum conſumatus fuerit homo,tunc incipit. Ac cucurri ego,ut benedictio morituri ſuper me ueniret. At ille cum iam membra alia mouere non poſſet,fortis ad dandam benedictionem,eleuatis ſanctis manibus ſuper caput meum benedixit mihi,& benedictionem hæreditate poſſideo: & quomodo illum ſilere queam? Poſtremo tu id mihi Abba Congane iniungis,reuerendus frater,& dulcis amicus meus,ac tecum pariter (ut ex Hybernia ſcribis)ueſtra illa omnis eccleſia ſanctorum.Libens obedio:præſertim quod non eloquium exigitis,ſed narrationem.Dabo uero operam,ut ea ſit pura, & luculenta, deuotos informans, faſtidioſos non onerans. Sane narrationis ueritas ſecura apud me eſt, intimata a uobis haud alia proculdubio proteſtantibus, quàm quæ certiſsime comperta ſunt uobis.

INCIPIT VITA SANCTI Malachiæ Epiſcopi.

MAlachias noſter ortus Hybernia de populo barbaro, ibi educatus,ibi literas edoctus eſt. Cæterum de Natali barbariæ traxit nihil,non magis quam de ſale materno piſces maris. Quàm uero ſuaue quod inculta nobis barbaries ram urbanum protulit ciuem ſanctorum,& domeſticum Dei: qui producit mel de Petra,oleumq; de ſaxo duriſsimo,ipſe fecit hoc. Parẽtes tamen illi fuere genere & potentia magni iuxta nomen magnorum, qui ſunt in terra. At mater mente,quàm ſanguine generoſior,ſatagebat in ipſo initio uiarum ſuarum, notas paruulo facere uias uitæ:hanc pluris illi exiſtimans uentoſa ſcientia literaturæ ſecularis. Ad utrunq; tamen huic non defuit ingenium pro ætate,In ſcholis literas,domi timorem domini docebatur:& quotidianis profectubus reſpondebat ambobus ſatis,magiſtro,& matri. Nempe a principio ſpiritum ſortitus eſt bonũ,per quem erat puer docilis, & amabilis ualde, mire admodum omnibus per omnia gratioſus.Bibebat autem pro lacte de pectore materno aquas ſapientiæ ſaluraris,& fiebat in dies ſeipſo prudẽtior. Prudentior dicam,an ſanctior?utrũque ſi dixero,non me pœnitebit.Veritatem enim dicam.Agebat ſenẽ moribus,annis puer,expers laſciuiæ puerilis. Cumq; ex hoc cunctis eſſet reuerentiæ, ac ſtupori, non tamen inde,ut aſſolet inſolentior inueniebatur, ſed magis quietus,& ſubditus in omni manſuetudine. Non impatiẽs magiſterij,non fugitans diſciplinæ,non lectionis faſtidiens,non ludorum deniq; appetens: quod uel maxime illa ætas, ac familiare habere ſolet. Et proficiebat ſupra omnes coætaneos ſuos in ea quidem literatura,quæ illi competebat ætati. Nam in diſciplina morum,profectuq; uirtutum,etiã ſuper omnes docentes ſe in breui enituit, non tam matre tamen quàm unctione magiſtra. Hac ſollicitante,haud ſegniter & in diuinis exercebatur,pe-

tere ſecretum,anticipare uigilias,meditari in lege,refici parcius,orare frequentius. Et quia eccleſiam frequentare, nec uacabat propter ſtudium, & pro uerecundia non libebat,leuare puras manus in omni loco,ubi tamen ſecrete id poſſet. Iam tunc ſiquidem cautus fuit declinare uitus uirtutum inanem gloriã. Eſt uicus prope ciuitatem,in qua diſcebat puer, quo magiſter eius frequenter pergere ſolitus erat,ipſo ſolo comite. Illo euntibus ambobus pariter,ipſe(ut poſtea referebat) retrahebat pedem, ſiſtebat gradum,& ſtans a tergo magiſtri, illo quidem non comperiente, expanſis ad cœlum manibus, raptim quodammodo, ac ueluti iaculatam emittebat orationem: & ſic diſsimulans magiſtrum denuo ſequebatur Iſtiuſmodi pio furto puer ſepius eludebat comitem,& magiſtrum. Non eſt dicere omnia, quæ eius principia colore bonæ indolis decorauere,ad maiora,atq; utiliora currendũ. Vnũ tamen refero adhuc, quod hoc meo quidem iudicio,non modo bonæ,ſed & magnæ in puero dederit inſigne ſpei. Excitus aliquando opinione cuiuſdam magiſtri(erat enim famoſus in diſciplinis,quas dicunt liberales)adiuit illũ diſcendi cupiditate. Quippe extrema iam pueritiæ captans ad eas literas anhelabat. Intrans uero domũ uidit uirum ludentem ſubula,crebriſq; ſulcantem tractibus neſcio quo notabili modo parietem. Et ſolo uiſu offenſus puer ſerius quod lenitatem redoleret,reſiliuit ab eo, ac deinceps illũ nec uidere curauit. Ita cũ eſſet ſtudioſiſsimus literarũ,præ honeſto tamen ſpreuit eas uirtutis amator. Tali quodam prælud io puer præparabatur ad eum, qui ſe manebat in fortiori ætate conflictũ:iamq; ipſe aduerſarium prouocabat. Et Malachiæ quidem pueritia ſic erat. Porro adoleſcentiam ſimili tranſiuit ſimplicitate,& puritate;niſi quod creſcente ætate,creſcebat ſimul illi ſapientia, & gratia apud Deum,& homines.

Hinc iam,id eſt,ab ineunte adoleſcentia eius, cœpit manifeſtius apparere quid eſſet in homine, & gratia Dei in illo uacua non uideri. Videns enim induſtrius adoleſcens quod in maligno mundus poſitus ſit;& cogitans qualem ſpiritũ accepiſſet,dicebat intra ſe,Non eſt ſpũs huius mundi iſte. Quid iſti,& illi? Non eſt ſocietas alteri ad alterũ, non plus q̃ luci ad tenebras. Mens ex Deo eſt,& ſcio quæ in illo donata ſunt mihi. Inde mihi interim adhuc innocentia uitæ,inde continentiæ decus,inde iuſtitiæ fames,inde quoq; illa eo ſecurior, quo ſecretior, gloria mea eſt teſtimonium conſcientiæ meæ. Nil horũ mihi tutum ſub Principe mũdi. Deinde habeo theſaurum hunc in fictili uaſe. Verendũ ne impingat,& frangatur;& effundat oleum lætitiæ,quod porto. Et quidem non pingere inter ſaxa,& ſcopulos diſtortæ,& anfractuoſæ uiæ, & uitæ huius difficillimum. Ita ne in momento perdam ſimul omnes,quibus ab initio præuentus ſum,benedictiones dulcedinis? reſigno illi potius, a quo ſunt, & me pariter. Et ego enim ipſius. Perdo ipſam ad tẽpus animam meam,ne perdam in æternũ. Et quod ſum,& quæ habeo omnia, ubi mihi æq; ſalua,uti in manu auctoris? Quis ita ad ſeruandũ ſolicitus,ad retinendũ potens,ad reſtituendũ fidelis? Seruabit tuto,reſtituet opportune. Sine retractatione me do ad ſeruiendũ illi de donis ſuis. Nõ poteſt mihi perire ex omnibus, quæ in opus pietatis expendero Forte & ſperare plus aliquid licet. Solet reddere cũ uſura,quæ dat gratis. Ita eſt. Etiam cumulabit, & multiplicabit in anima mea uirtutem. Hæc cogitauit,& fecit,ſciens abſq; facto ua-

nas eſſe cogitationes hominũ. Erat homo in ciuitate Ardinacha: ipſa eſt, in qua alitus eſt Malachias; & homo ille ſanctus, & auſteræ admodũ uitæ, inexorabilis caſtigator corporis ſui, cellã habens iuxta eccleſiã. In ea manebat ieiuniis, & obſecrationibus ſeruiens die, ac nocte. Ad hũc ſe contulit Malachias formã uitæ accepturus ab eo, qui uiuũ ſe tali damnauerat ſepultura. Et uide humilitatem. A primæua ætate in ſancta arte magiſtrum (quod dubiũ non eſt) habuerat Deum; & ecce factus eſt denuo diſcipulus hominis, homo mitis, & humilis corde. Si neſciebamus, hoc uel ſolo nobis ipſe probauit. Legant hoc qui docere, quæ non didicere, conãtur, diſcipulos ſibi coaceruantes, qui nunquam diſcipuli extitere, cœci duces cœcorum. Malachias doctus a Deo, doctorem nihilominus quæſiuit hominem, & quidem caute, & ſapienter. Quid ſimile, quæſo, afferre quibar, in quo æque daret, caperetque experimentum profectus ſui? Si Malachiæ exemplum eis pro minimo eſt; Pauli opus attendant. Non Euangelium ſuum, quod non ab homine acceperat, ſed a Chriſto, cum hominibus tamen cenſuit conferendum; ne forte in uacuum curreret, aut cucurriſſet? Vbi ille ſecurus non eſt, nec ego. Si quis hoc ſcit, uiderit ne non tam ſecuritas ſit, quàm temeritas. Sed hæc alterius temporis. Nunc uero ſonuit in ciuitate, quod factum eſt; & commota eſt uniuerſa ad inopinatam nouitatẽ. Stupebant autem omnes, & uirtutem mirabãtur, eoque amplius, quo minus uſitatam in gente fera. Videres tunc reuelari ex multorum cordibus cogitationes. Pleriquè humano affectu penſantes factum, plangere, et dolere; quod dilectus omnibus, delicatusque adoleſcens duris ſe adeo laboribus mancipaſſet. Alii ſuſpicati lenitatem propter ætatem, diffidere de perſeuerantia, timere de caſu. Nonnulli temeritatem cauſantes indignari, & fremere in eum, quod ſupra ætatem, & uires inconſulte rem arduam fuiſſet aggreſſus. Verum ille ſine conſilio egit nihil. Nam habuit conſilium a propheta, qui ait: Bonũ eſt homini ſi portauerit iugum ab adoleſcentia. Et addit: ſedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſe ſupra ſe. Sedebat ſibi iuuenculus ſecus pedes Imarii (hoc enim nomen uiro) & aut diſcebat obedientiam, aut ſe didiciſſe docebat. Sedebat ut quietus, ut manſuetus, ut humilis. Sedebat, & tacebat, ſciens ſecundum prophetam cultum iuſtitiæ eſſe ſilentium ſedebat ut perſeuerans, tacebat ut uerecundus; niſi quod ſuo illo ſilentio in Dei auribus loquebatur cum ſancto Dauid: adoleſcentulus ſum ego, & contemptus; iuſtificationes tuas non ſum oblitus. Et ſedebat interim ſolitarius, quia et ſine ſocio, & ſine exemplo. Quis enim ante Malachiam diſtrictiſsimum uiri propoſitum uel cogitaret attentare? Nempe mirabile omnibus habebatur, non imitabile. Malachias imitabile perſuaſit, ſedendo duntaxat, et tacendo. Intra paucos dies habuit imitatores non paucos, prouocatos exẽplo ſui. Ita qui primo ſolitarius ſedit, & unicus patris ſui, fit iam unus ex multis; fit ex unigenito primogenitus in multis fratribus. Et ut prior in cõuerſione, ita in conuerſatione ſublimior; & qui ante omnes uenit, omniũ iudicio ſupra omnes emicuit in uirtute. Et dignus uiſus eſt epiſcopo pariter, & magiſtro, qui ad Diaconii gradum promoueretur. Et coegerunt eum. Hinc iam leuita Domini publice ſe ad omne opus pietatis accinxit: plus uero ad eas res, in quibus aliqua iniuria uideretur. Denique cura erat ei maxima in ſepeliendis defunctis pauperibus; quod hoc ſibi non minus humilitatem ſaperet, quam humanitatem. Nec defuit nouo noſtro Tobiæ

1 *Hoc facit cõtra noſtri tẽporis hæreticos, qui Scripturas ſacras ex capite ſuo interpretãtur, nec ſequi uolunt ſanctorum patrũ expoſitiones.*

2 *Inaniter commendat Bernardus Sanctum ab officio ſepeliendi pauperes mortuos, ſi*

ſepultūra neglig ēda eſt, & nullius meriti apud deum, ut docent quidam modo. Sed ut Malachias et Bernardus uiri ſancti, et opera eorum iuſta, ita dogma iſtorum peruerſum.

3 *O hæretice, ſi ſanctorum patrum decreta, ſi ſanctæ Ro. eccleſiæ conſuetudines, ſi horæ canonicæ & cantus eccleſiaſticus res eſſent ſuperſtitioſæ, & inanes, imo etiam malæ & damnatæ, ut perperam dicis, Sanctus uir nunquam hæc in regnum Hyberniæ introduxiſſet. Quod cū fecerit, conuinceris tu mendacij & impietatis.*

4 *Confeſsionis uſum, cō firmationis ſacramentum, et cōtractum cōiugiorum nō introduxiſſet Malachias, niſi hæc eſſent tria Eccleſiæ ſacramenta quæ ēt nunc impugnātur ab hæreticis.*

5 *Nota tu qui de ſacramentis Eccleſiæ aliud cōſtituis et doces quā ritus hēat uniuerſalis eccleſiæ, quādo ſanctiſsimus uir non eſt auſus aliquid ſup his loqui, niſi prius conſuleret doctū & Catholicum Epiſcopum.*

rediuiua a muliere tentatio, immo a ſerpente per mulierem. Germana eius indignitatem (ut ſibi uidebatur) officij exhorrens: Quid facis (inquit) o inſane? Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Et hoc illi quotidie exprobrans ingerebat. Sed reſpondebatur mulieri ſtultę iuxta ſtultitiam ſuam: Miſera tu eloquij caſti uocem tenes, ſed uirtutem ignoras. Ita miniſteriū, ad quod coactus acceſſerat, deuotus tenuit, indefeſſus exercuit. Vnde & cenſuerunt etiam ſacerdotale officium imponēdum illi. Et factum eſt ita. Erat autem cum ſacerdos ordinatus eſt, annos natus quaſi uigintiquinq;. In qua eius utraq; ordinatione, ſi quid præter canonum formam proceſſiſſe uidetur, ut uere uidetur, ſiquidem infra uiceſimumquintum annum leuiticum miniſterium, infra triceſimum adeptus eſt ſacerdotij dignitatem, donandum ſane tum zelo ordinatoris, tū meritis ordinati. Ego uero iſtud nec in ſancto redarguendum; nec uſurpandum conſulo ei, qui ſanctus nō fuerit. Nec contentus Epiſcopus, etiam uices ſuas commiſit ei, ſeminare ſemen ſanctum in gente non ſancta: & dare rudi populo, & ſine lege uiuenti, legem uitæ, & diſciplinæ. Suſcepit ille mandatum in omni alacritate, ſicut erat ſpiritu feruens; nec talentis incubans, ſed inhians lucris. Et ecce linguæ ſarculo cœpit euellere, deſtruere, diſsipare, de die in diem factitans praua in directa, et aſpera in uias planas. Exultabat ut gigas ad diſcurrendum ubiq;. Diceres ignem urentem in conſumendo criminum uepres. Diceres ſecurim, uel aſciam in deijciendo plantationes malas, extirpare barbaricos ritus, plātare Eccleſiaſticos. Veternoſas omnes (neq; enim paucæ inueniebantur) abolebat ſuperſtitiones; ſeu quaslibet, ubicunq; deprehendiſſet, malignitates, immiſſas per angelos malos. Deniq; quicquid incompoſitum, quicquid indecorum, quicquid diſtortum obuium habuiſſet, non parcebat oculus eius; ſed uelut grando groſſos ē ficubus, & ſicut puluerem uentus a facie terræ; ſic coram facie ſua eiuſmodi nitebatur totum pro uiribus exturbare, ac delere de populo ſuo. Et pro his omnibus tradebat iura cœleſtia optimus legislator. Leges dabat plenas iuſtitiæ, plenas modeſtiæ, & honeſti ſed & Apoſtolicas ſanctiones, ac decreta ſanctorum patrum, præcipueq; conſuetudines ſanctæ Romanæ Eccleſiæ in cunctis eccleſijs ſtatuebat. Hinc eſt quod hodie in illis ad horas canonicas cantatur, & pſallitur, iuxta morem uniuerſæ terræ: Nam minime id ante fiebat, ne in ciuitate quidem. Ipſe uero in adoleſcentia cantum didicerat; & in ſuo cœnobio mox cantari fecit; cum necdū in ciuitate, ſeu in epiſcopatu uniuerſo cantare ſcirent, uel uellent. Deinde uſum ſaluberrimum confeſsionis, ſacramentum confirmationis, contractum cōiugiorū: quæ omnia aut ignorabant, aut negligebāt, Malachias de nouo inſtituit. Et de his iſta pro exemplo ſufficiant. Nam & per totum hiſtoriæ textum breuitatis ſtudio plurima prætērimus.

Cum eſſet illi ſtudium, & zelus maximus circa cultum diuinorum, & uenerationem ſacramentorum; ne forte de his aliquid conſtitueret, uel doceret ſecus quā ritus haberet uniuerſalis eccleſiæ; ſubijt animum, adire Epiſcopum Malchum, qui ſe plenius de omnibus informaret. Hic erat ſenex plenus dierum, & uirtutum; & ſapientia Dei erat in illo. Natione quidem Hybernus; ſed in Anglia conuerſatus fuerat in habitu, & propoſito monachali in Vintonienſi monaſterio. De quo aſſumptus eſt in Epiſcopum in Leſmor ciuitatem Mumoniæ; & ipſa nobilior inter cæteras regni illius.

Ibi tanta ei deſuper collata eſt gratia; ut non modo uita, & doctrina, ſed
& ſignis clareret. Quorũ duo pono exẽpli cauſa; ut omnibus innoteſcat
qualem in ſciẽtia ſanctorũ Malachias habuerit preceptorem. Puerũ men-
te captũ ex his, quos lunaticos uocant, inter confirmandũ ſacra unctione
ſanauit. Hoc ita notũ, certumq́; fuit, ut illũ mox conſtituerit hoſtiariũ do-
mus ſuæ; uixeritq́; idem puer incolumis in eo officio uſq; ad uirilẽ ætatem.
Surdo auditũ reſtituit; in quo idem mirabile quiddam confeſſus eſt: q cũ 6
ſanctus utriq; auriculæ hinc inde digitos immiſiſſet, duos quaſi porcellos
ex ipſis exire ſenſerit. Pro his, atq; huiuſmodi fama crebreſcente, nomen
grande adeptus eſt; ita ut ad eum ſcoti, Hyberniq́; confluerent; & tanq̃
unus omniũ pater ab omnibus coleretur. Ad hunc ergo Malachias acce-
pta benedictione patris Imarij, & ab epiſcopo miſſus, cũ proſpere perue-
niſſet, benigne a ſene ſuſceptus eſt. Qui annos aliquot cũ eo manſit, ut per
hanc temporis moram hauriret plenius de pectore ueterano, ſciens ſcri-
ptum, Quia in antiquis eſt ſapientia. Sed ne hoc quoq; ad cauſam deſuiſ-
ſe reor; quod magnus ille prouiſor uniuerſorũ uoluit ſeruum ſuum Mala-
chiam in loco tam celebri notum fieri omnibus, qui erat omnibus profu-
turus. Nec enim poterat non eſſe gratus, quibus notus fuiſſet. Deniq; unũ
interim accidit, per quod ex aliqua parte quod notũ Deo erat, in illo ma-
nifeſtũ fecit hominibus. Inter regem Mumoniæ (quæ eſt Hyberniæ pars
Auſtralis) & germanum eius orta ſimultate; & fratre facto ſuperiori, rex
pulſus regno confugit ad Epiſcopũ Malchum. Non tamen ut ope illius
regnũ recuperaret; ſed magis princeps deuotus dedit locũ iræ, & neceſsi-
tatem in uirtutem conuertit, priuatam eligens ducere uitam. Cumq́; Epi-
ſcopus regẽ ſuſcipere debito honore pararet, abnuit ille, ſe malle inquiens
tanq̃ unum ex illis eſſe pauperibus fratribus, qui illi adhærerent; regiũ fa-
ſtum deponere; & cõmuni paupertate fore contentũ; expectare potius
Domini uoluntatem, q̃ per uim recipere regnũ; nec uelle pro ſuo honore
terreno ſanguinem humanum effundere, qui contra ſe clamet ad Deum
de terra. Quo audito exultat Epiſcopus; & admiratus deuotionem ſatiſ-
facit uoto. Quid plura? Traditur regi paupercula domus ad habitandũ,
& Malachias in Magiſtrũ, ad uictum panis cum ſale & aqua. Porro ad
delitias ſufficiebat Regi, Malachiæ præſentia, uita, atq; doctrina; ita ut di-
ceret ei: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo. Ad
hæc per ſingulas noctes lachrymis ſuis ſtratũ ſuum rigabat: ſed & quoti-
diano aquæ frigidæ balneo male calentem extinguebat in carne libidinẽ.
Et orans Rex cum rege dicebat: Vide humilitatem meam, & laborem
meum; & dimitte uniuerſa delicta mea. Et non amouit Deus orationem
eius, & miſericordiam ſuam ab eo. Et exaudita eſt oratio eius; etſi ſecus q̃
intenderet ipſe. Nam is quidem ſollicitus erat pro anima ſua: Sed uindex
innocentiæ Deus, hominibus oſtendere uolens, quoniam ſunt reliquiæ ho
mini pacifico, parabat interim facere iudiciũ iniuriam patienti, quod ille
penitus non ſperabat. Et ſuſcitauit Deus ſpiritũ uicini regis: neq; enim unũ
eſt Hibernia Regnũ, ſed diuiſa in plura. Hic itaq; uidens quæ facta ſunt,
repletus eſt Zelo; & hinc quidem indignans prædonũ libertati, & inſo-
lentiæ ſuperborũ, inde uero miſerans Regni deſolationem, & Regis deie-
ctionem, deſcendit ad cellulam pauperis: ſuadet reditũ, ſed nõ perſuadet.
Inſtat tamen, ſpondet opem, de effectu non diffidere monet, Deum aſſu-

Vide hæretice quomodo deus approbare voluerit ſanctum & venerabile eſſe confirmationis ſacramentũ quando in exhibitiõe illius p ſanctum Epiſcopum, n.i actũ tale patrare dignatus eſt.

turum promittit, cui non poterunt reſiſtere omnes aduerſarij eius. Propo nit etiam oppreſsionem pauperũ, patriæ uaſtationẽ, & non proficit. Cæterum accedente mandato Epiſcopi, & Malachiæ conſilio; de quibus ille pendebat totus, uix tandem acquieſcit. Sequitur Rex regem, & iuxta uerbũ Regis, ſicut fuerat uoluntas in cœlo, tota facilitate pulſis prædonibus, reducitur homo in ſua cũ exultatione ſuorũ, regnoq; reſtituitur ſuo. Dilexit ex tunc rex ille, & ſemper reueritus eſt Malachiam; eoq; propenſius, quo plenius in ſancto uiro digna ueneratione, & amore compererat. Cuius enim tantam meruit in ſua aduerſitate familiaritatem, ſanctitatem ignorare non potuit. Propterea magis in ſua proſperitate perpetuis illum amicitijs, deuotisq; colebat obſequijs; & libenter audiebat eum, & audi to eo multa faciebat. Et de his ſatis. Veruntamen non fortuitu factũ reor, quod ita iam tunc magnificauit eum dñs in conſpectu regnũ: ſed quia uas electionis ſibi erat ille, portaturus nomen ſuũ corã regib⁹, & principibus.

Mortua eſt interim ſoror eius illa, quã præfati ſumus. Nec prætereundæ uiſiones, quas uidit de ea. Huius ſiquidem ſanctus carnalem exhorruerat uitam, & tanto Zelo, ut ſe denouerit non uiſurũ eam in carne uiuentem. At illi, carne ſoluta, ſolutũ eſt uotum; & cœpit uidere in ſpiritu, quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per ſomniũ uocem ſibi dicentis, ſororem eius ſtare foras in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil gu
7 ſtaſſe. Qui euigilans cito intellexit, cuius eſcæ inedia marceret. Et diligenter diſcuſſo numero dierũ, quem audierat, ipſum eſſe reperit, ex quo pro ea panem de cœlo uiuũ non obtuliſſet. Tum ille, qui ſororis non animam oderat, ſed peccatũ, beneficentiam, quam intermiſerat, rurſum adoritur. Neq; id fruſtra. Non multo poſt uiſa eſt illi perueniſſe ad limen eccleſiæ, necdum tamen poſſe intrare; apparere etiam in ueſte pulla. Cumq; ille perſeueraret curans ne qua die ſolita ſtipe fruſtraretur: ſecundo uidit eam in ueſte ſubcandida admiſſam quidem intra eccleſiam, ſed altare contingere non permitti. Tertio tandem uiſa eſt aggregari cœtui candidatorũ, & in ueſte candida. Vides lector quantũ ualeat deprecatio iuſti aſsidua? Vere regnũ cœlorum uim patitur; & uiolenti rapiunt illud. Nonne tibi uidetur Malachiæ oratio uicem quodammodo effractoris exhibuiſſe cœleſtibus portis, quãdo peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod ſuis meritis negabatur? Hanc uim, Ieſu bone, tu qui pateris, facis, ualidus & pius ad ſaluandũ, faciens miſericordiam, & potentiam in brachio tuo, & in ſacramento tuo, ſeruans ſanctis, qui in terra ſunt, uſq; in cõſumationem ſeculi. Hoc plane ſacramẽtũ potens peccata cõſumere, debellare obuias poteſtates, inferre cœlis reuertentes de terra.

Heus tu qui negas in ſanctiſsima eucharistia uerum Christi corpus contineri, qui iactas errorem eſſe Miſſam applicare defunctis, orationes uiuorum non prodeſſe mortuis, lege hoc caput, & miſer confundere.

Et Dominus quidem in regione Leſmorenſi ſic præparabat dilectum ſuum Malachiam ad gloriam nominis ſui. Verum qui miſerant eum nomine iam ferentes abſentiam eius miſsis epiſtolis reuocant illum. Quo reddito ſuis, & quidem inſtructione de omnibus, quæ oporteat: en opus a Deo paratum, & ſeruatum Malachiæ. Vir diues, & potens, qui locum Benchor, & poſſeſsiones eius tenebat, inſpiratus a Deo confeſtim in manu eius ſua omnia dedit, & ſe quoq;. Et is auunculus eius. Sed Malachiæ ſpũs, q̃ carnis propinquitas pluris fuit. Ipſum quoq; locum Benchor, de quo cognominabatur, tradidit ei princeps ut ædificaret ibi Monaſteriũ uel potius reædificaret. Nempe nobiliſsimũ extiterat ante ſub primo pa-

tre Congello multa milia monachorum generans, multorum Monaſte-
riorum caput. Locus uero ſanctus, fœcundusq́ue, ſanctorum copioſiſsime
fructificans Deo, ita ut unus ex filijs ſanctæ illius congregationis, nomine
Luanus, centum ſolus Monaſteriorum fundator extitiſſe feratur. Quod
idcirco dixerim, ut ex hoc uno conijciat lector, quàm ingēs fuerit reliqua mul
titudo. Deniq́ue ita Hyberniam, ſcotiamq́ue repleuerunt genimina eius, ut
ea potiſsimum tempora Dauidici illi uerſiculi præciniſſe uideantur: Viſi-
taſti terram, & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam. Flumen dei
repletum eſt aquis, paraſti cibum illorum, quoniã ita eſt præparatio eius.
Riuos eius inebrians, multiplica genimina eius: in ſtillicidijs eius lætabitũ 8
geniminans. Et in hunc modum cæteri, qui ſequuntur. Nec modo in præ
fatas, ſed in exteras etiam regiones, quaſi inundatione facta, illa ſe ſancto
rum examina effuderunt. E quibus ad has noſtras Gallicanas partes ſan
ctus Columbanus aſcendens, Lexonienſe conſtruxit Monaſteriũ, factus
ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnam fuiſſe, ut ſuccedentibus ſibi
uiciſsim choris, continuarentur ſolemnia diuinorum, ita ut ne momẽtum
quidem diei, aut noctis uacaret a laudibus. Hæc de antiqua dicta ſint Bẽ 9
chorenſis Monaſterij gloria. Hoc olim deſtructũ a piratis ob inſigne di-
gnitatis antiquæ Malachias ueluti quandam replantaturus paradiſum
amplexus eſt, & quia multa corpora ſanctorum dormirent ibi. Nam ut
taceam illa, quæ in pace ſepulta ſunt, ferunt nongentos ſimul una die a pi-
ratis occiſos. Erat quidem ingens loci illius poſſeſsio, ſed Malachias ſolo
contentus loco ſancto, totas poſſeſsiones, & terras alteri ceſsit. Siquidẽ
a tempore, quo deſtructum eſt Monaſterium, non defuit qui illud tene-
ret cum poſſeſsionibus ſuis. Nam & conſtituebãtur per electiones etiam
& Abbates appellantur, Seruantes nomine, & ſi non re, quod olim exti-
terat. Cumq́ue ſuaderent multi non alienare poſſeſsiones, ſed totũ ſimul re 10
tinere ſibi, non acquieuit paupertatis amator, ſed fecit eligi iuxta morem
qui eas teneret, loco (ut prædiximus) retento ſibi, & ſuis. Et fortaſsis con
ſultius, ut poſt apparuit, integrum retinuiſſe, ſi non magis ſuæ proſpexiſ-
ſet humilitati, quàm paci. Itaq́ue ex mandato patris Imarij aſſumptus ſecum
decem circiter fratribus, ueniẽs ad locum cœpit ædificare. Vbi quadam
die cum in ſecuri ipſe ſecaret, caſu ex operarijs unus, illo uibrante in aera
ſecurim, locũ incaute occupauit, quo ictus deſtinabatur: & cecidit ſuper
ſpinam dorſi eius, tanto utiq́ue impetu, quanto ille conatu impingere ua-
luit. Corruit ille: accurrere omnẽs putantes aut percuſſum aut mortuum.
Et tunica quidem ſciſſa a ſummo uſq́ue deorſum, homo uero illæſus inuen
tus eſt, tam modice, & ſummatim perſtricta cute, ut nix in ſuperficie ue-
ſtigium appareret. Stabat homo incolumis, quem ſecuris proſtrauerat,
intuentibus, & ſtupentibus, qui circunſtabant. Vnde & facti alacriores,
promptiores exinde ad opus inuenti ſunt. Et hoc initium ſignorum Ma-
lachiæ. Porro oratorium intra paucos dies conſummatum eſt, de lignis
quidem leuigatis, ſed apte, firmiterq́ue contextum, opus ſcoticum pulchrũ
ſatis. Et exinde ſeruitur Deo in eo, ſicut in diebus antiquis, ſimili quidem
deuotione, etſi non patri numero. Præfuit Malachias loco illi tempore ali
quanto, patre Imario ita conſtituente: ipſe rector, ipſe regula fratrum. Le
gebant in uita eius quomodo conſeruarentur: & ipſe ante illos præibat
in iuſtitia, & ſanctitate coram Deo; niſi quod præter inſtituta communia,

Nota tu obtrectator, quam ſancti uiri ex Monaſterijs pdierint etiam Bernardi tempore quod quæ ſi recens dicere poſſumus

Quid dicent hæretici ad cõtinuas has diei & noctis orationes? Inſtituiſſet ne hunc orãdi morem uir ſanctus, ſi non cognouiſſet placere Deo, & uehementer quidem placere?

Ita appellantur ſancti, nempe dormientes, non autem emortui.

multa ſingulariter faciebat, in quibus potius præibat omnes, & aliorum nemo illum poterat ad tam ardua ſequi. Eo temporis, & eo loci quidam infirmabatur. Cui aſsiſtens diabolus, & aperte loquens ſuggerebat, ne unquam crederet monitis Malachiæ, ſed ſi intraret ad ſe, cultello eum peteret, & occideret. Quo cognito qui illi miniſtrabant, ipſo infirmo prodente, uerbum proferunt ad Malachiam præmunientes. At ille ſolita arma orationis arripiens, impauidus hoſtem aggreſſus: & infirmitatem fugat, & dæmonem. Erat autem nomen uiro Malchus. Frater eſt iſte ſecūdum carnem Chriſtiani noſtri Melliſfontis Abbatis. Ambo enim ſuperſtites adhuc ſunt, ſibi in ſpiritu modo germaniores. Nam ille ut literatus eſt, cōtinuo non ingratus loco eodem conuerſus ad dominum, habitum ſimul, animumque mutauit. Et cognouere fratres malignum inuidere bonis eorum: & ædificati ſunt, facti de reliquo cautiores. Clericum nomine Michaelem diſſenteria laborantem, & deſperantem, mittens ei aliquid de menſa ſua, eodem loco ſanauit. Secundo eundem ipſum grauiſsima infirmitate correptum, & corpore pariter curauit, & mente. Ilico enim adhæſit Deo, & Malachiæ ſeruo eius, timens ne deterius aliquid ſibi contingeret, ſi denuo ingratus tanto inueniretur, & beneficio, & miraculo. Et nūc ut audiuimus preeſt cuidā Monaſterio ſito in partibus Scotiæ, & hoc nouiſsimum omnium, quæ ille fundauit. Pro huiuſmodi augeſcebat in dies & opinio, & congregatio Malachiæ, & grande ei nomen intus, & foris, non tamen re grādius. Nempe ibi demorabatur etiam factus Epiſcopus quod locus eſſet uicinus ciuitati.

Vacabat tunc temporis Epiſcopalis ſedes, & iādiu uacarat Malachia nolente aſſentire. Siquidem ipſum elegerant. Perſiſtentibus tamen illis, tādem aliquando ceſsit, accedente ad uim faciendā mandato magiſtri ſui, necnon & Metropolitani. Triceſimo ferme ætatis ſuæ anno, Malachias conſecratus Epiſcopus introducitur connereth; hoc enim nomē ciuitatis. Cum autem cœpiſſet pro officio ſuo agere, tunc intellexit homo Dei non ad homines ſe, ſed ad beſtias deſtinatum. Nuſquam adhuc tales expertus fuerat in quantacunque barbarie. Nuſquam repererat ſic proteruos ad mores, ſic ferales ad ritus, ſic ad fidem impios, ad leges barbaros, ceruicoſos ad di-

11 ſciplinam, ſpurcos ad uitam. Chriſtiani nomine, re pagani. Non decimas,

Si ubi hæc non fiunt, ibi ſunt nomine Chriſtiani, re pagani, conſidera modo ſi ſiunt apud nouatores noſtros, et facile qui ſint iudicabis.

non primitias dare, non legitima inire coniugia, non facere confeſsiones, pœnitentias nec qui peteret, nec qui daret, penitus inueniri. Miniſtri altaris pauci admodum erant. Sed enim quid opus plurium, ubi ipſa paucitas inter laicos propemodum otioſa uacaret? Non erat quod de ſuis fructificarent officijs in populo nequam. Nec enim in eccleſijs aut prædicantis uox, aut cantantis audiebatur. Quid faceret athleta Domini? Aut cedendum turpiter: aut periculoſe certandum. Sed qui ſe paſtorem, & non mercenarium agnoſcebat, elegit ſtare, quam fugere; paratus & animam ſuam dare pro ouibus, ſi oportuerit. Et quanquam omnes lupi, & oues nullæ, ſtetit in medio luporum paſtor intrepidus, omnimodis argumentoſus quomodo faceret oues de lupis. Monere communiter; ſecreto arguere; flere per ſingulos; nunc aſpere, nunc leniter conuenire, prout cuique expedire uidebat.

12 In quibus per hæc minus profeciſſet: cor contritum & humiliatum offerebat pro eis. Quoties noctes totas peruigiles duxit extendēs manus in oratione. Et cum uenire ad eccleſiam nollent, per uicos, et plateas occurrebat inuitis,

Et hic uides pernoctationes in orationibus.

inuictis; & circumiens ciuitatem perquirebat anhelus quem Chriſto acquireret. Sed & foris rura, & oppida nihilominus ſæpius percurrebat, cum ſancto illo comitatu diſcipulorum ſuorum, qui nunquam deerant lateri eius. Ibat, & erogabat uel ingratis cœleſtis tritici menſuram. Nec uehebatur equo, ſed pedes ibat, & in hoc uirum ſe apoſtolicum probans. Ieſu bone quanta paſſus eſt pro nomine tuo bellator tuus a filijs ſceleratis: quãta ſuſtinuit ab his ipſis; quibus, & pro quibus loquebatur bona tibi? Quis digne exprimat in quantis uexatus, quibus affectus ſit contumelijs, quibus iniurijs laceſsitus, quoties laſſatus inedia, quoties afflictus in frigore, et nuditate? Attamen cum his qui oderunt pacem, erat pacificus, inſtans nihilominus opportune, importune. Blaſphematus obſecrabat; iniuriatus opponebat ſcutum patientiæ, & uincebat in bono malum. Quidni uiciſſet? Perſeuerauit pulſans, & ſecundum promiſsionem, tandem aliquando pulſanti apertum eſt. Quomodo poterat non ſequi, quod ueritas prænuntiauerat ſecuturum? Dextera Domini fecit uirtutem, quia os domini locutũ eſt ueritatem. Ceſsit duritia, quieuit barbaries, et domus exaſperans paulatim leniri cœpit, paulatim correptionem admittere, recipere diſciplinam. Fiunt de medio barbaricæ leges; Romanæ introducuntur. Recipiuntur ubique eccleſiaſticæ conſuetudines; contrariæ reijciũtur. Reædificantur baſilicæ: ordinatur clerus in illis: ſacramentorum rite ſolemnia celebrantur. Confeſsiones fiunt. Ad eccleſiam conueniunt plebes. Concubinatus honeſtat celebritas nuptiarum. Poſtremo ſic mutata in melius omnia; ut hodie illi genti conueniat, quod Dominus per Prophetam dicit: Qui ante non populus meus, nunc populus meus. Contigit poſt annos aliquot deſtrui ciuitatem a rege Aquilonaris partis Hyberniæ: quia ab Aquilone panditur omne malum. Et forte malum illud bene utentibus bonum fuit. Quis ſcit enim ſi tali flagello Deus delere uoluit mala antiqua populi ſui? Iſtiuſmodi Malachias neceſsitate compulſus, et ipſe exijt cum turba diſcipulorum ſuorum. Nec otioſus exitus eius. Hac occaſione monaſterium Ibracenſe conſtructum eſt, eunte illo Malachia cum ſuis numero centum uiginti fratribus. Ibi occurrit ei Cormacus Rex. Ipſe eſt qui olim Regno pulſus ſub cura Malachiæ de miſericordia Dei conſolationem accepit.

13

Ecce quomodo introducit Malachias Romanas leges, eccleſiaſticas conſuetudines, & ſacramentorum ritus. Quid dicis hæretice, qui hæc contemnere et damnare præſumis? Faceret ne hoc uir deo plenus, ſi uera eſſent quæ tu improbe effundis?

Et locus ille ſitus in Regno eius. Gauiſus eſt Rex uiſo Malachia, ſe & omnia ſua exponens ei, & his, qui cum eo erant; utpote non ingratus, nec immemor beneficij. Adducta incontinenti animalia multa ad uſus fratrum; multa inſuper in auro, & argento ad ſumptus ædificiorum pro regia liberalitate collata. Ipſe quoque erat intrans, & exiens cum eis ſedulus, & officioſus, habitu quidem Rex, ſed animo diſcipulus Malachiæ. Et benedixit loco illi Dominus propter Malachiam. Et in breui factus eſt magnus, rebus, poſſeſsionibus, & perſonis. Vbi uelut de nouo inchoans, legem, & diſciplinam, quam alijs imponebat, magis ipſe portabat Epiſcopus, & magiſter. Ipſe in ordine uicis ſuæ, coquinæ miniſterio inſeruiebat; ipſe fratribus cum recumberent, miniſtrabat. Inter ſuccedentes inuicem fratres ad cantandũ, legendumue in eccleſia non ſe præteriri patiebatur, ſtrenue implens & ipſe officium loco ſuo, tanquam unus ex illis. Sanctæ paupertatis non modo participem, ſed & principem ſe exhibebat, ipſius præcipue ſuper omnes abundantius æmulator exiſtens.

14

Conuincit hoc facto optimus rex quoſdã improbos noſtri ſeculi homines, qui ſcripſerunt ſuperſtitioſum eſſe & impium ſacrificium, offerre bona tẽporalia pro ædificandis Eccleſijs, altaribus Monaſterijs, & cæteris quæ ad ſeruorum dei uſum pertinent.

Cantus in Eccleſia.

Dum hæc ita aguntur, contigit infirmari Archiepiſcopum Celſum: Et

ipſe eſt, qui Malachiam in Diaconem, Presbyterum, Epiſcopumq; ordinauit. Et cognoſcens quia moreretur, fecit quaſi teſtamentum; quatenus Malachias deberet ſuccedere ſibi; quod nullus alius uideretur dignior, qui epiſcoparetur in ſede prima. Hoc præſentibus indixit, hoc mandauit abſentibus, hoc ſpiritualiter ambobus Mumoniæ regibus, & maioribus terræ ſancti Patricij auctoritate præcepit. Cuius reuerentia, & honore, tanq; Apoſtoli illius gentis, qui totam patriam conuertiſſet ad fidem, ſedes illa, in qua & uiuens præfuit, & mortuus requieſcit, in tanta ab initio cunctis

15 ueneratione habetur; ut non modo Epiſcopi, & ſacerdotes, & qui de clero ſunt, ſed etiam Regum, ac principum uniuerſitas ſubiecta ſit Metropolitano in omni obedientia; & unus ipſe omnibus præſit. Verum mos peſsimus inoleuerat quorūdam diabolica ambitione potentū, ſedem ſanctam obtentū iri hæreditaria ſucceſsione. Nec enim patiebant epiſcopari, niſi q eſſent de tribu, & familia ſua. Nec parū proceſſerat execranda ſucceſsio, decurſis iam in hac malitia quaſi generationib⁹ qndecim. Et euſq; firmauerat ſibi ius prauū, immo omni morte puniendam iniuriā, generatio mala, & adultera; ut etſi interdum defeciſſent clerici de ſanguine illo, ſed Epiſcopi nunq;. Deniq; iam octo exſtiterant ante celſum uiri uxorati, et abſq;

16 ordinib⁹, litterati tamen. Inde tota illa per uniuerſam Hyberniam, de qua ſuperius diximus, diſſolutio Eccleſiaſticæ diſciplinæ, cenſuræ eneruatio, religionis euacuatio. Inde illa ubiq; pro manſuetudine Chriſtiana, ſæua ſub introducta barbaries, immo paganiſmus quidam inductus ſub nomine Chriſtiano. Nam quod inauditū eſt ab ipſo Chriſtianitatis initio, ſine ordine, ſine ratione mutabanē, & multiplicabantur Epiſcopi pro libitu Metropolitani; ita ut unus Epiſcopatus uno non eſſet contentus; ſed ſingulæ pene Eccleſiæ ſingulos haberent Epōs. Nec mirū. Nam qūo tā morbidi capitis membra ualerent? Pro his Celſus, atq; hmōi malis populi ſui uehementer dolens (erat enim uir bonus, et timoratus) curauit omni modo hrē ſibi ſucceſſorē Malachiā: q; p ipm cōſideret poſſe explātari male radicatā ſucceſsionem; qui charus eſſet omnibus, & quem omnes æmularētur, & dominus erat cū eo. Nec fruſtratus a ſpe ſua. Nam illo mortuo, ſubſtitutus eſt Malachias, non tamē mox, neq; id facile. Ecce enim de ſemine nequam, qui occupet locū, Mauritius nomine. Is per quinquenniū fretus potentia ſeculari incubauit Eccleſiæ, nō Epiſcopus, ſed Tyrannus. Nam uota piorū magis in Malachiam cōuenerant. Deniq; ſuadebant eum ſubire onus iuxta conſtitutionem Celſi: ſed ille, qui omne ſublime, haud ſecus q̄ ſuum præcipitiū declinabat, bonam ſibi uidebatur nactus occaſionē excuſandi: q; per id temporis introitus eius pacificus eſſe non poſſet. Inſtabant tam ſancto operi, & ſolicitabant omnes; duo potiſsimum Epiſcopi Malchus, & Giſlebertus. Quorum prior, ipſe eſt ſenior Leſmorenſis, de quo ſupra mentio facta eſt: alter, quem aiunt prima functū legatione apoſtolicæ ſedis per uniuerſam Hyberniam. Qui triennio iam decurſo in hac præſumptione Mauritij, & Malachiæ diſsimulatione, non ferentes ultra Eccleſiæ adulteriū, dedecus Chriſti, conuocatis Epiſcopiſcopis, & Principibus Terræ, uno ſpiritu adeunt Malachiam parati uim facere. At ille tenuere primū. Prætēdere ſiquidem difficultatem rei, nobilis illius proſapiæ multitudinem, fortitudinem, ambitionem: multū eſſe ad ſe pauperculum opponere ſed tot, tantis, talibus, taliter radicatis; qui iam annos ferme du-

Contra id quod modo pertentant ſubuerſores noſtri, ut uidelicet clerici, ſacerdotes & Epiſcopi in omnibus ſubſint Regibus, principibus & laicis Magiſtratibus, ac ab illis iudicentur.

Iſti qui uxorati & ſine ordinibus hāc eccleſiam rexerūt, præcurſores fuerunt noſtrorum hæreticorum nam tales cuperent illi uidere epiſcopos omnes, docentq; eſſe debere, contra ſanctorū patrum traditiones.

centos,quaſi hæreditate poſſediſſent ſanctuarium Dei, & nunc quoq; id
præoccupaſſent; non poſſe illos extirpari, nec cũ mortibus hominũ qui-
dem:ſua non intereſſe fundi humanũ ſanguinem occaſione ſui: poſtremo
iunctũ ſe ſponſæ alteri, quam dimittere non liceret. Verũ illis econtrario
inſtantibus,& clamantibus,quia a domino ſermo egreſſus eſt; ſed & to-
ta auctoritate iubentibus ſubire onus, atq; intentantibus anathema; ad
mortem(inquit)ducitis me;ſed obedio ſpe martyrij,hac tamen conditio-
ne,ut ſi iuxta fidem ueſtram,res in melius cedat, & uẽdicet ſibi Deus ſuã
hæreditatẽ a diripientibus eam,tunc demũ omnibus conſumatis,& Ec-
cleſia pacem habente,liceat redire ad priorem ſponſam meam,& amicã,
de qua rapior,paupertatem;& pro me illic aliũ ſubſtituere,qui tunc forte
repertus idoneus fuerit. Nota lector uirtutem uiri, & animi puritatẽ,nec
honorem ſcilicet affectantis,nec formidantis mortem pro Chriſti nomi-
ne.Quid hoc animo purius,quidue fortius,ut ſe exponens periculo & la-
bori,alteri fructũ cedat, ipſam in loco principatus ſecuritatem,& pacẽ
Facit hoc cũ libertum ſibi ex pacto retinet reditũ ad paupertatẽ, pace, &
libertate Eccleſiæ reſtituta. Spondentibus illis demũ acquieuit uolunta-
ti eorũ,uel potius Dei;a quo ſibi iam olim præoſtẽſum recordabatᷓ,quod
de ſe modo dolebat fieri. Nempe iam ægrotante Celſo, apparuit Mala-
chię,& quidem longe poſito,& neſcienti,mulier procerę ſtaturę, & reue
rendi uultus. Percunctanti quę nam eſſet, reſponſum eſt eſſe uxorẽ Celſi.
Quę tradens ei uirgã paſtoralem,quã manu tenebat,diſparuit. Paucis de-
curſis diebus Celſus moriens miſit baculũ ſuum Malachię, tanq̃ ſibi ſuc-
ceſſuro,quem ut uidit,agnouit ipſum eſſe, quem uiderat. Huius pręcipue
recordatio uiſionis terruit Malachiam; ne ſi quod diu ſatis diſsimularat,
ultra renueret,diuinę iam uideretur reſiſtere uoluntati. Veruntamen Ciui-
tatem non intrauit, quandiu ille incubator uixit;ne hac occaſione contin
geret mori quenq̃ ex his,quibus uitam magis miniſtraturus ueniebat.Ita
per bienniũ(nam id tẽporis ſuperuixit ille) agẽs extra urbẽ ſtrenuę in uni-
uerſa prouincia opus epiſcopale exercuit.Illo igitur celeri morte facto de
medio;rurſum Nigellus quidam,immo uero nigerrimus,ſedem pręripuit.
Et in hoc animę ſuę Mauritius adhuc uiuens prouiderat, ut hunc haberet
hęredem:in quo qui dãnandus exibat, operibus adijcere dãnationis per-
ſiſteret.Erat enim & ipſe ex damnata progenie cognatus Mauritij.Cęte-
rum Rex,& Epiſcopi,& fideles Terrę nihilominus conuenerunt,ut intro-
ducerent Malachiam. Et ecce conſiliũ malignantiũ ex aduerſo.Quidam
de filijs Belial promptus ad malitiã, potens in iniquitate,ſciens locũ, ubi
pariter conuenire decreuiſſent, multis aggregatis ſibi, latenter uicinũ oc-
cupat collem eminentẽ e regione; unde illis tractantibus alia, repentino
impetu ſuper incautos irruerent,& interficerent innocentes.Condixerant
enim etiã regem cũ Epiſcopo trucidare,ut non eſſet qui uindicaret ſangui
nem iuſtũ.Res innotuit Malachię;& intrans Eccleſiam(erat enim prope)
eleuatis manibus orauit ad dñm.Et ecce nubes,& caligo,ſed & tenebro-
ſa aqua in nubibus aẽris diem uerterunt in noctem. Fulgura quoq; & to- 17
nitrua,& horribiles ſpiritus procellarũ diem ultimũ minitantur;Vicinãq;
elemẽta intentant omnia mortẽ.Et ut ſcias lector quod oratio Malachiæ
concuſſerit elementa,ſolos intercepit tempeſtas,qui quærebant animam
eius; ſolos turbo tenebroſus inuoluit,qui parauerãt opera tenebrarũ.De-

Tu qui detrahis orationibus, uide quod oratio Malachiæ cõcuſſit elementa.

niq; ipſe, qui princeps exciterat tanti mali, fulmine percuſſus interijt cũ tribus alijs; & fuere conſortes mortis, qui fuerant participes ſceleris. Quorũ ſequenti die inuenta ſunt corpora ſemiuſta, & putrida, hęrentia ramis arborũ, ubi quemq; ſpiritus eleuans alliſiſſet. Alij quoq; tres ſemiuiui inuenti ſunt. Cæteri omnes circunquaq; diſperſi. Illos autem, qui cũ Malachia erant, quamuis proximos loco, tempeſtas omnino non tetigit, nec quicq; moleſtiæ intulit. In facto iſto recens capimus experimentũ ueritatis uerbi illius: Quia oratio iuſti penetrat cœlos. Sed & nouum antiqui exemplũ miraculi; quo olim tota Ægypto uerſante in tenebris, ſolus Iſrael in lumine manſit, dicẽte ſcriptura: Vbicunq; Iſrael erat, lux erat. Huc mihi accurrit & factũ ſancti Helię, nunc quidẽ ab extremis terrę nubes, & pluuias educentis, nunc uero ſuper blaſphemos inuocantis ignẽ de cœlo. Et modo de ſimili clarificatus eſt Deus in ſeruo ſuo Malachia.

Anno ætatis ſuæ, xxxviij. pauper Malachias, pulſo incubatore, intrauit Ardinacha Põtifex, & Metropolitanus totius Hyberniæ. Rege uero, cæteriſq;, qui introduxerant eum, ad propria remeantibus; ipſe remanet in manu Dei: & remanent illi foris pugnæ, intus timores. Nam ecce uiperea ſoboles frendens, & uociferans ſe exhæredari, tota ſe intus, & foris ſuſcitat aduerſus dominũ, & aduerſus Chriſtũ eius. Porro Nigellus uidens ſibi imminere fugam, tulit ſecum inſignia quædã ſedis illius, textũ ſcilicet Euangeliorũ, qui fuit beati Patritij, baculumq; auro tectũ, & gẽmis precioſiſsimis adornatũ, quem nominant baculũ Ieſu; eo ꝙ ipſe dominus (ut fert opinio) eum ſuis manibus tenuerit, atq; formauerit. Et hæc ſummę dignitatis, & uenerationis, in gente illa. Nẽpe notiſsima ſunt, celeberrimaq; in populis, atq; in ea reuerentia apud omnes; ut qui illa habere uiſus fuerit, ipſum habeat Epiſcopũ populus ſtultus, & inſipiens. Ibat homo gyrouagus, & alter ſatanas circuibat terrã, & perambulabat eam, inſignia ſacra circunferens. Quæ ubiq; oſtentans, ubiq; eorũ gratia receptabatur, concilians ſibi per hęc animos omnium, & a Malachia, quoſq; potuiſſet, auertens. Hęc ille. Erat aũt princeps quidã de potentioribus iniquę progeniei; quem Rex priuſq; Ciuitatem exiret, iurare coegerat pacẽ tenere Epiſcopo, acceptis ab eo inſuper obſidibus multis. Is poſt regis exitũ, nihilominus Ciuitatẽ ingreſſus, conſiliũ habuit cũ propinquis, & amicis, quo-
18 modo ſanctũ dolo tenerent, & occiderent. Timebant uero plebem. Et coniurantes in necem Malachię, cõſtituere locũ, & diem; & traditor dedit eis ſignũ. Ipſo die cũ ueſpertina iam ſolẽnia in Eccleſia celebraret antiſtes cũ uniuerſo clero, & multitudine populi, mittit ad ipſum nequã ille in uerbis pacificis in dolo, rogans quatenus ad ſe dignetur deſcendere, ut faciat pacẽ. Reſpondentibus qui aſsiſtebant, ipſum potius ad Epiſcopum debere uenire; Eccleſiam eſſe cõpetentiorem locũ firmandæ pacis; liquidem præſenſerant dolũ. Subiungunt qui miſsi erant, hoc tutũ nõ eſſe Principi, timere eum capiti ſuo, nec ſe credere turbis, quę ſe ante hos dies cauſa Epiſcopi propemodũ interemiſſent. Contendentibus in hunc modũ, illis quidẽ, ut iret; iſtis uero, ne iret; Epiſcopus cupidus pacis, & mortis nõ timidus, ſinite (inquit) fratres, ſinite me imitari magiſtrũ meum. Sine cauſa ſum chriſtianus, ſi Chriſtum non ſequor. Forte flecto humilitate tyrannum, & ſi non, uinco tamen exhibens oui paſtor, ſacerdos laico, quod mihi ille debuerat. Vos quoq;, quod in me eſt, non parum ędifico exemplo

Ecce quod Eccleſia non ob id ædificatur dũtaxat, ut populus ad audiendum uerbum dei, & ad percipiendũ ſacramenta illuc conueniat, ut nolunt quidã male docentes hoc tẽpore, ſed etiã ut in ea ab Epiſcopis celebrẽtur diuina officia cum uniuerſo clero & populi multitudine.

tali.

tali. Quod enim ſi contingat occidi? Non recuſo mori, ut uos uitæ ex me teneatis exemplum. Oportet epiſcopum (ut ait epiſcoporum Princeps) non dominari in clero, ſed formam fieri gregis. Haud aliam ſane formam q̃ ab illo accepimus, qui humiliauit ſemetipſum factus obediens uſq; ad mortem. Quis mihi det hanc relinquere filijs ſignatam ſanguine meo? Ex periemini certe an ſacerdos ueſter digne ſatis a Chriſto didicerit, mortẽ non timere pro Chriſto. Et ſurgens cœpit ire flentibus cunctis, & ſupplicantibus, ne tantum cuperet pro Chriſto mori, ut tantum Chriſti gregem deſolatum relinqueret. Verum ille totam ſpem ſuam ponens in domino, tota alacritate perrexit, tribus tantum comitatus diſcipulis, paratis mori cum eo. Qui ut calcato limine domus repente ſe medio intulit armatorũ, ſcuto fidei ipſe munitus, concidere facies omnium, quia pauor irruit ſuper eos, ita ut dicere poſſet epiſcopus: Qui tribulant me inimici mei, ipſi infirmati ſunt, & ceciderunt. Hoc uerbum uerum eſt. Videres hoſtiam ſtantẽ, Carnifices ferro armatis manibus undiq; circunſtantes: & qui immolaret non erat. Putares ſtupere lacertos: ſic non fuit, qui non extenderet manum. Nam & is quoq;, qui caput malitiæ uidebatur, aſſurgit ei potius, q̃ inſurgit. Vbi, quæſo, ſignum, o homo, quod dederas in mortem Pontificis? Hoc magis honoris ſignum, q̃ mortis indicium. Deferre eſt hoc, nõ mortem inferre. Res mira, pacem offerũt, qui necem parauerant. Nõ eſt, quod abnuat, qui & uitæ periculo quæſierat eam. Itaq; facta eſt pax, & tam firma, ut ab illa die hoſtem ſacerdos non modo pacatum habuerit, ſed ſubditum, ſed deuotum. Quo audito fideles quiq; gauiſi ſunt, quod non modo ſaluatus ſit ſanguis innoxius in die illa, ſed & nocentium multorum animæ Malachiæ meritis euaſerint ad ſalutem. Et apprehẽdit omnes circũquaq; timor, audientes quomodo duos inimicorum eius, qui uiderentur ferociores, & fortiores in generatione ſua, ſic ſubita uirtute proſtrauit Deus: iſtum liquor, qui in manibus eſt, & eum, de quo ſuperius dixi. Alterum enim terribili er mulctatum in corpore, alterum miſericorditer mutatum in corde, ambos mirabiliter comprehendit in conſilijs, quæ cogitabant. His ita peractis, cœpit iam in ciuitate Epiſcopus tota libertate diſponere, & ordinare de omnibus pertinentibus ad miniſterium ſuũ, non tamen ſine continuo diſcrimine uitæ ſuæ. Nam etſi iam nemo, qui palã noceret, ab inſidiantibus tamẽ nec locus ſatis tutus Epiſcopo erat, nec tempus feriatum. Et deputati ſunt ei uiri armati ad cuſtodiam die & nocte: ſed ille magis in domino confidebat. Fuit uero conſilium præfatum ſchiſmaticum inſequi, eo quod ſeduceret multos ex inſignibus, quæ ferebat, ſuadens omnibus ſe Epiſcopum eſſe debere, & ſic ſolicitans plebes aduerſus Malachiam, atq; eccleſiæ unitatem. Et fecit ſic, & ſine difficultate ita in breui uniuerſas ſepiuit uias eius per gratiam ſibi a Domino datã, & quam habebat ad oẽs, ut malignus ille coactus ſit dare manus, reddere inſignia, et qeſcere de reliquo in oĩ ſubiectione. Ita Malachias, licet p multa pericula, & labores, ꝓſperabaẽ, in dies, & cõfortabaẽ magis ac magis abũdans in ſpe, & uirtute ſpiritus ſancti. Nec mõ malefactores, ſed & detractores Malachiæ corripuit Deus. Quidam, uerbi gratia, gratiam habens principum, & potentũ, etiam ipſius Regis, q̃ eſſet adulator, & garrulus, & potens in lingua, fauebat per omnia aduerſarijs Malachiæ, & procaciter tuebatur partem eorum. Sancto uero, & præſenti reſiſtebat in

facie, & detrahebat abſenti, irreuerēter occurrens ei in omni loco, maximeq́ ubi celebrioribus illum ſciret intereſſe conuentibus. Sed cito digna linguæ procacis mercede donatus eſt. Intumuit, & cōputruit lingua maledica uermibus ex ea ſcatentibus, & diffluentibus toto ore blaſphemo. Quos per ſeptem ferme dies inceſſanter uomens, tandem cum illis miſerā expuit animam. Loquente coram aliquando Malachia, & populum exhortante, mulier quędam infelix auſa eſt interrumpere ſermonem clamoribus improbis, non deferens ſacerdoti, & ſpiritui, qui loquebatur. Erat autem de progenie impia: & ſpiritum habens in naribus, blaſphemias, contumeliaſq; euomebat in ſanctum, dicens hypocritam, & inuaſorem alienæ hæreditatis, ſed & caluiciei illius improperans. At ille nihil reſpondit ei, ſicut erat uerecundus, & mitis: ſed Dominus reſpondit pro eo. Verſa illa in inſaniam eſt, Domino iudicante, & crebris uocibus clamitans ſe ſuffocari a Malachia, morte demum horrenda luit peccatum blaſphemiæ. Sic miſera aſſumens aduerſus Malachiam improperium Heliſei: uere illum ſibi alterum experta eſt Heliſeum. Porro quia cauſa peſtilentiæ

19 cuiuſdam ortæ in ciuitate, multitudinem cleri, & populi ſolemniter cum memoria ſanctorum tunc foras eduxerat, ne hoc quidem prętereundum, ꝙ orante Malachia, peſtilentia ilico conquieuit. Ex hoc iam, qui mutiret aduerſus eum, non fuit, dicentibus, qui de ſemine Chanaam ſunt, Fugiamus Malachiam, quia Dominus pugnat pro eo. At ſero iſtud, quia zelus Domini ubiq; occurrens ei perſecutus eſt eos uſq; ad interitionem. Quomodo intra paucos dies perijt memoria eorum cum ſonitu? Qoumodo facti ſunt in deſolationem, ſubito defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam? Grande hodieq; miraculum facit tam uelox generationis illius deletio, his præſertim, qui eorum nouerant ſuperbiam, atq; potentiā. Multa quidem & alia ſigna fuere, quibus deus glorificauit nomen ſuum, & ſeruum ſuum inter ſudores, & pericula confortauit. Quis digne commemoret? Non tamen omnia prætérimus, etſi non ſufficimus ad omnia. Propter ſeriem autem narrationis ne impendiatur aliqua, quæ dicturi ſumus, reſeruamus in finem.

Solēnis oratio & proceſsio cum multitudine cleri & populi ac memoria ſanctorum depellenda peſtilentia, quæ etiā repulſa eſt. Quomodo ergo poſsiunt hæc improbare heretici niſi ex ingenti malitia?

Igitur Malachias intra triennium reddita retributione ſuperbis, & libertate eccleſiæ reſtituta, pulſa barbaria, & reformatis ubiq; moribus chriſtianæ religionis, uidens omnia in pace eſſe, cœpit cogitare de ſua pace. Et memor propoſiti ſui, conſtituit pro ſe Gelaſium uirum bonum, & dignum tali honore, conuenientibus clero, & populo, quin potius ſuſtinētibus propter pactum. Nam alias durum uiſum omnino. Quo conſecrato, regibuſq́, ac principibus attentius commendato, ipſe clarus miraculis & triumphis ad ſuam parochiam redit: Non tamen Conneret: & audi cauſam dignam relatu. Diocęſis illas duas fertur habuiſſe antiquitus epiſcopales ſedes, & duo extitiſſe epiſcopatus. Id uiſum melius Malachiæ. Itaq; quos ambitio conflauit in unum, Malachias reuocauit in duos, partem alteri epiſcopo cedens, partem retinens ſibi. Et propterea non uenit Connereth, ꝙ in ea iam epiſcopum ordinaſſet, ſed Dunum ſe contulit, diſterminans parochias, ſicut in diebus antiquis. O putum cor. O oculum columbinum. Locū tradidit nouo Epiſcopo, qui uideretur paratior, principalior haberetur: locum in quo ſederat ipſe. Vbi ſunt qui de terminis litigant, pro uno uinculo perpetes adinuicē inimicitias exercentes? Neſcio

ſi quod genus hominum magis, ꝙ iſtos, antiquum uaticinium tangat: ſe
cuerunt prægnantes Galaad ad dilatandũ terminos ſuos. Sed hoc alias.

Malachias factus Dunenſis Epiſcopus cõfeſtim more ſuo curauit aſci
ſcere ad ſolatium ſibi de filijs ſuis conuentum regularium clericorum. Et
ecce rurſus accingitur quaſi nouus Chriſti tyro ad ſpiritale certamen: rur-
ſus induitur arma potentia Deo, ſanctę paupertatis humilitatem, rigorem
diſciplinæ cœnobialis, otium contemplandi, orandi aſsiduitatem. Quę ta
men omnia uoto magis ualuit diu tenere, ꝙ actu. Etenim uniuerſi cõflue-
bant ad eum; nec modo mediocres, ſed & nobiles, & potentes illius ſe ſa
pientiæ, & ſanctitati inſtruendos, corrigendos, ac regendos committere
feſtinabant. Et ipſe interdum ibat, & exibat ſeminare ſemen ſuum diſpo-
nens, & decernens tota auctoritate de rebus Eccleſiaſticis, tanꝗ ex Apo
ſtolis unus. Et nemo illi dicebat: In qua poteſtate hęc facis? uidentibus cũ
ctis ſigna, & prodigia, quæ faciebat; & quia ubi ſpiritus Domini, ibi liber 20
tas. Viſum tamen ſibi non tute ſatis actitare iſta abſꝗ ſedis Apoſtolicæ
auctoritate; & Romam proficiſci deliberat; maximeꝗ́ quod Metropoli
cæ ſedi deerat adhuc, & defuerat ab initio pallij uſus, quod eſt plenitudo
honoris. Et uiſum eſt bonum in oculis eius, ſi eccleſia, pro qua tantum la-
borarat, quem hactenus non habuerat, ſuo acquireret ſtudio, & labore.
Erat & altera metropolica ſedes, quam de nouo conſtituerat Celſus; pri-
mę tamẽ ſedi, et illius Archiepiſcopo ſubdita, tanꝗ primati. Et huic quoꝗ
optabat nihilominus pallium Malachias, confirmariꝗ auctoritate ſedis
Apoſtolicę prærogatiuam, quam beneficio Celſi adipiſci meruerat. Inno
teſcente propoſito diſplicuit fratribus, necnon & magnatibus, & populo
terræ. Omnes enim intolerabilem ſibi indicabant tam diutinam omnium
pij parentis abſentiam, & quod metuerent de morte ipſius. Contigit inte
rea mori germanum eius, Chriſtianum nomine, uirum bonum, plenũ gra
tiæ, & uirtutis. Epiſcopus erat illi quidem ſecundus in celebri opinione,
ſed uitæ ſanctimonia, & iuſtitiæ zelo forte non impar. Huius deceſſus ma
gis terruit uniuerſos, & diſceſſum Malachiæ reddidit moleſtiorem. Dice
bant autem nullo modo aſſentiendum unici peregrinationi patroni, ut nõ
deſoletur omnis terra, ſi duabus tantis columnis ſub uno momento tem-
poris deſtituatur. Ergo omnes pariter contradicunt. Et unum faciebant, cũ
ille diuinam ultionem minatus eſt. Non tamen deſtitere illi, niſi miſſa ſor
te prius Dei uoluntas ſuper hoc interrogaretur. Prohibente illo nihilomi-
nus mittunt; ſed illa pro Malachiæ parte ter reſpondiſſe inuenta eſt. Nec
enim una contenti uice fuere cupidi retinendi eum. Demum cedentes di-
mittunt illum, non tamen ſine ploratu, & ululatu multo. Sed ne quid imp-
fectum relinqueret, tractare cœpit quomodo defuncti fratris ſemen ſuſci
taret. Et accerſitis ad ſe tribus diſcipulis ſuis, anxius æſtuabat, quiſnam di
gnior ad hoc opus, ſiue utilior uideretur. Et diligenter intuitus ſingulos,
Tu, inquit, o Edane (ſic enim uocabatur unus) ſuſcipe onus. Illo cunctan-
te, & flente: Ne timeas, ait; Tu enim mihi a Domino deſignatus es, quia
anulum aureum, quo deſponſandus es, iam nunc præuidi in digito tuo. Ac
quieuit ille, & Malachias eo conſecrato, proficiſcitur. Cumꝗ egreſſus de
Scotia perueniſſet Eboracum, ſacerdos quidam Sicarus nomine intuitus
eum agnouit. Nec enim faciem eius uiderat ante; ſed cum haberet ſpiritũ
prophetiæ, reuelatum fuerat ei iampridẽ de illo. Et nunc incunctanter cir-

Dignoſce hic Apoſtolicæ ſedis & Romanæ Eccleſiæ prærogatiuam ad quam proficiſci parat Malachias pro conſequenda poteſtate de rebus eccleſiaſticis libere decernendi. Nec ulterius inueharis tu hæretice contra uſum pallij, ob quod obtinendum ſanctiſſimus uir tantum laboris & itineris ſuſcipit.

cunſtantib⁹ digito eũ demonſtrans: hic eſt, inquit, de quo dixeram; quia de Hybernia ſanctus ueniet Pontifex, qui ſcit cogitationes hominum. Sic non potuit latere lucerna ſub modio, prodente eam per os ſicari ſpũſancto, qui illam accenderat. Nam & multa ſecreta de eſſe ſuo, ſuorumq́, dicta ſunt ei a ſicaro; quæ ita eſſe, uel fuiſſe, omnia recognouit. Sed & ſocijs Malachiæ percunctantibus de ſuo reditu, reſpondit ſicarus incunctanter (quod poſt rei probauit euẽtus) paucos uidelicet admodum de numero illo cum Epiſcopo redituros. Illi audito hoc ſuſpicati ſunt mortẽ; ſed Deus aliter adimpleuit. Nempe rediens ab Vrbe, quibuſdam apud nos, quibuſdam & in alijs locis ad diſcendam conuerſationis formam relictis, iuxta uerbum ſicari, cum paucis admodum repatriauit. Hæc de ſicaro. In ipſa urbe Eboracenſi, acceſsit ad eum uir nobilis ſecũdum ſeculũ, Vualleluus nomine, tunc prior in Lrixlreham regularium fratrum: nunc uero monachus, & monachorum pater in Malros monaſterio ordinis noſtri; qui deuotus Malachiæ ſe orationibus ſatis humiliter commendauit. Is aduertẽs multos habere Epiſcopũ ſocios, & equos paucos (nam præter miniſtros, & clericos alios, quinq; cum eo erant presbyteri, & equi non niſi tres) obtulit ei ſuum, quo ipſe uehebatur, hoc ſolum dolere ſe inquiens quod eſſet runcinus dure portans. Et addit: Libentius dediſſem, ſi melior fuiſſet: ſed ſi dignamini ducite qualemcunq; nobiſcum Et ego (ait Epiſcopus) eo libentius accipio, quo prædicas uiliorem, quia non poteſt mihi uile eſſe qc quid tam precioſa uoluntas obtulerit. Et conuerſus ad ſuos: hunc, inquit, ſternite mihi, quia commodus ſatis, & ſufficiens erit in longũ. Quo facto aſcendit; & primo quidem durum, ut erat, ſentiens, poſtmodũ mira mutatione ualde commodum ſibi & ſuauiter ambulantem inuenit. Et ne caderet ſuper terram de ſermone, quem dixerat, uſq; ad nonũ annũ, quo mortuus eſt ipſe, non defecit ei, factus optimus, & precioſiſsimus palefridus. Quodq; euidentius miraculum cernentibus fecit, de ſubnigro cœpit albeſcere, & non multo poſt uix inueniebatᷓ albior illo. Mihi quoq; in hac uia datum eſt uidere uirum; & in eius uiſu, & uerbo refectus ſum, & delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitijs. Et ego uiciſsim, peccator licet, inueni gratiam in oculis eius extunc, & deinceps uſq; ad obitum ipſius, ſicut in proemio præfatus ſum. Ipſe etiam dignatus diuertere ad Claramuallem, uiſis fratribus compunctus eſt: & illi non mediocriter ædificati in præſentia, & ſermone eius. Et acceptas locum, & nos, atq; intimis uiſceribus colligens, uale dixit nobis, & abijt. Qui tranſalpinans cum ueniſſet Iporiam ciuitatem Italiæ, hoſpitis ſui paruulum filium, qui male habens morituris erat, continuo ſanauit.

Erat tunc temporis in ſede Apoſtolica felicis memoriæ Innocentius ſecundus Papa; qui eum benigne ſuſcepit, humane ſatis illi ſuper longa peregrinatione compaſſus. Et primo quidem Malachias, quod altius infixerat animo, cum multis lachrymis implorabat, licere ſibi uiuere, et mori in

21 Clarauallę permiſſu, & benedictione ſummi Pontificis. Et petijt hoc non oblitus ad quod uenerat, ſed affectus, quo uenerat, deſiderio Claraeuallis. Non autem obtinuit, quod uir Apoſtolicus lucris potius uberioribus occupandum decerneret. Nec tamen omnino fruſtratus eſt a deſiderio cordis ſui, cui mori ibi, etſi non uiuere donatum eſt. Menſem integrum fecit in urbe, loca ſancta perambulans, & frequentans cauſa orationis. Cũq;

Viſitationes ſanctorũ locorum, & Orationes q̃ fiunt in eis laudabiles, quicquid garriãt hoſtes Eccleſiæ.

per

per id temporis ſæpe,ac diligenter ab eo,& ab his,qui cum eo erant, ſummus Pontifex inquiſiſſet,eſſe patriæ,mores gentis,ſtatum eccleſiarum,& quanta in terra Deus per eum operatus fuiſſet:paranti iam repatriare cō miſit uices ſuas,per uniuerſam Hyberniam legatum illum conſtituens. Significatū ſiquidem erat ei ab Epiſcopo hisleberto,qui,ut ſupra memorauimus,tunc legatus extiterat;quod iam non poſſet præ ſenio, & debilitate corporis uillicare. Poſt hæc petit Malachias confirmari nouę metropolis conſtitutionem,& utriuſq; ſedis pallia ſibi dari. Et confirmationis quidem priuilegium mox accepit. De palliјs autem(ait ſummus Pōtifex) oportet ſolemnius agi.Conuocatis Epiſcopis, & Clericis, & maioribus terræ,celebrabis generale concilium;& ſic conniuentia, & communi uoto uniuerſorum per honeſtas perſonas requiretis pallium,& dabitur uobis.Deinde tollens mitram de capite ſuo impoſuit capiti eius;ſed & ſtolā cum manipulo dedit illi,quibus uti inter offerendum ſolebat. Et ſalutatū in oſculo pacis dimiſit eum,apoſtolica fultum benedictione,& auctoritate. Qui reuertens per Claramuallem,ſuam ſecūdam nobis largitus eſt benedictionem. Et alta ſuſpiria trahens,quod non liceret ſibi pro ſuo deſiderio remanere:Hos,inquit,interim pro me oro,ut retineatis, qui a uobis diſcant,quod nos poſtmodum doceant Et infert. Erunt nobis in ſemen,& in ſemine iſto benedicentur gentes,& illæ gentes, quæ a diebus antiquis monachi quidem nomen audierunt,monachum non uiderūt. Et dimiſsis qtuor a latere ſuo,abiјt. Qui probati,& digni inuenti, monachi facti ſunt. Poſt aliquot tempus,cum iam ſanctus eſſet in terrą ſua, miſit alios, & de illis factum eſt ſimiliter. Quibus per aliquantum tempus inſtructis, & eruditis corde in ſapientia,dato eis in patrē ſancto fratre Chriſtiano,qui erat unus ex ipſis;emiſimus eos,adiungentes de noſtris quanti ſufficerent ad numerum Abbatiæ. Quæ concepit,& peperit filias quinq;:& ſic multiplicato ſemine,augeſcit indies numerus monachorum, iuxta deſiderium,& uaticinium Malachiæ. Nunc iam repetamus ordinem narrationis. Malachias profectus a nobis proſpere peruenit Scotiam. Et inuenit Dauid Regem,qui adhuc hodie ſupereſt in quodam caſtello ſuo;cui⁹ filius infirmabatur ad mortem. Ad quem ingreſſus honorifice a rege ſuſceptus, & humiliter exoratus ut ſanaret filium ſuum;aqua,cui benedixit, aſperſit iuuenem,& intuens in eum ait;Confide fili,non morieris hac uice. Dixit hoc; 22
& die ſequenti,ſecundum dictum prophetæ,ſecuta eſt ſanitas,ſanitatem lætitia patris,clamor,& ſtrepitus totius exultātis familiæ. Exiјt ſermo ad omnes:nec enim quod in domo regia,& regis acciderat filio, latere potuit. Et ecce ubiq; reſultans gratiarum actio,& uox laudis,tum pro ſalute Domini,tum pro miraculi nouitate. Henricus eſt iſte; nam uiuit adhuc unicus patris ſui,miles fortis,& prudens;patrizans (ut aiunt) in ſectando iuſtitiam,& amorem uiri. Et amauit uterq; Malachiam, quandiu uixit;tā quam qui illum a morte reuocaſſet. Rogabant eum manere per aliquot dies:ſed ille declinans gloriam, moram non ſuſtinuit; & mane carpebat iter. Tranſeunti igitur per uillam,nomine Grugeldum,occurrit puella muta. Orante illo,ſolutum eſt uinculum linguæ eius;& loquebatur recte. Dehinc uillam ingrediens,quam nominant Eccleſiam ſancti Michaelis, oblatam ſibi mulierem phreneticam,& uinctam funib⁹, coram omni populo curāt;& dimiſſa incolumi,proficiſcitur. Perueniens uero ad portum

Ergo benedictio aq̄ non eſt ritus ſuperſtitioſus,cui deus ſanatiōe filiј regis atteſtatus eſt,quod nunquā feciſſet, ſi uerum eſſet quod blaterant hæretici.

Lapaſperi, tranſitum ibi per aliquot dies prgſtolabatur; ſed mora minime
tranſijt otioſa. Conſtruitur interim de uirgis in ſepem textis oratorium, ip
ſo iubente, ipſo operante pariter. Conſumatum circundedit uallo; atq; in
23 teriacens ſpatium in cemiterium benedixit. Sane merita benedicentis mi-
racula ſatis declarant; quæ uſq; hodie ibi actitari feruntur. Inde eſt quod
de finitimis locis infirmos, & male habentes illo portare conſueuerunt; et
ſanantur multi. Mulier totis diſſolutis membris plauſtro uecta illuc, pe
dibus ſuis remeauit domum, una duntaxat nocte non fruſtra in loco ſan-
cto præſtolata miſericordiam Domini. Alia quędam ibidem pernocta
bat in oratione, quam forte reperiens ſolam homo barbarus, accenſus li-
bidine, & ſui minime compos, irruit rabioſus in eam. Conuerſa illa, & tre
24 mefacta ſuſpiciens aduertit hominem plenum diabolico ſpiritu, Heu tu,
inquit, miſer quid agis? Conſidera ubi es; reuerere hæc ſancta; defer Deo,
defer ſeruo eius Malachiæ; parce & tibi ipſi. Non deſtitit ille furijs agitat⁹
iniquis. Et ecce (quod horribile dictu eſt) uenenatum, & tumidum animal
quod Bufonem uocant, uiſum eſt reptans exire deinter fœmora mulieris.
Quid plura? Terrefactus reſilijt homo; & datis ſaltibus feſtinus oratorio
exilijt. Ille confuſus abſceſsit; & illa intacta remanſit, magno quidem &
Dei miraculo, & merito Malachiæ. Et pulchre operi fœdo, & abominan-
do fœdum interuenit, & abominabile monſtrum. Non prorſus aliter de-
cuit beſtialem extingui libidinem, q̃ per frigidiſsimũ uermem: nec aliter
temerarium frenari auſum, fruſtrari conatum, q̃ per uilem, inutilemq; be-
ſtiolam. Et hæc loco iſto ſufficiant, pauca de pluribus. Nunc iam reliqua
proſequamur.

Et hic habes cemiteriorum benedictionẽ gratiſsimam eẽ deo, poſtquã Cemiterium per Malachiam bene dictum tot miraculorũ donauit inſignijs.

Nota tu qui detrahis ſanctitati tẽplorũ & Oratoriorum deo dicatorum.

Aſcendit Malachias nauem, & proſpere nauigans applicuit monaſte-
rio ſuo Benchorienſi, ut primi filij primã reciperent gratiam. Quid animi
putas geſsiſſe illos, ſano de uia tam longa recepto patre, & illo patre?
Nec mirũ ſi ſe tota in grandiũ effuderunt uiſcera eorũ in reditu eius, quan-
do & exteris circunquaq; gentibus incredibilem mox lætitiam uelox ru-
mor inuexit. Deniq; de ciuitatibus, & caſtellis, & uicis occurrunt ei; &
quocunq; diuertat, ſuſcipitur exultatione uniuerſæ terræ. Veruntamen nõ
ſapit honor: opus exercetur legationis. Multis in locis celebrantur con-
uentus multi, ne qua regio, ſeu portio regionis legationis fructu, & utili-
tate fraudetur. Seminatur ſuper omnes aquas: non eſt qui ſe abſcõdat ab
opera ſolicitudinis eius. Non ſexus, non ætas, non conditio, non profeſsio
reputatur. Vbiq; ſemen ſpargitur ſalutare; ubiq; intonat tuba cœleſtis.
Vbiq; diſcurrit, ubiq; irrumpit, euaginato gladio linguæ ad faciendã uin-
dictam in nationibus, increpationis in populis. Terror eius ſuper facien-
tes mala. Clamat iniquis; nolite inique agere; & delinquentibus, nolite
exaltare cornu. Religio ubiq; plantatur, propagatur, fouetur. Oculi eius
25 ſuper eos; & cura eius ad neceſsitates eorũ. In conſilijs, quæ paſsim cele-
brantur, repetuntur antiquæ traditiones, quas tamen bonas fuiſſe conſti-
terit, abolitas uero negligẽtia ſacerdotũ. Nec modo uetera inſtaurantur,
cuduntur & noua. Et quæcunq; promulgauerit, tanquam cœlitus ædita
acceptanť, tenentur, ſcripto mandãtur ad memoriam poſterorũ. Quidni
cœlitus miſſa crederentur, quæ tot cœleſtia confirmant miracula? Et ut
fidem dictis faciam, perſtringam nonnulla paucis. Quis enim cuncta enu
meret? Quanquam libentius, fateor, imitandis immorer, q̃ admirandis.

Tu qui negas præcepta prælatorũ & eccleſiæ conſtitutiones obligare poſſe conſcientiam extra caſum ſcandali, uide hic antiquas patrum

Et meo quidem iudicio primũ,& maximum miraculũ,quod fecit,ipſe erat. Vt enim taceam interiorem hominem eius,cuius pulchritudinẽ, fortitudinem,puritatem ſatis indicabant mores ipſius, & uita; ipſum exteriorem ita uno ſemper modo,ipſoq; modeſtiſsimo, & decẽtiſsimo geſsit; ut nil prorſus appareret in eo,quod poſſet offendere intuentes. Et quidem qui non offendit in uerbo,ille perfectus eſt uir. At uero in Malachia quis unq̃ etiam ſi curioſius obſeruarit, deprehendit otioſum non dico uerbũ, ſed nutũ? Quis manũ,pedemue mouentem fruſtra? Immo quid non ædificans in eis inceſſu,aſpectu,habitu,uultu? Deniq; uultus hilaritatem,nec fuſcauit mœror,nec leuigauit riſus. Totũ in eo diſciplinatum,totũ inſigne uirtutis,perfectionis forma. Per omnia ſeruis,ſed non auſterus. Remiſſus interdũ,diſſolutus nunq̃. Negligens nihil,etſi pro tẽpore multa diſsimulans. Quietus ſæpe,ſed minime aliquando otioſus. A die primo cõuerſionis ſuæ uſq; ad extremũ uitæ ſine proprio uixit. Non ſeruos,non ancillas, non uillas,non uiculos,non deniq; quicq̃ redituũ eccleſiaſticorũ ſeculariumúe, uel in ipſo habuit epiſcopatu. Menſæ epiſcopali nihil prorſus cõſtitutum,uel aſsignatũ,unde epiſcopus uiueret. Nec enim uel domũ propriam habuit. Erat autem pene inceſſanter circumiens parochias omnes, euangelio ſeruiens,& de euangelio uiuens,ſicut conſtituit ei dñs; Dignus eſt,inquiens,operarius mercede ſua. Niſi quod frequentius ipſum Euangeliũ ſine ſumptu ponens de laboribus ſuis,ſuorumq́; ferebat,unde ſe,& alios,qui ſecũ laborabant in opere miniſterij,ſuſtentaret. Porro ſi interdũ quieſcere oporteret,in ſanctis hoc faciebat locis; quę ipſe per Hyberniam ſparſerat uniuerſam. Apud quos uero morã facere libuiſſet, illorũ ſe conformauit moribus,& obſeruantijs,cõmuni contentus uita,& menſa. Nõ fuit in uictu,non fuit in ueſtitu, in quo potuiſſet Malachias dignoſci inter cęteros fratres. Intantum cũ maior eſſet,humiliauit ſe in omnibus. Deniq; cũ exiret ad prędicandũ,cum peditibus pedes & ipſe ibat,epiſcopus,& legatus. Forma apoſtolica hæc;& inde magis mira in Malachia,quo rara nimis in alijs. Verus profecto apoſtolorũ hæres eſt iſte, qui talia agit. Sed aduertere eſt quomodo diuidat hæreditatem cũ fratribus ſuis, æq; nepotibus apoſtolorũ. Illi dominantur in clero; iſte dum eſſet liber ex omnibus,omniũ ſe ſeruum fecit. Illi aut non euangelizantes manducant; aut euangelizant ut manducẽt: Malachias imitans Paulũ manducat,ut euangelizet. Illi faſtũ, & quæſtũ æſtimant pietatem. Malachias hæreditate uendicat ſibi opus,& onus. Illi felices ſe credunt, ſi dilatauerint terminos ſuos: Malachias in dilatanda charitate gloriatur. Illi congregant in horrea,& dolia replent, unde onerent menſas: Malachias colligit in deſerta, & ſolitudines,unde impleat cœlos. Illi cũ accipiant decimas,et primitias & oblationes,inſuper & de Cęſaris beneficio telonea,& tributa,& alios reditus infinitos, ſolliciti ſunt nihilominus quid manducent, & quid bibant: Malachias nihil horũ habens,multos tamen locupletat de prõptuario fidei. Illis nec cupiditatis, nec ſollicitudinis ullus eſt finis: Malachias cupiens nihil,non nouit tamen cogitare de craſtino. Illi a pauperibus exigunt, quod dent diuitibus: iſte ſollicitat diuites pro pauperibus ſuſtentandis. Illi marſupia uacuant ſubditorũ: iſte pro peccatis eorũ altaria cumulat uotis, hoſtijsq́; pacificis. Illi alta palatia erigunt, turres, ac menia ad cœlos leuant: Malachias non habens ubi caput reclinet, opus facit euan-

traditiones obliteratas, per Malachiam inſtaurari, noua decreta ſtatuis,& tanquã cœlitus demiſſa recipi, quodq; omnibus maius eſt, cœleſtibus miraculis cõfirmari.

geliſtæ. Illi equos aſcendunt cũ turba hominũ gratis manducantiũ panem, & nõ ſuum: Malachias ſeptus ſanctorũ fratrum collegio pedes circumit, portans panes angelorũ, quibus ſati:& animas eſurientes Illi plebes ne agnoſcunt quidem: iſte erudit. Illi potentes, & tyrannos honorant: iſte punit. O uirũ Apoſtolicũ, quem tot, & talia nobilitant ſigna apoſtolatus ſui. Quid ergo mirũ, ſi mira eſt operatus ſic mirabilis ipſe? Immo uero nõ ipſe, ſed deus in ipſo. Alioquin tu es deus, inquit, qui facis mirabilia.

Erat mulier in ciuitate Culratim dæmoniũ habens. Vocatus eſt Malachias; erat pro addicta; urget inuaſorem; exit. Sed nondũ exaturata nequitia eius; miſeram inuadit mulierculam, quę forte prope aſsiſteret. Et Malachias: Nõ ad hoc, inquit, tibi illam tuli, ut hanc peruaderes: exi & ab ea. Paret; ſed repetit priorem. Qua denuo pulſus, recurrit in alteram. Ita per aliquod ſpaciũ alternatim uexabat illas, hinc inde refugiẽs. Tũc ſanctus indignans ſibi illudi a dæmone, colligensq; ſpiritũ infremuit, & totis uiribus fidei. Facto impetu in aduerſariũ, ab utraq; fugauit; & quidem nõ minus uexatũ his, quas uexauerat ipſe. Cæterũ quod moram fecit ſancto, non putes, lector, fuiſſe uirtutis eius, ſed diſpenſationis diuinæ, ut uidelicet ex hac manifeſtior fieret, & maligni pręſentia, & uictoria Malachiæ. Deniq; audi quid alibi fecerit, non autem per præſentiam ſuam. Et utiq; potuit præſens, quod abſens ualuit. In regione Aquilonaris partis Hyberniæ iacebat infirmus in domo; nec dubium quin dæmonũ maleficio. Nam quadam nocte audiuit eos loquentes, dicentes alter ad alterũ: Vide ne miſer iſte Hypocritæ illius ſtratũ, ſtramenue contingat; & ſic effugiat manus noſtras. Cognouit homo quod Malachiam loqueretur, quem nõ multo ante in eadem domo meminerat pernoctaſſe: & adhuc ſtramen in loco. Sumptaq; fiducia, & quo potuit conatu, cœpit repere debilis corpore, ſed fide fortis. Et ecce in aere clamor, & uociferatio. Prohibe eum, prohibe; retine eum, retine: Amittamus prædam. Verũ is, quem portabat fides, & deſideriũ euadendi, quanto plus clamabant illi, tanto magis genibus, manibusq; nitens, ad remediũ feſtinabat. Et perueniẽs aſcendit lectulũ, uolutatur in ſtramine; audit ululatũ plangentium: Heu, heu, ipſi nos prodidimus; decepti ſumus; euaſit. Et dicto citius receſsit ab eo dæmonũ terror, & horror, quem patiebatur, & omnis pariter ægritudo. In Leſmor ciuitate homo a dæmonio uexatus, per Malachiam liberatus eſt.

26 Item tranſeunti aliquando Plaginiam ablatus illi infans habẽs dæmonium, ſanus relatus eſt. In regione eadem ligatam funibus phreneticã ſolui iuſsit, & in aqua, quam benedixit, lauari. Lota eſt, & ſanata eſt.

Et hic habes aquã benedictionẽ per manum ſancti uiri.

Alteram quoq; in Saballo regione Vlidiæ membra propria dentibus laniantem, orando, & tangendo curauit. Amentem hominẽ multa prædicantem futura, amici, & propinqui adducunt ad Dei hominẽ uinctum funibus fortiter; quod fortem ad nocendũ rabies ipſa feciſſet, & terribilem ualde. Orat Malachias, & incontinenti æger ſanatur, & ſoluitur. Factũ eſt hoc loco quodam, cuius nomen tacemus, q; nimis barbarũ ſonet, ſicut & alia multa. Alio tẽpore in præfata ciuitate Leſmor puellam mutam parẽtes eius in media platea afferũt tranſeunti, cũ multa ſupplicatione rogantes, ut ei ſubuenire digneť. Stat Malachias, & facta oratione, tangens digito linguam eius, ſputũ miſit in os eius, & loquentem dimiſit. Exiens de quadã eccleſia obuium habuit hominem cũ uxore

ſua,quæ non poterat loqui. Rogatus ut eius miſereatur, ſtat in porta po-
pulo circunſtante; & data benedictione ſuper eam, iubet dominicā dice-
re orationem. Dixit illa, & populos benedixit dn̄m. In ciuitate, cui
nomen Oenthreb, decumbens lectulo quidam diues iam dies.xij.priua-
tus linguæ officio, ad uiſionem uiſitantis ſe ſancti loquelam recuperat, eu-
chariſtiam ſumit; & ita munitus extremū in bona confeſsione efflauit ſpi-
ritū. O oliua fructifera in domo Dei; o oleum iocunditatis unguens, & lu-
cens. Et ſplendore miraculi illuſtrauit ſanos; & ſuauitate beneficij unxit
infirmū; cui mox morituro ſalutarem cōfitendi, & cōmunicandi obtinuit
facultatem. Intrauit ad eum quidā de nobilibus, habens ei aliquid di-
cere. Qui inter loquendū fide plenus, tres iuncos pie furatus de lectulo in
quo ille ſedebat, tulit ſecū; & multa Deus de furto pietatis eſt operatus,
fide illius, & præſulis ſanctitate. Forte uenerat in ciuitatem nomine
Duenuani. Et cū ſederet ad menſam, ingreſſus uir nobilis de ciuitate ipſa
humiliter ſupplicat pro uxore pregnante, quę iam ſolenne pręteriſſet tem
pus pariendi; ita ut mirarentur omnes; & nemo, qui aliud q̄ uitæ pericu-
lum crederet imminere. Rogat & cū eo Neemias epiſcopus illius ciuita-
tis, qui iuxta eum ſedebat; rogant & cęteri quotquot aderant ſimul di-
ſcumbentes. Dum ille: Compatior ei, inquit, quod bona mulier ſit, & pu-
dica. Et porrigens uiro poculū, cui benedixerat: Vade, inquit, da illi bibe- 27
re; ſciens eam ſumpto benedictionis potu, & ſine mora, & ſine periculo *Vide poculum bene-*
parituram. Factū eſt, quod præcepit, & nocte ipſa ſubſecutum eſt, quod *dictum.*
promiſit. Sedebat in campo cū comite Vlidiæ aliqua tractans; & mul-
titudo copioſa circa eos. Venit mulier grauida, & uere grauida: Indicat ſe
contra oēs naturæ leges retinere partū iam.xv. menſibus, & diebus.xx.
Cōpaſſus Malachias ſuper nouo, & inaudito incōmodo, orat, & mulier
parit. Et qui aderant, læti ſunt, & mirati ſunt. Omnes enim uiderunt in
qua facilitate, & uelocitate loco eadem enixa ſit; & triſte negati partus
periculū miracula cōmutatum iocundiori. Accidit ibidem quiddam,
pari quidem miraculo, ſed ſorte diſpari. Vidit hominem, qui publice tene-
re diceretur concubinam fratris: & hic erat miles miniſter comitis. Et pu
blice conueniens inceſtuoſum, alterū ei Ioannem exhibuit: Nam licet tibi
(inquiens) concubinam habere fratris tui. At ille alterū ipſi nihilominus
Herodem redhibens, non modo non audiuit eum, ſed & ſuperbe reſpon-
dit, & coram omnibus iurabat nunq̄ ſe dimiſſurū. Tum cōmotus Mala-
chias, ſicut erat pro iuſtitia uehementer Zelans: Et deus, inquit, te ab illa
ſeparet, uel inuitū. Paruipendens ille ex inſtanti abijt indignabundus. Of-
fendensq; mulierem nō longe a turba conſtitutā in loco, ui oppreſsit eam;
ſicut erat ſatanæ totus, cui pauloante traditus fuerat. Nec latuit flagitiū.
Ancilla, quæ dominam comitabatur, recurrens domū (nempe haud pro-
cul aberat loco) nunciat anhela quid mali acciderit. Ad quam uocē ger-
mani illius, qui domi erant, Zelantes ſororis ſtuprū, tota illo feſtinantia
peruolant: pudicitiæ hoſtem ipſo in loco, & opere ſceleris deprehenſum,
multis confoſſum uulneribus interimunt. Necdum cōuentus ſolutus erat;
cū ecce armiger illius, quod euenerat, nunciauit. Et mirati ſunt uniuerſi, q̄
ſententia Malachiæ tam celerem habuiſſet effectū. Timuerunt qui, fla-
gitioſi, audito hoc uerbo (nam multi erant in terra) & territi purgati ſunt,
lauantes manus ſuas in ſanguine peccatoris. Diarmitiū comitē multo

Dū Malachias aſperſione aquæ benedictæ ſanat infirmos, innuitur aperte aquæ benedictionem deo gratam eſſe.

iam tempore decumbentem lecto duriter quidem increpas, quod malus homo eſſet, immoderatius ſeruiens uentri, & gulæ, benedicta aſperſum aqua ſurgere fecit ſine mora; & ita ualentem, ut equum aſcenderet ilico, & utiqꝫ præter ſpem ſuam ipſius, & ſuorū. In urbe Caſelenſi uenit homo ante eum cū filio paralytico rogans illū ſanari. Qui orans breuiter: Vade, inquit, filius tuus ſanabitur. It; & craſtino redit cū filio, ſed minime ſanato. Tum ſurgens Malachias, & ſtans ſuper eum diutius orauit; & ſanatus eſt. Et conuerſus ad patrem; offer, inquit, illū Deo. Annuit homo, ſed non tenuit: & poſt aliquot annos ille iam iuuenis recidit in idipſum, ſine dubio propter inobedientiā patris, & pacti tranſgreſſionem. Alius quidam ueniens de longinquo, cū eſſet Malachias in finibus Mumoniæ, attulit ad eum filiū, pedum penitus officio deſtitutū. Percunctatus quonā modo illi accidiſſet: ut ſupicor, inquit, dæmonū malignitate. Et addit. Ludenti in prato ipſi (ni fallor) immiſere ſoporem; euigilansqꝫ puerulus ſic ſe inuenit. Hæc dicens cū lachrymis precem fundit; efflagitat opem. Miſertus eius orauit Malachias, iubens ægrū interim dormire ibidem ſuper ſolium. Dormiuit, & ſurrexit ſanus. Hunc ipſe, quia de longe uenerat, aliquandiu in comitatu ſuo retinuit; & erat ambulans cū eo. In monaſterio Benchorenſi pauper quidam fratrū eleemoſynis ſuſtentabatur. Et erat quotidianam accipiens ſtipem aliquid officij factitans in piſtrino. Is claudus ad annis duodecim humi manibus repens, poſt ſe trahebat pedes emortuos. Quem die quadam ante cellam ſuam Malachias mœſtū, & mœrentem inueniens, cauſam percunctatur. Et ille: Vides, inquit, quàm ex longo miſcellus affligor? & manus domini ſuper me; & ecce ad cumulū ærumnæ, homines, qui miſerereri debuerant, irrident me potius miſeriæ exbrobrantes. Quem ubi audiuit, pietate motus, ſuſpexit in cœlū, manus pariter leuans. Facta aūt breui oratione ipſe intrauit cellam, & ille ſurrexit. Et ſtans ſuper pedes ſuos mirabat̃, ſi uere eſſet quod erat, pene ſomniū ſuſpicatus. Cœpit tm̄ ſe pedetētim mouere; neqꝫ.n. poſſe ire ſatis credebat. Tandē quaſi e graui ſomno euigilans, cognoſcit miſericordiā dn̄i ſuper ſe, firmiter gradit̃, & in piſtrinū reuertit̃ exiliēs, & exultans, & laudans deū. Viſo eo, qui ante uiderant: & cognouerant, repleti ſunt ſtupore, & extaſi, phantaſma putantes. Virū item hidropicū orando ſanauit, qui ilico remanſit in Monaſterio, paſtor ouiū factus. Ciuitas Hyberniæ noīe Corcagia uacabat ep̄o. Tractatū eſt de electione: diſſenſere partes, quibuſqꝫ, ut aſſolent, præſulē uolentib⁹ cōſtituere ſuū, non Dei. Venit illuc Malachias audita diſſenſione. Conuocato clero, & populo, etiam corda, & uota diſcordantium unire curauit. Et perſuaſis illis totum negocium ſibi debere credi: cui potiſsimum ſolicitudo incumberet illius, ſicut & aliarū per Hyberniam eccleſiarum. Incontinenti nominat eis non quempiam de nobilibus terræ, ſed magis quendam hominem pauperem, quem ſciret ſanctum, & doctum: & hic erat alienigena. Quæritur ille; nunciatur decumbere lecto, & ita debilis, ut nullo pacto exeat, niſi in manib⁹ portatus miniſtrantium. Et Malachias: Surgat, inquit, in nomine Domini, ego præcipio, obedientia ſaluum faciet eum. Quid, faceret ille? Parere uolebat, ſed imparatum ſe ſentiebat: quia etſi poſſet ire, epiſcopari reformidabat. Ita cū uoluntate obediendi, pugnāte gemino hoſte, pondere langoris, & metu moris: uicit illa tamen, data ſibi in adiutorium ſpe ſalutis. Itaqꝫ conatur,

mouet ſeſe, tentat uires, inuenit ſe ſolito fortiorem. Creſcit pariter fides cum uiribus, & rurſum facta fortior fides dat uiciſsim uiribus incrementum. Iam ſurgere per ſe ualet, iam meliuſcule graditur, iam nec ſentire in ambulando laſsitudinem, demũ expeditus, & alacer peruenire ad Malachiã ſine hominis adiutorio. Qui aſſumens eum, miſit in cathedram, clero, & populo collaudante. Hoc ita in pace factum eſt, quia nec illi auſi ſunt Malachiæ uoluntati in aliquo obuiare, uidentes ſignum, quod fecerat: nec ille parere dubitauit tam euidenti argumẽto factus ſecurior de Domini uoluntate. Mulier quædam fluxum ſanguinis patiebatur: & hæc nobilis chariſsima Malachiæ, plus tamen ob motum, quàm generis nobilitatem. Quæ ex toto deficiens (nimirum cum ſanguine exhauſtis uiribus) iam poſita in extremis miſit ad Dei hominẽ, ut quod ſupererat animæ ſubueniret, qui ſe iam non eſſet uiſurus in corpore. Audiens Malachias moleſte tulit: quòd mulier uirtutis foret, & uita eius fructuoſa operæ, & exemplo. Et uidens ſe non poſſe ſatis accurrere tempeſtiue, accito Malcho, quod iuuenis eſſet, & expeditus (ipſe eſt, cuius ſupra meminimus, frater chriſtiani Abbatis) accelera, inquit, Per illi tria poma hæc, ſuper quæ nomen domini inuocaui. Confido in ipſo, quòd ubi ex eis guſtauerit, non guſtabit mortem, priuſquam nos uideat, etſi tardiuſcule ſecuturos. Feſtinat Malchus ſecundum mandatum, & ueniens intrat ad morituram, alterum ſe exhibẽs puerum Heliſei: niſi quod huius efficacior opera fuit. Iubet miſſam ſibi a Malachia benedictionem accipere, & guſtare, ſi quo modo ualuerit. At illa exhilarata, audito nomine Malachiæ, ut obedire poſsit, nutu ſignat pauliſper ſe erigi uelle: nam uerbo non poterat. Erigitur, guſtat: guſtato cõfortata eſt: loquitur, & gratias agit. Et immiſit Dominus ſaporem in eam, & ſuauiſſime requieuit in eo, cuius uſu diu caruerat, ſicut & eſu. Stetit interim ſanguis, & poſt modicum expergefacta ſanam ſe reperit, niſi quod longa inedia, & ſanguinis minutione adhuc debilis erat. Si quominus die ſequenti deſideratus Malachiæ aduentus, aſpectuſque perfecit. Habitabat uir nobilis in uicinia Benchorenſis Monaſterij. Cuius uxor cum infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias ut deſcenderet, priuſquam moreretur, infir- 29
mam uncturus oleo: deſcendit, & intrauit ad eam. Quo uiſo exultat illa, ſpe animata ſalutis. Et cum pararet ungere eam, uiſum eſt omnibus differendum potius uſque mane. Erat enim ueſpera. Acquieuit Malachias, & data benedictione ſuper ægram, exiuit cum his, qui ſecum erant. At uero poſt modicum ſubito clamor factus eſt, plãctus, & ſtrepitus multus per totam domum, ſiquidem inſonuit, quòd mortua eſſet. Accurrit Malachias tumultu audito: & ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Et accedens ad lectum, ut certo competit expiraſſe, conſternatus eſt animo, ſibi imputans, quòd fraudata gratia ſacramenti obierit. Et eleuatis in cœlum manibus: obſecro domine, inquit, inſipienter egi. Ego, ego peccaui, qui diſtuli: non iſta: quæ uoluit. Hæc dicens conteſtatus eſt in audientia omnium, nullã ſe receptu rum conſolationem, nullam daturum requiem ſpiritui ſuo, niſi quam tulerat, liceret reſtituere gratiam. Et ſtans ſuper eam tota nocte laborabat in gemitu ſuo: & pro oleo ſancto largo imbre lachrymarũ perfundens mortuam, uicem illi unctionis, quam poterat, exhibebat. Ipſe quidem ſic. Ad ſuos autem: uigilate, inquit, & orate. Itaque in pſalmis illi, ille in lachrymis, noctem duxere peruigilem. Et mane facto exaudiuit Dominus ſanctum

Hic hic uos conuenio quotquot negatis extremam unctionem eſſe eccleſiæ ſacramẽtum, per eam conferri gratiam ac remitti peccata. Legite hoc caput, & reſpondete ſi poteſtis. Quod ſi non ualetis, uel tandem uicti recognoſcite blaſphemias ueſtras, agite pœnitentiam, & ad fidelia ſanctæ matris eccleſiæ dogmata reuertimini.

ſuum, quia ſpūs Domini erat poſtulans pro eo, qui poſtulat pro ſanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperuit oculos, quæ fuerat mortua: & ut ſolent qui de graui ſomno euigilant, fricans ſibi manibus frontem, & tempora, ſuper lectum ſe erigit, & agnito Malachia, inclinans de uote ſalutat eum. Et uerſo luctu in gaudium ſtupor apprehendit omnes, & qui uiderunt, & qui audierunt. Sed & Malachias gratias agens benedixit Dominum. Et unxit eam nihilominus, ſciens in hoc ſacramento remitti peccata, & quod oratio fidei ſaluet infirmum. Poſt hæc abijt ille, & illa conualuit, & uiuens incolumis tempore aliquanto, ut gloria Domini maniſeſtaretur in ea, peracta pœnitentia, quam ſibi Malachias iniunxerat, in bona confeſsione iterum obdormiuit, & migrauit ad Dominum.

Fuit item mulier, cui ſpūs iracundiæ, & furoris intantum dominaretur, ut non ſolum uicini, & cognati fugerent conſortium eius, ſed filij quoque ipſi uix ſuſtinerent habitare cum ea. Clamor, & rancor, & tempeſtas ualida, ubicunq; fuiſſet. Audax, & ardens, & præceps, metuenda lingua, & manu, importabilis omnibus, & inuiſa. Dolentes filij tum pro illa, tum pro ſeipſis, trahunt illam ad præſentiam Malachiæ, lachrymabilem cum fletu quærimoniam deponentes. Vir autem ſanctus & periculum matris & incommodum miſerans filiorum ſeorſum aduocat illam: Fuerit ne confeſſa aliquando peccata ſua, ſolicite percunctatur. Reſpōdit nequaq̃. Cōfitere, inquit. Paret: Et ille iniungens pœnitentiam confitenti, oransq; ſup
30 eam, ut Dominus omnipotens det ei ſpm̄ manſuetudinis in nomine Dn̄i Ieſu, ne ultra iraſcatur, iubet. Sequitur tanta manſuetudo, ut pateat oībus non eſſe aliud, q̃ admirabilem mutationem dexteræ excelſi. Fertur adhuc hodie uiuere, & tantæ eſſe patientiæ, & lenitatis, ut quæ omnes exaſperare ſolebat, nullis modo exaſperari dānis, cōtumelijs, afflictionibus queat. Si licet, & me iuxta Apoſtolum abundare in ſenſu meo, accipiat quiſque ut uolet, ego iſtud ſuperiori ſuſcitatæ miraculo mortuæ cenſeo præferendum, quod exterior quidem ibi, hic uero interior reuixerit homo. Et nunc curramus ad reliqua. Vir ſecundum ſeculum honorabilis, ſecundum Deum timoratus, ueniens ad Malachiam quæſtus eſt ſuper ſterilitate animæ ſuæ, ſupplicans ut ſibi obtineret ab omnipotēte Deo gratiam lachrymarum. Et ſubridens Malachias, q gratum haberet in homine ſeculari deſiderium ſpiritale, ſuam maxillam maxillæ illius quaſi blandiendo cōiungens: Fiat, inquit, tibi, ſicut petiſti. Tantos exinde, & pene continuos exitus aquarum deduxerunt oculi eius, ut illud ſcripturæ ei poſſe optari uideretur: Fons hortorum, puteus aquarum uiuentium. Eſt inſula maris in Hybernia ab olim fœcunda piſcium: & mare ibi piſcoſum ualde. Peccatis (ut creditur) habitantium adempta copia ſolita: quæ multos habebat filios, infirmata eſt, & a tāta funditus ſui commoditate emarcuit. Dolentibus accolis, & iacturam grauem populis ægre ferentibus, reuelatum eſt cuidam mulieri, precibus Malachiæ poſſe afferri remedium. Idq; innotuit omnibus, ipſa prudente. Nutu Dei contigit adeſſe Malachiam. Dum enim circumiret, & repleret Euangelio regionem, diuertit illuc, ut & ipſis eandem gratiam impartiret. At Barbari, quibus erat maior cura de piſcibus, omni inſtantia flagitant, ut potius reſpicere dignetur ſuper ſterilitatem Inſulæ ſuæ. Qui cum reſponderet ſe minime ad hoc ueniſſe, hominum magis, q̃ piſcium deſiderare capturam: uidens tamen fidem

Habes hic auricularem confeſsionem, et ſatisfactionem impoſitam confitenti. Contra impias nouitates quorundam noſtri tēporis.

dem

dem eorũm,flexis in littore genib⁹,orauit ad Dominum, ut licet indignis
indultum olim beneficium tanta fide repetentibus non negaret. Aſcen-
dit oratio,aſcendit & piſcium multitudo,& forte uberior,q̃ in diebus an 31
tiquis,& ipſa populo terræ perſeuerans uſq; in hodiernum diem. Quid

Quid dicere poſſunt hæretici contra orationes,poſtquam eorum medio ſancti uiri tot mirabilia a Deo impetrant?

mirum,ſi oratio iuſti,quæ penetrat cœlos,penetrauit abyſſos, & de pro-
fundo maris tantas piſcium copias euocauit? Venerunt aliquãdo tres
Epiſcopi in uillam Fochart, quem dicunt locum natiuitatis Brigidæ uir-
ginis,& quartus erat Malachias. Ad quem preſbyter,qui hoſpitio ſuſce-
perat eos:Quid faciam,inquit,quod piſces non habeo? Quo responden-
te,ut quæreret a piſcatoribus:biennium eſt, ait, quod non inueniuntur pi-
ſces in flumine,unde & piſcatores prorſus diffiſi etiam arti ſuæ renunciaue
runt. Et ille: Præcipe, inquit, laxari retia in nomine domini. Factum eſt,
& capti ſunt Salmones duodecim. Secundo miſerunt, & captis totidem
inopinatum inferunt menſis & ferculum,& miraculũ. Et ut clare liqueat
Malachiæ meritis hoc datum fuiſſe, aliĵs quoq; duobus ſequentibus an-
nis eadẽ nihilominus ſterilitas ꝑdurauit. Fuit qdã clericus in Leſmor
probabilis,ut fertur,uitæ,ſed fidei non ita. Is ſciolus in oculis ſuis præſum
pſit dicere,in euchariſtia eſſe tantummodo ſacramentum,& non rem ſa- 32
cramenti,ideſt ſolam ſanctificationem, & non corporis ueritatem. Sup

Heus uos quicunque impie negatis in euchariſtia uerum chriſti corpus contineri, uel hoc exemplo territi inſanam hanc hæreſim abĳcite.

quo a Malachia ſecreto,& ſæpe conuentus,ſed incaſſum,uocatus ad me
dium eſt:Seorſum tamen a laicis,ut ſi fieri poſſet ſanaretur, & non cõfun-
deretur. Itaq; in conuentu clericorum data facultas homini eſt pro ſua
ſententia reſpondendi. Cumq; totis ingeniĵ uiribus,quo non mediocriter
callebat,aſſerere,& defendere conaretur errorem,Malachia cõtra diſpu
tante & conuincente,iudicio omnium ſuperatus, de conuentu confuſus q
dem exĳt,ſed non correctus. Dicebat autem ſe non ratione uictum, ſed
epiſcopi preſſum authoritate. Et tu(inquit)o Malachia ſine cauſa me ho-
die confudiſti, aduerſus profecto ueritatem locutus, & contra tuam ip-
ſius conſcientiam. Mœſtus Malachias pro homine ſic indurato, ſed ma-
gis fidei dolens iniuriam, timens periculum, eccleſiam conuocat, erranté
publice arguit,publice monet ut reſipicat. Suadentibus hoc ipſum epiſco
pis,et uniuerſo clero,cum non acquieſceret,contumaci anathema dicũt,
hæreticum proteſtantes. Nec ſic euigilans:omnes,inquit, fauetis homini
potius,q̃ ueritati. Ego perſonam non accipio,ut deſeram ueritatem. Ad
hoc uerbum ſubſtomachans ſanctus:dominus,inquit, fateri te ueritatem
faciat uel ex neceſsitate. Quo reſpondente Amen,ſoluitur conuentus. Ta
li ille inuſtus cauterio fugam meditatur,infamis,atq; inhonorus fore non
ſuſtinens. Et continuo ſua tollens exibat,cum ecce ſubita correptus infir-
mitate ſiſtit gradum, uiribuſq; deficiẽs eodem loco iactat ſe ſuper ſolum
anhelus,& feſſus. Forte incidẽs in id loci uagabũdus inſanus, offendit ho
minem: quidnam ibi agat percunctatur. Reſpondet graui ſe infirmitate
teneri,& neq; procedere,neq; redire ualẽtem. Et ille:infirmitas iſta haud
alia,inquit,q̃ ipſa mors eſt. Hoc autem nõ dixit a ſemetipſo: ſed pulchrè
dominus per inſanum corripuit eum,qui ſanis acquieſcere noluit cõſiliĵs
ſenſatorum. Et addit. Reuertere domum:ego te iuuabo. Deniq; ipſo duce
reuertitur in ciuitatem:redit ad cor,& ad miſericordiam Dñi. Eadem ho-
ra accitur Epiſcopus,agnoſcitur ueritas:abĳcitur error,confeſſus reatum
abſoluitur,petit uiaticum,datur reconciliatio,& uno pene momento per

ſidia ore abdicatur,& morte diluitur.Ita mirantibus cunctis ſub omni celeritate completus eſt ſermo Malachiæ,& ſcripturæ pariter dictis, quia uexatio dat intellectũ auditui. Inter populos quarũdã regionũ orta aliquando grauis diſcordia eſt. Interpellať Malachias de cõponenda pace inter eos. Et cũ eſſet alias impeditus,iniungit negociũ hoc uni Epõꝝ. Illo excuſante,& negante,& dicente,Malachiam,non ſe quæſitũ, ſe contemptum iri,fruſtra fatigari nolle:Vade,inquit,& Dñs erit tecum. Et ille: Acquieſco,ſed ſi me non audierint,ſcito me ad tuam paternitatem appellaturũ. Subridens Malachias:Fiat,inquit. Tunc Epiſcopus conuocatis partibus dictat formam pacis : acquieſcunt, reconciliantur adinuicem; fide hincinde data ſtabilitur pax:& ſic dimiſit eos. At pars una uidens hoſtes factos ſecuros,imparatos eſſe;quippe qui pace facta mali nihil ſuſpicarẽtur,loquebatur mutuo,& dicebat homo ad proximum ſuum:Quid uolumus facere? Victoria præ manibus eſt,& ultio de inimicis. Et cœpere inſequi illos. Innotuit Epiſcopo,quod fiebat;& accurrens conuenit ducẽ eorum ſuper iniquitate,& dolo;ſed ſpretus ab illo eſt. Inuocauit nomẽ Malachiæ aduerſus eum,& nihilipendit. Irridensq; Epiſcopũ:Putas ne,inquit propter te amittere debeamus malefactores noſtros, quos De⁹ tradidit in manus noſtras? Et recordatus uerbi ſui Epiſcopus, quod habuerat cũ Malachia,flens, & eiulans uerſo uultu ad Monaſterium eius: Vbi es,ait, homo Dei,ubi es? Nonne hoc eſt,Pater mi,quod tibi dicebam? Heu,heu ueni ut facerem bonum,& non malum:& ecce per me omnes,illi in corpore,iſti in anima pereunt. Multa in hunc modum loquebatur lamentãs, & plangens, & quaſi præſentem ſolicitans, & compellans Malachiam aduerſus malignantes. Interim uero impĳ,cũ quibus fecerant pacem, inſequi non deſiſtebant ad perdendum eos. Et ecce ſpiritus mendax in ore quorundam uirorum,qui eos deciperet. Et occurrerunt illis in uia uiri nũciantes, factam irruptionem in terras ipſorum ab aduerſarĳs: in ore gladĳ conſumi omnia, & diripi bona eorum:uxores quoq;, ac liberos tolli, & abduci. His auditis,reuerſi ſunt feſtinanter. Sequebanť ultimi primos, quo irent,aut quid acciderit neſcientes. Nec enim omnes audierant uiros loquentes. Cumq; ueniſſent,& inueniſſent nihil horũ, quæ nunciata erãt, confuſi ſunt, deprehenſi in malitia ſua. Et cognouerunt ſpiritui erroris ſe traditos propter nuncium Malachiæ, quem deceperunt, & nomen eius, quod ſpreuerunt. Porro Epiſcopus audiens fruſtratos proditores in iniqtate ſua,quam cogitauerant, cum gaudio remeauit ad Malachiam, referens omnia per ordinem, quæ acciderant ſibi.

Sciens Malachias eiuſmodi occaſione pacem eſſe turbatã,nactus opportunum tempus,pacem per ſemet inter ipſos denuo reformare curauit & firmare reformatam,datis,& receptis altrinſecus fide,& iuramento. Verum illi,quibus ante pax fracta fuit,iniuriæ memores,neglecto pacto, & præcepto Malachiæ,tractauerunt de nice reddẽda. Et congregati omnes in unum ibant ut imparatos præoccuparent,redderentq́; in caput eorum malum,quod ſibi facere cogitaſſent. Et magno flumine, quod intererat,facillime tranſuadato,fluuiolo,quem non procul ab illo offendere, retenti ſunt. Neq; enim iam fluuiolus, ſed plane fluuius ingens apparuit, ubiq; ſui tranſire uolentibus tranſitum negans. Mirari omnes tantũ nunc eſſe,tantillũ antehac fuiſſe ſcientes;& loqui inter ſe: Vnde inũdatio hæc

Aer ſerenus eſt,imbres non ſunt,nec proxime fuiſſe meminimus. Et ſi mul tum pluiſſet,quis noſtrum unq̃ hactenus meminit in quãtacunq; illuuie ita intumuiſſe,ut operiret terram;ſata,& prata quaderet? Digitus Dei eſt iſte;& Dominus ſepit uias noſtras propter ſanctũ ſuum Malachiam, cuius ſumus præuaricati pactum,tranſgreſsi mandatum.Ita & hi infecto negocio,ad ſua æque confuſi repedauerunt.Diuulgatum eſt uerbum p uniuerſam regionem,& benedicebant Deum, qui comprehendit ſapientes in aſtutia ſua;& confringens cornua peccatorum ſublimauit cornu Chriſti ſui. Aliquis de nobilib9 infenſus Regi,reconciliatus eſt per manum Malachiæ. Nec enim Regi ſatis fidebat ille ut pacem cũ eo faceret,niſi mediante Malachia,aut quem rex æque uereretur. Nec immerito, ut poſt apparuit. Nam factum ſecurum,& minime iam cauentem ſibi pactũ, truſit in uincula,odio antiquo captus plus ipſe. Requirit homo a ſuis de manu mediatoris. Nec enim aliud amici expectare,q̃ mortem. Quid faceret Malachias? Non eſt quod poſsit,niſi ut recurrat ad ſuum illud ſolitũ unicũq; refugium. Congregato exercitu forti nimis,turba magna diſcipulorum ſuorum,adit hominem,requirit uinctum,negatur. Et Malachias. Inique,inquit,agis contra Dominum,& contra me,et contra teipſum pactũ præuaricans,ſi diſsimulas tu,ſed non ego. Credidit ſe homo fidei meæ: ſi cõtingat mori,ego prodidi eum;ego reus ſanguinis eius. Quid tibi uiſum eſt me proditorem,te præuaricatorem conſtituere? Noueris, me donec liberẽ nihil guſtaturum,ſed neq; iſtos. Sic locutus intrat Eccleſiam, Deũ omnipotentẽ ſuis,ſuorumq; anxijs gemitibus interpellat,ut iniuſte addictum dignetur eripere de manu præuaricatoris,& iniqui. Et ea die cũ nocte ſequenti,in ieiunio,& oratione perſtiterunt. Perlatum ad regem quid fieret:& magis inde induratũ eſt cor eius,unde emolliri debuerat. Init fugam ueritus homo carnalis,ne ſi prope remaneret,orationis nõ poſſet ſuſtinere uirtutem: Quaſi uero uel abſconditum non inueniat,uel non perueniat ad remotũ. Tu metas ponis miſer orationibus ſanctorum? Num eſt oratio iacta ſagitta,ut fugias a facie arcus? Quo ibis a ſpiritu Dei, qui eam portat;& quo a facie eius fugies? Denique ſugientem inſequitur;inuenit latitantem. Eriſq; cæcus,& non uidens,ut melius uideas,& intelligas,quoniam durum eſt tibi contra ſtimulũ calcitrare. Deniq; ſenti uel nũc; quia ſagittæ potentis acutæ peruenerunt ad te;quæ etſi reſilierũt a corde, quia ſaxeum eſt,ſed non ab oculis. Vtinam per feneſtram ſaltem oculorum perueniant uſq; ad cor;& uexatio det intellectũ cæcitati. Cernere eras ſaulũ denuo ad manus trahi,& duci ad Ananiam;ad ouem ſcilicet lupũ, ut refunderet prædam. Refudit,& recepit uiſum: q; Malachias uſq; adeo ouis eſſet,ut ſit miſertus & lupo. Diligenter ex his aduerte, lector, cum quibus habitatio Malachiæ,quales Principes,& quales populi. Quomodo non & is frater fuit draconũ,& ſocius ſtruthionum? Et ideo dedit ei Dominus uirtutem calcandi ſuper ſerpentes,& ſcorpiones,alligare reges eorum in cõpedibus,& nobiles eorũ in manicis ferreis. Deinde audi quid ſequatur.

33 *Aſpice uel hic Orationis uirtutem.*

Is,cui Benchorenſis monaſterij ceſſerat poſſeſsiones, ingratus beneficio,extunc,& deinceps inſolentiſsime ſemper ſe habuit aduerſus eum, & ſuos,in omnibus infeſtus eis,ubiq; inſidians, detrahenſq; actibus eius. At non impune hoc. Erat illi unicus filius,qui imitator patris,audens aliquid & ipſe in Malachiam,eodem anno mortuus eſt. Mortuus autem ſic. Vi-

ſum eſt Malachiæ debere conſtrui in Benchor oratoriũ lapideum, inſtar
eorum, quæ in aliĳs regionibus extructa conſpexerat. Et cum cœpiſſet ia-
cere fundamenta, indigenæ quidem mirati ſunt, ꝙ in terra illa necdũ eiuſ-
modi ædificia inuenirentur. Verũ ille nequam (ſicut erat præſumptuoſus,
& inſolens) non modo miratus eſt, ſed indignatus. Ex qua indignatione
concepit dolorẽ, et peperit iniquitatem. Et factus ſuſurro in populis, nunc
ſecreto detrahere, nunc blaſphemare palam; notare leuitatẽ, nouitatẽ hor-
rere, ſumptus exaggerare. Iſtiuſmodi uenenatis ſermonibus ſollicitans, et
inducens multos ad prohibendum: ſequimini me, inquit, & quod non ni
ſi per nos fieri debet, contra nos fieri non ſinamus. Itaq; cũ pluribus, qui-
bus ſuadere ualuit, deſcendit ad locũ, repertũ conuenit hominẽ Dei, pri-
mus ipſe dux uerbi, qui erat principiũ mali: o bone uir quid tibi uiſum eſt
34 noſtris hanc inducere regionibus nouitatẽ? Scoti ſumus, non Galli. Quæ-
nam leuitas hæc? Quid opus erat opere tam ſuperfluo, tam ſuperbo? Vn-
de tibi pauperi, & inopi ſumptus ad perficiendum? Quis perfectum uide-
bit? Quid iſtud præſumptionis, inchoare quod non queas, non dico perfi
cere, ſed nec uidere perfectũ? Quanꝙ amentis magis eſt, ꝙ prudentis co-
nari quod modũ excedit, uincit uires, ſuperat facultates. Ceſſa, ceſſa, deſi-
ne a ueſania hac. Alioquin nos non ſinimus, non ſuſtinemus. Hoc dixit,
prodens quid uellet, non quid poſſet conſiderans. Nam de quibus præſu
mebat, & ſecũ adduxerat, uiſo uiro mutati ſunt, & iam non ibant cũ eo.
Ad quem uir ſanctus tota libertate utens: Miſer, inquit, opꝰ, quod inchoa
tum uides, & inuides, ſine dubio perficietur; perfectũ uidebunt multi. Tu
uero quia non uis, non uidebis: & quod non uis, morieris: attende tibi ne
in peccato tuo moriaris. Ita eſt; ille mortuus eſt; & opus completum eſt;
ſed ille non uidit; qui ut præfati ſumus, anno eodem mortuus eſt.

Ecce ecce ſimiles uoces improborũ & hæreticorum. Quorſum tot baptiſteria, tot cãdelabra, tot ſtatuæ aureæ & argenteæ, tot ſacerdotalia indumẽta, tot ſumptuoſa templa & Oratoria? Videant hoc exemplum miſeri homines, & cohibeant linguã ſuã.

Interim pater audito mox quid de filio uir ſanctus prædixiſſet, ſciens uer-
bum eius uiuum, & efficax eſſe; interfecit, inquit, filiũ meum. Et inſtigan-
te diabolo, tanto furore exarſit in illum; ut coram duce, & maioribus, inui
diæ, falſitatis, & mendaciĳ arguere non uereretur hominem; qui ueraciſſi-
mus eſſet, ueritatis, & diſcipulus, & amator; & conuitium intulit, ſimiam
appellans. Et Malachias quidem doctus non reddere maledictũ pro ma
ledicto, obmutuit, & non aperuit os ſuum, dum conſiſteret peccator ad-
uerſus eum. Sed non Dominus oblitus ſermonis ſui, quem dixerat: Mihi
uindictam, & ego retribuam. Eadem die domũ reuerſus homo luit linguę
effrenis temeritatem, ipſo ultore, quo inſtigatore laxarat. Arreptum in
ignẽ proĳcit dæmon; ſed mox manibus aſsiſtentiũ extractus eſt, aduſtus
tñ corporis parte, & mẽte captus. Et dum inſaniret, uocatus Malachias
uenit; reperitq; maledicũ ſpumantia ora torquentem, horrendis uocibus
& motibus terrentem omnia, ac toto corpore agitatum uix poſſe teneri
a pluribus: & orans pro inimico uir totius perfectionis, exauditus eſt, ſed
ex parte. Nam ilico quidem ſancto orante, ille aperuit oculos, & ſenſum
recepit. Relictus eſt autem ei ſpũs Domini malus, qui eum collaphizet,
ut diſcat non blaſphemare. Credimus eum uiuere uſq; adhuc, & uſq; ad
hæc tempora luere peccatum grande, quod peccauit in ſanctum: certis
temporibus tamen ferunt lunaticum eſſe. Porro prædictæ poſſeſsiones,
cum iam pro ſui imbecillitate, & inutilitate eas tenere non ualuit, in pace
ad locum, cuius extiterant, redierunt. Nec renuit Malachias poſt multam

demum

demum uexationem,pacis obtentū.Sed iam ad opus ædificij,quod Malachias aggreſſus eſt,ſermo recurrat. Et quidem non erat Malachiæ, non dico unde perficeret, ſed unde faceret quicquam. Erat autem cor eius fiduciam habens in Domino. Dominus uero prouidit, ut, etſi non ſperanti in pecuniæ theſauris, pecunia non deeſſet. Quis enim alius fecit ut theſaurus eo loci reponeretur,repoſitus non reperiretur, uſque ad tēpus,& opus Malachiæ? Inuenit Dei famulus in Dei Marſupio, quod defuit ſuo. Merito quidem. Quid enim iuſtius,quam ut cui pro deo non erat proprium,cum Deo iniret conſortium; & marſupium unum eſſet amborum? Fideli denique homini totus mundus diuitiarum eſt. Et qd eſt ille, niſi quoddam marſupium Dei? Denique ait: Meus eſt orbis terræ, & plenitudo eius. Inde eſt quod Malachias repertos argenteos multos non repoſuit,ſed expoſuit. Nam totum munus Dei in Dei opus iubet expendi. Non ſuas,non ſuorum conſiderat neceſsitates; ſed iactat cogitatū ſuum in Domino;ad quem utique recurrendum non dubitat,quoties neceſſitas poſtularit. Nec dubium Dei opus eſſe, quod Deo reuelante Malachias præuidit. Contulerat primum cum fratribus de operæ illo;& multi præ inopia minus libenter aſſentiebant. Inde anxius, dubiuſque quid ageret,cœpit inter orandū uehementer inquirere,quænam foret uoluntas dei. Et die quadam de uia regrediens, cum iam loco appropiaret, proſpexit èminus;& ecce oratorium apparuit magnum lapideum,& pulchrū ualde. Et intuens diligenter ſitum,formam,& compoſitionem, cum fiducia arripit opus, prius quidem indicata uiſione ſenioribus fratrib9 paucis tñ. Sanè totū quod attente notauit de loco,& mō,& qualitate, tanta diligē tia obſeruauit, ut peracto operæ factum uiſo ſimillimum appareret, ac ſi & ſibi cum Moyſe dictum audierit. Vide ut omnia facias ſecundum exēplar,quod tibi oſtenſum eſt in monte. Eodem uiſionis genere id quoque, quod in Saballino ſitum eſt,antequam fieret præoſtenſum eſt illi,non modo oratorium,ſed & Monaſterium totum. Tranſeunte illo per quandam ciuitatem,& multitudine magna concurrēte ad eum, caſu uidit iuuenem inter alios uidendi ſe curioſum. Aſcenderat lapidem, & ſtans ſuper ſummos articulos extento collo, oculis, & animo intendens in eum, quendā illi de nouo Zacheum exhibebat. Nec latuit Malachiam, ſancto quidem ſpū reuelante,uere illum ueniſſe in ſpū, & uirtute Zachei. Diſsimulauit tūc tamen,taciteque pertranſijt. Cæterum in hoſpitio nocte ipſa narrauit fratribus,quomodo illum uidiſſet,& quid præuidiſſet de illo. Die autem tertia en ille cum uiro quodam nobili domino ſuo: Qui aperiens uotum, & deſiderium iuuenis, rogabat, ut a ſe commendatum recipere dignaretur,& habere de cætero inter ſuos. Et Malachias agnoſcens eum, nō eſt opus,inquit, ut quem iam Deus commendauit,homo commendet. Apprehenſumque manu ſua tradidit Abbati Cōgano noſtro,& ille fratribus. Ipſe uero iuuenis adhuc(ni fallor)uiuens,primus conuerſus laicus Surienſis Monaſterij,teſtimonium habet ab omnibus quod ſanctæ conuerſetur inter fratres ſecundum ordinem Ciſtertienſem. Et cognouerunt diſcipuli etiam in hoc Malachiam prophetiæ ſpm̄ habuiſſe. Non ſolum autem,ſed & in eo,quod ſubiuncturi ſumus. Cum ſacramenta offerret,& appropiaſſet ei Diaconus facturus aliquid pro officio ſuo, intuitus eum ſacerdos ingemuit,quod ſenſiſſet penes illum latere,quod non conueniret. Peracto ſacri 35

O hæretice qui impie blaſphemas, omnes iudicium ſibi mando

tare & bibere qui immixi fiducia quod ſiut confeſſi, quod nõ ſint ſibi conſcij alicu ius peccati mortalis, quod præmiſerint orationes ſuas, accedunt ad eucharistiam, ſed ſufficere ſi credãt tãtum ſe gratiam ibi conſecuturos. Vide ſi non totum cõtrarium docetur hic a ſanctiſſimo viro.

ficio,ſecreto percũctatus de conſcientia ſua,confeſſus eſt,& non negauit illuſum ſibi per ſomnium nocte ipſa. Cui iniũgens pœnitentiam; Non debueras,inqt,hodie miniſtraſſe,ſed uerecũde te ſubtrahere ſacris,& deferre tantis,tãq; diuinis myſterijs,ut hac humilitate purgatus, dignius exinde miniſtrares. Itẽ alia uice ſacrificãte illo,& orante hora ſacrificij,ea q dẽ ſanctitate,& puritate cordis,qua ſolitus erat,aſtante diacono: uiſa eſt columba intrare per feneſtrã in claritate magna. Ea ſacerdos perfunditur totus;ea ſubobſcurior baſilica tota refulget. Columba uero aliquandiu circũuolitans,tandem reſidet ſuper crucem ante faciem ſacerdotis:obſtupuit diaconus,& pauens tum pro luminis,tum pro uolucris nouitate,quæ illa ſit rara auis in terra,cecidit ſuper faciem ſuam,& uix palpitans ſeſe erigere auſus eſt,uel quando officij ſui neceſsitas poſtulauit. Poſt miſſam ſeorſum conuentus a Malachia ſub periculo uitæ iubetur nullatenus ſecretum prodere,quod uidiſſet,quoad uiueret ipſe. Aliquando cum in Ardimacha eſſet cum quodam coepiſcopo ſuo, de nocte ſurgens cœpit memorias ſanctorum, quæ in cemiterio ſancti Patricij multæ ſunt, orando luſtrare. Et ecce unum de altaribus ſubito ardere conſpiciunt. Ambo enim uiderũt uiſionem hanc magnam:ambo mirati ſunt. Et Malachias intelligens ſignum eſſe magni meriti illius,uel illorum,quorum ſub altari illo corpora requieſcerent,currens,& ſe medijs immergens flãmis,expanſis brachijs ſacram amplexatus eſt aram. Quid ibi fecerit,quidue ſenſerit,nemo qui ſciat:ſed quod amplius ſolito, cœleſti igne ſuccenſus ex illo igne exierit:fratrum,qui cum eo tunc erant,reor neminem eſſe qui neſciat.

Hæc dicta ſunt,pauca quidem de pluribus,ſed multa pro tempore. Non enim ſignorum tempora hæc,ſecundum illum: ſigna non uidimus, iam non eſt propheta. Vnde ſatis apparet Malachias meus quantus in

36 meritis fuit,qui tam multus in ſignis extitit,& in raritate tanta. Quo enim antiquorum genere miraculorum Malachias non claruit? Si bene aduertimus pauca ipſa,quæ dicta ſunt,non prophetia defuit illi, non reuelatio, non ultio impiorum,non gratia ſanitatum,non mutatio mentiũ,non denique mortuorum ſuſcitatio. Per omnia benedictus Deus,qui ſic amauit,et ornauit eum: qui & magnificauit eum in conſpectu regum, & dedit illi coronam gloriæ. Amor ꝓbatur in meritis,ornatus in ſignis,magnificatio in ultione inimicorum,glorificatio in præmiorum retributione. Habes diligens lector in Malachia quid mireris,habes & quid imiteris. Nunc iam quid tibi ex his ſperandum ſit ſtudioſus attende. Nam finis horũ precioſa mors eſt.

Malachias magnus in meritis.

Percunctatus aliquando,quoniam in loco,ſi optio detur, extremum malit agere diem(de hoc ſiquidem fratres quærebant inter ſe,quem ſibi quiſque deligeret)cunctatur,& non reſpondet. Inſtantibus illis: ſi hinc migro,inquit,nuſquam libentius, quàm unde una cum noſtro Apoſtolo reſurgere poſsim (Dicebat autem ſanctum Patricium) ſi peregrinari oporteret,& ita permittit Deus,Claramuallem delegi. Requiſitus item de tempore,diem reſpondit ſolennem omnium defunctorum. Si ſimplex uotum putatur,impletum eſt. Si prophetia ne iota præterijt. Sicut audiuimus, ſic uidimus de loco pariter,& de die. Dicamus breuiter,quo ordine iſtud, quaue occaſione prouenerit. Ægre ſatis ferebat, Hyberniam uſque adhuc pallio caruiſſe,utpote æmulator ſacramentorum: quorum ne uno quoli-

37

Dies ſolennis omniũ defunctorũ eſt, quẽ nunc impij heretici rident & ſubſannant, & tamen ſancti pa-

bet gentem ſuam uellet omnino fraudari. Et recordatus ſibi a Papa Inno
centio fuiſſe promiſſum: inde magis triſtari, quod dum adhuc ille ſuper-
fuit, non fuit miſſum pro eo. Et nactus occaſionem, quod Papa Euge-
nius ſummam, regiminis teneret, & eo temporis uſq; in Franciam appro

tres in multa habuerunt ueneratione, & tota ſimul eccleſia dei.

piaſſe nunciaretur, opportunitatem requirendi ſe inueniſſe gauiſus eſt. Præ 38
ſumebat autem de illo, utiq; uiro tali, & de tali aſſumpto profeſsione.
Magis uero quod ſuæ Claræuallis ſpecialis filius extitiſſet, nec timeret
apud illum ſe ullam ſuſtinere difficultatem. Itaq; conuocantur Epiſcopi,
concilium cogitur; tractata triduo quæ tempori imminerent: die quarto
aperitur conſilium de pallio requirendo. Placet, ſed ſi per alium requira-
tur. Tamen quia breuior uia, & ob hoc tolerabilior peregrinatio uideret,
non fuit qui eius obuiare præſumeret conſilio, & uolũtati. Et Malachias
ſoluto concilio, arripit iter. Proſequuntur eum, qui conuenerant fratres,

Vide, quomodo pallium enumeret inter ſacramẽta. Sacramẽta autem large ſumpto nomine intellige prout ſacrum ſecretũ & latens myſterium ſignant.

uſq; ad littus, non multi tamen ipſo nimirum prohibente. Ad quem unus
illorum Catholicus nomine, flebili uoce, & fletu. Heu tu abis, inquit, &
in quanta pene quotidiana uexatione me deſeris, non ignoras; nec fers
opem miſertus mei. Si ego dignus qui patior, fratres quid peccauerunt,
qui uix diem, noctemue ullam a tam laborioſa cura, & cuſtodia mei fe-
riatam habere ſinuntur? His uerbis, & lachrymis filij (flebat enim) pater
nauiſcera concuſſa ſunt: & amplexatus eſt eum blandiendo; impreſſoq;
pectori eius ſigno crucis: certus eſto, inquit, te eiuſmodi nil paſſurum, do
nec redeam. Erat autem epilenticus, & cadebat frequenter; ita ut interdũ
non ſemel, ſed ſæpius pateretur in die. Hoc iam per ſex annos morbo hor
rido laborabat, ſed ad uerbum Malachiæ, perfecte conualuit. Ab illa ho-
ra nil tale perpeſſus eſt, nil tale (ut cõfidimus) deinceps perpeſſurus, quia
Malachias deinceps rediturus non eſt. In ipſo aſcenſu nauis accedunt
duo ex his, qui illi familiarius adhærebant, audientes, & petentes aliquid
ab eo. Quibus ille: Quid uultis? Non dicimus, inquiunt, niſi ſpondeas te
daturum. Spondet. Et illi: Volumus nobis certo promitti a tua digna-
tione te in Hyberniam incolumem reuerſurum. Inſtare & ceteri omnes.
Tum ille parumper deliberans, pœnitere primo quod ſe alligaſſet, qua
exiret non inueniens. Anguſtiæ undiq;, dum nil occurreret ab alterutro
tutum periculo: uoti uidelicet, aut promiſsi. Viſum eſt tandem id potius
eligendum quod in præſentiarum plus urgeret, reliquum ſupernæ com-
mittendum diſpoſitioni. Annuit triſtis quidem: ſed magis illos noluit cõ
triſtare: & reſpondens eis ut uolunt, aſcendit nauem. Et cum iam fere me-
dium iter æquoreum peregiſſent, ſubito contrarius uentus nauem repel-
lit, & reducit in terram Hyberniæ. Deſcendens de naui in ipſo portu in
quadam ſua eccleſia pernoctauit. Et lætus gratias egit diuinæ conſilio
prouidentiæ; quo factum eſt, ut iam fecerit ſatis pro ſua promiſsione.
Mane uero intrans nauem, ipſa die proſpero curſu transfretauit, & uenit
in Scotiam. Die tertia peruenit ad locum, qui uiride ſtagnum dicitur:
quem fecerat præparari, ut ibi ſtatueret Abbatiam. Et relicto illic de fi-
lijs ſuis fratribus noſtris, Monachorum conuentu, & Abbate (nam ſe-
cum ad hoc ipſum eos adduxerat) ualedicens eis profectus eſt. Et cum
tranſiret, occurrit ei Rex Dauid, a quo receptus cum gaudio, & reten-
tus per aliquot dies, multaq; operatus placita Deo, inchoatum repetit
iter. Et pertranſiens Scotiam, in ipſo introitu Angliæ diuertit ad eccle-

ſiam Giſiburnenſem, ubi habitat uiri religioſi canonicam ducentes uitam, ab antiquo familiares ei pro ſua religioſitate, & honeſtate. Ibi ad-
39. ducta eſt ad eum mulier patiens morbũ, quem cãcrum uulgo appellant,

Et hic habes mulierẽ aqua benedicta ſanatam. Non ergo ſuperſtitio eſt aqua benedicta, quam deus tãto munere donat.

ipſo horrendum uiſu, & ſanauit eam. Nam ubi aqua, cui benedixit, aſperſa ſunt ulcerum loca, dolorem non ſenſit. Die uero ſequenti uix ulcera apparebant. Abiens inde ad mare uenit: ſed negatur tranſitus. Cauſa (ni fallor) fuit orta ſimultas quædam inter ſummum Pontificem, & Regem Angliæ, quod Rex neſcio quid mali ſuſpicaretur de bono illo homine, ſi trãſiret. Nam neque alios epiſcopos tranſire ſinebat. Quod quidem impedimentum, etſi fuit contrarium Malachiæ uoluntati, ſed non uoto. Dolebat differri a deſiderio ſuo, neſciens magis per hoc impletum iri. Nam ſi incontinenti tranſiſſet, oportebat tranſire etiam Claramuallem, ut ſummum Pontificem ſequeretur. Iam enim abierat, & erat Romæ, aut prope Romam. Nunc uero intercedente dilatione factum eſt, ut tardius tranſfretans ad locum, horam ſanctiſsimi ſui obitus opportune occurreret.

Qui a nobis ſuſceptus eſt, tanquam uerus ab occidente ueniens, uiſitãs nos oriens ex alto. O quantum noſtræ Claræualli irradians ſol ille claritatis adauxit: Quam iocũdus ad eius introitum dies feſtus illuxit nobis. Hæc dies, quam fecit Dominus, exultatum, & letatum in ea. Quam celer, & ſaliens, tremulus, ac debilis, mox ipſe occurri. Quam lætus in oſcula rui: Quam lætis brachijs miſſam mihi cœlitus amplexatus ſum gratiã. Quam alacri uultu, & animo, mi pater, introduxi te in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Quam feſtiuos deinde tecum duxi dies, ſed paucos. Quid uero ille uiciſsim nobis? Nẽpe hilarem, nẽpe affabilem peregrinus noſter omnibus ſe præbebat, omnibus incredibiliter gratum. Quam bonum, & quam iocundum agebat hoſpitem apud eos, quos nimirum uidere uenerat a finibus terræ, nõ auditurus Salomonem, ſed exhibiturus. Denique audiuimus ſapientiam eius, tenuimus præſentiam
40 eius, & tenemus. Iam quatuor, aut quinque dies huius noſtræ ſolennitatis

Nota celebrationem Miſſæ in die ſolenni ſancti Lucæ, contra Nouatores noſtros.

defluxerant, cum ecce die ſolenni beati Lucæ Euangeliſtæ, miſſa in conuentu, ſua illa ſancta deuotione celebrata, febre correptus lecto decubuit & nos cum illo omnes. Extrema gaudij noſtri mœror occupat, moderatior tamen, quod leuior interim febris eſſe uideretur. Videres diſcurrere fratres, dandi auidos, uel accipiendi. Cui non dulce uidere illum; cui non dulcius miniſtrare illi? Vtrunque ſuaue, utrunque ſalutare. Et humanitatis erat præbere obſequium, & profectus cuique ſui, cum gratiam reportaret. Aſsiſtere omnes; omnes ſolliciti erant circa frequens miniſterium, medicamenta perquirere, adhibere fomenta, urgere ſæpius ad guſtandum. Ad quos ille: ſiue cauſa, inquit, hæc: ſed charitate ueſtri facio quicquid iniungitis. Sciebat enim imminere tempus ſuæ migrationis. Cumque fratres, qui cum eo uenerant, fidentius inſtarent dicentes, non oportere diffidere de uita: nec enim ſigna mortis in eo aliqua appareret: oportet, inquit, hoc anno Malachiam exire de corpore. Et infert. Ecce appropinquat dies, quẽ ut optimæ noſtis, optaui ſemper ipſum fore diem reſolutionis meæ. Scio cui credidi, & certus ſum: non fraudabor reliquo deſiderij mei, qui partem iam teneo. Qui me ſua miſericordia perduxit ad locum, quem petij: terminum, quem aquæ uolui, non negabit. Quod ad hoc corpuſculum attinet, hic requies mea: quod ad animam Dominus prouidebit, qui ſaluos

facit

facit ſperantes in ſe. Nec parum ſpei repoſitum mihi in die illa, qua mortuis tanta a uiuis beneficia impendũtur. Nec longe aberat dies ipſa, cum talia loqueretur. Interea iubet ſe ſacro oleo ungi. Exeunte conuentu fratrum, ut ſolenniter fieret, non ſuſtinuit ut ad aſcenderent: ipſe deſcendit ad eos. Iacebat ſiquidem in ſolario domo ſuperiori. Vngitur: & ſumpto uiatico, fratrum ſe orationibus, & fratres commendans Deo, ad lectum reuertitur. Alto de ſolio deſcendebat pedibus ſuis; & rurſum nihilo minus ſuis pedibus aſcendebat: & dicebat mortem eſſe in ianuis. Quis hunc hominem crederet moriturum? Solus ipſe, & Deus id ſcire poterat. Non uultus pallidior, non macilentior uidebatur; non rugata frons, non reconditi oculi, non nares extenuatæ, non contracta labia, non aduſti dẽtes, non collum exeſum, & gracile, non curui humeri, non caro exinanita in corpore reliquo. Hæc erat gratia corporis eius, & hoc gloria uultus eius, quæ non euacuatur, ne in morte quidem. Talis quo ad uixit, talis & mortuus apparebat uiuenti ſimilior. 41 42

41 Quid dicis hæretice, qui negas hac in die aliquod beneficium impendi mortuis a uiuentibus?

42 Sanctiſsimus uir non poſtulaſſet ſacrũ unctionem, nec permiſiſſet ſe ea liniri, ſi de illa ſenſiſſet, quæ ſentiunt noui hæretici.

Cucurrimus uſq; huc, ſed modo hæremus, quia Malachias curſum cõſumauit. Stat ille; & nos pariter ſtamus cum eo. Alioquin quis libenter currat ad mortem? Præſertim tuam, Pater ſancte, quis referre poſſit, quis uelit audire? Attamen dileximus nos in uita; in morte non ſeparabimur. Fratres, non relinquamus in morte, quem in uita proſequuti ſumus. Ab ulteriori Scotia uſque huc cucurrit ille ad mortem: Eamus & nos, & moriamur cum eo. Oportet, oportet dicere, quam cernere neceſſe fuit. Adeſt omnium ſanctorum clara ubique celebritas: ſed iuxta ueterem ſententiam; Muſica in luctu importuna narratio eſt. Adſumus, 43 canimus uel inuiti. Flendo cantamus, & cantando flemus. Malachias etſi non cantat, non plorat tamen. Quid enim ploret, qui appropinquat ad gaudium? Nobis, qui relinquimur, relinquitur luctus: ſolus Malachias feſtum facit. Quod enim non poteſt corpore, facit mente, ſicut ſcriptum eſt: Cogitatio hominis confitebitur tibi; & reliquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi. Deficiente illi corporis inſtrumento; ſilente organo oris, officio uocis ceſſante; reliquum eſt ut mentis iubilo ſolennizet. Quidni ſolennizet ſanctus, qui ſanctorum ducitur ad ſolennitatem? Exhibet illis, quod mox ſibi debebitur. Adhuc modicum & ipſe unus ex ipſis eſt. Sub noctis crepuſculo, cum iam utcunque diei a nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat non crepuſculo, ſed auroræ. An non illi aurora, cui nox præceſsit, dies autem appropinquauit? Itaque febre inualeſcente, cœpit ex intimis ardens per omne corpus erumpere ſudor, ut quodammodo tranſiens per ignem & aquam educeretur in refrigerium. Iam deſperatur de uita eius: iam quiſque ſuum iudicium reprehendit; iam nulli dubium Malachiæ ſententiam praualere. Vocamur: adſumus. Et ille oculos leuans in circunſtantes. Deſiderio deſideraui, inquit, hoc paſcha manducare apud uos. Gratias ago ſupernæ pietati: Non ſum fraudatus a deſiderio meo. Vides hominem ſecurum in morte, & necdum mortuum, iam certum de uita? Nec mirum. Videns adeſſe noctem, quam expectauerat, & in ipſa dieſcere ſibi, quaſi de nocte triumphans, uidetur inſultare tenebris, & quodammodo loqui: Iam non dicam Forſitan tenebræ conculcabunt me; quia hæc nox illuminatio mea in delitijs meis. Et blande nos conſolans:

43 Celebritas omniũ ſanctorũ ubique clara.

Habete, inquit, curam mei: Ego ueſtri, ſi licuerit, non obliuiſcar. Licebit autem. Credidi in Deum, & omnia poſsibilia credenti. Amaui Deum; amaui uos; & charitas nunquam excidit. Et ſuſpiciens in cœlum, Deus, inquit, Serua eos in nomine tuo: Non ſolum autem eos, ſed & omnes, qui per uerbum, ac miniſterium meum tuo ſe mancipauere ſeruitio. Deinde imponens manus ſingulis, & benedicens omnibus pauſatum ire iubet, quia nondum uenerat hora eius. Imus, redimus circa medium noctis; nam ea hora lux lucere in tenebris nunciatur. Impletur domus; adeſt congregatio tota; Abbates quoque multi, qui conuenerant. Pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus proſequimur amicum repatriantem. Anno ætatis ſuæ quinquageſimo quarto, loco, & tempore, quo præelegit, & prædixit Malachias Epiſcopus, & Legatus Sanctæ Apoſtolicæ ſedis, uelut e manibus noſtris aſſumptus ab Angelis, feliciter obdormiuit in domino. Et uere obdormiuit. Vultus placidus placidi exitus indicium fuit. Et quidem omnium oculi fixi in eum: nemo tamen, qui quando exiuit aduertere potuiſſet. Mortuus uiuere, & uiuens mortuus putabatur, adeo nil intercidit, quod alterutrum diſterminaret. Eadem uiuacitas uultus: Serenitas eadem, qualis apparere ſolet in dormiente. Diceres mortem nil horum tuliſſe magis auxiſſe plurimum. Non eſt mutatus, ſed ipſe mutauit omnes. Mirum in modum luctus, & gemitus omnium ſubito conquieſcit; mutatur in gaudium mœror, planctum cantus excludit. Effertur, feruntur in cœlum uoces; infertur oratorio Abbatum humeris. Vicit fides; triumphat affectus; res in ſuum deuenit ſtatum; cuncta geruntur ex ordine; cuncta ex ratione procedunt.

Et reuera quid rationis habet immoderatius plangere Malachiam, quaſi non ſit precioſa mors eius; quaſi non ſit magis ſomnus, quam mors; quaſi non ſit mortis partus, & porta uitæ? Malachias amicus
44 noſter dormit: & ego lugeam? Luctus iſte uſu ſe, non ratione tuetur.
Non ergo uere dici poſſunt ſancti mortui, ſed dormientes.
Si dominus dedit dilecto ſuo ſomnum, & talem ſomnum, in quo hæreditas domini, filij merces, fructus uentris; quid horum uidetur fletum indicere? Egone fleam illum, qui fletum euaſit? Ille tripudiat, ille triumphat; ille introductus eſt in gaudium domini ſui: & ego eum plangam?
45 Cupio mihi hæc, non illi inuideo. Interim parantur exequiæ; offertur pro eo ſacrificium; conſumantur ex more omnia cum ſumma deuotione.
Ecce exequias pro defuncto.
Ecce ſacrificiū miſſa.
Stabat eminus puer, cui emortuum pendebat a latere brachium magis illi impedimento, quàm uſui. Quo comperto, innui, ut accederet. Et apprehenſam aridam manum applicui ad manum Epiſcopi, & uiuificauit eam. Nempe uiuebat in mortuo gratia ſanitatem: & manus eius fuit mortuæ manui, quod mortuo homini Heliſeus. Puer ille de longe uenerat, & manum, quam pendentem attulerat, ſanam in Patriam reportauit.
Ecce eius applicationem mortuo.
Quæ omnia faciūt contra noſtri temporis hæreticos.
Iam omnibus rite peractis, in ipſo oratorio ſanctæ dei genitricis Mariæ, in quo ſibi bene complacuit, Malachias traditur ſepulturæ, anno ab incarnatione domini Milleſimo, centeſimo, quadrageſimo octauo, quarto nonas Nouembris. Tuum eſt, Ieſu bone, depoſitum, quod nobis creditum eſt: tuus theſaurus, qui reconditur penes nos. Seruamus illum reſignandum in tempore, quo repoſcendum cenſueris, tantum ut abſque contubernalibus ſuis non egrediantur; ſed quem habui-

mus hoſpitem, habeamus ducem, tecum, & cum ipſo pariter regnaturi in ſecula ſeculorum. Amen.

VITA HVMBERTI MONACHI PER D.Bernardum Abbatem Claraualenſem ſcripta.

Habetur inter ſermones eiuſdem fol. 69.

Vmbertus famulus domini mortuus eſt, deuotus famulus, ſeruus fidelis. Ipſi uidiſtis quomodo nocte præterita inter manus noſtras expirauit, tanquam unus ex uermiculis terræ. Per hoc triduum fatigauit eum mors; & demolita eſt intra fauces ſuas; ut ſatiaretur ſanguine, quem ſitiuit. Eya fecit quod potuit; occidit carnem, & ecce recondita eſt in corde terræ. Separauit a nobis dulcem amicum, prudentem conſiliarium, auxiliarium fortem. Nec mihi, nec uobis pepercit inſatiabilis homicida; mihi minus. Siccine ſeparas amara mors? O beſtia crudelis, o amaritudo amariſsima, o fœtor, & horror filiorum Adam; quid feciſti? occidiſti, poſſediſti, ſed quid? Carnem utique ſolam. Animæ enim non habes quid facias. Volat ad creatorem ſuum, quem tam ardenter concupierat; tam fortiter ſecuta fuerat omnibus diebus uitæ ſuæ. Sed & ipſum corpus, quod uideris habere, auferetur a te; cum tu nouiſsima inimica deſtrueris, & abſorbeberis in uictoria. Reddes utique, reddes aliquando corpus illud; quod ad ſignum aduentus tui, tantis heſterna die ſputis & excreationibus, ac multiplici ſordium ſqualore repleueras lætabunda, & laudans, quia hunc tuis laqueis irretiſſes. Veniet unigenitus Patris cum poteſtate magna, & maieſtate Humbertum quærere; & illud idem cadaueroſum corpus configurare corpori claritatis ſuæ. Tu autem quid? Profecto quod in Hieremia ſcriptum eſt. In nouiſsimo dietum ſtulta remanebis; & Humberto in æternum uiuente, tu in perpetuum morieris. Euomuit prophetam marina beſtia, quem deglutierat: & tu Humbertum reddes; quem uideris tuo naſtiſsimo uentre concluſiſſe.

1 *Animæ ſanctorũ poſt mortẽ uolant ad deũ.*

De cętero, fratres, factitium uobis ſermonem in omni forma ſanctitatis iſte Dei ſeruus exhibuit: quem & longum fecit, & magnũ: lõgũ quantum ad longinquitatem uiæ; magnum, quantum ad uitæ ſublimitatem. Non oportet me amplius aperire os meum; ſi bene retinuiſtis ſermonem eius; ſi ueſtris illum cordibus impreſsiſtis. Quiuquaginta annos, & eo amplius uixit in ſeruitio illius, cui ſeruire regnare eſt; quia a puerilibus annis locatus eſt in ſanctuario Dei. Nobiſcum triginta annis ab ipſo pene principio monaſterij huius, conuerſatus eſt, non ſolum ſine querela, ſed & cum gratia: Cuius ex hoc memoria in benedictione erit nobis, & generationi, quæ uentura eſt. Sicut aduena, & peregrinus pertranſijt uiam, & uitam iſtam; quantum minus potuit de mundi rebus accipiens: utpote ſciens quia non erat de hoc mundo. Non habebat hic manentem ciuitatem, ſicut nec patres ſui: ſed in anteriora extentus, ſequebatur ad palmam ſupernæ uocationis. Nihil habet mundus, quod iure clamet in eo, uel de eo, quia nec mundus ei placuit, nec ipſe mundo. Quantum parcius potuit, de ſubſtantia eius accepit; & minus accepiſſet, ſi non obedientia coegiſſet. Victum, & ueſtitum habens, his contentus

2 *Laudat quod a puerilibus annis locatũs eſt Hũbertus in ſanctuario dei. Et tamẽ hoc reprehẽdũt ſubuerſores noſtri. Iudica tu cui magis ſtandum, num Nebulonibus his, an ſanctiſsimo uiro.*

fuit, non ad ſuperfluitatem, ſed ad neceſsitatem; niſi quod ipſam quoq; neceſsitatem ſuperfluitatem eſſe ſæpius cauſabatur.

Ante hos paucos dies (ſi bene memini) dum colloqueremur adinuicem, dicebat ſe monaſterij huius præbendarium eſſe; & nullius tanquam utilitatis hominem paſci in domo Dei. Erat enim uere mitis & humilis corde: & cum cæteris floreret uirtutibus, gratiam tamen manſuetudinis ſpecialiter obtinebat. Ideo ſe amabilem, & affabilem omnibus exhibebat, ſicut erat amabilis ualde. Veruntamen in his omnibus quam circunciſum fuerit os eius, & lingua, omnes uos pleniſsime cognouiſtis; qui tandiu uidiſtis eius conuerſationem, & ſermonem eius audiſtis. Quis unquam ex ore eius ſonum detractionis, uerbum ſcurrilitatis, ſermonem gloriæ, inuidiæ uocem audiuit? Quis eum uel alios iudicantem, uel iudicanti conſentientem aliquando deprehendit? Quis eum loquentem inania audire potuit? immo quis non ab eo timuit, ſi talia forte loqueretur, audiri? Nimirum ſollicite cuſtodiebat uias ſuas ut non delinqueret in lingua ſua; ſciens quod qui in uerbo non offendit, hic perfectus eſt uir. Longe a te, Humberte, uæ illud Euangelicum, Væ uobis qui ridetis nunc, quia flebitis. Nunquid aliquis ueſtrum eum ridentem, & inter multos ridentes inuenit? ſerenabat quidem uultum ſuum aſsidentium gratia, ne fieret onoroſus, ſed riſum integrum (ſi bene recolitis) non admiſit.

Porro quanti feruoris in opere Dei diebus & noctibus fuerit, non ſolum uidiſtis, ſed etiam admirati eſtis uſque ad diem mortis ſuæ. Cum enim fere iam ad decrepitam perueniſſet ætatem, præter incommoda ſenectutis, etiam tot, & tantis infirmitatibus, quas multi ueſtrum non ignorant, laſſatus atque quaſſatus, erat tamen, ut dicitur, animus uictor annorum, & cedere neſciens infirmitati. Denique in frigoribus & caloribus per montes & ualles aſcendens, & deſcendens iuuenum laborem proſequebatur; ita ut admirationi eſſet omnibus & ſtupori. Si eum quandoque propter multitudinem negociorum, conſilij gratia retinuiſſem; triſtis perſeuerabat & nubilus, donec ueſtro conſortio redderetur. Rariſsime unquam ſolennibus uigilijs, quas non raro anticipabat, rariſsime cæteris horis pſallentium in choro iuuentus eſt defuiſſe; nec niſi ea neceſſitate ut ex inſtanti reſponſum mortis habens infirmitas ſequeretur. Porro in refectorio uix communibus utens cibis, ſi quid forte aliud apponeretur, aut non accipiebat, aut tam moleſte accipiebat, ut ſuper hoc uniuerſitatem noſtram ſæpius moleſtaret. Decreuerat aquam bibere ſemper, ſi non totis uiribus reſtitiſſem. Vinum ſi quandoque bibere cogeretur; erat uinum colore potius quàm ſapore, adeo illud aquis nimijs obruebat. Vix unquam obedientia compellente infirmitorium introiuit: uix cum intraſſet, teneri potuit. Fateor minus obediens in hac parte; quod auctoritatis ſuæ mole me præmeret. Laudo eum: in hoc non laudo, quia ſicut uos ſcitis, non parum in huiuſmodi perſtitit obſtinatus. Credo quia ſi quid triſte ſenſit, propter hoc ſenſit, quod minus nobis conſenſit de neceſsitate corporis ſui.

3 *Vide ſolennes uigilias, & horarum cũ cantu recitationem in Choro.*

Sed qualis erat in conſilijs? Purus utique & diſcretus; quod ego tanto melius noui, quanto ſæpius tetigi pectus eius. Non ſolus autem noui hoc; nouit & uniuerſitas ueſtra. Quis denique multitudine, uel magnitudine tentationum percuſſus non audiuit ab ore eius, & radicem tenta-

tionis, & curationis remedium? Ita enim percurrebat omnes anguſos conſcientiæ infirmantis, ut credere poſſet qui confitebatur eum uidiſſe omnia, omnibus interfuiſſe. Quantæ autem charitatis erat? Sic ſe induerat uiſcera pietatis, ut omnes excuſaret, pro omnibus intercederet, neſcientibus illis, pro quibus loquebatur, non perſonarum acceptor, ſed neceſsitatum. Erat ergo humilis corde, dulcis ſermone, ſtrenuus opere, feruens charitate, in commiſſo fidelis, in conſilio circunſpectus, & prudens. Compoſitus erat ſuper omnes homines, quos uiderim in diebus iſtis, unus & idem perſeuerans omni tempore, & omni hora. Plane in ſemitis domini Ieſu poſuit ueſtigia, nec retraxit pedem, donec curſum itineris conſumeret. Ille fuit pauper; pauper etiam iſte fuit. Vixit ille in laboribus, & hic in laboribus multis. Crucifixus eſt ille; & iſte multis, & magnis crucibus affixus, ſtigmata Ieſu tulit in corpore ſuo, adimplens ea, quæ deerant paſsionum Chriſti, etiam in carne ſua. Reſurrexit ille, iſte reſurget. Ille aſcendit in cœlum, & iſte creditur aſcenſurus. Aſcenſurus plane, cum rex gloriæ propter nos deſcendet, ſicut prius aſcenderat, ut notam faciat potentiam ſuam; cum non minoris excellentiæ ſit deſcendere per aera, quàm per aerem aſcendiſſe. Sic enim olim Angeli prædixerunt, quia hic Ieſus, qui aſſumptus eſt a nobis in cœlum, ſic ueniet, quẽadmodum uidiſtis eum euntem in cœlum.

Nec laudaueris hominem in uita ſua, dicit ſcriptura, pro eo quod non eſt ſecura laudatio niſi poſt mortem. Hoc & ego in eo ſtudioſe ſeruaui, qui dum aduiueret, in huiuſmodi non aperui os meum; ne forte poſſemus uel ego adulationis notam, uel ille culpam incurrere uanitatis. Ex hoc ſane neutrum iam timetur; nec ego eum uideo, & ille forſitan me non audit. Sed etſi audiat, non mouetur hominum uerbis, fortius inhærens, atque felicius uerbo Dei. Nihil proficiet inimicus in eo, & uanitatis ſuggeſtor non apponet nocere ei. Ecce iam coram te eſt, pater dulciſsime, fons ille puritatis, quem tanto ardore animi ſitiebas: Ecce immerſus es in illum diuinæ pietatis abyſſum; cuius memoriam abundantiæ ſuauitatis tam deuote eructare ſolebas. Quis enim tam deuotus prædicator pietatis diuinæ? quis humanæ puritatis commendator tam ſtudioſus? quis utriuſque rei tam affectuoſus amator erat? Aut cui aliquando quinque uerba locutus es, in quibus non uera puritas reſonaret, in quibus non ſancta Dei pietas audiretur?

Non ergo ſuper te doleo, cui deſiderium animæ tuæ tribuit Deus: mihi potius ademptum doleo fidele conſilium, auxilium grande, uirum unanimem, hominem ſecundum cor meũ. In me hæc omnia mala ceciderunt. In me tranſierunt iræ tuæ, domine Ieſu, & terrores tui conturbauerunt me. Elongaſti a me amicum, & proximum; & notos meos a miſeria extrahẽs me in miſerijs reliquiſti. Abſtuliſti mihi germanos carne, germaniores ſpiritu; & in tuis negotijs, & in ſecularibus ſecundum te ſapientes. Suſtuliſti hinc alios, atq; alios, qui onus meum portabant, onus grande, quod mihi impoſuiſti. Vnus mihi prope ſolus Humbertus ſupererat è tantis neceſſarijs meis, eo ſuauior amicus, quo antiquior: & hunc tuliſti, quoniam tuus erat. Ego ſolus ad uerbera relinquor; ego morior in ſingulis; & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me. Vtinam quem flagellas, occidas ſemel, & non miſerum hominem tot & tantis mortibus ſerues. Veruntamen non

contradico ſermonibus ſancti:ſed qui cœpit,ipſe me conterat, & hæc mi hi conſolatio ſit,ut affligens dolore non parcat. Ego in flagella paratus ſum,ſi forte pius pater in beneficia flagella commutet,unde et uerba non murmure plena ſunt,ſed dolore. Non ploro Humbertum: neq; enim ille plorandus eſt,qui uocatus eſt ad menſam diuitis:ſed ſuper me, & ſup uos ploro,ſuper domum iſtam, ſuper cæteros fratres noſtros; qui omnes ab eius ore conſilium expectabant. Sic & ſaluator crucem ſuam, tanq̃ latro ſuum laqueum portans,cum mulieres,quæ eum a Galilæa ſecutæ fuerant ſuper ſe lamentantes reſpiceret,conuerſus ad eas dixit; Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me,ſed ſuper uoſipſas flete:et ſuper filios ueſtros. Etenim ea,quæ de me ſunt,finem habent. Quæ uidetis mihi præparari, temporalia ſunt,quæ non uidetis æterna. Si temporalia ſunt,tranſitoria ſunt,ſi trāſitoria ſunt,& mortalia ſunt:et tranſeundi uel moriendi argumentum hoc ſolum eſt,quia uideri poſſunt. Temporalia fuerūt,quæ in Humberti morte conſpeximus,ſed iam obtinet gaudium,& lætitiam in perpetuas æternitates. Non eſt ergo lugendus nobis,cui nec luct⁹,nec dolor eſt. Sed nec pro nobis,quibus ille ſublatus eſt murmurandum:magis gratias agamus ꝙ tandiu conceſſus eſt nobis. Siquidem(ut ego arbitror)decennium iam decurſum eſt,quod non uixit niſi nobis,& pro nobis. Atq; hic timor me⁹

Ergo ſancti protegūt nos ſuis intercesſionibus poſt mortem? An dicunt heretici?

4 ne ideo translatus ſit,quia nō eramus iam digni conſortio illius. Quis ſcit tamen ſi idcirco ſublatus fuerit,ut nos ſuis interceſsionib⁹ protegat apud patrem? Vtinam ita ſit. Si enim tantæ charitatis erat dum eſſet nobiſcum, ut omnia,quæ ad corpoream neceſsitatem ſpectant,libentius mihi, q̃ ſibi cederet:quanto magis nunc,cum illi ſummæ charitati (quæ Deus eſt) inhæret,maiorem habet in me gratiam,& charitatem? Sed forſitan nunc de me,& de conuerſatione mea plenius nouit ueritatem,nec compatitur ut ſolebat,ſed,ut uereor,indignatur. Quod ſi etiam propter peccata noſtra abſtulit eum Deus:utinam idem ipſe obtineat,ut nobis hoc ipſum miſericorditer relaxetur,ne pœnam ſuper pœnam ſuſtineamus.

De reliquo,fratres,dico uobis,ſi ſequeremini ueſtigia eius,non tam facile in uanis cogitationibus,& otioſis ſermonibus,in iocis, & ſcurrilitatibus laberemini:quia in his multum perditis,& de uita ueſtra, & de tempore ueſtro. Volat irreuocabile tempus:et dum creditis uos cauere iſtam

Ecce locus purgatorius poſt mortem, contra nouos pſeudo magiſtros.

5 pœnam minimam,incurritis ampliorem. Illud enim ſcitote, quia poſt hanc uitam in purgabilibus locis centupliciter quæ fuerint hic negleta, redduntur uſq; ad nouiſsimum quadrantem. Scio ego quia durum eſt homini diſſoluto apprehendere diſciplinam;uerboſo ſilentium pati,uagari ſolito ſtabilem permanere:ſed durius,& multo durius erit futuras illas moleſtias tolerare. Et homo iſte,qui hic ſepultus eſt,multa in principio,ſicut ipſe cognoui, ſuper huiuſmodi tentamenta ſuſtinuit: ſed cum multo luctamine pugnauit,& uicit. Et ſicut tunc ei durum erat pugnam in tentationibus ſuſtinere,ſic ei modo durius eſſet ad illas ineptias reuolare,quia bona cōſuetudo peruenerat in naturam. Exercete uos in doctrina iſta, & attendite formam illam,quam uidiſtis in eo, & audiſtis,ut ad eum perueniatis, ad quem ipſe peruenit: Qui eſt benedictus in ſecula. Amen.

VITA GERARDI MONACHI FRATRIS D. BERnardi Abbatis Clareuallenſis per eundem ſcripta.

Habetur in ſermone eius xxvj ſuper Cantica Canticorum.

Vſq; diſsimulo,& ignis,quem intra meipſum abſcondo, triſte pectus adurit,interiora depaſcitur? Clauſus latius ſerpit,ſæuit acrius. Quid mihi,et cantico huic, qui in amaritudi ne ſum? Vis doloris abducit intentionem,& indignatio Domini ebibit ſpiritum meū. Subtracto ſiquidem illo,per quē mea in domino ſtudia utcunq; libera eſſe ſolebant: ſimul & cor meum de reliquit me. Sed feci uim animo,ac diſsimulaui uſq; huc;ne affectus fidem uincere uideretur. Deniq; plorantibus alijs,ego ut aduertere potuiſtis,ſiccis oculis ſecutus ſum inuiſum funus,ſiccis oculis ſteti ad tumulum, quouſq; cuncta peracta ſunt exequiarum ſolemnia. Indutus ſacerdotalibus, ſolitas in eum orationes proprio ore compleui,terram meis manibus ex more ieci ſuper dilecti corpus terram mox futurum. Qui me intuebantur,flebant,& mirabantur quod non flerem ipſe:cum non illum quidem, ſed me potius,qui illum amiſiſſem,omnes miſerarentur. Cuius enim uel ferreum pectus ſuper me ibi non moneretur, quem uideret Gerardo ſuperſtitem? Commune damnum,ſed præ meo non reputabatur infortunio. At ego quibus poteram uiribus fidei, reluctabar affectui, nitens uel inuitus non moueri fruſtra addictione naturæ;uniuerſitatis debito;conditionis uſu;potentis iuſſu;iudicio iuſti;flagello terribilis; Domini uoluntate. Pro huiuſmodi ſemper extunc,& deinceps exegi a memetipſo non indulgere multo fletui;multum tamen turbatus,& mœſtus. Nec potui imperare triſtitiæ,qui potui lachrymæ: ſed ut ſcriptum eſt, Turbatus ſum, & non ſum locutus. At ſuppreſſus dolor altius introrſum radicauit;eo,ut ſentio,acerbior factus,quo non eſt exire permiſſus. Fateor, uictus ſum. Exeat neceſſe eſt foras,quod intus patior. Exeat ſane ad oculos filiorū, qui ſcientes incommodum, planctum humanius æſtiment, dulcius conſolentur.

Ecce funus,exequiarum ſolemnia, Orationes cum ſacerdotalibus indumentis, terra ex more proiectio ſup mortuum. Quæ cuncta obſeruat Chriſti Eccleſia in ſepultura fidelium, cōtra impium modernorū hæreticorum inſtitutum

Scitis,ô filij, quàm iuſtus ſit dolor meus, quàm dolenda plaga mea. Cernitis nempe quàm fidus comes deſeruit me in uia hac, qua ambulabam,quàm uigil ad curam,quàm non ſegnis ad opus, quam ſuauis ad mores. Quis ita mihi perneceſſarius;cui ęque dilectus ego? Frater erat genere,ſed religione germanior. Dolete quæſo uicem meam uos, quibus hæc nota ſunt. Infirmus corpore eram,& ille portabat me. Puſillus corde eram,& confortabat me. Piger,& negligens,& excitabat me. Improuidus,& obliuioſus,& commonebat me. Quo mihi auulſus es? Quo mihi raptus è manibus homo unanimis,homo ſecundum cor meum? Amauimus nos in uita,quomodo in morte ſumus ſeparati? Amariſsima ſeparatio,& quam non poſſet omnino efficere niſi mors. Quando enim me uiuus uiuum deſereres? Omnino opus mortis,horrendum diuortium. Quis enim tam ſuaui uinculo mutui noſtri non pepercīſſet amoris, niſi totius ſuauitatis inimica mors? Bene mors, quæ unum rapiendo, duos furioſa peremit. An non mors etiam mihi? Immo plus mihi;cui utiq; omni morte infelicior uita ſeruata eſt. Viuo ut uiuens moriar; & hoc dixerim uitam? Quia mitius me priuares,ô auſtera mors,uitæ uſu,ꝙ fructu. Nam uita ſine fructu grauior mors. Deniq; duplex malum ligno paratur infructuoſo

ſecuris,& ignis. Ergo meis laboribus inuidens, elongaſti à me amicum, et proximum: per cuius maxime ſtudium erant (ſi quando erant) fructuoſi.

Satius proinde mihi fuiſſet periclitari uita, quàm tua, Gerarde, præſentia: qui meorum in Domino ſtudiorum eras ſollicitus incitator, fidelis adiutor, cautus examinator. Cur quæſo, aut amauimus, aut amiſimus nos? Dura conditio; ſed mea miseranda fortuna, non & illius. Nam tu chare frater ſi chares amiſiſti, chariores utiq; recepiſti. Me uero quænam iam miſerum conſolatio manet poſt te unicum ſolatium meum? Placita fuit pariter utriq; ſocietas corporum pro morum concordia; ſed ſolum me diuiſio uulnerauit. Commune, quod libuit: quod triſte & lugubre, meum. In me tranſierunt iræ, in me confirmatus furor eſt. Erat ambobus alterutrum grata præſentia, dulce conſortium, ſuaue colloquium. Sed tantas utriuſq; delitias ego perdidi, tu mutaſti. Et quidem immutatis illis retributio multa. Quanto fœnore gaudiorum, ac benedictionum cumulo cares hodie nobis frater chariſsime, tanto habes certe pro me tantillo repoſitam tibi Chriſti præſentiam. Nec diſpendium ſentis abſentiæ à nobis tuę, angelorum admixtus choris. Non eſt igitur quod cauſeris tu de noſtra quaſi ſubtracta tibi præſentia; cui affatim ſui, ſuorumq; copiam dominus maieſtatis indulſit.

At ego pro te quid? Quam uellem ſcire quidnam ſentias nunc de me illo unico tuo, mediis nutante curis, & pœnis, deſtituto te baculo imbecillitatis meæ. Si tamen licet adhuc cogitare de miſeris, ingreſſo abyſſum luminis, atq; illo pelago æternę felicitatis abſorto. Forte enim etſi noſti nos ſecundum carnem; ſed nunc iam non noſti: Et quoniam introiſti in potentias Domini, memoraris iuſtitiæ eius ſolius, immemor noſtri. Cæterum qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt; & in diuinum quendam totus immutatur affectum: nec poteſt iam ſentire, aut ſapere, niſi Deum: & quod ſentit, & ſapit Deus, plenus Deo. Deus autem charitas eſt; & quanto quis coniunctior Deo tanto plenior charitate. Porrò impaſsibilis eſt Deus, ſed non incompaſsibilis; cui proprium eſt miſereri ſemper, & parcere. Ergo et

2 te neceſſe eſt miſericordem eſſe, qui inhæres miſericordi: quamuis iam minime miſer ſis: & qui non pateris, compateris tamē; affectus proinde tuus non eſt imminutus, ſed immutatus: nec quoniam Deum induiſti, noſtri cura te exuiſti; & ipſi enim cura eſt de nobis. Quod infirmum eſt, abieciſti, ſed non quod pium. Charitas deniq; nunq̃ excidit. Non obliuiſceris me in finem Videor mihi quaſi audire fratrem meum dicentem. Nūquid mater obliuiſci poterit filij uteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen nōn obliuiſcar tui. Non expedit prorſus. Scis ubi uerſer, ubi iaceā, ubi reliqueris me. Non eſt qui porrigat manum. Ad omne quod emerſerit reſpicio; ad Gerardum ut conſueueram, & non eſt. Heu tūc ingemiſco miſer, ſicut homo ſine adiutorio. Quem conſulam in ambiguis; cui in aduerſis fidam; quis portabit onera; quis pericula propulſabit? Nōne ubiq; greſſus meos Gerardi oculi anteibant? Nonne tuum Gerarde pectus curæ meę notius, quàm meum ipſius habebant; familiarius incurſabant, acrius urgebant? Nonne in lingua tua illa placabili, & potenti, meam à ſermonibus ſeculi frequentiſsime uendicabas; & amico reddebas ſilentio? Dominus dederat illi linguam eruditam, ut ſciret quando deberet proferre ſermonem.

Vbi ſunt qui dicunt ſanctos ignorare noſtra, & propterea ea non curare?

Ita deniq; in prudentia reſponſorum ſuorum, & in gratia data ſibi deſuper

ſuper,& domeſticis ſatisfaciebat,& exteris,ut pene me nemo requireret cui prior ſorte Gerardus occurriſſet. Occurrebat autem aduenientibus, opponens ſe,ne ſubito meum otium incurſarent. Si quibus ſane per ſe ſatisfacere non quibat;hos perducebat ad me,cæteros emittebat.O uirum induſtrium,ó amicum fidelem:& amico gerebat morem,& officijs charitatis non deerat. Quis uacua ab eo receſsit manu? Si diues conſiliũ,ſi pauper ſubſidium reportabat.Nec quærebat,quę ſua ſunt,qui ſe medijs ingerebat curis,ut ego uacarem. Sperabat enim(ſicut erat humillimus) maiorem de noſtra quiete fructum, ſi uacaret ipſe.Interdum tamen poſtulabat abſolui,& alteri cedere,quaſi qui melius prouideret.Sed ubi ille inueniretur? Nec petulanti aliquo(ut aſſolet)in eo officij detinebatur affectu, ſed ſolo intuitu charitatis. Siquidem plus omnibus laborabat, & minus omnibus accipiebat;ita ut ſæpe cum alijs neceſſaria miniſtraret egeret ipſe in pluribus(uerbi cauſa)cibo,aut ueſte.

Deniq; cum ſe ſentiret deceſſui propinquare,Deus (inquit) tu ſcis quod quantum in me fuit,ſemper optaui quietem mihi intendere,tibi uacare. Sed implicitum tenuit timor tuus,& uoluntas fratrum, & ſtudium obediendi,ſuper omnia Abbatis pariter,& fratris germana dilectio. Ita eſt. Gratias tibi,frater,de omni fructu meorum(ſi quis eſt)in domino ſtudiorum. Tibi debeo,ſi profeci,ſi profui. Tu intricabaris; & ego tuo beneficio feriatus ſedebam mihi, aut certe diuinis obſequijs ſanctius occupabar, aut doctrinæ filiorum utilius intendebam. Cur enim ſecurus intus non eſſem,cum te ſcirem agentem foris manum dexteram meam lumen oculorum meorum,pectus meum,& linguam meam? Et quidem indefeſſa manus,oculus ſimplex,pectus conſilij,lingua loquens iudicium, ſicut ſcriptũ eſt:os iuſti meditabitur ſapientiam,& lingua eius loquetur iudicium.

Sed quid dixi foris agentem illum,quaſi interna Gerardus neſciret, ac ſpiritualium expers eſſet domorum? Norunt qui illum norunt ſpirituales uerba eius ſpiritum redolerent. Norunt contubernales, quàm mores eius,& ſtudia non carnem ſaperent,ſed ſpiritu ſeruerẽt. Quis illo rigidior in cuſtodia diſciplinæ;quis in caſtigando corpus ſuum diſtrictior, uel ſuſpenſior,ſublimior in contemplando,ſubtilior in differendo? Quoties cũ eo differens ea didici,quæ neſciebam;et qui docturus adueneram,doctus magis abſceſsi? Nec mirum de me,cum magni, ac ſapientes uiri idipſum nihilominus ex illo ſibi accidiſſe teſtentur. Non cognouit litteraturam, ſed habuit litterarum inuentorem ſenſum; habuit & illuminantem ſpiritum. Nec in maximis tantum,ſed & in minimis maximus erat. Quid(uerbi cauſa)in ædificijs,in agris,hortis,aquis,cunctis deniq; artibus, ſeu operibus ruſticorum,quid,inquam,uel in hoc rerum genere Gerardi ſubterfugit peritiam? Cementarijs,fabris,agricolis,hortulanis, ſutoribus, atq; textoribus facile magiſter erat. Cumq; omnium iudicio, omnibus eſſet ſapientior,ſolis in ſuis oculis non erat ſapiens. Vtinam multos, etſi minus ſapientes,non plus tangeret illa maledictio: Væ qui ſapientes eſtis in oculis ueſtris. Scientibus iſta loquor;& adhuc plura his de illo,& maiora compertis. Parco tamen,quia caro mea,& frater eſt. Hoc tamen ſecurus addo,mihi utilis in omnibus,& præ omnibus fuit. Vtilis in paruis, & magnis;in priuatis & publicis;foris,& intus.

Merito ex eo pendebam totus,qui mihi totum erat. Solum penè reliquerat mihi prouiſoris honorem,& nomẽ. Nam opus ipſe faciebat: Ego

uocitabar Abbas;ſed ille præerat in ſolicitudine. Merito requieuit in illo
ſpiritus meus,per quem licebat delectari in domino,in omnibus ,prędica
re liberius,orare ſecurius. Per te,inquam,mihi,frater mi, mens ſobria,&
grata quies,ſermo efficacior,pinguior oratio,frequentior lectio,& feruen
tior affectus.Heu ſublatus es,& hæc omnia ſimul.Tecum omnes pariter
abiere delitiæ,& lætitiæ meæ.Iam curæ irruunt; iam moleſtiæ hinc inde
pulſant;& anguſtiæ undiq; ſolum me repererunt; ſolæ mihi te abeunte
remanſerunt,ſolus ſub ſarcina gemo.Aut ponere,aut opprimi neceſſe eſt
quia tu tuos humeros ſubduxiſti. Quis mihi tribuat cito mori poſt te?
Nam pro te nolim;nec te tua fraudare gloria. Porrò ſuperuiuere tibi la-
bor,& dolor. Viuam quoaduiuam in amaritudine, uiuam in mœrore, &
3 hæc ſit mihi conſolatio,ut mœrendo affligar.Nam parcam, et iuuabo ma
num domini.Etenim manus Domini tetigit me. Me,inquam tetigit, &
percuſſit;non illum,quem uocauit ad requiem. Me occidit, cum ſuccidit
illum. Nunquid enim occiſum quis dixerit, quem plantauit in uita? Ad
quod illi uitę ianua fuit,mihi planè eſt mors:meq; illa morte mortuum di
xerim,non hunc,qui obdormiuit in Domino.

Perperam ergo emor tuorum uocabulo appellantur ſancti a quibuſdam malignis.

Exite,exite lachrymæ iampridem cupientes.Exite, quia is, qui uobis meatum obſtruxerat,commeauit.Aperiantur cataractæ miſeri capitis,& erumpant fontes aquarum;ſi forte ſufficiant ſordes diluere culparum,quibus iram merui.Cum conſolatus fuerit ſuper me Dominus,tunc fortaſsis & ego merear conſolari;ſi tamen non pepercero a mœrore. Nam qui lugent,ipſi conſolabuntur.Propterea condeſcendat mihi omnis ſanctus; & in ſpiritu lenitatis,qui ſpiritualis eſt,ſuſtineat lamẽtantem. Luctus meus humano,quæſo,penſetur affectu,non uſu. Videmus nempe mortuos quotidie plangere mortuos ſuos, fletum multum, & fructum nullum. Non culpamus affectum,niſi cum excedit modum, ſed cauſam. Ille nimirum naturæ eſt; & eius turbatio,pœna peccati:hæc uanitas, & peccatum. Etenim ibi ſala(ni fallor)plorantur damna gloriæ carnis,uitæ præſentis incõmoda.Et plorandi,qui ita plorant.Nunquid ego ſic?ſimilis mihi affectus, ſed altera cauſa,diſsimiliſq; intentio. Nulla mihi ſanè quærela de omnibus,quæ ſunt mundi.In his profecto,quæ ſunt Dei, ademptum doleo;fidele auxilium,ſalutare conſilium,Gerardum lugeo.Gerardus eſt in cauſa frater carne,ſed proximus ſpiritu,ſocius propoſito. Adhæſit anima mea animæ illius,& unam fecit de duabus,non conſanguinitas, ſed unanimitas.Carnis quidem neceſsitudo non defuit; ſed plus iunxit ſocietas ſpiritus,conſenſus animorum,morum conformitas. Cum ergo eſſemus cor unum,& anima una,hanc meam pariter,atq; ipſius animam pertranſiuit gladius.Et ſcindens mediam partem locauit in cœlo,partem in cœno deſeruit.Ego,ego illa portio miſera in luto iacens,truncata parte ſui, & parte potiori:Et dicitur mihi,ne fleueris?Auulſa ſunt uiſcera mea à me;& dicitur mihi,ne ſenſeris?Sentio,ſentio uel inuitus;quia nec fortitudo lapidum, fortitudo mea;nec caro mea ænea eſt:ſentio prorſus, & doleo, & dolor meus in conſpectu meo ſemper. Non ſanè nos poterit duritiæ: & inſenſibilitatis arguere ille,qui uerberat;quomodo illos,de quibus ait: Percuſsi eos, & non doluerunt. Affectum meum confeſſus ſum,& non negaui. Carnalem quis dixerit,ego humanum non nego, ſicut nec me hominem. Si ne hoc ſufficit,nec carnalem negauerim.Nam & ego carnalis ſum,uenunda-

tus ſub peccato;addictus morti;pœnis,& ærumnis obnoxius. Non ſum, fateor,inſenſibilis ad pœnas;mortem horreo meam, & meorum. Meus Gerardus erat,meus planè. An non meus,qui frater ſanguine fuit, profeſſione filius,ſollicitudine pater,conſors ſpiritu,intimus affectu? Is receſsit a me;ſentio,læſus ſum,& grauiter.

Ignoſcite filij,immo ſi filij,uicem dolete paternam. Miſeremini mei,miſeremini mei ſaltem uos amici mei: qui certe conſideratis, quàm grauia pro peccatis recepi de manu Domini. In uirga indignationis ſuæ percuſsit me digne pro meritis,dure pro uiribus. An leue qs dixerit uiuere me, abſq; Gerardo,niſi qui ignorat,quid mihi cum Gerardo? Nec tamen contradico ſermonibus ſancti. Nec reprehendo iudicium,quo recepit quiſq;, quo dignus eſt. Ille coronam,quā meruit,ego quam debui pœnam. Nunquid quia ſentio pœnam,reprehendo ſententiam? Humanum eſt illud, hoc impium. Humanum,inquam,& neceſſe affici erga charos, ſiue delectabiliter cum præſto ſunt;ſiue,cum abſunt, moleſte. Non erit otioſa ſocialis conuerſatio,præſertim inter amicos. Et quid effecerit mutuus amor in ſibi præſentibus,horror indicat ſeparationis; & dolor de inuicem in ſeparatis. Doleo ſuper te,Gerarde chariſsime,non quia dolendus,ſed quia ablatus. Et ideo fortaſsis dolendum mihi potius ſuper me, qui bibo calicem amaritudinis. Et ſolus dolendus,quia ſolus bibo. Non enim & tu. Solus ego patior,quod ſolent pariter pati qui ſe diligunt, cū ſe amittunt. Vtinā non te amiſerim,ſed præmiſerim. Vtinam uel tarde aliquando ſequar te, quocunque ieris.

Non enim dubium quin ad illos ieris, quos circa medium extremæ noctis tuæ inuitabas ad laudem; cum in uultu, & uoce exultationis ſubito erupiſti in illud Dauidicum; ſtupentibus qui aſsiſtebant: Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelſis. Iam tibi, frater mi, nocte adhuc media dieſcebat; & nox ſicut dies illuminabatur. Prorſus illa nox illuminatio tua in delicijs tuis. Accitus ſum ego ad id miraculi, uidere exultantem in morte hominem, & inſultantem morti. Vbi eſt mors uictoria tua? Vbi eſt mors ſtimulus tuus? Iam non ſtimulus, ſed iubilus. In cantando moritur homo, & moriendo cantat. Vſurparis ad lætitiam, mater mœroris: uſurparis ad gloriam, gloriæ inimica: uſurparis ad introitum regni, porta inferi, & fouea perditionis ad inuentionem ſalutis. Idque ab homine peccatore, iuſte nimirum; quia tu inique in hominem innocentem, & iuſtum poteſtatem temeraria uſurpaſti. Mortua es, o mors; & perforata hamo, quem incauta glutiſti; cuius illa uox eſt in propheta: o mors ero mors tua: morſus tuus ero inferne. Illo (inquam) hamo perforata tranſeuntibus per medium tui fidelibus,latum,lætumq; exitum pandis ad uitam. Gerardus te non formidat laruales effigies. Gerardus per medias fauces tuas tranſit ad Patriam,non modo ſecurus, ſed & lætabundus,& laudans.

Cum ergo ſuperueniſſem, & extrema iam pſalmi, me audiente, clara uoce compleſſet, ſuſpiciens in cœlum, ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et repetens eundem ſermonem, ac frequenter ingeminans, pater,pater,conuerſus ad me, exhilarata quidem facie: Quanta (inquit) dignatio Dei patrem hominum eſſe; quanta hominum gloria, Dei filios eſſe, & hæredes? Nam ſi filij, & hæredes. Sic cantabat quem

nos lugemus. In quo & meum, fateor, luctum pene in cantum conuertit, dum intentus gloriæ eius propriæ fere miſeriæ obliuiſcor. Sed reuocat me ad me pungens dolor: facileq́ a ſereno illo intuitu, tanquam a leui excitat ſomno perſtringens anxietas.

Plangam igitur, ſed ſuper me, quia ſuper illum iam uetat ratio. Puto enim, ſi opportunitas daretur, modo diceret nobis. Nolite flere ſuper me, ſed ſuper uoſipſos flete. Planxit merito Dauid ſuper parricida filio: cui per petuo ſciret obſtructum exitum de uentre mortis, mole criminis. Merito ſuper Saul, & ſuper Ionatham: quibus æque abſortis ſemel, emerſio iam non ſperabatur. Et quidem reſurgent, ſed non ad uitam. Immo ad uitam, ut uiui in morte infelicius moriantur. Quanquam de Ionatha poſsit non immerito hærere ſententia. At mihi etſi non iſta ſuperit plangendi ratio, non tamen nulla. Plango primum ſuper mea ipſius plaga, atque huius iactura domus. Plango deinde ſuper pauperum neceſsitatibus, quorum Gerardus pater erat. Plango certe, & ſuper uniuerſo ſtatu noſtri ordinis, noſtræ profeſsionis: quæ de tuo Gerarde zelo, conſilio, & exemplo robur non mediocre capiebat. Plango poſtremo etſi non ſuper te, propter te tamen. Hinc prorſus, hinc afficior grauiter, quia uehementer amo. Et nemo mihi moleſtus ſit dicens non debere ſic affici, cum benignus Samuel ſuper reprobo Rege: & prius Dauid ſuper parricida filio, ſatisfecerint affectioni, & non ad iniuriam fidei, non in ſuperni ſugillatione iudicij. Abſalon fili mi (ait ſanctus Dauid) fili mi Abſalon: Et ecce pluſquam Abſalon hic. Saluator quoque uidens Ciuitatem Hieruſalem; & præuidens futuram, fleuit ſuper eam. Et ego proprium, & quæ in præſenti eſt, deſolationem non ſentiam? Plagam meam recentem, & grauem non doleam? Ille fleuit compatiendo: Et ego patiendo non audeam? Et certe ad tumulum Lazari nec flentes arguit, nec a fletu prohibuit: inſuper & fleuit cum flentibus. Et lachrymatus eſt (inquit) Ieſus. Fuerunt lachrymæ illæ teſtes profecto naturæ, non iudices diſſidentiæ. Deniq; & prodijt mox ad uocem eius, qui erat mortuus, ne continuo putes fidei præiudicium dolentis affectum.

Sic nec fletus utique noſter infidelitatis eſt ſignum, ſed conditionis indicium. Non quia percuſſus ploro, arguo ferientem: ſed prouoco pietatem, ſeueritatem flectere ſatago. Vade & uerba mea dolore ſunt plena, non tamen & murmure. Nunquid non plenum iuſtitiæ protuli, quod unius ſententiæ complemento & punitus eſt, qui debuit, & coronatus, qui meruit? Et adhuc dico. Bene utrunque fecit dulcis, & rectus Dominus. Miſericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine. Cantet tibi miſericordia, quam feciſti cum ſeruo tuo Gerardo: cantet & iudicium quod nos portamus. In altero bonus, in altero iuſtus laudaberis. An ſolius laus bonitatis? Eſt & iuſtitię. Iuſtus es domine, & rectum iudicium tuum. Gerardum tu de diſti: Gerardum tu abſtuliſti: & ſi dolemus ablatum, non tamen obliuiſcimur quod datus fuit, & gratias agimus, quod habere illum meruimus: quo carere intantum non uolumus, inquantum non expedit. Recordor Domine pacti mei, & miſerationis tuæ, ut magis iuſtificeris in ſermonibus tuis, & uincas cum iudicaris.

4
Si coronatus eſt qui meruit, ſunt igitur ſanctorum merita apud Deum, quod negatur a noſtris ſcholis.

Cum pro cauſa eccleſiæ, anno præterito Viterbij eſſemus, ægrotauit ille: & inualeſcente languore, cū iam proxima uideretur uocatio, ego egerrime

rime ferens comitem peregrinationis, & illum comitem in terra relinque re aliena, nec reſignare his, qui mihi eum commiſerant: quoniam amabatur ab omnibus, ſicut erat amabilis ualde, conuerſus ad orationem cum fletu, & gemitu. Expecta, inquam, domine uſque ad reditum. Reſtitutum amicis, tolle iam eum ſi uis, & non cauſabor. Exaudiſti me Deus: conualuit. Opus perfecimus, quod iniunxeras, rediuimus cum exultatione reportantes manipulos pacis. Porro ego oblitus pene ſum meæ conuentionis, ſed non tu. Pudet ſingultuũ horũ, qui præuaricationis me arguunt. Quid plura? Repetiiſti commendatum: recepiſti tuum. Finem uerborum indicunt lachrymæ. Tu illis Domine finem, modumq́ indixeris.

VITA SANCTISSIMI IOSEPH CONfeſſoris patris putatiui D. noſtri Ieſu Chriſti, per diuerſos authores ſcripta.

CVm eſſet deſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph. Quæ fuit neceſsitas, ut deſponſata eſſet Maria Ioſeph, niſi propterea quatenus hoc ſacramenta celaretur, & ille malignus fraudis commenta aduerſus deſponſatam Virginem nulla penitus inueniret? Vel ideo fuerat deſponſata Ioſeph, ut nato infanti, uel ipſi Mariæ curam uideretur gerere Ioſeph, ſiue in Ægyptum iens, uel inde denuo ueniens; ideo deſponſata fuit Ioſeph, non tamen in concupiſcentia iuncta. Inuenta eſt, inquit Euangeliſta, habens in utero de ſpiritu ſancto. Cui inuenta, aut a quo inuenta eſt? Primo ab Angelis cuſtodientibus eam, protegentibus eam, conſeruantibus eam, uel eius beatiſsimam animam ad honorem illius, qui ab ipſa generandus erat. Dehinc inuenta non incongrue putabatur ab ipſo beato Ioſeph ſancto, & iuſto, qui pene licentia maritali, licet eam non contingeret, futuræ tamen, ut putabatur, uxoris omnia nouerat. *Ex Homilia Origenis in Vigilia Natiuitatis Domini.*

Ioſeph autem uir eius, inquit, cum eſſet homo iuſtus, & nollet eam traducere. Virum appellat contra Iudæorum prauitatem, ut aduerſus Virginem non ſæuirent. Propterea & deſponſata fuit, & ipſi Ioſeph, ut ſupra dictum eſt. Si enim non fuiſſet deſponſata Ioſeph, omnium bonorum incredibiles, & inimici Iudæi lapidibus eam occidiſſent. Ideo uirum eius hic Euangeliſta appellauit. Ioſeph uir eius cum eſſet homo iuſtus. Iuſtus autem in uerbo, iuſtus in facto, iuſtus in legis conſummatione, iuſtus in initio gratiæ. Iuſtus itaque cum fuiſſet, & nollet eam traducere, uoluit occulte dimittere eam. Noluit eam traducere, noluit eam accipere, noluit eam male diffamare, ſed uoluit eam occulte dimittere. Occulte eam a ſe dimittere uolebat, ſicut pius, ſicut manſuetus, ſicut miſericors. Talis ergo cum eſſet Ioſeph, cogitabat eam occulte dimittere.

Hæc, inquit, illo cogitante. Quærendum eſt nobis nunc, quid cogitauerit, ut occulte eam dimitteret. Hæc cogitabat, ut eam dimitteret. Si ſuſpitionem in ea habebat, quomodo iuſtus erat? Si ergo non eſt ſuſpicatus, uel tale aliquid cogitauit, cur eam dimittere uolebat, ut immaculatam & ſanctam? Iniuſtum enim & hoc erat. Sed enim ſimplicem ſenſum audi huius orationis. Ioſeph iuſtus erat, & illa uirgo immaculata

erat. Sed ideo illam dimittere uolebat, quoniam uirtutem myſterij & ſacramentum quoddam magnificum in eadem cognoſcebat, cui approximare ſeſe indignum æſtimabat. Ergo humilians ſe ante tantam & ineffabilem rem, quærebat ſe longe facere; ſicut & beatus Petrus Domino ſe humilians aiebat: Recede a me, Domine, quia homo peccator ſum. Vel ſicut ille Centurio ad eundem Dominum mittens dicebat: Non ſum dignus ut intres ſub tectum meum, quia nec me ipſum dignum exiſtimaui ad te uenire. Vel ſicut ſancta Elizabeth ad ipſam beatam locuta eſt Mariam dicens: Et unde hoc mihi ut ueniat mater Domini mei ad me? Sic & Ioſeph iuſte ſe humilians, ſeſe in omnibus cauebat, & timebat ſibimet iſtius tantæ ſanctitatis coniunctionem adhibere. Idcirco uolebat eam occulte dimittere: Dimittam eam dicens, & a me longe faciam eam, & a cogitatione mea. Maior eſt enim eius dignitas, ſuperexcellit eius ſanctitas, nec meæ congruit indignitati. Ideo uolebat eam occulte dimittere.

Hæc autem eo cogitante, Angelus Domini per uiſum apparuit ei, dicens: Quid dubitas Ioſeph? Quare imprudenter cogitas? Quare irrationabiliter meditaris? Deus eſt enim, qui generatur. Huius generationis miniſter es, & non largitor, ſeruus & non dominus, mancipium & non plaſmator. Propterea miniſtra, ſerua, cuſtodi, fer curam, intende & huic, qui naſcitur, & huic quæ generat. Etenim ſi tibi uxor nominatur, ſi deſponſata tibi eſſe dicitur, non tamen tibi uxor eſt, ſed Dei unigeniti electa mater eſt. Propterea Ioſeph fili Dauid, qui has promiſsiones accepit, cui iſta fidelia data ſunt teſtamenta, Ioſeph fili Dauid, non tantum ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum. Ioſeph fili Dauid. Si enim filius Dauid, iuſte & hæres eius tanquam filius patris. Ideo in hæreditatem accipe ea, quæ illi promiſſa ſunt, teſtamenta fidelia. Ioſeph fili Dauid, ne timueris accipere Mariam coniugem tuam. Ne timueris, ne trepidaueris, ne conturberis, ſed ſecurus, & intrepidus accipe eam ſecundum legis præceptum, uxorem tibi nominatam, ſed ſecundum nuptiarum conſuetudinem, et coniunctionem longe alienam. Accipe ergo eam, ſicut commendatum cœleſtem theſaurum, ut Deitatis diuitias, ſicut pleniſsimam ſanctitatem, ſicut perfectam iuſtitiam. Accipe eam, ſicut unigeniti manſionem, ſicut honorabile templum, ſicut domum Dei, ſicut creatoris omnium propriam, ſicut regis ſponſi cœleſtis domum immaculatam. Ita ergo Ioſeph fili Dauid, ne timueris accipere eam tibi commendatam, tuæ religioſitati creditam, ſerua, fer curam, attende fugiens ab Herode, duc in Ægyptum, iterum remeans poſt Herodis mortem deduc in terram Iſrael. Ne timueris accipere Mariam coniugem tuam. Coniugem audiens non expaueſcas, nec conturberis, nec tu nec quiſque ſequentium uſque in conſummationem ſeculi. Coniugem eam dico propterea, ut diabolo uirginitatem eius occultem, & Iudæorum prauitatem excludam atque deijciam, ut legis inſtituta non deſtruam; & in ſequentibus demonſtrabo, quod iſta nec tua coniux ſecundum conſuetudinem coniugij habeatur, nec iſte, qui generatur, tuus filius eſſe credatur. Quod enim naſcetur ex ea, de ſpiritu ſancto eſt, quia ſcilicet cooperator huius natiuitatis ſpiritus ſanctus eſt. Nam unigenitus filius, qui ante ſecula ineffabiliter ex ſolo Patre natus eſt, iam ſeculi appropinquante fine, ex uoluntate Patris in humano corpore, ſancto cooperante ſpiritu inter homi-

nes uenit. Iſte eſt, de quo ſcriptura prænunciat dicens: Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Patris etenim unigenitus filius ex uirgine generatus eſt, ut illam Virginem priorem Euam, quæ ceciderat, iterum renouaret, atque erigeret. Et qui per prauam uoluntatem filij effecti fuerant diaboli, per adoptionem gratiæ filios efficeret Dei.

Pariet, inquit filium, & uocabis nomen eius Ieſum. Virgo generat, & tu hunc genitum uocabis Ieſum, quod interpretatur ſaluator. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Vocabis, ait, nomen eius hoc, quod ante fuit, quod ante ſecula nominatum eſt. Non tu ei impones nomen, nec ex te ei uocabulum conſtitues, ſed nomina & uoca exultando Ieſum, id eſt, ſaluatorem. Saluatorem eum eſſe teſtare, nec ex tempore cœpiſſe ſaluare, ſed etiam antiquiſsimum ſaluatorem. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Duo enim per hoc uerbum præclara deſignantur, quod & Deus fuerit & dominus prius ante incarnationem Chriſtus, & quod populus eius ab eo ſaluandus iam tunc annunciabitur. Et ideo dictum eſt: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum, ut uere Deus. Dei enim eſt uirtutis a peccatis ſaluare, uel peccata dimittere. Iſte ergo filius Dei habens populum ſuum, ipſum uenit (ut dictum eſt) liberare a peccatis atque ſaluare, ſiue ex Iudæis, ſiue ex gentibus; de quo ipſe iam per prophetam fuerat elocutus dicens: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Ipſe ſaluabit populum ſuum a peccatis eorum, ſanguine uidelicet ſuo cunctos redimens, morte ſua de mortis eos liberans poteſtate. Ipſe ſaluabit, hoc eſt, ſaluator omnium hominum fidelium atque credentium.

Bene ſibi diuiſerunt Euangeliſtæ, ut ſanctus Matthæus Ioſeph ab Angelo moneri induceret Mariam accipere, Lucas Euangeliſta teſtimonium ferret, quod non conueniſſent. Hic ipſa Maria fatetur cum dicit Angelo: Quomodo fiet iſtud quoniam uirum non cognoui? Sed & ipſe ſanctus Lucas Virginem declarauit, dicens: Et nomen Virginis Maria. Et propheta edocuit, qui ait: Ecce Virgo in utero concipiet. Et Ioſeph deſignauit, qui quoniam prægnantem uidebat, quam non cognouerat, dimittere geſtiebat. Et Dominus ipſe in cruce poſitus manifeſtauit, cum dicit matri: Mulier, ecce filius tuus. Deinde diſcipulo dicit: Ecce mater tua. Etiam uterque teſtatus eſt, diſcipulus & mater. Quia ex illa hora ſuſcepit eam diſcipulus in ſua. Vtique ſi conueniſſent, nunquam uirum proprium reliquiſſet, nec uir eam iuſtus paſſus eſſet a ſe diſcedere. Quomodo autem Dominus diuortium præcepiſſet, cum ipſius ſit ſententia: Quia nemo dimittere debet uxorem, excepta cauſa fornicationis?

Ex D. Ambroſio ſuper Lucam Cap. 1.

Pulchre autem docuit ſanctus Matthæus Euangeliſta, quid facere debeat iuſtus, qui probrum coniugis deprehenderit, ut incruentum ab homicidio, caſtum ab adulterio præſtare ſe debeat. Qui enim iungitur meretrici, unum corpus eſt. Ergo ubique in Ioſeph iuſti gratia & perſona ſeruatur, ut teſtis ornetur. Os enim iuſti mendacium neſcit, & lingua eius loquetur iudicium. Iudicium eius loquitur ueritatem.

Nec te moueat quod ſcriptura frequenter coniugem dicit. Non enim uirginitatis ereptio, ſed coniugij teſtificatio, nuptiarum celebratio declaratur. Denique quam non accipit, nemo dimittit. Et ideo qui uolabat

dimittere, fatebatur acceptam. Simul etiam mouere non debet, quod ait Euangeliſta: Non cognouit eam donec peperit filium. Illud enim uelut idioma ſcripturæ eſt; ſicut habes alibi: Et donec ſeneſcatis ego ſum. Nunquid poſt illorum ſenectutem Deus eſſe diſiuit? Et in Pſalmo: Dixit dominus domino meo ſede a dextris meis; Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Nunquid poſtea non ſedebit? Vel quia qui cauſam agit, ſatis putat quod cauſæ eſt dicere, redundantiam non requirit. Satis enim eſt ei ut cauſam ſuſceptam aſtruat, incidentem differat. Et ideo qui incarnationis incorruptum ſuſceperat probare myſterium, non putauit uberius proſequendum Virginitatis Mariæ teſtimonium, ne defenſor magis Virginis, quam aſſertor myſterij crederetur. Certe quando iuſtum docuit Ioſeph, ſatis declarauit quod ſancti ſpiritus templum, matrem Domini, uterum myſterij uiolare non potuit.

Didicimus ſenem ueritatis, didicimus conſilium, diſcamus myſterium. Vere deſponſata, ſed uirgo, quia eſt Eccleſiæ typus, quæ eſt immaculata, ſed nupta. Cõcepit nos Virgo de ſpũ, parit nos Virgo ſine gemitu. Et iõ fortaſſe ſctã Maria alij nupta, ab alio repleta; q̃a & ſingulæ Eccleſię ſpũ q̃dem replent̃ & grã, iungunt̃ tñ ad temporalis ſpeciem ſacerdotis.

Ex D. Auguſtino in ſermone 14. diei Natiuitatis Domini.

Ioſeph fili Dauid, natus non ſolum ex genere ſacerdotali, uerumetiam ex regali, filius prophetarum, ſocius ſcribarum. Ille Deus, qui ſcripſit mirabilia in lege ſua, ipſe fecit mirabilia in coniuge tua. Quid autem ſunt mirabilia, niſi quæ hominibus ſunt impoſsibilia? Mirabilia ergo Dei in lege non legiſti; quod ſi etiam legiſti, quare non intellexiſti? Ipſa lex, quam quotidie legis, ſine graphio ſcripta eſt in tabulis lapideis. Lege & intellige quod panem in eremo terra produxerit, cuius ſemen in terra arator nullus induxit. Virga etiam Aaron annis ſiccata plurimis ſine aqua reuixit, in templo floruit, nuces produxit, quas clauſa ſub tecto produxit. Ergo qui ſcripſit lapideas tabulas ſine ſtylo ferreo, ipſe grauidauit Mariam ſpiritu ſancto, & qui produxit panes in Eremo ſine aratione, ipſe impregnauit Virginem ſine corruptione: & qui fecit uirgam ſine humore folia germinare, ipſe fecit filium Dauid ſine ſemine generare.

Poſtremo fili Dauid Ioſeph filius prophetarum, legiſti Eſaiam eximium prophetarum quid dixerit, quemadmodum ſcripſerit: Ecce Virgo in utero accipiet, & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emanuel. Quod ergo legiſti in libris tuis, aſpice in Maria oculis tuis, ut digne dicas Canticum Dauid patris tui: ſicut audiuimus, ita & uidimus in Ciuitate Domini uirtutum, in ciuitate Dei noſtri. Aſpice ergo Mariam coniugem tuam, ſemper de ea ſecurus, & in nullo ſis ſolicitus, quia quod natum eſt in eius utero, non uocabitur filius Iudæi, ſed uocabitur filius Dei. Habe ergo Ioſeph cum Maria coniuge tua communem uirginitatem membrorum, quia de uirgineis membris uirtus naſcitur Angelorum. Sit Maria ſponſa Chriſti, in carne ſua uirginitate ſeruata: ſis autem & tu pater Chriſti cura caſtitatis, & honorificentia Virginitatis, ut de uirgineis mẽbris genitricis ſeculis Chriſtianis nulla ſit zelotypia.

Commendatur Virginitas.

Magnum meritum Virginitatis fratres. Virginitas Mariæ Angeli ſa-
I lutatione eſt impregnata; & prægnans Mariæ Virginitas de utero in utero eſt ſalutata; & generans Virginitas Mariæ ab Angelis eſt hodie collaudata; & lactans Virginitas Mariæ per ſtellam de cœlo eſt indicata, & Magorum.

& Magorum muneribus eſt honorata. Gaude itaque Ioſeph, nimiumq; congaude Virginitati Mariæ, qui ſolus meruiſti Virginalem affectum poſsidere coniugij; quia per meritum Virginitatis ita ſeparatus es a concubitu uxoris, ut pater dicaris ſaluatoris.

Neceſſario fuit deſponſata Maria Ioſeph, quando per hoc & a canibus ſanctum abſconditur, & a ſponſo uirginitas comprobatur; & Virginis tam uerecundiæ parcitur, quàm famæ prouidetur. Quid ſapientius? Quid dignius diuina prouidentia? Vno tali conſilio ſecretis cœleſtibus & admittitur teſtis, & excluditur hoſtis, & integra ſeruatur fama uirginis matris. Alioquin quando pepercisſet iuſtus adulteræ? Scriptum eſt autem: Ioſeph autem uir eius cum eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, uoluit occulte dimittere eam. Bene cum eſſet iuſtus, noluit eam traducere, quia ſicut nequaquam iuſtus eſſet, ſi cognitam ream conſenſiſſet: ſic nihilominus iuſtus non eſſet, ſi probatam innoxiam condemnaſſet. *Ex D. Bernardo in Homilia ſecunda ſuper Miſſus eſt.*

Cum ergo iuſtus eſſet, & nollet eam traducere, uoluit dimittere eam. Quare uoluit dimittere eam? Accipe & in hoc non meam, ſed patrum ſententiam. Propter hoc Ioſeph uoluit dimittere eam, propter quod & Petrus Dominum a ſe repellebat, dicens: Exi a me Domine, quia homo peccator ſum; propter quod & Centurio a domo ſua eum prohibebat cum diceret: Domine non ſum dignus ut intres ſub tectum meum. Ita ergo & Ioſeph indignum & peccatorem ſe reputans dicebat intra ſe, a tali & a tanta non debere ſibi ultra familiare præſtari contubernium, cuius ſupra ſe mirabilem expaueſcebat dignitatem. Videbat & horrebat diuinæ præſentiæ certiſsimum geſtantem inſigne: & quia myſterium penetrare non poterat, uolebat dimittere eam. Expauit Petrus potentię magnitudinem: Expauit Centurio præſentiæ maieſtatem. Exhorruit nimirum & Ioſeph ſicut homo, huius tanti miraculi nouitatem, myſterij profunditatem: & ideo occulte uoluit dimittere eam. Miraris quod Ioſeph prægnantis ſeſe conſortio uirginis iudicabat indignum: cum audias & ſanctam Eliſabeth eius non poſſe ferre præſentiam, niſi cum tremore, & reuerentia? Ait namq;: Vnde hoc mihi ut ueniat mater domini mei ad me? Ideo itaq; Ioſeph uoluit dimittere eam.

Sed quare occulte, & non palam? Ne uidelicet diuortij cauſa inquireretur, exigeretur ratio. Quid enim uir iuſtus reſponderet populo duræ ceruicis populo non credenti & contradicenti? Si diceret quod ſentiebat, quod de illius puritate comprobauerat, nonne mox increduli, & crudeles Iudæi ſubſannarent illum, lapidarent illam? Quando nanque ueritati crederent tacenti in utero, quam poſtea contempſerunt clamantem in templo? Quid facerent necdum apparenti, cui poſtmodum impias manus iniecerunt, etiam miraculis coruſcanti? Merito ergo uir iuſtus, ne aut mentiri, aut diffamare cogeretur innoxiam, uoluit occulte dimittere eam.

Sin uero aliter quis ſentiat, & Ioſeph ſicut hominem dubitaſſe contendat: ſed quia iuſtus erat, uoluiſſe quidem habitare cum ea propter ſuſpitionem, nec tamen (quia pius erat) traducere uoluiſſe ſuſpectum, & ideo uoluerit occulte dimittere eam. Breuiter reſpondeo, etiam ſic dubitationem illam Ioſeph fuiſſe neceſſariam, quæ diuino meruit certificari oraculo. Sic quippe ſcriptum eſt: Hæc autem eo cogitante, ſcilicet quod oc-

culte dimitteret eam, apparuit ei Angelus in ſomnis dicens: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt. Itaque propter iſtas rationes deſponſata eſt Maria Ioſeph, uel potius ſicut ponit Euangeliſta, uiro cui nomen erat Ioſeph. Virum nominat, non quia maritus, ſed quod homo uirtutis erat. Vel potius quia iuxta alium Euangeliſtam non uir ſimpliciter, ſed uir eius dictus eſt: merito appellatur quod neceſſariæ putatur. Debuit ergo uir eius appellari, quia neceſſe fuit & putari, ſicut & pater ſaluatoris non quidem eſſe, ſed dici meruit ut putaretur eſſe, dicente hoc ipſo Euangeliſta: Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta, ut putabatur filius Ioſeph. Nec uir ergo matris, nec filij pater extitit, quamuis certa (ut dictum eſt) & neceſſaria diſpenſatione utrunque ad tempus & appellatus ſit & putatus.

Conijce tamen ex hac appellatione, qua licet diſpenſatoria meruit honorari adeo ut pater Dei & dictus & creditus ſit: conijce & ex proprio uocabulo, quod argumentum non dubitas interpretari, quis & qualis homo fuerit iſte Ioſeph. Simul & memento magni illius quondam Patriarchæ uenditi in Ægypto, & ſcito ipſius iſtum non ſolum uocabulum fuiſſe ſortitum, ſed & caſtimoniam adeptum, innocentiam aſſequutum, & gratiam. Siquidem ille Ioſeph fraterna ex inuidia uenditus, & ductus in Ægyptum Chriſti uenditionem præfigurauit. Iſte Ioſeph Herodianam inuidiam fugiens Chriſtum in Ægyptum portauit. Ille domino ſuo fidem ſeruans dominæ noluit commiſceri: Iſte Dominam ſuam Domini ſui matrem uirginem agnoſcens, & ipſe continens fideliter cuſtodiuit. Illi data eſt intelligentia in myſterijs ſomniorum: Iſti datum eſt conſcium fieri atque participem cœleſtium ſacramentorum. Ille frumenta ſeruauit non ſibi, ſed omni populo: Iſte panem uiuum e cœlo ſeruandum accepit tam ſibi, quam toti mundo. Non eſt dubium quin bonus & fidelis homo fuerit iſte Ioſeph cui mater deſponſata eſt ſaluatoris. Fidelis, inquã, ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuæ matris ſolatium, ſuæ carnis nutritium, ſolum denique in terris magni conſilij coadiutorem fideliſsimum.

Huc accedit, quod dicitur fuiſſe de domo Dauid. Vere enim de domo Dauid, uere de Regia ſtirpe deſcendit uir iſte Ioſeph, nobilis genere, mente nobilior. Plane filius Dauid, non degenerans a patre ſuo Dauid. Prorſus, inquam, filius Dauid, non tantum carne, ſed fide, ſed ſanctitate, ſed deuotione: quem tanquam alterum Dauid Dominus inuenit ſecundum cor ſuum, cui tuto committeret ſecretiſsimum atque ſacratiſsimum ſui cordis arcanum, cui tanquam alteri Dauid incerta & occulta ſapientiæ ſuæ manifeſtauit, & dedit illi non ignarum eſſe myſterij, quod nemo principum huius ſeculi agnouit: cui denique datum eſt qđ multi Reges, & prophetæ cum uellent uidere, non uiderunt, audire, & non audierunt; non ſolum uidere & audire, ſed etiam portare, deducere, amplecti, deoſculari, nutrire & cuſtodire. Non tantum autem Ioſeph, ſed & Maria deſcendiſſe credẽda eſt de domo Dauid. Alioquin nõ eſſet deſpõſata uiro de domo Dauid, ſi non eſſet & ipſa de domo Dauid. Ambo igitur erant de domo Dauid: ſed in altera completa eſt ueritas, quam iurauit Dominus Dauid: altero tantum conſcio, & teſte adimpletæ promiſsionis.

VITA NEMESIANI, FELICIS, LVCII ET ALIOrum Epiſcoporum, itemq; præsbyterorum & Diaconorum in metallis conſtitutorum, per ſanctum Cyprianum. Epiſcopum Carthaginenſem ſcripta.

Eſt Epiſtola, 25. in libro tertio Epiſtolarum eiuſdem.

GLoria quidem ueſtra poſcebat beatiſsimi ac dilectiſsimi fratres, ut ad conſpectum atque ad complexum ueſtrum uenire ipſe deberem, niſi me quoque ob confeſsionem nominis Chriſti relegatum præfiniti loci termini cohercerent. Sed quomodo poſſum repræſento me uobis, & ad uos etiam ſi corpore & greſſu uenire non datur, dilectione tamen & ſpiritu uenio, exprimens literis animum meum, quo in iſtis uirtutibus & laudibus ueſtris lætus exulto, participem me computans uobis, & ſi non paſsione corporis, tamen conſortio charitatis.

An ego poſsim tacere, & uocem meam ſilentio premere, cum de chariſsimis meis tam multa & glorioſa cognoſcam, quibus uos diuina dignatio honorauit, ut ex uobis pars iam martyrij ſui conſummatione præceſſerit, meritorum ſuorum coronam de domino receptura, pars adhuc in carceris clauſtris, ſiue in metallis & uinculis demoretur, exhibens per ipſas ſuppliciorum moras corroborandis fratribus & armandis maiora documenta, ad meritorum titulos ampliores tormentorum tarditate proficiens, habitura tot mercedes in cœleſtibus præmijs, quot nunc dies numerantur in pœnis? Quæ quidem uobis fortiſsimi ac beatiſsimi fratres, pro merito religionis ac fidei ueſtræ accidiſſe non miror, ut uos ſic dominus ad glorioſum & ſublime faſtigium clarificationis ſuo honore prouexerit, qui ſemper in eccleſia eius cuſtodito fidei tenore uiguiſtis, conſeruantes firmiter dominica mandata, In ſimplicitate innocentiam, in charitate concordiam, modeſtiam in humilitate, diligentiam in adminiſtratione, uigilantiam in adiuuandis laborantibus, miſericordiam in fouendis pauperibus, in defendenda ueritate conſtantiam, in diſciplinæ ſeueritate cenſuram. Ac ne aliud ad exemplum bonorum factorum deeſſet in uobis etiam nunc in confeſsione uocis & paſsione corporis fratrum mentes ad diuina martyria prouocatis, duces uos exhibendo uirtutis, ut dum grex paſtores ſuos ſequitur, & quod fieri a præpoſitis cernit, imitatur, paribus obſequiorum meritis a domino coronetur.

1 Ecce mercedes in cœleſtibus præmijs. Habent ergo ſancti merita apud deum.

2 Coronetur a domino paribus obſequiorum meritis.

Quod autem fuſtibus cæſi prius grauiter & afflicti per eiuſmodi pœnas initiaſtis confeſsionis ueſtræ religioſa primordia, execranda nobis iſta res non eſt. Neq; enim ad fuſtes Chriſtianum corpus expauit, cuius eſt Spes omnis in ligno. Sacramentum ſalutis ſuæ Chriſti ſeruus agnouit, redemptus ligno ad uitam æternam, ligno profectus eſt ad coronam. Quid uero mirum ſi uaſa aurea & argentea in metallum, id eſt, auri & argenti domicilium dati eſtis, niſi quod nunc metallorum natura conuerſa eſt, loca que, quæ aurum & argentum dare ante conſueuerant, accipere cœperunt, impoſuerunt quoque compedes pedibus ueſtris, & membra felicia ac dei templa infamibus uinculis ligauerunt, quaſi cum corpore ligetur & ſpiritus, aut aurum ueſtrum ferri contagione maculetur. Dicatis deo hominibus, & fidem ſuam religioſa uirtute teſtantibus, ornamenta ſunt iſta non uincula, nec Chriſtianorum pedes ad infamiam copulant, ſed clarifi-

cant ad coronam. O pedes feliciter uincti, qui non a fabro, ſed a Chriſto ſoluuntur. O pedes feliciter uincti, qui itinere ſalutari ad paradiſum diriguntur. O pedes in ſeculo ad pręſens ligati, ut ſint ſemper apud dominum liberi. O pedes compedibus & ira aduerſarij interim contabundi, ſed celeriter ad Chriſtum glorioſo itinere curſuri. Quantum uult hic uel inuida crudelitas, uel maligna, nexibus uos ſuis & uinculis teneat, cito a terris & panis iſtis ad cœlorum regna peruenietis. Non fouetur iu metallis lecto, & culcitris corpus, ſed refrigerio & ſolatio Chriſti fouetur. Humi iacent feſſa laboribus uiſcera, ſed pœna non eſt cum Chriſto iacere. Squalent ſine balneis membra ſitu & ſorde deformia, ſed ſpiritaliter intus abluitur quod foris carnaliter ſordidatur. Panis illic exiguus. At non in pane ſolo uiuit homo, ſed in ſermone dei. Veſtis algentibus deeſt. Sed qui Chriſtum induit, & ueſtitus abundanter & cultus eſt. Semitonſi capitis capillus horreſcit, ſed cum ſit caput uiri Chriſtus, qualecunque caput illud deceat neceſſe eſt, quod ob domini nomen inſigne eſt. Omnis iſta deformitas deteſtabilis & tetra gentilibus quali ſplendore penſabitur? Secularis hæc & breuis pœna, quam clara & ęterni honoris mercede mutabitur, cũ ſecundum beati Apoſtoli uocem, transformauerit dominus corpus humilitatis noſtræ conformatum corpori claritatis ſuæ?

Sed nec in illo fratres dilectiſsimi aliqua poteſt aut religionis, aut fidei
3 factura ſentiri, quod illis nunc ſacerdotibus dei facultas non datur offerendi & celebrandi ſacrificia diuina. Celebratis immo atque offertis ſacrificium deo & precioſum pariter & glorioſum, & plurimum uobis ad retributionem præmiorum cœleſtium profuturum, cum ſcriptura diuina loquatur & dicat: Sacrificium deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non deſpicit. Hoc uos ſacrificium deo offertis, hoc ſacrificium ſine intermiſsione die ac nocte celebratis, hodie facti die & uoſmetipſos ſanctas atque immaculatas uictimas exhibentes, ſicut Apoſtolus adhortatur & dicit: Oro ergo uos fratres per miſericordiam dei, ut conſtituatis corpora ueſtra hoſtiam uiuam, ſanctam, deo placentem, nec configuremini ſeculo huic, ſed transformemini in reuocatione ſenſus ad probandum quæ ſit uoluntas dei bona, & placens, & perfecta. Hoc eſt enim, quod præcipue deo placeat, hoc eſt in quo maioribus meritis ad promerendam dei uoluntatem opera noſtra proueniant, hoc eſt quod ſolum domino de beneficijs eius grandibus & ſalutaribus fidei ac deuotionis noſtræ obſequia retribuant, prædicante in pſalmis & conteſtante ſpũ ſancto: Quid retribuam (inquit) dñi pro omnibꝰ quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen dñi inuocabo. Precioſa in conſpectu dñi mors iuſtorum eius. Quis non libenter et prompte calicem ſalutis accipiat? quis non appetat gaudebundus & lætus, in quo aliquid & ipſe domino ſuo retribuat; quis non precioſam in conſpectu dei & fortiter & conſtanter mortem excipiat, complaciturus eius oculis, q̃ nos in congreſſione nominis ſui deſuper ſpectans uolentes comprobat, adiuuat dimicãtes, uincentes coronat, retributione pietatis pr̃nę remunerãs in nobis q̃cquid ipſe præſtitit, & honorans qđ ipſe pfecit? Ipſius.n. eſſe qđ uincimus & qđ ad maximi certaminis palmã ſubacto aduerſario puenimus, declarat et dñs docet in euangelio ſuo dicens: Cũ aũt uos tradiderint, nolite cogitare quõ aut q̃d loquamini, dabit.n. uobis in illa hora quid loquamini.

Si non uult quis hic proteruire, oblatio et celebratio ſacrificiorũ quæ non poterat fieri à ſanctis in metalla damnatis, non eſt aliud quam Miſſæ celebratio.

Non

Non.n.uos eſtis qui loquimini, ſed ſpũs patris ueſtri qui loquiť in uobis. Et ite:ũ. Ponite in cordib⁹ ueſtris nõ præmeditari excuſare. Ego.n.dabo uobis & os & ſapientiã,cui nõ poterunt reſiſtere aduerſarij ueſtri. In quo quidem & credentiũ magna fiducia eſt, & culpa grauiſsima perfidorũ, nec credere ei qui ſe opem ſuam daturũ confitentibus pollicetur,nec rurſus eum timere,qui æternam pœnam negantibus comminatur.

Quæ uos tanta oĩa fortiſsimi ac fideliſsimi milites Xp̃i inſinuaſtis fratribus noſtris,implentes factis qđ uerbis ante docuiſtis, futuri maximi in regno cœlorũ,pollicente dño & dicẽte:Qui fecerit & ſic docuerit, maximus uocabiť in regno cœlorũ. Deniq; exemplũ ueſtrũ ſequuta multiplex plebis portio cõfeſſa eſt uobiſcũ pariter,& pariter coronata eſt,connexa uobis uiculo fortiſsimę charitatis,& a p̃poſitis uobis nec carcere nec metallis ſeparata. Cuius numero nec uirgines deſunt, quibus ad ſexagenarium fructus centenus acceſsit, quaſq; ad cœleſtem coronã gloria geminata prouexit. In pueris quoq; uirtus maior ætate annos ſuos cõfeſsionis laude tranſcendit,ut martyrij ueſtri beatũ gregẽ & ſexus & ætas oĩs ornaret. 4

Implerunt factis ſancti martyres qđ uerbis ante docuerunt, futuri maximi in regno cœlorum. Ergo non ſufficiunt uerba, ſed opus eſt factis. Quod nota cõtra abominatores operum.

Quæ nũc uobis dilectiſsimi fratres cõſcientię uictricis uigor?quæ ſublimitas animi?quæ in ſenſu exultantia?qui triũphus in pectore?unũquẽq; ueſtrũ ſtare ad p̃miſſum dei præmiũ,de iudicij die eſſe ſecurũ? ambulare in metallo captiuo quidẽ corpore,ſed corde regnante, ſcire Xp̃m ſecũ eſſe p̃ſẽte,gaudentẽ tolerãtia ſeruorũ ſuorũ p ueſtigia & uias ſuas ad regna ęterna gradiẽtiũ? Expectatis quotidie lęti p̃fectionis ueſtrę ſalutarẽ diẽ,& iã iamq; de ſęculo receſſuri ad martyriũ mũera,et domicilia diuina p̃peratis, poſt has mũdi tenebras uiſuri cãdidiſsimã lucẽ, & accepturi maiorẽ paſsiõib⁹ oĩbus & cõflictatiõib⁹ claritatẽ,ap̃lo cõteſtãte & dicẽte:Nõ ſunt cõdignę paſsiones huius tp̃is ad ſuperaenturã claritatẽ, quæ reuelabiť in nobis. 5

Fructus cẽtenus, fructus uirginum.

Plane q̃a nunc uobis in precibus efficacior ſermo eſt,& ad impetrandum quod in preſſuris petitur facilior oratio eſt:petite impenſius, & rogate ut confeſsionũ omnium noſtrum dignatio diuina conſummet,ut de iſtis tenebris & laqueis mundi nos quoq; nobiſcũ integros & glorioſos deus liberet, ut qui hic charitatis & pacis uinculo copulati contra hæreticorum iniurias & preſſuras gentilium ſimul ſtetimus, pariter in regnis cœleſtibus gaudeamus. Opto uos fratres chariſsimi ac dilectiſsimi in domino bene ualere,& noſtri ſemper & ubique meminiſſe.

VITA MOYSI ET MAXIMI PRESBITERORVM & aliorũ confeſſorũ per S.Cyprianũ Ep̃m Carthaginẽſem ſcripta.

Eſt Epiſt.3.in lib.4. Epiſtolarum eius.

Bonã fidei et uirtutis ueſtrę fortiſsimi ac beatiſsimi fr̃es iã pridẽ de opinione cognouerã,lętatus ſatis & plurimũ gratulatus quod uos cõfeſsione ſui noĩs parauerit ad coronã dñi nr̃i p̃cipua dignatio. Vos.n.primores et duces ad nr̃i tẽporis p̃ęliũ facti cœleſtis militiæ ſigna mouiſtis. Vos ſpiritale certamen,qđ nũc geri deus uoluit,ueſtris uirtutibus imbuiſtis. Vos ſurgẽtis belli impet⁹ primos imobili robore atq; incõcuſſa ſtabilitate fregiſtis. Inde initia felicia pugnãdi orta ſunt,unde uincẽdi auſpicia cęperũt. Cõtigit hic p tormẽta cõſummari martyria,ſed q in cõgreſsiõe p̃cedẽs exẽplũ uirtutis fratrib⁹ factus eſt,cũ martyrib⁹ in honore cõis eſt. Coronas ueſtras manu ſertas idẽ huc tradidiſtis,et de poculo ſalutari fratrib⁹ propinaſtis. 8

Acceſsit ad confeſsionis exordia glorioſa, & militiæ uictricis auſpicia, diſciplinæ tenor, quem de epiſtolæ ueſtrę uigore perſpeximus, quã modo ad collegas ueſtros in confeſsione uobiſcum dño copulatos, ſolicita admonitione miſiſtis, ut euangelij ſancta præcepta, & tradita nobis ſemel mãdata uitalia forti & ſtabili obſeruatione teneant. Ecce alius glorię ueſtræ ſublimis gradus, ecce iterũ cũ confeſsione geminatus promerẽdi dei titulus. Stare firmo gradu, & in hac acie, quæ in euangelio coronat, irrum pere, & præceptis dñi ſubruendis, manus impias inferentes fidei robore ſubmouere, prębuiſſe ante initia uirtutũ, nũc & morũ magiſteria prębere.

Dñs poſt reſurrectionẽ mittens aplos mandat & dicit: Data eſt mihi oĩs ptãs in cœlo & in terra. Ite ergo, & docete gentes oẽs, tingentes eos in noĩe pr̃is & filij & ſpũs ſcti, docentes eos obſeruare quæcunq; pręcepi uobis. Et Ioannes apl's huius mandati memor in epiſtola ſua poſtmodũ dicit: In hoc, inqt, intelligimus qa cognouimus eũ, ſi p̃cepta eius cuſtodia
1 mus: Qui dicit qm̃ cognouit eũ, & mandata eius non ſeruat, mendax eſt, & ueritas in illo non eſt. Hæc p̃cepta cũ cuſtodienda ſuggeritis, diuina et cœleſtia mandata ſeruaſtis. Hoc eſt, eſſe confeſſorẽ dñi, hoc eſt eſſe martyrẽ Chr̃i, ſeruare uocis ſuæ inuiolatã circa oĩa & ſolidã firmitatẽ, nec pp dñm martyrem fieri, & præcepta dñi deſtruere conari, uti aduerſus illũ dignatione, quam tibi dederit, armis ab illo acceptis rebellem quodãmodo fieri, hoc eſt Chriſtum confiteri uelle, & euangelium Chriſti negare.

1 Notent hæretici qui ſe dicunt credere in Chriſtum, & tamen factis præcepta eius deſtruũt, nam ut ait D. Athanaſius in tractatu de paſsione domini, In diuinis, non uerbis ſed factis opus eſt, neque linguæ prolatio, ſed affectus prodeſt.

Lætor igit̃ ex uobis fortiſsimi ac fideliſsimi fr̃es, & q̃ntũ gratulor martyrib⁹ iſtic coronatis ob uirtũ gloriã, tm̃ gratulor pariter & uobis ob dñicæ ẽt diſciplinæ coronã. Dignationẽ ſuã dñs multiplici gñe largitatis infudit, bonorũ militũ laudes & glorias ſpiritales copioſa uarietate diſtribuit, honoris ueſtri participes & nos ſumus, gloriã ur̃am noſtram gloriã computamus, quorũ tempora illuſtrauit tãta felicitas, ut ætate noſtra uidere contingeret probatos ſeruos Dei & Chr̃i milites coronatos. Opto uos fortiſsimi ac beatiſsimi fratres ſemper bene ualere, & nr̃i meminiſſe.

[illegible] 1568

VITA CELERINI ET AVRELII CONFESSORVM per S. Cyprianum Epiſcopum Carthaginenſem ſcripta.

Ex Epiſt. 5. in lib. 4. Epiſtolarũ eiuſdem.

Gnoſcenda & cõplectenda ſunt fr̃es dilectiſsimi bñficia diuina, qbus eccleſiã ſuã dñs illuſtrare tpibus nr̃is & honeſta-
a re dignatus eſt, cõmeatũ dando nobis confeſſoribus ſuis & martyribus glorioſis, ut q ſublimiter Xp̃m confeſsi eſſent, clerũ poſtmodũ Xp̃i miniſterijs eccleſiaſticis adornarent. Exultate tñq;, & gaudete nobiſcũ lectis lr̃is nr̃is, qb⁹ ego et collegę mei q p̃ntes aderant, referimus ad uos Celerinũ frẽm nr̃m uirtutib⁹ pariter & moribus glorioſum, clero nr̃o nõ humana ſuffragatione, ſed diuina dignatione cõiunctũ, q cũ cõſentire dubitaret, eccleſiæ ipſius admonitu & hortatu in uiſione p noctẽ cõpulſus eſt, ne negaret: nobis ſuadẽtibus, cui plus licuit & coẽgit quia nec fas fuerat nec decebat ſine honore eccleſiaſtico eſſe, quem ſic dominus honorauerit cœleſtis gloriæ dignitate.

Hic ad tpis nr̃i p̃liũ primus. Hic inter Xp̃i milites anteſignatus. Hic inter pſecutionis initia feruẽtia cũ ipſo infeſtationis principe & autore congreſſus, dũ inexpugnabili firmitate certaminis ſui aduerſariũ uincit, uincẽdi cæteris uiã fecit, nõ breui cõpendio uulnerũ uictor, ſed hærentibus diu,

& permanentibus pœnis longe colluctationis miraculo triũphator. Per
decẽ & nouẽ dies cuſtodia carceris ſeptus, in neruo ac ferro fuit. Sed po-
ſito in uinculis corpe, ſolut⁹ ac liber ſpũs mãſit. Caro famis ac ſitis diutur
nitate cõtabuit, ſed aĩam fide & uirtute uiuentẽ nutrimẽtis ſpiritalib⁹ de⁹
pauit. Iacuit inter pœnas pœnis ſuis fortior, incluſus includẽtib⁹ maior, ia
cẽs ſtãtib⁹ celſior, uincientib⁹ firmior uinct⁹, ſublimior iudicãtib⁹ iudicat⁹.
Et q̃uis ligati neruo pedes eſſent, calcat⁹ ſerpẽs, & obtrit⁹, & uict⁹ eſt. Lu
cẽt in corpe glorioſo clara uulnerũ ſigna, eminẽt & apparẽt in mẽbris lõ-
ga tabe cõſumptis expreſſa ueſtigia. Sũt magna, ſunt mira, q̃ de uirtutib⁹
eius ac laudib⁹ fraternitas audiat. Et ſi aliqs Thomæ ſiĩis extiterit, q mi-
nus aurib⁹ credat, nec oculoꝝ fides deeſt, ut qſqs qđ audit & uideat: In
ſeruo dei uictoriã gl̃ia uulnerũ fecit, gloriã cicatricũ memoria cuſtodit.

Nec rudis iſte aut nouus eſt in Celerino chariſsimo nr̃o titulus gloria
rũ, p ueſtigia cognationis ſuæ gradit̃, parẽtib⁹ ac ꝓpinqs ſuis honore con
ſimili diuinæ dignationis æquat̃. Auia eius Celerina iã pridẽ martyrio co
ronata eſt. Itẽ patruus eius & auũculus Laurentius & Ignatius in caſtris
& ipſi quondã ſecularibus militantes, ſed ueri & ſpiritales dei milites, dũ
diabolũ Chr̃i ꝓfeſsione ꝓſternũt, palmas a dño, & coronas illuſtri paſ-
ſione meruerũt. Sacrificia pro eis ſemp, ut meminiſtis, offerimus, quoties 1
martyrũ paſsiones & dies anniuerſaria cõmemoratione celebram⁹. Nec *Offerimus pro eis ſa-*
degener ergo eſſe, nec minor poterat, quẽ ſic domeſticis exẽplis uirtutis *crificia, ideſt Miſſarũ*
ac fidei ꝓuocabat, famil ę dignitas, & generoſa nobilitas. Qđ ſi in familia *ſolẽnia celebramus,*
ſeculari pdicationis & laudis eſt eſſe patriciũ, quãto maioris laudis & ho *neque enim de alia*
noris eſt fieri in cœleſti pdicatiõe generoſum? Nõ inuenio quẽ beatiorẽ *recte poteſt intelligi*
magis dicã, utrũ ne illos de poſteritate tã clara, an hũc de origine glorio- *ſacrificio.*
ſa. Ita æqualiter apud eos recurrit & cõmeat diuina dignatio, ut illoꝝ co *Ecce dies. 2. anniuer*
ronã dignitas ſobolis illuſtret, & hui⁹ gloriã ſublimitas generis illuminet. *ſaria defunctorum in*

Hũc ad nos, fratres dilectiſsimi, cũ tanta dñi dignatione uenientẽ teſti- *Chriſto.*
monio & miraculo eius ipſius, q ſe pſecutus fuerat illuſtrẽ, quid aliud q̃
ſup pulpitũ .i. ſuper tribunal eccleſię oportebat imponi, ut loci altioris cel
ſitate ſubnixus, & plebi uniuerſæ pro honoris ſui claritate conſpicuus, le-
gat præcepta euangelij dñi, quæ fortiter ac fideliter ſequit̃: uox dñm con-
feſſa in his quotidie, q̃ dñs locutus eſt, audiat̃? Viderit an ſit ulterior grad⁹
ad quẽ ꝓficiſci i eccleſia poſsit. Nihil eſt i quo magis cõfeſſor fratrib⁹ ꝓſit
q̃ ut dũ euãgelica lectio de ore ei⁹ audit̃, lectoris fidẽ qſqs audierit, imitet̃.

Iũgẽdus in oratione Aurelio fuerat, cũ quo & diuini honoris ſocietate
cõiũctus eſt, cũ quo oĩbus uirtutis & laudis inſignib⁹ copulatus eſt. Pares
ambo, & uterq̧ cõſimiles. In quãtũ gloria ſublimes, i tm̃ uerecũdia humi
les. Quãtũ diuina dignatiõe ꝓmoti, tm̃ ſua quiete & trãquillitate ſummiſ
ſi, & uirtutũ pariter & morũ ſingulis exẽpla pbẽtes, & cõgreſsioni et pa
ci cõgruẽtes. Illic robore, hic pudore laudabiles. In talib⁹ ſeruis lætat̃ dñs.
In eiuſmodi cõfeſſorib⁹ gloriat̃, quoꝝ ſecta & cõuerſatio ſic ꝓficit ad pco
niũ gloriæ, ut magiſteriũ cæteris pbeat diſciplinæ. Ad hoc eos Xp̃s eſſe in
Eccleſia diu uoluit, ad hoc de media nocte ſubtractos, quadã dixerim re-
ſurrectiõe circa eos facta, incolumes reſeruauit, ut dũ nihil in honore ſubli-
mius, nihil in humilitate ſubmiſsius a fratrib⁹ cernit̃, hos eoſdẽ fraternitas 3
ſectata comitetur. Hos tñ lectores interim cõſtitutos ſciatis, quia oporte *Lectorum ordo in*
bat lucernam ſuper candelabrum poni, unde omnibus luceat, et glorioſos *Eccleſia.*

nultus in loco altiore conſtitui, ubi ab omni fraternitate circunſtante con ſpectu incitamentum gloriæ uidentibus præbeant.

Cæterū presbyterij honorē deſignaſſe nos illis iā ſciatis, ut & ſportulis iidē cū pſbyteris honorenť, & diuiſiones mēſuræ æquatis quātitatib⁹ partianť, ſeſſuri nobiſcū puectis & corroboratis annis ſuis, quāuis ī nullo minor poſsit uideri ætatis indole, qui cōſummauit ætatē gloriæ dignitate.

Epiſtola eſt. 5. in lib. ſecundo Epiſtolarum eiuſdē ſancti Cypriani epiſcopi & martyris.

Adhuc de Aurelio ex eodem.

4 *Vide antiquū Eccleſiæ morem in ordinandis clericis, quem & nunc ſeruat, ut ſuper eorum moribus et meritis populus prius ferat teſtimonium.*

IN ordinandis clericis fratres Chariſsimi ſolemus uos ante cōſulere, et mores ac merita ſingulorū cōi cōſilio pōderare. Sed expectanda non ſunt teſtimonia humana, cum præcedant diuina ſuffragia.

Aurelius frater noſter illuſtris adoleſcens, a dño iā pbatus & deo charus, eſt in annis adhuc nouellus, ſed in uirtutis ac fidei laude puectus. Minor ī ætatis ſuæ indole, ſed maior in honore. Gemino hic agone certauit, bis cōfeſſus, & bis confeſsionis ſuæ uictoria glorioſus, & quando uicit in curſu factus extorris, & cum denuo certamine fortiore pugnauit, triumphator & uictor in prælio paſsionis.

Quotiens aduerſarius puocare ſeruos dei uoluit, totiens fortiſsimus ac prōptiſsimus miles & pugnauit, & uicit. Parū fuerat ſub oculis ante paucorū, qñ extorris fiebat, cōgreſſum fuiſſe, meruit & in foro cōgredi clariore uirtute, ut poſt magiſtratus & pconſulē uinceret, & poſt exiliū tormēta ſuperaret. Nec inuenio quid in eo pdicare plus debeā, gloriā uulnerū, an uerecundiā morū, qđ honore uirtutis inſignis eſt, an qđ pudoris admiratione laudabilis. Ita & dignitate excelſus eſt, & humilitate ſubmiſſus, ut appareat illū diuinit⁹ reſeruatū, qui ad eccleſiaſticā diſciplinā cęteris eſſet exēplo. Qūo ſerui dei in cōfeſsiōe uirtutib⁹ uincerēt, poſt cōfeſsionem moribus eminerent. Merebať talis clericæ ordinationis ulteriores gradus & incremēta maiora, nō de annis ſuis, ſed de meritis æſtimandus, ſed interim placuit ut ab officio lectiōis incipiat, quia et nihil magis congruit uoci, q̃ dñm glorioſa pdicatione cōfeſſa eſt, quā celebrādis diuinis lectionibus pſonare poſt uerba ſublimia, q̃ Xpi martyriū plocuta ſunt: Euāgeliū Xpi legere, unde martyres fiūt: Ad pulpitū poſt cataſtā uenire: Illic fuiſſe cōſpicuū gētiliū multitudini, hic a fratribus conſpici: Illic auditum eſſe cum miraculo circunſtantis populi, hic cum gaudio fraternitatis audiri.

5 *Ordo lectoratus.*

Hunc igiť, fratres dilectiſsimi, a me & a collegis, qui præſentes aderāt, ordinatū ſciatis, quod uos ſcio & libenter amplecti, & optare tales in eccleſia noſtra quā plurimos ordinari. Et qm̄ ſemper gaudiū properat, nec poteſt moras ferre lætitia, dominico legit. Interim uobis hac die auſpicatus eſt pacem, dum dedicat lectionem.

6 *Mandat orationi frequenter inſiſtere.*

Vos orationi frequenter inſiſtite, & preces noſtras ueſtris precibus adiuuare, ut domini miſericordia fauens nobis cito plebi ſuæ, et ſacerdotem reddat incolumem, & martyrem cum ſacerdote lectorem. Opto uos in deo patre, & Chriſto Ieſu ſemper bene ualere.

FINIS.

A01 1,69961